FÜRUZAN

◆

Toplu Öyküler

~

Toplu Romanlar

YKY

Füruzan İlk kitabı *Parasız Yatılı*'yla 1972 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. İlk kitaplarında kötü yola düşmüş kadın ve kızların, çöken burjuva ailelerinin, yoksulluk ve yalnızlıkla boğuşan kadın ve çocukların, yeni ortamlarda bunalan ve yurt özlemi çeken göçmenlerin dramlarına sevecenlikle yaklaştı. Kişileri derinlemesine inceledi ve anlatımını ayrıntılarla besledi. 12 Mart dönemini anlattığı ilk romanı *Kırk Yedi'liler* ile 1975 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü kazandı. Daha sonra bir sanatçılar programıyla (D.A.A.D.) 1975'te Batı Berlin'e çağrıldı ve orada bir yıl kalarak işçilerle ve sanatçılarla röportajlar yaptı. Öyküleri Fransızca, İspanyolca, Farsça, İtalyanca, Japonca, İngilizce, Rusça, Bulgarca, Boşnakça gibi birçok dile çevrildi. Öykülerinden yapılan bir toplam, A. Saraçgil tarafından İtalyancaya çevrildi ve 1991'de Napoli'de basıldı. *Kırk Yedi'liler* romanı 1986'da S. Pirvanova çevirisiyle Bulgaristan'da basıldı. "Sevda Dolu Bir Yaz", "Nehir", "İskele Parklarında" öyküleri Damian Craft'ın İngilizce çevirisiyle 2001'de Londra'da yayımlandı. Halen toplu öyküleri İspanyolcaya Gül Işık tarafından çevrilmektedir. *Dokuz Çağdaş Türk Öykücüsü* (1982, Volk und Welt Verlag) adlı antolojisini ve *Die Kinder der Türkei* (1979, Kinderbuch Verlag) adlı çocuk kitabını ise Doğu Berlin'de konuk kaldığı dönemde hazırladı. 2007'de Dil Derneği'nin düzenlediği Dil Bayramı'nda ve Antalya Öykü Günleri'nde, 2008'de 7. İzmir Öykü Günleri'nde onur ödülleri aldı. 2008 İstanbul Kitap Fuarı'nın "Onur Yazarı" seçildi.
1988-1990 yıllarında çektiği *Benim Sinemalarım* filmi 1990'da Cannes Film Festivali'nin "Eleştirmenlerin 7 Günü" ve "Altın Kamera" dallarından çağrı alarak 158 film arasından seçilen 8 filmden biri olarak gösterime girdi. 1991'de Uluslararası İran Fecr Film Festivali'nde, Uluslararası Jüri'den "En İyi İlk Film Jüri Özel Ödülü"nü kazandı. 1991'de Tokyo Uluslararası Film Festivali'nde seçilen "En İyi On Asya Filmi" arasında yer aldı. 1994'te, Bosna-Hersek, Yunanistan ve Bulgaristan gezilerini *Balkan Yolcusu* adlı kitabında topladı. Oyunlaştırdığı *Sevda Dolu Bir Yaz*, Ankara Devlet Tiyatroları'nda yaklaşık 200 kez sahnelendi (2000-2005).

Yapıtları:
Öykü: *Parasız Yatılı* (1971), *Kuşatma* (1972), *Benim Sinemalarım* (1973), *Gül Mevsimidir* (uzun öykü, 1973), *Gecenin Öteki Yüzü* (1982), *Sevda Dolu Bir Yaz* (1999). **Roman:** *Kırk Yedi'liler* (1974), *Berlin'in Nar Çiçeği* (1988). **Röportaj:** *Yeni Konuklar* (1977). **Gezi:** *Evsahipleri* (1981), *Balkan Yolcusu* (1994). **Oyun:** *Redife'ye Güzelleme* (1981), *Kış Gelmeden* (1997). **Çocuk Kitabı:** *Die Kinder der Türkei* (1979, Türkiye Çocukları). **Şiir:** *Lodoslar Kenti* (1991). **Yaşantı:** *Füruzan Diye Bir Öykü* (Hazırlayan: Faruk Şüyün, 2008).

Füruzan'ın YKY'deki kitapları:

Lodoslar Kenti *(1995)*
Parasız Yatılı *(1996)*
Kuşatma *(1996)*
Benim Sinemalarım *(1996)*
Gül Mevsimidir *(1996)*
Gecenin Öteki Yüzü *(1996)*
Kırk Yedi'liler *(1996)*
Berlin'in Nar Çiçeği *(1996)*
Balkan Yolcusu *(1996)*
Redife'ye Güzelleme *(1997)*
Evsahipleri *(1998)*
Yeni Konuklar *(1998)*
Sevda Dolu Bir Yaz *(1999)*

Toplu Öyküler (*Delta, 2003*)
Toplu Öyküler - Toplu Romanlar (*Delta, 2009*)

Füruzan Diye Bir Öykü (*Yaşantı, 2009*)

Doğan Kardeş:
Yaz Geldi - Seçme Öyküler *(2009)*

FÜRUZAN

TOPLU ÖYKÜLER

PARASIZ YATILI
KUŞATMA
GÜL MEVSİMİDİR
BENİM SİNEMALARIM
GECENİN ÖTEKİ YÜZÜ
SEVDA DOLU BİR YAZ

TOPLU ROMANLAR

KIRK YEDİ'LİLER
BERLİN'İN NAR ÇİÇEĞİ

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 2964
Delta - 9

Toplu Öyküler - Toplu Romanlar / Füruzan

Kitap editörü: Murat Yalçın

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Uygulama: Süreyya Erdoğan

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

1. baskı: İstanbul, Eylül 2009
ISBN 978-975-08-1655-0

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2009

Sertifika No: 12334
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr
http://www.yapikredi.com.tr

İçindekiler

TOPLU ÖYKÜLER

PARASIZ YATILI

Sabah Eskimişliğin, 13
Özgürlük Atları, 18
Münip Bey'in Günlüğü, 23

Taşralı, 31
Piyano Çalabilmek, 37
Nehir, 46
Su Ustası Miraç, 55
İskele Parklarında, 71
Edirne'nin Köprüleri, 79
Parasız Yatılı, 105
Yaz Geldi, 112

Haraç, 127

KUŞATMA

Tokat Bir Bağ İçinde, 175
Kuşatma, 214
Ah, Güzel İstanbul, 265
Kırlangıç Balıkları, 300
Redife'ye Güzelleme, 324

GÜL MEVSİMİDİR

Gül Mevsimidir, 353

BENİM SİNEMALARIM

Benim Sinemalarım, 433
Temizlik Kolu, 474
Seyyid, 495
Bir Evin Dıştan Görünüşü, 511
Günübirlik Adada, 562
Kış Gelmeden, 593

GECENİN ÖTEKİ YÜZÜ

Kanı Unutma, 653
Çocuk, 682
Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent, 712
Gecenin Öteki Yüzü, 741

SEVDA DOLU BİR YAZ

Sevda Dolu Bir Yaz, 851

ŞARKILAR KİTABI

Birinci Yaz Şarkıları, 885
İkinci Yaz Şarkıları, 919

TOPLU ROMANLAR

KIRK YEDİ'LİLER, 1057

BERLİN'İN NAR ÇİÇEĞİ, 1565

TOPLU ÖYKÜLER

Parasiz Yatili

Sabah Eskimişliğin
Özgürlük Atları
Münip Bey'in Günlüğü

Sabah Eskimişliğin

Sabah eskimişliğin buzulları burnuma dek geliyor.

Bilmem ne hanım geçen gün diyesiymiş ki, "Ayol onun kocası koskoca bir koca ki!"

Her kez sobaya kömür atmak gerekir, yoksa söner. Sobada eskimiş kışların külleri var, ama mangal külleri. İki yüz gram beyazpeynir, yarım ekmek, "Anneciğim kış helvası alabilir miyim?"

Çünkü yaz helvası da var, dondurulmuş tadı olan bir helva.

Kaç kişi yaz helvasını bilip de yemiş içimizde?

Zaten o çocuk tıpkı baba tarafı, anasına hiç çekmemiş, iyi de olmuş; anası dediğin ne ki, dikiş yok, nakış yok, ama ne kadar havası vardı. İlk tanışmada bu 'hava'dan çokça söz edilmişti de, dik kafalı filan bulunmamıştı.

Sonraki tüm çabası da boşa gitti, ne de olsa ilk eğitilmişliğine sırtını dönememişti: "Mahalle kızı, ne demeli" diyecekleri sözü bulduklarında bir rahatladılar ki o kadar olur.

Ah... çocukluğumu da eskisi gibi sevemiyorum, buna tam sevmemek de denemez, işte öylesine bir şey. Artık günün orta yerinde de sevinivermeler kalmadı.

Bir şey var ki o çok önemli, insanlara sevgimiz arttı ve de güvenimiz; ufak tefek, akıllı akıllı bakan bir kız, sana yakışan sonuna dek dayanmaktır, diyor, onlar mı çok iyiydiler, hadi canım ordan, herkesin kendince iyiliği nitelemesi var, kimse en mükemmel değil; bunu öğrendiğimizde kendimizi tanımış olduk, beğendik de, bu ayağımızın suya ermesiydi.

Annemin dolu ıvır zıvır vardı, çok eskiden kalma İran işi duvar halılarını özene bezene germişti odasına, bir büyükçe taşkömürü sobası yanıyor, ısınıyordu her yan.

"Benim kimseye ihtiyacım yok, kan içerim kızılcık şerbeti içtim derim, ama sen öyle misin ya, yok seni sanki sokaktan aldım, Allah için söyle bendeki kadınlık, tutum nerde; kızım, mal kıymeti bilmeyen, insan kıymeti de bilmez."

Misafir odalarındaki eşyalara yabancırınmış gibi dokunulmaz, birileri gelince temiz bir naftalin kokusu sarar her yanı.

Öğretmen tırnaklara bakacak, oysa kemirilmiş, sıskacık ellerimi saklayacak yer de yok, okul önlüğüm gittikçe soluyor, soluyor; öğretmen sevgisiz, soğuk, yorgun.

İlkokulun o Tanrısal öğretmenleri nasıl da korktuklarımız, saydıklarımızdı, nedense gögün bitimine doğru yok olup giderlerdi ders süresince.

Bu yaz gittiğimiz denizde Rüknettin Beylere rastladık, kaynının aracılığıyla iyi bir odun partisi vurduğunu, bunun da tam bir kâr demek olduğunu öğrendik.

Karısının yabancı okullarda edindiği Fransızcasıyla güzel uzun gezilere, yabancı ülkelere gidi gidiverdiklerini anlattı.

O gün deniz dalgalıydı, ama havada bir Akdeniz bulutu dört dönüyordu.

Rüknettin Bey'in hanımı, bacaklarının diğer erkeklere en güzel görüneceği biçimi aramakla uğraştı, buldu ve rahatladı.

Kumun altın inceliği avucumda şimdi: *Gidelim, yahu bu kanyla bu herifle ne merhabamız var? desem, bu insanlarla bir arada yaşıyoruz, onlarla konuşmamızı bu kadar garipsemeye lüzum yok,* hazırdır; bir de beğenir ki bu sözü, ikide bir söylemeden edemez. Rüknettin Bey evine gelen hanımların romantiklerini –kendisi bir yaşama sulandırılmış yapay romantizminin bağırıcısıdır, her şeyin tatlı sulusunu sever– bahçede öpermiş.

Pencerenin perdesini, aç bana göster yüzünü / Görmek için ben yüzünü dağları aştım da geldim / Mani oluyor halimi takrire hicabım / Denizler durulmaz dalgalanmadan / Ömrüm seni sevmekle nihayet bulacaktır.

Maltızda balık kızartılır mı? diye söyleniyor Güzide Hanım, mahalleyi kokusu tutuyor, yoo ayol ben titiz bir kadınım, Salim Bey'e pastırma yedirmiyorum, şişman ağır adam, terlerse yatak yorgana bile siniyor kokusu, o cânım çivitli çarşaflarıma, kalkıyor bunlar tüttürerekten balık kızartıyorlar... Bu bahar gününde

kapı pencere kapalı oturulmaz a, şarkılı sokağın sakası atına kocaman nazar boncukları almış. Haydi kız, diyor, ben sıçandişi yapmayı Mualla Abla'dan öğrendim, o şey var ya deniz astçavuşu, iki gözüm önüme aksın gitmiştir Opera Sineması'na, bana mektuplarını elden yollatıyor artık, eh sen de herkese yayma bunu, babası duyarsa...

Aman babası duymasın Mualla Abla'nın, mezbahada çalışıyor babası; günışığında onu gören yok çocuklardan, bir ürkünç adam ki, olursa o kadar olur, diyoruz, o yoksul vapurlara binip giden, durmadan hayvanları kesi kesiveren bu adamı.

Udumun akordu bozuluyor, diye bağırıyor annem, oynama kız geliyorum yanına. Taşlığın boşluğuna terlik teki fırlıyor.

Bu kadar ayakkabıyı ne yapacaksın deme, eğri, kalıbı bozulmuş ayakkabılardan nefret ediyorum, evet kırkayağım, kırk ayağımda da düzgün ayakkabılarla okulun koridorundan geçiyorum.

Öğretmen güneş prizması, diyor. Çocuklar, yuuuuuu, diye bağırıyorlar, kıza bak kıza, takunya ile gelmiş yuuuuuu.

Yaaaaaa hava alırsınız siz, ben kırkayağım, kırk ayakkabımla, hepsi de yepyeni, gıcır gıcır, koridordan geçiyorum: Turuncu, yedi, on, otuz beş, hepsi de yeni, diyorlar, hem de güneşteki renklerden daha güzel daha göz alıcı, affedersin kardeşim, biz seni yoksul sanmıştık, oysa senin kırk kürkün, kırk bileziğin, kırk sarayın, kırk havuzun, kırk güvercinin ve bir Zümrüdüanka kuşun varmış, bize gelsene oynayalım...

Efendim, sosyal çabalarımız olmalı, bu millet tembel, bakın Almanlara nasıl da çalışkan adamlar, vızır vızır keratalar. Son gezimizde di mi canım?

Canı, bakıştığı adamdan gözünü ayırdı, güldü, ön dişine dudak boyası bulaşmıştı.

Siz rakıyı mı rahat içiyorsunuz? Viski aslında mideyi daha az yoruyormuş.

Bir arsa vardı da çok devedikenleri doluydu orası, o çocuk yaşamının ince, duygulu özgürlüğünü ne güzel derleyip topluyordu o arsalar; bu kente ne oldu bilemiyorum, çocuklara arsaları bırakmadılar, sıkıntıdan esneyen, akık koca binalarla dolduruyorlar.

Siz hep böyle akıllı görünme çabasında mısınız? Ayrıntıların kişisi olmadığınız o denli açık ki, sizin adınıza ben sıkılıyorum. Çağımızın abartılmış tilciklerini bir kullanmanız var ki... Hem bu odada bu kadar sağlıksız görüntüler taşıyarak havasız yaşamakta direnmenin sizce anlamı nedir? Üstelik kadınların dudak boyaları ve pudraları saat on ikiden sonra dökülüp ihtiyarlamaya başlıyor. Çok fazla kuşkulu, mutsuz, alımsız bir kadın kalabalığı, oysa ayakları ne kadar bakımlı, ayakkabılarını boyatmadan eskitiyorlar. Erkekler içtikçe gevşek ve kolay oluyorlar, sonra bu pörsümüşlüğün yarı karanlığına tek tek serin şarkılar yayılıyor. Sevgiden söz etmenin yeridir. Başlayabilirsiniz veya onun yerine neyi koydunuzsa.

Karanlığın içine açan gece çiçeklerini diye bağırıyor biri. İçkili erkeklerle kadınların ihtiyarlamış evrenlerine *açılacak bir çiçek*.

Tırnaklarımı kemiriyorum.

Annem, kambur durma, diyor; tırnaklarını kemirme, oğlanlarla sucunun orada top oynama, kazık kadar kız oldun.

Leğene su doldurup bacaklarımı yarıya kadar sokuyorum; ıslak bir toprak kokusu geliyor, şöyle girip yıkanabileceğim kocaman banyolara dalıp gidiyorum; bir buğu sarıyor, ak sabunlarla yıkanmış, terlemiz, kışlık, yer yatağı kabartılmış, çarşafları o sabundan kokuyor. Anne, hani beni küçükken yıkadığın o ak sabunlar nerede?..

Burayı da amma aydınlatmışlar ha; siz alaturka şarkılardan nefret ediyorsunuz, oysa evlerin, insanların yaşantısına girmiş olanlarını yadsımanıza şaşıyorum. Hani bir 'Kadifeden Kesesi...' vardı, sizin insan sevginize de inanasım yok...

Havalar birden soğuyacak, sokaklar kış kokmaya başladı.

Geçen gün yıkılan eski bir yapının ardında kış bulutlarının hazırlığını gördüm.

Soğuktan hiç hoşlanmam, sıcak bir ev mutluluğun yarısı sayılır. Hele kötü yapılmış yoksul evlerin yapışan kederli soğuğu... Kar oyunlarından ürken kısalmış, eski giysili çocukları o kadar iyi biliyorum ki... En çok üşüyen yerim ıslak ayaklarımdı; uyuştuğu zaman mangala yaklaşma, derlerdi. Yavaş yavaş kanım çözülürdü sıcakta; sonraları bunun yarı donmak olduğunu öğrendim.

Bu saç size yakışmış, bu saç da bana yakışmış, değil mi? Ama kimlere ne yakışmamış, deyiverelim de sıntalım; sizi söylemek bu denli kolay, sığ olmamalıydı, oysa öyle derin bunalımlara öykünüyordunuz ki... Çok acı çeken biri vardı, şehrin tüm pazartesileri ona kapalıydı ve diğer günleri de.

Günlerdir yıkanmamış bulaşıkları görmeliyim, kendimi görmeliyim, suskuyu bekliyorum, ona hazırım.

Okul şarkılarını getirin, çocukların ilk saçlarını, kedileri, yoluk köpekleri.

Susuuuuuuuuuun.

Nedir bu susan?

Susku dolu bir evrene susku dolu bir savaş.

İlkyazları odaya koyun, ölüm onlarla barınamaz gider.

Ölüme inanmıyoruz ki, ondan korkalım efendim.

Ama bir korktuğumuz olmalı; ihtiyarlıktan, çirkinleşmekten korkuyoruz.

Aklı savunuyoruz, ama güzellikten yanayız.

Bize uslu olmayı öğrettiler başta..

Saat onda bakkal geliyor, zili çaldı; açarlar...

Caddeler kalabalıklaşıyor, peki yaz geldiğinde gene eski mi olacağız böyle...

Şubat 1967

Özgürlük Atları

Çocuğun kirpikli çocuk gözleri vardı.

Yemek yediği iskemlenin üstünden inip kediye gitti.

Kedi sobanın yanında kedileşip duruyordu...

Birinci Dünya Savaşı'nda yapılmış dolap, odada çok yer tutuyor. Kapaklarının cilaları aşınmış. Dolabın durumu uygunsuz. Oturmalıklar köşeli. Mutlu çağların küflü eskimiş çay bardakları sararmış pembeleriyle oradalar.

Sen git, diyorlar, sen gittikçe yüzün güzelleşiyor.

Yalnız bu odada o dolap yapayalnız olmasa buradan gitmek, yıkanmış çamaşır kokan serin akşama çıkmak kolay.

Duygularımızdan, sevgimizden utanır olduk. Sevgisizliği savunmayı aklı yüceltmek sandık.

Pembe suskun çay fincanları kırıldı. Yerlerine, bitkisel yağlarla yapılan akşam kahvaltıları geldi.

Eritilmiş lastik tadındaki bu yağları beğenmemek ne demek oluyor?

Bu dolabı onu tanıyan, anlayacak birine onartın dedim size, eskiliği tekliği kusur değil erdemdir, o herifi nereden buldunuz, bişeyleri katıp sıvamış üstüne tahtasının, iyiden boynunu bükmüş bu yoksul dolabın.

O kadın öyle biriydi ki, herkesin yanında söyleyebileceğimiz kelimelerle konuşulurdu kendisiyle. O yine de bunları salt kendisine söylenmiş sayardı.

Nasıl da soylu bir aileden geliyordu: *"1928'de Ankara'dayken, Cumhuriyet balolarında, saten giysili hanımlarla, caketatayli beyler, en çok dans ederekten, Büyük Ata'dan söz etmek isterim..."*

Ankara deyince, floresanlı pastanelerle önemsenmeye hazır küçük gazete muhabirleri, buruşmuş yapma çiçekler ve nedense bir yağmur.

"Onu tanıdınız mı?"

"Ah nasıl tanımam: Yeni genç kız oluyordum. Gipür dantel yakalı robum, Paris esanslarım vardı... Dedikleri gibi insan gözüne bakamıyor. Müthiş canım. Bir gün bağa giderken annem de landosunda onu görmüş. Atatürk, doru bir kısraktaymış. Mümkün değil gözlerine bakmak... Ha ne diyordum, Hariciye'den birinin ne aşktı adamınki, o zarafet, o yaşamayı bilmesi, çiçek göndermedeki isabeti... Aaaaa yani aşkı kabul etmediğimizi nereden çıkarıyorsunuz... Sizi de kırarlar. Zaman her şeyi yıpratır. Bizim kuşak, neyin ne denli sürdürüleceğini çok iyi biliyordu... Ama siz öyle misiniz? Bir garip direnme, zorlamadır gidiyor... Ha Ankara o zamanlar bu monden halini kazanmamıştı, ama yüksek memurlarla üst subaylar ve de karıları Türkiye'deki ilk monden yaşamanın en güzel örneklerini veriyorlardı.

Ya ben.

Ihlamurlar Altında *romanını yeni bitirmiştim.*

Annemin o budunu gittikçe koyulaşan analığı, gerdanlıkları, zebercetleri, a siz zebercetleri seviyorsunuz. Babamın erkekliğinin metresleri, Franz Lehar'ın operetleri, benim gratenli balıklarım, kolalarım, kristofl gümüş takımlarım, kocalarım. Erkek-kadın ilişkisinde, kadınlar yetinmeyi bilmelidir. Hoş görmeyi de, ne de olsa erkektirler."

Ne de olsa kadınsınız, dedim. Bir diyeceğim daha var, ama size iletmek olanaksız. Bizimle bazı şeyler giderek zorlaşıyor. En derin hüzünlere kolayca alıştık. Bizimle olmak sizinle olmaktan zor. O zaman, anlayışsızlığınız bizi keskinleştiriyor. Sizin yeni şeyler getirmeye yüreğiniz yetmiyor, bizim bozulmuş olanlara... Mutluluğunuzu tanımlamak için kocaman bir kalabalığı gereksiniyorsunuz. Bana, gençliğinizde sizin de yaşadığınızı söylediler. Sonradan edindiğiniz ölü kabuklarınız yokmuş. Güzelim bir kadınmışsınız üstelik. *(Sizi de kırdılar mı?)*

Annemi anımsıyorum. Onun, Makbule İhsan, Şahver Fethi adlı arkadaşlarıyla çekilmiş resminin yoluk üzgün kaşları sizde yok, ama olsa yadsınmazdı. Şanlı şerefli kurallarınıza sarılmadan önce, kendi dışınızdakileri de seviyordunuz sanırım.

Çok yorgunum.

Buna yorgunluk demeyelim. Hüzündür olsa olsa, palyaço giysileriyle gelen aldatıcı hüzün.

Çocuklara özgü kesinlikle, şarkısını sürdürüyor küçük kız.

"Damdan düşen bir kurbağa kuyruğunu titretti. Onu gören jandarma aldı onu götürdü mezarının taşına şu cümleyi kazdırdı damdan düşen bir kurbağa kuyruğunu..."

Bırak şu sıkıntı şarkılarını bebem de, güzelim de sevdiğim.

Bugünkü ödevimiz. Hayvanları niye severiz? Niye severiz anne?

Onlar yaşamamıza katılırlar, sesleri, sonra nasıl anlatayım...

Ben söyleyeyim canım, inekler süt verir, koyunlar et verir, kapımızı bekler köpekler, ya kediler; kedileri sevmek gerekmez insanlar kapanı icat ettiler...

Ama ben kardan adamı da seviyorum anne, onun faydası ne ki?

Sana katılan, sana dönüşen havuç burunluyu, tüm beraberindekileri sevmen yaşamanı güzellemeye hazırlıktır...

O dolabı satmışlar. Artık konuşmayalım onu, sizleri bırakmak gittikçe kolaylaşıyor.

Çocukken dişlerimizi ceviz yapraklarıyla ovardık. Yaprağın acı güzel tadı ağzımıza yayılırdı. Ceviz ağaçları, gölgeli, olgun, erdemliydiler. Sanki, onların ataları Erenköy'lerde eski saraylarda, dizim dizim salınırlardı. Masallarda cevizleri unutmak olmazdı. Ben o zamanlar bu öfkeyi ve yoksulluğumu bilmiyordum. Parasız yatılı sınavına girerken, Tanrı'ya dua ediyordum.

"Ne sandınız, o zaman Tanrı vardı. Onunla aramıza dünya girmemişti... İlkokulu bitirmiştim. Ellerimde zafiyet bezeleri... Sınavı kazanmalıydım. Hiç yolu yoktu başka okumamın."

Kazanmana bu kadar sevinme, dedi babalığım. Kalırsan paralan ben ödeyeceğim.

O yıl çok yağışlı oldu, güneş solmuş, uzaklaşmıştı.

Ben okula gitmiyordum.

Tanrı da pek ortalarda yoktu gündüzleri.

Geceleri geliyordu, ölümü istiyordum Tanrı'dan.

Ölünce, babalığım, donup kalıyordu.

Ama ben her şeyi görüyordum ölünce.

Duru, mutlu bir ölümdü bu.

Yapılan haksızlığa daha iyi bir karşılık bulamıyordum.

Öz sizlerin dışında, ama biçimlerinizi yenileyin. İmlerinizi, cımlarınızı, tımlarınızı.

Sizi bir gün ağlarken görmüştüm. Ne kadar sevilesi gelmiştiniz bana. Yıllarla siz, tüm mü yiteceksiniz ne?

Anne okulda bana dediler ki!

Ben de olmaz dedim.

O Cevahir var ya evlerinde üç tabakları varmış, sekiz kişiymişler.

Faydalı hayvanları bi kere daha sayalım. Atları çok seviyorum, bana büyüyünce at alır mısın? Otomobil doldu her yan. Atları sevmeyelim mi?

Atları unutabilir miyiz ki sevmeyelim. Özgürlük, rüzgâr dolu atları, onların ilkyaz çimenlerini.

Kediyi kötü alıştırdın, nesine yetmez yemek suyuna batırılmış ekmek.

Demek bu kedi giderek direniyor, haince bakışlarla zayıflamayı seçti.

Bağlılığı su götürür. Sobanın yanına sinip sınamakta kendini.

Kapanlar çıktığından bu yana, kedilerle alışverişim hiç de uygar birine yakışacak gibi değil.

O kör, hırsız, sokak kedilerine ayrıcalık tanımalı diyorum. Sanırım, kedi soyunun en şanlıları onlar.

Kapanları kedi gibi görene dek benden uygar kişi yapılamaz.

Babalığımın da bunda çok payı vardır. Yadsıyamam.

Eskilerde az bir para karşılığında, tek katlı ev planları çiziyordu.

Benim sınıfta kalmam olasılığı babalığımı ürkütmüştü sanırım.

Devlete karşı saygılı tutumu olan bir adamdı. *"Ben Nafıaday-ken,"* diye anlattığında, devlet görevlisi olmanın kendisini ne denli gönendirdiği çıkardı ortaya. Gerçi, giderek yoksullaşmıştı, olanlarda kendinde arıyordu kusuru, devlet işinden hep genç kalacakmışçasına ayrılmak ne demekti! İnsanlar yaşlanıyorlar, hatta ihtiyarlıyorlardı.

'Tekaüdiye' az da olsa gene bir şey sayılırdı.

Belli bir yoksulluğun parasına hazırlanan yaşama kolaydı. Şimdi küçük esnafa ev beğendirmek çabası ne denli aşağılatıcıydı. O ki, koskoca bir 'nafıa' mühendisiydi.

Üstelik sıska bir üvey kız için aşırı sorumluluklara katlanmak.

Sizi anladık üvey babacığım.

Küçük kızın yatma saati geldi.

Atları çok az tanıyor, ama adamakıllı tutkun onlara, demek ki, atları çok iyi tanıyor.

Ben çocukken *(ne zaman çocuk olmuştum!)* görünmeyen adam olup pasta yemek isterdim. Ne kıtmış tutkularım.

Gidiyor musunuz?

Güle güle.

Kapıyı iyice kapayın.

Sizden üşüdüm...

Temmuz 1967

Münip Bey'in Günlüğü

20 Kânunusani. Muş. Kış şiddetlendi.

22 Kânunusani. Müdür tarafından zevata takdim edildim, memurluk gururum arttı.

23 Kânunusani. Tabiatla sanki mücadele ediyoruz. Kar devam ediyor.

24 Kânunusani. Hava dehşetli soğuk, insanı ısırıyor. Müdür aşağı inip memurini şöyle bir teftiş etti. Acaba bir kusur buldu mu? Karakış insanda memur-müdür farkını da kaldırıyor.

29 Kânunusani. Hava soğuk. Dosya muamelatı çok bozuk, onları yoluna koymak da benim başıma düştü.

1 Şubat. Maaş günü. Çay paralarını derhal ödedim. Sami Kumbara Beylere tavla oynamaya gittim. Dönüşte tahinhelvası aldım. Soğuklar arttıkça arttı.

4 Şubat. Soğuk hissedilir derecede arttı. Nakıs 31. Bugün hastalandım. Daireye gidemedim.

7 Şubat. Pazartesi. Hep böyle olur. Ben rahatsızken müfettiş gelmiş. Bu sebepten rahatsızlığa rağmen işbaşında ispatı vücut eylemek zarureti hasıl oldu. Nakıs 29. Zaruret, ne yapalım. Ne demiş: Bin zaruret mi bin musibet mi? Onun gibi bir şey.

8 Şubat. Hava biraz iyileşti. Teftiş devam ediyor. Gençten bir zat.

9 Şubat. Hava hissedilir derecede kırıldı.

10 Şubat. Hava iyileşti. Tatil. Evde istirahat ettim. Başka ne yaparsın? Sami Beyler geldi.

11 Şubat.

Sezai'ye semen geldi çemenlerde oturmaktan

Semen geldi Sezai'ye çemenlerde oturmaktan

Çemenlerde semen geldi Sezai'ye oturmaktan
Oturmaktan geldi semen Sezai'ye çemenlerde
Çemenlerde Sezai'ye oturmaktan semen geldi.

Şu Diş Tabibi ömür şey vesselam. Yalnız Sezai yerine Recai olacak.

14 Şubat. Evde. Tatil. Hava şiddetli soğudu.

17 Şubat. Kar dindi. Hava sakin.

18 Şubat. Müfettiş gitti. Müdür, müfettişin tenkit maddelerini memurlara okudu. Ben de zannetmiştim ki, muvaffakıyetli bir teftiş veriyoruz.

20 Şubat. Kar durdu. Fakat şiddetli soğuk devam ediyor. Dairede iş yok. Karım: "Ah! İstanbul!" dedi. "Karda Sultanahmet'in manzarasına doyum olmaz." Şu kadınlar hiç anlaşılmaz. Sultanahmet neresi, Muş neresi?

22 Şubat. Hava sakin.

24 Şubat. İş yok. Müdür Ankara'ya gitti.

Yerine ben vekâlet ediyorum. Acaba üçte iki vekâlet maaşı verirler mi?

Odacıya, temizlik işinde ihmal göstermemesini ihtar ettim...

Bu köylüler nezaketli muameleden anlamazlar.

Büyük memurini kravatlı aptal yerine korlar.

26 Şubat. Kar bir yandan eriyor gibi. Ama bu mevsimde buna imkân yok. Şimaldeki karabulutlara ne demeli.

27 Şubat. Tatil. Karım mükemmel bir suböreği yapmış.

Ben müdür gibi geniş yürekli bir adam değilim. A'dan Z'ye kadar değiştireceksin dairedeki çalışma nizamını.

28 Şubat. Cüce şubat 4 yılda bir 29 çeker. Ve sene-i kebisede doğanlar kısa boylu olmazlar.

Tahakkuktaki Sulhi Tirek'e bugün elini çabuk tutmasını ihtar ettim.

Hepsinin bıyık altından güldüğünü biliyorum.

Müdürün disiplinsizliğine alışmış hepsi de. Ama ben müdür gibi olamam.

1 Mart. Kar, kar, kar. Kaç metre oldu kar? Bizim oğlana kapının önünü küremesini söyledim. Lise tahsili yapıyor diye annesi eline su dökmüyor, havlusunu tutuyor. Benim zamanımda, ben, şehremanetinden bizim pederi alıp onunla halden alışveriş yapardım. Hanıma laf anlatmak ne mümkün!

2 Mart. Yağış durdu. Çay parasını unutmuşum.

3 Mart. Mart kapıdan bakıyor. Hava nakış 27. Müdür bir türlü dönemedi. İstese de zor döner. Kapalı yollar varmış. Nafıadaki Mehmet söyledi. Gazellerin Hasan'a istisnai muamele yapıldığını keşfettim bugün. Dosyası kenarda unutulmuş duruyor. Müfettiş nasıl oldu da anlamadı. Bu vaziyetten çok müteessir oldum. Her şey bozuk.

4 Mart. Hamdi Gören, Salih Güloğlu, Rıza Yalçın Beylerle valiyi ziyaret ettik. Vali matruş ve kibirli bir zat. Rıza Bey'in kanaatine göre büyük bir vilayette park yapayım derken işleri berbat etmiş, bütün ağaçları kestirmiş. Buraya sürmüşler sonra.

6 Mart. Rıza Yalçın Bey borç istedi.

Ayın altısında bu ne densizlik! Çaresiz, çıkarıp verdim. İki çocuk babası, kötü kadınlara dadanmış diyorlar. Karısını mahfelde Albay Z. Öztürk'ün kızının nişanında görmüştük, ebruli yanaklı şirin bir tazeydi. Bari zührevi hastalık kapmasa.

7 Mart. Tatil. Okudum. Hastayım. Ev baklavasını biraz fazlaca kaçırmışım.

Kızın hendese dersine yardım ettim.

Akşam Hamdi Gören Bey uğradı. Bir tavla attık. Elazığ'a her şey dahil götürüp getirmesine. Tabii ki galibiyet benim tarafıma tevecüh etti. Zaten Muş'ta müdürden başka herkesi alt edebiliyorum.

Hamdi Gören Bey de aynı şeyi söyledi.

O gittikten sonra düşündüm. Yoksa bu bir ima mıydı?

8 Mart. Mart güneşi arada görünüyor, ama inanmaya gelmez.

10 Mart. Soğuk devam ediyor. Muhasebeci (hususi muhasebeden) Saim Bey'in refikasında zatürree müşahede olunmuş. Bizimki söyledi. Herkesin kocası adam mı?

12 Mart. *Sicilya İstilası* nam eseri okudum. Hava kuru ayaza çevirdi. İstirahat ettim.

14 Mart. Hava açmaya başladı. Hoş geldiniz sefalar getirdiniz cemreler! Ama, ne demişler, marttır bu ay, inanılmaz.

15 Mart. Dairede Belediye Reisi'nin işi varmış. Bizzat meşgul oldum. Hoş bir adam. Bana iltifat etti. Müdür niçin gelmedi acaba?

16 Mart. Yoksa beni müdür mü yapacaklar? Bunca yıl amirlerime gösterdiğim itaat, umum müdürlüğün dikkatini çekmiştir belki de.

17 Mart. Hava gene kapandı. Şimalde soğuk bulutlar toplanıyor. Evdekilere âdetim hilafına dairedeki işlerden bahsettim. Kızım, hemen annesine bir manto yapmamın lüzumundan söz açtı. Sanki hakikaten müdürlüğe tayinim çıkmış gibi. Halbuki müdür olsam maaşımda pek fazla bir artma olmaz. Ama içtimai durumumun kuvvetlenmesi, otoritemin artması onların umurunda mı? Bazı şeylerin ehemmiyetinden habersizler.

18 Mart. Kar kuşbaşı kuşbaşı düşmeye başladı. Nakış 18.

20 Mart. Görülmemiş şey: Nakış 30.

21 Mart. Hava gayet soğuk. Karımın soğuk algınlığı şiddetlendi. Arkasına şişe çekmesi için buralı birini çağırttık. Bugünlerde mahfelde siyasi cereyanlar aldı yürüdü. Şehrin ileri gelen zevatı, mahfelde oturulup memleket ve dünya ahvalinden konuşuluyor. Yarbay Faik Bey evleniyormuş. Her taraf bembeyaz. Geçen gün radyoda şedaraban faslı geçilirken bizimki ağlamaya başladı. Ne ister bu kadın, bilmem! Acayip halleri senelerdir sürer gider. Vezneciler'de, ilk gerdeğe girdiğimiz gece koyu kestane rengi saçlarıyla gene böyle mükedderdi. Sonra hep gene böyle mükedder. Benimki de hayat mı?

26 Mart. Her yer don. Gece, düğüne davet edilmiş olan herkes orada idi. Kayınpeder, ense kulak yerinde köylü kılıklı bir herif. Kaynana desen, sıska mı sıska. Yarbay Faik Bey'in akrabasından kimse yoktu. İzmirliymiş yarbay. Orada olmadık bir kadına sevdalanmış. Tam on beş yıl nâmına yanmış bu kadının. Nigâr'mış kadının adı. Çalıştığı evden çıkarmış. Teni taze sağılmış, inek sütü rengindeymiş (ben Hamdi Bey'in yalancısıyım). Öyle parlak bir teni varmış.

Albay da aynı şeyleri söylüyordu ki, tam bu sırada *Komparsita* çalmaya başladı. Cânım *Komparsita!* Yarbay gelinle dansa kalktı. Yarbay kırkını geçmiş, gelin ise on altısında bir tazecik. Ama Yarbay erkek güzeli. Yaşını göstermiyor hiç. Çok içki içermiş. Nigâr Hanım vakti kerahatte masayı kurar, karşısında çengi gibi oynarmış. Kim bilir ne güzel oynarmış haspa. Sevdalarının tadı herhalde doyumsuz olacak ki, buralarda da anlatılıyor.

Albay şöyle diyor Yarbay için: "Yoruldu, bizim Faik yoruldu. Onu Nigâr Hanım yordu. Şimdi artık dinlenme zamanıdır." Ben de dedim ki: "Fakat yaş farkını ne yapmalı mirim?" Güldü: "Telli çengili biri kadar hiç kimse yoramaz Faik'i" dedi. Nigâr Hanım da Nigâr Hanım'mış! Gece 12'de düğün dağıldı. Bizim hanım şerbet takımı hediye etti.

27 Mart. Hava dehşetli soğuk. Kar yağmıyor, ama don var.

28 Mart. Hava dehşetli soğuk. Kar yağmıyor, ama don var.

30 Mart. Kar yeniden başladı. Eve pekmez aldım.

4 Nisan. Hava dehşetli soğuk.

8 Nisan. Hava açmaya başladı. Mahfelden erken dönüyorum artık.

9 Nisan. Müdür gelmedi.

Kırkağaç'tan haber aldım.

Çocuk, ne işin var senin Kırkağaç'larda. Kim dedi sana. Bazı şeyler var ki, insanın hakikaten anlaması mümkün değil.

10 Nisan. Nisanın onu da geldi. Havalar artık daha da açmak temayülünde. Sami Bey bir şiir söylemişti, hatırımda tutayım dedim, tutamadım.

11 Nisan. Nisan mevsimlerin nişanlanmasıdır. Sami Bey diyordu ki: 'Habibim'le başlayan bir manzumeydi. Albay'la Yarbay'dan bahsettik. Albay, düğün gecesi (zifaf gecesi) söylediği sözlerden başka sözlerle tavsif etti Yarbay Faik Bey'i. Yarbay çok içki içtiği için zavallı yavrucağın başına gelecekler var, dedi.

12 Nisan. Müdür dönmüş.

Beni yanına çağırttı, işlerde gösterdiğim intizamı ve disiplini övdü.

Halbuki daha yeni geldi nerden bilecek? Memurin takımı da cihet-i askeriyedekiler gibidir bu mevzuda, anlamadan dinlemeden karar verirler; ben bunu babamdan biliyorum.

13 Nisan. Dehşetli başım ağrıyor.

14 Nisan. Hava kuru ayaza çekti.

15 Nisan. Çok güneşli ve soğuk bir hava.

16 Nisan. Bulutlu ve soğuk bir hava.

17 Nisan. Çok bulutlu, çok soğuk bir hava. Sami Beylere gideceğiz. Bir tavla atarız, dedi Sami Bey. Aşağı mahalleyi sel basmış.

18 Nisan. Sami Bey diyor ki: "Habibim fasl-ı güldür bu..."

19 Nisan. Sağanak halinde yağmur yağıyor. Habibim fasl-ı güldür bu. Yok daha neler. Canım sıkılıyor.

20 Nisan. Güneşli bir hava. Ama neye yarar?

21 Nisan. Güneşli bir hava. Ama neye yarar?

22 Nisan. Güneşli bir hava. Ama neye yarar?

23 Nisan. Güneşli bir hava. Ama neye yarar?

24 Nisan. Güneşli bir hava. Ama neye yarar?

25 Nisan. Güneşli bir hava. Ama neye yarar?

Nisan 1968

Taşralı
Piyano Çalabilmek
Nehir
Su Ustası Miraç
İskele Parklarında
Edirne'nin Köprüleri
Parasız Yatılı
Yaz Geldi

Taşralı

Sokağın ucundan dön demiştiler. Aynı boyda budanmış akasya ağaçlarının bitiminde, yeşil panjurları olan evdir.

Otobüsten indiğimde, sıcak geçen bir günün akşamüstüsüydü. Üstelik pazardı. Benim gibi yalnız biri için pazarları sevmenin güçlüğü anlatılmaz. Çözülmüş sarsak pazarlar öylesine altı çizilmiş oluyor ki...

Evin tümü kapanık bir renge bulanmıştı.

Bahçe kapısına beyaz yediveren gülleri sarılıydı.

Güllerin orada kara bir kedi duruyordu.

Kapıyı çaldığımda belirsiz konuşmalar geldi içerden.

Alt bahçe öndeki gibi bakımlı değil, ekşimiş bir çöp kokusu geliyordu aşağıdan.

Aaaa hoş geldiniz.

Benden, küçük hizmetçi kıza söz edilmişti.

Bavulumu elimden aldı, kolumun yorulduğunu anladım.

Nedense belleğimde, geçen yaz gittiğim bir çayevi, kokusuyla, sesiyle, havuzuyla... Peki buraya gelmemek yok muydu?

Ara kapıyı açınca teyzemi gördüm.

Bana anlatıklarına benziyordu. Saygın bir hanımefendiydi.

Okumuş yazmış kadındır. Evinin titizliği temizliği dillere destandır. Eli sıkıdır, ama eh o da bir çeşit meziyet. Koskoca paşayı kaybetti, hanımefendice içine attı acısını. Ağladı sızladı, ama evini, düzenini korudu. Allahtan korkarım nemize lazım, yalan diyemeyiz, üstelik gençliğinde de sayılı güzellerdendi.

Büyük cam vazonun tam arkasında oturuyordu, vazoda kurumuş, kabuklaşmış leylaklar vardı.

Oda sanki loş bir avluydu. Sokağın toz kokan güneşi hiç yokçasına yitip gitmişti.

Teyzem gri giysisinin içinde bana gülümsedi, elini uzattı. Tuttum, nemi kalmamış kuru kâğıt cildine dokununca yaşlılığını anladım.

Eski yitmiş güzelliğini, saçlarını boyamakla, bejlerin, grilerin, en yumuşaklarını giymekle sürdürme çabasındaydı.

Ablamın yaşını bilmem. Aramızda on yıllık fark var sanırım. O da bir türlü doğrusunu söylemez. Ya çok büyük ya da çok küçüktür söyledikleri. Ne bileyim a kızım, ben kahır içinde yaşadım. Şimdi kim bilir görseler beni onun ablası sanırlar. Kolay mı?..

Annen nasıl?

İyiler.

Ablan ya?

Onlar da iyiler.

İçeriye küçük kız girdi. Eğri bacakları vardı. Yüzünde kapıyı açtığında olan gülüş duruyordu. Konuşunca hiç değişmiyordu gülüşü. Çok şaşırtıcıydı bu.

Yurdagül, dedi teyzem. *Git limonata hazırla. Bak gene mutfak kapısını açık bırakma, o murdar kediler taşlara basıyorlar, ona göre...*

"Ona göre" sözü Yurdagül'ün yüzünden gülümsemeyi aldı götürdü.

Teyzemin ayak parmaklarının kemikleri podüsüet ayakkabılarının yanlarından taşmıştı.

Elbisesinin yakasına ince kırmızı yakutlu, kırmızı olduğundan taş, yakut olacağını düşünmüştüm, bir iğne takmıştı.

Kibar kadındır ablam. Giyimini kuşamını bilir. Paşayla ilk evlendiklerinde mineli bir saat almıştı yüzgörümlüğü. Daha bir sürü şeyler takmışlardı da nedense benim gözüm mineli saatte kalmıştı. O cânım çiçekleri nasıl da kondurmuşlardı saatin üstüne... Şaş da kal. Dayanamadım da bi kerelik takmak istemiştim. Sen savruksundur. Şurada burada düşürürsün demişti. Boyundan saat düşer mi? Ne taksa sahicidir. Benim gibi de öyle allı güllü şeyleri sevmez. Tam paşa karısı olacak kadındır teyzen. Bunu böyle bil.

Konuşmadan durduk bir süre.

Koltukların yeşil kadife dayanacak yerlerine kolalı temiz örtüler konmuştu.

Teyzeme hiç bakmıyordum.

Onunla aramızda sevgisizlik hemen kuruluvermişti.

Azalmış saçlarının altından kafasının derisi yer yer parlıyordu. Kurumuş bacaklarını üst üste atmıştı. Ayakkabılardan taşan kemikler ışıkta daha kesin gözüküyordu.

— Demek ki, üniversiteye gitmeye kararlısın. Vallahi kızım ne demeli bilmem. Jale'yi okuttuk da ne oldu. Evlenip gene çocuktu, kocaydı, aldığı diploma da süs. Üstelik bizim durumumuz uygundu. Rahmetlinin düşünceli kalbi, babalığı sayesinde –burada derin derin iç çekti, temiz bir mendili burnuna bastırdı– Jale'cim, annen bilir, soğuk sudan sıcak suya elini değdirmeden büyüdü. Hizmetçiler çevresinde dolanırdı. Ama şimdi o nazlatma, o prensesler gibi genç kızlıktan sonra...

Gözlerini yüzüme dikti sustu.

Teyzemin bana karşı olan tutumunun bilincine vardım.

Birden yoruldum.

— Annene şaşarım hâlâ, o çabayı başka bir erkek için gösterseydi...

Sen babanı bilmezsin kızım. Altı yaşındaydın öldüğünde...

O Orta Anadolu kentini, arklardan suların bahçeleri doldurduğu geceleriyle anımsıyorum. Bizim bahçeye hep gece gelirdi sulanma sırası – ya da en etkilendiğim o gecelerdi: Yarı uykuda annem, en küçük kızın üstünü sıkılaştırır, yazda bile Orta Anadolu'nun gecesi soğuktur, arı su kokusu uykuyu bastırır. Doğanın mutluluğu, sağlığı kazılır kalır beş yaşa. Ayol uyan suyu akıtıyorlar bu yana... Uyku büyüklerin odasından anason kokulu taşar sofaya. Baba baba... Anacığımın para sıkıntılarını bile bile... içkili, havuzlu istasyon lokantasında her gece, biraz beyazpeynir, rakı, yazın kütür kütür karpuz. Büyük kentlerden gelip geçen uyumuş tren camları. Allahtan da mı korkun yok. Her gece içilir mi? Hiç olmazsa kendine acı. Bir güzel adamdı. O boy o pos...

— Yakışıklı adamdı baban yavrum...

Teyzem, Yurdagül'ün getirdiği limonatayı aldı.

Bardaklar gümüş tutmalıklar içindeydi.

— Ama bir erkekte ilk aranacak bu değildir. Jale'ciğimin canı yok mu? Evlenene kadar bir fincan kahve yapmamıştı. Ama şimdi kendinden yirmi yaş büyük, görmüş geçirmiş bir erkeği,

evindeki hizmetçileri idare ediyor. Kendimi ayrıca örnek vermeyeceğim. Annen hata etti kızım. Size de çektiriyor. Sen şimdi üniversiteyi nasıl güçlüklerle...

Odada asılı tek resmi gördüm.

Her yanından kahverengiler, turuncular taşan bir sonbahar resmiydi. Yolun ucunda çok geniş şapkalı bir kadın kayboluyordu.

Teyzem dişlerinin takma olduğunu belli etmemek için o pek tuhaf gülümsemesiyle bana bakıyordu.

— Limonata güzel olmuş, dedim.

— Şekeri fazla olmuş. Siz gençsiniz, ama bizden geçti artık. Tansiyondu, kalpti başladı. Annenin tansiyonu nasıl?

Çok genç dul kalmışsınız, evlenin, dedi doktor. Bu terleme, bu çarpıntı ondanmış benim kızlarım. Ha ha hay, dedim doktora. Benim iki kızım var, iki kocam var demektir. Ablam atılıyor. Anacığım, doğru demiş adam. Niye direniyorsun? Annemin yeşil ela gözleri susuyor. Evlenmek için evlenilmez, diyor. Sizin babanız gibi adamdan sonra...

Gündüzleri oralar, salt toprak rengi olurdu. Pazara gelen köylüler eşeklerinin sık adımlarına uygun salınarak, pencerenin önünden geçerlerdi. Perdelerimiz apak patiskadandı. Orduevinde, düğüne giderken, annemin, siyah tayyörleriyleki güzelliği o kente anlatılmaya kalmıştı. —Bayramda, hiç olmazsa dedelerine yazsak be kocacığım. —Bırak şunları, senin o evde kalmış ablanı sevindirmek için mi?

Her şeyin para olduğunu kim söylemiş benim kızlarım, çok kahır çektim, ama eteğini çemirleyip komşu karşılayan bir kadınım ben. Babanız beni sevindirdi de üzdüğü kadar. Ben basit gülmeyi seven bir kadınım. Teyzenizi evinde bile terlikle gören olmamıştır.

— Sana ara odayı hazırlattım.

Gümüş takımların konduğu büfenin üstünde, paşanın, sivil fotoğrafı var.

Oysa çocukluğumuzun paşası bu değildi. Alabildiğine büyüyen, çizilmeyen paşaydı.

Kaç saat oldu geleli.

Ara odanın özenle ovulup arıtıldığını düşünüyorum. Bu yaşlı kadının çevresindeki saygın kişiliğini yaratma zorunluluğuna, titizliği eklemek gerekiyor.

Yiyecekler iyice temiz olmalı, o marulları yalapşap yıkamayın diyorum size. Gerçi evin dağınıklığıyla başa çıkamıyorum ama. Hem sarhoş babanız, hem haylaz kızları...

Annemin öfkesinde inandırıcı olmayan bir şeyler olurdu. Bahçenin arkasında 'kıkırdaşırdık'. Ablamın gittikçe dolgunlaşan bedeni, marulların bahar tadı, yaşamayı adlandırıyordu.

Bu en koca kenti yadırgıyorum.

Buranın dışındayım.

Bana, git kal, teyzendir demişlerdi.

Onun konuştuğunu, sorgu ünleminden anlıyorum. Sorduğu ne?

Bana bakıyor, gittikçe öfkeli ve yaşlı sanki. Yineliyor.

— Saçlarını kesmeyeceksin değil mi?

— Hıı, diyorum.

Oysa keseceğim. Hem de en kısa.

Ders kitaplarımı değil, en sevdiğim yazarları alıp elime, bir dolu yeri gezeceğim. Dostoyevski'yi, Istrati'yi okuduğum kireç badanalı çıkmadaki kayısıların sessiz karanlıklarını ve su kokusunu hep arayacağım.

Taşralı bir kız olmanın buruk acısını bile tattırmaz teyzem bana, anlıyorum.

Yurdagül odayı açtı.

Tek penceresi karşı evin duvarına bakıyordu.

Bir çakaleriği ağacı, yaprakları küskün, hastalıklı, pencerenin dibindeydi.

— Ben altıda kalkarım küçük hanım, işiniz varsa sizi istediğiniz saatte uyandırayım.

Annemin Yurdagül'e armağan olarak yolladığı renkli basmayı çıkardım bavuldan.

Sakın sen verme kızım. Teyzen öyle yanında çalıştırdıklarıyla yüz göz olunmasını sevmez, kendi versin.

— Bu senin, Yurdagül.

— Çok teşekkür ederim, küçük hanım.

İsmimi bilmiyor. Ona söylemeliydim. Yüz göz olunamaz evin isim gereksinmediğini öğrenmeliyim.

Dolaba çoraplar, mendiller, gecelikler sıralanacak. Buralarda yaşama savrukluğuna yer yok. Bu evin düzen tutuklularına, bir de ben katıldım.

Mutfaktan akşam yemeği hazırlıklarının sesleri geliyor. Tabak, çatal çınlamaları.

Hemen bir kekik kokusu uydurdum uzaktan gelen.

Sonra da ağlayacağım.

Ocak 1968

Piyano Çalabilmek

Annem,

"Cumartesileri çamaşır yıkamaları çok günah," dedi. "Hele bulaşık sularını geceleri kapıya dökmüyorlar mı!"

Annemin diktiği bayramlıklarla, üstten bağlı sağlam erkek kunduralarıyla, kafamda koca bir saten kurdeleyle kapının eşiğinde dimdik oturuyordum.

Kadınlık kolay değil. Hiç yoktan yakıştırmak. Bak o basmayı Sümerbank'tan kaça aldım. Bastım suya çirişleri gitti. Bir de ütüledim. Bayrama yetiştirip dikiverdim. Bunlar çocuklarının burnunu bile silmiyorlar. Ben konaklarda büyüdüm. Gel de anlat bu mahalle karılarına. Udum, piyanom, ellerimin güzelliği...

Aşağıda Kürt'ün kahvesinin önünü sulamışlardı.

Toprak kokuyordu taze taze.

Her şeker bayramında kahvede oyun havaları çalarlardı.

Bu bayram biraz daha küçülmüştü ayakkabılarım.

— Bak bu yıl şeker bayramı yaza geldi, dedi annem. Allahtan kış da yumuşak geçti.

Bir odamız vardı.

Hemen kapıdan giriliyordu odaya. Mutfak yoktu, köşedeki masa, yemek için ve mutfak olarak kullanılıyordu. Beyaz badanalı duvarların kiri hava ısınıp sokak kapısı açılınca belli oluyordu. Köşedeki pencere varla yok arasıydı. Babam niçin bayramlarda da çalışır? Kedilerine bayramda da ciğer alanlar mı var?

— Anne, babam ne zaman gelir?

— Onun gelmesi öğleyi bulur. Belki de öğle sonu gelir. Dalmışlarsa memleketten bahislere. Aman onların memleketleri de, onların köşkleri bahçeleri, bal kovanları da. Daha dillerini bile düzeltemediler. Hep toplanıp aralarında konuşmaktan... Ben babana göre değildim, ama ne yapacaksın, kader.

Abe Demir'in vardı bir arı kovanları sübyanım diz boyu otlukların arasında. Dağlıktır bizim oralar, havası sağlamdır, insanları yapılıdır. Ama tutturdu koca ihtiyar gidelim diye buranın hükümetleri değişti. Onca toprak bağ bahçe, köşk hizmetkârlar kaldı oralarda. Sattık, ama yabanlarda harcayıverdi erkeklerimiz. Ne dedikse kâr etmedi. Kadınsınız bilemezsiniz, dediler. Üç oğlum da öldü gitti. Onlar dağ adamlarıydı şehre sığamadılar. Bizim ballar yonca yonca kokardı, ıfıl ıfıl eserdi rüzgârlar.

— Anne, nineme bayramlaşmaya gitmeyecek miyiz?

— Ninenin ağlamalarından bıktım. Üç oğlu öldü, o seksenında diye, yaşıyor diye başlamıyor mu...

Ah gelin ah, niçin geldik bu koca evli yerlere, oğullarım gitti, bir Demir Ali kaldı. Kocanın kıymetini bil... Bayramlarda herkesler gelip ver elini hanımlar hanımı öpelim derdi. Sakız kokulu lokumlarla ince cam bardaklarda pınar suları içerlerdi. Gelinlerim lokum şekerini tutturuken ocaktan yanık tatlı kokusu gelirdi. Oğlanlarım şayak elbiseleriyle avluya çıkıp bağıra bağıra konuşurlardı. Uzaktan tüfekler atılırdı. Torunlarımın saçlarını iyice kestirirdik. Tek hız torunum da bu. O da gurbetlerde doğdu. Kapı önleri, avlu sularırdı. Pıtrak gibi dağılıverirdi çocuklar.

Ben şehirliyim. Babanla evleneceğim kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi. Varlık, onur görmüş konakların kızıydım. On beşimdeydim ilk kocama vardığımda. Tifo vardı İstanbul'da. Saçlarım dökülüvermez mi, düğün gecesi kaldım saçsız. Gene de nasıl güzeldim! Ufak tefektim, ama carifes gibi tenim, çekik yeşil ela gözlerim vardı. Madam Kalyopi gelinliğimi dikerken bu ne kollar, bu ne bilekler, küçük gelin demişti. Yavruağzı yatak takımları yapılmıştı. Gerdek

gecesi annemi isterim de isterim, demiştim. Ben hep anneannenle yatardım. Astımı vardı onun. Geceleri öyle korkardım ki, ölecek diye. Nefessiz kalıyormuş gibi gelirdi bana. Çini sobanın üstünde elma kabukları yakardık. Acıbadem'in kışları. Almanlar Haydarpaşa tren istasyonunu yapıyorlardı. Alman mühendisle karısı yanımızdaki kuleli evde otururdu. Yanakları kırmızı kırmızı damarlıydı kadının. Anneannen domuz eti yemekten, derdi. Bunlar hep böyle olurlar. Yazın gül reçelleri kaynatırdık, her yan gül kokardı. Arabalarla Necipbey bağına giderdik. Bağdaki razakı, misket, çavuşüzümleri buğulu buğulu dururdu tabaklarda. Rasim Paşa'nın büyük kızı gelirdi landosuyla. Çağla rengi elbiseler giyerdi gözleri yeşildir diye. Sıkma baş yapardı, perçemleri altın sarısıydı, şakaklarından görünürdü. Kötü oldu koca paşa kızı, diyorlardı. Evine İtalyan, Fransız subaylarını alıyormuş. Onların geniş pelerinlerini, beyaz eldivenlerini sık sık gören vardı Rasim Paşa konağında. Sonbaharı çok güzel olur Küçük Çamlıca'nın. Pişmiş ayva rengi yapraklarla dolardı her yer. O sıralarda İstanbul'da süpürge koçanından ekmek yapıyorlardı. Görücüyle evlendim ilk kocamla da. Beni anneannenle Orozdibak'tan alışveriş yaparken görmüş. Yüzgörümlüğü baklava pırlanta yüzük takmışlardı. Düğünde de pırlantalı taç. Damla küpelerimi de kaynanam bir sultan mezadından satın almış. O yıl Boğaz'a Karadeniz'den buzlar indi. Gerdek gecesi çini soba sabaha kadar yandı. Ben evlendiğim gece annemi isterim demiştim ya.

Anlatırdı hep annem, gene anlatıyordu.

Onu çok yabancılıyordum.

Çevremizin dışındaydı anlattıkları.

Hele o piyano çalma lafı yok mu, en korktuğumdu.

Çünkü piyanoyu biliyordum.

Mahallemizdeki Yavuz Sineması'nda baştan sona piyano denilen aygıtı çalan bir adamın filmini görmüştüm. Büyük bir çalgıydı. Annemin anlattığının kimisine inanırdım ama –zaten diğerleri bilmiyorum neydi– piyano denilen şeyi çalmak iş değildi. O da bir sinemada görmüş olmalıydı. Gerçi Yavuz Sineması'na gitmiş olamazdı. Çünkü sinemaya verilecek paramız yoktu. Mahallenin kızlarını kapıdaki saçsız adam sokuyordu içeri. Oğlanların dediğine göre herif namussuzun, itin biriydi.

— Anne takunyalarımı öğleden sonra giyebilir miyim? Bu ayakkabılar çok ağır, onlarla koşamıyorum.

— Ne yapalım. Bak iki senedir giyiyorsun. Bayramlarda takunyayla gezmekten iyi. Benim vaktiyle ceylan derisi ayakkabılarım vardı. Sende kibarlığa özenti yok ki. Ne de olsa kandır çeker. Dağlılara benzeyip çıktın.

İstanbullular bizimle alay ederler be gelin. Her yana işlemeli örtüler örtermişiz. Köyümüzde örtüleri gelinlerim asma çardakların altında yazın işlerdi. Torunlarının içliklerine kadar işlerlerdi. Bizde çocuk çok kıymetlidir. Küçük taylar gibi koşuşurlardı avlularda. Babaları döndüğünde terli sırtlarına konan tülbentlerin uçları bile karanfille, gülle işli olurdu. Herkes çalışırdı. Güzün oğullarım gelinlerim yazıya gidince sabah sağılmış sütleri ısıtıp mısır ekmeğiyle koyuverirdim yemek tablasına. Ekmeklerini banarlardı süte. Gülüşürlerdi. Demir Ali bal toplama zamanı alırdı kızanları yanına, daha çiy kalkmadan çıkarlardı. Hele bizim oraların düğünlerini bilmeliydin gelinim. Delikanlılar, tazeler geçiverdiler mi oyuna, yer gök duyardı. Mahsul toplandığında düğünler başlardı. Gürbüz gelinlerin tarlada yanmış burunlarına düğünden önce yayık kaymağı sürerdik. Pul pul kalkıverirdi burunçağızları. Erkekler erik rakısını içtiğinde büsbütün donanırlardı oyuna. Tazeleri uçuru uçuruverirlerdi, terledikçe çıkarırlardı şayak ceketlerini. Mintanların üstünde ağır gümüş köstekler parlardı. Yiğit adamlardı, yapılı. Oralarda çürük adam zaten dayanamaz, bebeyken ölüverir. Ömürlü olur kalanlar. Bak bana, üç oğul gömdüm, hâlâ yaşarım. Abe niçin yaşarım o civanlar gider de? Dayanamadılar buralara. Ben dedim, gitmeyelim. Hükümetler değişecek buralarda dediler. Gurbetlik bize göründü. Abe gelin hükümetlerden bize ne. Kim gördü hükümetleri avlularda, tarlalarda, dağlarda. Çok biliriz sanır bu er kişiler, çok yanılırlar. Bir Demir Ali bekârdı geldiğimizde. Burada bir Bulgar Kozma vardı. Daha önce gelmiş, bizi tanır. Çağırdı büyük oğlumu, dedi ona, burda böyle böyle; ayak esnafı olacaksın; bulamazsın başka iş; kardeşlerin de bulamaz.

Babam beni Kozma'ya bir kere götürmüştü.

Kaynayan süt kokuyordu her yer.

Ak dişleri vardı gülünce. Babama, "Demir Ali hoş gelmişsin buralara," dedi.

"Hoş bulmuşuz," dedi babam.

"Bu senin kız ha?"

"Evet."

"Büyümüş, büyümüş..."

"Evet, okula gitmez daha. Gazete okumasını öğrendi bilir. Buraların gazetelerini okur."

Sonra Kozma süt, tereyağı, taze ekmek getirdi.

Mermer masaya koydu.

İkisi memleketlerinin dilini konuşmaya başladılar.

Beni unuttular.

Dükkânın karşısında kışla vardı. Kışların öyle çok camı vardı ki! Nasıl ısıtacaklarını düşünüp şaştım.

Bahriye askerleri geçip gidiyordu caddeden.

Borazan sesi geldi sonra.

Annemin hiç dönülmeyecek kadar uzak bir yerde olduğunu düşündüm. Sanki anlattığı karışık bilinmez şeylerle o da çekip gitmişti.

Çok acıdım ona.

Babama baktım, konuşmuyorlardı Kozma'yla.

Babam büyük ellerini masanın üstüne öylece bırakmıştı.

Kalktık.

"Demir Ali hoş gelmişsiniz buralara," dedi Kozma.

"Hoş bulmuşuz," dedi babam.

Kışladan erlerin ayak sesleri duyuluyordu.

Eve döndüğümüzde annem çorap yamıyordu.

Babam annemin eşyası olan konsolun üstüne bozuk paraları bıraktı.

— Kozma'ya gittik. Kızın karnı tok. Sırt dolabı alacağım bir tane. Kozma, dedi yukarılarda ciğercilik çok para getiriyor diye. Bizim Fazlı'yı da mezbahaya sokacak. Sütlüce'deymiş. Buraya yakın. Sırt dolabı alacağım. Ciğercilikte para varmış. Mezbahaya gir, dedi Kozma istersen. İstersen bende çalış. Benim anları sordu. Güldük. Sonra kaldı mı kimse sizden oralarda, dedi. Ben, Pembe Teyze kaldı, dedim. Gelmedi. Oğulları da gelemedi. Bizde büyüklere karşı çıkılmaz, dedim. Kozma da çıkılmaz, dedi. Alacağım bir sırt dolabı bugün.

Annem hiç başını kaldırmıyordu.

— Düşmez kalkmaz bir Allah, dedi.

— Namusumla bu memlekette de para kazanırım, dedi babam.

Annem gene başını kaldırmadan:

— Dilencilikten ne farkı olacak yaptığın işin? Nasıl söyleyeceğim Kadıköy'dekilere?

— Beni söyletme onların kitabına, putuna, peygamberine, dedi babam.

— Gâvur herif onların putu yok, sen kendi putuna bak, daha dilini düzeltemedin.

Babam çıktı gitti.

Kapının önünde annemin verdiği taze ekmeği yiyordum. Ekmeğin içine kırmızıbiber ekmişti yağ sürüp.

Arsaya kaçabilseydim.

Baban ne bayram anlar ne seyran. Nerde okumuş yazmış ince insanın hali. Biz İhsan'la Acıbadem'de hep okurduk. Anneannenler Kuşdili Çayırı'na gezintiye çıktıkları vakit evde kalıp bütün romanları hatmederdik. Nerede o günler! Her şey geçti gitti. Parasızlıktan ablanı da genç yaşta evlendirdik. O üstelik asildir de. İlk kocamdan oldu ablan. Onu doğurduğumda on beş yaşındaydım. Kıştı, şubattı. Sobalar durmadan yanıyordu. Ziverbey'e kurtlar inmiş dediler. Sütüm gelmedi. Oldum bittim minicik memelerim vardır. Nazire'yi sütanne tuttuk. Nazire Araptır. İhsan ablamların büyütmesiydi. Anneannen kaç kere dedenin koynundan çıkarmış onu. Bir memeleri vardı nah şöyle. O kısa boya o koca memeler! İşte Allah'ın hikmetinden sual olunmaz. Bir sabah yataktaydık. Beyaz fisto örtülerin arasında ablan kara saçlarıyla melek gibi uyuyordu. Hamit üniformalarını giymişti. Elbiselerini en pahalı terzilere diktirirdi. Bütün kızlar bayılırdı ona. Hele kılıcını takıp çıktı mı? Ama o hepsinin içinden beni beğenip aldı. Görümcem içeri girdi. "Hamit! Hamit! Anadolu'da savaş başlamış" dedi. Ben pencereye koştum. Sanki savaş dışardaydı. Yüreğim ağzıma gelmişti. Muazzez Abla'nın babası çıkıp gitti. Ben yapayalnız kaldım. Görümcem ablanı aldı Nazire'nin odasına. Çok korkuyordum geceleri. Hep uykuya dalarken uyanıyordum. Verem olup öleceğimi sanı-

yordum. Bir gün hamam yanmıştı yıkanıyordum. Birden kapı açıldı. Görümcemin kocasıydı. Ah affınızı dilerim, dedi. Bilemedim efendim. Çırılçıplaktım. Kapıyı kapadı. Gitti. Utancımdan kimselerin yüzüne bakamadım yemekte. Yesene kızım, dedi görümcem. Eniştem çok sessizdi. Birkaç gece sonra yarı uyanıklık arasında birinin yorganımı açtığını hissettim. Öyle sevindim ki Hamit geldi sandım. Kollarımı doladım boynuna. Sonra rakı kokan enişteyle burun buruna geldim. Fırladım yataktan. O kadar üşüyordum ki, her yanım zangır zangır titriyordu. Bağıracağım şimdi, dedim. Git çabuk odamdan. Yavrum, Hamit artık dönmez, gitti gider o, dedi. Ertesi gün annemin evine döndüm. Kocamı orada bekleyecektim. Ablanı da aldım. Anneannenin odasında ablanın yatağını da yanı başıma koymuştum. Hamit bir daha hiç dönmedi. Duyduk ki, Rusya'ya kaçmış. Enver Paşa'nın ordusuna katılmak için. Gene de döner sanıyordum. Bana Batum'dan kalpaklı bir resmini gönderdi. Ne güzeldi o resminde. Çocuktum. Kaşık kadar kalmıştı yüzüm. Boynumda Hamit'in aldığı –ablana gebe kaldığımda hediye etmişti– altın saat. Herkes bana acıyordu. Kuşdili'ne de gidilmiyordu artık. İhsan Ablamın öldüğü gün anneannenin astımı arttı. Doktor Ben Habib'i acele çağırtmıştık. Evde bir anneannen, bir ben, ablan ve dayım kaldık. Evin selamlık tarafını kiraya verdik. Üç dört aileye. Arayı kapadık, ama her gün gürültülerini dinlemekten usanmıştık. Anneannene bakmak için Nazire de geldi yerleşti sonra. İki kadın o kadar birbirine düştüler ki, sanki dedenin koynuna giren o, çıkaran da öbürü değildi. Geceleri oturup dedenin şal hırkalarından, ince kenarlı bardaklara olan merakından konuşulurdu. "Hanımefendiciğim," derdi Nazire. "Ramazanda güllaçlar, çerkeztavukları, pırıl pırıl kalaylanmış kuşanelerde tereyağlı süzme pilavlar hazırlandığında konak birbirine girerdi. İftarlıkta karpuz reçeli, sele zeytini olmadan kuşsütü olsa makbule geçmezdi beyefendi için. Konağa her şey kantarla çekilip alınırdı. Ne bolluk günleriydi onlar. Toprağı rahmet olsun." Sonra karşılıklı ağlaşmaya başlarlardı. "O ölecek adam mıydı!" diye. "Ama," diyordu anneannen, "İyi ki bugünleri görmedi Hacı Bey. Ayakların baş olduğunu görmedi."

Günlerim böylece geçiyordu. Hamit'ten haber gelir diye. Bir gün Hamit'le arabayla Küçük Çamlıca'ya çıkmıştık. –Hâlâ orada bir salaş gazino var– "Müberra," demişti, "ben fani vücudumu kaybe-

debilirim, ama sana olan sevdam kıyamete kadar semalarda tulu edecektir." Bunu göklere bakarak söylemişti. Ablan üç yaşındayken Batum'da frengiden öldüğünü haber aldık babasının. Anneannen bunamıştı artık. Yoktan anlamıyordu. Nazire eski hanımına saygıda kusur etmiyordu. Aylık ev kiralarını topluyordu. Dayımı Düyun-u Umumiye'den çıkarmışlardı. Üsküdar'da rejide bir muhasebe işi bulmuştu. Oraya gidip geliyordu. Masraf olmasın diye Nazire ona üçlü sefertasını hazırlıyordu. Bir gözüne ekmek, bir gözüne zeytinyağlı yemek! Bu, çoğunluk yazın patlıcan ya da ayşekadın fasulye, kışın pilaki ya da yerelması oluyordu. Sıcak yemekse, pilav, makarna, börekti. Eti artık ayda yılda bir görüyorduk. Anneannen yerelmasının lafını ettirmiyordu. Her defasında, "Hanımcığım, enginar bu" diyordu Nazire. Nazire olmasa ne yapardık bilmem. Ben hayatımda yalnız Üsküdar'a bile inmemiştim. Anneannen, "Francaladan başka ekmek yemem" diyordu. Gözleri mi iyi seçmiyordu, bilmem. Her şeyi eskisi gibi görüyordu. Daha sonra dedeni yaşar sanmaya başladı. Anneannen, "Haydi Müberra," diyordu bana, "piyanoya geç". Ben piyano çalarken yan bölükteki kiracıların, "Deli saraylılarda gene eğlence var" diye konuştuklarını biliyordum. Dayım bir gün ateşlenip yattı. Nazire koşup Bağlarbaşı'ndan Doktor Ben Habib'i getirdi. Doktor, anneannenin elini öptü. Akşama beyefendi dönünce doktorun geldiğini anlatacaklarını söylediler. Doktor ufacık bir Museviydi. İki kadını, beni sevgiyle, acımayla dinledi. Para almadı. Bir hafta sonra dayım zatürreeden öldü. Nazire çenesini bağladı. Dışarı koca bir kazan kurdular. Yaz başlangıcıydı. Kırkikindi yağmurları yağıyordu. Anneannen sanki hiçbir şey olmamış gibi, bana, "Bu benim kefen paramdı," dedi. "Al, masrafları gör." Ölünün evde kaldığı son gece Nazire tahtaları sildi. Her yanı temizledi. Anneannen, "Bu Arapların da ne biçim âdetleri var. Altın haçı dayının tabutuna koyun..." dedi. Dayımın odası kapalıydı. Başında Kuran okuyorlardı. Okuyan mahallenin imamıydı. Evde hiç kimse yok gibiydi. Anneannen kardeşinin öldüğünü bilmiyor muydu? Cenazesine kimse gelmedi. Çalıştığı yerde arkadaşları yoktu demek. Nazire dayımın elbiselerini eskiciye çekişe bağıra sattı. Ceviz sandığından bir kat Şam ipeğinden iç çamaşırları ve gecelik çıktı. "Damatlık içindi ama kısmet olmadı ki," dedi Nazire. Anneannen, "Erkekliği yoktu, kardeşimin, ama iyi adamdı," dedi. "Ne kadın bildi, ne içki, ne kumar. Biz günahkâr kullarız. Az

harama içimiz gitmedi." Ben anneannenin ilk kez böyle konuştuğunu duydum. Piyanoyu da sattık. Nazire'nin bir gözüne perde geldi. Kavurucu bir sıcak oldu o yaz. Damla esinti olmuyordu. Piyanonun parası ferahlık getirmişti eve. Kıymetli bir Fransız piyanosuydu. Anneannen bir gün bizi yanına çağırdı. Perdeleri sıkıca kapamıştı. "Ben kocamın öldüğünü haber aldım. Geçen gün Karacaahmet'e gömülen oydu. Benden sakladınız. Ben Girit'e dönüyorum. Utanmadan şaraplı bir ölü ziyafeti de vermediniz. Koca bir hacı efendi, koca bir beyefendiydi ölen. Kimseleri görmek istemiyorum. Odama çekileceğim. Hazırlayın beni oraya" dedi. Eliyle yüklüğü gösteriyordu. Ben ağlamaya başladım. Nazire yüklükten yatakları çıkardı. Mavi güllü havı dökülmüş halıyı, yastıkları yerleştirdi oraya. Anneanneni kolundan tutup yüklüğe götürdü. "Bir daha," dedi anneannen "bu evde piyano çalınmayacak. Yasımız var. Evin erkeği öldü. Allahaısmarladık kendinize göz kulak olun." Yüklüğü kapadı. "Üzülme küçükhanım," dedi Nazire bacı, "artık o bu fani dünyanın malı değil, doğduğu yere döndü, mesuttur şimdi. Öyle sansın." Ben on altı yaşımda ihtiyarladım kızım. Neler gördü bu gözler, şimdi de neler görüyor. Baban nasıl ciğer satar sokaklarda nasıl! Bana Ermeni bir madam gelirdi piyano dersine. "Sizde ince bir müzik ruhu var matmazel," derdi. Şimdi oturduğumuz yerde kumrular bile barınmıyor. İlk evlendiğimizde babanla, beş parasız kaldık. Elâlemden utanırdım. Giyecek mantom yoktu.

— Anne, yarın babam beni Kozma'ya götürür mü?

— Yarın Kadıköy'dekilere gideriz belki, dedi. Hem sen burada doğmadın, Kadıköy'de doğdun.

— Biliyorum. Yarın Kozma'nın oraya gitmek istiyorum. Kadıköy'e gitmek istemiyorum.

— Sen de beni sevmiyorsun, dedi annem, ben talihsiz bir kadınım...

Ekim 1969

Nehir

Ablasını çağırmışlardı, aşçı durması için öte geçeden.

Bahardı, güneyin duru portakal kokuları artardı durmadan.

Evin hanımefendisi İstanbul'da oturuyordu.

Yaramamıştı bu faytonları tıkır tıkır kentin iklimi, kısa kesik saçlı, dolgun bacaklı hanımefendiye. Eski valilerden birinin kızıydı; kocasından yaşça da büyüktü, ama içinin harı on beşinde tazede yokmuş diyorlardı. (Hanımefendi, deniz olmayan yere ben dayanamam diyene dek.) Oysa köy evine mermer kurnalı bir hamam da yaptırmışlardı. Sonraları cins ötücü kuşlar da aldılar.

Kız mıydı hanımefendi acaba?

O yörede bekâretin gizli utancı en değerliydi. Hele o yıllarda. Soyluluğuna diyecek yoktu. Babası öyle alaydan yetişmelerden değildi. Alafranga adamdı. İki dil bilirdi: Farsça ve Fransızca. Lavta çalardı. Tüm yaşamınca, paradan yana o denli savruk olmuştu ki, bu güney kentine atandığında eldeki makam maaşıydı yalnızca. Babadan kalanlar, karısının ona sağladığı bolluk yılları geride kalmıştı.

Yaşlanmıştı karısı da. Donuk ak teni daha yağlanmıştı. Bir yerlere çıkmayıp konuk günlerinde ev dedikoduları dinlemekle yetiniyordu. Oysa vali bey burada da gençlik tutkuları içindeydi. Bir zamanların yakışıklı Sarı Sıtkı'sından kala kala *'gölgeli yeşil gözler'* kalmıştı. Hem canım onun zamanında kayış gibi erkeklere yakışıklı mı denirdi... Hatta, Mühürdar'daki manolyalı konağın tek oğlu yüzüne pudra sürerdi. Sonraları adına Pudralı Tevfik dedilerdi. *Ne solgun ve içli bir erkek güzeliydi.*

Dairedeki kızlar şimdi gözüne 'huri' görünüyordu.

Onun kadın beğenmesi ne güçtü eskiden.

Gençlik gitmişti, bunalımı her davranışından taşıyordu. Evdeki evlatlık kızın soğuktan dalga dalga kan oturan bacakları bile düşlerine giriyordu.

Yatak odalarını dokuz senedir ayırmışlardı karısıyla. Karısı okuduğu okulun Fransız rahibelerinden soğuk suyla yıkanmayı, erdemli, utangaç görünmeyi öğrenmişti. Sonra gözleri aptallığa varan bir saflıkla bakar oldular. Kanı kaç yaşlarında soğur olmuştu karısının bilemiyordu. Çapkınlıklarını titizce saklardı ondan. İncinsin istememişti hiç.

Yıllarla ilgisizliği öylesine somutlaştı ki, bir Batı Anadolu kentinin kırağıya dönüşmüş kışlarında, yatakta gene suskun, gene kendini bırakmış duran karısına sormuştu:

— Sizi sevmiyor muyum sanıyorsunuz?

— Yok, demişti karısı, tabii seversiniz. Kanınızım.

Bildiği Fransızcadan nasıl yararlanmıştı karısı. Bir kez bile okurken görmemişti onu. Ailesinin gelenekleri bir yabancı dil bilmesini zorunlu kılmıştı.

Evlenirlerken de boylu poslu, iri siyah gözlü, varlıklı, gün görmüş bir ailenin kızı olmanın gerektirdiği her şeyle gelmişti ona. Tanıdıkları: *"Vali beyin karısı Fransızcayı anadili gibi biliyormuş,"* diyorlardı. Oysa Türkçeyi bildiği su götürürdü. Ama o erdemli suskunluğu, ona bulunduğu her çevrede bir üstünlük sağlıyordu.

Bu suskunluğun bir aptallık huzuru olduğunu bilmek için o çevrenin insanı olmamak gerekirdi.

İlk gece, bacaklarının yumuşak gerginliği, susması, hele o susması, ne coşturucuydu... Ne var ki, yıllar geçmişti. Yıllar. *Büyük mülki erkân*'dan olmanın bir koşuluydu, kamtıydı karısı. Yani artık kadın değildi...

— Bana bunu nasıl yaparsınız, baba?.. Bu taşra kentinde, bütün ömrümce sohbetlerini bile kabul edemeyeceğim insanlarla. Siz aynı durumu annemle yaşadığınızı söyleyeceksiniz belki. Ama aynı değil. O aile size denkti. Adı belli, İstanbullu bir aileden, paralı, görgülü bir kız aldınız. Bir vali kızı için bir ağa karısı olmak öyle mi?

Kızı annesine benzemiyordu gerçekten.

Kansının yoğun suskunluğu yoktu onda.

Yirmi sekiz yaşındaydı. Halasının yanında kalıyordu. O çağların yirmi sekiz yaşı adamakıllı korkulu ve umutsuzdu bir genç kız için.

Bir deniz mülazımı evveliyle nişanlanmıştı yirmi bir yaşındayken. Delikanlı Moda'daki genç kızların gözbebeğiydi. O bembeyaz elbiseleriyle martılar gibiydi. İki yıl nişanlı kalmışlardı. Heybeliada'da çam iğneleriyle dolu sırtlar, vapura buruşuk eteklerle binmenin utancı. İlk tangoların kolay duyarlığı.

Kız kardeşinden gelen mektupta nişanın bozulduğunu okuyunca kansı salondaki koltuğa yığılmıştı.

— Sizin o ablanız yok mu? O girdi kızımın kanına, demişti. İki yıl nişanlılıktan sonra ayrılmak ne demek, düşünsenize. İnşallah bir şey olmamıştır. Ah!.. bu kız hiç bana benzemiyor.

Kızını ilk o zaman çıplak düşünmüştü. Hiç göremeyeceği bu çıplaklık canım sıkmıştı.

Gönderdikleri nişan resimlerinde, adam kızım sıkıca tutuyordu.

— Bir baba olarak, demişti kansı, çağırınız onu buraya!

Üç yıl daha dönmedi kızları onların yanına. Eski bir saraylı olan halasıyla, sofalı, çamlı, manolyalı evde kalmakta diretti. *"Her erkek aynıdır"* derdi halası. Akşamları, Lôbon'un kuyruk masalarında çaylar içip, pötiflurlar yiyordu. Kadıköy vapurunun lüks bölümünde, ipek çoraplarıyla otururken pırıl pırıldı. Kara bahttan yana yakınıyor, bir yandan da bir kısmet bekliyordu. O kısmet bir kez de yaşlı, paralı, bir eski hariciyeci olarak çıktığında, hayır demişti. Sonra yirmi sekiz yaşına geldi. O yılların yirmi sekiz yaşı...

— Ağanın soyluluğu su götürmez, diyordu babası. Onlara Topakoğulları deniyor yörede. Demek ki, eskiden Topakzadeler'di bunlar.

Kürekkemiklerinde ilk yağ birikimleri oturmaya başlamışken, dönümlerce toprağa, Topakköy adını taşıyan, dört mevsim ürün veren köye, hayır demede diretmek üç aydan fazla sürmedi.

Taksim Belediye'de *"mükellef"* bir düğün yapıldı. Büfe aylarca anlatıldı. Bir Fransız kadın şarkıcı, soyismi Avril'di, ağlamaklı aşk şarkıları söyledi.

Annesiyle ilk kez aynı anda, ayrı şeyler için duygulandılar. O kocaman boy aynalarında, içkiden kızarmış kadınlar, hülya dolu bakışlarla kendilerini süzüyorlardı. Düğün dağılırken elini sıkanlara hiç bakmadı.

"Valinin kızı geçkin, ama güzel"

"Bakire miymiş?"

"Ah, o Heybeliada'daki çamların dili olsa da anlatsa"

"Ya Lôbon'dakiler?"

"Başka yapacak şeyi yoktu doğrusu. Gene de bir çiftçiyle yapılan bir evlilik sonunda."

Vali bey kulûpte rahatça oyunlarını oynamaya başladı. Onun zamparalığı için söylenenler üstü kapalı şeylerdi. *Gerçek bir beyefendi.* Sarhoşluğunun en koyu anında salt aşktan dem vurması, onun geçmişinde kopup kalmış bir yürek acısına yorulmaya başlandı. Oysa hiç böyle bir şey olmamıştı tüm yaşamında.

Bir gece karısının odasına girmişti. Kadın,

— Sıtkı Bey, bir şey mi oldu? demişti.

Her yanın portakal koktuğu sıcak bir yaz gecesiydi.

Nehir iyice çekilmişti.

Oda limon kolonyası kokuyordu. Sevişilmemiş, soğuk, düzenliydi. Sıcağın yitmesine yetiyordu bu da...

— Beni seviyor musunuz? demişti.

— Tabii, demişti karısı. Ben sizin karınızım, kızınızın annesiyim.

Öte geçeden bir izin dönüşü onu da getirmişti ablası buraya.

"Gel," demişti.

"İstanbullular gittiler. Büyük hanımefendi, iki hizmetçi. Dönmez artık onlar, Yusuf Ağa gider İstanbul'a."

Evin ikinci katındaydı mutfak.

Çok genişti.

Ermenilerden kalma, bir sıra dört katlı evlerdi bunlar, nehre karşı koyu renkleriyle öyleceydiler.

Dam çıkmalarının altları güzel tahta oymalarla süslenmişti.

Kapılara zil takılmıştı, ama, pirinç tokmakları hâlâ duruyordu.

Mutfağın çalışma tezgâhını ak badanalı bir dumanlık çeviriyordu. Kalaylı büyük tencereler boy sırasıyla yandaki raflara dizilmişti. Kapaklarında demirine sarı pirinçten kuş resimleri oyulmuş kuzine, koca mutfağı alabildiğine ısıtıyordu. Durmadan yemek pişiriyordu ablası.

— Saçlarını sal kız, demişti ablası. Çok belik örme. Ör kalın iki tane bırak sırtına. Başına da örtü koyma. Senden benden başka kim var ki evde? Uşağı hiç mi hiç adam yerine alma. Sofranın getirine götürüne sen bakarsın.

"Ya ağa?" demişti.

"Ağa mı?" demişti ablası, "Daha neler. Sen on üçündesin. O senin deden yerinde adam."

Öte geçeden katılmış bulgur pilavı tadı, ıslak tahta kokusu bir de paralı ağlayıcı olan iki teyzesi aklına takılmıştı.

Teyzeleri, ölülere en iyi ağıtları yakıp dövünmeleriyle ünlenmişlerdi. Geleneklerine bağlı olan zengin evlerine bile çağrılmışlardı. Oralardan, kara uzun giysileriyle yorgun argın döndüklerinde, ağlamaktan şişmiş gözleriyle, hiç tanımadıkları ölülere nasıl da ağlarlardı, ona bakıp, *"Hadi,"* derlerdi, *"gittiğimiz ev iyiydi. Ölü yemeği ise bol. Sana da sarıverdik. Biz aç değiliz. Yapıver yataklarımızı."*

İki gözlü evlerinde, eşya içi kıtık doldurulmuş minderlerdi. Yatak, oturmalık, hep bunlardı. Bir de Kâbe resmi asılıydı duvarda. Kara çarşaflara bürünmüştü kutsal yer.

Ev halkı, ablası, iki teyzesi, kendi, serili hasırların üstünde sessizce kıpırdayarak yaşarlardı.

Birtakım bozuk paralardı dertleri günleri. Verirlerdi eline, bakkala git, bütünlet, derlerdi. Bakkal karanlıktı. Kör bir kedi, akık gözüyle oralarda gezinirdi. Çürümüş ot kokardı içerisi. Terazinin orada susup dururdu, elinde bozuk paralar.

"Gene," derdi bakkal, "seninkiler bale kapısındakileri iyi soymuşlar."

Sonraları, bu soymak lafının dilenme anlamına geldiğini öğrendi.

Büyük teyzesi, "Ne yapalım," demişti, "artık eskisi kadar ölü çok değil. Olsa da ağlayıcı çağıran kalmadı. Açlıktan ölelim mi? Başlarının gözlerinin sadakasını veriyorlar. Belalarını savıyorlar..."

"Bakkala artık para bütünletmeye gitmem," dediğinde, dövdüler.

"Ablana mı güveniyorsun? Zengin yere kapılandı da bize bir faydası mı dokundu?"

Ablası, "Bunu yarın götüreceğim," dediği gece, büyük teyzesi, Kuran'ı çıkarıp saatlerce yüksek sesle okudu.

"Sizin gömüleriniz vardır," dedi ablası. "Biz gidiyoruz. Bunun iki parça urbasını alıp, geri kalanı sizin olsun."

"Hayır götürme.."

"Ama İstanbullular gelirse?"

"Gelmez."

"Gelirse bu kızı hanım istemez."

"Gelmez dedim ya! Kalan her şey sizin olsun."

"Lafa bak lafa.... İki çuval çaput bırakıyor bırakıa bırakıa, Allahın gâvuru, insafsızı."

"Sizin gömüleriniz vardır."

Güneş doğmamıştı yoldayken.

Çamurların içinden çıkmışçaydı evler. Bir korkudur sarmıştı içini. Öyle demişti ablası.

Görmediği büyüklükte bir saraya gidiyorlardı. (Saray ne ki.) Buralarda kışın yağmurlar yağardı hep. Yerler tüm çamur olurdu. Orada sokaklar taşla döşeliydi. Gittikleri evde yemeğin çeşidi saymakla bitmezdi.

"Hurma da var mı?"

"Hurma ne ki, a benim aptal kızım! Yer içer biraz etlenirsin."

Öyle güzeldi ki evler.

Köprüyü gördüğünden daha çok şaştı bunların güzelliğine.

Köprü neydi ki?

Herkes geçerdi oradan.

Ama bu evler. Bir iki değil, hepsi. Kocamandı ve yalnız Yusuf Ağa'nındı. O kapıyı kapadı mı, bitti!.. Kimse izinsiz giremezdi.

"Güzeldi. Pamuklar gibi beyaz. Hanımdı. O hanımlığı iyi bilirdi. Ama buralarla yıldızı barışık değildi..."

"İstanbul buradan daha mı güzel ki?"

"Buradan daha güzel yer olamaz. Ama insan eriyle geçimli olmadı mı her yer zindandır ona. Erkektir her şey. Kadın kişi nedir ki. İnsanın çilelisi. O hem zengin, hem hanımdı. Parmak-

ları elmas, pırlanta döşeliydi. Saçlarını kısa kesmişti. Saç kadının çeyizidir."

Mutfağın nehre bakan camındaki içerlek yere oturup, günboyu, nehir sularının akışını seyrediyordu.

Ablası ona hiçbir iş yaptırmıyordu.

"Tığ örsem," demişti.

"Yok yok, yüzün irin sarısı. Kuru kemiğe durmuşsun. Ye iç otur, biraz etlen. Seni gören on yaşında sanır. Artık gelinlik kız oldun."

Mutfaktaki işler Yusuf Ağa çiftlikten döneceği günler yoğunlaşıyordu.

Kuzu ciğerleri şöylece bir kavruluveriyordu. Türlü yeşillikler, kıyılmış kırmızıbiberler, yemeğin çeşidi...

Durmadan yiyordu. İliklerindeki bilmediği açlığı ortaya çıkmıştı.

Sabahları pekmez içiriyordu ablası.

"İç kız, kan yapar."

Sonra bir gün, onu hamama soktu, ova ova yıkadı. Saçlarına menekşe kokuları sürdü. Hamamotuyla bacağının tüylerini aldı.

"Esmersin. Tüylerin ziyade, ama alıveririz bundan sonra. Kadının tüysüzü makbul. Hem de Müslümanlıkta tüylü gezmek günahtır."

Bir akşam,

"Git yukarı," dedi. "Ağanın ayak suyunu ısıt."

Sessizce denenleri yaptı.

Dövme bakırdan bir leğene suyu boşalttı. Sırmalı peşkiri koluna astı, beklemeye başladı.

Odaya girdiğinde, Yusuf Ağa'nın bir yerde oturduğunu biliyordu. Duyduğu sıkıntı o yana bakmasına engeldi.

— Gel bakalım hele kızım.

Leğeni önüne koydu. Koyu renk çorapları çıkardı ağanın ayağından.

Elleri bu kocaman ayakların yanında minicikti. Suyu köpürtüp ovmaya başladı Ağa'nın ayaklarını.

"Serpilmişsin ben görmeyeli," dedi Ağa.

Saçının bir örgüsü omzundan sarkıyordu.

Ayaklar kemikli, iri, leğenin içindeydiler. Sormamıştı ablasına yıkamanın süresini. Ağa bir şey demeden yıkanmayı izliyordu. "Yeter," dediğinde, sırtını ince bir ter bürümüştü.

Dışarı çıkarken, "Ablana söyle," dedi. "Bu gece tek başıma içeceğim. Rakıyı soğutsun."

— Rakı mı istedi? Eh keyifli demek... Bak sen bu eve, bu koca eve. Yıllar yılı o İstanbul hanımının elinde durdu. Çocuk bile yapmadı. Neden mi? Ağayı beğenmezmiş. Vali kızıymış. Babasının kumar derdi, kadın derdi onları buralı etmiş. Her yıl topraktan gelenin çoğu gider onlara. Kısır bir kadın, kadın değildir. Bunu bilesin. Kasıkları soğumuştur. Soğuk vurmuş portakala dönmüştür... Onun en genç, en civan zamanını yedi. Erkeğin yiğidi enseden derler. Ömer Ağa'nın kıvır kıvır saçlı şöyle güçlü baktıran bir sırttan duruşu vardı... Kadın kadın olmayı bilmezse er kişi kadın olanı bulur.

Kuzinenin başına geçip pırıl pırıl kalaylı bir tavaya, kalın ağdalı zeytinyağını akıttı.

Nehrin ötesinde, kırpık, solgun ışıklar yanmıştı. Teyzeleri, ılık, gür yağmurların altında gene dileniyorlar mıydı kara giysileriyle? Onları ne zaman düşünse, kale kapısından bir gün geçerken duyduğu uzun havayı yeniden dinliyordu.

Ne güzel mutfaktı burası. Tereyağı kokan, kimyon kokan, ılık, dipdiri sebzelerle, dizim dizim sucuklarla dolu. Muz hevenklerinin aydınlığı ne güzeldi. Hele nehre bakan pencerenin girintisindeki yerinde otururken yediği cevizli ezmeler...

— Turpları sen yıka, dedi ablası, düzgünce yeşilliklerin yanına sırala. Soğanların yeşilini kökten alma, biraz uçlarından al yeter. Çerkeztavuğunu tepeleme doldurma tabağa. Masa az az birçok yiyecekle dolu olacak. İçki masasının yakışığı budur. Tülleri de iyice çek, camları aç, suyun sesi duyulsun... İstanbullu hanım böyle yapardı. Yusuf Ağa da aynen böyle ister... Ellerini kahveyle ov, soğan kokusunu alır.

Yusuf Ağa'nın erimiş adaleli sarkık karnının ağırlığı tüm bedeninde kayıyordu sanki.

Ellerini yanına sıkı sıkı yapıştırmıştı.

Silme halı kaplı yaldızlı eşyalarla dolu odaları ilk görüşünü düşündü. Şaşırmıştı, parmak uçlarını şöylece değdirmişti gizliden.

— Hanım döşedi evi kız, demişti ablası, sanırsın ki peri padişahının bir yeri...

Tavanlar üzüm salkımlarıyla resimlenmişti. Bu odanınki nasıldı acaba? Gözlerini daha sıkı yumdu. Morların arasına sarı üzümler serpmişlerdi. Peki yaprakları neden mor yapmışlardı? Gittikçe üstündeki ağırlıklar daha çok küçülüyordu.

Yağışlardan o yıl nehir iyice kabarmıştı.

Şişmiş hayvan ölüleri suyun dönüşlerindeki köşelere takılıyordu. Bunlar büyükbaş hayvanlardı.

Taa ötelerde, dağ kitlelerinin orada soğukları kuzeye götüren bulutlar geçiyordu.

Nisan 1970

Su Ustası Miraç

Vedat'ın delirdiğini ilk kim söyledi; annesi mi?

Bu oğlan deli. Deli ki hem nasıl. Yedi köye duyurulacak deli. Davullarla tellal edilecek deli. Tarlalar at sürmecesine, konaklar kervan durmacasına... Ama gelin görün, bu benim oğlum, bu benim üçüncü göz ağrım sürünmek ister. Hükümet parasıyla okumak ister. Muhtaçlığı mı var? Yo, o ki koskoca bir ağa oğlu, hem öyle devşirme ağa değil, buranın fakir doyuranı, adam kayıranı... Kirve durmasını herkesin şeref bellediği bir adamın oğlu. Kapısında karın doyuranların sayısı bellisiz bir ağanın oğlu. O ağa ki, beni aldığında o zaman babam yerindeydi, ama erliğine söz getirmeyecek erdi, *"Oğlan doğur,"* demişti, *"mal mülk, bu topraklar, kimsiz kimsesiz kalmasın."* Yirmime varmadan dört oğlan yaptım ona. Ev şenlendi. İlkim Murat, ikincim Sedat, üçüncüm Vedat, dördüncüm Bahri –bu dedelerinin ismiydi–. Bir zadegân evine yakışır oğullar oldu hepsi. Hepsi büyük şehirlerde paşalar gibi okuyorlar. Mallarının mülklerinin değerini biliyorlar. Köyü, tarlayı, dükkânları, iki portakal bahçesini, ilk karısının beğenmeyip bıraktığı reşat altınlarını, bankadaki nakdi. Oğullarına çift kavağın oradaki tarlayı, harçlık için üleştirdi. İyi görmüş olacakları, iyi bilmiş... Ben bu malı hak etmedim mi, ettim. Hiç kimseye para koklatmazmışım, ne idüğü belirsizmişim. Benim bir yürüyüşüm vardı, ta üç mızrak atımı öteden bilinirdi. Su gibi akardım. Yayladaki taşkınların kolları gibi süzülürdüm –bunu rahmetli söylerdi–. İleri geri konuşuyorlar, biliyorum. Ama ben dedem yaşında bir adamın tükürük hokkasını döktüm. Hizmet edenlere bırakmadım

bir hizmetini... Kocamdan gayrisine içim kabarmadı. "Onu da istedi diye hep boyun eğdim. Erkeğin harcı, kadının boynunun borcu." Gezme yürüme bilmezdim. Yazın yaylaya çıktığımızda günümü onun yanında evin insanlarını gözetlemekle geçirirdim. Mutfakta harcanan her şeyi ölçüyle tartıyla vermek gerek. Zenginin malına çalışanın nasıl hain olduğunu bilirim. Güya ben hizmetçilikten gelmişim, ablam aşçıynuş. Nasıl da utanmazlar bunu demeye. Ablam filan yok. Arada Topraklı Mahalle'ye kimlere gidiyormuşum? İnsanlık borcu o. Evimizin emekli bir insanına üç kuruş para götürmek neyin ayıbı. Sorarım onlara. Koca bahçedeki kayısıları hasırlara serdirip kuruturdum. Domates salçalarını yaylada hazırlatırdım. Kazanlarda kaynayan domateslerin çekirdeklerini kevgirlerde süzdürürken, her şeyin yolunda gittiğini bilirdim. Ağanın artık dinlenmesi gerekti. Onun malına sahip çıkan ben vardım ya...

Okuma yazma bilmediğimi söylüyorlar. İyi, ama malın mülkün hesabını kâhyadan, ırgat başından kim alıyormuş? Yıllık satım paralarını desteleyip gereken yere dağıtan kim?.. Bunlar hep çekememezlik. Ağanın karısı ölmeden önce, ben onun karılığını yaparmışım. Yalana bak.

Hepsi istediler kızlarını ona vermeyi. Nereden mi biliyorum böyle olduğunu, bana kendisi anlattı. Şimdi çiftlik eşyalarının durduğu ilk kattaki oda var ya, o zamanlar orası terteriz, sokağa bakan pencereleri kafesli, sedirleri kadifeyle kaplı, pirinç mangallı bir odaydı. Yere has yünden Yörük kilimleri serilmişti ben ilk geldiğimde. Yani evlendiğimizde görmüştüm. Kanım ısınmıştı odaya.

Güya Ağa ilk karısı ölene kadar beni orada barındırmış. Benim için döşemiş o odayı, benle gelin-kız oyunu oynarmış. Bunların cenneti cehennemi yok, her türlü yalanı söylerler. Okuma yazmam da var, her bir şeyi de bilirim. İlk oğluma güya nikâhsız gebe kalmışım. Yedi aylık doğdu ilk oğlum...

Her kuruşun ne olduğunu görmeliyim bu evde.

Bunlar insanın iliğini, kemiğini sömürürler.

Hep bulgur yemekten şikâyetçiymişler, niye? Yoğurtlu aşı, diri diri turpla içlikôfteleri yerken hiç mi arlanmazlar? Yıllardır erkeksiz bir evi kim idare edermiş!

Artık yaşlandım. Günlerimin çoğunluğu odamdayım.

Kasayı başucuma koydurmam görmemişliğimdenmiş. Bunu diyenler kasa nedir hiç bilmiyorlar. Günün bir saatinde ürünün satışından alınan paraları düşünüp, yerlerine bölüştürmek için kendi oturduğum yattığım odadan daha uygunu mu olurmuş!

Sarı pirinçten Fransız karyolamı oldum bittim çok severim. Bir de şarkı dinlemeyi.

Ha ne diyecektim, kasayı yatak odama almamla, dışarı koymamdan ne olur ki... Korkumdan mı koydum sanırlar? Kasa dediğini her önüne gelen açabilir mi? İlk geldiğimde açıp kapamayı öğrenemem diye az mı korkmuştum. İstediğim yere koyarım. Kime ne?..

Bu evler eskidi artık, biliyorum. Kışlar da sanki daha sert. Eskiden her odada soba yakılırdı, rahmetlinin zamanında. Şimdi o kadar harcamak neyimize. Evdeki işçileri de azalttım, bir Döne'yi aldım bıldır. Yemek yemek için teyzeyi tutuyoruz zaten.

Mutfak sıcaktır. Mutfağın sıcağı adamın iliğini kemiğini ısıtır bilirim.

Kuzine de eskidi. Yeni gazlı fırın koydurdum. Teyzenin yemeklerinin tadı iyidir. Bir oğlu var, gurbetçi oldu. Kötü bir kadına tutulmuş, dönmedi daha. Teyze arada bir bırakıp gider yemeği filan... Antepli mi ne hısımları varmış... Birilerini buluşturur mutfak işlerini yoluna koydururum. Geçen yıl bir gidiş gitti, tam iki ay ortada yok... Büyük oğlum da, "Artık azıttı bu," dedi. "Gelirse iyice yol vermeli."

Sonra o geldi.

Doğru yukarı çıktı. Geçti oturdu kuşlu sedire. Kafasında ak çatkısı, uzun çivit rengi hırkası, kolları eprimiş pazen urbası.

"Aşağıdaki yerime tuttuğun Ayşa'ya söyledim," dedi, "yarın parasını alıp gidecek".

Sonra bir ağıttır tutturdu. Oğlunu bıçaklamışlar.

"Niye?"

"O Seher kancığının yüzünden."

"Senin oğlan da iyice hayırsız be Satı."

"Öyle hanımım."

"Üzme canını."

"Bu yalan dünyada ondan başka beni mezarıma koyacak kimse yok hanımım."

Ağladı.

"Yaş yetmiş be hanımım. Biz Fransız gâvurunu söküp atmaya avratlığımızla duralım da körpeliğimizde, oğlumuz karı-kız peşinde koşup anasının ölüsünü eller eline bıraksın. Hangi kancık kasığında yattı, desem. Açıktır ki benim oğlum bu."

Eline diline doğru bir kadın. Yaşlı olması iyi.

Gençler eve adam mı alır, yemek mi çalar, bilinmez. Hepsinin köpek sürüsü gibi akrabası var. Bunun kimi kimsesi yok. Bir Antepliler. Gideceğinde gelip dikilir karşıma.

"Bak hanımım," der. "Ara bir üstümü başımı."

"Yok be Satı," derim.

Oğullarım ona Satı Teyze der. Ama gene de şöyle bir süzerim onu iyice... Kuru, kemikli, uzun bir kadındır. Çivit renkli hırkası cepsizdir. Neyi neresine saklayacak.

Bu evler eskidi. Şimdi betondan, sağlam balkonlu filan binalar yapıyorlar. İki oğlum dediler,

"İstasyonun orada bir apartman ya da beton köşk alalım anne. Rahat edersin. İşi kolay. Baksana bu bizim evlere, ikinci katlar baştan aşağı mutfak. İki taraftan inen merdivenleri Döne bir temizlemeye kalkıyor, bir gün merdiven temizliği sürüyor..."

"Yok ben istemem o yeni evleri..."

Benim mutfağımda eskiden, tutmalar, yarıcılar gelip de yemeğe oturduğunda boydan boya dolardı her yan. Ağa mutfağı dediğindi benim mutfağım. Toplayıcıların yiyeceği, erzağı, yağ tenekeleri, mutfağa çekildiğinde, bol bol dolanacak yer kalırdı.

Sabah gün ışımadan arabalar kapıda durur, adamlar çifte merdivenden taşırlardı gidecekleri. Ne günlerdi onlar...

Yıllar geçti, oğullarım okumak için kimi İstanbul'a, kimi Ankara'ya gittiler.

Ben başında duramayacağım toprağı ekmem.

Onlar dönene dek icara verdim.

Hem de içim rahat. Yersiz yağış olur diye telaşta değilim.

Toprak, başında erkek ister.

En büyük oğlum yüzümü ağartacak. Onunla şimdiden yıllık kazançları, vergileri baş başa adamlarımızla konuşup, halleşip yola koyuyoruz. Diğerleri çoğunluk yoklar. En büyük oğlum her şeyiyle bana benzedi. Devlet vergileri artırınca, bizim Kör Mustafa'nın oğlu Almanya'da okumuş, adam olmuş hem de, tuttu kolundan getirdi. Gelirlerimizin hesabını ona gördürüyoruz.

Her işimiz yolunda giderken Vedat'ın bu yaptıkları neyin nesi? Çocukluğunda bir akıllıydı, olursa o kadar olur. İlkokulda bayramlarda şiir okumaya çıkarırlardı. Kalabalığın arasında önüne bakarak okurdu. "Vatan" derken, bir de "bayrak" derken, elini yukarı kaldırırdı. Her bayramda böyleydi.

Vedat için "en akıllı oğlun" diyorlardı.

Akşamüstleri kapı açıldı mı çıkışının sessizliğinden onun geldiğini anlardım. Düzgün çizdiği okul defterlerinin arasında hep çalışırdı. Yanına gittiğimde, "Masal anlatsana anacım," derdi; öbür oğullarım "anne" o "anacım" derdi... Hele Akıllı Kel Oğlan'la Kötü Padişah masalı en sevdiğiydi.

Ne kadar geçti aradan da böyle kimseleri dinlemez oldu? Aşağıda, mutfakta Satı kadının yanında, yemek yemeler de neyin nesi? Onun da bir Antep'teki Fransız gâvurlarını anlatması var: *"Biz ağaçlardayken yemiş toplamakta, giriverdiler bahçeye Fransız gâvurları. Nasıl paraladık üstlerini başlarını bir bilsen."*

Saatlerden sonra çıkardı yukarı. "Anacım," derdi, "Satı Teyze bizim has teyzemiz. Ben öyle sayıyorum. Kimsiz kimsesiz kalmış bizim elimize."

"A oğlum ondaki rahat beyde paşada yok derdim."

O zaman gülerdi sessiz, çıkıp okumalara dururdu.

Bir okuma ki, böylesi hiçbir oğlumda yok. Delikanlılıklarına doğru iki genç kız istedim köyden işe dursunlar diye.

Eh ütüydü, çamaşırdı daha bir arttı. Evde delikanlı adamlar cıvıl cıvıl hizmet isterler. Döne'ye yol vereceğim gün ağlamaklı oldu. Güya kocasını çırçırlardan atmışlar. Niye durduğu yerde atsınlar? Herif esrarcının teki.

Döne sızlanır bir yandan, "Etme hanımım, üç boğaz bana bakar," diye.

Bu sıra Vedat girdi içeri, "Anacım, Döne kalsın" dedi. "İki yıldır burada. O da bizim bir insanımız artık. Köye geri yolla kızlardan birini."

"Olmaz oğlum, kızı çeyiz çimen düzmek için getirttim. Üç yıl nişanlı duracak o. Sizin hizmetinize ancak onlar yeter. Ben cennetimi yapacağım."

"Sen cennetini Döne'ye de yap e mi? Döne burada kalacak."

"Kocası içmesin esrarı."

"Sana ne kocasından? Babam da rakı içerdi."

Elin köylüsünün yanında bir rezillik ki!

O gece odasına kapandı. Çıkmadı yemeğe. Ağabeyleri sordu. Anlattım. Büyük içeri gitti, biraz sonra bağrışmaya başladılar. Ama ne bağırmak, olursa o kadar olur.

Ağabeysi, "Sana ne, sen bu fikirlerinle başımızı belaya sokacaksın. Bırak kadını bunca yıl bildiği gibi idare etsin."

"Karışırım. Dört kişinin aç kalmasına annemin kurnazlığı için katlanamam."

"Annemizin ne olduğu onuruna mı dokunuyor?"

"Hayır, olmak istediği onuruma dokunuyor."

"Onu öylece kabul edeceğiz. Bizim için her olanak annemizin elinde. Bir işçi kadın yüzünden üzemezsin annemi. Hem dört kişiyi kurtarmak hepsini kurtarmaya yetmez."

"Hepsini kurtarmaya hazırlıktır bu."

Döne dört ay sonra çamaşırlıkta çocuk düşürürken kanlar içinde, gene bir kıyamettir koptu.

"Anacım bu kadın hamile, bunu sen de biliyorsun. Çamaşır yıkamak neyine?"

Döne'den de inatmış gibi kan boşaldıkça boşalır. Çamaşırlığın taşları kahverengileşir kan yayıldıkça.

"Toplan," dedim, "Döne, ebeye gideceğiz."

"Ebe buraya gelecek. Ben getireceğim," dedi Vedat.

Doktoru alıp getirdi. Misafir odası açıldı. O mavi kadife koltuklu oda. Odanın orta yerine bir yatak serdirdi. Bunların hepsini oğlum yaptırıyor hizmetçilere. Onlar gözleri bende bir yandan da her deneni yapıyorlar. Döne yatırıldı oraya, üstüne de Bahri'nin sünnetinde dikilmiş has atlas yorgan örtüldü.

Doktor ilaçlarını almaya da Vedat gitti.

Odaya girdiğimde Döne'yi bir ağlamadır aldı.

"Ne var?" dedim.

"Vallahi hanımcığım ben mutfağın kıyısına ilişiverirdim. Bu benim ilk çocuk düşürmem değil, ama küçük bey, bey evladı. Hiç görmemiş böyle şey, korktu herhal."

"Yat hele şimdi," dedim. "Ağlamayı da kes. Benim elden acayip oğluma acındırma kendini."

Döne'yi üç gün o odada tuttu. Atlas yorgan kan olacak diye uykular girmedi gözüme. Bahri İstanbul'daydı, öbür ikisi de Ankara'da. O odada olanlar her yana yayılmıştı. Gelen konuklar başlarını sallıyorlardı. *"Onlar durmadan çocuk düşürürler. İki günde de ayağa kalkarlar. Bu türlü âdetler de neyin nesiydi? Herhalde Vedat Bey oğlumuz pek yufka yürekli."*

Ağabeysiyle konuşmaz oldular.

Döne iyice ayaklanınca rahatladık.

Atlas yorgan lekesizdi.

Satı kadına bakılırsa Döne geceleri el ayak çekildiğinde mutfaktan gelip bir çul alıyor altına, üstüne de sandık odasının cicimlerini örtüp uyuyormuş. Ama Satı iyice bunadı, uyduruyordur Allah bilir.

O yıl yaylaya gelmedi Vedat bizimle.

"Çalışacağım," dedi.

"A benim civan oğlum," dedim, "Niçin böyle yaparsın? Sen fukaralık nedir bilmezsin. Hiçbiri göründüğü gibi kimsesiz değildir."

"Sen bildin de yoksulluğu, n'oldu be anacım?" dedi.

Kim doldurdu bu oğlanı benim geçmişimle. Hangi kendini bilmez ailemize dil uzattı.

O yaz dağdan kar indiren karcıların bağırışını duydukça içimi bir acıdır alır oldu. Sarı sıcakta, o koca evde, karanlıkta, güneş eşyaların, halıların rengini almasın diye, tüm pencereleri örterdik, Vedat'ımızın tek başına olduğunu bilmek, bende huzur komadı.

O sürüden ayrılandı.

O kayısıların altında durup karcı deli dervişi bekleyip, *"N'olur derviş emmi, beni de kar küremeye tepeye götür. Senin şarkını ben derim. Dönüşte her kişi koşup alır,"* diyen değildi.

Deli derviş hâlâ yaşıyordu.

Gene eşeğine yüklediği karları ağıtlarla satıyordu. Allah'ın bir delisi. *"Kar getirdim kar"* demek dururken; *"On sekizimde girdim toprağa, kahpe felek sana nettim neyledim, şu fani dünyadan bir kâm almadım, kahpe felek sana nettim neyledim"* diye çığrışıp durmanın yakışığı nerde!

Ama o haninin delisi. Akıllı halini bilen tek kişi yok.

Yayla içime zehroldu. Öbür oğlanlarıma teker teker anlattım.

"Böyle böyle..."

"Geçer anne," dediler. "Sen büyütüyorsun."

Geceleri balkona çıktığımda, ne kadar böcek varsa ötüp duruyorlardı. Mis gibi ot, ağaç kokuyordu her yan.

Vedat'ımın karnıma ilk düştüğünü bilişimi hatırlıyordum. İlk sabun kokularının içimi kaldırdığını.

O yıl Türkmenlerden aldığım kilimleri boy boy sererken bir gencelmiştim ki!

Yaşım gençti genç olmaya ya, demem o değil.

Nasıl da geçti yıllar.

Şimdi karnım karardı iyice, çatlak toprağa döndü. Aman bir daha mı dedirten sancıları... Sabaha karşı ilk çocuk bağırmasını, gün ağarırken kemiklerimin kapanışını hatırlıyorum.

Hep sabaha karşı doğdu oğlanlarım.

Tüm çocuklar belki sabaha karşı doğarlar.

Ne yorgunluktur doğum yorgunlukları. Tanrı bilir öyle güzel yorgunluk olmaz...

Peki neyi eksikti?

Vedat hiçbirimizi yürekten sevmedi mi?

Biz onu ne çok severiz... Hiçbir şeyine karışmadım. Mallı mülklü bir ailenin çocuğu gibi olmayı bilmiyor. Yayla yerini de o seçmedi mi? Daha yeşil daha sulak yerler vardı. "Yok," dedi, "burası iyi." "Dağı filan pek çıplak, tüm yeşilliği de boza dönmüş," dedim. "İyidir, anacım," dedi. "O eski Selçuk türbeleri, havası suyu, deli dervişi nerede var."

"Suyu bol gerçi buranın. Yayla dediğin susuz, esintisiz olacak değil a! Yeşili de bol, bol olmaya ya, koca çıplak dağı yok mu karşıda, her şeyi sarıp toplayan o sanki. Kayısılarının

şerbetli tadı az bulunur. Bir de bahçemizin ortasındaki kara dutun ululuğu ünlüdür burada. Geldik aldık burayı, dört dönüm, elli kayısı ağacı, bir dut, üç dört de küskün incir var. Azmanlaşmış asmalar da duvar boyunca sarıyor evi. Kör kuyuyu kalın tahtalarla örttüm. Üstüne de loğ taşını kapattım. Her yıl buraya inmekten sonunda alıştık mı ne, alıverdik işte. Vedat da istedi. Öbür oğullarım, dönümüne verilen parayı hesaba uygun gördüler...

Bana, "Anacığım bırak bu cimriliği," diyordu.

Ben cimri değilim. Kime neyin ne kadar yeteceğini bilirim. Öbür oğullarımla çekişmem yok mu? Var. Evlenecekleri zaman ailemize uygun kız almaları için elimle evereceğim hepsini...

Büyük galiba İstanbul'da birine tutkun, ama kız oğluma denk. Sorup soruşturup öğrendim. İyi çeyiz getirecek belli. Ama istemez görünüyorum ki, geridekiler âdet bellemesin.

Bu dert öyle değil. Vedat'ın her kavgası başkaları için. Köyden gelen kızlardan birine Sedat ne yapmış bilmem. Kanlı bıçaklı oluyorlardı.

"Gücünün yettiğiyle uğraşsana ağa. Elin yoksulunu çekmişsin sandık odasına."

"Sus ulan bıktırdın hepimizi. Polis kesildin evde herkesin başına. Kızın var mı bir dediği?"

"Nasıl desin diyeceğini ağa oğlu. Senin köyünden gelmiş, senin evinde karnını doyuruyor."

"Sen ağa oğlu değil misin ulan? Burada bizim kadar sen de her şeyden hak alıyorsun. Diklenmen gösterişten başka ne ki, öğrenmiş üç tane kıytırık şiir" –Burada Vedat'ın sesine benzeterek başlıyordu– *"Akıyordu su / Gösterip aynasında söğüt ağaçlarını / Salkım söğütler yıkıyordu suda saçlarını."*

"Sus," diyordu Vedat. "Sus, sen bu sözleri söyleyecek adam değilsin."

Artık masada toplanarak birlikte yemek yediğimiz pek yoktu.

Tabaklar dizili duruyordu.

Mutfakta tencerenin yanına vurulan kaşıkların sesinden başka ses duyulmuyordu.

Elektrikler yakıldıktan sonra, yani yatsıdan önce yemek yensin isterdim. Yemeği yerken evde artık her şeyin yolunda gitmediğini biliyordum.

Niye peki, Vedat asi oldukça onu daha çok sever, daha çok korur oldum. "Bir derdi var onun çocuklar," diyordum. "Bir derdi var." Anlatamadım... Öfkelenemedim de artık. Acımaya başladım gittikçe... Ara sıra yatak odama gelir otururdu. Onu kucağımda emzirdiğim günlerdeki ana sütü kokusu sarardı içimi.

"Bırak be anacık hesabı kitabı. Hani küçükken bana söylediğin ninniler vardı ya, diyiver de dinleyeyim."

"Büyüdün be evladım. Koca adam oldun. *Ninni diyem uykun gelsin / Uzak yoldan baban gelsin / Allah huzur ömür versin / Ninni nazlı bebem ninni / Kurt uyudu kuş uyudu / Kaynakta sular uyudu / Beşiğe de uyku gelsin.*"

O günler odamda ıhlamurun kaynadığı sobada, odunların ateşi köz olana dek oturur, konuşurduk. Bir içim açılırdı ki! Hava hep kışlasın, soba hep yansın, ıhlamurlar kaynaya kaynaya kırmızılaşsın, oğlumla böyle oturup da bahtiyar bahtiyar yaşayayım isterdim.

"Bağ bana / Bahçe sana bağ bana / Değme zincir kâr etmez / Zülfün teli bağ bana."

"Bir de türkü söyle ha anacım şöyle yavaştan."

"Bilmem ki oğlum."

"Bilirsin."

"Ses mi kaldı bende!"

"Eh türküyü deme, sözlerini tekerleme gibi oku."

Öylece sanki ben çocukmuşum o büyükmüş gibi eğlenirdik beraber...

Anlatamadım. *"Bir dert kemiriyor onu,"* dedim. Anlatamadım. Neyi eksikti? Niye öfkeliydi? Beni severdi biliyorum, hem de yürekten. Ama bana da öfkeliydi. Kime dert yanacağını bilmiyordum. Oğlumun tutulduğu illet karasevdadan daha zorluydu bana sorarsanız.

Niçin ona bizim gibi olmayı öğretemedik. Vedat'ım araya gidecek, araya...

Yaylada günler kısalmaya, serili kayısılar kurumaya dönmüştü. Dutun üstünde kalmış bir iki kara dut dikenleşip kararmıştı. Mutfakta tüten yemek kokuları, evdekilere biberi bol tarhana çorbaları düşündürüyordu. Gergin kırmızı domateslerin, patlak dolmalık biberlerin tadı suya dönüşmüştü. Evin yaşlı hanımı, kuru, ufacık, genç kız yürüyüşlü; duvara gömülü yüklüklere yatak yorgan çarşaflarını yerleştiriyordu.

Çarşafların arasına lavanta çiçekleri koyuyordu, ince tülbent keselerin içine. Gelecek yaza, temiz, arınmış hamam uykularına hazırlanıyordu ev. Küpeçiçekleri, begonyalar, paşakılıçları, saksıgüzelleri, aradaki sofanın girinti penceresine diziliyordu. Onları, evdekiler gidince kalan su kolcusu Miraç sulardı. Miraç aşağıda, kilerin yanındaki sandık odasında kalırdı tüm kış boyunca.

Sandık odasında kurutulmuş meyvelerin kokusu ve ışıksızlığı Miraç'ın kış korkusunu azaltırdı.

Buranın kışları uzun, sessiz, zorluydu. Çıplak boz dağın eteğinden öteyi, tren istasyonundaki sıra kavakları, her yeri bir insansızlık sarardı. Çarşıdaki basmacı dükkânları erkenden kapanırdı. Yeteri kadar aydınlatılmamış kahvelerde, eğik, koyu gölgeler dururdu. Birileriyle birlik olmak iyiydi buranın kışlarında, Miraç, yazın kazandığı üç beş kuruşu, bunu bahçelere su salınacağını seslemek için çıktığından alırdı, eli ayağı tutmaz günleri için ayırıyordu. İnsan görme tutkusu önüne geçilmez olunca şöyle geçerdi sokaklardan, bir kıyısına ilişirdi kahvenin. Mutlanırdı Miraç o zamanlar...

Büyükhanım onun velinimetiydi.

Koca yayla evini ona ısmarlar giderdi.

Alt katın rüzgâra, boraya sırt dönmüş ılıklığında barınırdı. Verdikleri koyun kokulu yorganı örtüp yattığında, evin neresinden tanımadık bir ses gelecek diye beklerdi. O iyi bilirdi bu evin seslerini tavanından tabanına...

Bu yıl hanım ona geç haber salmıştı.

Yazları yukarıda bahçe çardaklarında uyuyordu.

Havalar iyice serinlemişti.

Yılanların kaygan çıtırtılı gezmelerini duymuyordu artık.

— Biz on beş güne kadar gidiyoruz Miraç, demişti. Şimdiden in aşağıdaki odaya. Ama ayak bağı olma kimseye.

Tenekelere bastırılmış turşular –yörenin sirkelerine basılıyorlardı– duru, keskin sirkede bekletilmiş lahanaların pembeye çalıyordu renkleri. Torba yoğurdunda kanlmış tarhanalar, evde çalışanların kestiği, kuruttuğu erişteler, düzenli uygun yerlerine konuyordu.

— Bu evin horantası, diyordu hanım, çarşı pazar erzağıyla doyurulmaz.

Salçalar kavanozlara yerleştiriliyor, kapakları kapanmadan üstlerine bir parmak zeytinyağı dökülüyordu. Yeşil zeytin salamuralarının kurulduğu küpler sıkı sıkı bağlanıyordu. Büyük tencerelerde kavurmalık etler kavruluyor, kesilen her parçanın büyüklüğü hanıma gösteriliyordu.

— İri olmasın sakın ha! Her biri kuşbaşı kuşbaşı kesilecek...

Kavurma tencerelerinin dibinde kalan bir iki parça eti Miraç'a ayırıyorlardı.

— Hadi Miraç Ağa, diyordu hanım, yufkayla dürüm yap ye. Sen de bizim insanımızsın.

Büyükhanım bu yaşama hazırlığını denetlerken mutluluk içindeydi.

Bir büyük şölenin ön hazırlığıydı bu.

Şölen dönülecek kışlık evde, asıl evlerinde yapılacaktı. Bu her yıl böyleydi. Kadınlığının tadını, doyumsuzluğunu çıkarıyordu. Ana kuş, yuvasının dallarını örüyordu. O yöreden, alması için kendine getirilmiş iğne oyalarını, boncuk oyalarını, kanaviçe örtüleri –bir bunları alırken para tutkusunu unutuyordu– bohçalara titizlikle yerleştiriyordu.

— Bunlar gidecek, diyordu, bunları sandığa koymayın.

Hemen her şeyin hazır olduğu sıraydı, büyük oğlu bir gece geldi, trenle Ankara'dan.

Kardeşinin tutuklandığını söyledi, girdiği parasız yatılı okulda.

Anne düşündü... Ne çabuk geçmişti bir yıl? Geçen yıl Vedat'ın yaylada, deli dervişi her gördüğünde sızlamıştı yüreğinin başı.

Dersleri iyiydi. Sevinçliydi. Arada, bir iki gün gelmişti kışın. Kardeşlerini, ağabeysini dedikleriyle kızdırıyordu. Ona hiç alışamamışlardı, ama biliyorlardı ki, aileden biridir.

— Ben sana dedim anneciğim. Bu deli açacak başımıza bir iş...

Beyaz örtülerle kapanmış divana çöktü kadın.

Bir karın ağrısı oturdu kaldı.

"Kilimleri de, her bir şeyi de toplattım," diye düşündü. "Çıkıp gidiversek oğlumun yanına bu gece. Ömer'in taksisini tutarız. Gerçi Ömer'in taksisi, Altı Söğütler'e bile zor gider ama..."

Bu gece hiçbir yere gidilemeyeceğini anlayıverdi.

— Ona eziyet ederler oğlum. Ne yapmış ne etmiş de polislik olmuş? Karıncayı incitmezdi.

— Ankara'dan bir savcı arkadaş haber verdi. "Aile adınızı duyunca şaştım," dedi. "Niçin normal bir tahsil yolu seçmedi? Okulunda bir azılılar güruhu var ve elebaşısı sizin Vedat..."

— Karıncayı incitmezdi. Ne olmuş, neyin azılısı olmuş?

Evdeki çalışanlar kalkmış, arada, gecenin iyice serinlemiş karanlığında, korkuyla bekleşiyorlardı. Her beklenmez gürültünün en fazla horlananları onlardı.

Bir de ince esinti çıkmıştı, kapı aralarını yalazlıyordu.

— Kaç gündür polisteymiş?

— Bir aydır anne. Soruşturmada tek sözü, "Daha gizlide ne arıyorsunuz?" olmuş. "Her şey meydanda." Savcı arkadaş ona yardımcı olmak istemiş. Oysa o, "Sen hukuk okudun değil mi?" diyormuş, "Güçlülerin yönettiği hukuku." Arkadaş, her kelimesi ayrı bir suç dedi. Soruşturmayı yönetenler korkunç aleyhindeymişler...

— Peki, ama ne yapmış, hırsızlık filan mı?

— Başkalarına hırsız diyormuş...

— Ah Vedat'ım. O yoksulluğu ne bilir ki... İnsanı erkenden kocatan ve de dünyasından geçiren yoksulluğu. Korkudan içini kaultan yoksulluğu... O hiç aç kalmadı ki! Vah benim civan oğlum, güzel gözlerine doyamadığım. Düğünlerinde oynayamadığım. Bu yaz boşuna mıydı uğraşıp didinip ekşi erik pestilleri yaydırmam o sever diye? Ben size demedim mi bir derdi var onun?

— Aklınızı başınıza toplayın anne, Vedat hatalıydı. Koca devlete karşı çıkmak, onun kurumlarını eleştirmek ne demek... Üstelik bunca para, bunca mal varken, parasız yatılı okumak. Bu bile tek başına suç. Vedat normal değildi. Siz de, "Deli bu oğlum!" demez miydiniz?

— Devlete mi karşı çıkmış?.. Onun başı dertte. Deli mi derdim ona ben? Bunu diyen dillerim tutulsun. O hepinizden başka diye; masalları, türküleri, ağaçları, pek bilirdi, benzetmesine demişimdir. Nazlatmasına demişimdir. Ah benim hüma gözlü oğlum. Gidelim. Ben anlatırım. Bana inanırlar. Analar yalan söylemez. Söylese de iyilik için, dirlik içindir...

— Bir rapor alacağız anneciğim. Akli dengesi bozuktur diye...

— Ne?.. Sen iyice şaşırdın, o en akıllımızdır.

— Başka türlü çıkaramayız. Hapse mi girsin! Hem onun suçundan bütün aile rezil oluruz. Çocuklarımıza bile kalır bu leke.

Sabah hava iyice yıldız poyraza dönmüştü, yaylanın vakti tamamdı. Boz renklere turuncular karışıyordu.

Miraç yukarı çıktı.

Hanım daha da ufalmış, umutsuz, kahvaltı masasında oturuyordu.

Küçük bir ekmeğe kayısı reçeli sürüyordu, bunu yaparken dantel işler gibi dikkatliydi.

"Yandı kızlar," diye düşündü Miraç. "Çay buz gibi. Hanımın cinlenmesine yeter bu."

— Miraç, dedi hanım. Biz bu sabah on bir treniyle gidiyoruz Ankara'ya.

— Bak sen hayırdır, dedi Miraç. Ankara işi de nereden çıktı?

— Vedat'ım biraz hastaymış da...

Vedat Bey'i düşündü Miraç.

İki yıldır yaylaya gelmiyordu. Ailenin en güleç yüzlüsü. Hazreti Ali'nin devesiyle olan resmini alıp gelmişti bir gün pazardan. Tahtadan yapılmışçasına bir deve, üstünde kutsal tabut, Ali. Ölüsünü taşıyan Ali.

"Miraç Usta," demişti, "bak ne güzel bir resim."

Vedat Bey şimdi iyice delikanlıdır. O zamanlar çocuğun palazlanmışıydı. Altı Söğütler'in oraya gitmeye en meraklı olanı. Söğütlerin orada durmadan yusufçuk arayanı. Kış gene dönüyordu.

— Allah sana çok şükür, dedi Miraç yüksek sesle.

Hanım döndü. Miraç'a uzun uzun baktı. Ekmeğinin kıyısından ısırdı. Elindeki taşlı yüzük sabahın solgunluğunda ışıdı. Çayı yudumladı sessizce...

— Çiçekleri unutma sakın, bir bir sula. Fazla don yaparsa istersen aşağıya al. Bu yıl kış zorlu olacak, baksana kuşlar güz dönmeden hepsi gitti.

"Bir derdi var bunun," diye düşündü Miraç. "Bunca yılın celallenmeleri, neyle yitti ki? O da bir insan canım. O da bir can taşıyor. Hem artık iyice kocadı. Eline diline çabuk, ama gözü eskisi gibi ferli bakmaz..."

— Akşam geçecek trene koyacaksınız eve gidecek yükleri. Bir dahaki yıl da bunca hazırlığı boşlamalı, almalı dışarıdan her şeyi. Oğullarım büyüdü, dağılıyorlar hepsi bir yana. Okumaydı, suydu buydu... Vedat'ım en okuyanıydı, bilirsin.

"Miraç Usta bak,"

Alay ederlerdi, neyin ustası bu Miraç Usta diye; Vedat, suyun ustası, derdi.

"Sana Zaloğlu Rüstem'i okuyayım dinle. Ha aldırma, suyu bizim yana saldılar. Nasıl bir adam bak Zaloğlu. Peki ama Miraç Usta, senin okuma yazman yok. Onca duayı nasıl öğrendin?"

"Ezberledim."

"Biliyor musun dediklerinin ne demeye geldiğini?"

"Bilmem, ama Allah'ın, Peygamber'in ulu emirleridir."

"Ya değilse?"

"Deme be Vedat Bey böyle. Bunca dindar bütün bütün boşuna mı okur her gün onları. Günahımız vebalimiz bu bizim."

"Sen günahsız kulsun be Miraç Usta. Senin günahından ne olur ki! Sen o yattığın çardaklardaki kurtlar kuşlar kadar iyi, doğrusun, Miraç Usta."

"Ama ben insanım. İnsan harama, yalana yatkındır."

"Sen mi harama, yalana yatkınsın?"

Düşündü Miraç, keşke o zamanlar Vedat Bey'e deyiverseydi. Bir kış dağlık köylerden hanım için bırakılan petek ballarından bir

parçayı dayanamayıp yediğini. Kuru yufkaya dolamıştı. Ne tattı o ağzındaki, harlı harlı ısıtmıştı içini. Peygamber Efendimiz ne buyurmuştu: "Bu dünyanın malı tatlı görünür ki, dini bütün kullarına günah işletsin."

Hanım masadan kalktı. Nefti yün giyiminin içinde zayıf dimdik durdu. Aşağıdaki son toplanma seslerini dinledi bir süre...

— Sana dürümlük yufkalardan bıraktım. Yazın içine fesleğen koyup öyle mis gibi yediklerimizin tadı başkaydı... Ağa ölünce fesleğenleri de kuruttuk. Ne çok fesleğen vardı, bir baştan bir başa. Gelecek yıl da her şeyi dışarıdan almalı. Sen bana sor soruştur öğren, hilesiz salça, turşu yapanları. Sana bir teneke de kavurma bırakıyorum. Erik pestili de. Bilirsin Vedat Bey çok severdi. Sen de bizim bir insanımızsın.

Miraç çok şaştı, sevindi.

Bir teneke kavurma nesineydi onun, ölüsünü bile paklardı. Şöyle tok karnına kahveye ilişiverirdi. Dışarıda bir kar, bir kar. Her an kasabaya inmeleri beklenen kurtların korkusu. Bilmek gerekti, kim kurt, kim köpek. Yeniyetmelere tüm ayrıntılarıyla anlatılırdı bu. Miraç bilirdi, artık altmış yaşına varmıştı. Bu kuş kurdun en kabadayısı ona vızgelirdi: Karnı tok, sırtı pek. Tevekkeli demememişler, eşik ol da, paşa kapısında eşik ol...

— Benim namaz seccademi de sen al. Dualarında Vedat'ımı da eksik etme. Allah ona verdiği derdi tez elden alsın.

Hanım arayı geçti.

Oymalı ağır tahta kapıyı kapadı.

Nisan 1970

İskele Parklarında

Ağustos sonlarıydı, hava en koyu sıcağıyla dalga dalga titreşiyordu.

— Çok sıcak, dedi kadın. Ama İstanbul'un sıcağına güvenilmez, bir bakarsın kışlayıverir. Ne derler, ağustosun on beşi yazsa on beşi kış.

Kadının üstünde koyu şarap rengi bir etek-ceket vardı. Geçmiş yılların modasına uygun dikilmişti.

Giyiminin o zamanların modasına olan uygunluğu genç kadını gülünçleştiriyordu.

Otuz yaşlarındaydı. Elindeki küçük bir bavulu andıran çantasının rengi, derinin kirinden belirsizleşmişti. Çantanın kapanma yerinde küçük bir yılan kafası vardı. Bu kafa, çantanın eskiden, kemik rengi beyaz olduğunu açıklıyordu. Nasıl olmuşsa çantanın gerçek yılan derisi olduğuna tanıklık eden o yılan kafası, yapma boncuk gözleriyle, ilk rengini yitirmemişti, belki biraz sarıya dönmüştü ama...

— Bir de pastırma yazı olursa, taa kasım sonuna kadar... İstanbul bu, hiç belli olmaz...

İskelede akşamüstü satıcıları belirmeye başlamıştı.

Simitçi, güneşten kurtulmak için girdiği akasya ağaçlarının dibinden, camlı tezgâhını sırtlayıp vapurun yolcularını karşılamaya hazırlandı. Su satan adam, bardaklarını çabuk çabuk ince pirinç musluğun suyuna tuttu. Bardaklar ıslanınca ışıdı. Temiz bir görünüş aldı. Şekercinin cıvıl cıvıl renklerle boyalı ucuz şekerleri sıcaktan gevşemişlerdi. İki ayakkabı boyacısı, yan yana, boyama işlemlerine tutkuyla devam ediyorlardı. Biri bir deniz erinin ayakkabılarını parlatıp duruyordu. Yenmiş, eğrilmiş

ayakkabıları o denli parlatmıştı ki, derinin üstündeki eğrilikler dalga dalga, inişli çıkışlı belirmişti. Deniz eri, yüzünde unuttuğu gülümsemesiyle, saygılı öylece bekliyordu.

Bu ağustos cumartesisi de diğer yaz cumartesilerindendi.

İskelenin kişileri hep aynıydı aşağı yukarı.

Kadın, "Hep aynı insanlar," diye düşündü. "İzinli askerler. İhtiyar kadınlar. Küçük çocuklar. İhtiyar erkekler. Erkeklerin ihtiyarı kadına benziyor tıpkı. Kadınlar gibi küçük adımlar atarak yürüyorlar, alçak sesle konuşuyorlar. Durmadan bir şeyler kemiriyorlar."

İhtiyarlar, torunlarının yemediği, oyuna dalıp gidince "sonra yeriz" diye bıraktıkları her şeyi yiyorlardı. Arada takma dişlerini yerinden oynatıp yiyecek kalıntılarını çıkarıyorlardı.

Belki iskeleye gelenler her gün aynı değildi. Ama, mutlu dalgınlıklarıyla, öylesine aynılaşmışlardı ki, onları sadece hava kararınca döndükleri yerlerinde ayırt edebilirlerdi. Daralmış omuzlarından artan, kayan giyimleri, kalınlaşmış derileri, bebeklerine yavaş yavaş mavi lekeler basmış gözleriyle, uyumlu bir kalabalıktılar.

Kadın, "Sabırlı oluyor ihtiyarlar," diye düşündü. "Şu sarı saçlı veledin deminden beri çekiştirdiğine bak, hiçbir şey yapmıyor. Gülümsüyor yalnız. Vursa tokadı suratına, görür kadıncağızın burnundan getirmeyi. Gelmiş şuraya, kemikleri ısınsın diye. Gücü kalmamıştır ki, onunla didişecek. Çocuklar için her şeyimizi feda ediyoruz. Değse bari. Benimki usludur. Biraz inatçı, ama o da çocuk."

Yanında sessizce oturan küçük kıza baktı.

Altı yedi yaşlarında çok zayıf bir kızdı. Ayağında lastik çizmeler vardı. Giysisi iyice kısa ve soluktu. Sıska bacaklarını örtmüyordu. Elleriyle dizlerini kapamıştı. Saçları kısa kesilmişti. Ensesindeki kemikler belirgindi. Kocaman, koyu renkli, uzun kirpikli gözlerini sucuya dikmişti. Sucunun yaptıklarını izliyordu. Olanlara karşı ilgili ve sevinçliydi. Dudakları aralıktı. Bu ona aptal bir anlam veriyordu. Çocuğun lastik çizmelerinden bir ter kokusu yayılıyordu.

İkisi de alışmıştı bu ter kokusuna. Bu koku evlerinden çıkıp buralara gelirken yürüyerek geçtikleri caddeler boyunca var-

dı. Çocuk ona kendince bir isim takmıştı. "Otomobil kokusu" diyordu. Otomobilleri çok severdi. Hiç binmemişlerdi anne-kız. Belki annesi eskiden, ama çocuk bunu bilmiyordu. Sıcaklarda buraya yürüyerek gelmek en büyük eğlenceydi.

"Haydi hava alalım bugün," derdi kadın. Hemen devinme başlardı. Bir arka avluya bakan odalarından çıkarlardı. Annesi oda kapısını kilitlemeden aynaya bakardı. Bu aynayı, yemek yedikleri masaya dayamışlardı. Odayı kiralayan Ermeni kadın, "Hiçbir yana çivi çakmayasınız ha!.." demişti. Oda kapısını kilitleyip uzun demir anahtarı annesi yılan derisi çantasına yerleştirince, merdivenleri inerlerdi. Gün ortasında bile aydınlık olmazdı merdivenler. Ama onlar alışmışlardı. Bildik basamakları inip sokak kapısını açarlardı.

Aydınlık, gürültü, insanlar, alıverirdi onları. Kadın, yürümeye hazır, şöyle her yanı gözden geçirirdi. Çocuk, annesinin eline elini verip lastik çizmelerinin tabanındaki rutubette kayan adımlarını, sevinçle atardı. Kadın için de, çocuk için de, yaşama başlardı. Yürürken arada çocuk, kadına bakardı. Onu çok beğenirdi. Kadın alışık bakışlarla dükkânları, araçları, insanları izlerdi. "Bak anne," derdi "gördün mü şu subayı, minicik bir kılıcı vardı." Ama kadın çoğunlukla, çocuğun görmesi için uyardığı şeyleri görmemiş olurdu.

— Yürü haydi!.. Yürü. Geç kalacağız.

Nereye, niçin geç kalacaklarını bulup çıkaramamıştı. Onları kimse beklemezdi.

Gidip otururlardı iskeledeki yerlerine. Belki orada yeteri kadar oturmaları gerekliydi. Annesi geç kalmamalarını istiyordu. Kış sonundan bu yana "hava almak, gezmek" iskeleye inmekti...

Vapur yanaşmıştı. Arka bölümünden köpükler fırdolayı yayılıp duruyordu denize.

— Bu köpükler nereden çıkıyor anne?

Kadın, çocuğa bakışlarını çevirdi, gözlerinin çevresinde ilk ince çizgiler yer etmişti.

— Gemiciler çamaşır yıkayıp suyunu döküyorlar...

Çocuk şaştı. Her gelen vapurun ardındaki, bu apak bitmez köpüklerin gemicilerini düşündü. Ne kadar çok çamaşırları olmalıydı onların. Sevindi köpüklere.

Simitçi, dağılan yolculardan umudunu kesince onların kalabalığına yöneldi, yanlarında oturan yaşlı kadın, "Oğlum," dedi, "gevrek mi bari?"

Simitçi, en beğendiği simidi özenle parmak ucuyla tutarak kadına verdi. Yaşlı kadın, kara çantasının dibinden bir bozuk para yığını avuçladı, arasından gerekeni seçti. Bütün bunlar kadını çok yormuştu. Derin bir soluk aldı. Ötede, kum havuzunda, kovasını durmadan doldurup boşaltan torununa seslendi.

— Sitare!.. Çocuğum, gel bak, simit aldım sana. Seversin...

Çocuk, ninesine şöyle bir baktı, gene işine koyuldu. Yaşlı kadın dönüp,

— Ne yaparsınız, dedi. Torun çok seviliyor. Söylerlerdi de inanmazdım.

— Yaa, haklısınız, dedi kadın.

Bu yanıtlama, yaşlı kadını sevindirdi. Kadının çantasına ilgiyle bakarak:

— Bir cumartesileri var onların da. Yani kızımla damadımın. Damadım bankada çalışır. Yani bankacı. Üç yıl oldu kızımla evleneli. Küçük evlendirdik. Eh, bu zamanda kocanın iyisi az. Ben de onlarla oturuyorum... Cumartesileri, yıkanıp paklanıp şöyle hava almaya çıksınlar diye, Sitare'yi alıp gezdiriyorum. Bu da babasına bir düşkün ki, görseniz. Başta erkek istiyordu Hayri. Hayri damadımdır. Derler ya, kız çocuk doğunca, beni kırk gün atmasınlar, sonrasını ben bilirim, dermiş. Şimdi babası onu koyacak dallar bulamıyor. Bir cumartesileri var onların da. Yani genç ikisi de, gezsinler, yürüsünler.

Kadın, yılan derisi çantasını sıkıca kucağına bastırıp başını denize çevirdi.

"Bir cumartesileri var ha?" diye düşündü. "Benim her günüm var. Yıkansınlar, üç yıllık evliler. Ama önce yıkanılmaz. Evde yaşlı kadının dolaşmaları, küçük kızın vızıldanmaları kesilmişken, utanç duymadan yatak odalarını açabilirler. Üç senede iyice öğrenilmiş tutmalar, sarılmalar. Sıcak basar insana. Yazları daha da artar sıcak. Yıkanmak için sobası yakılmıştır hamamın. Hiç iz kalmaz mı biraz öncesinden. Etler yumuşamıştır ne de olsa. Sonra toparlanır. Bol sabunla ovulmaktan kızarmış derinin yan-

ması. Bir yıl var yıkanmadım. Bu şimdiki evde. Ev mi orası? Tek oda. Boynumun kirli görünmesinden korkuyorum. Silinmekle yetiniyorum. Saçlarımı eğip leğene şöylece yıkıyorum. Hem bulaşık sabunuyla. Kötü kokuyor. Kalın ağır bir kokusu var. Arapsabunu belki de çok daha iyi olur. Denemeli. Çocuğu hiç yıkayamadım. Ne kadar zayıf! Sıska denir böylesine."

Kadın döndü. Yanında gene ilgiyle sucunun gidip gelmelerini izleyen çocuğa baktı. Yanak kemiklerindeki ince parlaklık, onu olduğundan daha küçük ve zayıf gösteriyordu. İskele yönündeki kalabalık artmıştı. Gezmek için bu yana gelmiş olanlar, dönüşün kargaşalığı içindeydiler. Kadınlar, özenli, açık yazlık giyimleriyle, kalabalığı renklendiriyorlardı. Bilet gişesinin orada, kolunun biri dal parçaları gibi kıvrılıp bükülmüş, gözünün akları kırmızı dilenci, tüm gayretine karşın, kimsenin ilgisini çekemiyordu. Arada, sandviç satan büfenin oraya dek gidip acındırma gayretini yineliyordu. Oysa adamın durumu olağandı. Dilenmesi için içler acısı sakatlıkları olmalı dilencilerin diye düşünüyordu oradakiler.

Güneş denizin üstüne iniyordu. Çevreye yayılan kızıllık her şeyi güzelleştiriyordu. Denizde kayıp giden vapurlar, arkalarında dalgalanan bayraklarıyla, yazın son sıcaklarını neşeyle dolduruyordu.

Çocuk, sucuya duyduğu ilgisi hiç yitmeden annesine sordu:

— Bu sucunun çok parası vardır değil mi, anne?

— Nerden çıkardın bunu? Parası olsa suculuk yapmaz...

— Niçin, suculuk yapmak yoksulluk mudur? Hem onun su koyduğu şey, öyle sarı, öyle parlak ki...

Kadın çocuğuna karşı bir öfke duydu birden. Onun bu kadar şey dururken, her gelişlerinde sucuya gösterdiği bu aşırı tutum onca çok aptalcaydı.

"Bu olmasa," diye düşündü, "ağaca çıksam pabucum yerde kalmazdı. Bir boğazın derdi ne olur ki? Artık otuz yaşındayım. Yaşlandım sayılır. Hem yedi yaşında çocuklu bir kadınla kim evlenmek ister yeniden? Zayıfım da. Tahta gibi göğüslerim var. Belki biraz yiyip içsem, adam sen de, nerede koca. Zaten evlenmek istemiyorum aslında. Ama para yok, pul yok. Bazı şeytan diyor, at kendini denize, bitsin bu iş. Bak adama sen, öl git.

Yapılacak iş mi bu? Hiç bizi düşünmedi. Bilmiyor mu? Kimimiz kimsemiz yok. Çalıştığı yerden tutuşturdular iki aylığını elime, sattım gelinlik takımlarımı. Bir dolap bir karyola. Elimde kaldı üç beş kuruş daha. Gelinlik takımlarımı alırken Mahmutpaşa'dan ne demişti adam, 'Ablacığım bunlar eğrilmez, bükülmez takımlar. Buranın suyuna rutubetine bana mısın dememiş. Bakma sen kapakların çatırdamasına.' Kocamla gülmüştük. Evin en pahalı eşyaları hep onlar oldu. Kocamı sevdim de kaçtım. Ne demişlerdi bana? Etme kızım, bak yazlık sinemanın büfesini işleten Şadi Ağabey sana görücü gönderecek. Kalkma kendi başına işlere. Kalktım kendi başıma işlere. Kaçtım. Evlendim. Kocamı unuttum gibi. Düşündükçe pek bir şey çıkaramıyorum. İçimi bir kuruluk aldı. Geceleri yatağıma giren adamın sanki yüzü yoktu. Vardı canım olmasına, içim kurudu, üzüldüm üzüldüm, bitti. Hep o Ermeni madamın oda kirasını, hep yiyecek parasını düşünüyorum. Ama bazen de her şeye boş veriyorum, 'At kendini denize,' diyorum. Olsun bitsin. Adama bak. Git sen kaptır makinelere kendini. Ölüsünü bile patronları kaldırdı. Aaa, doğrusu Tanrı razı olsun iyi adamlar. Yanında çalışan arkadaşı gelip, 'Başın sağ olsun abla,' demişti. 'Kolunu kaptırdı enişte makineye. Aman ha!.. demeden etraftan, giriverdi makinenin içine. Bir insanda da ne çok kan olurmuş. Üzme kendini üzme. Her şey öyle çabuk oldu bitti ki, acı duymadı. Al, bu da üstünden çıkanlar. Askerlikte çektirdiği Yozgatlı onbaşısıyla olan resmi, plastikten para cüzdanı, bir kâğıt beş lira, bozuk yetmişbeş kuruş, bir de yapış yapış mendil'. Bu çocuk olmasa; dünyanın farkında değil; eğleniyor. Yoksulluk onca yok. Su satan adamı zengin sandıktan sonra. Ama bizden iyidir sucunun durumu. Gece olsun hiç istemiyorum. Bununla nereye sığınırım. Üstüm başım da yok. On yıl öncesinin nikâhlık elbisesi kaldı kala kala. Bir de bu çanta. Nikâhlık alışverişe çıktığımızda, çantacı nasıl da sattı bize. 'İyi maldır alın,' demişti. 'Bir zamanlar bunu ancak büyük madamlar kullanabilirlerdi. Size bedavaya bırakıyorum, düğün hediyesi.' Çok severim bu çantayı. Kim görse diker gözünü bakar. Etek-ceketimin kumaşı da yer yer açılıyor. O zamanlar, ipek muare diye ölürdük. Bu yıl herkes, büyük çiçekli ipekliler giyiyor. Gece olsun hiç istemiyorum. Uyku

yok, durak yok. Bunun da okul zamanı geliyor. Neler de gerek yazdırmak için okula."

Torunu Sitare'ye simit alan yaşlı kadın, onu uzun süre çağırdıktan sonra yorulmuş olacak ki, vazgeçti. Dönüp çevresinde olup biteni süzmeye koyuldu. Gözleri genç kadına ilişince bir iki konuşma davranışında bulundu.

— Hanım kızım, sizin küçük simit yemez mi acaba?

— Yok, dedi genç kadın. O kadar iştahsız ki... Zaten evden gelirken doyurdum karnını.

— Ben yemesem diyorum, bu simit de elimde kaldı.

Yaşlı kadın, çocuğa, kadına iyice baktıktan sonra, giyimlerindeki yoksulluğu ve uygunsuzluğu gördü. Simit kırıntılarını silker gibi yapıp bir ötedeki boş yere geçti oturdu. Onların yönüne yeniden göz attı. Kalkmakta ne denli haklı olduğunu kestirince oturduğu yerde gevşedi. Simidi ufak ufak koparıp yemeye başladı.

Çocuk gittikçe kararan akşamüstünde aynı kıpırtısızlığı sürdürüyordu.

Çevreye akasyalardan dökülen kuru yapraklar dolmuştu. Yeni sulanmış aslanağızlarının renkleri, güneşin dönen renklerine karışıyordu.

Genç kadın bir iki kıpırdadı.

Geldiklerinden bu yana ilk kez çocuk, annesine baktı. Ama kadın yeniden eski durumunu aldı.

— Biraz daha oturuyoruz, bekleyenimiz yok ya, dedi. Hem hava çok güzel. Bu yıl bir de pastırma yazı olursa, taa kasıma kadar.

— Pastırma yazı ne demek anne?

— İşte sözgelimi. Pastırma yazı demek, kış az olacak, yaz çok olacak, demektir.

"Hiç büyümüyor bu çocuk. Büyümesi durdu bunun. Evin arkasındaki okula yazdırmalı. Bir önlük gerek. Gitmeli ablamlara, belki Mahinur'dan falan kalma önlük vardır. Onun kızları büyüdü. Kocamın ölümünde gitmiştim, ne densizlik. Ama o öldüğü gün her yan ödağacı kokuyordu. Bir tavırla karşıladılardı. Kalıcı

mı sandılardı ne? Akşam yemeği hazırlığındaydılar. Mutfaktan geçerken bir tabak zeytinyağlı lahana dolması görmüştüm teldolapta. İncecik, zar gibi, ak lahana yapraklarına sarılmış. Yemek hazırlığını durdurdular ben gidince. Kalktım. Yeminler antlar verdilerdi. Yemeğe kal diye. Kalmadım. Sanki artık, abla-kardeş değildik. Büfeci Şadi Ağabey'le evlen dedi ya, ben de evlenmedim. Tamam, onlar haklı oldular. Kocası trenlerde biletçi. İki kızı da evlere dikişe gidiyor. Ama işte kalmadımdı. Giderken, kapı aralığından on lira sıkıştırdı elime ablam. 'Vah benim canım kardeşim,' dedi. Keşke almasaydım parayı. O parayla, üzüntüsünü, ablalığını savdı. Yok gidemem onlara. Ama iş bulup çalışmak için bunu okula yazdırmalı. Nasıl? Büyümesi durdu bu çocuğun. Artık üzülmüyorum bir şeylere. Kocamı sevdiğimi bile unuttum. Peki, ben nasıl iş bulurum? Ne iş vardır ki bu şehirde? Kocam, daha on ay oldu öleli."

— Hadi, dedi kızına. Çok karanlığa kalmayalım.

El ele tutuştular. Çiçek öbeklerinin kıyılarında, güz çimenleri göveriyordu.

Yürümeye başladılar.

Kadının genç ve düzgün sırtındaki giyiminin rengi gölgelerden karaya dönmüştü.

Çocuk lastik çizmelerinin içine çöken akşam serinliğini duyarak adımlarını atıyordu. İhtiyarlar yavaş yavaş evlere dönüşün hazırlığına başlamışlardı. Gece uykuları azalnuştı artık, karanlık sokaklarda yürüme çevikliklerini yitirmişlerdi. Daha geç kalamazlardı. Sucu, akşam serinliğinde, işlerin kesatlaştığını bildiğinden çoktan gitmişti.

Hava, ne de olsa serinliyordu gün batarken.

Genç kadının dediği gibi, ağustosun on beşi yazsa on beşi de kıştı.

Haziran 1970

Edirne'nin Köprüleri

Büyük amcamın karısı Naciye Yengem az konuşan, hep gülümseyen, iki yanağında kırmızı iki yuvarlağıyla orta boylu bir kadındı. Tüm yaşamı boyunca boya, süs nedir bilmemişti. Onların geldikleri yerde sanırım böyle şeylere düzgün deniyordu. Öylesine yumuşak davranışları vardı ki, bu üç katı da ayrı ayrı kirada olan evde, bir onun sesi duyulmazdı. Birinci katta, buna kat demek uygun muydu bilmem, sokak kapısından içeri girince, bir oda ve bir hela vardı. Odanın taşlığa açılan bitimindeki yere gömülü kocaman küpün üstünü tahtayla kapamışlardı. Bu küple beni, Sabahat'ı korkuturdu ninem. Güya oradan geceleri çarşamba cinleri çıkıyordu ve bizi alıp götürürlerdi gürültü edersek. Çarşamba cinlerinin hep "Çarşambadır çarşamba" diye gece gezdiklerini, çocukları hemen küpe soktuklarını biliyorduk.

Bu odada, iskelenin kıyısındaki mavnalarda çalışan, hiç görmediğimiz bir adamla, karısı Zehra Teyze ve kızı oturuyordu. Kızını bir kez görebilmiştik topu topu. Cibali'de tütün fabrikasında işçiydi. Kocaman bal rengi gözlerinin anlamı bizi çok etkilemişti. Elleri pütür pütürdü. Her günkü yerimizde otururken yanağımızı okşamıştı. Öylesine hoş bir kokusu vardı ki ellerinin.

Zehra Teyze'nin kocası, eskiden macun yapıp satarmış. Şimdi biraz okuması yazması olduğundan, gidip dikiliyormuş sabahtan akşama dek, mavnalara taşınan kum küfelerini yazıyormuş.

Zehra Teyze tek penceresinin önünde oturup kâğıtlara düğme dikerdi. Bu minik erkek mintanı düğmelerinden iki düzinesine yüz kuruş alıyordu.

Sessizce odasına girip oturduğumuzda ben ve Sabahat, bize şöyle bakar, gene işini sürdürürdü. Odasında parçalardan örül-

müş bir yaygı seriliydi yere. Topladığı yatakları, köşeye düzgün kümelerdi. Yatakların üstüne ak bir çarşaf örterdi. Bu çarşaf odayı aydınlatırdı aklığıyla. Açık mavi gözleri vardı. Kıralmış saçlarını, bir sarı yemeniyle arkasına toplardı. Boyu kısa mıydı, uzun muydu, bilmiyorduk. Çünkü hiç kalkmazdı yerinden.

"Zehra Teyze biz de düğme dizmeye geldik. Bize de dizdirsene."

"Dizin dizin, ama hem sıkı dikin, hem sıra sıra olsun."

"Peki Zehra Teyze."

"Yengeniz nasıl?"

"Yengemiz iyi."

Yengem Sabahat'ın annesiydi, ama ben gün boyu sokağa çıkıp dışardan, "Yenge! Yenge!" diye bağırdığımdan, Sabahat annesine, "Yenge" der olmuştu. Sabahat benden iki yaş küçüktü.

"Yengemiz iyi, çamaşır yıkıyor."

"Tam çamaşır havası bugün."

Bu hep yinelenen konuşmadan sonra düğmelere dalardık. Tümü cam düğmelerdi. Küçük dört delikliydiler. Tek penceresinden ışık alan odada, dikdörtgen kesilmiş kartonlara düğme dikmek, az hüner isteyen bir iş değildi. Hiç ses olmazdı aramızda. Dışarıdan geçen atlı sebzecinin, "Ayşekadın fasulye, hani ya dolmalık biber!" diye bağırmasını işitince, kalkardık.

Zehra Teyze bize bakar, yerinden kıpırdar gibi olurdu.

"Benimle bir iki lokma bir şey yeseydiniz," derdi. "Dünyada aç mezarı yokmuş derler."

Çıkardık Zehra Teyze'nin odasından.

Onunla yemek yemeyi isterdik, ama yengem bırakmazdı bizi.

"Abe çocukçağızlarım, vardır elbet kadının bir derdi ve düşüncesi. Gitmeyin hep oracığa. Kızı derler olmuş tango. Bir bilmezmiş babası. Zehra Hanım kadıncık... Kızının da almayalım bir günahını. 'Gençtir, cahildir' demek kolay, her bir kişiye oldu tango. Biz de olmayalım herkes gibi cahil. İster kim bilir bir herhangi bir şey. Bilmez ki, bir yalan dünya..."

Günlerce görmediğimiz olurdu Zehra Teyze'yi.

Pazar kurulduğunda haftada iki gün salı ve cuma günleri ninem bizi alır, hasır zembili de birimizin eline tutuştururdu. Aşağıda kapıda durup,

"Var mı komşum alayım istediğin bir herhangi şey" derdi.

Biz de, "Var mı komşum alayım istediğin bir herhangi şey" derdik.

Ninem öfkeli bakardı bize.

"Siz oldunuz bir sokak çocuğu. Hem de gevşek ağızlı çocuk. Çocuk dediğin tarlaların ve bahçelerin yakışığı. Ah olmalıydım ki gençliğimde, durmamalıydım burada. Buralarda kar bile kirlenir kararır, bilmez misiniz?"

Zehra Teyze seslenirdi içeriden. Sesi kendini hiç açıklamazdı.

"Teyzeciğim var ol. Bulursan patates alıver bana bir kilo."

"Olur be kızım. Ne ki bir kilo patates. Yok mu başka bir istediğin?"

"Hadi be nine," derdik "istemiyor işte, sorup durma."

Ninem bize gene uzun uzun bakardı. Seksen beş yaşındaydı. Kamburlaşmıştı. Yan dişlerinden başka dişi yoktu galiba ağzında. Ağzı, pembe, sıkı sıkı kapalıydı. Kara çarşafının çevrelediği ince kemikli yüzünde yaşına yakışmayan kalkık bir burnu vardı. Burnu yüzünden, ninem istediğince öfkeli görünmezdi bize.

— Abe oldunuz siz de bir tango. Elin fıkarası, hep işler o cam parçacıklarını. Belli ki, görmemiş hayatında bir ağaç, bir dağ, hem de bir coşkun su. Ne var taşısak kadıncağıza iki şey...

Sokağa atlama taşı gibi uydurma bir eşikten inerdik.

Ev o kadar uzun süre bakılmamıştı ki, yapının aslı olan her parça, giderek yerini birçok eklere bırakmıştı. Bunlar evin dışına çakılmış gaz tenekeleri, sokak kapısının aralıklarına tutturulmuş tahta parçalarıydı.

Pencerelerin dışında bulunan kafeslerin ortaları yenmiş, dökülmüştü. Kırık camlar, kalın unlu kâğıtlarla kapatılmıştı. Elektrikleri hep kesikti. Kiracılar gaz lambası yakardı. Sokak kapısının üstündeki aydınlık için yapılmış camlardan yalnız koyu mavi renkte olanı kalmıştı. Günün çok kısa bir anında giren güneşte o maviden uzun, şaşırtıcı bir ışık düşerdi taşlığa.

Sabahat'la, o rengin içine otururduk. Hiç bakmazdık birbirimize. Üzüntü mü, sevinç mi bilemediğimiz aykırı duygular içimizi arıtırdı. O cam, evin gençliğinden, yaşantısından kalan tek şeydi.

Pazardaki alışverişlerimiz, ninemin az bildiği Türkçeye, hiçbir şeyi beğenmemesi de katılınca eğlence olurdu bize. Mevsimine göre eline aldığı sebzeleri şöylece tartardı.

"Buna siz pırasa mı dersiniz benim kızanlarım. Asmakabağı gibi eğrilmiş. Yetiştiği bostan belli ki güneş almamış, toprağı katılmış."

Dizi dizi pırasaları açıp kendince en uygunlarını seçerdi.

Pazarın o bayramı anımsatan gürültüsü, kalabalığı bizim yerimizde durmamızı zorlaştırırdı. Sabahat incecik boynunda asılı muskasını sık sık yoklardı. Dışarıdan görünsün hiç istemezdi. Durup durup gülüşürdük. Ninem bu kez havuçları karıştırmaya başlardı.

— Hepten susuz buncağızlar. Bunları kesmeye kasap satın ister.

Satıcı, nineme gülerek bakardı.

— Be anacığım. Sen de gelirsin pazarın bitimine. Sabahtan gelsen iyisini alırsın. Hem ucuz istersin hem de iyi.

Ninem gereksiz bir acele içinde,

— Niçin ucuz kötü olacak? derdi. Benim gül kokulu memleketimde her bir şey hem ucuz hem iyiydi. Biz zaten yapardık kendimiz bostancılık. Yetiştirirdik her şeyi elceğizlerimizle.

— Gelmeyeydin, anacığım, buralara, derdi adam arkamızdan.

Ninem çabuk çabuk yerleştirirdi aldıklarını zembile. Pırasa demetini de benim kollarıma sıkıştırırdı.

— Etmeyin gevezelik. Yürüyün doğru hem de yolunuza...

Pazara akşam gelen alıcılar, bizim oranın insanları olurdu çoğunluk. Tümü dağınık sebze, meyve sergilerinin önüne diz çökerdi. Kalanların arasında, en az çürük, en az pörsümüş olanlarını araştırırlardı. Pazarcılar bağırarak, "Haydi topluyoruz, akşam pazarı bu. Dördü yirmi beşe limonlar, su küpü bunlar su..." diye mallarını överlerdi.

Biz döner dolaşır baharatçının önüne giderdik.

O bizim pazarda en beğendiğimiz satıcıydı.

Küçük tahta tablasını eşit karelere ayırmıştı. İçlerinde kırmızıbiber, karabiber, tarçın, çöreotu, karanfil, kekik, daha bilmediğimiz çeşitli şeyler bulunurdu. Terazisi pırıl pırıldı. Küçük kese-

kâğıtlarından birini, müşteriyi görünce çekerdi. O bizce pazarın en değerli şeylerini satardı. Terazisine, akıl almaz küçüklükteki ağırlık ölçülerini koyup kıymetli şeylerini özenle tartardı. Ninem onun biberlerini de beğenmezdi.

— Abe oğlum! Hiç acı vermez bu biberler. Nasıl yaparsın sen bunları? Alamaz yerini Şıpka biberinin bunlar.

— Bunları yapmam ben teyzeciğim, derdi satıcı. Bunlar Çin'den Maçin'den gelir.

"Çin'den Maçin'den gelir" sözü, bizim soluğumuzu keserdi. Uzaklık kavramımızın, mahalleden öteye geçişi bu sözle başlamıştı. Ellerimiz, kollarımız dolu, evin yolunu tutardık.

Karanlık çökmeye başlayınca bir yığın karga bağrışarak yatının oraya uçardı. Köşede, çeşmede sıra bekleyenlerin renkleri seçilmezdi. Çeşme yalağından taşan sular, yolu ıslatırdı. Yaz kış orası hep ıslak olurdu. Ninem yakınırdı her zamanki gibi:

— Abe kızanlarım, topraksız yerde yaşanmaz. Her yer burada ev. Güneşi gördüğümüz yok. Derler ki, gelmeyeydin. Kim gelmek istedi, ben mi? Ah kışın bile duvarları sıcak olan evim. Çapaya çıktığımızda tarlakuşları ötmezdi daha. Kışın karın altında toprak dinlenir suyunu alırdı iyice. Toprağı kazardık, yarılır gevşerdi. Bolluğu bereketi ancak toprak anlatır. Gençliğimde olsaydı, çıkıp giderdim buralardan. Yaşlılık zor dert. Çıkmamış kimse gurbetteki topraklarımıza bahçelerimize sahip. Almaz aklım, bu erkeklerin çabası niyedir? Alıp başlarını düşerler gurbetlere, viranlara. Bırakırlar ata topraklarını. Doksan Üç Savaşı'nda gitmiş, onca kan onca kol bacak. Yiğitler elma ağaçlarından yapmışlar kendilerine baston. Olmaz, anlamazlar hiçbir şey. Alamaz kimse topraklarımızı konaklarımızı derim. Ne var bu viranlarda! Kıtlık neymiş gördüler işte, daha da neler göreceğim durun durun...

Ninemin bu yakınmaları bildikti. Duymazdık bile onu. O kadar yaşlıydı ki, iki yüz yaşına varsa bundan daha çok ihtiyarlayamazdı.

Evde bir iş yapmadan duramazdı. Ya bizi önüne katıp pazara götürür ya da "Mari Naciye!.." diye seslenirdi yengeme. "Yok mu herhangi bir yerde şişlerim? Kalmıştır yarım Hasan'ın çorapları."

Naciye Yengem on beş yıllık kaynanasına, ilk günkü saygı ve sevgiyle bakar çekinirdi.

Yıllarca önce onun gelin seçmeye geldiği günü hiç unutmazdı.

Bir hazırlamışlardı ki, evi avluyu.

Nasıl da sıkı sıkı süpürtmüştü annesi. Evin girişindeki sıra sıra sardunyaları, tek soluk yaprağı kalmamacasına ayıklamışlardı. Bahçe kapısını açıp da, avluya kim girse, evin, bahçenin tozunu sanki bir cam parlatır gibi alınmış sanırdı. Annesi,

— Naciye, demişti. Oldun bir gelinlik kız. Hem güzel hem iyi. Bilirsin Hala Adile gelecek, bilirsin Hala Adile temizdir, sert bilinir, onun itibarı büyüktür. Bakma insanlarımızın sert demesine. O sertlik değil, açıkgönüllülüktür. İsterim beğensin seni ve alsın Hasan'a. Onun oğulları kuvvetli ve merhametlidirler... Ona açıktır her ev, o her eve kendi avlusuna girer gibi girer. Bunu da hak etmiştir...

Hala Adile o zamanlar elli yaşlarında, uzun boylu, büyük adımlar atarak yürüyen bir kadındı. Başına örttüğü örtünün, evde ve dışarıda, tek buruşuğu, tek lekesi olmazdı. Şöyle, çenesinin altında çevirip yanağının kenarına ucunu sokardı. Sihirli bir örtüydü sanki bu. Her kez kıvrılma yeri, sırtına dökülen yanları, eş uzunluktaydı. Hep ak örtüler takındığından, değiştiği de seçilemezdi. Bir şeyin düzgünlüğünden temizliğinden mi söz edilecek, Hala Adile'nin başörtüsü gibi, denirdi.

Oğullarının tümü onu sayarlardı. Onların uygun bulmadığı davranışlarını görünce:

"Olmuşsunuz siz de bir adam sanki," derdi. "Olunsaydı uzamakla adamlık, olurdu en büyük adamlar Çukurdere'nin kavakları."

Hiç ses çıkmazdı odada.

Kocası kırk yaşındayken ölmüştü.

Kocasını çok sevdiği, çok kıskandığı söylenirdi. Tarlaya, bahçeye gittiklerinde aynı sırada çalışırlardı. Bir güz doğum yaptığında çıkamamıştı onunla toprağa. Kocasının sabah azığını hazırlarken,

"Abe" demişti, "İdris, neyin nesi, bu hep tıraşlanmak? Giymek kara şayak ceketi, hem de çizgili mintanı?"

Kocası iri elleriyle, minik burnunu tutmuştu,

"Getireceğim sana bir ortak koca kız" demişti.

Hala Adile'nin bu şakaya verdiği karşılık, raftan kalaylı bakır maşrapayı alıp onun yüzüne fırlatmak olmuştu. Bu olayı, Naciye Yenge'ye anlattığında, "İdris vurmadı bana bir fiske, hem de herhangi bir şey. O güzelim yanağı kaldı kan içinde. Koştum süreyim diye merhem, çıkmışım avlulara, dönerim bostan beygiri gibi. Bulamam odanın kapısını. Sanki odanın kapısı sokakta. Bir bakarım ki, İdris durmuş dışarıda, güler Allah güler. 'Ne gülersin, kınlası ellerime mi?'

– 'Hayır' der, 'sen bilmez misin? Ben hep uraşlanır, hep bu şayakları giyerim. Damatlıklarımı, sen çıkarmışsındır giy diye. Bunları sandık basacak, diye'. Abe dosdoğru söylemiştir adamım. Ama dönmüştür nasıl gözüm ki, bilememişimdir hiçbir şey. Biz olmuştuk her yerde beraber. Evet kıskanırdım onu gözümden bile. Kaldı o iz yanağında. 'Bir de yakıştı ki, Hala Adile' derdi, 'yaptın bana bir iyilik, arttı yiğitliğim'.

O büyük temizlikten sonra gelmişti Hala Adile.

Bütün tanıyanlar, ona olan çekinme, saygı duygularından ötürü, "Hala Adile" derdi.

Bu genel akrabalık duygusunu onun her zorluğa karşı gösterdiği direnme, her olayda ortaya koyduğu şaşmaz tarafsızlığı vermişti.

"Hala Adile" derlerdi, "kimsenin hakkını, kimseye üst tanımaz." Gerçi ona duydukları sevgi, kolay, ılık, sarıcı değildi, ama değişmez güvenliydi.

Onun gelini olmanın nasıl övünç verici bir şey olduğunu annesi kendisine söylediğinde, Naciye Yenge pek açık seçik anlayamamıştı. O zamanlar on altı yaşındaydı. Her sabah yatağından bayramlara kalkarcasına sevinçli uyandığı yılları yaşıyordu.

"Olur," demişti. "İsterim beni beğensin."

Hala Adile avludan geçip odaya girince, annesiyle öpüşüp sedirin köşesine oturmuştu.

İlkyazın o anlaşılmaz gürültülerle dolu günlerinden biriydi. Taze otlar boy atmıştı. Camları aşıp odalara doluyordu.

"Bunları kızımız Naciye mi işledi Saliha?" diye sorduğunda, Naciye Yenge'yi bir ateştir basmıştı.

"Evet Hala Adile."

"Renkleri de o mu düşürdü?"

"Evet."

"Sarma ve aşırma yerlerini iyi doldurmuş eline sağlık."

Ürünler toplandığında düğün yapılmıştı.

O yörede, onların düğünündeki kadar silah atılan düğün olmamıştı, derler. Gerdek gecesi camları Hasan örtmüştü gidip. Camlar örtüldüğünde, dışarıdaki gürültüler kesilivermişti.

Hasan'la aynı olduğu o geceden bu yana Naciye Yenge kocasını suskun, gülümseyen bir sevgiyle sevdi.

— İyi ki, Hasan'la evlendim, dedi. İyi ki!.. Onlara göreymişim. Annem iyi bildi.

Evlerinin dirliği inanca, yetinmeye dayanıyordu. Bu o verimli, eli açık doğanın içindeki yetinmeydi. Buralara gelince yetinmenin ne olduğunu öğrendiler. Kalanların gerçekten dönülmezliğini anlayınca.

Naciye Yengem, "Şişlerin nerede bilmem. Bunlar evcilik oynarken almış olmasınlar?" deyince, "Kalmıştır Hasan'ın çorapları yarım," derdi ninem. "Donacaktır mezbahada, o taşların üstünde. Giyer tahta bir pabuç bilirim. Alışık değildir ıslağa hem de karanlığa."

— Üzme kendini anacığım, derdi Naciye Yengem. Sen geçenlerde örmüşsün ona bir çift, hiç giymemiştir daha. Sandıkta da var iki çift, memleketten getirmişiz, etmeyesin telaş.

Ninem sesine öfke katardı.

— Bak konuşursun cahil cahil. Bilmez misin ki, üç yıkanmada yün çorabın gider havı, keçeleşir ısıtmaz... Örelim hep çorap ona. Bakmak için bize, gider sabah karanlıkta o ıslak yerlere. Hiç görmez güneş, hem de bir ağaç.

Naciye Yengem üzgün, yere bakardı. Ninem, köşesinden onu şöylece süzdükten sonra, "Hadi bre mari," derdi. "Dalma fazla derinlere. Bul benim şişlerimi." Bilirdik tığlar yüklükteydi. Yengem onları, kaynanasının gözleri yorulmasın diye oraya saklardı. Ninemin sol gözbebeğine iki yıldır, bir ak leke oturmuştu.

Yengemin bir gün, alt kattaki Zehra Hanım'a dert yandığını duymuştuk. Zehra Hanım köşesinden, "Evet Naciyanım" diyor-

du. "Çok yormasın teyze gözlerini. Üstten çıkan çarkçının annesinin gözüne perde geldi de, kadıncağız gözünü kaybetti. Üstelik teyze ondan çok yaşlı. Ah bu gözlerin bozulması olmasa. Tanrı vergisi şeylerimizi de kaybedersek ne olur bunun sonu?"

Naciye Yengem, bu konuşmadan sonra, Zehra Hanım'ın gözlerinin ne çok yorulduğunu düşünüp yüzünde derin bir suçluluk anlamıyla geriye dönmüştü. Ne denli didinse, sonunda yatakların konduğu yüklükten, şişleri çıkarır nineme verirdi. Ninem, amcamın yanda kalmış yün çoraplarını örmeye yeniden başlardı. Elleri yıllardır alıştığı, bildiği örgüsünü üretirdi.

Oturduğumuz katın iki odası vardı. Biri sokak yönünde, öbürü arka bahçeye bakan, yemek yediğimiz, oturduğumuz, konuk kabul ettiğimiz, yengemle amcamın yattığı odaydı. Bahçenin çevresi, büyük taşlarla örülmüştü. Hemen duvarın bitiminde de, gene karanlık eski evler ve uzayıp giden koca bir incir ağacı vardı. Ağacın üstünde, yemiş verme mevsiminde bile incir olmazdı. Ağaç alabildiğine büyümüştü. Koyu gölgeli dalları, güneşi aramaktan yukarılara doğru alıp gitmişti başını. Güneş girmezdi ki bahçeye...

— Bu incir veremez bir yemiş, derdi ninem. Isınmaz gövdesi, almaz bir dalı güneş. Kalmış yoksulcağız buralarda. Baharda gökte, denizde, toprakta her şey kıpırdar, uyanır; buncağız kalır hep böyle...

Öndeki odada Sabahat, ben, ninem yatardık.

Geceleri yer yatakları açılınca, kabartılmış yün yataklara ak çözme çarşaflar serilirdi.

Ninem uzun uzun örtüsünü dürüp başucundaki mor işlemeli bohçasına koyardı. İncelmiş saç örgülerini, yatarken yumuşak uçuk mavi bir yemeniyle toplardı. Yatmadan ellerimizi, ayaklarımızı, alt kattaki taşlıkta yıkamak zorundaydık. Taşlığın idare lambasıyla aydınlanmış hüzünlü yarı karanlığında, Sabahat'la tulumbayı çekerdik sırayla. Su, çektikçe daha soğuk akardı. Acı suda kesilen, taneleşen sabunla yıkardık elimizi yüzümüzü. Sokak kapısının oradaki küpten, çarşamba cinlerinin çıkacakları kuşkusu, her gece bu temizlik saatlerinde, korkudan içimizi katıltırdı. Suların donmasını az mı isterdik, yıkanmamak için. Oysa, yandaki deniz astsubayının evinde, kar yağınca terkos

boruları donardı da, bizim tulumba hep akardı. Suyu ellerimize yüzümüze vurdukça, kızaran buzlaşan derimiz, uykunun ısıtan, gönendiren beklemesine hazırlanmış olurdu. Yataklarımıza girince, kalın yün yorganlarımızı iyice çeker yok olurduk. Ninem bir şeyler okurdu yatakta mırıl mırıl. Okuması bitince keyifliyse o gün, ninemin keyifli olması amcamın iş dönüşü bizlerle bir iki kelime konuşmasına bağlıydı.

— Uyudunuz mu benim yavrularım? derdi.

Burunlarımızı yorgandan çıkarıp,

— Ninecim, derdik, ısındık, ama uyumadık. Anlatsana bir şeyler.

— Yok mari. Olmaz gecenin bu saatinde. Kalkar her biri ezanda. Sabah giderler işlerine. Hiç durmadan çalışırlar hep. Geldik buralara ne oldu? Çıkmadı bize kimse sahip. Vermediler herhangi bir iş. Aldım oğluma Naciye'yi de, o da geldi oldu burda perişan. Solacak gül gibi yanakları. Ama söyleyemem kimseye. Oğlum kızar bana, "Sus be ana! Tutturma 'Memleket memleket' diye. Bilir ki, büyüklerimiz çağırmıştır bizi buralara. Çalışır geçiniriz." Bir o çalışır. Mezbahada keser güzelim hayvanları. Hiç konuşmaz oldu. "Başka iş yok mu mari?" diye her gördüğüme sordum. Fabrika var derler. Biz makine hiç bilmeyiz. Topraktır bildiğimiz. Ama toprağı iyi biliriz. Oğlumu da koruyamam yün çorap örmekle o kanlardan, o karanlıktan. Nerede taşı toprağı derler İstanbul'un, altınmış diye. Zaten taştan olmaz altın. Toprak da burada yok...

Odayı bir yabancılık sarardı.

Sabahat'ın ağlamış olacağını düşünürdüm.

Amcamın eklem yerleri genişlemiş ellerini, parmaklarındaki derin, kapanmış yara yerlerini düşünürdüm. Bayramlarda, yengemin özenle hazırlayıp ütülediği ipek mendilini bir türlü katlayıp cebine koyamazdı. İpek, ağaç kabukları gibi sertleşmiş ellerine takılıp ipliklenirdi. Amcamı bayramlarda tertemiz yaparlardı yengemle ninem. Onun sanki derisine geçmiş olan ağır et kokusunu yok etmek için, tenekede ısıtılan suları arka arkaya taşırlardı gusülhaneye. Amcam o günler bazı şeyleri unutmuş gibi olurdu. Kara giyimlerini giyer, ince yakalı mintanının aklığı yorgunluğunu aydınlatırdı. İlle de o ipek mendil cebe konurdu.

Bu bayramın töresiydi. O mendilse, Naciye Yengemin damatlık armağanlarından arta kalandı, diğerleri satılmıştı. Elini gidip öperdik Sabahat'la. O katı, bozulmuş elini öptüğümde, içimde büyüyen güvenle, sevgiyi taşıyamaz olurdum. Gözlerime yaşlar dolardı. Babam ölmüştü üç yıl önce, ama sanırım babamı da, yaşasa, amcamdan daha çok sevemezdim. Yengem, "Amca demek yarı baba demektir" derdi.

Geceleri, ninemin en yakın bizler olurduk.

Yaşlılığı çevresinden sezilecek diye çok korkardı.

Bu korku, o kadar içtendi ki, kuş gibi sessizce uyur, sabahları kalktığında, bedeni kendine bir sakarlık yaptırır diye kimseyi uyandırmazdı.

Ufak devinmelerle yatakta doğrulur, usul usul, suyu çekilmiş oynak yerlerinin dayanıklılığını denerdi. O, dağlardan buraya kopup gelmiş Hala Adile'yi çok severdi. Onu yeterince dinç, yeterince 'muhtaçsız' ayakta tutmak için her çabayı gösterir ve başarırdı bunu. Biz uyur gibi yapar, onun gününe başlamak için bedenini buna alıştırmasını kirpiklerimizin arasından izlerdik.

Ak örtüsünü başına doladıktan sonra çoraplarını giyerdi.

Ayaklarını o denli temiz tutardı ki derisi saydamlaşmıştı. Sonra çıkardı odadan.

O saatlerde evde kimse uyanmamış olurdu. Amcamın sabah hazırlığını geliniyle birlikte görürdü ninem.

Biz yeniden uykuya dalardık.

Uyandığımızda, amcamdan ve Zehra Hanım'ın kocasından daha sonra işe gidenlerin ayak sesleri, sokakları doldururdu. Bunlar, yedide çalan tersane düdüğünün işçileriydi. Yataktan kalkınca, cama burnumuzu dayayıp onların geçişine bakardık. Giyimleri yağdan kirden katılaşmış, yüzleri eş yorgunlukta adamlardı bunlar. Bazılarının ellerinde bakır yemek tasları olurdu. Bu, kadınlarının sevecenliğini belirtirdi. Bizce, yengem gibi ipekten, melekten olma kadınlar hazırlardı onların azıklarını. Bu düşünce tersane işçilerinin katı yüzlerindeki yoksulluğu silerdi. Yengem gibileriyle, yoksulluk çekilir olurdu çünkü. Biz bilmezdik ki yoksul olduğumuzu. Alttaki Zehra Teyzeler varken, bilmemiz olanaksızdı da. Bizde kabartılmış yün yataklar serilirdi geceleri. Ak çarşafların, çivitte duru-

lanmış maviliğinde en güvenli çocuk uykularımızı uyurduk. Yoksulluk, horlanmak değil miydi? Bizi kimse horlamazdı ki. En çok azarı ninemden işitirdik. O azarlar onun Türkçesiyle eğlendirici olurdu.

Bu tersane işçilerinin gülmezliği, umutsuzluk verirdi bize. Ama umutsuzluğumuzu aydınlatan işte o yemek taslarıydı.

Sabahat az konuşurdu. Hiçbir açıklamada bulunmazdı bu insanlar için bana. İkimizi de ayrı bir yerde düşünemezdim.

Ne yapacaksak 'biz' derdik. Az gülerdi. Yüzündeki anlam, yengemi anımsatırdı. Kâkülü gözlerine dek uzardı. Saçları çok uzundu, buraya geldiklerinde kesmişlerdi. Kesilmiş saçları yaldızlı kahverengiydi. Yüklükteki karanfil işlemeli bohçada, tülbentle sarılı duran bu saçlara arada bir bakardık. "Küstü mari saçları" derdi ninem. "Karardı kaldı." Yengem yine gülümserdi. Gerçekten, Sabahat'ın o kesik saçları parıltıları, bükülüp kaymalarıyla, canlılıklarını hiç yitirmemişlerdi. Buraya gelip yerleştiklerinde, Sabahat'ın saçlarını örüp uçlarını boncuklarla süsleyen yengem, kesmişti kızının saçlarını. Ufacık çocuğunu, nerelerde barındıracağını şaşırmıştı ilk günler. Bağlar, bahçeler yoktu artık. Küçük kız, öyle, sessiz, köşede kalakalıyordu gün boyu. Ağlayıp bağırsa üzülmezdi. Onun bitmemiş bir yolculuğun sonunu beklermişçesine susup oturması, yengemi yaralıyordu.

Havaların ısındığı bir ilkyaz günü kapının önüne bırakmıştı çocuğunu.

Kızının iyi huyuyla, kendini öbürlerine sevdireceğine inanıyordu.

Bir ara işinden baş alıp sevinçli sesleri görmeye çıktığında, çocukların Sabahat'ı saçlarından tutup at gibi koşturduklarını gördü. Bir de tekerleme tutturmuşlardı:

"Edirne Çingenesi, ne de uzun yelesi..."

Evde, o akşam, Sabahat'ın saçlarının kesilip kesilmemesi için çıkan tartışmada, ninem sesini yükselttikçe, yengem o suskunluğunu hiç yitirmemişçesine sürdürdüğü konuşmasıyla,

"Bakımı zor oluyor, hem çocuk zayıf" diyordu.

Sabahat, "Öyle hoş ki, nine" demişti, "Beni at yapılar. Hem biz Edirne Çingenesiymişiz."

Ninem şöyle bir dolaşmıştı odayı çepeçevre:

— Nereden bilirmiş onlar Edirne'yi. Bizi trenle bırakmışlardı oraya. Buranın kavruk çocukları, Edirne'yi hem de Çingeneleri ne bilir. Bir güzel şehirdi ki Edirne şehri. Naciye, "Edirne böyleyse anacığım," demişti, "İstanbul kim bilir nasıldır?" Apaydınlık camileri vardı. Meriç Nehri derler o koca suyun sesi nerede olsak duyulurdu. Bahardı biz Edirne'ye girdiğimizde. Meriç Nehri coştukça coşardı. Bir çınar ağaçları vardı orada, bakmakla bitmez. Vatan toprağıydı işte, gelmiş kavuşmuştuk. O Edirne şehrini gördüğümde, gitmem diye direnmelerimi unutmuştum. Orada her şeye, ağaçlara, sulara, insanlara yer vardı. Hele Edirne'nin o taş köprüsü yok muydu. Apak mermerden, orta yerinde padişah oturma yeri. Şaşmıştık ona. Güneş her yanlarından giriveriyordu. "Ne cana can katarak yapmışlar bu Edirne şehrini," demiştim. Kapalıçarşısını gezdiğimizde yabancı yabancı, el el, kimse bize demedi neredensiniz diye. Oralara yakışmıştık biz. Oranın insanıydık sanki. Benim ak örtüme de, onun uzun uzun sırtına düşmesine de takılan olmadı. Öğleyin dışa doğru uzanıp ağaç gölgelerinde azığımızı yedik. İçimizin acısını azaltırız, diyordum. Alışırız buralara da. İstanbul'da da tutarız buradaki evlerden. Su sesleri duyulur bir ev. Ovarız onun tahtalarını, sereriz örtülerimizi serin, temiz. Taşırız çeşmelerinden sularımızı. Sızar testilerden dışa serinlik. Toprağımız olmasa da, toprağı ağacı görürüz. İşler Naciye en güzel örtüleri, yastık başlarını. Herkes şaşar, "Nasıl yapmış Hala Adile'nin gelini Naciye Hanım bu aşık yolunu, hem de hiç gevşetmeden ipliği?" Korkmazdım ölmekten gurbette. Beklerdim, ne zaman gideceğim İdris'in yanına. Meltem başlamıştı esmeye. Öğle azığımızı yiyip dönerken, bir sığır sürüsü geçmişti yanımızdan. Böğürleri ak lekeli inekler ağır ağır bize bakmışlardı. Sırtlarında hiç kargılanıp da delinmiş tüysüz bir yer yoktu. Memelerinden belliydi yeni doğurdukları. Çoğu buzağıların ayakları sürüye katılacak gibi güçlenmedikçe çıkmazlar otlamaya. Memeleri dolup sancıyan gürbüz hayvanlar arada böğürüyorlardı.

"İyi bakarlar hayvanlara burda mari Hasan," demiştim. Hasan da gülüyordu. Elleri olmamıştı daha buradaki gibi. Tutup okşamıştı birinin sırtını, "Naciye'nin saçları sanki, Hala Adi-

le," demişti. Naciye'nin yanakları hemen al çuha? Keyiflenince oğullarım, 'Hala Adile' der bana. Yeniden kuracağız diyordum iyi bir düzen. Gelmiştik kendi vatanımıza. Belki kalkmayacaktık sabahları avlulara çardaklara. Yazmıştı gazeteler, öyle derdi Hasan: "Irkdaşlarımıza açtık vatan topraklarını. Hükümet olarak, düşünürüz her bir ihtiyaçlarını..."

"Edirne'nin köprülerini görmüş mü de bu yalak ağızlıların kızanları, derler Sabahat'a Edirne Çingenesi... Benim akılsız gelinim de, keser onun altın saçlarını. Bak! Ben çıkarmış mıyım ak örtümü kafamdan? Bağırırlar bana sokak uçlarına kadar, 'Gâvur nine! Gâvur nine!' diye. Belli ki bunlar gâvuru sanırlar bir başka fenalık. Cahil olmasın kimse, bilmez o zaman başkaları da insandır. Kesme Naciye saçlarını bu masumun.

Naciye Yengemin değişmeyen yüz anlamı içinde ağladığını zor anlamıştık.

Ninem sevgisini göstermeden sevme töresine olan bağlılığını unutup sarılıvermişti gelinine.

Bu ilk kez oluyordu bunca yıldır.

Bir de sayarsak düğün gecesi öpmüştü onu.

Ama bu denli içten bir sarılma değildi o. Kuracağı yetkiyi pekiştirmek için ölçülüydü.

"Ağlama bre benim ipek gelinim," demişti. "Kızlarım olaydı, kızlarımdan has kızım olurdun. Bakma bana, benim cadı kaynanalığıma. Kes kızının saçlarını. Onu dokuz ay sen taşıdın. Ağrılara sen karşı çıktın. Ben artık ihtiyarım. Horlanmak beni üzmez. O çocuk. Buralara uyup kaynaşmazsa ezilir gider. Biz olsa olsa üzülürüz. Biz oraların insanlarıyız. Bolluğun ne olduğunu biliriz. Cömertliğin ne olduğunu biliriz. Kes kızının saçlarını."

Sabahat'ın kesilen saçları eski renginde uzamamıştı hiç.

Mahalledeki çocuklar, bizi ister istemez, pis göçmenliğimizi unutup aralarına alır oldular. Gene de adımız 'pis göçmenler'di. Oysa biz, oranın üstü başı en temiz çocuklarıydık. Eski ve yamalıydı giysilerimiz, ama kir olmazdı üstlerinde. Gün boyu sinemanın yanındaki arsada, koşmaca, saklambaç oynardık da, boynumuz kararıp kirlenmezdi. Onların çocuk boyunları zamanla yerleşmiş bir kir dalgasıyla kaplıydı. Yıka-

nıyorlardı arada kuşkusuz, ama kirliydiler. Yengemin tek tutkusu burada da memleketlerinin törelerini ayakta tutmaktı. Temizlik, onların geldikleri yere olan bağlılıklarını kanıtlayan tek güç olmuştu.

Akşam basınca, sokaktan eve dönerdik, yorgunluğu bilmez çocukluğumuzun savruk neşesiyle. Ak patiskadan perdeler sıkıca kapatıldı mı, mutluluk dolu eski düzenleri yeniden kurulurdu. Amcam yıkanıp paklanıp giyinirdi. Onun ev giyimi, bir gece hırkası, uzun çizgili bez bir pantolondu. Hırkasının altında, ele güne giymek için dikilip iyice eskidiğinden eve ayrılmış bir mintan olurdu. Bu mintanların ustaca yapılmış yamalarını görmek güçtü. Yengem buralara gelince, işleyip satmak istediği işlerine alıcı bulamadığından, o üstün iğne ustalığını bizim dikişlerimize vermişti.

Ninem, "Almıyorlar mari, Naciye'min işlerini," derdi. "Evsahibimize söyledim. Bir yaşlı kadın, hiç gülmez. Bırakmış kocası bu evi. O da kalmış tek başına. 'Zaten hep kocasızdım,' der, 'Adile Hanım.' Çünkü, kocası gidermiş denizlere. Eh! zor olmuş kadının günleri. 'Al bak Bihter Hanım bu işlemeleri,' derim. 'Dik yastık başçağızlarına, mis gibi uykular uyu yapıp bana dualar' –'Yok,' der. 'Ben dikerim dantela.' Derim, 'Örsün Naciye sana tığla en güzel dantelaları'– 'İstemem' der, 'makine dantelası daha ucuz.' Ne yapacak onca parayı bu kadın! Oturur tek başına, bir başka can yanında yok. Bu evden aldığı para da tek cana yeter artar. Verdi bir tersane ustasına üstteki yeri. Gelecek yeni gelin, şenlenecek bizim ev. Ama inmedi bir kuruş kiradan. Bir gün çekerim tulumbadan su, çalınır kapı durmadan. Bu alttaki Zehra Hanım açamaz kalksın kapıyı. Almam günahını ayıplamam kadıncağızı, işler, o cam parçalarını. Naciye leğenin başında. Gidip açtım kapıyı. Gelmiş bir delikanlı adam. Kuruca bir adam. O sordu: 'Kiralık varmış burada. Yeni gelin getireceğim.' Bir sevindik Naciye'yle, hem nasıl... Dedim ben: 'Eh çıkacak bize bir komşu. Etmeliyiz ona hep yardım.' İnmez bu Bihter kadın kiradan. O üst kat. Alır belki daha çok güneş. Makine danteli nerde, Naciye'nin dantelleri nerde. O, hasadı beklerken çardakta oturup işlerdi. Güneş al yanaklarına gidip geldikçe akşam yelinin çıktığını anlardım. Eh onlar da bir günmüş..."

Amcamı rahat ettirmek çabalarını hiç yeterli bulmazlardı ikisi de. Geceleri, bıraktıkları evlerine yeniden dönmüş olma duygusu onlara bir savrukluk, bir gevezelik verirdi.

Ninem ördüğü ilmiklerin sayısını unuttuğunu, çorap koncunun geniş olacağını söyleyince, yengem orayı sökmesi gerektiğini, yoksa çorabın boruçiçeğine döneceğini söyleyerek yanıtlardı onu. Ninem, sök demenin kolaylığından, örmeyenin bunu umursamadan söylemesinden yakınırdı. Bu konuşma da tatlı bir tartışma gibi sürerdi.

Amcam onlara katılmazdı. Uzun kirpikli gözleriyle, durgunluğunu sürdürürdü. Kirpiklerinin bu aşın uzunluğu, ondaki bir erkeğe yakışır yüz çizgilerinde tek yanılmaydı. Bazen durup dururken, "Sök demesi kolay, Naciye," derdi, "Hala Adile haklı."

Ninemle yengem, karmakarışık çabucak yanıtlardı.

"Ya bre Hasan bu karın oldu bir geveze. Hem bana unutkansın der, hem kaybeder her gün şişleri ve çorapları."

Amcam yengeme bakar, bizi şaşırtan sevgi yüklü sesiyle, "Olmalısın sen bir itaatkâr gelin Naciye. Bak kızmaya gelmez Hala Adile," derdi.

Bu aralarındaki mutluluğun doruk noktası olurdu. Ninemle yengem, onun iç yaralarını yitirdiğini, her şeyi biraz da olsa azalttıklarını sanıp mutlanırlardı. Bu iki kadını, şaşkın, kaygılı yapan işinden hiç söz etmezdi amcam. Ama onlar, o suskunluğun tedirginliğini atamazlardı içlerinden. Güldüğü zaman aydınlanan yüzüyle amcamın onları ne denli sevdiği her tutumundan belli olurdu. Bizi de çok severdi. Buradaki bayramlarında, onlar bizim sevincimizin dışında mutlu değildiler. Gene de ağırbaşlı, gerekeni yapıyorlardı.

O şaşılacak bayramda ilk kez hemşerilerinden birilerinin geleceğini müjdeledi amcam.

"İshak," dedi, "karısıyla Eyüp'e gitmiş. Bugün dönüşte bana rastladılar vapurda. Diriler kavuşur derler ya, doğru. Verdim buranın tarifini. Gelecekler öpmeye elini senin. Ve soracaklar her birimizin hatırını."

Ninem gene gereksiz dönmeye başladı odada.

— Hangi İshak, mari oğlum? Hay Allah, bizim İshak mı? Deme mari Naciye, deme mari Hasan, olmalı bir hayır bunda.

Hay Allah, olmalı bir hayır. Görmüşüm dün gece rüyamda alnı akıtmalı kırmızı taylar, sulamışım onları yeşil yalaklarda. Var bunda bir hayır.

Konuk beklemenin sevinci, burada geçirdikleri bayramlardan birine ilk kez anlam katmıştı.

— Bayram dediğin, iyiliklerimizi pekiştirmek değil midir? diyordu ninem. Bu da biz bize olmaz. Olmalı başkaları, bakmalıyız ne kadar severiz onları ve seviniriz onlar için. Çok yaşasın İshak oğlan. O senden vardır beş yaş daha küçük. Bir oyunda sizle baş edeyim derken yarılmıştı alnı taşa çarpıp. Anacığı koşmuştu bana. 'Tutmaz elim ayağım. Hala Adile,' demişti. 'Kafası İshak'ın durmaz kanar. Bilmem ne yapayım.' İshak'çağız kuşlar gibi çığırırdı. Yıkamıştım duru suyla yarasını, kesme sarı tütün basıp sarmıştım yumuşak tülbentle. Hay bre İshak hay. Demek onlar da göçmen çıkmış. Eh nerde dururmuş anacığı? İyi bir kadındı, dirlikli bir kadındı.

Amcam, "Ölmüş anası," deyince ninem,

"Nerede ölmüş?" diye sormuştu.

"Memlekette. Bura yolunun hazırlıkları yapılırken."

Ninem susup, ak örtüsünü birden açıp yeniden bağlamıştı.

İshak Amca'yla karısı gelene dek, evin her yanı yeniden dikkatle gözden geçirildi.

— Olmasın bir yaramazlık herhangi bir yerde, diyordu ninem. İshak'ın anası titiz kadındı. Şerife'yi doğurduğunda sabah yardıma çıkmıştık. Evini bir gelin evi gibi bulmuştuk. Camlar ardına kadar açık, perdeler uçuşup dururdu. Tahtaları yeni silmişti. Şerbeti cam sürahiye doldurup üstünü, pembe bir bezle örtmüştü. Şerifecik oyalı başlığının içinde uyuyordu. 'Ne yaptın kız, kalkıp ayaklara loğusalığını bilmeden' deyince gülüvermişti. Bir de ikram için davranmaz mı. Hay mari İshak hay, nasıl da şaşarım bu işe. Şerife doğduğunda o daha beş yaşındaydı. Kafasında saçları dik durur boz bir oğlandı. Mari şaşarım bunlara ben.

İshak Amcaları karşılama hazırlığına bizi de katmışlardı. Sabahat'la koşturuyorduk. Yıkanması gereken yeşillikleri birimiz tulumbadan su çekip öbürümüz yıkıyorduk. Evdeki alışmadığımız bu canlılık, gülüşümüzü çoğaltıyordu. Sabahat muskasının boy-

nundan görünmesine artık aldırmıyordu. Tulumbayı gücümüzün yettiğince ayrı hızla çekiyorduk. Suyun çevreye sıçradıkça üstümüzü ıslatması gülmemizi kahkahalara çeviriyordu.

Ninem yukarıdan, "Oldunuz siz de bir tango, gelecek İshak hem de gelini, siz bağırırsınız gurk tavuklar gibi," diye sesleniyordu.

Yengem, nedense aradıklarını bulamıyordu. Bilinen şeyler sanki yerlerinde değildi.

Öğle yemeğini ilk kez çabuk, baştan savma yedik. Amcamın olduğu günler yemek ayrı bir önem kazanırdı. Tek çeşit olan yemeğimizi dizlerimize peşkirlerimizi koymayı bile unutarak yedik. Durmadan konuşup gülüyorduk yemekte.

Amcam bize bakıp, "Bunlara oldu bir hal, Hala Adile," diyordu.

"Bilmezsin sen onları, nedir onlar," diyordu ninem. "Ne çekeriz onlardan biz."

Söylediklerine yüzünün anlanu hiç uymuyordu. En büyük ilençleri bu anlamlarla söylese, en büyük sevecenlikleri taşıyacaktı gene de.

Kuşluk vakti kapı çalındı. Biz açmak için seğirttik.

"Yok," dedi ninem, "Naciye açsın."

Yengem aşağı indi.

Merdivenlerden konuklarla çıkarken, ninem ilk kez giydiğini gördüğümüz mor kadife ceketinin yenlerini düzeltti özenle.

Amcam oda kapısına doğruldu.

İlk yengem girdi içeri, ardından İshak'ın gelini dedikleri uzun boylu, üstünde yengemin yeldirmesi gibi bir giyim olan kadın, sonra da kafasını taşla yarmış olan İshak Amca girdi.

Biz İshak Amca'yı umduğumuzdan yaşlı bulduk.

Odada kısa bir susma oldu, amcam, İshak Amca'yı omuzlarından tutup yanaklarından öptü.

"Hoş gelmişsiniz evimize İshak," dedi.

Sonra İshak Amca'nın gelinine dönüp, "Sen de hoş gelmişsin gelin," dedi.

İshak Amca, amcamınkine eş bir kara elbise giymişti. Giyimindeki tek eski şey kunduralarıydı. Öylesine üst üste yamanmıştı ki, taşınması güç bir görünüm almışlardı.

Ninemin elini öpmeye doğru giderken,

"Kunduralarını çıkarmayı unutmuşum" dedi. Naciye gelin, "Çık çık, burası daha çıkarma yeri değil," dedi. "Unutmuşum."

İshak Amca'nın gelini, "Bizde de öğrenemedi hiç," dedi, "nerede kundura çıkarılır. Bir zaman bıraktı sokak kapısında. Ya da girer odaya, işte böyle. Lazım ona bir avlulu ev."

Ninem, İshak Amca'nın gelinini beğendiğini belli eden bir tutumla, sedirden ayağa kalktı. Elini geline uzattı.

"Evet lazım hepimize bir avlu, İshak'ın gelini," dedi. "Hoş gelmişsiniz buralara."

Yeniden susuldu.

Amcam, İshak Amca'nın kunduralarını dışarı çıkaran yengeme bakıyordu.

Yengem her bayram giydiği sarı ipekten giyimini giymişti. Bollaşan belini bir mavi kemerle sıkmıştı. Onun giderek zayıfladığını tümümüz gördük.

— Ne dersin kardeşim İshak, dedi amcam. Geç şöyle, köşeye otur...

İshak Amca, karısı, ninem sedire sırayla oturdular.

İshak Amca'nın gelini yeldirmesini çıkarmamıştı. Ayağında kalın iplik çoraplar vardı. Sırtından aşıp gelen aydınlık, çevresini hareliyordu. Başındaki renkli parlak örtünün yanlarından taşmış saçları, sarı, pırıl pırıldı. Kuru, kemikli ellerinin birine kırmızı taşlı bir yüzük takmıştı.

İshak Amca'nın ayağında, ninemin amcama ördüğü yün çorapların aynı vardı. Uzun boylu insanların çoğu gibi, İshak Amca da elleriyle geniş devinimler yaparak konuşuyordu.

Biz Sabahat'la hem İshak Amca'yı hem onun gelinini sevmiştik.

Ninem oturduğu yerde, mor kadife ceketinin daha aklaştırdığı başörtüsüyle, mutlu gülümser duruyordu. Onu ilk kez böyle, her şeyle uyum halinde görüyorduk. Amcam, İshak Amca'nın anlattığım dostluk dolu bir ilgiyle dinliyordu.

— Çalışırım ben dericilik işinde, diyordu İshak Amca. Burada sereriz derileri kurusun diye. Belki görmüşsünüzdür o kale surlarını. Oradadır bu deri yerleri. Bulamadık bir başka iş. Öğrenmemişiz memlekette topraktan, hayvandan başka şey. Bir göz oda tutmuşuz Rami'de, ben giderim şafakta işe, gelirim ta yat-

sıda. Anca yatmak, yemek için kalır bir vakit. İyi oldu rastladım Hasan'a, yok bir konuğumuz, bir tanışımız, ağırlayalım onları. Bu da yabancılar buraları hep. Şerife kaldı memlekette, gelmedi, diretti. Olmaz oralarda artık tat tuz. Ama o der, "Giyemem gürbüz bedenime dar cepken. Biz ancak oluruz dede toprağında rahat..."

İshak Amca'nın gelini utançla gülümsüyordu kocası konuşurken. Ninem çabuk çabuk,

"Mari İshak değilsiniz artık yalnız," dedi. "Gelsin, gelin hep buraya sıkıldıkça, olsun bizle bir arada Naciye'm yapar ona ablalık. Saysın beni de bir anne. Saysın çocukları kardeşi. Olmadı mı daha bir çocuğunuz? Eh daha gençsiniz bre kızanlarım. Daha kurumadı ilikleriniz. Şerife'cik olmalı benim topraktan herhal. Bir çakır kızdı o da, tuttu çakır damarı bildim. Oralar bizim yedi göbek vatanımız. Olamaz bize yabancı..."

İshak Amca susmuştu.

Yengem gidip cam tabaktaki sakızlı şekerlerden getirdi.

Ben arkadan su tutacaktım. Sonra Sabahat kolonya serpecekti. Kolonya bitince de şişesi bizim olacaktı.

Bu işbölümü İshak Amcaların gelmesinin konuşulduğu gece yapılmıştı. Yengem şekerleri getirdiğinde biz de görevlerimizi yapmak için çıktık.

Sabahat, "İshak Amca'nın gelini ne güzel değil mi?" deyince,

Ben de "İshak Amca'nın gelini ne güzel değil mi?" dedim.

"Hele saçları altın gibi."

"Ben de öyle demek istemiştim," dedi Sabahat.

Bize verilen görevi büyük bir özenle yaptık.

Deminki konuşmanın odada bir şeyler değiştirdiği anlaşılıyordu. Ninem, "Bak İshak" dedi, "bu akşam birlikte yemek yiyeceğiz. Onun için gelin çıkarsın yeldirmesini. "

Yengem de, sessizliği yok etme çabasıyla, İshak Amca'nın gelininin soyunmasını üstelemeye başladı. "Yok, olur mu ya?" filan dediler önce. Sonra İshak Amca kara ceketini, gelin de yeldirmesini çıkardı. İçinde, tıpkı yandaki oturan astçavuşun karısının giyimine benzer süslü bir basma vardı. Kollarına, yakasına, kendi kumaşından fırfırlar çevirmişti. Küçücük düğmelerle iliklediği yakası, ince güzel boynunu bir çiçeği çevreler gibi çevreliyordu.

Sabahat'la ben öylesine vurulmuştuk ki İshak Amca'nın gelinine, bir de bu giyimi görünce.

Yengemin sedirin üstüne bıraktığı şekerlikten arada uzanıp şeker yiyorduk. Ninem, İshak Amca'mn sağlığının iyi göründ üğünden söz ediyordu. Sesi inandırıcı değildi. Biz onun sesini iyi tanırdık.

"Siz," diyordu. "Hasan'la sen, oğlum İshak, ak tenli adamlarmışsınız. Bilmezdik biz bunu eskiden. İyi ki, geldik de buralara öğrendik işin doğrusunu."

Bu şakaya gülüyorlardı birlikte.

Konuşmalar sıklaşıyor, arada birbirlerini beklemeden yeni konulara geçtikleri oluyordu.

Yeni silinmiş kilimlerin morlu, yeşilli renkleri canlı canlı duruyordu odanın ortasında. Çevremizdeki her şeye bir yenilik başkalık gelmişti.

Biz Sabahat'la gidip İshak'ın gelininin yanına oturduk. Ninemi, yengemi, amcamı, bu hiç tanımadığımız canlılıklarına, neşelerine döndürenin gelin olduğu kanısına varmıştık. Bir ara Zehra Teyze'den, evin kirasından söz açıldı. Verilen kiraların, kazanılan paranın yarısı olduğuna yeniden beraberce şaştılar. Ama asıl şaşılması gerekenin yukarı gelecek olan yeni gelin olduğuna karar verdiler.

"Çok yoksullar İstanbullular kızanlarım," diyordu ninem. "Bu evlere gelin gelecek, olur mu bu kadar yoksulluk. Yeni bir tek şeyleri olmayacak. Hasan'la Naciye'm yapmışlardı bir düğün. Sen delikanlıydın mari İshak. İçmiştin erik rakılarını hora teperken, yığılmıştın kuşkirazlarının dibine."

Burada, İshak Amca'nın gelini, eliyle ağzını örtüp gülmesini azaltmaya çalışıyordu.

İshak Amca'ysa, delikanlılığının o eski utancını yeniden duyarcasına, yere bakıyordu.

Sabahat kalkıp kolonya serpti arada konuklarımızın ellerine. Bu menekşe kolonyasının şişesi, nedense çam kozalağına benziyordu. İshak Amca'mn gelini,

"Yeter Sabahat'çim," dedi. "İshak Amca'na boş yere koku serpiyorsun. Onun burnu koku almıyor artık..."

Bunu söylerken sevgiyle kocasına bakıyordu. Biz gelinin şaka yaptığım sanarak sesli sesli güldük. Onu, hiçbir çabasını boş çevirmeyecek denli beğenmiştik. Yengem,

"Oturun sıkmayın gelini," deyince,

"Yok canım," diyordu gelin, "ben çocukları çok severim."

Bu beklenmedik hatayı yapmak ikisini de şaşırtmıştı. Öte yanda ninem, amcam, İshak Amca, geride bıraktıklarını öylesine ince ayrıntılarla anlatmaya başlamışlardı ki, amcamın tüm unutmuş göründüğü şeylerin ne denli canlı, sıcak, değişmemiş kaldığını duymak şaşırtıyordu yengemi. Ninemse bu duruma üzülecek arayı bulamamıştı. Kendilerini iyice kaptırmışlardı konuşmaya. Buralardan ilk kez söz ediyordu amcam.

— İstanbul'un yazı daha uzun çok diyorlar bize, tozdan başka ne görürüz kardeşim İshak? O da yapışır kalır. Bir rüzgar var, sıcak eser. Denizi kokar ölmüş hayvan gibi. Derler, varmış ötelerde açık denizler, koyu mavi, ak dalgalı. Biz görmedik, bilmeyiz. Bir de gürültülü kalabalık, insanlar seçilmez, hepsi sanki aynı. Ama çıkacağız oralara da bir gün, biz olmasak da bunlar çıkacak...

Kendilerini, dertlerini, daha açık seçik anlatmak istediklerinde geldikleri yerin dilini konuşuyorlardı. Sözcüklerin kimisi bize gülünç geliyordu. Yeniden Türkçeye başladıklarında ilgiyle dinliyorduk. Yengem lambaları yakınca, akşamı gördük. Konuklarımız için bu gece iki lamba yakmıştık. Odayı saran sarı aydınlık, amcamın, İshak Amca'nın gölgelerini uzatıyordu. Yemek hazırlığına girişen yengemi gelin de izlemişti. Yengem önce bu davranışa kesinlikle karşı koyduysa da sonra beraber odadan çıktılar. İshak Amca, ninem, amcam, onları övünçle izlediler arkalarından. Öylesine rahattı ki, yüzlerinin anlamı.

— İyi bir kız, dedi ninem, İshak, kadın bir kız. Anan da olaydı burada. Ölüm beni almaz. Neyimi sınar anlamadım. Dayanıklılığımı mı?

Amcam arada yaptığı çıkışmalara benzemez bir tutumla kalkıp ninemin yanına gitti.

— Bre ana, ne çağırırsın ölümü ikide bir? Hani senin yıkılmazlığın. İshak'ın anası, başkalarının anası seni ısmarladı buralara. Buralarda tanışlarımız bulacağız bir bir evvel Allah. Gelecekler ellerini öpmeye. Hala Adile diyecekler, anlat törelerimizi çocuklarımıza. Anlat alın terini, muhtaçsızlığı.

Ninem, gözlerine biriken yaşları toplayamadı birden. Ak örtüsünü çekip kurulayana dek, akıverdi yaşlar yanaklarından.

İshak Amca öylece, perdenin ucundaki karanfil işlemelerine bakıyordu.

O sıra yengem yemek tahtası elinde, arkasında da peşkirle tesüyi almış gelin, girdiler içeri. Hiçbir şey anlamamışçasına sofrayı kurmaya başladılar.

"İki minder daha lazım," dedi yengem. "Şu köşe yastıklarını koysak olur mu? Bu iki geveze otursunlar."

"Onlar mı geveze?" dedi gelin. "Geldiğimizden bu yana dinlerler, hiç konuştukları yok."

Sonra yengem başını kaldırıp doğru nineme baktı.

"Hala Adile," dedi, bunu onun ağzından ilk kez duyuyorduk. Yengem sanki bunu söylemekle birkaç yaş yaşlanmıştı.

"Gelin demin aşağıdayken, bizim oralardan bir türkü mırıldandı. Sesi çok güzel. Belki söyleyecek yemekten sonra bize türküler. Yapacağız ilk bayramımızı burda, sağlıklı, muhtaçsız."

Yemeğe oturduğumuzda sessizlik yeniden başlamıştı.

Ninem börekten bir parçayı kopardıktan sonra bize baktı.

"Ben de oldum artık bir ihtiyar. Hem de zevzek bir ihtiyar."

Onu yanıtlayan olmadı.

Buna Sabahat da, ben de çok üzüldük.

Yemek ayru sessizlik içinde yendi.

Büyükler birbirlerinden çekinircesine susmayı sürdürdüler.

"Bu böreği hep yapsana bize, yenge," dediğimde beni yalnız Sabahat yanıtladı:

"Evet, hep yapsana, yenge."

Yemekle ilgili şeyler toplanıp kaldırılana dek, Sabahat'ın annesine "yenge" demesine bile kimsenin gülmediğini görüp daha gereksiz bulduk kendimizi odada.

Gelinle yengem dönüp içeri girince, doğru ninemin yanına gittiler.

"Bugünün bayram telaşından," dedi yengem, "elini öpmeyi unuttum anacığım. Ver elini öpeyim."

Ninemin yüzü arındı, düzeldi. Elini öpen yengemi kucakladı.

Hepimiz, kaçırdığımız bakışlarımızı birbirimize çevirdik. İshak Amca geldiğinden bu yana öne doğru eğilerek oturduğu sedirin arkasına yaslandı.

Amcam, "Tütün içer misin, İshak?" dedi.

Ak madenden tabakasını uzattı konuğuna.

Ninem de, "Ben de yakayım bir sigara, mari Hasan," dedi.

Üçü de dumanları havaya yayarak sigaralarını içmeye koyuldular.

İşte o sıra İshak Amca'nın gelini bir türkü söylemeye başladı. Sözleri onların geldikleri yerlere dairdi. Biz anlayamıyorduk, ama ezginin yumuşak, içli etkisi odayı sarıvermişti. İshak Amca'nın gelininin sesi yeniyetme bir kız sesi gibiydi. İnsanın ta yüreğine değiyordu. Sonra türkü söylediği yeri yabancılamanın utancını yenince, daha gür daha sıcak oldu.

Odamızın ne denli güzel olduğunu bunca sezmemiştik şimdiye dek. Bu odada olan insanları o kadar doğrulayıp güzelleyen bir türküydü ki bu, ninemin etiyle, kanıyla bağlı olduğu o yerleri, bize yeterince anlatamayışına şaşmamak gerekiyordu. Türkü onun anlatmak istediği her şeyi tek tek arıtıp diriltiyordu. Ninemin ormanlarının dibinden kocaman pınarlar akıyordu. Onun her iki sözünün biri olan güneş en güçlü sarısıyla doğup dağ höyüklerine dek giriyordu.

Türküyü sürdürdükçe İshak Amca'nın gelini, amcamın, ninemin, yengemin, İshak Amca'nın yüzlerinde yeni anlamlar, yeni mutluluklar çoğaltıyordu. Her sözcüğünün getirdiği iyileştirici güç, hüznü bilen, ama acıyı bilmeyen bize bile ulaşıyordu. Birbirlerine hiç bakmıyorlardı. Öylesine kapalı olmaya alışmışlardı ki, uzun süredir, bir yanlarında durulup kalmış yaşamanın, birden zorlayarak, kaynayarak gelen bu alışılmadık büyümesini, kendilerine dönük karşılayabiliyorlardı ancak.

İshak Amca'nın gelini yeni bir türküye geçmişti. Ezginin hızı artmıştı. Birden yengem de türküye başladı. Konuşma sesinden daha ince, daha parlak bir sesi vardı türkü söylerken.

Onu amcam izledi.

İshak Amca'nın da katılmasıyla sesler gürleşip sevinç dolmuştu.

Biz de yavaştan ellerimizi çırpmaya başladık. Deminki düşünme, anma türküsünden sonra gelen, sevinç, mutluluk türküsüydü. Herkes birbirine baktı. Ninem,

— Mari kızanlarım, dedi, bu düğün bayram türküsüdür. Bunun bir de hora tepmesi olur. Haydi davranın.

Bunları söylerken ağladığını bilmiyordu. Onunkisi ağlamak değildi kuşkusuz. Birikmiş tortular, horlamalar deşilmişti, akıp gidiyordu.

Amcam gelip ninemin elini öptü yeniden.

İshak Amca başta, yanında İshak Amca'nın gelini, yengem, amcam ayakta sıralanıp birbirlerinin omzunu tuttular.

Oyunlarını kutsarcasına bir an dimdik durdular.

Sonra, öne doğru şöylece bir eğilip oyunlarına başladılar.

Biz Sabahat'la yer açmak için geriye çekildik.

Başlarda ağır ağır, sonra gittikçe uyumlu bir hızla oynuyorlardı. Tümü genç kız, tümü delikanlıydı sanki. Ne güzel insanlardı onlar.

Biz de Sabahat'la şaşıp kalıyorduk. Hiç tanımadığımız, hiç bilmediğimiz kişilerdi bu odamızdaki oyunu sürdürenler. Güçlü, ince, sevecenlik doluydular.

Ninemin, "O kaldı karanlıklarda, o yapamaz güneşsiz," demesini doğruluyordu her yaptıkları; türküyü sevinçle söylerlerken. Oyunları gölgeli, kaba, ayrıntısız yaşamımızı aşıp incelikleri, duyarlıkları, inançları yayıp çoğaltıyordu. Geldikleri yerlere olan tutkularını haklılaştırıyordu. Göklerin, güneşlerin alabildiğine uzanıp gittiği bolluk yerlerinin türküleriydi bunlar. Bu danslar, kadın-erkek her şeyi paylaşmasını bilenlerin, alabildiğine süren yeşil alanlarındı.

Ninemin önüne geldi birden İshak Amca'nın gelini,

"Haydi Hala Adile," dedi, "başı sen tutacaksın."

Yaşlılığını aşan bir utanmayla direnen ninem, sonra kendisinden beklenmez bir dik durmayla, kararlı ayağa kalktı.

Oğlunun hayli yukarıda duran omzunu tuttu. Bu kez hızını azaltıkları oyuna başka uyumlar katan davranışlarla dönmeye başladılar.

Türkü gene değişmişti.

Arada hepsi susuyor, İshak Amca'nın gelini, tek başına türküsüz sözler söylüyordu. Bu söyleyişteki içtenlik, bir şeyi anlatma yükü bize de anladığımız kanısını veriyordu. Sözler bitince, diğerleri türküyle yanıtlıyorlardı konuşmayı.

Sabahat'la el ele tutuştuk. Her şey o denli değişmişti ki, duygularımız, tepkilerimiz yerlerini şaşırmıştı.

Sabahat gereksiz yere takındığı ağlamaklı yüzüyle onlara doğru eğilmişti.

Sonra nineme seslendik.

— Nineciğim bu ne türküsü, ne oyunu?

Ninem, biraz kaymış ak örtüsünün altından, sanki gencelmiş, terli, kırışık yüzüyle, minik çocuk burnuyla, gülmeler içindeydi.

— Hasat türküsü kızanlarım, dedi. Her hasatta bolluğu, bereketi bayramlamak için söyleriz, oynarız.

Naciye Yengem yanaklarının parlayan kızıllığıyla, canlanmış, tiril tirildi. Ninemin yanıtına candan katılmıştı. Üstüne titrediği belli olan bir aradalıklarını pekiştirircesine,

— Hasattan sonra şükranlarımızı anlatmak içindir bu türküler toprağa, dedi. Ağaçlar ışkın vermez. Toprak ürün vermez onları unutursak. Ya, işte böyle benim fidanlarım, benim göçmenlerim.

Naciye Yenge'nin o eski uçucu gülümseyişinin hiçliğini kavrayıverdik. Şimdi gülüyordu. Gülmesi duyarlığını, gerçekliğini kazanmıştı.

Eylül 1970

Parasız Yatılı

— Sen çıkınca işin bitip gene yürüyerek iner, Mısır Çarşısı'ndaki beğendiğimiz börekçi var ya, kanarya kuşları olan, orda öğle yemeğimizi yeriz. N'olacak kırk yılda bir ziyafet. Onun için Cağaloğlu'na yürüyerek gidip gelmekten yorulmayız, değil mi benim kızım? İstersek tatlı bile yeriz. Köprüden de eğlene güle döneriz.

Anne-kız sabah kalabalığının arasında, yabancı, çabuk yürüyorlardı.

Annesi durmadan konuşuyordu.

Böyle konuşkanlığının olduğu geçmişteki tek günü, hastaneye hastabakıcı olarak aldıkları gündü.

Çocuk, o zamanlar üçüncü sınıftaydı.

Önlüğü ağarık bir kara olmuştu.

Kış basmıştı.

Bu, köşedeki kömürcüden kömür alma günlerinin başlamasıydı.

Mangal yakmayı öğrenmişti.

Kapıda ilk çırayı ateşleyip kömürleri dikine onların üzerine yerleştiriyordu.

Boruyu koyunca çıtırtılar başlıyor, küçük kıvılcımlar çevreye saçılıyordu.

Kömürler kızarıp ateş olmaya dönünce her şeyi unutup – arka sırada oturmayı – Kızılay Kolu'ndan yemek yemeyi – ulusal bayramlarda şiir okumamayı – ilk yalazların maviliği yitene dek bekliyordu sokak kapısında. Odalarına mangalı aldığında ürktüğü şeyler yok oluyor, eski ceviz masalarında –annesinin en onurlandığı eşyalarıydı– çalışmaya oturuyordu. Mangalın o har-

lı halini çok seviyordu. Annesi korları küllemenin gerektiğini, çünkü bununla ancak ertesi güne ısınacak ateşleri kalabileceğini söylerdi. Külleri güzel, parlak korların üstüne kapayıp birini –en kızılını, en mavi mavi olanını açıkta bırakırdı–, derslerinden ara verip mangala baktığında sıcacık duran tek kor, odanın sığınma olanağını artırırdı.

İşte o, "hastabakıcı olursun" dedikleri gün annesi kapıyı açıp girdiğinde bir şey değişmişti. Çünkü annesi bilmediği, görmediği haller içindeydi. Konuşmasıyla, dışarının arı havasıyla doldurmuştu odayı.

— Alıyorlar beni, bir iki güne kadar başlıyorum. Başhemşireye çıktım, iriyarı bir kadın. Soruları sordu. "Daha önce çalıştın mı? Kocan ne zaman öldü? Bu iş dur durak bilmez, fakat marifetli olmak lazım değil, çalışkan olmak gerek, yatak düzeltmeyi, tükürük hokkalarını dökmeyi, ördekleri temiz tutmayı becermek yeter. Belki zamanla hastaların ateşini alacak kadar başarılı olursun. Haftada iki gün izinli çıkarsın, pazar gecesi dönersin. Çocuğun var mı? Bırakacak kimsen yok ha? 'Kendini yönetir, uslu,' diyorsun. Ama küçükmüş. Hiç sınıfta kalmadı mı? Aferin ona. Genç, güzel kadınsın. Burada oluru olmazı bulunur. Ciddi ol. Bir şey denirse senden bilirim. Malum, kancık köpek kuyruk sallamadıkça hikâyesi. Boya filan da istemez. Kendinden mi yanağının, dudağının rengi? İşte bilmem artık. Doktorlardan, şundan bundan yakınmak yok. Bir işte kalıcı olmak isteyen başta gelenlerine uyar. Uykun hafif mi?" Düşün, bir iş bulduk artık. İlk parayla bir çeki kömür alacağım. Sana da lastik çizme. Belki izinli geldiğim günler sinemaya bile gideriz. Hiç belli olmaz. İşimizi iyi yaptıktan sonra kim ne diyebilir? Çıkıp ev sahibine haber vermeliyiz. Artık akşamlan yoğurt alırken sokak kapısını hızlı çarpmasın. Dedim ya biz çalıştıktan sonra... Uykum da hafif. Bölük pörçük uyumaya alıştım yıllardır...

Annesi işe başlayınca onun ismi "bizim hastanedeki işimiz" oldu.

İlk evden ayrılacağı gece tahinhelvası aldılar bakkaldan. Peynirle tükenmez yaptılar, masalarına mavi çiçekli muşambalarını serdiler. Bu muşamba eve babasının yaşadığı günlerdeki düzenden kalmış, ferahlığın, korkusuzluğun anısıydı. Niçin babasını

hep yaşayacak sanmışlardı? O da ölecek gibi görünmüyordu. Öyle dürüst, öyle kesin bir adamdı ki; ölümün sinsiliği ona hiç gölge düşürmemişti. Evine her gece ekmek alıp gelen bir erkeğin yokluğu, sessizlik olup yerleşmişti odalarına.

"Yaşlı da değildi," demişti annesi. "Hiç sekiz yaşında bir çocuk babasız kalır mı?"

Muşambalarını annesi gereksiz yere bir iki kez silmişti. Tükenmez tabağındaki peynirlerin cızırtısı dinmemişti. Tahinhelvasının şekeri gevşemiş, pürüzleniyordu.

— Ev sahibiyle konuştum. Hiç korkma, geceleri oda kapısını kapa sıkıca, uyu. O sabah namaza kalktığında seni, kapıyı vurup uyandıracak. "Çocuktur," dedim. "Çocuk uykusu doyumsuz olur, kalkamaz kendi kendine." Her sabah helvayla ekmek yersin. Çay zaten sevmiyorsun. Elim yanıyor, diyorsun. Okuldan gelince mangalımızı yakar sıcacık otururşun. Gece kapağı örtateşe. Ha benim kızım, sakın unutma. Benim aklımı evde bırakma. Sen akıllı kızsın. Geceleri hiç korkma. Dedim ya ev yalnız değil. Sen korkak değilsindir. Bak sana neler alacağım. Ağır hastalara özel yemek çıkarmış, onlardan kalan tavuklar falan olurmuş haşlanmış. Sarıveririm pakete, gizli değil ha, zaten dökülüyormuş. Ziyafet çekeriz kendimize.

— Ben o yemekleri istemem anne. Yalnız hani, "Ördekleri temiz tutmak lazım," demişti ya, o kadım, ördeklerini anlatırsın bana.

Annesi susmuştu.

Tam dudaklarında duran bir şeyleri söylemekten vazgeçiverip. Gece yatağa girdiklerinde –beraber yatıyorlardı epeydir– yarınki derslerden birinin beden eğitimi olduğunu bile unutmuştu. Oysa beden eğitimi dersine o katılmazdı. Onun gibi katılmayanlarla, koridorlarda, hep açık kalmış alt kat musluklarının sesini dinleyerek, gölgeli ışıksız camlardan kışı, kentin yapılarını seyrederlerdi.

— Şort, lastik pabuç, soket çorap beyaz olacak. Beyaz fanila bluz gerek. İki tane olursa daha iyi. Terleyince değişmek için. Yürüyüşte 23 Nisan, 29 Ekim herkes çiçek gibi olmalı, düzenli, bakımlı. Ben, yapamadık anlamam. İstedikten sonra, istemek yeter. Yardım kolundaki çocuklarımız için de düşündükleri-

miz var tabii. Ama bunu daha elzem giyim eşyalarına ayırmak kararındayız. Önlükle katılacaklar. Önlükler gıcır gıcır ütülü. Kızlarda tafta kurdele. Temiz, tertemiz olmalı herkes. Her Türk çocuğunun görevidir temiz olmak. Ne diyorum size? Dişler her gün ovulmalı. Kulaklarda sarı topak kirler görürsem ağrıdı, akıntı yaptı anlamam, yersiniz cetveli.

Alt kat muslukları hiç kapanmazdı nedense?..

Ders arasında öğrenciler muslukların başına doluyordu.

Hepsi su içerlerdi. Susayan da susamayan da. Itişmek, suyun avuçtan süzülüp kol yenlerinden içeri girmesi, bahçede eğlenmenin gereği olan bağrışların başlangıcıydı. Ders zili çalıncaya dek duyulmayan su sesleri, sınıflara girilince öne geçerdi.

Annesinin sırtına sarılmıştı.

"Her dediğini yaparım anne, sen üzülme. Zaten öğleleri okulda yemek yiyorum. Aklın bende kalmasın."

Annesi hiç kıpırdamamıştı.

Uyumadığı belliydi. Bedeni rahat, gevşemiş değildi.

Annesinin ısıtan kokusunu duymak için iyice sokulmuştu sırtına. Geceyi dinlemişti uzun süre. Uyumak istemiyordu. Ilk kez gecenin uzunluğunu öğrenmeye başlamıştı.

Sabah kalktığında kapı vuruluyordu.

Annesi yoktu.

Okul önlüğü, kalın iplik çorapları, yün hırkası düzenli iskemledeydi.

Dışardan vurulan kapının sesiyle uyandığını anlayınca kalkmış,

"Halidanım Teyze" diye seslenmişti.

Ev sahibi kadın helaya –aynı helayı kullanırlardı– kovayla su dökü yordu.

Giyinip masanın başına oturmuştu.

Kış aydınlığı patiska perdelerden geçip köşeli, üşütücü yayılmıştı.

Okul çantasını alıp odadan çıkarken –hiçbir şey yememişti o sabah– gerisin geri dönüp iskemleye oturmuştu. Sonra da sessiz ağlamaya başlamıştı.

— Sen pekiyiyle bitirdin okulu. Ilkokulu yoksul bir çocuğun pekiyiyle bitirmesi kolay iş değil. Parasız yatılı okullarına

alıyorlarmış sizleri. Öyle dediler bana. Muhtarlıkta fakirlik ilmühaberi çıkarırken tanımadığım bir kadın, "Ben de oğlumu zabit okuluna sokacağım, ama kefil istediklerini, bir malı rehin göstermek lazım olduğunu söylediler, çaresizlendim hanımcığım," dedi. "Mal kim? Biz kim? Malımız olsa yüzsuyu döker miyiz el kapılarında?" Bizim için olmaz öyle şey. O kadın doğru bilmiyor. Hal kâğıdını aldığım gibi çıktım. Kimselere de danışmadım hiç. Zabit okulları pahalıdır. Yok silahtı, yok zabit elbisesiydi di mi ya? Hem canım sormadım. Gerekmez de. Sen gir bugün imtihana, her sorduklarını çatır çatır bileceksin. Gerçi binlerce öğrenci katılıyormuş, aralarından yüz, yüz elli kişiyi alıyorlarmış. Gene de sen kazanacaksın, gör bak... Benim akıllı uslu kızımsın. Isterlerse öyle mal mülk gibi bir şey, ben derim ki, ne demek? Benim kızım kalmaz sınıfta. Devlet masrafına ziyan vermez. Bunları okulun müdürüne, böyle bir bir anlatırım. Hemen anlar. Hem canım o da bizim gibi bir insan. "Benim kızım yıllardır yalnız uyanır sabahları," derim. "Hiç şımardığı olmamıştır kimseye. Bir gün bile çıtırtısı duyulmamıştır" derim. "Sanki o çocuk olmamıştır," derim.

Yokuştan yukarı çıkarlarken sırt hamallarının yüklendiği kâğıt topların üstüne doğru yağmur çiselemeye başladı.

Yumuşak bir haziran yağmuruydu.

Kızla annesi gerekmeden, karşıya geçmek için polisin arabaları durdurmasını bekliyorlardı.

Yağmurun yağışı hızlanmıştı.

İkisi de bu önemli gün için süslenmişlerdi. Anne boynuna ipek eşarp takmıştı, çocuk saçını ıslatıp taşlı tokasıyla toplamıştı.

— Korkuyor musun? Hiç konuştuğun yok sabahtan beri. Hadi hadi Salıpazarı'ndan bu taşlı tokanın eşini alacağım sana. Sonra bizi tayin edecekler. Sen okulu bitirip öğretmen olunca, ben de çalışmam hastanede. Beraber çıkar gideriz. Koltuklar alırız. Onlara çiçekli basma örtüler dikerim ben. Bir de kabul günümüz olur. Konukları ağırlamak için, eğer unutmadımsa, anasonlu galeta yaparım. Masraf kapısı olmaz. Belki, bir de küçük halı alırız. Hasta pisliği dökmekten, koridorlarda koşuşturmaktan kurtulurum. Hele o lizol kokusu yok mu,

içini üşütüyor insanın. Bir de hep ölümü düşünmek. Şöyle bir dağın eteğinde olur gideceğimiz yer, benim kızım. Herkes İstanbul'da kalalım dermiş. Hepsini sordum bilenlere, öğrendim iyicene. Hükümet tabii seni alır. Biz İstanbul'u ne yapacağız? Bize bir ev, kışın kömürlüğümüzde odun-kömür gerek. Bir de mutfağımız olur değil mi? Eğer kefil falan derlerse, demezler ya, o kadının uydurması, oğluna güvenmemesi. Sormadım ordan burdan o işi. Sade sen öğretmen olunca n'olacak onları öğrendim. Bize nereye tayin çıkarsa oraya gideriz, di mi?

— Bu okulu kazanacakların hepsi de benim gibi yoksul çocukları mı, anne? Onu da öğrendin mi?

— Öyle ya, yoksul çocukları ki, parasız yatılı için imtihan oluyorlar.

— Öyleyse ben burayı kazanırım. Üzülme. Sınavı pekiyiyle bitiririm. Artık burada, arkadaşlarım olur. Haftada iki gün sen hastaneden, ben okuldan çıkıp eve döneriz. Sana da konuk günlerinde bakkal bisküvisi alırım.

Sınavların yapıldığı okul karşı yöne düşüyordu.

Yeniden geçtiler caddeyi, ürke ürke.

Ara sokaktan yürüdüler. Yüksek bir duvarın yanındaki kapıda durdular.

Okulun öğrenci giriş kapısıydı bu.

İçerden uğultular geliyordu.

Yağmur taş duvarların arasından çıkan aykırı yeşillikleri parlatmıştı.

— Bizden de erken gelenler olmuş. Geç meç kalmış olmayalım?

Hademe giyimli bir kadın onlara doğru yürüdü, taşlı yoldan. Bezgin, alışık bakışlarıyla anne, kızın üstünden dışarıda bir şeye bakıyordu.

Anne, saygılı sordu:

— Geciktik mi acaba? Çocukların çoğu gelmiş.

Hademe kadın ilgisiz,

— Parasız yatılı imtihanlarının çocukları hep erken gelir. Hiç gecikmezler.

Çocuk annesinden ayrıldı.

Kıyısı duvarlı taş yolda yürümeye başladı.

Hademe kadın, görmedikleri bir iskemleyi görmedikleri bir çatının oraya çekip oturmuş, yün örmeye başlamıştı.

Çocuk, dönemeçte arkasına baktı. Dış kapıda annesi yağmurun altında gülümseyerek duruyordu.

Ekim 1970

Yaz Geldi

Yaz aylarında, küçük iskelenin deniz kokusu alabildiğine ağırlaşırdı.

Büyük kentin tüm çöpünü buraya dökerlerdi.

Kıyıdaki bakımsız, tahtaları kurumuş sandalların dibine karpuz kabukları, yumurta kabukları kümelenirdi. Denizde çok kalmaktan yumuşayıp şeklini yitirmiş birçok şey daha birikip yeniden çekilirdi.

Büyük kentin iç denizi bir çamur batağı olmuştu. İçinde kimseler yokmuşçasına gidip gelen küçük vapurlar, kalınlaşmış suyu ağır ağır yarıp iskeleye yanaşırdı.

Bu vapurların yolcuları sabah ve akşam çoktu.

Öğleye doğru inenlerse çoğunluk kara çarşafların içinde yaşları belirsiz kadınlar, giyimleri kendilerine büyük gelen çocuklar, deniz erleriydi. Genç kadınlar kalın mantolarının kaba dikimleri içinde, şaşkın davranışlarla çevrelerine bakınadan yürürlerdi. Yolcular çıkışta verecekleri biletlerini önceden hazırlamış olurlardı. Onlar için bir büyük serüven niteliğinde olan bu "karşıya geçme" günlerinde, rastlantıya bırakılacak bir şey düşünülemezdi. Ta bir hafta öncesinden ayrılan bugün için her durum ölçülüp biçilmişti. Yanlarında daima çocukları olan bu kadın kalabalığı vapur biletlerinin değerini çok iyi bilirlerdi. Onların kaybolabilme düşüncesi, yola çıkma saatiyle birlikte tüm ağırlığıyla yer ederdi kafalarında. Sayıları belirsiz çocukların biletlere olan düşkünlüğü ise akıl alır gibi değildi. Gidiş-dönüş biletlerini uygun kesip ayırmak, parçaları yanılmadan vermek (hem vapurda, hem çıkışta) gerekirdi. Kocalarının birliği olmadan çıktıkları bu ender yolculukta çeşitli ürküntüler içinde gerekli alışverişleri yapıp evlerine

döndüklerinde, "Oh bir daha mı?" derlerdi, "ayaklarımıza kara sular indi."

Büyük kentin öte yanındaki kocaman, kuytu satım evlerinde onlar için düzenlenmiş her şey vardı.

Üstelik bunlar inanılmaz ucuzluktaydılar.

Ottan yapılmış kumaşlar, muşambadan yapılmış ayakkabılar, plastikten oyuncaklar, çiçekler, ince alüminyumdan bükülüveren tencereler, tabaklar, ter geçirmez naylonlardan çamaşırlar, kötü boyanmış, raf, masa süsleri, tenekeden çakılmış sandıklar, ucuz boyalara batırılmış makine kilimleri, yanık ipliklerden dokunmuş pamuklular, kusuru görünmez çoraplar, bir yıkanışta dağılacak ipekliler, rengi birbirine dönmeye hazır pazenler, daha onları renkleriyle, görüntüleriyle coşku içinde bırakan bir sürü şey... Kıtça ayrılmış harcama paralarını gerekenlere yatırıp dönerlerken bir de bu bilet işini unutmamak gerekiyordu. Koskoca iskele görevlisinin de bundaki ağır kişilik payını biliyorlardı.

İskelenin karşısındaki büyük kapının bahçe duvarına oturmuş olan kız çocuğu bu uslu öğle yolcularını ilgiyle izliyordu.

Bir iki işsiz kayıkçı onu görmeye alışıktılar.

Oraların bakımsızlığına, kirliliğine uygundu kızın varlığı.

Tek uygun olmayan, çevresine olan iyilik şaşkınlık dolu ilgisiydi.

Ölmek üzere olan kedi yavruları gelip duvarın dibinde bitmez uykularını uyurlardı.

Kız, elinde hiç eksik olmayan kocaman ekmekten bir iki parça atardı kedilere.

Parçaların iriliği minik yavruların sevinçli saldırılarını yanda keserdi.

Kız bunu anlayınca ekmekleri küçük küçük bölüp yeniden uzatırdı kedilere.

Kediler iyice susuz kalmış boğazlarından geçirip ancak yutabildikleri ilk lokmadan sonra kalanı bırakır, yeniden güneşin altında gevşeyip sessizleşirlerdi.

Dokuz yaşlarındaydı.

Kirli, yapışık saçlarına bir mavi kurdele takmıştı. Duvardan sarkıttığı sıska bacaklarını sallayıp duruyordu. Ayaklarında topuklu, eski kadın ayakkabıları vardı.

Bir ara kalktı, iskelenin oraya doğru yürümeye başladı.

Yürüyüşü gülünç bir tıkırtıydı. Yanından geçenler pisliğine, zayıflığına değil, ayakkabılarına ilgi gösteriyorlardı.

Çocuk garip giyiminin cebinden çıkardığı rengi ağarmış bir zeytini ağzına attı.

Çıkışta bilet toplayan adamın yanında durdu.

Adam ilkten onu görmedi.

Son yolcu da çıkıp geride kimse kalmayınca körüklü demir kapıyı çekerken gördü.

— Bana bak partal, senin kimin kimsen yok mu? Hırlı mısın, hırsız mısın belli değil.

Kız iri ak dişlerini göstererek, ancak bir çocuğun gülebileceği gibi güldü.

— Vaaar... Ama ben burada çok eğleniyorum.

Adam sıkıntılı, yorgun,

— Bas git buradan. Geçenlerde gördüm, kapıya asılıp sallanıyorsun. Bir daha görürsem yersin tokadı benden.

Kız oralı değilcesine elindeki ekmekten bir parça koparıp ağzına attı.

Cebinde yeniden zeytin arandı.

Eline tozlanmış bir kuru üzüm geçti.

Ekmeği cebine soktu.

Üzümün üstündekileri temizlemeye çalıştı.

Ama terli olan ellerine yapışan tozlar yeniden üzümün üstünde kalıyordu.

Birden ağzına attı üzümü.

Gidip duvardaki eski yerine oturdu.

Bakımlı yapıdan çıkan ak giysili, kentin acemisi deniz erleri iskeleye yürüyorlardı. Yanlarından geçen kolları bilezikli bir iki kıza söz yetiştirmeye çalıştılar. Kızlar, onlar geçip gidince gülüverdiler.

Yeni vapur yanaşınca çocuk bu kez kalkmadı duvardan. Deminki azarlanma onu ürkütmüştü. Her gün burada oturacağına göre o adamı kızdırmaması gerektiğine inanıyordu. Bu giyimleri ayrı adamların karıştığı o kadar çok şey vardı ki, onların dediklerine uymaktan başka çıkar yol yoktu.

Kedi yavrularından birine eğilip kucağına aldı.

Kedinin ağırlığı hiç kalmamıştı.

Uzun tüylerinin arasındaki pireler bir görünüp bir kayboluyordu.

Pireler öyle besili ve iriydiler ki korktu.

Kedinin verdiği beraberlik duygusunu bile yendi bu korku.

Onu yere bıraktı.

Yeniden ekmeği koparıp ufaladı. Az önce koydukları, güneşte durmaktan katılaşmışlardı. Yenilerini yemesi için kedinin burnunu dayadı ekmeklere. Kedi bir iki çaba gösterip uyumaya başladı.

"Bu yarına ölür," diye düşündü. "Hem pireleri büyümüş, hem de uyuyor. Yarın geldiğimde ölüsünü denizde bulurum. Buradakiler denize atıyorlar. Niye ama? Atmasalar. Şişip çirkinleşiyorlar. Şu uzun kayıkçı, kürekle dürtüyor onları, dürtüyor, dürtüyor. İçkisinden içiyor. Ne güzel rengi var içkisinin, mavi mavi. Güneşin altında uyuyup kızarıyor. Bir de horlaması var, korkmasam gülerim. Büyüklerden korkulur. Her şeye kızarlar. Bu adam gene bunun tekir tüylerini itiştirir kıyı sopasıyla. Zavallı kediciğim, beni hiç görmüyor. Yese bir lokmacık ölmez. İçim kötülüyor. Ama artık yaz geldi."

Kız duvardan inip kedinin uyuduğu yere, bulduğu bir gazete parçasından gölgelik yapmaya başladı.

Yanına yaklaşan oğlan çocuğunu görmedi.

Çocuk ona yardım etmeye koyulunca başını kaldırıp baktı.

Çocuğun büyük erkek pantolonundan kesilip uydurulmuş pantolonunu tek askı tutuyordu. Bol paçalarından çıkan bacakları iki tahta gibiydi. Ayaklarında bağsız asker postalları vardı. İyice tıraş edilmiş kafasında eski yara yerleri görünüyordu. Yaşına aykırı kırışıklıklarla doluydu alnı. Gözpınarları çapaklıydı. Güleç bir ağzı vardı.

Kız bu beklenmedik duruma davranışını uydurmaya çalışarak,

— Bu kedi benim ama. Sana n'oluyor?

Oğlan çocuk kızla aynı yaşlardaydı. Bir yanıt bulamayışının verdiği şaşkınlık yüzünde durakalmıştı.

— Bu kedi benim. Ona göre yardım et. İki kâğıt büktün diye onu okşatmam sana.

Kediyi iyice gölgeye aldı kız.

Gene duvara tırmandı, oturdu.

Oğlan, kızın yaptıklarındaki yerli yerindeliğe şaşmış gibiydi.

Yeni yanaşan vapurdan çıkan yolcuları izlerlerken, bir süre, birbirlerini unuttular. Yolcular onların bakışlarını yineleyecek bir davranışta bulunmadan dağılıp gittiler.

Kız dönüp hemen yanına oturmuş olan çocuğa baktı.

— Sen nereden çıktın? Seni ilk iskelede gördüm. Beni burda herkes tanır biliyor musun?..

Oğlan çocuk akmayan burnunu iyice çekti.

— Babam kömür deposunda hamal. Biz anamla yenilerde geldiydik buraya. Anam dün gece başka adama kaçtı. Kaçarken de geyikli kadife duvar yaygısını aldı. Bakır tencereyle tahta kaşıkları da aldı. Babam gece iyice dövdü beni, duvarlara çarptı, kaldık elin yabanlarında, diye.

Kâğıtlardan yaptıkları gölgeliği kedi yavrusu bırakıp çıkmıştı. Gene alabildiğine kurutan güneşin altına serilmiş yatıyordu.

Kız kuşkuyla indi duvarın üstünden.

Oğlan bulduğu bir dal parçasıyla kedinin gerisindeki kuruyup kabuklaşmış pislikleri iteklemeye başladı.

Kız demin kediyi kucaklarken görmemişti bu pislik kalıntılarını. Oğlanın davranışını uygun buldu önce, ama ses çıkarmamanın ona sağlayacağı üstünlüğü sezerek,

— Bırak o hayvanı rahat, ne sopayla tartaklıyorsun? Hem beni burada herkesler tanır. Seni annen bile bırakıp kaçmış. O kedi ölecek zaten.

— Seni tanısın buradakiler, n'apalım? Ben de hep gelirim, beni de tanırlar. Babam, çık git başımdan, seni nereden topladı kim bilir, dedi. Gelirim gelirim, beni de tanırlar.

— O zor biraz. Bir kere önce beni tanırlar. Sen ne yapsan olmaz. Annen niye yeni kocasına seni götürmedi?

— Yeni kocasını bilmem ki ben. Babam, kahvecinin çırağı, diyor. Saçım ıslatıp tarayan bir çırağı var asmalı kahvenin. Biz anamla ne zaman geçsek akşamları oradan, benim kafamı okşar, kesmeşeker verir. Anamsa bakmaz hiç ondan yana. Sen kesmeşeker yedin mi?

— Kesmeşeker iş mi? Ben, arkadaki dondurma külahı yapılan yer var ya, oraya giderim akşamüstleri, adamlar bana bir kesekâğıdı külah kıtırı verirler. Ye babam ye, bitmez. Bak bu kedi ölecek... Yavru daha, gene de ölüyor. Nineme inme geldiğinde, "Ben artık ölürüm," demişti. "Niye?" dedik. "Yetmiş beş yaşında hasta olan ölür," dedi.

— Ninen öldü mü?

— Yok, her gün yatağında oturakla yatıyor. Oturağı halam altına bağladı. Akşamüstleri, okul dağılıp temizlik işleri bitince eve dönüp altından alıp boşaltıyor oturağını ninemin. Halam okulda hademedir. Şu tuğla duvarlı okulda. Ama sen nereden bileceksin tuğla duvarlı okulu? Buranın yabancısısm.

— Ninene sormadın mı, niye ölmedin, diye?

— Sorsam bile bilemez. Çünkü artık kimseyi tanımıyor.

— Evde hep yalnız mı, ninen? Sen niye onunla oturmuyorsun?

— Yaz geldi. Sabah halam gidince, evde ekmek varsa alıyorum zeytinle çıkıyorum. Yazın çok seviniyorum, sokağa çıkınca. Hep bir şeyler oluyor. Yiyecek olmazsa evde, bu bahçenin arkasında karavanaları boşalttıkları yerler var. Onların içinden çok iyi yiyecekler bulunur. Ama ben zeytinle ekmeğe bayılırım. Yaz geldi artık, canım sıkılmaz. Hem ben buraları bilirim. Aç kalmam. Sen yabancısın. Buraya kaç vapur gelir gider bilir misin? Bilmezsin. O kadar kolay mı?

Oğlan hiçbir yana bakmıyordu. Birden ağlamaya başladı. Kız kendinden umulmaz bir acımayla telaşlandı.

— A deli, sen de. Ne ağlıyorsun? Ne var bunda ağlayacak? Sen de her gün gelirsin buraya, seni de tanırlar.

Oğlan bu hiç beklemediği sevgiyi görünce duraksadı, sonra daha hızlı, daha gürültülü ağlamasını sürdürdü.

Kız ne yapması gerektiğini önce kestiremedi.

Sonra olgun kararlılığıyla duvardan inip çocuğun önünde durdu.

— Ağlama canım. Amma da sulu gözlüymüşsün. Ben hiç ağlamam. Bir kez ağlamıştım, nineme inme indiği gün. Köşede parçacıklarımı dizerken oda kapısını açıp düştü yere. "Kurtar beni yavrum, çek beni buradan," dedi. Çektim çektim, hiçbir

yere kıpırdatamadım. Hava kararıncaya kadar, "Kurtar beni yavrum, çek beni buradan," dedi. Sonra göz gözü görmez oldu. Köşe camide ezan okunmaya başlayınca öyle fena oldu ki içim, ağladım. O günden bu yana ağlamam. Ona da herkes ağlar. Ninem akıllıydı o zaman. Şimdiki gibi pis de kokmuyordu. Bana da masallar anlatırdı.

Oğlanın ağlaması daha içli, daha yalnız olmuştu. Yaşlar tozları çamurlaştırıp iniyordu yanaklarından.

Kız başını ona yaklaştırıp,

— Hadi ağlama. İstersen sana akıllı ninemin masallarından bir tanesini anlatırım. Ama gene de böyle sızlanırsan, giderim ha. Kalırsın burada dut gibi tek başına. Hem de yabancısın. Eh ben varken artık yabancı da sayılmazsın. Kolay mı? Ben üç yazdır buradayım.

Oğlancık başını kaldırıp dosdoğru kızın yüzüne baktı.

Kız gene duvardaki eski yerini aldı. Elindeki azalmış ekmeğin kıyısından bir tutamı oğlana uzattı. Bakışlarındaki yeni anlam çocuğu o denli etkilemişti ki, oturduğu yere pırtı ceketiyle iyice yayılıp ekmeği yemeye başladı.

— Şöyle akıllan. Sana ben buralan hep gezdiririm. Bizim eve de gel derim, ama halam beni bile sokmuyor geç kaldığımda artık. Gece basınca anca ninemin oturağını altından alıp yara yerlerinin paçavralarını değiştiriyor. Ninem hep bağırır, "Geç kalıyoruz, geç kalıyoruz. Şimdi konuklar gelecek. Aşağı merdivenleri silin. Benim dikiş kukalarım nerede? Kahve tepsisinin sırlan dökülecek. Çarpmayın oraya buraya. Oohh, her yan sabun kokuyor." Ninem her gece bunları söyler. Halam duymaz. Şimdi bana duymuyor gibi geliyor. Bazen beni çağırır yardım için. Ninemi kaldırırken ona destek olurum. "Çocuk oldu o artık," der halam. Ninem boşalmış etleri koka koka hiç bizi bilmeden, tanımadan bağırtısını sürdürür. Diğer odalarda oturanlar, bıktılar onun konuşmalarından. Bize çıkışıyorlar ne vakit görseler, "Çıkın gidin, rahatımız kalmadı, susturun bu bunağı," diyorlar. Susturamayız ki, bizi duymaz. Gece arada uykumun içine karışır sözleri. O sözlere uygun düşler görürüm. Ama anlat deseler, anlatamam. Öyle içim titrer kalır. Bu kediler ölürmüş gibi olur hep. Bu kediler ölür ya durmadan. Ninemin kahve tepsisinin üstünde deve resmi vardı. Kulpları çıktı. O bilmiyor.

Öğle sonu vapurları yanılmadan aynı düzende gidip geliyordu.

İki çocuk uzun süre oturdukları duvarda öyleceydiler.

Tekir kedi kimseyi kuşkuya düşürmeden ölümü karşılamaya başlamıştı. Kavruk bacaklarındaki katılma daha burnunun kurumaya dönmüş duyarlığına varamamıştı. Tek kıpırtı orasındaydı. Bir soluma seçiliyordu bakıldığında, ama her şey o denli küçüktü ki gövdesinde ta yanına eğilince izlenebilirdi ölümün ağır ağır sarışı kediyi.

Kız bildiği, öğrendiği şeyin geldiğini sezmişti.

— Beni üzmek için yapıyorlar bu kediler. Güneşe çıkıp kuruyup ölüyorlar.

Kedinin bulunduğu yöne hiç bakmadan hemen indi duvardan. Eteklerini çekeledi. Gözlerini sık sık kırpmaya başlamıştı.

— Hadi seni bayram yerine götüreyim. Eğleniriz. Burada yapacak şey kalmadı.

Oğlan, kız iner inmez onu izledi.

Beraberce kaldırımdan yürümeye başladılar.

Yürümelerindeki uyumsuzluk yoksulluklarını çoğaltıyordu.

Yol boyunca sıralanmış dükkânlar akşamüstü hazırlıklarına başlamışlardı.

Kapıların önünde hasır sandalyeler çıkarılmıştı. Bir maşrapadan serpilen suyla ıslatılmış dükkân önleri akasyaların yeşilliğini arıtıyordu. Bakımsızlık içinde olan her yan, yaz gün bitimlerinin sevincine, canlılığına bürünmüştü. Caddeden geçen yolcu dolu otobüs günün sıcağını olduğu gibi yüklenmişti.

Büyük mermer çeşmenin yanından saptılar.

Ara sokakta ince bir yokuş başlıyordu.

Yokuşun düzensiz taşlarında iki boz köpek oynaşıyorlardı.

Eğri karanlık bir evi çepeçevre saran akşamsefaları alabildiğine açmış, esintisiz sokağı baygın uykulu kokularıyla doldurmuşlardı.

Tüm yokuşların güzelliği burada da vardı.

Derli toplu olmak zorunda olan yokuş evleri eskiliklerine karşın kapı önlerindeki şaşırtıcı oyuncak eşikleriyle, çimenli sarmaşıklı duruyorlardı.

Evlerden birinden bir kadın çıkarak bir alt kat bakkalına girdi. Ardından, "Tuz da al," diye seslendiler.

Alana çıktıklarında güneş batmış, aydınlığı hâlâ sürüyordu. Alanın tam orta yerinde, büyük bir eğim içinde bağlanmış renkli salıncaklar vardı. Kalın sac gövdelerine sürülmüş boyaların çoğu bozulmuş, yer yer pasları görünüyordu.

Alanda tek bu salıncaklar vardı. Onları da her bayram yeniden buraya taşıyıp kurmanın zorluğu bıraktırmıştı. Bu kayık salıncaklarının bayramlardaki binicileri yeniyetme kızlarla sarı turuncu gömlekli, tam uykularını hiçbir zaman uyumamış pazarcıların genç çıraklarıydı. Tersaneye yeni işçi girmiş olanlarsa daha bir ağırdan alıyorlardı kendilerini. Sıraları gelip de karşılıklı bindiklerinde, salıncağa kolan vururken ağırbaşlılıkları en büyük hızı sağlama çabalarına eşti. Kızlar parlak pembe, cennet yeşili giyimlerinin üstüne en sıcak bayramlarda bile, nedense, mor ya da kırmızı bir hırka alırlardı. Hırkasız pek açık saçık görünecekleri kanısındaydılar. Kızarmış utanç dolu yüzlerindeki bitmemiş çocuklukları serilirdi ortaya. Yukarıdaki işyerlerinde çalışan kızlarsa (dükkânlarda, loş işyerlerinde telefon kullanmaya alışmış olabilenler) görgülü davranışlarla, özentili açık giyimleriyle gezerlerdi. Bayram yerinin her kuşkudan arınmış gürültüsüne karışan kara çarşaflı anneler çocuklarının ellerini sıkı sıkı tutarlardı. Arkada kurulmuş çadır tiyatrosunun önündeki çalgıcılar grubunu herkes izlerdi. Çalgıcılar bir keman, bir zurna, bir uttu. Keman çalan Çingene o denli duygulu sesler çıkarırdı ki çalgısından, bu sesler başıboş gürültüleri aşsa en etkili şey olabilirdi her bayramda. Çingene kuru güzel parmaklarındaki seçkin hüneri bilir, kendini kendi yarattığı seslere bırakırdı. Koyu, dingin yüzündeki biçimli burnuyla sanki kimselerin duymadığı ender kokuları çekerdi havadan. Ut çalansa şişmanlığının yuvarlak çizgileri içinde iyi bir akraba görünümüyle udunu göbeğine dayar, tıngırdatırdı. O seçilsin istemezdi sanki çalgısı, ta ki oyunun başlayacağını belirten parçayı çalmaya başladıklarında (bu eski bir kantoydu) udunun gövdesinde bir davulu çalar gibi sesler çıkarırdı. Çadırın dışına morlarla çizilmiş kadın resmi gülümserdi gelenlere.

Birden bilet almak için dolardı herkes.

Çoğu erkek olan bu kalabalık son çağrı müziği duyulmadan girmezdi içeri.

Birkaç bayram denemişlerdi. Hep geç başlardı oyunlar. Oysa çıkacak kadınları bekleme sabrı yoktu onların. Bayram yerinde dolaşırlarken arada kulaklarına çarpan o sesler bir cinsel uyarı gibiydi. Çok da gençtiler. Beklemeye daha alışmamışlardı. En son girip tahta sıralarda yerlerini alırlardı. Çadırın kumaşı dıştan vuran güneşte saydamlaşır, içerdeki aydınlık, yumuşak, sarıcı, içten olurdu. Seyirciler giz dolu duygularının ilk kez bu denli açığa vurulmasına alışık olmamanın verdiği davranışlarla bakınırlardı.

Tiyatronun sahipleri geleneği bozarak 'varyeteyi' sona almışlardı. Daha önceleri 'temsili' sona koymak kuralına olan saygılı tutumlarıyla başta 'kızları' çıkarıyorlardı. Sona kimseler kalmayınca vazgeçtiler. Bu kalabalığın 'temsili' niye beklemediğini anlayamamışlardı. Çünkü her oynadıklarına öylesine gülüyorlardı ki, baş komikleri 'Sami Raşit Bey' çıktığı zamanlar onun 'âşık koca düettosu'na olağanüstü tepki alabiliyorlardı.

'Sami Raşit Bey' patronlarıydı. 'Anlamıyor andavallılar,' demişti, 'biz de sona alırız.' Ve kızlar çıkıyorlardı şurupların okşayıcı aydınlığına bürünmüş çadırda. Tümünün tenleri inanılmaz incelikte görünüyordu. Etlerinin aşırı tıkızlığı bile kusur olmaktan çıkıp tutkulu bir alıp götürmeye dönüyordu.

Çadıra ilk kez karısıyla girme densizliğinde bulunmuş bir ağır yük işçisi, kaslarına dek işleyen bir kıskançlığa tutulur, seyirirdi etleri. Karısının dişiliği sanki açığa çıkıyordu sahnede. Çevresindeki erkek gözlerinde gördüğü bildik anlam kendilerine yöneldiğinde biriken atılganlığını nasıl bırakıp koyvereceğini bilirdi.

Temsil başladığında kalabalık gürültülü gülmelerle oyuna katılırdı. Birikimlerini bir başka yöne çevirmenin bilinçsiz sinirliliği içinde alabildiğine gülerlerdi. Oyun bittiğinde düzenli çıkarlardı dışarı. Yavaş yavaş günün yoz aydınlığına alışırlardı.

Bayram alanında birkaçı toplanıp (genç, yıpranmamış, ama yorgun) inanılmaz coşkularını anlatırlardı. Oyuncu kadınların çıplaklıklarında öylesine ayrıntılar bulurlardı ki her söz coşkuyu yenilerdi. Çocuklar macuncunun başında ustaca dolanıp verilecek macunlarını beklerlerdi. Avuçlarında, ter içinde kalmış bir iki bozuk parayı yitirme duygusu kavançlarını yok ederdi. Çünkü bayramlarda el öpmenin karşılığını çoğu

kez para olarak alamıyorlardı. Lavanta çiçeği kokan dürülmüş bir mendildi verilen. Naneşekeri satan, mani söyleyen adam, yanından geçen kızlara çapkın davranışlarla seslenirdi. Ak önlüğü, naneşekerlerini dizdiği özenli sepetiyle soylu görünümü vardı. Kulağının ardına iliştirdiği sarı hokka gülü, söylediği maniler adama bir yakışırdı ki.

Alanı çevreleyen karanlık tahta evler uyumsuz yoksunluklarını, bayramın şaşırtıcı unutkanlığından korurlardı.

Yukarılarda, derin bir yarın üstünde kentin bakımlı kesiminde büyük yapılar görünürdü. Bunlar özenli, sağlam, değişmezdiler. Geceleri uğultusu daha artardı oraların. Bu belki de erkenden uyuyan, günlerine çabuk başlamanın getirdiği zorunlukla ortadan çekilen aşağının sessizliğindendi. Aşağıda kalsa kalsa, bir iki açık kahve kalırdı. Onlarda da pörsümüş iskambil kâğıtlarıyla oynanan cansız, öfkesiz oyunlar olurdu. Radyoyu açan askerlik yoklaması gelmiş çırak, günlük yurt ve dünya haberlerini yeni bir ilgiyle dinlerdi. Askere çağrılmanın ona getirdiği alışılmadık duruma yakışır tavırlar denerdi. Alacağı tahta bavula konacak şeylerin derdine düşmüş anasını yabancılardı. Bu yakın geçmiş ona artık, "şu kadın kısmı da" diyeceği günlerin yakınlığını kestirir, gecenin on birinde ocağa doğru, "Yap iki orta!" diyen ustasını bile duymamanın tadını da iyice çıkarırdı.

Uykuya varmış sokaklarda Orta Anadolulu bekçiler gezerdi. Orada pek hırsızlık olmazdı, ama yukarıdan inen yorgun, uykusuz hırsızların barınağıydı. Bekçilerin durumunu bu zorlaştırırdı. Onlarsa hiç kirası olmayan buranın yazlarına şaşarlardı. Uykusuz, cahil yüzlerindeki korkutucu bıyıklarıyla görevlerini yaparlardı.

Kız, alandaki bağlı kayık salıncakların dibine oturdu.

Cebinden bir basma parçası çıkardı.

Dizine yayıp onu düzeltmeye başladı.

Oğlan ayakta ne yapması gerektiğini kestiremeden kalakaldı.

— Sen bayramda burayı göreceksin. Öyle iyi olur ki. Ben taaa, geceler oluncaya kadar eğlenirim. Bazı iyi insanlar macun parası filan da verirler bana. Baloncular bile gelir inanmazsın ya...

— Salıncaklar çok büyük, biz binemeyiz ki, bunlara.

— Yo, çocuklara da var. Tam bize göre. İş parada.

Karanlık bastırıyordu.

Karşı evlerin ışıkları yanmaya başlamıştı.

Şunu bunu almak için bakkallara gidenler vardı.

Bakkalların sararmış gazeteler serili raflarında, tek renkti satılanlar.

Kız, salıncakların görünmesi bitinceye dek bez parçasını düzeltti.

Oğlan açık seçik kestiremediği anasının evden kaçma olayını yeniden düşündü. Bir şeyler pır pır etti içinde. Anasının bu akşam döndüğü odalarında olamayacağına inanmak çok zordu. Doğduğundan bu yana vardı. İçindeki kıpırtılar sevinç oldu.

— Biz Sıvas'ın köylüğündeniz, biliyor musun? Babamgil der ya, "Hayvanımız yok, toprağımız yok. Sıvas toprağında n'edeceğiz?" Anamsa anlatır anlatır Tohma suyunu: "Kimlere yanayım bacılarım," der. "Buranın şehri nice ola ki. Dilin bir derdin bir. Gurbetlik ateşten yorgan," der hep. Sıvas'a vardığımızda tren geldi. Tahtalarda uyuduk. Anam kaçmamıştır. Odada şimdi oturur olacak, tahta kaşıklarla geyikli duvar yazgısıyla.

Kız parçayı cebine koydu, kalktı.

Karanlıktı her yan.

Yadırganacak bir kurbağa sesi duyulmaya başladı birden.

Yokuşun yukarısındaki yapılardan güçlü bir elektrik aydınlığı yayılmıştı göğe.

Fabrika dumanları sis gibi birikirdi geceleri aşağıda.

— Bak, yukarıyı bilmezsin sen... Ben bir gün çıkacağım oraya. Halam, "Çıkacan tabii," diyor. "Ama daha var, daha birkaç yıl var. Hele büyü, büyü de kalma buralarda," diyor. Halam, "Hayatını rezil etme kızım," diyor. "Bir namus derdine," diyor.

Oğlan, kızın gösterdiği yöndeki aydınlığa, uğultuya baktı.

Kurbağanın sesi durmuştu.

Üstteki seslerin canlılığı gittikçe belirginleşiyordu.

— Hani beni bayram olunca buraya getirecektin? Sen çıkarsan yukarı, beni buraya kimse getirmez.

— Benim yukarı gitmeme çok var daha. O zamana kadar kaç bayram geçer.

Geldikleri yöne doğru yürüdüler.

Yokuşun başındaki, eskiden havagazı olan direğe elektrik takılmıştı.

Aydınlık, fenerin camları kırık, süslü demir kafesinden taşlara yayılıyordu.

Çocuklar önlerinde uzayan gölgeleriyle iyice yalnızdılar.

Akşamsefalarının kokusu öylesine yoğunlaşmıştı ki, sıcak daha artıyordu gün geceye geçerken.

Kasım 1970

Haraç

Haraç

Salıpazarı'na çıktığımda lahanaların sergilere dizildiğini gördüm.

Pahalı.

Ekim başıdır.

Sonraları en ucuz, en yiyimlik sebze olur.

Bol biberli kapuskayı yapıverdim mi, sanki içine yarım kilo kuşbaşı et katılmış gibi tadına doyulmaz. Ah, eskisi gibi yemek tadı mı aldığım var! Kimi zaman bugünü unutur oluyorum.

Pazar dönüşlerinde, yokuşun başında tıknefes dinleniyorum.

Bir dirhem et bin ayıp örter derler.

Belki gençlikte.

Yaş kendini belli etmeye başladı.

Bana ne oldu bilmem.

Sanki bir elim yağda, bir elim balda, ha babam kilo alıyorum.

Yıllardır et yüzü gördüğümüz yok. Kuvveti ekmeğe, bibere, soğana verdik. Kaptanpaşa fırınından akşam ekmeğini dumanı tüterken aldın mı, yemeğin tadı kurtuluyor. Tıkanıyorum yokuşun başında. Elimdeki zembiller yetmezmiş gibi kaba etlerimdeki yağları da, her adım atışta, sallana sallana taşıyorum. Yaş kemale erdi.

Birinci Cihan Harbi'ymiş beni Horhor'daki konağa evlatlık verdiklerinde.

O zamanlar ya yedi ya da on yaşındaymışım.

Beni bırakan, treni kaçırmayım, tez olayım diyip gitmiş.

Hiç arayan soran olmadıydı bir daha.

Nasıl biriydi o adam?

Bilmek istediklerim, geçmişimdekiler aklımda durmaz oldu.

Birinci Cihan Harbi'nde ya yedi ya da on yaşındaymışım. Şimdi ya altmış ya da altmış üçümdeyim.

Bu yeni yıllarla bir şeyi toparlayıp çıkaramıyorum.

Sayı saymasını bilirim.

Benim tarihlerim bin üç yüz üstüne.

Şimdikiler bin dokuz yüz.

Arada kocam, oğlum toplandığımızda Horhor'dakilerden söz açayım isterim.

Yani doğrulamak için olanı biteni.

Şöyle şöyle bin üç yüz otuz iki kışıydı desem.

Rusuhi Bey ve refikası aynen böyle konuşurlardı. O adam bırakıp da beni hemen gittiği gün konağa, korkudan büyük taşlığın kıyısında kalakalmışım, sinmişim.

"Ben burada korkarım, burası çok büyük," demişim.

Hep onu demişim, anlatmaları öyle. Çerkez Gülendam gelip beni aldığında oradan,

"Konağın getirine götürüne seni koştururuz. Burada yer içer, efendilerine saygılı, boynu bükük olmayı öğrenirsin. Bir de edep erkân, di mi yavrum, di mi efem?" demiş.

Efem demeyi de ondan öğrendim. Hâlâ da vazgeçemem. Ömrümün yarısını orada geçirip konağın en kuytusu, en bilinmezi benden sorulur olduktan sonra... Beni arayan soransa yok.

Kimim kimsem yok muydu? Olamaz canım! Şu son günlerde ne olduğunu pek kestiremediğim, ama olmadığına da inanmadığım şeyler gözümün önünde resim gibi gelip çiziliyor.

Geniş bir toprak yolun kıyısında dizili kavruk ağaçlar görüyorum. Eprimiş örtüler örtünmüş kadınlar, bakır bakraçlar taşıyarak geçiyorlar. Hava kararana doğru iki pencereli topraktan çıkma evlere, asık yüzlü adamlar giriyor. Yoğurt mayası kokan, ocağı isli, loş mutfaklardan birinde saçı örgülü bir kadın duruyor. Kadının çevresinde irili ufaklı çıplak ayaklı çocuklar var, bez entariler giymiş. Kadın içlerinden birini kucaklayıp emziriyor. Mavi damarlı memesi taşkın süt dolu. Yüzü belli değil. Beni çağırıyor, ama asıl ismimle değil, Servet demiyor. Benim gibi olan çocuk gidiyor yanına, kucaklaşıyorlar. Yere oturtup çocuğu, yani beni, bir bağa tarakla saçlarını taramaya başlıyor.

Türkü söyler gibi, "Ben kızımı vermem. Aç çıplak olsa da. El kapısında onacağına burada ölsün. Nereden çıktı İstanbul'a çocuk taşımak? Parası da batsın bunun," diyor.

Kucaklaşıyoruz sıkı sıkı. O zaman yüzü beliriyor, ışıkla çizilmiş gibi. Akları duru, güzel kara gözlü biri. Yeniyetme kadınlığı var. Bez giyimli çocuklar dolaşıyorlar yanımızda; biri elinde saçları at kılından tahta bir bebek tutuyor. Mutfağın loşluğu kararmaya başlıyor. Ocakta odunlar yanıyor. Odunların yalazında aydınlanan kadın, memesini sayısı hep değişen çocuklardan birine veriyor.

"Sütüm yok, ama oyalanır. Daha açlığını oyalamayla avutacak yaşta bu," diyor.

Yumuşak saçlarının apak telleri var.

Her parmağına çok güzel yüzükler takmış.

Saçları kolonya kokuyor.

Gene de her şey çok yoksul.

Tam ona dayanmış dururken sokak kapısı vuruluyor. Boz yolda yürüyen, gülmez yüzleri sürgit gölgede adamlardan biri giriyor içeri. Biz hep beraber ağlamaya başlıyoruz.

Hayırdır inşallah, nedir bana musallat olan resim gibi seyrettiğim şey? O eller bizim Dizdar Hanımefendi'nin olsa gerek. Hanımefendi öleli on yılı geçti sanırım. Kara toprak neleri alıyor. Ne bakım, ne özendi onun kendisine gösterdiği? Kolonya sularıyla ayaklarını ovdururdu. Tabanları sertleşmesin diye ipek kadife terlikler giyerdi. Saçlarını Alman papatyasıyla sararttığını söylerdi kızlar.

Çerkez Gülendam Kalfa, "Duymayım efem, duymayım bu sözleri, haddini bilmemek bu evde töre değildir," diye sustururdu onları.

Bir beni severdi içlerinden.

Küçüklüğümden söz eden de tek Gülendam Kalfa'ydı.

"Bitini, sirkeni temizleyememiştik de saçlarını makineyle tıraşlamıştık. Nevazil olmaman için kafana ben pazenden takke dikmiştim. Konuklara seni çıkarırdık, gülmekten bir hal olurlardı. Yer cücesine dönmüştün ilahi Servet," derdi.

Dizdar Hanımefendi mahrem yerlerindeki kılları hiç tutmazdı.

Hamam yakıldığında keselemem için beni çağırır, en âlâ otlardan karılmış ilaçları bacaklarına, kollarına, her yerine sürdürürdü. Bu ilaçları aile doktorları Naki Bey yaparmış. Gevşemeye yüz tutmuş ince ak teninin üstüne ilacı ürke, korka sürerdim.

"Dikkat et Servet," derdi, "Doktor Bey, 'Çok hafif, yayarak sürün,' diye tembihledi. Cildimin ipek inceliği onu şaşırtıp, telaşa düşürüyor. Her gelişinde suallerini karşılamak güç. En ufak bir çizik, ilacı iyi yapamamak evhamı veriyor doktora."

Üstümde peştamalımla terleyerek, tenine nakış dokurcasına yayardım ilacı.

En sıkıldığım iş buydu.

Keselemek bir şey değildi.

Zaten yalnız sırtını keseletirdi.

Örtüsünü göğsünden ayırmazdı.

Kızların dediğine göre memeleri beline inmiş. Biz görelim istemezmiş.

Sular döküldüğünde boncuk boncuk yuvarlanırdı duru teninden. Yüzünün aklığı akıl almaz gibiydi. Sanki bir porselen üstüne çizilmişti kaşı, gözü, ağzı. Öyle kahkahayla güldüğünü görmemiş, duymamıştık. İnce ince gülerdi bakıp insana. Hamam yaptığı geceler Doktor Naki Bey ziyaretine gelirdi.

Kaç göç yoktu o evde.

Beyefendi filan hepsi bir arada, sarı kadifeli sofada otururlardı. Sonbaharın nemli akşamlarında pırıl pırıl altlıklı pirinç mangallar doldurulur, sofaya taşınırdı.

"Kaydırarak kesele Servet," derdi hanımefendi, "şöyle keseyi çevire çevire ov."

Kollarının üst kısmı yağlanmaya başlamıştı. Kulak memeleri sırasından kesik saçları, samur sarısıydı.

El yatkınlığım denenmişti konakta, anlamışlardı ki, pek ince işler bana göre değildir. Çamaşır günlerinde kazanların altını yakmak, suyun sıcaklığını aynı tutmak, kirlileri kaynamaya atıldığında sopalarla çevirmek bana verilmişti.

Büyümüştüm. Saçım uzamıştı, örgülüydü.

Yukarı katlara çıktığım yoktu.

Güzel olmadığımı, bunun için de ele güne karşı çıkacak inceliklerden yoksun olduğumu Gülendam Kalfa yüzüme söylediğinde on beşimdeydim sanırım.

"Efem, Allah'ın kullarını beş parmak gibi ayrı yarattığını hepimiz biliriz. Güzellik geçicidir. Kalıcı olan çalışkanlık, iyi huy, dürüstlüktür, di mi efem? Sende bunlar olduktan sonra hiç duçar kalmazsın, Servet kızım. Beyefendiyle hanımefendi bizim velinimetlerimizdir. Sebeb-i hayatımızdır. Onlara şükranını her an göster."

Dediklerinden bir şey anlamamıştım o zamanlar. Sonra Horhor'daki konaktan bazı çalışanlar çıkarıldı. Hanımefendi sokağa çıkarken sıkma baş yapıp kısa giyimler giyiyordu. Araba hazırlanıp kapıya geldiğinde, çifte merdivenden inip çevresine bayıltıcı kokular bırakarak çekip gidiyordu.

Konakta asri olmaktan başka sözün edildiği yoktu. Sormuştum,

"Asrilik daha rahat etmektir," demişti Gülendam Kalfa.

Çıkarılanların yerine yeniler gelmediğinden, beni yukarıda çalıştırmaya başlamışlardı. Kola yapmayı, işlemeli örtüleri ütülemeyi, patis çarşafları dürmeyi o sıralar öğreniyordum. Dizdar Hammefendi'nin yatak takımları ipektendi. Onları güvenip bana ütületmiyorlardı. Bir gece hiç unutmam, o büyük sofada epeydir oraya salon diyorlardı, toplanmışlardı. Doktor Naki Bey, bir bahriye miralayı, ipek çoraplı saçları kesik hanımlar. Gülendam Kalfa'nın telaşı artmıştı. Etekleri dolanıp duruyordu.

"Pek önemli kişiler yukarıdakiler efem, pek. Utanmamalıyız yaptığımız hizmette hata ederek. Servet, evladım sen kahveleri tıpkı hanımla beye verdiğin gibi elin titremeden ikram edeceksin. Ben ancak likör, çikolat hazırlığına yetişirim. Şimdi eski kalabalığımız yok. Harp bitti, bir sürü dert başladı. Gene de harp söylentileri var. Hem de tam tamına içimizde harpmış bu defaki. Öyle Çanakkale'yle falan bitmeyecekmiş. O yukarıdaki bahriye miralayı anlatmış."

Gülendam Kalfa yaşlanmıştı bir hayli. İnceliği sıskalığa, kemiklenmeye dönmüştü. Koyu şarap rengi giyimlerinin üstüne hep atlas bir yelek giyerdi. Burnunun ucu son yıllarda bıçak kını gibi sivrilmişti. Eski ketumluğundan iz kalmamıştı.

Yerli yersiz konuşup duruyordu bizlerle. Belli ki sıkıldığı bir şey vardı. Yemekleri yapan Şehime Hanım (Eski İstanbullu bir ailenin yanından yeni gelmişti konağa, fazla para alırım sanmış.), Gülendam Kalfa'ya gelir gelmez, 'Deli Çerkez' diye isim takmıştı. Her pişirdiğinin üstünden kaşıkla alır, tadına bakardı. Birçok kere bu tadına bakmayı sürdürdü. Mutfakta benden başka kimse olmayınca konaktakiler için ağzına geleni söylemeye başlardı.

"Ayol buranın nesi konak. Hay o bohçacı Rukiye karısına uyup da yerimden çıkmayaydım, üç aylık alacağım hâlâ ödenmedi. Buraya ancak sokak köpekleri konak der. Araba, arabacı kiralık. Sordum öğrendim. Senin gibi köylü bir kız, o Deli Çerkez, bir de o kırıtkan Şemsitap. Neye yarar o Şemsitap! Bir kıçı var, değirmen taşı gibi. Çalkalar durur. Gözleri haktan sürmeliymiş. Onu beyefendiye sandık odasında yutturur. Ayol, ben bir şey yutmam. Bana kırk yıllık Üsküdarlı Şehime demişler, Hanımefendiye gelince biz o hanımefendilerin daha âlâlarını biliriz. Ama namus dediğin yalnız bunların eline verilmiştir. Kimseye bırakmazlar. Ellerinde fazlası da olsa... Karının şimdi etekleri tutuşmuş. Zabitten dost arıyor. Anladı, gün zabitin günü. Bahriye miralayından aşağısına da kurtarmaz, haspam. Para olacak, para. Bu dünyada para her şeyin başı. Senin o hanımefendin var ya, kırkından aşağı değil. Nah yalanım varsa yüzüme tükür. Ama para karıyı genç tutuyor. Tıkızlığı artmış gerçi, gerdanı da çift çeneye yönelmiş, ama gene de yüzü lam lam yanıyor. Gözleri desen kızgın kedi gözü. Ya kırıtmaları, sesini yayarak naz, eda yapmaları... Ancak para bu keyfi verir adama. Beni kandırdılar vallahi. Yerimden kıpırdamazdım hiç, üç kuruş fazla alacağım, diye. Bunlarınki etrafa gösteriş. Dört hizmetkârla zenginlik mi dönermiş? Benim paramı da verici değiller. Şimdi memlekette harp kıtlığı var. İzne gittiğimde öğrendim. Askeri otlamaya götürüp karnını doyuruyorlarmış. Şahande Hanım'ın gümrük kolcusu kocası anlattı. Siz burada, o Deli Çerkez, o erkek azgını Şemsitap, bir de sen oturup durun. Galata Köprüsü nerede? desem apışıp kalırsınız. İnsanlar mısır koçanını öğütüp yiyor. Yetmezmiş gibi bit hastalığı kıranı oldu. Dünyadan haberiniz yok, avallarım."

Buna benzer şeyler söylerdi Aşçı Şehime Hanım. Biz de gittikçe çekinir olmuştuk ondan. Ayrık kalın bacakları yüzünden iki yana savrularak yürüyüşü, mutfağı doldurmasına yeterdi.

İlk konuklara çıkma günümden önce bana iyice çekidüzen vermişlerdi.

Kurban bayramı için dikindiğim hareli tafta giyimimin üstüne kanarya sarısı ipek bir kemer takmıştım.

Merdivenlerden çıkıp kimselere bakmayarak kahveleri verdiğimde sigara ve pudra kokusunu, bir de erkeklerin rugan pabuçlarını unutmam, hâlâ hatırlarım.

Yüreğim göğsümden fırlayacakmış gibi çarpmıştı.

Kadınların kolları çıplaktı.

Ne kadar da birbirine benziyordu bu kollar.

Pembe, ince tenli, tombul.

Benim dirseklerimin yukarısına doğru pul pul, donuk sarı, serttir kollarım.

Düşünmüştüm, doğruydu; çirkindim, köylüydüm.

Belki de köylülüğümden çirkindim.

Peki, köy neydi?

Köylü olduğumu nereden bilmişti Şehime Hanım?

O gece inip sormuştum:

"Şehime Hanım, siz benim köylü olduğumu nereden bildiniz efem?"

"Ay, senin efem'ini yesinler kız. Bu iri iri dirsekler, bu fırlak diz kapakları, bu kol gibi kalın telli saçlar, bu her şeye 'evet' ancak köylülerde olur. O Deli Çerkez de evet der, ama o çıkınını tutma evetidir. Sarı Osmanlı altınlarını bir yerlere gömmüştür o. Bu evin kaymağını almıştır. Onun dünyalığı tamam. Şemsitap zati durucu değil. Fingirdemesi kaşar orospu fingirdemesi. Beni hiç hesaba alma. Ben ne eder eder paracıklarımı kurtarırım. Asıl şaştığım sensin. Sen sürüneceksin, a benim iki gözüm. Sen iyice dişsiz, tırnaksızsın," demişti.

Sapsız fincanından höpürtüyle kahvesini çekip yanağını okşamıştı.

"Ben sade kahve içmem. Sade kahve zenginlere vergidir. Yoksul kısmı buldu mu şekere kuvvet vermeli ki, kan yapsın diye..."

"Ben köylülüğümden habersizdim, Şehime Hanım, siz nasıl bildiniz?" demiştim, "şaştım."

"Dedim ya biz İstanbulluyuz, biliriz."

Şehime Hanım bir zaman sonra sarığıburma, çerkeztavuğu, hünkâr kebabı gibi yemekleri burun kıvırarak yapar oldu.

"Bir güzel tavuk dolması nelerine yetmez" demeye başladı.

"Çerkeztavuğunun biberiydi, ceviziydi, kıvamıydı... a uğraşamam, uğraşamam. Hafakanlar basıyor."

Bu karşı çıkışı söylemek işi de diğer aferinsiz işler gibi bana kalmıştı. Sayılı üst kata çıkmalarımdan biriydi.

O gün nasıldı iyice biliyorum.

Kış gelmişti.

Döner merdivenlerde koyu renk basamak halıları seriliydi. Merdivenler ara sahanlıkta tekleştiğinde iki yanda üstleri yuvarlak bitimli pencereler vardı bahçeye bakan. Sarı pirinç kornişlere takılı, ipek püsküllü, kalın kadife perdeler. Merdiveni çıkıp İran halılarıyla kaplı büyük sofada durmuştum.

Hiç ses yoktu kapalı odalarda.

Hanımefendinin yatak odasının kapısını çalacaktım.

Vurduğumda çıtırtılar gelmişti içeriden, sonra da yumuşak ayak sesleri.

Kapıyı hanımefendi açmıştı.

Kocaman bir aynanın önündeki camla örtülü kumaş çiçeklerle bezeli saati görmüştüm ilk. Saat sessizce 'tık tık'lıyordu. Saçlarından pembe ipek kurdelesi kaymuştu hanımın, ılık ve parfüm kokusuyla doluydu oda. Mor atlas perdelerin kapadığı karşı duvara bitişik parlak kumaşlarla örtülü dantellerle süslenmiş bir karyola vardı.

"Bazı yemekleri yapmanın zor olduğunu söylüyor Şehime Hanım," demiştim. "Çerkeztavuğu yapamazmış bu gece için..."

Hanımefendi kızmamıştı. Düz kapanık gülmesiyle arkaya doğru seslenmişti:

"Ah siz askerler yok musunuz? Bu adalet, musavat laflarınızla aşçılarımızı bile bize karşı nezaketsiz ettiniz. Bakınız kendi evimde sözüm geçmiyor. Beyaz Ruslara dönmemize şüphesiz ramak kaldı."

O zaman süslü omuzlukları olan beyi görmüştüm. İnce bacaklı, yaldızlı bir iskemlede oturuyordu. Kara bıyıkları dikti. Saçları düz taranıp ortadan ayrılmıştı.

"Yok ruhum, sizin o pervin ellerinize elbette ki, bir hizmet eden daima bulunacak. Asalete, güzelliğe kim kıyabilir?"

"Peki yavrum," demişti hanımefendi, "sen in işlerinin başına, bana hemen Şemsitap'ı yolla. Elbiselerim ütülenecek."

O zamanlar ben yorgunluk nedir bilmezdim.

Sabah ezanından yatsıya koştururdum.

Servet kilere, Servet mutfağa, Servet odun çıkar, Servet ayakkabıların çamurunu temizle, Servet halılar silinecek, Servet patisler ütülenecek, Servet camları yardımcı kadınla beraber sirkeyle sil, Servet tavan arasının tozlarını al, Servet, Servet, Servet... Bana güveniyorlardı. Herkesin, her şeyin elulağıydım.

Şemsitap kaçtı bir gece.

Onun işlerini de bana verdiler.

Dedim ya bana güveniyorlardı.

Şemsitap kiralanan arabanın arabacısıyla kaçmıştı.

Ne zaman tanışmış, ne zaman sevdalanmışlardı, buna epey şaşmıştık?

Çünkü bizler, biz evin hizmetçileri, hiç sokağa çıkmazdık. Erzak, sebze, meyve, yakacak işlerini emektar bir adam yönetirdi. Paraları da Gülendam Kalfa öderdi. Bense yıllardır hiç akıl etmemiştim çıkıp dışarıyı görmeyi.

Şimdi gördüm de ne oldu sanki!

Gece sabaha karşı, hiçbir şey almadan, üstündekilerle kaçmıştı Şemsitap.

Rusuhi Bey'in hizmetini o görürdü. Hanımefendi geç uyandığı için sabahları, ayrı yatardı kocasından.

Ara ki yok, ara ki yok.

Gülendam Kalfa 'efem' diyor da, başka bir şey demiyordu. "Efem, nasıl yapar bilmem? Beni de mi düşünmedi bu? Ne derim yukarıdakilere?"

Şehime Hanım oralı değildi. Sigara tabakasından tütünleri çıkarmış kağıda yerleştirip duruyordu.

"Ne yapacaksın a kardeşim, sizin gibi kız kurusu olamazdı ya. Gitti gider. Senin hanım da artık bu kargaşalıkta kocasını avutacak onun gibi birini zor bulur," demişti.

Kimseyi umursamaz olmuştu aşçı evde. Yukarıdan ne haber çıkacak diye bekleşirken kahvesini yudumlamıştı.

"Kahveyi de nohuttan öğütüyorlar. Nerede o eski kahveler? Çok telaşlanma Servet kız. O koca ellerinle çeşmibülbüller, kristaller, billurlar sana kalacak," demişti.

Aradan aylar geçmişti.

Bir gece yatsıda kapı yabancı yabancı çalınca ilk ben açmıştım kapıyı.

Kollarım çok mu uzundu ne o zamanlar, koyacak yer bulamazdım.

Ağır kapı kolunu kaldırıp açtığımda, koca bir ıhlamur ağacı görmüştüm sokağın köşesinde. Tıpkı bahçedekinin eşiydi. Çiçek açmıştı. Sokak konağın bahçesine benziyordu.

Demek ki bahardı Şemsitap'ın arabacı kocası gelip çeyizlerini istediğinde.

Hanımın yanına çıkmıştık üçümüz. Ben, Gülendam Kalfa, Şemsitap'ın arabacı kocası. Hanımefendinin elini öpmeye uzandığında adam, elini bir uzatıp bir çekmişti hanımefendi. Sonra gidip kanepeye oturmuştu.

Şemsitap'ın arabacı kocası iriydi. Ahır ahır kokuyordu.

Gülendam Kalfa öyle söylemişti, kokuyor diye. Ben duymamıştım Allah için. Arabacı kocası iki elini kavuşturmuş konuşmuyordu.

"Ee," deyince hanımefendi, konuşmaya başlamıştı.

"Biz bir cahillik ettik, siz hoş görün. Şemsitap, 'Hanımımın ayağının turabı olayım,' diyor. 'Onlar beni hoş görür. Aylar geçti, hanımefendinin affına sığınırım. Onlar benim annem babam sayılırlar. Ben gözümü konakta açtım. Edep erkân ondan öğrendim,' diyor."

Susmuştu.

Hepimiz Şemsitap'ın arabacı kocasına bakıyorduk. Çakmak çakmak kara gözleri vardı. Gülendam Kalfa söylemişti bunu da.

Hanımefendi elindeki pırlantalı saatini çeviriyordu bir o yana, bir bu yana.

"Eee," demişti gene, "seni bu acayip, lüzumsuz lafları mı söylemeye yolladı?"

"Yok."

"Ya, neye?"

"Sizin ona, evlendiğinde vermek için hazırladığınız çeyizler varmış. Onları.." dedi.

Hanımefendi birden ayağa kalkıp sivri topuklarını vura vura dönmeye başlamıştı sofada.

"Ne çeyizi? Benim istediğime varmış mı da, çeyiz istiyor?"

Bizi bir korku almıştı.

Şemsitap'ın arabacı kocası kamburlaşmış, yere bakıyordu.

"Çeyiz meyiz yok. Sana yolu göstersinler. Hadi bakayım. Üstelik başka biri olsa seni konağa kabul edip konuşmazdı."

Hepimiz merdivene yönelmiştik. Arabacı birden dönüp konuşmuştu:

"Altı yaşından yirmi yaşına kadar yanınızda boğaz tokluğuna durmuş, 'Çeyizler bunun karşılığıydı,' diyor."

"Nee, bana kafa mı tutuluyor? Kaçtığınız gece sırtına geçirdiği mantonun değerini biliyor mu o? Çıkın derhal evimden çıkın!"

Çabucak merdivenlerden inmiştik.

Şemsitap'ın arabacı kocası, nedense bizi kendinden sayarak taşlıkta durup,

"Ben Şemsitap'a demiştim, 'Vermezler bir şey,' diye. 'Bunlar haraca alışık,' diye," demişti.

Kapıyı yine ben kapamıştım. Ihlamur ağacı buram buram duruyordu karşıda.

Ben Şemsitap'la arabacı kocasının sevdalarını doğrusu beğenmiştim. Bana sormadıklarından söylememiştim. Niye bana sorsunlardı!

O zamanlar yorgunluk nedir bilmezdim.

Gece yatağa uzandığımda, deliksiz, bir solukta uyurdum.

Şimdi öyle mi ya? Kemiklerim dökülüyor. Yatağa giriyorum, bunca yorgunluk yetmezmiş gibi, hiç uyku durak yok. Niye böyle oldum? İhtiyarladım tabii. Birinci Cihan Harbi'nde yedi ya da on yaşında olduğuma göre varım benim parmak hesabımla bir altmıştan öte. Çünkü sayı saymasını bilirim. Demek ki, hanımefendiyi de kara topraklar aldı. Kuş sütleriyle beslenen, atlasların, samur kürklerin, balların, böreklerin cennet taamlarının hanımefendisi...

Komşum Meserret, Nişantaşı'nda apartmana temizliğe gider. Laf lafı açar ya, o demişti; çalıştığı evin büyükhanımına

her yıl mevlit okuturlarmış. Müslüman insanlarmış doğrusu. Eskilerini, artıklarını ona verirlermiş. Derken Horhor'daki konaklarından söz açılmış. Erkek aşçıları varmış da o anlatmış bizim Meserret'e; bunlar padişahlık zamanının soylusudur, zenginidir diye. O güzelim konaklarının yerini şimdi apartmanlar almış. Dizdar Hanım sonradan bir Cumhuriyet paşasıyla evlenmiş. Laf lafı açınca bizim Rusuhi Bey'i sordum. Horhor'dan Nişantaşı'na taşındıktan sonra boşanmışlar. Süslü miralaydan bir kızı olmuş Dizdar Hanımefendi'nin. Çocuk olmamakta kabahatli demek Rusuhi Bey'miş. Öyle ya, doğrusu da bu.

Uykularım yok.

Bu da ihtiyarlıktan.

İhtiyarlık uyumaması.

Bana konağı bırakıp gidince Şemsitap'ın odasını vermişlerdi: bahçeye bakan, ikinci kattaki oda onundu. Yerde eskice bir halı, duvarda boydan boya yüklük, köşede iki ceviz sandık vardı.

Odaların kapı kolları billur camdandı.

Sandıklardan biri kilitli, biri açıktı.

Açık olan Şemsitap'ındı. Hanımefendi yanıma gelip,

"Bak kızım," demişti, "sen nankör olma. Bu çeyizler artık senindir. Şemsitap'ı dışarıdaki ufak hukuk işlerimizi yapan gayet efendi biri olan dava vekilimiz Fatin Bey'e verecektim. Kendinden otuz yaş büyük adamı istemezmiş. Gülendam'a sorarsan kaçma sebebi buymuş. Bir de güzelliğine güvenmesi. Hata etti. Verilmiş sözümü tutmayarak beni de mahcup bıraktı. Senin şımaracak bir yanın yok. Bunu unutma ve unutma ki Şemsitap, buradaki günlere alışıp da arabacı karısı olmakla yetinemez. Elbet kötü yollara düşüp namusunu helak edecektir. Benim ne kadar haklı olduğumu da acı acı anlayacaktır."

O gece ilk örtündüğüm ipek yorganın verdiği rahatlığı unutamam.

Alt kattakilerin yorgan yüzleri basmaydı.

Odamın sedirini de kırmızı damasko kumaşla kaplamışlardı. Yukarının ince temizlik bakım işleri bana kalınca ellerimi kollarımı savurmamayı öğrenmek için de az çabalamamıştım. Aşağıya da hizmet için yetişiyordum tabii.

İlk katta Şehime Hanım kalmıştı. Pek memnundu şimdi. Tek başına olmak keyfini pek artırıyordu. Sigaradan kalınlaşmış sesiyle şarkılarını söylüyordu.

"Servet kızım, bak, ayrı bölük oldu burası. Kekâ... Yani öyle Rusuhi Bey'miş, hanımıymış, dünya umurum değil, yaparım yemekleri, kaparım kahve fallarımı... Ancak Deli Çerkez koşturtursun. Anladım ki, o yalnız para için koşturmuyor. Bunlar onu dehlerse dâr-ı dünyada bir yerlerde barınamaz. Merdiveni çift gösterişli olmayan bir evdeyse hiç yapamaz. Ancak topuzunu dürüp beş yüz defa inip çıkmaya gelmiş bu dünyaya. Düzayak yere koysan, inme gelir Deli Çerkez'e. Amaan sen de, her koyun kendi bacağından asılır. Geç efendim, geeç..."

Bir gece uyurken Rusuhi Bey'in koynuma girmesi de hanımefendinin geceleri gezmeye çıkmaya başladığı sıralardı.

Uzun süredir eve konuk gelmiyordu.

Buna tek üzülen Gülendam Kalfa'ydı.

Benim işlerimde bir eksilme olmamıştı. Yapılanları sunmanın dışında, bütün işler artık benimdi.

Yalnız on beşte bir, büyük çamaşıra kadın geliyordu. Cam temizliği bana kalmıştı, kırk pencere. Tıpkı masallardaki gibi.

Ellerimle her şeyi kavrıyor, çekip çeviriyordum.

Çok da boğazlıydım.

Şehime Hanım arada takılmadan edemezdi.

"Kız Servet, senin bu gücüne erkek yetiremeyecek konak. Şemsitap'ın fingirdemesi güzelliğindendi. Seninkisi kanından canından ötürü olacak iki gözüm."

Rahmet olsun pek severdi açık saçık konuşmayı. Acaba ölmüş müdür? Canım ben bile ihtiyarladım. O, ta o zamanlar saçını kınalar, belini yün kuşakla sıkardı. Fakfon sigara tabakasını göğsünden çıkarma çalımıysa tam genç işiydi gene de.

Rusuhi Bey'in koynuma girdiği, beni kadın yaptığı geceye gelince hiç düşünmek istemem, hep düşünürüm.

Yarı içim geçmişti; aşağı katta Gülendam Kalfa pantuflalarıyla gezerek bir şeyleri yerlerine koyuyor, kapıları kapıyordu. O her gece nedense odadan odaya dolanıp dururdu. Atlas kuşağında takılı anahtarlar nerelerinse oralara göz kulak olurdu.

Ben odamı çok sevmiştim o zamanlar.

Artık kibar şeylere yaklaşmanın getirdiği heveslerle doluyordum. Elimi yorganımın ipeğine sürüyor, değişmeler, güzelleşmeler bekliyordum. İçimi önleyemediğim istekler sarıyordu gittikçe. Niye, ama Rusuhi Bey gibi bir beyefendi, benim sodalı, çivitli sularda genişlemiş sertleşmiş ellerimi okşasındı.

Hâlâ düşünürüm de bulamam.

Şemsitap'ı beğenmesi yerindeydi de... O güzeldi, edası, süzgün bakışları, kumru elleri, sesini titreterek konuşması... Hele benim ayaklarım iyice büyüktür. Bir gün konuklara kahve verdiğimde Dizdar Hanımefendi,

"İnanır mısınız," demişti, "Servet'in ayağına Rusuhi'ciğimin rugan terlikleri bile küçük geliyor."

Ertesi gün odasında, ayaklarını kokularla ovarken hanımefendi,

"Öp kız ayaklarımı," deyince, sevgiyle saygıyla öpmüştüm.

Bir serçeydi sanki ayakları... Konukların uzak bakışları altında konuşmalar kadını kadın yapan şeyleri anlatmaya dönmüştü.

Hiç düşünmek istemem o Rusuhi Bey gecesini.

Ne zaman düşünsem ihtiyarlığım, sakarlığım, kat kat ağırlaşmış oluyor.

Burnumun dibindekileri unutayım da böyle şuradan buradan çıkıveren geçmişimi açık ayan bileyim.

Uyduruyor muyum ne?

Tanrı'nın bir cezası olsa gerek.

Bana, bunadın, diyor evdekiler.

Hiçbir şeyi aklımda tutamıyormuşum.

Eldeki üç kuruşla haftalık yemek yetiştirip de surat asmalarından kurtulurum, diye düşünmektendir bunamam. Söylemişimdir de bunu evdekilere. Nasıl arada böyle ters, kötü karşılıklar buluyorum kendi insanlarıma. Yaşlandıkça huyu değişiyor kişinin. Benim için demezler miydi, "Servet'in sırtına vur, ekmeğini ağzından al," diye.

Dinlerim her söyleneni. Huyum bu.

Sormayı hiç bilmedim...

O gece de sormamıştım. "Rusuhi Bey niçin bana bacaklarınızı sürtüyorsunuz?" diye.

Yatağa girip yorganı tepemize çekivermişti.

Hayır mı deseydim?

Hayır demenin gerekliliğini bilmezdim ki!

Hayır desem de kimse beni dinlemezdi ki.

Ben herkesi dinlemeyi biliyordum, yedi ya da on yaşından beri.

"Neden sürtüyorsunuz bacaklarınızı?"

"Kızım evladım, canımın canı, canımın ruhu..." Saçlarım ağzıma doluyordu.

Beni sıkı sıkı sarmıştı.

Amma da gücü vardı sessiz, hafif yürüyüşlü Rusuhi Bey'in! Solumaları duyulur diye korkmaya başlamıştım.

Oda ısınıp duruyordu.

Gülendam Kalfa uyumazdı kimseden önce.

Yorgunluk çöküyordu içime. Yorgunluk neydi bilmem demiştim ya, başlıyordu işte.

O iş olduğunda sabaha karşı mıydı?

Bir horoz ötmüştü.

Acemi bir horoz muydu, öten?

Hâlâ bilmem. Bir keder yüklenmişti bağrıma. Ağlamıştım yatakta. Saçlarımın dibindeki ter soğumuştu.

"Korkma kızım, çocuk olmaz," demişti.

Odadan beyefendinin gittiğini seçene dek ağlamıştım.

Ağlamamdan ona neydi!

Gün ağardığında hanımefendinin ayak seslerini duymuştum.

Yeni dönüyordu konağa dışardan.

O geceden sonra, eski koyu, düşsüz uykularım gitti. O geceden sonra hiçbir şey danışamadım kimselere. Türkü bilmediğimden (onca yıldır gene de bilmem) bir uzun iş tuttum mu, kendimce nağmeler uydururdum. Sonra bundan vazgeçmiştim. Ben değil de, vazgeçtiğimi, Şehime Hamm fark etmişti ilk.

"Kız Servet, iyice bir hoş oldun sen. Tısın çıkmıyor. Karadeniz'de gemilerin mi battı?"

"Karadeniz neresi Şehime Teyze?"

"Zavallı kızım, sen yıllardır oturduğun İstanbul nere, onu bilir misin?"

İşte bu yokuşu çıkarken dura dinlene, kendimi avutarak, hiç unutmaya gelmeyen unutamadığım o geceden sonrakiler kaç yılda oldu bitti toparlayamıyorum.

Son günlerde bir de üşüme peydahladım.

Evde ne buldumsa üstüme geçiriyorum. Sığınıyorum giyimlere, örtünmelere. İliğim kemiğim üşüyor. Her giydiğimin kumaşı yumuşadı, pamuklandı, ondan mı ısınamıyorum? Çarşı pazar aranıp dururken eteklerimin altından renk renk parçalar sarkıyor.

Bu illet iki yıldır uğradı bana.

Oğulcuğum Almanya'ya gitmeye kalktığında işçi olaraktan, bir tıkanma, bir soluk alamama günüm olmuştu. Ecel beni yoklamaya gelip gelip gitmişti.

Tek evladım kolay mı?

Her bir şeyimdi benim.

İşçiydi Havuzlar'da.

Bununla yetinseydi ya! Yok yok, ille uzak diyarlara gidecek.

O gün baygınlık gibi bir hal geçirdiğimde, utancımdan, belli olmasın diye kapının pervazına sıkıca dayanmıştım.

Dünyamda olduğumdan beri hiç hasta olup yatmamışımdır.

"Anne sen çıkma karşıma. Kimse çıkmasın. Gideceğim Almanya'ya. Babam da tek söz etmesin. Buradaki hayatımız sürünmek. Sabahın köründen akşamın karanlığına çalış, aldığın parayla ekmeğine katık edeme. Yaşıtlarınla Beyoğlu'na çıkıp iki bira içeme..."

Her öfkelendiğinde bunları söylerdi.

"Efem, oğlum, bira o kadar lazım mı ki? İçki günahtır efem. Müslümanlıkta yoktur."

"Müslümanlıkta aç oturmak günah değil mi, anacığım?"

"Tövbe tövbe, paşam benim, böyle deme. Başımızı sokacak bir yerimiz var. Aç değiliz, çıplak değiliz. Eller eline gitmekte ne fayda umarsın, paşam?"

"Sana anlatamam anne. Anlamazsın, sen dünyayı bilmiyorsun. Bu dünya her koyunun kendi bacağından asılma dünyası. Kimsenin kimseyi gördüğü yok. Sen hâlâ Horhor'daki konaktasın."

"Yok be evladım. Horhor'daki konak neresi, burası neresi. Bazı şeyleri öğreniyorum, biliyorum. Yine de Allah beş parmağı bir yaratmamış."

Pencerenin kıyısında oturan kocam ayak değiştirerek öksürmüştü.

"Yalvarma 'paşam paşam' diye bu oğlana kadın! Çürüklük'ten paşa çıktığını kim görmüş."

İki erkek diretince bana susmak kalırdı.

Oğlumun gideceği günler yaklaşınca bir bunalmadır sarmıştı canımı. Oraya buraya çarpmaya başlamıştım kendimi.

Yeniden kimseleri beklemeden öylece kalacaktım evde.

Kocam vardı, ama o her zaman yemeğini yer, kahveye giderdi. Bense dalarım. Gene bir bir düşünmeye başlarım: Konak, Rusuhi Bey, çamurlu sokaklar. Pazar yerlerindeki artık-ezik sebzeler. Oğlum da evde durmazdı ya. Gene de onun giyimlerini yıkamak, çevresinde neyi eksik acaba diye dolanmak, arada Horhor'dan bir iki misal getirmek, beni pek sevindirirdi.

Gelgelelim gitti.

İki yıl önce.

İç çamaşırları elek gibi olmuştu o sıralar. Ona iki takım yol çamaşırı düzelim dedim. Bir kuru köfte, bir börekle uğurlamak olmaz.

Fatin Bey tam o sıra üç aylıklarını almıştı.

"Servet Hanım, bu paralar nafakamızdır. Bir takım çamaşıra anca çıkabiliriz. Hem o, çamaşırın şahı olan yerlere gidiyor."

İnanmadıydım dediğine.

Onca geç evlat sahibi olduk, bu adam gene de muhabbetsizdir oğluna.

Kapalıçarşı'ya çıkarken benle geldi oğlum. Ta çarşıya, değil tabii. Bir kâğıt alıyorlarmış Almanya'ya gidenler. Onun verildiği binanın önünde biz de durduk.

"Göreyim sana kâğıt verilen yeri," demiştim.

Ana-baba günü. Tazeler, erkekler, başına atkı atmış köylü kadınlar dolmuşlardı. Benim oğlum hiç olmazsa İstanbullu.

Bir çocuk savrularak, "Çay, çay" diye geziyordu.

"Anne çay ısmarlayayım sana," demişti. Ah benim canım evladım. Neyi sevdiğimi hayatta bilen tek kişiydi. Çayı pek severim. Nasıl da bunu bildiğini gösterip gönlümü hoş etmişti.

"Üzülme anacığım. Gidip yemeyip içmeyip paramı tıkır tıkır biriktireceğim. Anlattıklarına benzer konak modeli kadifeli koltuk alacağım sana, bir de radyo. Son günlerinde söz sana dinlendireceğim seni."

Akşamüstü bu yokuştan dönerken, "Bu dediklerini unuttu mu?" diye soranım kendi kendime. Böyle düşünmem, kuşkulanmam ne büyük fesatlık. Şarkıları severim, evet. Radyoların çalındığı evlerin kaldırımlarından geçerim. Bu saatlerde fasıl olur radyolarda. Hoşlanırım fasıl dinlemekten. Bir evden diğer evin önünü tutana dek şarkı yitmesin diye bilmeden hızlanırım. Eksik olmasın mahalleli açar radyolarını iyice.

Şehime Hanım'ın şarkılarıdır çalınanlar sanki. Gözümün önüne, elinde kulpsuz kahve fincanıyla o geliverir.

İnsan ömrü bir rüya, göz açıp kapayıncaya bitiveriyor.

Horhor'daki konağın da şarkılarıdır bunlar. O zamanlar radyo yoktu. Gene de bu şarkılar oranındır, madem bana duyduğumda iyice orayı çizip resmederler.

Peki, ya tozlu yoldaki küçük çocuk, kara gözlü kadın, toprak ev?

Onların şarkıları, türküleri yoktur. Gene de bana resmolunurlar.

Kocamış, ihtiyar bir kadının oturup da kendini beş yaşında sanıp; gencecik, yeniyetme bir anadan süt emerken düşünmesi ne densizlik, ne bunamışlık.

Merak ediyorum kimdim?

Nereden Rusuhi Beylere getirilmiştim? Bu dünyada bir kul yok mudur, küçüklüğümden kalan?

Yok ki, beni hiç aramadılar. Bir ana çocuğunu sorar. Yalnız beni getirip bırakan, ona demişse bıraktığını.

Dizdar Hanımefendi beni hor mu kullandı?

Yok canım. O hanımdı, ben hizmetçiydim. Hepsi bu.

Şemsitap'ın çeyiz sandığını korkumdan açamamıştım ilk zamanlar.

Oysa sandığa baktıkça sevinirdim. Denildiğine göre içinde, değerli, özenli şeyler vardı.

Gülendam Kalfa, "Servet bu çeyizleri sen hak ettin," demişti.

Konakta herkes bana sen derdi, ben herkese siz demeyi öğrenmiştim.

"Bu çeyizleri hak etmek bu kadarla bitmez. İçinde kıyıları dantelli kırlentlerden tut, iğne oyalarına, altın tellerle bezeli peştamalı, havlusu, gümüş tasıyla hamam takımına gelinceye her şey var. Bohçacıdan alınmış yarım düzine Şile çarşafı, şilebezinden kanaviçe işli gecelikler de bulacaksın. Sen sen ol, nankör olma. O arabacı parçası giderken, 'Bunlar haraç alırlar,' dedi ya istediği neyin payıydı? Haraç nedir bilir misin? Bir insanın diğerinden hakkı olmayanı almasına haraç denir, Şemsitap'ın bu evde ne hakkı var? Karnını doyurmuş, ısınmış, barınmış. Bir de hanımefendiye haber yollar, elin ahır kokulularına kaçıp."

Gülendam Kalfa sonra eliyle sırtını sıvazlamıştı.

Bundan ötürü ona yakınlık duyup diğer kilitli sandığı sormuştum.

"O sandıkta hanımefendinin kürkleri vardır, annesinden kalma. Eskiden samurlar gözdeymiş. Biçimleri pek başka. Şimdikileri hiç tutmuyor, ondan naftalinli tülbentlere sarılı durur, çok değerlidirler. Kilitsiz bırakılmaya gelmez."

Sonra Rusuhi Bey koynuma girmişti.

O yıllardan bu yana erkekten, insanların birleşmelerinden bir şey anlamadım neye yarar?

Ne zaman o iş olacaksa, üstüme gelinecekse bir telaştır alır beni.

"Çocuk olmaz, korkma," demişti ya ilk gece.

Gene de ben sıcak bulunca sıcak, soğuk bulunca soğuk suyla yıkanmaktan bacak aralarını yara etmiştim. Bir de kasık ağrısıdır tutmuştu. Hep dua ederdim, "Allahım bu gece gelmese. Bir soluķta uyuyuversem. O iş olmasa," diye. Sonraları düşünüp utanarak dualardan vazgeçmiştim. O iş için dua etmek günahı yapmanın ötesindeydi.

Peki, bu günahtan nasıl kurtulacaktım?

Şehime Hanım'dan başkasına danışamazdım.

Gelen giden azaldığından o da hafta izinlerini iki güne çıkarmıştı. Bir cumartesi gecesi izin dönüşü kaygıyla beklemiştim onu. Sırtına başından doğru indirdiği geniş, kahverengili yeşilli atkısını almıştım elinden.

"Ne o Servet'ciğim?" demişti, "Yukarı çıkalı İstanbul terbiyelerin pek arttı. Nur ol, benim kızım. Nerelerde o Deli Çerkez?"

"Yukarıda."

"Kim bilir, kısa günün kârını hesaplamaktadır sanırım."

"Bilmem."

"Sen bilmezsin yavrum. Sen insan kılığına girmiş melaikesin. Sana pek yazık olacak ah... Ne yapalım ki ben, elden tutacak gücü olan değilim. Körle topal meseli. İkimizden bir adam zor çıkar."

Mutfağa girip oturmuştuk.

"Yemekler yetti mi bari?" diye sormuştu.

"Evet."

"Yeter a, yeter. Evde oturan yok ki. Onlar buradan gidici a Servet. O Çerkez de, o Dizdar karısı da..."

"Estağfurullah."

"Hadi senin boynu bükük hatırın için hanım diyelim. Adam artığı idare meclisi azası kocası da gidicilerden. Eh boşalacak yakında konak, birden boşalmaz a! Bunca yılın padişah günü görmüş, tıklım tıklım malla, altınla, inciyle, ipekle, samurla doldurulmuş konağı, azar azar, yavaş yavaş boşalır. Duymadın, bilmezsin. İstanbul kaynıyor. Anadolu'da köylülere kıran girmiş. Silah altında sapır sapır ölmekteymişler. Bir Yunan lafıdır gidiyor. Millet bakmış ki arkası ateş, önü ateş, sopa balta dövüşüyormuş. 'Ölmenin iyisini seçmek de insana yakışır bir iştir,' diyor bizim gümrük kolcusu. Pek bilir böyle yakışıklı lafları. Eh, adamın hırsızı parlak söz edecek ki inandırıcı olsun. Gümrükçü demek bazı şeyleri cebellezi yapacak demektir."

Anadolu'daki köylüler kırılıyormuş, demişti ya. O zaman, "Ben köylüysem kimsem kalmadı ha, Şehime Hanım," demiştim. Pek şaşmıştı.

"Unuttunuz mu? Siz bana 'köylüsün sen Servet,' dememiş miydiniz?"

"Nesin ya be kızım? Onlar o cahiller, sayısız çocuk doğurup açlıktan, açıklıktan getirip İstanbul'a çocuklarını satarlar. Ben bunca yılın gün görmüş, ömür yaşamış, İstanbul'un büyük kapılarında aşçılık etmiş insanıyım. Bu hep böyle olmuştur."

"Peki, oralar Anadolu olan yer çok mu uzak ki?"

"Di mi ya? Cehennemin dibi. Kim araya, kim sora?"

Mutfakta şimdi sık sık ocak yakılmadığından, malta taşlarının kıyısındaki güherçileler bitiyordu. Epeydir badana görmeyen dumanlığın üstünde uzun benzetmeler yaptığım biçimler oluşmuştu.

Şehime Hanım torbayla çanta arası deri şeyini elinden bırakıp soluklanmıştı.

"De bakalım Servet kız, giderlerse çıkıp, ne yapar, kime yanarsın?"

"Niye böyle diyorsunuz Şehime Hanım? Bunca yıldan sonra, benim gibi köksüz yetim birini açta açıkta bırakmazlar."

"Tabii tabii bulurlar sana da erkek artığı bir adam, evlendirirler."

Söyleyememiştim Rusuhi Bey işini.

O geceden sonra her izin dönüşü Şehime Hanım'ın soyunmasına yardımım da böyle başlamıştı. Bilmediğim, görmediğim yerlerde süren köylülerin kıranı olan dövüşmeyi de anlamamıştım.

Hâlâ da bilmem ya.

O zaman bilmemem hiç ayıp değilmiş demek ki! O yıllarda dışarı diye bildiğim şey sokak kapısının eşiğiyle karşıya düşen aşı boyalı konaktı. Şimdi öyle mi ya? Kapalıçarşı'yı, Kasımpaşa'yı, Eyüpsultan'ı...

Bir Ramazan Bayramı'nda gitmiştim Eyüpsultan'a. Adak yapmaya, çocuk olsun diye. Ama Fatin Bey bunu bilmez. Ona söylememiştim.

"İlle Eyüpsultan Hazretleri'ne gideceğim. Bak, komşum, tanışım, hep gidiyor. Bir ben varım duasını etmeyen."

Çürüklük'e gelip de oda açtıktan sonra, konum komşum olmuştu. Evlere gündeliğe giden Müyesser Hanım, hademe Sakine Hanım, bekçinin Zeynep Hanım...

"Bağla başım, düş önüme," demişti.

Daha birçok mahalleyi ve semti biliyorum artık.

Kapı dışına ayak atmamış Servet değilim.

Gene de değişen ne var? Evlerin dışı yabancı yabancı. Ağızları dilleri yok ki olanları bitenleri bana tek tek açsınlar, öğretsinler. Olmaz öyle şey. Anadolu'da köylüler kırana tutulup gittiğine göre, demiştim o gün, artık çıkıp diyar diyar arayacak bir hısı-

mım, bir yakınım hiç olamaz. Kendim de açıkça bilmiyordum, ama demek ki yollara çıkmayı kurmuşum, Horhor'dayken. Hey gidi günler, hey...

O işe de, erkeğin üstüme gelişine de alışmaya başlamıştım. Büyük temizlik günü gibi bir ağır işti bu yapılması gereken.

Kış ortalarında sobalar yakıldığında Gülendam Kalfa, beni hanımefendinin çağırdığını söylemişti. Öğleüstleri çağrıldığım olmazdı. Eskisi gibi değildim. Beklenmedik şeyler, en küçükleri bile bende çarpıntılar yapıyordu. Sanki arkamdan bir hasım geliyor gibiydi. Dönüp baksam göreceğimi sanıyordum. Her şeyi kötüye yorar olmuştum. Bu çağrılmadan ne çıkacağını bilerek (kötü bir şey) odaya girmiştim.

İlk gördüğüm günkü ılıklık, güzel kokular kaybolmuştu odada. Üstü camla örtülü, yapma çiçeklerle bezeli saat yoktu yerinde. Kıymetli perdelikler çıkarılmış, sade güneşlikler kalmıştı. Hanımın süs masasındaki billur şişeler, tavandaki otuz kollu cam avize yoktu. Ona cam denmezdi. Şimdi ismini unuttum. İlk onu silme izni verdikleri gün hayranlıktan saatler sürmüştü temizlemem. Camlardan yanar döner renkler, renklerde resimler geçiveriyordu. Birbirine sürtününce çıkardıkları sesler sevindirirdi beni. İnceciktiler. İnsan gençliğinde, daha doğrusu, yatağına istemediği erkek girmeden önce bunları fark ediyor, görüyor. Evet, daha kadın değildim onların tozunu aldığım sıralarda. Şimdilerde çiçekleri bile unuttum. Ağrılarıma ilaç söyleyen (evlere işe giden Müyesser komşum var ya).

"Hatmi çiçeği" demişti de,

"O ne ki, aktarda olur mu?" deyivermiştim.

"Kırk yılın hatmisi, ayol bilmiyor musun?"

Hadi çiçek benim gibisine neyse, yazı kışı bile ayırt edemez oldum. Tanrı'nın cezalandırmasıdır bana bu titremeler, tıkanmalar. Ne cahil, ne küçük olsam girmesindi gene de koynuma Rusuhi Bey. Bir şeyler yapmalıymışım. Pek büyüktür benim günahlarım, pek... Kime kimseye de söyleyemem. Günleri, mevsimleri unutmuşumdur. Bir titremedir gider baharda da, kışta da.

Hanımefendi parlıyordu.

Son günlerde giyimleri daha gösterişli, daha gözalıcı olmuştu. Gerdanını açıkta bırakan memelerinin bitişiğini ortaya koyan

kadifeleri, ipekleri vardı. Sıra sıra iri inciler takınıyordu. Kaşları daha da incelmiş, hemen hemen hiç kalmamıştı.

"Servet, kızım," demişti, "sen marifetli ve dirayetlisindir işinde. Odadaki eşyaları topla. Onları ben ayırdım. Sil, pakla. Bir iki gün Nişantaşı'ndaki kuzinimle olacağım. Cumhuriyet Bayramı'nı orada geçireceğim. Yakında da taşınacağız. Kuzinime değil tabii. Muhakkak ki, bir apartman tedarik edeceğiz. Şimdiden toparlanmaya başlarsak ancak bahar başına yetişiriz. Buradan çıkana kadar büyük çamaşıra, büyük temizliğe yardımcı tutmayı uygun buldum."

"Ben de gelecek miyim sizinle?"

Mis gibi kokan eldivenini burnuma dokundurmuştu.

"Tabii, Servet. Biz nerede sen orada."

O gece ilk, ben, Gülendam Kalfa, Şehime Hanım yalnız kaldık.

İçten içe seviniyordum.

Rusuhi Bey gelemezdi gidiyorlardı artık. Ben de bundan sonra esintilere, çarpıntılara tutularak geceyi geçirmezdim. Düşünüp düşünüp sevinmiştim.

Mutfakta bir arada yemek kurduk.

Unutmam o geceki yemeğin tadını.

Siniye tabakları dizip de başına sıralandığımızda,

"Kızlar, bir de uttu muttu çalanımız olaydı," demişti Şehime Hanım.

Lezzetine doyulmaz bir cevizli kabak tatlısı yemiştik. Usta aşçıydı.

"Alesta bekleme zoru yok," diyordu Şehime Hanım. "Yarım yarım lokma yutmak yok. Şöyle biz bize emir verelim."

İlk kahveyi de o gece içmiştim.

"Eee, anlatsana Şehime Hanım, sen bilirsin. Bu Cumhuriyet Bayramı hangi bayram? Şeker Bayramı'nı, Kurban Bayramını bilirdik ya, bu nesi?"

"Sana ne be Çerkez kızı Cumhuriyet Bayramı'ndan? Benim bildiğim bayramların hepsi hanımlarla beyleredir? Ne bu Servet kıza, ne sana, ne bana. Biz bakalım ki, bayramlardan ne nafaka düşer bize. Cehaletimizi aşar bu bayramı anlamak. Bayramın kötüsü olmaz. Bildiğime göre, bayram bayramdır."

Ben, Şeker ve Kurban bayramlarında hanımla beyin elini öper, hayır dualarını alırdım. Bir de mendildi, giyimlik kumaştı, iç çamaşırıydı alınırdı bizlere. Şehime Hanım para isterdi. Hatta Kurbanlarda bekçiye, semtin yoksullarına dağıtılan fitre ve zekâtları bile istemişti bir gün. Gülendam Kalfa söylemişti, hanımefendi çok sinirlenmişti.

"Bu kadının para düşkünlüğü pek şaşılacak hallere gelmiştir," demiş.

Yine de kurbanın en iyi parçalarını ne eder eder, izin günlerinde yüklenip giderdi.

O iş olduktan sonra, el öpmek ayrı bir dert olmuştu bana. Rusuhi Bey, tıpkı eski el uzatmasıyla karşılardı beni. Elini dudağıma götürürken bedenimi iten karanlık sürtünmeler açıkta yeniden oluyormuş gibiydi.

Evet, hiç bağışlanmaz benim kabul etmem o işi. Bilmemek de, çaresiz olmak da, kimsesiz olmak da yaptığımı karşılamaz.

Şimdi olsa yapar mıydım?

Peki, nasıl karşı koymalıydım?

Bunca yıldır bunu bile bulamadım.

Nasıl? Olmuş, geçmiş gitmiş, avunmalıyım. Hanımefendi bile ölmüş. O apak etleri kurtlara, böceklere yem olmuştur. İncecik kaşları, suya değmez elleri erimiştir. İhtiyarlığından ölmüş. Her yıl ruhuna mevlit okunur. Onlar ne tutsalar, ne yapsalar altın oluyor. Biz böyle miyiz ya! Kahve falları bile bakmıştık. Şehime Hanım, Gülendam Kalfa'ya,

"Kısmet var sana, Çerkez kızı. Şemsitap'ın aslan arabacı kocasına benzer. Arabacı sası sası kokuyordu ya. O iş de mis gibi kokmaz hanımlar yapılırken," diye şaka etmişti.

Yatsı sonuna, belki de gece yarısına kadar oturup eğlenmiştik.

Konağın değişmez insanları olduğumuzu söylemiştim onlara. Sığıntı değildik. Bir ara şarkı bile söylemiştik.

Yatmaya çıktığımda dondurucu kânunusani soğuğunu unutmuştum. Aylardır yıllardır uyumadığım uykumu uyurum sanmıştım. Gideceğimiz Nişantaşı denilen yerde yeni bir hizmetçi alınırdı. Yeni kurulan yer daha çok adamla dönerdi.

Güzel hizmetçi gelince, (benden çirkini, koca ayaklısı olamayacağına göre) Rusuhi Bey de onu beğenirdi. Ben de durmadan edeceğim dualarımla Allahıma günahlarımı affettirirdim belki. Yüce Yaradan'a hep yakarırdım... Uykumun en koyu yerinde, "Ya Rabbi, ya Rabbi, ne kadar şanssızım, sözlerimi sana karşı gelme diye alma. O yıllardan bu yana kimseye karşı çıkmadım. Kaderime razı oldum. O iş beni hep üzdü. Hep ağlattı."

Sürtünme, kirlilik gene başlamıştı. Bir o gece zifiri karanlıkta dayanamayıp sormuştum.

"Siz Nişantaşı'na gitmediniz mi Rusuhi Beyefendi?"

Yüzüne karşı bey denemezdi.

"Bana davet yapılmadı. Hadi canım dök saçlarını."

Yüzümü yastığa gömmüştüm.

Gözyaşlarım durmadan akmıştı.

Anlar diye de korkuyordum.

Neyse ki bu günah başladığından bu yana ağızdan öpüşmemiştik hiç.

Bu da lazım değildi kuşkusuz.

O bir beydi. Yatağıma girmesinde ağlamaklı olduğumu bilse, kim bilir, kovalardı konaktan belki beni.

Şehime Hanım'ın dediğine göre, eskiden Şemsitap sabaha kadar sırtına binermiş Rusuhi Bey'in, anadan doğma çıplak, gülmek, cilveleşmek, eğlenmek kıyametmiş yukarıda...

Üç ay eşyaları topladık.

Ne çok halı, ne çok yorgan, ne çok sandık varmış bilmezdik, öğrendik.

Sardık, sildik, naftalinledik.

Sıra sonunda hanımefendinin annesinin samur sandığına gelmişti. Samurların içi inci işlenmiş Şam ipekleriyle kaplıymış. Bunu Gülendam Kalfa söylemişti. Ben zaten birçok kibar inceliklerini ondan öğrenmişimdir. Elleyince ürpermiştim yumuşaklığından kürklerin. O sarıların tatlı bir kahverengiye dönüşü nerede görülürdü başka? Tek tek kürkleri eski cibinliklere sardık özenle. Dizdar Hanım'ın annesi, bahar aylarında camlar açık yatarmış, bu cibinlikleri gül ağacı karyolasına çektirip. O kadar şişmanmış ki, yetmiş yaşındayken yüzü bir bebeğin yüzü gibi gergin, tombulmuş.

"Ne hanımdı görsen," demişti Gülendam Kalfa. "Paşa, hünkâr yaveri olduğundan el etek öpmeye gelenleri ağırlamaya adam yetiştiremezdik. Giderlerken gaz boyaması küçük keselerde ihsanlarda bulunurduk. Eee onlar da bir gündü. O devran çook başka bir devrandı. Artık buraların sefa sürülecek hali kalmadı. Nişantaşı'na geçmek zamanıydı doğrusu, efem."

En ufaklara varana her şeyi toparlamıştık.

O kadar ki, artık ha deyince gidivermek kalıyordu.

Gene çarpıntılarım artmıştı. Her an yeni sözler, yeni korkular bekliyordum. Dizdar Hanımefendi, bazı perdeler kalsın demişti.

"Bunların modası geçti. Şimdi boydan çizgili, gümüşi Fransız perdeler moda. Konakla beraber alsınlar kalanları. Bayılarak alırlar da. Kimseler paşalardan beylerden kalma eşyaya sırt çeviremez. Kaç yılın perdeleri, üstelik eriyip giderler çıkarırsak."

Konağın satılacağını açıkça o gün duymuştum.

Ezilmiştim üzüntüden.

Gözüme arada çizilen resimdeki çevresi çocuklu kadından beni alıp buraya getirenin izimi bütün bütüne kaybedeceğini düşünmüştüm.

Belki de yıllar sonra geldiler aramaya. Bulamayıp gittiler.

Geldiler mi acaba?

Bir ana çocuğunu otuz yıl aramaz mı?

Otuz yıl sonra bulsa da artık ana ile çocuk olurlar mı birbirleri için?

Bir ayağım çukurda.

Niye gencecik bir ananın sarılmasını düşünürüm kendime?

Bunamak, bu olsa gerek.

Dizdar Hanımefendi'nin anası bunamış da büyük aptesini bonbon kâğıtlarının içine yapıp bahçedeki ıhlamur ağacına fırlatırmış. Sonra Gülendam Kalfa'yı çağırıp,

"Kız Gülendam, gel kuçumu temizle, aptesi" dermiş.

"Ben de bir güzeldim," derdi Gülendam Kalfa. "Bir belim vardı, o darlıkta incelikte gümüş kemer bulamazdık takmaya. Yanaklarım pençe pençe al. Paşa babamız, 'Bu Gülendam akşamları şöyle selamlığa geçip eliyle kahvemi getirmeli,' derdi. Oysa konakta o zaman yirmi beş kişi hizmete durur-

du. Büyük Hanımefendi pislik dolu küçük kâğıtları, tıkana tıslaya, ille de ıhlamur ağacına fırlatırdı. Yaşlılığın bilinmez hastalıkları vardır. En hazık doktorlar onun bu illetine çare bulamamışlardı. Ölünce, ölü yatağını topladığımızda altından kurtlanmış et parçaları, erimiş Markiz bonbonları akide şekerleri çıkmıştı."

Nisan başlarında büyük arabalar kapıya dayanmıştı.

Arabacılar, yardımcıları, hamallar merdivenden koca kunduralarıyla inip çıkıp eşya taşıyorlardı.

Ben hep bir şeylerin kenarından yardım için tutuyorken elimden alıveriyorlardı onları.

Sonunda merdiven halılarını söktüler.

Bunları sökmeyi ne Gülendam Kalfa, ne ben düşünememiştik nedense? Görmemiş miydik? Hanımefendi çok kızmış bağırmıştı.

"Ne demek; bu boş konakta kıyıları atlas şeritli İngiliz merdiven halısı kime gerekir? Servet'in odasındakiler, bir de ona yetecek kadar mutfakta kapkacak bırakılsın, yeter. Diğerlerini mezatta paraya çevireceğiz. Her şeyi paraya çevirmek şart. Paraya çevrilecek başka bir şey kalmasın."

Halıları acele söküp sodalı sular ısıtıp bol sabun katarak ben silivermiştim. Ne yaptığımın farkında olmadan, silip silip durmuştum. O kadar ovmuşum ki ertesi gün ellerim açılıp cılk yara olmuştu. Benim ellerim ki yedi veya on yaşından bu yana suların içindeydi.

Anlamıştım.

Ben Nişantaşı'na gitmeyecektim.

Akşamüstü ikindi okunup çıngıraklı yoğurtçu geçerken konağın taşınması bitmişti. Bazı oymalı büyük dolapları bırakmışlardı. Onları da bir antikacı gelip kendi alacaktı.

"Aman hanımefendiciğim, dolapların her biri bir servettir. Kıllanna zarar gelsin istemem," demiş. Hanımefendi bana, "Git Şehime Hanım'ı çağır," deyince mutfağa zor atmıştım kendimi.

Dokunsalar ağlayacaktım.

Şehime Hanım sokak giyimlerini giymiş, bir de ufakça denk yapmıştı. Konağa geldiğinde böyle bir şeysi olduğunu bilmezdim. Bana hiç bakmadan yukarı çıkıp inmişti.

"Bütün hesabımı bir bir aldım Servet," dedi. "Bunlar işlerini uydurmuş. Paralar çil çil şıngırdıyor evde. Hadi bana allahaısmarladık. Şu yükümü de dışarıda bir araba filan bulup iskeleye atıveririm. Oradan da ver elini Üsküdar. Bizlere artık buralardan ekmek aş gelmez. Alafranga yemek öğrenmeli ya, o yaşı da geçirdik biz. Sana gelince, sen ne yapacaksın bakalım köylü kızı?"

"Bilmem, ben burada duracağım galiba."

"Desene boş konak satılana kadar seni buraya bedava bekçi dikecekler. Bana kalsa, çık, üç beş hakkını al. Sonra bekçiliğini yap. Buraya sırf boğaz tokluğuna mı kapılandın? Hadi diyelim ki öyle. Burası kapanıyor. Boğaz tokluğun da güvenlikte değil. Hem de evladım, sırf yemeyi içmeyi hayvanlar düşünür. Senin de bu dünyada görecek günün, sürecek sefan olmalı, karınca kararınca."

"Bir şey diyemem bunca yıllık hanımıma. Burada beni bırakmazlar. Konak satılınca alırlar Nişantaşı'na," demiştim.

Sarılıp öpüşmüştük.

Kapıdan uğurlarken ardından bakmıştım. Bu ilk gördüğüm ayrılıktı. Ağrısını içimde duymuştum. Açık saçık alaycı konuşurdu ya, gene de Şehime Hanım'ı sevmiştim.

Halılar da çıkınca merdivenlerden, taşlık daha büyümüş, karanlık artmıştı.

Günbatımında hanımı alacak araba gelmişti.

Bu arada hanımla Gülendam Kalfa yukarı çekilip hiç inmemişlerdi aşağıya.

Ben yanlarına çıktığımda hanımın saatli odasındaydılar.

Artık ne güllerle bezeli yumuşak sesli saat, ne başka şey vardı.

Perdesiz pencereler karanlığa alabildiğine açılıyordu.

"Araba geldi," demiştim.

"Peki kızım iniyoruz."

Gülendam Kalfa'yı sokak giyimiyle ilk görüyordum. Ayak bileklerine uzanan yakası tilki kürklü kara bir manto giymişti. Saçlarını hiç görünmeyecek gibi bağlamıştı. Ayaklarında üstten atkılı ayakkabılar vardı. Daha yaşlı görünüyordu böyle.

Hanımefendiyse bir zamandır başını saran parlak şapkalardan giymişti. Gözlerini koyuca sürmelediğinden çok yakışıyordu bu ona; alışamadığımız saçlar, şapkalar da öyle.

Ben, Gülendam Kalfa'mn elindeki ağır mücevher çekmecesini almıştım. Cevizden yapılmış gümüş kakmalı bir çekmeceydi bu. Konuşmadan merdivenleri inmiştik. Kapıyı açmıştım.

Hanımefendi, "Sen gir arabaya Gülendam," demişti. "Benim, kızım Servet'e söyleyeceklerim var."

Gülendam Kalfa başındaki örtüyü bir kere daha düzeltmiş, çekmeceyi alıp arkası dönük yeşil arabaya binmişti.

Bana allahaısmarladık bile dememişti, niye acaba! Arabanın parlatılmış pirinç fenerleri vardı.

Hanımefendi tertemiz kokarak bana yaklaşmıştı.

"Servet, kızım burası satılana kadar sana emanet. Biliyorsun ha deyince satılmaz. Değeri verilmedikçe de biz elden çıkarmak istemeyiz. Paraya ihtiyacımız yok. Yalnız bıraksak bakımsızlıktan harap olacak. Beş altı ay, bilemedin bir yıl içinde satılacaktır. Harp yeni bitti. Millet parasını birden ortaya çıkarmaya korkar. Her şey durulsun. Kurulan kuruldu nasıl olsa. Alacaklardır. Benim senden istediğim, şimdilik burada kalman. Benim göndereceklerime konağı gezdirip göstermen. Toza, yabancıya karşı koruman. Hırsız falan girmez, korkma. Zaten biz seni kimsiz kimsesiz bırakacak değiliz kızım. Dava vekili Fatin Bey arada uğrayacak. Erzağını filan temin edecek. Gel seni bir öpeyim Servet."

Oraya kadar dayanmıştım da, hanımefendi sarınca beni sırtımdan doğru, ağlamamı tutamamıştım.

"Peki efendim, bir Gülendam Kalfa sizin hizmetinize yetişecek mi?"

"Üzülme kızım. Bir de Rum hizmetçi tuttuk. Tabii Gülendam'la olacak iş değil. Gülendam da sanırım yakında bir mütekaitle evlenecek, bizden ayrılacak. Erkek aşçımız da var. Kim bilir belki ona da seni alırız. (Gülmüştü bunu söylerken.) Hadi hadi üzülme. Gelenler benim ya da Rusuhi Bey'in ismini vermezlerse konağı gezdirme. Üç kuruş için pazarlığa oturacakların paşa konağı nelerine? Benim yolladıklarıma aç kapıyı."

Ağlamam inatmış gibi durmamıştı, ne kadar ayıp ettiğimi bile bile.

Sokak kapısını kapayıp kol demirini koyduğumda, ardıma dönememiştim.

Döndüğümde görmediğim gibi büyümüştü her yan.

Çift merdivenlerin bitimindeki pencerelerden gece görünüyordu.

Lambayı yakmamıştım.

Bir titremedir almıştı içimi.

Şimdiki üşümem onun yanında hiç kalır.

Titremenin önünü alamıyordum ki...

Kış çok olunca bahar da yaz da çok olur.

Baharlığının, yazlığının hakkını verir. Kavruldum, kurudum.

Yalnızlık ilk günler canıma tak etmişti, çökmüştü iyiden. Alışamamıştım konağın bu haline. Koca konak, konaklıktan çıkmış, kaybolmuş, tanınmaz bir hale düşmüştü. Çevremi gölgeler, tıkırtılar doldurmuştu. Gün aydınlığı camlara dayanıyor, içeri giremiyordu. Perdesiz camları aşamıyordu ışık nedense. Odalarda kalmış tek tük korniş parçaları, gittikçe sararan kâğıtlar, duvarlardan çıkarılan resimlerin yerleri, kopuk perde püsküllleri durup duruyordu.

İlk günler ellemenmiştim hiçbirini.

Nasıl ellerdim.

Onların gittikleri gece yatağa girip yatuğımda türlü hayallerle sabahlamıştım.

Sanırım o geceydi ilk elleri pırlantalı, elmaslı, çok çocuklu anne resmini bulup çıkarmam.

Gene de karıştırmış olabilirim.

Ben bulmamıştım canım. Ben konağın dışına adımımı atmamıştım. İlk ayrılık acım Şehime Hanım'dı. Ondan gerisi, başkalarının anlattığı bir ayrılıktı. Ama nasıl olur da o kuru ağaçlı, tek katlı, tek pencereli evleri, bez giyimli, çıplak ayaklı kıtık saçlı çocukları uydurup bulurum.

Sabaha karşı dalmışım. Bir terle uyanmıştım. Her yanım zırıl zırıl ıslanmıştı. Yorganı açamıyordum. Bahçeden kuş sesleri geliyordu.

Peki ben niye evvellerde bu kuş seslerini duymamıştım?

Yemeden, içmeden kaç gün yatakta kalmışım bilmem?

Ateşten yanıyor, sonra da üşüme nöbetleri geçiriyordum.

Şimdiye kadar da bir daha öyle ateşlenmedim.

Artık yalnız üşüyorum.

Hayatta hasta olup da yatağa yattığım günler bir o günlerdir. Ne zamandı, saat kaçtı, hangi gündü, mutfağa inmiştim. Mutfaktaki yemek kokuları, buğular yok olmuş bitmişti. Bir yere sinmiş kalmış eski günlerden tek şey yoktu mutfakta. Oysa bizim orada, hep birlikte güldüğümüz güzel zamanlarımız olmuştu.

Bir tasa sirke koyup yukarı çıkmıştım.

Hava çok aydınlıktı.

Kuşlar yine hiç durmadan ötüyorlardı.

Sirkeli tülbenti alnıma basturıyordum.

Hava çok aydınlıktı.

Sabah mıydı, öğle miydi bilmiyordum. Ya sabahtı, ya öğle.

Camlara dayalı duran kamaştırıcı aydınlığı sevmiyordum...

Bir gün kalkmıştım.

Konağın her yanını toz bürümüştü. Nereden çıkıp, gelip de o şiş karınlı örümcekler köşeleri tutmuşlardı?

O günden bilirim, insan oturmayan yerler daha çabuk eskiyor.

Yün entarimle iş yapamamıştım. Hasta hasta kokuyordu. Aylar mı geçmişti, mevsimler mi?

Değişip başka bir şey giymiştim.

Giyimim üstümde dönüyordu. Demek günlerce terlemek, ıslanmak, yünü çekip daraltmıştı.

Hemen çekidüzen vermiştim her yana. Ya biri gelip de bu bakımsızlığı, tozu toprağı göreydi?

Şimdi bile düşünürüm de, ne densizlikti? Beş yaşında çocuk gibi, beni bıraktılar diye hastalanıp yataklara düşmeler. Kırklara karışmıştım demek, hüznümden, kederimden.

İnsan nelere alışmaz.

Koca konakta tek başıma, her an gelen olur gibi, işimde gücümde geçiriyordum günlerimi. Yine de çarpıntım vardı. Yerleşmişti temelli içime demek.

Bir gün bahçeye çıkmayı akıl etmiştim. Ben geldiğimden bu yana (ne zaman gelmiştim acaba, belki yedi, belki on yaşında), hiç bahçeye çıkılmazdı. Niye bilmem? Çamaşırlar tahtaboşta kurutulurdu.

Kapıyı bin bir güçlükle açmıştım. Kapının rezeleri yıllardır açılmamaktan pas bağlamıştı.

Bahçeyi ilk gördüğümde ürkmüştüm.

Otlar, ağaçlar, yabangülleri birbirine dolanmıştı. Hiç ismini bilmediğim yüzlerce çiçek, yaprak, ot değişik renkte, değişik biçimde uzayıp iç içe karışıyorlardı. Ağaçlar azman olmuştu. Tanıdığım tek çiçek olan güllerin gövdeleri ağaçlaşmıştı. Açmışlardı, gül mevsimiydi, demek mayıstı. Bahçede insan ayağının değeceği boş bir toprak parçası görünmüyordu. Otların ağaçların loşluğu bahçe duvarının bitimine dek sürüp her yanı doldurmuştu. Dizdar Hanımefendi'nin annesinin bunayınca pisliklerini kâğıda doldurup üstüne attığı ıhlamur ağacı da, bilmediğim diğerlerinin arasında çiçek açmıştı. Güneşin giremediği bu bahçe kuyu yosunu rengindeydi. Gezinecek toprak bir yol bulamadığımdan kapının kıyısında kalakalmıştım.

Gene de bahçede birileri var gibiydi.

Hışırtılar duyuyordum.

Korkmuştum.

Kim bilir kırkayaklar mıydı sürünenler, yeşillikle toprak arasında? Yoksa yılanlar, çıyanlar mıydı?

Kapıyı bir iyice örttükten başka eşiğini de sıkı sıkı bezlerle tıkamıştım.

Haklıydılar bahçeyi kapamakta. Tekin değildi bahçe.

O kadar yalnızdım da yine de sokağa çıkamazdım. Zaten kim çıkardı eskiden? Ne Şemsitap, ne Gülendam Kalfa, ne de ben. Şehime Hanım'sa bizden değildi. Konağın törelerine bir o uymazdı. Onun gidip kalacağı bir yeri, tanışları vardı.

Şimdi sokaklara çıkıyorum da ne oluyor! Görüyorum işte. Benim gibi kaygılı insanlarla dolu her yan. İnsanlar, bence şanslarıyla doğarlar. Şansım olsa, hiç değil, kimin nesi olduğumu bilirdim. Oğulcuğum beni bırakıp Almanyalara gitmezdi. Gidip de o parlak kartları atmazdı. Gene iki söz edecek insanım yok. Meserret Hanım'sa, onun anlattıklarından biri kalmaz benim aklımda.

Tek Dizdar Hanımefendi'nin ölüm haberini unutamam, eğer doğruysa. Gerçi Dizdar Hanımefendi beni davavekili Fatin Bey'le başgöz ettikten sonra, ben hiç gitmedim onlara. Haşâ hiç gitmedim. Arada Fatin Bey görmeye gitmişti. Bayram el öpmesine.

Sonraları apartman katlarından çıkarak –konak satılınca– bir bütün apartman almışlar. O koca hanımefendi nasıl kat kat başkalarına kiraladığı yerlere sığındı bilmem? Fatin Bey'le de işleri kalmamıştı sanırım. Bizi aramadılar.

Fatin Bey, "Yeni kanunları, yeni avukatlar biliyor, her şeyi yenilere bıraktık," demişti.

Kime niyet kime kısmet!

Şemsitap'ı verecekti hanımefendi Fatin Bey'e ya, konak satılınca beni verdi.

Ben de Nişantaşı'nı göremedim bu yüzden.

Orayı görsem ne olacaktı sanki? Gören ben olduktan sonra...

Fatin Bey'e hayır demedim. Gerçi hiç tanımaz değildim onu.

Konakta bir ben kalınca ayda, on beşte uğrar olmuştu. Sırtı kamburca, yakaları boynuna bol gelen yaşlı bir adam. Erzaktı, şuydu buydu toplayıp getiren. Hiç bakmazdı yüzüme. Ben onu eskiden de görmüş olmalıydım, ama Fatin Bey'e inan olsun, dikkatle bakılmayınca görülmüyor.

Gene de öyledir. Ben akşam pazarından geç dönerim. Çünkü kalanları yok pahasına verirler. Kapı önünde kaydırak oynayan çocuklara soranım,

"Evladım, Fatin Beyamca'nızı gördünüz mü, efem?"

"Yok, saraylı teyze, görmedik."

İçeri girerim ki ne göreyim, bizimki köşede oturur durur.

Gene bir bayramdı, son gittiğinde Nişantaşı'na Fatin Bey. Ayakkabılarını dış kapıda çıkartıp aralıkta şeker tutmuş, el öptürmüşler. Hem de hanımla bey çıkmamış. Elini öptükleri kimdi? Konuk ağırlamasını yapan da hizmetçi. Durmuş durmuş aralıkta, bakmış gelen giden yok; kapıyı çekip gelmişti.

"Hüsrev Bey paşa oldu diyeydi gitmem," demişti. "Yine ileri gelenlerden onlar. Bir derdimiz olursa diyeydi."

Gazeteden okumuş. O hem eski harfleri, hem yeni harfleri bilir. Yenileri biraz zor söküyor, ama gene de iyi. Ben hiç bilmem okuma yazmayı. Okuma yazma ne gerekmiş bana. Demek ki Hüsrev Bey, paşa olmuştu. Şimdi onlara general diyorlarmış, oğlum söylemişti, şakalaşıp benimle.

"Bana paşa paşa deme, anne. General de diyeceksen."

Benimle şakalaşmadan edemezdi.

Rusuhi Bey ne yapmıştı acaba? Hüsrev Bey de güzel adamdı. Hele endamı.

Belki Şemsitap'ın arabacı kocası kadar endamlı değildi ama. Aman arabacı da ahır kokuyordu sası sası. Kokuyor muydu sahi?

Öyle demişti o zaman Gülendam Kalfa.

Demek kokuyordu.

Fatin Bey'e, konak satılınca hemen verdiler beni. Ben de, peki dedim. Ya ne demeliydim? Yaşlıydı yaşlı olmaya. Bende de genç denecek hal kalmamıştı. O yapayalnız konakta illetli olmuştum üç yıl içinde. Üç yıl dünya kadar büyümüş, eşyasız odalarda, dayanılmaz gün aydınlığında, kuş seslerinin, gittikçe büyüyen bahçenin konağa doğru gelişi içinde dön dolaş.

Arada bakmaya gelenler vardı. Hanımefendinin ismini verip giriyorlardı içeri. Bana tek söz etmeden başlarını sallayıp gidiyorlardı. Hiç konuşmuyorlardı, hiç.

Tek sözleri, "Bizi Bayan Dizdar gönderdi."

İşte hepsi bu. Karlar yağıyor, yağmurlar yağıyor, tekinsiz bahçenin yaprakları düşüp çalı yığını oluyordu. Sonra gene ben sezmeden bahar geliyordu. Bahçedeki otlar ağaçlar pıtraklanıyordu. Genişleyerek konağın üstüne doğru yeniden abanıyorlardı.

Merdivenlerden çıkıp inerken korksam bile yukarıdan aşağılara inip yatmamıştım. Merdivenden inip çıkmak bir değişiklikti benim için. Çünkü boş odaları temizlemek tuhaf olmaya başlamıştı yıllar geçtikçe.

Günlerden bir gün, bunak büyük hanımefendinin odasının tozlarını alırken, (her hafta gene de büyük temizlik yapıyordum) gömme dolabın kıyısında, gözümden nasılsa kaçmış bir şey görmüştüm.

Bu deri kaplı bir defterdi.

Elime aldığımda sevinememiştim.

Okumam yazmam yoktu.

Açınca renkli resimler görmüştüm.

Ellerim karışıvermişti, az daha düşüverecektim sevinçten.

Ne yapacağımı şaşırmıştım.

Resimle doluydu her sayfa.

Çok güzel kadınlarla çok güzel erkekler birbirine bakıyor, gül veriyor, bahçe azmanı olmayan düzenli yeşillik yerlerde oturuyordu. Mehtabın altındaydılar elleri yüreklerindeydi. Suyun kıyısına eğilmiş olanlar, ellerini suya değdiriyorlardı. Öyle ayaküstü bakmaya kıyamamıştım. Böylesine hoş bir şeye ancak işlerim bitince, odama çıkıp pencereleri perdeleri sıkıca kapayıp bakmalıyım demiştim. Kış sesleri de, yaz sesleri de beni ürkütüyordu ya.

Şimdi ise yaz ve kış yalnız üşüyorum. Sineklerin en çoğaldığı günlerde bile...

Odama çıkıp kapıyı kapayıp kendime çekidüzen vermiştim.

Resimli defterimi almıştım.

O benim olmuştu iyice.

Teker teker bakmıştım.

Kadınların güzelliği, gözlerimi almıştı. Lüle saçları, boyalı hokka ağızları, karpuz kollu giyimleri, her şeyleri pırıl pırıldı. Erkekler rugan pabuçları, bükük bıyıklarıyla tebessüm ederek, kadınlara erişilmez, kavuşulmaz bir şeye bakar gibi bakıyorlardı. Kimisi Hüsrev Bey'e, kimini bazı konuk beylere benzetmiştim. Şemsitap'ın arabacı kocasına benzeyense yakasına gonca gül takılı olandı. Kadınların bazısı erkeklerin omzuna başını dayamıştı. Gerdanları apak aydınlanıyordu. Bir teki bile erkeklerin doğrusu Rusuhi Bey'e benzemiyordu. Her gece bu resimli defterе bakmak avuntum olmuştu benim dünyada. Ne güzel yerler, ne güzel insanlar, ne güzel duruşlar vardı. Çevremde renkler kalmadığından, renkleri de unutmuştum demek o zamanlar. Resimlerle yeniden bulmuştum. Şimdi sanki pek mi hatırlıyorum. Gene de en sevdiğim renk, hep yaz göğü rengi olmuştur.

Bir resimdeydi o yaz göğünün rengi. Defteri şimdi de saklıyorum. En değer verdiğim mülkümdür. Benim kadar kimse beğenmedi. Kocama gösterdiğimde bakmamıştı bile. Oğulcuğumu küçükken oyalardım gösterip. Gözlerini irileştirip bakardı. Kumru gibi dem çekerdi. Büyüdükçe unuttu defterimizi. Yıllarla daha sarardı resimler. Gene de her şey açık seçik görünüyor. O resimlerden birindeki kara gözlü ak alınlı kadının kime benzediğini buluvermiştim bir gece. Bu, benim uykumda ve uyanıkken

annem diye gördüğüm kadının neredeyse eşiydi. İnce boyunlu, elleri pırlanta yüzüklü.

Ama o eller sanırım Dizdar Hanımefendi'nindir.

Resim tıpkı oydu canım.

Anneydi demeye utanıyorum.

Bir ihtiyar ve hırpani kadına öyle yeniyetme güzel bir anne?..

O yıllar konakta beni arayan soran olmamıştı gene de.

Yokuş bitti.

Şimdi iki adım da düzde yolum var.

Oğulcuğum, "Gereği ve işlemi yapılmış," diye elindeki kâğıtla geldiği günden bu yana iki yıl geçti. Hep böyle iki yıl, üç yıl, beş yıl, on yıl geçiyor, ben sayıyorum. Artık ya altmış ya da altmış üç yaşındayım. Nüfus kâğıdımı sonra işletti Fatin Bey. Önce imam nikâhı yapmıştık. Sonradan medeni lazımmış.

"Hacer Servet Türkdoğan." Fatin Bey'in soyadı Türkdoğan'dır. Ana adı Hatçe, baba adı İbrahim, doğum yeri Erzincan. Bunları her önüme gelene okuttum. Fatin Bey'e dayanamayıp sordum.

"Hacer de benim ismim mi?" diyerek.

Konuşmamız üç beşi geçmemiştir. Ben yirmi beşimdeydim herhalde ya da yirmi sekizimde. O ellisinde vardı ilk evlendiğimizde. Otuz üç yıldır evliyiz. O seksen üç yaşında şimdi. Ben varım ya altmış ya altmış üç. Bana demişlerdi ki ya yedi ya on yaşındaydın Horhor'daki konağa getirildiğinde.

"Nereden çıkardın bu nüfus tezkeresini Fatin Bey?" dedimdi.

Hanımefendi vermiş benim kâğıdımı ona. Peki bana neden göstermemişti? O kadar sormuştum hepsine. Beni Erzincan'a mı giderim sandılardı? Beni ha? Kadın olduğumu, kızlığımı kaybettiğimi anlamayan beni. Onu da Fatin Bey'in demesinden anlamıştım.

"Sen kız değilsin rezil. Seni bana yutturdular."

İçim kıyım kıyım kıyılmıştı.

Ne utanç vericiydi halim.

Günahlarımın kefaretini ödüyorum.

Demek ki o acı veren şey yalnız evlenilecek erkeğe saklanmalıymış. Bense erkekle yatmanın günah olduğunu sanıyordum. Çünkü konağın en parlak gününden satışa çıkan günü gelinceye, bana kimse demedi bir şey karşısına alıp.

Bir Şehime Hanım, "Her koyun kendi bacağından asılacak," demişti.

Bir de, "Erkeğin içi geçmişi düşman başına," demişti.

Ben Erzincan'a giderim diye mi korktular?

Hiç olmazsa gideydim, bakaydım. Öyle bir yol, öyle bir ev, öyle bir çocuk var mıydı?

Anam babam varmış ki yazdılar nüfus kâğıdıma.

Yoksa bunlar da mı yalan?

O kadar yaşlandım, o kadar şey oldu bitti ki, artık gitsem belli ki Erzincan da yerinde yoktur. Gencecik bir kadına, ihtiyar, şişman, titreyen Servet gidip de, anacığım der mi? Yakışık alır mı? Ben anası olur sararım onu. Evlat acısını bilirim derim. Güzel kara gözlerini öper, ince fidan bedenini okşarım.

Anahtarı hep zembillerin dibinde unutuyorum.

Şimdi her şeyi boşaltacağım.

Yanımdaki sancı artıyor.

Eğilince başıma kan iniyor.

Kapıyı biri sıkı itse açılacak hale gelmiş.

Bu ev bir gün başımıza yıkılacak. Tahtaları tozlaşıp eriyor, kiremitleri yumuşayıp çamurlaşıyor. Sokağımızda zaten yeni, sağlam şey yoktur. Neyse buna da şükür. Taşlar ovulmamaktan karardı. Fatin Bey de iyice ihtiyarladı. Genç halini bilmem ya. Donuna kaçırıyor geceleri.

"Yatağımızı ayıralım," dedim, "Ben sedirde uyurum".

"Benden mi iğreniyorsun? Şükretsene senin gibi bir hırpaniyi koynuma alıyorum ya!" deyip kesti attı.

Gene beraber yatıyoruz.

Donları azdı. Sabun pahalı. Kirleri arıtmak için soda kullanmaktan ellerim şahrem şahrem yara oluyor. Bulaşık taşı çatladı. Yaptıramadık. Sular taşlığa sızıp koyulaşıyor. Yosun bağladı mutfak. Boşalmış sarnıca döndü bu ev.

Hayat bana zulüm oldu.

Bir oğlum vardı, o da uzak diyarlara gitti beni yanaklarımdan öpüp, "Üzülme anacım, gelince sana bir radyo getireceğim," diyerek.

Bilir, ben fasılları dinlemeyi severim.

Akşam pazarlarından dönüş, gün batarken kaybede bula dinlerim o sesleri. Gözümün önünde Şehime Hanım çizilir. Kınaları tazelenmek isteyen aklanmış saçlarıyla, değirmi kırışık yüzüyle, karşımda canlı canlı durur. Bir şeyler mırıldanır.

"İyi kötü insanın yaşayacak bir günü olmalı," der.

O da ölmüş müdür?

Bu musluğun tenekesi gene boşalmış. Kuş gözü gibi delindi. Tıkanıyorum su çekerken kuyudan. Bahçedeki kara sarmaşık yok mu, sanki insanı yutup içine çekecek. Kuyunun dibine mantarlar doluşmuş. Canlı, etli etli hepsi. Ürküyorum. Ağaçları filan sevmem ben. Yeşillik dediğin saksıda uysal durmalı.

Sonbaharda ilkbaharda evlerin içi soğuk oluyor.

Kimden duymuştum, yaşlılara tehlikeli mevsimmiş bunlar. Alıp aniden götürürmüş adamı.

Demek ki, yaşlanmak mevsimleri bile yüklenememek oluyor. Fatin Bey de, ben de ha babam ha babam yaşamaktayız. Acaba niye?

Yirmi yaş sularında mıydım, kânunusaninin en koyup kopardığı günlerde? Yanaklarım al al, sırtımda bir pazen giyim fır fır dönerdim koca konakta. Şimdi nelere bürünsem bana mısın demiyor. Gençliğim harcandı, bitti. Bana, güzel olmak gerek, demişlerdi. Çirkinin gençliği tuzsuz yemektir. Anca aç olanlar el atar. Rusuhi Bey aç mıydı?

Teldolapta dünden kalan sade yağlı patates bu geceye yeter.

Fatin Bey, "Bunca şeyi pişirme kadın, biz iki kör boğaza ne çok," diyor.

Evet yiyen kalmadı.

Bugün fazladan ellerim uyuşuyor.

Bir uzansam şöyle.

Sonra kalkıp işe dursam. Yarım saatçik yatıversem, fazla değil.

Şişeyi silmeyi gene unutmuşum. Lambayı yakmayayım, gün daha dönmedi. Sedir örtüsünün ortası yamanmak ister. Evde

tek yeni şeyimiz yok. Olsa da her şey öylesine solmuş birbirine dönmüş ki, yeniyi koyabilsek o da hemen eskir.

Oh şöyle kıvrılmadıkça yattığım yerde sancımı daha çok duyuyorum.

Gök kızardı iyice.

Lodos lodos.

İstanbul'un lodosu hiç bitmez.

Ekim lodosu dersen kızıl kızıl tozuyor kıyıda bucakta.

Şu battaniyeyi de örtüneyim, sarınayım.

Şimdi biraz daha iyi.

Bir defa da Horhor'daki konakta böyle olmuştu. Pisliğimizi kapasam.

Ben çok temizdim eskiden. Temizdim tabii.

Bu ay badana yapacağım, kireç alıp. Dinlemem ne ağrılarını, ne Fatin Bey'i. Kışı temiz duvarlarla karşılayacağız. Kirece tuz atınca üste çıkmaz ak ak. Sirke zeytinyağı da katılmalıymış. Amma hoş, yemek kıvamı sanki.

Konakta yat yat karışmıştı günler geceler. Elden ayaktan kesilip yatak döşek kalırsam Fatin Bey'e kim bakar? Kim paklar onu, evi? Oğulcuğum gitmemeliydi. Kendi yurdunda barınmalıydı. Ben onca yıl sonra uydurma da olsa, "Erzincan doğum yeri" diye okudum da içime hasreti çöktü. Erzincan nasıldı, neydi bilsem, gene neyse...

Yan yana odalar düşündüm ve gördüm.

O ben olan çocuk, çamurla yeni sıvanmış sundurmada palalarını alıp tahtadan bebeklerine giyim kesip ev yapıyordu. Onu düşündüm, bir ak yer çuhasını kuyu kıyısında ıslatan, suya basan kara gözlü anamı düşündüm. Sundurmanın duvarına asılı soğan hevenklerini düşündüm. Yok muydu bunlar? Vardı ya, vardı ya...

Anasız babasız insan olur mu ki?

Ben bunları ihtiyar yaşımda düşündüm de oğulcuğum niye barınmadı benim yanımda, kendi yurdunda? Fatin Bey'le ikisi iyi değillerdi bir arada. Kadın hastalığına tutulduğumdan çocuğumun olmaması onu hiç üzmemişti.

"Ben bakım isterim," demişti hep. "Ben bakım isterim. Ben okumuş adamım. Senin gibi elifi görse mertek sanacak birini karılığıma almam bu yoldan olmuştur."

Kendimi yıllarca sıcak tutup yaklar yapmıştım. Horhor'daki konağın soğuk almaları gidip ana olmam geri gelsin diye. Bana yakın birileri olsun diye. Beni sevecek, hoş tutacak... Gerçi tanıdıklarım pek kötülük etmemişlerdi, gene de kötü olan bir şey vardı benim anlayamadığım. Bir şeyler düşünür olmuştum o sıra.

Adsız sansız düşünmelerdir benim düşünmelerim. Daha çok renge benzerler. İç karartıcılarla iç açıcılar yan yanadır. Bazı bir kanarya sarısıdır geliverirdi. İçim hızlanır uçardım oradan oraya. İyiye benzettiğim her şeyin bana da olması için çok dua ettim, çok istedim.

Oğulcuğumu Almanya'ya gideceği gün geçirmek için diretmiştim.

"Boş ver anne, bildiğin gibi trene binip savuşacağım. Gelip de ne olacak."

Yok, diretmiştim. Beni böyle görmeye alışmadıklarından anlamışlardı gideceğimi.

Ne kalabalıktı! Bir sürü kucağı çocuklu kadın, Sirkeci'de trenin orada saçılmış duruyordu. Ayaklan yün patikli, büyük kulaklı bebeler arada bir ağlamadır tutturuyorlardı. Yazdı. Kadınların çoğu gençti, başörtülüydüler. Erkekler vagonların penceresinden lacivert giyimleriyle bakıyor, aynı şeyleri söylüyorlardı. "Mektup yazarız. Merak etmeyin. Bıraktığım paraları idareli harca." Kadınlar hiç ses etmiyor, yüzlerindeki sararıp kızarmalarla bekleşip duruyorlardı. Taşımaktan yorulanlar arada çocuklarını diğer kollarına alıyorlardı. Beride yaşlı kadınlar gizli gizli ağlayıp örtülerinin yenlerine gözyaşlarını siliyorlardı. Bir şey dağıtmıştı sanki onları. Kıyamet günü müydü ne? İnleyerek dalgalanıyor, çözülüyor, yeniden toplanıyorlardı.

İşçi gidenlerin arasındaki bir genç kadın, pembe mantolu, saçları ondüleli, istasyonun girişini görmek için sarkmıştı iyice. Gene de bir geleni olmamıştı.

Tren kalktığında o genç kadına da elimi sallamıştım. Anlamış mıydı acaba? Hem oğulcuğuma, hem onaydı salladığım el. Hiç gülümseyen yoktu. Gülüyor gibi yapıyorlardı. Bu bana ne kadar dokunmuştu. Dağınıklık, gizli ağlamalar oğulcuğumun gideceği yeri gözümden iyice düşürmüştü.

Tren kalkınca ardından bakakalmıştık. Rahatça ağlıyordu geridekiler artık. Kocalarının azarından korkan genç kadınlar, yaşlı olanlara sarılmış, gözyaşlarını önleyemiyorlardı. Oradakiler öğretilmiş gibi aynı şeyleri yapmış, aynı sözleri söylemişlerdi.

İstasyondan çıkarken ben de ağlamıştım.

Sayıyladır ağlamalarım.

Belki bu üçüncü ağlamamdır ömrümde.

Fatin Bey koluma girmişti.

Bastonla yürüdüğünden, ben yanında olursam, bana verir ağırlığının yarısını.

Ona da yeniden acımıştım.

Ana-baba günüydü o Almanya günü. Çıkmıştık.

Fatin Bey, "Gitti ha!" demişti.

Demek üzülmüştü. Ne de olsa babası.

Şu karşımdaki sandığı görmek beni acıtır hep.

Çeyizlik diye Şemsitap'a sözlenen, sonra da bana verilen bu sandıktır.

İçindekilerden iki büyük çarşafı kefenlik diye ayırdım kendime.

Fatin Bey'le evlendiğimde, ilk gece işlemeli geceliklerimden birini giymiştim. Hiç benden yana bakmamıştı gene de.

O kızlık kadınlık sözleri de söylenince bir daha süslenmekten çok utandım.

Şemsitap'ın yakışığıydı içindekiler. Geçende baktım, hepsi sandık lekesi olmuş.

Meserret Hanım, "Lekelerin üstüne limon sür yıka, çıkar," diyor.

Denemedim. Hele şimdi ne yakışmış bana işlemeli gecelik.

Bugün akşam pazarından dönerken bir taze yanıma gelip avucuma para koydu. Pek şaştım. Demek ki, artık dilenci filan gibi duruyorum.

Fatin Bey de söyler ya, "Seni kim görse, 'İşte bu bir sığıntı,' der," diye.

Haklı çıktı sonunda. Eh deli alacası, ne bulursam üst üste kat kat giyersem; ona "Üşüyorum kızım" demeliydim, o taze-ye. "Epey var ki, her gün daha çok üşüyorum," deseydim anlardı.

Oğlum beni böyle bir duysa, bir görse ne kadar utanır.

Iyi ki burada yok.

Gittiğinden bu yana Almanya'dan Eyüpsultan oyuncakları rengine boyalı ora resimlerini yolluyor. Mektup yazmaya günü yok demek. Resimleri kahve dönüşü Fatin Bey'e okutuyorum. Sözler değişmiyor.

"Ben iyiyim. Buralarda herkes sarı saçlı mavi gözlü. Nereye çıksam yeşillik. Fıskıyeli havuzlu yerler. İnsanları süslü, güler yüzlü. Çat pat dillerini sökûyorum şimdi. Beni merak etmeyin. Burası Türk dolu. Çok iyiyim, ellerinizden öperim."

Gönderdiği kartlarda, köpekli ihtiyar hanımlar var. Güzel yerlerde oturmuş güneşleniyorlar. Fatin Bey, dönüşünde gecikirse daha önce gelenleri çıkarıp yazıları benzetmeye çalışıyorum. Gözlerimin ferinin bittiğini bu kartlar geldiğinden beri anladım. Bir şey iste deselerdi, hani var ya o masallardaki gibi, periler cinler çıkıp dilek sorduklarında okumayı yazmayı sökeyim isterdim. Oğluma iki satırcık yollamak için.

Fatin Bey'e, "Hadi hadi," deyince, "Servet Hanım nedir bu acelen? Ayda, iki ayda mektup yeter Almanya'ya," diyor. "Oğlan şimdi kendi havasında, bizi hatırladığını sanma."

Yanılıyor. O böyle konuştu mu içim kıyılır. Hiç insan anasını unutur mu? Ben bilmediğim görmediğim anamı unutmayayım da yılların yılı... Bu Fatin Bey'in şeyi işte. "Ne istiyorsun?" deseydiler... Ben bu dünyaya geldiğimden beri istemeyi hiç düşünmedim. Şimdi buna yerinmekse, geç gibi.

Dayanamayıp uyuyacağım.

Doğrulup duvardan şu Mushaf'ı alabilsem. Ürperiyorum. Can suyum çekiliyor, tükeniyorum.

Fatin Bey'i beklemeyip kahve dönüşü kapıyı açmazsam kızar. Bunca yıl alışmış pencere dibindeki bana. Dirseğimi dayadığım tahta belki de oyuldu.

Yemeği görmülü ateşte ılık tutmazsam öfkelenir.

Çok sıcak damağını yakıyormuş. Şimdiye kadar böyle bir şey olmadıysa da. İçim kıyılıyor, uyku kafamda katmerleşiyor. "Hastayım Fatin Bey," derim, "çok hastayım. Yıllardır, değilim diye kendimi aldatmalarım boşmuş. Ne fayda şimdilerde kıpırdanacak canım yok. Hoş gör, bu da geçer."

Horhor'daki konağın merdivenleri ceviz ağacındandı. Bilebildiğim çocuk yaşlarımda onlardan kaymayı isterdim. Tırabzanların başları oymalı oymalıydı. Rahat oturulur genişlikteydi. Fatin Bey de bilir ya! Bakmışsa görmüştür. Duvarlarında altın suyuna batırılmış çerçevelerle asılmış kurşuni insan resimleri vardı. Aynı renk sakallı erkeklerle boynu pandantifli kadınlar. Çocukken kışın ellerim kabuk tutardı. Yemek yerken iyi lokmayı en sona ayırırdım. Ağzım tatlansın diye. Çocukluk gene de eğlenmekmiş. Orada yazları bile sinek olmazdı. Çürüklük'te kışın da yaşar sinekler. Dışarıda lodos dindi. Ağırlaşıyorum yattığım yerde. Ben yorgunluklarımı kimseye göstermedim. Günahsızım. Erkeği hiç bilmedim. Rabbim bilir, bu böyle. Yatağa girdim onlarla. Nasıl karşı çıksaydım... Allah işlediğini iyi işler...

Hep keder mi? Hep keder mi?..

Vah yazık... Vah yazık...

Lodos dindi...

Mutfağın kapısı çarpmıyor...

Ne yazık!

Gökte lodosun kızıllıkları iyice yitmişti. Yalnız tersane yönünde belirsiz bir iki kızıllık kalmıştı.

Akşamüstü oyunlarını oynayan çocukları anneleri, eski eşikli evlerinden çıkıp çağırıyorlardı.

Yokuşun altından doğru gelen ihtiyar adam soluk almak için durdu. Dağınık giyiminin içinde yok olmuştu. Soluklandıkça ademelması çıkık boynuna taktığı kravat oynuyordu. Yüzlerce kırışığın doldurduğu yüzünde gözleri çukurlarına gömüktü. Yakından bakılmadıkça iki koyu gölgeydi göz yerleri. Soluk alması bitince, budaklı bastonunu yeniden kavrıyor, çıkmaya başlıyordu yokuşu. Dudakları oynuyordu durmadan. Fatin Bey'in yıllardır sürdürdüğü sessiz konuşmasını Çürüklük semtinde bilmeyen yoktu. Bir süre mahallenin sıska bacaklı, kocaman bakışlı çocuklarına eğlence konusu olmuştu. Ardından koşup önüne geçip "Sessiz film Fatin Bey! Sessiz film Fatin Bey!" diye bağırmışlardı. Fatin Bey öylesine ilgisizdi ki, yaptıklarından vazgeçtiler sonunda. Bir oyunun tekli oynanması onların çocukluklarına aykırı düşmüştü...

Fatin Bey, viran, bükülmüş tahta evine vardığında pencereyi ışıksız görünce şaşırdı. Şaşırma duygusu onu tedirgin etti. Şaşırmayacak denli ihtiyarlamıştı. Bastonuyla kapıya bir iki vurdu, bekledi. Kapı açılmadı.

"Alıp başını gitti mi bu deli saraylı?" O da mahalleli gibi, kızdığında karısına 'saraylı' der olmuştu. "Saraylılık ondan ne uzak! Ellerine cam bardak yakışmayan birinden saraylı mı olurmuş!"

Yeniden arka arkaya bastonuyla vurmaya başladı. Gürültü çoğaldığından bir iki evin penceresinden çıkıp baktılar. Kapının açılmaması Fatin Bey'i coşturmuştu. Bir eliyle duvara dayanıp (çünkü bir yere dayanmadan iki bacağının üstünde duracak gücü yoktu epeydir) diğer eliyle de kapıya aralıksız bastonuyla vuruyordu.

"Bu kadını benim başıma bıraktı gitti oğlu. Ne konuşur, ne güler. Anca hayvan gibi çalışır dönenir evin içinde. Günümüz olmuş mudur karşılıklı şaka edip söz söylemeye? Yıkar yamar, yıkar yamar. Tek bildiği bu. İnsan olduğu şüpheli. Kadınsa hiç. Şimdi bana kapıyı dövdürerek mahallede gülünç olmama sebebiyet vermekte."

Bir süre durdu. İç cebinden anahtarını çıkardı, sayamayacağı denli uzun yıllardır öksürmesiyle kapının açılmasına alışıktı Fatin Bey, anahtarın kapıda ne yöne çevrildiğini bile unutmuştu.

"Nerde bu kadın, nerde? Onu azarımızdan eksik bıraktık. Bu cahil takımına ikide bir görünmedikçe olmaz. Bunu ihmal ettik. Bir yere mi gitti? Dünyada buradan başka gidecek yeri yok. Oğlumuzsa onun cahilliğinin ulaşamayacağı uzaklıkta. Başka ne işin var? Bekle cam başında. Bir de 'Altınıza kaçırmayın!' diye bana laf çıkarıyor. Korkuyor, tamamen elden ayaktan düşer de onu atarım diye. Beni muhtaç gösterecek kendine... Dedikleri biraz taharetsizlik, ötesi yok."

Kapıyı açıp içeri giren Fatin Bey, evin karanlığından yolunu kestiremedi.

Oda kapısının ne yönde olduğunu bilmeden taşlıkta dönendi.

İçerinin eski küf kokusu, sessizliğin gittikçe dış seslerden arınıp yoğunlaşması onu ürkütmeye başlamıştı.

Gözleri alışıp da el yordamıyla yolunu bulana dek bir an dikildi taşlığın ortasında.

Dışarıda kesilen sesler yeniden belirmeye başlamıştı.

Lambayı kibritle yaktı.

Oda kederli sarı bir ışıkla aydınlandı.

İlk işi açık olan tek pencerenin perdesini örmek oldu.

Bir sedir, bir iskemle, bir sandık, bir aynadan başka eşya yoktu odada. Gece yere açıp yattıkları döşek köşede dürülü duruyordu. Duvara asılı yaldızları dökük çil basmış aynanın kıyısına, Servet Hanım'ın iliştirdiği iki resim vardı. Biri oğullarının Arap şeyhi giyimiyle çektirdiği resimdi. Öbürüyse bir kartpostal. Kartpostaldaki parmakları yüzüklü, ak tenli, kocaman kara gözlü, genç bir kadındı. Kadının ardında iki fıstık ağacının uzandığı duru bir yaz göğü vardı. O, mermer bir çeşmeye dayanmıştı.

Fatin Bey sedirin üstüne kıvrılmış yatan Servet Hanım'ı gördü.

Unuttuğu öfkenin yeniden sıcak sıcak şakaklarına yayıldığını duydu. Bir süre paçavraya bürülü yatan bu kadından iğrendi. Sanki karlarla doluydu oda. Giyimlerle, paçavralarla sarındığı yetmiyormuş gibi, üstüne tozlu denk çuvallarını da örtmüştü.

Yanına yaklaştı. Sadece burnuyla bir tutam kara saçı açıktaydı.

"İhtiyarladı da şu saçları ne azaldı ne aklandı. Bu ne uykusu? Hastayım deyip başıma kalmasın da."

Karısını dürtmeye başladı.

Yarım saattir olanlar onu güçten düşürmüştü.

İlk sarsmaların yetmediğini görünce, itekledi yatan kadını.

Gene bir kıpırtı yoktu.

Örtündüğü şeyleri teker teker alıp yere atmak gerektiğini düşündü ve atmaya başladı.

Bir battaniye kaldı kadının üstünde.

Onu da Servet Hanım eliyle sıkı sıkı tutmuştu. Dirseğinin altında Kuran vardı.

Fatin Bey ürküntüyle yere çöktü.

Arka arkaya ezber yaparmış gibi tekdüze, "Servet, Servet, Servet, Servet.." diye seslenmeye başladı.

Sesini belli bir yüksekliğin ötesine vardırmamaya çalışıyordu.

Arada, yüksekçe çıkarsa 'Servet'lerden biri, korkuyla çevresine bakıyordu.

Ne kadar geçtiğini bilmeden bunu bir süre denedi.

Servet Hanım alnına yapışmış kara gür saçları, birden durulmuş yüzü, elinde ipliklenmiş yün battaniye, yatıyordu hiç değişmeden.

Fatin Bey sustu. Ürküntüsü onu terletmeye başlamıştı.

Odaya yeniden baktı.

Belki o çeyiz sandığında ilaç filan bir şey bulunur diye sandığı açtı.

Üstte gördüğü albüm ve oğullarının Almanya'dan yolladığı cırlak renkli kartpostallar oldu.

Albümü görmek Fatin Bey'in ürküntüsünü öfkeye çevirdi.

"İlk geldiğinde, bunu 'defter, defter' diye elinde gezdirirdi. Ben öğrettim albüm olduğunu. Be kadın madem hastasın söyle. Yo, yıllardır anca, 'Bir sancı gelir yoklar beni'den başka sözü yoktu. Sancı herkesi yoklar."

Albümü kaldırdı, eline işli, yanları yırtmaçlı iki gecelik geçti. Birinin yaka çevresi fırdolayı fistoydu.

Alttakilere bakmadı Fatin Bey.

Elinde fistolu mavi kurdeleli gecelik döndü.

— Servet Hanım öldün mü? Servet Hanım öldün mü? diye bağırmaya başladı.

İyice bağırıyordu.

Kendini koyuvermiş, yaşının elverdiği tüm sesiyle bağırıyordu, bükülmüş yatan ihtiyar kadına doğru...

Lodos ince bir yele dönmüştü dışarıda...

Aralık 1970

Kuşatma

Tokat Bir Bağ İçinde

Nurten'e

— Gelmene çok sevindim. Yabancı değilsin; böyle karşılamamı hoş gör. Şimdi üstümü değişirim. Kâğıtları bırakıp gitmekte bu kadar acele etme. Demek bizlerden ayrılıyorsun? Niye ama, ne güzel bir işyeriydi... Ne ilginç konuşmalarımız olurdu... Bir lisede belli bir dersin öğretmenliğini yapmak için gidiyorsun. Gerçi hep söylersin, "Öğrenciliğin ne olduğunu bilirim ama, bildiğim öğretmenler gibi olamam. Öğretmen olamazsam bile arkadaş olurum onlarla" diye. Süsüme bakma öyle, kurnaz kurnaz. Erkekleri elde tutmanın en kestirme yolu onları dantellerle, kokularla kamaştırmak. En devrimci geçineni bile kadını böyle algılıyor. Yabancı seks dergilerini bir izlemeleri var, şaşarsın... Gerçek güzelliğe yönelik olsalar neyse... Çoğu saptırılmıştan yana. Ah, yine hayır diyen gülümsemen! Hayır mı? Tümü öyle değil mi, diyorsun? Yanılıyorsun. Binlerce yıllık talime kim sırt dönebilir? Hem biz evliliğimizi uygarca çözümledik. Kimse ötekine karışmıyor.

Bunları bir gece sana uzun uzun anlatmıştım.

Yine durgun ama suçlamaz bakışlarınla dinlemiştin.

Benden, ordakilerden daha çoğunun beklenmeyeceğini bilmenden gelen bir hoşgörüydü dinlemen.

Çocukluğumdan kalan kapalı kapıların ardında mayalanıp durmuş, çökelmiş anılarımı, nasıl da anlatmıştım coşkuyla...

Bir kıyı meyhanesindeydik.

Onca kalabalığın içinde tekliğini koruyordun.

Herkes içkili, gevşekti...

Kolay çağrışımlı duyarlıklarının tadını çıkarıyorlardı.

Sade ve akıllıydın sen, hep ilk gördüğüm günkü gibi.

Nerden deşilmiştim sana doğru?

Ha, bir türkü.

Oraya aykırı bir türkü sızmıştı yan kahveden.

"Tokat bir bağ içinde" diyordu türkünün sözleri.

Bence türkünün anlamı bir bağdan öteye varamazdı.

Bağları ilk, Atatürk Çiftliği'ni gezmeye gitmiştik, epey eskiden, orada görmüştüm.

Babamın, annemin dostlarıyla iki koca Plymouth marka arabaya dolmuştuk.

Plymouth'ların o zamanki modellerine rastlıyorum şimdi dolmuşlarda, aman Allah, lenduha gibi görünüyorlar.

Ne güzel, ne göz alıcıydılar, benim küçüklüğümde. Küçük dedimse vardım on üçümde.

Yalova tatiline gittiğimizde Termal Otel'de kalacaktık bir hafta.

O yıllardan hâlâ andığım bir şarkı kalmıştır aklımda: "Yalova'nın şen kızını, kandıralım, alalım."

Çiftliği salt ben görmüştüm sanki, bir sevinmiştim ki...

Çünkü sürüp giden düzenli yeşilliğin arasından bir kule görünüyordu.

Çocuklar için kulelerin serüven dolu görünüşlerini bilirsin.

Çiftlik, tek katlı bakımlı binaları, çakıl döşeli yolları, yeni açmış ortancalarıyla bir soylunun yazlık dinlenme yerini andırıyordu daha çok...

Arabalardan inip (kalabalıktan ötürü beni Server Bey Amcanın kucağına oturtmuşlardı. Terlere batmıştı zavallı. Termal'e varana dek her sarsılmada, ihtiyara eziyet olsun diye, tüm ağırlığımı dengesiz bırakmıştım üstüne) yönelmiştik güle oynaya çiftliğe.

Kızma canım, peki...

Ama herifçik, küçük çiftlik gezimiz için indiğimizde, mahalle hamamından çıkmış gibi morarmıştı.

İhtiyar dedimse, kırk beşinde Saint Joseph bitirmişlerden... Çiftliğin iki tarım yüksek mühendisi, babamın arkadaşlarının tanışları çıktı, her yanı gezdirdiler bize.

Taflanlar yeni budanmıştı. Kesilen yerleri aktı daha.

Ben yine annemi izliyordum. Konuşmasının nazlı, kırık sesine dönmüştü.

Annem benim için daima bir gürültüdür, yerine göre değişen bir sestir. Gerilere itmişimdir onu, aşmışımdır da...

Sesini engellemenin yolunu nedense bulamamışımdır.

İnsan kendi sesini duymaz, derler ya.

Ben de onun gibi konuşmaya başlarsam diye çok ürkerim.

Kimse de beni uyaramaz. Annemin sesini bilmezler ki.

Kocamsa, sanırım anlamaz bütün bunları, anlatsam da.

Orda ilk bağ kalıntılarını görmüştüm.

Artık bağcılığı sürdürmüyorlardı.

Daha önemli ve verimli işlere yönelmişlerdi.

Suyunun çekildiği yüzde yüz olan bir kütüğün kıyısından açık yeşil, içinden aydınlık geçen bir açık yeşil, sürgün vermişti. Ucunda iki yaprağı vardı. Damarlarının bölümleri taze, incecik görünüyordu.

Duraklamıştım görünce onları...

Bıyıkları yukarı burulu tarım yüksek mühendisi, yaklaşıp açıklamıştı: "Daha bir zaman şuradan buradan fışkırırlar. Ama bakarlar ki gittikçe azalıyorlar, birgün yerlerini bırakıp giderler. Gördüğünüz kara üzüm kütüğüdür. Kokulu ve tatlı olur üzümleri."

Tarım yüksek mühendisi, av pantolonuyla kahverengi çizmeler giymişti.

Ağaçların serinliği kadınları üşütünce, arabalara doluşmuştuk yeniden.

Çiftliğin açılan iki yayvan demir kapısının önünde, biz çınarlı yolu dönene dek beklemişti mühendisler, el sallayarak.

Sen anlatmıştın ya.

"'Tokat bir bağ içinde,' sözü öylesine açıklar ki Tokat'ı, şaşarsın. Düşün, hep rüzgârlı, dimdik, kapanık dağlardan sonra çepeçevre, beklenmedik bir yeşilliğin sarmaladığı yerdir Tokat. Sular sanki oraya doğru, toprağın altından yürüyüp birden fışkırırlar. Türkü tam açıklar bunu. Orda da bir Anadolu taşra çarşısı vardır. İnsana yadırgı, kapalı duran, ama ilgisini dirilten. Bakraçları, kırmızı kırmızı asarlar."

Çok sarhoştum... Bu açıklama beni duygulandırmıştı.

Sen ki, aramızda sert bilinirdin.

Şimdi bu sert sözü de seni çizmiyor...

Yo, sert bilinmezdin!

"Yaşamanın tatlarını zora sokan biridir" derler senin için. "Yoksa, çok iyi, çok akıllı kızdır." Şimdilerde, "Bu çevreden herkesin beni iyi bulmasının, özellikle kendi yönümden, ne denli yanlış olduğunu düşünüyorum" diyormuşsun.

Kimseyle kavga edip, tartıştığın da yok.

Hiç de yok denemez...

Ama bir yerinde noktalıyorsun ki sözü, biz su olsak akamıyoruz yanına.

Kötü müyüm, diye soruyorum sana?

Benim için arada kötüdür diyenler bile var.

"Sen sanıldığından daha az kötüsün" diyorsun. "Tek bağışlanmaz yanın, asıl varılacak şeyi saptırman. Bunu fark edememen ve el altındakilerin kolaylıklarına sırt dönmeyişin."

N'olur, kalkma...

Bu sabah erken çıkmak zorunda değilim.

Biliyorum, aramızdaki işlerle ilgili şeyler de bitince bize gelmeyeceksin. "Selamlaşacağız!" diyorsun. "Şurada, burada, aynı çevrelerde yaşayan, yaşamak zorunda olan kişilerin, yapay selamlaşmalarını engelleyemiyoruz" diyorsun.

Ama bir selam yeter mi? Hem de anlamsızlık, bıkkınlık yüklü bir selam.

Beni akıllı, ilgili dinleyen, değişik yanıtlar aldığım tek kişiydin.

O gece ağlamıştım. Hani içip iyice sarhoş olduğumda...

"Kocam, ben iş için geziye çıktığımda, korunma haplarını unutma der" demiştim.

Türküyü silen bir pop şarkı başlamıştı.

Diskosu olan bir yerdi orası, hatırladın mı?

Amma da kudurup dans etmiştik.

Pop müziği dinlerken öyle çağrışımlarım vardır ki Guevera bile gelir aklıma.

Ah canım, ne yakışıklıdır! Onu, çağımızın bir peygamberi olarak düşünüyorum.

Bir İsa.

Barientos alçağının masaya gerdiği bir İsa. Hep kurbanlar vereceğiz, ister istemez. Guevera'nın sakallı, yakışıklı yüzünü çağrıştıran her şey çağdaş bir bildiridir bana. Ama sen sanırım bu tür yorumlara da karşısın. "Kapitalist dünyanın kahramanlığı kolayca kaydırdığını, saptırdığını görürken, dengeli bakış açıları kurmak gerek. İsteri dolu beğenmeler yanlıştır. Çağrışımlarla, aracılarla düşünceyi geliştiremeyiz. Duruma uygun adlandırmalar yapmalıyız. Önce kendi sorunlarımıza ve insanlarımıza eğilmeliyiz. Koşullarımızı bilmeden kurallarımızı doğru koyamayız" diyorsun.

Bir akademili çocuğun film çalışması vardı.

Bize anlatmıştı hani... "İsa'yı tüm evrensel acıları belirginleştiren simge olarak alacağım" deyince gülüvermiştin. Çocuk, sakalını, seni küçümser bir anlamla kaşımaya başlamıştı.

"Çağdaş ezilmişliğe sırt mı dönmektesiniz?" diye sormuştu.

"Din ululanını bıraksanız da, asıl en büyük gücün acılarına aracı olmaya baksanız. Konuyu dağıtmasanız" demiştin.

"Kurtuluş eylemi her yönden gelebilir" demişti o da.

Güzel bir sözdü. Bunu inkâr edemezsin!

"Güzel ama doğru değil" deyip "Sanmam, tek ve haklı olandan gelir" demiştin.

"Sizinle konuşmamız güç" diye şişinmişti çocuk.

Sen, "Sizi yeniden eğitmek gerekecek. Korkarım bu da yorucu olur sizler için. Sizce aydın olmanızı bileyen, doyuran her şeye sırt dönmenizi kim isteyebilir ki! Ancak siz bu kararı alma durumundasınız" demiştin.

Tüm başlıkları biliyorum.

Kışkırtıcı ve çağdaş olanlarını ve özetlerini... Görkemli ciltlerle bezeli çalışma odamıza tutkuyla bakmamış mıydınız ilk geldiğinizde, o Güneyli çocukla.

Tamamı İngilizce ve Fransızcaydı kitapların.

Ne çok sevinmiştiniz ikiniz de, daha geniş okuma, bilme olanaklarına aracılık edecek bu iki dili bilmemize.

Fransızcamı İstanbul'da öğrenmemiştim, biliyorsun. Buradaki okula ilk başladığımda eğitimimi sürdürememiştim. Beni başarılı bulmamışlardı. Oysa onca da para dökmüştük. Bilirsin o okulu.

Dışına küçük, kara çerçeveli ölüm ilanları asılır. Chapelle'den bozma dua yeri vardır. Caddeyle, öteki binalarla arayı kesecek gibidir yapı. İçinde yüksek sesle konuşulmaz. Rahibeler uzun, namuslu eteklerini sürüyerek çatılarının gerektirdiği kutsal havayı çoğaltırlar. Camlar demir parmaklıklarla kaplıdır. İkiyüzlülük ya da incelik diyebiliriz, orada öğrenilmeye başlar, güçlendirilir. Annelerin çoğu oradan mezun olduğundan çocuklar da tanınır. Yöneticiler, bu sürdürülen töre okumasının önemini çoğaltacak en soylu şeyleri denerler.

Avludaki güvercinler bile Hıristiyanlaşmış gibidir.

Güneş, bazen yıl sonlarına doğru, düşüverir avluya. Ama sınıflara girmesi mimari bir üstünlük ve bilinçle engellenmiştir sanki.

Grilik, yarım ışıklarına içe dönük cinsel patlamalar getirir.

Ders aralarında tek konuşulan şey oğlanlardır.

Hem de aklının alamayacağı denli utanmazca.

Yatak ılıklığının yorgunluğu tadılmışça konuşulur.

Cinselliğin gizleri saptırılır oralarda.

Hem eşcinsel paylaşmaların, hem başka tür sapıklıkları öğrenişin ilk adımlarıdır. Bu arada başkalarına utangaç ve ince görünmek de pekiştirilir. İçtenliğimi görüyorsun, nasıl korkusuz deşiyorum kendimi. Şimdi bana kızman azalır mı, bilmiyorum...

"Kızmıyorum ki, insan kendini aşar ya da yanlışlarını doğru gibi savunmaz" demiştin.

Evliliğimi yıkamam.

"Bittiğinde başkasıyla başlayabilirsin. Seni kimsenin yargılamaya yetkisi olamaz" diyorsun. "Yeni insan, mutluluğunu çürümüşlükten almamalı. İnsan ilişkilerini geriye bakarak düşünmekten vazgeç. O senin uygarlık diye yutturmaya çalıştığın, ta kölelik düzeninden bu yana var olmuş bir anlayıştır" diyorsun.

Sen, alışmanın, bir koltuğa, bir kitaplığa, bir sabah kahvesinin karşılıklı içilmesine, bir evin hiç çaba gerektirmeyen varsıl gidişine çok yabancısın, niye? Düşün, yeni bir adam daha başka mı olacaktır? Sonra, ikimiz de özgürüz kocamla. Aydın, modern adamdır bilirsin. Ben yeni erkekleri, o yeni kadınları, rahatlık içinde tanıyor, deniyoruz. Gece kulüplerine gittiğimizde başka

kişilere sarılmanın, sürtünmenin tadını çıkarıyoruz. Hem kime ne canım! Neden zarar versin toplumculuğumuza?

"Yabancılaşmanın kaçınılmaz sonuçlarıdır bunlar" deme.

Ben arada nasıl bunalırım biliyor musun? Bizim ara sokakların karışık sapakları bile bu bunalımı çizmeye yetmez.

Paris'teyken alabildiğine uzanan Notre-Dame'ı girip görmüştüm. Org sesleri, bunalmanın koyuluğunu öylesine tanımlıyor ki, anlatamam. Bununla şunu demek istiyorum: İnsanın sanki yaşama deneyi arttıkça, istese de bunalımını engelleyemiyor. İçtiğimiz zaman, arada Rimbaud okuduğumuzda, dizelerinin yüklendiği her şey, ayıp, günah, sapıklık, nasıl doğruluk kazanır bilemezsin...

A, sahi Rimbaud'yu okumuşsundur sen de, ama çevirilerinden. Aslı bambaşka. İnsan kanının hiçbir şeyde bulunmaz kırmızısı emildiğinde ağza verdiği aykırı tat onda vardır. Baştan çıkarıcılığın albenisine nasıl karşı koyabilirsin?

"Kendimiz bazı şeylerden tat almamayı öğrenmeliyiz. Bilincimiz onu gerektirir. Zorlanarak hiçbir doğruya varılamaz. Öğrenerek, inanarak, bilerek başarabiliriz anca" diyorsun.

"Tokat bir bağ içinde" türküsünün başlattığı konuşmamızı son bir yenileme oluyor sanki bu. Şimdilerde bazı şeyleri bana anlatmamayı yeğledin, biliyorum. Ama ben davranışlarımda yalnız değilim. Bu iş için çaba gösteren, inanan birçok kişi böyle yaşıyor. Bu özel hayattır, kimseyi ilgilendirmez. Biz katkımız kadar değerleniriz.

"Özel hayat, genel hayat yoktur" diyorsun. "İnsanın tek bir yaşaması vardır. O da sürecin içinde tümüyle değerlenir."

Evet, senin yanındakiler de aynı şeyi söylüyorlar ama, azınlıktalar.

"Sayıları elbet artacak" diyorsun.

Ama bizimkiler de eksilmiyor ya.

Bana yöneltiğin inceleyici bakışlarını yitirmişsin artık.

Demek kararını vereli çok oldu.

Benim içimde, arada öne geçen, eskiden kalmış, işlemiş bir sancı yok mu sanıyorsun?

Ucuza alınmış bir tahta oyuncaktır bu.

Bana değil de evdeki çocuk hizmetçilerden birine armağan alınmıştı, kapıdan. Hani o kent çerçileri vardır ya, onlardan.

Apartman kapıcılarından çok korkarlar. Kapıcılar hoş görmedikçe çığırtkanlıklarını sürdüremezler. Üstelik biz sahibi olduğumuzdan apartmanın en çok bize yaranmak zorunda olan kapıcısını annem uyarmıştı: "Bayram üstüdür, uğrasın yukarı" diye. Düz, rendelenmiş, hiç kıymıklanacak yeri olmayan bir yuvarlak kayıktı. Bayrak direği yaldızla parlatılmıştı. Belki de soba borusu yaldızıydı. Ellerime çıkmıştı hep. Çiçekli basmadan, yumuşak, üçgen bir bayrağı vardı. Onu, ağlayarak, dövünerek zorla almıştım ellerinden. Alışmadığım, bilmediğim bir şeyi getirmişti o bana.

"Bu adi kayıktan ne anlar bu kız bilmem? Onca pahalı oyuncakları dururken... Çocuk aklı işte, şımarıklık, neyse peki senin olsun" demişti annem.

Oysa şımarıklığın katılmadığı tek duyguydu o kayık benim için.

Yadırgama bu sözümü.

Beklenmedik bir yerde beliriverir hep.

Yazlığa taşınma mevsimlerinde bile, oyuncak, başköşeyi alırdı. Basma bayrağı solmuştu giderek. Yaldızları çıkmıştı direğinin. Ama, gövdesinin kayganlığı artmış, ağacının rengi güzel bir balmumu sarısına dönüşmüştü. Ellerimin içinde küçük, kesin, dururdu öyle.

Dil öğrenmem için karar alındığı yıllarda unutmuştum kayığı. Beni Paris'e göndermişlerdi. Hiç olmazsa oradan okumuş gibi geri dönecektim. Döndüğümde kent çerçileri, bizim semtlere uğramaz olmuşlardı artık. Apartmanımızın üstüne çift daireden iki kat daha çıkılmıştı. Annemde perhiz çabalarına karşın yaşdönümü şişmanlığı başlamıştı. Babam briç oynamaya daha çok gidiyordu kulübe ve annem boş kalan zamanlarını değerlendirmek için bir hayır derneğinin çalışmalarına katılıyordu. Eşyalarımızı yenilemişti. Doğum günü toplantılarımı burada yapıyorduk. Salon duvarının en göz alan yerine yağlıboya portremi asmıştık. Çok ünlü bir ressamdı yapan, epey para ödemiştik ona. Çocukluğun silinmediği yüzde, yalnız, gözler inandırıcı olmayan bir bakışla doludur; on yedi on sekiz yaşın yüzdeki yerleşmemişliği...

Yıllar geçiveriyor hemen...

Annemin acılaşmış tereyağlarını, buzdolabında çok kalmış yemekleri hizmetçilere yedirdiğini o sıralarda görmüştüm. İnanır mısın, hiçbirine bir şey olmazdı.

Ben günü gününe yapılmış bir pastadan yemesem vallahi zehirlenirim. Şaşırdım onlardaki bu bünye sağlamlığına.

Hâlâ da şaşarım ya!

"Niçin anne, eskimiş yemekleri, acılaşmış yağları onlara veriyorsunuz? Onlar da insan" demiştim.

Holdeydik bunu söylediğimde.

Annem, ayakkabı değiştirip ev ayakkabılarını giyiyordu. Yeni gelmişti sokaktan, kürkü ıslaktı.

Demek yağmur yağıyordu.

Kıpırdamadan yüzüme bakmıştı. Yağmur, berberden yeni çıkmış saçlarının kabarıklığını yatıştırmıştı.

Her sözcüğün üzerine basarak konuşmuştu: "Acınıp durma. Onları tanımıyorsun. Daha çocuksun. Onlar düşünmeyi, acı çekmeyi bilmezler. Arada bir, 'Sıla' diye tuttururlar. Alırsın üç beş metre deli renkli pazen, verirsin ellerine, hemen unuturlar sılalarını da. Hayvan gibidir hepsi... Biz evlerimize alıyoruz da açlıktan, sefaletten kurtuluyorlar şükretsinler. Bunları bilmeden, öğrenmeden nasıl böyle saçmasapan konuşuyorsun, köylü parçaları için?" demişti.

Annem gibi olmamaya karar verme günüm belki o gündür.

Sokak dönüşleri soyununca, kayıcı tül kumaşlardan giysilerini giyip koltuğa otururdu. Yanına da fondan kutusunu alıp parmak uçlarıyla tuttuğu şekerlemeleri emerken dalgın dalgın karşı yapılara, bir yerlere bakardı.

Şakaklarına ustalıkla indirilmiş saçlarının dağınıklığı içinde on yedinci yüzyıl romanlarının dantelli sayfalarından çıkmış biri gibiydi annem.

Ben büyüdüğüm yıllarda babamın da göbeği belirmişti. Hiç şişman değildi oysa. Ama göbeği engellenemez bir biçimde bitiveriyordu zayıf gövdesinde.

O dönemde işleri çok daha iyi gidiyordu sanırım. Her söze, "Ben onlara dedim ki..." diye başlıyordu. Konuk geceleri mutfaktaki çanak tabak seslerinin yoğunlaşması çalışanlara ilgimi artırırdı. Annem, giyinmeden önce mutfağa girip gereken emir-

leri verirdi. Çünkü mutfak kokusunun öyle bir özelliği vardır ki insanın üstüne siniverir.

Yemekte, konukların tükenmez incelikleriyle birbirlerini ağırlama çabalarını izlerdim. O davranışların bıkkınlık olduğunu şimdi ben de anladım.

Babamın saçları dökülüp işleri çoğaldıkça annem daha telaşlı, daha aradığını bulamaz olmuştu o yıllar. Ben ders çalışırken, "Baban telefonla beni aradı mı?" diye soruyordu, yerli yersiz.

Oysa babam onu telefonla hiç aramazdı ki... Niye öyle tedirgin, kuşkulu olduğunu çıkaramıyordum.

O günlerin üzerimde bıraktığı etki; yağmur öncesinin kapanık renkleriyle dolu günlerin sıkıntısı, İran halılarına açılan kapılar, ad anılmadan sürdürülen telefon konuşmalarından oluşur.

Mutfaktakileri zaten unutmuştum.

Onlar da kendilerini anımsatacak hiçbir çıkışta bulunmazlardı.

Değiştiklerini, yerlerine yenilerinin geldiğini, annemin gündelik hesapları tuttuğu deftere bakarak sesli düşündüğü sırada anlardım.

"Mutfak masrafı artıyor. Yeni gelene bir görünmem gerekecek. Evine yağ, reçel taşıyor bu. Bana Recep Ustayı aratmasınlar. Hizmetçilerle birlik yaparlar. Bunları idare etmek ayrı bir yetenek canım" derdi.

O kendi kendine yüreklendirici konuşmalarını sürdürürken ben koltukta oturmuş Corneille, Racine ya da Molière çalışıyor olurdum. Biliyorsun tiyatroyu çok severim.

Annemdeki inanılmaz değişmelere büyüdükçe alışmıştım. Her duruma göre bir davranışı vardı onun. Bu da, dediğine göre, işlerini kolaylaştırıyormuş.

Şimdi çok yaşlandı.

Birdenbire oldu ama yaşlanması.

Gazetelerde, dernek çalışmalarıyla ilgili resimleri yayımlandığında, hepsinin arasında yüz çizgileri en dağınık çıkan o oluyor.

Hem öyle tuhaf ki, inanır mısın, şimdilerde bir gençliğini anlatması var, sanki ben tanıklık etmemişim gibi yaşamasına. En

parlak sözlerle beziyor durmadan geçmişini. Bacaklarının etleri aşağıya doğru birikiyor, yani ayak bileklerine doğru. Bazı sözcükleri durmadan yineliyor.

Ona benzememek kararım kesindir.

Ben çağdaş bir insanım.

Bunu kimse yadsıyamaz.

Dünyada önde gelen, oluşan her şeyi benimserim.

Kocam da öyledir.

Kimsenin bizden önce bir kitaptan, bir siyasal olaydan, sanattan söz açmaması için olağanüstü çaba harcarız.

Savunduğum şeyleri bizden ve Batı'dan en geçerli adlarla destekleyebilirim.

Görüyorsun, anneme benzemiyorum.

Onun her şeyi toptan kavrama yanlışlığına düşmüyorum.

Topluma katkıda bulunmanın yollarını her an aramışımdır, arıyorum da.

Yalnız geniş yığın'ların her şeyi anlayamayacağı kuşkusunu da atamıyorum içimden.

Yığının bir kısmını, biraz da bizde çalışan hizmetçilerden ötürü tanıyor sayılmaz mıyım?

Geçerli toplum ahlakına karşı çıkmanın yollarını denemiyor muyum?

Birgün kalabalıktaki kafa tutmamı hatırlarsın;

"Ben orospu değilim. Para için değil, zevk için yatıyorum. Bağnazlık edip durmayın!" diye. Yine en beklemediğim yanıt senden gelmişti:

"Daha kötü böylesi, onların durumunda bile değilsin. Üstelik evliliğinin üstüne titriyorsun, öteki burjuva kadınlarından ayrıcalığın yok ki!"

N'olur kalkma hemen.

Ülker şimdi kahve getirecek.

Bu da Kastamonulu.

Hizmetçilerin çoğu ordan oluyor.

Bize kapılanınca sırtını, üstünü-başını bir düzene soktum.

Öylesine hoşlandı ki değişiklikten, taklitçi bir maymun gibi.

Ben olmadığımda boyalarımın altından girip üstünden çıkıyor.

Galiba geçenlerde, parkta izinli bir asker avladı. "Senin gibi şöyle beyaz olaydım, hanım" diyor, şimdilerde. Dün gece, "Sevişmeyi nasıl kıvırıyor acaba bu köylüler" diye konuştuk kocamla. O işte, Japonlarla Hintliler yamanmış. Bazı kitaplarımız var bu konuda. Yanında kim olursa olsun, resimlerine baktın mı saldırırsın vallahi! Öylesine et dolu kitaplar.

Hiroşima Mon Amour geldi aklıma birden. Ne filmdi o ama! "Sen Hiroşima'da bir şey görmedin" diye yinelemesi yok muydu adamın, tam özetiydi filmin. Jules ve Jim'i de çok sevmiştim.

Bir ara öyle bir yaşantım da olmuştu.

Kahvaltı masasında iki erkekle ben karşılıklı...

İster istemez üstünlük duyuyor insan.

Üstelik bu değişiklik, bir sevgi söz konusuydu, ondan geliyordu yani.

Sanki adamla ben birbirimizi sever gibi olmuştuk.

Geçti gitti iki yıl önce.

Geçenlerde yattık da, bana mısın demedi ikimize de.

O şair olarak Aragon'u çok sever. İyi de okur. Benim Fransızcamı bilirsin, pratiğe dayanır daha çok.

Sevgiyi bir yana bırakalım.

Getrude Stein'le yeniden çok ilgiliyim şimdilerde.

Çocuk yapmadım.

Büyük sorumluluk, kolay mı?

Sanki çağımıza bir insan daha katmayla neyi düzeltmiş olacağım?

Şu değişmez dünyayı mı?

Buna da senin o yemek yeme kurallarını bilmez arkadaşın bir söz bulmuştu:

"Her kolaylık, ihaneti içinde taşır" diye.

Köylüler gibi yemek yiyor o. Acıkmışlığını belli ederek. Ben bugünlerde doyarak yiyenleri, doğrusu, kıskanıyorum. Biliyorsun, tek derdim bacaklarım. Yoksa cinsel çekiciliğim kolay zedelenmez. Ama bacaklarımın kalınlığı, yaşlı gösteriyor beni.

Sınırsızlaşmak benim özelliğim.

Ama bu günü gününe bir sınırsızlaşma değil. Çözümlenecekleri kavramak için yayılmak benimkisi. Güzel bir kadın olmadan öteye tüm çabam. Bunun kanıtlarını da katıldığım

şeyler açıklamıyor mu? Vietnam savaşı için çıkan tüm haberlere, bildiklerimize, çağdaşlarımızdan kim sırt dönebilir aydın olarak. Annemin bile ilgilendiği konular bunlar. Soruyor hep Vietnam'ı bana.

Arada kalkıp içeriye gidiyor. (Oraya buduar derdi eskiden.) Dudaklarının boyasını koyultup geliyor. Taşkın, birbirini tutmaz bir ağız çiziyor kendine. Yıllardır dudaklarının dış çizgileri yendi, yok oldu. Gerçekten katılıyor dünyanın kanamasına.

Dernek çalışmalarının gereği olan halkla yakınlaşmaları da var annemin. Gördüğü semtlerin tarihi güzelliklerini öylesine ince ayrıntılara dayanarak anlatıyor ki şaşarsın. Ancak onun öğreniminden geçmiş biri böylesine duyarlıklı olabilir.

"Oralar kurtarılmalı" diyor. "Çok yazık. Ailemizin kadınlarının, balenli elbiseler giydiği, Paris topuzları yaptırdığı dönemden kalmışlar. Ben de yeni yeni görüyorum. Gerçi pisliği, insanlarının yabaniliği dayanılır gibi değil. Birgün, bir kahvenin önünden geçerken ora delikanlıları en ağıza alınmadık biçimde sataştılar üçümüze. Ama hoş görmek gerek. Vallahi boynumuza dek kızardık."

İstanbul'un bilinmeyen kıyı-bucak yerlerindeki yaşantılar annemi etkiliyor. Nerde kaldı ki biz teknolojinin en alıp yürüdüğü döneme yetişkinliğimizde tanık olduk.

Ben küçükken, babaannem aynalarla çevrili bir odada (gardrobu, komodini, tuvaleti, boy aynalarıyla) gürboyu yatağında yatarken saçlarını ince bir tarakla dışa doğru kabartırdı. Tirşe rengi yatak örtüsü, tombul, yaygın kollarının aklığını iyice belirtirdi. Çin porseleni çay bardaklarından içtiği akşam çaylarında, et sulu özel galetalarını yumuşatıp yerdi. Elleri öylesine buruşuktu ki buruşukluklar örtüşüyordu birbirine doğru.

Birgün beni yanına çağırmıştı.

"Her gördüğün yeşil taşı zümrüt sanmamalısın" demişti.

Ben elimde tahta kayığım ona yaklaşmıştım.

"Gerçek zümrüte kara bir cam bakıcıyla ışığa tutup baktığında, içindeki pırıltı pembeye döner. Sahteleri yeşil kalır. Unutma bunu. Bunları bilmen gerek. Sen büyük bir aileden geliyorsun. Başka birgün yine sıvışabilirsen... (bu sıvışma sözcüğünü benden öğrenmişti) hemen gel. Ben sana öbür değerli taşlardan

anlamayı da öğretirim. Anan bırakırsa tabii... Çünkü onun ne mahalle karısı olduğunu bir ben bilirim. Ölünce değerli mücevherlerimi yalnız sana bırakacağım. Sen oğlumun çocuğusun. O kadın bunları yakıştıramaz kendine. Onları taşıyabilmek kökten sürüp gelince olur ancak."

Konuşması bitince beni hemen unutmuştu.

Odadaki havalandırılmamış, sinmiş ihtiyarlık; her yana gerekli gereksiz örtülmüş goblen örtüler, fildişinden oymalı sırt kaşıyacağı, arkasında resim olan el aynası beni çok oyalardı.

Babaannemin yanına beni bırakmazlardı. "Büyük hanımefendi istirahat ediyor" denirdi herkese.

Şimdi annem babaannemin yarım kalan sözlerini tamamlıyor. Doğru mu bilmem söyledikleri? Çünkü anlattıkları çoğunlukla tarihi bir İngiliz filminin dekorunu anımsatıyor.

Biz gerçekçi olduk.

İlk cinsel denememi okulda bir kızla yaptım.

Anlattıkları gibi hiç de parlak değildi sonuç.

Bir kıllanma duygusu sarmıştı beni.

Erkeklerle olanlara da başladığımda anladım ki çok tat alınmasa da alınıyormuş gibi görünmek gerek. Üyelerini erkekler, coşkuyla birbirlerine anlatıyor. Toplandığımız gecelerde dostlarımızda buna tanık olurum hep. A, şimdi beni soğuklukla, ilginç görünmek için çok adam değiştiren biri olmakla suçlayacaksın! O bakışını tanıyorum iyice. Değil, değil, inan ki değil...

Biz hepimiz böyle yaşıyoruz.

Bu çağımızın gereği olan bir eğilim. Artık içgüdülerimizi zorlamanın yersizliğini öğrendik. Freud bizi uyardı. Batı'daki çıplaklığı, kendini gösterme eğilimini görmüyor musun? Yakında bakarak cinsel doygunluğun yolunu bulacak dünya. Kalabalıklar, geniş alanlarda, toplanıp pornografinin coşturucu etselliğini tadacak. Eti çoğaltıp, eğriltip, çarpıtıp deneyeceğiz bitirinceye dek. Etler, beyinsiz, yaşamasız, anısız, bacak araları gergin, atıp duran etler, coşkunun doruğundan düşüp düşüp yeniden tırmanacak.

Sevdanın öldüğünü siz hâlâ görmediniz mi?

Müzik çalabilir miyiz?

Beethoven istersin sen, ben sana yeni bir şey çalacağım.

Bugünlerde Josè Feliciano adı var önde. Adamda da bir ses var yani, baş döndürüyor...

Biraz kadınlığını kullanmalısın. Her kapıyı açan o.

Hem bana ikide bir, "Niçin sevmediklerini aşırı övüyorsun" deme.

Onlar hoşlanıp beni sevsinler istiyorum.

Sevgileri işimi kolaylaştırır.

Bezgin bir cinsel yaşantıya düşülüyor evliliğin sonunda. Ama iş ilişkileri, aynı çevrelerden gelen paylaşmalar, çıkarbirliği, ister istemez sürdürmeyi önemli kılıyor.

Senin deyiminle, "Kokınuş da olsa bir şeyleri ucundan dişleyip duruyorsun."

Erkek düşkünlüğümü Freud'la açıklıyorum yine. Onda her sapmanın sonsuz doğruları var..

Babamı yakışıklı bulmadım hiç. Belki çok ufakken ilk cinsel uyarılmayı onun kucağında, kokusunda, erkek kumaşının eti dalamasında tatmış olabilirim. Ama onu bilmeye, görmeye başladığımda, büro adamlarındaki o yassılmış, yumuşamış gövde benim için çekici olmamıştı.

Yaşamımdaki temel ses hep bu oldu. Ailemi aşmak, ilginç bir kadın olmak. Bunun gerektirdiği her şeye dört elle sarıldım, biliyorsun. İşten kaçmam. Çalışmam gerektiğinde hep çalışmışımdır. Yeter ki, yeteneklerimi en parlak biçimde ortaya koyabileceğim bir gösteri olsun bu. Kocam da beni, işimde, derin görüş olanaklarıyla desteklemiştir. Yani şimdi, bunları bırakıp cinsel hayatımızı toplu yaşıyoruz; buna gereksinme duyuyoruz, diye yeniden kurulması, düzeltilmesi gereken şeyler var, diye mi düşüneceğiz kişiliğimizde. Bu bence tutuculuk. Hem senin karşında özeleştirimi yaparak içtenliğimi hep ortaya koymuşumdur.

"Özeleştiri bir yanlışı düzeltmek için yapılır, yoksa Hıristiyanca bir yaklaşımla günah çıkarmak için değil" diyorsun.

Sen anlamıyorsun. İnsanlarda, Freud'un yazdığı gibi, mazoşizm ve sadizm bir aradadır.

Her şeyin kökü cinselliktir.

Ben küçükken (bilirsin evdeki hizmetçilere nasıl davranırım senin yanında, görmüşsündür sevecenliğimi), büyük çamaşır günleri kirlilerle dolu torbaya dayanıp dururdum. Dadım, aş-

çı, hizmetçiler beni oradan çekemezlerdi. İş saatlerini annemin kesinlikle ayarladığını bildiklerinden, çalışanlar tedirgin, telaşlı benim gönlümü yapmaya uğraşırlardı saatlerce. Anca isteyince çekilirdim oradan. Annemin dışında kimsenin beni ağlatmaya hakkı yoktu ve ben bunu alabildiğine kullanırdım. Çamaşır yıkayan kadın dışardan geliyordu. Makineyi bozmadan çalıştırmayı iyi bilirdi. Başına bağlı al örtüsüyle her yanı ak çinilerle döşeli çamaşırlıkta koyu bir leke olur, dururdu. Bir o, bir şey demeden benim çekilmemi, oradan çıkmamı sessiz beklerdi. Bakardı dosdoğru bana, ben kirli, ağır, yumuşak, tıkışık yığına dayandıkça, öyle, bakışını düpdüz bir yana kaydırmadan bakardı. Gözlerinde koyulaşan, engellenmiş, sert bir şeyler olurdu. O bakışın artması, çaresizlenmesi için direnir dururdum ben de.

İkimiz de birbirimiz için kötülük dolardık.

Buydu beni kışkırtan . O çocuk oyununu ve kıymıksız kayığımı anarım arada. Kirli torbası annemin koltukaltları gibi kokardı.

İyilikseverliği artık öğrendim.

İnceliklerle, derin alıntılarla dolu eğitimin değerini bilirsin. Bunları ve edilgenliğimi kadınlığımın tatlarından sayıyorum. Moda diye değildir, her yeniliği, irkilticiliği edinmem. Uzak bakışların şimdi değişmiyor, beni izlerken. Çocuk doğurmuyorum ya, çocukları sevmiyorum demek değildir bu.

Gebe kaldığımda üç ay aldırmıyorum onları. İçimde canlı bir şeyin varlığını duymak istiyorum. Arada elimi karnıma götürüp yeniyi, yaşamaya hazırlanan bir şeyi, gizi, insanın ilk belirmesinin yerini okşuyorum. Erenköy'deki, uzak, dinlendiren bir yaz geliyor aklıma. Çam kozalakları çıtırdıyor; gerçek, yitirilmiş bir güzellik kayıp gidiyor. Binlik ışıklarda parlatılmış nikel, yüz derecede kaynamış, işbilir gereçler tınlıyor kulaklarımda. Canın dölyatağından kesilişini, ne denli uyutulsam da bir incecik çizgi olarak duyuyorum. Anlatılamaz incelikteki o çizgiden öteye kan taşmıyor gibi. İş bittiğinde dölüt, lağımlara dökülüp kentin altlarından doğru yok olup gidiyor.

Onu da unutuyorum, tıpkı kayığım gibi.

"Her şeyi deniyorsun, yaşamıyorsun" demiştin.

Gitme.

Biraz daha kal.
Bana doğduğun ilçeyi anlat.
Niçin olamadık seninle?
Bu alçakgönüllülüğü göster.
Buraların yeniden söylenecek yanı yok, biliyorsun.
Ama senin yerlerini duymak, bilmek isterdim.
Denizi seversin. Denizsiz bir yer oysa orası, söylemiştin. Bak bu kattan biz hep deniz görürüz.
Paltonu alayım mı?
Hadi çıkar.
Ufuk çizgisinde bir gemi var.
Gördün mü? Üstüne aydınlık bulutlar kümelenmiş.
Paltonu alayım mı?
Artık bir daha uğramayacağını biliyorum çünkü...
Hemen kalktın...
Saat kaç?

"İlk gördüğüm günden beri dostlarıyla olan paylaşmasını anlatır durur. Doğru da... Salt ayıplarını, övünmelerini paylaşır bunlar, acıları yoktur ki... Ülker diye ad taktığı yeni çalışanı da tamahlandırmaya başlamışlar kentli olmaya. Üşenmeden, ince bir öğreniyle edindikleri davranışlarının altındaki ağuyu azar azar aktarıyorlar çevrelerine. İlkten onurlarını kırıyorlar dıştan gelenlerin. Çünkü arsızlığın örtmeyeceği hiçbir davranış yoktur. Bunu iyi biliyorlar.
Bir de tutturmuş, konuşsana diye.
Neyi, kime anlatacağım?
Sağırlığını unutmuş.
Gerekir mi üstelik?
Beni uğurlarken Ülker'i izledim bugün.
Kuru, yerleşmemiş davranışları yok.
Demek alıştı, unuttu.

Ülker'in ne kalmıştır aklında Kastamonu'dan, köyünden?

Güçlük, ilenmek, ağıt...

Ağıta karşın belki bir düğün havası da çıkarabiliriz içinden Ülker'in. Şu sıra, köyünden iyice uzaklaşmadan. Bir Ülker'le işi çözebilseydik, konuşurdum.

Beni yargıla, diyor, ikide bir... Hadi canım! Ben onları yargılamayı hak etmeliyim.

Çalışıyoruz bunun için, hiç boşluksuz, sızıntısız. Biz de işi kolaya alacaksak. Ülker'in alıştırılması, tamahlandırılması onlara kalır.

Tıs yok koca apartmanın içinde, daha kalkmazlar.

Saat olsa olsa dokuzdur.

Elleri değer mi bu saatte kalkmaya!

Niye peki?

Bana ne oluyor böyle?

Özenli, gürültüsüz adımlar atıyorum. Kendimi kapıp koyversem, kimsenin duyacağı yok.

Bunların erkeni, sabahı on bir on ikidir.

Birkaç kez gene inadına gelmiştim erkenden.

Kapıcı, köpeğe benzemez bir köpeği hava aldırmaya çıkarıyordu, girerken içeri. Aykırı bir bakışla süzmüştü beni. "Kim ola ki bu saatte?" Her çeşit işe koşulmasının getirdiği bir anlamsızlık vardı yüzünde adamın. Dallanmış budaklanmış gövdesiyle köpeğin faremsi çirkin gövdesini daha bir seçilir yapıyordu. Halılarla kaplı merdivenlerden çıkarken, "Asansör var hanım kardaş" demişti ardımdan. Şivesi diriltmiş, ısıtmıştı onu. "Başüstüne"yi burda da sürdürüyordu, birden kavramıştım. Boyun eğmeyi küçükten öğretmişlerdi. Yakacak, barınacak derdi olmadan, hem de üste para alarak, teneke başı tahıl ne düşer, diye dertlenmeden yaşamak, her eveti içeriyordu.

Faremsi köpek, çekelenip durmuştu ben kıvrımını dönenedek merdivenin. Artık ırgatlığı unutmuş elleri, yine de eski genişliğini, büyüklüğünü yitirmemişti. Köpek bir eline sığardı, alsa, kapıcının. Kendisine hiç yakışmayan, o yozlaşmış köpeği nasıl da yadırgamıyordu! Kimbilir kaç yıldız buralarda kaybolmuştu. Şöyle bir paldır küldür ineyim aşağıya, halısız yana basarak topuklarımın üzerinde. Yaşamalarındaki rahatı korumayı da

bir bilirler ki. İnsanları seviyoruz, değil mi, der durmadan.. İyi ki kurtuldum kibar takımından da, verdikleri işten de. Ne kolay ya insanları sevmek, kentliler için. Kalın, kavi, özenli kapıların ardında uyuyanlarla, hiç güneş almaz kapıcı katlarındaki kalın saç örgülerinden öte utançları olmayanları bir arada sevmek tam bunların harcı. Öylesine sevgiye yokum. Toptan sevgilerin içerildiği bakış açıları bana göre değil. Kesinlikten uzak, kolaya yakın ne varsa seçmişler. Yok canım. Sevmek tabii, topunu birden sevmek yanlış. Denizanası gibi yavşak, şu atamadıklarımızı...

Ne o, bu sabah kapıcı köpeğiyle çıkmamış daha.

Belki de çıkıp parkın yolunu tutmuştur bile.

Sıska yaratığı avucunun içinde sıkıvermek gelmez mi aklına!

Bıraktığı yerlerin güzel, ıslak, kalın burunlu, acar çoban köpeklerini bu denli çabuk unutmuş demek. Yadırgar adam o fareyi. Parkta, bu saatlerde, toprak daha nemlidir. Nem her otun ayrı kokusunu tanıyana seçtirir otları. Bir erkenci simit satanla bakışır kapıcı. Otları bilenlerin duygulanmaları alır götürür gurbetçileri. O sıra çoban köpeklerini koyuvermeli, mavi dikenli bir yamaçtan sürüp iniversinler aşağıya, savunucu, dövüşken. Hemen görür elindeki hastalıklı yaratığı kapıcı, biliyorum ve dayanamaz. Yeter ki unutturmamalı.

Caddede kaldırımlar boş, ama taşıtlar var gidip gelen. Ara vermezler hiç gidip gelmeye bu kentin taşıtları. Yaşamada, kentliler, nöbetleşe yer değiştirirler. Gece eğlence yerleri, kabuklu parlak görüntülerini, sentetik renklerini dayar burnuna tümünün. Mutlu olmanın yolları açıktır onlara. Ne istenirse vardır. Aslında istedikleri kolaydır, verilir. İş parada.

Yürüsem şöyle denize doğru.

Deniz bile çok zenginlere özgü yerlerde yayılıp duruyor. Ferahlık, görüntü özenle korunuyor buralarda. Park bahçıvanları her mevsimin yeşilini suluyorlar durmadan.

Öğretmenlik sınavlarına katılma çalışmalarına başlamalıyım.

Lisedeki cıvıl cıvıl arkadaşlarımı üniversite yıllarında yanımda bulamadım. Çoğu yarıdan döndüler. Sınıfımın en zekileriydi çoğunluk dönenler. Eğitimin yanlışlığıydı onları döndüren, bunu şimdi iyice biliyorum. Bir Nahide vardı, bir Sezai vardı,

kovuşturma açılmış kitapları edinip okuduğumuzda ders aralarında birbirimizi taşkınlık dolu aramalarımız, o yaşta bile bulduğumuz doğrular, onları üniversiteye dek getirmeliydi.

Elbette öykünürdük birbirimize. Bir ara defter kıyılarını çiçekle bezeme işi alabildiğine yayılmıştı okulda. Erkek arkadaşlarımızın çoğu, bu çiçek yapmayı, kızlara vergi bir tutum diye önemsemez görünüyorlardı.

Sezai birgün yanımıza gelip, "Yahu benimkine de iki çiçek çiziktirsenize" demişti. "Şöyle koca günebakanlardan olsun. Çiçek sevmemenin erkeklik şanı olduğunu da kim çıkarmış?"

Amma da kıvanç duymuştuk bundan, Nahide'yle. Ben saçak saçak bir günebakan çizmiştim de yazı için yer kalmamıştı sayfada. Canlı, sıcak, aydınlık çocuklardı.

Nerde peki onlar?

Büyük Türkiye haritasının asılı durduğu dalga dalga badanası kirli, tabanı ahşap sınıfımızın gürültüsü, gerçeği olan arkadaşlarım. Kırdılar sizleri, ezmeye kalktılar, ezdiler de. Türlü yolları denediler. Deneyenler de yanlışlarını belki de bilmiyorlardı. Bileydiler hangi insan yüreği dayanırdı dört bir yana dağılmanıza. Anacığım son mektubunda yazmıştı.

"Şaşacağın bir haberim var. Senin okul arkadaşın Nahide bize geldi geçenlerde. Yakınımızdaki bucağa kocası atanmış da. Tanıyamadım. Yaşından çok bir hanımlık gelmiş üstüne, kocamış sanki. Hani o bahçede, evde, teyzeceğim teyzeceğim, diye elimi yüzümü çokça öpen Nahide kıza benzemez bir şey olmuş artık. Aramızda, durmamacasına seni konuştuk. Kocasından pek de yakınır değil, kendi söylemesi. 'Biraz barı, biraz rakısı var, erkek kısmı değil mi teyzeciğim,' diyor. 'Bunlar yüzünden ev bark yıkılmaz ki! Beni de hoş tutar tutmasına. İki çocuğum oldu, ikisi de oğlan. Kocam bugün inecekmiş kasabaya, çıldırdım. Sormadan, demeden atladım cipin önüne. Bendeki direnme hiç görmediği, bilmediği gibi. 'Belediye reisiyle işim bitene dek teyzemi göreceğim' dedim. 'Sabahın kömründe ha, el evinde?' dedi. Bilir mi ya bir yaz lise sınavlarına Hatice'yle hazırlandığımızı. Sizdeki yatılı konukluğumun tadı, her yıl daha artıp daha değerleniyor. Duruldum. Eskisi gibi çarpıntılı beklemeleri yitirdim. Yalnız geceler geçirmeye alıştım. Çocuklarımı yatırıp elime örgümü

alıyorum. Ormanların kararmasını, korkunçlaşmasını içimde duyuyorum. Saat bir türlü gece yarısına varmıyor. Evli kadınlığımın baş eğişi üstüme üstüme doğru dirilince liseye girme yazını çıkarıyorum hemen içimden. Canım teyzeciğim yakışık alsa sizi yine bağırtarak uyandırarak kavrar, sofada dört döndürürdüm. Anar musınız siz de o yazı? Belki de bir bana kaldı o, güneşiyle, huzuruyla. Çünkü ben yeni bir şey kuramadım. 'Sınıfta kalırsan şart olsun alırım okuldan,' demişti babam. 'Hem sabalu sabah edip hem de ders kitabından başka kitapları okumalarına bakıyorum da sen adam olmazsın, diyorum. Kadın dediğin evine yakışır.' Direnmiştik Hatice'yle birlikte. Ben sınıfta kaldım. Ertesi yıl bir kısmet çıktı dediler. Evlendim. Hep ev eşyası armağan etti düğün konuklarımız. Bir teki bile özendiğim, adlandıramadığım, doğrudan benim kullanacağım bir şey getirmediler. Gerçi Erzurum'dan sonraları bana gümüşler aldı kocam; ünlüdür gümüşçülüğü diye Erzurum'un. Kocamın, o yıllarda, artık lacivert damatlık elbiseleri ütü parlağı olmuştu. Şimdi Doğudan atandık bu yana. Bileziklerimi de Urfa'dan ikinci oğlumun doğumunda aldık. Türkçesi altın bilezik takardı da az gülmezdik kadına. Kadın olmanın gereklerinden böyle süslere alışmak. Ben de alıştım. Ne de inanmıştım kendime, yaparım ederim diye. Güya doktor olacaktım da... Lisede bir yıl döndüm diye alıverdiler. Belki de böylesi uygundu. Tersini düşünmeye gücüm kalmadı.'

"Doğudan kalın tüylü battaniyeler almışlar. Birini bize armağan getirdi Nahide. Bu yaz geldiğinde görürsün. Bir güzel gömülüyor insan, okşanıyor elleyince, uysal bir örtü.

"Giderken çok üsteledim, kocasıyla, çocuklarıyla gelip, konuk olmasını, 'Yok teyze, toplu gelirsek hiç tanıyamazsınız beni' dedi. 'Kapıyı açtığımızda boş boş baktınız ya bana. 'Ben Nahide, teyzeciğim,' demeseydim, belki çıkaramayacaktınız yakınlığımızı. Oysa topu topu altı yedi yıl oldu görüşmeyeli. Ben sizleri, bu evi hiç unutmadım. Bana unutturmadılar ki.'

"Ya yavrum, şeftali tenli, büyük ağızlı, şen şakrak güleç Nahide durulmuş. Vakitsiz durulmuş taze. Çıkıp gittikten sonra biz de Nahide'ye haksızlık yapmışız gibime geldi. Öyle kalın verev paltolara bürünüp koluna çanta asacak kızlardan değildi. Nasıl yaptılar Nahide'yi böyle? Gene de kocası devletin bir memuru,

aç açık kalmazlar. Unutmayayım, sana yazmamı sıkı sıkı üsteledi. Erzurum'dayken çocuk düşürmüş. Havale gibi şeyler gelmiş üstüne. Bakınmaya gittiği alayın doktoru kitap mitap okumayı yasaklamış. Boş zamanlarınızda konuk günlerine gidin, yün örün demiş 'Hatice üzülmesin' diyor. 'Adamın salık verdiği şeyler iyi geldi. Sağlığım düzene girdi. Beynimi kalın bir durgunluk bürüdü. Gittikçe daha geçimli oluyorum. Biz başaramadıklarımızı Hatice'ye bıraktık. Hepimiz için çaba gösterecek. Kan kardeşimdir, unutmasın umutlarımızı.'"

Nasıl unutabilirim Nahide?

Kirazların pıtrak gibi açtığı, bahçemizin baştan savmalığını yok ediverip her yanı kaplayan baharı. Sonra sürüp gelen yazı, ikimizin, yazın ateşböceklerinin karanlıkta kırık dökük ışıklarıyla kıpırdadıkları yaz bahçelerinin gecelerini. Her yandan basan, içimizi sarsan ot, çiçek, böcek hışırtılarını. Umutlarla genişleyip büyüyen, bizi bekleyen gençlik yıllarımızın içine doğru geçişimizi, unutabilir miyim? Yaşadığımız ilçede lise olmadığı için bir başka kente, büyüyüp tek başımıza liseye girmek için gidecektik. Sen doktor, ben mühendis olmak için İstanbul'a varacaktık. Denizi görecektik. Üniversiteye girdiğimizde onurumuzdan ne olacaktık kimbilir... Bizim ilçede ortaokula başlayan saygı görürdü, bilirsin. Ne derdi büyüklerimiz?

"Bunlar iyice mektepli oldular. Bizi beğenmezler elbette."

Ama her okuma sözünün yanına gene de bir evlenme eklenirdi.

Biz başkaydık.

Anlatacaktık büyüklerimize anlayacaklardı.

O yaz da ağaçların gövdesi güneşte yansıyordu. Tümüne su yürümüştü. Kütür kütür aydınlığa geriniyordu kirazlar. Birden daha önce düşünülmüş, sevgiyle saklanmış sözü aynı anda söyleyivermiştik:

"Kan kardeşi olalım."

Öbür arkadaşlarımızı bundan ayırdığımıza üzülmüştük hemen birkaç gün sonra. İki kişi kan kardeşi olmaz, bu arkadaşlarımızı bir yerde bırakmak olmuyor mu diye sormuştuk kendimize.

Ne denli inançlıydık!

Herkes Anadolu'ya dağılacaktı.

İlçemizden tren geçiyordu; oraya Anadolu demiyorduk.

Düşünüyorum da bu düşünce hâlâ doğru.

İnsanlarımızı tanımaya varacaktık. Bir yerde yanılmıştık, o yaşlarda bunu olağan görmek gerek. Şimdi salt acımayla düzelmeyecek olanı biliyoruz. Haklı olanlara haklarını savunmayı öğreteceğiz. Öğrenecekler de, öğreniyorlar da. Çünkü temelde tek güvenilecek çıkıştır bu.

Anacığımın mektubu beni günlerce üzdü.

Daha karşılık yazamadım.

Şu kargaşalığı temizledim ya.

Oh, rahatladım biraz!

Öbür işlerime daha çok vakit ayırabilirim; asıl önemli olanlara.

Bizim ilçe yeşilliğin bitiş noktasıdır.

Tren ilçeyle bozkırı böler.

Tren sesi bozkıra çok yaraşır.

Büyük çınarlar hüznü göğüsler hep.

Bozkır öyle mi ya? Uzantısında yayılır gider tren sesleri.

Kasabamızın çocukları baharda, yazda kiraz sepetleriyle, salt çam ağaçları yeşil kaldığında da ayva dolu kesekâğıtlarıyla gelip giden trenleri uğurlarlar. Yolcu müşterilerden alıcı az olunca çömelip kiraz yemeye başlarlar. İstasyonumuzun gölgesi, ağaçlarının bolluğu ünlüdür. Bir iki topal köpek şaşkın, yorgun gezerler tren raylarında. Musluksuz çeşmeler durmaksızın akar. Çünkü dağların dorukları hep karlıdır.

Ben küçükken tüm ilçenin ahşapu yapıları. Altları dükkân, üstleri evdi. Pencerelerinin perdesi açık tutulmazdı gündüzleri bile. İnce elörgüsü seyrek dantel perdeler örtük olurdu. Ev altındaki dükkânların çoğu nedense nalburiye ya da marangoz dükkânlarıydı ve buraların geleni gideni de erkeklerdi. Erkek kız okunan ortaokulu doğal sayan kasaba halkı, kadın yüzlerinin çokça görünmesine karşıydı. Kasabamızın ormana yakınlığından ötürü mahpushanede (hapisane denmezdi, çünkü bu sözcük değişimi mahpusların durumunu hafife almak olurdu) tahta işçiliği ilerlemişti. Mahpushanede yaşayan bu şanssız, kadersiz adamların yaptıklarıyla kasabamızın erkekleri evlerini döşüyorlardı, "Tanrı'nın kadersizleri beş on kuruş kazansınlar" diye.

Bizim eve de daha iskemle girmeden iki masanın birden alınması bu yolla olmuştu.

Ben taslak halinde, köksüz sapsız uygarlık özentilerinin oynandığı bir evden gelmedim.

Tahtaları ovulmuş odaların, saka kuşlarının kaynaşığı bahçelere açılan çekmeli pencerelerin, sarnıçlara yaz sıcağında bırakılmış gevrek karpuzların, sert kışların oluşturduğu bir evdi orası. Yaşanan büyük oda ısıtılırdı yalnız kışın. Toplanırdık kış odasına. Cin mısırı ancak babalar uyuduğunda patlatılırdı. Erkekler ağırbaşlı, az konuşur adamlardı.

Kat araları, sofalar, boşluklara açılırdı.

Yandaki evlere ara kapıyla bağlantısı olan evlerdi, bizim evlerimiz. Zor ısınırdı, alabildiğine eskimişti. Kışın kat kat giyinilirdi. Bir sobanın çevresinde toplanıp elimiz yüzümüz ısınmış, babanın uykusu gelsin diye beklerdik. Baba en istenilen zamanda çekilirdi. Nasıl olurdu bu bilmem. Ne usta bir bilinçti, gerekince kalkabilmek. Annem "Hadiyin!" deyince dağılırdık odaya. Herkes yerinde bekleyen büyük oyunun gereçlerini çıkarırdı. Cin mısırlarının gevrek patlamaları içinde birden beliren uykumuzu engelleyip sonuna dek dayanırdık. Bizi soba yanan odada yatırırlardı. Ama soymadan. Tam tersine, biraz daha giydirip. Gece uykuya vardıktan bir süre sonra evin kol vermiş ahşap örgülerinden soğuk dolardı odaya.. Sabahları "Ya," derdi annem, "bir de, yeter yeter diye diretirsiniz. Uyuyanın üstüne kar yağar."

Bize evlerimizin eskiliğini hiç belli etmemişlerdi.

Ne kadar severdik evimizi.

Dirlikli insanlarımızın yönetip can kattığı yapılardı tümü. Yazın koyu sıcaklarında, öğlelerde, meyvelerin olgunlaşıp ağırlaşarak toprağa düştüğü saatlerde inanılmaz bir serinlik olurdu. "At koştur istersen komşum, ne ferah sofa" denilen sofalardı. En beklenmedik yerlerde pencereleri vardı. Bir çocuğun günün birinde şuradan dışarıyı görsem deyip bakıvereceği budaklı içerlek pencereler... Yıllanmış ağaçları, yıllanmış behçeleri, çıkıklı kovaların salındığı acı su kuyuları olan evlerdi.

Dört kardeştik, bir kız üç oğlan.

Art arda doğup evi küçük çocuksuz bırakmamıştık.

Öbür evlerde amcalar, dayılar, yengeler, halalar, onların, sayısı on beşi bulan çocuklarıyla bir arada, gürültü, sıcaklık doluydu yaşamamız. Kalabalık evlerin bitmez savrukluğu, canlılığı sürüp giderdi ortalıkta. Ara kapılar, sabah mahmurluğu savulunca açılır, birbirimize girerdik hemen. Büyükler bizi sarıp yönetiyordu ama bu, sözlere değil yaşamaya dayanıyordu.

Kutsal babaların eve dönüş saatlerinin saygınlığına kimse değmeye cesaret edemezdi.

Çocuklar ancak dayılarına ya da amcalarına şımarabilirlerdi.

Babalarına böyle bir davranışta bulunmak bağışlanmazdı hiç. Belki kundaktayken yapılan şakalar olmuştu babalarıyla aralarında. Bu bilinmeyen şakalar salt babaların anılarındaydı.

Evlerin gelinleri peş peşe çocuk yapıp sözü geçer duruma gelince, en genç gelin yanlarında olmadığı zaman, yaptıkları ve tez unuttukları eleştirileriyle kavrarlardı onu. Birkaç yıl sonra sağlam, gülümseyen kadınlarımıza yeni gelin de katılırdı.

Ben ilkokula başlamadan bir iki yıl önceydi ailenin erkeklerinin Demokrat Parti - Halk Partisi uğruna bozuşmaları.

"Handiyse kanlı bıçaklı olacaklar canım. Komşulardan utanıyorum" diyordu annem. "Ne bu koca adamların yaptığı? Aynı kahvelere gitmiyor, ayrı dükkânlardan alışveriş ediyorlarmış. Geçenlerde Dursun'un Tayibe'ye rastladık hamamda, kasabadakiler, ne yapacağımızı şaşırdık diyorlarmış. Birinin selamını alsak öteki bizi selamlamıyor. Particilik işi adamakıllı kızıştı bunların arasında. Aynı kaldırımlardan bile yürümez oldular. Bu da Allah'ın bir hikmeti, demiş Tayibe, komşuya."

Ailemizin en son gelin olup duvak takmışı Zişan Yengemin kocası Rüstem Amcamın bir sözü sonunda, arabölük kapıları sıkıca kapatılmıştı.

Zişan Yengem, kocasının bu anlaşılmaz densizliği nasıl işlediğini bilemiyor, anneme sarılıp ağlayıp duruyordu. "Ablacığım niye böyle kapıştı bu erkek kısmı, anlamadım. Evimizin tatlı ekmeğini tatsız yapıyorlar."

Zişan Yengemin Rüstem Amcama olan sevdasını biz bile biliyorduk. Öbür kadınların hiç boya, süs yapmamalarına karşın, dediklerine göre, Zişan Yengem, yanak allığı kullanıp belini, ince görünsün diye, cendereye girmiş gibi, mumla katılaştırdı-

ğı patiskayla öylesine sıkıyormuş ki, hamamda çıplak etine yer etmiş kaytan gibi izi görmüş herkes. Az daha illetli sanacaklarmış. Mutfakta bunlar konuşulurken bizler, bahçenin çıkışındaki çimentolu yerde bez bebeklerimize salıncak kurmaya uğraşıp Zişan Yengeyle ilgili konuşmalara kulak kabartırdık.

Kardeşim Mehmet, birgün çomaktan atını bırakıp, açıklamıştı bize Zişan Yenge için düşüncesini: "Tiyatro kızı mı bizim yengemiz? Niçin orasıyla burasıyla uğraşıyor? Rüstem Amcam onu beğenip aldı. Dudağını kızartıp gezdiğini de herkes duydu" demişti.

Mehmet bu konuda yanılıyordu. Zişan Yenge salt yanağını boyuyordu duyduğumuza göre. Gene de Mehmet'i uyarmamıştık. Küçüktü canım, olsa olsa dört yaşında bir sümüklü oğlan.

Annem ara kapıların kapatılma olayına ilk günden karşı çıkmaya kalkışmıştı.

Bahçe yönündeki odaya girip babamla bir süre kalmışlardı.

Girdikleri odada yazları otururduk. Pamuklar orada atılırdı. Hallaç atılırken çıkan, kirişin gergin tınılı sesi, yazın sıcaklığını sarı sarı duyururdu eve. Konuşmanın sonunda çıkıp yanımıza geldiğinde annem, bize bakmadan mutfağa yönelmişti. Kardeşlerimle benim içime acıklı şeyler doğuyordu.

Babam gidip ara kapıyı kara demir anahtarla kilitlemişti. Anahtarı da anneme vermişti.

"Üstünde durmasın, hanım. Çocuk kısmı isteğini gemleyemez. Sizin Halk Partiniz yol işlerini köylülerin tepesine jandarmaları dikip aç bilaç çalıştırarak halletti diyen Rüstem olacak adam da, Barısı da, bütün onun gibi düşünenler de bu eve adım atamaz. Sen de dirliğimizi bozmak istemiyorsan, bu işi sakın arama, bulma."

Annem mutfaktan, tanımadığımız bir sesle, yanıtlamıştı babamı: "Ama efendi, çocuk sayılır Rüstem daha. Baba olmadı. Hoş görmeliyiz. Zişan da üzüntüden bitmiş, ne bu canım? Sizden uzak şeylere özenip hır gür çıkarmak yakışık alır mı? Ne diyeceksiniz, konuşmayacaksınız, diye. Şuncağız sübyanları da hışım kötülemeye alıştıracağız. Annemgiller demişti görücü geldiğinizde, inanmamıştım. Kara inadı vardır, iyidir, hoştur ama, diye, Yalan'ı da billahi de doğruymuş."

Sözlerini tamamlayamadan babam sokak kapısını çarpıp gitmişti. Yasağın ertesi günü annem kapıyı açmıştı hemen. Bozuşmayı önleyememişlerdi gerçi ama, bu annelerimizin, yengelerimizin yakınlığını daha da artırmıştı. Çünkü sırdaşlığa da başlamışlardı. Hemen bizim mutfağa doluşmuştuk.

"Aynı çeşmelerden su içmesindi erkekler."

Yemek tahtası çekilmişti ortaya. Sözleri birbirinin ağzından alıyorlardı. Öylesine haklı buluyorlardı kendilerini.

"Ya...", "Elbette!", "Olur mu ya canım!"lar sıralanıyordu peş peşe.

Kocalarını, enişte lerini deli olmakla, akraba karalamakla suçluyorlardı yürekten. Mutfakta bir o yana bir bu yana seğirtirken birbirlerinin peşi sıra ayrı işe gereksiz el atıyorlardı. Bu aile içindeki umulmaz gediği kapamak için aldıkları kararın kesinliği bir anda eski güvenlerini, eski sevinçlerini getirivermişti mutfağın ortasına. Bizler öylesine görmüştük ki aralarındaki hoşnutluğu, bağrışa, çağrışa fırlamıştık bahçeye. Ardımızdan annem seslenmişti: "Gürültü etmeyin. Hacı Teyze üç aylarını tutuyor. Namazına, niyazına salmayın gürültünüzü kadının."

Hacı Teyze, evimiz kadınlarının düzenli kılamadığı namazlarının bekçisiydi sanki. Çekinirlerdi çok ondan. Hacı Teyze, bizim bahçede yokmuş gibi, erik toplar eteklerimize doldururdu.

"Hadi, alın alın... Kim yiyecek bunları? Kasabanın en iyi mürdümleri bendekiler. İhtiyar başıma, ancak hoşafını içim alıyor."

Biz de ayıp olur kaygısıyla reddetmez, eteklerimiz, ceplerimiz erik dolu dönerdik.

Bizim ilçede erik ve kiraz çok olur.

Bahçeciliği göçmenler yapar.

Yemeklerimizi yiyorduk yeniden birlikte. Çimento sıvalı mutfak önüne, bahçeye ayrılmış kilimi sererek. İncelmiş, rengini yitirmiş kilimleri bahçelik ederdik.

Baklalar çiçek verdi mi, babam da konuklarını çardağını kurup orada ağırlardı. Ancak geçinecek paranın zar zor girdiği evimizde, yoksulluğu bilmiyorduk. Çünkü azla yetinmeden ötesini görmemiştik. Çevremizdekilerin de bizden ayrı bir yaşamları yoktu. Kasabamızın en beğenilen ortak yemeği tatar böreği, en önemli giyim eşyası da kadınlarda manto, erkeklerde "babayani bir şey olmalı" dedikleri, ceketle palto arası üstlüklerdi.

Evlenirken yapılan mantolarını giyerlerdi yıllar yılı kasabamızın kadınları. Asıl önem taşıyan mantolarıydı. Çünkü kışlıktı. Yazları, baharları, "Yeldirmemsi bir şeyle de geçiririz komşum. Ama kış öyle mi ya? Koparır adamın ciğerini" diye konuşulurdu bu konu. Beli oturmuş, kalın, kaba kumaştan, kara mantolarını giyip komşu görmeye gittiklerinde bizimkiler, artlarından bakardık toplaşıp.

Yengelerimizle annelerimizi ayırt etmek güç olurdu.

Bir Zişan Yengeyi seçerdik içlerinde. O başörtüsünü başka bir çalımla bağlardı ve renkliydi. Yengem en çok göz alanını seçerdi başörtülerinin.

Annem, "Deli gençlik, canım" derdi. "Deli gençlik bilmez miyim... O da durulur. Onun da suları yatağını bulur. Elbette yapacak Zişan bunları. Rahmetli kaynanam derdi ya hep derstir bana. Ama insanlar ölüyor evlatlarım, yaşamalarını, murat almalarını çok görmeyelim diye."

Dedikodularını ev kadınlığı hünerleri üstünde yürütürlerdi.

"Malmüdürünün hanımı, denilene göre, bulaşık bezlerini bile satın alıyormuş çarşıdan. Başka iş görmediğine göre, bir bulaşık bezi dikmemenin özrü nedir acaba!"

Kasabaya dışardan gelmiş küçük memurların kadınlarından ötesiyle dostluk kurmaktan kaçınırlardı. Öyle kaymakammış, malmüdürüymüş...

"Tasalanır insan komşum, onların evine vardığında. Töresi, ağırlaması başka. Yok ağzımı mı şaplattım, içtiğimi elimle mi kuruladım derdinden iki sohbet edip gönül ferahlatamaz. Ziyade kibar insanlar. Kınalılar'ın Günnüz Hanım gitmiş de iki söz çırpıştıramadım yanlarında canım, dediydi. Üste Günnüz komşu ilki bitirmiştir. Dimdik dizilip kaldık komşum, koltuk iskemlelerinde sıra sıra. Anca jandarma albayınınki geldi de biraz aralanıp kıpırdandık. Çünkü bizimki tavuktu, yumurtaydı eli erdiği gözü gördüğü şeyi iletir albayınkine. Hal hatır olununca kollayıp, izin alıp çıktım, ikindi ezanından önceleyin varılmazmış konukluğuna. Kimse de söylemedi biz buralılara. Eh canım, bir hoş geldine gitmesek de olmazdı. Demez miydi neyin dağından inmiş bura halkı ve görgüsüzü. Yok komşum, yok. Ne demişler davul bile dengi dengine. Sıkıldığım anlaşılır da hanıma töre-

sizlik etmiş olurum diye az yürek geçirmedim. Yalnız evlerinde radyoları var. Hayretler edilecek bir çalgı radyo dedikleri."

Radyoyu bir iki eve yayılmadan çeşmeli kahveye alıvermişlerdi.

Aman ne şenlik, ne ilgiydi tüm canlılarda...

Akşamüstü göçmen mahallesine doğru sapaktan dönen eşekler bile titizlikle kulaklarını oynatıp huylanıyorlardı. Güneşte günboyu durmaktan saçları ağarmış göçmen çocukları, kırışık kırışık gülüyor, eşeklerinin kahvenin önünde durmasını engellemiyor, bir iki yersiz dönenip sonra yediyorlardı hayvanlarını. Bizler de radyo hiç kapansın istemiyorduk, konuşsa da, çalsa da...

Güneşin ağaçlara yakın vurduğu günler geldiğinde babam bir kadeh rakı içirip ağırlamak istediği konuklarını çağırma hazırlığına girişirdi.

Bahçenin mutfağa yakın köşesindeki yaz çardağını onarmaya başlardı. Yağmurda karda kalmaktan çürümüş, kaviliğini yitirmiş üst odun çatmalarını indirip yeniden çatar, dört direğin dibine aceleci boru çiçeklerinin tohumlarını ekerdi. Her bahçe oyununun en ilgi çekici konusu, babamın çardağının çimlenmesiydi. Hamarat boru çiçeklerinin yürek biçimli yaprakları çardağa tırmanmaya başladığında açmalarını beklerdik. İlk muştuyu veren bir yirmibeş kuruş alırdı babamdan. En kanıksanmış bir sabahta fışkırırdı boru çiçekleri birden, gülerek üstümüze doğru. Masanın konacağı kıyıya ekilmiş hercai menekşeler daha nazlıydılar. Sanki rakı masasının kurulmasını beklerlerdi, koyu renkli toprağın üstünde pıtıraklandıklarında.

Masa çıkarılırdı.

Üstüne kırmızı muşamba, raptiyeyle gerilirdi. Özenli koşturu düzeni başlardı hemen. Annemin çıtır çiçekli basma giyiminin etekleri, çalışkan, uyum içinde olurdu her şeyle. Annem kulaklarının ardına soktuğu siyah başörtüsüyle, mavi taşlı küpeleriyle, konuk ağırlamanın tüm sorumluluğunu yüklenmiş babamın yüzünü ağartmak için hünerlerini sererdi ortaya. Biz bahçenin loşlaşan en ucunda, babamın yanına doğru, yürüme anını kestirmeye çalışırdık. Bu an babamın anneme seslendiği sıraydı hep.

"Hadi yahu, hadi. Gel, yoruldun. İki lokma da sen al."

Annem türküye benzer vurgularla dolu yanıtlardı mutfaktan: "Dur efendi, şu muska börekleri bir çevirmelik kaldı. Hem çocukları da toparlayayım."

Babamın mintanları sonuna dek ilikli arkadaşları onurlu bir düzen içinde, masa başında, babamı dinlerlerdi.

Akşamüstünün ılık, uzayan seslerle indiği o saatlerde babamın yanına doğru yürürdük.

Zamanıydı çünkü.

Masanın dibinde ben ve üç erkek kardeşim tozlu, tarazlanmış dururduk. Babamın arkadaşları daha yakın, daha dost gülümserlerdi bize. Boru çiçekleri renklerini toplayıp kapanırlarken hercai menekşeler sonuna dek açmış olurlardı. Biz yere bakar beklerdik. Ufak bakır tabaktaki yalancı dolmaların yanında dağınık tulum peynirleri olurdu. Annem tulum peynirlerinin üstüne iki tutam dereotu serperdi incecik. Babam oyuncak kadehinden bir yudum alıp yüzünü buruştururdu. Arkadaşları da onu izlerdi. Sonra bize dönüp, "Maşallah seninkiler büyüdü. Yakında okullu olup ak yaka takacaklar" deyince babam başımızı okşardı. Günün en önemli aferinini alıp yukarı koşarak bizim için konmuş yemek tahtasının çevresine toplanırdık. Tahta kaşıklarımızın cilaları sıcak çorbamızda yitmiş olurdu. Konuk günü yemeklerinin tek çeşitle savuşturulmaması hoşnutluğumuzun doruğuna vardırırdı bizi.

İştahlı çocuklardık, önümüze ne konsa yerdik.

Ben çardağa gaz lambaları yakılıp götürülünceye dek uyumamakta direnirdim.

Pencereden bakıp çardağı üstten seyretmenin doyamadığım bir tadı vardı.

Yapraklar geceye doğru çıkan esintiyle oynaşırdı.

Lambanın aydınlığı durmadan yer değiştirirdi.

Otların geceleri büyüdüğünü anlardım. Annemle babamın çok genç olduğunu, durmadan tartışılan yurt sorunlarının anlaşılmazlığını bilirdim.

Annem masanın bir ucuna ilişip, sessizce oturduktan sonra, kalkmasıyla konukları tedirgin etmeyeceği bir yerinde gecenin, çimenlerin sesini kapattığı adımlarıyla yukarı çıkardı.

Son basamak gıcırdadığında çabucak yattığımız odaya fırlar, yorgam başıma çekerdim. Hükümetle ilgili yerlere, çarşı caddesine, memurların evlerine elektrik veren jeneratörün sesini o an birden duyardım. Her gece on bire dek çalışırdı jeneratör; durduğunda kasabamız doğadan gelen bin bir dingin canlı sese bürünürdü. Bunu lise sınavlarına çalıştığımız yıl bilmiştim.

Çocuklar erken gelen uykulara yeniktir.

Nahide mektup yazmamı da istemiyormuş.

"Bu durumda beni görmesin, nasıl sustuğumu görmesin. Gençliğimi yitirdiğimi görmesin. Yalnız bir şeyi bilsin: Denizi hâlâ görmedim. Elli kilometre yakınlarına dek vardık da gene görmedim. Hatice görmüştür. İstanbul fırdolayı denizdir, değil mi teyze? Hatice size anlatmışur geldiğinde. 'Hiç olmazsa görmüş gibi olmuşsunuzdur.'" diyormuş.

Oysa Nahide bilseydi, İzmit'ten tren, bilmediğim sonsuz suya doğru döndüğünde, birden denizin çıkışıyla nasıl olduğumu, şaşkınlığımı, sevincimi; şimdi bile adlandıramadığım ürpermeyi, coşmayı.

Deniz anlatılmaz, görülür.

Görmenin yolunu bulmalı Nahide.

Oysa anacığım da görmedi denizi.

Yengelerim de, halalarım da, karınca gibi çalışan, yoksunlukları yüklenmesini bilen tedirginlik getirecek hiçbir çıkara açık olmayan akrabalarım da, kasabamın insanlarının çoğu da görmediler, bilmezler denizi. Özellikle kadınlar. Kadınlar, iş kovalamaya dışarılara gitmezler çünkü.

"Hükümet işi bir büyük kapıdır, kadın kısmı ne yapsın?"

Erkeklerin çoğu denizi bilir, görmüştür. Bir iş için varıp da ekmek derdini, hükümet kapısı derdini unutmuşlarsa görmüşlerdir.

Su özlemi duyulduğunda, bahar başları, salatalık yemeye, marul yemeye bahçelere giderdik. Akarsuya kurumuş sel yataklarından yürünürdü dengelenerek. Su değirmeninin orada durulur, konaklanırdı. Şakırtılarla, yansımalarla dönüp yukardan akan küçük çağlayanın serinliği sarardı ortalığı. Azık sepetlerine yeşillikle ilgili hiçbir şey alınmazdı.

"Elin fukara göçmenlerine nispet gibi gidilmez. Uygunu yeşilliği ordan alıp yemek. Gerçi sonradan kopup geldiler. Biliyoruz, çalışkanlıklarına diyecek söz bulunmaz. Şehir kesimi değil kadınları. Kaynaştık gitti. Pomak dememize de kızmışlıkları yok."

Değirmenin yanındaki, duvarlarına su yürümüş tek gözlü, penceresiz odadan çıkıp karşılardı bizi bahçecinin karısı. Gölgeler içinde, eteğinin kıyısına saklanan en küçük çocuğunu toparlamaya çalışarak konuşurdu.

"A benim komşucağızlarım, taze suvan da çektiriversek Mevlut'a. Marulla, tulum peyniriyle yakışır. Bu kışı da savmışız sağ salim. Hazırız ötekine. Ne iyi yaptınız komşularım! Nazife, kız, koş babana."

Her gittiğimizde, tabanları çatlak ayaklarının kınası ucun ucun bitmiş olurdu bahçecinin karısının.

"Komşu bu kınalanmayı sizde de mi bilirler, yoksa bu yerlerin köylüsünden mi öykünme?"

Büyücek çocukları, ışıksız kapı açıklığından süzerdi bizi. Salıncak kurulunca bileklerindeki sicime seyrek dizilmiş, masmavi boncukları çıt çıt ederek doluşurlardı çınarın altına. Yüz sayma bitince inilirdi salıncaktan, ben en uçtuğumda, yukarı göğe bakardım. Çınarın güneşi tutan yapraklarının üstünde, gök, duru uzanırdı... Tümümüz mutluyduk. Kuşkulu, yerleşememiş göçmenler, bizimkiler, gökyüzünden bana uzanan sonra adlandırdığım evren, su değirmeni, öylesine sıcaklaşır, hızlanırdı ki, bu bostan gezmeleri tümüyle dipdiri, kalın çizilirdi içimde.

Anneler, yengeler, Pomak bahçecinin ailesi, kasabamızın denecek konacak söyleşisine başlarlardı. Hem o büyük memur ailelerini yabancılarlardı, hem de onlar gibi olmaktan öte rahata kavuşulmayacağı kanısı pekiştirilirdi uzun uzun. Bize bakarak söylerlerdi bunu.

"Okusunlar, adam olsunlar. Çürümesinler bizim gibi."

Bahçecinin Pomak karısı, "Ya komşularım, ya komşularım..." diye tekdüze yanıtlarla katılırdı konuşmalara.

Öğle sonuna doğru, sıcak gerilip yoğunlaştığında havada çiçek tozları uçuşmaya başlardı. Su sinekleri tam o saatlerde top

top birikirlerdi akan çayın üstüne, alçalıp yükselerek, bir yerlere konamayarak.

İlkokul. Ortaokul. Evlerde, bir de okul arkadaşlarının katılmasıyla artan yaşama çokluğu. Sevgi, çalışma, düş kurmalar. Liseyi kasabamızdan uzakta okuyacaktık ya, onun gizli sevinci. Rüstem Amcanın eski sözleri geliyordu aklıma.

"Artık babanın Halk Partisi burda lise açmaz. Ancak Demokratlar kazanmalı ki bir lisemiz olsun. Halkevi binası olsa davranırlardı."

Annemin tek kız çocuğunu dışarı yollama kuşkularıyla kıvranması, içini yoklaması o günlere rastlardı. Bize inanıyordu Nahide'yle. Oğlanlar zaten oğlandılar.

"Canım erkek kısmı komşum, ağaca çıksa pabucu yerde kalmaz. Kız bunlar, büyüdü, yetişti, erdi."

Bunları konuşurken Nahide'yi de katıyordu aramıza.

Nahide ve ben güneş dolu sofalarda ergenlik çağına girmenin getirdiği düş sevilerimizi birbirimize anlatarak Hıçkırık romanının acıklı sonuna katılıyorduk. Adlandıramadığımız bunalımlarla gelen genç kızlığımızla tanışıyorduk. Tahta gıcırtılarının giderek arttığı merdivenlerden inip çıkan annemizin, babamızın bizi dünyaya getirme yöntemlerinin en azından öpüşmeyle başladığını biliyorduk ve daha başka şeyleri de.

Bahçe boyunca asılı çamaşırların apak uçuşması, bir iki tavuğun sıcaktan bitik uyuklaması bir şeyleri sağlam sağlam örüyordu içimizde.

Dayanıklı şeyler görmüştük.

Az ağlayan çocuklardık.

Şimdi yetişkin kızlar olmuştuk.

Koşarken ağırlaşan memelerimizi seçtiğimizde kızarıyorduk. Yeni tavadan çıkardığı akıtmaları yememiz için uzatan annem, gittikçe artan beğenisini gizleyemiyordu.

"Komşum çok zor çok bu okumak. Yazda, baharda kapanıp kalırlar evlerin içinde. Kafaları kitapta. Kitaplar da resimsiz, hep yazı hep yazı. Tanrı zihin açıklığı versin, kolay değil. Her gece duacıyım, sonuna erdirsin yavrucaklar diye."

Elbette yanlıştı gördüğümüz eğitim.

Doğru olsaydı Nahide bu denli çabuk yenilir miydi?

Nahide'nin bucak müdürü kocası kendi yurdundan, kendi insanlarından bunalıp içkiye, barlara dadanır da güvensiz bir evliliğin çocuklarını yetiştirirler miydi?

Kasabamızın ortaokuluna Urfa'dan devlet hesabına okumaya gelen, bitirince salt ebeliği seçme olanağı tanınan kızlar yalnız aralarında mı arkadaşlık ederlerdi? O beşli kız kümesini nasıl unutabiliriz? Onlarla aynı yıllarda okumuş olanlar, tuğlaları sıvanmamış okulumuzda kavruk üç akasya ağacının dibine toplanıp durmalarını, kara kaşlarının altındaki uzak bakışlarını lehçelerinin başkalığına takılmamızı, "Kürt kızı bunlar" diye gülüşmelerimizi, unutabilirler mi? Ebelikten öte bir fırsat eşitliği tanımayan eğitimlerini yabancılıkla sürdürmelerini, okulumuzun başöğretmeninden öteki öğretmenlerine dek sağlamıştık onlara. Kendi yurttaşları arasında bir süre kalıp uzaklara gittiklerinde kök veren sevgisizliği engelleyecek bir şeyler yapmadık. Diploma alma günü şakaklarını geren sıkı, kalın, kara saç örgüleriyle bir arada suskun duruyorlardı gene. Sınıf birincimize (Malmüdürünün kızıydı, sarışın, güzel, nazlı) ödül verilen altın suyuna batırılmış dolmakalemi aynı karanlık bakışla izlemişlerdi. Büyüklerden kimse düşünmemişti bir armağan vermeyi onlara. Doğuya gittiklerinde aramızdan bir yumuşak anıyla ayrılmalarını sağlamak için. Topu topu beş kara kızdılar, yeni yoksul çocukların hiç olmazsa sağlıklı doğmalarına yardımcı olacak. Bu eğitim, buralıları da, lisede de Nahide'yi, Sezai'yi, daha birçoğunu yedi, ufaladı. Dolaplarımızı karıştıran, polis gibi başöğretmen yardımcısı bayan öğretmenleri orada tanıdık. Bir ikimiz için kovuşturma bile açılardı.

"Hanım abla çalışkansın, geçimlisin. Kim aklına sokuyor bu zararlı, yasak kitapları okumayı? Devletimizi yermek iki akıl yoksununa mı kalmış? Hükümet bilir sizler için neyin iyi olduğunu."

Emekliliğinin yaklaşan yıllarını sayan yumuşak davranışlı başöğretmenimiz Hilmi Bey'in duygusuz uyarmaları, eşraf kızlarının kanlı canlı kabalıkları, tekdüze uzanan ders saatleri zordu.

Akşam etüde girmeden önceki arada ön bahçeye açılan üst kat camlarından yeni sulanmış bahçeye baktığımda yüreğim acıyla dolardı.

Sevgisiz büyütülenler, sonunda buna alışıyorlar.

Ama sizler bizi öyle büyütmediniz anne.

Gece yatakhanede bitmez düşüncelere dalardım.

Yasakladıkları şeylerdeki insanımıza yakınlığı, içtenliği, doğruluğu gittikçe öğreniyordum. "Bizi beğenmezler artık" sözünü, sizleri anlatıyorlardı okuduklarım bana. Bir ara sizi beğenmez gibi olmuş muydum? Yoo, unuttum bile bunu. Belki bir yerden ötekine gidişimde. Liseye giderken tren istasyonuna toplanmıştınız ya. O yabani görünüşünüzü mü yadsımıştım ilk kez bir tren penceresi açısından. Her şeyiniz güz aydınlığında bana göre o gün öylesine eski, çağdışıydı ki... Bana ne edip edip ele güne karşı bir takım yeni giyim alınmıştı. Hayır, ben böyle bir ayıp işlemiş olamam. Sizler şimdi benim öğüncümsünüz. Nahide'nin babası gelmemişti uğurlamaya. Bir annesi, bir küçük kız kardeşi, hani kemik hastalığı geçireni. Biz iki kızın kalabalığı, ara istasyonun çıkınlı köylü yolcularını yadırgatmıştı. Nahide'nin annesi ağlıyordu durmadan.

Posta trenleri uğrardı bizim istasyona.

Bozdu, kapanıktı istasyon binası.

Babamın, hareket memuru şapkasıyla orada yabancı biriymiş gibi durması tuhaf olmuştu o gün.

Rüstem Amcamın kadın kalabalığının en ucunda, yeni doğan oğlu Ahmet'in kundağıyla aldığı yer, babamla olan dargınlık işinde birden onu haklı göstermişti bana.

Biz liseye gitmek için trene bindiğimiz gün Zişan Yengemle Rüstem Amcamın üç çocukları vardı artık.

Demokrat Parti seçimleri kazanalı, kaybedeli, başkaları geleli, gideli yıllar olmuştu. Babam Devlet Demiryolları'ndaki hareket memurluğu görevinden bir an önce çekilmenin yollarını arıyordu. Evin artık desteklenmez dağılışını, annemin çeyizlik küpelerini satarak onarmaya çalışacaklardı.

Tren geldiğinde Nahide'nin annesi bir kutuda hazırladığı yolluğu gaz boyaması bir beze sarıp uzatmıştı.

"Düğününüz gibi bir şey bu kızlarım" demişti. "Evladım, Nahidem, okur da muradına erersin. İkiniz de, ikiniz de."

Nahide'ye sıkı sıkı sarılmıştı. Nahide'nin gözlerinde yeni bir bakış görmüştüm. Küçük kardeşi orda toprağa oturu-

vermişti. Trene binmeden babama doğru fırlamıştım. İçimden itilmiştim sanki. Elinde işaret sopasıyla dimdik duruyordu. Sarılıvermiştim boynuna, irkilmişti. O güne dek babamı davranışlarında böylesine acemi, sakar görmemiştim. Sarılsın mı, öpsün mü? Ne yapacağını kestiremiyordu? Kucaklamam anlamama yetmişti baba sevgimi. Küskündü bana belki de. Yıllar var ki hiç konuşmamıştık şöyle iki yetişkin gibi. Sakal diplerinin dik sertliği birden batmıştı yanağıma. Gözlerimden taşan bir iki damla, yanaklarımız arasında kurumuştu bir anda. Bunları çabucak, karşı koyamayacağı denli kısa bir sürede yapmıştım.

Ayrılmamız dualarla, iyi dileklerle doluydu.

Gerçekten iki yeni gelini uğurluyor gibiydiniz.

Yüzlerinizin anlamı öyleydi, mutlu ve hüzünlü.

Ya Pomak bahçecinin karısına ne demeliydik?

Sen sil sarı oğlunun, mavi boncuklu kızlarının yanaklarını, al gel istasyona. Elinde seyrek örgülü bir sepete doldur kıvırcık salataları, doldur koruk üzümleri, veriver elimize. Sonra da durmadan yere bak.

Doğru, tam düğün uğurlaması gibiydi o gün.

Posta treninin orta halli yolcuları ilgiyle, neşeyle seyretmişlerdi bizi. Ağlayanlar bile olmuştu aralarında, yenilenen acılarını görüp. Kasabalarda herkesin, her şeyden haberi olur diye durumu anlatmanın gereğini duymamıştık trene bindiğimizde.

Üçüncü mevki yolcuları da küçük yerlerin insanlarıydılar, bilirlerdi.

Kısaca, "Okuyacağız da" demiştik. "Hayırlısı olsun, hayırlısı olsun" demişlerdi.

Babam işaret sopasını indirdiğinde bir anda kabarmıştı yüreklerimiz. Kasabada aylarca anlatılmıştı onurlanarak, göğüslenerek okumaya gittiğimiz.

Annem yazmıştı: "İstasyoncunun kızı da, Nahide de okumaya gönüllendiler. Yüksek okuyacaklar. Acar kızlardır bizim kızlarımız, diyorlar."

Oysa ilk etek-ceketimle dört parmak topuklu ayakkabımı giyip Eğitim Müdürlüğü'ne gittiğim gün çarşı kahvesinin önünden geçişte utancımdan adımlarım karışmıştı. Biliyordum eleştirilerin başlayacağını gece gidilecek evlerde.

"Şehir kesimine özendi istasyoncununki... Yürümesi falan açıldı saçıldı" diye.

Gözdağıydı, kadın kısmınaydı sözler. Kadınlar da katılırdı, uzun uzun konuşulurdu. Oysa biz okul dönüşleri unutulmuş bir şeyi alıp iletendik mutfağın eksiğine.

"Peki teyzeciğim, ne zahmeti, iki adımlık yer, alıveririz."

Babam işaret sopasını indirdiğinde hemen özlemişti beni. İlk kez açık duru bakmıştı benden yana, küskün değildi. Nahide'nin annesi konuşmasız evine dönmenin ağır hüznünü yüklenmişti. Küçük kardeşi elinin tersiyle burnunu hep siliyordu. Babası ilenmelerine kesin neden olarak Nahide'yi anlatacaktı durmadan, yanıt istemeden karşılığında. Bir yılgın kadındı Nahide'nin annesi, okuması için kızını tek destekleyendi. Bir ananın desteğiyle de olmazdı ki, üstelik yorgun bir ananın.

Rüstem Amcam, babama gösteriş, elinde kundaklı oğluyla demir köprüden bakıldığında gittikçe ufalıp dimdik durmuştu.

Güz yağmurlarından kabaran sular demir köprünün altında yığışıp çözülüyordu.

Yerimize oturduğumuzda kasabamız öyle geride kalmıştı ki toprağın rengi değişmişti. Bakır çalığı topraklar çalılarla bürülü uzayıp duruyordu dışarda.

Eğitimcilerimiz bizi hep gözetlediler.

Kendilerine benzetmek için hiçbir çabayı esirgemediler.

Tam başarılı olmayışlarının nedeni, "bence yürekleri soğumuştu, okulların oynanmayan, yaşanmayan ön bahçelerine özenmeleriydi." Yaşamadaki değişmeyi izleyemeyecek denli kendileriyle doluydular. Uyumları bu çıkıştan geliyordu. Yitirdikleriyle hiç alışverişleri kalmamıştı onların. Genç olmamışlar mıydı? Yurdun çeşitli yerlerinden kopup gelmiş, kıtı kıtına parayla yetinip yetişmiş öğrencilerinin kişiliklerindeki özü, halk olma benzeşmesini, hiç önemsemediler.

Nelerden sürüp geldim şu koca kente.

Yurdumun en bakımlı, en para harcanmış semtlerinde yaşayanlarda bir başka biçim "biz veririz"cilere rastladım.

Üstelik yeteneklerinden ufacık bir kuşkuya düşmüyorlar.

Çağdaş insanın biçimsel görüntüsüne öylesine vurgunlar ki, içeriğindeki sorumluluğu görmeleri olanaksız.

"Niye olamadık seninle?" diye sormanın yersizliğini bilmiyordu.

Bağdaşmanın çekirdeğini öğrenmediler, öğrenemezler de biliyorum. Ama bunlar her zaman vardı, gene de olacaklar.

Akıl yoluyla bula kaybede çoğalacağız. Netseler bunu engelleyemezler. Bir de anlat diyor haspam. Benim kasabamı turistik bir görüntü gibi sereyim istiyor önüne. Kendi yurdunun turisti olmanın kolay duygulanmalarıyla, el çırpmalarıyla bir vitrin seyrine hazırlanıyordu... İşim yok da... Zaten "Tokat Bir Bağ İçinde" türküsünü biriyle paylaşma isteğimin yanlış davranışıyla girdim işe.

Sürdürmek olmazdı.

Büyük kentler, adamı yılgın değil, güçlü ediyor. Ama aylardan bir ay, günlerden birgün sılada bir türkü çağıran olur da has söyleyişi içine işlerse kişinin, başlıyor yanındakiyle konuşmaya.

Yanlış burada işte.

Değmeyenle konuşmak.

Amcalarım, halalarım, teyzelerim, yengelerim, komşularım, arkadaşlarım bir tekinizi unutmadım inanın. Belki zamanla yüz çizgileriniz dağıldı. Ama tek yüz oldunuz tümünüz. Bu, işi daha kesinleştiriyor. Ben asfaltlara çıktığımda, bir yerlerde, kurumuş sel yollarında, topal köpekler kaçışıyor. Tüm oyuncaklarını tahtadan yapan bakımsız çocuklar bağrışarak, yığışarak koşuyorlar kuyulu bahçelere doğru; güneşin renklerini aldığı saçları rüzgârlanarak...

Sizlere bir mektup yazacağım.

Tam istediğiniz gibi olacak.

Öyle öyle...

Ne fazla, ne eksik.

Toplaşıp okuyacaksınız.

"Bak komşum, gördün mü, aynı buradan uğurladığımız günkü gibi. Hiç yabancılamıyor bizleri. Tanrı zihin açıklığı versin, anlattıkları da akla yatkın. Bu güz gerçek bir yün hırka hak etti Hatice kız. Kendi elimle eğirip, bükeceğim inan olsun" diyeceksiniz.

Annem yaşlandı.

Eskisi gibi değil, biliyorum.

Bunlar konuşulduğunda birden çabucak, kalkacak, gidip sabah sulanmış saksılara yeniden su verecek ve sizler de bunu görmeyeceksiniz. Oysa ne sakarlıktır değil mi, güneş saatlerinde çiçek sulamak? Sizler de aynı yılları yüklendiğinizden belki seçemiyorsunuz, biliyorum yaşlandı annem, yoruldu. İçini çokça yoklar oldu. Gözyaşlarını engelleyemiyor. Çevresine de göstermiyor, önemli olan bu. İnsan Anadolulu olup da bir bozlak dinliyormuşçasına yüreği kabarırsa bu hesaplaşmayı düşünmenin başlangıcıdır...

Ufak yapılı, kara saçlı genç bir kızkentin göz alıcı büyüklükteki apartmanlarının birinden çıktı. Derileri aşınmış çantasını omzuna yerleştirdi, hızla yürümeye başladı. Kat kat yığınlaşan yapıların bittiği sapaktan döndü, eğimli, geniş, asfalt yolun açıkta kaldığı yerde uzaktan deniz, kesin, düzgün, alabildiğine görünüyordu.

Durdu, bir uçtan öte uca denizi gözlerinde toplamaya çalıştı. Derin bir soluk aldı, gülümsedi.

Büyük bir ağacın üstüne birikmiş sabah kuşları her yanı sesleriyle doldurarak birden uçuverdiler göğe doğru...

Nisan-Mayıs 1971

Kuşatma

Dükkânın camlarını parlatan Raşel, eteklerini toplayıp iskemleden indi.

Karşıdaki balıkçı, kırmızı tablalarını yeni diziyordu. Sonra da buzluktan ölü gözlü balıklarını çıkaracaktı. Balıkların tazeliğini anlamak isteyen sabah alışverişinin kadınları, onların kulak artlarına bakacaklarına ölü gözlerine baksaydılar ya.

Raşel sırtından aşağıya inen saçlarını savura savura cam çevrili tezgâhlara yöneldi.

Camları silip iyice parlattı, alttaki Beyoğlu taşlarından yapılma süsler göz alsın diye. İbrişimlerin, dantellerin, grogrenlerin yığıldığı raflardan yana bakmadı. Daha patron gelmemişti. Karısı Madam Sara tabureye kendini sığdırmaya çalışıyordu. Madam Sara'nın taşan kalçalarına az gülmezlerdi Nazan'la gizli gizli. Onlar genceciktiler, güzeldiler. Nazan'la ikisi tabii...

Geçide girip de yan yana yürümeye başladıklarında görülmeye değerdi onlar. Yirmi beşlik ampulleri günboyu yakılı balıkçılar, manavlar, sevinç, yeşillik dolu turpçular, salatacılar cümbüşe başlarlardı:

"Hadi taze taze bunlar..."

"Elmalarım Amasya, kırmızı olmayana kulak asma"

"Hadi küçük ablalar bedava portakallar."

Köşedeki "Şen Erzurum Kahvecisi"nin çırağı Hurşit de büyümüştü iki yıl içinde.

Nazan'la, Raşel'le büyümüştü o da.

Üçü de on dörtlerini sürüyorlardı.

Hurşit Erzurumluydu. Bunu belirten koyu esmerliğin dört döndüğü yüzünde, şimdi bir de bıyıklarının gölgeleri başlamıştı.

Sabah cümbüşünde onun payı "Halis filiz bunlar, filiz!.." diye bağırmaktı. Z'yi uzatırken de dişlerinin görünmesini engelleyemezdi. Dişleri çarpıktı çarpık olmaya ya, o denli ak olanını Hurşit'ten başka kimselerde görmemişti Nazan. Ama Hurşit'e bunu daha söyleyen olmamıştı. Kızlar dükkâna rüzgârlarıyla girip,

— Bonjur Madam Sara! dedikten sonra dışardaki dalgalanma durulurdu.

Geçitteki dükkânların, gezici tezgâhların, çörekçi fırınının yaşama hızı sabahın dokuzundan akşamın yedisine dek aynı renk, aynı uğultuyla savrulurdu çevreye.

Altı buçuk, yediye doğru ağırbaşlı yorgun memurlarla en ucuzundan şarap ve sosis alan üniversite öğrencileri gelirdi. Parasızlıklarını belirtmemek kaygısıyla Zühre ya da Marmara şarapları arasında önemli tat ayrılığı olmadığını kimbilir kaçıncı kez konuşurlardı bakkalla.

Nazan'la Raşel'in iş arasında gözledikleri de çoğunluk bu öğrencilerdi.

Okudukları fotoromanların erkek kahramanları gibiydiler onlarca.

Saç uzatmaları, incelikleri, beğenilerine uyuyordu. Gerçi çoğunun pantolonlarının ardı ütüden parlardı ya, bunu görecek göz Raşel'de de, Nazan'da da yoktu. Yüzlerindeki delikanlı ataklık, üstelik üniversite gibi okumanın son durağı olan bir yerde olmaları, içlerinin kamaşmasına yeter de artardı bile. Delikanlıydılar ama Raşel'le Nazan'ın farkında değildiler. Onların çalıştığı yerde "Çeşit, her biçim kemer, piko, plise, düğme, bayanların zevklerine uygun son moda bijüteri, çorap çekilir" diye, koca bir tabela asılıydı.

Erkeklere gerekli tek şey satılmayan bir dükkânda ne işi olabilirdi delikanlıların. Geçerken de baktıkları yoktu hiç. Oysa geçitteki en alımlı, en pırıl pırıl dükkân Çeşit'ti. Akşam elektrikler de yandı mı, dört bir yana uzanırdı yüzüklerin, bileziklerin pırıltısı.

Kapı açıldığında Nazan da, Raşel de işlerini sürdürür, bakmazlardı gelene.

Bilirlerdi, yazsa püfür püfür aydınlık giyimli, kışsa çoğunluk kürklü bir kadın olurdu içeri giren.

Girdiklerinde Nazan'la Raşel'in giyimlerindeki gizli kalmış eskilik, kızlarda düşünceye dönerdi hemen.

Madam Sara tanırdı müşterilerin tümünü. Günlük gülümsemelerinin ilkiyle konuşmaya başlardı:

— O, hoş geldiniz! Ne o, kilo vermişsiniz ben görmeyeli.

— Ah demeyin, Madam Sara. Sahi mi, inanayım mı? Onca perhiz, onca saunadan sonra, gene de sanmam. Hâlâ korseleri atamadım, biliyorsunuz. Bu yıl biraz titreyen, etin et olduğu anlaşılan vücutlar moda. Korseyle de olmuyor ki...

— Yapmayın, tam kilo vermişsiniz. Aşikârdır, bellidir. Çok yakışmış, çok...

Bu konuşma beş aşağı beş yukarı kadınların çoğuyla yinelenirdi.

Çoraplarını çektirmeye getirenler Nazan'ın yanına yönelirlerdi. Naylon torbaya tıkıştırılmış bir iki çorabı önüne koyup, "Ne zamana alırım bunu?" diye sorunca, Nazan, "Önce kaçığa bakayım, çok mu az mı?" deyip parmaklarının arasında gererdi çorabı. Kaçmış olan sıraları, saymaya başlardı. "Yarın akşama, yetişir."

İlkokuldan sonra okuyamadığından, çocukluğu yitirmemiş açık, iri harflerle bir kâğıda numarayla kadının adını yazar uzatırdı.

Yeniden ince kemikli sırtını çorap çekme makinesinin üstüne eğerdi.

Son günlerde çorapların alabildiğine ucuzlaması işini gittikçe azaltıyordu. Çok kaçmış çoraplara bile "Üç buçuktan" fazla söylediği yoktu.

Haftalığını uzun süredir artırmayan Madam Sara'ya, artır diyemiyordu.

Kadın haklıydı.

Kemer yapmayı, zımba açmayı falan biliyordu, ama aynı şeyleri Raşel de biliyordu. Üste o piko için kumaş hazırlamayı da bilirdi. Gerçi dükkânı tek Raşel yöneteemezdi. Kadınların gereksindiği şeyler o denli çok ve dağınıktı ki, sırasında Madam Sara bile düğümlenmiş varislerini unutarak, alışverişi karşılamak için, seğirtip duruyordu dükkânda.

Raşel, toz alma işini bitirince bacaklarını ovuşturup duran Madam Sara'ya döndü:

— Çayları söyleyelim mi?

— Ben limonlu isterim. Sen, Nazan?

— Ben de limonlu ama, markam bitti. Söyle de Hurşit beş liralık marka getirsin bana, e mi?

Nazan zımba basıyordu kara bir yün kemere.

Bu haftaki çay fişini iki hafta kullanması gerektiğini düşündü.

İki çaydan yukarı çıkmamalıydı günde.

Çay içmeyi kendini bildi bileli çok severdi.

Annesi, "hadi bu akşamı bir çayla geçiştirelim" dedi mi, bu keyif demekti. Çünkü ekmekleri ateşte kızartıp kalmış kaşarların sertliğini onların sıcağında yumuşatarak yerlerdi.

Nazan çayı severdi.

Çalışmaya başladığından bu yana alabildiğine büyümüştü.

Askılı kırmızı çantası bile vardı artık. Onun içinde de küçük bir para çantası. Aldığı parayı annesine verdikten sonra kalan haftalık harçlığı dururdu o çantanın içinde. Haftalığıyla "Çay, öğle yemeği için, sandviç, yol parası, giyim, öğle tatilinde kaçıverdikleri on iki matinesinin biletleri filana yetişmeliydi." Kırk lirasını, düşünüp taşınıp gerektiği gibi harcamasını öğrenmişti şimdi.

On iki yaşında, ilk haftalığını alıp da Tepebaşı'ndaki merdivenlerden indiği gün, ne güneşti her yan. Tek yaprak yoktu akasyalarda. Paraları verdiğinde annesine, ağlayıvermişti kadın. Çay demlemişlerdi hemen. Uzak bir gülümseme içindeydiler ikisi de. Demek ki Nazan büyümüştü gerçekten evin geçimine katılmanın ciddiliğini kimse yadsıyamazdı onların semtlerinde.

Kış güneşi alabildiğine aydınlatıyordu her yeri ilk büyüme gününde Nazan'ın...

Harçlığı artırmak için yol parasından kıstığı çok olurdu. Kar kış değilse kolaydı. Caddeleri yürüyerek geçmek, daha açılmamış dükkânların kimsesizliğini görmek, onda bilmediği, adlandıramadığı bir etki yapıyordu. Bu kentin büyük alım satım yerleriyle dolu caddesinin ara sokaklarındaki koyuluklarla bürülü eşya dükkânlarını çok severdi. Onları seyretmeden edemezdi işine giderken.

Hiç kimselerin oturmadığı koltuklara, boy boy parlayan camlı dolaplara garip bir tutkusu vardı. Onları alacakların nasıl

insanlar olduğunu bulup çıkaramamıştı iki yıldır. Herhalde çok başkaydılar çevresinde gördüklerinden. Renklerinin, durgunluklarının uyumu öylesine görmediği gibiydi ki, tanıdığı insanlara kesinlikle yakışmazdı o eşyalar. Belki de iş dönüşü, kent araçlarının en sıkıştığı saatlerde rastladıkları çok uzaklardaymış gibi duran, dolmuşlara benzemeyen otomobillerde oturanlardı sahipleri. Çok benziyorlardı o eşyalara. Çoğunluk tek başına oturuyorlardı otomobillerin içinde. Yaşlılıkları belli bir yılda donakalmıştı yüzlerinde. Gittikçe artsa da yaşları, inatmış gibi donduruyorlardı görünümlerini. Gizli, sezdirmeden gelen ihtiyarlığı bir şeyle durduruyorlardı.

"Ne biçim yaşlı ama bunlar?" demişti bir akşam Raşel. "Ne benim mamama, ne senin annene benzemiyorlar, değil mi?"

Hiçbir tanıdıklarına benzemiyorlardı. Karar vermişlerdi sonunda.

Onları görmek iş dönüşleri, ne Raşel'e, ne Nazan'a alay edecek, şaşacak tat vermiyordu. Oysa dolmuşların bıyıklı şoförleri ne güldürürdü ikisini de. Pek açık seçik gülmeye gelmezdi aslında, şımarıverirlerdi. Camdan uzanıp artlarından bağıracak denli işi ileri götürebilirlerdi. Sözleri duyduktan sonra duymamış gibi gülüp geçmek gerekirdi.

Bunu da öğrenmişlerdi.

Büyüdüklerini, güzel olduklarını, bacaklarındaki kemikli hâlâ çocuk dizkapaklarının kusur olmadığını biliyorlardı gittikçe. Gerçi Nazan, göğüslerinin önleyemediği büyümesini sırtını eğik tutarak kapamaya çalışıyordu ama, bunu arada unuttuğu da oluyordu.

Çocuktu, bir utançta direnemeyecek kadar unutkandı.

Akşam dönüş saatlerinin bitmez serüvenleriyle savruluveriyorlardı kalabalığın içine Raşel'le.

"Bomba bunlar, anam!" diye bir uyarı duyunca Nazan'ın gövdesi yeniden bükülüyordu.

Göğüslerini sevmiyordu Nazan; bacaklarının çocuk inceliğine inatmış gibi artıp taşan göğüslerini.

Raşel sarışındı. Saçları arap kıvırcığı olduğundan onu tasalandıran tek şey saçlarının önlenmez kabarmasıydı. Giyimlerinin eskiliği, uydurmalığı daha üzüntü olmamıştı onlara. Birinin

saçı, öbürünün göğüsleri, koparmadıkları çocukluklarına yakışmadığından tek tasalanıydı.

Hurşit çay tablasını çevirerek kapıyı açtığında Nazan çorap çekme makinesinin başına geçmişti.

Hurşit'in havada tam bir yuvarlak çizmeden bırakmadığı çayları sevinçle karşıladılar.

Madam Sara tabureden fırladı hemen.

Her sabah olanlar başlamıştı yeniden.

Bunlar olurken de saat dokuz buçuk demekti.

— Çevirme canım. Midem bulanır benim. Be çocuk, yapıyorsun böyle, alabora olacak dükkânın her yanına bu çaylar. Bu kızlar da gülüyor. Çay lekesi çıkmaz. Fırlayacak duvarlara, İspanyol dantellerim mahvolacak. Ah durdur, durdur!

Hurşit apak gülüp durdu orta yerde.

Raşel alt dudağını ısırarak gülmesini önlemeye çalışıyordu.

Nazan makineye gerdiği çorabı bırakmış, tezgâhtan sarkmıştı.

— Yapma Hurşit, ne çocuksun sen de. Şu çayları doğru versene.

Gülüyordu Nazan, gülüşü kaygısızdı. Hurşit'e bakıyordu. Bakışı sevecenlik doluydu, bir küçük kardeşe bakışı. Dükkâna giren Hurşit'le şenlik başlamıştı. Bu, geride kalanlarla ileride olacakların kesin yok olma anıydı. Bunu açıkça anlamıyordu Nazan, ama böylesine ferahlığı salt bu anda duyardı. Kaygısızlıktı bu işte.

Hurşit döndürdüğü çay tablasını durdurup bardakları teker teker önlerine koydu.

— Hurşit, hani markalarım?

— Getirdim, Nazan Abla. (Bu abla sözünü dükkândayken söylerdi. Dışarda, "Kız, Nazan" olurdu hemen. Ne olsa Madam Sara patrondu). Ama on liralık getirdim.

— Niye Hurşit? Beş liralık istiyorum ben. Haftaya kadar yeter. Al on liralığını geri.

Bizden ikram olsun.

Raşel, her Yahudi kızı gibi, çabuk Türkçesiyle,

— Yapıyor Hurşit bize ikram. Kimin malı, kime ikram? diye sorunca, Hurşit erkekliği deneyen bakışlarıyla tümünü bir gözden geçirdi.

Bu demekti ki Hurşit nutuk atacak ve bunun için de günün en uygun saatiydi. Dantellerin, ibrişimlerin kadınları da sabah dokuz buçukta zaten alışverişte olmazlardı.

— Ben ya, ben üzüm ikram ederim Nazan Ablama. Gelmişsek Dersim'den, inmişsek dağdan, bizi de ana doğurmuş. Hay gözünü sevdiğimin İstanbul'u, bizsiz hiç olamaz. Koca apartmanların kapıcısı biziz, koca kahvelerin ocakçısı biziz, sinemaların en birinciye gelen seyircisiyse gene biziz. Hay Raşel matmazel, sen ne bildin, ne sandın Hurşit Doksan'ı? Kocaman Sirkeci'den bu yana Beyoğlu'nda durmaya, bizi, hemşehrilerimizin adamı görüp getirdi, kodu. Demek ki açıkgözün tekidir dediler. Şuncağız ikramımız da olmadıkça, nasıl erkekten sayılırmışız sorarım?

"Hurşit Doksan"ı dediği anda dükkân gülmekten kırılırdı.

Madam Sara boğazında durakalmış balgamlara yer arayarak, düzensiz gülmesine başlardı.

"Doksan"ın, Hurşit'in soyadı olduğunu öğrendiklerinden bu yana her duyduklarında gülmelerini önleyemezlerdi. O da yerli yersiz kullanırdı soyadını. Çevreden kapma bildiklerini, bölük pörçük, her konuşmasına sığdırırdı. Sinemaya olan olağanüstü düşkünlüğünden ötürü geceleri üç saatlik uykularla yetinirdi. Çünkü çay ocağını en geç sabaha karşı dörtte ateşlemek, yerleri sulayıp süpürmek gerekiyordu. Hurşit de hem sinemaya, hem kahveye yetişmek zorundaydı, esnedi.

— Ben gidiyorum, hadiyin... dedi.

— Yaşa Hurşit, ama ben ikramını almam. Sen gene de bana beş liralık marka ver.

İri iri baktı Hurşit, Nazan'a, kızıllı mavili plastik yuvarlakları saydı, uzattı.

Madam Sara'nın yüzünde gülmenin izleri duruyordu. Yüzünü toparlayamamıştı.

Çay markalarını kırmızı çantasına attı Nazan.

Çantayı açıp kapamak, kapanırken çıkan çıt sesi çok hoşuna giderdi. Daha topuklu pabuç giymiyordu ama kırmızı çantası gerçekten bir kadın çantasıydı. Yadsınacak bir yönü vardı bu tat almanın. Hem ürktüğü bir büyümenin başlangıcındaydı, hem de çantanın kapanış sesi, incelik gerektiren açılışı hoşu-

na gidiyordu. Omzuna onu astığından beri de küçük adımlar atar olmuştu. Bazen de başını saçı önüne düşmüş gibi arkaya atıyordu.

Kızardı ansızın.

Hurşit çıktığından beri Madam Sara onu gözlüyordu.

Çoğunluk işi olmadığından iki kızı da çalışırken izlemek onu oyalar, eğlendirirdi.

Raşel ona çok eskiden kalmış bir havra şarkısını anımsatırdı. Yani düğününü. Dört yanı pencereli havranın ortasındaki dua okuma yerinde haham, en ağır giyimleri içinde, topluluğa, koronun çoğaltmasıyla etkisi artan kutsal sözleri söylemişti. Dışarının pisliğine, bakımsızlığına karşın havradaki altın suyuna batırılmış avadanlıklar, giz dolu, susturucu havalarını sürdürmüşlerdi. Törene girerken boy boy kesilip havranın bahçesine bırakılmış çamların yakışıksızlığını bile unutturmuştu, Madam Sara'ya çarpıntıları. İzak'a iyi para götürmüştü evlendiklerinde. Çukur bir bel, gök mavisi gözler ve dükkânın drahoması. Şimdi dükkânlarını sağlama almışlardı ve iki akraba gibiydiler artık. Yani çıkarlarında tek yürek, tek akıldılar. Hamursuza gösterdiği özenle de kocasına, iyi bir dindar olma örneği vermişti. Yıllardır İzak salt para kaygısındaydı. Olmazdı canım o denli unutmak töreleri. Kiloları arttıkça bacaklarında beliren varislerden öte bir şikâyeti yoktu yaşamasında. Filistin'e gitmişti iki oğlu. Para dertleri üstlerinden kalkmıştı onların. Gene de İzak, "kazanmalıyız" diyordu.

Filistin'e gitmeyi Madam Sara kesinlikle düşünmüyordu.

Çiçek Pazarı'ndan geçip kızarmış yağ kokuları dolu apartmanına gitmeye alışıktı. Dünyanın başka hiçbir yerinde Çiçek Pazarı olamazdı. Onu tek duygulandıran yerdi orası. Kokoreçleri, pörsümüş çiçekleri, serin karidesçileri, nerde bulurdu? Ne çok severdi karidesi... Doktor yasaklamıştı, karaciğerinize dokunur diye. Karaciğeri demek artık iyi değildi. Durmadan kilo almasına İzak'ın bir şey söylediği yoktu, oysa karnının katlarını sığdıracak don bulamıyordu son günlerde. Uykulu ve yorgundu. Yorgunluğunu, alışkanlığını yenip, yumuşak yaygın anılarını Çiçek Pazarı'nı bırakarak hiçbir yere gidemezdi. Şişmanlığıyla birlikte duygulanmaları da ağırlaşıyor, yuvarlaklaşıyordu. Evet, Filistin, ama bir çöle ne etseler bir Çiçek Pazarı kuramazlardı.

Raşel, "Kudüs'e gideceğim ben" diyordu ne zaman o konu açılsa. "Drahomamı yapıp gideceğim. Orda ateş yakıp çevresinde şarkı söylüyormuş gençler. İbranice öğreneceğim. Bir yolu ak, bir yolu kara kumaşlar geldi bana, kuzenimden, Filistin'e gideceğim."

Nazan onu tanıyamıyordu Raşel böyle konuşunca. Yabancı, öfkeli bir sesle söylüyordu bunları.

Madam Sara çatılmış silahlarıyla oğullarının çekilmiş bir resmini düşünüyordu. Yorgunluğu yoğunlaşıyordu.

Babası, babasının babası bile "İstanbul" demişlerdi, "biz Yahudilere uygun en verimli yerdir." Ailesi için, bir zamanlar, gizli din tutuyor diye dedikodu bile yaymışlardı. Eksiksiz bir dedikoduydu bu. Museviliği bilmemekti olsa olsa. Onların yakarışı Müslümanlarınkini ansıtırdı bir bakıma. Putları yoktu. (Kutsal toprağın altın şamdanları.)

Madam Sara gürültüyle inledi, gözlerinin akını çoğaltan bakışlarıyla çevreyi taradı.

Kızlar işlerinden başlarını kaldırıp baktılar.

Aralarında anlamsız, yaşamaz bir gülümseme geçti.

O sırada dışardan, köşe eczanesinin oğlu işine geliyordu.

Camların bitiminde kaybolup karşıya yönelmişti.

Saat ondu demek.

Daha önce işbaşı yapmazdı.

Raşel de, Nazan da kaybolana dek onu gözleriyle izlediler.

Çorap makinesinin çalışması durmuştu.

Birden sessizleşmişti dükkân.

Raşel kartona gerdiği kumaşı bırakmıştı. Çok beğenirlerdi, ikisi de, çocuğun sarışına yakın kumrallığını. O ne giyse yakışan biriydi. Onlara öyle geliyordu. Kimselere baktığı yoktu gelip giderken. Az mı bahaneler bulmuşlardı rastlaşmak için. Çörekçiden, paralarına kıyıp saatin onuna doğru sabah çöreği alma huyları bile çıkarmışlardı.

"N'olur Madam Sara içimiz ezildi, zati kimse gelmez şimdi. Şu köşeye kadar gidip, hı?"

Onun geçitten görünmesini biri gözlüyordu, öbürünü uyarmak için. Bir iki kez başarmışlardı da rastlaşmayı. Gel gör ki tıkanmalar, zor tutulan ünlemlerle beklenen karşı karşıya gel-

melerin sonu hiçti. Çocuk ("Çocuksa vardı canım on sekizinde. Ne çocuğu!") başka yönlere bakıp aynı adımlarla ("Sekmek, sık atmak yok!") geçip gitmişti. Biriyle bakışsaydı ya, razıydılar. Onu çok beğeniyorlardı. Görünüşü geçittekilere benzemez biri... Alabildiğine suskun, aşılamaz. Akşamları da rastlaşmayı deniyorlardı; deniyor, umutlanıyorlardı ama bu konuda hiçbir başarı sağlayamamışlardı.

Madam Sara izlediği olaya bir nokta koyma gereğini duydu. İş durmuştu çünkü.

— Artist gitti ha! Hadi canım üzülmeyin. Onlar bey paşa oğludur. Kılık kıyafeti görmüyorsunuz? En seçkin, en büyük kabullerde giyilecek İngiliz kuponu üstündekiler. Olmazları seçmeyin. Olurlara hı demek lazım. Gençlik gidiyor elden, gidiyor. Eğlenmek, günü gün etmek gerek meme altları katmerleşmeden.

Bunu söylerken beklemediği bir hüzün belirip çöktü içine.

— Yok Madam Sara, biz bakmadık ki. İş arası duruverdik. Hem o geçiyorsa saat on demektir. Müşteriler damlar, değil mi?

Elbirliği ettikleri olayın konuşması bitince sustular.

Nazan'ın içine serinlik, üşüme çöktü.

Madam Sara boncuklu çantasını aldı. Ne de olsa bazı inceliklerle bürülüydü satışları.

Kadın eşyası demek süslenmekti. O havayı da dükkânda estirmek gerekiyordu.

Taş pudrasını çıkarıp yanaklarından geçirdi. Gözkapaklarını yeşil boyayla koyulttu. Rimelini tükürükledi, kirpikleri tek tek ayrılıp kara kara durdular. Küçük aynasını ileri uzattı. Yüzünün tümünü gözden geçirdi. Dudaklarına çilek rengi, açık bir boya sürdü. Önce dudak çevresini, sonra içini doldurdu boyayla. Gözlerine yeşil boya yakışmıştı. Saçlarını tersine tarayıp kabarttı. Sütyeninin boğduğu et yerlerini belirten yün bluzunu yerleştirdi eteğinin içine. Gümüş tokalı rugan pabuçlarını çekti tezgâhın altından. Terliklerini çıkardı, giymek için eğildi. Yüzünü al bir renk kapladı eğilince. "Kırk yaşında eğilemez oldum şişmanlıktan" diye düşündü.

Nazan'la Raşel sabah işe gelir gelmez mavi naylon önlüklerini giyerlerdi. Ceplerinde süslü işlenmiş Çeşit yazıları vardı.

İşe başladıklarında, Madam Sara tırnaklarını uzatmalarını şart koşmuştu.

"Hep elleriniz görünecek. Bu iş keyif işi, gönül işi. Boyasız, kıntmasız olmaz."

Tırnaklarını ilk uzatıp boyadığında annesi ne diyeceğini bilememişti.

"Kızım bizim burda aman görmesinler. Beyoğlu'nda neler oldu acaba derler. Yoksul insanlarız. Başımızda bir erkeğimiz yok. İç içe, dış dışayız odalarda. Oh benim yavrum, Nigâr sana iş bulduğunda dememişti böyle boya moya olacağını."

— "Madam Sara, bu gerekir, yapılmalıdır, diyor."

"Sen daha on ikini sürüyorsun. Nigâr boyanın içine bulandı çıktı ama, o işe başladığında on altısındaydı. Eh, bu yaş buralarda pek küçük sayılmaz. Sen üstünü yeni gördün."

Terlere batmıştı Nazan, ilk beklenmez kanı gördüğünde.

Saklaması mı, açıklaması mı gerekirdi kestirememişti rutubetli hela aralığında.

Kulaktan dolma bildikleri vardı. Ama her anlatılan ondan öylesine ötelerde yaşayan kadınların yakışığıydı ki kadın olmayacağına inanmış Nazan ve yaşlı, özensiz tek dertleri kira ile ekmek olan bu yılgın kadınlar, çocukluğunun coşku dolu, araştırıcı günlerine uzanamıyorlardı. Tüm çocuklar devinme, ilgi dolu kapı önlerindeydiler. Toz toprak çığlıktılar, ev içlerinin acıları taşamıyordu onların oyunlarına. İlk kanı gördüğünde heladan çıkamamıştı bir süre. Tepedeki delik gibi camda eski kümes tellerine karışmış bir uçurtma görünüyordu. Çıtalarının bir yanında rengini belirten kırmızı kaplama kâğıdı kalmıştı. Çıtaları kesin düzgündü uçurtmanın. Epeydir hela camının tel kafesine takıldığı belliydi. O yaz ne kadar rüzgârlı olmuştu. Arsada dokuztaş oynarlarken incelmiş kiremitler savruluyordu hemen. Ağır olanları da topla düşürmek güçtü. Kaplama kâğıtları uçurtmanın dayanıklıydı. Onca rüzgâra karşın el kadar da olsa, biri direniyordu orda, kırmızı. Heladan çıktığında artık dönülmeyecek bir şeyin ardından sessiz, durgun çekildiğini sanmıştı. Gün ışığının koyulaştığı taşlıkta bir süre dinelmişti. Taşlık yosun bağlıyor, kayganlaşıyordu sanki, adımlarını atamıyordu. Kanın azar azar akarken önleyemediği bir anda bacaklarından boşana-

rak evi saracağı sanısı içini ürpertiyordu. Her yeri tanıyıp bilen, hiçbir yere takılmayan çocukluk yürümesini yitiriyordu sanki. Üst odadaki çarkçının karısı yine çamaşır yıkıyordu. Kaynamadaki çamaşırların kalın fokurtusu duyuluyordu.

Dışarda, dokuztaş oyununda onu bekliyorlardı.

Belindeki iki üç gündür yer etmiş ince ağrı gevşemiş, çıtırtıyla çözülmüştü.

Çözülme kandı demek.

Koşan, bağıran, atlayan çocukluğuna doğru yayılıyordu kanama.

İçeri girdiğinde annesi, odanın kıyısında, toptancıya iç çamaşırı dikiyordu gene.

Çirişli bez kokusu toz toz dağılıyordu odada.

Sardunyalar güneşte kırmızıydı.

Nazan o gün tüm kırmızıları ayırmış, tek tek özenle görmüştü. Yerdeki, iplikleri seçilen, kilimin kırmızısı ölüydü. Gördüğü baskın kırmızılardan değildi.

O gün Nazan kilimin öyle kırmızı olmadığını da öğrendi.

Annesi güneş gelir diye perdeleri indirirdi, kilimi gölgeye almak için. Ne zaman solmuştu? İzleyememişlerdi anne kız.

"Ne sandın ya, canım kızım benim? Büyüyorsun demek. Ağlama bakalım? Korkacak bir şey mi bu? Olur hep büyüyünce. Tonozun orda, dışarda koşuşturmanın bir sonu olacak, değil mi ya? Azar azar durulmanın başlangıcıdır. Sopalarla dükkân kepenklerinde gürültü çıkarmak yavaş yavaş bitecek. İki yıl önce saçında kurdela durmazdı. Çocuk saçıydı. Geçenlerde Nigâr'lara giderken bağladım ya arkadan, elimde topladığımda tok tok geldi saçların. Kızım büyüyor dedim, ne iyi!"

Bitmez tükenmez yoksulluk yüklenmeleri annesindeki gençlik öfkesini azaltmış, yerini dingin, sarıcı bir sevecenlik almıştı. Bu da Nazan'ı durgunlaştırıyordu.

— Ben hastayım, yatacağım,

— Hadi canım! Çık dışarı, oyna.

— Çıkmam, utanırım.

— Çık oyna. Kim bilecek büyümeye başladığını?

— Bilmeseler de bir yanımdan belli olur.

— Yok yok, bir anneler bilir.

— Selmin'in herkes bildi büyüdüğünü. Büyüdü bu kız artık, dediniz ya! Arsalarda oğlanlarla konuşuyor.

— O başka. Annesi olmayanlar arsalarda daha çabuk büyür.

— Anne, bu kam durduralım, n'olur istemiyorum.

Nazan çıkmamıştı sokağa.

Sedirin orda kıvrılmıştı.

Annesi üstüne getirip yorgam örtmüştü.

Sıcaktı, yazdı.

Gene de yorganı onu kavrayıp dinlendirmişti.

Odalarını, yatmadığı bir yükseklikte, yeniden görmeye başlamıştı.

Annesi düzine başına para aldığı işini çabuklaştırmak için kızını uyudu kabul etmiş, düğmelerine dalmış, ağırlaşmıştı.

Odada saatin düzenli tıkırtısı, yorganın sıcaklığı, alçalan güneşin bir yana doğru kayıp öbür yanlan sisli bir aydınlıkla sarması, içine uykulu, yorgun inmişti Nazan'ın.

Işığın gölgeyle kesiştiği yerdeki çizgiye tozlar yayılmıştı.

Duvarda geçen yıldan kalma bir takvim resmi, güzel diye kıyılıp atılmamıştı. Bir vazoda duran sarı kasımpatları. Bunu Nigâr Abla armağan etmişti onlara.

— Bana bir sürü yolladı arkadaşım. Bu da sizin olsun. Ha, yok canım, vallahi bizde var.

Nigâr Abla artık boynuna eşarp takmadan palto giymez olmuştu. Buralarda bilinmeyen, görülmeyen tanışlar edinmişti yukarda. Akşamları eve dönüş saatleri gittikçe daha geçti. Kimi kimseyi görmeden geçerdi sokaktan. Bazı danışacak sözü olanlar, pencereden sarkıp seslendiğinde, Nigâr Abla ürküverirdi. Bu ürkmeleri Beyoğlu'nda berber yanında iş bulduğu yıllardan bu yana artmıştı. Sanki kimsesiz sokaklarda yürüyormuş gibi insan sesi onu hep şaşırtıyordu.

Mahalledekiler bazı öğrenilecek şeylerin Nigâr'a sorulmasından yanaydılar.

Çünkü bankalardan takvim bile geliyordu ona. Gerçi son yıllardaki işi için bildikleri karanlık şeylerdi. Hattâ bir kat alacak kadar parası olunca buradan çıkıp gideceği de söyleniyordu. O parayı berberde manikürcülükle mi kazanmıştı? Nasıl olur?

Ne güzeldi Nigâr Abla bir zamanlar...

Düzgün, ince, ufacık elleri vardı. Yukarda çalışmaya başladıktan sonra, giyimlerini daha başka yakışırır olmuştu kendisine. Dar yün kazaklarının altına giydiği, erkek kumaşından dikilmiş eteklikleriyle görünüşü değişmişti. Kazaklarından taşan göğüsleri belinin inceliğini çoğaltırdı. Babasına (inmeliydi), annesine (mahalledeki eski çamaşıra gidenlerdendi, son yıllarda elleri eklem romatizması olmuştu), erkek kardeşine (tuğla duvarlı okulda okuyan Reha üçüncü sınıftaydı, tekne kazıntısı bu Reha derdi herkes, o hasta adamla kadının çocuğu mu olurmuş), tümüne bakardı Nigâr Abla, yine güzeldi, yine alımlıydı ama ışığı kalmamıştı. Ürkek olmuştu. İnsan seslerinden ürkendi şimdi Nigâr Abla.

Yanlarındaki çeşmeli evin ilk katında otururdu onlar. Nigâr Abla geceleri ufak tefeğini yıkayıp asmaya çıktığında incecik naylon çoraplarıyla sutyenlerini sıkı sıkı yan yana karıştırarak asardı. Çok eski şarkılar söylerdi. Sesi de duruluğunu yitirmişti. Kalınca, pürüzlüydü. Oysa daha yirmi iki yaşındaydı. Nazan'ın annesi "Nigâr bu dokunaklı şarkıları da nerden bulur, bilir, bilmem" diye gülümserdi.

Onun birgün yokuşun başında bir özel otomobilden indiğini görenler olmuştu.

Aşağıdaki marangozun çırağı söylüyor. "Benzetmiştir" dediler. "O ne bilir, Sıvas'ın kürdü."

Nigâr Ablayı bir deniz gediklisi istemişti de annesine görücü bile gelmişlerdi.

Ne sevinçti bu söz duyulduğunda, mahalledekilerde.

Nigâr umutlanmış, izin alıp evde kalmıştı, o gün.

Bahçede serilmiş sedir yüzlerini çırparken başına bağladığı örtü kayıyor, kumral saçları dağılıyordu. Babasını köşeye yerleştirmiş, elini yüzünü sabunlu bezle özenle silip, saçlarını taramıştı. Babası epeydir alıştığı duraganlığını bozan bu telaştan, aceleden huylanıp, "Ne var, ne oluyor? Doktor mu gelecek?" diye sormuştu. Yalnız dispansere götürülürken silinirdi her yanı. Artık kucakta taşındığından doktoru eve getirmeleri gerektiğini biliyordu. Hem kızının parası vardı. Doktoru getirsindi. O parlak madenli süslü çantaları nerden alırdı? Bir zamanlar o bakmıştı eve. Şimdi sıra Nigâr'daydı. Görücü işini babasından

saklamışlardı. Nigâr'ın evlenmesine karşıydı hep. İnme geldiği günden bu yana ne karısını, ne kızını sevmez olmuştu. Dolaşan, gülen kimseyi sevmiyordu.

Reha'yı, oğlunu tanımıyordu. Karısının gebe kaldığı gece yok olmuştu belleğinden. Yıllardır bir sehpanın üstünde unutulmuş bir küllük gibi kararıyor, kirleniyordu. Hele elinin yüzünün sabunlu bezle silinmesi yok mu! Dalıp gittiği düşüncelerini dağıtıp dışarıyı yeniden görmesini sağlıyordu.

Karısı suçlu suçlu, "Konuk gelecek de Tahsin Bey... Ele güne karşı..." diyordu.

Nafia fen memurlarından Tahsin Bey, hatırat okumaya meraklıydı eski harflerle. Dantela gibi ördüğü düşünce örgüsünün arada bozulmasından acı çekiyordu. Kıpırdamazlığını kolaylaştıracak bir bunamaya dalmıştı. Unutmalarının ucu Çırpıcı Çayırı'na dek dayanıyordu ve orda aydınlık başlıyordu. Yakalığının kolalı olduğu döneme.

Nigâr Ablanın annesi görücü günü kendine özenmiş, saçlarını diplerinden doğru açıp tarayarak kara başörtüsünü takmıştı. Elleri utanç vericiydi. Eğrilmiş, eklem yerleri morarmış ellerini kim görse, acıyla karışık bir tiksinti duyardı. Görücülerin buna bakıp kızı hakkında "İlletli mi ne?" diye, düşünmelerini engellemek için kollarındaki devrik kol kapaklarını açıp uzatmıştı. Böylece ellerinin yarısı gözden uzaktı.

İkindiye doğru gelmişti görücüler.

Mantosu topuklarına dek uzanan bir yaşlı kadın, bir de etek ceketli bir taze.

Herkes görünmeden gözlemişti bu mutlu olayı.

Kapı eşiklerine bile tahta boyası yapmıştı. Nigâr Abla... Sonra da kovayla su serpmişti eşikten öteye, toprağa, güzel koyu bir görünüm almıştı kapı önü, yaz yağmuru yeni dinmiş de kurumamış gibi. Günboyu çevreden tahtaların ovulurken çıkardığı düzenli temizlik sesini duymuşlardı. Kapıyı Nigâr Abla açmıştı. Aradan yakasına dek sıkı sıkı kapalı yün giyimini giydiğini görmüşlerdi. Kumraldı ya, ona yeşil yaraşırdı.

O girişi çıkışı, kapı açışı bol günden sonra, bir daha ne gelen ne giden olmuştu.

Denilene göre, "Oğlum istedi. Görmüş beğenmiş. 'Başı yerde bir kız' dedi. Her çalışan kötü yolda olmaz ya. Ama duyduklarımız var..."

Nigâr evlenemez, diye karara varmıştı mahalleli bu olaydan sonra. "Caymış oğlan tarafı" diye karar verdi." Çoğu, onun arabalarda, tabii adamlarla; sinemalarda, tabii adamlarla; görüldüğünü duyduğunda, "Yok canım benzetmişlerdir" diye yine de karşı çıktı. Anlaşılmıştı ki Nigâr, mahallenin akşamüstleri, köşede toplanıp konuşan gencecik delikanlılarıyla, eli ekmek tutmuş ağırbaşlı adamlarıyla evlenemez. Bu da ondan yana olmalarını kolaylaştırmıştı.

Semtin takımında oynayan futbolcular bile, (onlar en çok Beyoğlu'nda gezerlerdi), Nigâr geçerken, "Merhaba Nigâr Abla" der olmuşlardı. Oysa onlar genç kızların geçişini ıslıklarla, sözlerle karşılayıp uğurlarlardı. Güzel Nigâr, köşeyi dönerken, bakkala girerken (evin alışverişini de o yapardı), "Merhaba Nigâr Abla" diyorlardı. Olsa olsa en küçüğünden bir iki yaş büyüktü Nigâr.

Nigâr evlenemezdi.

Bunu kesin biliyorlardı.

Çünkü Nigâr kadın olmuştu.

Evlenmeden kadın olmaksa çaresizin çaresizi bir durumdu. Dertlerine, sıkıntılarına göğüs gereceği bir evliliği, yarım yamalak giydirip süsleyeceği bir çocuğu olmayacaktı. Bakkalda tanışlarıyla iki çift söz ederek alışveriş edemeyecekti. Kuşlar batıya doğru uçarlarken, kapı önünden çocuğunu çekemeyecekti. Nigâr hangi onmaz göz kapamalarda kadın olmuştu. Bunu bilmek güç değildi. Yine de sormadılar. Mahalle sinemasına gelen kardeşi küçük Reha'ya herkes kol kanat gerer oldu. Reha gözlerinin altına inmiş ince gölgeleriyle zayıf, sessiz, bacakları yere değmeden oturup film seyrederken:

— Baban nasıl Reha?

— Annen nasıl?

— İyi.

Nigâr sorulmazdı.

Nigâr'ı gündüz evine girerken gören yoktu.

Geceleri dönerken gittikçe artan ürkekliğinden ötürü daha sessizleşmişti, onu görmek de giderek zorlaşmıştı.

Nigâr kız değildi ya, buydu demek ışığını alıp götüren. Güzelliğine yansıyan bir uzaklık, bir şaşkınlıktan ötürü kimseler ona soru sormaz, ayıplayamaz olmuştu. Mahalledeki anneler, oğullarına ondan, "Zavallı Nigâr, yazgısı kötüymüş" diye söz ediyorlardı. Bununla bazı soruları da engelliyorlardı.

O artık herkesin ablasıydı.

Nazan'ı da Madam Sara'nın yanındaki işe Nigâr koymuştu.

— Teyzeciğim her şey pahalılaşıyor. Nazan büyüdü, artık, on ikisinde. Teninin rengi açıldı. Hoyratlığı kalmadı. Akıllandı. Yukarda pasajda bir tanıdık var. Manikürе gelir bana. Bir kız istedi, güzel, terbiyeli. Haftalıkla çalıştıracak. Çorap çekmeyi filan öğrenecek orda. Hiç zor değil, göreceksin. Hem yokuştan çıkar çıkmaz Tepebaşı'nın ordan dönüverir. Yakın yer. Sen de rahat edersin, Nazan da iş öğrenir. Geçen yıl toptancıya düzine başına birkaç lira artırsın dediniz de Kâzibe Teyze'yle, ne yaptı adam? Vermedi size o ay düğme işini. Onlar para artırmazlar. Çareleri kendimiz bulacağız. Ben artık öğrendim. İşçilikte işçi çoksa paranı artıramıyorsun. Kaç yıldır en iyi manikürü, pedikürü ben yaparım. Yine de Suat Bey bir kuruş katmadı haftalığıma. Gerçi bahşişi boldur bizim işin ama, gel gör ki elin kadınlarının nasırlarını alırken yaptıkları nazı çekmeye de manda yüreği ister. Yok tırnağımı dipten alma, yok uçlarını geçen defa iyi sivriltmedin, pabucumu giyerken kırıldı, çirkin oldu. Bu yıl pabuçların burnu açık. Tırnaklar renkli görünürse şık duruyor. Ya yaşlı bayanlarınkine ne demeli? Tabanlarının altı genişliyor, taşıyor ellerime. Tırnakları yıllandıkça kat kat kalınlaşıp, pul pul kalkıyor. Ayak bilekleri şişiyor çoğunun. Hepsi de bunun yaşlılıktan değil, ta gençlik yıllarından beri olduğunu söylüyorlar. Avucuma girmeyen bu ayaklarla günboyu uğraşıyorum. Yumuşayan tabanlarındaki ölü derileri kazıyorum. Etlerinin buharları ellerime geçiyor. Nazan'ı da bu işe çırak alabilirdim ama zamanla öfkeden içi kurur. Pis iştir. Gülmeyi, yaltaklanmayı da gerektirir...

Annesi ilkten ürkmüştü bu iş sözünden.

Gerçi artık gözleri ve elleri eskisi gibi elverişli değildi çalışmaya, haftada on düzineyi çıkarmaya. Ekmek ve kira olarak düşünürdü geçimlerini. Bunları sağladığında gerisi kolaylaşıyordu. Yıllar geçtikçe kadınlığını da yitirmişti. Her sabah kalkıp çayı

koyduktan sonra, masayı toplayıp işbaşı yapıyordu. Pencere yanına kıvrılıp rengi sarıya dönük bez yığınının içinde kayboluyordu. Kocası öldüğünden bu yana boyu bile kısalmıştı. Eğik durmak kemiklerinin yenleşen alışkanlığıydı. Sırtının büküklüğü yüzünden yaşından çok görünüyordu. Oysa otuz ikisindeydi daha, kızı Madam Sara'nın yanına işe çıktığında. Epeydir saçlarını bir firketeyle ensesine topluyordu. İlk akları gördüğünde geride kalmış, unutulmuş bir acı yayılmıştı içine. Kışı, Nazan daha okulu bitirmemişti. Demek otuz yaşım sürüyordu. Gözlerine önleyemediği damlalar gelivermişti. Ne biçim ağlamaktı bu! Yüzünün tek çizgisi değişmemişti. Öyle ağlanmadığını bilirdi Nazan'ın annesi. Ela gözleri iyice uçuk, bezgindi. Kocası öldüğünden beri, belki de eriyen bu gözbebekleri yüzünden zor görüyordu dikiş işini. Bir isteyeni olmuştu tam o günlerde. Bakkala haber iletmiş,

— Eli evinde kadın, demiş, başı yerde, gül gibi de taze. Ölenle ölünmez. Ben de yalnızım, gurbetçiyim de üstelik. Çalışırım, geçiniriz.

Bakkal veresiye defterine günlük masraflarını geçirirken söylemişti bunları.

— Ne dersin? İşi Havuzlar'da. Daha anca otuz beşinde. Hiç evlenmemiş. Seni burda görmüş. Kocan öldüğünde bana sormuştu. Buralı değil, Yozgatlı. Kimi kimsesi yok. Kadın başına ne edeceksin?

— Ben mi? Şey... Ötekilerle yarın Kapalıçarşı'ya mala gideceğiz. Bana Kâzibe Teyze kefil olacak. Artık toptan düğmecilik ya da asker çamaşırı dikişi yapacağım. Geçinir gideriz iki can.

— Sen gene de düşün. Kızın var, büyüyor. Masrafı ayrı kalmaz.

— Bizim masrafımız ne olacak ki, aç kalmayacak kadar yemek, açık olmayacak kadar barınak. Olmaz. Artık evlenmek bana haramdır.

Defteri verirken bakmıştı bakkal uzun uzun.

— Haklısın, demişti. Bizim bura insanı çabuk yaşlanır, çabuk ölür. Sen bilirsin, gene de düşün. Talan etme kendini, kadınlığını bil.

Eve döndüğünde aynaya bakmıştı tez elden.

Karlar eriyordu dışarda.

Camın önünden sarkan buzlar damlıyor, damdan kar kesekleri düşüyordu. Çamurlar çıkıyordu eriyen akların altından.

Mangaldaki kömürleri eşelemişti.

Öyle durmuştu bir süre odanın ortasında.

Bakkaldan aldıklarını (bir ekmek, patates, sadeyağ) masaya koyup gene aynaya bakmıştı. Saçlarının içinden birden aklar pıtrak gibi belirip çoğalmıştı.

Bakkalın loşluğunda yakın günlerde gördükleri tek tek belirmeye başlamıştı, onu isteyen kimdi, çıkaramıyordu (çocuklar, gaz sırasında bekleyenler, kadınlar, bir kiloya varmayan alışverişlerini yapanlar, erkekler, ikinci sigarası alanlar, genç kızlar, kıpırdamadan duramayan, "Ay çok bekledim, annem vallahi kızacak" diyenler).

Bulmuştu sonunda. Çamaşır yıkadığı birgün soda çıkışmamıştı. Öğle üzeriydi tam, alı al moru mor bir şeyler geçirip sırtına, gitmişti bakkala. Onu isteyen ordaydı, oydu. Ekmekle bulama alıyordu. Dar uzun bir erkekti. Kesin bir esmerliği vardı. Başparmağı kopuktu. Bıyıkları kalın telliydi. Bu da gülüşünü daha belirginleştiriyordu.

"Siz İstanbullular soğuk görmemişsiniz," diyordu bakkala. Bizim Yozgat'ta kışın toprak kaskatı kesilir, hava göğerir karaya çalar. Yel sıkılaşır iyiden. Köy köpekleri kuyruklarını toplayıp ağıl altlarına varırlar. Damlara çekilip toprağın yumuşamasını bekleriz. Baharda sular çözüldüğünde, göçmen kuşlar gelip de sesleri duyulduğunda, topraktan umduğumuz olur. Yoksa kar mar yağması gerekli değildir bizde, soğuk için. Dediğim gibi toprak katılır, eşilmez. Bir yanda balçığa, çamurun hiçbir çeşidine rastlanmaz. Biz bile buyup baharda çözülürüz anca."

İçeri girdiğinde göğsünü örtmüştü çabucak.

Soda tartılırken bakmıştı adama.

Uzun kolları, kısalmış ceketinin altından gömleğinin eprimiş yenleri hemen görünüyordu. Bitmemiş gibiydi konuşması. Canlılığı gözlerindeydi konuşmanın.

Nazan'ın annesi saçını düzeltmişti.

Kirli çamaşır suyu kokusuna bulanmış olduğunu düşünmüş, kızarıvermişti.

Sodayı alıp çıktığında ardından baktıklarını sanarak hiç bilmediği bir yürüyüş tutturmuştu.

İşin kötüsü yol boyunca dükkânın görünüşüne açıktı sokak. Sapağı dönünce üşüdüğünü anlayıp sıkı sıkı sarınarak girmişti eve.

O yabancı yürüyüşü nerden bulup çıkarmışsa, onu da bırakıvermişti eve girince.

Saçlarının akları, o yağışı bol kış, durmadan eriyen karlar. Yalnızlık duygusunun gelişmesi, tümü bir arada oluşmuştu o gün.

Sonra birden yaşlanmıştı. Bazı şeyleri gördüğü, bildiği, yaşadığı halde düşünmez olmuştu. İnce tozların uçuştuğu odada hiç yakınmadan dikişlerini sürdürmüştü ağırlaşarak. Arada öksürük nöbetleri geliyordu. Kâzibe Hanım onu dispansere gitmeye zorlamıştı.

— İşinden olursun, demişti. Bizim en büyük güvenimiz sağlığımızdır kızım. Etme, kalk bir ara dispansere git.

Dispanser, mezarlığın bitişiğindeydi. Bakınmaya gitmeyi göze almak yarım günün boşa gitmesi demekti. Gene de gitmişti Nazan'ın annesi birgün korkup olabileceklerden.

İlkbaharda öylesine güzelleşirdi ki mezarlık, ballıbabalar, hindibağ otları dört koldan açmış olurdu. Yan yatmış eski taşların yenilenmiş çimenleri, ayrık ayrık, diri diri dururdu. Çabuk açmış bir gelincik katılırdı yeşillere. Mezarlıkta hindibağ toplamaya gelen Çingeneler, mezar taşlarını bölüşürlerdi aralarında. Söktükleri otların köklerindeki toprağı şöyle yukarda bir silkelerlerdi. Sırtlarında bağlı suskun çocuklarıyla, gelene gidene laf atarak baharın tadını çıkarırlardı. Hindibağların, ebegümecilerin en iyi boy verdiği yerler mezarlıklardı. Çiçeğe kaçmışların değeri olmadığından ilk yeşermeler başladığında ortaya çıkıverirdi Çingeneler. O zaman kapı önlerinde unutulmuş leğenleri, takunyaları, götürülebilecek gibi olan her şeyi toplamak gerekirdi. Akşam gün dönerken, mahalle aralarından geçerlerdi. Sıcak, sancı sesleriyle arsız sözlerden örülmüş şarkılarını söyleyerek yol uçlarında yok olurlardı Çingeneler.

Dispanserde ilk kendi olacak sanmıştı.

Oysa beş kişi vardı sırada, numaralarını almış bekleyen.

Duvarlarda beslenmenin önemini belirten renkli afişler asılıydı. Karasineğin bulaşıcı hastalıklardaki korkunç etkilerini açıklayan resimlerde sinekler tozlara belenmiş duruyordu. Kapalı kapının ardından gelen anlaşılmaz konuşmalar içini kapayıvermişti. Şişman hemşire parayı alıp bir kâğıt uzatmıştı. Pencere boyunca uzanan tahta sıraya ilişmişti Nazan'ın annesi.

Yanındaki kadının yüzünün yarısı irinli bir yarayla kaplıydı. Arada tutamadığı acısını inleyerek belirtiyordu. Yüreği kabarmıştı yarayı görünce. Pencereye dönüp mezarlığa bakmaya başlamıştı.

Boynunda dizi dizi boncuklarıyla genç bir Çingene kız sakızını alabildiğine iştahla çiğniyordu. Ne bulsa kavrayıp bir anda eteğinin katlarına sokmaya alışık hünerli elleriyle yerden otları yoluyordu durmadan.

Mezarlık onların orda bulunuşuyla hüznünü, ağırlığını yitirmişti.

Bir ara beklenmedik bir kesinlikle Nazan'ın annesinin yüzüne bakıvermişti. Ortası çatlamış koyu renkli dudaklarında önce bir gülümseme belirmişti. Tüm yüzünü kaplayan dişlerinin arıtığı bir kahkahaya dönmüştü gülmesi. Yanındaki başı eğik arkadaşı ona ne dediyse, gülmesi kesilivermişti. Kocaman kahverengisinin yumuşaklığı o uzaklıktan bile belli olan gözleriyle bakmıştı, eliyle Nazan'ın annesinin anlam veremediği bir işaret yapmıştı.

Nazan'ın annesi o gün bu gün o el sallamayı arada düşünürdü ve dostluk dolu olduğu kanısına varırdı. Çingene kızının boncuklarıyla kahverengi gözleri bu kanısını destekleyecek denli beliriverirdi hemen.

Hemşire, "Hadi hanım sıra sende" diyene dek Çingenelerin inanılmaz mutlu görüntülerini izlemiş, dalmış gitmişti. Töre, ayıp kaygısı olmayan bu insanlardaki yaşamayı kolaylaştıran şeyin salt bunlar olmadığını kavramış, mutluluklarının asıl nedenini bulamamıştı gene de.

"Aç kalmamak mutluluktur" diye düşünmüştü. "Onlar da aç değil. Gene de bize aykırıdır yaptıkları, utanmamak bize yaraşmaz."

Odaya girerken epeydir unuttuğu soyunma duygusunun verdiği şaşkınlığı, acemiliği önlemek için doktora bakmamıştı.

İç gömleği patiskadan, maviydi. Özenip askılarını saten kurdeladan takmıştı. Ne de olsa kıyısından köşesinden bir ipekçik olsun istemişti üstünde. On yıla yakın zaman geçmişti de iç gömleği rengini yitirmemişti bile. Giymedikten sonra.

— Öksür. Bir daha öksür. Kapalı yerde mi çalışıyorsun?

— Evde.

— Ev güneş alır mı?

— Yandakilerin çıkması kapadığından bir akşamları alır. Sabah güneşi de karşıdan yansır bize.

— Çıkamaz mısın ordan başka odaya?

— Yok, orası iyi. Kuytudur ama kolay ısınır.

Ayağa kalktığında önlediği yorgunluğunu duymuştu gene.

Yıllardır edindiği eğik durma kolaylığına karşı doktor, "Dik dur" demişti.

Sırtının sızısı yenilenmişti.

Eline verilen reçeteye bakıyordu.

Odadan çıkana kadar da bakmıştı.

— Et yemeklerini çokça yap. Süt de içersen iyi olur. Kaynat ama iyice. Hep odana kapanma. Çık gez dolaş, güneşlen.

Doktor öbür hastaya yönelmişti bile o dışarı çıkarken.

Reçetedeki öksürük ilacını sık sık alır oldu.

Bir daha dispansere gitmedi. Öksürüğünü önleyemediğinde hemen Nazan'ı yollayıp ilacı aldırıyordu. Gıcığı bir süre kesiliyor, dikişine dalıp gidiyordu. Günbatımlarına doğru bir yorgunlukla gevşiyordu. Oysa odalarının işi bir saat içinde derlenip toplanırdı. Hep oturan bir insanın yorulmasına akıl erdiremiyordu. Kocasının yaşadığı günlerde az mıydı iş? Bir erkeğin evine dönüşü, ev yoksulsa, koşturmayla dönenmeyle olurdu. Nazan küçüktü gerçi. Ortalarda olmazdı. O günlerde oturdukları odanın sokağa bakan, çıkmalı penceresinin demirleri arasına bir yastık koyup Nazan'ı oturturdu. Kızının çocuk boynu üstündeki sarı ince saçlarını görmek iş yaparken içini süsleyiverirdi. Gençliğinin, hızla taşkın göğsüne doğru yükseldiğini açık seçik duyardı. Süpürge çabuklaşır, toz alma işi dakikasında biterdi. İlk seslerinin acemi gülünçlüğünü kapıverirdi kızının ağzından.

"Vay kızıma da benim, vay baba demiş de" diyerek konuşurdu.

Yeniden evlense n'olacaktı? Yine aynı. Belki çalışmayacaktı ama geceleri yorgunluktan damarları alabildiğine şişmiş ellerini yastıktan aşırıp boynuna dolayan adamı kuşkuyla izleyecekti. Mintan yakaları epridikçe kocasının da boynu incelir gibi gelecekti ona. Yeniden erken bir hastalık, beklenmez bir kaza tedirginliği başlayacaktı. Kapalıçarşı'nın koyu çatılı, asık yüzlü kapılarında toptancı sırasını beklemeye belki de gücü kalmayacaktı yeniden. İyisi mi, genç bir adamı bir daha ölüm yataklarında görmektense evlenmemeliydi.

Kocası zatürreeden ölmüştü.

— Dokuz günü çıkarırsa, kızım, Azrail'i kovdu demektir. Çok soğuk almış, çok. Sırtındaki şişelere bak, nasıl kabarıyor etleri. Erkeğin otuz dört yaşı ne ki! Oku oku, açılırsın. Tanrına dua et. Günahlarını bağışlayıp sevap meleklerini yollasın. Elham oku. Daha ne biliyorsan oku. Tanrı'nın kapısı birdir, yakar ona.

Dualara başladığında odanın ışığı azalıyordu. Dayanamadığı bir acı yara oluyor, içini kanırtıp kanamaya başlıyordu. Tez elden gitmesi için Azrail'e de yakarmıştı. İşittiklerine göre korkunç değildi Azrail. O da Tanrı'nın bir meleğiydi. Nerden çıkarmışsa çıkarmış, onu kara giyimlere bürülü, kemikten, acımasız biri diye düşünmüştü.

— O da Tanrı'nın bir vekili kızım. Emrettiği canı almaya gelmekte. Can tende durmayacaksa, ecel şerbeti içilmişse...

Dua ederken bakmıyordu hiç kocasından yana.

Yastığa gömülü alnına yığınla yapışmış ıslak saçlarına. Böyle görmeye dayanamıyordu. Odalarına birden yerleşen alçak sesli konuşmaları, limon kabuğu kokularını yadırgamıştı. Duruma aykırı düşen yakışıksız ayrıntılara dalıyordu birden. Boynuyla omzu arasında, kocasının bıyıklarının geçmiş acıtışını duyuyordu. Sarılmaların, kocasının yorgunluğunu artırdığı kanısına vardığı geceler, karşı çıkışlarına ne denli kızdığını düşünüyordu. Sağlıklı kocasının onu kavrayıp sedire şakadan fırlatmalarını, öpmelerini.

— Ben mi yorgunum? Evet çalışıyoruz ama yorgunluğumuz anca böyle çıkar. Biz seni niye aldık kumralın güzeli, kızların evcimenidir diye.

Yatakta yatan adamdan uzaklaşmıştı.

Bir gece bu düşüncelerin en olmadık ayrıntılarıyla uğraşırken ölümü kocasının yüzünde görüvermişti.

İlk gördüğü ölümdü ama o denli sarı, gerilmiş bir yüzdü ki ölüm, yerleşmesine karşı çıkmak, dualarla yakarmalarla olacak gibi değildi, anlamıştı. Gene de daha hızlı okumaya başlamıştı duaları, ellerini açıp. Okuduklarını anlamadığından kendi bildiği yakarışlarını da sıralamıştı.

— Tanrım onu alma. Daha genç. Daha dünyasına doyamadı. Yalvarırım, bu koca dünyada ne ederiz şu çocukla birlikte? Ben cahilim, kadın başımla, oh Tanrım!

Kocası hasta olmadan önce, kolaylıklar getirecek bir çıkar yolun belirmesini beklemişlerdi. Geceleri konuşurlardı.

"Olmazsa gideriz" derdi kocası. "Bir İç Anadolu kentinde iş varmış. Makineden anlayan birini istiyorlar. Tuğla harmanında çalışılacak. Taşıyıcı arıyorlar. Gerçi şimdi önüne gelen İstanbul'a göçüyor ama biz de tersini yaparız. Anadolu ucuzdur. Çalış çalış, iş bitti deseler, kaldık açıkta. Cepte, kıyıda, dayanacak bir şey yok. Nazan'ı okutalım diyorum ne yapıp yapıp. Okumuş olursa belki bizim sürünmemiz onda biter. Evlendiğimden bu yana bir pazar, çocuğumu, seni alıp bir kıyı bahçesinde oturup bakınamadık çevremize. Sana da çektiriyorum, güzelim benim."

— Ben mi? Hadi ordan. Geçinip gidiyoruz, fazlasını istediğim mi var?

Bir Anadolu kentinin ara sokaklarını düşünmeye başlamıştı o zamanlar.

Bu düşünceyi kurmak güçtü onun için, çünkü bilmiyordu oraları. Yalnız nedense yoğun bir kış olarak görüyordu orayı da. Üçünün oturacağı küçüklükte bir evin damından kar kesekleri düşüyor, bir soba borusundan da duman tütüyordu. Bu kıvanç verici görüntüyü işleyecek ayrıntıları daha öteye vardıramıyordu. En çoğu çiçek işli bir köşe yastığını dayıyordu pencerenin kıyısına.

— Çenesini bağlayalım. Bir tülbent ver kızım. Hiç mi hazırlığın yok? Cahillik, ah cahillik. İyiydi, dürüsttü kocan. Zaten kötülüğü öğrenmeye fırsatı gücü olmaz bura adamının. Kötülük de keyif ister, vakit ister. Bizimkisi aramızda didişmek. Namusluydu hepimiz gibi çok şükür. 'Ne olursa gidene' derler ya ben inanmam bu söze. Ne olursa kalana olur.

Yaşlı kadının istediği tülbenti bulup da verememişti bir türlü. Nazan'ın çocukluk tülbentlerini düşünmüştü bir ara. Korkuyordu vermeye. Kızıyla ölüm arasında bir yakınlık kurulur gibisine gelmişti.

Sonra onun dışında bir şey buluşturdular.

— Çenesini bağlamak gerek, tutamaz. Canı gitti çünkü.

Taşlığın oraya kazan kurulduğunda koşuşturma bitmişti. Nazan'ı yandakiler almıştı. Zorlu bir şey gelip gitmişti odalarına.

— Çenesini bağlamak gerek, durmaz.

Hiç gücü kalmamış genç bir adamın en acıklı durumu bu olmalıydı. Ölmekten de beter çenesini tutamamak. Haftanın iki günü anca tıraş edebildiği delikanlı inceliğini yitirmemiş çenesini.

İlk üç gün ağlamamıştı.

Dışarıdan bakıyordu olup bitene. Ölen kocası değilmişçeydi. Alıştırmamıştı karısını. Hastalığın başladığı akşamüstünden sonrasını yabancılıyordu. Gene de katı bir şey vardı bekleyen, çözülmemiş... Komşular, sırayla, bakır tepsilerde iki kap yemek yollamışlardı. Çorbalar kaynaktı. Nazan'ın damağı yanmıştı. Ekmekleri ufalayıp çorba kâsesine dolduruyordu. Bir şey sormamıştı annesine. Sonra birgün pencereleri silerken, pervazın birine, boydan boya kurşunkalemle "Babam öldü, babam öldü" diye yazdığını görmüştü annesi.

Mart güneşinin apaydınlık günlerinden birinde Kâzibe Hanım'la Kapalıçarşı'ya iş almaya gitmişlerdi.

O günün sabahı doya doya ağlamıştı.

Ağlarken de sarsak bir konuşma tutturmuştu.

"Kocacığım niye öldün? Ölenle ölünmüyor derler ama inanma. Seni hani leğene sokup yıkardım. Zor sığardın. Kocaman adamdın. Ellerindeki nasırlar yumuşar, delinirdi. Mangalı leğenin yanına koyardım üşümeyesin diye. Her şey kışın olmuş

gibime geliyor benim. Yazlar yok mu hiç? Yazlar yok mu hiç? Niye öldün?"

Bir daha da ağlamamıştı.

Ağladıkça durumunun ağırlığı çıkıyordu açığa. Daha çok anlar oluyordu yaşamalarındaki zorluğu.

Acısını sessizliğe döndürmüştü.

Sokağa çıktıklarında erik ağaçları bahara tomurlanmıştı. Kâzibe Hanım:

— Aldanacaklar bunlar... demişti. Mart bu, hiç belli olmaz. Bir kar, bir bora tamam, aldanacaklar.

Yürümüşler, vapura binmişlerdi. Kalabalık, gürültü, Köprü'nün gelip gidenleri, alttan geçen takaların puslu renkleri, sesleri, acısını artırmıştı. İçi hep böyle olursa birgün dayanamayıp ölüvereceğine inanmıştı. Sedirin kıyısına büzülüp dikişlerin toz kokan havasında devrilip ölecekti. Onulmaz bir şeyler uçuyordu canından. Takaları, denizi, güzel, iç açıcı neyi görürse içinin tükenmesi hızlanıyordu.

Hanın kapısı küf rengi demirlerle örgülü, alabildiğine büyüktü. Açık bir musluğun dibinde bir iki kumru bir şeyler aranarak yürüyordu. Avluda üst üste yığılı kumaş denkleri vardı. Hanın içi sokaktan soğuktu. Sırtlarında yük taşıyan küçük çocuklar ayaklarını sürüyerek merdivenlerden inip çıkıyorlardı. Bir yanlardan yeni demli bir çay kokusu gelmişti. İlk atılmış çayın kıvama gelirken saldığı o ısıtıcı kokuyu duymak, odasını özletmişti. Döneceği, penceresinden dirseğini dayayıp bakacağı yeriydi orası, arka bahçelere baksaydı da bütün odaları. Kızıyla kendine, çalışır da, yetecek kadar kazanırsa acılar azalırdı belki.

Evlenmemekte diretmiş olması yerindeydi.

Sonraları arada, ister istemez düşünür olmuştu beklenmedik rastlantıyı.

"Bozkır toprağının kışı zorlu olur, buyar adam. Kerpiç keseklerinin arasına çivi çakamazsın. Ne diyorsun sen, tüm duvar, yer demire keser. Siz bura kışına kış mış mı diyorsunuz?"

Ne tanıdık bakışlardı!

Nazan uykuya daldıktan sonra, bazı geceler, ay aydınlığında bahçenin değişen görüntüsünü seyrederdi. Adamın anlattığı gibi bir kış düşünmeye başlardı. Belki de kocasının dediğiydi o Orta

Anadolu ili. Durmadan bir sac sobasının yandığı, yer yataklarında uyunduğu. Peki, yeniden evlenmeyi isteseydi, yorgunluktan uykusunda bile kasları titreyen, her sarılışında daha acıyacağı, daha bağlanacağı birine odalarını açmak zordu. Az para kazanan, durmadan işsiz kalırım korkusunda olan bir erkeğin öfkesini, sıkıntısını tanımıştı. Göğüs germek, yeniden ısınmak tekrarlanmazdı artık. Sabahları yiyeceğini hazırladıktan sonra az uyumuş birini kaldırırkenki üzüntüyü yinelemeye gücü yoktu. İçini uslandırmak için ayıpları sermişti önüne. Ay aydınlığı eskiden bu yana onu yanıltırdı. Utandığı coşkuları teper çıkarırdı ortaya. Kızken yazlık sinemadan gelen filmin seslerini duyduğunda, sokağın kaldırım taşlarına akan çeşmenin, orda kavga eden kedilerin seslerini duyduğunda, ayın mezarlığa doğru iyice yükseldiği saatlerde, çarpıntılara tutulup bekleyip dururdu. Ertesi gün tüm evi baştan başa temizler paklardı. Umuda benzeyen şeylerin ne olduğunu kestiremezdi. Ama yeni ve inanılmaz günlerin olacağını düşünürdü. İnsan doğmuşsa yaşaması süresince sevinçlere, beklemelere hazır olmalı diye düşünürdü o zamanlar. Yıllar geçmişti. Kendi payına düşeni yaşamıştı. Yeniden başlamak yoktu onların semtinde, sürdürmek vardı. Kızı büyüyecekti, onu beklemek, ona bakmak gerekiyordu. Kızıyla göbek bağını kesen ebe ne demişti:

"Canından can koptu, kolay mı?"

Bir yığın kanlı parçayı leğene yığmıştı. İlk gördüğü bu yığın olmuştu.

"Gürbüz bir çocuk, gürbüz bir çocuk, iyi bağırdı. Sonunu bahçeye gömelim, uğurdur."

Bahçe onların olsa neyse.

Üç yıl sonra taşınmışlardı ordan.

Konmak göçmek, odalardan odalara. Tam ısınırken, bir köşeye bir süs iliştirirken. Ya resimli bir takvim ya da bir yerden bulunmuş plastik bir çiçek. Uğur gömmek nelerineydi. Şimdi işi dualara düşmüştü. Tanrı'nın elbette birgün, bir yıl kapı açacağına gösterdiği güven acıklıydı.

— Kul sıkılmadıkça Hızır yetişmez.

Sıkılmışlardı, donmuşlar, üşümüşler, aç kalmışlar, ölümü görmüşlerdi. Gene de o kapı hâlâ açılmamış, Hızır yetişmemişti.

Elleri ağırlaşıp sırtında dayanılmaz sızılar belirdiğinde, "Daha az düğmeli olsa şunlar" diye düşünmüştü hep. Durumlarındaki zorluklar öylesine olağandı ki ufak çözümlerin ötesini bilip düşünemiyordu. Yüksük takmayı epeydir bırakmıştı, ne olsa yüksükle iğneyi itmek, parmağıyla itmek gibi hız kazandırmıyordu işe. İşaret parmağı delik deşik olmuştu. Kışları akşam sofrasını kurmaya kalktığında (Nazan okulda yerdi öğle yemeklerini) ayaklarında karıncalanmalar oluyordu. Ne oturmalar denemiş, gene de o karıncalanmaların önünü alamamıştı. Bacakları kesikmiş, yokmuş gibi ilkten dengelenemezdi. Gülmeye başlardı ayakta duramayışına. Nazan dersinden başını kaldırıp bakardı ona.

— Bak gene topal nine oldum. Bir punduna getirip de beceremezsem durmayı, düşeceğim.

Nazan fırlardı yerinden.

— Ben ısıtayım anneciğim yemeği, teldolaptan çıkarıp, n'olur.

Onun da dolaplığı kalmadı ya. Yan gözünün telini kesip, resim dersine püskürtme boya yapacağım diye götürmüşsün. Ah benim akılsız kızım, resme bu kadar merakın sana ne yararı olur? Resim yapmakla para kazanılmaz ki. Baban da yapardı. Boyuna ağaç altında duran kamyon resimleri çizerdi. Ağaçları yeşile boyar, kamyonları sarı yapardı. Açarmış bu iki renk birbirini. Koca adam sarı kalemi, yeşil kalemi bitti mi, kıyar paraya alırdı bir sarı, bir yeşil kalem. Nedense kamyondan başka taşıt resmi çizmezdi.

Daha çok gülmeye başlardı.

Kışın çabuk gelen uzun akşamlarını, az konuşup çok gülme bahaneleri bularak geçirmeye çalışırlardı.

Nazan'ın okulunda inanılmaz gülünçlükte şeyler olurdu, onun anlatmalarına bakılırsa. Merdivenden düşenler, öğretmene belli etmeden kedi sesi çıkaranlar, yemek yerinde birbirinin tabağına biber dolduranlar.

Tabii bunlar evden yemek getirenlerdi çoğunluk. Çünkü biberi de evden getirmeleri gerekiyordu. Nazan annesine anlatacak bir şeyler bulurdu her akşam. Sonra yemekleri biter, annesi bu engellenemeyen eğlencelerin sürüp gittiği okula aynı canlılıkla şaşardı hep.

Nazan yeniden kitabının başına dönerdi. Nazan'ın babasından kalıt durgun bakışlı iri gözleri annesine yalnızlığını duyurmazdı. Küçük kız onun tek dayanağıydı. Odalarından geçip giden kıyıcı ölümden beri sokak oyunlarından dönünce, ağırbaşlı, destekleyici davranışlarla annesini kavrıyordu. O ilk kanamanın, ilk yetişkinliğin kesin haberi geldiği günden beri Nazan'da gelişen ince, açığa çıkmayan değişmeyi izleyememişti annesi. O yıl bitmişti öğrenimi. Okumalarında, gezinmelerinde eski coşku kalmamıştı. Birden seviniyor, birden duruluyordu. Duvardaki aynanın önünden geçişlerinde sıkça bakar olmuştu kendisine. Bakışları hiç görmediği birini tanımaya çalışan araştırıcı bakışlardı. Bel çukurundaki derinlik çocuklara özgü düzlüğünü yitiriyordu. Akşamüstleri kapı önlerinde, çoğunluk yaşıtı kız arkadaşlarıyla salt kendilerinin duyacağı tekdüze konuşmalara dalıyordu. Sabahları yatağından kalktığında, iş yapan annesini, suskun, uzak izliyordu.

Nigâr yukarıdaki iş için yardımcı olacağını söylediğinde, Nazan'ın annesi tükenmez dalgınlığından kendini hızla alıp hemen karşılık verememişti.

Günlerce iki büklüm, sızılı düşüncelerini geliştirip acı çekmek onu ezmiş, olanları yüklenmesine yaramıştı. Parça başı işleri için istedikleri son artırmayı gene alamamışlardı toptancıdan. Üstelik bundan sonra Kâzibe Hanım'a uyarak yeniden paralarında artırma istememeye karar vermişti. Malları aldıkları adam, iki kez esnedikten sonra,

— Bu kadar hanım, daha aza çalışacaklar her zaman vardır. Sen ikide bir oyun bozanlık edeceksen bununla uğraşmaya benim ne vaktim, ne de zorum var, demişti.

Kâzibe Hanım'ın canından öte düşüneceği yoktu. Arada Kızılay'dan yemek aldığı da söyleniyordu. Karda kışta elinde bakır tenceresiyle caminin yanında beklediğini görenler vardı. Kimse yüzlememişti gerçi onu ama, kira parasını anca yetirdiğine göre söylenenin doğruluğundan kuşkulanmamak gerekti.

Kâzibe Hanım elli beşindeydi. Yaşaması boşverme, arsızlık doluydu. Bir zamanlar onun mahallenin en şen kadınlarından olduğu söylenirdi. Düğünlerde bahriye çiftetellisine kalktığında onunla başa çıkacak canlılıkta, sevinçte birinin zor bulunacağına

bütün mahalle tanıktı. Kocası ayaklarını trene kaptırıp kan kaybından ölünce bir daha evlenmemişti. Soranlara,

— Yeniden tek ekmeklik adama varıp, ucu başı ne olacak bu evin, demekten bunaldım. Biz de memurdan koca alacak değiliz ya. Memur bizi ne etsin, derdi.

İlk yıllarda evine erkek aldığı söyleniyordu. Sonraları iyice gülmesini, söylemesini yitirip yaşlanıvermişti. Nazan'ın annesi sırt ağrıları, durup dururken tutan öksürükleri yüzünden, sokaklarda dinelip de yemek alamazdı Kızılay'dan. Nazan okulda, okul yardımlaşmasından yemek yediğini bile mahalle arkadaşlarından saklarken, genç kızlığa geçişin her durumu gurur sorunu yapan duyarlığı içindeyken, kızını daha çok kırmamak gerekiyordu... ama nasıl?

Nazan bir süredir eski paltosunun yakasına Nigâr'ın verdiği bir kadifenin takılmasını istiyordu.

Birgün sonra Hıdrellez'di, yakasına geçirdi kadifeyi annesi.

Katı yumurta yapıp, ekmek tatlısı pişirip, mezarlığın tepesine gitmişlerdi. Nazan'ın annesi tan ağarmadan kalkıp avluya küçük taşlardan ev dizmişti. Hıdrellez günü erkenden taşlarla ev dizene, Tanrı yılma kalmadan bir barınak veriyordu. Gerçi ikinci yıldır küçük taşlardan ev yapıyordu ya, gene de sabırla şükürle beklemesini bilmek gerekiyordu. Yan yana uzayan tahtaları kararmış evlerin odalarından çıkanlar birbirlerine bakmadan taşları beceriksiz, alışık olmadıkları bir düzenle üst üste sıralamaya çalışıyorlardı.. Geceden kopmamış sabahın karanlığında bunu yapmak kolay değildi. Tek sıra dizmek yetmiyordu evin anlaşılırlığı için. Olsa olsa bir bahçeyi çeviren duvar sanılabilirdi bu taşlar Allah yönünden. Üç sıralık bir dizinin yıkılmasını önlemek için, yapraklardan dam koyup bitirdikten sonra uzun uzun dua ediyorlardı.

Tanın ilk ışıkları belirirken küçük oyuncak kulübeler yapan yorgun kadınların yüzlerinde yakarış kutsal hüzünle dolu bir anlam kazanıyordu. Kıpırtısız günün umut dolu aydınlanışını izlemek onlara coşku veriyor, kapanık dualarını inançla üst üste yineliyorlardı. Eğik çatıların altlarından göçten yeni gelmiş kırlangıçlar birden uçuşuyor, kumrular bitlenmeye başlıyordu. Gün iyiden ağarınca dosdoğru odalarına dönüyordu herkes.

Menevişli renkler içeriyi sardığında Nazan'ın sırtını örtmüştü annesi, yakarma, ev kurma törenini bitirince. Pencereden yeni taş evine bakmıştı. O denli küçüktü ki, nereye yaptığını bilmese göremezdi. Akasya ağacının dibinde rastgele toplanmış bir taş yığınıydı Allah'a adayıp görmesi için dizdiği ev.

Dualarını durmadan yineliyordu.

Artık kızı büyümüştü, eskisi gibi kolay gülmüyordu, dalgındı.

Onu Beyoğlu'na işe göndermeden gelecek yıla başlarını sokacak bir evleri olaydı. Nasıl olacaktı peki bu? Evet, Allah yardımcı olmalıydı.

Paraya kıyıp bir piyango bileti almayı da o sabah düşünüp bulmuştu.

Kızını gözünün önünden uzaklaştırmamanın yollarını aramak için çırpınıyordu, duru, dingin sabahın içinde. Gerçi Nigâr şimdi para derdinde değildi. Ama o ilk evlenme dedikodusunda nasıl bir başkalaşıp şenlenmişti. Buydu Nazan'ın annesini kuşkulu yapan. Kızının evlenme yaşı gelinceye dek üzülmeden, kopmadan, gülmesini yitirmeden geçirmesi gereken yılları nasıl koruyacağını az mı düşünüp tasalanmıştı.

Bahar ayazı odada daha çok duyuluyordu.

Kızının üstünün örtülü olup olmadığını yeniden yoklamıştı.

Dolu doluya ısıtılmamış odalarda yatmaya alışık olan Nazan, yorganı başına dek çekmişti. Burnunun ucu ancak görünüyordu, bir de alnı, düzgün, parlak.

Güneş her yanı bürüyüp tek gölge kalmadığında, ellerinde yemek paketleri kıra doğru yola çıkmışlardı. Mezarlığın tepesine tırmanıp aşağıda görünen denizi, vapurları seyrederek konuşmadan oturmuşlardı.

Dalga dalga baharın duruluğunda köprüleri, kalabalıktan arınmış kentin dış çizgilerini yeniden izlemişlerdi.

Aralarında konuşmalar öteden beri değişmez konularda olduğundan susmaları epey sürmüştü. Yeniden gelen yazın içinde taşıdığı umutları, durumlarına karşı engelleyemeyip içlerinde büyütüyorlardı. Nazan ilk çıkan cılız taçyapraklı, sarısı aka dönük papatyalardan toplamıştı. Ballıbabaları uçlarından emi-

yordu. Bir süre sonra yemeklerini yemişlerdi. Her şey o denli yeniydi ki çevrelerinde, ikisi için susmaları sıkıntılı değildi.

Nazan ilk kez bambaşka bir sesle,

— Sen hiç çok eğlendin mi, anne, demişti şimdiye kadar?

— Eğlendim tabii canım, eğlenmez olur muyum? Ama baban öldü, sen büyüdün, ben yaşlandım.

— Nigâr Ablalar kat alıyorlarmış, ben de sana kat alacağım. Hem sen gençsin. Düğme dikmezsen genç olacaksın. Ben Beyoğlu'na çıkacağım, para kazanacağım. Nigâr Abla ne yaptıysa yaparım. Burda durmakla olmuyor. Saniye de çıkacak, konuştuk onunla.

— Sen Saniye'ye bakma. Onun annesi hemen vardı birine. Kızını saldı sokaklara. Biz seninle öyle değiliz.

— Peki ama anneciğim, öksürüklerin geceleri bile durmuyor. Duymuyor muyum sanıyorsun?

Akşamüstü deniz kızardığında kalkmışlardı.

Aşağıdan vapurların düdük sesleri geliyordu. Sis inmişti denize. Karşı sırtlarda camiler, incelmiş minareleriyle, buğular içindeydi. Kentin büyük kesiminden akşam uğultuları geliyor, denizin yarısında kesilip kalıyordu.

Onların bulunduğu yerde açık seçik duyuluyordu kentin sesi. Gene de uzaktaydılar o sesten. Oturdukları tepenin tam dibine gelen kıyıda boyaları akmış takalar vardı. Birine boydan boya çamaşır asmışlardı. Mezarlıktan inip sokaklarına yöneldiklerinde gün kararıyordu. Onların bu ilk ve son Hıdrellez gezmesi olmuştu.

Bir hafta sonra da Nigâr bir sabah uğrayıp Nazan'ı evden almıştı. Madam Sara'ya tanıtmak için.

Nazan'ın yeni kadife yakalı eski mantosu sıkıca örülü kumral saçlarının parlaklığıyla daha da eski görünmüştü. Bu belki de Nigâr'ın her şeyi güne uygun yeni giyimindendi.

Onlar çıkıp gittikten sonra Nazan'ın annesi sedirin kıyısına başını dayamıştı. Bir yaz gecesi iğneyle, açılmasın diye, ortasından iliştirilmiş perdeleri düşünmüştü.

O zamanlar Nazan ikisinde anca vardı.

Öylesine sıcak bir yazdı ki o yaz, camlar açık, perdeler sıkılanmış yatıyorlardı hep kocasıyla. Sevgileri durulduğunda

birbirlerini anca seçerlerdi karanlıkta. Perdelerden içeri giren serinlik sevinçle doldururdu içini. Kocasını iyice sırtından doğru sıkıca sarmıştı. Gecenin hangi saatiydi, şimdi hiç çıkaramazdı. Ama öbür olanlar, Nazan Nigâr'la çıkıp gittikten sonra, birer birer belirmişti. Kocasının genç kaslarının ağır işçilikten gelme sertliği, ona olan bağlılığını kesin bir güvene dönüştürmüştü.

— Hanım kız, demişti kocası, sabah vardiyasındanız. Ne dersin, uyusak mı? Bunun yarını da var.

Bir süre sonra yağmur başlamıştı. Dingin bir yaz gecesi yağmuruydu.

Ferahlık veren, yüreğinde dört dönen tanımadık duyguları uslanıp yatışmıştı. Şimdi ne kadar uzaktaydı yaz. Adamakıllı uzağa çekilip bakıyor gibiydi, gizlilik. doyum dolu nice gecelere.

Sedire başını dayamış olan Nazan'ın annesi gün batarken toparlanabilmişti anca, kızının ilk iş günü.

Kuşkuyla çevresine bakmıştı uyanınca.

Akşam kargaları akasya ağacının üstüne dolmuşlardı. Dışarda topal saka, tenekelerini yerlere çarpa çarpa çeşmeden dönüyordu.

Kızının yanında olmayışını, çaresizlik içinde toparlanıp düşünmeye çalışmıştı.

Gelecek günler için yeni alışkanlıklar edinmesi çok güç olacaktı.

Demek ta akşamların sekizine dek Beyoğlu'nda çalışacaktı kızı. Onun zayıflığını, gülüşünü düşündü. Tek düğme dikemedi.

Gün kavuştuğunda sedirin kıyısından kalktı. Aykırı saatte uyumanın getirdiği yabancılığı üstünden atamamıştı.

"Dayanıklıyımdır" dedi, "dayanacağım. Büyüyecek elbet. Evlenecek, benim kızım elbette iyi günler görecek. Ben böyle oldum diye, o da bunları çekecek değil ya. Vardır bunun da bir umarlı yanı canım. Tanrı'ya karşı çıkmak olmasın, ben mutlu olmadım mı hiç? İkide bir sıcak, güzel düşler kurmuyor muyum? Nazan, babası huyunda olan, babasının işinde olmayan biriyle evlensin. Buraların çıkar kapısı yok. Bunu az denemedik belli ki, yok işte."

Nazan'ın annesi bir daha çekinip aykırı saaatte uyumadı. Nigâr'ı da bir daha ne düşündü, ne de Nazan'a sordu Madam Sara'nın yanında işe başladıktan sonra.

— Tırnaklarım durmadan kırılıyor, dedi Madam Sara.

Öğleden sonra saat üç olmuştu.

Raşel ayırdığı dilli sandviçini tezgâhın altındaki çekmeceden çıkardı. Kâğıdını hışırdatarak yemeye koyuldu.

Nazan birden yayılan et kokusunu duydu, elindeki naylon çorabın son iki kaçığını makinenin içinde alışkın çevirdi, toparladı çıkardı.

Madam Sara'ya bir yanıt vermeyişlerini kapatmak için gülümsedi.

— Hep kırılıyor, ne yapsam bilmem? İş güç yaptığım da yok. Çabucak ekledi: Yani ev işi demeye getirdim sözü. Yoksa ben olmasam burası nasıl döner? İzak ancak dıştaki işleri kovalar, o hiç bitmeyen işleri.

Madam Sara kocasını düşündü.

Kocasının özenli, düğmeleri tam giysilerini. Yahudilere aykırı olmasa kıskanacaktı onu ama, onlarda ayrılmak, boşanmak yoktu. Gerçi bunu dinleri öyle kesin yasaklarla önlememişti. Gene de kendiliğinden yerleşmişti. Evliliklerinin tek yorucu yanı, didişmesi olmamıştı.

Çiçek Pazarı'ndaki sıkışık katlarında ölene dek eskimeyecek uyuşuk, kıpırtısız, brokar perdelerini düşündü. Hiçbir rüzgârda sallanmayacak bu perdeler, değişmenin ürkütücülüğünden uzaktılar.

"Bir gün bile Filistin'e gitmeyi aklımıza getiremeyiz İzak. Burda kavgasız, gürültüsüz yaşıyoruz kazanıp rahat ederek, hep böyle gideceğini bilerek" demişti kocasına.

Zeytinyağlarında harlanıp pişen yemeklerini yiyip gevşeyerek tedirgin edilmeden geçecek günlerini düşünüp.

Elini para sayacağına götürdü.

Apartmanlarının her penceresi aydınlığa açılıyordu. Orda kendi gibi saçları demir bükücülere sarılı, gözleri şiş kadınlar, taşkın göğüs arası çizgileriyle terleyerek duruyorlardı. Kapayamadıkları sabahlıklarının önlerinden, mavi damarları yol yol beliren, şişman ak bacakları görünüyordu.

Madam Sara para sayacağının kolunu gereksiz çevirdi.

Çıkan sese kızlar ilgiyle baktılar.

Kimse yoktu içerde müşteri olarak.

Yeniden işlerine döndüler. Madam Sara güvenli, hatta mutlu bir anlamla aydınlanan yüzünü küçük el aynasında, yeniden gözden geçirdi.

Raşel'le Nazan akşam çayı için çörek alma saatine dek işlerini sürdürdüler. Günün en durgun, değişmez saatleriydi bunlar. Güneş aynı aydınlığı dükkânın içine doldurur, herkes kendiyle kalırdı.

Madam Sara onların vaktinin geldiğini biliyordu. Önce Raşel, sonra Nazan, sırayla giyim deneme yerinde (orası bir perdeyle ayrılmıştı köşede) saçlarını gözden geçirip kemerlerini sıkılarlardı.

— Madam Sara, şurdan bir iki şey alıp geliveregeğiz, gidelim mi? derlerdi.

Deli deli fırlarlardı dışarı. Gülünecek bir şey yokken, hep gülerek, tıkanarak.

Raşel saçını düzeltip Nazan'ın yanına gelince, o, hiç kalkmayacak bir kesinlikle baktı arkadaşına.

— Hadi kız, hazırlan çıkalım. Bir tur atalım geçitte. Bu şişman karı için az yorulmadık.

Nazan ince boynundaki krom zinciri bir iki çevirip camlardan dışarı baktı.

İç içe geçmiş akşam kalabalığı itişerek yürüyordu. İyi giyimli, bakımlıydılar çoğunluğu. Onları ilk kez görüyordu sanki.

Annesinin ellerinde bükülüp toparlanan iç çamaşırlarının çirişli tozunu yeniden koklayıverdi. Mahallelerindeki kapı önlerinde akşam maltızları yakılırdı şimdi. İçini bir dinginlik sardı.

O alışkın gülüşüyle suçlu, kararsız yanıtladı:

— Ben çıkmayacağım. Ayakkabılarımdan, üstümden, başımdan utanıyorum.

— Aa, deli misin? Hep onlarla geziyorsun kaç yıldır. Hem daha kış bastırmadı. Üstelik sen güzelsin Nazan'cım.

— Madam Sara haklı. Bakar mı hiç o çocuk bize? Bakmaz. Bize anca şoförler, erler bakıyor. Annem de dedi, evlendin mi memurdan filan olsun diye. Hem ben evlenmeye niyetli değilim, o eczanenin çocuğunu yüreğimden çıkaracağım.

Raşel'le ilk kez eczaneci çocuğun hangisinin olduğunu konuşuyorlardı.

Demek Nazan'ındı.

Raşel bunu duyunca bir süre uzak, serin bir duyguyla doldu. Ama kendi Türk olmadığına göre, onu Nazan'ın benimsemesi uygundu. Gene de dışarı çıkılmaması içini karartti.

Akşamüstleri, günboyu sürüp giden tutsaklıklarında tek mutluluklarıydı. Üstelik kıvırcık salataların mevsimiydi. Onların sulanıp sulanıp yeşillerinin diriltildiği.

Nerdeyse kış bastırırdı. Beyoğlu'nun poyraza doğru açılan ara sokaklarından, dizleri, elleri kavrularak geçtikleri akşamların gelmesine şunun şurasında ne kalmıştı?

"Lüferler kofanaya döndü" diyordu Madam Sara geçen gün. Artık Çiçek Pazarı'nın yolundaki çiçekçiler apartman girişlerinde bekleyeceklerdi alıcılarını.

Karların yağmasına ne kalmıştı ki? Geceleri eğlenemezlerdi, erkenden uykuları bastırıyordu. Düş görme hazırlığı bile yapamadan uyuyuveriyorlardı.

Nazan'ın çıkmam derkenki kesinliği şaşırttı Raşel'i.

— Evlenmek sözünü de nerden buldun! Ben diyorum ki bir çıkalım, her günkü gibi gülelim. Hem şimdi poğaçalar sıcacıktır, ellerimiz yana yana, hı? Yani köşeden salep de mi almayacağız?

— Evet, ben artık işten eve, evden işe. Giyimimden utanıyorum. Dedim ya, senin çalışman drahoma için, Filistin için, üstün başın benden iyi. Bana kızma n'olur, e mi?

Raşel paylaşma dolu bakışlarıyla baktı.

Nazan'a eğildi, gözlerinin odak çizgileri sarı sarı çizildi.

— Seni severim Nazan, bakma bu şişman karıya suratlanır diye. Büyükler hep böyle, bilmiyor musun? Gülmek ayıptır der-

ler, gezmek ayıptır derler, ihtiyarlıklarından. Çünkü ne gülerler, ne gezerler. Yoksa bu şişkodan mı alındın?

Nazan yumuşacık, konuşmadan baktı.

Raşel'in kıvırcık saçları, yeni yatırıldığı halde, kıyılarından püskürmeye başlamıştı bile. Üst dudağındaki sarı, ince tüyler tek tek parlıyordu. Gözlerinde beliren kuşku birden oturmuştu yüzünün bütününe.

— Sen git, dedi Nazan, onun elini tutup birden bırakarak. N'olur git. Hem önümüz iyice kış, oturmaya alışalım, ha? Dönünce konuşuruz. Bugün içim sıkılıyor benim.

Sıkıntı sözünü bulur bulmaz Nazan'ın içinde karanlık, onmaz bir şeyler uçverdi.

Madam Sara bu sessiz telaşı, alttan konuşmaları ilgiyle izlemeye başlamıştı. Değişiklikten ürkmesi en ufak olaylarda bile kendini belli ederdi.

Kalkıp dükkânın içinde şöyle bir dolaştı. İki tane koku şişesini, kendince, daha göz alan bir yere koydu.

Ayakkabılarının darlığını duyana dek geçenleri ayakta izledi.

Dışarda gök koyulaşmış, akşamın duru serin havası balıkçıların üzerinde belirmişti. Çünkü yalnız onların çatıları yoktu.

— Nedir kızlar bu fıs fıs konuşmalar? Söyleyin bakalım.

Nazan gene o ince gülüşüyle bir şey demeden duruyordu..

Raşel kapıya doğru yönelip çıkarken,

— Bugün onun doğacasım da ben alacağım. İyi değilmiş içi... dedi.

Madam Sara kuşkusunu yatıştıran bu sözlerden sonra köşesine yerleşti.

O sıra içeri İspanyol dantellerin aylık parasını almaya gelen Halûk Bey girdi.

Dükkânın en pahalı şeyi olan bu dantellerin ödemelerini birden yapmıyordu Mösyö İzak. Fransız düğmelerini, pahalı kokuları da bu adam verirdi dükkâna. Halûk Bey'e gösterilen ağırlama, en çok alışveriş yapan Bayan Cazibe'yle kızı Sibel'e bile yapılmazdı.

Üstünde deve tüyü paltosu. Oysa palto havaları daha başlamamıştı açıkça. Parlatılıp düzgün taranmış saçları, erkeklerin

kullandığı özel tıraş losyonu kokusuyla dolduruverdi dükkânı Halûk Bey. Ayakkabıları gıcırdıyordu yürürken.

Madam Sara yüzünü kaplayan gülmesiyle, gözlerinin yanlarında beliren çizgileriyle fırladı yerinden.

— Ah, ah hoşgeldiniz. Ne iyi, bir akşam çayı içeriz hep bir arada. Haydi Nazan fırla, çay söyle. Yeni demlesinler, durma.

Nazan eteklerini düzelterek kalktı. Oturmaktan gelen gevşekliğini toparladı. Çıktı, kahveye yöneldi.

Serinlik çökmüştü.

Saat altıyı bulmuş olmalı diye düşündü. Bir iki saate kalmaz iş biter. Üşüyerek kollarını kavuşturdu.

Hırkasını alaydı ya. Ama kadının acelesinden soluk almadan fırlamıştı. Yalnız Madam Sara'dan ötürü müydü çabukluğu, düşünmedi.

Elektrikler her yanı aydınlatıyordu.

Cıvalı lambaları sevmezdi. Donuk, mavi katılmış o aklık içini üşütürdü.

Utana sıkıla eczanenin sapağını döndü. Öylesine çirkin buluyordu ki kendini.

Kahvenin önünde durup Hurşit'i bekledi. Nasıl olsa deli zırtoş fırlardı dışarı şimdi. Hurşit'in bir an oturması söz konusu değildi. Herkesin buyuracağı bir işi vardı ona. Gece sinemalarına kaçmasına bunun için göz yumarlardı. Dönüşte peykede kıvrılıp uyurdu. Üstünde eski, tiftiklenmiş bir Sıvas cicimi örtülü. Kaşları dertli, çatık, peykeden taşmamak için hep aynı dikkatle uyumayı becerirdi. Hurşit'le aynı yaştaydılar ya, gene de Nazan'dan daha küçük gibiydi. Sevinmesini, aldırmazlığını önleyememişlerdi daha.

"Bir ondan utanmıyorum" diye düşündü Nazan, hele güldüğü zamanlar. "Ama niye?"

— Ne istiyon, kız Nazan?

Telle gerilip çekilen kapıyı açıvermişti birden.

— Aman deli, sen de. Yüreğimi ağzıma getirdin. Madam Sara Halûk Bey'e çay istiyor. Yenisinden, demlisinden olsun diyor.

— O rengi uçmuş herife mi, olur abla! Senin has hatırın için olur. Bu gece sinemadayım, çok ölümlü bir filimmiş, hapisli falan. Gözüm dünyayı görmüyor. Uçuyorum. Şimdi iletirim.

Bir an karşılıklı durdular.

Hurşit gene o ak dişleriyle, iyilik, saflık dolu gülüyordu.

Nazan nerdedir bunun yeri, diye düşündü. Anası filan, ya da babası. Nazan'ın babası mangal başında onu güçlü dizlerine oturtmuş birisiydi. Bir de mangalda kurutulan ıslanmış, buharlı kara bir ceket. Uykularına karışan tekdüze, sevinci olmayan konuşmalar. Acaba günlerden birgün onu havaya atıp tutmuş muydu? Belki vardı böyle bir şey de.

Elini tutaydı Hurşit'in, şöyle içten, "Sıkılıyorum Hurşit" diyeydi ona; "Hadi canım sen de, o yoksul, ben yoksul."

Bugün ikinci sözü de buluvermişti Nazan: "Yoksul."

Bilmediği söz olsa içi yanmazdı ya, anmadığı sözdü, annesine bıraktığı. Arı havayı iyice göğsüne çekti.

— Söyledim, şimdi geliyor çayınız.

— Hanım kız kendine de söyledi mi?

Bir şey demeden önüne baktı.

Ardından Raşel de girdi dükkâna.

Kapıyı sert kapayan Hurşit çayları ciddi, hiç şakaya benzer bir tutumu olmadan bıraktı. Giderken camların ardından Nazan'a sevgi dolu bir selam yolladı eliyle. Gerçekten mutluydu o gece filme gideceği için. Mutluluğunu dükkânda tutmuş, ortaya vurmamıştı.

Nazan, Hurşit geçip gittikten sonra gülmesini anca yetiştirdi ardından.

Halûk Bey dudağıyla burnunun arasını dolduran bıyıklarıyla oynayarak parasını bugün değil, bir hafta sonra alabileceğini hoşgörü içinde öğrendi. Bıyıklarının uçlarını yeterince büktüğüne karar verip ceketinden çıkardığı uçları süzgeçli sigarasından Madam Sara'ya uzattı. Sigaraları kara, parlak bir çakmakla yaktı. Kızlara da sigaradan uzatınca, Raşel rahat, alışkın bir tutum içinde kahkahalarla gülmeye başladı. Gülerken boynunu arkaya atıyor, boynundaki damarlar şişiyor, seğirmeleri görülüyordu. Halûk Bey onu kıstırılmış gülmesiyle izliyordu.

Nazan önleyemediği bir kızıllığın yüzünü sardığını anladı. Raşel'in çok ayıp bir şey yaptığını düşünüyor, bunu engellemenin yolunu bulamıyordu.

— Ya sen küçük Nazan Hanım? Sigara içmez misin?

Nazan artık kızarmasının doruğuna vardığını bilerek avuçlarına baktı.

— Biz küçüğüz, Halûk Bey. Olmaz ki, ayıptır.

— Kocaman kızlarsınız, sizin kadarlar artist oluyor. Hem bunlar zamanımızın vazgeçilmez şeyleri. Baksanıza yaldızlı falan.

Madam Sara hemen, Amerikan sigaralarının en içmeyenleri bile baştan çıkaracak özenle, ustalıkla hazırlandığından söz açtı.

— Gençken yaşamalı, Halûk Bey haklı. Yıllar geçip gidiyor, kanı donuyor insanın.

Raşel çorap kutularını raflara dizmeye başlamıştı.

Nazan kolundaki saate baktı.

Annesiyle Sirkeci'den almışlardı. İlk aylar kaybederim korkusuyla kayışın dayanıklılığını eliyle durmadan yoklamıştı. Uygun fiyattır bu, İsveç malı, sağlam. Öyle demişti adam. Çuha kaplı bir tezgâhın ardında sıkıntılı bakıyordu anne-kıza. Daha ucuzu elbette yoktu. Şimdi oyuncak saatler bu fiyata satılmazken. Kayışa üç delik açılmıştı yeniden.

"Çocuktur, büyüyünce bilekleri dolar."

Eski para çantasının gizli gözüne sarılıp ayrılmış paralar seçilmişti.

Nigâr söylemişti, "Vardır Sirkeci'de iyi fiyata ucuz saatler" diye.

"Şimdilik Nazan'ı idare eder. Sonra mı? A teyzeciğim, sonrası Allah kerim. Yarın ne olacağını kim biliyor?"

Doğru, Nigâr Abla hep haklıydı.

Saatçi, kat yerleri incelmiş paraları güvensiz saymıştı.

Yeni Cami'nin ordaki güvercinler saatçinin küçümseyen davranışını içlerinden silip götürmüştü çıktıklarında. Maviliğe doğru kıvançla uçuyorlardı. Kasketli bir adam, taş duvarların dibine çökmüş, bir dal yontuyordu. Müslümanlığa sığınmış ezik dilenciler ellerini uzattığında, annesi yirmibeş kuruş vermişti gülümseyerek. Dilencilerin gözleri kapalı bir sandıkta küflenmiş gibi günışığında kırpışıyorlardı. Susamlı sıcak simitlerden almış, doygun, şen, iskeleye yönelmişlerdi.

Lodostu, deniz dipten dipten kabarıyordu.

Köprünün üstü çürümüş yosun kokuyordu. Güvercinlerle martılar yanlış yönlere uçmamışlardı hiç, Nazan görmüştü o gün, unutmuyordu.

Sirkeci yönüne ağır yük kamyonları gürültülerle geçiyordu. Elleri paketli, zembilli insan kalabalığı araçların içinden kendilerine yol arıyor, dağınık bakışsız bir yerlere yürüyorlardı. Mısır Çarşısı'nın kapısında bir çığırtkan çevresine itişen bir kalabalığı toplamış, son Avrupa buluşunu satmaya çalışıyordu.

Annesi, "Gelmişken ucuza erzak da alalım" demişti.

Görmediği güvenlik dolu bir tutumla doluydu bu sözleri söylerken annesi. Nazan saatine durmadan bakmıştı o gün alışana dek.

— Bugün bizim mahallede düğün var Madam Sara, dedi Nazan. Biraz erken çıkabilir miyim?

Madam Sara, gözlerini Halûk Bey'den ayırıp Nazan'a baktı. Büyük bir bağışta bulunmanın kesin onurlu sesiyle,

— Çık, yavrum, dedi. Yalnız yarın sabah daha erken gel. Yerleri, tezgâhların altlarını iyice silip toparlayın Raşel'le...

Nazan sabah yedi buçuk sekizi düşündü. Haliç'e inmiş sisin dağılmadığı saatlerdi onlar. Tek tük kız çocuklarının yaşlarından aşırı taranıp kırıtarak, topuklarının üstünde dengelenmeye çalışarak ortaya çıktığı saatlerdi. Bir sabah Nigâr Abla'yı görmüştü, o sağlam, yerleşik yapının ağır ağır yükselen duvarının dibinde taksiden inerken. Nazan onun kendisini görmesini istememişti. Sinmişti bir kapı arasına. Nigâr Abla önünden geçip giderken taksiden yüzü yeşile çalık bir adam kafasını uzatıp bağırmıştı ardından:

— Yamansın Gülaycığım!

Nigâr Abla yokuşun başında ardına bakmak için dönmüş, dikilip durmuştu. Yeniliğini bir gecede yitirmiş, yumuşamış giysileriyle alabildiğine yorgun, taksideki adama utançsız gülümsüyordu. Gülerken çok yaşlanmıştı. Elinde parlak taşlarla bezeli gözalıcı bir çanta vardı.

Nazan görünmemek için kıpırdamamıştı.

"Adı Gülay mıymış" diye düşünmüştü. "Niçin adını değiştirmiş!" Ne güzel addır seninki, Nigâr Abla.

Şimdiki adı da yaraşmıştı, öyle durduğunda, güldüğünde yokuş başında.

Nazan hangi sabah erkenden yola düşse ne yapacağını şaşırdığı o rastlantı yenilenecek diye ürkerdi. Yokuşların bitimine yakın sapak da yoktu. Toparlanamayıp bir kapı dibi de bulamazsa karşı karşıya kalabilirdi Nigâr Abla'yla. Nigâr Abla kendini bildik, tanıdık hale getirene dek gereken zamanı bulamaz, öyle kalıverirdi ortada.

Nazan "Çeşit" yazılı mavi dükkân gömleğini çıkardı. El örgüsü kazağının üstüne bir hırka geçirdi. Yakasının kadifesi yenmiş, dokuması gevşemiş paltosunu da giydi. Saklanmaz bir küçülmeyle giyimleri kolundan, eteğinden çekiyor, yerleşmiyordu üstüne.

Son günlerde ne yapsa bastıramadığı bir duygu, öfke ya da kedere benzeyen bir duygu, içini doldurdu. Çantasını aldı, elleri kabuklanıyor, üstelik pul pul da kalkıyordu, daha kışın koyusu başlamamışken. Çektiği çoraplara takarım diye az mı karışıyordu kafası? "Kuyu suyuyla yıkanmaktandır" demişti Nigâr Abla. Ne çok bilirdi o da!

Kendine çekidüzen verdi. Ona baktıklarını bildiğinden alabildiğine sakar, sıkıntılı kalktı. Tezgâhın ardından çıkarken makaralara çarptı düşürdü. Çevreye saçıldı tümü renk renk. Terledi, toplamaya davrandı. Raşel güler yüzle atıldı:

— Bırak Nazancığım, ben toplarım. Hem sen gecikme, hı?

Raşel'i çok sevdi yeniden Nazan, dükkânın kapısına yöneldi. Kimseye bakmadan,

"Allahaısmarladık" dedi.

Halûk Bey de kalktı birden, "Ben de çıkayım" dedi.

Nazan çıkamadı dışarı, durdu, saygılı görünme kaygısıyla. Kime karşı, ne için, bilmiyordu.

Madam Sara parayı geciktirmenin sağladığı iç ferahlığıyla çevik, şen, kapıya dek uğurladı Halûk Bey'i.

Raşel camların ardından bakıyordu.

Geçitten, kamburunu çıkarmış Nazan'la, yanında Halûk Bey iyi dikimli paltosu, gıcırtılı ayakkabılarıyla geçtiler. Nazan ne yapması gerektiğini çıkaramadığından, gene de bu adamla bir şey konuşmazsa işi tehlikeye girer kanısıyla,

— Bu akşam hava soğuk, dedi.

Adam dünyadaki tüm insanların konuştuğu en olağan kelimelerle konuşmaya başladı. Ürkütücü tek söz etmiyordu. Her sözü tok, ısıtıcıydı. Salt kendi rahatına, kendi çıkarına çalışmanın getirdiği güven dolu yaşamında edindiği sözleri parlak çözümlü seriyordu art arda.

Caddede sanki soğuk daha da artmış gibiydi. Kadınların, erkeklerin yüzlerini seçemiyordu Nazan.

Midesine bir ezilme oturmuştu.

Elleri karıncalanıyordu.

"Düğüne yetişsem, hiç olmazsa iskemle taşımalarına yardımcı olurdum" diye düşündü. "Kemal Abilerin pikabını alacaklarmış, taksisinden çıkarıp. Hem onda iyi plaklar da varmış. Çoraplarım da bacaklarımın inceliğinden kayıyor, gergin durmuyor."

Pastanelerin önünden geçerken onları saran ılıklık, vanilya kokusu, "Pasta yiyelim" diyen adama hayır demesine yetti.

Vitrindeki koca süslü çikolatadan yapılma yumurtaya baktı. Oralara girmek, hiç tanımadığı, bilmediği bir yerde, hem de aydınlık bir yerde, yürümek. Sığıntı gibi. Onu görmeyen, görseler de duymayan, geçiverenlerin arasında. Pastaların, içini kavuran tadını unutmayı yeğledi. Uzaktan görünen, sıcaklık içindeki masalardaki bakışlarla çevrili acemiliğinin tıkayacağı iştahını, üstünün başının oralara düşen aykırılığını, karşılığı pasta yemek de olsa, yenip giremezdi.

Caymanın rahatlığıyla yanıtladı.

— Karnım aç değil, pasta sevmem. Eve gideceğim, üşüyorum.

Adam elini tuttu.

Nazan'ın içi kabardı, ağlayacak gibi oldu.

Yıllardır kıpırtısız oluşagelen büyümesinin bilmediği değişimlerini, itmelerini epeydir önleyemiyordu. Heladaki kırmızı uçurtma parçası belirdi yeniden. Rüzgârlanıp duruyordu. Üşümesi çoğaldı, titremeye döndü.

Önleyemediği titremesini görmüştü adam.

Sırtına kolunu sardı.

Kan rengi dolandı yüreğinde.

İğrendi.

İğrenmesini açıkça anladı, gene de itmedi, karşı koymadı, bu da adamı arsızlaştırdı.

Ensesinin inceliğini eliyle kavradı Nazan'ın.

Nazan'a küstüğü her şeyi kırıp dökmek için bu adamı seçmiş gibi geldi. Caddenin bir yanına doğru kendisini sürümesine ses etmedi. Yüreği deli deli çarpıyordu, ama kafasındaki boşalma, kopma, acıyı yüreğinden öteye taşırmıyordu.

Locayı açan yer gösterici bildik, arsız bakışlarla Nazan'ı süzdü.

Nazan demin avucuna sıkıştırılıp itilen kâğıt paraları hâlâ elinde tutuyordu.

İskemleye oturdu, adam da yanına oturdu.

Başlangıçsız görmeye başladığı filmden ilk anda bir şey anlamadı.

Girişi bulmaya çalıştı.

Öncelikle filmin kahramanlarından kimden yana olması gerektiğini çıkarmalıydı.

Perdede iyi adamı aramaya başladı, sonunda buldu.

Odadan içeri giren adam, zorlayarak öbüründen çok önemli olduğu anlaşılan mektupları aldı. Kapıyı vurup dışarı çıktığında, mektupları veren adam kara bir koltuğa çöktü, elini alnına dayayıp düşünmeye başladı.

Nazan dümdüz perdeye bakıyordu.

Elindeki kâğıt para tomarını geri dönmeden, yanında oturan adamı el yordamıyla seçmeye çalışarak uzattı.

— Bunları alın. İstemem ben. Sinemayı çok severim. Keşke başlamadan girseydik...

Adam doğru Nazan'a bakıyordu.

Alabildiğine belirmişti yüz çizgileri. Bir şeyden ötürü acı çekiyormuş gibiydi.

Belki Nazan yakından gördüğü ilk yabancı erkek yüzünün anlamlarını kavrayamıyordu.

Adam paraları alıp Nazan'ın elinde sıkıca tuttuğu çantasına koydu.

Nazan iki yıldır çantasını sıkı tutar, saatinin kayışını arada yoklardı.

— Bunlar senin, dedi. Senin gibi güzel bir kız böyle gezmez. Böyle olmaz bu işler. Benim bol param var. Sana her zaman vereceğim. Hadi diretme bakalım. Ellerin ne küçük öyle senin...

Nazan arada kaçırdığı perdeye baktı.

Mektubu alan adamı birileri çok sert sesler çıkaran yumruklarla dövüyorlardı.

Adam gene de vermiyordu isteneni ya da yerini söylemiyordu.

"Bundan yana olacağım" diye düşündü Nazan.

Bir süre daldı, her şeyi unutup.

Ne çoraplarının zayıflıktan bacaklarında katlandığını, ne de peşine yalnız şoförlerle izinli erlerin takıldığını.

Bir ara düğün düşüncesi öne geçti. "Düğüne erken gitsem iskemle taşımaya yardım ederdim."

Adam ona iyice yanaştı.

Nigâr Abla yokuşta durup gülümsüyordu adam Nazan'a yanaştıkça. Gülümsemesi onu yaşlandırıyor, ağlamalara döndürüyordu.

"Merhaba Nigâr Abla" diyorlardı çocuklar.

Nigâr Abla ürküp sıçrıyordu.

Semtin futbol takımında oynayan genç ümitler saygılı, "Yok canım sinemadaki Nigâr Abla değildir" diyorlardı. "İnsanlar çift yaratılmamış mıdır?"

Annesi mezarlıkta katı yumurtaları soyarken, "Ben öksürüyorum diye telaşlanma be kızım" diyordu. "Dayanıklıyımdır. Dur bakalım, şöyle dur, gözlerin tıpkı baban."

İğneyle ortalarından iliştirilmiş o geçmişteki yaz perdelerini biliyorum gibi geliyordu Nazan'a.

"Pazen kundaklıklarını sana iç gömleği yaptım", diyordu annesi, "kuş kadar canın var. Yalnız bir boy."

Bir de memelerim gittikçe belirgin, saklanmaz oldu anneciğim. Kambur durmanın ötesinde bir çare gerek. İç fanilamı çengelli iğneyle sıkılayıp kavuştursam.

Bağıramam, diye düşündü, rezil olurum.

İnlemeyle çığlık arası bir ince ses ağzının içinde döndü...

Dişleriyle ezdi onu, dışa taşırmadı.

Acı da acıydı hani, böylesini ilk kez duyuyordu.

Ama aşağısındaydı, bacaklarının arasında sürüyordu şimdi iğrenme.

Yukarı çıkmasını engelliyordu.

"Ağzımı vermem adama, bu Halûk Bey denen adama ağzımı öptürmem" diye düşündü.

Tonozun orda rüzgârla koşmaya başladı.

Çengel sakızı almaya.

Arı sakız tadını ağzında duydu.

"Ağlayamam şimdi. Yeri değil, herşey sessizce olup bitsin."

Boğazına tıkanan yumruların, gerçekten et parçaları olduğu sanısına düşüyordu. Gözlerinde biriken iki damla yaşın inmesini engelliyor, duru damlaların ardından bakıyordu perdeye. Dişlerini sıktıkça acısını avurtlarından öteye taşırmıyordu. Sonunda düşmeden yok oldu gözlerindeki ıslaklık, nasıl, bilmiyordu.

Yarı aydınlıkta adamın teri seçilecek gibi parlıyordu alnında. Boğuntu, kargaşalık içindeydi görüntüsü.

"Yemek yiyor gibi" diye düşündü Nazan, bir tıkanma içinde.

Midesini adamakıllı yerinde duydu. Eliyle üstüne bastı.

Nigâr Abla koca yapıların bitmez odalarından inip inip yokuşun başında duruyordu.

Nazan'ın bacakları katılaşıyordu, karnı çökmüş gibiydi.

Adam her şeyi tek başına yapıyordu.

Tam tamına öyleydi olanlar.

Belinden aşağısının donması acıları orda bırakmıştı.

Duyarlığı tek yüreğindeydi şimdi.

Adamın kasları çözülüyor, toparlanıyordu yeniden.

Nazan için tüm olanlar kısa süre durdurulmuş bir ağrı gibiydi.

Hayır kalmamış bir yanını geçiştiriyordu sanki kendini aldatarak.

Nigâr Abla'yı izliyordu yeniden.

Kendine olanları görmemeli, itmeliydi geriye.

Tüm çabası buydu.

Filmin seslerini de duyamaz olmuştu.

Kesilmişti sesler perdede. Oysa iki araba dolusu adam üçüncüyü olmaz bir hızla izliyorlardı. Sapaklarda arabaların tekerleri havada dönüyordu. Nazan salt yanındakinin damarlarının vuruşlarını duyuyordu.

Adam genişliyor, tiksinti vererek yayılıyor, toparlanıyordu yeniden.

Bu uğultuyu, önlenmez uğultuyu herkes duyar diye birden ürktü Nazan. Utanç somut, acımasız yerleşti içine.

"Hiç ses edemem, rezil olurum. Artık büyüdün demezler mi? Koca kızsın, on dört yaşında, bilerek, isteyerek olmuştur her ne olduysa."

Sesler belirginleştiğinde Nazan, yeniden kuramayacağı ilgisinin dağınıklığından ürktü.

Eteğini dizlerine çekti.

Gizlice sürüp duran acısının sahiciliğini artık duyuyordu.

Her şey yatışıp sinemaya girdikleri saate dönecekti sanki o acı olmasa.

Adam paltosunun içine yerleşip baktı ondan yana. Yüzü dantel paralarını konuştuğu zamanki anlamı almıştı. Cebinden bir mendil çıkarıp burnunu sessiz sildi.

Film bitmeden, konuşmadan kalktılar.

Dışarda serinletici içkiler satan büfedeki adam Nazan'a baktı. Ötekiler de, kim varsa hepsi birlikte Nazan'a baktı. Eğik duruşu görüntüsüne acı katıyordu. Çorapları kat kat çizili birikiyordu bileklerinde.

Plastikten yapılmış parlak kırmızı çantasını bir süre nasıl taşıyacağını kestiremedi. Caddeye çıkana dek omzuyla elleri arasında gitti geldi çanta.

Caddeye çıktıklarında adamdan ayrıldı. Adam Nazan'la konuşmaya istekle girişmişti yeniden.

Hiç beklemedi.

Hızla yürümeye başladı.

Kalabalık daha artmıştı. Çiçek Pazarı'nın içini her zaman kıvançla dolduran renginin, canlılığının arasından görmeden geçti.

"Hastalanacağım" diye düşündü. "Tıpkı üşüttüğüm günlerdeki titremelerim başladı. Hava o kadar da soğuk olmamalı. Midem bulanıyor, kusacak gibiyim. Kadınlar kürklerini giymemişlerki."

Yokuşu bir solukta inse, eve varsaydı. Annesi ona nane limon kaynatırdı.

"Ne olursa olsun, her şeyi karşılar nane limon" derdi annesi.

Sonra yorganı üstüne örttürürdü, sığınırdı, saklanırdı orda.

Kimse bir şey bilmeden, bir kendi bilerek, bildiği şeyin ayıbını yüklenerek. Sevdiği, bakındığı ara sokaklarda oyalanmadan yokuşun başına vardı. Karşı yöne geçmesi için taşıtların seyrelmesini bekledi.

Annesi düğündeydi, gidip onu almalıydı.

İyi ki düğündeydi, çok gecikmişti.

Saatine baktı cadde lambasının altında, dokuza geliyordu.

En geç sekize alıştırmıştı annesini, hem de en geç.

Aşağı varana dek dokuz buçuğu bulurdu gece.

İki büyük yapının arasındaki görüntüden denizde giden bir vapurun solgun, söndü sönecek ışıkları yürüyordu. Karşıya geçti.

Okul arkadaşı Neriman'ın düğünüydü.

Askere gidecek olan berber Rasim'le evleniyordu. Rasim'in durumu iyiydi. İki çırak çalıştırıyordu tonozun ordaki dükkânında. Biri yeğeniydi. Buralılar saç sakal tıraşlarını ona yaptırırlardı. Erkek çocukların saçlarını bir örnek keserdi Rasim. Ne olursa olsun, saç büyütüp de erkek çocukların gücünü azaltmanın âlemi yok diye düşünürdü oralılar. Neriman on beşindeydi. Nazan'dan bir yaş büyük, esmer, ilkokul dörtte sınıf döndüğünden, okuldan alınmıştı. Rasim on dokuzunda. Neriman'ın anneannesinin bahçesinde düğün yapıyorlardı. İş iskemle bulmadaydı.

"Yoksa konuklardan ne olacak, buyursunlar. Mahallemizin insanları, yabancı mı var?"

Nazan sokağa girdi.

"Erken gelip ben de iskemle taşımaya yardım etseydim" diye düşündü yeniden.

"Ya da limonata için limontuzu eritmeye."

Yürüdü, dar sokakta bir yanda yükselen bahçe duvarına baktı. İçerden elektrik ışıkları taşıyordu.

"Bu soğukta donar adam bahçede. Gene de herkes oradadır şimdi, eve sığamazlardı ya."

Ev yana doğru eğik tahtaları, yer yer açılmış çatısının kıyısında sarmısakla karışık bir şeylerin asıldığı dertop çıkınıyla duruyordu.

Bahçe kapısından girenler çıkanlar çevrelerine bakmadan öbür evlere doğru yürüyorlardı.

Bir iki küçük çocuk birbirlerini itme oyununa dalmışlardı. Biri eşikte direniyor, ikisi de onu, ordan kanırtmaya çabalıyordu.

Nazan duvara dayandı. Gittikçe açık seçik olmaya başlayan düğün evinin gürültülerini dinliyordu.

Tanıdığı bildiği kişilerin sesleriydi.

Taşkın, sevinçli konuşuyorlardı.

Soğuk onun duyduğu gibi değildi ki, çıkıp girenlerin çoğunun sırtında ince bir mintan ya da parlak saten giyimlerinin üstüne atıverdikleri kavi dokunmamış yün hırkalar vardı. Parlak ipeklilerini giyenler evli olanlardı. Nişanlarında dikindikleri bu seçkin giyimleri özel günlerde giyip güzelleşiyorlardı. Nazan bitmeyen ama azalan titremesiyle bir süre daha duvara dayalı kaldı.

"Bıktım artık, bıktım. O giy dediği şeylerden. Kıpırdadıkça yanlarından çıtır çıtır sökülüyor. 'Eve uğra düğüne gelirken' dedi, 'bayramlıklarını giy.'"

On bir yaşında dikilen, babasının öldüğü, elini öptürmek için bir baba gibi ağırbaşlı uzattığı yıl.

"Eve uğrasaydım sedirin üstünde serili görürdüm. Annem çıkarken koyup düzenlemiştir. Kırmızı tafta bayramlığım, saçıma geçireceğim papatyalı, naylon bant. Yıkanınca sörptü kumaşı. Neyim varsa dar üstüme. Kollarım bacaklarım uzuyor. Hıh, eve uğrayıp giyinmeliymişim. Anneme illet oluyorum. Arada kızsa bağırsa daha iyi. Hep gülümsüyor, hep gülümsüyor."

Çantası sokak elektriğinin altında donuk donuk parlıyordu.

Baktı, adamın içine tıkıştırdığı kâğıt paralar görünümünü değiştirmemişti hiç. Yüreğinde dolaşıp duran kaygıyı, öfkeyi tanıyamıyordu şimdi. Dokuztaş oynarken takılıp düştüğü, süre yetmeyip taşları dizemediği zamanlardaki boğuntuyu anımsatıyordu. Hiç beklenmedik bir anda bağırırdı çevresine, "Sizin yüzünüzden, çekilin ben dizerim" diye. Kendine duyduğu öfkesini belli etmemek, kapamak için bağırırdı.

Şimdi sırtı duvara dayalı dururken kendine yönelik değildi öfkesi. Niye olduğunu, kime olduğunu bilemiyordu. Bilmesini engelleyen bir şey vardı, ama ne?

"Yıllar geçti bayramlığımdan bu yana. Anneme bak, büyüdüğümü görmüyor. Hani anneler büyümeleri bilirdi? Raşel gitsin Filistin'e bana ne. Ben burda bir yere gidemem. Doğmuş büyümüşüm burda. Onun Filistin'i var, bekleyenleri var. Madam Sara da bir tuhaf. Hep uyuyormuş gibi sakin. Kolaymış gibi de, gezmeli, eğlenmeli, der durmadan. Hurşit de sinema delisi. Bir de dümdüz bakmasını bilir, kaygısız güler, olmazsa onun da Erzurum'u var. Bir yerleri var hepsinin. Gezmeli, eğlenmeli. N'apalım kızım, Tanrı böyle istemiş. Nasip kısmet. Bana soran yok ama. Artık bu mahalleyi istemiyorum."

İçerden gelen sesler tam bir uyum içindeydi. Bağrışmalar ve her düğünün gereği olan durmadan gülmeler, art arda sıralanıyordu.

Odalarında, annesinin yayıp bıraktığı kırmızı tafta giyimi, düşmüş, acemi fiyonguyla öyle duruyordu. Dibi kararmış çaydanlığın yanında bir dilim ekmeğe hep bulama sürüp bırakırdı annesi, "Akşam akşam acıkmıştır yesin" diye.

Sinemadan beri kopmuş olan şeyler yeni, alışılmadık bir biçimde ekleniyordu birbirine şimdi. Boyun eğmişliğine, suskunluğuna doğru taşan, geçimsiz, sivri kelimeler sınırsızlaşıyor, toparlanıyordu Nazan'ın çevresinde.

"Çocuklar kırmızı sever diye aldım. Bak kocacığım, nasıl ışıdı yüzü, rengini görünce."

Annesinin geçimli sesini aynı o günkü gibi duydu Nazan.

Annesine nicedir baktığı uzak bakışlarla bakıyordu artık bu bildik sokağa. Taşları yarı fırlamış kaldırımların görüntüsü soğuktu. İlişmiş gibiydi oraya.

"Annemle nasıl yüz yüze bakacağım?" diye düşündü.

Bu bile öfkesini engellemedi.

Biri bağırdı bahçeden, "Azize'yi çalalım haydin" dedi. "Kalkın kızlar, utanmak neyin nesi?" Oyun havasını çalmaya başladılar. Elleriyle katılanlar vardı. Oynamaya kalkanların kimler olduğu ünlenen isimlerinden anlaşılıyordu.

Nazan çocuk yüzündeki gözlerine birden yer etmiş tortulu bir bakışla epeyce durdu duvarın dibinde.

Gökte ay yükselmişti.

Daha tamamlanmamış incecik bir aydı bu.

Düğünün yapıldığı bahçeye taşınacak şeyler bitmişti ki giren çıkan kalmamıştı.

Kapıda itişerek oynayan küçükleri de içerden gelip almışlardı.

Sokak boşalmıştı.

Burdan düğüne geleceklerin dışında kimse geçmezdi artık bu saatte.

Düğün de daha dağılmazdı, tam kıvamındaydı.

Nazan buralıydı, bilirdi bunları.

Çantasını omzuna astı. Öfkesinin ağlamaya dönmesini engelledi. İçi katılaştı iyice.

Bahçe kapısına yöneldi.

Eşikten adımını atarken, içeri sokamadıkları bir küçük oğlan onu gördü. Yarı aydınlıkta iki cam bilyayla oynayıp duruyordu eşiğin girintisinde.

Çocuk bahçeye doğru fırladı birden.

Kısalmış ceketiyle daha küçük görünüyordu koşarken.

Sevinçli, çın çın öten sesiyle bağırdı:

— Seher Teyze, işte Nazan Abla geldi bak!

Haziran 1971

Ah, Güzel İstanbul

Sırtında ekoseli gömleğiyle saçlarının, yüzünün rengi büsbütün karışık görünen şoför Sarı Kâmil 969 model MAN 520 kamyonunu bir kez daha süzdü.

Kapıyı açtı, girdi içine.

Başını uzattı, arkaya baktı.

Artık en kederli zamanlarında bile konuşmasına başlangıç sayılacak gülüşüyle seslendi:

— Erdoğan, dalga geçme! 47 DR yekindi, hadi oğlum, elhamdülillah sıra bizde. Demek bir gece daha sürünmeyeceğiz kuyrukta, şükür. Ulan atla! Mardinli bu 47 DR. Mardin'de, o anasını avradını sattığımın herifine, bizi bu yekten götürür. Ne demek, bugüne bugün 34 atız. Yani İstanbulluyuz... İstanbullu ne demektir bilirsin. Hele Mardin ilinde. Her bir şey demektir ve de düşman demektir. Bunlar hanım evladı yerine alır bizi. Bizim Galata yöresinde ne fedai uçurmuşluğumuzu, ne el ayak öptürmüşlüğümüzü bilmezler. İstanbul şehrinde birine küfür mü edeceksin, beddua mı edeceksin, şoför parçası, imansız, Allah seni uzun yol sürücüsü yapsın demenin yettiğini bilmezler. Ne de olsa taşranın yabanları koca kamyonu yürütmenin, bir ustalık, bir hüner olduğunu bilirler.

Sarı Kâmil'in muavini, Kocamustafapaşalı on beş yaşındaki Erdoğan, ayağındaki lastik pabuçların sessizliği içinde ustasının yanında yerini aldı. Zayıf, incecik boynundaki âdemelması aşırı belirginleşiyordu son günlerde. Az konuşan, erken kırışıkların doldurduğu alnıyla sanki hep hüzünlü şeyler düşünürmüş gibi duran bir çocuktu. Altı aya yakındır, Sarı Kâmil'in yanına, anasının yalvar yakar olmasıyla muavin durmuştu. Anası loş

taşlıklarını, her sabah bir kova suyla yıkayıp kapı dışına dek suları süpürürken, Erdoğan bir an önce evden çıkmanın yollarını arardı. Nemli taşlığın ucundan baktığında sokak kapısı güneş dolu, ses dolu dururdu karşısında.

Geçen güz elinden yakalayıp kahveye dalıvermişti annesi, Erdoğan'ı.

— Kâmil aslan oğlum benim! Bunu yanına al. Hem bir işe sap olsun, hem bir iki kuruş nafakasını kazansın. Bilirsin, buraların eksiği hep eksiktir. Sabah babası, abisi işe gitti mi, dökülüyor sokağa. Birgün Kumkapı'da nerden bulduğu belirsiz arkadaşlarıyla, sandalla açılayım filan derken ölüsünü bulacağız. Her yıl, bilmez misin, bu çocuklardan biri karpuz zamanı kurban olur denizde. Ah benim oğlum, halimden anlarsın. Çocuk da değil hem. Büyüdü. Aylaklığı yetti.

Sarı Kâmil, semtinin tüm kadınları gibi tezcanlı, telaşlı kadını, olgun, koruyucu bakışlarla dinlemişti.

Uzun yol arabalarında İstanbul'a varıp işsiz dinlenme günlerinde lokumuna, gazozuna tavla oynarken bile arkadaşlarından daha yukarda oturuyormuşçasına bir tavır içinde olurdu.

MAN 520 kullanan bir uzun yol sürücüsünün kamyonuyla pekişmesinin sonucu sokaklarda yürürken bile arkadaşlarından daha ötede durur, yayalara çarpıp kaza yaparım kaygısının bilinçaltına geçmiş ürküntüsüyle, kaldırımların öte ucundan yürürdü.

Arkadaşlarına, "Yahu üç yılda perçinlendik bu koca merete" derdi. "Üstünde değilken bile dizelin titremeleri avuçlarımdan geçer karıncalana karıncalana. Sıcağından iliğim kurudu. Sırtımı dayadığım yere belkemiğimin modeli çıkmış. Hay anasına yandığımın! Ulan, o da bize alıştı, bağlandı. Ağaçlı yolların serinliğinde vurduk mu bir gürler ki, yankısı dağdan döner. Canımızdan can kattık MAN'a. Gölgesi yaygın, çimeni bol yeri sever bizim gibi, koyuverir kendini."

Kamyon da kamyondu ha...

Çift tekerli, iki buçuk tonluk Fargo'ların önemsendiği semtlerinde; kırmızı, çekme gücü akıl almaz sayılara varan 520 MAN dizel ne demekti, bilirdi oralılar.

Patronu çağırmıştı. "Kâmil, oğlum büyük para bağladım bu işe. Kollayacaksın beni. Senden başkasına güvenim yok. Kulak asma, makine dediğin nankör oluyor. Masraf kapısı. Kız gibi ha! İlk seferini seninle yapacak. Öbür kamyonlarımdan bir kânm yok. İki damperliye ise hiç kulak asma. Damperliler inşaattan öte işe yaramıyor. Kumdu, çakıldı... görünüşte çok çalışıyorlarsa da... Ah paranın gözü kör olsun! Olanda başka dert, olmayanda başka... Yazısını da yazdırdık."

Kâmil sigarasından bir soluk çekip dışarda zorlanan odun yüklü bir at arabasına bakmıştı. Yazıhanenin içinde bir karasinek, durmadan cama çarpıyordu kendini. Köşedeki kahvecinin almadığı gazoz şişelerinin çevresinde sigara külleri uçuşuyordu.

Sarı Kâmil "İnşaat ve Taahhüt İşleri Kum Çimento Demir" ticareti yapan patronu Halil Koçer'in yüzüne bakmadan, "Adını ne yazıyorlar bizim MAN'ın?" diye sormuştu.

"Açılın Yolların Kartalına diye yazdırdık. Ön motor kafesine de dağdan inen kartal resmi çizdiler."

"İyi ya," demişti Sarı Kâmil gene hep şişelere bakarak, "madem uzun yol kamyonudur; bir de 'Ömür Biter Yol Bitmez' yazalım."

Bu sözle Kâmil'in uzun yol şoförlüğü başlamıştı.

İlk ehliyetini askerlikte almıştı. Sonradan işi uzun yol sürücülüğüne dek vardırmıştı. Sarı Kâmil'in makineye karşı olan el yatkınlığı ünlüydü semtinde.

Erdoğan'ın anasını hiç konuşmadan dinlemişti o gün.

Kadın çamaşır sodasının yer yer açtığı elleriyle sıkıntılı sıkıntılı başörtüsünün kıyılarını tutmuş rüzgârlıyordu yüzünü.

Kahvedekiler kendi oyunlarına, konularına dönmüşlerdi yeniden.

"Bir patrona soralım, teyzeciğim. Kamyonu süren bensem de mal onundur. Pek bir para kazanır sanma bizi. Şunun şurasında biz ne alıyoruz ki Erdoğan'a ne versin?"

Kadın durmuştu öylece.

Kâmil gülümseyerek bakmıştı ona.

— Ortadan kalksın çocuk be yavrum, Kâmilciğim oğlum, demişti Erdoğan'ın annesi.

Özensiz dikimli mantosunun içinde zayıf mı, şişman mı belli değildi. Dudağının kıyısındaki kabuklanmış bir uçuk, kadının görüntüsünü daha yoksul yapıyordu.

Semtlerinin kadınlarında evliliklerinin üç beş yılından sonra teyzelik yer ederdi.

Birden kahvenin pikabına Türkçe sözlü bir Hint film şarkısı koymuşlardı.

Sarı Kâmil ne yol alındığı ancak kilometre saatine bakarak çıkarılabilen Orta Anadolu bozkırını düşünmüştü.

Akşamüstlerine doğru inen mor, toz toz gölgelerin, yalnızlığı inanılmaz güçte duyurduğu, bir rüzgârın sarstığı ağaçlaşmış diken tarlalarını düşünmüştü. Erdoğan'ın Kumkapı'daki kıyıda arkadaşlarıyla içdonları ıslak ıslak, ısınmış taşlara serilip sigara içmelerinin tadını düşünmüştü.

Kocamustafapaşa'da sigaraya oğlanlar on bir on ikisinde başlarlardı, bıyıkları terlemeden...

— Yak bir sigara, Erdoğan Bey... dedi Sarı Kâmil.

Erdoğan uzatılan paketten sigara aldı. Gizli içme alışkanlığını yitirmemişti hâlâ. Başı eğik, avucunun içinde bir soluk çekti sigaradan.

— Sen Mardin seferini yapmadın, oğlum Erdoğan. Oraya da gün doğarken varırız. Bu bizim şanımızdandır. Her uzun yol kamyonu gün doğarken varır yerine. İlk giriş yeri de ambarların, halin olduğu süprüntü yerlerdir. Perdeleri örtük ara sokaklardan sürerken ezan anca okunur. Saatlerce sürüp getirdiğin uyku çatal çatal batar gözlerinin içine. Bu faslı geçelim. Altı aydır uykusuzluğa talim ettin bilirsin. Ambarlara vardın mı, şıppadak aradığını bulursun. Hepsi de sürat ambarıdır ha! Aşağı kurtarmaz. Mardin Sürat Ambarı, Diyarbakır Sürat Ambarı... Yükünü alacak hergele, alıcı kuş gibi tüner yerinde. Uykulu hamallar koşuşur. Ulan şaşarım o hergelelere. Testi gibi her yanından rutubet sızan ya-

zıhanelerinde nasıl satılıcan olmazlar diye. Gerçi bizi de motor kavurup kurutmuştur ama, su adamı çürütür bana sorarsan. Mardin'in ovasına vardığımızda ne şehir beklersin görünecek, ne dam, ne ağaç... Sanırsın ki kıyamete dek sürecek bir yolun hep başındasın. Tekerler dönüyor da koca MAN yürümüyor. Hep tıpı tıpınadır yol. Neresini noktalasak şu yerin dersin. Vay anasını, bir suyu çekik kuyu belirir. Nereden bildim susuz olduğunu? Yahu kuyu dediğinin şunun şurasında yanında yöresinde iki tutam çimen yeşerir. Ora kuyularında arama öyle şey. Kovaları çekmelik direkleriyle toz toprak içinde salınıp durur. Bozkırın rüzgârı da toprağın yüzünü yalar geçer alttan alttan. Toz döne döne yerle bir yayılır ovada. Saatlerce sonra Mazı Dağı'nı gördüğünde, hah dersin yahu, yol yaparmışız desene. Ve birden dik yamaçlarda apak Mardin'i görürsün. Mardin taştan şehirdir. Dar sokaklarında serinliğin kol gezdiği, bahçeleri ağaçsız, ağaçsız olmanın yarattığı bir şehirdir Mardin. Bizim MAN tek sesle yönelir bozkırda. Ama Mardin'i gördüğünde gürülder. Allah hakkı için aynen göreceksin sen de bu aslanın Mardin'e girerken gürüldemesini. Serinde gireriz. Güneş bir mızrak boyu çıktığında sıcak bastırır. Öylesine sıcağın tarifi yoktur. Boynundan ter tane tane durmadan içine süzülür. Toprak altlarından yansır güneş. Ne yana baksan güneş hep. "Ahh... Canım İstanbul gibisi var mıdır?" dersin. Şöyle yürekten. Ama buralar da bir içine işler ki insanın. Haddine düşmez unutmak.

Erdoğan, Sarı Kâmil ustasının coşku dolu anlatışını saygılı dinliyordu.

Sarı Kâmil uzun yol havasına girmişti gene. İri, sarı sarı tüylerin sardığı elleriyle direksiyonu kavramış, derisinin içine yer etmiş motor yağı lekeleriyle bezeli avuçlarının terini, arada direksiyonu bırakıp yamacındaki beze kuruluyordu.

Öndeki kamyonlar araba vapuru kuyruğuna doğru ağır aksak yöneldiklerinden kamyon kalkış, ağırlaşma durumlarında sert sarsıntılar geçiriyor, koca sesi gittikçe basan akşamın içinde büyüyordu.

Surların üstünden doğru geçen motorlu trene baktı Erdoğan.

Sabah uykularını az uyuyan mahallesinin insanları, şimdi günün son işlerini bitirip yatma hazırlığına koyulurlardı. Erkenden

kalkıp duyurmadan Kumkapı'ya kaçtığı sabahlarda onu yatırın kör dilencisi duyardı yalnız. Dilenci ilk ayak sesinin coşkusuyla dualarını hemen peş peşe sıralardı. Erdoğan Kumkapı'ya doğru koşarken annesi daha uykudan yeni kalkmış olurdu. Kaç kez babasıyla ağabeysine merdiven trabzanına bağlatıp dövdürmüştü Erdoğan'ı.

— Komşular, bu oğlanı kim adam edecek? Dayak kötek umurunda değil. Yaz geldi mi söz, öğüt, korku umurunda değil, diye yakınırdı.

Sabah temizliğine yataklarını, ak çarşaflarını pencereye fora ederek başlayan komşular, oğlan çocuk büyütmenin güçlüklerini aralarında yeniden konuşurlardı.

Erdoğan geçen yaz mavnalardan sandık taşıyıp kazandıkları beş on lirayla çıktıkları son sandal gezintisini düşündü.

Denizde yüzerken yakamozlanan güneşi, gözkapaklarının içine biriken tuzu, buna karşın gene de dibe doğru dalıp günışığını, girebildiği her noktada seyretmenin verdiği coşkuyu yeniden duydu. Çocukluğu ıpıl ıpıl depreşti içinde. Sandalın yeni boyanmış gövdesinden ellerinin kaymasıyla bacaklarına yer yer sıvanan mavi yağlıboyayı çıkarmak için sahilde taşla kumla kazımıştı derisini. İnce bir yer çatlamış, kan yayılmıştı, tuz kumu aşıp açılan yeri yakıyordu. Erdoğan yakmanın verdiği acıyı bastıran özgürlüğün sağlıklı dolanmasına tanık olmuştu gövdesinde. O gün, kalan paralarıyla mısır almışlardı. Günboyu başka yiyecek şeyleri yoktu. Hamallıktan kazandıklarıyla ancak sandal kiralayabiliyorlardı bir saatliğine. Üstelik seçmek ellerindeydi. Ya sandal, ya biraz ekmek köfteyle yetinip, kıyıdan denize girmek. Denizin ortasına gidip sığlık balıklarının şaşkın dağılışlarını izlemek. Birden sandaldan denize atlamak, aç kalmayı yegletiyordu onlara. İki mısırı dört kişi üleşip midelerini bastırıyorlardı. İki de sigara buldular mı yaşlarını daha ortaya çıkaran ağır küfürler savurarak koşuyorlardı sahilde, yerli yersiz. Akşam evde dayak da beklese günboyu güneşin ve denizin verdiği inanılmaz renkli duygular yitmeden duruyordu Erdoğan'ın bitişiğinde.

Geceleri hep şurda burda birilerinin kaybolmuş paralarını bulma düşleri gören Erdoğan'ın doğadan aldığı mutluluk onu

dayanıklı yapıyordu. Denizin, güneş yanığından kabuk bağlamış ince omuzlarını dağlamasının özlemini acıyla duydu.

Trenin son kırmızı ışığı kaybolup gitmişti Kumkapı yönüne. Kumkapı'daki odun depolarında akşamları hızar sesi kesilirdi. Bostanlara çiy yağardı. Erdoğan sigarasının avucundaki sıcağına değdi iyice yüzüyle.

— Mardin'deki o senin hakkını ödemeyen adamı sahiden vuracak mısın, görürsen, Kâmil Abi?

Sarı Kâmil, önde iyice hızlanan kamyonu aynı hızla izlemeye başladı.

Kararan denizden kum motorları gelip geçiyordu dinlendirici tıkırtılarla.

Sarı Kâmil, Erdoğan'ın sorusunu yanıtlamadı. Kendinden yaşlı damarları dolu dolu duran elleriyle yorgunluğu yüklenmiş, sımsıkı tutmuştu direksiyonu. Yakışıklı, canlı renklerle bezeli, düzgün yüzünde uzak bir anlam yer etmişti. Otuz yaşına varmadan ince ince çizgilerle dolmuş alnında, uzun yollarda uykuyla, güneşle, karın yakıcı aklığıyla didinmeden gelen kederli bir görünüş vardı. Ama ağzı kendinden öte kimseden bir şey beklenmeyeceğini bilmenin getirdiği gülümsemeyi hiç yitirmiyordu.

Erdoğan farları yakan düğmelere bastıktan sonra, konuşmayı yürütme çabasıyla,

— Brandaları yeniden sıkılayalım vapura girdiğimizde, Kâmil Abi, dedi. Mardin'den belki o adam gelmiştir. Bana sorarsan bu vurma işinde yarar yok abicim. Cevahir Yengem kara yasa gömülür. Kimi kimsesi yok ki bu dünyada senden başka.

Sarı Kâmil, Cevahir adından umulmaz bir biçimde irkilip döndü.

Erdoğan hiç beklemediği bir korkunun belirdiğini duydu içinde.

Tıpkı ağabeysinin onu merdiven trabzanına bağlayıp bel kemerini çıkardığında duyduğu korkunun eşiydi sıcak, kılçıklı, karnına doğru inen. Sarı Kâmil'e Cevahir Yenge'den söz açmak en olmazı yapmaktı bir anlamda. Ama bu yürekliliği Erdoğan'a gene Sarı Kâmil vermişti.

Yük kamyona aktarılırken kaldırımlara söyler gibi, "Bu dönüşte ona nikâh kıyacağım be Erdoğan, sevabımdır. Öyle iyi ev

kadını çıktı ki... Anasını satayım! Kimin haddine düşmüş ayıplamak!" demişti.

Sonra kimse yokmuş da boşluğa, sokağa konuşmuşçasına, brandaları aşıp dönen kalın urganların son sıkılanmalarını elleriyle tartmaya yönelmişti.

— Erdoğan, doğru söylüyorsun. Her uzun yola vurduğumda bu kararı veriyorum. Ama dönüşte mahalleye girip bildik tanıdık takımının içinde iki gün dolandım mı sanki eve vardığımda devresine uzun yola vurmayacakmışım, bir daha kafamdaki kıpranma olmayacakmış gibisine gevşiyorum, savsaklanıyorum, vazgeçiyorum. Şu adamı sorarsan, gördüğümüzde efelenmezsek olmaz. Yalnız ne var ki, dediğin gibi, gittiğimizde bulmamak da var. Bulursak, öldürmesine değil, şöyle korkutmasına dokunacağız.

Erdoğan dayatmadı konuşmayı sürdürmede.

Çocukluğuna sığındı yeniden.

Güneş dolu sokak kapılarını gördü iyice basan gecenin içinde. Bilmediği bir adama doğru giden ölümü, bilmediğince yeniden kurmaya çalıştı.

Bursa'da bıçakçılar çarşısından alınmış en güzellerinden bir sustalı, kamyonun torpido gözünde nicedir duruyordu.

Erdoğan evini özledi.

Anasının evin ardındaki bahçelerinde, dut zamanı, Erdoğan'ı ağaca çıkarıp dut silkelettiği yazları düşündü.

Bıçağın içinde bitişik durduğu kının ipince sivriliğini elinde duydu.

Sarı Kâmil'e baktı.

Kâmil yan yan dikiz aynasını gözlüyordu.

Erdoğan iç çekti.

Sirkeci yönüne doğru ağır yük kamyonları gürültülerle genişleyerek geçiyordu.

İstanbul'da gece başlamıştı.

Cevahir, Sarı Kâmil'in yola çıktığının onuncu günü öğleüstü son yaz günlerinin gürleştirdiği sardunya saksılarından yabanıl otları ayıklıyordu.

Bir yaban nanesini parmakları arasında ezip kokladı.

Epeydir yüreğine yer etmeye başlayan bunaltının bu kokuyla daha belirgin, daha acımasız ortaya çıktığını duydu.

Çocukluğunun henüz bittiği yıllarda geldiği İstanbul'da bir bu evde, bu alt katta mutlu olmuştu. O da şunun şurasında anca iki yıla vardı varıyordu iç rahatı.

Bunun hep böyle gitmeyeceğini bilirdi Cevahir. Ne demişler? "Orospu kısmı niye güler? Yarılır da güler!"

Ayağındaki nalınları evin sekisinde bırakıp içeri girdi.

Makine kilimleriyle dibi dibine örtülü odasında en umulmaz kıyılarına dek işlemiş bir temizlik vardı.

Beyoğlu'nda bir ara fotoğrafçıda çektirip altı dokuzluktan büyüttüğü, dudakları, yanakları pembe rötuşlu fotoğrafına baktı. Saçlarını ilk altı aylık kıvırcık yaptırdığında çektirmişti, dudaklarını koyu koyu boyayarak. Fotoğrafçıda, acemiliğinden, eğri durmuştu. İpeklisinin kol altlarından doğru ter genişliyordu.

Dışarı, Beyoğlu'na çıktıklarında, yerlerine talaş dökülmüş bir muhallebicide Leman'la birlikte keşkül yemişlerdi.

Sıcak yayılıp duruyordu cadde boyunca.

Buz gibi şişe suyu içmişlerdi. Suyun soğuk buğusu içlerini serinletmişti.

Leman da, onun gibi, yenilerdendi Zürefa'da.

Ayıbı yitireli epey olmuştu.

Ama bu salt evdeki duruma bağlıydı.

Muhallebicide unutmuşlardı bir iki saat kendilerini. Başbaşa resim çektirdikleri için o gün ayrıca daha yakınlık duyuyorlardı birbirlerine. Günün aşırı sıcağı, fotoğraf çektirmek, yüzlerindeki pembeliği allaşmaya çevirmişti. Önceden yanak boyası da sürdüklerinden gelen geçen erkeklerin tümü yılışık yüzleriyle, sözle, elle sarkıntılık edip durmuşlardı.

Cevahir bir süre daha resme bakıp yüklüğe yöneldi.

O resmi Sarı Kâmil onu Zürefa'daki evden çıkarıp buraya getirdikten çok sonra duvara asmıştı.

Öylesine arınmıştı ki içindeki tortulu şeyler, resim bile çekildiği zamanı, günü, yılı aşmış, Cevahir'in güzel çıkmış fotoğrafı diye asılmıştı duvara. Ayrıca başka bir özellik de bulmuşlardı onda Kâmil'le. Fotoğrafı çektirdikten bir yıl sonra gelmişti Kâmil eve ve Cevahir'i seçmişti.

Ama yüklüğün içindeki, Leman' la başbaşa çekileni hiçbir zaman çıkarmamışlardı.

Konuşmadan gerekenin bu olduğunu sanki birlikte saptamışlardı.

Cevahir, ötekiler gibi işine başladığında iyice çıplak durmazdı. Kara jarse gömlek giyip otururdu, seyredenlere karşı.

Kastamonulu Melâhat, Leman, Sıdıka, Güllü Saime, Nazlıca, Tombul Rukiye filan sadece bir donla dururlardı akşama dek.

Giyinme saati işlerinin bittiğindeydi.

Giyinmeyi öylesine severlerdi ki!

Güllü Saime, "Vallahi şu işin çıplak dolanma zorluğu olmasa daha kolayına gelecek orospuluk insanın. Çıplak geze geze insan memesini, kıçını unutuyor. Giyinip de çıktım mı, işte şimdi kadın oldum diyorum" derdi.

Güllü Saime kumral irisi bir kadındı. Kulağının ardına bir çiçek iliştirmeden duramazdı. Çiçeğin rengine eş donlar seçerdi kendine ve gelmiş geçmiş tüm gazelleri bilirdi. İki çocuğu vardı. Onları okutuyordu. Mahallesine de hastabakıcılık yaptığını söylemişti. Tabii çocuklarına da... Ne söylense, eğriye doğruya gülen Sıdıka'ysa San Kâmil'in Cevahir'i seçtiği gün ona kahve falı bakmıştı.

"Kız, vallahi sana, iri kemikli, şöyle elli ayaklı bir herif çıkıyor. Hadi kurtuluyorsun, ay gözün çıksın! Nikâhına alacak seni. Ayan beyan görünüyor, nah!" demişti.

Gülüşmüşlerdi birlikte.

Gülmek yerli yersiz hepsinin alışkanlığıydı.

Yılgınlığı öylesine edinmişlerdi ki zamanla unutur olmuşlardı geridekilerini. Onları buralara sürüyen nedenleri. Daha fazlasını istemek nelerineydi şimdi. Kadın kısmı için en utanılacak işi seçmişlerdi. Onlara öyle geliyordu ki bu ayıbı seçmeleri kendi yüzlerindendir.

Gelenle gidenle karanlık sinmiş yatağa duygusuzca cilvelenerek çıkıp inmek, her durumda aşırı benzetmeler yapmak.

Ardından kahkahalarla gülmek, iş bittiğinde kentin içlerinde dağılıp gitmek.

Tuttukları evlerde, odalarda kendilerini çeşitli küçük işlerle uğraşarak geçimlerini sağlayan kişiler diye tanıtıyorlardı.

Ebelik, iğnecilik, doktor yanında çalışmak, gündelikle evlere gidip dikiş dikmek seçtikleri işlerdi. Anadolu'dan gelenlerin eğitim gerektiren hiçbir şeyi iş olarak öne sürmeye cesaretleri yoktu.

İstanbulluydular, elbette o kadarına vardırabilirlerdi bazı şeyleri.

O günün üçüncü müşterisiydi Sarı Kâmil.

Odaya girip (oda diye tanımlamak yanlışı orayı, tahta bölmelerle ayrılmış, önüne basma örtüler gerilmiş hücrelerden oluşuyordu kendilerine ayrılan çalışma yerleri) somyanın üstüne çökümüştü öylece.

Cevahir çabukluğu kolaylaştıracak sözde kışkırtıcılığını takınmadan Sarı Kâmil'in karşısında öylece duruyordu.

Beklemediği bir ürkekliğe kapılıyordu gittikçe.

Gerili basma perdenin kesemediği sesler belirginleşiyordu.

Güllü Saime pencereden içeriyi seyreden erkeklere tekerleme gibi söylediği çağrılarını arsızlıkla art arda sıralıyordu. Cinnet belirtileri dolu kahkahalarını en büyük ayartıcılığı sayarak her sözün sonuna ekliyordu. Bacaklarına gürültülü tokatlar attığı etin şaklamasından anlaşılıyordu. Kastamonulu Melâhat bu davranışlarıyla tüm müşterileri onun elde edeceğini sanıp yokuşun yukarısındaki plakçılarda o yılın en çok çalınan şarkısını söylüyordu. Kavruk, içli bir söyleyişi vardı. Sesi teninin rengine çok yaraşırdı. Gölgeli bir esmerdi Melâhat.

Durması öylece uzadıkça bulunduğu yokuşun en tanınmış sokağının seslerini, tatlıcıların bağırtılarını açık seçik duymaya başlamıştı Cevahir.

Boğazında yiyince yakıcı bir şekerleşme bırakan şam tatlısı satıcısı adam, türküyle ağıt arası çağırısını sürdürüyordu gene. Bahçesi atkestanesi ağaçlarıyla dolu kilisenin çanı çalmaya başlamıştı. Konuşmayıp böyle durdukça, o ileri şeyi, duygusuzca, irkilmeden günün belli saatlerinde verip akşamüstü paraları alıp çıktığı zaman elini, boynunu, kanının devinmesini seçebildiği

ana dek yaptığı şeyi, bir erkekle yatmayı, birdenbire becerememeyeceğini sanmıştı.

Adam sarhoş muydu ne? Burda vakti yitirip kıpırdamadan oturan adamla alacağı para gene aynı olduktan sonra, durması niyeydi?

Sarı Kâmil birden, doğru yüzüne bakmıştı.

Cevahir tam bunları düşünüp de ne yapması gerektiğini topladığı sırada.

Cevahir'in yüzü basma perdenin ince aralıklarından sızan ışıkta yuvarlak, yabanıl bir anlamla yüklüydü.

Cevahir'in güzelliği koyu koyu beliriyordu Kâmil'in içinde. Kara iç gömleğinin açıkta bıraktığı boynunda mavi ipekle örtük üçgen bir muska asılıydı. Bir de altını vardı muskanın yanında. Bir tutam kara saç mavi muskanın dibinden göğsüne doğru iniyordu. Yanağının en yuvarlak yerinde kapanmış bir çıban yeri pürüzlü, elleme duygusu veren bir görüntüyle, yüzün yuvarlaklığını, gençliğini zedeleyip açık saçık bir anlam katıyordu.

Mavimsi ak gölgelerin yığıldığı düzeltilmemiş somyanın oraya doğru bir adım atmıştı Cevahir. Bu zaten aralarındaki uzaklığın tümüydü.

"Soyunayım mı, şekerim? İstiyorsun değil mi?" diye sorduğunda, sesini yabancılamıştı.

Gömleğinin eteğini yukarı doğru sıyırırken birden yakalamıştı Kâmil kollarını. Etinde duymuştu adamın sarı, iri tüylü, sert değişini. Aşağıya aşırtmıştı gömleğini yeniden.

"Kalsın çıkarma. Ta on beş günlük yoldan geliyorum. Oralardaki genelevlerde kadınlar portakal sandıklarının üstünde allı güllü örtüler örtmüş, çıplak, neredeyse anadan doğma oturuyorlardı. Hiçbirine yanaşamadım. Kasaba pazarlarında satılan yaldızlı teneke bileziklerden bir sürü takmışlardı. Şıkırdatıp duruyorlardı. İçlerinde en güzeli yeni deldiği kulaklarından kanı kurumuş deliklerden iplik parçaları geçirmişti. Yaşı anlaşılmayacak kadar küçüktü. Hiçbirinin yanına varmadım. O bildiğin alaylara başladılar. Çıkarma üstünü. Sen böyle daha güzelsin, soyunma" demişti.

Cevahir çok uzun zamandır unuttuğu, belki de hiç bilmediği, bir güzel olma duygusunun kendisini sardığını, ısıttığını izlemişti.

Kâmil'in onu sarıp, yanaşıp, üstüne ağırlığını bırakma süresi içinde bu duyguyu hiç yitirmemişti Cevahir.

Somyadan kalkıp ibriğe doğru eğildiğinde ilk duyduğu, Güllü Saime'nin kılçıklı, hasta kahkahaları oldu.

Demek sesler durmamıştı arada.

Oysa onlar Kâmil'le ikisi çıt çıkarmadan kabaran, ısınan, yer yer bir ince yel esintisi gibi ferahlatan süreyi en gizli sessizlikleriyle yaşamışlardı.

İbrikten suyu avuçlayıp yüzüne çarptığında asıl gerekli temizliği onun yanında yapamayacağını anlamıştı.

"Sen git, ha? Parayı dışarı, hani kapının dibindeki yaşlıca olan var ya, kınalı saçlı? Ona vereceksin" demişti.

Son sözlerinin gereksiz olduğunu söyler söylemez anlamıştı. Öyle ya, adam nereden geldiyse oradan çıkıp giderdi. Bir de konuk geçirir gibi yol yöntem göstermenin gereği yoktu. Sevişme süresince kollarıyla sıkı sıkı sardığını çözülürken seçmişti San Kâmil'den. Toparlanamayıp yersiz yönsüz davranışlarda bulunmuştu. Basma perdeyi aralayıp çıkmıştı adam. İçeriye doğru yoğun bir sigara dumanı sızmıştı perde kapanana dek.

Cevahir seyirlik yerine oturduğunda çıplak memelerinin ucunu günboyu bir kumaşla oynar gibi çekeleyen Nazlıca'yı görüp ilk kez yadırgamıştı.

Nazlıca'nın iskemleyi yayılarak kaplayan bacaklarının kılcal damarlarını, ince bir ter ıslaklığının göğüs aralarından parlamasını tedirginlikle izlemeye başlamıştı.

Nazlıca çalışmak için Zürefa'ya son gelenlerdendi. Boğaz'da bir otelde basılmıştı, kendi anlatması. Bu işe vesikalanmasının sebebini bu baskına bağlıyordu.

"İlk geceydi şekerim, nasıl oldu anlayamadık? Hadi oradan apar topar karakola. Ayaz mı ayaz! Üstte bir kaşkorse fanila, altında tergal etek. Hizmetçi durduğum evin hanımından yadigâr. Aman hizmetçilikte mıncıklan, otelde mıncıklan, verdiler vesikayı tamam... İlk hatayı görmezden gelip gözdağıyla yetinseler, belki açlık maçlık bu yollara düşmemeye gayretlenir insan. Vallahi gayretlenir! Çünkü etlerimin çürüyüp dökülüceğini sanıyorum kimi geceleri. Gördüğüm düşlerin hepsi kötü. Arsızlıktan başka çıkar yolumuz yok bizim. Karakola vardığımızda

fotoğrafımızı aldılar. Bir hoş oldum. Verdim kendimi ağlamaya. Eh, acemilik. Dünya yıkıldı sanki. Komiser sus dedikçe, ağlarım. Öbürleri de ağıdıma katıldılar. Bir bekçi dolanır durur ortada. Erzurumluyum dedim, garibim buralarda. Hizmetçilikte de namusumuzla tutmadılar ki duralım... Evin beyi yılışır. Yorgunluktan kapı diplerinde uyurum. Ömrümü karakoldakilere anlattım. Öbür kızlar sus pus. Onların ilk baskını değilmiş meğer, ne bileyim? Alışkanlıkları varmış, ne bileyim? Bekçi önümde oturup demez mi, ne vardı Erzurum'dan öteyi istemekte, diye? Memleketimizin suyu gibi, havası gibi var mıdır, diye? Onun da Erzurumlu olduğunu duyunca ağlamayı tak kestim. Birden utandım, duvarın kuytusuna verdim kendimi. Alınan fotoğrafını sonra gördüğümde şaştım. Nasıl ihtiyar oluvermişim bir gecede? Çökmüş gitmişim."

Müşterinin sık düşmediği saatlerde Nazlıca'yı konuştururlardı. Utanmayı tam yitirdiğinden artık baskın gecesini, karakoldaki hemşerisi olan bekçinin Erzurum'a ilişkin övgülerini gülünç benzetmelerle anlatıyordu. Konuşmasının sonunu hep aynı sözlerle bitiriyordu.

"Erzurum'un havası suyu nerde varmış? Ulan hırbo, İstanbul gibi yer var mı, şu cihanda? Ne yapalım bir bu işe yarıyorsak? Yalnızlığımızdan ölecek değiliz ya?"

"Oynama be Nazlıca şu memelerinin ucuyla" demişti Cevahir.

Oysa aralarında birbirlerine erkekleri kışkırtma yöntemi diye buldukları davranışların benzerlerini bile yapmazlar, bu konuda birbirlerine karışmazlardı hiç.

Nazlıca ellerini daha hızlı hızlı oynatarak gülmüştü Cevahir'e doğru.

"Gönlünü yerinde duydun bugün galiba. Eh, yakında yakışıklıya boynundaki altını satıp yedirirsin de, buna Zürefa durağının polisinden bekçisine herkes güler."

Kolay kavga edilen bir yerdi orası.

Bunu da evin yöneticisi kadın çok iyi bilirdi.

Cansızlığa bürülü, her şeyin en kolay yapıldığı bu yaşam içinde kavganın çıkma amnı anlamanın tek yolu, bilinen davranışların dışına kayanları gözden kaçırmamaktı. Oturduğu masanın arkasından kalkıp aralarına geçmişti hemen patronları.

"Hadi hadi uzatmayın! Nazlıca'nın ipek çorap parasını kesmedim. Sana da aynısından alayım diyorum, Cevahir. Bacakta iyi duruyor."

Bakmışlardı birlikte patronlarına. Kolundaki altın bileziklerin şangırtısı biriken öfkelerini dağıtmıştı. Nazlıca, Cevahir'in yanağına uzanıp öpmüştü. "N'olucak, be! Ben geçmişimi filan takmıyorum. Artık bizi burdan, telli duvaklı kimse de alamaz ya. Alsa da iki gün sonra kafamıza vurur. Bizim gelmişimiz geçmişimiz hepsi bu işte. Ya abla gibi akıllılık edip altına çevireceğiz işi, ya da yokuşun altındaki caddenin ötesinde türbede kırk beşlik olunca bulgura kaşık atıp iki buçukluğa eyvallah diyeceğiz. Bizim gibileri alacak erkek anasından doğmamıştır yavrum. Bizden utanırlar, anacığım, utanırlar şekerim, bunu unutmayalım. Eldekini avuçtakini de tutamıyoruz." Ve kalkıp odalardan yeni çıkmış, saç firketelerini sıkılayan öteki kızlara, "Bugün akşam iş bitince bir taksiye doluşup gezelim ha? Canımızın sıkıntısını atarız ha kızlar?" demişti.

Kastamonulu Melâhat, koynundan yeni çıktığı şişman, kısa boylu müşterisinin ardından alaylı yüz eğriltmesiyle sözü alıp sürdürmüştü:

"Bulunur alan be! Niçin olmasın? Biraz para yapmanın yolunu bulsak... Boğazımızdan, kiramızdan artırıp. Alır da herif-çioğulları, paralarımızı yedikten sonra atıverirler. Yahu o bile az şey mi? Al elin yıllanmış orospusunu, götür hanım kadın diye oturt. Ev aç. Vesikalı kadını önce semtin bakkalı çıkarır, bilir. Gelmişi gitmişi vardır kerhaneye. Semahat Abla gerçi ikide bir dayar bir resim burnumuza. İşte bu kızımı evlendirdim, çıktı buradan. Tel duvak taktı, oda açtılar diye. Vallahi doğrulamak için derim yerini yurdunu, derse de o resmi Allah bilir nereden bulmuştur. Bizim gönlümüz hoş olsun diye saklar durur. Parayı toplayıp birine yedirmedikçe seni namuslu kadın kisvesine kolayına bürümezler. Namusun diyeti çok, pek büyük, neyle ödeyebiliriz ki!"

O sıra müşteriden parayı alan patronları Semahat, dargın dargın bakmıştı onlara.

"Siz inanmayın daha" demişti. "Nah işte resim burada."

Kartona yapışık resmi gene çıkarmıştı çekmecesinden. Günlüğüne kiralanmış, üstüne hiç oturmayan gelinliğin içinde ufak yapılı, büyük kara gözlü gelin, eğreti eğreti gülmeye çalışmıştı resim çekilirken. Damat boynunun epey yukarısına çıkan ak gömleğin katı yakasından ötürü aşırı dik duruyordu. Ceketinin mendil cebindeki koca üçgen ilk bakışta en göz alan şeydi. Zor okunur bir yazıyla, "Canım Semahat Ablamıza bahtiyar günümüzün yadigârıdır" yazılıydı. Gelinin eline mumdan küpe çiçekleri vermişlerdi. Bir iki çiçeğin salt sapları kalmıştı resmin çekildiği yıl.

Kızlar kahkahalarla resmi yeniden elden ele dolaştırıp bakmışlardı. Birlikte alaya alacak bir yanım buluyorlardı resimdeki gelinle damadın mutluluğunda. Ortak değişmez küçümseme noktası yeniden belirtiliyordu aralarında.

"Duvak diye takındığı olsa olsa bir cibinlik artığı olabilirdi ya da kusmuk tülbenti."

İşte sözün orasına geldiklerinde Cevahir'in katıldığı gülme nöbetleri başlardı. Birinin tuttuğu, birkaçının birlikte baktığı resimdeki gelinle damadın görüntüsü gülmekten kısılan gözkapaklarının arasında incelir, ak kara iki leke, çizgilerinden kopar, yok olurdu.

Cevahir gülmemişti o gün resme bakarken.

Zürefa'ya gelen yolları düşünmüştü.

Kilisenin akşam çanları çalıyordu gene.

Yokuşa kırık silik plakları, ne işe yaradığı ancak biri çıkıp satın alınca anlaşılan tozlu soluk şeyleri yığmış ihtiyar Yahudi'yi düşünmüştü. Branda bezinden tezgâhını iki ucundan toplayıp sarmaya başlardı gün akşama dönerken. Karşı sıradaki plakçılar kimi eski bir valsi, kimi günün şarkılarını art arda çalardı durmadan.

Zürefa Sokağı'nın sapağındaki demir kapının oraya gölgeler iner, bir kahveci çırağı tepsisini savurarak fırına doğru yönelirdi. İkindi ekmeklerini, en sıcak olduğu anda, elleri yana yana alan küçük Rum kızları ekmeklerin kıyısından dişleyerek, yolun bir sağına, bir soluna yalpalayan dağınık yürümeleriyle kulenin arkasından kaybolurlardı.

Son müşterileri isteksiz bekledikleri zamanlar akşamüstleriydi. Çoğunluk üniversite öğrencileriydi bu saatlerde gelenler.

Aralarından nedense hep İstanbulluları seçip kapanık odalara kuşkulu, çabucak girip çıkarken ödedikleri buruşmuş paraların üstünü bozukluklarla tamamlarlardı. Yarım bir gülümsemeyle kapının orada durur, pantolon çizgilerinin ütü yerlerini yeniden gözden geçirirlerdi.

Nazlıca bağırırdı öğrencilere doğru. "Vay canım, vay beyim, vay dişmacunu kokulularım..." diye.

Memesinin ucuyla oynamayı sürdürürdü, sabahki manavı başından çabucak nasıl savdığını anlatırdı.

"Hadi aslanım,' dedim. 'az bile bu.' Adam sönüverdi balon gibi, apar topar gitti. Üstüne vardım mı adamların erkeklikleri hemen fosluyor."

Cevahir, Sarı Kâmil'le gömleğini çıkarmadan susku içinde yatıp kalktığı, yokuşu, plak satıcılarını, çıkıp geldiği sılasını düşündüğü gün, Zürefa'nın tatlı satıcılarını, tavla seslerinin şenlendirdiği kahveleri, yabancı olduğu İstanbul'u görüp geçip çalıştığı bu eve gireli, yıllar olmuştu. Ama başkalarının onlardan utandığını öğreneliyse daha çok. Sarı Kâmil'in gelip gittiği ilk gün, Sarı Kâmil'in ondan utanmasını istememişti ve düğün resmine de gülmemişti.

Kendisine yabancı, durumuna aykırı duyguları iki gün sürmüştü. Yaşadıkları düzende acı duymamanın çıkar yolu geçmişi de geleceği de unutmaktaydı. Geçmişleri hepsinin umutsuzluk, dengesizlik doluydu. Bir düşünceyi oluşturup, bir görüntüsünü bile kıvançla anamadıkları geçmişlerini düşünmemeyi, utanç duygularını yitirdikçe kolaylıkla beceriyorlardı. Çocuk yaşlarında, harcanmaya, yok sayılmaya öylesine alışmışlardı ki bu artık hiç zor değildi. Kendilerini önemsememek, zamanla utanmayı kaldırıyordu ortadan, yerini arasıra bir ürkeklik alıyordu.

Bir dilenci arsızlığı edinmenin türlü yolları yaşanırdı Zürefa Sokağı'nda. Bir orospu için, kahırlanmak, ilenmek, kendi dışında kalan ayrıntıları seçmek, bu durum umutsuzluğun en koyu noktasıydı. Çünkü etini duyardı. Etin cansız hale getirilmemişiyle bu işi sürdürmek olmazdı. Harcamak, boyanmak, gülmek, taksilerde gezmek Zürefa Sokağı'nda çalışmaya başladığı günlerde, yokuşun en ünlü şarkısı neyse, onu kendine anı olarak edinmekten öteye duygulanmak yoktu burada. Gevşemiş gıcırdayan

iskemlelerde seyirlik durumu alıp oturduğu andan sonrası işti. Kalçaları, göğüsleri, bacakları, kolları sererek aldırmazlıkla kullanmanın başladığı saatlerde çoğunluk, "Ah canım, şansım olsa anam beni erkek doğururdu" diye sıkılıp geçivermekti.

Geçmişin gelmezliğini tümü bilirdi de, yokuşun altında, ön yüzü türbeyle hamam benzeri yerde gelecekleri olabilecek yaşlı kadınların çalıştığı izbeyi unutmuş görünmeyi yeğlerlerdi.

Oysa işlerinin başında ilk öğrendikleri yer, yaşları geçmiş vesikalıların çalıştığı yokuşun karşı yönüne düşen orasıydı.

Iskartaya çıkmış (öyle denilirdi) orospuların çalıştığı yere aralarında "Eskici" diyorlardı.

Kentin limanında en kalabalık, en gidişi gelişi bol yerinde unutulmuş bir adak yeri gibiydi orası. Koyu, küflü tozlu duruyordu. Oraya ne polis, ne bekçi koymak gereksinmesi duyulmamıştı. Karnını, kasığını toplayamayanların, etlerinin dağılışını gölgede bile kapayamayanların ulaştığı son noktaydı orası.

Bir kuyu ağzı benzeri çökük, paçavralarla örtülü pencereden arada bakan başların gölgeleri belirirdi.

İçerdeki yaz kış kurulu duran bir demir sobanın, mevsimine göre çevresine ya da uzağına oturan kadınlar kemiklerinden ayrılmış etleri, erimiş kaslarıyla bezgin bakarlardı beliren gölgeye. Maltıza öğleye doğru konan bulgur tenceresini biri, eklem yerlerindeki yorgunluğu tartarak gidip karıştırırdı. Tencerenin kıyılarından taşan tanelere doğru sarı kahverengi hamamböcekleri tırmanırdı köşelerden. Her örtülü yerin altından, çıtırtılı sürtünmelerle, yüzlerce hamamböceği çıkar, yeniden yok olurdu. Bazı sulu yemeklerin içine düşüp karışanları bile vardı. Alışkın, kanıksamış, çıkarıp atarlardı yemekten. Eğer böcek ölmemişse ıslaklığım sıyırır, oyuklarına doğru kaçıp giderdi.

Yazın ortalarında sıcağı duymaya başlarlardı. Duvarların gözenekleri açılmış iri sıvalarından içeri kış ve bahar boyunca rutubet işlerdi. Yaz ortalarında sıcak, açılan kapıdan doğru sinek sesleriyle birden dolardı. Sıcak arttıkça, uzun süredir yer etmiş ıslaklık buharlaşır, terlerdi duvarlarda.

Taşradan İstanbul'a gelmiş, az parayla iş tutabilmiş ırgatlar, izinli askerler ya da onlardan farklı görünüşleri olmayanlar o garip ağır kokulu delikten içeriyi görmeye çabalarlardı. Oysa dı-

şarının aman vermez katı aydınlığının engelinden, içerde birkaç gölgenin üst üste dönüp durduğu bir yığını anca sezebiliyorlardı ve bu sezgiyi de onlara gözleri değil kulakları veriyordu.

Sigara içmekten değişmiş, bezginleşmiş sesleriyle erkekleri çağıranları vardı kimi yaşlı kadınların. Ama çoğunluk bu çağırmalar başarısızlıkla sonuçlanırdı. Sesin yaşlılığı, sönüklüğü hiçbir cinsel uyarı vermiyordu dışardakilere. Oraya gelip, ucuzuna, kendilerini günlerce tedirgin eden, taşan, beyinlerinde zonklayan, irin gibi duydukları bir itkiyle taşıdıkları şeyi gevşetmek için yapılacak en doğru iş girip birini seçmek oluyordu. Kimi, hangisini? Gelence bunun hiç önemi yoktu. Önemli olan kadınları az görmek, çok düş kurmaktı adamların yönünden. Yoksunlukları, itkilerinin uzun süreler susturulmuş cahil, yabanıl taşkınlığı, işi alabildiğine kolaylaştırıyordu. Arada dışarıya doğru bir yer açılır da aydınlık, kadınların korkuyla çekindikleri aydınlık, ağacak olursa, erkeklerin çabukluğuna, isteklenmelerine aykırı bir duygu, kirliliği artıran yavaşlatıcı bir duygu çökeliyordu.

Yaşlı kadınların kendilerini alımlı yapma çabalarının yarı karanlıkta müşterilerince seçilmemesi çalışmalarını kolaylaştırırdı.

Eskilikten mukavva kapağı yırtılmış bir çiçekli pudra kutusuna, boşaldıkça talk pudrası dolduruyorlardı. Daha ucuzu yoktu pudraların, üstelik de daha akı. Yıllarca önce, Beyoğlu'nda pahalı bir dükkândan alınmış bir pudra ponponunu hepsi kullanıyorlardı. Ponponun tüylü olduğu günleri görmüş kimse yoktu aralarında. Sert bez kısmı çuhalaşmıştı şimdi.

Önce bol bol boyunlarını, yüzlerini pudralıyorlardı. Bu pudralanmalarının sınır çizgisi omuzlarından, boşalmış göğüs aralarından öte, ekli bir aklıkla kalakalıyor, kalın cansız bir görünüm alıyordu tenleri. Derin yorgunlukların, umarsızlıkların, anlamsız gülmelerin çizgilerle yer yer durduğu yüzlerinde pudra bir önceki günün silinmiş, azalmış pudrasının üstüne kireçleşerek yeniden yapışıyordu. Yaşlılığın tükettiği ağızlarını her gün başka genişlikte boyuyorlardı. Dudakları çizilip bitince bir iki altın diş, diş etlerinden uzak, donuklaşmış beliriyordu. Rastık karası saçlarını yağlanmış, temizlenmemiş taraklarıyla tarayıp kurdela ya da bir yapma çiçekle süslüyorlardı. Çıplak duramayacak yaşlar-

da olduklarını epeydir bildiklerinden, göğsü açık, gömlekle bluz arası giyimleri içinde, kasıklarına dek sıyrılmış etekleriyle, esrik bakışlar takınarak, arada kapıya gidip yan sokağa kendilerini gösteriyorlardı. Onları günışığında görenler beklenmez, anlatılmaz bir şaşkınlığa uğruyorlardı. Et kemik dokusunun böylesine acıklı görüntüsüne ilk kez tanık olmanın getirdiği aptallığa yakın şaşkınlığa koyuveriyorlardı kendilerini.

Sabahları yeni güne başlamanın verdiği geçici bir tazelikle kadınlar yaşlılıklarını unutuyorlar, güvenleri yenilenmiş oluyordu. Üşenmeden birbirleriyle şakalaşmalara kalkıyorlar, yukarı Zürefa'nın bugün çok kalabalık olduğunu, bu baş edilmez kalabalığın eninde sonunda aşağıya da müşteri vereceğini söylüyorlardı.

Saatler geçtikçe konuşmaları azalıyor, limandaki vapurların siren sesleri gittikçe dokunaklı geliyordu. Caddeden geçen araçların gürültüleri, unuttukları çeşitli ağrılarını yineliyordu. Bir öğle yemeğini yemenin niçin bu denli önemli olduğunu yıllardır düşünmüyorlardı. Burda barınmak zorundaydılar sonuna dek. Çünkü, kurtulur gibi olur da burdan çıkıp bir süre sonra dönerlerse kabuk bağlamış alışkanlıklarını yitirirlerdi. Her gün sabahın köründe kalkıp yaşlılıklarını, kalçalarını, bacaklarını, bacak aralarını hazırlamanın, genizlerine kaçan pudrayı soluklamanın zorluğunu tekdüze edinmişlerdi. Hiç olmazsa bu, işin kendiliğinden oluşmasıydı. Yaşlılığı ister istemez üstleniyorlardı da ihtiyarlığı düşünmüyorlardı bile. Boğazlarında daralan soluklarını, titreyen adımlarını, akları sararan gözlerini ihtiyarlık korkusuyla diri tutmaya zorluyorlardı arasız.

Bir kere gelenlerin onlara bir daha uğramadıklarını bilirlerdi. Köşede duran küpten maşrapayla su alıp içen müşteriler, işleri bittikten sonra uzun, sıcak bir yol yürümüşçe suyu boyunlarından içeri akacak gibi yüzlerine dökerlerdi. Parayı hemen verirler, çevrelerine bakmadan bir sürü eski şeyin birbirine karışmış, ağır, yapışıcı birlikteliğini bilmekten, duymaktan bunalmışça limana açılan sokağa doğru hızla yürürlerdi.

Kışın çıkan müşterilerin ardından kapı çabucak kapatılırdı. Yazları engellenmez aydınlığı cesaretle yüklenen biri maltızın başında yemeğin soğanını doğrar, bacaklarını ayırıp ağzında

sigara otururdu. Giden erkeğe, eğer kendini seçip almamışsa, "Aslanım gene bekleriz" derdi. "Biz de varız, değil mi ya?"

Çıkan adam kadına yılışık, acemi bir gülüşle bakardı.

Kadının günün gölgesiz aydınlığında pudraların yayıldığı, büküntülerle, şişliklerle dolu yüzünde kara boyayla çevrili gözleri donuk, parlamadan, adamdan başka bir yöne bakardı. Adam bu aykırılığı anlamazsa da sezer, yoksul, ezik davranışlar içinde hızlı adımlarla yabancı olduğu sokağın ucuna doğru kaybolurdu.

Birlikte yenen tek tencerenin pişmesi bitip başına toplandıklarında kimi bir alüminyum tabağa, kimi bir plastik kâseye kaşıkla bölüştürdükleri yemeği hiçbir zaman doygunluğa varamadıkları bir çabuklukla bitirirlerdi. Midelerinde beliren tıkanma, yediklerinin besin yoksunluğu, tatsızlığı, yatışmayan açlık duygularını bir süre sindirim uyuşukluğuna iterdi.

Mevsimler ne olursa olsun yaşlı kadınlar mutsuz gerginlikleri, kan basmaları içinde gençliklerinden tek anıyı sahiplenememenin getirdiği iç çöküntüleriyle uykulu tembelliklerine dönerlerdi. Yer yer beliren romatizmalarının, gevşek adale altlarından doğru sinsi sinsi yayılmasını uğunmalarla, "geçer geçer" demelerle görmezlikten gelirlerdi. Yaşamaları, çabanın, kıvancın, kederin dışına kaymıştı. Utançsızlıkları büyük bir ilgisizlikti. Apış aralarındaki kirliliğin, ağır kekre ter kokusunun sızlatıcı yayılmasını engellemek için gezici bir lavantacıdan alınmış taşra kokularının en geniz tıkayanlarından sürünürlerdi. Dışarda büyük kentin değişmesinden, yaşamasından kopmuş olan bu yerde eğrilmiş, pürüzlü, topraklaşmış duvarlara sinmiş kirli insan kokuları içindeydiler aralıksız. Örümcek ağlarıyla örtülü son günlerinin ucunda direnen kadınlarla yatanlar uzun süre atamadıkları günah duygularıyla dolu, çıkıp Köprü'nün üstünde bir yerden denize soluklanırlardı.

Zürefa Sokağı'ndaki genç kadınlar için en onulmaz korku aşağısıydı.

Kadınlıklarının çocukluk çizgisinde başlamış olmasından ötürü günün birinde bir göz oda edinecek parayı biriktirip elbette burdan kurtulacakları düşüncesine sarılıp kötücül duygularına engel olurlardı. Çok sıkıldılar mı da taksilere binip gezmeye

giderlerdi, Kapalıçarşı'dan alışveriş ederlerdi. Yeni Cami'nin oradan, akşam simitlerinin satıldığı saatlerde geçerken minarelere bakıp içten yakarı dolu bir dua sessiz dolanırdı yüreklerinde. Bağışlanmaz günahkâr olmanın getirdiği üstlenmeyle yanan cehennem ateşlerinin onmazlığı kavuruverirdi içlerini.

Sarı Kâmil'in ilk gelip gittiği günden sonra Cevahir, günlerce uğraşıp geçimsizliğe benzer alışık olmadığı yeni bir duygunun içine yerleşmesini engellemeyi becerdi.

Müşterileriyle bölmesine çekilmeleri eski kolaylığını kazandığında ne basma perdenin ışık kesintilerini, ne de dışardaki kilisenin çan seslerini duymadı.

El ve ayak tırnaklarına kat kat sürüldüğünden kalınlık kazanan tırnak boyalarını uçlarından kılçıklayıp yolarken bezgin hasta bir öğle uykusunu sürdürmeye benzeyen çevre uyumunu kazandı.

Nazlıca'nın pembesi uca doğru koyulaşan memelerinin tepeleriyle oynamasını yeniden görmez oldu.

O da ötekiler gibi içtenliksiz gülmelerine döndü.

Aralarında kavga çıktığında, son öğrendiği en utanmaz küfürlerini savurmaya başladı.

Koltuk altlarından fışkıran koyu renk tüylerinin terini limon kolonyalarıyla silip, sildiği pamukları arsız arsız kokladı seyirlik yerinde, bakan adamlara gösterdi.

Geçen şam tatlıcısına para yerine öpücükle, daha da başka yerlerinden, isterse bacak aralarından bile olabilirdi bu, uyuşmalarını söyledi.

Yokuşta işe başladığından bu yana görülmemiş bir utanmazlığı yaşıyordu Cevahir.

Utanmazlığın en ucunu zorluyordu. Gittikçe öyle aşırılıklar bulmaya başlamıştı ki!

Semahat Abla bile dayanamayıp patronluğunu takınarak engel olma gereğini duymuştu. "A kızım Cevahir, bizim yaptığımız iş malum malum olmaya ya, seninki pek yakışıksız kaçmaya başladı. Bazı adamların önce bayılarak baktığını, sonra senden korkup çekildiğini anlamıyor musun? Nazlıca'nın meme numarasını kınarken... Vallahi diyecek söz bulamıyorum sana!" demişti.

Cevahir ise hiç oralı değildi, kendisine bir şey söylenmemiş gibi işini yürütüyordu.

Birgün taranıp boyanıp üçüncü müşterisinden sonra yerine doğru yürürken açık saçık sözlerle değiştirilmiş bir şarkıyı tutturmuştu. Çocukluk aydınlığını henüz yitirmemiş sesi. Sesin, şarkının uyumu hüzünlüydü, sözlerse tam karşıtı. Alabildiğine yüzsüz bir yatma çağrısına dönüşmüştü günün yaygın şarkısı.

İskemlesine oturup bacaklarını ayırmıştı. Gömleğinin eteklerini kaldırdığında en gizli yerini aldırmazlığı da aşan bir saldırma duygusuyla açmıştı.

Birden pencerelerin önünde beliren adamı izlemeye başladı.

Adam salt yüzüne bakıyordu.

Oydu...

Gözlerindeki bakış öylesine bir dış çizgiyle belirlenmişti ki, Cevahir'in yüzünden öteye kaymıyordu.

Cevahir eteklerini indirip, ellerini bitiştirmişti dizlerinin üstünde.

Kanının şakaklarından yukarı dolu dolu attığını duymuştu.

Serin bir akşamüstünü, çocukluğundan kalan bir kuyu çıkrığının ellerine doğru yükselen serinliğini çekmeye başlamıştı. Bir sürü saka, iskete kuşunun devamlı kirlettiği bir alçak damın üstünde dertop oturan ihtiyar bir köpeğin çapaklı, akık, üşenik görüntüsü belirmişti.

Yukarı bölmeye çıktıklarında somyanın üstüne yan yana oturmuşlardı.

Gene konuşamıyordu Cevahir.

Sarı Kâmil sigarasını yakmıştı.

"Günlerdir yoldayım, hiç yağmur yağmadı. Boş yere brandalarla uğraştık. Kızılcık şerbetleri içtik. Ora genelevlerinde kadınlar, koca ipek donlar giyip sigara içerek laf atıyorlar. Ben doğru sana geldim. Güneşten gözlerim kamaştı yol boyunca. Bazen yağmur dolu bir bulut var sanıyorsun üstünde, ama boşalması yok."

Kocaman sert elini Cevahir'in karnına koymuştu. Ekoseli gömleğinin iki düğmesi noksandı.

"Ne zaman gözümü yumsam gözlerimde sapsarı yol uzanıyor. Tek ağaç yok. Sigara içmekten ekmeğin tadını alamıyorum. Her

uzun yol dönüşü, parmaklarım demir gibi oluyor, bileklerimden kopuyor, bükülmüyor. Şoförlük bela iş, iflahsız iş..." demişti.

Gene susku dolu, ince, dışarda ağaçların kıpırtılarından ötesini duymaz bir yalnızlık içinde sevişmişlerdi.

Bölmenin aydınlığı koyulduğunda, "Benimle gelir misin?" demişti Sarı Kâmil.

"Utanırsan ya sonra benden? Kerhaneden kadın çıkarmak kolay mı sanıyorsun?"

Cevahir bunu söylediğinde ürkütücü başkalaşmanın belirdiğini anlamıştı.

"Yok utanmam. Götüreceğim yerde seni kim bilir, kim tanır ki..."

"Sen biliyorsun ya! Bu yeter. Kakarsın günün birinde başıma. Utanırsın. Burada kaç kişiye oldu, biliyoruz biz. Buraya dönmeye de, çıktıktan sonra insanın gücü kalmıyor. Vallahi utanırsın! Bizden herkes utanıyor... Doğrusu da bu zaten."

"Ben o adamlardan değilim..."

"Ya vurursan başıma? Günün birinde çokça gülsem, açıkça söylesem ne bileyim... Ortada kor gidersen..."

Sarı Kâmil omuzlarından tutup yüzüne bakmıştı.

Çocukluğu, küçük kızlığı, nerelerden çıkmışsa, kaynağından taşmış, yayılmaya başlamıştı aralarında.

"Demek seni ilk İstanbul'a deri taşıyan bir kamyon şoförü getirdi. Amma iş yahu..."

"Evet, bizim kasabanın şosesinde yürümüştüm akşama dek. Analığım yemek dolabını kilitliyordu. Sandığın üstünde aç oturuyordum. Okutmadılar da beni. Evlen dediler. On üçümdeydim. Babam bahçelere çapaya, tutmalığa giderdi. Analığım mutfakta ilenirdi her gün. Kız kekre, kız gözü yaşlı, kız teneşire gelesice, kız yüzü gülmez, kız taşları sodayla ov dedim. Sabun bizim nemize? Senin boğazını doyurmaya güç mü yeter?

Önüme bir yudum ekmekle çökelek peyniri koyardı. Babam ezanda yorgun, öfkeli kapıdan eğilip girerdi. Kapının her açılışında kasabanın yoluk, enez ağaçları görünürdü. Babam bahçelerden getirdiği tırtıkları yitmemiş ince biberleri suyun yanına bırakırdı. Birkaç biberi yerdim hemen.

Bizim kasabanın içinden koca şehirlere giden anayol dümdüz geçer. Başka cadde yoktur. Hep güzel evler, iki katlı, üç katlı,

balkonlu, elektrikli evler yolun iki yanında uzar. Kahve, aşevi oradadır. Aşevlerinde kırmızı yağlı sularda pişmiş nohutlar, fasulyalar görürdüm. Bizim kasabaya yolun düşmüş müdür hiç, şimdilerde? Beni sorup anan var mıdır şimdi? Biz fırın ekmeği almazdık, ama ben fırını seyre giderdim. İçleri insan dolu otobüsler hep gelir geçerdi. Ağaçları eğen dinmez bir rüzgâr vardı. Tepedeki mavi kapılı yer okuldur. Basmacıların önüne iskemleler atarlar, üstüne otobüs geçme saatinde kumaşları sererler. Birgün gideyim dedim, alıp başımı, bir başka yere. Kurtulayım. Yürüdüm. İşte o kamyonlu geldi. Açım abi, dedim. Kimim kimsem yok, dedim. Analığımla babam var desem, adam sahiplenirler diye korkar da yanına almaz diye demedim onları.

'Bin hadi yanıma, ben İstanbul'a gidiyorum,' dedi. 'Seni de sevabına bırakırım.'

Atladım kamyona.

Bir sevinmiştim ki...

Suları, ağaçları, evleri, çeşitli yerleri çabuk çabuk geçtik.

Ay çıktı, her yan ağardı. Bir yerde durduk. Lamba yanan tek gözlü bir odadan kahve yapmışlar. Yeni kesilmiş kalın çıraları top top bağlamış, yığmışlardı kahvenin önüne. Çıraların sakızına elimi sürmüştüm. Küçükken de ağaçlara sürerdim elimi diye düşünmüştüm. O zaman anlamıştım ki kamyona bindiğimden beri çocukluğum, sandığın üstündeki bekleme günlerim bitti. Kahveci bize acısı bol sucukla katı sıcak mısır ekmeği vermişti. Dönüşte ay devrilmek üzereyken uykum basmıştı. Gece bilinmedik yer öyle korkulu oluyor ki... O günün gecesi ve sabahı bana dokunmadıydı. Ah, güzel İstanbul'u gördüğümde küskünlüklerimi unutuvermiştim. Gün batımında girmiştik İstanbul'a. Güneşin öyle kırmızıya dönenini görmemiştim ömrümde. Her yan ses, insan doluydu. Her yanda şarkılar çalıyordu. Yüzleri birbirini hiç andırmaz kalabalığa az şaşmamıştım. Yıllar geçti de İstanbul'un güzelliğine, kalabalığına gene hep şaşarım. Yok, sonra kakarsın başıma. Bırak kalayım burada, artık alışmışken."

Sarı Kâmil, Cevahir tam sustuğunda adını söylemişti.

"Adım Kâmil'dir. Bizim orada Sarı Kâmil derler. Uzun yol sürücüsüyüm. Her yanım çok sağlamdır da bir gözlerimden korkum var. Uzun yoldan, çok güneşten kamaşıyorlar. İçine içi-

ne batıyorlar. Bizim orada sorsan, Sarı Kâmil diye bilirler. Yok be kızım naz etme. Demeyiz bir şey geçmişine. Benim yanımda tek dur, yeter."

Cevahir eteklerini çekip sıkıştırarak oturmuştu somyanın köşesine.

Yatağın bakmadıkça görünmeyen kirliliği, yastık uçlarından doğru, sandık lekesine benzer koyuluklarla dalgalanmıştı.

Sayısız erkekle girdiği bu bölme gittikçe çirkin, itici bir görünüm almıştı.

Sivri topuklu ayakkabılarıyla Tünel'in yanından dönüşte, birden eteklerini kavrayan rüzgârın içine çöken yalnızlığı, plakçılarda çalınan her şarkının çizdiği karışık anıları, pazen sabahlığını onarırken kendini çok namuslu bir işle uğraşıyor bulup yadırgamasını anmıştı.

İlk geldiği günlerde ürkek dinlediği çan seslerini, sonraları hüzünle dinlemesini düşünmüştü. Eskici Yahudi'nin süt mavisi gözlerinden yayılırmışçasına yüzünde çeşitli aklıklarla lekelenen hastalıklı bekleyişi, satın aldığı iki cam düğme için pazarlık ederken adamın durmadan, "Yabancı değilsin canım, yabancı değilsin" demesindeki acımayı yeniden anımsayıp verdiği karşılığı düşünmüştü.

"Ne iş yaptığımı biliyorsun, ama senin o işi yapacak halin kalmamış babalık, tiritin çıkmış" demişti.

Yokuşun sapağına geldiğinde kahvede yarı yumuk gözleriyle ona bakan erkeklerin arasından geçip hiç görmeme alışkanlığının getirdiği rahat yürüyüşünü düşünmüştü.

Yıllar geçtikçe her yitirdiğinin yerine beliren boşluğu yayılıp kavrayan Zürefa Sokağı'nın vesikalısı olmayı kendine yedirmişti.

Yokuşun başındaki sallanma, burkulma günlerini unutup geçeli çok olmuştu.

İlk odaya kapanışında, işi çabuklaştırmak için öğretilen yöntemleri uygulayamamış, istemediğine zorla verilmiş genç bir gelin sabrıyla ilk müşterisinin önünde kolları kavuşuk durmuştu öyle.

"Cahillik ya, cahillik... Alışırsın şekerim erkeğe. Fark etmezsin sonunda. Bir hafta yeter. Bir hafta dişini sık, sonra güler geçersin. N'apalım, böyle de yaşanır göreceksin."

Alışmıştı Cevahir, ötekiler gibi deli gülmeleri, küfürleri, hızlı iş görmeyi öğrenmişti.

Kâmil'le çıkıp giderse bunların bu alışkanlıklarının tümünü yitireceğini biliyordu.

Cevahir, Kâmil'le çıkmış, onun götüreceği yere gitmiş, ama yokuştan inerken ayrı yürümüşlerdi. Bunu böyle istediğini Kâmil'in uzun, çabuk adımlar atmasından anlamıştı Cevahir. Anlayınca da Kâmil'in arkasından inmişti. Kulaklarında mavi taşlı teneke küpeleri vardı. Boynunda muskası ve altım, içinde olanların sahiciliğine inandıkça artan bir sevinç, izlemişti Kâmil'i. Yokuşun altına vardıklarında hamamın yönüne hiç bakmamıştı. N'olursa olsun oraya düşmeyecekti. Ne derlerdi arkadaşlarıyla aralarında konuşurken.

"Ölüm ölüm, bir ölüm..."

Caddenin kalabalığına uyana dek bir sersemlik, bir yeni hastalanma ateşine uğramışça dengesizleşmiş, sallanmıştı.

Kâmil'le yan yana durmuşlardı.

Onu sokakta yanında görmeye alışık olmamanın verdiği bir yadırgamayla ne yakınlıkta duracağım da kestirememişti.

Durmadan akan araçlara ilk görüyormuş gibi bakmış, o kötü kurgunun dışına çıkmanın yabancılığını ilk kez açık seçik anlamıştı.

Kâmil, onu oradan çıkarmak için gereken her şeyi yerine getirmişti.

"Nikâhlım yapacağım. Sevabı cennet doldurur."

Sözünün burasında gülüvermişti Cevahir'e bakıp ve utanma sıcacık, ifil ifil açmıştı yeniden yüreğinde Cevahir'in. Elini boynuna götürmüştü dosdoğru. Yan evlerden birinde sermayeler bağıra bağıra şarkı söylüyorlardı.

Kapıdan çıktıklarında son bir kez üst üste yükselen boz renkli eski Beyoğlu yapılarına bakmıştı.

Cevahir yüklüğü açıp sokağa çıkarken giydiği kırmızı ipeklisiyle hırkasını çıkardı.

Özenle sedire serdi.

Bir öğle boyunca geliştirdiği düşüncesini tek şeye yöneltti. Sarı Kâmil'in artık dönmeyeceğini sıkıca tuttu kafasında.

En geç bir haftada yolu yapıp gelmesi gerekirdi.

İki yılın sonunda beklediği bırakılma anının geldiğini iyice kestirip kendini buna inandırmak için yeniden odaya göz gezdirdi. Dürülü yatak kümesine, yeni yıkayıp bahçeye astığı bulaşık bezlerine, işlediği yastık yüzüne baktı. Gördüğü şeyler bırakılma düşüncesini engelliyordu.

"İnanma gördüklerine Cevahir" diye düşündü.

"N'olabilirmiş iki çaput serip bir sedir kurmuşsan! Bil artık cahil, Kâmil öylesine zorlanıp söküp aldığı Zürefa Sokağı'nın orospusunu niye nikâhsız tutup duruyor. Üçüncü yılı sürüyoruz birlikte. Genelevlerin sokağından kadın çıkarmanın ne çetin bir iş olduğunu dünya âlem bilir. Yüklendiydi her bir engeli. Üçüncü yılı sürerken günler yetti gibi Sarı'ya. Yollara gide gele yüreğime ağu çökertti. Kovalarla suları, yolu su gibi aksın, sağlıcakla gidip gelsin diye dökmekten kuyular tükenecek handiyse. Evet, kazası da var bunun, belası da. Bilirim kavgadan kaçmaz, gücüne ziyade güvenir. Gene de her olması mümkün şey benim beklememdeki usancı değiştiremez. Uzun yol sürücüsüdür bilmez miyim, gecikmesi memur adam gecikmesi değildir. Neye yarar dönse de, dönmese de. İşin ucu aynı kapıya çıkıyor hep. Sarı Kâmil'in kapatmasıyım. Sarılmalarımız, sabah gün ağarırken uyumalarım. Koynundayken bile Sarı Kâmil'ini yola çıkacağını düşünürüm durmadan. Kimseciklere danışacak değilim neredediir, ne zaman döner diye. Onunki de güç, hem nasıl. Yek ekmeğe sürüyor ucu görünmez yolları. Daldığı uykuların derinliği altı aylık bebede zor bulunur. Yorgunluğu dile gelmez bir yorgunluk. Beni nikâhlayaydı daha kolaylardı her bir şeyi gibime geliyor. Ömrünü benle geçirir derdim. Vay benim Cevahir'i helalinden karı yapmaya yakıştıramayan canım Kâmil'im. Senin de tek dikili ağacın yok ya ben misali, ama erkeksin, öfkelendiğinde başkaldırırsın. Benim hıncım kendime geçer anca. İşsiz, tütünsüz kaldığında boynumun altınına el vurmayan Kâmil'im.

Gelsen n'olur ki, hiç... Antep'ten kumaş getirdindi nikâhlık biçtiririm diye. Unuttun gitti ha! Başın darda, elin çoğa ermez, bilmez değilim. Sen de el kapısında kulsun, ne var ki öfken çoğa varırsa vurur kırarsın. Benim hükmüm kendime geçer. İkimizin üstündeki de kara bulut ya, bana düşeni iyice umarsız. Bahtım açık olaydı ilk bindiğim kamyonun şoförü sen olurdun, Kâmil. Baht kim, biz kimiz, değil mi! Geçmiş lafla düzeltilmez kızım, hadi sen davran bakalım. Unutma, Kâmil'in dönmesi yeniden gitmesidir. Avutma kendini."

Avuçlarını açtı, sudan sabundan biraz sertleşmiş pembe çizgileri seyretti. Dizlerinden aşağıda biten basma giyiminin altından görünen düzgün ak bacaklarının temizlikten parlayan gergin derisini izledi.

İçinde ağlama çözülüverdi.

Bir alt kat odasına inen buğulu güneşin daha kolaylaştırdığı ağlamasına başladı.

Yandaki bahçeden tavukların uzun yumurta toplama sesleri duyuluyordu.

İlk gençliğinde çıkıp geldiği yerlerin tozlu ara yollarında tavuk kümeleri öğle sıcaklarında kanatları gerili soluklanarak eşeleniyorlardı.

Takunyalarını uyumlu bir tıkırtıyla giyerek kuyu başına gidip gelişleri belirdi.

Kova kova çektiği sulardan ötürü biten gücünü yekindirmek için bir süre kuyunun serinliğine yüzünü verdiği amansız öğle sıcaklığını yeniledi.

Analığının, "Git git, bir boğaz eksik olsun başımdan" diye hep gölgelerden bağırdığını duydu.

İlk kez sahipsiz olduğu bilincinin içine yer edişini, İstanbul'a vardığında anladığını düşündü.

Ona sahip çıkan yoktu, olmamıştı da.

Bunu yeniden kafasına koymalıydı.

Gözyaşlarının arasından bahçeye baktı, kaba taş duvarların üstünden bir kertenkele sıyırıp geçti. Seçtiği adamın ne ayrılığı vardı ki kendinden. Daha güçlüydü, bunu yadsıyamazdı Cevahir. Yoksulluğuna diyecek yoktu ya gene de bağışlayamadı Kâmil'i.

Duvarların toprakla doldurulmuş taş aralarından fışkırmış enez boz otlar görüntüleriyle karartıyordu bahçeyi.

Sarı Kâmil, doğrusu kaç yıl onu yürekten sahiplenmişti. Yeter de artardı bile.

Gezmelere götürmüştü. Gülhane Parkı'ndan çekirdek yiyerek Sarayburnu'na yürümüşlerdi. Geceleri korku duymadan yenilenerek unutarak onunla yatmıştı. Her uzun yol dönüşü elinde yiyecek, onun kapısını çalmıştı. Günler, aylar geçtikçe elleri, karnı, boynu, oylukları duyarlığını kazanmıştı Cevahir'in. Dışarı bahçeye rakı masasını düzenlediğinde bir iki kadeh içip alt perdeden şarkılar söylemişlerdi. Yeni evli diye biliniyorlardı mahallede. Cevahir öylesine her şeyi diri, temiz tutmaya özenmişti ki, geçmişinin belirtisini en küçük bir şeyden görüp bulmanın olanağı yoktu. Aylardan sonra ikisi de sanki nerde tanıştıklarını unutmuşlardı, fotoğrafı bile asmışlardı işte. İki karış toprakta, üşenmeden maydonoz, dereotu, nane yetiştirmişti Cevahir, onları sulamış, diplerini ince çubuklarla kabartıp karmıştı.

Çalışmadığı zamanlar Sarı Kâmil'in ak ütülü gömlekler giymesini istemişti. Küçük ateş ütüsünü yakıp yüzünü alazlayan ütünün sıcaklığında bu gömlekleri ütülemişti. Tüm bunlar bir şeyi sağlamlaştırıp kurmak içindi. İncecik tüylerin ürperdiği gövdesini, Sarı Kâmil'e en yakın olduğunda sıcacık duyurmuştu. Demek ne yapsa uzlaşmazlık yenilmiyordu.

Ağlaması pürüzlü bir tıkanma olup boğazında durdu.

Gözüpekliğinin bu tertemiz odada yitip gittiğini kesin olarak anladı.

Pekiştirdiği bırakılma olayını odanın anılarla süslü, yoksul ama özenli görüntüsü engelliyordu.

Yaşamanın gündelikliği içinde kesinliğin çözülmesine karşı çıktı Cevahir yeniden.

Kalktı, dimdik durdu bir an.

Güvenle yürüdü. Odanın bir yanında girintili perdeyle ayrılmış bölümü mutfak diye kullanıyordu. Perdeyi sıyırdı. Altlarında tek ocak karası olmayan, düzenle asılı tencereleri, tavayı gördü. Bunları görmek büyüttüğü acıyı dayanılmaz bir burulmaya çevirdi. Üç gündür taze tutmaya çalıştığı zeytinyağlı biber dolmalarını bir bakır tabağa aktardı tencereden.

"Ev sahibi kadına vereyim. Boş yere ziyan olmasın" diye düşündü.

Bunu düşünür düşünmez Cevahir artık geri dönemeyeceğini anladı.

Üşenmeden umutsuzluğunu dipsizleştirecek geçmişindeki olmaz görüntüleri bir bir çıkardı. Unutulduğunu sandığı her şey pırıl pırıl yığılmaya başladı belleğine.

Çok ayaklı titrek duyargaçlı, sırtı parlak kabuklu böcekler yokuşun altından, dizi dizi sert kabuklarıyla takırdayarak kirlilik yaya yaya, çevresine doğru tırmanıyorlardı. Çıplak etlerine yürüyorlardı Cevahir'le arkadaşlarının. İçinde kocaman bağırmalar yankılanmaya başladı. Sessiz dudaklarından çıkmayan bağırmaları düzenli hazırlanmasına engel olmuyordu. Eski bölmesine girip çıkan erkeklerin irinli akıntılarla dolu bir yüzey içinde çalkandığını görüyordu.

Nazlıca memesinin ucundan akan kanı dindirmek ister gibiydi. Cinnet dolu kahkahaları kanın acımasızlığını yok ediyordu. Erkekler yan yana sıralanmış eski yırtık kâğıt paraları sallıyorlardı. Dişleri dökülüktü. Dudakları dişetleriyle karışıyordu.

Kilisedeki atkestanesi ağaçları kupkuru, suyu çekilmiş toprağa yaslanarak ölüyorlardı.

Cevahir işlediği yastık yüzünü katladı.

Her şey sustu kafasında, aklık gerildi.

Bahçeye açılan kapıyı kapadı.

Pencerenin perdesini kapıyı aşana kadar çekip örttü.

Oda yumuşak bir loşlukla doldu.

Üstünü değişmek için soyundu.

Güzel, yuvarlak ak boynundan muskası, altını sallanıyordu. Sarı Kâmil hiç de dedikleri gibi tek altınına tamah etmemişti. Gerçi iki olmamıştı altını ama...

Boynundan altını ve muskayı çıkardı.

Üç gündür sedirde serili duran Kâmil'in ak gömleğinin yanına koydu.

Sokaklıklarını giydi. Başına eşarbını bağladı.

Oda kapısını kilitlemeden son bir kez çevreyi gözden geçirdi.

Saatin yanında unuttuğu saç bağını yeniden içeri girip aldı. Onu da gömleğin yanına koydu.

Bu kez hiç bakmadan oda kapısını çekip kilitledi.

Dört basamaklı ahşap merdiveni çıktı.

Ev sahibi olan dul kadının kapısını tıklattı.

Bir süre yumuşak keçe terliklerinin yere değişi duyulan kadın, kapıyı sessizce açtı.

Alışık olmadığı bir saatte kiracısını karşısında görünce kuşku ve telaş dolu bir tedirginlikle:

— Ne o yavrum, hayrola? diye sordu.

Cevahir, konuşursam ağlarım korkusunun yeniden belirdiğini sezdi içinde. Ezik bir sesle, göğsünde yeniden artan kabarmayı tutmaya çabalayarak,

— Ben bir tanıdığa gideceğim de, dedi. Bizimki gelirse anahtarı sizden alsın bir zahmet, bu dolmaları da tadına bakın diye...

Işık kadının ardından doğru Cevahir'in üstüne yığılıyordu. Yüzünün aşırı aklığı kocaman gözlerinin nemliliğini pırıltıya çevirmişti. Kadının başına çattığı bir yemeninin daha da ufalttığı yüzü, loşlukta kıpırtısızdı. Yumuşak bakışlı gözlerinde uzak bir anlamla Cevahir'i süzdü.

— Ya şimdi geliverirse a kızım? Bir iki saat daha bekleseydin, yatıya gidiyorsun madem.

Cevahir'in elinden tabağı aldı. Etlerini yitirmiş yaşlı bir eldi eli.

— Yok teyzeciğim, dedi Cevahir. Sanmam bugünlerde geleceğini. Hadi Allahaısmarladık.

Küçük basamaklara yöneldi.

Kadın kapıyı örtmemişti. Aralarından üzüntülü bir şeyin geçtiğini duydular.

— Vallahi çok sıcak, dedi kadın. Akşamüstü oluyor da bir damla esinti yok. Dolmalara zahmet etmişsin. Eline sağlık kızım. Birkaç gün kalacaksın, ha?

Sokak kapısını açtı, gürültü etmemeye çalışarak sıkıca çekti, kapadı.

Yürümeye başladı.

Uzun süre yönsüz bir yürüyüş tutturdu. İçinde gittikçe büyüyen bir ağıtın sessiz ağlamasını sürdürüyordu. Gözlerinde yaş olmadan, hiçbir anlam değişikliğine uğramayan yüzünde bakışlarında büyüyen yalnızlığıyla ağıt koyulaşıyordu. Genç, taşkın ağzının kıyısındaki bükülük, acı çektiğinin tek belirtisiydi.

Cevahir, İstanbul'un en kalabalık saatlerinde çıkmış yürüyordu. Büyük elektrik direklerinin, kalabalığın, araçların, kat kat binaların, gazete satıcılarının, dükkânların, aşevlerinin, Sirkeci'deki plakçıların, otobüs kalkış yerlerinin oraya dek ağıtını damıtıp durdu içine.

Taşralılığını yıllardır yitirmemiş olan görüntüsüyle aykırı düşen kırmızı yabanıl giyimi, zehir yeşili hırkası, sıcakta, pençe pençe al basan yanaklarıyla Sirkeci Garı'nın orada durdu.

Kimsesizliğini yeniden açığa çıkaran tren seslerini dinledi.

Bir baloncu sıcağı ağırlaştıran eski asker ceketinin altından görünen çıplak, sıska göğsünü zorlayarak, "Balonlar!" diye bağırıyordu.

Ak yeldirmeli bir kadın, bir küçük çocuğu yanağına tokat atarak yüznumaraların olduğu yöne sürüyordu.

Cevahir gözden geçirdi kalabalığı.

Herkes bekleyenine gidiyordu.

"Sahipsizim canım" diye konuştu kendi kendine, "var mı bundan ötesi!"

Konuşmasıyla gözünden iki damla yaşın taşması bir oldu. Hemen elinin tersiyle kuruladı gözlerini.

Köprü'ye doğru akan kalabalığın içine katıldı. Ağır yük kamyonlarını görmezlikten geldi. Yabancıladı kamyonların sesini, Köprü'nün başını tuttu.

Yürümesini yavaşlattı.

Durmadan varan kalkan vapurlardan ince kurumlar saçılıyordu havaya. Köprü'deki çevresini görmez insanların itiş kakışçı gidip gelişine uymadı. Korkuluğun kıyısından sessiz yürümesini sürdürdü. Geride bıraktığı odası şimdi öylesine uzaklaşmıştı ki, günlerdir orada değilmişçesine hızla gerçekliğini yitiriyordu kafasında. İçindeki umutsuzluk kıvamını buluyordu iyiden iyiye. Cevahir de bunu daha da yoğunlaştıracak kötücül düşüncelerinin çökelmesini kolaylaştırıyordu ferahlayarak.

Sarı Kâmil'i ne denli sevdiğini iyice açığa koyan bir iç ürpertisi geçirdiğinde Köprü'nün orta yerine varmıştı.

Durdu, eğildi, denize baktı.

Deniz her yanı kaplamış uzayıp duruyordu şimdi.

Takalar kayıyordu peş peşe.

Arada bir çatana bacasını kırıp geçince Cevahir'in içinde sevinç gibi bir şey ağdıysa da Galata yönüne bakar bakmaz basıldı, ezildi sevinci.

Yeniden denize eğdi kafasını.

Yüreğinin saflığı dupduru yayıldı içine. Saka kuşlarıyla isketelerin doluştuğu çocukluk damını gördü sanki denizin üstünde. Akşamın yavaşça dalgalanarak indiği saatler başlamıştı. Sıcak, denizin serinliğiyle yüzü arasında gidip geliyordu.

Limana giren büyük ak bir gemi uzun uzun, kalın kalın öttü.

Zürefa yokuşunun tüm rengi, sesi dönendi içinde.

Cevahir'in, Sarı Kâmil'le ilk rastlaşma gününde perdenin kıyısından sızan ince günışığı çizildi. Bir kapı sıkıca kilitlendi.

Yabanıl otları araladı, naneleri seçti, ezdi parmaklarının arasında, kokladı. Tozlu somya altlarında unutulmuş, kullanılıp atılmış kirli bez parçaları, ovulmamaktan kararmış ibrikler yeşil yosun basmış sularla dolup duruyordu. Cevahir eline su döktüğünde parmaklarının arasından pis otlar akıyordu.

"Rezil rüsva olmuşum canım ben" dedi.

O günkü ikinci konuşması oldu bu kendisiyle.

Ama bu kez gözleri yaşarmadı.

Akşam inerken denizde kıpırtı kalmamıştı.

Cevahir denizin serinliğine doğru iyice sarkmaya başladı.

Köprü çok yüksekti denizden.

Serinliğin yaklaştıkça artacağını bilirdi.

Gücünü yitirdiğinde kuyuya doğru yüzünü tuttuğu zamanlarla birleştirdi denizi.

Belinin yarısına kadar eğildi olanca gücüyle, büküldü.

Kemikleri demire yapışıp yassıldı, acıdı.

Acıyı tutmadı içinde Cevahir.

Serinlik koyu mavilikle birlikte artıyordu gittikçe, kunduralarını çıkardı, bir an ardına baktı, kısacık.

Gövdesini boşluğa verdi verdi...

Cevahir'in demin denizi gördüğü yerden bir adam geçti. Sigarasını yere atıp ezdi.

Elektrikler yandı.

Eylül 1971

Kırlangıç Balıkları

Gecenin iyiden bastırdığı, gazinolarda şarkıların başlamasından anlaşılırdı. Büyük asfaltın böldüğü deniz kıyısının kalabalığı, yaz gecelerinin gevşek dalgalanışı içinde gider gelir, balıkçıların ağlarını yaydığı yerlere basmamaya özen gösterirdi. İlerleyen karanlıkta kırmızı balıkçı tablalarındaki karidesler, pavuryalar küçük ampullerin aydınlığında kıpırdarlardı. İstakoz sepetlerinin yığıldığı köşelerden ağırlaşmış bir deniz kokusu yayılırdı çevreye. Yeşil salataları turplarla limonları sepetlerine dizmiş seyyar satıcılar, özel arabalarıyla gelip balıkçılardan alışveriş edenleri gözlerler, "Su küpü bunlar, su!" diye bağırarak yanaşırlardı hemen. Balıkçı meyhanelerinin içinden dinmez gülmeler duyulurdu gecenin boşluğunda. Birden her şeyin susmasına rastgelen bir anda, bazı sözler açıkta kalırdı. Yaz gecelerinin denize sarkan koca koca yıldızları, ayın doğuş yerini belirleyen gümüşlenme genişlemedikçe pırıl pırıl yanıp sönerdi.

Her yaz böyleydi kıyıda.

Balıkçılar yıkılan duvarlara, değiştirilen yollara, yeni kurulan iskelelere, elektrikli tren sırların sığınma yerleri sayılacak bildik kuytuluklarının yok edilmesine hep uzaktan bakmışlardı. Onlar için değişmeyen yaşama koşulları, dışlarında gelişen her şeyi yabancılamalarını kolaylıyordu.

Bu yazki son değişiklik büyük, turistik bir otelin açılmasıydı, bunlarda ilgilenmişlerdi ilk kez. Çünkü otelin yöneticileri balık alabilmek için onlara başvurmuş, mevsim balıklarının ilk anlaşmayı yapan alıcıları olmuşlardı. Bu yıl artık kalkanları, gümüş balıklarını, mercanları, kolyozları satacakları oracıkta hazır bir yer vardı. Ama bu alıcılar kolay beğenmiyorlardı.

Haziran sonuna doğru otelin müşterileri için kalkan vaktinin geçtiğinden söz etmişlerdi. Erkek bile olsa balığın tadında belli bir sulaşma vardı. Çok az çıkan kalkan yavrularına iyi para vereceklerini söylemişlerdi. Her sabah dalyandakilerle ağ avcıları arasındaki konu buydu.

Çok güç elde edilirdi kalkan yavruları. Aslında bunlar yumurtaydı. Bunların iki yüz elli gramdan bir kiloya varanına kalkan yavrusu denirdi. Daha küçüklerinin satışı otel için düşünülemezdi. Karides ve pavuryayı da pek tutmuyor, "Kaya pavuryası bunlar" diyorlardı, "levrek tadı vermiyor."

Bu tür konuşmalardan beri, otelin giren çıkan müşterilerine artan bir ilgi duymaya başlamışlardı balıkçılar.

Yeni arabaların yanı sıra, uzun yoldan geldiği tozundan anlaşılan yabancı plakalı arabaları da gözlüyorlardı. İçlerinden inenlerin çoğu bir bayram yerine gelmişçesine yanına yöresine anlamsız gülümsemelerle bakınıyor, yıkmalara onarmalara karşın yoksulluğu sur duvarlarından taşan evlerin eğri çizgilerini hemen görüyorlardı. Tahtaboşlara asılı duran çamaşırlar, yeşillendirilmiş köşelerdeki banklarda oturan semtin yoksul insanları uygarlıklarının tadını yeniden duyuruyordu yabancılara. Balıkçılar kadınların çoğunu beğeniyorlardı. Uzun bacaklı, dolgun göğüslü, dar sırtlıydılar. Omuzlarından bacaklarının en göz alan yerine dek açık bırakan giyimleri içinde kıyı boyunca geziniyorlardı. Erkeklerse yüzlerinden eksilmeyen gülmeleri, ellerinde film makineleri, dört dönüyorlardı. Nerde aşırı yoksul birini görseler hemen filmini çekmeye başlıyorlardı. Geceleri alaturka şarkılar okunan gazinolara topluca gidip, türlü yiyeceklerle bezenmiş masalarında rakı içerek çevrelerini olağanüstü bir ilgiyle toparlayıp izleme çabalarını sürdürüyorlardı.

Ağustos ayının en sıcak gecelerinden biriydi. Lunaparktan gelen çığırtkanların sesini bastıran bir erkek şarkıcı kaybettiği sevgilisinin yalancılığını yalvar yakar söylüyordu şarkısında.

— Bu herif de gece böyle bağırmaktan birgün çatlayacak... dedi İlyas Reis.

İki arkadaşıyla ateşe vurdukları balık çorbasının pişmesini bekliyorlardı. Hıdır, Karadenizli olduğunu belirten şivesiyle gülüş dolu:

— Çatlamaz, dedi. Her kim ki çatlayacak, böyle yırtınmaz. Hayvan değil ya bu, aklı vardır elbette. Bana sorarsan, ben o sarı karının sesine vurulmuşum.

Mehmet, karanlığın içinde, sessiz oturuyordu.

Denizin kumsala ince ince çarpışını dinliyordu bir süredir.

Ağ çekmekten, küreklere dayanmaktan, sepet sepet balığı bir yandan bir yana aktarmaktan, sırtı, kolları bu saatlerde bitikleşiyordu. Meyve sandığına kurdukları rakı masasına uzanıp bardağını aldı, susuz, uzun bir yudum çekti.

Yönünü iyice denize verdi.

Ay daha çıkmamıştı.

Yumuşak bir karanlık takaların gölgelerini aşıp gittikçe koyulaşıyordu.

İkinci yudumunu aldığı içki yavaş yavaş etkisini göstermeye başlamıştı. Yorgunluğu kafasından siliniyor, onlara doğru taşan şarkılar duyarlığım artırıyordu.

İlyas Reis tanıdık gürültülerle çorbayı boşaltmaya girişmişti; ekmeği de o bölerdi ortasından, önce ikiye, sonra dörde. Çünkü bu gece Zarife de gelecekti.

Mehmet, Zarife'yi düşününce, onu şimdiye dek çıplak görmediğini fark etti. El yordamıyla aklında kalan, tuttuğunda ince, terlemiş, kaygan çukur beliydi. Belkemiğinin birbirine geçen belirgin kemik yapısı, bir de ucuz sabun, taze bisküvi kokan saçları.

— Hadiyin, dedi İlyas Reis, yengemiz handiyse çıkar gelir.

Aralarında en yaşlıları İlyas Reis'ti. Kıyının ilk günlerini bilen ve o günleri hiçbir şeye değişmeyeceğini söyleyen. "N'oldu yani be yahu? Yolu genişlettiler, tadı mı kaldı? Gençliğimizde salaş gazinolarda, Ermenilerin yaptığı Allah dedirten mis gibi uskumru dolmaları. Bir küçük açardık yetip artardı gecenin hepsine. Şimdiki rakıları vallahi imbikten geçirmiyorlar, anam avradım olsun böyle. Gerçi biz de yaşlandık. Elliyi tutup aştık. Gözümüzün ışıltısı yitti gitti. Akıntı çağanozu gibi denizde aynı yere nişan koymak davasına düşüyoruz. Gene de eskiden daha güzeldi buralar. Yeni yeni insanları sürüverdiler üzerimize şimdi. İyi değil bu, iyi değil! Paranın da, insanın da değeri kalmadı. Ulan otele gidiyoruz da balık teslimine, bize kuçu kuçu muamelesi

yapıyorlar, şöyle dur, dışarıda dur, şimdi hesabını veririz, diyerekten sürüyorlar adamı. İşi Mehmet'e devrettim de kanının kurumasına son verdim. Ne de olsa genç canım. Hem afillidir de. Bizim ağzımızda diş kalmadı yahu."

İlyas Reis güldüğünde alttaki iki sivri dişi görünürdü. Parlayan mavi gözleri, çok içki içmenin belirtilerini taşıyan kılcal damarlarla bezeli yanık yüzündeki dost, tamdık anlam, ilk görende güven yaratırdı. Mehmet'le üç yıldır aynı kayıktaydılar ve Mehmet'e sormamıştı neredendir, nerelidir diye. Oysa Hıdır'a takılırdı durmadan.

Rize'nin köylüklerinden olduğundan tut, kaç çocuklu olduğuna dek bir bir öğrenmişti sorup. Mehmet'le konuşulurdu da, Mehmet konuşmazdı.

Sandığın çevresinde sıkılaşıp ilk kaşık çorbalarını aldıklarında birden Zarife belirdi.

Haftada iki gece gelip sessiz, geldiği yön belirsiz çökerdi aralarına. Üstüne sinmiş bisküvi kokusu, onların yıkanmamış giyimlerindeki balık, yosun, ter karışımı havayı bastırır, ılık duygular verirdi üç erkeğe de.

Hıdır, Zarife'ye hiç bakmaz, "Hanım, hayrola, nerde kalmışın canım" derdi. "Çorba soğuyacak."

Zarife'nin Mehmet'i bulup da buraya gelmesinin ikinci ayı dolmuştu ve Hıdır gene de karanlıkta bile ondan yana bakınıyordu.

— Geciktim mi? dedi Zarife.

Sesi en alttan alınmış bir konuşmanın zor duyulurluğu içinde bir süre yanıtsız kaldı.

İlyas Reis bağışlayıcı,

— Yok tam zamanıdır. Bu sabah epey iskorpit balığıyla bir de vakti geçmiş lüfer ayırdık kendimize. Vurduk balık çorbasını. Ağustos başında artık lüfer çekilir. Ulan Mehmet, şaşıyorum şu oteldeki herife. İlle de lüfer tutun dediydi geçenlerde. Etme anam babam dedim. Hem sizin müşterileriniz kuşsütüyle beslenir, hem de en olmadık balıkları ister dururlar. Ne huylu insanlar canım bunlar. Ağustosta lüfer olmaz artık, balıkların güzeli kırlangıç balığına he deyin siz, dedim de herif diretti durdu. Parasıyla, parasıyla, diye.

Mehmet ağzındaki iri lokmasının kapadığı sesiyle konuşmaya katıldı birden.

— Parasıyla, parasıyla ama balıkların da keyfine paralarıyla karışamazlar ya, haydi bize karışıyorlar diyelim. Şöyle üstten üstten edalanıyorlar. Ne istermiş daha müşterileri soralım beye? Yumurtadan çıkmamış, kayasında üreyen balıkları mı yemek istiyorlar? Ondan o karılar adamın üstüne gelir gibi hep. Moruklarını da hâlâ dudaklarım boyayacak kadar gönül hoşluğu içindeler. Yani hiç keyiften düşmüyor bu karılar.

Kanında bir dönme oldu Mehmet'in.

Karşısında Zarife'nin koyulaşan görünümüne baktı.

Asfalt boyunca uzayan floresanlı elektrik direklerinden gelen aydınlık Zarife'nin başına bağladığı örtüyü parlatıyordu.

"Hem orospu hem başını Allahın sıcağında örter, bacağına da iplik çorap giyer" diye düşündü.

Bazı geceler geldiğinde karanfil çiğnerdi yemeğin üstüne Zarife. Basma giyiminin cebine elini sokup balık çorbasıyla taze soğan yedikten sonra kalan kokuyu bastırmak için birkaç karanfil atardı ağzına. Bunu düşünmek bu geceki yaklaşmalarını ısıttı içinde Mehmet'in.

Hıdır şapırtıyla içtiği çorbasını hepsinden önce bitirip tahta sandığın altından bir ekmek daha çıkardı, böldü. Demirliki düzene göre dağıttı.

Zarife istemem demedi.

Üç erkeği de şaşırtacak bir iştahla yemesini sürdürdü. Hıdır ekmeğine soğanla turpu katık etti.

Aralarında Zarife'nin olduğu geceler konuşmalar kısa ve yabancı olurdu. Hıdır yemek yemesi bitince bir sigara yakar: "Ben şöyle kahveye doğru yollanayım. Bizim bulayım Pazarlıları, geçeyim dalgamı" derdi.

Oysa Zarife olmasa üçü birlikte kalkar, özenle onarıp serdikleri ağlarını şöyle bir gözden geçirip gazinoların oraya yürürlerdi.

Deniz nemi yüklü ağaçların arasından geçirilmiş renkli ampullerin ışıkları kadınlı erkekli kalabalığı aydınlatırdı. Masa diplerine dolaşan yılgın kediler, çabuk garsonlar, kısa kollu giyimlerin açıkta bıraktığı yanık kollarının ansızın görünen gölgeli

koltuk altlarıyla kadınlar yığışırlardı gazinolarda. Sıcağın yoğunlaştırdığı pudra, dudak boyası, parfüm kokularının esintiyle çevreye uzayıp yayılmasını kendilerine nedenini açıklayamadıkları bir itki ve ölkeyle içlerine çekerlerdi. Kolay yaşamanın getirdiği yuvarlak çizgileri taşıyan erkeklerin sarhoşlukları içinde yılışık, utanmaz davranışlarıyla kadınlara yaklaşmaları açık seçik görünürdü.

Bolluk ve kaygusuzluktan öteye hiçbir anlam taşımayan kıyının bu yazlık havasını yadırgayarak, gene de çocukça bir tat almayla duyarlardı. Bu zengin yaşama rengini balıkçılar gibi seçip değerlendirecek başka kimse yoktu oralarda. Gün doğmadan denizin, gazinoların, yolların, hattâ göklerin boşluğuna hep onlar tanıktılar. Geceden kalmış eğlence artıklarını toparlayıp temizleyecek çöpçülerin, çöp kamyonlarının gelmesinden çok önceydi balığa çıkmaları. Önlerinde uçuk mavi ince ufuk çizgisiyle biten duru denizi, alabildiğine uzayan gökte tembel tembel yer değiştiren ak bulutların belirmesini balıkçılar görürlerdi herkesten önce. Çöp bidonlarının çevresine toplanmış kedilerle köpeklerin çekişmelerini, sabah yelinin ince kıpırtılarla oynatmaya başladığı gazinoların önündeki atılmış kâğıtların çıkardığı hışırtıları duyarlardı.

Balıkçıların düzenli çalışmasının basık gürültüleri, kısa konuşmalar, kıyı boyunca sürüp giden yalnızlığı zedelemezdi.

Çakılların düzensiz iniş çıkışını çıplak ayaklarında duymak, Mehmet'i yaz sabahlarında coştururdu. İşini daha içten kavrar, bir şeyler söyleme isteğini, tümünü hiçbir zaman öğrenemediği piyasa şarkılarını birbirine ekleyip anca kendi duyabileceği yükseklikte söyleyerek yatıştırırdı.

Martıların boş, anlamsız yüzleriyle kıyı boyuna, iskeleye, dalgakırana çizdikleri aklığı güneş yükseldikçe gözleri kamaşarak izlerdi. O anlarda gençliğinin engellenemez itişini duyardı yüreğinde. Yaz boyu hiç ayakkabı giymezdi.

Kışın bile denize çıktıklarında iskarmozlarda gıcırtıyla dönen küreklere asılırken gövde dengesini, çıplak ayaklarını uzun balıkçı kayığının geçme orta tahtalarına dayayarak duyardı ancak. Toprağın, denizin özgürlüğü içinde ayakları gelişmiş, büyük, sağlamdılar. Mehmet'i kim görse yıpranmış olan, ama gücünü

de yıpranmışlığından alan bu ayakların iriliğine, basış pekliğine şaşardı. Balıkçılar, kışların çileli, kıyıcı soğuğunu unuturlardı yazın. Rakılarını içip, kıyının aralıksız eğlencesinden kendilerine de pay çıkararak silik ama bitmeyen bir katılma duygusuna kapılır giderlerdi.

— Ben toplayıvereyim şunları, dedi Zarife.

İlyas Reis doygunluktan gevşemiş, çakıllara boylu boyunca uzanmıştı.

Arada ağzındaki sigaranın kızılı parlıyordu solukladıkça.

— Elhamdülillah, dedi. Yaşa be Zarife kız! Topla. Eline sağlık. Senin insan azmanı doyup da bitirdiyse yemesini. Ben de şöyle bir gövdeyi dinlendireyim.

Mehmet kâsesinde kalan son iskorpit kafasının kulak artlarını emip taze ekmekten büyük bir parça kopardı dişleriyle.

Kâseyi itti.

Karanlıkta Zarife, alışkın, kâseleri, kaşıkları topladı.

Deniz kıyısına doğru yürüdü.

Mehmet rakısını da bitirdi.

Ağzında iyi temizlenmemiş balığın karasından kalan acımsı eti sezdi.

— İyi kadın bu, dedi İlyas Reis. İyi ya, ne fayda hep de gece geliyor. Pek çıkaramadım gençliğinin ne kadara vardığını. Ama kalkışı, oturuşu çabuk. Genç epey bana sorarsan. Eğilip doğrulduğunda kemikleri çıtırdamıyor. Bizim gibi romatizma sarmamış etini kanını. Ama dedim ya, renginden, ruhundan haberimiz yok... Ha, Mehmet ne dersin?

Mehmet karanlıkta yatan İlyas Reis'in yüzünü aradı gözleriyle.

— Görsek n'olacak şunun şurasında? Yaptığı işi biliyoruz ya... Genç dediğin gibi. Kolları diri diri geliyor ele.

Sarhoşluğu iyice yayılmıştı gövdesine.

Zarife'nin gittiği yöndeki dertop eğilmiş duran koyuluğuna baktı.

Kanının kızıştığını belirgin duydu.

Ayağa kalktı.

İlyas Reis de doğruldu.

Mehmet, İlyas Reis'in Zarife'nin geldiği geceler niçin Hıdır'la balıkçı kahvesine gitmediğini düşündü ansızın. Zarife'nin açık seçik bilmediği yüzü, gövdesinin dış çizgileri, beklemediği bir tutkuya dönüştü. Sevginin sözü bile edilemezdi, bu garip duygu devinmesinin birden patlayıvermesinde. Olsa olsa çok içkiden günboyu güneşin ısıttığı sırtında, bacaklarında taşkınlaşan, harcadığını sandığı gücünün yeniden birikivermesindendi. Hem İlyas Reis onu severdi. "Mehmet be oğlum, yabanın tekisin orası açık ama... Velakin nedense sözüm boşa gitmiyormuş sanırım, senle iki satır konuştuğumda. İhtiyarladık. Balıkçı kısmı tez ihtiyarlar. Balık çorbasına yumulduğundan dişe de gereksinmez. Alıştık gitti üç yılda birbirimize. Eh, sen de erkek oldun artık. Geldiğinde delikanlıydın. Benim kemiklerim kısılırken seninki kavileşip uzadı."

Mehmet düşündüklerinin utancını akıttı içinden.

— Yollayayım şunu, Reis, dedi. Karnı doydu. Sıkıştırayım eline bir iki buçukluk. Senle vuralım gazinolann oraya. Seyrimizi alıp kahveye... Bir iki el pişti ha?

İlyas Reis, karanlıkta sigarasının aşındırıp yok etme ucuna getirdiği zor duyulur sesiyle uykulu yanıtladı:

— Ulan deli! dedi. Ulan delibozuk. Güneş, içki, gece... Karşıdan da bedavasına aşkı-ı hasret şarkılan. Deli misin lan? Fukaraysan erkek değil misin yani? Ben şimdi bi yol sızacağım... Git konuşturma beni... Gençsin be oğlum, unutma, genç...

Zarife elindeki kaplan sandığın üstüne bıraktı.

Mehmet'in yanında durdu.

İnip çıkmanın artırdığı soluklanması duyuluyordu.

Hiç konuşmadan takaların yanaştığı iskelenin yönüne yürüdüler.

Takalara yaklaştıkça, denizin nemi üstlerine alçalıyordu.

İki aydır Mehmet bu yürüme süresinde tutamadığı bir aksilenmeye kapılıyordu. Kadını hiç tanımaz saysa da kendini gene ona öfkelenecek alıntılar çıkanyordu kafasından.

Atardamarlannın dışardan duyulacak sanısını veren dolgun vuruşlannı bastırmak ister gibi:

— Çok sıcak bu gece, dedi.

— Hı, ya...

Zarife, Mehmet'in sesindeki öfke yükünü hemen anlamıştı. Korunaksızlığının bilinci içinde alttan alan sesiyle bir iki ünlemin ötesine vardırmadı konuşmayı.

Öğrenmişti, takaların dibine varana dek susmak gerekiyordu.

Kuma dönüşecek gibi incelmiş bir çalılığın üzerine oturdu.

Başındaki örtüyü çözüp dürdü.

Çoraplarını sıyırdı, paça lastiklerinin içinde topladı, büktü. Basmasının cebinde kalan karanfilleri attı ağzına. Çiğnedi, soluğunu havaya saldı.

Mehmet yanma oturdu.

Takaların kesin koyuluğu karanlığa çizilmişti. Birinin başaltında yanan bir ışık hiçbir yana taşmadan duruyordu öylece. Çalgı sesleri epey uzaktaydı şimdi. Ötelerde bir sandalda çekilen küreklerin suyu bölüşünden gelen şıpırtılar serinlik duygusu yayıyordu geceye.

Mehmet elini uzattı, Zarife'yi tuttu. Elleri misinaların açtığı yara kesiklerinin katı deri çıkıntılarıyla doluydu.

Zarife yorgun çözüldü.

İçinden isteğe benzer bir şey çabucak geçip gitti.

Sevişmelerinin sonuna doğru, olduğu yerden kaydığını, denize giren ayaklarından anladı. Denizin tabanlarını ıslatıp çekilmesi yüreğini tanımadığı bir mutlulukla doldurdu.

Mehmet'i okşarmış gibi iteledi.

Yana kayan adamın çıplak gövdesinin sıyrılmasını bunaltıcı, dayanılmaz bir sıcak gibi yeniden duydu.

Hiç beklenmedik bir davranışla eğilip Mehmet'i yanağından öptü.

Zarife bunu yapar yapmaz umulmaz bir yakınlık kurulduğunu anladı aralarında. Oysa günlerce düşünüp de çaredir diye bulduğu şeyi söylemesini engelleyecekti bu davranışı.

Mehmet kıpırtısız, koyu, kimsiz kimsesiz duran gecenin içinde görünmüyordu. Asfalttan geçen araçların sesi duyuluyordu yalnız. Kumsalın bırakılmışlığına ters düşen bu sesleri Zarife anlatılmaz uzaklıklarda düşünüyordu.

Mehmet sigara yakıp ona uzattı.

Zarife aldı, ilk içine çektiğinde kuru uydurmaya benzer bir öksürüğe tutuldu.

— Ne o? Hiç içmez misin sigara? dedi, Mehmet.

Zarife içindeki batıcı katılığın bir ucundan gevşeyip indiğini sezdi.

— Para mı var ki sigaraya ayıracak. Şimdilerde fabrikaya ucuzuna kız çocuğu almaya başladılar. Tısımız çıkmıyor. Bir de sigara... Olur mu ya, Mehmet?

Mehmet der demez açık saçıklık, kadınlık sarıverdi Zarife'yi. İlk kez adını alıyordu ağzına.

— Kaç yaşında varsın, Zarife? Seni şöyle bir gündüz gözüyle görmedim. İlk beni çağırdığında beraber buraya yürüdüğümüz gece tren köprüsünün ardında çelimsiz, çocuk benzeri duruyordun. Hiç aklıma gelmemişti...

Sustular.

Mehmet'in doğrulup yüzüne eğildiğini çakıllardaki seslerden anladı Zarife.

Ağzından öpeceğini sandı.

Şimdiye dek geçmiş gecelerine aykırı şeyler olmaya başlamıştı aralarında. Çünkü onlar aralarındaki her şey bitince hemen kalkarlar, Mehmet, İlyas Reis'in oturduğu yöne yürüyüp giderdi. Zarife yokuşlaşan yumuşak toprak sırtı aşar, birden kendini kıyının gürültücü kalabalığının arasında bulurdu.

Mehmet ağzından öpmedi, yalnızca yanağını okşadı.

Sert şeylere dokunmaya alışık eli yadırgadı, pürüzlü gezindi yanağında Zarife'nin.

— Gelmez ya... İsteyerek mi bu yollara düştüm sandım? İlk sensin desem inanmazsın. Yirmi beşimdeyim ama daha çok durumu görünüşte. Vardığım adam işçiydi. Aldığını çarçur mu ederdi, yoksa o da benim gibi kazanamaz mıydı, bilmem? İki boğaz toparlanamadık bir türlü. Kodu gitti beni oğlumla. Oğlan okur. Dokuzuna vardı bu yıl. Sünnetini bile yapamadık. Bu işi zorla üstlendim. Kolay sanma! Ama senle korktuğum gibi olmadı hiç... Konuşmazsın, sormazsın. Yetmiyor... Para...

Zarife, konuşmasının burasında kökten bir şeyin değiştiğine, orospuluğu bu sözleriyle kesinleştirdiğine inandı. Konuşma gücünü yitirip sustu.

Mehmet kırk kulaç dipteymişçe kulaklarına vuran sessizliğin zonklamasını duydu. Sanki denizdeydi... Deniz dibi hayvanları

kaygan kabarcıklarla süsleyerek koyuluklarda döneniyorlardı. Zarife'ye yakınlığını çabucak açtı. Boylu boyunca yüzüstü çakıllara yattı. Yorgunluğu yenilendi. Çürümüş çöp kokularını sürüp gelen yel, yüzünden geçti.

Zarife oturdu, çoraplarını bir elinden ötekine geçirdi. Utanması siliniyermişti. Sap boyunlu oğlu, dirsekleri yamalı, incelmiş okul önlüğüyle soluk belirdi gözlerinde. Bir tabağın içine sabah yesin diye dizdiği koca bir ekmek parçasıyla yağı yitmiş zeytinleri düşündü. Oğlunun sıska boğazından geçen kuru yemekleri kendi yutarmışça zorlandı. Fabrikadan göğsüne sokarak çıkarabildiği bir iki bisküviyi düşündü. Eve varana dek göğüslerinin ısısından yumuşayıp pelteleşiyorlardı.

Çoraplarını giymeye başladı.

Hemen çıkıp gitme, kurtulma düşüncesine sarıldı.

Deminki, sevgiyi andıran şeyler olmamıştı sanki.

Mehmet'in sert, acemi okşamasının getirdiği aydınlık silinmişti bile çoraplarını giymesini bitirince. Diklendi oturduğu yerde.

— Ne sandın ya? Bir senden aldığımla olmuyor. Daha adam bulmalıyım. Hem senin gibi sessiz, beni etrafa yaymayacak. İyi iyi... Öteye çekiliverdin değil mi? Deli gençlik, o herife de he dediğimde benden yürekli çıkar bellemiştim. Üste bir de çocukla savdı başından beni. O bunu yapınca ben namussuz oluyorum, orospu oluyorum. Kendi karnını doyuramayan adamın sevda nesineymiş? Kolay mı sanıyorsun, köprü dibine ilk adama çıktığım günü? Seni niye seçtim? Ha şimdi dersin ki, yakışıklıyım, aslan gibiyim. Hadi canım... İyi zamanlarımın tanıdıklarına benziyordun. Yadırgamadım da... Ben kadınlığımı yitireli yıllar var. Arada depreştiğinde bir şeyler gülerim kendime. Deli karı derim, hâlâ akıllanamadın mı? Bana acırsın sandım. Tanıdığın, bildiğin öteki balıkçıları bana dersin de hiç olmazsa karakollara düşmeden açlığımıza bir yol yordam buluruz diyeydi... Ya! erkekliğine dokundu... Bu mu orospuluk, üç aydır saçlarımı taramıyorum. Ne bilirsin sen yirmi beşinde kuruyuvermeyi... Artık bıktım. Kir pas içindeyim. Sen dua et bisküvi kokularına, yoksa... Hadi ver paramı. İş bitti... Hadi, hadi...

Zarife'nin sesi yükseliyordu gittikçe. Yükseldikçe yumuşaklığını yitiriyor, sert, uyuşmaz oluyordu.

Takaların yanaştığı beton iskelenin orada çıplak ayakla koşuşan bir kalabalık belirdi birden. Bunlar turistik otelin müşterileriydi. Ayın çıkmasına doğru denize girmek için gelmişlerdi. Birbirlerini iterek, şakalaşarak, gülerek, iskelenin bir ucundan öteki ucuna koşuyorlardı. Kadınların gülüşleri arada kısılıyor; nazlı, çağrı dolu ünlemlere dönüşüyordu.

Zarife ayağa kalktı.

Yanındaki adamın sessizliği öylesine yoğunlaşmıştı ki, bir an onun orada olmadığı sanısına kapıldı.

Bağırarak, kendini koyuvererek sürdürdüğü konuşmasının arasında gitmiş miydi yoksa?

— Mehmet, dedi. Mehmet... Orada mısın? Cevap ver. Ne diyeyim yani, ne yapayım? Sen erkeksin... İşti, balıktı, sandaldı, rakıydı... Ben öyle miyim ya? Bir de oğlan bıraktı başımıza. Cevap ver. Tabii yapacağım. Hem sen kim oluyorsun? Adam yerine koyup da beni, iki söz ettin mi iki aydır? Hadi paramı ver, gideyim...

Mehmet'in doğrulmasıyla elinin inmesi bir oldu.

Zarife yeniden yere çöktü.

Ağlamaya başladı.

İnce bir çocuk ağlaması tutturdu.

İçini çeke çeke ağlıyordu. Ağlaması sürdükçe yanağındaki tokadın yeri ısınıyor, boynuna doğru yayılıyordu acısı.

Mehmet, Zarife'nin ağlaması kısa iç çekmesine dönünce oturdu tam Zarife'nin yanına.

Onu göğsüne doğru çekti.

Yüzünün her yanını öpmeye başladı.

Bilmediği acılı, bağlılık, koruma duyguları Zarife'yi üst üste öptükçe boylu boyunca sarıyordu Mehmet'i. Yabanıl, kapalı yüreğinin atışları göğsünü zorluyordu.

Bu gece geçirdiği durmadan değişen, tanımadığı duygu yenilenmeleri kendisine güç ve mutluluk veriyordu. Güçlülüğüne Zarife'yi sardıkça daha çok inanıyor, kollarıyla doladığı kadının küçülüp yok olurcasına yakınlaşmasının tadını ilk kez tanıyordu.

Zarife'nin iç çekmeleri bir süre sonra dindi.

Beton iskelenin üstündekiler ayın belirmesiyle, art arda denize bağrışarak atlamaya başladılar.

— Yoksulluğun gözü kör olsun, dedi Zarife. Bir bize bak, bir onlara. Ben denizde yüzmeyi de bilmem ya...

— Ben sana öğretirim yüzmeyi. Bir pazar günü al oğlunu da gel.

— Sen nerelisin? dedi Zarife. Kaç yaşındasın? Gözlerin ne renk?

Zarife'nin seçip de çıkarabildiği sevda sözleri bu kadar oldu Mehmet'e. Kafasına doluşan bin bir şeyin söze çeviremediği taşkınlığı içindeydi.

— Belki de yirmi üç yaşındayım. Ne bileyim yahu gözüm ne renk.

Zarife'yle birlikte ayağa kalktılar.

Bir süre yürüyüp denizin kumla birleştiği aydınlıkta durdular.

Ay yavaş yavaş yükseliyordu. Takaların koyuluğunu aşmıştı. Durdukları yeri aydınlatıyordu.

İlyas Reis'in horultularını duyan Zarife, ayrılacaklarını anlamanın getirdiği tedirginlik içinde asıl sorması gerekenin sıkıntısını yeniden duydu. Çünkü İlyas Reis'in, Hıdır'ın yanında böyle yakın durmazlardı birbirlerine.

— Yani bu pazar mı geleyim, oğlanla sana diyorsun, ha Mehmet?

Mehmet bir kibrit yaktı. Zarife'nin yüzüne tuttu. Ay aydınlığının renkleri yok ederek çizdiği yüzde, odak noktaları iri iri duran gözleri, başını örtmeyi unuttuğundan açıkta kalan sarı saçları aydınlattı kibritin ufak ışığı. Yüzü bir çocuk yüzü gibiydi Zarife'nin, zayıf, şaşkın. Gündüz bazı çizgiler açığa çıkarsa, belki dediği yirmi beşin üstünde durma görünümünü elde ederdi. Kibrit birden söndü. Kısacık seyredilme süresi Zarife'ye beklemediği bir telaş vermişti.

— Ne diyorsun? dedi Mehmet'e dönüp.

— Gel çocuğu da alıp pazar günü kayığa bindireyim sizi.

Hiç soru sormayan çocuğunu acıyla düşündü Zarife yeniden.

Babası gittiği gün bile sormamıştı nereye gittiğini.

Fabrikanın boz renkli, gölgesiz avlusunu düşündü.

Öğle paydosu düdüğünü işitip fırlayan başları eş renkte örtülerle bağlı gülüşen arkadaşları belirdi. İçindeki umuda benzer şey ansızın çekildi. Fabrika avlusunu çalıştığı tezgâhtan ne zaman görse duyduğu ağrıyı andıran boşluğu hissetti içinde.

Yarı aydınlıkta ağarmış kumlara bakıp bezgin konuştu.

— Evet ama, demem o değil.

Mehmet, Zarife'ye arkasını döndü, başını eğdi. Sırtındaki eski gömleğinin örttüğü geniş omuzlarının dikliğine başın eğikliği uymuyordu.

— Sen pazar günü geldiğinde ben her işi yoluna korum. Para hazır olur. Artık kimin kimsen ben olurum. İşte dediğim gibi... Yarın fırtına çıkacak. Esinti zırp diye dindi deminden beri. Sıcak da arttıkça artıyor. Üzme kendini, çok balık avlayacağız. Balık hasadı yapacağız. Nişana vardığımızda balıkların her biri açılmadan bizi bekleyecek.

Çok uzun konuşmuştu Mehmet. Konuşmanın acemisi olduğundan ilk kez kendini yeterince anlatamamanın sıkıntısını duydu.

Zarife'nin kolunu tuttu. Basmanın altındaki kol ince, kıpırtısız geçti eline. Turuncusundan arınmış dolunay her yanı dolduruyordu, aydınlığıyla.

Zarife'nin gülümsediğini seçti.

Denizin ötelerinde ada kümeleri belirmişti.

Yeniden yürüdüler.

— Pazara gel! Hem bol bol konuşuruz, dedi Mehmet.

Elinde iki büyük sepetin eşit ağırlığıyla dengesi tamdı Mehmet'in.

Otelin mutfak bölümüne sapan çimlerle bezeli, düzgün yola döndü.

Erkenci bir iki yabancı, renkli şemsiyelerle yer yer süslü geniş ön çıkmada oturuyorlar, ellerindeki dürbünlerle sabah buğularının daha çözülmediği karşı kıyılara bakıyorlardı. Kocaman yıldız çiçeklerinin, kayısı güllerinin, çimlerin günün ısısı arttıkça belirginleşen kokuları, otelin ön yüzünü yarıya dek kapayan giriş kapısının camlarını parlatan ak giyimli iki çocuk, her yönden gelip saran özen, zenginlik dolu görünümü çoğaltıyordu.

Otomobiller için ayrılan yerde elindeki su hortumuyla müşterilerin arabalarını yıkayıp parlatan Rüstem, Mehmet'i görünce suyu üstünden aşırdı. İkisi de sessiz ama yüzlerini kaplayan gülüşleriyle baktılar birbirlerine.

— Islattım seni balıkçı, ha, dedi Rüstem.

— Deli oğlan! Denizin içindekini ıslatmak mı olurmuş?

Gene güldüler.

Rüstem kıyıdaki lokantalarda geçen yıl komilik yapıyordu. Bu yıl otele, belirsiz işlerin tümüne koşturulmak için girmişti. Üst katlardan bir kapı açıldı. Saçlarını omuzlarına bırakmış bir kadın, çiçeklerle bezeli kısacık bir gecelikle balkona çıktı. Balkon korkulukları ince demirlerle yapıldığından kadının güneş yanığı bacakları kasıklarına dek görünüyordu. Kadın kollarını gerdi, gelip demirlere dayandı. Önce dürbünlü yabancılara baktı, sonra Mehmet'e. Gözünü ondan ayırmadan içeri odaya seslendi:

— Bugün motoru kiralayacaksın. Ben adaların hepsini keyfimce gezmek isterim.

Kadının üstünden ayrılmayan bakışlarından tedirgin oldu Mehmet, hızlandırdı yürümesini.

Mutfak baştan başa ak fayanslarla kaplıydı.

İçindeki altı yedi kişi aşçıların çevresinde dönüp duruyordu.

Mehmet'in her gördüğünde şaştığı ezme değirmenleri, meyve sıkacakları, süzgüler, elektrikli kızartıcılar, et fırınları, bulaşık makineleri, duvarı boydan boya kaplayan bıçaklar, kepçeler, tornavidaya benzeyen parlak gereçler, ilk görüp gördüğü hiçbir şeye benzetemediği maden kaplar, iki büyük tencerede kay-

nayan süt, bir cam tencerede kaynayan kahve, küçük parlak tepsilere bölünen ince kristal tabakları süsleyen çeşitli reçeller, tereyağları, gümüş yumurtalıklara konmuş yumurtalar, meyve sularını aydınlık renklerle geçiren ince uzun bardaklar, gümüşle kaplı çay bardakları, ekmekler kızartıldıktan sonra sarılan apak minik peçeteler ve en sonunda hazırlanması biten tepsiye konan ince işlemeli gümüş vazolarda bir gül goncası.

Üç aşçının verdiği komutlara uymaya çalışan yamaklar Mehmet'i görmediler.

Mutfağın otelin içine açılan kapısının üstündeki yanan sönen elektrikli numaralara bakıyorlardı. Her yanan numara kahvaltı isteyen bir odanındı.

Aşçılardan biri sabah sıkı sıkıya yaptığı sakal tıraşından kavlamış yüzü ter içinde söyleniyordu:

— Bugün de bunların hepsi dokuzu beklemeden ayaklandılar. Hadi anladık gâvurlar mağaralara gidecek. Bizim yerlilerin işi ne? Ne dalma balıkçılık merakları var, ne uzun yürümek. Böyle sabahlarda bütün mutfak personeli işbaşında olmalı. Bunu Safter Bey'e anlatmak gerek, yetişilmiyor...

Bunlara benzer şeylerle söylenmesini yürütüyor, çay demliklerine çay bölenleri titizlikle izliyordu.

Kapının önüne birikmiş kedileri gördü bir ara. Sinir içinde fırlayıp tekmeledi aralarından kaçamayan kör bir kediyi.

Mehmet o kapıya doğru gelince yer açmak için mutfağın içine geçti, sepetlerini bıraktı gülümseyerek.

Sayıları yüzleri aşan tabaklarla, kristal, gümüş mutfak eşyalarıyla dolu yere bakmayı sürdürdü. Neden sonra yanan ışıkların numaralarına tepsiler iletildi. Son tepsilerden birine bir konserve kutusu açtılar.

"Kırk bir numaradakiler hindistancevizi suyu içiyorlar sabahları. Eh, alışmış kudurmuştan beterdir" diyorlardı.

Mehmet açılan konserve kutusundan çıkan suya ve çok güzel bir aklıkla bölünen dilimlere baktı. Taşa vurula vurula rengi döndürülen ahtapotun etini anımsattı Mehmet'e. Etin katılığına da benziyordu dilimlerin dokusu.

— Usta, dedi. Çok iyi kırlangıçlarla bir sürü de kalkan yavrusu getirdim. Safter Bey demişti, yabancı turistler istiyor diye.

— Bırak istersen ama, paranı almadan savuşmazsın bilirim.

Mehmet içtenlikle baktı kendisine ilgi gösteren aşçıya.

Kargaşalık durulmuştu.

Deniz sularının ince ince süzüldüğü sepeti gördü öbür aşçı.

— İyi iyi... Şimdi bu yana geçer Safter Bey. Az biraz bekle. Yabancılar toptan bir yere yollanacakları zaman onları yerleştirmeden inmez bilirsin.

— İyi ama, dedi Mehmet, alınacaksa alınsın. İki gün önce ısmarlamıştı. Çok taze, hemen buza aktarmak gerek bunları. Hele kalkan yavrularını bir gör. İnci pembesi üstleri. Kırlangıçlar da dipdiri, benekleri kaybolmadı bile kanatlarında.

— Dün de kırlangıç bıraktılar ya, kulak asma onlara... Ucuzunu verdi herif. Ben dedim Safter Bey'e, iş yok bunlarda, diye.

— Kim bıraktı? dedi Mehmet. Gülüşü silinmişti.

— Hani dinamitten bir ara polise çağrılmışlardı ya. Onlardan biri... Sarhoşu. Günahları veballeri boynuna, para yedirdiler demişlerdi polise.

Mehmet sahildeki balıkçıların içinde boyalı ispirto içen, yaşlı, başparmağı kopuk Salih'i çıkarıverdi. Başkalarının nişanlarından balık çalardı.

— Öksüzdür size getirdiği, dedi, kırlangıç değildir. Ama Safter Bey beğenmiş almış. Öksüz balığını kırlangıçtan ayıramamıştır. Ama sen ayırmışsın ya. Salih Amca'da nerde o güç? Kırlangıca vuracak kendini! Hem sırf güçle değil, emekle olacak bir iş bu, hünerle.

Öteki otel müşterilerinin de uyandığı, yukardan sık sık inip kahvaltılıkların dışındaki özel isteklere koşturanların gittikçe artmasından belliydi.

Mehmet sepetlerin birindeki kuyruk titremesinin belli belirsiz seçildiği kırlangıç balıklarına doğru eğildi. Sert kıkırdaklarla çizilmiş kanat gibi gerilen yerlerini tuttu açtı. İri kahverengi noktalar kızıla dönüşüyor, yer yer turuncu serpintiler görünüyordu aralarda. Kuyruk ucuna doğru çekilen canın son titremesi elinden geçti. Renkleri soluyordu kırlangıçların. Öteki sepette yayvan sıralanmış kalkan yavrularının da akları genişliyordu.

"Nerde kaldı bu Safter Bey!" diye düşündü.

Acıdı, sevdi balıkları içinden.

Kırlangıç balıkları kemik dokusundan örülmüşçe köşeli biten ağızlarının keskinliğinden gelen ürkütücülüklerini yitiriyorlardı. Gözlerinde kirli bir yeşil yansımaya başlamıştı.

"Ölürken böyle olur balık tayfası" diye düşündü Mehmet. "Güzelim denizin süsleri, canları bunlar."

Kapı açıldı, Safter Bey girdi. Doğru aşçıların yeni tencereleri ateşe sürdükleri yöne gitti. Duvarın bir yanını kaplayan büyük soğutucuların kapaklarını açtı.

Serinlik Mehmet'in olduğu köşeye vardı.

— Safter Bey, dedi Mehmet, balıkları getirdim. Kaç gündür deniz üstündeyiz. En çok istediğiniz kalkan yavrularından avladım. Hepsi yedi yüz elli gramın altında değil. Düğmelenmemiş bile daha.

Safter Bey döndü.

Kalın camlı gözlüklerinin ardından küçük gözleri sıkıntılı bakıyordu. Alt dudağı sarkık ağzı, sarı yüzünde hemen göz alıyordu. Azarlayan bir tutumla,

— Baksana sepetlerinden deniz suyu sızıp duruyor taşlara. Hadi bunlar işlerinin çokluğundan göremediler, sen de mi düşünemedin? Biliyorsun burada en seçme şeyler pişiyor. Hem dün balık getirdiler, dedi.

Ak bir mendili çıkarıp boynundan doğru çevirdi. Mehmet, Safter Bey'e bakmadan,

— Siz istemiştiniz kalkan yavrusu. Hem kırlangıç diye satın aldıklarınız öksüz cinsi. Hiç tadı olmaz onların.

— Bugünlük balığa ihtiyacımız yok. Bunlar sana söylemediler mi? Erkenden lokantalara satardın.

Mehmet, geldiğinden beri dalıp gittiği o inanılmaz yeme içme töreninin etkisinden ilk kez çıktı.

Saatin epeyi geç olduğunu, kıyı lokantalarının günlük balık alışverişini çoktan yaptığını düşündü. Gerçi alan çıkardı ama ucuza kapatmak isteyeceklerdi. Oysa yarın Pazardı. Zarife oğluyla gelecekti.

— Dolapta tutarsınız, Safter Bey, dedi. Balıkların hepsi diri diri. Daha demin bir kırlangıç denizdeymiş sanıp kendini, direniyordu. Hem siz ısmarladınız. Fiyatını da konuşmuştuk...

Mevsim başında anlaşma yaptınız bizlen. İlyas Reis de bilir, burdakiler de bilir bunu.

Çalışanların tümü mutfak tezgâhına dönmüş, onları duymuyormuş gibi işlerine vermişlerdi kendilerini.

Mehmet teker teker gözden geçirdi çalışanları.

Birinin dönüp sözü alarak, "Biliyoruz ya, mevsim başıydı, anlaşmıştınız, buranın en iyi balıkçılarındandır onlar demiştik size" demesini bekliyordu.

Çoğu bu kıyının çocuklarıydılar. Dışardan getirilen işçilere daha çok para verildiğini kahvede az mı anlatıyorlardı...

"Herkesten çok çalıştırıyorlar, herkesten az para veriyorlar bize. Yaban, işe yaramaz, diye de her yana koşturuyorlar." Buranın, bu kıyının adamıydı çoğu.

Mehmet sırtı dönük çalışanların duymazlıktan gelmelerindeki kesinliği anlayınca öne doğru yürüdü.

— Yani bunları şimdi alıp geri mi gideyim, diyorsun sen? dedi.

— Ya öyle yap, ya da verilen parayı al, çek git. Kimsenin senle uğraşacak vakti yok. Bas bakalım.

Safter Bey öfke dolu bir davranışla durmasını sürdüren balıkçıya döndü. Geniş omuzları rüzgârın, güneşin soldurduğu yer yer tuzlu lekelerin belediği, yırtık gömleğinde güçlü bedeni gerilen adama baktı. İri sağlam basan ayaklarının dibinden deniz suyu yer mozayiklerini koyultarak durmadan yayılıyordu. Kapının aydınlığında çizilen gövdesinin sağlıklı kusursuzluğuyla balıklarla dolu sepetlerin yanında alabildiğine güçlü duruyordu kıpırtısız. Gölgede kalan yüzünde yeşil gözleri, güneş yanıklığının içinde, daha belirgin, aydınlık bakıyordu. Balıkların sepetinden denizin insanı çeken büyüklüğü taşıyordu sanki. Adamda her şey çok yoksul, her şey çok güzel ve yalındı.

Safter Bey bu görüntünün etkisiyle bastıran aşağılamak isteğine karşı çıkmadı.

— Dünkü kırlangıçların fiyatına alırım. Hadi işine geliyorsa... Burayı da sıkıştırma daha çok kalıp. Atın şunu yahu dışarı.

— Dün sana kırlangıç diye bırakılan balıklar öksüz balığıydı. Yani kırlangıcın azmanlaşıp bozulmuşu. Onları anca o fukara

ispirtocu avlar. Bunlar balığın en hası. Sen anlamazsın ama, bak şu aşçıların anlar.

Gene kimse dönmedi.

Mehmet demin kendisiyle konuşanın büyük tencerede gittikçe çoğalttığı kaşık gürültüleriyle bir şeyler kavurduğunu gördü. Koca bir et parçasını bölmek için uğraşansa kıyıdandı, onla rakı içmişliği bile vardı eskiden. Önünden geçerken gözlerini kaçırdı Mehmet'ten.

— Bunlar korkak, dedi. Denize döneriz diye korkuyorlar.

Bu sözleri yüksek sesle söylediğini anladığında içinde dertop beliren öfke açılıp yönünü buldu. Mutfağın seslerinin dışına düştü. Anlaşılmaz bir hız kazanmıştı düşüncesi ve davranışları; iki elini havaya kaldırdı sıkarak, Safter Bey'in yüzüne indirdi, ilk vuruşta eskiden beri taşıdığı itilmişlik kaygusunun yok olduğunu anladı.

Dövüşmeye başladığında balık sepetlerine çarpmıştı. Devrilen sepetlerden, kimisine takılı yosunlarla bezeli balıklar yerlere saçıldı.

Mutfağın makineleşmiş düzeni içinde balıkların renkleri beklenmedik bir güzellik çiziyordu.

Yumrukları peş peşe vuruyordu.

Safter Bey'in yerde yattığım eğilmiş olduğunda anladı.

Adamın gözlüğü fırlamış, çenesinin sarı derisinden kan sızıyordu. Gözlüksüz patlak donuk kahverengi gözleriyle korku dolu kendine bakan adamı tanıyamadı bir an Mehmet. Bu kısa şaşkınlıktan yararlanan Safter Bey toparlanıp kapıdan dışarı fırladı. Arayı geçerken tiz, çirkinleşmiş bir sesle bağırmaya başladı: "Hırsız var! Hırsız var!"

Mehmet'in duralayan öfkesini bu sözler yerine getirdi. Üstüne doğru gelenlerden bir ikisini savurdu. İçlerinden biri gidip çalışan elektrikli sebze değirmenlerine yığıldı.

Mehmet, Safter Bey'in ardından koşmaya başladı. Basmadığı yumuşaklıkta yerlere basarak çıktı merdivenleri. Adam önünde kapaklana kapaklana arayı açmaya çalışıyor, durmadan çirkin, insan sesine benzemez sesiyle, "Hırsız var! Yakalayın!" diye bağırıyordu.

Mehmet, aydınlık, süslü masalarla, büyük saksı çiçekleriyle dolu salona girdiğinde camların içerden daha güzel göründüğünü fark etti.

Büyük, tüylü halılar ayaklarının altından duvarlara doğru durmadan uzuyordu. Sessizlikle yüklü bir rahatlıkla doluydu orası. Dışarının gittikçe artan sıcağına karşın içerdeki havalandırmanın serinliği sardı Mehmet'i birden. Günün gergin sıcağının burada niye serinliğe döndüğünü kavrayamadı. Bir alan gibi uzanan yerde oturanlar masalarında yapma davranışlarla, küçük lokmalarla yiyorlardı yemeklerini. Mehmet dağılan öfkesinin şaşmaya döndüğünü anladı. Halıların sesleri örtmesinden ötürü kimse orta yere gelip duran bu yabanıl, yoksul giyimli ama göz alıcı genç adamı görmemişti. Safter Bey'i düşünüverdi Mehmet.

Çenesinden sızan kanın ürkütücülüğünü ayırmsadı. Korku sayabileceği bir gevşeme avuçlarına doğru indi.

"Hırsız var!" diye bağıran ses yankılandı yeniden. Çevresine baktı nerde diye, dövdüğü adam. Birkaç kişinin kendine doğru yürüdüğünü gördü.

Aralarında Safter Bey de vardı.

Karşılarında deminden beri durduğu, onu görmeden yemek yemeyi sürdürenler sabah düzenlerine aykırı düşen bu kalabalığa birden baktılar ve ilk önce Mehmet'i gördüler.

Kadınların bir ikisi isteri dolu, kesik kahkahalarını tutamadılar.

Salonun çevresini ağırlıklarıyla orantılı bir çökmeyle aşağı süzülerek kaplayan perdelerin kemik rengi açıklığı içinde duruyordu Mehmet. Genç adamın ellerinden, ayaklarından, gövdesinden doğru yayılan yabanıl, kavrayıcı güzelliği bakanları oldukları gibi tuttu.

Mehmet kendine yaklaşan kalabalığı bekledi bir an.

Aralarında iki adım uzaklık kaldığında Safter Bey'in gözlüğünü takmış olduğunu gördü. Oysa demin mutfakta kırılmıştı gözlük. "Her şeyin bir yedeği var keratalarda" diye düşündü. Bu düşünce kulaç kulaç deniz dibine inerken gövdesine, yüreğine gelen güvene benzer bir güvenle donattı içini.

— Yaklaşmayın! dedi Mehmet. Çekip gideceğim. Yalnız balıklarımı almadan olmaz.

Adamlar durdu.

Kendi kıyısından olan bir iki genç çocuğa baktı.Onlar gene kaçırdılar gözlerini Mehmet'ten. Salondakiler başlayacak kavgayı soluksuz bekliyorlardı.

Mehmet, açık pencerelerden doğru uzayan denizde art arda giden takaları gördü. Çığlık çığlığa dönen martılar takaların canlı renklerinin önünde uçuşuyorlardı.

— Ne balığıymış? dedi Safter Bey. Sesi yerine gelmiş, buyuran anlamına dönmüştü. Bana vurdu. Polis çağırdım, şimdi gelecekler. Tutun, kaçmasın!

— Sövdü, dedi Mehmet, sırtını dikti. Balıkçıysak da sövdürmeyiz kendimize. Hem sözünü tutmadı, döneklik etti. Burdakilerse, işsiz kalır, denize döneriz, diye pısmışlar. Denizden korkulur muymuş be! Hergele! Sözünü tutmadı.

Gözlerini takaların içini ısıtan renklerinden alamamıştı konuşurken.

— Tutun! dedi Safter Bey. Daha ucuza balık alamaz mıymışım. Ne karışır bu elin iti. Üstelik yalancı.

Mehmet, Safter Bey'in üstüne yürüdü.

Masalardan kalkıp günlerini beklenmedik biçimde süsleyen bu olayı yakından izleyenler birikmeye başlamıştı çevrelerine.

Adamı yakalayıp sarı pirinçten saksılıkların içinde boy atmış sıcak iklim çiçeklerinin oraya doğru hızla fırlattı.

Kollarında gittikçe gerilen, tepen gücüyle ötekilerini de savurmaya başladı.

Yakasından yakalayan birinin elinde eski gömleği parçalanıp kaldı. İki kişi daha saldırdı. Onları sürüyerek, çıkış kapısının pembe mermer basamaklarına vardı. İçeri döndü:

— Hırsız sizin sülalenizdir! diye bağırdı.

Rüzgâra vermişçe terini, onu serinletti bağırmak.

Otelin müşterileri balkonlarda, renkli şemsiyelerin orada, salonda yığılıp itişerek birikiyorlardı.

Basamakları inmesine engel olan adamlardan birini yere doğru silkti. İkincisinin sırtına tırnaklarıyla batan asılması öfkesine ölçülmeyecek bir büyüklük verdi. Boyun damarlarını aşan kızıllık gözlerine yerleşti.

Kapıların büyük kanatlarından birine fırlattı adamı.

Adam cama çarptı, cam çeşitli, güzel, tiz sesler çıkararak, yansıyarak parçalanmaya başladı. Öylesine büyük bir camdı ki her parçası ayrılıp sırayla düşüyordu pembe mermerlere.

Mehmet nereye bastığını seçemeden koca yıldız çiçeklerinin taçyapraklarına sürtünerek koşmaya başladı.

Sırtından çekip attığı adamın yapışık değişini istemiyordu üstünde yeniden. Gözlüklerin örttüğü donuk koyun bakışlı gözleriyle Safter Bey'i görmek istemiyordu.

Caddeyi geçip kıyı boyuna vardı koşmasını kesmeden.

Asfalt adamakıllı ısınmıştı.

"Öğleyi bulmuşuz" diye düşündü. "Balıklar orda kaldı. İlyas Reis'i yollarım, alır. Yarın pazar, Zarife gelecek oğluyla. Benim kırlangıçlarım gibisi var mıdır? Balıklarımı aldırırım. Namussuz herif, birgün onu iyice döveceğim. Bugün bilmezliğime geldi. Bir kıyı kayasına vura vura. İçime anlayamadığım bir rahatlık verdi bu herifi dövmek. Toplasalar kalkan yavrularını solmadan."

Çevresinin kalabalıklaştığını seçemiyordu koşması hızlandıkça.

Sabahları gün doğmadan ağ avını çekerken yanlarında beliren evsiz barksız çocukların toplandıklarını görmüyordu. Çocukların gözlerinde dövülme duygusunun ilk belirtisi vardı. Sık sık kırparak bakıyorlardı Mehmet'in güneş altında terden parlayan gövdesiyle uçarca sürdürdüğü koşmasına.

Mehmet birden İlyas Reis'i gördü, koştuğu yönde, beton taka iskelesinin dibinde. Sayılmaz yamalardan eklenmiş giyimi, pantolonunun yırtık dizlerinden çıkan sivri dizkapaklarıyla yürüyordu. Yaklaştığı adamın o olduğunu ilkten çıkaramadı.

Yoksulluklarını ilk kez gördü.

Demek böylesine yoksuldular.

Hep balıkçı kayıklarında, denizle, güneşle, gece çakıllarda yatarak süren yaşamalarının dışına çıkıp da İlyas Reis'e hiç mi bakmamıştı! Anlamıştı, bir denizin yüzüne yakışıyordu yalnız onlar.

"Denize dönmekten, İlyas Reis gibi olmaktan korkuyorlar, yuh olsun onlara!" Düşüncesi İlyas Reis'in görüntüsüyle kesinleştiği anda bağırdı:

— İlyas Reis, balıkları almayı unutma. Hemen al. Benim için telaşlanma.

İlyas Reis'in yanına vardı. Gün ışığının aydınlattığı çizgilerle dolu yüzdeki korkuyu, anlayamamazlığı gördü. Dişsiz ağzından öteye dağılmayan tanıdık gülüşünü tuttu içinde. Koşmasını azaltmadan,

— Az bile yaptım ite, dedi. Bana, bize hırsız diyor.

Sıyırdı geçti.

Polis düdüklerinin art arda çalınmasını duydu İlyas Reis.

Beton iskelenin ucundan atlayan Mehmet'e baktı.

Öğle güneşinin altında yoksul pantolonuyla, terden tüm ıslanmış, düzgün, diri. genç gövdesiyle suları hiç fışkırtmadan gömüldü maviliğin içine Mehmet.

— Çabuk varır Gümülcineli'nin giden takasına. Akıntı Mehmet'ten yana, dedi kendine, İlyas Reis. Sonra n'olur? N'olacak, gençtir daha, zamanı çok.

Çakıllara çöktü.

Cebinden tabakasını çıkardı.

Ekim 1971

Redife'ye Güzelleme

— Merhaba İsmail Usta! Öğleyi bulunca bir iki lokma atıştırmak için sana geldik. Bak, kızı da getirdim. Sabahtan beri sokak sokak benle gezdi durdu. Bu çocuk milleti hoş oluyor. Ne görse, ne duysa sevindi, eğlendi.

Elindeki, onardığı kundurayı bırakan İsmail Usta başını kaldırdı.

Güneş ara sokağa tam karşıdan giriyordu.

Arkadaşının sırtını çevreleyen aydınlığın içinde, gölgede kalan yüzünü aradı. Gülüşü gözlerini sarmıyordu gelen adamın.

Uzun boyuyla çelişen eğilişi, elinde tuttuğu bütün ekmek yorgunluğunu açığa vuruyordu.

Ufacık, kuru yüzlü kundura tamircisi dalıp gittiği işinden iyice sıyrıldı.

Arkalıksız, hasır iskemlelerden ikincisini arkadaşına uzattı. Bıraktığı yamanan kundura, yanındaki kösele ıslatma kovasının içine düştü.

İki adam da ne yapacaklarını şaşırıp kovaya ellerini daldırdılar.

Islak köselelerin yumuşayıp tüylenmiş değişlerini canlı, kıpırdayan hayvanlar gibi duydu yeni gelen, elinde.

Birden, tiz, ince, bir pınarın bölünüp kayalara vurduğu anki duruluğunu anımsatan gülmeler duydular.

İri ellerinde, sudan çıkardığı, ağırlaşmış kundurayı tutan adam,

— Çık ortaya bakalım, dedi. İsmail Amcanın elini öp.

Sesi, gülüşü hafiflik doluydu adamın.

Tamirci, ıslanan işinin gördüğü hasarı hâlâ gözleriyle tartıyordu.

— Çık hadi, çık. Öp amcanın elini, çabuk.

— Nerde o yahu? Geldiğinden beri göremedim senin yumurcağı.

Küçük bir kız çocuğu, ağır ağır, uzun boylu adamın bacaklarının yanından göründü. Ufak, çelimsiz elleriyle babasının bacaklarına sıkı sıkı tutunuyordu. Yüzünü utanmanın ince kızıllığı sarmıştı. Şaşkın çocuk gözleriyle kuytuluğa bakıyordu.

Her yana asılmış, biçimlerini yitirmiş eski kunduraların arasında bir iki kadın ayakkabısı da vardı. Bunlar sahiplerince, belki de yıllardır unutulup alınmamıştı. İnce topukları, derisi yer yer çatlamış yüzleriyle dükkânın yoksulluğuna daha da kesinlik veriyorlardı. İçerden gelen rutubetli, koyu karanlık, bir kişinin ancak dolanabileceği genişlik, tek kanatlı kapıdaki boyayla yazılmış dört numarası, küçük kızın bakışlarıyla yeniden beliriyordu.

Dükkânın dibinden durmaksızın serin bir esinti vuruyordu dışa doğru. Eğriliklerle süren toprak yerde uçları tırtıklı kösele artıkları doluydu. Asılı eski kunduraların arasına sıkışmış karınca duasının ıslanıp kurumuş kâğıdındaki yazılar okunmaz olmuştu.

İsmail Usta'nın çalışma tezgâhı, kapının çıkmasından öteye, sokağa taşmıştı.

Dar sokağın dağınıklığı içindeki yerinde koyu kahverengi, uydurma tahta çakmalarıyla üstündeki küçük bölmelere ayrılan boy boy çivilerin konduğu kutularıyla duruyordu. Kunduraların çakılırken yerleştirildiği demir örs, keskilerin yıllarca çalışa çalışa incelmiş uçlarının parıltısı, iri iğnelere karışmış bir sürü ip, yığılmış balmumu kümesi, çeşitli boyda çekiçler, tezgâhın üstünde iç içeydi.

Tezgâhın yanındaki kovanın dibinde, bağları olmayan asker postalları vardı. Postalların biri burnundan açılmıştı. Açılan yerlerinden paslı, sivri çiviler görünüyordu.

Küçük kızın utanması silinmiş, yeniden deminki ince, parlak seslerle dolu taze kahkahalarıyla gülmeye başlamıştı.

Babası, onu birden tutup öne doğru çıkardı.

Güzel renkli çiçeklerle bezeli iri bir yamanın ön yüzünü örttüğü uzun giyiminin altındaki ufacık ayaklarında kayışları

kırmızı, yeşil boyalı takunyalar vardı. Ayak başparmaklarının biri yaralıydı. Tırnak düşme yerine doğru uzuyordu. Aradaki çizgide tırnak altı, çocuklara özgü deri inceliği içinde görünmeye başlamıştı.

Çocuk ellerini önünde kavuşturmuş, bakışlarını yere çevirmişti. Saçlarının kumrallığı tarazlanıyor, arkadan gelen güneşte altın sarısına dönüp inceliyor, ışığa karışıyordu. Yüzünün yalın çizgilerinde gülmekten iz kalmamıştı. Boynunda sicime takılmış dört beş mavi cam boncuk vardı.

— Öp dedim İsmail Amcanın elini. Yiyeceksin dayağı sonra benden... dedi babası.

Kundura tamircisi, arkadaşını yerleştirince tezgâhının arkasına geçip oturmuştu. Meşin önlüğünde, birbirini kesen yüzlerce bıçak çizgisi vardı. Önlüğün kaviliği bu kesiklerden ötürü güçleniyor gibiydi.

Sudan çıkardığı işini örse geçirdi.

— Şunu yapıvereyim, kusura bakma Temir Efendi, dedi. Sahibi havuzlarda çalışıyor. Akşam uğrayıp alacak. Bir şeyi de kalmadı zaten.

— Tabii, sen işine bak...

Çocuğun babasının, kızının direnmesinden ötürü canı sıkılmışa benziyordu.

Cebinden bir sigara çıkardı, İsmail Usta'ya uzattı.

— Üçüncüye başladım. Bunun öksürtmesi daha az. Yakıver sen de.

İsmail Usta sigarayı aldı, kulağının arkasına iliştirdi. Birbirlerine bakıp güldüler.

Yaşlarının göründüklerinden daha az olduğu yavaş yavaş ortaya çıkıyordu.

Yanından açtı kundurayı İsmail Usta. Kestiği köseleyi, açtığı yarığa yerleştirdi. Küçük parçayı örste çekiçle dövmeye başladı. Kara, eski tabanın altı ezilip aldı yeni köseleyi. Kunduranın kaba, birçok yamadan oluşan düzensizliğinin içine karıştı ek. Ağzına koyduğu ince çivileri bir bir alıp çakmaya başladı İsmail Usta.

Küçük kız, babasının sırtına yeniden sığınmıştı. Yavaş yavaş dayak korkusunu unutup başını çıkardı, çivileri uygun sıralarla

yerleştirdiği ağzından, aynı zaman aralıklarıyla alıp çakan adamı ilgiyle izlemeye başladı.

İsmail Usta, çivilerin işi bitince kunduraya kaldırıp havaya tuttu, iyice baktı. Yeni derinin aklığını gördü. Yanındaki dizili, kara kahverengi sularla dolu şişelerden birine ucu yuvarlak, sert kıllarla kaplı fırçayı soktu. Kunduranın çevresini boyadı. Bitmiş olan tekini yanına koydu. Önlüğünün altında ne renk olduğu belirsiz bir bezin ucunu çekerek boyanın eline sıvanmış ıslaklığını sildi. Kulağının ardından sigarayı aldı, yeniden güldü arkadaşına bakıp.

— Aslında bunlara, bendeki tamir edilecek bütün kunduralara tam pençe ister ama, olmuyor. Kimsenin öyle parası yok buralarda. Ne yapalım? Çok şükür, biz de geçinip gidiyoruz. Eee anlat bakalım, sende ne var ne yok?

— Önce ekmeği bir kâğıt serip üstüne koyalım, dedi kızın babası. Sonra da zeytini. Domatesi de şuradan alıveririz.

— Ne zahmet yahu! Hani, bana uğramışsınız yemeği birlikte yiyelim diye. Oldu mu ya? Ekmeğiyle zeytiniyle gelmek, bu ne misafirliğiymiş böyle?

— Zeytini bizimki sardı sabahtan. Geçerken de, köşedeki aynalı fırından yeni çıkmıştı ekmekler, alıverdim. Yabancı değiliz ya birbirimize a be İsmail Efendi... Bizimki doğum yapacak bugün. Kattılar şu keçi damarlıyı da yanıma.

İsmail Usta yüzünü birden kaplayan sevgi, şaşkınlık belirtileriyle,

— Yahu bugün çocuğun mu oluyor? Sancı mı çekiyor seninki? Hey Tanrım, hikmetinden sual olunmaz! Biz burda, günlük didinmedeyken yeni bir can katılıyor aramıza. Bu bildiğimiz. Ya bilmediklerimize, duymadıklarımıza ne demeli? Yaradanın gücü işte! Günahlarımızı bağışlasın dilerim. Sağ omzumuzdaki meleklerin sevap defteri yüklü olsun. Ne diyeyim, biz geldik gidiyoruz... Hayırlısı, hayırlısı! Oğlan dersin şimdi, hı? Öyle ya kızın var...

Kızın babasının koyu renk gözleri ışıklanmıştı. Bıyıklarının bakımsız dağınıklığı, düzgün kesilmemiş genişliği altında sevinç çizgilerine bürünüyordu. İri, geniş, bozulmuş ellerini dizinden doğru sarkıtmıştı. Sırtından otururken çıkardığı ciğer, işkembe, beyin sattığı dolabına baktı.

— Oğlan olsun isterim, dedi. Doğru. Yalnız bizim gibi bu işlere düşüp muhtaçlanacaksa fena, çok fena... İşimi beğenmemek değil benimkisi, kazandığımla geçinememek bıkkınlığı. Bu memleket bize yaramadı. Gerçi namusumuzdan eksiğimiz, utancımız yok, ama oğlum olursa yarını için uykusuz kalsın istemem.

Küçük kız, iki adam konuşurken yavaş yavaş babasının arkasından sıyrılmış, kunduracı tezgâhının oraya yaklaşmıştı.

Deminden beri gördüğü şeylerin yakınında olmak, babasıyla İsmail Usta'nın varlıklarını unutturmuştu ona.

Uzandı yeniden, iri bir balmumu parçasını alıp elinde ezip yuvarladı. İyice yuvarlak yapınca avcunda top gibi havaya atıp tutmaya başladı. İlgiyle inip çıkan balmumu topa bakıyordu.

Her atışında, zayıf gövdesinden sevinç dolu bir ünlem, kendisi fark etmeden göğsüne doğru birikiyordu.

— Hiç düşürmedim! diye bağırdı birden. Yüze saydım, hiç düşürmedim.

Babasıyla İsmail Usta, küçük kızı da, birbirlerini de unutmuşlar gibi, dalıp gittikleri durgunluktan sıyrılıverdiler.

Babası elindeki balmumu topağını yuvarlaklaştıran kızının zararlı bir şey yapmış olduğu duygusuna kapıldı. Sertlikle ayağa kalktı.

— Bırak İsmail Amcanın işine yarayan şeyleri. Sabahtan beri dayak diye kaşınıyorsun. Sana diyorum! Gelmeyeyim yanına. Sokaklarda az aratmadın beni. Zaten öfkem taşıyor.

Adam konuşmasının sonunda gerçekten öfkelendiğini anladı.

Çocuk ürkmüştü. Alt dudağı seyiriyordu belli belirsiz. Duruverdi öylece.

İsmail Usta çocuğa ve adama tedirgin baktı.

— Yok yok oynasın çocuk, dedi. Kesinlikle. Bir şey olmaz balmumuna. Çıkışma, bırak hadi yahu. Ben köşeden domatesi alayım da yemeğimizi yiyelim.

— Hayır, dedi adam. Ben baba oluyorum. Belki de oğlum olacak. Benim sofram olsun bugünkü, İsmail Efendi. Bilirsin bir Kozma'yla bir senle, bu memlekette, arkadaşlığımıza arkadaşlık denilir...

Iki adam da ayakta birbirlerine bakıyorlardı.

Sokağı öğle tatilinin kalabalığı basmıştı.

Köşedeki kalaycının iki çırağı kesmece aldıkları karpuzu ortasından ayırmışlar, köşeye çökmüş yiyorlardı. Yüzlerinden silemedikleri işlerin karasına sıvanan karpuzun pembe sularına bakıp birbirlerine gülüyorlardı durmadan.

Akasya ağacının önünü sardığı kahvede, tavla gürültüleri hızlanmıştı. Sokağın içinde, küçük bir girintiyle uzanan çıkmazdaki torna atelyesinin işçileri öğleleri piyazlarını ya da kurufasulyelerini kahveye getirtirlerdi. Bir yandan küfürleşip, bir yandan tavla, prafa oynayıp yemeklerini yerlerdi.

İşsizlerin çoğunluğu, günboyu kahvede otururlardı. Öğleleri ortaya çıkan yeni kalabalık, onların umutsuzlukla örülü bekleyişlerine kısa da olsa bir canlılık getirirdi. Öyle ya, elbette onlar da bir iş bulacaklardı. Bu çalışanların onlardan ne ayrılığı vardı ki. Birgün, bir ay, belli olmasa da bir zaman sonra öğle tatillerinin kısalığından yakınacakları işleri olacaktı onların da.

Makara, düğme üstüne toptancılık yapan Yahudi çıkıp kahveye yönelir, içeri girmeden seslenirdi kahveciye:

"Bir ıhlamur yolla, Sadık Efendi, bir zahmet, bir zahmet..." derdi.

Dönüp sokaktaki gürültünün içine katılmaktan ürkmüş, güneşten tedirgin dar dükkânına hızla dalardı hemen. Yüzlerce makaranın, kâğıtlara renklerine göre seçilip ayrılmış düğmelerin arasına sinerdi. Arada sokağa uğrayıp Yahudi'nin dükkânına düğme, iplik için giren semtin genç kızları, kadınları taşan bir neşe getirirlerdi çevreye. Kahvenin pikabına çabucak bir aşk şarkısı konur, açık sözlerden örülü şarkı öylesine ustalıkla zaman hesabına vurulurdu ki alışveriş yapanlar çıkınca ayakları karışıp yürümeleri bozularak uzaklaşırlardı.

Ismail Usta olanları, öteki sokak kişileri gibi, ince, hoşgörür bir gülümsemeyle izlerdi.

"Gençlik işte, gençlik... Yoksulluk falan tanımıyor" derdi.

Akasyanın açtığı mevsimler, kara düzensiz kaldırım taşlarıyla örülmüş, sıvaları dökük, pervazlarının boyaları yiteli yıllar olmuş yapı artığı şeylerle çevrili bu sokağa birden güzellik yayılırdı. Gövdesinin kalınlığından epeyce yaşlı olduğu anlaşılan akas-

yanın salkımları pıtrak gibi fışkırınca, dar kapanık sokağı alıverirdi eline. Sapaktan dönenler, eskimiş olan her şeyi güzelleyip çeşmenin akan suyunu bile duyuran ağacı görüverirlerdi birden. Temizlenmeyi hiç bilmeyen bu eski sokağı hamarat akasya ağacı, yalınlığı, ılık nazlı kokusuyla imrenilecek hale getirirdi.

Kahveci Malatyalı Sadık Efendi, ağacı sanki kendi yetiştirmiş gibi övünürdü çevresine.

"Bu ağaç değil, gelin" derdi. "Bilesiniz... Atlara bindirilip de, ya nasip demiş gelinin anlı şanlısı bu ağaç. Hem de perili ve cinli. Dibine bulaşık suyu döken, Allah muhafaza, çarpılır, bilesiniz. Tornacıların Bizans'tan kalmış, içine insan düşer kuburlu helalarının kokusunu bile duyurmuyor bize yazın. Hey kurban olduğum! Bilirsiniz, zemheri kışında bile duyulur, tornacıların helasının burun kıran kokusu."

Kahvesindeki işçiler, Sadık Efendi'nin bu sözlerine kahkahalarla gülerlerdi. "Kolay mı ya Sadık Amca? Biz içkici adamız. En ucuzundan şarabı çekip devresi gün tarihi helamıza girdik mi, amonyağı bol oluyor çişimizin" derlerdi.

Sadık Efendi başındaki, çevresi işlemeli, hacı takkesiyle "tövbe deyin, tövbe deyin"lerini sıralardı hemen.

Hoşuna gitmeyen ne olsa söylerdi bu sözleri.

İsmail Usta'nın arkadaşı, sırtında dolabıyla kentin yukarlarında apartmanlara ciğer, beyin, uykuluk satmaktan döndüğünde, kızıyla birlikte, akasya ağacı gene en doruğundaki günlerindeydi. Çeşme de o pıtraklanıp açtıkça daha duyulur, daha görülür olan akışını sürdürüyordu.

— Ben alıveririm köşeden, dedi küçük kızın babası. Sen diretme be kardeşlik. Olmaz böyle şey. Yapacağız bugün bir şölen. Bizim memleket töresi böyleydi. Hele bir oğlan çocuğu olan, kurardı düğünlük sofralar konuklara. Gelenlere verilirdi, dizlerine çekmelik ipek karılıp dokunmuş peşkirler.

İsmail Usta iyilikle baktı.

— Peki, dedi, peki... Ama karpuzu ben alacağım. Kızının bir doğduğunu duymuştum yıllar önce. Şimdi de ilk bana, İsmail Amcasına el öptürmeye getirmişsin. Ötesine karışmak yok. Yüze kadar saymasını bile öğrenmiş, Temir Efendi. Baksana artık büyüyor.

Kızın babasının yüzü onurlu bir anlama büründü.

Kızına döndü, baktı.

Çocuk balmumu topu usulca tezgâhın kıyısına koydu. Ufak, çelimsiz gövdesini biraz öne eğerek İsmail Usta'ya yaklaştı. Yürürken takunyaları çok ses yapmasın diye ayak parmaklarını sıkıştırıp bastırıyordu takunyalarına.

Kundura tamircisinin önünde durdu.

Meşin önlüğün balmumu, boya karışımı kokusu sardı çocuğu.

Başını kaldırdı. Doğru İsmail Usta'ya baktı. İri çocuk dişleriyle gülüverdi kısacık.

Zayıf, kemikleri belirgin küçük elleriyle birden elini tuttu adamın, öpüp alnına koydu. İki eline anca sığdırabildiği elin pürtüklü katı derisine ağzının ateşli geçen hastalığından kalma dudaklarını ısırma alışkanlığından ötürü yer yer çatlamış derisi incecik değdi.

Birden ağlamaya başladı. Sessiz bir ağlamaydı bu, ufak iç çekmelerinden oluşan. Gözlerinden yaşlar topluca akıyordu peş peşe.

Babasıyla İsmail Usta yaşlı başlı, didinmiş, bıkmış erkekliklerine aykırı bir şaşkınlığa kapıldılar. Çocuğun yanına çöküp oturdular ikisi de.

— Neyin var? dedi babası. Seni dövmem, korkma. İsmail Amcan verdi sana balmumunu. Bak karpuz da alacağız, taze ekmek de var. Hadi ağlama.

Kızını kucakladı baba. Çocuğun ağlaması durmuyordu.

İsmail Usta bir topak balmumu daha alıp tezgâhtan, uzattı.

— Bu da senin olacak, ağlama. Kocaman kız olmuşsun, artık yakışmaz ağlamak.

Beceriksizce itiyordu avcuna çocuğun, vermek istediği balmumunu.

— Ya annem ölürse? dedi kız.

Sokağın seslerini duymaz oldu iki adam. Köşedeki kalaycının çırakları iyice sıyırdıkları karpuz kabuklarını çeşmenin yalağında yüzdürüyorlardı.

Sokağın başında kör tamburcuyla onu yeden yaşlı kemancı göründü. Birkaç şarkı çalıp beş on kuruş topladıktan sonra, eğer

o gün öğle için yemek parasını edinmişlerse akasya ağacının altına iki iskemle çekip kahve ısmarlayarak kimseyle konuşmadan otururlardı. Bazı günler şarkı da söylerlerdi ordakilerden para beklemeden. Kör tamburcu iki çengelli iğneyle iliklediği eski yağmurluğu içinde yaz kış ısı değişmelerini duymaz davranışlarıyla, ürkek yürüyüşüyle arkadaşına dayanmış geliyordu. Körlerin güvensiz adımlarıyla basıyordu yere. Boşluğa kaldırılarak atılan bu adamlar bakıp görmeyen gözlerdeki körlüğün kesin belirtisini taşıyordu. Kemancı, ak saçlarını ortadan ayırıp iki yana taramıştı. Kirden katılaşmış boyunbağının üstünde taşı düşmüş bir iğne takılıydı. Çizgili pantolonunun dizlerinde ayrı renkten yamalar vardı. Kör tamburcunun ona dayandığı yanı, belli bir eğiklik kazanmıştı giderek. İskemlede otururken bile, gövdesinin gereksiz yana kaykılmasını sürdürüyordu kemancı.

— Annen niçin ölsün? dedi babası kızının yanağına yanağını dayayarak. Niçin ölsün? Bir kardeşin olacak. Çeşmeye gittiğinde alacaksın yanına. A be kızım olmuşsun sen şaşkın. Yapacağım ikinize şeytan uçurtması, uçuracaksınız bostanların orada, çığrışıp küçük kuşlar gibi. Avunacaksınız birlikte.

Kızla babasının yanak yanağa duruşuna bakan İsmail Efendi burnunda sızlamalar duydu.

Meşin önlüğünde bir şeyler aranmaya başladı, sonra ne aradığını unuttu. Birden kör tamburcuyla kemancıyı gördü, sevindi. Baba-kızın gelen iki adama arkaları dönüktü.

Çocuğun ağlaması durmuş, yüzüne yaşının kaldıramayacağı bir hüzün çökmüştü.

— Bak, dedi İsmail Usta, bak hanım kız. Bizim çalgıcılar geldi. Yemek yiyelim de onlara şarkılar çaldıralım, sen de dinle.

Çocuk tam karşılarına düşen kahveye yönelmiş iki adamı ilginin doruğuna varmış bir bakış duruluğu içinde gördü. Babasının başından ayırdığı başını adamlara doğru çevirme çabasıyla babasının kollarından kaymaya başladı.

Adam yavaşça yere bıraktı çocuğu. Demin aralarında beliren hüzün, çaresizlik yok olmuştu.

İsmail Usta, meşin önlüğünü doldurmayan, zayıf göğsünden gelen kalın, durgun sesiyle kararlı konuştu:

— Çocuk işte, daldı gitti. Sen bi yol bekle, gelen giden olmasın.

Arkadaşının yanıtını engellemek için çabucak sokağın caddeye ve güneşe açılan tek ucuna doğru yöneldi. Ensesinin çukuru zayıflıktan içeri çökük tü. Yer yer kırılan saçları baştan savma bir uraşın artırdığı yoksulluğuna acılık katıyordu.

Güneşin aklık içinde yayıldığı sokaktan döndü.

Kızın babası, İsmail ustanın ardından bir süre daha baktı. Oturduğunda kızının kahvenin kıyısında durup, kör tamburcuyla kemancıyı hiç eksilmeyen aynı ilgiyle izlediğini gördü. Aralarına giren sokağın dar uzantısında çocuk çelimsiz solgun, koca çiçekli yamasıyla duruyordu öylece.

Babası topladığı bir şeylerin tükenişini duydu yüreğinde.

Dükkânın kıyısına bıraktığı boş sırt dolabına baktı.

Nereden çıktığı belirsiz bir iki kedi dolabın tellerindeki kalık et kokularının verdiği ürpertiyle gezip duruyorlardı.

"Bugün işim çabuk bitti" diye düşündü adam. "Çabuk sattım malı. Daha olsa, daha da satış olurdu. Para yok ki... Günlük kazancın beş on kuruşunu ayırıp fazla dan ciğerdi, dalaktı, alabilsem... Olmuyor işte, rızkımız bu kadar demek. Bir çocuk daha gerekli miydi? Niçin doğar? Neyi görmeye?"

Gözüne Tepebaşı'nın dar sokaklarında yükselen apartmanlar çizildi. Açılacak her camın kendisini çağırmak için açılmasını yakardığı anı aynı duydu yeniden. Kendine kızdı, kendini beğenmedi. Dakikalar süren durmasından sonra kaldırımlarda sürüdüğü altı tahta, kasap ayakkabıları; pazarlıksız alışveriş etmeyen Rum, Ermeni, Türk kadınlarının eş sözlerden kurulu, bezgin konuşmaları... En çok yadırgadığı, ilk işe başladığında müşterilerinin hiç onun yüzüne bakmamasıydı.

Sonraları alışmıştı yüzüne bakılmamasına. Şimdi artık o da yalnız açılan camlara bakıyordu, bir de kendisine yönelen çağrıya.

— Ne bu dalgınlık? dedi İsmail Usta. Binin yarısı beş yüz, o da bizde yok bre Temir Efendi. Sen uzak dağların adamıydın, dayanıklıydın. Oldu mu ya, böyle derine dalmak!

Elindeki kabuğunun suyu yer yer çekilmiş karpuzu koydu tezgâha. Küçük bir kesekâğıdından üç tane domates çıkardı. Birinin ucunda yaprağı vardı. Çocuğun babası domatesin yapraklı olanını aldı, burnuna götürdü, uzun uzun kokladı.

Yüzünü değişmeler sarıyordu gittikçe. Işıksız gözlerine doğru gençliği dönüyordu. Deminki düşünceler onun değilmişçeydi görünüşü.

— Sırık domatesi bu, İsmil Usta, dedi. Bilirim ben ... Ta var ki bir gençliğimden bu yana nasıl da unutmaz adam toprağı. Şöyle burnuna dayar dayamaz alırsın herhangi bir bostanın karılmış, mayalanmış tadını. Sırık domatesleri hiç topraklarını bırakmazlar derim. İşte koparıldığı yerden alıp gelmiş buraya bostanını.

— Bre Temir Efendi, şimdi oldu işte! Başla memleketten sohbetlere.

Birlikte küçük kunduracı tezgâhının üstünü düzeltmeye başladılar. Dürülü duran bir gazeteyi açıp serdiler.

Ekmeği elleriyle böldü İsmail Usta. Domatesleri üç köşeye koydu. Yapraklı olanını, çocuğun yeri diye düşündükleri köşeye bıraktı. Zeytinlerin sarılı olduğu kâğıdı da açtılar.

— Redife gel, yemek yiyeceğiz! diye seslendi çocuğun babası.

Kız, kemancıyla kör tamburcuya kesintisiz bakarak yürümeye başladı. Bir taşa takılıp tökezledi. Kahvede çocuğu görenlerle babası, İsmail Usta ve kemancı güldüler.

Sesli gülmeleri duyan kör tamburcu görmeyen gözlerini göğe doğru çevirdi. Sokağın dar açısını engelleyip kapayan akasya ağacına baktı. Dudaklarında bir oynama oldu. Uzun uzun yukarı çevrik kaldı yüzü, görmemenin getirdiği bir anlamla doldu gözleri. Kemancı bir şeyi engellemek isterce elini uzattı arkadaşına, tuttu kolundan. İnce uzun elleri vardı kemancının. Parmakları binlerce duruma gelebilir sanısını verecek gibi kıpırdıyordu bir şeyi tutarken. Kör tamburcu, koluna değen eli duyunca hemen eski durumunu aldı yüzü. Başını eğdi, yeniden gölgelere büründü. Bir alnı ışıklı kaldı. O da, yanına dayadığı tamburunun yuvarlak sırtından yansıyan güneşin vurmasındandı. Kemancının yüzü durulmuştu.

Yemeklerine başlayınca, kız önce domatesi yedi, ardından ekmeğini çekti önüne. Her lokmasını yutup yenisini koparana dek geçen sürede durmadan kahvenin önünde oturan iki çalgıcıya bakıyordu.

İsmail Usta bir karpuz dilimi uzattı çocuğa.

— Korkma Redife çocuk, dedi, gitmezler. Gün batıncaya kadar burada kalırlar.

— Peki ama, dedi kız, ağzı dolu dolu, ya babam giderse... Beni de alır. O zaman göremem çalgıcıları.

— Görürsün, dedi babası. Biz daha epey kalırız burda. Söyledi vatmanın karısı, annenin varmış doğumuna çok bir vakit. Olabilirmiş çocuk ancak yatsıda.

— O çocuk doğunca bizle mi yatacak, baba?

— Elbette. Önce kuracağız bir salıncak tavana. Sonra serpilip olunca yürümeli, sereceğiz senin yanına yatağını.

— Annem, doğurduktan sonra da mı ağlayacak, dün akşamdan beri ağladığı gibi?

— Ağlamayacak, bre kuşçağızım! Yeni bir adam gelince sevinecek bile, fukara... Herhalde acı çekti pek çok. Kalmadı onun da kaviliği. Soluverdi. Konuşmaz oldu.

İyice anlatabilme tutkusuyla arkadaşına döndü:

— Be İsmail Usta, çekti çok ve çekmekte. Yıllar var ki şakalaşmamışız birlikte. Yüzündeki kırışıklar eskiden beri vardı sanırsın. Öyle alıştı gözlerim. İçi söndü. Avunmuyor. Acıya boyun eğdi. Analığı tazelenince yekinir mi dersin?

— Onu dövmezsin değil mi baba artık? Dövme annemi.

İsmail Usta'nın bakışlarında yargılayan bir anlam belirdi.

Sustular.

Yemekleri bitti.

Kâğıdın içinde topladığı artıkları yandaki tenekeye bastı kundura tamircisi.

Küçük kız cebinden balmumunu çıkardı, yuvarlamaya başladı. Babasından yana bakmıyordu. İyice eğdiği başında saçlarının kumrallığından öte yüzü görünmüyordu. İki adam sessizce sigaralarını yaktılar. Kızın babası öksürmeye başladı. Öksürüğünü, başlayacak bir konuşmadan kaçınmak istercesine, bir kurtuluş gibi yeniden başlatıyordu bittiği yerden. Boğazındaki gıcığı depreştirecek soluk alma tersliğini deniyor, öksürüğünü sürdürüyordu.

— Bu mereti içmemek de var ya, dedi İsmail Usta. Ama bizim gibi feleğin sillesini yemişlerin tek avunması deyip sürdürüyoruz. Yoksa öfkemiz hiç mi hiç zapta gelmeyecek.

İsmail Usta'nın sesindeki bağışlayıcılığı sezen arkadaşı baktı ona.

Çocuk oturduğu hasır iskemleden yavaş yavaş, ayaklarının ucu yere değene dek indi.

Kunduraların arasında duran ağzı kırık bir şişeyi alıp doğru kahveye yöneldi.

— Vurdum, doğru. İlk dövüşüm bu karımı. Kız da gördü. Gidip odanın ucundaki minderlere gömdü başını ben anasına vururken. Hep öyle gömük durdu minderlerin içinde. Elleri kolları göverdi kadının ama susmadı hiç. Konuşmayan kadın susmadı. "Açız" dedi. "Hep açız" dedi. "Görmüyor musun istediğin kadar çalış gene de elde avuçta yok." Akşamüstüydü. Kızın ateşli hastalığı yeni geçmişti. Ot filan toplamışlar vatmanınkiyle, Ceviz yaprağı karıp çocuğu ovmuşlar. Güç, verirmiş. Ceviz yaprağı topladıkları yerden kovalamışlar onları. Ağırına gitmiş çok. "Biz buralarda yaşayamayız. Ölelim... Ölelim..." diye bağırıyordu. Benim yıllardır düşündüklerimi söylüyordu. Ben kimselere söyleyemedim bu sözleri. Kendime karşı bile içimden geçirmemeye baktığım şeyleri söylüyordu durmadan. İsmail Usta, kötü düşünce, kötülük getirir. Sen doğma büyüme buralısın. Bizden ne farkın var. Kadına anlatamıyorum. Kimse de anlatamaz. Dört ay var döveli, pişmanım. Bağırmasını bitireydi kalkan ellerimi tutardım. Vurdum vurdum... Kana kana ağladı. Gece yarısını bulmuştuk. Kana kana ağlamasına dövmem bahaneydi bana sorarsan. Ama bu çocuk nasıl unutmamış?

— Unutmaz, dedi İsmail Usta. Taze kafa, unutur mu? Sen düşün çocukluğunu bi yol... Ben altı yaşımda, kunduracı yanına çırak verildiğim gün, aldığım beş kuruşu hiç unutmam. Pantolon cebime koymuştum da, kaybolur diye ikide bir yoklamaktan ustanın getir götürüne yetişip erememiştim. Çocukluk bir ak kitaptır. Her şey derin yazılır bre dağlı Temir.

Kız çeşmeye sarkıp şişeyi dolduruyordu. Sonra götürüp akasya ağacının kıyısından çıkan köküne döküyordu. Ağacın kökü sert bir direnmeyle toprağı kabartıp sürerek genişlemişti. Kökün bittiği yerde engebeler vardı yıllar geçtikçe artan.

Elindeki suyu bitirinceye dek bir yandan da çalgıcılara bakıyordu çocuk.

Kemancı bu hiç rastlamadığı duru, soran bakışların etkisine takıldı.

Küçük kızın yaptıklarını tek tek izlemeye başladı.

Önlerine demin konan kahveyi bitirmişler, gündelik değişmez bekleme durumlarını almışlardı. Arada kör tamburcu öne doğru eğiliyor, sonra başını ağacın arasından görünen gök parçasına doğru çevirip görürmüşçe uzun uzun gözlerini dikiyordu. Bunu üçüncü kez yaptığında küçük kız elindeki dolu şişeyi göğsüyle aynı düzeyde tuttu. Kıpırdamadan, kör tamburcunun sürüp giden göğü seyredişine kaptırmıştı kendini. Şişeden su ayaklarına doğru akmaya başlamıştı. Islanan küçük ince çocuk ayaklarındaki suları duymuyordu hiç.

İsmail Usta sigarası biter bitmez akşam gelip alacak işçinin, onarıldıkça yoksulluğu artan kunduralarından tekini son kez örse geçirdi. Çekicini kavradı, mutluluğu andırır bir rahatlık içinde baktı arkadaşına.

— Seni işinden savsakladık, hay İsmail Usta... dedi kızın babası.

Bir eziklik sarmıştı sesini.

İsmail Usta'nın sigaranın sararttığı diş uçları belirdi kırçıl bıyıklarının altından, güldü.

— Hadi hadi... dedi. Sabah ezanından yatsıya burda tespih böceği gibi katlanıp uğraşıyorum. Şu küçük izbede dik durup da soluk aldığım yok. İyi ki çıkıp geldiniz. Geçende sordum Kozma'ya, deli Bulgar'a. Ha Kozma ha, nerda senin memlekatlın? Uğramaz bir an bile ve da birgün bile. Sorsun hatır ve da gönül. (Konuşmasının buralarında sesini, şaşılacak bir kalınlığa çıkarıp Kozma'nınkinden ayırt edilemez yapmıştı. Vurgularına dek aynıydı ses. İsmail Usta'nın neşeyle çizilen alışılmadık şakacılığı ikisini de alıvermişti.) Deli Bulgar baktı bana uzun uzun, kızdı sanırsın. Tam tersi oldu. Üzülüverdi. "Yok bre Türk" dedi. "Var hâlâ bir alışmamaşlığı ki çekinir, aramaz tanıdık ve da bır bıldık. Yok yapacak şey bızım için. Orda da gurbetlıktı, burda da gurbetlık. Temir olamaz yakın ve tanıdık buraya. Bılesın bırakmış ardında karlı dağlar. Donduran kışlar. İstanbul'un alışmışsınız iki günde çamur olan karına kışına. Ama yok başka çare. Temır bılmalı bunu. Ve demelı tamam." Bir salep içirdi zorla, temmu-

zun sıcağında. "Bırak yahu" dedim. "Nerden çıktı salep?" "İşçiler durmaz öksürür ve lazım içmaları hep salep" dedi.

Kızın babası sevinmeyle şaşma arası bir tutuklukla bakıyordu İsmail Usta'nın uçarılık taşan görüntüsüne. Ve birden konuşmaya başladı.

Konuşması uzaklarda kalmış birileri için gibiydi, tekdüze, zor işitilir, dışa vurmuş sayıklamayla yakarı arası iniş çıkışlarla sürüyordu:

— Doğru bilir o koca Bulgar beni. Doğru söyler. Anlatmıştır düzgünce, iki toprak arasında bir yerde kaldığımı. Ne de olsa gurbetliktir kendi de. Memleketi unuttum unutmaya. Biz yola çıkıp trenlere dolduğumuzda toprak bahara kabarıyordu. Her yan ayazdı. Ama bu gelen ekim zamanının yağış yüklü, bereketli ayazıydı. Tren camları silme buz bağlamıştı. Trene bindiğimizde evi, avluyu, karşı dağları düşünmeye çalıştım. Camlara vurdum, buzlar çatırdadı. Ayrılalı birgün anca olmuştu dağlardan. Bir kapımızın yuvarlak kasasını görebiliyordum içimde. Üstünde buğday başakları boyanmış kapımızı. Soğuktu aşağılar da.

İsmail Usta çekiç vuruşlarıyla yamaladığı bölümlerin aksak olabilecek yanlarını yeniden pekiştirirken,

— Öyledir Temir Efendi, dedi. Çok kimseye olur bu dediğin unutkanlık. Benim babam öldüğünde on üç yaşındaydım. Yani koca adam olmuştum. Bir yıl da babamın yüzü silindi kafamdan. Tam tamına böyle olur, inanırım.

Kızın babası kendi düşüncesine katılan arkadaşına bakmadı. Konuşmasına bıraktığı yerden başladığında sesi deminki sesti:

— Yurdumuza yakın son istasyonda iki adam görmüştük. Akşam oluyordu. Dağlık yerlerde bilirsin, güneş çabuk kaybolur. İki adamı yukardan aşağıya kalın iplerle bağlamışlardı. Eskimiş çoban çarıkları vardı ayaklarında. Perişanlıklarına, tutsaklıklarına aykırı düşen çoraplarının renkli işlemeleri göz alıyordu. Diz altlarına kadar çarıklarının iplerini dolamışlardı. Birinin sırtında yırtık bir mintan vardı. Mintanın kolunda barut karasını andıran bir delikle çevrili kan izleri görünüyordu. Adamların yanındaki silahlı askerler dimdik duruyorlardı; umutsuz, sıkkın. Adamlar bizim bilmediğimiz bir yerlere bakar gibiydiler. Yüzlerinde ne korku, ne kin vardı. Trenlerin sık durmadığı bir

istasyondu. Tahta askılığındaki çanın üstünü epeydir demiri kemiren paslar sarmıştı. Gövdeleri baştan sona bağlı adamlar niçin oradaydılar, ne bekliyorlardı? Trende, bizle sınıra gelip geçirerek dönecek akrabalarımızdan Nesibe Teyze'nin oğlu lisede okuyan Hasan, "Çeteciler" demişti sevinçle. Sanki tanıdıklarına rastlamıştı Hasan. Der demez de üzgün, bıkkın oturmuştu yerine. Geçip gitmişti trenimiz. Bre İsmail kardeşlik, o adamları boğazlarından ayaklarına sarıp da yanlarında silahla donanıp durmanın yakışıksızlık olduğunu düşünmüştüm şıp diye. Bir o adamlar silinmez gözümden. Delikanlılığımın geçtiği yerleri unuttum da, onlar kaldı. Dağların koyaklarından nasıl sürüp, izleyip çıkarmışlardı, kimbilir? Bunları düşünme derim kendime. Kakılmış ya çıkarıp atamazsın. Ben şimdi buralarda karımı dövüyorum. Öz yurdumu karartıyorum. Kötü bir baba oldum. Bizim babalarımız iyi aile reisleriydi. Tarladan, davardan dönüşleri bayram gibi beklenirdi. Çocuklar peşkirleri annelerine koştururlardı. Usluluk babaların dönüşünde, zorlanmadan basardı çocukları. Zorlanmadan yürürdü her şey. Kadınlar mutfaklarda, mısır unlarından tatlılar yaptıkları geceler şurubu en çok çekmiş parçaları babaların önüne sürerlerdi. Bundan hepimiz hoşnutluk duyardık. Dedim ya, zorlanmış bir şey yoktu. Dağlar, tarlalar, avlular, otlar, evler uygundu. Şimdi kötülük içime yer etti. Ellerimden korkuyorum, öfkemden korkuyorum. Karımı gebeyken dövdüm, düşün İsmail Efendi. Dövdüm iyice. Bu kız, bu sübyan, dinledi gördü. Düşündüklerimi, kendimden sakladıklarımı bağırmamalıydı yüzüme. Yalvardım durmadan. Sus kadın, sus! Tutamam kendimi. Bilesin olacak herhangi bir fenalık bağırdıkça. Buraya geldiğimizden beri yaşamayı unuttuk.

Sustu. Kızının olduğu yöne baktı.

— Yoksulluktan, dedi İsmail Usta, sesini acı basmıştı. Ama koru kendini Temir. Elinin yatkınlığı olmasın vurmak. Bak bugün karın ağrılarından kurtulduğunda bir oğlun olacak.

Onu okutacağım, dedi kızın babası, bu sözle deminki dalgın, uzak bakışı gitmişti. Ne yapıp edip okutacağım. Anlasın nedir olan biten dünyamızda.

— Olacak bir bey okuyup, ha Temir Efendi. Ak yakalıklı. Evet evet, hayır hayır, sonra sonra diye sorular soran bir bey. Bizi de beğenmeyecek.

Evet beğenmeyecek bizi belki ve babasını. İstemem ille beğensin. Lakin, olur derim Redife'ye destek ileride. İşte bunu isterim en çok. Kızmayalım başka yerlerde gidip durur diye okuyunca. Redife kızdır biçare, büyür erişirse, bir de yoksulluk... Ezilir gider. Kanından birisi, erkek kardeşi savunur anca onu. Okumuşlar nasıl savunurlarsa kendilerini.

İsmail Usta, hüzün dolu gözleriyle arkadaşına bakıyordu.

— Ya senin hiç olmazsa kızın, karın ve doğacak bir çocuğun var... Güldü İsmail Usta. Sözünün burasında gülüşü, söylediklerinden özür dilermiş gibi bir anlama büründü. Anam öldü, dört yıl önce. Bu yaşta kaldık yapayalnız. Hep böyle olur be Temir Efendi, analar oğullarını evlendirmez sakınırsa... Yaşlanırlar yaşlanırlar, öldüklerinde oğullar da yaşlanmıştır artık. Hem bu parayla ancak tek boğaz döner. İyi etmiş rahmetlik derim, kendi kendime bazı geceler.

— Evet ama, yeni bir can gelince Tepebaşı'nda on sokak daha gezmek ister, nafakasını çıkarmak için. Ben de yaşlandım. Kırkımı geçiyorum. Yoksul adamın her yılını iki misli saymalı. Memlekette, bayramda davullar vurduğunda alanda toplanırdık. Birlikte hora tepmeden önce, şöyle aşağı yukarı gezmelerimizi düşünürüm. Mintanlarımızın içinde gerilen kollarımızı, sırtlarımızı... Ve birden omuz omuza tutunup dağlara doğru bağrışımızı. Yanıldık... Hamladık, artık tek tek ekmek düşünmekten yenildik. Böyle erkeklik olur mu? Yaşlandık. Yeni çocuk babası olmak neyimize. Kendimi beğenmiyorum. Ama bize başka iş bırakmadılar. Yıldık İsmail Usta. İster istemez alta alır olduk kendimizi. Bu da avuntu işte ya... Günübirliğine yaşamaktan köreldik, karardık. Tükenmeye başlamışken yeni canlara yol açmak, gebe kalmak...

— Allah rızkını hazırlamıştır, dedi İsmail Usta. Her doğanın da açlığa kavli yok ya.

Birlikte, küçük kızın durduğu yöne baktılar.

Kızın çeşmenin sularından önünü ıslattığı basmasının güzel yaması bacaklarına yapışmıştı.

Daha da zayıflamış gibiydi.

Elindeki şişeyle su taşıyordu gene.

Güneş arkaya dönmüştü. Ara sokağa giren ışıkları yanlamış gölgeler, uzuyordu taşlara yayılarak.

— Hazırlamıştır rızkını yaradan ya, aracı olacak biziz İsmail Usta...

— Yaradan'a karşı çıkmak olmaz, iyi düşün. Yeni çocuğun, yurdunda doğacak. Buraları sevmesi, ısınması daha kolay olur. Sen, ne unuttum desen, gene de ardında bıraktıklarından sıcak bir ocak başını, kaynamış bir çorbayı, uzanan tarlaları bilirsin.

— Öyle... Kız da büyüyor. Bizden sonrası daha iyi olmalı diyorum kendime. Olmalı ya, kızın çocukluktan çıkıp erişkinliğe varmasına en çok altı yedi yıl var. Bundan korkuyorum İsmail Usta. Çocuk kalması daha kolay bir kızın. Bunu böyle bil. Bizimkinin sancısı iyiden sıklaştığında, yıllardır unutup durduğum şeyi yaptım, bu sabah: Duaya oturdum. Redifecik uyanmış. Yorganının altından bir bana, bir sedirdeki saman dolu yastığı karnına basarak bağıran anasına bakıyordu. Kadınımın yüzü çekilmiş, tek damla kan kalmamıştı. Büküldüp oğunup arada birden çığlık çığlığa bağırıyordu. Öteki göçmenlerin, yerli komşularımızın kadınları doluşuverdiler odaya iki köşeli. Hiçbir şey yapmadan döneniyor, tasalanıyor; karımın bağırmalarına katılıp gürültüyü iki misline çıkarıyorlardı. Birden içlerinden biri bana, "Ne çekiyor bilir misin? Ah siz erkekler!" dedi. Karım kasılmıştı. Dualarımı kestim. Kadınları bilirsin. Yanlarında dua etmek bile ters kaçıyor. Öyle düşman düşman bakıyorlar insana. Karımı sedire sırtüstü yatırdılar. Epeydir sedirin tahtasına seriyorduk örtüyü doğrudan. Son yün yatağı da satmıştık. Yatırdıklarında oraya sanki kemiklerinin çarptığını duyduk hepimiz, öylesine zayıftı. Ben epeydir ona uzaktan bakmamışım. Karnından öte her şeyi, dümdüz sedirin tahtasına yapışmıştı. Nasıl da vurmuştum; kollarına, sırtına, berelemişim yoksulcağızı. Saçını sıkı sıkı bağlamış çakır gözlü bir kadın, Redife'yi tutup yataktan çıkardı. Buncağız üstünde bez içliğiyle kalakaldı. Gözlerini anasından alamıyordu. Bağırarak ağlamaya başladı. Kızı elime tutuşturdular. "Al git bunu Temir Efendi. Görmesin olacakları. Hem akşama getir" dediler. "Çok zayıf düşmüş Kadriye Hanım. Doğumu güç olacak. Ikınacak canı kalmamış kadıncağızın." Odadan çıkarken karıma baktım. Kalabalığın arasından bana

gülümsüyordu. Alnı karanlıkta bile parlıyordu, ter içindeydi. Kızımın elinden tuttum, yürüdük. Ardımdan, "Bilmez erkek milleti doğumu. Onun için de acımaz" dediklerini duydum. Tan yerinde bir iki aydınlık vardı, daha geri yanı gece. Bereket ayaz yaz ayazı. Yeni bir can gelirken öbürü gider mi İsmail Efendi?

Kunduracı eğilip burnu açık postalı aldı yerden. Postalın derisi katılaşmıştı. Islak bir bezi bastı sert yüze. Gereksiz yere yanında üst üste duran günleri yeniden karıştırdı.

Arkadaşına bakmadan, zor duyulur bir sesle,

— Sen iyi adamsın Temir Efendi, dedi. Bunu böyle bil. İlk geldiğiniz yıllarda memleketlilerinden birinin karısı doğum yapacakmış. Zormuş durumu. Senden para istemiş. Adama çıkarıp cep saatini vermişsin. Hâlâ anlatılır buralarda. "Ciğerci Temir Efendi'nin eli de, yüreği de cömerttir" derler. Karın kurtulacak. Kötü şeyler düşünme.

Adam daha eğildi öne doğru.

Dizlerinden sarkan ellerine bakmaya başladı.

Karısı belirdi gözlerinde.

"Adam nasıl verirsin saatini, nasıl? O bize bir ay yiyecek, barınak parası olurdu. Senin dağlılarınla çevrili değil buralar. Burda kim kime, dum duma. En sonunda satarız diyordum saati. Tek dayanağımdı, düşündüğümde. Sac sobada gazete kâğıdı yakıp çevresinde ısınmaya çalışmaktan sırtım tutuldu. Artık kâğıt da bulamıyorum. Bu kalkıyor, saatini, gece kapısını vurana, yakarana veriyor. Veremezsin dememe kalmadan. Vurulacak sağlam kapısı olan bağışta bulunur. Senin kapın portakal sandıkları çekilip delikleri kapatılmış kapı."

Uysallığı yok oluyordu karısının gittikçe.

Başkaldırmaları, uzun aralarla patlamalar halindeydi.

Saati arkadaşına verdiği gece, yüreğinde ağan sıla özlemini nasıl duymuştu.

Akşamın bastığı saatlerde davarların kaldırdığı tozu görür gibiydi. Oysa lambayı çoktan söndürmüşlerdi de yumuşak çıngırak sesleri durmamıştı gece boyunca kulaklarında. Karısının kavgacı konuşmasını dinlerken, geride kalan kasabasının ara sokaklarından yürüyen delikanlılığı, çalımını yitirmeden

direnmişti gözlerinde. Yepyeni sevgilerin geleceğini bilirlerdi o bolluk, varlık zamanlarında. Ak perdelerin, adam boyu pencerelerde aralanıverişini kısacık bir anda iri, kara gözlerin gözlerinde çakışını... Çocukların ellerinde çatal değneklerle sokaklarda koşmalarını, sağlıklı bağırışmalarını; saatini verdiğinde çıkarıp eksiksiz duymuştu. Göğsünde tepen sevdasıyla üç gün üç gece süren düğünlerinin olduğu gece, herkes dağıldığında, sedirin kıyısında başı yere eğik, elleri kavuşuk duran taze gelini sarıp karısı yaptığı gece anlatılmaz güzelliğiyle yenilenmişti. Şimdi karşı çıkan, bağıran, gülmeyen bu kadın o muydu, yenleri karanfil işlemeli gömleğinin içindeki ak sabunlarla yıkanmış saçlarını çözmüş duran, ilk gizemli acıda başını göğsüne gömen gelini miydi onun? Gelinlik kunduralarının ayaklarını sıktığını neden sonra söyleyen ve buna birlikte uzun uzun güldükleri kız mıydı? Gerdek gecesinin utançlarla dolu karşı koymasını uysallığa çevirdiği gül yüzlü Kadriyesi... Yenik düşmüşlerdi birlikte. Şimdi gençliğe benzer bir şey oluşuyordu evinde. Doğum inanılmaz diriliği, yüklü umutlarıyla sonuçlanmıştı belki de.

— Kurtulsun, elim kırılsın bir daha ona kalkarsa.

Yüzünü zamansız sarmış çizgiler derinliklerini yitirmiş, gençleşmiş açık alnından güç alarak inandırıcı, yumuşak anlamlarla dolan koyu renk gözleri ışıklanmıştı.

— Nedir ki bir cep saati, bir insan doğarken sözü mü edilir? Yeni çocuk umutlandırıyor. Bir şeyler, iyilikler getiriyor. İnaçlarını yokluyor insan...

İki adam ilk kez anlaşma içinde gülüp birer sigara daha yaktılarında kahvenin yönünden tamburun dokunaklı içe dönük sesi duyuldu.

Küçük kız su taşıdığı şişeyi kucağına koyup yere çömelmiş, üşüyormuş gibi omuzlarını kısmış, kıpırtısız öylece iki çalgıcıyı dinlemeye başlamıştı.

Tamburda ilk sesleri arayan kör adam kemanın da katılmasını bekledi.

Kemancı önce ayağa kalktı, ilk birbirini tutmaz sesleri yayında çıkardıktan sonra bir do sesini çeşitli inceltmelerle yayarak denedi.

Sanki görüyormuş gibi kör tamburcuya baktı.

Başıyla, haydi anlamına gelecek bir işaret yaptı, aynı anda birlikte çalmaya başladılar.

Kahveden gelen tek tük tavla pullarının vurulma seslerini, kalaycı çıraklarının bağırtılarını, uçta bulunan torna atölyesinden gelen vınlamaları bastırmaya başlamıştı tamburun ve kemanın içli, uyumlu sesleri. Uzun bir taksime giriştiler.

Çalma ustalıklarından çok seslerin güzelliğini, istedikleri bölümlerde, bildiklerince uzatma ve ağırlaştırma yöntemleriyle baskınlaştırıyorlardı.

Kör tamburcu, çalgısının yuvarlak gövdesine eğilmiş eski yağmurluğunun içinde biraz daha acıklı görünen başıyla küçük, uyumlu sallanmalar tutturmuştu. Körlerdeki boşluk dolu açık bakışları kapanınca, yüzündeki yabanıl ürkütücülük yitmiş, yerini güzelliğe yakın bir rahatlık almıştı.

Kemancı ilk notalarını ayakta çaldıktan sonra tahta iskemlenin ucuna doğru oturdu. Otururken geldiklerinden beri çevrelerinde dolaşıp duran küçük kıza gülümsedi. Bir çocuk gülmesini anımsatan ya da ona öykünen bu gülümseme adamın karaya yakın esmerliğinde ışıldadı.

Küçük kız kendisine kesinlikle sunulan bu dostluktan yüreklenip çalgıcılara en yakın yere doğru boş iskemlelerden birini sürüdü. Epey bir çaba gösterdikten sonra kendini iskemlenin üstüne çekti, yerleşti. Elinden şişesini bırakmamıştı.

Küçük kızın oturduğu yerden öteye bir boşluk kalmıştı iskemlede. Bacaklarının yere değmeyen uzantısı, zayıflığı, görünüşünü daha korunaksız yapıyordu.

Kemancıyla tamburcunun birlikte sürdürdükleri taksim bölümü, ikisini seçkinleştiriyor, sesleri duyup gelen bazı işçiler bir yanlara ilişip sigaralarını yakıyorlardı.

Kahveci Sadık Efendi, camın dibine yerleşip kendince müzik dinleme biçimine girdi.

Karşıdaki eski kundura tamircisi İsmail Efendi'nin dükkânına doğru baktı, eliyle selamı andırır bir şey çizdi havada. Komşusu bunu görmedi. İsmail Usta'yla giyimi ondan da bakımsız, dağınık, iriyarı arkadaşı (bu tanıdık göçmenlerden biriydi. Merhabası kolay olanlardan) ne yöne baktıkları belirsiz dalgınlıklarıyla yüklü oturuyorlardı.

Taksim bölümünün bitmekte olduğu, müziğin hızlanmasından belliydi. Kalaycı çırakları, ustalarının çağırma korkusuyla tedirgin, söylenecek şarkının başlaması için sabırsızlanıyorlardı. Çünkü tüm şarkı sözlerini kendi zor yaşamalarıyla eş anlamda bulurlardı. Seslerin kalınlıktan çıkıp iki ışıklı ince bölüme geçtiği yerin ortasında tamburcu, güzel, göğüsten yükselen sesiyle şarkıya başladı.

Körün söylediğine kimsenin görse de inanamayacağı bir sesti bu. Kemancı, arkadaşının şarkısına kaşlarının inişli çıkışlı devinmesiyle katılıyordu. Müziği şarkı söyleme noktasına getirdiklerinde adamın yüzünde kıpırtısızlık, hattâ ilgisizliğe yakın bir duruş vardı. Oysa şimdi kaşlarıyla hüzünlü, kuşkulu bir şeylere katılıyordu sanki.

Tamburcunun başladığı şarkı, küçük kızın gözlerine, iki adamı gördüğünde beliren bakışı yeniden getirdi.

"Sensiz bırakıp gitme bu akşam yine erken / Öksüz sanırım kendimi ben sensiz içerken."

Şarkının sözleriyle ağır, uzak anlamlar yüklüyordu duruşuna kör adam.

Tornacılardan biri, şarkının "öksüz sanırım" bölümünde, derin, abartılmış bir ah çekti.

Kemancı ondan yana telaşlı, ayıplayan bakışlarla baktı. Para toplamayı beklemeden verdikleri bu müzik şöleninin değerini anlamayan adama şaşıyordu gözleriyle. Çaresizliğinin daha güç kattığı sesiyle şarkı okuyan kör arkadaşının incinmesinden ürken bu bakış tornacıyı tedirgin etti. Başka yöne döndü.

Şarkı ilerledikçe kızaran yaz güneşi, sokak, akasya ağacının üstlerinde genişlemesiyle çevre daha güzelleşiyordu.

İsmail Usta ile arkadaşı şarkıya kaptırmışlardı kendilerini.

İnsanın söylemek istediğinde beceremediği duygularının tümünü yüklenmiş gibiydi kör adamın sesindeki iniş çıkışlar. En bilinen sözleri söylese sesinin kattığı anlamla daha etkili olacaktı.

Küçük kız iskemlede gittikçe ufalıyor, toparlanıyor, titremeye benzer büzülmesini sürdürüyordu.

Şarkının, çalgıların ve kör adamın bir an durmasından ürktü çocuk.

Dertop olmasından, atılımsız bekleyişinden ötürü umulmayan tiz bir karşı koyma duyuldu kızdan:

— Daha çalın, daha daha çalın!

Babası ve oradakiler gülmeyle şaşkınlık arası bir duygu çatışmasına düştüler.

— Çocuk bu, dedi babası, biraz da utanarak. Her istediği olur sanıyor.

Oysa kemancıyla tamburcu yeniden şarkının ilk bölümüne başlamışlardı. Kendi seslerinin de sarmadığı bir boşluktaymışçasına uzaklıklar kazanarak sürdürüyorlardı, söyleyip çalmalarını. Dinleyenlerin yorgun, sert günlerine okşayan, aşan bir şeyler katılıyordu. Tamburcunun yaşamasındaki direnç, şarkısıyla beliriyor, yüzünde körlüğün umarsız yaygınlığı gittikçe yok oluyordu. Kemancı yeniden ayağa kalktı, başka seslere ustalıkla geçtiler. Birlikte çalışmaları aynı kan akımını taşıyormuşça aşırı uyarlık kazanmıştı. İkinci şarkı, bitenin indirip sardığı etkiyi silmemeliydi. Bunu iki adam çok iyi biliyorlardı. Kentin bitmez sokaklarında, bazı açılıp bir tas bulaşık suyunun serpildiği pencerelerin, kapalı yüzlü yapıların önünde çalarlarken kendilerini koruyacak umursamazlığı sürdürmek zorundaydılar. Barınaklarından çıkan, küçümsemeye yatkın etlerle örülü yüzlere, içlerine dönük bir direnmeyle karşı koyuyorlardı. Yumuşak görünen üstünlük dolu susmalarıyla şarkıların kendilerine yakışanını seçmek, en olağan, onur verici haklarıydı. Ve yıllardır sokaklarda gezerken bundan vazgeçmemişlerdi.

"Yollar uzun gelemedim" şarkısına geçtiklerinde bir karga sürüsü bağrışarak akasyanın üstüne kondu.

Sert, köşeli bağrışmalarını, dalların arasında bölünüp konmaları bitene dek sürdürdüler.

Yeni şarkı da öteki gibiydi. Dinleyenlerin gündelik didinmelerinin cansızlaştırdığı anılarını geri getiriyordu.

Küçük kız iskemleden inip, çevresini unuttuğunu gösteren rahat bir yürümeyle tamburcunun önüne gitti. Seslere yaklaşmak yanaklarının kızarmasını artırmıştı. Adamların şaşılacak bir hızla devinen ellerini, bu ellerdeki telleri seçme hünerlerini değerlendiremeyecek yaştaydı. Seslerin uyumunu sağlayan vurmaları yepyeni bir oyunun içine girme tadıyla izliyordu. Şarkı ve çalgı sesleri bir süre sonra durdu.

Çevrede ilk anda öteki sesleri aşan ayrı bir sessizlik kaldı. Dinleyenler kendilerini toparlayınca isteklendirme dolu sözlerle iki adama yaklaştılar. İçlerindeki işçilerden biri elini cebine soktu. Kemancı, dostça, eşit anlamlı bir bakışla, sanki çalgıyla, şarkıyla para toplamamışça elini uzattı, iter gibi.

— Yok olmaz, dedi. Biz para almayız. Buranın yabancısı değiliz.

Tamburcu, başı gene eğik, düzgün sıraladığı sözcüklerle,

— Değiliz ya, dedi... Hepimiz buralı sayılırız. Bütün gün yukarların tozlu sokaklarında gezip dönünce, akasyanın gölgesinde oturmak bize yetiyor. Para almayız.

Oradakiler, ne yapıldığını görmeyen kör adamın nasıl da hemen her şeyi anlayıverdiğine şaştılar.

— Hem biz –kemancıyla tamburcu birlikte şarkıyı sürdürür gibiydiler konuşurken– küçük kız için çaldık.

Önlerinde duran Redife irkildi, çevresine baktı.

Anlayamamanın getirdiği şaşma almıştı davranışlarını.

Babası kalkmış yanına doğru geliyordu.

Demek kendisi için çalmışlardı. Bunu tam kavramaya çalıştı Redife.

Yedi yıllık yaşamının ona öğretebildiği her şeyi zorladı kafasında.

Şaşkınlığı sevince, coşkuya döndü.

Gittikçe yaklaşan babasına bağırdı:

— Benim için çalmışlar baba! dedi. Kulaklarımla duydum. Kardeşim doğmuştur, getirelim. Onun için de çalarlar çalgılarını söylerler şarkılarını. İşte söylediler, sor istersen.

Babası tam yanında durdu. Yukardan, kızının taranmamış saçlarına doğru baktı.

İsmail Usta işine yeniden başlamıştı.

Sokağın ucunda genç bir adam, hafif öne bükülen yürüyüşüyle İsmail Usta'nın dükkânına doğru yönelmişti. İşçi tulumunun üstüne çizgili bir ceket geçirmişti. Büyük geniş elleri, iki yanında yürümenin belli belirsiz salıntısına uymadan dümdüz duruyordu.

Baba-kız, karışık tezgâhın oraya geldiklerinde işçi, küçük kızın babasının kalktığı yere oturmuştu. Yakından bakılınca çok genç olduğu anlaşılıyordu.

— Biz kaçalım diyoruz.

— Öyle mi Temir Efendi?

Kargalar akasyanın üstünden birden uçtular. Sert, uyuşmasız sesleri akşamüstünün yumuşak inişini bozdu.

— Kalaydınız az daha diyeceğim ama, yolcunuz gelmiştir.

Işıkların kaybolması sessizliği çoğaltmıştı. Ötelerden, denizden bir çatana düdüğünü öttürdü.

— Gelmiştir ya, dedi küçük kızın babası.

Deminki iyileştirici unutmalar silinmişti. Bir ara sokağın bakımsız taşlarında bıkkınlık içinde yürüyen kendini gördü yeniden.

Akşam oluyordu.

Gitmeleri gerekti.

Kızına döndü baktı. Çocuk, deminden beri sürüp duran şarkıların, akasya ağacını sularken iyice yanında olmanın, ağacın kabuklu gövdesini yetirebildiğince elleriyle sarmanın getirdiği sevincin giderek basılıp inmesinden ötürü sokağa ilk girdiğindeki durgun anlamına dönmüştü.

Ayağa kalkan İsmail Usta arkadaşıyla kucaklaştı. İki adam birbirlerine iyice yaklaştılar, ayrıldıklarında ardına yeniden saklanmış olan kızını öne itti adam.

— Öp amcanın elini, dedi. Tutturma haydi. Gideceğiz, haydi öp.

İlk geldiğindeki direnmesi hafiflemişti çocuğun.

İsteksiz bir iki adım attı öne doğru. Durdu.

Gene de İsmail Usta'nın elini öpmedi.

— Çocuktur, dedi İsmail Usta, bağışlayan, koruyan gülmesiyle. Çocuktur, varsın gitsin. Şeker bayramında gelir kızımız elimizi öpmeye, biz de büyüklüğümüzü yaparız. Yeniyi de getirirsiniz.

— Önümüz yaz, dedi kızın babası. İyi ki oğlan yazın doğuyor. Bir de kışın onmaz soğuğundan onu nasıl korurduk. Elbette doğmadı, bizler benzeri, aynı şeyleri görmeye ha bre İsmail Usta?

İşçi de konuşmaya katılmışça ilgiyle dinliyordu.

— Anladığıma göre beyamcanın yeni bir çocuğu olacak, dedi birden işçi. Gözün aydın. Oğlan olur diyorsan biraz palazlansın

getirirsin bizim yanımıza, Havuzlar'a, ona zanaat öğretiriz. İşçi olmayı öğrenir. Altın bileziği olur elinde.

Kızın babası, yeni doğacak çocuğunun karşı konmaz gerçekliğini ilk kez anlamış gibi sıkılgan ama umutlu, işçiye baktı. Açık bir sesle,

— Varol, dedi. Eksik olma.

Hemen sırtını döndü. Eğildi. Tahta dolabının ip kolluklarını geçirdi omuzlarına. İşçi yardım etme isteğini engelleyemedi. Alttan tuttu dolabı. Oysa adamın iri yapısına şimdi ilişikmiş gibi duran tahta dolabın ağırlığı hiç yokmuşçaydı. Çocuğunun elini tuttu.

— Haydi arkadaşlar, allahaısmarladık, dedi.

Küçük kızla, sabah geldikleri yöne doğru yürümeye başladılar.

Kahveden kör tamburcuyla kemancı gitmişlerdi.

Körlerin yoklayarak atılan adımlarına alışmış kemancı da aynı sessizlikle yürüyordu anlaşılan. Kimse duymamıştı gidişlerini.

Küçük kız durmadan ardına, çalgıcıların boş duran masasına bakıyordu. Her adım atışlarında masanın üstündeki boş kahve fincanları görünmez oluyordu.

Sokağın ucuna geldiklerinde kız birden babasının elinden kurtulup geriye hızla koşmaya başladı.

Adam ilk şaşkınlıktan kurtulana dek toparlanıp tutamadı çocuğu.

Koşarken ayak parmaklarını sıkıca basamadığından, küçük kızın takunyaları tıkırtılarla dolduruyordu sokağı.

Hızla hiçbir yana bakmadan İsmail Usta'nın yanına vardı. Elini aldı adamın, hemen öptü.

İsmail Usta kızı kucakladı, havaya kaldırdı. Bir iki kez yukarıya doğru atıp yeniden tuttu.

Kız aydınlık çocuk kahkahalarıyla gülüyordu.

Küçüklüğünden umulmayacak güçte gülme dolu çığlıklarla çırpınıyor, İsmail Usta'nın açılmış ellerine havadan doğru düşen cılız gövdesinden mutluluk taşıyordu.

Kasım 1971

Gül Mevsimidir

İzmir'de doğmuşum. Padişahlık zamanının soylusuyuz bizler. Babam sonraları zadegânlığını belirten adının ekinden vazgeçti. Cumhuriyet, adlara eşitlik getirince, ailemize Dürrüoğulları dendi. Böylesi, sade nüfus kâğıdımızda geçen bir şeydir tabii. Gene de bilenler, duyanlar için biz Dürrüzadeler'izdir. Bu değişmedi ve değişmez.

Evet ucu bucağı görünmez topraklarımızın bir bölümü satıldı. Ticarete atılıp mağazalar açan babam için, bakkallığa razı oldu diyerek gülenler çıkmadı değil o zamanlar.

"Kıskandılardı" derdi rahmetli annem Perran Hanımefendi. "Cumhuriyet kurulur kurulmaz yetenekleriyle yeni işlere yönelip körüklü pantolonuyla, halis glase çizmeleriyle gezerek, soylu atlarının üstünde çiftliklerimizi denetleyen adam olarak kalmadı diye kıskandılardı babanı kızım."

Babam, benim anabileceğim yıllarda, İzmir'de bir, İstanbul'da iki mağaza açmıştı. Avrupa'yla iş görecek derekelere gelmişti. Yeni bir devletin yeni âdetlere, yeni mallara ihtiyacı vardı. Babam bunu anlamayacak adam mıydı? Atıldı ve başardıydı da...

İzmir'deki mağazasına birgün uğramıştık annemle. Arabadan haber salmıştık içeri. Gelsinler, demiş, inip yürüyüverdik.

Şapka artık iyicene yaygındı. Seçkin hanımefendiler İstanbul'da Marsel'den, Çiçek Pazarı'ndaki Madam Nina'dan getirtiyorlardı şapkalarını. Bana kloş biçilmiş, brik rengi bir fötrü uygun bulmuştu annem. Henüz genç kızdım ve Sermet Vasıf Bey'le söz kesmişlerdi o gün, yüreğim kan ağlayarak. Çünkü sevdiğim ölmüştü cephede. Yoksa, caymak, gönül bağımdan kopmak benim yönümden olmamıştı. Rüştü Şahin yaşasaydı kesinlikle olamazdı da. Sığınağımı, ilk sevdamı savaş almıştı elimden.

Alışık olmadığımız tatlı bir tavırla karşılamıştı babam bizi. Gerçi sert denemezdi davranışlarına ama konakta ben ve sanırım annem, derdimizi, acımızı ona açmaya yeltenmezdik. Öylesine önceden bilerek hazırlanmış bir uzaklığı vardı bize. Belki de bu daima dik durmamızı pekiştiriyordu. Annem Perran Hanımefendi adına konuşmamalıyım, çünkü onlar karı kocaydılar. Ve ben yıllar yılı kocanın ne demek olduğunu öğrenmiş, denemiş biriyim. Evet, acıları yüklenmek, kimsenin acısına katılmamakla elde edilen erdemlerdendir.

Tavanları çok yüksek, kuytuluk içinde olan bir yerdi mağaza.

Emrimizde çalışanlar şaşılacak sessizlikleriyle döneniyorlardı çevremizde. Hiçbirini o gün dışarı çıktıktan hemen sonra bile hatırlayamadım. Öylesine birbirlerinin eşi adamlardı, solgun, kaygan.

Uçta babamın çalıştığı ayrı bölüm vardı. Ceviz ağacından masasının ardında büyük bir kasa duruyordu. Üstüne iki aslan kakılmıştı. El ele tutuşmuştu aslanlar. Gümüşü andırır bir madendendiler. Yüzleri adam yüzüne benziyordu.

Maroken koltukların yanına ince sehpalar konmuştu. Üstlerinde kristal küllükler vardı.

Babam masasındaki yerine oturmuştu. O zamanlar kaç yaşlarındaydı? Kırkını geçmişti sanırım. Anadolu savaşı biteli beş altı yıl olmuştu. Orta boylu, tıknaz bir adamdı. Bakışları etkili, görünümü ağırbaşlıydı. Biraz genizden gelen sesini pek ender yükseltirdi. Borsalino şapkalar almıştı annem ona da, şapka devrimi olunca. Ama bunları çoğunlukla elinde tutar, giymezdi. Portmantoda asılı bıraktıklarına elimi değdiğimde, canlı, sıcak bir hayvanı okşuyor duygusuna kapılırdım. Gizli gizli dokunurdum şapkalarına babamın.

Şimdi bile söylerim, giyim çok önemlidir insanlarda. Ailesini, üstelik gördüğü tahsili terbiyeyi belli eder. Vazgeçilmez bir özen ve dikkat ister. Rüştü Şahin'in ölüm haberini aldığımda, kara margizet elbiselerimi giymiştim. Dadım Edadil tek sırdaşımdı.

"Müslümanlarda yas rengi yoktur" demişti. "Belki allı güllüsü fazla kaçar ama.."

Cahil ve bunaktı, gideceği yeri olmadığından bir kıyısına ilişmişti konağın dadım. Abuk sabuk konuşmalarıyla, beklenmedik köşelerden çıkıvermesiyle tedirgin ederdi bizi. Gerçi bunaktı ama bazı sözleri hiç de yarı deli sayılan birine yaraşır saçmalıkta değildi.

"Senin annen, Perran Hanımefendi kanlı yaşlar döktüydü, İzmir'e gelin yollanacağı zaman. Gönlüm yok mu benim, diyordu her gördüğüne. Çeyizleri yerleştirilirken bahçe pencerelerinin önünde sabahtan yatsıya dimdik camlara yapışıp duruyordu. Eee, bir de geldik ki buraya ne görelim, sultanlara vergi kurulu düzen... Bir de erkek, yeni taydan aşmış aygır gibi soluyor. Henüz otuz sularında, eller aslan pençesi kavrayışında. İlk gece sabah ettirdiydi babana. Sen bana, Edadil'e sor her bir şeyi. He demedi annen. Ama haftasına bırakmadıydı baban da işi. Tamamladıydı. Yatıştı Perran Hanımefendi de. Kurgusu budur işte evliliğin. Yeter ki dengi dengini bulsun kişi. Gerisi zamanın elindedir."

Neyimi yakınsam sevda üzerine dedikleri bunlardı. Arada rastladıklarına düşüncelerinden taşan kopuk sözler söylerdi:

"Kurudun kaldın, unutma Edadil. Sen ölmeden azalıp azalıp unufak olacaksın... Çitlenbik ağacına tünemiş baykuşun gagasını kaynatmalı... bahçeye varıp..." Gerçekten zayıflıktan sekiz dokuz yaşlarında çocuk görünümünü almıştı gövdesi. Giyimleri tahtaya dolanmış gibiydi. Ayaklarında sürüdüğü terlikler salt kemikler takılıymışça her adımında iki yana savrulurdu. Gıdısı, damar damar şişmiş çenesinin altında düğümlediği örtüsünü aşacakmış gibi iterdi.

"Paralan sarnıca gömdüler" diye bağınrdı bazı geceler karanlıkta. "Zeynep Hanım'ın konağının sarnıcına. Ya da İbrahim Ağa Mahallesi'ndeki Gâvur İmam'ın sarnıcına."

Çekinir, korkardım Edadil kalfadan. Çocukluk işte... Zavallı, eli erişmez bir ihtiyarcıktı oysa.

Annemin çocukluğunda gelmişti onların Divanyolu'ndaki konağına. Bilmem işte, babam şapkasını elinde taşır, kafasına koymazdı. Bademi bıyıklı, biraz da taşralı tavırlıydı. İzmir'in yerlilerindenmiş. Biz Anadolu savaşından epey sonra İstanbul'a yerleştik. Annem Divanyolu'ndan İzmir'e gelin gelmiş. Konak-

larını anlatırdı bana ara sıra. Semtlerinde bakkal, kasap bile yokmuş. Öylesine soylu, öylesine sessiz bir yermiş. Çimentonun dört kol gezmediği o dönemde, konakların mücevher kutusu gibi işlenmiş, hayranlıkla seyredilir pahalılığı, içinde yaşayanların değerine eşmiş. Annem rahmetli Perran Hanımefendi, "Yavrum Mesaadet," derdi, "dikkat et. Paşaların, beyzadelerin oturduğu yerlerde, konakların denize sırtı dönüktür, ön yüzleri poyraza açıktır. Çünkü lodos rahatsız edicidir ve poyrazın soğuğundan korkmak ancak kenar yerlerde yaşayanlar için caizdir."

Beni çok iyi yetiştirdiler, haklarını hiç inkâr etmem. Annem rahmetli Perran Hanımefendi, kupa arabalarının kolanları gümüşten olan bir ailenin kızına yaraşır güzellikteymiş. İzmir'deki ilk yıllarında şaşkınlığa düşürmüş görenleri. İri menekşe rengi gözler (benim de aynı renkti gözlerim, şimdi eridi, ihtiyarlıktan sütmavisine çalıyor), ibrişim yığını misali safran sarısı saçlar... (Benim de saçlarım aynı renkti. Şimdi top top aklaştılar.) Geçen yıla kadar boya yapıyordum. Bu yıl vazgeçtim. Hastalığıma, üzüntülerime inanmıyorlar evdekiler. Onları inandırabilmek, saçlarımı boyarsam daha güçleşecek. Kolejdeki torunum Gülbin ikide bir sırıtarak, "Nineciğim, ama siz de süsünüzden hiç eksik kalmazsınız, hem de hastayım dersiniz" diyordu.

Anası kan öğretiyor, bilmiyor muyum? Evet evet onun öğretmeleri! Oğlumun kanına pis kan katıldı gelinimin yolundan. Biz büyük bir aileyiz. Dürrüoğulları denen uydurma, yakıştırma ad sade nüfus kâğıdında geçen bir şeydir. Geçen yıldan beri saçlarımı boyamıyorum. Uçlarına doğru, eski renginin aynısından üç dört parça samur sarısı kaldı. Yetmiş yıldır yaşıyorum. Yok ama yetmişimi çoktan aştım sözgelimi, yetmiş yuvarlak hesaptır. Saçımdaki son renkler de yitip gittiğinde öleceğim sanırım.

Öylesine uzun yaşadım ki, yaşamak bir oyunmuş gibi oldu şimdi. Yaşamım, bir tarih değerindedir bence.

Düşünürken acele edip atlıyorum ordan oraya. Oysa vaktim çok. Daha kahvaltımı getirmediler.

İzmir'deki mağazamızla başlayacaktım pazar günüme.

Nerde kaldım, evet, koca boşlukta, alabildiğine yüksek tavanlı mağazamızın serinliği, tütünün gevşek, dingin tatlı kokusuna bürülüydü. Tütünü hep sevmişimdir. Bana yaklaşmış erkeklerin kolonyayla karışık tütün kokularını her birinde ayrı ayrı anarım.

Bir Rüştü Şahin sigara içmezdi. Çok gençti, yirmi yaşlarında, bense on altılarımdaydım.

Üzüntü, çarpıntı dolu o günümde babam bize birer madammışız gibi davranıyordu, mağazasında. Yani inceliklerin, asri yaşamanın bilincine, değerine varmış iki Avrupalı bayana gösterilecek ikramı, özeni gösteriyordu.

Kâtibi Satvet Hilmi Efendi yazıhanenin kıyısında duruyordu. Kolalı yakasının saramadığı ince boynu, kemikli yüzü hiç hoşuma gitmemişti. Evet, erkeklerin biraz açık bırakılmış dolgun gerdanıma ve aşırı ak ellerime nasıl baktığını, kendimi bilir bilmez öğrenmiştim.

Yazıhane, kapısıyla, tavanıyla apayrı duruyordu mağazanın içinde. Tavanı ceviz ağacından işlemeliydi. Tam orta yerindeki boşluğa yağlıboyayla kanatlı iki kadın melek resmi çizilmişti. Belden üstleri çıplaktı. Erkek gibi geniş omuzluydular. Soluk maviye boyalı bulutların arasında uçuyorlardı. Ayıp bir resimdi bana kalırsa. Memeleri yayvandı, hiç uçları yoktu. Ağızlarında üfledikleri borular vardı. Sakalları ardına doğru uçan, önü bir bez parçasıyla kapalı erkek melek, kadınlara doğru elini uzatmıştı. Bir elinde çatallı demir asa tutuyordu. Ayanbeyan kadınların kalçalarına bakıyordu. Babamın kâtibi de, benim gerdanıma.

Ah ne güzeldim ben, ah ne dayanılmazdım! Geçtiğim yerlerde ışıldardım. Ev içi süslerimi yapıp saatlerce kesme kristal aynaların önünde dolaşırdım. Görüntümden içim kamaşırdı. Cumbalara çıkıp kendimi herkeslere gösterme isteğime zorlukla engel olurdum. Ellerim bebekliğimdeki yumuşaklığını hiç yitirmemişti. Çünkü iş diye bir piyano dersi, bir de Matmazel Anais'ten Fransızca dersi alırdım. Kalemleri bile şöyle ucundan

hafifçe tutardım yazıları yazarken. Belimi dik tutmayı, yürürken ayak uçlarıma önce basmayı da Matmazel Anais öğretmişti. Pembe avuç içlerimin yumuşaklığını dizlerime basınır denerdim nasıl duyumsanır diye. Duyduğum gömülmeye kendim bile şaşardım.

"Bir gül koncasısm sen Mesaadet" demişti Rüştü Şahin bana. "Ama ah o senin ailen!"

Nesi vardı da onların beğenmezdi, anlamıyorum? Budala, gitti Anadolu savaşına, öldü.

Savaş kazanıldığında İzmir'e giren zafer alayının rap rap diye geçişinde o yoktu. Alayın arkasında yürüyen neferler, dolaklarla sarılı bacaklarını sürercesine ağır adımlar atıyorlardı. Tozun içinde ilk saftakiler ve ata binmiş kumandanlarından öte kimse seçilmiyordu. Sıcaktı, ince Akdeniz rüzgârı palmiyeleri yalayıp geçiyordu. Yanmış yakılmış İzmir'in içine zafer alayları yürüyordu, yorgun ve aydınlık. Karanlıklarda bırakılmıştı sanki Rüştü Şahin. Duru esmer yüzündeki, düzgün erkek burnundaki beni çeken her şey, ilk sevdam, on altı yaşımın deliliklerle dolu, bitmez tükenmez sevdası karanlıklarda kalmıştı. Niçin dövüşmüştü gidip? Bizim ailede o gün bile askere gitmiş kimse yoktu. Bedel verilirdi erkeklerimiz için. Onlar değerliydiler, bilgiliydiler, kolay yetişmiyorlardı, kolay harcanamazlardı. İşleri vardı erkeklerimizin. Anca okumuş yazmış insanların yapabileceği işler.

Askerlerimiz geçerken bütün İzmir pencerelerden sarkmış, ağlıyor, hıçkırıyordu. Sıcağın daha yoğunlaştırdığı toz, her yanı sarmıştı. Bazı şeylerin artık eskisi gibi olamayacağı kuşkusuyla ağlamaya başlamıştım. Beni ilk öpen erkek ölmüştü. Bir sıcak geceydi kollarıyla sardığında. Çift bahçeli konağımızın bürümcük gibi işli demir kameriyesindeydik. Çiçeklerin hepsi açmıştı. Arada gece kuşu ötüyordu. Tütün çiçekleri, şerbetçiotları, şakayıklar, katmerli İngiliz gülleri çevremizi sarmıştı. Gevşek, iç bayıltıcı, şurup gibi, ağır tanelerle damlayan, unutulmaz bir geceydi.

Okuduğum romanlardakine eş, çaresiz, burkucu sevdamın başlangıcındaydım.

Rüştü Şahin'in babası, babamın davavekiliydi.

Karısı İzmir'in yerlilerindendi.

Onlar geldiğinde aynalı salonu değil, yandaki muare koltuklu orta odayı açtırırdı annem Perran Hanımefendi. Önemli ve eşdeğerde konuklara açılırdı aynalı salon. Rüştü Şahin'in annesi uygunsuz derecede gülen bir kadındı. Annem bağışlayıcı, soylu davranışlarıyla dinlerdi onu. Yolcu ederken uzun uzun iç çekerdi ardından. Çift merdivenin başında dururdu Perran Hanımefendi. Daha ötelere vardırmazdı uğurlamasını. Her şeyi uygun ve gerektiği gibi yaptırmasını ve yapmasını bilirdi. Konağın çalışanları, biraz yüksek sesle merdivenlerde, sofalarda konuşacak olsalar, odaların birinden çıkıp bir baştan öte başa yürümesi yeterdi seslerin basılmasına, hemen tıss...

Bahçeye kaçmıştım, evdeki yıllık gelir hesapları konuşulduğundan.

Hasat sonları rahatlardı ortalık. Konuşmalar haftalarca sürerdi.

Kameriyenin gecenin koyuluğu içinde ayışığını almayan kapalılığı beni Rüştü Şahin'in kollarına itmişti. Bitkinleşiyordum sardıkça beni. İçimden bin bir kayma peş peşe sürüyordu. Çiçeklerin tutan havası, ayışığının dışta çizilen aklığı, gizli sevdamızı kökleştiriyor, unutulmaz yapıyordu. Elleriyle lülelerimdeki bağlı saten kurdelayı çözmüştü. Organze bluzumun yakasının açıklığına saçlarım doluşuvermişti. Gece kuşu derinliklerden ötüyordu yapayalnız. Gözlerimden bilmem neden yaşlar taşıvermişti. Dudaklarımı ağzına ilk aldığında, ilk erkekle öpüşmemde (bir daha duymadığım, ne otuz beş yıllık kocamdan, ne de arada engelleyemediğim hayranlıklarından ötürü yaklaşan öbür erkeklerden...) anlatılmaz bir sevinç, parıltı, coşku, arzu dolmuştu yüreğime. Sevda bu idi, anlamıştım.

Rüştü Şahin kalkıp karanlıkta, el yordamıyla bulduğu bir hanımelini avuçlarıma koymuştu. Güzel burnunun erkeğe yaraşır uç eğimini avuçlarımda duymuştum. Diri, güçlü boynunun gerginliğini boynuma sürmüştü. Bağırmak, koşmak, şarkılar söylemek istiyordum o bunları yaptıkça. Ama rahatlıyor, baygınlığa yakın bir koyvermeyle kollarına sığınıyor, ona karışıyordum. Bir daha kimseyle olmadı böyle. Kırk, kırk beş yaşlarındayken

kasıklarıma ağrılarla dolan isteklenmeli yıllarımda bile kimseyle olmadı. Sevdiydi, okşadıydı, öptüydü, konuştuydu... O yıllarda anlamamıştım dediklerini. Şimdi anladım. Söyledikleri yanlış, olmaz şeylerdi biliyorum. Hayaller peşindeydi. O da yaşasaydı, İzmir Marşı'nın çalındığı sokaklardan rap rap giren şanlı orduyla gelseydi ve yaşlansaydı, anlardı ne olmazlara bel bağladığını. Gencecik şehit düştü... Boş yere öldü. Gitmeseydi savaş gene bitecekti. Bir onla mı kazanıldı! Kazanılacak sandıydı. Tek başına ne kazanabilirdi ki ilahi Rüştü Şahin.

Ben Mehmet Ali Bey'in İzmir Marşı'nı çok severim. Bir de İvanoviçi'nin Tuna Dalgaları'nı, bir de bütün çarlistonları. Çarlistonları artık çalmıyorlar, çağı geçti. Tuna Dalgaları'yla torunlarım, Gülbin, Aylin, alay ediyor.

"Sirk müziği o nineciğim, ne değeri olabilir? Siz ki piyanoda uzun çalışmalar yapmışsınız, nasıl beğenebilirsiniz?" diyorlar.

Bir kardeşleri Nedim konuşmaz böyle. O zaten hiç kimseyle konuşmaz. Durmadan kavga eder annesi ve kardeşleriyle. Ara sıra odama gelir. Bir iki şeyi bir yerden alır öteki yana kor. Camın önüne geçip belirsiz bir yerlere bakar, suskun. Arada ağzında gevelediği sözler vardır ya, ipe sapa gelmez şeylerdir. Düşüncelerinden dışa taşmış parçalardır. Anasına:

"Hırpaninin teki oldu bu çocuk" dedim. "Her bir şeyi ütüsüz, nasıl oluyor bu?" diye sordum.

Gülümsedi. Yalnız gülümser, yılan gibidir. Konuşması tıslamaya benzer.

Evet piyanomun üstüne yoktur. Ama piyanoda daha çok Mehveş Hanım'ın parçalarını çaldığımda İzmir belirir gözlerimde.

İzmir'deki, pencereleri ağaçlarla kapanmış konağın, öğle üstlerinde bile insanı kıpır kıpır eden sıcağını unutabilir miyim? Bir pencere açtırırdım esinti girsin diye. Sıcak, dalların arasından süzülürdü. Pencereyi örten ağaçların içinden güneş yer yer erimiş altın sarısı olup dolardı gözlerime. Geceyi düşünürdüm elimi çeneme dayayıp. Piyanomun başında tek elle parçalar geçerdim. Yanağıma şamdanların taban kertikleri soğuk sivri

değerdi. Biri dinler mi acaba diye korktuğum olmuştur. Çünkü yakarılarımı, sevdamı dillendiren notalar arardım. İçimde dönen inanılmaz yenileşmeyi, keskin tutkuyu, piyanonun tuşlarında dindirmeye çabalardım.

Gençlik, ah ne yazık! Bilirdim Rüştü Şahin benim istememle evlenebileceğim bir aileden gelmemektedir. Heyhat, hayat sevdalılara acımıyor! Evet uzun yıllar uğraşmak, didinmek, yaşamak beni ilk gerçek sevgimden uzaklaştırmış, onu unutturmuştu. Geçen yıl saçlarımı boyamaktan vazgeçip hastalığıma, bu hain, bu miras düşkünü aileyi inandırmak zorunda kalınca Rüştü Şahin tay gibi taptaze, soluyarak çıkıverdi, kendimi seyrettiğim aynanın içinden. Tövbe, tövbe estağfurullah dedim, iyi saatte olsunlar, kim bu? Bir iki duayı ezberimden okudum. Unutup ihmal ettiğim dini akidelerimi yeniden yerine getirmeliydim. Oydu. Bana bakıyordu. Ellerimle yüzümü kapayacaktım handiyse. Öylesine canlıydı. "Sevdanın hayal olmaktan kurtarıp, can kattığıdır, odur Mesaadet" dedim. "Yılmayı kendine ve aklına yedirmeyen Mesaadet, aç gözlerini. Bu hayal yıllardır bırakıldığın odada, senin yalnızlığının acısını ruhunda duyan bir hayal. Ve şapkalarımın titizce gözden geçirilme gününde bir kâğıdın yere düşmesiyle dönen bir hayal" dedim. O gene gepgençti. Yaşlanmadan ölmüştü. Eh, genç görünecekti! Başka çaremiz yoktu, karşılıklı.

Ben yetmişimi bitireli bir yıl olmuştu. Ellerimin üstü mor damarlarla kaplıydı. Gözlerimin akıyla rengi, karışıp gitmişti. Boynum hemen iki omuzlarımın arasında gömük başlıyor ve bitiyordu. Çenemin eski kesin çizgisi yoktu. Gençliğimin boynumla ilintili görüntüsünü unutalı yıllar vardı. Kökten değişmiştim. Eskiyi andıran belki bir iki tavrım kalmıştı. Onlar da anca koltukta otururken yapabileceğim şeylerdi. Yürüme alışkanlığım ilk gençliğimden beri yoktur. Şimdi de öylesine yaşlandım ki kemiklerim döndü eğrildi. Üstünde etlerimi dik tutamayacak hale geldiler. Gövdem genişledi. Üst üste katlanıp yağlanıyorum durmadan. Engel olunamıyor. Doktoruma danıştım, olunamıyor. Fotoğraflarım tanıktır eski eşsiz güzelliğime, alımıma. Gene de kan sayımımı yaptırıyorum doktorumuza. Verdiği reçeteleri eksiksiz aldırıyorum. Bizim ailenin doktorsuz olduğu görülme-

miştir. Ailemizin kadınları asri bir bayana yaraşır biçimde doktora danışmayı, dediklerini yapmayı bilirler. Sonradan görmeler gibi bunun da ikide bir sözü edilmez başkalarının yanında.

Aynadaki görüntüsüne ilk kez şaşarak bakıyordum Mesaadet'e yıllardır alışmıştım, görmüyordum ihtiyarlamasındaki acıklılığı. İnsan her şeye alışıyor. Gerçi yetmiş yıllık yaşamımda yoksulluk, beden eziyeti çekmedim ama, bu, kişiyi daha ince, daha duygulu yapıyor. Hele gördüğüm köklü terbiyenin getirdiği zorunlulukları eklersek, yaşamımın güçlüklerle dolu geçtiğine kimse inanmamazlık edemez. Elimdeki baklava pırlanta yüzüğümün çakan parıltısında Rüştü Şahin daha yakışıklı, daha canlı bakıyordu aynadan bana. Üst üste değerli eşyalarla dolu odamın içine sıkışıp kalmış, bir vakitlerin Maçka güzeli diye nam salan Mesaadet Hanımefendisi'ne bakıyordu. Aynamdan İzmir'deki konak da çıkıyordu onunla birlikte odama doğru.

Öğle uykusuna dalmış konağın sessizliği içindeydim. Akşamları pencereleri açtırıp tek elle tuşlarda sesler arayarak sevdiğini bekleyen hokka ağızlı kıza bakıyordum. Şimdi ağzımı da yitirdim. En iyi dişçilerden diş yapılan ağzımın göçmesine niye engel olamadık bilmem? Hiçbir şeylere değip yıpranmamış ellerimin dıştan görülebilen çirkinleşmesine neden engel olamadık? Ve memelerimin billur pırıltısının yitmesine, erkeklerin ellerinde canlanan tepelerinin sönmesine neden engel olamadık; bunca para, ün ve şandan sonra? Ah, bilemiyorum! O güzellik yıkılmamalıydı. Tuttum da yıllar yılı yıpratmamak için ipeklere, kürklere boğdum. Yediğim içtiğim şeylerin seçkinliği tabaklarda bile göz alıyordu. Bütün çabam kanımın, güzelliğimin güçlenmesi içindi. Etlerin en iyisi seçildi alındı, meyveler olgunluğun gevşeme çizgisini aşmadan toplandı benim için. Dişlerimin arasında hepsini öğüttüm doymazlıkla...

Kameriyede, Akdeniz'e vergi taşkınlık dolu gecede ağzıyla kavradığı dudaklarım niçin bir daha kimsede, hiçbir erkekte dirilmedi, kabarmadı? Avuçlarıma bıraktığı hanımeli sevişip koklaşmamızın sonunda eriyip ezilmişti. Çiçeğin özsuyu parmaklarımda nemli duruyordu. Daha İzmir'e Yunanlılar girmemişti. Savaş kargaşasına düşüp babamla annem odalara kapana-

rak bitmez konuşmalara dalmamıştı. Babam üzüm bağlarından, incir bahçelerinden aşarak çıktığı verimli ovalar boyunca süren topraklarındaki gezilerini yapmaya gidiyordu.

15 Mayıs'ı İzmir'e Yunanlılar girdiğinde. Bu olaydan iki üç yıl önce topraklarımızdan çoğunu elden çıkarmıştık. Altına döndürülecek ne varsa satılmıştı. Altın değerinin en değişmez olduğunu öğrendiğimde Rüştü Şahin'le öpüşeli bir yılı geçmişti. Savaşa katılmayabilirdi. Bir onun gitmesiyle zafer kazanılmazdı. Bunu ona anlatamadım. Beni sevdiğini, delice tutkun olduğunu bilmez değildim. İçinin kavrulduğunu biliyordum. Gepgenç, ilikleri dolu bedeni bana atılıyordu durmadan. Bir erkeğin varabileceği doruğa ulaşıyordu sevgimde. Niçin diretmişti, giderim, diye? Biliyorum şimdi tek sahici insan oydu, ki bunca yıl sonra pazar düşüncelerimde bir o var. Her cumartesi gecesi odamda incili, tafta yorganımı açıp masif ceviz karyolama girdiğimde, yarın pazar, gençliğimin günlerine, yitik sevdama dönüş saatleridir, diyemezdim. Ben ki artık ihtiyar bir kadınım, kadınlığımın özsuyu damarlarımdan akmıyor nicedir: Kanım ağır ağır pıhtılaşıyor, duyuyorum. Bacaklarımda onca özene, onca bakıma karşın kılcal damarlar birbirine dolanıp düğümleniyorlar. Bitmenin, tükenmenin belirtileriyle dolu her yanım. Gene de o hain pazarlarına can katan Rüştü Şahin niçin beni dinlemedi? Yaşasaydı bana hak verirdi. Dediği gibi olmadı ki hiçbir şey, yanıldı. Üstelik yanılmasını göremedi. İnançlı öldü. Yani, aldanarak. Öfke içimi kavuruyor. Mutsuz etti beni. Hakkı yoktu buna.

Ondan ne umacağımı bilmeden gene de onu sevmiştim.

Son buluşma gecemizdi Yunanlılar gelip İzmir'i aldığında. Ailecek İstanbul'a gidememiştik önceden davranıp. Öylesine ona tutkundum ki, düşmanların girmelerinden, İzmir'i almalarından bende ve konaktakilerin gündelik yaşamalarında bir değişme olmamıştı. Salt annemle babamda yatıştırılmış bir korku duygusu sezmiştim. Gene de korkuları can pahasına bir şey değildi. Anlaşılıyordu dışardan bakınca İzmir'de Yunan ordusuna karşı çıkanlar, ayaktakımından olay yaratanlar olmuştu. Hemen bastırılmıştı bunlar da valilikçe.

Babam, "Harekâtımızı akıllıca, iki yanı da kuşkulandırmayacak gibi ayarladık" diyordu annem Perran Hanımefendi'ye, "mallara el koyarlarsa zaten pek bir şey bulamayacaklar. Ama sanmam. Eşrafla iyi geçinmek isteyeceklerdir."

Babamın bu sözlerini Rüştü Şahin'in babası ellerini ovuşturarak dinliyor, annemin aşağılayan bakışlarını görmezlikten gelerek, istenmediği halde söze katılıyordu:

"Nasıl uygun buldunuzsa öyle yaptık, beyefendiciğim" diyordu. "Zaferi bizimkiler elde edeceklerdir. O günleri de sağlama almalıyız, haklısınız."

Babam davavekiline bakmadan, yüzü şamdanlara çevrik, "Bizimkileri de bilemiyoruz. Türlü söylentiler çalınıyor kulağımıza, kıyıcıdırlar, Bolşeviktirler deniyor. Tedbiri elden bırakmamalıyız sonuna kadar" diyordu.

Hiç Rüştü Şahin'e benzemez bir adamdı babası. Ezik, biraz sinsi, hep yere bakan, arada elleriyle yüzünü sıvazlayan. Bunu babama işleriyle ilgili bilgileri verirken sık sık yapardı.

Karanlık, Kadifekale'yi görünmez yaptığında inmiştim bahçeye.

Aysız bir geceydi.

Limandan Rumca şarkılar geliyordu. Bağırma, şamata sabahın ilk ışıkları belirene kadar sürdü. Arada silahlar atılıyordu. Savaşa nispet, o yıl ağaçlar, çiçeklerle deliler gibi donanmıştı. Edadil kalfa bunaklığına bir de sakarlık katmış şuraya buraya çarpa çarpa dolanıyordu. Kan kırmızı topaklar halinde açmış sardunyalara bakıp, "Genç kanı aldı bu çiçekler. Alıp açtılar. Yiğitlerin yürek kanları suladı bu ağaçları, çiçekleri donattı" diyordu.

Tam deliliğe dalmıştı artık, biliyordum.

Oysa bizim konakta değil savaşmak, elini kanatan yoktu. Kameriyede bir süre öyle oturmuştum. Gece, kalın bir duvar koyuluğundaydı. Çimenler alçak seslerle doluydu. Oturdukça türlü canlıların yanımda bana sürünürcesine yaşadıklarını sanmaya başlamıştım. Konağın cadde yönünden birkaç fayton geçmişti art arda. Sessizlik, büyük gürültülerden sıyrılıp gene o yerlerden gelen hışırtılara bürününce ilk gençliğimin geçtiğini, çocukluğumun ağır ağır uzaklaştığını anlamıştım.

Rüştü Şahin o sıra karanlığın yumuşaklığını bölmeden yanıma gelmişti. Birden sıkı sıkıya sarıldım ona. Gözyaşlarım kirpiklerimin ucundaydı. Titriyordum. Çocukluğumdan ilk tutkunluğuma kadar her istediğim olmuştu. Beni sarandan, öpenden ayrılmak, dokunulup zedelenmemiş bir genç kızın yaşayabileceği sağlık dolu sevdamı, her şeyime denk düşen sevdiğimi kaybederim korkusuyla titriyordum. Aynen şöyle konuşmuştuk:

— Gitmeyin Rüştü Şahin, n'olur gitmeyin! Hem bir sizle savaş kazanılmaz. Gönlümü yaralıyorsunuz. Ya yitirirsem sizi? Sarınım anlatamıyorum bağlılığımı. Geceleri konakta ses soluk kesilince süzülüyorum yatağımdan. Gözlerimin olanca gücüyle karanlıkları aşma çabasıyla Kadifekale'ye bakıyorum. Orada bir yerlerde olduğunuzu bilmek yetiyor bana. Giderseniz hangi yöne bakarak size yakın duyabileceğim kendimi? Havalara saçılan kol, bacak parçaları savaş alanlarını sarmış. Şarapneller bahar topraklarını deliyormuş. Gitmeyin n'olur! Beni seviyorsanız kalın.

Güldüğünü anlamıştım.

Sesine geçmişti gülmesi konuşurken.

Daha çok sarılmıştım. Göğüslerim eziliyordu ona bastırmaktan. Yüreğinin vurduğu yeri dinliyordum, canlı atan yüreğinin.

İçim acıdan kavruluyordu. Daha on yedi sularındaydım.

— Gitmeliyim Mesaadet, sevdiğim, gitmeliyim. Babamın, annemin ezilmişliğine, yoksulluğuna, ikiyüzlülüklerine karşı koymak için, seni savaşın sonunda elinden tutup götürmek için gitmeliyim. Sen çocuksun. Üstelik zengin kızısın. Bu daha da çok çocuk olmaktır. Anadolu baştan aşağı savaşıyor. Bizim gibiler katılıp da dövüşmezse neyi hak edebilirler? Yepyeni, yoksulların arka kapılardan savulmayacağı bir yurt kuracağız. Katılmak gerek. Uğrunda savaşılmayan kazanılmaz.

— Sen gitmesen de olur, demiştim, yeniden "Sen" diyordum ona. Gene de dövüşenler olacaktır. Acılarımı kimselere açamadan cılız omuzlarımda nasıl taşıyacağım? Koltukların kadifeleri yattı, lekelendi gözyaşlarımdan.

— Hak etmeliyim, demişti inatla. Babamın, annemin yaltaklanmalarını, annenin, babanın ikiyüzlülüklerini sana anlatmaya, ortaya dökmeye ondan sonra gücüm yetecektir. İzmir dağlarında vuruşanların canlarını koydukları savaşın içinde benim de payım olmalı.

— Seni çok seviyorum Rüştü Şahin.

Bunu dediğimde yüreğim yırtıldı sanmıştım; yırtılıp kanlarım içimde her bir yanıma sıvanmıştı sanki. Gitme diye üst üste diretiyordum. Her söyleyişimde ağlayışım acılaşıyordu.

— Mesaadet, demişti, böylece kaçsan evlensek, zengin kızı yoksula kaçtı olur. Eğer savaştan sonra asıl hak sahipleri yerine gelirse, sevdiği adamla evlendi, doğruyu yaptı diyeceklerdir. İlk söz gerçi önemli değil ama, ikincisi çok önemli. Bunu dedirtmeliyiz. Anca sevilenle yaşanılacağını da öğreteceğiz bilmeyenlere, birçok yapacaklarımızla birlikte. İzmir'in dört bir yöresinde dağ ateşleri yanıyor. Orta Anadolu'da kadınların, çocuklarının ölümüne ağlamaya vakitleri yok. Sen bir beni tutturmuşsun. Canının çektiğine, her şeyin hemen olmasına alışmışsın. Bekleyeceksin, herkesle birlikte mutlu olacağız.

"Kokusuz çiçeklere benziyorsun" demişti kocam bana, kokusuz ve gözalıcı.

Bacaklarımın arasında otuz beş yıl ağırlığını taşıdığım, her kilo alışını sevişirken izlediğim adamın bu sözleri ilkten beni üzmüştü. Şapkacımda kanotiyen bir İtalyan hasır yazlık şapkayı denerken, "Matmazel Nina, bu yıllarda bende bir yaşlanma, eskime görüyor musunuz?" demiştim.

Her yanı koca kauçuk saksılarıyla çevrili, duvarları sahici Hollanda goblenleriyle süslenmiş salonda, üçlü aynanın içinden birbirimize bakmıştık:

"Siz mi, Madam Mesaadet?" demişti. "Siz ki, ilk oğlunuzun doğumundan bu yana aynı jartiyer ölçüsünü kullanmaktasınız. Hayır, janti ve çekicisiniz. Nerden çıktı bu? Yoksa yeni bir aşk acısı mı?"

Kocamla sırt sırta yaşadık diyebilirim özetle.

Öleli on beş yıl oldu.

Hiçbir anımı onunla dolduramıyorum. Oysa öylesine boş vaktim var ki... Pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi... Düşüncelerimin arasına, birinden ötekine geçerken, ek olarak giriyor. Atlamak olmuyor tabii... Her şey durulduğunda, ölümünden sonra, karyolada yatarken ona değmemek için uçta uyuma alışkanlığımdan öte bir şey bana onu hatırlatmıyor. Şimdi ortasında uykuya dalsam da, sabahları kıyısına ilişik uyanırım

yatağımın. Ardımda ölen kocamın iriliğini kapsayan genişlik durur öylece. Otuz beş yıl aynı yatakta iki insan, dile kolay.

Uyuma alışkanlığından öte hiçbir şey bana onu hatırlatmıyor artık.

Kocan yok Mesaadet, diyorum. Öldü. Seni elli beşlerinde dul bırakıp öldü. Daha önce hani, "Kokusuz çiçeklere benziyorsun" dediğinde öleydi ya!

Acımasızlığı bana, oğlum, gelinim, torunlarım, annem, babam öğretti. Tam istedikleri gibi oldum. Ölçülü, her şeyini içinde saklayan. Buna alıştırılan duygular zamanla çekilmeye, tartıya vurulmaya başlıyor. Ve gerçek kibarlık budur. Beni kemiren şeylerin içinde kocamın kapatmalarının üzüntüsü hiç olmadı. Metresleri demiyorum. Tuttukları, kenar mahalle dilberleriydi. Metres diye tanımlamak çok güç o kadınları. Hep aşırı boyanan, hiçbir şeyi yakıştırmasını bilmeyen, dar etekler giyip kalçalarını sallayarak dolaşan birileri, cahil ve görgüsüz.

İlkini öğrendiğimde neyin tehlikeye girdiğini düşünmüştüm. Kocamla mal beraberliğimiz vardı. Eşitti para, mülk paylaşmamız. Büyükada'daki yazlık köşkü bana bırakmıştı bütünüyle. Merdiven trabzanlarını, Boğaz'daki yıkılan bir yalıdan söktürüp satın alarak taktırmıştık. Elini şöyle ucuna değdirerek merdivenleri inerken, büyüklük ve görkem duygusu kaplar insanı. Nazlı, buyurucu tavrı daha artar, alt basamağa vardığınızda. Köşkte, her şey uygunluk içindedir. Bu değerli merdiven üç kat boyunca baştan sona dönerek süsler orayı. Oğullarımdan biri İsviçre'deydi, bana en çok benzeyeni. Vakıflarımız benim soyumdan geliyordu. Küçük oğlum İstanbul'da Galatasaray'da okuyordu. Dediklerimden dışarı çıkmazlardı, biliyorum. Yeni bir kadının belirmesiyle durumumuzda neydi tehlikede olan?

Telefonla o günkü sözleşmelerimi bozdum. Girip banyo aldım. Suyun çok sıcak yapılmasını istemiştim. Bacaklarımdan boynuma dek gömüldüğümde sulara, banyoya katılan özel kokum azar azar üstüme geçmişti. Güzelliğimi kimseye harcatmamıştım, kendime bile. Kalçalarımın, sırtımın duyarlığı sıcakta gevşeyip kan dolmuştu. Kocam gene de erkek olarak değerlenmemişti gözümde, beni isteklendiren sıcağa karşın. Sonra saten sabahlığıma bürünmüştüm. İpek, İzmir'deki ilk gençliğimden

beri beni yatıştırır. Kapatmalar evliliğimin bir parçası olacaktı. Bunu görmezlikten gelecektim. Başka bir tehlike yoktu.

Kocam harcamalarını kendi parasından yapabilirdi. Böyle olmalıydı, olacaktı da. Çünkü gelir-gider hesaplarını bana göstermek zorundaydı. Evlilikteki paylaşmalarımızı bir Batılı iş kafasıyla anlaşıp yapmıştık. Gene de bilmezlikten gelmek zararlı olabilirdi. Hileli harcamaları, kaçamakları önlemek için durumu açıklamak gerekiyordu. Kocama karşı suçlu olduğumu ya da onun bana başı eğik olması gerektiğini düşünmemiştim. Evliliğimizin kuralları bunlardı. Uygun evlilik dedikleri, annemle babamın yaşadığı ve benim oğullarıma öğrettiğim.

Akşama kadar dört aşağı beş yukarı gezip, asıl korkulacak tehlikenin kesinlikle engellenmiş olduğunu anladım. Ucu renkli sigaralarımdan bir tane yakarak divana bıraktım kendimi. Öylesine uzun kalmıştım ki banyoda, saçlarımın dibi ensemden doğru hâlâ ıslaktı.

Evliliğimizin derinliği, acısı yoktu.

Onun için kocama ihtiyarlığımın yalnızlığında vakit ayırmak gereksizdi. Nasıl ki ben kokusuz bir çiçek olmuşsam ona, kocam da benim ailemin buyruğu gereği başeğdiğim, bir soyluluğun sürmesi kaygısıyla evlendiğim adamdır. Anamın, babamın, alışkanlıklarımın savunulmasıdır. Kısa, kesin konuşmuştuk:

"Hayır" demişti. "Uyduruyorlar. Sizin gibi erdemli, çeşitli değerlere sahip, çok güzel bir karısı olanın yapacağı iş değildir bu."

Kanmamıştım. Kanmış görünmem gerekiyordu. Durumu sağlama almak için sorguda üstelemiştim. En karşı konmaz bilgileri sunmuştum peş peşe. İlgisizliğim, sevgisizliğim, ihanetine öfkelenmişim, üzülmüşüm gibi zorlandıkça daha da kesinleşiyordu. Evliliğimiz işti, işse şaka kaldırmaz. İçimdeki ufak da olsa açılmış eski yarıklar kapanıyordu, karşımda sahici bir üzüntüye düşen adamı gördükçe. Yağ bağlamaya yüz tutmuş gövdesini olduğundan ince gösteren usta işi elbisesiyle ayakta durmuştu konuşma boyunca. Güzel adam derlerdi. Bana sorsalardı soğuk adam derdim, gülmesi bile değişmeyen, tıpkı benim gibi. Bağışlamasız olduğuma inandırınca konuşma bitti. O yaşlarımda şimdiki duyarlığım depreşseydi yetmişimi bulamazdım kolay

kolay. Kocamı ummayacağı sertlikte cezalandırmıştım. Seven ve acı çeken kadın olmuştum gözünde. Oyundu oynadığım. Bizim gibi büyük bir ailenin sürmesi, gereken her şeyi yapmakla olur.

Mehmet Ali Bey'in İzmir Marşı'nı ne zaman duysam gözlerim yaşarır.

Yirmilerimdeydim İstanbul'a yerleştiğimizde. Akdeniz'in sevecenlik dolu ılık iklimini yaşamamışlar İzmir'i bilemez. İstanbullulara sorarsanız, sıcak, üstelik bunaltıcı bulduklarını söyleyiverirler. Anlamazlar. En sadesinden, bir şeyi iki insanın tam paylaşması, sanıldığından daha da zordur. Anlamazlar.

Biz Rüştü Şahin'le kısa da olsa ayrılaşmıştık. "Gideceğim" dediği gece onun karısı olmayı kurmuştum.

Korktum sonra, yapamadım. Ne de olsa bu çok ileri gitmekti. Körpe yüreğimin baskılarına, isteklenmelerine, korkum, kuşkum engel oldu. Ne aptallık değil mi, Mesaadet? Sunacağın şeyin, ona değil kendine olduğunu, şimdi buruşuk, bükülmüş, işe yaramaz bir kadınken mi anladın?

Ama seni hadım etmişlerdi Mesaadet.

Kadından da hadım mı olur deme, şaşkın. Büyük bir aile için, bir hanımefendiliğin savunulması için yaparlar.

Haklıdırlar da.

Başıboş giden toslayıverir duvara. Tehlikelidir.

Torunum Nedim alabildiğine gidiyor.

Oğlumsa beni bile unuttu.

Bugün pazar.

Kimse uyanmamıştır daha.

Gece eğlencesinin, içkilerin yorgunluğu kemiklerinden çıkmamıştır. Gün ışıyıncaya kadar tepiniyorlar.

Gece kulübüne, bir yerlere gidiyorlarmış. Kansı kuyruk sokumunu açıkta bırakan tuvaletleriyle, süsleriyle salınıyormuş ortalarda, görgüsüz.

Beni apartmanda elin köylüleriyle, Alman şvesterle baş başa bırakıyorlar tasa etmeden. Yalnızlığımın içinde en ufak sesleri dinliyorum. Asansörü çeken elektriğin çoğalan gürültüsünü, kat anahtarlarının çabuk dönüşlerini, duvarlara çarpıp bana ulaşan gece yarısı kahkahalarını birer birer ayırıp dinliyorum. Bu benim apartmanım. Kiracılarım para ödeseler de, gülmelerini, gürül-

tülerini tutmayı bilmeliler. Burada, odada yaşamlar boyunca rastlamadıkları değerde gün ve umur görmüş bir hanımefendi yaşıyor. Kızlar kazık kadar oldu. Şvestere ne ihtiyaçları var? Gâvura harcanan parayla bana bir hemşire tutabilirlerdi. Kasabada bir hastane bakıcısı istememiştim. Evet işin başlarında hemşire vardı. Ne o, ben hoyratmışım! Aşağılayıcı şeyler yapıyormuşum kendisine. İş olarak hemşireliği seçmiş birisinin bu alınganlığına şaşarım. Doktor da onlarla birlik:

"Mesaadet Hammefendi, sadece yaşlılık. Maşallah turp gibisiniz yoksa. Şimdiki gençleri cebinizden çıkarırsınız" diyor.

Anlaşmışlar biliyorum. Ben beton apartmanlarda oturtulacak kadın mıydım? Benim gördüğüm düzen, el üstünde tutulma, saygı, sevgi, bunların birleşip yüz yıl yaşasalar elde edemeyecekleri değerdeydi.

Dolmabahçe'de bir kabule gittiğimizde tirşe rengi Fransız kadifelerimle, sırf boynumda ve kulağımda taşıdığım elmas yakut taşlarımla, kraliçe topuzumla anca rüzgârlandırıcı bir adım atışla dağılan amber kokumla, Fransız sefiresinin Fransızcasına denk konuşmamla büyük Gazi'nin unutulmaz kutlamalarını almıştım. Ne güzel bir bedenim vardı! Yüksekte başlayan kalçalarım, kollarımın ince, saydam yuvarlaklığı, gözlerimin bebeklerindeki menekşe koyusu noktalar, davranışlarımın sekmeyen rahatlığı, yıllar da geçse unutulur şeyler değildir. Erkeklerin bana çevrik tutkun bakışlarını kıskanan öteki kadınlara, onları bağışlarcasına küçülterek davranırdım. Bir kabule gitmem, bir gün hazırlanmamı gerektirirdi. Koltuk altlarıma, oyluklarıma özel kokumu sürdükten sonra sıcak havlular bastırarak tenimin kokuyu emmesini sağlardım. Seviştiğim yerlerde günlerce havam kalırdı. Kocamla paylaştığım yatağımda demek istiyorum. Yanağımdaki ben'in kışkırtıcılığını bildiğimden, saçlarını onu yarı kapar biçimde taratıp ara sıra küçük baş silkişleriyle açılmasını sağlardım. Çok erkek bundan ötürü beni en yakınında sanmıştı, ama bu onların kendi tasalarıydı. Az kovmamışımdır nicelerini. Aşırı düşkünlüklerine ilgi gösterdiklerim vardı aralarında. Bana sarıldıkları zaman sigaraların bastırıldığı küllüklere bıraktığım, dudak boyalı, yarı içilmiş artıkların açık saçıklığına takılırdım çoğunluk. Zengin bekâr katlarının havalandırılma-

mış, günah, istek dolu gizliliğini görmek için giderdim. Hep vaktim vardı. Gerektiği gibi geçmesini istiyordum. O katlar, eşyalar, köşeler ayrı kişilerin olsa da birbirinin eşiydi bence, kösnül, sönüveren.

Günahlarım oldu ama, çok değil. Üstünlüğümü unutup başeğdiklerim vardı içlerinde.

Kocam, "Kokusuz bir çiçeksin" dedikten sonra, koltuk altlarımın gizli, isteklendiren koyuluğuna elbet bir başını gömen olacaktı.

Rüştü Şahin'le evlenip yaşasaydık gerçek bir karı koca, kadın erkek olurduk. Ama o bunu tepti. Düşüne bile giremeyecek güzellikte, soylulukta bir kızı tepti. Savaşa gitti, deli saçması şeyler olacağını umarak. Evet, sedirli, ak patiska yastıklı, elle işlemeli perdeli bir evin oğluna yaraşır bir davranıştı yaptığı. Bana o zaman sorsaydı bulamazdım bu sözleri. Yo, yıllarla öğrenilmiş şeylerdir. Param, mallarım, ikimize de yeterdi. Her yıl artarak büyüyen bu varlık kaç Rüştü Şahin'e yetmez!

Gene de bırakmaz, gitmez diye ummuştum hep. Çılgın gibi titriyordum kollarında. Göğüslerimi açtığında elleri ateş kesilmişti. Daha ileri de gidebilirdi. Uyanmışlığımın isteklenmenin doruğundaydım, anlamıştı. "Hayır, hayır" dediğimde, dudaklarını değdirmişti kısacık iki göğsümün arasına.

— Hanımeli kokuyorsun Mesaadet, demişti. Mis gibisin. Savaş bitsin, döneyim, seni cumbalı evimde seveceğim. Uyandığında ikindi güneşini göreceksin. Anca doyarım belki sana.

O yıllarda daha göğüs uçlarım belirmemişti ama, onun ellerinde her şey yolundaydı.

— Eğer beni dediğin gibi seviyorsan sana yetineliyim. Benim dışımda bir şey aramamalısın, demiştim.

— Her gerçek erkek gönülden, kanıyla canıyla bir kadını sever kopmamacasına. Ama görev saydığı bir şeyleri varsa, var sanıyorsa yurduna insanlarına... ya da bunu biliyorsa, yapması gereken, o işe başlamaktır. Babam da gördüğün gibi değilmiş eskiden. Bayağı kafa tutan yanları varmış haksızlıklara. Arkadaşlarıyla yenik düşmüşler. "Biz işi yanlış anladık Rüştü Şahin, oğlum" demişti. "Bilemedik. Sizler de aynı yanlışa düşmeyin. Doğru olmayana üç beş kuşakta bir yeniden dönülürse insan-

larımıza sonunda yasaymış gibi gelir bu." Babam gene inançsız olabilir. Yıkımı yaşamış. Çünkü amansızca kapılmış yenilgisini hazırlayan düşüncelerine kendisini. Dönmek güç oldu der, yanlışımızın yerine, doğru bir şey koyamadık bizler. Doğru kolay bulunmaz. Bulunca değerini bilmeli. Yenilgiyi yaşamış, yorgun. Ama ben diyorum ki, savaş gerçek bir kurtuluş getirecek, kanımızla canımızla girmeliyiz bu savaşa.

Yunanlıların İzmir'e yerleşmesinden sonra, konağa alışılmadık, bitmez bir kargaşa yer etmişti.

Kimse girip de yatak odama, var mıyım, yok muyum diye bakmıyordu bile. Sevda alazı acımasız bastırmıştı beni. Saatler gecenin yarısını geçtiğinden ay batmıştı. Karanlık inanılmaz bir koyulukta, ellenmekten korkulacak bir kalınlıktaydı. Onun yanımda olduğunu bilmek de bu zevkin, tadın bitmemesini, uzamasını, çoğalmasını isteyişimi çılgınlık çizgisine vardırıyordu. Her an öpmem, sarılmam gemlenmez bir hale gelmişti. Unutuyorduk çevremizi.

Ama tam bir unutma diyemem bugün bile. Çünkü beynimin içinde kertikleriyle kakılmış duran iki göz vardı sanki, coşkumu ilk gençlik yaşlarımın engel tanımaz, kopan, devinen çağıltısını en beklemediğim anda kesip durduruyordu. Gecenin denetçisiydi o iki karanlık, hayvansı bakış. Dur, diyordu. Gövdendeki değişmeye tanıklık edecek bozulmalara kadar gevşeme... Oysa n'oldu sonraları? Hiç tamamlanabildim mi öteki erkeklerle? Hem de değiştirilip kadın edildikten beri? Ne yapmalıydım?

Konakta bahçeye bakan odaların birinde ışıklar yanmıştı.

Bize uzanan aydınlığın soluk sarı parçasında yaprak yığınlarının seçilmez karışıklığını aşan ışıkta Rüştü Şahin'in mert, durgun yüzünü görmüştüm. Gözlerinde ağlamaya yakın bir bakış vardı. Yakalarını bilmem ne zaman çözdüğüm frenk gömleğinin açıklığında boynu dimdik çiziliyordu. Durmamacasına öpüşmekten artık en tanıdığım yeri olan ağzının kıvrımları belirgindi.

— Seni çağıracaklar, git artık, demişti küskün bir sesle.

— Yok, dedim, onlar paralarının derdinde. Herkesleri uyudu sanıp kim bilir kan koca nerelere saklıyorlardır. Bu dönemde bankalara güvenilmezmiş. Sonrası için de başa geleceklere gü-

venilmez diyorlar. Bırak, paralarını gömsünler ikisi de. Gitmeyeceğim, seninle olacağım.

— Hep mi?

— Hep, çok bağlıyım sana. İlk sevdiğimsin. İkimiz de çocuğuz deme. İlk sevdiğimsin. Bırak gömsünler paralarını.

Bunları söylerken birden Edadil kalfanın annemle babamı gözlediği sanısına kapılmıştım. İlk ve son utanmam olmuştu bu babamla annem Perran Hanımefendi'den. Çocukluk.

— Ben çocuk değilim. Doğru söyledin. Hep bağlı kalmayı becerebilecek misin bana? Bu, paralarını dört bir yana it enciğini taşır gibi ağızlarında taşıyanlardan kendini koruyabilecek misin?

Sesi duymadığım sertlikteydi. Küfür yüklü vurgularla konuşmuştu.

Limandan gelen düşman ordusunun gürültüsü duyulmuyordu artık.

Konak karanlığa gömülmüştü yeniden.

Kameriyenin kanepesinden inmiş, çimenlerin üstünü kaplamış kuru yapraklarla örtülü yere yan yana uzanmıştık. Yüz yüze boylu boyunca sarılmıştık birbirimize.

Hâlâ şaşarım düşündükçe, insanın yüreği nasıl olup da sevdadan nasıl çatlamaz diye. Çünkü bu şaşkınlığı bana duyuracak güçteydi sevda. İlkin o benim üstümdekileri çıkarmıştı. Gecenin aşırı sıcaklığında çıplaklığıma yaprakların batışını duymuştum. Sonra nasıl utanmadım bilemem. Çılgınlığımın insan duygusunun varabileceği en yüksek isteme noktasının başdönmesi içinde, ben de onu soymaya başlamıştım. Sıcaklığımız buğulaşıp birbirimizin etine karışıyordu Hiç direnmedim ona. Beni incitmedi, kokladı. Çocukluğumun arılığım koruyan ağzımı kimseye bir daha öyle sunamadım geçtiğim yılların içinde. O gece en sona gitmedik ama onun vardığı yere kimse varamadı bir daha. Kimse kanımda kor olup duyabileceğim uçtaki tadı veremedi bana. Hem de en sakınmaz yaklaşmalarımda bile. Savaşların hepsine düşmanım. Herkes elindekiyle yetinmeli. Beş parmak bir değildir. Bir Fransız düşünür ne demiş: "Gençlik bilebilse, ihtiyarlık yapabilse."

Savaşlar sevilenleri heder ediyor.

Konuşmamış, aramızda ölüm gibi kurulan ayrılığı yaşamıştık.

O zaman öyle mi duymuştum, yoksa yıllar sonra bana şimdi her şeyden değerli görünen şeye, o sevdaya katkılar mı yapıyorum yeniden... Her neyse, tek Rüştü Şahin anılarımın coşmasına yol açabildi. Hoşgörüsüzlüğünü, acımasızlığını korunak yapmış, çökmüş, buruşuk kadına aynadan doğru çıkıp dirilmişse, sahi olan bir oydu yetmiş yıllık varlıklı, kalabalık geçen ömrümde, kuşkum yok bundan. Öylesine bir sahicilik ki onunki, yirmi iki yıllık yaşantısı gerçek erkek olmasına yetti onun.

Tan atarken horoz seslerini belli belirsiz duyabilmiştik. Oysa, herkesler bilir, Çobanyıldızı kaybolmadan öter sabah horozları. Korkuyla sevginin karışması beni yorgun düşürmüştü. Tatların acıya dönüştüğü bir gevşemeyle kendimi bırakmıştım. Günün ilk ışıklarının yavaş yavaş her yönü sarmasını izlemiştik. Artık kaynağımızın durulması gerekiyordu. Çıplaklığımız sabah aydınlığında fildişi gibi duru, günahsızdı. Çocuklukla genç kızlık arasındaki, henüz dolan çizgilerle beliren gövdemi yabancılamıştım. İç kararlamalarım gün geçtikçe artıyordu. Rüştü Şahin yan kemikleri çıkık, ince kalçalarının üstüne kavuşturmuştu ellerini. Geri kalan gövdesinin ayıp saydığım yerine bakmıyordum. Söğüt dallarını anımsatan gergin kolları yorgun gibi duruyordu. Karnından koyu bir kıl tabakasıyla gölgeler daha koyulaşarak iniyordu. Öylesine gençti ki, şimdi bu denli ihtiyar bir kadının düşünmekten utanacağı bir gençlikteydi. Kalkıp giyinmiştik. Kameriyenin çiçekleri bize yağmamış çiğlerin ıslaklığıyla parlamıştı. Kadifekale'nin uzaktan görünen sivriliğine bakmıştık Rüştü Şahin'le. O dalgındı.

Canım benim, seni şu ihtiyarlığımda üstümden bütün yükleri atıp anmıyor muyum, aynı o zamanki dünya güzeli sevdiğin oluyorum, inan. Yükler dedimse sözgelimi değil, bu yük sözcüğünü seçmem, bilinçledir. Yakınmadım. Gerçek soylu bir hanımefendi yakınmaz, buyurur. Ama artık yoruldum. Belkemiğime güvenim yok. Tartmıyor beni. Takma dişlerimi inatla tutuyorum ağzımda. Yatarken yıkayıp takıyorum gene. İnsanların sertliklerini, dirençlerini yitirmemesi bazı şeylerine sıkıca bağlı kalmasıyla yürür ancak. Uykuda bile dişsiz bir çene kemiğinin göçüklüğüne yenik düşmemek gerek. Sabah uyanır uyanmaz

aynaya baktığımda burnumla ağzımın birleştiğini görmek istemem. Eh ne de olsa yıllar geçtikçe karşı koymanın yorgunluğuna alışıyor insan.

Geceleri gardırobumu yiyen tahta kurtlarının sivri, sabırlı tıkırtılarını dinliyorum. On yıldır süren bir çalışma bu. Hiç yılmıyorlar. Ama en sert yeri seçtiler: Ayakları. Öteki gürültüler çekildiğinde açığa çıkıyor tahtadaki kemirmeler. Kocam öldüğünden bu yana sesleri iyice seçilir oldu. Kemirgenlikleriyle benim ihtiyarlığımı çoğaltıyorlar sanıyorum.

Yaşlılığın getirdiği önemsiz yanılgılardan biri. Çerçevede açtıkları ince iğne topuzu deliğini andırır yerleri izliyorum koltuğumda. Tahta tozlarını, becerebildiğimce yükselip, şimdi yakamda takılı olan topazlı şapka iğnemle çıkarıyorum. Saçılıyor tozlar seccadelere. Tebriz seccadelerini odama aldım diye gelinim az dertlenmemişti. Bunların ustalıkla örülmüş motiflerini seyretmenin beni nasıl oyaladığını bilir mi ya! Şimdi çocukları, kocası, berberi, bezik partileri var onun. Genç güzel diyorlarsa da... Teninde kendiliğinden bir kızıllığın dalgalanmadığı kadınların güzel olmadığını bilirdi eski erkekler. Gelinim şimdi koşturuyor, avuntularla dolu. Paralarla dolu yaşantısından çekileceği günler geldiğinde çocukları onu da bir yere doğru sürükleyecekler, bırakıverecekler. Üstelik gelinim çabuk çirkinleşecek. Karnı ikinci doğumunda çatladı. Gözlerimle gördüm. Yüzünde, boyadan öte bir renk olmayan kadının güzelliğine güzellik mi derim ben. Gerçek bir erkek, anlar çekiciliğin yatağa dönük o kızıllığını.

Rüştü Şahin'le kameriyede kalkıp ayakta durduğumuzda zedelenmiş dudaklarım, incinmiş yüreğimle acılar içindeydim.

Yürümüştük kameriyeden, bir korkusuzluk, aldırmazlık sarmıştı beni.

Annem Perran Hanımefendi görseydi, sığıntı kılıklı davavekilinin oğluyla, tan vakti bahçedeki ayrılmamızı düşündeki en inanılmaz şey diye kazırdı aklına. Bendeki çocukluğu tüketen, içimi bitiren gerçek sevdayı yitirdiğimi ne bilirdim o sabah?

Sonraları yıllar süren gürültülü, başkalarının kıskanarak izlediği yaşamamda, unutulmuş, çok gerilere itilmişti, ama geldi işte, gene buldu beni. Ayrılırken yüzündeki hüzün anımsatmıştı

Rüştü Şahin'in. Boynuna uzanıp boynumu sürmüştüm yeniden. Çocukluğuma uygun düşen bir sevişme ayrıntısıydı bu. Çayırlarda koşturan kıvanç dolu tayları anımsatıyordu bana bu davranışım. Gergin ve gepgençtik. O öyle, güzelliği, gençliği yitmeden öldü.

Rüştü Şahin'i ilk kez, babası babamın işleriyle ilgili kâğıtları iletmek için onu bize yolladığında, üst sofadan geçerken görmüştüm.

Havuzlu bahçeye salıncak kurulsun diye direttiğim günlerdeydi.

Bana bakakalmıştı. Bahriye yakalı lacivertlerim vardı üstümde. Saçlarımı, isteğim yapılmadığından, dadıma kıvırtıp toplatmamıştım. Merdivenlerin bitiminde duruşu sıkıntılıydı. Ceylanı andırır kara gözleri vardı. Azıcık batık şakakları yüzünün gençliğine aykırı düşüyordu. Bir an önce odalarla, sofalarla, zenginlikle yüklü bu yerden kaçmak istiyormuş, bana sonra söylemişti:

"Taşbebek gibiydin. Beğenmeyen bakışların vardı. Öylesine güzeldin ki bizim semtte senin güzelliğinde hiçbir şey görmemiştim o güne kadar" demişti. "Ne ağaç, ne çiçek, ne insan, ne de bir eşya."

Gülüvermiştim.

"Hiç insan güzelliği ağaçla, eşyayla karşılaştırılır mı Rüştü Şahin!" demiştim.

"Burnu kitaptan çıkmaz" demişti babası birgün babama. "Ama fırsat olmalı ki Darülfünun'a gönderebilelim."

Babam elindeki kâğıtlardan başım kaldırmadan, "Hayatını kazansın efendim, hayatını kazansın! Mekteb-i hayat, pek mühim ve elzem tecrübelerle doludur. Biz Darülfünun bitirdik mi? Yooo! Şimdi ise meydandayız" demişti.

Rüştü Şahin'in babası bir an, tanımadığımız bakışlarla bakmıştı babama, sonra pencereleri örten perdelere... Yeniden gözlerini çevirdiğinde bakışları bildiğimiz gibiydi.

Rüştü Şahin'le yakınlığımız hemen kurulmuştu. Çevremden çok sıkıldığım, odalardan odalara, yön anlam veremediğim sevinmeler ve hüzünlenmeleri iç içe yaşadığım dönemimdi. Yıllardır sevince öyle alıştım ki şimdi duymuyorum bile. İlk gördüğümde beğenmiştim. Gözlerime yansıdığını söylediği şu

beğenmemezlik, doğduğumdan Rüştü Şahin'e rastladığım güne dek yerleşmiş bakışımdı. İlk beğenme, sevme duygum, o kısacık anda, aşağılayan, horgören bakışını silememişti.

— İnsan güzelliği seninki gibi olursa Mesaadet, her şeyle karşılaştırılır. İçimi yaşama isteğiyle dolduruyorsun. Bizim denizimizi bilirsin. İzmir'in denizini. Sabahları uyandığımda gürültüsüzce pencereye yaklaşırım. Ses etmekten sakınırım. Çünkü annem hangi saatte kalksam çıtırtımı duyar. Başka çocuğu olmamış ya, ben onun için binlerce çocuk değerindeyimdir. Nasıl sezer uyandığımı anlayamam. Sedirden geniş çıkmalı camın önüne yaslanırım. Şehre sıcağın yavaş yavaş yayılması, sanki gözle görülür, günün erken saatlerinde. Yokuş aşağıya inen fayton atlarının sürçen nal sesleri duyulur. Çarşı esnafı o saatlerde yola çıkar. Koyu dindar adamlardır. Her yanlarına sinmiştir bu. Yüzlerinde, davranışlarında çabuk vazgeçen, asıl saydıklarına yönelik fani olduklarına inanışlarının kesin anlamları vardır. Yol boyunca karşılaştıklarıyla selamlaşırlar. Önemsedikleri günlük olayları söyleşiverirler kısacık. Bazılarının, ahşap küçük evlerinin saçak altlarında kuş evleri vardır. Türlü oymalarla özene bezene yapılmış bu kuş evlerine ayrı bir değer verirler. Güvercinler, kumrular, küçük kuşların çeşidi tüneklere yer edip de bakımları gerekince evin kadınları onların beslenmesini unutmazlar, gündelik işlerinin içine katarlar. Ezanları ve sabahları dem çekmeleri duyulmaya başlar kumruların. Küçük kuşların şen sesleri mahallenin yaşamasına karışır. Tulumbaları kuyu yanlarında olan komşular kovalarla suyu sabah, ezandan önce, çekip taşırlar evlerine. Pencere saksıları ince dikkatlerle sulanır, alt katın camlarına sıçramasın topraklanmış sular diye. Arada genç kızlardan birinin tıkırtılı adımları duyulur bahçelerden.

Evler geceleri uykuya vardığında bir süt çocuğu ağlaması gelir kulağıma. Sonrasını ben kurarım yarı uykulu. Genç bir anne bükülüp alır gövdesiyle, onu tertemiz salıncağından. Sağlam, katkısız sütünü aktarır çocuğuna, bölünmüş uykusunun içinde. Yarım, yumuşak bir ninni duyulur. Direnen, yılmayan insanlardır hepsi. Ben kalkıp bıkmadan yaşadığım sokağı, o sokağın insanlarını, düşüncelerimin savrulmaları içinde izlerim, dinlerim. Benim kişiliğime büyüklerim fazla el atmadılar. Babamın

annemle uzun söyleşileri olmaz. Gene de davranışları geçimlidir. Annem tanıdığı herkesle baştan uzlaşmaya razıdır. On beş yaşıma vardığımda kendimi annemden daha büyük, daha olgun buluyordum; şimdi ise, daha yaşlı. Tek tutkusu benim sağlığım ve yaşamımdır. Sızlanmaz ama telaşlıdır. Çevremizde döner durur. Babamın sizin eve kapılanmasının onca değeri çok fazladır. Babamsa en mutlu olduğu yıllarda uğradığı siyasi ve insani yenilgiyi, bir yana geçmek, kişiliğini silmek diye almıştır, geçmiştir de. Silinmesiyse yok olmaya dönüşüyor.

"İnsana kolay kolay değerinin karşılığını vermezler, oğlum" der. "İstesen de alamazsın."

Başarısızlıklarının nedenini yüklediği, içinden çıktığı halktır. Şimdilerde utanır oldu buna benzer açıklamalar yapmaktan. Tek tek almaya çalıştılar, ya da bir gruptular. Uzun anlatmaz, bilemem. Sanki geride kalan Ahmet Şahin'i, kökten kazımak istercedir tutumu. Kendini gerektiğinden çok aşağılıyor. Sanırım cezalandırmaktadır zayıflığını. Gençliği yokmuşçadır. İhtiyarlığı seçişinden yakınmaz. Hiçbir şeyden uzun söz açmaz. Kısaca özetler. İşin tuhafı benim eğilimlerime engel olmuyor. Ama yüreklendirmez de. En kızdığım, beğenmediğim davranışlarına bile zamanla acımışımdır. Yoksa sizin eve kâğıtları başka türlü getiremezdim. Babama acıyorum Mesaadet. Ellisine varmadan ihtiyarlığın kolaylığını seçmiş bir babaya acımak ters ve zor bir iş. Delikanlıyken insanlara, dünyaya korkusuzca bakarken... Ha ne diyordum? Kopuk konuşmak huy olacak bende zaman kıtlığından. Anneme duyurmamayı becerdiğim sabahlar, İzmir'in kıyısındaki köşesindeki insanlara bakarım hep. Sabahların silinmez sanısı veren umut dolu arılığı içinde derinlemesine işleyen düşüncelerimi olgunlaştırırım.

Neden sonra annem kuşkulanmış, parmaklarının ucuna basarak kapının önünde bir süre dinledikten sonra sabrına engel olamayacak duruma gelir, açıverir kapısını odanın. Bakışırız. Hemen rahatlar yüzü. Bakır tepsiye hazırladığı kahvaltımı getirmek için döner. Yer yatağımı toplayıveririm. Tepsiyi getirdiğinde, "Ah oğlum, hiç havalandırmadan çarşaf, yastık toplanır mı? Ola ki gözümden kaçan bir pire, bir tahtabiti vardır. Üreyiverirse ne yaparız?" der.

Ben yememi bitirene dek işler uydurup odada gezinir. Getirdiklerinden kıymık artsın istemez, "Delikanlısın benim yavrum, bol ye. Bu yaş yeme yaşıdır" der, biraz da utanarak.

Küçücüktür bizim ev. Benim yattığım odada bilmem nereden, kimden kalmış duvar süslemeleri vardır. Ağzında zeytin dalı tutan, yuvarlak karınlı bir güvercinin çevresi asma yapraklarıyla bezenmiştir. Boyaları zamanla solarak, duvarın badanasına yakın bir renk almıştır süslemelerin. Her yıl badana yaparken annem onlara dokunmaz:

"Hazreti Nuh'un kuşudur. Tufanın bitmesini müjdeleyendir."

Sonra birden ellerini açar: "Yarabbi ne zaman bu savaşlar, dertler bitecek?" der. "N'olursa bu yurdun gencecik yiğitlerine olmakta. Babanı yarı yarıya verdi sayıyorum, artık hiçbir şeyi ben yaparım diyor mu? Yetmez mi bu kadar kurban? Hadi yavrum, hadi" der, "yemeğine başla. Sofrada melekleri bekletme."

Bizim evin küçüklüğüne öylesine alışmışım ki, size ilk gelip döndüğümde, nasıl yaşarlar bu bitmez odalarla dolu yerlerde dedim. İyi ki birbirinizi anıp, arayabiliyorsunuz. Hangi odada kaldı acaba aradığım kişi, diye dönenmiyorsunuz."

Anlattıklarının çoğunu bilmezdim, tanımazdım. Ama sözleri içimde döner durur, sıcaklık verirdi bana.

Gitti.

Dinlemedi.

İzmir'e giren zafer ordusuyla gelemedi.

Sakat da, yorgun da olsa gelenlerin arasında dönseydi, yaralarını sarardık, sever okşardık anasıyla birlikte onu.

Toz duman yatışınca İzmir günlerce bayraklarla donatıldı.

Yunan kuvvetleri İzmir'e çıkıp içerlere yürüdüklerinde, köylerinde durmayı ar sayanlar savaşa katılmışlardı. Şimdi yorgun, günlerce gecelerce silinmemiş çapaklarla örtülü gözleriyle olanları görmüyormuşça bir yürüyüşle dönüyordu sağ kalanlar. Cahildiler. Kazanılan zaferin dışındaymış gibi sürükleniyorlardı. Unutulmuştular. Kendileri de hasımlarımızı denize döktüklerini unutmuşlardı.

Karşılayıcıların seçkin kalabalığı içinde olan babam ve arkadaşları, günün unutulmazlığını, büyüklüğünü, başımızı göklere eriştirenlerin önemini anlatan konuşmalar yaptılar. Büyük tarihi

görevler üstlenmiş olan komutanlar bu konuşmaları hak etmenin doğal gururu içindeydiler. Fener alayları yapıldı gecelerce. Dağınık, kopuk insanlar bir yanlarda yok olup gittikten sonra anlamıştım. Rüştü Şahin gelmeyecekti. Küçüklüğümde kaçtığım çatı arasına merdivenlerden çıktımdı. İki yuvarlak pencereyle aydınlanan çatıyı açtığımda gözyaşlarım boşanıvermişti.

İnsan çok küçükken, masallarla, korkularla dolu düşünceleri seviyor. Ve ben bunun için kimsenin uğramadığı çatı katını seçmiştim kendime. Eşyaların atıldığı, kullanılmadığı bir mekândı bizim çatımız. Benim düşler kurmam için yapılmıştı sanki. Konakta yaşça benden küçük kimse olmadığından bir ben kaçardım oraya. Herkes dış dünya ile malla, mülkle uğraşıyordu. Kimsenin hayallere, korkulara ayıracak vakti olamazdı büyüyünce. Elimde tereyağlı, reçelli ekmeğim, tırmanırdım yukarı. Boyum zor yetiştiğinden ayaklarımın ucunda yükselip, cam kapı tokmağını güçlükle çevirirdim. Tokmak çivit mavisiydi. Yuvarlak iki pencereden aydınlık, kapıyı açar açmaz, yayılmadan, doğruca gözlerime dolar, kamaştırırdı. Tozlaşarak biriken ışık kümelerinin içinden süzülüp gene ayaklarımın ucuna basarak camlardan birini açardım. Camın hoşuma giden küçüklüğü içinden bahçeye bakmaya başlardım. Baştan sona ağaçla kaplı bir yeşillik çizilirdi hemen. Salt iki palmiye, yeşilliğin eşit yüksekliğini aşıp püskül püskül camların boyunda biterdi. Kuşların karışık ötüşünü duymazdım. Öylesine aralıksız öterlerdi. Sessizlik için boşluk kalmadığından yitip giderdi gürültü insanın kulaklarından. Ağustosböceklerinin arada beliren gürültüleri uykuyla uyanıklık arası alacalanan duygular verirdi bana. Reçelli ekmeğimi yerken perili cinli, bildiğim masalları, karmaşık dizerdim düşünceme. Korkulu bölümlerinde ardıma dönüp çatının yarı karanlığına bakmazdım. Korkum çoğalsa da, canavarları, cadıları, cinleri çatıda yardımsız düşünmek, onların gerçekliğine iyice inandırırdı beni. Oysa yatağımın ipek çarşafları içinde her inadımı, her nazımı çekmeye hazır dadımın anlattığı en korkulu şeyler uykumu getirirdi hemen.

Küçüklüğümün tek serüven sayılabilecek anılarını çatıya çıkıp yaratabiliyordum ancak. Hiçbir yerde, bahçede, salıncakta, lando arabamızda, uyurken, mağazaları gezerken yalnız bıra-

kılmazdım. Yanımda her şımarmamı, her öfkemi karşılaması için tutulmuş insanlar vardı. Kimse kızar gibi olsa da bunu belirtmezdi bana karşı. Gülümseyen, "evet" demeye hazır kişilere emretmenin alıştırılması içinde büyütüldüm. Nasıl olmam doğruysa onu öğrettiler. Beni nasıl görmek istiyorlarsa öyle göründüm. Büyük bir ailenin savunulması başka türlü yapılamaz, bunu biliyorum. Haklıydılar.

Çatının eşyalarla tıkışmış doluluğuna sığınmıştım yeniden, Rüştü Şahin ölünce.

Son geçen köylü kalıntılarının içinde de yoktu. İğrenti verecek gibi kokan, boz paçavralara bürülü, yaraları irinli kabuk tutmuş insan artıklarından gözüme takılanlar olunca gene de iğrenmemi engelleyen bir umutla bakınıyordum, o var mı aralarında, diye. İzmir'in en seçkin semtinden geçen bu şaşkın, yolunu kaybetmiş insanlar yüzünden bazı konakların bahçesindeki bekçi köpekleri huysuzlanıyordu. Havlamalardan anlıyordum, gene savaş artıkları geçmektedir. Köpekler, yabancılar sokak bitimlerinden yitene dek huysuz ulumalarını sürdürüyorlardı. Bahçe kapılarına kadar süpürülüp parlatılan bu sokakların ucundan dolanıp nereye gidebileceklerini anlayamıyordum. Onların oturduğu yerlere nasıl bağlı olabilirdi bizim yerlerimiz? Uzaktan da olsa bu ilintiyi kesinlikle kuramıyordum. Suçlu gibi, çabucak kayboluyorlardı pırtıllaşmış görünüşleriyle bu yabancılar.

"İşte o öldü artık" dediğimde çatıya son çıkışımdı.

Yayları fırlamış koltuklar, atılmış solmuş perde püsküllerı, çerçevelerinden ayrılmış bir iki kır manzarası resmi, demir altlıklı, içleri çiçekli porselen lavabolar, modası geçtiğinden kaldırılmış orta salonun basık mor kadife berjerleri, eş biçimde alınıp sonra 'güzel değil' diye kullanılmayan uzun bacaklı saksı sehpaları, bitişik konmuş dört ceviz sandık, sandıkların üstünde kalın örtülere sarılıp naftalinlenmiş halı kümeleri, zamanla bükümlerinden çatlamış, üst üste yığınak gibi duran hezaren sandalyeler, annemin küçüklüğümde kullandığı, 'mektupluğum' dediği, sedir ağacından yapılmış komodinle yazıhane arası bol çekmeceli masası, karanlığa doğru uzayıp giden bir yığın eşya.

Masanın çekmelerini amaçsızca açıp kapamıştım. Beni hayranlık içinde bırakmış, elleme tutkumu zor önlemiş olduğum o masaya acımıştım. Yıllarla cilası solmuş, ön yüzüne kakılmış pirinç ince işlemeler donuklaşmıştı. Her çekmenin tutamağı kabartma madenden yabangülü çelenkleriyle bezeliydi. Açıp kapadıkça içimi dayanılmaz bir hüzün, bitiş duygusu sarıyordu. Rüştü Şahin de gençliğiyle, yakışıklılığıyla ölümün elinde böyle unutulup, kullanılmaz olarak paslanacaktı. Başımı göğsüne dayayarak dinlediğim taptaze yüreğinin morarışını görür gibiydim. Camlara yaklaşmamıştım bile. Dışarıyla ilgim kalmamıştı. Dünyaya yeniden bakmanın gereği yoktu. Hışırtısı dinmez ağaçlar, aptal geveze kuşlar, çakıllı gezinti yollarını kuş pisliklerinden arıtma çabasıyla her gün süpüren bahçıvan, bunlar elimde reçelli ekmeğimle çatıya çıktığım günlerin bildiğim şeyleri değillerdi artık.

Her şeyimin değişişini gönlüme yüklenen ölüm acısıyla anlayabilmiştim.

Evet, ben ve gördüğüm, dokunduğum hiçbir şey aynı değildi.

Üstelik anlayamamışsam bile sezmişimdir o gün bütün bunları. Mutsuzluğumun onmaz acılarıyla yüklüyken bir kıyıda katı, rahat bakan biri vardı: Bu yeni Mesaadet'ti. Ellerinde devekuşundan yapılma balo yelpazesiyle bekliyordu. Saten, taşlı iskarpinlerinin tekinin topuğunu sinirli sinirli vuruyordu yere, dövünen, gözleri ağlamaktan şişmiş çatı arasındaki Mesaadet'e bakıyordu alaylı.

Annemin İngiliz çimiyle bezettiği kameriyesiz bahçeye kaçıp çimlerin arasına serpiştirilmiş gül fidanlarındaki koncalara yetişmeye uğraşırken yakalanışımın, çıngır çıngır bahçeyi dolduran bağrışımın günleri değildi. Yandan bağlı rugan iskarpinlerimin durmadan sürtüp derilerini açtığım günlerim değildi. Dadımın bahçeye açılan kapıda demir bükümlü merdiven tutamaklarında dengelenmeye çalışarak inerken:

"Yapmayın, küçük hanım. Bu kaçıncı fotininiz!"

diye yükselen sesini, suçlu bir insanmış gibi duran kapanık yüzünü yitireli yıllar vardı. Hem ağlıyordum, hem içimdeki bana aykırı, ama beni çok sevindiren, mutlu kılan şeylerin çekilip

yok olduğunu anlıyordum. Ne yapabilirdim kurtarmak için kendimi Rüştü Şahin?

Gidip atılmış koltuklardan birine oturuvermiştim. Konakta yeniden yerleşme sesleri başlamıştı. Nerelere toplanıp saklandığı belirsiz, altın suyuna batma değerli sofra takımları; mercan saplı çorba kaşıkları; cam sanısı verecek gibi inceltilmiş, bağadan işlenme, sedef kakmalı tatlı kaşıkları, gümüşler; Venedik aynaları; artırmalardan alınma en seçkin vazo ve şekerdanlıklar; Halep ipeğinden otuz altı kişilik masa örtüsü ve peçeteleri; billur el yıkama tasları...

Babam muzaffer büyüklerimizi karşılama konuşmalarına katılıp daha sonra birtakım şeylerin danışılması için çağırıldığından beri, saklanmış değerli eşyalar azar azar, özenle eski yerlerini alıyordu. Annemi sık görmüyordum. Eskiden de çok görmezdim. Ama bu öyle gerektiğinden, kendi işlerine, güzelleşmesine ayıracağı saatlerin öteki uğraşlarına pek zaman bırakmamasındandı. Koltuğun gevşek yaylarına, tozların sindiği kolluklarına dayanıp gömüldükçe annem Perran Hanımefendi'yi görmeyişimin isteyerek olduğunu anlamıştım. Üzüntülü insandan, hasta insandan nefret ederdi. Üstelik, "Rüştü Şahin vuruldu anne, dönemedi, çok üzgünüm!" mü diyecektim? Daha neler! Böyle bir sözü değil duymak, düşünce olarak bile sezmek istemezdi. Haksız mıydı? Değil tabii. Ama o zamanlar bunu anlayamazdım, sevdalıydım, ilk gençliğimi sürüyordum. Dertleşecek tek kişim yoktu, yarı deli Edadil kalfadan başka. O da söylenenleri anlar mıydı? Hiç sanmam! Sevdiğim adam ölmüştü. Onunla bir gece sabahlamıştım bile. Her şeyimle uyandırmıştı beni. Çatının kuytusunda bekleyene kaptırmak istemiyordum kendimi. Eşleşince iki görüntü, eli yelpazeliyle koltuktaki, yaslanıverecektim. Korkuyordum öbür Mesaadet'ten.

Kıpırtısız otururken yanımda sanıyordum Rüştü Şahin'i, öylesine etini etime yakın, gözlerini üstümde duymuştum ki... Gün dönmüştü. İki yuvarlak camdan artan alacakaranlık görünüyordu. İzmir'de yıldızlar gökte kocaman dururlar, hep görünürler. Ay istediği kadar büyüsün yıldızları solduramaz. Sıcacıktırlar. Koltukta yıldızlar çıkana dek kıpırdamamıştım. Bir karar almıştım. Annemi görmemiş gibi davranacaktım bundan sonra.

Bir küskünlüğüm olduğunu anlasın, tedirgin olsun istiyordum. Bana sorduğunda bir şey diyecektim. Telaşlansın, üzülsün istiyordum. Ne de olsa anadır diyordum. Karanlık koyuldukça anneme daha çok öfkeleniyordum. Hiç sevmezdi Rüştü Şahin'i. Birgün bahçeye gelip (pek çıkmazdı bahçeye, yalnızca bahçıvanı azarlamak için inerdi, "Soylu bir ailenin bahçesi, ilk gören için tesir açısından çok büyük önem taşır" derdi) kameriyedeki yerimde oturuyordum yanımda durmuştu. Elimle hemen uzanıp en yakınımdaki bir çiçeği koparmıştım. Yanıma yaklaşana kadarki yürüyüşünü adımları yüzümdeymiş gibi duymuştum.

— Niye durup dururken kopardın kamelyayı, deyivermişti birden.

Çiçeğin ak taçyapraklarını hızla ezmiştim, annemin yüzüne bakarak. Oralı değilmişçe eklemişti aradığı konuşmasını:

— Öğle sonu uykularını uyumuyormuşsun. Bu çok zararlıdır. Tenin bozulur, bir. İkincisi, solar tenin. Evin küçük hanımefendisi, her zaman, çalışanların gözü önünde olmaz. Bu onların saygı ve çekinmelerini azaltır, üç. Ben şu sıra seninle pek ilgilenemiyorum. Büyük bir badireden geçiyoruz. Dikkatli olmamız gerek. Sen de düzene girmelisin.

Her zamanki gibi yapmacıklı, özentili sesiyle konuşmuştu.

Kararsızlıklar içindeydim. Ona açılmamı kesinlikle engelliyordu annemin duruşu. Bağırmak istiyordum anneme, yapamıyordum. Oysa, deseydim düşündüklerimi, onu yıkıp öfkemi alabilirdim. Annemin gergin yüzü balon gibi sönüverirdi. Elimdeki çiçeği ince parçalara bölüyor, kırpıklarını ayaklarımın üstüne atıyordum, anneme nispet verircesine. Kameriyeyi sarıp kapatan çiçekler öğleyi geçen saatlerin ağır sıcağıyla gevşiyorlardı.

— Fransızca derslerinde dikkatli değilmişsin. Bu çok kötü. Çünkü her şey yatışınca İstanbul'a gideceğiz. Orada seçkin bir topluluğa gireceksin. Yani buradaki gibi birtakım davavekillerinin eften püften çocuklarıyla konuşacak değilsin, Fransızcana dikkat et.

Öfkem tiksintiye dönmüştü. İlk kez Rüştü Şahin'e değiniyordu.

— Niçin eften püftenmiş, o okuyor, akıllıdır Rüştü Şahin.

— Rüştü'nün sonunda bir de Şahin'i mi varmış?

Konuşmasının burasında durmuştu.

Ben başımı kaldırıp ona bakmıştım yeniden hınçla. Güzel, renkli gözlerinin bebekleri irileşmiş gibiydi. Eliyle çenemi tutup başımı yukarıya, tam kendi yüzüne yaklaştırmıştı. Çocuklukta içime sinmiş olan anneliğini ummadığım güçte canlandırmıştı yüzünün yakınlığı. Eğilip yanağımı öpmüştü. Sevecenlikle sarmıştı beni. Öpmesi gergin yüzündeki pudralarını tenime geçirmişti.

— Mesaadet, yavrum, dediklerimi yapmalısın. Gereken terbiyenin senin için ne rahatlıklar hazırlayacağını bilirim gelecekte. Annenim. Benim kızımsın, çok gençsin henüz. Akşamüstleri de çıkabilirsin buraya. Hem fazla güneşte kalmak tenini karartır.

Kolunu sırtıma dolamıştı. Yenik düşmüştüm gene anneme. Birlikte kameriyeden çıkıp eve yönelmiştik. Düşünceli görünüyordu. Gövdesinin ılıklığı sırtıma geçiyordu. Merdivenlerin son basamağı da bitmişti. Camlarla bölüntülü büyük kapılardan geçtikten sonra, içteki maun kapılara geldiğimizde benden uzaklaşmıştı. Boyu birden uzamış gibiydi. Her günkü yüzünü takınmıştı yeniden. Halılarla kaplı basamaklardan çıkarken yanımızdan geçen aşçının ikinci yamağına şöyle bir bakmıştı. Genç bir çocuktu yamak. Kalakalmıştı.

— Arkadaki kapıdan işlemiyor musunuz siz? demişti annem.

Büyük pencerelerden aydınlık, benim, annemin ve aşçı yamağının üzerine geliyordu. Bahçedeki öfkeyi yeniden duymuştum anneme. Nedenini bilmiyordum. O hiç kimseyle sesini yükseltip konuşan biri değildi. Keskin bir yanı vardı davranışlarının. Bunun nereden geldiğini bilmiyordum. Bilemezdim de o zamanlar. Genceciktim, sevdalıydım. İç merdivenlerin büyük camları kocaman bir manolya ağacına açılıyordu. Manolyalar koyu yeşil yapraklarıyla, gözalıcı aklıklarıyla dolduruyordu camları. Öncekine göre onlar da değişmişti baktığımda. Bayıltıcı havalarını camların ardından duymuyordum. Ama sevişiğimiz gecelerde uzakta da olsa biliyordum onları.

Manolyalar da Rüştü Şahin'di artık; İzmir'deki her şey gibi.

İzmir güzeldir ya, o günlerde daha güzel, solunduğunda duyulur, tadılır gibiydi İzmir. Beni odamın kapısına kadar götürüp bırakmıştı annem.

Kapımı kapadığımda annemi bir tek şeyle mutsuz edebileceğimi birden anlayıvermiştim, yanılmıyordum. Rüştü Şahin'le olan sevdam onun karalara bürünmesine yeterdi. Ferahlayıvermiştim. Doğruca camı açıp kameriyenin üstünü seyretmeye başlamıştım. Duygularım kabarıyor, durmadan devinen ışık parçaları dönüyordu yüreğimde. Sevdiğim yeniden dirilmişti çünkü. Onu savunmayı kurmuştum. Varlığından söz açacaktım. Gerçekliği kat kat artacaktı. Yapamadım. Ellerim yanıma düşmüştü. Güçsüz müydüm, yoksa çok mu gençtim? Rüştü Şahin yaşasaydı ondan vazgeçmezdim, evet. Ama yaşamıyordu. Boş yere gidip dövüşmüştü. Gitmese savaş kaybedilmezdi. Anneler kazandı, o kaybetti, suç bende mi?

Çatının iki yuvarlak penceresinin yerleri tam kararmıştı.

Dertliydim.

Yoğunlaşan karanlığın içinde silik bir düşünce beliriyordu. Gidip soyunarak kameriyedeki, yapraklarla örtülü yerimize yatacaktım. N'olursa olsun bu yaramı daha çoğaltacak, acıları en kanırttığım yerde boşalıp ağlayacaktım. Bana yaran olacaktı acılarımı deşmenin. Yerimden kalkıp el yordamıyla kapıyı aramaya başlamıştım. Duvarlara dayalı, hiç fark etmediğim birkaç kornişe çarptım. Paslanmış olduklarından korktuğum gürültüyü çıkarmadılar. Sürtünmeleri pürüzlü bir hışırdamaydı. Madenlerin bozulmuşluğu burkmuştu içimi. Çevremi karanlık bir uçurumla çevrili sanmaya başlamıştım. Ne yöne gittiğimi kestiremiyordum. Koltuktan kalktığımda pencerelere mi, yoksa kapıya doğru mu olduğumu bilemiyordum. Yumuşak perdeler tiksinti veriyordu, dokununca. İpeğin tozlanıp eskimiş yüzünde oluşan küf gibi katılık parmak uçlarıma bulaşıyordu. Dönüp durdukça, ilk bakışta göremediğim bir sürü eşyaya çarpıyordum arasız. Çıkışı bulamıyordum. Abajurların boş iskeletleri bacaklarıma dolanıyor, her adımımı fırlayan, düşen şeylerin arasında atmak zorunda kalıyordum. Bir ara bastıklarım çıtırdadı, kırıldı. Eş kırılma seslerini sürdüren şeylere basıyordum durmadan. Kırdıklarımın ne olduğunu merak etmiştim. Bir parçasını almaya çalıştım. Alınca eski gramofonun plakları olduğunu anladım. On yaşındayken bana, oynamam için bırakılmıştı gramofon. Borusu koyu yeşil, çevresi turuncu çizgiliydi. Plakları da yukarı

atmışlardı demek. En sevdiğim parçalardan biri olan İvanoviçi'nin 'Tuna Dalgaları' da vardı içlerinde, kırdıklarımın. Tümünün modası geçmişti plakların, atmışlardı tavan arasına. Plakları her adımda yeniden parçalıyordum. Her şeyi deviriyor, dolanıyor, karmakarışık ediyordum. Bana dünya yıkılıyormuşçasına aşırı gelen bu gürültüleri, kimsenin duymamasına şaşıyordum. Kaybolmuştum çatının içinde. Eski eşya artıkları, duvarlar gibi örülmüştü yanımda yöremde. İttikçe bana doğru yıkılıyorlardı. Öylesine çaresiz olmamışımdır bir daha yaşamım boyunca. Gerçi şimdi, bırakıldım burada. Ama hazırım. Yıllar beni öylesine başkalaştırdı ki, geçmişin dal gibi duyarlıklı Mesaadet'i nerede! O hallerim yirmi beşime kadar arada depreşmiştir. Sonra ne yaptığını bilenin biri oldum. Duruldum, akıllandım, gerçeklere yöneldim.

Ne çok eşyaydı bu, ne bitmez tükenmez eşya!

Çatının en dar ucuna dek sığdırabilecek bir şeyler bulmuşlardı.

Hiç boşluk yoktu.

Sonra da yenilerden bıkınca, onlar da buraya tıkıştırılacaktı.

Bunalmanın koyuluğu karabasan gibi bana abanmış, neye tutunacağımı şaşırmıştım.

Rüştü Şahin serin bir dağ tepesinden bakıyordu sanki.

İzmir'in ovalarını yumuşacık çeviren o güzelim dağlarından birindeydi belki ölüsü. Gülümseyerek yatıyordu, topraklı yılan yuvalarının yanında. Eh, yanıldığını bilmeyen, gülümser, ölürken.

Bacaklarıma floş perde püsküllleri sarılmıştı. Küçüklüğümde aradığım korkunun katmerlisiydi, karanlıktaki çırpınmam. Sonunda elime geçen tutamağı kıvırdım, açıldı. Serin havayı duydum, yıldızları gördüm. Aranırken yıldızları bile nasıl yitiriverdiğimiştim? Pencerelerden biriydi açtığım. Saçlarıma takılıp kalmış devekuşu tüylerini attım bahçeye, başımı pervaza dayadım, dinledim. Korkum bıçakla kesilmiş gibi yok olmuştu. Yorgundum, bitkindim... Konaktaydım. Eşyalar yerlerindeydi. Geceydi. Ter içindeydim. Tenimin kokusu ağırlaşmış, burnuma çarpıyordu. Aşağı kattan gelen konuşmaları duymaya başlamıştım. Demin tek başıma yaşadığım kargaşalığı kimsenin duymadığı belliydi.

Sevdamın kutsallığını koruduğunu düşünmüştüm. Hiç olmazsa, insanı aşağılayan o şeyi Rüştü Şahin'le yapmamıştım. Ben kız'dım. Görme isteğimi en büyük çabayla zorlayarak karanlıklardan Kadifekale'ye bakmıştım. Hiçbir şey görünmüyordu. Saat kulesi çalmıştı. Serin, temiz hava dolmuştu her yanıma. Beklemiştim sessizliğin içinde. Sonra bıkkınlıkla dümdüz yürümüştüm pencereden dönüp. Kapının önünde bulmuştum kendimi hiç zorluk çekmeden. Telaş, korku, şaşkınlık bitmişti.

Kapıyı açıp inmiştim aşağıya.

Merdivenlerin bitiminde geride kalanların dönülmezliğini, benden bir şeylerin, geri gelmezcesine kopuşuna, yabancı gibi tanıklık ettiğimi anlamıştım.

Rüştü Şahin'in ölümü gerçekleştikçe değişerek ben de öbür Mesaadet'e karışacaktım. Sevdiğimin ölümüne kesin olarak inanamayan bir yanım vardı gene de. Capcanlıydı vedalaştığımızda. Ölü düşünmek güçtü Rüştü Şahin'i.

Sessizce bahçeye geçip kameriyedeki yerime oturmuştum. Sevdadan delirecek gibiydim.

Bana şimdi, "O kimseyi sevmedi" derler. "Çocuklarını bile." Çocuklarımı, annem beni nasıl sevmişse, öyle sevdim, korudum. Büyük, soylu bir aileye yaraşır çocuklar olmalarına çalıştım. Yaşım yetmişi geçti. Benim için kazılan çukur bitmek üzere. Bu evde, bu odada, bu apartman parçasında, kendilerinden başka kimseleri düşünmeyen yakınlarımın arasından ayrılmak, beni çok üzmez. Öyle çok yaşadım ki, öleceğime inanamıyorum. Mirasın hepsi benden kalacak bunlara. Ölüp de bir an önce çarçur etmelerini istemem. Büyük oğlum bir halt etmez. Küçük daha kavrulup pişmedi. Yaşı bir otuzuna varsa! İkinci oğluma gebe kaldığımda ne kadar şaşmıştım. Yıllarca sonra gebe kalmak, hem de hiç tat alınmayan bir adamdan. Dölyatağının, bu duygusuzca yaklaşmaların birinde açılıp tohumu tutacağına inanası gelmiyor kişinin. Yatakta her şey bittikten sonra yeniden öpüşmek isteği duyulmayan bir adamdan, gülümsenmeyen bir geceden, karnımdaki ağırlaşmanın artması bile uydurma gelmişti bana aylarca.

Hayat hiç kimse için kolay yaşanmıyor. Bir yoksulluk mudur korkulacak olan? Torunum Nedim bu sözü dolamış ağzına:

"Başkalarının yoksulluğu üstüne şato kurulmaz" diyor. Budala.

Dünyadan haberi var mı onun? Yaşı daha yirmiye varmadı. Hem ne bilir yoksulluk üstüne.

Zenginliği sürdürmenin, soylu ve varlıklı gibi davranmanın zorlukları, gündelik ekmek, iki parça çul düşünmekten kat kat güçtür. Hayır, kolay değildir! Kurallarımızın sayısı binleri aşar bizim. Bunları titizce uygulamayı becermek, her davranışında kişinin kendini gözetmesi, acımasız savunması kolay değildir. Benim gencecik yaşımın kaynağını kurutmam kolay mıydı? Biz ayaktakımı gibi olabilir miyiz? Azla yetinmek zorunda kalanların çektiği neymiş? Gülerim böyle sözlere. Soylu, adı bilinir, varlıklı yaşamak için taşınılan yükün, vazgeçilen şeylerin her birini saymaya benim yetmişi aşan yıllarıma, yeni bir yetmiş yıl katılsa yetmez. İşte bu saçma düşünceler beni öldürecek. Oysa yaşayacağım. Bu evin oğlummuş, torunummuş, gelinimmiş diye bana yakın sayılanlarını üzmek, bunaltmak için yaşayacağım.

Kalbim daralmaya başladı. Sütümü getirmediler. Saat dokuzu geçiyor. Haydi çalışanların çoğu izinli, ya o köylüye n'oluyor? Ben vaktiyle onun gibilerini, değil odama sokmak, sokakta görmezdim. Şimdi onur, irfan görmüş bir koskoca hanımefendiye hizmet için böylelerini yeterli buluyorlar. Gene sıkıntı basıyor, damlamı almasam komodinden.

Ceviz, cilalı, cam kapı açıldı. Elinde ak örtülü bir tepsi taşıyan genç kadın, eşyaların çokluğundan dolanma zorluğu duyduğu odaya, her zamanki çekingen adımlarıyla girdi. Hemen ardından kapıyı itti ayağının ucuyla.

— Ayakla kapı itilmez, dedi, büyük, yüksek, çok güzel bir ceviz karyoladan çatlak bir ses. Hâlâ öğretmedi mi sana, bu evin hanımı olacak gelinim. Önce tepsiyi servis masasına bırakırsın. Sonra dönüp elinle kaparsın kapıyı. Bu görgüsüzlük, bu kabalık, dayanılır şey değil.

— Hanımefendiciğim, geçende öyle yaptımdı, sen bağırdın: "Kapa! Kapa! Beni hasta edeceksin" diyerekten. Şimdi tez kapayayım dedimse de ona da kızmaktasın...

Gülkurusu rengi, kabarık işlenmiş, dikişlerinin her köşe atımında bir inci gömük olan yorgan yığınının altından ihtiyar kadın birden doğruldu. Damlasını içmek için koltuktan kalktığında, ayak sesini duyar duymaz yatağa girip yorganı çekmişti üstüne. Etlerin içinde yumulmuş gözlerini, hiç ayırmadan hizmetçiye dikmişti. Saçlarını firketelerle belirsiz yerlerden tutturduğundan, açılanlar ince tutamlar halinde dökülüyordu dantelle çevrili sabahlığının yakasına. Boynu bir et yığınının belirsizliği içinde kaybolmuştu. Taktığı iki sıra incinin ilk sırası görünmüyordu. Buna karşın yüzü aşırı zayıf, küçücüktü. Teninin aklığına düşen gölgelerde külrengi akçıl benekler vardı. Gözleri, ağzı oynamasa, kinle dolu canlı bakışları bile onun ölü duruşunu engelleyemezdi. Başını çevirmişti hemen hizmetçiden. Odadaki tül perdelerin yumuşattığı aydınlık, karyolanın özenli oymalarını en ince ayrıntısına dek açığa çıkarıyordu. Ortada elinde tepsiyle kalakalmıştı hizmetçi. Robalı, yeşil üstüne sarı çizgili pazen giyiminin belini, ipleşmiş bir kuşakla sıkmıştı. Yüzünde alışılmaz bir güleçliğin, korkusunu bastıran izleri vardı. Tepsiden tüten sütün sıcağına, tereyağının hasından başkasında olmayan, yeni çalınmış yayık ayranı kokusu karışıyordu.

Oda, özellikle duvardaki dibi dibine asılmış fotoğraf çerçeveleriyle, olduğundan küçük görünüyordu. Cama yakın bölümdeki tek boşluktan sarı üstüne şarap rengi çizgili duvar kâğıdının yüzünde eskiden asılmış, yenilerde çıkarılmış iki çerçevenin yeri, belirgin ve koyu kalmıştı. Saçaklı ipek örtüyle örtülmüş piyanonun üstünde çeşitli biblolar; iki saat; kırmızı karpuzlu, altı pirinç bir lamba; pembe çizgili, kıyıları bükümlü, çiçeklerin taçyaprakları gibi açılmış çeşmibülbülden tabağa bırakılmış, yapma, açık mor bir orkide; eskiden hokka altlığı olan, içindeki mürekkeplikleri çıkarılmış, kristal bir dikdörtgenin hokka boşluklarına doldurulmuş değişik uzunlukta süslü şapka iğneleri; çivit mavisi ve koyu yeşil, kristalden, yuvarlak topu andırır kâğıt bastırıcılar; ortası sedef, çevresi fırdolayı dönerek akik taşıyla doldurulmuş, mor kadife kaplı bir kutu; tuvalet takımından artakalmış, üstünde öpüşen bir kız ve erkek çocuk resmi olan porselen pudralığın eşi el aynası; kalın, maroken kaplı, ucu küçük bir altın kilitle kapanan fotoğraf albümü; yan yana konmuş, kapakları mineli üç enfiye kutusu, saatlerin dibinde sandık lekesi olmuş, bitişleri pilili, saten, kadın eldivenleri; ucu devekuşu tüyünden, püskürtme yapılmış, bileğe altın zincirle asılan bir yelpaze vardı.

Karyolanın dayandığı duvara, boydan boya halı gerilmişti. Duvar halısının üstünde, sabah alacasında bir orman, ormanın kuytularına doğru koşan kızıl kahverengi av köpekleri görünüyordu. Ata binmiş bir erkek, sürek avı giyimiyle çalımlı duruyor, ardındaki, av boruları çalan, kadife yelekli uşaklarına bakıyordu. Uzayıp giden koyu yeşil çimenlikte tek bir kızıl çiçek vardı ve halıya işlenmiş her çizginin içindeki en canlı görünümü taşıyordu.

Karyolanın ayakları aslan pençeleri gibi oyulmuştu. Arka ve önü kapayan ceviz sırtları bütünüyle ağacın kendinden gül, dal işlemeleriyle donatılmıştı. İhtiyar kadının başucundaki komodinin üstünde duran abajurun altlığı gümüştü. Işığı perdeleyen üstü, kalın dokumlu Hollanda danteliyle çevriliydi. Dantellerin epridiği bölümlerden iplikler sarkıyordu. Oysa karşıda bitişik duran sehpaların üstünde porselen gövdeli, kırmızı saten kumaşla ışıklığı kapatılmış, uçları altın sarısı püsküllerle süslü iki yeni abajur daha vardı. Odanın yeri, duvarları da aşan bir kapanıklık içindeydi. Tabanı hiç görünmüyordu. Yan yana örtülmüş beş seccade, ince, özenli işlemeleriyle kıyılarındaki suların uyumlu, soylu desenleriyle ipek gibi, kabartısız

yayılı duruyorlardı, yerde. Gelininin ikide bir gelip bunlara hasetle bakması ihtiyar kadını keyiflendirirdi. Zenginliğin, soyluluğun gerektirdiği gerçek bilgilerden, görgülerden gelinin yoksun olmasının tadını çıkarırdı: "Ne güzel halılar, efendim. Değil mi?" derdi gelini, sesini alabildiğine sevecenleştirerek. Sinsi gülerdi ihtiyar kadın. Kaç kez onu böyle konuşturduktan sonra birgün: "Onlara halı değil seccade derler. Halıdan farkları, daha özenli, basılmayacak yerlerde kullanılmaları için yapılmalarından gelir. Bir zamanlar değerli tablo yerine asılanları vardı" deyivermişti. Gelini, taşırdığı göğüslerini arsızca sallayarak, "Ağız alışması, haklısınız. Tabii seccadedir" deyip geçiştirmeye, bilmemesini önemsemez görünmeye çalışmıştı.

Karyolanın tam karşısına düşen duvara bir giyim dolabı dayalıydı. Dört kapısının yüzünü aynalar kaplıyordu. Aynaların kesme kristal dönüşlerinde, pencereden giren ışıklar kırılıyor, sarı, mavi, turuncu, pembe renklerle birikiyordu. Dolabın kapı kulpları gümüş kadın elleri biçimindeydi. Bileklerden kesik bu ellerin dar yüzleri aşağıya sarkık duruyordu. Dolabın ayakları da aslan ayağı oyultusundaydı. Pencerenin dibinde iki koltuk vardı, karşılıklı duran: Şarap rengi kadife kaplı, kol dayama yerleri, ayakları yaldızlı, incecik koltuklardı bunlar. İşçilikleri öylesine ağırlıksız, el değmemişçesineydi ki, üstüne oturulmaz kanısını veriyordu görenlere.

İhtiyar kadının demin kalktığı koltuk bunlardan başkaydı. Sırt dayayacak bölümü yüksek, kol yerleri geniş, kısa ve kalındı. Yaşlı bir gövdenin güvenlikle kendini koyuvereceği yumuşaklık ve sarıcılıktaydı oturma yeri. Koltuğun önünde küçük, şarap kızılı kadifeden ipek floşlarla çevrili ayak koyma iskemlesi duruyordu. İskemlenin dibinde, yere atılmış işlemeli bir mendil vardı ve biraz ötesinde de ipek bir örtüyle kapatılmış oturak duruyordu. Bu örtü, oturak için, özel olarak dikilmişti. Bükümleri, üst yuvarlağın biçimini tamamlıyordu. Komodinin üstünde değişik boylarda koku şişeleri diziliydi. Aralarında cam kavanozları, elleme duygusu verecek denli güzel yapılmış kremler, değişik madenden sapsarı olan saç fırçaları vardı. İnce deliklerle işlenmiş, açık duran bir gümüş kutudan birbirine girmiş firketeler, tokalar görünüyordu. Cam tükürük hokkasının kapağı kopmuş, kapağın bağlantısı olan gümüş uçlar kalmıştı yalnız. Üstüne yere atılmış mendilin eşi örtülmüştü. Mendilin çevresi, fırdolayı ayrık, dökme dantellerle süslüydü. Hemen göz alıyordu.

Karyolanın önünde terlikler sıralanmıştı. Yaşlı bir kadını kesinlikle çağrıştırmayacak görüntüdeydi terlikler. Kimi ponponlarla, kimi sırma işlemelerle bezenmişti, topukları yüksekti, renkleri pembe, uçuk mavi arasında değişiyordu. Pencerenin altında duvarı kaplayan kaloriferin çıkması süslü bir yüzeyle gizlenmişti. Bunun üstüne olağanüstü yumuşaklıkta uçucu renklerle üç tane haşhaş çiçeği çizilmişti. Perdeler koyu sarı ipektendi, tüllerle dönerek sarı, pirinç tutmalıklardan yere doğru uzanıyordu. Giyim dolabının üstüne dört şapka kutusu konmuştu. Kutuların birinde 'Marcel, Paris' yazılıydı.

İhtiyar kadın, ilk öfkeli tavrını bırakmış, bitkin, ölecek denli hastaymışça başını yastığa gömmüştü. Kuştüyü yastığın kabararak örttüğü kafasından, salt burnu ve etleri yitmiş yanağının aklığı görünüyordu. Kapalı gözkapakları maviye çalan, saydamlaşmış bir deriyle örtülmüştü. Yorganın dışına yorgun, terk edilmişçe uzattığı elleri, kemikli yüzüyle çelişen bollukta etlerle örtülüydü. Orta parmağındaki eşkenar dörtgen kesimindeki yüzüğün iri elmas taşları sarıya dönük çakışlarıyla pembe taştanın üstünde hemen beliriyordu. Ellerinin bilek bölümünde sabahlığın dökülüşü, kolların, gevşek, yaşlı etlerinin görünmesini engelliyordu. Eller, yaşlı kadının yüzü görünmese, küçük, tombul, hiç zedelenmemiş duruşlarıyla bitmemiş bir gençliği düşündürebilirdi bakana. Perdelerin dışındaki kış güneşinin buzullu aydınlığı, öteki elin yüzük parmağındaki pembe yakutun içinden geçip solduruyordu taşı.

Tepsiyle ayakta durmasını sürdüren hizmetçi, ihtiyar kadının bitkinlikle gözlerini kapamasından sonra büyük bir çaresizlik duygusuna kaptırdı kendini. Uzun süredir aynı yöntemleri kullanan ihtiyar kadının davranışlarına kendini uyduramayıp kalakalıyordu ne yapacağını bilemeden. Olanca çabasıyla kıpırdamamaya çalışıyordu. Bunu yaparsa ihtiyarın taşacak öfkesini birazcık engelleyebileceğini sanıyordu: Sessizliğin sınırları, bu evde, onun yönünden kesin olarak aşılamazdı. Beklemek zorundaydı. Tepsideki reçele, beze sarılmış yumurtalara, yan yana dizili incecik çatallara, kaşıklara, iki küçük bıçağa baktı.

Çay demliği, sıcak su, süt bardağı hâlâ tütüyordu. Büyük Hanımefendi kalkmaz da bir süre daha yatarsa soğuyabilirlerdi. Ve sütün üstündeki kaymak alınıp da katılınca Büyük Hanımefendi içmezdi bunu kesin olarak. Kafasındaki kıt sözcüklerden ördüğü üzüntü kavurdu içini yeniden hizmetçinin. Giyim dolabının aynasına başını döndürüp

baktı. Ürktü. Rastgele bir baş çevirmesiydi. Beklemediği şeydi kendini görmek. Irkiltti görüntüsü onu. Odadaki uyumlu, yumuşak renklere; duragan, yerleşik eşya kümelerine aykırı düşen yansıması aynalara yapıştırılmış yanlış bir resim gibiydi. Döşemenin üstünde her adımını korku, suçluluk içinde atarak, büyük koltuğun yakınındaki yuvarlak masaya tepsiyi bıraktı. Halıların ipek yumuşaklığı, yürümesindeki güvenliği yitirtirdi ona. Her gün dipten doruğa cilalanıp temizlenen bu evde, bu sekiz odalı apartmanın içinde kayma, düşme korkusunu üç yıldır yenememişti. Üç yıldır çarpıp devirivereceği sanısıyla alışık olmadığı şeylerin arasında geziniyordu. Düşlerine giren, dolaplar dolusu süslerle bezeli camdan, gümüşten yapılma kapların üstüne basıyor, eğriltiyordu. Eteğine, hırkasına takılıp duran eşyalar yerlere düşüp parçalanıyorlardı. Düşlerinin bunlarla dolu tükenmez baskısını gündüzleri de hiç unutmuyordu. Konuşmalarını, ölümcül hastalarla dolu odaların önünden geçermişçe zor duyulur gibi yapmak için çok uğraşmış, becermişti de. En alt sesiyle anca duyulacak gibi söylüyordu sözlerini şimdi. Ellerini önünde kavuşturdu. Karyolaya baktı. Yaşlı kadının gözlerinin açık olduğunu gördü. Kendisine çevrik gözler, o aşağılayan bakışla bakıyordu. Deminden beri yaptıklarını, aynada kendinden ürkmesini, tepsiyi koymasını, acemi adımlarını izlediğini belirten kesin bir bakıştı bu. Yüzüne vurmasını engelleyemediği sıkıntı ve bıkkınlığı da görmüş müydü acaba? Başını önüne eğdi.

Masanın bütününü kaplamıştı tepsi. İncecik bacaklarıyla sevdalı düşüncelere dalınacak bu geçmiş zaman masasının ardında aykırı, ezik duruyordu hizmetçi.

— Kaldır beni yataktan, dedi ihtiyar kadın. Salak salak durma öyle. Oturağım temiz mi?

Fırladı öne hizmetçi. Sevinmişti. Ya hep böyle sussaydı. Her şey soğuyup gidiverecekti.

— Ne savsaklanıyorsun? Kaldır beni, dedim. Yardım et. Görüyorsun ki çok hastayım, kıpırdanamıyorum. Söyledin mi, dün sabahı dayanılmaz sancılarla geçirdiğimi, cumartesi günümü? Gene bu gece konukları mı gelecek? Torunlarım kalktılar mı?

Hizmetçi rahatlamıştı, yürüdü karyolaya doğru. Alışkanlığı olan güleçliği açıldı yüzünde yeniden. Kaşı gözü duruldu. Saf, düz bakışıyla yatağın içindeki kadını toplayacağı yeri tasarladı. Tuhaftı Hanımefendi. Ne zaman onu kucaklayıp indirmeye davransa (üstelik

kendi çağırırdı, "gel beni kaldır" diye), karyolanın duvar yönüne belli etmeden kayardı.

İhtiyar kadını hiç incitmeden alması gerektiği için kadının arkaya kayması, işini adamakıllı zorlaştırırdı. Bu sabah da, "Gel kaldır" der demez çabucak koşmuştu.

Karyolaya karnını dayayıp erebildiği uca dek uzandı. Cevizin sert tahtası, pazen giyimini aşıp karnını acıttı hizmetçinin. Aldırmadı. Yataktan çişle kolonya karışımı, ılık bir hava doldu burnuna. Ellerini açtı, parmaklarına, ellerine topladı olanca gücünü.

— Söyledim Hanım'a da, Bey'e de. Bey dün vardı ya yanınıza, görmeye sizi.

Bir yandan da, ne zaman yaptığını gene kestiremediği bir anda duvar yönüne kaymış olan hanımefendiyi sırtından mı, yoksa belinden doğru mu kavraması az azar işitmesini sağlar diye düşünüyordu.

— Geldi ha? Elinde paltosunu tutarak, boynunda gece eşarbı takılı olarak. Sanırsın ki adam, odamdan çıkıp doğru sokağa uğrayacak. Sanki arada iç içe iki salon, koridorlar, kapı girişi, ayrıca benim tuvalet, banyo bölümüm yok. Evet, sokağa çıkacak sanırsın. Öyle diyorlar, değil mi? Evet, biliyorum, öyle diyorlar. "Ona bakıyoruz. Hiçbir şeyini eksik etmiyoruz." Sonra odama uğradılar mı hep sokağa çıkmak üzere oluyorlar. Bana bakıyorlarmış, hah! Paralar bende. Tabii bakacaklar. Korkup çekinecekler. Asıl sorun bu değil. Daha yaşayacağım. Mirasçılara paralarım, artık dişleri döküldüğü, beyinleri dümdüz olduğu zaman kalacak. Zenginliği kolay sanıyorlar; nelerle yürütülür bilirler mi? Senin gibileri bu evlere soktular. Torunlarım öğrendikleri dilleri ertesi gün unutacaklar. Nedim çocuğa gelince, pisliği, ütüsüz gezmeleri ne işine yararmış sorarım? Tanımadığı, bilmediği şeylere özeniyor. Oğlum gelmişmiş. Elinde paltosu asılı, ceket cebinden ikide bir çıkardığı piposu, dişlerinde çevirdiği, üstelediğimde ısırdığı piposu. Durmadan baktığı parmak uçları. Her sözümde parmaklarını birer birer ayırıp bakıyor. Niye? Verecek karşılığı, direnecek gücü yok. Torunum Nedim, örnek bir baba görmüyor karşısında. Şirkete her sabah on buçukta giden, koca bürosunda yirmi beş tane pipoyu doldurmakla vakit geçiren biri, ne olabilir ki? Her şeye gülen kızları. Ola ola tüccar kızı olmaktan öteye bir şey olamayan karısı. İnanmıyorlar değil mi hasta olduğuma?

Omuzlarından bir de dizaltı bükümünden tartıp kollarına aldığı ihtiyar kadını taşıyarak koltuğun önünde durdu hizmetçi. Genç güçlü gövdesi, ihtiyar kadının sonuna dek koyverdiği ağırlığı altında ilkten biraz sarsılmıştı. Her geçen gün daha mı ağırlaşıyordu ne? Şimdi bir süre öyle duracaklardı. Tıpkı kahvaltısı, yemekleri geldiğinde yaptığı dalgınlığı andıran davranışlarının yinelenmesine boyun eğmek zorundaydı hizmetçi sessizce.

— İnanmıyorlar değil mi, hasta olduğuma? Niye susuyorsun? Söyle!

Sesi öfkeyle doluydu. Pencerenin aydınlığına yaklaştıklarından ihtiyar kadının yüzündeki çizgiler olabilecek en ince uçla üst üste çizilmişçe beliriyordu. Keskin burun kemiğinin gergin derisinin üstündeki kırışıklıkları, neden, hangi yüz devinmesinden oluştuğunu düşünmek olanağını kimse bulamazdı. Beklenmez kesişmelerle aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya inip çıkıyordu yüzlerce çizgi. Kulak memelerindeki küpe delikleri de gevşeyip uzamış, yırtılacakmışça uca doğru yarılmıştı.

— İnanıyorlar Hanımefendiciğim. Doktorunuzun, geldiğinin devrisi gün çıkıp geliyorlar. Konuk salonlarının uğrundaki odaya doluşup vıdır vıdır konuşuyorlar. Herhal senin derdinin devasını sormaktalar birbirlerine.

Yaşlı kadın kendini tutan dinç kolları ezmek isterce boşalttığı ağırlığıyla hızlı bir devinme yaptı. Genç hizmetçi, taşıdığı yükten gittikçe kızaran yanaklarıyla, telaşla daha iyi kavradı kadını.

— Sıkma! diye bağırdı. İhtiyar kadının buyurmaya alışık sesi tavandaki avizeye çarptı, kristaller çınladı. Sıkma! İnsan gibi tut! Odalara kapanıyorlarmış ha? Hem bana bir daha sen deme. Üç yıldır hizmetimizdesin, hiçbir şeyin düzelmedi. Demin adım atışlarına baktım, deve gibi yürüyorsun. Kendi hizmetçilerini, sofra valelerini yollayamazlar, değil mi, bu odaya? Ne yapsalar aralarında yaşıyorum. Bunu unutamazlar. Seni bile gönderseler hizmetime hiçbir şey yapmış sayılmazlar.

— Beni şartlı aldılar ya, Hanımefendiciğim, her türlü pisliğiyle uğraşacaksın diyerekten.

— Sus! Terbiyesiz! Ben güller gibiyim. Daha, o senle şartlı konuşan kadın çakıldaklarını temizlemeden, benim için ölenler, kendini içkiye vuranlar vardı. Evet, odalara kapansınlar, konuşsunlar.

Içlerinde filizlendirsinler ölümümü. Ben doktorun verdiği üç ilaçtan ötesini alır mıyım sanıyorlar! Gülerim onlara.

Hizmetçi, ezilmiş kollarından gittikçe yiten gücüyle, beliren yorgunluğa yenik düşmemeye çabalıyordu:

— Öyle demediler belkim? Ben çıkaramıyorum. Kusurumu hoş görün siz.

— Oturt beni koltuğuma! Sonra oturağımı hazırla. Büyük aptestimi yapacağım.

Koltuğa eğilerek, yavaşça, bir küçük bebeği oturtma özeniyle kadını bıraktı, doğruldu.

— Canımı acıttın kemikli kollarında gene bugün. Terliklerimi ver çabuk, ayaklarım üşümesin.

Kadın, ortadaki, ponponlu mavi terliği gösteriyordu. Hizmetçi, suskunluğa bürünen yüzüyle, hemen aldığı terlikleri kadının ayaklarına teker teker geçirdi. Ellerinin içinde kaybolacak küçüklükteki ayakların üstünde derinin gözenekleri genişlemiş, uzun izler oluşmuştu. Oturağı açtı. Geceden ovulduğu için porselen temizdi. Kullanıldığı işin getireceği en küçük bir sarartı yoktu içinde. Oturak örtüsünü bir yana koydu. Yaşlı kadına doğru yöneldi. Kadının kuru ayakları dolduramadığı terliklerin içinden çıkacakmış gibi duruyordu. Ayaklarının sert, sarıya kaçan, uzamış tırnakları terliklerinin kapalılığında görünmüyordu.

Hizmetçinin bu kez daha kolaydı işi. Koltuktan kaldıracaktı Hanımefendiyi. Gene de titiz davranmak zorundaydı. Omzuna tutunarak kayardı oturağın üstüne. Zor olan, sabahlığının eteklerini sıyırıp tam oturağın yuvarlağına kalçalarının ayarlanmasını hizmetçiye bırakmasıydı. Oturağın yuvarlak kıyısı kadife bir kabartıyla çevrilerek oturulacak yerin acıtmasına engel olunmuştu. İhtiyar kadını yerleştirene dek onun çıkardığı inlemeyle söylenme arası sesleri dinledi. Şişman bacaklarını açtı kadın. Aşırı aklığın damarlarla çizildiği etler iç içe geçmiş, bükülmüş yağ yığınlarından oluşuyordu. Dizkapaklarının üstünde çoğalan yığışmadan ötürü küçük et çukurlukları belirmişti. Baldırların belirsiz dış çizgileri ayak bileklerinde, oyuntusuz, kesin bir kalınlıkla bitiyordu. Şişman kadınlara özgü ayak bileklerindeki kemiklerin görünmeyişi aşırı bir tıkışmaya dönmüştü kadında. Dizkapaklarının üstünde kalınlığı alabildiğine artıyor, en küçük devinmede yağlar kayarak yer değiştiriyordu.

— Sırtını dön kapıya, dedi ihtiyar kadın. Çabuk!

Hizmetçi, her yanı aynalarla çevrili sayılabilecek bu odada, tek yansıma, görüntü alamayacak olan kapıya yüzünü verdi. Hizmetçinin sırtından görünüşü olduğundan daha kalın ve kabaydı. Elörgüsü yün çoraplarının, büyük erkek terliklerinin, başına doladığı örtünün tarazlanmış kumaşının görünümü, oturaktaki ihtiyar kadının öfkesini yeniliyordu baktıkça. Ne giyse önlenmez bir kabalık akıyordu üstünden. İhtiyar kadın bir süre sonra sıyırdığı geniş ipek donunu sabahlığının uzun eteklerini çekerek kapadı. Hizmetçi yeniden, demlikteki çayın, sütün soğumasına artık engel olamayacağını düşündü. Bıkkınlıkla buzlu kapı camının pürtüklü yüzeyine alnını dayadı. Camın serinliğini duymak hoşuna gitti.

— Hadi, dedi kadın, gel. Tamam.

Yürüdü hizmetçi, sırtına tutunan ihtiyar kadına eğildi, kaldırdı. Koltuğa taşıdı. Hanımefendi, ayaklarına basmıyordu. Sürüyordu kendini. Öylesine ağırdı. Hizmetçi, gözlerinin ihtiyara kaymasını istemiyordu. Yüzünün yakınındaki hizmetine koşulduğu insanın görüntüsü, iyicene bakarsa daha da iç kararması verecekti ona. Öğrenmişti bunu artık. Masaya baktı. Giyim dolabının kıyısına iliştirilmiş duran masanın, eski, ince işlemelerinden bazıları kopmuştu. Sonradan onarılan çekmelerin kulplarındaki gümüşün güzel görünümü hiç zedelenmemişti. Kaplamasında düzeltilememiş bozulmalar vardı. Küçük çıkmasında, mineli boyun saatiyle, gümüş örgü bir çanta duruyordu. Dün gece bunlar orada olmadığına göre, demek isteyince, ihtiyar kadın yalnız başına yürüyor, gezebiliyordu odada. Kadını zor seçilebilir, atmaya benzer bir hızla bırakıverdi koltuğa.

— Dikkat et, densiz! diye çıkıştı ihtiyar kadın. Dikkat et! Bel kemiğim sarsıldı. Oturağa dokunmadan masayı önüme çek çabuk. Ellerini bulaştırma pisliğe.

Hizmetçi, masayı çekip koltuğa yanaştırdı. Neyse sıcaklıklarını yitirmemişti tam tamına süt ve çay.

— Peçeteden yumurtaları çıkar bakayım, dedi, ezici, sivri sesiyle ihtiyar kadın. Hadi sallanma! Bilirim, söylemesem şimdi gidip oturağa saldırırsın, midemi bulandıracağını düşünmeden. Çabuk kapat üstünü, yüznumaraya götürmeden. Hayır, hayır, şimdi peçeteyi aç bakalım!

Hizmetçi, oturakla kahvaltı tepsisinin arasında şaşkın bir iki adım attı. İhtiyar kadının sıraladığı isteklerinin hangisini yapacağını kestiremiyordu. Deminki hıncı basılmıştı şaşkınlıktan. Kadının bakışından neyi istediğini çıkarınca oturağa ellerini değdirmemesi gerektiğini düşünerek masayı önce yaklaştırdı. Çünkü inatla karıştırıyordu buyurmalarını, isteklerini ihtiyar kadın. Yanlış bir iş yapmasını istiyordu onun ve yapınca, öfkesinin dinmez coşkunluğuna kaptırıyordu kendini, inanılmaz bir güçte. Hizmetçiyi azarlayıp aşağılıyor, gelinini çağırıp onun yanında da sürdürüyordu gözdağı vermeyi. Bir an bakıştılar. İhtiyar kadın, hizmetçinin, düzgün, yerinde davranışına şaşmış gibiydi. Kendini hemen toparladı.

— Kahvaltı tepsisini almaya geldiğinde, portakal suyumu da getir. Serince içeyim. Yok yok içmeyeceğim. Vazgeçtim. Çok hastayım. Kimse inanmıyor bu evde.

Karşılık ister gibi bakıyordu. Eğilip oturağı alan hizmetçi yürüdü, hızla kapattı oda kapısını. Kapının çarpışı odadaki kristal parçalarında yeni tınlamalar yaptı. Yaşlı kadın kemiksizmiş izlenimi yaratan parmaklarının ağır devinmeleriyle, kızarmış, ince bir ekmeği ucundan tuttu. Eline aldığı gümüş bıçakla bir topak tereyağını üstüne sürmeye başladı. Kapıya baktı.

— Dağdan inmeleri yanıma sokuyorlar. Benim mahremiyetime girecek insan mı bu? Şu kapı kapamaya bak!

Konuşması bitmeden içeriye girdi hizmetçi. Yerine koyup örtüsünü örttü oturağın. Komodinin üstünden büyük bir kolonya şişesini alıp ucundaki takılı püskürtücünün yanına basarak odanın önce tavanına sonra dört bir yanına sıkmaya başladı.

— Camı açacaksın ilkten, dedi ihtiyar kadın. Hep unutuyorsun... Sesi sevinçle çınladı. Hizmetçiyi yeniden boyunduruğuna almıştı. Çıkar benim kürk etolümü dolaptan, sırtıma koy. Camı aç havalansın iyice. Bu pis kokunun içinde mi yemek yiyeceğim? Öğrenemedin hâlâ bu işi, yazık senin aklına.

Hizmetçi, aynalarla bezeli kapakların birini açtı. Tüyleri yerlere dek uzanan, ipekten, sim işlemeli kumaşların, kadifelerin, bürümcüklerin, incecik yünlülerin asılı durduğu yığının arasından kemik rengi, şal kesimi bir kürk çıkardı.

— Astarından tutma! diye sertçe üsteledi yaşlı kadın. Ellerinin kabuklu, sert derisi pürüzlüyor ipeği. Çabuk ol!

Sırtına kürkü dolayan hizmetçinin yakınlığından bunalıyordu. Gençliğin doldurduğu gövdesinin sağlıklı kan dolaşımını duyar gibi oluyordu. Bir kıskançlık, tiksinme nöbetine kaptırıyordu kendini. Şimdi gene burnunun dibindeydi. Günde en aşağı üç kez başkasının güvenli adımlarla gidiş gelişine tanıklık etmek çok fazlaydı ihtiyar kadın için. Gerçi doktoru, "İyisiniz gene de Hanımefendi" diyordu hep. "Eski topraksınız. Bir yakın gözlüğünden öte gereksindiğiniz şey olmadı elli yaşınızdan bu yana. Damarlara gelince, evet, damarlar tembelleşiyor, daralıyor. Yaşlanmak mutlu bir son. Uzun yaşamanın kaçınılmaz belirtisi, değil mi efendim? Damarlar, evet, çeperleri yağ birikimleriyle örülüyor. Gençlik için, damarların uygun çalışması diyebiliriz. Yapacağımız şey, yağdan kaçacağız. Izgara etler, tavuk haşlama, bol meyve, beyaz peynir, kaymağı alınmış süt, kızarmış, ince iki dilim ekmek yirmi dört saatte. İğnelerinizi, kan sayımlarınızı sık sık yapıyoruz. Kuşkulanmayın, Mesaadet Hanımefendiciğim."

Elleriyle bir şeyi iten işaretler yaptı ihtiyar kadın. Gözlerini camdan dışarı çevirdi.

— Iyi, çekil, dedi. Ben sarınırım. Aç pencereleri.

Ekmeği çıtırtıyla ısırdı, dişetlerini kaplayan, takma dişlerini tutan damak bölümünün ötesine kaydırdı, çiğnedi lokmayı ağzında. Damağına değen yağın, ekmeğin doyumsuz tadını duydu. Tereyağını çok severdi. Bir kaşığın alacağı büyüklükteki parçanın hemen bitmesini engellemek için ağır ağır öğütüyordu. Sütün bulunduğu bardağa baktı. Sarımsı inek sütünün görünümü çekiciydi. Mutluluğun, şimdi epeydir yaşadığı, karşı konmazlığa dönüşmüş hayvansı mide isteklenmesiyle sarsıldı.

Tüller esintiyle dalgalanarak giyim dolabının aynaları önünde kıpırdıyorlardı. İçeriye, soludukça soğukluğu duyulan hava doluyordu. Açık pencere kanatlarından birinin iç kıyısındaki karlar eriyip bölünüyor, parçaları yere düşüyordu. Hizmetçi, camın önünde yüzü sokağa dönük, karlarla yığılı gözalıcı bir güzellikle görünen çam ağaçlarına bakıyordu. Hizmetçide uzaklaşmış, unutmuş bir insanın iyilikle çevrili dalgınlığı vardı.

— Bizim oralarda, Allah bilir kış her yanı örtmüştür. Kurt, kuş köylere inen zamanıdır. Her hayvan kendi sesiyle ürüyüp duruyordur. Kuşaklı koca ayılar inlerine varıp uyumuşlardır. Kar, in cin dayısından yağıp durur. Hele karlar çözülmesin, pınarlar çaylar

gürüldeyerek odunları katıp önlerine iner yarlardan aşağıya. En direngeni de bu çamlardır. Suyun tepmesini hiçe sayarlar.

Yaşlı kadın ekmeğinin son lokmasını da yutunca süt bardağını aldı. Buruşarak toplanan yüzeydeki kaymaga baktı.

— Bunun kaymağını iyice temizlememişsin, dedi. Anlaşılan benim ölümüme çalışıyorsunuz elbirliğiyle.

Korkuyla irkildi, yaklaştı hizmetçi.

— Vallahi üç kez almışım, her kaynamada. Has süt bu. Adam tembihli. Apartmanınızın aileleri çok yüksek olduğundan, diyor, bizim için iyi hizmet gerek. Üç kez...

— Kapıcılarla kapılarda gülüştüğün yetmezmiş gibi sütçülerle de dedikoduya vakit var ha? Kapa camı hadi!

Dışardan gelen havanın, çam ağaçlarının, kentin pahalı semtlerinde erken başlamayan sabahların sessizliğiyle bürülü dinlendirici sokakların, bu sözleriyle, hizmetçiye kapandığına inandı.

Çay kaşığıyla zarlaşmış kaymağı aldı, tabağın kıyısına koydu. Süt boğazından geçerken kuru kıkırdaksı şeylere takılıyormuş sanısını vererek midesine indi.

— Götür bunları, dedi. Öğleye yemek yemeyeceğim. Söyle evdekilere. Yemek yemeyecek, hasta de. Akşama, bonfile, komposto isterim. Biraz kaymak katın kompostoya, belki yerim, belki yemem, belli olmaz. Damlamı ver çayla alayım. Yumurtam yarın sabah biraz daha katı olsun. Bu sabahki, kaşığa zor toplanıyordu. Oğluma söyle, torunlarımı istemem, gelmesinler. Oğlum da öyle paltosunu koluna asıp dikilip durmak için gelmesin. Huysuzmuşum, hep yakınıyor, bağırıyormuşum. Acaba biri beni dinliyor mu? Oysa ne ayrılığım var onlardan. Aynı bana benziyorlar. Susuyorlar bağırdığımda. Kolay olan sessizliktir, bilirim. Iyidir oğlu, desinler istiyor. Sözlerimi dinlemiyor ki... Susması ondan. Beni gerçekten dinleyen, ölü olsa konuşur. Yok, ihtiyar bir annenin yalnızlığını çoğaltmayı hak edecek üstünlükleri yok hiçbirinin.

Hizmetçi anlamaya çalıştıkça daha da anlayamadığı bu kadına, çekingen, bir an önce kaçma isteğiyle dolu bakıyordu. Demin bıraktığı kolonya şişesini yeniden alıp püskürtmeye başladı. Odaya dolan temiz havaya serinletici kırçiçeği kokusu katışıp yayıldı. Şişeyi koydu, tepsiye yöneldi.

— Çağırdığımda, zili çaldığımda savsaklanma, çabuk gel.

Tepsiyi alarak çıktı hizmetçi. Yaşlı kadın, bir süre yüzü kapıya dönük, inceden inceye ayak seslerinin kaybolmasını, kendi bölümünü ayıran ara kapının çekilip kapatılmasını dinledi. Kulaklarında çatırtısız durgunluk gerilir gerilmez koltuğundan kalktı, sırtından kürkü kaydı, yumuşacık yığıldı yere. Küçük bebek adımlarını andıran dengesiz yürüyüşüyle kapıya gitti. Anahtarı çevirdi. "Kapıyı kimse çalmadan giremez bu odaya. Alıştırdım yıllardır hepsini. Yoksa hastalığıma inanmıyorlar, beni yatakta görmezlerse. Şimdi zaten gelmezler. Daha on ikiye kadar uyur reziller" diye düşündü. Aynı titrek adımlarla, ipek sabahlığının iki yana savrularak bacaklarındaki et yığınlarını incitme korkusundanmış gibi özenle yere basarak yürüyordu. Tüm gövdesi en küçük devinmeyi kaçırmıyor, titreyip kaymalarıyla katılıyordu yürüyüşüne. Giyim dolabının önünde durdu. Karşıya düşen resimlerin arasında duran Venedik aynasının kıyısındaki çerçeve görevini gören kesme ayna parçaları, sarı altın yaldızlı dönüşlerle birçok rengi, aydınlığı yeniden dolabın aynalarına yansıtıyordu. Parıltılara bürünen yaşlı kadının görüntüsü, mavi ipek yığınlarının uçlarına eklenen ek, ender rastlanan iplik geçmeleriyle örülmüş dantellerin arasında, alçıdan yapılmış gibiydi. Küçük kafasının altında birden büyüyerek inen şişman gövdesi, henüz silip tazeleyemediği boyalarla çevrili gözlerinin uçuk aka dönüşen renkleri, dokunulsa dağılacakmış gibi duruyordu. Gözpınarlarındaki kara sürme birikintilerini, parmaklarıyla çıkardı. Salgının sıvılaşmış bulaşıklarını parmak uçlarında yeniden izledi. Sonra iki elini de sabahlığının eteklerine sürerek temizledi. Saçlarındaki firketelerin yerini değiştirmek için gövdesini sağına kaykılıp kalçasıyla öne çıkıntı veren çekmeli masaya dayadı kendini.

Saçlarını değişik yönlere çekiştirdi, sarkanları tepesine toplamaya çalıştı.

Boynunun katlarına gömülmüş incisinin ikinci dizisi, sarıya kaçan iri düzgün taneleriyle belirmişti.

Saçlarıyla uğraşırken, kirpikleri dökük gözlerinin solukluğunu apansız görüverdi. Sabahlığının cebinden bir sürmedanlık çıkardı. Önce sağ, sonra sol gözünü yumdu. Yılların getirdiği bir ustalıkla ince süreceği çekti kapalı gözkapaklarının birleşen çizgisinden. Gözlerini açtı. Çevreleri, kara, belirgindi şimdi. Kendine sevgiyle baktı.

Turuncularla yeşillerle yalancı bir ebemkuşağı çizen kesme aynadaki görüntüsüne tutkunlukla yaklaşıyordu. Aynayla yüzü arasında burun açıklığı kalana dek yaklaştı, gülümsedi. Boynundaki incileri boyun katlarının arasından çıkardı, ağırlıklarını tutup elinde tarttı. Odadaki varlıklı bağdaşmayı görüntüsünün artırdığına bir kez daha tanık olmak içini aydınlattı. Dönüp her bir parçayı tek tek görmeye kalkmasının bütünlüğü zedeleyeceğini öğrenmişti. Aynalarda ışıkların, renklerin, durup kalakalmış anını yakalamanın gizemli tanıklığını, yıllardır yapıyordu. Bu odanın eşyaları, onun onurlu, ünü sarsılmaz ailesinin görkemli parçalarının en seçmeleriydi. Gelininin paha biçilmez bu eşyalara nasıl içi giderek baktığını, her zaman istekle kavrulan gözlerinde görmüştü.

Yaşlılığını güzelleştirip yüreğine çarpıntılar salan ışık oyunlarının dolaştığı aynaların üstünde ellerini gezdirdi.

Eşyalara sırayla tutunarak odayı dolaştı.

Serinledi elleri.

Saatin dibinde duran saten eldivenlerden birini aldı.

O otuz beş yaşındayken, dudakları dolgun, çekiciyken, dirsekleri ipekler gibiyken, bu eldiveni de koyu yavruağzı rengindeydi.

Kadranı sessizce tıktıklayan, iki pirinçten tekenin ayak görevi yapması için ayrıntıyla işlendiği cam fanuslu saat ise kocasına vardığında İsveç'ten özel olarak armağan getirilmişti.

Gerdek gecesi yatak odası karanlık olsun, dediğinde Mesaadet kız, saatin sesi daha çok duyuluyordu.

Eldivenlerle koltuğuna gitti.

Brokar ipek perdeleri çekti, uca dek dayadı iki yanında camın.

Komodinin üstünden fildişi sırt kaşıyacağını aldı, sapını gümüşle kapatıp fildişini açıkta bırakmışlardı.

Koltuğa oturdu.

Eldivenleri dizlerinin üstüne koydu.

Sırt kaşıyacağıyla tülleri dürteledi oturduğu yerden.

Tam o sırada kar yumuşacık uçuşarak yeniden yağmaya başladı.

Gece kar dinmişti; sabah erimişti, ama işte yeniden başlamıştı yağmaya.

Aynaya baktığından beri yüzünde beliren yumuşaklığı andıran anlam bir süre sonra yağan karlara dönük gözlerine de yerleşti.

Dalgınlıkla hüzün arası bir acıyla büküldü dudakları.

Eldivenlerin birini, bakmadan, alışkın, ellerine geçirmeye kalktı. Parmak uçlarında daralıp dertop olup kaldı eldiven.

Bıkkın bıraktı kucağına.

Okşar gibi gezdirmeye başladı parmaklarını dizlerinde.

Odanın kimsesizliğini dönüp bir kez daha gözden geçirdi.

— Of Mesaadet, of dedi. Sustu.

İzmir'de kar görmemiştim hiç. İstanbul'a yerleştikten sonra sevinçle karşıladığım karları... Ama sonraları bana hep hüzün veren karlardır belki de beni mutsuz eden. Bilinmez ki...

Yok, eskiden, olanlardan ilgiyle ya da öfkeyle söz ederdim, sonraları, otuzuma vardığımda, öfkemde taşmamayı öğrendim; sevincimde de durulmayı.

Çok işim vardı.

Büyük evlerde yaşamayı, çeşitli buyruklarla insan yönetmeyi bilmeyenler hanımefendiliği kolay sayar.

Şimdi işler bir bakıma daha kolaylaştı.

Kaloriferler, otomobiller, sinemalar, dümdüz beton yapılar, sandviçle karın doyuran bir kalabalık; floresanlı aydınlıklarda yüzleri kabuklanan, kemikli kadınlar, cılız erkekler ve artık kapanmış olan Sirkeci'deki yağcılar geçiti. Vekilharçların yağların haslığına bakmak için baştan sona soktukları tahta kamışlar. Özenle çakılmış tahtadan yağ fıçıları... Şimdi yalnızca tereyağı kullanılıyor. Sindirimi kolay, sağlığa elverişli. Konuk günleri, ak boneli, fırfırlı önlüklü hizmetçiler, yemek çağrılarının koşuşturan garsonları, Beyoğlu'nun yıkılan levanten yapıları. Şimdi Maçka'ya yöneliyor güzellik ve rahatlık.

Yani iyice pekiştiriyoruz adamakıllı düzenimizi.

Bunların içinden ayrılalı en çok on yıl oldu, diyebilirim. Şu garip yoruluverme, başdönmeleri baskınlaştığında. Serin bir suya elimi sokmuşça titredim ilkten. Caddelerden, konuk günlerinden, salonlardan çekiliyorum. Candamarım saydığım yaşama koşulları değişirse ölürüm sanmıştım. Günlerimizi bizler öylesine düzenlemişizdir ki, içinde herkesin bir işi vardır ve size hazırlanmışlardır; uşaklar, terziler, berberler, şoförler, manikürcü kızlar, masörler... Bunlardan birinin aksaması, şaşkınlığa, zaman artımına boğar kişiyi. Bir odaya sürüldüğümde kökten

değişmiş gibiydi her şey. Düpedüz sürdüler beni, böyle oldu! Üstelik benden hiçbir üstünlükleri yok, eksiklikleri var. Yaşamaları daha yavan. Hem de hep aynı harcamaları yapıyorlar, şaşılacak olan da bu. Onların düşüncelerinden çıkmamaktayım. Bunun için gerekeni yapıyorum. Daha yaşayacağım. Yaşamım pekâlâ yüz yıl sürebilir. Odama uğradıklarında sıkıntı, bıkkınlık içinde kalsınlar, kesintisiz. İstediğim de bu benim. Uğramadan yapamıyorlar ya. Gerçi köylüleri, töre bilmezleri ağızlarının suyu akarak konukların yanında konuşulanları dinleyen hizmetçileri soktular evlere. Bu da onların para tutkusunun daha çok olduğunu gösteriyor. Soylu birer hanımefendi ve beyefendi olmayı beceremediler. Çünkü para onların gözünü iyice bağladı. Ben de her istediğimi yapabilirim ve yapıyorum. Geçimsizliğimi, aşağılamalarımı ölümümden sonra mirasımla ödeyeceğim kendilerine. Daha ne isteyebilirler!

Elbet para çok önemli! Parasız kalmış bir soylu, sirk palyaçosuna döner. Davranışlarına herkes keyifle, tadını çıkararak, kıskıs gülerek bakar. Konuşma incelikleri, tuluat yaparmışça, alaya alınır. İnsan kendi katının kurallarına sıkıca bağlı kalıp savunmazsa, yenilgi kesindir. Davranış üstünlüğümüz, harcamalarla, buyurmalarla pekişir.

Oğullarım büyüdü. Erkek suyu yürüdü damarlarına, evlendiler. Mirasçılarımdan ikisi. Onları ister istemez herkesten üstün tutarım. Bunun sevgi olduğunu bilirler elbette.

Büyük konaklarda, yalılarda çocuk çığlıkları duyulmaz.

Merdivenlerden koşarak inenler, camları aşan gülmeler yoktur.

Sevgi ölçülü olmalıdır.

Savrukluk, sonunda alışkanlığa dönebilir.

Ben beni sevdikleri gibi sevdim çocuklarımı.

Şimdi odama uğrayıp ilgisiz bakışlarıyla çıkışmalarımı dinlerlerken, aynı yıllardan, aynı koşullarla geçip benim olduğum noktaya varacaklarını daha henüz bilmemelerindendir öfkeleri.

Çünkü ben, Rüştü Şahin'e deliler gibi tutkunken, annemle babamın arasındaki tartışmasız, ruhsuz düzenden sıkılırdım. Oysa o düzenin ne denli sağlam olduğunu, neleri koruduğunu biliyorum şimdi. Bize, aktarma görevimizi eksiksiz yapacak

soğukkanlılığı, bilgiyi verene kadar az çabalamadılar. Benim mirasım, Dürrüzadelerin mülkleri. Bankadaki paraları, sağlam, bilen ellere bırakılmıştır, gene öyle olacak. Yüz elli yılı aşkındır bu kalıtımın gelişi. Onu perçinleyen şeylerden biri olabilmem az onur verici değildir. Evet, beni sürdüler bu odaya. Ama hep düşünüyorlar. Gece kulüplerinde en içkili durumdayken, hesabı öderlerken, kürkler satın alırlarken, her yıl değiştirilen otomobillerin radyolarını açarlarken, adadaki köşklere yeni ekler yaparken ben varım kafalarında. Babamın, annemin, kocamın, dedelerimin, ninelerimin kalın damarı zedelenmeden benim elimden onlara geçiyor. Unutmaları kesinlikle engellenmiştir. Gücüme, geçimsizliğime, hoyratlıklarıma duydukları bıkkınlıklarıyla aşağılayamazlar beni. Aynı yollardan kaloriferli, fayanslarla kaplı gömme banyolu, hizmetçili, uşaklı bir sona varacaklardır ihtiyarlıklarında. Beni aşamazlar. Kolay değil.

Torunum Nedim:

"Siz burjuvaların dramı yoktur" dedi geçenlerde.

On dokuzunu süren yakışıklı bir şaşkın.

Bak budalaya! Sanki kendi bu aileden değilmiş gibi. Benim Rüştü Şahin'e olan aşkımın bir başka türlüsünü mü buldu ne, dışarda? Ama çabuk geçer. Odama girip ufak tefeğin yerini amaçsız değiştirir. Sonra on dokuz yaşında çekilmiş fotoğrafımın önünde durur. Düğün hazırlıklarının yapıldığı yıldır o yıl. Son kızlık fotoğrafım... Abdullah Frére'de çekilmişti. Üstümde pembe muare takımım vardı. İlk kostüm-tayyöre benzeyen biçimleri giyenlerdendik annemle ben. Pembe rengi oldum bittim severim. Rüştü Şahin, bana, "Bu renk teninle karışıp bir rüya perisine çeviriyor seni" demişti. Unutmam. Fotoğrafçı ardında selvili bir şato dekoru olan bir markize oturtmuştu beni. Elimi çeneme dayayıp yana doğru bakmıştım. Boynumda şimdiki incilerim vardı. O zamanlar bu inciler göğüslerimin arasına iniyordu handiyse. Dallar gibi, söğütler gibiydim. Saçlarımın lülelerinden tutamlar omzumdan kaymıştı. Rüştü Şahin'in kederi yavaş yavaş yatışıyordu. Dibe çökelen acı, köşelere sığınarak ağladığım anlarda gene büyüyordu. Annem Perran Hanımefendi'nin kızlığımın kamaştırıcı, şaşırtan güzelliğine artan ilgisi, beni birlikte her yana götürmesi, konukluklar, ağırlanmalar, sızıyordu içime

bir yerlerden. Uzun sürmüş bir yolculuğun verdiği kesikliğin, yorgunluğun içinde gibiydim. Geceleri yatağımda uykuya geçiş alacasında, Rüştü Şahin'in adını söylüyordum. Çökelmiş acı depreşip beni, karanlık, dinlendirmeyen bir yok oluşa itiyordu. İştahsızdım. Lokmalarımı ezip eritemiyordum ağzımda. Ölümle kim savaşabilmiş ki, on dokuzunda narin bir genç kız direnebilsin? Beklenmez saatlerde sarsıntılar geçiriyor, yeniden yeniden ağlıyordum. Ne acılardı Tanrım! Tek yakınacağı olmayan insanın acılarıydı onlar. Annem anlamamış olamaz. Ama hiç sormamıştır.

Benim konuşmaz, konuşunca da deli saçması söyler torunum Nedim, bu resmime tutkundur. Oysa daha olgunluğumda çekilmiş olan, zamanın artistlerine taş çıkartan güzellikteki şu dört fotoğrafımın yanında nedir ki acemilik, hattâ taşralılık akan on dokuzluk fotoğrafım. Boynumu, bedenimi, kalçalarımı tanımayıp kullanamadığım zamanların dökülen oturmamışlığı, sakarlığı vardır onda. Çünkü seviştiğimiz erkekler bize güzelliklerimizi öğretirler. Bu böyledir. Rüştü Şahin:

— Senden umudum var, Mesaadet, derdi. Daha akan çayların gürüldüyor. Güzelliğin bu yüzden içime işler ya! Güzel bile olmasan, olduğun gibi görünmen, kendini koyvermen yok mu, yetip artar her güzelliği aşmaya...

Evet, Rüştü Şahin'e hep neysem o oldum. Sonra kapattım içimi. Çünkü bizim katımızdakiler kapanarak yok ederler zayıflıklarını. Çevremizde sinir boşalmalarına uğrayanlar, en kısa zamanda, doktorlarının ve arkadaşlarının yardımıyla toparlanıp eski durumlarına dönerler. Yaşamanın gerçekliği, derine inmekle değil, derinliklerin bizim elimizde olduğunu savunmakla güçlendirilir.

— Nineciğim, demişti Nedim çocuk, demek ki on dokuz yaşınızdayken bir üzüntüye düşmüştünüz. Fotoğrafınızda öylesine belli oluyor ki bu, anlatamam. Yüzünüzde hüzünlü anlamlar dolaşıyor. Yana kaçırdığınız gözlerinizde, küsmüş, bir yolcuyu uğurluyormuşça acı dolu, dönmeyecek olana, sevilene adanmış bakışlar var. Evet, eskiden bir dramınız varmış sizin. Oysa burjuvaların dramı yoktur.

Bakıyorum, zamanla kahverengileşti fotoğraf. Üstelik camlatılmıştır ve çerçevesi altın suyuna batma rokoko stilidir. Belki de

çerçevenin süsü aşırı kaçıyor bu resme. Genç kızlığımın saf, düz anlamı acı çekiyormuşça kalakalmış orada.

Nedim çocuğun on dokuz yaşı bana çekti sanırım. Kestane rengi saçları düzene girmiyor. Burun kemiği sivrilmeye başladı. Arada düşen sesinin incelmelerine öfkeleniyor hemen. Koyulaşıyor her davranışı öfkelenince. Torunumdur. Bazı sözleri yerli yersiz kullanır oldu. Fransızca eğitim görüyor benim gibi. Kızlar İngilizce... Evde Alman şvester var. Ne karışıklık! Ne yersiz bir gösteriş merakı! Dramımız yokmuş. Nedim'in solgun yüzündeki arayış geçicidir, sezinliyorum. Çünkü hiçbir şeyin zorunu yaşamadı daha. Umudum kırılmıyor. İşleri oluruna bırakmak gerek. Yoldan çıkamaz nasıl olsa. Erkek torunumu kızlara yeğ tutarım. Salaklığa varan bir kabul ediş içinde değil hiç olmazsa.

İlk gerçek sevdamın adamı da öyleydi. Yaşadığı dünyayı, yurdunu araştırıyordu. Değiştirmek istiyordu. Gücüne inanıyordu. Yanlış düşünceleri vardı ama düşünüyordu.

Kız torunlarım, kurulu bebekler gibi odama geldiklerinde, sıntarak mücevher kutuma saldırıyorlar. Elbet gardırobumda kilitli olana değil. Hiçbir zaman çıkarmam ortaya bütününü, takacaklarının. Benekli opal yüzüklerimi alıp gülüşüyorlar. Ağızlarım, arada kapamasalar herhalde salyaları akacak. Ellerim şiş olduğundan anca serçe parmağıma takabildiğim yüzüklerim onların yüzük parmağına zar zor giriyor. Elleri ve ayakları iri, çirkin. Saçları yüzlerini kapıyor. Birer ucube oldu bunlar. Nerde benim o yıllarımın sedef tenli kızı.

Ellerimi birleştirip avucunda kilitlerdi Rüştü Şahin. Sokaklardan son geçen hırpani, zayıflıktan çökmüş, halsiz adamlar da bitince köpekler uluyup huysuzlanmalarını bırakmışlardı. Köşk bahçelerine girip kâhyalara, satacak mallar üstüne bilgi getiren çarşı esnafının çıraklarına isteksiz, üşenik havlamalarla yetiniyorlardı gene. Fransızca romanlar, şiirler okuyordum. Hoşlanmıyordum çoğundan. Çok süslüydü anlattıkları. Benim acıma benzer şeyler getirmiyorlardı bana.

Birgün kameriyede otururken çakıl taşlarını sarsak sarsak aşan ayak sesleri duydum. Annem beni nicedir kendi başıma bırakıyordu. Büyük zaferin kutlanmasına katılmamız, evcek gün-

lerdir, haftalardır, aylardır bitmemişti. Babamın arada görebildiğim yüzü pırıltı, canlılık doluydu. Annemin davranışlarında ilk rastladığım bir şuhluk, bir fettanlık vardı. İstanbul'a ısmarlanan tuvaletleri geciktiğinde bile tatlı görünmeyi beceriyordu. Konağın hizmetçi ve uşaklarıysa ben çağırmadıkça yanıma gelemezlerdi. Bitkinliğe yaklaşan üzüntümden sıyrılıp ardıma, gürültüye bakmıştım. Yeldirmesinin önü açık, başörtüsü kaymış, yarı kır saçları alnına dökülmüş bir kadın görmüştüm. Bana yaklaşıyordu. Gözlerinin akıyla karası karışmış, kan oturmuştu. Dişleriyle bastırdığı dudaklarında zor duyulan bir inleme vardı. Elindeki, halktan kişilerin çarşı pazar için kullandığı zembille torba arası çantanın boşluğu ta uzaktan anlaşılıyordu. Oysa kadın sıkıca tutmuştu çantayı. Üstten atkılı ayakkabılarının bağlarından biri kopuktu. Bana yaklaşan, bu garip, anlaşılmaz perişanlığıyla içimi kanatan kadını tanıyordum, ama nereden? Doğru üstüme yürümüş, tuttuğu çantayı sanki farkına varmıyormuş gibi bir yana atarak beni kucaklamıştı.

— Yavrum benim, kızım benim, gördün mü başımıza gelenleri! demişti. Nah bak, mektup çantada. Oğlum Rüştü Şahin ölmüş. Günlerce, aylarca İzmir'i boydan boya tarayıp belki yaralandı da zar zor yürüyüp evine varamadı diye aradığım oğlum ölmüş. Her sokağın, her sebil çeşmenin başını yoklamıştım. Çeşmelerde aradım. Çünkü kurşun yarası adamı susatırmış diye duydum. Her sokakta aradım. Belki yorgunluktan yolunu şaşırır diyeydi. Veriverdiler bu sabah elime ölüm haberini. İşte içinde.

Çantayı göstermişti bana.

Kollarından sıyrılıp koşarak çantayı açmıştım.

Bomboştu. İçinde buruşmuş bir kâğıt duruyordu yalnız. Almıştım kâğıdı. Kadın hıçkırıklarını koyuvermişti ben kısa açıklamalı yazıyı okurken. "Mülâzım-ı evvel Ahmet Şahin oğlu Rüştü Şahin Efendi'nin cansiperâne dövüşmesinden sonra şehitlik mertebesine ulaştığı, vuruştuğu cephede bir tepeyi sarıp alan bölüğünün önünde, gösterdiği yiğitçe savunmada aldığı yaralardan kurtulamayarak öldüğü, ihdas edilen.." ailesi efradına verileceği bildiriliyordu.

Kâğıt elimde kalakalmıştım.

Rüştü Şahin'in annesi beni unutmuş gibiydi. Ağladıkça ufalıyordu gövdesi. 'Şehitlik mertebesine' bölümünü yeniden okumuştum.

Silme bir acının vurmasını duydum her yanımda. Katıksız, sarsıcı bir sertliğin itmesiyle gövdem göçüyordu, acının elinde. Saniyelerle sürmüştü bu. Daha uzun sürseydi inme inerdi bana o gün, kuşkum yok.

Gerçekten ölmüştü artık.

Ölümüne tanıklık edip imzalamışlardı.

İçimdeki amansızlık, salaklığa varan bir duygusuzluğa dönüştü birden.

Koca çarşı çantasına konmuş, gülünç denecek kadar küçük, ezik bir kâğıtta bana ölümünü getirmişlerdi sevdalandığım adamın.

Adam bile denemeyecek yaşta ölmüş genç bir delikanlının.

Çırılçıplak sarılıp, gece kuşları susup, çobanyıldızı kaybolana dek sevişerek geçirdiğimiz gecenin ikinci kişisi yoktu. Beni kavuran öpüşleri, her yanımı ısıtan sarılışı yoktu.

İçimdeki kocaman bir çığlık donup kalmıştı.

Dışımdan kıpırtısızdım.

Kadına, onu doğurana sarılmıştım.

Başımı dizine dayamıştım sert eziyet çekmiş elleriyle saçlarımı okşamaya başlamıştı.

Birlikte ağlamıştık o gün.

Konuşmamıştık.

Kadın, kederinden, acısından eriyordu.

Oğlunun ölümünün kesinliği onu, anlatılmaz bir inanmazlığa itmişti.

Okuduklarının yalan olduğunda diretiyordu durmadan.

Oysa gövdesi inanmıştı; her yanından beliriyordu bu.

Dizinden başımı kaldırdığımda yüzüne bakmıştım. Buruşukların, sabahtan ikindiye kadar çektiği acının etkisiyle, hiçbir dinlenmeyle, avutulmayla onmayacak gibi yüzüne oyulmasını görmüştüm.

Yanımdaki kadınla gürültüsüz ağıtımızı sürdürmüştük.

Akşam olmuştu.

Bir leylek sürüsü, eşit aralıklarla, uçuyordu gökte.

— Gideyim, yavrum, demişti. Daha babasının haberi yok. Kâğıdı alır almaz attım kendimi sokağa. Gezip durdum. Senin için söyledikleri geliverdi aklıma. Kızmazsın değil mi, bana dediklerine? "Evleneceğiz anne onunla, dövüşten döneyim" demişti. "Savaş bitsin, her şey değişecek anacığım, göreceksin." Ne güzel gürbüz çocuklarınız olurdu Mesaadet yavrucuğum. Ama biz ihtiyarlar yaşıyoruz. Nasıl olur bu? Babası madalyayı alıp da nasıl saklar, anlamıyorum? Yakışıksız bir iş. Analar babalar kalsın, evlatlar ölsün, anlamıyorum.

Aynı sözleri durmadan söyleyerek kalkmış, konağa bakmadan kaybolmuştu bahçede, koca çantasıyla.

Konakta şölen vardı gene, zaferle ilgili. Ben kaçıp hastayım demiştim. Katılmamıştım.

İki hafta sonra Rüştü Şahin'in babası işini bırakacağını haber vermiş babama. Bir daha da onlardan hiç söz edilmez olmuştu.

Yapayalnızdım.

Birgün Mehveş Hanım'ın şarkılarından birini piyanoda geçerken, annem kapıyı açıp içeriye girmişti: "Yavrum Mesaadet, ağlıyorsun" demişti.

Ağladığımı hiç bilmiyordum. Şakalaşıyor sanmıştım. Ellerimi yanaklarıma götürdüğümde ıpıslaktı yanaklarım. Gelip sırtımdan sarmıştı beni.

Başımı göğsüne gömmüştüm. Korsesinin balenleri katı katı değmişti yanaklarıma. İnce belinin üstünde göğüsleri dikti. Birden boşalıp ağlamaya başlamıştım, anneme yaslanarak. Saç tokamın taşlarına sürüyordu ellerini. Sarsılıyordum kollarında. Konuşmamıştı. "Ağlama" dememişti. İç çekmelerim hafifleyip dinince yeniden sırtımı okşamıştı.

— Birden büyüdün kızım! Bazı şeylere karar verme zamanımız geldi, beybabanla konuşacağım.

Sormamıştı ağlama nedenimi.

"Ağlıyorsun" demişti.

"Niçin ağlıyorsun?" dememişti.

Ben varlık içinde hayatımı sürerek yaşlanacağım yaşamımın ikinci bölümüne, o günkü kısa konuşmadan sonra geçmiştim.

Rüştü Şahin'in bende neyi değiştirmek istediğini, hele şimdi kesinlikle anlamıyorum.

Piyanoma yıllardır el sürmedim.

Betonların içinde sesi düştü.

Akordu bozuldu.

Kaç kez söylemiştir büyük oğlum, "Anneciğim akordunu yeniletelim" diye.

"Yok, olmaz" dedim.

Mihran usta gibi kulağı ve eli olanlar öldüler. Değerli bir piyano, kuru, rutubetsiz yer ister. Diretip dursunlar istedikleri kadar. Apartmanımızın en iyi, en seçkin malzemeden yapıldığını, bizim daireninse yapının tek sahibi olduğumdan, titizlikle işlenip örüldüğünü, çakıldığını anlatsınlar. Değerli piyanolar beton bir yapının görünmez rutubetini sezer. Tellerine, tuşlarına, pedalına bile işler ıslaklık. Do, mi, re'deki ince ve kalın seslerin düştüğünü benim çağımın ustası, Ermeni Mihran Efendi ancak anlardı, o yıllar geçti.

İşte köşede karşımda duruyor, Rüştü Şahin'i anmamın nedeni olan kâğıt.

Şapka kutumda onu bulduğum gün, dört yıl önce, beni bu odaya, doktorla elbirliği edip sürdükleri yılın aralık ayıydı.

Yılbaşını bu odadan çıkmadan yaptığımın dördüncü yılını dolduralı bir hafta oldu. Beşin içindeyim.

Sandılar ki daha çabuk çözerler yılların Mesaadet Hanımefendisini.

Yanıldılar.

İşte yaşıyorum.

Nasıl olmuştu o kâğıdı bulmam?

Salıları şapka kutularımı indirtir, çiçeklerinin ezilmeyeceği, kalıplarının bozulmayacağı, tüllerinin katlanmayacağı duruşlarda yeniden yerleştiririm.

Çünkü pazartesilerim yorgunlukla doludur. Gider defterleri günüdür pazartesileri. Kuşkular içindeyimdir. Hile yapıldığını anlıyorum bana. Ama neyle?

Engel olmalıyım.

Hileyi şu günlerde bulacağım.

Şirketin muhasibi Selanikli Sami Bey de ellisini geçti. Gene de güvenilecek olan bir odur içlerinde. Otuz yıldır çantası elinde karşımda saygılı duran, "Oturunuz" denmeden oturmayan, yakalıklarını gömleklerine ilişik bir altın iğneyle bitiştiren.

Yoksa hileli olan Sami Bey mi? İkimizi de karşılıklı oyalıyorlar mı? Anlamalıyım.

Çünkü öylesine varlıklıyız ki, adama, hilelerine aracı ettiklerini sezdirmeden muhasiplik yaptırabilirler. Oyun bozulmasın diye. Beni avlamak için.

Araştıracağım hemen yarın. Nasıl da baştan savma davranmışım bugüne kadar.

Salıları şapka yerleştirme beni dinlendirir.

Ortalıktan çekilme yılımın bir salı günüydü. İndirttiğim şapka kutularımın birinde, şapkalarımdan tülden yapılma, inci çiçekleriyle işlenmiş olanını elime geçirmiş bakıyordum. Dik duruşunu sağlamak için şapkanın altından şişkinlik verecek gibi yerleştirilen ipek kâğıtların arasından sararmış, adi türden bir kâğıt topağı düşmüştü.

İlkin ilgimi çekmeyen bu kâğıdı alıp açınca eski Türkçe yazılarla resmi bir mührün soluklaşmış morluğunu görmüştüm. Gözlüğümü taktım.

Ahmet Şahin oğlu 1305 tevellüdlü mülâzım-ı evvel Rüştü Şahin Efendi...

Kâğıdın bükülm yerleri yumuşamıştı. Yazılar tam değildi. Ben bir üşümeyle bu silik yerleri yaşlı, hasta gövdemin gösterebileceğini sanmadığım bir istekle okumaya, sökmeye çabalıyordum. İzmir kuzey cephesinde gösterdiği kahramanca... rakımlı tepeyi cansiperane... şehitlik mertebesine... efradına. Mührün yayında Miralay Kâzım Mü... imza ve adın tamı silinmişti. Miralay Kâzım Münir'di herhalde. Bir şeyler çıkaramamıştım açıkça.

Şapkaları, tülleri, taşları unutup aynaya yönelmiştim. Elimdeki ayrılıp dökülen soluk kâğıt, ince ipek kâğıtların desteğiyle dayanmıştı yıllar yılı demek. Aynanın önüne oturduğumda, kendi görüntümden yardım umuyordum ikinci bir kişi sayarak. Baklava yüzüğümden uzanan ışıklarla çakışan aydınlıkta dünya yakışıklısı gencecik bir erkek belirmişti. Aklımın canlandıramadığı şeyi, ellerim canlandırıyordu.

Tutmuştum görüntüyü ellerimle. Eti, canı varmışça değmiştim ona. Güzel erkek boynunu, fidan, gergin gövdesini elleyivermiştim. Çarliston yılları, Lüks Hayat operetleri, Dolmabahçe rıhtımında kalkan motorlardaki geziler. Yemek müzikleri.

Bataklı Damın Kızı Aysel filmleri, Arabacının Kızı Dunyaşka filmleri, Mavi Melek filmleri... Şehvet Kurbanı filmleri. Kontes Maritça'lar, Alabanda operetleri. Kürklerimi tutan iyi eğitilmiş erkekler, süslü havagazı lambaları yerine takılı floresanlar. Mercedes arabaların birden basılan frenleri. Boynu arkaya bükük bol kahkahalı, sahici dişli Mesaadet'ler... Bahariye'deki İngiliz çimi döşeli bahçelerin loş saatleri. Silinmesi için hizmetçilere verilen düzinelerce balo iskarpinleri. Bayramlar, Türkiye Cumhuriyeti İş Bankası, kutlamalar, Banko D'Ottoman, Tour D'Eiffel... Kocamın bildiği üç dil... Yüksek bir memurun karısı olmanın gözalıcı, oyalayıcı hızı kafamda sıkı sıkıya duruyorlardı. Etimle yüreğimle yaklaştığım şeyi engelliyorlardı. Gözlerimde aynadaki ihtiyar yansımam silinivermişti. Genceciktim. Narin bileklerimdeki olanca gücümle sıkı sıkıya tutuyordum Rüştü Şahin'i. Gövdemle yeniden buluyordum unuttuğum tek sevdamı, onun uyandırdığı ısıttığı gövdemle.

— Bugün 15 Mayıs 1919. Biliyorsun İzmir'e Yunanlılar girdi, diyordu. Hemen Anadolu'nun içerlerine geçmek gerek. Orda halk ayaklanalı çok oldu. Antep'te, Malatya'da, Erzurum'da, Trabzon'da, Sıvas'ta, Diyarbakır'da, Van'da, Bitlis'te, Elazığ'da ve İzmir'de daha bir sürü yerde ayaklandılar. Mesaadet, döneceğim. İçim öyle iyilikler, doğruluklarla dolu ki, dönmem sanma sakın. Böylesine güzelliklerle, iyiliklerle bürülü, korunaklı savaşan kişi ölmez, bilesin. Olacakları kötüye yorma. Bu, doğrudan, gerçekten kuşkulanmaktır. Asla da bağışlanmaz. Bizim doğrumuz katkısız, kunttur, yıkılmazdır. Bunu unutma. Seni bizim mahalleye gelin götüreceğim. Kurulacak yeni düzende her şey uyumlu, emekten gücünü almış olacak. Anlamadığın sözler bunlar, biliyorum. Görünce anlayacaksın. Sözden çıkıp da yapacaklarımızla insanın yaşamasına girince...

Oynaşan yaprakların dinlendirici hışırtıları, ta uzaklarda, İzmir'in bağlarında, koyu, nemli toprakta yayılmış üzüm kütüklerinde sıcak çıtırdıyordu Rüştü Şahin'in göğsüne bastırdığımda başımı. Eskiden çiftliklerimizi gezmeye gittiğimizde beni öğlen uykusuna yatırdıkları bir bağ evi yaklaşıyordu bana, sevdiğim konuştukça, alun sarısı razakların, buğulu misketlerin bakımlı kütüklerinden gelen şurup tadındaki çocukluk uykumun

güvenliği taşıyordu sevdiğimin göğsünden, ellerinden. Evet, nicedir artık kitap okuduğum yok. Fransızcanın inceliklerine inmiş bir kadının düzgün yüksek konuşma biçimini yitiriyorum. Gemi İzmir'den ayrılırken de güvertede duruyordum. Tepelerin ardında sıcak iklim yağmurlarının sağanaklarından Kurtuluş Savaşı'nın yıkımından geçmiş bağ evinin yerle bir olabileceğini, kalmamışlığını düşünmüştüm. Sözlü bir kızdım. Evliliğime, yeni yerleşme yerime, İstanbul'a gidiyordum. Çekilen, durulan sevdamı didikliyordu İzmir'den ayrılışım. Mesaadet uzaklarda, bağ evinin kalıntıları içinde ağlayarak yarı deli dolanıyordu ben vapurda uzaklaşırken. Kıyı küçülüyor, palmiyeler ot dizileri görünümünü alıyordu. Saat kulesi çalıyordu kulaklarımda. Deli, tutkun Mesaadet, İzmir'de bırakılmıştı. Boş bir konakta, bakımsız, örümceklenmiş piyanosuna yaslanıyordu. Ben, vapurun güvertesinde, gözlerime basan yaşların buğuları ardında acıyla izliyordum onu. Kalan küçük Mesaadet'e yazık oldu diyordum kendime.

Ama on altı yaşım birden çıkıverdi. Ölümün iliklerime ustalıkla süzüldüğü bu yıllarımda. Yeniden sevdamın can kattığı sözcükler, açılan bir kapıdan, dökülüyor içime doğru. Bağ evinde uyuttukları gün de, uyandığımda yalnız bulmuştum kendimi. Evin tümü, tek, geniş bir odaydı. Altındaki ağılımsı çıkmanın üstünde yükseliyordu. Kalın, iyi yontulmamış odunlarla çevrelenmiş dış yüzünde gidip kopardığım yonga artıkları vardı hâlâ. Odanın kapısını örtmemişlerdi, korkmayayım diye. Gözlerimi açtığımda ilk gördüğüm kapıydı. Üzümleri olgunlaştıran sıcak, kalından inceye süzülüyordu kapının aydınlığında. Tepelere doğru yükselip giden bağ kütüklerinin yatık yeşilliği sarıdan turuncuya değişip sırt sırta yayılıyordu.

Annemler neredeydi, ne yana uzaklaşmışlardı bilmiyordum. Hiç insan sesi duyulmuyordu. Doğrulup daha iyi görmeye çalışmıştım kapının içinde toplanan güzelliği. Birkaç kelebek aynı yere konup yeniden dağılıyorlardı birlikte. Uçuşlarındaki yumuşaklık erimiş gün aydınlığında saydamlaşıyor, arada beliren kanatları beni hafifletiyordu. Merdivenlerin dibinde bir yalağa dolan suyun duru yüzünde biriken yosunlaşmaları görmüştüm. Bağ evini çevreleyen aşısız bir asmanın uzayan gevrek dalla-

rından koparak birikintinin içine sokup karıştırmaya başlamıştım. Yosunlar yer değiştirirken köpüklenmeler beliriyordu, çözülen halkalarında. Aşağıdan eşeklerine binmiş geçen köylülerin karışık konuşmalarını duymuştum birden. Uzaklaşırlarken biri, sözleri anlaşılmayan türküsüne başlamıştı. Sıcağın üstlerini şekerleştirdiği üzümleri yakından görmek istemiştim. Bağın içinde her kütüğün yanına oturup damarları zarlaşmış kabuklarından içleri açıkça görünen değişik üzümlere yüzümü iyice yaklaştırarak bakmıştım. Gerginlikleri özsularının duruluğunu belirtiyordu. Üstümde dolaşan arıların uyumlu sesleri, çıktığım noktadan gittikçe uzaklaşmam, beni hiç korkutmamıştı. Tepede ayağa kalkıp görünen dağlara, yeşilliklerle bölünen ovalara bakmıştım. Uzayan ince keçi yolları, koyu yeşilleriyle yolları kapatan palamutlar, uymaz kesişmelerle yamaçlara işlenmiş tarlalar, ayrımları denk düşmeyen toprakların sürülüşü, bir bölümün kızıla çalan ekilmişliğinde duran ince gövdeli, bir top ağaç ve gördüğüm güzelliklerin yukarısında uzayıp giden Akdeniz göğü, iki yamacın içerlerinden tüten dumanlar. Küçüklüğümün bağ gezisinde yaşadığım coşku dolu bu duyguyu en çok Rüştü Şahin'e duyduğum sevdaya benzetebilirim.

Beni akşamüstü anca arayıp bulabilmişlerdi. Adamlarımız suçlandırılıyor, azarlanıyordu. Nasıl olup da gözlerinden kaçabilmiştim? Annem sinir içindeydi. Eteğime doldurduğum yapraklar, saçıma taktığım yabani bir kırçiçeği, ağzıma tıkıştırdığım kınalı yapıncak taneleriyle çevremdeki koşuşturmaya şaşıyordum. Ellerimle tuttuğum eteklerimin altından dantelli donum görünüyordu ki, annem bir feryat koparmıştı. Babam hoşgörülü gülmüş,

"Daha on ikisini sürüyor" demişti. "Siz onu şimdiden genç kız gibi görmektesiniz."

O zamanlar birbirlerine siz de deseler, daha iyi görünürlerdi yan yanayken. Belki ben öyle sanmaktaydım.

Demek ki Rüştü Şahin'in annesi benimle vedalaşıp ayrıldığında unutmuştu kâğıdı, acısının büyüklüğünden. Ben de alıp belki de yüreğimin üstüne bastırarak yukarı çıkmıştım ve saklamıştım. Ama nereye? Belki çalgılı kutuma. Belki eldivenle-

rimin konduğu maroken kaplı kutuya ya da ipek mendillerimin ufacık, akik kakmalı ceviz sandığına. Ne yapsam çıkaramıyorum bu yakışıksızca bir şey olan şapkalara tıktığım kâğıtların içine karışmasını.

Tıpkı annesi gibi yıkılmıştım, kuşkusuz. O nasıl unuttuysa biricik oğlunun şehitlik kâğıdını, ben de, o gün şaşkınlıkla kâğıdı nerelere koyduğumu bilemiyorum. Ama kesinlikle annem Perran Hanımefendi'nin gözünden ırak tutabildiğim ortada. Yıllarca benimle olmuş ve dört yıl önce sürüldüğüm bu odada karşıma çıkarak avunmama, tek sevdamı anmama neden olabilmiş. Evet, kâğıtsız da dirilecekti içimde derim. Çünkü nasıl olsa günlerden birgün, hain pazar günleri apartmanın içinde yaşayan pazarları hiç işi olmasa da gene öteki günlerdeki kadar bana vakit ayıran oğlumun utanmazca susmaları, ilgisizlikleri, içimi yaralarken, ben Rüştü Şahinimi bir yanlardan çıkarırdım diyorum. Çünkü onunla arama girenler, canlılık, mutluluk dolu gündelik yaşamımı almışlardı elimden. Yeniden kurabileceğimi sanmadılardı kendimi. Yanıldılar işte. Hesapları benim elimde ve imzamdadır. Gelirler giderler bana danışılır. İmzamdadır. Yoksa bana mı öyle sandırıyorlar? Hayır. Bensiz hiçtirler. Evdeki gözaltları şişmiş tembel oğlumun hırsla karşımda direnmesi, pazarları uğrayıp benimle oturmaması, beni daha çok biler. Oysa odamda altı kişilik konuk ağırlayabileceğim yer var.

Şu içerlerde hiç para pul kuşkusu olmadan uyuyanlar, kalkanlar, yiyenler, gezenler, yani benim kanımdan, kocamın kanından türeyenler var ya...

Onlar senin çocukların değil, diyorum.

Onlar senin dengin değil, diyorum.

Onlar dayanmayı bilmez, parayı bilir salt, diyorum.

Hayatın basamaklarını, senin gibi bir hanımefendi olarak tamamlayamaz gelinin, sakın unutma, diyorum.

Hani seni beğenmezlerdi ya, konuklarımıza kaba, aşağılayıcı davranıyor diye kınarlardı ya, bir hizmetçinin söze karışmasının evin sahibini ne denli küçülteceğini bilmezler, diyorum.

Benden hiçbir üstünlükleri yok. Bazı bağışlanmaz eksiklikleriyle, aynı tutkuları taşımaktalar diyorum ve biliyorum da üstelik.

Biz büyük bir aileyiz.

Ben İzmir'deki konakta doğdum; annem Perran Hanımefendi, İstanbul'da Divanyolu'nda yüzü poyraza çevrik, odaları sayısız, çalışanı sayısız, eksiksiz düzende kurulu bir konakta doğdu. Uyanık kalmaları gerek hep, bunu unutmamaları... Kestirmeden davranmaları gerek.

Yalnız paralı olmak yetmez, kasapların da parası var, tüccarların da...

Evet, kocam da yüksek memuriyetini bıraktığında Kadıköy'deki Asador'un mağazasını bile almaya kalkmıştı. Beyoğlu'nda babamdan kalanlar, altınlarımızı yatırdığımız öteki yerler yetmiyormuş gibi. Paralarımızı kâtiplerimiz taşırdı. Nerede görülmüş görgüsüzlüğün böylesine sıyrık olanı? Şimdi cüzdanlarına yağlı, morları kararmış, kıyıları çentiklenmiş banknotları tıkıştıranlar çalımla açıp çevrelerindekilerin burunlarına dayıyorlar paralarını. İğrenç, iğrenç! Hem de plastik, adi cüzdanlarda.

İncelikler nasıl da yitiriliyor...

Birlikte yaşamak zorunda kaldığım (ama bir de kendilerine sorsak, onlar benimle yaşamak zorunda kaldıklarını söyleyeceklerdir, çünkü utanmazlar; mallarımı, paralarımı tam alamadılar) bu insanlar, apartmanımı dolduranlar, bende beğenmedikleri her şeyi daha bayağılaştırarak yapıyorlar. Önemli olan kötülüğü bile güzel taşıyabilmektir. Bu da ancak soylulukla olur. Hayır, ben ölmedikçe bir kuruşumu bile bana danışmadan harcayamazlar.

Biz vakıflar yapmış bir aileyiz.

Dürrüzadeler'den olmanın koşulları vardır.

Öğrenilir.

Artık yapıları poyraz mı, lodos mu diye düşünerek yapmamaktalar. Ve bunu bir sen bilmektesin Mesaadet.

Kendi dairemi poyrazdan ayırttım.

Odamdaki eşyalarımın, öldükten sonra, seçkin bir açık artırma düzenlemesiyle satılmasını bildirdim avukatıma. Hayır, hiçbir şeyi, bana yakınlığı, yüz yıllık değeri olan eşyamı bırakmam onlara. Bunlardaki değer, üstün seçme yeteneği, beğeni, başkalarınca yıllar yılı anlatılmalı. "Dürrüzadeler'den Mesaadet Hanımefendi'nin açık artırmasından bu parça. Artırmanın so-

nunda elimde kalmayacak diye korkular geçirdim" demeliler. "Evet, bu gerçek Venedik parça tek çalışılmış. Yeşil ışıkların bazı yerlerde durakalmasına bakın."

Ve ötekiler, herkeslerin ne kadınmış diyeceği Bider Mayer'ler, öteki parçalar! İstanbul bir kez daha çalkansın istiyorum. Bu, gösteriş değildir. Mesaadet Hanımefendi'nin gençliğinin diriltilmesidir yeniden. Perapalas'ın döner kapılarından süzüldüğünde şöylece önü kavuşturulmuş Afgan astragarı kürküyle, ötelere bakan dalgın gölgeli gözleriyle, konuşmaları olduğu yerde kesiveren Maçka güzeli Mesaadet'in yeniden yürüyüşüdür bu salonlarda. Gözlerimin renklerindeki menevişlerin, tenime değen erkeklerin canlanmasıdır.

Taratılmamış sanısı veren güzel perişanlıklar taşıyan saçlarıyla Ankara Palas'ta Gazi'nin katıldığı baloya giden ve oradaki İspanyol kafası yaptırmış (hepsi bir örnek yapışık saçlar) kadınların hasetinden ayaklarını karıştıran, tangoyu yeterince dökük oynamalarına engel olan, kaşları su perileri denli yay gerginliğinde, dolgun yürek biçimi pembe ağzı nazla açılabilen Mesaadet'in gençliğinin dönüşüdür.

"Dürrüzadeler'in kerimesi Mesaadet Hanımefendi'nindir, bu değeri söze gelmez eşyalar" densin isterim.

Kocamın soyadını aldımdı elbet. Ama ben değil o bile kullanamaz olmuştu sonraları. Resmi işlerinin dışında kocamı da Dürrüzadeler'den sayarlardı.

İzmir'deki mağazanın tavanlarında, bana o zamanlar ayıp gelen resimli süslemeleri ilk ve son uğradığımız gün görmüştüm.

Gözlerim istemeden onlara kayıyordu.

Babam ve annem arada bana bakıyorlardı konuşurken.

Kâtip Saffet Hilmi Efendi babamın en alt perdeden verdiği emirleri duyuvermiş, fırlamıştı dışarı. Annemde alışverişe çıkıp hiç aldanmamaya kararlı bir insanın duruşu vardı. Ben geçen uzun zamandan sonra Rüştü Şahin'in gencecik gövdemi acılara boğan sevdasını, hastalığa yakalanmadan önceki sağlıklı aydınlık günlerimde saklıyordum artık.

Yüreğim durulmuş, sevinçsizdi.

Kara haberi aldıktan sonraki aylarca bocalayışlarım, sinsi, kemirgen, ateşsiz alışılmış bir hastalığa dönüşmüştü. Büyük,

zengin konağın dadılarla yetiştirilen kızı uzaklık yakınlık kavramını yitirmiş, kapı kıyılarına, eşya uzantılarına çarparak, dizlerini, omuzlarını çürüterek gezmişti odadan odaya, günlerce. Ve şimdi faytonlarda, caddelerde suskun, terbiyeli, annesinin yanındaydı.

Ve mağazamızdaydık.

Evet, yaşamayan bilmez.

Her şey sanki uzağımdaydı. En uzak derin bir yerdeymişçe duruyordum olanlara karşı. Sesler kulaklarıma ulaşmıyordu. Kameriyenin altında oturduğum saatlerde çok eskilerde kalmış birini acıyla anar gibiydim. Gençliğimin tazeliği, kaybolan delikanlının yanındaydı. Bakıyordum ikisine, uzaklaşıyorlardı. Yürüdükleri yolun, ağaçların, üstlerinden nedense dökülen yaprakların arasından geçip gidiyorlardı. Anlamıştım Rüştü Şahin'le birlikte yok olacaktı on altı yaşındaki Mesaadet kız da. Ben nicedir bakımsız bırakılan bahçenin, boyası geçen yağmur mevsiminde örselenip açılmış kameriyesinin altında oturup her gün yenilenen bu gidişlerine tanıklık ediyordum.

Ellerimi koyduğum sarmaşıkların dolandığı demir bükümlü yerlerin üstü paslanmıştı.

Çiçek tarhları bakımsızlıktan basan otlarla yok olmuştu.

Tohumlarını kendi başına salan yüzlerce çiçeğin her yandan fışkıran karmaşık uçları, pıtraklanan güller, yoluklaşan çimler birbirini kesiyor, durmadan üreyip büyüyorlardı. Temizlenmemiş yaban otları sıkışıp, katlı taçyapraklarıyla laleler, dalların zor taşıdığı leylaklar karışıyordu birbirine. Kameriyeyi saran sarmaşıklar saçlarıma, bluzlarıma takılıyordu.

Ellenmeyen bahçıvanını yitirmiş bahçe inanılmaz bir biçimde otların, çiçeklerin, tanımadığım çirkin bitkilerin baskınına uğramıştı. Kanatlı karıncalar, çakıllı yolu saran ayrıkotlarının içinde yuvalarını kuruyorlardı. Her yıl bir öbek, yürek biçimi, dikilip büyütülen hercai menekşeler beklenmez köşelerden bitiyordu. Fışkırmalar, yayılmalarla dolu, toprağı delen başıboş tohumları şaşkınlıkla, hüzünle izliyordum. Annem Perran Hanımefendi'nin üstüne titrediği İngiliz gülleri azmanlaşmış, geniş yaprakları gonca olma dönemini aşmadan çatlayıveriyordu.

Bahçeyi anlatılmaz, gizemli çekici bir başıboşluk almıştı.

Ve delikanlı Rüştü Şahin'le genç kız Mesaadet el ele vermiş, İzmir'in bitmez gül mevsiminin içine doğru yürüyorlardı, beni kameriyede unutup. Bitkiler ellenmemenin özgürlüğüne kaptırdıkları çoğalmalarıyla iki sevdalıyı kavrayıp kapanıveriyorlardı üstlerine...

Çünkü İstanbul'a göçme, yerleşme hazırlıkları içindeydik. Konak da önemini yitirip özen görmüyor, değişmelere, bozulmalara uğruyordu.

Gerekli emlak alımları yapılmış, Bahariye'de alınan, bahçe girişi ak yağlıboyalarla boyalı ferforje demirden havagazı fenerleriyle süslü, mermer heykelli, çift fıskiyeli havuzu olan, camlı serlerle donanmış Fuat Paşalar'ın konağı onarılıp yenilensin diye, İzmir'den İstanbul'a adamlarımız gönderilmişti.

Mağazada oturup konuştuğumuz gün neyi düşündüklerini annemin en son cümlesinde anlamıştım. Durmadan sorduğu sorular, babamın karşılıkları daha çok yeni mağazalarımızla, hanlarla ilgiliymiş gibiydi.

Annem konuşmalarının yeterli olduğunu belirten bir tavırla ayağa kalkıp şöyle şapkasının kıyısına parmak uçlarını değdirdikten sonra eldivenlerini giymeye başlamıştı.

— Uygundur kızımıza, haklısınız, demişti babama. Ailemize bir de geleceği açık yeni devletimizin yüksek katlarında kalem oynatabilecek birinin gerekli olduğuna inanıyorum sizin gibi ben de.

Babam, birlikte durduklarında daha canlı, daha yakın görünürdü bana. Bu ayrım bence Perran Hanımefendi'nin sık sık kullandığı sözlerden geliyordu babamı anlatırken:

"Azıcık taşra havalıdır. Oysa aldanmamak gerek" derdi. "Dürrüzadeler bilinir ki Osmanlı eskisidirler. Yani iki yüz yıla yakın bir aile kütüğüne sahiptirler. Yoksa Divanyolu'ndan, Arnavut Sadık Paşalar'ın kapı komşusu konaktan kız almak kolay olmazdı efendim. Yalnız bizler, Cumhuriyet çocuklarını artık başka büyüteceğiz. Serbest alışacaklar. Gerçi biz de pek kaç-göç değildik ya..."

Sözlerinin burasında, iniş çıkışları, o yıllarda bana, hesaplanmış gibi gelen, kahkahalar atardı. Oysa benim kahkahalarımın anneminkine eş olduğunu bilenler söyler.

Mağazadan çıkarken verilen kararı anlamıştım.

Evlendiriliyordum.

Hayır deme gücüm yoktu.

Hem niçin hayır diyecektim?

Güzel gerdanımı daha uzun ve alımlı gösteren dimdik duruşumla faytonumuza binmiştim. Babamın mağazasının dıştan görünüşü hiç de içi gibi şaşırtıcı değildi. Koyu kurşun rengi iki katlı gösterişsiz bir yapı boyundaydı. Büyük, bitmez varlığımızın kaynaklarından biri olduğunu bilmeyen, görse inanmazdı. Bizler göz kamaştırmayı yerinde ve zamanında yapmasını biliriz. Ha.

Hayır demedim, evlendim.

Gerekenler gerektiği gibi yaşandı.

Şimdi ihtiyar bir kadınım.

Yılların ardında kalmış insanlarımı çıkarıp tozlarını alayım onlarla yüzleşeyim diye sanki bu odaya sürdüler.

Sonra beni bir köylü kadınla baş başa bıraktılar.

Ne sanıyorlar yani?

Ben kolay ezilmem.

Bu kadınla bazı geceler yalnız kalmaktan korkuyorum. Çok konuşmaz susar. At gibi de kuvvetli. Elbet öyle olacak. Yaşaması, çalışıp didinmesine, kaba gücüne bağlı. Dediklerine göre, kavrayıp kaldırmadığı yük yokmuş. Mutfakta, buzdolabının yerini tek başına değiştirebiliyormuş. Gerçi kapımı kilitlerim, açamaz ama, ne de olsa apartmanın bir yanlarında yaşadığını biliyorum.

Onu iyice ezmeliyim. Korkmamak için korkutmak gerek.

Belkemiğime güvenim yok. Beni tartmıyor eskisi gibi.

Rüştü Şahin iki eliyle kavrayıp havaya kaldırırdı beni belimden. Belimin çevresinden kalın, sık bükülen yağlar iniyor şimdi. İpek sabahlıklarım yedi tanedir. Her gün birini giyerim. Tuhaf ama, boyları gittikçe biraz daha uzun geliyor. Kuşaklarını hiç bağlamıyorum. Ürküyorum. Dolamaz beni onlar. İyisi mi, bilmezlikten gelmeli.

Bazı şeyleri geçiştirmek, görmezlenmek çok yararlı.

Annem Perran Hanımefendi, "Ağlıyorsun yavrum" demişti. "Niçin?" dememişti. Önemli bir ayrıntıdır bu.

Evet, sevdiğim adam gepgenç öldü. Her yanı barut kokan bir siperde, şakağında kararmış, pıhtılaşmış bir kurşun deliğiyle.

Zedelenmemiş ince esmerliğiyle şimdi bile aynı duruyordur sanıyorum.

Aynada kendimi hüzünle seyrediyorum. Gecikmiyor, geliyor çıkıp Rüştü Şahin. Beni genceltiyor, birlikte kameriyenin altındaki unutulmaz anlara dönüyoruz. O zamanlar oyun gibi sanılan sevdam (belki annen Perran Hanımefendi'nin sormayışı Rüştü Şahin'i geçici saymasındandı, haklıydı da, benim bulunduğum ailenin değerlerini karşılayacak güçte değildi babası davavekili Ahmet Şahin Bey ve annesi Besime Hanım), şehitliğini bildiren: "Madalyası ailesi efradınca alınacaktır" diye yazılı olan kâğıdın elime geçmesiyle bin bir parlaklıkla, şan ve ağırlandırmayla geçirilmiş yıllarımı yıkıp geldi, başköşeyi aldı. Acaba annesi, babası hayatta mıdırlar? Yok canım, kemikleri bile erimiştir!

Oğullarının kahramanlığını belgeleyen İstiklâl Madalyası'nı alabilmişler midir?

Çünkü kâğıt da bende kaldı.

Nasıl, ne zaman sakladım?

Onu bilemiyorum.

Ama daha çok vaktim var.

Birgün bunu da bulup hain pazarlarıma ekleyeceğim, oyalasın diye beni.

Çok vaktim var.

Ben kolay ölmem.

Bir de Rüştü Şahin'in neyi düzeltmek istediğini yeniden düşünüp anlayabilsem...

Bu sevdadır işte.

Ben yine on altımdaymışım gibi Rüştü Şahin'le besleniyorum.

Pazartesi gider defterlerimi; salı şapkalarımı; çarşamba gardıroptaki iskarpinlerin, tuvaletlerin, kostümlerin bakımını, perşembe odanın, kristallerin, halıların temizliğini, tozlarının alınmasını; tüylü süpürge ya da yerine göre ipekliyle; cuma yatak takımlarının, yastık yüzlerinin, sabahlıklarımın ütülenmesini; cumartesi doktorun gelip sağlığım için, gerekli iğneleri, konuşmaları yapmasını, kan sayımının değişmeleri ya da değişmemeleri üstüne sürdürdüğü açıklayıcı, inandırıcı sözleri denetliyorum...

Pazarlar Rüştü Şahin'indir.

Kar parçaları irileşti.

Akşam dönerken, ısı düştüğünden, daha da artacak kar demektir. Soğuk, camlara dayanıyor. İnce buzlanmalar sarıyor camla çerçevelerin bitiştirdiği çizgiyi. İzmir'de hiç kar yağmazdı. Yağmurlar başladığında kovalardan boşalırcasına iner, oluklara sığmaz, çevreye saçılırdı. Taşan seller sokakları yıkardı. Burnumu cama dayar, Kadifekale'ye bakardım, sulardan örülü duvarın ardından. O yıllarda, olayların yeni şeyler gizlediğini sanırdım. Yağmurların, çiçeklerin, odaların tahta oymalarında harelenen budak yerlerinin, zaferle sonuçlanan savaşın ve gelecek yıllarımın...

Bir de, sevdiğimin kahramanlık beratı olan kâğıdın, nasıl olup şapka kutuma karıştığını bulabilsem. Şimdi onu benekli opallerimin, Acem firuzelerimin, elmas patlarımın, pırlanta tektaşlarımın bulunduğu kutunun yamndaki ufak gözde saklıyorum. Şu günlerde katlarından ayrılan, silinen yerlerini koruma kaygısı içindeyim. Öldüğümde kâğıdı bulanlar ne çok şaşacaklardır... Yüzlerini düşündükçe, şimdiden, keyifle kıs kıs gülüyorum.

Kalkıp kapının kilidini açmalı.

Midemde ezilme var.

Zili çalıp hizmetçiyi çağırayım.

Beni yatakta bulmalı.

Karışık bir meyve suyu içmeliyim hiç olmazsa.

Gün hemen kararıyor.

Yılbaşına doğruyuz.

Kışın kısa, bitiveren günleri, iç karartıcı, güneşsiz öğleler.

Perdeleri çektireyim hizmetçiye.

Karların akşamüstleri maviye çalan buzlaşmasını görmek istemem.

Ben beni tüketen şeylerden kaçmasını hep bilmişimdir.

Yoksa mayamı nasıl korurdum.

Gençliğimde başkaydım.

Evet, gençliğinde herkes başkadır.

Karlar basacak İstanbul'u gene. Oysa hain pazarın sona ermesine az kaldı. İyi bir akşam yemeğinden sonra damlamı alıp

hemen uyumalıyım, dinlenmeliyim. Çünkü yarın pazartesi. Önemli işlerim var. Kendimi toparlamalıyım.

Oh, yatağım ne kadar yumuşak! Camlara karların vuruşu sertleşti. Neredeyse doluya dönecek kar taneleri. Yılbaşına kadar İstanbul kefenlere bürünecek.

Oysa İzmir bizim için bitmez gül mevsimidir, değil mi, Rüştü Şahin'im benim?

Aralık, 1971
Mecidiyeköy

Gül Mevsimidir Üzerine Füruzan'la Konuştum

Erdal Öz

ERDAL. *Kuşatma* adlı öyküler kitabınızı 1985'te beşinci basıma hazırlarken, nasıl atlamışım bilmiyorum, kitabın son öyküsü olan *Gül Mevsimidir*'i ilk kez okuduğumu anladım. Olağanüstü bir uzunöyküydü. Önceki öykülerinizden ayrılan pek çok şey vardı bu kusursuz öyküde. Üstelik, bana öyle geldi ki, bu uzunöyküyü, belki de ilk kez, yaşamınıza bu kadar uzak ve bu kadar yabancı bir çevrede oluşturuyordunuz. Sizin 1972'de Kuşatma adı altında toplayıp yayımladığınız öyküleriniz arasından bu öykünün çıkarılıp tek başına ayrı bir kitap olması daha doğru olur gibi geldi bana ve biliyorsunuz açtım telefonu, bu konuda nasıl davranacağınızı öğrenmek istedim. Aldığım olumlu yanıt gerçekten sevindirdi beni. Oysa, kitaplarınızın yeniden basımları yapılırken, onları ilk yayımlandıkları durumlarıyla korumaya özen gösterdiğinizi de biliyordum.

FÜRUZAN. Evet. İlk basımların iç düzenlerini bile korumayı istiyorum. Düzeltmeleri, ancak basım yanlışlarını gözden geçirmek için gerekli buluyorum. Yoksa çoğunlukla cümleleri yenilemeyi ya da değiştirerek yazmayı yersiz sayarım. Siz *Gül Mevsimidir*'i on üç yıl sonra ilk kez okuyup beğendiğinizi söyleyince, üstelik düşündüklerinizi coşkulu, duru sözcüklerle bana iletip ayrı bir kitap yapalım önerisini getirince, bu konuda karar verebilmek için bir süre izin istedim sizden. Edebiyatçı bir arka-

daşımın, 1985'in bunaltıcı, kısır, çekişmeli sanat ortamında, bir başka yazarın yapıtına gösterdiği bu açık sevgi, *Gül Mevsimidir*'i bundan böyle ayrı bir kitap yapmayı kabul etmeme yetti. Ilerde, iki edebiyatçı arasındaki dostça bir iletişimi göstermesi açısından da kanımca ayrı bir değeri olacaktır *Gül Mevsimidir* uzunöyküsünün. Ve her yeni basımında da yer alacaktır bu kısa konuşma. Bu benim için ayrıca önemliydi ve yazınsal birçok şey çağrıştırdı bana. Çehov'un Gorki'nin karşılıklı mektuplaşmalarını anımsattı konuşmanız. Arkadaşlık dolu sözler... Gorki'nin, "Sizin yazdığınız piyeslere ulaşabilecek bir şeyler yazabilmek, ah, değerli Anton Pavloviç, inanın benim düşlediğim bunlar" deyişi... Böylesine yazışmaları, söyleşileri anımsattı. Sonra Gorki'nin, Yasnaya Polnaya'da saygıyla ziyaretine gittiği Kont Tolstoy'un hırçın eleştirilerine, didiklenmelerine alaylarına karşı takındığı sevgi dolu tavrı ve hayranlığı... Dünya edebiyatında böylesi güzel örnekleri çoğaltabiliriz. Sanatın tükenmezliğini güçlü bir duygu olarak içlerinde taşıyan insanlar, dünyanın bu ağır yaşlılık günlerinde bile insana olan inancımızı pekiştiriyorlar.

ERDAL. Evet ama, asıl şu size yabancı olduğunu sandığım bir çevreyi oluşturma konusuna değinelim biraz da.

FÜRUZAN. Evet, bu konudaki saptamanız bir anlamda doğru. Genellikle yoksul kesimden ekonomik bir salgına uğramışların yaşamlarından yazan biriyim. Ancak, tam karşıtlar sık olmasa da benim dünyamda yerlerini alırlar. *Gül Mevsimidir*'de, yaşamındaki tek sahici şeyi on altı yaşlarında tanıyıp, ardından kurgulanmış ve ancak ve kesinlikle öyle olabilir'in içinde özü tükenip gitmiş varlıklı bir kadın anlatılır. Şimdi, konuyu işleyiş, yaşanılan tarihlerin seçilişi, elbette rastlantı değil. Sonuçsa acıdır. Kanımca, bizi sarsan da budur. Bir hainliğin çürüttüğü tanıklık hiç de iç açıcı değildir, ne yandan bakılsa.

ERDAL. Biliyorum, sormamam gerek, ama sormadan edemeyeceğim: *Gül Mevsimidir*'in başkişisi Mesaadet Hanımefendi'nin yaşamınızda bir karşılığı oldu mu?

FÜRUZAN. Siz de yazar olduğunuz için kesinlikle biliyorsunuz diyorum, somut olaylardan çıkarak yazılanlar da bir yazarın dünyasını oluşturabilir. Sözcüğün olanca boyutlarıyla pekiştirsem de, somut, benim için, yine de yaşadıklarımın özgeçmiş

bölümüne birebir kaydı düşülenler değildir. Mesaadet Hanımefendi, ana yanımdan eski bir İstanbullu aileden doğmamın damarında mı akıyordu? Bir şeyler aranıyorum, düşünüyorum: Belki, işte ancak bu olabilir. Hayır, bir Mesaadet Hanımefendi tanımadım. İzmir önceden seçilmişti. Kurtuluş Savaşı, ardından zafer, Türkiye'nin her yanı gibi İzmir'in yapısı içinde çok belirgin değişimleri taşıyordu. Ben İzmir'de en çok üç dört gece konaklamışımdır. İzmir'i içinde bunca az yaşadığım halde çok severim.

ERDAL. Peki, İzmir'de yaşattığınız o ortamı, bahçeleri, o köşkü de mi görmediniz?

FÜRUZAN. İzmir'de, Güney'e inerken, yol molası için dururduk. Hep otellerdeydi geçirilen zaman. Sıcağın Güneylisi beni büyülüyor. Bir de göğü görmek. *Gül Mevsimidir*'deki gepgenç Mesaadet ve ailesinin zaferden sonra terk ettikleri o güzelim köşkü de, o bahçeleri de görmedim. Ama sorunuzdaki 'sahiden mi'yi haklı çıkaran bir anıyı anlatmak isterim. *Kuşatma*'nın 1972'deki ilk basımını alıp o gün İzmir'e uçakla bir iş için yola çıkan dostlarım Gevgililer'den sayın Ali Gevgili, uçakta kitabımı okumaya başlamış. *Gül Mevsimidir*'i sürdürürken uçak İzmir'e varınca, otele gitmeyip, şimdi kaldırıldığını gördüğüm o güzelim Kordon'un kıyı kahvelerinden birine oturup öyküyü tamamlamış. "Bitirmeden otele gitmeyi istemedim. Okuyup bitirdim. Mesaadet Hanım ve ailesinin yaşadığı köşkü görmüştünüz sanırım. Uşşakizadeler'in köşküdür. Atatürk'ün İzmir'e gelişinde konuk edildiği ve Latife Hanım'la ilk tanışma yeri olan köşk. Güller, çiçekler, kameriyeler içinde. Yıllar yıllar sonra orasını ortaokul yaptılar. Benim öğrenciliğimin geçtiği yerlerden de biri oldu" demişti. *Kırkyedililer* romanımda da Doğu, Erzurum yöresi, yerel ağız çalışmaları vardır. Bu kez de Doğu'da, Erzurum'da geçirdiğim zamanlar ve tanışlar sorulmuştu. Ve ben de gülümsemelerle yanıtlamıştım çoğunlukla. Bu çekingenliğin, saklanma isteğinin içinde, açık yüreklilikle söylüyorum, yazdıklarımın büyüsünü bozmama isteği vardı. Oysa 'gerçek' kavramının sanattaki karşılığının 'kurabilme yaratabilme gücü' olduğunu biliyorum. Gerçeğin almaşığını, kucakladığı karşıtlıkları yansıtabilmek, sanatın gizemli gücüne kalmıştır. İnsanın tarihini

bıkmadan kayda düşendir sanatçılar. Yoksa sayılara inanmamayı nasıl öğrenebilirdik? Çünkü sayılar, insanları indirgerler. Duyarlığın yirminci yüzyıl sonunda uğradığı kütleşme, bildiğimiz resmi tarihlerin içinde bile rastlayamayacağımız ölçüde büyüyor. Yüreğimiz ve ben'imiz, gündelik şeylerin elinde yenip bitirilmekte. Sanat, bizi hep korumaya çalışıyor. Ne müthiş bir şey bu. Dikkati diriltmek, körlüğün izleyiciliğini, nesnelerle oyalanmasını engellemek istiyor.

ERDAL. *Gül Mevsimidir*'i özetlemek çok güç. Ne güzel bu. Tam istediğim gibi. Konusu bile özetlenip anlatılamaz. Anlatmaya kalksak da çok bilinenlerden birini yeniden konuşmak olurdu bu. İnce dikkatlerin, ustaca yakalanmış ayrıntıların, hemen hiçbir boşluk bırakılmadan eksiksiz tamamlandığı bir uzunöykü. Yakın tarihimiz içinde geçen, unutulmaz bir ilk aşkın unutulmaz öyküsü. Yanılmıyorsam, eleştirmenler, o yıllarda, "Füruzan romana geçiyor" diye yaklaşmışlardı bu öyküye. Nitekim sonra gerçekten roman da yazdınız ve yine uzunöyküler. Eleştirmenlerin bu yaklaşımının etkileri oldu mu çalışmalarınızda?

FÜRUZAN. Hiç sanmıyorum. Şimdi *İç Denizde* adlı romanım bitiyor. Bir başka roman da yürümekte: *Berlin'in Nar Çiçeği* (Frau Elfriede Lemmer). Konular roman boyutlarında geliştiği için bu iki çalışma da roman oldu. Eleştirilere karşı dikkatli ve hoşgörülüyümdür. Çünkü başka türlü bir tutumun niçin edinilebileceğini anlayamadığımdan olmalı bu yaklaşımım. Ama hiçbir eleştirmenin, "Artık şunu yapmak sırası geldi" gibisinden yol göstericilik yapabileceğine inanmıyorum. Sanatçı, yaşamını da yaptıklarıyla bütünleştirirse, ki çoğunluk böyle olduğunu sanıyorum, bu zaten onun kendisiyle sürekli tartışmasını da içeriyor. *Gül Mevsimidir*'i özetlemek, dediğiniz gibi elbette güç. Pek çok sanat yapıtı gibi. Sayıların buyurganlığı ve her şeye evet denilen bir zamanın insanlarıyız biz. Ve neyse ki sanatı özetlemek bunların hep dışındadır. Ancak sanat, olaydan çok, olayın etkileyip değiştirdiği insanı gösterebilir.

ERDAL. *İç Denizde* romanı da öyle olmalı.

FÜRUZAN. Özetlenemezlerden biri de o.

Mayıs 1985,
İstanbul

Benim Sinemalarım

Benim Sinemalarım

Alçak, tekdüze sıralanmış eski evlerin üstünde güneş yükseliyordu. Aralıklarda iri taşlarla süren yokuşların iç içeliği hâlâ puslu, ışıksızdı. Yağmur oluklarının çatı uçlarındaki dönemeçlerine toplanan kuşların gün aydınlandıkça ötüşleri çoğalıyor, sivri, kesintisiz yayılıyordu mahalleye...

Evlerden çıkanlar, çevrelerine bakmadan eğik yürüyüp çeşitli yönlere açılan dar sokaklarda kayboluyorlardı.

Omuzlarına gevşek örgülü, yıpranmış bir yün hırka almış yaşlı kadın önce soluklandı, sonra oda kapısını, çekingen vurdu. Bekledi.

İkinci katın merdivenlerinden inen karaçarşaflı bir kadınla yanındaki kasketli erkek, dönüp ona baktılar. Yabancı bakışlarla bir an çevrik kaldı yüzleri birbirlerine.

Üst odanın kiracıları, sabah ilk işe gidenlerin açık bıraktığı sokak kapısının aydınlığına varıncaya kadar durdu kadın, sonra daha hızlı vurmaya başladı.

Maltataşlarının yıllarca basılmaktan gelen çöküklüğüne bakarken, oda kapısı birden açıldı. Kadın ürktü, boynuna doğru çekti hırkasını.

— Bir haber var mı, diye soracaktım, –dedi–. Daha uyanmadığım bilemedim de... Sonra uğrarım... Yat, yat hadi allasen...

— Yok, –dedi kapıyı açan kadın.– Benimki uyku değil artık. Ne yana başımı koysam içim geçiveriyor. Üçüncü gün oldu bugün, hiç haber yok. Geceleri adam gelmiyor mu, sabahı sabah ediyorum. Kızın kaybolduğunu filan unutup onun yılgınlığını, öfkesini önlemeye çalışıyorum. Daraldık, ama adamakıllı daraldık bu işte. Bu iş iyice bükecek belimizi anlaşılan. Namus derdi bir derde benzemiyor.

İkisi de durdular öylece.

Oda kapısını açan kadın, rengi atmış pazen giyiminin içinde, kıpırtısız bakıyordu. Açık ela gözleri taşlığın yarı aydınlık boşluğuna dönüktü. Üst kattaki kiracıların her sabah yinelenen tanıdık sesleri duyuluyordu. Süpürgelerin örtüsüz tahtalarda çıkardığı ince sürtünmeyi, su dolu kovalarda tahta bezlerinin hışırdayan sıkılışını, üçüncü katın iki odasını birden tutanların gelininin başladığı şarkıyı dinlediler bir süre.

— Girsene. Kusura bakma, ne yaptığımı bilmiyorum. Allah seni inandırsın. Sözümün sonunu unutuveriyorum konuşurken.

— Kolay değil elbet... Yok, yok girmeyeyim. Ateşte yemek bıraktım. Eeee, böyle durmaylan olmaz. Ne yapmayı düşünüyorsunuz? Polise filan haber vermeli ki bulsunlar kızı. Böyle durmaylan olmaz. Tam da biraz rahata çıkıyordunuz, Nesibe Beyoğlu'nda iş bulduğundan beri.

Yaşlı kadının sesi incelmiş, alçalmıştı son sözleri söylerken. Kuşkuyla çevresine bakındı. Biter gibi olan konuşmasını yeniden bağladı.

— Ya... tam da... değil mi? Bayağı üstü başı düzelmişti yavrucağın. İyi para almaya başlamıştı. İlkbahar başı palto bile dikindiydi. Dikiş makinesi de aldınız geçenlerde... taksitle maksitle...

O konuşmasını sürdürdükçe, kapının ardındaki pazen giyimli, yıpranmamış görünümlü kadın ürkek bakışlarını komşusundan ötelere kaçırıyordu.

Sokak kapısının eşiğinde güneşlenen sarı kediyi görünce gözleri doluverdi, elinin tersiyle yaşların taşmasını önledi.

— Yok canım, o kadar da çok kazanmıyordu... Bizim adam da son günlerde gündeliğine zam istemişti çalıştığı yerden.

— A, öyle mi? Oysa mahalleli, "Recep Efendi gene hamallar kahvesinde oturup duruyor, işsiz mi yoksa!" diyorlardı. Yanılmışız desene.

Sustu. Gereksiz yere hırkasını çekeledi gene.

Kedi eşikten içeri, sesleri tartarak girdi, eski evin üç katını dolduran kiracıların büyük çamaşır günleri birlikte kullandıkları mutfağa doğru ilerledi.

Dışarıdan makara, basma satan adamın çıngırağı duyuluyordu.

Kadınlar birbirlerine bakmıyordu hiç. Kapının ardındaki kadının az önce engellediği gözyaşları iri iri tomurlaşarak yüzünden inmeye başladı. Sağ elini boynundan indirip göğsüne koydu. Kumaş basıldı, derisi yıpranmış, tırnak uçları yenmiş elin altında göğsünün düzlüğü belirdi. Taşlığın kuytusundan gözlerini isteksizce komşusuna çevirdi. Utanç dolu, kapalı bir gülümseme, ağlama öncesinin kalakaldığı yüzün anlamına eklendi.

— Evet, işsizdi Recep Efendi bir zamandır ya... Daha önceden biriktirdiğimiz birkaç kuruşun rahatıydı mahallelinin fark ettiği.

Yaşlı kadın yün hırkasını tek eliyle yeniden yerleştirerek acıma dolu bir davranışla.

— Aman aman... –dedi–. Elbette Recep Efendi'nin desteğiyledir az bir ferahlama da olsa. Yoksa Nesibe'nin kuş kadar canı var. Yaşı ne, başı ne ki evin daralmasına engel olabilsin! Üstelik yaptığı işi de biliyoruz! Ne kazandırır, ne para getirir!.. Sen bakma bizim mahalleliye! Ben bilirim bir ana nasıl yanar. Ama dedim ya bir şey yapmalı, durmaylan olmaz. Sübyan, Beyoğullarında bir iki sütsüz tanıdıysa... Parçaları savrulur gider de, kimi kimsesi yok diyerekten hesabını bile vermezler.

— İşine gittim dün. Pazar gecesiydi evden kaçtığında. Bugün salı... Hiç uğramamış oralara. Dükkândaki kızlar şaşırdı. Pek sevinçliymiş cumartesi öğlende. Vah yavrucuğum, ellerle olmayı bizimle olmaktan kolay sandı. Öyle gönlümden geçiyor ki, onu bir daha hiç bulamayacağız. Polise gitmekse çok zor. Hele Recep Efendi, hayatında karakola adımını atmış adam değil. Git desem, arı namusu yerle bir sayar. İçim eridi eridi, kalakaldım. Diyebilsem polise başvur diye... Yanına sokulunacak gibi değil adamcağız... Ben de kavrulup duruyorum karşısında... Sormuyor... Sanki Nesibe hiç doğmamış sanırsın... Sormuyor... Korkum da bundan... Nesibe yokmuş sanırsın hiç.

İki eliyle yüzünü örtüp, sessiz, ağlamaya başladı.

Üst katlardan yankılanan şarkı sesi kesilmişti.

Bir pencere açıldı, sokağa su döktüler.

Kedi mutfak kapısının eşiğiyle bitiştiği yerin aşınmış tahta aralığından patisiyle bir şeyler çıkarmaya çalışıyordu.

Açılan bir radyo sesi bastı taşlığı. Ne dediği anlaşılmayan bir konuşma sürüyordu. Düzgün bir Türkçenin yerli yerinde vurgularla iniş çıkışı söylenenlerin anlaşılacağı sanısını veriyordu.

Sıkıntıyla arkasına baktı yaşlı kadın. Kapıdaki aydınlık, sarıya dönüşüyordu.

— Ben gideyim artık. Yo, bak, öyle kötü şeyler getirme aklına. Ne yapacak, ne yana gidecek! Bir akrabanızda filandır. Yok mu kiminiz kimseniz, kardeş? Çıkıp geliverir bakarsın! O zaman bağışlar babası da.

— Kimsemiz yok sayılır. Dağılıp gitmişiz yıllarca önce. Ölüm elimizden yaşlıları komayıp aldı. Ama asıl şimdi dağıldık. Tam dağıldık işte. Adam iş peşinde koşturmaktan helak oldu yıllardır. Yaşımız geçti. Bir durak bulup oh, diyemedik. Öyle gönlümden geçiyor ki, onu bir daha hiç bulamayacağız. Bulsak da, kim bilir başına neler gelmiş olacak! Babası dayanamaz buna... Elinden bir cinayet çıkar. Keşke söylemeseydim cumartesi öğleyin eve dönmediğini, geç kaldığını. İyi olur sandım. Bir gözdağı verir dedim. Daha on altısında, gösterişli de biliyorsun. Oysa n'olcaktı? Arkadaşlarıyla çıkmış sonra...

— Gençtir canım. Delikanlı kız. Siz de çok üstüne vardınız. O gece babası döverken yüreğimiz ağzımıza geldi. Yan evlere kadar bağırtısı geliyordu. Tam ayıralım, kızın ölüsü ellerinde kalacak, diye kalktığımızda sizden ses seda kesiliverdi. Sonra Recep Efendi'nin kahveye çıktığını gördük.

— Cumartesi tuttum da kendimi, pazar su çekerken yanımda durmadan her sözüme çemkirmesi sabrımı taşırdı. Hiç eski Nesibe değildi zaten bir zamandır. Bizimle ne konuşuyor, ne halleşiyordu. Susmaları da küçüklüğündekine benzemiyordu. Benden, babasından utanır olmuştu. Çıkan kısmetleri beğenmiyordu. Yorgancının oğlu Kadri için ne kadar direttim. Nuh dedi, peygamber demedi. Onca öğüt, onca gözdağı...

Yaşlı kadının gözlerinden bir ışıltı geçti. Kaşlarını kaldırdı, alnı kırıştı.

— Eh onlar da gül gibi bir kız alıverdiler. Polise haber vermeli. Olmazsa gazeteye fotoğrafını bastırıp, "Kızım seni affettik. Evine dön!" diye yazdırmalı. Bizimki söylüyor, en iyisi oymuş. Altına da imzanızı korsunuz.

— Hiçbir resmine benzemiyor artık komşum. En yakın altı ay önce çektirdiği bir fotoğrafı var. Foto İbrahim'e çekinmişti. Hani Mahmutpaşa'dan senin Atike'yle birlikte eş mor kazak al-

dılardı ya, onunla. O bile andırmıyor. Verdik diyelim gazetelere resmini. Kendi gönüllenip gelmezse gören tanımaz. Hem ben cahil kadınım, ne bilirim gazeteyi mazeteyi. Dün dükkânına gittim de giremedim içeriye bir zaman. Biz iyice korkak olmuşuz. Babasına da açamıyorum. Üsteleyemiyorum. "Namussuz kızı el alacağına yer alsın" diyor. Başka bir dediği yok.

Yanındaki iki küçük çocuğuyla kara mantolu genç bir kadın ahşap merdivenlerden indi. Duru ak yüzüne kaşlarının kumralığı yumuşak bir güzellik veriyordu. Elindeki pazar filesine boş iki şişe koymuştu. Çocukların zayıf çenelerinde kararmış yara kabukları vardı.

— Nasılsın ablacığım?.. –dedi son basamakta dönerek–. Bir haber çıktı mı, hayırlı bir haber?

— Yok... –dedi kadın kırgın, yorgun bir sesle–.

Çocukları bırakan genç kadın, kapının ardına sinen pazen yığınının içinde sanki erimekteymiş gibi duran kadını umulmadık bir engelsizlikle kucaklayıverdi.

Odanın kapısı ardına kadar açılmıştı.

Bir yer yatağının buruşuk, ak çarşaflarının üstünde yeşil kaplı bir Kur'an-ı Kerim duruyordu.

— Ablacığım –dedi genç kadın–, ablacığım o da haklıydı kendine göre. Nesibe'ye kızmayın! Ben dört yıl oldu evleneli, gün mü gördüğüm var. Geçen kış bir akşamüstü siz iş teslimine gitmiştiniz. Nesibe de anahtarını unutmuş, bizim odaya alıverdim. Bilirsin, kuyulu incirliği görür bizim oda. Camdan dışarı gözü ilişti de, 'Mezarlık gibi burası, ablacığım...' dediydi. 'Her yan öyle. Anneme, babama acıyorum. Ben daha çok para kazanmanın yolunu bulsam da, onları rahata çıkarabilsem diye düşünüyorum hep.' Saçlarımdan öptüm kaymıştı. Gelip saçlarımı tuttu eliyle, 'Biliyor musun abla, yukarıda şebek gibi kadınlar güzellenelim diye neler yapmıyorlar. Senin şu saçların var ya, onlarda olsa çıldırırlar vallahi...' dediydi. Sonra birden her şeyi unutmuş gibi bana, son gördüğü filmi anlatmaya başlamıştı. Öyle de canlı anlatıyordu ki... İyi kızdır o. Amcanın öfkesini yatıştırmaya bakmalı ilkten...

Yün hırkasını yeniden sırtına yerleştiren yaşlı kadın, bu sevgiyle birbirine sarılmış iki insanın uzağında duydu kendini. Sustukları anı kolladı. Sesini abartarak,

— Hadi bana allahaısmarladık!.. –dedi–. İnşallah bu akşam çıkar gelir... Hep söylerim: kız kısmını hemen üstünü görünce evlendirmeli. Yoksa türlü haller geliyor başlarına.

Hızla yürüdü.

Kapıya varınca yan yana oturan çocukları kaldırdı.

Eşiği aştı.

Açıklığın dışına çıkmadan yeniden geriye baktı.

Genç kadın başını eğmiş, kızın annesinin anlattıklarını dinliyordu.

Kadının yüzü birden durulmuştu.

Pazen giyiminin artan günışığında açığa çıkmış hünerli yamalarıyla görünümü daha da acıklılaşıyor, eliyle odanın içersini göstererek sürdürüyordu konuşmasını:

— Recep Efendi kahveye çıkınca ben de çamaşırları leğene ıslatmıştım. Siz Rami'ye gitmiştiniz o gece. Dönüşünüzde dış kapıyı ben açmıştım ya size. Uyuyan çocukları paylaşmıştınız kocanla. Omuzlarınızdan başları sarkıyordu yavrucakların. Ta sokak kapısına kadar gelmişken dönüp odaya baksaydım ya... Ben onu uyuyor sanmıştım. Perdesini aralayıp kendi bölmesine girmişti. Babası döverken tek damla yaş çıkmadı gözünden. Bağıran bendim. Yalnız, "Vurma baba!.. –diyordu–. Ben alıp başımı gideceğim birgün." Dağıldık kızım. Hiç ağlamadı dayaktan önce de, sonra da. Koyuldu kaldı yüzü bize bakarken. Ne bilirdim ki sular kararıp da el ayak çekildikten sonra, gece, sokaklardan korkmadan, vurup kapıyı gidecek. Nasıl darıltık ki yavrucağı bunu yaptı? "Bir cumartesi pazarım var. Gezmeyeyim mi anne!.. –diyordu durmadan–. Benim de canım çekiyor yaşıtlarımla olmayı. Sinemaya gitmekte ne kötülük var?" Üstüne çok vardık. Mahalleli de vardı. Gülmelerle, yolundan çevirip çevirip öğüt vermelerle küstürdük onu. Bugün de dönmezse üç gün bitecek gideli.

İki kadın çömelip dışarıya bakmaya başladılar.

Çocuklar görünmüyordu kapıda.

Kedi mutfağın kapı kasasını aralıksız tırmalıyordu.

— Katlanmayı öğrenmeden üstüne gittiniz... –dedi genç kadın–.

Sustu, elindeki ince evlilik yüzüğünü çevirdi.

Ötekisi doğrulup odanın içine yöneldi. Sonra elinde küçük bir fotoğrafla dönüp uzattı.

— Bak, bunu gazeteye basarsak, bilen, gören haber verirmiş Nesibe'nin yerini diyorlar. Benziyor mu bu ona? Resmi çeken dudaklarını koyultmuş. Oysa kızım ağzını filan boyamazdı.

Genç kadın resmi avucunun içinde tuttu.

Dalgın, sanki başka bir yere bakıyormuş gibi baktı.

Cansız, yersiz bir gülmeyle yüzünü çevirdi.

Geri verdi resmi.

— Benziyor ya! Ağzı dışında her şeyi benziyor. Bana o gün filim anlattığındaki gibi tıpkı. Sevindiği zaman demek böyle oluyor...

Genç kadın kara mantosunu düzeltti. Doğruldu. Filedeki şişeler birbirine çarptı.

— Oğlanlar şimdi çeşmenin yanını bulmuşlardır. Islatmışlardır da üstlerini. Evde bırakamıyorum ki... Hemen yan odaya geçiyor, yatalak ihtiyara musallat oluyorlar. Bu resmi bir yolunu bulup gazeteye bastırmalı. Başına ne hal geldiğini bilmiyoruz ki... Nesibe hain kız değildi.

— Ne yazılır acaba? Onu bilsek...

— Benimkine sorarım. Ne de olsa kahveye çıktığında gazete okuyan adamdır. Nasıl yazılacağını elbet bilir.

Yumuşak adımlarla uzaklaşıp sokak kapısını ince bir aralık kalıncaya dek örttü.

Taşlık koyuldu.

Odadaki kadın anahtar deliğinden sarkan kalın sicime baktı. Bu kalın sicimi dıştan çekince açılırdı sokak kapısı.

Kapının orta tahtaları çakılı yerlerinden bel vermişti.

Ayrıklardan güneş sızıyordu.

Kedinin sesinin kesildiğini fark etti birden. Konuşurlarken sokağa çıkmıştı demek.

Üst katlardan küçük çocuk ağlamaları başladı.

Bir kadın sesi alabildiğine öfkeyle bağırdı.

Elindeki resmi yeniden yaklaştırdı yüzüne.

Öptü.

Merdivenlere baktı.

Tutamaklarda çocukların evcilik oynarken bağladıkları renkli basma artıklarını gördü.

— Nasıl da sessizce gitti –diye konuştu–, yapayalnız. Kimselere duyurmadan. Sabah onu uyandırmaya gittiğimde helada sandım ilkten. Keşke demeseydim babasına izinsiz gezmelere gittiğini. Yalnız gezme değildi elbet... Daha çoğu erkek kısmına söylenmezdi ki. Geri gelse de gittiği gibi döner mi? Kimseleri inandıramayız eski Nesibe olduğuna. Ne talihsiz bir kadınım ben Yarabbi.

İçeri girdi. Odanın kapısını kapadı.

Taşlığın köşesinden kedi beliriverdi.

Önüne katığı bezden bir topla oynuyordu.

Merdivenlerden inen ayak seslerini duyunca ürktü.

Çıktığı karanlık yere sindi.

— Hiçbir yere gitmeyecek miyim ben? Sabahın yedisinden akşamın yedisine kadar çalış çalış, canım çıkıyor. Büyüdüm artık, anne, görmüyor musun? Dünyadan haberin yok senin! Çık, bak, herkes nasıl yaşıyor! Nasıl gamsız! Çoğu karnını ekmek bile yemeden safi yemekle doyuruyor. Durmadan eğleniyorlar. Ben hep uzaktan bakayım istiyorsunuz. Sokağa birlikte çıktığımızda ayağına hâlâ lastik giyiyorsun. Artık eskisi kadar parasız değiliz ya! Bir şey gördüğünüz yok babamla senin. Ama ben görüyorum.

— Sus diyorum, sus... Biz namuslu insanlarız. İyi ki babana gitmedi Aslan enişten. İyi ki seni vapur iskelesinde o deniz subayına benzeyen çocukla görünce, yanındaki pazarcı arkadaşlarından ar etti de işi açığa vurmadan gelip beni buldu. Baban burda olaydı, n'olurdu? Bıçaklardı seni, vururdu.

— Niçin eniştem oluyormuş o benim? Üvey teyzemin kocası. Eniştem filan değil. Hem niye tokatlayacakmış, ne hakla? Çocuk muyum ben! Koskoca kız oldum! Yanlış görmüş diyorum sana. Ben değildim gördüğü. Pazarcılarla içmiştir gene. Sonra da Makbule Ablama götürüp beş on lira verir. Akşam pazarında kalanları ucuza sattık diye. Yalancı sarhoş... O kendisine baksın.

— Sus. Saçlarını almayayım elime... Seninle gezip eğlenip bı-

rakırlar. Başka ne yapacaklarını sanıyorsun? Evlenirler mi seninle a benim aptal kızım? Onlar iyi aile kızı ister, okumuş isterler. Bir de adını dillendir.

— Hıh, sanki ben onlara pek bayılıyorum. İsteseler de ben ister miyim sanıyorsun? Tırnağımı koklatmam hiçbirine. Kimmiş sanki onlar, kimmiş?

— Baban duysaydı bıçaklardı diyorum sana. İş peşinde gene bugünlerde, dua et! Sabahtan Cibali'ye gitti, hâlâ gelmedi. Saat yatsıyı geçeli yıl oldu. Mahalleliden utan. Vurur seni... Bıçaklar... Yoksuluz, ama namusluyuz. Eskiden iyi günlerimiz vardı bizim de. Sen hatırlamazsın, küçüktün.

— Bıçaklasın. N'olucak? Benim aldırdığım mı var? Ölürsem öleyim. Kışın dona dona işe gitmekten, doya doya uyuyamamaktan bıktım. Ölürsem öleyim, kime ne? Zaten on altıma gelmişim. Yaşadım yaşadığım kadar. Yalnız sen gene başlama iyi günlerimizden anlatmaya.

— Biz namuslu insanlarız, Nesibe. Ona göre!

— Beni konuşturma, anne, namus namus deyip de! Ne babam, ne sen, haftalığım durmadan artıyor diyorum da meraklanıp nedendir diye sormuyorsunuz bile. Sade gelen paraya bakıyorsunuz. Sonra bir iki cumartesi yaşıtım bir çocukla çıktım, eve geç kaldım diye dövüyorsun beni. Üstelik babama da söylemeye kalkıyorsun. Harcadığım paraları da sormuyorsun. Singer dikiş makinesini almaya gittiğimizde rahatça alıverdin. Taksitleri elbet ben ödeyeceğim. Bunu hem sen, hem babam biliyorsunuz. Çalıştığım yerdeki işi herkes yapar. Niye durmadan haftalığımı artırsınlar!

Yirmi beşlik çıplak bir ampulün aydınlattığı odanın ucundaki Nesibe, üstüne ummadığı bir çabuklukla gelen annesinden korunmak için elleriyle yüzünü kapadı. İnce, çocuk kollarına annesinin vuruşları art arda inmeye başladı.

— Sus... Öldüreceksin beni... Peki o paraları oradan kazanmıyor muydun?

— Sen de biliyorsun, bu kadar kolay para kazanılamayacağını. Bizim mahallenin kızlarından biliyorsun. Eskiden beri yoksul olduğumuzdan biliyorsun. Yaşlı adamlarla gezdiğimi de bal gibi biliyorsun. Genç adamlar hoşunuza gitmiyor yalnız.

Annesinin sesi düşmüştü. Alabildiğine bağırma isteği boyun damarlarının aşırı belirmesinden anlaşılıyordu. Gene de sesi istediğince yükselemiyordu.

— Sus, sus diyorum... Baban şimdi gelir. Duymasın. Parçalamayayım seni, sus.

— Biliyordun, anne... Biliyordun...

— Sus... Hiçbir ana böyle şeye bile bile evet demez.

— Biz yoksuluz ama...

— Sus, sus, sus diyorum, sus...

Kadın kızını dövmekten cayıp durdu. Göğsünde bir yara açılmış da kanlarını durdurmak istiyormuşçasına ellerini sıkı sıkıya yüreğinin üstüne bastırarak eğildi. Odanın pencere dibince uzanan sedirine yorgun oturdu. Tüm kanı çekilmiş yüzü apaktı. Bacakları kendini taşıyamazmış gibi sedirin aşağısına doğru cansız sarkmıştı.

Muşambayla örtülü masadaki yuvarlak saatin sesi deminki bağırışmaları kesinlikle yok ederce öne geçti.

Sedirin dibinde duran, üstü çiçeklerle işli bir örtüyle kapatılmış olan dikiş makinesinin yalnız kolu açıktaydı. Mavi bir nazar boncuğu takılıydı kolun ucunda.

Odanın sağ köşesinde basmayla ayrılmış bölüme doğru yürüdü Nesibe. Sırtının kamburluğu, saçlarının terle alnına yapışmış olması, yatağından kalkmış onmaz bir hasta görünümü veriyordu ona.

Perdeyi aralamadan annesine baktı.

Kadın başını önüne eğmişti iyice. Şimdi gölgede kalmış yüzünde ışığın sarı aydınlığı salt alnında birikiyordu. Kırış kırıştı alnı. Üst üste çizilmiş kırışıklıkların kesinliği Nesibe'nin deminki zorlu öfkesini sildi. Annesinin gövdesinde büyük bir seyirme gibi dolaşan aralıklı kıpırtıları izledi.

Yan yana dizili üç tahta iskemleden birinin üzerinde duran çantasına uzanıp aldı.

Perdeyi açtı.

Bir yatağın sığacağı genişlikteki yere girdi.

Perde ardından örtüldü.

Çiçeklerin solgun kırmızılarından süzülen elektriğin ışığı, güzelleşerek doluyordu içeri. Yer yatağının yanında, portakal

sandığından yaptığı, bölmesini ayıran basmanın eşiyle sardığı masasına bıraktı çantasını. Bir el aynasının önünde duran saç tokalarına, süslü boş kolonya şişesine, birkaç düzgün çakıl taşına, yuvarlak Krem Pertev kutusuna baktı.

Saçlarını çözdü.

Tokaları ötekilerin yanına koydu.

Açık seçik görünmeyen aynada, sığdığı kadarına baktı yüzünün.

Küçük bir kız çocuğu gördü orada.

Son zamanlarda görüntüsü onu şaşırtıyor, beklediğini bulamamanın yanılgısı öfkeye dönüyordu.

Birden çantasından dudak boyası çıkardı. Aynayı iyice yüzüne yaklaştırdı. Bastura bastıra boyadı ağzını. Yarı aydınlıkta en koyu yer oldu ağzı yüzünde. Gene de istediği şey belirmemişti. Kuytularda tek başına yüklendiği onmaz utançların açlığı ne yapsa yüzüne hiç yansımıyordu. Mendiline sildi ağzını.

"Oysa kaç yaşını buldum. Atike benden büyük duruyor. Tütün'de ustalar ona, 'Varsın kız yirmisinde' diyorlarmış.

Atike güldü Nesibe'ye, kocaman gözleri kısıldı gülünce. Etekleri hiçbir zaman eşit bastırılmamış uydurma giyimleriyle Haliç vapurlarının geç kalmaz gencecik yolcusu Atike'yi göremiyordu epeydir. İşleri ayrı yerlerdeydi bir buçuk iki yıldır.

Üstündekileri çıkardı. İnce kemikli omuzlarının ürpermesi yüreğine de geçti.

Yatağına girdi.

Yorganı başına çekti. Duyulmaz bir iç ağlama tutturdu.

Ağlamasının sese dönmemesi için yumruklarıyla ağzını kapatıyordu. Arada, katılan, boğazında köşelenen tıkışmaları tutamayacak olursa bir yandan öte yanına dönüyordu yatağında. Hamarat annesinin tertemiz tuttuğu çarşaflardan gelen temizlik, sabun kokusu daha incitiyordu sanki, Nesibe'yi.

Küçükken, annesinin yüzünü, boynunu sabunlu bezlerle sildiği günler öylesine yakınındaydı ki... Cumartesi günkü gecikmesini hâlâ babasına söylememiş olması, sedirdeki kıpırtısız oturuşu, tedirgin ediyordu Nesibe'yi. Kavgalarının hoyratlığı, kızının verdiği yanıtlardaki onmazlık dolu sözlerle cansızlaşmıştı sanki kadın. Kocasının Cibali İskelesi'nde sabahtan iş danışmak

için gittiği yerden hâlâ dönmemiş olmasını düşünmüyordu bile. Pazar günü ne iş olur ki dediğinde, "Cibali orası –demişti Recep Efendi–. Pazarı mazarı yoktur ora işinin."

Kadın doğruldu yerinden.

Sokak kapısı vuruluyordu.

Çabuk, alışkın yürüdü.

Karanlık taşlığı geçti.

Ağır kapıyı çekti.

Sokağın bildik, kapanık havasıyla birlikte girdi içeri kocası.

İki evin arasından gök görünüyordu.

Mavi ve yıldızlıydı.

Haziran sonlarının gittikçe artan sıcağı sokaklarında duyuluyordu şimdi.

Nesibe babasıyla annesinin bildik, bezgin konuşmalarını dinlemeye başladı. İş yoktu. Adam pazartesiye halde biriyle konuşacağını söylemişti. Babasının soyunduğunu, burnuna çarpan ayak kokusundan anladı.

Dükkândan ayrılınca doğru muhallebiciye gitmişti. Dudaklarına sıvanan muhallebinin şekeri, durmadan gülerek birbirlerine yanaşmaları, çocuğun parlak, düzenli düğmeleri, ikide bir cebinden çıkardığı ak mendil...

— Sahi siz Afrika'ya da gider misiniz, kaptan olunca?

— Tabii... Bizim işimiz açık denizlerde.

— Mısır'a... Hani burunsuz heykelin oraya da gider misiniz?

— Tabii... Amerika'ya bile gideriz.

— Ben en çok Afrika'yla Mısır'ı merak ediyorum. Sinemada iki film görmüştüm. Ağaçlarla dolu, buharı tüten ormanlar. Bir de Mısır'da mumyaların konduğu kocaman mezarlar var, içine giren çaresiz büyülere tutuluyor. Ben çok severim sinemayı.

Muhallebicinin cumartesi kalabalığı, itişen insanlar.

Yanındaki, inanılmaz uzaklıklara gidebilecek olan çocuğun güzel, fındık rengi gözleri.

Evet, Nesibe'den büyük. On dokuz, yirmi yaşında, ama buna büyük demek doğru mu?

Önüne bakıyor Nesibe.

Yerdeki talaş tozlarını ayakkabılarının burnuyla toparlamaya çalışıyor.

Kalabalık yokmuşça dalıveriyor.

Cumartesilerin nedense kaygısızmış sanısı veren insanlarını görmek, onlara katılmak isteği sönüp gidiyor içinde. Öylesine gülmelere kaptırmışlar ki kendilerini, aralarında otururken kinleniveriyor topuna birden.

Başını iyice eğiyor.

Delikanlıyı da görmek istemiyor.

Talaş tozları açıldıkça alttan çıkan koyu mozaiklerin çağrışımları yüklü beliriyor.

Kendine uzanan erkek yüzlerinin tümü tekleşiyor, bir baştan oluşan ortaklaşa görüntünün somutluğu bulunduğu yerin havasını içip bitiriyor.

Ağzında o çok bildik kuruma.

Yutkunuyor.

Bacaklarını iyice bitiştiriyor.

Engellemek istediğinin ilk belirtisidir bu Nesibe'nin.

Kulaklarının enseyle kesiştiği yerdeki bitmez kırışıklıklarını anımsıyor adamların.

Elleriyle itiyorlar kapadığı her yerini Nesibe'nin, acıtıyor, tartaklıyorlar. İnciten, iç bulandıran yapışıklığı yatma süresi boyunca gözlerini sıkıca yumarak yok etmeye çabalıyor.

İlk yılın sonuna doğru seçilir bir ustalık edindi bu konuda.

Belinden aşağısını durultmayı öğrendi.

Telaşlanmadan durmayı öğrendi.

Tulumbanın yanına konan bir teneke sıcak suyu ılıttıktan sonra çekiliyor annesi.

Artık büyük kızdır Nesibe kendisini yıkamayı epeydir bilir.

Mutfağın penceresine gerilmiş peştamaldan uydurulma perdenin akçıllaştırdığı boşluğun içinde su dökünüyor.

İncecik gövdesi yansıyor alacakaranlıkta.

Sular onarıp örtüyor onu.

Dinlendiriyor.

Gerçi yorgunluk nedir bilmiyor daha, gene de duyduğu o yorgunluktan kurtulmanın gevşek mutluluğuyla ürperiyor sular aktıkça üstünden. Bacak aralarının utangaç kapanışı, sıkıca sabunlanması. Köpüklerin ak topakları geçiştiriyor acıları. Yıkanmasının bitimine yaklaştığında şarkı bile tutturuyor. Anca işitilir gibi alttan, gizli gizli.

Sabunun durduğu bakır hamam tasındaki 'Yeşil Bursa, Nail Usta' yazısının kabartılarını parmaklarıyla tanıyor, yıllardır. 'İ' harflerinin üstündeki noktaların gülünç kocamanlığını eller ellemez buluveriyor. Kesenin pürtüklü sert yüzeyinde toplanan kirler akıp gittikçe hafifliyor. Leğenin içindeki suları, dokumaları eprimiş, suyu içmeyen havlusuna sarındıktan sonra çukura boca ediyor. Sabun köpükleri delikten dönen suların arasında taneleşip morlardan acı yeşillere dönen pırıltılarla dolaşarak şişiyorlar. Nesibe yerinde duramaz oluyor. Öylesine güzel ki renklerin dönüşüp durması... Gidip peştamal perdeyi aralıyor, incirin dal budak salan karartısını görüyor. Hep başka şey görme isteğiyle, gene de karartıları görerek,

— Anneciğim çıkıyorum, bitti... –diyor–.

Tam çocuk sesini buluyor bağırırken. Yüklerden arınmış, parlak, yayılıyor ses dışarı.

— Kimse yok, hadi, sabunu, sabun bezini unutma, gerisini ben toplarım...

Başını kurulaması için, annesinin karnına dayıyor, sedire oturup.

Havlunun içinde çitilenen saçlarının sabun kokusu gövdesinin tam arınmış olduğuna inandırıyor onu.

Gittikçe ılınan yanaklarında ana karnının sevecenlikle saran ılık yumuşaklığı...

— Hadi saçların adamakıllı kurudu, kulaklarının içini sen kurula bakiyim...

Toparlanacak talaş kalmamış oturduğu yerde.

Dışarı bakıyor.

Ceketlerini ellerine almış adamlar konuşarak geçiyorlar.

Camdaki tezgâhın üstünde iri çileklerle bezeli tatlılar duruyor.

Yanıldığını anlıyor.

Elbette bu çok genç bir delikanlı. Nesibe'den küçük sayılır bir anlamda.

Bir kırıklık istemese de geliyor yüreğine.

Islak mozaiklerin tanışlığını nasıl yadsıyabilir.

Kapalı yerlerin özensiz taşlarıdır bunlar.

Neden ayakkabıların çıkmasını ister yaşlı adamlar!

Oysa yapılacak şeyler öylesine sıradan olmuştur ki Nesibe için!

Başlarken bu işler hiçbir tören gerektirmez.

Bu bedensel yakınlaşma isteğini ardı sonu olmayan duygu kuruluklarıyla yüklü yapan adamların en kolay, en çabuk çözümlemeleri o yaşta bile bulmamış olmalarına şaşar Nesibe.

— Niye daldın, ne düşünüyorsun?

— Hiiç... Hiçbir şey düşünmüyorum...

— Deminden beri başın eğik, öyle kıpırdamadan duruyorsun, neyin var, bir şeye mi üzülüyorsun?

— Hiçbir şeye üzülmüyorum... Bak talaşları bir yana yığdım... Bir şey de düşünmüyorum...

— Sevindim üzülmemene...

— Niye sevindin, amma da tuhafsın. Düşünmüyorum sahiden...

Bir plaj odasının kapanan kapısı önünde duran kol altları gevşemiş bir adam.

Giyimin toparlayıp çizdiği gövdesi, soyundukça boşta, açıkta kalıp çözülüyor.

Gittikçe artan bir utançsızlık.

Belki de yaşlılığının iyice yardımsız kalışından doğan saldırı, aşağılama isteğinin getirdiği duygusuzluk.

Bir tepe camından görülen renksiz yaz göğü.

Denizden gelen bağırışlar.

Hiç susmamacasına günü dolduran insan sesleri.

Odanın kapısını, dıştan takılıp çıkarılan kolla açan plaj görevlisinin bahşişi aldıktan sonra Nesibe'ye bakışı.

Kiralanmış yün mayonun saramadığı, katlanarak biriktiği silik çocuk karnı.

Belkemiğinin sırttaki belirgin, ince dizisi.

Mayonun kalça bitiminde tiftiklenmiş bir martı resmi.

Göğüslerini dalayan yünün tedirgin edici bolluğu.

Başlarda denize girer gibi yapmanın gerekliliği yüzünden hiçbir yana bakmadan ta ufuk çizgisine doğru çevirdiği bakışlarının içine giren saydamlaşmış yelkenli.

Güneş ışıklarıyla eriyen denizdeki yansımaların verdiği boşunalık duygusu.

Uzakta, havada öbeklenen martıların dağınık bağrışmaları, yeniden bir araya gelişlerinde saldırırca iç içe geçişleri.

Adamın ayaklarının bir vurulma sonucu körelmiş tırnaklarındaki inanılmaz kalınlık. İnsan gövdesinin böylesine bir sertliği nasıl geliştirebildiğine şaşılacak denli kaskatı bir görünüm.

— Denize gir hadi. Yüz, bak. Çok sıcak. Hem iştahın açılır. Sonra da sana iyi bir yemek yediririm.

— Yok, ben yüzmem.

— Eh, iyi, peki. Dondurma ye öyleyse. Ben bir dalayım, gelirim.

Dizlerinin üstüne dayadığı başını örten çözük saçlarına abanan sıcak. Sarı tüylerinin en küçüğe varıncaya, aydınlıkta belirişini izlemek. Kumların ipince ışıltıları. İnanılmaz ufaklıkta, içi boşalmış şeytanminarelerinden oluşan birikintiyi toplamak, avuçlamak isteği.

Eve giderse onları nerede saklar.

Soruverirse annesi, çabucak bir vazgeçiş.

Önünden geçenlerin taşıdıkları onun görüş alanına düşen bölümünde kalan buğulu bira şişeleri.

Annesinin ardından sürüklenen küçük bir oğlanın domates kızılı kum kovasıyla kendini tutan ele asılı yürüyüşü.

Nesibe'nin başına kadar bütünüyle görebildiği bu tombul, bakımlı çocukla uzun bakışması.

Karşılıklı gülüverme.

Bildik ikisi de.

Tutan el bıraksa ne güzel kumdan oyunlar kuruverecekler, kovayı kalıp yaparak.

Sonra hep büyükler, salt bacaklarını görebildikleri.

Dizlerinden başını kaldırmaz.

Çünkü bugünü bütünüyle sahiplenmenin gereği yok.

Kapanık kalmanın kurtarıcı donukluğu, beklemek.

Güneş.

Kapıyı açan adamın, kolu içeri taktıktan sonra duruşu, bakışlarının genç kızın mayonun saramadığı kalça bacak çizgisine yapışıp kalışı.

Plaj odasının içindeki, geriden bakınca görüntüyü eğrilten, her devinmede kaydırıp çarpıtan ayna.

Yatağın sırtına batan ot tıkıştırılmış sertliği.

Önce sıkıntı, sonra duygusuzluk.

Adamın her değişimindeki ağırlığını dengelemek.

Bir de en az gürültü olması için yüreğini hiç bırakmayan kaygı.

Bakmamak.

"Senin dilin yok mu, güzelim? Hiç konuşmaz mısın?"

Gülümsemek adama.

Gerekir çünkü.

Parayı cömertçe verenden gülümsemeyi esirgemek olmaz.

Üstelik zararsız bir adam.

Can acıtma huyu yok.

Belki de gücü yok.

Nesibe küçüklüğünden ötürü her şeyi el yordamıyla öğreniyor.

Karnında biriken teri mayoya kurulamak.

Adamdan geçmiş olan deniz tuzunun göğüslerinin ince derisini yaktığını duyar duymaz basma giyiminin tersini boynuna, karnına bastırmak.

Göğüslerindeki dikenleşme.

Göğüsleri daha pek ağırlaşmadı, sırtını aşağı çekmiyor.

Uçlar belirsiz.

Yapılana uyamayan gövdesinde gittikçe duyduğu cansız etleşme.

Yeniden sıkıntı.

Tepedeki camın aydınlığının içinde artan güneş sarısı.

Ayakkabılarının tokaları donuk donuk parlar yattıkları yerin dibinde.

Nesibe yandan tokalı ayakkabıları sever.

Gerçi bu durumlarda onları iliklemek büyük bir usanç veriyorsa da, öteki günler bu usancı duymadığından yandan tokalı ayakkabı almaktan caymaz.

Her şey bittikten sonra giyinmek.

Örtünen adama bakmanın gittikçe kolaylaşması.

Kiralık mayonun çıkarıldığında elde daha eski ve pörsümüş görünüşü.

Paraları çantasına koyar koymaz adamın yeniden onu ağzından öpmek isteyişi.

En zor anı günün.

Birden ergenleşen Nesibe zedelenen içini belli etmeden, ağzına değen, basuran yapışkan yığının çekilmesini utançla bekler.

Kapıyı açtıklarında her şey durağandır.

Plajın kumlarında güneşin dalgalanmasıyla camlaşarak örttüğü kalabalık sessiz devinir.

Hiç duymaz sesleri Nesibe.

Bir esinti uydurur kendi kendine. Gövdesinden geçirir onu. Yılların geliştirdiği aşın duyarlığı, kulaklarına içini acıyla doldurarak bir şarkı getirir. Uzakları anlatan şarkılardır bunlar.

Nerede bulunmuşsa oranın kurtuluşu sayılacak sözlerle örülmüş gelirler.

Küçüklüğünün sinemalarından seçtikleridir, hep parazitli, ama dokunaklı.

Elindeki kiralık mayonun götürüleceği yere çabucak varır, adamla birlikte.

Biraz önce onunla kapandığı odanın boğuk gerçekliği günışığında yitip gitmiştir çoktan.

Çocuklara özgü, ayrıntılara dalma yetisini hemen elde ediverir.

Yanından şişman, yorgun, Nesibe'nin yeni başladığı bu işi yıllardır sürdüren çipil gözlü kadınlar geçer.

Çünkü bu plaj, kimileri için bilinen işlerin plajıdır. Oysa asıl kalabalık semtin ailelerinden oluşur.

Bu da güveni daha artırır.

Orta sınıf tarife kullanan, aşırılığa kaçmayan bir yerin gündelik, hemen yakınlık kurulan sıradanlığı vardır.

Gizli şeylerin dönebileceğini duyurmayacak denli yalın bir güneşle doludur.

Beton bir tezgâhın ardında uyuklayan adam gözlerini aralar. Geri aldığı mayoyu dikkatle inceler.

Özellikle askılarını ve ağ bölümünü.

Utanma, sıkılma, beklenmedik bir anda tam bitmişken dönüverir.

"Kopmuşu, yırtılmışı ben tamir edemem ya beyim!" diye destek ister Nesibe'nin yanındaki adamdan. Mayoyu nedense, hep mavi ve kırmızıdan yapılmış olanların yanına atar.

Bir daha gelişinde bu kırmızıyı değil, şu göğüslerinin arasında ak çizgiler olan mavi mayoyu seçmeye karar verir Nesibe.

Karabasandan sonraki uyanışın şenliği pıtraklamır mayoyu bıraktıktan sonra.

Plajın çıkışındaki yolda genç bir adam, bir aynanın önünde kamburlaşıp yüzünü görmek için ayarlar kendini. İlgiyle izler görüntüsünü. Saçını kabartarak tarar ve tarağını mayosunun art cebine yerleştirir. Bir sağdan, bir soldan bakar kendisine. Nesibe'yi görmez bile.

Çünkü Nesibe hiç çekici değildir bu çevrede gölge komayan güneşin altında.

Acemi dikişli basması onun yarı çocuk, güzel vücudunu gözden saklar.

Bir güzel yüzü kalır açıkta.

Hafif yanmış burnu, gözlerinde yavaş yavaş yer eden yabancı bakışın aldırmazlığını henüz dışa taşırmayan yüzü.

Plajdan uzaklaştıkça adamı dost bile sayar.

Canını yakmamıştır çünkü.

İnce eklemlerin zora girmesi, bunalan yüreğini fazla kışkırtmaz.

Yeter ki onunla yatanlar zevk olsun diye canını yakmaya kalkmasınlar.

Ötekiler böyle değildi.

Bundan öncekiler.

Babasının yorgun yataktan taşmış horlamasının odayı kaplaması gelir aklına Nesibe'nin.

Her yanı kaplayan ağaçları görür.

Bir küçük kır lokantasında et yemek isteyen adama.

"Hayır –der–. Ben trene biner dönerim. Sen kal. Zaten bir arada olmaz."

İstasyondaki yolcuların arasına basma giyimli küçük bir kız olarak karışır.

Yandan tokalı ayakkabılarına bakar.

Çantasını açıp yeniden kapar.

İstasyonların kapalı duran musluklarını görür.

Bekler.

Hiç kimsenin oralardan su içtiğine rastlamamıştır.

Hemen susayıverir.

Yüreklenip de içmeye davranmaz.

Bir hafta sürecek kesin çocukluğunun özgürlüğüne kaptırır kendini.

Gelen trenin kurum kokusu çarpar burnuna.

Cam kenarında yer bulmak için en öne geçer.

Tam her şey silinmişken plaj odasındaki bastırmaya çalıştığı solumaları duyar.

Çevresine bakınır.

Böylesine uzaktayken adamın ne etse depreşip duran davranışlarının önünü alamamak, daha sessiz, daha sessiz yapamamak... Yeniden belirip yaralayıverir.

Göğüslerinin arasındaki adamdan geçen deniz tuzlarının yakması belirginleşir.

Oysa kırmızı yün mayoyla da silmiştir, basma giyiminin tersiyle de.

Yüzüne bakan var mı diye araştırır.

Kimseler yoksa rahatlar.

Genellikle bakan yoktur.

Tren yaklaşır.

Herkes girme durumundadır.

Büyük kentin birbirinden kopuk insanları hiçbir dış özelliği olmayan bu küçük işçi kızı görmez.

Kapılardan girenlerin içine karışır Nesibe.

Muhallebicinin artan müşterilerinden ötürü, kasada oturan adamın aralıksız onların masasına takılıp kalan bakışları, "Salonumuz vardır!" diye çığırtkanlık eden sarışın küçük kominin güleç yüzü,

Nesibe'nin anlaşılmaz sevincini durulttu birden.

Çevresine tam verdi kendini.

Girdiklerinden beri gördüğü her şeyi inceden tarttı.

Gülümsedi.

Elini yürek kesimli muhallebi kaşığının sapına değdirdi.

Kucağı leylak demetleriyle, mimozalarla dolu bir cüce, basık burnunun dibinde bitiveren tavşan dudağının yırtığını geren bağırtısıyla, "Çiçekler, mimozalar, çiçekler, kokulu bunlar" diye geçti.

Nesibe gülümsedi delikanlıya.

Onun deminden beri kendisini izlediğini anlayıverdi.

Alnında beklenmez iki çizgi vardı.

Nesibe gözlerine bakıp gülünce, dağıldı çizgiler.

— Çıkalım mı, başka bir şey ister miydin?

Az yemenin ince görünme töresi olduğunu bilmez değildi Nesibe. Çilekler ak diri krema yığınının gittikçe gevşeyen yumuşaklığına gömülüyorlardı. Zaten dört tabak kalmıştı görünürde.

Kalkarlarken, masalarına karalar giyinmiş bir madamla yakasına kara kurdela takmış yaşlı kocası oturdular.

Kadının şapkasına ağarmış, eski bir dantel parçası iliştirilmişti.

Cumartesi kalabalığı caddeyi baştan sona sarıyordu. Ona buna çarparak, ama birbirlerine durmadan değerek yürümeye başladılar.

— Nerede oturuyorsunuz?

Nesibe her odasından bir başın uzandığı, günboyu kapısının önünde burnu akan çocukların oynadığı evini düşündü.

İstanbul'un en alçak toprak parçasına kurulmuş, denizden bile aşağıda kalıyormuş sanısını verirdi mahalleleri. Fabrika dumanlarının, Haliç'in sislerinin hiç kalkmadığı sabahlarda, kırık, zor duyulur ada vapurlarının seslerini duyardı. Gün doğarken Haliç'ten açık denize doğru yol alan onarılmış gemilerin tok, dolu sesleri hüzünlü çağrışımlar yapardı.

— Tepebaşı'nın biraz aşağısında oturuyoruz.

— İşine çok uzak değil desene!

— Uzak olsa çalışmama izin vermezler ki evden!

Nesibe nazlatılan aile kızı sesiyle konuşuyordu. Buluştuklarından beri her konuşmanın sonunu gülmeleriyle bağlıyorlardı.

— Bu kız yemek yemeden mi yattı bu kadar erken? Pazar geceleri roman okurdu. Vaz mı geçti yoksa burnunu kitap içinde tutmaktan...

Annesi alçak sesle bir şeyler söylüyordu.

Yorganın daha kalın olmasını istedi Nesibe.

Yoksulluklarının seslerini, kokularını engelleyecek kalınlıkta olmayan yorganını, yastığın da altına başını sokarak daha pekişmiş bir duvar yaptı, dışa.

Bu birbirinden ayrı odalarla, yılların gölgelerini saklayan taşlıklarla dolu evlerde gelişen çocukluğunun kıyıcı, sızlatıcı korkusu belirmeye başladı içinde. Keskin, yıpratan o korku.

Tulumbanın yanında bu sabah tartışmasalardı annesi bağışlayacaktı belki de Nesibe'yi.

Sorulmayan paraların kaynaklarına eğilmedikleri için art arda sıraladığı karşılık vermelerini kesseydi, kanında ılık ılık yayılan ezikliği duymayacaktı şimdi.

Tekdüze bir konuşma sürüyordu deminden beri babasıyla annesi arasında. Dışarıdan kiracıların gidiş gelişleri de kesiliyordu yavaş yavaş.

Yemek yeniyordu bütün odalarda.

Çok soğan katılarak tadı artırılmaya çalışılan yemeklerin yanına kıştan kalan turşular ekleniyordu.

Konuşma uzamıştı.

Neydi annesinin söylediği?

O yaşlı adamlar mı?

Kesinlikle bunu yapmazdı annesi.

Belki o da Nesibe gibi, bu adamların varlığına hiç inanmıyordu.

Vardılar, ama yok da sayılabilirlerdi.

Çünkü Nesibe onlara düşlerinde hiç yer vermemişti.

Onlarla birlikteyken bir konuşma, bir gülüşme geçmiyordu aralarında.

Sakınıyordu böylesi yakınlıklardan.

Ellerini olabildiğince sürmemeye çalışıyordu o adamlara.

Elbette çocuk değildi artık.

Her şeyi öğrenmişti.

Birlikte çalıştığı kızların çoğu böyle şeylerin içindeydiler.

"Şimdiki zamanda kız oğlan kız mı olurmuş!" Hemen ardından gülmeler.

Derinde, taşlığın derinliklerinde duran küçük Nesibe'yi görüyordu.

Büyüdüğünde et yemekleri yemeyi kuran, her taşındıkları eve birlikte götürdükleri taşlıkların kuytularında kimsesiz durup çocukluğun özleyeceği şeyleri düşleyen Nesibe'yi... İnce boynunu çevreleyen saç örgüleri epeydir kesikti. Şöyle omuzlarının üstünde aynı uzunlukta biten, kestane rengi, güçlü, dokunulmamış saçlar.

Sesler yastığın, yorganın engelini aşıp tepesinde durduğunda, babasını gördü sığınağından başını çıkarıp.

Babasının yanak kemiklerinin ittiği, yorgun çizgilerle bezeli yüzü sararmıştı.

Basmanın içinden geçerken eriyip dönen ışığın yumuşaklığı bile babasının yüzündeki yorgunluğu, öfkeyi değiştiremiyordu.

— Kalk... –dedi–. Seninle konuşacaklarım var.

Sonra ilk kez görüyormuşça, yer yatağıyla biten bölmeye baktı. İki yıldır oturdukları bu odada, kızına ayırdıkları girintiye, basma perdeyi çaktıktan bu yana girmemişti.

Yorganın sıyrılan yanından kızı küçük, ürkek bakıyordu ona. Giyimlerini katlayıp tahta sandıktan bozma masasının üstüne dizmişti. Kırmızı plastik ev terliklerinin topuklarındaki yırtıkları gördü babası:

— Hadi, savsaklanma. Senle konuşacaklarım var.

Eteğinin yanını ilikledi.

Yüreğindeki kasılma, çarpıntı çoğalıyordu.

"Paraları alırlarken iyiydi –diye düşündü–. Benim ne umurumda sanıyorlar! Öldürecekmiş. Yaşıtlarımla gezmeyecek mi-

yim? Beni de beğeniyorlar işte. Yok iyi aile kızı isterlermiş. İşe gidip gelirken görüyorum, iyi aile kızlarını. Benden üstünlükleri neymiş yani! Yavuz Sineması'ndaki filmde nasıldı? Yoksulun yoksulu kızı, koskoca, kont dedikleri adam alıverdi. Ben de o olanlara bayılmıyorum ya!.. Gitmezsem haber salıyorlar dükkâna. Arıyorlar beni. Namusmuş, vururmuş babam. Kendi paralı iş bulsun da beni çalıştırmasın. Yaşamak umurumda mı sanıyorlar! Akşamları, Âşıklar Mezarlığı'nın oradan geçerken Nesibe hayatın hepsi bu kadar işte, diyorum."

Örtüyü çekti.

Annesi deminki yerinde oturuyordu.

Nesibe'den yana bakmadı.

İlk soruyu sordu babası.

Yanıtlamadı.

Yukarı katların birinden radyoyu açtılar.

Duvarın köşesinde yeni bir örümcek ağının belirdiğini gördü.

Demek annesi bu hafta büyük temizlik yapmamıştı.

Oysa bu hiç eşyasız sayılacak odayı aralıksız temizlemeden edemezdi.

İkinci soru da boşlukta kaldı.

Babasının dizleri yamalı pantolonunun yukarısına kaldırmıyordu başını.

Yama pantolonun yenilikten kalma kumaşındandı.

Yamanın iliştiği bütün öylesine eskiydi ki hemen göz alıyordu bakınca.

Niye uğraşıyorlardı kendisiyle?

Niçin işten eve, evden işe gitsin istiyorlardı?

Onlar gibi olsundu!

Acılı, hasta, yorgun.

O namus dedikleri şeyle neyi düzeltmişlerdi ki!

— Konuşmaz –dedi annesi–, üsteleme. İnadını unuttun mu? On yaşındayken, yokuştaki evde, sabah taşlığa çıkmıştı, yatsıya kadar içeri sokamanuştık. Unuttun mu? Bütün kiracılar şaşmışlardı. Öyle dimdik, sırtını duvara dayamış durmuştu. Konuşmaz, ağlamaz, ama susar. Yalnız bakar. Ama ne bakış, düşmanı olsa adamın bakmaz öyle. Boşuna uğraşma, beni yedi bitirdi.

Babasının yaklaştığını iki yamanın büyümesinden anladı.

Başını daha eğdi.

Çıplak, iri ayakları gördü.

Yorgunluğun alabildiğine genişlettiği damarlar soluk morartılarla sarıyordu ayakların üstünü.

Acıma birden atıverdi yüreğinde.

Babasına sarılmak, onu Cumhuriyet bayramlarında renkli suların akışını görsün diye yukarıya götüren babasına sarılmak istedi.

Kendilerine eş bir kalabalığın doldurduğu Taksim Alanı'nın oraya dek saçılan ince su damlalarının yanağındaki fiskelenmelerini sevinçle, coşarak sildiğini anımsadı.

Yan yana durmuş taşralıların alanın ortasındaki heykele gidip bakmalarını gördü.

Bakanlardan birisi kulağının ardına pörsümüş bir gül iliştirmişti.

Kendisine koz helvası alan güven dolu koca bir elin içine bıraktığı küçük çocuk ellerini tutan babasını düşündü.

Deminki, iğrendiği adam değildi o.

İçinde atan, kanırtan bir sevgiyle yakınında duyuyordu şimdi onu.

Saçlarından tutup yüzünü yukarı çekti babası.

Gözleri Nesibe'ye bakmıyordu.

Birden ilk tokadı indirdi.

Zor işlere yatkın, güçlü ellerinin öfkeyle iyice keskinleşmiş ağırlığı altında kız yere çöktü.

Dizlerine gömdü başını.

Sırtına aralıksız inen vuruşların acısı çoğalıyordu.

Kanının her vurulan yerde toplanıp pıhtılaştığını sandı.

Yeniden yüzünü kendisine çevirmek isteyen babası saçlarından kavradı.

Direndi Nesibe.

İyice sıkıştırdı kafasını dizlerinin arasına.

Bir tutam saçın kafa derisinden koptuğunu ince, sıcak bir yanma olarak duydu.

Öfkeyle dudaklarını ısırdı.

Dudaklarından kan ağzına yayıldı.

Acıdan ağlamaya başladı.

Sırtına inen vuruşların gücünden kendini savunamayarak yan düştü yere.

Annesi Nesibe'yi böyle, doğumun ilk çıkışındaki çocuk bükülüşünde görünce birden bağırdı.

Babası kadının bağırtısı arttıkça vuruşlarını hızlandırıyordu.

Böğrüne gelen bir tekmeyle tutamadı kendini, inledi Nesibe.

Daha da kıvrıldı.

Odadaki tahta masanın, üç iskemlenin, dikiş makinesinin ötesindeki boşluğu şimdi annesinin bağırtıları dolduruyordu.

Kadının sesi alabildiğine pürüzlenip ürkütücü, korku verici çığlıklara dönüşmeye başlamıştı.

Acıdan öylesine ikiye katlanmıştı ki salt kolları ve sırtı korunaksızdı şimdi Nesibe'nin.

Annesinin sona doğru incelmiş, çocuk sesini anımsatan bağırmaları, babasının ardı kesilmeyen vurmaları, ona bir zaman sonra hep böyle sürecekmiş gibi geldi.

Ağlaması kesilmişti.

Uyumak, sessiz, geniş bir boşlukta uyumak istiyordu.

"Hadi saat artık yedi" denmeyecek bir boşlukta uyumak.

Gövdesini, acıları yitiriyordu dayak sürdükçe.

Ağaç hışırtılarıyla dolu bir havuza taş attığını, sonra sevgiye benzer bir beğenmeyle baktığı delikanlıyı düşündü.

Başını omzuna dayadığında yanaklarının kızardığını ve onunlayken hiçbir ayıbı görmemiş gibi değişiveren genç kızlığının yeniden belirdiğini duydu.

Dayağın acılarını engelliyordu bu güzellikler.

Durgun su kurbağalarının otlardan ayırt edilmeyen renkleriyle birden sıçrayıp onları şaşırtmalarını görüverdi.

Annesi inleyerek bir şeyler söylüyordu babasına.

Söylenenleri anlamıyordu. Annesinin yaşamalarının neresinde yanlış yapıklarını bağıra çağıra anlattığını biliyordu babasına.

Gene yakınıyordu.

Tüm geçmişlerini seriyordu ortaya.

Kuşkusuz durmadan yinelediği bildik sözlerdi.

Sonra bebekliğinde ninnilerine karıştırdığı avlularla çevrili ak badanalı evlerden söz ediyordu.

Babası en utanmazca küfürlerle yanıtlıyordu annesini.

— Yok... –diye bağırıyordu–, dövünme budala karı. Yok... Yok...

Kapı kapanıp babası çıktığında Nesibe bükülmüş durumunu değiştirmemişti hiç.

Sessizlikle dayaktan önceki odaları kuruluvermişti.

Annesi neredeydi acaba?

Sedirde miydi, yoksa pencerenin içerlek girişine mi dayanıp durmuştu?

Acıları çoğalarak belirmeye başlamıştı.

Yüreğinin gürültülü vuruşları bitince elleriyle birlikte bacaklarını da çözdü.

Gözlerini açmadı.

Gözkapaklarında ışığın kırmızılığını seziyordu.

Birden tavana baktı.

Çıplak yirmi beşlik ampulü gördü.

Üşüdü.

Korunamadığı ilk tokadın kabarıklığı duruyordu yüzünde.

Ellerini yüzünden geçirdi.

Vurulan yer yanıyordu.

İçi sevgisizlikle doldu.

Damağı kurumuştu.

Doğruldu.

Annesi pencerenin oradan birden yaklaştı.

Kucaklamaya kalktı Nesibe'yi.

Hoyratça itti kadını. İtme çizgilerini havada elleriyle sürdürdü.

— Vurma baba, dedim ona. Duymadı mı? Vurma, dedim.

Duraladı kadın, sonra çekingen,

— Hiçbir şey demedin... –dedi–. Sustun hep. Dedinse de duymadı baban. Büsbütün öfkelendi susmana. Yalan söyleme.

Annesinin sesi barışık ya, pürüzlüydü.

— Sizsiniz yalancı. Yok avlulu ak evlermiş, yok saksılarmış... Hadi be siz de! Asıl yalancı sizsiniz. Hem de bu ihtiyarlığınızda...

Derinde bir şeyler kıpırdandı.

Geçmiş yılların güzel anne gözleriyle bakıyordu kızına şimdi.

Geriye doğru bir adım attı Nesibe. Gevşemedi. Annesinin de, babasının da onu sevmediğine inandırdı kendini.

— Ben yatacağım.

— Ekmek koyalım yanağına. Çürümesin. Çiğnenmiş ekmek yapayım şimdi.

— İstemem işte. Çürürse çürür n'olucak. Uykum var. Hem dayağı attırdın. Hem...

— Ben... Nesibe... Artık dayanamıyorum kızım! Benimki de can.

Nesibe çabucak bölmesine girdi.

Ardından perde kapandı. Berelenmiş gövdesiyle yavaşça oturdu.

Aşık kemiğine rastlamış bir vuruşun sızısı beliriverdi oturunca. Küçük bir kutuya biriktirdiği ıvır zıvırını açtı.

Yatağın üzerine boşalttı.

Süsleri kopmuş saç tokasını eline aldı.

Bakmaya başladı.

— Bu köşkte padişahlar oturmuş. Bak penceresinden, içi mermer döşeli havuzu göreceksin.

Nesibe her yanı tutmuş, serin, yosun rengi havanın içinden uzanıp yağlıboyaları kavlamış pencere pervazının yanına dayıyor başını.

Benzersiz bir yenilik duygusu içinde, bu koca kentin en büyük parkında.

Her yan topraklar, çakıllar, yapma çağlayanlarla dolu. Üstlerinde ağaçların kuytu bileşikliği ve renksiz, saydam, çok yükselmiş bir gökyüzü.

Camdan koyu yeşilliği aralayarak görebildiği yerin bir düş olacak denli şaşırtıcı görkemi. Mermerden değil de, ak bulutlardan yerleştirilip dondurulmuş gibi duran havuza bakıyor. Duvarlarda yaldızla süslü, tavusları anımsatan çizgiler beliriyor, bir cam kapının üstüne yığınla kazılmış çiçekler, sıcak iklim kuşları, arttan gelen ışığın içinde kayarca süzülüyorlar.

— Ne güzel buralar... Niçin açık bırakmıyorlar kapılarını? Kim bilir içerisi ne hoştur. Çok şaştım evin içinde havuz olmasına. Üstelik fıskiyelerinden sular da akıyor. Kimseler de yok. Kim bakar buralara acaba?

— Ev değil orası, köşk.

El ele tutuşuyorlar.

Yanındaki delikanlı öylesine özenli davranıyor ki Nesibe'ye, eşit bir birliktelik kuruluyor aralarında.

Yürüyorlar.

Sıkışık taflanların gözden gizlediği suların sesi taşıyor yola.

Yüreğinde kütürdeyen bir acıyı duyuyor.

İnceliklerle dolu bu park gezintisinin böylesine şaşırtıcı olacağını önceden hiç kestirmemiş olan Nesibe, baskınlaşan duyarlığın beklenmezliği içinde.

Her dalı ilkyazın ince yapraklarıyla bezeli bir ağacın altına oturuyorlar.

Gittikçe sinmeye, çekilmeye başlayan, öteki erkeklerden edindiği pişkinlik, sonunda kökten bırakıyor Nesibe'yi. Somutlaşan, ellenmemiş bir gerçeklik kazanıyor genç kızlığı.

Çimenlere yatıyor.

Ağacın alttan görünen dağınıklığı, doluluğu coşturuyor içini. Öylesine bir mutluluk duyuyor ki, bu hiç yaşamadığı denli ağır on altı yaş sevincinin ağlamaya dönmesi bir an işi.

Dudaklarını ısırıyor.

Duyduklarını susarak bastıramayacağını anlayınca konuşmayı yeğliyor.

Ağaç adlarını sıralamaya başlıyor.

— Tellikavak, servi, kestane ağacı, akkavak, karameşe, gürgen, ıhlamur, çınar, çam, kayın.

Başının üstündeki ağacı tanımıyor.

Hiç tanımamış olsa da, bu altında haziran sıcağının henüz yeterince ısıtmadığı topraklardan çıkmış, ince çimenlerinin üstüne yattığı ağacın adını bilmek istiyor. İlerde bu güzel cumartesinin anısını adlandırmak gereğini duyacak elbet.

Çünkü annesinin dediği gibi, bu çocuk onu almaz. Buna benzer ötekiler de.

Her pazar ya da cumartesi vaktini birlikte geçirmeyi sevdikleri.

Ellerini tutmaktan öteye gitmeyen utangaç yaşıtları. Para aldıkları, annesinin hemen, "Evet senin gibi işçiyi nerden bulacaklar? Üstelik beceriklisin. Hiç geç kalmazsın işine. Ya evladım az bile paranı artırmaları. Ne diyorum biliyor musun Nesibe, baban da durmadan çıkarılacağı değil de sağlam bir iş bulsa. Ben de evde dikişe otursam. Senin çeyizini hazırlasam. Helal süt emmiş (burada annesinin, genç kızlık gülüşü dönüverirdi, çekingen, giz dolu)... Üç ayları da tutacağım bu yıl. Sana da bir somya alacağım yakında" deyip üstelemediği. Babasının, "Demek bizim kızın parasını artırmışlar ha.." diye gülerek geçtiği... Yaşlılar takımı... Onlar var mı ki!.. İnanmak güç şimdi onların aşağılarda değişmez günleri sürdürdüğüne... Üstelik Nesibe büyüklerle olduğunda hep tek başına değil midir?

Aydınlık bir gülüşle soruyor delikanlıya:

— Bu ağacın adını biliyor musun?

Aynı kaygısız gülüş onun yüzünde de beliriyor. Bakıyor. Başka istekleri de var elbet.

Nesibe bunu bilmez mi?

O öyle şeyler öğrenmiştir ki, kendi bile düşünmekten sakınır.

Gövdesinin iki üç yıldır tanıklık ettiği, sınır koyamadığı şeyleri bilmezlikten gelmenin kurtarıcı yumuşaklığına sığınır hep. Yüzü de hiç yansıtmaz, belirtmez kapatılmışları. Çünkü Nesibe şimdi güzel ütülenmiş ak bluzu, renkli karelerle bezeli eteği, sıkı taranıp atkuyruğu bağlanmış saçlarıyla iyi bir aile kızıdır. Hiçbir aşağılama bu kesin karşı koyuşu aşamaz. Sevilmeye, nazlatılmaya yaraşan bir kızdır şimdi. Üstelik duru açık gülüşüyle bunu kolaylaştırır bakılınca.

— Ben ağaçları pek bilmem. Daha çok gemilerle ilgili şeyler öğreniyoruz. Açık deniz kaptanlarına gerekli şeyler.

Anlamını yersizliğinden alan gülüşlerini sürdürüyorlar.

— Ninem olsa bilirdi –diyor Nesibe–. Demin saydığım ağaç adlarını bana o öğretmişti. Gösterebildiklerini de göstermişti. Ama bu, anlattıklarının hiçbirine benzemiyor. Ad takalım ağaca. Ninem öldü de... Eğer sağ olsaydı bir anlatmamda çıkarırdı bunun ne ağacı olduğunu.

Delikanlı ağaca alıcı gözle yeniden bakıyor.

Diplerine doğru koyulaşan kirpiklerinin içinden geçen aydınlıkta, maviye çalan gözakları ışıyor.

Sağlam bir boynu var.

— En çok pruva direğine benziyor bu ağaç. Çok rüzgâr alır pruva direkleri de...

Nesibe takılan adı beğeniveriyor. Gerçi ağacın kıpırtısızlığı rüzgâra ters düşüyor ama... Dallarının kendiliğinden rüzgârlanmış, uzayan bükümleri var.

İsteklenme ilk kez açıkça beliriyor göğsünden doğru. Hiç duymadığı bir itiş bu.

Utançla kalkıp dizlerine dayıyor başını.

Öylesine belirgin ki, kadınlığa doğru akan şey.

Peki, önceleri?

Önceler taşlaşan bir gövdenin aldırmazlığıyla dolu. Büzülüp kendine sokuluyor Nesibe.

Bir de evde böyle yapar hep. Yarı aydınlatılmış, renksiz odalarının bir kıyısına büzülüp durağanlaşan zamanın dışına çıkıp düşler kurduğunda... Sevmediği, beğenmediği şeylere karşı takındığı karşı koymuş duruşunu yeniliyor. Oysa ilk kez isteklenmenin kaçışı bu. Yaşamasının getirdiği, dar yerlerin zorladığı yıllarla edinilmiş köklü davranış bugün dertop olmuşken isteğinin açığa çıkmasını örtüyor. Yanındaki, beğendiği okumuş delikanlının yakınlığının böylesine somutlaşıp duygu vurmasına dönüşünün acı telaşı, tedirginliği içinde.

O, salt çalıştığı yerdeki öteki kızlara özenip bunları seçmişti.

Cumartesilerin yakışıklı toy delikanlıları.

Üstelik Afrika'ya bile gidebilecek bir delikanlı.

Lacivertlerinin yakasındaki sarı madenlerin daha önemli kıldığı giyimleriyle...

Afrika'yı Yavuz Sineması'ndan tanıyor.

İnce, gergin, karnı atan bir kaplanın karanlıkta sürünerek yaklaşması...

Gövdesi terleyen ağaçlar...

Ay ışığında binlerce yaban hayvanının, kıyısında ya da içinde barındığı, tüm dünyayı baştan başa dolaşan Afrika'nın gümüş nehirleri.

Yavuz Sineması'nın hangar boşluğunda dalgalanarak cızırdayan filmin müziği...

Boğuk çalan tamtamlar... Ölüm korkusu... Çaresiz zehirler...

Tahta oturma yerlerinden film bittiğinde zorla sıyrılan, bakımsız, gözleri aşırı büyük çocuklar. Dışarıda gelecek filmlerin resimlerine bakmaktan kopamayan bir çocuk kalabalığı. Gece düşlerde sürdürülen serüven. Bu kez Nesibe de var içinde. İşte o Afrika'ya gidecek birini seçtiğinde gerekeni yapmış oluyordu. İşyerlerinde öbürlerini mi anlatacaktı kız arkadaşlarına?

Yaşlıları?

Para aldıklarını?

Şu iyi aile kızı olmasını sağlayıveren etekleri, bluzları, düzgün topuklu ayakkabıları alabilmesine aracı olanları?

Yoktu ki, zaten hiçbiri...

Soluğunu tutarak geçiştirmeye çalıştıklarını mı?

Evet seçkin delikanlılar onunla evlenmezlerdi.

Bilirdi Nesibe bunu. Önceki delikanlı nasıl da ona tutulmuştu.

Mektuplarını iş arkadaşı Mürvet'e saklatıyordu. Kıyamamıştı yırtıp atmaya baştan sona övgü, özlem dolu bu yazıları.

Gömülüyor düşünürken Nesibe. Beklenmedik, dert olabilecek bir yenilenmenin başladığını anlamış. İyisi mi sindiği dizlerinin arasından çıkmamalı.

— Beğendin mi ağaca bulduğum adı? Hıh?

Çimenlerin arasından hızla yürüyen sırtı yansıyan bir böceği izlemeye başladı.

— Beğendim, dedi Nesibe. Sesi örtülmüş, ezilmişti.

Delikanlı onu iki omzundan tutuyor.

Elbet o kadarından tutabilir.

Sindiği zamanlar tek açıkta kalandır omuzları.

Çekti kendine Nesibe'yi. Güçlüydü elleri, ama incitmeyen bir güç, yeterince kullanılmış.

Kolları çözüldü.

Başı ortaya çıktı.

Güneş epey yatmış, sıcağını duydu gözkapaklarında. Açmamıştı gözlerini. Delikanlının gittikçe yaklaşan soluğunu duydu. Yabanıl bir çarpıntı başladı yüreğinde. Göğüslerindeki ısınma boynuna doğru yürüyordu.

— Seni öpebilir miyim?

Soruyor delikanlı.

On dokuz yaşın acemi, istekli pürüzlenmesiyle aşınıyor sesi sorarken. Ağzının yanına kaymış öpülmeyi sıkıca tuttu Nesibe. Kısa, ancak duyulur bir kısalıkta süren bu çocukça, sakarlığın doldurduğu öpüşme şaşılacak bir güçle sarstı her ikisini de.

Gözlerini açtı.

Her şeyin birden saydamlaştığını, aydınlandığım gördü.

Bir kardeşe bakarmışça güvenle başını delikanlıya yakın tutmayı sürdürdü. Karşı konmaz ıpıltılarla sevecenlik akıyordu aralarında.

Kuytularda baharın bitmemiş nemi, güneşin ısısı arttıkça buharlaşıyor topraktan doğru.

Ayağa kalkıp yürümeye başladılar.

Güneş ışıkları inmiş. Yersiz, hiç akılda tutulmaz gevezeliklerle geçirmişlerdi günü.

Bir vapur iskelesinde durduklarında çevrelerindeki kalabalığı görüyorlar, gene de canlı ışıklarında eriyor ampullerin sarısı.

Denizden gelen esinti iskeleye kırılarak yaklaşıyor.

Ne konuştuklarını yerlerine döndüklerinde bilemeyecekler. Mutluluk en öndeydi günboyunca. Öylesine baskın bir duyguydu ki, neyin neden söylendiğini değil, kiminle olunduğunu önemli kılmıştı.

Hoyratça attı elindeki tokayı aldığı yere.

Yatağının büyüklüğünce başlayıp biten sığınağında annesinin bildik seslerini izlemeye çalışıyordu.

Odanın kapısı açılıp kapanınca onun çıktığını anladı.

Yanlarına düşen mutfakta başlayan sesler bir iş tuttuğunu gösteriyordu.

Düzenli nefes alışlarıyla ısıttığı çocukluk bölmesinden taşan ayaklarını serinliğe bıraktı.

Yaz gecelerinin odalarına verdiği boğuntuyu yattığında duyardı. Hâlâ çocuk uykusu olan uykularının kesin kopuşu gelene dek dönenirdi küçük girintisinde.

Babasının vurduğu yerlerin yanması durmadan artıyordu.

Sağ bacağını tuttu. Yukarıya doğru gezdirdi elini. Kalçasının yakınında derin bir sızlama belirdi parmaklarının altında.

Her şeyin boşunalıkla yer değiştirdiği bir gece başlıyordu dışarıda Nesibe için.

Annesinin, babasının kendisini hiç sevmediğini yeniden anladı. Sevseler, böylesine yüklenirler miydi bir cumartesi için.

Dünün cumartesi olduğuna inanamadı.

Öylesine uzakta kalmıştı ki dünkü cumartesi.

Yıllarca önce yaşanmışça eskiyip gidivermişti bir gecede.

En iyi giyimi saydığı kareli eteğinin dayaktan buruşup yırtılmış olabileceğini düşündü.

Öfkelenmedi.

Kopup duran bir şeyler dayaktan beri geçen saatlerde peş peşe gelişiyordu durmadan. Annesinin sıcak demir ütüsünde, nemlendirdiği ak çamaşırları ütüleyişini andı. Ne de özen gösterdi her şeyine Nesibe'nin.

Doğruldu.

Çevresine saçtığı giyimleri topladı.

Giyindi.

Saçlarını diplerine doğru eliyle düzeltti. Tokasıyla boğdu elindeki saç demetini. Çantasından mendilini çıkardı. Tükürüp ıslattı, yanağında katılaşan acının üstüne bastırdı.

Sessizce perdeyi araladı, çıktı.

Ellerinde ayakkabılarını tutuyordu.

Annesi elektriği yanık bırakmıştı.

Demek çok dalgındı bu gece.

Yemek masasında duran kulplu tuzluğa, ekmek bıçağına, çorap örmeye yarayan tahta yumurtaya baktı.

Babasının içtiği sigaraların dumanları ampulün dibine birikmişti.

Bir çorap yığını mindere bırakılmıştı.

Adamın çizgileri yitmiş kaba kunduraları belki de bu çorapları giymekten çarpılıyordu.

Ak duvarda asılı tek şey ipeği eskimiş kabının içindeki Kur'an'dı.

Başıboşluk duygusu ilk kez böylesine karşı konmazca beliriyordu.

Ürküntüyle oda kapısını araladı, dışarıyı dinledi.

Taşlıktaki hava ılık, tozluydu.

Annesinin mutfaktaki seslerinden öte bir ses yoktu evin içinde.

Her adım atışında vurulan yerlerinin acısı içine batıyordu. Kimsenin onu sevmediğini iyice pekiştiren bu acılar Nesibe'yi güçlendirdi.

Karanlık taşlıktan geçerken leğene boşaltılan suyun sesi yayıldı çevreye. İçi burkuldu.

Alışkın adımlarla yürümesini sürdürdü.

Yaşadıkları yerleri açık seçik anabildiği yıllardan bu yana tanıdığı taşlıklardan birinden daha geçiyordu. Umudun barınamayacağı, bırakılmışlıkların kol gezdiği taşlıklardan birindeydi gene.

Ayağı yumuşak bir şeye değdi.

Sokak kedilerinden biri içeri sığınmıştı anlaşılan.

Eğildi, el yordamıyla sıcak tüy tomarını okşadı.

Gitmekten cayar gibi oldu.

Üst kattan hızlı konuşmalar duyuldu birden.

Açıldı konuşmalar, daha yakına geldi.

Sokak kapısının kolunu tuttu, çekti.

Ekşi, değişmeyen havanın gerilen yaz sıcağıyla dolu karanlık boşluğuna çıktı.

Çömeldi, ayakkabılarını giydi.

Yüreğinde çekilen bir damarı seçti.

Uzun sürmedi bu.

Yukarılarda öbeklenmiş ışık kümelerinin görüntüsü açılana dek değişmez bir hızla yürümeye başladı.

Pazar yerini geçip çeşmenin oraya vardığında yokuşa doğru baktı.

Tanıdığı yokuşun gecenin ilk saatlerindeki yabancılığı ürkütücüydü.

Başını gene kaldırım taşlarına eğmeyi yeğledi.

Yokuşun sonuna varana dek çevresine bakınmadan yürüdü. Her sabah, her akşam gidip geldiği yolların alışkanlığı, geç saatlerde çıkmış olmanın korkusunu yine de engelleyemiyordu.

Beyoğlu'na vardığında orası ışıklar içinde olacaktı.

Aydınlıkta, bütün çocuklar gibi, Nesibe de korkmazdı.

Anacaddede bir erkek omzuna çarptı.

Tütüncünün sapağında kalakaldı.

Akşamüstlerinin tanıdık kalabalığından ayrıydı şimdi yürüyüp geçenler.

Dağınık, saldırgan bir anlamla yüklüydü çoğunun davranışları.

Tütüncünün yanındaki yapının girişi olan kuytuya sığındı.

Girdiği yerin ucundan doğru gürültülü bir davul sesine karışan akordeonun uzatıp durduğu, o günlerin yaygın şarkısı duyuluyordu.

Kızlarla birlikte işlerinin en sıkışık, en yorucu saatlerinde ağızlarından düşürmedikleri o şarkı.

Evden ayrıldığından bu yana içinde büyüttüğü kurtulma düşüncesini bu şarkı sarstı.

Mahallesinin bildik insanlarından iki üç yıldır uzaklaşmanın getirdiği başkalaşma, ilk kez onlardan kesinlikle ayrılma kararı verdiği bu gece, bozuluyor, dağılıyordu. Her sabah yedi buçuk, sekizde ayrıldığı, akşamları gün dönüp koyuluklar inerken döndüğü yerler canlı belirivermişti.

Yanından bir kadınla bir erkek birbirlerine dolanmışça sarılmış geçtiler.

Ağır içki kokuları dar geçide dağıldı.

Kadının kısa kollu giyimi bir omzunu açıkta bırakıyordu.

Adam, seslerin geldiği kapıyı araladığında koyu kırmızı ışıklarla dolu yere girerlerken kadın kahkahalar atmaya başlamıştı. Sesi çatlak, yorgun çıkıyordu.

Adam tam kapı kapanırken kadının kalçasına eliyle bir şaplak indirdi.

Nesibe sindiği yerden çıkamayacağını sandı bir süre.

Duvara sırtını dayadı.

Önünden taze badem satan bir çocuk geçti.

Mavi gömleğinin açıklığından ak teni görünüyordu.

Nesibe'ye alaylı baktı.

Oysa öteki geçenler onu hiç görmüyorlardı.

Daha da kapandı oraya.

Ne olursa olsun geri dönmeyecekti.

Külrengi bir arsada çömelmiş arkadaşlarıyla birden kalkarak toz toprağa bulanıp sürdürdükleri koşuşmalarını anımsadı. Akşamları tahta perdeyle ayrılmış yazlık sinemanın önünde bekleşirlerdi.

Aralarında, geceleri sinemada "Fındık, fıstık, eğlencelik!" diye bağırarak satış yapan Harun'un en önem kazandığı andı bu.

Çünkü Harun kapıda bilet kesen Bahriyeli Salih'e yalvar yakar olup içlerinden o gün oyun boyunca kendisine en iyi davranan bir ikisini soktururdu içeri.

Harun'un boynuna astığı tahta kutunun ardında kayboluveren çelimsiz gövdesi, paçaları kısalmış pantolonuyla, içeri bedava soktuğu arkadaşlarını, uçtaki koca gürgen ağacının dibine gelip burnunu çekerek yoklaması, umulmaz bir ciddiyet içinde olurdu.

Filmin ortalarında dışarıda kalanlar da doluşurdu sinemaya. Sessizce süzülürlerdi ağacın altına.

Ötekiler filme kaptırdıkları yürekleri ve akıllarıyla yeni gelenlere uysal, geçimli yer açarlardı. 'Oğlanla kızın' serüvenleri bir çırpıda anlatılır, geç girenler gözleri perdede, söylenenleri seyrettiklerine eklerlerdi. Biraz büyük olanlar evlerden sinema için izin koparırdı. "Biz getirip götürürüz teyzeciğim, Salih Abi alıcam dedi hepinizi içeri."

Bahriyeli Salih eskimiş, bol paçalı denizci pantolonunun üstüne geçirdiği mor gömleği, işi olmadığında elinde durmadan çevirdiği zinciriyle dururdu yazlık sinemanın girişinde. "Veletler! –derdi gülerek–. Geçen defaki gibi oğlan kötü adamı döverken bağırmak yok ha... Anlarlarsa sizi beleşe soktuğumu, bir daha hava alırsınız."

Nesibe'yle arkadaşları erliğini denizci olarak yapmış Salih Ağabey'e, alttan alttan bakarlardı.

Korkularından hiç yanıtlayan olmazdı Salih'i içlerinde.

Ya sinemaya almazsa kaygısı yeniliğini hiç yitirmeden her gece çarpıntıyla üzerdi onları.

Salih Ağabey kışlık Yavuz Sineması'nda çalışmazdı. Çünkü gündüzleri havuzlarda kaynakçılık yapardı. Ama yaz geldi mi, briyantinlenmiş kıvırcık saçları, ince uzun boyu, güzel bıyıkları, bileğindeki deniz erliğinden kalma kalın meşin bilekliğiyle yazlığın önündeki yerini alırdı.

Nesibe üç yıl vardı ki ne yazlık, ne de kışlık sinemalarına gitmiyordu kendi semtinin.

Kim bilir belki de Bahriyeli Salih hâlâ oradaydı. Yeni beliren küçük çocukları parasız sokuyordu sinemaya.

Girdiği yerden caddeye çıktı.

Bir şey aydı içinde. Arsalarda kızgın yaz güneşinin kavurduğu, uysal, kolayca gülen Nesibe değildi epeydir. Babasından yediği bu son dayağın acısını hiç unutmamalıydı.

Böğründen doğru yayılan sızıltı kimseyi sevmemeyi kesinleştirdi kafasında.

Öfkesi boynuna, şakaklarına vurdu.

Yürümeye başladı.

Aralıksız itişen kalabalığın içine katıldı.

İlk kez neyi, nasıl yapacağının getirdiği şaşkınlığı olduğunca sanki gördü.

Evden çıkarken kaçmanın yeteceğini düşünmüştü. Şimdi saat anca gecenin sekiz buçuğuydu ve Nesibe bu gecenin nasıl geçirileceğini bilmiyordu.

Nedense daha önceden yaşadığını sandığı başıboşluk, o zamanlar kesinlikle yoktu demek ki.

Ne de olsa dönülecek bir ev, onun davranışlarına kendi kurallarıyla korunak olan bir ana-baba vardı.

Yattığı küçük bölmesinde düşler kurarken yorgun inlemelerle uyuyan, sabahları konuşmasız, soluk, yoksul bir çayla günlerine başlayan annesiyle babası. Hiçbir oyalayıcılık bulamadığı odasını, günlerini, yıllarını kesinlikle itermiş gibi elindeki çantasını savurdu.

Sapın uzantısının elverdiğince çanta boşlukta sallandı.

Sandviççinin önünde kendine bir peynirli sandviç aldı.

Beyazpeynirlere domates, yeşil biber katılmıştı.

Dudaklarını biberin acısı ilk ısırışta kavurdu.

Gözleri yaşardı.

Inatla kafasını kaldırdı.

Gözlerindeki yaşarma, sıkı sıkıya kurmaya çalıştığı deminki aldırmazlığı yumuşatır gibi olmuştu.

Kendisine bakan bir adama alışkın, arsız güldü.

Adam ilkten caddenin kalabalığından arınıp tekleşmemiş bir gülüşün kime olduğunu seçemedi.

Dikkatle baktı Nesibe'ye.

Yeniyetmeliği yüzünün, kollarının inceliğinde gezdiği bu küçük kızın utançsızlığından ürktü.

Arkasını döndü.

Bira bardağını eline aldı.

Adamın davranışı yüreğinde oluşan katılığı dışa vururcasına duyurdu ona.

Önüne bakarak güldü. Hiçbir utanmanın engel olamayacağını anladı artık kendine.

Korkusu geçti.

Dışarıda yürüyen çok boyalı iki kadın, gösterişli salınmalarıyla iki erkeğin yolunu kestiler.

Birinin dudak boyası konuşurken kalın, yağlı deviniyordu.

Adamların koluna girdiler.

Nesibe caddeye çıktı.

Aralıksız uzayan yapıların gökyüzünü daracık açıkta bıraktığı ağacı olmayan caddeyi gecenin bu saatlerinde yeniden tanıması gerekiyordu.

Sokak arasındaki saz salonlarının koca ışıklı çağrıları bitmez bir kirliliğe vuruyordu.

Kaldırımların çevresindeki giyim dükkânlarına, parfüm, boya satan süslü vitrinlere, kuyumcuların sergilediği değerli taşların üstünde biriken gözalıcı yalımlara bakarak yürümesini sürdürdü.

Bir sinemanın önünde durdu.

Kâğıda çizilmiş büyük boyutlu resimlere baktı.

Filmin adını okudu.

Eskiden sinemaya girerken duyduğu serüven başlangıçlarına özgü ilginin epeydir yok olduğunu anladı.

Koltukları yumuşak, özenli, yer gösterenleri sessiz yürüyen, seyircileri düzgün giyimli, kibar davranışlı olan sinemalardı bunlar.

Film başladığında motor sesi duyulmazdı.

Yıldızlar konuşurken sesleri boğulmaz, ikide bir film kopmazdı.

Eğlencelik satanlarının Harun çocuktan daha büyük yaşta oldukları sinemalardı.

"Benim sinemalarım değil elbet! –diye düşündü Nesibe–.

Daha güzel, daha aydınlık hepsi. Gene de eskisi kadar heyecanlı filmler oynamıyor çoğunda. Ya da ben hiç yaşıtlarımla gelmedim bunlara. Büyüklerse hiçbir şeyden heyecanlanmıyorlar."

Gerisini düşünmedi.

Girişte yanlara dayalı kapılardan birine yaslanmış, saçları oksijen sarısı bir kadına baktı. Göstermelik bir kendini beğenmişlik içinde, giren çıkan erkekleri tartıyordu bakışlarıyla. Uzun topuklu rugan ayakkabılarının üstünde bel kırarak yürüyor, sonra dönüp gene deminki yerini alıyordu.

Tokasının gevşemeye yüz tuttuğunu sezen Nesibe, eliyle sıkıladı saçlarını.

Dik dik çevresine bakındı.

Dışarıdan bir cankurtaran sesi duyuldu.

Taşıtlar hızlarını kesip caddenin ortasını açtılar.

Dik vurucu ses iyice yaklaştı, gişenin önündeki bozuk neonun titreşimleri cankurtaranın yaban sesiyle uyum sağlamışçasına tekliyordu.

Nesibe ardına dönüp baktı.

Bu ses ona bir şeyi çağrıştırıyordu.

Eskiden, kendi mahallesinde bir evin önünden ayrılan ak bir aracı anmaya çalıştığı.

Bakışlarıyla caddeyi taradı.

Gördükleri, geldiği yeri, oranın insanlarını, bildiklerini hiç andırmıyordu.

Bakmasını direnerek sürdürdü.

Diplerden doğru saran gizli bir ses duyuyordu sanki.

Küçük bir kız, yangın yerlerinin, çocuklara açılmış alanlarında arkadaşlarıyla bezden yapılmış bir topu paylaşamıyor, çocukluğun tükenmez canlılığıyla koşuyordu durmadan.

Bu boz, renkten yoksun görüntüyü iyice görmek istiyordu.

Yitirdikçe de ezik aranıyordu gözleriyle.

Bacaklarının düzgünlüğü gelen geçenin ilgisini çekmeye başlanıştı.

Daha çok babasını ya da ağabeysini bekleyen genç kız görünümüyle çevresinin taşkınlığını şimdilik geride tutuyordu.

O uyumsuz ses dağıldı.

Sesle birlikte boz görüntü de susarak yok oldu.

Gece yarısını hiç düşünmedi Nesibe.

Her yan elektriklerle aydınlanmıştı.

Kuytulara, ara sokaklara girmek zorunluluğunu daha bilmiyordu.

Kaldırım diplerinde biten içerlek kapıların açıldığı dar, kirli koridorları, yağlı kapı tokmaklarını bilmiyordu.

Gişedeki kalabalığa doğru hızlı adımlarla yöneldi.

Sağ yanağındaki tokat izi tam göğermişti.

Ak saçlarını özenle yandan ayırmış, eli bastonlu, yaşlı bir adamı iterek önüne geçti.

Sinemaya bilet alan kalabalığın içinde kayboldu.

Yaya kaldırımını anayoldan ayıran demir korkulukların üstüne bir sarhoş abanmış, kendi kendine konuşuyordu. Sonra kusmaya başladı.

Mayıs 1972

Temizlik Kolu

— Geç kalacaksınız, mari kızanlar –dedi kadın oturduğu köşeden.

Oda, tek penceresinden aldığı donuk sabah ışığıyla yarı aydınlıktı.

Sokağa bakan yaşlı kadın başını çevirmeden konuşmuştu.

Elindeki mangalı ortaya bırakan genç kadın yumuşak yanıtladı.

— Birazdan çıkacağız. Ateşleri külleyeyim mi? Üşür müsün, ha anacığım? Yoksa biz çıktıktan sonra sen istediğinde örter misin? Mangal geçmesin hemen.

Yaşlı kadın başını çevirdi.

Ak örtüsünün sardığı yüzündeki buruşukluklar yandan gelen ışıkta daha oyuk görünüyordu.

Gülümseyişi andırır bir çizgi dolaştı yanaklarında.

— Örtündüm mari gelin –dedi–. Külle sen korları. Siz çıkınca da ha şimdi geldiler, ha gelecekler deyip günü bitiririm. Bu sabah gene üşür en çok ellerim. Sanırım ki, canımın sonu toplandı ellerimde. Geri kalan yanlarına yürümez kanım. Duymam hiç soğuğu başka yanımda. Acı da sol böğrüme birikti. Çorba tabağını bırakasın mangalın altına, ılınsın. Açlığımı duyunca içiveririm. Kaldır şu kızcağızı. Bugün tuttuk evde diye toplanamaz sübyancık alıp başını uykudan. Oh demeli, demeli, ne demeli? Bre gelin kışa vardık, güneş çekti kendini her yandan. Açılır yüreğimin yıkık kapıları. Serilir gözlerimin önüne gençliğim. Üzülürüm senin için. Sebil oldu buralarda gül gibi kadınlığın. Kaldın tenhalarda.

Gelinin dal gövdesi alacalanan ışığın içinde devinmelerine incelik, hafiflik veren uyumlarla odada dolaştı bir süre.

Yaşlı kadını yanıtlamadı.

Gözleri birbiriyle karşılaştıkça gülümsüyordu arasız yaşlı kadına.

Odadaki üç beş eşyadan biri olan sandığın yanına serilmiş yatakta yorganın açıklığından kumral bir saç yığını taşıyordu.

— Ne zaman kaldıracan buncağızı? Hiç duymazlıktan gelirsin beni gelin.

— Uyusun be anacığım. Her sabah onca yolu tepip okula gideceğim diye az mı yoruluyor? Hem iyi çalıştı. Bu yıl nasıl olsa gene geçer sınıfını.

— Bunu demem sana bre gelin! İyice savsaklıyorsun bugün beni. Bilmez gibi...

Yaşlı kadın sırtını cama verip sedirden ayaklarını sarkıttı. Yün çoraplarının ak görünümü, kesik parçalardan örülme kapanık kilimde aydınlık, toplu kaldı.

— Yetişiriz korkma anacığım. Alacağımız kaç parça. Bir vapurla gidip dönmek iş. Kapalıçarşı'ya vardık mı tamam!

— Eh hadi kaldır. Kaldır da tez dönün. Kışın günler kısalıyor. Gece geliyor hemen. O zaman ölümü düşünüyorum. Vakittir ya... Bizler ölümden korkmazdık memleketteyken. Ordaki dağlar, çayırlar, esintili ılgıt tepeler gömülmeyi hiç zor göstermezdi kişiye. Çünkü gelinim, yürüyüp soluklandığımız alanlar vardı. Oysa burada açarız oda kapısını, dışarısı diyerek çıkarız kuyulara, sarnıçlara. Günsüz, nursuz sokaklara. Buysa zorlaştırıyor her şeyi. Tuttuklarımız, gördüklerimiz estirmiyor gönlümüze bir ferahlık. Burda çimenler anca duvarların örgüleri arasında çimleniyor yer bulup. Toprak ezile ezile su içmez olmuş. Kocadım. Devresi yıl hiç kıpırdayamayacağım yerimden. Öyle gibi elimin ayağımın yavaşlanması. Bari uzamasa. Size yeniden yük olmasam.

Gelin durdu.

Çevresi çizgilerle yeni bezenmeye başlamış soluk mavi gözlerindeki acı dolu bakışını yaşlı kadının üstünden sokağa çevirdi.

Küçük camın kesitinden kaba örgü bir taş duvarın renksiz, katı koyuluğu uzuyordu. Taşların arasında çimenle yosun karışımı, tiftiklenmiş, yeşil otlar üremişti.

Oda ilk kattaydı.

İçeriden bakıldığında gelen geçen görünmüyordu.

Salt yaşlı kadın günlerini geçirdiği pencerenin dibinde oturup izliyordu dışarıyı bıkmadan.

Elindeki namaz örtüsünü katladı gelin.

Sedirin yanına koydu.

Yerdeki yuvarlak yemek tahtasını daha kaldırmamıştı.

Üstündeki çay bardağıyla, küçük bir bakır kaptaki zeytinlerin yanında beze sarılı duran ekmekten kalın bir dilim kesti.

Çaydanlığı yeni yaktığı mangalın küllerine yerleştirdi.

Yer yatağına doğru yöneldi.

— Böyle konuşma anacığım 'dedi'. Eh yaşlandın yaşlanmaya ya, acılanma bunun için. Gelecek yıl Naim daha iyi kazanır. Belki de birlikte, Bursa'ya ılıcalara gideriz. Bacaklarındaki, sırtındaki biriken ağrıları alır ılıcalar.

Yaşlı kadın gelininin yatağa eğilen gövdesine baktı.

Pazen giyimin örtemediği kürek kemikleri sivrilmişti bükülen sırtta.

Gelin dizlerini dayadı yatağın ucuna.

Elleriyle taşan saçları okşamaya başladı.

— Senin tuttuğun altın olsun demeyeceğim, dedi yaşlı kadın. Senin tuttuğun her şey bolluk bereket olsun. Nasıl bir yürektir seninki a gelinim. Hiç öfkelenmez hep okşar. Ben dizimde derman, gözümde fer olsa çıkıp sokak boylarına, 'Herkes mi aç, açık bu memlekette?' diye soracağım. 'Herkes mi sahipsiz, kimsesiz?' Mari, olmalı bir soran eden. İnsanlar böylesine mi yaşamayı, gülmeyi tanımamışlar. Ah oturmaz mıyım günboyu bu pencerenin önünde, gelin, açılır yüreğimin her bir yanında kan gülleri. Alırım başımı varırım ötelere. Hani çalışmanın da, konuşmanın da uygunca yapıldığı yerlere. Sen de bilirsin ya oraları. Taze gelindin. Başörtüne takılmış otlarla, eteklerine dolanmış sap artıklarıyla akşamüstü tarla, bahçe dönüşlerini unutmuş değilsindir. Bir maşrapa dolusu ayranı kana kana içişlerini... Yok gelinim, öfke içimi kavurur. Yaşlılıktan geçimsiz oldu demeyin. Yok. Sen susarsın hep. Çekersin acı, bilirim. İnansam ki unuttuğuna oraları, açmam fikrimdekileri sana. Lakin bilirim güzellik koşuşturma, sevinme unutulmaz. Tiril tiril dururlar yürekte. Hepsi aklındadır. Nasıl susarsın bre gelinim. Tuttuğu altın değil, bolluk, bereket olası gelinim.

Hızla döndü gelin.

Gözlerinde sert, kınlmaz bir mavi tortu toplanmıştı.

— Anacığım bilsem de, ansam da, yeniden konuşsam da yararı ne ki? Geldik. Yerleştik. Çocuklar büyüyor. Artık onlar bura insanıdır. Çaresiz öfke, yolunu bulmaz öfke beni işimden gücümden eder. Bilmez değilsin, evin kadını demek, yoku var gibi gösteren demek değil mi? Sizler öyle öğrettiniz. Ben de öfkeyi yoldaş edersem kendime, nasıl yetiştiririz bu çocukları? Nasıl sabah ezanında suratlanmadan yollarım Naim'i işe. Memlekette sen gününü tam yaşadın anacığım. Bense adak ettim buralara canımı. Öyle lazımdır. Hadi üzme kendini. Bu hep böyle gitmez ya! Yorgunluk beni eğdi. Hep Naim'i düşünürüm. Bir onun eline bakmanın arını az mı taşıyorum? Gelecek yıla daha iyi çıkacağız. Hem ılıcalara gideceğiz. Bir hamam parasıyla yol parası gerek. Piriştine'den gelenlerin bir kolu Bursa'ya yerleşmiş, geçenlerde Naim söylüyordu. Şaban'la anası, gelini, çocukları Çekirge'de otururlarmış. Saliha gelini bilirsin, benle aynı yaşlardadır. Otuz beş oldu Saliha da. Gençliğini bıraktı geride. Sütü çekilir göğüslerinden benim gibi bilirim onun da.

— Otuz beşe vardın ha, gelin kızım! dedi yaşlı kadın.

Geçimsiz sesinin yatışıp durgunlaştığını duydu gelin.

— Ya dedi yorgam açıp, yirmi yılı tutacağız handiyse buralarda anacığım. Zaman geçiveriyor. Gençlikse bahar yeli. Esip, ılıup vanyor dağlara uzaklara hemen... Hediye, kalk! Bir çay iç. İki lokma ye. Erken gidip dönelim çarşıya.

Küçük kız üstünde pembe patiskadan içliğiyle kalktı, oturdu yatağın içinde.

Uykulu bakındı çevresine.

Üşüdü.

Kollarını omuzlarına götürdü.

Boynunu içeri çekti.

Kadınların ikisine de gülüverdi.

— Yengeciğim, amma uyumuşum dedi. Bugün beni derste arayacaklar. Çünkü sınıfın temizlik kolu Şahver'le benim.

— Bir günden bir şey çıkmaz dedi yengesi. Pazarları her yan kapalı. Cumartesileri de çamaşırların anca ütüsünü bitirip sahiplerine teslim ediyorum. Çarşı için en tenha gün pazartesidir.

Hem belki de müşteri azdır diye daha ucuza bile alırız alacaklarımızı.

— Temizlik kolu ne yapar, mari Hediye kıymetlim? diye sordu yaşlı kadın ilgiyle.

— Toz alır. Yerlere düşen kâğıtları toplar... Öğretmenin masasını hep temiz tutar... Karatahtayı siler... Yeniden yazılır... Yazıldıktan sonra zil çalınca gene siler...

Yaşlı kadın yüzünü camdan dışarı çevirdi.

Bacaklarını toplamıştı.

Demin mindere çizilen, değilmemiş kar aklığındaki çoraplarının aydınlığı yoktu.

— Şahver kimin kızı olur mari Hediye? dedi yaşlı kadın. Sesi örtülüydü.

— Nineciğim, hani bizim mahallenin başındaki kundura tamircisi Hilmi Amca var ya, onun kızı.

— Hepsi mi siz temizlersiniz sınıfı? diye üsteledi yaşlı kadın.

— Ders yılı başında değiştirilecek dediydi öğretmen. Sonradan, Şahver'le Hediye'nin elleri doğrusu işe pek yatkın, onlar yapsın bu işi hep, dedi sınıftaki arkadaşlarımıza. Herkes de evet, evet öğretmenim, Şahver'le Hediye yapsın, dediler. Biz de sevindik.

— Sen niye hayır demedin bre Hediye! Hep çöp dökmek istemem demedin. Niye sevindin mari kızan?

Küçük kız omuzlarını kaldırdı, şaşarak baktı yaşlı kadına.

Yavaşça doğruldu.

Evin derinlerinden, işleyen bir makine gürültüsü gelmeye başlamıştı.

Gelin yatağı alışkın toparladı.

Yüklüğün içindeki yığının en üstüne yerleştirdi.

— Sucunun gelini, kızı tezgâhbaşı yaptılar. Vardır saat sekiz dedi yaşlı kadın. Basar makinelerinin sesi her yanı. Alacaklarmış iplik ya da yün. Öreceklermiş artık kendilerine iş. Sucuların o sarhoş damadı varken yapamaz hiçbir şey, yararlansın kızları diye.

Hediye pazen giyiminin üstüne yün hırkasını geçirdi.

Gülerek yaşlı kadının yanına yaklaştı.

Yüzünde rahat uyunmuş bir uykunun bitimindeki ince pembelik vardı.

Boynuna ak bir tülbent sarmıştı.

Karası çok gözlerinde mutluluk doluydu.

Yaşlı kadının oturduğu yerin kıyısına ilişti.

Ellerini ninesinin dizlerine yan yana koydu.

— Bugün bir yanların ağrıyor mu, nineciğim?

— Hem nasıl, mari Hediye, hem nasıl kıymetlim... Bir yıldır olmuşum kalıntı. Çıkamam hiçbir yanlara. Sen de ya gidersin okumaya, ya çıkarsın kapı önlerine. Demezsin ki, bu ihtiyara okumak lazım bildiklerimden.

Sesi, söylediklerine ters düşen bir şaka havasıyla doluydu.

— Ama nineciğim, onlar bizim gibi küçük çocuklar için yazılmış. Sıkılırsın. Hiçbiri senin masalların gibi meraklı değil. Hani masallarını dinlerken hiç uykum gelmez ya... Yengem de, Naim Amcam da işlerini yaparlarken, sonra sonra diye dinlerler ya, işte öyle değil kitaplarımda yazılı olanlar. Hem dili çok Türkçe anlamassınki.

Yaşlı kadın üstü kızıl çillerle kaplı elini Hediye'nin başına koydu.

Küçük kızın çitilenircesine yıkanmış saçları elektriklendi parmaklarının altında.

Eğildi, kuru kaybolmuş dudaklarıyla, gergin çocuk yanaklarından öptü kızı.

Kız her öpücükte, iki yanağını da arasız çeviriyordu.

— Öpüşme yeter, Hediye dedi gelin, elinde çay doldurduğu bardakla, karnını doyur da çıkalım. Nineni de yorma. Yalnız kalacak evde. Anacığım ben suculara haber salayım. Firdevs arada gelip gözler seni.

Kızla ninesi yüzlerini birbirine yanaştırmış gülerek bakıyordu geline.

Dışarıda kış güneşi açmış, karşı duvara donuk ak bir ışık yanlamasına vurmuştu.

— Yok dedi yaşlı kadın. Sesi kesindi. Gelmesin hiçbir kimse yanıma işini bırakıp. Ben vururum bastonumla tavana, eğer olursa bir hacet. Eh bu baston da yarar şimdilerde anca böyle şeylere. Yoksa çıkamam sokağa, dayanıp Tanrı'nın ölü bir ağacına. Elvermez kafam. Eskiden yürüdüğümde, yele katılmış uçan bahar tohumları sanırdı her bir ahbap ve tanış. Hem sağlam ba-

sar, hem hafif tutardım adımlarımı. Eh bir insan ki sonunda kendi adımına söz geçiremez, o zaman oturup düşünsün köşesinde ölümünü ve de çocuklarını. Elden ayaktan olunca lazım ölmek temizcecik, sessizcecik.

— Ölüm uyumak değil midir, nineciğim? Babam öldüğünde, "O uyudu. Yoruldu dinleniyor" demediniz mi? Sen uyuma n'olur? Kimse uyumasın artık, çocuklardan başka. Çünkü okula gittiğimizden biz sabahları erkenden hemen kalkıyoruz.

Yaşlı kadın oturuşunu yeniden değiştirdi.

Hediye durgun, indi sedirden.

Yemek tahtasının yanına çöktü.

Küçük sırtı büküldü.

Ekmeğini çaya batırdı, yemeğe başladı.

Zeytinlerin damağında bıraktığı tuzluluğu çayını yudumlayarak azaltıyordu.

Gelin, demin geçen konuşmanın, çocuğun üstündeki olumsuz etkisinden yaşlı kadını sorumlu tutan bakışlarla baktı camın önündeki karaltıya.

Yaşlı kadın, berelenmiş de bir yere değerse acısına dayanamazmış gibi sol böğrünü özenle tartarak yavaşça kalktı yerinden.

Beline sarılı yün kemerin ucunda takılı duran işlemeli bez keseyi çıkardı.

Bağını gevşetti.

İçinden üst üste katlanmış birkaç kâğıt parayı aldı.

Kesenin bezi boşaldı.

Gözlerindeki yerici anlam değişmemiş olan gelinine doğru güvensiz adımlarıyla yaklaştı.

— Mari gelin dedi, parayı oğlumla sen kazanırsın, bana saklatmak neyin töresi. Bunlar yeter Hediye'nin lastik çizmesiyle üstlüğüne. İki aylık tutumumuzun budur elde kalanı.

Gelinin küskün yüzü ayıldı.

Bir zamanlar ince uzun olan kaynanasının yıllardır gittikçe küçülen gövdesini, sevecenlikle sırtından doğru kavradı.

— Elbet sende duracak paralar, mari ana. Sensin evin büyüğü. Niçin hep acılansın istersin için ve günün. Hadi hadi bir yıllık ağrılanma, dinlenme seni yıldırmasın. Bahara torunlarını

alıp Bağlarbaşı'na, Asiye Yengelere gideceksin gene. Bre anacığım sen ki evimizin usu, dirliğisin. Bir yıllık durma oturma nasıl vazgeçirir seni bizlerden canından? Yapma. Bildiğin, yaşadığın her şeyin gülmezini, buruksarmışını getirme aklına. Baklalar çiçeklenince hep birlikte gideceğiz dışarlara. Şimdi neyin tadı var ki... Kışı yanladık. Bahara ne kaldı şurda? Yıllardır çalışıyorsun bizler için. Bir yıl oturmak seni niye arlandıryor. Dinlen ki, hazır ol bahar gezmelerine.

Birlikte sedire doğru yürüdüler.

Yaşlı kadının sol yanını sakınarak oturttu gelin.

Üç dört işlemeli temiz yastığı sırtına destek etti.

Yaklaşmıştı iyice kaynanasına, onu yerleştirirken.

Tülbent örtüsünün altından taşan pamuklaşmış saçların ışıkta incelen aklığı depreştirdi gelini.

Bir yıla yakındır yoksul odalarında izlediği kaynanasının hızla süren çöküşünün, böylesine taşmasına ne zaman yaklaşsa, ağlayacak gibi olurdu.

Yere kaymış yün örtüyü aldı.

Kaynanasının yaşlı, kuru dizlerini, dallaşmış bacaklarını özenle sıkılayıp sardı.

Gözlerine doğru yükselen ağlamayı itti, duruldu.

— Sen ne istersin bakayım anacığım, Kapalıçarşı'dan?

— Hadisene mari dedi yaşlı kadın. Sesinde diretmekten caymış vurgular vardı. Çevresi boncuklu tülbent mi istesem taze gelin gibi? Yoksa menekşe kokusu mu, gerdek öncesi gibi? Bak gelin, alay için de konuşsam acı geliyor sana da, bana da. Çünkü bilesin ki, alay kaldıracak gibi yaşamamaktayız. Hadi mari gene kızma. İndirme kirpiklerini. Almalısınız bana ordan yüz gram un kurabiyesi. Hem de şekeri bol olsun.

Gelin ardını dönmüştü.

Kimseye göstermeme kaygısıyla gözlerini sildi.

Hediye, ninesi parayı çıkardığından beri yengesiyle onun arasında geçenleri anlamaya çalışıyordu.

Bardağından, ılıklaşmış son çay yudumunu aldı.

Yüklüğe yüzünü vermiş yengesinin başına doğru kalkan kollarının devinmesini, kaybolup yeniden belirişlerini gördü.

Yemek tahtasının önünde kıpırtısız oturmaya başladı.

Odalarının önünden inen çabuk adımların, konuşmaların artmasından, yukarı odadakilerin Beyoğlu'nda çalışan kızlarının gittiğini anladı.

Okulda şimdi ilk dersin zili çalmış olmalıydı.

Sınıfta arka sırada, Şahver'le sessiz ders dinleyişleri geldi aklına.

İkisi de derslerini bilseler de parmaklarını hiç kaldırmazlardı.

Şahver sımsıkı iki örgüsü kulaklarının yanından sarkan kara saçlarının daha da esmer gösterdiği yüzüyle öylece otururdu. Boynuna sicimle astığı silgisini arada dolardı parmağına.

Kurşun rengi kısalmış önlükleriyle onlar sınıfın en arka sırasındaki yerlerinde, duvarın kirli badanasıyla eşleşip solgunlaşarak göze çarpmazlardı hiç.

Geçenlerde önlüklerinin değişmesi gerektiğini söylemişti öğretmen.

"Bir siz kaldınız bu önlüklerle demişti. Kara saten önlük giymeniz gerek artık çocuklar. Evet, okul aile birliğine de söyledik bu önlük işini, ama babaları olanlar bu yardıma güvenmemeli. Hem senin, hem Şahver'in babası var Hediye. Ay sonuna kadar bu önlüklerle gelmeyin."

Hediye ayağındaki altı lastik, keten ayakkabılara bakıp susmuştu.

Babasının üç ay önce öldüğünü söyleyememişti.

Gerçi amcası vardı ya, sanki babam öldü derse amcasına da ölümü yaklaştırmış olacağı sanısına kapılmıştı.

Ayakta durduğunda, bayramlarda harçlık verdiğinde tıpkı babasının eşi oluveren amcasını.

— Yengeciğim dedi Hediye, bir de kara önlük kestirsek bana. Paramız çıkışır mı? Olmazsa lastik çizme almayalım.

Yengesi yüzü solmuş, döndü yüklüğün önünde.

Mavi gözleri kızarıktı.

Gülümsedi, düzgün ak dişleri belirdi.

— Bakalım dedi, bakalım... Eğer paltoyu ucuza alabilirsek... Firdevs'ten öğrendim. Lastik çizmeler çok tutmaz. Geçenlerde kızına aldı o. Paltoyu önden düşüneceğiz. Geçen kış hep boğaz ağrısı çektin. Gene kasımın sonundan beri ikide bir ateşlenip yatıyorsun.

— Evet, ama yenge... dedi duruşunu bozmadan Hediye.

Ninesine de, yengesine de bakmıyordu.

Mangaldaki ak ak küllenen kızıl korlara dikmişti gözlerini.

Ne söyleyeceğini bulmuş gibi. Konuşmasına, duruşunu değiştirmeden yeniden girişti.

— Benle Şahver temizlik kolu olduğumuzdan da sık üşütüyoruz. Çocuklar çıkınca pencereleri açıp sınıfı havalandırıyoruz. Kâğıtları topluyoruz. Koridorlara kâğıt atarlarsa çağırıp onlara gösteriyoruz. Kara önlüğüm olursa üşümem yengeciğim. Çocuklarda gördüm. Parlak, katı duruyor. Isıtır vallahi.

Yaşlı kadın biraz önce suskunluğa dönüşen kıpırtısız oturuşunu birden değiştirdi.

Ellerini hırsla uzattı.

Sert bir devinmeyle gövdesini öne verdi.

Sonra irkildi.

Sol yanına saplanan sancı, kendisini tutan öfkeyi bir an engelledi.

Sağ elini gövdesinin sol yanına bastırdı.

Dikildi.

Aynı sertlikle eğildi torununa doğru.

— Nerden bulursunuz da arkadaşlarınızı kâğıtları toplattırırsınız? Onlar nerededirler ki?

— Arkadaşlarımız zil çalınca hava iyiyse bahçede, değilse cimnastik salonunda oynarlar. Oradan çağırırız nine... dedi çekinerek Hediye.

Yaşlı kadının sesi kat kat artarak sardı odayı:

— Ya siz hiç oynamaz mısınız kızanlarım? Hep hizmatçılık mı edersiniz?

— Yok nineciğim dedi Hediye. Sesinde korku belirmişti. Yok... Biz de oynarız... Şahver'le.

— Siz hep Şahver'le mi oynarsınız? Yok mudur herhangi başka arkadaşınız?

— Var, ama nine, onlar temizlik kolu değiller ki... dedi Hediye. Korku adamakıllı almıştı sesini. Biz hem işleri yaparız, hem oynarız. Bu yıl da, belki gelecek yıl da hep temizlik kolu olacağız. Nâre de var. Belki arada o da olacak temizlik kolu.

— Kim o Nâre çocuk? dedi yaşlı kadın.

Sedirden doğrulmuştu.

Gövdesinin belden yukarısını epey bir zamandır görmedikleri eski dikliğiyle tutuyordu.

Ardından gelen aydınlık, ak saçlarını tozlandırıp ışıklandırıyor; yaşlı görüntüsünü anlatılmaz bir ışımayla çiziyordu camın önünde.

Sol yanını alan ağrının onmaz katılığını unutmuşça daha daha dik durmaya çabalıyordu.

— Kim ki o Nâre? De, söyle bana. Korkma, korkma... diye üsteledi yaşlı kadın.

— Gündelikle evlere işe giden Teyzenin kızı... –dedi Hediye–. Bekçi Sadık Amca var ya, onun da kızı.

Sesi zor duyuluyordu konuşurken.

— Şu bizim yanımızdaki evde, odaların birinde oturan genç irisi, yağız kadının kızı mı? dedi yaşlı kadın. Sesindeki öfke belirgindi artık. Sabahları kuşlar uyandığında benim gibi ihtiyarlar, uyku tutmayıp camlara varınca, şu cenabet kara duvarın önünden elindeki yoksul torbasıyla ilk geçen kadının mı? Kocası da geceleri gezer. Hani şu şapkasının altından kaşlan kara kara parlar adamın kızı mı bu Nâre?

Gelin yüklüğün önünde kalakalmıştı.

Büyük, yaban bir kuş gibi karşısında gerilen kaynanasının yaşlı görüntüsüne acıyla, ürküntüyle bakıyordu.

Yıllar yıllar önce, doğumunda yanında duran. Her ağrının parçalarca bastırmasında anlatılmaz bir gücün, inancın toplandığı gözleriyle kendisine bakan, zorlu, becerikli elleriyle kollarını tutan kadını görüyordu şimdi odada. "Utanıyorum anacığım, sen çık odadan" dediğinde, sevgiyle eğilen kadını görüyordu. "Doğumdan utanılır mı a benim saf gelinim? Çocuk getiriyorsun dünyaya. Bizim elimizi alacak olan geliyor. Çiçek açıyorsun. Ben de kadın oldum. Ben de kavurucu ağrılar çektim. Çözüldüm. İlk bağırışı duyduğumda acılarımın yalanlanmasını bildim. Hadi daya başını göğsüme" diyen kadının canlanmasına eğilerek inanmazca bakıyordu.

Sedirin üstünde duran yaşlı kadının başının çevresinde dağılan saçlarının anlatılmaz güzellikteki aklığıyla diklenmesine, korkutan bir dirençle yenilenmesine tutkuyla bakıyordu.

— Anacığım, yorulucan, öfkelenme dedi gelin.

Sesindeki sevecenlik tatlı, ılık bir esinti gibi sardı odayı.

Hediye neden olduğunu bilemeden kendini tutan korkuyu durultan yengesinin sesine döndü.

— Biz de oynarız arada yengeciğim dedi. Söylesene. Ninem kızmasın n'olur! Şahver'le beştaş oynarız. Elim üstünde oynarız. Ne yapalım bizi öğretmen hep o işe ayırdıysa. Kızmasın ninem. Öğretmen dedi ki: 'Bakın bunların eline ne güzel yaraşıyor süpürgeyle toz bezi. Çok becerikli çocuklar bunlar.' Öğretmen seviyor bizi. Şahver'in iki küçük kardeşi de var. Nâre'nin de beş kardeşi var. Nineciğim kızma n'olur.

Yaşlı kadın söylenenleri duymamış gibiydi.

Bir daha, eski dikliğine dönmez sanısını veren duruşuyla kalktı sedirden.

Dizlerine gelinin otururken doladığı yün atkıyı sıyırdı attı yere.

Küçük kızın oturuşunu sürdürdüğü yemek tahtasının yanına yaklaşıp durdu.

— Kalk ayağa altıncı torunum benim... dedi. Dört oğlumun üçünü yitirdim ben göç edip buralarda. Hepsi de namuslu adamlardı. Kimseye el avuç açmadan öldüler. Alınları pakı ölürken. Ben yaşarım ya, düşünürüm ya! Bilir bu yengen. Memleketin en iyi mani düzen, masal anlatanıydım. Bizi biz yapan her şeyi günlerimiz sürdükçe yeniden düşünürüm şuracıkta otururken. Oğullarımın acısını hep tutarım içimde, eksiltmeden. Bizde derler ki, bir ananın en onmaz kederi oğullarının ölüsü üstüne yanmaktır. Kadersizliğin bu türlüsünü Tanrı düşman başına vermesin, artlarında saçları bitmemiş öksüzler bırakan oğullarımın bitişlerini gördüm ecel elinde. Ben de buralarda gömüleceğim. Yaramayacak ölümüm bir işe. Yaşamamın yararı nedir?.. Onca çektiğimden öğrendiklerimi düzgünce anlatmalıyım insanlarıma. Öğrenesin Hediye şunu: Niçin yapılmaz sınıfınızda her bir iş sırayla. Var bir terslik bunda. Doksanıma varıyorum mari kızanlar. Bir yılı bulur ki, çakılmışım insanları da duvarları kadar solmuş, kararmış bir sokağa bakan şu camın önünde. Neler gelmez ki aklıma... En iyi masalların, en iyi manilerin en acı sözleriyle bezerim, canlandırırım düşüncelerimi. İstemez kara önlük sana

mari Hediye. Alacaksınız bugün palto gibi bir şey ve de lastik çizme. Çünkü sen seçilmişsin çöp toplamaya. Yakıştırılmamış sana herhangi bir başka iş.

Küçük kız başını kaldırıp ninesine umutsuz baktı.

İki yıl onu elinden tutup her yana götüren ninesinin sert dönüşünü yadırgıyordu.

Yorgunluk nedir bilmeden didinen kadındı yeniden beliren şimdi.

Bazı günler ninesinin içi sevinç esintileriyle dolunca küçük ada vapurlarına binerlerdi Hediye'yle.

İkinci mevkilerin dar alt katlarının camlarından süzülen boz denize bakıp, "Çamur mari bu! Nasıl denizmiş?" diye gülen çevik ninesiydi yeniden kendisine yaklaşan.

Bir yıldır köşesinde oturup kemiklerine işleyen acılarla yenik düşmüş yaşlılığını, alt ediyordu sanki tepe tepe.

— Ama nineciğim çok kızar öğretmen alınmazsa önlük. Çok kızar yenge.

— Haydi mari dedi yaşlı kadın. Sesindeki öfke bozulmamıştı. Ne zaman gidip öğretmene: Hep ben çerçöp toplayamam. Başka arkadaşlarımız da bu işi yapsın dersen, alınacak sana önlük.

Bilmediği bir çekiciliğin etkisiyle gelin de yanaşmıştı kaynanasına. Ne söyleyeceğini çıkaramadan konuşmaya başladı.

— Anacığım çocuk... belki... notunu ya öğretmen kırarsa. Nasıl desin?.. Hem bu insanlar kolay kızıyor. Biliyorsun hani...

Hediye'nin başı göğsündeydi şimdi.

Önündeki yemek tahtasında yarısı yenmiş bir dilim ekmek, bir çay kaşığı, bakır kabın içindeki donuk zeytinler, dibindeki kara tortusuyla çay bardağı duruyordu.

Zayıf bileklerini çevreleyen kol kapaklarına dikilmiş kopçalardan biri kopuktu.

Yenin açıklığından görünen kolu bileğinin inceliğinde sürüyordu.

Ninesi izlediği çelimsiz bilekten çekti gözlerini hemen.

Gelinine baktı.

Şimdi gelininden daha uzundu.

Neredeyse eski boyuna yakındı.

Kış gelince yıllardır giydiği yün yeleği, kıvrıntılarından arınmış, düzgün duruyordu gövdesinde.

— Gider, benim dediğim gibi der. Kolayca. Hep temizlik kolu olamam, der. Kimse de kızamaz. Ne hakları var? Şahver'in anasına da görünüp söyleriz. Mari her çocuk çocukluğunu bilmeli.

Hediye'nin eğik başındaki saç yığınının kızıl yansımalarına baktılar gelince.

— Peki nineciğim dedi Hediye yenik, dediğini derim öğretmene. O zaman da Nâre'yi alır.

Yaşlı kadın eksiksiz güldü.

Sabahtan beri sürüp giden tedirginliği yatağını bulup yatışmıştı.

Sesindeki öfke, pürüzlerini yitirmiş, aydınlanmıştı.

— Nâre'yi bulup dersin. Sırayla dursunuz kaç kişi varsa sınıfınızda. Tıpkı bizim memlekette bahçelere gitmemiz benzeri. Gün doğarken azık torbalarını düğümleyip çıkardık yola. Kanımızda harlardı çalışma isteği. Gençlik gevezelik kolaylardı her şeyi. Paylaşırdık işimizi dostlukla. Ah benim dördüncü oğlumun yetimi! Hiç değil bunca oturmamın, düşünüp kurmamın bir yararı olsun derim size. Sizler estirirsiniz artık her şeyi Hediye kız. Şimdiden olmayın boynu bükük. Kim sevmez ve görmez hiç seni, sen de olacaksın aynı, söyle ona.

Gelin sessizce uzaklaştı yaşlı kadının yanından.

Karaçarşafını yüklüğün içindeki bohçadan çıkardı.

Belinden büzülerek toplanan uzun eteğini giydi çarşafın.

Kaynanasının taşkın öfkesini son yıllardaki, uyum tanımaz sertliğini biliyor, çoğunlukla susarak geçiştirmeye çalışıyordu o dönemleri.

Bu sabahki kesin istekleri ürkütmüştü gelini.

Küçük kızın suskunluğundaki çaresizliği, ne yapacağını bilmeyişinin şaşkınlığını sezmişti.

— Anacığım, öyle diyorsun, ama henüz küçüktür kıymetlimiz Hediye dedi. Yaşı ne, başı ne ki? Zorluk çekecek buncağız her yapılana karşı çıkarsa daha şimdiden.

Yaşlı kadın ağır ağır sedirin yönünde yürümeye başladı.

Başından doğru inerek sırtını saran örtüsünün maviye dönen aklığı belirgindi.

Dik durmasından ötürü açığa çıkan, belini sıktığı yün kemerin kırmızısı baskın işlemeleri, odanın yoksul yitik renksizliği içinde göz alıyordu.

Her sözünün önemini artırırcasına elinin tekiyle çizgiler çiziyordu havada.

Odanın alacalığında kansız yaşlı elin ince, uzun, kuru parmakları değişik vurgulamaları saptıyordu.

Hediye ile gelin gözlerini, bu buyruk veren elden çekemiyorlardı.

— Elbette çekecek zorluk. Öğrenecek şimdiden zorun başı dik olanını. Sus gelin, sus. Korkutma sübyanı. Biz neleri esirgedik unuttun mu? Esirgemenin güçlüklerini bilip de esirgedik. Görmez misin ki şimdi her kaçındığımız şey gelmektedir başımıza. Değmeyeni sevmeyecek bu kız. Lazım böylesi. Biliyorum. Varsa bu kış da ömrüm, göreceksem gelecek baharı da öğreteceğim insanı insan eden her şeyi buncağıza aklımın erdiğince. Günlerim kıt. Elverirse ömrüm bahara çıkmaya, kırlangıçların dönmesini, buzların ırmaklara akmasını, düşlemeye varsa daha birkaç ayım, anlatacağım ona birçok şey.

— Yok anacığım elbet göreceksin baharı. Gideceğiz Bursa'ya, ılıcalara. Daha dur, daha dur! Nedir acelen? Biz mi densizlik ederiz sana. Küstürürüz içini.

Gelin durmuştu.

Çarşafının üst yanını ne yapacağını bilmez gibi elinde tutuyordu.

Konuşmasının sonuna doğru sesi titremeye başladı.

— İnsanlar ölür, bilirsin gelinim dedi yaşlı kadın. Sedirin kıyısına dayandı, epeydir harcadığı gücün bitmesinden ürkermişçe dik durmada direnerek. Bu böyledir bilirsin. Zoruma gitmez ölüm. Oturmaktır zoruma giden. Bir şey yapmamaktır. Yıllar geçti gitti görüyorsun. Sen bile yitirdin gençliğini yoksulluğa yenilerek. Yitirmedin mi? Benim nazı taze gelinim. Ne dersin? Bu kıza demeyelim mi bir şey?

— Evet anacığım gençliğim geçti. Epey var ki Naim'le konuşup dertleştiğimiz yok. Sanırım hallerimizi daha kötüleştirmemek için konuşmayız. Evet gençliğim geçti. Hediye'ye neyin yaran olduğunu bilebilsek yanmam.

Çarşafının üstünü saçlarına iliştirmişti gelin.

Kara kumaşın koyuluğundan yüzü daha da saydamlaşmıştı sanki. Güzel, çakır gözlerindeki ışıltı artmış, dudaklarındaki

solgunluğun değişmemesine karşın yanaklarına yürüyen kızartı, yaşından on yılı alnıştı.

Deminden beri kendini sıkılayıp günlük konuşmalarının dışına kaymama direncini yitirmişti.

Kapıldığı duyarlığıyla anılarının fışkırmasına engel olamadan yıpranmış yüreğine istekli bırakmıştı kendini.

Kaynanasının güçlü duruşu, sözlerindeki acımasız doğruluk egemendi şimdi odada.

Küçük kız konuşulanların onca anlaşılmasını güçleştiren yoğunluğuyla kıpırdandı.

Yemek tahtasının ayrımında birleşen çizgide gelişen koyu kahverengi bir budak kesintisinin insan başını anımsatan dalgalanmalarına bakıyordu.

Kulağına ders arasını bildiren zil sesleri geldi.

Şaştı Hediye.

Okulu öyle uzaktı ki mahallelerinden.

Böyle bir şeyi duyabilmesine inanamadı.

Olan dikkatini bu içten içe dalgalanarak genişleyen seslere verdi.

Dışarıdan gelmiyordu sesler.

Düşüncesine çizilmiş ışıksız okul koridorlarından taşıyordu.

Titreşimler genişliyordu kulaklarında.

Öğretmenin masasının bitişiğinde karatahtada sürtünen tebeşirin eline sinip tozuyan kuru kokusunu çekti içine.

Arka sırada Şahver bileğinde bakır bilezikleriyle, boynunda sicime asılı silgisiyle, eli çenesine dayalı bakıyordu Hediye'ye.

Öğretmen onun ve Nâre'nin süslerini çıkartturalı epey olmuştu.

Nâre'nin boynundaki çini mavisi boncuklar şimdi düşündüğünde ilk günlerdeki gibi ferahlık verdi Hediye'ye.

Nâre maviliklerle. Şahver bileğinde vuruşan bakırların tınılarıyla duruyorlardı öylece.

Öğretmen onları azarlıyor, "Bir öğrencinin asıl süsünün temizlik olduğunu biliniz" diyordu.

Hediye parmağındaki, dayanıksız madenden yapılma çitlembik rengi taşlı yüzüğünü çıkarıp cebine atıveriyordu.

Yerden çöp, kâğıt toplarken de cebinin açılmasına eliyle engel oluyordu yüzüğü düşmesin diye.

Taşı gömen oyuğun çevresindeki uyumsuz maden çentiklerin kaba, sıradan işçiliği bile onun için hep ilgi çekici olmuştu.

Her çıkıntının ötekine uymazlığını ilgiyle izlerdi.

Odanın kapısı açıldı.

Hediye'nin kulaklarında zil sesleri kesildi.

Orta boylu, genç bir kadın eşiği aştı, durdu.

Işığın bütünüyle aydınlattığı yüzünde çevresini araştıran gözleri, yuvarlak yemek tahtasının başında önüne bakarak oturan küçük kızda takılı kaldı.

— Hediye dedi şakacı bir sesle, ben de sizle geleceğim alışverişe. Turuncu yün bitmiş, tezgâha yetiştireceğim öğleye kadar. Hadisenize! Bak yengen çarşafının altını giymiş. Yoksa sevinmiyor musun sana yeni şeyler alınacak diye. Teyzeciğim nasılsın? Ağrıların azaldı mı bari? Bugün çok soğuk. İliğine işliyor insanın. Ateşe lahana koyduk. Vallahi buğusuna, kokusuna hiç aldırmadan odada pişiriyoruz. Camlardan dışarsı görünmüyor. Kışın buğulanmış cam seyretmek insanı iyice keyiflendiriyor.

Genç kadın konuşmasının yersizliğini anlayıverdi, sustu.

Gür kumral saçlarını alnını açıkta bırakacak gibi iki tokayla germişti yanlarından.

Utandı.

Yanıt alamayışının getirdiği tedirginlikle, girdiği an attığı adım kadar bir uzantı içinde toparlandı.

Kapı açıldığında yaşlı kadın sedire oturmuştu.

Karşı duvarda birden başlayan yağmurun vuruşları görünüyordu.

Gelin gülümsedi.

Sesindeki kırgın anlamı itti, gündelik konuşmasını yeniledi.

Yağmurun çağıltısı artıyordu.

— Hoş geldin Firdevs, kardeşim dedi. Birazdan çıkar eğlene güle birlikte gideriz. Hediye toparlanır şimdi.

Kapıdaki, yaşlı kadına yöneltti sesini, çekingen sordu.

— Teyzeciğim biz çıkınca annem sana uğrayacak, yalnız kalmayasın diye. Kardeşim tezgâhın atmalarını hazırlayana kadar iki laf edersiniz.

Yaşlı kadın duvardaki yosunlaşmış otların arasından hızla akan yağmurdan gözlerini çekmedi.

Ellerini gene dizlerinde birleştirdi.

Altına aldığı ayaklarının üstünde isteksiz kıpırdandı, baktı kapıda duran genç kadına.

— Gelsin isterse. Yalnızım diye olmasın gelmesi Firdevs kız. Öyle çok düşünüp estirecek şeyim oldu ki bir yıla yakındır, Tanrı bilir böylesine yalnızlık denmez. Yalnızlık duymam, ancak geçmiş yıllardaki onmazlıkları kopup koparamadığım da oluyor. Onda da geç kaldım. Yaş doksana varır a be kızlar. Biz eskiden bu yana yaşadığımız, görüp geçirdiğimizi şu kara duvarın önünde yeşillendirirken artık sizler için düşünür olduk. Gelsin annen, başım üstünde yeri var. Dedim ya gelişi yalnızlığımıza olmasın.

Sustu yaşlı kadın.

Yüzünü tam çevirdi odaya.

Küçük kalkık burnunun altında derin çizgilerle bezeli ağzının yaşlılıktan düşen uçları gerildi...

— Haydi Hediye kalk bakalım! dedi. Mari bu ne uyuşukluk. Bir kat hırka daha giy. Başına da örtü sar. Yağmur fena bastı. İskeleye varınca çıkarırsın örtünü. Utanır bu kız Firdevs yavrum, giydiğinden çıkardığından. Bugün yengesi alacak ona bir palto. O zaman demeyecek, nine herkes soruyor bana, üşümez misin böyle gezerken paltosuz... Al buna gelin bir iyi şey giysin burnunu dikerek. Sormasın kimse çocuğa, yok mu giyeceğin kara kışta a be çocukçağız diye...

Gelini saran gölgeyi Hediye hemen tanıdı.

Bir de yemek tahtasını kurduğunda ara sıra görürdü o kararmayı yengesinin yüzünde.

— Anacığım çok kalın olmasa da bir üstlük alacağız kıza. Hem ben ona örüyorum ev yününden bir yelek, giysin altına her şeyinin diye. Yetmez belki para hepsine.

Hediye ayağa kalktı.

Ninesine yöneldi.

Yaklaşmadan durdu.

Elini hırkasının cebine soktu, yüzüğünü çıkardı, özenle parmağına geçirdi.

Duvarda asılı dört köşe küçük aynanın oraya döndü birden.

Kendisine aynada bakmadan duvar girintisindeki tarağı aldı, saçlarını taramaya başladı.

Saçlarının bir bölümü yüzünü yarı yarıya kapamıştı.

— Ben yarın gittiğimde peki söylerim nine, öğretmene dedi. Bugün paramızın yettiğince palto gibi bir şey alalım? Giydiğimde ısıtmasa da herkes paltom var sansın. Yengem bana nasıl olsa yün yelek örecekmiş. Bu kış artık paltom var sansınlar istiyorum. Kara önlük de alalım. Ha nineciğim? Vallahi dediklerini diyeceğim bir bir öğretmene.

Saçlarını taramaktan cayıp tarağı aldığı yere koydu.

Duvarın oluklaşmış taş aralarından yağmur selleşerek fışkırıyordu şimdi.

Kapıdaki genç kadın konuşmayı ilgisiz dinledi.

Yaşlı kadının konuşma vurgularındaki değişiklikten ötürü pek de çıkaramazdı söylediklerini. Yüzü rahatladı.

— Peki öyleyse. Ben de şimdi hazırlanayım. Gelirim, çıkarız hemen... dedi.

Çıktı. Oda kapısını örttü.

Gelin, Hediye'nin giydiği genişçe yün hırkanın önünü kavuşturdu.

Çengelliiğneyle sıkıca iğneledi.

Başına çiçekleri boya salmış bir eşarp bağladı.

Kızın küçük gövdesi, sıska bacakları, bunca kalın, kaba şeyin altında başına örtü de bağlanınca gülünç, garip bir görünüm aldı.

Yengesi çarşafının üstünü aramaya başladı.

Yaşlı kadın da, Hediye de gelinin aranıp durmasını önce seçemediler.

Bir süre sedirin oralara dek bakınan kadını izlediler. Sonra.

— Ne aranırsın a be gelin? dedi kaynanası.

— Çarşafımın üstünü anacığım. Nerdedir bu, nereye gitmiştir?

— Kafandadır mari gelin dedi, gülmeye başladı.

Bakınıp duran küçük kız da ninesinin gülüşüne içtenlikle katıldı.

— Bende kafa mı kaldı be anacığım? dedi gelin. Olmayan kafaya örtü ne gerek.

— Ya, öyle ya dedi yaşlı kadın. Bu çarşaflanmak da yosulluğumuzun töresi oldu. Olmalı ki çok paramız kestirmeliyiz sana

kadife karası, kadife yumuşağı paltoluklar. Geçirmelisin fidan bedenine, salınmalısın. Var mıydı senin gibi gelinim! Düğün kurulduğunda, karşılama oynarken adım atışları, sekişleri meltem, peri uçuşlu olan. Ah benim kızım! Deme bana gençliğim geçti diye. Elbette örtünürsen, ucuzdur, bir kesimde elden çıkar, bir boyada her ak pamuklu kara olur, diye bu kumaş torbayı üstüne, unutur insan adımının güzelliğini, bakışının serbestliğini. Bunlar bize bura yadigârıdır gelin. Bu yaz ılıcalara varırsak alacağım sana aktan, pembeden has Bursa ipeği. Ah benim gelinim, gezeceğiz ulu çınarlı Bursa çarşılarını. Gövdeme girmiş kötü ağrıları bir geri teptirelim, deme bir daha bana gençliğim geçti diye. Ben otuz beşlerimde mor atkıya bürünürdüm, saçıma karanfil yağı sürerdim.

Gelin kara örtüyü yüzünü üçgenleştiren bir kapalılıkla dolayana dek düzgün sardı başına.

Çenesinin altından ucu kara topuzlu, küçük bir iğneyle sıkıladı.

Ses çıkarmaksızın kaynanasının konuşmasına giderek kendisini kaptırışını dinledi.

— Varacağız evet dedi kaynanası. Bursa'ya yeniden. Bir yol parası epi topu. Bahara daha çok var. Kısarız masrafı bakınıp alınana...

Oda kapısı açıldı.

Kırmızı eski bir manto giymiş komşuları başını uzattı.

— Çıkıyor muyuz? diye sordu.

— Çıkıyorlar dedi yaşlı kadın. İkisi de hazır. Benim un kurabiyelerimi unutmayasın Hediye kız. Hem yaza Hediye'nin yengesi de yeldirme giyecek ipekten. Bursa'ya gidip Piriştineli Şebike'yi bulacam. Ah benim has ahbaplarım. Tıpkı çeyiz düzer gibi yeniden toplanıp çıkacağız çarşılara. Unutmayın mari dediklerimi. Almayın eğlenceye beni.

Hediye örtünün daha küçülttüğü ince yüzüyle dalgın, ninesini dinliyordu.

— Unutmaz dedi yengesi. Senin hiçbir dediğini unutmaz, anacığım. Yıllar geçse de unutmaz Hediye.

Sonra konuşmasındaki 'yıllar geçse de' sözcüğünün ağır, karanlık anlamını kavrayıverdi.

Yüreğinde dikenleşen bir acının vurmasıyla ne yapacağını bilemeden bir iki adım atıp durdu, yeni şeyler söylemek için arandı bulamadı.

— Güzel gelinim dedi yaşlı kadın. Has kızım! Hadi tez gidin, tez dönün. Benim Hediye'ye anlatacağım bir masal var.

Hediye içinde arı bir sevincin unutkan saf açılışını gördü, dikleşti.

Örtülü küçük başını yukarı kaldırdı.

Burnunun üstünü kırıştıran kocaman gülüşüyle,

— Yaşa nineciğim! Senin her dediğini yaparım ben vallahi billahi dedi. Yengem doğru söylüyor. Yıllar geçse de unutmam bana söylediklerini. Hattâ...

Duraladı, arandı, gülüşü silindi, çilli burnunda biriken gülüş çizgileri dağıldı, kara gözlerinde beliren kesinlik söylemek istediğini seçmenin rahatlığıyla parladı:

— Hattâ ölsen bile nineciğim... Hiçbir sözünü unutmayacağım vallahi billahi. Yengem doğru söylüyor...

Haziran 1972

Seyyid

Hanın oda kapıları açılınca kat araları ışıklanırdı.

Küflü havanın doldurduğu loşluğa taşan aydınlıkta, elindeki çay askılığıyla küçük, kuru Seyyid beliriverirdi. Onun sevinç, gülüş dolu yüzünün kurşun rengine dönüşen alacakaranlığın azaldığı yere çizilişi, görene gülme ya da acıma isteği verirdi. Odalara hızla girer, çayları kahveleri dağıtır, söylenenlere geldiği yere özgü konuşmasıyla karşılık yetiştirirdi.

Çoğunlukla ona yönelen sözler küçümseme, alay doluydu. Arada "Aslan Seyyid, hadi fırla!" diyenlerin desteklemesi, tükenmez duygu birikimlerini kabartırdı yüreğinde. Aşağılanıp azarlandığında bile gülüşü sönmez, bir yerlere bakarak hoşgörüyle dinlerdi kötülenmesini.

İki ay önce ağabeysi getirmişti onu buraya.

Hanın çay ocağını işleten Sıvaslı Ömer Sert'i beklemişlerdi birlikte.

Seyyid de ağabeysinin yanında durmuş, öylece bakmıştı çevresine.

Kadife karası gözleri sususuna yoğunluk katıyordu Seyyid'in.

Bir hamalın gösterdiği çay ocağını bulup dinlenmişlerdi.

Hemşehrileri Ömer Sert biraz ötelerindeydi.

Dışarıda ilkyaz güneşi alabildiğine sıcaktı o gün.

Hanın güneş almayan serinliği Seyyid'le ağabeysinin terli sırtlarına yapışmıştı. Üç dört saattir gezdikleri Sirkeci'nin yabancı kalabalığı, kargaşası ikisini de yorup tedirgin etmişti.

Onların uzak duruşlarını, yol yöntem bilmeyişlerini izleyen hamallar gülerek duyurucasına köylülükleriyle, konuşmalarıyla alay etmişlerdi.

İstanbul'a geleli beri dillerini düzeltmiş, söyleneni hemen kapar adam olmuşluğun tadını iyice çıkarmışlardı. Seyyid'in ağabeysi yanlarına yanaşıp adres sormak için zorlanarak konuştuğunda.

Sıvaslı Ömer Sert çay ocağı bölümünde durmadan bardak yıkayan ortağına sanki hiç görmediği bir iş yapıyormuşçasına dalıp gitmişti.

Bardaklar arınıp sıralandıkça daracık yerin kirliliği yitiyordu.

Duvarda boydan boya, dergilerden, gazetelerden kesilip yapıştırılmış futbol takımları resimlerinin yanında, acemi yazılarla yazılmış övgü sövgü dolu istekler okunuyordu. Bikinili yarı çıplak kadınların ağızları aralık duruyor, gözleri aynı anlamsızlıkla bakıyordu.

Bir kartpostalın çevresi kartonlanıp tüm resim kalabalığının arasına seçilir gibi yapıştırılmıştı. Uzun kirpikli kara gözleriyle, bakana çevrik gülümsemesiyle duran bu ünlü yerli film yıldızının tutkunu, Sıvaslı Ömer Sert'in ortağı Şehreminili Kâzım'dı. Arada "Varol be Türkân Abla'cığım" derdi iç geçirerek. Alt katın giriş-çıkış gürültüsünü de bastıran bu dileği duyanlar: "Soyunacak seninki Kâzım Efendi, göreceksin az kaldı" diye takılırlardı.

Sözlerini tamamlatmazdı Şehreminili Kâzım onlara, "Yok be canlarım, ciğerlerim derdi neşeyle. Türkân Abla'nın kıç baş göstermeye ihtiyacı yok. Gözleri, ağzı yeter anam babam. Yanılıyorsunuz."

Bir ıslık tutturur, hep temiz olmasına çalıştığı çay bardaklarını parlatma bezini çenesine sürerdi.

Bardakların işi bitince ocağın altını harlandırmaya yönelen Ömer Sert, Seyyid'in ağabeysini iliştiği köşede görüvermişti.

Marka isteyenlere göndermek için çekmeceyi açıp da marka kutusunu alırken, orada dinlenip duran esmer, zayıf delikanlının görüntüsü irkiltmişti Sıvaslı Ömer Sert'i. Köyünden İstanbul'a gurbetçi olalı yedi yılı bulmuştu. Bildik gözleriyle kendine bakıp duran Karalar'ın Zülâli'si miydi?

Ömer askerliğini candarma olarak yapmıştı.

Köyüne son kez varıp büyüklerinden helallik alırken Zülâli daha erişkinliğinin başındaydı. Ömer Sert köyündeki düğüne katılıp halaya çıktığında gece toplanan düğün alayının kına taşıyan çocuğuydu Zülâli.

Güveyin kına götürünce eline para sıkıştırmasından sonra, çıralarla toplanmış delikanlı kalabalığının yanında gözleri kor gibi yanan küçük oğlan mıydı karşısındaki!

Gençlerin yazıya uzanan yakışıklı görüntülerine bakmak için, gelinlik kızlar pencere altlarında, hayatların, dikenli çitlerin kuytularında itişirlerdi. Çıraların kızıl yalımında her şey daha güzel olur, düşü andırır bir gize bürünürdü. Dere yataklarının kurumaya yüz tutmuş derinliklerinden yaz böceklerinin dinmez ötüşleri duyulur, arada düğünün seslerini bastırırdı. Halay başının isteklendirici naralanmaları gecenin içinde dağılıp dağlara doğru uzar giderdi. Baharda yağmurların bereketli olmasını dilerdi, düğün türkülerine katarlardı dileklerini. Köyün insanları üç gün aralıksız yapılan düğün boyunca zorluklan unutup coşkuyla törelerini sürdürürlerdi.

Sıvaslı Ömer Sert, düşüncesinde bir anda biriken şeyleri kendisine anımsatan, köyünden dün ayrılmış gibi oraları yineleyen hemşehrisine doğru yürümüştü.

Elindeki kutuyu unutup onu kucaklamıştı.

Sonra durup yerlere saçılan markaların yakışıksız dağınıklığına bakmış, toparlanıp omzundan tutmuştu Zülâli'yi.

Köylüsünün saygılı, ölçülü bekleyişinden utanmıştı.

— Nereden çıktın Zülâli be kardeşim? diye sevinçle sormuştu.

— Geçimimiz iyice daraldı ağam. Accık da İstanbul'a varam dedim. Anamı, Seyyid'i alıp ardıma geldim. Elimdeki üç kuruşu bura kapılarına döküp beklerim. Almanya'ya işçi durmaya varacağım. Aha Seyyid çık, öp ağamın elini.

Seyyid'in sığındığı gölgeden çıkışını Ömer de ortağı da ilgiyle izlemişlerdi.

Seyyid on yaşlarında, zayıflıktan ensesinin çukuru çökmüş, koyu esmer bir çocuktu. Kirpikleriyle kaşlarının karası arasız ışıldıyordu yüzünde. Yapısının ufaklığı yaşını olduğundan da küçük gösteriyordu. Buna karşın, yüzündeki kocaman gözlerine yer etmiş ceylan bakışı, bir yaşama yükünü anlatılmaz uzunluktaki yıllar boyu sürdürmüşçe acılı, durgundu. Saçlarını dipten kazıtmışlardı. Kocaman kulaklarında bile aşın zayıflığının belirtileri vardı. Işık ardından vurduğu zamanlar Seyyid'in kulakları saydamlaşıp kansız iki parça et görünümünü alıyordu. Ayak-

larına ağabeysinin kunduralarına benzer büyüklükte kocaman kunduralar giymişti. Mintanı tertemizdi. Giydiği yün hırkanın değişik düğmeler dikili önündeki kabuklaşmış kirler mintanının temizliğine aykırı düşüyordu.

Ömer Sert'le ortağının ellerini öpüp başına koymuştu Seyyid.

Sonra gülmüştü iki adama.

Esmer, zayıf yüzünü güler gülmez saf çocukluğu kaplamış, gözlerinin koyu umutsuzluğu dağılmıştı.

Şalvara yakın bollukta, kurşun rengi pamukludan dikilmiş pantolonunun ceplerine ellerini sokuvermişti.

Ceplerini yukarıya doğru çekince ince ayak bilekleri açığa çıkıyordu.

Ayağında çorap yoktu.

Kemikler deriyi iterce sivri görünüyordu.

Kâzım bakışlarını çekememişti bu zayıflığın her an pekişen görüntüsünden.

— Demek bu delikanlı bizimle çalışacak artık... deyip elini Seyyid'in başına koymuştu.

Saçsız başın doğal engebeleri Şehreminli Kâzım'ın içine beklemediği bir yorgunluk vermişti.

Durmadan gülen Seyyid, bir ağabeyine bir de bu yeni adamlara bakmıştı.

Şehreminli Kâzım'ın, konuşmanın başında ileri sürdüğü düşüncesi Zülâli'yi rahatlatmıştı. Gerçi hızla dizilen sözcükleri pek çıkaramamıştı, ama çalışma lafı geçtiğine göre gelmelerinin nedeni ilk anda açıklanmış oluveriyordu. Üstelik adam, elini Seyyid'in başına koyup konuşmuştu.

— Ağam ben Almanya'dan...

Sıvaslı Ömer Sert hemşehrisi Zülâli'yi daha içe doğru yürütüp helaların olduğu aralıkta durdurmuştu.

Birer sigara yakmışlardı.

Çömelmiş birbirlerine bakmadan konuşmaya başlamışlardı.

Seyyid olduğu yerde duruyor, karşıdan görünen iki adamın arasındaki ayrımı izliyordu.

Ömer Sert köyden Hafik'e indiklerinde gördüğü çerçilere benziyordu. Üstü başı daha şehir işiydi. Ağabeysi güneşin yanı-

ğından kopmamış, ağır esmerliğiyle yaban, kapanık, söylenenleri dinliyordu.

Seyyid, gel gitin içinde yalnız kalakalmıştı.

Öylesine çok insanın girip çıktığı bir yerdi ki han, bu kalabalığın İstanbul'a vardıklarından bu yana kendisine verdiği baş dönmesi ve sevincin bitmediğini biliyordu yalnız olsa da. Köylerinde, davarın inişiyle başlayan akşamların ıssızlığını istemiyordu artık.

Demin başını okşayan, soluğu içki kokulu adama dönüp bakmıştı.

Adam elindeki parlak çay askılığına dizdiği bardakları korkusuzca sallayarak yukarı çıkıyordu merdivenden.

Seyyid, o günden sevivermişti Şehreminili Kâzım'ı.

Konuşmaları bitince yanına gelmişlerdi ağabeysiyle.

— Bugünden kalsın Zülâli, alışır demişti Ömer Sert. Yalnız yolları sökene dek sen sabahları bırak, akşamları alıver. Burası mahşer yeridir. İnsan izini yitirirse elden çıkar.

— Elbet. Gardaşım cin alımlıdır. Hemen kestirir üç güne gelmez.

— Eyi ettin mi acaba kardeşim Zülâli, bu sübyanla anan kadını buraya göçürmeylen?

— N'edek ağam! Orda ot ocak komadık. Ana bir dul avrat. Ben Almanya'ya kul olup da para ney kazanınca dönüp bulacağım elbet onları.

— Sen bilin ya... İstanbul'un yabancılığı bir Almanya yabancılığına denktir.

— Accık düşünmüşsem de çıkan akarı bulamadık demişti Zülâli. Seyyid her sözüne he deyecektir. Başka türlüsü yakışmaz. Bunun için elimde teberim var. Fikrinden çıkarmaz bunu Seyyid. Cin akıllıdır.

Seyyid kendinden konuşulduğunu anlayınca sesli gülmüştü.

— Hiç okumaya vardı mı? diye sormuştu Ömer Sert.

— Yok ağam! Ne gerekli... Saymayı bilir. Ben askerden varınca öğrettimdi. Gerisini toparlamadı. Bilirsin bizim köyün çocuğu çomak yontup davar gütmekten göz açar mı ki...

Seyyid bu gittikçe uzayan konuşmaların kendisiyle ilgili olduğunu iyice kestirdiğinden dimdik duruşunu sürdürmüştü.

Oysa, ardına dönüp giriş kapısının geniş açıklığında süren caddeye gidip gelen araçların hızını, rengini izlemeyi öylesine istiyordu ki...

Trenden indiklerinde bitermiş gibi olup yeniden bir yanlara doğru açılan deniz dedikleri uçsuz suyu görünce ak taş merdivenlerden aşağıya adımını atamamıştı. Sıkıca örtünmüş anası bile unutup bırakmıştı örtüsünü.

— Umman, hi bacım, umman... deyivermişti.

Sepetlerin, iki yatak denginin sıralandığı yüklerinin dibinde dikilip ağabeysi Zülâli'nin vapur bileti almasını beklemişlerdi.

Yanlarından geçen şehir insanları bakmıyorlardı denize.

Karşılarda soluk mavilere bürülü, büyük yapılar vardı. Bitmeden diziliyordu üst üste bu yapılar.

Son yufka dürümünü annesi eline iteklemişti.

— Yeyiver ha... Akşamı bulacağız. Baş sokacak kovuğu kim bile, kim göre...

Seyyid elindeki kararmaya, kurumaya dönüşmüş yufka parçasını ağzına götürmeyi unutmuştu. Neden olduğunu bilmeden sevinip öylece kalakalmıştı.

— İstanbul bu ha ana? Bu ha... Masallardaki Urum padişahlarının şahının şehri böyledir herhal...

Denizin üstünde kayıp gidiveren vapurlara vurulmuştu.

Ak kuşların biriktiği duvarları izlemiş, kara trenlerin içinde sıralandığı ulu yapının mermer merdivenlerine sinmiş günün sıcaklığına gövdesini bırakmıştı.

Öylesine çok görülmedik şey vardı ki karşısında, hiçbirinin adını bilmiyordu.

"Bir yere kıpırdamayıp şimdiden geri İstanbul şehrinden" diye geçirmişti içinden.

Seyyid, İstanbul'a geldiklerinden sonra anasının, ağabeysinin umutsuzca derlenmelerine hiç katılmamıştı, tükenmez, inanılmaz güzelliklerle doluydu her yan.

Hanâ ise başladığından beri de durmadan tomurlanan bezginliğiyle, şaşmasıyla kosturup duruyordu.

Yoksulluğun üstünde sahicilik kazandığı görünüşüyle kimleri ürkütüp iğrendirdiğini bilemeden hemen herkeslere gülmeye hazırdı.

— Eyi derim, eyidir derim, Zülâli demişti Ömer Sert. Başlasın işe Seyyid. Sen akşama doğru uğra al.

— Ben yatsıyı bulmadan varırım.

Seyyid'e bakmışlardı gene ikisi.

O ayrı yerde uslu, sessiz duruyordu.

Ağabeysi yanına yaklaşıp şöyle omzuna değdirmişti elini.

— Göreyim seni, Seyyid. Anam bu oğlana nitmeli deye dertlenmesin gurbette. Bak iş de bulduk. Avrat kısmısı oğullarının yaşı güççük de olsa bizim töreye bakarak onu baş sayar. Ben Almanya'ya varanda anamı ağlatma ha gözüm Seyyid. Artık sen de er kişiye sayılırsın.

Hanın içindeki kalabalığın tüm kapıları açıp kendisine baktığını sanmıştı Seyyid. Belirsiz, kımıldayan bir korku geçmişti içinden. Killi topraklardan kayan yağlı, sarı yılana benzetmişti korkusunu.

Baharda güneş yaklaşıp toprağı ısıtınca karınca yuvalarının tepeciklerine kulağını dayayıp yerin seslerini dinlerdi. Derinlerden gelen uğultulara ne denli dalsa, yılanları unutamazdı hiç. Kuytuluklarda çiftleşen yılanların azdırılmaya gelmediği dönemlerdi. Umulmadık deliklerden akıveren sürüngenlerin ağularını etinde duyardı.

Karıncaların sırt sırta sürdürdükleri çalışmalarını izlerken uzayan garip anları anımsatmıştı o günkü korkusu Seyyid'e.

Çocukluğunun elden gittiğini açık seçik sezmişti.

Kesin bir ayrılma oluyordu.

Köydeki evlerinin pencere girintisinde duran lambanın sönük, isli yanışına bakarken gelen uykularını özlemişti. Oralar ıssızdı, az insanlıydı. Öylesinin daha kolay olduğunu Seyyid, ağabeysi konuşurken birden anlayıvermişti.

Ağabeysinin onu, hemşehrisi Ömer Sert'in yanına çıraklık için bırakmasından sonraki günlerde Seyyid, askılığı çayları dökmeden taşımayı umulmadık bir çabuklukla öğrendi.

Konuşmasındaki tüm 'k'ları 'g' yapmasından ona Kürt Seyyid deyiverdiler hanın büyükleri.

Daha sonraları salt Kürt demeye başladılar.

Seyyid, eksilmez gülümsemesiyle, söylenenleri dinliyor, topladığı hesapları Ömer Sert'i ve ortağı Kâzım'ı hayretlere düşüren bir şaşmazlıkla eksiksiz getiriyordu.

Merdivenleri ikişer ikişer adımlıyor, inen çıkanların ona yol açmak için çaba göstermedikleri zaman en dar yerlerden süzülüveriyordu. Sırt hamallarından 'yağlıboya' diye bağırmayı öğrenmişti.

Elindeki askılık silme çay bardağıyla dolu olduğunda beklenmedik bir anda "Yağlıboya!" diye bağırıp geçenleri ürkütmekten çok hoşlanıyordu.

Çıraklığı ona, bayram çocuklarının oyalanmaya yatkınlığını getirivermişti.

Azarlamaları da, ilgisizlikleri de aynı güleryüzle karşılıyordu. Her gece merdivenleri daha ne kadar hızlı çıkacağını düşünüp dururken uykuya dalıyordu.

Masalarının yanına geniş yapraklı çiçek saksıları koyan, koltuklarında gergin göbeklerini ileri verip oturanlardan bir iki kişi, sonunda Seyyid'in giyiminden tedirgin olmuşlardı. "Eh, biz aldırmayız ya... Bu çocuk çayları getirdiğinde müşteri, eş, dost dilenci sanıyor değil mi Kâzım Efendi? Düzeltmeli üstünü başını bunun" demek için birkaç kez çay ocağına uğramışlardı.

Seyyid, onun da duyabileceği gibi geçen bu konuşmaları dinlerken kirpiklerini bile oynatmıyordu.

Bir süre sonra üstündeki hırkanın müşterilerce hoş karşılanmayan eskiliğinden Kâzım Usta'nın verdiği bir ceketle kurtulmuştu. Ceketin kollarını uygun uzunlukta bastırmıştı anası. Gövdesinde çok bol kalan, bitimi dizlerine varan bu ceketle Seyyid, artık daha zayıf, daha küçük görünüyordu. Odalara çay verirken kapıları öylesine bir hızla açıyordu ki, bazı odalardaki zamanından önce büyümüş, yorgun yardımcı kızlar çarçabuk fırlayıp eteklerini topluyorlardı. Yaşlı patronlar, "Destur! Destur! Ahıra mı giriyorsun?" diye çıkışıyorlardı.

Seyyid, eteklerinin buruşukluğu içinde daha solgun, daha bakımsız görünen bu genç kızlara, onların öfkeli patronlarına iri iri bakarak anlamaya çabalıyordu odaya girince başlayan telaşın nedenini. Ve gülerek girdiği hızla hemen çıkıyordu dışarı.

İşteki ikinci ayının bitiminde ağabeysi Zülâli, Almanya'ya gideceği günün öncesi Seyyid'i son kez işine bıraktı.

— Artık bu akşam tek başına dönsün işten –dedi.

Radyoyu açmışlardı.

Dinleyici isteklerinde arada bir uzun hava da çıkıyordu.

Seyyid, Polis Radyosu'nun yerini de öğrenmişti artık.

Çay ocağında duvarda küçük bir tahta rafın üstünde duran radyoda her öğle sonu Polis Radyosu'nu bulup dinliyordu.

Yayının karışıklığına, çoğunlukla isteklerin Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen adlarına tutkusu vardı.

Seyyid gene arkalıksız sandalyeye oturmuş, dalıp gitmişti.

— Eh, hadi yolun açık olsun! Dönüşünde düğün yemeğini yeriz dedi Ömer Sert.

— Güvey seccadesi açacak gelini bulduğumuzda ağam. Başlık verebildiğimizde gayrı... diye yanıtladı Zülâli. Sesi ezik çıkıyordu.

Şehreminili Kâzım omzuna attığı bezin ucunu çenesinde gezdirerek,

— Eh Zülâli Efendi, Almancada gayrı lafını nasıl bulup da öğrenicen ha? dedi.

Seyyid konuşmaları duymuyormuş gibiydi. Zülâli uzak, sert bir bakışla baktı Şehreminli Kâzım'a.

— İstanbullu gibi gonuşsak da anlamaz ağam bilesin gâvurlar... dedi. Onların istediği kendi dillerini sökmemizdir. Öylesi yaraşır, parayı verecek olan onlar, alacak olan biz olduktan kelli.

Şehreminili, içtenlikle yaptığı şakanın sönmesine üzüldü. Elini uzattı Seyyid'in ağabeysine. Omzundan tuttu, birbirlerinin sırtını sıvazladılar.

Seyyid, sessiz durduğundan onu unuttuklarını sandı.

Üç erkek yan yana duruyorlardı.

Ömer Sert, Seyyid'in birikmiş parasını çıkardı, ağabeysine uzattı.

— Al hele bunları. Anangile verirsin. Yalnız çocuğa bir iki kuruş ayıralım mı gidiş gelişi için?

Ağabeysi Seyyid'i arandı çevresinde.

Seyyid kalktı, aralarına girdi.

Onlara baktı.

Gözleri gene ceylan bakışının ezikliğini almıştı. Acılı, yalvarır gibi.

— Ne o? dedi ağabeysi, para mı isteycen?

— Yok ağam dedi Seyyid. Gurbete varacan deye yüreğim yarıldı.

Zülâli, Seyyid'i kucakladı.

Ağabeysinin tozlu, sasıyan havasını içine çekti Seyyid.

İnce boynunu büküp başını onun erkek omuzlarına dayadı.

— Yok ağam dedi. Bana para gerekmez. Anamgile vermeli. Ben gazoz kapaklarının hediyelisini topluyorum veren olunca. Kimi de yayan giderim eve, senle gidip geldiğimdeki gibi.

Gülmeye başladılar hepsi.

Seyyid'i sıkıca sarmıştı kollarıyla Zülâli. Ağabeysinin böylesine yakınında kendini güçsüz buldu.

Ondan ayrılmak istemediğini, onun sert gövdesinden gelen güven verici duyguyla anladı, daha sokuldu, küçüldü, gözlerini eğdi, kirpikleri koyuldu yüzünde.

Bir de böyle köyden şoseye varana dek taşımıştı Seyyid'i.

Anası bir yatak dengini sırtlamıştı, at kolanlarıyla önden çaprazlama sardığı dengin altında konuşmadan yürüyordu. Elleri kolları doluydu. Yolun kağnıların böldüğü çöküklüğünde ırgalanıyordu yürürken. Boynundaki muska iki yana savruluyordu her adım atışta. Birbirlerine elmişçe hiç konuşmuyorlardı ağabeysiyle anası. Ayağına mavidiken batınca tabanı irinlenmiş, üstüne basamamıştı Seyyid. İşte ağabeysi bugünkü gibi kucaklamıştı onu. Anası ısıttığı bıçakla eti dağlayıp almıştı dikeni.

Rayları gördüklerinde gene yürüyordu Seyyid.

Tren yolundan öte uzanan yatık dağlar, buğdayların taze başaklarını ağır ağır sallamaları, batan güneşin buzlanan aydınlığı...

Seyyid bunların tümünü yeniden çizdi içinden. Yüreği burulduu. Anası sanki yükünü çatmış, kimsiz kimsesiz boz yolda tek başına gidiyordu.

— Gitme– ağam dedi.

Yavaşça, anca ağabeyinin duyabileceği gibi.

Ağabeysi Seyyid'i bastırdı göğsüne.

— Gitmek gerek Seyyid oğlan. Bir hal, bir yol bulmak gerek. Yoksa acımızdan kıvrılıp it enciği benzeri ölmek var. Ölmekle kalınsa ar edilmez a... Muhanete muhtaçlanmak var ki, eşi benzeri olmaz...

Anca duyulur yavaşlıkta söylemişti ağabeysi Zülâli de bu sözleri.

— Neler konuşuyorsunuz vıdır vıdır? dedi Ömer Sert.

Radyoda uzun havalar bitmişti.

Ardından bir kadın sesi, bir kamyonla plaka numarasından söz etti.

Şehreminli güldü.

— Burdan başka İstanbul yok. Herife bak koca kamyonunu çaldırmış. İçinde otursaydı ya... Her şey gittikçe pahalılaşıyor. Malını ortaya bırakmaya gelmez, kamyon bile olsa. Millet aç cancağızım.

Seyyid'i yavaşça yere bıraktı ağabeysi.

Dışarıda gürültüyle yayılan koca kentin içine artık tek başına çıkamayacağını sandı yere basınca Seyyid.

Ağabeysinin köylerinden ayrıldıklarından bu yana, konuşulan Almanya'ya gitme işine, demek önceleri hiç inanmamıştı. İçindeki düğümlenme katılıp göğsüne tepti.

— Anangile bir şey gerekir de eş dost ararsa, bize eve uğrasın. Sana adreseyi vereyim dedi Ömer Sert.

— O da gündelikle evlere hizmetçi duracak dedi Zülâli.

Seyyid kor kesmiş bir ocağın önünde fırına ekmek süren anasını geçirdi içinden.

Örtüsünü ince çenesinin altından bağlayan, kalın saç beliklerinin sırtını bezediği anası, alazlanan yanaklarıyla mutlu bir sesle bağırarak, hayatın çevresinde biten ayrık otlarını ayıklamasını söylüyordu Seyyid'e.

Yoğurdun karılıp ayran yapıldığı bakır bakraçların yanında toprak kâsesine ekmek doğrayan babası olmalıydı.

Seyyid'in açık seçik tanımadığı babası...

Zülâli ağasının tıpkısıydı.

Tütün tabakasını açıp sigarasını ağır ağır ağzına götürürdü... Anası taze soğanı yağda çevirdikten sonra yufkaya dürümleyip verince, davarların dönüşünü karşılamaya çıkan çocuklara katılan kendini gördü.

Akşam gün inerken dağların ardından doğru gelen karanlığın katmerlenip koyulmasını, davarların sıcağı birlikte sürüdükleri bağrışlarını, sonra çit aralarına dağılmalarını anımsadı. Ocağın balçıkları döküldükçe, ustalıkla inceltiği killi çamurla kopukları sıvayıp düzgünleştiren anasının gençliğini yineledi düşüncesinde. Yüzünü açmaktan sakınan anası, kimlerin evinde, hangi bilinmez töreyi öğrenip de hizmetçi duracaktı?

"Bu dert bizi öldürür" demişti anası, sabah köyden çıktıklarında.

Babasının, köyün dışında, gömülü olduğu kaya parçalarıyla bölünen mezarlığın oradan geçerlerken durmuşlardı. Üçü de, alabildiğine engebeli boz toprakta uzanan göçmüş duvarlarla çevrili, rüzgârın daha da yoksul kıldığı yere bakmışlardı. Anası yanlarından ayrılıp sırtındaki yatak dengini indirmeden yönelmişti mezarlığa. Hiçbir özellik taşımayan, şurdan burdan toplanıp dikilmiş kaya parçalarından birinin önünde çöküp kalmıştı.

Anası şimdi artık genç durmuyordu bakıldığında.

Bir de Hafik'e vardıklarında konuşmuştu.

"Bağımızı, toprağımızı yitiriverdik ya... Unufak olacağız" demişti.

Hizmetçi gittiği yerde, o anlaşılmaz dilini anlayıp nasıl hoşgörüyle karşılayacaklardı.

Seyyid boğuntusunun somutluğuna yenik düştü.

Gülüşü boşaldı sarktı yüzünden.

Ağabeysinin yanına yeniden yaklaşıp elini tuttu. Sıktı küçük kuru avuçlarında.

— Ben İstanbul'u sevmedim Zülâli ağam dedi.

Üç adam irkildiler Seyyid'in bu konuşmasından.

Ağabeysinin "Yarın gidiyorum" diye haberi getirdiğinden bu yana Seyyid'in davranışları ağırlaşıyor, gözlerinin karası ışıksızlanıyordu.

— Nedenmiş, Seyyid oğlum? dedi ağabeysi.

Demin başladıkları Almanyalı kızlarla ilgili konuşmanın büyüsüne kaptırmışlardı hepsi kendini.

— Anamın el kapısında horlanacağını bilmez değilsin ağam dedi Seyyid, başını eğdi.

Zülâli'nin erkekliğine vuran, ısıtan isteklenme dağıldı. Demin den beri söze hiç katılmamış, yarı utanç, yarı ilgiyle Almanya'ya varınca kara gözleri, dal boyuyla nasıl kapışılacağının anlatılmasını dinlemişti.

Ora kadınlarının sarışınlığını, sıcaklığını, tarlalarda uzayan olgun, ağır Sıvas başağıyla eşlendirmişti. Sıvas topraklarının verimini yeniden diriltmişti gönlünde.

Ne yararı vardı bu toprakların onlara... Başkasının yarıcısı olmanın bel doğrultmadığını babasından bilirdi Zülâli.

— Hep öyle sürecek değil a dedi Seyyid'den gözlerini kaçırarak. Ben oralarda bir işin ustası olacağım. Makine, ney öğreneceğim. Dönüşün el kapısı bağlamasın bizleri diyedir her bir yaptığım. Anamı da, seni de çekeceğim yoksulluğun elinden.

— Dönüşün, Sıvas'a köyümüze varacağız hemen ha, ağam? dedi Seyyid.

Der demez, köyünün özlemi ağlatacak gibi aldı yüreğini.

İstanbul'un nazlı minareleri, denizlere asılı köprüleri, bu köprüleri yürüyüp duran insanları, göğe karışan kavi yapıları, güzelliğini, görkemini yitiriverdi.

Üşüdü Seyyid.

Gurbetçiliğin içine belirgin oturuşuyla ezildi.

Iğım ığım vücuduna yayılan korkusu sabra döndü.

Zülâli Ağabey'i gitmese de o köyüne birgün dönecekti.

Yeşermeyen, ince iki kavruk kavağın salındığı mezarlıkta durup anasının yaptığını yapacak, babasının toprağına dua edecekti.

Sonra, köyünün her dertten arınıp da üç gün üç gece sürdürülen düğünlerinde sunulan şerbetleri içecekti.

Gelinin elinden tutup ata bindiren oğlan tarafı olacaktı.

Belki de kendisiydi güvey.

Güvey olunca da dama çıkıp sert, kaygan buğday tanelerini kuruşlara, liralara katarak gelinin başından savuracak, bolluk, bereket çağrısını yapacaktı köyünün öteki delikanlıları gibi.

İçini arındırdı istekleri Seyyid'in.

Caddeye bakmaya başladı.

— Dönmeyiz. Batsın Sıvas'ın toprağı! dedi Zülâli.

Zülâli de hınçlı, bıkkın bakışlarını dışarıdaki kent insanlarının gidiş gelişlerine çevirdi.

Hemşehrisi Ömer Sert de susmuştu.

Kâzım yeniden çay ocağının başına dönmüş, demliğin ağzını örten bezi çıkarıyordu.

Polis Radyosu'nun çaldığı plaklara ara verilmiş, bir konuşma başlamıştı.

— Tırnaklarımızla toprak kazmaktan hayvan olduk... diye ekledi Zülâli. Çok ağlaştık, tez gülmenin yolunu bulmalı gayrı... Kararlı, şen bir sesle ekledi:

— Gayrının Almancası ne ola ki?

Ocakta işini sürdüren Şehreminli Kâzım duyuverdi sözün bitimini.

— Benim sorduğum da oydu ya, Sıvaslım, cancağızım... dedi.

Şehreminli Kâzım, örtüyle çenesini sıvazlama alışkanlığını yineledi.

Demliği kapadı koydu.

Aradan çıktı, Ömer Sert'le Zülâli'ye sigara tuttu.

Seyyid ağabeysinden uzaklaştı.

Yürürken bir sırt hamalıyla çarpıştılar.

Kendini geldiğinden bu yana ilk kez sığıntı, yabancı duyuyordu handa. Oysa, ağabeysi demin gözlerinden sıyırtıp geçen yaban anlamını yitirmiş, gülüyor, sigarasını içiyordu. Arada söze karışıp Ömer Sert'in yüzüne yaklaştırdığı ellerinin devinmeleriyle çizmeye çalıştığı bir şeyler anlatıyordu.

Seyyid ilk kat merdiveninin basamağına oturdu.

Küçük çelimsiz gövdesi inen çıkanın ilgisini çekmedi. Fazlalık olmamıştı oturduğu yerde.

Koca ceketinin cebinden bugün topladığı otomobil armağanlı gazoz kapaklarını aldı.

Mantarlarını açmamıştı daha.

Küçük mantarları kanırttı, açtı.

Sayıları okudu.

Daha ne kadar gerekiyordu otomobil çıkması için!

Üstelik önce biriktirdiklerinde sekiz tane otuz dört vardı.

Son açtığı otuz dokuzdu.

Otomobil çıkınca arkadaşlarıyla doluşup çay ağzına varacaklardı. Hafik'e, Sıvas'a bile götürecekti arkadaşlarını otomobiliyle.

Çomak oyunu da neymiş diyecekti arkadaşlarına, bir çıksaydı şu otomobil! Hafik'teki malmüdürünün otomobili iyice eskidi, Seyyid'in düşüncesinde dağıldı.

Üst katlardan bir kapı açıldı.

— Üç çay, bir orta kahve... diye seslendiler boşluğa.

Ayaklarını sürüyerek yürüdü. Ağabeysiyle Ömer Sert'in, Kâzım'ın yanına geldi.

— Kâzım Ağam, yukardan üç çay, bir orta kahve istiyorlar... dedi.

Ağabeysi gülüşünü kesmeden baktı Seyyid'e.

Döndü, küçük bölmeye girdi Seyyid.

Askılığı aldı.

Soluk eski bir havluyla iyice, dikkatle ovdu.

Parlaklığını yeniledi sarı pirinç madenin.

Yansıyan görüntüsüne baktı aynalaşan sarı madende.

Zayıf yüzündeki koyulmuş acılı gözleri en baskındı gene.

Yeni uzayan saçlarının kertikli düzensizliği dağılıp gidiyordu, sarı yalımların ucunda.

— Daldın Seyyid Efendi cancağızım... dedi Kâzım Usta. Daha ağanın gidişi yarın sabah, seni gören, bu Seyyid çocuğun kederi nasıl bir keder ki karalara bürünmüş, diyecek? Bilmeyen, ağası Yemen'e askerliğe gidiyor diyecek. Üzme kendini cancağızım, seni bu yaz Şehremini'ye götürüp bizim haytaların top oyununa katacağım şart olsun!

— İstemem Kâzım Ağam. Anamgilin yalnız kalacak yüreği mi var? Dudu kuşu gibi ağıt yakar oldu. Ağamsa ha devrisi gün, ha bugün gitmiş n'olur ki?

Polis Radyosu'nda kayıpların okunması bitmiş, yeniden yanık şarkılardan biri başlamıştı.

— Hadi aslanım... dedi Kâzım Usta. Tamam. Markaları almayı unutma. Çok uçtun bugün. Gene de seni Şehremini'ne götürmek lazım. Top peşinde efkârın dağılır cancağızım, daha çocuksun.

Seyyid, ağabeysiyle Ömer Sert'in yanından bakmadan geçti.

Almanya'da ne kadar çok Türk işçisi olduğunu konuşuyorlardı.

Güçlük çekmeyecekti ilk günler.

Türk mahalleleri bile kurulmuştu oralarda. Zülâli hemen Sıvaslıları bulurdu. Sıvaslı da vardı, hem de nasıl... Sayısını Tanrı bilir, öylesine çok...

Ömer Sert de gitmek istemişti beş yıl önce.

Bozuğa çıkmıştı sağlık kâğıdı.

Almanlar genç, gık demeyecek adamlar istiyorlardı.

"Zülâli kardeşim, tamsın dedim ya diyordu Ömer Sert. Her

yanın iyi çıktı ha? Yaşın da delikanlılığın en şanlı bayrağını açtığı yaştır. Bizden geçti o çağ."

Ayaklarını sürümesini çoğaltarak çıkmaya başladı basamakları Seyyid.

Duvarın görüntüyü kapadığı bölüme gelince son kez dönüp Zülâli'nin olduğu yere baktı.

Görmediği bir sevincin içindeydi ağabeysi. Öylesine yabancıladı ki onu Seyyid, göğsüne derin bir soluk toplandı.

Sesli bıraktı soluğunu.

Duvarın karanlığına yürüdü isteksiz.

İlk kata vardı.

Oda kapılarının kapalılığından ötürü alacakaranlığın gözden sildiği bildik açıklıkta durdu.

Kat helalarının kokuları havalar ısındıkça baskınlaşıyordu.

Kare alanın tam ortasına düşen yedi numaranın önünde durdu.

Nerde, ne zaman gördüğünü, nasıl öğrendiğini bilmeden kapıya vurdu.

— Gir!.. diye bağırdılar.

Kapıyı itti.

Günışığı kapı boyunca birikiverdi.

Aydınlığın içinden Seyyid, başı yerde, koca ceketinin yenleri savrularak yürüdü odaya.

— Vay bizim dangalak bu, yahu!.. dedi bir ses. Ne zaman öğrenmiş kapıyı vurmayı...

Sözler tamamlanmadan kapı kapandı.

Eşiğin arasında daralıp çizilen ince gün ışığı uzandı, karton kutulardan oluşan bir yığında kesilip kaldı.

Uzaktan banliyö trenlerinin sesi geliyordu.

Temmuz 1972

Bir Evin Dıştan Görünüşü

Otuz yıllık memur Rahmi Merzifonlu yerinden kalktı.

Gün boyu süren ağır sıcağın etkisinin azaldığını incecik terleyen yüzünde duydu.

Balkon kapısının açıklığından belirsiz bir esinti girdi odaya.

Yemek masasındaki mutfağa henüz taşınmamış bulaşık tabakları arasından yarı boş rakı kadehini aldı. Tabağından artıkları salata konan kâseye aktardı.

Ucun ucun yediği peynirle, kavunun kıyılarına sıvışmış salçanın kızıl yağlı görünümüne baktı.

Tembel, alışkın bir gülümseme gezindi yüzünde. "Ehlikeyif kişinin bu mu olur işi!" dedi. Kendiyle şakalaşırmışça sesli güldü.

Çevresine bakındı.

Mutfaktaki kansının çalışma gürültülerini, açılan musluğun sesi tamamladı.

"Su gelmeye başladı diye düşündü. Saat sekizi buldu, eh... geceye vardık demektir. Temmuzda saatin sekizi günün alacası oluyor. Günler uzun, hele pazarları daha bir uzun. Yıllar geçti. Rahmi, hâlâ uzunlu kısalı pazarlara doyamadın. Memurların şanı olan pazarlara ve dökümtü pazartesilere. Ya hep pazar olsa, gevşesen. Bu gevşekliğin can sıkıntısına benzediğini otuz beşinde kaç kez düşünmüşsündür. Yakındır yakındır her günün pazar olması. Emekliliğine şunun şurasında ne kaldı. Ehl-i dil-in kıblegâhı küşe-i meyhanedir."

Anlaşılmaz bir şarkı mırıldanmaya başladı.

Pijama ceketinin açık yakalarından fışkıran ak tüyleri görünüyordu.

Rakı kadehini tabağının içine koydu.

Terliklerinin yumuşattığı yürüyüşle balkona yöneldi.

Açıklığa yaklaştıkça, geceye dönen alacakaranlığın serinliğini gövdesinde duyuyordu.

Karısının sabah biriktirdiği sularla yemeğe oturmadan önce, suladığı saksı çiçeklerinin yapraklarındaki damlacıkları seçti.

İçine alabildiğine bir sevinç doldu.

— Fıtnat... diye seslendi mutfağa doğru, Hadisene, bak serinlik başladı. Şu bulaşıkları yanna bıraksan olmuyor mu? Yahu, karşılıklı iyi bir balkon sefası yapalım, dedik. Görme, senin begonya alabildiğine kızarmış...

Mutfağı bölen kapının süt rengi camında yansıyan elektriğin ölgün ışığını görmek, Rahmi Bey'i durulttu.

— Fıtnat... diye öfkeyle bağırdı bu kez.

Yadırgadı sesinin değişen anlamını.

Ardına bakmadı.

Balkon eşiğini aştı.

Tüm balkonu çevreleyen süslü demir korkulukların dibine çeşitli çiçeklerin saksıları sıralanmıştı.

İki iskemlenin arasında duran bir sehpaya elindekileri bıraktı.

Demin esinti sandığı şeyin, aslında odanın yemek, rakı kokularıyla ağırlaşmış havasından uzaklaşmasından ötürü olduğunu anladı.

Balkonun açıklığında sıcak, dağılmadan öylece duruyordu. Yandakilerin henüz dışarı çıkmamış olduklarını gördü.

Saçlarını renkli ince eşarplarla ensesinde toplayan kırklık Şükriye Hanım'ın kahkahalarını özledi birden.

Her gece balkondayken, Şükriye Hanım, kısa kollu basma giyimlerinin içine sığmayan tombul gövdesini titreten neşesiyle, kocasının getir götürüne bir genç kız çalımıyla yetişir, Rahmi Bey'in isteklenmelerine, Fıtnat Hanım'ın itici durgun bakışlarına konu olurdu.

Rahmi Bey hazaren iskemlesine yerleşti.

Kadehinden bir yudum aldı.

Yüzünü buruşturdu.

Oysa, yıllar var ki, rakı onun damağına yayıldığında ince bir kekreliğin ötesinde tat vermezdi.

Boğazındaki yanmaydı asıl hoşlandığı.

Harlanan içkinin hemen kanına karıştığı sanısını veren o yanma sırasında olsa olsa buruşturması gerekirdi yüzünü.

Delikanlılığında ağzına ilk koyduğu yudumun yadırgı acısının getirdiği yüz gerilmesini, dudaklarının buruşmasını, gözlerin yumulmasını, yıllarla öylesine edinmişti ki... her yudumu alışında bunu yinelemek, kendisiyle bir çeşit şakalaşması oluyordu Rahmi Bey'in.

"Hep kendimizle elbet. Şöyle tek başıma. Bir zamanlar Fıtnat da içerdi arada. Kaç yıl oldu bilemeyeceğim. Ama gerdanında şimdiki gibi bir tutam kızarığın durup kaldığı kadın değildi. Mermerdi gerdanı. Memeleri küçüktü ya, armut kesimli, ayrık, eli doldurur gibiydi. 'Aman Rahmi Bey... derdi. Ne anlarsın şu meretten. İnsanın içine kor akıtmaktan öte ne tadı var ki?' Sarhoş gülmeleri başlardı sonra Fıtnat'ın. Ak boynunda mavimsi damarlar çizilirdi."

Yan balkona yeniden göz attı.

İskemleleri de içeri almışlardı.

Belki de Florya'ya falan gitmiştiler...

Şükriye Hanım kat kat çıkıntılardan oluşan tıkız kalçalarını hangi mayolara sığdırıyordu kim bilir?

Burada komşuluklar kısa konuşmalar, kısa gülüşmelerdi.

Otuz ailenin oturduğu apartmanda, Rahmi Bey'e tanışı olan ne âmiri, ne memuru vardı.

Üstelik Rahmi Bey'in kapıcıyı alışverişe göndermeyişi de biliniyordu komşularca. Fıtnat Hanım'ın onur kırgınlığı saydığı bir sorundu bu da.

Verecek bahşiş olmadıkça kapıcıya saatsiz iş yüklemenin, uygunsuz olduğunu bilirdi Rahmi Bey.

Oğullarının yardımıyla almışlardı katı.

Yakında emekliliğinden gelecek bir bölük parayla daha da rahatlayabileceklerdi.

Rahmi Bey'in ilk işi kapıcıyı çağırıp, "Rüstem," demek olacaktı. "Yavrum şu karşıki Mavi Köşe Bakkalı'ndan bir büyük Alunbaş'la iki filtreli Samsun alıver, haydi."

Oysa kat sahibi olmanın ürküntüsünü hâlâ atamıyorlardı karı-koca.

Ne zaman apartmanın genel toplantısı yapılsa, Rahmi Bey bir özür ileri sürüp katılmıyordu.

Gelen öneri kâğıtlarını imzalarken de, çöp bidonlarının yenilenmesi için kat başına düşen parayı yeniden yeniden okuyup hangi ihtiyaçlarından keserek bu parayı sağlayacaklarım, geceler boyu düşünüyordu.

Otuz dairelik bir evin dıştan görünüşü. Rahmi Bey'i ezecek, Fıtnat Hanım'ı gönendirecek denli büyüktü, görkemliydi. Ön yüzü mozaik, her katı balkonlu, korkuluk demirlerinin üç renk yağlıboyalan, çatıda göğe uzanan televizyon antenleri, pencereler, pencereler, tül perdeler, tül perdeler,

"Bir evin dıştan görünüşü deyip durma diye üstelerdi Fıtnat Hanım, koskoca bir apartman bu, blok apartman."

Taşındıkları yıl, yıkadığında elinde bölünüp paralanan eski perdeler yüzünden kansı hastalanıp yataklara düşmüştü. Ve sonra naylon tüller alınmıştı.

Uçuk pembe üstüne fiske fiske çiçekli.

Yandakilerin balkon kapısı birden açıldı.

Alacakaranlıkta Şükriye Hanım belirdi.

Elinde asılacak bir iki parça çamaşırla yürüdü.

Kollarını gererek uzandıkça, koltuk altlarının gelmeye başlayan tüylerinin koyuluğunu seçiyordu Rahmi Bey.

Bir yudum daha aldı rakısından.

Şükriye Hanım'ın yatak teri taşıyan kokusunu çekti içine.

— Orada mıydınız efendim?.. dedi Şükriye Hanım. 'E'leri yayıyordu konuşurken. Nasılsınız?.. Biz de bir deniz yapalım dedik bugün. Ama ne sıcak efendim, aman ne sıcak... Ne kalabalık, ne kalabalık... Ana baba günü. Eşim yorgun düştü, yattı. Fıtnat Hanım nasıl?.. Kendisine lütfen selamlarımı söyleyin. İyi geceler Rahmi Bey...

İçeri girerken komşu kadının kalça kesitinin salıntısını tuttu gözlerinde Rahmi Bey.

Birden gülmenin ötesinde bir şey yapmadığını fark etti.

Peki, bu yan karanlıkta görmüş müydü gülüşünü Şükriye Hanım acaba?

Tedirgin oldu.

Şükriye Hanım'ın 'Eşim' dediği, Mahmutpaşa'da triko atölyeleri olan kocasının yağlı, kalın derili yüzü belirdi Rahmi Bey'in gözlerinde.

Kendisini bir zamanlar okumuş olduğu 'Zavallı Necdet' romanındaki Necdet gibi, ince ruhlu, duyarlıklarının coşkusuyla hemen seçilen apayrı bir adam olarak düşündü.

Gülümseyişini görmediyse, Şükriye Hanım'ın kendisine kırılabileceği kaygısı, yeniden aldı içini.

Derin derin oh çekti.

Gövdesini saran sarhoşluğun, görmek istemediklerinden arıtıp düzelttiği çevresini izlemeye başladı.

Sokaktan, yazlık sinemaya gidenlerin akını geçiyordu.

Açık pencerelerin, balkon kapılarının önündeki insanların koyulaşan görüntülerini tek tek ayırmaya çabaladı.

Pijama ceketinin cebinden sigara paketini çıkardı, bir Birinci sigarası koydu ağzına.

Tütün lifleşip yapıştı dudaklarına.

Yaktı sigarasını.

Dumanın içine doluşunu, zevkle çoğaltti.

Açık pencerelerden taşan bölük pörçük sesleri yeniden duydu.

Kadın kahkahaları, geçen taksinin havalı korna sesine karıştı.

Geçmiş yıllardan kimin olduğunu çıkaramadığı bir kadın kolu uzandı boynuna doğru. Saydam fildişi rengindeki tenin yumuşaklığına sakallarının sertliğini gömdü.

İç geçirdi Rahmi Bey, kıpırdandı.

Kimin olduğunu yeniden arandı bu büyük sevecenliği taşıyan o güzel kolun, çıkaramadı.

Hüzün dalgalandı çöktü. Bulunduğu yeri yitirdi bir an.

Silkindi.

Aldırmazlığını yenileme çabası ile bir şeyler mırıldandı.

Sustu.

Bekledi.

Yumuşayan, acı veren şey bütünleşip kapandı, dindi.

— Fıtnat... diye seslendi içeri. Fıtnat. Gelirken bana kavun kes, radyoyu da aç. Hadi artık sallanma yahu.

İçeriden gelecek yanıta kulak kabarttı.

Su sesi kesildi.

Elektrik söndürüldü, odanınki yakıldı.

Sarı ışık balkona taştı.

Sardunyaların kızılı sarardı.

Akşamsefaları iri iri açmıştı. Odakları olduğunca görünüyordu.

Radyonun sesi balkonu basıverdi.

Fıtnat Hanım yeterince kısık sesi.

— Duyuluyor mu Rahmi Bey... diye sordu balkona doğru.

Yaşı olmayan bir sesi vardı kadının.

— Biraz daha aç... Evet, şimdi iyi, şişeyi de getir...

— Çok olmaz mı, epey içtin, bu akşamlık yeter.

— Yok canım, ne çoğu, iyidir! İyidir! Havayı görme dışarda. İnsan bu gece bir battaniye atıp balkonda yatmalı.

— Daha neler!.. dedi Fıtnat Hanım, sesi birden yaşlanmıştı.

— Canım laf olsun diye söyledim. Hemen de inanıyorsun. Ama bu gece camları fora edeceğiz hanım.

— Ya mafsal ağrılarım azarsa... Bu yaşlarda yeni yeni alışkanlıklar edinilmez, Rahmi Bey.

Rahmi Bey balkona çıktığından bu yana, artan dirilik, dinçlik duygusunun sarsılıp öfkeye döndüğünü sezdi.

Bacak bacak üstüne attı.

Kadehini boşaltana dek dikti.

Midesindeki ısınma ciğerlerine vurdu.

— Hadi uzatma dedi sözcüklere basarak, elektriği kapat, dışarda ay çıkıyor, şişeyi de getir.

Elektrik söndü.

Fıtnat Hanım anlaşılmaz bir iki sözcük mırıldandı.

Topuklu terliklerinin tıkırtısı, balkonun betonunda değişip sertleşti.

Şişeyi, kavun tabağını sehpaya koydu.

Boşalan öteki tabağı aldı, saksıların dibine bıraktı.

İskemleye oturdu.

Üstünden, taze salatalık, kavun, sarmısak karışımı bir koku yayıldı balkona.

Karşı apartmanların ardından ay, sıcak, turuncu rengiyle, kocaman belirip yükselmeye başlamıştı. Yazlık sinemanın sesleri dalgalanarak geliyordu.

— Bizimkiler bugün Florya'daymışlar... dedi Rahmi Bey.

— Kimler, hangi bizimkiler?.. Sedat'la Umran mı?.. Gelmezler, bir pazar uğrayıp, anamız babamız ne haldedir, demezler.

El kızına verdin mi el oluyorlar. Kız evlat daha iyi, Rahmi Bey, vallahi daha iyi. Suna gelemiyorsa, ta Erzurum'da doğu hizmeti yapıyor kocası, kıza hiç kusur bulunmaz. Sedat evlendi evleneli böyle oldu.

— Aman, hanım sen de... dedi Rahmi Bey.

Sustu.

Ne söyleyeceğini şaşırmıştı.

Konunun beklemediği bir yana kayan uzantısı Şükriye Hanım'dan söz açma isteğini engellemişti.

Kadına karşı bu akşam birden artarak duyduğu eğilimin, kanısınca sezilmesini istemiyordu.

Yanında oturan Fıtnat Hanım'a baktı.

Dağınık, özensiz saçlarının şakaklarından çoğalarak yayılan aklarını ay aydınlığı yaldızlıyordu. Giyiminin ne bel ne kalça yeri ayrımı olmayan kesimindeki baştan savmalık, orta yaşı aşmış kadının gövdesini sınırsız bir yığın gibi gösteriyordu.

Fıtnat Hanım bacaklarını sarkıtmıştı iskemleden. Bolarmış çorapların katları kalın bileklerinde birikiyordu.

Gündelik bildik sesiyle Fıtnat Hanım konuşmasını sürdürdü.

— Evet, Sedat bizi sever, sevmez demiyorum. Bu kat için az çaba göstermedi. Mühendis arkadaşlarını öne koymayıp kooperatife bizi sokmasaydı zor katımız olurdu. Yıllarca Anadolu'da gezdik, üç kuruş sahibi olamadık. Oğlum bilir neyle adam olunacağını. Öyle "namus rüşvet falan efendim almam" diyerekten olmuyor. Değil mi, Rahmi Bey?.. Namusla olaydı sen yükselir başmüdür, başmüfettiş olurdun değil mi, Rahmi Bey?.. Nerde birilerini aşıp da kendini öne sürdün ki?.. Bugünümüzde Sedat bize barınacak bir yer verdi. Yoksa kira köşelerinde sürünürdük. "N'apalım efendim Ankara'da arkası var. Vekâlete gitti mi adamı hususi kalem müdürü karşılıyor" diyerekten konuşmaların da sürer giderdi. Eprimiş yaka, kol ağzı değiştirmekten öte, başka inceliklere uzanamamış benim gibi bir şanssızın yaşamaya gücü kalmayacaktı. "Iki sözün hakkından gelemeyecek adam bunlar, fakat gel gör ki..." diyerekten yıllar yılı senin geçemediğin yerlere geçenlerin ardından bakmayla ne edinebildik? Bu kat alma işinin namusla ne ilgisi olabilir? Rahmetli annem derdi, "adam dediğin her işin altından kalkabilendir. Yeterki üstesinden geleceğine

inanısın, o kurnazlığı feraseti gösterebilsin. Başarsın, başardı mı söylenecek şey, kabiliyetlidir, elinden uçanla kaçan kurtulmaz. Bana öyle gelir ki" derdi annem, "kızım Fıtnat, senin kocanın da fazla namusluluk taslaması biraz da tembellik, beceriksizlik." Toprağı bol olsun anacığımın, yoo, elbette rahmetli hırsıza uğursuza iş bilir demiyordu, bunları söylemekle. Bazı yerlerde durmayı, bazen de geçmeyi bilenler...

— Yani el uğuşturup, boyun büküp, çanak yalayanlar demek istiyorsun Fıtnat Hanım. Yoo, ben okumuş yazmış adamım, bir Nedim, bir Fuzuli okurum. Hâlâ da okurum ya... Benim diyen incelikte edep görmüş adamın parmağı ağzında kalırdı. Evet el etek öpmek benim ruhumda yoktur. Hem senin rahmetli anan nerden okurdu bu fetvaları? Seni aldığımda, evinizin cihannüması uçtu uçacaktı. Altları boşalmıştı destek tahtalarının, böceklere mesken olmuştu...

Fıtnat Hanım kocasının dediklerini duymuyordu bile.

Rahmi Bey de, Fıtnat Hanım da seslerinin iniş çıkışlarıyla hangi konulara geçtiklerini ezbere biliyorlardı şimdi.

Rahmi Bey'in söyleyişi ağdalandığı zaman Fuzuli'den ya da Nedim'den bir şeyler okuduğunu anlıyordu Fıtnat Hanım.

Karısımn konuşması yatışıp dinginleşince, onun yakınmalarından şükür bölümüne geçtiğini biliyordu Rahmi Bey de.

— Annemi bırak şimdi. Ölüler rahmetle anılır. Kirada değildik ya... Evet, laf sokuşturma, akrabalarımızındı ev. Gene de bir sofası vardı, cami avlusu gibi püfür püfür eserdi. Tahtaları silindiğinde çıplak ayakla gezerdim. Öyle rahatlardım ki... Neyse, neyse... Sedat'ı nerde gördün bugün, hiç çıkmadın ki! O mu uğradı? Sabah ben çamaşır ıslatırken mi? Umran denilen insafsız, bir pazar da iki saatçik salamaz mı oğlumuzu bu yana... Kat sahibi ettiler diye bizi, nedir bu çalım gelindeki.

Rahmi Bey dalıp gitmişti yeniden.

Karısının sesindeki değişme onu uyarınca, dönüp baktı.

— Hayır oğlum uğramadı hanım. Unutulmasın bu katın ödemelerinin bir kısmını emekli ikramiyemle ben yapacağım... Florya'ya gidenler, bizim yanımızdaki katın sahipleri. Trikocu Lütfü Bey'le hanımı Şükriye. Demin balkonda mayoları asarken iki çift laf ettik. Ana baba günüymüş deniz...

Sustular.

Rahmi Bey karısını incitip kuşkulandırmamak için ilkten söyleyemediği sözleri birden söyleyivermiş olmanın rahatlatan hınçıyla derin bir soluk aldı.

Sigarasını balkon demirinde ezdi, söndürdü.

Sarhoşluğu uç noktasındaydı.

İçinden doğru yükselen hafifliğe çarpan sözlerden biri dönüyordu salt kafasında şimdi. 'Çanak yalayanlar' sözcüğü, itildikçe genişliyor, kalınlaşıyordu. Yıllar yılı durulup beklenilen üstlerinin masalarında geriliyor, işittiği her azarın, küçümsenmenin ardında el kavuşturan ölgün duruşlu memur Rahmi Bey'i sarıyordu.

— Ne tatsız kadın oldun sen, Fıtnat Hanım... Bunları söylerken sanki bir esinti geçiyordu yüzünden Rahmi Bey'in. Hani içmeye oturduğumda şarkı mırıldanan eski Fıtnat nerede?.. Bordo verev robunla karşıma geçip gülümser, acaba çok içmedin mi Rahmi Bey diye kuşkulanırdın. Gerçi şimdi de kuşkulanırsın ya... Yo yo, hayır, aynı şey değil... Gülümserdin. O yıllar Ankara yıllarıydı. Seni bir yaz İstanbul'da Florya'da denize sokacağımı anlatırdım. Ben nasıl mayoyu giyerim diyerek söylenir, kızarır dururdun. Ankara'nın o sopsoğuk kânunisani gecelerinde. Şimdi tutturmuşsun, Sedatım şöyle, Sedatım böyle. Sanki ben hiç kocan olmadım. Yahu, sen annenden çok benimle geçirdin ömrünü. Daha da geçirmektesin. Nasıl olur da desteklemezsin beni, hoşnutluk gösteremezsin bana. Sedat'ı, Suna'yı kim adam etti, kim okuttu, kim doyurdu, kim baktı onlara...

Fıtnat Hanım öksürdü, boğazını temizledi.

Titremesini engelleyemediği sesini bir iki ünlemle denedi, konuşmaya girerken.

— Iyi, ama bey, kendi de çalıştı çocuk, biliyor musun? Üniversitede okurken ne derdi oğlumuz: "Ne yapmalı etmeli, iyi yiyip, iyi giyinip iyi yaşamanın yollarını bulmalı. Tabii sizi de yüzü yerde, açta açıkta bırakacak değilim" derdi. Senin eski gömleklerinin eteklerinden yaka yapardım onunkilere. Ayakkabılarının tabanı delinince mukavva koyardı yavrucak. Pantolon paçaları liflendikçe içine kıvırırdım. Vücuduna, boyuna uygun olmayan şeyleri giyerek büyüdü Sedatım. Gerçi yakınmadı, istemedi, ama

bizi suçladı derim ben. Oysa ne yakışıklıdır oğlum bilirsin. Erkek yapılıdır. Suna'nın hangi kız arkadaşı eve gelse ayağını çekemezdi bir daha bizden. Bakmazdı hiç onlara. "Her fırsattan yararlanacağım anne" derdi. Yaptı da dediğini. Hem daha yaşı ne, başı ne ki! Bizim ilk gözağrımız Sedat. Onu doyurup sakındık, koruduk diye söylemek aklıma bile gelmez. Doğduğu zaman ebe demişti: "Bu çocuk ışığa bakıyor, cin gibi olacak, Tanrı sizi inandırsın." İşte, gerektiği gibi davranmayı öğrendi. Susmayı da, bağırmayı da bildi. Ahmet Kâğıtçı Bey ne dedi bilmiyor musun, Suna'nın nikâhına geldiğinde, "Oğlunuz benim sağ kolum Fıtnat Hanım. Firmanın en kıymetli elemanı. Ankara'ya ihalelere artık rahatça Sedat'ı gönderebiliyorum. Üstelik bizim gibi alaylı da değil. Koskoca bir inşaat yüksek mühendisi. Daha başka oluyor. Teknik konularda inandırıcı ve susturucu bilgileriyle bize en iyi işleri sağladı." Eh bunu da görmezden gelemezsin Rahmi Bey. Oğlumuz kısalmış ceketleriyle pantolonlarıyla okullara giderken... Suna bile Sedat'tan ötürü hemen kısmet buldu. Köşelerde süklüm püklüm dururken, Suna'yı kim görüp seçerdi eş diye?

— Evet, kızın sinema yıldızlarına imrenip öğretmen okulu sınavlarını kazanamazken. Unutma Fıtnat Hanım, Suna pekâlâ öğretmen olabilirdi. Ben yaşlılığımda, onun bulunduğu yere gidip öğretmen hanımın babası diye onur görmeyi isterdim. Koca diye seçtiği adamın kendini bilmezliğini, görmemişliğini böylece çekmek zorunda kalmazdı kızımız da...

— Suna'nın kocası hiç de fena çocuk değil. Kız yirmi beşini geçiyordu handiyse evlendiğinde. Bir ağlar bir güler olmuştu. Gittikçe zayıflıyordu. Hayır mı diyecekti? Diyemezdi, diyemezdi. Daha şimdiden kısım şefi olmayı başardı kocası. Yaşı ne başı ne ki! Sen otuz beşlerindeyken, biz Ankara'daydık. Her yana yeni atanmalar yapılıyordu. O kadar dedim, Halk Partisi'ne gir Rahmi Bey, Halk Partisi'ne gir Rahmi Bey... Dinleyen oldu mu?

— Yok canım, biz devlet memuruyduk, sonra Demokratlar geldi. Ben yan tutmadığımdan hiç olmazsa senin beğenmediğin işimde Ankara'da kalıp şuraya buraya sürülmedim. Birkaç yıl için miydi bütün telaş hanımcım?..

— Birkaç yıl dediğin zaman içinde, kimlerin gerektiği gibi görünüp, konuşup nerelere kapılandığını unutuveriyorsun Rahmi

Bey. Kimlerin kanlarının Yenişehir'de, Kavaklı'da ev kat beğenmez hallere geldiğini unutuveriyorsun. Bileklerinin taşlı saatlerini, evlerinde has tereyağlarla taskebaplar yaptıklarını unutuveriyorsun. Ben de genç kadındım. Ben de güzeldim...

— O adamların yaptığını yapamazdım. Alnı açık, içi pak olmayı isterim daima. Yalnız sen genç değildin ya iki gözüm. Ben de gençtim. Aslanlar gibi erkektim. Daktilo kızlar yazılarını parafe ettirirken, gözlerini yüzümden alamazlardı. Çocuklarımızı ben terbiye etseydim daha iyi olurdu. Ama senin hırsın yok mu... Dairemde üstlerime hademelik yapamazdım üç günlük dünya malı için.

Fıtnat Hanım iskemlesinde kıpırdandı.

Kocası konuşurken, sanki hiç susmamış, karşılıklı konuşma yapmamışlar gibiydi baştan beri.

Rahmi Bey'in 'üç günlük dünya malı' demesini duyar duymaz ilk kez bir söyleşinin gereği olan ötekini dinleme kuralına uyup kocasının sözlerini bitirmesini beklemişti.

— Yapamadın Rahmi Bey, çünkü beceremedin... dedi, sesi coşkuluydu. Üç günlük dünya dediğin öylesine üç günde bitmiyor. Eski tanışların hali değişti görmüyor musun? Bir evin dıştan görünüşü diyerekten hafife aldığın şeyin ne kadar önemli olduğunu anlamıyormuş gibi davranma. Getirdikleri ev kutlama armağanlarını düğünümüzde bile almamıştık biz. Küvet, banyo önü, lavabo takımım görmedin mi? Basmaya kıyılmaz. Kim bilir kaç liradır. Niye?.. Oturduğumuz binanın, katın değeri ortada. Sen bunu sağlayamadın. Kabullen bari. Sedat çektiklerini unutmadı. Benim çektiklerimi de elbet.

— Yok canım!.. O zaman oturmayaydın benimle. Daha iyisini bulaydın. Gençtin güzeldin madem. Ankara'nın Demokrat Parti furyasında umulmadık sandalyeleri kapanlardan birini bulaydın. Gençtin, inceydin doğru, hatta şarkı bile söylerdin arada.

Sesi yorgundu, isteksizdi Rahmi Bey'in.

Şimdi ne küskünlük, ne öfke vardı bu seste. Alışkanlığı da aşan bir tükenişin yıkıklığı, kolay vazgeçişiyle doluydu.

Dolunay gümüş rengine dönüşüp yükselmişti.

Her yan sıcağın ezdiği buzullu aydınlıkla dolmuştu.

Ay bir bozkır ıssızlığıyla ışıyordu uzakta.

— Söylemesi kolay, ayrılaydın diye. Çoluk çocuğa karışmış bir kadın için ne de kolay, gençliğini heder etmiş bir kadın için... Bunu söyleyiverip atıyorsun sorumluluğunu. Senin öteden beri edindiğin bir yaşama kolaylığıdır bu Rahmi Bey...

Fıtnat Hamm'ın sesi ilk kez yenik bir anlama bürünmüştü.

Özür dilerce konuşuyordu.

Bu özür dileyiş geçmiş yıllarına dönüp baktığında acınarak, içi titreyerek andığı genç Fıtnat'a mı, yoksa, şimdi birlikte oturdukları kocasının varlığından duyduğu eski çekinme itisine mi bağlıydı, kendi de bilmiyordu.

— Bahanedir hepsi, Fıtnat Hanım, bahanedir. Sen de benden iyisini bulamazdın.

— Senin için kötüdür demeye gelmez söylediklerim... dedi Fıtnat Hanım.

Durdu.

Uzlaşmaya eğilimli bir yumuşaklıkla bağladı konuşmasını.

— Ezildik. Her konuk günü ağırlayan ben oldum müdür, şef karılarını. Üstten atmalarını sessizce dinledim. Suna'ya istediğimce bir çeyiz yapamadım. Kızımın düğününe Müfettiş Razi Bey'in hanımını çağırmak için evine kadar gittim. Üstelik davetiye bastırıp yollamıştık da. Ayıp olur çevreye kaygısı nasıl yerleşmiş içime, anla... Oysa biliyorsun, Razi yaşıtındır. Senden fazlası ne ki! Yok yok Rahmi Bey beceremedin açıkçası. Biz Ankara'dayken sonradan gelen Rüveyde ile kocası Nadir bile öylesine hızla durumlarını düzelttiler ki! Nadir senden genç tir... Korktun, çevreni çekip çeviremedin. Yılıverdin. Elindekini bile sana fazladan verilmiş saydın. Senden iyisini bulur muydum, bunu kestiremedim belki de. Bunca yıl aynı yastığa baş koyduk. Sarhoşsun, ileri geri konuşma. Herkesin özlemleri olan özlemlerimi erişilmez gören hep sen oldun. Oysa istediklerim neydi ki... İşte orada. Zahmetten korkan adamdın. Bunu sen de biliyorsun. Gelip elinden tutarak yükseltseydiler, hemen he derdin. Öylesini kim bulmuş. Herkes kendini kurtarır. Sana kalaydık biz...

— Niçin yakınıyorsun? Apartman katım dedin oldu. Pazarları, gezme isteğinde, şöyle Pendik'ti, Beykoz'du çıkıyoruz. Bu pazar sen istemedin, kalalım, dedin.

— İstanbul'a köylüler doldu Rahmi Bey. Dilini düzeltemeyen, adımını atamayan, insanın ardında bitiveriyor. Öyle gezme yerinde dursun. Belediye otobüslerinin sıcak bastırdıkça sasıyan tozlarını mı çekeceğim! Bir ayak kokusu ki deme gitsin. İçi kabarıyor insanın. Hele geçende Beykoz'a gittiğimizde burnumdan geldi. Ben titiz kadınım Rahmi Bey. Elin dağdan inmeleriyle ameleleriyle itiş kakış gezme mi olurmuş? Ben İstanbul kızıyım. Gerçi zengin değildik aile olaraktan, evet. Yine de görgülüydük. İstenen suyu dantel örtülmüş bir tabağa kristal bardakla koyup götürürdük. Çay koyarken şeker payını hesaplardık. Çaylar hiçbir zaman tabağa taşmazdı. Konuklara sunulan şeylere böylesine özen gösterilen bir evin kızıydım. Bunlar ekmeği dişleriyle koparıp bölüyorlar. Sevmiyorum bu pazar gezmelerini. Gözüm en ufak pisliği bağışlamaz bilmez misin?

— Emekli olayım seni hafta araları gezdiririm Fıtnat... dedi Rahmi Bey.

Alaylı bir anlamla doluydu sesi.

Durmadan çözülüp aynı düğümle bağlanan konuşmalarını yeniden anımsamışça boş veren, vazgeçen bir acelecilikle sürdürdü sözlerini.

— Az kaldı, birgün Yuşa Tepesi'ne çıkarız. Birgün Florya, birgün Bentler. Az kaldı. Öteki emekliler gibi, günboyu uyuklayan, gazeteleri lime lime edip didiklemekle vakit harcayan biri olmayacağım. Gezdireceğim seni Fıtnat. Şükriye Hanım gibi.

— Şükriye Hanım'ı kocası taksiyle götürüp getiriyor. Belediye otobüslerine tıkıştırmıyor.

— Uzattın ha... Ankara'da da böyleydin. İlkten oranın taşralığına dayanamam deyip diretmiştin. Oysa geldiğin nereydi ki, Bağlarbaşı daha taşra değil midir? İstanbul'un içinde, tekke kokan, mezarlık kokan Bağlarbaşı.

— Hiç de değil... Niçinmiş? Ora konaklarının değerini tutacak bir bina göster bakalım bana buralarda. Çimento yığını bunlar ayol. Yatak odasının tavanı biraz daha alçak olsa başına çarpar senin. Öbür tavanlar da öyle ya... Ama yatınca, orası daha bir basıyor insanı.

— Katım katım diye, günde on sözünün birinde ağzından düşmüyor, şimdi de çimento yığını ettin çıktın. Yaşa sen Fıtnat

Hanım. Bir evin dıştan görünüşüne bakar herkes dediğinde hiç düşünmez misin? Senin kızlığındaki evini görenler bir Elham üç Kulhüvallahü okumadan giremezlerdi kapısından. Neydi o kasasının içinde küçülmüş kapılar. Neydi o açarken çatmalarından bölünecekmiş korkusu veren pencere pervazları. Taşlığınızdan çıkan asma...

— Sen benim kızlık günlerimi geçirdiğim her şeyi karalarsın ister istemez. Zaten biz evlendiğimizden beri sevdiğim, özlediğim hiçbir şeyi benimsememişsindir. O asmayı bilerek, severek korurduk taşlıkta. Gerçi sence evin temeli gevşemiş, bel vermişti de ot ağaç bitmeye başlamıştı her yanda. Sus sus, Rahmi Bey, biz birlikte neyi sevdik ki? Bir şeyi beğenmeye göreyim, hemen karşı korsun, değil mi?

— Yok canım, bense tam tersini söyleyecektim. Sen aynı şeyi yaptın. Hep başkalarının kocası, evi, eşyası, giyimi, sözü, sohbeti iyi oldu, önemli oldu aramızda. En kaba adamları kibar buldun! Değil Nedim ve Fuzuli okumak, bir şarkıyı rakısını yudumlarken sindirmekten aciz, ruhsuz adamları beğendin. Üstelik eşeği sarhoş etsen ince anırır. Bundan yoksun adamları. Doğrudur, bu evde sen, çocukların benimle aynı şeyi sevmediniz. Sonraları daha da kötüsü oldu. Kimse aynı şeyi sevmedi.

— Hangi evde?.. Bu evde mi?.. Burda oturmadılar ki... Bu kat alınalı ne kadar oldu ki?..

— Canım efendim, anlamazlıktan gelme. Söz gelimidir... Evlenip de karı-koca olduğumuzdan beri her ev değişmeden ötekine benzedi. Ne çabalasak bu böyle oldu. İlk yerleşme günlerinde tahtaların güzel ıslaklığı kurumamışken bir şeyler olacak sanırdık. Sen daha telaşlı ve canlı dönenirdin ortada. Yeni çarşafların içine temiz yatmalıyız derdin. Hamam yakıp yıkanmalıyız derdin. Gövden pembeleşirdi koşturmaktan. 'Yerleşemedik daha Rahmi Bey. Şöyle bir menemen yapıverdim. Yanına da ayran. Canım yaz, her şeyi kolay oluyor' derdin. O gün geçmiş en ufak şeyleri anlatırdın. Sebzeciden domates seçişini, eski sehpaları bademyağıyla silip yeni yenileyiverdiğini, daha daha neler... Terliklerimi çevirirdin kapının girişine. Sonra bir de bakardık ki her şey eskisi gibi olmuş. Yani Fıtnat Hanım, şu ev bu ev o ev derken sonunda desene hepsi aynı ev oluvermiş...

Sustular.

Caddenin kalabalığı seyrelmişti.

Radyoda şarkılar bitmiş, bir keman solosu başlamıştı.

Kemanın ince çıkışları, ay aydınlığına benzersiz bir uyumla katılıyordu.

İki kedi kavga etmeye başladı.

Yandaki balkon kapısı açıldı.

Genç, tıkız bir kadın asılı çamaşırları topladı.

Üstünde uzun bir gecelik vardı.

Kapıyı kapadı yeniden.

Kimsesizlik artıverdi kadın çekilince.

Rahmi Bey uzun süre alamadı gözlerini balkondan.

Saksıların birinde bir çiçek irileşti. Kadifelenen yaprakları gerildi, açıldı.

Keman sesleri çoğaldı.

Ay iyice aklandı seslerle.

Fıtnat Hanım kocası başını çevirirken hemen çiçeğe döndürdü bakışlarını.

— Ne antika çiçek bu böyle, sanki canlı gibi... dedi Rahmi Bey.

— Canlı ya... dedi Fıtnat Hanım. Ne sandın, ölü olsa büyür yeşerir mi? Ben ona yirmi yıldır çocuğum gibi baktım büyüttüm. Kışa doğru söner. Bilirim çekilip hazırlanmaktadır. Yazlar, hele ayın on dörtleri en coştuğu zamandır. Dirilip taşar geceleri. Ben ölürsem o öksüz kalacak. Alıngan çiçektir, aşırı bakım ister.

Rahmi Bey karısının açılan görüntüsüne alıcı gözle baktı.

Deminki kavga dolu sözlerin taşıdığı yıkıcı sertlik dokunmamıştı Rahmi Bey'e.

Şimdi, çiçeği savunan karısının kafa tutan davranışına şaşarak takılıp kalmıştı.

Kafasında sarhoşluğun dalgalanan, çözülen dönüşlerinin, kayışmalarının rahatlatıcı duvarını aşıp ezer diye ürktü karısından.

Ölümden konuşulmasını sevmezdi Rahmi Bey.

Fıtnat Hanım'sa bir takıldı mı ölüm sözüne, bu durumun ayrıntılarıyla anılmasından kendini alamazdı.

Kocasıyla bu konuda karşılıklı hiçbir açıklamaya girmemiş olsalar da bu konunun Rahmi Bey'i tedirgin ettiğini sezer, üstelemeye başlardı.

Daha olmazsa, gazetedeki bilinmez kişilerin ölüm ilanlarına dek götürürdü sözü.

Bazı günler üst üste aynı adın ölümünü yakınarak belirten sayfalarda büyük yerler kaplayan gösterişli, ölüm ilanlarından tutkuyla söz açardı.

— Sen doğurgan kadınsın Fıtnat... dedi Rahmi Bey. Sesi istediğince güçlü çıkmamıştı. Niçin çiçekleri kendine çocuk sayacakmışsın! O, Taha'nın karısına vergiydi, bilmiyor musun? İlk yıllar çocuk düşürdüm diye gezdiydi. Sizleri az telaşa vermemişti. Sonra sıra Ankara kedilerini eve doldurmaya geldi. Onunla da yetinmediydi. Evlerine çiçeklerden girilmez oldu. İskambil oynamaya gittiğimizde, boy boy saksıların arasında dönenecek yer bulamazdık. Daha sonraları da, Taha, "Vücudun bozulmasın, sensin benim çocuğum" diyor diye, bir konuk gününde size söylememiş miydi? Hattâ sizler utanmışsınız da ne yapacağınızı bilememişsiniz.

— Belki de doğruydu kadının söylediği. Şimdi düşünüyorum da Rahmi Bey... Fıtnat Hanım'ın sesi, deminki bulduğu kesinliği yitirmişti. Taha onu severdi. Hem nasıl, hatırlasana... Orduevindeki düğüne giderken, kimselerde yoktu da, ne edip edip İstanbul'dan karısına bir şal getirtmişti. O günler şimdinin Ankara'sı değil, epi topu bir trendi gidip gelen. Mavi üstüne altın sarısı simli şalıyla az kurumlanmamıştı. Sıskanın biriydi.

— Yeni gelindi Ankara'ya geldiğinde. Senli benli olmamışlardı kocasıyla. Kim bilir nasıl üstelemiştir de getirtmiştir adama şalı.

— Yok yok seviyorlardı birbirlerini. Şimdi daha iyi anlıyorum. Demin söyledin ya, kimse birlikte hiçbir şeyi sevmedi bu evde. Sedat bile, evlendi uzaklaştı. Ankara'dayken nerde olsam oğlum oturduğum yerin yanına sıkışır, kıpırdamadan beni izlerdi. Gerdanıma yüzünü gömer, "Mis annem benim, mis annem" derdi. Şimdi hiçbir sözünü ciddi söylemiyormuş gibi, benimle konuşurken. Çabucak iyi iyi diyiveriyor. Yine de bu katı almakla ne becerikli, ezilmez olduğunu gösterdi. Evlenmeyeydi iyiydi ya...

— Koca adam evlenmeyip de ne yapacaktı?..

Fıtnat Hamm dalıp gitmişti.

Rahmi Bey'in demin açılan ölüm konusunun bitmeyeceğini sanarak duyduğu ürküntü silinmişti.

Cebinden çıkardığı mendiliyle başından doğru nemlenip tomurlanan terlerini bastırdı.

Kalan son yudumu içti kadehten.

Çatalla peynir arandı.

Taneler küçülmüştü.

Çatalın ucuna takıldıkça bölünüyor, almak daha güçleşiyordu.

Parmaklarıyla parçaları birleştirdi.

Ağzına attı.

Parmak uçlarındaki tuzu emdi.

Ellerini pijama ceketinin yanlarına sildi.

Yan gözle karısına baktı.

— Hava kan gibi ılık, insanın gövdesine yapışıyor... dedi.

— Ben sıcağı severim... dedi Fıtnat Hanım. Ankara'daki soğukların başa çıkılmazlığından iyidir. Hem demin konuştuk ya, aynı şeyleri sevmeyiz biz senle. Hattâ Suna, Sedat, sen, ben, aynı şeyleri sevmezmişiz dediğine bakılırsa. Ankara'nın soğuğundan geçip de sıcak sevilmez mi?

Ankara'nın soğuğu kesiciydi, kıyıcıydı.

O zamanlar şimdiki Ankara değil.

Kübik dedikleri apartmanlardan yapılıyor.

Köşeleri yuvarlak balkonlu.

Camları dik dik.

Her mutfak kapısının açıldığı arka balkonları olan.

Biraz karanlıkça merdivenli.

Merdiven basamakları mozaik, tutamakları ahşap.

Giriş kapılarındaki cam bölümlerin üstü yuvarlak, aşağı dönen bitişleri köşeli.

Balkon korkulukları dört köşe, üç köşe, baklava kesimli.

Küçük bir bahçeyle caddeye bağlanan apartmanlar. Bahçe demeye bin tanık ister. Tıkız, kuru, sarı topraklı.

Katlardaki iç kapıların dışarıya bakma payı kocamandı.

Zil çalınca açardım dört köşe pencereyi. Dayardım yüzümü alacak genişlikteki bakma payı içine, geleni görürdüm. Çoğunluk çevre köylerinden inen, yumurta ya da yağ getiren köylülerdi bunlar. Apartmanın girişinde çıkarırlardı ayaklarındaki partal kirli şeyleri. Üstlerinde ıslak bir yapağı kokusu vardı. Tümünün bezgin, korkmuş gözleri olurdu. Köylüler kapıdayken esinti dururdu kış bile olsa. Boğuntuluydu görünüşleri, gene de gülermiş gibiydiler konuşurken. Oysa dişleri hiç görünmezdi. Bir bez yığınıydı giydikleri. Çorapla dolak arası bir şey sarardı bacaklarını. Kunduralarını girişte çıkardıklarından ekşi, sızım sızım ayak kokuları alışveriş süresince merdiven sahanlığına yapışırdı. Yaşlarını hiç çıkaramazdım. Ürkerdim onlardan. Nerde yaşardı bunlar? Sayıları çok muydu? Az olduklarına inanırdım. Böyle insana benzemez yaratıkların yaşama, çoğalma gücü ne olabilirdi ki... Yoksul, konuşmasını bile beceremeyen. Bakışırdık. Sessiz beklerlerdi. İlk konuşan hep bendim. Bir memur hanımı olmanın o yıllarda, hele Ankara'da çok ayrı bir değeri vardı. Herkes Ankara'daydı. İkinci Dünya Savaşı'nın uzakta da olsa bizi kavrayan, anlayamadığımız korkusu geçip gitmişti. Yeni evli sayılırdık Rahmi'yle. İstanbul'da geceleri elektrik ışığını engellesin diye mavi kaplama kâğıtlarıyla camların örtüldüğü yıllar hemen ardımızdaydı. Her uçak sesinin yüreği hoplattığı, ellerin ayakların korkudan boşalıverdiği yıllar, yakın da olsa bitmişti. Çocuklarım art arda doğmuştu.

Ben eskiden böyle değildim.

Şimdi şu balkonda otururken duyduğum yorgunluğa benzer bir yorgunluğun duyulabileceğimi kim söylese beni inandıramazdı.

Ellerimin, ayak parmaklarımın böylesine genişleyip köşeleneceğine beni kim inandırabilirdi ki!

Yıllar var ki şaşarım bu değişmelere.

Yadırgıyorum.

Eskiden otuz altı numara iskarpin giyerdim.

Şimdi otuz sekize çıktı ayak numaram.

Boydan değil, hayır, enlemesine, yayılmasına bir büyüme bu.

Geceleri uyurken çaresizlik rüyaları görüyor, soluğumun kesildiğini sanıyorum.

Kötü günlerle dolacak sanki geleceğim.

Evet, kira derdinden kurtulduk.

Gene de öylesine alışmışım ki, her ayın sonuna doğru çoğalan tedirginliğime.

Mal sahibi oldum ya, şimdi de giderek eskiyecek olan katın onarım harcamalarını düşünmeden edemiyorum.

Gerçi oğlumun durumu çok iyi. Artık rahatça, zengin bile diyebilirim.

"Bir yere para biriktir Sedatım" diyorum.

"Para işletilir anne diyor, birikmesi, çoğalması o yolla olur."

Oğlum zengin, evet.

Ben eskiden böyle değildim.

Ana evimden ayrılıp kocaya giderken, yeni kurulan yaşamamda her isteğimin olacağına inanan bir genç kızdım.

Umutlu gitmiştim Ankara'ya.

Ankara o yıllar bambaşkaydı.

Sedatım yedek subaylığını yaparken gördüm, birkaç yıl önce. Nasıl değişmiş, nasıl yeşillenmiş. Soğuğu bile keskinliğini yitirmiş.

Eskiden nereleri örtseniz, nereleri tıkasanız, soğuk ifilderdi her yanda.

Şimdi kime söylesem şaşar inanmaz.

Ulus'tan Çankaya'ya uzanan caddenin, bir uçtan öbür ucuna bakınca, ta sonu görünürdü.

Yol kıyılarına kondurulmuş büyük yapıların artları ıssız durup dururdu.

Daha eski halini bilenlerse benim ordaki yıllarımda bayağı uygar, bakımlı, rahat bir şehirde yaşamış olduğumu söylüyorlar.

Sabahları kocalarımızı uğurlarken kalın perdelerle örtülü camların ardından bakardık.

Koyu giyimleri içinde erkekler yan yana uzaklaşırlardı.

Boylarından ayırt ederdik onları.

Çoğunun boyu da ortaydı.

O yılların apartmanlarında gerçek bir komşuluk vardı.

Aşağı yukan hepimiz subay ve memur hanımlarıydık.

Kaynanalarımız ya da annelerimiz vardı yanımızda.

Onlar pazenler giyinip üstlerinde elörgüsü yün yelekleriyle ısınmaya çalışırlardı.

Yelek ceplerinden alpaka tabakalarını çıkarıp tütünlerini tutamlar, ustalıkla sardıkları sigaralarını içerlerdi.

Çocukların ateşi yükselince kurşun döktürmek gereği inancını arasız yinelerlerdi.

Bayramlarda damatlarına ya da gelinlerine uzak, bağışlamasız bir el öptürmesiyle dualar okurlardı.

Kok kömürü yakılan büyük sobaların çevresindeki muşambaları silerler, en ufak bir kırıntının bulunmasına göz yummazlardı.

Çökük yanakları geveledikleri şeylerle titrer, kıpırdardı hep.

Herkes birbirini tanırdı.

Belki de bu yüzden Rahmi'nin uyuşukluk sayılabilecek davranışlarından tedirgin olmuşumdur.

Ankara öylesine soğuktu ki anlatılamaz.

Üstelik kat kiraları çok yüksekti.

O zamanın parasıyla elli altmış lira kira ödeniyordu.

Evet, daha ucuzu da vardı katların. Bunlar girişte olanlardı. Ev bulmak da şanstı.

Çünkü yeni devletin memurları dolup taşıyordu her yanda.

Ev derken yani apartman demek istiyorum.

Eski Ankara evleri memur aileleri için kullanışlı sayılmazdı.

Bildiğimiz köy barınaklarının biraz hallicesi.

Dıştan ahşap çatmaları görünen, iki katlı, altları masif evler.

Evimize ilkten camlı büfe almıştık.

Aynalıydı.

Likör takımlarını parlatıp koyduğumda ışıldamıştı oda.

Kübik apartmanların loştu odaları.

Duvarları kalın yapılmıştı.

Şimdiki apartmanlara bakıyorum da bisküvi duvar, raf tavan.

Ankara'dakilerin böylesine inik değildi tavanları.

Günün her saatinde hep loş oluşlarının nedeni duvarların kalınlığıydı. Güneş kırılıp da içeri kayamıyordu.

Mutfağımı ilk düzenlediğim günlerdeydi.

Akşama yetişecek yemeğin kıyması gevşesin diye tel dolaptan çıkarmıştım.

Ocağın oraya itelemiştim tabağı. Birden elime takılıp düşmüştü tabak.

Kıymalar yerlerdeydi.

O gece yandakilerin topalak Leman Hanım evlatlığıyla haber göndermişti. "Gece oturmaya gelebilir miyiz?" diye.

Kıymalar taşlara saçılmıştı.

Üzüntümden ne yapacağımı bilememiştim.

Çünkü her memur evi gibi iki çeşit yemekli evimizin ucuza çıkan tencere hesaplarının birden alt üst oluşuydu kıymanın dökülmesi. Yarım kilo etin üç dört türlü yemekte kullanılması gerekiyordu, yarım kilo olduğu gibi mutfağın taşlarındaydı. Eğilip üstte kalanları avuçlamıştım. Ne de olsa yere değmemişti üsttekiler. Taşlardaki son artıkları faraşa topladığımda ağlıyordum. Hem gelen konukların hiçbir şeyini eksik etmemek, hem evi temiz, bakımlı göstermek, hem orta halısı almak, bunların derdi yalnız beni ilgilendiriyordu.

Rahmi'ye yakındığımda, "Ne yapalım, gelenlerin bizden ne farkı var, canım... diyordu. Hele hele, bakma sen çalımlarına, konuşmalarına. Evlerinin düzenine. Türkiye'nin her gidişi için laf yarıştırmalarına. Hepimiz üç aşağıya, beş yukarıya yan aç yarı tokuz. Gene de gün görmüş gibi davranıp okumuşluğumuzun tepeden bakışıyla yaşamaya alışmışız" deyiverip rahatına bakıyordu.

Ağlıyordum.

Belki o gün anlamıştım, hiçbir zaman eve bir evlatlık alamayacağımı.

Hiçbir zaman konuk günlerinde likör ikram ederken İstanbul'dan yarım kilocuk da olsa madlen çikolata getirtip gelenlere sunamayacağımı.

Üstü alacalı yaldızlarla sarılı, uzun süre durmaktan abraşlaşmış çikolataları tutacaktım gene.

Taşra bakkallarının görgüsüz yadırgı düzeni içindeki cam kavanozlarda duranlardan alacaktım gidip. Öylesinin bile alınışı ne tartışmalarla olurdu.

"Bir zamanlar çayları üzümle içtiğini unuttun sanırım hanım" derdi Rahmi Bey.

Bir zamanlar öyle diye hep öyle olması mı gerekirdi!

Faraştaki kıymaları atmak için balkon kapısını açmıştım.

Kaparken elimi çekemiyordum.

Elim ayrılmıyordu tutamaktan.

Şaşkınlık içinde kalmıştım.

Yandaki muhasebecilerin kaynanası görmüştü durumu. Kapıyı açıp, "Yavrum demişti, soğuktan eliniz kapı koluna yapıştı. Sakın birden çekmeyin, sonra derileriniz kalkar."

Dönüp gelinine seslenmiş, ılık su getirip dökmüşlerdi elime, ancak öyle çözülmüştü parmaklarım.

Gece konuklar geldiğinde anlatmıştım olanı.

Topalak Leman Hanım, "Evet, evet bu sizin ilk kışınız, iyi ki teyze görmüş" demişti.

Öylesine amansız kıyıcı bir soğuğu vardı Ankara'nın.

Dışarlara bakıldığında, kapanık bulutların bitiştiği katı boz tepeler görülürdü yalnız.

Yatak odasına geçtiğimizde, uyurken ayaklarımı Rahmi'ye yanaştırırdım.

"Kız senin kanın hiç aşağılara inmez mi!" derdi.

Kâğıt oyunları her gece değişik katlarda oynanırdı.

Çoğunlukla Besim Beylere giderdik.

Kalem şefi Besim Bey, ağır davranışlı, biraz şişmanca, kırk yaşlarındaydı. Gülüşünde akrabaca bir yakınlık olurdu her zaman. Karısının şimdi adını bilemeyeceğim, aklıma gelmiyor. Peltekti konuşması. Müdür yardımcısının eşi Tavus Hanım'sa sönük bir kadındı. Saçları katran karasıydı. Müdür yardımcısı Kenan Bey, karısının yanından hiç ayrılmazdı. Kalemin en şakacı memurlarından Taha Bey'le papatyayla saçlarını sarartıp lüleler yapan, sık sık Türkiye Güzeli Feriha Tevfik Hanım'a benzetildiğinden söz açan karısı Nevvare Hanım daima katılırdı bu iskambil oynanan gecelere.

Beylerle hanımlar koltuklara dağılırdı.

İlkten sunulan sigaralar tüttürülürdü.

Kadınların arasında yalnız Nevvare Hanım sigara içerdi.

Yeni atamalardan söz edilirdi.

Atanmaların çoğunluk İstanbul'da bulunan bir bakanın gezi ertesinde yapıldığına değinilip bunun uzantısı bilgiççe aranırdı.

Başkent, Cumhuriyetimizin kalbi Ankara'nın İstanbul'la olan bağıntısındaki yeni önemli adlar anılırdı. Türkiyemizde, cahilin çokluğundan ötürü, yöneticilerin ne denli önemli görevlerle yükümlü bulunduğu belirtilirdi. Halkın, özellikle köylünün içler acısı durumunun bizlere, biz okur-yazarlara hazırladığı zorluklardan yakınılırdı. Taha Bey, en ağırından en eğlencelisine kadar her şeyi aynı şakacı el-kol sallayışıyla anlatırdı.

O gün dairede geçen bir olayın, onun yinelemesiyle gecemize renk katışına tanık olurduk.

"İmzanı at altına amca" diyorum.

"Bilmem yeni Türkçe" diyor.

"Eh öyleyse daha zor olan eski Türkçenle at bakalım görelim."

Tanrı sizi inandırsın herif yüzüme Türkçe konuşmuyormuşum gibi bakıyor:

"Ne zoru ne kolayı ikisini de bilmem" diyor.

Gelin de çıkın işin içinden efendim. Harf devrimi yapılalı bunca yıl geçmiş. Okuma seferberliğinde eğitmenler, öğretmenler yurdun dört yanına dağılmış. Adam Ankara'nın dibinde. Gelin de bu milletle sorunlarınızı çözün. Eski harfler zordur desen, adam bilmiyor ki, Latin alfabesini sökmenin kolaylığını çıkarsın. Üstelik bucak müdürü bir arkadaşın dediğine bakılırsa tefeci köy imamları yoluyla, köylülerimiz eski harfe daha tanıdık çıkıyorlarmış. Boş laflar bunlar. Denenince anlaşılıyor. Evrakını imza için öbür arkadaşa yolluyorum. Su dökmeye koridora çıktığımda bir de bakıyorum ki, adam elinde kâğıtlar sünepe sünepe duruyor duvarın dibinde.

"Ne bekliyorsun burda amca" diyorum. "Handiyse akşam olacak. Ta Kızılcahamam'dan gelmişsin efendi. Eee, işin bitsin istemiyor musun?"

"Bu benim kaçıncı gelişim beyim. Hiçbir gün bitmemişti ki şimdi bite" diyor.

"Niçin çıkmazsın yukarı?"

"Senin dediğini anlamadım. Yolladığın kişiye sorduğumda, ben o işe karışmam, Taha Bey'e danış deyiverdi. Çekindim yine karşına dikilmekten."

Gel de şimdi gülme. Yahu şaşırıyorum bunlar bu pısırıklıkla nasıl olup da Anadolu savaşında düşmanın anasını bellemişler. Şu iş biteli şunun şurasında kaç yıl oldu ki... Otuz yılı bulmadı birader. Hepsi böylesine yılgın, iki sözü çatıp adam içine çıkamıyorlar. Söyleneni anlamıyorlar. Yahu ihtiyat subaylığından bilirim. Bunların bir koşusu var birader, komedinin böylesine hiçbir tiyatroda, filmde rastlayamazsınız. Sanki bacakları tek parça, kıvırıp bükme yok. İnsan seyrederken, işte şimdi gövdelerinin gıcırtıları duyulacak diyor. Öylesine katı, kaskatı. Namazda nasıl çömeliyorlar akıl ermez."

Bu ve buna benzer şeyler konuşulur, gülünür, neşelenilirdi.

Kahveler geldiğinde biz kadınlar fal kapardık.

Koltukların kol dayama yerlerine doğru kayarak kısık, zor duyulur söyleşmelere başlardık.

"Bir düşmanın olduğu, ama bir şeyler yapamayacağı. Göz aydınlığı göründüğü. Mektup mu yoksa haber mi desem. Bakın bakın işte, üç gün ya da üç hafta sonra alacaksınız."

Dalıp giderdim.

Ne mektubu?

Aşağı yukarı hiçbir yaşayan yakınım kalmamıştı.

Teyze kızları, enişteler, pek pek bir büyük teyze. Hiç aranmayan, sorulmayan, eğer yakın semtlerde oturuluyorsa salt bayramlarda anılan akrabalardı onlar. Konuk gidildiğinde arasız gülümsemelerle karşılıklı oturulan. Kalkma anının konukla ev sahibi arasında aynı istekle beklendiği ziyaretler. Parmaklıklı bir pencere, saksılarda mum çiçekleri. Perde uçuştukça görünüveren ufak solmuş bir deniz parçası. Ardından konuk uğurlanınca duyulan kalan vaktin çokluğu düşüncesi. Mektup yazmak niye gereksin! Yine de istekli dinlerdim falı.

Birbirinin eşi yaşlı kadınlar, çok daha kötü günlerin geleceği inancı içinde dualarına sarılmış yaşıyorlardı kuşkusuz bıraktığım yerde.

Haklıydılar da belki.

Fincanlar toplanırdı.

Falda çıkanlar, gizli serüvenler düşleyen bizleri sıkıca tutardı bir an.

Sonra toparlanılırdı.

Müdürün karısının aldığı mutondore kürkün pahasını iyice bilmek kaygısıyla her öneri geçerli olurdu aramızda.

En kesin haberin gene de Nevvare Hanım'da olacağı kestirilince ilgiler o yöne çevrilirdi.

Nevvare Hanım lülelerini sarsarak bize yaklaştırırdı sarışın başını.

Çünkü o genellikle erkeklerin sohbetinden kopmayı sevmezdi.

Akşamüstüne doğru Özen Pastanesi'nde olduğunu, müdürün karısının kürkünün aslında sandığımız kadar pahalı olmadığını kanıtlayan şeyleri orada da iyice öğrendiğini anlatırdı. Güneşin altında kürk kızıla dönüşüyordu. Bu da çok güneş yemiş olduğunu gösterirdi. Anlaşılıyordu ki hem alt yanı bir koyun postu hem de elden düşmeydi. Tanrı korusun, elden düşme kürk yerine yeni dikilmiş bir mantonun değerini yadsımak görgüsüzlük değil de neydi!

Sanırım Özen Pastanesi'ne gidebilecek durumda olan yalnız Nevvare'ydi aramızda.

Bizlerin en büyük gezmesi, Ulus-Anafartalar arasındaki memurlar kooperatifinden alışveriş etmekti.

Çoğumuz birlik olup günaşırı giderdik.

Devlet, memurlarına o güç dönemde bu kooperatiflerle her şeyi sağlıyordu diyebilirim.

Ellerimiz kollarımız dolu dışarı çıktığımızda, salt sokaklarda duyulan uçarılığa kaptırırdım kendimi.

O yıllarda Ankara'da öylesine bir yoksulluk vardı ki... Bakımsız, hiç yakınmayan aç yüzlerde açlığın dalgınlığa döndüğünü seçerdik.

Ulus Alanı ne yana gittiği, niçin durduğu, sonra gittiği yönden tersyüz edip ilk çıkış noktasına neden geldiği anlaşılmaz bir kalabalıkla doluydu.

Ankara'nın yerlileri iğretiymiş gibiydiler.

Ankara'da bize uzun uzun bakarlardı onlar. Gözleri yabanıl, çekingendi.

Kıtlık yıllarıydı.

İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri az kavurmadıydı bizleri de.

Birgün öyle korkmuştuk ki, arifeydi, bayram alışverişine çıkmıştık. Yerlilerin kalabalığı eskisinden baskındı. Hangi parayla ne alacakları bilinmez bir kalabalık. Çevre köylerden inenler ellerinde satmayı istedikleri şeylerin kirli çıkınlarıyla dolanıyorlardı.

Neden bilmem onlar Çankaya'da, Kızılay'da görülmezlerdi hiç.

Bazıları duvar diplerine çömmüş, kimisi de ayakta önlerine bakıp duruyorlardı.

Çevremizde o anlatılmaz uğultu vardı.

Bir köşe başını döndüğümüzde kasketli iki adamla çarpışmıştık.

Adamların bize değil doğrudan ellerimizdekilere bir bakışları vardı.

Bugün bile unutamam o yüzleri.

Ayaklarımın bağı çözülmüştü.

Adım atamıyordum.

Oysa gencecik kadınlardık, gülüşüp duruyorduk adamlara çarptığımızda.

Başımız açıktı.

Hiç bakmamışlardı yüzlerimize.

Kıpırdayamıyorduk.

İlkten önemsemediğimiz bu adamlara başımızı kaldırıp da yeniden bakma cesaretimiz nedense kalmamıştı.

Yamalarla eklenip püklenip dağılmasına engel olunmuş ceketlerini görüyorduk yalnız.

Sonra neden bilmem, yürüyüp gitmişlerdi. Birinin ceketindeki düğmeler bildiğimiz nefer düğmesiydi.

Ay başıydı, çantalarımızda para vardı.

Nasıl başa çıkılmıştı o yoksulluk kıranıyla bilmem.

Bit hastalığı yıkımı da üstüne üstlük ardından yetişmişti.

O adamların yüzünü ben hiç unutamam.

Karanlık gecelerde köşe başlarından çıkacak sanılan hırsız uğursuz yüzleriydi onlarınki yorgun, sıska, kor gözlü...

Çaylar demlendiğinde masanın çevresinde yerlerimizi alırdık.

İlk ellerde oyunu yeni öğrenen hanımların kâğıtları şaşırmaları, cilveleri, erkekleri kışkırtırdı.

Günlük yaşamada silikleşen, erkeklik-kadınlık ayrımı canlanır, ışığın altında davranışlar karşılıklı dikkatlerden geçirilirdi. Oyunları küçük açardık. Gaye elbette eğlenmek.

Kazananın aşkta kaybedeceği Nevvare Hanım'ca yinelenirdi. "Sen kaybedeceksin gene" derdi kocası gülerek.

Böylesine bir anımsatmadan çekinip kaçınmazlardı hiç karı-koca.

Masa başındaki öteki erkekler Nevvare Hanım'a yenilenen bakışlarıyla bakarlardı.

Bu aşırı gitmelerin etkisi, oyunda belli olurdu.

Nevvare Hanım, unutkanlığından yakınıp elindeki kâğıtları değerlendiremediğini açıklardı.

O elin baştan alınmasına birlikte karar verilirdi.

Bizler onun erdemsizlik sayılabilecek bu davranışlarını suskun izler, aramızda anlamlı anlamlı gülerdik.

Çayın demi gelince, Besim Bey'in hanımının ardına takılırdı Nevvare.

"Ablacığım size yardım edeyim n'olur" derdi.

Oysa taş çatlasa üç dört yaş küçüktü o, Besim Bey'in hanımından.

Nevvare'nin kocasını parlak bir geleceğin beklediği söylenirdi.

Mebuslara özel hizmetleri olduğundan söz açılırdı onlar yokken.

Gelmeleri yaklaştığında durulur, konu başka bir yönlere kaydırılamayacak denli uzun konuşulduğundan,

"İyi çocuktur Taha" denilirdi. "Yardımdan çekinmez, eh işte beceriyor canım, bu da bir yetenek, herkesin elinden gelmez ya, karısı biraz aşırı kaçıyor."

Burda biz kadınlara saygıyla sevgiyle çevrilirdi gözler.

"Bahariyeliyim demesine kulak asmayın. Tanıyanlar, Kurbağalıdereli Nevvare diye bilindiğini söylüyor. Üç yıl bir askeri tıbbiyeliyle gezmiş. Şifa'nın dili olsa da anlatsa diyorlar. Sonra Taha'ya varmış. Yani sizin anlayacağınız kenarın dilberi. Yine de Taha iyidir. Herkeslere nasıl paralanır, bilmez misiniz..."

Böylece Taha Bey'le karısı Nevvare Hanım geldiğinde karşılamak daha kolaylaşırdı.

Öpüşülür, sağlık ve günlük işler için sorular sorulurdu. Taha Bey, bitmek üzere olan kokkömürlerimizi ne yolla sağlayabileceğimiz danışılınca, araştırır, buluverir, biz kadınları hayran bırakırdı.

"Oh Taha Bey, büyük hanımın romatizmaları var, ne iyi düşündünüz. Bu Ankara'nın soğuğu başımızda tek dert."

Başkentliliğin fedakârlık demeye geldiği aramızda yinelenirdi.

Çayları dağıtıp masaya doğru abanırdı Nevvare Hanım. Göğüslerinin öne taşmasına aldırmadan,

"Bu el oynamıyorum, ne olur elinizi gösteriverin" derdi.

Erkeklerden birinin uğuru olmayı ister, bu dileği de hemen yerine getirilirdi.

Çaylarımızı içerken, Rahmi'ye bakardım. Kökten değişmiş bir adam görürdüm karşımda. Tek tek arayıp seçtiği sözcüklere uygun bir kalınlık olurdu sesinde.

Evet, sesi güzeldi kocamın.

Hani şu tam erkek sesi denilenlerden.

Evlendiğimizden üç ay sonra, başkalarının yanında, beğenilme isteğiyle o sesi daha abartarak kullandığını anlamıştım.

Bizler Nevvare'yi kıskanmazdık.

Bilirdik ki o hiçbirimizin kocasını beğenmez ya, beğenilmeden de duramaz.

Nasıl ki sonraları öylesine zengin bir bankacıyla evlenivermişti rezil kadın.

Saat gecenin on buçuk on birinde dağılırdık.

Üç saati bulan beraberliklerimizde,

hepimiz istediğimiz hayatın eşi olmasa da benzerini yaşıyor sayardık kendimizi.

Sigaraların tutuluşu, yurdumuzun sorunlarının tartışılması, iskambil kâğıtlarının masaya atılışı, gülmeler, konuşmalar, bütün bunlar olabildiğince incelikli zekâ pırıltılarıyla dolu geçsin diye çok çaba gösterilirdi.

Gerçi kimsenin aldığı para gösterişli bir eve; güzel, gerçek, seçkin mobilyalara, zengin sofralara olanak sağlamıyordu. Gene de bunların en benzeri ya da yakını şeylerle uygulanıyordu yapılması özlenenler. Görünüşün korunması, kurtarılması gerekiyordu. Bunu birlikte biliyorduk. Bütün yurt kararlarının alındığı, uy-

gulandığı başkentteydik. Unutmuyorduk hiç. Okumuş yazmıştık hepimiz. Önemli kişilerdik, çoğunluktan ayrıydık.

Kocam evliliğimizin ilk yıllarında, "Ne diyorsun sen Fıtnat, diyerek anlatırdı. Bugüne bugün yeni kadrolar bizden kurulacak. Evet, belki zenginlik söz konusu değil şimdilik ya, sonrası için de aynı şeyi söyleyemem."

Rahmi Bey'in dedikleri başkaları için geçerli oldu.

Durumumuzu kesinlikle anladığımda, tükenmez kaygılarım başladı.

O, hiç bıkmadan şu Nedim'le Fuzuli'yle uğraşıp "Ben kimselere benzemem efendim" deyip durdu.

Toplantı bitip katımıza dönünce aynı sönük, yokluk duygusu sarardı beni.

Uzak dağları tepeleri dolduran Ankara gecesine perdeyi aralayıp bakardım, gökte çelik aydınlığı veren yıldızlar parlardı.

O yıllarda hiç mi yağmur yağmazdı Ankara'da, nedendi... Bilemeyeceğim.

Yağmur öylesine ılıman ki, Ankara için düşünmek güç. Tepelerin koyulduğu yerlerde, kimsesizlik, bırakılmışlık dolanırdı.

Yatana dek hiç konuşmazdık.

Yıllarla bu bir huy oldu aramızda.

Sadece tartışmak ya da soru sormak için konuşur olduk.

Durmadan yükselecek biri değildi beni verdikleri adam. Yaşım ilerliyordu, Rahmi Bey'e hayır diyecek yaşım muydı beni istediklerinde.

Ya peki sonraları...

Oğluma, Sedatıma durmadan anlattım büyütürken.

Beni içlendiren, üzen şeyleri, özlemlerimi.

Yedi yaşlarına doğru, söylediklerimi anlar gibiydi.

Dinlerken kocaman açardı gözlerini.

Çocuk oyunlarında hiç dayak yemezdi.

Dışarı saldığım zamanlar, içim kalkmadan işimi görürdüm. Herkesle uyuşup anlaşırdı.

Yalnız bir gün, küçük bir yardımcılıktan sonra dairede masa edinebilmiş alt kattaki Lütfi Bey'in oğlunu dövdüğünü söylediler.

Çok şaşmış, inanmamıştım.

Lütfi Bey'in oğlu öylesine sessiz bir çocuktu ki, kızlar bile onu itip kakmadan duramazlardı.

Oğlumu, Sedatımı nasıl kızdırmış olabileceğini anlayamamıştım.

Yedi yaşını sürerken oğluma anlatırdım isteklerimi, dileklerimi.

— Sedat oğlum, büyü, açıkgöz ol, oku, bari sen anneni rahat ettir.

— Sedat oğlum, baban rahatını bozup bizi varlıklı yaşatacak kişi değil.

— Sedat oğlum, babanın aç açık kalacak değiliz ya diyerek yetinmesiyle olur mu?

— Sedat oğlum, hep kuşku, hep korku, hep beklemek. Herkes namussuz, bir baban mı namuslu?

— Sedat oğlum, baban yalnız. "Devlet memuruyuz hanım" diyerekten yoksunluklarımızı isteklerimizi anlamaktan sıyrılıyor. "Emekliliğimiz gelince rahatımız beyde paşada olmaz. Esnaf değiliz ki piyasayı izleyelim. Köylü değiliz ki yağmuru. Sırtımızı en yıkılmaza dayamışız diyiveriyor."

— İlk kadın edildiğimden beri bunları dinlerim babandan. Bir memur karısı olmanın da gerekleri var. Büyü, daha iyi anlarsın. Giyimdi kuşamdı, konuk günlerinde en azından değişmelik birkaç roptu.

— Herkesler saçlarını permanat yaptırdı Sedat oğlum, ben hâlâ elektrik tellerine sarıp kıvırıyorum.

— Sedat oğlum, bizler her yere yakışırız, salonlara da, sinemalara da, balolara da, pastanelere de. Ama gel gör ki babanda hiç yükselme, aşma hırsı yok.

— Sedat oğlum, sen benim yüzümü güldür e mi?

— Sedat oğlum, bir evin dıştan göründüğü gibi rahat olması kolay mı?

Sedatım arada kıkırdardı.

Niye güldün oğulcağızım derdim, niye?..

"Ben hepsini yapacağım derdi. Razi Bey'in oğlu gibi irileşip önce babamı döveceğim. Sonra da herkesi."

Yavrum zayıftı, solgundu. Ona kınakına şurupları içireceğim diye, az mı paralanırdım. Kapının dışarı bakma payından izlediğim köylü geldiğinde,

"Yumurtalar kaça? derdim. Pahalı pahalı. Artık bahar almam bu fiyata. Kalsın git. Ne! Yumurtlama zamanını siz mi öğreteceksiniz bize. Biz İstanbullulara... Kalsın... Almam..."

Köylü ilkten somurtur beklerdi.

Yeni bir karşı koyma aranırdı, sonunda gene aynı sözler çıkardı ağzından.

"Alıver kadın ablacığım, alıver. Taa nerden kopup geldim. Peki, dediğin paraya olsun."

Zinciri açmadan kapıyı aralardım.

Yumurtaları seçer, kâseye dizerdim.

Öyle taze olurlardı ki, kireçlenmesi henüz bitmiş kabukların nerdeye ılık pürüzleri avucuma değerdi.

Sevinirdim.

Az para ödemenin kolaylığı alırdı içimi.

Pazarlık sonucu fazladan gelen üç yumurta, bana daha iri, daha taze görünürdü.

Sedatımı çağırırdım.

Uçlarını kırıp içirirdim iki yumurtayı hemen.

Gıdısı oynardı yutarken minik civcivler gibi.

"Bizim de taklit olmayan mobilyalarımız olsun Sedatım. Büfemizin içi, yanları kontrplaktan. Demirci halılarının keçelenmiş düğümleri, basınca terlikleri bile geçip insanın tabanlarına batıyor. Ben de genç bir kadınım. İçlenip istekleniyorum. Yalan mı, haksız mıyım?.."

Kıkırdardı yeniden.

Kirpiklerini arasız oynatırdı.

Boynuma sarılırdı.

Koklaşırdık.

"Elalemin burda kimler oturuyor acaba, diyecekleri bir yerimiz olsun Sedatım. Dışardan bakan, içindekilerin, bizim, benim değerimizi bir çırpıda anlasın. Kefiller aramayım. Kontratlar kaybolur korkusuyla ilk hatırladığım şey onları koyduğum yer olmasın."

Oğlumun sayesinde gün göreceğimi anlardım.

Hafiflerdim.

Tabakları yıkamaya girerdim mutfağa.

Pencereden kar öncesinin küllü, ışıksız göğü görünürdü.

Bir hüzün basardı yüreğimi. Burgaçlanırdı üzüntü kafamda. Rahmi'ye beni vermeyeydiler, diye geriye doğru dönerdi düşüncelerim.

Olur muydu vermemeleri.

Buna hiçbir zaman içtenlikle karar veremedim doğrusu, kesinlikten sürgit kaçındım.

Çıkaracağım sonuç belki de beni yıkardı, böylesi daha iyi...

Bizde toplanma gecesinin sırası gelirdi.

Nevvare yeni bir şey giymiş olurdu çoğunluk. Yanaklarını allıklamış, parmağında taklit bir yüzük. Besim Bey'le kumral saçlı, renksiz hanımı da aramıza katılınca, konuklarımı ağırlamaya davranırdım. Üzüntülerim dağılırdı o süre. Büfede kilitli tuttuğum uçları kırmızı sigaraları, çikolataları ve ahududu likörünü mutfağın tezgâhında bölerdim. Bağlarbaşı'nda oturan eski bir paşa evlatlığının düğün armağanı diye getirdiği, gümüş zarflı, pembe billur şekerdanlığa yerleştirirdim çikolataları. Bakılınca çok görünmesi için, iyice öğrendiğim düzenlemeyi el çabukluğuyla bitirirdim. Likörlerin ardından çikolataları sunarken, içim ferahlar anlık da olsa. Eksiksiz bir hanımefendiliğin tadına varırdım. Herkesin yüzünde iyilik, kibarlık dolanırdı.

Eskiden ana evimde olduğu gibi, yoksulluğun utancını gizleyen bildik incelikler takınılırdı.

"Çocuklar nasıl?" derlerdi.

"İyiler, uyudular."

"Hele Suna yavrum ne hoş kız olacak büyüyünce. Terbiyesiyle şimdiden bizi hayran bırakıyor."

"İltifatınız teyzesi."

"Sedat nasıl?"

"Ellerinizden öper beyamcası."

"Barajın orayı daha da güzelleştiriyorlarmış."

"Ankara, Türkiye'nin kalbidir efendim, ne yapılsa azdır."

"Gerçekten ilerlememizin en iyi örneği bu şehir olacaktır."

"Müsteşar Bey uğramıştı geçende bizim kısma. Ben de Müdür Beyefendi'ye son defterlerin kullanma yöntemlerini açıklamaya gitmiştim. Malum yanlış yapmak olmuyor. Çünkü iki yıl önce denenen bir şeyin yönetimdeki yararsızlığı anlaşılınca, yeni şeyler deneniyor."

"Evet, Müsteşar Bey Ankara'nın yeşillenmesinin kesin ve zorunlu bir iş olduğunu anlatıyordu."

"Bozkırda doğmuş bir yıldızdır Ankaramız."

"Ya efendim!"

Taha Bey hemen atılıyor,

"Dikmen yıldızı değil mi efendim. Doğrusu sanatçı ve yazarlarımız değerlerini buldular. Aka Gündüz gibi bir romancıya çok sayılmaz sunulan şeyler. Nevvareciğim de bir Dikmen yıldızı yüreği taşır hep. Diğerkâmdır."

"Yeni açılan sinemayı gördünüz mü?"

"Daha birçok sinemalar açılacak efendim."

"Evet. Bir Amerikan müzikli filmi oynuyormuş. Dekorlar ve kostümler şahane diyorlar."

"Bir çikolata daha alsanız."

Çocukların incecik terle karışık ateşli hastalıklara tutulduğu gecelerde, arada konuklardan izin ister, onlara bakardım.

Kaynattığım ev ilaçlarıyla dolu bardakların üstleri tülbentlerle örtülü dururdu. Yarı uykularında, ilaçlarını akıtırdım kaşıkla ağızlarına. Kaşıkları çevirip koyardım bardakların üstüne. Başları sarkardı kolumdan. Sayıklarlardı. Küçük çocukların uykulardan taşan o anlaşılmaz, karışık sözleri içimi sevecenlikle titretirdi. Yorganlarını sıkılar, alınlarında ellerimi gezdirirdim. İki çocuğumun bensiz olamayacakları düşüncesi mutlu ederdi beni. Odalarında sağlam, güvenli bir şeyler olurdu. Çocuk hastalıklarına özgü yüksek ateşin geçiciliğini bildiğim halde korkunç, çaresiz düşüncelerle titrerdim. Dışardan konukların konuşmaları duyulurdu. Kendimi öylesine korunaklı duyardım ki o sıra...

Seslerinden tanırdım onları.

Nevvare'nin yapmacıklı kahkahalarına, Besim Bey'in hanımının tınısız gülüşü katılırdı. Rahmi'nin, "Çok düşkün Fıtnat çocuklara, çok. Üstlerine titriyor. Evet, iyi ev kadınıdır. İncedir. Eh eski bir İstanbul ailesinin seçkin bir kızı, ne demeli efendim. Biz de İstanbulluyuz ya. Ortaköy'deniz. Deniz çocuğuyuz diyelim. Balıkçı terbiyesi almış." Burada uzun uzun gülerdi: "Boğaz başkadır değil mi Besim Bey!"

O zaman Rahmi'ye ısınırdım.

Beni herkesin içinde en özlediğim sözlerle yüceltmesi, konuk ağırlamadaki hünerimin köklü terbiyemden olduğuna değinmesi hoşnut ederdi beni.

Besim Bey'in yüzünün yayvanlığı sanki gövdesinde de sürüyormuş gibiydi. Hanımı, odaya girdiğimde anaç bakışlarıyla süzerdi beni.

"Uyudular mı?" diye sorardı.

Yavaşçacık, "Evet" derdim.

İskambile oturmadan, çayları verirdim.

Nevvare'nin şımarık yardım etme isteğiyle karışamayacağı bir anda çayları koymuş olurdum. Bütün erkeklerin gözü önünde onun yeni gelin salınışıyla gezinip dolanmasını böylece engellerdim. Rahmi'nin bakışlarının ona takıldığında daha sivrilen pırıltısı incitirdi beni. Belli etmezdim çevreye. Gözlerimi odada amaçsız gezdirirdim.

Rahmi'nin bana kapadığı incelikleriyle nasıl başkalarına yöneldiğini seçerdim konuk gecelerimizde.

Konuklar gittikten sonra, kocamın uzun uzun esnemeleri. Yatınca somyanın ortaya iyice çöküşü. Ardından da,

"Bari sabah gecikmesek. Saati kurdun mu ruhum?" demeleri.

Sessizlik sökün ediverirdi.

Bol yıldızlı Ankara geceleri.

Soğuk camlaşmış gökyüzü.

Ankara Kalesi'ne doğru uzayıp giden, orda koyulup tıkızlaşan, belki de ötelerdeki İstanbul'a bağlanan geceler.

Oyunun bitişine doğru senli benli olunurdu.

Benzer katlarda eş kuşkular, eş özlemler içinde, birbirinden ayırt edilemeyecek yemekleri pişiren kadınlardık. Belki de bu yüzden içtenlikle sevmedik birbirimizi. Çünkü aynı yetersizlikleri yaşadığımızın bilinmesini istemiyorduk. Arasız başka türlü görünme çabasındaydık. Üstelik öyle olduğumuza da hiç inanmıyorduk. Hastalık ya da beklenmez bir konuk söz konusu olduğunda yardımlaşma çabamızı uzaktan görenler ne sanırlardı kim bilir? Bizi sevgide kısırlaştıran kocalarımızın daha ileri, daha paralı, daha önemli yerlere geçebilme yollarının benzer oluşuydu sanıyorum. Aynı koşullarda çalışıyorlardı. Farklı yerlere, daha büyük maaşlara geçmeleri çok özel ilişkilere bağlıydı. Ya da çoğunlukla biz kadınların inancı buydu.

Rahmi'den umutsuz değildim Ankara'ya gittiğimiz ilk yıllarda.

Çünkü umulmadık kişiler, beklenmedik başarılar gösteriyorlardı. Bunlar her zaman yer değiştirmeyle olmuyordu elbette. Başka bir kata taşınan oymalı ceviz masayla sehpa takımlarını görünce, perde aralarından bu mutlu olayı birlikte, gözlüyordu apartmanın kadınları...

"Ne becerdiyse becerdi efendim", diye çıkışırdım ona. "Kızdırma adamı Rahmi Bey. Ankara'da sürüyle insanın işi var devlet kapılarında. Yani eline mi bulaşıyor. Adam karısını seviyor, çocuklarını seviyor. Onları rahat ettirmek için masa masa dönmekten bunalmış bir vatandaşımıza yapılmış yardımın teşekkürüdür aldığı. Yalnız, evet Rahmi Bey haklısın. Kâğıdın sonucunu almak, ayrı başarıdır. Girginlik ister.."

Kravatını çıkarırdı.

Duymazdı bile söylediklerimi.

Esnerdi.

Terliklerini giyerdi.

Pis bir deri kokusu dolardı odaya.

Somya gıcırdardı.

Çocukların odasına geçerdim. Temiz soluklarının ılıklığı dolaşırdı çevremde. Rastgele çakılmış paslı kornişleri görmezdim. Annemin bana tığ işi ördürdüğü perdelere olan hıncımı yitirir, perdeleri de görmezdim. Beş yılda örülmüştü onlar. Kışlar, yazlar, sonbaharlar, ilkbaharlar boyunca, beni yaşlandırmışlardı işlerken. Benim çeyizim değil de başkasına örüyordum sanki. Bittikleri yıl, gözlerimin yorgunluğundan, günışığına bakamaz olmuştum. Kuytulara çekiliyordum. Bu perdelere gülüp geçecek, "Bırak onları" diyebilecek bir erkek düşlerdim. İçim ezilirdi, kollarım çekilirdi.

Suna'nın sarı saçlarını tıkardım yorganın içine.

Sanki saç üşürmüş gibi.

Küçük gövdesinin büyüdükçe benden uzaklaşacağını bilmezdim o zamanlar.

Annesiz de olabileceklerini düşünmezdim bile.

Ben annemleri bırakalı yıllar vardı.

Yine de aynı şey değildi.

Onlar benim çocuklarımdı.

Bu kez bendim anne olan.

Acımayla dolardı yüreğim.

Sıkıca ütülü margizetten kabarık kollu giyimlerle düşünürdüm Suna'yı.

Sedatım minik papyon kravatıyla, çocuk balolarının en göz alan yavrusu olurdu.

Gürbüz çocuk yarışmasını kazanırlardı her ikisi de.

Sonra en iyi okullara giderlerdi.

Büyük yapılardan oluşan, bahçeleri yüksek duvarlı sessiz okullara.

Önemli, göz kamaştıran diplomalar alıp beni bu yeteneksiz, uyuşuk adamın elinden kurtarırlardı.

Yatağa girdiğimde, toplantının şenliği yatışıp sönerdi kafamda.

Ne ağlama isteği, ne üzüntü kalırdı.

Dışarda gecenin ilerleyen kimsesizliğini duyardım.

Gar Gazinosu'nda yapılan bir düğünde, serpantinlerle dolu parlatılmış parkelerde kayan, dans eden gelin gelirdi gözlerimin önüne.

Nedense tüm gelinler, düşündükçe bir süre sonra Nevvare'ye benzemeye başlardı. Sarı lülelerle doluşan yüzlerinin açık kalan bölümünden terleyen, kızarmış yanakları görünürdü.

Rahmi Bey horlayana dek kıpırdamamaya çalışırdım.

Uykusu koyulmadan yattığımı seçerse elleriyle çekerdi yanına beni. Ağzından, gövdesinden bana geçecek sıvılarını, sıklaşan, güçlenen soluklarının beni tıkayan hızını kışkırtmamak için sinip dururdum yatakta.

Sabahları hâlâ ara mahalleleri olmayan Ankara'nın caddelerine doğru, yeniden çıkıp giderdi evin erkekleri.

Gecenin kalan bulaşıklarını arıtır düzenlerdim.

Hergele Meydanı'ndan esen kuru rüzgâr, boz tozları savururdu ta ötelere doğru.

Yıllar sonra tasalarım kine, kinlerim umutsuzluğa döndüğünde İstanbul'a atandı Rahmi Bey.

İstanbul'u unutmuştum.

Ankara'nın yaygınlaşan yapılarına, Anıtkabir'in oralardaki güçlenmeye çalışan cılız seyrek fidanlığa, çocukların okul dertlerine, yazları onlarla birlikte yaptığım park gezintilerine öylesine dalmıştım ki, İstanbul'u unutmuştum.

Çocuklar hep sınıf birincisi olsun istiyorduk.

Yok, daha doğrusu ben istiyordum.

Rahmi Bey'in Sedatıma "Oğlum her şey matematiktir, bunu unutma" deyip yetinmesini, geri kalanı bana yıkmasını unutur muyum!

Oturduğumuz katın yuvarlak dönüşlü kübik balkonlarının yer yer çatlayıp atan betonları, kiraya üç kez yapılan zam, Rahmi Bey'in arada artan aylığı ve sonuçta hiç değişmeyen bir ucu ucuna ev masrafı yetiştirme çabası...

İstanbul'a döndüğümüzde Anadolu Ekspresi sabahın erken saatlerinde Bostancı'ya girdiğinde, ağlamaklı olmuştum. Eski konakların yıkılıp apartman yapılmamış olanları hâlâ vardı.

Geçmiş yıllardaki gibi tren yolunun kıyısına sıralanmışlardı.

Sıkıca örtülü pancurlarının kavlamış yağlıboyaları bakımsızlıklarını daha göze çarpar yapıyordu. İstanbul'a yaklaştıkça ardıma dönüp ne Suna'ya ne Rahmi Bey'e bakmayı istememiştim.

Oysa öylesine konuşmak, ne olduğunu açıkça bilmesem bile söylemek istediğim şeyler vardı ki o sabah.

Sedatım bizi karşılamaya gelmişti gara.

Oğlum artık koca bir inşaat yüksek mühendisiydi. Rahmi Bey'den daha da yaşlı, görmüş geçirmiş gibiydi.

Yerimizi hazırladığını söylediğinde babası duymazlıktan gelmişti.

"Tayininizi bizim patron yaptırdı baba demişti. Size bir de barınacak kat bulduk. Şu bizim kooperatif numarasından. Artık anacığım da rahat edecek."

Suna gittikçe artan sıkılganlığının içinde kocaman garın bir yanlarına sıkışmış gibiydi.

Yüzündeki silme ergenlikler uçları kabuklaşarak artmıştı.

Yeniden göztaşıyla yakmak gerekecekti İstanbul'a yerleşir yerleşmez.

Suna çok küçükken Ankara'ya gitmişti. İstanbul'u bilmezdi. Zaten ne bilirdi ki sinema yıldızlarının adından başka.

Ben İstanbul'a geldiğimde kırkımı çoktan geçmiştim.

Aybaşım kesilmişti.

Çocuk yapamaz döneme gelince terleyip kızarmıştım arasız.

Sinirlerim diken dikendi.

Böylesine iyi giden işlerin onun için tehlikesi var mı diye sordum Sedat'a.

Rahmi Bey beni de yılgın yapmıştı kendisi gibi.

Güldü Sedatım uzun uzun.

"Yok anne yok, telaşlanma, hiçbir tehlikesi yok. Memur değilim. Benim çalıştığım kuruluş özel sektördür. İstanbul arasız büyük bir genişleme içinde, göreceksin ya. Nüfus yoğunluğu durmadan artıyor. İnşaatlar sürüp duruyor. Şimdi sosyal konutları alıyoruz. En çok para bırakan bunlar."

"Ama yavrum sen daha delikanlı sayılırsın. Birden bu kadar şeyi nasıl yüklendin?"

"Şimdi işini bilen gençlere çok olanak tanıyorlar. Ben onların her dediklerini yaparken, birlikte çalıştıklarım da benim evet dedirteceğim şeyleri kabullenmiş oluyorlar. Aramızda olanlar kesindir, açıktır. Kuşkulanman yersiz. İstanbul'da bir yüksek mühendis annesine yaraşır gibi yaşayacaksın. Önümüzdeki yıllar biz mühendislerin; yakında istediğin mobilyaları da alacağım sana."

"Sahi mi oğlum!"

Çok duygulanmıştım.

Ağzımı toplayamıyordum.

Dudaklarım titriyordu.

"Artık şeyler moda, hani içi lastikli... Kauçuk köpüğü deniyor onlara."

"Sahi mi Sedatım. Baban da rahat eder biraz."

O an kızamıyordum Rahmi Bey'e.

"Az çekmedi sizler için. Yıllar var ki Sedatım, baban rakısını bile çok sulu içer oldu. Kolay değil bir memurun üniversitede çocuk okutması."

Omuz silkmişti Sedat.

Bir güvercin sürüsü kanat çırparak trenlerin üstünden doğru uçuvermişlerdi göğe.

Sanki yüzüme çarpmıştı rüzgârları kanatlarının.

Rahmi Bey için Sedat'ı daha da üstelememiştim.

Gene de ne bileyim...

"Yaaa oğlum, bak Rahmi Bey, oğlumuz evimizi bile hazırlamış."

Rahmi Bey Haydarpaşa'nın renkli çinilerine bakıyor.

Başka güvercinler var cam çatının altında, dem çekiyorlar.

Elektrikli trenlere göre banliyö yolcuları geçiyor.

Ne bavulları, ne denkleri var.

Böylesi rahat.

Ben de artık şöyle elim kolum dolu olmadan trenlere binebilirim diyorum.

Pazar alışverişlerinde kuşkudan, aldatılma kaygısından ötürü içim içimi kemirmez, büyük çantaları almam artık. Ufak el çantalarım olur. Koluma asıp konuk günlerine gidebilirim. Her geçtiğim yerde belki ucuza bir şeye rastlayıp alırım diye elde fileyle gezmem.

Az, coşkusuz, unutup bastırarak yaşattı beni Rahmi Bey.

Öfkeleniyorum yeniden.

Çok çektim.

Bu adam çok çektirdi bana.

Suna'nın elindeki fileye sıkıca bezleyip koyduğum abajur kırılmamışur inşallah diyorum.

Suna ardımda.

Sırtıma saklanıyormuşça yürüyor.

Bu kız ne zaman koca bulacak? Kibarca diyorum ki:

"Çık Suna ordan, çık yavrum."

Ben kızımın yaşındayken daha alımlıydım.

Şimdi yaşlandım.

Erkekleri kadınlardan ayırt edemiyorum. Yürek kuşum uçtu, dönmedi. Öylesine aynılaştılar gözümde. Kolay değil.

"Rahmi Bey nereye gidiyorsun öyle bizi bırakıp tek başına. Daha denkler çıkacak."

"Sen telaşlanma anne! diyor Sedatım. O işler için bizim şantiyenin çavuşunu getirdim. Babam yalnız kâğıtları versin."

Rahmi Bey aranıp kâğıtları buluyor, çıkarıyor.

Cüzdanına sıkıca yerleştirmiş.

Hep kaybetmekten korkar bu adam.

Bıktım.

Ne de önemli ya!

Bacakları eğri üç masa, dört sehpa, yayları yamulmuş koltuklar, ortası eprimiş Demirci halısı, on yıla yakındır hallaç görmemiş yatak yorgan. Pamukları kıtıklaştı. Top top oluyor kabartmak istediğimde.

"Hepsi kontrplak, hepsi kontrplak" diyorum.

Sedatım duyuyor.

"Ne o anne, bir şey mi söyledin?"

Gülüyorum oğluma.

Rahmi Bey hiç konuşmuyor.

Kâğıtları verip yeniden çinileri süzmeye başlıyor.

Gören taşralı sanır.

Havadan beş on güvercin iniyor. Garın içindeki umulmadık bir su birikintisinin yanına. Suyu gagalarıyla aşırıyorlar sırtlarından. Hep aynı şeyi yapıyorlar. Sırtları hiç ıslanmıyor.

"Rahmi Bey eşyalar boşalırken yanında olsan ya" diye sesleniyorum.

Oralı değil.

Çinilere ben de bir göz atıyorum. Yeşilleri birbirlerini tutmuyor.

Oğlumun yanında beliren uzun, kuru, koyu renkli adama bakıyorum. Ankara'daki apartmanda kübik kapımızın dışa bakma payından gördüğüm köylünün eşi.

Ay! Bunca yıl geçmese odur diyeceğim.

Olamaz elbette.

Bu gencecik.

Bakılınca gücü dışarıdan belli.

Köylü, kâğıtları alıyor.

"Ay!.. Bu beceriksiz! Canım nasıl olur. Kontrplak montrplak, gene de malımızdır."

Sedatımı engel olmak istiyorum, ama trenden indiğimizden beri bize annesi babasıymışız gibi davranmıyor. Sanki o bizim üstümüz, amirimiz, Sedatım köylüye gideceği yönü gösteriyor.

"Evet begim evet begim" diyor adam. Sonra uzaklaşıyor.

"Aman yavrum diyorum, becerebilir mi? Daha dilini düzeltememiş adam?"

"Yok anne diyor, hiç meraklanma, akıllıdır, açıkgözdür. Çulkadir duvar ustası olaydı çekülsüz duvar örerdi de dümdüz

olurdu o duvar. Yoksa kolay kolay onu bizim inşaatların başına çavuş yapmazdık. Hem sakın unutma, sen artık bir yüksek mühendis annesisin, ona göre üstten al."

"Üstten mi alayım!" diyorum, gülerek.

Küçüklüğündeki kıkırdamaları anımsatan bir sesle gülüşüme katılıyor.

"Yerleşeceğiniz katı şimdiden kendinizin bilin. Babamın ikramiyesini falan istemem. Gene tutturur, nasıl olur efendim, diye. Daha sonra da on bir ayak bir buzdolabı alacağım anneciğim sana."

Bir an düşünüyorum.

Bakışıyoruz.

Yeniden gülüveriyoruz.

Kulağıma Rahmi Bey'in gençliğinde söylediği bir şarkı çalınıyor.

"Seyre daldık gonca-i handanı bir ömür bitti."

Öyle işte nerden çıktıysa.

"Sedatım bu işlerin senin için bir zararı olmasın!"

Sedatım başka yöne, trenlere bakıyor.

Rahmi Bey garın denize açılan kapısına gitmiş.

Güneş çıkmış adamakıllı.

Sarı bir aydınlıkla beliriyor koca kapı.

Rahmi Bey küçücük görünüyor kapının açıklığında.

Oysa boylu poslu adamdır.

Suna da yanımdan geçip elinde fileyle babasının yanına varıyor.

Bu kızda bir besleme hali var.

Ben onun yaşındayken daha alımlıydım.

Belki güzel değildim ama.

Yok canım elbette güzeldim.

Hele gerdanım.

Sedatım omzuma koyuyor elini.

Ona yaslanıyorum belli belirsiz.

İlkten bir ürperti dolaşıyor yüreğimde.

Arular yumuşuyor.

Ağlamaya dönecek gibi.

Rahmi Bey'in güneş parladıkça kararan görüntüsüne takılıyorum.

"Sedatım, baban."

"Üzme artık kendini anne diyor. Babam bu kadardı, daha fazla olamadı. Ben varım. Nişanlımı da getireceğim senin elini öptürmeye. İyi bir aile kızı. Çok seveceksin. Babası doktor. Nişantaşı'nda kliniği falan var. Senin anlayacağın adamakıllı önemli insanlar. Düğünümüzün tarihini sordu ailesi, annemi kat sahibi yaptıktan sonra diye şart koydum. Peki, dediler. Kayınpederim 'Yaşama kurallarına böylesine saygılı bir genç az bulunur demiş. Bugünün gençleri insanı ürkütüyor, öylesine kural dışı oldular ki. Yaşamayı sevmiyorlar. Yalnız başkalarının ellerindekileri görüyorlar. Kendileri de edinmeye çalışsalar daha mutlu olmazlar mı efendim' demiş."

"Yavrum mektuplarında hiç yazmadın. Hem nişanında olmayı isterdim. Baban da kızacak."

"Babam mı, hı."

Gülüyor Sedat.

Ona kızıyorum yavaş yavaş, beni atlatmasına kızıyorum. Ağlama belirtilerim kayboluyor. Rahmi Bey duysa,

"Yaa öyle mi Fıtnat Hanım!" diyerekten, uzaklara bakıp gülüverir:

'Hadi hayırlısı olsun'u ekler hemen.

Haydarpaşa Garı'nda yapayalnız sanıyorum kendimi.

Ne geldiği ne gideceği yer belli olmayan biri.

Deniz kokusu vuruyor burnuma.

Salacak'tan doğru sanki.

Çünkü orda evlerin dibindedir deniz.

Evler gazinolara benzer.

Rüzgârlı mavilere bürülü.

Kahverengi eski tahtalar çakılmış.

Gene o şarkıyı duyuyorum:

"Seyre daldık gonca-i handanı bir ömür bitti."

Çıkışa geliyoruz.

Güneş ısıtmaya başlamış iyice.

Rahmi Bey'le Suna'yı ilkten göremiyorum.

Alışkın olduğum bir telaş yükseliyor.

Aranıyorum.

Bakıyorum ki, kıyıda otomobillerin doluştuğu yerin arasında duran sıralardan birine oturmuşlar, yüzleri Kadıköy yönüne çevrik.

Sanki yeniden Ankara'ya geri döneceklermiş gibi derli toplu duruyorlar.

Suna fileyi kucağına yerleştirmiş.

Hiç gevşememişler.

Rahmi Bey'in ceketi yaldızlanıyor güneş vurdukça.

Yıllarla ütü yemiş kumaşın muşambalaşması, sabah aydınlığını içemiyor.

Birlikte mi yaşadık bunca yılları bu adamla diye düşünmek, ilk kez ordan bakınca aklıma geliyor.

Ya Suna'ya ne demeli!

O da bir başkasının kızı gibi duruyor.

Sırtı yuvarlak, eğik, alımsız, genç olduğu halde gençliğinin canı rengi yok. Ne oğlum, ne kızım var, yapayalnızım. Artık çocuk yapamam. Yalnız benim olacak bir çocuk yapamam.

Ağlamaya başlıyorum. Sedat omzumu tutuyor.

"Kötümser olma anne diyor, kuşkuya düşme! Bir nişan o kadar önemli mi? Ümran'ın ailesi de bulunmadı. Gece kulübünde yapıverdik arkadaşlar arasında. Asıl düğün güzel olacak."

Gelinimizin adı Ümran demek.

Sarışındır diye düşünüyorum.

Sarışınların teni dayanıksız olur, kırışıverir.

Yanıt vermiyorum.

Bozüyük'ten geçerken sabahın alacasında trenin dibine gelerek bana ayran satan yoksul giyimli, yaşlı köylü kadın beliriveriyor gözlerimde.

Kendimi o sanıyorum.

İstasyonlarda bırakılmış, sürüklenen biriyim.

Hıçkıra hıçkıra ağlıyorum.

Kendime İstanbul'a varma günümde acıdığım kadar hiç acımadığımı anlıyorum birden.

Sedat sarılıyor bana, kucaklıyor, öpüyor yanaklarımdan.

"Anne diyor, sus anne, öyle bir aileye girebilmek için nasıl uğraştığımı bilemezsin. Kız he dediğinde fırsatı kaçırmamak gerekiyordu. Sen de buna sevineceksin, iyice düşün. Öyle bir geli-

nin kaynanası olmanın onurunu. Apartmanına yerleş, gelip elini öpecek. Âşık bana. Oğlunun bir dediğini iki etmiyor. Biraz nazlı, hoş göreceğiz o kadarını. Ne de olsa zengin kızı. Şımartılmış. Bu huyları bizim işimize yaradı. Çünkü her istediğini yaptırıyor. Büyüklerini buna alıştırmış. Ya da onlar Ümran'ı böylesine alıştırmışlar."

Sedat'a bakıyorum, yeni tıraş olduğu belli. Gene de sakal yerleri mavimsi gölgeleniyor yüzünde. Burnu tam erkek burnu, düzgün, yeterince büyük, babasınınkine eş.

Rahmi Bey'le Suna ayağa kalkıp aranıyorlar.

Merdivenlerin başında bizi seçtiklerinde bakakalıyorlar.

Çünkü hâlâ sarmaş dolaşız.

Hamallar bize çarpıp geçiyorlar.

"Hiç olmazsa şimdi babana açmayalım. Sedat yazmıştı, ben de uygun görmüştüm, derim. Böyle bilsin, ha. İstanbul'da sana sürpriz yapalım diye karar verdik, diyelim."

"Peki anne, nasıl istersen."

Rahmi Bey Sedat'ın beni nişan işinde atlatmasını bilmeyecek iyi... Bu çok önemli... Diretmeyi bırakıyorum.

Vapura bindiğimizde lüks mevkiye oturuyoruz.

Bacak bacak üstüne atıyorum.

Koltuklar kadifeli, duvarlar aynalı. Önümüzde bir masa var. Suna fileyi kucağında tutuyor.

Rahmi Bey yan yana sıralanmış gemilere ilgiyle bakıyor.

"Buğday yükleniyor bu şileplere diyor. Denizin yerini ne tutabilir! Temelliyiz gene İstanbul'da."

Kiminle konuştuğu belli değil.

Oğlum sigara tutuyor bana.

Uçlu sigarayı alıyorum.

İçmeye başlıyorum.

O yıllardan beri de sigara içerim.

Başımı kaldırıyorum. Sedat'm gözlerinin içine bakıyorum. Anca onun duyabileceği gibi,

"Düğünün gösterişli olsun, e mi?" diyorum.

İçimin kabarması sönüyor...

Kadife moda. İpek bir kadife dikineceğim patlıcan moru... Ümran denilen zengin aile kızı ilk elden kaynanasının ne denli

görgülü olduğunu anlamalı. Nevvare'nin bir yıl Kızılay balosuna yaptırdığı biçimden... Sırtını öylesine açık yaptıramam artık ya, yine de öteki yanlarını aynen uygularım. Belim pek kalmadıysa da boyum hâlâ o kesimi kaldırır... Pastalar Lebon'dan olacak muhakkak. Yok canım, bir pastayla geçiştirilmez, varlıklıymışlar. Yemekli bir düğün yapılmalı Park Otel'de. Taksim Belediye'nin eski önemi kalmamış denilene göre. Yeni zenginler görgüsüzce düğünler yapıyorlarmış orada. Park Otel'de olsun oğlumunki. Fakat artık bir de Hilton var... düşüneceğim.

Ah her şeyi biliriz biz...

Ne yazık ki olanaklarımız hep sınırlı oldu.

Şimdi görecekler işte...

Düğün konuklarını uğurlarken çıkışta duracağız.

Ben, kızın annesi, babası...

Suna'nın durması yakışık alır mı bilmem...

Yaşlanmamalıydım ah... Bu adam, şu lüks mevkide bile iğreti duran, iliştiği yere yaraşmayan bu adamdır gençliğimi yiyen.

Yüreğimdeki burukluğun batışını açık seçik duyuyorum artık.

Rahmi Bey arasız denizi süzüyor. Iyice yaşlanmış o da. Hattâ neredeyse ihtiyar denebilir. Kocam da genç miydi benim gibi bir zamanlar.

Hiç çıkaramıyorum kocamın en küçük geçmiş gençlik çizgisini bile. Vapur, Kız Kulesi'nin önünden geçiyor... Bulutlar sabahın solgunluğundan kurtulmaya başladı. Mavileşiyorlar... Kuşlar... Düğüne bütün tanışlarımı çağıracağım, görsünler Fıtnat'ı...

İşte Galata Köprüsü aynı, aynı hiç değişmemiş, öyle görünüyor uzaktan...

Seviniyorum... yüreğim pır pır ediyor...

Rahmi Beylerin apartmanına doğru yürüyen üç kişi balkona baktılar.

Fıtnat Hanım toparlandı. Elindeki sigarayı, demin yere koyduğu tabakta ezdi.

— Ne kadar sıcak değil mi *Fıtnat Hanım Teyze?* diye seslendi aşağıdakilerden biri.

Bahçe bölümüne vardıklarında ay aydınlığının solgun, ama belirli ışıltısında seçildiler. İkisi kadın biri erkek, üçü de pantolonluydu.

— Ya yavrum dedi Fıtnat Hanım, hava kan gibi ılık. Yapışıyor insana.

Gülüştüler.

Fıtnat Hanım da onların gülüşüne katıldı.

Sonra giriş kapısında kayboldular, "İyi geceler!" diyerek.

Fıtnat Hanım gene sandalyesine çekildi.

Esnedi.

Sokak ıssızlaşmıştı.

Fıtnat Hanım giyiminin karnına yapışan ıslanmış kumaşını çekeledi.

Terliklerini geçirdi ayağına. "Şimdi soğuk bir ayran olsa da içse insan!" diye düşündü.

— Soğuk bir şey olsa da içsek Rahmi Bey, haa?

Deminden beri kocasına bakmamıştı.

Dalıp gittiği şeylerden kesinlikle sıyrılabilmek için gelişigüzel devindi iskemlesinde.

Gözlerini Rahmi Bey'e çevirdi.

Onu metrelerce uzak bir yerde sayarak baktı. Kocasının böylesine yakınında olmak yadırgattı birden Fıtnat Hanım'ı.

— Düşündüm de dedi.

Rahmi Bey'de en küçük bir kıpırtı yoktu. Birden soruverdi.

— Neyi düşündün Fıtnat Hamm?

Fıtnat Hanım şaşaladı.

— Hiiiç, saat kaç olmuştur acaba?

Rahmi Bey karşılık vermedi.

Fıtnat Hamm tedirgin olmaya başlamıştı.

Kocası, elinde yanan sigarası, kolunu açık kapıya dayanmış, gölgeye girmiş yüzüyle öyle oturuyor, derin derin soluk alıyordu.

— Rahmi Bey şöyle soğuk, sopsoğuk bir ayran olsa, komşumuz Şükriye Hanım'm buz vermesinden de kurtulsak, diyecektim. Ne zaman alacak buzdolabını bu oğlan? Söylediğimde, "Şu karışıklıklar hele yatışsın anne diyor. Yetmiş üç piyasası çok

yakında açılacak. Taksitle hiçbir şey almak istemem, büyük kazıktır" diyor. Öyle mi acaba... Rahmi Bey, hışştt... beni duyuyor musun?

Fıtnat Hanım kocasına yöneldi. Yeterince yaklaşmanın dışında, dayanılmaz tiksinti verecek bir böceğe eğilirmişçesine sokuldu.

Rahmi Bey'in hafif aralık gözkapakları, kendini bırakan gövdesinin mutluluğu andırır gevşeyişiyle belli belirsiz titriyordu. Ay aydınlığının morarttığı dudaklarının arasından her soluk eşit aralıklarla çıkıyor, yanakları şişiyordu soluklandıkça.

Fıtnat Hanım öfkeyle geriledi.

— Uyuyor dedi. Hem de altı aylık bebek keyfiyle. Bu adam insanı öldürür. Gamsız. Üstelik arada konuştu da. "Neyi düşündün Fıtnat Hanım?" diye. Toparlanamadım. Saatlerdir kafamdan geçenleri anlar sanıp ürktüm. Neyi düşünüyormuşum, umurunda mı acaba onun. Niçin birlikte yaşamışız. Tanrı bilir daha da yaşayacağımızdan başka. Neyse ki, hiçbir şey eskisi gibi değil. Oğlum var. Karamsarlık gerekmez. "Neyi düşündün Fıtnat Hanımmış." Gençliğimin öldüğünü düşünüyorum Rahmi Bey, senin umurunda mı!

Gecenin kimsesizliği, ayın giderek giz dolu bir etkiye bürünmesi, karşıda sıralanan beton yapıların anlam, güzellik taşımayan katılıkları, ürküntü verdi Fıtnat Hanım'a.

Hınca eridi.

Yıllar yılı edinilmiş yalnız kalıverme duygusu güçlendi, öne geçti.

Oğlu da kızı da yanında yoktular.

Bu adamla yapayalnızdı, ama o da ölürse bu yaşta kimsiz kimsesiz kalacaktı.

"İyi kötü başımda bir erkek. Hem Sedatımdan ötürü itibar görüyorum, ben de. Ankara'daki tanışlarımızı rahatça anlatabiliyorum yeni komşularımıza. Onların birçoğu şimdi gerçekten önemli görevlerdi. Bununla da onurlanıyorum açıkçası. Çünkü bu katı aldık. Yakında şu anlaşılmaz didişmeler bitince buzdolabını da alacağız. Sedatıma, arada arabasıyla bizi gezmeye götürmesini söyleyeceğim. Oğlum beni kırmaz. Ama çok işi var, çok işi var. Belki birgün hususimiz bile olur. Hattâ bir de şoförümüz belki."

Fıtnat Hanım'ı sevinçle karışık bir ateş sardı.

— Rahmi Bey, uyuma ayol. Üstü açık uyuyana kar yağar derler.

Rahmi Bey gözlerini araladı.

Karısının ay aydınlığı içinde duran yüzüne baktı.

Karısının bakışı her yanı kaplıyormuş sandı ilk anda.

Tuttu kendini.

Sağ yanına abanarak dikildi iskemlesinde.

— Uyumadım ki, Fıtnat Hanım. Ne var?

— Uyumadım deme. Deminden beri mışıl mışıl uyuyorsun. Hem kuzum ayaklarını balkonun duvarına dayama. Kireçler kirleniyor. Duvar zedeleniyor.

Fıtnat Hanım konuştukça, içinde deminki ısınmanın, dalgalanmanın yittiğini seçti.

— Daha neler dedi Rahmi Bey. Sesi hiçbir anlam taşımıyordu. Duvar da zedelenir miymiş? Demire dayasak ona da söz ediyorsun.

— Demirlerin de yağlıboyaları kirleniyor. Rahmi Bey temiz pak bir evde oturmak hoşuna gitmez mi? Lakin sen eski aldırmazlardansın. Yetmiş dört yılına ne kaldı şunun şurasında. Taksitler başlayacak, katımızı borcumuzu ödemeden eskitmiş olacağız. Senin umurunda mı taksitler! Hem temizliğe oldum bittim alışamadın.

— Hani senin oğlun taksitle bir şey almazdı! Şu yıllardır sürdürdüğün titizliğine gelince. O bile başkalarına baskı yapabilmek için kullandığın bir araçtır Fıtnat Hanım. Sevgisizliğinin belirtisidir.

Gülüverdi. Sesi kırık, gülüşü cansızdı.

— Her kadın benim gibi becerikli değilse, elbet üstün sayarım kendimi onlardan. Şu sevgisizlik lafını da İstanbul'a geldiğimizden bu yana diline doladın. Taksit işine gelince... Hem açıkçası katın kalan paralarını da Sedat ödeyecek. Belki de ödemiştir. Sedatım akıllıdır. Ona yol göstermek bize düşmez. Suna sana çekmiş, o bana.

Birden dikildi Rahmi Bey.

Sarhoşluğu yok olmuş gibiydi.

Konuşmaya nerden başlayacağını kestiremedi.

Bir iki kez "Hımm hımm!" diye sesler çıkardı.

— Varsın ödesin oğlun dedi. Taş atıp kolu yorulmuyor ya! Tutturmuş bir yol. Bu katlar gibi çok katlar alır o. Bana kimse benzemedi. Kızında da senin o tuhaf, akıl almaz sinsiliğin, işe yaramaz dertlenmen var. Ben, ben, fazla uzun etme, hepinizden üstünüm.

— Aman, güleyim bari! Ben bugüne bugün o oğlanı yetiştirenim. Handiyse çocuğu hırsız yapacaksın. Apartman katında otururken kolay. Senin üstüne gidildi mi zor! Sen uyur da adama uyumadım dersin.

Fıtnat Hanım'ın göğsü daraldı. Elleri titremeye başlamıştı.

Rahmi Bey iyice dirilmiş ayık dikkatiyle aya baktı.

Aydınlığın yoğunluğu, çevresinde dönerek ışıldıyordu ayın. Tüllenen ince bir bulut kayıp geçti önünden, ayın yüzünde noktalanan lekeleri örttü.

— Uyumuyordum dedi kesinlikle Rahmi Bey.

İskemlenin eğimine göre kaykıltı gövdesini.

Yüzünü karısını göremeyeceği bir yöne çevirdi.

— Demek ki sen de değiştin Fıtnat Hanım...

Kendi kendine gülümsedi.

Parmak uçlarına değen akşamsefalarından birini okşadı.

— Hadi hadi yerleşme dedi Fıtnat Hanım. Geceyarısı oldu. Yatalım artık. Sen derin uykunu aldın. Yarın erken kalkacağız.

Fıtnat Hanım bunları söyledikten sonra ayağa kalktı. Üstünden hiç ayrılmayan yemek kokularına karışan ter kokusu, yeniden boşalıp dolandı balkonun açıklığında.

— Uyumuyordum Fıtnat Hanım dedi Rahmi Bey. Sözlerini çok önemli, en seçme deyişleri söylercesine özenle anlamlandırıyordu. O beğenilmek isteği duyduğundaki, güzel erkek sesi dedikleri sesiyle konuşuyordu. Ankara'yı düşlüyordum. Hani gençliğimizde şimdikinden çok soğuk olan Ankara'yı. Karartma yapılan İstanbul'dan kaçıp gittiğimiz eski Ankara'yı düşlüyordum. Oralardan ikimizin de ayrı anılan vardır. Ben Ankara'yı severdim. Gerçi günlerim her memurun günü gibi geçti. Serüvensizdi. Saatlerle sınırlanmıştı, bezdiriciydi. Severdim gene de Ankara'yı. Gençtim. Ne büyük avuntuymuş şu gençlik. Kimseyle uğraşmazdım. Kimsenin ayağına da karpuz kabuğu koymazdım. Bilmez değildim ne namussuzluklar döndüğünü. Gene de bana ne idi. Etlik bağlarına

gitmiştik birgün, hatırlar mısın? Çocuklara salıncak kurmuştuk. İlkbahardı. Bahar bozkır bile dinlemez...

Sustu.

Ayağa kalktı.

Demir korkuluklara yaklaştı.

Tutundu.

Yapıları aştı bakışlarıyla.

Salt gökyüzünü gördü.

— Aheste çek kürekleri mehtap uyanmasın dedi.

Fıtnat Hanım içini alan ezikliği, yenikliği beklenmedik bir anda döndüren bu sesi, tutkuyla karışık bir iğrentiyle dinledi.

— Hangi Etlik gezintisiymiş bu? dedi hınçla, tüm gücünü topladı. Sanırım yalnız gitmiş olmalısın. Salıncağa gelince...

Sehpanın üstündeki tabakları, bardağı alışkın, toparlayıverdi. İçeri girerken,

— Hangi Etlik gezisiymiş acaba o... Hem de çocuklarla... Ben yatıyorum... dedi.

Yürüdü.

Mutfağı son kez gözden geçirdi.

Tabak kurulama bezlerinin lekesiz olduğunu övünçle gördü.

Deminki yılgınlığı, dalgınlığı yepyeni mutfak fayanslarını görünce dağılmıştı.

Parmaklarını gezdirdi fayansların kaygan serinliğinde.

Buzdolabı yeridir diye boş bırakılmış duvara astığı takvime baktı.

"Temmuzun yirmisini bulmuşuz. Günlerle yıllar ne çabuk geçiyor!" diye düşündü, düşüncesinden tedirgin olmadı.

Islak havluyla sardığı testiden bardağa su doldurdu.

İçti.

Her yanı gözleriyle yeniden taradı.

Mutfaktan çıktı.

Yatak odasına girerken, son kez balkona baktı.

Rahmi Bey, incelmiş, uzamış, hattâ gencelmiş gibi durup duruyordu aynı yerde.

İçerden bakıldığında ay aydınlığının erittiği yapıların sınırsızlığında yoğunlaşarak uzayan bir boşluk vardı. Rahmi Bey o boşluğa dönük, alabildiğine uzaktaydı.

Fıtnat Hanım epeydir duymadığı bildik tiksinti duygusunun ikinci kez belirdiğini seçti.

Terliklerini yatak odasının kapısı önünde bıraktı.

Karanlığa girdi.

Elektriği açmadan soyunmaya başladı.

Dudaklarını toparlayamıyordu. Ağzı titriyordu.

"Sanki benden bir farkı varmış gibi çalımlanıyor diye düşündü. Benim yaptıklarımın eşini... Ya sonra... Off, bu dünyada bana rahat yok..."

El yordamıyla yatak çarşafının gergin serilip serilmediğine baktı.

Düzgündü çarşaf, eli çökmedi.

"Benden hiçbir üstünlüğü yok Rahmi Bey'in. Namusluyum demeyle olmaz."

Durdu.

Odanın karanlığına gözleri alışmıştı.

Kırçıllaşarak beliren perdelere baktı.

Odada başkası varmış gibi sesini yükseltti.

— Sadece konuştu benim gibi. Niye benden üstün olacakmış! Belki daha önemli sözler söyledi ya... sonuçta ikimiz de hep konuştuk...

Yatağın yumuşaklığına gömüldü.

Ağustos 1972

Günübirlik Adada

Üç dört kelebek, açık pencerenin önünde dalgalanarak toplandı.

Saydam buhar tabakalarıyla titreşen sıcağın içinde uçuyorlar, arada bir aydınlığın yoğunlaştığı dalların açıklığından geçen güneş ışıklarında eriyip görünmez oluyorlardı. İçlerinden biri (kanatları en sarımsı olanı) pencereden kayıp mutfağa girdi.

— Aaa! diye bağırdı geniş tezgâhın başında duran kız.

Elindeki yeşilleri bırakıverdi.

Gülerek kelebeğin yöneldiği kapalı pencereye yürüdü.

Büyük maden masanın yanından geçti.

Üstünde değişik sebze ve meyveler duruyordu.

Masanın başında oturan orta yaşlı kadın elindeki ince uzun, su yeşili çalı fasulyesinin kılçıklarını temizlemeyi bıraktı, baktı.

Kadının yüzünde, yanak allıkları yol yol birikiyordu.

Kısa kollu, kara ipekli giyiminin karnını sıkıştıran darlığını duydu birden.

Gerindi iskemlesinde.

İnce kaşlarını şaşarmışça alnına doğru gerdi.

— Zevzeklik etme Cennet dedi. Saat on biri bulacak. Madamla çocuklar denizden dönerler nerdeyse. Biz hâlâ öğle yemeğini kolaylayamadık. Hem kelebekler nasıl bu sıcakta kavrulup gitmediler şaşıyorum. Hadi salatalıkları iyice yıka... Kızcağızım on beşini bulmuşsun. Ben on beşimde Yani'yle Burgaz'da sözlenince, drahomamı tamamlamak için Beyoğlu'na Lazzaro Franko'ya tezgâhtar durmuştum. Sonra intihar etti bizim patron. Çok janti adamdı. İntihar edeli beş altı yıl var. Büyük bir aileydi. Madam Franko...

Cennet, cama vurmaya başlayan kelebeğe bakıyordu. Kanatlarındaki koyu altın sarıları çarptıkça yolunuyordu.

Kelebeğin camı açık sanmasına akıl erdiremedi.

Sevinci yok oldu.

Yaklaştı, ayaklarının ucunda yükseldi.

Her vuruşunda sıyrılarak camda aşağı doğru kaydıktan sonra son gücüyle toparlanıp uçan yorgun kelebeğe uzattı elini.

Parmakları incecik kanatlara değince duyarlıkla hafifçe yakaladı kelebeği.

Döndü, apak uzanan tezgâhın oraya geldi.

Çam ağaçlarının örttüğü göğün aradaki açıklıklardan sıyrılan parçalarına baktı.

Gök, dinlendirici, uçuk süt mavisiydi.

Ağustosböceklerinin arasız seslerini o erimiş maviyi görünce duyuverdi.

Yazın kesinliğini, cömertliğini yeniledi gördükleri içinde.

Avucundaki gözle izlenmez titreşimlerle duran kelebeğe baktı.

Solup giden canlı sarıların altından kemik rengi ipek bir örgü görünmeye başlamıştı.

Açıklığın kıyısına özenle iliştirdi kelebeği.

— Hadisene dedi, masanın başındaki kara giyimli kadın.

— Tamam, Madam Tasula. Kurtuldu zavallıcık. Uçsun istiyorum ötekiler gibi. Dolanıp uçmalarından hoşlanıyorum...

— Başka hayvanlarla böyle ilgili değilsin dedi Madam Tasula.

Kollarını kaldırdı.

Koltuk altlarını üfledi.

Yan gözle Cennet'in bakıp bakmadığını denetleyerek, apış aralarından doğru donunu çekip havalandırdı.

— Adada hayvan mı yok! Eşekler, kediler, köpekler, kuşlar... Alttaki Serinliler'in köşkünde üç tane maymun bile var. Geçende bizim Madam Gönül, çocuklar plaja inerken, maymunun biri kaçmış, ağaca binmiş, çam kozalaklarını alıp alıp gelen geçenin kafasına atıyormuş. Serinliler'in madamsa az daha üzüntüsünden ölecekmiş. Bir insana zarar verir de maymununu alır götürürler diye. Sonra, emniyet amiri bey bile karıştıydı işe. Maymunu incitmeden verdiler Madam Serinli'ye. Bizim Madam Gönül'ün

neyse ki öyle merakları yok. Kaniş'inden ötesine aldırmaz. Pa pa pa Kaniş de en iyi cinstir Allah için. Ufacık, lekesiz beyaz. Bilsen Kontes'in yaramazlıklarını. Soylu köpeklerin yaz kış huyu bile başka oluyor. Sen daha Teşvikiye'ye gitmedin... Eh artık, kelebek uçtuysa işini tamamla. Bahçıvan Recep'e söylemeli. Adanın bütün kelebeklerini toplayıp sana versin...

Bunu söyler söylemez Madam Tasula kahkahalar atmaya başladı.

Recep'in, açık havanın getirdiği ışıltılı esmerliğinde aydınlanan çakır gözleri geldi aklına.

Çitilenmekten solmuş, ince liflere dönüşerek eskiyen mintanlarını kesinlikle dolduran gövdesini görür gibi oldu.

Bahçe duvarının bitiminde köşkün eklentisi olan küçük evin içindeki işlerini sessizce yapan Recep'in karısı Ramize'yi düşündü.

Hiç çıkarmadığı ak örtüsüyle başının biçimli dik duruşu belirdi mutfağın serinliğinde. İki kalın, kınalı örgünün sırtında salınmasının kadına anlatılmaz bir çekicilik verdiğini yeniden anımsadı.

Bol eteklerinin yürüyüş kıvrımlarında kalçalarının dolgun belirginliği, genç kadının utançla örülü erişilmezliğinden anca dokunulabilen bir parçaydı sanki.

— Cennet, Recep'le karısı da sizin gibi Pomak ha! dedi.

— Evet dedi Cennet. Pomaktırlar bizim gibi. Tanış olmayaydık, beni Adaya kim kordu? Recep Ağabeyim kelebek toplamaz. O da Adaya gelmeden önce kelebek görmemiştir. Belki memlekette gördü. Ben hiç görmedim Madam Tasula. Burda doğdum. Mahallemizde yeşillik kırlık yok ki kelebek olsun. Bayrammış gibi uçuşmuyorlar mı... Çam ağaçları ısındığında kayboluyorlar. Akşamları bahçe sulanmaya başladığında hadi bakalım otlardan fışkırıyorlar sanki.

— Karısı da Pomak mı Recep'in?

— Recep Ağabeyimin Ramize Ablam mı?... Evet, o da Pomaktır.

— Kaç yaşında Ramize Ablan?

— En çok on dokuz yirmisindedir. Bilmem, babama soranım.

— Recep Ağabeyine sorsana...

— Olmaz dedi Cennet, sesi değişmişti. Ağabeyimdir, yakışıksız kaçar.

— Öz ağabeyin değil ya dedi Madam Tasula. Deminki kahkahalarla gülmesindeki gevşek, utanmazca sesiyle konuşuyordu. Ne olur yani?

— Ağabey kardeş sayılmaya bizde aynı kandan olmak gerekmez, der babam. Bir büyüğümüz ötekine çocuğunu emanet ettiyse, akrabalık orda başlar. Hem Recep Ağabeyim yirmi beşini tuttu. Ağırbaşlıdır. Gevezeliğe vakti mi var?

— Cennet gibi kelebek tutmaya vakti yok, doğrusun.

Söylediklerini sevecenleştiren yumuşak bir sesle konuşmuştu Madam Tasula.

Cennet musluğu sonuna dek açtı.

Bileklerinin üstünden taşarak akan suların serinliği içine, mutlulukla sızdı.

Deminki konuşmanın tedirginliğine dönüşen dikliği silindi.

Ak ince parmaklarıyla yeşil yaprakları ustalıkla seçip ezmeden ovalayarak yıkamaya başladı.

Suyun akışındaki gürlük, mutfağı alan sessizliği arttıyordu.

Madam Tasula iş işler gibi eğilmişti ayıkladığı sebzelere.

Buzdolabının ince titreşimlerini duydular ikisi de.

Yeniden çalışmaya başladığı zamanki bu ses Cennet'i esinti gibi sarardı hep.

Buzdolabını açtığında, besinlerin düzenli sıralanmış görüntüsünden çok, o inanılmaz serinlikti onu tutkuyla bağlayan. Hele buz çıkarılacağı zaman (öğle ve akşam yemekleri, konuklar olduğunda içkiler için, temizlik günleri kalıpların boşaltılması gerektiğinde) bu iş Cennet'e verilirdi. Elleriyle her buz topağını tutup avuçlarında gezdirirdi. Sonra, onları kesme camdan kâselere koyardı. Küçüklüğünün ıslak bezlerle sarılı toprak testilerini anımsatırdı kanına işleyen buzların soğuğu Cennet'e. Yüreğinde bir düğüm katılaşır, kütürderdi. Topakların cam kâseyi buğulamasına bakardı. Birden anasının lavanta çiçeğiyle bastığı bohçalar açıldığında kokladığı temizlik pıtraklarırdı Cennet'in anısında. Yoksulluktan uzakta yaşadığı üç aylık sürenin çevresini saran varlıklı düzenine, avutucu görüntüsüne o ara tam kaptırırdı kendini.

Yeşilliklerin yıkanması bitmişti.

Kap dolabından süzgeci alıp içine yerleştirdi temizlediklerini.

Fırının ısısını gösteren sayaca baktı.

Çalar saat pişirme süresinin bittiğini bildiren ziliyle çınladı.

Madam Tasula çabucak fırının kapağını açıp tepsiyi öne çekti. Üstü silme domates kaplı büyük et parçasını ince parlak kesiciyle alttan doğru kaldırdı.

— Tereyağını ver, Cennet.

Cennet, cam tereyağı kabını uzattı.

Madam Tasula alışkanlığın güvenli kesinliğiyle bir bölüm ayırdı yağdan, etin altına üstüne aktardı.

Kızarmış etin kokusu fırının kapağı kapandığında dağıldı mutfağa, pencerenin açıklığında arı havayla kesişti, çam ağaçlarının ince hışırtılarını aşamadı.

Cennet, üç aydır duyduğu sakızlı çam kokusunu iyice soludu.

Ellerini önlüğüne sildi.

Koyu sarı saçlarının çevrelediği ak tenli yüzündeki onurlu bakışlarıyla mutfağı taradı.

En uç çizgilere dek dayanan bakımlılığa, eksiksiz birbirini tamamlayan tabaklara tencerelere, dolaplardaki yemek içmek işinde akıl almaz çeşitlerin ortaya çıkmasına yarayan değişik araçlara düşündü.

Hepsini adıyla, yaradığı işle tanıyıp öğrenmesi on beş gününü almıştı.

Madam Tasula, Gönül Hanım'a Cennet için gerekli açıklamayı yapacağı gün dolanmıştı şöyle mutfakta.

"Bak Cennet'im demişti, çok varlıklıdırlar bunlar. Yıllardır yazlığa geldiklerinde aşçılıklarını yaparım. Seni ilerisi için de düşündüler. Ben cumartesileri Adada kalmam, Kınalı'ya geçerim. Eskiden, Yani ölmeden önce, Teşvikiye'ye de bakardım. Yani Yüksekkaldırım'da iş tutardı. Akşamları Senantuan'ın orda buluşurduk. Şimdiyse mamamla olmalıyım. Çok yaşlandı. Eh Kınalı'da evimiz de var. Akıllı kızsın sen. Gönül Hanım'a diyeceğim bunu. Çabuk kapıyorsun gördüğünü. Güzelsin de, hemen buralardan bir arabacı bulmaya kalkma."

Cennet duymuyormuş gibi davranmıştı.

Sonra Gönül Hanım'la konuşma anı gelmişti.

Yirmi sekiz otuz yaşlarında görünen, oysa, kuşkusuz daha artık yaşta bir kadın.

Has ipeklilerden yapılma akşamüstü giyimleri, taşkınlığı korseyle engellenen kalçaları, deniz, uyuma, konukluk, yürüyüş saatlerinin dışında çoğunluk telefonla konuşan. Arasız bir gülümseme, gözlerle ulaşmayan, salt dudaklarda kısıtlanmış. Davranışlarında anlatılamaz bir uyum, yumuşaklık, yakalanmaz anlamlarla değişen bir yüz. Yanında çalışanların söylediklerini, sigaranın biraz kalınlaştırdığı sesiyle, "Ya öyle mi, ya öyle mi!" diye dinleyen. Ve bu 'ya öyle mi'lerin ne demeye geldiğini çıkaramayan kişinin (Madam Tasula, Cennet, Bahçıvan Recep ya da Ramize) tedirginliğini sezerek hanımlığını incelikle, güvenle tartan Gönül Hanım.)

"Demek çabuk öğreniyor Tasula'cığım" demişti.

'Cığım' eki, hiçbir yersiz yakınlık kurulamayacak bir ses ustalığıyla çiziliyor.

"Daha çok çocukları düşünüyorum. Koşturabilmeli onların ardından. Belma akşam sütlerini içmek için bir de maskaralık istiyor. Çocukların hepsi nedense iştahsız. Ne deniz ne güneş... Neyse evet diyorsan, sana da destek olur. Çocuk daha Cennet, o da eğlenir rahat eder." Sonra Cennet'e sunulan inanılmayacak denli sevecenlik dolu bir gülüş, neredeyse annece denebilir. Yabancı eve yerleşmeyi kolaylaştıran bir yakınlık.

İlk günlerin eklenmişliği.

Köşkün görkemi.

Her açılan kapının ardındaki yalın, kıpırtısız duran eşyalar.

Duvarlara gömülü dolap kapaklarının kapitone içlikleri.

Yüzlerce giyim eşyası.

Elektrik düğmelerinin incecik çıtlarla akım geçirmesi.

Yemeklerin şaşılacak tatları.

İyi cins yağların iştah bileyen kokusu.

Hepsini izleyen Cennet.

Yeni üstbaş. Dikliği yıkanmayla yitmemiş basmalar, yepyeni iç çamaşırları.

Saçların gözden geçirilmesi.

Anca dayanılır sıcaklıkta sularla gerçek bir banyoda sevinç verici bir yıkanma.

Arınmış yunmuş yabancı çocuğun biraz kuşkulu uykusu, yeni yerini yadırgaması. Sonra birden patlayan ilk sabah...

Cennet'e ayrılan kırmızı plastik tabaklar. Bardağı, çatalı, kaşığı.

Cennet'e, onlar ne yiyorlarsa hemen hepsinden verilir.

Cennet kendi yemek payını alamaz.

Bu bir kuraldır.

Madam Tasula ilkten evin sahiplerine yemekleri böler, düzenler, servis penceresinden kayık tabaklarını uzatır.

Cennet ürkek, düzenli alıp götürür.

Önce evin sahipleri yer.

Masa toplanır.

Madam Tasula'yla Cennet karşılıklı geçerler.

Madam Tasula gerekli gereksiz konuşur.

Ağzının doluluğunu umursamadığından dediklerini çoğunlukla anlamaz Cennet.

Bıkkınlığı andırır bir ilgisizliğin rahatlığıyla dinler kadını.

Arada kirpiklerini eğer, yanaklarına doğru basan kumral gölgeler oluşuverir.

Uzaklarda çalan bir akordeonun sesi kopa eklene dolar mutfağa. Ada'da sesler akşamları daha keskindir.

Günbatımlarının yatıştırıcı ılıklığı devinen her şeyin duyulmasını kolaylar.

Sebzelerin konduğu masa, hizmet edenlerin yemek yeridir.

İki yanı geniş pencereli mutfağın görünümü iç açıcı.

Hiçbir kap bulaşık bırakılamaz.

Çünkü sinekler dadanabilir.

Gerçi köşkün giriş kapısı çifttir.

Biri telli.

Mutfak camlarına tel takılmaması sağlık gereği düşünülmüştür.

İnanılmaz gibi görünüyorsa da yemeklerin buğusu incecik tellerde zamanla kalınlaşıp kirli bir görünüm yaratıyorlar.

Hem de havalandırmak güçleşiyor.

Camları açılmalı hiç olmazsa.

Alabildiğine iri, yıllık güzelim çam ağaçları engeller sinekleri.

Renkli tüylerin takılı olduğu sopacığın havada iki üç kez devinmesi, yolunu şaşırmış sineklerin sonudur.

Cennet gidip sinek kovucusunu aldı.

Köşede toplaşan üvezlere yaklaştı.

Vurdu.

Ezildiler.

Bu iş için ayırdığı bezle ak yağlıboyalarını sildi duvarın.

Bahçe kapısının açıldığını duydu.

Sarı pirinç çan tınlamıştı.

"Saat kaç diye düşündü. Denizden döndüler mi?.. Yarımdan önce pek dönmezler ya!"

Madam Tasula'ya baktı. Onun yüzü de Cennet'e dönüktü.

— Kapı mı açıldı? dedi.

— Hıı... dedi Cennet.

— Recep bakar, kim acaba? Belki de bizimkilerdir. Dün banyo alamamışlardı, İstanbul'dan gelenler var diye. Sanmam ki yarımdan, birden önce gelsinler.

— Evet dedi Cennet.

Niye evet dediğini bilmiyordu.

Kadın sussun istedi.

Aşağıdan doğru yaklaşan adımların çakıllardaki çıtırtıları belirginleşti.

— Baban olmasın? dedi Madam Tasula. Aylığını almaya hep o geliyor.

— Daha ayın otuzu. İkisinden önce gelmez ayıp olur diye.

Bunu der demez gelenin babası olduğunu anladı Cennet.

Mutfaktan çıktı.

Geniş yemek salonunu geçti.

Yere atılmış bir oyuncak otomobil takıldı ayağına.

Eğildi aldı.

Koltuğa bıraktı.

Çıkış kapısına hızlı adımlarla yaklaştı.

Çam ağaçları orayı örtmediğinden güneş engelsiz doluyordu sahanlığa.

İnce telle örtülü kapıya geldiğinde babasının gövdesi ardından gelen aydınlıkta koyulup doldu gözlerine.

İçinde çarpıntı birden patladı Cennet'in.

Neden olduğunu bilmeden göğsüne bastırdı elini.

— Hayırdır inşalah dedi ve kendisini annesi sandı hemen.

Ak boyalı, kesme camlı tutamak yerlerinin pirinci her gün parlatılan kapıyı açtı.

Mermer eşiğin öte yanındaki babasıyla arasında telli kapı kalmıştı.

Ak merdivenlerin üstüne yansıyan gün ışınlarına dalıp gitmiş gibiydi babası.

Öylesine bir duruşu vardı ki, Cennet kapıyı açmasa orda öyle durakalmak için gelmiş derdi gören.

Telin dengesiz çevre çatmaları titredi, açıldı.

Sıcak çarptı Cennet'in yüzüne.

Ağustosböceklerinin çığırtkanlığının arasızlığını ikinci kez seçti Cennet.

Güldü.

Yanakları kızardı.

Basma giyiminin cebine soktuğu elini çıkardı.

İki yanına uzattı kollarını.

— Hoş geldin babacığım dedi, anca duyulur gibi.

— Hoş bulduk kızım dedi adam.

Sesi kalın, derinden geliyordu.

Sözcükler düzgün söylenmesine karşın vurgularda yayılan bir yabancılık vardı.

Eskilerde kalmış ilk dilin Türkçeye uymayan söyleniş alışkanlığını taşıyordu.

Cennet kıyıya çekilip babasının geçişini kolaylaştırdı.

Uzun boylu, geniş yapılıydı adam.

Çuha yeleğin altından eski mintanı görünüyordu.

Pantolonunun havını yitirmiş kumaşı olmadık yerlerinden bolarmıştı.

Elinde gazete kâğıdına sarılmış küçük bir paket vardı.

Kâğıdın özensiz bükümleri, içinde ne olduğunun anlaşılmasını güçleştiriyordu.

Salt bir yeleğin giyimini tamamlaması adama yakınlardan gelmiş de dönüverecekmiş görünümünü veriyordu.

Konuşmadan birlikte mutfağın girişine yürüdüler.

Cennet, Madam Tasula'nın etek uçlarının göründüğü açıklığa varınca babasının önüne geçti.

— Sahiden babammış Madam Tasula, nasıl da bildiniz! dedi.

Sesi yakınlık kurma isteğiyle doluydu.

Madam Tasula dizlerinin üstüne sıyrılmış etekliğini acele etmeden indirdi.

Mutfak kapısında yan yana duran baba-kıza yadırgamayan bir bakışla baktı.

— Hoş gelmişin Enver Efendi dedi. Sıcak nasıl dışarda? Hangi vapurla geldin, Yalova postasıyla mı? Köprüden kalkmaya görsün, her yere uğrar ömür törpüsü.

Söylediklerinin yanıtını istemezmişçe yeniden işine yöneldi.

Önündeki tatlı ölçeğini dolduran erimiş şekere soyulmuş şeftalileri buladı.

Onları tepsiye özenle sıralamaya koyuldu.

Dizdiği her parçanın üstünü taze bademlerle donatıyordu.

Cennet'le babası anlaşılmaz birkaç şey daha söyleyerek mutfağın duvarına dayalı iskemlelerden ikisini çekip oturdular.

— Bunu annen sana yaptı, gönderdi. "Oralarda böyle şeyler yemezler. Cennet çok sever, canı çeker de sonra bulamaz" dedi, al.

Babası küçük paketi uzattı.

Cennet aldı, avucundan anca taşan büyüklükteki kâğıdın babasının elinden kalma ısısını duydu elinde.

— Kuru çörek mi baba hı...

— Ya nasıl da bildin, annenin demesi doğruymuş, severmişsin demek. Bense sokaklarda gidip gelmekten neyi sevip sevmediğinizi tam bilemedim.

Cennet ilk kez o anlayamadığı utanma duygusunu yenerek Madam Tasula'yı unuttu.

Babasına gönülden gelen aydınlık bir gülümsemeyle baktı.

Adamın yüzünde yanak kemiklerinin gerginliğini bile aşıp çoğalmış buruşukların derinliğini gördü.

Bıyıklarında top top aklar birikiyordu.

Üç ay önce bu aklar anca yakından bakıldığında seçilirdi.

— Cennet, dedi Madam Tasula; sen masayı yavaş yavaş hazırlasan. Çatallarla kaşıkların bıçakların yerini şaşırma. İki bardak koyacaksın herkese, meyve suyunu da unutma, e mi?

Babasını Madam Tasula'yla yalnız bırakmak Cennet'i her zaman irkiltirdi.

Kadının o aldırmaz tutumuyla olmadık şeyleri söyleyerek babasına üzüntü vereceği kaygısına kapılırdı.

Çünkü o konuşacak birisini bulmasın, başlardı anlatmaya.

"Arabacılarla kaçan küçük hizmetçi kızlarda da ne akıl ah Enver Efendi... Adada yazları bitiveren garson yardımcıları gençler de olabilir kaçılacak. Fakat Cennetimiz akıllıdır, hattâ kibirlidir. Şu acayip biçimde fışkıran gür saçlarıyla dolaşan delikanlılar yok mu? Modaya uygun ucuz tergal pantolonlarıyla kasılıp gezenler, sivri uçlu kara pabuçlarının üstünde yaylananlar... Ya Enver Efendi, Ada insanlara yoksulluğunu, geleceğini unutturur. Evet, bir yaz boyu da olsa bu böyledir. Her yanda öyle şıklık öyle gösteriş ki, pa pa pa... Gençler de haklı. Motorlar fışıldatır denizi. Ak köpükler bırakırlar peşlerinde. Şarkılar, müzikler, mehtap, ah Ada bambaşkadır. Yanıltır, unutturur."

— Ben şimdi işimi bitiriveririm baba, dedi Cennet. İstersen senin iskemleni şu pencerenin önüne çekelim, ağaçları seyret.

Babası açıkça gülüp baktı.

Yanıtlamadı.

İskemlesini Cennet'in gösterdiği yöne çekti.

Kızının ayağa kalkarken ne yapacağını bilmeyip yeniden ona bıraktığı küçük paketi kucağına koyup oturdu.

Cennet mutfaktan çıkarken ardına döndü baktı.

Babası bulunduğu yere aykırı düşen görüntüsüyle dalıp gitmişti çamların biriken yeşilliğine.

Kapıyı açtığındaki sıkıntı, ıpıldadı Cennet'in içinde.

— Kızın akıllı Enver Efendi dedi Madam Tasula. Kapıveriyor gördüğünü. Bir de daha çok konuşup gülse. Gönül Hanım onu Teşvikiye'ye bile götürmeye niyetli. "Çeyiz yaparım Tasulacığım kıza diyor. Sevabım oluverir." Biz kimi besleme aldıksa evlendirdik. Yani yardımcı demek istiyorum.

— Evet ya Madam Tasula dedi Enver Efendi yerine iyice yerleşerek. Annesi üç aylık yalnızlıktan hemen usandı. İyi kötü başgöz ederiz biz Cennet'i. Şu bir yıldır işten çok çıkarılanlar oldu. Arkadaşlarım da ben de şaşırdık kaldık. Yoksa Cennet'i el evine vermek gerekmezdi. Hastalık da yakamızı bırakmaz. Cennet az konuşur az gülerse Hanım alınmasın. Üstelik iyi bir kadın, alınsın hiç istemem. Bizde çocuklar tez büyür, tez ağırlaşır. Yoksulluğun töresidir bu Madam Tasula.

Cennet'in babası başını çevirip kadına baktı.

Kadın elindeki son şeftali parçasını da tepsiye koymuş işini kıvançla gözden geçiriyordu.

Kömür karası saçlarının diplerinden seyrelen tutamlar terle yapışmıştı başına.

Birden Enver Efendi'nin içinden doğru kabaran bir özlem, delikanlılık damarı dediği o kıpırtı aydınlandı.

Gerilerde kalmış ak kavakların su şırıltısını andırır seslerini duyar gibi oldu.

Genç bir kadının gülüşü çalındı kulaklarına.

Bir keçiyolundan inen usta adımların dere ağzına varınca yorgun, genç soluğunu duydu göğsünde.

Suya eğilen kadının ak çakıllara değip ıslanan kumral saç örgüsünü düşündü.

— Ne olursa olsun bir kızı babası anası çeyizleyip dünya evine komalı dedi Enver Efendi. O da yürek gücünü yitirmeyip anasına babasına saygılı kalsın. Doğacak çocuklarını doğru insanlar yapsın.

Madam Tasula ocağın kapısını açtı.

Et kabını çıkarıp alttaki bölmeye aktardı.

Üst tepsiyi sürdü.

Kapağı kapadı.

Ocağın ayarını ısının azına çevirdi.

Ellerini dizlerine dayayıp eğildi.

İçi görünen elektrikli aygıtın çalışmasını bir süre izledi.

Doğruldu.

— En sevdikleri tatlıdır madamla çocukların. Kıvamını kaçırmaya gelmez. Bademler karardı mı at gitsin... Aaa elbet haklısın Enver Efendi... Öyle öyle...

Enver Efendi dışardan gelen sesleri dinliyordu.

Kızının masayı kurarkenki düzenli çalışması, gürültülerin kopmayıp aynı aralarla sıralanması, rahatlattı Enver Efendi'yi.

Adaya her gelişinde gördüğü, iliştiği şeylerin inanılmaz bir yabancılıkla duyurduğu sıkıntılı yalnızlığını, Cennet'in uyum içinde olduğu düşüncesi yok ediverdi.

Bir dolabın kapaklarının kapanmasını bildiren vuruşlardan sonra sesler kesildi.

Cennet belirdi mutfak kapısında.

— Tamam Madam Tasula dedi. Masayı kurdum.

— Her şey kondu mu? Kürdanlığı da çıkardın mı?

— Evet.

Babasının gözleriyle karşılaştı Cennet.

Babasını orda görmeye alışıvermişti şimdi.

Ekmeklikten bıçakla fırancalayı çıkardı.

Ekmeği ince dilimlere ayırmaya başladı.

Kelebeğin demin takıldığı cama doğru kaymıştı güneş.

Mutfak alabildiğine aydınlanıyordu.

— Sabah bir kelebeği kurtardım, baba dedi.

— Bak sen hele dedi babası. Kapıdan girdiğindeki konuşmasının kalınlığını bir ölçüde yitirmişti sesi. İyi yapmışsın, nasıl bir şeydi?

— Ak gibi görünüyordu. Sonra aldım baktım, kendinden koyu biçimler vardı kanatlarında. Acaba yaşar mı? Uçtu ya... Uçmadan önce yaldızlı tozdan pulları elime çıktı.

— En çok görülenlerden tuttuğun. Yaşar, dayanıklıdır o cins, üzülme.

— Sahi mi baba. Sen hiç kelebekleri merak ettin mi?

— Biz de bir zamanlar delikanlıydık Cennet kız. Üstelik yeşili bol yerlerdeydik bir zamanlar...

Gülüştüler baba-kız.

Madam Tasula salatanın üstüne bir tüpten ak bir sıvı sıkıyordu.

Anlamsız, alışkın baktı onlara, gülüşlerine katıldı.

Cennet hemen kesti gülmesini.

Birden mutfağın kapısında üç çocuk belirdi.

Sessizce gelmelerine tek neden sayılacak yaygarayı kopardılar.

Giyimleri çarpıcı kızıllarla, turuncularla bezeliydi.

Sabunlu bir ter kokusu taşıyordu üstlerinden.

Birinin kollarında denizin tuzu çizgi çizgi aklaşıp kurumuştu.

Burunlarının uçlarında güneş yanığının parlak sağlıklı rengiyle durup birbirlerini beklemeden konuşmaya başladılar.

Sözleri yetiştirmek için zor soluk alıyorlardı.

— Açım Madam Tasula, hemen yemek yiyeceğiz.

— Bak Cennet'in babası gelmiş.

— Birgün Cennet'i denize götürüp batıracağız.

— Bak Cennet'in babası gelmiş.

— İyi işte gördük.

— Evet Cennet'e yüzme öğreteceğiz.
— Ay çok açız hadi.
— Cennet elbisemle girerim denize diyor.
— Ne iyi, elbisesi balon gibi şişecek.
— Ben portakal suyu içeceğim.
— Ben de.
— Oğlum onlar konserve hep.
— Bugün en yüksek kim atladı?
— Madam Tasula bize salata koyma.
— Hıh senin demenle mi?
— İtmesene öf, ne itiyorsun.
— Cennet yarın sen de gel e mi. Gelecek misin hı...
— Bu akşam beşte Sühaların kotrasıyla çıkacağız.
— Babam gelmeden ilk olarak onsuz balık avlayacağız.
— Annem aşağıda Süha'nın annesiyle konuşuyor.
— Cennet bak bugün ben senin sevdiğin deniz kabuklarından buldum, hem de içi turuncu çizgili.

Cennet elini uzatıp çocukların en büyüğü olan Durul'dan aldı deniz kabuğunu.

Kumlarından arınmamış kabuk ılık iri duruyordu avucunda.

Üst üste dönen yuvarlak çizgileri yanık bir turuncuyla başlayıp yaldızlanıyordu. Yeniden uzattı kabuğu. Parmaklarındaki belirsiz kumlanmayı sürttü koluna.

— Çok güzel, şimdiye kadar topladıklarınızın en büyüğü... dedi.

Güneş yanığı derisinin üstü sarı tüylerle bezeli kol, aldı kabuğu.

— Koyacak yerin yok Cennet dedi. Senin yerine sandığımızda ben saklarım.

Her gün masa başında kendisine koyu gözlerinde yakınlık dolu bakışlarla bakan Durul'un gölgelenen üst dudağındaki ince tüylenmeyi görmeme çabasındaydı hep Cennet.

Küçüklerin şımarık gürültülerinin içinde ak, dinlendirici bir boşluk gibiydi Durul.

Denize gittikleri ilk gün plajdaki büfeden alınan İtalyan dondurmasının hangi çeşidini istediğini Cennet'e soran da Durul'du.

Gönül Hanım, uzakta, şişirilmiş naylon koltuğunda güneşleniyordu. Dizkapakları, güneş vurdukça, yapay bir maddedenmiş gibi parlıyordu Gönül Hanım'ın...

"Evet, Durulcum diyordu, Cennet de dondurma yiyecek elbette, sor bakalım kendisine, yahut birlikte gidin."

Cennet'in üstündeki alışamadığı kısalıkta kolsuz pamuklu yaz giyimi, tam gövdesine göre dikilmiş.

Birlikte yürümüşlerdi büfeye.

Durul dondurmayı uzatırken çekingendi.

Cennet onun eli eline değsin istemiyordu.

Küçükler daldıkları oyunlarından kopar kopmaz önce sıkıntıyla çevrelerine bakınıp sonra Cennet'in yanına geliyorlardı.

Gönül Hanım gözlüklerinin örttüğü gözlerinin görünmemesinden ötürü iyice uzaklaşmış gibi geliyordu Cennet'e.

Küçüklere, anneleri hiç yükseltmediği kesin sesiyle,

"Uslu durun diyordu, kızı rahat bırakın, o burada olmasa kendi kendinize oynayacaktınız ya, bırakın güneşten yararlansın."

Bezgin, yeniden bırakıyordu saydam koltuğuna kendini Gönül Hanım.

Cennet, çocukların arasız isteklerinin olmazlığına mı, isteklere yetişememenin getirdiği bunalmanın belirmesine mi engel olsun bilememişti o gün.

Sonunda Durul, kardeşlerine kabuk toplama işini bulmuştu.

Bir süre sonra da kıyı boyunca onlar da Cennet'le birlikte kabuk aramaya çıkmışlardı.

Kumların denizle kesiştiği yerdeki ıslaklığa basarak, başları yere eğik yürümüşlerdi. Çocuklara özgü güzellikteki ayaklarının yan yana izler bıraktığı kumsal boyunca tek söz söylemeden çakılları izliyorlardı. Buldukları kabuklar ellerinden taşmaya başlayınca Cennet'in eteğine doldurmaya karar vermişler. O zaman Cennet, Durul'u çok yakından görmüştü. Gözleri sandığı gibi koyu renk değil, kahverengisi baskın elaydı. On dört yaşındaki yeniyetme bir oğlan çocuğunun kemikleri dolmamış, yine de erkekçe duruşlu omuzları vardı Durul'da. "İstersen dinlenelim, yoruldun mu, uuu,

bak annemler nerede kalmışlar." Cennet gözlerini kaçırmıştı. Gövdelerinin arasında sıcak dalgalanıyordu. Durul'un diş uçlarındaki çentikleri görebilecek denli bitişiğindeydi onun.

"Bir yelkenliyle açık denizlere gideceğim ilerde. Bilinmez adalar bulup oralara adımı vereceğim. Sen de benimle gelsene."

Cennet'in kulaklarına fırtınalı günlerden kopup gelen dalga sesleri doluşuvermişti.

Iğıl ığıl eden yüreğini belli etmeme kaygısıyla Durul'dan iki adım öteye çekilmişti.

"Gemiyle git. Daha kolay, daha güvenlidir öylesi... Ben... Ben niçin geleyim... Senin neyin..."

Hemen susmuştu.

O saatlerde deniz sanki alçalıyordu.

Kıyı kayalarının, açılan yarıklarındaki canlanan yengeç yuvalarının kıvıl kıvıl devinmelerini ürküntüyle anımsamıştı Cennet.

Küçükler koşarak annelerine gidiyorlardı.

Durul'un yaklaştığını sezince küçüklerin ardından koşmaya başlamıştı Cennet de.

Güneş küllü batıyordu o gün, hava serinleyecekti...

Çocuklar dış kapının açıldığını duyar duymaz geldikleri gibi birbirlerine dolanmışça çarpışarak yok oldular mutfağın eşiğinden.

Merdivenleri aynı sevinç bağrışlarıyla tırmandılar.

Gönül Hanım üstünde pembe havlu giyimiyle yürüdü mutfağa.

Omuzlarının yuvarlağı güneşin gerdiği derisinin parlusıyla ışıyordu.

Bir anda her şeyi gördü.

Ocağın elektrikli kızıl ışığını, Madam Tasula'nın derlenip toparlanıveren kaşlarını.

Salatanın üstüne özenle sıkılan ak salçanın tazeliğinden ötürü ince köpüklenişini.

Ekmek sepetini sarmalayan keten örtünün bükümlerindeki düzeni,

Cennet'in babasını.

Bir kadın içeri girdiğinde ayağa kalkmayı bilmeyen babasını.

Gerçi ayağa kalkmaması daha uygundu.

Çünkü Cennet'in babasını erkek saymak olurdu ondan bunu beklemek.

— Nasılsınız Enver Efendi? Sesinde uzak bir soyluluk vardı.

"Ayın sonuna alışmamalılar para istemek için. Derken otuzu, on beşi bile olabilir. Üstelik bu da işlememiş ayın on beşidir. Hepsi dertlidir, hepsi. Ben tek başıma neye yetebilirim. Recep olmasa şu küçük kıza yol vermek kolay. Öylesine iyi bir bahçıvanı o paraya bulmak güç. Recep de tedirgin. Ne isterler anlamıyorum. Yiyecek içecek burdan. Böyle şeylerde sıkmak aklıma bile gelmez. Aşağılık bir davranıştır. Öylesi bana yakışmaz. Olabilecek her şey için fırsat tanıyorum, keşke hepsine yetişebilsem. Havuzun çevresindeki ateş alı ıtırlar. Itırları sıradan bir çiçek olmaktan çıkardı Recep."

— Ne haber? Hanımınızın sağlığı yoluna girdi mi? İlaçlarını düzgün alıyor mu?

Enver Efendi gerçi ayağa kalkmamıştı ya, gene de toparlanıp dikilmişti iskemlesinde.

Kucağında çöreklerin sarılı olduğu gazetenin uygunsuz yoksul paketiyle ellerini dizlerinden çekti.

— Sağ olun. Aynaya bakıttırdık. İyi beslenme, dinlenme diyor doktorlar. Öyle çok yorulmuş ki, kemiklerine işlemiş yorgunluk, dediler. Kemiklerimiz taş misali, yorulur muymuş dedim!

Utanarak gülümsedi Enver Efendi, önüne baktı.

Yüzünü bir çocukluk almıştı.

Cennet'in gözleri gölgelendi. Yakasını elledi.

— Evet dedi Gönül Hanım. Dinlendirin tabii. Kemiklerin yorgunluğu... Evet... siz şey için mi uğradınız yoksa... Recep'le konuşacak bir konu mu vardı? Ben size gitmeden Cennet'in parasını yollarım.

— Teşekkür ederim dedi Enver Efendi. Utanması silinmiş, bir ezikik almıştı yerini. Ayın otuzu acele oldu ya! Benim de işe ara verdiler. Ayın ikisinde hal'de bir yer boşalacakmış. Oraya başvuracağım.

— Yok efendim dedi Gönül Hanım. Önemli değil. Zaten yarın ayın biri. Bu yeni işinizde sanırım artık kalıcı olursunuz.

"Sıcakta fazla durdum bugün, sırtımın derisinde bir sertleşme var" diye düşündü Gönül Hanım, konuşmanın başını unuttu.

— Evet... Şeftalilerin fırından çıkmasından önce yemeğe oturalım Madam Tasula. Kaymakları buzluktan alın yumuşasın. Tatlıyı ılıkça yiyelim. Şurubunu soğutun yalnız. İnşallah kendinize geçenki gibi yemek sarıp getirmemişsinizdir Enver Efendi. Size ikram edecek bir şeylerimiz vardır.

Öksürdü Gönül Hanım, ellerini saçlarında gezdirdi, çıkarken ayağındaki deniz sandallarının topuklarını süsleyen madenler ışıldadı.

Saçlarının toparlanmışlığı ensesinin ince güzel açıklığını ortaya seriyordu.

Görüntüsü birkaç saç telinin tüyleşen nazlı uçuşuyla kayboldu. Mırıldanmaya başladığı şarkısı duyuluyordu yalnız.

Enver Efendi kucağındaki pakete bir kez daha ellerini sürdü. Kime söylediği belirsiz,

— Yok dedi. Yemek sarmadım kendime.

Madam Tasula eti kayık tabağına yerleştirmeye başlamıştı.

— İlahi Enver Efendi. Ne şaşmıştık senin Adaya elinde öğle yemeğinle gelmene dedi Madam Tasula. Bir büyük evdir geldiğin, karı-koca nasıl böyle bir şey düşündünüz? Gönül Hanım şaşırmıştı, nasıl, olur mu hiç Tasula, demişti, günlerce gelse Enver Efendi düşünmemeli böyle şey... Bizim hanım gerçekten iyidir, altın kalplidir...

Madam Tasula söylediklerinden sonra bir yücelme duygusuna kaptırdı kendini.

— Benim evim değil ya Madam Tasula. Mecbur değiller bana yemek vermeye. Hem kızımı zora sokmayı istemem. Sonra ne bileyim, bizim de kendimize göre düşüncelerimiz var.

— Vire Enver Efendi. Sizin Recep de böyle. Ne ikram etsek istemez. Hele Ramize kapalı kutu. Biz yaptık, biz ettikten ötesi duyulmaz onlardan. Hamur tahtasının başında didinir durur. Akşamüstü kocası çalışırken bir iskemle atar evlerinin önüne, dantel örer. Sessizce çalışırlar ikisi de.

— Öyledir bizim memleketliler, birbirimize benzeriz. Gerçi eski kolaylıklarımızı yitirdik. Gene de öyle içimize sinmiş ki, el avuç açmamak. Atamayız silkip üstümüzden bunu.

Durdu Enver Efendi.

Gönül Hanım mutfağa girdiğinden beri kızı arasız bakmıştı ona.

Tezgâha dayanmış, ince gövdesini alabildiğine dik tutarak babasından kopmayan bakışlarıyla konuşmaları, devinmeleri izlemişti.

— Cennet'te de aynı yabanlık vardır, dedi Madam Tasula. Bilmem yabanlık demek doğru mu?

— Nedenmiş dedi Cennet. İnsanın anası evde yalnızken, hastayken bayram mı edecekmişim. Ramize Ablama gelince, O, beni haklı buluyor hep.

— Ramize daha çok genç dedi Madam Tasula. Kırmızı salçanın ağır ağdalı akışını tabağın çevresinde gezdirerek. Zenginin varlığını yoksulun onuru yenemez. İyisi mi uyuşmakta yarar var...

Yemek yenen bölüme taşınmaya başladı tabaklar.

Enver Efendi ayaklarını toparlayıp iskemlenin dibine çekti. Cennet'in ve Madam Tasula'nın gidiş gelişlerine engel oluyormuş sanısına kapılmıştı.

Oysa öylesine genişti ki mutfak. İri yapılı Enver Efendi bile ilk anda beklenen büyüklükte bir yer kaplamıyordu.

Salata tabağını da Cennet aldı.

Çıkarken babasına gülümsedi.

Enver Efendi on beşindeki Cennet'in üç ay içinde ne denli büyüdüğünü yeniden seçti kızının bu gülümseyişiyle.

Çünkü yüzü hoşgörü, anlayış doluydu.

Hasta, bitik karısının ilk gençlik yıllarındaki katıksız duru yüzü giderek Cennet'te ortaya çıkıyordu. Yoksulluklarının bile yok edemediği bir okşayıcı sevecenlikle içinden geçirdi karısının adını.

Camdan dışarı baktı.

Çamların iğneli uçlarının renkleri değişmişti. Sarısı çoğalan yeşillere daldı gitti Enver Efendi.

Uzaklardan bir takanın sesi belirginleşti.

Eş aralıklarla duyulmaya başladı.

Enver Efendi ellerini koyverdi. Damarları boşalırmış gibi oldu.

Sarkan kolları pakete değdi.

Kâğıt hışırdadı. Uykuya benzeyen bir uçuculuk gövdesinde dolandı.

Gözkapakları renkleri karıştırarak inmeye başladı.

Sabahın beşinde uyanıp kucaklayarak helaya götürdüğü karısının yanında sandı kendini.

Odaya oturak aldırmayan karısının öfkelendirici titizliğini yansıtan elörgüsü dantel yastıktaki saydamlaşmış yüzünü gördü.

Ne yorgunluğuydu bu böyle otuz beşindeki bir kadını yataklara tutsak eden.

Dış sesleri tümden yitirdi.

Anlayamadığı bir mırıltıyla süren konuşmayı duymaya başladı.

Algılamaları koyulup yitti.

— Baba dedi Cennet.

Enver Efendinin başı omzuna kaymıştı. Hâlâ sıkıca tuttuğu paketle, ağzı aralık uyuyordu.

Salt başıydı sanki uyuyan.

Gövdesi sıkılanmış, düzenli deminki gibiydi iskemlenin üstünde.

— Babacığım hadi kalk, bizim yemeğimiz de hazır. Yiyelim. Baba, hadisene...

Enver Efendi silkindi.

Gözlerini açtı.

Taka sesi artık duyulmuyordu.

Bulunduğu yeri tanımaya çalıştı.

Güneşin sert aydınlığı kamaştırdı bakışını.

Kızının kendine eğilmiş yüzünü gördü.

Bu yüzdeki acıma duygusunu seçti.

Yıllar boyu hep güçlü görünmüş bir babanın açığa çıkan zayıflığını yakalayan çocuğun ele geçirdiği eşitliği tedirginlikle duydu.

Cennet'in gözlerindeki yumuşaklık dayanılmazdı.

— Dalmışım ha dedi Enver Efendi. Ben şu işi halledip gitsem Cennet, yemek memek istemem.

Masanın başında bir şeyleri yutmaya çalışan Madam Tasula:

— Akşam beş buçuk postasıyla gidersin artık Enver Efendi dedi. Hanım yemeğini yiyip öğle uykusuna yatacak. Anca kalktığında alırız parayı. Çocuklar da hepsi de uyuyacaklar. Ben de kestireceğim şöyle. Hadi Cennet, oturun.

Cennet iki tabağa ayrılan yemekleri aldı.

Madam Tasula'nın yemek yediği bölümü bezle sildi.

Kaşıkları çatalları dizdi.

Dolaptan soğuk su şişesini çıkardı.

Enver Efendi iskemlesini çekip masanın başına oturdu.

Kızı da karşısına geçti.

Ekmeklerini bölüp ilk lokmalarını birlikte ağızlarına attılar.

Madam Tasula dudaklarını sildiği kâğıt peçeteyi büktü. Mutfaktan çıkarken esniyordu.

Yemeklerini konuşmadan yediler.

Enver Efendi her şeyi kaşıkla alıyordu.

Tatlıya sıra geldiğinde demir fırından çıkarılan kaymaklı şeftalilerin ağızdan taşan kokusuna şaştı Enver Efendi.

Gerçi onlara ayrılanlar biraz dibi tutmuş, bademsizdi ya, yine de olağanüstü görülmedik birer çiçekmişçe inanılmaz bir kokuyla geçiyordu damaklarından.

Suyu bitirdiler.

Cennet yeniden kalkıp buzdolabından dolu bir şişe çıkardı.

Şişenin buğulanıp ıslanan gövdesinde gezdirdi parmaklarını.

— İstersen sana dünden kalma bir şey de koyayım baba? dedi.

Sesi ilgi doluydu. Gözlerine yansıyan deminki yumuşaklık dağılmamıştı.

— Doydum dedi Enver Efendi. Çok şükür. Hem tatlımızı da yedik. Daha ne?..

Kızının Adaya geldiğinden bu yana değişmemiş olan zayıflığına baktı. Böylesine iyi yemeklerin yendiği bu yerde Cennet'in zayıf kalış nedenini düşündü. Bulamadı.

— Cennet dedi, yemek saklandıkları yok yavrum, ye de güçlen.

Cennet hızla kalktı yerinden.

Sessizce masayı toparladı.

Kapları bulaşık yıkama yerine doldurdu.

Naylon bir örtüyle örttü üstlerini.

— Hamm titizdir. Bulaşıklar açıkta kalmasın der. Hem bugün fırının da her katı kullanıldı. Hepsini baştan telleyip sabunlayıp arınmalı. Bir saatten fazla sürer bu da.

Enver Efendi geldiğinden bu yana kızının davranışlarındaki yerli yerindeliğe yeniden şaştı.

Mutfaktaki bir sürü değişik şeyin Cennet'in elinden geçerek arınıp yoluna girmesi kızının hiç de kolay olmayan uğraşlar içinde olduğunu gösteriyordu. Masaya koyduğu paketi sabahtan beri edindiği bir alışkanlıkla ayrımsamadan yeniden aldı.

Cennet kalktığından beri yüzünü çevirmiyordu babasına.

Ne yapsa ardı dönüktü.

Ocağı yaktı.

Pencereden içeri koyu bir çam kokusu doldu birden.

O yanışınca ardından güllerin ezici baygın havası aldı mutfağı.

— Esinti çıktı dedi Cennet. İkindiyi buluyoruz. Adada akşamüstleri çok güzel oluyor baba. O vakitler biz Ramize Ablamla oturup sizleri, öteki tanışlarımızı konuşuruz hep. Hanımlar da kulübe ya da başka bir yerlere giderler. Madam Tasula Adalı ahbaplarıyla buluşup çene yapar. Biz de kendi aramızda birlik oluruz. Hem Recep Ağabeyim burdan çıkmak istiyor.

Enver Efendi deminki uykulu durumunu çağrışıran çözülmesini yitirdi, toparlandı.

— İş mi var sanıyor Recep İstanbul'da. Herkesi işten çıkarıyorlar. Bulmuş rahatı, otursun oturduğu yerde. Hem Ramize'ye ne oluyor. Kadın dediğin elindekini yitirmeyi değil korumayı bilmeli. Kaç yıl yaşamış ki ne bilip kocasına evet diyecek, Recep'i başka şeylere iteleyecek.

— Öyle deme baba dedi Cennet. Sesi uzaktı. Elbette Ramize Ablam haklı. Annem, onun annesi korudular da ellerindekini ne oldu bak. Sen yorgunluktan nerde olsan uyuyorsun. Demin anlattın ya hanıma. Annemin kemikleri bile duymuş yorgunluğu.

Enver Efendi arandı. İstediğince kesin, başa çıkılmaz bir yanıt bulamadı.

— Laf bunlar. Gençlik lafları. Ramize de sana iyi örnek olsun. Üç sınıflı ilkokul bitirdi diye ne sanıyor kendini. İşte gençlik lafları bunlar.

Cennet döndü. Deminki konuşma olmamış gibi yaklaştı, elinde tuttuğu kahve fincanını uzattı babasına.

— Babacığım, kahveni orta şekerli yaptım dedi.

Enver Efendi dikenleşen kuşkuyu attı içinden.

Kızının güzel çocuk yüzüne baktı.

Kahvesinin sıcak, pürtüklü sıvısını yudumladı.

— Cennet kız, ellerin nurdan kopsun.

Cennet babasının karşısına oturup suskun bekledi. Biten kahvenin fincanını aldı. Öteki kirlilerin yanına koydu.

— Dışarı çıkalım mı baba? dedi. Bahçede oturalım. Bak ne güzeldir bahçe.

Enver Efendi üçüncü gelişinde bile bahçeyi açık seçik görmediğini düşündü birden.

Gelme nedeni olan kızının aylığını alıp hemen dönerdi.

Bugünkü erken konukluğu, uygun davranmamış olma duygusunu öylesine çoğaltmıştı ki, ne yürüdüğü yeri, ne bindiği vapurun ikinci mevkideki gürültücü Yalova yolcularının oracıkta kuruverdiği dostluklarını seçebilmişti.

— Olur dedi, kalktı Enver Efendi.

Birlikte yürüdüler çıkışa.

Evin içinde yaz günlerine özgü, ince seslerden örülmüş dinlendirici bir kimsesizlik vardı.

Ayağına yeniden takılan oyuncak otomobili alıp koltuğa bıraktı Cennet. Çıkan gürültüden tedirgin durdu.

Enver Efendi duvarın dibindeki solgun renklerle işli büyük vazoya baktı.

Vazonun içinde uzun saplı dağınık kuru çiçekler vardı.

Köşkün yağlıboyalı kapılarının süslü tutamaklarını da gördü Enver Efendi. Duvarlar bile kesin bir öğlen dinginliğine bürülüydü.

— Uyandılar mı? dedi babası.

Cennet çenesini hayır anlamına gelecek denli kaldırdı.

Babasına yaklaştırdı başını.

— Dörde kadar uyurlar dedi alçak sesle. Hamm çabuk duyar sesleri, çocuklar duymaz.

— O sana deniz kabuğu getiren, belli arkadaş sayıp seviyor seni ha.

— Hıı dedi Cennet. Sesi bıkkındı. Sevse ne olacak, arkadaş saysa ne olacak! Bir onun sevmesiyle...

— Öyle deme, bayağı eş tutuyor seni kendine. Cennet'i denize götürelim diyen de o ya.

Cennet tel kapıyı kapadı, derin bir soluk aldı.

— Orta hizmetçisi olduğumu da biliyorlar. Çocuk filanlar ya, kabuğu veren oğlan benim yaşıtım. Birgün denize gittik, sonra dönüşte top oynadılar. Kaçan toplan hep ben geri getirdim. Durul oynamadı, oturalım senle dedi, benim işim oturmakmış gibi... Sonbaharda okullarına giderler hepsi. Gönül Hanım öyle diyor, Durul büyüdü diyor artık, oynamak değil konuşmak hoşuna gidiyormuş. Yok baba, iyi olmaya iyiler ya, n'ebleyim. Ramize Ablam haklı. İşçi olmanın daha insana yaraşır olduğunu söylüyor Recep Ağabeyim, haklı. Topu nasıl attıklarını biliyor musun? Ada inişli yokuşludur. Savrulup gidiyor toplar yere değer değmez. Küçükler kahkahadan kırılıyorlar. Hem Recep Ağabeyim...

Enver Efendi kızından yansıyıp duran geçimsiz tutumu anlamaya çabaladı. Deminki gibi gerekli sözler arandı, bulamadı.

— Bırak sen şu Recep'i, hele ne bilir o. Daha dünkü çocuk. Biz de onun yaşında kaynayıp coşuyorduk. İnsanların erkeğine genç yaşta niye delikanlı derler. Koparıp koyacağı nedir bilemediğinden.

— Recep Ağabeyim haklı dedi dirençle Cennet.

Çıkış merdivenlerinin başında durdular.

Güzel kokuların savrulduğu açıklık alabildiğine uzanıyordu önlerinde.

Bahçenin bakımlı bölümlerinde yüzlerce çiçek seriliyordu. Aşırı sıcağın bile gevşetemediği diri taç yapraklarıyla dimdikti-ler.

Bir an yığını yazı belirginleştiren vızıldamalarıyla iri açık yapraklı gülleriyle duran bodur bir ağacın üstünde uçuşuyordu.

Düzgün çakıllarla döşeli bahçe yollarının kıyıları tekdüze biçilmiş taflanlarla kesiliyordu.

Bahçenin eğiminden doğru çıkan yolun sonundaki küçük alanda bir merdiven vardı.

Oyuncakmış sanısını veren ince oymalı demir tutamaklarının bitiminde iki melek heykeli çıplak mermer gövdeleri, tombul çocuk kıçlarıyla duruyorlardı.

Doğal bir görüntü verilmeye çalışılmış havuzda, ağırlaşmış iri kırmızı balıklar yüzüyordu.

Japon akasyasının dibinde duran ak boyalı demir koltuklara yürüdüler baba kız. İçlerindeki minderlerin koyu morluğu daha çarpıcı yapıyordu koltukların görünümünü.

— Sen şöyle geç babacığım... dedi.

Yüksek arkalıklıya oturttu babasını Cennet.

Kendi köşke dönük oturdu.

Kepenklerin kapalılığında gizlenen pencerelerin açıldığı odaları düşündü Cennet.

Sabahları yatakların rahat uykular uyunduğuna tanıklık eden düzgünlüğünü elinden geçirmesi yenilendi içinde. Gece lambalarının dantelli üstlüklerini görür gibi oldu.

Sırtını dikleştirdi.

— Bak baba. Ne güzel değil mi çiçekler?

— Şu ateş alları ne ki Cennet?

— Itır onlar babacığım, Recep Ağabeyim yetiştirdi. Bodur gül ağacının da budanmasını öyle iyi yaptı ki, yeni sürgünlerini gören, sanki ağaç istediğim biçimi alacakmış gibi büyüyor diyorlar. Recep Ağabeyim de, elbette, insan bir işin üstesinden gelmek için tam girişmeli işe, diyor.

— Recep ne vakit bahçeye çıkar? –dedi Enver Efendi.

Ak köşkün ardına düşen küçük evciğe baktı.

Renkli basmadan perdeleri örtüktü evin. Önünde duran bahçe kovasının, tırmıkların dağınıklığı hemen işe başlayacak birinin geleceğini belirtir gibiydi.

— Onlar Ramize Ablamla bugün izin alıp İstanbul'a indiler. Recep Ağabeyime telefon geldi dün akşam. İşleri olacak, gitmeleri yakın artık...

— Ya dedi Enver Efendi.

Kızının ikide bir sesini kesinleştirip değindiği bu gitme sözünden gelen yabancılığı, yoruculuğu yenmeye çalışarak, konuşmasını ekledi.

— Bilemedi desene benim geleceğimi. Nerden bilsin, bileydi elbette beklerdi Enver Amcasını. Onun babasıyla biz silah arkadaşlığı etmişizdir. Alamanlar girdiğinde memlekete. Anası Filibe'deydi. Recep de doğmamıştı. Bu Recep'in babasıysa yeni damat. Anlı şanlı delikanlı. Damatlık tıraşı uzamamış daha. Tanklar

bata çıka geçtiler çamurlu yollardan. Eh biz de gençtik dediğim yıllarda... Hemen bayrak değişimi yaptılar. Muhtar telaştan mintanıyla fır dönüyordu ortada... Soğuk da soğuktu hani...

Sustu Enver Efendi.

Kır bıyıkları ağzının üstüne dönüyordu.

Boğazına dek vurulu mintanının yakasından bir düğmeyi açtı.

Cennet dalıp gitti uzaklara.

Ağaçların arasından genişleyerek görünen göğün sıcaklığından, renksizliğinden ötürü soluk duran denize baktı.

Bir vapur leke gibi yaklaşıyordu Adaya.

Aşağıdan geçen fayton sesleri yükseldi bahçeye.

Atların nal çarpışları asfaltta yumuşuyor, kamçının ince şaklaması adımlarla uyumlu yineleniyordu. Atların boyunlarındaki pirinç çanların tınlamaları yeterince yükseliyordu çevreye. Ada, yazlıklarını geçirenlerin dinlendirici saatlerini hırpalamayacak seslerle örtülüydü yine. Öğle uykularının bitmek üzere olduğunun tanığıydı faytonların geçmeleri, Cennet ince işlemelerle sürüp giden ak köşkü yeniden izledi. İçi gereken her çeşit yeniliklerle donatılmış köşkün, yıllarca özenle korunan soylu dış görünüşü yeniden can kazandı gözünde. Balkonun kuş kafesi denli oyumlu ince işlemelerle süren alınlığına takılı eski çocuk patiklerini didikleyen kara sırtlı kuşu gördü yine. Balkonun sağındaki kepenk açıldı. Gönül Hanım köpük uçukluğundaki yatak giyimiyle sarktı bahçeye. Saçlarını elleriyle havalandırdı. İçeri çekildi.

Cennet sabunlu suların kuruttuğu avuçlarına baktı.

Kanın pembeliği bileklerine doğru dağılıyordu. Kıpırdandı.

Toprağın verimli kızılına eğildi.

Ayağının ucuyla deşti toprağı.

Çam iğnelerinin kuru sivriliklerine değdi ayak parmakları.

Sandaletlerini çıkardı.

Tabanlarını bastırdı toprağa. İçi titredi.

Annesini andı. Buruldu.

Babasının sessizliği dikkatini yeniledi ona doğru.

Enver Efendi, bahçenin bir köşesine çevrik bakışlarıyla oturuyordu.

Baktığı yönde yan yana dizili duran katmerli karanfil saksıları vardı. Karaya çalar koyuluktaki kızıl karanfilin kokusu keskinleşip dağılıyordu.

— Karanfillere mi bakıyorsun baba?

— Evet. Bunlar tarçınlı kokularıyla pencere önüne dizili dururlardı. Kokuları tutardı burnu... Hoş bir şey... Recep daha doğmamışken, babası benim silah arkadaşımdı. Annesi Filibe'deydi. Alamanlar köyümüze girdiğinde. Biz oralarda seçilir, sevilirdik. Neyse, sen daha küçüksün, bunları anlamana çok vakit ister.

— Niçin küçük olacakmışım! Recep Ağabeyim bana anlattı. Annesi Filibe'de değilmiş. Neler görmüş o da neler. Savaş sonuymuş, oğluna bir bir anlatmış hepsini. Almanların batan gemilerinden denizin üstüne çıkan şişmiş cesetler kıyıya vuruyormuş. Hepsi on altı on yedi yaşındaymış ölülerin. Değil sakalları, bıyıkları bile terlememiş. Recebim demiş annesi, o çocukların ne demeye ölüp gittikleri belli değildi. Faşist diyorlardı onlara, ama on beş on altı yaşında faşist olunur mu? Anca faşist olanlar on beşindekine adam öldürmeyi öğretir. Çünkü çocuklar temizdir, demiş annesi. Hepsi Durul kadarmışlar, çocukmuşlar. Tam anlamasam da, ne zaman dinlesem sıkılıyorum, buruksuyorum.

Enver Efendi duyduğu baskıya bu kez engel olamadı. Konuştukları şeylerin şimdi gördüğü rahatlığa, kendindeki mutluluğu andırır koyvermeye ters düşen çağrışımları, kırıcı olan bir şeyler soktu kızıyla arasına. Kızının baba evinden üç ay uzak kalmasının arayı bu denli açıp büyüteceğini hiç sanmamıştı. Üstelik buna neden de, hemşerisi olan birinin oğluydu. Onun, başını yerden almaz, genç bir gelin olan karısı.

— Bu Recep hepten şaşırmış. Senin kadar sübyana iç dökmek neyin nesi oluyor... Yok faşist falan... Bu laflar neyin nesi, bilir mi dediklerini, ben bile bilmiyorum o savaşın neden olduğunu... Burda rahatsın Cennet. Yediğin önünde, yemediğin ardında. Mis gibi havası var. Cennet bir yerdesin Kızının adıyla eşleşen anlama gülüverdi, çözüldü telaşı–, gel gör ki hırçınlaşmışsın, geçimsizleşmişsin. Annen hasta olmasa... seni yanıma katar götürürdüm. İşe başlayayım, çaresine bakarım. Herkes geçimli olmalıdır deriz biz. Hayat zaten zor. Evet doğru olmaya doğru şeyler var ya... Sen küçüksün, burası ise, iyi, güvenli bir yer. Kötü davranmıyorlar...

— Ben durucu değilim baba buralarda. Hayatımı annem gibi, senin gibi geçirmek istemem.

Cennet sözlerini bitirince, yüzüne doğru kanın yükseldiğini anladı. Başını eğdi, ellerini dizlerine kenetledi. Küçük kız oluverdi bu duruşuyla, babası yatıştı, güldü.

— Ah çocuk ah! Biz gezgindik, sen de mi öyle olacaksın? Gezginlik eşle dostla çekiliyor...

Çakıl taşlarından gelen ayak seslerine dönüp baktılar.

Cennet ayağa kalktı.

Madam Tasula geliyordu. Gözlerinin, kaşlarının boyasını tazeleyip saçlarına yeni kıvrımlar yapmıştı.

Yaklaştı.

Elindeki para demetini Cennet'e uzattı.

— Say bakalım Cennet... dedi. Bir de ilaç parası var.

Enver Efendi neden yaptığını bilmeden iki kez kalkıp oturdu. Sonra zor duyulur bir sesle,

— Mahçup oluyoruz, üstelik bir de ilaç parası dedi.

Söylediklerini ne Cennet ne Madam Tasula duymadılar.

Cennet sıkılarak çekildi.

Elini Enver Efendi'nin omzuna dayadı.

Fazladan gönderilen paraya hiç bakmadı.

— Babam saysın... dedi.

Balkonun kapısı gürültüyle açıldı. Küçükler öğlenki sevinç, kaygısızlık dolu bağrışlarıyla fırladılar dışarı. Giyimlerini değiştirmişlerdi. Aralarında Durul'un koyu renkli başı yoktu.

— A! Cennet'in babası hâlâ burda.

Cennet sen de bizle kotraya gel.

Korkma yakalayacağımız balığı üstüne atmayız.

Cennet'i deniz tutuyor bilmiyor musunuz, babası ilk getirdiğinde kusmuştu.

Hey bakın mavi yelkenli bir kotra geçiyor.

Sühalarınki beyaz.

Annem sesleniyor, kahvaltımız hazırlanmış.

Durul Ağabeyim nerde?

İtmesene.

— Kahvaltıyı siz mi hazırladınız Madam Tasula? dedi Cennet. Ben unutmuşum. Dalmışım.

Madam Tasula, Enver Efendi'ye tek tek sayarak verdiği paralar bitince, zaran yok anlamına gelecek bir omuz silkmesiyle güldü Cennet'e.

Sonra çakıllı yoldan bahçenin büyük, gösterişli kapısına doğru yürüdü.

— Ben de kalkayım artık.. dedi babası.

Kızının gözlerini arandı.

Yeleğinin iç cebinden çıkardığı küçük çantaya paraları yerleştirmeye başladı.

Cennet, annesinin eski çantasını tanıdı. Gün döndükçe artan esinti kesiliverdi yüzünde, yutkundu.

— Annem hiç mi çıkamıyor çarşıya filan?

— Bir zaman öyle yatması gerekmiş. İyi beslenirse çabuk dirilir dedi doktor. Daha otuz beş yaşındadır. Genç sayılır. Aramızda beş yaş vardır, Cennet, bilir miydin?

Cennet gözlerindeki nemlenmeyi sezdi.

Elini alnından geçirdi.

Sonra cebinde bir şeyler varmışça arandı.

Bir tıkanma tortop dayandı boğazına.

Annesi ayaktaydı ayrıldıkları gün. Kızıyla vedalaşırken avucundaki mendilini didikliyordu durmadan. Cennet'e bakmayan iri gözlerinin elası camlaşıyor, akmasına engel olunmuş ilk gözyaşı damlaları, o hastalıklı yalımları daha artırıyordu.

Babasının eline tutuşturmuştu Cennet'in bir iki parçalık eşyasını.

Sarılanların içindeki bağadan tarağı en önemli eşyasıydı Cennet'in.

Sonra yeniden mendilini didikliyordu annesi. Bakmıyordu Cennet'e.

— Bilmiyordum baba dedi, beş yaş aranız olduğunu.

Babası kalktı.

Kucağından sabah getirdiği gazete kâğıdından dürülmüş tomar düştü yere.

Cennet umulmadık bir çabuklukla düşeni aldı.

Kâğıda azar azar yağ çıkmaya başlamıştı.

Yüzüne doğru yanaştırdı paketi.

— Çok severim kuru çöreği. Annem tuzunu da öyle kor ki, hem tuzlu gibidir hem değil.

Enver Efendi durakalmıştı.

Köşkün içinden bir müzik sesi gelmeye başladı.

Ortancaların mavileri yer yer kirli bir renge dönüyordu.

Demir kapının ağırlığını çekti Cennet.

Kapı alınlığı kuyruğunu açmış bir tavuskuşuyla başlayıp bitiyordu.

— Anneme selam söyle babacığım. Cumartesiye gel beni al. Annemi göreyim özledim. Kalıversin çocuklar bir gecelik anneleriyle babalarıyla.

Babasının yandan görebildiği yüzündeki kararma acılandı yüreğinde Cennet'in. Sözü değiştirmek gereğini duydu.

— Redife nasıl baba?

— Güze evlenecek Redife...

Düzgün yolun karşısında sıralanan bakımlı evlere takılmıştı gözleri Enver Efendi'nin.

— ... Söz kestiler, güze nikâh düğün bir arada olacak.

Cennet elinde tuttuğu paketi öylesine sıktı ki kâğıdın içindekilerin ufalandığını duydu parmaklarında.

— Redife o kadar büyüdü mü baba! Benden iki yaş küçüktür o. Hem biz daha büyüyünce birlikte neler yapacaktık!

Enver Efendi kızını dinlemiyor gibiydi.

Kapıyı çekti içe doğru.

Kapının üstündeki çıngıraklar sallandı.

Sesleri, geçen bir faytonunkine karıştı.

Karşı bahçelerden şort giymiş genç bir kız elinde tenis raketiyle çıktı.

Kendisine yaklaşan üç dört arkadaşına katıldı.

Köşkten gelen müzik sesi açılmıştı. 'Durul plak çalıyor' diye düşündü Cennet.

Babasıyla bahçe kapısının dışına yürüdü.

Durdu.

Babası elini uzattı.

Yıllarla ağır zor işler görme sonucu devinme yeteneğini yitirmeye başlayan sert parmakları tuttu Cennet! Dudaklarına götürüp öptü. Sonra alnına değdirdi.

— Kafanı Recep'in dedikleriyle yorma kızım... dedi Enver Efendi. Ada vapurundan her inişindeki basıncı duydu çevresinde yeniden. Hayırlı bir kısmet çıktığında seni de veririz.

— Ben evlenmeyeceğim... dedi Cennet. Redife'ye çok üzüldüm. Senin iyi olmanla biz hiçbir zorluktan kurtulamadık ki...

Durdu Cennet, babasına baktı.

Onu, uyurken izlediğindeki anlam gene vardı gözlerinde.

— Sen de çok çektin babacığım. Sabahın köründen akşamın karanlığına kadar...

Cennet gene annesiydi sanki öyle bir ağırlık almıştı onu.

— Ben Recep Ağabeyimle Ramize Ablamla konuşup halleşiyorum... Baba bugün günübirlik Adada oturdun. Yedin de içtin de. Seyrettin de güzel şeyleri. Ne oldu? Döneceğin yer gene bizim sokağımız. Annemin hastalığı da cabası. Redife'ye selam götür benden. Ben işçiliğe gittiğimde getiririm düğün hediyesini ona. Birbirimizi hep göreydik daha başka olurdu ya. Eskisi gibi çıngıl çıngıl gülüyor mu gene Redife?

Enver Efendi bir iki adım uzaklaşıp baktı kızına. Güzel ak alnını süsleyen saçlarına, kaşlarının kesin açık çizgisine, aydınlık dolu gözlerine.

— Eh ne diyeyim, bildiğin gibi yap bakalım. Olur ya... Belki biz iyisini bilemedik...

Döndü, caddede yürümeye başladı.

Bahçe kapısının ağırlığını yüklenip itti Cennet.

İçeri girdi.

Parmaklıklara dayadı yüzünü.

Serinlemişti demirler.

Rüzgâr esmeye başlamıştı.

Bir süre durdu öylece.

Döndü.

Çakıllara bakarak yoldan yukarıya yöneldi.

Annesinin yolladığı çörek paketini özenle tutuyordu.

Şöyle biraz havaya doğru kaldırarak.

Ekim 1972

Kış Gelmeden

— Salatadan daha alacak mısın Namık?

Yemeğin başından beri düzenli çiğneme sesleriyle dolan odada kadının sorusu beliren sessizlikte takılı kaldı.

Adam yutkundu.

Başını 'hayır' anlamında yukarı kaldırdı, yeniden tabağına eğdi yüzünü.

Altı kişilik ceviz kaplama masanın muşambasında yer yer ince kesikler görünüyordu. Masanın açıkta kalan bölümleri cilasızlıktan abraşlaşmış, bakana gölgeli, rutubetli bir yerleri çağrıştırıyordu.

— Bugün izin için müdüre çıkabildin mi? Geçen yılki gibi gene sonbahara kalmasa sıran bari. Ben de diyorum ki dikişleri bir ara bırakayım. Tatile çıkalım... Yıllardır bunu düşünüyorum Namık bilsen...

Adam kadına döndü.

Öylesine katı, düz bir anlamla doluydu ki gözleri, insan yüzüne değil de, ürkünç bir nesneye bakıldığında olabilecek denli kaçan, tedirgin bir uzaklıktaydı.

Yeniden yemeğini yemeyi sürdürüp ses çıkarmadı.

Kadın iç geçirip duvardaki değirmi yüzlü, fesli, yaşlı adam resmine baktı. Karakalemle büyütülen fotoğraflara özgü eş benzeyişler bunda da göze çarpıyordu. Çok koyultulmuş kaşlar, parıltısı yitmiş gözbebekleri, sınırları kestirilmeyen bir çene.

— Sen geçen yıl hiç olmazsa Adapazarı'na kadar gittin. On beş gün annenlerde kaldın. Bu yıl şimdiden izin için sıraya gir. Birlikte şöyle İstanbul'un yakınlarında bir yerde on beş gün olsun kalalım. Mutfaklı pansiyonlar varmış. Ben yemek de yaparım. Çok ucuza gelir, ha Namıkcım.

Adam uzanıp ekmek tabağından bir dilim aldı.

Kopardığı ekmek parçasıyla dudaklarını kuruladı.

İskemlesinin sırtlığına iyice verdi kendini.

— Ben Adapazarı'na cenaze için gittim biliyorsun. On beş gün de kalmam gerekiyordu. Annem en büyük oğlunun hiç olmazsa yıllar sonra on beş gün yanında kalmasını istemişse... Üstelik bu da ölüm yüzünden gerekmişse, tatil mi yaptık diyelim!

— Çarksuyu'na gezinizi anlatmıştın da. İlkbahar gibi her yan yeşermişti demiştin. Bilmem, çok çok hoşlanmıştım anlattıklarından. Hem yemek filan da götürmüşsünüz annenlerle. Ne bileyim...

— Annem ağlamaktan helak olmuştu. O yemek yemediydi. Erkenden döndülerdi. Biz erkek erkeğe kaldık. Süleyman Enişte, Hilmi Dayı, Doktor Ferit Bey, Davavekili Selahattin Efendi filan... Sen de buna gezme, tatil diyorsun. Kadın aklı...

Adam da duvardaki karakalem fotoğrafa baktı.

Dilini ağzının içinde gezdirdi.

Bardağı alıp uzun uzun tuttu.

Suyun bardaktaki pırıltısında umulmadık şeyler görüyormuşça ağır bir anlama bürünmüştü yüzü.

Birden suyu içti.

Bardağı masaya bıraktı.

Ağzın yağlı izi camın kıyısında kalakalmıştı.

— Tatil filan yapamayız biz Mehlika... Maaşımız son kanunla yüzde on arttı diye tatil yapamayız. Dikişten aldığın paraları da benim pek gördüğüm yok biliyorsun.

Kadın dalıp gittiği şeylerden öfkeyi andırır bir çabuklukla çekti kendini.

Yanaklarına yükselen kızarıklık geçmiş yıllardaki güzelliğini kanıtlayıvermişti. Yorgunluktan akları sarıya dönüşmüş, iri mavi gözlerini açtı. Sesinin titremesini engellemeye çalışarak,

— Bu yıl kömür paralarını ben yatırmadım mı Namık? Kış sert geçti. İki kez karaborsadan da kömür aldık. Ramazan bayramında kız kardeşin geldi Adapazarı'ndan, ona bir yünlü alıp dikmedim mi? Bunlar hangi parayla...

Adam kadına değişmeyen soğuk bakışlarını dikti, konuşmaya davrandı. İpliksi bir tükürük iki dudağının arasında belirdi.

Durdu.

Yeniden yemeğini yemeye başladı.

Kadın çaresizlik dolu bir anlatımla gerilen yüzünü odanın sokağa açılan bodrum kat penceresine çevirdi. Oysa perdeler örtülüydü. Ellerini kucağına koydu.

Zilin çalındığını duydular.

Kadın aynı anda yerinden kalktı.

Kapıyı açmaya yöneldi.

Adam kol saatine baktı.

— Saati dokuzlamışız. Biri mi gelecekti bu gece Mehlika? Söylemeyi unuttun?

Kadın duraladı. Zilin çalınması kesilmişti.

— Yanlış çalmışlardır belki de... dedi kadın. Bazen üç numara yerine bizimkini çalıyorlar. Nedense kapıcı katı sanıyorlar hep, alt katta oturulunca... Yoo kimse gelmeyecekti. Belki Şadımanların aklına estiyse.

— Yok canım, Hidayetler pazartesi gecesi çıkmazlar hiç.

Zil yeniden çalar diye beklediler.

Ses yinelenmeyince kadın oturdu.

— Neyse... Belki de tatil yapabiliriz. Hep böyle karamsar olma ne olur Namık. Daha kırkımıza gelmeden... Olduğumuz yere neden bu kadar kakılalım... Gerçi senin dışında günlerin...

Zil yeniden çaldı. Bu kez adam kalktı.

— Ne densiz şey yahu... Durup durup çalıyor. Ben bakayım, sen masayı toparla.

Giriş kapısıyla, genişçe bir oda olan yemek yedikleri yeri ayıran ara kapıyı açtı.

Ayakkabıların, giyim eşyalarının bulunduğu dar sahanlıkta bir süre durdu.

Kadın aldığı iki tabakla kıpırdamadan bakıyordu yarı karanlığa.

Yedikleri şeylerin gelenlerce görünmesinin uygunsuzluğunu düşündü.

Elindekileri yeniden masaya bıraktı. Tabakların üstüne muşambayı katladı.

Adam dış kapıyı açtı.

Bakındı.

Kat aralarının ışığı sönmüştü.

Gelenin yüzü içerden solarak taşan aydınlığın dışında kalıyordu. Görünen salt elleriydi. Birinde bavul, ötekindeyse yuvarlak, üstten boğumlu, koyu renk deri bir torba vardı.

— Kimi istediniz? diye sordu adam. Birini mi aradınız?

— Ben Alişan, enişte... dedi genç, pürüzlü bir ses. Beni tanımadınız mı?

Adam sustu.

Homurdanır gibi bir şeyler mırıldandı.

Kapıda bekleyene ardını döndü.

Odaya değil mutfak kapısına baktı. Yersiz bir iki davranıştan sonra.

— Haa ya Alişan... dedi. Bak Mehlika, kim gelmiş!..

Karısını arandı, göremedi. Kıpırdayan bir gölgenin ılık değişiyle şaşırdı.

— Sen burda mıydın Mehlika... Bak kim gelmiş, Alişan gelmiş.

Kadın adamın yanından sıyrıldı. Kollarını yüzü görünmeden duran karaltıya doğru uzattı. Birden gövdeyi göğsünden doğru sıkıca sardı.

— Kardeşim dedi. Alişancım, sekiz yıl sonra... Nerden çıktın! Bugün hep gözüm seyiriyordu. Biri gelecek Mehlika diyordum, hem de uzaktan. Gelecek ya kim bakalım... Sen sen hiç, ama hiç...

Kadının ağlamaya başladığı sesinden anlaşılıyordu.

Soluması karışıyor, güçlükle bağlıyordu sözcükleri birbirine. Başını anca göğsüne erişebildiği ince uzun gövdeye dayamıştı. Uzun süre yıkanmamış giyimlerle gezenlere özgü bakımsızlık kokusunun burnuna çarpışıyla daha çok sarsıldı. Sardığı genç bedenin dayanıksızlık duygusu veren inceliğinin de artırdığı ağlama isteğinin boğulurcasına bastırmasını yatıştıramıyordu.

— İçeri al kardeşini... dedi adam. Ne bu kapı önlerinde... Herkes hüngürtülerini duyacak... Hadi hadi girin bakalım. Büyümüşsün yahu. Koca delikanlı adam olmuşsun.

Delikanlı ürkek adımlarla sahanlığı aştı.

Kadın doladığı kollarını çözmüyordu.

Birlikte itişmeye benzer bir yer açma çabasıyla sahanlığı geçip odaya girdiler.

Odanın iki duvarının dibinde, dayanak yerleri tahtadan koyu kırmızı koltuklar vardı. Koltukların eşi sandalyelerin kimisinin bacakları eğriydi. Küçük bir kitaplıkta birkaç dergiyle, bir gazetenin reklam diye dağıttığı üç beş kitap duruyordu. Kitaplığın boş kalan yerlerine boyaları sürülme sınırlarını aşmış, topraktan yapılma özensiz köpek, kedi, kuş heykelcikleri konmuştu. İki sehpa, eşit aralıklarla koltukların yanında duruyordu. Üstlerinde maden küllükler vardı. Orta masasında duran vazodaki papatyalar kuruydu. Yerdeki halının renkli bezeklerinin bazı bölümleri dökülüp görünmez olmuştu. Odanın taban tahtalarının sarıya boyalı temiz görünümü, üstündeki her şeyi daha yıpranmış, daha acıklı yapıyordu.

Karı koca konuklarının ilgisine, yabancılamasına katılmış gibi kendilerini aynı yenilikte duyuyorlardı odalarında.

Hiçbiri ilk davranışın getireceği rahatlamaya girişemeden öylece kalakalmışlardı.

Kadın ağlamasını birden kesti. Delikanlının aç olabileceği düşüncesiyle kendini toparlamıştı.

— Alişanım dedi, açsındır, kim bilir ne kadar uzaktan geliyorsun.

Kadın konuşur konuşmaz üçü de birbirlerine baktılar.

Sarı ipekten püsküllü bir üstlüğün örttüğü yetmiş beş mumluk ampulün aydınlığının odak noktasındaydı delikanlı.

Yarı karanlıktayken anlaşılmayan renkleri belirgindi şimdi. Alnına koyu sarı saç tutamları düşüyordu. Gözleri alabildiğine tedirgin oynuyor, odanın değişik yönlerine çeviriyordu bakışlarını. Elindeki yükleri bırakmamıştı.

Adam deminki yerine geçti masada.

Dürülü muşambayı açtı.

Tabağındakileri çatalıyla dürteledi.

— Elbette açtır... dedi kadına. Konuşurken yüzünü eğiyordu. İki yumurta kırıver çocuğa, biraz da salata koy. Kusura bakma Alişan. Çat kapı gelen, umduğunu değil bulduğunu...

— Enişte... Yok yok, aç değilim. Otobüs İzmit'te durduğunda çayla simit filan yedim. Size de pişmaniye getirdim. Sevdiğinizi bilirim de. Ablamla ilk nişanlılık yıllarında Adapazarı'ndan bize pembeli sarılı pişmaniyeler getirirdin ya. Biz de Ayten Ablamla yanaklarımıza yapışa yapışa yerdik. Adam tazedir dedi...

Delikanlı sözlerini gülerek bitirdi. Oysa gülüşüne kimse katılmamıştı. Yüzü toparlandı, gölgelendi.

Kadın yeniden hıçkırmaya başladı.

Bu kez elleriyle yüzünü örtmüştü.

Ayaklarında birinin ponponu kopmuş lacivert terlikler vardı.

Çıplak kollarının duru ak cildi ışığın altında saydam çiziliyordu.

Saçlarını gelişigüzel toplamıştı.

Tokalardan kurtulmuş üç dört sarı lüle ince sarsıntılarla boyun omuz arasındaki çukurda titreşiyordu.

— Yahu niye durup durup ağlıyorsun, çocuğa ilgi göstereceğine...

Kadın ellerini indirdi.

Yıpranmış yüzü ortaya çıktı.

Göründüğünden daha genç olduğunu belirten renkli dudaklarını ısırdı. Gülümsemeye çalıştı. Yürüdü, kardeşinin elindekilere uzandı.

Delikanlı utançla karşı koydu.

Yüklerini bırakmak istemedi.

Bakıştılar.

Kadının gözpınarlarındaki tomurlanan damlaların ışıltısını görünce eşyalarını taşımada diretmedi delikanlı. İçtenlikle gülümsedi kadına. Bu öylesine duru, çocukça bir gülüştü ki odada apak bir aydınlık çakmış gibi oldu.

Adam sıkıntıyla kadına baktı.

Çantaları yatak odalarının kapısına götürüşünü izledi.

Masanın üstündeki tahta sigaralıkta bir sigara çıkardı yaktı.

— Eee otur bakalım, anlat... dedi. Bunca yıl ha... on beş yaşından bu yana... Nerelerdeydin Alişan? Evet şimdi diyeceksin ki, Enişte... Yoo, sonunda futbolcu olduğundan haberim var. Biz okumuş yazmış kişiyiz.

Adamın sesinde konuştukça beliren kendine güven ötede duran kadını ürküttü.

Kadın gözlerini arasız kırpıştırmaya başlamıştı.

— Üçüncü kümeden ikinciye geçtiğini de biliyoruz. Gerçi taşra takımlarıydı onlar, ama senin için çıkan notları da okudum küçük haberlerde. İyi atak bir oyununu seyrettik filan diyorlar-

dı. Futbolculuğa heveslenen hiçbir zaman beğenmedim bilirsin. Fakat iyi oyuncu olunca doğrusu ucunda para gürül gürül, değil mi Mehlika?

Kadın aynı yerde gözlerini kırpıyordu yine.

Delikanlı duruşunu değiştirmemişti. Boşta kalan ellerini sıkıntıyla izledi. Pantolonuna ilk kez görüyormuşça uzun uzun baktı. Boynundaki parlak renkli üstünde koyulmuş bir yağ lekesi olan kravatını elledi.

— Otur otur... diye üsteledi adam. Geniş bir çizgi çizdi eliyle havada. Çekiver iskemleyi de otur.

Delikanlı iskemleye ilişti.

— Sahiden tokum enişte. Hiçbir şey yiyesim yok.

Kadın masaya yaklaştı.

Yenecek şeylerin tükendiği karışık sofrayı umutsuzca gözden geçirdi.

Ekmekliğin ağzını kapayarak deminki ağlamasından daha coşkun bir ağlamaya kaptırdı kendini.

Delikanlı kollarını açtı. Ablasına doğru eğildi. Sonra kendini ona değmeyecek bir uzaklıkta tuttu. Yüzünde zor görülür ince kas oynamaları başlamıştı.

— Niye ağlıyorsun Mehlika Abla, ne var, niçin?.. Sonra tutuverdi ablasının bileklerini. Ablacım... dedi, ablacığım. İyiyim ben. Sizi de iyi gördüm. Baksanıza eniştem kilo almış. Üstelik bunca yıl sizleri arayıp sormadım da, ayıbım zaten çok, ne olur ağlama. Beni, yaptıklarımı unuttunuz sanmıştım. Oysa dönüşüm yeniden üzdü seni. Unuttunuz sandımdı. Daha kolay olacaktı öylesi. Demek unutmadınız.

— Öyle deme Alişan, öyle deme. Biz de az kusur etmedik sana. Şuncağız çocuktun... Değil değil... Öyle şaşaladım ki! Ne iyi yaptın gelmekle... Üzüntü değil, ne bileyim...

Bunları söyler söylemez kadının ağlaması hıçkırıklarla kesilip eklenmeye başladı.

Adam yerinden kalktı.

Kadının yanına geldi.

Küçük parmağında mühür taşlı altın bir yüzük olan sağ elini omzuna koydu kadının.

— Mehlika yeter... dedi. Parmak uçları köşeli bitiyordu adamın. Kadının omuzlarına giderek hınçla bastırıyordu. Yeter be

canım, oturup şurdan burdan söz etmek varken. Belki Alişan İstanbul'a iyi bir takıma transfer olmak için geldi. Sorgu sual yok mu?

Kadın omzunu göçüren elin gücüyle ürperdi. Üst dudağındaki seyirmeyle yüzünü aptalca bir şaşkınlık almıştı.

— Ya ya, öyle. Ben bir şeyler buluvereyim mutfaktan. Hem Alişanım fasulye pilakisi sever. Yarın öğlene ayırdığımdan... Sekiz yıl geçti... Eniştene anlat hepsini. O da seni sever... sever sever...

Kadın mutfağa yöneldi.

Delikanlı deminki yerine çöktü.

Cebinden bir mendil çıkardı.

Mendilin büküm yerleri kirden kararıp katılaşmıştı.

Yüzünden geçirdi mendili.

Adam her yaptığını izliyordu.

Delikanlı mendili çarçabuk cebine soktu, baktı.

— Ben evi değiştirmişsinizdir diye düşündümdü. Sonra şansımı denemiş olayım deyip geldim. Eğer taşınmış olaydınız sizleri bulamazdım. Kapıyı çalarken bulacağıma da hiç inanmıyordum. Öyle şaştım ki enişte. Birden eski arkadaşlarımın bağıra çağıra katlardan aşağıya inerek beni çağıracaklarını sandım. Oysa sokak değişmiş. Gece bile belli oluyor sokağın değiştiği. Top oynadığımız büyük yangın yeri yok. Oraya da apartmanlar yapılmış. Durmadan akan çeşmeyi de kapamışlar. Kedili Hasene Teyze'nin ahşap evinin ne olduğunu karanlıkta pek çıkaramadım.

— Oraya dört beş yıl önce oto tamir atölyesi yaptılar. Onun için anlayamamışsındır ne olduğunu. Atölye yapıldığından beri it kılıklı birtakım heriflerin dolandığı bir mahalle oldu burası. Bilirsin şoför takımını. Adamın söz anlamayanı, ipten kazıktan kurtulmuşudurlar.

— Evet enişte dedi delikanlı. Çok tanıdığım vardır şoförlerden. Maçlar için bir yandan öbür yana gidip geldiğimizden. Ayrıca Mersinspor'dayken Mersinli Arap uşağı Resul vardı. Mersinspor'un hastası. Yaman, çok usta bir şoför...

Arap uşağı Resul'ü düşündü Alişan.

Her tanıyanda başıboş, esintili bir tay etkisi yapardı Resul.

Para tutmayanlara özgü bir umursamazlıkla giriştiği işlerin sonunda (bunda kumar en başta gelirdi) onulmaz bir karamsar-

lığa kapılan Resul'ü. ("Gadanı aldığımının Alişan'ı derdi Resul. Sen İstanbullusun ya. Hiç mi hiç İstanbulluya benzemiyorsun. Sende bizim bura adamının kavrukluğu, gurbet yemişliği var.") Boydan boya dizili palmiyelerin ağır, ıpıtlılı salınışlarını belirgin gördü Alişan. Gökte aylarca pürüzsüz, dümdüz parlayan güneşi. Bereketli yağmurların fışkırttığı yaban otlarını, ağaçların durulup balkıyan yeşilini geçirdi içinden. Oysa oralardayken pek de önemsememişti bunları.

— Konya'da da bir sürü şoför arkadaş vardı. Motordan da anlardı çoğu. Bizim Resul İstanbul'a gelirse tanıtırım sizlere. Dürüsttür, eli açıktır...

— Elbette şoförlerin iyisi de vardır... dedi adam. Yine de densizi daha çok. Anlat bakalım Alişan, İstanbul'a neden döndün? Elbet burda daha iyi imkânlar var. Hadi hadi anlat.

Adam gülmeye başlamıştı.

Arada tek gözünü kırpıyor, onaylayan, hoşgören bir anlatıma bürünen yüzüyle delikanlıya doğru eğiliyordu.

Delikanlı duymamış gibiydi söylenenleri.

Yeniden mendilini çıkardı.

Bu kez avuçlarını sildi.

Görünüşte avuçlarını silmesinin gereği yoktu.

Çünkü avuçları kupkuruydu, mendil de çok kirliydi.

Bu duymazlıktan gelmeyi seçen Alişan iskemlesinde kıpırdandı.

Yapma gülüşü yitti.

Öksürdü.

Tabağına ufaladığı ekmek parçasını bıraktı.

— Eee... dedi.

Kadın mutfaktan çıktı, masaya yaklaştı.

Elindeki bezle tuttuğu cızırdayan sahanı altlığa koydu.

Yumurtaların sarısı dağılmıştı pişerken.

Yanık yağ kokusu üçünün de yüzlerine dalgalandı.

— Alişancım... dedi kadın. Bez tutacağı ne yaptığını bilmeden yanaklarına sürüyordu. Adamın gözlerindeki tortulanma arttı kadına bakarken. Evde bir şeyler kalmamıştı. Yarın salı pazarı var. Birlikte çıkarız senle alışverişe. Senin sevdiğin şeyleri...

— Çocuk buraya niye gelmiş Mehlika? Bilmeden etmeden pazar pazar gezdirmeyi düşünüyorsun.

Adam yumulu elini masaya vuruş sayılabilecek gibi indirdi.

Delikanlı önüne konan yumurta tabağına bakıyordu.

Sonra ekmeğe uzandı.

Bir şey almadan durdu eli ekmekliğin üstünde.

Sonra aldı, dilimin ince gözenekli örgüsüne bakmaya başladı.

— Ekmek de bayat... dedi kadın. Sesinde bir telaş, bir suçluluk vardı. Kapıcıyı yollamayı düşündüm ya. Çok geç olunca huysuzlanıyor.

— Ona bakmadım ablacım... dedi delikanlı. Hemen hemen her yerin ekmeği başka oluyor. Mersin'deyken...

Bez tutacağı şimdi avuçlarında sıkıp duruyordu kadın.

— Mersin'den mi geliyorsun Alişan?.. dedi kadın. Öylesine sevinçliydi ki sesi. Aaaa ne kadar uzak. Taa dünyanın ucu.

— Yok ablacığım. Mersin'den gelmiyorum. Futbola profesyonel olarak ilk Mersin'de başladım. Hani evden ayrılmıştım ya. Önceleri epey süründük. Birilerinin gözüne çarpınca Mersin yolu gözüktü bize de.

— O yaşlarda seni almazlardı... dedi adam. Çocuktun evden kaçtığında. Elbette... – Sözcüğü arandı adam, bulamadı. Sonra sakınmadan söyleyiverdi. – Sürünecektin ya. On beşinde kim profesyonel olmuş.

— Aaaa, Namık... dedi kadın. Aaa ne yani... Demek Mersin'deydin? Yıllar geçti. Bizi bıraktığında boyun kısaydı. Kısa pantolon giyiyordun sanırım... Ne bileyim... İyi ki geldin Alişancım. Ben gene terziliğe başladım. Ev sahibiyle de mahkemeliyiz. Durmadan kirayı artırın diyor. Biz çıksak burayı kim tutar sanki. Neyse olur ya... Büyümüş değil mi Namık! Yakışıklı, koca bir adam olmuş kardeşim. Annemle babam göreydiler. Hele babam, oğlum olsun da, dermiş. En küçüğümüz Alişan'cım benim. Büyüdün, yetiştin...

Kadın sözlerini bitirdiğinde, kardeşinin büyümesine ilk kez tanıklık etmenin bilincine vardı.

Masanın başında sessizce oturup sahandaki kayan yumurta sarılarını ekmeğiyle toparlayıp yiyen genç adama baktı. Düzgün boynu, eğik gözkapaklarının altındaki yanaklarına doğru çizilen ince çizgiler, ağzının kesinleşmiş sertliği, ellerinin eklemlerinde her devinmede beliren iri kemik yapısı, kardeşi geldiğinden bu yana şimdi açılıp beliriyordu

Alişan erkek olmuştu besbelli.

Düşündü, acaba nerelere varmıştı bu erkek olma serüveni. Bunu bilmiyordu. Bilmek de istemiyordu. Yaşamındaki kadın olmanın ayırıcı özelliği ilkten coşturucuydu. Şimdiyse her şey gibi yıpranmış, cansızlaşmıştı. Karı-koca olma gereğine dönüşmüş şeyler sevindirici değildi artık. Bundan hiç yakınmıyordu. Böylesi dinlendirici bile sayılırdı bir kadının yönünden.

— Mersin'de kalmadım hep abla... dedi delikanlı.

Gene tabağına bakıyordu.

Konuşmasında kararlı bir aldırmazlık vardı.

Sanki uzun süredir ayrı kaldığı yakınlarıyla değil de yabancı birileriyle gibiydi.

Tanımadığı, şimdi rastladığı, kendini istediği gibi sunabileceği birileriyle.

— Çok yer gezdim. Bu arada büyüdüm de, duruldum da. Bir futbolcunun durulacağı kadar. Anadolu'da otobüslerde döndüm dolaştım. Çoğunluk Orta Anadolu'da bulundum. Konya'da eski evlerin dış kapılarına çakılan çivileri göreydiniz... Kocaman kahverengi... Ayten Ablam'ın gözlerini anımsamıştım bir geçişimizde... İnsanları herkesi yabancılar baştan... daha epey yer gezdik ekmek parası peşinde... Gayemiz ekmek parası değildi önceleri... Evden kaçtığımda on beşimde vardım. Eniştem doğru söylüyor. Yol çeşmelerinin önünde, atların, öküzlerin, mandaların sulandığı yalaklara girdik, arkadaşlarla birbirimizi ıslattık. Kahvelerin üstüne tünemiş derme çatma, otel diye yazılı yerlerde kaldık. Sürünmeden para kazanılmazdı. Üstelik bilirsin abla, futbolcuları da okumuş yazmışlar önemsemez. Sanki bize çok iyi işler verdiler de, biz teptik...

— Alişancım şey...

Kadının sesi gene çatallanıyordu.

— Ne abla?..

Kadın ağzı kamaşmış gibi dudaklarını büzüyordu.

— Yumurtan bitti, pilaki getireyim diyorum. Zeytinyağlılar çabuk bozuluyor. Burda da korumak öyle zor ki! Havalandırmak mesele. Biz hâlâ buzdolabı alamadık. Oysa pencere de hiç yeterli değil. Bilirsin ya bu katı.

— Bilmez miyim abla, bilirim ya...

— Eee anlat bakalım, Mehlika, çocuğu rahat bırak dedim... İstanbul'a neden ötürü geldiğini, bunca yıldır neler yaptığını bizlere anlatsın.

Adamın kaşları gözlerini gölgeliyordu.

— Ah; öyle sevindim ki Namık. Sanki ne bileyim ölülerimiz canlandı! Sanıyorum ki anneciğim, babam, hepimiz bir araya gelivereceğiz. Yanılıyor insan sevinince. Hiç düşünmemiştim Alişan döner de, benim de böyle elim ayağım boşalıverir. Unutmuşum sanıyordum. Ayıp ayıp... anlat ya Alişanım, anlat. Hep şaşkınımdır ben. Ne bileyim. Hep gereksiz yerlerde çıkış yaparım, konuşmaya kalkarım. Sen de bu huyumu öğrenemeden... Evin en küçüğüydün...

— Ayten Ablam nerede?..

Bu soruyla masaya bir şey inmişti.

Odanın bodrum kat tavanlarına özgü alçak kapanık betonundan gelen havasızlık duygusu giderek baskınlaşıyordu.

İlk evlilik yıllarından bu yana değişip eskiyen, eskidikçe hüzünlü, dokunaklı görünümler alan eşyalarını adamla kadın ikinci kez gözden geçirdiler.

Her şeyin anlatılmaz bir kuruluğa doğru gittiğini çağrıştırıyordu gördükleri, öylesine takır takırdı.

— Ayten Ablam'ı sormuştum. Yoksa bir şey mi oldu?

Delikanlı başını elektrik ışığına yöneltmişti.

Araştıran bakışıyla ampulden uzayan sarı ışıkların tozu andırır dağılmalarını izledi.

— Yok... dedi kadın. Yok canım bir şey olmadı. Sağlığı yerinde aldığımız haberlere göre.

Adam düştüğü tedirginlikten çıkmıştı, yeniden bir sigara yaktı.

— Ayten Ablamı artık görmüyor musunuz? Size hiç uğramıyor mu? Nerede peki?

Adam öksürdü. Sigarasının dumanlarını masaya yayılacak gibi çalımla üfledi.

— Ayten Ablan dört yıl önce bir deniz gediklisine kaçtı... dedi. Biz uygun görmemiştik. Daha doğrusu ben görmemiştim.

— Öyle deme, Namık... Pekâlâ olurdu, işe baştan öyle gi-

rişmeseydik. Üç yıl nişanlı kalsınlar dedin. Daha iyisi de çıkar, beklesin dedin. Ayten yetişmiş gösterişli kızdı. Ne bileyim işte... Kaçtı...

— Ne oldu peki abla, adam hayırsız mı çıktı?

Delikanlı, eniştesinden yana çevrik olan iskemlesini masanın ortalamasına aldı, elini çenesine dayadı. Karşısına düşen duvarın üstündeki karakalem fotoğrafa baktı.

Ablası evlenip de hep birlikte buraya geldiklerinden beri aynı yerde asılıydı resim.

Eskiden bu masada değil de, çoğunluk mutfakta yedirirdi yemeklerini ona ablası.

Kalın dilimler keserdi ekmekten.

Çatlağına çıkmayan bir karanın yerleştiği tabaktaki yemeğine büyük lokmalar banardı.

Çocuk yanaklarını şaşılacak gerginlikle doldururdu lokmaları.

Tıkanırcasına, basılmaz bir açlıkla yutardı yemeklerini.

Büyüme yıllarındaydı.

Çocukların o iliklere işleyen açlığından, hemen öğüten durmaz oturmazlığından ötürü arasız acıkırdı.

Evdeki gazeteleri biriktirip kesekâğıdı yaparlardı Ayten Ablasıyla.

O zamanlar Alişan ona "Ayten, kız" derdi.

Ayten Abla'sının yanaklarında iki gülüş çukuru, bal rengi saçları omuzlarında, "Hadi çabuk, sümüklü" diye iterdi Alişan'ı.

Unu sulandırıp elde ettikleri yapıştırıcı sıvıyı Alişan'ın burnuna sürerdi.

Her gün gazete okuyan bir eniştenin ağırbaşlı, ilginç davranışları alaylarının tükenmez esin kaynağıydı.

Kesekâğıtlarının dibini ustalıkla dörde katlayıp Alişan'a göz kırpardı Ayten.

"Az kaldı. Onları da bitirince yarın bakkaldan kuru üzümle kavrulmuş fındık alabiliriz" derdi.

Kesekâğıtçılık. Mehlika Abladan, eniştelerinden gizlice yürüttükleri bir işti. Duymaya-görsünler, hemen onurları kırılırdı. Bundan ötürü, merdiven altına sıkışıp alacakaranlıkta sürdürüyorlardı çalışmalarını.

Ellerindekileri satmaya götürdüklerinde kuşkular, korkularla doluyorlardı.

Ürettikleri işlerine karşı aldıklarını hiç de yeterli bulmuyorlardı.

Sonunda bakkalın tartısının hileli olduğuna kesinlikle inanmışlardı.

Yüzünde kül rengi bir öfkeyle Ayten Ablası, "Alişan, bizi aldatıyor bu pis adam" demişti. Yine de karşı koyamıyorlardı. Çünkü bir kez denediklerinde bakkal, "Ya size ne demeli! Kâğıtların dibini gittikçe kalın unluyorsunuz. Sayıları değişmiyor, ağırlıkları artıyor" deyivermişti.

Ayten Ablası ağzını açıp kocaman bir soluk alırmışça durduktan sonra yeniden kapamıştı.

Külahlara doldurulmuş fındıkla üzümlerini taşırken (bakkaldan çıkar çıkmaz oracıkta yemeye kıyamazlardı bu tadına doyulmaz şeyleri) Ayten Ablası, dükkânda yuttuğu sözlerini o kül rengi öfkenin gerildiği yüzündeki koyuluk artarak sıralamıştı.

"Eşşoğlueşşek pezevenk!"

Alişan tökezlemişti bu sözleri duyunca, boğazına bir yumru tıkanmıştı.

Ayten tıpkı bir erkek gibi küfrediyordu.

Sözlerinin üstüne basıyor, hiçbir sözcüğü yarım söylememek için özenle yineliyordu.

"Sanki unu parasız alıyormuş gibi çok unluyormuşuz. Herife bak pezevenk. Merdiven altları güzün daha az ışıklı oluyor. Hem birileri geçer de görür diye çarçabuk sürüyorum. Sen de hâlâ bir kâğıt düremedin be! İkide birde tökezleyip durma. Canım sıkılıyor zaten. Eniştе Bey bilse duysa, iyi bir dayaktan geçirir, bizim merdiven altlarında tüneyip kesekâğıdı yaptığımızı."

Alişan yeniden takılmıştı taşlara.

Ayten şöyle eğilip bakmıştı kardeşine.

Gülmeye başlamıştı.

O zamanlar Alişan kısacıktı.

Küçük bir oğlan çocuğuydu.

Omuzlarında pantolon askısı durmayan sıskanın biri.

Yangın yerine gidip bostanını bahçesini tahta perdeyle ayırmış olan Arnavut Kâzım'ın bölümüne atlarlardı.

Uzakta kuyunun çevresinde dönen beygirin eş zaman aralıklarıyla çıkardığı zincir seslerini dinleyerek yürürlerdi.

Alişan ablasının yüzüne arada bir bakmak gereksinimi duyardı.

Bahçe bölümüne ayak bastıklarında bildik gül yüzlü Ayten olurdu ablası.

Arnavut Kâzım'ın hayvanları için titizlikle yetiştirdiği, ezilmesini istemediği cennet yeşili diri çayırın oraya vardıklarında Ayten, "Al şunları" deyip eline tutuştururdu külahları. Sonra kendisini sanki bir daha kalkamayacakmışça mutlu, nazlı, güvenli yumuşacık bırakırdı oraya.

Çayır kuşlarının pırıltılı çabuk sesleri, işi çok, canlı, dertsiz birilerini düşündürürdü onlara.

Alişan yeşilliğin içinde ablasının çocuklara özgü aydınlık güzelliğiyle yatışına bakardı.

Ayten birden fırlar, "Hadi başlayalım" derdi.

Alişan uzatırdı elindekileri.

Üzümle fındığı karıştırır, paylaşıp yemeye koyulurlardı.

Bostanın arkalarında bölünerek ayakuçlarından geçip giden sulara ufak taşlar atarlardı ara sıra.

Çitlenbik ağacının altındaki kurulu ökseye kuş takılmış mıdır diye kıpırdayıp dururdu Alişan. Ayten Ablası dinmiş durulmuş, çıtır çıtır ezdiği fındıkları yerken konuşurdu.

"Enişteme de, ablama da, başkalarına da, o pezevenk bakkala da öyle kızıyorum ki! Bir sana kızmıyorum, bir seni seviyorum Alişan" derdi.

Söyleme rahatlığıyla ayıplığını belli etmediği küfürleri, aşağılamaları kıvançla sıralardı yeniden.

Alişan gözlerini iri iri açardı ablası böyle konuşurken.

Onu yeterince dinleyemiyormuş kaygısına kapılıp gözlerini alabildiğine açmasını sürdürürdü.

Ayten kırılsın istemezdi.

Birlikte paylaştıkları salt fındık üzüm değildi ki! Küfürler, kafa tutmalar da vardı. Alişan o zamanlar küçüktü ya, yine de Ayten'in söylediklerinde uykularında bile tedirginlikle yatağında dönmesinin nedenleri olan şeyleri sezerdi.

Ayten Alişan'ın saçlarını karıştırırdı. Okşar gibi.

"Sen de küfret hepsine derdi. Aynı bokun soyu hepsi. Yalnız öğrettiklerimi, evde ablamın yanında söyleme. O terbiye meraklısıdır, hanımdır."

Alişan diyeceklerini eksiksiz sıralayabilmek için yemiş kâğıdını dizlerine koyup ellerini birleştirir, sırtını diker, öğrendiklerini ağır bir ciddiyetle söylemeye başlardı.

Hep o sırada ökseye doğru inen bir kuş görürdü.

Başında zor seçilir kırmızı lekesiyle çoğunluk bir saka olurdu bu.

"Daha" derdi Ayten.

"Ne dahası" derdi Alişan.

"Daha kimlere küfretmeliyiz?"

"Bilmem."

"Yuh... derdi Ayten. Koca velete bak, eşek bilmiyor."

Alişan gülerdi. Sevgi dolu gözleriyle ablasına bakardı.

"Biliyorum derdi, ama unuttum."

"Biliyorum, ama unuttum."

Sesiyle, ürküntüsüyle Alişan oluverirdi Ayten.

Bu oyun uzar diye yüreği soğurdu Alişan'ın. Ya uzatırsa, ya her dediğini alaya alırsa aynısını yapıp.

"Unutma öyleyse, söyle bakalım: Bizim okuldaki öğretmenlerin hepsinin."

"Okuldaki öğretmenlerin hepsinin."

"Hıh, şöyle..." derdi Ayten.

Ablasının yumuşak kahverengi ışıltılı gözlerindeki sevecenlik doruğuna varırdı.

Bir Ayten kahverengi gözlüydü içlerinde.

Ayağa kalkarlardı.

Arnavut Kâzım'ın öfkeli sesi kuyunun ardından yükselmeye başladığında onlar küçük çocuk gövdeleriyle tahta perdenin açıklığından sıyrılıp süzülürlerdi.

"Söyle bakalım" derdi Ayten koşarlarken.

"Neyi?"

"Aptal sen de, Arnavut Kâzım'ın da."

"Arnavut Kâzım'ın da."

"Deme, deme... derdi Ayten. Arnavut Kâzım Amca iyi adam. Bir o bizim farkımızda olan. Hıyarları toplayıp vermez mi hani. Sapları daha dikenli gibiyken çıtır çıtır yiyiveririz."

"Peki, demem" derdi Alişan.

"Kim bizi seviyorsa, bizde onu sevelim" derdi Ayten.

Alişan güler, burnunu çekerdi.

El ele tutuşup şarkı söyleyerek dönerlerdi.

O yıllar, Ayten Ablası onunla konuşurken, çoğunluk, konunun orta yerinden girerdi söze.

Küçük Alişan buna öylesine alışmıştı ki tetikte duran dikkatini söyleneni anlarmışçasına hemen ablasına yöneltirdi.

Bir gün yine kapı önündeydiler.

Mahallenin çocukları soğuktan kızarmış yüzleri, durmadan çözülen elörgüsü boyun atkılarıyla çevrelerinde koşuşurlarken, Ayten Ablası,

"Hadi Alişan" demişti.

"Nereye gidiyoruz?"

"Şöyle yangın yerine doğru yürüyelim. Bu piçlerin bağırtısından canım sıkıldı..."

Birlikte ağır adımlarla yürümeye başlamışlardı.

Sonbaharın gökte kurşun rengi bulutlarla yığıldığı akşamüstlerinden biriydi.

"Biliyor musun üst katlarda oturan çocuklara haset ediyorum" demişti Ayten Abla'sı.

Alişan olgun bir davranışla başını iki yana sallamış, her zamanki gibi söyleneni anlar görünmeye çabalamıştı.

Gene de üst katlarla, alt katlarda oturan çocukların durumlarındaki ayrılığın nedenini çıkaramayıp yan gözle ablasına sık sık bakmaya başlamıştı.

Onların mahallesinde apartmanlar tek tüktü.

Boz beton yığınlarının kapanık, yaşamasız dizilerinden oluşuyordu hepsi. Aralarına sıkışıp kalmış ahşap evler, yatırın yanındaki selvi, musluk yerine tahta bir tıkaç yapılmış çeşme, kapısından tek kişinin zor sığdığı bakkal dükkânı, mescidin yıkık kapısını kirli bir çarşafla kapatıp içine sığınmış kalaycılar, aynı renksiz, yoksul görüntüyü sunardı bakana.

Apartmanlar da oturulduktan kısa bir süre sonra çabucak eskimişti. İçlerine girildiğinde ancak eski yapılara özgü ağırlaşmış bir koku basardı çevreyi.

Gereksiz boşlukların bırakıldığı sıradan yapıların loşluğu, yönü kestirilemeyen bir hava akımının serinliği dolanırdı her

yanda. Her dairenin kapı önlerinde artlarına basılmaktan yamulmuş ayakkabılar, kırılmış tahta parçaları, ne olduğu belirsiz topaklaşmış paçavralar ayak silinsin diye serili dururdu. Sahanlıkların bazılarına bırakılmış eski soba borularına geçerken çarpmamak için ayrı bir özen isterdi.

Camları kırık ana kapının girişindeki giderek artan toprak birikintilerin yağmurlar basınca çamurlaşıvermesine kimse aldırmazdı.

Kapıcının verilen parayı azımsayıp gittikçe artan vurdumduymazlığı, eski evlerden ayrı olması gereken apartmanda oturma düşüncesini, içeri ilk adımını atanda hemen yok ediyordu. Alt katlarda süren bu bakımsızlığın iticiliği giderek öteki katlarda da görülürdü.

Apartmanın büyüklerindeki gözden kaçmaz bir kendini ağırdan almayla gelişen daha üstün durumda olma isteği, çocuklarda hiç belirmiyordu.

Alişan çözümleyemediği bu üst kat sorununun kendilerine olan ayrıcalığını dayanamayıp sormuştu Ayten Abla'sına.

"Oranın çocukları büyüklerine, akşamüstleri biraz para atsana, simit alacağım diye seslenebiliyorlar."

"N'olur sesleniyorlarsa?" demişti Alişan.

Ayten omuzlarını silkmişti.

Alişan işiteceği sözlerin tümünü göğüslemek kararıyla sorusunda diretmişti.

"N'olur sesleniyorlarsa?"

"Biz hep düz ayağız" demişti Ayten. Nedense kızmamıştı.

"Hiç de düz ayak değiliz... demişti Alişan. Eve girmek için merdivenlerden aşağı iniyoruz."

"Tamam akıllım, işte ben de sana bunu anlatmaya çalışıyorum. Bodrumlardan sokağa para atılmaz..."

"Atılır" demişti Alişan.

"Hadi be sende... demişti Ayten. Sen de hiçbir şey anlamıyorsun, akılsız maymun."

— Evet, deniz gediklisi sarhoş çıktı... dedi adam. denizcinin içmeyeni olmaz, dinletemedik ikisine de... Parmağıyla kadını gösteriyordu. Bu da, vermiş eline bohçasını, iki atlı arabayı da dayamışlar kapıya, ben geldim ki kız gitmiş evden. Ayten de senin gibi epey gezdi gittiğinden beri. Son duyduğumuzda İzmir'deymiş. Neyse kaçaklardan biri döndü.

— Namık böyle konuşma. Alişan'cığım daha genç. Ayten Ablan iyi kızdır Alişancığım. Biraz eğlenceyi gülmeyi severdi. Eh bu huylar da Tanrı vergisi. Beğenmiyordu buraları. Tanrı onu sıcakkanlı yarattıysa suç kimin. İzmir'deymiş diyenler de, nerden biliyorlarmış. Namık sen de artık...

Alişan'ın gözlerinin önünden sıcak bir İzmir gecesi geçti.

Aysız bir yaz gecesi.

Denizin anlatılmaz koyuluğuyla kalınlaşarak kalkıp inişi, iki üç şalupanın kıyıya vuran ışığı. Kıyıdaki barlardan taşan nefesli çalgıların başıboş ezgileri. Sarhoşluğun verdiği, anlamsız, hastalıklı bir mutluluk. Bardan içeri giren arkadaşlarının benzer davranışları. Alişan'ın futbolculara özgü, iki yana yaylanan adımları. Öykünme de olsa, bu yürüyüş hemen edinilir. Kısacık şortlar giyer Alişan. Gövdesi kollarının altına dek ince, gergindir. Kol altlarından sonra genişleyen omuzları delikanlı kesimine erkekçe bir sağlamlık kazandırır. Ayaklarında dinyakos ayakkabılarıyla gezermiş duygusundadır çoğunluk. Öyle basar yere. Hemen harcanması gereken paraları vardır hepsinin. Maç daha beş gün sonradır. Gençtirler. "Kadınla yatak keser adamı" diyen Baba Esat gelir akıllarına. Antrenörler gençken hiç mi sevişmezlerdi! Barın bölük pörçük aydınlığında nedense çoğunluk sarıya boyanmış saçlarıyla kadınlar. Karşıyakalı Huriye'yi bulur Alişan. Dudaklarının üstündeki ince ayva tüyleri terleyince yapışan Huriye. Dansı andırır eğimler, dikilmeler yaparak dönenirler ortada. Huriye, Alişan'ın daha daha ünlü olmasını diler. Çünkü günlük gazetelerin art sayfalarına adını düşürmesi böyle olanak bulur ancak. Kelebek Pavyon'dan Huriye Mine'yle diye başlayan yazılar. Yüzde yüz naylondan kara bir geceliğin içinde Huriye'nin fotoğrafı. İçilen ille de şampanya diye tanımlanan köpüklü şaraplar. Mideden gelen ekşimiş salgılar, ağızlarındaki kekreliği yeniler. Dışarda faytonların tekerlerinde parlayarak dönen yol. Denizin ağırlaşan

kokusu. Uzakta duran karanlık şilepler, gösterişli yolcu gemileri. Sabahın alacasında yavaş yavaş ağar İzmir. Alişan hep bir yerlere gitmeyi düşünür. Bağsız, kopuktur her bulunduğu kentte. Olanı harcamak tutkusu hiç bitmez. Elinde ne varsa gereksizce tüketir. İyi de oynuyor topu, daha da iyi oynayabilir. Bu da varmak istediği her şeyi ona sağlayacaktır. Sahada ayaklarını hiç duymaz. Sanki omuzlarındır onu taşıyan. Bu ayaklarla o bir araba, bir kat, belki de bir spor mağazası edinecektir. Antrenörleri Baba Esat demez mi: "Kazandığınızı iyi harcayın. Çünkü futbolculuğun da kadınlık gibi mevsimi vardır. Zamanında toplamak gerek."

İlk emeğinin parasından karnını iyice doyurduydu Alişan.

Bir Anadolu aşevinin bol biberli, kırmızı yağları bakır tencereleri güzelleştiren görüntüsüne bakarak. İstanbul takımlarına transfer olmak, yoksulluktan kurtulmak için kendisini yönetmesini bilecekti.

— Ayten Abla'm İzmir'deymiş ha?

Susuyorlar.

Adam masadan kalktı, ayakta durdu.

Alişan erkekliğine dokunan, ezen, hırpalayan düşüncelerle sarsılıyor. Kıpırdamadan duyulur duyulmaz bir sesle yeniden sordu:

— Ayten Ablam İzmir'de çalışıyormuş ha?

Ayten Ablasını büyümüş olarak düşünemeyeceğini anlayıvermişti.

Kadın şaşkınlıkla dolandı masanın çevresinde.

Kocasının oturduğu kanepeye baktı.

Göz göze gelmeye çalıştı.

Sonra artık üsteleme, anlamına gelecek gibi kaşlarını kaldırdı.

Delikanlı, kadının adama verdiği işareti görmüştü.

Gördüğünün anlaşılmasını istercesine bakmasını sürdürdü.

Kadın o bakışı sezdi.

Göğsünden boynuna, oradan yanaklarına basan kanla kızardı.

— Üzme kendini Alişan, daha o da senin gibi çok genç. Bir helal süt emmişe rastlayacaktır elbette. Ayten'in gülme gezme isteklerinin ille de kötülük demeye gelmeyeceğini anlayacak bir erkeğe rastlayacaktır. Biz neler duyuyoruz canım. Hem ben ne bileyim. Kardeşimiz iyi kızdır.

Delikanlı bir somurma sesi duydu.

Adam masadan kalkarken aldığı elmanın özsuyunu dudak kıyılarına taşırarak yiyordu.

Duyduğu onur kırgınlığı daha arttı delikanlının.

Ayten Ablası yeniden bostanda yeşil çimenlerin arasına gömülmüş, en ağır küfürleri, bir şarkı gibi söylerken düşüncesinde belirsin istedi. Göremedi onu, yoruluverdi. Delikanlı içindeki çekilmenin artışını izliyordu. Gövdesindeki damarlar kurumuş gibiydi. Kadın, adama elmanın artığını koysun diye tablayı uzattı.

— Yok ablacığım dedi delikanlı. Bakışları sevgi doluydu. Ardı adama dönüktü. Ne olacaktı başka? Ayten Ablam da isteyerek kötü yola...

Sustu.

Başını yeniden ışığa çevirdi.

Gözleri kamaştı.

Ardına dönüp eniştesine duyurmak isterce sesini yükseltti.

— Düştüğünü söylemek istemeyiz ablamın. Hem şimdi belki de bilmediğimiz iyi bir şeyler oluyordur onun için. İyi bir şeyler değil mi enişte?

Adama direten bakışlarla bakıyordu delikanlı. Elinin biri sıkılıydı. Şakaklarındaki ince seyirmeler şimdi daha belirgindi. Boyun damarlarındaki dolgunlaşma görünüyordu.

— Eh, bence sıkıntıya giremedi demek uygun düşer dedi adam umursamazlıkla. İsteyerek düşmedi kötü yola. Öyle diyelim öyle olsun. Sen daha çok toysun, bunları konuşmak yersiz.

Adam elma artığını tablaya yukardan attı.

Kadın irkildi.

— Yok enişte, ben artık çok genç sayılmam. Anadolu'da türlü insanla düşüp kalktım. Boş versene artık sen de şu genç filan olma hikâyesine.

— Nerden açtın bu konuları Namık? –dedi kadın–. Oysa daha yılların hasretliğini bile çıkaramadık. Hem ben ne bileyim. Geç Alişancım eniştenin karşısına. Kahveleri yapayım da birlikte içelim.

Delikanlı kalktı.

Koltuğa oturdu.

Oda kapısının önünde duran çantayla deri torbaya baktı.

Torbanın ipleri gevşemişti, ağzı açılmıştı.

Açıklıktan formasının ucu görünüyordu.

Uzun süredir birikip kalmış koşma isteği depreşti yüreğinde.

Toparlandı.

Uzun bacaklarını çekti.

Bir alandaki çevresini kesen engelleri ardında hızla bırakarak geçiverdiği esintili koşuşlarını anımsadı.

O zafer dolu kıvanmayı duydu yeniden.

Sonra ezildi. Sörptü duygusu.

— Hangi takıma girmeye geldin İstanbul'a dedi adam. Bu yıl Anadolu'dan çok transfer varmış. Sen santrfordun değil mi?

— Artık değilim.

— Yerini mi değiştirdiler?

— Yoo, futbol oynamayacağım, enişte.

Delikanlının konuşması zor duyulur, özür dileyen bir anlamla yüklüydü.

Demin soru sorduğundaki vurgulara yansıyan sertlikten, kesinlikten tümüyle sıyrılmıştı sesi.

— Ne yani başka işler mi düşünüyorsun? Sanırım toplu paran vardır? Hiç olmazsa epey bir şey kalmıştır elinde? Çünkü senin şimdiye kadar kimseye karşı sorumluluğun olmadı.

Aralarından çok eskilerde kalmış sert bir şey geçti.

Yıllar öncenin aşağılamalarıyla karşı koymaları, duyulması olanaksız da olsa itici, kışkırtıcı sahiciliğiyle, sesleriyle belirdi.

Kapıları örtük odalardan taşan öfkeli erkek bağırmalarının yılgınlığıyla bir oğlan çocuk, tırnaklarını yiyen iri gözlü genç bir kıza bakıyor.

"Herif kudurdu gene diyor kız. Her lokmamızı sayıyor o it, o pezevenk eşşoğlueşşek Alişan. Senin mutfakta yemek yemen daha iyi. Geçende ben de direttim."

Sonra örtük kapıları açan, yeniden örten genç bir kadın giriveriyordu yanlarına.

"Bu adamı niye kızdırıyorsunuz? Hele sen Ayten, akşamüstleri bakkala git diyen mi var sana?"

Ayten gölgelerin içinde ışıl ışıl.

İki kardeşinden hiç ses çıkmayan Mehlika Abla dönüyor geri.

"Hadi diyor Ayten, mıymıntı ablama da."

Alişan toparlanamıyor. Köşeyi süzüyor.

"Hadi diyor Ayten. O da kocası pezevenkten yana, uyuntu, canı çıkmış ablama da..."

Alişan yutkunuyor, isteksiz ağzını açıyor.

"Hadi ulan sen de, bizi evlerine aldılar diye ne olacaktı. Ablam da kocasından yana. Hadi koca hizmetçisi ablama da. Hem de beraberce."

Alacakaranlıkta paçavralarla dolu bir odanın gürültüleri emen yumuşaklığı içinde.

"Mehlika Ablamızın da..." diye birlikte küfrediyorlar. Alişan gizlice ağlamaya başlıyor.

"Ne oldu sulu göz" diyor Ayten.

"Annemi görür gibi oldum" diyor Alişan.

Küçücük işaretparmağıyla belirsiz bir yeri gösteriyor. Sonra yeniden sessizlik.

Bakıştılar.

Deminki gibi değil gözleri. Gözbebekleri donuk, anlamsız. Delikanlının aşağıdan alışı şimdi salt duruşunda.

— Yok. Hiç param yok enişte. Değil...

Kadın elindeki tepsiden gözlerini ayırmadan yürüdü odaya.

Önce kocasına sundu kahveyi, kardeşine yöneldiğinde yüzünde gene o deminki kızıllık vardı.

— Artık kahve içiyorsundur Alişancım, değil mi?

— Evet abla.

Delikanlı eğildi, ceketinin önü bolardı. Gömleğinin ütüsüzlüğü açığa çıktı. Alttan iki düğmesi kopuktu.

Kadın tümünü görüverdi bunların.

Burnunu çekti.

İskemleye oturdu.

Kahvesini dizlerine koyduğu tepsiden alıp içmeye başladı.

— Eee dedi hiç aldırmaz bir tutum takınma çabasıyla–, gezdiğini anlat, yediğini içtiğini değil. Değil mi, Namık'cım?

Adam oralı değildi. Kahve fincanını kanepenin yanına yere bıraktı.

Odadaki sessizliğe karşın durağan olmayan bir şeylerin arasız biriktiğini üçü de yeniden seçti.

Adam, bu uyumsuzluğun artmasından ötürü güçlendiğini belirten davranışlarla koltuğundan kalktı, gidip gazeteyi aldı, dönüp oturdu.

— Ne var ne yok gazetelerde, Namık? dedi kadın. Ben bugün bakamadım da.

— Bak Mehlika, Alişan artık futbol oynamayacakmış.

— Yaa öyle mi –dedi kadın gülerek–. Gülüşünde acıklı uydurma bir şeyler vardı. Alişancım sen de anladın demek futbolculuğun gerçek bir iş olmadığını. Ömür boyu sürgit bir iş değil ki! Gerçi bazıları işittiğimize göre adamakıllı zengin oluyorlarmış ya! Sanırım pek azı öyle. Niye oynamayacaksın?

— Oynamayacak değilim abla, oynayamayacağım.

— Niçin niçin?

— Sakatlandım, abla.

— Aaa hani nerde Alişan, nerende?

Kadın yerinden anlatılmaz bir davranış karışıklığıyla kalktı.

Yıllarla edindiği alışkanlıklarıyla o ara kendi bile fark etmeden tepsiyi yere bırakmıştı.

Kardeşine yaklaştı.

Delikanlının omuzlarını tuttu.

Gözleriyle yeniden yeniden kardeşinin her yanını araştırıyordu.

— Nerenden sakatlandın? Geldiğinden beri niçin söylemedin? Yıllardır bir mektup bile yazmadın. Biz burada ne bileyim... Unuttuk muydu sanki seni?.. Ah Alişan böyle mi olmalıydı? Böyle mi olmalıydı?

Delikanlı başını öteye döndürdü.

Çekti kendini.

Kadının yakınlığından gelen devinmeleri, solumaları işitmek istemiyordu.

Gözleri yatak odası kapısının önündeki yüklerindeydi.

Saatlerle süren otobüs yolculuğunun beyninde halkalanan dönüşlerini açıkça duydu.

Kısa duruşlarda otobüsün açılan kapısından içeri giren canlı arı serinliği özledi.

Bilinmeyen yerlere özgü sonsuzluk duygusu veren o ıssızlığı, yalnızlığı anımsadı.

Sanki buraya geleli aylar geçmişti.

Öylesine başıboş olduğu otobüsün yolcusu değildi şimdi.

Sonra, gelen uykularını engellemek için durmadan plak çalan uzun yol şoförlerinin peltek gevezeliklerinden arta kalan sözler takıldı dilinin ucuna.

Söylemek istedi, vazgeçti.

Çok yadırgayabilirlerdi odadakiler o sözleri.

Buraya geldiğinden beri ne yapmak istediğini bilemiyor, değişiyor, tökezliyor, sakarlaşıyordu.

Neyin neden böyle olduğunu ona soruyorlardı hep.

Bu da onu gittikçe güçsüzleştiriyordu.

Ayten Abla'sını ilk kez büyütmeyi başardı düşüncesinde.

Yine de salt boyunu uzatabilmişti yüzü aynıydı. Düz göğsüyle uzun sıska gövdesiyle küfür şarkıları söyleyen Ayten Abla olmuştu sonunda.

"Hadi avalım sakatlığına da.." diyordu.

Birlikte başlıyorlardı.

"Diz kemiğine de, futboluna da, maçlarına da, antrenörüne de, taraftarına da herkesin canına da..."

Uzun boylu bir çocuk kız oluveren Ayten kesekâğıtlarını uzatıyordu Alişan'a.

"Büyüdün, üstelik sakatsın da. Kesekâğıdı yapmak işi bundan sonra sana kaldı. Artık binlerce kiloluk kesekâğıdı kuleleri yapacaksın maymunum benim."

Sonra delice kahkahalarla gülüyordu.

— Boş ver abla, önemli değil, dizimiz yeterince bükülmüyor, o kadar. Kireçlenme olmuş da.

Kadın titredi, ellerini çekti.

Kocasına döndü.

Adam gazeteyi okumadan tutuyor, bir eliyle üstündeki tarazlanmış kazağın yakasını çekiştiriyordu.

Deminden beri güç yürüyen konuşmanın gereksizleştiğini belirten bir kesinlikle koltuktan kalktı.

— Eh ben yatayım artık. Malum sabah dokuzda dairede olmak için yedi buçukta Eminönü otobüsüne yetişmek gerek. Saat on biri bulmuş. Bizimki de hayat değil ya! Üç beş kuruş için şehri otobüslerde bir ucundan öte ucuna tepiyoruz.

— Ama Namık dedi kadın, öyle üzüldüm ki sakatlık olmasına... Biraz daha oturabilirdik. Ne bileyim... Bunca yıl ne bileyim...

— Sen otur Mehlika, ben biliyorum, otobüsü kaçırdım mı fazla para vermek zorunda kalıyorum dolmuşa. Yoksa biz de biliriz.

Sözlerini bakışlarına verdiği ağır anlamla tamamlarmış gibi kadınla delikanlıya döndü.

Oda kapısını açtı. Durdu.

— Mehlika dedi, gel yatağı düzelt. Hem Alişan'a battaniye çıkarman gerek. Biliyorsun fazla yorgan yok.

Kadın adamın ardından kayboldu.

Delikanlı öylece kıpırtısız oturup yere bakıyordu.

Hemen kalkıp gideceği bir bekleme yerinde olduğu kanısına kapıldı.

Demin eniştesinin odaya girerken çarpıp düşürdüğü deri torbasından taşan karışık, kirli giyimlerini yeniden gördü.

Küçüklüğünde bu evde edindiği çevreye gerektiğinden de az görünme alışkanlığının birden döndüğünü anladı.

Oturduğu koltukta olabildiğince toparladı kendini.

Sol dizkapağının kemiği anca onun duyabileceği ince bir çıtırtıyla acıdı.

Ezik, içe işleyen, uyuşturan bu acıya alışmıştı aylardır. İlk günler durgunlaşmış, bacaklarına söz geçiremeyişinin getirdiği yenilgiyi üstlenme zorunluluğunun güçlüğünü sonraları daha çaresizlikle seçmişti.

Paralarla beklenen ün, sol dizinin eklem yerindeki kemiğiyle uçup gitmişti.

Dizi eskisi gibi olaydı yüzlerce binlerce gencin arasından onları ezerek, yıkarak, tekmeleyerek kesin bir yerler açabilecekti kendine. Sakatlandığından beri nedense yüzde yüz büyük bir futbolcu olabileceği kanısı pekişiyordu içinde. Ne yazık ki diz işe yaramazdı artık. Dizine yüklediği bu amansız suçlamayla kuşkularını umutlarını itti, bildik renksiz rahatlığı duydu.

Cebinden sigarasını çıkardı.

Yaktı.

Derin bir soluk çekti, öksürmeye başladı.

Üç saat sigara içmeden durmanın getirdiği tepki öksürüğüyle belirmişti.

Tek kibrit yakardı sabahları uyandığında, ondan sonra sigaralar birbirinden yakılırdı. Sigara tutkusundan değil de, dizinin elvermezliğinden futbolculuğunun sona erdiğini düşünmek, garip, uçucu bir sevinç olup dolandı göğsünde.

Kadın kapıdan kollarında bir battaniye yığınıyla çıktı.

Yüzünde anlaşılmaz bir karışıklık vardı.

Gözlerini arasız değişik yerlere çeviriyor, kanepenin dibinde dikilip kıpırdamadığı halde bakana görünüşüyle durmadan devriniyor etkisini yapıyordu.

— Küçük odaya yer yapacağım sana dedi kadın. Hani eskiden de yatardın ya.

Delikanlı tıkış tıkış parçalardan oluşmuş bir loşluk düşündü.

Bu loşluğun en çarpıcı özelliği güneşsiz yerlerdeki o ince ellenemez nemdi.

Sabah olduğu anca açılıp örtülen kapıların gıcırtılarından anlaşılırdı.

Sonra ablasının mırıldandığı anlaşılmaz bir şarkı yatığı yere yaklaşırdı.

Bu şarkılar Mehlika Ablanın yakınmaları da sayılabilirdi.

Şarkı söyleyen birinin işitene verdiği duygu çoğunluk ya neşe ya hüzün olurdu.

Oysa ablası bitmez engellerin dokuduğu bir yazgının öyküsünü dillendirirdi söylediklerinde.

Anlaşılmaz sözcüklerden bildiğince dizdiği mırıltısına aykırı düşen yumuşak, mutluluk denebilecek bir anlamla dolu yüzüyle girerdi içeri.

Duraklar, geniş bir yerdeyınışçe odayı bakışlarıyla tarardı.

Apartmanın aralığına açılan tek cama doğru yürürdü.

Perdeyi çekince zaman pencerenin dikdörtgeninde anlatılmaz kurşun rengi olarak belirirdi. Günışığı eritilmiş kirli bir yoğunluğa dönüşerek dolardı bodrum katın o penceresine.

Alişan yaz bile olsa titrerdi o rengi görünce.

Üstündeki yorganla bohça arası kalınlığı çekerdi yüzüne.

Odayı daha tanıdık yapan, korkusunu yatıştıran ucuz sabun kokusuna sığınırdı çabucak.

— Alişancım, enişten gitti, çayın hazır hadi, derdi ablası.

Bir suçortaklığının sabah çağrısıydı bu.

Enişteyle masa başında karşılaşmamanın gevşekliği, sevecen bir sıcaklıkla dalgalanırdı aralarında.

Yattığı somyanın altındaki boşlukta sürgit biriken, atılamayan parça bohçaları, eski giyimler, yamanamayacak denli paralarımış çoraplar, deri kokularını yitirmiş delik ayakkabılar. Ayten'in giymem diye direttiği küçülmüş etekler olurdu.

"Ayten'in kalçaları doluyor. Yürürken eteklerinin altından baldırlarının yuvarlağı taşıyor. Akşamüstü kahvelerin önünden geçmesin. Ne gözle baktıklarını bilir mi o! Ben bu mahallede sayılmak isterim."

Eniştesinin sesi.

Adamın Ayten'in değişimindeki her ayrıntıyı ne denli bağlılıkla izlediğini gözleyen Alişan'ın diri çocuk belleği.

Mehlika Ablası didinmekten olanları seçemiyor belki.

Eniştesinin soluk küçük hırslardan kavrulmuş memur dünyasına bir panayır coşkusu salar Ayten.

Kızın evin içinde bir damar gibi atan gençliğini adam hep gözlüyor. Akşam yemeklerinde masayı çevreleyen bu konuşmaz ki-

şilerin içinde koca mavi gözleriyle bakınan, zayıf çenesini masaya dayayan bir küçük oğlan var.

"Tatlıyı burada yiyiversin Mehlika, Alişan" diyor enişte bazı geceler.

Alişan içlerinde konuk sayıyor o gece kendini.

Mutfağın özensiz dağınıklığı, çeşitli kokuları Alişan'ın başı-boşluğuna uyar.

Alişan hepsini ayrı gözlüyor.

Ayten'in çevresinde ölü, yoksul şeylerin sürebileceğine inanmayan canlılığı masanın başında inanılmaz güzellikte bir bahar sabahına açılmış geniş bir pencere gibidir.

Ayten'in yaşamaya inancı öylesine ak, hırpalanmamış ki o yıllarda.

Enişteşi katı, kuşkulu, acımasız. Dışa dönük olan bu yaşama tutkusuna her an karşı çıkma çabası içinde,

"Niye Namık der Mehlika Ablası, kız güzelse yüzünü çarşaflayamaz ya."

Oysa salt güzellik değildir enişteşinin karşı çıktığı.

Alişan bunu sezer kesinlikle.

Çoğalma, verimlilik, ölümü hiç anımsatmama, Ayten'in sağlıklı karşı konmaz varlığında birikir, dolar arasız.

Kızın gövdesi ışıltılar içindedir.

Dokunma isteği verir görene.

"Bir aileye yakışmayan davranışlar bunlar" der ikide bir enişte. Hiç bağışlamaz kesin anlamlı bir yüzü vardır konuşurken.

Alişan lokmalarını yutarken, her geceki tartışmaların patlayacağı anı hesaplar.

Enişte kararak başını eğdiğinde ilk olumsuz sözcük çıkacaktır ağzından.

Alişan aşağı sızıverir yerinden.

Odasına, karanlıkta ayaklarına dolanan bezlere, eski kilim parçalarının engellerine takılarak girip sığınır.

Annelerinden arta kalan şeylerdir bunlar.

İşe yarayacak bir yanları kalmamıştır.

Hepsi eskidir.

Miras sayıldığı için yine de saklanır.

Küçüklüklerinden beri yaşamlarındaki savunulan gürültüsüz, renksiz yoksulluğun burda da değişmediğinin kanıtıdır her şey.

Alişan ilerde büyüyünce alacağı yeni şeyleri düşlemeye başlamanın kıvanmasıyla girer yatağına.

Elektriği açmaz.

Bu evde hiçbir kişi ardından kapatmayı unuttuğu bir elektrik düğmesi bırakmamak zorundadır.

Oysa çocuk Alişan öylesine derin düşlere dalacaktır ki ne çevresini ne yirmi beşlik bir ampulün sarı, ölümsürek aydınlığını ayrımsar yatınca.

Yukarı katlarda bir helada suyu çekerler.

Kanalizasyona boşalan kalın tıkışık gürültüler.

Alişan, eniştesindeki, keskinliği Ayten'e dönük o dikkatin eşini kahvedeki adamlardan tanır.

Çökelen, değişen bakışların nedenini öğrenmesi için birkaç yıl daha geçmesi gerekiyor.

Öğrendiğinde de bir çakı bulup eniştesini vuracaktı.

Ayten'i kirletip eskitiyorlar sanısını veriyordu adamlar gözleriyle Alişan'a. Son yıllarda artık birlikte sokak sokak gezmiyorlardı ablasıyla.

O gece Mehlika Ablası gelinliğinden kalma gülünç denecek süslerle bezeli geceliğinin içinde tir tir titriyordu.

Yatak odalarına Alişan girdiğinde eniştesi tam pantolonunun kayışını çözmekteydi.

Adamı öldürse her şeyin yoluna gireceğine yüzde yüz inanıyordu.

Alişan on dördünü sürüyordu.

Mehlika Ablası sapsarıydı. Elleri durmadan savruluyordu havada.

"Vurma Namık çocuğa, el kadar daha. Oyuncak çakıyla saldırmasını nasıl ciddiye alırsın. Pantolonunu yırttı, doğru. Ay!.. Yapma, saçlarından asılma çocuğun. Tanrım nedir benim günahım, daha on dört yaşında... Ayten gel ayıralım. Ay! Namık ölecek elinde çocuk."

Ayten Ablası duvara dayanmış duruyordu.

Onun ilk kez ağladığını görmüştü Alişan.

Gözlerindeki yaşlar aralıklarla düzenli düşüyordu yanaklarından. Üstünde kalın pazen gecelik.

Oysa temmuz ortalarındaydılar çakıyla eniştesine saldırdığında.

Ertesi gün Ayten onu sokağa çıkarken durdurmuş;

"Sen delisin demişti. Boş versene. Cimri pezevengi gebertsen ne olacak."

Soğuk uzak bakışmıştılar.

"Öyleyse enişteme niye hep küfrederdik" demişti Alişan.

"O zaman ikimiz de çocuktuk" demişti Ayten.

Alişan'ın saç dipleri hâlâ sızlıyordu.

Karşılıklı dururlarken birkaç yıl önceki çocuk Ayten Ablası oluvermişti yine.

Birden delice gülmeye başlamıştı.

Alişan yatışmayan öfkesinin Ayten'e yöneldiğini sezmişti.

"Gülme" demişti. Yüzü çatılmıştı.

"Neden?" diye sormuştu Ayten.

"Kalleşlik gibi oluyor işte, gülme."

"Niye gülüyorum, biliyor musun? Bizden utanıyorlar. Kendilerine benzememizi istiyorlar. Bir de hallerine bak. Ablam neredeyse ihtiyar kediler gibi çöreklenip kalacak evde. Enişte dediğimiz bok herifi memnun etmemiz için kollarımızı yanımıza yapıştırıp öğütlerini susup asilenmeden dinleyeceğiz. Ne öğütler ya! Yaşadıkları beton kümese bak bir de! Çöp tenekeleriyle dolu bu pislik deposu, çürük sokaktan iğreniyorum, öööö... Onlarsa her şeyi kabulleniveriyorlar hıh!... Bir de bizden utanıyorlar. Kendi yetersizliklerinden utanmayı akıl edemediklerinden avallar. Anladın mı şimdi söylediklerimi. Anladınsa haydi, şimdi eskisi gibi ağız tadıyla küfredelim."

Alişan yüreğindeki dikenleşen öfke titremesinin yumuşadığını, yok olduğunu duyarak elini uzatmıştı Ayten Ablasına.

Avuçları birbirine kavuştuğunda sıkıca basturmışlardı ellerini.

"Anladım demişti Alişan, hadi."

"Eniştem Namık Sekban'ın da. Suratına ağzına, yedi sülalesinin olanca geçmişine..."

Alişan'ın yediği öldürücü dayak, küfrettikleri eniştelerine öfkeleri amansızlaştıkça gülünçleşiyor, yetersiz oluyordu.

Dayaktan dört ay sonra Alişan, bir sabah evden kaçmıştı.

Sokağın caddeyle kesiştiği yere dek yürümüş, kaçmak, kalabalığın yoğunlaştığı dönüşe adımını atınca aklına gelivermişti. Çünkü içinde karanlık, karmaşık şeylerin çoğalmasına, umut-

suzluğun köklenmesine, oturdukları evin, eniştesinin, mahallenin, okulunun neden olduğuna karar vermişti.

Yutulan lokmaların sayılmadığı yarı uykulu sabahlar.

Küçük bir oğlan çocuğunun yoksullukla törpülenmeye, zayıflamaya başlayan çevresine bağlanma tepisi.

Kaldırımlara vurula vurula çeteleye dönmüş sapı kopuk okul çantası, ablasının henüz diri, ılık yanaklarına uzanan bir öpüş.

"Koşma e mi Alişan, sakın öksürüğünü depreştirme, ne bileyim sonra yine hastalanırsan."

Sevginin dindirici okşayan kaygısı sarardı Alişan'ı. Unutuverirdi sığıntılığını.

Evden ayrılır ayrılmaz arkadaşlarına rastlardı.

Kış ortalarının kıyıcı soğuğu, göğüs kemiklerine çarpan arkadaş dirsekleri, şurdan burdan edinilmiş ıvır zıvırın önemle ceplerden çıkarılması, topladıkları film kesintilerinin artıklarını ilgiyle görme çabaları. Küçük karelerin pay biçilmez değerleri, çekişilip paylaşılmazlığı. Ele geçirilen, hele bir kovboy filminde kopmuş parçaysa alabildiğine itişirlerdi aralarında. Okulun kapısına kurduğu tezgâhıyla bir gözü kör Konyalı leblebici, bayatlamış leblebi şekerlerinin acı sarı, soluk yeşil, parlak pembe şekerli, yapış yapış görünümleri.

Okulun gölgeli bitmez duvarları.

Alişan üçüncü yılın sonunda ders dinlemeyi artık hiç sevmiyordu.

Ağır gelişen şeylerin, özlemlerine, paçavralarla dolu yatak odasında kurduğu şaşılası düşlere ters düşen durağanlığı sıkıyordu onu. Bir şeylerin hemencecik olmasını, ne yapılacaksa hemen kotarılıp ortaya çıkmasını istiyordu. Gerçi o yıllarda açıkça bilmiyordu isteklerini. Ders boyunca arka sırada unutulmanın özgürlüğüne yavaş yavaş alışıyordu. Onun sınıfında bütün tembeller arka sıralara atılıyordu. Böylece itilme, bırakılma ilk yıllarda öğretiliyordu kuraldışı tutumları görülenlere. Onlan kazanmayı isteyen yoktu görünürlerde. Bütün büyükler gibi öğretmenleri de bıkkınlıkla dolaşıyordu sınıfta. Alişan arkalardaki savunmasız silik özgürlüğünün tutkusunu geliştiriyordu durmadan. Hiç parmağını kaldırmayan bir öğrencinin alttan alan sinsiliğini de giderek ediniyordu. Arada göze çarpıp derse kalktığında öğret-

mene öylesine ilgisiz yanıtlar veriyordu ki, sınıfta kimden geldiği belirsiz, çocuklara özgü uğultu hemen yayılıyordu.

Alişan gülerdi tahtanın önünde.

Utançla karışık, şaşkın bir gülmeydi bu.

Oysa aldırmaz görünme kararıyla kalkardı tahtaya.

Gene de kırgın bir gülüş olurdu sonunda yüzündeki.

Yatak odasının nemini içtiğinden pantolonunun kumaşı kabarık, keçeleşmiş bir kalınlıkla dururdu üstünde.

Her sabah dikilen topuk düğmeleri iki ders arasında kendisinin de şaştığı bir anda yeniden kopmuş olurdu.

Yaka açıklığından sıska çocuk boynu gözükürdü.

Tahtanın karalığına sırtını dönmüş sarı saçları karışık, bilmediği dersin utancını hiç taşımaz görünen bu çocuğa öğretmen olgun, sabırlı olma isteğiyle bir süre bakardı. Beklenen alışıldık soru duyulurdu.

"Niçin çalışmadın, 128!"

Alişan 128 denince, sese dönüştü dönüşecek gülüşünü zorla tutup, başını Cumhuriyet bayramında kızıllı aklı krepon kâğıtlarıyla fırdolayı süslenmiş Atatürk resmine çevirirdi. Krepon kâğıtlarının soba isiyle değişen koyulmuş kızılına, sarılaşan aklarına bakardı.

"Niçin çalışmıyorsun oğlum, adam olmak istemiyor musun? Elbet oğlum, bu memlekete çöpçü de lazım. Hamal da lazım. İstediğin bu demek. Otur çocuğum, geçen gün enişteni çağırdım. Evde senden iş bekledikleri yokmuş. Yalnız top peşinde koşuyormuşsun. Haberim var."

Alişan gözlerini pencereden görünen göğe döndürür.

Amansız soğuklukta bir kış mavisinden kuş sürüleri geçer ne zaman baksa. Alişan çok şaşar buna. İçinde acıyı andırır yarılma belirir. Gülüşü kesilip kalır.

"Çalıştım öğretmenim."

"Nasıl çalışmaymış bu, söylediklerini kulakların duymuyor mu?"

Alişan artan, kıpırdayan, yayılan uğultuyu, gülmeleri duyar.

Sınıfındaki çocukların hepsi Alişan'ın yanıtlarını bilirler.

Tepkileri yerli yerindedir her zaman.

İçlerinden biri kâğıttan yaptığı uçağı arkası dönük öğretmenin masasına atar.

Samanlı defter kâğıdının sivri ucu öğretmenin omuz başından sıyırtıp geçer.

Öğretmenin eline cetveli almasıyla Alişan'ın başına dikilip durması bir olur.

"Ellerini uzat!"

Alişan küçük avuçlarını açar, vuruşlara acısa da hiç aldırmaz.

Ter basar sırtını.

Uçağı atanlara öfkelenmez.

Atanın öğretmeni küçümsemesi, aldırmazlığı bir anlamda Alişan'dan yana olmasıdır onun düşüncesinde.

Rahatlar, utanması yiter.

Nedense o derse kalktığında uğultular, gürültüler bastırılmaz sınıfta.

Öğretmense yapanlara değil, böyle davranışlara tek neden saydığı Alişan'a verir tüm cezaları.

Onu tahtanın önüne diker.

Ardından sınıfın en çalışkanlarından biri olan 98 Tacettin'i kaldırır derse.

Tacettin tekdüze bir sesle kitaptan okurca anlatmaya başlar.

Alişan tahtanın önünde ilgisizliği artarak Tacettin'in yiten sesini dinler.

Sözcükler cansızdır, hiçbir anlamı ve kavramı iletemezler kulağına.

Sıralarda oturan arkadaşlarını kaçamak izler.

Öylesine uzak bulur ki kendini onlardan, arkadaşları ona güvenli bir yerlerden bakıyorlarmış kanısına kapılır.

Tırnaklarını ısırmaya başlar, bir şeytan tırnağını dişler.

"Alişan anlatılanları dinle. Bak, sonra soracağım. Çek elini ağzından."

Çeker elini Alişan, öğretmene bakıp.

Onun kümes tellerinden ya da paslı tenekelerden yapıldığı kanısına kapılır. Öylesine aykırı, sert bir görüntü öğretmen onca.

Öğretmen kara rugandan çantasına uzanıp içinden ak bir mendil çıkarır, hiç akmayan burnuna bastırır. Ders programını gözden geçirir, anlatılan derse ilgiliymişçe "hı hı" der arada.

Sonra bir tarih sorusu.

Yine 'hı hı'lar başlar.

Ders anlatan öğrencinin duygusuz mırıltılarını dinledikçe sabahları mutfakta çaydanlığın kaynama sesiyle eve yayılan tembellik duygusuna yeniden kaptırır kendini Alişan. Koridordan geçen bir hademenin lastik pabuçlarının ıslakmış etkisini yapan basışlarını duyar. Okula başladığından beri okulun dışında olan her şeye karşı olağanüstü bir duyarlık geliştirmektedir. Bir an önce zilin çalmasına dua eder. Onun paçavralı odasında sakladığı bir Tanrı vardır. Alişan'ı yalnız o anlar. Verdiği esinlerle, engin düş gücüyle mutluluk dolu saatleri bu Tanrısı sunar ona. Tanrısı engin, erişilmez değildir. Onu kendi düş gücünün varacağı yere değin büyütüp geliştirmiştir Alişan.

Zil çalınca, dalgalanma, kıpırdanma çoğalıp sıralardan taşar.

Çalışkanlık tembellik ayrımı hemen unutulur.

Alişan bakınır.

Öğretmen tembelleri unutmayan acımasız tek kişidir sınıfta.

Son ders zilinin daha tiz, daha uzun çaldığı kanısındadır hep.

Ev ödevi olarak yirmi kez yazılacak bir şiir verir Alişan'a öğretmen.

Bu da şiirden tiksinti duymasının ilk nedeni olur.

Şiiri uyumlu sözlerden kurulsun diye zorlanan yazarın uyduruk bir resmini çizip sakal bıyık takarak gözlerini şaşı baktırır.

Her yazdığı şey ondan uzaklaşıp gider.

Çocukların dağınık, şaşılası nedenlere bağlı mutluluğu alır Alişan'ı.

Yemek masasının ucunda öylece kalır.

Önündeki kâğıt kalemi sıkıntıyla izler Alişan.

Mutfakta kaynayan yemek tenceresinin fokurtusunu duyar.

Kış akşamüstlerinin çabuk inen karanlığı camlardadır.

Eskilerde kalmış sevecen, bildik çağrıyı yeniden işitir.

"Arsada çok koşma oğlum, terlersin."

Annesi öldüğünde Alişan altı yaşındaydı.

Babasını hiç bilmez.

Sonraları başkalarının anlattıklarından kuruyordu babasını kendince. Eniştesinin anlatışıyla babası, emekliliğini hiç anlamadığı bakkallık işine yatırıp tek mindere muhtaç olmuş. Eniştesi, eline öyle toplu para geçtiğinde bir yıl içinde aklıyla parayı on katı çoğaltarak nasıl zengin olabileceğini anlatır.

"Önemli olan para. Adapazarı'ndaki tarladan hissemi de sattım. Bu çarkın nasıl döndüğünü öğrendim. İş, ucundan katılmayı sağlayacak parada. Mehlika da bana güveniverip dikişi bırakmamalı. On yıl sonra milyoneriz."

Eniştesi anlattıklarının etkisine kapılıp şişinir birkaç gün.

Ablası, evlendiği ilk yılda edindiği her şeyden, her durumdan sorumlu olma ezikliğiyle iç geçirir.

On yıl daha dikiş dikmenin olağanlığını geliştirip durur düşüncesinde.

Değişik biçimlerde hazırlanan unlu besinlerin gevşek gövdeler çizen kof şişmanlığı, Mehlika Ablada açık seçik görülüyor.

Kalçalarının şaşılası düzgün yuvarlakları beline doğru durmadan dolar.

İçtenlikle neden bu hale geldiğini sorar çevresine.

"Bilmiyorum kızken belim şu kadarcıktı. Pek yemiyorum da. Belki de oturmaktan. Çocuk da yapmadım ki... O zamanlar Madam Hrisula'ya gidip gelmek yeterdi. Dünyanın yolu. O yıllar Madam Hrisula'da çıraklar bazı elbiseleri benim üstümde prova ederlerdi. Şimdiyse... Elleriyle midesini, karnını gösterirdi Mehlika Ablası. Özenmiyorum artık kendime" derdi.

Yaşlanmayı yumuşacık kabulleniyordu.

Erkendi belki ya, artık onca genç olmayı uzatmanın anlamı kalmamıştı.

Bir yerlerinde çimlenen, kanını harlandıran şeyler hâlâ vardı gerçi.

Gene de görmezlikten geliyordu Mehlika Ablası.

Bu toprak altına kazılmış beton katta gençliği şimdi kendisiyle birlikte kimseyi ilgilendirmiyordu.

Salt Mehlika Ablası savunurdu babalarını:

"Biraz akşamcılığı vardı babamın, ama memurluğun ötesinde elbet bir şey bilemezdi. İstanbul'u bile tam öğrenip tanıyamamıştır. Suçsa bir budur suçu."

İleri gitmek sayılmazsa, ailelerinde bir şehbender olduğu söyleniyordu.

'Şehbender' sözcüğünün bilinmezliği kapanıp görkemli bir etki yapardı duyanda.

Ayten Ablasının babalarını tanımlaması kuru, uzak, ona özgü çözümlerle sonuçlandırılırdı.

"Bizi dünyaya getirmekten öte ne yapmış anamla babam. Onlara bakarsan bir lokma bir hırka. Namusumuzla yaşıyoruz deyip geçiveriyorlardı."

Babasının kişiliğini bu zıt anlatımlardan bütünlemeye çalışırdı. Böylece hiçbir yanı öbür yanını tutmayan bir baba çıkardı Alişan'ın karşısına. Babasının geçmişteki varlığı, herkesin ona takındığı duruma göre değişiyordu.

Ayten ilk haksızlığa uğrama duygusunu anneleriyle babalarıyla başlatıyordu.

Eniştesi, kesin ve acımasızdı. "Yapabilirdi, edebilirdi" diye diretiyordu. Bu olayda da arasız kendini örnekliyordu enişte.

Babası olmayan bir oğlan çocuğunun anlatılmaz başıboşluğunu duyan Alişan, bungunluğunun baskısıyla göze çarpmaktan çekinip babasını kendi bildiğince düşlemeye sığınıyordu.

— Elbette ablacığım beni küçük odaya yeniden sığdıralım bakalım.

Kadın, battaniye engelinin ardından bakan yumuşak geçimli gözleriyle gülmeye çabalıyordu. Yüzündeki karmaşıklık yatışmamıştı.

Birlikte yürüdüler, dar bir girişten geçince kadın odanın kapısını itti.

Güneş girmeyen yerlerin tanıdık ağır havasını soludu Alişan.

— Elektriği yakar mısın Alişan.

— Peki ablacığım.

Ellerinin nedense unutmadığı yeri buldu. İlk anda.

Yirmi beşlik ampullerin yetersiz aydınlığıyla açıldı oda.

Somyayı duvara dayamışlardı.

Yerdeki açıklık üç kişinin yan yana oturabileceği bir sedir yeri kadardı.

Delikanlı çocukluğunda buranın daha büyük olduğunu düşündü.

Şimdiyse, anca dönenebilecek bir in gibi görünüyordu gözüne.

Apartman aralığına açılan camın perdesi değişmişti.

Sarı eskimiş bir keten asmışlardı.

Odanın tam ortasına düşen bu kumaş parçası orayı daha da bırakılmış yapıyordu:

Çocukken yattığı somyanın altını dolduran paçavra yığınları görünürlerde yoktu.

Kapının açılmasıyla köşeye çizilen üçgenin içine sıkışmış olan iki bohçayı aradan gördü birden.

Demek yıllardan sonra artakalanlar şimdi de buraya tıkıştırılıyordu.

İnanılmaz güzellikte düşler kurduğu odanın katı renksizliğini, soluksuz darlığını bıraktığı gibi buldu.

Nerdeyse çevresini karanlık sayarak eski ininin tek camından perdeyi çekip sabahların kurşun rengi dikdörtgenini ürpererek görmek isteyecekti.

Tüm çocukların tersine Alişan, daha on ikisini sürerken uykularını yitirmişti.

Birgün yeni şeyler olacağını biliyordu.

Yaşamanın dışına kaymış bu mahalleden onun kaynayan çocukluğu taşacaktı bir yanlara.

Kaçacaktı.

Aç açık kalmanın bilincinde olmasa da içinde bulunduğu durum, her şeyi göğüslemesine yetecekti.

Kaçma günü belirsizdi.

Ne denli istese de onu zorlayan bir olay olmuyordu.

Eniştesinin tek tük tokatlarına, aşağılamalarına, Ayten Ablasının kimseleri engel tanımayan kafa tutuşuna.

Mehlika Ablasının bölük pörçük ilgisine öylesine alışmıştı ki, bunlardan sevgisizliği, bıkkınlığı görmesini sağlayacak bir şeylerin olması gerekiyordu.

Tembelliği, yalancılığı günden güne artıyordu.

Dayaklar da birlikte çoğalıyordu, bunlarla birlikte.

Ondan daha az göze çarpması isteniyordu.

Ne yaparsa yapsındı.

Pek bir şey beklemiyorlardı.

Bu, Alişan'da öteki kişilerle yakınlık kurma yeteneğini köreltiyordu giderek.

Yırtık okul çantasının toparlayamadığı kitaplarını iple bağlıyordu okula giderken.

Derse kaldırılmaktan vazgeçilmiş öğrencilerin unutulduğu yerde serüvenlere aç günlerini örüyordu durmadan. Akşam okul dönüşleri semtlerindeki sinemanın önünde duralıyor, resimli roman kiralayan çocuklarla arkadaşlık etmek istiyordu. Resimli roman okumaya o yıl tutkuyla başlamıştı. Hiç yenik düşmeyen kahramanlar, acımasız silah çekmeler, öldürmeler, kötü basılmış resimlerin, oransız çizgilerin bile yok edemediği bir güzellik, yiğitlik evreni parlıyordu o dergilerde. Buluşturduğu paralar yetmez olmuştu Alişan'a. Sigaraya da başlamıştı. Kendi yaşıtı çocukların sinema duvarı boyunca çömelik duran dizisine o da katılmıştı. Gelen geçenin arada çocukları görmesi şaşılacak şeydi. Çünkü büyükler anca onları ilgilendirmeyen şeyleri hoşgörüyle karşılarlardı. Yeter ki, tedirgin edilmesinler.

Bu yeni arkadaşlar en utanmaz küfürlerle en çılgın düşleri taşıyorlardı taze yüreklerinde.

Kendilerine sataşanlara karşı korlarken, küçük ellerini incecik parmaklarını açarak, ancak bir çocukta görülecek gibi gürültücü öfkeleriyle korkularını kapamaya çalışıyorlardı. Dergilerin okuna okuna dağılmış ciltlerini değiş tokuşa başlıyorlardı aralarında. Kimi zaman 'N'aptık oğlum sana!'lar. 'Ne sanıyorsun be aval kendini!'lerle süren tartışmalara girişiyorlardı. Ağlama tepkilerini burunlarını çekerek dağıtıyorlardı.

Çoğu bitmez bir nezleyle gezerdi kışları.

Nezleleri anca haziran başlarında geçerdi.

Küçük burunlarının uçlarında kalmış yara kabukları havalar ısındığında ancak soyuluyordu.

Alişan'ın para çalması, o sıralara rastlıyordu.

Evden kaçma yılının kışına.

Kış sonunda da kaçmıştı.

Büyükler neyi öğrettilerse tersini yaparak onlardan kurtulmak, sıyrılmak istiyordu.

On üçündeyken içtenliğini tümden yitirmişti.

Kuşkulu saldırgan oluyordu gittikçe.

Para çalmanın getirdiği kirlilik duygusunu gizlice sigara içmekle yenmeye çalışıyordu.

Sonra mahallesinden yaşlı adamlarla sinema localarına giden yoksul kızları günlerce izlemişti.

Gözlerini dümdüz dikiyordu onlara duvar dibinde çömelip otururken.

Kızların kurtuluş sayarak başvurdukları her şeyin pahasını öğreniyordu sızım sızım.

Erkeklerin tek bir anda değişen, aynılaşan gözlerini açıkça görüvermişti.

Sevgi yoktu o bakışlarda. Yabanıl bir özüne güvenme, küçümseyen bir ele geçirme isteği doluydu hepsinde.

Sonra çakısını almıştı eline.

Ayten yemek odasında yer yatağında yatardı geceleri.

Üstündeki örtü kaymış, alacakaranlıkta bile bacaklarının pırıltılı aklığı fark ediliyordu.

Yukarı katların anlaşılmaz mırıltılarını duymuyordu çakı elindeyken.

Karmaşık itilmelerle coşuyor, elinde öylesine sıkıyordu ki çakıyı, aşağılanmanın içini dağlayan öfkesini bastıramayıp farkında bile olmadan ağlıyordu.

O gece bir taşmayla çocukluğun aldırmazlık duvarı çökmüştü, ilk erkek olma duygusunun dayanılmaz yaralarla kanayan acısını nerelere akıtacağını bilmiyordu.

Çakısının uzunluğu orta parmağını geçmezdi.

"Asıl Ayten'i vurmalıyım başta diye düşünmüştü. Erkekler onu elleyecekler."

Ayten'in çıkış yolu yok muydu?

Ayakları çıplaktı yatak odasının kapısına vardığında.

İçi acıyla kamaşıyor, yırtılıyordu.

Yediği dayaktan yarı baygın düştüğünde,

Mehlika Ablası burnuna arada sirke koklatıyor, durmadan öpüyordu Alişan'ı.

Avucunun acısını en sonunda duymuştu.

Demek ki çakısının tersi kesebilmişti elini.
Nasıl bir güçtü o gece gövdesinden fışkıran Alişan'ın.

— Somyayı ben indireyim abla.

— Alişancım yorulma, sen gittikten sonra Ayten'i bu odaya almıştık.

— Ayten Ablam mı koydurdu bu perdeyi?

— Aaa nasıl bildin? Evet o koydurdu. "Ablacım, sarı bir şey buluşturalım, güneş gibi durur" dediydi.

— Akşam Kız Sanat'a gidecekti hani Ayten Ablam?

— Gideydi iyiydi ya. Yalnız öylesine masraflı çıkıyordu ki. Namık enişten dayanamadı. Zaten aldığı ne, biliyorsun. Yıllarca hepimizin yükünü çekti. Aslında Ayten sıkılıyordu. Durmadan, "Sıkılıyorum abla" diyordu. Öyle de güzelleşmişti ki görsen. Tıpkı benim genç kızlığım.

— Sen hâlâ güzelsin Mehlika Ablacığım.

Kadın birlikte indirdikleri somyanın üstüne bıraktı battaniye yığınını.

Deminki karışıklık silinmemişti yüzünden.

Kardeşine döndü.

Elini onun omzuna koydu.

Öteki odadan duyulmaması gereken bir sesi duydular birlikte.

Uzak bir sesti aralarından geçen. Adam yatağında dönüyordu.

— Seversin sen ablanı Alişan. Bende artık güzellik mi kaldı! Ayten bambaşkaydı... Bir onun gözleri kahverengidir bilirsin ailede, ne tuhaf değil mi?

Battaniyenin tekini yatak yerine somyanın üstüne serdi kadın.

Kapının ardında duran bohçaların birinden çözme bir çarşaf çıkardı örttü, üstüne serdiği battaniyenin.

Ötekini de bir yorgan gibi özenerek derleyip kıyıya koydu.

— Şimdi yastığını da getireyim. Kusura bakma Alişancım. Altın çok yufka oldu. Ayten giderken senin yatağını ona çeyiz diye verdik. Bakayım daha bir şeyler bulabilir miyim?

— Zararı yok abla, zararı yok. Hadi telaşlanma.

— Peki, yastığını getireyim.

Kadın çıktı.

Delikanlı anca birkaç adım yürünecek kadar kalan açıklıkta durdu.

Ceketini çıkardı.

Kravatını gevşetip çekti.

Gömleğinin düğmelerini çözdü.

Somyanın kıyısına ilişti.

Gıcırtıyla çöktü somya.

Şimdi aradan geçen sekiz aylık yılı giderek yok oluyor, yeniden bir ezilme, suçluluk duygusuna kaptırıyordu kendini. Çevresindeki her şey eskisinden de kaba, alımsız, üşütücüydü.

Güney'in arasız parlak güneşli sarılarla sıcacık yansıyan günlerini anımsadı.

Dizinde dolaştırdı ellerini.

Parmaklarıyla okşarca yüreği dikenleşerek bastırdı bükülmeyen donmuş kemiği. Dikkatle ötelerden bir şeyleri dinlermişçe öylece kaldı.

Cebindeki parasını yokladı.

Yerde kıvranırken yuhalayan seyircilerin seslerini yitirene dek sıraladığı küfürleri işitti. Ağzına dolan toprağın tıkayan tadını, gıcırtılı taneciklerin dilindeki umulmaz irileşmelerini o günkü gibi duydu. Sonraki günler yemek yerken dişlerinin arasında toprak kaldığını sanıp kusma itisiyle sarsılıyordu.

"Eğer dizim böyle olmasaydı" diye konuştu kendi kendine.

Bu sözleri söylerken eski çocukluk odasını görmemek için gözlerini yere dikmişti.

Bulunduğu yerin bütününü görmeyişi bazı şeyleri rahat düşünmesini sağlıyordu.

Bir de karanlık olaydı.

Ona en büyük unutmaları, avunmaları getirirdi karanlık.

Kadın, yastığı yatağın başucu saydığı bölüme koydu.

Delikanlı, dalgınlığından sıyrıldı.

Aydınlanan duygularının onmazlığı açığa çıkıyordu yavaş yavaş.

— Yatağım tamam, ellerine sağlık ablacığım, seni yeniden yordum.

— Aaa, ne yorgunluğuymuş. Bir şey yaptım mı ki! Epi topu iki yumurta kırdım. Hem ne olur kusura bakma. Öylesine pahalı ki her şey. Ben de dikiş dikiyorum da anca yetirebiliyoruz eve. Oysa görüyorsun, yıllardır iki kişiyiz. Çocuk doğurma hevesinden geçen yıl vazgeçtim. İyi ki de öyle oldu... Yine de ne bileyim...

Kadının yüzü utanmanın kızılıyla örtülüverdi.

Başını yere eğdi.

— Pahalıdır abla dedi delikanlı. Sesi kırık çıkıyordu. Umutsuz bile denebilirdi konuşmasına. Bir vedalaşma anındaki hiç görüşmeme duygularını taşıyan bir sesti sanki. İstanbul hep pahalıdır. Bizim oralar pek değil. Üstelik insanları da başkadır. Yabancılık duyurmadılar bana.

Delikanlı sıcacık, tutkulu bir özlemle sarsıldı.

Sakat dizin çıtırdamasına karşın yapabildiğince gerdi bacağını, "Bizim oralar" deyince, ne denli bir benimseyiş içinde olduğunu ilk kez anlayıvermişti.

— Uyursun artık hı, Alişan'ım? Yorgunsundur. Taa nerelerden gelmişsin baksana. Ben de sen gelmeden Namık'a, bu yaz bir yere gitsek diyordum. Ne bileyim... Bursa, Gemlik, Yalova filan gibi. Bahan, yazı artık penceredeki saksılarda görmekten sıkıldım. Sevincimiz aramızda salt bir yemek oldu çıktı. Bilir misin ay başında pirzola getirir Namık, dört kalem eti kızartırken bönce bir sevinç alır beni. Dedim ya, artık iyi şeyler yiyince sevinen insanlarız. Enişteni de kınama. Başka erkeklerden farkı yok ki. İster istemez birlikte oturacağız. Neyse buna da şükür değil mi?

Delikanlı duymuyormuş gibiydi kadını.

Kadın, somyanın kıyısından doğruldu, kollarını kavuşturdu.

Odayı gözden geçirdi.

Bakışları bohçalara takılı kaldı sonunda.

— Bu parçalardan Mahmutpaşa'ya çocuk pantolonu yapıyorum dedi.

Delikanlı yanıtlamadı.

Gömleğinin kol düğmelerini açtı.

— Aaa gömleğinin kolları özürlenmiş, çıkar da onarayım Alişancım.

Delikanlı durgun, uzun baktı kadına. Düğmeleri çözük gömleğiyle öylece oturuyordu.

— İstemez abla, gözlerini bir de benim için yorma. Varsın kalsın böyle.

— Olmaz olmaz dedi kadın. Sesi titremeye başlamıştı. Her şeyini yıkar paklarım. Bavulunu torbanı getirip kodum odanın kapısına. Yarın boşaltırız hepsini. Gözden geçirir, onarırım, ütüler hazırlarım. Hiç olmazsa bir süre temiz pak olursun. Eğer İstanbul'a yakın...

Kadın sözlerini bitiremeden somyaya bırakıverdi kendini.

Ağlamaya başladı.

Delikanlı ağlayan kadını duymuyormuşça ilgisizdi.

Yukarda bir kapı kapandı.

Gökgürültüsünü andırır bir patlama duyuldu uzaktan.

Delikanlı, semtlerinin aşağısındaki fabrikanın ocaklarından geldiğini biliyordu patlama sesinin.

— Yeter ağlama abla. Eniştemin söylediklerini tahmin ediyorum. Cebinden para tırtıkladığım, çakıyla saldırdığım günlerden beri beni hiç sevmediğini de bilirim. Ben ne yapabildim ki, Ayten Ablam ne yapsındı. Para yok mu para, işte iş onda. Bir de dayanışma duyacak gibi sevseydik birbirimizi. Enişte bizleri sevmedi evet. Epeydir artık ona kızmıyorum. Savunmasan da olur kocanı. Üzme kendini. Geldiğimden bu yana ağlıyorsun. Her geceki gibi geçecek gecenizi, gelip berbat ettim.

Sustu. Kadın ağlamasını kesti. Dikleşti.

— Seni de, Ayten'i de severdi enişten. O çakı çekmek, hırsızlık yapmak şeylerinden sonra uslu dursaydın belki daha iyiye giderdi evdeki durum. Bir de mutfaktaki, annemden kalma bakırları satınca ertesi gün adam gelip büyük tası geri vermişti, aksiliğe bak ki enişten de evdeydi. "Bunu bana sizin çocuk bakır diye yutturdu" demişti adam. Utancımdan ne yapacağımı bilememiştim. İyi davranışların yoktu biliyorsun Alişan. Ama çocukluğuna veriyorum. Kaçmamalıydın.

— Kaçmak hep benim hatam değildi. Şimdi büyüdüm. Buralar beni kovdu sayıyorum. Bu kovalama okulda da sürdü. Beni kimsenin sevmediğini büyüdükçe anlıyorum. Ayten'in durumu da pek farklı değil ki, dedim ya.

Kadın kızarmış gözleriyle kardeşine suçlar gibi baktı.

— Yoo Alişan öyle deme. Ne bileyim, seni arayıp bulamadığımız gün, günlerce kapının çalınmasını bekledim. Zil çalmandaki sabırsızlığı bildiğimden, çabuk kesilen zil sesleri içime acı çökertirdi. Dönüp enişteni elini öperek özür dileseydin seni bağışlardı. O kadar da fena insan değildir.

— Elini öpmezdim enişteni, abla. Öpsem de bağışlamazdı. Bizleri hiç benimsemedi. Seninle evlenirken bizleri kabullenmesinin ona verdiği büyüklüğü durmadan kullandı. Gerçi haklısın, eline geçen parayla kıt kanaat yaşamak zorunda olan bir memur. Gene de başka türlü olabilirdi her şey diyorum bazen. Bizleri toparlamadınız. Nasıl yapardınız bilmiyorum, ben o yıllar hep vurulacak tokatlardan kaçabileceğim anı hesaplardım. Oysa bizlere babanız belleyin enişteniz demiştin küçükken. Neyse, zaten babam da olsa değişmezdi ya durum. Yoksulluk mu insanları acımasız yapıyor abla, ne dersin?

— Nasıl böyle konuşursun? Ben saçımı süpürge ettim Ayten'le senin için. Sabahları edip uyumadım. Sizlere neleri yakıştırıp neleri özendim. İkiniz de okumadınız. Herkes varlıkla mı okuyup adam oluyor. Hep büyükler mi suçlu? Hâlâ didiniyorum bir şeyler yapmak için. Zoru görünce kaçtınız.

Delikanlı geldiğinden beri kesin çizgileriyle anımsayamadığı bir yüzü görüverdi.

Ayten bostanda çitlembik ağacının altına doğru bağıra çağıra koşuyordu. Alişan ardından var gücüyle,

"Kuş ürkecek, bağırma abla" diye sesleniyordu.

"Kaçamaz ki, ökseye yapışmış baksana" diye yanıtlıyordu Ayten.

Sakayı okşarmış gibi alıyorlardı.

Sedef parlağı koyu renkli ipince pençeciklerindeki öksenin yapışığını temizliyorlardı. Ilık yürek atışları kuşun, hızlanıyordu avuçlarında.

Kanatların çırpınmaktan terse dönmüş tüylerini hafif dokunuşlarla düzlüyorlardı. Gagasına su akıtıyorlardı kuşun.

"Şimdi salalım" diyordu Ayten.

İnce bir çırpınışla süzülen kuşa bakıyorlardı.

"Kendimizi övelim diyordu Ayten. Dedikleri gibi kötü değiliz. Onların iyi diyerek özendirmeye kalktıkları şeyler bana hep sıkıntı veriyor."

Ablasının boynu dupduru dikiliyordu.

— İsteseydiniz... Kadın konuşuyordu, susmamıştı, ablan elin adamına kaçtı göz yumdum. Alır diye düşündüm nikâhla.

— Nikâhla alsa ne olurdu be ablacım. Seninle eniştem gibi olurdu sonunda. Yanılıyorsun. Aynı yollardan geçip yeni şeyler kurulabilir sanma. Boş versene sen. Bizi toparlamadınız demem bu işte. Dayanak olmadık birbirimize. Bize bunu öğretmediniz hiç.

Kadın, kararlı bir tutumla dosdoğru delikanlının yüzüne baktı.

Karşısında yıllar öncesinin ele avuca sığmaz çocuğunu görmek eski bıkkınlığa benzer sertleşmeyi uyandırdı içinde. Camlardan bakınıp yoğurtçuların sokaklara döküldüğü kış akşamlarında ezik bir yürekle küçük oğlanı beklediği saatleri anımsadı. Onlar, gençliğini, taze gelinliğini duyurmamışlardı Mehlika'ya. Ayten barlara düşmüştü. Arada bir o 'kötü yol' dedikleri şey durmadan süpürdüğü kapı önlerinden daha sıcak bir görünümle çiziliyordu gözlerine. Yine de işin ucunda kotarılması gereken namustu. Namusun tanımlanması da annesinden bu yana diretmemekti. Şu karşısında şimdi oturan da alıp başını gitmişti. Kötücül duygularla kıvrandırmıştı ablasını günlerce. Karakollarda dolaşmışlar, kocasıyla birlikte erdemli suskunluklarıyla polislerin söylediklerini dinlemişlerdi. Bir karakol dönüşü, başını bile yaslamıştı kocasının omzuna. Kardeşi Alişan bulunamamıştı. Üstelik Alişan aç çıplak değilken fırlayıp gitmişti. Neyi sakınmışlardı ondan, evse evdi, yemekse yemek. İstanbul kaçak çocuklarla doluydu. Haylazdılar. Bir işe yaramıyorlardı. Niye yetinmiyorlardı? Kocası saçlarını okşamıştı. "Orta halli olmaya dayanamıyorlar" demişti. Mehlika böylesine ters düşüncelerle onmazlıklara çarpıp ellerindekileri de yitirerek ortada kalacaklarını biliyordu. Sonra günler aylar geçmişti. Daha az haber beklemeye başlamışlardı. Alişan da

Ayten de gittikçe onlardan uzaklaşıyordu. Uzaktakileri unutmanın rahatlığına gömüldüler karı-koca. Uzaktaydılar, ellerinden bir şeyler gelmezdi.

— Demin enişten dedi ki, bu sakatlık senin iş bulmana engel olurmuş. Yani futbol işinde kalamazmışsın.

— Biz de kendisine aynen söyledik bunu.

— Ne yapmayı düşünüyorsun İstanbul'da?

Dokunaklı bir şey belirdi aralarında.

Konuşma bitmiş gibiydi yürümüyordu.

Delikanlı gömleğinin özürlü kolunu eliyle kapadı.

Yanıt verme isteğiyle kıpırdandı dudakları.

Sonra caydı.

Başını 'bilmem' anlamına gelen bir davranışla salladı.

Cebinden kirli mendilini çıkardı.

Bu kez alnı terlemişti.

Alnına bastırdı mendili.

Kadın gözlerini mendilin kirinden alamadı.

Yutkundu. Oturduğu yerde kıpırdandı.

— Yarın her şeyini yıkar, paklarım. Hiç olmazsa bir süre temiz kullanırsın. Eğer İstanbul'un içinde bir iş bulursan ne bileyim, arada uğrarsın, üstüne başına bakarım.

— Cebimdeki bir iki gün yetecekten başka param yok ablacım.

Delikanlı bacaklarını toparlamaya çabaladı. Somyanın üstüne çekildi.

Sol bacağı tam bükülmüyordu.

Pantolonunun yıpranmışlığı biraz dik duran bu bacakta açıkça ortaya çıkmıştı.

Kollarını başının arkasına kavuşturdu.

Gözlerini güneşe bakar gibi yirmi beş mumluk ampulün ölgün ışığına yeniden dikti.

Sustular.

Kadın delikanlıdan kaçırmıştı yüzünü.

Ondan biraz öteye kaydı.

Sonra ayağa kalkıp kapıya doğru bir iki adım attı.

— Bir iki gün bizde dinlenirsin. Yıkanırsın, temizlenirsin. Enişten dedi ki...

Yataktan hiç yanıt alamadı.

Kapının yanına gelip durdu, bekledi.

Odanın tavanına kaldırdı başını.

San boz badananın dalgalanışı içini karattı.

— Uyudun mu Alişan? Enişten diyor ki, burada kalamaz, diyor. Onca olan bitenden sonra, Alişan hiç akıllanmamış. Har vurup harman savurmuş. Biraz para ayırabilirdi zor günler için, diyor. İşte öyle. Ben ne bileyim. Yalnız gene de bir süre kalabilirsin elbette. Burası benim de evim.

— Biraz dinleneyim. Şimdi gideceğim ablacığım. Sekiz yılda ben çok değiştim. Buradaysa insanlara pek bir şey olmamış. Ev bile aynı. Yalnız mahalle... Katlanabiliriz sanmıştım birbirimize. Ne de olsa belli ki ben değiştim. Evet kazandıklarımı saklamadım. Harcadım. Gene de paradan başka şeylerin de olduğunu öğretti bu bana. Deminden beri anlatmaya çalıştığım buydu. Kendimi yeniden sevdirebilirdim sizlere. Kapınızı çaldığımda sizleri bulacağımı hiç ummuyordum. Öyle de bulmayı istiyordum ki. Geçmişteki ayıplarımı tek başıma üstlenip gelmiştim. Kapıda beklerken aklıma ilkokul üçe geçtiğim yıl ellerimi yüzümü silmekten vazgeçmen geldi abla. Nerden, nasıl andım bunu bilemiyorum. Öylesine kırılıp yalnızlık duymuştum ki, okuldan hep çamurlara, tozlara bulanıp dönüyordum eve. Beni öyle göresin de, dayanamayıp eline sabunlu bezi alarak çenemden tutasın istiyordum... Sevginin ne derin bir gücü varmış demek... Oysa inan, yıllardır böylesine hanım işi şeyler düşünmüş değilim. Gitmem iyi olacak. Bir benim değişmemle yapılacak iş değilmiş tasarladıklarım.

Kadın döndü, dudakları titriyordu.

Elleriyle bir iki gereksiz çizgi çizdi boşlukta.

— Şimdi gitme. Olmaz, saat on ikiyi geçti. Ben her şeyini paklayıp onarmadan vallahi bırakmam. Birkaç gün kalabilir, diyor. O kadar da hain değil. O da herkes gibi. Ne bileyim canım. Ben söylemesem bunu kendi sana söyleyebilirdi. Yatak odasına çekti beni. "Mehlika dedi, kardeşindir. Kırmadan ona sen aç durumu."

Kadın konuştukça dalgınlaşıyor.

Delikanlının ardında bir yerlere bakıyordu.

— Yok abla, fazla yerleşmeyeyim. Üstüme başıma gelince, ben epeydir ikinci mevkilerde gidip geliyorum. Fazla temiz pak

olup oralarda yadırganmak istemem. Belki bilmezsin, otobüslerin bile ikinci mevkisi var. Gene de onların en fiyakalı yolcusu benim. Daha da süslenmem gereksiz.

Gülüyordu şimdi delikanlı yattığı yerden.

Kolları başının altında. Yüzü elektriğe çevrik.

Güzel, aydınlık gülüşüyle rahatlık içinde konuşuyordu.

— Mersin'e dönerim gene. Ordakiler bence asıl yakınlarım. Buraya ulaştıktan sonra anladım bunu. Sığınacağım bir yer var. İşe gelince elbette bir iş bulurum. İçim içimi yiyip olduğum yerde öfkelenerek değil, yeniden bir şeyler öğrenerek çalışmalıyım. Aç da kalsam böylece yaşadığımı unutmam. Ayten'i de bulurum. Artık yaşıt sayılırız. O da çekmiş benim gibi, hırpalanmış. Yoo eniştem haklı. Hırsız, yalancı, tembel, hattâ engel olunmasaydı katil olabilecek bir yakınına bundan fazla ne yapsındı adam. Beni böylece kusurlarımla sevenler de oldu inanmazsınız. "Alişan, yüreğin küf bağlamamış ya ona bak sen" dediler. Başkalarını görmeyi, onların da insan olduklarını öğrettiler bana. Beni böylece kusurlarımla sevebilenlere ne yalan söyledim, ne bir şeylerini çaldım. Biliyorum abla, futbolcu olmanın ciddi bir yanı yok. Bizim gibiler için bu işte bile dayanacak dayı gerek. Ne olabilirdik başka? Bize her yerde söylenen, önemsenen, imrenilen hayata nasıl varabilirdik? En kısa yoldan nasıl zengin olabilirdik? Sakatlandıktan sonra dört ay bana Arap uşağı Resul baktı. Bacısı anası dönendi çevremde. Mersin'e gittim dosdoğru. Hasırın üstüne bir yatak açtılar. Gece gündüz bulgur aşı yedim. Resul anlattı anlattı. İyilikle söyledi. "Böylesi hepimiz için iyidir... dedi. Hoşnutsuzluk çok eskiden beri sürüyor..." dedi. Sonra ben de sizleri anlattım. "Seni bir ağabey gibi beğendi. Ne yapsın kadın kişidir" dedi. "Gördüğünden ötesine kapanmış." Ayten Ablam için, "Deli gençlik dedi, adamına düşerse pırlanta say onu, evini şenlikli kılar" dedi. İşte o günlerde sizlerin suçunuz olmadığı kanısı uyandı içimde. Yanlışlık neydi, nerdeydi, onu az çok görmeye başlamıştım. Acımayla öfke, yeniden başlamayla yıkma bir arada yer etti içimde. Anası, Arap uşağı Resul'ün her bir dediğini köşeden mısır çiterek dinlerdi. Yoo, elbet Resul'e harcamışlığım, para dökmüşlüğüm de oldu olmasına. Konyalı Mustafa'yla da, ötekilerle de. Daha birçoklarıyla da. Kötü günümde de destek-

lediler beni. Direttim. Yük olmak istemedim onlara. Sizleri belki bulurum umuduyla çıktım yola; öyle güçlü buluyordum ki kendimi, neyse... Sekiz yıl bu abla. İnsana çok şey öğretiyor.

Kadın kardeşinin yanına oturdu. Ondan yana bakmadan el yordamıyla başına, oradan saçlarına uzattı elini. Yavaşçacık okşadı saçları, sonunda kıpırtısız kaldı eli saçlarında kardeşinin.

Bir süre evi dinlediler.

Açığa çıkan küf kokusunun çağrıştırdığı geçmişteki kederli görüntüleri anımsadılar birlikte.

Düşüncelerinin aynılaşmasını söze dökmeden seçmeye başlamışlardı.

Titizlikle, az da olsa, bu evin bir yanlarına sıkışmış gülüşlerle kolaya alınarak yaşanmış günleri toparlamaya çalıştılar. Bir akşamüstü simitçiyi çağıran mutlu bir ses oldu ablası. Ayten'in sıkılma dönemlerinin başlamadığı yıllara özgü uçarı davranışları sergilendi gözlerinde. Kurdela parçalarını saçlarında süs diye taşıyan küçük kızın mutluluğuyla Alişan'ı kendine oyun arkadaşı yapışına gülümsediler içlerinden. Alişan'ın inanan duru bakışlarla yüzlerce renkle, kıvanmayla süslenip anlatılan masalları dinleyişindeki tazeliği bu daracık odanın duvarlarında şimdi yeniden duyuyorlardı. Andıkları şeylerin tekleşmesiyle, ablayla kardeş arasındaki yılların yığdığı unutkanlık kapanıyordu.

— Gitme Alişan ne olacak, ne bulursak birlikte...

— Yok abla, bu gece gideceğim. Sabah enişteyle karşılaşmak istemem. Onu suçlamıyorum. O bir tek örnek değil ki. Birçok yerde herkes aşağı yukarı böyle yaşıyor... Kızma, senin için demiyorum. Böyle donup kalakalmaktan Ayten Ablamın sıkılması bile iyiymiş. Her gün, her gün yeniden bu düzene hazırlanmak, alıp başını çıkıp gitmekten sanırım daha zordur. Ne yapacağımı bilmiyorum ya, yalnız yine böyle yaşamak istemediğimi kesinlikle biliyorum. Şu birkaç saat içinde daha da iyi anladım. Kimseye de kızmıyorum.

Delikanlı saçlarında gezinmeye başlayan yorgun eli tuttu.

Yavaşçacık göğsünün üstüne koydu.

— Sen bizim anamızdın abla. Hep de öyle olacaksın. Toparlan, üzme kendini. Bu kez sana mektup yazacağım. Darda kalırsanız yerimi bilin diye. Namık enişteyi de katıyorum bu çağrıya.

Sevdiğimden değil. Sakın... senin kocandır, ola ki bir şeyler öğrenebilir, diye.

— Namık için ne diyeceğimi bilemiyorum Alişan? Şimdi, gece yarısı gitmeni istemiyorum. Ayıp olur.

— Kime karşı?

Kadın başını eğdi.

Kardeşi geldiğinden bu yana giderek boğuntulu bir kargaşalığa kaptırmıştı kendini.

Toparlanamıyordu.

Kafasında biriken, anlatma gereksinmesiyle kıvrandığı duyguları adlandıramıyor, iç içe geçmiş acıya dönüşen, binlerce sözcüğü yan yana getirip dillendiremiyordu.

Kadının yüzünde değişen, yenileşen bir sertlik belirdi.

Elini kardeşinin göğsünden çekti.

Deminden beri avucunun altında süren ılık vuruşlar kesildi.

Eriyen, kayan duygularını toparlayıverdi.

— Gece yarısı gitmen benim nasıl göz yumabileceğim bir davranış olur? Bu ayıbı da yaparsam kendimi neyle bağışlarım, düşün... Seni güçlendirmeye yarayan şeyler, bizi küçülttü hep. Karşı koy, kafa tut. 'Gitmem' de, çekiş. Biraz daha kolaylaştır işimi. Utancım yok olsun. Oysa sen hemen ayaklanıp...

Delikanlı ablasını hoşnutsuzlukla karışık bir şaşkınlıkla inceliyordu. Sonra aldırmazlıkla gülümsedi.

— Peki abla, yarın akşama kalayım. Üstümü başımı onar. Hattâ eski günlerdeki gibi hamamı yak, yıkanıp çıktığımda takunyaları giymeyi unutarak, ıslak ayaklarımla basayım yerlere. Görev duygun yatışsın. Peki peki, üzme kendini... Kalıyorum...

Kadın irkildi.

İsteğinin kolaylığını görmek, artık tek kurtuluş yoluydu kardeşiyle aralarında.

Demin konuşurlarken açığa çıkmıştı bu.

Hep bir yanlara saklanıyordu.

Ayten'de de aynı şey olmamış mıydı!

Namık'tan yanaydı kardeşini kaçırırken evden.

Her şey durulsun istemişti.

Herkes gibi tam sahipleneceği bir evi olsun istemişti.

Gençliğin, güzelliğin parlamasından gelen ürküntüye mi yenilmişti Ayten'i yollarken.

Hiç düşünmek istemezdi bunu.

O yıllarda yorgunluk başa çıkılmazca almıştı eline Mehlika'yı.

Gözlerini ne zaman yumsa karanlık, boyutsuz bir koyuluğa zehir yeşili yıldızcıklar doluşuyordu.

Yaşamasında dayanan, direnen bir şey görmediğini bu gece ilk kez seçiyordu.

Alişan'dan sonra Ayten gidince sağlama aldığını sandığı günler ötekilerden pek ayrı olmamıştı.

Kocasıyla yemeğe oturduklarında yakınlarını yitirdiklerinden ötürü, kederli görünme zorunluğuyla takındıkları somurtkanlıkların ardından gittikçe beliren rahatlamanın ikiyüzlü yayılışını nasıl unutabilirdi?

Alişan'la Ayten'in gürültüsüzce çekip gitmelerinden sonra, yalnız kalınan bir evin giz dolan kimsesizliği bile Namık'la onu hiçbir şeyde bütünleşip derinleştirememişti.

Neyin eksik olduğunu araştırmıştı Mehlika.

Namık'm aldırmazlıklarını görmezlikten gelerek, yıllar yılı soluk yakınmalarla doyum kazanıp sessiz yaşantısını sürdürmeyi yeğlemişti. Kocasıyla aralarındaki bu sörpmüş, diriliğini yitirmiş ilişkiler dizisine, kıtı kıtına parayla geçinmelerini tek neden sayamıyordu. Yıllarla edindiği sinmişlik, ileri gitmesine engel oluyordu düşüncesinde. Açığa çıkan her duygu çarpıklığında telaşlanıyorlar, durumlarını savunacak bir şeyler öne sürerek haklılıklarını anımsatıyorlardı kocasıyla birbirlerine. Kim kime acıyordu ki şu dünyada...

Bu gece yine de ilk kez içlerinde en doğru seçimi yapan Alişan gibi görünüyordu Mehlika'ya.

Kadın başını dikleştirdi. Dosdoğru delikanlıya baktı.

— Belki de, bu akşam gitmen daha uygun. Ben de bunu açıkça söyleyecek yürekliliği göstereyim. Mademki Namık söylerken dinledim. Namık, "Kardeşin gitsin, burda kalamaz" diyebiliyor. Ne bileyim, asıl karşı konacak baştan beri buydu asıl...

Delikanlı ablasının bileklerini tuttu. Bilek damarları ince ince zonkluyordu.

Sabunlu sulardan pullaşan derisine baktı ablasının.

— Biliyor musun abla... dedi. Birgün okul önlüğümde jilet unutmuştum da yıkarken avucun baştan başa kesilmişti. İzi hâlâ duruyordur değil mi?..

Kadının avuçlarını bir bebeğin dirençsiz avuçları gibi açtı.

Aklaşmış eski yara çizgisi uzuyordu boydan boya.

Yanına kendi avucunu da dayadı.

Geniş erkek avucunun ortasındaki eski çakı izini birlikte gördüler.

— Kendini bize emek vermemiş sayamazsın Mehlika Abla, bizler kardeşiz. Suçları tek başına üstlenme. Deminki gibi şeyler söyleme. Ayten'i de, seni de hiç düşünmediğim yıllar oldu. Üç yıl önce, bir akşamüstü taşra otellerinden birinde otururken anı eşyası satan satıcıdan sana ve Ayten Ablam'a iki şişe binbir çiçek kokusu almıştım. Kadınlara armağan vermekten hoşlanmıyordum. Parayı daha çok seviyordu tanıdıklarım. Onun için arkadaşlarım şaşmışlardı. Ablalarıma alıyorum, demiştim. Baştan inanmayarak gülmüşlerdi. Sonra nedense, ne gördülerse halimde birden inanıvermişlerdi. O güne dek söz etmemiştim sizlerden. Bir süre sonra gene unuttumdu sizleri. Kokular da şişelerinden uçup gittiydi. Bazen umulmadık yerlerde aklıma geliverirdiniz. Kırgındım sizlere. Hep suçlanmaktan bezmiştim. Bu gece eskisi gibi düşünmüyorum. Anlattım ya, kırgın ayrılmayacağız. Elbette bir iş bulacağım. Başta gelmeyi doğru bulmuyordum ya, şimdi tersini düşünüyorum. Ablacığım benim. İyilikle ayrılacağız birbirimizden.

Kadın, elleri kardeşinin ellerinde öylece, mutlu denebilecek bir durgunlukla ağlamaya başladı.

Öylesine sessizdi ki duruşu, ağlarken yüzünü görmeyen, bu dinginliği bir uyku başlangıcı sanabilirdi. Yaşlar, mavi gözlerinden irileşip iniyordu. Deminden beri geçirdiği duygu sarsıntılarından ötürü şimdi yüzü solmuştu.

— Birkaç kuruş param var, onu sana verebilirim Alişan.

Sesi sevgiyle, acıyla titriyordu kadının.

— Yok abla, kalsın, istemem. Mersin'e döneceğim. Orada tanışlarım var. Kötü günlerde de iyi günlerde de yan yana olduğum insanlar. Sen ağlama yalnız...

Küçük bir çocuğu nazlandırırken yapıldığı gibi, sesini yumuşatıyordu konuşurken delikanlı.

Dışarıdan bir horozun ötüşünü duydular.

— Yağmur yağacak.

— Yok dedi kadın, vaktidir. Saat üçü geçti sanırım. Sabah horozları bunlar. Hem sen, vakitsiz horoz ötünce yağmur yağar dendiğini nerden biliyorsun?

Kadın hem gülüyor, hem ağlıyordu şimdi.

Delikanlı ablasının ellerini avuçlarının arasına aldı. Sonra parmaklarını açıp kapamaya başladı.

— Annem söylerdi ya.

— Aaa nasıl da unutmamışsın.

— Ağlamayı kes abla. Ben gelmesem yine eskisi gibi yaşayıp gidecektiniz. Sonra burdan taşınmış da olabilirdiniz. Öyle olaydı hiç göremeyecektik birbirimizi. Bir de böylesini düşünsene. Eskisi gibi yaşayıp duracaktın. Haydi toparla kendini.

— Hiç de değil... Bu geceden sonra kolay değil...

Kadın yüzünü odanın tek penceresinin olduğu yöne çevirdi.

Delikanlı da onun baktığı yeri izledi.

Solmuş perdenin yanında duvarın renginden açık bir dörtgen duruyordu.

Kadın uzak bir noktayı gösterirmiş gibi kolunu uzatıp parmağıyla,

— Oraya senin resmini asmıştı Ayten... deyip gösterdi. Nerden bulmuşsa. Gazeteden kesmişti herhalde. Üşenmeyip çerçeveletmişti de onu. Hep seni beklediydi dönersin diye. Futbolcuların umulmadık paralar kazandığını söylüyordu. Senin için çıkan her şeyi bulup buluşturup okuyordu. Öylesine merak sarmıştı ki. Kazanacağın başarının önemini anlatıyordu. Birgün dönerek bizi alıp gideceğine inanmıştı. "Mehlika Abla diyordu, bunların çoğu yoksul çocukları. Futbolculukta iş, öne geçip parlayabilmekte. Alişan bunu becerirse yaşadık. Hem göreceksin becerecek". Sonra evden kaçmasına yakın indirmişti resmi duvardan. İşte hepsi bu kadar. Dur, ben senin şeylerini getireyim.

— Demin şurdaydılar ya alıp çıkarım.

— Yok yok.

Delikanlı ayağa kalktı.

Gömleğinin olan düğmelerini iliklemeye başladı.

Yürüdü, sarı soluk perdeyi araladı.

Koyu kara bir duvara burnunu dayıyormuş duygusuna kapıldı.

Başını kaldırıp camın açıklığının elverdiğince yukarı doğru bakmaya çalıştı.

Camın kaygan yüzeyi eskilerde kalmış bir okulun karatahtasının önünde dikilen Alişan'ın duyduğu kıyıcı titremeyi depreştirdi.

Tepedeki görebildiği alacakaranlık göğün varlığına tanıklık ediyordu.

Çekildi, perdeyi indirdi.

Elini, niye yaptığını bilmeden eskiden resmin asılı olduğu yerin açıkta kalan izine okşarca sürdü.

Kadın ayaklarının ucuna basarak girdi odaya.

— Tamam... dedi.

Paltosunu giymiş, eline o günlerde hiç kullanılmayan biçimde bir çanta almıştı kadın.

Delikanlı ne yapacağını bilmez yadırgı bir bakışla baktı.

— Sen niye giyindin Mehlika Abla? Beni geçirmen gerekmez. Hem artık sabah oluyor, yatıp dinlenmelisin.

— Seni geçirmeyeceğim... dedi kadın. Sesi zor duyuluyordu ya, gene de arınmış, anlaşılır bir dirilikte çıkıyordu sözcükler dudaklarından. Seninle geleceğim Alişan. İsteğimle evi bırakıyorum.

— Ablacığım, Mehlika Ablacığım, sen alışık mısın? Bir sürü zorluğun, alışılmadık şeylerin beklediği bir yaşamaya.

— Sen nasıl yaptın Alişan? Daha on beşini sürüyordun alıp başını gittiğinde. Üstelik kış geliyordu. Kara kışlarda ısınacak yer, doyacak yemek bulabileceğini nereden biliyordun ki? Üstelik, o zamanlar çocuktun, kim bilir neler yaşadın?.. Şimdi yine yolluyoruz seni, git diyoruz. Ne bileyim, hep kendimizi düşünüyoruz demek ki. Oysa düşünülecek ne yanımız kalmış. Günümüzü gün edelim derken insanlıktan çıktık. Korkaklıktan sevmediğimiz, sevemediğimiz insanlara gülümsüyoruz. Beni yatak odasına çağırıp 'kardeşin bizde kalamaz' diyen adamın bağışlanacak yanı var mı? Beni sevdiğini de söyleyemezsin Namık'ın. İyi ki çocuğumuz olmadı. Ne kadar heves etmiştim oysa... Artık ben bile beni sevdiğini inan söyleyemem kendime. Törpülene törpü-

lene yusyuvarlak oldum. Nereye itilse dönen bir top oldum bu evde. Neyi kaybederim? Şu alt kattaki kaldırıma açılan pencereyi mi? Günboyu insanların koşuşan bacaklarını seyretmeyi mi? Ben de çalışıyorum. Bir işe yaradığımı hiç duyurmadılar yakınlarım bana. Bunu sen geldiğinden beri fark ediyorum. İyi insan diye görünmek, bizim için hile yapmakmış. Sana gitmelisin dediğimde anlamaya başladım. Her gece bir masanın, sonra koltukta bir fincan kahvenin ardına çekilip ihtiyarlayıp duruyoruz. Durmadan korkuyoruz. Bizi sindiren şeyler de ne, işte şu gördüğün hırtı pırtı, anlayıp öğrenmeye çalışmadığımız olaylar... Üstelik uzaklarda, kardeşlerimden biri sakatlanıp arkadaşına sığınıyor. Çünkü suçlarını tek başına yüklenecek gibi onlara haklı göstermişiz kendimizi, hep saklanmışız... Arasız ürkmüşüz... Ya Ayten ne durumdadır? Şimdi yüzü yoktur bize. Gelemez de, biliyorum. Sana biri çıkıp anlatmış neyin ne demek olduğunu. Biz de... Bırakıyorum bu evi.

Delikanlı, kadından gelen çarpıcı bir direnme duydu.

Çantasının sapını tutan, olmadık bir güçle sıkan parmaklara baktı.

Sabah horozları yeniden öttü.

— Namık eniştem ne der?

— Uygun bir şey bulur, merak etme.

— Buraları ararsın belki abla.

— Ararsam dönerim be Alişancım, oğlum. Nasıl olsa buralar görüyorsun bıraktığımız gibi duruyor. Gördün ya, hiç değişmiyor. Değişse de aynı onmazlıklar daha başa çıkılmaz oluyor sonunda. Dönerim de, belki döndüğüm fark edilmez bile... O zaman gitmemin de...

Delikanlı içindeki ezikliğin arttığını anladı.

Kadına sırtını döndü.

Kirli mendiliyle burnunu iyice sildi.

Yutkundu, duraladı.

— Peki abla, sabah altı otobüsüne bilet bulalım öyleyse.

— Hadisen ya...

Delikanlı dağınık battaniye yığınının içinden ceketini arayıp buldu, giydi.

Kesin bir sessizlik sarmıştı evi.

Kadınla sessizliği birlikte dinlediler.

Yukarı katlardan bir saat dördü vurdu.

— Sabah oluyor... dedi kadın. Altı otobüsüne yetişeceksek ayağımızı çabuk tutalım...

Çıktılar.

Yatak odasından yorgun bir inleme taştı bulundukları yere.

Yitmiş bir duygu aydınlanıp çaktı iniltiyle birlikte.

— O da yorgun... dedi kadın, sesi sevecendi. Gitmemiz iyi olacak. Yalnız kendi için yaşayacak bundan sonra. Güven içinde emekliliğini bekleyerek. Kış gelmeden o da, biz de yeni düzenimizi kurarız... Mevsimidir, ikimiz de çalışırsak Alişan, kış gelmeden...

Delikanlı böylesine değişmiş olan kadını karanlığın içinde arandı.

Göreceği kişinin hiç tanımadığı biri olacağı ürküntüsü belirmişti kafasında.

Bavuluyla deri torbasını yerden usulca aldı.

Kadın aynı fısıltılı, yine de açık seçik konuşmasıyla,

— Bizde bavul olmadığından bir bohça dürdüm, sardım gazetelere. Ayıp olmaz inşallah.

Delikanlı yüklerini bıraktı.

Gözleri yanmaya başlamıştı.

Eğilip kadının sırtını okşadı.

Bıraktıklarını yeniden aldı.

— Bizim gibi kişilerin yanına gidiyoruz abla... dedi. Korkma hiç, ayıplamazlar.

Dış kapıyı açtılar.

Merdivenleri tökezlemeden karanlıkta çıktılar.

Merdiven elektriğini açmayı ikisi de istememişti.

Sokak kapısına vardıklarında burunlarına yeni biçilmiş bir çayır kokusu çarptı.

Bu, günün ilk saatlerindeki kirlenmemiş, arı havadan ötürü çevreye yayılan serinlikti.

Sokakta kimseler yoktu.

Birbirlerine hiç bakmadan yürümeye başladılar.

Anacaddeye varana dek konuşmadılar.

Sessizce düşüncelerine bırakmışlardı kendilerini.

Kaldırımda bir kedi yavrusu bağırarak dolaşıyordu.

Anacaddeye dönen sapakta kadın durdu.

Çarçabuk ardına baktı.

Yol, karadan maviye dönerek açılan ilk aydınlığın içinde uzuyordu.

Bir bakkal dükkânının çekilen kepenklerinin sesi duyuldu.

Kadının içinde depreşen alışkanlığın dokunaklı kıpırdanışları yatıştı.

Delikanlı önde yürüyordu. Geniş adımlarıyla, iki yana salınan ince uzun boyuyla ıssız caddenin kimsesizliğinde gittikçe uzaklaşıyordu.

— Alişan, beni bekle... diye seslendi kadın.

Delikanlı dönüp baktı.

Kadının ardında kalışını yadırgadı.

Yüzünden bir gölge geçti.

Yeni doğan günün alacasında bile görünen bu gölgeyi seçti kadın.

— Baksana, bohçam açılır gibi oldu da... dedi.

Hiç gevşememiş çıkışını hışırdatarak sıkıladı yeniden.

Koltuğunun altına soktu.

Çevik adımlarla kardeşine yaklaştı.

İkisi de adlandırmak istemedikleri şeyin dağılıp çekildiğini anladılar.

Yan yana durduklarında kadın, kardeşinin alacası dağılan günün içinde açılan yüzüne baktı.

— Ne sandın yani... dedi gülerek. İşte bohçam gevşediydi.

Geniş anacaddenin ucundaki durağa yöneldiler.

Sabah yeli, atılmış gazeteleri yolun ortasına doğru hışırtılarla sürüklüyordu.

Güneşin ilk ışıkları büyük yapıların arasından sızmaya başlamıştı.

Aralık 1972

Gecenin Öteki Yüzü

Kanı Unutma

Çolağın kahvesine vardığınızda, beni gösterdiler sizlere değil mi kadın kızım?

Az soluklandınız, soluklanmadınız beni gösterip durdular değil mi?

Dört aydır orda oturup durur dediler, değil mi?

Yemez içmez orda durup durur dediler, değil mi?

Kör boğaz, acıyı beriletip yer.

El erişmez, dil dinelmez olunca ağız tıktığımı ezip öğütür.

Beklemem çok bir manayla doludur.

Bizim bura adamı bunu niye çıkarıp çözemez? Tanrı verdiği gibi alır da. Bilirsin...

Biz de böyle biliriz. Karşı komamız da yoktur.

Tanrı'nın birliğine inancımız eksilmedi...

Yine de oğlumun işiyle artık benden başkasının alacağı koyacağı yok diyorsam bu da doğrudur.

Niçin şaşıp açık ağızlık ederler?

Her gördüklerine kafalarını az bir fikirle yorup, yorulmadan söz çıkarırlar. Sınanmak için ademoğluna ille de yakın ölümü, acısı mı gerekir?

Seni bu yana salarlarken git göredur demişlerdir.

Musa'nın anası Durkadın Teyze anlatsın sana bekleyişinin aslım.

En iyisini o söyler.

Buraların denizi, sizleyin ötelerden gelenlerin dediğine bakarak anladık ki denizlerin hasıymış.

Oğlum Musa da erliğini İstanbul'da yaptıydı.

Bura delikanlısının erliği de, sivilliği de hep deniz üzredir. Denizi daha bebeyken biliverirler. Biz kadınlarsa balığın, cana-

varın envaını ezberimize alıp dururuz. Sizin İstanbul şehrinin şehir denizlerindeki balıklar bunlardan mı kuruludur, deyiver bana. İstanbullu olmasan da yine soracaktım. Alman'ın gâvurları da buralara vardığında onlara da sorup dururum denizlerini. Köyümüzün okul yüzü görmüşleri, "Her yanda deniz mi olurmuş Durkadın" deyiverirler. Biz bulaymış ya o yerleri. Şimdi "Haydin" deseler "başka yerlere varın!" Kimin canı kalmış ola ki burayı turfa edip başka yanlara gidedursun.

Şu sol gözümü gördün mü, görmezdir...

Sizin şehir denizinde lahoz, orfoz, akya, trança, sinağrit, fangiri, barbun, kilim balıkları dolanıp durur mu?

Deniz canavarlarının kaya diplerine sinmişleri kimleri bekler dalamak kanatmak için? İzmirna'nın altın sarısıyla bezeli gövdesine, çatal çatal ağzına, denizde rastlayıp da avlayacak yiğit var mıdır? Mavi mor koca canavarı gördüğünde deniz içine gövdesinin sıcak terini salan olur mu?

İki üç iri kesim yiğit boyudur mavi canavarlar. Ağızları deli köpek dişiyle sıralıdır. Anlayışım odur ki, sizin kolaylıklarınıza uysun diyerek denizleriniz de daha başka balıklarla doludur.

Yakışığı da böylesi kadın kızım.

Yaaa... Buraya Alman ve İngiliz gâvurları da gelir. Sapaktaki çeşmenin çevresinde dolanıp, kurnasını, çeşmenin alınlığındaki oygulanmış mermerleri ziyade okşayıp dururlar.

Taşları yazılıdır.

Yazılmışların ne olduğunu vaktin birinde merak etmiştim. Alfabe harfi bilenlere danıştım.

Bizcileyin okunabilir değilmiş.

Buranın eski tarihlerinden kalma ta o tepede duran kaleyi gördün ya işte, taş taş üstüne dikilip kurulmuş kalenin, geçmişteki insanlarının alfabesiymiş, ak mermere kazılmışlar. Her harfi söken, bir bunları okuyamazmış.

Gâvurlar, sonra, tepeyi dolanıp kalenin içlerine süzülürler. İnişte aralarında, epeyce fin fon ederler. Bizim bura adamı da, uygun bir ağırbaşlılıkla, gâvurlara nerelere kazma attılarsa bir şeyler bulduklarını söylerler...

Evet...

Musa'nın üçüncü bükün üstündeki deli zeytinliği netsek diye düşündüğü günlerdeydi.

Babası olacak o iri kemiklerini mintan, pantol taşımaz ihtiyarla gün ışımadan büke vardıklarında kırılmış mezarlarla karşılaşmışlar.

Nasıl bir mezarlar bunlar, nasıl... İçine girenin Musa'nın babasından daha hallice olması gerekip durur. Öylesine sağına soluna, uzununa taşkın, ak mermerden yüzlerine üzüm salkımları resmedilmiş. Buraların eski ölüsü dünya malını bulup bulup boğulmuş da, enlenip boylanmış.

Yerimizin dirileri bizlerse deniz sırt dönüverdiğinde elimiz kuru, dilimiz kuru kalıp dururuz.

Musa'mla babası bana anlatmışlardı o mezarları. Olası yok öylesinin diye.

Her olmuş bitmişi sana elif'ine, be'sine varıncaya anlatayım ki burda dinelmemin doğruluğuna sen de baş salla, gönül getir.

Tanrı'nın birliğine hepimiz he diyoruz.

Yine de, bu kez Musa'mn işlerine yüce Tanrı'nın vereceği vakit saat yoktur, derim.

Bu, benle Musa'nın arasında bir iş. Yola girecek, ölümüne kalımına.

Bakma sen, beni bura insanının kolayca ele geçirmesine.

Cumadan cumaya iman tahtaları kararmadan inanıp namaza varan bu adamlar, neyin nesine kötülük etmiş olsunlar ki böylesine ucuzuna hırp diye elden çıkıveriyorlar.

İyidirler, bilirim.

Beş yüz canın yaşadığı bu köyde iyisi de, kötüsü de açıktadır kişinin.

Kötülük hiç mi yok?

Varsa da kara çalmaya değmez şeyler olup durur. Bazı kahvede taşkınca küfüre kaptırmak, bazı düğün önü üç beş lira çekişmesi.

Bu süslü oymalı taş mezarlardan ötürü candarma yedeğinde okuyup yazmış kalabalığı geliverdi bir ara.

İçlerinde bizim kız çeyizlerinin damatlık verisi olan bürümcük ipekten mintanlığı kendine fistan dikinmiş bir tazeyle,

imam sakalı koyuvermiş ağzından hoşça kesim uzun ağızlığı ayrılmaz tütün içici kocası vardı.

Evlerimizin temellerindeki mermerleri bile tek tek gözden geçirdilerdi.

— Yazık yazık, ne değer bilmezlik! diye yakınıp vurundu taze.

— Baksana, çamaşır dövme taşı yapmışlar canım başlığı, dedi sakallı.

Başlık dediğiyse ince nakışlı, ak bir kaya.

— Şekerim, dedi taze, nasıl olup durur kaç uygarlık ah ah! Roma, Yunan, Frikya, geç Bizans.

— Kale Roma, dedi sakallı ağızlığını iyice geveleyip, Roma, evet. Hiç anlamıyorlar hiç...

Gene yürekten dertlenip oflandı taze:

Büyük bir uygarlığın çöplüğe dönüşü, ah...

Kimler ne buldular hele diye, gözlerini üstümüzden almadan bizi bir sınadılar.

Her köyde ele yakın bir kansız olur.

Bizim deli zeytinliğin mezarlarını söyledi Akgöz Osman.

Demiyeydi ah, Musa'm orayı işletmeyi gönüllüyordu. Gitmezdi belki de yeniden Akdeniz'in uzak diplerine. Neyse, gidekoyardı da, bilinmez. Yıkıp deyivermeyelim her olanı kolayına Akgöz Osman'a.

Bizim zeytinliğe vardık.

— Lahitler, deyip çığrındı taze, Yunan vallahi billahi Erdinç, erken Yunan hem de...

Kocası ağırdan aldı.

Bozburun'a uzanan bükün oraya baktı.

Ben de baktım kadın kızım.

De ki bir şeyler görüyordu bakışı.

Yüreğim hop etmişti.

Musa'm ilçeden Yunan gâvuruyla kâğıt imzalamaktan caydı da dönüp durur mu diyeydi bakışım.

O sabah gitmişti çıplak dalgıçlık kâğıdını Yunan'a imzalamaya.

Şehir adamının ne çeşit tutumları var, bakışları bile yanıltıyor kişiyi.

Boşluktu karşısı.

Ne tekne ne motor sesi.

Koca taş kapaklara eğildiler.

Biz de seğirttik.

Bakındılar, dönendiler.

Biz de daha alıcı baktık onların görüp durduğu taşa, ota, toprağa.

Yıllardır niye bilememişiz diye şaştık.

Neyi bilecektik ya, yine de bilmiyorum kadın kızım.

Mezar kapaklarının yanları kanırtılmış, kırılmıştı.

— Açılmış bunlar, dedi taze. Evet, açılmış. Bilmezlerin eline böylesine bırakılırsa. İçim kan ağlıyor vallahi. Binlerce yıllık ürünler. İşte, yine midem tuttu.

Kocası olacak, karısına ak yalımlı kâğıda sarılı bir hap verdi.

Kadın hapı attı karnına. Rahatladı.

— Yüznumaralarına bile bu eşsiz taşları koyuyorlardır.

— Hıı, dedi kocası. Bir... (dedi ya adını, çıkarması zoruma gelir) kopmuş parçayı hela taşı yapmışlar.

— Sus! dedi taze. Buraya el koymak gerek. Yurdumuza, bu benzersiz hazinelerimize gelip duran Avrupalılardan utanıyor insan.

Bize döndü taze, bir bebeyle konuşur gibi:

— Sizin buraya başka dil konuşan, yani bize pek benzemeyen, (eliyle saçlarını tutup kaldırdı, gösterdi) saçları sarı olanlar geliyor mu?

Ben kalabalığı aştım. Öne çıktım.

Yüreğimi sıkıntı almıştı birden.

Bize ne yapmak istediklerini anlayamıyorduk.

Köyün olan insanı, deli zeytinliğin yanına yöresine dolmuştu. Akgöz Osman anca aymış, o bile şehirlilerden uzağa kaymaya bakıyordu.

Kadın kızım, sanki biz bir büyük gömü bulmuşuz da, saklayıp hırsızlık edermişiz sınıfına girmiştik.

Bulaydık verir miydik?

Vermezdik derim bugünkü aklımla.

Yoksa devlet buna da mı kızar?

— Biliriz o dediğin sarı adamları, dedim tazeye. Hep gelip dururlar buralara. Kalenin içine varırlar, ellerindeki kitaplardan doğru bize konuşurlar.

— Ah, Erdinç, gördün mü? deyip hopladı taze. Gördün mü, bizim yurdumuzu bizden iyi biliyorlar. Knidos falan olsa anlayacağım. Bu pislikten bozarmış yeri nasıl bulup dururlar, anlamıyorum. Bir tek cip yolu var ki Allah yol eylesin. Avrupalılara bak, uygarlığın caymazlığını görüyor musun, bulmuşlar.

— Neyi bulmuşlar, diye sordumdu.

Dönüp o zaman görüverdiler, kadın kızım, beni.

Akgöz Osman ardıma sinmişti.

Köyün bebelerinden Zehra kız, zeytinin tekinin dibine çömmüş, büyüğünü ıkınıyordu.

Candarmalardan biri, bizden Kahraman Pehlivan'ın oğluyla tanış çıkmıştı. İkisi de meğer geçen güz Ula'da hızarcılıkta bulunup dururlarmış.

Baştan konuşmaz iki kişiyse ellerindeki kâğıtlara bir şeyler yazmaya koyuldular.

Cipin şoförü, elindeki anahtarları şıngırdatmaktan hiç geri kalmamıştı.

Yazı yazılma işini görünce, "Neyi?" deyip durmamı kesmiştim. İçim alazlanıyordu. Hayrıma gelmiş değildi gördüklerim.

Eski durduğum yere çekildim.

Yazı yazanlardan bıyıklısı, kalemini ağzına götürüp hohladı.

Böylesi sıcakta bile tükenmezler tıkanıyor, işe bak! dedi.

Dediğine, niye bilmem, bir kendi güldü.

Ötekiyle birlik kâğıda yazıları yeniden doldurmaya başladı.

Korktumdu kadın kız. Önceki dinelmem, alazlanmam hıppadak sörptü, yitti.

Bizim köylük yere ne zaman bir yazıp çizen gelse, sonu bize hayır değildir.

Bak, şu öteye bak.

Mersin dallarının arasından görünen ak yapıya.

Damında kırmızı üstüne ay yıldız resimlenmiş yer, köyün beş sınıflı okuludur.

Bir de öğretmenimiz vardır.

Tatil ya, yurduna döndü. O da bura adamı değil. Kalıcı olamıyor, yüreğine söz geçiremiyor insancık. Anasını, bacısını, emmisini özlemek onun da hakkı. Buraların sıcağı ciğerini bunaltırmış, öyle der. Bizim bebelere türlü akıllar, okumalar ezberletir. Bebeler, damlara geldiklerinde hoşça şeyler söyleyerek bizi eylerler. Hesabın mani gibi söyleneni var, onu karşımıza geçip şaşırtmacasına hırppadak okuyup dururlar.

Sonra büyüyüp erişir Musa'm gibi bildiğin baba dede işine dalıp giderler.

Onların okumasından, yazmalarından hiç korkmam. Er mektuplarını, gurbetçilerin yanıtlarını, dizimizin dibinde çizip dururlar. İki şekerine, gazlı dolapta serin serin soğutulmuş renkli gazozuna.

Kahvenin birine yenilerde gazlı dolap alındı. İçine tıkılanların serinliğine inanılmaz.

Köyümüze yabandan gelip de yazıya oturanlar var ya, işte onlardan ziyade yılarım.

İhtiyarlığıma verme.

İhtiyarlık öyle sınanmış bir can verir ki kişiye.

Sen bu yaşında bilemezsin.

Ya asker toplama ya da vergi, toprak moprak işi diye yazarlar yazıya durduklarında. Ya da dediğim gibi şu iş, bu iş için derler, sende mi, onda mı, şunda mı, diye inceden inceye sorarlar.

Sıralanıp yere bakarız.

Sonu hep paraya dayanır.

Sonra sil silebilirsen.

Bir yazmayagörsünler.

Bize susup "He" demekten öte yapacak kalmaz. Hükümetse, bellersin ki, hep dışarıdan gelenlerin elindedir. Hayır denmeyecektir onlara.

Biz de hayır demede çare aramayız ya zaten.

Musa'm da, öylesine yazılmıştı.

Taşlara bakanların gelip gittiği gün.

Yerin yörenin kayasına, kumuna ad san takıp duran tazeyle kocası, sonunda cipe bindiler.

Taze başını uzattı:

Yurdumuz için bir hazinedir bunlar. Yani ah bilseniz, öyle değerli ki...

Ardımda duran Zelha gelinin boynuna takındığı mecidiye altınlarını seçen taze:

— Bakın, şu kızın altınları var ya, onlardan da kıymetlidir. Nasıl anlatayım ah bir anlasanız... Mümkün değil tabii. Bir şey ellenmeyecek. Kazılmayacak. Çok cezası var.

Sonra kocasına dönerek konuştu:

— Bilmem ki Avrupalılar burayı nasıl bulurlar. Knidos olsa anlayacağım. Güzelim kalıntılar. Yazık...

Zelha gelin utancından ala kesmiş, hemen kuyu ağzının ardına kayıvermişti.

Giderlerken bize el salladılardı.

Onların ardından ak taşlara bakadurmuştuk.

Akgöz Osman tepenin üstünden adımlarını savurup koyuverip giderken, Zelha gelinin efesi Çil Kadir, "Bahşişini yüksek tutmadılar ya, Osman!" diye ünlemişti.

Bu eski zaman taşları da var diye zeytinliğe el koyamayacaktık ha! Geliverip öğretekomuşlardı bize. Musa'mın gönlü de deli zeytinliği ehil etmekten geçiverecekti. Döndüğünde, babası hep eskileri anlatıp haklı çıkacaktı. Koca herif, daha bir üsteleyecekti oğlumu:

— Hey oğlum hey! diyecekti. Benim dedemden bu yana, zeytinliğin başa çıkılır olmadığını hep bilmişizdir; söylemişimdir. Damarına er suyu yürüyen, denize açılır bizlerde. Bademlikle yola kor muyuz işleri, ucunda bunu düşünmek de var. Kurgumuz sünger, balık üzredir.

Taa Yunan gâvuru toprağımıza ayak bastığında da böyleydi. Bahriye neferliğimde ben İstanbul'a varmışım. İngiliz'in demirden gemileri dizim dizim karşımızda. Onlarmış Yunan gâvurunu haydeleyen, öne süren. İnönü Paşası gâvur içine gidip dönene dek bizde uyku durak yok. İstanbul'un camileriyse göze şenlik, gönle nur; masala, destana yaraşır. Para olaraktan da daha mecidiyeler var. Harbin acısına, kıyametine erişememiş kafam. Yaşım, boy kesimim gözü çelip durur. Sonra bir sabah, erat arasında, İnönü Paşası geri geldi vay ki vay, diyerek haber

yayıldı. Bir vakit geçti. Kasımpaşa'da düdükler fayrabına, dur durak yok; öter oldu. İngilizlerin demirden koca gemileri dolanıp gittiler.

Anadolu trenine gidip Aydın'a vardığımda, eh, diyorum kendime, sen ol tezkere alıp köyüne ulaşıyorsun, toprağını öyle sür, öyle kar ki ürün zamanı saldığın tohum, ayı günü beklemeden tepip fırlayadursun.

"Zafer oldu. Bilesiniz" diye dört yana ulak saldıklarında bahar yeni yürümüştü daha ağaca. Savaş temelli bitmişti, Anadolu'da, Rumeli'de.

Buralara etkisi olmadı pek bayramın. İki şehit verdikti köyden. Dayın Memetgil, bir de Yetim Memet. Bana da kaldı mı İstanbul'u anlatmak. "Padişah çekildi" dedim. "Hiç gördüğün oldu mu ki Padişahı?" diye sordular. Ne yalana sapayım, görmemiştim. Göreydim iyiydi ya. Bizim insanımıza onu da anlatakordum. Bayram havasıydı oğlum, bayram. Öyle kıvanmanın durması mı varmış? Şimdileyin bile gönlüm almaz. Güz geldi ardından, kış ayazı. Güzün balık çıktığında çekerek, zamanında da badem derip toplayarak yaşımızı yaşadık civanlığımızda. Belli sökmedi ki ötesine gidemedik. Arada Sömbeki'ye uğrayıverip şuydu buydu. El aynası bile alırdık. El aynasının da kaçağı da neymiş deme. Ardında dizi dizi çapraz taş direkli bir resimle süslü aynaları göreydin demezdin böyle. Siz yetişip varınca, devir değişti. Viskiydi, rakıydı, şuydu buydu değil mi? Yine de çok taşmayı coşmayı bizim köyümüzün durumu kaldırmaz. Varlıklı değiliz. Bildiğin beş yüz nüfus, sen doğduğunda üç yüzdü. Her doğumdan tezine bir iki melaike ölüsü göndeririz Allah'a. Sıratı geçmemizde bizleri gözlesinler diye. Kalan iyi kalır. Pise, sayrılığa alışanın beli bükülmez, eli yorulmaz. Bugün sen ilçedeyken zeytinliğe gelip baktılar. Oranın taşlarını elleyip çizdiler. "Sakın ha!" dediler. "Değeri biçilmez tarihlerdir bunlar, devlete ait. Dokunulmaz. Sonra bildim, bilmedim yok." Musa yiğidim, ecdat kalması süngerdi, balıktı bizim işimiz belli ki.

Herifim bir kem ağız. Öyle konuşadurdu oğlumla.

— Herif, dedim. Memet'in belinden aşağısı yeni bolarıp durdu vurgunda, çaput bebek benzeri canı yok. Alanya yöresine varıp kaba süngere dalanlardan kaç kişileri vurgun erliğinden,

civanlığından etti. Sayayım mı? Ya sen... Gece uyuyakoyunca, hökürtünü duyan odaya deli dana tıkılmış sanır. Ciğerlerin kevgir olmuş öte de öte soludukça. Daha da oğlumuza verecek akla benzer aklın hiç mi yok? Koca yaşından ak başından ar et hiç olmaz.

Ne desem yer etmedi kadın kızım.

Bir bademlikle de yetinilmezdi açığa.

Musa imzayı ilçeye verip, Yunan gâvuruna yolladı.

Herifim o gece ağıdımı durduramadı.

Dövdü beni.

İyi geldi kadın kızım.

Her vuruşunda dinelip karşı dururken o gece başımı güçsüz sübyan benzeri eğiverip ağladım. Her bir yanım belerip yüreğimin başı acıdan koptu da susmadım.

Herifim sordu:

— Durkadın, inlemeni kesmene yediğin kötek yetmez mi? Tanrı'nın verdiği canı aldığımda mı gücüm yetecek sana?

Yanıtlamadım onca yıllık erimi.

Döşlerime yeniden tekmeleri kakaladığında gözümün yaşını, inlememi tutmadım.

Herifim dayağı kesti, karşıma çömdü.

Buralar sıcaktır, kadın kızım. Sıcak yerin ay aydınlığı başka şavkır.

Musa hanımın oraya serdiği döşeğinde uyuyup dururdu.

Ne benim ağıtımdan, ne babasının vurup çekelemesinden ses almıştı.

Dedim ya herifim önüme çömdü.

Yüzünü ay aydınlığında gün ışımasındaymış gibi aynıyla gördüm. Damatlığındaki, bana ilk el atma şaşkınlığı, tıpkısına esip dururdu yüzünde.

Herifim gencelmiş, cahillenmiş belle.

Kocamış adamın böylesi acılı bakınmasını yadırgadım, iyicene boşalıp hökürdeyiverdim.

— Dur kız, hele dedi, dur! Ne oluyor sana? Hele okutmalara mı varalım seni. Gün atsın her bir şey uyansın, dur hele, sus.

Sustum.

Şıp diye kesekoydum inilimi, sesimi.

Adamım rahatladı.

— Derdini şeytan alası Durkadın. Ne biçim olmadık huylar çıkarıp durursun. Bura insanının kadim işidir bizim oğlumuzun yapacağı da. Benim, senin babanın, efenin, kayınlarının, tanışının işlediğinin dışında bilinmedik işlerden mi ki oğlunun süngere dalması? Musa'ya ağıt tutup, uyku kuşlarının çığrınmasını örtüp utanmazlık edersin. Evereceğiz. Ana oğul, deli zeytinlik adam olur belleditiniz bir zaman. Olur mu be cahil kadın! Şehrin kalemli kâğıtlı adamları gelip "sakın ha, cezası vardır" demediler mi? Bademlik desen anca boğazımız. Pazara iletip ilk elden parasını alan olsak ne çıkarır ki. Ben de seni gelin istemeye dünür çıkardığımda Fethiye'ye dalgıçlığa varmadım mı hı bir yıl altı ay?

Bir dam altına girip birbirimizin nikâhlısı olalıdan beri böylesi uzun konuşup danışmış değildi benimle herifim.

Ağlamam depreşti, o böyle anlatırken.

— Söyle Durkadın, oğlun Bozburun'daki tekne borcunu daha kaç yılda ödesin? Yolu var mı? Kör boğaz dursa da sözlüsünün anası, babası, efesi durur mu? Kahveye vardığımda nişanlısının erkek kardeşleri elimi öperler mi? Güz dendi düğün için. Dam çatıyorlar. İşin yakışığı bu. Yeni akıllar buldun getirdin de hayır mı dedik? Ağlayıp asilenirsin!

Herifime yakıştırıp söylenecek laf bulamadım.

Doğruydu, hep böyleydi, beş yüz kişilik köyümüzün boğaz, ocak koruma çabası.

Sabahı tuttuğumuzda kirpiğim kirpiğime değmemişti. Musa hanımın ordan doğrulunca, beni uykusuz bellemesin diye şöyle yavaştan çıkmıştım sekiyi atlayıp.

— He Musa, he oğlum, anasının civanı! Çorbanı ısıtayım.

Gülüvermişti.

Bura adamı güneşte çokça durduğundan teni döner, gülünce dişlerinde ak yalım olur.

— Isıt anam, demişti, ısıt. Neredeyse öbürleri de çıkagelir. Evin yeri şura olsun, diyorum. Bir de suluk, bir divanhane, açığa da ayazlık yapacağım.

"İki göz odanın suluk nesine" demedim.

Yıkanıp paklanma işini kapıyı örtüp toprak aralıkta da görüverirlerdi.

Her masarif oğlumun daha çok sünger çekmesiydi ya.

Sustum.

İçini kırmadım oğlumun.

Çorbasını siniyle sürdüm önüne.

Ekmeği bükten balık çekeceği sabahların eşi kopardı. Yanağını dolduran lokmasını yuttuğunda harımın ordan hayvanını yeden nişanlısı Zelha geçiverdi. Başının örtüsü kaydı, toparlandı. Parmaklarındaki kınalar saçının oyalarına yakıştı.

— Geliver buraya hele Zelha, dedim.

Ellerini önüne kavuşturup yürüdü bizden yana.

Tazelerin eline kına ne uygun gelir.

Benimkilere bak bir de. Yeşili kesik ağaç dallarına benzer. Küçük bebeleri tutar olduğuma çekinirim, pamuk etlerini incitir horlarım, diye. Köyümüzün kocamış her kişisinin eli dal budaktır, dayanıklıdır.

Zelha gelinimin yeni kınalanmış avuçlarında, çekme, orak savurma yerleri daha anca gömük gömük parlıyordu.

Musa şöyle bakındı sözlüsüne.

Bizde erden sakınma pek yoktur.

Köyde iş çok. Kim kimden bir yana sığınıp da ayan olmaya vakit bulacak.

Yine de yan durdu Zelha.

Temelli, karşıdan bakmak yakışıksız sayılır. Zelha'nın örtüsü küpelerinin bitimince açılıvermişti bir kez daha.

— Buyur analığım.

— Musa bu sabah gider, helalleş, deyip çatınmıştım.

Zelha'nın gözyaşlarından bir iki damlayı seçmiştik ana oğul. Burnunun kıyısına inmeden silivermişti.

— Helallik istemek neyin nesiymiş, yokluğunda dur durak mı olacak? Nedecektik, suluk, ayazlık olan damı. Bir göz oda yeterdi.

Ardına dönüp gittiğinde, Musa bitmiş çorba kabına yeniden kaşığını salladı.

— Daha oğlum.

— Yok, tokum anacığım, demişti.

Konuşmadıkdı.

Osman'la, İbrahim gelip Musa'yı ünlediklerinde babası oğlumun boynuna okunmuş muska takıyordu.

— Üçünüzün de duacınız olacağım, dedim onlara. Civanlarım, gâvur içine varınca kendinizi yufka tutmayın.

Osman tüyünün rengini güneş çalmış güleç yüzünü ta öteye çevirip:

— Durkadın teyze, demişti. Uzaktır, gâvur elleridir dediğin, bildiğin Sömbeki'nin az ötesi. Girit derler bir ada. Ha burda dalmışız, ha ora denizinde. Melat değil de ipsator çekersek daha çoğa yazılırız. Hemen paraları toplar geliriz.

Bu Osman düzgün söz eder. Sanırsın ki sen gibi. Şehir adamı, hiç ikilenip, aranmadan anlayıverir onun konuşmasını. Azıcık zenkerdir. Bilemedin herhal zenkerin ne demeye geldiğini. Nasıl açayım, düğünlerde güreşe soyunur, ortanın en çok dolanıp el kol sallayarak gezenidir. Bulunduğu yeri şenlendirip sıcaklar. Çocukluğunda da bir çekişmeli oğlancıktı. İtlerin kuyruğunu iple zorlayıp ulutarak salar, sonra etkici Fatma Hanım'a varıp sekisinin dibine çömerdi. "Bana etki yap Fatma Teyze, itler beni görünce uluyup durur" diye kakılıp kalırdı orda. Babası kaba süngere daldığında anası başlarda içimi ferah tutayım, dedi. Gene de adamı vurgun alıp iki bacağı bir kolu tutmaz oldu. İyi günleri zora düştü.

— Yok Osman, öyle ileri geri laf veriştirme, demiştim. Unutma bildiğin gâvur elidir. Sömbeki Adası dededen bilinen bir denizle çevrili ya, Girit dediğinizse yaban toprağıdır. Tanıyıp belleyene dek size hayır etmez. Demem şu, gâvurun parasına yaranayım derken olacak işleri gözden uzağa almayın.

Osman da, İnce İbrahim de, Musa da, sanki en bayramlı günlerindeymişler gibi beni gülmeye almışlardı.

Çıplak dalgıçlığa soyunanın bu güven nesineydi a kadın kızım.

Gün görmemişlik, ömür yaşamamışlık dersem bil ki tam öyledir.

Helalleştiler.

İskeleye varıp onları küçülene dek tek gözümle izlediydim.

Bende silinmezler, gurbetliğe çıkma günlerindeki halleriyle.

Sol gözüm görmez demiş miydim başta? Tarlada ürün devşirirken güneş yaktıydı.

Güneşe döndüm. Ta tepedeydi öğle üstü. İlk miydi bakıp da günü saati çıkarmam? Yooo... Sanırsın gözümün bebeği denize

akıp gitti. Akeniz'in tuzlu, yakan suyu şorladı bebeğimden içeriye. Güneşin tüm şavkı çatladı bebeğimde. İki gözümü yumdum. Büyük büke varıp baktığımdaki koyulmuş deniz kuyularının eşi renkte karanlık, çöküp durdu soluma. Sağ gözümdeyse allayıp duruyordu güneş.

Anladım solumu güneş eritmişti.

Tarlaya çömdüm, başımı avuçladım.

Gövdem olan sıcağı yitirdi, ayazlandı.

Terim ardımdan iç eteğime boşalıyordu.

On yıl önceydi. Gözüm aktığında.

Kadın kızım. Yaşımı mı sorarsın?

On altı sularında erime vardım.

On yedimde doğdu Musa'm.

İlkim Zelha yaşamadı.

Selime şimdi koca kadın, dört bebesi var. Bebe dedimse büyüğü ilki bitirip durur. Kocamışlığım yaşımdan artık diye geçiriyorsundur içinden. Bizim insanımızın dişleri çoğunluk otuzunda dökülür. Demin iskelede gördüğün bebe emziren nine kadın benim küçüğüm Ayşe'dir. Bebesinin üstüne de gebedir.

Kadınlığımız siyim siyim sürerken, dışımız göçüp durur. Herifim benden büyüktür. Bak ki şimdi gören sinnimizi ayırt edemez.

İşte akan sol gözümün ağıtını öyle tek başıma toprakta yaktım.

Tarlamız küçük. İki kişi yetip durur oraya. Erim öte yanda bir yerde. Ünlesem mi dedim başta.

Umut var ki nah şu tükenmez dağlar gibi.

Doğmuşum gözlerim dünyamı, her olanı görmüş.

Bir anda görmemin canı nasıl gider diye inanıp kalmadım.

İçim, karnım sarı sarı titredi.

Direndim, düş saydım gözümdeki deniz kuyularının onmaz kara koyuluğunu.

İlkten sağımı açtım.

Her bir yan ayan oldu.

Serçeler, sakalar cıvıldadı yöremde; soluğumu dibince boşalttım.

Bir tosbağanın çıtırdayıp duran sürünmesini tek gözle izledim. Tosbağayı yavruluğunda taşlamışlardı. Kabuğundaki çökün tüye acındım.

Yusufçukların pembe kanatlıları geçip kodular yanımdan kaynağa doğru.

Kovanlığın ordaki arıları da öteden görür müyüm diye, yine sağ gözümü diktim. İçerde gümüşlenip kıpırdıyorlardı.

Güvendim.

Solumu açtım.

İnanmadım içime akan güneşin alevine.

Sol gözümde deniz kuyuları öylece dururdu.

Kafamın kemiği incecik ayrılıp sızısı gözümü tutup içe çekerdi sanırsın.

Her bir yanım ayrındı, boşaldı. Başımı dizlerime dayayıp kaldım.

Güneş sırtımdan geçip döşüme vurmaya başladığında herifim başucuma vardı.

— Ne o Durkadın sayrı mısın, diye kaktı beni.

O zaman gelin gecemdeki gerdek sonu ince ağlamasına durdum.

Başımı temelli büküp bir yanlarıma sığdırmaya çabaladım.

Sus hele kız, dedi herifim. Nedir bu ağıt. Gene mi çocuğa kaldın? Kalanlar ölenlerden daha az, be cahil. Varsın olsun...

— Gözüme güneş aktı, dedim. Aktı çatladı gözümün bebeği. İçimden güneş harladı.

Ya kadın kızım.

Ben o vaktin behrinde kadın gibi ağlardım.

Musa'mla, en iyi zeybek oynayan İnce İbrahim, güleç yüzlü Zenker Osman, motorlu tekneye ayak atarak gurbetlik olana dek sağ gözüm yetti belleğime çizmeme onları.

İnce İbrahim oğlanın geçen güzkü düğünlerin birinde zeybekten sonraki misket oyununa duruşunu bağrımdan türküsüyle geçirdim.

Sonra zeybeklerin en acılısını, Muğla zeybeğini dilime verdim. "Benim yârim gurbetlere gitmesin" diye çığrılır bir türküdür bu. Sonra, "Karanfili saksılara kuruttum. Kuruttum da civan ömrüm çürüttüm" der türküyü çığıran. Öylesi tam bizim bura-

lara denk düşendir. Eh elbette türküyü yakanlar da bu denizi, insanın içine akıp gözünü kör ediveren bu güneşi bilenlerdir. Ben güneşe karşı komam. Önüne bulut vardığında bizim gönlümüz de buluta boğulur. Denizin altı üste döner, hiçbir tekneyi barındırmaz. Kıyılara ot, ağaç ölüsü atar. Yağmur basar, damdan başını uzatamazsın. Sonra bir aydınlık ki, güneş bulutları iter; insanoğlunun içi çatlar pıtraklanır. Hem artık kocadım. Bir göz yitirmeyi çok derde saymak gereksiz.

Gene de gel aslını sor.

Kadın kişinin elleri kolları daha çalıya dönse de gönlünde baş koyulası yumuşacık bir yer kalıyor.

İnce İbrahim, Osman, en son Musa ayaklarını deniz üstüne verdiklerinde ağlamam kesildi.

Tümünün anasıydı, bacısıydı, efesiydi, babasıydı; insanoğlunun bildiğin yakını neyi olursa oradaydı.

Ben yanlarına varmadım kadın kızım.

Şu gördüğün kaya ucundan seyrekoydum civanların gidişini.

Öte köylerden toplanan dört yeniyetme delikanlıyı; üçüncü bükün üstünden altınlanıp yalımlanan güneşi motorcunun ak mendil bağladığı orta direği; rengi pembeye çalmış ay yıldızlı Türk bayrağını; kahvenin oraya kendini sürüyen Osman'ın babasını; Osman'ın anasının eteğindeki yamalıkları bile, hiç kaybetmeden sağ gözümle gördüm.

Motor ayrılırken, Osman'ın babası bir şey ünledi.

Sesi büklerde yankılandı.

Ne dediğini çıkaramadım.

Ne derdi dersen kadın kızım, hayır dilemiştir.

Biz hep hayır dileyip de neyi sakınabildik.

İnmedim şu gördüğüm yerden.

Yedinci bükü sapışını gördüm motorun.

Sonunda Musa'mı, öbür yeniyetme civanları gurbetliğe taşıyan tekne, küçüldü, bebelerin yaptığı oyuksuz tahta kayıklara döndü.

Gözümü ilk yitirdiğimdeki, ığım ığım acıya hiç benzemez dikelen bir ağulama aldı içimi.

Ağulanma ki "çıkar görelim" diyen olsa şöyle elimi yüreğimin başına daldırıp incecikten yeşil bir yılan koparıp çıkaracağım gün gibi ayan ve belli.

Acının yılanı derdimce içimde bitiyor, yürüyor, kanı canı tamamlanıyor.

O günden bu yana hiç ağlamam demiş miydim!

Şimden geri acının nasılı olmalı ki Durkadın, yekinip ağlasın.

"Ağlasana bir Durkadın" dedi köylüm sana değil mi?

"Ağlasa. Akıl kuşu döner gelir" demişlerdir.

İlk ay işimde kaydımda oldum.

Musa'mın mektubu geldi, okuttum.

Yazdıkları iyiydi.

"Bildiğin bizim deniz anacığım" der dururdu mektubunda. "Aynı bükler, aynı kaya girimleri. Sünger hasını kırk metrede buluruz."

Fotoğraf da çektirmişler. Osman, İbrahim, Musa.

Hiç bilmediğim, gene de şehir kesimi olmadığından hemen tanış gelen gençten biri daha var içlerinde.

Resmin ardına "Büyüklerimize takdimdir" yazılı.

O tanış bellediğimse Kosta adlı bir Yunan gâvuru ki, Musa'm mektubunda açıkladığından anladık. O da dalgıcın çıplağıymış. Bizimkiler gibi cebinde paranın azı olan adam. Bu Kosta adlı Rum gâvurunu sevip beğenmiş çocuklarımız.

"Bizcileyin zebun ve yine de pek şendir" diye yazmışlar, Musa'm akıllı fikirlidir, "Zebun sözüyse gurbetliğimize yaraşır bir sözdür" diye açıklıyor yazdığında. Alınıp dert etmeyeyim diye.

Dur hele resmi göstereyim.

Şimdi seçemiyorsam da hepsi yerindedir.

Şu Musa gördün mü?

Nasıl aslan gibi.

Hepsinin yüzü ufak çıkmış ya. Açıktır iyice gülmüşler belli.

Dişlerinin akından anlarsın.

Yumuşadı fotoğrafın kâğıdı. Dayanıksızlaştı.

Ardına bir şeyler yapıştırtayım diyorsam da, kimselere vermeye gönlüm yok. Sanıyorlar ki görüp görüp içlenirim. Elimden alsalar bile, başka dörtköşe boşuna boş, akına ak kâğıtlar kesip üstüne Musa'yı, Osman'ı, İbrahim'i, o Kosta dediklerini zihnimden ben şıp diye çıkarıveririm.

Öyle sansınlar.

Kıymet fotoğrafta mı kadın kızım?

Bizim onu görüp duran içimizde.

Oysa epeydir sağ gözüm de yorgun.

Ancak koyulmuş gölgeleri, ateş akı yalımları seçebiliyorum.

Ay aydınlığı gecelerde tek gözümde denizin aynaları var.

Ipıldayıp esen yele bağrımı veriyorum.

Yüreğimin başını ağulayan incecikten yeşil yılan, azından azından duruluyor; yatışıyor; dinleniyor güç toplamaya.

O da dinlensin, o benim can gözümdür; şimden geri o ölürse ben de canımı teslim ederim, bellidir.

Mersin dalları tan yelleriyle çırpışınca yeni doğmuş bebelerin soluğu ciğerime doluyor sanırsın.

O zaman canım tazelenip acım arınıyor.

Adamım ilk ayın sonunda gelen bu mektubun, fotoğrafın beni şenlediğini, hoşladığını görünce yapıp ettiğine inanılmaz... İlçeye varıp da pazardan kıpır kıpır çiçek dağıtımlı bir basma kestirmez mi?

Karşı karşıya durduğumuzda:

— Aha herif dediydim, bunun yakışığı ben değil gelinimizdi.

— Oğlum gelin kıza gâvur ellerinden öylesi giyimdi, takıydı getirecek ki Durkadın, şunu Kamburun Selime'ye kestirip dikin de arada düğünlere çıkınca hayırlı haber esvabın olsun.

Selime'ye vardım kadın kızım. Bir yaka açtı bildiğin. Eteğini bolca tuttu.

"Üç güne gel al Durkadın ninem" dedi.

Bir gece uykuya varıp yarı ecelin koynuna koyulup gittiğimizde, çiftli çeşmenin ordan çığrışmalar işitilirdi.

Bana öyle anlattılar.

İşitmem anca Zelha'nın inişe koparken,

"Kim gelmiş! Kim gelmiş!" diye ünlemesiyle olmuştur.

— Kalk Halil İbrahim! dedim, adamıma. Kalk! Bu Zelha'nın sesi.

İkimiz örtünüp dışarı vardığımızda, zifir gecede kalkıp koşanlarla, geri dönenleri, durmadan açılan perdelerin ardından yakıladuran lambaları gördük.

İşin neyi nasılı bize ayan olunca yere yıkılayazdım.

Zenker Osman gelmişti.

Kahvenin orda, yeni yaktıkları lüksün ak aydınlığında durup dururdu.

Göğsünden soluğu boşalamıyordu Osman'ın. "De oğlum, ha oğlum" diye veriştiriyorsak da ses yok.

Babası Halil Emmi kötürüm gövdesini sopalarla askıya almaya çabalayıp ilerledi.

— Durun hele anlatacak. Sıkılamayın. Durun hele, diyerek oğluna doğru sürüklenip yanaştı.

Tısımız kesildi.

Osman'ı köyün en büyüğü belleyiverdik o dakka.

Çevresini sarıp durduk.

Verilen suyu içti.

Yüzünün kemiklerini üstten alan ışıkta sahici yaşlılara benzerdi Osman çocuk.

— Kaçtım, dedi, dayanamadım. Bizimle kesiştikleri paranın içinde, yemek diye verdikleri yenir değil. Ancak çumua çıkarmaya gücü yetenin yövmiyesiyle oynuyorlar. Melatlar ilk günler daha yüksekteydi. Söke söke azaldı. İpsatorlar neredeyse altmış metre derinliğe daldığımızda çıkıyor. Yemek derdinden, ekmek derdinden dönenip duruyoruz. Anlaşmamız var ki hapislik gibi. Elimizi kolumuzu kıpırdatamaz olduk. Girit'ten bin güçlükle çıkıp kaçtın, diyelim. Bizim denizlere geçemedin mi götürekoyuyorlar geri. Paraları iş bitiminde vereceğiz, diyorlar. Rodos'a ulaştım dün gece. Ordan Sömbeki'ye geçtim. Bir hafta önce üç Yunanlı'nın ciğeri dalışta patladı. Ailelerine geri yolladılar üç kuruş para verip. Fukara Rum dalgıçlar kaya böceklerini kanırtıp yutuyorlar. Tek kabukluları. Biz yemlik bile yapmayız balığa onları. Yüz tane toplasan iki üç lokma eder. Üste sümüğünü de akıtmayacağın böceğin. Biz de yedik. Son günler gücüm yetmiyordu kendimi deniz üstüne almaya. Süngere parmaklarımı rastgele değdiriyorum. Çıkarabilirsen çıkar. Korktum, yıldım. Rum dalgıcın biri daha ölmemişti tekneye aldıklarında...

Yunan gâvurunun da kendi yurdunda gurbetliği olacağını hiç içim almadı kadın kızım. Sanki bizde olmazmış gibi.

— Kaç gündür yedim de gene doymadım, dedi Osman.

Sopalara asılı boşalıp kalmış babası, oğlunun yüzüne öyle bilmezlenip bakıyordu.

Anası evlerine yönelirken Zelha,

"Dur teyze," dedi. "Beni gece uyku tutmadığından yarının aşını vurmuştum ocağa. Sıcağından tezinden alıp geleyim."

Zelha karanlığın köründe nohut çorbası dolu kâseyi kopup getirdi. Ekmek de kattılar yanına.

Lüksün cızırdayan yanışı, uyku kuşunun geceyi ılımanlaştıran sesi, yaz böceklerinin duyuverdiğimiz çığırtılarına Osman, yutuşundaki aceleyi, şapırtıyı da katarak yiyip eritti aşını.

Birden İnce İbrahim'in analığı, ortaya atıverdi kendini.

Ölü evine yaraşır çığlıklarıyla basıldı gitti gecenin kendi sesleri.

— De hele gözünün karasına kurban olduğum Osman. Oğulcuğum İbrahim'den ne hal haber var?

Havva kadının böylesi çırpınıp yırtınması biraz töre gereğiydi. Çünkü İbrahim'in babası bunu alınca, "Analıklı yerde yiğidin benzi sarı kalır" diye köy ardından konuşup dururdu.

İbrahim'in babası Salih Çavuş'sa, kahvenin iskeleye ulanan tahta çatmasının orda dinelmiş kimselere bakmıyordu.

— İyidirler hepsi Havva Teyze, diye yanıtladı Osman.

Başka şeyler diyeydi kadın kızım Osman. Ne diyeydi bilemem ya, yakışıksız kaldı böyle keseden, "İyidirler hepsi" deyivermesi.

— Madem iyidirler yiğit Osman'ım, senin, canım düşman ellerindedir diyerek kaçıp gelişin niçin? Onları ardında iyidirler diyerek nasıl koydun? dedim.

— Durkadın Teyzem, dedi Osman. Sesi çatallanmıştı. "Haydiyin" dedim. Rodos'a varıp soluklanıktan geri Sömbeki'yi tuttuk mu iş kolaylandı demektir. Sömbeki'de Papu Dimitri var. Daha öteki Rum tanışlar var. Bizi koyup ele göstermeyecek yer bulurlar. Nasıl ki gece Papu Dimitri'nin sünger kayığıyla açılıverdim bu yana. Ora zeytinlikleri iyi. Ama adanın bir yanı, yine bizdeki gibi deli zeytinlidir. Dedim. Hiç demem mi? O üç Yunanlı'nın hık diyemeden vurgun yiyip kalakaldıkları gün dedim. Musa efem, "Yunanlı'nın parasızının da boynu eğiktir, benim aslan yeğenim niye şaştın" dediydi. "Bizim deniz de ay-

nen böyle vurur adamı. Hele paralarımızı alalım, yol o zaman açılır bize. Üstelik benim yolum önce Bozburun'dan geçer. Teknenin kalan borcunu ödeyip köyüme dönmek şanıdır işin" dedi. İbrahim de, "Ölümün yeri mi seçilir, ha Zenker Osman" diye alaya alıverdi beni. Oysa ben, kendi yerinde ölmenin insana daha kolay geleceğini düşündüm üç gün üç gece.

— Rum dalgıçların ölümünde ne oldu ki oğlum Osman? Böyle düşünedurup kaçtın. Oğlum Musa'ysa niye hiçledi olanları, deyip üsteledim.

— Aynı bura gibiydi Durkadın Teyzem. İçlerinden birinin anası yakın köydendi. Koşup geldi. Babasını papaz bulmaya yollamış. Kara papaz gelip durunca, kadın bir avazlandı, yakınları önce korkup geri durdular; sonra gelip kollarından sıkıca kanırtıp tuttular kadını. Papaz ortaya dikildi. Kendine söylermiş gibi okudu. Vurgun yiyen gâvurun babası Rumca konuşmasa, bizim Hüseyin Emmi bellersin öyle giyimli, kesimli biri. Oralı dalgıcın ölüsü kalkarken Musa tabuta omuz verdi. Öteki iki ölü uzaktanmış, vapura koyup yolladılar. Vapurun alt katına tıktılar. Adam kattılar yanına, doktor raporunu, polis kâğıtlarını ölülerle götürekoysun diye.

Daha soracak yoktu.

Balıkaşıran'ın yönünden gün yavaştan mavileşip beliriyordu.

Adamım, Osman'ın babasıyla bir şeyler fısıhyordu.

İnce İbrahim'in analığı, ak örtüsüyle gözlerini kurulayıp dururdu.

Köyün bebeleri dağılanların, duranların gürültüsünü işitip kalkmışlardı. Kimi elinde bir somun kemiriyordu. Kimi ağlıyordu.

— Yürü Durkadın deyince adamım, hiç direnmeden eve yollandım.

— Sabahı ettik, dedi. Bademliğe varsak daha iyiydi.

— İçim ağrıyıp durur herif, dedim. Sen gidekoy, beni sal. İş ne tutacak gücüm yok bu sabah.

İçimin ağrısının belirmesini, ince yılanın yeşermesini asıl o sabah tanıdım, bildim.

Say ki yarıklar açıladuruyordu etlerimde.

Eve vardım.

Musa'mın bahriyedeyken çekindiği ak yüzlü resmine baktım.

Elimi yüzümü bir güzel yuyup abdestimi aldım.

Serin suları çarparken bir vakitler tazeliğimde dökündüğüm bayram sularını andım.

Gözlerimden yaşlar sızdı kadın kızım.

Kör gözü de ağlıyor insanın bilesin.

Yere temiz bir yaygı serdim.

Duvardan Kur'an'ı aldım.

Parmaklarımı yazıların üstünden geçirmeye başladım.

Ne eski ne yeni yazı bildiğim yoktur.

Tanrı'nın Müslümanlara yollamış olduğu kitabın her bir karalamasını, çizgisini hiç kaçırmadan saygıyla, parmaklarımın ucuyla okudum.

Musa'yı, öteki çocuklarımı içimden diri diri geçirdim.

Kendimi, anamı, babamı, ölmüş olduklarından bilemediğim, yine de adları yeni doğanlarımıza takılan köyümün ölülerini düşündüm.

Denizin, güneşin, yağmurun bolluğuyla dopdolu topraklarımızda, deniz diplerinden olan geçimimizi yeniledim içimde.

Al süzgeçleriyle büklerin koyuluklarında yüzüp duran, etli canlı balıkları düşledim.

Bunların tekmilini Tanrı'mın yüce adıyla birlikte andım.

Gözümü alan güneşe, erkeklerimizin çoğunu zebun eden denize öfkem, suçlamışlığım olmadığım anladım.

Bunu Tanrımla açık söyleştim.

Tazeliğimde gün batışının serin serin ıpıldattığı koca Akdeniz'e bakıp nasıl da yüreğimin hoşlaştığını tıpkısıyla duydum.

Zorlanmaktan, gücünü bilemekten kuruyup büyümüş parmaklarımla hiçbir yazıyı kaçırmadan, harfleri okşayarak Tanrı'ya bildiğimce yakarıp Musa'nın, öteki yiğitlerin dönmesini ısmarladım.

Bütün ölülerimizin toprakta rahat etmiş olmalarını dileklerime kattım.

Son yaprağı döndürürken çevremde kim kimse var mı diye sağa sola göz gezdirdim.

Çıkabilen, olan sesimle, "Durakomasın Musa o yanlarda, sen onu denizin bilinmezinden, adamın insan olmayanından koru-

yadur. Hay insanoğlunun Koca Tanrısı işit beni!" diye seslendim. "Bunca yıl, başkasının lokmasını ağzından alıp saçı bitmemiş yetimler yaratmadı insanım" dedim. "Her yetimlik, her açlık ötemizden berimize kadar pekişmiş geçim zorundadır. Sen Tanrı'sın ya, her can verdiğin rızkını ömür pahasına mı alır!"

Sustum.

Pencereden dışarıya baktım.

Kur'an'ı kapadım.

Öpüp alnıma koydum.

Oda alacalanıyordu.

Uzaktan iki keklik ötüşü geldi peş peşe.

Dört gün dört gece geçip gitti.

Diretmedim işe vardım.

Tarlayı, tabanı yürüdüm; çalıştım.

Yakışıksız davranmanın gereği yoktu.

Osman da köyümüzün çocuğuydu.

O dönünce kıvanmak bize de yaraşırdı. "Durkadın yalnız kendisinden öteye diyor" desinler istemedim. Musa'yla birlikte, İnce İbrahim'in de kuşkusu gönlümde kocalıp yer yordam bilmezleniyordu ya...

Yedinci günü.

Yatsı okunurken yabancı bir tekne yanaştı sizin indiğiniz iskeleye.

Kahvede oturanlar ayağa kalktılar.

Yatsıda bile kararmaz buranın günü, alacalı aka döner.

Teknede kimler vardı ki, kahvedekiler karşıcı çıkmışlardı.

Ben somun yoğurmadayım.

Ocağın közlerini harlamaya çıktığımda gördüm bu anlattıklarımı.

Teknede duran ince uzun tahta sandığı görüp de hiç tanımazdan bilmezden niye geldiğim hâlâ ayan değildir bana... Başına, ayakucuna renkli bir şeyler takakomuşlardı sandukanın.

Kalabalık çoğalıyordu.

Ben de aşağıya indim.

Kahveye öbeklenen insan yığınını araladım.

Tabutun başındaki renkli şeyler buraların dağ bayır çiçeğiydi. Nereden yakıştırdıysalar iliştirmişlerdi.

Kim iletti, ne zaman kulağına vardı; kimselere sorma, bilemezler.

Kara haberin gücüdür kadın kızım.

Odur hızı alınıp önlenemeyen.

İbrahim'in babası kolları yanına sarkmış tabutun oraya vardı, durdu. Herkeslerin yüzünü bir bir ayırıp yeniden tanıdı.

Teknedeki, ilçeden gelen insanlar suskundular.

Çiçekler solmuştu, tabuta eğikti.

Örtünün altından esinti vurdukça taze kesilmiş çam tahtasının kızılı görülüyordu.

Dört bilmediğimiz adam, tabutu omuzladılar.

Ağırlığından önce bükülüp, sonra dineldiler.

Dikkatle tekneyi aştılar.

Köyün insanı eksiksiz toplaşmıştı.

Kimseden ses alamıyorduk.

Muhtar öne yürüdü.

Motorcu teknenin burnundan bir çıkın alıp Muhtara uzattı.

Başları yaklaştı birbirine.

Sonra ayrıldılar.

Salih Çavuş'un önünde durdu Muhtar.

Çıkını Salih Çavuş'a yanaştırdı.

İtti Salih Çavuş.

Çıkın yere düştü, düğümü açıldı.

Gümüş benzeri bir tütün tabakası açığa kaydı.

— Etme Salih Çavuş, dedi Muhtar.

Salih Çavuş eğildi, yerdekileri toparladı.

Yüzü solup dururdu.

İbrahim'in analığı kopup yetişti.

"Civanım İbrahim'im" diye nasıl ünledi o gün, duyan bile inanmadı sese.

Ben de yanaştım.

— O tabutta hem İbrahim, hem Musa var, diye söyledim.

Öyle bağırıp kara gün yakışığı ağlayıp direnerek değil. Gönüllüydüm sanki her bir olana.

Sağ gözümün çapağını neyini örtümle temizledim.

Adamların omzundaki tabuta uzanıp yanağımı dayadım.

Bir koku sardı burnumu, böylesini duymamıştım onca yıl.

Çürümüş, bozarmış et, ot yığınından bile zor saçılır böylesi.

Biz ki her kahrın en onmazını kabullenmişiz, kokuların da en iç kaldıranı bize vergidir, dedim.

İbrahim'in Tavas Zeybeği'ni gerinip oynadığı delikanlı gövdesiydi bu tez çatılmış tahta sandık içindeki ha!..

Çözülüp, dağılıp, şişen ölüsü kim bilir kaç gün eller elinde kakalanmıştı.

Gönlümü kara bulut denli boğuntuya, kusturucu bulantıya saran o onmaz koku, yaşından aşırı kahır çekmiş dertli İnce İbrahim'in değilen ömür uruydu.

Kokunun dayanılmazlığı her bir yana, çektiği zorluğun, civan ölmenin kötülüğünü salıyordu.

Bir vakit düşünüp kaldım öyle tabuta dayalı.

Salih Çavuş, "Etme Durkadın, içindeki salt İbrahim'in çürüyen ölüsüymüş, tezinden gömmek gerek derler. Cenaze günler öncesinden yollardaymış."

Güldüm.

Yakışıksız belleme gülmemi.

Ağlamak neyin nesiydi.

Liğmelenen yirmi iki yaşındaki bir delikanlı ölüsü üstüne. "A benim Salih Çavuş'um" demişim. "Burda hem Musa, hem İbrahim var, bunu böyle bilesin."

— Ağlama yeter, dedi Salih Çavuş, Durkadın komşum.

Demek ağlamayı öylesi soğutmuşuz ki gözümüz yaşarırken ağzımız gülermiş.

Salih Çavuş elimden tutup öteye aldı beni.

Bilmem niye gözlerini yeniyle kuruladı.

O da kendini ağlar sanırmış.

Yüzünde hiç can yoktu ya, gözünde de yaş yoktu.

Sala verildi.

İbrahim'in ölüsünü gömdüler.

Boşalınca tabutu aldı ilçeden gelenler.

Gece Muhtar onlara evini açmıştı.

Bizler de tavuktu, nohut aşıydı ilettik.

Yiyesi olmamış adamların.

İbrahim'in ölüsünü mezara indirirlerken kefeninden kan sızarmış toprağa.

"O kan Musa'nın da kanıdır" dedim. Sonra,

"Yok yok Durkadın" diye üstelediler.

"O ciğerlerini tükürüp ölen Rum dalgıçlarının da kanıdır" dedim.

"Haşa," dediler, "haşa, onlar Müslüman değildi."

"Siz anlamazsınız" deyip güldüm.

"Ağlama Durkadın Teyze," dediler. "Gözümüzle gördük, kefene tek kişi sarılıydı, İbrahim'di o da. Kanı da akmazdı."

"Belli ki toprak da kan istemiş" dedim.

"Musa'mın da irini cerahati boşalıp durdu mu iyiden?" dedim.

"Ferahladı mı ölü gövdesi? Her yoksul çekisinin irini yarası deşildi mi?"

Ziyade susup sonra gittiler yanımdan.

Halil Çavuş üçüncü gün, İbrahim'in pantoldu, mintandı, neyi varsa, Sarı'nın İbrahim'e verdi.

On altısındadır, genç irisi İbrahim. Sesi, işitsen, gönül acısını kanırtıp berkitir türküye durduğunda.

Bu köyde kaç İbrahim, kaç Osman mı var dersin?

Her ölenin adı bergüzardır kalana.

Ayrı ad san aramak neyimize!

Birbirimizi biz iyi biliriz, kadın kızım, ünlemeye bir ad yeter.

Burda dört ay vardır dururum.

Musa'dan iki mektup geldi.

Kosta adlı Rum'un çıplak dalgıcı ellerimden öpesiymiş. Birlikte çorba yapıp içerlermiş.

İbrahim'in, babası Halil Çavuş'a aldığı tütün tabakası elinize vardı mı diye sordular birinde.

Artık mektuplar ilk yazdıklarındaki coşup eğlenmelerle bitmiyor.

"İki ay kaldı ana, azdır," diyor, "meraklanma."

Vay Musa'm vay, vay cahilim vay!

İki ayı sanırsın deniz dibinde geçirmez.

Şose üstünde, düzde yürüyüp gider sanki.

Sana gösterdim ya, o resimden ötesini saklamam artık.

Çünkü resimde hepsi tam. Osman, Kosta, İbrahim, Musa.

Bu mektuplar eksiktir şimdi bana.

Bir isteğim var: Yiğitlerin genç ölmüşlerine, günışığına, havaya varayım diye üste doğru denizin mavisinden çıkıp duran ölülerine, insan olan insanların aklını gönlünü kaldıracak, aydıracak güçle bir ağıt yakabilsem, derim. Olası yok, bilmem mi! Gönül bu, geçirir.

Eve hiç girmem.

Adamımın umudu kesik, beni zorlamaz.

Yanıma bazen aşımı o iletir.

Zelha'ysa gelinimiz olmadan işe sıvandı evde.

— Yeter ana, Musa dönecek, der.

— Dönse de başkaları gider olur. Onların kanı da bulaşır İbrahim'in kefenine, nasıl unutursun güzel Zelha, derim.

Gülerim. Bellisiz gülerim, kasıkları daha çocuğa kalmamış gelinime.

— Ağlama anacığım, der.

Dedim ya, ağlamam aslında.

Anladığım, gülmeyi pek unutmuşum.

Köyüme varıp duran her bir insanı düşünürüm.

İngiliz'in, Alman'ın gâvurlarını; taşları pek çok sevip sayan bürümcüklü tazeyle sakallı kocasını; öğretmeni; hiç varmadığım ilçeyi dolduran insanları. Bizden bir günlük yolu olan valiliği, gölgesini iyice bitimine dek gördüğüm kayaların ötesindeki insanları düşünürüm.

Her olup durarın bunlarla bir yolu, ucu, ilişiği vardır, derim. İnsanlaradır öfkem yalnız. Denizler, deniz içi canavarları kan alır diye kızamam.

Burda gece demeyip gündüz demeyip kalmamın yarandır bana bu bilmeler.

Denizin, güneşin, balığın aklı fikri mi olur ki insanoğluna düşmanlık kursun.

Kalktın, vakittir ha kadın kızım...

Taşlar ılındı.

Mersinler kokularını salmaya başladı.

Yaz böceklerinin sesi aralandı.

Akşamdır.

Bu gece ay var.

Siz Çıbıçağa varana dek ışımaz.

Gittiğiniz yerde görürsünüz. Bizim aya kati benzemez o göreceğiniz. İnsanların gürültüsü kirletir.

Bak kulağını ver.

Arada çırpıp durur bir ötüş duyacaksın, bülbüldür.

Gece varıp köy uykuya gittiğinde benim işitip gördüklerimi kimseler bilip de tanıyamaz.

Deniz geceleyin koyulup durur sanırsın ya, değil değil...

Derinindeki balığın, canavarın çeşitli ışığını salıp vererek kıyılara sürtünüp durur dalgalarıyla.

Şu sakınıp çekinip öten bülbüllerse, el birliği yakınmaya başlarlar.

Dolunay büklerin, eski kalenin, ötelerdeki adaların üstünden aşıp gümüş çevrintilerle denizi okşayarak bana ulaşır.

İhtiyarlamış erkek ellerime, çukurlarına yitmiş fersiz gözlerime vurur.

Kemiğe kesmiş göğüslerimin altına çöreklenmiş bekleyen yeşil incecikten yılanı uyarır.

O yılan kötülük içredir bellersin ya yanılırsın.

"Unutma" der bana.

Ağusunu, analığın ne olduğunu bilen can ağacıma siyim siyim yayarak.

"Kanı unutma" der.

Yılanın iyisi yoktur elbet...

Madem sürünür, madem ağuludur, madem gülemez ve ağlayamaz, kötüdür.

Kötü olmasıdır şimdilere iyi.

Yapılanlara acılara alışmayayım diye her gece filizlenmesi iyidir.

Git sağlıcakla.

Vakittir.

İnsanların duyulmadık adlarla ünlendiği yerlerin yakışığısın belli.

Ben mi?..

Dedim ya, bekleyedururum.

Bıkmak elezelenmek yok.

Ölürken insanlarıma söyleyeceğim sözlerimi bi tamam bulacağım.

İnsanlarım ilkten sökemeseler de ardımdan düşüneduracaklar.

Anlatmam her gün, her ay daha açıklanıp sığmazlanacak.

Bak, bu gece, şükür ve helal işinde cömertliğin âdemoğluna her zaman, her alanda pek yaraşır bir eğiklik olmadığını bileceğiz.

Sabah yıldızı tek kaldığında, balığa çıkan tekneler çocuk iriliğinde, güzel trançaların pullarını yalımlayarak dönerler.

Onlara duacı olacağım yine.

Tan belirince, kaya balıkları kafalarını kovuklardan çekip yüzer.

O saat başım dizime dayanıp az içim geçecek.

Düş mü uyanıklık mı olduğu seçilmeyen kısalıktaki uykuma köyümün denize, gurbete can vermişleri bir bir resimlenip gülümseyecekler bana.

Yüzleri eştir göründüklerinde.

Bahara durmuş badem dalları gibi.

Aralarına daha Musa katılmadı bilirim ya, n'olacak ki?

Ölmemiş sanırsın gülmelerini görsen.

"Gülmeyin" diye usulcacık sesleyeceğim.

"Böyle rıza göstermeyin haksız ölümünüze. Helal etmeyin insanlarım canlarınızı kendilerine korunak yapan yüreksizlere."

Güneş kızıp, bükleri aşmadan, çığ düşerken, başımı dizlerimden alacağım.

"Hiç uyumuyor" diyorlarsa bundandır.

Uyunmaz olur mu?

Yenmez olur mu?..

Yeni doğanlar birgün beni birbirlerine anlataduracaklar.

"Durkadın Nine dediydi" diye.

Daha şimdiden ziyade susuyorlar ya dinlerken beni. Bak ki kahveye varınca başlarını sallayıp ötelere dalıp gidiyorlar.

Çok mu uzak yerin kadın kızım?..

Adlarınız eş dediydin.

Gittiğin yerde bizleri söylemeye durunca karıştırırım kuşkusunda mısın?..

Ayrı adlara özenmek niye?

Bizcileyin insandırlar demen yetmez mi?

Çocuk

Kadın sabahlığının önünü yeniden gözden geçirdi, gereksiz çekiştirdi.

Küçük oğlan çocuk, lokmalarını yutarken, kadının en küçük devinmelerini ilgiyle izliyordu.

Kadın çocuğun önündeki ekmek dilimini ona doğru bir kez daha itti.

Bu, artık yemeğin bitmesinin gerektiğini bildiren son uyarıydı.

Çocuk, ağzındakileri bitirmeden ekmeği aldı.

Gövdesinin onca hafifliğine karşın iskemleyi gıcırdatarak kalkarmışça kıpırdadı:

— Dökmeyesin ortalığa, dedi kadın.

— Yok anneciğim, kapıya çıkar yerim.

— Evet, evet, çıkarsın, komşular yine benim sokaklarda olduğumu sanacaklar. Çünkü sen ya uyuşuk burada otururbut ya da kapının önünde. Niçin hep bu kadar yavaş yersin bilmem. Niçin hep şuraya buraya dalar gidersin? Şu inin içini yeni görmüş gibi bakınıp durursun! Hadi, hadi, işim var benim.

— Ne işin var? Bugün tatil değil mi?

— Ooo, bir de sana anlatacağız şimdi! Kalk dedim, işim var.

— Kalktım anneciğim.

Çocuk iskemleyi yeniden gıcırdatarak iniverdi yere.

Annesine bakmadı:

— Bu gece kimse gelecek mi?

— Ne demekmiş bu gece kimse gelecek mi?

— Hiiç, işte.

— Hadi, hadi.

Çocuk ekmeğini ilkten kokladı, ardından pantolonunun astarı eprimiş ılık cebine soktu. Sıkıca kavrayarak odalarının eşiğine yürüdü, duraksadı, kapıyı araladı.

Taşlığa, dönen günün alaca mavisi doluyordu.

Sanki serin bir suydu mavilik.

Dipten süren gelgitlerle oraları sarıp onarıyordu.

Evin önceki saatlerinin görüntüleri siliniyordu.

Baharın gün doğuşu ve batışlarındaki serinliği daha kalkmamıştı.

Evin kiracıları, ilerdeki eski konağın bahçe duvarlarının yıkık açıklığından geçerek gitmişlerdi.

Kendi deyimleriyle baharı karşılıyorlardı.

Bütün kış bunaldıkları kuytu inlerinden; amansız işyerlerinden; güneşsizliğin soldurup buruşturduğu, kansızlaştırdığı derilerinden kurtulmak istercesine hafta sonlarında gürültücü bir kalabalık oluşturarak; yemek yemek, salıncaklar kurmak, sonuna değin söylemedikleri şarkı ve türküleri çığırmak için kırlara gidiyorlardı.

Eski konağın açıklığı, bahçesi onların hoyrat yürüyüşleriyle, bağırışlarıyla bir an doluyor, sonra olduğunca kalakalıyordu.

Tek canlılık o obur, etsel gelişmesini sürdüren bahçedeydi.

Ve oralılar, nedense, hiçbir zaman konağın eski bahçesinde oturup eğlenmeyi düşünmüyorlardı.

Bahçede binlerce yabanıl otun arasında budanmamaktan, aşılanmamaktan azmanlaşmış güllere menekşe öbeklerine, zambakgillerden olduğu uzun mızraksı çıkışlarından anlaşılan, artık yeni bir adla anılması gereken, bilinmez bir türe dönüşmüş öteki garip çiçeklere bakmadan, yararak yürürlerdi.

Bahçede ortası fıskiyeli, mermerden, güzelliği daha önceleri görüp bilenlerce anlatılan bir havuz vardı. Şimdi kurumuş havuzun çevresinden dönerek geçiyorlardı oralılar nedense. Havuzun fıskiyesinden bir çıplak çocuk heykelinin arta kalan elinden ötesini, eski halini anımsayanlar da vardı. Sonra birileri parçalara bölüp götürmüşlerdi bu heykelciği. Gülücüklerle dolu yüzü, tombul butları, küçük ellerindeki yay, ok ve savağı bile hâlâ inceden inceye anlatıyorlardı.

Sökenlerin kimler olduğuysa söze hiç vurulmuyordu.

Bahçeden geçerlerken çoktan boşaltılmış olan yapının yer yer kopuk panjur tahtaları arasında, kimi salt oyuk birer karanlıktan farkı olmayan pencerelerin dışında günün ışık durumuna göre değişen aydınlık çizgiler oluyordu. Çünkü bu terk edilmiş görkemli yapının, sonunda, bir yıl önceki amansız kışta damı çökmüştü.

Kar o kadar çok yağmıştı ki, yürürken buzda kaymaktan çekinenler arasız yağan karın yumuşaklığına gömülerek bu ürküntüden kurtulur olmuşlardı.

Oturdukları semt mi öyleydi bilinmez, karın aklığı ve yumuşak sessizliği giderek yoğunlaşıyor, dıştan gelen hiçbir sesle bozulmuyordu.

Oranın insanları her zaman çekinerek bekledikleri kışı, bu kez hiç bitmez diye kabullenip daha suskunlaşmışlardı.

İşte o kara kışın gecelerinden birinde, patlayan sese uyandıklarını açıklayanlarca anlatıldığına göre, yapının damı çatırtılar içinde çökmüştü.

Çatırtılar içinde demek pek yeterli olmayacaktı ya başka ne denebilirdi.

Çevresinde çift atın döndüğü koca bir bostan kuyusunun kulaçlarca kulaçlarca dibine, koca bir kaya parçası atılmış gibi boğuk uğuldayan bir sesle çökmüştü yapının damı.

Bu çöküşe inildeme bile denebilirdi.

Epeydir uykuları tutmayanların anlattıklarına inanmak zorundaydı dinleyenler.

Anlatanların içinden kimse dışarı çıkıp bakmamıştı. İnilti ise, aysız gecelerdeki karanlığı bile mavimsi aklıklarıyla aydınlatan karlardan ötürü çok inandırıcıydı. Bu çöküşle birlikte yapının içindeki, dışardan bakıldığında kişiyi etkileyen çekindirici birçok şey de sanki dağılıp yok olup gitmişti.

Oraya ilkten yavaş yavaş çocuklar yaklaştılar.

Tahtalan boşalmış merdivenlerden zayıf vücutlarıyla çıktılar.

Renkli camdan kapı tutamaklarını buldular.

Söktüler, alıp sevinçle döndüler.

Ardından büyükler işe girişti.

Yararlı saydıklan ne varsa yapıdan koparıp parçaladılar; duvarları deldiler, bağdadi örgülerin tahtalarını bile aldılar. Tavan

köşelerinde, henüz dönmemiş kırlangıçların yuvalarına tünemiş kıpırtısız yarasalar, bütün bunlar olurken duvarlara çarparak uçuşmuşlardı.

Damının çökmesiyle yapının giz dolu hiçbir yanı kalmamıştı.

Salt bahçesiydi aldırmasız büyüyen, yabansı dışarlak gürbüzleşmesini sürdüren.

Çocuk kapının eşiğinde yeniden duraksayıp hemen ötelerindeki yapıyı düşündü.

Bu ılıman akşamüstü maviliğinin dışında olmalıydı orası.

Yüzünü yalayan bir serinlik gibi yıkık yapının görüntüsü kafasından geçti, gitti.

Omuzlarını kıstı, evin ağır ağır açılan belirginleşen o gizemli mavisinin içine doğru yürüdü.

Çevrenin dinginlikle bedenini alışına bıraktı kendini.

Annesini, biraz sonra ıslak çimen kokan akşamüstünün biteceğini, kulaklarına değişlerle ötelerden vuran, yaklaşıp uzaklaşan kuş böcek seslerinin birden dineceğini, böyle kaç akşamüstü bitimlerinde fark edip durgunlaştığı halde yine unuttu.

Yörenin çocukları içinde en sessiziydi.

Üstelik bir erkek çocuk için yaşıtlarına göre daha ufak, ince yapılıydı.

Yetersiz beslenmenin getirdiği bu incelikten çok, durgun suskulu hali, yaşıtlarıyla koşut çelimsizliğini daha da artırıyor; onu ilk bakışta bu görünümü ile hemen seçilir yapıyordu. Kimi günler bastıran coşkunluklarında zor engellediği yoğun bir gücün boşalıvermesiyle oynanan oyunların baş kişisi olmayı başarıyordu.

Böyle anlarında kendini ancak öğlene değin tutabilir, her zamanki gibi duvarın dibine çömer, oyunu izlerdi.

İtiş kakışla sürdürülen taş parçaları, kuru ağaçlardan koparılmış dallar, yamuk tenekeler, bir tava sapı, eski bir asker palaskası, bunlara benzer artık hiçbir işe yaramayacağı anlaşılana değin kullanılmış, ilk bakışta ne olduğu çıkarılamayan nesnelerle geliştirilen bu oyunlara, bu çocuklara, çözülüp toplanan sıcak devingenliğe kendini bırakırdı.

Kız çocukların kirden tozan renkleri birbirine benzeyen saçları, oğlanların büyüklerden artınca uydurulup dikilmiş, hız-

larını azaltan, eskimişlikten kahverengi ile boz arası bir renge bürünmüş giyimleri, bir süre sonra aynı renge dönüşen yamalar içinde koşuşan çocukların gözlerindeki dipdiri parıltı, küçük oğlanın oyun tutkusunu hiç durmadan bilerdi.

Ve sonra birden öylesine bir canlılık gösterirdi ki, onun miskinliğe yakın durgunluğunu tanıyan çocuklar, ilkten irkilip bakakalır; sonra kendilerine katılan çocuğun büyüleyici hızına onlar da kapılıp giderlerdi.

Neler önermezdi ki o.

Gövdelerin amansız çarpışmalarına neden olacak koşmalar; bir dal parçasının elinde kalana utku sağlayacak hale sokulması; bir tenekeye belli aralıklı vuruşlarla uyulup bağırarak adı çağrılıverenin "burdayım" demesini gerektiren, çocukların tümünü daha da coşturan yeni oyunlar çıkarıyordu ortaya. Gürültüleri yoğunlaşıyor, alışılmışı aşıyordu.

Loş odalardaki çevreye dikkatleri giderek yok olan büyüklerce bile duyuluyordu bu gürültüler. Böylece anneler ya da yaşlı nineler ya da işsiz babalar, hepsi yüzlerinde külrengi bir ışıkla dış kapıda sırayla görünüyorlar; içlerinde çoğunluk ölüm, Tanrı, kader, bela sözcüklerinin geçtiği dua ve ilenme arası seslenmelerle çocuklarını odalara çağırıyorlardı.

Küçük oğlansa o ender canlanışın bir kez daha sona erdiğini bilerek dudaklarında unuttuğu gülümseyişiyle içeriye yöneliyordu.

O benzersiz ender cesaret günlerinde annesi çoğunluk olmazdı evde.

İnce bir terin kapladığı küçücük gövdesine vuran yüreği ile ayaklarının ucuna basarak odaya girer, sekinin kıyısına ilişip kalırdı öyle. Annesinin öfkelenerek dediği gibi "her şeyi yeniden görecekmişçe" bakınırdı dört yana.

Mor ipek kabındaki Kur'an'a, onun altına iliştirilmiş bir solgun fotoğrafa dalardı.

Fotoğraftaki kalabalığın içinden hangisinin annesi olduğunu ne denli çabalasa çıkaramazdı. Oysa babasını hemen buluyordu; yani babası olduğu söyleneni.

Yüzünün yarısı güneşe düşmüş, şapkasının yeniliği ceketinin dağınıklığına aykırı o adamı ilgiyle; ama hiçbir duygu canlanma-

sına uğramadan izlerdi. Babası olanın sol yanını, resimde güneş öylesine kavramıştı ki her bakışında giderek daha sarışın bir adam oluyordu çocuk için.

Oysa annesi de kendisi de adamakıllı esmerdiler. Fotoğraf sarışını babaysa, ışıklarda eriyen görünümü ile iyiden uzaklaşıyor, bilinmez bir kişilik edinerek çocuk için gerekirliğini yitiriyordu.

Annesi öyle değildi, canlıydı. Kalın telli, içinden mavi yalımlar geçen kara saçları, kısa ama sık kirpikleri, durgun kara gözleri, her adım atışında devinen sallantılı kalçaları, bakana çekingenlikle karışık bir açık saçıklık duygusu verirdi.

Bu odaya yerleştiklerinde oğlan iyice küçüktü.

Evin kokusunu hemen duymuş, evi tanımıştı sanki. Çünkü burası daha küçük olduğu dönemlerin, salt renklerle belirsiz ışıkların dolup ayrıştığı, bazı seslerin sert ürkütücü patlamalarla çocuk kulaklarını sarstığı öteki yerlerden pek ayrı değildi.

Bacaklarının üstünde durmayı anca başarabildiği ilk yıldı. Gelişmesi yavaş olmuştu.

Annesi, "Ah, bir de kötürüm mü olacak bu başıma!" diyordu arada bir başkalarına.

Annesinin böyle konuştuğu gündüzlerin gecelerinde düşlerinde hep çığlıklar atan kuşlar görüyordu. Bu uydurma kuşların, çünkü az kuş tanıyordu, kızıl gözleri insan gözleri gibi önde, gagayla alın arasındaydılar.

Dış kapının kıyısına bin bir gayretle ulaştığı gün, bir bahar başlangıcıydı.

Birden evin öteki kişilerini taşlıklarda, kapı önlerinde, yarı açık kapıların ardında kaynaşırken görüvermişti. Demek ki tüm çocukları büyükler bahar ve yaz aylarında salıyorlardı; kapılara, sokaklara.

Kış, tek uzun bir gündü.

Aydınlıkların değip geçiverdiği, yeterince gece olamayan alacakaranlık bir bulanıklığın evlerin duvarlarına, sokaklara aylarca asılı kaldığı bir mevsimdi kış.

Tüm mevsimlerden uzundu.

Çocukların yığıntı gibi büründükleri, derilerini dalayan kumaşlar arasında zor soluduğu, soğuk odalarda büyüklerin

iyiden gülmezlendiği, dışarlardan gelen anlaşılmaz seslerin bir yanlara çarparak kırılıp donduğu bir mevsimdi. Arada yenebilen yemeklerin yetersizliğinin daha da fark edildiği büyük ağır bir zaman bölümüydü. Kiracıların gün doğmadan işlerine gidip, yine gün aydınlığı görmeden işlerinden döndükleri o bitmez günler, çocuklara bile azar azar sinen bir ağırbaşlılık verirdi.

İşte bu evi de hemen tanımış olduğuna inanması bundandı.

İnsanlar aynıydılar.

Oysa annesi hiç de çocuğa benzemez, herkesi yabancılardı.

Sinirli bir dikkatle bakışlarını çevresinde gezdiriyordu. Sanki kimsenin işitmediği seslere kulak kabartıyordu. Annesi bundan önceki evlerine alıştırdığı, babası olmadığı söylenen o adamı şimdi de yeni evin kiracılarına, ardından da mahalleliye kabul ettirmişti. Niye hâlâ sinirliydi, niye hâlâ burayı yadırgıyordu anlaşılır gibi değildi.

Az konuşan, az gülen, az yiyen, başkalarının gözlerine az bakan o adam barındıkları odanın üçüncü kişisiydi. Üstelik erkek oluşu onu çocuk için ilginç ve sessizce izlenecek bir güç yapıyordu. Adamın işçilikten edindiği ağır davranışları, kabaralı kunduralarının tok vuruşlarıyla yoğunlaşır, her gelişinde bu ses odaya yaklaşırken çocuğun içine azar azar dolardı.

Annesi saçlarını şöyle iki eliyle havalandırır, duvarda asılı duran kıyısı teneke kaplı aynaya kuşkuyla hızla göz atıp hemen aynı ilgisiz yüz anlamına dönerek bakışlarını kapıya çevirirdi.

Adam girer, anayla oğulu hiç görmemişçe elindeki kesekâğıdını masaya bırakırdı.

Kadınla aralarında sönük bir iki sözcük gider gelirdi.

Çocuk sekinin ucuna doğru alışkanlıkla toplanır, gülmeyle şaşkınlık arası bir bükülüş belirirdi ağzında.

Adam masanın yanındaki iskemleye çöker, bir süre oturduktan sonra kadına yavaş yavaş koyulan bir anlamla bakmayadurur, çocuğun yüreğine çarpıntı veren o saatler işte böyle başlardı.

Kadınla adamın arasında örülen yakınlaşmayı, düşmanca sayılabilir ıstahlı bir ilgiyle izlemek hep yorardı çocuğu.

"Hadi artık yemek yiyelim" diyen kadının uyarısıyla doğrulurlar, kabukları sıyrılmış bir muşambanın örtülü olduğu masanın başına toplanırlardı.

Aynı kabın içine uzanırdı üç el.

O tadı pek değişmeyen yemeğe ekmeğini bandıkça açlığın içinde kuyular gibi oyulduğunu duyardı çocuk.

Evini yabancılar, lokmalarını çiğnerken adama ve annesine değmemesine çalıştığı bakışlarıyla bir yerleri izlerdi.

Annesi ona, odalarında üçüncü birisi olduğunda, umulmadık bir sertlik ve soğuklukla davranırdı.

Bu kadın ta eskiden beri böyle miydi, kaç yaşındaydı üstelik, çıkarmak güçtü.

Gençti kuşkusuz.

Yüzünde, boynunda yer yer dalgalanan kara sarı lekeler, az uyunmuş gecelerin deriye verdiği gevşeklik, gözlerinin karasındaki ateşli parlıntının güzelliğini yine de söndüremezdi. Göğüslerinin ayrımındaki çil toplanmaları, görene dinlendirici bir şeyler anımsatırdı. Ellerinin küçüklüğünü yadırgatan kalın bilekleri, bunlardan birini süsleyen iki ince gümüş bilezik, kadını yaşsızlaştıran öğelerdi. O devindikçe bilezikler çınlardı. Bu çınlayışlar çocuğa annesinden akan yumuşaklıklar taşırdı.

Kadın az konuşurdu, yakınmazdı. Bazı ilenmeler bile onun ağzından olağan, hattâ tat alınacak şeylercesine dökülürdü.

Annesi onu karşısına alır,

"Sen ya sağır olacaksın, ya kötürüm olacaksın, yahut da aptal" derdi, "başka türlü olamaz. Ah buna aldırır mıyım sanıyorlar, umurumda değil hiçbir şey, senin baban var ya, o da umurumda değil, anlıyor musun? Sen ne anlarsın ya, o da umurumda değil..."

Eskiden söylemiş olmalıydı annesi bunları. Çocuğa kalırsa o da her sözcüğü anlamıştı. Öyle anımsıyordu. Yok yok, biliyordu söylenenleri, anlamıştı.

"İşte düdük çaldı," diyordu annesi, "buradan kıpırdama, kapıyı üstüne kitliyorum, kimsenin geleceği yok bil..."

Sonra onu bir şeylere sarıp bağlıyordu.

Evet evet bacaklarını kollarını bağlıyordu.

Saatler geçtikçe çişinin, dışkısının içine kayıyor, ağır bir kokuya belenerek yatıyordu öylece.

Dışarı çıkmadan önce ona yaklaşıyor, ağzına kaşıkla tuhaf bir ılıklıkta, iç bulantısı veren bir şeyler akıtıyordu çocuğun.

O eski kapıyı inanılmaz bir hızla vurarak kapatıp gidiyordu.

Tüm olanları algılıyordu çocuk ve bunların hepsi de kışın oluyordu.

Şimdi artık büyümüş sayılırdı.

Annesinin olmadığı günler yalnızlık duygusunu engelleyebilmek için odanın tavanına yakın pencereye ulaşmaya çalışırdı.

Bu pencerenin yeri gerçekten garipti.

Çünkü görüp bildiği pencereler hep uygun, bakılabilir yerdeydiler.

Dirsek dayayıp burnunu camın serinliğine yapıştırarak sokakları görebildiği pencerelerdi onlar.

Oysa barındıkları bu yeni odanın camı yukarıda, yatık bir dikdörtgen açıklığındaydı.

Eskiden büyük bir konak olan evin kiler odasıydı burası.

Artık buralara hiç uğramayan, hattâ birkaç aracının elinden geçerek paraların toplanıp ulaştırıldığı bilinmeyen sahiplerince bu yapı satışa çıkarılmış, hissedar sayısının çokluğu yüzünden uzlaşmaya varılamadığı için, sonunda içindekilerle birlikte olduğunca bırakılıp salt gelen parayla ilgilenir olmuştu.

Annesi, para toplayıcının geldiği birgün, ana kapıda bekleşen öteki kiracılara katılmıştı. Fakat hiçbiri ile ne selamlaşmış, ne de konuşmuştu.

Para toplayıcı uzun kalın paltosunun içinde, nedense çok yüksek sesle, her sözcüğü hiçbir değişik anlama bürümeden, tümünün birgün oradan atılacağını; bu rezillikten, dilencilikten hiç kurtulamayacaklarını; kentin ortasında, ünlü bir alanın adını veriyordu bunu söylerken, orda ortada kalacaklarını; her ay para ödeme günü geldiğinde niye elbirliğiyle şu üç beş kuruşu bir defada vermediklerini, doğrusu artık canını çok sıktıklarını anlatıyordu.

Bir süre kalabalığı gözlüyor, ardından yine girişiyordu bağırtılı konuşmasına.

Söyledikleri hep aynıydı. Sesini yükselttikçe bir ayağı ile de yere vuruyordu.

"Gidin şu yıkmuya sığının bakalım" diyordu. "Size acımak gereksiz. Eh, buranın sahiplerine şükredin siz. Şükredin ki, onlar gözü tok insanlardır; soylu hanımefendiler, soylu beyefendilerdir. Yoksa buraya çekerlerdi çoktan kaloriferli, asansörlü kırk daireli şahane bir şey..."

Kalabalık, konuşmanın bitmesini, epeydir alıştıkları bir sabırla beklerdi.

Annesi ise bu sözleri hiç duymuyormuş gibi bakıyordu o gün adama. Sabahlığının altındaki biraz belirgin karnının soludukça inip çıkışı bir şeylere öfkelendiğinin tek belirtisiydi.

Kiracılar, arada bir, adama sözden çok ünlemleri andırır seslerle bir şeyler söylüyormuş gibi davranıyorlardı.

Adam şimdi açıkça bağırıyordu.

İnce bıyığının üstüne sümüksü bir ıslaklık iniyor; elleriyle havada, onlara neler yapabileceğini anlatan bir şeyler çizip duruyordu.

İşte o sıra annesi elindeki parayı adamın ayaklarına doğru fırlatmış, sonra dönüp çocuğu kolundan koparırcasına çekeleyerek odalarına yönelmişti.

Onlar odaya girene değin arkalarında rüzgârın sesinden başka bir şey kalmamıştı.

O günden sonra çocuk daha da şaşkın, çekingendi annesine karşı.

Her kıyısına birilerinin sokuşturulduğu bu evde, onlara da bu garip oda düşmüştü. Kapısı, belki de eski kiler girişiydi; iki yandan açılarak büyütülmüştü. Has yağ kokusu, ılık mevsimlerin olgun meyvelerinden yapılma reçel kokularına karışarak sanki tahtaların zamanla gevrekleşen gizli köşelerine sinmişti, bunlar çok az ışık almasına karşın odayı öbür odalardan daha güzel yapıyordu.

Çocuk odanın her halini, gölgelerini, ışığını, gürültülerini tanıyor, içine çekiyordu.

Gündönümlerinde tavana yayılan lodos kızıllarını, yağmur öncelerinin küllü aydınlığını, bunların ilkten cama birikip ardından aşağıya doğru akışını ürpertiyle izliyordu.

Sonra cama tırmanıyor, başını pencerenin sövesine dayayıp bahçe duvarının yıkıklığından sokağa uzanan bölüme dalıp gidiyordu.

Lağımların sızarak ince yataklar edindiği yerlerde, sırtları yeşil sert kabuklu böcekler dolanıyordu. Bahçede ısırgan otları, mavi dikenler, iki dut, iğde ağacı, hatmi çiçekleri arasında kalmış güzel kalın gövdeli bir maltaeriği ağacı da vardı. Duvarın yıkıntısını doldurup kapayan dut ağaçları da ötekiler gibi meyvesizdi. Zamanla günışığına ulaşmaktan cayıp yumrulaşarak güdükleşmişlerdi. Maltaeriğine süren özsuyu, meyvesiz ağacın yapraklarını azmanlaştırmıştı. Titrek bacaklı, kanatları kızıl böceklerin silme barındığı, değilince pıtrak gibi saçıldığı bir ağaçtı artık o. Yapraklarındaki damarlar öylesine fırlak ve belirgindi ki, görene ürküntü verirdi.

Çocuk camdan dışarı bakarken her defasında önce bu ağacı görüyor, ona alıştıktan sonra insanları seçebiliyordu. Işıklar değişirken annesinin gelme zamanının yaklaştığını biliyordu.

Hep kuşkuluydu.

Çünkü annesi onu her gördüğünde onunla ilk karşılaşıyor gibiydi.

Çocuksa içine kayıp duran sıkışmanın salt annesine yönelik olduğunu giderek öğreniyor, fakat bunu dışlaştıramıyordu.

Annesindeki sertliğin kadını koruyan birçok şeyden oluştuğunu seziyordu.

Sonra anne yine dönüyordu.

Çoğunluk bir öğüne indirdikleri yemeklerini, konuşmasız bitiriyorlardı.

Bu öylesine yerleşmişti ki aralarında, evde belki günlerce yemek olmasa bunu da olağandışı bulmayacaklardı.

Annesinin bir aralar tütün işinde çalıştığını anımsar gibiydi.

Geçen yıl mıydı, yoksa daha önceleri mi?

Bir yıl onun ölçemeyeceği denli uzun bir zaman parçasıydı.

Bahar ya da yaz aylarının doyumsuz kısalığını neye benzeteceğini bilmezken, yıl neyle ölçülebilirdi?

Yıl sözcüğünü yabancılıyordu, çok uzun bir zamandı ama.

Bir kış derinliğindeydi o günler.

Akşamlar çabuk gelirdi, sonra annesi dönerdi.

Üstünde çocuğun kokularla ulaştığı, biçimlediği, duyularını uyardığı tütün kokusunu getirerek. Başını mı sıvazlardı çocuğunun?

Belki de evet.

Çünkü ellerinden burnuna değin gelen tatlı, kekremsi havanın bastırışı ancak böyle bir yakınlıktan geçebilirdi.

Kadın kendini iskemleye atar, bacaklarını gerer, kollarını iki yanına sarkıtır ve birden yaşlanırdı.

Neden sonra çocuğuna bakar,

"Yaa," derdi, "yaa, işte yaşamak lazım."

Yaşamanın gerekliliğini de böylece oğluna öğretmiş gibi başını iki üç kez sallardı.

Oğlan annesinin kara saçlarındaki kabarık gürlüğe ürküntü ile bakar, odayı giderek dolduran tütün kokusunu, annesine özgü o kokuyu içine sindirirdi.

Bu ana kokusuydu; onun için güzeldi, yatıştırıcıydı.

Yazsa biçimi anlaşılmaz, büzüştürülüp dikilmiş ince bir gömleğin, kışsa daha kalın bir kumaş yığınının sarışı içinde olabildiğince sessiz izlerdi annesini.

Hep tek odalarda oturmuşlardı.

Eşya denebilecek şeylerini bir hamal sırtında taşırlardı. Hamal tutmayı gerektiren de yatakları ve somyaydı.

Çocuk da bu taşınmalara yardımcıydı.

Kollarıyla bir şeyleri ancak kavrayabiliğinde bile ya bir idare lambası ya da oturak ona veriliyordu.

Anımsıyordu bunları.

Oturak en zorunlu gereksinimlerine karşılık veren şeydi. Ütelik büyüktü.

Onlar hem çocukların, hem büyüklerin kullanabileceği şeyleri alırlardı.

Çok küçükken bu koca nesnenin üzerinde durmaya alıştırmıştı annesi onu.

Kavruk, güçsüz kollarıyla oturağa tutunup dinelmek hiç de kolay değildi. Küçük gövdesi güvensizlikle sarsılıyordu. Kadın kararlı çatıyordu yüzünü.

"Hadi, işte söyle! Hep ben sana çiş ettirecek değilim. Görüyorsun ya vaktim yok. Hiç vaktim yok."

Annesinin vakti olmadığını çok erken öğrenmişti.

Gülmeyen, yorgun; ama yakınmayan bir genç kadının, çocuğu sınırlayan aşılmazlığını algılıyor, onun çevresine ördüğü sevgisizliğe ayak uyurmaya çabalıyor, beğenilmek istiyordu.

Günlerce sonra kollarıyla oturağın iki yanına yapışıp içine kaymadan oturabilmeyi başardığında, göğsünden yükselen ılıklık kahkahalara dönmüştü. Durmadan,

"Anne anne, işte!" diyordu.

Kadınsa şöyle bir an bakmıştı, o kadar.

Her odasında başka birilerinin oturduğu bu evlerin çoğunluğu iki helalıydı. Kimilerinde üç hela vardı ya, evin içinde yaşayanların çokluğundan ötürü, öyle her gereksinme duyunca helaların kullanılması olanaksızdı.

Sabahın alacasında, erkekler ve kadınlar işe gittikten sonra, evin yaşlıları ve çocukları, üstleri örtülü oturaklarla helaların önüne dizilir; hem onları boşaltır; hem de birbirleriyle kaçta pazara gideceklerini ya da benzeri şeyleri konuşurlardı.

Giderek çevreyi ağır, iç bulandırıcı bir koku sarar, ardından ateşe yemeklerini koyabilmişlerin odalarından sızan yağ, soğan, biber kokusunun da bastırmasıyla, kişiye çaresizlik duygusu veren o garip hava her yana dolardı.

Durgun bakışlı küçük kızlar, ara sıra suskunluklarını bozan kahkahalar atar; ardından sanki gülen onlar değilmişçe taze çocuk sesleriyle zor işitilir bir konuşma tuttururlardı.

Bu yeni odalarını daha önceki evlerden ayıran tek şey tavana yakın pencereydi.

Haftanın belli günlerinde gelen adamsa, bundan önceki odalarına da geliyordu.

Annesi tütün işinden ayrılmış olmalıydı.

"İşte düdük de çaldı" demiyordu artık.

Bir de gidiş geliş saatleri belirsizdi.

Üstündeki tatlımsı koku dinip silinmişti sanki.

Yine de uzun saatler gidiyordu.

Bir şeyler yapıyor olmalıydı.

Neyi merak ediyordu, anlamıyordu.

Günlerce annesinin dönüşlerini bekleyip üstüne sinmiş kokulardan ne yaptığını saptamaya çalışmışsa da başaramamıştı. Yalnız kadın artık kendini iskemleye atmıyor, bacaklarını germiyor,

"Yaşamak lazım, işte böyle" demiyordu.

İçeri girip yatak yığınının üstüne çantasını bırakıyor, ardından bir yüklük girintisine yerleştirilmiş somyasına oturuyordu. Oğluna da bakmıyordu.

Çocuk, annesinin sokağın başında belirmesiyle pencereden saatlerce bakıp içine topladığı ışıkları, görüntüleri, maltaeriği ağacının ürkütücü bozuluşunu silmeden, kayarak inip onun konuşmasını bekliyordu.

— Ne yedin sen bakalım bugün?

— Ekmek yedim.

— Teldolabını açık bırakmamışsın, iyi aferin! Sonra ne yaptın?

— Kapı önüne çıktım, odaya girdim.

— İyi, başka?

— Ötekilerle oynadım.

— Oynadın mı? Bugün sen de oynadın ha, öyle mi?

Kadın birden bakıyordu oğluna öylece durgun.

— Önce onlar oynadılar anne. Gördüm hep gördüm gördüm, oynayacağım geldi; kalktım, oynadım sahiden.

— Sana vurdular mı yine?

— İkisi vurdu ya, acımadı. Birbirlerine de vurdular, hem hep vurulur.

— İyi, sonra ne yaptın?

— Ben oynadığımda erken dağılıyorlar. Girdim, cama çıktım. Her şeye baktım, seni bekledim.

— Beni hep ne beklersin orada, bilmem. Başka gidecek yer mi var? Elbette buraya geleceğim, elbette. Ya sonra?

— İşte öyle. Bu gece kimse gelecek mi?

— Ne demekmiş, "Bu gece kimse gelecek mi?"

— Hiiç.

Çocuğu, annesiyle uzayan her konuşmada bir sıcaklık kaplar; sözcükler anlamını yitirir; kadına olduğunca yakınlaşmayı ister, bu yüzden de günboyu yaşadıklarını, odanın dört bir yanında dolanarak el kol hattâ gözlerinin yardımıyla oynatıp iletse diye, düşünürdü kadına. Gözleri alabildiğine irileşir, ince çenesi yorulur, birden uykunun koygunluğuna düşecekmişçe bir sarsaklık alırdı kafasını.

Annesi daha amansızlaşan yüz anlamıyla:

— Hadi bakalım! derdi.

Bu sözler de aralarındaki konuşmanın bittiğini gösterirdi.

Pazarları evden herkesin çıkıp gitmesine karşın ana-oğul bir yere çıkmazlardı.

Yalnız bir pazar gezmeyi denemişlerdi.

Annesi oğlunun boynunu silmiş, gömleğinin yakasındaki düğmeyi çözüp yeniden iliklemişti.

Kentin içlerine doğru gidecek kadar ileri götürmüşlerdi işi.

Annesinin uzun gevşek topukları üzerinde, sarsıntılı adımlar atışını izlemişti çocuk.

Ne garip, yine yazdı.

Büyüdüğünde ancak saptayabileceği bir durum olacaktı bu, anlatılası şeylerin niçin hep yazlara rastladığı.

Onları kimse görmüyordu...

Oysa çevreleri çok kalabalıktı.

Gün öylesine sıcaktı ki, gözlerini arasız kırpıştırıyor, güneşin kuru kokusunu içine çekiyordu.

Eş kesilmiş ağaçların sürdüğü aydınlık bir alanın orta yerine varmışlardı, her yer bayraklarla donanmıştı. Havaya fışkıran sular, ışıltılarla yeniden akıyordu havuza. Çocukların ellerine balonlar tutuşturmuşlardı. Görkemli bir yapının saçak altlarına takılıp kalmıştı çocuğun gözleri.

Yapının alnacında süslü bir yazı, görene ve okuyana bir şeyler bildiriyordu. Bu yazının altında, neredeyse o koca yapının tüm yüzünü örtecek denli büyük bir bezin üstündeki erkek kafası resmi, içini kabartmıştı çocuğun.

Neydi tüm bunlar, bu gürültü, bu ivecenlik, bu kalabalık, bu gülücüklerle dolu yüzler, baloncular, şekerciler, ayakkabı boyacıları, şoförler, bir sürü şeyle dolu satış yerleri, çocuklarına eğilip sevecenlikle, özenle bir şeyler anlatan büyükler...

Annesi tüm bunları görmüyormuşça ilgisiz, hattâ solgundu.

Kadınların gözleri annesininki gibi değil, mutlu sıcak bakışlıydı. Erkeklerin kollarına girmiş, hep önemli bir şeylere tanıklık ediyor gibiydiler.

Bir onları fark etmiyorlardı.

Oysa geçerlerken hiç çarpmamışlardı ana oğula.

Her yan o güne değin görmediği renklerle doluydu.

O ürkünç taşkınlığın yüreğini aldığını anladığında annesinin elinden fırlayıp suların olduğu yöne hızla koşmaya başlamıştı. Hem çığlıklar atıyor, hem de uygun bir sözcükle, sevinç olması gereken, içindeki oluşan şeyi açıklamak istiyordu.

Hep böyleydi, sözcükleri bulamazdı.

Suların kıyısına varıp kalakaldı.

Vuran çisentiler gülüşünü, bağırışını kahkahalara çevirmişti.

Serinliğin içine doğru girdi, güneşin altınsı parıltılarla boyadığı su çisentisinin arasından alandaki heykeli görmenin verdiği mutluluk, varlığını kökten sarsıyordu.

Çığlıkları ezgi düzenine girmişti.

Annesi beliriyordu öteden.

O, yanına ulaşmadan düzgün giyimli, o güne değin gördüklerini hiç andırmayan yaşlı bir adam, uzunca bir bakıştan sonra çocuğa yaklaşıp onun sulara açık küçük avuçlarından birine bir şey koymuştu.

Ellerine çil basmıştı adamın.

Adam çekildiğinde annesi yanına varmış, oğluna bakmış:

"Niçin aldın bu parayı?" demişti. "Sen dilenci misin?"

Çocuk suların vuruşu içindeki arasız büyüyen heyecanını ancak durultup avucuna bakmış,

"Anne bak, o asılmış koca resimdeki adam bunda da var" demişti parayı göstererek.

Kadın böylesine bir aydınlığın içinde ilk kez olmasından mı ne, yüzündeki koruyucu sertliği yitirmişçesine,

"Hadi hadi, gidelim!" demişti.

Elindekini annesinin almasını beklemişti çocuk.

O hiç para tutmamıştı o güne dek.

Kadın olanı unutmuş gibi oğlunun ıslak saçlarına şöyle bir dokunmuştu.

Dönüşlerinde epey yürümüşlerdi.

Batmayacakmış gibi aydınlık sarı, diri, belirgin güneşin ışınları altında tozlanarak kentin caddelerinden geçip aşağıya inmişler; araba tamir evlerinden, yongaların dışa taştığı marangoz evlerinden, içi zor seçilir kahve evlerinden, sıvı gaz tüplerinin önüne yığılı durduğu erik pestili, çakmaklara doldurulan gaz-

dan kokan bakkallardan da geçip toprak yola bağlanan sapağı dönmüşlerdi.

Kararmaya yüz tutan günün içinde kubbesi görünen kilise yukarılarda belirmişti.

Oraya varıp geçince yerlerine ulaşacaklardı.

Tepeye tırmanmışlardı.

Yıkık konağın bahçesine ulaştıklarında iyiden suskundular.

Annesi yeşil otlara; etli, taşkın, çiçek, nebat kümelerine; ürkütüsüz, girivermişti.

Çocuksa dar keçiyolunda dineliyordu. O eski bahçeden hep çekinirdi gördüğünden beri. Kadın alacakaranlık bir yıkıklık halinde duran yapıyı, genişleyen, kabaran bahçeyi şöyle bir çizmişti eliyle ve,

"İşte bak!" demişti oğluna.

Çocuk o "işte" sözcüğünü izleyen açıklamayı hem anlamamış, hem de alışılmışın dışındaki bu konuşmaya tutkuyla dikkat kesilmişti.

"Burasını belediye yeşil alan, çocuk bahçesi yapacakmış. Sahipleri nerededir acaba? Gittiğim her yerdeki gördüğüm her şeyin bir sahibi var."

Annesinin konuşması, ot yığını içindeki görünümü birdenbire bastırmakta olan akşam, çocuğu şaşkınlaştırmıştı.

Kadın oğlunun yanına gelip:

"Ver o adamın verdiği parayı!" demişti.

Oysa çocuk suyun altında avucuna konan o ılık şeyi, unutmuştu bile.

Pek çok şeyi hızla unutuyordu.

Anımsadığındaysa onlar başka hallere giriyorlardı.

Parayı uzatmıştı.

Annesi bacağına yapışmış bir ısırgan otunu söküp atarken parayı bakmadan almış:

— Sana acıdı demek adam, demişti. Onların arasına girilmez, acıyıverirler. Acımak onları bir sevindirir ki hayvan oğlu hayvanlar!

Çocuk karanlığın içine gülümsemişti.

Bu çok uzak günler öncesinde yaptıklarını sandığı gezintiden çocuğa kalan ellerini, boynunu alan bir yağmur serinliğiy-

di. Bir de annesini odalarında yapayalnız beklediği günlerde artık düşünceleriyle, birlikte gittikleri yerlere değin uzanabiliyordu.

Annesinin o havuz başına uğramış olabileceğini, hiç değişmeyen yüzüyle, neden olduğu bilinmez bir bekleyişten sonra, oralardan yürüyüp kentin bilinmedik başka yanlarına doğru yola çıkacağını düşlüyordu.

Bunları düşünür düşünmez de annesinin hemen çıkıp gelmesini, kapının açılıp kadının birden içeri girivermesini içini yaran bir özlemle isterdi ve sonunda annesi odaya girdiğinde bunları ona sezdirmemeyi içgüdüsüyle geliştirmişti.

Annesi çok sıkılıyor olmalıydı.

Belki o da kendisi gibi sözsüz, gülmesiz, güneşsiz bir yerlerde büyümüş; onun da babası kendi babası gibi sadece bir resime ve hep bir duvara asılı durmuştu.

— Daha kimse dönmedi değil mi? Bunların bahar gezileri de bitmek bilmez. Ayaz çıkmıştır şimdi.

Kadın yeniden sabahlığını çekiştiriyordu, bacaklarının olgunluğunu dışa vuran bir dalgalanmayla, odanın dar alanında, üç kez gidip geldi, durdu, oğluna baktı.

— Dönmediler. Dışarısı aydınlık. Anne biz niye hiç onlarla gitmiyoruz?

— Biz mi? Hadi hadi... Biz ha...

Birden annesinin kapı eşiklerinde toplaşan evin kadınları arasından geçerken onlara bir şeyler söylediğini, fakat bu sözlerinin kadınların birden susuvermelerinden öte bir karşılık görmediğini anımsadı.

Kadın tavana yakın cama, ardından masaya baktı.

Elini masanın üstünden geçirdi.

Buraya geldikten sonra taşınma güçlüğüne aldırmadan edindiği koltuğun yuvarlak tahta dayanaklarını tuttu, sustular.

Hava kararıyordu.

Şimdi tek aydınlık yer camdı.

Çocuk dizlerine eğdi başını, karnı guruldadı, utandı.

Odada artık birbirlerini seçemiyorlardı.

— Bu gece biri gelecek, dedi annesi. Bunu tanımıyorsun, bu öteki değil.

Annesinin sesi, odanın küçüklüğünde gene de tam çocuğa doğru değildi.

Çocuk ona ilk kez yapılan bu açıklamayla kunduraları kabaralı, az konuşan adamın epeydir gelmeyişini düşündü.

Bu zamanı yine kaç güneşli günle ölçeceğini çıkaramadı.

Belki üç gün, belki üç haftaydı.

Okula başlasa daha iyi olacağına ilk kez inandı.

Annesinin sık sık, "Ah okula gidebilmeliydin!" diye konuştuğu günlerdi o günler.

Arada bir onu yoklayan garip coşkunlukları olmadıkça insanlara kolayca yaklaşmadığından bu okul sözü onu hep isteksizleştiriyordu. Üstelik akşamın dönüşünü pencereye tırmanarak izleyemeyecek, bir parça ekmekle günboyu kapının eşiğine oturup girene çıkana yol vermek için tortop olup kalamayacak, gözlerini yumarak içine gömülüp eridiği karanlığı istediğince sürdüremeyecekti.

Adsız sansız günlere, tek uzun mevsim olan kışa, sabahla gecenin arasındaki zamanlara ad koyabilmek için okula gitmesinin gerektiğini düşündü.

Böylesine bir şeyin nasıl olacağını hiç kestiremiyordu.

— Okula başlayacak mıyım? dedi karanlığın içinden annesine.

— Ah, evet, keşke başlayabilsen. Önümüzdeki güz, zamanı sayılırdı bunun.

— Anneciğim...

— Söyle gene ne var?

— Biz hep buralı mıyız?

— Nereden öğrendin bunu? Biz hep buralı mıyız, ne demek?

— Hiiç... Bazen bizi konuşuyorlar gibi buradaki büyükler.

— Peki peki. Baban buralıydı. Baban işte, resimdeki, biliyorsun. Sana göstermişimdir. Üstelik hep söylerim, o resimde ben yokum. Ama diyorum ya, sende doğduğundan beri bir gariplik var. Hep arayıp duruyorsun beni o resimde. Ben sandığın, babanın arkadaşının karısıdır. Geldiğim yerden tren geçerdi benim. Üstü açık vagonları olan trenler, içleri hayvan dolu. Yolcu trenleri de geçerdi. Ah, başka bir şey kalmadı aklımda, hepsi bu kadar. Evet kalmadı. Sonra seni doğurdum. İşte baban odur. Sen

bir yaşındayken gitti. Benim babam da yoktu. Tanımam. Hem olsa ne olacak? Yaşamak lazım.

Kadın birden ışığı açtı.

Cılız bir ampulün kara sarı aydınlığında her yan belirdi karanlıkta. Konuştukları da sanki bir yerlere doğru yok olup gitti.

Çocuk fotoğrafa baktı.

Artık orada bir daha annesini aramaması gerektiğini düşündü.

Annesi birkaç kez yanından geçti.

Oda her zamankinden daha çok daralmıştı.

Kadın çocuğu hiç görmüyor gibiydi.

Çocuk kalktı, oda kapısını gürültüsüzce açtı, dış kapıya yöneldi, eşiğe oturdu.

Çeşmenin sesini işitti.

Evin öteki insanları, dönmeye başladıklarında, akan suyu da duymaz oldu. Akşam koyulup geceye dönüşürken her şey geriye çekiliyor gibiydi.

Bacaklarına ılık bir şeyin değdiğini duydu. Dün pisipisi otlarının dibinde doğuran kedi, yavrularından birini yiyordu.

Tam ayaklarının dibindeydi.

Çocuk bu tıkınışı şaşkınlıkla izledi, birden ayağa kalktı, kapı kasasına dayandı, yıldızların çıktığını gördü.

Kiracılardan radyosu olanlar açtılar.

Yeni doğmuş bir çocuğun cılız ağlayışı, korkulukları kopuk balkona taştı.

Ardından bir kadın gülmeyle bağırma arası bir şey tutturdu, bir tokat sesi radyodan gelen şarkıyı bastırdı.

Sonra çocuk çeşmenin akışıyla radyonun sesini peş peşe seçti; kimi birini, kimi ötekini dinlemeye başladı. Avuçlarıyla gözlerini örttü, kirpikleri ıpıslaktı, ıslaklık kesilmiyordu, neden öyle olduğunu anlayamadı.

Yıldızların çakıntısı doruğa vardığında o tanımadığı adam, evin giriş kapısında belirdi; çocuğu görmedi, çocuk hızla toparlandı.

Adamın gençliği adımlarının sık ve hızlı atılışından belliydi, bir de alacakaranlığın içine yayılan anasonlu sıcak ter kokusundan.

Çocuk ardından baktı, odalarının kapısı açıldı.

Günboyu isteksizlikle dolanan annesi yalım hızıyla adamı içeri aldı, kapıyı örterken bir ara bakışlarıyla oğlunu arayıp aramadığını çocuk pek çıkaramadı.

Yıldızlar çevrelerine ince ışık tozları saçarak gecenin koyuluğuna lekesiz kakılmışlardı şimdi.

Çocuk çeşmeye yürüdü. Yüzünü suyun altına yanlamasına tuttu.

Suyun akışıyla göğsünde yanıklar açılıyor gibiydi. Suyun yosunsu kokusuyla içindeki tomurlanan duyguyu birleştirdi.

Bir yerini çarptığında acımaya benziyordu bu.

"Acı bu olmalı işte" diye düşündü. "Kokusu da bu."

Genişleyen, bastırıcı, kıymık gibi bir dalayış belkemiğine vurdu. Öteki adam bildiğiydi. O da her şeyle birlikte eskiyip sıradanlaşmıştı.

Hayır, o eski adam geldiğinde odalarındaki değişmeyi duymuyor değildi; ama giderek bu gelişler sanki daha kolaylaşıyordu.

Annesiyle eski adam onu uyudu sanıp yatağa girdiklerinde, uyur gibi davranmasını öğrendiğinden bu yana ne çok zaman geçmişti. Toplasa belki ışıklı bir yazı, bitmeyen birkaç kışı kapsardı.

Annesi demek bugün odada sinir içinde dolanarak geceyi bu adam için beklemişti.

Böyle gecelerin öncesinde, üzerinde eski yapının azman bahçesinden tanıdığı bir çiçeğin resmi bulunan şişeye birçok kez bandığı pamuğu, şöyle boynundan geçirerek kulaklarının ardına sürer, aldırmasız bir alışkanlıkla her seferinde bunu yinelerdi.

Bugünse üç ayrı pamuk topağı kullanmış, boynunu kol bükümlerini, kulaklarının ardını kızartarak uzun uzun silmişti.

Evin kimi odalarının ışıkları sönmeye başlamıştı.

Oradakiler erken uyurdu.

Kendi odalarının penceresi arkaya baktığından görünmezdi, gözleriyle aramadı orayı.

Yeniden girişteki yerine döndü, oturdu.

Ateşböceklerinin saçlarının arasına karışacak denli çoğalıp dönenmelerini unuttu.

Tanımadığı duygularını yatıştırmaya çalıştı.

Bu garip çarpıntılı iç titreyişi oturmasını engelliyordu.

Oysa geceydi, kimseler yoktu.

Üşüdü, sıcağı istedi.

Ateşböceklerinden biri ağzına çarptı, gülümsedi.

Baharın basan gece ayazını, o eski azman bahçe unutturuyor olmalıydı böceklere. Orası öylesine iç içe, sıkı sıkıya gelişiyordu ki hep ılık olmalıydı. Çocuk ürkmese gidip oraya sığınıp ısınabilirdi. Odalarına dönüp cama tırmanmayı istedi, caydı.

Annesinin yeni erkekle yatakta kendini bırakışını apaçık gördü karanlığın içinde.

Çünkü biliyordu.

Gözlerini kapasa da sesleri işitirdi.

Bütün odalar ne kadar karanlık olsa da çocuk karanlıktan istediği kadar çok katlar oluşturuyor; farklı koyuluklarla biçimler çiziyor; ne denli sessiz olsalar da biraz ötesindeki o iki kişiyi görüyordu.

Kadının kendini bırakışındaki boşalma ürkütücüydü. Etini, kemiğini, kanını, iliğini ayrıştırarak salıyor gibiydi erkeğe doğru.

Sabahları yatağın içinde oluşan çukur, o çukurdan tüten bir buhar tabakası var gibiydi.

Onların, o eski adamla annesinin, ilk başlarda yaptığını anlayamasa bile, tarçın gül karışımı sıcak koku odaya yayılınca annesinin iyiden soyunmuş olduğunu sezerdi yattığı yerden.

İlk sözcükleri tanıyıp söylediği, dünyayı, onun günlerini ve gecelerini yarı kapalı da olsa öğrendiğinden beri annesiyle aralarındaki oluşan kadının cinsiyetiyle karışıp ağırlaşarı bu tarçın gül karışımı kokudan kimi zaman ürküyor ve bu kokuyu sevmiyordu.

Uyuduğu köşeden uzağa, kira odalarının en uç saydığı yerine iki minderi birleştirip bir döşek yapardı annesi, oğlunu üzerine yatırır, yazları daha ince, kışları daha kalın bir şeyleri başına kadar örterdi. Orada kıpırtısız, inceden terleyerek kalakalırdı çocuk. En uzağı sayılsa bile çocuğun kıvrılıp kaldığı o yerler, olsa olsa annesinin yatağına beş on adım açıklıktaydı.

Odada üçüncü biri varken uyanık olduğu anlaşılmasın diye, soluğunu daha aralıklı almayı öğrenmişti.

Belki de yaşı ne denli artsa yapısındaki zor gelişme böylesi bir silinme, belli olmama isteğinden doğuyordu. Neden sonra, o karmaşık gürültü gibi olmayan ama duyumsanan dalgalanmalar sona erip annesinin:

"Hı dur sen şimdi" gibi sözcüklerle konuşmaya girmesiyle o onulmaz ürkütücülüğün bittiğini sezip doğal soluklanmasına dönerdi.

Annesi yatakta doğrulur, odayı dikkatle dinlerdi.

"Uyudun mu, uyuyor musun?"

Kadının sesi değişmiş olurdu, sanki yapışkan bir şey vardı o seste. Annesi konuştuğunda daha da kıpırtısızlaşırdı. Kadın sezerdi uyanık olduğunu:

"Uyumuş, uyumuş" derdi yine de karanlığa.

Böyle gecelerin sabahında kimi zaman büyük bir öfkeyle oğlunu döverdi. Çocuğun ince bacaklarındaki çürük izleri silinene değin günlerce daha suskunlaşırlardı.

Çocuk dayağı niye hak etmiş olduğunu anlamaz, kadın da hiçbir bahane aramazdı onu döverken.

"Uyumuş, uyumuş. Bir sigara da bana ver. Bu meredi fabrikadayken içmezdim de.. Bu çocuğun biliyor musun, aklında bir tuhaflık var bana sorarsan" derdi kadın adama. "Neyse ki oğlan, hı, hiç olmazsa değil mi?"

"Ben de küçükken oğlandım" derdi adam. "Ne olmuş oğlansa?"

Annesinin güldüğünü işitirdi.

Bu konuşma sesini, bu gülme sesini bir yanlarında gizliyor olmalıydı kadın, tanınır gibi değildi. Uzlaşmaya yatkın, buyuran birine hemen "olabilir" diyebilecek bir sesti bu.

Çocuk gözlerini aralar, sigaraların kızıl pırıltısının odanın karanlığındaki gidiş gelişini izlerdi, sonra uyuyakalırdı.

Sabah uyandığında adam gitmiş olurdu.

Annesi yataktan yarı sarkmış, çok önemli bir iş yapıyormuşça bir teneke tablaya söndürülmüş sigara artıklarını kibrit çöpüyle ellerdi. Göğüslerinin ayrığındaki altın rengi çiller, kara saçlarının yarı örttüğü yüzü ve o garip dalgınlık, çocuğa annesini özletirdi hemen.

— Kalkabilir miyim? Uyandım, diye sorardı.

Annesi yine o uzak bakışlarını yöneltir, soruyu yanıtlamazdı bile.

Böyle sabahlarda annesi daha da uzak, acımasız davranırdı. Çünkü hep uzak bir yerlerde gibiydi çocuğuyla beraberken.

O gecelerin gündüzlerinde kadını belki daha da amansız yapan gözlerindeki ışıksızlıktı, oğlunun önüne sürdüğü ekmeği daha da hızlı itmesiydi, hemen hemen tek bir söz söylememesiydi. İşte bunların tümüne garip bir uslulukla alışmıştı çocuk.

Bu gece durum başkaydı.

Karanlığın içinde içeri ilk kez alınan bu adamla hiç tanışmamış olmasından ötürü düştüğü şaşkınlıktan, ne yapacağını bilemiyordu. Bir tek şey dolanıyordu kafasında, odalarına girmek; cama tırmanmak; tan atana değin orada beklemek; maltaeriğinin üstünü sarmış kıl bacaklı kızıl böcekleri görünceye değin beklemek; işte bunu yapmak istiyordu.

Başını kaldırdı, o eski tanışını gördü.

Yatağa girip çıkışı annesinin olduğundan çok ağırlaşmasına neden olan, içtikleri sigaralar gidişinin sabahı değişen adam.

— İçerde kim var söyle?

Çocuk ilk ağızda söyleyeceğinin doğru olmayacağını sezdi, sustu.

— Bak ben biliyorum ama, dedi adam. İçerde biri var. Kim o?

Uzun kış günlerinin toplamı kadar zamanlar boyunca ona hiç değmemiş olan bu adamın yüzünü arandı, göremedi.

Adam çocuktan biraz daha uzak dursaydı görebilirdi, çünkü çevre arada bir aklanıyordu.

— Senin annen orospu, dedi adam. Daha çok para vereni buldu. Üstelik annen verem, işe de almazlar artık. Ama bak sen iyi bir çocuksun. İsteyince konuşamıyormuşsun, ha? Annen bana öyle anlatırdı. İsteyince konuşamıyor musun? Bu da annenin yüzündendir. Ben onu bu gece öldüreceğim.

Çocuk yanaklarına taşan, hızla boynuna inen gözyaşlarını fark etmedi bile.

Annesini sevdiğini düşündü.

Sevgiyle korkunun belkemiğini, dizlerini, göğsünün ince dayanıksız derisini alazladığını duydu.

Annesinin sevgisini duyumsamasıyla, yıllanmış iç kapanıklığı yırtılıyordu.

Adam cebinden bıçağını çıkardığında çocuk hızla kalktı.

Bu kez hem adamdan, hem annesiyle şimdi birlikte olandan, hem de annesinden korkmuştu.

Dar patikaya fırladı.

Ayaklarına kollarına batan, sürten şeyleri duymadan koşmaya başladı yukarı doğru.

Bıçağın pırıltısı önündeydi, silinmiyordu. Şimdi gökte sakin uzayan Samanyolu'ndan daha gözalıcıydı.

Onca çabayla koşmasına karşın hep aynı yerde gibiydi. Annesinin lavanta çiçeği serptiği toz çekmiş eski örtülerin önüne arasız serildiğini, ayaklarına dolandığını sanıyordu.

Birilerini bulmalıydı.

Annesinin önceki adamın dediği gibi bir kadın olması, öldürülmesine nedendi demek.

Ölmekse kötüydü. Ne bir yere gitmek, ne bir yerden dönmekti artık.

Öyle bir kadın olmak neydi?

Orospu olabilen bir anne.

Koşmasını böğrüne hızla saplanan acıdan ötürü kesti.

Ne yana gittiğini çıkaramıyordu.

Gerilip duran yüreğinin üstüne avuçlarıyla bastı. Burada ateşböcekleri yoktu.

Yıldızları kalın bir bulut örtmüştü.

İki sokak lambasının karşılıklı yandığı sapağa vardı.

Taş döşeli geniş köşede durdu, çöktü, titreyerek ağlamaya başladı. Çıplak ayaklarını gördü. Kendinin değilmiş gibi izliyordu. Birilerini bulmaya çıkmışken şimdi onu kimse görsün istemiyordu. O adam gibi sorabilirlerdi. "Sen kimsin? Annen kim? Odanızda kim var? Baban kim?"

Kentin giderek artan sessizliğinden çıkıyordu ki, bu saatlerde sokakta bulunan bir çocuğa büyükler durmadan sorular sorabilirlerdi.

Ya yine kimi zamanlardaki gibi istese bile konuşamazsa? Gerçekten de bazen konuşamıyor muydu?

"Annem orospudur" mu diyecekti? "Bu yüzden iki adamdan biri, eskisi onu bıçakla öldürecekmiş. Konuşabiliyorum işte. Annem o şeyden olmuş, ama ölmesin."

Eğildi, ürperdi, kusmuğa benzer bir şeyler doldu ağzına, sendelemeye başladı. Midesi boş olduğundan yeşil ince salgılar kusuyordu.

Kusarken bacaklarının sıskalığına şaştı bu kez.

Bacaklarına şimdiye değin hiç eğilip bakmadığını düşündü.

Ağlama duygusunu yeniden depreştiren yoğun bir korku sardı içini.

Çevresine bakındı.

Sokak lambasının sarı ışığında, dibine çömdüğü taş duvardan inen yığınlarla hanımeli kaldırıma doğru uzanıyordu. Elini sürdü çiçeklere, burnunu çekti, kalktı, yürümeye başladı.

Kuru bir çeşmenin önünden geçerken içinde adamların dolaştığı bir ev gördü.

Kapısı açıktı. Durdu.

Adamlar eş giyimliydiler, bekçi değillerdi, ama.

O bekçiyi tanıyordu.

Bunların davranışları daha gösterişliydi, yakalarındaki işaretlerse daha parlak. Yanlarına koşup olan her şeyi anlatmayı istedi. Biraz daha yanaştı oraya. İçeriden taşarak karanlığı bölen ışığa yürüyüp bekledi.

Adamlardan biri pencereye yöneldi. Gözleri görünmüyordu.

Çocuk yenilenen korkusunu seçti, ışığın dışına kaçtı.

Uzaktan bir horoz sesi geldi.

Yardımlarını istemeyi düşündüğü adamların onu görebileceklerini sanarak önünde bayrak direği olan o yerden koşarak uzaklaşmaya başladı.

Bir yandan da, "Allahım, anneme bir şey olmasın! Allahım, anneme bir şey olmasın!" diye yakarıyordu. Bu sözleri ne kadar çok söylerse o kadar yararlı olacağına inanıyordu.

Kimi koşarak, kimi yürüyerek, bir yerlerden geçti. Yıldızlar gittikçe dağılıyor, hafifliyor, siliniyorlardı.

Odalarının olduğu evi uzaktan birden gördü, tanıdı.

Dizleri boşalırcasına açıldı, yine de koşmasını sürdürmeye çabaladı.

Giriş kapısına vardığında evi ayrıldığı andaki sessizliğinde buldu, dinеldi, çevreyi ince ince kokladı.

İçindeki korkuya sanki alışıyor gibiydi, tırmandığı pencerede gündönüşünün renklerine katılıp beliren annesini gördüğünde içe dönük karmaşaya hiç benzemiyordu korku. Eski yapının yabanıl bahçesi gibiydi. Dibi görünmez bir oburlukla yutuyordu içini.

Çıplak ayaklarıyla kaydı odalarının kapısına bekledi, bekledi.

Yukarı katların birinden ilk kalkan işçilerin hazırlık belirtisi olan hela takunyasının sürüklenişi, ardından da bir çiş edişin sesi vurdu aşağıya.

Kapıya dayandı, soluklarının yatışmasını istedi, öylece kaldı bir süre, yeniden ağladığını fark etti.

Kapının açılışını, annesinin kolundan tutuşunu zor seçti.

Kadın onu sarsarak yumuşacık aldı içeri.

Oda sigara kokusunu da alt eden, başka, hiç bilmediği bir kokuyla doluydu.

Odayı havasızlaştıran, çevreye yapışıp kalan tuzlu bir şeydi sanki koku.

Annesi onu sıkıca bastırdı kendine.

— Neredeydin? dedi. Bak konuş. Ben iyiyim. Kimse yok. Gittiler. Canım benim. Senin için çıkıp bakayım dedimse de, işte hemen toparlanamadım. Konuş haydi, bir şey yok, konuş...

Çocuk başını annesinin koltuk altına gömdü.

Hıçkırıklarla ağlamaya başladı.

— Aaa, dedi kadın. Ağlama, ağlama, yavaş. Gel benle, yatağa birlikte uzanalım. Bu gece sen de hiç uyumadın. Üşümüşsündür...

Birlikte uzandılar annesinin yatağına, koku daha yakındaydı.

Çocuk şimdiye değin olanların ve anlayabildiklerinin içinde en inanılmazını yaşadığını sezdi. Annesiyle ilk kez bunca yakındı. O ekşimsi, soluğunu engelleyen şey bile, çok kısa yazlar, karanlık uzun kışlar boyunca silinmeyen ve annesi demek olan o, tarçınlı ılık tütün kokusunu yok edemiyordu.

— Bize eski gelenin elinde bıçak vardı.

— Ya, vardı.

— Ben koştum, korktum, adamlar gördüm bekçiye benzeyen, bekçi olmayan. Onlara baktım, sorarlar diye korktum.

— Sakın ha! Söylemedin değil mi onlara? Polistirler. Her şey bitti bak. Kimse duymasın. O iki adam da korkuyorlardı. İşçidir onlar da, anlattım. Üçümüz için de iyi olmaz, dedim. Bırakıp gittiler. Söylemedin değil mi bir şey polislere? Karakolu nasıl buldun? Uzaktır buraya. Ah, ya kaybolsaydın ah!

— Söylemedim. Kimseyi görmedim. Kaybolmadım, korktum.

— Korkma. Bak sabah oluyor. Her şey geçti.

Üstteki camın ağarışını izledi çocuk.

Güne başlarken yiyecek bir şey olsa sevinecekti.

Karnı çok acıkmıştı.

Annesinin benzersiz yakınlığını yitirirım kaygısıyla açlığını söyleyemedi, hemen unuttu.

Odanın alacasında kadının kalın telli kara saçlarıyla örtülü yüzünü görmeye davrandı. Pırıltılı bir kaynaşma aldı bağrını. Annesini böylesine genç hiç görmemişti. Kadının yüzündeki o anımsılıkta acıklı bir şaşkınlık duruyordu.

— Anne, dedi.

Kadın gövdesini yanlamasına verip doğrulttu kendini.

Sakındığı kolu yarı alaca aklıkta belirdi. Pıhtılaşmaya yüz tutmuş bir kan dirseğine doğru akıyordu. Omuz kemiği yarık bir etin arasından çıkmıştı, kan orada daha parlak ve gevşekti. Çocuk yutkundu annesinin gözlerini aradı. Kadının gözleri çakıntılı, hattâ mutlu gibiydi.

— Sus, dedi kadın. Gördüğünden korkma, sus artık. Kötü değil, geçecek. Bu odadan çıkmalıyız. İkisinden biri dönebilir, hiç belli olmaz. Yarın öğlende çıkıp seninle birlikte bir yer ararız. Umzum geçecek. Sen hiç ağlamazdın. Şu koltuğu da taşıtacağım ne olursa olsun. Yarama da bakma, bakma dedim.

Çocuk canı aradı.

Maltaeriğinin, yumru dutların, yılan yataklarının cılız karmaşık pelteleşmiş otların, ısırganların, ince lağım yollarının yitip gittiği duvar yıkıntısını düşündü.

Buradan başka yere gideceklerdi.

Oradan da başka yerlere.

Burayı artık hiçbiriyle asla karıştırmayacaktı.

Bundan sonra gidecekleri her yer ayrı ayrı belleğine geçecekti.

Kadına daha yanaştı.

Burnunu sanki kan kokusunun sıcaklığına dayadı.

Gözyaşları ıpıltıyla yanağıyla annesinin bedeni arasına doluyor, bir yere birikiyor gibiydi.

— Sana bir masal anlatayım, dedi kadın. Daha rahat uyursun, eğer unutmadımsa.

Çocuk şaşırdı. "Masal" diye düşündü.

— Bir varmış, bir yokmuş, çok eskiden bir padişahın dünyalar güzeli bir oğlu varmış. Bu şehzade tıpkı sana benziyormuş. Akıllıymış, usluymuş. Ütelik senin gibi çok güzel konuşuyormuş. Sen çok güzel konuşabilirsin, işitiyor musun beni? Evet, çok güzel konuşabilirsin... Günlerden birgün bu tatlı dilli şehzadenin..

Çocuk patikada koşarken her yanına dolandığını sandığı o karmaşayı yeniden üstüne abanırmışçasına duyup eliyle boşlukta bir şeyleri itti.

— Ne var? dedi kadın. Dinlemiyor musun yoksa, ne var?

Çocuk çekingenlikle:

— Masal istemiyorum anneciğim, dedi. Anlatma. Uykum var. Seninle uyuyacağım, hı değil mi?

Kadın onun saçlarını okşadı.

Çocuk köşelere kıvrılıp yattığı zamanlardan edindiği uyuyor gibi durmaya geçti, başını yumuşacık kaydırıp cama dikti gözlerini.

Camdaki ağarmaya bir tutam pembelik karıştı.

Ardından uzaktan uzağa patlayıp yaklaşan gök gürlemesi açıldı.

Yağmurun olgun vuruşları başladığında maltaeriğinin kurumuş yapraklarına değen su tanelerinin nasıl yutulacağını görmeyi istedi çocuk. Yine de kıpırtısızdı.

Kadın kolunu uyuduğuna inandığı çocuğun başı altından sevecenlikle çekti. Kımıl kımıl kanaması süren yaralı omzuna dokundu, ürperdi.

Çocuk annesini öpmek isteğiyle sarsıldı.

Çekindi.

Uyuyor duruşunu bozmadı.

Kadının soluğu iyice yaklaştı, yanağını oğlunun yanağına değdirdi. Eski yorganı çocuğunun üstüne yeniden gereksiz okşar gibi sıkıladı.

Yağmur öylesine gürleşmişti ki camı silme kaplıyordu.

Kadın odanın sessizliğine doğru anca duyulur yükseklikte:

— Yaz yağmuru bu, dedi.

Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent

Yaşını doğru dürüst bilmeyen, polise ilk kez yakalanan Bünyamin Doksan, araba sapağa girmeden önce ardına dönüp baktı.

Her yanı allı pullu bayraklarla bezenmiş bir geminin sokağa yanaştığını gördü.

"Ne İstanbul bura, hey anam!" dedi, gülümseyerek. "Sokağından gemiler geçer, balıkları toprağa oturmuş, uğultusu dinmez. Güzel ki, bir masal, masal..."

Bünyamin bunları düşünür düşünmez gözleri yandı.

Sirkeci'nin denizden bir sokak olduğunu öğrenmek onu yeniden ağlatacaktı.

Yanına oturan, kafası sıfır numara tıraşlı, saçkıran yerleri ekilmemiş tarla boşlukları gibi duran Cansu'ya baktı.

Adını kimin akıl edip koyuğunu bile düşünmeyen Cansu, polislerce bir kış gecesi bulunmuştu.

Fırınlardan herkesin sıcak ekmekleri bağırlarına basarak, "Tanrı ne verdiyse" deyip, evlerine sığındıkları, sonra da dededen oğula geçmiş eski bir kuşkuyu dile getirdikleri, "Bu kar on gün daha sürerse ne olur bilmem?" dedikleri günlerde.

Oysa karın en geç beş altı gün sonra eriyiverdiği İstanbul lodoslarını, unutturuveren kışlardandı.

Gün döner dönmez herkesin sokaklardan çekildiği bir gece, karakolun kapısında paçavralardan bir yığına devriyeden dönen polislerden biri takılmıştı.

Tanrı seni inandırsın komiserim, diyordu. Üstüne basacaktım az daha. Tövbe tövbe, çocukta ses soluk yok yahu! Ne çocuğu? İttireyim dedim, gülmeyin, ince bir ses duyar gibi olunca

nasıl korktum. Sırtüstü düşecektim merdivenlerden. Eğildim, bir de ne göreyim? Karların savrulduğu pırtıların arasında bir buruncuk. Can suyu gitmemiş sübyancığın, dedim; belli ki daha göreceği var dünyamızda.

Böylece badanası boz karakolun masasının üstüne kondu kundak.

Eski koltuklara geçti görevli polisler, oturdular.

Bir zamanlar meşin kaplı bu koltuklar için, "Neredeyse İkinci Meşrutiyet'ten kalma" diyordu başkomiserleri. Bilgili adamdı açıkçası. İkinci Meşrutiyet ha!

Beş numara Şakir Zümre taşkömür sobasının sıcağına yaklaştırdılar bebeği. Paçavraları açtılar. Biri bağırdı,

"Oğlan bu! Vay anasını!"

"Oğlan sahi yahu!"

"Baksanıza arslan gibi."

"Garibim be! Garibim ulan! Anasına dinine..."

"Nasıl koyverirler buncağızları!"

"Deme deme! Kim bilir nedir başına gelen bela kadının."

"Çocuğunu it enciği gibi kapıya bırakan kaltaktan ana mı olur? Bırak be orospuyu!"

Komiser konuşmalara ağır başlı tutumuyla hiç katılmamış, en uygun dönemde sözü almıştı.

"Adını buldun sen," demişti, Cansu'yu getiren polise. "Cansu olsun. Şöyle iyi bir saralım üşümesin. Bir şeyler bulun yahu! Saat kaç?"

"Beş buçuk, başkomiserim."

"Vay, kışın beş buçuğu zifiri karanlıktır. Hiçbir yer daha açılmaz. Açtır bu sübyancık. Sesi soluğu ondan duyulmuyor."

Gece nöbetindekilerin üstlerine örtüp şöyle bir yana kıvrıldıkları kalın battaniyeyi Cansu'ya sardılar.

Isındıkça çocuğun incecik sesi çözülüp duyulmaya başlamıştı. Arabezini değiştirmeye kalkınca da, başkomiserin odasına ait toz bezinden başkasını bulamadılar. Bunun için olumlu olumsuz uzun uzun tartıştılarsa da, yapacak başka şey de yoktu. Battaniye yığınının sesi duruldu, polislerse olayın kendilerinde anımsattığı değişik şeylere dalıp gittiler.

Çoğunluğu sevinçten uzak şeyler olmalıydı ki bir sessizlik aldı ortalığı.

Gün ağarırken, elleri ayakları buza kesmiş, çevrelerine anlamsız bir iyimserlikle bakınan iki hırsız getirdi bekçi.

Hırsızlar sık sık gözlerini kırparak arsız bir anlamla komisere doğru eğiliyorlardı.

Komiser canı sıkkın,

"Oturun ulan!" dedi. "Kış bastı ha! İçeri girme zamanınız geldi belli. Emekli öğretmen Sadi Bey'in evinde ne bulacaktınız ki avallar?"

Hırsızlardan daha uzun, daha sıska olanı,

"Abi valla bir şey çalmadık: Şu Şimendifer marka saatten başka."

Hırsız, gümüş bir kösteğin ucundaki yuvarlak, kalın saati çıkarıp sallamaya başlayınca komiser yerinden fırlamıştı. Aynı anda iki hırsız ellerinin ayasıyla yüzlerini örtmüşlerdi.

"Sizin ar damarınız patlamış. İt oğlu itler! Ya çuvalda saatin kutusunu mu taşıyorsunuz?" diye bağırmıştı Komiser. "Bu kentin her yerini sizler doldurdunuz. Hepinize bir polis gerek!"

Hırsızlar, gözlerini yere indirip beklemeye girişirlerken, battaniyenin içinden güçlü bir haykırış duyulmuştu. Kısa boylu hırsız korkma rolünü unutarak yerinden sıçramıştı.

"Bu ses nereden geliyor? Artık İstanbul'daki kundaklık çocukları da mı tırnakçılıktan içeri tıkıyorsunuz? Dinime imanıma, yaşasın be!" diye bağırmıştı.

Hırsızlar, gerçek bir şaşkınlığın vurduğu yüzleriyle öylesine değişmişlerdi ki, bekçi onları bu halleriyle görse tanımaz, yanlarından geçer giderdi.

Komiser, hırsızlık malların doldurulduğu çuvala baktı.

"Yok," dedi, "onu büyüdüğünde yakalayacağız. Garibin belli ki alnına böyle yazılı."

Hırsızları yan odaya geçirdiklerinde, paçavra yığınının sesi giderek gürleşiyordu.

Cansu, ona sokulup duran Bünyamin'e baktı.

— Ne dedin oğlum köylü? Sokaktan gemi mi geçermiş?

— He abim, öyle. Bakaydın görürdün. Bizden yana saptı dalgalanarak; güzeldi ki, can alıcı.

— Oğlum düdük, buranın her yanı deniz ve tepedir. Bunu böyle belle. Sokaklarından da gemi geçmez. Manyak Allahıma bu kereviz be...

Bünyamin, sokaktan toplanırken Cansu'nun yanına düşmüş olduğundan beri onun korkusuz davranışlarından ötürü bulundukları yeri pek önemsemiyordu. "Kim olduklarını, yaşlarını" soracaklarmış. Öyle diyordu aralarında çocuklar.

Tabii ilk yakalananlar içindi bu sorgu.

Bünyamin nüfus kâğıdında on üç yaşında çıkıyordu. Daha küçükmüş dediklerine göre, sekiz yaşında kadarmış.

O sekiz yaşında olmanın neleri gerektirdiğini de pek bilmiyordu.

Çocuklar onca kısa ömürlerinde öğrendikleri Cansu'nun deyişiyle "her türlü manita ve gırgır" ağızlarına geldiği gibi sıralıyorlardı.

Biliyorlardı, bazı sözler yanındakiyle güçlü bir anlam kazanırdı: "Deli manyak", "puştun karanfillisi", "herifi kafaladık ki mayıştı", "suyu dibine akmış Çanakkale testisi" gibi sözcüklerin tadını çıkararak, bağırışarak Bünyamin'den yana döndüler.

Bünyamin kulaklarını sarsan gürültüden korktu.

Öylesine korktu ki hemşerilerinin onu köyünden çıkarıp da, kimi kimsesi kalmadığından –öyle demişlerdi– Büyük Antalya Ambarı'nın gece bekçisine teslim ettiklerinden beri öyle korkmamıştı.

Gece bekçisi ona şöyle uzaktan bakıp,

"Gözünü yiyeyim; bu oğlan hiç mi ekmek yutmamış? Yok kardaş, yok! İstanbul denen yerde buna iş, aş bulmak olmaz."

Bünyamin'in getiricileri,

"Ne edek?" demişlerdi. "İyiden tek kaldı. Köy göçtü. İnsanlar Almanya'ya, İzmir'e, Adana'ya, İstanbul'a bölündüler. Dört yüz hanenin ocağı söndü. Yirmi hanede anca aş pişiyor. Onların da hepsi mezara dönük yaştadır. Otobüsçü paraya saymadı bunu. Aldık da getirek. Sen bunun babasının askerlik arkadaşı olursun, he mi?"

"He" demişti, o kaşları gözlerini örten.

Bünyamin onunla kalmıştı.

Güneş sarısı iri taneli tespihini bir aptes alırken bırakan, ambarı dolduran yüklere, balyalara, tahtadan çakma sandıklara doğru okuyup ara sıra, "Eşhedüenle lailahe illallah ve eşhedü..." diyerek üfleyen, sonra da tespihini usta bir alışkanlıkla bileğine akıtıp yüzünü sıvazlayan bu adamla uzun süre orada kalmıştı.

Bünyamin, ambarın içinde korkuyordu.

Küçüktü.

Oranın kurşun rengi, rutubetli boşluğunda kimi kez gövdesinin yitip gittiğini sanarak ellerine bakardı.

Babasının askerlik arkadaşı olan hemşerisi, gece bekçisini ona sezdirmeden gözden geçiriyor, adamın kıpırtısızlığının şaşılası değişmezliğinden, bu izlenişini algılamadığını ayrımsıyordu.

Kentin yoğun gürültüsünün kapıyla duvar arasında yıllarca oluşmuş oygulanmalardan sızışı bile ikisine ulaşamıyordu o saatlerde.

Bünyamin düşünemez oluyor, çuvallara sarılı yüklerden birine sığınıp uykuyla sanrı arası kesintisiz bir dalgınlığa düşüveriyordu. Çuvallardan ekşimiş, belki ilk süt emdiği zamanlardan kalma, toz ve kıtık kokusunu anıştıran havayı soluyup yatışıyor, korkusu yavaşça siliniyordu.

Kendisini okşayan, saçlarındaki her beliğin ucunda çıngıltılı boncuklar, gümüşçükler kıpırdayan bir kadın yüzü görüyordu. Bu yüz ambar bekçisinin tespih tanelerinin sürüp giden ölçülü, tok vuruşlarına denk bir sallantı içindeydi. Bu uyum, belikler; gümüş çakıntıları; pestil kokusuyla örtüşen sidik kokusu; ardından soluk soluğa yaklaşan bir köpeğin koca boz başı; kadının, köpeği Bünyamin'in anlayamadığı bir dille özendirici karşılayışı; tespih sarısı gözleriyle köpeğin Bünyamin'e bakışı capcanlıydı. Onun küçük gövdesini gömüldüğü çuvalların itici yumrularından, gecenin sabaha dönen ayazından çekerek ılıklıkla saran bağır... Bünyamin, onu kavrayan kollarda sütlü gergin bir göğsün bastırışıyla titreyerek uyuyor, kızıl saçlarının eşi kızıl kirpiklerinde kalakalan bir damla gözyaşıyla sabahı ediyordu. O damlacık, Bünyamin'in ağlaması değil gülmesiydi. Neredeyse Bünyamin iriliğinde olan o güçlü boz köpeğin çakıldaklı kuy-

ruğunun çuvalların kokusundan ayıramadığı sertliği, sayrılığa benzer bir yarı uykululuğun diline getirdiği pas, yüreğinin ışımasının acıya dönüşü...

Sabah, ambarın açılan kapısından içeri bastıran kentin gürültüsü.

Bünyamin'in ilk gördüğü, ambara doğru peş peşe hızla yaklaşan gemilerdi hep. Sanki kamyonlar değil; gemiler gelip alıyordu ambardan yükleri.

İş bitiminde hemşerisiyle birlikte ayrılıyorlardı ordan.

Tahtakale'nin oralarda, güneşin hiçbir saatte dik düşmediği sokaklardan geçerek, altında bir aşevi bulunan, etli lahana dolmasının salt pirinçle yapıldığı, bir bütün ekmekle tek kap yemek yiyen insanların olduğu yerin kapısına bitişik, yanlamasına bir merdivenden alçak tavanlı bir kata çıkarlardı.

Yüzlerce yıl önceden kalmış, yağlı karaya kesmiş bir niş'in içine sarı küçük çıkınını bırakırdı gece bekçisi.

Elinde tespihi, pek rastlaşmadıkları birilerinin onlardan önce yattığı yataklardan birine çöker ve o an dönüp Bünyamin'e bakardı.

"E, sen ne edeceksin de bakayım? Hep uyudun ya gece."

Bünyamin uyuduğunu başıyla onaylar, beklerdi.

Bekçi lastiklerini çıkarır, kalın yün çoraplarını sıyırırdı. Odayı keskin bir ayak kokusu kaplardı.

Bünyamin bu kokunun ambarın öz sıcak kokusu olduğunu düşünüp iğrenmezdi. "Yine gece olsa, gidip çuvallardan birine sığınsa, boz koca kafalı köpekle, saçları belikli ak göğüslü süt kokan kadını bulsa" diye özlemle içinden geçirirdi.

Adam, çoraplardan kurtulunca dal dal yayılan ayak parmaklarını, kemik çıkıntılarıyla dışa taşan topuklarını, iri ayaklarını gözden geçirir; sonra kime söylediği belirsiz,

"Sabah namazını kıldım, iyi iyi..." diyerek birden yatardı yatağa.

Hemen horlamaya başlardı.

Giyimliydi, yalnız ayakları çıplaktı.

Başucunda, tabanları kararmış yün çorapları, dökme lastikten yapılma ayakkabıları dururdu. Bileğine takılı safran sarısı tespihi; gür, koyu görünen bıyıklarıyla; sırtüstü yattığından, da-

ha gencelmiş olurdu yüzü; buna karşın gözkapakları derinleşir, içine çökerdi sanki.

Odaya aydınlığın tek düşme yeri olan dar bir mazgaldan oluşan deliğe yaklaşır dururdu Bünyamin.

İstanbul'a benzersiz bir ışıkla seller gibi yayılan güneşe bakardı.

Gemileri görürdü.

Trenden ilk indiğinde yadırgayıp binmek istemediği gemileri.

Ağlamaya kalkınca, kendi gibi kızıl saçlı, çok uzun boylu, çok ince; sık sık öksürdüğünden trenin tahta sıralarına çarpan kafası, dinmez öksürüğüyle geceler boyu süren yolculuğunu bir bungunluk olarak anımsayacağı o boz günlerin kişisi, o hiç uyumayan köylüsü, hani, "Şoför paraya saymadı bunu" diyen adam, Bünyamin'in sırtını kaktırıp susturmuştu:

"Ağlama, bak hele yavrum şu minare kesimi yere. Yürü de yürü. Çaresiz binecez?"

Kuleye bakardı.

Baktıkça birgün üstüne çıkıp da öteleri, herkesin göç ettiğini söyledikleri yeri, boz köpekle kadının orada durdukları yeri görebileceği umudu içinde boy veriyor, büyüyor büyüyor, isteklenmesi dayanıksız, kıkırdaksı göğüs kemiklerine dayanıyordu. Bir arı havanın çevrelediği, mavilikte titreşen o yere, kadının boynunu okşadığı çoban köpeğinin bozluğuna bakmak, ulaşmak, değmek istiyordu.

Mazgal deliğinin önünde, ne kadar saat geçtiğini bilmeden dikilip kalıyordu.

Ortasından köprü geçen denizin gemilerine, vapurlarına, çatanalarına, mavnalarına, motorlarına, kayıklarına, römorkörlerine giderek sevinçle bakıyordu. Kıpırtısız koyulup duran dubalara gözü ilişince, onları gece bekçisi yaşlı adama benzetiyordu.

Odaya biri girene dek öyleceydi.

Giren de çocuğu görmemiş gibi davranıyor, nereden edindiği belirsiz derin karanlık bir yorgunluğun yer ettiği yüzündeki aldırmazlıkla,

"Ne o, bizim Hasso türküsünü iyi söylüyor bugün" deyip, uyuyan gece bekçisine gülüyordu.

Oysa yaşlı adamın adı Hasso değil, Kirman'dı.

Bunu kesinlikle biliyordu Bünyamin.

İşsiz oldukları söylenen bu tanımadığı adamlara karşı çıkmıyor, dediklerine yanıt vermiyor, doğrudan hiç bakmıyordu onlara.

Sonra adam dar merdivenin bitimine, odaya girmeden önce aralıktaki musluk ve helanın olduğu yere yürüyor, kayboluyordu. Burnunu, boğazını temizleme sesleri, sümkürmeler, gırtlağını sökerce zorlanıp balgam çıkarmalarla orada bir süre kalıyordu.

Yeniden korkuyordu Bünyamin. Kuleye çıkıp görmeyi istediği o yerleri içi yanarak özlüyordu.

İnsanlar orada hayvan toynaklarının ezdiği çayır çimenin nemiyle bezeli, diri soğuğu soluklarıyla buğuluyorlardı. Kara çadırların içinde, güzel gümüş alınlıkları kaşlarına inen ince belli kadınlarla, seslere olağanüstü duyarlı, uzun boylu, çevik adımlı erkekler ak dişleriyle ışıldayarak dağlara bakıyorlardı. Kuzulayan bir koyunun sonunu sevecenlikle toprağa gömüyorlardı. Sürüsünü, "De ha, ha..." diye ünleyen on beşlerinde bir yeniyetmenin bağırışı koyaklardan pınarlara iniyordu. Göçüşün seslerine çan, bağlı yüklerin ırgalanırken çıkardığı gıcırtılar, bir de türkü katılıyordu. Masallardan artma bir ıssızlıktan yürüyüp çevrelerindeki mavilikle gerilen an havayı da sürüyerek gidiyorlardı.

Süt damarları gergin, belikli genç kadın, ikide bir dönüp ardına bakıyordu. Kış pınallarının koyulttuğu tepelere sürüler durma tırmanıyordu, üstlerindeki buğulu, ılık aylanın saydamlığını çoğaltarak. Çocuk çoban, "De ha, ha..." diye ara ara bağırıyordu dağları yankılandırarak.

Sonra Kule'yi ona yaklaştıran güneşin ışıklarıyla gelen oyununa, Bünyamin başını sallayarak,

"Bu sokaklarından gemiler geçen ulu yeri bırakıp gitsem, ey büyük Allahım!" diyordu.

"Ey büyük Allahım!" derken, babasının askerlik arkadaşı olduğu söylenen gece bekçisi gibi oluyordu eksiksiz.

Boğazım, burnunu temizlemiş adam gelince, uyuyan yaşlı adamın ayaklarına daha çok bakıyordu.

Bünyamin sıkılıyordu bunu ayrımsadığında.

Adam çocuğun tedirginliğini sezmiş gibi, odadaki kıyıda köşede bırakılmış teneke tütün kaplarını, arkası ezilmiş kunduraları, ipliklenmiş kordondan sarkan çıplak ampulü, içinde neyin sarılı olduğu belirsiz gazete paketini ayrı ayrı gözlüyor, sonunda yeniden mazgal deliği önünde duran çocuğa çeviriyordu yüzünü. Bünyamin'in sırtı terliyordu.

Adamın artık yatacağını anladığında, başını kaldırıyordu.

Adam boş yataklardan birine giriyordu. Pamukları deşilmiş, ilk rengini ele veren hiçbir parçası tam kalmamış yorgana sarılıp sessiz, kıpırtısız bir uykuya dalıyordu.

O adam, uyumadan önce yanına, cebinden çıkardığı yasemin bir ağızlık, bir para cüzdanı bırakırdı. Bu cüzdanın üstüne boncuklarla yarı balık, yarı kadın bir motif işlenmişti. Altında da tarih ve yazı, Sultanahmet 19... Ah minel... Gerisi dökülmüştü boncukların.

Gün, Kule'nin oradan çekilip karşı yöne düştüğünde martı sürülerinin kulakları sağır eden çığlıklarıyla kafası boşalmış duran Bünyamin'e bekçi uyanıp,

"Ezan okundu mu?" derdi. "Duydun mu? Allahım sen büyüksün."

Bünyamin utançla önüne bakardı.

"Türkçe bilmezsin sen ha? Ezan, dedim. Bilirsin, bilmelisin."

Gece bekçisi kalkar, ara muslukta aptes alır, uzun uzun dualar ederek yıkanır, dönerdi. Yan yatakta, sanki örtündükten sonra yok olup gitmiş adamı bilmezce davranır sonra da,

"İstanbullu kaçta gelmiş?" derdi. "Bu esrar içermiş. Allah taksiratını affetsin. Dönüş yok bize. Allah, güzel huylarımızı bozmasın güzel Allahım."

Bünyamin yanıtlardı:

"Köprünün kapalı deniz yanından on vapur geldi, geçti; İstanbullu geldi."

Gece bekçisi başını sallardı,

"Olmaz, ey koca Allahım olmaz!"

Durur, odayı çepeçevre süzer, her gün yeniden bulmuş gibi köşeye çakılı çivilere asılı çıkınların içinden kendininkini alır, bir örtüyü çıkarıp, odanın duvarlarından birine karşı, yanlamasına sürer, sonra Bünyamin'e,

"Dolaşmayasın" derdi.

Bünyamin o uzun namaz sürecinde, günah olur korkusuyla, küçük görüş açıklığına bakmaz; sırtını dönerdi.

Namaz bitimi dualarını yükselir, odayı sarar ve o sıra Kule'nin camlarından güneşin balkımları yansıyarak odanın içine fiske fiske düşerdi.

Bünyamin yüreğinin büyüdüğünü, sıska omuzlarına dek vardığını, ambara gideceklerini, orada çuvallardan birine yaslanıp özlediklerine uyurken kavuşacağını bilir; sevinçle başı dönerdi.

Namaz biter, gece bekçisiyle aşağıya aşevine inerlerdi.

Yemeklerin sunulduğu cam vitrinin ardında salçalı kızıl sularında yüzen yiyeceklere bakarlar, yağın doygunluk sunan pırıltısını süzerlerdi.

Bu görüntünün ardındaki aşevi sahibi, iki çocuk garsona seslenirdi:

"Beylere masa göster, fırla!"

Gece bekçisi, Bünyamin daha önce oturmuş yemek yemeyi sürdüren iki adamın yanına ilişirlerdi. Önlerine sadeyağlı kuru fasulyelerini sürerdi çocuk garsonlar, birer bütün ekmekle.

Bünyamin kendi tabağını bitiremezdi.

Sıcak ekmekler güzeldi.

Oraların aşevlerinin en büyük sunusu buydu.

Ekmekler sıcacıktı ve hiç bayat olmazdı.

Çünkü az öğünlü yemeklerin müşterileriydi oradakiler.

Adam başına bir ekmek yiyip geride artık bırakmazlardı.

Gece bekçisi fasulyesini yerken Bünyamin'e,

"Haydin!" derdi. "Hava kararmakta. Ye ye, doyur kendini."

Bünyamin, ekmeğini salçalı, yağlı suya banıp yerken, duvardaki sağlam taşlara kakılmış ne işe yaradığı anlaşılmaz iki demir halkaya bakar; ardından Kâbe resmine, sonra da koca dalgalarda yol alan bir savaş gemisinin resmindeki ucunda dalgalanan bayrağa dalardı. Bu resimdeki denizin, esintisini yüzünde duyana dek gözlerini ordan ayırmazdı.

Radyodan haberler okunmaya başladığında Kule'nin üstündeki aydınlık tümüyle yiter, koyu kadife mavisine dönerdi.

Çıkarlardı aşevinden.

Çevrelerini alan tezgâhlara, ıslak kaldırıma, çamurlara belenerek yatmış dilenciye, pazarcı artıklarının doldurulduğu bidonları karıştırıp bir yandan da çevrelerini gözleyen insanlara, elindeki filesini ikide bir yere bırakıp göğsünü tutan ihtiyar adama, kokuşmuş artıkların içinde çamurdan yuvarlaklar yapmaya çalışan yalınayak çocuklara, kadınların çevreye görünmekten kaçındıklarını sandıran hızlı hızlı yürüyüşlerine bakarak; ambara doğru giderlerdi.

O saatte limana kesinlikle büyük bir gemi girerdi, onun sesini duyardı Bünyamin.

Hemen Kule'yi arardı gözleriyle, göremeyince de "Kule'nin camlarından giden kızıllıklar, gelen geminin bayrağı olmuştur" diye düşünürdü.

Gece bekçisi salt bir kez, babasından söz etmişti ona.

Minarelerin ışıklarla süslendiği, gece bekçisinin daha sık namaz kıldığı bir zamandı.

Babasının anasını kaçırdığını, ardından askere gittiğini, askerde öldüğünü söylemişti.

"Öldü garip."

Öylesine söylemişti ki bunu, Bünyamin, babasının ölmesinin bir kaçınılmazlık olduğunu anlamıştı.

Susup bakmıştı yaşlı adam. Bekçi, birlikte yaşadıklarından beri ilk kez en uzun konuşmasını yaptı o gün.

"Bir sabah kalktık ki baban ölmüştü. Gençti. Çok yiğitti. Anan ona isteyip de kaçmıştı, sevdaları şanlansın diye. Aker'in yüzbaşısı doktor geldi. Ciğer kalmamış bunda ne edeyim, dedi."

Ciğeri bitmişti demek ki babasının. Ciğeri bitmiş, tükenmişti demek.

Bunun nasıl bir şey olduğunu ancak büyüdüğünde öğrenirdi Bünyamin, daha fazla sormadı.

Unutmamalıydı, askerde ölmüş bir babası vardı. Anasıyla sevdalarını şanlandırıp dağlara doğru yürümüşlerdi. Nefti çamların altına ak keçeler serip el ele tutuşup birlikte yüz yüze verip uzanmışlardı.

Sonra kış bastırdı.

Artık geceler uzundu, soğuktu.

Karanlığın onmazlığım, kışla tanımıştı Bünyamin.

Gece bekçisi nereden bulduğu belirsiz bir eski asker kaputunu, bir kat daha yün çorabı, tiftikten bir başlığı, aynısından tek parmaklı eldivenleri giymişti. Bünyamin'e çok büyük gelen bir ceketle, paçalarını birkaç kez kısalttığı çuha bir pantolon giydirdi. Bünyamin, bunlarla hemen hemen ancak yürümeyi başarabiliyor, başkaca hiçbir devinim yapamıyordu. Üstündekilerin ağırlığıyla daha da sessizleşmiş gibiydi. Bu kumaş yığınından ona ait göze çarpan tek şey kızıl saçlarıydı.

O yıl kış, uzun sürdü İstanbul'da.

"Bir zamanlar Boğaz'dan buzlar inmişti" diye konuşabilen gerçek İstanbullulara göre uzun sayılmazdı ya... Bünyamin'le yaşlı adama çok uzun gelmişti.

Onlar için ısınabildikleri tek yer aşeviydi.

Çocuğun orada gevşediğini, daha çok kalmak için ağır ağır yemek yediğini ayrımsayan bekçi:

"Böğrünü, yanını kolaya neye alıştırma çocuk" dedi. "Sayrı düşersin. Soğuk iyidir, bize soğuk iyidir. Allahım sen büyüksün, çok şükür..."

Camilerle göğün rengi birbirine karışıyordu.

Güneş hiçbir yerde görünmüyordu.

Bu çamurlar kentinde, kurşun rengi ağır kışın gecelerinden birinde, Bünyamin'in içindeki bir yer kar tuttu sanki.

O zaman üstündeki ağır koca giyimleriyle kalktı.

Bünyamin, ilk kez gece bekçisi hemşerisine yaklaştı. Konuşmaya girişebilmek için ceketinin boş kollarını salladı havada.

"Dede" dedi.

Adam, benle kimdir bu konuşan dercesine döndü.

"Kimdir bana 'dede' diyen bu karanlık yerde?" diye düşündü.

Soluklarını duyumsuyorlardı karanlığın içinde, ılıklıkları yaklaşıyordu birbirine.

Lağım farelerinin, karınlarını loşlukta yağlı yağlı sürüyen kırkayakların, çağlık geçeneklerine kör kara yılanların yuvalandığı, cenk kanlarının kahverengiye kesip gittiği bu yerde, toprağın güngörmezliğinin yapışkan rutubetli kuytuluğunda yaşlı adamla çocuk öylece karşılıklı durdular.

Bekçi, el lambasını yaktı.

Çocuğa yakından iyice eğildi, kaşları açıldı. Gözlerinin yeşil olduğunu gördü kocamış adamın. Bünyamin, soluğunu tuttu bir an. O iri başlı boz köpeğin bayırlardan sürerek taşıdığı o yabanıl yeşildendi bu.

"Nedir? Söyle" dedi, yaşlı adam.

"Babam sen gibi dede miydi?"

"Yok, yok... Baban civandı. Öyle de öldü. Ben unuttum bilmem o halimi say ki hep kocamıştım... Ziyade kara gözlüydü baban."

"Dede, ben derim ki, gemilerle yük taşısalar ambarlara. Denizler buza kesmez. Kış tez gider."

"Öyle iş mi olur?" dedi gece bekçisi. "O masal... Senin dediğin a gözüm, a yavrum bil ki bir masal..."

Günler bahara dönerken her günkü gibi çıktılar ambardan, yürüdüler.

Cami avlularında yağmur birikintilerine ilkyaz güneşi uzak uzak yansıyordu.

Güvercinlere yem satan kadın görünürlerde yoktu.

İki er konuşmadan duvara dayanmış uzaklara bakıyorlardı.

Serindi her yan.

Durup bir salep içtiler.

İlk kezdi salep içmeleri.

Dede sık öksürmekteydi. Her öksürüşünde tespihini hızlandırıyor:

"Ey büyük Allahım!" diyordu. "Nedir bu böğrümü dalayan."

Salep içtikleri gün, salepçi, Bünyamin'in başını okşamıştı, sonra:

"Geç kalmışsın yahu babacığım çocuk yapmaya" demişti.

Bünyamin, bekçinin elini aradı, buldu, tuttu. Nesi andırıyordu acaba yaşlı adamı diye hiç düşünmedi.

Çünkü bekçinin gözlerinin rengini tanıdığı geceden sonra, kendisininkinin de aynı renk olduğunu ileride ancak, bir karakolun helasında görecekti.

Şu kafası tıraşlı Cansu'yu ve öteki çocukları onunla birlikte toparladıkları gün. Helanın çillenmiş aynasında ona kendinden öte biri bakıyor sanarak öylesine uzun kalacaktı ki, gözlerini tanımaya durdukça ürkmesi taşkınlaşacaktı.

"Haydi bakalım delikanlı!" demişti genç polis. "Yoksa sen de mi artist olacaksın?"

Çocukların yanına geldiğinde içini saran yabancılaşmayı anlayamıyordu. Oradakiler,

"Ulan Zafer, Cansu'yu kızdırma ha!" diye konuşuyorlardı.

Oturuşundaki ağırlıkla kendisine ikide bir laf atılamayan "Karakol Cansu"nun yanına sessizlik en çok orada diye süzülüp ilişmişti.

Zafer'in uzanarak Bünyamin'in kafasına bir tokat atmasıyla Cansu'nun onun elini yakalayıp bükmesi aynı hızda oldu.

Zafer sertleşen yüzüyle baktı Cansu'ya. Cansu, büktüğü eli bırakmadan arabanın camından dışarıyı çok ilginç şeyler oluyormuş gibi gözlemeyi sürdürdü.

Zafer elini acımıyormuşça çekmeye çabaladı ya, kurtaramadı. Ardından işi şakaya dökmeyi uygun gördü, yüzünde yırtılırca gerilen gülüşüyle,

— Ne o Karakol Cansu, yoksa senin meydancın mı bu düdük; bu, akılsız cüce?

Cansu döndü, yanında oturan, neredeyse yok olmak çabasıyla uçup havaya karışacakmış gibi duran Bünyamin'e baktı.

Bünyamin bu bakıştan etkilenmiş, ellerini dizlerinde kavuşturdu.

Atalarının, o hiç görmediği atalarının, bir dinginliğin anlatımı olan duruşunu eksiksiz edinivermişti. Yüzü küçük yaşına karşın derin bir hüzne büründü. Çevresindeki seslerden arındı.

— Ey büyük Allahım ey! dedi.

Zafer,

— Girgıra bakın ulan! diye bağırdı. Ulan, haşlağa bakın!..

Çocuklar birden gülmeye başladılar.

Demin kendisiyle yüz göz olmaya kalkan Zafer'e dersini veren, alabildiğine çatık bir yüzle durmasını sürdüren Cansu da, kendini tutamadı güldü, Zafer'in elini saldı,

— Ne matrak adamsın sen de, be Bünyamin! dedi Cansu. Gemiydi, Kule'ydi, Allah'tı... Allah polise düşeni unutur, bir kere bunu böyle bil oğlum kereviz. Büyük Allah'ın öyle çok işi var ki, onunla sohbet yapacak bir sen mi kaldın haşlak, garibin zurna bölümü piyadesi. Hayda!..

Zafer, bu boş vermişlik anından yararlanıp,

— Değil mi ya? Kerize bak! dedi.

Cansu yeniden öfkelenerek,

— Sus ulan kör Zafer! dedi. Seni de biliriz biz. Söyletme adamı. Bunun kaydı kuydu yok. Yaşını bile bilmiyor yetimim. Paşalanıp durma, bırak Allah'ın garibini. Yoksa başlarım kitabından, hıyarağa...

Arkadan Bünyamin'i ilk ele veren çocuk,

— Cansu, ayıp ettin, ama dedi. Hangimiz garip değiliz yavrum şu İstanbul'da? Akşam olduğunda, şu milyon evlerden birinde bizi bir bekleyen mi var?

— Evet, dedi Cansu. /Olgunlukla başını salladı./ Üstelik, amma da çok bina vardır ha!.. Bizimki başka. Biz buranın ıcığını cıcığını, iliğini kemiğini biliriz. Sinema koltuklarında çektiğimizi kim çekmiş. Köprü altında az mı dalga saydık, az mı polis yorduk? Hem evcillik, adam olan ipsiz adamı sıkar yavrum. Bünyamin daha yeni. Herifin geçmişi belli değilse de, dua etmesine harbiden diyecek yok.

Zafer, Cansu'yla bozuşmanın götürülüp tıkılacakları yerde hiç de iyi olmayacağını bildiğinden,

— Doğru konuştu Cansu, dedi. Hepimiz garibiz ya, şu kentin her çeşit çift dikiş düzülmüşlüğünü biliriz. Bu da işi kolaylaştırır. Kardeşim Bünyamin, söyle bakalım sen nerede oturuyordun? Hangi düdüklediğiminin inindeydin?..

Bünyamin Cansu'ya baktı. Cansu ağzının yanındaki derin yara izini yumuşatan gülüşüyle,

— Söyle söyle, dedi. Bu aval Zafer kuru sıkı atar, ama korkağın hıyartonun tekidir. Takdir ettiğim yanı zibidinin, yanar döner anasına kafa tutup hayatını kazanmaya çıkmasıdır. Siktir etmiş kaltak karıyı, bu kıyak işte...

Bünyamin gülmeye çalıştı. Gerçekten de yüzünde ince bir yumuşama belirdi.

— Hani Kurtuluş'tan aşağıya inen dik yokuş var ya, orada çalışıyorum bir aydır. Çingenelerle atışılıyor, dövüşülüyor ya, iyi idi. Kastamonulular, Sivaslılar kalabalığız. Malbora satıyorduk. Çok para var işte. Biriktirip biriktirip Kule'ye çıkacaktım.

Zafer arsız arsız baktı,

— Bak sen hele! Bir Kule meraklısı eksikti aramızda. Senin kaç tahtan noksan yavru? Bizim kafalar çatlak ya, bununki yağmur oluğu...

Cansu, Zafer'e döndü, çatılmıştı yüzü.

— Haklı değil miyim be Cansu! dedi, Zafer. Karığın biri de bu...

— Ulan, Kule dese n'olacak, cami dese n'olacak? Bu Zafer de senin işten tutar Bünyamin. Nişantaşı'nın köşesinde durur, şu Ankara Pazarı'nın orada. Şık bayanlara yapışıverir mıncık herif, pat satar sigaraları; Cansu burada yüzüne komik bir anlam verip sesini incelterek: Dayanamaz kadınlar buna, bahşiş de verirler. Herifin kör gözü çok işine yarıyor. Bu manyağın körlüğü şansı vallahi.

Çocuklar aynı anda konuşmaya giriştiler.

— Hemen sabıkaya yazılma.

— Sıyırırsın.

— Malbora satmak da iş mi?

— Zafer iyi tırnakçıdır üstelik.

— Bizim kaydımız dosyalardan taşıyor.

— Susmalısın.

— Bilmiyorum abi kimdiler, de.

— Ağla, ağlamanın faydası var.

— Hadi ulan, kim aldırıyor bizim ağlamamıza?

— Öyle bir konuştururlar ki yavrum, bülbül gibi.

— Kimlerden aldığını söylemeyeceksin, kesik... o kadar...

Cansu, çevresini aşağılayan bir bakışla süzdü.

— Susacak Bünyamin, dedi. Yoksa bir daha tek kuruş kazanamazsın. Onun adı Zafer değil ki dırdırlansın... Susacaksın unutma...

— Bilmiyorum abem, dedi Bünyamin. Susacak olan ben miyim?

— Yaşasın be, dedi Zafer. İşte sonunda bir akraba çıktı sana Cansu Bey.

— Sus ulan! Gelirim yanına, Çağanoz Zafer!

— Senin kaydına yazılı olan, nedir acaba? demek cesaretini gösterdi önde oturan, üstünde "Süpermen" yazılı tişört giymiş esmer çocuk.

Cansu onu aşağılayarak süzdü.

— Benimki sigaracılık değil. O işi bırakalı yıl var. Daha tantanalıdır işim. Üstelik tanınmış adamımdır ben. Çocuk Bürosu'nda şimdi benim için hazırlanan özel karşılamayı göreceksiniz. Boru mu oğlum...

Esmer çocuk başını çevirdi. Yanında ilk toplandıklarından beri ağlayan, ikide bir gülmeye katılsa da yine kendini tutamayıp ağlamasına dönen çocuk Cansu'ya bakarak,

— Nasıl karşılarlarsa karşılasınlar, ben Çocuk Bürosu'na varım valla... dedi. Benim canıma okudular. Beni sattılar. Üç kuruşa, üç kuruşa bir oğlan çocuk. Yüz elli liraya da siz Malbora satıyorsunuz.

Çocukların tümü bir anda dondu kaldı. Esmer oğlan ağlayana eğilip,

— Sus, dedi.

Cansu öne uzandı.

Giderek genç bir delikanlının parmaklarına dönüşen mafsalları belirginleşmiş eliyle çocuğa dokunup,

— Ağlama sakın ha! dedi. Başka şeyler uydur sorduklarında. Sen erkeksin. Sus, seni kimse satmadı sus! Sen erkeksin...

İyice unuttu çevresini Bünyamin, içi harlandı,

— Hey büyük Allahım! dedi.

Ağlayan çocuğun anlatmaya çalıştığını çözer gibiydi. Sigara işinde çalışan erkek çocuklara, onlar kız çocukmuş gibi laf atanlara rastlıyordu.

Satıcı çocuklardan kimi bu adamlara yaklaşıp sanki birbirlerine kapanırmışça duyulmaz bir konuşma tutturuyorlardı. Adamların yüzlerine yayılan, gözlerinde en yoğun açıklığını bulan karanlık bir kuşkuyla tedirginliğin üst üste düştüğü keskin anlam çarpıcıydı. Konuşma sürerken çoğunluk çocuğa uzanıp ensesine koydukları ellerindeki okşamayla acıtma arasında gidip gelen tutumlarının iticiliği, kaçamak gülüşlerini, daha da baskınlaştırıyordu. Bu birkaç çocuk yeniden sigaraları satmaya yöneldiklerinde,

"Eşşoğlu eşek puşt herif!" diyorlardı. "Verdiği paraya bak ulan! Keraneye gitse bunun üç katını öder kokmuş karılara, keriz."

Hâlâ salt sigara satmakta diretenlerse bu sözleri duymazdan gelirdi.

Sonra peş peşe akan arabaların çoğunluk sıkışan yolda ara ara durmalarıyla çocuklar kümesi sarardı arabaların çevresini.

"Haydi abi, bu fiyata bugün."

"Kaç tane?"

"İki kartonsa yanına söz."

"Söz be abi! Ama fiyat değişirse suç benim değil."

"Abi, Nişantaş'ta da aynı."

"Bizde fiyat değişmez."

Yaşlanmı çok aşkın tutumlarına, konuşmalarına karşın; giyimlerindeki yoksullukla, az uyunmuş uykuların daha şimdiden derin gölgeler bıraktığı yüzleriyle, çocuklar görenlerde acımayla tiksinti karışımı bir etki yaratıyorlardı.

Geceleyin kaldıkları bekâr odasında, aralarında olmayanlar döndüklerinde kimse bu geç gelene soru sormazdı. O ise birkaç kâğıt parayı büküp koyduğu cebinden çıkarıyor, önceki kazandıklarının yanına katıp yeniden gözden geçiriyor, öteki yatakları gözlüyordu bir süre. Bir devinme olunca hızla kaçırdığı bakışlarıyla bir an öyle önemli bir uğraşıya dalmışça elini kolunu yordamlıyor, kirden rengi bellisiz yerinde kıvrılıp uyuma durumuna geçiyordu. Oysa çoğunluk en geç uyuyan da o oluyordu içlerinde.

"Anlatma sakın!" denilen şeyin, böyle bir olaya bağlı olduğunu kestirmişti.

Bünyamin'in Tanrı'yı yeniden anması arabada sessizlik yarattı.

"Beni yaktılar" diyen çocuksa Bünyamin'in o garip yakarışlı sesinden sonra hıçkırıklarla sarsılmaya başlamış, bağırarak konuşuyordu.

— Yaktılar beni, yaktılar! Dubaların oraya koştum. Dizlerimi çarptım. Martılardan başka kimseler yoktu. Yok vardı. Ben onlardan kaçtım. Büyükler hayvandan beter çocuklar. Siz bilmiyorsunuz... Her yanları cılk cerahat kokuyor büyüklerin, çürük kokuyor.

Sarsılarak ağlayan çocuğun ince ensesi, uzun kumral kirli saçları, sivri sivri beliren omuzları görebildikleri tek noktaydı şimdi.

Cansu, polis arabasının tavanı elverdiğince doğruldu, ağlayan çocuğa uzandı.

Cansu'nun bedeninin titrediğini duyumsadı Bünyamin.

Cansu, ağlayanın yırtık gömleğinin açık bıraktığı çelimsiz ak omzuna elini koydu.

— Sus dedim sana! dedi. /Sesi kalın, durgundu./ Bunu poliste kayda geçerken söyleme, hiçbir yararı olmaz. Kötü bile olur senin için. Sana bir şey yapmadılar diyorum. Sus çarparım ha!..

Geriye dönüp yeniden Bünyamin'e baktı.

— Ağlamayıp güleceksin. Bak bu manyak düdük ne dedi demin? Onu dinle, açıl. Para toplayıp Kule'ye çıkacakmış. Ulan hangi Kule'ye çıkacaksın bakiim sen?

Bünyamin eliyle görmediği, fakat doğru gösterdiğini sandığı yönü çizdi.

— Tamam!.. dedi Cansu. Bu dini bütün Müslüman Galata Kulesi'ne düşkün, anlaşıldı. Sen de "manzara merakımdan Köprüaltı'nda yattım" diyeceksin. Amma da bozulur amcalar ya, boş ver. Tıpkı tıpına böyle diyeceksin.

Çocuk döndü. Gözyaşlarından yüzünde kirlere karışan iki yol oluşmuştu. Gözleri yıkanmış bir maviliğin ışıltılarını saçıyordu. Çocuğun apak, incecik boynunu görmek Bünyamin'e Tanrı'yı yeniden anma isteği verdiyse de sustu. Sonra boz köpekle belikli, gümüşlü kadının süt kokusunu geçirdi içinden.

Cansu oturacağı yere çekilirken.

— Tamam dedik, değil mi? Hani cevap?

Arabadaki çocuklar öğretmenleriyle geziye çıkmış bir öğrenci kalabalığı ivecenliği ile bir ağızdan,

— Tamam... Anladık... diye bağırdılar. O da anladı.

Seslerindeki pürüzü atamamışlardı henüz.

— Hem de iyi anladık, dedi Zafer. /Sesi titrekti. Kör gözü yüzünün tümünü kaplamış gibiydi./ Yakışıksız bir şey mi söylendi? Güm... anlarız. Bu İstanbul'un en kıyak çocukları bizleriz. Bunu bilmeyen mi var?

Cansu, sevecenlikle Zafer'in kafasını sıvazladı.

— Ulan Zafer, dedi, bitirim adamsın sen bazen. İyi kafa buluyorsun. Yaşa be!

Zafer, kör gözünün ışıksızlığını yüzünden kazımak isterce,

— Gülelim haydi be! dedi. Sayıyorum. Üç dediğimde, çocuk bahçesindekiler gibi basacağız kahkahayı. Tamam mı? Bir, iki, üç... Haydi!

Çocuklar bağırmayı andıran kahkahalar attılar.

Bünyamin daha az başarabildi bu gülme girişimini, alt dudakları gerildi, dişleri göründü.

Olanların tümünü, Cansu'nun yüzündeki değişmelerin en ince ayrıntısına dek öyküneerek izlemeye başlamıştı. Cansu'nun davranışları ne yönde gelişiyorsa eşini, kaçırmadan yineliyordu. Cansu Zafer'i sevdi diye ona içtenlikle gülümsedi. Daha da ileri gidip dokunamayacağı uzaklıkta olduğunu unutarak elini uzattı, eli havada asılı kaldı.

— Senin annen neyin yok muydu ki kardeş?

Çocukların tümü bu kez gerçek kahkahalarla gülmeye başladılar. Gırtlaklarından sesler içbükey dönüşlerle çıkıyormuşça yabansı, ürkütücüydü gülüşleri.

— Hiç anasız çocuk olur mu, davar? Ulan ne biçim aval soru bu?

Bünyamin ürktü. Ağzı aralık kalakaldı.

Esmer oğlan ayağa kalktı, kalabalık bir gruba konuşuyormuş gibi abartmalı bir duruş aldı.

— Dinle oğlum köylü! dedi. Allah seni terk etmiş, senin ondan haberin yok. Bir çocuk nasıl yapılır? Ders bir: Bir erkekle bir karı buluşup bakışırlar, film bir afiyle öpüşürler, zevki sefaya dalarlar, bizi peydahlarlar. Karının karnı şişti mi şişer, dümbük erkek toz... E, erkeklik kolay mı? Düdükleyip kekâ kaçacaksın. Biz gibiler bu düdükleme işleminin... orospu çocuklarıyız.

Cansu birden fırladı.

— Keloş, dedi kapa gaganı! Zafer'in meselesi özeldir ve iyi etmiştir. Bizim hayatta bir tek eyvallahımız var, o da kendimize.

Cansu yumruğunu hızla göğsüne vurdu. Bünyamin kirpiklerini kırpmaya başlamıştı, kendi kendini bunca amansız bir öfkeyle yumruklayan birini ilk kez görüyordu.

"Beni yaktılar" diyen çocuk gömleğinin yırtığından çıkan sıska omzunu elinin ayasıyla örttü.

Sokağa güneş daha dik girmeye başlamıştı.

Sirkeci yönünden, manevra yapan bir lokomotifin gürültüleri doldu çocukların olduğu arabaya.

Sessizlik yoğunlaşıp gürültüleri kırdı.

Arabanın camlarından bakıyordu şimdi hepsi.

Bünyamin bir tren düdüğünün sesiyle yerinden sıçradı.

Cansu dönüp ona gülümsedi.

Çocuklara bir yalnızlık, bir kendi kendinelik yerleşiyordu.

Dışarıdaki insanların koşturmalarını, Sansaryan Hanı'na giren çıkan polisleri ve birden çantası açılınca yere bir sürü şeyinin saçılmasından ötürü dönenmeye başlayan kadını, aynı dinginlikle ayrımsamadan izlediler.

Bünyamin ağlayan çocuğu arandı. Cılız, çukur ensesini gördü. Elini yumruk edip ağzına bastı. Bu görünümün ona çağrıştırdığı anların puslu ışıksızlığıyla sarsıldı.

Oysa o günleri hiç de böyle bir acı içinde yaşamamıştı.

Doktor, gece bekçisini çevirip kirden sertleşmiş mintanı sıyırınca, Bünyamin, acınacak denli zayıf bir boyunla, sıyrılmış gömleğin ortaya çıkardığı, ak tüylerin örttüğü kırış kırış olmuş derisi, fırlak kemikleri, açılan soluksuz göğsüyle karşılaşmıştı yaşlı adamın.

Doktor, gözlüğünü çıkarıp ona dönerek,

"Ölmüş!" demişti. "Hem de çoktan. Kalp krizinden ölmüş."

Sağ omuzla boyun arasını dalga dalga koyu morluklar basmıştı.

Bünyamin kıpırdamamıştı.

O gün yine ambardan çıkmışlar, yürümüşler, odalarına varmışlar, gece bekçisi değişmez uykusuna dalı tespihiyle yatmıştı.

Bünyamin yeniden Kule'yi, kuşları, gemileri izleme yerini almıştı.

Bir yandan da ilk kez, ezam duymak için dikkat etmeye kararlıydı. Çünkü bekçiye iki gündür "dede" diyordu.

Ezan okunduğunda odadaki sessizliği anca ayırtmsamıştı.

Gece bekçisi dedesi horlamadan öyle sırtüstü, bileğinde tespihi, havalar yumuşadığından beri tek kat giydiği yün çorapları, dökme lastikleri başucunda uyuyordu.

Bünyamin yaşlı adama yaklaşmış, yaklaşmıştı.

İçinde sevince benzer bir duygu oynaşıyordu yaklaştıkça. Söyleyeceği sözleri sıraladı.

"Dede ha, dede! Kalk! Zaman aştı, ezan okundu. Haydi davran, tez ol!"

İyi iyi... İşte, böyle söyleyecekti.

İlk sözcükler çekingen, anca duyulur gibi çıktı ağzından. Hiçbir kıpırtı yoktu adamda. Sonra onun kulağına yaklaşarak sözcüklerin bir tekini bile değiştirmeden söyledi yeniden. "Tez ol!" dediğinde, yaşlı adamın yanıtlarmış gibi çenesinin boşalıp göğsüne düştüğünü gördü.

Ses çıkmadı oysa.

Bünyamin elini bıyıklara değdirmeye kalktı, sakındı, geri çekildi. Tam o sırada her zaman gördüğü, cüzdanına denizkızı işlenmiş adam girdi içeriye. İhtiyarın yanına eğilmiş duran çocukla ilgilenmedi. Musluğa gitti boğazını, burnunu alışkanlıkla temizledi.

Yerine döndü.

Yatmaya davranırken Bünyamin,

"Amca," dedi. "Dedeme bir şey oldu."

Adam "Tam sırasıydı!" der gibi baktı.

"O senin deden miydi?"

Bünyamin, gece bekçisi, sonradan edinme dedesine demin yaklaşırken duyduğu sevincin fışkırıp açılmasını yeniden duydu içinde.

"Dedemdir elbette."

Adam orada ilk kez bulunuyormuş da, nasıl bir yermiş burası, dercesine sıkıntılı bakışlarıyla çevreyi taradı.

Kalktı.

Bekçinin yatağına gitti.

Yaşlı adamın kolundaki tespihe değdi. Tespih kaydı kaydı, ceketin kaba kumaşına takılıp kalıverdi.

Adam,

"Deden ölmüş oğlum dedi." Şimdi belediye doktorunu çağırmalı ki bunun ölüsünü kaldırsınlar. Başka kiminiz kimseniz yok mu sizin?"

Bünyamin, "Hayır" anlamına başını salladı ve dedesinin askerde ciğeri kalmayıp ölmüş babasıyla buluşmaya bir yere doğru çekip gideceğini düşündü, bunu gelmesi gereken, doktor dedikleri yapacaktı.

"Siz nerelisiniz?" diye soru adam. "Sen ve deden."

Bünyamin omuzlarını silkti.

"Bilmem" dedi.

Merdiven arasındaki esinti, çiş kokularını odaya doldurdu.

Aşağıda aşevinde soğan kavuruyorlardı.

Gözleri Kule'ye kaydı.

Gün dönüyordu.

Adam birden öfkelendi.

"Hep böylesiniz be!" dedi. "Hep böyle! İstanbul'da bok mu var? Her yer insanla doldu. Yakında İstanbul denize çökecek batacak. Doğru dürüst konuşmasını bilmiyorsunuz. Bir de kalkıp ölüyorsunuz."

Çocuğun onu anlamayan bakışlarını gözden geçirdi. Tembel tembel esnedi.

"Git aşağıdaki lokantaya."

Neredeydi lokanta -adam anlamış gibi sürdürdü,

"Hani dedenle yemek yediğin yer var ya akşamları, oraya git. Onlar Erzincanlı'dır. Git, ağla; konuş; anlat durumu."

Adam, "Ağla!" der demez Bünyamin ağlamaya başladı.

Kadınsı ılıklığı içeren saçlarının belikleri yüzüne değenle, boz, koca kafalı köpeği hiç böyle bir günün içinde görmemişti. Oysa beliriyorlardı karşısında, bu da çocuğa derin bir özlem veriyordu. Bünyamin ambarın bittiğini, bir daha oraya hiç gidemeyeceğini anladı. Dedenin ölüşüyle saçları boncuklu kadının; yüzünü yasladığı, sütlerin gerdiği, atardamarların beslediği memelerin yok olup gitmesi demek olduğunu da anlayarak ağlıyordu. Yaşlar ara-

sız iniyordu gözlerinden. Yanaklarının ıslaklığı bu gür boşalmaya elvermiyormuş gibi yaşlar ağzına doluyordu.

Adam elini Bünyamin'in omzuna koymuştu.

"Git, de ki, o yemek yapana, biz de Erzincanlıyız de. Dedem öldü ne yapayım, de. Haydi. Benim uğraşacak halim yok. Yakında beni de böyle bulacaklar. Üstelik ben İstanbulluyum. Kimlere söylenecek bir İstanbullu öldü ey ahali, gelin diye, ha? Bir İstanbullu..."

Adam hızla indi merdivenlerden.

Bünyamin ölüye baktı.

Birden üstüne attı kendini. Küçük kollarıyla çenesi göğsüne düşmüş adamı sarmaya çalıştı. Öyle ne kadar kaldı bilmedi.

Yüzü ılıktı ölünün.

Odanın ilk kez tanıdığı karanlığını gördü.

Kule fırdolayı elektrik ışıklarıyla aydınlanmış duruyordu mazgal pencerede. Çevresindeki yapıların ışıkları da gidip gidip geliyordu Kule'ye doğru.

Dar merdivenin bir yanını kapayan duvarı elleriyle yordamlayarak indi aşağıya. Elektriği yakmayı istememişti içi.

Aşevine girdi.

O saatte radyo açıktı yine. Bu kez şarkı söyleyen bir kadının sesi yemek yiyen adamların konuşmalarına karışıyordu. Yemeklerin sunulduğu camın önüne durdu.

Aşçı onu gördü, güldü.

"Ne o, ne haber?" dedi. "Geciktiniz bugün. Nerede deden?"

"Biz de Erzincanlıyız" dedi Bünyamin.

Bunu der demez boz çoban köpeği, saç belikleri gümüş çıngıltılı kadın, sırtlarını dönüp o titreyen arı maviliği de sürüyüp yok olup gittiler.

Kar serpintisi düştü içine.

Ağlaması durdu.

Parmak uçlarıyla mintanının yamalarına tek tek dokunmaya başladı.

Aşevinin sahibi, hem de aşçısı olan adam olduğu yerden uzanıp,

"Ne var oğlum?" dedi. "Ne var kara gözlü oğlum? De hele, Erzincan'ın neresindensiniz? N'oldu?"

"Dedem öldü. Dedem, ezan okunduğunda ölüydü. Dedem de Erzincanlıydı."

Yemek yiyenler acıyla baktılar çocuğa.

İki kolu omzundan kesik, burunsuz bir dilenci, kızarmış gözleriyle iniltiler çıkararak girdi içeri, sonra durdu. Çevresini gözlemeye başladı.

Çocuk garsonlardan biri gidip radyoyu kapadı.

Bünyamin yukarı çıktı. Odanın bir köşesine sığındı. Sırtını duvara dayadı.

Doktor yanında ak önlüklü bir adamla geldiğinde, koyu karanlığı eleyen bir ak nokta gibi genişliyordu Kule mazgal deliğinde.

Dedesinin sırtını da çevirdiler. Morartılar daha da artmıştı, ampulün cılız ışığında bile açık seçik görünüyordu.

Ölünün ceplerinden birkaç kâğıt parçası, birçok bozuk para çıktı.

Doktor, dedesinin tespihini aldı bileğinden. Ölünün elleri şişmeye başlamıştı.

Doktor tespihi bakmadan Bünyamin'e uzattı.

Sonra onu unuttular.

Bünyamin merdivenden indi, geceye, kentin onların olduğu yanında ıssızlaşıveren ara sokakların çürümüş sebze kokulu karanlığına girdi.

Tespihi, ona uydurulmuş pantolonun ta dizlerine dek varan yan cebine koydu.

Kule'nin orada martılar toplanarak bir aşağı bir yukarı çığlıklarla döneniyor, karanlıkta aklıklarıyla çizgilenerek ağıyorlardı.

İki büyük gemi köprünün üstünden geçecekmiş gibi yakınlaşarak irileştiler.

Düdük sesleri bastırdı ıssız cami minarelerini.

Bünyamin göğe tüm cesaretini toplayıp baktı.

Bulutların hızla önünden aktığı ince yarımayı gördü.

Arabanın en arka sırasında oturan çocuklardan biri, boynunda ipek benzeri bir atkı taşıyan,

— Ulan, dedi, baksanıza! Alman karısı bize bayıldı.

— Hangi Alman karısı? dedi Zafer. Hangisi oğlum? Nereden bildin Almanlığını? Alman'sa içgüveyi olurum valla.

İpek atkısı eskilikten tiftiklenmiş çocuk,

— Oğlum buralarda bunca filmi görür de bayılmaz mı? dedi. Sarışın baksana, Alman bu. Seninki bu karıya yetmez, hallenme.

— Sahi, dedi Cansu, karıya bak kesildi, eridi bize. Ulan hırt, memleketinde hiç mi yakışıklı görmedin? Biliyorlar canım bu lokumlar kimde iş olduğunu.

Çocuklar daldıkları sessizlikten çıkarak yeniden itişip gülüşmeye başladılar.

Turist kadın, bu güneşli yaz gününde bir polis arabasına doldurulmuş çocuk kalabalığının yüzlerindeki yorgunluğa, üstlerindeki neredeyse gülünç denecek giyimlerinin yoksulluğuna, garipliğine, arabadan taşan gürültülerine şaşkınlıkla bakıyordu.

Fotoğraf makinesini açmaya girişirken Cansu eliyle sert bir devinim yaptı kadına doğru canın ardından.

Zafer, çocukların üstünden kendini aşırtıp,

— Onlara göster Karakol Cansu, dedi. Durma! Bak kadın cızlamı nasıl çekecek. Haydi göster seninkinin boyunu!

Cansu bir elini bileğinden tutup ötekini hızla ileriye doğru sıyırttı. Burnu çilli, sarışın, kısa saçları buklelerle yanaklarını örten kadın bu davranışı anladığını, ama yadırgamadığını da belirten gülüşüyle işini sürdürdüğü sırada arabanın kapısı açıldı, görevli iki polis girdi içeri.

Biri, kadının resim çekmesini engellemek için yeniden arabadan indi.

Elleriyle "Yok olmaz" anlamına gelen devinimler yaptı. Kadın, polisi görünce deminki aldırmazlığını hızla değiştirip başıyla adamın isteğini onaylayarak Sirkeci yönüne doğru yürüyüp gitti.

Direksiyona geçen polis,

— Ulan çocuklar, dedi. Burasını hayvan vagonu gibi kokutmuşsunuz.

Onun yanında oturan,

— Bitiyorum bu fanfinfonlara! dedi. O kadar güzel yerlerimiz var; o kadar güzel tarihi yapılarımız var; yok efendim ne gezer,

bizim sefil takımını görmesin bunlar; bayılıyorlar resimlemeye, ne iştir anlamadım, manyaklık bu be!.. Haydi yak bir sigara.

"Alman karısına bak!" diyen ilk çocuk,

— Abicim, bizim yakışıklılığımıza dayanamıyorlar, dedi. Hem içimizde bir de meşhur Karakol Cansu'yu görünce! Tamam mı? "Onu Almanya'ya koca olarak götüreyim mi?" dedi. Biz de, "İçgüveyi olacaksa elbette" dedik.

"Beni yaktılar!" diye ağlayan çocuk döndü, Cansu'yu gösteriyordu eliyle,

— Polis abilerimiz, dedi, bu karı arkadaki arkadaşımızı kendisine koca seçti. Bu yalak ağızlıyı beğendi. Çünkü o her yerde kocalık, karılık edebilirmiş.

Cansu bir an şaşaladı. Koruduğu çocuğun saldırısına inanmazca baktı. Ardından öfkeyle fırlayıp yırtık gömleğini yakaladı onun. Kumaş ayrıldı.

Bünyamin ona sıkıca sarıldı.

— Yapma Cansu abi! dedi. O garip senle şakalaşmadı. Deminki ağıt yakmasını ne tez unuttun?

Çocuk sinerek omzunun üstünden Cansu'ya baktı. Gözlerinde yine yaşlar birikiyordu. Cansu onu uzun süre ayakta izledi. Sonra Bünyamin'i iterek yanına oturdu.

— Ne dediğini bilmezlenmiş belli. Hey büyük Allahım...

Çocukların hiçbirinde kıpırtı yoktu.

Zafer gülerek,

— Yavu, dedi, konuyu kapatmaya kesin kararlı bir büyüklük taslayan tutumuyla, Zagor'a tasma uydurabildi mi acaba Haşlak Yasin? Yoksa valla imanım hakkıyçin zehirlerler be onu... Vay canım, lan ne de akıllıydı. Öylesine kıyağına köpek demek haramdır. Takmamıştır aval Haşlak. Belki onu da öteki ekip araklamıştır. Çok hızlıydı be! Hele bizi görünce dört bir yanımızda koşuşması... Daha üç aylıktı fıkaram...

— Sus lan! dedi Karakol Cansu. Canımızı daha da sıkma! Ben Haşlak'a sıkı tembih geçtim. Zagor'umuz tasmalı olmalı artık bugüne bugün zamanıdır, büyüdü, dedim. Takmıştır bir yerlerden yürütüp, iyi yakışıklı bir afilli tasma. Ulan ölmüş gibi, akıllıydı, şuydu buydu diye konuşma Zagor'umuz için. Yaşıyor be! Sus dedik, tamam mı? Bozma kafamı...

— Yanarım yoksa, dedi Zafer. Yanarım ona! Lan yavrumun bir kulağı karaydı yalnız. Küpeli Zagor'umuz. Yanarım ona... Yanarım ki nasıl...

Cansu'yla göz göze gelip birbirlerine acıklı bir anlamla bakıştılar.

— Karartma be insanın içini! Tamam mı, takmıştır dedik. Hem öbür ekibe yakalanmamıştır. Topal'ı hızla uçurdum onlardan yana, tetik olsunlar diye.

— Yavu Cansu, kızma; ama bizim Topal daha altısında. Koşması ne hızladır ki, nasıl sarksın onlardan yana.

— Sus ulan keriz! Şimdi tepem atacak. Bizim çocukların yürümüşle konuşmuşu büyümüştür. Herif en azından dört senedir, şu fani dünyayı çiğnemiyor mu kendi ayaklarıyla?

Çocukların tümünü ilkten bir bağırtı aldı, sonra,

"Çiğniyor, çiğniyor da anasının helal sütü gibi yutuyor" diye düzenli bir şarkıya dönüştürmeye başladılar bağırışlarını.

Polislerden biri gülerek arkasına dönüp baktı...

— Oğlum Cansu, dedi; sustur şunları, başlamayın! Gelmeyeyim yanınıza! Akrabayız diye şımarma Karakol! Azdırma veletlerini. Susun! Tamam... Gidiyoruz. Bayram yerine değil ha!.. Ona göre...

Çocuklar sustular.

Cansu, polis kontak anahtarını çevirip motoru çalıştırdığında dönüp en arkadaki atkılı oğlanın kulağına yetişti, yakaladı, büktü. Çocuk acıya dayanamayıp,

— Bırak be! dedi. Bırak... Hem ben ne yaptım sana. Senin koruduğun dedikodu yaptı, ben değil. O layığını bulmuş Köprüaltında. Ezmişler onu. Bir de biz mi horlayalım...

Boş ver, dedi Cansu. Ben seni severim, ondan kulağını çektim. O konuyu da unut.

Aralarında yeniden bir dalgalanma oldu.

Direksiyonun yanındaki polis dikiz aynasından gözlüyordu onları, geri dönmeden copunu salladı havada, çocuklar gülüştüler.

Gittikleri yerde "kişisel eşya" diye masaya bırakılan şeyler: Kırık bir cam bilye, çakılar, birkaç ünlü futbol kulübü oyuncularının cikletten çıkma resimlerinin eksiksiz koleksiyonu, bir

tane uçak mektup zarfı, üç cep tarağı, bir avuç dolusu renkli şişe kapağı, bir el aynası, iki tane şarkıcı kartpostalı, bir çizgi roman dergisi, yumurta iriliğinde yuvarlak bir çakıltaşı... beş altı paket sigara, tümü bir araya gelince ancak yedi yüz lira edecek para vardı. Bir de safran sarısı tespih.

— Paraları ne ara yok ederler bilmem? dedi görevli.

Bu "zati eşya" diye tanımlanarak yazılması zorunlu şeyleri saptayan kişi dönüp sordu:

— Tespih kimin?

Benim, dedi Bünyamin anca duyulur gibi.

Sabıka kayıtlarına, "İmam lakabıyla tanınan Erzincanlı Bünyamin Doksan" diye geçti.

Ocak 1981

Gecenin Öteki Yüzü

Genç kadın, küçük kızın elini acıtırca sıktığını kızın o bildik,

— Yürüyorum anneciğim! deyişindeki iniltili söyleyişten anlamıştı.

Annenin kokusu sonbaharın sert lodosuna karışıp burnuna vuruyordu. Bir an, böyle bir kokunun, odalarındaki, üstü ellerinde zambaklar tutan iki çıplak superisi deseniyle süslü, dayanmalardan solup gitmiş koltuk yüzlerinden yayıldığını düşündü.

Annesini araştırdı bakışlarıyla.

Rüzgârda savrulan, kulak diplerinden kesik, gür saçları gördü, beğendi. Adımlarını daha sıklaştırarak genç kadına yaranmaya karar verdi.

Kadın, olanlardan uzaktaydı.

Söyleneni duymaması bir yana kızının bakışlarındaki beğeniyi, usluluğu ayrımsamayacak denli dalgın görünüyordu. Gittikleri yöne değil, ilerdeki vapur iskelesini aşarak gökle denizin arasına sıkışmış kentin öteki yakasına bakıyordu. Yarı örtük gözkapaklarının arasından sızan yeşil bakışlarını dimdik tutmayı sürdürüyordu.

Kızın, annesinin anca beline ulaşan boyuyla görebildiği bakış açısından genç kadın daha da güzeldi.

Yukan kalkık üst dudağı, pembe sedefsi bir pırıltıyla beliriyordu. İnce bedeninin, tırnakları kızıla boyalı ellerinin de gözleri gibi ulaşılmaz güzellikte olduğunu düşündü.

— Anne! dedi.

Genç kadın aynı aldırmazlıkla yanıtlamadı.

Küçük kız, kadının onu unuttuğunu sanarak başını eğdi.

Kentte, onların arasında gecenin başlama saati sayılan "Haydi artık uyu!" denen o anın getirdiği çılgın yalnızlığı yeniden duydu içinde.

Annesi belli bir işte çalışmazdı ki, ona, hep aynı saatte uyu diyordu. Evet, bir yerlere gider dönerdi. Adı konmamış gidiş gelişlerdi bunlar. Söz paranın yetmezliğinden açıldığı zaman bile, çözüm yolu olarak iş söz konusu edilmezdi.

Demli çay kokan, çift camlı, çok odalı eve kısa konukluklara gittiklerinde pek çok kez,

"Güzelliğinin değerini bilemedin" diyordu, o koltuktaki yaşlı kadın, "Bir kadın eğer senin kadar güzelse..."

Bu konu çoğunluk oradan ayrılmalarına yakın bir saatte açılırdı.

Annesiyle ipek çorapları bacaklarında her zaman gevşek duran yaşlı kadın ayrılırken öpüştüklerinde, ikisinin yüzleri de, tartışmalı anlarındaki anlamı hiç yitirmezdi. Hızla değiverirdi yanakları birbirine. Aralarındaki bu değişmez tören tiksintiyle yapılır gibiydi. Annesi küçük kızı unutur, yapının iç kapısıyla ana çıkış kapısı arasında bırakıp giderdi, öylesi günlerde. Oraya ne zaman gitseler hep aynıydı, küçük kız giysilerinin cepsiz oluşuna yeniden üzülürdü. Ellerini şöyle içine sokabileceği cepler...

Annesi onu odalarına bıraktığında beklemek daha kolaydı.

Karşı fırının girişindeki çillenmiş aynalara dalardı.

Bağırlarına dek ak unlara belenmiş fırın işçilerinin yumuşayan yansımalarındaki un çuvallarından, yüzlerinden geçen su mavisi çiselemeleri gözlemeyi bıkmadan sürdürürdü. Fırının ağzı açılırdı. Yalaza kesmiş kızıllığa; gevrek bedenli, uzun tahta küreğe yerleştirilmiş ekmeklerin korlara itilmelerine ilgiyle bakardı. Kapağı kenetleyen demirin hızlı inişiyle gözlerini yeniden aynalara çevirirdi. Günün akşama yönelen koyulması yüksek yapıları aşarak aynalara değin ulaşırdı.

Lodosun egemen olduğu bu kentin akşamüstleri kendini, yazsa günbatımı kızıllığı ile; kışsa eski evlerin ara kapılarını tekdüze sarsarak duyururdu.

Annesi kimi günler, fırınlarda akşam ekmekleri pişme kıvamını bulup çıkarıldığında odaya girmiş olurdu.

Küçük kız duymazdı.

Fırın aynalarındaki adamların güçlü devinimlerinin duyulmayan sesleri bir içe çekiliş taşırdı ona.

Ayrımsadığı, fakat kesinlikle yalnızken sürdürdüğü güç duyulur kendi kendine konuşması, tam bu sıralar başlardı. Bir yandan da cama parmağıyla resimler çizerdi.

Kendisine bir şeyler anlatır gibiydi.

Bunu uydurduğu seslerle yapıyordu.

Anadilini anımsatan hiçbir sözcük yer almıyordu bu tuhaf seslerin içinde.

Söylediklerine denk ölçülerle küçük gövdesi salınıyordu.

Salınışları düzenli bir hıza kavuştuğunda, yüreğinin atışları güçleniyor, yanakları kızarıyordu. Bir derin solumaydı sanki ağzından çıkan sesler. Bundan ötürü onun gelişini hiçbir zaman duyamamıştı, salıntısına da ilgi göstermiyordu... Garip sözler bulmak öyle pek sık gelmezdi içinden. Belki de, bu davranışları çoğunluk güzün ediniyordu.

Sokağın, üç ağaçla kesişip anacaddeye çıkan bölümünü ürkerek düşünürdü öyle anlarda. Caddenin açılışındaki bu, kışları çıplak, yazları yeşerir yeşermez tozlanan yapraklarıyla duran ağaçlar, doğayla ilişkileri yokmuşça hasara uğramış bir görüntü oluştururlardı. Bu ağaçları anımsamak, onun birden sırtını cama dönmesine neden olurdu ve odaya ürkmeden açıkça bakardı.

Komodinin üstünde, kapağında elini alnına dayamış, saçları belinden öteye uzayıp giden kadının hayatını konu alan, sayfaları eksik romanı, koltuk yüzü superilerini, koku şişelerini görmek onu yatıştırırdı. Evin öteki odalarına başka insanların oturduğunu düşünürdü hemen. İçlerinden bildiği iki kişi vardı yalnız, bir erkek ve bir kız.

Görmüştü onları.

Bunu anımsayınca, odanın boşluğuna gülümserdi.

Erkek kardeş saat onarıyordu. Camlarının ardına şurup renklerinin süzülüp durduğu ünlü şekercinin karşısındaki, vitrini kadife kaplı Rum saatçiye çalışıyordu. Annesi öyle demişti. Küçük kızsa, fırında ekmek almak için sıra beklediği günlerin birinde, o genci gördüğünü sanıyordu. Elinde bir çanta ve kesekâğıdı vardı. Kız kardeşe belki de hiç rastlamamıştı.

Annesi ikisini de görmüş olmalıydı.

"O kızcağız, ne yazık ki evlenemez. Hem yoksul, hem çirkin. Bütün alışverişi de yapıyor üstelik; manav, kasap... hattâ kömürcüye bile o gidiyor. Şimdiden yaşlı gibi duruyor. Genç bir kız öyle şurada burada, esnafın içinde olmamalı; şunun bunun karşısında, akraba hısım edasıyla konuşmamalı; albenisi yok olur gider. Sen bilmezsin."

Annesi pek alışveriş etmezdi.

Küçük kız giderdi fırına.

Annesinin deyimiyle, bir şeyler uyduruyorlardı kendilerine yemek diye. Tahta masaya hızla konup kaldırılan yarı ısınmış, yendiğinde ayrım taşımayan tatlara sahip yiyecekler... Bundan ötürü sıcak bir ekmeğin kokusu ve ısırıldığındaki tadı hepsine baskın güzellikteydi.

Gün alacakaranlığa dönüp loşluklar parça parça çökeldiğinde, o, yüzünü dayadığı camla bütünleşmiş olurdu. Fırının elektrik ışıkları sarı toplar oluşturarak çevreleri buğulanmış açılıverirdi.

Annesinin döneceğini kestirdiği bir saatte perdeleri kapaması gerekirdi. Bir ampulün küllü aydınlığında en az yalnız kalabileceği zamanı artık giderek daha iyi kestirebiliyordu.

Annesine yeniden baktı küçük kız.

Beton direklerin askıda tuttuğu yüksek yapıdan yürüdüler.

Küçük manifaturacılardan, içinde çeşitli baharat satılan, kurutulmuş bir sürüngenin camına asılı olduğu dükkânın önünden hızla geçerek büyük yapıya geldiler.

Görkemli girişin döner camlı kapısından sıyrılıp içeri girdiklerinde genç kadın, avucunda sıkı sıkı tuttuğu küçük eli birden bıraktı.

O yüksek tavanın altın yaldızlı defne süslemeleriyle bezeli alçı çıkmaları, ensiz taban halılarının açıkta bıraktığı yer mozaikleri, aynı defne çizimlerinin nefti ağırbaşlılığıyla dengeliyordu bu seçkin düzeni.

İçeri girdiklerinde annesi durur; küçük kıza, ilk kez görüyormuş gibi bakardı. Hırçınlaşmaya yatkın o dudak bükümünde, gülmeye mi, yoksa hüzünlü birkaç söz söylemeye mi hazırlık olduğu anlaşılmayan çizgi otururdu ağzına... Çekik, yeşil gözle-

rindeki hep ötelere yönelik durgunluğa, bu yapıya girdiklerinde, yabansı bir tedirginlik de eklenirdi.

İçeriye o gün, onlarla birlikte yaşlı bir adam da girmişti.

Adamın elinde büyük, deri bir çanta vardı.

Çantanın kapatılma yerleri bozuk olduğundan, adam hem çantayı taşımaya çabalıyor, hem de ona abanıyor gibiydi. Tüm bu yaptıkları yaşlı adamı çok yormuş olmalıydı ki solumaları, karası kırçıllaşmış ağır paltosunun altından fokurtularla çıkıyordu. Sanki solumasını sağlayan bir aygıt gizliydi, o kalın paltonun altında.

Küçük kız, adamın acı çektiğini duyumsadı.

Bu, odalarında olma isteğini depreştirdi. Fırının ağır kapağının açılışını, gevşek tahta küreğin kızıllıkların içine yanmadan girişini görmek istedi.

Yaşlı adam annesinin koluna çarptı.

— Afedersiniz, kızım! dedi. Afedersiniz...

Annesi hırçın, yaralayıcı bakışlarıyla adamı süzdü.

— Dengem eskisi gibi değil. Çarpmayacağımı sandığım yere çarpıyorum. Bu korku da yakamı bırakmıyor. Afedersiniz kızım...

Adam, oraya gelme nedenini unutmuş gibi suçlu bir gülümseyişle kalakalmıştı.

— Önemi yok, beyefendi, dedi annesi, sözcüklerin üstüne basarak.

— Yaşlılık, dedi adam. Üstelik bir de...

Annesi, adamın sözünü bitirmesini beklemeden küçük kızı elinden kavrayarak hızla sürükleyip yürüdü.

Kız arkasına baktı.

Yaşlı adam, zorlanmayla, paltosunun görünmeyen cebinden ak, koca bir mendil çıkardı; tek eliyle havada sallayarak açtı, boynunu sildi; gülüşü silinmemişti. Küçük kız adamın neredeyse sıska denecek kadar zayıf olduğunu gördü.

— Yaşlılık birden çıkıyor kişinin karşısına efendim... diye konuşuyordu kendi kendine.

Oturulacak yerleri kahverengi deriyle kaplı, yumuşak koltuk ve sıralar vardı orada. Onların karşı yönüne düşen, kesme camları ahşap çerçevelerle belirlenmiş, görevlilerin bulundukları yükseltiye baktı küçük kız.

Bekleyenlerin devinmelerinden, seslerinden hiç etkilenmez görünen bu çalışan kadın ve erkeklerin özel bölümünden taştığına inandığı kokuyu yeniden duydu. Yıllanarak gerçek deriye sinmiş tütün kokusuyla masif eşyalara her yıl sürülen cilanın karışımından oluşuyordu bu hava.

Kimler var diye çevresini araştırdı.

Büyük koltuklardan birinde şişman, kara kürküyle daha da iri görünen, yüzü alabildiğine renksiz bir kadın oturuyordu. Kucağında bir duvar saati vardı kadının. Saatin camını açarak kadranını çevirmeye başladı. Saat derin bir iniltiyle çaldı. Ne annesi, ne çalışanlar, ne bekleyenler sese döndü. Kara kürklü şişman kadın, saatin sesini dinledi bitene değin; bitince kapağı özenle örttü.

Annesi, kızı, sırt dayama yeri deriyle kaplı üç kişilik kanepenin ortasına götürüp oturttu.

Bundan önceki gelişlerinde küçük kız çoğunluk büyüklerin oturduğu koltuklardan birine yerleşmişti.

Derinin kabarık yumuşaklığında ağır ağır gömülüyordu. İzleri neredeyse çenesine değecek denli yitip gitmişti içine koltuğun. Çevresindeki varsıllık, sessizlik, ağır kadife perdelerin inişi uykuya itiyordu onu. Gözlerinin kapanmaması için zorluyordu kendini. Elindeki büyük paketi göğsüne bastırmış bir kadın, hızla yaklaşarak neredeyse kızın üstüne oturacaktı.

Yandaki iskemlede dizlerinin üstündeki ince işli, fildişimsi bir kafesin içine papağanını koymuş adam, kıpırtısızlığını bozmadan, ama görünüşünden umulmayan kalın sesini yükselterek,

— Hanımefendi, demişti, küçük bir bayan var orada. Dikkat ediniz!

— Ne yapıyorum canım ben! demişti kadın.

Sesi bir yanlara çarpıp çıkıyormuş gibi kertikliydi.

Kadının sesindeki bu sayrılık, küçük kızı sessizce ağlatıvermişti.

Annesi yabansı içgüdüyle sırtı ona dönük olarak beklediği kuyruktan hızla ayrılıp yaklaşmıştı.

Kızını tutup çekerek çıkarmıştı gömüldüğü kabarıklığın içinden.

Küçük kız, elinde olmadan büyük bir yaramazlık yapmışlığın ivecenliğiyle gözlerini ovalıyordu.

Dantelsi kafesinin içindeki papağanıyla oturan adam,

— Efendim, demişti, kızınız çok uslu. Bir şey yapmadı ki...

Adam susar susmaz papağan bir şey haykırmıştı.

Küçük kız gülüverince adam da hiçbir değişmeye uğramadan onunla gülmüştü.

Fakat oradakilerin ilgisini bu yadırgı ses de çekmemişti.

— Benim kabahatim biliyor musunuz, göremedim; demişti o sayrı sesli kadın. Çok dalgınım, çok... Bu kadar da olmaz ki canım. Ne dalgınlık bu!

Elindeki, sivri uçları kâğıtları delip geçen paketini bile önemsemeyerek, neredeyse giyimleri de dahil her yana dağılacakmış gibi engellenmez bir hızla yaklaşıp küçük kızın başını okşamıştı. Kadının elleri tentürdiyot kokuyordu.

O günden sonraki gelişlerinde genç kadın onu o üç kişilik kanepeye oturttu, para alınan yerin karşısına.

Böylece memurların çalıştığı yerin ardındaki duvara asılı, görkemli bir çerçeveyle onurlandırılmış yağlıboya portreyi incelemeye koyuldu küçük kız.

Yaşlıca bir adamdı bu. Yumuşak bakışlı, koyu renk gözleri, tam çene çizgisini örten ak yakalığının kıvrık üçgenlerini kapamayan değirmi sakalıyla; bitmiş gülüşünün ağzında süren iziyle bakıyordu küçük kıza. Adamın başındaki şarap rengi şapkayı hiç kimsede görmemişti. Kenarsızdı. Renginin güzelliği, ak yakayla, adamın gözleriyle, o unutulmuş gülümsemeyle bütünleşip öteki koyulukları açıyordu.

Resmin tam altındaki duvar saati, orada bulunan her şeye karşı; uyumsuz tek eşyaydı. Romen sayısı olmayan göstergeleriyle vurguladığı zamanın doğru olabileceği sanısını, o ortamda, veremiyordu.

Küçük kız, oraya gittiklerinde her zamanki saptanmış yerine oturur oturmaz, çevresine belli etmemeye özen göstererek portredeki adama gizlice gülümserdi.

Büyükler çoğunlukla ayakta beklerlerdi.

Kendilerine gelecek sırayı hızlandırmayı ister gibi hep oraya, "Vezne" yazılı yere yönelik dururlardı.

Çalışanlarsa özenli bir dikkatle, bekleyenleri hiç görmezlerdi. Kimi zaman içlerinden biri, üstelik şaşmaz aralıklarla,

— Oturabilirsiniz, sizin işlemlerinize daha çok var, yorulmayınız. Biz, sıranız gelince çağırırız, derdi.

Sıradakilerde utangaç bir dalgalanma olur, yüzlerden gözlere yansımayan bir şaşkınlık geçer, çevrelerini şöyle bir kolaçan ederler, hattâ uyarının kısacık etkisiyle boş yerlere doğru birkaç adım atanlar da bulunurdu aralarında. Sonuçta sıradakiler yine eski yerlerini alırdı. Ağırlıklarını, abandıkları ayaklarını değiştirerek azaltmaya çalışan bu insanlarda, saatler ilerledikçe eski bir varsıllığın sardığı görkemli ortamda yengiyi açıkça duyuran bir sessizlik oluşurdu.

Memurlarınsa, gündelik bakışlarındaki duygusuzluk, seslerine de yansır, sırası gelenleri adlarıyla çağırırlardı.

Paraya dönüştürebilmek için getirilen malların çeşidini, umulmaz garipliklerini, çalışanlar, kibirliliğe varan bir umursamazlıkla gözden geçirirlerdi.

Birgün, iki ucu altınsı ipliklerle dibi dibine obrulmuş gül goncaları işli ipek bir hamam peştamalı çıkmıştı ortaya. Üstelik peştamal hareli küf yeşili bir ipek bohçaya sarılıydı.

Bekleyenler bile bir an ilgilenmişlerdi bu görüntüyle.

Önlerine canlı, ılık bir şey serilmişti sanki.

Kesme camla uzayan masif, ceviz rengi çıkmaya dalgalanarak yığılmıştı peştamal.

Getiren kadın sesini, konunun giz saydığı içeriğine uygun, anca duyulur yükseklikte tutarak bir şeyler anlatıyordu. Bir sınır kentinden, oradaki düğünden, gelin hamamından filan söz ediyordu. Sonra eğilip, yanına bıraktığı plastik çantadan kaba gazete kâğıdı bir tomarı almıştı.

"Bu da onlarla birlikte kullanılır" demişti. "Takımdır da."

Kâğıtlar açıldığında göbeğine laleler oygulanmış gümüş bir hamamtası çıkmıştı ortaya.

Görevli memur,

"Uzmanımız bunları değerlendiremez" demişti, "belki gümüş olduğundan bir şey yapılabilir. Ağırlığım, ayarını ölçebilir.Tartabilir. Fakat ötekiler..."

— Kıymetlidir, yavrum! diyordu kadın, sönmeye yüz tutan diretişiyle.

Görevliye tasın bir noktasındaki yazıyı göstermeye çalışıyordu.

— Bu usta öldü. Elişidir. Gümüş olsa ne olacak ki. Bakın, okuyun adını. Asıl bu mühim olmalı, okuyun yavrum! On dört yaşındaydım. Gözlerim şimdi iyi seçmiyor, ama elime geliyor, işte yazı yerleri. Sonra, bakın yavrum, bunların hiç sandık lekesi yok. Artık böyle şeyleri zenginler, camlayıp süs diye salonlara asıyorlarmış, işittiğime göre.

— Fakat, diyordu görevli kadın –boyalı tırnaklarına çevirip çevirip bakarak– söyledim, uzman birine danışmamız gerek, göstermemiz gerek. Alamayız bile belki, danışmak durumundayız. Gümüşü rehin bırakabilirsiniz: Gümüştür ne de olsa...

Yaşlı kadının sırtı daha da değirmileşmişti. Üst üste giydiği iplik çorapları, kara lastik ayakkabılarından kırışarak taşıyordu.

— Herkes gitti. Üç aylıklarım yetmiyor. Herkes buralardan gitti... Dağıldık... Şimdi kimseler kalmadı... İşte artık sandıktakileri çıkarıyorum. Bugün olmaz mı, a benim kızım? Çok elzemdi... pek çok hem e... Ustanın adını okuyabilseniz... Evet eski yazıyla, bir okuyan vardır aramızda muhakkak... Siz...

Görevli, kalın halıların sessizliği içinde maun iç kapılara doğru yürümüş, kapıyı açıp ardından kaybolmuştu.

Yaşlı kadın önünde serili duran güzel kumaşa, küf yeşili bohçaya, gümüş tasa dokunmuş, sonra eliyle böğrünü tutmuştu.

Bekleyenlerin olanlara ilgisi sönmüştü.

Bu üç kişilik sırayı seviyordu artık küçük kız.

O gün yine aynı yere oturdu.

Bir köpek havlaması işitip dönüp baktı.

Çöküklüğünde kaybolup gittiği koltukta oturan, derisi çıkmış, yolunmuş bir kürk giyen şişman kadını gördü. Kadın, kıvırcık tüylü bir köpeği ikide bir güçlükle eğilerek okşuyordu. Her eğilme denemesinde kadının şişmanlığı artıyor, sanki bunu engellemek isterce bir eliyle göğsünü bastırıyordu.

Vezneye bırakacak şeyi ne ise ortada görünmüyordu. "Herhalde köpeğini bırakmaz" diye düşündü küçük kız. Çünkü kadın görünüşte köpeğinden bir an bile ayrılacağa benzemiyordu. Zorlanarak onu okşadıkça boyun damarları atıyor, küçük kız bunu izlemekten yorgun düşüyordu.

— Sen kimin kızısın bakayım? Söyle bana! Yoksa seni buraya mı bıraktılar?

Kadın, kendi söylediğini beğenerek keyifle gülmeye başladı.

Küçük köpeği kısa kısa havladı.

Kız yanıtlamadı.

Kadını izlemeyi sürdürdü.

Oturduğu yerde etleri gittikçe genişliyor, yayılıyordu kadının.

— Ben bir şey vermeye gelmedim. Hizmetçim mücevherlerimi çalmış da. Köylünün biri zaten. Kapıcıyı çağırıp dövdürdüm. O da, onun hemşerisidir. Satmaktan çekinip emanete bırakıp para almış. Korkak n'olacak! İşte şimdi bu meseleyi halledeceğim. Söyle bakayım, yoksa sen soğuktan mı sığındın buraya? Ha canım...

Kadın konuştukça etli yanakları seğiriyordu.

Küçük kız yerinden indi.

Annesinin yanına yaklaştı.

Ceketini çekti.

Annesi baktı.

Sonra hangi duyguyla davrandığı anlaşılması güç bir biçimde, onurlandığı çantasını birkaç kere açıp kapattı. Dönüp köpekli kadını süzdü, hafifçe öksürdü.

— Peki, yanımda dur, dedi.

Küçük kız annesinin eteğini öptü.

Genç kadın ayırmsamadı bunu. Parmaklarının ucuyla üstünde cam gözlü bir hayvan başı olan çantasını okşadı.

Her gören etkileyen bu çantayı annesi evde, yataklarının başucundaki komodinin üstüne koyardı.

Anne kız birlikte yatarlardı.

Küçük kız önce girerdi yatağa.

Uykusunun arasında annesinin ılıklığını duyumsardı.

Eskimeye yüz tutmuş yastıklarının, ki annesi bunlara "kırlent" derdi, işlenişindeki solgunluk, yıpranmışlık küçük kızın uykularını daha yumuşatırdı.

Annesi odalarındaki her eşyayı yabancı sözcüklerle anardı. Bir zamanlar mermer olan üstü kırıldığından beri koyu yeşil bir

kumaşla örtülü küçük dolabın adı komodindi. Kapısı tümüyle aynadan, alınlığına iki tane tombul kıçlı meleğin resmedildiği giyim dolabı ise gardıroptu.

Odalarındaki en şaşırtıcı şeyse bir koltuktu.

İki tane sayılabilecekken ortadan bitişmişti. İki kişi oturduğunda yönleri ayrı düşerdi. Bu koltuğun görünümü etkileyici, gizemliydi. Yarımay kesimi oturma yerlerinin havı gitmişti; soluk mavi kadife bir örtü atmıştı üstüne annesi. Döşemesine çıplak superilerinin uçuştuğu koltuksa gardırobun orada bir bacağı kırık dururdu. Genç kadının süslenme anlarında oturduğu, "markiz" dediği yuvarlak şeyse, eski durumundan kalma pembe ipek pomponlarından başka bir şeyi taşımıyordu artık; önünde tuvalet masası da yoktu.

Tahta masayla tahta iskemleye gelince; bunlara birlikte masa ve iskemle diyorlardı. Tüm bu eşyaların daha da çıplak gösterdiği iki pencerenin arasında duvara asılı halının firuze rengi solgunluğuna işlenmiş bir ceylanın durağanlığı, ancak dolaylı aydınlanabilen odaya yumuşak bir derinlik kazandırıyordu.

Annesinin terlikleri, ayakkabıları ve bir çift "şosonu" –böyle diyordu annesi– gardırobun altına düzenle sıralanmışlardı.

Genç kadın, incecik çoraplarını avuçlarında açar, kaygıyla bir süre gözden geçirirdi. Teninin aklığını kapatarak yapay bir gerginlik sağlayan koyu renk çorapları giydikten sonra, iskarpinlerini alıp –annesi böyle derdi ayakkabılarına– ayaklarına geçirir sonuca tedirgin bakardı. Öyle anlaşılıyordu ki görünümlerinden kuşku duyduğu en önemli eşyası iskarpinleriydi. O anlarda, alnında bir çizgi beliriyordu. Boydan boya çatlak, çoğu dökülmüş altın varakla çerçeveli bir aynanın durduğu komodinin önünde yuvarlak oturmalığı çekip oturunca da ayakkabılarını unutmuş gibi davranıyordu.

Ardından saçlarını taramaya girişiyordu.

Çeşitli yönlere ayırıyordu saçlarını.

Aynadaki yansımasına, ilgi duyduğu, tanımadığı, arasız kuşkulandığı birine bakar gibi bakıyordu, saçlarını taramayı sürdürerek. Bu davranışlarının içinde, uçucu kıpırtıların sürdüğü yüzünden geçiriyordu ara sıra ellerini.

Küçük kız, genç kadını kımıltısız izliyordu.

Odada, annesiyle onun arasında somutlaşan ıssızlık serinliğe dönüşüyor, kentin günlük sesleri doluyordu kulaklarına. Martıların dik çığlıkları dalgakıranın serin kokusuyla birleşip ulaşıyordu ona. Sonunda genç kadın yüzüne her zamandan daha da çekici bir incelik kazandıran saç biçimine dönüyor, dudaklarını boyuyor koyu mavi şişenin kokusu çevresine ayla gibi dalgalanarak dağılıyordu.

Küçük kıza pek geç kalmayacağını söylüyordu.

Havanın serinlediğini, dışarı çıkmamasını, üşütebileceğini vurguluyordu. Bu öğütleri kış mevsimlerinde, sözcükleri daha da bastırarak söylerdi. Hele iskeleye, oradaki kayıkhaneye giderse, kayıkhane içine korkmadan girip anlaşılması güç oyunlarından birine dalarsa; çok fena yapacağını, aynı ışıksız yüzle yineliyordu. O kız çocuğuydu, kayıkhanelerde oynayamazdı, üstelik kışın. Kasım ayında üstelik:

"Biliyor musun, kasım ayındayız. Ya hastalanırsan, sonra ben ne yaparım? Git hadi, çişini filan yap! Bekliyorum. Ben çıkmadan yap, gel! Çabuk! Bekliyorum!"

Küçük kız, anımsayabildiği son hastalığını özlemle düşünüyordu.

Ateşi yükseldikçe böğründen ciğerlerine doğru akan bir ışıltı alıyordu bedenini. Şurup pembesi bir aydınlık patlıyordu ara sıra odada. İpeksi kirpiklerinin arasından kuzgun karası kuş sürülerinin, kilisenin oraya sesler bırakarak uçtuğunu görüyordu. Üst katlardan birinde okunan Kur'an sesi karışıyordu kızarmış ekmeğin kokusuna. Yüksek ateşin bedenine getirdiği dağılmayla mutluluğu anımsatan bir eriyişin içinde yitip gidiyordu.

Genç kadının sokağa, ötelere gidişlerinin dönüşlerine değin aynalı fırın vardı küçük kız için.

Vapurların, kalın dumanlı gemilerin seslerini taşıyordu fırının aynasına. Ağızlarının oynamasından konuştukları belli olan, ne söylediklerini hiç merak etmediği o işçileri; vapurların, gemilerin denizcileri yapıyordu. İskeledeki, bir bacağı aksayan kırmızı yüzlü gazeteciyi fırın ağzının en yakın bölümüne oturtuyordu. Gazete satıcısının kışlar boyu kavlamış ellerindeki ısınmayı görüyordu. Koltuğunun altına sıkıştırdığı gazeteleri kalabalıklara seslenişini, soğuk karayelleri kesiyordu.

Yaşlı, sakat gazeteciyi ilk kez annesiyle birlikte görmüştü.

Kıştı.

Sulu karın dört bir yana savrulduğu günlerdi.

Vapur çıkışının en açıktaki noktasında yolcuları karşılayıcı bir dikkatle duran gazeteci, gazetelerinin toparlandığı muşambayı tutamayarak birden düşürmüştü yere. Çamurlu su birikintilerinin içinde anında erimişti gazeteler. Yolcular aceleci, salt adama çarpmamaya özen göstererek geçip gitmişlerdi.

Genç kadın duralayan kızı öfkeyle azarlamıştı.

Yürü haydi, gidiyoruz demişti...

Sakat gazeteci yere çökmüş, çamurlaşmış malına yırtık eldivenlerini çıkararak dokunuyordu. Sonra da önce burnuna, ardından gözlerine bastırıyordu ellerini. Sulu kar, başındaki garip kasketin üstüne kümeleniyor, hızla eriyerek yüzüne akıyordu adamın. Kız titremeye başlamıştı. Annesi kolundan hızla çekti.

Kahve gürültülerinin baskınlaştığı bir sokağa girdiler.

Orada hava sanki daha ılıktı.

Bir kadın sesi radyoda şarkı söylüyordu.

Bu kez hıçkırarak ağlamaya başlamıştı kız.

— Yine ne var? demişti annesi. Yorgunum, unutma! Ne var yani, böyle ikide bir ağlamak, yürümemek. Yorgunum diyorum. Anlamıyor musun?

Bu kentin belleğine koyularak çizilen çamurlu külrengi kışlarında, giyimleri soğuğun ıslağını taşıyan, yüzleri kuşkunun dirençsizliğiyle çizili, davranışlarına sinmiş silinmez bir ilgisizlikle kimseyi görmeden geçip giden insanlar... Rıhtımlarda taşların üzerinde kıpırtısız duran taşralı görünümlü insan öbeklerinin çevreledikleri tenekelerde yakılan ateşler... Kentin ulaşım araçlarında günlük yiyeceklerini çıkarmış olmaktan öteyi düşünmedikleri sanısını veren, o gülmeyen kalabalıklar... Küçük kız bunların arasından geçerek odalarına varacakları ana kadar konuşmayı unutuyor, insandan çok daha başka bir canlıymış gibi arasız algılamalarla, kokularla, dokunuşlarla kavrıyordu çevresindekileri.

Annesi, bir iki şey almak için ilk kez girdikleri bir bakkalın önünde durmuştu, sakat gazetecinin ağladığı gün.

Bu hep böyleydi. Hiçbir yere yiyecek almaya ikinci kez girmiyorlardı.

Dükkân kalabalıktı, bir an beklemişlerdi.

Sonra annesi caymış, dışarı çıkınca kızına doğru eğilip,

— Bak sana söyleyeyim, demişti, o acıyıp durduklarından bizim hiç farkımız yok. Sabrımı taşırma. Kimi zaman kendimi tutamayıp herkesin içinde döveceğim seni. Yorgunum anlamıyor musun?

Acımak sözcüğünü tanıtmıştı kızına böylece.

Onu ikinci kez dövdüğünde, yüzüne, ellerine, bacaklarına çarpan vuruşları unutarak annesinin bunca yakınlığına şaşırmıştı. Birlikte yalnız yaşadıkları uzun süreden beri ona böylesine zaman ayırmamıştı annesi.

Genç kadın küçük kıza vururken bir yandan da sarsılarak ağlıyordu.

"Anneciğim, artık vurma!" dediğinde birbirlerine sarılmışlardı.

Küçük kız oturma yerleri ters yönlere açılan o garip ikiz koltuğa bakarak sormuştu,

Anneciğim, bu koltuğun adı ne?

— Adını unuttum. Özel bir adı vardır. Bulduğumda sana söylerim. Hey Tanrım, neler yapıyorum ben? Bu koca kentte savrulup duruyorum. A, bak akşam olmuş! Ekmekler şimdi yeni çıkıyordur. Dur, bakayım sana! Dur, dur! Yüzünü sileyim. Ekmeğin ucundan da ısırabilirsin. Niçin beni öfkelendiriyorsun? Niçin?

O gün gülümseyerek fırının tezgâhına zor yeten boyuyla sırasını beklemişti.

Sağ yanağındaki artan yanmanın, sonunda çürüyerek değişik renklerle yüzünü süsleyeceğini biliyordu; önceki dayaktan biliyordu. Belki de dünyadaki bir anne ve kızın, yenecek hiçbir şeyin sonraya artmadığı günlerin içinde, tek odalarında garip eşyalara sahip, nalbur dükkânlarındaki araç gereçlerle hiçbir işleri olmayan, akşamları dönerken birden sergenlerinde ışıkları yanan yeşillik satıcılarını görmekten hoşlanan küçük bir kızla annesinin yaşama töresi buydu. Engellenemez öfkelerin sonunda, coşkun sevgiler gösterilmeyen sabırlı kucaklaşmalarla barışılıyordu bu ortamlarda.

Fırın dönüşü genç kadını ikiz koltuğun yanında omuzlarını kısmış, ayakta duruyor bulmuştu.

Kızına bakmıştı.

Yeşil gözlü olanların ağlamaya geçerken gözlerinin aklarının pembeleştiğini o gün öğrendi küçük kız.

Genç kadın birden, uzaklardan koşuyormuşça fırlayarak, küçük kızı sarıp, göğsüne basmıştı. Lodosta uçuşan kâğıt parçaları, yıkılmış çeşme kalıntısı, kayıkhanenin yosun basmış duvarları gelmişti kızın gözlerinin önüne,

— Anneciğim, sahiden ekmek sıcacık, demişti.

— Hepsi hain onların. İkimizi esirgemeyi istemediler. Ah, niçin böyle oldu, ah niçin!... Onlara muhtaç olmayacağım, sürünsem bile. Yorgunum. Bir şey beklemiyordum, hiçbir şey... O kadar uzun yıllar geçti ki onlarla birlikte yaşamayalı, nasıl akrabam olabilirler? Sevmiyorum hiçbirini.

Konukluğa gittikleri o insanlardan söz ettiğini anlamıştı annesinin.

Halılarla kaplı büyük salonu, köşedeki çini sobayı anımsamıştı.

Odunların, sobanın kafes kapağından taşan yalımları, köşedeki, sedef kakmalarla en üst noktasına değin işlenmiş masanın üstünde, kanın bölümüne birçok madalya kazılmış, enlemesine iri semaverden buhar tıslamalarıyla dağılan çay kokusu, odayı daha da korunaklı yapıyordu.

Saçlarını, kulaklarının ardından geçirdiği kara bir ipek başörtüsüyle toplamış yeşil gözlü bir yaşlı kadın, oturduğu yüksek arkalıklı, kol dayama yerleri ak dantellerle örtülü koltuğundan;

"Hoş geldiniz, hoş geldiniz!" derdi, ayağa kalkmadan.

Kulaklarındaki zümrütlü pırlanta küpeler sallanırdı.

"Niçin uğramıyorsunuz? Bak şuna, görmeyeli boy atmış. Biraz zayıf, dikkat etmeli" diye sürdürürdü.

Duvarlarda oval aynalar, ipek seccadeler, eski harflerle sanatsal görünümler kazandırılmış yazılar her yanı kaplıyordu. Yanındaki sehpanın üzerinde bir tavla kutusu duruyordu. Odaya giren ışığın solgunluğunda yaşlı kadının yüzünü seçmek daha da güçtü. Dıştan açılır kapanır demirlerle korunmaya alınmış pencerelerde kadife ve ipek tül perdeler vardı.

— Geçenlerde, Halıcılar'ın büyük hanım seni sordu, daha evlenmedi mi, diye. Seyrek geliyorsun. Yakınız da. Denizi bile geçmiyorsun gelmek için. Buncağız da akrabalarını, büyüklerini tanımadan yetişiyor. Olur mu hiç, canım?

Yaşlı kadın konuşurken bir eliyle tavla kutusuna vuruyordu.

— Denizi bile geçmiyorsun. Üç adımlık yer. Eee, nasılsınız bakalım...

Bu sözlerle güçleniyor gibiydi kadın.

Küçük kız, yaşlı kadının andığı denizin, onun bildiği deniz olduğunu sanmıyordu.

Kimi kış günleri göğün renksiz saydamlığıyla bütünleşip uçardı o deniz, kentin karşı yakasının belirgin kesitinin üstünden de aşarak havaya asılıp kalırdı. Gemiler o düşsel boşluktan geçerlerdi. Kentse bu cam kesiği rengi soğuğun altına sinmiş dururdu.

Kulak deliklerini küpelerinin devinmeleriyle uzatan bu kadın, denizin yoruculuğunu, sözcüğün hep üstüne giderek vurgulardı.

Yaşlı kadın bir süre sonra ağır ağır doğrulur, yumuşak adımlarla içinde çay ve kahve takımlarının olduğu görkemli, güzel camlı bir dolabı açardı.

— Yardım edeyim, diyerek kalkardı annesi yerinden.

— Bugün büyük çamaşır var; hizmetçiler aşağıda. Ben yaparım, yorulma...

Çaylar içilirken sobada korlaşan odunların inişi, dışarıda esen rüzgârın sarstığı bir camın sesi işitilirdi.

İki kadının konuşmaları uzun susuşlarla kesilirdi. Bu anlarda kadınlar birbirlerine bakmazlar, gözlerini belirsiz yönlere kaçırırlardı.

Gündönüşüyle odanın koyulan balrenginden ipek seccadelere de bir şeyler karışırdı.

Konuşmalar çoğunluk o konukluğun gereğini taşıyan anlatmalardan sıyrılırdı. Bu anlarda yaşlı kadın,

— Yok öyle değil, derdi. Genç, güzel, dul bir kadın karışanı görüşeni olmasın istiyorsa, üstelik ta baştan zamanında da öğüt dinlemediyse...

Annesinin sesine vuran keskinlik, gitme saatinin geldiğini belirtirdi.

Odanın çıkış kapısına doğru yürürlerken semaverin hızını yitiren kaynayışını duymak, dışarıdaki kışın soğuğunu artırırdı.

Yaşlı kadın elini, küçük kıza alışkın uzatırdı.

Bu elle birlikte limon kolonyası, ağrı kesici ilaç, ütülenmiş çamaşır kokusu karışımından doğan o tanıdık yakınlığı solurdu küçük kız.

Yaşlı kadın, küçük kız elini çekerken hızla bir kâğıt para sıkıştırırdı avucuna.

Genç kadın onu, konukların giyim eşyalarının asıldığı sarı pirinç süslü, portmanto dedikleri yerin önünde beklerdi.

— Haydi! derdi. Çabuk ol, günler kısalıyor.

Yaşlı kadının evine geldiklerinden beri hep böyle söylüyordu: "Günler kısalıyor."

Güz bitiminde birgün, oradan çıktıklarında buruşuk kâğıt parayı yine annesine vermişti. Kadının elleri titriyordu alırken.

— Hayır, oraya bir daha gitmeyeceğiz. Beni deşip duruyor. Büyüklüğünü öğretiyor, hatırlatıyor yeniden. Ailenin büyükleri... Neler yapmam gerektiğini öğretmeliyim artık. Şeytan diyor ki... Fakat ben biliyorum ne yapacağımı. Gidip şimdi biletimizi alalım.

Piyango bileti satan adamın dükkânına vardıklarında genç kadının gövdesini o gerginlik hâlâ sarsıyordu.

Küçük dükkânın bir yanı caddeye kepenkle açılıp örtülür, öteki bölümü ise yandan tezgâha bağlı bir küçük tahtanın kapanmasıyla bütünlenirdi.

Piyango bileti satan adam oraya abanır, müşteri olmayınca kentin en büyük kavşaklarından biri olan o noktadan çevreyi keyifle izlerdi. Küçük kız, kentin eğlenceli yaşantısının çağıltıyla aktığı bu korunaklı yerdeki dükkâncıyı mutlu sayardı.

Adam, genç kadına olağanüstü özen gösterirdi.

Bilet koçanını, onu görünce, selamlamayı andırır bir eğilişle sunar, ardından da çekinmeyle karışık bir ilgiyle süzerdi. Adam, bu güzel kadının her bilet alışındaki değişmez aşağılayıcı tutumuna alışmış olması gerekirken, sanki bunu engelleyebilirmiş gibi sesine gülüşler katarak,

— Hoş gelmişsiniz, hoş gelmişsiniz... Ben de, bu ay nerede kaldılar acaba diye düşünüyordum. Eveet, evet.

Genç kadın yanıtlamaz, yarım bir gülüşle tomarın arasından o gizemli, mutluluk getirecek numarayı bulmaya çalışırdı.

— İsterseniz, derdi adam, saçsız başından elini geçirip yüreklendirmek ister gibi, bir yarım bilet alın bu ay.

— Bütün biletler ne kadar?

— Bu ay malum büyük ikramiye var ya...

— Yok, hayır. Dörtte bir bilet, tamam. Yılbaşı çekilişine hazırlanıyorum.

Bu "hazırlanıyorum" sözcüğü ile satıcıyla alıcı arasında bir yumuşama oluşuverirdi.

Genç kadın, düz, uzun kirpiklerini kısar, araştırıp durduğu şeylerin tümünden caymış gibi birden kâğıtlardan birini çekerdi, son numaralara bakardı.

— Biliyorsunuz ya, çift numara işte... Çift numaralara çıkıyor. Dört ay önceki bilete amorti vurduğunda son numaraları çiftti. İyi seçmek lazım, biliyorum. Seçtim işte...

Dükkân sahibi ve annesi büyük bir gülüşle birbirlerine bakarlardı.

Bu neşeli hava, odalarında da epey sürerdi.

Bilet özenle saklanırdı.

— Evet efendim, şimdi bir tane gelincik sigarası alacaksınız biliyorum. Buyurun buyurun, hayırlı olsun!

Güz ve kış aylarında daha da ayrımsanan kuş sürüleri, kentin bir ucundan ötekine, uğultulu çırpınışlarla geçerdi.

Dükkânın üstüne rastlayan levhayı sarardı rüzgâr.

Satıcı, bulunduğu yerin derinliksiz boşluğunu gözden geçirip,

— Listenizi ayıracağım, hiç unutur muyum? Başını öne doğru uzatırdı. Vay vay vay, iki yılda kızımız büyümüş. Boyu tezgâha erişti. Ne iyi, ne güzel... Çocuklar büyür hanımefendi, büyürler... Böyle, böyle...

Yeniden yürürlerken annesi artık elini tutmazdı.

Niçin her dönüşte böyleydi, anlayamazdı küçük kız. Genç kadının gerisinde kalmamak gayretiyle çevresinden geçip giden büyüklerin kışlık giyimlerinin ağır sürtünüşünden korunmaya dikkat ederek, yüzünde kalakalmış gülüşüyle, yönü belirsiz bir koşuyu sürdürürdü.

Bazı günler yanlış birinin elini kavrardı.

Duyduğu tedirginliğe, annesini tümüyle yitirdiği sanısının da ağırışıyla durduğu yerde dönmeye başlardı. Küçük kızın değdiği

yabancı, bu beklenmedik dokunuşa eğilince, zayıf bir çocuk yüzünde açılmış bir çift gözden öte bir şey göremezdi.

Küçük kızın çenesi titrerdi. Giyimindeki gizlenmiş yoksulluk, diz altı çoraplarından tekinin düşüp biriktiği bacağının zayıflığı, bunların toplamı olan o yitik gülümseyişi, bakana acıma duygusu verirdi.

Bu tuttuğu yanlış ellerin sahipleriyle aralarında oluşan şeyi, genç kadın anında sezerdi. Kızını kavrar, göz göze geldiği yabancının düştüğü hayranlığa alışık genç kadın, kibirli bir tutumla kızı adına özür dilerdi. Yabancı incelikli şeyler söyleme çabasına düşerken annesi dinlemeden kızını çekeler, yeniden yürümeye başlarlardı.

Küçük kız, insanlarla doğayı ayırmsamadan, tüm olarak algılıyor gibiydi.

Yazın kentin sanki tozlu, uğultulu bir salgısı vardı.

Kentlilere, güneşin yoğunluğundan sıcaklık; sokak köpeklerinin savrukluğundan geçmiş bir gevşeklik yansıyordu.

Kışlarsa, çıplak ağaçlar, tren sesleri; vapurların borda bordaya değerek gidip geldikleri iç deniz, insanların yağmurla alacalanan akşamüstlerinde kırık ışık parçaları gibi koşuşturmaları; servilerin aşılması güç bir koyulukla yoğunlaştığı en durağan yöne bile ulaşıyordu.

Piyango bileti aldıkları günler, bu duygu daha da derinden vururdu küçük kıza. Ucu yakutlu su damlası elmas küpeleri, o günler olmazdı kulağında annesinin. Oysa ona ne çok yaraşırdı.

Her gidişinde elini öpüp başına koyduğu yaşlı kadının ağırlığıyla, göreni arasız bakmaya iten küpelerinden çok başkaydı onunkiler.

Annesinin küpelerini takmadığı günler çoğunluk birlikte çıkarlardı dışarı. Belki de genç kadın, kimi zaman, kentin anacaddelerinde yürürken yalnız olmak istemiyordu.

O kesme camdan veznelerin önünde beklerken yabancılara yönelmemesine özen gösterdiği bakışlarını, üstünde rahatlıkla tutabileceği birisi olsun diye de olabilirdi küçük kızla çıkması.

Yılbaşı yaklaştığında kente hâlâ kar yağmamıştı.

Annesi, "Buranın kışı bahara doğrudur" demişti.

Bir akşam dönüşte odaya bir sap kokina çiçeğiyle geldi.

Odalarının kapısına vurulduğunda, annesi elindeki kokinayla öylece duruyordu.

Ana kız birbirlerine baktılar.

Yanıtlamadılar, beklediler.

Kapıya yeniden vuruldu.

— Giriniz, dedi kadın.

Söyleyişinde büyük bir alanda konuşuyormuş gibi sert vurgular vardı.

Kokinayı, yüzleri ayrı yöne bakan ikiz koltuğa bıraktı.

Uzaktan gelen kilise çanlarını dinler gibi pencereye doğru gözlerini açarak baktı.

— Biri ölmüş.

— Öyle mi, anne? dedi küçük kız.

— Bu saatte çan çalmazlar yoksa. Âdetleri böyle.

— Kapıya vuruyorlar hep. Seni duymadılar.

Genç kadın sonunda vuruşları kesin yanıtlamak ister gibi öne bir iki adım attı. Kolları boşalıp düştü yanlarına.

Duruşu garipti. Sanki o içeri girecek olanlar beklenmedik, duyulmaması gereken bir şeyler söyleyeceklerdi.

Annesiyle gittikleri sinemada, enlemesine açılmış kocaman kanatları olan kadın melekler, uçları kandillenen gür sakalları şişman karınlarına inen adamlarla bezeli tavanına bakmaya doyamadığı o sinemada gördüğü filmlerdeki kadınları andıran bir duruş vardı şimdi genç kadında, sinirli, uzak.

Kapı, şaşılası bir yavaşlıkla açılırken, genç kadın geriye çekildi. Gözlerinde sert bir çakıntı çizilip yok oldu. Elini yeniden iki ayrı yöne açılan ikiz koltuğun dirseğine bıraktı.

— Anlamıyorum, dedi. Kim geliyor bu saatte bize? Nereden çıktı? Kim?

Oda kapısının önünde karşı yapıdan dolaylanarak yansıyan güneşin patlayan aklığı dikdörtgeniyle serildi.

Yumuşak, eğik gülüşlü genç bir adam belirdi açıklıkta. Güneşin kesiti onun üstündeydi.

Ardında gözlüklü, genç bir kız duruyordu.

— Buyurun! dedi genç kadın. Birini mi aradınız?

Genç adam, konuşmasını engelleyecekmiş gibi ışıktan sıynldı.

Miyop gözleri kamaşan genç kız, boşluğa yürüyormuş gibi adımlar atıyordu. Camlar aracılığıyla, yansımasından ötürü madensi aklığıyla onu saran aydınlıktan kurtulamayacağını anlamışça birden duruverdi.

Genç adam, konuşmaya gireceğini belli eden bir iki devinim yaptı, sustu. Dudakları oynamıştı oysa.

Soğuk aydınlığın içinde duran genç kız,

— Siz de kokina almışsınız, dedi. Bu yeni yıl çiçeklerini buraya ilk geldiğimizde görmüştüm. Böyle yetiştiklerini sanmıştım. Hani saplarıyla, kızıl topçuklarıyla, saplarıyla...

— Öyle olmadıklarını öğrenmişsiniz işte. Kilisenin oradaki çiçekçi zorla verdi. Kokina filan alacak değildim. Evet? Bir sorun mu var?

Genç adam, eşyalarda gezinen bakışlarını, önce genç kadının alnına; sonra tahta masayla iskemlelerin durduğu köşenin içerleğindeki, altlığına kapağının açıklığından soğuk küller taşmış sobaya çevirdi. Oradan da hızla kaçırdı gözlerini, boğazını temizler gibi öksürdü.

— Yok, dedi. Yumuşaklığı kalınlığından geliyormuş sanısını veriyordu sesi. Özür dileriz. Biz düşündük ki –eliyle kız kardeşini gösteriyordu– başka bir yere çağrılı değilseniz bu gece yeni yılı birlikte karşılasak. Radyo dinlerdik, tombala filan... Piyango biletimiz bile var, takip ederdik. Eğer siz...

Genç adamın sesindeki okşayarak süren özenlilik dindi. Yorulmuş gibi genç kızın ardına geçti.

Genç kız ellerini gözden geçiriyordu.

— Evet, dedi. Böyle konuştuk kardeşimle. Bu evde o kadar kişi oturuyor, kimse kimseyle görüşmüyor. Belki biraz geç kaldık çağırmakta. Dün geceden beri aramızda bu konuyu tartışıyorduk. Geç kalmış olabiliriz...

Genç kız sustu. Gülümsedi.

— Sonra ne olursa olsun dedik, reddedilmeyi de göze aldık, diye söze girişti genç adam. Ve geldik. Buradaki ilk tanışlarımız olmayı kabul edeceğinizi umuyoruz biz...

Genç kız elinde olmayan bir yanlışlığa neden olmuşluğun ezikliğini taşıyan sesiyle.

— Evet, gelseniz... Nasıl sevineceğiz... Fakat siz de katılmaktan memnun olacaksanız elbette.

Durduğu yerde sol elini şöyle havada dolaştırıp bir şeyler çizdi genç adam.

— Sormadınız, fakat söyleyelim geldiğimiz yeri. Belki gitmişsinizdir...

Geldikleri yerin adını söyledi.

Ünlü kışlarını, taş evlerini anlattı.

Küçük kız bir taze taşkınlığın giderek açıldığı bu anlatıma şaşıyordu dinlerken.

Genç adam ivecenlikle sürdürüyordu konuşmasını.

— Evlerin sobaları çok büyüktür, yerlidir. Yani evle birlikte inşa edilir. Yurdumuzun kışları orada dinlenir hep. Mevsimi gelince de yurdun her yanına bölüştürülürler.

İki kardeş birlikte bu kez güldüler.

— Bugün ben, karşıya ceketle geçtim. Belli ki, kış bizim oradan yola çıkıp buraya gelene kadar yumuşuyor. Üstelik sizin sobayı da hemen temizleyelim, yakalım. Sabah soğuk odaya inmek olmaz. İzin verirseniz...

Küçük kız genç kadına baktı.

Yüzünü küllü bir aklık almıştı kadının.

Gözle görülmesi olanaksız küçük şeyleri ustaca tutmanın getirdiği devinimler yaparak konuşmasını güçlendiren genç adamı, hiçbir ilgi belirtisi göstermeden izliyordu. Elin, balmumu rengindeki güzel, uzun parmaklarına, avucun soluk gerginliğine, tüm bu canlılığı, durgunluğunu bozmadan izliyor; yüzündeki katılık giderek artıyordu genç kadının.

Küçük kız, içine çökelen yabancılığı neyle bastıracağını bilemedi.

Fırının aynalarını görmek istedi.

Bu iki yabancıdan, genç kadının neredeyse odayı bölecek denli oluşup duran sertliğinden sıyrıldı, pencereye yöneldi.

Çıngırağını çalarak geçen makaracı Yahudi'yi gördü. Koluna astığı camlı tahta kutuyu güçlükle taşıyordu. Kaldırım taşlarının çıkıntıları dengesini hemen yitirmesine neden oluyor, sarsalanan gövdesini sanki başını sallayarak yeniden toparlıyordu.

Adamın sokaktan geçiş saati değişmezdi.

Mevsimleri ayrımsamazmış gibi, hep kara muşambadan yağmurluğunu giyerdi. Devinimlerine sinmiş, şaşmaz dinginliğiyle durup, yapıların kör ışıksızlığına alışkanlıkla bakardı.

Küçük kız adamın geçişini, sokaktan yitene dek izledi.

Büyüklere belli etmeden yanmayan sobaya çevirdi gözlerini.

Kimi zaman, annesinin de katılmasıyla, kış günlerinde yatağa girip oturduklarını düşündü.

Böylesi günlerde en yadırgadığı şey, uykuyu aynı yerde sürdürmekti.

Annesi, gözlerini odanın bir noktasına diker, peş peşe sigara içerken sağ kolunun kül tablasına gidiş gelişinin dışında saatlerce kıpırtısız kalırdı.

Odayı dolduran yoğun umutsuzluğun dayanılmazlığını sezerdi küçük kız.

Yanmayan soba, soğuğu daha çok duyururdu.

Onlara kimse gelmezdi. Odaları, taşkınlıkları engelleyen bir hüzünle sanlıydı. Oysa şimdi, bu iki yabancı ürkütücü ilgileriyle odalarındaki görünmeyen bir şeyleri sarsıyorlar, dağıtıyorlardı.

Makaracının çıngırak sesi, kulaklarından silinene değin pencereden ayrılmadı.

Akşamüstlerini grileştirerek çalmaya başlayan çanları, her mevsimin çiçeklerini sepetlerine özenle yerleştirmiş bağrışan satıcıları, yeniden getiriyordu kıza eriyerek yiten çıngırak sesi.

"Fulyalar taze taze..."

"Bunlar köklerinde, köklerinde..."

"Bakara gülleri, iş bitmeden güller bitti!"

"Sümbüller... Sümbüller..."

"Lavanta çiçeğim, lavanta..."

Çarşının en çekici saatleriydi onlar.

Çiçeklerin, meyvelerin, elektriklerin gözalıcı ışıltısıyla bezenen kırılacak eşya vitrinlerinin, kızıl tablalarda tazelikten birbirinin üstünden kayan balıkların, pıtrak pıtrak fışkıran yeşilliklerin, çağlık olmuş dükkânların içindeki pestil kokulu loşluklara yaslanmış dopdolu çuvalların, yoğurt mayası kokan peynirlerle dolu tenekelerin kümelendiği çarşının kalabalığıysa alışverişin hızı içindeki canlılığa eksiksiz katılırdı.

Küçük kız, oradan geçtikleri akşamlar, ince bacaklarına, sütsü bir aklığın egemen olduğu tenine, yabanıl bir diriliğin yürüdüğünü duyardı.

Genç kadın, olanların değiştiremediği duruşuyla çarşının kulakları dolduran parlak çınlayışının dışında gibiydi. Açelyalar, süsenler, yabani menekşeler, olgun yüzlü lalelerin arasında durur, ilgisiz bakınırdı.

Adı anılmayan bir çiçeği sorardı satıcısına.

Çiçekçi toparlanır, sepetindeki değişik renk öbeklerine bakar, bir küçük tutam uzatırdı annesine.

"Yok almayacağım" derdi genç kadın. "Suni gübreyle yetiştiriyorlar bunları. Kokuları yok. Hiçbiri kokmuyor. Yoksa farkında değil misiniz?"

Sonra serin bir suya eğilir gibi elini göğsüne basıp çiçek sepetinin tümünü koklardı. Olumsuzluğunu kanıtlayan bir baş devinimiyle bakardı adama.

Çiçekçi, genç kadına çekinmeyle karışık bir hizmet etme isteği içinde öteki demetleri sunardı.

Bütün satıcıların birgün çarşıyı, çevresini, gördüğü tüm şeyleri küçümseyerek geçen bu genç kadına kötü davranacakları tedirginliğini, küçük kız, durma taşırdı içinde. Annesiyse böyle bir durumun asla gerçekleşmeyeceğini bilen o soğuk buyurganlığını elden bırakmazdı.

Odadaki konuşmaların sürdüğünü duydu.

Sırtını cama dayadı.

Genç adam, annesinin söylediklerini, gözlerinin rengini belirleyen bir ışıkla dinliyordu. Koyu mavi gözlüydü. Bu renk gözleri olacağını umdurmayan bir ilk görünüş silikliği vardı onda.

Genç kadına bakarken ve onu dinlerken, görünümündeki olağanlık çekiliyor, canlılığı, sıcaklığı artıyordu.

Küçük kız, genç kızı aradı bakışlarıyla.

Genç kız, bu arayıştan kaçmak isterce gözlüklerini çıkarıp eteğinin ucuna silmeye başladı, bu davranışını sürdürdü.

— O zaman bekleyeceğiz, dedi genç adam. Hem bu evde, hem bu kentte, biz de çok yalnızız. Lütfen...

Gözlük camlarını parlatan genç kız, yüzüne vuran çalkantılı anlama karşıt bir sesle, öne eğik durarak,

Lütfen... dedi. Gelirseniz ne hoş olacak... Sevineceğiz de.

Konuşmasını bitirdiğinde başını kaldırmadan gözlüğünü taktı, bekledi.

Genç kadın, kardeşlerin odaya girmesiyle edindiği sertliğin yumuşayışını kanıtlayan bir omuz silkişiyle onlara bakmadan;

— Dokuza doğru geliriz. Daha erken yılbaşı için uygun bir saat değildir. Ben genç kızken onda filan yemeğe oturulurdu. (Yüzünü aydınlık bir gülüş kapladı.) Hem yılbaşı kutlamaları yeni başlamıştı.

Genç kız,

— Yeni mi başlamıştı? dedi. Biz de buraya gelince önemsedik yeni yılı törenle karşılamayı. Sevdik de üstelik.

— Birenbire bir âdet olup girdi aramıza. Okumuş, varlıklı aileler bilirsiniz yeniliklere açıktır. Neyse. Nereden çıkardım bunları şimdi? Sekiz buçuk diyelim. Yılbaşı geceleri uzundur.

Genç adam elleriyle bir şeyi boşlukta tutar gibi yaptı. Yüzünün ışıltısı geniş alnından akıyorca durmadan artıyordu.

— Peki dedi. Madem öylesi uygun... Biliyor musunuz, iki yıldır bu kentteyiz. Üniversiteye gidebilmek için gerekiyordu gelmemiz.

— Demek öğrencisiniz, dedi genç kadın.

— Üniversite, bence öğrencilik değildir. Öğrencilik ilk gençliğe daha uygun düşen bir tanım. Olgunlaşma, meslek seçme dönemi sayıldığına göre üniversite, bu da yetişkinlerin işidir.

Genç kadın gülümsedi.

Küçük kız ikisine de baktı.

Annesine yanaştı.

Kadın onun sırtını el yordamıyla buldu.

Giyiminden taşan kürek kemiklerini hafifçe okşadı.

Yüzünde anında yerleşen uzaklığın güveniyle,

— Söz vermiş olmayayım, dedi. Gelebilirsek....

Genç kadının sözleriyle genç adamı, dışa vurmasını engelleyemediği bir kuşku sarıyordu.

Gözleriyle kız kardeşini aradı.

Genç kız kesin kıpırtısız, duruşu içindeydi. Kalın camlı gözlükleri ışığın vuruşunda gözlerini saklıyordu.

Genç adam birden genç kadının dayandığı iki yönlü koltuğa yaklaştı.

Genç kadın, bu girişimi, ayrımsamazlığını vurgulamak isterce gövesini dikleştirdi.

Genç adam tam karşıdaydı.

Küçük kız, aşağıdan bakıldığında onun daha uzun boylu olduğunu, eğik duruşuna karşın omuzlarının genişliğini gördü.

Genç kadın onu hâlâ görmüyormuş gibiydi. Piyango bileti aldıklarında, çini sobalı, her yanı döşeli eve gittiklerinde, akşamüstü çiçekçilerine uğradıklarındaki anlamını edinmişti tümüyle. Gözbebekleri oynamıyordu. Göğüslerinin diri duruşuyla belinin inceliği göz doldururdu böyle anlarda.

Genç adam aşılamayacak bir engele çarpmış gibiydi, hafif sallandı, güzel, iri elleri iki yanına sarktı.

Genç kız öksürdü.

— Fakat, bu gece evde değil misiniz yoksa? dedi genç adam. Çağırmakta gecikmiş olabiliriz. Şimdi bile zor gelebildik buraya. Geç mi kaldık çağırmakta?

Sesi yoruluvermişti.

Küçük kız annesinin eteğine dayadı yanağını.

Kadının ısısına değdi.

Açık kapağından küller taşmış, sönük sobayı yeniden gördü.

Elini genç adama doğru uzattı.

Genç kadın, içini toplayışı pekişmişçe, saçlarını sarsarak yüzünü alacakaranlığın indiği sokağa çevirdi.

Odaya dinginlik dolmaya başlamıştı. Birden yükek sesle,

— Gelirsek eğer, dedi; sekiz buçuğa doğru geliriz sanıyorum. Söyledim, söz vermiş olmayayım.

Genç kız kapı çıkışında delikanlıya bakıyordu.

Odadaki bölüntülü parlak güneş yitmişti. Hiçbiri görmemişti o aklığın silinişini.

Delikanlı, gülümsemeye çalışarak geri geri yürüdü ve birden kız kardeşine çarptı, gülüşü sahicileşti.

Kapıyı yumuşak bir sessizlikle örttüler.

Genç kadın bir süre daha ayakta durdu.

Fırının elektrikleri yandı.

Küçük kız yeni yılın nasıl bir şey olacağını düşündü. Daha öncekileri, annesinin şöyle değinip geçiverdiği kutlamaları anımsamıyordu. İlk kez, bir yeni yıla giriş gecesinde o da olacaktı. İçinde sevinç adım adım çatlayarak renklerle uçuşuyordu. Zıplayarak, koşarak gürültü yapmak istedi. Odaya dolan solgun ışıklar, uzak sesler, içindeki kabarmayı engelledi.

Silkindi.

Genç kadının bakışıyla karşılaştı, gidip karyolaya yaslandı.

Bundan önce yeni bir yıl olmuş muydu diye bulmaya çalıştı.

Yanaklarını, avuçlarını dalayan kara, kalın bir ceketi duydu gövdesinde. Koruyan bir güçle onu sarmalıyordu. Uykuya geçen bir çocuğun ağlayışını yatıştırmaya yönelik sözcüklerin güvenli neşesini duyumsadı. Yamaçların, korulann, kentin, yaz denizlerinin, iskele gibi yosunlarının örülmesinden oluşan bu kucaklayışın korkusuzluğunu tatmış gibiydi. Öğrendiği sözcüklerle, çevrede gördüklerine, öğretilenlerden daha değişik adlar aradı. Yalnızlığının, tutkulu anlarının en yoğun noktasında olduğu gibi yeniden ürperdi.

Sezdirmeden annesine baktı.

Genç kadın pencerenin önünde öyleceydi.

Yüreğinde bir düğümlenme oldu. O, kendini saran, sevecen edimi dayanılmaz bir güçle özledi.

— Anne, dedi. Anneciğim...

Kadın döndü.

Dışarıda eriyen mavi bir koyulukla dolan sokağı geçenlerin ayak seslerini duydu.

Genç kadın, puslu, yarısaydam bir resmi anımsatan bir cansızlıkta duruyordu. Saçlarının ışıkla bölünen kesintiden öteye ayrıntısızdı görünüşü. Sanki camın serinliğini yoklar gibi dayadığı sol eli bir porselenin aklığındaydı.

Küçük kızın içindeki yabansılık büyüyordu.

— Anneciğim! diye yineledi.

Genç kadın duruşunu koruyarak.

— Ne var, dedi. Niye durmadan bana sesleniyorsun?

Seslendiğini sanmamıştı küçük kız, neredeyse fısıltıydı söyleyişi. Sesleniyorsun sözcüğüyle daha da uzağına düşmüştü annesinin.

— Ne söyleyeceksin? Söyle bakalım.

Kız gözlerini kırptı. Pencereyi artık deniz gibi sıvayan koyuluğun içinden esen rüzgân dinledi.

— Gideceğiz, değil mi, anneciğim?

Ellerini dizlerinde kavuşturdu. Yavaşçacık karyolanın dibine çöktü.

— Kalk oradan! Yerler daha soğuktur. Kalk!

Çöktüğü yerden doğruldu. Genç kadın omzuna dokunup yederek, onu çift yüzlü koltuğa götürdü.

Küçük kız tırmandı, kapıya yönelik bölüme oturdu.

Genç kadın eğilip yüzüne baktı.

Soluğu çiğnenmiş sakız kokuyordu.

Gülümsedi kızına.

— Bak buraya çıkabiliyorsun artık. Yerlere oturmanın âlemi var mı!

Sesindeki okşayış küçük kızı sarstı. Bu söyleşiyi daha önceleri de duymuş olmalıydı.

Açılan bir bahçe kapısı çizildi gözlerinde.

İlkyaz güneşlerine özgü çağıltılı bir ışığın serildiği, gövermiş bir bakla tarlasının arasından toprak bir yol uzuyor. Çevresini ayrıksız gelincikler sürgit kesiyor yolun. Evin çıkışıyla bahçe arasındaki beton yükseltiye dayalı bırakılmış, selesi mavi bir bisikletin tekerleri, ilerden kopup gelen meltemle ara sıra dönüyor. Tekerin sesine düzensiz çalışan bir motor sesi karışıyor.

Kapının açıklığında uzun boylu, geniş omuzlu bir adam beliriyor.

Genç bir kadının sevinç çığlığı, asmalarla örülmüş gölgeliğe ulaşıyor.

Odanın içine doğru esen meltem, erkeğin sesini dağıtıyor.

Erkek kadını kavrıyor, kucaklayarak acıtırca sıkmaya başlıyor.

"Yapma! Yapma. Çocuğu uyandıracaksın. Zor uyuttum zaten."

Gülüyor erkek. Sağlam boynu, yüksek alnından dağılıveren saçlarıyla dolanıyorlar birlikte odada.

"Sen çığlık atarken uyanmıyor mu?"

"Öyle şaştım ki, seni hiç beklemiyordum bu saatte."

"Ne o? Yoksa sevinmedin mi?"

Kadın boynuna sarılıyor adamın, ayakları yerden kesiliyor. Saçlarının bağı kayıyor, tutamlar aşağı akıyor omuzlarından. Kapı açıklığından dışarı kaçan bakışlarında gelinciklerin kızılı benek benek düşüyor.

"Seni seviyorum."

Peş peşe sürdürüyor bu sözcükleri.

"Seviyorum işte."

Sesine sevinçli bir şımarıklık yansıyor.

Çevresi galvaniz kaplı, damı silme kiremitli evin oluklarındaki kumrular, çekilen tulumbanın su sesiyle birden ötmeye başlıyorlar. Kumru sesleri dalgalanarak dinginleştiriyor odayı.

Genç kadın yuvarlak, ak kolunu adamın karışmış kumral saçlarından aşırıyor.

"Evsahipleri tulumba çekiyorlar. Yoksa akşam mı oldu? Sen delisin vallahi. Delisin işte. Üstelik kapı da açık. Ah seni ne çok seviyorum... Dur, dur!"

"Unutma, bizim kapımızı yeşillikler örtüyor."

Genç erkek kadını yeniden abanarak sarıyor.

Aralarında bir iki sözcük eziliyor, genç kadın kollarını erkeğin sırtını kavrayarak tümüyle dolamaya çabalıyor.

Uzun, kızıl, kumral saçları ak patiska üstüne ak işli yastığa açılıyor. Boynunu alan pembelik çoğala çoğala kulaklarına ulaşıyor.

Odada bir süre bölüntülerle akan bir suyun, kumruların, yaşını bulmamış bir bebeğin mırıltılarından öte bir şey duyulmuyor. Bir de derin solumaları... Genç kadın ellerini ensesinden geçiriyor. Nazlı bir söyleyişle,

"Ter içine kaldım" diyor, susuyor.

Oda, ak perdelerin ara sıra kıpırdanışıyla aydınlık değişimine uğruyor.

"Bu kumrular, tulumba çekilince neden ötmeye başlıyorlar anlamıyorum..."

"Elbette anlamazsın, sen kumru değilsin ki..." diyor genç erkek.

Genç kadının gülüşleri dinmeden, dudaklarını arasız öpüyor.

"Sen, büyük konakların küçük hanımı olarak yetiştirilmişsin kızım!"

"Bizim de bahçelerimiz vardı."

"Ne bahçeler ya! Ağaçları bile endazeyle hazırola geçirilmiş. Edepli tarhların içinde uyuklayan emekli konak, köşk çiçekleri. İyi ki seni baştan çıkardım coşturdum! Kendimi sana sevdirebildim."

Genç erkek sırtüstü yatıyor, sonra kadını bağrına çekiyor yavaşçacık. Kırılacak, benzersiz bir camı ya da dokunulması olanaksız hafiflikte bir ipeği çeker gibi.

"Evet. İyi ki baştan çıkardın beni" diyor genç kadın. "Sana bayılıyorum, tapıyorum biliyor musun?.."

"Sana bir şey olursa ben yaşayamam. Biliyor musun?" diyor genç erkek. "Yaşamam, yaşayamam bilesin!"

Genç kadın ağırlığını olduğunca ona bırakarak yüzünü erkeğin yüzüne dayıyor.

"Kocaman bir erkeksin. Bu laf sana yakışmıyor. Şakadan söylüyor gibisin... Ben söylesem bak, olur. Doğru da bu vallahi! Ben seninle yaşamaya başladım. Hani ilk geceyi hatırlıyor musun? Neydi benim o gülünç halim!.."

Genç adam birden kadını gıdıklamaya başlıyor.

Kadın gülüşlerini zorla bastırıp, bir yandan da,

"Yapma n'olur! Yapma n'olur!" diyor. "Kızımızı uyandıracaksın."

"E, ben değil, bak sen uyandıracaksın. Kıkır kıkır gülme. Hem kızımızmış. Bunca küçük şeylere kız, erkek demeyi ben tuhaf buluyorum. Bebek demek doğru. Evet bebek. Üstelik uyanmış, kumru sesleri çıkarıyor. O senin demin kuş ötüyor sandığın bizimki. Bana kalırsa bu, kumruca öğrenmiş."

Genç kadın,

"Aman, sen de..." diyor. "Öf!.."

Yaslanığı yapılı, sağlıklı erkek gövdesini üst üste öperek, hafifçe toparlanarak beline dek doğruluyor.

Açık kapıdan doğru gelen yabaneriği baharı, zerdali, gübre, kahkaha çiçeği havasını genç kadının menekşeli ter tüten sıcaklığı bastırıveriyor.

Tülbentini emerek yatan bebeğe uzanıp bakıyor.

"Uyanık bu!"

Bebeğin yüzüne yüzünü yaklaştırıyor, çocuk teninin o tiril tiril dayanıksız pürüzsüzlüğünü öpüyor, şişkinleşmiş dudaklarıyla. Sonra çıplak gövesiyle erkeğe dönüp,

"Sana benziyor bu kız" diyor. "Bir kilo kıvırcık kirpiği var. Ama ona yakışır, kız... Sende, ilk görüşte ne kadar yadırgamıştım."

Birlikte gülmeye başlıyorlar.

Genç kadın yatağın içine oturuyor.

Memelerin birinden hafif süt sızıyor. Demin üstünden çıkan sabahlığa uzanıyor.

"Giyme yahu!" diyor genç adam. "Sana bakınca ilkyazı daha da iyi görüyorum yüreğim çatlıyor mutluluktan."

"Ay, sen delisin vallahi! Biraz bırak beni... Sahi sen bugün niye bu saatte geldin?"

"Fena mı oldu gelmem, bu satte?"

"Niye ama? Bayram falan değil ki. Tatil de değil. Yani pazar değil."

"Evet... Beklenmeyen bir saatte genç bir koca, aylık çocuğuna ve genç karısının yanına dönüyor. İnsanların iş günü diye ilan ettikleri birinden sıyırıp geliyor. Şimdi, asıl müthiş olana bakalım efendim! Genç adam ve genç kadının ilk karşılaştıklarında yaptıkları iş birbirlerine bakıp gülmek, sonra da sarılmak, sevişmek sevişmek oluyor, bu müthiş işte. İnsanoğlu dehşet bir şey, nasıl da doyumsuz sevebiliyor!.. Öyle gıdıklamadan gülme... Gülme... Ciddi ciddi dinle beni. Ve unutma, oh be dünya varmış, sözü bu anlar içindir."

"Hasta değilsin ya."

"Ben mi?.."

Kahkahalarla gülüyor genç adam. Bedeninden, yüzünden odaya dirim doldu, bir şeyler serpiliyor.

"Masal güzeli karım benim! Ne iyi yürekli patronlarım var sen bilmiyorsun tabii. Çağırdılar. 'Şu şu koşulları kabul ederseniz,' dediler, 'kalabilirsiniz.' 'Zaten tensikat yapmak zorundayız.' lafa bak! Tensikat. İnsana aykırı bir sözcük bu. Tartıştık. Kendimi daha ucuza satmak istemedim. Böyle yaman birini..."

Genç adam yumruklarıyla göğsüne vuruyor.

"Çok sıkıldım başta. Yüzüm, doğduğumdan beri o kadar asık olmamıştır sanıyorum. Çıktım. Yürüdüm. Sonra birden çevreye, deni-

ze, göğe baktım. Yahu! dedim, böylesi güzelliklerle, bu güçle, bu akılla neler çözümlenmez... Koşmaya başladım. Koştukça seviniyorum. Herkes bana yol açıyordu, caddelerde, sokaklarda. Kuşkuyla, acıyla bakıyorlardı. İnsan kalabalıkları hep felaketlere, acılara koşulmasına alışmış. İnan, bu arada onlar için de üzüldüm, yani koşarken... İşte sana kavuştum. Bedenim yüreğim doyum içinde..."

"Fakat şimdi çocuğumuz da var..."

Genç kadının sesi gölgeleniyor.

"Daha iyi ya! Ne kadar iyi! Neler yapabiliriz bundan sonra... Onun da yaşadığından tat duyan, sağlam, iyi bir insan olması için."

"Korkuyorum" diyor genç kadın.

Sözcüğe denk bir karanlık ıpıldıyor yeşil gözlerinde.

"Ne diyorsun sen? Korkmak mı?.. Bunca sevgi dolu, güçlü, genç ve marifetliyiz. Sen sevmeyi bilen bir gencecik kadınsın üstelik. Sana öğretilmemiş bir sürü işi nasıl da başarıyorsun!.. Korkmak, böyle bir günde söylenmeyecek tek şeydir."

"Onlara gidemem ben" diyor genç kadın. "Geri dönemem hiçbirine."

Kendine konuşur, söz verir gibi söylüyor.

"Hiçbir yere gitmeyeceksin! Bunu düşünerek korktunsa haklısın. Hayatı o pahalı inlerinin içinde geçirenlerin yüzlerini andınsa elbette korkunçtur. Fakat onlar artık yakınların değil ki... Şimdi yakınlarını sen yaratıyorsun, dünya güzelim benim. Her şey yoluna girecek. İşverenler neyi, kimi kaybettiklerini düşünüp karalar bağlasın. Karşı karşıya geldiğimiz her an istek sevinç içinde değil miyiz biz, sen ona bak!.."

Genç kadın boynunu eğiyor, başı ak omzunda dinleniyormuş gibi kalıyor.

"Ya sana bir şey olursa?"

"Bana hiçbir şey olmaz. Kimi günler canım göğüs kafesime sığmıyor, öylesine fazla. Yüz kişiye yetecek kadar yaşama gücüm var. Yoksa sen, o halıların, ipeklerin, gümüşlerin içinden çıkıp bana tutulur muydun?.. Gülme, gülme! Ölürsem mi demek istiyorsun?"

Genç kadın sıkı sıkı yumuyor gözlerini.

Genç adam kadının küçük ellerini avuçluyor.

"Sus" diyor, bir çocukla konuşur gibi. "Ne yersiz sözler bunlar. Daha birlikte neler neler yaşayacağız."

Kadın gözlerini açıyor, ağır davranışlarından sıyrılıyor giderek.

"Şimdi güzel bir çay demleyeceğim sana."

"İkimize" diyor genç adam. "Tam zamanıdır. Bugünü nasıl geçireceğini bilmiyordun, değil mi? Kızını uyutmuştun; üstünde sabahlığın, ayağında mavi saten terliklerinle günlük şarkını söyleyerek odalara, mutfağa, banyoya gidip geliyordun. Bu haline günlerce baksam doymam. Sonra, bir işmiş gibi yaptığın bu dolaşmaları bitirip kullanmasını yeni öğrendiğin dikiş makinesinin kolunu çevirip seyredecektin."

Genç kadın, dokunulmamış bir arılığın çizildiği yüzüyle bakıyor genç adama.

"Neler bilirsin sen de..."

"İşte sana arzuyla sıcacık çıkıp geldim. Bugüne yaraşır en iyi şeyleri yaptık. Sevindik, seviştik, söyleştik. Şimdi de çay içeceğiz."

Bir kedi beliriyor eşikte. Günışığı tüylerini eleyerek geçiyor dikenleşmiş sırtından. Odayı kolluyor. Bebek kediyi görüveriyor. Ardından tazelikten çıtırdayan, ışıklar saçan sesiyle çığlıklar atıyor.

Genç adam bebeğe, kediye ayrı ayrı bakıp başını sallıyor. Genç kadın, tembel adımlarla yürüdüğü mutfak kapısının önünden uçuk mavi sabahlığının içine, ılık bedeninin toparlanamamış gevşekliğini taşıyan nazlı davranışlarıyla dönerek genç erkeği; küçük tombul kollarını oynatan bebeği ve kediyi ayrı ayrı süzüyor. Genç erkek birden yatağın üstünden kalkıyor.

"Her şeyi yoluna koyacağız, kuşku yok" diyor.

Sözlerini kanıtlamak isterce kollarını iki yana açıyor. Dar kalçalarının gerginliğini artıran gövdesinin buğay rengi uyumu, terli kaslarının gerilip oynayışı, çıplak bedeninin sağlam güzelliğini vurguluyor. Olan gücü, elleriyle bilekleri arasında toplanmış gibi bilek damarları iplik iplik şişiyor. Gözlerinin coşkusunu gür kirpikleri yumuşak gölgelerle örterken gülüşü apak açıyor yüzünde. Genç kadın utanmaya yatkın bir anlamla:

"Sen giyinmeyecek misin daha böyle çırılçıplak?" diye soruyor yarım yarım bakarak. "Kızımız babasını böyle görürse sonra sözünü dinlemez."

"Keşke bu anları duysa da, görse de. Çıplaklık çirkin bir şey mi? Haydi, haydi çekinme!"

"Artık giyinsen... Biri gelirse..."

"Gelmez" diyor genç adam. "Unuttun mu, biz ihtiyarları bir yanda bıraktık! Bize, o ayıpçılardan; böyle şey olur mucularda kimse gelmez. Korkarlar."

Genç adamın sesinde sevinç patlıyor.

"Ne o? Beni böyle görmekten memnun değil misin yoksa?"

Genç kadın omuzlarını silkiyor, mutfağa yönelirken gizlemeye çalışarak gülmeye başlıyor.

Genç adam, kadın kapıdan silinince gerinerek yatağa uzanıyor.

Genç kadın odaya döndüğünde o yana bakmıyor. Bebeğe yöneliyor. Mırıltılı bir şeyler söylüyor çocuğa. Onu, sıcaklık taşan kollarına alıyor.

"Sen babana aldırma kızım" diyor. "Sen okumuş, güzel bir kız olacaksın. Onun söylediklerini yaparsan benim gibi ayakların yerden kesilir. Ama o, bambaşka bir adamdır. Her şeye değer. Gel bakayım bana, gel bakayım!"

Üstünde papatyaların yığınla durduğu oygulu, ceviz masanın yanından geçip sallantılı bir koltuğa oturuyor.

Dizlerine yatırıyor çocuğu, sonra tek koluyla sararak memesini çıkarıp ağzına veriyor bebeğin.

"Yavaş! Bir obursun ki... Bak hele tıkanacaksın! Annen kaçmıyor. Canım benim! Ne kadar da acıkmışsın..."

Çocuğun süt emerken çıkardığı soluk alma seslerini dikkatle izliyor.

Genç adam dirseğine dayanarak kadınla çocuğa uzun uzun bakıyor. Odada, kedinin gurulanmaları duyuluyor yalnız. Dışarıdan gelen gürültüler yarı aralık kapıda silinip kesiliyor.

"Iyi ki," diyor genç adam "bu katı bulduk. Ayrı bir ev gibi. Insanların ayaklarını attıklarında bir bahçeye çıkmaları ne müthiş bir şeydir biliyorum. Çamaşırlarını ağaçtan ağaca güneşe gerilmiş iplere asmanın keyfini de... Biz çocukken çamaşır günlerinde saklambaç oynardık. Kızlar çarçabuk yakalanırlardı. Onları çarşaflara dolardık... Banyoya da sobayı taktırdık mı..."

Genç kadın apaydınlık bakıyor, gözleri o anda sarı yeşil...

Sabahlığının uçuk mavisinin açık bıraktığı ak göğsü, küçük bebeğin çocuk pembesi yüzüyle bitişik. Göğsün süt dolu ince ağ damarları kadının teninin aklığını yoğunlukla belirginleştiriyor.

"Geveze sen de" diyor genç kadın.

"Canım sevdiğim, iyi ki çocuğumuz oldu. Daha da olsun. Olacak da... Belki bugün de..."

"Sussana sen, öf! N'olur..."

Genç kadın bebeğin küçük alnındaki ince teri, ak tülbentle kuruluyor. Sakınarak kalkıyor, onu yerine yatırıyor. İki kıyısı pembe dantelle çevrili küçük yastığı başının altına koyuyor. Bir süre izliyor çocuğu. Yeniden mutfağa yönelirken genç adam da arkasından mutfağa giriyor. Bir şeyler konuşmaya başlıyorlar. Sözleri kahkahalarla kesiliyor.

Genç adam odaya dönüp pantolonunu giyiyor.

Bebeğe yaklaşıyor, eğiliyor ona. Tütün, kolonya karışımı bir hava sarıyor bebeği.

"Büyü biraz!" diyor. "Hiç olmazsa emekle bu yaz bitmeden. Seni tarlalara, çayırlara bırakalım. Toprağı elle."

Birden kavrıyor çocuğu.

Odanın bahçeye açılan kapısına yöneliyor.

Kedi de silkinip artlarından geliyor.

Güneşin yan düşmeye başladığı üç tane iç içe duran erik ağacının, zerdali ağacının, akşamüstünün uzayan gölgelerine bürünmüş toprak yolu kesen gelinciklerin, öbeklenmiş, salıntılı pisipisi otlarının, gökyüzüne yayılmaya duran eflatun çizgilerin yönüne doğru kaldırıyor bebeği. Ardından havaya atıp tutmaya başlıyor. Bebeğin gülücükleri ince, acemi kahkahalara dönüşüyor.

Genç kadın, çay bardaklarını dizdiği tepsiyle gelip tam arkalarında duruyor.

Tayukarılardan bir kırlangıç sürüsü toplanarak inip bakla tarlasının üstünde iki kez dönerek yine aynı hızla yükseliyor. Çimenlerin, ağaçların altında toprağın, ısınarak gerildiği duyuluyor. Evin damından ikili üçlü inen kumrular tulumbanın dar yalağından su içmeye başlıyorlar. Kedi gövdesiyle yere yassılıyor, gözbebekleri irileşerek kumrulara bakıyor.

Bebeğin havadan; kocaman, güçlü ellere doğru her düşüşüne tınlayan sesi, gülüşleri sürüyor.

"Bak, anne dedi!" diyor genç adam.

Genç kadın, erkeğin sırtına değdiriyor dudaklarını.

"Uydurma!"
"Birgün nasıl olsa diyecek. Yalan mı?"
Ötelerdeki kurşun rengi gara birden peş peşe trenler giriyor.

Küçük kız hıçkırıklarla ağladığını,

— Peki gideceğiz. Demek bu kadar istiyorsun gitmeyi? demesinden anlamıştı annesinin.

Odalarındaydı.

Dışarıdan bir radyonun haberleri veren sesini duydu.

Soğukluk bastı sırtına.

Annesi, küçük kızın saç örgülerini açıyordu. Çekerek taramaya başladı. Küçük kız nereye gideceklerini anımsadı. Birden o iki yabancı çizildi gözlerinde, çağrılarını düşündü. Ağlaması durdu, derin bir soluklanmayla noktalandı. Bacaklarını salladı.

— Kıpırdama! dedi genç kadın.

Saçlarının örülmesi bitince indirdi koltuktan onu.

Giyim dolabını açtı. Kolonya şişesini çıkardı. Ak bir mendili ıslattı, kızın boynunu ovdu. Mendile baktı. Sonra boynunu eğip ensesini basturarak ovdu.

— Kışın hava erken kararır. Şimdi olsa olsa saat daha altıdır. Hem ben artık saatleri tahmin edebiliyorum. Yaşlanmak böyle bir şey olmalı. Saatsiz saat tahmin etmek. Sonra kent saat dolu. İskele alanında var. Sinemaların içinde var. Bankalarda var.

— Papağanlarla örtülerin bırakıldığı yerde de var, dedi küçük kız.

Genç kadın, küçük kızın konuştuğunu duymamış gibi onun sözlerinin üstüne konuşuyordu.

— Saçların çok uzadı senin. Kessek mi acaba? Olmaz, tam kış ortasında... Uzun saçın bakması zordur derler, yanılıyorlar. Asıl kısa saçın zordur, biçim verilecek filan. Ah, çok güzel oldu, tamam! Şimdi benimkileri yıkamalı.

— Ben de su dökerim.

— Peki, peki!

Genç kadın, kızını değişik yönlere çevirip yeni bir şeye bakar gibi gözden geçiriyordu.

— Kumrular yaz kuşlarıdır, değil mi anne? dedi küçük kız. Yüreği çarpıyordu.

— Değildir. Yaz kış oldukları yerdedirler kumrular. Kırlangıçlar, leylekler filan yaz kuşlarıdır.

Genç kadının yanıtıyla, dayanıksız bedeninde dört yana dağılıp toplanan görüntülerin dumanlaşıp yitmesiyle kalakaldı küçük kız.

— Lacivert pilili eteğini giydireyim sana. Sonra... Fark ettin mi, üstleri başları şık sayılmaz, ama çok temizdiler. Yıkanmaktan eskimiş yüzlü olmuştu giyecekleri.

— Kimlerin? diye sordu küçük kız.

— İşte canım, iki kardeşin! Biraz önce onlara niçin gitmeyeceğiz diye ağlıyordun. Şimdi unuttun mu yoksa? Haydi, gülümse bakalım! Senin ilk yılbaşın sayılır bu. Epey büyüdün. Bu geceyi ileride de unutmazsın sanırım.

— Sahiden ilk mi, anne?

— Elbette! Kaç yaşındasın ki? Ben yıllar var hiçbir şeyi kutlamadım zaten.

Küçük kız deminki ağlamasından artan soluğunu koyuverdi.

Annesinin yüzünü aradı.

Küpelerini bıraktıkları o yere gittikleri zamanki annesi değildi şimdi. Küpeleri ise kulağındaydı. Oysa piyango bileti aldıklarında yoktu. İki gün önce, aynalı fırının neredeyse yarı yarıya karanlığa büründüğü saatte döndüğünde mi gidip almıştı?

Orası geceleri de mi açıktı? Yine herkes içeride, sırasını uslu bir dirençle mi bekliyordu?

Yatağa, kızının yanına uzandığında annesinin solukları o akşam, sert ve garip kokuluydu.

Birden yanan lambanın ışığı camlara vurunca,

— Elektriği bile yakmamışız, dedi genç kadın. Ne tuhaf, yarı karanlıkta her şeyi de yapabildim!..

Perdeleri örttü. Odadan çıktı.

Küçük kız, çarçabuk gidip giyim dolabının aynasının önünde durdu. Kendine bakmaya çalıştı.

Sıskalığa dönüşen zayıflığı, dar omuzları, boynunun renksizliği aynıydı. Gözleri değişmişti. Ona öyle geldi. Çok durgundular.

Aynada ona bakan gözlerine baktı.

Baktı baktı, ellerini yanaklarına bastırdı. Ölgün elektrik ışığının yoğun bir güneş sarısına dönmesi için gözlerini sıkıca yumdu. Çoktan geçmiş yılların içindeki ne olduğunu bilemediği bir şeyin oygulanarak yaklaşan ılıklığını duyumsadı. Dağılan biçimsel şeylerin, çiçek dürbününü andırır oynak çiseltilerle onu dolayıp kavradığını seçti.

— Ne olur, ne olur! dedi, oraya gideyim. Neresi?.. Nerde?..

Annesinin eli omuzlarındaydı, gözlerini açtı.

— Ne o? dedi genç kadın. Gözlerin kapalı mı aynaya bakıyorsun? Kurdelalarını bağlayayım. Saçlarını beş dakikada tamamlarım. Sonra bir iki lokma bir şeyler yiyelim.

Yastıkların altına bükerek yerleştirdiği tafta kurdelaları çıkardı.

— Konuklukta yemeyecek miyiz?

— İlk kez gidilen bir yerde karın doyurur gibi yemek yenmez.

Dışarıdan, ısınmış suyu getirdi.

Çinko leğeni çıkardı karyolanın altından.

Başını eğdi, yuvarlak ensesi elektriğin solgun sarısını iten aklıkla ağdı.

Annesinin güzelliğini yeniden ayrımsamak kızı ürküttü.

Kaç yaşındaydı merak etti. Yaşıtları olduğu söylenen çocukları /annesi öyle söylüyordu/ hep uzaktan izlemişti. Neşeli ve yaramazdılar.

Yazın, annesiyle birlikte gittiği iskele parkında rastladı onlara. Yanlarında daima büyükleri vardı. Yorgun oturuşlu büyüklerdi bunlar. Torbayı andırır çantalarıyla bitişik dururlar, ara sıra ağır bir şeyleri sindirirce gevşek davranışlarda bulunurlardı. Gezici satıcılardan almaya kalkıştıklarını duyuramadıklarında, isteklerinden hemen cayarlardı. Genç kadının varlığı çekinme ve tedirginlik veriyordu o büyüklere. Ta uzaklara yönelttiği bakışları, oturanların arasız dikkatini çekiyordu. Böyle günlerde küçük kız da oradaki büyüklere öykünerek oturuyor, öteki çocukları ilgiyle izliyordu.

Onun asıl eğlencesi iskeleye yalnız gittiği zamanlarda gerçekleşirdi.

Denize yürümüş, çevresi camla tümlenmiş yapının altındaki kayıkhaneye giderdi dosdoğru. Rıhtımdan, onun basışıyla bile bel veren, sahille kayıkhane arasındaki tahta çakma iskeleden geçerdi. Taş örgüyle pekiştirilmiş alçak, enlemesine girişten adımını attığında güneş görmeyen yerlere özgü bataklık kokusu basardı her yanını. Ham tahta çatmaların, duvarla denizin birleştiği çizgiden ucun ucun taşarak kesildiği suda, kayıklar birbirlerine kımıltılarla dokunup ayrılırlardı. O tek açıklıktan dolan ışıkta, cam kesiği yeşiller ayrışıp saçılırdı suya.

Küçük kız, girişte en uzak noktaya çömelir, dışarıya açılan küçük bölümdeki yığıntılı aydınlığa bakardı. Sırtına duvarların serinliği sızardı. İnsan ve araç seslerindeki günbatımına artan sıkışmayı, vapurların peş peşe ayrılıp yanaşmalarını, o kuytuluktan dinlerdi.

Ellerini, tahtaların arasından denize sokarak yosunların dal dal salınışını hızlandırırdı.

Kent seslerinin yoğunluğu değişmez bir yüksekliğe vardığında, Boğazlara açılan iç sulardan geçen açık deniz gemilerinin düdükleri öteki gürültülerin üstünde bir süre ağır ve dokunaklı asılırdı.

Küçük kız bir şarkı tuttururdu.

Nereden öğrendiğini bilmediği, sözcükleri arasız değişen bu ezginin sesleri hiç değişmezdi. Doğduğundan bu yana onu etkilemiş ya da kafasında bir yerlere sinmiş neler olmuşsa; bu ezginin içine taşırdı. Kayıkhanenin deniz dibi rengi boşluğunda incecik sesi titreyerek dalgalanır; bir bebeğin kıkırdaksı gövdesinin bir yaz güneşine çıkarılışı, süt dolu bir memeyi sağan arı pembe bir ağzın yutuşu, kışları kaynayan ıhlamur, çay kokusuyla dolmuş odaların kalın halılarla döşeli korunaklığı ezginin içli söylenişindeki sözlerle anılan onlar olmamasına karşın yankırdı.

Kayıkhaneye girene değin nerelerden geçmişse oraları da dile getirirdi küçük kız.

Gelecek filmin fotoğrafları asılı duvarlarıyla sinemanın rutubetli sessizliğini, onun yaşayabilmiş olduğu hiçbir mevsim değiştirememişti daha.

Gişedeki yün ören kadına bakardı.

Tunç bir büstün ortasında durduğu büyük salona süzülürdü.

O girdiğinde, kapıdaki bilet kesenler görünmezdi. İki yana bölünmüş, yayvan basamakları yol halısı kaplı merdivenlerin yükseltisindeki sahanlığın oval gidişine sıralanmış kapılar, ceviz rengi, bölmeli localara açılırdı. Oralara bir an bakıp yine çıkardı dışarıya.

Piyango bileti satan adamın dükkânını geçerken oranın bir seyirlik olarak ne kadar güzel olduğunu yeniden ayrımsardı. Uzun, eğimli caddeyi sürerek iskeleye varırdı.

Kayıkhanede burnuna vuran tuzlu serinlik arttığında, günün bitmekte olduğunu anlardı. Alçak tavanda, suyun halkalanmalarında kırılan ışıkların yansıması gizemli çiçekler açtırırdı. Yaz sıcağı, kayıkhanenin ağzına dayanıp kırılarak buharlaşırdı.

Küçük kız eğilir, eğilir; o dar açıda, iskelenin ikindi karmaşasının bir ucunu yakalardı. Yarım yarım gördükleri kesinliklerini yitirirdi. Çizgiler, birbirleriyle örtüşerek yer değiştirir, renkler daha parlak ve uçucu olurdu.

Bu arasız değişmelerle sevinir, oyalanırdı.

Semtlerinden daha ötelerde neler varsa görmeyi isterdi hep.

Yapışkan bir pislik kokusuyla denize açılan derenin oraya gitmiyordu epeydir.

Son gidişi yaz başı olmalıydı.

Annesi artık tayyör giymiyordu. Bilekten atkılı ayakkabılarını onartmış, karışık, ama uyumlu renklerle bezeli emprimesini çıkarmıştı. Giysisinin kol altlarına dikilmiş ter önleyicileri kuşkuyla gözden geçiriyordu.

— Gerçekten ipektir, diyordu.

Giyindikten sonra, ellerini kalçalarına koyup bakıyordu aynaya. Ardından koyu mavi şişeden kulak artlarına, dirseklerinin içine, bacak oyluklarına koku sürüp kendini yeniden gözden geçiriyordu. Bacaklarını daha gözalıcı yapan ayakkabılarının bilekten atkılarını açıp yeniden tokalıyordu.

Kızının yüzünü tutarak bakıyordu ona.

— Belki işim uzun sürer. Uzaklara gitme sakın, e mi! Kaybolursun sonra. Çingeneler kaçırır seni ha!..

Sözlerine gülüşü karışıyordu.

Küçük kız kaybolmayacağını biliyordu.

Kendince doğduğundan beri sokaklarda dolaşıyor olduğunu düşünüyordu.

Üstünde eflatun bir bulutun geceleri de beklediğine inandığı, sulan ünlü tepeye de çıkacaktı birgün. Fakat orası, ne zaman baksa, çok yüksek görünüyordu. Sokak arası kiliseleri, önünden her geçtiğinde bir cenazenin kaldırıldığı cami, çağlık manolya ağaçlarına dayanmış görkemli köşkler, kapısı daima kapalı olan havra, kentin ezberlediği nirengi noktalarıydı.

Onlardan birine vardığında saptığı yönle hangi sokakların nereye açılacağını biliyordu.

Seslere, kokulara olan olağanüstü duyarlığı, kentin bu yakasındaki ana bölümün her köşesini belirlemekte yardımcı oluyordu küçük kıza. Böylece o cansız olduğu söylenen nesnelerin, kendine özgü canlılığını öğreniyordu.

Annesinin gitmesinden bir süre sonra yola çıkma hazırlığına girişiyordu.

Koca bakır tencerenin kapağını aralıyordu; titreyen elini dengede tutmaya çalışarak ekmeği çekiyor masaya taşıyor, bıçakla düzgün düzgün bir dilim kesiyor, sonra aynı işlemleri ekmeği tencereye koymak için yineliyordu. Ardından, yazlık ve kışlık diye ayrılan giyimleri cepsiz olduğundan ekmeğini "kesekâğıdı"dediği nereden geldiği belirsiz ak üstüne lacivert benekli kâğıt torbaya koyuyordu. Kapıya yaklaşıp duruyor, dönüp odayı gözden geçiriyordu. Pencerenin önünde birisi varmış gibi,

— Merak etme, geç kalmam! diyordu.

Giyim dolabına yansıyan odanın büyük kesimindeki kimsesizliğe hızla yeniden bakıyordu.

Ayak parmaklarının üstünde yükselerek kapıyı açıyor, sokak kapısına varınca da aynı davranışları sürdürüyordu.

Cılız asılışıyla ana kapının kilidini yivinden oynatıyor, sokağa iniyordu.

Aynalı fırın, yaz günleri daha eskimiş görünüyordu.

O yöne, kaçamak bir gözle bakıp yürümeye başlıyordu.

Üç ağacın yanına ulaştığında, "Nereye gitsem?" diye düşünüyordu.

Parka son gidişinde sıcak bir gündü.

Telefon şirketi olduğu söylenen yapının önünden geçerken içeriden dışarı vuran sessizlik onu hep ürkütürdü. Kaldırımlarda tozlanmış serçeler uçuşurdu.

Yapıların kesiştiği boşluğa geldiğinde ilkyaz bitmeden sararıp güdükleşen çayırda bisiklete binenlere bir göz atıyordu. Köprüye dönen yola varmadan yuvarlak alanın ortasındaki kelleşmiş orta göbek çıkardı karşısına. Araçların çevresinde dolanarak çeşitli yönlere ayrıldığı bu yöre ona şaşkınlık verirdi. Derenin karşı yakasında spor gösterilerinin, resmi anma törenlerinin yapıldığı statsa hep boş olurdu.

Çam, köknar, çınar ağaçlarının sıcağın ağırlığını üstlerinde taşıdığı parka bakardı. Bir an bekler, sonra taflanların, küt mazıların ayrıca bir duvar oluşturduğu parkın anakapısından içeri girerdi. Ortalardaki, kökleri genişleyerek toprağa yayılmış meşe ağaçlarının gövelerine abanmış değişik türde çiçeklerin kokularını solurdu.

Denize yönelik, yayımlı büyüklüğü caddeden görülemeyen bir yapıdan, ders arasını bildiren zil seslerini de duyduğu olmuştu, dersliklerin boşalışını belirten ivecen uğultuları da...

Parkın yıllanmış bakımsızlığından ötürü anayolları da giderek yabanıl otlar basmıştı.

Son gittiğinde de her şey olduğu gibiydi.

Birkaç bankın boşluğuna karşın deniz yöresine açılan, parkın öteki kapısının yanındaki bankta oturan kadın yine yerindeydi. Üstünde partal bir asker kaputu, elinden düşmeyen sigarasıyla oturuyordu.

Küçük kız, kadını gördüğünde çekinmeyle adımlarını ağırlaştırarak geçiyordu önünden.

Parkın yakınındaki, yazları yeniden onarılan tahta iskelelere bağlı kayıkların içinde çocuklar olurdu.

O gün de, dört beş oğlan çocuk, kopuk bir ağı onarmaya uğraşırken bir yandan da birbirlerini itekliyorlardı.

Parkın demir parmaklıklarının üstünde yükseldiği beton çıkmaya tırmanıp oturmuştu küçük kız.

Bir sokak köpeği kadına yaklaşıp koklamış, sonra böğründeki iltihaplanmış yara yerini çimenlere sürtmeye başlamıştı.

Kadın önce köpeğe, sonra kıza bakmıştı. Kıtıktan bir yumağa dönüşmüş akçıl saçlarının daha yabanlaştırığı yüzünde, su saydamı yeşil gözlerinin bebekleri sürekli kıpırdıyordu. Birden kahkahalarla gülmeye başlamıştı. Üst üste attığı bacaklarının yol yol çizilmiş kiri, ayaklarında ikisi de sol tek olan erkek kundurularından birini işveli bir sallayışla parmak ucuna kaydırıp yeniden giyişi küçük kızı tutuklaştırıyordu.

— Senin için padişahlık binliklerine sigaralar sarılıp içildi, ah Gülsefa!

Sözlerinin bu bölümünde ayağa kalkıp öne doğru eğilmişti. Deminki, kahkahalarla sürdürdüğü konuşmasını andırmayan bir kesinlikle,

— "Şer Madam! Se suar..."

Durup küçük kıza bakmıştı.

— "Say paraları, say! Eksik!.. hesap hendese bilirim. Hususi dersler aldım. Fransızca, majiskûller, miniskûller... Say herif, say!.. Ben bu kadar altın vermemiştim."

Birden susmuş, kendisini yeniden olduğunca bankın üstüne koyverip düşerce oturmuştu. Oturur oturmaz da ulumayı andırır bir çığlık tutturmuş, düzenli aralıklarla dizlerine vurmaya başlamıştı.

Sonra birden ulumasını kesmiş.

— Sıvastopol Önünde Yatan Gemiler'i çalsınlar. Dinleyeceğiz! diye bağırmıştı. Umumi arzu üzerine...

Kadının sesi, tüm çabasına karşın, ancak kayıktaki çocuklara ulaşabilmişti. Onlar da bekledikleri işareti almışça,

— Sıvastapol önünde yatan gemiler /baklavalarla dolu geldi siniler, diye şarkıyı çığırtkanlıkla söylemeye girişmişlerdi.

Kadın öfkeyle bakmıştı çocuklara.

Ardından caymış gibi, küçük kızın parka ilk girişindeki gördüğü duruşunu almıştı.

Çevre yeniden sivriliklerden arınmış, tekdüze seslere belenmişti.

Küçük kız, çocukların uğraşları içindeki canlı, gürültücü devinmelerini izlemiş, denizin ufuk çizgisindeki ak fenere bakmış, sıcağın kırılıp katlanarak renklenişini ilgiyle gözlemişti.

Duvarın ılıklığında epey oturduktan sonra torba kâğıttan ekmeğini çıkarıp yemeğe koyulmuştu.

Ekmeği bitince kâğıdı özenle katlayıp, bileğine epeydir takılı, uyurken bile çıkarmadığı yuvarlak lastiğe sıkıştırmıştı.

Kolunu havaya kaldırıp bakmış, "Süs gibi durdu" diye düşünmüştü.

Bir leyleğin öteki kıyıda sıralanmış salaş kulübelerin üstüne inişini gördüğünde uykuyu andırır hoş bir gevşekliğin içindeydi. Sonra o hışırdamayı duymuştu. İri, ıslak bir havanın sürünerek dolaşmasını andıran ses onu gevşekliğinin dışına çekmişti.

Parkın içine doğru bakmıştı.

Kadın yerindeydi.

Günün akşama kavuşurken artan durgunluğuna bu garip sürünüş sesi daha da güçlü bir somutluk katıyordu.

Kadının gözleri o şaşılası oynaklığını yitirmiş, ileride bir yere takılmıştı.

Küçük kız, kadının bakışının kaldığı yönü arayıp yordamlayarak palamut kümelerinin arasına sığınmış bir erkek görmüştü.

Adamın üstünde ta dizlerine sarkan, yıpranmış bir hırka vardı, içinde de çıplak gövdesini örtmeyen kirli bir fanila. Yarı gölgede kalan yüzünde bir sırıtıştan ötesi belirgin değildi. Pantolonunun açılmış önünden çıkardığı şişkin bir et parçasını korkulu bir telaşla sallıyordu. Yalnız kadına duyurmaya çalıştığı kısık sesiyle,

— Hayi sen de aç, ahu gözlüm! Haydi!.. Bak geliyor.

Küçük kız, vuruk yemişçe çirkin morluklarla lekelenmiş bu gergin dışarlak et parçasına şaşkınlıkla bakıyor; adam, görüşü kadından öte her şeye kapalı, çelimsiz gövdesi bükülerek devinişlerini arasız sürdürüyordu.

Kadının gözbebekleri yeniden hızla oynamaya başlamıştı. Bu kez sinsi bir gülüşle örtülüyordu yüzü, sigarasını üst üste çekiyordu.

İç fanilasının açık yakasından boynunun yutak çıkıntısı fırlayacakmış gibi oynayan adamdan, küçük kız gözlerini alamıyordu.

Kadın birden çığlık atmaya başlamıştı.

— Selamlık kapısından kaçırmayın... hatadır! diye bağırı-

yordu. Harem tarafına alın! Taaccüp ediyorum. Bu ne zuldür... Zaptiyeler!.. Zaptiyeler!.. Ah Gülsefa, ah! Şer Madam!..

Çığlıkları bir önceki bağrışından daha yabanlaşıyor, daha tizleşiyordu.

Sandaldaki çocuklar, çığlığa sert bir tepki göstermişler, yerlerinden fırlayıp, parkın kapısından hızla girmişlerdi. Birisinin elinde kırık bir kürek vardı.

— Koşun oğlum! diye bağırıyordu biri. O sapık moruk yine burada.

Parkın loşluğunu gözleriyle eleyip adamın durduğu yeri buluvermiş, çevresini anında sıkılaştırarak üstüne kapanmıştılar. Aralarına kıstırmışlar rastgele vuruyorlardı. Bir ara, eğlendikleri yeni oyunlarını gözden geçirmek ister gibi, adamı adım boyu bir açıklıkta bırakarak izlemeye girişmiştiler.

Pantolonu dizlerine düşmüştü adamın. Sıska bacaklarının arasında sarkan boşalmış, çürük et parçasından irin renginde yoğun damlalar akıyordu. Karnı, kasıkları kabuklarının altı sızan yaralarla silme kaplıydı. İnce bir kıl yolunun çıktığı göbeği dışarı fırlaktı. Çocukların elinden kurtulmaya çabalarken, bir yandan örtünmek istiyor, öte yandan burnunu çekiyordu. Bir ara çocukların arasından sıyrıldı.

Adama çelme taktılar.

Tökezlenip yere düşünce de çocuklar onu tekmelemeye başlamışlardı.

Adam, parkın çıkışına doğru dört ayak duruşunda kendini sürümeye çalışmıştı.

Çocuklar onu, her an ulaşabilecekleri bir aradan gülüşüp izleyerek özel bir beceriyle adamın yüzünü hedefleyip tükürüyorlardı.

Sonunda küçük kız, o yöne bakamamıştı. Bir taşın vuruşunu duyduğuna inanmıştı. Emen, yumuşak bir yere çarpan ağırlığın çatlattığı kemiğin sesiydi bu.

Midesi kasılmıştı küçük kızın.

Duvardan kayarak çimenlere çökmüş, kusmaya başlamıştı.

Çok korkmuştu kustuğu için.

Midesinin öğütüverdiği ekmekler saçılmıştı.

İki saka kuşu yaklaşmıştı ondan yana.

Kızın kusmuklarını, çimenlerle birlikte gagalayıp koparark yutmuşlardı.

Küçük kız ağlamaya başlamıştı.

Arasız terliyordu.

"Zavallı adam! Zavallı adam!.." diyordu kendi kendine. "Her yanı yaralı. Zavallı adam!"

Sonra bileğindeki paket kâğıdına bakmıştı, yerindeydi, kirlenmemişti.

Eve dönmeyi düşündüğünde dere kıyısının iki yakasında da kimseler yoktu.

Kadının önünden geçmişti.

Kadın, küçük kıza gülerek dilini çıkarmıştı.

Dilini çıkarınca ağzındaki sigarası avucuna düşmüş, avucundaki yanmayı duymamıştı bile kadın. Sonra yeniden gülmeye başlamıştı.

Bu gülüşten de ağlamaya geçivermişti. Böylesi bir beden denetimsizliğini izlemek küçük kızı yılgınlaştırmıştı.

Adımlarını hızlandırıp çıkmıştı parktan.

— Zavallılar!.. Zavallılar!.. diyordu kendi kendine.

Araçlar, insanlar çoğalmıştı.

Caddenin hangi yanından yürümesi gerektiğini bir an düşünmüş, sonra yapıların büyük çayıra fazla açılmadan sürdüğü yönü seçmişti.

Ara sıra göğsünü bir hıçkırık zorluyor, gözlerini ıslakmış sanarak parmak uçlarıyla siliyordu. Parkta olanların verdiği sarsıntı yatışmıştı ya, bittiğini sandığı ağlama isteği dolanıp duruyordu gövdesinde.

Bundan önceki günlerde geçtiği her yapıyı ayrıntılarıyla tanımaya çalışırken, o gün güçsüzleşen izlerini bile ayrımsamadan, sokaklarına yaklaştığında koşmaya başlamıştı.

Soluk soluğa anakapıya çıkılan sahanlığa bırakıvermişti kendini.

Büyüklerden birinin gelmesini bekliyordu. Giriş kapısını açamazdı. Oranın anahtarını vermezdi annesi.

Annesinin, "Birgün buradan gideceğiz, bir büyük apartman katına yerleşeceğiz, mutfağımız, banyomuz olacak, posta adresimizin doğru dürüst söylenebileceği bir yer. Bu sönük sokak. Bu

sıradan insanlar, bu oda bir bekleme yeri benim için. Evet, artık ne yapmam gerekiyor biliyorum" diye anlattığı apartmanlarda her şey daha başka olmalıydı.

Omuzları, sarsılarak beklemişti.

Başını dizlerine dayayıp ezgisini söylemeyi denemişti.

Sesinin duyulacağını düşünüp susmuştu.

Güneşin güçlü ışığı karşı yapıların yüzünde soluyordu.

Parktaki o garip adamın gövdesinin pelteleşmiş bir eriyik içinde yayılıp toparlandığını gördü. Dağılan gövdede yara kabukları çatlayarak kanıyordu. Bilinmedik bir balığı andırıyordu adam.

Küçük kız bu yarı düşsel dalgınlık içindeyken evin büyüklerinden biri yanından geçip kapıyı açmıştı.

— Bu ne garip oyun böyle, küçük! demişti. Çocuklar gerçekten tuhaf, sanki kendilerini korkutmaktan hoşlanıyorlar.

Odada, iskemleyi pencerenin önüne çekip oturmuştu.

Annesi döndüğünde onu görmemişti.

Elektriği yakıp perdeleri örtmeye yaklaştığında

— Ne o? İskemle üstünde mi uyuyorsun sen? Bugün neler yaptın bakalım? Ne kadar sıcaktı! Esinti bile yoktu... Nereye daldın yine? Şu külüstür fırında ne bulursun bilmem...

Küçük kıza yaklaşıp uzun uzun bakmıştı.

— Gel bakayım! Aman Allahım, ateş içindesin! Yanıyor her yanın. Ne yaptın, nasıl hastalanabildin böyle sıcak bir günde?

Küçük kıza yumuşak, kalın, bol bir gecelik giydirmiş, kucaklayıp yatağa yatırmıştı.

Karyolanın başına oturup onu sık sık öpmüştü. Kopuk sözcüklerle mırıltı gibi kendi kendine konuşmuştu.

Evin uyumaya geçen seslerinde, kentin son vapurları da iskelelere yatınca tekdüzelik egemenleşmişti. Bir kez cankurtaran sirenleri kesmişti dinginliği.

Annesi elektriği söndürmüştü.

Şimdi odada, sokak lambasının perde aralarından giren çizgi ışıkları vardı.

— Bu sıcakta hastalandı, demişti birine söyler gibi genç kadın. Burası bir bekleme yeri. Böyle bir yerde yaşanmaz. "Güzellikse bu kadar olur..." dedi. "Her şey, istediğiniz gibi olacak.

Bahara tamam." Biliyorum, pek bir şey duymayacağım. Madem ölecekti, ölecektin... niçin? Gönlüm çürüdü benim. Kızıma bir şey olmasa bari... Ama özlüyorum onu, özlüyorum! Yerlere atıyormuşum kendimi. Şakağımı masanın ucuna çarptığımda, hoca, "Dinimize uygun değildir. Günaha giriyor" demiş. "Kocasını ölüm döşeğinde göstermediniz mi? Vacip olan odur. Gösterin, yoksa inanmayacak. Günaha giriyor" Kolonyalı pamuğu basmışlardı şakağıma. Oda kapısını açtılar, çenesini ak bir tülbentle bağlamışlardı. İşte o zaman, "Öldü!" diye bağırmıştım. "Öldü!" Ama özlüyorum işte. Seni özlüyorum. Bazı geceler tan atarken capcanlı görüyorum. Yüzüme eğiliyorsun, sensin; ağzında yeni içilmiş sigaranın hanı, sensin; elimi bile değdiriyorum ağzına. Acıyla, sevinçle diriliyorum ben. İstemiyorum, hatırlamak, istemiyorum artık. Çıldıracağım yoksa. Tanrım içimden al bu özlemi! Her yanım paralanıyor. Gidip günlerce az durmadım nhtımda. Öleyim diyorum, yapamıyorum, hiç değilse içim durulsun. Onu tanımadan önceki insan olacağım. Olacağım, mecburum, olacağım...

Bahçeye çevrik açıklıkta, yeşilliklerin arasından inen ampullerin altına kurulmuş yemek masasının başında genç kadın elini çenesine dayamış dinliyor. Yüzü alabildiğine sevinçli.

"Beni beğenirler mi dersin?"

"Seni beğenmeyecek olanın kör olması gerekir. Üstelik, sahici bir kör bile seni beğenir. Yumuşaklığını, sevdanın ışıltısıyla gövdeni saran o iyiliği, insan olan insan sezer be canım, sezer..."

Genç adam, uzanıp kadının saçlarını kulaklarının ardına topluyor. Sonra sırayla öpüyor kulaklarını.

Öpüşlerini sürdürüyor...

"Yapma, n'olur... Şimdi yeri mi?"

"Sevginin yaşandığı bölük pörçük yerler, zamanlar mı var?"

İki pervane düşüyor ışıklardan doğru.

Çırpınıyorlar yarı boş şarap şişesinin yanındaki tabakta.

Kavunların kokusu, dağınık yeşil soğanınkini bastırıyor.

Genç kadın birden genç adamın boynuna sarılıyor sıkı sıkı, yaslıyor onun yanağına.

"Her şey yoluna girecek biliyorum. Öyle güçlü, öyle dürüstsün ki... Yalnız, sözünü ettiğin o yeni işin seni çok yoracağını sanıyorum. Ağır bir iş. Hem ilk kez böyle bir çalışmaya gireceksin."

Genç adam susuyor.

Gecenin sıcağını daha da artıran böcek seslerini, tulumbanın çevresindeki su yalağında beliriveren kurbağaların arada guruldayışlarını dinleyerek kımıltısız kalıyor bir süre.

Kentin karşı kıyısındaki elektrik ışıklarının toplamından oluşan asılı kızıllığın yükseltisine bakıyor.

Yüzünde kararlı bir durgunluk beliriyor. Eliyle kadının başını neredeyse tümüyle avuçluyor, kendine yönelti yor onun yüzünü.

"Hiçbir şey sürgit aynı kalmaz ki..." diyor. "Evet... işin zorluğunu biliyorum. Fakat ötekinden daha anlamlı olacak. Bu da az şey mi, bir gerçekleşirse. İnsanlarla ilişki içinde çalışacağım. Hep rakamlar olmayacak önümde, yalnız dosyalar olmayacak."

"Ne sıcak bir gece! değil mi?"

"Sizi, ay sonunda yaylaya, bizimkilere götüreceğim. Uzun bir tren yolculuğu. Biliyorum, sen bu büyüklerin büyüğü kentten hiç çıkmadın. Öyle seveceksin ki oraları. Annemi gör, sana bakıp bakıp hemen bir nazarlık takacak, canım anacığım... Ablam, yengem, ağabeyim, yeğenlerim... Uzun bir tren yolculuğu... Ülkenin en büyük düzlüğünden geçip kaynak suların yatağı sıradağları aşacağız, çamların yüzyıllık ağaçların enva türlüsü kucaklayacak bizi. Sonra düzlüğe, havadaki arılığın su tadı gibi yudumlandığı kıyıya ineceğiz. Tren yolculuğunun böylesi müthiştir. Kızımız ilk kez çıkacak bu türlü bir geziye. Yine, "Hiçbir şey hatırlamaz ki.. Daha bebektir," deme. Ben şuna kesin inanıyorum: İnsanoğlu doğumundan başlayıp dünyayla olan ilişkisini baştan duyumsayarak; sonra da anlayarak sürdürür. Bunu böyle bil sen de... Yok güzelim benim, çatınma, nereden çıktı bu gezi diye? İş sorununu çözümleyeceğiz. Bir ben çıkarılmadım işten. Belki bir ben dikleştim, bak işin o yanı doğru. Neyse, asıl konumuz gezi. Sana ve bebeğime ülkemin en genç ve en yaşlı dağlarını tanıtacağım. Öylesine güzeldiler ki... Okumaya büyük kente geldiğimde, bakış ufkumun darlaşmasından yakındım iki yıl. Neyse ki deniz beni rahatlatıyordu. Seni orada, çocukluğumun, ilk gençliğimin geçtiği

evde sarıp doya doya seveceğim, oralara tanıtacağım. Çocukluğumla tanıştıracağım, her yanım sen olacaksın. Hayi beni oyalama, içeri bakalım..."

"Masayı toplasam... her şey ortada. Hem sıcak, niye giriyoruz içeri?"

"Ne direnmesi bu? Aldım gidiyorum seni... Oldu işte! Giriyoruz içeri. Sarılmalarını sen unutursun, ben nasıl unuturum. Nazlanma... Canım, canım çekiyor seni... Masayı filan bırak, haydi!"

Genç adam, genç kadını kucaklıyor, bacaklarını hırçınlaşarak sallamasını, şımarık karşı koyuşlarını gülerek, ağzını öperek önlüyor.

Yürüyor, ayağıyla yarı örtük giriş kapısını açıyor.

Kedi, masanın üstüne çıkıyor, kokluyor tabakları. Yoğurt kabına yaklaşıyor, dilini sokuyor. Düşen kelebeklerden biri kıpırdıyor. Kedi bir an bekliyor, sonra onu yutup yeniden yoğurdu yalamasını sürdürüyor.

Genç kadının gülüşleri artlarından kapanan kapıyla kesiliyor.

Kapının önünde iki genç adam duruyor.

Kentte güz başlamış. İskele parkı yaprakların birikintisiyle arasız hışırdıyor.

Günler erken kararıyor.

Gezici satıcıların seslerini, lodos anında siliyor.

"Burada mı hanımı?" diye soruyorlar.

Evin ikinci katındaki pencereden sarkan orta yaşlı bir kadın, bir eliyle yakasını tutarak,

"Ne oldu yavrum, hayırdır?" diyor. "Durun durun ben de iniyorum, biraz bekleyin."

Odada, bir genç kadının kucağındaki bebeğe yönelttiği nazlatıcı yarım sözcüklerin üstüne giriyor üç kişi.

Bir kedi ak bir patik tekiyle, odada dönenerek oynuyor.

Genç kadın dönüyor odaya girenlere, gözlerinden ilkin sevinçli bir ilgi, ardından şaşkınlık geçiyor.

Ağır ağır doğruluyor.

Bebeği, uçucu renklerle bezeli yatağına bırakıyor.

Ellerini saçlarından geçiriyor.

Gelenlerle genç kadın ayakta duraklıyorlar konuşmadan.

"Siz oturmaz mısınız?" diyor. "Özür dilerim teyzeciğim, bir şey mi var?"

Orta yaşlı kadın iki adama bakıyor.

Genç adamlardan biri ilerliyor.

"Sakın," diyor genç kadın "Sakın..."

Kedi koltuğun altına siniyor.

"... beklenmedik bir olay... nasıl anlatmalı..."

Genç kadın kediyi arıyor gözleriyle.

"Eve getirin ölüsünü!" diyor. "Lütfen efendim..." "Getirin buradan kaldırılsın."

Bunları söylerken çarpık, sayrı bir gülüş yerleşiyor yüzüne.

"Çok zor olacak sizin için. Hastaneden de kaldırılabilir."

"Zor mu?" diyor genç kadın. "Hayır kendi yatağında, yatağımızda yatacak. Bana bu iyiliği yapın lütfen. Çok rica ediyorum sizden, lütfen, lütfen."

Genç adamlar başlarını eğiyorlar.

Orta yaşlı kadın genç kadına yaklaşıyor.

"Yavrum ölenle ölünmez, kader işte! Ah ah!.." diyor.

"Sahi mi? Öyle mi olacak dersiniz teyzeciğim?" diyor. "Öyle mi olacak, ölünmeyecek mi ölenle dersiniz?"

Bebek, yatağında oynamayı öğrendiği, sallandığında sesler çıkaran bir ayıcıkla oynuyor, kısa sevinç çığlıkları atarak.

"Aaaanneee" diyor.

"Emekliyor artık değil mi?"

"Evet," diyor genç kadın. "Hattâ tutunacak yer bulduğunda ayağa kalkıp yürüyor da... Büyüyor..."

"Hazırlıklar bitti" diyor evsahibi kadın. "Vakit tamam. İkindiye yetiştirecekler..."

Bebek oyuncaklarıyla yatağında.

"Daha fazla evde kalamaz yavrum! Duydun mu kızım? Bu bile çok oldu."

Odadaki kalabalık, konuşmaların iç içe uyumunca sürdürüyor.

Kendisi de konuk olan ve konuklara kolonya tutan yaşlı kadın başındaki örtünün ucunu ikide bir gözlerine bastırıyor.

Masanın üstünde beş altı bardak, bir sürahi duruyor.

Sürahinin suyu yarılanmış.

Genç kadının bakışlarındaki kesintisiz bir telaşın giderek hınca dönüştüğü oynaklık yine de odadaki kalabalığa değmiyor. Gözlerinin akına kan oturmuş. Solgun, devinimsiz yüzünde gözlerinin yabanıl canlılığı durma artıyor, tüm görünümü, bakanların davranışlarındaki genç kadına yönelik önceden alınmış kararlılığı yok ediveriyor.

Genç kadın, soruların yanıtı sayılacak kısa ünlemlerle konuşurken, tükenmekte olan bedensel gücünün boşalıp aktığını somutlaştıran, ürkütücü bir sakarlıkla dolanıyor orada.

Oturanlar, kimi kez, genç kadını yadırgamanın da ötesinde duygusuzluğu andıran bir ilgiyle neredeyse gizlice izliyorlar.

Birkaç gecedir sürmüş uykusuzluğun aralanmayan ölümcül çırpınışlarından dağılmış gür saçları, tutamlarla omuzlarından iniyor.

Yaslı durmayı abartacak her görüntüyü öğrenmiş ve buna da kendinin bile inandığı bir sahicilikle sahip çıkmış konuklardan biri ayağa kalkıyor.

Genç kadına yaklaşıp elindeki kara örtüyü onun başını ışıltılarla çevreleyen saçlarına örtüyor. Bunu yaparken öğüt olduğu söylenişindeki sönüklükten belli ezik, edilgen bir iki sözcük dağılıyor odaya...

Yeniden taşan saçları örtüden içeri iterek sıkıştırıyor konuk kadın.

Genç kadın, belirsizce, anca sezilir bir geriye çekilişi deniyor.

Kedi sindiği köşeden çıkıyor, oda kapısına doğru miyavlıyor.

Genç kadın hayvana uzun uzun bakıyor.

Kapıyı açıyor.

Sokak kapısı ardına dek dayalı.

Kedi açıklıktan yumuşacık sıyrılıyor.

Karayel tulumbanın kolunu ağır ağır oynatıyor.

Gökyüzü alabildiğine kızarmış.

Bu kızıllığa ötelerden, servilerin yığınından, gümüşsü bir neftilik sızıyor yavaştan.

Genç kadının omuzları sarsılıyor, örtü kayıyor başından. Saçları olanca gürlüğüyle kurtulup yeniden kaplıyor sırtını.

"Ah!" diyor genç kadın. "Ah Tanrım! Nasıl olabilir böyle bir şey? Nasıl?"

Kedi çıkışın yükseltisinde yeşili tükenmiş yoluk çayıra pusarak bakıyor. Ardından fırlayıp atlıyor katılmış ince toprak yola.

Zerdali ağacının dallarına kuyruğu kopuk bir uçurtma takılı...

Genç kadın, hayvanı, yitene dek izliyor.

Akşamı hızla getiren bulut, kızıllığın içinden yarıp morumsu bir kirlilikte genişliyor genişliyor...

Genç bir adam, pürtüklerinin dikensiliğini koruyan taze bir salatalığı dişliyor. Isırdığı yerin özsuyunu hemen ağzında duyuyor genç kadın.

Dağınık bir yatağa birlikte düşüyorlar. Gövde, gövdeye hafifçe çarpıyor. Terin nemli sızışı göğüsleri üst üste kaydırıyor, sesler örtülüyor, tenlerin rengi kaynayıp seçilmiyor. Boyunları çaprazlama basıyor. Dillerin yumuşaklığı, ılık değişleri koruk tadında; ürpertici. Yastıkların yeri ayakucuyla başucu arasına karışmış gitmiş, yorgan karyolanın dibine yığılı.

Kirpiklerine değin vuran yaşların, görüşünü buğuladığını genç kadın ayırımsamıyor.

Karnına bastırıyor bastırıyor, acı zonklayarak atmaya başlıyor ellerinin altında. Var gücüyle ezmeyi sürdürüyor karnını, kendini sanki olduğunca içine doğru itmeye çabalıyor arasız. Acı, belkemiğine vuruyor, kanın tepişi iç organlarını ite ite vuruyor.

Örtü omuzlarından yere düşüyor.

Odaya dönerken tökezliyor.

Boğulurcasına atılan ilk çığlık.. "Ölmedi! Ölmedi! Ölmedi!.."

"Gösterin!"

"Öldüğüne hâlâ niçin inanmıyor?" diyor kalabalık.

"Ah yalan dünya, kime kalmış ki!.."

"Ölüsü evinden kaldırılsın diyen kendisi değil mi?"

"Üstelik iki gün tuttu."

"Yanına oturup konuştu onunla."

"Ağlamaya mı başladı?"

"Kimse gelmesin, biz onunla başbaşa kalırız" dedi.

"Ağlasın, ağlasın... İyidir. Yüreği donmuş, aklı yitmiş gibiydi."

Genç kadın, hastalandığı o günler yanındaydı.

Pişirdiği çorbalara ekmekleri kızartıp lokmalayarak katıyordu. Yüzünde bir azalıp, bir artan kuşkuyla bedeni yoğunluğunu yitirmiş gibi uçucu bir sessizlikle kızının çevresinde dolanıyordu. Kızıl kumral saçları taranmamaktan köpürmüş lülelerle çevreliyordu başını.

Sonunda birgün küçük kız, sırtını dayayarak yatakta oturabilmişti.

Genç kadın ona çay içiriyordu.

— Anneciğim, demişti güneşte anlar vardı hani, çay tabaklarımıza doluyordu.

Genç kadın durakalmıştı.

— Nereden biliyorsun sen bunları? Daha yeni "anne" demeye başlamıştın. Ben anlatmış olmalıyım. Evet... Unutuyorum tabii... Anlattıklarımı bile artık unutuyorum. Dalgınlaşıyorum...

Küçük kız uykunun birden sarışıyla, yüzünde kalmış gülümsemesiyle yeniden uyuyuvermişti. Annesi başucunda bir süre garip bir ninni gibi o yıl kentin her yerinde çalınan ve söylenen o dokunaklı şarkıyı mırıldanmıştı.

Günler sonra yatağın içinde sevinçle doğrulmuş, annesini görünce gülmeye başlamıştı.

— Gün ağarıyor. Gazeteci çocuk geçti. Dünden beri ateşin düştü. İyileştin demektir. Daha da zayıfladın. Gözlerin çiçeklere döndü, kocaman çiçeklere.

Eğilip kızının yanaklarından öpmüştü.

Küçük kız, iyileştikten sonra büyük derenin denize kavuştuğu yerdeki parkı unuttu.

Kentin o bölümüyle öteki bölümlerinin bağlantısı arasındaki park sisli bir koyuluğun oluşturduğu bir boşluk gibi yerleşiyordu belleğine.

Çoğunlukla kayıkhaneye gitmesi bugünlerde başlamıştı. Ayakları ıslanmış, dizleri çamurlu, kalabalığın arasından yürüyerek eve dönüşlerinde, onun denize düşmüş gibi olan bu görünümüne kimse ilgi duymuyordu.

Konukluk çağrısı aldıkları bugünse ilk kez yeni bir yere gidecekti.

Bu evin kendi odalarının ötesinde kalan bölümleri ona uzak, yabancıydı.

Yalnızken helaya gitmenin dışında odadan çıkmazdı. Hela sonradan yapıldığı için kapısı kontrplaktı, evin ağır tahta işçiliği hâlâ bozulmamış öteki güzel kapılarına hiç benzemezdi.

Annesi sık sık yinelerdi, "Helaya girdiğinde kapısını ardından çengelle. Bir de su tenekesini boş bırakma."

Bu öğütler küçük kıza ürküntü verir, söylenenleri eksiksiz yapardı. Çıktığında çevresine bakmadan odalarına girerdi.

Kadın aynada kendini gözlüyordu.

Bu anları sevmezdi küçük kız.

Genç kadın döndü; giyim dolabını açtı; uzun uzun baktı, kapadı.

— Ne kadar şanssız bir kız. Şanssız bir kız...

— Kim?

— İşte demin gelenler. Şu delikanlıyla kardeşi. Çirkin bir kız. Üstelik alımsız.

— Alımlı olunca ne olur anneciğim?

Yanıtlamadan dışarı çıktı genç kadın.

Isıtılmış bir kova suyla döndü. Yatağın altındaki leğeni çıkardı. Suyu ılıttı.

Yıkandıktan sonra saçlarına ak bir havlu dolamıştı. Yüzünün duruluğu daha çarpıcıydı.

— Sen de şu sıcak suyla ayaklarını yıka, haydi!

Kız çoraplarını sıyırdı, katlayıp yanına bıraktı.

Dağınıklığı hoş görmediğini bilirdi annesinin.

Sabun köpüklerinin kesildiği suya soktu ayaklarını. Dizlerini ovaladı. Kir indi dizlerinden. Annesi gördü mü diye arandı. Kadının gözleri görmeden onun üstündeydi. Bu bakışta tanımadığı, daha önce benzerine rastlamadığı yoğun bir ilgisizlik vardı.

Küçük kız eteğini kemikli dizlerine çekti, örttü.

Leğendeki ayaklarının suyu aşan pembeliğini görmemek için yumdu gözlerini.

Genç kadın yaklaştı, yüreği çarpıntıyla doldu. Kayıkhanede son kez uydurduğu ezgiyi içinden geçirdi. Mırıltısı kulağına çarpınca hemen sustu.

Onun ayakta durup başının üstünden baktığını sezdi.

Kayıkhaneye perde perde dolan vapur seslerinin nasıl dönerek yankılandığını düşündü.

Yarın gitmeliydi.

Kıştı.

Annesi, hele soğukta, oraya gitmesini kesinlikle istemezdi.

Yine de gidecekti.

O garip paltosunu giyecekti. Bir kadın mantosundan sökülmüş güve yenikleri dolu, kahverengi kürk yakayı da dolardı kafasına. Genç kadın çok soğuk bir günde dolabının köşelerinden bulup sarmıştı bu tuhaf kürkü küçük kızın kafasına.

"Madem yatakta gündüz uyur gibi yatamam diyorsun, otur peki. Kafanda bu duracak, ama çıkarayım demiyesin, karışmam ha! Çok soğuk."

Karşı koymamıştı bu nemli kürkün başındaki ağırlığına. Genç kadın küçük kızın usluluğuna karşın yatışacağına, o gün, daha da öfkeliydi.

Nasıl olsa yarın evde yalnız kalırdı. Son üç gündür erken dönüyordu genç kadın.

Onun nerelere gidebileceğini arada düşünürdü.

Sonunda bulduğuna da inanmıştı oraları, kentin gürültüsü daha az, caddeleri ve sokakları düzgün olan yanlarını.

Küçük bir vapur iskelesi, dik bir yokuşun yükseltisinden bakıldığında orada duruşuyla göz alırdı. Denizle ufuk çizgisini geceleri pırıltılarıyla bölen adalara kalkan vapurların kimileri yanaşırdı o iskeleye. Yaz günleri birkaç genç kadın açık renk hafif giyimleri savrularak iskeleye bağlanan ince yolda dolaşırlardı. Yarın üstüne kurulu çay bahçelerine ulaşırdı sık sık diri kahkahaları. Denizi yukarıdan gören güzel, iki katlı yapıların panjurları çoğunluk inik olurdu. İkinci Dünya Savaşı öncesi yıllarının beğenisine uygun yapılmış bu konutların balkonlarında duran çift renkli şezlongların gevşek oturmalıklarını oynatırdı rüzgâr. Açık duru havanın içine kayan kokusuyla dar yoldaki gül bahçesinin cam seraları akşamüstleri buğulanırdı. Birkaç kedi, eski bahçelerin sırçayla korunmaya alınmış yüksek duvar bitimlerinde şaşılası çevikliklerıyle yürürlerdi. Kimi kez bu örtük pencerelerin yarı açık camlarından yayılan bir müzik, iskelenin yönüne azalarak dağılır, gidip gelenlerin konuşmalarına, gülüşlerine karışırdı. Yarın yumuşak bir eğime dönüştüğü denize inişin altında, kızaklara çekilmiş özel yelkenli tekneleri boyayan birileri

olurdu. Denize salınmışlarınsa ağır kıpırtısız gövdelerine karşın, orta direkleri iki yana belli belirsiz sallanırdı. Tahtalarla uzayan güneşli plajın tenhalığını, birkaç çocuğun çığlık çığlığa denize atlayışları bozardı. Geniş oygulu büyük yarın üstünde yükselen apartmanların kaldırımlarını düzenli bir yeşillikle ayıran yoldan parlak, kara bir özel araba en aza alınmış hızıyla dönüp anacaddeye yollanırdı. Mavi dadı giyiminin üstüne ak keten bir ceket almış, çocuk arabası iten genç bir kadın, yönleri denize çevrik banklardan birine oturur, çocuğu son kez gözden geçirir, ardından hasır çantasından bir dergi çıkarıp okumaya başlardı.

Genç kadın oralara gidiyor olmalıydı.

Çünkü, o yerleri gördükten sonra, genç kadının oraya yakışan bir görünüşe sahip olduğunu hemen anlamıştı küçük kız.

İşte ondan sonra da kış veya yaz en hoşlanacağı yerin kayıkhane olduğuna kesinlikle inanmıştı.

Yarın gidecekti. Kış deniziyle güneşini görmeliydi.

Annesinin eli başında gezindi.

— Bakma bana öyle, dedi küçük kız.

— Zayıfsın, o kadar. Toparlan haydi! Sana yeni bir şey arayalım. Bakalım ne buluruz?

Kız, bu yeni şeyin nasıl olacağını düşündü.

Genç kadın dolabı açtı.

Ayna odanın değişik yönlerini toparlayıp yansıtarak döndü.

— Gardırobu didikleyerek gözden geçirmeliyim.

Gardırop, komodin, puf, emprime, döpiyes, rop, iskarpin, dökar, muton dore, broş, pudrier, ondüle, suardöpari, Şalimar, Kollaro matine, suare, la Jönes. Zahaviadis ruj, parfüm, stras, abiye Tokalon... Annesinin bu sözcüklerle andığı birçok şeyi, giyim, ünlü mağazalar, süs ve ev eşyalarını öğrenmek, küçük kızda durma uzaklık duygusu yaratıyordu.

İçine bir damla sarı karışmış, koyulu açıklı çizgilerle bezeli, yakası dantelli bluzla ona doğru döndü genç kadın, havaya kaldırıp beğeniyle baktı elindekine.

— Evlenmemiştim daha bunu giydiğimde. Göğüslerim şimdikinden ne kadar küçüktü.

Bu açıklamalardan sonra birden sinirli davranışlarla dolabı çarparak örttü.

Ayna, anında odanın her gün taşıdığı görüntüleri topladı yüzünde.

Kız annesine baktı.

Kadın, bluzu dizlerine koydu.

İğneye iplik geçirip, şimdi artık kentin iki yakasına da yayılmış o bildik şarkıyı mırıldanarak bluzu bir yerlerinden dikmeye başladı.

Kız annesini izledi.

Kadın kızı çağırdı.

Kat kat iç çamaşırlarıyla beslenmiş zayıflığını, açıkta kalan sivri çocuk omuzlarının mavimsi aklığını örterek giydirdi bluzu.

Küçük kızı hafifçe uzağa itti.

Yumuşacık baktı bu kez.

Küçük kız bu bakışa hemen dolu dolu güldü. Kuruluveren sıcaklığın dağılmaması için de kıpırtısız durdu. Genç kadın şarkıyı sürdürerek onu öne, arkaya çevirdi. Sonucu beğendiğini belirten bir davranışla kızını kucakladı.

— Yakası biraz geniş ya, biçimi böyle de olabilirdi. Yaraştı sana. Gel, şimdi aynaya bakalım.

Yalnızken kimi kez unutarak önünden geçtiği aynada patlayan görüntüsünden hep ürkerdi, küçük kız.

Aynaya yürüdüler.

Genç kadının kombinezonum dediği ipekten iç gömleğinin açıkta bıraktığı yuvarlak, sedefsi boynunun, yüksek, dolgun kalçalarının verevleştirdiği kara kumaşın pırıltılarının önünde gördü küçük kız kendini.

Kadının karnının hafif yuvarlak çıkıntısının ılıklığını duyuyordu başının altında.

Aynadaki yansımasını değil, genç kadının ayrıntılarını topluyordu bakışlarında. Başını özlemle yasladığı karın küçük bir nabız gibi atıyordu.

Bu atışları ilk ayrımsadığı an bedeninden aktı; birkaç güneşin iç içe çoğalarak ısıttığı bir yaza açılan gevrek tahta kapı ve bakla tarlası aydınlıkta ağdı. Bir sırtı sarmaya çalışan tırnakları boyalı, küçük elin avuç içi pembesi çakıp söndü.

Kendisini görmemeyi başarmıştı aynada.

Dönüp genç kadına sarıldı. Onun bedeninden yürüyen sertleşmenin yumuşaklığa dönüşünü de duydu.

— Ne var, canım? N'oluyor? Yine niçin ağlıyorsun? Beğenmedin mi yoksa? Kadın giyimleri kolay satılamıyor. Bunların hepsi çok iyi terzilerde dikilmişti. Erkek elbiselerini almak isterler hep. Onlar para edermiş. Ne yapalım.. Ağlamak yok, değil mi? Söz mü?.. Söyle bakiim..

Kara bir erkek ceketini gerçekten görmüş olabileceğini anladı, küçük kız. Bir ara giyim dolabında asılı olmalıydı o ceket.

— Üşüdüm, dedi genç kadın, omuzlarını kıstı. Hava yeniden poyrazlayacak gibi.

Kalın sabahlığına büründü. Dönüp küçük kıza gülümsedi.

— Şimdi beni uslu uslu bekle.

Komodinin önüne oturdu.

Resimlerle süslü pudra kutusunu açtı. Boynunu, yanak kemiklerini bol bol pudraladı. Dudaklarını koyu kızıla boyadı. Sonra kime yönelttiği belirsiz, gülme sayılamayacak bir gülüşü denedi aynada. Küçük kız, yadırgadığı ipek bluzla, pilili eteğiyle öylece oturuyordu. Arada, sıska bacaklarındaki eski yara yerlerine bakıyordu.

Annesi "Haydi!" dediğinde sıçradı yerinden.

Düğmeleri inci kesimli, kara ipekten "döpiyes" dediğini giymişti annesi. İnce uzun topuklu, bilekten atkılı iskarpinleri bacaklarının düzgünlüğüne çekiyordu bakışları. Sırtına "muton dore" kürk ceketini almıştı. Oysa bu ceket için, "Her yeri döküldü, giymekten korkuyorum, ölü hayvan postuna döndü" derdi.

Elinde kara, ipek bir de mendil vardı.

Mendili görmek küçük kızı utandırmıştı.

— Nasılım? Döpiyesimi epeydir giymemiştim. Şimdi uygundur. Madem yılbaşı çağrısına gidiyoruz. Öyle dendi...

Küçük kız başını eğdi, ezgisini söylemeye girişti.

— Ya, dedi genç kadın, gördün mü bak! Senin de keyfin geldi. Haydi!

Oda kapısını açtı, duraladı. Döndü. Komodinin gözünden şarap rengi kadife kutuyu aldı, içinden küpelerini çıkarıp kulaklarına taktı. Çantasını da aldı.

— Unutuyordum az kalsın, kapıyı kilitleyeceğim. Odadan çıkınca sokağa çıkmış sayılırız. Evet, aynı öyle. Dur, çekil! Onlar üst kattalar, biliyor musun?

Küçük kız yanıtlamadı.

Hiç bakmadığı, üst kata dönen merdiveni gördü. Merdivenin başına bir gaz lambası yakılıp konmuştu.

— Bizim için koymuşlar lambayı, girişteki ampul hep bozulduğundan... Kimse ara ışığın parasını ödemek istemiyor. Görgüsüzlük işte...

Lambanın solgun ışığında beliren tahta merdivenleri çıkarlarken küçük kız üşüyüverdi. Elörgüsü hırkasını, bedenine sarmak için, yeniden çekerek bir ucunu koltuk altına sıkıştırdı.

Merdivenlerin dönüşündeki açıklığın dar girintisi, dikdörtgen bir pencereyle bitiyordu.

Bir vapurun ışıldağı camı sıyırırken denizi gördü küçük kız. İri, ak parçalar düşüyordu gecenin içinde. Dalgakıranın ışıkları çiseliyordu bu aklıkta.

Deniz, geceden daha derin bir koyuluktaydı.

— Yılın ilk karı. Oysa daha öğleyin lodostu hava. Ne deli havası var buranın!... Yılbaşı geceleri de kar yağdığı enderdir.

Genç kadının sesi durgundu.

— Kötü mü?

— Kötü değil canım. Yılbaşlarının karlı olması istenir. Bu yüzden kar taklidi şeyler takılır ağaçlara.

Üçüncü kata dönen merdivenle biten merdivenin arasındaki dörtgen açıklıkta durdular.

Karşılarındaki kapının altından ince bir ışık sızıyordu.

Belli belirsiz bir radyo sesi duydular.

Genç kadın dönüp merdivenin bitimindeki o beklenmedik pencereye yeniden baktı.

— Burada, böyle bir pencere olacağını düşünemezdim. Evlerle apartmanların biçimleri birbirine hiç benzemiyor.

Kapıya vurdu.

İçeriden toparlanan, ardından yürüyen adım sesleri duyuldu.

Kapı beklenmeyecek bir çabuklukla açıldı.

Sırtından vuran elektriğin ışığında, biraz puslu kalan yüzüyle genç adam göründü.

Kaynayan bir su sesi taştı dışarı.

Kadife bir gömlek giymişti genç adam. Saçlarının rengini daha belirginleştiriyordu gömleğin neftisi.

— Buyurun lütfen. Ne sevindik bilemezsiniz...

Odanın çayla karışık tütün kokusu dolu ılık havası anneyle kızın durduğu yarı loşluğa doldu.

— Gecikmedik, değil mi? dedi genç kadın, sesine yansıyan gülüşüyle.

— Yedi dakika, dedi genç adam. Saatlere olan ilgim beni böyle zamana aşırı dikkatli yaptı. Fakat geldiniz ya...

Küçük kız, bir alt kattan çıkmış olduklarına inanamadı. Konuşmalarda konuklara yönelik özen, ağırlama isteğini seçmek şaşırtıcıydı. Arada konukluğa gittikleri tek ev olan büyük teyzenin evinde bu tür davranışlara hiç rastlamamıştı.

İçeri girdiler.

Artlarından kapı örtüldü.

Burası ferahlık veren büyük bir odaydı.

Onların odasının ikizi olamazdı.

Gerçi genç kadının açıklamasındaki kesinliğe göre eş büyüklükteydi.

Çünkü evin konumu, odaların dağılımı gereği zorunluydu bu boyutlar.

Onların odasındakiler gibi iki pencerenin altında duvar boyunca, kilimlerle örtülü alçak bir sedir uzanıyordu. Üstünde sarı altınsı atkılarla bezeli yastıklar vardı. Yüklük bölümünün kapısı çıkarılmıştı. Genç kadın aynı yeri mutfak benzeri bir duruma getirdiğinden yüklüğün bu yeni görünümü ötekini hiç anımsatmıyordu.

Derinliği çok olmayan bu girintide ilk göze çarpan iç duvara çakılan tahta raflardı. Üstlerine ciltli, ciltsiz kitaplar dizilmişti. Hemen altta ancak bağdaş kurulup oturmaya elverişli, üstü mavili ak bir keçeyle beslenmiş minder duruyordu. Minderin önünde neredeyse bacaksız sayılacak alçaklıkta bir masa vardı. Masaya çeşitli büyüklükte saatler düzenli aralıklarla konmuştu. İçlerinden bir tanesinin zembereği dağılmış, kadranı üstte kalacak biçimde bırakılmıştı. Lacivert kadifesi eprimiş bir kutunun içindeyse kadın kol saatleri vardı. Kalın ipekten, şarap rengi kızıl bir kumaşın üstüne değişik incelikte, büyüklükte araç gereç dizilmişti. Masanın duvara bitiştirilmiş yanında tahtadan ve mikadan yapılmış boy boy cetveller dayalıydı. Cetvellerin arasında

kara parlak taşlarıyla bir akordeon duruyordu. Alçak masaya yukarıdan indirilmiş elektrik kordonunun ucundaki ampulü çevreleyen kâğıdın üstünde yazılar vardı. Yüklüğün oda tabanıyla olan ensiz yükseltisi, dar uzunluğu görene genç adamın orada nasıl çalıştığını düşündürüyordu.

Küçük kız ondan yana baktı.

Bu odada genç adamın daha da uzun boylu olduğunu gördü.

Odanın tahta tabanı kilimlerle kaplıydı. Eskiyen yerleri onarılmış kilimlerin o bölümleri bile öylesi ustalıklı renklerle korunmaya alınmıştı ki görünümleri yeni bir güzellik kazanıyordu.

Yüklüğün karşısına düşen duvarda dört iskemle yan yanaydı. Üstlerine çevresi kanaviçe işli örtüler seriliydi. Duvarın bir köşesinde, kalın bir şeylerden oluşan yumuşak yığını kapayan kumaşın üstüyse karanfil çiçekleriyle pıtrak işlenmişti. Çeşitli yemekler, kalaylı küçük sahanlarla konmuştu yemek masasına. Kapaklarının tutma yerleri kuş kesimiydi.

Kapıya dönen duvarın orada kurulu demir soba, bir yanındaki kızıllık arta arta odayı ısıtıyordu.

Odanın yalınlığı, renklerle doluluğuna karşın, bozulmuyordu.

Kendi odalarındaki eşyaların görünümleri peş peşe aydı belleğinde küçük kızın. Seccade boyu eskimiş halının taban tahtalarındaki bakımsızlığı daha açıklayan duruşu; dolabın, koltukların, karyolanın, komodinin, perdelerin, çevreyi saran duvarların kirlenen mavisi içinde her şeyin solmuşlukları üst üste örtünüyordu.

Bir an konuşmadan ayakta kaldılar.

Genç kadın, kendisine yönelmiş dikkatleri iterce öne bir iki adım atarak yüklük girintisine yeniden baktı.

Genç kızın dudakları konuşmaya girişir gibi oldu, sonra caydı.

Genç adamın kapıyı aç ığından beri yüzünde çoğalan aydınlık dindi.

Küçük kız, odalarının çok uzak bir yerde kaldığını düşündü.

Kaybolan su sesini aradı, geldiği yöne dönüp baktı.

Çevresi kabartmalı pirinç tepsinin içinde pırıltılı sarılığıyla duran semaveri gördü.

— Anne bak, işte semaver!

Susku kırıldı.

Genç adam küçük kıza yaklaştı, eğildi.

— Senin çay içmeyi sevdiğini düşündüm. Nerden bildin? deme. Söylemem.

— Ben semaveri bilirim, dedi küçük kız.

Genç kadının yüzündeki anlam dalgınlığa dönüşüyordu.

— Oturmaz mıydınız? dedi genç kız. Yoksa, hemen masaya mı geçelim?

Sözlerini bitirmeden sesi pürüzlenmişti, kesik kesik öksürdü.

— Yok, dedi genç adam. Belki biraz otururuz... Daha erken.... Sabaha çok vakit var.

Genç kadın sedire yürüdü, oturdu. Odanın renkleri içinde aydınlık bir nokta gibi oldu.

Genç kız kirpiklerini kırpıştırdı.

— Ben ısıtılacaklara bir bakayım. Sobada ısıtsak kokudan rahatsız olmazsınız, değil mi?

— Olmaz, dedi genç adam. Aralıkta yakarım ben gazocağını.

Genç kadın, küçük kızın bilmediği bir bakışla süzdü genç adamı. Sonra genç kıza döndü:

— Yok, burada ısıtın. Zaten bu evin doğru dürüst mutfağı yok. Bir aile için yapılmış evlerde elbette tek mutfak olur. Belki bilmezsiniz, eskiden buralarda bahriye zabitleri otururmuş. Varlıklı bir semtmiş. Kentin zenginliği şimdilerde başka yana yürüyor. Burada ısıtın elbet.

Radyonun sesi öne geçti.

Radyo; saat onarımı, kitaplar için ayrılmış bölümde, keçe minderin yanında duruyordu.

Genç kadın çantasını kanştırdı. Neyi aradığı belirsiz, yeniden kapadı "çıt" diye. Sırtından, yarım kürkünü sedire kaydırdı. Göğüsleri bir an dikildi bu devinimle.

Genç kız, sobanın üstüne koyduğu bakır tencerenin kapağını açtı. Odayı güzel bir yemek kokusu doldurdu. Yeniden kapadı, sobaya dönük durdu.

— Biz, sizi ilk geçen yıl görmüştük. Burada oturduğunuza inanamamıştık, kız kardeşimle ben. Öyle değil mi?

— Evet, dedi genç kız; bakmıyordu onlardan yana. Buraya, birini ziyarete gelmiş olacağınızı düşündük. Kızınız da yoktu yanınızda.

— Sizle kızınıza, sonradan, sokakta rastlamıştık, dedi genç adam. Öyle değil mi?

— Evet, dedi genç kız.

Yemek masasına yaklaştı, çatallarla bıçaklara dokundu, yerlerini değiştirdi, sonra yeniden aynı yerlere koydu.

— Emanet eşya bırakılan kurumdan çıkıyordunuz. Sonbahardı. Kızınızla birlikteydiniz, dedi genç adam.

Genç kadın oda kapısına baktı. Ardında bir yağmurluk ve şemsiye asılıydı.

— Kardeşimin çalıştığı saatçinin bir müşterisinin ona miras kalan, çok değerli olduğunu söylediği saatini almaya gitmiştik.

— Papağanları da bırakıyorlar oraya, dedi küçük kız sevinçle. Ben gözümle gördüm. Kafesin içindeydi, bağırıyordu papağan. Her şeyi bırakıyorlar. Her şeyi.

Küçük kızı duymamış gibiydiler.

Genç kadın, genç kızı yabancılayarak baktı.

— Nasıl oluyor? dedi genç kadın. Miras kalan şey orada nasıl bulunuyor? Üstelik çok değerli diyorsunuz...

Genç adam, beliren uzaklığı iterce ellerini çırptı.

— Haklısınız, ben de bu olayı garip bulmuştum doğrusu, dedi. Saatin mirasçısı, saati ve daha birçok değerli malı mülkü bırakan akrabasını yıllardır görmüyormuş. Ölen kadın, adamın halası. Yirmi iki odalı, dört katlı, ikisi evin hizmetkârlarına ayrılmış, üçü evin cümle kapıları olan beş dış kapılı koca köşkünde kadının ölüsünü bir hafta sonra bulmuşlar. Sokak kedileri sayesinde. Onları yıllardır beslermiş kadın. Bir süre sonra kediler, evin bahçesinde toplaşıp miyavlamaya başlamışlar. Semtin sütçüsü fark etmiş. Girdiklerinde, köşkün odalarının hepsi boşmuş. İhtiyar hala, altın suyuna batma karyolasının içindeki, eskilikten parça parça olmuş ipek yorganı, ipek çarşafları arasında yatıyormuş. Nasıl oluyor anlaşılır gibi değil... Satsaydı köşkü, ömrünün kalan yıllarını ne rahat geçirirdi. Yakınları bu satış işini kadının adına yapabilirlerdi.

— Sandığınız kadar kolay değildir bu miras, mal işleri, dedi genç kadın.

— Yani satmak mı? dedi genç adam. Milyon altın değerinde bir köşk, satılmaz olur mu?

— Kardeşim anlattığında ben de çok şaştım, dedi genç kız. Kadını yaşlılığında rahat ettirebilirlerdi.

— Papağan iki kere bana baktı, bağırdı, dedi küçük kız. Sonra bir kadın koltukta üstüme oturuyordu. Ben adam resmine bakıyordum. Gözlüklü adam, şişman teyzeye dedi ki, hanımefendiciğim orada, küçük bir hanım var, dikkat etseniz.

— Sussana, dedi genç kadın, neler anlatıyorsun sen?

Küçük kız, oturduğu sedirden tabana ulaşamayan sıska bacaklarına baktı. Uydurma bluzunun içinde omuzlarını kıstı, başını eğdi, tırnaklarını kemirmeye koyuldu.

— Tırnaklarını da yeme hemen, dedi genç kadın.

Sesini yumuşatmayı deniyordu.

— Siz, dedi genç kadın, hanginiz büyüksünüz?

Küçük kız onlara baktı, gövdesini gevşetti.

— Kim büyük olacak, dedi genç adam, elbette ben.

— İnanmayın siz ona, dedi genç kız. Ben beş yaş büyüğüm, ablasıyım. Fakat öyle akıllıdır ki, bu yüzden ablası yerine geçemiyorum bir türlü. Bıraksak ailenin en büyüğü sayacak kendini. Yemeğe otursak mı acaba?

İki kardeş gülüştüler. Genç kadın da bu gülüşe katıldı.

Kalktılar, birlikte masaya doğru yürüdüler.

Küçük kız annesinin yanında durdu.

Genç adam iskemleleri taşıdı.

— Siz şeref misafirimsiniz, dedi. Masanın dört bir yanını paylaşalım. Başa siz geçin. Bugün sizi çağırma cesaretini gösterebilmemiz ne kadar iyi oldu!

— Evet, dedi genç kız. Doğru.

Odalarına ilk geldiğindeki garip gülümseyişiyle küçük kızın yanına yaklaştı. Koltukaltlarından okşarca kaldırdı onu. Masanın uzun yanına taşıdı.

Genç kızın, ilkyaz papatyalarının kokusunu anımsatan dayanıksız acı veren havasını soludu küçük kız.

Genç kadın masanın dar yönüne geçip oturdu.

Tam karşısına da genç adam oturacak diye düşündü küçük kız.

Genç kadın tabağın kıyısına konmuş çatalla bıçağın yerlerini yeniden değiştirdi.

Genç kız kaçamak baktı o yöne.

Kalkıp ısınan tencereyi aldı, sobanın mermer altlığına koydu. Sobanın kapağını pirinç bir maşayla açtı.

Taşkömürünün kızıl yalımı gözlüklerin örttüğü gözlerinin mavisini olduğunca aydınlattı.

— Yanmasın sakın, dedi genç adam, niçin kapağı açtın?

Genç kız yanıtlamadı, salt gülümsedi.

Genç kadın tembel bakışlarla kapaklarında kuş kesimli tutmalıklar olan lekesiz kalaylı bakır sahanları inceliyordu.

— Bu bizim oraların yemeğidir, dedi genç kız. Soğukların, karların yemeği.

Genç kadın gülümsedi.

— Bu yılbaşı âdetine biz bu kentte heves ettik, dedi genç adam. Bayramlar buralarda çok gösterişsiz yapılıyor. Büyük kentlere özgü olan bu durumu bilerek yadırgamak benimkisi. Burası üstelik çok eski tarihi bir metropol.

Küçük kız bu sözcüğü de odalarında bulunan eşya adlarının yanına geçirdi belleğinde.

— Yahut da, dedi genç kız, hâlâ yabancıyız. Bu kenti öğrenmek zor.

— Doğrudur, dedi genç kadın.

Çatalını öylesine hafif tutuyordu ki düşecek sanılırdı elinden. Öteki elindeki bıçağı da, bileğini bir sap çiçeği taşıyan eğimde bükerek tutmaktaydı.

— Doğmak bile yetmez bana sorarsanız. Aile doktorumuz birkaç göbek ister, derdi. Yani anne babadan da öteye dedeler, büyükanneler, büyükdedeler filan gibi.

Genç kız gülümseyerek başını önüne eğdi.

Genç adam gözlerini onlara yöneltmeden konuşan genç kadının dalga dalga boynunu saran pembeliğe birkaç kez bakışlarını kaçırarak baktı.

— Biz de, dedi genç kız, yılbaşlarını yapalım hiç olmazsa dedik. Üstelik kar özlediğimiz için. Fakat burada kar pek yağ-

mıyor. Neredeyse baharın ilk aylarında bir iki kez, o da en çok beş altı gün kalıyor yerde.

Genç kadın doğrudan genç adama güldü.

— Öyledir, dedi. Üstelik biz buralılar hep şöyle konuşuruz: "Bu kar on gün sürerse mahvoluruz." Oysa, böylesi pek olmaz. Yani bu kent kara alışık değil. Üstelik, sizin de bildiğiniz gibi, neredeyse baharın ilk aylarında yağar gerçekten. Denizin çevreyi sarmasından olacak. Biliyor musunuz bu gece yılın ilk kan yağıyor? Görmediniz mi yoksa?

Genç kız fırladı, uçları elişi dantellerle biten ak perdeyi açtı. Sokağın koyu maviye dönüşen gecesini, karın ağır ağır düşüşü aydınlatıyordu.

— Gerçekten, diye bağırdı. Gel, bak! Bizim oralarınki gibi tıpkı. Ele gelir irilikte parçalarla yağıyor. Koş! Yağıyor, kar yağıyor!

Genç kızın ilk duydukları sesine benzemiyordu şimdiki sesi. Duru, açık tınlıydı; asıl sesi bu olmalıydı.

— Tutar bu, göreceksin. Her yan bembeyaz olacak. Düşün, tutar bu.

Genç adam kalktı, duraladı. Selamlamayı andırır bir dönüşle anneyle kızın karşılarında bir an kalakaldı. Sonra kardeşinin yanına gitti. Kolunu sırtına doladı, dışarı birlikte bakmaya başladılar.

Genç kadınla küçük kız oldukları yerdeydiler.

Genç adamın sırtının genişliği, eski fakat temiz pantolonunun içinde bile gücü seçilen bacakları, ensesinin sağlam çizgisi o uzaklıkta daha da açığa çıkmıştı.

Genç kadın iki kardeşe bakıyordu. Onlar dışarıyı tutkuyla izliyorlardı.

— Evet, dedi genç adam, çok güzel yağıyor. Kar yağışına ne zaman sevinsek ninemden iyi bir azar işitirdik. "Fakir fukarayı düşünün!" derdi. Çok yağıyor. Bakmaz mıydınız siz de? Görülecek bir güzellik.

Küçük kız iskemleden hafifçe kaydı.

Annesi bakışlarını genç adamdan kaçırmıştı, durgundu.

Küçük kız geriye çekti kendini, yeniden yerleşti.

— Biz size çıkarken gördük dedi genç kadın, ara camdan. Demek ki arka evi de yıkmışlar. Yoksa deniz buradan kolay gö-

rülmez. Üstelik ben kışı pek sevmem. Bu kente yakışan, güzlerle ilkbaharlardır bence.

Genç kız dışarıya bakmasını sürdürdü. Genç adam, onun sırtına vurdu hafifçe.

— Haydi yemeklerimiz soğuyor, dedi. Bu kar dinmez, yağar. Yağmaz diye korkmayalım.

Yemeğe başladıklarında susku oluşuverdi.

Küçük kız annesinin yemek yerken edindiği nazlı davranışlarını yadırgadı.

Hep böyle miydi, diye düşündü.

Odalarında birbirlerine hiç bakmadan, konuşmadan yedikleri yemekleri anımsadı. Belki de hep böyleydi.

— Bakın, dedi genç adam gülerek, bir şişe şarap almayı uygun bulmuştum. Bilmiyorum içer miydiniz?

— Elbette, dedi genç kadın, bir şişe kırmızı şarap. Sanırım kırmızıdır. Yanılmadım ya?

Genç adam kalktı yüklük girintisinden çalışma yerindeki kâğıt ve dosyaların arasından bir şişe aldı. Şişeyi açtı, masadaki su bardaklarına şarabı boşaltmaya başladı.

Sıra küçük kıza geldiğinde,

— Biraz koyabiliriz değil mi? dedi.

— Evet, dedi genç kadın, çok az. İlk kez içecek.

Odadaki sıcağa karışan baharlı yemek kokusu, kilimlerin renkleri, sobanın kızılı, şarabın mayhoş tadı oluverdi küçük kızda.

Genç kız başta, nazlanarak diretti içmemek için. Genç adam üsteledi. Aralarındaki bu şakalaşma yabancılığı siliyordu.

Herkes kendini gülüşlere kolayca bırakmıştı.

Sonra radyonun sesinin yeterince açık olmadığını birlikte saptadılar.

— Gece yarısına çok var gerçi, diyordu genç adam, fakat kaçırmamalıyız. Bir tam biletimiz var yılbaşı çekilişi için. Yanlış anlamadımsa sizin de vardı.

— Bizim de var, dedi küçük kız. Bende o biletlerden dolu. Hepsini saklıyorum. Resimlerine bakıyorum.

Çekinerek annesini gözledi.

Genç kadının yüzü güzelliğinin artan yoğunluğuyla ışıyordu.

Genç adam, genç kadının üstünde dalgınlaşan bakışlarını toparladı.

— Bu çalınan şarkıyı ablam çok sever, dedi. Üstelik güzel de söyler, müziğe nasıl da düşkündür.

— Nereden çıkardın yine bu müzik sevgisini? dedi genç kız. Ben daha çok alaturka seviyorum. Bu kentte yaygınlık yabancı şarkılarda. İngilizce şarkılar önde geliyor bence. Onlardan da beğendiklerim var. Fakat evden ayrıldığımızdan beri türkülerle şarkıları sanki daha çok seviyorum. Bu mu yani müzik sevgisi? Herkes gibi bir şey benim de yaptığım.

Genç adam işaret parmağını salladı,

— Buraya gelince niye türkülere, şarkılara düştüğünün nedenini açıklayacağım. Ben mesela bir senfoniyi dinlemeyi hiçbir şeye değişmem. Evdeyken de öyleydi, burada da öyle. Senin, buraya gelince uğradığın değişmeyi biliyorum ben. Açıklayacağım.

— Hayır açıklayamazsın. Benim bile bilmediğim bir şeyi açıklayamazsın. Hiç değişmeyecek misin kuzum sen?

— Anlattığımda görürsün, dedi genç adam, yüzü sevgi doluydu. Bizim oralar haritadan silinip kaybolur sanıyor alafranga söylerse, dinlerse.

— Öyle mi? dedi genç kadın, bir an düşünür gibi durdu. Bizim şarkıları ben de severim. Ama son yıllarda onları dinlemek beni yoruyor.

— Üstelik gidip bir musiki cemiyetine girdi ablam, şarkıları türküleri usulünce öğrenecekmiş.

— A, dedi genç kız, çok oluyorsun vallahi sen, susmayacak mısın? Yani bu kadarı fazla.

— Ben size demedim mi? dedi genç adam. İşte itiraf etti gittiği yeri. Her tuttuğu işi iyi yapmak ister, titizin biridir. Çünkü bu odayı, bu halde nasıl tuttuğunu anlamanız için bu huyunu bilmeniz lazım. Saatlerin tozdan korunması gerekir ve çevrede tozun zerresine rastlanmaz.

Genç kız, yapma bir öfkeyle yerinden kalkıp yeniden oturuyordu.

Küçük kız kahkahalarla gülmeye başlamıştı.

İki kardeşin arasındaki bu sözlü, sıcak itişmenin verdiği sevinçle doluyordu. Üstündeki bluzun geniş yakasının açıkta bı-

raktığı ince, dayanıksız boynu; sivri, zayıf omuzları; gülüşlerinin sarsıntısıyla açılıyordu.

— Nerede gittiğiniz yer? dedi genç kadın.

Genç kız, servilerin kapladığı kentin öteki yöresini anlattı. Yatırların, mezarlıkların koyu yeşilliğinin içinden çıkmış gibi duran ahşap evlerin sessizliğini, birlikte şarkı söylediği insanların yumuşak davranışlarını, oraya her gidiş gelişinde başka bir ülkede yaşıyormuş gibi olduğunu söyledi.

— Benim bu merakımla niye alay ediyor bilmem, dedi genç adamı göstererek. "Üniversitede okuyacağım" dediğinde biz ona inandık. Şakaya almadık. Yapabilirdi çünkü. Yapıyor da... Ben şarkıcı filan olacak değilim, böyle bir niyetim hiç yok. Liseden ayrılıp bir yıl dikiş kurslarına gittim. Genç kız olmadan ailenin kadını olmak durumunda kalmıştım. Annem o yıllar öldü.

— Demek ki anneniz... dedi genç kadın.

— Kardeşim benden şanslıdır. O küçüktü. Ben her şeyi gördüm. Bir ölü evi nasıldır biliyorum. Bir ölü özlenmez. Ama bir ölüyü özlemek nedir, onu da biliyorum.

Masadaki uçarı hava tümüyle yok olmuştu.

— Fakat ben şaka yapmak istemiştim sadece, dedi genç adam. Düşüncelerinin akacağı yönü hiç hesaplayamadım. Hem nasıl hesaplayabilirdim ki?..

Genç kadın yerinden kalktı, genç kıza yaklaştı, elini sanki dokunursa acıtırmış sanısını veren bir özenle omzuna koydu.

Genç adam duvardaki resimlere baktı.

Küçük kız dizlerini birbirine yapıştırdı.

— Ağlayın isterseniz, dedi genç kadın. Bir ölüyü özlemek başa çıkılır gibi değildir. Bir ölü özlenmemelidir. Amansız bir şeydir bu, üstelik sizin yaşınızda...

Genç adam oturduğu yerde kıpırtısızdı. Gözlerinin mavisi örtülmüştü.

— Ben de özlüyorum, dedi küçük kız. Kayıkhaneyi, güneşleri, yaz kapılarını.

Genç kadın dönüp küçük kıza baktı. Gözlerinin rengi koyulmuştu.

Genç adam küçük kızın sözlerindeki hoşluğa sığınmaya davranırken aynı duruşu edindi yeniden.

— Biz annemle oraya gideriz. Papağanları götürüp bırakıyorlar. Annem, "Hayır bırakmazlar" diyor, ama ben inanmıyorum. Ben çok hayvan seviyorum. Fareler, köpekler, kediler, sinekler, solucanlar, kırkayaklar, çıyanlar, örümcek, kertenkeleler... Kuşlar sayılmaz. Kuşlar hayvan değildir. Gözleri tek tek durur.

Genç adam, genç kız ve genç kadın birlikte gülümsediler.

— Her şeyin bırakıldığı yerde olan resimdeki adamın şapkasının adı ne? Kim biliyor? diye sordu küçük kız.

—İlerde tarih kitabında okur öğrenirsin; hem şapkasının adını, hem beyefendinin adını, dedi genç adam.

— Hâlâ ilk bardaklarımızı bitiremedik, dedi genç kız gülümsemeye çalışarak.

Yeniden birlikte gülüştüler,

— Demek ki pilava safran koyuyorsunuz, dedi genç kadın.

İkinci yemeğe geçildiğinde genç adam kalkıp sobaya yeniden kömür attı.

Sobanın iki yanı da kızarmıştı şimdi.

— Kimseniz yok mu buralarda? dedi genç kadın. Yani yakınlarınızdan hiç kimse... Sanırım üniversitede bir arkadaş çevresi edinmişsinizdir.

— Buna vaktim olmuyor, dedi genç adam. Derslerden kalan zamanda saatleri onarıyorum. Ablacığım da –nedense bu sözcüğü söylemeye başladığından beri hep gülümsüyordu– katkılarıyla, benim bu düşümü gerçekleştirmem için uğraşıyor. Bilseniz ne marifetlidir. İşte böyle çalışa didine her şeyi çözümleyeceğiz.

— Öyle mi dersiniz? dedi genç kadın. Demek öyle sanıyorsunuz.

Zor duyulur bir sesle konuşmuştu.

Genç kız, genç kadına hızla baktı.

Genç adam duymamıştı; sözlerini sürdürdü.

— İskeleye inen caddenin üstündedir çalıştığım yer. Ünlü bir saatçi. Siz de bilirsiniz.

— Burada yabancı olduğunuz halde, dedi genç kadın, bunca ilişkiyi kurabilmişsiniz. Çok iyi...

— Lisedeki öğretmenimin yardımlarıyla oldu. Tarih öğretmenim, buralıdır. Üstelik şaşacaksınız, kentin bu yakasında

oturuyormuş. Birden bizim yöreye atamışlar. Öğrencileriyle şakalaşırdı. "Kimi kez ceza, adam olana iltifatmış meğer" derdi. Birçok arkadaşımı yüreklendirmiştir okumamız için. Bu işi de bana o buldu mektup yazarak. Dükkânın sahibi Mösyö Hiristo hep saygıyla söz eder kendisinden. "Onun yolladığı şahısların başımın üstüne yeri vardır, çok büyük familyadırlar" der. Harika bir adamdı tarih öğretmenimiz. Hâlâ mektuplaşıyoruz.

— Peki ya, saat tamir etmeyi nasıl öğrendiniz? dedi genç kadın.

— O yok mu, o? diye sevinçle konuştu genç kız. Onun başaramadığı ne olabilir ki. Elleri her işe yatkındır, kafası da...

Genç kadın, genç adamın masaya rahatça bırakılmış ellerine hızla baktı.

Deminki tedirginliğin izleri konuşmalar sürdükçe siliniyordu odadan.

Küçük kızın zayıf yanağı, ağzına doldurduğu lokmalarla şişmişti.

— Sonra işte gördüğünüz gibi, dedi genç kız, üniversitenin dışındaki zamanlarında burada bir eski zaman dervişi gibi rahlesinin önüne çöküp müzik dinleyerek çalışır. Genç bir derviş gibi... Yalan mı? Saat tamir etmeyi de liseye giderken harçlığını kazanmak için öğrenmişti. Ama bana sorarsanız bahaneydi bu. Çünkü o, makineleri, matematiği ve müziği çok sever.

— Gördünüz mü? dedi genç adam. Bütün hayatımızı anlattık. Ablam beni amansızca övdü. Ben bağdaş kurarak klasik batı müziği dinliyorum. Ablamsa bütün bu düzgün giden şeylerin yürümesi için bir ipekböceği ustalığıyla gündelik hayatımızı her gün yeniden örüyor.

İki kardeş birbirlerini, yalın duru bakışlarıyla kucaklıyorlardı.

— Demek ki mühendis olacaksınız? dedi genç kadın.

— Evet, dedi genç adam biraz utanarak, makine mühendisi.

— Fazla alçakgönüllü olma. Yükseğini de koy, dedi genç kız.

Küçük kız sıcaklığın, renklerin, yüzlerin hiçbir gölgeyi taşımadığı odayı yeniden izledi. Yemeğin tadını damağında yoğunlukla duydu.

Genç kız, kadına yemeğin nasıl yapıldığını ayrıntılarıyla anlatıyordu.

Genç adam onları sanki somut bir tat duyumsayarak dinliyordu.

Genç kız ayağa kalktı.

— Tatlılarımızı sedire yerleşip yemeye ne dersiniz? dedi.

Öyle yapalım, dedi genç kadın.

— Üstelik bir türlü bitiremediğimiz şaraplarımızı da yanımıza alalım, dedi genç adam. Bizim oranın eşsiz peynirlerini de çıkaralım ortaya.

— Canım, sen de kalkacaksın değil mi? Yardım edeyim mi?

Küçük kız başıyla "evet"ledi. Genç kızın kucağına bıraktı kendini.

Genç kadın kalktı, gidip duvardaki resimlere yaklaştı. Önce ayakta dimdik yan yana duran iki erkeğin fotoğrafına, sonra onun yanındakine ayaktaki bir erkeğin yanına oturan bir kadın fotoğrafına baktı.

Üçüncü resimdeyse üç erkek ayakta durmuşlardı.

— Erkekler hep ayakta mı fotoğraf çektirirler ne?

— Fakat öteki resmi görmediniz, dedi genç adam gülerek.

Genç kadın alta doğru asılmış küçük çerçeveye eğildi.

— O, bu sizsiniz, doğru. Oturuyorsunuz. Benim de bildiğim bir yer burası...

— Biz, yeni erkekler, otururak resim çektiriyoruz demek ki...

Genç adamın konuşması ezik, okşayıcı bir hafiflikteydi.

— Semti elbette tanıyacaksınız, doğup büyüdüğünüz yerler. Bizim orada deniz olmadığına göre de...

Genç kadının başı onun omzunu biraz aşıyordu. Yan yanaydılar.

Genç kız yaklaşıp durdu, konuya girmek istediğini belirten yüz anlamını yitirdi.

Küçük kız masanın önünde üçüne bakıyordu.

Genç adam uzaklaşmadan genç kadına döndü birden.

Genç kadın da baktı ona.

Çok kısa bir an durdular yüz yüze.

Saat sesleri açıldı odaya.

Sesler değişik ölçülerle üst üste düşerek sürüyordu.

İlk kez ayrımsadılar bu vuruşları.

Sobada kömürler çökerek yerleşti.

Küçük kız gözlerini genç adamla annesinden kaçırdı.

Genç kız aynı yerde kıpırtısızdı.

Genç kadın fotoğrafa yöneltti yeniden bakışını.

— Gördünüz mü? dedi. Tarih öğretmeniniz tembihlediği için oturmuşsunuz. Biliyorum, erkekler ayakta dururlar fotoğraf çektirirken.

Saatlerin çalışması silindi.

Sedire oturduklarında radyoda annesinin "severim" dediği tangolar çalınıyordu.

— Ne dersin, dedi genç adam, şimdi senle bir dans edelim mi?

— Yok canım, dedi genç kız; a nereden çıkarıyorsun bunu? Dans falan...

— Madem yılbaşı yapmaya karar verdik... Dans da onun yakışığıdır. Bilir misiniz, biz dans etmeyi, gördüklerimizi taklit ederek, birlikte öğrendik. Taklit etmek insanoğlunun bir çeşit gelişmesidir, dedi gülerek genç adam.

— A, ne hoş!.. dedi genç kadın. Demek oralarda balolar yapılıyordu.

— Bizim ilde Cumhuriyet bayramlarında balo verilirdi. Benim akıllı kardeşimle ben, yolunu bulup giderdik. Kavalyem de oydu. Babam, bu isteğimize karşı çıkmazdı. O da törenlerin yabancısı değildi elbette. İl İdare işlerini yürüten memurlardandı. Evde ninemizle yaşar olduktan sonra daha hoşgörülüydü bize karşı. Görseniz, bir ay öncesinden kendimizden geçerdik, bizim gözümüzde giz dolu bir törendi bu koşturma. Dansa başladık mı da, orkestra ara verene kadar peş peşe sürdürürdük. Her şey yepyeniydi bizim için. Dünyanın yüreği, yüreğimizle çarpıyor sanıyorduk. Ah çocukluk ne müthiş bir zaman!.. Şimdi o halimizi biraz gülünç buluyorum düşününce.

— Belki de, dedi genç adam, seninle orada hâlâ dans ediyoruzdur, kimse de görmüyordur. Aynı parçaları çalıyordur orkestra. Sayfalarını açmadıkları, sararmış notalar önlerinde... Giyimleri yıpranmıştır çalgıcıların. Yaşlı görünmek için saçlarını

pudralayan tiyatrocular gibi yüzleri de kireç aklığında, gözleri aynı bakışlarda kalmıştır. Biz iki çocuksa dans etmekteyiz. Niçin gülünç olsun? Anılar gülünç olmaz, belki, olsa olsa güldürücü olabilir...

Genç kız gülmeye başladı.

— O zaman sizi görelim, dedi genç kadın, bunca dans aşkından geri kalanları.

— Ya siz? Bize katılmaz mıydınız?..

— Yıllar var, dedi genç kadın, dans etmedim. Son dansımı ablamın kızının nişanında damatla yapmıştım, aileden biri olarak. Dul bir kadın neşesinde de ölçülü olmak zorunda.

Küçük kız dul bir kadın tanımının ne anlama geldiğini bulmaya çalıştı. Yoksa onların yalnız oluğunu mu söylemekti bu? Birlikte ilk kez yabancı bir misafirlikteydiler.

Bu odada daha önce gittikleri yerleri andıran hiçbir şey görmüyordu küçük kız.

Genç kadının, ablam dediği yakınına gittiklerinde olanlarsa çok değişikti.

Görkemli semaverin buğularıyla çevrelenmiş, benzersiz halılarla döşeli odanın camlarını ipekle kadifenin kat kat örttüğü o loş köşesindeydi, hep o değişmez koltuktaydı yaşlı kadın.

Güz sonu renklerinin baskınlığındaki yaprak kümelerini caddelerde hortumlayarak savuran rüzgârlı akşamüstlerine doğru başlardı iki kadının konuşmaları.

Sesler yükselmeden söylenenlerin bunca acılı ve sevgisiz olabileceğini de o anlarda ayırımsamıştı küçük kız.

Abla dediği yaşlı kadın, iri taşlı küpelerini, şişman ve yığıntılı gövdesine denk, tembel bir uyumla sallardı. Yaşlılığın renksiz donukluğu, yüzündeki örtük anlamı keskinleştirirdi. Sesinde, söylediklerine gelecek karşı koyuşların tümüne kapalı bir kararlılık vardı.

"İnsan, hele genç ve güzel bir kadınsa..."

"Dulsa üstelik..."

"Üstelik ailesini dinlememekte diretmişse..."

"Ailede bir seni terbiye edemedik belli. Bizde miydi hata? Ya sonra peki?.."

"Sevmek, bazı şeyleri yapmak için hak kazandırmaz insana."

"Yok yok, öyle değil... Aile, fertlerini korur, onların iyiliğini düşünür. Aile olmak demek budur zaten."

"Cahillik... Öyle olmasa, hemen bir çocuk yapmazdın."

"Söz dinlemek gerekir. Her şey dengi dengine, gördün işte!.."

"Büyükler, doğru olanları öğrenmiş, yaşamıştırlar. Onları dinlemeli."

"Hayat kolay değildir."

"Yetinme," "yumuşak başlılık", "dinleme" sözcükleriyle hep yinelenen konuşma, hiçbir zaman iki kadının arasına uzlaşma getirmezdi.

"Onlara kötü demekte haklı değildi genç kadın."

"Apartmanın alt katında kalabilirdin çocukla."

"Ta o zaman söylemiştik."

"Büyüklerin gönlünü alman gerekiyordu. Ellerini öpmen gerekiyordu. Çok kırdın hepimizi canım..."

"Yavaş yavaş geçmişi unutturmalısın."

— İstemem, demişti genç kadın. Ben bu evin yanaşması değilim. Her şeyde sizin kadar hak sahibiyim. Benim olanları bana vermeye kalkıyorsunuz, tenezzül bile etmem.

— Fakat kızım, diyordu yaşlı kadın, mirastan mahrum edileceğini söylemiştik, enişten, ben, ötekiler, baban... sen, bir evlatlık gibi çıktın gittin evden. Yok!.. Bunları unutturman lazım. Hiç olmazsa baştan bu söylenenleri yap. Gel, yerleş aşağıya. İyiliğin için yap. Biz seni sevmez miyiz canım... Nasıl böyle düşünebilirsin?..

Alt kat, o yıllara özgü, yayımlı bir mimariyle yapılaşmış apartmanlardaki çamaşırlık ve hizmet edenler bölümüydü. Değiştirilen, yenilenen eşyaların şimdilik "kalsın" denenleri de oraya yığılırdı.

Susarlardı.

Yaşlı kadının oturduğu koltuğun ardından inen kalın, ipek perdelerin gölgelediği bölümde, sessizlik yavaş yavaş oluşurdu.

Evin öteki odalarından, mutfağından gelen iş seslerini, çalışanların yoğun bir dikkatle dinlediği belli olurdu yaşlı kadının.

Küçük kız, duvardaki altın ipliklerle işli, çatallı bir kılıcı tutan insan yüzlü aslan resmine bakardı.

Mutfaktaki gürültüler arttıkça yaşlı kadın koltuğunda kıpırdanmaya başlardı.

Büyük misafir salonunda, kışlık yaşama yerinde, değerli eşyalarla dolu sandık odasındaki en basit tıkırtıların neyi gösterdiğini bilirdi.

Özel yaptırılmış kilerin kapısının açılıp kapanışını daha da ayırıcı bir dikkatle denetlerdi kulaklarıyla.

Annesi oturduğu yerden doğrulurdu.

"İyi iyi... siz haklısınız, kapatalım bu konuyu lütfen, neden açılıyor ikide bir bilmem?"

Küçük kız, yaşlı kadının topuksuz, yumuşak terliklerine bakardı; oradan sehpaların üstündeki kristal küllüklere, orta masasındaki kalemkâr örtüyü süsleyen, tümü yan kesitleriyle resimlenmiş badem gözlü cirit atan süvarilere... Kalın perdelerin arasındaki açıklıktan görünen saçakları sararmış palmiyenin rüzgârda dağılıp toparlanışını gözlerdi.

Dizlerini bitiştirirdi sonra. Varsıllığın ağır, bezenmiş görünümü dört bir yandan sarardı onları.

Annesi, o evde, daha genç görünür, yaban bir dikleşme edinniverirdi.

Söylenenleri dinlerken de, yanıtlarken de sıkıldığını açıklayan davranışlarda bulunurdu. Koltuğun dayanmalığına parmaklarıyla tekdüze vurmaya başlardı.

Yaşlı kadın ayıplayan bakışlarıyla bu tıkırtılara kayan dikkatini kibirle toparlar, kendine duyduğu güveni pekiştirerek,

"İşte kızım," derdi, "ileriyi düşünmek lazımdı. Bize döndüğünde acın henüz yeniydi, hırçındın. Sonra birgün baktık, çıkıp gitmişsin tıpkı eskisi gibi. Eşimize dostumuza ne diyeceğimizi bilemiyoruz, Allah seni inandırsın! Bu küçük kız da başıboş kaldı, üstelik kız çocuk, unutmayasın..."

"Kalsın, başıboş kalsın, daha iyi!.."

Küçük kız, kendi adı anıldığında annesinin ardına saklanırdı.

Tartışmanın bu noktasına gelindiğinde, genç kadın, çantasını alır, bırakır, yeniden alırdı eline.

İki kadın bir süre susarlardı.

Kapı açılır, giyiminin kaynatılan çamaşırlara özgü solukluğu, yeni uzayan dik saçları, delik kulaklarına geçirilmiş iplikler, enli ayaklarındaki kalın çoraplarla evlatlık kız belirir, içeriye girer, ürkerek yaklaşırdı. İki kolunun olanca açıklığına anca sığdırabildiği tepsideki gümüş zarflı bardakları, gümüş bir tabaktaki galetaları getirirdi.

Çayı, sıcaklığından ötürü küçük kız başta içemez, galetaları yemeye kalkardı.

Genç kadın, "Şimdi yeme, sonra yemek yemiyorsun" diye önlerdi onu.

Yaşlı kadın, "Bırak yesin çocuk. Engel olma... daha akşam ezanı okunmadı."

"Hayır!" diye diretirdi genç kadın. "Sonra yemek yemiyor. Üzüyor beni."

Evlatlık, orada değilmişçe çekilip silik beklerdi kapı dibinde. Arada küçük kızla göz göze gelirlerdi.

Gitme saatini belirten davranışlarını karşılıklı yinelerlerdi iki kadın.

Kalkarlardı, yaşlı kadın onları bir şeyler mırıldanarak uğurlardı.

Artık çoğunluğu apartman olmuş eski evlerin önündeki kaldırımdan yürürlerken genç kadının bedeninde oluşan gerginliğin kendisine aktığını sezerdi küçük kız.

Önünden geçtikleri yapılarda ilgisini çeken şeyleri saptama isteği yenilenirdi. En çok ilgisini çeken şey, kapı girişlerindeki demirden çıkmalar olurdu. Bir kez dayanamayıp sormuştu,

— Bunlar nedir anne?

Duymamıştı bile onu genç kadın, evlerine yönelen sapağa geldiklerinde,

— Neler ne? demişti. Ne soruyorsun?

— Kapılardaki demirler...

— Ne diyorsun sen? Demir parmaklıklar mı? Demir mi? Onlar, yağmurlu havalarda iskarpinlerden, şosonlardan çamur falan silmek içindir. Gümüş takımlarla galeta çıkarıyor bize...

Sen de yemeye kalkıyorsun... Böylesi cimrilik görülmemiştir. Nasıl zengindirler, bilsen... Aile mücevherlerini banka kasasında saklarlar. Biz de çamaşırlıkta oturacağız...

— Papağanlı bankaya mı koyuyorlar mücevherleri? Orası banka mı?

Genç kadın, nedense bu yamtı duyuvermişti.

Durmuş, öfkeleneceğine kızının önünde çömelmiş, yakasını sıkılamış, yanağını öpmüştü.

— Galeta yiyip de ne yapacaksın!.. Ben sana şimdi bir tane çikolatalı pasta alacağım, demişti.

— Sahiden mi?

Sinemalar caddesinin çıkışındaki vanilya, kaynayan şeker kokulu pastaneden üstüne fıstıklar püskürtülmüş çikolatalı bir pasta almıştı ona. Pastayı yavaş yavaş ağzında eritirken küçük kız, durup,

— Ucundan ısırmaz mısın, anneciğim? dediğinde,

— Uzattın! Hadi ye, bitir şunu! demişti.

Genç kadın, iki kardeşin yumuşak bir erkek sesinin söylediği tangonun uyumuyla odanın ortasında dönüşlerine bakıyordu.

Her ikisi de, utangaç bir gülüşün açılıp kapandığı yüzleriyle danslarını sürdürüyorlardı; arada genç kadına yöneltiyorlardı gülüşlerini.

Küçük kız, her baktığında içini rahatlatan sobanın o kızıllığının arttığını gördü.

Büyük bir bakır tepsinin içine portakallar, elmalar doldurulup sedirin önündeki alçak masaya konmuştu.

Radyoda şarkı bitti.

Konuşmacı bir şeyler anlatmaya başladı.

İki kardeş, konuklarını eğilerek selamladılar.

Genç kadın gülerek alkışladı:

— Gerçekten güzel dans ediyorsunuz. Ben genç kızken evdeki sandalyeyi alıp dans ederdim. Büyük sinemanın salonlarında

çaylar verilirdi. Çok isterdim oralara gitmeyi, fakat bırakmazlardı.

— Biliyor musunuz, dedi genç kız, üstelik kardeşimle benim o yerlere uygun giyimlerimiz de yoktu. Koyu renk bir elbisenin gerektiğini söylemiştim. O da gidip tarih öğretmeninden rica etmişti. Koyu renk bir takım elbise, biraz bol da olsa... Nelere yoruyormuşum aklımı, gülünç tabii...

Gülüştüler.

— Tarih öğretmenim, "Ne beis var" diyordu. "Baloya gelenlerin çoğu eski model, ama yeni kalmış elbiseler giyecekler. Bu taşraya özgü, fakat taşralıların kesinlikle içlerinde yaşatamadıkları bir zaman taşına biçimidir. Farkında bile olmadıkları bu ağırlık ve çevreden kopukluk zamanlarının dışarıdan izlenmesi ise olağanüstü etkileyicidir. Oysa sen, üstüne biraz büyük gelmekle birlikte, bu yılın en moda elbisesiyle gideceksin." Sevinç içindeydik. Deniz enginliğinde kar ovaları sarmıştı her yanı. Ne hoş bir adamdı tarihçimiz... "Çocuklar gelip camdan sizi gözetleyeceğim" diyordu. O böyle toplantılara katılmazdı. Eleştirmezdi de bizi; başka türlü bir tutumu vardı. "Anlamak lazım, anlamak lazım!" derdi sık sık. "Bazı kitapları burada yeniden okuyorum, karın, fırtınanın, doğanın sesini öğretiyorlar bana" derdi. Şu deniz fenerinin olduğu semtte doğup büyümüş. "Bu ilk balonuz çocuklar" diyordu. "Çok eski kentlerimizden birinde, karlar diyarında verilen bu baloya kızakla gidin bari." Yerimizde duramıyoruk o gün. Ben, ninemi kucaklayıp odada gezdirmiştim sevincimden. Ablam, saçlarını bir şeyler yapıp kıvırmıştı. Üstelik çevresini görmeme pahasına, gözlüklerini de çıkardı. Gittiğimiz yere yaklaştığımızda binayı, müziğin sesinden tanıdı ancak.

— Beni alaya alma, dedi genç kız.

— Annemizin yokluğundan sonra evde sanki onun bıraktığı bir sessizlik oluştu, bir boşluk. Ninemiz namazında niyazında bir ihtiyardı. Bizim bu baloya gitme merakımıza bakarak, "Hay Allah!... Hay Allah!" diyordu. "Bu kadar sevindiğinize göre, balo iyi bir şey olmalı. Haydi peki, gidin, eğlenin!" Evden çıktık. Kızağa bindik. Oraya vardığımızda gülmekten yorgun düşmüştük.

— Ne hoş, dedi genç kadın.

Anlattıklarının etkisiyle yüzü alabildiğine kızaran genç kız, ince bir gülüşle ortaya yöneldi.

— Bir şişe şarapla dört kişi sarhoş mu olduk ne!.. Şu danslar filan... Peynirleri yakınımıza alalım.

— Hani alaturkadan başkasını sevmezdiniz? dedi genç kadın. Oysa ne güzel dans ediyorsunuz...

— Teşekkür ederim, dedi genç kız. Evden ayrılınca doğrudur, türkülere, şarkılara daha bağlandım. Bu büyük kent belki beni hep yabandaymışım gibi ittiğinden mi, bilmiyorum. Kardeşimin açıklaması gerçek. Bu sesler beni, evime taşıyor olmalı.

— Evet, hem de nasıl taşıyor... dedi genç adam. Vilayet meydanı, heykel, lise, kar küreyicileri, kale burçları, gözlüksüz olduğunda bile sesleriyle tanıyacağın bir yer orası işte. Doğduğun yer.

— Ablalığımı unutur bu çocuk hep... Burada her şeyin acemisiyim. Taşralı bir görünümüm var, biliyorum. Oysa siz öyle misiniz?.. Odamızı yadırgayacaksınız diye de korkmuştum.

Genç kadının gözleri belli belirsiz kızarmıştı.

— Nasıl böyle düşünürsünüz? dedi. Gerçi böyle bir odaya ilk kez giriyorum. Nasıl anlatayım, kışın ne kadar güzel bir şey olduğunu bu odada yeniden fark ettim. Buna, yadırgamak diyebilir misiniz?

— Artık, dedi genç kız; lütfen, işiniz olur da yalnız gitmeniz gerekirse, bu güzel çocuğu bize bırakın.

— Ben kendim gelirim, dedi küçük kız. Fırına bakarım, buradan nasıl görünüyor...

— Ne nasıl görünüyor? dedi genç kız. Nereye bakacaksın?

— O, bıkmadan usanmadan sokağı gözler. İnsanlar, çocukluklarını unutuyor. Kafamda çocukluğuma dair en ufak bir ipucu yok. Büyüklerim de anlatmazlardı. Kızım, yalnız kalmayı daha yeni yürümeye başladığında öğrendi.

— Ben kendim gelirim buraya, dedi küçük kız. Büyüdüm, sokağa da çıkarım. Her yere de giderim.

— Yalnız mı bekliyor sizi? dedi genç adam. Bunu söyler söylemez pişmanlıkla örtüldü yüzü. Siz çıktığınızda, kuşkusuz bazı işleriniz vardır. Küçük bir çocukla gidilemeyecek yerlere gidiyorsunuzdur... Çünkü, büyüklerin değişiktir işleri, ne bileyim...

Genç adam konuşmasını birden kesti, duraladı, genç kadına özür dilerce baktı. Saatlerin durduğu masadaki sigara paketini almaya davrandı, caydı.

— Hiç sigara içmedik, dedi, birer tane yakar mıydık acaba?..

Genç kadın, ellerini dizlerine bıraktı. İki kardeşe de bakmıyordu. Kapının ardındaki yağmurlukla şemsiyeye yöneltmişti gözlerini.

— Evet... dedi. Derin bir bıkkınlık yansıdı sesine. Ben olmayınca odada bekler beni. Evet.

— O zaman, dedi genç kız yapmacık bir coşku katarak sesine, böyle uslu bir kıza ben evsahipliği etmek istiyorum. Neler oynuyorsun kim bilir yalnızken sen? Sesini bile duymadık. Ne hayaller kuruyorsun?

Genç kadın ilgisizleşiyor, içine çekiliyordu.

— Şarkılar söylerim. Fırının aynasına bakarım. Kayıkhaneyi, iskeleyi, her yeri görürüm. Ben buraları çok iyi bilirim. Yalnız parkı çıkardım aynadan. Onu görmüyorum.

— Niçin? dedi genç adam. Bu kentin parkları çok güzel. Geçenlerde ablamla vapurla karşıya geçtik. Cam parlağı ayaz bir havaydı. O ünlü, geçmiş sarayların parkına gittik. Çınarlara hayran olduk. Sonunda bu kentin, benzersiz bir çınarın çocuğu olduğuna karar verdik. Kökünü her yana salan, denize ulaşıp oradan öteki denizlere kol atan güçlü bir çınarın gövdesinden çıkıyor bu kent. Baharın üçüncü ayında, Hızır İlyas gününde gidelim oraya hep birlikte. Ne dersiniz? Toprağın ayağa kalktığı o günlerin bayramını yapalım.

— Baharda biz buradan taşınmış olacağız, dedi genç kadın.

— Ben zaten parka gitmem, dedi küçük kız.

— Çıkacak mısınız? dedi genç adam. Sesindeki uçuculuk sönmüştü. Taşınacaksınız demek?

— Evet, dedi genç kadın, bizim için bir çeşit bekleme odasıydı aşağısı. Tıpkı bir doktorun çağırmasını bekleyen hasta gibiydik. Tuhaf bir benzetme oldu bu. Kusura bakmayın... Kalıcı değiliz. Özel hayatımızla sizi niçin meşgul ediyorum bilmem, hoşgörün.

— Ben bir yere gitmem, dedi küçük kız.

— Çocuk, dedi genç kadın, çocuk işte...

Genç kız ayağa kalktı. Peynirleri küçük parçalara böldü. Yemek masasının örtüsünü kaldırdı, ortaya çıkan çekmeceden bir kavanoz aldı. Sonra dönerek:

— Çöreotu serpeceğim, hoş olur.

Peynirler kara beneklere büründü.

— Bahara çok var daha, dedi genç adam. Siz demin söylediniz, buranın kışı bahara doğrudur diye.

— Ben yarın kayıkhaneye gideceğim, dedi küçük kız. Oysa birkaç saattir bu kararını unutmuştu. İçeriye kar yağıyor mu, bakacağım?

— Hiçbir yere gidemezsin, dedi genç kadın.

— Oraya birlikte gideriz, dedi genç adam. Hep birlikte... Dönüşte çayları demledik mi... Burayı sizinle öğrenelim, hiç olmazsa bu yakayı...

—Ancak o kadarı gerçekleşebiliyor zaten, dedi genç kadın. Bu yakada, hepsi birden denize açılan yokuştan sokaklarda azınlıkların oturduğunu bile yeni öğrendim. Genç kızlığımın ve çocukluğumun yerleri çok ayrıydı. Sözde hepsi bu kentte, üstelik de bu yakasında...

Genç kadının yüzü, bir yerleri dayanılmaz acıyormuş gibi soldu. Ellerini yanına bastırdı, sedirde toparlandı.

Genç kız dikkatini ona yöneltti. Ağzı, endişeli bir anlamla kısılmıştı. Kardeşine azarlarca baktı,

— Nedir canım, dedi, yarını şimdiden düşünmek... Daha yeni yıla girmedik. Buradan daha uygun bir ortama taşınmanız ne iyi!.. Bir anlamda biz de geçici olarak buradayız. Sanırım gideceğiniz yer daha rahat olacaktır. Belki o zaman da görüşebiliriz. Fakat henüz buradasınız. Görüşelim. Dışarı çıktığınızda, kızınızı bana can yoldaşı olarak lütfen bırakın. Birlikte şarkı söyleyelim onunla.

Küçük kızla genç kadının odaya girmesiyle genç adamın devinişlerinde başlayan canlılık, çekici uyum sönmüştü, önüne baktı.

Ablasıysa şimdi onun karşıtı bir kesinlikle belirginleşiyordu. Konuşurken sözcüklerini, sesinin ustalıklı iniş çıkışıyla canlandırıyor, ortada beliren acılığı silmeye çabalıyordu.

Genç kadın dalgınlaşmıştı, söylenenleri, uysal bir gevşeklik içinde, yumuşaklıkla dinliyordu.

— Evet, dedi genç kız, sizi küçükle ben birlikte bekleyeceğiz. Geldiğinizde ister buraya uğrarsınız, ister seslenirsiniz; kızınızı yollarım. Kimi zaman insan yalnız olmayı sever sanıyorum. Bu da hoş bir şeydir. Yani öyle de olabilir. Bazı şeyleri kolaylaştırmayı karşılıklı başarabiliriz. Üstelik başka türlü olması da gerekmez.

— Öyle mi diyorsunuz?.. dedi genç kadın, sesi usluydu.

Anneciğim, dedi küçük kız, ağlayacağım ben...

— Neden? Nereden çıkardın ağlamayı? Hem isteyince ağlandığını da senden duyuyorum.

Gülmeyi denedi genç kadın.

— Sen hastasın değil mi? dedi küçük kız.

— Ne garip bir çocuk bu!... Nereden çıkardın hasta olduğumu?

— Üşüyorum.

Küçük kız ağlıyordu. Gözlerinden yaşlar iri iri iniyordu.

Genç kız ona yaklaştı, başını göğsüne yasladı.

— Size ne kadar bağlı, dedi.

Küçük kız, genç kızın kollarından sıyırdı kendini. Gidip annesinin yanına oturdu.

— Artık gitsek, dedi genç kadın, iyi olacak, epey oturduk...

— Ağlamıyorum da, üşümüyorum da, dedi küçük kız. Gitmeyelim e mi?

Genç adam beklenmeyen bir anda patlayan hüzünlü havayı ezmek isterce fırladı yerinden.

Tepsinin durduğu masaya çarptı.

Genç kız çeviklikle masayı kavradı.

Yanındaki şarap barağı devrildi. Kilimin mavisi değişti.

— İşte, dedi genç kız; sevinci gülüşüyle açılıyordu yüzünde; kilim mavisine dökülen kırmızı şarap orayı lacivert yaparmış efendim... biz de öğrendik.

Genç adam birden küçük kızı tutup havaya kaldırdı.

— Şimi seni havaya atacağım, dedi. Bu yıl çok bayram yerine gitmek istiyorsan ya da başka ne istiyorsan dileğini dile. Haydi, bir iki üç başlıyoruz!

Küçük kız engelleyemediği gülüşüyle çığlıklar atıyordu.

Genç kadın onlara bakmadı.

Elindeki bardakla masaya yürüdü. Bacaklarını uzak bir yola çıkmış gibi gergin, düzgün atıyordu.

Küçük kızı sedire sırtüstü yatırdı genç adam.

Küçük kız kendisine yönelik gözlerdeki kucaklayan sevecenliği duyumsadı.

Parmak uçlarıyla genç adamın çenesine dokundu.

Genç adam bir büyüğün ileride anacağı, söz veren, güven veren gülüşünü ona sundu.

Küçük kız kirpiklerini sıkı sıkı yumdu.

Gelincik kızılları beneklendi gözkapaklarının örtüklüğünde, yeniden sevinç dolu bir çığlık attı.

Radyodaki müzik belirginleşti.

Genç adam sedire yönelen genç kadının önünü kesti, birden ivecenlikle onu selamlayarak eğildi.

Genç kadın dimdikti.

Önüne çıkan beklenmedik engele çarpmamak için durakalmış gibiydi.

Genç kadın, yavaşça çevirdi bakışlarını. Genç adamın davranışlarındaki uçarılık siliniyordu.

— Bu dansı benimle yapar mıydınız?

Sesindeki şakacı açılıma karşıttı görünümü. Sırtı eğikti, omuzları düşmüştü, görünüşünü umutsuzluk kaplıyordu.

Genç kız, küçük kızın yanına oturdu, bir şeyler söylemeye davrandı, caydı.

Genç kadın, aşamadığı o görünmez engelin yoruculuğunu tüm duyularıyla kavramışça başını omzuna eğdi. Boşluğa konuşur gibi anca duyulur bir sesle,

— Demin de söylemiştim, dedi; yıllar yıllar önceydi dans ettiğim günler. O zamandan bu yana bir ömür geçti. Artık aynı şeyleri yapabilir miyim? Sanmıyorum. Hem gitme zamanıdır, müsaade ederseniz. Teşekkür ederim çağrınıza.

Genç adam, geçilebilecek başka bir açıklık yokmuş gibi yol vermek için hafifçe yan döndü.

— Gitmeyelim anneciğim, n'olur... n'olur...

— Yok! diye bağırdı genç kız. Olmaz. Kesinlikle olmaz. Biz, sizin dansınızı görmeyi istiyoruz. Öyle değil mi? Hı? Bizi kıramazsınız!.. Üstelik çok erken.

Küçük kız da genç kıza katılmış ellerini çırpıyordu.

— Evet, istiyoruz anneciğim. Ben de istiyorum. Seni görmek istiyorum.

— Evet, dedi genç kız. Sonra benim de marifetlerim var sunulacak. Şarkı söyleyeceğim, bizim yörelerin dansını yapacağım.

Genç kadın, bakışlarını genç kıza çevirdi. Buraya geldiklerinden beri yok olan o durgun, kibirli anlam yeniden yer ediyordu yüzünde.

— Ne kendimi ne de sizi anlıyorum bugün...dedi. Birkaç saat içinde... Garip bir şey bu.

Genç kadın gözlerini çok uzaklardaki, görülmesi güç bir nesneye yöneltirce çevirdi genç adama,

— Peki... Deneyelim. Buyrun, dans edebiliriz.

Buyrun sözcüğü irkiltti genç adamı.

Kadının belini tutmayla bırakma arası bir gevşeklikle kavradı. Öteki eli kadının eline ulaşamıyor gibiydi.

Genç kadının yüzü kızardı ve yeniden soldu.

Genç adamın omzu üzerinden genç kızla küçük kıza yarım gülüşle bir baş selamı yolladı.

Dansın ilk girişini birbirlerinden habersizce araştırdılar. Uyumu bulmuşça birkaç adım attılar.

Her dönüşte, genç kadın, yüzünü kaçırıyordu bakışlardan.

Genç adamın tutuşuna gösterdiği özen, bırakmaya eğilimli bir hafiflikteydi.

Müzikten öte hiçbir ses kalmamıştı odada.

Küçük kız, izlediği şeyin sevinçsizliğini birden duyumsadı. Bu, birbirlerini tutan iki kişi alabildiğine yalnızlaşarak müziğe kendilerinden, arasız hüzünlü bir şeyler katıyorlardı.

Genç kız birden şarkıya katıldı, sesi açıldı, pürüzsüzlüğü çizildi odada. Sesini yükseltmiyordu. Bu inikliğin içinde yine de şarkıdaki en küçük değişmeleri ustalıkla çıkarabiliyordu ortaya.

— Ne kadar güzel söylüyorsunuz!.. dedi genç kadın.

Bu konuşmayla odada her şey eski görünümüne döndü.

Genç kız, şarkı söyleyişini kesmedi. Müziğe katılmasıyla dans başkalaşıyordu.

Genç kadın, tutuluşundaki özenli dikkati ayrımsadı, gülümsedi genç adama. Bu kez yenilenen uyumlu davranışlarıyla müziği birlikte yaratıyormuşça adımlarını sürdüren bu iki insana bakmaktan caydı küçük kız.

Arkasını döndü odaya.

Dizlerinin üstüne yükselerek perdeyi araladı.

Sokak lambasının ışığında karlar sarı sarı savruluyor, koyu bir mavinin içinde yitiyordu.

Fırının ışıkları görünmüyordu.

Belki de şimdiye dek bu saatte bakmamıştı oraya. Çok yüksekte olduğunu düşündü Yarın dışarı çıktığında, eskisine göre sokak alçak olacaktı.

— Biz aynı evdeyiz, değil mi anneciğim? dedi küçük kız.

Genç kadın ve genç adam gülerek baktılar ona.

— Acaba oturamaz mıyız artık? dedi genç kadın. Dansa davetiniz için teşekkür ederim. Yaptığıma dans demek eğer doğruysa, unutmuşum. Oysa bir zamanlar ters figürleri çok iyi bilirdim.

— Oturabiliriz, dedi genç adam, elbette... Şimdi, hepimize çok güzel demli bir çay koyacağız. Öyle değil mi abla?

Genç kız şarkıyı kesti. Kardeşiyle genç kadının neredeyse omuz omuza duruşlarını beğeni ile süzdü.

— Evet, çaylar hazırlansın. Ben de sözümü tutacağım. Bir şarkı, bir dans. A bakın şimdi ne çalıyor!.. Bu şarkıyı bizim oralarda dinlerken hep bu kenti düşünürdüm. Evet evet, kalkıyorum. Sonra ikimiz, bizim yörenin dansını yapacağız.

— Yok yahu... dedi genç adam. Beni nereden katıyorsun bu işe. Senin sözündü bu. Üstelik armonika da yok. Müziği neyle yapacağız.

Genç kadın, iki kardeşe bakıyordu.

— Ben de çay koyabilir miyim bardaklara? dedi küçük kız.

— Elbette... Haydi!..

Genç kız gülümseyerek onu elinden tuttu, sedirden indirdi.

Çaylar bardaklara boşaldığında odanın içinde şurupsu, ılık bir koku dolaştı.

Çay içmenin güzelliğini aralarında ayrıntılarıyla konuştular.

Radyoda ayrılık şarkıları söyleneceğini bildirdi konuşucu; ardından da kavuşmaların geleceğini belirtti, "Yeni yıl yeni şeyler

içindir" diyordu, sözcükleri yutarca sürdürdüğü gevezelik dolu konuşmasında.

Küçük kız, önündeki tepside duran peynirlerden almak için uzandı, sonra elini çekti ve...

— Alsana canım, dedi genç kız. Haydi, lütfen al!

— Çatalım yok ki...

Getirilen çatalla aldığı peyniri çayıyla birlikte yuttu.

— Ne güzel oluyor böyle, dedi. Biz de yapalım anneciğim.

Genç kadın, dansın başlangıcından beri edindiği o uysal duruşuyla dalgın gülümseyerek baktı kızına.

Küçük kız başını sedirin yastıklarına dayadı.

Gövdesi hep soğuk odalarda yaşamanın getirdiği sıkı duruşundan giderek çıkıyordu.

— Şimdi, dedi genç kız, sıra bende. Baştan ben kalkmazsam küçük beyimizi hiç razı edemem. Yerel dansımızı yapmak onun için, nedense çok farklı bir şeydir. Neredeyse bir olaydır.

— Nereden çıkardın bunu? dedi genç adam. Ben dans edeceğim demedim. Hele bizim oranın danslarını...

Genç kız kalktı, gözlüklerini çıkardı.

Gözlerinin açığa çıkmasıyla yüzünün tümünde ayan başkalaşma vurdu ortaya. Kara kirpiklerle çevrili iri mavi gözlerinin gözlük çerçevesinin bitiş noktasına gizli kalan kaşlarının açılan uzun kavsinin şakaklardaki çekikliği, burnunun inceliğini güçlendiren dar kemerli inişi, genç kızın alışılmadık güzelliğini olduğunca çiziyordu.

— Şimdi, odayı, sizleri renk topakları halinde görüyorum... Gözlüğümü sevmediğimi sanmayın. O benim büyük kentteki en iyi koruyucumdur. Kişinin doğduğu, büyüdüğü yerin dansını yaparken hiçbir korunmaya gereksinimi olmaz ki, öyle değil mi?

— Nutuk atma, dedi genç adam.

— Ne kadar hoşsunuz, dedi genç kadın. Gözlerinin beyazını hafif bir kızartı yokluyordu. Böyle bir yeni yıl... Hiç düşünmemiştim...

— Sizi ve küçüğü biraz ağırlayabildiysek... dedi genç adam. Bizim için önemli bir gece olacak, adına yeni yıla giriş ya da yılbaşı desek de. Şimdi ablamızın buyruğuna uyalım. Saz çalacağız

ister istemez. Oysa ben son yıllarda müzik için çok başka şeyler düşünüyorum.

Genç kız ayakta, söyleyeceği rürkünün seslerini arıyordu.

— Haydi sen de, ukala!.. dedi gülümseyerek. Dinle bak, işte bununla oynayacağız... Bu odaya ancak bu türkünün oyunuyla sığabiliriz.

— O kadın oyunudur, dedi genç adam.

Sonra hızlanınca sen de katılırsın son dönüşlere.

— Hem çalıp hem oynayacak mıyım? İşte bir bu eksikti!

— Gerekmez; türküyle yürütürüz.

Genç adam sazı göğsüne yasladı. Bir süre telleri denetledi.

Küçük kız, ilk kez gördüğü bu çalgıya dokunma isteğini bastırarak sevinçle baktı.

Genç adam, ellerini yeniden ortaya koyan sazın karnında aradığı sesleri buldu. Genç kıza baktı, gülüştüler.

Genç kız, ak ipekten büyükçe bir mendil tutuyordu. Sazın hızlı girişiyle oyuna başladı. Ayaklarıyla kayıyormuş gibi dolaşıyor, davranışları sazın tınılarıyla bütünleşiyordu.

Kilimin renkleri, sobanın korlaşmaya yönelmiş yüzü, peynir tepsisi, meyveler, semaver, inik perdelerin ötesinde kenti alabildiğine saran karların ıgıltısı ayrı ayrı duyuruyorlardı varlıklarını.

Ortadaki açıklıkta genç kız, usta adımlarıyla mendili elinden eline geçirerek, su akışını andıran dansını sürdürüyordu.

Genç kadının, kendisinin bile ayrımsamadığı bir sevinçle aydınlanan yüzüne vuran beğenisi, genç adamın konukları karşıladığından bu yana genç kadından güçlükle alabildiği bakışları, şimdi sazla söyleyişi arasındaki duygularından taşarak beliriyordu yüzünde.

— Ne kadar güzel! dedi genç kadın. Ne kadar güzel!.. Bir zamanlar asıl güzelliklerin neler olduğunu anlatan birini tanımıştım. Daha on yedi yaşındaydım. Paraya döndürülmeyecek bazı şeylerle uğraşmak ancak zenginlere özgüdür diye öğretmişlerdi bana. Şimdi görüyorum ki, bu doğru değil. O, sevdiğim de aynı şeyi söylerdi.

Genç kız oyunu kesmişti.

Genç adam belirsiz bir yöne baktı.

Genç kadın sazını çalmayı sürdüren genç adamın müziğiyle birlikte konuşuyordu sanki.

— Okul çıkışında rastlardım ona. Sizin gittiğiniz müzik cemiyetinin oradaydı okulumuz. Yabancı dille öğrenim yapılan bir yer. Ders araları, cumartesi pazar ne yapacağımızı konuşurduk. Sınıf geçişleri değerli takılarla, pahalı armağanlarla ödüllendirilen talebelerdik. Hepimiz kızdık. Boğulurcasına güler, yine aynı kolaylıkla ağlayıverirdik. Hastane gibi bir yerdi. O da çok gençti. Ama bizler gibi çocuk değildi. Neler söylüyorum ben... Bu evde, böylesine iki insanı tanımak... Ne çok şey geliyor elinizden. Varsıl da değilsiniz üstelik. Her şeyi yanlış mı öğrendik, yoksa bize öğretilenlerin doğrusu başka bir doğru muydu?

— Fakat, dedi genç kız, siz demin söylemediniz mi asıl zenginliğin ne olduğunu?

— Buradan dışarı çıkılınca her şey silinir, geçer, dedi genç kadın.

— Yok, dedi genç adam. Böyle düşünmeyin. İşte bu doğru değil.

Sazını bırakmıştı. Açık alnında terin pırıltısı ışıyordu.

— Öyle değil mi? Ne dersiniz?

Yumuşak bakışlı gözlerinde sorduğuna duyduğu inanç, yanıtını da bildiğini gösteren bir inatla beslenen olgun gülüşünü saklıyordu.

— Çok gençsiniz daha... dedi genç kadın. Sizi de kırarlar. Keşke başaramasalar bunu. Kırarlar, bilirim ben. Çılgınlık bu, ne konuşmaydı demiştik. Geçti, geçti... unutun lütfen...

İki kardeş, genç kadını ilk kez yanıtlamadılar.

Genç kız birden kardeşini kolundan tuttu, çekti.

— Haydi bakalım, dedi. Sıra sende... Önce yemek masasını duvara itelim.

Genç kadının gülüşü yok olmuştu.

Küçük kız koştu yerinden, yardım etmeye boyu yetmediğinden masanın bacaklarına sarıldı kaldı.

Genç kadın konuşmasını içinde sürdürüyormuş gibi durgundu, onlardan yana bakmadı.

Küçük kız yerine oturdu.

Uzanıp annesini yanağından öptü.

Bunu, bu geceye dek kolayca yapamadığını düşündü bir an.

Genç kadın, kızının yüzünün değişimiyle sırtını dikleştirdi, onun başını okşadı,

— Bak! dedi yavaşça. Güzel bir dans izleyeceğiz şimdi.

İki kardeş yan yana durdular. Sonra genç adam, ablasının biraz ardına kaydı. Seslerini, aradıkları kalınlıkta tutarak türkülerini mırıldanmaya başladılar.

Söyleyişleri yavaştan hızlıya akıyordu.

Genç adam ürkek görünüyordu. Hiçbir yöne bakmamaya gösterdiği gayretin ona verdiği yabansılık, oyunun gereği incelikli devinimlerini daha da güçlendiriyordu. Adımlarının ucunda yükselerek süren yürüyüşleri, salt erkeğin gövdesinde ortaya çıkan keskin dönüşlerin bitimiyle, oyunda yeni bir anlatıma geçiyorlardı. Bu iki insanın, dansın açıp serdikleri güzelliğindeki birleşmeleri, izleyeni, oyuna katarca etkiliyordu.

Dansın erkek oyununa geçtiğini belirten yükselişinde genç adam, olanca varlığıyla bıraktı kendini.Türkü söylemeyi kesmişlerdi. Genç kız, el çırpışlarının ölçüsüyle destekliyordu dansı. Genç adam hızlandı. Hızı öylesine arttı ki, odanın renkleri çevresinde aylalar oluşturuyordu şimdi.

Sonra birden durdular, iki kardeş soluk soluğa anneyle kızın önünde eğildiler.

Küçük kız, zayıf bedeninin çırpınışlarla katıldığı bir hızla alkışlıyordu dansçıları.

Genç kadın, yüzüne vuran tutkuyu gözlerinde saklamaya çalışarak durgun bir sesle,

— Siz, dedi, ablanızın sözlerini doğrusu şu ki, haklı çıkardınız.

Genç adamın solukları, gövdesinin canlılığını artırıyordu. Kendini yatıştırmak isterce eliyle göğsünü bastırdı.

— Size dansımızı beğendirebildiğim için sevindim, dedi. Şimdi zamanıdır çayları dağıtalım.

— A!.. diye bağırdı genç kız. Saat on ikiyi çeyrek geçiyor. Yeni yıla girmişiz bile.

— Saat on ikiyi çeyrek geçiyor... diye bağırdı küçük kız. Saat on ikiyi çeyrek geçiyor... Saat on ikiyi çeyrek geçiyor...

Birlikte yüklük girintisine asılı küçük bir duvar saatine baktılar.

Konuklar bir onun doğru zamanı gösterdiğini ayırmsadılar.

Genç adamla kardeşi birbirlerine sarıldılar.

Sonra gidip küçük kızı aldılar aralarına, gülerek bakıyorlardı oldukları yerden.

Genç kadın gözlerini onlardan kaçırdı.

Boynunu yeniden alan kızıllık yanaklarından yükselerek elmacık kemiklerine vardı. Gözlerinin kimi kez yabanıl bir koyuluğa kayan yeşili fışkırdı yüzünden. Ağzı, burnu, boynu gözlerinin ışıltısından serpintiler taşıyordu şimdi.

— Yanımıza gelmez miydiniz? dedi genç kız.

— Niçin? Böyle bir tören mi yapılıyor yılbaşı gecelerinde? Bilmiyordum.

— Gelsene anneciğim sen de. Yılbaşlarında böyle yapılmaz mı?

Genç kadın, kendi kıpırdandı. Dönüp inik perdelere baktı. Sırtının inceliğini gördü ayaktakiler. Kalktı, aldırmaz bir tutumla yanlarına geldi.

— Şimdi neye göre, ne yöne, nasıl duracağız? Ben anlayamadım pek, dedi.

Sesi kuruydu.

Küçük kızı indirdiler yere.

Genç kadına aralarında yer açtılar.

Fotoğraf çektirir gibi durdular.

Genç kadın ilgisiz bakındı yeniden çevresine.

— Eee... dedi. tamam mı? Ne yaptığınızı bilmediğim için, tamam olup olmadığını bana siz söyleyeceksiniz. Herhalde tamamdır.

— Şimdi, dedi genç adam, yerimizi biliyoruz. Burası iyi. Ben ayakta duracağım, siz oturacaksınız. Bir dakika...

— Deli misin sen? dedi genç kız. Nereye oturacağız. Sedire olmaz. Çünkü o zaman sen sedire çıkıp ayakta mı duracaksın? Fotoğrafçı bunu beğenmez. Gülünç olur.

— Doğru, sevinçli ve yine de ağır başlı bir resim olmalı, dedi genç adam. Lütfen bekleyin! Beş dakika yerleriniz hazır efendim...

Oda çok büyükmüş de, düzeni sağlamak güçmüş gibi hoş bir telaşla duvar dibindeki dört iskemleyi taşıdı ortaya genç adam.

Sonra, bir an, üçünün yüzüne ayrı ayrı baktı.

— Fotoğrafın ardına alacağımız görüntü ne olmalıdır derseniz? Ben düşündüm, dedi. Benim zaman tamirhanem olsun. Düşlerimin köşesi. Umarım çok bencil bulmazsınız bu isteğimi.

— Hayır, dedi genç kadın. Yerinde bir fon olur.

— O zaman, dedi genç adam, oturma düzenini kuralım. Siz böyle, siz de akıllı küçük hanım öne. Küçük kızlar hep ön sıradan bakarlar objektife. Gözleri büyüktür onların. Daha da açarlar, yüzleri yalnız göz olur. Her şeyi içine alan... O zaman burası çok eskiden beri gelen senin değişmez yerindir. Unutma sakın bundan sonra da, e mi?.. Ablamsa bu yana, o ikinci büyük. Ben de arkanızda ayaktayım. Fotoğrafçımızın görüntüyü uygun bulup bulmadığını anlamak için bir de ben kolaçan edeyim karşıdan.

Genç adam uzaklaştı, durdu. Bakışlarında yaptığı işin güzelliğini taşıyan güven ve sevinç vardı.

— Siz, lütfen o hüznü resminize yansıtmayın. Size ilk rastladığımızdaki gibi bitmez bir yolu araştıran bakışlarınızı bu fotoğrafa katmayalım.

— Ne çok konuştun... dedi genç kız.

— Sen ablacığım, gözlüklerini takmıyorsun. Usta fotoğrafçılar bir anın gerçekliğini yakalamakla yükümlüdür. Evet, zaten gözlüksüzsün. Bu gece biliyorum çok çapkın görünmek istiyorsun. Küçük kızın duruşuna diyecek yok. İşte bir çift göz oldu. Ellerinizi nasıl koymak istersiniz? Eller önemlidir. Rahat bırakınız. Tıpkı ışıklı bir sabaha gerinir gibi. Çünkü, bu gecenin, beyaz bir gece olduğunu siz söylemiştiniz, gündüzle evli bir gece.

Genç adam, bakışlarını doğrudan genç kadına çevirdi ve öyle kaldı.

— Hoşsunuz, dedi.

— Fotoğrafçı nerede peki... dedi küçük kız.

— Fotoğrafçı mı? dedi genç adam. Hı... Doğru bir soru bu. Şimdi herkes teker teker gelip kendisine bakacak bu benim olduğum yerden. İlk hak soruyu doğru soranın. O gelsin.

Küçük kızı gülerek itti annesi. O koştu. Genç adam döndü, duracağı yeri aldı.

— Hepinizi görüyorum, dedi küçük kız. Ama ben yokum aranızda.

— Varsın, dedi genç adam. Dimdik duruyordu ayakta. Benim pozumu bozma konuşturup. İyice bak göreceksin kendini. Sarı bluzunun nasıl da yakışığını.

— Evet, dedi küçük kız, gördüm. Annemin önündeyim. Kolumu bacağına dayamışım. Annem çok güzel... Çok güzelsin anneciğim...

— Aferin, dedi genç adam. Şimdi sen gel, ablam gidip baksın.

Genç kız gülerek gitti, baktı, gülerek dönüp yerine oturdu.

— Sıra sizde, dedi genç kadına genç adam. Gidip kendinizi görün. Sonra resim çekilecek.

— Orada durup kendimi buradaymışım gibi göremem, dedi genç kadın. Bu oyun için ben fazla yaşlıyım. Tadınızı kaçırmak istemem; ama en iyisi bana aldırmayın, çekin gitsin.

— Olmaz... dedi genç adam. Lütfen gidiniz, siz de bakınız ki resim çekilebilsin. Lütfen...

— Anneciğim, seninle birlikte nasıl durduğumuzu görmek istemiyor musun? dedi küçük kız.

— Hoşsunuz vallahi! Peki, oyunbozanlık olmasın.

Kalktı yürüdü. Ötekilerin baktığı uzaklıkta durdu.

Olduğu yerden genç kadının güzelliğini açıkça yeniden gördü oturanlar.

Kızının, kolunu annesinin bacak yükseltisi saydığı boşlukta düzgün bir eğimle tutuşuna; genç adamın dik duruşundaki aşırılığın sevimliliğine; genç kızın iş yapmaktan yıpranmaya yüz tutmuş ellerinin birindeki mavi taşlı yüzüğe; arkalarına aldıkları o garip çalışma yerine; kitaplara; saat yığınına; yüklük kapısından artma, şimdi ak duvara dikdörtgen bir bölüntü çizen tahtaların koyuluğuna; küçük kızın bluzunun geniş yakasından çıkan incecik boynunu büküşüne; bakıyordu.

— Başını biraz daha kaldır, dedi küçük kıza. Sesi yumuşak, sevecendi. Söylemiştim ya, bu bluz sana çok yakışmış. Arkamızdaki duvarla sizin çalışma yerinizi bölen koyuluk fotoğraf için iyi bir çerçeve olacak, haklıymışsınız. Siz de saçlarınızı daha arkaya atın, alnınıza gölge düşmesin. Siz yeterince dik duruyorsunuz. Kusursuzsunuz... Ben de biraz daha gülümsemeliyim.

Koşarak geldi yanlarına.

Oturdu.
Kızının kolunu okşadı.
Ellerini güzel bir bükülüşle bıraktı dizlerine.

Küpelerinin kızıllığı çizildi, aktı saçlarının arasından.
Derin bir sessizlikle duruşlarını bozmadan beklediler.
— Tamam! dedi genç adam. Çok güzel bir fotoğraf oldu...
Çevreyi eski düzenine sokup oturmaya yöneldiklerinde:
— Piyango çekilişini de unuttuk, dedi genç kız. Gördünüz mü?..
— Nasıl da unuttuk... dedi genç adam. Zaten biz bu işin acemisiyiz.
— Biz değiliz, dedi sözlerinin üstüne basarak genç kadın.
— N'olacak canım, dedi genç kız. Yarın bakarız.
Küçük kız, annesinin kucağına yavaşça koydu başını. Odanın renklerini kirpiklerinin arasından eleyerek gördü.
Sobaya kömür attı genç adam. Kömürlerin üst üste çöküşlerini duydu. Dizlerini karnına çekti küçük kız.
Genç kız kalkıp duvara yaslı yükseltinin güzel örtüsünü sıyırdı.
Çıkan yorgan yatak kümesinin içinden yığını bozmadan bir yastıkla yorgan aldı.
Sedirin etek örtüsünü açtı. Alttan bir bohça çıkardı, içinden bir yatak çarşafı aldı.
Sabun kokusu dalgalandı odada.
— Konuk yorganımızı da ne zaman kullanacağız, diye tam endişelenmeye başlamıştım. İşte şimdi en güzel konuğumuza hazırlıyorum.
Genç kadın suskuyla bakıyordu olanlara, kendini anca toparlamış gibi:
— Zahmet ediyorsunuz, dedi. Zaten vakit çok geç, gitmeliyiz.
Küçük kız döndü annesinin dizlerinde. Kirpiklerinin koyultusuyla inik ipeksi gözkapakları aralanır gibi oldu, sonra aynı dinginlikle örtük kaldılar.

— Olur mu? dedi genç kız. Sabahı birlikte karşılamayacak mıydık? Hem daha meyve bile yemedik.

Bunları söylerken bir yandan da hamarat bir çabuklukla küçük kızı kucaklamıştı; yüzünü yüzüne yaklaştırdı okşarca, götürüp, sedirin ucuna kuruverdiği yatağa yerleştirdi.

Uykunun boşalttığı küçük bedene sevgiyle gülümsedi. Bluzun sıyrılan kolunun açığa çıkardığı zayıf bileğindeki lastiği gördü. Küçük kız, yaldızlı bir kâğıdı büküp sıkıştırmıştı oraya. Üstünü örtmeden önce ayaklarını avuçlarına alıp okşadı çocuğun. Eteğini katladı, koydu. Küçük kızın zayıf bacakları göründü.

Genç kadın, artan bir durgunlukla genç kızın davranışlarını izliyordu.

Genç kız, çiçekli basma yorganı örtüp, çocuğun yüzüne gelen bölümlerini ışığı engellemesi için yükseltti.

— Büyük elektriği söndürsek, çok örtersem terleyecek. Işık uyurken rahatsız eder diye korkuyorum.

Genç kadın, koyulan dalgınlığının içinde bacak bacak üstüne oturuşunu değiştirdi, ayakkabılarını çıkardı. İnce çorapların sardığı küçük, düzgün ayaklarını altına alıp büzülürce oturdu yeniden.

Genç adam kalktı, odanın elektriğini kapatıp çalışma masasına inen ışığı yaktı.

Ak bir kâğıtla çevrelenen ışığın yumuşaklığı, o yönden genişleyerek yayılırken odanın uçlarına vardığında soluyordu.

Perdelerin altındaki karlı gecenin baskın maviliği ışığın yetersizliğinde hafifçe çizildi.

Sobanın salt kızıl yalımları duruyordu yarı karanlığın içinde.

— Işıklar mı söndü? dedi genç kadın gülerek. Nerede olduğunu anlamak isterce bakındı çevresine. Bazı geceler sokak lambası sönünce böyle olur da.

— Kızımızı yatırdım. Rahatsız olmasın diye büyük lambayı kapattık, yoksa ışıkta mı uyumaya alışıktır?

— Yo... Bilmem? Uslu bir kız sayılır aslında o, dedi genç kadın. Bebekken yaramaz olacağını sanırdık... Sokak lambasının ışığı düşer de bizim odaya...

— Radyoyu açalım, dedi genç kız. Böyle gecelerde sabaha kadar yayın yapılıyor.

Müzik, sunucusunun kesmeleriyle aralanarak başladı.

Genç kız bu kez illerini, özlemi yatışmış, oyalayıcı bir konu bulmanın rahatlığıyla anlatmaya girişmişti. Radyoda, yeni yıl çekilişinin büyük talihlilerini numaralarıyla duyurdu konuşmacı.

Yeniden çay içerlerken şimdi yaşadıkları kentin özelliklerine ilişkin bir konuya kaymıştılar. Sonra kendi kentleriyle karşılaştırdılar. Oranın kervan yollarının ufuk çizgilerine dek uzayışının insanlara başka yerlere gitme isteği verdiğini söylüyorlardı.

— Oysa burada, böyle bir duygu yaşanamaz diyordu genç adam. Her şey birbirine bağlı, iç içe. Çekilip bir evi uzaktan bütünlüğüyle alabildiğine göremezsiniz. Oysa bu açıklık, uzaklık ne etkileyicidir bilseniz. Önündeki bahçe çıkışı, ağaçları, ince bir ara yolla varılan geniş kapısı, pencerelerin yan yana kımıltısız sıralanışı, çatıları çevreleyen çıkmalarının altındaki terk edilmiş kuş yuvaları, eskiyip değişen ahşabın taş evlerin, yığma duvarların renkleri. Sokakların gürültüsünü emen çeşmelerin açıldığı küçük alanlar, güneşin dağların ardına inip gittiğini görebilmek, bütün bunlar evrenin büyüklüğünü yeniden düşündürür insana. Evrenin ve insanın ne kadar değerli olduğunu da kanıtlar...

— Senin için böyle, diyordu genç kız. Bütün insanlara hep bu yürekle yaklaştın.

— Hata mı ediyorum? diyordu genç adam. Benim akla güvenim var. Akıl da insanda olduğuna göre. Sen yine benimle tartışmak istiyorsun.

Gülüşüyorlardı.

Arada genç kadına yönelttikleri sorulara o da kısa yanıtlar veriyordu.

Konular gittikçe uçarılaştı.

Şakalaşmalar başladı.

Arada gülüşleri kahkahaya dönünce birbirlerine paylar gibi bakıyor, küçük kızın uyuduğu yönü gözden geçiriyorlardı. Birden üçü de:

— Hangi numara kazanmış şu büyük ikramiyeyi? dediler. Biz olamayız. Numaralara bile bakmaya üşeniyoruz vallahi çok hoş!

Kazanılan paralarla neler yapılabileceğine yönelik konuşmaları gülmelerle kesiliyordu.

— Bizim kazanmadığımız kesin, dedi genç kız. Şu anda hiçbirimizin canı istemediğine göre şu bilete bakmayı. Böyle olacağını ummazdım. Ne hoş...

Kalktı, sobaya kömür attı. Küçük kızın yattığı sedirin ucuna doğru gitti.

Genç adam, genç kadına, onarılacak saatlerin içindekilere bakmak isteyip istemediğini soruyordu. Bir saati aşkındır süren konuşmaların aralarında yarattığı yumuşak davranışlar yerleşmiş görünüyordu.

— Evet, dedi genç kadın. İsterim.

Kadife kutudan en küçük olan birini seçti, genç adam. İğne uçlu, cımbız benzeri bir gereçle kanırtı ortasından. Saat ayrıldı, kesiti çıktı ortaya. Olağanüstü küçük bir kurgu düzeniyle karşılaştı genç kadın. Şaşkınlığını açıkladı. Genç adam, işleyişin ana noktası sayılan bağlantıları elindeki gerecin incecik ucuyla gösteriyordu.

Başları yumuşak ışığın altında çok yaklaşmıştı birbirine.

Genç kız, olduğu yerden baktı onlara. Kendine de bir yastık çekti, küçük kızın ayakucuna koydu, yatakların arasından çıkardığı tüysü tiftik battaniyeyi oturduğu yere serdi, başını yastığa koydu, battaniyenin yarısını dizlerine ve göğsüne doğru örttü.

Gözleri kapanana değin sevecenlikle gözledi genç kadınla kardeşini.

Saatin işleyişini tümüyle anlatmaya titizlik gösteren genç adam, "taş" deyiminin saatlerde neyi açıkladığı konusuna geldiğinde,

— Saatin değerini belirtir, değil mi? dedi genç kadın.

— Öyle de sayılır bir bakıma.

O yakınlıkta ilk kez yüz yüze gülümseyerek yadırgamadan baktılar birbirlerine.

Bu duruş gereğinden çok uzamış gibi genç kadın gözlerini hızla kaçırdı.

— Ama değerini de belirtir.

Kendini geriye aldı, sustu.

— Bir çay daha içelim, dedi genç adam. Sonra anlatmaya çalışayım.

Genç kadın oturduğu yerde yatışmış bir bırakışla arkaya yaslandı.

Genç adamın semaverin başındaki görüntüsünü izledi.

Döndü, küçük kızın yattığı uca baktı. Başını sedire dayamış, yarı yarıya örtünmüş genç kızı gördü. Hızla toparlandı, öne doğru kalkar gibi bacaklarını uzattı, ayaklarını gördü, şaşırdı, telaşlı bir çabuklukla ayaklarıyla ayakkabılarını aradı.

Genç adam bardaklarla dönerken, onun kalkışını önlemek isterce,

— Getiriyorum çayları, yorulmayın siz, dedi. Yardımınıza gerek yok, şeker de yanınızda.

— Ablanız da uyumuş, çok geç oldu çok geç. Ne geçi, ertesi gün oldu.

Sesi kuruydu genç kadının.

— Ne var bunda garip olan? Ne güzel söylediniz, "Ertesi gün oldu" diye. Ablamın uyuması niçin tedirgin etti sizi? Bugün o da heyecanlıydı. Evimizi size beğendirmek istiyorduk. Kendimizi de...

— Çok garip insanlarsınız, dedi genç kadın, kalkış durumunu bozmadan. Biz sizin için niye bu kadar önemli oluyoruz hiç anlayamadım.

Sesi kavgaya kayan bir dikliğe yöneliyordu.

— Nedir bilmiyorum bizden beklediğiniz? Bütün bu davranışlarınızı anlamıyorum? Sizinle daha bugün akşamüstü tanıştık. Oysa kızım şimdi bu odada yatmış uyuyor. Bense böyle... Neredeyse kuşku duyulacak bir hal. Ummadığım şeyler konuştum ben evet... Fakat şimdi...

Genç adam yumuşak bir eğilişle çay bardağını genç kadının yanına bıraktı.

Kendi, kalktığı yerden daha da uzağa oturdu.

— Böyle bir yakınlıkla ilk mi karşılaşıyorsunuz? Yoksa sorularımızda sizi kıracak şeylere mi eğildik? Kuşku duymak, bunu anlayamıyorum. Yalnızlık o kadar kesin bir şeydir ki hemen görünür ve öylesine kolaylıkla da yok edilebilir ki...

— Yalnızlığımız mı? Nereden çıkarıyorsunuz bunu? Ben mi konuştum? Böyle mi dedim, hatırlamıyorum.

— Sizin insanlara olan inancınızı zedelemişler. Bunu biz iki kardeş bu gece daha da iyi anladık. Sizin gibi bunca güzel ve cesur bir kadının...

— Ne cesareti! Nasıl sözler bunlar, nedir?.. dedi genç kadın taşkınlıkla. Ne cesareti!

— Böylesi bir güzellikle burada, her günü geçim kaygısıyla karşılayanların oturduğu bu kesimde neyi savunduğunuzu düşündük. Bu bir haslığı, sevgiyi savunmaktır. Öyle olduğuna inandık, doğru da çıktı. Savunduğunuzun yanında sizinle olmayı istedik. Küçük kızınızla kendinize aradığınız çıkış yolunda sizi desteklemek istiyorduk, yalnız olmadığınızı kanıtlamak.

— Susunuz artık. Bunlar boş sözler. Gece bitti. İlk kez gelinen bir yerde bu kadar kalmamız da yakışıksızdı. Benim yanlışım bu da.

Genç kadın hızla kalktı, elleri titriyordu.

Genç adam çay bardağını bıraktı sedirin dibine. Onun omuzlarını tuttu.

Genç kadın, kendini sert bir tutumla geri çekti.

— Lütfen, dedi genç adam. Yanlış düşünceler vermeyeyim bu halimle size. Şu anda uykunuzun olmadığını biliyorum. Öfkeyle acı gidip geliyor içinizde. Bana, sizinle konuşma yollarını öğretin, acemiliğimi silin, başka bir isteğim yok.

— Daha önceleri olaydı, belki... dedi genç kadın. Sesi sönüyordu giderek.

Yeniden bıraktı kendini sedire.

Genç kızla çocuğun uyuduğu uca baktı.

Geldiklerinde çıkardığı kürk ceketine takılıp kaldı gözleri, yüzü kararıyordu.

— Şimdi artık nereye, kimlere ait olduğumu biliyorum. Yakında oraya gideceğim. Koşullarını kayıtsız şartsız kabul edildi. Çıkacağız bu evden. Kızım da derli toplu yaşamayı öğrensin.

— Bir miras işi mi çözümlendi? Eğer buysa, daha rahat koşullarda yaşamanız bizi sevindirecek. Sizi ara sıra görebiliriz de belki. Değil mi?

— Bu da bir soru. Neyse? Söyleyeyim. Ne mirası? Ailem miras dışı bıraktı beni. Umursamadım o yıllar, mutluydum. İnsanı inanılmaz bir hale getiren bir şeydir mutluluk. Doğup

büyüdüğüm en uç noktasına kadar zengin evimden, geleceğini malla mülkle güvene alan yıkılmaz evimden çıkınca bütün o şeylerin ne kadar azına gerek duyduğumu da öğrenmiştim. Günler, geceler, zorluklar, kolaylıklar vardı hayatımızda, olanlardan bezmiyorduk. Neyi yaşıyorduk da öyleydik, bunu şimdi anlatabilmem güç. Sabahları uyanıp yeni bir güne başlamak değerliydi. Geçti gitti hepsi... Ben de cezalandırıldım. Şimdi ise başka bir yoldan varlıklı bir hayata geçiyorum. Hep isyan ederek yaşanmıyormuş. Öğrendim. Kuralları değiştirmekse imkânsız. Pek çok duruma aldırmayacağım. Önemli olan... Neyse...

— Peki, bunca zaman niye direndiniz, bu sokakta, o odada? yalnız?

— Kolay mı sanıyorsunuz? dedi genç kadın sözü uzatmak istemediğini belirten bir tutumla. O zamanki ben, şimdiki ben değildim. Duruldum. Benim miras hakkımı alanların güçlerinin gerçekten başa çıkılmaz olduğunu artık açıkça gördüm.

— Yok... dedi genç adam. Yok...

Kadının yakınına yere oturdu.

— Yanılıyorsunuz. Hayatın özünü ele geçirip yaşamışsınız. Ondan cayamazsınız. Siz yaşamaya sırt çevirmek üzeresiniz. Bu ölmek gibi bir şey. Bilmiyor musunuz?

— Bu konuyu kapatalım. Kızımla beni uzun sürecek bir dostluğun başlangıcında tanımadınız. Zamanımız yok. Yakında gideceğiz buradan. Sonuçta, çoğunluk gibi, siz de benim güzelliğimle ilgiliydiniz.

— Hata mı? dedi genç adam. Sizin güzelliğinizi güzellik edenin ne olduğunu iyi bilmişiz biz, yanılmamışız. Fakat şimdi giriştiğiniz...

— Böyle beğenilmek istemiyorum artık, dedi genç kadın. Güzelliğimi kusursuz bir resimmiş gibi görenler yeter şimdi bana. Rahat yaşamak istiyorum bundan sonra. Anlayacağınızı umuyorum... İşte böyle. Çemberi kırıp çıktığımı sanmıştım. Kolay değilmiş, yeniden giriyorum. İşte hepsi bu. İsyan bitti. Her şey yolunda. Size gelince... Fazla bile söyledim düşüncelerimi. Sizi yersiz meşgul ettim.

Susku bu kez odanın yarı aydınlığını seçtiren bir akçıllık gibi dolandı.

Genç kadın, üst üste aralıklarla düzensiz çalan saat seslerini dinledi. Derin bir soluk aldı.

— İşte böyle... dedi. Görüyorsunuz, konuşacak ortak bir şey yok aramızda.

Genç adam doğruldu, bir an durdu, yüzü kapanıktı. Soğumuş çayları boşalttı, yenilerini doldurdu, getirdi.

Konuşmadan çaylarını içmeye başladılar.

Genç adam, ilk kez sigara yaktı.

Bu onu yaşlandırıverdi.

Karın yağışını birlikte dinler gibi aynı anda pencereye baktılar.

— Saat sesleri hep böyledir, dedi genç adam, hayata durup bakılan ender anlarda öne geçer. Bu sesleri çoğunluk onarırken bile duymam. Birden işittiğimde yaşamaya, dünyaya dair bir şeyi tutar gibi olurum, sanki o müthiş geçişi dinlemekteyimdir. Şimdi de öyle. Sizi, ilk rastladığımızda, ablam göstermişti bana. Kentin azgın lodoslarından birinin her yanı sarstığı günlerdendi. "Bak," dedi ablam, "bu kadının yüreği dopdolu, ya da genç kızın." O çok okur. Hiç belli etmez, ama elinin altında hep bitirmekte olduğu bir kitap vardır. Kendimizi anlatmayı sürdürmek isterim. Dinleyeceğinizi umarak. Kim bilir belki...

Annemle babamın tartıştıklarına tanık olmadık hiç. Yoksul bir çocukluk muydu bizimkisi, sanmıyorum. Sevginin dikkati evimizde asla eksilmedi. Ninemizin perili cinli masalları çocukluk düşlerimizi engellemeyen öğütlerle bağlanırdı. Orta halli ailelerden miydik, şimdi düşünüyorum da parasal açıdan bence orta halli bile sayılmazdık. Para, evimizde karşımıza elbette sık sık bir sorun olarak çıkardı. Çözümü için yürütülen akıllarda büyüklerimiz birbirlerine karşı mahcup bir tutum içindeydiler sanki. "İşte şu şu iş için para gerek. Ne sıkıcı şey, bunu düşünmek zorundayız da, yeter ki fazla üzüntüye neden olmasın, çözümleriz" derlerdi. Zorluklardan öteye, büyükler parayı unutmak istercesine alçakgönüllü yetinmelerle evimizi yönetiyorlardı. Fakat bu dargelirlilik, kısıtlı harcamalar, hayata karşı edilgenlik, bıkkınlık olarak hiçbir zaman aramızda yer etmedi. Babamla annemin gençliklerinde ayrı ailelerden gelme insanlar olduklarına inanamazdık. Bizce onlar hep evliydiler. Hayat yol-

daşlığını hep yan yana sürdürmüşlerdi. Ablamla birlikte geçen çocukluğumuz kanımca eğlenceli, heyecan vericiydi. Geceleri uykumuzun en derin yerinde kar yağışının sesini duyardık. Uyanıp perdeleri aralayarak bakardık, inen buz çiçeklerine. Oda soğuk olurdu. Yorganlarımıza sarınırdık. "Abla," derdim. "Sus!" derdi. "Ne kadar sevindiğini biliyorum. Sus, büyükleri uyandırmayalım." "Abla," derdim yine. "Sussana, neyi soracağını biliyorum." Susardım. Derin sessizliğin kutsadığı geceyi dinlerdik. Ablam, "Kirlenen insanları temizlemeye geldi bak göğün yedinci katından karlar" derdi. Ablam büyüdü. Bana atkılar, kazaklar ördü. Ben de büyüdüm, okuduğumuz kitapları birlikte konuşur olduk. Beyaz gecelerde çıkardık. Evlerden sızan ışıkların kızakları süren atların sırtında çizilip çizilip silinişini görmek, uzaklaşan çıngırak seslerini duymak bizi coştururdu. Ben o ara tutulduğum bir şiiri ezberimde olduğundan okurdum. Peki, şimdi bu anlattıklarımın ne özelliği var ki? Hiç de çarpıcı bir durumun, olayın sergilenmediği bu yaşama biçiminde yine de içimizdeki sevinç ve çalışkanlık gürleşiyordu. Dünyayı, insanları öğrenmeyi bıkmadan, oburca sürdürüyorduk. Annemiz öldüğünde ablamın dediği gibi ben bir şey hatırlamayacak kadar küçük değildim. Çok şeyi izledim. Eve giriveren değişikliği, kapıların örtülürken bile ses çıkarmaması için daha da artan özeni yaşadım. Annem elindeki onardığı işini öylece sedire bırakmış, sanki gidip bir yerlerde derin bir yorgunluk uykusuna yatmıştı. Biz, sanki onu uyandırıp başka türlü bir sağalma olan bu uykuyu bozmamak için evdeki sessizliği artırmaya olağanüstü çaba gösteriyorduk. Birden büyüdük. Çocuklar, o üstün algılama güçleriyle, söze çeviremedikleri her şeyi sonra adlandırmak için belleklerinde biriktiriyorlar. Bende de öyle oldu bu. Kalktık buraya geldik. Her türlü güçlüğü yenmek için yaşamanın nerelerden geçtiğini bilmek yetiyor, insanların neyle, hangi korkularla uslandırıldığını da. Kimi geceler, ablamla bir iki sözün dışında konuşmayız bile. Aramızdaki anlaşmanın sağlam dinginliğini yeniler gibi ara sıra bakışırız. Niçin size gösterdiğimiz yakınlığı yadırgıyorsunuz? Tanışıklığımızın basamaklarından koşarak mı çıkıyoruz? Niye kuşkulanıyorsunuz? Fakat, alışılmış o tuhaf tanışma girişimlerini inanın, biz hiç bilmiyoruz, merak

da etmedik. Hem zamanın değerini düşünürsek, yaşamanın hiçbir halini anlatmayan davranışları, içi boşalmış sözleri niye öğrenmeli? Doğrudan yürek yüreğe olmak niçin ürkütücü olsun? İçtenlik en büyük, en verimli erdem diyorlar kitaplarıyla dünyamızı bize yeniden tanıtanlar. İki kardeş, böyle olmamız, başka türlüsünü beceremediğimizdendir inanın. Yaşamalarında güvenmeyi yeğlemiş insanlar arasında yetiştiğimizdendir. Annem okuma yazma bilmezdi. Ablamın beğendiği şeyleri paylaşma merakı vardır. Birgün anneme "Kar Fırtınası" adlı kitabı okuyordu. Bittiğinde onun ağladığını gördük, çok telaşlandık. Annemizse, "Sevincimden ağlıyorum çocuklar" dedi. "İnsanları bu kitap ne de güzel anlatmış." İşte böyle bir aileyiz biz. Ablam, tarih öğretmenimle birlikte beni okumaya yönelten, düşlerimi gerçekleştiren kişidir. Son derece duyguludur. Önyargılardan iğrenir. İğrenmek onun tepkisinin tam sözcüğüdür. Sizin burada oturduğunuzu anladığımızda, "Tanışmalıyız" diyorduk ikimiz de. "Kırmamalıyız, ama onları. Bunu sıradan bir merak sanmasınlar." Eve girerken pencerenize bile bakmamaya dikkat ediyorduk. Sizi sevdik, güzelliğinizi kendi anlayışımızla değerlendirip beğendik. Belki benim hayranlığım daha da tutkulu olabilir. Bu konuda yalan söylemek istemem.

Genç kadın, genç adamın saçlarına değdirdi elini.

Yaptığım görünce davranışını ancak kavrayabilmiş gibi hızla toparlandı.

— Ablanızın ilk görüşte bunca nazik bir kız olduğunu fark edecek gibi yetiştirilmedim ben ne yazık ki! Çünkü doğup büyüdüğüm evde herkes sadece gördüğüne inanırdı. Gördüklerini de kendilerinin hiç değişmez ölçülerine vururlardı.

— Ne önemi var... dedi genç adam. Şimdi sabah olurken, bizim için eskisi gibi düşünmediğinizi kesinlikle biliyoruz.

— Evet... dedi genç kadın. Doğru...

Yüzünü alan gülüşün hüznü yetersiz ışıkta bile seçiliyordu.

— Kâğıt abajurunuzun üstünde neler yazılı?

— Sevdiğim şairlerden dizeler yazarım. Sığdırabilmek için de çok küçük yazıyorum.

— Çok gençsiniz, çok... Ablanız da öyle.

— Yanılıyorsunuz. Aramızda sizinle o kadar yıl farkı olduğunu sanmıyorum. Yaşınızı tahmin edeceğim. Fakat beni yanıltmak yok. Söz mü?

Genç kadın gülümseyerek boynunu büktü.

Yüzünün yarısını örten gölgenin kaymasıyla yanakları, dolgun ağzının rengiyle bütünleşti.

Genç adam yeniden şakacı olmaya çalıştığı konuşmasıyla bu çabasını engelleyen sesinin sönüklüğünü dağıtmak isteğiyle doğrularak kadının kulağına bir şeyler fısıldadı.

— Tamam, değil mi? dedi. Doğrusunu bildim.

— Doğru bildiniz, dedi genç kadın gülümsemesi silinmeden. Doğru olmayan yanı şu, hayata duyduğum merak, bağlılık, sevinç bitti. İşte görüyorsunuz bu çeşit yaşlılığın yılı yok, çaresi ise hiç.

Sustular.

Saatlerin sesi, vuruşları yeniden öne geçti.

Genç adam sigarasını söndürdü, gülümsedi.

Sobanın bir yanının kararmaya yüz tuttuğunu gördü genç kadın, pencerelere baktı yeniden, uzandı perdeyi araladı.

Camlar buzlanmıştı. Sokak lambasının ışığı camlarda kırıldı.

Sokağın sessizliğinde birkaç kişinin bağırmayı andırır gülüşleri duyuldu, kesildi.

— Yeni yıla girenler, dedi genç adam. Sanırım bu kentte hiçbirininki bu kadar güzel bir gece olmamıştır. Sanırım değil, kesin.

— Bakın, başka türlü bir aydınlık var sanki dışarıda.

Küçük kızın bir şeyler söyleyerek döndüğünü duydular.

— Sayıklıyor, dedi genç kadın. Kim bilir ne düşler görüyor? Biliyor musunuz, bazen kızımın her şeyi gördüğünü, duyduğunu, anladığını sanıyorum. Öyle garip davranışları oluyor ki...

Genç adam ona tutkuyla baktı.

Elini uzatıp değmeden çekti, gülümsedi.

Şimdi bu gülüş onun yüzünü ikide bir yoklayan bir ışık gibiydi.

— Doğrudur bence. Onları kolaylıkla bozmayı başaramıyor büyüklerin dünyası. O dayanıksız, güçsüz bedenlerin olağa-

nüstü gücü, duyarlılıklarında toplanıyor. Hayata alıştıkça onu görmeyen, körleşen bizleriz, büyükler yani. Oysa ne acı, hayat hem çok güçlü, hem de nasıl uçucu ve narin... Benzersiz anlar var, onlar ekliyor ömürleri sanki birbirine. Bir ömür bazen soylu bir an için yaşanabilir, evet; ancak derin bir anlam için.

— Bunu siz başarabilirsiniz, dedi genç kadın. O kadar hırpalanmamış umutlarınız var ki... Güçlüsünüz üstelik, ablanız da öyle. Ne hoş bir kızmış meğer. Anlattıklarınız bana dokunuyor. Bu tür olmayı epeydir istemiyorum. Olmamalıyım da...

Perdeyi örttü.

Odanın solgun elektrik ışığına baktı.

Genç adamın çalışma köşesini yeni görüyormuşça izlemeye başladı.

Suskunluk uzuyordu.

Ani bir davranışla kalktı genç kadın, küçük kızın yattığı yere gitti. Onun ayakucunda uyuyarı genç kızın üstüne battaniyeyi sıkıladı.

— Şimdi uyandırmak güç. Kızımı yarın gelip alırım. Siz de biraz uyumalısınız. Size açıklamak isterim ki... Benim için yorulmayın, artık yapacak şey kalmadı...

Genç adam, kadından yana bakmadı.

Kalkıp radyoyu kapadı.

Yeniden aynı yere oturdu. Elini alnından geçirdi. Bir süre sustu.

— Lütfen kalın, dedi, sesi kapanıktı. Eğer uykunuz yoksa; uykunuz olmadığını biliyorum. Nasıl isterseniz... Lütfen.

Genç kadın, yan aydınlığın içinde ayaktaydı. Saatlerdir omuzlarında taşıdığı, onu bir itip bir doğrultan duygulardan arınmış gibiydi. Ağır adımlarla kapıya yöneldi. Birden dönüp durdu. Çocukça bir anlam vardı yüzünde şimdi.

— Siz terlikle gezdiğiniz halde biz, ana kız iskarpinlerimizle girdik odanıza, sormadık bile.

— Ne önemi var, dedi genç adam. Yine bakmıyordu kadına. Daha en az iki ay buradasınız. Bu çok uzun bir zamandır. İki ay ne demektir... Kalan sürenin saatlerini söylesem şaşarsınız... Ne çok şey anlatabilirim size!.. Sahiciliğin dirilmesine bizimle, benimle yeniden kalkışabilirsiniz. Üstelik bu duyguyu çok güç-

lü bir biçimde yaşamışsınız da... evet göreceksiniz, iki ay uzun bir zamandır.

Genç kadın kıpırtısızdı.

Genç adam birden ayağa kalktı. Ona yaklaştı. Yüzünü aradı.

Genç kadın olduğu yerde sallandı. Ayak bileği burkuldu, düşer gibi oldu. Genç adamın omzuna tutundu, sonra kendi eline şaşkınlıkla baktı, kızardı.

— Sakarlığımı görün!.. Neredeyse durup dururken odada yere düşeceğim. Çok gülünç bu canım!..

— Kalıyorsunuz, değil mi?

— Neredeyse sabah oluyor. Dışarısı o kadar aydınlık ki...

— Yeniden çay demleyeceğiz. Onlar uyandığında birlikte kahvaltıya oturacağız. Fırından çıkan ilk ekmeği koşup alacağım soğumadan. Memleketten gelen terayağını eriteceğiz onun sıcaklığında, yerken. Sıkı sıkı giyinip, hep birlikte karda yürüyüşe bile çıkabiliriz. Belki de bir sinemaya...

Küçük kızın yeniden döndüğünü duydular.

Bir şeyler mırıldandı.

— Sayıklıyor yine, dedi genç kadın. Böyle uyurken konuştuğunda korktuğunu sanıyorum.

Yürüdüler.

Birbirlerine değmemeye özen gösteriyorlardı.

Genç kadın sedire oturdu. Kürk ceketini uzağına itti.

Başının ardına düşen perdenin aklığı baskınlaşıyordu.

Genç adam baktı; gözlerinden acılı bir şeyin aktığını gördü genç kadın.

— Sizi üzmek istemezdim, dedi.

— Hayat üzüntülerden, sevinçlerden kaçarak yaşanmaz ki... Beni üzecekseniz üzün. Beni üzdüğünüzde, yakınım olacaksınız demektir.

Sesiyle yaklaşıyor, kucaklıyor gibiydi genç kadını.

— Yok, zaten buradan biz yakında taşınacağız.

Genç adam kalktı, gitti, sobanın kapağını gürültü etmemeye çalışarak açtı. Kömür kovasından kömürleri yavaşça boşalttı.

Genç kız uyuduğu yerde dönmek istedi, bedenini toparlayamadı, gözlerini açtı. Sesin geldiği yöne baktı, kardeşini gördü.

— Sen misin? dedi gülümseyerek. Saat kaç kim bilir...

— Benim, haydi sen uyu!..

Genç kız yeniden uykuya daldı.

Yüklük girintisindeki çalışma masasına sarkıtılmış kordonun ucundaki ışığı örten kâğıdı saran incecik yazılara, bakıyordu yine genç kadın.

Genç adam sobayı harlandırmak için alt kapağı açtı. Bir süre külleri gürültü etmeden indirmeye çalıştı.

Dalgakıranın düdüğü düzenli aralıklarla öttü.

Ana gara giren ilk banliyö treninin sesini martı çığlıkları bastırdı.

— Odayı soğutmadık ya? dedi genç adam.

Genç kadının yüzünü aradı uzaklıkta.

Genç kadın başını pencereyle sedirin bitiştiği çıkmaya dayamıştı.

Genç adam sessizce yürüdü, yaklaştı, eğildi.

Genç kadın uyumuştu.

Yüzü tüm anlamlardan arınmış, yalın bir güzellikle dinleniyordu.

1982, Şubat
İstanbul-Şişli

Sevda Dolu Bir Yaz

Sevda Dolu Bir Yaz

Aslı'ya

Yaz pazarları böyledir karşı yakada.

Tenhadır.

Otomobiller seyrelir, yeşillikler çoğalır, güneş ağaçların arasından süzülür. Hep öyleydi, ya şimdi...

Hafta sonlarını deniz kıyısında, kırlarda geçirmek isteyenler, 'su yanı, esinti olsun' diyenler, buraları tanımadıklarından, trenden inince günlük yükleriyle çevrelerine bakınıp dururlar.

Biz Güllü Köşk'te yaşarken böyle insanlara rastlanmazdı.

Oradakiler pazarın, yazın ne olduğunu bilenlerdi.

Yatak odalarının kapıları öğleye doğru açılırdı.

Hizmetçiler, yamaklar, işliklerinde sessizce çalışırlardı.

Adalar yönünden mimoza kokuları eserdi.

Köşkün orta kat balkonunun kapıları yavaşça çekilince, ben de oturmaktan yorulmuş bacaklarımla fırlar, koşmaya başlardım.

Ne çok severdim dört yatak odasının çevrelediği sofayı, kapıları açıldığında bahçeyle birleştiriveren, enine uzayan o balkonu. Çamlara, göğe, sıcaktan uçup gitmiş göğe karışmış denize, oradan bir yürüsem varabilirim sanırdım.

Balkonun sayısız kapıları katlanıp üst üste çekilirdi. Dantela gibi örülmüş demirden korkulukları yediveren gülleriyle, hanımeli desteleriyle örtüldüğünden, o açıklık ağaçlara katılıp sürerdi.

Bir gün büyüdüğümde, yeşilliklerin üstünden yürüyerek vapura binmeden, İstanbul'a varırım, diye düşünürdüm.

Çocuktum.

Koşmaya başlayınca büyükler 'uslu dur, uslu dur, terleyeceksin' derlerdi.

Ben de ellerim çenemde bir kıyıya çekilir, çevreme bakarak oyalanırdım.

Hat boyunda uzanan kuş kafesi güzel köşklerin bahçelerini mavi çam, manolya, japon söğüdü, ortanca, mor sümbüller, salkımlar çeşitli gül hevenkleri sarardı.

Trenle geçenler bahçıvanların çiçek öbeklerini durma bakımda tuttuğu yerleri görebilmek için cam yanını seçerlerdi.

Hat boyuna dönük balkonlarda, verandalarda, satenden ve rev sabahlıklarıyla çaylarını yudumlayan genç, güzel kadınlar, bakıcılara 'çocuklara dikkat et' diye nazlı nazlı seslenirlerken terleyen enselerinden ellerini tembel tembel geçirirlerdi.

Hiç unutmam, sanki dündü hepsi.

El değiştireyim, bavul ağırlaştı.

Canım yoruldun mu? Yürürken ikide bir takılıyorsun.

Dikkat et, ayakkabılarının burnu örseleniyor.

Bak şimdi bize, ikimiz mavnalı, kayıklı iskeleden çıkıp, ne yapacağız dersin?

Haydi haydi söyleyeyim.

Şu kuleli, renkli camlı, saray gibi kocaman gara girip bilet alaraktan trene bineceğiz.

Sevindin, sevindin...

Elbette sevinirsin.

Bir çocuk bu yaşta, İstanbul içinde de olsa, annesiyle ucu bucu görünmeyen bir gardan, ellerinde bavulları trene binerlerse, bu elbette bir yolculuk sayılır.

Ben trenle gidilen yerleri ne de çok severim.

Babamla Ankara'ya böyle bir yolculuğa çıkmıştım.

Olsa olsa senden iki yaş büyüktüm.

Beni onunla niçin yolladıklarını hâlâ bilmem.

Çünkü baba tarafım kalabalıktı benim.

Ne sandın, benim de babam vardı elbette, olmaz mı hiç?

Seni görmeyi beklemedi ah...

Ankara Ekspresi'ne binip, yataklı kompartımanımıza girerek baş başa kaldığımızda rüya görüyorum sanmıştım.

Çok küçüktüm, nereye oturtsalar ayaklarım yere değmezdi. Şimdi, babamı da kendimi de bu yolculuğun bana anlatılmış kişileriymiş sanıyorum.

Hayat... Gözünü açıyorsun varsın, kapıyorsun yoksun.

Babaannem hep şöyle konuşurdu. "Akıllı uslu davranmayı bilmek daima elzemdir" derdi.

Birden öğrenmiştim babamla Ankara'ya gideceğimi.

Babaannem biz yola çıkmadan bir gün önceki ikindi üstü, köşkte her akşam yapılan çay davetinde, gümüş zarflı bardağında kaşığını arasız çevirerek, bu açıklamayı yapıvermişti.

'Çocuk için iyi olacaktır, küçük bir değişiklik.'

Çağrılı konuk hanımefendiler de bu tasarının yerindeliğini onaylayıp, okşamak için başımı aranmışlardı.

Haydarpaşa'ya kadar karolu kemeri olan bir otomobil tutmuştuk. Babamın kemik rengi, yanlarından kahverengi zırh geçmiş Pontiac arabasına binmemiştik. Babaannem 'burada kalsın' demişti. Köşkün meşeden oygulu bahçe ana kapılarını açıp arabayı içeri sokmuştuk.

Bahçenin bir de Hilmi Paşalar'ın yönünde demirden, aşı boyalı, kullanılmayan küçük bir kapısı daha vardı.

Ben direksiyona oturdumdu.

Babaannem 'sen oğlan çocuğu musun, in oradan' demişti.

Mayıstı.

Boyumu aşan cennet yeşili pisipisi otlarının arasına gömülüp kalmıştı koca otomobil. Aynasını hohlayıp yüzüme bakınca, burnumun yayvanlığına, gözlerimin yanlara kayarak kocamanlaşmasına gülmekten ölmüştüm.

Babaannem Çerkez Kalfa Besime'ye 'haydi şu çocuğu alın ordan' diye beni göstermişti.

Çok gülmeme, çok ağlamama öfkelenirdi. 'Yakışıksız' derdi.

Babaannem o yıllar her davranışımı gözler, her şeyimle ilgilenirdi. Sevgisinden olmalı. Köşkün dışına çıkarım diye de ödü patlardı.

Ben otların, sayısız çeşitteki çiçeklerin içinde dolanır, demli çayların, çatının sağ çıkıntısındaki kuş evinin güvercinlerinin toz kokusunda yaşar dururdum.

"Düşmez kalkmaz bir Allah" lafı boşa söylenmemiştir.

Babam o yolculuğumuzda bana trenin içindeki lokantadan tatlı bile getirtmiş, 'Otelde yerimiz hazır' demişti.

Babam nasıl da gençti, keşke sen de onu bir kerecik görebilseydin, çok isterdim, Allahım ne çok isterdim. Bıyıkları, saçları cam gibi parlardı.

Bize, çok yüksek bir yapı olan otelin üçüncü katında iki yataklı, tek bir odayı vermişlerdi.

Acaba sahiden otel çok mu yüksekti? Şimdi şu gar bana küçüklüğümdeki gibi yine yüksek, büyük görünüyor.

Fakat bazı şeyler hiç de o kadar büyük değil, yeniden gördüğüm zaman.

Bizi defterlere yazan otelin adamı babama hep, 'evet beyefendi, evet beyefendi' demişti.

Üç aynalı, içi cevizden bir asansöre binmiştik. Kapıları içe açılıyordu.

Ben hep babama bakıyordum.

Asansörde başımı eline dayadım. Boyum ancak oraya yetiyordu.

Ceketini çekince 'Ne o sen misin?' demişti, 'korkuttun çocuk beni.' Hemen gülüvermiştik.

Beni güldürmeyi severdi.

İkide bir aynı şarkıyı söylerdi.

İlk duyduğumda anlamadığım için gülmemiştim.

Açıklamalar yapmıştı şarkı için.

Gülmemi istediğini anlar anlamaz da, o şarkıyı ne zaman söylese gülüverirdim.

Odanın kadife perdelerinin ipek püsküllerı tarazlanmıştı.

Tek kişilik ceviz karyolalar bir adımlık arayla yan yana duruyordu. Banyo fayansları mavi çiçeklerle süslüydü. Havluluklar kuş pençesi kesimli, aynası ovaldi.

Yüzümü yıkamak için musluğa boyum yetişmiyordu.

Demek ki ufak tefek olacağım o zamandan belliymiş.

Babam yıkamıştı yüzümü.

Ne kadar hoştu ellerinin değmesi.

Avuçları bütün yüzümü içine alabiliyordu.

O gece erkenden yattık.

Babam yine o şarkıyı söyledi, neşelendik.

"Biliyor musun" dedi, "sana bir sır vereceğim. Ben bunu dedemden öğrenmiştim. Çünkü babam ağırbaşlı bir adamdı. Dedemse keyifli zamanlarında bu tuhaf Fransızca parçayı söyler, hatta gümüş bastonunu çevirerek dans ederdi. Ben de şaşardım. Bir paşa, her tarafında sırmalar, nişanlar asılı bir adam. Ortada kimse yokken şarkısına hemen başlardı. Birgün önünde eğilip onu selamlayarak, 'Dedeciğim, söylediklerinizden bir şey anlayamıyorum. Hoşlanıyorum, lakin Türkçesi nedir şarkınızın?' demiştim. Dedem, kumral lavanta kokulu sakallarını yüzüme sürerek kahkahalar atmış, 'Bu zaten Türkçeydi oğlum, ben Fransızcaya çevirdim' demişti."

Babamla otelde daha neler konuşmuştuk, çıkaramıyorum, ama konuşmuştuk.

Sabah gözlerimi açtığımda onun giyinmiş olduğunu görmüştüm.

Otel odasında beni biraz yalnız bırakacağını, uslu uslu oturup beklememi, döndüğünde de birlikte pastaneye giderek pastalardan, canım daha ne isterse onlardan yiyebileceğimi söylemişti. Sonra beni kucaklamış, yüzünü yüzüme yaklaştırarak,

'Uslu kız olacaksın değil mi?' demişti.

Ben söz dinlerdim.

Yalnız bilmem neden, ara sıra gülmeyle ağlama nöbetleri alırdı beni.

Ağlamama evdekiler çok öfkelenirlerdi.

'Anne, anne' diye saatlerce ağlardım.

Çocuklar da sanki dünya kurulduğundan beri anne diye ağlıyorlar.

Ama ben annemi hiç görmemiştim ki...

Onu tanıyıp, anlayıp, annem budur diyene kadar beni beklememişti.

Birgün sordum, 'Ölmüştür' demişti babaannem.

'Peki nerde, annemin ölüsü nerde?'

'Üsteleme çocuk' demişti babaannem, 'ne anlarsın böyle şeylerden. Vakittir, in bahçeye bakalım, oyalan.'

Babam çıkınca, mavi halısı kırmızı baklava kesimi göbekli, başucu komodinleri camlı, abajurları serpme çiçek süslü otel odasında ilkten 'adım adım oyunu' oynamıştım.

Köşkün bitimini fırdolayı dönerek saran karo taşların iki renkten geçmeli bölüntülerinde de oynardım bunu.

Sonra sıkıldım, durdum. Tavana baktım, cam göbeği yeşil yağlıboyaydı.

Dışardan ezan sesi geldi.

Tek büyük pencereye yöneldim.

Perdeyi aralayıp baktım. Perde toz kokuyordu, tersinden bal rengi bir ipekliyle astarlıydı, gündüz uyuyanlar ışık almasın diye.

Babamla geçen tren yolculuğunu, büyürken de hep çok şey düşünerek, kendime anlatarak daha iyi anladım, öğrendim.

Öyle işte...

Bilirsin canım, benim elim hiç boş durmaz.

Dikiş dikmeye o kadar alışığım ki, gözüm kapalı hıristo teyeli yapıyorum.

Sus sus başkaları duysa inanmazlar.

İşte bu yüzden kendimi bırakıverir, geçmişime dalar giderim. Müşterilerimin bazıları beni sağır sanırlar. Babamla yaptığım tren yolculuğu hayatımdaki ilk en mutlu şeydir, ikincisi de seni doğurmam. İyi ki de oldun bir tanem.

Hayatımdaki bütün bu olağanüstü şeyleri kime anlatacaktım ki...

İnsanlar benimle işlerinin dışında pek konuşmazlar.

Ben de istemem zaten. Saatlerce, hatta günlerce konuşmadığım olur.

Başlarda biraz yadırgamışlardı, sonra alıştılar.

'Evet, hayır, olabilir, düzeltirim, pensleri göğüs altından bele kadar indireyim, bu yıl pliseler daha geniş, nasıl istersiniz' deyip dururum. Sana söylediklerimi bir de ancak babama anlatabilirdim.

O da nedense benim büyümemi beklemedi.

Ben seni hep bekleyeceğim. Korkma sakın, e mi?

Babamla geçen tren yolculuğumu, sıkıntılı, kasvetli zamanlarımda, hatta düğünümde bile düşünmüşümdür.

Bana düğün de yaptılar elbette.

Ayaklı Singer dikiş makinem de çeyizimdendir.

Kiralık gelinlik kaldırıldı, Foto Servanis'te fotoğraf çektirildi. Sonra o fotoğraf kayboldu.

Nasıl kayboldu?

Bunlar aklıma gelince de başım ağrıyor.

Hayatımdaki bu tek uzun yolculuğun en küçük yanı eksik kalmasın diye, dikkat kesilmişimdir.

Sen de öyle olmalısın.

Çocukken yaşananlara önem verilmeli.

Çünkü insan o yaşlarda sevinmeye öyle hazırdır ki, o sevinçlerin benzerlerini bile yaşayamayabilir bir daha...

Ne yazık, ne yazık...

Perdeyi çabalayıp anca aralamıştım. Dışarıda yüksek yapılarla çevrelenmiş bir iç avlu vardı. Çöp bidonları sıralanmıştı. Her şey betondandı. Bu bitişik yükseltiden oluşan alt kenarlı bir açıklığın üstündeydi gök. Avluya bakan dar, uzun, seyrek camlar kirliydi. Otelerden tren düdükleri, klakson gürültüleri, bir de bir satıcının sesi geliyordu.

Hiçbir şey kıpırdamıyordu baktığım yerde.

Perdeyi örttüm.

Halının ortasına oturdum, ağlamaya başladım.

Öğrendiğim için ağlarken sesimi yükseltmemeye dikkat ediyordum.

Orda kalacakları yazan otelin adamı duyup da yukarı çıkmamalıydı.

Alışkanlıkla 'anneciğim, anneciğim' diye ağlaya ağlaya, orada kıvrılıp uyuyakalmıştım.

Çocukluk...

Yerde yatarken babam gelip beni bulmuş.

Eli alnımdaydı uyandığımda.

Hemen gülüvermiştim.

Ben kolayca gülerim değil mi canım. Fakat kahkahasız...

Pastaneye gitmemiştik...

Şimdi atlayalım vagonumuza.

Haydi hoop...

Sen geç cam kıyısına.

Bilirim bu saatte trenler tenhadır.

İkinci mevkinin yolcusu biraz daha çoktur ama, yer var otur otur. Hat boyunu sen de gör.

Ben bakmasam da, gözlerim kapalı da olsa hepsini bilirim.

Birgün babaannem Mirlivalar'm köşkünün konuğu bir hanımefendiye anlatırken, 'Onların yakınındaki köşk kimindi, çıkaramadım' diye konuşunca 'Selanikli İpekçizadeler'le, oğullarının babaanneciğim' demiştim. Bu kadar da ezberimdedir.

Babamla Ankara'dan döndüğümüzde babaannemi, alnı ak tülbentle çatılmış, pirinç karyolasında yatar bulduk. Billur kâsecikteki ferahlama suyuna parmaklarını batırırken, 'Siz mi geldiniz?' diye seslenmişti.

Babam bir koşu sofayı geçip annesinin elini öpmeye davranmıştı.

Babaannemin odasının kapısı yarı aralıktı.

Tuvalet masasındaki billur fanuslu saat çaldı.

Ben sofanın ortasında atlas işlemeli örtüyle kaplı yuvarlak masanın altına hemen süzülmüştüm.

Köşkte öğle uykusuna yatıldığında da oraya gizlenirdim.

Bükülür, yüzümü avucuma dayar, boydan boya bahçeye açılan ikinci kat balkonundan taşarak sofaya uzanan yeşillikleri izlerdim.

Güneşte yaprakların oynaşıp durmasına bıkmadan bakardım. Bazı günler de uyuyakalırdım. İkindiyi haber veren demlenmiş çay, sulanan ılık toprak kokusu, mutfakta koşuşturan hizmetçilerin akşamüstü hazırlıklarının gürültüsüyle uyanırdım.

O gün yine masanın oraya sindim.

Babaannemin babamı neredeyse bağırarak azarladığını duyuyordum. Babam bir şeyler mırıldanıyordu, ancak o zaman yaprakların hışırtıları, kuş sesleri öne geçebiliyordu.

Ardından oğlunu yeterince dinlediğini belirten sabırsız bir sesle sözlerine girişiyordu babaannem.

"Konuşma. O kadınla... Hayır, hayır! Masum bir genç kız değil bir kadındı o, sus ve dinle lütfen... Bu işe düşüncesizce nasıl girdin? Günahsızdı, çok gençti deme sakın. Genç olmak özür değildir. Senin terbiyen de vardı. Bir de çocuk peydahladınız. Aldırtmadı. Kurnazdı çünkü. Mahmut Ata'yı araya filan koyduk ya... O kaçın kurtasıydı. Hayatının en büyük fırsatıydı. Hatta buralar ancak rüyada görebileceği uzaklıkta şeylerdi. Yok, yeniden itiraz istemem. O ilk senelerdeki karşı çıkmalara asla

kalkışma... Üç gündür migrenim azdı... Bu arada neler olduğunu biliyor musun? Çocukla sen Ankara'dayken, utanmayarak bir de ailecek kalkıp geldiler. Önceden haber almıştım, geleceklerdi ya, yine de inanamıyordum. Konuştular: 'Barlara, kötü yollara düşecek hanımefendiciğim. Hiç olmazsa izin verin, sizin hoşgörünüze sığınsın. Kız çocuk büyütmek zamanımızda zordur. Her şeyi istiyor, heves ediyorlar. Kötü değildi kızımız hanımefendi, sadece çok gençti. Evet haklısınız kusur sayılacak kertede canlıydı. Lütfen müsaade ediniz, gelsin, elinizi öpsün, af dilesin. O razıdır. Yumuşak başlı olmayı öğrenir zamanla. Siz öğretirsiniz eminiz.' Düşünebiliyor musun lütfen, ben! Ben, nelerle karşılaşmak zorunda kaldım, düşün düşün. Yaltaklanmanın böylesi mide bulandırıcı... Sus... Henüz sözüm bitmedi sus. Konuşulanlara dikkat etmelisin. Af dilemek, buraya sığınmaya kalkmak, nikâh filan istememek, bir de çocuğunun dadılığını yapmasının en ehven çözüm diye ileri sürülmesi. Densizce istekler. Sıkıldığımı belli eden her davranışı gösteriyorum, gitmeyi bilmiyorlar. Pişmanmış, ağlıyormuş, tentürdiyot içerek intihara bile yeltenmiş. 'Bu hepimizin başını derde sokmaz mıymış' diye de gizli bir tehdit savurduklarında gülümsedim doğrusu. 'Öyle mi acaba?' dedim, telaşlandılar... Pişmanmış haddini bilmemekten... Barlar... Bütün yaz dans etmedi mi bu sofada? Gramofon plaklar... Her ikindi çıkıp çıkıp geliyordu. O yaz güya ilk defa sevdalanmış... Hatta kara bir sevdadır bu inanın diye ısrardalar... Gülünç bütün bunlar dedim... Aklınızı derhal başınıza toplayın dedim... Henüz çocukmuş öyle mi dedim... Sen, Saint-Joseph'ten arkadaşların, komşularımız hanımefendilerin kızları... Bilmiyorum, onu birinizin ısrarla davet ettiği mi oluyordu ben duymadan? Aranızda cemiyetteki ait olduğu yeri, durumunu bilmeden yerinde hiç oturamayansa bir o. Neymiş dans etmeyi, şarkı söylemeyi çok seviyormuş. Halıcılar'ın Mahsultan Hanım'ın edep erkân noksanlığı 'efendim görseniz cin gibi akıllı güzel, çok güzel bir çocuk. Eli ayağı ise pek zarif, katiyen halk kızı demezsiniz, yanıma alıp yetiştireceğim bir çeşit famdöşambr olarak. Sevaptır değil mi... Bilhassa siz insan hallerini çok iyi anlarsınız. Korursunuz, elinizden kaç yetim gelin oldu. Davranış tutum öğrenecek. Adını da değiştirttim. Yaz sonu nüfusuma bile ge-

çirmeyi düşünüyorum, fakat elbette önce dikkatle bakacağım, haklısınız. Her şey ona yaraşıyor. Çabuk inanıyor her söylenene belki ama öğrenir çok gençtir, adeta çocuk.' Kızın takdimi böyle yapılmıştı... Mahsultan Hanım'la geldikleri ilk gün ben de ayırt edemedimdi. Evet, bir kesim alımlı duruyordu. Çevresine bakmaktan bile kaçınmaktaydı. Ne yazık ki, bu mahcubiyeti çok kısa sürdü. Güzelliği mi? Bayağıydı. Göğüsleri, kalçaları o yaşında bile örtülür, saklanır gibi değildi... Şimdi bunca zaman sonra yeniden köşke sokacağım ha? Allah korusun.. Bu alttan alışlar, ben bilirim ki sinsiliktir. Sonunda Besime Kalfa'yı çağırtıp yollarını göstermesini söyledim. Nasıl bir aileyiz, mali durumumuz, biz kimiz, kızımızın istikbali ne olacaktır diye ilkten düşünmeyerek hoppalıklarına göz yummak... Bırakmalı, bundan sonra da dansedebilir. Cayamadığı bu olduğuna göre ağlaması nedendir? Sus... Bu iş bitirilmiştir. Hayır diyorsan ki, asla... Küçük kızı ortada bırakmadık. Onunsa baba demeye ağzı pek alıştı. Büyüyor muhakkak dikkat icap ediyor. Alışkanlığını değiştirmek zahmeti de sana düşecek. Baba sözünden vazgeçmeli. Gramofon çalarak, dansederek geçirilen o yazın sonunu düşünmek mecburiyeti bir benim olmamalı. Seni ancak ve ancak bağışladım. Sen mi zorladın onu kameriyede? Öyle bile olsa karşı koysaydı. Genç kızların kendilerini kolayca vermeleri aşktan mıdır? Bu ayak takımının hesapları bambaşkadır. Bizlerin aklı ermez..."

Babam konuşuyor olmalıydı ki sesler sönmüştü.

Babaannemin yatağından indiğini somyanın gıcırtısından anlamıştım.

Oda kapısına yürürken de konuşuyordu.

"Elbette Dilara'yla evleneceksin. Siz yoldayken Ankara'dan Süreyya Hanımefendi telefon açtılar. Seni pek beğenmişler. İsteklidirler. Kıza sorulmuş, hoştur demiş. Babası sefirdir biliyorsun. Dilara, sen Mülkiye'de tahsil ederken, İsviçre'de tahsildeydi. Dört yaş küçüğündür. Bir hariciyeci için ideal bir zevce. Biz büyükler aramızda biliyoruz o nahoş konuyu. Açıkça konuşulmadıysa da. Yok olup gidecek bir olayı, hatta olay bile denemeyecek bir gençlik şaşkınlığım Dilara'nın öğrenmesi icap etmiyor, unutma. Dikkat edilecektir. Senden de bunu isterim. Bak epey zaman var ki seni bunaltmadım, sabırlı olmayı

bildim. Kaç yaz vardır, ya *Cercle d'Orient* ya da Atçılık Kulübü'nde geçirdin zamanını. Ankara'yla olan işlerini ise titizlikle sonuçlandırdılar. Bunda Süreyya Hanım'ın büyük alicenaplığı olmuştur, unutmayalım. Hayat öyle on sekiz yaşların kafasıyla yaşanamaz, öğreneceksin. Alışkanlıkların, yol yordam bilmenin usulleri, neredeyse kişinin doğuştan ailesinden karına geçer... Ben kötü olamayacak kadar soyluyum. Unutma, yeniden söylüyorum. Onur, umur görmüş bir aileyle akraba olacağız. Seçilmiş münasebetler bahtiyarlığın asıl temelidir. Aylarca sinir nöbetleri geçirdim. Doktor Simon Bey bile çözemedi. Her şey şimdi ancak yolundadır. Herkes yerini buldu, yanlış düzeltildi. Başıbozuk duygular, arzular sevda değildir, asla unutma... Dilara'nın annesi ise Serasker torunudur. 'Gençliktir, hoş görmeliyiz hanımefendiciğim' dedi. Ne kadar titizlik etmişsem de demek ki bu mevzu Ankara'da dahi konuşulmuş. Dün akşamüstü de ben telefon açtım. Hal hatır sohbetine başladık. Zeki kadındır, lafı o getirdi. 'Hafifmeşrep kızlar, hoppa hanımlar olmasa delikanlılarımız kendilerini nasıl bilecekler, değil mi büyük hanımefendiciğim?' dedi. İsteklidirler. Kimler olduğumuzu da önemimizi de biliyorlar elbette. Yalansız girdik işe. Fakat yeni bir hatayı bilesin kaldıramam. Bakkal amcası, iplikten çoraplı anası, ceketinin kolları parlamış ezik küçük memur babası içyağı kokuyorlardı. Üstelik kız da değilmiş. O yaz ortaya çıkmadan önce, Yeldeğirmeni'nde bir muhasebeciyle düşüp kalktığını ise bütün Kadıköy biliyor."

Babaannem oda kapısını kapatırken birdenbire sesinin çığlıklara dönüştüğünü duymuştum.

"Çocuk için karar verildi. Aynı sözleri, aynı saçmalıkları ortaya atamazsın. Sus... Uzatma, sus..."

Başımı masaya çarpmıştım.

Sesler birden kesilmişti.

Cama vuran bir arının vızıltısını, ardından bir çayır kuşunun kesik, telaşlı ötüşünü duymuştum.

Babamın beni otel odasında bırakıp nereye gitmiş olduğunu, dinlediklerimle bağdaştırıp anlamaya çalıştımsa da anlayamamıştım.

Bizim Ankara dönüşümüzün ertesinde, yakın köşk tanışlarının konukluğumuza geldikleri akşam çayları birkaç gün yapılmadı.

O gece yatarken, kendi sesimle uyanmıştım.

Katıla katıla ağlıyordum.

Hıçkırıklarımı bastıramadığımdan, korkudan da tıkanıyordum. 'Anne, anne' diye bağırmaya başlamıştım.

Çerkez Kalfa Besime yetişip odama girmiş, beni kucaklayarak babamın yatak odasına götürmüştü.

Odaları babaannemle yan yanaydı.

Yatak takımı gül ağacındandı.

Pencereleri üç taneydi.

Üstünde karşılıklı duran "vazoda çiçekler modeli" işlenmiş ağır dokumlu tül perdeler asılıydı.

Yer halısı ipekti.

Ne zaman koşmaya davransam, halı kayar, ben de düşerdim.

Sarıldığımda babam, limon kolonyası karışmış, yeni ütülenmiş sıcak pike kokardı.

Gözlerimi yumup kıpırtısız kalırdım.

Köşkün yatağı, yorganı, yastıkları, örtüleri, yemek takımları pike, ham ipek, keten kumaşlardandı.

Bilemezsin yıkanmış, güneşte kurutulmuş çamaşırların ütülenince saldığı kokuyu bir duymalı...

Çatıdaki ütü odasına yan yana sıralanmış koca sepetlere katlanıp yerleştirilen beyaz çamaşırlardan, ütülenince saf sabun, yeniden buharlaşır, yayılırdı çevreye. Haftada iki kez ütü yapılırdı. Ben o günler oradan ayrılmazdım. Yüreğim heyecanla dolardı. Bir de köşkün çift mermer kurnalı hamamı yakıldığında içim sevinçle kabarırdı.

Başımı sabunla köpürtüp duran Çerkez Kalfa Besime'nin 'vah yavrucak vah, anasına da benzemedi ki, güzel de olmayacak vah' demesine hiç aldırmazdım. 'Kız güzeldi alla'için... Köşke ilk geldiği gün, biz bile kadınlığımızla bakıp bakıp maşallah demiştik. Yapıncak üzümü gibi kınalı, kolunun bacağının sarı ayva tüyleri henüz düşmemiş gepgenç bir kız, adeta çocuk. Sesi de dokunaklıydı. Küçüktü ya, her şeyi, göğsüydü, kalçasıydı oluvermişti kadın gibi. Üstünü görmüştü besbelli. Mahsultan Hanımefendi'ye başvurmuştu ailesi. Anlatıyordu. Okutun adam edin, hizmetinin karşılığı bu olsun diye ricacı olmuşlar. Mahsultan Hanımefendi kısırdır, herkes bilir ya.'

Çerkez Kalfa Besime'nin çenesi nedense hamamda hiç durmazdı. Beni bastıra bastıra ovup arıttıktan sonra, uçları simli çift peştamala sarar, odama götürürdü.

'Haydi bir başına giyinmeyi dene bakalım' derdi, 'Öğren bunları... Hiç belli olmaz, hiç belli olmaz.'

Babamın odasına girdiğimizde yatağından doğrulmuştu.

'Nedir, ne oluyor?'

'Küçükbey susturamadım. Büyükhanımefendi ilacını alıp yeni yattı. Gürültü olmamalı diyerek de tembihledi. Affedersiniz.'

'Peki, gelsin.'

Onun yatağına ilk kez giriyordum.

Kıyısı dantelli yastığı eliyle kabartarak, 'Yat bakalım küçüğüm, fakat ağlamak yok e mi?' dedi.

Boynuna sarıldım.

Güneşte kurumuş, kar beyazı çamaşırlar benzeri kokuyordu, o.

Uyanıktı.

Ben de uyuyamıyordum.

Babam, otelde geçirdiğimiz geceki gibi konuşkan değildi.

Sessizce yatıyorduk.

Elimi boynunda dolalı tutabilmek için yan duruyordum.

Kaç saat geçti bilmem.

Kirpiklerimin arasından sabahın ilk ışıklarıyla mavileşen perdeleri gördüm.

Denizin babamın yatak odasının camına dayandığını düşündüm.

Yüzünü aradım onun.

Sırtüstü yattığından, bıyık bırakmaya başladığını da ilk o gece anlayıverdim.

Dudaklarının üstündeki gölgeler koyulmuştu.

Kirpikleri bence bir erkeğe aykırı sayılacak kadar uzundu, kıvrıktı.

Benimkiler düzdür.

Bir ara bana baktığını sezip hemen gözlerimi yumdum, uyumuştum.

Uyandığımda kendi yatak odamdaydım.

Sonraları daha iyi anladım.

Orta katta kullanılan beyaz çamaşırlar için ayrılmış bölümdü yatak odam.

Benim için boşaltılmış olmalıydı.

Dar, tek pencereli, uzunlamasına bir odaydı.

Karyolam camı ortalayarak yerleştirilmişti.

Pencereme yakın kara dut ağacının dağınık taze dalları, yeni sürgün yaprakları, lodoslarda eğilip camımı okşardı.

O dokunuşları dinlemeye doyamazdım.

Yumuşak bir kucakta sallanırmış gibi oyalanırdım.

Odama girince beş altı adımda karyolama varırdım.

Üstünde örtüsü gerili, yanında hazeren bir iskemle dururdu. Gömme dolabın kapaklarını çıkardıklarından, fildişi rengi dantel örtülü raflarında bana ayrılan havlular, iç çamaşırları, peştamallar, bir de Bursa işi çocuk bornozu vardı.

Babamın o yaz sıkıntıdan bir ara Çelik Palas'a gittiği söyleniyordu.

Bu da babaannemin konuklarıyla sürdürdüğü yaz akşamlarının sohbetlerinden almayı başardığım haberlerdendi.

Pembe bornozu onun Bursa dönüşü getirdiğini bana söylemediler ama, ben zaten öğrenmiştim.

Bir de elektrik kesildiğinde yakılan turuncu fanuslu çifte lamba dururdu raflarda.

Odam sıcaktan gevrekleşmiş kayısı gibi kokardı.

Mutfakta, kuzinede reçel, tatlı kaynatılınca aynı koku köşkü sarar, bahçeye bile taşardı.

Uyandığımda korkuyla nerdeyim diye bakınmıştım.

Babamla geçirdiğim geceyi düşününce de sevinçle toparlanmıştım.

Trende üst üste, otelde yan yana yataklarımız olmuştu.

O gece de beni karyolasına alıp, boynuna sarılmama izin vermişti.

Köşkte ses yoktu.

Yeniden yatıp gözlerimi yumdum.

Kapım yavaşça aralanmıştı.

Siresatenden gülkurusu rengi yorganımı sıyırıp baktım.

Çerkez Kalfa Besime, birbirine yakın ışıksız kara gözleri, uzun dar dik bedeniyle, içeriye yarı yarıya eğilmiş beni gözlüyordu.

— İyi misin kızım?

— İyiyim efendim.

— Uyandın mı? Saat öğleyi geçiyor. Büyükhanımefendi Beyoğlu'na terzisi Madam Fotina'ya ve şapkacısına gitti. Tembihledi, bırakın uyandırmayın çocuğu diye. İkindi oluyor, haydi kalk.

Hava bulutlu olmalıydı, güneş yoktu. Kara dut ağacının gölgesi perdeme düşmüyordu.

Çerkez Kalfa Besime rastık karası saçları, üstünden yaz boyu çıkarmadığı el işi çağla rengi floş yeleğiyle, beni kucakladı, iskemleye oturttu, giydirmeye başladı.

Beni temiz giydirirlerdi.

O yazdan önceki kışları pek açık seçik çıkaramıyorum ya...

Babamla geçen tren yolculuğunun yazı bambaşkaydı.

Her şey hayatımda o yıl oldu biliyorum.

Nedir dersen, pek çok şey sanırım.

Yazlıklarımı anlatayım sana dinle...

Giydiklerimin hemen hepsi beyazdı, Fransız pikesinden yapılmıştılar. Üç taneydiler. Bahriye yakalısının önündeki ipekten kurdelası lacivert, havuz yakalısının etekleri plili, kayısı renginin en uçuğundan dikilmişti, eteğiyle yakası margarit, deseni aplikeliydi. Nisandan hazirana tek atkılı, kara rugandan pabuçlarımı giyerdim. Temmuz başını bulduk mu ortaya sandaletlerim çıkarılırdı. Üstten göz kesimi çift delikli, astarsız, krem rengi, yumuşacık deridendiler.

Üstümü hiç kirletmezdim.

Sıcakta gevşeyen olgun hokka güllerinin hanımelleriyle geçişerek sarmaladığı kameriyenin oraya gider, arada bir bahçeyi yoklayan esintinin sarstığı güllerin, hanımellerinin beni yarı uykulu yapan kokularının dağılışını içime çekerdim.

Kameriyenin ferforje iskemleleriyle mermer masasının üstünde geceden kalma çiylerin nemine uzanıp bastırırdım avuçlarımı.

Babaannem orada oturmayı sevmezdi. 'Rutubetlidir, sağlığa zararlıdır, güneş almaz, kaldırtacağım zaten efendim' derdi.

7.30 banliyösünün sesi duyulduğunda, ayrılmak için izin isteyen konuk hanımefendilere, 'acele etmektesiniz. Güneş hâlâ yüksektedir. Hem efendim gidilecek yerler uzaksa da...' deyince babaannem, birlikte gülüşürlerdi.

Ağır şık giyimleri, incileri, bilezikleri, elmasları, pırlantalarıyla, saçları permanantlı bu hanımlar, rujlu dudaklarının daha aklaştırdığı dişleriyle yeniden ölçülü bir gülüş sunarak, babaanneme teşekkürlerini belirtirlerdi.

'Sizin bahçenin sihrine hakikaten doyulmuyor efendim. Yarın akşam acaba Moda Kulübü'ne bir uzansak mı, ne dersiniz?' diye sorarlardı.

Konuklar için hazırlanmış mevsim reçellerinin paylaştırıldığı küçük porselen tabakları, gümüş çay takımını, kekleri, pastaları, meyve jölelerini, şekerdanlığı toplardı yardımcı kızlar.

Ben büyüklerin '7.30 banliyösü geldi, vakittir' demelerine bakıp, pek çok akşam babamın o trenden çıkacağını da öğrenmiştim.

Köşkün bahçe kapısına dönük köşesinde sessizce beklerdim.

Büyük tahta kapının süslerinden kızıllaşarak elenen güneşin ışıkları içinde, ağır ağır açılmasıyla üstten takılı çıngıraklar tınlamaya başlardı.

Babam ince uzun bacakları, hafif terli gepgenç yüzüyle, çimenlerin, hüsnüyusuf kümelerinin, aslanağızlarının iki yandan sınır çektiği yolda birden görünürdü.

O bir şeyi çekip iterken, kaldırırken ya da açarken bütün bunları isteksizce yaparmış gibi yumuşacık kullanırdı ellerini.

Saklandığım yerden fırlar, köklendiğinin ertesi boy atan ısırganların, bodur dikenlerin beni dalamasına aldırmadan ona koşardım.

Kuşların, gizli böceklerin dışında hiçbir canlı şeyin olmadığı o dar yolda beni nedense görmezdi babam.

Oysa o yaz onu en az altı yedi kez karşılamıştım.

Köşke dönüş saatleri aslında belirsizdi.

Kimi günler odasında kaldığını, gazeteleri, kahvaltısını, öğle yemeğini yukarıya çıkardıklarını, yatağında dinlenerek vakit geçirdiğini, günbatımına yakın telefonla arayan arkadaşlarını köşke davet ettiğini öğrenirdim.

Onlar için hazırlanan çay masasının çevresinde toplanacakları ana kadar yerimde duramaz, 'kavruk bir çocuktan umulmayacak bir şekilde koşturup duruyor efendim,' dedikleri gibi, mutfak, bahçıvan evi, kameriye üçgenindeki gidiş gelişlerimi kesmezdim.

Bu ortalıkta fazlaca dolanmam babaanneme iletilirdi.

— Peki gürültü yapmıyorsa?

— Büyükhanımefendiciğim, ter içinde kalıyor efendim. Sırtına mendil koydurtmuyor, durduramıyoruz ki... Sonra Küçükbey'in arkadaşlarına bilirsiniz ikramı farklıdır. Eksik bir şey olursa kızabilir efendim.

— Hem düzgün hazırlayın her şeyi, hem de çocuğun sırtına mendil koyunuz. Başka işiniz nedir?

Sonra üç dört genç adam çıkageliyordu. Açık renk giyimleri, ince iskarpinleri, ipek gömleklerine işlenmiş ad soyadı baş harfleri, düzgün saçları, çapkın bir neşeyle dolu yüzleriyle çay masasının çevresinde toplandıklarında, onları o kadar genç, öylesine uçarı görüyordum ki... şaşıyordum. Yukarıdan ancak öyle günlerde, yüksek sesle çalınmasına izin verilen radyodan dağılan müzik, bu genç adamları sanki daha da güzelleştiriyordu.

Çünkü babaannem, yerli yersiz müzik çalınmasına karşıydı, bunun başım ağrıttığını söylüyordu.

Babam köşkten çıkıp gittiğindeyse, kendimi sabırla onun dönüşüne hazırlıyordum.

7.30 banliyösünden indiği günlerde, soluk soluğa bekliyor, bacaklarımın olanca gücüyle, her şeyi göze alarak fırlıyor, ona sarılıyordum.

'Dur bakayım yaramaz' diyordu, 'düşeceksin.'

Parmak uçlarıyla belli belirsiz başımı okşuyordu.

Babaannemin sesi ötelerden hemen bize ulaşıyordu.

— Sen mi geldin? Trenle mi?

— 7.30 banliyösüyle anneciğim.

— Arabayı yine mi almadın?

— Biliyorsunuz efendim, bu sıcak aylarda, Saint-Joseph'ten beri treni tercih ederim. Alışkanlık oldu.

Babaannem aynı kesim kloş etekli, üstten bol tutulmuş, yalnız kumaşları değişik, yazlık giyimlerinin tek süsü pırlantalı yaka iğnesiyle çay masasının başında, önündeki üç katı da dolu porselen meyvelikten üzüm tanelerini koparıp yiyerek oğlunu beklerdi.

Ben babamdan yavaşça uzaklaşır, geride kalırdım.

Sonraları 7.30 banliyösünün düdüğünü duyduğumda babamı karşılamaya koşmadım.

Sindim bekledim.

Köşkün güzel bahçe kapısının açılışına, onun yürüyüşündeki uyumlu yumuşaklığa bakmakla yetindim.

O annesine yaklaşıp elini öper, alnına koymazdı.

Gündelik şeyleri konuşmaya girişirlerdi.

Bir ara gözleri bana rastladığında, kimsenin seçemeyeceği çabuklukta, kışkırtıcı bir göz kırpmayla, kaçamak bir şekilde gülümseyiverirdi.

Beni severdi, biliyor musun, severdi, sahiden severdi.

Fakat çok gençti, ona dayatılanlara karşı koyamıyordu, herkes öyle söylüyordu, 'Küçükbey o yaz çocuktu açıkçası. Sesi bile henüz kendini bulamamıştı. Doğrusu kolaylıkla kandırılıp baştan çıkarılabilirdi.'

Annesi de yumuşak bir anne değildi ki... Büyük bir hanımefendiydi.

Çerkez Kalfa Besime beni giydirip aşağı indirdiğinde, sanki bacaklarım tutmuyordu. Ayaklarımı sürüyordum.

'Ne oluyor sana çocuk?' demişti. 'Şımarıklığı bırak, yeri değildir, işim var.'

Akşam çayı konuklarının ağırlandığı bahçedeki mermerden koca bir sofayı anımsatan alanda kurulu masada kahvaltım duruyordu. Bir bardak, iki reçel tabakçığı, üç cins peynirin sıralandığı büyük piyata tabak, suya bırakılmış tereyağı, gümüş kabında yumurtam, üstü peçeteyle örtülmüş kızarmış ekmek sepeti.

Çerkez Kalfa Besime, beni koltuk altlarımdan havalandırıp iskemleye yerleştirmişti.

Çay içeriden getirilip önüme konmuştu.

Öğle sıcağının toprağa alçalmasından ötürü kuş sesleri seyrelmişti.

Hiçbir şey yiyememiştim.

Lokmalarım ağzımda büyüyor, avurtlarımı doldurup geriyordu.

'Haydi' demişti, 'bitir kahvaltını.'

'Beni babamın yanına götürmüş müydün dün gece Çerkez kalfacığım?'

'Nereden çıkmakta bu laflar çocuk? Kim seni Küçükbey'in yanına götürmüş? Rüya görmüşsün. Kahvaltını bitir bakalım. Öğle oldu.'

O gece beni yatmaya çıkardıklarından çok sonra dönmüştü babaannem.

Karşı yatak odasında gidiş geliş kesilmemişti.

Kalfa, hizmetçiler, yardımcılar, hatta bahçıvan koşuşturmuşlardı.

Ağır eşyaların çekilmesine benzer ığıltılar olmuştu köşkte.

Sonra sessizlik...

Gece kuşunun ötüşünü duymuştum.

O bizim ağaçlarda tünemezdi.

Yan köşkteydi.

Orada, ellerinde meşaleler tutan, göğüsleri bitmemiş, mermerden, çıplak iki kız heykeli de vardı.

Ertesi sabah kalktığımda babaannemi beni kahvaltı masasında bekler buldumdu.

Üstünde kol yenleri çok bol, ağır mavi birmandan, morları, sarıları göz alan papağan desenli bir sabahlıkla oturuyordu. Hep topladığı saçlarınıysa, alnından geriye doğru tarayıp salmıştı. Onu ilk kez böyle görüyordum. Genç bir kadını andırıyordu.

'Gel bakalım' demişti. 'Dün yemeğini yememişsin. Olur mu? Haydi, bu sabah yumurtanı da bitireceksin, göreyim... Küçük lokmalar alıyoruz değil mi, hani öğrenmiştik...'

Kahvaltımı yaparken hiç konuşmamıştık.

Güllü kameriyenin orada bir ötleğenin ara sıra şakımasını dinledik.

Köşk sessiz, kimsesiz gibiydi.

Ben babaanneme pek de benzemeyen bu kadınla karşılıklı oturup duruyordum.

Tereyağlı son dilimimi de bitirirken babaannem, bahçe koltuğuna salınmış gevşek vücudunu hafifçe toplayarak, ardındaki çakıllarla bölüntülenen öbekten yükselen ıtır azmanından parmaklarını geçirip, burnuna götürüp koklamış, sonra derin bir soluk almıştı.

'Oldu' demişti, 'gördün mü işte, aferin. Böylesi yaraşır sana. Fiyatlara dair fikrin olsa, önüne konan her şeyi yerdin. Bugün ne yapmayı düşünüyorsun bakalım, anlat bana.'

Heyecanlanmıştım, kızarmıştım.

O soru sormaz, yalnız ne yapmam gerektiğini söylerdi.

'Karaduttaki yaban arısı kovanını sopayla dürtüp düşüreceğim' derken, bunu korkusuzca söyleyebilmiş olmaktan ötürü de kıpırtısız kalakalmıştım. Davranışımın yakışıksızlığını sözüm biter bitmez düşünmüş, azarlanmaya hazır, başımı eğmiş ellerime bakıyordum.

Babaannem yeniden ıtırın yapraklarına değerek, bana gerçek bir gülümseme sunmuştu. Sağ yanağında gamzesi vardı. O gün onu ilk kez hem sabahlıklı, hem saçı çözük, hem de gamzesiyle görüyordum.

'Biliyorum, şaka ediyorsun' dedi. 'Fakat böylesi tuhaflıkları yaramazlara bırak. Seni Teslime Hanım'la Kadıköy çarşısına alışverişe göndereceğim. Nasıl? Hoşuna gitti değil mi? Havuz yakalını, mavi çizgili soketlerini, sandaletlerini giydirsinler. Kadının elini sakın bırakma. Hatta sana Cemilzade'den bergamut şekeri de alabileceğini söyledim. Fazlaca oyalanmayın. Köşkte çok işimiz vardır... Önümüzdeki günlerde pek kıymetli, mühim misafirler ağırlayacağız... Teslime Hanım da sanırım hazırlanmıştır. Tramvay uygundur yolunuz için. Bilirim treni daha çok sevmektesin.'

Teslime Hanım hem aşçı, hem mutfak yöneticisiydi. Kısa boylu, tıknaz, soluması duyulan bir kadındı. Öyle titizdi ki, elleri yıkanmaktan kâğıt gibi kurumuş, yüzünün kılcal damarları sabunlanmaktan cildinin altında tel tel belirmişti.

Kadıköy çarşısı o yıllar bayram yeriydi.

Yine de öyledir ama, o zamanlar bambaşkaydı.

Park gibi sulanmış, yağmur yemiş kır gibi kokuluydu.

Cemilzade'den bergamutları aldık. Kutusunu özenle sardılar, onu ben taşıdım.

Açık tramvaya bindik.

Kıyıya Teslime Hanım oturdu, elinde baharat paketleri vardı.

Ismarlananlar ertesi gün köşke getirildi.

Çıraklar, toprak sarısı uzun önlükler giyerlerdi.

Paketleri, şişeleri, sebze, meyve sandıklarını hızla taşırlardı köşke.

Erenköy'de indiğimizde yanımızdan geçen bir arabayı babamınki sanıp elinden kurtulmuştum Teslime Hanım'ın. 'Çocuğum gel buraya' diye seslenmişti. 'Ne babası efendim, niçin böyle alıştırıyorlar? Günahtır. Allah'tan da mı korkmuyorlar? Yavrucuğum gel buraya... Beni yorma bacaklarım ağrıyor.'

O günden sonra her şey birden sarsılarak yerlerini değiştirdi diyebilirim.

Yıllarca düşündüm.

Sonradan açıkça anladım.

Evet, aynen öyle oldu.

Katlar karışmış, köşkün önü arkasına dönmüş, denizi yeşilliklerle birlikte kucağında taşıyan orta balkon, budanan sarmaşıklarından, çiçeklerinden ötürü demir korkuluklarına kavuşmuş, sonunda sadece balkon olmuştu.

O gece beni üç eşikle çıkılan ilk kattaki yerleri enlemesine geniş, boydan kısa, meşe parkeli salona açılan odalardan birine yatırdılar.

Eşyalarım önceden taşınmıştı.

Karyolam, iskemlem yine pencerenin önündeydi, ama pencereler iki taneydi.

Perdeler krem rengi ipektendi.

Güneşlikler biraz solmuştu.

Fazladan bir de konsol vardı.

Konsol mermerinin üstünde bej derisi aşınmış, üç dört albüm duruyordu.

Konuklar akşamın geceye kavuştuğu saatlerde geldiğinde, köşkün temizliği ancak bitmişti.

Babaannem neredeyse ağaçların, yaprakların, çiçeklerin tozunu da aldırtacaktı.

Teslime Hanım günlerce alafranga yemek yapmanın daha kolay olduğunu açıklayıp durmuştu.

Eski yatak odama çıkmama göz yumulmadığını, bir kez merdivenlere yöneldiğimde, babaannemin ardımdan yetişen sesiyle anlamıştım.

'Nereye çocuk? Oralar ancak temizlendi. Senin eşyaların ise aşağıdadır. Haydi'

İndimdi.

Bahçeye koşup, karadutun üç çatala ayrılan kalın gövdesinde yapışık arı kovanına baktımdı.

Ağlamak istemiyordum ya, ağlamaya başladımdı.

Güllü kameriyeye gittimdi.

Öteki çiçeklerle birlikte gülleri de budamışlardı.

Kameriyenin örtüklüğü kalmamıştı.

Kullanıldığını görmediğim küçük demir kapıya doğru attımdı kendimi.

Belli ki temizlikte bir orası unutulmuştu.

Ballıbabalar, pisipisiler, yaban otları, yüksük otları, aslanağızları boyumu aşıyordu.

Yüzükoyun yatıp rahatça ağladımdı.

Akşam olduğunu yine konuk hanımefendilerin, 'müsaadenizi isteyelim. 7.30 banliyösü istasyondan ayrıldı,' diye konuştuklarını duyunca anladım.

Biri, 'Büyükhanımefendiciğim, bu haberiniz bizi nasıl mesut etti' diyordu.

Bir başkası ise –bu Mahsultan Hanımefendi olmalıydı, konuşurken sesinde gülücükler uçuşurdu– 'evet en doğrusuydu' diyordu, 'sizi hep takdir etmişizdir. İleriyi, hakikatleri daima önceden görürsünüz efendim. Ne zaman burada olacaklar?'

'Az kaldı.'

'Nikâh ve düğünden sonra hemen mi hareket edecekler Avrupa'ya?'

Babaannemin, 'Öyle icap ediyor. Tayinleri çıktı' deyişindeki rahatlığı duyuyordum.

Sonra seslerini indirmişlerdi.

Ancak dikkatsizlik sonucu açıkta savrulan sözcükler bana kadar ulaşabilmişti.

'Siz ötekine Allah için aşırı derece cömert davrandınız. Mecburiyetiniz mi vardı? Hepimiz biliriz ki...'

Uğurlama sona erince, hizmetçilerin ortalığı toplama gürültüleri başlamıştı.

Ancak akşam yemeğinde beni aradılar.

Bulduklarında ateşböceklerini avucuma dizmeye çalışıyordum.

Babaannemin karşısına götürdüler.

O beni baştan aşağı süzdü.

'Nedir, yüzün gözün toprak içinde. Elbisense mahvolmuş. Her yerin çimen yeşili. Alınız Besime Kalfa, hamam yaptırınız. Sonra mutfakta yemeğini veriniz' demişti.

Konuklar geldiğinde bahçe ışıklarla donatılmıştı.

Üç kişiydiler.

Bembeyaz tayyörlü genç bir kız, lacivert ipek döpiyesli orta yaşa yakın bir kadın, onların hizmetkârları olduğu belli olan, bej rengi uzun yazlık bir pardösü giymiş genç bir kız. En arkada da sokakta duran bir otomobilden bavullar indiren mintanlı, kravatsız bir genç adam.

Babaannem onları ilk giriş kapısına kadar giderek karşılamıştı.

Genç kızla, orta yaşlı kadınla öpüşmüştüler.

Hizmetçi olan pardösülü genç kız elleri iki yanında bekliyordu.

Ben babamı gözlediğim yere gizlenmiştim.

Babam onlar köşkteyken hiç görünmedi.

O iki haftayı ben, ya kullanılmayan küçük demir bahçe kapısının dibinde yaban otları arasında, ya yemek için oturduğum mutfak masasının başında, ya da 7.30 banliyösünün sesini duyar duymaz koşup beklediğim köşede geçirdim.

Birgün, konuk genç kız, üstünde leylak moru margizetten elbisesiyle güzel yüzüne yakışan geniş kenarlı yazlık şapkasıyla, koltuğunun altına sıkıştırdığı kitabıyla bahçeyi dolaşırken, beni karadut ağacının altında görüvermişti.

Yanıma yaklaşmıştı. İnce gövdeli uzun boyluydu.

Burnu büyükçeydi.

Sarı saçları dolgun lülelerle salınmıştı omuzlarına.

'Ne yapıyorsun bakayım, küçük?' demişti. 'Ne kadar narinsin. Yüzün mine çiçekleri gibi ufacık, fakat doğrusu pek de hoş. Daha önce sana acaba rastladım mı?.. Birlikte yürüyelim ister miydin?.. Ama sakın benden çekinme... Sen kimin kızısın?'

Kaçmıştım yanından.

Otların içindeki kuytuluğuma dalıp yok olmuştum.

O gece beni yemek için bile aramayı akıl etmediler.

Konuklar geldikten sonra babaannemle kurulan yakınlıkları, içtenlikle, sevgiyle dolu olmalıydı.

Köşkün neresinde görünse çevresini sindiriveren babaannem değişmişti. Gözlerindeki pırıltı, gülüşünün sesi görülür, duyulur olmuştu.

Genç kızla konuşurken, onun küçük yazlık giyimlerinin açıkta bıraktığı duru tenli, narin kollarını arada okşayıp, 'yok efendim, tenkit etmeyiniz. Dilaramız zekidir...' diyerek, sevgi gösterilerinde bulunuyordu.

Ben bu konukluğun ortada yaşanan bölümlerini, kuş sesleri, ot hışırtıları, ağustosböceklerinin yazı baskınlaştıran ötmeleriyle çevrelenen korunağımın uzaklığından izledim.

Yüreğim çarpmıyor gibiydi.

O günlerde, dokunaklı bir şarkı bilmeyi ah ne de çok istemişimdir.

Giderlerken, babaannem de onlarla arabaya bindi.

Çerkez Kalfa Besime, 'Büyükhanımefendi gara kadar uğurlayacak' diye açıkladı.

Ağustos sonuydu.

Babam birgün trenle değil, arabasıyla geldi.

Bahçeyi hızla geçti, solgundu.

Babaannemle orta kata çıktılar, uzun uzun oturdular.

Ben aşağıda, mermer bölümün orada bekledim.

Çerkez Kalfa Besime köşke girip çıkarken hep bana baktı.

Sonra gün batarken yaklaştı, 'Kırlangıçlar da göç ediyor galiba' dedi beni kucaklayarak, artık epeydir yemek yediğim mutfaktaki yerime götürdü.

Yemeğimi bitirir bitirmez, yeniden bahçenin dibine kaçtımdı.

Yaz akşamları aydınlıktır.

Beklediımdi.

Onlar ikisi de birbirlerine bakmadan indilerdi.

Karşılıklı oturdulardı masaya, sonra konuşmaya başladılardı.

Ben özlemle yalnız babama bakıyordum. Değişmiş görünüyordu.

Birden, 'Peki anneciğim' dedi, 'siz de beni biraz anlayınız. Sanırım sokağa atacak değiliz... Affedersiniz... Zenginliğimizi aramızda konuşmamızın bile kaba olduğunu bana küçüklüğümde siz öğrettiniz.'

Babaannem birden ayağa kalkarak, 'ne münasebet' diye babamın sözlerini kesmişti.

'Yeniden böyle... Bu türlü düşüncelerim olsaydı, ilkten yapabilirdim. Aileye de maddi destekte bulunuldu o seneler... küçüğün hayatı için en uygun olan yapılacaktır. Lütfen hemen yerine otur, yemek yediğimizi de unutma. Bu konuşmalar fazladır artık. Kararlar alındı. Katiyen geri dönülmeyecektir.'

'Siz oturun anneciğim' demişti babam, 'ayakta olan sizsiniz.'

Yatağıma girdiğimde seslerin kesilmesini beklemiştim.

Yüreğim şakaklarımda atıyordu.

Oda kapıları kapandı, ortada hiç kimse kalmadı.

Ayak uçlarıma basa basa babamın yatak odasına çıktımdı.

Ayışığı yarı açık perdelerin arasından inerek odayı aydınlatıyordu.

Ağlamamak için dudağımı ısırıyordum.

Karyolaya yaklaştığımda onu uyanık bulmuştum.

Sıçramıştı.

Tıpkı Ankara'da asansörde ceketini çektiğim günkü gibi.

'Ne o, sen misin?'

'Benim babacığım. Çok bekledim. Sen de geldin.'

Eğildi, beni yanına çekti.

'Ne o, yoksa ağlıyor muyuz? Hiç olur mu, hiç olur mu? Ağlamamalıyız. Ben sana o şarkımızı söyleyeyim mi? Hani duyar duymaz gülüverdiğimizi... Yahu unutmuşum... Fakat elbet hatırlayacağım, bekle...'

'Ben unutmadım ki baba. Söyleyeyim mi baba, ister misin baba?'

'Yok canım... Sahi mi? Nasıl? Bravo, tabii söyleyebilirsin.'

Kısık bir sesle konuşuyorduk ikimiz de.

Kesinlikle ağlamamam gerektiğini iyice anlayıvermiştim.

Kuş tüyü yatağın içinde biraz toparlanarak dikildim.

Sesimin kısık ama yine de güzel çıkmasını istiyordum.

Ağzımı babamın kulağına yaklaştırdım.

Paris'e git efendi
Aklın fikrin var ise
Aleme gelmiş olmaz
Gitmeyenler Paris'e

diye şarkıyı söyleyip bitirdim.

Köşk daha da sessizdi.

Babam susuyordu.

'Şimdi güleceğiz değil mi babacığım?'

Yanağını yanağıma dayamıştı.

'Gülelim kızım, evet gülelim.'

Yanakları ıslaktı. Sıcaktandı sanırım. Terlemişti.

Sonra onunla yorganı üstümüze çektik.

Konuşmadık.

Arada saçlarımı okşuyordu.

Gözlerimi açtığımda alt kattaki yatağımdaydım.

Gece yine mi rüyaydı derken, yastığımda onun hepsi ipekten olan, adının aile adının harfleri işli mendillerinden birini katlanıp, bırakılmış buldum.

Sonra aradan pek çok yaz geldi geçti...

Hiçbiri asla o yaza benzemedi.

Çünkü o, babamla benim sevda dolu yazımızdı.

O sıra bir babam vardı elbette...

Vardı...

Ayakkabılarıma, güzel üç yazlık giyim takımıma, havuz, bahriye, margaritli yakaları olanlara zamanla sığmadım.

Evin çalışanları için gelip, en az üç dört gün kalan gündelikçi terzi Madam Erakliya'nın diktiklerini giyer oldum.

Kışlar Şişli'de Şair Nigâr Sokağı'ndaki konakta geçiyordu.

Bana ayrılan odamda çarpıntılı kalkardım sabahları.

Postayı alırken yabancı pullu mektuplara, merdivenlerin bitimine dek bakabilmek için ne çok tökezlemişimdir.

Dizlerimdeki çürükler o yıllarda hiç eksilmedi.

Yüzümün çocukluğumdakinin aynı olduğu söylendi.

Aynaya sık bakmazdım ki...

Bacaklarımla omuzlarım çok güzelmiş ya, ufak tefekliğimden ötürü göze çarpmıyormuşum.

Benden istenenleri daima yaptım.

Benimse pek isteğim olmadı.

O yüzden 'hayır' demenin gerekebileceğini hiç düşünmedim.

Büyüdüm.

Köşkün dikişlerine artık ben koşuyordum.

Genç kız olurken, zaten babamın benim babam olmadığını, bir şeker bayramının arife günü Çerkez Kalfa Besime; bayramın ilk günü elini öperken de babaannem söyledi.

İlkokuldan sonra beni Kız Sanat Okulu'na verdilerdi.

Pekâlâ biçki-dikiş öğrendim.

Babamın babam olmadığına alıştım.

Babaannemin bunu söylediği gün gözlerinin bakışını, 'biz arkandayız, kızım unutma' deyişini, çocukluğumdaki her şeyi yeniden yeniden gözden geçirdim.

Söyledikleri gibi, köşkler, konaklar, apartmanlar, arabalar sahibi; yüksek okumuş, o genç, yakışıklı, yüksek okumuş, diller bilen adamın benim gibi bir kızı olamazdı.

Zamanla daha da doğru göründü bana bu.

Büyükhanımefendi cömert, soylu yüreğinin sesini dinleyerek, bir öksüzü, bir kimsesizi koruyup büyütürken, çocuğun baba isteğine, arzusuna karşı koymamak için, hiç evlenmemiş pırlanta gibi oğluna 'baba' denmesine göz yummuş olamaz mıydı?

Düğünümü köşkte yaptık.

Orta katta.

Ne çok severdim orayı.

Yıllar sonra yeniden çıkmak kısmet olmuştu işte.

Oğulları için bana bakmaya gelenleri, orada karşılamıştık.

O gün saçlarımı sıkıca tarayıp ensemde topuzlamış, limon kolonyasıyla yanaklarımı, boynumu ıslatmıştım. Üstümde margizetten bir elbise vardı, beşgen yakalı, parçalı kloş. Kendim dikmiştim.

Büyükhanımefendi'nin işleri çok olduğundan köşkte bulunamamıştı.

Görücülerle Çerkez Kalfa Besime her şeyi konuştuydu.

Beğenildim.

Bir de 'gençler birbirlerini görsünler' dendi.

Aman bilsen babanın nasıl da bembeyazdı elbiseleri. Ayakkabıları da öyle.

Denizaltıcı.

Boyu boyuma göre uzun, çenesi güzel bir adam. Denizgediklisi.

'Olur efendim' dedim. Ne diyecektim ki...

Evlendik.

Üsküdar Doğancılar'da ara sokaklardan birinde, köşesi mermer çeşmeli, akasya ağaçlı bir ev tuttular bize, hoşlandım.

Vücudum kocamın vücuduna hiç alışamadı.

İcap etmez, olsun diye düşündüm.

Hatıralarımı yeniden canlandırmak, bir çocuk sahibi olabilmek için kötü bir evlilik sayılmazdı benimki.

Makinenin başında kimse yokken bir yandan dikiş diker, bir yandan o şarkımızı söylerdim.

Gülerdim de biliyor musun?

Çocukluğum ne hoştu...

Ne kadar dalsam da dikerken, korkma hata yapmam.

En titiz müşterilerimizin nervürleri bir milim sekmez.

Kafamla ellerim alıştıklarını ayrı ayrı pek güzel şaşmadan yerine getirirler.

Belki de bunu doğduğumdan beri biliyordum.

Baban huysuz adamdı, ama nur içinde yatsın, beni dövmezdi.

Dikişe başladım.

Bayramların dışında Kozyatağı'ndaki köşke uğramadım.

'Uygunu böylesidir' demişti Çerkez Kalfa Besime, 'kızım sen de kendi hayatına alış e mi?'

Sonra beni ilk kez Büyükhanımefendi'nin bütün eski çalışanlarıyla birlikte kabul ederek el öptürdüğü o şeker bayramı, sana gebeydim.

Köşkün satılacağını, kendisinin de oğlunun yanına gideceğini açıkladı bize.

Ben yine ağlamaya başlamaz mıyım?

Utanılacak şey..

Oğlu yani benim vaktiyle babam sandığım o genç adam dışarlardaydı. Elçi bile olacağı söyleniyordu.

'Kızım niçin ağlamaktasın?' diye dönüp bana sormuştu Büyükhanımefendi.

'Yanımıza aldığımızda da böyleydi, kundaklık zamanından beri... O hatırlamaz. Ama huyudur. Buralar epeydir bize göre olmaktan çıktı. Bir vakit dışarda olacağım. Yaz için Ada'da bir şeyler seçiliyor, beğenilen alınacak...'

O gün Güllü Köşk'ten çıkınca, Kozyatağı'nı, Erenköy'ü yaşlı gözlerle yürüdüm tren istasyonuna kadar.

Vagonda oturup sessiz sessiz ağlayıp dururken, Boşnak sarışını bir genç kadın bana yaklaşarak 'hemşire' demişti, 'başınız sağolsun. Biraz kolonya ister miydiniz? Üstümde taşırım da.'

Hat boyunu gözyaşlarımın buğusundan seçemiyordum.

Baban işi gereği çoğunluk dışarıdaydı.

Akşamları biraz içerdi.

Arada, 'konuş kadın, konuşsana. Ruh gibi gezme' diyerek üstüme yürüdüğünde, gülümser, 'peki ne konuşayım, ne söyleyeyim?' deyince öfkelenirdi.

'Hay Allahım ne yapılır böylesine? Haydi kalk bari kavunu kes' diyerek içmeye başlardı.

Sana gebe kaldığımda onu öylesine seviyordum ki, yerli yersiz boynuna sarılıp sarılıp yanaklarından öptüm.

Buna alışık değildi, beni iterdi. Haklıydı da...

Ben bayramdan bayrama elini öperdim onun.

Töredir, kocanın eli öpülür.

Doğurana kadar süren bu taşkınlığımı, kiminde dik dik bakarak, kiminde somurtarak karşıladı.

Sen doğdun canım.

Ben tekli kısırmışım, ebe söyledi.

Ne zordu doğum ooof...

Aman kim aldırır, geçti gitti.

Günlerim de hoştu sanırsam.

Dikişlerime dikkat ediyor; seni temiz, bakımlı tutmaya çalışıyordum.

Baban yok.

O da seni görmeyi beklemedi.

Büyükler niçin böyle yaparlar anlayamıyorum.

Hem çocuk sahibi olabilecek kadar onları severler, hem de terk ederler.

Ben seni yanımdan hiç ayırır mıyım, ayırmam.

Babanın gemisi battığında bana haber ancak üç gün sonra ulaştı.

Baba tarafından kimse gelip başsağlığı dilemedi.

Birkaç yıl sonra da İzmir'e yerleştiler.

Benim sessizliğime, uysallığıma o ne sinsidir, acıdık, evi olsun, kocası olsun istedik. Oğlumuzu mutlu edemedi açıkçası,' dediklerini müşterilerimden biri anlatıvermişti.

Hiç ses çıkarmadım.

Konuşsunlar, konuşsunlar.

Sen benim çocuğumsun.

Babana üzüldüm elbette.

Giyimlerine, çamaşırlarına aylarca el süremedim.

İşte böyle, birileri çıkar, annen, baban, kocan öldü deyiverirler...

Neden bilmem, o kara haberi aldığım gün seni yıkadım, pakladım, bayramlıklarını giydirdim. Pencereye oturup Kız Kulesi'ne bakıp 'hay Allahım, hay Allahım bana sabır ver' diyerek yatışmaya çabalıyordum.

Göğsüm sıkışıyordu.

Epey ağladım, yetmedi.

Sonunda seni alıp doğru Kozyatağı'na gittim.

İnsanların arasında olmak istedim.

Ne olursa olsun Büyükhanımefendi beni severdi. Küçükken daha ayağım yere değmezken, yanlarında koruyup büyütmüşlerdi.

Trenden inip yürüdüm.

Kollarımda sen serçe gibi hafiftin.

Köşkü bulamıyordum.

Yeniden yeniden aynı yollara giriyordum.

Acıdan, şaşkınlıktandır diyerek, sokağı ana caddeye açılan yönünden üç dört kez dolandım.

Köşeden çıkan bir atlı sucu bana bakarak 'nereyi arıyorsun kızım' diye sorduğunda anlattım.

'Buralara epeydir gelmemişsin, belli' dedi. 'Bahçe kapısını da tanımadın mı? Henüz sökmediler. İçinde köşk yok artık, haklısın. Bahara doğru yıkım bitti. Bahçe duvarı kapatıyor boşluğu'

O gün eğer sen kucağımda olmasaydın ben inan vallahi billahi ölürdüm.

Hem köşkün, hem babanın acı haberi, ikisi bir arada. Yürek acaba dayanır mıydı?

Güllü Köşk'ün ağaçtan oygulamalarla süslü pirinçten tokmaklı meşe bahçe kapısına yaslanıp durdum, dinlendim.

O zamanlar yine daha tenhaydı buralar.

Şimdiki gibi dakika başı adam insan geçmezdi.

Demek orta kat balkonunu bile kıyıp yıkmışlardı.

Hayret...

Bak geçtiğimiz sokak var ya, o sokaktı işte.

Girildiğinde nasıl da her yan gül kokardı.

Gündelik dikişe çağıranların apartmanları şimdi bizim köşkün yerinde.

Göreceksin, bu bahçelere bahçe denmez. Fakat kendime sık sık 'esintisi de değişmemiştir ki...' diyorum.

Şimdi seninle üç gün kalacağız burada.

Bize sandık odasını açarlar.

Toparlamışlardır, temizlemişlerdir, meraklanma.

Çünkü 'önemli bir ailenin yetiştirmesidir. Hatta bir yandan kan bağı bile vardır' diye benim için yıllardır konuşulur.

Ben susarım.

Soramazlar da...

Yakışmaz ki...

Dikişler bitene kadar, 'yemesini, oturup kalkmasını, tutumunu, sözünü bilen kadındır' diye ağırlamalarında da, sorularında da titiz dikkatlidirler.

Ben sana daha neler neler anlatacağım.

Görüyor musun tam bu çıktığımız yerin yanında pencereme yakın karadut ağacı vardı. Dağınık taze dalları, yeni sürgün yaprakları, lodoslarda eğilip eğilip camımı okşardı. Büyükhanımefendi, Küçükbey evlenip gittiği yıl, 'bahçeyi kirletmektedir' diye kestirmişti.

Küçükbey'in ipek mendilini hâlâ saklarım.

Hani şu yastığıma bırakılmış olanı.

Daima merak ettim, acaba onu oraya kim koydu dersin?

Bunlar üçüncü katta oturuyorlar.

Niye öyle elimi çekiyorsun?

Ürkme...

Seni kıracak hiçbir şeye izin vermem.

Yanımıza sık uğramazlar.

Huyumu öğrenmişlerdir.

İşlerini yapmak beni hiç yormaz, yeter ki bize çok yaklaşmaya yeltenmesinler.

Az kaldı bir tanem.

Babamın kızı olduğumu sandığım yazlardan başlayarak kuşları, böcekleri, ağaçları, çiçekleri bir de çocukları sevmeyi öğrendim.

Sen yoruldun...

Gel kucağıma bir tanem...

Gel...

ŞARKILAR KİTABI

Birinci Yaz Şarkıları

O ilk yazı asla unutmadım.

Çocukluğumun en büyüleyici yazıydı.

Çünkü ondan öncekileri anımsamıyordum.

Geçmiştekileri, büyüklerim sonraki yıllarda anlatacaklardı bana.

Onlar benim yazlanm sayılmazlardı ki.

İçimde kalacak günlerin en uzunlannın yaşandığı, sıcak öğlelerde tüm görüntülerin eriyerek dalgalandığı, büyüklerin gölge yerlere çekildiği, epeydir eski görkemini yitirdiği söylenen sokağımızın içten içe uykulu bir tembelliği yaşadığı yazlardan biriydi.

O yaz sonunda artık okula yazılacağımı söylemişlerdi bana.

Bu 'artık'la neyi vurguladıklarını anlamamıştım.

Çok mu yaramazdım acaba?

Okula hiç heveslendiğimi sanmıyordum.

Gidince okulu görürdüm, beğenmesem de gitmezdim.

Annemle küçük teyzem istemezsem zorlamazlardı diyordum, beni çok severlerdi çünkü.

Başka teyzem yoktu; ona küçük teyze demek yaraşıyordu.

O, on sekiz yaşına o yaz girmişti.

Anneannemle dedemin çocuklanna taktıklan gösterişli adlardan ötürü daha on yedisini bir hafta önce arkasında bırakan küçük teyzemin yeniyetme kız yüzüne, Cezayir menekşesi mavisi gözlerindeki şaşkınlık dolu bakışlanna en yakışanı küçük teyze olmasıydı.

Babam gemisiyle uzak seferlere çıktığında, küçük teyzem Bakırköy'den kalkıp bize gece yatısına gelirdi.

Annemin yalnız kalmaması için bunu büyüklerimiz gerekli buluyordu.

İki kız kardeş gerçek bir özlemle kucaklaşırlardı.

Uzun sürmüş bir ayrılığın bitiminde kavuşmuşlar gibi bakarlardı birbirlerine.

Ben yanlarına sokulup onlara çevirirdim bakışlarımı; bulunduğum noktadan ikisinin de görünüşü olağanüstü etkileyici olurdu. İpek giyiminin (belki de ipek benzeri bir kumaştı, bilemiyorum) kumaşından yapılma kemerinin sıktığı ince belini belirginleştiren dolgun göğüsleri soluklanırdı teyzemin. Terlemiş koltukaltlarından yayılan uçuk leylak kokusu, yaldızlı kumral saçlarının inen lüleleri, kalçalarına ancak eren boyumun elverdiği açıdan beni daha da etkileyerek çıkarlardı ortaya.

Annemin tembellikle hâlâ çıkarmadığı sabahlığının yarı açık yakasından sedef yalımlı göğüslerinin orta ayrımına ince bir ter inerdi.

Bu kucaklaşmadan sonra kardeşini kendinden biraz uzaklaştıran annem, sesine nazlı bir küskünlük katarak konuşurdu:

— Eee, enişten gitmese buralara yolun düşmeyecek belli ki. Lakin yine de sevindim seni gördüğüme, Nagehancığım. Yavrum, bilsen ne çok konuşulacak şey var. Dur, dön bakayım şöyle... Vallahi pek şık olmuş robun. Nereden çıkardınız kalıbını? Yine Hrisula ile mi dikip bitirdiniz? Ne marifetlidir canım o kız da...

— Evet, derdi küçük teyzem. Sağ yanağında çukur oluveren gülümseyişiyle. Beyoğlu'nda Mısır apartmanındaki meşhur Madam'ın yanına çırak olarak yeni girdi. Tam Paris modası patronları çıkarıyor Madam'dan habersiz. Ah bir bilse kadın, düşün neler neler olur. Senin için hazırladığımız iki mulaj var, ablacığım. Marsilya'dan eniştem Amoroza emprime getirmişti ya, işte tam ona uyar. Hangisini beğenirsen....

Babam seferdeyken teyzem bize gelince, ben daha özgürleşirdim.

Öğlenin tenhalaştırdığı mahalle onları da kaygılarından uzaklaştırırdı. Birbirlerinin ağzından aldıkları sözcüklerle sürdürdükleri tutkulu konuşmaları yavaş yavaş ağırlaşır, yarı uykulu bir dalgınlığa koyverirlerdi kendilerini.

Çıkmamın yasaklandığı yaban incirinin ana bedeninin dallara ayrıştığı çatal noktasındaki, ağaca dayalı beş basamaklı uydurma tahta merdivene tırmanıp yerleştiğim değişmez yerimden evimize bakıyordum.

Ben ancak o yaz her şeyi, herkesi tanıdığımı kim ne derse desin, çok iyi biliyorum.

Arkadaki üç ağaçlı, yer yer kurumaya yüz tutmuş asmalı, ateş allı, erguvan pembeli, turunculu, sakız akı, kendinden benekli bol sardunyalı bahçesiyle bir dikdörtgen kesimindeki evimiz sokak açılımına yerleşmişti. İki buçuk katlı, yarı kâgir, onarımı geciktiğinden kullanılmaya kapatılmış bahçeye bakan çatı arası balkonlu bir evdi. Yazları bile değişmeyen serinliği içindeki loş mutfak, annemin titizliği ile donanmış bir sabun kokusuyla çarpardı oraya girene.

Yaz öğlelerinde yemekten sonra sanırım beni hep uykuya yatırırlardı.

O yaz direndim. Uyumadım.

Ağaçtaki yerimden mahallemizin seslerini, renklerini toparlamaya başladım.

Her iki yanımızdan uzanan bahçeleriyle evler birbirinin eşiydi.

Onlara sıra evler deniyordu.

Sıcak her görüntüyü eliyor, titreyen bir tülle sarmalıyordu.

Komşulardaki açık bir radyodan gelen öğle haberleri spikerinin sesi ağaç dallarına, çiçeklere, su sızdıran tulumbalara, üstünde tünediğim yaban incirinin tüten kokusuna ulaşana dek sözcükler anlamlarını yitiriyordu. Sonra ortak uykularındaki evleri tedirgin etmeyen, terlik tıkırtıları, bebeğini uyutan bir annenin ninnisi, "Ya hak" diye esnemesini bitiren yaşlı bir emeklinin sesi yansıyordu dışarı.

İki kız kardeşin her buluşması hiç eksilmeyen sevecenlikleriyle yineleniyordu.

Aynı sözcükler, aynı dirilik akıp gidiyordu birbirlerine.

Neden sonra duvardaki ahşap saate bakıp, çevrede başkaları varmış gibi ortaya "Aaa n'oluyor canım, saati kaçlamışız" diyorlardı.

Annem yüzünü kaplayan ışık dolu bir anlamla kız kardeşine bakmayı sürdürüp, gülmeye başlıyordu.

— Fakat niçin bakıyorsun ablacığım, inan ki her şeyi eksiksiz anlattım, diyordu küçük teyzem.

Yanaklarını belli belirsiz bir pembelik yokluyordu.

Annemin inci grisi ipek sabahlığını süsleyen, bilinmedik uzak ülkelerin, tüyleri renk renk, uzun bacaklı kuşları, bu diri

oynak bedenin kahkahalarla titreşen dalgalanmasını yansıtırlardı. Uçları kıvrık pembe çatıların arasından geçerek gelen, kıyısında durdukları ırmağın cam kesiği mavisine doğru eğilip gagalarını suya değdirir duruma gelirlerdi sonunda kuşlar... Ben büyük bir hazla kim bilir hangi uzak, büyülü denizlerden getirilen bu giysinin sonsuz masalına dalardım.

Annem ince uzun boynundaki terleri eliyle yokladığı an, iki kardeş bana dönerlerdi.

— Bu şımarık haylaz dibimizde yine ne bekliyor acaba? Dizlerindeki yara kabukları bitmeyen afacan... Çikolata elbette...

Küçük teyzem bavulu andıran çantasını yapma bir telaşla açardı. Yassı, büyük bir *Nestle*'yi bana uzatırken değişmeyen tembihini eklerdi:

— Güzelim, sakın hepsini birden yeme, e mi? Hele bu sıcakta. Dedenle anneannen yolladı, bir ucunu da ben ekledim.

Sonra da çantasından *Radyo Haftası*'yla *Yıldız* dergilerinin son sayılarını özenle çıkarıp,

— Akşam bakarız, değil mi ablacığım? Bu ayki Radyo'nun kapağında Hamiyet Yüceses var, derdi.

Annem ilgiyle dergilere yönelir, okşarcasına alır, sehpaya bırakırdı.

Önümde diz çökerdi teyzem.

Yüreğim hızlanmaya başlardı.

Ak teninin burnuna doğru çillerle süslenmesine bakardım. Kirpiklerinin inişiyle koyulaşan gözlerini doğrudan gözlerime dikerdi.

— İki evin kıymetlisi seni. Bu yıl mektebe yazılıyorsun demek ki. Aklın fikrin yaramazlıktadır ya, bakalım nasıl olacak bu iş göreceğiz. Biraz erken olmuyor mu başlaması Şahende abla?

— Evet, daha küçük, ama biliyorsun çabuk öğreniyor. Anlattım. "Bekletmeyelim peki" dedi müdire hanım. Alışır talebeliğe. Arkadaşlar bulur hem kendisine.

— Ninemle dedem nasıllar? Onlar niye gelmediler, küçük teyze?

Sorumu nedense garip bir çabuklukla yanıtlardı küçük teyzem.

— Şeker bayramında siz geldiniz ya unuttun mu canım. Hem işleri çok biriciğim. Burası nerenin yolu. Kolay değil. Tren, vapur, tramvay. İşleri çok, çok...

İşleri çok der demez iki kardeş de toparlanırlardı.

Annemin sabahlık kuşları ırmaktan uzaklaşır, küçük teyzemin leylak kokusu yiterdi.

— Kerim Ali dayına gidiyorlar günaşırı. Deden de öyle, işinden çıkar çıkmaz...

Kerim Ali dayımı bir kez görmüştüm.

O da ilk yazımda.

Daha önceleri de gördüğümü söylüyorlardı ya, ben hiç anımsamıyordum. Belleğimde bir iz yoktu ki dayımdan.

Güz geldiğinde ilkokula başlayacağım için o ilk yazımda beni onun elini öpmeye götürmüşlerdi.

Bakırköy tren istasyonunda indiğimizde dedem bizi bekliyordu.

Uzaklardan gelen yabancı birilerini karşılamaya gelmiş birinin dikkati vardı davranışlarında.

Demiryollarının hareket dairesinde çalıştığından, üniforması beni etkilerdi. Şapkasının alınlığındaki süse hayranlıkla bakardım.

Dedem iri kemikli, uzun boyluydu. Burnuyla dudağının arasını gürlükle kapatan kırlaşmaya başlayan bıyıklarıyla her görende saygı, çekinme duyguları uyandırırdı.

Bana karşı sevecen, bağışlayıcı olduğunu öğrendiğimde bile dedemden çekinirdim.

Raylar boyunca süren cılız ağaçlara kargalar konup kalkıyordu. İstasyonun musluklarından biri sızmuyla akıyor, su birikintisinin çevresinde kumrular sekerek dolaşıyorlardı.

Parlak güneş, çıktığımız kurşun rengi merdivenlerin bir bölümüne yığılmıştı.

Dedemlerin evine değil, başka yöne gittiğimizi sezip soracakken caymıştım.

Trenden indiğimizden beri büyükler nedense başkalaşıyorlardı. Annem yüzünü sık sık yoklayan gülüşünü yitirmişti. Bir şey, içinde olduğumuz her şeyden bizi yalıtıyor, aydınlıktan, çevremizdeki kalabalıktan, seslerden dışa çekiyordu.

Küçük teyzem kendi adımlarını izliyordu.

Elimi tutan dedem ta ileride görülmeyen bir yere bakıyordu.

Sonunda o inanılmaz büyüklükteki yapıya ulaşmıştık.

Kapısındaki küçük bölümde hepimizi gözden geçiren ak önlüklü bir adam, dedemle kısık bir sesle bir şeyler konuştuktan sonra yerine çekilmişti.

Beni öne alarak,

— Haydi bakalım yavrum, demişti dedem.

Çok yüksek tavanlı, dik pencereli, yerleri gri muşamba kaplı geçenekte hiç bilmediğim bir koku vardı. Ak giyimli, ak bezden topuksuz ayakkabılar, başlarında ak kepleri olan birkaç kadın yanımızdan bize hiç bakmadan geçmişlerdi. Kadınlar da o deminki kokuya karışan limon kolonyalı bir esintiyi çevremizde dalgalandırmışlardı.

Bahçeye açılan iki kanatlı yüksek camlı kapıdan geçerek ulu ağaçların altına dağılmış bankların olduğu yere çıkmıştık.

Koyu renk, kalın gövdeli, gür bir ağacın altındaki bankta sırtı bize dönük oturan anneannemi görmüştüm.

Karşısındaki genç adamın ellerini tutmuş, ona bir şeyler anlatıyordu.

Açık alınlı, gür, kara parlak saçlı genç adamın gözlerini nereden geldiği anlaşılmayan bir gölge örtüyordu. Üstelik başı yukarı çevrikti, dolgun yaz güneşinin dorukta olduğu saatlerdi. Genç adamın mavi çizgili pijamasının üstünde, sıcakta daha da yadırganacak bir pelerin vardı.

Bazı akşamlar annemle İstanbul'da olan babamı karşılamak için Kadıköy Vapur İskelesi'nde beklerken ikinci mevkiden çıkan erlerin giydiğine benzer boz renkte bir pelerindi bu.

Dedem sanki kendi kendine soruyormuş gibi,

— Ne konuşuyorlar? Konuşuyor mu acaba? demişti.

Annemle küçük teyzem başlarını eğmişlerdi.

Genç adamla anneanneme yaklaşınca, sessizce beklemeye başlamıştık.

Trenden indiğimizden beri sanki annemle küçük teyzem silikleşiyor, küçülüyor, bedenleri ağırlığını yitiriyordu.

Anneannem sessizliğimizi nasılsa duyumsamış, bize dönmüştü.

Alnındaki çok derin bir çizginin dışında, yüzünde yılların izini taşımıyordu. Neredeyse genç bir kadının pürüzsüzlüğündeydi teninin görünümü. Bu yaşı zor anlaşılır yüzde en baskın anlam, bilinmez bir bekleyişin bakışlarına yansıyan telaşıydı. Gözbebekleri ara sıra titriyor gibiydi. Ağzı ağlamaya yatkın bir bükülüşteydi. Bizlere gülmeye çabalamıştı.

— Nihayet geldiniz demek çocuklar. Bugün de çok sıcak, değil mi? Aman da aman, kimler kimler gelmiş bakındı dayısına, bak kimler gelmiş. Sultanımız gelmiş dayısının ziyaretine. Mektepli olacakmış da dayısının rızasını istermiş de, değil mi Kerim Ali? Sakın merak etme, okutacağız bunu, sen de öyle isterdin hep. İstersin. İstiyorsun...

Annem evde hazırladığı yiyecekleri koyduğu boncuklu hasır çantayı birden hızla karıştırmaya başlamıştı. Çavuşüzümlerinin bulunduğu kesekâğıdını sanki çok derin bir yerden bulup çıkarmış gibi sevinçle annesine uzatmıştı.

— Geç mi kaldık acaba anneciğim? Bak ağabeyime ne aldım; o çavuşüzümünü sever ya... Eh, ağustosu yanladık sayılır. Tam zamanıdır dedim. Kilise Meydanı'ndaki manavdan aldım. Babama, sana selamları var.

Annemin konuşmasındaki sevecenlik, sesindeki aydınlık tınılar ötekilerine de geçmişti. Bir konuk gününün sevincini kurmaya çalışan ev sahiplerine dönüşmüştü hepsi.

Dedem resmi şapkasını çıkarmış, alnında oluşan belirgin izi elinin tersiyle yoklamıştı.

Anneannem bize döndüğünde gözlerinin bu kez kızarmış olduğunu görmüştüm.

Çevresinde patlayan bu ses, gülüş, dokunuş deviniminden kalın bir camla engellenmiş gibi duran genç adamın önüne doğru kolumdan çekmişlerdi beni.

— Haydi çocuğum, demişti annem, dayının elini öp. Mektebe başlıyorsun ya... Biliyor musun dayısı, bu sene okumaya başlıyor bu kız, talebe oluyor, senin ona aldığın çantasını şimdiden tebeşirle, defterle, silgiyle, alfabeyle dolduruyoruz. Hani sen o daha dört yaşındayken tez canlılık edip almıştın ya. Vezneciler'e o gün birlikte çıkmıştık, sen demiştin ki....

Annem susuvermişti.

Güneşin ağaç dallarını aşıp ışık kesintileriyle düştüğü yer küllü bir bulutla kaplanmış, donuklaşmıştı.

Büyüklerin yumuşayan yüzleri birden bezginleşmişti.

Küçük teyzem çantasından aldığı ucu dantelli mendilini anneanneme uzatmıştı.

Ben dayımın yakınında kıpırtısız, öylece bekliyordum.

Anneannem oğlunun alnını leylak kokulu o mendille özenle silmişti.

— Ya canım yavrum, ya. Çok düşünceliydi, düşüncelidir daima. Her şeyi inceden inceye tartardı. Ah Allahım, sen büyüksün, ah! Yarabbim bilmem ki...

Genç adamın gözlerinin hiçbirimize dönük olmadığını açıkça ayırımsamıştım.

Dinlemiyordu söylenenleri belli ki.

Üstümüzden doğru oynak yapraklarıyla uzayıp çevresini gür nefti bir gölgeyle okşayan, çiçekleri dolgunlaşmış atkestanesi ağacının yukarılarına doğru çevrikti bakışları.

Ben de aynı göz erimi uzaklığa baktığımda, dalların arasında ince bir altınsı tozlanmayla dalgalanan ışık oklarını sevinçle görmüştüm. Bu gölgelerle ışıkların oynaşmaları kuşların sesleriyle daha da hız kazanıyordu.

Dayım öpmek için yaklaştığım halde, elini bana uzatmıyordu.

Annemle Nagehan Teyzeme dönünce, onlar ne anlama geldiğini çıkaramadığım bir baş sallamasıyla duruşlarını değiştirmeden bana bakmışlardı.

Anneannem usulca, genç adamın dizlerine bıraktığı ak ellerini önce öpüp sonra okşamıştı, ardından sanki kırılacak bir şeyi taşıyormuş gibi sağ elini bana doğru kaldırmıştı. Binaya ilk girdiğimizde ak giysileriyle yanımızdan geçerken bizi yabancılayan bakışlarıyla süzen kadının yaydığı o hiç duymadığım tentürdiyotu andıran kokuyu taşıyan eli dudaklarıma götürüp öpmüştüm.

Bunu yaparken içimi, nedenini kavrayamadığım bir ağlama isteği yoklamıştı.

Başımı kaldırdığımda dayımın aynı yükseltiye yine kesintisiz baktığını görmüştüm. O gözlerini odaklandığı yerden hiç ayırmıyordu.

Kuşların ötüşleriyle uyumlu dalgalanan ışıkların, yaprakların oynaşmasına nasıl da dalıp gitmişti.

Dedem, yinelenen suskuyu kırmak isterce, kalkıp ceplerinde bir şeyler aranmış, annem,

— Ne o babacığım, deyince aynı hızla yerine oturmuştu.

Anneannem başındaki kahverengi eşarbın ucunu hafifçe gözlerinden geçirmişti.

Küçük teyzem orta parmağındaki firuze taşlı yüzüğünü arasız çeviriyordu.

Ben iki adım geri atıp baştaki yerime gelmiş, annemin dizlerine yaslanmıştım.

— Bu yaz çok sıcak oldu, değil mi baba? demişti annem.

— Evet kızım.

Dedemin sesi kalın, yorgundu.

— Uzun bir yaz olacak belli ki Şahsenem. Neyse burası serin, iyi de bakıyorlar. Evet, biz müsaade aldık, hemen hemen annenle ben her gün uğruyoruz. Hemen hemen... Fakat iştahsız, yemiyor.

— Öyle demeyin, demişti anneannem. Yazdan yakınmayın sakın ha. Yaz güzeldir. Ben kışı sevmem. Eziyetli değil midir? Yavrum kocan nereye sefere çıktı bu defa, uzak mı? Eskiden nasıl da sorardı onun gittiği yerleri Kerim Aliciğim. Öğrenince de kitaplar bulurdu, okuyup eniştesine anlatırdı. "Vay vay vay" derdi Ekrem oğlum da eksik olmasın, "Biz böylesini bilmiyorduk, demek ki neymiş..." Akıllıydı, meraklıydı.. Akıllıdır, meraklıdır... Ben nasıl konuşuyorum böyle, nasıl... Bu defa nereye Ekrem'in seferi?

— İskenderiye'ye gittiler anneciğim. Çok uzak sayılmaz ama indirine bindirine bakarsak en az bir hafta, on gün sürer. Peki, doktor ne dedi? Hep aynısı mı?

— Ama abla, unuttun mu yoksa? Kerim Ali Abim ne kadar iyi, baksana nasıl da eğleniyor.

— Ah, öyle demek istemedim, Nagehancığım. Bilmem ki... Geçen eylülde bitecek denmişti ya, siz de yalnız kalıyorsunuz da. Neler oldu bize? Her şey nasıl da yolundaydı. Ah bilemiyorum! Kime ne kötülüğümüz vardı ki? Onun geleceği günleri eniştesi Ekrem nasıl beklerdi. Eve döndüğünde durmadan Kerim Ali'siz olmaz diyordu. İkinci seneyi bitiriyoruz halbuki...

— Hep burdayız biz, demişti dedem. O yalnız değil. Bakırköy'e peki neden taşındık kızım? Biz baba oğul, anne oğul, hal hatır alıp ne var ne yok diyerek günlerimizi geçiriyoruz. Anlatıyoruz, konuşuyoruz. Doktor, iyi şeyler söyleyin, dikkat edin dedi. Duyuyor, duyuyor, sakın unutmayın...

Susmuşlardı.

Dayımın duruşu aynıydı.

Dalıp gittiği uzaklardan ona ulaşan gizemli sesleri dinliyor gibiydi. Mutlu bir gülüşün yüzünde ayıvermesiyle dudakları kıpırdamaya başlamıştı.

Küçük teyzem hızla kalkıp yüzünü iyice dayımın dudaklarına yaklaştırmıştı.

Hepimiz kıpırtısız onlara bakıyorduk.

Küçük teyzemin narin boynundaki atardamarların şişkinleştiğini görmüştüm.

Ötekiler başlarını nedense birden eğmişti.

O sırada önümüzden, sırtına dayımınkinin eşi bir pelerin atmış bir adam, mantar topuklarının üstünde salınarak yürüyen genç, zayıf bir kadına dayanarak geçerken, ikisi de bize bakmışlardı:

— Nasılsınız efendim? demişti genç kadın. Allah'tan ümit kesilmez, ama böylesi bir kaderi kim hak etmiştir ki! Ah efendim, seneler geçip gidiyor. Siz de kendinize bilhassa dikkat ediniz. Biz olmasak nasıl ortada çaresiz kalır bu zavallılar.

— İnşallah, demişti anneannem, inşallah sizinki de iyileşir yavrum. Allah'tan umut kesilmez evet. Beyiniz hiç olmazsa konuşuyor kızım.

— Konuşmak ha, demişti hastasını omuzundan saran kadın, konuşmak... Evet efendim doğru. Baksanıza, bu yaz da neredeyse bitiyor. Bir bilseniz, kış daha da zordur. Onları içeri kapatmak mecburiyetinde olunuyor. Beni o zaman katiyen görmek istemiyor efendim. Bir bilebilsek kafalarının içinde neler var. İsyan ediyorum artık ben. Ne kadar ıstıraplı bir hayattır bu, ne çaresizliktir bu.

Anneannem genç kadın konuşurken başını sallayıp durmuştu.

Onlar uzaklaşırken annem kaçamak bir bakışla küçük teyzemi kolaçan etmişti.

Küçük teyzem ağabeysinden yavaşça çekilip,

— Benden şarkı söylememi istiyor Kerim Ali Ağabeyim, demişti. Evet, şarkı söylememi istiyor, ne yapayım, görüyorsunuz işte istiyor. Tıpkı eskisi gibi, evet...

— Ne, şarkı mı, nereden çıkardın bunu ah çocuğum, ne ara konuştu? Sahi mi?

— Anlaşılır gibi söyledi anneciğim. Hani iyice yaklaşıp dinledim ya. İstiyor. Ne yapabilirim?

— Söyle o zaman peki, dedi anneannem.

Nedense, oğlunun durmasını beklediği konuşmasının, o duymamış olsa bile gerçekleşmesinden sevinmişe benzemiyordu.

Dedem kalkmıştı. Ağaçların çevresini sıklıkla donattığı yoldan aşağıya doğru yürümeye başlamıştı.

— Nereye gidiyorsun, Mehmet Ali Bey? demişti anneannem. Bak işte...

— Bir sigara içeceğim hanım. Bir sigara...

— Hangi şarkıyı söyleyeceksin? Bari iç açıcı bir şey söyle, demişti annem.

— O şarkısını zaten istedi, demişti küçük teyzem. Elbette onu söylemem icap eder.

— O şarkı mı tekrar? demişti anneannem. O şarkı mı tekrar?

Bol yazlık giyiminin içinde, oturduğu yerde yitip gitmek ister gibi tortop olmuştu anneannem.

Nagehan Teyzem gözlerine ağaçlardan düşen yeşillerin benekleriyle bakışlarının koyulaşan anlamıyla bir an beklemişti.

Dizlerindeki ellerini gerginliğini yok etmek ister gibi birkaç kez boşlukta sallayıp, ağabeysine gülümseyerek bakmıştı.

— Canım ağabeyciğim, senin için iyi okumayı istiyorum, sen de katılır mısın? Çok iyi söylerdin... Söylersin...

Kerim Ali Dayım duruşunu, bakış noktasını değiştirmeden beliren dingin gülümseyişini sürdürüyordu.

Nagehan Teyzemin sesinin güzelliğine o gün tanık olmuştum.

Söyleyişini altta tutmak istiyor gibiydi. Öte yandan da şarkının doğru vurguları için üst, alt tüm perdeleri yitirmemek kaygısıyla bir iki ses arayışı yaptıktan sonra başlamıştı.

"Kalbim yine üzgün seni andım da derinden
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden
Mahzun ve kırılmış gibi en ince yerinden
Geçtim yine dün..."

Sözlerine bir anlam veremediğim şarkının, teyzemin sesiyle taşıdığı duygu beni yadırgadığım bir durgunluğa çekmişti.

Gözlerimi büyüklerden kaçırıyordum.

Dayıma ise hiç bakmak istemiyordum.

Geldiğimizden beri bize ulaşmayan tren sesleri, uzağımızda olmayan denizden gelen motor sesleri basılıp açılarak, şarkının içine karışıyordu. Bütün bunlar sanki Kerim Ali Dayımın kesintisiz ayrılığına canlılık veriyordu.

Dedemin bir an önce yanımıza gelmesini, böylece çevremizi alan adlandıramadığım bu garip değişmeyi dağıtmasını istiyordum.

Şarkı bittiğinde bulunduğum yerin boşaldığını, tek başıma kaldığımı sanarak ürpermiştim.

Başımı kaldırdığımda, dedemin gittiği yönde öyle ayakta durarak bizi uzaktan izlediğini görmüştüm.

Yerimden fırlayarak ona koşup dizlerine sıkıca sarılmıştım.

— Ne var çocuğum, ne var evladım, haydi bakalım biz de gidelim yanlarına... Haydi yavrum gidelim.

Dedemin pantolonu tren kurumu kokuyordu.

Bu hoşuma gitmişti.

Üç kadınla duruşu ayrı olan, o parlak alınlı güzel genç adam bizden çok uzaktalarmış gibiydi.

Dedemin saçlarını okşayan elinden cesaret alarak, baştan beri sorulmaması gerektiğini duyumsadığım o şeyi sormuştum:

— Dedeciğim, dayım hep burada mı oturuyor? Onun evi burası mı, buradaki yabancılar dayımın tanıdığı mı?

— Haydi çocuğum, vakit tamam, akşamı ettik, ziyaret saati bitti. Gelip o aksi hemşire azarlayarak hatırlatmasın bize çocuğum. Evet, dayın burada kalıyor. Hep kalacak değil haşa. İyileşecek elbette. O sağlam, gürbüz bir delikanlıydı... Evet öyleydi. Çok gençtir. İyileşecek...

Sonra kimse nerdeyse konuşmamıştı.

Yol boyunca kadınlar mevsim sebzelerinden, ayvanın bolluğuna bakılırsa o kışın sert geçeceğinden, kömürü odunu hemen almaktan, ayva reçelinin rendelenmişinin tembel işi olduğundan söz etmişlerdi.

Dedem susmuştu.

Ben dedemin elini hiç bırakmamıştım.

Konuştuklarıysa konuşmaya benzemiyordu.

Kerim Ali Dayımdan ayrılırken o koca yapıdan bizle birlikte çıkanların yüz anlamları bizimkilerle aynıydı.

Büyüklerin arasından son kez arduna baktığımda, Kerim Ali Dayımın koluna girmiş ak giysili, asık yüzlü, ak düz ayakkabılı başka bir hemşireyle yürüdüğünü görmüştüm. Başı, yine üstünde o ağaçla gök varmış gibi yukarıya çevrikti. Yüksek pencereli, yüksek tavanlı limon kolonyası, tentürdiyot karışımı o garip ilaçsı kokuyla sıvanmış geçenekte, ikide bir duraksayarak ağır adımlarla ilerliyordu. Derisi çatlamış kahverengi terliklerinin içinden apak çorapları hemen göz alıyordu.

Dedemlerin evinde bulunduğum o yazda yaşananlar beni suskun yapıyordu.

Kerim Ali Dayımı evciye çıkardıklarında salt o genç adam aydınlık bir nokta oluşturuyordu öylesi günlerde evde.

Geri kalan her şey, herkes bulanıklaşıyordu. Anneannem sol böğrünü yoklayarak kanırtan bir ağrıyı engellemek ister gibi eliyle ikide bir orasına bastırıyor, "Aman yavaş olalım, birkaç aydır seslerden ürküyor yavrum" diyordu. Dedem hiçbir şey duymuyormuş, görmüyormuşça davranıyor, İkinci marka sigara paketlerinden çıkardığı sigaraları tüketiyor, "Hamam iyice ısındı mı?" diye soruyordu.

Anneannem, küçük teyzem, annem, Kerim Ali Dayıma öylesine özen gösteriyorlardı ki, her giydiğinin tertemiz olmasına, her mevsimin meyvesinin, sebzesinin, turfandasının onun tarafından tadılmasına dikkat ediyorlardı. Hamam çıkışı çayla yenecek bademli çörekler için fırının başında, kıvamında kızarması bekleniyordu. Ne sert ne de yumuşak olmalıydı çörekler. Tam Kerim Ali Dayımın sevdiği gibi olmalıydı. Üniversiteden dönüşte eskiden, akşamüstleri, eve girişte nasıl da seslenirdi:

"Marifetli hanımlar kim bilir o güzel elleriyle bademliyi nasıl hazırlamışlardır" diye, unutmuşlar mıydı...

Hiç olur mu canım, nasıl unutulurdu?

"Bu tat ona şimdi kim bilir neleri hatırlatırdı. Hatırlatırdı elbette..."

Ayda bir onu eve aldıklarında yakılan banyo sobası saatlerce sönmüyordu.

Kurnanın çevresini ak sabunların en hasıyla donatıyorlar, genç adamın uzun uzun iyice yıkanmasının onu bir an önce sağaltacağına inanıyorlardı. Bursa işi sık örgülü hamam takımlarının lavanta çiçekleriyle kokulandırılmış yumuşaklığına narin gövdesini dolayarak sevecenlikle kuruluyorlardı.

Kerim Ali Dayım o günlerde genç bir adam olmaktan çıkıveriyor, küçük bir oğlan çocuğunun uslu bekleyişini ediniyordu.

"Kendi başına yıkanmayı becerebilse..."

Anneannem bu durumu tanımlanmaz bir hüzünle dile getiriyordu.

"Evet, yıkanıyor sayılmaz" diyordu. "Çocuğum, oğlum, nasıl talihsiz bir alınyazısıymış bu."

Ayda bir sırtının keselenmesinin, ovulmasının, güzel ince ayaklarının sıcak sularda dinlenmesinin içini, sayrılığını arıtacağını aralarında tutkulu yinelemelerle konuşuyorlardı.

— Hiçbir şeyi baştan savma olmamalı. O hisseder, bilmez miyim ben oğlumu. Sonra bizim kendisinden bıktığımızı düşünür, yıldığımızı, muhabbetimizin bittiğini sanıverir, usandığımızı sanıverir. Bilmez miyiz, unutmadık ya, eskiden böyle olmadan önce nasıl da tertipliydi, titizdi. Dikkatli olmalıyız, eksik gedik kalmamalı...

Evin büyükleri, bu törene dönüşen davranışlarıyla genç adamın sağlığına kavuşabilmesi için gereken kutsal ayini yerine getiriyor gibiydiler.

Tanrı'ya, söze geçirmedikleri derin yakarışlarını paralanırcasına sunuyorlardı. Eğer hatalı bir karşı çıkış gösterirlerse, Tanrı'nın güçlü elini üstlerinden çekeceğini, onları terk edebileceğini düşünüyor olmalıydılar.

Oğullarına, kardeşlerine duydukları derin bağlılığı yeterince kanıtlamanın binbir yeni yolunu arıyorlardı.

O eşsiz yaratıcı, bunca sevgiye nasıl yüz çevirirdi ki.

— Sana inancımız sonsuzdur büyük Allahım. Ne kusur ettik, ah bir bilsek... Senin yarattığın yırtıcı kurda kuşa bile merhametimizi eksik etmedik. Biz kendi halimizde insanlarız, bu imtihanı tez bitir. Çaresizliğin kızgın çölünde daha ne kadar kavrulacağız, neyimiz var neyimiz yok senin yolundadır. Bir işaretin olsun bize... Civan oğlumun derdini hiç olmazsa bana vereydin... Yok, sen bilirsin, sen bilirsin, estağfurullah, bizi halas et... Bu cuma yine Eyüp Sultan'a adağa gideceğim. Rabbim biz, sen de bilirsin, haramdan yalandan uzak insanlarız, bizi halas et bu dertten.

Bu yakarışları onlardan sonraları hep duyacaktım.

Anneannemin namaz seccadesinin üstünden kalktığında, ağlamaktan şişmiş gözlerini görürdüm.

Bana bakar,

— Ne o, bugün niye önümden geçmedin yaramaz? Yoksa sen de büyüdün mü bizlerdeki cevri cefayı dinleye dinleye, derdi. Kerim Ali Dayın birgün zihnine kavuşsun, sen de namaz seccademin önünden eskisi gibi geç dur, ben de hep kaza kılarım a benim evladım, a benim ceylan gözlüm. Allah korusun seni yavrum, e mi!...

Anneannem dayımın adını böylesi günlerde ikiye ayırır, uzatarak söyler, ona duyduğu sevgiyi daha da belirtmek ister gibi davranırdı.

— Kerim'li oğlum, Ali'li oğlum, oğulların hası, başımın tacı, derdi.

Saç, sakal tıraşının kaldığı büyük yerde yapılmasından ötürü, orda çalışanlara her bayramda kutu kutu lokumlar, mendillerle sarılmış bahşişler dağıtmayı unutmuyorlardı.

Tüm bu çabalarının sonucunda o binada sık sık yalnız bırakmak zorunda oldukları oğullarına bakanların davranışlarını sevecenleştirmeyi amaçlıyorlardı sanki.

Dayım sevgiyle çevrelenirse, onun yüreğinden beynine akan onulmaz karanlığı, suskuyu yok edebileceklerine inanıyor olmalıydılar.

Bir konuşsaydı, uğradığı amansız vurgunu bir anlatabilseydi, her şeyle başa çıkarlardı, beynini kaplayan o sisi dağıtabilirlerdi diye düşünüyorlardı.

Dayımı tanıdığım günün akşamüstü Miltiyadi Aile Gazinosu'na doğru yol almıştık.

Ben ilk kez görüyordum orayı.

O gün her şey ilk kez oluyordu benim için.

Daha sonraları oraya ne zaman gidilse derin bir yarın denizle birleştiği noktanın üstünden yükselen bahçenin, açık ucunda oturmak için tutturacaktım.

O günse bu büyük, olağanüstü bahçe beni çok şaşırtmıştı.

Uzaktan balıkçı teknelerinin, mavnaların sahile sıralandığını görmüştüm. Açık denizlerin gemileri, şilepleri, denizin uçmuş rengi içinde boşlukta yol alıyorlardı.

Gemilerin her birinde ben hep babamın olduğunu düşünürdüm.

Çarkçıbaşı bir babanın kızı olmak zordu. Onun bize taşıdığı değişik yerlerin göreni baktıran anılarıyla dolan evimize, arada gelebilen bu genç güçlü babayı onun kucağındayken bile özlerdim.

Bizi kırmızı yüzlü, çini mavisi gözlü, tümüyle gülüş dolu, kolunda bir peçete takılı, kır saçlı, tıknaz bir adam karşılamıştı kapıdan girer girmez.

— Ah vire Mehmet Ali Beyciğim. Geç kaldınız pasam, sizin masa bos değil. Bilmem acaba ne yapalım.

Ortalara doğru, sahne yükseltisine dönük bir masaya kadar bizimle gelip masanın üstünü silerek hafifçe eğilmişti.

— Keyifler nasıl beyim, demişti. Evet evet, geçecek her sey. İşte evlatlar. Bizimkiler de gittiler sonunda böyle Atina'ya, temelli. Böyle. Zamanlar zor. Zamanlar zor...

Ben Çamlıca gazozumu içerken boş sahnenin içinde koşuşup oynayan oralı çocuklara, onlara seslenen annelerine dalıp gitmiştim.

Sonra bir ağaca çakılmış rafın üstündeki gazinonun radyosunu açmışlardı.

Güneş alçalıyordu.

Denizin üstü birçok şeyi andıran bulut kümelerinin ağır ağır kızıldan maviye, mora dönüşmesiyle kaplanıyor, ufuk tümüyle çizgisini yitiriyordu.

— *Aşkınla Yanan Gönlüm* şarkısı bu, demişti annem. Ben kürdilihicazkâr makamını da severim doğrusu. Bu şarkı da Selahattin Pınar'ındır değil mi, Nagehancığım?

— Evet, onundur. Güzel besteleri var, evet.

Nagehan Teyzem nedense birden ağlamaya başlamıştı.

Öyle duyulacak bir ağlama değildi bu, kıpırtısızdı tüm bedeni. Ona bakılmasa, ağladığı anlaşılmazdı. Gözlerinden yaşlar yıllardır birikip kalmış gibi zorlanmadan, mutluluğu anımsatan bir rahatlıkla yanaklarından boynuna iniyordu.

Annem sanki ne kardeşinin ne yanındakilerin ayrımında değilmişçe konuşmasını sürdürmüştü.

— Ben Münir Nurettin Bey'in de *Aheste Çek Kürekleri Mehtap Uyanmasın* bestesini fevkalade buluyorum, pek çok beğeniyorum. Hamiyet Hanım'ı da. Yenilerden de Sabite Tur var, sesi iyi ama doğrusu senin sesin kadar değil. Senin çok güzel bir sesin var, eşsiz bir hançeren var Nagehancığım. Muhakkak ders almalısın, bilhassa radyoya girmelisin. Muhakkak ama muhakkak bunu yapmalısın. Radyo pekâlâ olabilir. Hem niçin olmasın... Radyo zannımca pek rabıtalı bir yerdir...

— Senin de sesin çok güzeldir ablacığım. Güzeldir. Hem sen de vaktiyle bunu yapmalıydın.

Küçük teyzemin ağlaması sürüyordu. Kimse ona niçin ağlıyorsun diye sormuyordu.

— Ben evlendim canım, bak haylaz mı haylaz bir de kızım var. Hem açıkçası pek heves göstermedim. Üstelik babam istememişti. Fakat sana bir şey demeyecektir sanırım. O bizleri şimdi daha çok seviyor sanki. Değil mi babacığım?

Dedem anneme ilkten garip, gencelmiş bir şaşkınlıkla bakıp, ardından gözlerini ondan kaçırarak,

— Doğru, demişti.

Annemin sesine yansıyan buyurucu anlam anneannemi tedirgin etmiş gibiydi.

— Böyle nasıl konuşuyorsun a kızım? Şahsenem, sen o seneler istedin de biz hayır mi dedik? Uzak kalır bize hanendelik gibi işler, ama çok isteseydin olabilirdi. Biz Kerim Ali'ye de, isteğine de karşı çıkmamıştık. Kızın ailesi bizleri nedense beğenmedi. Bir pırlantaya kız vereceklerini bilemeyecek görgüsüzlükteydiler. Benim güzelim oğlum niye dengi değildi ki onların, anlayamadık. Devlet Demiryolları'nda çalışmanın acaba nesi kötü? Mehmet Ali Bey, affedersin, kusuruma bakma ben de ileri geri söylenir oldum. Lüzumsuz laflar bunlar, bilirim. Lüzumsuz konuşmalar...

— Hanım, demişti dedem anneannemin sırtını sıvazlayarak. Şahsenem kızımız onu demek istemedi.

Ben kalkıp annemin yanına giderek onun omuz hizasından yüzünü araştırmıştım. Kumral saçlarının yarı yarıya örttüğü yanaklarının ıslak olduğunu o an ayırımsamıştım. Su yeşili gözlerinin akı kızarmıştı, yürek biçimli dolgun ağzı titriyordu.

— Ben ne yapacağımı bilmiyorum bazen anneciğim, ne yapacağımı bilmiyorum. Asıl siz beni affedin n'olur!... Ağabeyime her gidişimde içim hayata karşı isyanla doluyor. Evde ne zaman radyomu açıp bir şarkıya eşlik etmeye başlasam, biraz sonra ağabeyimin sessizce ardımda durduğunu, beni dinlediğini seziyorum. Niçin bu karasevda bizim evimizin kapısını çaldı, niçin? Zengin bir aile değiliz, doğru, ama neyimiz eksikti bizim? Çalışıp geçinmek ayıp mı? Hep hanlar, hamamlar, apartmanlar mı olmalı? Neyimizi beğenmediler? Üstelik kız da ağabeyimi deli gibi seviyordu, istiyordu. Bilmez miyim? Sonsuz bir aşkla seviyorlardı birbirlerini. Sonra bazı günler pencere önünde neye baktığımı bilmeden saatlerce oturuyorum. Bir konuşsa, kalbine kilitlediklerini bize bir açsa... Ağusunu bir akıtsa... Bu şarkılar var ya, bu şarkılar, beni, bizi, alınyazımızı bilin ki en iyi onlar anlatıyor. Nagehan bence şarkıcıların en içlisi, en doğru okuyanı olacaktır, göreceksiniz. İzin ver baba. Gitsin derslere. Benim hatırım, Kerim Ali Ağabeyimin güzel hatırı, hisli nazik kalbi için gitsin. Şarkılara döksün her şeyi.

— Peki, demişti dedem. Ağlamayın artık, susun. Uzatmayın, bu çocuğu da kedere, gama alıştırmayın. Şimdiden içi kırılmasın biricik torunumun. Onun önünde upuzun bir hayat var, bizleri ileride mesut olarak da hatırlasın.

Anneannem kızlarına sarılmış, yüzünü onlara gömmüştü. Tam o anda dedem yine yerinden kalkmış, sahnenin iki yanını süsleyen, gövdeleri, kökleri geniş, yayımlı yaprakları kızıla dönüşmeye başlayan çınar ağaçlarının sol yanındakinin ardından yok olmuştu.

Dedem masamıza döndüğünde Miltiyadi Aile Gazinosu'nun akasya ağaçlarının dallarından karşıdan karşıya çaprazlama aktarılarak bir kameriye gibi oluşturulmuş elektrik düzeninin ampulleri birden yanmıştı.

Masalarda yemeklerini, yün örgülerini yanlarında getirmiş kadınlar da yoğun bir hazırlığa girişmişlerdi.

Küçük atölyelerinden, marangoz tezgâhlarından, Kapalıçarşı'daki bin bir ampullü, gece gündüz aydınlık olan göz kamaştırıcı kuyumcu dükkânlarından, sayılamaz nesnelerin çeşitleriyle tıklım tıklım dolu tuhafiye mağazalarından, ışık almayan hırdavat dükkânlarının rutubetli kuytuluğundan çıkarak, karılarının, çocuklarının, nişanlılarının, sözlülerinin ya da uzaktan uzağa gönül verdikleri genç kızların erkekleri gazinoya gelmeye başlamıştı.

Çıkarılan yiyecekler, sık sık yan masadakilere tadımlık olarak sunuluyordu.

Özellikle Ermeni hanımların yaptığı uskumru dolmaları bu ikramın en hayranlıkla karşılanan tadı olarak konuşuluyordu.

Neden sonra dedemlerin alt katında oturan evsahipleri, Rum Efili Hanım'ı da tanımıştım. Balıkçı kocası Vasil'in Beyoğlu'nda Çiçek Pazarı'ndaki balıkçı tablalarının toparlanması geç saatlerde bitse de, o Vasil'i masasında bir başına bekliyordu.

Anneannemin dediğine göre, hiç çocukları olmamıştı. Evin içinde ilerlemiş yaşından ötürü artık bir çocuğa dönüşen inmeli kaynanasının hizmetlerinden bunaldığı geceler, kocasına bağırdığını duyuyordu dedemler.

"Ey sana ne desem olur ki, Dimitri oğlu Vasil Hacıkarletos, ne desem, o seni mi, beni mi doğurdu rezil kitapsız, putun kırılsın e mi, ey koca kodoş. Tutasın fukaranın biçarenin böğründen. Baksana sidiğe batmış, tut sarhos!"

Erkeklerin çoğu Miltiyadi Aile Gazinosu'nun yaz bitimine dek süren Fasıl Heyeti'nin musikisine katıldığı saatlerde, önlerine gelen mezeleri ya da yakınlarının hazırladıklarını titizlikle gözden geçiriyorlardı. Sonra zorlu geçen günün pasını siliveren dinginliğe gömülüp, kendilerini iskemlelerine bırakıyorlardı. Rakı kadehlerinden ilk yudumu aldıkları anda mutluluklarının yoğunluğu yüzlerine açıkça vuruyordu.

O akşamüstü Efili Hanım geçerken yanağımı okşamış,

— Kuklamu, demişti. Nasıldır filinta delikanlımız Sakine Hanım? Ah evet, bilirim iki gözüm, bilirim, geçen gün onun yorgun ruhu için Aya Yorgi'ye adak yaptım, Sakine Hanımım,

Mehmet Ali Beyim. Mum yaktım, o da yardımcımız olacaktır. Geçtiğimiz Apo Kreas gününde de adak yaptım, oruç tuttum, hem zavallı kaynanam, hem delikanlınız için. Umut kesilmez, sakın ha... Bütün bu azizler, peygamberler; acılarımızın yoldaşlığını yapmak için değil midir? Yoksa neye lazımlar?

Bizimkiler sevdikleri komşularını, evsahiplerini kırık gülümseyişleriyle yanıtlamakla yetinmişlerdi. Efili Hanım da tüm bu davranışların anlamlarını önceden bilen, hak veren bir baş eğişle iki masa arkamıza geçmişti.

Bahçeye doğru yayvan, geniş, yarım bir yuvarlak çıkıntıyla taşan sahnenin üstündeki beş altı kez çaprazlama atkılanan elektrik kordonları çikolata yaldızlarıyla bezenmişti. Birer karış açıklık içindeki ampuller değişik renkleriyle, günün koyu mavisinde top top ışıldıyordu.

Miltiyadi Aile Gazinosu'na ilk girdiğimizde gördüğümüz toprak rengi kalın bir örtünün kapadığı sahnenin arka duvarındaki perde çekilmiş, orayı silme süsleyen yağlıboya bir resim çıkmıştı açığa. Üç katlı sayısız pencereli ak bir konağın ortasını kesen balkondan, altın rengi saçlarını salmış, omuzları açık bir kadın aşağıda bir derenin resmedildiği noktaya bakıyordu. Derenin içindeki iki ördek yandan görünümleriyle sıralanmışlardı. Çevreyi süsleyen ağaçlar karaya yakın koyu bir yeşille boyanmışlardı. Ağaçların bitimi sona doğru bir üçgen oluşturuyordu. Bu üçgenin yukarısında mor iki dağın doruğunda ipince bir yarım ay, içindeki kendinden büyük çizilmiş yıldızıyla apak öne taşıyordu. Onların üstlerinde de bir kuyrukluyıldız yatağan yayvanlığındaki kuyruğu ile dolduruyordu kalan açıklığı. Balkondaki kadının yarım yamalak çizilmiş yüzündeki tek belirgin nokta olan dudakları kan kırmızısıydı. Kadının uzun Çingene pembesi giyiminin dibinde boynu sarı kurdelalı kara bir kedi vardı. Resimdeki oranların uyumsuzluğu, bu duvarı örten çalışmaya şaşırtıcı bir acıklılık veriyordu.

Sonra, gazozla benzeri soğuk içecekleri satanlardan biri belirmişti sahnede. Üst üste boyanmaktan nerdeyse köşelerini yitirmiş boncuk mavisi iskemleleri düzenle sıralamaya başlamıştı. Öndeki dört tanesinin üstlerine acı sarı, katı minderler koymuştu.

Sahnenin hazırlanması bittiğinde güneş denize gömülmekteydi.

Miltiyadi Aile Gazinosu'nun her yanı günün renkleriyle kaynaşan güneşin çekilişiyle bütünleşmiş, sahnedeki resim daha da genişleyerek sanki gazinonun batı yönünü de tümüyle kaplamıştı.

— Kalalım bu gece burada, demişti dedem. Ne dersiniz? Birlikte musiki dinleriz. Ne zamandır bunu yapmıyoruz.

— Keşke daha önceden bilseydim buraya geleceğimizi, bir iki şey hazırlasaydım, demişti anneannem. Şimdi...

— Hanım... Buraya gider gelir, gazozdu çaydı, içer dururuz. Saygıda hiç kusur etmezler. Hepsiyle ahbap olduk. Bu gece burası biraz da bizden kazansın. Hem biliyor musun, Kerim Ali şarkı istedi bugün. Bir senedir ilktir istek söylemesi. Biz duymasak da konuştu, değil mi? Öyle değil mi?

Annemle küçük teyzem birlikte,

— Tabii konuştu babacığım, demişlerdi.

Gülümsemişti dedem.

Gülünce daha da genç oluyordu.

— Öyleyse biricik oğlumuz için, içip şarkı dinleyeceğiz. O üniversiteye girdiği yıl benden ne istemişti, unuttunuz mu? "Şarkılı fasıllı bir yere gidelim baba, hep birlikte" demişti. Birgün muhakkak iyileşecek, Miltiyadi'ye o da bizle gelecek.

Üç kadın, onları yoklayan hüznü itmek ister gibi sık sık gözlerini kırpıyorlardı.

— Şüphe mi var, tabii iyileşecek, demişti anneannem.

Sahneye çıkan orta boylu, göbekli, ceketi üstünde daracık ilikli adam karşımızda yan beline dek eğildikten sonra konuşmaya başlamıştı.

— Pek muhterem, pey kıymetli ve pek sevgili bayanlar baylar. Gazinomuzun siz asil ailelere verdiği ehemmiyeti her daim göstermek için bildiğiniz gibi her daim yenilikler peşindeyiz. Bu yaz programlarımıza kattığımız büyük illüzyonist, cihan turundan henüz dönen, Mısır'da firavunları bile diriltip herkesleri hayrete duçar eden, meşhur Kamil Kadabra'yı fasıl heyetimizin güzide icrasından sonra bu akşam huzurlarınıza getirerekten yüksek izninizle sizlere takdim edeceğiz. Muazzam sihirbaz Bay Kamil Kadabra'nın aynı zamanda bundan böyle sünnet düğünlerinize hizmet vereceğini bilhassa hatırlatmak isteriz. Bahçe-

mizde yapılacak düğünler için bu seneden itibaren itinayla ve her sene programlarımıza katılacaktır.

Adamın arkasından çok zayıf, kuru yüzlü, uzun boylu bir genç adam sahneye hızla çıkıp, parlak kara pelerinini başından dalgalandırarak eğilmiş, geniş bir selam verip, bir süre öyle kalmıştı. Şakaklarına sıkı sıkı yapıştırdığı kara saçları da gözleri gibi pırıl pırıl yanıyordu. Boynunda kızıl renkli kelebek bir kravat vardı. Sonra ayrı renkteri dört mendili cebinden çıkararak havaya kaldırıp dört bir yana göstermiş, ardından avucunda hızla buruşturup yeniden açtığında, içinde bir tavuk yumurtası çıkmıştı.

Bahçeden yükselen alkış seslerini yatıştırmak isteyen bir tutumla "Çok muhterem hanımlar, beyler", diye yüksek sesle konuşmuştu.

— Heyecanınızı programımızın sonuna saklayınız lütfen, rica ederim. Ben ve asistanım Macar asıllı Matmazel Janin size harikulade bir program takdim edeceğiz efendim. Lütfen sabır buyurunuz. İştee karşınızdaaa yüksek huzurlarınızdaaa korkusuz bir kadının, ölüm dolabına dahi gözünü kırpmadan giren güzellerrr güzeli, güzeller ecesiii. Cihanı hayran eden sihirlerimin sadık muhibbi. İşteee Macar dilberi şahane Matmazel Jaaaninnnn sizleri selamlamaktaaa...

Bahçede yeniden başlayan alkışa ben de sevinçle katılmıştım.

Bu olanların büyüsü inanılmaz bir etkiyle beni sarıyor, tüm vücudum dağılarak Miltiyadi Aile Gazinosu'ndan kayıp yarın altındaki tembel tembel kıyıya vurup çekilen dalgalara kadar ulaşıyordu sanki.

Üstümüzü örten yeşilliklerin gölgeleri koyuldukça ateşböceklerinin kıpırdayan ışıltıları da beliriyordu.

Ardından İllüzyonist Kamil Kadabra'nın Macar asıllı asistanı Matmazel Janin koşarak sahneye çıkmıştı.

Selam vermek için eğilirken nerden atıldığı anlaşılmayan ak konfetiler de üstüne yağmaya başlamıştı. Şişmanlığın sınırında, toplu, iri yapılı bir kadındı bu. Sırtında ateş kızılı parlak satenden bir pelerin vardı. Etekleri sökük, kumaşı yer yer eprimiş pelerini açıldıkça kasıklarına dek çıplak ak, kalın bacakları ortaya çıkıyordu. Dar bir mayoyu andıran üstlüğü, böcek kabuğu yeşili

yanar döner boncuklarla işliydi. Aynı boncuklar havı gitmiş yeşil kadifeden mayosuna yıldız, yürek, ay kesimli süsler yapılarak eklenmişti yer yer. Oksijen sarısı otsu saçlarını iki yandan örüp kurdelalarla bağlamıştı. Başındaki gösterişli tacın madeni bölümleri kararmıştı. Lale motifli abartılı çıkıntılarla yükselen tacın elmas taklidi taşlarının da çoğu dökülmüştü. Kollarını dirseklerine ulaşan sayısız bilezikleri dolduruyordu. Kadının tüm devinimleri bileziklerinin çarpışmalarıyla çınlamalardan oluşan bir müziğe dönüşüyordu. Matmazel Janin onu saran bu garip müzikle daha da çarpıcı oluyordu. Kadın yüzünü öylesine boyamıştı ki ne gözlerinin odakları ne de dudaklarının sınırları anlaşılıyordu. Sağ elindeki küçük tef, sayısız parlak renkten oluşan eş uzunlukta kesilmiş ipek kurdelalarla fırdolayı bezeliydi. Kadın bacaklarını kaldırıp tefi bir sağ bir sol dizine vurdukça, dolgun baldırları titriyor, tefinden patlayan çınlamalara kocaman gülüşüyle katılıyordu.

Herkes soluğunu kesmiş, kirpiklerini bile kırpmadan doğrudan sahneye bakıyordu. Bir renk yumağı gibi karşılarında arasız devinip duran bu iri, güçlü kadının yaptıklarını kaçırmak istemiyorlardı.

Miltiyadi Aile Gazinosu'nun çalışanları da duvar diplerine toplanmış bu göz alan gösteriye dalıp gitmişlerdi.

Tıkız, kalın baldırlarını açıkta bırakan sarı simli altıgenlerle bezeli kızıl çizmeleriyle ileri geri adımlar atarak tefini coşkuyla çalmayı sürdüren Matmazel Janin taşkın kalçalarının ağırlığını da duyumsatıyordu kalabalığa.

Kamil Kadabra sahnenin bir ucuna çekilmiş, asistanını belirgin bir keyifle izlerken, arada dönüp bu kez ciddi bir bakışla kalabalığın tepkilerini ölçüyor, sonucu olumlu bulmuş gibi omuzlarını daha da dikleştiriyordu.

Bütün bu gösteri kısa bir sürede geçtiği halde, Kamil Kadabra, asistanı Matmazel Janin o abartılı selamlarıyla bizlere veda edip sahneden ayrılınca, bahçedeki kalabalık şaşkınlıkla kalakalmıştı.

Neden sonra,

— Zavallı kadıncağız, demişti anneannem, bazı insancıklar ekmek paralarını nasıl da zorlukla kazanıyor. Çok acıdım bu kadıncağıza çoook... Allah yardımcısı olsun...

Sahnede renklerle yığılı bir ateş topu gibi devinerek tümümüzü büyüleyen bu süslü, yüzü kocaman gülücüklerle kaplı kadına anneannemin niçin acıdığını anlayamamıştım.

Masaya getirilenleri yemeye koyulduğumuzda fasıl heyetinin tümü de yerlerini almışlardı.

Öndeki dört iskemleye yerleşen kadınlan da çok beğenmiştim.

Biri dışında üçünün renk renk giysileri, parıltılı küpeleri, bilezikleri vardı.

O kara giyimli, kemikli yüzlü, saçlarını ortadan ayırıp kapkara, donuk bir şal gibi omuzlarına yayan kadınsa yalnız bir tek iğne takmıştı yakasına. İri Beyoğlu taşlarından yapılma gül biçimli iğnesi daracık bedeni soluklandıkça çakıntılarla deviniyordu.

Kemancı her biten şarkıdan sonra ayağa kalkıp sahnenin sol ucuna doğru gidip, eğilip bükülerek kemanını çalmayı sürdürürken, o karalara bürülü sıska kadın müziğin değiştiği noktalarda, yumulu olan gözlerini açıp bahçenin belirsiz bir noktasına gülümseyerek bakıyordu.

Gördüklerimden duyduğum sevinç, göğsümü sıkıştırmıştı.

Bir ara sandalyemden fırlayarak sahnenin dibine gitmiş, benim gelişimle hiç ilgilenmeyen çalgıcılar, şarkıcılar topluluğuna ellerimi kesintisiz çırparak bakmaya başlamıştım.

Annem beni kucaklayıp geri götürdüğünde, büyüklerimin Kerim Ali Dayıma gittiğimizden beri yüzlerine yer edip kalan gölgenin yavaş yavaş sıyrıldığını görmüştüm.

— Ah çocukluk, demişti anneannem. Ah, var mıydı hiç büyümek bu dünyada hey Allahım! Daha önce böyle yerlere gitmemiş miydi? Kerim Ali'yle birlikte gelmeliler bunlar. Gelecekler muhakkak... Ne kadar mesut olmuştu bir kız yeğeni olduğu için, hatırlıyor musun?

— Evet, demişti annem. Hayretler içindeydi ilk gördüğünde. Dokunamıyordu. Çok küçük canım bu hayret hayret, dikkat edilmeli, dikkat edilmeli demişti durmadan akşama kadar. İşte şimdi yeni bir şarkıya geçtiler. Muhayyer makamının en güzel şarkılarındandır. Fena söylemiyorlar, değil mi Nagehan?

— Sen de kızım, Nagehan'ı bize üstad tayin ettin, demişti anneannem. Sahiden her söylenen şarkının hangi makamda olduğunu hemen anlıyor mu?

— Evet anneciğim, şüphesiz anlıyorum, demişti küçük teyzem. Yanakları kızarmıştı sorulanı yanıtlarken. Evet, zaten Muhayyer Peşrevi ile başladılar ya. Elbette o makamda devam etmeliler. Tamburi Cemil Bey'in pek meşhur bestesidir bu.

— Desene, demişti dedem, bizim kız Akşam Kız Sanat'a giderken, çoktan hanende olmaya fikir koymuş...

Dördü de birbirlerine sevecenlikle bakmışlardı.

Sahnedeki kadınlar yanık bir anlam kattıkları seslerini şarkının belli bölümlerinde tiz bir noktaya yükseltiyorlardı.

"Batan gün kana benziyor
Yaralı cana benziyor
Esmerim vay vay
Ah ediyor bir gül için
Bu bülbül bana benziyor
Vah benim garip gönlüm"

Dört kadın dizlerine dayadıkları ellerini şarkıların ses dalgalanmalarındaki gidiş ile eş küçük vuruşlarla aynı anda oynatıyorlardı.

Miltiyadi Aile Gazinosu'nun fasıl heyetiyle birlikte ağustosböcekleri, gece kuşları da ötmeye başlamıştı.

Ortada dolaşan çocuklar, akşam melteminin yavaş yavaş çıkışı, bu yumuşak esintinin onları kucaklayışı ile ilerleyen saatlerde sakinleşmişlerdi. Büyüklerinin yanlarına giderek, kimi masalara çenesini dayamış, kimi oturduğu iskemleden bükülerek annesinin kucağına yarı yarıya yatıp, ne kadar diretseler de ağır ağır kapanan gözleriyle bu coşkulu geceyi bir ninni gibi üstlerinde duyumsayarak uykuya geçmişlerdi. Oysa hepsi İllüzyonist Kâmil Kadabra ile korkusuz asistanı cihan güzeli Matmazel Janin yeniden sahneye gelinceye dek uyumamakta kararlıydı.

Ben bir süre daha iskemlemde dimdik oturup bastıran uykumu yok etmeye çabalamıştım.

O kara giyimli şarkıcı kadının devinimlerini eksiksiz izlerken uzaktan geçen bir çatananın düzenli sesiyle kadife yumuşağı ılık bir koyuluğun içine kayıvermiştim yine de. Oysa akasyayla salkım ağaçlarının meltemle savurulan baygın kokusunu soluyor, kemanın uzun yay çekişlerle süren sesini dinliyor, o kara saçlarını ortadan ayırıp yüzünü daha da zayıf, yorgun yapan şarkıcı kadına bakıyordum. Yaka iğnesinin gecenin renklerini toplayan parıltısını bile tümüyle görüyordum...

Bir ara annemin kalçasına yaslanmış yürüyor olduğumu ayırımsadığımda bu kez gözlerimi sıkıca kapatmıştım.

Gazinonun yolu üzerindeki yazlık sinemanın yanından geçiyorduk.

Ordan taşan sesler gecenin bitmediğinin kanıtıydı.

— Daha hâlâ oynuyor film, demişti annem. Uzunmuş demek ki.

— Cudi Garland'ın bir filmi demişti küçük teyzem. Çok güzel bir sesi var onun da, biliyor musun?..

— Ne anlıyorlar ki, demişti dedem. Türkçe konuşmuyor bunlar.

— Ya, sahiden öyle, demişti anneannem. Doğru...

— İngilizce, evet, ama demişti küçük teyzem, alt yazıları var, okuyorsunuz. Biliyor musunuz Yurdanur Abla İngilizce öğreniyormuş.

— Hangi Yurdanur? demişti anneannem. Şahende, şu senin ortamektepteki arkadaşın mı? Hani her gün bizdeydi, ikiniz de sabahtan akşama konuşur gülüşürdünüz. Ankara nereden çıktı? Laleli'de Tayyare apartmanlarında oturmuyor muydu onlar? Ta oradan Laleli'den üşenmeden Kadıköy'e gelirdi kızcağız. Çok sevişirdiniz canım siz. Gençlik bambaşka bir şey Mehmet Ali Bey, bambaşka. Demek haberleşiyorsunuz...

— Evet, demişti annem, arkadaşımın babası ilkmektep hocasıydı ya. Öğretmen Mustafa Remzi Bey'in kızıydı, unuttun mu Yurdanur'u? Ankara'ya Cebeci'ye tayinleri çıktı, üç dört yıl önce gittiler. Annesi de ebedir. Beş kardeştiler hani. İstanbul'a da Erzurum'dan gelmişlerdi. Oradan oraya işte. Memurluk bu...

Sonra bu hiç görmediğim, görmüşsem bile anımsamadığım Yurdanur Ablanın neler yaptığını konuşmaya daldıklarında git-

tikçe uzaklaştığımız sinemanın İngilizce seslerine ilk kez duyduğum bir müzikle şarkı katılmıştı. Bizim bahçede dinlediklerimize hiç benzemiyordu ya, bence yine de çok güzeldi.

Annemin ayaklarımı yıkarken bir yandan da "Başını tut şu haylazın, bak hiç uyanıyor mu! Bugün çok yoruldu" dediğini duyuyordum.

Ardından ak sabun kokulu bol robalı geceliğimi giydirip küçük teyzemin başucu yuvarlak aynacıklarla bezeli san pirinçten demir karyolasının yanındaki sedire hazırlanan yatağıma yatırırlarken, ikisi de dudaklarını yavaşçacık yanağıma değdiriyorlardı. Güzel yüzlü, diri bedenli bu genç kadınların temizliğin ötesinde onlara sinmiş hafif leylak kokusunun dalgalandığı tenlerinden bana akan sevecenlik tüm varlığıma sızıyor, kazınıyordu. Bu "birisi annem olan" iki kız kardeşi de birinci yazımda belleğime iyice alıyordum.

Sonra ayaklarının ucuna yanımdan basarak çekiliyorlardı.

Çağla yeşili çocukluk yorganımın aralığından tahta tavanı gözden geçirirken ordan doğru inen durma değişen birçok biçimden resimler yapıyorum.

Tüm evrenin uykuya daldığını bu ilk kez oluşan, olağanüstü tek parça dinginlikten anlıyorum.

Ancak çocukların duyabileceği seslerin bana yaklaşmasını bekliyorum.

Küçük fışkırmalarla yeni bir pınar yatağını buluyor, kozasını tamamlamış bir ipekböceği kelebeğe dönüşmek için ipince bir yırtılmayla çıkış yolunu açıyor, nemli bir toprakta bir öbek mor kahkaha çiçeği eş boyda uzarken, yapraklarını aynı anda uyumla hışırdatıyor.

Ben bu müzikle uyanıyorum.

Geceliğimin kanaviçeyle mine çiçeği işlenmiş yakasını düzeltiyorum.

Sonra dedemlerin evsahibi Efili Karletos Hanım'ın evinin üstümden çekildiğini görüyorum.

Büyüklerimin derin uykularını bozmadan doğruluyorum sessizce, sedir yatağımdan.

Yastığımı dayadıkları için hâlâ yerinde duran, içine oturup dışarıyı izlediğim parmaklıklı pencerenin elörgüsü dantel perdesini aralayıp süzülerek çıkıyorum.

Her yanı Miltiyadi Aile Gazinosu olmuş mahallenin kat kat renkli ampul hevenkleriyle süslü, kimsesiz evlerinin arasından geçerken, elektriklerin arkamdan peş peşe söndürüldüğünü görüyorum.

Koyu mavi yaldızlanmış bulut yığınları, doğuya doğru hızla akıyor ben giderek yükselirken.

Kahkahalar atmaya başlıyorum, gıdıklamrca gülüyorum.

Bu hiç kimsenin duymadığı sessizliği bozmamam gerektiğini düşünerek ellerimi hemen göğsüme bastırıyorum.

Ak mermerşahiden yazlık geceliğimin kumaşı kelebek kanatları gibi omuzlarımdan doğru genişleyip genişleyip açılıyor.

Şarkıcıların sahnesinin ardını süsleyen resimdeki kuyruklu yıldızın tıpkısından iki tane geçiyor başımın üstünden.

Üstelik onlara kolayca değebiliyorum.

Tüm bilinen yıldızlar aynı anda çevremde duruyorlar, titreşen ışıklı Çobanyıldızı'nı avuçladığımda elim içine giriyor, parmaklarımdan gümüş tozları uzayarak akıyor.

Örgüleri çözük saçlarıma ateşböcekleri dolmuş.

Göğün sonsuz boşluğunda istediğim yöne kolayca kayabiliyorum.

Dedemin sokağındaki en gösterişli evin, Selahattin Beylerin konağı denen o yerin damında çocuklar kara önlükleriyle, ellerindeki okul çantalarıyla sıralanmış kıpırtısız duruyorlar.

Bir okul görmemiş olduğum için onların orda okuyor olduğuna karar veriyorum.

Hiç mutlu görünmüyorlar.

Küme halinde duran, çok parlak bir yıldız adacığına dalıyorum, daha daha yukarda olanlara bakarken, iki yıldız peş peşe yüzümü sıyırarak boşluğa kayıp siliniveriyorlar. Burnuma gelen kesilmiş, serin, taze çimen kokusunun yıldızların kokusu olduğunu öğreniyorum.

İncecik, yeni bir ayın kendini hırçınlıkla öne çıkarmaya çabaladığı, gitgel bir esintiden anlaşılıyor.

Gece o denli parlak ki yıldızlar ayın dengi olmuşlar.

Büyüyememiş çizgi ayın zonklayan huysuz esintisi eteklerimi kafama geçirdiğinde, örtülen gözlerimi açmaya çabalıyorum.

Bir fildişi sopa geceliğimi başımdan doğru sıyırıyor.

Sevinçle boynumu diktiğimde tam karşımda Kerim Ali Dayımı buluyorum.

Onu coşkuyla alkışlıyorum.

Üstünde pijaması, o görene sıkıntı veren soluk çuhadan pelerini yok. Meşhur İllüzyonist Kâmil Kadabra gibi parlak, ipek, kara, üstelik yepyeni bir pelerini, kırmızı kelebek kravatı, yalımlı, yepyeni incecik tabanlı, bağcıklı rugan pabuçları var. Güzel, gür, kara saçları düzgün taranmış. Işıyan, rahat yüzünde gözleri şimdi apaçık, belirgin. Yeşil ela gözlü, uzun kıvırcık kirpikli bir delikanlı benim Kerim Ali Dayım.

Eteklerimi başımdan indirdiği sihirli fildişi sopasıyla yukarıları gösteriyor.

Dayımın devinmelerine gökyüzünden parça parça uzayan, duyana dinginlik veren gizemli bir müzik eşlik ediyor.

"Kerim Ali Dayıcığım" diye sesleniyorum. "Niçin konuşmuyorsun sen, kime küstün?"

Tıpkı dedeminkinin eşi gözlerini ilk kez doğrudan bana çeviriyor, elini dudaklarına götürüp sus işareti yapıyor, çevredeki arasız dalgalanan sesleri gösterirce kollarını iki yana alabildiğine açıyor.

Birden birinin, "Dinle çocuğum," dediğini duyuyorum, "dinle." Bunu bir yıldız söylüyor gibi, Sabahyıldızı bu ya da Kerim Ali Dayım.

O yeniden kat kat kesintilerle yükselen sonsuz boşluğa çeviriyor bakışlarını.

Onun baktığı yere gözlerimi çevirdiğimde, bana bu kez bir kat aşağıyı gösteriyor.

Eğiliyorum oraya.

Bugün bakışlarını hiç ayırmadan oturduğu ağacının orda onu beklediğini görüyorum.

Ağacın dallarına kurulmuş, incecik gümüş çubuktan yeni yarım ayın salıncağında annem, küçük teyzem, anneannem oturuyorlar.

Anneannem kızlarıyla yaşıt. Uzun topuklu, üstten bantlı, kırmızı ayakkabılar giymiş. Saçları uçuşuyor boşlukta.

Dedem ayakta, gölgede.

Dayım cebinden çıkardığı bir tutam renkli ipek mendili boşluğa savurup, ardından toplayarak elinde yok edip, avucundan kocaman bir ak gül demeti çıkararak ta uzaktaki yerinden bana atıyor.

Güller iri yıldızlara dönüşerek ışık çakıntılarıyla yüzüme yaklaşıyor, kolayca tutuyorum aklar yığını o demeti.

Küçük teyzem karalı hanende kadının eşi giyimiyle birden arkamdan sarılıyor bana.

"Dayın vallahi birgün seninle buluşup sana abra kadabra hokus pokus tirinka linka yapmayı öğretecek, göreceksin, göreceksin" diyor.

"Konuştu değil mi?" diye soruyorum.

El ele tutuşup üçü birlikte gümüş serpintilerinden kayarlarken,

"Ben radyoya gidiyordum" diyor küçük teyzem. "Geciktim. Bu gece, büyük, pek meşhur hanendelerin söylediği bir şarkıyı geçeceğim."

Küçük teyzemin şarkısı dalgalara dönüşerek büyüyor göğün derinliğinde.

Koyu maviliğin karardığı dip noktadan birden lekesiz, apak bir geminin geldiğini görüyorum.

Gözalıcı ışık toplarıyla bezeli güvertesinde babam duruyor.

Kollarında uzak denizlerden taşıdığı paketler var.

Birden Samanyolu'nun oluk oluk aktığı simden halının, çıplak ayaklarımın altında kıpırdayarak oluştuğunu seziyorum.

Yüreğim hızlanıyor.

"Dur çocuğum" diyor babam. "Nereye böyle?"

"Samanyolu'na bindim babacığım, inemem ki" diyorum, "görmüyor musun?"

"Samanyolu'nu da nereden öğrendin sen bakayım?" diyor babam.

"Sonbaharda mektebe başlayacak ya Ekrem'ciğim" diyor aşağılardan annem.

Sesi ne kadar da uçarı, yumuşak.

Üstünde yine sabahlığı var. Göğüsleri yine yarı açık, yine ışıltılı.

Babam elindeki dikdörtgen bir bambuya altın sim üstüne sıra sıra dizilmiş yuvarlak yeşim taşlarının olduğu şeyi birden bana uzatıyor. "Al bakalım yumurcak," diyor, "dünyanın en eski hesap aleti, ta Çin, Maçin denizinden sana getirdim."

Samanyolu'nun odağındaki ılık akışa uzanıyorum.

Gözlerimi daha daha ışıksızlaşan gecenin ucuna çevirdiğimde, uykumun bastırdığını ayırımsıyorum.

Üstüme çocuk yıldızlar vınıltılarla itişerek doluyor, beni örtüyorlar.

Samanyolu evrenin seçilmiş seslerini ninniler yapıp, taşıyor yattığım yere.

"Yaz, güze dönüyor bu gece" diyor fısıltıyla birisi bana.

Bu uyumlu müziğin verdiği taşkınlık bile uykumu bölmüyor.

Öylesine köklü bir tatlılık alıyor ki vücudumu, Samanyolu'na karışıyorum.

Anlamak istiyorum bu bir abra kadabra mı, hokus pokus tirinka linka mı, yoksa bunu göklerden bakışları ayrılamayan Kerim Ali Dayım mı yapıyor bana diye, aynı şeyi durmadan durmadan durmadan düşünüyorum.

Yıllar, yıllar sonra bunun çocukluğa özgü bir mutluluk olduğunu öğreniyorum. Büyük bir arınmanın, gönlünce alıp başını gidebilmenin ilk müthiş duyguları bunlar.

Uzaklardan doğru bir şarkı yaklaşıyor.

"Görmedim ömrümün asude geçen bir demini
Çekerim hep o siyah gözlerinin matemini"

— Ya bu kimin bestesi bakalım?

Küçük teyzemin gülüşünü tanıyorum.

— Yavaş Nagehan. Zavallı yavrucak yorgun düştü bugün. Neler gördü, neler öğrendi kim bilir. Her şeye yetişeceğim diye yürürken yolda bile uyuyordu.

— Şahende Abla, içim çok kırılıyor kimi günler. Dayanamıyorum. İyi ki şu şarkılar var.

— Haydi gevezeliği bırak... Vakit gece yarısını çoktaan geçti. Şuna bak, üstünü açmış. Yarın işimiz çok biliyorsun. Kerim Ali'ciğimizi evci alacağız. Her yanı dipten doruğa temizlemeliyiz. Hamamı da annem kalkmadan yakalım. Bu sene o daha da halsiz, değil mi? Belli etmiyor ya. Çok korkuyorum ikisi için. Bu kedere daha fazla dayanamazlar diye.

— Ağabeyim yıkanırken ben de size şarkıcılık yaparım.

— Ah deli kız, sus yavaş dedim sana!.. Bak sabah oluyor nerdeyse...

Nagehan Teyzemin sesi ince bir su yolu gibi beliriyor, kayıyor odada.

— Peki peki... N'olur son bir şarkı ablacığım... Hani sesimi beğeniyordun. Şarkılar gürültülü değildir ki. Öyle olsa ninniler şarkı olmazdı. Şimdi bir Osman Nihat Bey. Sen de seversin onun bestelerini nihavent makamından.

— Benimle alay mı ediyorsun sen şımarık? Sus dedikçe...

"Körfezdeki dalgın suya bir bak göreceksin
Geçmiş gecelerden biri durmakta derinde
Mehtâb, iri güller ve senin en güzel aksin
Ve'l-hâsıl o rüyyâ duruyor yerli yerinde"

— Şahende Abla n'olur, diyor küçük teyzem şarkısını keserek.

— Yok yok, bırak, iyiyim ben.

Sonra ikisinin birbirlerine sarılıp ağladıklarını seziyorum.

Uzaktan tren sesi geliyor.

Dedem istasyonuna gitmiş olmalı...

İkinci Yaz Şarkıları

Bahçenin kokuları değişiyordu yaz biterken.

Her yandan boy veren başıboş otlar sararıyor, ivecen saka kuşları kesintisiz ötüyorlardı.

Yaz öğlelerinin ısıttığı toprağın içinden fışkıran o çiçek esintili hava, yerini güz temizliğine kalkışan kadınların bahçeler arası yayılan arap sabunu kokularına bırakmıştı.

Kerim Ali Dayımın elini öpmeye gittikten sonraki günlerde, dayımın dedemle, ninemle, bizimle niçin oturmadığını sormaya kalktığımda annem afallıyor, yüzünde yoğunlaşan bir şaşkınlıkla çevresinde hemen bir iş yaratıyordu.

— Canım sana söylemiştik ya. Yakında iyileşecek dayın, diyordu. O zaman elbette bizimle oturacak. Hatta geçen gün babana, Ekrem'e dedim ki...

Annemin anlattıkları birbirinden kopuyor, sorunun yanıtı olmaktan çıkıp kendi kendine yaptığı bir konuşmaya dönüşüyordu. Odada dolaşmaya başlıyor, eline geçirdiği bir örtüyü ikide bir pencereden silkeliyordu.

Dönüp bana bakıyor, bakışlarına yansımayan bir gülüş kaplıyordu yüzünü.

Ardından bu yapay neşeyi hızla örten bir donuklukla doluyordu gözleri.

Annemi izlerken Kerim Ali Dayımı rastgele sormamam gerektiğini duyumsuyordum.

Karşılıklı susuyorduk.

Ben dışarıya bahçeye yönelirken, annem şarkılarından birine girişiyordu.

Yine bu yıl Ada sensiz içime hiç sinmedi

Dil'de yalnız dolaştım hep gözyaşlarım dinmedi

Şarkılarıyla onu çağıran bilinmedik bir yerlere uzaklaşıyor gibiydi. Söylediklerinin taşıdığı bir gölge vardı sanki, annemi

olduğu her yerde izliyordu. Bahçedeyken yanıma geldiğinde bile onu çevreleyen bu loş gri ayladan çoğunluk kurtulamıyordu.

Yaz ortasının dik güneşi kırılmıştı.

Güzbaşındaydık.

Yeni yaz için ne kadar beklemem gerektiğini evdekilere sorduğumda, "Kışı geçirelim hele, dur bakalım bahar gelsin. Mektebin tatile girsin. İşte ancak o zaman yaz gelir. Silivri yoğurdu çıkar. Bu da kış sonunu müjdeler" diye yanıtlıyorlardı.

Okula gitmeme sayılı günler kalmıştı.

Ağacıma çıktığımda, bizdeki, bitişik bahçelerdeki ağaçların değişik sarılarla solmaya yüz tutan yapraklarını izliyordum.

Nar, yenidünya, yabanmersini, ceviz, frenkinciri, akasya, çakaleriği, şeftali, incir, manolya çıplaklaşıyordu. Birkaç bahçeyi birden yayımlı dallarıyla kucaklayan çitlenbik ağacı bakır kızılına dönüşen güz görünümüyle şaşırtıcı bir görkem kazanmıştı.

Çevredeki ağaçların adını babama sorup öğrenmiştim.

Çaktığı merdivenin sağlam olup olmadığını denetlediği ilk gün, "İşte böyle güzel kızım" demişti. "Artık mektepli olacaksın, sor bakalım ne soracaksan."

— Babacığım, yarın nereye gidiyorsunuz?

— Cebelitarık'a. Mektepte dünya coğrafyası da öğreneceksin. Haritada parmağınla limanları gösterebileceksin. Daha neler neler... Benim gibi tahsilin yarıda kalsın istemem. Seni yüksek okutacağız. Okumuş insanın hali bambaşkadır. Gelelim ağaçlara. Burdakilerin çoğu yolunu şaşırmış ağaçlar.

— Ağaçlar yolunu nasıl şaşırır baba? Onlar yürümüyor ki?..

— Dünyada yaşarken her şey yürür. Ağaçlar bile. Bu yüzden yollarını şaşırırlar. Yenidünya, nar, yabanmersini kim bilir hangi uzun yazların topraklarından gelip, şu güngörmüş çamın yanına düştüler.

O gün babamla anımsadığım en uzun konuşmayı yapmıştık.

Güzbaşı sürerken komşu evlerden yansıyan seslerde de değişmeler olmuştu.

Sabahları fincanlarda dönen çay kaşıklarının çınlamasına öğle saatlerinde tencereleri hızlı hızlı karıştıran kepçelerin vuruş sesleri ekleniyordu.

Semt pazarından dönen ev kadınlarının aldıklarını anlatışını olduğu gibi işitiyordum. "Ayva bile çıkmış. Bir reçellik alıverdim."

Ertesi gün kaynatılan reçelin ağdalı kokusu bitişik bahçelerden tütüyordu.

Mevsimin değiştiğini belirten sesler, günün ikindi olmadan puslanıvermesi bana anlayamadığım bir durgunluk vermişti.

Ağacının dibindeki siğilotu kümesi, ballıbabalar sertleşerek küçülüyor, yok oluyorlardı.

Bir çukur açarak içine su doldurduğum havuzcukta birkaç solucanla sukurtlan vardı.

Yaz ortası bir ikindi saatinde bulduğum tosbağa birden ortadan yok olmuştu.

Her deliği, derin kovuklan, kümelenmiş yaprak yığınlarını deşip bütün bahçeyi boydan boya onu aramak için dolanırken ağladığımı bilmiyordum.

Hem de gürültülü bir ağlama olacaktı ki, annem mutfaktan fırlayarak "Ne oluyor" diye bakınıp beni hızla kucaklamıştı. "Canım, niçin ağlıyorsun? Ne oldu söyle? Yine düştün mü yoksa?" derken ürkerek dizlerimin henüz kabuk bağlayan yaralanna bakıyordu. O beni göğsüne bastınnca hıçkınklarla tosbağamın kaybolduğunu, onu ne yapsam bulamadığımı anlatmaya çabalarken,

— Gitmiştir, canım, demişti. Kış geliyor yazın yine döner tosbağan. Sus biriciğim. Büyüdükçe gözü yaşlı bir çocuk mu olacaksın ne? Hadi bugün seninle birlikte iş yapalım. Baban yann gidiyor. Ona çeşnili, mis kokulu bir yemek hazırlayalım.

Mutfağın serinliğinde annemin bedeninden ayrılmak beni ürkütmüştü.

O, raflardan birçok küçük kavanoz indiriyor, her eline aldığını bana göstererek adını söylüyordu. Bunu da sesine uyumlu bir ezgi katarak yapıyordu.

— Nelerimiz var hele bakalım? Tarçın, kişniş, marsuvan otu, kimyon, kedinanesi, zencefil, karanfil, ısırgan otu, kırmızıbiber, çörekotu, kuru nane. Bunu evvelsi yaz bahçeden toplamıştım. O yaz nasıl da sıcak olmuştu, nasıl...

Annem yine benim bilmediğim bir yazdan söz ediyordu.

— Zencefil, kekik, karabiber, sarısabır, sarıkantoron, kınakına, ısırgan tohumu. Ah hepsi hastalık için alınmıştı aktardan, yemeğe konmak için değil. Ev eczaneye dönmüştü. Alman malı iki boy porselen havan bile almıştık. Kim bu çaredir dese, hemen işe koyuluyorduk. Bin bir reçete denedik, yeter ki hastane olmasın, aman olmasın diyerek. Kimi defa balla kınakına melisa kaynatılıp içirilecekti, kuvvet versin diye... Ne umutlardı, ne beyhude hevesli bekleyişlerdi, geçti gitti, geçti hepsi. Neyse...

Erken inen karanlığın içinden sarı bir ışık uzantısı demirli pencerelerden giriyor, mutfağın boşluğunu boydan boya keserek parça etlerin kavrulduğu tencereye dek çarpıyordu. Kalaylı tencere yarı altındanmış gibi ışıldıyordu ocağın üstünde. Annemin karıştırdığı yemeğin kokusu ağlama isteğimi yatıştırmıştı.

— Çok yazık baban seni mektebinin ilk gününde uğurlayamayacak, kıymetlisini uğurlayamayacak. Yarın tekrar sefere çıkıyor.

Babamın gideceği sabah erkenden uyanıp onların odasına yönelmiştim.

Evin ikinci katındaki büyük sofanın iki ucunda yer alan odalardan biriydi yatak odaları.

Ben onların karşısındakinde yatardım.

Gelen konuklara, babaannem, dedem ya da küçük teyzeme yataklar benimkinde açılırdı hep.

En çok sevdiğim geceler böylesi gecelerdi.

Bana masal anlatmalarını isterdim.

Nasıl bir masal olduğu ya da aynı masalın kaç kez anlatıldığı hiç önemli değildi.

Tümünü sevinçle dinlerdim.

Seslerinin tınısıyla bir bulut kümesine dalarmışça bedenimin uçuştuğunu duyumsar, gecenin içinde eriyip giderdim.

O sabah kapı koluna zorlukla erişip kapılarını açtığımda, odalarının perdeleri örtüktü.

Alacakaranlıkta kalakalmıştım.

İçerde limon kolonyasına karışmış annemin ter kokusuyla dolu bir ılıklık vardı.

Babamın ayaklarını ilk kez çıplak görüyordum.

Ayakları büyük, başparmakları uzundu.

Anneminkiler bu kez alıştığımdan daha da küçük görünüyordu.

Babam annemin boynuna dolamıştı kolunu.

Gülkurusu rengi yorganın açıklığından ikisinin de yüz yüze nerdeyse dudak dudağa uyuduğunu görmüştüm.

Gözlerim loşluğa alıştıkça perdelerin uçuşan meleklerle bezeli elörgüsünü, sızan ışıkta parlak bir kumaşla çevrelenmiş yaldızdan gül çelenkleri oygulu aynanın üstüne asılı babamla annemin evlilik fotoğraflarını seçmiştim.

Soluklarındaki düzen derin bir uykuda olduklarını ayrımsatıyordu.

Köşedeki çift kanadı da aynalı giyim dolabının önünde duran iskemleye babamın çarkçıbaşı kıyafeti özenle yerleştirilmişti.

Şapkası sonraları hep göreceğim yerinde, konsolun mermerinde duruyordu.

Annemin bin bir şişeyle, ipek kumaşçıklarla, kesme zebercetten düğme kavanozuyla, birkaç değişik yelpazeyle, tokalar, firketeler, bağadan tuvalet aynası, fırça, tarak, tırnak takımıyla renkler cümbüşüyle dolu konsolunun üstüne sevinçle bakıyordum.

Babama her sarıldığımda duyduğum ak sabun kokusunu aşıp öne geçen koklamaya doyamadığım ıtırlı esinti demek ki bu odada siniyordu ona.

Yatağa doğru bir iki adım atıp durakalmıştım.

Bir erkekle bir kadının tek bir varlıkmış gibi aynı anda soluk alıp verişlerindeki düzen yeniden ürkütmüştü beni.

Kaba tüylü halının üstünde kıpırtısızdım.

Gözlerimi onlardan ayıramıyordum.

Süresini kestiremediğim bir zaman içinde donmuştum.

Yüreğimi bilmediğim bir öfke almıştı.

Annem, "Ekremciğim, bir tanem geç kalmayasın" diye mırıldanınca kapı yönüne gerilemiştim.

Uyandıklarını sanmıştım.

Babamın onu sıkıca sarıp kendine çektiğini, dudaklarından bastırarak öptüğünü görmüştüm.

Oysa ikisinin de gözleri hâlâ kapalıydı.

Konuşarak uyuyor olmalarını, hem de dudak dudağa uyuyor olmalarını anlayamamıştım.

Dışarıdan atlı bir arabanın ağır ağır geçişi yankılanmıştı odada.

Ardından da sütçünün sesi yükselmişti.

Annemin birden silkinip "Ekremciğim, bir tanem geç kalacaksın. Nasıl da uyumuşuz!" dediğini duyduğumda deminki devinimlerini uykuda yaptıklarını düşünmüştüm.

Annem yatışını değiştirmeden babamı yanaklarından birkaç kez öpüp alnına düşmüş saçlarını okşamıştı. Sonra doğrulup somyayı gıcırdatarak yataktan inmiş, ince markizetten geceliğini dalgalandırarak yürüyüp pencerelerden birinin perdesini yarı yarıya açmıştı.

Odayı dolduran puslu aydınlıkta beni görünce durakalmıştı. "Bak sen, bak sen hele kızıma" derken sesi çocuk sesini andırıyordu. "Nasıl da uyku tutmamış babası gidecek diye kızım. Talebelik yaşı gelmiş de, büyümüş de... Hadi bakalım yanımıza. Ne zaman uyandın sen, yaramaz?"

Beni kucaklayarak yatağa taşımıştı.

Önceleri de beni aralarına aldıklarını sandıran şeyi o an ayırt etmiştim.

Karı-kocanın ağırlığıyla ortası belirginleşmiş yatakta hiç yabancılık çekinmemiştim.

İkisi de birlikte sarıyorlardı beni o sabah.

Öfkem geçmiyordu.

Kucaklamalarında kollarının hâlâ birbirine ulaşan kopmayan uzantısındaydım.

Karşılıklı duydukları sevginin, arzunun gövdelerinden akan sıcaklığıyla, titreşimleriyle çevreleniyordum.

— Ben okula gitmek istemiyorum baba, istemiyorum işte.

O dirseğinin üstünde toparlanıp, annemden hafifçe ayrılıp yine de sol eliyle onun kolunu tutmayı sürdürerek,

— Sakın ha! demişti. Sakın ha, sen daha mektebe gitmeden alfabeyi söktün. Orada yaşıtlarınla olacaksın. Çok seveceksin mektebi çok, gör bak.

Annem de onunla birlikte, okula gitmenin önemini anlatırken bir yandan da göğüslerini açıkta bırakan geceliğini çekiştiriyordu.

Babam geniş omuzlarını daha da belirginleştiren atkılı ak fanilasıyla çok genç duruyordu. Yüzüme eğilmiş, "Seferden dönüşte sana kocaman bir hediye getireceğim" diyordu. "Üstü başı tamam mı bu haylazın?"

Babamın soluğu ince bir esinti gibiydi.

— Evet Ekremciğim, yarın akşam Nagehan Teyzesi gelirken getirecek her şeyini. İki üç gün de burada kalacak. O büyük güne bu haylazı birlikte götüreceğiz. Önlüğünü Hrisula ile dikip bitirdiler. Ya beyaz tafta kurdelalar. İki yana iki tane takılacak. Kelebek olacak kızımız.

Babamın boynuna sıkı sıkı sarılmıştım.

Anneme hiç bakmıyordum.

Babam ben boynunda asılıyken kalkmıştı yataktan.

Tüm gövdesinin küçük bir bölümünü ancak örtebilen vücudumla onun kaslarına, sıcaklığına, yüreğinin atışına bu denli yakın olduğumu ilk kez duyumsuyordum.

Titriyordum.

Babam anneme dönüp,

— Bunu da atıversem şilebe. Ne dersin Şahsenem dilber?

Gülmeye başlamışlardı. Yüzleri mutlulukla ışıyordu.

— Hele büyüsün Ekremciğim. O zaman tabii canım. O zaman alıverirsin yanına.

Gözleri anlamadığım bir istekle doluydu babama bakarken.

Annem ilk kez hoşlanmıyordu.

Mutfağın daha güneş düşmemiş derinliğinde o sabah annem muşamba örtülü yuvarlak küçük masayı düzenlerken, ben de babamın giyindiğinde nasıl değiştiğini izliyordum. Daha yaşlı, daha durgun bir anlam oturuyordu davranışlarına. Uyurlarken birbirlerine sevgi sözleri fısıldayan varlıkları iç içe geçmiş genç adamla, genç kadın, bu gösterişsiz yerde başkalaşıyorlardı.

Davlumbazın altındaki ocakta kaynayan çaydanlığın dem kokusu, zeytin, peynir tabaklarının yanına düzgün kesilmiş dilimlerle sıralanmış kızarmış ekmekler, cam kâsedeki vişne reçelinin kızıl ışıltısı mutfağın kurşun rengi taşlarına sinmiş arapsabunu kokusunu bastıramıyordu.

Çaylarımızı koyarken annem yine yavaştan bir şarkıya başlamıştı.

Babam, "Şahende, biriciğim, fakat daha buradayım bak! Gitmedim henüz" dediğinde, annem, "A Ekremciğim, ah sahiden şarkı mı söylüyorum? İnan farkında değilim" demişti.

Babam evden ayrılmadan ikisi de bana "Bahçene, ağacına bakmaya gitmiyor musun, yaramaz?" dediklerinde bahçe kapısına hızla yönelip çıkarken bir an durup geriye bakmıştım.

Onlar beni hemen unutmuş gibiydiler.

Annemin babama doğru eğildiğini, kırılgan bir şeyi tutarca onun yüzünü hafifçe kendine çevirdiğini görmüştüm.

Aydınlanmaya başlayan mutfağa kapıdan uzayarak düşen gölgemi bile ayrımsamamışlar, öylece yüz yüze kıpırtısız duruyorlardı. İçimi giderek saran öfkeyi anlayamadan, niçin beklediğimi bilmeden kalakalmıştım eşikte.

— Merak etme e mi Ekremciğim, her şeyi düzene koyarız biz. Bıraktığın para inan vallahi yeter. Ah Ekremciğim seni daha buradayken özlüyorum, hemen özlüyorum.

— Şahsenem dur. Baştan çıkarma beni...

— Ya ben, ya ben...

Koşarak bahçeye fırlamıştım.

Önce solucanların, sukurtçuklarının havuzcuğunu tekmelerle ezip üzerine kuru yaprakları tıkıştırmıştım. Ardından hızla ağacıma tırmanmıştım.

Üşüyordum.

Annemin bahçeye uzanıp beni arayan sesini yanıtlamamıştım.

Birkaç kez daha, "Neredesin?" dediğini duymuştum.

Sonra, "Nerede olacak, kuş kız tünemiştir sarayına" diye kendi kendine konuşmuştu.

Ağacımda ne kadar kaldığımı kestiremeden, "Hadi canım öğle oldu, yemeğe gel" diye çağıran annemin sesi yeniden bana ulaştığında aşağıya inmiş; toprağı, çimenleri bir kez daha tekmeleyip serinleyen güz bahçesine öfkeyle bakarak eve girmiştim.

Masaya oturduğumda annem başımdan öpmüş,

— Yoksa ağaçlardan atlayarak bahçeler arasında mı geziyordun? Bizi nasıl da duymadın? Baban yola çıkmadan seni tekrar kucaklamak istedi.

Hiç bakmamıştım anneme.

Dizlerimdeki kabukları yolmaya girişmiştim.

Açılan yeni derinin dayanıksız pembeliğine dokunuyordum.

Annem "Kanatacaksın. Yapma" dediğinde başımı kaldırıp gözlerimi tam gözlerinin içine dikerek,

— Kanarsa kanasın, bana ne! dedim.

Onun gözbebekleri acıyla titriyordu. Kuşlu sabahlığının sıkıca bağlanmış kuşağının belirginleştirdiği göğsü soluk soluğaydı sanki.

— Kızım, yavrum, biriciğim. Huy mu değiştirdin birden bu sabah? Niçin böyle yapıyorsun? Hırçınlaşma. Git gör, bak mektebi seveceksin. Kime bu öfken?

Oysa ben okulu unutmuştum bile.

Birden başımı karnına dayamıştım.

O, saçlarımı okşamaya başlamıştı.

Annemin karnı gergin ipeğin altında duyulur duyulmaz bir zonklamayla inip kalkıyordu.

Ağlama isteği tepiyordu içimde.

— Hadi canım, yemeğimizi yiyelim. Belli ki büyüyorsun.

Ertesi sabah uyandığımda yatağımın başında küçük teyzem vardı.

Gülerek bana bakıyordu.

Saçlarını mor, ipek bir kurdelayla at kuyruğu yaparak toplamıştı.

Yüzüne o güne kadar görmediğim bir esriklik yer etmişti.

Beklenmedik, olağanüstü olaylara hazırlanıyordu sanki.

— Kalk nazlı hanım. Önlüğünü prova edeceğiz.

Teyzemin soluğu çay demi kokuyordu.

Aşağıya indiğimizde annem oturma odasındaydı.

Büyük kanepeye parlak kara bir giyimle iki tane uzun ak tafta kurdelayı ortalayarak koymuştu.

Gülümseyerek bize bakıyordu.

Birden ikisi de çevremde dolanmaya başlamışlardı.

Beni aralarında çekip çeviriyorlar, genç bedenlerinin devinimleriyle, artan canlılığıyla kucaklıyorlardı.

O sabah uyanır uyanmaz beni uç verip yoklayan ürkütülerim, öfkem yatışıyordu.

Gülmeye başlamıştım.

— İşte böyle efendim diyordu Nagehan Teyzem. İşte böyle. Nasıl da yakıştı değil mi ablacığım?

— Boyu neyse ya, kolları biraz uzun mu? Baksana avuçları yenlerin içinde kaldı.

— Kolay ablacığım. İçten doğru bir iki kat alır kısaltırım. Bunun da bir aydır boyu mu uzadı ne? Yine de önlüğü onu üçüncü sınıfa kadar idare eder. Kumaşını Hrisula ile Lion'dan aldık. Oranın tezgâhtarlarından Taki, Hrisula'nın hısımı. Bayağı indirdi fiyatı. En iyi önlüklük satenden. Pililer iki önde, iki arkada tam okulun istediği gibi. Dön canım. Dik dur. Aman ne kadar da yakıştı!..

İkisi de birden uzaklaşıp ilk kez gördükleri bir şeye bakar gibi beni uzun uzun süzmüşlerdi. Sonra deminki sevecenlikleriyle saçlarımı ıslatıp, tarayıp, ortadan ikiye ayırıp tam kulaklarımın hizasından kurdelalarla sıkı sıkı bağlamışlardı. Sonra sevinçle "Kızımıza altın beşik yapalım" diyerek kollarını karşılıklı birleştirip ortadaki boşluğa beni oturtup kahkahalarla üst kata taşımışlardı.

Ev içinde başlattıkları bu neşeli gezi giderek coşturuyordu onları.

Annemle babamın yatak odasına da girmiştik.

Bu kez kapıyı kolaylıkla açmıştım.

Yatak toplanmıştı.

Perdeler sonuna dek açık, oda aydınlıktı.

İnci akı kendinden işlemeli yatak örtüsünün üstüne bırakılmış E.Ş.Ş.D harfleri işli mavi atlas bir bohça vardı.

Babamı anıştıracak hiçbir giyim eşyası ortada görünmüyordu.

Konsolun mermerinde görüp hayranlıkla izlediklerim, bu yoğun ışık altında ağırlıklarını, bezemelerini, renklerini yitirmişti.

Aynanın üstündeki fotoğrafta gepegenç çocuksu bir gelinle, delikanlılığı yüzünde bir şaşkınlık gibi kalmış damada yeniden bakınca ağlamaya başlamıştım.

Annemle küçük teyzem beni hemen yatağın üstüne oturtup okşamaya, yanaklarımı öpmeye girişmişlerdi.

Annem sönük bir sesle babamın gittiği bir önceki sabahtan beri huy değiştirdiğimi, anlaşılmaz bir inatla surat asarak saatlerce gezindiğimi, çok sevdiğim bahçemi bile neredeyse iki gündür tekmeleyip durduğumu anlatıyordu. Saka kuşları için ekmek ıslatıp duvar üstlerine koymadığımı, yitirdiğim tosbağamı hiç sevmediğimi söylediğimi, daha neler neler yaptığımı sıralarken,

— Bahçesini mi tekmeliyor? demişti küçük teyzem. İşte bu çok tuhaf. Ah keşke bizler de çocukluğumuzu unutmasak...

O gün akşam yemeğine değin iki kız kardeş beni nazlatıp durmuşlardı.

Yatma vakti geldiğinde odama çıkmıştık.

Küçük teyzem katlı yatağını, tirşe rengi saten yorganını duvardaki gömme dolaptan alıp tam karyolamın dibinde kurmuştu.

Bana dönüp uzun uzun bakmış,

— Anneni üzme canım e mi. Biz seni çok, ama bildiğinden daha çok seviyoruz.

Sesi sönüktü, gözleri çok uzaklara bakar gibiydi.

Ben omuzlarımı silkmiştim.

O soyunurken alt perdede tuttuğu sesiyle, *Derdimi ummana döktüm asumana inledim* şarkısını hüzünlü bir yüzle söylemeye başlamıştı.

Onu dinlerken annemin karanlıkta kaldığını sanmıştım.

O aşağıdaydı o gece yukarıya hiç çıkmamıştı.

Odada babamı düşünüyor olmalıydı.

Yatağımda doğrulup, hâlâ ayakta olan teyzeme ne zaman radyoya girip oradan sesini dünyaya duyuracağını sormuştum.

Gülüvermiş, uzanıp çenemi okşamıştı.

— Dünyaya ha? Bakınız şuna neler de biliyor. Şimdilik eve dikişle yardım icap ediyor. Fakat önümüzdeki ay muhakkak imtihanlara gireceğim. Senin gibi talebe olacağım. Bu sene ikimiz de mektepli olacağız. Ne iyi değil mi? Kim bilir neler neler olacak?.. Dünyaya ha? Canım benim.

Sesinde o güne değin duymadığım güçlü bir çınlayış belirivermişti.

— Ben de susayım da uyuyalım. Yarın hayatının en güzel günlerinden biri olacak. Tabii bizim hayatımızın da. Hayırlı

rüyalar gör bakalım. Sen daima çok rüya görürsün bilir misin? Konuşmaya yeni başladığında rüya gördüğünü söylemiştin bize... Çocuk, ah çocuk.

O zamanları hiç anımsamadığımdan ne düşler görmüş olduğumu da bilemezdim.

Yorganımı tepeme çekip sabun kokusuyla içimi doldurduktan sonra yatağımın ısınan yumuşaklığıyla kaplanmıştım.

Birden bizim bahçeye doğru inen koskocaman bir güneş beliriyor. Yaprakları, dalları, taş örgülü duvarları, tüm ağaçları sarı keskin ışıklarına beleyerek dolaşıp duruyor.

Başı gümüş sorguçlu dört saka kuşu güneşin saçaklanan somun altından demetlerine oturmuş, sorguçtan teleklerini titreterek peş peşe ötüyorlar.

Birden Nagehan Teyzem ortaya çıkıyor.

Üstünde silme inci işli arkasında yakuttan iki çatallı kuyruk uzayan tülden tuvaletiyle benim göğe karışan ağacıma doğru yürüyor.

Tuvaletinin camdan kuyruklarını tutan kristal kanatlı, zebercetten iki kumru giyimin yakuttan yapılma uzantılarını birbirine vurarak çın çın çınlatınca küçük teyzem şarkıya başlıyor.

Kumrular da insan sesi çıkararak ona katılıyorlar.

Yan evin damında bu yaz gittiğimiz Miltiyadi Aile Gazinosu'nun şarkıcıları sıralanmış, hanende Nagehan'a eşlik ediyorlar.

Bahçemizi tümüyle kaplayan bu altın eriyiği oynaşan ışığın içinde salt tek bir izleyici var.

Boyasız tahta bir iskemleye oturmuş o.

Kara giyimli.

Hanende Nagehan'ın söylediği şarkıları büyük bir istekle arasız alkışlıyor.

Ben yeni önlüğüm, boyumca ak tafta kurdelalarım, ak yakamla koşarak bu tek dinleyicinin önüne geçiyorum.

"A, bakın bakın! Benim Kerim Ali Dayım gelmiş, yaşasın! Ver elini öpeyim biricik dayıcığım.

Sen de benim gibi ağaçları seviyorsun.

Bak bu benim ağacım, al senin olsun" diye bağırıyorum.

O bana bakıyor, konuşuyor benimle, derinden gelen güzel bir sesi var.

"Evet küçüğüm, evet. Ağaçsız, şarkısız hayat mı yaşanır."

"Bizimle mi oturacaksın, oturacaksın değil mi dayıcığım, ha artık!"

Birden sessizlik kaplıyor çevreyi.

Çalgıcılar, hanende Nagehan, kristal kanatları tüm renklerin yalımlarıyla süslü zebercetten kumrular, tek durmaz dört saka kıpırtısız öylece.

Güneşin ışıkları alçalmış, yatışmış gibi.

"Sizin şu üst katta kalabilirim" diyor Kerim Ali Dayım.

Dönüp çatı altından uzanan balkona bakıyoruz.

Tahtadan, oygulu üst saçaklarının yarısı kopuk.

Kapı lentolarının liflenip yer yer çöktüğü görülüyor.

Mutfak penceresinin dibinden uzayan asmanın kavrulmuş dallarının salt oraya varan bölümünde su yeşili zümrütten yapılma dolgun, saydam, sık üzüm hevenkleri sarkıyor.

Çatının komşu bahçeye bitişik güney yönünde kırık bir rüzgârgülü var. Artakalmış iki üç parçası arada gıcırtılarla dönüyor.

"Onu baban, eniştem yapmıştı" diyor Kerim Ali Dayım. "Lodos olduğunda güzel sesler çıkarırdı. Lodosu sever. Fakat karayelden yıldız poyrazdan hoşnut değildir, hırpalanır. Bambaşka güzeldir çocuğum çatı. Kadife bir kutu gibidir. Saklar her şeyi. Bir tamir ettirebilsek. Hayatımızdaki saadet benim yüzümden atıl kaldı. Fakat bir iyileşsem..."

"E, sen iyileştin ya Kerim Ali Dayıcığım. İşte konuşuyorsun. Hep öyle demediler mi? 'Ah bir konuşsa, ah bir konuşsa' demediler mi?"

Arkasını dönüyor bana Kerim Ali Dayım.

Güneşin parıltısı birden çakıntılarla akkorlaşıp bakılamaz oluyor.

Ötüşmeler, şarkılar kaldıkları yerden devam ediyorlar.

Mutfak kapısının çerçevesi içinde, annemle babam düğünlerindeki giyimleriyle beliriyorlar.

Babam annemin duvağını sıyırıp ağzından uzun uzun öpüyor.

Öfkem yine beliriyor.

Terlemeye başlıyorum.

Onlar hâlâ sımsıkı birbirlerine sarılmış öpüşüyorlar.

Annemin parmaklarından ibrişimden olma değişik renkler akıyor.

Annem birden çıplak oluveriyor.

Göğüsleri iri, gergin, pembe uçları sivrilmiş; göbeği çukur, nemli; beli bir sarmaşık gibi ince.

Kalçalarının yuvarlağına dek bacakları yılan dokusu gibi kat kat kabuklu.

Önü, çiş ettiği yeri yanar döner tavus tüyleriyle örtülü.

Her kıpırdanışında pırılılı göğüsleri dikleşip arasız titriyor.

Çatıdaki rüzgârgülü dönmeye başlıyor.

"Kerim Ali Dayım konuştu, biliyor musunuz?" diye bağırıyorum gelinle damada bakmadan.

Tahtaları koflaşmış küçük balkonda dedemle ninem duruyor.

Balkon kapısının kesme camları güneş vurdukça yedi renk alıyor.

Kimse beni duymuyor gibi.

Ağacıma çıkma merdivenimin dibinde Miltiyadi Aile Gazinosu'nun şarkıcı kadınlarından birini görüyorum.

Onu tanıyorum.

Ortadan ayırdığı donuk kara saçları, çökük yanakları, Beyoğlu taşlarıyla bezeli kocaman yaka iğnesi olan hanende bu.

Nagehan Teyzeme arada bakarak ağlıyor.

Gözyaşları bir kaynaktan boşalıyor gibi kesintisiz. Önce göğsüne oradan dizlerinde kavuşturduğu ellerinin tırnakları kan rengi boyalı, damarlı, kuru avuçlarına iniyor damlalar.

Küçük teyzem kadının ağlamasından kurtulmak isterce yanındakilerle birlikte ağacın en üst noktasına doğru hızla tırmanıyor.

O yükseldikçe kara giyimli kadının ağlayışı hüngürtülere dönüyor.

Hanende Nagehan bahçeler arasındaki en büyük ağaca, kara meşeye yönelip onun serin nefti derinliklerine dalıyor.

Arkasından bir süre daha tuvaletinin uzanan kuyruklarını tutan kristal sırtlı kumrular görünüyor.

Sonunda da birlikte uzayan dalların içinde yitip gidiyorlar.

Çevrem güz rengini almış yapraklarla dolu.

Babamla anneme dönüyorum, olanları gördüler mi diye.

Bahçede kimseler yok.

Bir ben, bir de Kerim Ali Dayımın demin oturduğu o dayanıksız tahta iskemledeki zayıf şarkıcı kadın var.

Bu kez için için ağlıyor. Gözyaşlarını kara dantelli mendiliyle siliyor.

"Görüyor musunuz şarkıcı bayan" diyorum ona, "çok ünlü hanende Nagehan Hanım kuşlarıyla sarayına çekildi."

Kadın susuyor.

"Söylesenize bayan peki siz niçin durmadan ağlıyorsunuz?"

Dudaklarına götürdüğü işaret parmağıyla beni sessizliğe çağırır gibi başını iki yana sallıyor, ardından çitlenbikle kara meşenin tüm bahçeleri dalga dalga kabararak kucaklayan derin koyuluğunu ürküntüyle gösteriyor bana.

"Hepsi oraya gittiler" diyor. "Ne kadar yalnızız... Kederden öleceğim."

Birden yerinden kalkıp kibirli bir duruşla şarkı söylemeye başlıyor.

"Şarkı söylemeyin bayan," diyorum, "istemiyorum."

"Peki çocuğum susuyorum, sustum işte. Zaten Kâmil Kadabra Bey'in sahnesi geldi, bakınız işte onu çağırıyorlar."

Eğilip beni yanaklarımdan öpüyor, teni kupkuru, üstünde bir kükürt, bir rutubet kokusu var.

"Mektep vaktidir," diyor, "sen olanların hepsini unut, e mi yavrum. Bizleri de unut. Sen her şeyi muhakkak unut e mi..."

— Uyan bakalım. Niye gözlerin ıslak senin? Vakit geldi anca hazırlanırız. Hele ilk gün hiç gecikmek olmaz.

Yatağımdayım.

Küçük teyzem üstüme eğilmiş.

Tavandaki kuru asmayı sıyırarak oradan çizgiler alan sabahın ışık oyunları henüz solgun.

Çok erken olmalı.

Aşağıda annemin şarkı mırıldandığını duyuyorum.

Fanilamı değiştiren küçük teyzem, "Bugün sahiden sevinçinden şarkılar söylüyor anneciğin," diyor, "mesut olduğundan."

Kahvaltı bitene değin ikisi de mutfakta seyirtip duruyorlar.

Annem aç kalırım kuşkusuyla lokmalarımı sayıyor.

Törensel bir özenle okul önlüğümü giydiriyorlar.

İkisinin de gözbebekleri buğulu, birbirlerine hiç bakmıyorlar.

Onların giyinmesini bekleyeceğimi sanırken hazır olduklarını görüyorum. Sabah uyanır uyanmaz güzel saçlarını bile biçim vererek özenle taramışlar.

Dışarda sabahın serinliği yavaş yavaş kırılıyor.

Bir karga sürüsü bağırarak üstümüzden geçiyor.

Okulun caddeye köşeleme oturmuş, hemen görülen çarpıcı büyük bir yapısı var. Kurşun rengi dört katı geniş yayımlı bir bahçede yükseliyor. Öğrenci girişi yanda. Arka bahçesi ağaçsız. Ön girişinin bitiş noktaları yarım oval yuvarlaklarla kesilen ana kapısının üstündeki boşlukta yazılı bir alınlık tablası var. Bu kapıya ulanan ikili geniş merdivenleri mermer. Merdivenlerin açıklığındaki düzenli çiçek tarhındaki uzun direkte büyük, al bir bayrak asılı.

— Hiç esinti yok, diyor annem. Sanki yazdan kalma birgün. Yüreğim ağzımda ah Nagehancığım, bir bilsen...

— Abla sen de... Yapma ama ne olur. İşte çok güzel bir ilk gün. Her şey hayırlı olacak, emin ol.

Okula yeni başlayanları getiren büyüklerin çoğunluğu anneler. Arada, bir iki baba da bu uğurlamaya katılmış.

Ben önlüğümün bolluğu içinde rahatım. Başımda çok güzel olduklarını düşündüğüm ak kurdelalarımla kıpırdamadan duruyorum.

Bahçenin soluna düşen kum havuzunun ne olduğunu sorduğumda küçük teyzem bana sokularak "Oynamanız için, görüyorsun canım" diye yanıtlıyor.

Seviniveriyorum.

Okulun arka yüzünü neredeyse pencereler kaplıyor. Dikdörtgen çift kanatlı büyük pencereler dizisinin alt katının orta noktasından büyük bir kapı açılıyor bahçeye. Kapının tümüyle

kucakladığı yayımlı mermer sahanlıkta kır saçlı, tıknaz bir kadın elinde bir kâğıtla duruyor. Onun oraya ne zaman geldiğini kestiremiyorum.

Bahçenin dört bir yanını kaplayan inip çıkan uğultu, anında kesiliyor.

Kır saçlı kadın birkaç basamak inerek tam ortada duruyor. Kalabalığı bakışlarıyla kısaca tarıyor, ardından herkesi denetleyen ölçülü bir gülümseyiş gönderiyor kalabalığa.

— Günaydın çocuklar, günaydın sayın veliler! diye söze giriyor.

Sesi kalınca, gür, pürüzsüz, sözcükleri tane tane.

— Yeni bir ders yılına başlamamızın kıvancıyla hepinizi selamlıyorum. Bakıyorum okula yeni yazılan öğrencilerimizin kiminin gözleri yaşlı. Oysa bu irfan yuvası unutmayınız ki ikinci bir evinizdir. Öğretmenleriniz de anneleriniz babalarınız olacaktır...

Arkamızda duran bir kadın yanındaki arkadaşına, "Müdire Hanım harikadır. Çok disiplinlidir" diyor. Sesine vuran çekingenlik belirgin.

Bayrak töreninde okula yeni gelenler henüz öğrenmedikleri marş bitene değin kıpırdanıyorlar.

Büyükler onların başlarını okşayarak düzgün durmalarını sağlamaya çalışıyor.

Okulun bu denli çok çocukla dolu olacağını bilmediğimden çevremdeki bu yeniliklere uzun süre dikkatimi veremiyorum.

Büyüklerimizin ayrılmasının zamanı geldiği duyuruluyor...

O ana değin çantamı taşıyan annem beni sıkıca bağrına basıp öpüyor. "Haydi canım!" diyor, "haydi güzelim!"

Ardından küçük teyzem kucaklıyor beni. Hafif terlemiş, onun kokusunu içime çekiyorum.

Annem yeniden beni sarıp, "Haydi biriciğim," diyor, "çantanı tut. Biz seni akşam almaya geleceğiz. Çantana koyduğum bir iki şey var. Öğle arasında onları ye. Sonra sana güzel bir yemek sepeti de alacağız."

Birden korkuvermiştim.

Akşamın uzun saatler sonra gelebileceğini seziyordum.

"Akşam mı?" dediğimde iki kız kardeş aynı sözcükleri sıralayıp, "Saat üçte, akşam sayılmaz" demişler, güneş daha yüksekken eve döneceğimi, ağacıma çıkacak zamanımın bile olacağı yanıtını vermişlerdi.

Onların sabahtan beri bir gözyaşı nemini taşıyan gözlerini bir iki adım uzaklaştıklarında daha da açık görebiliyordum. Ağlıyorlardı ama yüzleri mutluydu.

Ben onlara doğru gitmek üzereyken genç bir kadın omzumdan tutarak,

— Fakat anneler gitmeli artık, değil mi yavrum? Haydi, seni sınıfına götüreceğim. Sıraya gir bakayım.

Demin kır saçlı kadının belirdiği o koca kapıya doğru omzumdan tutarak beni yönlendiren solgun yüzlü, kalın bacaklı kadınla yürüyordum.

Bir daha arkama bakmamıştım.

Tüm çocuklar o kapıdan girip çok yüksek tavanlı, uzun bir geçenekte sırayla duruyorlardı.

Bu kurşun rengi girişte sıralanan odaların ortasındaki yüksek kapılı odanın iki yanında büyük saksılarda devetabanları vardı. Onlar da koyu kurşun rengine dönüşmüşlerdi. İkinci kata çıkıldığında ilk başlayanları ayrı noktalara yönlendirmişlerdi.

Girdiğimiz sınıfta, kapının hemen yanında koca bir karatahta asılıydı. Tahtanın yanındaki boşlukta renkli krepon kâğıtlarıyla bezeli bir kartona yeni yılın başarılı geçmesi için çalışmanın zorunlu olduğunu belirten bir şeyler yazılmıştı.

Ben onları okumaya çabalanıştım.

Üç eşit aralıkta dikine dizilmiş tahta sıraların tam karşısına öğretmenin masası konmuştu. Masada kalemler, büyük bir dosya, mürekkep hokkaları bir de boş çini vazo vardı.

Bizleri dersliğimize sokup işaret ettiği yerlere oturttuktan sonra hep aynı anlamı taşıyan yüzüyle hepimize dikkatle bakan kadın,

— Şimdi kıymetli öğretmeniniz Neriman Şimşek öğretmen gelecek. O içeriye girdiğinde hep birlikte ayağa kalkıp 'Günay-

dın öğretmenim, diyeceksiniz, demişti. Oturun denmeden sakın oturmayınız. Bunları daha pek çok önemli şeyi de bugünden başlayarak öğrenmeliyiz. Elbette öğreneceğiz de.

Kapı açılıp içeriye öğretmenimiz girdiğinde düzenli olmasa da tümümüz ayağa kalkmıştık. Çantalarımız sıraların yanındaydı. Kalkarken kimimiz onları düşürmüştük.

— Çantalarınızı sıralarınızın içine koyacaksınız. Dağınıklık istemem. Düzenli olmayı muhakkak bileceğiz. Birbirimizi daha iyi tanıdıkça da bütün bunları aksatmadan yapacağız.

Bu kadınlar birbirine benzeyen ses tonlarıyla, aynı vurgularla konuşuyor eş devinimlerle davranıyorlardı. Gözlerinden, seslerinden, bakışlarından uzaklaştırıcı bir şeyler geçiyordu bulundukları ortama.

— Şimdi yoklama yapacağız. Kimin numarasını, adım, soyadını okursam o doğrulup, 'Buradayım öğretmenim' diyecek. Bu her ilk derste yapılacak, unutulmasın. Eğitimde devamlılık, işte bu çok çok mühimdir.

İki ortalı çizgili defterimi, Alfabemi, sivriltilmiş kurşunkalemimi, kapağı sürgülü tahta kalem kutumu sıramın önüne dizmiştim.

Onları orada topluca görmek çok hoşuma gitmişti.

Bu, sabahtan beri içimde uç veren yabancılığı yok ediyordu. Ardından sınıf girişinin tam karşısını kaplayan yüksek pencerelere dalmıştım.

Söveleri sağlam, içerlek girintileri günboyu oturulup dışarıyı izlemeye elverişli genişlikte camlardı bunlar.

Kanatlar üstten, alttan ayrı açılan dört parçadan oluşuyordu. Çerçevelerin geniş olukları tavana doğru okulun ön ana giriş kapısı benzeri yumuşak bir ovallikle bitiyordu.

Son dördüncü pencereye düşen oynak gölgeler bir ağaçtan geliyor olmalıydı. Demek ki bizim sınıfın bir bölümü görmediğim ön bahçeye dönüktü.

Orayı çok merak etmiştim.

Annemle, küçük teyzemle okula gelirken çevreme hiç bakmamıştım.

Bunun onları üzdüğünü sezinledikçe de bakmamayı sürdürmüştüm.

Acaba ne ağacı olabilirdi bu?

Sessizce doğrulup pencereye yönelmiştim.

Sonra büyük bir çabayla kendimi nişin içine çekmiştim.

Koca bir mavi çamdı.

İğneleri camı okşayıp geçerken tıs tıs diye sesler çıkarıyordu.

Çamların mevsimler boyu yeşilini koruduğunu da o kış öğrenecektim.

Dallar ışıklarla birlikte kıpırdıyordu.

Arkamda birden bir bağırtı duymuştum.

Annemle küçük teyzem gitmeden önce karşılama konuşmasını yapan kır saçlı kadınınkiler gibi belirgin sözcüklerden oluşan bu öfkeli bağırtı giderek yükselmişti.

Sınıfa dönüp baktığımda öğretmenin olduğu yerden dimdik bana bakmakta olduğunu görmüştüm.

Bir eliyle de sürekli beni gösteriyordu.

— Ne yapıyorsun sen orada? Adını, soyadını, sınıf numaranı bilmiyor musun? Diyelim ki numaranı daha ezberlemedin. Adına, soyadına ne demeli peki? Onları da bilmiyorsan artık! Acayip...

Tüm çocukların yüzlerinde giderek genişleyen gülüşleriyle oturduğum yere, bana çevrikti gözleri.

Sıra arkadaşım olduğunu söyledikleri kız tıpatıp üstüne göre yapılmış önlüğüyle beni pencere içinde görmekten mutlu olmuş gibiydi.

— Ne işin var bakayım camın içinde senin? Bu hal görülmemiş bir şey. Ders sırasında sınıfta başıboş gezilir mi? Söyle bakayım şimdi, derhal söyle. Adını, soyadını duyup niçin buradayım demedin? Niçin?..

Ben nişten hızla kaymaya çalışırken açılan kurdelalarımdan biri yere düşmüştü.

Sırtım terliyor, ellerim titriyordu.

— Doksan üç Şemsigül Şehrazat Debrecenli diye yeniden bağırmıştı öğretmen.

Alnımdan inen teri sileyim derken ikinci kurdelam da açılmıştı. Elimde kurdelalarımla sırama döndüğümde öğretmen sözlerini yineleyerek masasından hızla kalkarak, yanıma gelip yüzüme eğilmişti. Elinde tuttuğu kâğıdı arasız sallıyordu.

— Sen adını bilmiyorsun öyle mi? Sana nasıl seslenirler peki? Görülmemiş şey, daha neler. On yıllık öğretmenliğimde böylesine hiç rastlamadım. Adıın neee... çocuuuk! Söyle bakayım haydi...

Bu kez sınıfta herkes gülmeye başlamıştı.

Arkadan bir oğlanın, "Arkadaşımız adını bilmiyor" açıklamasını öğretmen, "Sus bakayım sana sorulmadı" diye kesmişti.

— Doksan üç Şemsigül Şehrazat Debrecenli, bak bu sensin sanırım. Kaydın böyle yapıldığına göre. Sana bunca tantanalı adı takan ebeveynin bir de öğretmeyi bilseydi... Nereden çıkıyor bütün bunlar?.. Bu namlar, sanlar...

Sınıftaki çocukların adlarını o gün, azarlandığım an ezberlemeye başlamıştım. Sıra arkadaşım Suna Hekimoğlu'ydu. Arkamdaki erkek çocuğun adı Ercan Serhatlı. Onun yanındakinin Timuçin Elverdi'ydi.

Sınıftaki adlardan hiçbiri benim olduğu söylenene benzemiyordu.

Ders arasında bol önlüğüm, çözülmüş kurdelalarım, çantamdaki paketlenmiş öğle yemeğimle yapayalnızdım.

Çocukların kum havuzunda oynamaya girişmeden önce bana uzun uzun baktıklarını, onlara arkamı dönsem de sırtımda bir sıcaklık olarak duyumsuyordum.

O gün öğleden sonra öğretmen ikinci sıradaki yerimi değiştirip beni en arkadaki beşinci sıraya almıştı.

Çam ağacına daha yaklaşmıştım.

Penceredeki dokunuşlarım daha iyi işitiyordum.

Dönüp ona bakamayacağımı, istediğim anda sınıfta dolaşamayacağımı öğrenmiştim.

O ilk büyük azarlanmadan sonra öğretmenin anlattıklarına duyduğum ilgi yitmişti.

Dışarıda yankılanan bir kapının çarpışı, merdivenlerden hızla inen topuk seslerinin arasına karışan buyurucu ünlemlerin kesilmesiyle beliriveren dış sessizlik, okulun koyu kurşun rengiyle örtüşüp beni sarıyor, yerimden uzaklaştırıyordu. Öğretmenin tekdüze anlatışını bölen bir vapur sesini, peş peşe gelen tren düdükleri silip yok ediyordu.

Zil çaldığında sonsuz bir genişlikten oluştuğunu sandığım o loş çıkışta yeniden duraksamıştım.

Çevremdeki her şeyin olağanüstü büyüklüğünü ikinci kez ayırımsayınca ağlamaya başlamıştım.

Çocuklar itişerek bahçeye koşarken okula ilk gelenler şaşkınlıkla aynı yerde bekleşip duruyorlardı.

Önden birçok düğmeyle iliklenmiş, ağarmış kırçıl bir önlük giymiş kısa boylu tıknaz bir adam gelerek durmuştu karşımızda. Yeni başlayanların kümelendiği noktayı işaret edip,

— Haydisenize, demişti. Acemiler, haydisenize. Nah işte bahçe kapısı. Hele görülmeyecek gibi mi? A bebecikler, haydisenize!

İki yanı saksılı odanın kapısı açılmış, sabahki konuşmayı yapan Müdire Hanım, o dik duruşlu kadın başını uzatarak, "Yûşa Efendi, bu yeniler hâlâ mı burada? Çıkar çocukları bahçeye bakalım, haydi çabuk" deyince, Yûşa Efendi gözlerini kırpmaya başlamış, bizi yederek dışarı çıkarmıştı.

Yükselen güneşin gölgeleri silen ışığıyla belenmiş kum havuzuna gitmiştim.

Havuzda birkaç oyuncak kürekle paslanmış büyük bir çinko kova vardı. Oyuna katılmamıştım, orada dikilip durmuştum.

Yakındaki denizin tüm sesleri duyuluyordu. Martıların çığlıkları, vapurların kısa sesleri, limana giren büyük bir geminin tok, uzun sesi günü ağırlaştırıyordu.

Tüm bu gürültüler okulun bahçe duvarlarını aşarak bana ulaştığında o ağlama isteği yeniden göğsümü zorlamıştı.

Ders zili çaldığında kırçıllanmış önlüklü adam bizi önüne katarak dersliklere dağıtmaya başlamıştı. Onun gibi giyinmiş bir kadın başındaki örtüyü alnından geçirip terini silerken geçenekte biriken bizleri süzüp,

— Bunlar da bu senenin yenileri ha, Yûşa Usta, demişti. Pek de sübyanlar hele... Yemekhaneyi iyice pakladım.

— İyi iyi, demişti Yûşa Efendi. Hadi tez ol! Günü bitirdik sen daha ilk kattasın Habibe Kadın. Müdire Hanım demin bir sıkıldı ki sorma. Her yer temizlikten cam olsun, işte o kadar dedi. Parlasın demeye getiriyor hani.

Müdire Hanım'la konuşurken takındığı söz dinleyen uslu duruşu tümüyle değişmişti Yûşa Efendi'nin. Dik, buyurucuydu konuşması.

Yerleri silen kadın onu yanıtlamadan dinliyordu.

Büyük geçeneğin sola açılan merdivenlerinden uçarca inen genç bir erkek hızlı adımlarla çevrede kimseler yokmuş gibi yürürken Yûşa Efendi birden toparlanıp dimdik durarak selam verircesine baş eğmişti.

Genç erkek geçeneğin sağ ucundaki yukarı kata eklemlenen ötekinin eşi hareli mermer merdivenlerin ilk basamaklarında aniden durarak arkasına dönmeden,

— Biraz sonra 5-A'ya uğra Yûşa Efendi. Müdire Hanım'dan alacağın bir dosya var onu derhal bana getir, diye seslenmişti.

Sesi derin, etkileyiciydi. Yüksek tavanlarıyla bitişen duvarları alttan yarı mermer kaplı geçenekte sesi bir süre yankılanırken genç erkek görünmez olmuştu.

Yûşa Efendi duruşunu bozmadan,

— Peki efendim, demişti. Peki öğretmen bey, peki Kaya Bey. Küçükleri salayım tez kopar gelirim.

Yûşa Efendi gözlerini yeniden kırpmaya başlamıştı.

Yerime oturduğumda değişen sıra arkadaşıma dönmüştüm ilk kez.

Benim önlüğümün benzeri bollukta dikilmiş önlüğüyle kıpırtısızdı. Saçları birkaç eski yara izini açıkta bırakacak denli tıraş edilmiş bir oğlan çocuğuydu. "Adın ne?" demiştim. Çocuk eğik başını ürkerek kaldırıp sarı ela gözlerini alan derin bir kederle bakmıştı bana. Yüzü pul pul kabukluydu, dudaklarının aralığından ayrık ön dişleri görünüyordu.

— Ben buradan değilim a kardeş. Adım Mikail, baba adımsa Sohban. Sekizimdeyim, okumaya ziyade geç kalmışım.

— Sen benim adımı biliyorsun değil mi? Öğretmen bağırarak söyledi ya sabah, demiştim.

— He ya, duydum, uzundur ama ne zararı var. Bana sorarsan âlâdır, demişti.

Sıra arkadaşımdan hoşlanmamıştım. Çirkin, aptal bulmuştum onu. Biraz daha yana kaymıştım oturduğum yerden. Mikail Sohban hemen tahtaya bakmaya başlamıştı.

— Oradaki yazıları okuyabilir misin? demiştim. Ben her yazıyı okurum, önceden öğrendim. Babama gazete bile okuyorum.

Mikail yüzümü arayarak yeniden bana dönmüştü. Benim de ona bakmamı istediğini duyumsadığımda omuzlarını dikleştirip öğretmenin alfabenin harflerini sıraladığı tahtaya çevirmiştim yüzümü. Harfleri sökmeyi sürdürüyordum. Kendim bile duymakta zorlandığım yinelemelerime, camı okşayan çam pürçeklerinin hışırtısı karıştığında olduğum yeri yitirdiğimi sezmiştim. Öğrencilerin tebeşirle yazılan harfleri aynı anda söyleyişlerinin tekdüzeliğiyle beleniyor, uyuşukluğu andıran bir dalgınlığa kayıyordum.

— Doksan üç Şemsigül Şehrazat Debrecenli, müzik dersinde değiliz. Nannara naanaralarını kes bakayım, diyen sesle birden kendime gelmiştim.

Öğretmen tepemde durmuş elindeki tebeşirle havada bir şeyler çizerek bana bakıyordu.

Tebeşir tozuna karışmış, yeni ütülenmiş temiz çamaşır kokusu hafif bir pudra kokusuyla örtüşüp soluk aldığım havayı dolduruyordu.

— Çocuğum burası okul. Bu ilk günümüz elbette, fakat görüyorsun ki arkadaşların pekâlâ öğreniyorlar. Ya sen? İlk derste camlara çıkmak, adını bilmemek, öğleden sonra da şarkı türkü, daha neler... Dik otur bakayım, kendine gel! Sesimizi de keselim. Ezbere geç sen de...

Son derse kadar sırada kıpırtısız oturmuştum.

Öğretmeni dinleyemiyor yine de onun yüzünü, bakışlarını kaçırmamaya özen gösteriyordum.

Akşam eve döndüğümüzde bir daha okula gitmek istemediğimi söyleyip annemle küçük teyzeme yalvarmaya karar vermiştim.

Babamın nerelere gittiğini atlas denen şeye bakarak ben de çözebilirdim.

Nasılsa okumayı biliyordum.

Böylece bu güz başı beni ikide bir yoklayan alışık olmadığım ağlamalarımın da kesileceğini sanıyordum.

Okulu sevmemiştim.

Annemle küçük teyzeme hiç benzemeyen, hatta onları zerre kadar andırmayan bu kadınlardan korkmuştum.

Evet bir tek o katlar arasındaki güzel, sarmal, süslü merdivenlerden uçarcasına inip çıkan Kaya öğretmen dışında buradakilerin tümü ürkütücüydü.

İlk okul günümün ders bitiminde beni almaya geldiklerinde kurdelalarım hâlâ elimdeydi. Onları hiç bırakmamıştım ki.

Önlüğümün öndeki ve arkadaki dört plikaşesi alabildiğine buruşmuştu.

Akan yaşlarımı nasıl silmişsem yanaklarımda kir yolları vardı. Önlüğümün kollarını kısalttıklarını söyleseler de çantamı tutan elim kol ağzının içinde kayboluyordu.

Okulun kapısında bu sabahtan beri üstlerine yerleşen aynı çekingen duruşlarıyla annemle küçük teyzem bekliyorlardı.

Bazı çocukları Yûşa Efendi'yi anımsatan adamlar alıyorlar. Çocuklar çantalarını vermiyor, onları ikide bir tekmelemeye kalkıyorlardı. Okula yeni başlayanları götürmeye gelen birkaç genç kadın annemle teyzemin önüne geçerken aralarındaki konuşmayı sürdürüyorlardı:

— Adadan erken indik sayılır. Yaz uzun süreceğe benziyor. Fakat hafta sonları gidilebilir.

— Biz de daha kapatmadık köşkü...

Dantelli mendillerini arada çıkarıp burunlarına nazlı nazlı bastıran bu genç kadınların giyimleri ilk bakışta göze çarpmasa da, çerçevesi çok taşlı kol saatleri, yüzükleri, ayakkabılarının incecik topuklarının üstünde duruşları, davranışları başkaydı, değişikti.

Annemle Nagehan Teyzem yüzüme bakar bakmaz bir ağızdan, "Neler oldu?" diye sormuşlardı. Sonra birbirlerini beklemeden konuşmalarını sürdürmüşlerdi:

— Nasıl kolayca okuduğunu öğretmenine gösterdin değil mi? Şaşırmıştır o da.

— Niçin yüzün topraklanmış?

— E, bunu bilmeyecek ne var. Kum havuzunda oynamıştır afacan, Şahsenem Abla.

— Doğru Nagehancığım. Kimlerle arkadaş oldun, çok meraktayız?

— Evde anlatacak birer birer bize, acele etmeyelim ablacığım, sabır...

— Sana bugün en sevdiğin yemekleri yaptık. Köfteyle patates kızarttık, sütlaç, daha neler neler.

— Bak naz edip susuyor...

— Nagehancığım, eh büyüdü mektepli oldu görmüyor musun?

— Yağma yok, ben de yarın musiki imtihanına giriyorum dünyaya şarkı söylemeye başlamak için... Hani dememiş miydik?..

İki kadının soluk soluğa süren konuşmaları başımı döndürmüştü.

Yürürken bacaklarımın yerden kesildiğini sanmıştım.

Onlar hiçbir şeyi ayırt etmiyor, her ikisi de sürekli gülmeye çabalıyorlardı. Güzel yüzlerini sarmaya başlayan kaygı okulun ilk günü için giydikleri emprimelerinin renklerini, gözlerinin harelerini koyultuyordu. Saçlarını silkip duruyorlardı. Kalçalarının dolgun değirmiliğini ortaya koyan eteklerinin verev kesimine karşın görüntüleri bir buğuyla kaplanıyor gibiydi.

Annem niçin yaptığını anlayamadığım bir ivecenlikle çantasından çıkardığı mendiliyle nar rengi dudak rujunu silivermişti.

Nagehan Teyzem bir an ablasına bakmış, sonra gözlerini ondan kaçırarak başını iki yana sallamıştı.

Eve girdiğimizde annem doğru yukarı koşup elinde ak bir tülbentle aşağıya inerek bunu sırtıma koymaya kalkınca küçük teyzem,

— Ablacığım çocuk terli değil ki. Hava hâlâ ılık. Dikkat etsinse okuldan çıktığından beri elleri soğuk, demişti.

— Doğru. İkindi oldu da bak serinlemedi ortalık. Üşüttü mü yani? Ne bileyim Nagehan... Onu öyle küçücük, bir başına, kocaman demir kapının önünde bekler görünce yüreğim titredi. Henüz çok küçük değil mi? Parmak kadar bir şey. Sanki o yüz odalı binada yalnız, yapayalnız.

— Neler söylüyorsun abla aaa... Çocuğu vallahi daha da ürküteceksin. Nedir bu laflar...

Okşayarak öperek okul giysilerimi çıkardıklarında oturma odasındaki kanepeye tırmanıp sokağa bakmaya başlamıştım. Okulu yeniden gözümün önüne getirmek istiyordum. Belki de ikinci yaz gelene değin istemesem bile gideceğim o yeri. Hiç tanımadığım o insanları. Bizimkilere hiç benzemeyenleri.

O gece yatağımdayken nedense küçük teyzemin yüzüme ikide bir eğilip dikkatle baktığını görmüştüm. Ona gülümsemiştim.

— Bir taneciğim daha ilk gün. Alışırsın, sen akıllı bir kızsın.

Gözlerimi ondan kaçırıp,

— Annem başka bir çocuk yapsın, demiştim. Onu yollasın okula, ben bir daha gitmek istemiyorum.

Nagehan Teyzem bir şeyler söyleyecekmişçesine dudaklarını kıpırdatmış, ardından susuvermişti. Tavanda sanki salt onun görebileceği bir şeyler varmış gibi oradaki bir noktaya dalıp gitmişti.

Dışarıda birden başlayan rüzgâr çatı katının rezeleri gevşemiş kapısını sarsıyordu.

O yönden derinden derine garip bir ses gelmişti.

— Bak puhukuşu ötüyor. Bence hayırlı bir kuştur, demişti küçük teyzem. Biz sen doğmadan oralara çıkardık, çatı aralığına. Ne oyunlar oynardık. Biz de çocuktuk. Deden bu evi eline ne geçtiyse biriktirip almış. Anneannen de çeyiziydi, yüz görümlüğüydü nesi varsa her şeyini satmış. Ne güzeldir burası. Çok mesut günlerimiz oldu, bakma sen... Ağabeyimin, Kerim Ali Dayının da ne şen, uçarı buluşları vardı. Bunları düşündüğümde kendimi çok yaşlanmış sanıyorum. Sen bizim biriciğimiz, kıymetlimizsin. Başka kardeşin olmayacak, olamayacak. Haydi şimdi uyu. Güzel rüyalar gör, rüyacı sultan.

Rüzgâr fırtınaya çevirdiğinde evin her yanından değişik sesler geliyor.

Duvarların dalgalandığını, tahta çatmalarının titreştiğini ilk kez duyuyorum.

Çatı gıcırtılarla kalkıp iniyor.

Eskilikten gevrekleşmiş tahtaların tozları dolduruyor havayı...

Genzim yanıyor.

Evimiz ulu bir ağaç gibi eğiliyor, katlanıyor.

Çatı aralığından ulanan şarkıyı andırır ağlama seslerinin dalgakıranın düdüğüyle örtüşen müziği ürkütücü.

Orada kim var, bu karanlıkta yakararak niçin ağlıyor?

Olanca gücümle bağırmak istiyorum.

"Bana bir atlas alın, babamın gittiği limanlara dokunacağım" diye bağırmalıyım.

Sesimi alabildiğine yükseltip Miltiyadi Aile Gazinosu'na dek duyurmalıyım.

Kerim Ali Dayımın beni çatıda beklediğini düşünüp hemen oraya seyirtmek istiyorum.

Karşımda Kâmil Kadabra'nın asistanı Matmazel Janin beliriveriyor.

Onu daha da tombul, iri gösteren kızıl, eprimiş peleriniyle.

Uçuşan pelerininden keskin bir sirke kokusu yayılıyor.

Matmazel Janin birden diz kırarak oradakileri selamlıyor. "Şimdi tavşanlar geliyor muhterem misafirlerimiz, bekleyin, rica ediyorum bilhassa onları alkışlayın" dedikten sonra kalın bacaklarının arasından beliren ak bir tavşanı yakalayıp havaya fırlatıyor.

Hayvanı ustalıkla tutup bize gösterirken tavşanın bir posta dönüştüğünü şaşkınlıkla görüyor, "Ah burnuna bir bakın, zavallıcığın burnu kâğıt gibi kurumuş. Ölü bu, ölü bu!" diye haykırmaya başlıyor.

Soluk alamıyorum.

Annemin konuştuğunu duyuyorum.

Söylediklerini anlayamıyorum.

Hamam tasında ıslattıkları sirke kokulu bir tülbenti alnıma bastırıyorlardı. Anneannemle annem yatağımın başında ayaktaydılar. Beni korkuyla süzüyorlardı.

— Ateşler içinde yanıyor, diyordu annem. N'oldu bu çocuğa söylesenize.

Anneannem, "Çocuk için çok sayılmaz bu ateş kızım" dediğinde, "Nasıl olur 39,5 az ateş mi? Eriyor baksanıza" diyordu annem. Anneannem onu, "Daha çok küçüktür demiştik size. Okul için acele ettiniz. Bir senesi yok muydu?" diye yanıtlayınca, "Ah keşke, ne bilelim. Öyle merak sarmıştı ki okumaya" diyordu annem. "Nagehan şimdi gelir değil mi anne? Doktor Abımelek Bey'in evi uzak sayılmaz, Yeldeğirmeni'nde. Neredeyse burada olurlar."

Anneannem yatıştırıcı, alçak bir sesle anneme yeniden bir şeyler söylüyordu.

Yüzleriyle birlikte seslerini de yitiriyordum.

Anneannem ne zaman gelmişti?

Tüm vücudum acıyordu.

Beni birden kucaklayıp sırtımı açanın kim olduğunu anlamaya çalışıyordum.

Seyrek saçları rüzgârdaymışçasına dağınık, sarı yuvarlak tel gözlüklerinin altındaki uçuk mavi gözleri doğrudan bana bakan, ama bakmıyormuş sandığım adamı görmüştüm.

Fitilli kadifeden solmuş kahverengi ceketi tütün kokuyordu.

Elindeki parlak madeni şeyin iki uzun ucunu kulaklarına yerleştirip sırtıma yuvarlak lastiği dayadığında, korkuyla ağlamaya başlamıştım.

— Hiç ağlayan bir çocuk değildi Bay Abımelek. Sizi temin ederim ki doktor bey, mektep meselesinden beri her fırsatta ağlıyor, demişti annem.

Sesi dağılıyordu, pürüzlüydü. Görüntüsü, gözleri, saçları tekdüze loş bir ışıkla yok oluyordu.

— Elektriği yakalım lütfen, demişti doktor. Sen de küçük hanım öksüreceksin kuvvetli kuvvetli. Çünkü icap eden budur. Anlayacağız acaba ateşiniz neden? Biliniz evet, çocuklar böyledir efendim. Birden ateşleri çıkar. Helecanlanmayınız. Büyükvalde de gayetle iyi bilir. Sizleri büyütmüş. Her şeyden nem kapar bu yavrular. Ağlamaları da iyidir, ciğerleri gelişir. Şimdi bu yaramazı iyileştirmeye bakacağız.

Sararmış işaretparmağı ile ortaparmağı arasına sıkıştırdığı kara dolmakalemiyle bir şeyler yazdığı kâğıdı anneme uzatırken reçeteyi gösterip, "Okuldan izin almanız şarttır, kuvvetlenmeden okula gitmemek şarttır" diyordu.

Kuvvet sözcüğünün üstüne basıp başını kararlılıkla sallayarak,

— Derslere bir zaman katiyen gitmemeli, cereyanda kalıp üşütmemeli, sıcak tutulup itina göstermeli, demişti. Öyle anlamışımdır ki mühim bir şey yoktur. Belki üşütme, belki küçüğümüz çok sıkıldı. Görmeye yarın uğrayacağım tekrar. Sabah ve akşam derecesini alacaksınız. Sakın unutmamalı. Bir yana da kaydediniz ateşini lütfen...

Bu konuşmalar sürerken üçünün arkasında duran küçük teyzem elindeki kapalı zarfı doktora uzatıyordu.

— Yarına kalabilir. Acele etmeyiniz. Yarın bu saatte uğramalıyım. Bu gece tavuk suyu konsome içiriniz. Kafidir. Yarın, evet yarın takdim edersiniz, demişti Bay Abımelek. Kapı numarası 46'dır değil mi? Evet mi? Eh oldu...

Doktor herkesi başıyla selamlamış, üstten kapanan uzunca, yuvarlak kahverengi çantasına doldurduğu o parlak şeyleriyle hızla çıkmıştı odadan.

Nagehan Teyzem elinde zarfla kalakalmıştı.

— Almadı işte ablacığım, görüyorsun. Önceden hazırlamıştım. Vizitesini öğrenir öğrenmez.

— Buraların zengin muhitleri olmaktan çıktığını biliyor doktor, demişti anneannem.

Odada bir sessizlik oluvermişti.

Kimse kıpırdamıyordu.

Üç kadın birbirlerine bakmadan beni terden ıslanmış yatağımdan alarak kanepeye taşımışlardı.

Çarşafı, yastık yorgan yüzünü değiştirip yeni bir gecelik giydirip beni karyolama yatırmışlardı.

Geceliğim lavanta çiçeği kokuyordu.

Birden mutlulukla dolmuştum.

Üçüne de gülümsediğimde deminden beri yüzlerindeki nedenini anlayamadığım anlam, kapanıklık silinmemişti.

— Öyle demek istememiştim Şahsenem kızım, demişti anneannem fakirlik filana laf getirmek değil benimkisi. Hani epeydir buralar...

— Ben hemen çıkayım, demişti küçük teyzem. Şu reçeteyi yaptırayım Altıyol Eczanesi'nden. Tehlikeli için uzunca beklersem sakın merak etmeyin. Şurubun birini derhal içsin demedi mi, Bay Abımelek? Doktorun üçüncü, en küçük oğlu Haim Abımelek'le çocuk felciymiş. Yufka yürekli bir adam. Son hastasını yollar yollamaz, "Elbette yürüyeceğiz çocuğum. Taksi peşine düşmeyeceğiz. Şükür ayaklarımız vardır. Tanrı'ya da, onun üç peygamberine de her çalışan azamız için hamdetmeli" dedi. Çok üzüldüm ben de, keşke yürümekten laf açmasaydım. Oğlunun belden aşağısı hiç tutmuyormuş. Kadıköy'ün en iyi hekimidir diyorlar, çocuk hastalıklarında. Hemen dönerim.

Kaç gün yattığını bilmiyorum.

Babam ortada yoktu ya da gelip gitmişti.

Çoğunluk küçük teyzem başımdaydı.

Tuttuğu çizgili bir kâğıttaki işaretleri ezberlemeye çalışıyordu o. Bunu yaparken tıpkı hızla geçen birinci yazda gördüğüm hanende kadınlar gibi elleriyle dizlerine düzenli devinimlerle dokunuyordu. Bakışlarıyla beni arada denetleyerek soluklarımı dinlemek için arada yüzüme kuşkuyla eğiliyordu. O anlarda yoğun bir susku kaplıyordu odayı. Taşkömürü sobasının bir yanının kızıllaştığını, oradan dağılan sıcaklığın yüzümü okşadığını duyumsuyordum.

Uzaklardan gelen bir tren sesinin odaya ulaşmasıyla derin derin iç geçiriyordu küçük teyzem. Kaldığı yerden çalışmasına girişiyor, şarkının sözlerini seslendirmeye başlıyordu.

Sarahaten acaba söylesem darılmaz mı?
Darılmak âdeti bilmem ki çapkının az mı?
Sarahaten acaba...

Ondan yayılan teninin ılıklığına karışmış demli çaydan, sobanın üstündeki kuruyan portakal kabuklarından salınan sıcak kokuyla doluyordu oda.

Vücudum dinginlikle yeğnileşiyor, sanki tavana doğru yükseliyordu.

Küçük teyzem sesini en alt noktada tutarak şarkısını en ince iniş çıkışları bile atlamadan seslendirebiliyordu.

Çevremdeki her şey okşayıcı bir buğunun içinde ağır ağır salınıyordu.

Uykuyla uyanıklık arasında tatlarını sevmediğim şurupları içirirlerken günün hangi saati olduğunu kavramaya çalışıyordum.

Yarı örtük elişi tüllerin çiçek çelenkli desenlerinden sızan aynı değişmez ışığı görüyordum.

İçinde güneşin sarısının dolaşmadığı o donuk kış ışığını...

Bir kez galiba sormuştum, "Niye hep böyle aydınlık etraf" diye.

"Nasıl yani?" demişlerdi.

"Aydınlık gibi değil" demiştim.

"Sonbahar ışığı böyledir. Hemen akşam olur."

Birgün babam sandığım bir gölgenin, onun tıraş sabununu çağrıştıran serin esintisi dolaşmıştı üstümde. Annemin ten kokusuyla karışmış havanın yüzümü yaladığını ayırımsayıp gözlerimi açmaya çabalamış, başaramamıştım.

Arada yatağımın yakınında süren anlamlandıramadığım fısıltılı konuşmalar kesildiğinde o uyutucu, donuk aydınlığa yeniden gömülüyordum.

Önüme içinde bir nehrin kıyısında yükselen hurma ağaçlarının, bir deve kervanının, alçak gövdeli iki yelkenli geminin rengârenk resimleri çizilmiş tepside köfte, kızarmış patates getirdikleri gün, "Kış artık bitti değil mi?" diye sormuştum.

"Kış bitmedi, ama yaza doğru yol alıyoruz" demişlerdi annemle küçük teyzem.

Çok solgun görünüyorlardı.

Güz ortası haftalardır süren o garip, adı konulmamış hastalığımın ardından okula yeniden başlamıştım.

Bir süre sonra da annemin ya da küçük teyzemin beni okula kadar götürmelerini istememiştim. Bunda öylesine diretmiştim ki üsteleyememişlerdi.

Günler daha kısa, geceler giderek daha uzundu.

Babam yine uzak denizlerdeki seferlerine çıkıyor oralardan evi dolduran süslü gözalıcı şeyleri getirmeyi sürdürüyordu.

Küçük teyzemin yatıya kaldığı günlerde Kerim Ali Dayımdan artık neredeyse hiç konuşulmuyordu.

Ben de sormuyordum.

Onu yeniden görme zamanımın yazın geleceğini kestirmiştim.

Derslerime çalışıyordum.

Öğretmen nedense beni öne çıkaran bir övgüde bulunmuyordu.

Sıra arkadaşım Mikail Sohban kimi günler okula gelmiyordu. Yoklamalarda öğretmen onun numarası elli yediyi söyleyip, "Burada" yanıtını beklemeden öteki öğrencininkine geçiyordu.

Yağmurlar başladığında bana bir palto dikmişlerdi.

Kumaşının küçük teyzeminkinin eşi olduğunu gördüğümde sevinip "Bir örneğiz ne iyi!" demiştim.

Kış ortası hazırlığı olarak da yine paltomun kumaşından bir de yelek yapmışlardı. Işıltılı sedef tek bir düğmesi vardı yeleğimin.

Annem "Hrisula'nın tuttuğu her iş rast gitsin. Nasıl da faydası oldu bize senelerdir" demişti.

— Daha parçamız var. Anneme de sıcacık bir etek yapayım diyorum, demişti küçük teyzem. Birden evde beklemedikleri halde tek başına kalıvermek onlara çok dokundu.

— Temelli mi gittiler yoksa? diye annem ayağa kalkmıştı.

Odada sanki dışarıya çıkacakmış gibi bir iki kere gidip gelmişti.

— Gittiler ha? Öyle mi?.. Yazık... Hiç istemiyorlardı oysa. Bizim de bu korkunç hadiselerden haberimiz olmadı ki... Bütün İstanbul ayağa kalkmış da...

— Ta ki annemi eve götürdüğüm gün duyduk her şeyi demişti küçük teyzem. Bütün camlara bayraklar asmışlar. Hatta annem hastaneye giderken sokakların böyle birdenbire bayraklarla donatılmasına şaşmış. Acaba hangi bayramdır bu diye düşünmüş. Günün ortasında işini bırakan dükkânını kapatan evlerine sığınıyormuş. İstasyon çıkışındaki Ermeni gazeteci elinde koca bir bayrakla koşuşup duruyormuş. Bir hastanede bayrak asılmamış. Sonra her şeyi parçalamaya girişmişler. Kumaşları sokaklara fırlatmışlar. Kristalleri kaldırımlara atıyorlarmış. Ben de görmüşüm gibi anlatıyorum. Madam Efili günler sonra iki parça eşyasını denk etmeye uğraşırken bir el bile uzatamadık. Ne olduğunu anlayamadık ki. Beyoğlu'nda Balık Pazarı'nda Hacı Vasil'in balıkçı tablalarını altüst etmişler. Kapatılan mağazaların kepenklerini kırıp o canım avizeleri, ipekleri, kadifeleri kaldırımlara sererek üstünde tepiniyorlarmış.

Annem, küçük teyzem konuşurken yürüyüşünü hızlandırıyordu.

Teyzemin sesi ağlamaklıydı.

Ablasına çaresiz bir bakışla bakıyor, ellerini ovuşturuyordu.

— Bir hafta önce Sirkeci'den bindiler trene. Uğurlanmak istemediler. "Yok hayır. Elveda yapmayalım güzel Nagehancı-

gım" dedi Efili Hanım. Hacı Vasil iyice içmiş sarhoştu. Çocuk gibi ağlayıp duruyordu. Madam Efili ilk defa kocasının sarhoşluğuna öfkelenmemişti. İkide bir sırtını sıvazlıyordu onun. Arkalarından su döktük annemle. Küçük denkleriyle Kâmil'in taksisine binip uzaklaştılar. Neyse ki bir ay önce kayınvalidesi ölmüştü.

— Halimize bak ölümlere şükreder olduk. Geriye dönerler birgün elbette, demişti annem. Dönerler, dönerler. Efili Hanım da "Elveda bize yakışmaz" demiş ya. Hacı Vasil de, o da istemezdi oraları. Bir büyük yortularında oğulları para yolladıysalar da Atina için, çıkıp gitmemişlerdi ikisi de. Peki ev ne olacak? Kirasını nasıl ellerine ulaştıracak bizimkiler?

Annemin gözlerine yansıyan ağladı ağlayacak anlamı görünce koşarak başımı dizlerine dayamıştım.

Nagehan Teyzem beni işaret eden bir bakışla,

— Neyse onu da hal ettik, demişti. Büyükparmakkapı'da bir ahbapları varmış. Taksim'deki Aya Triyas Kilisesi'nin diyakozu. İki ayda bir parayı ona vereceğiz.

— Niçin iki ayda bir?

Annem ağlıyordu sanırım.

Saçlarımda gezinen elleri titriyordu.

— Öyle istediler. Sizin de dediler, yorulmanızı istemeyiz... Hatta...

Küçük teyzemin sözcükleri kopuyordu. Ayağa kalkıp pencerelere doğru gitmişti, sırtı bize dönüktü.

— Ne diyorsun ablacığım! Ev ıpıssız kaldı. Onların odasının önünden geçerken, mutfakta yemek yaparken gittiklerini unutup seslendiğimiz bile oluyor Madam Efili'ye. Bir de tutturmasınlar mı, "Ne verebilirse versin, Mehmet Ali Beyimize satıverelim şu evceğizi" diye. Babam "Hâşa" dedi, "hâşa. Ahla, yazıkla bırakılan mal üçe beşe kapatılmaz. Ederini veren çıktığında satarsınız. Biz de göz kulak oluruz. Sonra bu ne acele? Hele her şey yatışsın döneceksiniz elbette memleketinize yeniden" dedi...

Nagehan Teyzem birden dönerek annemle beni sıkıca kucaklamıştı. İkisinin de yürek atışlarını duyuyordum.

— Doğru konuşmuş babam, demişti annem. Umarım Hrisula familyası filan da inşallah gitmeye kalkmasınlar o yaban ellere. Kıyamam inan ki onlara da.

Annemin yüzünü günlerdir yoklayan o kırık gülüş yeniden belirmişti.

— Şimdilik öyle bir mevzu yok, konuştuğumuza göre, demişti Nagehan Teyzem. Galatasaray'daki kuyumcu Toma Konstantinidis Bey'le Hrisula'nın büyük ablası Dimitra'ya yeni nişan takılar. Mısır apartmanının içindeydi ya terzihane, Ankara'nın mühim adamlarının, Demokrat Parti mebuslarının zevceleri de baş müşterileridir ya. O felaketten, yağmadan bir miktar korunmuşlar. Zor, çok zor. Bizler de hastalıklarla boğuşmaktan acaba dünyada mıyız, değil miyiz farkında mıyız ki?

Annem başını sallıyordu. O tuhaf gülüşüyle ikimizi uzun uzun süzmüştü.

— Neler neler olmuş, neler... Belki de hiç sormamak, bilmemek daha iyi idi. Üstelik ölüleri de burada yatıyor... Talihsizlik ah!..

Bunları söyledikten sonra, "Gidip bir şeyler hazırlayayım" diyerek odadan çıkmıştı.

Birlikte olduklarında her işi peş peşe dolaşarak yapan iki kız kardeş o gün saatlerce suskun kalmışlardı.

Biri benim yanımda oturmuş, öteki mutfaktan çıkmamıştı.

— Çok sarsıldı anneannen de, demişti küçük teyzem. Artık dayanıksız, benden beter. Efili Hanım bize geçtiğimiz şeker bayramında Rumca bir İstanbul türküsü öğretmişti. Ablam bir okumada ezberleyivermişti. Nasıl da şen şakrak bir bayram günüydü o anlatamam... Şimdi o şarkıyı bir daha asla ağzıma alamam. O da bir keder, elem şarkısı olup çıktı, görüyor musun? Yok yok, ben de yorgunum. O şeker bayramı kaç zaman önceydi. Kerim Ali Dayın da ağırlaşmamıştı daha. Hep birlikteydik. Hacı Vasil lakerdaları kesmişti, kırmızı soğanlar, rokalar, tereler... Erkekler de rakı içmişlerdi. Çok mesut bir bayramdı. Öyle canlı ki hatırası, yeni olmuş sanırsın sanki. Kayınvalidesi Katarina Teyze toparlanıp yerinden doğrulmuştu. Yatalak demezdin. Meğalinari ilahisini okumaya başlamıştı. Efili Hanım, "Vay ki vay... Şaşırdı fukara, şenlendi... Hamd ilahisini okumaktadır..." demişti...

Güzün ikinci ayı biterken en büyük resmi bayramımız olduğunu öğrendiğim Cumhuriyet törenlerine, zayıf düştüğümden ötürü okulla katılmamam için karar alınmıştı.

Annem Müdire Hanım'dan izin almaya gelmişti o hafta en şık giyimiyle. Böyle tanımlıyorlardı aralarında gece mavisi tayyörü. Bele sıkıca oturmuş ceketiyle diz altında biten dar eteğiyle ne de güzeldi annem. Uzun topuklu kara rugan ayakkabıları, koluna takılı kara rugan çantasıyla büsbütün gözalıcıydı. Gevşek bir topuzla biçimlendirdiği saçlarıyla tam ders arası zili çaldığında belirmişti okulda. Çevresi ak taşlarla kaplı dal kesimli iğnesi okulun kesintisiz loşluğunda daha belirgindi. Alt kattan gelen damlayan musluk sesleriyle yoğunlaşan loşluğu siliveren ışıltılarıyla o adım attıkça çakıyordu yakasında.

Tam o an annemle göz göze gelmiştik.

O hafifçe öne eğilerek bana parmak uçlarıyla bir öpücük göndermişti.

Koşmak, ona sarılmak istiyordum.

Bunu sezince sakın ha der gibi bir davranışla dönerek Müdire Hanım'ın odasının kapısını tıklatmıştı.

Ne denli uzaktaydı benden.

Okula ait tüm donuk görüntülerin içine eklenmiş günışığında duran ayrı bir resim gibiydi.

Birden kapı açılmıştı.

Annem bir iki adım geri çekilmişti.

Kaya öğretmen çıkıyordu dışarıya.

Anneme doğrudan bakıp uçucu bir gülüşle yol vermişti.

Kapıyı ağır ağır örterken Kaya öğretmenin yüzü hâlâ Müdire Hanım'ın odasına çevrikti.

Sonra bir an durup bizi ayrımsayıp, olduğumuz noktaya bakmıştı. Gözleri yine de başlarımızın üstündeki boşlukta dolaşıyordu.

Çocuklardan biri "Bakın bakın! Uçak geçiyor" diye bağırınca kocaman arka kapının geniş üst camlarında uçağın görüntüsünü aramaya başlamıştık.

Uçak yoktu, sesi giderek siliniyordu.

Geçenekte bizden başka kimseler kalmamıştı.

Alt kat musluklarının damlayışı yine öne geçmişti.

Bodrum katta helalar, el yıkama yerleri, büyük bir yemekhane vardı.

Yemekhanenin karşısına düşen beden eğitimi salonunun kapısını hiç açık görmemiştim.

Yemekhanede dikdörtgenlerden yan yana uzantılar oluşturan masaların yanlarında iskemleler diziliydi.

Yemeğe gelindiğinde bu iskemlelere tırmanmak zorunda kalıyorduk.

Ayaklarımız yere değmiyordu oturduğumuzda.

Etrafa kesintisiz eskimiş bir yağ kokusu sinmişti. Tavanı alçak sayılırdı. Kapı yanındaki duvardaki gri yağlıboyalı küçük pencereden evlerinden yemek getiremeyen, ailelerinin fukara kâğıdı çıkardıkları çocuklara Kızılay'dan öğle yemekleri dağıtılıyordu. Mikail Sohban da bunlardan biriydi. Önceden sıraya girse de nedense yemeğini en son alandı o. Onun bedenini yoklayan bilinmez bir korkuyla itiliyormuş gibi kambur duruşundan çevresini kolaçan eden bakışlarındaki ürkeklikten hoşlanmıyordum. Bana yaklaşmaması için yemekhanenin en ucuna gidiyordum. O nedense gözleriyle beni araştırıp buluyordu. Hızla arkamı dönünce çoğunluk hep eğik olan başım kendi kendine birkaç kez sallıyordu. Sınıfta sıraya oturunca da onunla en uzak arayı bulmaya çabalamaktan vücudumun yarısı sıranın dışında kalıyordu.

Konuşmuyorduk.

Önceleri bana sorduğu soruları giderek yanıtlamadığımdan bir şey sormaz olmuştu.

Hiçbir şeyimi vermiyordum Mikail Sohban'a.

Boynuna sicimle astığı silgisini ikide bir ağzında sakız gibi çevirdiğini görüyordum.

Okulda artık beni tek tedirgin eden şey Mikail Sohban'ın yanımda oturmasıydı.

Uzun adımı tekerleme yaparak arkamdan söyleyen öteki öğrencilerle de ilgilenmiyordum.

Dışardaki çam ağacını neredeyse unutmuştum.

Derslerimi yapıyordum, usluydum.

Öğretmen devamlılık yoklamasında salt numaramı söylüyordu: 93. Adımı yinelememesi Şemsigül Şehrazat Debrecenli diye bağırmaması sunduğu gizli bir aferindi sanki bana...

Annemin okula geldiği gün derse girerken gözlerimle Müdire Hanım'ın oda kapısını araştırmış, o hâlâ içerde midir diye

anlamaya çalışmıştım. Hiçbir zaman açık olmayan, her çıkanın özenle kapadığı bu kapıya bakarken Yûşa Efendi'nin uyarısıyla adımlarımı hızlandırmıştım.

İki gün sonra Cumhuriyet Bayramı tatili gelince öğleye doğru annem beni hazırlamaya başlamıştı. Üstten bantlı rugan ayakkabılarımı iliklerken,

— Ben de giyineyim canım, sonra karşıya geçeceğiz, demişti. Deden seni Taksim'e suların, bayrakların olduğu yere, bayrama götürecek. Ne güzel değil mi?

Bunları yadırganacak bir ivecenlikle söylüyordu.

Ona soru sorulmasını istemediğinde davranışları hep böyle oluyordu, öğrenmiştim.

— Sen de gelecek misin anneciğim bizimle?

— Bilmiyorum. Düşüneceğiz, düşüneceğiz canım...

İskelede direkleri kıpırtılı, sayısız küçük bayraklarla süslü, ak vapura bindiğimizde ben, yandaki açık yerlerde oturmak istemiştim.

— Hava uygun üşümeyiz, peki oturalım, demişti annem. Bu sene çok garip. Neredeyse kış gelmeden gidecek. Geçenlerde babam da söylüyordu. Otuz yıl önce böyle olmuş da ağaçlar sonbahar güneşine aldanıp baharlarını açıvermişler. Olsun, güzel havadan yakınılmaz.

Karaköy nhtımında dedemle küçük teyzem bizi bekliyorlardı.

Bakışlarıyla kalabalığı araştırırlarken ben koşarak onları dizlerinden kucaklamaya davranmıştım.

Dedem sivildi.

Bu giyimiyle daha zayıf, daha yaşlı görünüyordu.

Yanında olduğumuzu unutmuşçasına yüksek sesle, "Rahat geldiniz mi?" diye sormuştu.

Başı açıktı. Saçları apaktı. Trenci giyiminin güzel şapkasının izi alnında silinmeyen derin bir çizgi oluşturmuştu.

Annem tedirginlikle, "Nasıllar?" diye sormuştu.

"Ablacığım," demişti küçük teyzem.

"Biz seninle döneceğiz. Trende anlatırım."

Annem elini göğsüne bastırmış, hafifçe dedeme dayanmıştı.

Vapur yolcuları hâlâ seyrelmemişti.

İçlerinden pardösülü bir genç adam anneme bakıp, "Aman tutunuz beyefendi. Küçük hanım bayılacak galiba, sapsarı ol-

muş" deyince dedem irkilmiş hemen annemi sırtından sarıp sıkıca tutmuştu.

"Şahende yavrum, yapma böyle. Bak çocuk da ağlayacak neredeyse. Sandığın gibi değil. Dur kızım, dur bakayım."

"Elimde değil babacığım, işte görüyorsun. İster miydim?" diyordu annem.

Yüzü soluklaşıyor, ince bir terle kaplanıyordu. Gözlerinin pırıltısında, boyasız dudaklarının titreyişinde ağlamaya dönüşecek bir acı beliriyordu.

Küçük teyzem bizi kalabalığın dışına çıkışa doğru yürütmek isterken, "Ablacığım ne konuşmuştuk seninle, hatırla. Kendini bırakma lütfen. Annem bizi Sirkeci'de istasyonda karşılayacak, unutma..." diyordu. "Onu da düşün. Aylardır dünya yıkılsa farkında değil, lütfen."

İskeleden çıkıp karşı kaldırıma geçtiğimizde dedem hâlâ annemi yarı yarıya taşıyor gibi kucaklamasını sürdürüyor, kızıyla birlikte dikkatli adımlarla yürüyordu.

Küçük teyzem elimden tutmuş bir şeyler anlatmaya başlamıştı. Söylediklerini dinlemiyordum.

Dar bir ara sokağa dönerken birden karşımıza yüksek camekânlarla kaplı bir dükkân çıkıvermişti. Cam kavanozları renk renk şekerlerle doluydu. Kavanozlarından her birinin sarı pirinçten top kesimli tutmalıkları, kapaklarına nereden geldiği kestirilemeyen dik bir ışığın vurmasıyla yalımlanıyor, şekerler daha da saydamlaşıyordu. Yer bu düşsel renklerin gitgelleriyle kesintisiz ışık değişimlerine uğruyordu.

Dedemle annem, kısacık bir geçitten olma sokakta bizden birkaç adım öne geçmişlerdi.

Çevremizdeki kalabalık hızlı adımlarla akıyordu.

Bu insan uğultusuna karışan deniz kokusu geçitteki serinliği artırıyordu.

Deminki korkum yatışmıştı.

Annemin sorusunu duyabilmiştim şekercinin önündeyken.

— Karantinadan çıkardılar, öyle mi?

— Evet kızım, çıkardılar. Bak biraz da sana muhtaç olanları düşün. Saygılı, sevgili bir kocan, gözbebeğimiz bir çocuğun var. Bilesin sabır lazım hepimize sabır. Bugün gittik...

Dedemin sesi duyulmaz olmuştu. Sonra dönüp yaklaşmamızı bekleyerek,

— Haydi çocuklar, demişti bize. Madem yolumuz buraya geldi Hacı Bekir'e girelim. Küçük talebemize şekerler alalım. Hem de Şahende, kızım sen de bir demirhindi iç iyi gelir. Bir nefes duralım. Bayram kalabalığı ziyade yordu bizi.

Tezgâhların ardındaki tombul yüzlü, kara parlak kolluklar takmış bir adam dükkândaki kanatları çift yöne açılan bir ceviz kapıdan süzülürken,

— Hoş geldiniz efendim, demişti. Hoş geldiniz. Evladım bakınız hemen beylere.

Birkaç müşteri siparişlerini beklerken tatlarına bakmaları için sunulan değişik lokumlardan parmaklarının ucuyla alıp ağızlarına atıyorlar, sonra hoşnutluklarını gösteren baş sallayışlarıyla birbirlerine bakıyorlardı.

Annem uzatılan deri kaplı bir iskemleye ilişince, dedem demirhindi denen çay benzeri koyu şerbeti tezgâhtaki adamdan alıp kızına vermişti. Küçük teyzem limonata istediğini söyleyince,

— Peki ya küçük hanım acaba ne istiyor, demişti satış yapan.

Yanakları pençe pençe al, saçları da neredeyse yanakları gibi kırmızı çok genç bir çocuktu bu.

— Benim için şeker alınacak, o kadar, demiştim.

Dedem gülerek yanıtlamıştı:

— Bir şeyler de içebilirsin çocuğum, bugün bayram. Seç bakalım.

Tezgâhtakiler akideleri kavanozlarından çeşitlendirip ustalıkla kutulara doldururken, vapurdan çıktıktan sonra iskelede olanların üstümüzdeki ağır etkisi tümüyle dağılmış görünüyordu.

Dükkândaki kesintisiz giriş çıkış, altın rengi kepçeciklerden değişik boylarda üstleri yazılı ak kesekâğıtlarına şekerlerin, lokumların aktarılışı, ısmarlanan şerbetlerin musluklardan boşalırken bardakları kendi renklerine çeviriverişi, çınlayan her kasa sesinin ardından para üstü ödenirken söylenen rakamların farklılığı, iki yana açılan ağır cevizden yapılma giriş

kapısının kesme camlı yüzünde görüntüleri yansıtan oynak güneş ışıkları, ceviz cilası kokan dükkânı eksilmeyen bir canlılıkla dolduruyordu.

Deminki kara kolluklu adamın girdiği iki yöne hızla açılıp kapanan yarım kapının oradan eritilen bir şekerin güzel kokulu esintisi ağır ağır sızıp dışarıdaki güz gününü ılıman bir mevsime çeviriyordu.

Sıcak renklerin, esen buhurların, sıralı yüzlerce altın kapaklı kavanozun ışıltılarla durma sıvadığı bu dükkânda belki de yazlar sürgit değişmiyordu.

Dedem ödemesini yaparken kasadaki kolluklu adamla havaların beklenmeyen güzelliğini konuşuyordu.

— Otuz sene kadar önce de tam böyle olmuştu diyordu dedem, kış ortasıydı üstelik. Ben askerden yeni gelmiştim. Kânunievvel ayını bitirene kadar havalar aynen böyle gitmişti.

Hesabı tamamlarken çıkışmayarı birkaç kuruş için para bozdurmaya kalktığında,

— Yok efendim demişti, kasaya bakan kır saçlı adam, rica ederim efendim, ufak bir borcunuz kalsın ki yolunuzun buraya düşmesi mümkün olsun değil mi?

Dedem gerçekten sevinçli görünüyordu.

İki adam birbirlerini ağırbaşlılıklarını dağıtmayan bir gülüşle selamlamışlardı.

Dedem annemi önüne katarak dükkândan çıkarken küçük teyzemle beni de dokunuşlarıyla kolaçan ediyordu.

— Hadi bakalım! Görüyorsunuz her şey yolunda. Bak çocuğum annen nasıl rahatladı. Demek ki kalabalık yordu onu.

Küçük teyzem atılıp onaylamıştı babasını.

— Tabii ben söylemiştim zaten...

O gün küçük teyzem yerli yersiz her söze karışıyordu.

Onları Karaköy'den Sirkeci tramvayına bindirmiştik. Sonra dedem beni iyice bir süzüp yaşıtıymışım gibi eşit bir tutumla,

— Ne dersin kızım? demişti. Seninle ikimiz Yüksekkaldırım'dan bakınarak mı çıksak, yoksa biz de bir Taksim tramvayına mı binelim?

— Yürüyelim dedeciğim. Buraları bilmiyorum ki... Ben her şeye bakmayı çok severim.

— Hatırlamazsın çocuğum, bilirsin ya hatırlamazsın. İlk çıktığında Kerim Ali Dayının kucağındaydın. Seneler nasıl da geçiveriyor.

Yüksekkaldırım'ı tırmanırken dükkânların çokluğuna, satıklarının çeşitliliğine dalıp gitmiştim.

Birden çanlar çalmaya başlamıştı. Ağır ağır sürüyordu çanların vuruşu.

Dedem, "Ya Hak elhamdülillah!" demiş sağ eliyle de yüzünü sıvazlamıştı.

Elimi hiç bırakmıyordu.

Dedemin avucu sert, pürüzlüydü.

— Dede, bizdeki çanlardan daha çok bunların sesi.

— Sizin oradaki kilise ta çarşı içinde. Eve yakın değildir. Bak neredeyse kilisenin yanından geçiyoruz.

Çanlar kesilmeden bir müzik başlamıştı. İçinde insan sesinin olmadığı bir müzikti bu. İçerlek bir dükkânın önünde birkaç adamla iki deniz eri durmuş dikkatle bakıyorlardı. Oradan sık sık kuru bir takırtı geliyordu. Her patlamanın sonunda "Karavana!" diye çınlayan tiz bir kız sesi duyuluyordu.

— Haydi baylar! diyordu ses. Keskin nişancılara mükâfatlar var. Cesaretli baylar davranın! Üç atış yirmi beş kuruş, pahalıdır demeyiniz. Ya kazanacaklarınız! Harikulade hediyelerimizden nasıl hemen vazgeçersiniz?

Bekleyenlerde ani bir dalgalanma olup sonra yatışıyordu.

Dükkânın önünde durup içeri baktığımızda iki nişan atıcı perdeyle kapatılmış bir yükseltinin önünde dimdik duruyorlardı. Görmüştük.

Ellerindeki tüfekleri birden doğrultup çimento sıvalı duvardan akan demirden çubukların ucundaki tenekeden yapılma kuş kesimli hedef noktalarına hizaladıklarını, ateş ettiklerini görmüştük.

Sesini önceden duyduğumuz kız neredeyse çocuk denecek yaştaydı. Uzun, kara gür saçlarını omuzlarına dağıtmıştı. Koyu mor üstüne parlak sarı papatya desenli bluzunun altına giydiği dar eteği, fırlak dizlerini, küçük bir çocuğunkini andıran cılız bacaklarını açıkta bırakıyordu. Ayakkabıları kırmızıydı, uzun topukluydu. Bu onun aşırı zayıflıktaki bacaklarının daha dikkat

çekmesine neden oluyordu. Sıska kollarını arasız şıngırdayan tel bileziklerle süslemişti.

"Buyurun baylar!" diye bağırırken sağ eliyle yaptığı hızlı devinim tüylenmeye başlayan koltukaltına doğru işlemiş dağlanmışı andıran bir yanık izini ortaya çıkarıyordu.

İlk görene acıma duygusu veren genç kızda bunu hemen silen, dudaklarının dolgunluğu ile iri kara gözlerindeki bakanları küçümseyen anlamdı.

Erkeklerin tümü sesini yer yer çınlatarak yükselten kızın dudaklarını sık kıvırcık kirpiklerinin gölgelediği gözlerindeki kışkırtıcı anlamı sektirmeden izliyorlardı.

Dedem beni yürütmeye davranan yumuşak bir çekişle bir iki adım attığında,

— N'olur dedeciğim, demiştim. Biraz daha duralım burda n'olur.

Tam o an deniz erlerinden biri kuştan hedefi vurmuştu.

Kız eteklerini havalandırıp patiskadan donunu açığa çıkaran bir dönüşle çığırtkanlığına yeniden abartılı bir coşkuyla başlamıştı.

— İşte denizlerin kahramanı bahriyelimiz bir atışta büyük hediyeyi aldı. Bahtım yoktur demeyin baylar. Bahtınız tüfeğinizin emrinde...

Kız sesine kattığı taşkın yapmacık neşesiyle duyurusunu sürdürürken teneke kuşların aktığı kara perde yarı yarıya açılmıştı.

Oradan çıkan yutak noktası uzun boynunun derisinden fırlayacakmış gibi duran kara saçları kıtıklaşmış bir adam, havaya kaldırarak herkese ayrı ayrı gösterdiği bir bebekle durmuştu.

Bebek neredeyse benim boyumdaydı.

Bu şaşılacak denli zayıf adam, nişanı vuran deniz erine yaklaşmıştı.

Sanki boyunu daha uzatmak ister gibi dimdik, gururlu bir duruşla konuşmaya başlamıştı. İnik kalın sesi öksürüklerle sık sık kesiliyordu.

— Çok kıymetli baylar, beyefendiler! Çocuğunuza, yeğeninize, nişanlınıza, ablanıza işte ebedi bir hediye. Şimdi kibar apartmanlarda, asil bayanların tuvalet masalarının üstünde kullandıkları, şık yatak odalarının moderin süsü. Büfelere de koy-

mak için şahane bir bebek. Amerika'dan daha dün gelen gemiden çıktı. Kazandınız, alın.

Deniz eri mendiliyle ensesinden başlayarak yüzünü sıkıca silmiş, kenarlıksız şapkasını bir an çıkarıp sıfır numara kesilmiş saçlarında da gezdirmişti mendilini.

Bebeğin koyu pembe tüllerden kat kat yapılmış kabarık uzun eteğine çikolata yaldızından yıldızcıklar çepeçevre yapıştırılmıştı. Bakalit kulaklarında sarı, halka küpeler vardı. Çizilerek yapılmış yüzündeki taşkınlık, çizgi kirpiklerinin kaşlarına varan uzunluğu çarpıcıydı.

Üç deniz eri arkadaş kazanılan ödülden tedirginmiş gibi onu nasıl taşıyacaklarını bilemeden elden ele geçirerek hızla uzaklaşmışlardı.

Kız demin içeriden çıkan adama "Birazdan dönerim baba" derken dedem de bana "Haydi çocuğum, yukarılarda göreceğimiz çok şey var daha" demişti. "Burası bitti değil mi? Ne dersin?"

Dedemi dinlemem gerektiğini sezmiştim.

Yüksekkaldırım'ın bitimindeki müzik aletleriyle dolu dükkânları gördüğümde yüreğim öylesine hızlanmıştı ki atışları neredeyse dışarıdan duyuyordum.

— Dedeciğim Nagehan Teyzem de şimdi müzik okuyor, sen de kızmıyorsun artık ona değil mi?

— Allah bizlere öyle büyük bir acı verdi ki hiçbir şeye kızacak mecalim kalmadı çocuğum.

Sesi birden yorulmuştu.

Yokuşu dönüp düze çıktığımızda büyük, uzun bir caddeyle karşılaşmıştık.

Cadde uzantısının iki yanındaki yapılar çok katlı, süslü ve gösterişliydi. Kimilerinin kat kesitlerinin köşe bağlantıları heykellerle bezeliydi. Dükkânlar yüksekti. Maun çerçeveli kunt kapıları biçimlerle tıraşlanmış kesme camlardan oluşuyordu. Çoğunda çiçek benzeri kıvrımlarla değişik madenlerden yapılma tutamaklar vardı. Kimisinin girişleri içerlekti. Bazı dükkân üstlerindeki alçı çıkmalarda satış yerinin adının harfleri süslü kıvrıntılarla yazılmıştı. Bükümlerle oluşturulmuş bu güzel çiçeksi yazıları sökmeye çalışıyordum.

Her yana sıklıkla asılmış bayrakların kızılı günün ılıklığını pekiştiriyordu.

Çevremizden akan giyimleri gösterişli özenli kalabalık dedemle bana hiç bakmıyordu.

Bazıları caddeye açılan ara sokaklarda yok oluyorlardı.

Geçenlerin arasında eski buruşuk giyimiyle seçiliveren bir adamın koltuğuna sıkıştırdığı gazete tomarını "Apoyevmatini, Vima" diye güç duyulur bir sesle satmaya çalışmasını yadırgamıştım. Gazeteci onu kamburlaştıran sağ yana çökük omzuyla, dirsekleri eprimiş ceketiyle hafifçe topallayarak yüksek bir yapıda açılan derin loş geçite doğru uzaklaşmıştı.

Arkasında alabildiğine büyük bir bahçe görünen yapının tümü demirden yapılmış, gösterişli, ortalama noktaları sarı yaldızlı armalarla belirtilmiş, ana kapısı caddeye yerleşikti. Neredeyse bir yapı boyundaki bu girişin önünde birbirlerini dinlemeden konuşan çocuklar görmüştüm. Eş giyimliydiler. Onların da öğrenci olabileceklerini kestirmiştim.

— Bunlar da okullu değil mi dedeciğim?

— Öyle çocuğum, diye kısaca yanıtlamıştı dedem.

Elimi hâlâ sıkı sıkı tutuyordu, ama sanki yanımda değil gibiydi.

Çevremizdeki devinimi algılamadığını, hiçbir şeye bakmadığını ayrımsamıştım.

Camekânları ışıltıyla çakan dükkânların sergilediği kadın takılarına, giyimlerine, annemle küçük teyzemde hiç rastlamadığımı, bunların çok başka bir çekicilikte olduğunu görüvermiştim.

Demek ki, annemle Nagehan Teyzem buradakileri andıran alımlı bir şeylerinin olmasına çalışıyorlardı.

Hrisula'nın da bu görkemli yapıların birinde olduğunu, onlar için gizlice yeni giyim modelleri çıkarmaya çalıştığını düşünmüştüm.

Dedeme Mısır apartmanından geçtik mi diye soracakken yüzüne baktığımda gördüğüm anlamın tıpkı Kerim Ali Dayıma gittiğimiz gündeki gibi olduğunu ayrımsayıp caymıştım.

Büyük alan önümüze birden çıkmıştı.

Cadde boyunca şaşırtıcı yapıların, kısaca göz atabildiğim aynalardaki yansımalarıyla görüntüleri iç içe geçerek durma sü-

ren pasaj dükkânlarının etkisiyle dedemin deminki durumunu unutarak sorularına duraksamadan girişmiştim.

Alan içimi yeniden çarpıntılarla doldurmuştu.

Kentin uğultusu sanki tam burada toplanıp odaklanıyordu.

Alana bakan oval bir yükseltinin üstündeki tümü camlarla kaplı, arkasında büyük bir kilise yükselen, altında sıra sıra dükkânlar olan iki katlı yapıdan dağılan bir şarkıyla hafifçe sallanmaya başlamıştım. "Taksanaki" diye yinelenen şarkının anlayamadığım sözlerini tramvay çanları arada siliveriyordu.

Kalabalığın yoğunlaştığı noktada durduğumuzda alanın tam ortasındaydık.

Yuvarlak tarhlarla dolaylanan yıldızçiçekleri, aslanağızları, peygamberçiçekleri, menekşelerle bezeli bu düzenli yerin odağında yükselen anıtın dört yana dönük yüzündeki insan görüntülerine bakakalmıştım. Elini kaşlarının üstüne götürmüş çok uzakta, bizim olduğumuz yerin de çok çok uzağında, aralarından hayranlıkla geçtiğim katlarla yükselen yapıların bile ötelerindeki bir yere bakan heykel adamı, yanındaki askerleri, yük taşıyan kadınları bana anlatmaya başlamıştı dedem.

Sesindeki saygı, savaş denen şeyin korkunçluğunu benzetmelerle canlandırmaya çalışması tedirgin etmişti beni.

Oraya gelenlerin anıtın önünde neşeyle resim çektirmeleri giderek yer eden ürkütümü dağıtmıştı.

— Dedeciğim, demiştim. Bana kâğıttan ay yıldızlı bayrakla balon alır mısın? Buradakiler gibi biz de resim çektirelim mi, n'olur?

Uzun bir duvar kesitini sürdürerek üstten doğru akan suların doldurduğu havuzun orada birikmiş sokak satıcılarına yönelip tahta sopalı küçücük bir bayrakla, uzun ipli kırmızı bir balonu almıştık.

— Foto, foto haydi Abide Foto! Cumhuriyetimizin muhteşem bayramında çektireceğiniz ebedi hatıralarınız için Abide Foto emrinizdedir efendim. İşte bizi şirin bir torunla muhterem bir dede bekliyor, hemen geldim.

Boynunda fotoğraf makinesi asılı adam tam önümüzde durarak dedeme asker selamı vermiş, duruşunu bozmadan beklemeye başlamıştı.

Anlaşılmaz bir keyifle bizi izliyordu.

Dönüp dedeme bakmıştım.

O bugün kendisini ikide bir yoklayan dalgın duruşunu yeniden edinmişti.

Elini çekince toparlanmış, belli belirsiz gülümsemişti bana.

— Şimdi de ne var bakalım yaramaz?

— Biz de foto çektirelim mi dedeciğim? Annemleri şaşırtalım.

Abide Foto'cu üstteki iki altın dişini ortaya çıkaran garip gülüşüyle önümüzde eğilip, "Hazır mıyız acaba?" diye sormuştu.

Dedemle uzaklara bakan heykel adamın bölümünde durup kıpırdamamıştık.

Dedemin fotoğraf çektirirken duyduğum sevinci ayrımsadığını belirten elimi sıkışıyla dönüp bakışlarını aramıştım.

Olduğum yerden ona baktığımda yüzünün yarısına vuran günışığında, gözlerinin Kerim Ali Dayıma ne denli benzediğini görmüştüm.

Sıkıca tuttuğum elini birden öpüvermiştim.

— Bayramın el öpmesini yeni hatırladın öyle mi, yaramaz? demişti eğilip. Ne çok resmimiz vardır bilsen, burada, ne çok...

O fotoğrafı yıllar sonra bulduğumda yanağımı dedemin eline dayadığımı, bileğime bağlı balonun resmin dışında kaldığını. Kıpkızıl kâğıt bayrağımın da her şey gibi renksiz çıktığını görmüştüm.

Abide Foto'nun adamı resmimizi iki gün sonra alabilmemiz için gereken kâğıdı uzatmıştı.

Adresin orada yazılı olduğunu, Sıraselviler Caddesi'ndeki dükkânlarını elimizle koymuş gibi bulacağımızı kanıtlamak isterce gösterdiği yönün tam karşıtı yönden caddenin yukarısından doğru düzgün adımlarla gelenleri görmüştüm. Lacivert giyimleri eş, şapkalarında, kollarında altınsı parlak şeritten süsleri olan bu adamlar müzik aletleriyle anıta yaklaşıyorlardı.

Birindeki sapsarı madenden ışıldayıp duran, adamın neredeyse boyunun yarısına ulaşan boru çalgısı şaşırtıcıydı.

Anıtın önüne dizilerek hemen hazır ola geçmişlerdi.

Aralarından ayrılan biri önlerinde yer alıp elindeki sopayı havada değişik devinimlerle çevirmişti.

Sopanın boşlukta hızla aşağıya inen kesin bir çizgiyi çekmesiyle de çalgıcılar müziğe başlamışlardı. Biz yeniden yola koyulmuşken bu gösteriyi bırakıp gitmemek için direnmiştim.

— N'olur dedeciğim. Biraz daha kalalım n'olur. Baksana neler oluyor. Kim bilir daha da neler olacak...

— Annenler bizi Karaköy vapur iskelesinde bekleyecekler çocuğum. Meraklanırlar, telaşlanırlar. Çalgıcıların sesleri biz caddenin yarısını bulsak da duyulur. Dinleye dinleye güzel güzel gideriz. Hem bugün seni Tünel'e de bindireceğim.

Caddeyi yarıladığımızda bile müzik daha silinmemişti.

— "Ey gaziler yol göründü yine garip serime" marşını çalıyorlar, demişti dedem.

Ne Tünel'in kömür kokan alacakaranlığı ne de oradaki yolcuların birbirlerine hiç bakmadan oturuşlarıyla ilgilenmiştim.

Vagonlardan çıkar çıkmaz iç içe süren kalabalığın arasında, gezinin başından beri ellerimizin hiç ayrılmadığı dedemin bir yerlere uzaklaşmış olduğu korkusu almıştı beni.

Başımı dayadığım pantolonunun ütülenmekten kayganlaşmış kumaşı, kentin yanıveren elektrikleri dedeme sokulmama neden olmuştu.

Annemle Nagehan Teyzem Karaköy iskele girişinde denize karşı durmuşlardı.

Çevrelerinden geçenler, akşamüstünün uğuldayan devinimi, yavaşça inen karanlık onları sarmıyor gibiydi.

İkisi de solgun görünüyorlardı.

Gazeteye sarılı büyük bir çıkını ayaklarının dibine bırakmışlardı.

Limanı dolduran vapurların kısa sık düdükleri dinmiyordu.

Bu seslerin üstüne karşı kıyıdaki görkemli camiinin ezan sesi inivermişti.

"Ya Hak elhamdülillah" demişti dedem yeniden.

İki kızının omuzlarına dokunmak için elini bırakıvermişti.

— Ne haber çocuklar? Annenizi eve kadar bıraktınız mı? Yemek yemeye başlamış mı? Doktor ne demiş?

— Evet, demişti annem, yiyor sayılır...

Annem birden bastıran gözyaşlarını silebilmek için çantasında mendil aramaya girişmişti.

Nagehan Teyzem onu kucaklamaya çalışırken dedem durmadan, "Yapma kızım, yapma kızım!" diyordu.

Annemin ağlaması hıçkırıklara dönüşüyordu.

— Saçları bembeyaz olmuş baba. On gün içinde düşün bembeyaz olmuş. O daha otuzuna varmadı. Bir ihtiyar gibi bembeyaz.

Dedem, onlar orada yokmuş gibi arkasını dönmüştü birden.

Küçük teyzem nedense beni oyalamaya çalışıyordu.

— Nasıl geçti gezintiniz? Sevindin mi? Babacığım, seni yordu mu?

— Hayır, demişti dedem. Yavrucak eğlendi. Söz dinledi Şahande yormadı beni. Siz de vapurunuzu kaçırmayın.

Ayrılmak istemediğim dedemden kucaklayarak güçlükle almışlardı beni.

Yolculuk boyunca konuşmamıştık.

Annem kambur bir oturuşla öne vermişti kendini, yüzünde küçük seyirmeler vardı. Nagehan Teyzem ikide bir kuşkuyla bakıyordu ona.

Eve girerken ikisi de seslerine yansımayan neşeli davranışlarla yüzümün yanmış olduğunu, açık havanın bana ne kadar yaradığını, neler yaptığımızı sorarak bir şeyleri unutturmaya çalışıyorlardı. Oysa onlar ne Bakırköy'den, ne anneannemden, ne de oralarda sabahtan beri ne yaptıklarından söz etmiyorlardı. İskelede olanlarsa hızla silmek istedikleri, önemsemedikleri şeylermiş gibi algılansın diye çaba gösteriyorlardı. Ben geçirdiğimiz günün olaylarını tamamlayamadan kesik, kopuk bir coşkuyla anlatıyordum. Dedemle ben diye girıştiğim her cümle karışık bir yol izleyerek sürüyordu. Odada koşuşturup duruyordum daha iyi anlatabilmek için gördüklerimi.

Onlar sırtımın terleyip terlemediğini yokluyorlar, hemen bir tülbent buluverip koyuyorlardı arkama.

Bohça ile paket arası şeyden çıkardıkları çamaşırları o gece hemen yıkamaya girişmişlerdi.

Yaz bitiminden beri ağabeylerini, onun hastalığını açıkça konuşmamaları, sonunda ağır bir gölge olup yüzlerini yoklayarak değiştirmişti. Hafif davranışları, arada patlayan uçarı neşeleri Hrisula'dan alınan Beyoğlu haberlerinden duydukları çocuksu

heyecan giderek seyreliyordu. Son çıkan Radyo Haftası, Yıldız dergilerine gösterdikleri ilgi de sönüyordu. Kimi günler aralarında tek söz geçmeden dergi sayfalarını çevirmekle yetiniyorlardı. Uzun süren bu sessizliklerden, annem bazen başını kaldırıp soru sorarak kurtulmak ister gibiydi.

"Geçen hafta hangi şarkıyı geçtiniz Nagehancığım?"

Küçük teyzem bu beklemediği canlanma anının verdiği rahatlamayla ablasının gözlerini sevecenlikle arayarak,

— Söyleyeyim ister misin?

— Tabii canım, elbette, ne iyi olur, dinleriz.

Nagehan Teyzem hemen başlıyordu:

Solsan da sararsan da yine gonca dehensin
Rabbin bana bir nimeti varsa o da sensin

Annem de anca duyulur bir sesle kardeşine katılıyor, sonra ikisi de şarkıyı durgunlaşan yüzleriyle sürdürüyorlardı.

O ilk kış her şarkıdan sonraki şakalaşmalarını basturiveren hüzünlü duygularını dağıtmak amacıyla makamlarla ilgili biten yazın yaptıkları açıklamaları, tartışmaları nedense yapmıyorlardı.

Arkada kalan o ilk yazda ikisinin daha çok güldüklerini, konuştuklarını anımsıyordum.

İlk kışımı öğreniyordum.

Kışların tüm ışıkları külleyen bir yerlerden sızan güçsüz aydınlıkların soğuk günleriyle dolu olduğunu öğreniyordum.

Büyüklerin söylediği gibi günlerin kısa değil, ağır, koyulmuş, uzun saatlerle dolu, bitmez gecelere dönüştüğünü düşünüyordum.

Okuldaysa zaman hiç değişmeden eş saatlerin süregenliğiyle başlayıp bitiveriyordu.

Tek önemli olaysa benim için koca düğmeli iç yeleğimin giydirildiği kış ortasının en soğuk haftasına girdiğimiz gün olmuştu.

Bu yelek önlüğümü bedenimde katlıyor, buruşturuyordu. Öğretmen bunu evdekilerin içime giydirmelerini söylemişti ikinci gün.

"Böylesi doğru olur" demişti, "forman daima görünmeli." İçime giydirdiklerinde sınıftakilerin benimle yeniden alay ettiğini sezinlemiştim.

Gövdesi birden şişmanlamış sıska bacaklı bir kız görünümündeydim.

Bütün kış öyle gezecektim.

Sınıftakileri sevmiyordum.

Sıra arkadaşım Mikail Sohban'la otururken aramızı açabilmek için gösterdiğim çabayı kesmemiştim.

Bazı günler o ortada görünmüyordu. Bu görünmeyiş giderek sıklaşmıştı. Öğretmen "Doksan üç" der demez fırlayıp, "Buradayım" diyordum. Mikail'in numarası okununca tüm sınıf, "Yok efendim" diye bağırıyordu.

Ben hiç karışmıyordum bu bağırışlara.

Şemsigül Şehrazat Debrecenli adı unutulsun, numaramın dışında bana bir şey yöneltilmesin istiyordum.

Bir yanlara siniyordum.

Derslerimi yapıyordum.

Sorulanları doğru yanıtladığımda öğretmenin durgun yüzünden geçen sıkıntılı bakışının bir an üstümde kalışını duyumsuyordum.

Çevremdeki kimsenin gözlerine doğrudan bakmıyordum.

Bulunduğum her ortamda en kıyıda durabileceğim bir boşluğu seçiveren bir öğrenci olmayı başarmıştım.

Birgün hafta biterken öğretmen, Mikail Sohban'ın yoklamada yine olmadığını görünce,

— Devamsızlıktan kalacak bu çocuk, demişti. Nerede oturduğunu bilen, tanıyan var mı onu içinizde?

Sınıftakiler şaşkın birbirlerine bakmışlardı. Bir doktorun oğlu olan yetmiş dört Timuçin Elverdi atılarak,

— Öğretmenim, demişti, onu gördüm ben. Teyzemlerle Suadiye'ye gidiyorduk. Haydarpaşa Tren İstasyonu'nda simit satıyordu. Uzun bir sopası vardı. Simitleri ona dizmiş. Avazı çıktığı kadar bağırıyordu, akşam simidiiii...

Timuçin de bağırmaya başlamıştı.

— Yeter, demişti öğretmen yeter sus, anlaşıldı. Ailesi acaba bilmiyor mu ki ilköğretim mecburidir. Büyük cezası vardır

gelinmezse. Susunuz! Okul Aile Birliği bu işe derhal eğilir. Timuçin yavrum, sana otur dedim. Herkes kalemini defterini çıkarsın.

Sevinmiştim.

Yardım yemeği kuyruğunda beklerken incecik ensesinden taşan kemik dizisini, sırasını kolayca alanlara karşı vücudunun silinmek ister gibi seyirmelerle eğilip bükülüşünü bir daha görmeyecektim Mikail Sohban'ın.

Günler kışa ulanırken Cumhuriyet Bayramı gezimden sonra o ilk kışta büyükleri de etkileyen üç önemli şey olmuştu.

Babamın gemisiyle yeniden Karadeniz'de Sivastapol Limanı'na kadar en az on beş gün sürecek bir sefere çıktığı söylendiğinde küçük teyzem her zamanki gibi bize gelmişti.

Okul dönüşümde onu evimizin dar, içerlek kapısında bekler görmüştüm.

Eş kumaşlı mantomuzdan giymişti.

Çantasında bir şeyler aranıyordu.

Ana giriş kapısının tek kanatlı yükseltisinin üst camları kırmızı, mavi, yeşil renkliydi. Orta noktadaki kırmızı camsa iyice koyuydu. Annem "Tam şarap rengidir o" diyordu.

Güçsüz kış güneşi bile o camlardan akar, dar girişin taşlarını uzunlamasına yayılan renklerle doldururdu.

Küçük teyzem beni görünce,

— Sus canım, demişti yavaşça. Sakın kapıyı çalma. Anahtarımı bulayım, ablama sürpriz yapacağım.

Bu ilk kez duyduğum sözcükten etkilenmiştim. Ne demekti acaba?

Yapılacak olanın sevinçli bir şey olduğunu kestirip kıpırtısız beklemiştim.

Küçük teyzem iki oluklu uzun demirden anahtarı çıkarıp dikkatle kapıyı açıp, beni de kucaklayarak içeri girmişti. Onun güzel kokulu bedenine yaslanmış dururken okulun üstüme sinen seslerinden, rutubetli loşluğundan sıyrılıp arınıyordum.

Kulağına eğilip "Teyzeciğim yorulacaksın, ben artık büyüdüm" demiştim.

— Sus bakayım! Daha neler. Kuş kadarsın henüz sen. Üstelik kocaman da bir çanta taşıyorsun.

Beni yavaşça taşlığa bırakmıştı.

Eğilirken saçları yüzüme değiyordu. Yumaklar halinde dalgalanan saç tellerinde Miltiyadi Gazinosu'ndaki o ilk akşamdan kalma, denize özgü yosunlu bir esinti var gibiydi.

— Ne zaman gideceğiz bir daha o gazinoya demiştim fısıltıyla.

— Nereden çıktı şimdi bu tuhaf istek? Ne çocuksun sen? Daha kış. Baharda, yazda gideriz. Sus, sakın ha gürültü etmeyelim.

Öylece duruyorduk.

İlk kattaki oturma odasının taşlığa açılan iç camında annemin pencere, oda kapısı arasında gidip geldiğini gösteren yansımaları belirip siliniyordu.

Küçük teyzem yanıma çöküp "Ütü yapmış yine titiz hanım," demişti. "onları yerleştiriyor."

Tülün ardındaki gölgenin devinimleri kesildiğinde bir iki adım atmıştık ki içeriden bir şarkı yükselmişti.

Küçük teyzem beni yeniden kucaklamıştı.

Annem o güne değin duymadığım yükseklikteki gür, duru bir sesle söylüyordu şarkısını.

Taşlığın o bildik görüntüsü puslanıyor, derinleşen bir suskuyla çekiliyorduk ikimiz.

Küçük teyzemin genç teninin pırıltısını o loşlukta bile görüyor, hızlanan soluğunu duyuyordum. Dirim dolu ince gövdesi arada ürperiyordu.

— Çok ıstırap çekiyor, demişti anca duyulur bir sesle. Çocuklukları birlikte geçti onların. Ağır geliyor olanlar. Bu elemden, kederden ablamı nasıl kurtaracağımı bilemiyorum. İki elim böğrümde kalıyor. Ah keşke sevdiklerimizi böyle delice, mecnunca sevmemeyi becerebilseydik. Sevginin bir kararını, ölçüsünü bulup bilip yapabilseydik... Sevmemeyi bilebilseydik belki de... Nerede... Sen sakın sakın bize benzeme. Bağlılığımız bizleri sakatladı.

Küçük teyzem varlığımı unutmuştu sanki.

Girişin açıldığı ana taşlıktan mutfağa uzanan kapıya doğru bakarak konuşuyordu.

Bahçeye açılan pencerenin gece mavisine dönüşen kesitinde, orada, o uzaklıkta teyzem birini mi görüyor diye yüzüne bakmıştım. O an beni ayrımsayıp,

— Ne güzel bir şarkı değil mi canım? Şevki Bey'indir. Annenin sesi benden çok, ama çok güzeldir, işitiyorsun ya. Dinle bak...

Dil yâresini andıracak yâre bulunmaz
Dünyada gönül yâresine çâre bulunmaz
Her derdin olur çâresi meşhur meseldir
Dünyada gönül yâresine çâre bulunmaz

— Hani sen ona sürpriz yapacaktın, üzülmemesi için, demiştim.

Yüzünü cılız göğsüme gömüp kısa bir an öylece kaldıktan sonra,

— Evet, değil mi ya? Akıllım benim! Ne tuhaf konuşuyorum ben?..

Dört basamakla çıkılan odanın önündeki dar sahanlığa birlikte varınca yarı aralık kapıdan yavaşça girip "Biz geldik işte!" diye bağırmıştık.

Annem şarkısını hemen kesmiş ama bize dönmemişti. Yüzü bir süre daha pencerelerde, "Ah efendim ah" demişti. "İşte nihayet evin sultanları gelmiş." Sesindeki boğukluk, pürüz, demin ki şarkıyı söyleyenin o olduğunu düşündüremeyecek denli yoğundu.

Sırtı bize dönük olarak konuşmasını sürdürmüştü.

— Bu yaramazı sen mi aldın yoksa mektepten? İyi ki kızmadı sana, azarlamadı. Bizleri orada görünce nasıl da hırçınlaşıyor bilsen.

Beni yere bırakan küçük teyzem koşarca gidip annemi sırtından doğru sarmıştı.

Odanın sokak pencerelerinden giren akşam ışıkları ikisini de birer gölgeye dönüştürürken ışıkların buğusunda kafalarının ne denli bitiştiğini görüyordum.

Küçük teyzem mınltıyı andırır bir konuşma tutturmuştu.

— Doktor, ilaçlar, vallahi billahi çok iyi Şahsenem Abla. Kış sonuna kadar oraya gelmemelisin. Annemle babam da daha ne kadar dayanır... Şok yaptırmaktan başka çaremiz var mıydı söyle? Doktorlar uygundur, lüzumludur dediler. Vallahi billahi

ümit var. Sonra çok şükür bizler iyiyiz. Onu hiç yalnız bırakmıyoruz. Ablacığım lütfen...

— Yalnız değil mi, öyle mi? O kafasındakilerle yapayalnız, yoksa unuttun mu? Bizler sıhhatteyiz öyle mi? Ah Nagehan hiçbiri doğru değil bunların... Hayır doğru değil.

Ben hâlâ elimde tuttuğum çantam, son derste nedense her zaman çözülüp düğümleri saçlarımın ucunda bağlı kalan ak tafta kurdelalarımla Cumhuriyet Bayramı'ndan sonra alınan üstten kapaklı hasır yemek sepetimle kıpırtısız bakıyordum ikisine.

Hiçbir şeyin onları sürgit sevindirmediğini, neşeden üzüntüye istekle, hızla neden geçiverdiklerini anlamaya çalışıyordum.

— Elektriği yakalım demişti annem, ortalık adamakıllı kararmış. Sitti sevir fırtınaları başlayacakmış, takvim yazıyor. Biriciğimize bir kazak modeli bulsak da örsek.

Sesi yoruluvermişti. Bu kırılgan, neredeyse yabancı sesin annemin olduğuna inanamamıştım.

İkisi dönüp bana beklemedikleri birini görmüş gibi bakmışlardı.

Sırtlarında biriken akşamın tortulu aydınlığında bu kez de yüzleri gölgedeydi.

Küçük teyzem ağır adımlarla gidip elektrik düğmesini çevirdiğinde annemin yüzünü araştırmıştım. Gözleri yine uçup gitmiş gibiydi. Saçlarını uyandığından beri taramadığını da görmüştüm. Bol elörgüsü bir hırkanın içindeki vücudu o uyumlu çizgilerini yitirmişti. Yüreğimin sıkıştığını ayrımsadığımda annem önüme çömelmiş yüzünü yüzüme iyice yaklaştırmıştı.

— N'oldu çocuğum? demişti. Niçin öyle olduğun yerde tepiniyorsun?

Küçük teyzem,

— Haydi bakalım başlıyoruz! diye sesini yükseltmişti. Büyük bir sürprizim var ikinize de. Talebe hanım peki biz eve niye hırsız gibi girdik, unuttuk mu yoksa? Meraklandık mı efendim? Fakat dikkatle dinleyelim. Ablacığım yerleş kanepeye, bu dağınık ama çalışkan talebeyi de oturt kucağına. Dinleyiniz lütfen, sizlere bir mektup okuyacağım.

— Bir mektup mu? demişti annem. Ne mektubu? Bize kim yazar ki... Yoksa Yunanistan'dan Efili Hanım'dan mı geldi? Doğrusu buna hakikaten pek çok sevinirim.

Teyzem her zaman olduğu gibi tepeleme dolu çanta bavulunu açıp içindeki yığından bu kez hiç aramadan bir zarf çıkarmıştı.

— Kimden geldiğini hemen söylemeyeceğim. Fakat Efili Teyze'den değil. Onlar gideli henüz dört beş ay oldu. Ancak yazabilirler.

— Haydi hazır mıyız? Okuyayım mı? Hazır mıyız?

Annem yerinden fırlayarak kız kardeşini kucaklıyordu.

Odanın, ortası mavi madalyonlu kaba tüylü halısının üstünde ara sıra itişerek dolaşıyorlar, annem sevinçle havada tutulan zarfa ulaşmaya çabaladıkça küçük teyzem ablasının yanaklarına hızlı kısa öpücükler kondurarak,

— Merak et bakalım Şahsenem Şahende Hanım, merak et. Vallahi de billahi de kapmam.

Sonunda kahkahalar atarak ikisi de nefes nefese kanepeye yanıma yığılmışlardı.

— İşte, diyordu annem bana, görüyor musun şu küçük hanımın inadını. Güya beni çok sever, acaba bilmem ki nasıl inanmalı...

Sırt dayama yerinin bitimine perdelere eş örtüler serili koltuğa geçip oturmuştu küçük teyzem. Oradan mutluluk dolu bakışlarıyla bize gülüyordu. Sonra bir gözünü kırparak,

— Hele sen yaramaz, demişti. Hele sen, bil ki bu mektubun sahibi seni doğmadan çok önceden tanıyor. O da bir manada teyzendir. Teyzelerse anne yarısıdır. Abla bu çocuk sevgi şımarığı olacak vallahi billahi birgün.

— Hadi uzatma artık, diyordu annem, gerçek bir gülüşle sesini yükseltip direterek. Oku, okusana! Meraktan öleceğim, haydi.

Küçük teyzem pembe pelür kâğıtlara yazılmış mektubu her sözcüğüne anlam katarak okumaya başlamıştı:

Pek sevgili, iki gözüm kardeşim Nagehan, acaba nereden çıktı bu tuhaf mektup da diye şaşacaksındır. Dünyalar ecesi Şahsenem Şahende Ablana yazmaktan doğrusu, çekindim, utandım. Aslında o benim arkadaşımdır. Hem yaş olaraktan, hem baş olaraktan. Fakat o yaz yaşanan sevdalarının şahitliğinden beri bana göre yaş aldı, büyüdü sanki. Ekrem Enişte mizle olan o büyük tesadüf nasıl da hayatlarında mesut bir netice verdi. Evlendiler ve bilhassa evlilik genç kızları hemen genç bir hanım haline getiriveriyor. Ve ben yaşıtı olsam da kendimi pekâlâ henüz toy farz ediyorum. Lafı se bir yana fakat... İşte neticede hadiseleri sana yazmaya karar verdim. Son mektubumdan beri aylar, hatta seneler geçti. Fakat ne beis var dedim, kalplerimiz şüphesiz ki daima aynıdır. Ben üç dört senelik Ankara hayatımı sana yazdıklarımda pek de açıkça kaleme geçirmedim biliyorum. Meğer bizleri buraya çeken benim kaderimmiş, alınyazımmış.

İstanbul'dan ayrıldıktan sonra. Oranın, Lâleli'nin, sizlerin hasretiyle geçti günlerim yeminle. Hatıralarımızla teselli buluyordum. Sanki Ankara'da hiç mevcut değildim. Ta ki o İngilizce merakımın neticesi benim beklenmedik bir fırsatla karşılaşmama sebep oldu. Yaşadıklarımı baştan sona yazmaya kalksam adeta bir roman olacaktır inanın. Ne yapmalıyım derken, sizleri görmek maksadıyla ummadığım bir imkân elde ettim. Küçük kız kardeşimin Suna'nın Kandilli Kız Lisesi'ne leyli meccâni yazılma muameleleri hakkında Maarif Müdürlüğü'nden malumat almak bahanesiyle yola çıkmaktayım. Cumartesi akşamı Ankara Ekspresi ile buradan hareketle ertesi Pazar sabahı sekiz sularında Haydarpaşa Garı'na inmekteyim. Bu benim için ziyade talihli bir bahane oldu. Babamı ise ancak bu yoldan ikna edebildim. Sevgili biricik arkadaşım Şahende'de kalmayı isterim, fakat elbette evde vaziyet müsaitse. Değilse rica ederim lütfen telaş etmeyin. Bir çare bulacağım kalacağım yer için. Geldiğimde ikinizi de muhakkak göreceğim. Hakikatsız çıktı Yurdanur demeyin. Sizler burnumda tütüyorsunuz... Öyle mağmum bir hasret içindeyim ki asla tahmin ve tasavvur edemezsiniz. Geçmiş yazlarımızı hayal etmek bile beni sonsuz heyecanlara gark ediyor. Mazideki günlerimizi durup düşünüyorum da... Sabahlara kadar konuşurduk. Doyamazdık birbirimize. Şafak sökerken başlarımız düşerdi. Fakat anlatmakta hâlâ ısrar ederdik. Geliyorum, bekleyiniz. O büyük amansız sırrımdan bir ipucu vermeliyim size. Bundan kendimi ne yapsam men edemiyorum. Umut-

suzca perişanım çünkü âşık oldum. Hem de bir Amerikalı'ya. Düşünün nasıl arapsaçı bir vaziyet. Ailem tahmin edersiniz ki henüz hiçbir hali bilmemektedir. Ikinizin fikrine fevkalade ihtiyacım var. Konuşmaya ihtiyacım var. Çünkü biliniz ki hakikaten çaresiz bir haldeyim. Biricik kıymetli kardeşlerim, sizleri garda bir an için bile görmek beni ziyadesiyle mesut bahtiyar edecektir. Ikinizi de sonsuz muhabbetle kucaklıyorum. Ya o küçük dilber acaba kim bilir nasıldır? Büyümüştür değil mi? Arkadaşlığınızdan ebediyen gurur duyacak olan kardeşiniz Yurdanur Hocaoğlu.

Hamiş: Eğer işiniz çıkar da karşılamaya gelemezseniz üzülmeyiniz. Nasıl olsa ben koşaraktan geleceğim. Y.H.

Odadaki ampulün ışığı sanki daha güçlenmişti.

Annem biten ilk yazda görüp izlemeye doyamadığım yüzünü ediniyordu. Yanaklarını altmlayan ayva tüyleri ışıyor, dudakları gergin, dolgun çizgilerine kavuşuyordu.

Küçük teyzem muzip muzip bakıyordu.

— Yurdanur'un gelmesine şaşırdım. Sevindim de, demişti annem. Elbette deli kız bizde kalmalıdır. İyi ki yazmış sana. Gelişi hakikaten sevindirdi beni. İçimi açtı inan ki bu haber. Zaten Ekrem seferde. Hem evde de olsa ehemmiyeti yok ki. Akrabamız gibidir o. Yurdanurcuğum nelerimize şahittir. Mektuplarımızı dahi taşımıştır arada. Hakikaten mesut oldum bu haberden. Zamanımız fazla değil, işlere hemen el atalım. Koca bir gece var önümüzde. İki elden girişirsek yetiştiririz elbette. Nasıl da hatırlıyor. Sabahları ederdik evet, hiç unutulur mu? Doğru, başlarımız önümüze düşerdi de bana mısın demezdik. Annem de "Kızlar nedir bu haliniz canım. Allah'ın gündüzleri, günleri bitti mi?" diye azarlayınca uykumuzdan ayrılır annemi kucaklayıp havalara kaldırırdık. Âşık olmuş sevdalanmış Yurdanur ha? Üstelik de bir yabancıya. Zor bir vaziyet... Bir Amerikalı mı? Ailesi belli ki bu münasebeti katiyen istemeyecektir. Biraz haklılar. Fakat ne söylüyorum ben? Aşka asla karşı konmamalı, konamaz da. Amerika çok uzak bir yerde değil mi? Uzak da olsa sevenleri ayırmamak lazım. Ayrıldıklarında neler oluyor gördük biz, gördük...

"Gördük biz" sözcükleri dağılan gölgeleri odaya yeniden getirir gibi olduğundan, küçük teyzem bunu engellemeyi isteyen bir çeviklikle kalkıp ablasına sarılıvermişti.

— Ne kadar iyi oldu değil mi? Hakikatlidir Yurdanur demişti. Bir Amerikalı'yla... Vallahi filmlerdekine benziyor bu macera. Ben iki üç gündür çarpıntıdan, helecandan inan ablacığım ne yaptığımı bilemedim. Yarın erkenden giderim Haydarpaşa'ya. Trenden iner inmez beni karşısında görmeli. Böylesi yakışık alır değil mi ablacığım? Filmlerde olanların vallahi tıpkısı bu. Amerika denince bile adamakıllı şaşkınlığa düşüyor insan. Büsbütün beklenmedik bir hal. Kaç gecedir zihnim karıştı. Acaba evlenirler mi dersin? Mesut olurlar muhakkak. İnan ablacığım düşündükçe sahiden başım dönüyor.

Annem yeniden dalgınlığına gömülüyordu.

Küçük teyzem bu durumu görmezlikten gelip, konuşmasını artan bir coşkuyla sürdürmüştü.

— Evet efendim işte böyle. Ablacığım, evi bir güzel elden geçirelim. Çatı katından eski günlerden kalma fotoğrafları çıkaralım. Bir iki çeşit zeytinyağlı, bir iki çeşit de etli yemek yaptık mı.... Yemek yemeye vakit bulabilirsek artık ne iyi...

— Sakın Nagehan, sakın, çatı katını filan karıştırmak olmaz. Sakın!..

Annemde demin boy veren sevinç yatışmaya dönüşürken küçük teyzem bu kez de ablasının yanaklarını üst üste öpmeye başlamıştı.

— Ablacığım öyle demek istemedim ki. N'olursun lütfen anla beni. Fotoğraflar filan yok... Hem icap etmez ki... Sen bilirsin beni, ileri geri gevezelik ederim. Yok çatıymış... Dur dur ellerini ver bana.

Annem kardeşine yüzüne gittikçe yerleşen, sık sık görmeye başladığım o kırık gülüşüyle bakıp başını sallamakla yetinmişti.

Sabah uyandığımda küçük teyzemin yatağını çoktan topladığını görmüştüm.

İkisi de ne zaman yatmışlardı kestiremiyordum.

Uykumun arasına gece boyunca sızan, uzanan değişik yemek kokuları, radyonun sesi, iki kardeşin arada bir bastıramadıkları kahkahaları evimizi sarmıştı. Soğuk bir kış gecesini unuttura-

cak bir sıcaklığa bürünüyordu her yan. Salt oturma odasında yakılan taşkömürü sobasındaki kömürlerin çöküşünü yukardan bile duyuyordum. Bu taşkın devinimlerin, evin tüm boşluklarını dolduran buğulu sıcağının okşamayı andıran dalgalanışında sallanıyor gibiydim.

Uyuduğumu sanmadığım halde uyuyor olmalıydım.

Bu olağanüstü gecede değişiveren iki kız kardeşin böylesine koşuşturmalarına ilk kez tanıktım. Durma temiz tutulan evlerinde işlerini her zaman aşırı bir titizlikle yaparlarken, o gün oldukları yerden çok uzaktaymış gibiydiler. Diri duruşlarıyla çalışırken ivecenlikle dolaşmaları bu kez çok başkaydı. Duraksız hamaratlıklarının canlılık nedeni olan konuklarını merak ediyordum.

Uyumamaya çabalarken yatağımı saran o bildik kadife yumuşaklığındaki koyuluğa kayıvermiştim.

Alnıma dokunan uçucu bir öpücükle içim kıvançla dolmuştu.

Bu Kerim Ali Dayımdı, biliyordum.

"Sana sihirli kelimelerimizi söylüyorum. Unutma e mi? Abra kadabra, hokus pokus, trinka lirika".

Üstüme sayamadığım çoklukta çiçek, yaprak, ateşböceği, incecik ışık çubuklarından oluşma yeni aylar yağıyordu.

Kerim Ali Dayımın artık konuştuğunu koşup herkese müştulamalıydım.

Sesi nasıl da güzeldi, sıcaktı.

Gözlerimi açtığımda uyandığımı anlamıştım.

Kerim Ali Dayım yanımda yoktu.

Perdelerin ardından apak, ilk kez gördüğüm ak bir ışık taşıyordu odama.

Kalkıp camlara gittiğimde odamın nasıl soğuk olduğunu belki de ilk kez ayırımsamıştım.

Aşağıdan sesler geliyordu.

Beni unutmuşlardı demek ki.

Merdivenlerinden koşarak inip oturma odasının kapısında bir an durmuştum.

Odadan taşan konuşmaları ayırt etmek olanaksızdı.

Kimse birbirini dinlemiyor üst üste konuşuyordu.

Arada bazı sözcükleri ayırabiliyordum.

Sonunda seçilebilenlerin "evet", "hayır", "sahi mi" sözcüklerinden öteye geçmediğini ayrımsamıştım.

Kapıyı vurunca konuşmalar kesilmişti.

Birden kapı açılmış, küçük teyzem beni gülerek kucaklayıvermişti.

— Ah canım donmuş bu, niçin seslenmedin ki uyanınca bize. Donmuş vallahi. Dur bakayım...

Annem önünde duran, önceden görmediğim kâğıt yığınından, bir kutudan, birkaç küçük paketten ellerini çekerek, hızla seğirtip ayaklarımı avuçlayarak ovalamaya başlamıştı.

— Ah biriciğim! Ah kızım vallahi billahi hasta olacaksın. Bak Yurdanur görmüyor musun? Ne kadar büyüdü kızımız.

Oda, teyzemin, annemin kokusunu andırmayan daha belirgin bir başka kokuyla doluydu.

Pencereler buğulanmıştı.

Kanepede oturan esmer, kara saçları kısa kıvırcık, birbirine yakın gözleri parlak bir ışıkla yüzünü aydınlatan zayıf kadını görmüştüm. Bedenine oturmuş kırmızı ceketinin altına kara bir etek giymişti. Bana gülerek bakıyordu. Dişlerinin aklığı gülüşüne eklenen bir aklık oluşturuveriyordu.

O tanımadığım kadın kalkıp bana yaklaşmıştı. Üstünden deminki hemen beliriveren güzel koku geliyordu.

— Canım Şahsenem tıpkı sana benziyor. Can yakıcı bir güzel oluvermiş maşallah, Allah korusun. Ruhum, gel bakayım Yurdanur Teyzene, gel bakayım. Yavrum sahiden üşümüş. Eh senenin ilk karı başladı bugün, değil mi?

— İstanbul işte, demişti annem. Güya dün havaya birinci cemre düştü.

— Öyle öyle, diyordu esmer genç kadın. Bilmez miyim?..

Beni kucaklamış yanaklarımı, alnımı öpmeyi sürdürüyor, kulak bitiminde başlayan kara saç lüleleri yüzümü sıyırıyordu. Yüreğinin hızlanan çarpışlarını beni göğsüne bastırdıkça duyuyordum.

— Değil mi? Nasıl kocaman oldu, diyordu küçük teyzem. İşte gördün Yurdanur. Düşün, bir talebe artık o. Evet ablama da-

ha çok benziyor haklısın, Ekrem Enişteden bir tek çenesinin çukurunu almış.

— Ya ben? Ya ben? Nasıl da bahtiyarım sizlerle buluştum diye. Ah ne iyi ettim de geldim. Her şey şimdi dün gibi, evet dün gibi.

Kanepeye birlikte oturduğumuzda, pencerelerin buğuları arasında serpilip duran aklığı görünce hoşlanmadığım bu kucaklanmayı unutup,

— Kar değil mi bu yağan küçük teyzeciğim? diyorum...

Bu kez konuğumuz sıkıca sarılıyor bana. Nerdeyse soluk alamaz oluyorum.

— Bana küçük teyze dedi boyuma posuma bakıp Nagehan duyuyor musun? Yavrum evet yağan kardır. Ben İstanbul'a böylece ilk karla geldim. Ankara aylardır bembeyaz bir görseniz.

— Ben sana küçük teyze demedim ki. Ben Nagehan Teyzeme dedim...

Üç kadın da aynı anda susuveriyorlar.

Annemin söyleyecekleri dudaklarında kalmış gibi.

Konuğumuz kırılgan bir şeyi tutarcasına beni yanına yavaşça oturtuyor.

— Haklı çocuk beni tanımadan, kimim neyim... Sevdiğimi nerden bilsin ki o zaman yürümüyordu bile, haklıdır çocuk, ürkme canım...

Annem elindeki hırkayı, çorapları bana giydirirken aralarında uçuşan neşenin basıldığını sezinliyorum.

Konuğumuz gözlerini benden ayırmadan öylece oturuyor.

Güzel bir ağzı var.

Görünüşünün silikliğini, ufak yapısını, gözlerinin karasında çakan ışıltılar siliveriyor.

— Şehrazatçığım diyor annem. Bak Yurdanur Teyzen Ankara'dan geldi, misafirimiz, sana ne getirmiş? Neyi çok sevdiğini o müzevir kuşlar ona söylemiş, kocaman bir *Nestlé* çikolatasıyla çıktı geldi Yurdanur da. Haydi canım, teyzenin elini öp Şehrazatçığım.

— Bana Şehrazat demeyin! diye bağırıyorum. Demeyin öyle. Benim numaram var, numaramla çağırın. Ben bu adı sevmiyo-

rum, adımı değiştirin, benim numaram var, 93 deyin bana, ben adımın hiçbirini sevmiyorum. Herkes alay ediyor.

Yağan karın sesini duyabileceğim denli ağır bir susku oturuyor odaya.

İlk kışımın ilk karısoğuğun ığıltısını taşıyan uçucu vuruşlarla iniyor camlara.

Ağlamaya başlıyorum.

Ağlamam içe dönük sürüyor, gözlerimden yaşlar zorlanmadan akıyor. İç çekişlerimle omuzlarım arada sarsılıyor.

Çok sessiz bir ağlama bu.

Oysa daha önceleri böyle belirsiz ağlamadığımı düşünüyorum. Ağlamak beni yatıştırıyor, nerdeyse mutlu ediyor. Yüreğimin tam üstüne kıvrılmış batan katı bir şeyin çekilip eridiğini duyumsuyorum.

— 93 deyin bana... Şemsigül Şehrazat Debrecenli demesin kimse, demesin kimse istemiyorum. İstemiyorum...

Annem dizlerinin üstüne çöküp oturuyor tam karşıma.

Konuğumuz bu kez başını çevirip dışarı bakıyor.

Negahan Teyzemin Cezayir menekşesi mavisi gözleri koyulmuş, nemli. Dudakları gibi sesi de titriyor.

— Çocuktur henüz. Altı yaşını bile tamamlamadı. Bir günü ötekine uymuyor. Büyüyor ya. İnsan ismini beğenmez mi hiç? Numara ile çağrılınır mı? Senin isimlerin nasıl da güzeldir küçük hanım bilsen. Ya sen benim birinci ismimi öğrendin mi peki, söyle bakalım. Nazikdil'dir birincisi, ikincisi de Nagehan'dır... Hepimizin isimleri uzundur. Ailemizin ölmüş büyüklerinin isimlerini vermişler bize. Kadir bilmektir bu... Birbirimize seslendikçe onların ruhu şad oluyor böylece. Senin adın da dedenin babamın annesinin, ninemizin adıdır. Şemsigül Hanım'mış o. Şehrazat'ı baban taktı sana.

Odada sönen, yiten o canlılığı yeniden yakalamak isteği ile annem:

— Hatırlıyor musunuz? diyor sesine yansıtmaya özendiği bir neşeyle. Daha yeni söz kesmiştik Ekrem'le, o da ilk uzun seferine çıkıyordu. Marsilya'ya. Sinemayı o da çok sever bilirsiniz.

— Biliyorum, diyor konuğumuz. Hani zar zor izin alıp beni de yanınıza katmışlardı da Beyoğlu'nda, Lale Sineması'na git-

miştik. Ordan da bir filme daha gidecek müsaademiz olmadığı için hep birlikte nasıl da üzülmüştük. Ekrem Ağabeyim "ah kızlar bir film daha görebilseydik..." deyip durmuştu...

— Sen küçüktün, önce seni yanımıza katmaya kalkmıştı, kalkmıştılar.

— Kim, diyordu küçük teyzem, kim? Abla kimdi o?..

Annem susuyordu.

Bu susmanın ne anlam taşıdığını anlayıveren küçük teyzem anneme dönerek, özür dileyen bakışlarıyla, gözlerine yansımayan gülüşüyle,

— Ah evet doğru, ben ne anlardım ki, diyordu, peki ablacığım ya sonra, sonra ne olmuştu?

— Hiç unutmadım, Ekrem Marsilya dönüşünde bana demişti ki, daha dün gibi hatırlıyorum vallahi. "Limandaki salaş bir sinemada çok güzel bir macera filmi gördüm, belki buraya da gelir birlikte gideriz." Hatırlıyorum tam öyle demişti. Dil bilmediğinden oralarda macera filmlerine gider Ekrem. Filmin ismi de Gemici Sinbad'sa hele... Hatırlıyorum.

— Daha neler, diyordu konuğumuz, elbette olanlar dün gibi. Ne tuhafsın Şahsenem, evleneli çok olmuş seneler seneler geçmiş gibi konuşmaktasın...

— Doğru, diyordu annem, haklısın. Fakat sebepleri vardır unutkanlığımızın.

— Haydi abla, diye üsteliyordu küçük teyzem, anlat, peki ya enişte Marsilya'dan dönünce...

Küçük teyzem annemi sarmaya başlayan o bildik gölgeyi kesinlikle yok etmek çabası içindeydi. Söylenmemesi gereken bir adın yeniden anılmaması için sabırsız sorularıyla sözcükleri yutarak konuşuyordu annemle.

— Haydi abla anlat... N'olur.

— Bu filmi görmüş ya Ekrem, Gemici Sinbad'ın Maceraları diye. Filmde de bir Şehrazat varmış. Çok akıllı, çok güzel bir kız, işte, o an karar vermiş kızım olursa ismini Şehrazat koyacağım diye. Biliyorsunuz Ekrem ailesini zelzelede kaybetmiş küçükken. Her şeylerini bütün akrabalarını kaybetmiş...

Üç kadın da neyi konuşsalar, sakınsalar da araya kanşıveren bazı sözcüklerle beliren hüznü engelleyememenin ezikliği ile birbirlerine bakmışlardı.

— Onu asla kıramazdım. Kızımıza istediği ismi taktı. Hem yakıştı da. Şemsigül Şehrazat oldu da fena mı oldu?

Konuğumuz bana eğilerek,

— Ağlama güzel Şehrazat, demişti. Bak bir aradayız bugün göreceksin çok eğleneceğiz, sil gözlerini. İnan isimlerini büyüdükçe öyle seveceksin ki. Seni nasıl beklediler bu evde biliyor musun? Bayram oldu doğuşun onlara. Kerim Ali Ağabey...

Nagehan Teyzemin konuğumuza bakışını yıllar sonra bile unutmayacaktım. Yüzü birden sararmış gözlerinin akı kızarmıştı. Konuğumuz ise esmer tenine basıveren bir kızıllaşmayla örtülen yüzünde gözlerinin karasını buğulayan gözyaşlarını kaçırmak ister gibi başını camlara çevirmişti.

Annem doğrulup ona uzanmış sırtında elini gezdirerek.

— Yurdanur işin kötüsü bu oldu. Garipleştiriyor daima bizi bu bir şeyleri kollamalar. Ne lafımızı ne adabımızı bilir olduk. Rica ederim. Elbette Kerim Ali Ağabeyim de neler neler düşünmemişti ki. Onun okuması lazım diyordu, sizler siz güzel kızlar sevgiyle yetinmeyi bildiniz, ama gelecekte böyle olmayacak inanın, dünyamız değişiyor savaşları çabucak unutur oldu insanlar... Okumalı, meslek sahibi olmalı bu yeni insan. Bileğine altın bileziğini takmalı. Kız olsa da erkek olsa da artık böyle bu... Yurdanur, geçmişi onsuz anlatmak Kerim Ali'siz anlatmak mümkün değilse biz de elbette onunla anlatırız. Kardeşim rica ediyorum kusuruma bakma lütfen... Onu sevinçle anarak anlatırız. Daha birlikte bir günümüz geçmeden.

Konuğumuzla sarılmışlardı birbirlerine.

Kanepenin ortasında karların odaya vuran duru ak aydınlığının odağında başları omuzlarına eğik bir şeyler fısıldıyorlardı. Arada annemin "elden ne gelir" dediği duyuluyordu.

Oda kapısına vurulduğunda annem toparlanmış kalkıp kapıyı açmıştı.

Küçük teyzem elinde büyük tepsiyle,

— Haydi kahvaltı vaktidir hanımlar, diye girmişti içeri.

Onun dışarı çıkışını görmemiştik bile.

Reçellerle, zeytin, beyazpeynir, yumurta, kızarmış ekmekle dolu tepsiyi ortadaki küçük masaya bırakan teyzem gülerek durmuştu karşımızda.

— Sular buz tutmuş biliyor musunuz? Hava nasıl soğuk, etraf bembeyaz. Bugün hiç dışarı çıkmayalım. Yiyip içip keyif edelim. Tam ev havası.

Teyzem biraz önceki duygu gelgitlerinin içinde olmamış gibiydi. Ablasına, konuğumuza, bana dönerek hepimize gülüşünü ayrı ayrı sunuyordu.

— Çaydanlıkla demliği de getirdim mi keyfimize diyecek yok.

— Dur Yurdanurcuğum kalkma sakın, demişti annem. Geleli kaç saat oldu ki azıcık da misafirlik et. Sonra bilirim bizimle derhal işe girişirsin, hamarat hanım.

Çaydanlık sobanın üstüne konduktan sonra dem kokusu dışardaki soğuğu, karı daha da yoğunlaştıran bir etkiyle sarmıştı odayı.

Sıcağın, kızarmış ekmeklerin, üç kadının tenlerinden aktığını sandıran güzel kokuların çevreyi sarışı, içimi bir sevinç beklentisiyle dolduruyordu.

Üçünün de dinginleştiğini seziyordum.

Alçak masanın çevresine yere bağdaş kurarak dizilmiştik.

Çeşitlenmiş reçellerden ikisinin Ankara'dan geldiğini, Gazi Çiftliği'nin balının da bunlara eklenmiş olduğunu açıklamıştı. Nagehan Teyzem.

"Zahmet etmişsin" diyordu "ta oralardan."

"Yok canım daha neler Nagehancığım, topu topu mühim olmayan bir iki şey görüyorsunuz."

Bir süre Ankara'yı konuşmuşlardı.

Konuğumuz Küçükesat'ta bir apartmanın alt katında oturduklarını, oralarda hâlâ tek tük binalar yapıldığından kiraların uygunluğunu, annesinin de yakında ebelikten emekliye ayrılacağını, bu yüzden hesaplı gitmeleri gerektiğini anlatırken kocaman bir kahkaha atıyor, "Hep hesaplı gidildi ve şüphesiz ki daima öyle yapılacak" diyor, "aman sen de. Sağlıklıysak, muhtaç değilsek açgözlü olmak yersiz" diye ekliyordu.

Annemle küçük teyzem kahvaltılarını sürdürürken bakışlarıyla gülüşleriyle onun her dediğini onaylıyorlardı.

Yeni arkadaşlar edinmekte zorluk çektiğini, Ankara'nın İstanbul'a bakılırsa nasıl bir kasaba gibi kaldığını söylerken de

konuğumuz iki arkadaşının yanaklarını öpüveriyordu. Anlattıklarını tüm bedeninin devinimleriyle güçlendiriyor, dikkatle dinlendiğini bilmekten ötürü coşuyor, soru sorulmasına gerek kalmadan birbirlerini görmedikleri yılları ayrıntılarıyla çiziyordu sözleriyle.

— E, demişti annem, meraktayız. Şu mesele, hani mektuptaki Yurdanurcuğum.

— Sormayın sormayın ne olacak, nasıl olacak bunun neticesi katiyen bilmiyorum. Fakat biliniz ki cayamam asla ondan. Amerika bilirsiniz bana göre olabileceğini düşünmediğim erişilmez bir rüyaydı her zaman... Şimdi ise hakikat oluyor. Evet kararlıyım... Kalbim aylardır göğüs kafesime sığmıyor inan Şahendeciğim. Bu Nagehan daha pek bilmez zannederim ama sen bilirsin aşkın, sevdanın ne olduğunu. İşte bu yavru bir aşk şahidi değil midir hepimiz için?

Bu son sözleriyle beni kolaçan ediyordu konuğumuz, nedense birden susuyordu. Nagehan Teyzem onun ikircikli duruşunu görmezlikten gelerek,

— Niye sustun? diyordu. Haydi Yurdanur o daha küçücük bir çocuk. Hem ne kötülük var ki anlattığında?

— Öyle mi? Evet elbette kötülük yok, doğru, sevginin, aşkın neresinde fenalık olabilir ki. Biz yerleştikten dört beş ay sonra Amerikan Haberler Merkezi'nde bir iş buldum, daktilo işi işte, bir de not almak, telefona bakmak filan. Böyle olunca onların askeri alışveriş çarşısına, oraya PX diyorlar, girmeye de hakkım oldu. Biliyor musunuz, orada satılanlar Ankara'da fevkalade rağbette, moda şeylerdir. Dışarda bile sivillere, Türklere Amerikan pazarları açıldı. Horace Isom Jefferson'la orada tanıştım, bir iki defa çıktık. Sonra onların dans günlerine birlikte gittik. Sesini bir duysanız öylesine içli, dokunaklı, güzel ki. Ona bunu biraz da utanarak söylediğimde "Biz siyahların sesleri daima güzeldir, bunu böyle bil, asla da şaşırma bir daha balım" demişti bana. Mississippili kendisi. "Sıcak bir bölgedir" diyor. "Bizim topraklarda, orda ihtiyarı genci, kadını erkeği, daima şarkı söylerler, kolaylıkla hatasız söyleyebilirler üstelik" der bana. Bir filme gidip hangi şarkıyı beğensem, tabii Amerikan şarkıları bunlar, hemen, hem de çok güzel söylüyor. PX'de Amerikan sineması da

var. Hafta sonları filmler oynuyor, birlikte gidiyoruz, İngilizcem adamakıllı ilerledi.

Annemle Nagehan Teyzem durakalmışlardı.

Küçük teyzem ağzına götürdüğü lokmasını öylece tutuyordu.

Ekmek parçacığına sürdüğü bal akmaya başlamıştı.

— Siyahi mi dedin Yurdanur?

— Evet öyle Şahende. Fakat bir görsen, nasıl da yakışıklı, bana da âşık... İşin bir de o yanı var, evet sevgilim Horace Isom Jefferson siyahidir. Lakin ne yapayım, seviyorum Is'i, ona kısacık böyle diyorum; IS diyorum, bazen Isom, Jef diyorum, çok isimli olmak ne hoş, ne oyalayıcı...

Odada bir an her şey duruyor.

Annem doğrulup sobanın üstündeki demliğe uzanıyor.

Nagehan Teyzem hırkasına akmış balları silmek için çevresinde bir şeyler aranıyor.

Dışardan geçen bir atlı arabanın buzları ezen tekerleklerinin çıtırtılarını bile duyuyoruz.

Gözlerini birbirlerinden kaçırıyorlar.

Konuğumuzun deminki ataklığı, anlattıklarına sesiyle kattığı çınlayan vurgulamaları sönmüş. Yarım bir gülüşün giderek yittiği yüzüyle sonsuz bir boşluğa bakıyor gibi. Birbirine yakın düz uzun kirpikli gözleri, kara yay kaşları, gür saçlarının çevrelediği zayıf elmacık kemikleri belirgin oval yüzüne boz bir tül inmiş gibi buğulanıyor.

Çayların bardaklara doldurulması bitiyor.

Soğumaya yüz tutmuş ekmekleri sobanın üstündeki ince sac kızartıcıya aktarıyor küçük teyzem.

Hâlâ konuşmuyorlar.

Bardaklarına şeker koymadan, ne yapacaklarını unutmuş gibi bakıyorlar kahvaltılıklara.

Bu çok kısa anın yoğunluğu şaşırtıcı.

Gördüğümden beri dur durak bilmez konuşmasından, canlılığından tedirgin olduğum konuğumuza doğrudan bakıyorum.

Annemle teyzemi üzdüğünü düşünüyorum onun.

Annem çay şekerine uzanarak yerleşen koyu durağanlığı kırıyor.

— Ne oluyor kuzum bize, acaba niye sustuk... Şeytan geçti galiba, öyle derler ya. Haydi Yurdanur... Peki sonra... Meraktayız biliyorsun... Gelmeni Nagehan'la ben bilesin, adeta iple çektik.

— Siz de bu sevdayı, uygunsuz, yanlış buldunuz işte. Çaresiz vaziyetteyim ben... Başıma neler gelecek, ne işler açılacak pekâlâ bilmekteyim, fakat mümkün değil Is'ten vazgeçemem. Amerikalı da olsa, Arap da olsa, Hıristiyan da olsa... Sahiden, hakikaten sevdalandım.

—Daha neler! diyor annem; birlikte Arapları, siyahileri uğurlu saydığımızı, büyüklerimizin hayırlıdırlar dediğini nasıl hatırlamayız? Hem ne dedik de üzdük seni? İsmet Paşa'nın iğnecisi ya da Gazi Paşa'nın iğnecisi denen bir Arap bey vardı hani, onu görür görmez sevinir, uğurdur diye niyetlerimizi hemen dua edip tutmaz mıydık? Saçları apaktı, uzun boyluydu, gözlerinin akı ihtiyarlıktan maviye çalmıştı. Yaz kış beyaz gabardinden yukardan aşağı iliklediği, uzun, kol ağızları eprimiş bir pardesü giyerdi, gümüş saplı, siyah bir şemsiye taşırdı daima. Tertemizdi üstü başı, Onu selamlayanlara da "Devletle efendim, hürmetle efendim" diye temenna ederdi. Nasıl da severdik onu. Haydi canım daha neler! Derisi siyahtır diye değildir benim tereddütüm. Amerika çok uzak olmalı. Baksana cihan savaşı bitti de, dünya âlem yeni öğrendi Amerika'yı, belli ki çok uzaktadır. Annenler kardeşlerin burda kalacaklar... Sonra hasret başlayacak. Hıristiyanlığına gelince, o da bir din... Vallahi Yurdanurcuğum bunlardır düşündüğüm.

Nagehan Teyzem de annem konuşurken onun tüm söylediklerini sanki daha hafif bir sesle yinelermiş gibi dudaklarını oynatmıştı.

Sonra üçü de iğneci yaşlı Arap beye ilk kez nasıl rastladıklarını, onu görür görmez de tuttukları dileklerinin çoğunun gerçekleştiğini açıklıyorlardı.

Opera Sineması'na gitmeye kalktıklarında özellikle bir Amerikan müzikali oynuyorsa bu filmlere hayrandılar, iğneci beye

rastlamak için Halitağa Mahallesi, Şifa, Küçük Moda arasında dolaşıp durduklarını dünmüş gibi anımsıyorlardı. O hayırlı adama rastlayınca da neler dilediklerini gülüşerek anlatıyorlardı. Nasıl oluyorsa oluyor, yerine geliyordu istekleri. Evden hem para hem izin çıkıveriyordu öylesi günler.

Kadıköy İskelesi'ne gezintiye hava almaya indiklerinde Heybeliada'dan akşamüstü gelen vapurdan çıkan deniz okulu öğrencilerinin kendilerine bakmasını istediklerinde, hep o siyahi yaşlı adama rastlamak için gecelerce dua ettiklerini unuturlar mıydı hiç? Bir kez de böyle bir hayırlı rastlantı sonucunda deniz öğrencileri yanlarına değin gelip kendileriyle konuşmaya davranmışlardı. Uçanlıklarını anında bastırıveren bir çekingenlikle bu olayı ortaya dökü yorlardı.

O yıllar büyüklerin yanlarına gözcü diye taktıkları küçük teyzem yaşananları tüm ayrıntılarıyla anımsıyordu.

Baharlarda iskele parkında, sulanmış koca çanaklı yıldızçiçeklerinin, bodur akasyaların, hareli taflanların üstlerinde su damlacıkları renk renk ışırdı. Yükselen toprak kokusunun arasından bitiyor gibi gelmişti ona gencecik Deniz Harp Okulu öğrencileri; bu apak giysili, sırma apoletli, çocuksu delikanlılar birbirlerine çok benziyorlardı. Konuğumuzla annem onlar yaklaşıp da temizliklerinin esintisi kendilerine vurunca, durma taze bir sakız kokusu vardı denizcilerin üstlerinde; bu günmüş gibi duyuyorlardı o ılıman çarpıcı karşılaşmayı. Ayakları takılarak kaymakamlığın oraya doğru apar topar koşmaya başlamışlardı. Dilekleri gerçekleşmişti ya, utançtan korkudan nasıl davranacaklarını da bilememişlerdi. Onlar tarafından beğenilmek istemişler, beğenilmişler, sonra da evlerine ulaşana dek yanakları al al, hiçbir cümleyi bitirmeden, neyi anlattıklarını bilmeden sayıklamaya benzer konuşmalarıyla koşar adım yürümüşlerdi. Bu davranış sözcük karmaşası içinde caddenin kalabalığını yararak bir süre daha koşturmalarını sürdürmüşlerdi.

Böylesi günlerde içlerinden taşıp duran heyecanı besleyenin ne olduğunu ise hiç anlayamıyorlardı.

Gülmekten ağlamaya, susmaktan gevezeliğe geçivermelerinin nedenlerini de ertesi gün kolayca unutuveriyorlardı.

Bedenlerini değiştiren küçük kıpırtılar, memelerinin özenle

dikilmiş çiçekli basmalarından giderek uç veren sivrilişi, saçlarının toka firkete tanımayan ipeksi başıboşluğu, ince ayak bileklerinin yerli yersiz burkulması, küçük ellerinin arada terleyivermesi, o dinmez yürek çarpıntıları beklenmedik anlarda yineleniyordu.

Dileklerinin kabul olduğu öylesi günlerde düşsel birer kahramana dönüştürüverdikleri bu deniz subayı adaylarını anca duyulur bir sesle büyük bir gizlilikle burun buruna verip konuşuyorlardı iki kız.

Böylesi buluşma günlerinin gecelerinde çoğunlukla Yurdanur da onlarda kalıyordu. Birlikte yatıyorlar, sabun kokulu yazlık, pamuk yorganı tepelerine çekerek tan ağarana dek fısıldaşıp duruyorlardı.

Ne zaman uykuya geçtiklerini onları artan bir ilgiyle gözleyen Nagehan Teyzem bile bilmiyordu.

O henüz çocuktu, bu akşamüstlerinde yaşanan o esrikliğin ne anlama geldiğini çözemiyordu.

İki yeni yetme kızın durdurak tanımaz taşkın davranışlarını anlamasa da doğal bir sevinçle karşılıyordu.

— Hem yanınıza gelsinler istemiştiniz, diyordu küçük teyzem, hem de nasıl koşturarak kaçmıştınız. Üstelik beni de unutup! Sizi Hacıbekir'in önünde beklerken bulduğumda hâlâ gülüyordunuz. "Kerim Ali Ağabeyime söyleyeceğim görürsünüz" demiştim de, korkudan donakalmıştınız. "Ne yaptık ki biz Nagehan?" diyordu ablam. "Kerim Ali Ağabeyime söyleme sakın, söylesen de ne der sanıyorsun akıllım, baharda, yazda daima böyle olur kızlar der çıkar". Hemen dondurma almıştınız bana, küçüktünüz ikiniz de. Evet genç kız olmuştunuz olmaya ama, ne bileyim küçüktünüz işte. Çocukluk hantallığınız hâlâ üstünüzdeydi. Düz pabuçlar, kısa ceketler, yazın da basmalar giyerdiniz. Saçlarınız ikide bir açılsa karışsa da sahiden çok güzeldiniz.

— Ben de mi? demişti konuğumuz, yapma Nagehan ben hiçbir zaman güzel olmadım ki... Kara kuruydum yine de öyleyim. Sevenlerin mektuplarını gizlice onlara taşıyan zararsız bir kızdım. Biraz daha serpildim sonraları, ama yanımdan geçen hiçbir erkek dönüp de arkamdan bakmamıştır bilesiniz. Ya

Şahsenem Şahende Hanım'a bakanlar, eğer isteseydi o çok zengin biriyle evlenebilirdi. Onların, zenginlerin dolaştığı yerlere adımımızı atmadık ki biz. Nagehan ne haylazmışsın sen de! Her şeyi bir bir nasıl da hatırlamakta baksana Şahsenem. Hayır ben güzel değildim, değilim...

— Daha neler, demişti annem, pekâlâ bir esmer güzeliydin, o yaşta da akıllıydın, kıpır kıpırdın, cana yakındın. Bize her seferinde dondurma aldırtırdı bu küçük casus biliyorsun ya.

İlk kez Kerim Ali Dayımın açıkça anılması neşelerini bozmamıştı.

Giderek alıştığım, adı anılsa da anılmasa da yaşanılan anı pürüzlendiren, kaplayan o hüzün bir yerlerden ilk kez sızmamıştı.

— Zenginliği düşünmeyecek kadar çocuktuk... Şefkatle, nazlatarak büyüttüler üstelik bizi. Bir şeyimiz eksik değildi ki. Pahalı olması şart mıdır her alınanın. Ben bahtiyarım Ekrem'le. Sana gelince, kendine haksızlık etme Yurdanur, ne kadar gençtik, diyordu annem, nasıl da saftık, hatta kendimizi iyice büyümüş sanacak tuhaflıktaydık. Dudaklarımızı bir boyasak bir boyasak diye az mı heveslenirdik? Şu anda inanılmayacak gibi gençtik. Telaşım senin mesut olabilmeni arzu etmemdir Yurdanur. Evet haklısın, sevda mani kabul etmiyor. Hayatı da onsuz manalı yaşatmıyor elbette.

İçeri ilk girişimde gördüğüm, eni daha geniş, bir dikdörtgene benzeyen fildişi rengi kutuyu konuğumuz açıvermişti.

Yanından çıkan elektrik fişini de, radyonunkini çıkarıp aynı prize takmışlardı.

— İşte şimdi başlıyor, diyordu konuğumuz.

Bizi bakışlarıyla kucaklıyordu.

— Plaklar pikabın üst kapağının içindeki şu küçük naylon torbacıklarda.

Birkaç plakçığı alıyordu oradan.

— Birer çay daha içer miyiz bakalım? diyordu küçük teyzem.

— İyi olur vallahi, diyordu annem dışarda kar tipiye döndü tam bir kış keyfi.

— İnşallah yarın vapurlar çalışır diyor, konuğumuz.

— Deli misin Yurdanur, sis yok lodos yok elbette çalışır, hep birlikte ineceğiz ya, Şahende Ablacığım mutfakta konuştuğumuz gibi bize söz verdin n'olur cayma, darılırım...

— Peki Nagehan deli kız, evet dedik ya peki.

— Bak ikinizi de muhakkak Hrisula'ya götüreceğim ona göre. Şaşırtalım onu, Yurdanur'la da tanışsın, gör bak sen de nasıl seveceksin bizim kızı, yok yok telaşlanma abla mektep kapanmadan döneriz.

— Elbette Şahsenem benim işim de zaten maarif müdürlüğünde sabahtan öğlene kadar. Neyi çalacaksın Yurdanur?

— Bu seyyar pikabı bana yaşgünümde lsom hediye etti, onlar yaşgününe ziyade ehemmiyet veriyorlar, ben de işte söylemiş bulundum. Pek marifetli bir çalgı bu, hem de taşınması çok kolay...

Müzik başlamadan önce ortadaki küçük masayı kenara almalarını konuğumuz önermişti, çekmişlerdi.

Sonra pikabın kolu dönmeye başlamıştı.

— Perry Como bu, diye açıklıyordu konuğumuz. Hoş, sarıcı kadife gibi bir sesi var. Meşhur bir şarkıcı Amerika'da.

Take Care, my foolish heart...

Sözlerini anlamadığımız şarkıyı orta kalınlıkta bir erkek sesi söylüyor.

Konuğumuz annemin önünde kısacık bir selamla eğilmiş, ciddi bir anlama bürünüveren davranışlarıyla,

— Benimle dans eder misiniz acaba sevgili bayan, diyor...

Nagehan Teyzem gülmeye başlamış bana da onları işaret ederek göz kırpıyor.

— Bu bir slov dans, diyor konuğumuz; çocuklar unuttuğumuzu zannetmiyorum, şarkı, dans, müzik oldu mu biz üç ahbap çavuştuk. Üstümüze yoktu. Öyle değil miydik fakat yoksa...

— Öyleydik elbette, hâlâ da öyleyiz, diyor annem.

Sesi su gibi ışıltılarla doluveren annemle, ondan boyca kısa olan arkadaşı odanın küçük orta açıklığında müziğe denk düşen adımlarıyla dalgalanıyorlar.

Her ikisinin yüzünde anlamış bir anlam var.

Dupduru bir ışığın içinde uyumla dolaşır gibiler.

Şarkıyı konuğumuz da İngilizce olarak alt perdeden söylemeye başlıyor.

— Sözleri ne manaya geliyor acaba şarkının Yurdanur? diyor küçük teyzem.

— "Dikkatli ol, aptal kalbim" diyor nakaratlarında Pery Como.

— Ne kadar tesirli... Aptal kalpler nasıl dikkatli olabilir ki. Adamakıllı öğrenmişsin sen artık İngilizceyi belli, diyor küçük teyzem, ne iyi.

— Onların müzikleri de tesirli ve çok güzel inan ki Nagehan, Is'le benim çok sevdiğimiz bir şarkı var. Bizim şarkımız diyoruz ona, *You belong to my heart. Now and forever.* Manası Türkçede şöyle "Sen kalbime aitsin, şimdi ve ebediyen."

— Hakikaten çok güzel, diyor iki kız kardeş, müziğin eğer sahiden müzikse zaten çirkini olur mu hiç?

Odamızın ortasında hafif adımlarla, beden dalgalanmalarıyla dönen bu genç kadınlara ilk kez görüyormuş gibi bakıyorum. Gözlerimi de açmış olmalıyım ki,

— Haylaz şey çok mu sevdin dansı, hayran hayran bakakaldın şu bayanlara. Gel bakayım buraya, diyor küçük teyzem, biz de dansa katılalım.

Bana ayaklarının üstüne ayaklarımı koymamı söylüyor, eğilerek.

— Öğreneceksin, diyor. Hepimize Kerim Ali Ağabeyim böyle öğretmişti, hem yalnız slovu değil.

Küçük teyzemle dönüyoruz.

Annem hoşnut bir bakışla izliyor ikimizi.

Odamız müzikle dolu.

Eşyalar, camlı alçak büfenin içindeki babamın tükenmez bir hevesle taşıdığı sırça, porselen, bilmediğim ince maden kesmelerden yapılma bin bir süslü şey, yapma çiçekler, her zamanki yerlerinde nedense daha belirgin görünüyorlar.

Erken inen kış akşamında danslarını arada kesip, yeni plakları pikaba koyan kadınlardan akıp duran bu mutlulukla sıvanmış gibi öne çıkmış her şey...

Annemin tanımadığı birilerinden söz açarmışça yoğun bir şaşkınlıkla ikide bir "Ne kadar gençtik" dediği o yıllarına taşınıyorum, küçük teyzemin ayaklarının üstünde dolaşıp dururken. Bu ilk kışımda odamızın o günkü durma artan aydınlığında, o nerden sızdığı bilinmez, engellenemeyen nefti gölgelerin bir yanlara sindiğini düşünüyorum.

Uzaktan gelen dalgakırandaki deniz fenerinin düdük sesleri düzenli aralıklarla sık sık çalıyor.

Teyzemin, onun adımlarıyla birlikte dansımızı sürdürüyoruz.

Bedeni hep bana eğik, gözlerindeki artan sevinci görüyorum.

Küçük teyzemle annemin uğradıkları değişim şaşırtıcı.

Aralarında ben olmasam ilk gençlik günlerinden birini yaşadıklarını düşünmelerine engel olacak hiçbir görüntüyü odada ayırt edemeyeceklerini algılıyorum.

İlk bakışta gösterişsiz olan konuğumuzun çekim alanında yarattığı bu duygu yoğunluğu, kış odasını şaşırtıcı büyüklükte bir atardamar gibi canlılıkla dolduruyor.

Yeni bir plak daha konduğunda teyzemin ayaklarının üzerinde kıpırtısız bekliyorum başlayacak şarkıyı.

Bu gencecik kadınların cinselliğini de ilk kez duyumsuyorum.

Esrik bir uçarılıkla, mutlulukla ortaya seriliveren özlemlerinin, beni ittiği utanç karışımı ilgiyle, onlara karışmak, onlar gibi olmak istiyorum.

Konuğumuzla başlayan hiç bilmediğim bu yeni davranışlardan, sözcüklerden alabildiğine etkileniyorum.

Hem küçük teyzem hem annem başkalaşıyorlar.

Kendimi çok uzaktan onları gözleyen biri sanıyorum.

Bu duygunun verdiği kuşkuyla da uyandığımdan beri ikide bir ya anneme ya da küçük teyzeme yaklaşıp başımı göğüslerine dayıyorum.

Beni okşayıp bir iki sözcük yönelttikten sonra, istekle konularına dönüveriyorlar.

Saçlarımda gezen ellerinin sabırsızlığını ayrımsıyorum.

Avuçlarının ılıklığı konuğumuzun gelişiyle gerçek neşelerine dönüşlerinin akışını geçiriyor bana.

İki kız kardeşe anlattıklarından varlığımın dışındaki geçmiş yıllardan, kendilerine özgü olan o günlerden çıkıp gelen biri o.

Kıskanıveriyorum konuğumuzu.

Kerim Ali Dayımın adının bile ikircikiz, kaçınılmadan anılabilmesine kısa sürede neden olmasından ötürü de sevgiye benzer bir duygu belirip yokluyor beni.

Saatlerin hızla katlandığını, ikindiyi bulunca ancak ayırmsıyor annem.

— Açlıktan öleceğiz vallahi billahi, diyor. Bir kahvaltıyla saati kaçladık...

Plakların döndüğü kutuyu hemen kanepeye alıp, küçük orta masayı toparlayıp sofra örtüsünü seriyorlar.

Üçü de gülüşerek mutfağa gidip geliyorlar.

Ellerindeki tencereleri sobanın üstüne koyup tabakları dizdikten sonra yemeğe başlanıyor.

Geçmişte hangi yemekleri sevdiklerini hangilerini asla yemediklerini anlatırken bile ağızlarından çok önemli kaçırılmaması gereken sözcükler çıkıyormuş gibi birbirlerini olağanüstü bir dikkatle dinliyorlar.

Karın yoğunlaştığını belirten dalgakıranın sıklaşan düdüklerini ayırmsadıklarında:

— Ah İstanbul bambaşkadır, diyor konuğumuz, büsbütün başkadır. Ne günlerimiz oldu bu şehirde. Kalbimizin neden çarptığını bilmediğimiz, lakin daima yeni bir şeyler beklediğimiz o günler unutulmaz ki Şahendeciğim. Biliyor musun insan bu şehre nasıl hasret çektiğini, Haydarpaşa'ya adımını atınca iyicene anlıyor. On üç on dört yaşlarımızın ömrümüzün ilk mesut hayallerinin şehridir burası değil mi? Sizi de yeniden görmenin umulmaz saadetini acaba anlatabilir miyim ki?.. Bu kadar ziyade olduğunu ben bile bilmezmişim hasretimin... Fakat birini sevince, âşık insan her şeyini onunla dolduruyor, bilmez değilsin Şahendeciğim. Sabahtan yatsıya kadar her yaptığın işte onu göreceğin anı hesaplamaktasın, gece yatınca da rüyalarındadır... Evet Ankara da böyle hayatım, onu tanıdıktan beri, fakat burda sizler, İstanbul... Keşke Amerika'ya gitmesek diyorum kimi günler. O memleketimizde bir iş bulsa. İşte görüyorsun akla zarar, acayip olmaz laflar... Üstelik ben de Amerika'yı

öylesine görmek istiyorum ki. Filmleri bir düşünsenize. Acaba hayatta her saadeti bir arada tutabilecek bir sihir var mıdır?.. Bu ayrılıklara mani olmak için.

Üçünün de aynı anda gözleri yaşarıveriyor.

Annem uzanıp arkadaşının yanağım hafifçe okşayarak anca duyulur gibi:

— Saadet her şeyin ilacıdır diyor. Yurdanur ikinizin sevdası pek çok şeyin yerini kolayca alacaktır.

— Bana yazacaksınız değil mi? N'olur söz verin.

Sesi titriyor konuğumuzun. Bu isteğinin yoğunluğu gözbebeklerine yansıyor.

— Elbette diye yanıtlıyor iki kız kardeş bir ağızdan. Yazmaz olur muyuz? Hem niçin yazmayalım? Amerika'yı biz de bilirsin her vakit, daima merak etmekteydik.

Birbirlerine dokunuyorlar, elleri, omuzları, kolları yanakları arasında karşılıklı gidip geliyor.

Amerika'nın inanılmaz şaşırtıcı zenginliğini, yüzlerce katlı binalarını kocaman rahat arabalarını, şıklığını, geniş çok gereçli aydınlık mutfaklı evlerini, gece saçı yapmış, görkemli gece takıları takmış, ağır uzun kürkler giymiş güzel kadınlarını sevinçli bir özlemle anlatıyorlar. Bunların tümünü filmlerde görmüşler. Anlattıkları Amerika yoksulluğun, çirkinliğin kesinlikle olmadığı bir ülke. Filmlerdeki erkek yıldızların yakışıklılığını, dünyalar güzeli kadın yıldızların hiçbir yanlarında kusur olmayışını, bıkmadan şaşkınlıkla yineliyorlar.

— Fakat durun bakalım, diyor küçük teyzem, her vakit de öyle değil, kiminin elleri biraz iri ya da yeterince ince narin değilse, filmin eller kısmında çok güzel, hiç işe değmemiş birinin ellerini göstererek vaziyeti hallediyorlarmış. Geçen ayki *Yıldız* dergisinde okudum. Elizabeth Taylor'un mesela boyu çok kısaymış, uzun boylu bir erkekle yan yana olan filmlerinde ayaklarının altına yükseklik koyuyorlarmış. Tabii biz filmde bunları görmüyoruz. O yine de çok güzel bir kadın, hele hele gözleri...

— Tıpkı senin gözlerin diyor konuğumuz.

— Daha neler Yurdanur, diyor küçük teyzem... Beni seversin de sen...

Annemle konuğumuz bu yapılan benzerliği üsteleyerek kabul ettirmeye kalkınca,

— Sakın ha, diyor küçük teyzem, yeminle, vallahi billahi kaçarım dışarı.

— Peki peki mahcup güzel, sustuk, fakat yine de aynıdır gözleriniz.

Konuğumuzla annem gülüşmelere başlıyor.

— Hollywood ah bir seni görseydi Nagehan, deyiveriyorlar.

Hollywood denen bir cenneti andıran kentten, bu kentin inanılmaz çekiciliğinden, bambaşkalığından, gizinden dönüp dönüp bıkmadan söz ediyorlar. Belki de Amerika'ya gittiğinde bu erişilmez yıldızların, unutmadıkları filmlerin yapıldığı yeri bile görebilirdi arkadaşları Yurdanur.

Tüm olacağını varsaydıkları durumların, konuşmalar sürdükçe getirdikleri tanımlarla durma oluşan uzaklığından, göz kamaştıran erişilmezliğinden biraz da ürker gibiler. Amerika denen olağanüstü ülkenin gerçekliğine yeniden inanabilmek için, andıkları bu filmlerdeki o varsıl görüntüleri anlattıklarına kanıt sayıyorlar.

Ülkenin görkemini, ulaşılmazlığını kimsenin olumsuzlaştıramayacağına olan inançlarını istekle pekiştiriyorlar. Konuğumuzun kara bir Amerikalı erkekle evlenerek yaşayacağı bu ürkütücü yeniliği coşkuyla konuşuyor, böylece kuşkularından arınıveriyorlar.

Çavuşla olan nerdeyse düşsel, yadırganacak karşılaşma bir talih kapısının açılıvermesine dönüşüveriyor arkadaşları için. Üçü de bunu kıvanarak yineliyorlar.

— Evet sahiden masallara benziyor.

— Şey ya da tıpkı rüyalardaki gibi Ankara'ya alınyazısı çekmiş belli ki seni Yurdanur...

— Amerikalı çavuşla bir sevda...

— Bir kader olmalı bu...

— Denizden gidiliyormuş, çoğunlukla aylarca sürüyormuş bu yolculuk, diyen konuklarına heyecanla bakıyorlar.

Arkadaşları da bu inanılmaz mutluluğun nasıl onu bulduğunu hâlâ çözemediğini ortaya koyuyor. Yüzü ışıyarak ivecenlikle katılıyor konuşmalara. İç titremeleriyle, ürküntülerle yaşadığı

korkulu sevdanın, güçlükler taşıyan geleceğini üç arkadaş istekle arıtıp salt sevince dönüştürüyorlar.

Öyle ya, ikisi de birbirlerine bunca tutkunlarsa hiçbir şey yıldırmamalıydı onları.

Dışarda lapa lapa inen karın altında daha da güvenilir oluveren bu küçük ahşap evin ısıtılan tek odasındaki üç gencecik kadın alıp başlarını düşlerinin özgürlüğüne doğru sözcükleriyle soluk soluğa kıvanarak gidiyorlar.

Bu yeni ülkeye yolcuları taşıyan, çok katlı transatlantiklerdi.

Bu yüzen sarayları filmlerden biliyorlardı.

Sıcak iklimlerin kocaman nebatlarıyla çevrelenmiş, altın suyundan geçirilmiş, bezekli, aynalı salonlarının ortasında, parlatılmış meşe parkeli dans pistleri vardı.

Yemek müziğini çalan orkestranın tümü kara, parlak saten yakalı smokinleriyle ulaşılmaz görüntüleri, soylu davranışlarıyla kemanlarına eğilmiş oluyorlardı.

Kuyruklu kara piyanonun önündeki piyanistin saçları alnına düşerken, o baş devinimleriyle saçlarını alnından uzaklaştırıyor, o anlarda yüzünün solgun, düzgün çizgileri ortaya çıkıyordu.

Üniformalı garsonların titiz bir dikkatle sundukları yemeklerin, ayaklı ince bardaklarla içilen seçkin içkilerle bitirilişiyle de, dans müziğine geçiliyordu.

Bu her gece durmaksızın dans eden gemi yolcularının kadınları, sırtları bellerine dek açık payetli göz kamaştıran tuvaletler giyiyordu. Küçücük kadife çantalarının kapanan ağzı pırıltılı taşlarla işlemeli, pahası tartışılmaz bir mücevheri saklayan benzersiz kutucuklar gibi ak bileklerinden sarkıyordu.

Saçları briyantinli, kelebek kravatlı, sıkı ütülenmiş ak kolalı yakaları önden kırık, kara giyimli ağırbaşlı erkeklerse, her dans bitiminde bu nazlı "damlarının" iskemlelerini çekerek, kadınlar oturana değin, onların çıplak yuvarlak omuzlarına eğilmiş gülümseyerek bekliyorlardı. Sonra uçucu bir tutuşla dokunuyorlardı izledikleri bu ak omuzlara.

Kadınlar dönüp, kara rimelli ağır kirpikleriyle yarı örtük, baygın gözlerini çeviriyorlardı erkeklere.

Eğer böyle bir deniz yolculuğuyla, bir yüzen sarayla bu yeni kıtaya varılacaksa kesinlikle bir gece giysisi edinmeliydi arkadaşları.

Pahalı mıydı?

Yarın ya da olmazsa öbür gün nasılsa Beyoğlu'na kesinlikle inilecek, Mısır apartmanında Hrisula'ya uğranılacaktı. Bu konuyu o kolayca çözümlerdi. Hem çok ucuza hem de çok şık bir sonuç elde ederek üstelik. Kumaş gereksinmesine gelince; ya Lion'dan ya da Hacı Resul'den ağır bir ipek ya da daha ileri gidilerek bir Fransız doresi ya da lamesi satın alabilirlerdi ya da ayırttırırlardı.

Hrisula'nın oralarda çok tanıdığı vardı. Sevinçle, yüksünmeden yapardı tüm bunları.

— Dikişi sahiden çok seviyor, diyordu Nagehan Teyzem. Bana benzemiyor, bir hafta önce de başmakasların yardımcısı oluverdi. Bu işte istikbal elde edecek sevgili arkadaşımız.

— Öyle mi? diyordu annem, inan çok sevindim. Sen ufak tefeksin Yurdanur ama vücudun pek mütenasiptir. Hele bacakların uzundur boyuna göre. Yakışan bir model bulabiliriz rahatça. Hrisula'lara hususi geliyormuş Paris'ten modeller. Öyle şurda burda satılanlardan değil, bir mulaj çıkardı mı sana, tamam, kaş göz arasında yapar, ben de yardım ederim. Ordan giyinen çok zengin şık hanımlar hep kupon kumaşlar diktiriyorlarmış. Bir tek onların üstünde olmalıymış ropları böyle istiyorlarmış...

Nedense susup bir süre birbirlerine bakıyorlar.

— Sanki her şey yarın olacakmış gibi konuşuyoruz, diyor konuğumuz, halbuki Is'le aramızdaki maniler nasıl da fazladır. Fakat annemler, kardeşlerim akrabalar. Tutturacaklar 'hayır katiyen seni evlatlıktan reddederiz' diye biliyorum. Hayat müşküllerle dolu...

— Daha neler, diyor annem, elbette rüyaların hakikat olacak, bunu anlayacaktır şüphesiz allen, birbirinizi sevdiğinize göre, sakın ha korkma.

— Doğru, diyor konuğumuz, onu öylesine sevmekteyim ki, kim ne derse desin cehenneme bile onunla gözümü kırpmadan giderim. Üstelik Is Jeff Amerika fevkalade, harikulade diyor, sabırla kararını bekliyor.

Sabahki ortak açıklamalarıyla annemle küçük teyzemi korkuya, yadırgamaya iten bu evlenme olayını kolaylıkla unutmuş gibiler. Anlattıklarının büyüsüyle dolmuşlar. Çok uzak bir ül-

keye doğru yol açan bu inanılmaz aşkın, rastlantının, kesin bir mutluluk olduğunu kanıtlayan şeyleri sıralamak, buna birlikte inanma isteği durma pekişiyor aralarında.

Varsıllık, uçsuz bucaksız yükselişleriyle başdöndüren gökdelenler, kürkler, pırlantalar, gece ışıklarının üstünden aktığı son model uzun otomobiller, ince belli uçarı kadınlar, fildişinden altın kakmalı incecik ağızlıklarını tüttüren platin rengi kabarık saçlı dilberler, elmaslı platin pudriyerler, sonsuz caddeler diye coşkulu anlatmalarını sürdürüyorlar.

Arkadaşlarının kara tenli bir Amerikalıyı sevmiş olmasının, kim ne derse desin onunla o Yeni Dünya'ya çekip gitme kararını vermiş olmasının, onları arada yoklayan olumsuz etkisi giderek siliniyor iki kız kardeşte. Arkadaşlarının bu olağanüstü ülkeye gitmesinin nasıl erişilmez, beklenmez bir mutluluk olduğunu yeni anlamış gibi saf bir şaşkınlıkla davranıyorlar. Vardıkları bu noktayı, düşüncelerindeki kuşkuları tümüyle silmek isteğiyle övgülü tanımlamalarını üçü de bıkmadan sürdürüyorlar. Gördükleri filmlerden ortaya attıkları örneklerin arkası kesilmiyor, daha etkili, daha yeni sözcükler arayarak doymaz bir istekle bir düş beldesini çiziyorlar...

Dışardan geçen yoğurtçunun sesiyle havanın adamakıllı kardığını ancak ayrımsıyorlar.

Üçü de kendilerini beklemedikleri bir yerde bulmuş gibi odaya yabancılayarak bakıyorlar.

Küçük teyzem kalkıp radyoyu açıyor.

— Akşam yemeği hazırlığına girişelim, vakittir, diyor. Ne dersiniz? Yoğurt lazım mı ablacığım?

— Hayır Nagehancığım, var.

Kendilerini oldukları yere çekmek zorunluluğu içinde hâlâ araştırır gibiler çevrelerini.

Gözleri ikide bir üstümde durunca, hemen gülümsüyorlar bana.

Konuğumuz radyodan gelen müziği gösterir gibi, eliyle orayı çizerek,

— İşte, hicazkâr makamı değil mi? diyor. Ah sahiden severim bunu. Demek ki peşrevden sonra bu makamdan geçecekler şarkıları. Peki ya sen ne yaptın derslerini, bana yazmıştın ama...

— Bu hafta radyo imtihanlarım var, gireceğim ben de. Adamakıllı çalışum.

Birbirlerine sarılıveriyorlar.

Bu habere ne denli sevindiklerini küçük kahkahalarıyla kesilen bir coşkuyla belirtmeye çalışıyorlar.

— Şuna bak hele, benim bile bundan haberim yok...

— Sürpriz olacaktı ablacığım. Günü, saati sana elbette söyleyecektim, Yurdanur sordu, boş bulundum ben de. Deminden beri baksanıza alıp başımızı nerelere nerelere gittik, boş bulundum işte.

Bu kez de ikisi Nagehan'a bu sınavları kesinlikle kazanacağına olan güvenlerini açıklıyorlar.

Hem güzelliğinin, hem sesinin, eşsiz hançeresinin bunun için yetip artacağını bildiklerinin altını çiziyorlar. Ne umulmaz şeyler başarabileceğini "umulmaz" sözcüğünü de lafın gelişi ağız alışkanlığı ile kullandıklarını hızla belirtiyorlar. Beklediklerinin her zaman onun kazanması olduğunu, bunun tersinin bile düşünülemeyeceğini bildiklerini yineliyorlar. Son günlerin ünlü şarkıcılarının nasıl varsıl hayatlar yaşadıklarını elde ettiklerini, kazançlarının akla gelmez sınırları çoktan aştığını açıklıyorlar.

— Şarkıları, makamlarını hakkıyla okuyorlar, sesleri şüphesiz ki mükemmel, diyor konuğumuz, fakat senin ne eksiğin var ki? Bir de fazladan çok güzelsin, alımlısın çok da gençsin, biz nerdeyse otuzumuza yaklaşıyoruz. Üç beş senemiz kaldı şurda. Gelgelelim sana, ah Nagehan bu zenginlik göreceksin hakkıyla senin de olacaktır birgün kardeşim. Hususi arabaları varmış çoğunun, bir de üstelik hususi şoförleri. Zenginliğin zararını kim görmüş şu cihanda. Biraz ferahlamak çok meseleyi de halleder öyle değil mi Şahendeciğim?..

— Sıhhatle gelecekse evet...

Annemin bu açıklamasıyla yeniden susuyorlar.

Akşam yemeğinin düzenlenmesine girişirlerken, odaya giriş çıkışlarında dans edercesine, radyodan yükselen şarkılara eşlik ediyorlar, şarkıların bestecilerini makamlarını sözleşmişler gibi de aynı anda açıklıyorlar.

"Nasibin Mehmet Bey'in eseridir, çok hisli bir şarkıdır" diyerek birlikte söylemeye başlıyorlar.

Seni candan severim aşkına kurban olurum
Ölürüm feyzi gâramınla yine can bulurum
Sanma ölmekle bu sevda tükenir kurtulurum
Ölürüm feyzi gâramınla yine can bulurum

Her şarkıyı teklemeden ezbere biliyorlar.

Mâni oluyor hâlimi takrire hicabım
Üzme yetişir fırâkınla harabım

— Tatyos Efendi bu, diyor annem... Daima bir elem vardır onun şarkılarında, pek dokunaklıdır, pek beğenirim.

Akşam yemeği bittiğinde sobayı yeniden dolduruyor küçük teyzem.

Konuğumuz sobanın gövdesinin ortasına doğru incelmiş demirinin yavaşça kızıllaşmasına dikiyor bakışlarını.

— Ah sizlere hasret kalacağım, evet böyle eşsiz bir kış gecesini bir daha nasıl yaşayabiliriz ki...

— Hayat bu, diyor annem.

Bunu der demez de sanki birden yaşlanıyor.

Sabahtan beri onu sarıp değiştiren geçmiş yıllarının ışıltısını yitiriyor.

Üçü de önlerine bakıyor.

Dışarda karın yağdığını yeniden duyuyorum.

Saçaklardan inen buzlanmaları bile görmeden ayırımsıyorum.

Perdeyi açıp burnumu cama dayıyorum.

Sokağımızın girişindeki üstü galvaniz bir çanakla örtülü lambanın ışığı, karın akmavisinde kırılıp ölgünleşerek düşüyor orta yola.

Evimizin ikinci kat konsol çıkmasının orda, aşağıya doğru camsı buzdan sarkıtlar oluşmaya başlamış.

Bu ilk kışımın ağır soğuğunu, sobası taşkömürle doldurulan, korunaklı, küçük bir odada yaşamak birden çok sevindiriyor beni.

Sabahtan beri konuşmalarla danslarla şarkılarla geçen saatlerin, yemek yemek için üçüncü kez bağdaş kurarak çevrelendiğimiz, alçak masada dinlediklerimin baş döndüren büyüsüyle dolan günümün yeniliği taşkınlığı sürüyor içimde.

Ardıma dönüp baktığımda, odayı ıssız, kimsesiz bulacağımı sanıp ürküyorum.

Üçünün de suskuları kırılmamış.

İki kişinin sıkı giyimleri içinde birer gölge gibi geçip gidişlerine bakıyorum, ağır ağır atabildikleri adımları karlara batıyor.

Karın yağışı aynı düzende sürüyor. Işıkları eleyen aklığı perde gibi iniyor sokağa, kaldırımlara.

— Bir çay koyayım şimdi, diyor küçük teyzem. Eee n'oluyoruz, yemek üstüne acaba uyku mu bastırdı bizi? Bu dalıp dalıp gitmeler neden acaba?..

Ben hızla dönüp,

— Bana erken yat yarın okul var demeyin, hayır yatmayacağım işte, diyorum.

Gülmeye başlıyorlar.

Öyle bir şey söylemeyeceklerini, mızmızlanmanın bana hiç yakışmadığını, bu gece konuğumuz şerefine, istediğim saatte uyuyabileceğimi açıklıyorlar.

— Yalan söylüyorsunuz işte, diyorum, hep böyle yapıyorsunuz.

Birbirlerine bakıyorlar.

Bazı sözcüklerin bu denli kolayca söylenmesine alışık olmadıkları açık.

— Yalan mı Şemsigül? diyor annem, böyle laflar hele büyüklere katiyen söylenmemeli, hiç doğru olmaz. Zaten yukarılar çok soğuk mutfağa gidip gelirken bile üşüdük, seni şu kanepede yatıralım diyorum, karlar kalkana kadar...

Birden öylesine seviniyorum ki, sabahtan beri ikide bir taşan sevincimi konuğumuzu yabancılamayı yenemediğimden bastırma isteğim bitiyor, fırlayıp sırayla üçüne de sarılıyorum.

Konuğumuzun ağladığını ıslanmış yanaklarından anlıyorum.

Onların gülüşlerden, gözyaşlarına böylesine ani geçiverişlerine şaşıyorum.

Duygularının üç arkadaşı nasıl birbirine bağladığını giderek seziyorum.

Yakın geçmişlerine duydukları özlem gençliklerinin anlığını da duyumsatıyor bana. O içinde olmadığım yıllarının düşlerine dönerlerken anılarının unutulmazlığıyla ürperiyorlar. Ortak geçmişlerindeki ayrıntılara sadık kalmış bellekleri, sözcüklerinin diri ayrıntılarıyla beziyor odayı...

Ağlamaları, hüzünleri, kahkahaları, yeniden eksiksiz andıkları günlerinin yalın mutluluğuna tanıklık ediyor.

Ben ilk kış gecemde, bu üç kişinin ikide bir neden hüzünlendiklerini zorlansam da öğrenmekteyim.

Beni o sabah görür görmez yaptığı gibi sıkı sıkı tutmuyor konuğumuz.

Bundan hoşlanmadığımı anlamış olmalı.

Bu kez ben ona sarılmaya çabalıyorum, kollarımı yettiğince omuzlarına doluyorum. Gülerek yüzüme bakıyor ışıl ışıl, kucağından kayıp elini öpüveriyorum.

— Seni küçümencik şey, diyor, ah çocuk ah. Bakın işte sonunda kanımız kaynadı. Beni teyzeliğine kabul etti.

Avuçlarıyla yüzümü sarıyor.

Göz göze geliyoruz.

Annemle küçük teyzem kıpırtısız bize bakıyor.

Dışardan deniz fenerinin uzanan sesi yeniden dolduruyor odayı.

Sokaktan birilerinin kartopu oynadıklarını açıklayan sevinçli bağrışlar geliyor.

Bu odakları gözyaşıyla buğulanmış, düz, uzun kirpikli, kara gözlerin güzel olduğunu düşünüyorum. Dar bedeninin, küçük göğüslerinin hızlanan soluklanmasından bakışlarımı alamıyorum.

O aylarla sürecek uçsuz deniz yolculuğunun korkutuculuğu aklıma geliyor.

Ufacık bir kadın bu.

Gülüyorum konuğumuza.

Gülüşüm kahkahaya dönüşüyor.

Onun dudaklarının ılıklığı önce alnımda, sonra yanaklarımda geziyor.

— İşte nihayet teyze olduk, diyor konuğumuz, hayatımda ilk defa bir küçüğüm elimi öptü. Çok yaşa Şehrazat küçümenim benim. Fakat daima da bahtiyar ol e mi?

Çayların dem kokusu, kaynayan çaydanlığın buhan, imbiğinden yükseliyor.

Kanepeye yorganımla yastığımı indirip sererlerken Ankara'nın yeni bir kent olmasının rahatlığını anlatmakta konuğumuz.

— Bir ucundan baktığınızda kimi zaman caddelerin sonunu bile görebilirsiniz, bu insana emniyet hissi veriyor. Şehrin her yanı ortada sayılır. İstanbul'u hele bir düşünsenize, fakat Ankara ancak buranın Kadıköy yakası kadar...

Gece haberlerini okuyan spikerin sesi öne geçtiğinde annem birden:

— Sen yarınki derslerini yaptın mı? diyor. Ha canım aman... İhmal etmemeli.

— Üç sayfa yazı, bir sayfa da toplama vardı tek haneli rakamlardan.

— Aferin, diyor annem, aferin. Tek haneli rakamlar... Neler biliyoruz artık. Sen şöyle yatıver bakalım, uyu demiyorum sakın... Bak biz elektriği kapamıyoruz, yanındayız.

Uzaktan uzağa köpek havlamaları var.

Tipide gemilerin sık sık düdük çaldıklarını da ayırmsıyorum. Üstelik gemilerin sesi vapurlardan çok değişik, daha tok, daha uzun uzun sürüyor sonra katlanarak dağılıyor gecede...

— Anne, diyorum...

— Ne var yavrum ne oldu? Su mu istiyorsun? Sana da çay koyalım mı sıcak sıcak? Sırtına yastığını dayadık mı?..

— İstemem.

Yorganım yukarı odanın soğuğunu taşıyor. Soğuğun etkisiyle parlak, saten yüzü daha da kayganlaşmış gibi. Parmak uçlarımı geçiriyorum kumaşın üstünden. Karla kaplanmış. Pembe karlarla kaplanmış sanki yorganım. Babamın karlı, karlar yağan kapkara bir denizde olduğunu düşünüyorum.

— Babamın gemisine de kar yağıyor mudur anne?

Üçü de gülüşerek "hayır" anlamında başlarını sallıyorlar.

Uyumamakta kararlıyım.

Konuşmalarını sürdürdükleri ağızlarının oynayışından belli.

Çok kısık bir sesle bir şeyler anlatıyorlar.

Arada bir sözcükler beliriyor.

Geçmiş bir yazı anıyorlar, sesleri duru, pürüzsüz.

Kerim Ali Dayımın küçücük ağız mızıkasıyla *La Paloma*'yı nasıl o kadar güzel çalabildiğine hayranlık vurgularıyla yeniden şaşıyorlar.

Şarkıyı deminki kısık, bundan ötürü daha da etkili olan sesleriyle söylemeye başlıyorlar.

Sözcüklerin kimilerini yine kaçırıyorum

Neden gözlerinde baharın hüznü var
Issız kalbimi sen de kanatlarınla sar
Mehtaplı geceler anlatır seni bana

— Minik bir ağız mızıkasıydı, diyor konuğumuz. Kerim Ali Ağabeyimin avucunda kaybolurdu göremezdik. Çalgısının adını bile ezberlemiştik, Kerim Ali Ağabey alay ederdi bunu söylediğimizde. Harfleri tek tek sıralayarak söyleyebiliyorduk çalgısının adını, nasıl da gülerdi. Gülüşü unutulmazdır onun...

Bu küçüklüğü vurgulanan çalgının adını seslerinde beliren hüznü dağıtmak isterce belli ki eskiden söyledikleri gibi çocuksu bir tutumla aynen söylemeye başlıyorlar, *Trade Mark M. Hohnere Made in Germany Fabrique Eu Allemagne Grand Prix Paris 1937. Grand Prix Geneve.* Sözcüklerin sonuna doğru söyleyişlere yansıyan hafiflik, bastırmaya çalıştıkları kahkahalara dönüşüyor. 1 Mayıs'ta gittikleri o bahar bayramına atlıyorlar sözcüklerle.

— İşte orda Kerim Ali Ağabeyim yeniden *Paloma*'yı çalmıştı, bir de İvanoviçi'nin valsini.

Sonra ailemizde şaşırtıcı bir müzik yeteneği olduğunu, bu ailenin müthiş kulaklarının, billur hançerelerinin yadsınamayacağını üsteleyerek belirtiyor konuğumuz.

— Büyükada'nın Nizam yönündeki sırtlarında toplanmışlardı o gün. Herkes aşağı yukarı yeni tanışıyor sayılırdı, diyor annem. Kızlarla oğlanlar henüz yeni yeni görüşüyorduk. Canım biliyorsun Yurdanur, ben Ekrem'e vallahi billahi doğrudan bakamıyordum. Terleyip duruyordum. Kerim Ali Ağabeyim de

Berrin'e. O ise birden gevezelik yapıp mahcubiyetimizi yatıştırmaya çalışıyordu.

Sonra koşumsuz bir ak atın ortaya çıkıverdiğini, onların olduğu yerde durakaldığını buna nasıl şaştıklarını ortamın bu beklenmedik görüntü sonucu rahatladığını, beliriveren başıboş ata dair hemen hemen bir saate yakın konuşmuşlardı. Böylece aralarındaki gerginlik çözülmeye yüz tutmuştu. Alnındaki koyu kahverengi sakardan ötesinin apak olması çok değerli kılıyordu atı. Tümü ak olsa önemi kalmazmış. Kerim Ali Dayım yapıyormuş bu açıklamaları.

"Salt alnındaki sakar, işte bir o şaşırtıcı, bir o makbuldü..."

Başıboş atla dayımın bu konudaki sonsuz bilgilerini heyecanla anıyorlar.

Gözlerimin ağırlaştığını duyumsadıkça, gözkapaklarımı açık tutmaya çabalıyorum.

Kerim Ali Dayımın bilmediğim sesini duyuyor gibiyim, o adadaki mayıs günü anlatılırken. Apak alnı akıtmalı atın iki büyük fıstık çamının dibinde eşinmeye başlamasıyla herkes gülüşüyordu.

Güneş indiğinde kızıllaşan ışıkların dik kesitlerinin daha güzelleştirdiği çam korusunda bir ara atı unuttuklarını ayrımsayıp aranıyorlardı.

Onu göremeyince sakarlı ak atın "bir uğur işareti sayılacağını" söylüyordu annem, "evet sen böyle yakıştırmıştın Şahendeciğim. At murattır demiştin, hatırlasana. Kerim Ali Ağabeyim önce gülerek karşı çıkmıştı bu inancına, fakat sonra peki peki, demişti öyle olsun". "Sen bile unutmamışsındır Nagehan o gezimizde ikide bir yoruldum diye tutturduğunu, çam iğnelerinden üç kez kayıp dizlerini yaraladığını, Berrin'in de mendiliyle senin yaralarını sildiğini..."

Sonra erkeklerin Nagehan Teyzemi sırayla omuzlarında taşıdıklarını açıklıyorlar. O yıllar teyzem küçücük, söz dinler bir kız çocuğuymuş çünkü.

İskeleye vardıklarında ağırdan aldıkları için vapuru kaçırmanın keyfini yaşamışlar, günün bitmesini hiç istememişlerdi.

Birbirleriyle rahatça konuşmayı başarabilmişlerdi en sonunda.

Sürekli anlattıkları neydi doğrusu hiç anımsamıyorlardı. Sözcükler mutluluk, neşe fiskeleri gibi gidip geliyordu aralarında.

Her yan gül kokuyordu.

Varsıl köşklerin bakımlı bahçelerindeki o 1 Mayıs'm güllerini hiç unutmamışlardı.

"O gün havada yudumlanacak yoğunlukta bir bahar vardı değil mi?" diyorlardı.

İskeledeki dondurmacının dondurma yapmaya başladığını nerdeyse bağırarak müjdeliyordu Kerim Ali Dayım. Dükkâna yöneldiklerinde işte ilk kez o an onların el ele tutuştuklarını görmüşlerdi.

O zaman Berrin'le Kerim Ali Dayımın birbirlerine nasıl âşık olduklarını da hepsi anlayıvermiş.

— Ne zaman yüz yüze konuşmaya davransalar gözlerini kaçırmalarından belli değil miydi aşkları düşünsene Şahende? diyor konuğumuz.

Konuşmalardaki deminden beri süren neşe, bu soruyla yiter gibi oluyor.

Uykuyla uyanıklık arasında savrulan vücudumun, gitgellerini engellemek çabasıyla bir iki kez yattığım yerde dönüyorum.

— Uyumamış mı bu çocuk daha? diyor küçük teyzem.

— Bilmem ki, diyor annem.

Uzaktan bir tren düdüğü kesintisiz yükseliyor.

Sessizlik, odada demin anlatılanları sanki tümüyle silip geriliveriyor.

Üşüyorum birden.

Yorganımı çekiyorum başıma.

— Uykusunda dönüyor, diyor annem. Huy değiştiriyor günden güne. Ne istese yapacağım bu çocuğa. Ömür dediğin göz açıp kapayıncaya kadar geçiveriyor... Demin konuştuklarımızı düşündüğümde şaşıyorum... Şehrazat'ın kaderi bize benzemez inşallah. Benzememeli...

— Haklısın, diyor konuğumuz. Her şey boş, kendini iple astı zavallı da. Berrin kendisini bir köylü kadın gibi iple astı banyoda. Evlenip Ankara'ya gitmişti ya doktor kocasıyla...

— Ne? diye çığlık atıyor annem.

— Sus ablacığım, diyor küçük teyzem. N'olur... n'olur sus... Ya Şehrazat uyanırsa...

— Bilmiyor muydun yoksa? diyor konuğumuz. Ankara gazeteleri de doğrusunu yazmadı, ani ölüm dediler, aileyi dedikodudan korumak için. Ben Nagehan'a mektupta...

— Nagehan sustu, söylemedi bana. İnsan ölecek kadar birini sever de sevdiğiyle nasıl alıp da başını gitmez, nasıl Allahım nasıl olabilir?

— Fakat hayır diyememiş işte. Babasının annesinin kızın üstüne aylarca gittiğini, kiminde tehdit ettiklerini, kiminde ağlaştıklarını akrabaları, komşuları hâlâ anlatmaktalar. Kendisine, ailesine uygun bir izdivaçla ancak mesut olunur diyerek aşktı sevdaydı, gençlik hevesidir bunlar diyerek tutturmuşlar aylarca.

Annemin ağlamaya başladığını seziyorum. Bu kez başlayan suskuda onun kesik solukları öne geçiyor.

— Abla. Canım ablacığım, güzel ablacığım yapma! diyor küçük teyzem.

— Kendini asmış ha, o kumral güzel, dal gibi kız? Bir köylü gibi diyorsun öyle mi? Yurdanur, sanki kendini cezalandırmış, ah Berrin ah kime yaradı ki bu sevdanız sizin. Ağabeyim bir sustu, susuş o susuş. Ağzına ölüm mühürünü vurdu... Böyle sevmemek lazım, evet böyle sevmemek lazım artık biliyorum. Hayatın ifrata tahammülü yok. Çok kederlendim, yazık yazık o güzel yüzüne, gençliğine. Yazık o narin kıza. Nasıl ağır bir gam yüklenmiş kalbine demek.

— Bilmiyordum vallahi Şahsenem habersiz olduğunu, susardım yoksa, diyor konuğumuz. O mayısta adaya birlikte gittiğimiz nerdeyse bütün arkadaşlarımız hadiseyi biliyor. Evliliğinin senesinde oldu bu hadise.

Koşumsuz ak alnı bezekli bir atın bana doğru geldiğini görüyorum.

Kerim Ali Dayımla kendini iple asan sevgilisi binmişler üstüne.

Çamların neftiliğini yer yer kesen ışık kesitlerinin puslu altınsı dalgalanışına yöneliyorlar.

Bir ara dönüp bana bakıyorlar.

Sevgilisinin yüzü yok. Kumral saçları demet demet uçuşuyor, kolları gül hevenkleriyle dolu.

Güllerden birini bana atıyor. Uçarca pusların içine dalıp yok oluveriyorlar.

Hafiften bir şarkı yükseliyor.

My funny valentine

Bunu söyleyen konuğumuz, ses onun. Sözlerini çeviriyor arkadaşlarına.

Büyükada'nın sırtlarındalar, ben de yanlarındayım.

Beni görmüyorlar, önlüğüm tam üstüme göre.

— Benim şirin komik sevdiğim, ya da sevginin sevimli piri. Aşkın eşsiz piri demeye geliyormuş sözleri.

Tepelerden inen kadınlı-erkekli bahar bayramı kalabalığı alkış tutuyorlar arasız, başlarında renkli krepon kâğıtlarından süsler var.

Kerim Ali Dayımın ağız mızıkasını bu kez ben çalıyorum.

Herkes coşkuyla şarkıya başlıyor.

Eteklerimi tutup eğilerek selamlıyorum onları.

Çayır, güneş, çay demi, gül kokan bir bahar serinliği esiyor yüzümde.

— Canım haydi kahvaltın hazır gecikme diyor annem.

Yüzüme çok yakın duruyor. Gözleri kızarmış.

— Kıpırda tembel şey, diyor küçük teyzem, dışarısını görünce bayılacaksın. İstanbul'un her yanı bir gecede bembeyaz olmuş bu sabah. Bembeyaz...

Kahvaltıyı yine oturma odasında yapıyoruz.

Üçü de çıkmak için çoktan hazırlanmışlar.

Başımı boynumu sıkı sıkıya sarıyorlar atkıyla.

Dışarı adımımızı atar atmaz sevinç dolu küçük çığlıklarla bağrışıyorlar.

Kaldırımlar, parke taşlı yol yok olmuş, küçük kar koyakları oluşmuş sokakta.

Apak bir açıklıktayız.

Sıra evlerin camlarından uzanan soba borularından külrengi dumanlar yükseliyor.

Serçeler kanatları ürpererek sıçrayıp duruyorlar karların üstünde. Onların çok hafif olduklarını da o sabah öğreniyorum, o ak yumuşaklığa gömülmeyen üçlü izleri var pençeciklerinin.

Beni okulun köşesine bırakıyorlar.

Gelmelerini istemiyorum benimle.

Çocukların kartopu oynadığı arka giriş kapısından dönüp bakıyorum hâlâ oradalar mı diye, yanakları soğuktan dudaklarının boyasından ayırt edilemeyecek denli kızarmış nerdeyse.

Konuğumuz annemle küçük teyzemin arasında iyice kısa kalıyor. Kara saçlarından bir tutam, yana devrik kızıl yün beresinden taşıyor.

Özenle giyindikleri halde onların, okula başladığımdan beri gördüğüm bazı genç kadınlar kadar gösterişli giyinmemiş olduklarını artık anlıyorum.

Sol kollarındaki çantalarıyla, ayakkabılarının üstüne geçirdikleri kara lastikten şosonlarıyla, kürk yakalı paltolarıyla karın sonsuz aklığında durmuş, kıpırtısız, gülerek bana bakıyorlar.

Nedense elimi sallayıveriyorum.

Aynı anda sözleşmiş gibi üçü de parmaklarıyla üst üste öpücükler yolluyorlar bana.

Birden gözlerim yaşarıveriyor.

Akşamüstü eve döndüğümde onları taşlıkta soyunurken buluyorum.

Henüz geldiklerini, beni kapıda bırakacaklar diye düştükleri telaşı soluk soluğa anlatıyorlar.

Üstlerinden dağılan kışın arı havasına kendilerine özgü bir koku karışıyor.

Bunun genç kadın kokusu olduğunu düşünüyorum.

Çünkü anneannem daha çok ak sabun, kaynamış ıhlamur kokuyor.

Sobanın geçip geçmediğine bakıyorlar odaya girer girmez.

Sabahtan iyice doldurup anahtarını yarı yarıya kapadıkların-

dan, "harlandırmak kolay" diyor küçük teyzem, evimizdeki bu dinmez canlılığın, bu tükenmeyen ilk kışımı unutulmazlaştırdığını da ayrımsıyorum.

Akşam yemeğine oturduğumuzda, radyomuzda onların fasıl dedikleri müzik başlıyor.

Sobanın yüzü her zamanki gibi giderek kızardığında, bugün neler yaptıklarını anlatıyorlar.

Uğradıkları arkadaşları, Hrisula'yı konuğumuz önceleri tanımadığından, onu övgülerle tanıtıyorlar yeniden. Bakırköy'e taşınıldığında kuruluyor ahbaplık Hrisula ile. Nasıl candan biri olduğunu ikide bir neşeyle yineliyor annemle küçük teyzem.

Dediklerine bakılırsa şanssız bir kız sayılırdı Hrisula, çalışıp hem eve bakıyor, hem de drahomasını hazırlıyordu. Ağabeysi Aleksi iki ay önce alıp başını gitmişti. Hayırsız sarhoşun birinin "gitmesinin ardından yas tutmak icap etmez" diye kesip atmış Hrisula da. Fakat anneciği Despina Hanım teselli edilemiyor, durmadan inleyip ağlıyordu tek oğlu için. Öylesine gamlıydı ki, göklerdeki kudretli Yaradan'ın kullarına armağanı, lütfu cihan ışığını gözlerinden olacaktı nerdeyse. İstanbul'un tüm kiliselerinde yakarıyor, tüm yatırlarına adak adıyor, tüm ayazmalarından sular içiyor, dualı sularla yüzünü yıkayıp duruyordu...

Oğlu kıymetlisiydi, hayırsız da olsa...

"Ah canım, ne altın kalplidir o Hrisula" diye bağlıyorlardı sözlerini iki kız kardeş, "Allah kısmetinden güldürür o fedakâr kızı birgün inşallah..."

Mısır apartmanının merdivenlerini öve öve bitiremiyorlar.

Annemin en üstten aşağıya doğru baktığında tutamakları ferforje mermer merdivenlerin bir danteli andıran kıvrımlarla kat kat çizilen sarmalının güzelliğini eksiksiz dile getirme çabası güldürüyor ötekilerini.

Girişin sağındaki dikdörtgen aynada kendilerine baktıklarında, ıslanmış mantolarının vapurda oturur oturmaz buruşuvermesinden ötürü duyduklan tedirginliği yeniden konuşuyorlar.

"Modelleri güne uygun olsa da mantolarının kumaştan yana ucuzluğu, ne yazık ki hep bu sonucu veriyor" diyorlar.

Mısır apartmanının dördüncü katındaki şarap rengi ağır kadife kaplı kanepe takımının, Rus kristali gece gündüz yanan iki

avizenin, Pisalti imzalı cevizden gümüş dolabının, incecik ayaklı markûterili sehpaların olduğu kabul salonuna girince hayranlıkla kalakalmışlardı.

Patron Madam öfkeye dönen bir şaşkınlıkla bakmıştı onlara. Kaşları incecik, ağzı yürek biçimi boyalıydı.

"Servis kapısı bozuldu yoksa matmazel Hrisula?" diyerek, yüzü gölgede kalan parlak çoraplı müşterisine dönüp "Öğrenemiyorlar efendim bunlar ne yapılsa, mil pardon" demişti.

Üçü de nedense ayak uçlarına basarak terzihane bölümüne geçmişlerdi.

Çalışanlar oradan giyinen zengin mi zengin hanımların, avuç dolusu paraları Avrupa kupon kumaşlara harcamalarının haklılığını bıkmadan yeniden dile getiriyorlar. Üstelik bu ödemeler salt kumaşlar içindi. Dikiş, üst işlemeler, aksesuar ise ayrı bir hesapta...

Beyoğlu'nun pasajlarını ne denli özlediğini bugün anlayıverdiğini açıklıyor annem.

Hocapulo, Şark, Hristaki, Karlmann, Avrupa Pasajı gibi o gün girip girip çıktıkları, ışıltılı, uğultulu, esintili o geçitlerde çocuklar gibi eğlendiklerini, kemikten, üstten dört delikli beş adet düğme arama bahanesinin nasıl da işe yaradığını keyifle açıklıyorlar.

15 numaralı Taksim-Sirkeci tramvayıyla yukarı çıkıp, Tünel'le Karaköy'e dönüşlerini, epeydir bekledikleri, planladıkları uzun bir geziyi gerçekleştirebilmenin taşkın utkusuyla, her ayrıntısına değin konuşuyorlardı. "Gördün mü" der demez soruya üçü de beklemeden yanıt veriyordu.

"Evet."

Balık Pazarı'ndan çıkar çıkmaz karşılarına düşen kumaş mağazasındaki, İngiliz malı yün alpagaların ipek pırıltılı yayımından, karların orada pek tutmadığım belki de mağaza önlerinin erkenden kürünmesinden ötürü, Beyoğlu kadınlarının ince iskarpinleriyle kışın da rahatça gezebildiklerini biraz da özlemle belirtiyorlardı.

Gece inerken beni aynı yerime, kanepeye yatırmışlardı.

Konuklarının Maarif Müdürlüğü'ndeki işi uzamayacağa benziyordu. Öğretmen çocuklarına parasız yatılı sınavlarda kaza-

nınca orayı hak etme konusunda bir anlamda kolaylık sağlanıyordu.

Ankara'ya dönmesi gerekecekti konuğumuzun.

Buna üzülüyorlardı.

O ise sevdiği adamı, kara tenli Amerikalısını özlediğini inik, utangaç bir sesle açıklıyordu.

"İleri geri konuşuyorum sizinle fakat" der demez annemle küçük teyzem "E Yurdanur kardeşim biz senin yakınınız, adeta kardeşin gibiyiz" diye gönüllendiriyorlardı onu.

Fakat bir gece önce, konuştukça giderek güzelleşen, çekiciliği tartışılmaz oluveren evlenme kararını yeniden söze geçirmekten kaçınır gibi, üçü de hemen başka bir konuya geçiveriyorlardı.

Ertesi gün okuldan döndüğümde evde salt annemi buluyorum.

Küçük teyzemle konuğumuzun sabahtan çıktıklarını, kalan okul işlerini birlikte tamamlayıp sonra ayrılacaklarını, konuğumuzun akşam kalkan Ankara Ekspresi'yle evine döneceğini öğreniyorum.

Biz yalnızlaşan odada alıştığım o kırık dökük konuşmalarla aynı düzende yemeğimizi yerken, annem birden patlayıveren bir tren düdüğü sesiyle başını kaldırıp saate bakıyor.

— Yurdanur Teyzenin treni. Allah yolunu açık etsin, hem de her manada. Ah, fakat arkadaşım, ah!..

Uzanıp beni iki yanağımdan da öpüyor.

— Canım kızım bir tanem, diyor. Acaba dünya gözü ile bir daha üçümüz birbirimizi görebilecek miyiz?

Ben uyumaya geçerken onun yukardan battaniye getirdiğini, koltuğa bir iki yastık koyduğunu, oraya sessizce yerleştiğini görüyorum.

— Anneciğim burda mı yatacaksın sen de?

— Yok canım haydi sen uyu. Radyo uykunu kaçırıyor mu? Bak elektriği de kapatıyorum. Peki şimdi sesi biraz kısalım. Haydi uyu sen canım... Güzel rüyalar gör bir tanem.

Elektrik sönünce, odaya dışardan karın aklığı sızıyor.

Radyonun karanlıkta öne geçip beliren göz kesimli yeşil ışığına bakıyorum.

Bu yeşil ışığı çok seviyorum, o ta uzaklardan gelen seslerin dalgakıranı deniz feneri gibi.

O yanarsa sesler ancak yolunu buluyor.

Babama sorduğumda "öyle değil midir?" diye, "doğru kızım öyledir" diyor her defasında.

Bir ara uyandığımı sanıyorum.

Annem koltukta, üstünde o ipekten yazlık geceliği var. Etekleri kasıklarının apak kıvrımına değin sıyrılmış.

Babamın başı onun karnında.

Annem elleriyle onun saçlarını karıştırıyor.

— İyi ki geldin Ekrem, diyor, iyi ki geldin, öylesine ıstırap duydum ki dinlerken... Düşün, Yurdanur evinden ailesinden sevdiklerinin hepsinden kopup ta nerelere gidecek. O çocukluk, genç kızlık kapısı temelli kapanacak ona. Berrin'i de anlattı bana. Nagehan saklamış onca zaman. Yüreğim paralandı inan, ne kara bir yazı bu... Sevgilim yegâne sevgilim, ruhum, bir taneciğim, iyi ki çıkıp geldin.

— Sakın ha dilberim, sevdiceğim sakın ağlamayasın, diyor babam, bu ağlamalar huy etmesin sende hatırım için... Şahende Şahsenem Hanım, dünyadaki hanımların en güzeli.

Sonra kesintisiz öpüşüyorlar.

Ertesi sabah yorganımı babam açıyor.

Üstünde kara çuhadan kışlık çarkçıbaşı ceketi var. Sakalları uzamış, beni kucaklayıp kaldırıyor havaya iki üç kez atıp tutuyor. Annem elinde tepsiyle içeri girdiğinde çığlık çığlığa bağrışıyor.

— Ekrem yüreğim ağzıma geliyor, yapma ne olur. Ya düşerse, büyüdü artık. Yapma allahaşkına.

— Daha neler, diyor babam, daha neler! Hâlâ tüy gibi bir şey bu.

Babam bana okula başladığımdan beri şaşırtıcı armağanlar almıyor artık. Kalemtıraşlar, defterler geliyor seferlerden çoğunluk. Bu kez cevizden bir kalem kutusu var elinde, benim bunu gereksinmediğimi söylüyor annem, çünkü zaten böyle bir kutum var.

— Bu başka Şahende sultan görünce anlarsınız. Siyah lake, pek zarif bir işçilik var bunda.

Eski kutum gibi tek gözlü değil. Kara kapağına mavimsi sedef kakmalarla çiçekler yapılmış. Geniş gövdeli, üç gözlü, her yanı cam gibi parlak. Yanında bir paketçik daha var.

— Bu ne? diyor annem, bildim dürbün işte, şaşırtacaksın çocuğu. Çok masraf ediyorsun Ekremciğim.

— Keşke elde olsa da sahiden hepimize gönlümce masraf edebilsem.

Ben dürbün dediklerine gözümü dayadığımda, içinde durmadan akan renkli kesitler görüyorum. Bu kesitlerin buğulu cam daireciğin aydınlığında oluşturduğu çiçeksi görüntüler en küçük bir devinimde tümüyle başkalaşıveriyor. Hem kalem kutumu hem bu adı çiçek dürbünü olan oyuncağımı o sabah okula götürmek istediğimi söylediğimde, dürbünümü evde bırakırsam daha iyi olacağını, arkadaşlarımda yoksa canlarının sıkılabileceğini söylüyor annem.

Susuyorum, yanıtlamıyorum.

Arkadaşlarımın olmadığını evdekilere söylemiyorum.

Arkamdan ikide bir üç adımı da uzun uzun sıralayıp gülüşerek bağıran o çocukları çok uzaklardaymışlar gibi düşünüyorum.

Okulda her şey ilk günkünden değişik değil.

Kocaman yapı, geçenekler, akan musluklar kışın bastırmasıyla kurşun rengi kocaman ıslak bir bezle örtülmüş gibi. Oralardan geçenlere olanca soğuğuyla değiyor. Kente de kışın ışıksız nemi inmiş. Yanan sobaların tütüşü, arabaların, otobüslerin egzozları, vapurların dumanları, trenlerin kurumları gürültülerle örtüşerek uzaklardaki buzlu kış güneşini daha da siliyor. Gök kurşun rengi katmanlarla kentin üstüne sarkıyor. Karlar erimeye yüz tuttuğunda bile çabuk inen karanlık nedense değişmiyor.

Çok az gülüyorum. Çok az konuşuyorum okulda.

Ne denli çalışsam, benim yaptığım bir şey hâlâ örnek olarak gösterilmiyor sınıfta.

İlk kışımın uzunluğu ürkütücü, şaşırtıcı geliyor bana.

Tükenmez bitmez görünüyor kış.

Beni sindiriyor.

Annemle babama "Kış yazdan uzun mudur?" diye sorduğumda "İnsana daima öyle gelir" diyorlar.

O belleğimin eksiksiz aldığı şaşırtıcı ilk yazımın diriliğini bile silecek denli ağır geçen bir ilk kış bu.

Mutfağa soğuktan ötürü bırakmadıkları için arada girsem bile, bahçeme bakmayı hiç istemiyorum.

Yaz orada belki de benim bıraktığım yerde ağacımla beni beklemektedir diye düşlüyorum.

Bakıp da göremezsem silinip gidebilir, hep kış olur artık kaygısını taşıyorum.

Soğuklar sürdüğünden hâlâ oturma odasında yiyoruz yemeklerimizi.

Birgün kahvaltıda annem göz kırparak,

— Göçmen kuşların dönüşü başlıyor haberin olsun, diyor.

— Ama serçeler burda ya.

— Ya kırlangıçlar canım, onları sonbahardan beri gördün mü, yalı çapkınları, çalı bülbülleri...

Yüzünde ferah, şakacı bir anlam var.

Öpüşüyoruz.

Okul dönüşü, o gün kapıyı bana küçük teyzem açıyor.

Kucaklayarak her zamanki gibi odaya taşıyor beni.

Annem ortada yok.

Sorduğumda "Seni benimle bıraktı kaçtı" diyor gülmeye başlıyor.

Böylesi garip bir gülüşü ilk kez görüyorum onda, gözleri öylesine donuk ki, gülüşüyle arasında kurulacak en küçük bir bağlantıya ket çekiyor.

— Derslerini bugün birlikte yaparız canım, diyor.

— Peki ama ben hep kendi kendime yaparım, kolay, zor değil ki.

— Bilirim sen akıllı kızsındır ya, olsun, beraber yapalım...

Yemeği konuşmadan yiyoruz.

Evimizde ilk kez radyonun açık olmadığını görüyorum.

Nedenini sorduğumda "zihnin karışmasın diye" diyor teyzem. Annemi istediğimi söyleyince gülüyor yine o garip gülüşüyle. "Yarın gideceğiz canım ona, sen bebek misin, artık koskoca talebesin" diyor "yarın olsun hele..."

Ben uykuya dalarken, kafasını yattığım kanepenin kolluğuna dayadığını, boşluğa öylece yadsınacak bir dikkatle baktığım görüyorum. Arada omuzları sarsılıyor.

Sabah beni kimse erken kaldırmıyor. Bunu uyandığımda anlıyorum.

Küçük teyzem kahvaltıyı hazırlamış öylece sessiz oturuyor.

Uyanışımı seçmiyor bile.

"Küçük teyze" dediğimde silkinerek ürküntüyle bakıyor bana.

— A biriciğim evet söylemedim değil mi, unuttum işte, diyor. Bugün okula gitmeyeceksin. İnan bir günle bir şey olmaz. Yavaş yavaş hazırlanalım bak saat dokuz buçuk olmuş. Arıcak geçeriz karşıya. Bizi bekliyorlar. Senin de tanıyınca seveceğin biri bekliyor ikimizi de; Hrisula, hatırladın mı hani daima konuşuruz annenle, senin önlüğünü de, mantonu da birlikte diktiğimiz arkadaşım.

Teyzemin sesi tüm rengini yitirmiş, ölgün. İkide bir denediği gülme çabası onu arasız solduruyor. Vücudunun nerde olursa olsun her zaman duyumsanan dirimi her sözcüğüyle boşalıyor sanki.

Vapur iskelesinde birçok kişiye çarpıyor.

Çevresine nedense yadırgayarak bakınıyor.

Ona, yüzünde ne gördülerse, bir şey söylemiyorlar.

Yaşlı bir kadın "Yavaş çocuğum yavaş çocuğum acele etme, bir yanlarını çürüteceksin. Allah kolaylık sabır versin" diyor. "Haydi geçin öne, dikkat edin vapura binerken..."

Yan yana oturduğumuzda o yine aynı şaşkın, yadırgayan bakışlarıyla bakınıyor çevresine.

Ürküyorum teyzemin uğradığı bu değişimden, kolunu çekiyorum. Eğilip,

— Ne var güzelim, diyor, ne oldu? Evet evet gördüm, havalar açıyor. Bugün ise tam bahara girdik görüyor musun? Ağaçlar çiçeğe durdu. Gel gör ki toprak kıymetlilerini, civanlarını demek ki böyle bayram ederek elimizden alıyor.

Vapurdan çıkışta gelip geçenlere çarpması daha da artıyor.

— *Küçük teyzeciğim* elimi tut istersen diyorum.

— Haklısın bir tanem haklısın...

Trene bindiğimizde karşımızda oturan uzun mantolu, kafalarını eşarpla örtmüş iki kadın gözlerini kaçırarak arada bir teyzeme bakıyor.

Ellerinde eş iki büyük file var, içine katlanmış kumaşlar doldurmuşlar.

Ben dışarıya bakıyorum.

Surlar, evler, insanlar akıyor pencereden.

Bakırköy istasyonundan bir önceki istasyonda iniyoruz.

Dedemlerin evinin önünde çok zayıf, kalın kara kaşlı, yeşil gözlü, biraz kambur, teyzeminkinin, benimkinin eşi mantolu genç bir kız duruyor.

Bizi görür görmez, koşarak Nagehan Teyzeme sarılıyor. Onun sırtını arasız okşayarak,

— Tamam tamam kardesim, diyor. Tamam, ulu Rabba karşı gelinir hiç? İsterim senin yerinde ben olayım ya, ne mümkündür ki Nagehancığım kendini sakın bırakmayasın...

Bu genç kız sanki başka sözcük bilmezmiş gibi, hep aynı şeyi yineliyor.

"Tamam tamam iki gözüm lütfen... Ulu Rabbim..."

Beni yeni anımsamışlar gibi, ikisi birden dönüp bir süre bakıyorlar bana.

Dudakları titriyor küçük teyzemin arkadaşının.

— Demek matmazelimiz, küçük prensesimiz budur. Kuklamu bir seydir görmekteyim. Biz ikimiz bugün yumurtalarımızı alıp seninle biraz Miltiyadi'ye gideceğiz. Nagehan fakat yazık ki seni götürmeyeceğiz... Bas basa olacağız eğlencemizde. Bilir miydim ki hiç Paskalya'yı böyle bir cihan afetiyle geçireceğimi Nagehancığım. Bir lütuf bu.

Konuşma boyunca ikisi de ağladıklarının ayrımında değiller. Bastırılmış gözyaşları yol bulup engelsiz akıp duruyor, karşılaştıklarında birbirlerine sarıldıklarından beri ağladıklarını anlıyorum.

— Ne oluyor canım bize? diyor. Ah Hrisula yoksa sizi tanıştırmayı unuttum mu?

Küçük teyzem çocuk gibi kolunun yenlerine siliyor gözyaşlarını, bir yandan da,

— Sen bize bakma Şehrazat, diyor, biz ne zaman karşılaşsak böyleyiz... Sulugözün tekiyiz ikimiz de... Annen de bizden hiç geri kalmaz ya.

Ortasından açılan iki kanatlı yüksek kapılı ahşap evin önünde, onlara bakarak bekliyorum.

Birbirlerine iyice kapanarak duyamayacağım gibi konuşuyorlar...

Ardından kapıyı açıyor teyzem büyük demir bir anahtarla.

Bizim evin taşlığından daha büyük loş bir yere giriyoruz.

Burayı günışığında ilk kez görüyorum.

Tıpkı bizim evdeki gibi onun yan odası da girişe bir pencereyle açılıyor.

Camın karşısına düşen duvardaki dikdörtgen girintinin içinde, kucağında küçük, gürbüz bir bebek tutan, başı yarı yarıya örtülü genç bir kadının yağlıboyadan yapılma bir resmi duruyor. Resmin önündeki küçük demirden kandildeki mum kararmış, yarı yarıya bitmiş.

Taşlıkla mutfak, oda, kat geçişinin köşesinde çizgili bir kilimle denk edilmiş bir yük, üstünde tahta bir bavul duruyor.

— Biz burada mı bekleyelim? diyor teyzemin arkadaşı.

Hemen çenemi sevecenlikle okşuyor.

Teyzem yanıtlamadan koşarak yukarı çıkıp, bir süre yukarda kalıyor.

Merdivenlerden inerken büyük bir paket taşıdığını görüyorum. Yumuşak bir şeylerin olduğu belli pakette, arkadaşı Hrisula'ya para çantasından bir şeyler vermeye davrandığında, kalın kara kaşlarını çatıyor genç kız, gözlerinin yeşili örtülüveriyor. Kararlı açık bir sesle,

— Darılırım Nagehan, diyor Allah hakkı, kul hakkı için, Meryem hakkı, İsa hakkı için darılırım bilesin. Üstelik böyle bir günde...

Küçük teyzem tümüyle kanı çekilmiş yüzüyle ona bakıyor, bir şey söylemiyor.

Üçümüz de evden çıkıyoruz.

Küçük teyzem geldiğimiz yöne doğru hızlı adımlarla uzaklaşırken, biz evin önünde durmuş onu izliyoruz.

Teyzemin arkadaşı elimi tutuyor. Elleri sıcak.

— Şimdi bizim Paskalyamız başlıyor, diyor.

Gülüyor ilk kez. Güldüğünde yanaklarında iki gamze oluşuveriyor, bu da yüzünün aşırı zayıflığını siliyor.

— Paskalya nedir?

— Çocukların da ayrıca bilhassa büyük bayramıdır; yeni mevsimin, canlanmanın kutsal bayramıdır, yumurtaların ortalara döküldüğü, renk renk boyandığı, baharın büyük senliğidir bilesin küçük güzel hanım.

Miltiyadi Aile Gazinosu'na girdiğimizde oradaki kimsesizliğe şaşıyorum.

Güneş pusundan sıyrılmış, ısıtmaya başlıyor günü.

Miltiyadi Aile Gazinosu'nun yavaş yavaş yaza hazırlandığını söylüyor teyzemin arkadaşı.

— Kısın uyur bahçeler bir güzel istirahat yapar, bahar geldi mi yavaşça gözlerini açar doğrulur. Biz bugün bir adak daha adamalıyız. Acıların Meryemi'ne... Kalbimizi temelinden yıkmasın, merhametini göndersin diye...

Ağaçların gövdelerinde bir pırıltı dolaşıyor. Dalların uçlarından yer yer, açık yeşil, diri tomurlar fışkırdığını görüyorum.

Bahçenin ucunda yaşlıca tıknaz bir adam beliriyor. Hızlı adımlarla gelip bizi karşılıyor. Adamın çini mavisi gözleri var.

Teyzemin arkadaşıyla aralarında anlamadığım bir dilden konuşuyorlar arada bir iki Türkçe sözcük geçiyor. "Vah yazıktır, vah yazıktır", "çok yazıktır", "kör talih", "Rab familyasına Hazreti Eyub sabrı versin" gibi, sonra başımı okşuyor.

— Oriste hos gelmissiniz, Paskalya ile çıkıverip gelmissiniz... diyor. Şimdi ister bir masa ki, çabuk çabuk hazırlamalıyız. Çay mı kahve mi istersin acaba Hrisula kızım?

Teyzemin arkadaşı, Nagehan Teyzeminkinin eşi kocaman çantasından büyük bir kesekâğıdı çıkarıp, içinden iki üç boyalı yumurta alarak adama veriyor.

Bu kez ikisi seslerine duayı andırır bir yakarış katarak konuşuyorlar.

Denize yakın dik uçta oturmak istediğimi açıkladığımda gülüyorlar.

— Eh niçin olmasın vre yavrum? diyor oranın sahibi... Her yan senindir...

Ellerini çırptığında bahçenin dibindeki galvanizle kaplanmış küçük barakadan iki delikanlı çıkıveriyor. Taşıyıp yerleştirmeye giriştikleri masalardan birini benim istediğim noktaya çekiyorlar.

Serin tuzlu bir koku ulaşıyor masamıza. Deniz koyu mavi. Göğü ortalayan güneş bu koyuluğu yer yer aklaştırıyor.

Demir korkuluklardan eğilip yüksek yarın denizle kesiştiği çizgiye bakıyorum. Etsi kalın yosunlar üst üste yığılmış. Dalgalar küçük vuruşlarla yaklaşıp çekiliyor. Her çekilişlerinde ak, iri bir kuş ölüsü de suda dalgalanıyor. Ölü kuşun kanatları açık yayımlı, yosun kokusu keskinleşiyor ara ara.

Uzaktan kesik vınıltılar geliyor.

Kuşun sulardaki kayıp duruşundan gözlerimi alamıyorum.

— Bu ne kuşudur abla, ölmüş kocaman?

Sırtıma doğru eğilip aynı noktaya bakıyor.

— Yelkovan kuşudur... Canım sakın üzülme yavrucuğum, kuşların cennetine gider yarın.

— Peki bu gürültü nedir?

— Samatya tarafından geliyor. Orada odun depoları vardır. Hızar sesidir.

Küçük teyzemin arkadaşı oturduğunda öne eğik duruşunu sürdürüyor.

Gidip yerime yerleşiyorum, sırtımı okşuyor.

— Ölümün nefesi çaresizlik kokar küçüğüm, diyor. Sakın ki sen bunları düşünme, böyle seylere alışma, bizim gibi olma...

Yazın gördüğüm sahnedeki resim tümüyle akmış. Üç katlı konak belirsiz, onun balkonundan altın rengi saçlarıyla sarkan kadının yüzünden bir dudakları kalmış. Ne dere, ne köprü belirgin. Salt derenin içindeki ördeklerle, geniş yatağan kuyruklu yıldız seçilebiliyor. Tüm boyaların iç içe sıvandığı resimde, bu ikisinin ortadaki duruşu görene, onların gökte bir yerde asılı kaldıklarını sandırıyor.

Sahnede bırakılmış boş bira, gazoz şişesi kasalarının üstü dökülmüş yapraklarla dolu. O çuvalsı perdeyse yer yer sarkmış, yırtılmış, çekili duruyor bir yanda.

Demin ortalığı düzenleyen iki delikanlı bu kez sahneye yönelip, orayı toparlamaya başlıyorlar.

Bizi karşılayan yaşlı adam belli bir uzaklıktan onları denetliyor.

Arada bir o bilmediğim dilden "Hayda bakayım İbrahim yavrum, hayda bakalım Flora yavrum" diyerek bir şeyler söylüyor.

Teyzemin arkadaşı masaya önce ak bir peçete serip, üstüne küçük iki tabak koyuyor.

Tabaklara üçer tane yumurtayı diziyor.

Sonra daha önceden dilimlere ayrılmış yuvarlak pişkin bir ekmeği çıkarıyor ortaya. Kâğıda sarılı kaşar peynirini de iki tabağa pay edip;

— Çikolata yumurtanı en sonra, tadı yerine yersin değil mi? diyor.

Başımı sallıyorum. Gülüşüyoruz.

O an çevremdekilerin o gün gülüşlerini niye bana bakar bakmaz anında sunduklarını düşünüyorum.

Çayla gazoz getiriyorlar.

Çünkü bana sorduklarında ilk yazımdaki gibi gazoz istiyorum.

— Yumurtalarımızı tokuşturalım, diyor teyzemin arkadaşı, eğer ki kim kazanır, o bastan istediği hediyeyi alacaktır.

Dün akşamdan beri süren, teyzemden bana yansıyan, anlayamadığım iç burukluğum dağılıveriyor. Kırmızı boyalı yumurtayı alıp tutuyorum ona vurması için, yanaklarını çukurlaştıran gülüşüyle;

— Sen de vurmalısın küçüğüm öyle icap eder çünkü, çok küçüksün daha, öyle icap eder kuklamu...

Vuruyorum birkaç kez, onun yumurtası kırılıyor.

Bu duruma öylesine seviniyor ki... Yumurtalarımızı kaşar peyniriyle, taze ekmekle yemeye başlıyoruz.

Onu seviveriyorum.

Ben önümdekileri bitiriyorum. O biraz iştahsız, yumurtalarının ancak ikisini yiyor.

Çantasından bu kez büyük, yumurta kesimi, koyu kahverengi, ortası kırmızı kurdelayla bağlı, jelatin kâğıtla kaplı bir çikolata çıkarıyor.

— Bak, diyor, kazanan da bunu alıyor daima.

Bahçenin yapraklarını süpürmeye girişen iki delikanlı arada bir uzaktan bize bakıyorlar.

Bir esinti geçiyor üstümüzden.

— Erik baharı mis gibi kokuyor, diyor, teyzemin arkadaşı. İşte tekrar bahar gelmistir. Ah panayamu baharla sen de hepimizin bağrındaki gamı sil süpür. Bütün azizler beni duysun lütfen.

Bunları yakararak söylerken beni unutmuş gibi. Arkasındaki uç vermeye yüz tutmuş akasya dallarının parlak yeşilinde, yüzü adamakıllı bitkin görünüyor. Oturduğundan beri eğik duruşu değişmemiş genç kıza belli etmeden bakıyorum. Ellerini kucağında kavuşturmuş. Paltosunun düğmelerini çözdüğünden bluzunun yakasının üçgen açıklığından uzun, ak, pürüzsüz boynu görünüyor. Ellerinin ince güzelliğini bozan tek şey sağ işaret parmağındaki küçük kızarık delikler, bunların kimisi de kabuk bağlamış.

— Evet gördün bilmekteyim. Kim var ise yanımda sorar ki yaraların niyedir Hrisula diye kuklamu. Bir türlü yüksük kullanmayı öğrenemedim. Büyük familyalar gelip siparis verdiklerinde hemen bakarlar ellerime. Bilhassa gelinlikler el isi boncukla inciyle süslenmek istenmektedir. Nemlizadeler'in geçen sonbaharda ağır bir siparisi olmuştur. Tütün krallarıdır onlar, yüksek bir familya. Belçika gipuru üstüne damla inci işlemeli korsaj yapılacaktır gelinliğe. İşte bu parmağım şüphe verdi büyük hanımefendiye eğer ki kanarsa diye... Hiç olabilir mi? Ziyade dikkatliyimdir... Yoksa nasıl takdir alırdım ustamdan, nasıl taltif alırdım?.. Ben artık kalfalığa yükseldim, namımız Pera'da titize çıkmıştır. İğne deliğidir bunlar. Sertlesse hemen, bunca tasa olmayacaktır bana... Tamam söylemistir kaç gece, bağlamıstır parmağıma yüksüğü mamam ya, gel gör ki bana mısın demez bu Hrisula saskını. İşte böyle küçüğüm günlerim rüzgâr gibi geçer gider...

Onun anlattıklarını dinlerken sahneye doğru yürüyen iki yeni delikanlı belirmişti bahçede.

Birinin omzundan astığı büyük çalgısı hemen dikkat çekiyor, ötekisi ise kara deri kaplı, karnı genişçe uzun, yandan tutulan bir kutuyu taşıyordu.

Ellerimi çırpmaya başlamıştım.

— Onlar mı? diyor teyzemin arkadaşı, bizim mahalledendirler. Nagehan da iyi tanır. Bugün Paskalya'nın ilk günüdür ya. Başlangıcıdır ya, burda toplanılacaktır belli ki aksamüstü.

Sonra sesini yükselterek gelenlere dönüyor.

— Provaya mı geldiniz Stratis?

Delikanlılar bize dönüp gülümseyerek selamlıyorlar başlarıyla, Stratis diye seslendiği,

— Öyle Matmazel Hrisula, Hrisulacığım, diyor, önceden bir prova almalıyız dedik. Biliyorsun bu bizim Mihal denen sefil Bulgar henüz pek acemidir.

— Hayda sen de, diyor Mihal dediği genç. Hayda sen de iki gözüm kim dibine kadar fevkalade acemidir göreceğiz simdi. Matmazel Hrisula siz de yapasınız lütfen sahitlik.

Hem teyzemin arkadaşı, hem de onlar gülmeye başlıyorlar.

Ben de istekle gülüşlerine katılıyorum.

Sahneyi temizlemeyi sürdüren iki delikanlı ile tokalaşıp aralarında şakalaşarak bir şeyler konuşuyorlar.

Kara deri kutusundan kemanını çıkaran Mihal, içi mavi satenden, kapitone kaplı kutuyu boyaları akmış sahnenin dibine tam iki resim ördeğin oraya dayıyor.

Delikanlıların biraz küçülmüş gibi ceketleri, pantolonları ise uzun bol, ayakkabılarının üstünde katlanıyor. Yakaları abartılı genişlikte, birininki ıslanmış gibi yer yer potluklar yapmış. Her ikisinin de frenk gömleklerinin yenleri görünmüyor ceket kollarından.

Stratis'in kemikli yüzünü sık gür saçları çok daha zayıf gösteriyor. Teninin aklığına karşın dolgun dudakları kırmızı. Elleri ise şaşılacak denli büyük. Mihal düzgün çekik burunlu, belirgin çeneli, daralmış ceketini gerecek denli geniş omuzlu.

Bir iki ses arayışından sonra çalmaya, aynı anda da söylemeye başlıyorlar.

Miltiyadi Aile Gazinosu'nun daha gürleşmemiş ağaçlarından inen güneş, çakıntılar yaparak akordeonun tuşlarının sıralandığı sedef yüzeyi harelendiriyor.

Ayaklarımı sallamaya başlıyorum otururken.

Stratis'in sesi o dayanıksız görünüşünü yadırgatan bir kalınlıkta, Mihal'inki ise yumuşak, tınısı berrak, akordeonun tuş vuruşlarına keman ince inişlerle, yanık yükselişlerle katılıyor.

Maniçamu natamas i Paskalya irte
Sto nisimu tapago sta dentra tis elyes meston ilyo
Eftis sto dromo navgume
Afistemu nakimito
Oreomu koviçi misovase
Tafio Sto dromo tavgo

Birkaç kuş konuyor ağaçlara.

Müzikle birlikte ötmeye başlıyorlar.

Kara, uzun kuyruklu bir kuş sürüsü dikine doğru, hızla yarın altına uçuyorlar.

Teyzemin arkadaşı;

— Doğrusu fevkalade çalıyorlar, diyor Nagehan da iyi bilir bu şarkıyı. Bakalım lafları ne manayadır anlatmam icap eder ki sana meraktaysan... İster misin küçüğüm?

Başımı sallıyorum. Yüzü çok değişken, ilk karşılaştığımızdan beri çizgileri bir belirip bir yitiveriyor. Gözlerinin yeşili hüzünlenmiş gibi koyulup derinleşiyor kimi anlar.

— "Ah anneciğim işte Paskalya geldi/ Adama gideceğim zeytin ağaçlarının ve güneşin içindeki adama./ Haydi yola çıkalım/ Uyuyacağım bırakın/ Kızım benim güzelim korkma/ Gideceğim yola çıkacağım..." İşte böyle yavrum sözleri. Duam odur ki onların sabırları kalplerinin ziyade ıstırabına, çaresiz elemlerine yetsin...

Sahnedekiler daha oynak seslerle bezeli yeni bir şarkıya geçtiklerinde saatine bakıyor küçük teyzemin arkadaşı, günün ikindiyi geçtiğini açıklayıp.

— Çoktan dönmüslerdir, diyor. Meraka düsmesinler ki bekletmeyelim.

Evin önüne geldiğimizde kapının aralık olduğunu görüyoruz.

Taşlıkta çıkarılmış sayısız ayakkabı var.

Camı taşlığa açılan odadan dua okuyan bir ses yükseliyor.

İkimiz el ele duruyoruz.

Küçük teyzemin arkadaşının sağ işaret parmağının sertliği avcumun içinde örtük.

Amin, amin, sözcükleri bize yansıdığında, başımı kaldırıp yüzünü aranıyorum. Yüzü değişmiş, kapanık.

Küçük teyzemin arkadaşının ağladığım görüyorum.

İçeri girmeden hep orda duruyoruz.

Taşlığın yanındaki düzgün dikdörtgen oyukta duran çocuğunu kucaklamış kadının yağlıboya resminin önüne doğru yaklaşıyor, ellerini açıp salt dudaklarının kıpırdamasından öteye geçmeyen bir yakarışla duruyor resmin önünde o. Söylediklerinin duyulmayan gücü ikide bir soluklanmasıyla sarsıyor onu.

Küçük teyzemin arkadaşı bir süre öyle kalıp, sonra bana dönüyor.

— Sen çocuksun daha, diyor, gam elem sana yaramaz. Böyle bu dünya her şey geçici... Böyle iste çocuğum...

Biz hâlâ aynı yerdeyiz.

Dışarda günün kararmaya başladığını sokaktaki seslerden, işten dönenlerin telaşlı adımlarından anlamış gibi, olduğu yerde ilk kez çevresine bakınıyor küçük teyzemin arkadaşı.

— Biraz bekleyesin beni e mi yavrum, diyor.

İlk yazımda geldiğim bu evin, bizim evden çok büyük olduğunu taşlıkta yalnız kalınca yeniden ayırmsıyorum.

Dışardan bir erkek sesi çarpıyor yaklaşıyor yarı aralık sokak kapısına.

— Yeni çıkan şarkılar bunlar, Abdullah Yüce'nin, bütün İstanbul ahalisinin dillerinden düşmeyen meşhur şarkısı. Yeni çıkan şarkılar. Haydi meraklısına...

Şarkıyı söylemeye başlıyor.

Bu ne sevgi ah, bu ne ıstırap
Zavallı kalbim ne kadar harap
Nasibim olsun bir yudum şarap
Sun da içeyim yarin elinden

Birden pencere açılıyor, tanıyamadığım bir ses:

— Haydi efendi, diyor. Sus, hemen git buradan. Başka yerde satış yap. Durma, çabuk. Burası matem evi, cenaze evi Tesuphanallah.

Sokaktaki adam özür dileyen ezik bir konuşmayla, anlayamadığım bir şeyler söyleyerek uzaklaşıyor. Adımlarının vuruşu ağır kaba kunduralar giydiğini gösteriyor.

İçeriden gelen konuşmalar şarkı satan adam uyanıldıktan sonra, bir ara kesilip ağlamalara dönüşüyor.

Odada elektriği yakıyorlar, taşlığa yansıyıveren o sarı aydınlıkta hâlâ bekliyorum.

Bir tren sesi yükseliyor.

Küçük teyzemin arkadaşı annemle birlikte bir süre sonra dönüyor.

Annemin başındaki ak örtünün sardığı yüzü öylesine küçülmüş ki, yadırgıyorum onu.

Beni kucaklıyor, öd ağacı, gülsuyu kokusuyla kaplanıyorum.

Tüm gövdesi içten içe arasız sarsılıyor, titriyor. Vücudunun titreyişini tümüyle duyumsuyorum.

— Böyle olmaz Sahende ablacığım, diyor Hrisula. Sakın ki böyle olmaz. Ulu Rab her seyi bize göre kıldı. Vardır bildiği. Biz günahkârlar...

Annem biraz çekilip, solup gitmiş gözbebekleriyle sanki beni görmüyormuş, görmeyi çok istiyormuş gibi aralıksız bana bakıyor.

Ürküyorum. Kaçmak istiyorum onlardan.

Tam o sırada küçük teyzem beliriyor. Onun da başı örtülü gözleri şiş, kırmızı, yüzü öylesine durgun ki, cansız gibi.

— Haydi abla, diyor, biz artık yola çıkalım Şehrazat'la, karanlığa kalmayalım. Sen bizle gelmeyecekmişsin. Öyle mi... Nasıl olsa babamla annem evdeler, burdalar. Hrisula'nın annesi Despina Teyze, o da burda kalacak, gece ışık da zaten sabaha kadar yanacak.

— Gelmeyeceğim, diyor annem, katiyen ısrar etme Nagehan gelmeyeceğim. Ayakkabılarını kapının önüne bıraktınız mı?

— Evet, evet demin koyduk, yalvarırım abla, n'olur ablacığım...

Nagehan Teyzemin konuşurken ağlamaya başladığını yüzüne bakınca anlıyorum. Yüzünün dinginliğini değiştirmeyen gözyaşları boynunu ıslatacak denli gürlükte akıyor.

İkimiz kapıya çıktığımızda kararan gökte kızıl bir parça bulutun günışığını hâlâ taşıdığını görüyorum.

Evin kapısının sokağa dönük, uzun, geniş mermer eşiğinde, nerdeyse hiç giyilmemiş, bir çift kahverengi erkek ayakkabısı duruyor.

— Sen bu gece kalmasan da olur Hrisula, nasıl olsa annenler var, diyor teyzem. Çok yoruldun dünden beri. Hiç uyumadın da üstelik.

— Yok vre canım, diyor Hrisula, onları yalnız mı bırakayım istersin? Olmaz. Mamam tuhaftır bilirsin mecnundur o, tutar oğlunu söylemeye, dert yanmaya kalkar. Hayır hayır sabaha kadar kalacağım, bilesin.. Savruldular gittiler güzelim ihtiyarlar, ben duracağım elbette ki yanlarında.

Trende de vapurda da konuşmuyoruz küçük teyzemle.

Eve girince taşlıkta birden kucaklıyor beni...

Kararmaya yüz tutmuş serin boşlukta beni sıkıca sarmışken, bu kez sarsılarak, bağırarak ağlıyor.

Sesi taşlıktan ta yukarlara merdivenlere mutfak boşluğuna çarpıp geri dönüyor.

Süresini kavrayamadığım bir uzunlukta bana sarılmış olarak ağlamasını sürdürüyor.

Çığlıkları yatışıyor giderek...

Göğsünden yükselen kopuk sarsıntılara dönüşüyor ağlaması.

Korkmaya başlıyorum.

Loş taşlığın renkli üst camlarının kesiti karanlıkta yitiyor.

Evimiz ilk kez bana yoksul, terk edilmiş görünüyor.

— Annem gelmeyecek mi? Korkuyorum küçük teyze, annemi istiyorum.

— Gelemez, diyor küçük teyzem bu gece, evet gelemez, istemiyor çünkü. Ağlıyorum diye korkma... Affedersin canım... Yok yok. Bir şey olmadı ki küçüğüm, sen sakın ağlama, bana bakma... Geçti bak, geçti işte...

Ertesi gün okuldaki en uzun günüm oluyor.

Annemin eve dönmüş olmasını çok istiyorum.

Sınıfta aylardır unuttuğum çam ağacına dönüp, uzun uzun bakıyorum.

Baharla birlikte onun yeşili de daha canlanmış görünüyor bana.

Kapıyı açıp annem karşılıyor beni.

Küçük teyzem onun tam arkasında, elleriyle ablasını sırtından destekler gibi. Bedenini ona tam değmeyen bir uzaklıkta tutuyor. İkisinin de davranışları anlayamadığım bir değişime uğramış. Hem birbirlerini kolluyorlar, hem de bu davranışlarını aralarında gizlice sürdürüyormuş gibiler. Biri bir şey söylemeye kalktığında nedense hemen cayıveriyor, öteki de konuşması için onu üstelemiyor.

O akşam artık hava daha ısındığından, benim yukardaki odamda yatmamın yerinde olduğunu açıkladıklarında karşı koyamamıştım.

Oysa ki kışın oturma odasına taşınmış olmanın oyalayıcı anlarını, uykumun arasında duyduğumu sandığım konuşmaları yitirmek canımı sıkmıştı.

Doktor Abimelek beni hastayken iyileştirdikten sonra, üstteki yatak odamda kış boyu bir daha soba yakılmamıştı.

O günlerde radyomuz da hiç açılmamıştı.

Annem kısacık konuşmalarının bile bozamadığı derin bir sessizliğe gömülmüş gibiydi. Sanki uzun süre engellemeye çalıştığı bir şey sonuçlanmış, o da bu sonuca boyun eğmişçe yorgun, isteksiz davranışlarla dolaşıyordu evde.

Bazen yukarı kata çıkıp bir süre orda kalıp inince "a canım ben niye çıktımdı acaba oraya... Pek unutkan oldum... Neyse hatırlarım hatırlarım" diye açıklamalar yapıyordu.

Yüzüne belirsiz bir gülümseme yerleşmiş, bakışları sık sık bir yerlere takılır olmuştu.

Küçük teyzemle Bakırköy'e gittiğimiz arkadaşı Hrisula'nın beni Miltiyadi Aile Gazinosu'na götürdüğü, renkli yumurtaları yediğimiz günün akşamı onunla birlikte eve döndüğümüzden beri; annem istersem bahçeye çıkabileceğimi, günlerin epeydir uzadığını söylediğinde "canım istemiyor seninle kalacağım anneciğim" der demez gülümseyişi silinmeden yanağımı okşuyor "Peki canım öyle olsun, peki canım" diyordu.

Babamın gidiş gelişlerinin ayırıcı özelliğini taşıyan günlerin düzeni de evimizde yavaş yavaş siliniyordu.

Annem bu buluşma, ayrılış günlerindeki sık yıkanmalarına, saçlarını sarmalara, tuvalet masasının önünde nerdeyse saatlerce süren süslenmelere artık girişmiyordu.

Oysa öylesi günlerde bu güzel kadının tuvalet masasının önündeki oturuşunu, yüzünü, boynunu uçuk mavi kocaman tüysü pudra ponponuyla pudralayışını, bir yabancıya bakar gibi aynadaki yansımasını dikkatle süzmesini özlemeye başlamıştım. Dudak boyasının daha da belirginleştirdiği güzel ağzını görmeyi, koltukaltlarına, ensesine yaklaştırıp üstü pembe bir ağla örtük, ibrişim püsküllü koku şişesini lastiğine basarak süründüğü, tenine sinmiş, artık onun olup çıkmış leylak kokusunu geçmiş günlerdeki gibi solumayı istiyordum. Ayna önünde oturuşlarını tam onun dibinde çömelip izlediğim o anları ne çok seviyordum.

Bu yadırganacak başkalaşmaya babamın da nedense karşı koymadığını sezinliyordum. O da karısının dalgın dolaşmalarına, sonunu getirmediği cümlelerle konuşmasını yadırgamaz gibi davranıyordu.

Değişik iklimlerin uzak denizlerinden, karışık gürültülü limanlarından çıkıp gelen bu genç adamı her zamanki karşılamalarında, ellerinden paketleri kahkahalarla, kucaklaşmalarla alan genç kadın, şimdi paketlere şöyle bir göz atıp "Ne kadar da güzel hepsi Ekremciğim, canım eksik olma e mi?" demekle yetiniyordu.

Okul kapanmadan bir süre önce bir ilk yaz akşamı eve döndüğümde annemi ilk kez heyecanlı bulmuştum.

Oturma odamızı dağınık olmadığı halde, hızla toparlayıp duruyordu. İşlediği yastıkları yeniden kabartıp köşelerine koyuyor, perdelerin açıklığını denetliyordu.

—Dersin var mı? diye sormuştu.

Bu sorusunda "İnşallah yoktur" diyen bir vurgulama sezmiştim. Okumayla ezberim olduğunu, benim bunu kolayca yapabileceğimi söylediğimde;

— Ah çok iyi canım, haydi hemen soyalım seni, elini yüzünü silelim, yemeğimizi hazırlayalım, demişti. Mis gibi olsun benim

kızım. Artık zamanıdır radyoyu da açalım. Bekleyelim. Bugün Nagehan Teyzen nihayet fasıl arasındaki solo şarkılardan birini okuyacak. Dinleyelim...

Benim için ayrılmış olan yumuşak bezi hamam tasında ak sabunla köpürtüp, kulaklarımı, boynumu, yüzümü, en sonunda ellerimi birkaç kez silerken, bir yandan da konuşup duruyordu. Günün önemini bıkmadan açıklarken sevinci de artıyor gibiydi.

— Nerden biliyorsun bu akşam radyoya çıkacağını küçük teyzemin? Ne zaman geldi ki bize?

— Nagehan hemen hemen her gün uğruyor buraya, o şeyden beri...

— Beni niye beklemiyor peki? Niçin kalmıyor artık bizde? Ne oldu ki küçük teyzem yatıya gelmiyor?

Annem başını hızla pencereye çevirip, yanıtlamamıştı beni.

Böyle anlarda tren, vapur sesleri evimizin yakınındaymışça dolduruveriyordu odayı.

— Epeydir babanın da uzak seferlere sık sık çıkmadığını biliyorsun. Beni pek yalnız bırakmıyor. Teyzen de dedenle anneanneni... İşte böyle... Radyoyu açalım. Vakittir aman, sakın kaçırmayalım. Bu akşam Hüseyni faslını geçeceklermiş. Zor bir makamdır, musikimizin en hassas makamlarından biridir. Hangi şarkıyı okuyacağını söylemedi. Dinle bileceksin abla dedi. Onu bahtiyar görmeyi nasıl da arzu ediyorum. Çok fazla hırpalandı son aylarda biricik kardeşim, biricik kardeşim. İşte sonunda ikimiz kaldık. Evet sadece ikimiz... Üstelik ne güzel bir yaz akşamı...

Anneme yeniden soru sormamam gerektiğini anlamıştım.

Günlerdir onu kaplayıp saran, en aydınlık saatlerde bile üstünden kalkmayan gölgeye neden olan olaylardan sıyrılamadığı açıktı. Her sabah yorgun davranışlarla her akşam yine aynı yorgunluğu yansıtan bıkkın bakışlarıyla yine de bana güzel oyalayıcı şeyler söylemeye gayret ediyordu.

Radyonun sesi odamızda yayıldığında birden çevremdeki her şeyin köklü bir değişime uğradığını ayrımsamıştım.

Radyonun hep açık olduğu geçmiş günlerde, sesi kimi kez basılıp, silinir, kiminde hemen öne geçerek annemi ya da biz-

deyse küçük teyzemin sevinçle katıldığı şarkılarla seçiliverirdi evimizde.

İki kız kardeş sürgit "Musiki bambaşkadır" deyip dururlardı o saatlerde. Doğduklarından beri kulaklarına çarpan seslerin seçkin etkisinden, dinledikleri parçaları şarkıları kolayca ezberlemelerinden bir anlamda gururla söz ederlerdi.

"Alaturka da olsa alafranga da olsa musiki insanın taa ruhundan gelir" diye ağırbaşlılıkla birbirlerine açıklarlardı düşüncelerini sık sık.

Bu güzel sesleri uzun bir süre sonra yeniden evimizde duymak sevindiriciydi.

Müzik; eşyaları, bizi sararak, akşamüstüne dönen günün ışıklarının perde aralarından düşen maviliğiyle de dalgalanarak örtüşüyor gibiydi.

Sesler boşlukları kaplarken, beni olduğum yerden kaldırıyor, gövdemi yeğnileştiriyor, Miltiyadi Aile Gazinosu'na yönlendiriyordu.

Paskalya dedikleri günü birlikte geçirdiğimiz küçük teyzemin arkadaşının sözlerini çevirdiği şarkıyı da bir yerlerden duyar gibi oluyordum. Çevremdeki büyükler o Paskalya gününden beri benimle olunca gülmelerini durma eksik etmiyorlardı.

Bu gülüşler sonunda nerdeyse yüzlerinde hüznün yerleşik yansıması oluvermişti.

Sazların kısa çalışının ardından şarkılara başlamıştı fasıl okuyucuları.

Annem koltukta olağanüstü bir dikkatle gözlerini radyoya dikmiş, kıpırtısız oturuyordu.

Beklediği anın gelmesini hızlandırma arzusu gözlerinin odağında birikir gibiydi.

"Gel Şehrazat yanıma gel" dediğinde, adımı söylemesiyle toparlanmış, onun yeniden dalgınlaştığını, oturduğu yerden kopup gittiğini ayrımsayıvermiştim.

Sonra ben odada değilmişim gibi sesini nedense yükseltmişti.

— Gel canım Şemsigül Şehrazat, bir tanem, onu, kıymetlimizi birlikte dinleyelim ana-kız.

Koltuğa yaklaşıp tam dibine oturmuş, başımı annemin dizine dayamıştım.

Koro çekilmiş, silinmiş, tek bir ses öne geçmişti, bu Nagehan Teyzemin sesiydi.

Şarkısının sözcüklerini tane tane geçerken, söyleyişindeki başkalık, sesinin pürüzsüz, parlak tınısı beni şaşırtmıştı.

İlk kez duymuyordum oysa onu.

Bu arasız şarkılar söyleyen iki kız kardeşin ellerinde büyürken sesleriyle dolu geçen günlerim sonunda söyleyişleri bir alışkanlık olup çıkmıştı benim için.

Şimdi çok başka bir şey oluyordu odada.

Radyonun yeşil göz biçimli ışığının gerisinden yükselen parlak ses benim teyzemin olağanüstü güzel sesiydi.

Uzaklarda bir yerdeydi o.

Yabancılar arasında cesaretle, çekinmeden şarkılarını söylemeye başladığını gösteriyordu bu ışık.

Ürkmüştüm onun oradaki yalnızlığından.

— Hakkıyle okuyor, demişti annem. Dinleyenlerinin kulaklarını yavaşça okşar, teselli eder gibi okuyor canım kardeşim, pekâlâ hakkıyle okuyor duyuyorsun değil mi? İşte ordaki eşsiz muganniye senin küçük teyzen.

Müheyyâ oldu meclis sâkıyâ peymâneler dönsün
Bu bezm-i ruh-bahşın şevkine mestâneler dönsün
Bu bezm-i dil güşâya mahrem olmaz Bâkıyâ herkes
Di gelsün ehl-i diller, gelmesün bi-gâneler, dönsün.

Şarkı sürerken annem eğilmiş,

— O yolunu bulsun istiyorum Şemsigül Şehrazat, çocuğum. Bak duyuyorsun değil mi? diyordu... Nasıl bir hançeresi var, gırtlağında bir bülbül saklı Nagehan'ın, Allah vergisidir bu öyle bir bülbül ki Yaradan ona nasip etmiş, bunun kıymetini bilecek inşallah. Bilmeli daima bahtiyar olmalı. Sen ağladığıma bakma e mi canım, bu bil ki hakikaten saadet gözyaşlarıdır...

Onun son günlerde sıklaşan ağlamalarına babamın bile artık karşı çıkmadığını düşünmüştüm.

Sanki annemin içinde birikmiş bir ağu, bir ağır tortu vardı, bu da gözyaşlarıyla akıp temizleniyordu.

Çevresindeki hiç kimse ağlamaması için en küçük bir uyarıda bulunmuyor, avutmaya kalkışmıyordu kendisini. Sabırla bekliyorlardı. Güzeller güzeli Şahsenem Şahende Debrecenli Hanım'ın durulmasını.

O gece annem kendisiyle yatar mıyım, diye sorduğunda bu soru beni çok şaşırtmıştı. Davranışlarında giderek küçük bir kıza dönüşen annemin yaptıkları ile yakınlarını incitebileceğini sanmaya başlamasının günü belki de o gündü.

Nagehan Teyzemin ilk kez tek başına radyoda şarkı söylediği o gün.

Şarkı bitene değin başım onun dizinde otururken, annemin de şarkıya katıldığını bir ara yüzünü aradığımda ayırt etmiştim.

İki kız kardeşin sesleri o denli benziyordu ki, annemin de söylediğini eğer yüzüne bakmasaydım ayırt edemeyecektim.

Yukarı çıkıp onların yatak odasına girdiğimizde, ilk yaz ayının dışarıyı ısıtıp evleri hemen ısıtamadığını da öğrenmiştik.

Yatakta annemin yanıma gelmesini beklerken;

— Bir de Kerim Ali Dayın duysaydı keşke Nagehan'ı söylerken, demişti.

Yanıtlamamıştım onu.

Yanıma uzanıp yorgam, battaniyeyi üstümüzde sıkıladıktan sonra, sağ kolunu boynumun altından geçirip, yanağımı öperek,

— Rahat mısın küçüğüm? demişti.

— Rahatım anneciğim. Hem ben seninle yatmayı çok severim...

Annemin güzel kokusu saçlarından salınan bir ılıklıkla bütünleşip yüzümü boynumu tümüyle sıyırarak geçiyordu üstümden.

Sabah gözlerimi açtığımda onun yatışını hiç değiştirmemiş olduğunu, karanlığı ağır ağır kırılan odanın örtük pencerelerine baktığını görmüştüm.

Kolu hâlâ boynumun altındaydı.

Yatağın yumuşaklığı annemin tüm bedeniyle kaplanmış gibiydi.

Kendimi öylesine bir korunma içinde duyumsamıştım ki, bu duyguyla bir yere kıpırdamamak, uyandığımı belli etmemek, okula gitmemek istemiştim.

Annem gözlerimin yarı aralık olduğunu seçmemiş olacak ki, deminki duruşu, bakışı değişmemişti. Bir ara bana eğilip soluklarımı dinlemiş, sonra kendi kendine konuşmuştu.

— Ne olacak bugün de evde kalsın çocuk, ne güzel derin derin uyuyor. Devamsızlığı yok ki.

Yeniden yanıma kayıp başını yastığa koymuştu.

Okul bitmiş, 'iyi' derece ile ikinci sınıfa geçmiştim.

O yaz sonu Bakırköy'e taşınmamız gerekmişti.

Başka bir okula yazdıracaklardı beni, ordaki Taş Mektep'e. O binaya herkes öyle diyordu "Taş Mektep".

"Taşınmamızın nedeni evimizin satılma zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır" denmişti bana.

Dedem bazı arkadaşlarına borçlanmıştı, ödemesi gerekiyordu. Onlar da dedem gibi az kazançlı insanlardı. Zor günümüzde de kol kanat açmışlardı ailemize.

Taşınmanın nedense günlerce sürdüğünü söyleyip duruyordu annem.

Oysa, araba vapuruyla bir kamyonda giden eşya, aynı gün dedemlerin evine boşaltılmıştı.

Dedem kamyonun şoförüyle önde oturmuştu o gün.

Biz sabahtan annemle yola çıkmıştık...

29 Ekim bayramından beri görmemiştim dedemi. Çok zayıflamıştı. O gösterişli gövdesi ceketinin altındaki belirginliğini yitirmişti. Arasız sigara içiyordu.

Daha sonralan istasyon çıkışındaki küçük satış büfesine sık sık sigara almak için beni yollayacaktı.

Pazar günleri izinliyse yaz boyunca dedemle birlikte gidip üç dört paket ikinci sigarası alarak, derin bir yar ortasında olan Bakırköy Tren İstasyonu'nun bir yanındaki yükseltide

sıralanan ağaçların altındaki banklara oturup çevremize bakacaktık.

Bakırköy'deki evde oturduğumuz süre her ay iki üç kez dedemle yaptığımız bir gezi olmuştu bu.

Az konuşuyorduk.

Sık sık gülümseyerek birbirimize bakıyorduk.

Dedem yeni bir sigara çıkardığında dudaklarına yerleştirmeden kibriti bana uzatıyordu yakmam için.

Bundan çok hoşlanıyordum.

Dedemin kırçıllaşan bıyıkları tütün sarısına dönüşüyordu yer yer.

Madam Efili ile kocası Vasil Hacıkarletos'un evini satın almaya geldiklerinde oturmamız için bize bir süre tanımıştı evi alan Konyalılar.

Küçük teyzemin önceleri sık sık yaptığı gibi, Efili Hanım'ın Yunanistan'dan yazdığı son mektuplarında "Mehmet Ali Bey alsın rica ederim" diyerek teklifini yinelediğini, hatta bu konuda içtenlikle ısrarcı olduğunu dedeme sık sık söylediğini, dedemin de "Hayır olmaz demiştim önceden size, unuttunuz mu?.. Ne değişti peki... Onlara da para lazımdır, değerini bulsun evleri" diye karşı çıktığını bazı günler nedense ikide bir açıklıyordu küçük teyzem anneme.

O büyük evin her zaman kapalı olan iki odasını, ben yeni okuluma başladığımda birgün yakın tanışları, kirayı bizden alan bey çıkıp gelmiş, boşaltmıştı.

Giderken de her eve girişte bakmaktan hoşlandığım, kucağında küçük bir çocuk olan genç kadının yağlıboya resmini de götürmüştü.

Oysa anneannem bazı günler resmin önünde mum bile yakıyordu. Sonra da akşamüstleri başına uzun ak bir örtü takıp odasına çekilerek, elindeki bir kitaptan dualar okuyordu.

O büyük loş eve taşındıktan sonra içersinin günışığı alışının, gölgelerinin aynı bizim satılan eski evimize benzemesinden ötürü, ikide bir arkadaki bahçesinin de benim bahçem olduğunu sandığım anlar vardı.

Mutfağa doğru koştuğumda evin bahçe uzantısının bitiminde yükselen çok katlı bir yapı görüveriyordum. Çimento, kireç tozlarıyla belenmişliğine bakakalıyordum bahçe duvarının.

O büyük yapıda sabahın erken saatlerinde başlayan işçilerin gürültüsü akşam güneş inerken kesiliyordu.

Yapı yükseldikçe bahçeye uzanan güneş daha erken saatlerde çekiliyordu ordan.

Anneannem komşusu, arkadaşı, evsahibi Efili Hamm'dan aldığı son mektubun ona çok dokunduğundan arada söz açıp;

— Baksanıza onları sevmemiş Atina'dakiler. Nazikdil Nagehan, Şahende Şahsenem, diyordu.

Evimiz satıldığından beri annemle teyzemle kızlarının iki adını da söyleyerek konuşuyordu.

— Vasil Efendi ile ikisi de kalkıp Pire'de küçük bir yer kiralamışlar, oğullarını da razı edip, karı-koca oraya yerleşmişler. "Pire şehri güzelcedir Sakine Hanım'cığım. Denizi var hiç olmazsa. Fakat bilir misin kasaplar sokaklarda kuruludur burda. Kesim hayvanları kancalarda asılıdır, açıktadır satışları. Pire'nin kara sineği ise pek ziyadedir. Hepsi de etlerin üstündedir. Ah bizim memleketimiz gibi var mıdır? Dedim ya hiç olmazsa biz iki ihtiyar Pire'nin denizine bakmaktayız. Bizim Hacıkarletos tamamiyle içkiye vermiştir kendisini. Öfkelenmiyorum şimdi bu yüzden. Eh şunun şurasında ne ömrümüz kalmıştır ki. Günah, vebal onadır, a kıymetli hemşirem benim" diye yazmış bana, diyordu anneannem.

— Ekrem oğlum Pire Limanı'na hiç gittin mi? diye kaçıncı kez sorduğunda da annem atılıp;

— Baksana, anneciğim unuttun mu? İşte şu vazoyu, şu iki şarap bardağını Ekrem oradan getirdi ya, diyordu.

Babam gülerek sevgiyle iki kadına bakıyor sonra anneannemin elini tutup okşayarak;

— Gittim, güzel sahiden. Belli ki rahattırlar, iyi ki Pire'de yerleşmişler. Atina kuru kireç topraklı kıraç bir yerdir, diye yanıtlıyordu.

Küçük teyzem kendi odasını annemle babama vermişti.

Dedemle anneannemin yatak odaları bu odayla karşılıklıydı.

Tıpkı bizim satılan evimizdeki gibiydi bu evin de düzeni, fakat daha büyüktü. Kapalı olan iki alt odasının ortasına düşen mutfağa bakan taşlık, dar tutulmuştu. Sokağa dönük oturma odasını biz

teyzemle geceleri yatmak için de kullanıyorduk. Annemin giderek artan çekingenliği garip bir utangaçlığa dönüşüyordu. Davranışlarındaki siliklik Bakırköy'deki evde daha da artmıştı.

Küçük teyzemin başarılarından başka hiçbir şey onu uzun uzun konuşturmuyordu.

Şarkılarını mırıldanmaya yeniden dönmüştü, onların içine dalıp dalıp gidiyordu.

İkinci sınıfı pek iyi ile Taş Mektep'te bitirdikten aylar sonra, oradan da taşınmıştık.

Bu kez uzun bir yokuşun bitimindeki oda oda kiralanan üç katlı ahşap bir evin, biz de iki odasını tutmuştuk.

Evimizin kararmış tahtalarıyla yükselen yan yüzü, bitişiğindeki küçük bir cami ile bir yatır türbesine yaslanıyordu. Demirleri yeşile boyalı türbenin kabir taşının bitiminde boy veren bodur, mavi, salkım ağacının, biz oraya taşındığımızda dalları hâlâ çiçek hevenkleriyle bezeliydi.

Arnavut kaldırımıyla döşeli dar sokağı güzel kokusunun serin esintisiyle dolduruyordu ağaç.

Yeni okulum daha çok beni andıran çocuklarla doluydu.

Adımla kimse ilgilenmiyordu.

Önlükleri ağarmıştı çoğunun.

Benim önlüğüm de tam bana göreydi o yıl. Kısalsa bile içinde pay bıraktıkları için uzatabileceklerini söylüyordu küçük teyzem.

Çocukların çoğu zayıftı, solgundu. Böyle olmalarına karşın dur durak bilmez bir koşuşturma içindeydiler.

Ben her akşam okul çıkışı kar kış olsa da yolumu değiştirip, Bahriye Caddesi'ni uzunlamasına ortadan boydan boya kesen tonozun üstünde koşup alttan vuran boşluğun tok sesiyle eğlenip, sonra evimize dönüyordum.

Kasımpaşa iskelesine uğrayan küçük vapurları izlemeye ise, bahara doğru girişmiştim.

Evdekiler geciktiğimde telaşlansalar da, okulun bahçesinde arkadaşlarımla oyuna daldığımı söyleyince, ilk kez arkadaşlarının varlığından söz etmiş olmamdan etkilenip, seviniveriyorlardı.

Cumhuriyet bayramının yeniden yaklaştığı günlerde dedemle tekrar o alana gidebileceğimizi düşündüğüm gün tonozun üstünde koşmayıp okuldan çıkar çıkmaz eve dönmüştüm.

Evin odalarındaki öteki kiracıların tümü de bizim oturma odamıza toplanmışlardı.

Bir orta kat sofasına açılan dört odanın ikisinde de biz yaşıyorduk.

Çantamı bırakıp içeri girdiğimde annemle, anneannemi örten kalabalığın kesintisiz uğultusu ile sürülen ucuz bir limon kolonyasının ekşimsi kokusu çarpmıştı bana.

— Sabredin büyük hanım, diyordu masmavi gözlü başı örtülü genç bir kadın. Ölenle ölünmez. Allah verir, Allah alır. Hepimizin gideceği yer orası... Er ya da geç...

Dedemin işindeyken kalpten öldüğü o gün, Bakırköy'den arkadaşları getirmişlerdi onu eve. Aralarında cenazesi için para toplamış, yapacakları katkıyı da utanarak sıkıştırmışlardı yerdeki serili yatağın altına.

Ortalık o denli kalabalıktı ki ben salt geceleri serilen yatağın niçin o saatte açılmış olduğunu hâlâ anlamaya çalışıyordum.

O masmavi gözlü genç kadın beni birden kucaklayıp "haydi yavrum" demişti "sen bu akşam bizde kalacaksın".

İşte tam o anda kalabalığın arasından uzanan annemin yüzünü görmüştüm.

Saçları dağınıktı.

İlk kez o garip kısılmışlık oturmuştu dudaklarına.

Yüzündeki aşırı saydamlık ürkütücüydü.

İşaret parmağını dudaklarına götürerek bana "sus" işareti yapmıştı.

Oysa odanın artan gürültüsü ağlama sesleriyle katlanarak sürüyordu.

İlkokul beşe geçtiğimde, önlüğüm kısaldığından kollarındaki, eteğindeki payları açmışlardı.

Önlüğüm böylece kara, gri arası eklerden oluşuvermişti. Kumaşı yıkanmaktan incelmiş yer yer dağılmaya yüz tutmuştu.

Ben uzun bir ağlama tutturmuştum o gün.

"Üzülmemeliydim ortaokula başladığımda yepyeni giysiler yapacaklardı bana. Küçük teyzem de yavaş yavaş para alıyordu radyodan" öyle diyorlardı.

Arkadaşları Yurdanur'dan kış başında Amerika'dan gelen bir mektup almışlardı. Yazıldığından aylar sonra ulaşmıştı İstanbul'a mektup.

Biz hâlâ Kasımpaşa'daki o evde oturuyorduk.

Ev giderek yatırın türbesiyle camiye doğru eğiliyordu.

Sofamıza bir uçtan bir şey bırakılırsa hemen öbür uca kaymaya başlıyordu.

Biz çocuklar gönyesi bozulan sofada oyuncaksız oyunlar oynuyorduk.

Bu uzaklardan gelen mektubu haftada en az üç kez okurdu iki kız kardeş.

Anneannem mektupla duymuyormuş gibi hiç ilgilenmezdi.

Dedemin ölümünden beri çukura kaçmış gözlerinin, rengi ayırımsanamaz olmuştu anneannemin.

Bahriye Kışlası'na giderken sağa düşen, oranın en eski eczanesinden haftada iki kez dispanserin verdiği reçete ile Bromür adlı, içilen ilaçtan yaptırıyordum anneanneme.

Eczacı beni tanımıştı.

Söylediklerine göre anneannemin kulakları da ağır işitiyordu artık.

Küçük teyzem bunun onun için bir şans olduğunu evin durmak bilmeyen gürültüsünden böylece uzak kalıp başını dinleyebildiğini yineliyordu.

İki kardeş de nerdeyse aynı sözcüklerle aynı konuları konuşur olmuşlardı.

Sonra temiz, diri bir soluk alır gibi canlanan ilgileriyle mektuba yöneliyorlardı.

Arkadaşları Amerika'nın Michigan Eyaleti'nin Detroit kentinde yaşadıklarını yazıyordu.

Kocası burda Ford otomobil fabrikalarında işçi olarak çalışıyordu.

Soğuk, kurşun rengi bir yerdi bu Detroit. Sanki inanılmaz büyüklükte, sürekli çalışan bir motorun sesiyle dolup duruyordu o kent.

Ne yazık ki kocası Horace Isom Jefferson'ın doğum yeri olan Mississippi'ye gidememişlerdi hiç.

Oranın sıcağını, güneyi özlediğini sık sık söylemekteydi kocası.

Arkadaşları Yurdanur şakacı bir tutumla onlara Amerika'da beyaz bir kadının siyah bir erkekle evli olmasının çok yadırgandığını belirterek "asıl burada renklerle hayret olunacak kertede bir acayip merakla uğraşmaktadırlar" diyordu, ikiz kızları olmuştu çiftin. Birinin adını ister inansınlar, ister inanmasınlar Nagehan Şahende ötekininse Peggy Sue koymuşlardı "Is Jeff buna çok fazla güldü başlarda" diye ekliyordu arkadaşları.

"Buralarda hiç kimse birinci kızımızın adını söyleyemez tatlım" diyordu Is, "çünkü çok karışık gelir." Nagehan Şahende Jefferson ikizlerin ilki üç dakika önce doğanıydı.

"İşte böyle birbirimizin hatırını kırmadık isimleri takarken. Çok çok uzaklarda biliniz ki bu iki yeğeniniz büyümektedirler. Ellerinizden öperler. Sizlere, vatanıma olan hasretim tarife sığmıyor. Ah bir de alaturka şarkılara nasıl düştüm bilseniz. Bilmem ki Ekrem enişte acaba bu uzak diyara, dünyanın öteki ucuna, yolu düşer de gelir mi? Gelirse hissedeceğim saadetse asla ölçülemez. Bana da bizim şarkılardan getirir mi? Bugünlerde kim meşhur oralarda? İkizleri arabalarına koyup bazen Detroit'in ırmak kıyısına gitmekteyim. Orada da sulara bakarken hep böyle şeyler düşünmekteyim işte. Hele o Büyükada'daki 1 Mayıs bahar bayramımızı... Ne çok mesuttuk hepimiz hatırlar mısınız?.. Arada bazen babaları ile de kimi günler yolu uzatarak Belle Isle parkına bile gidiyoruz. Filmlere gelince, şunu itiraf etmeliyim, burası filmlerin Amerikası değil elbette. Filmler meğer filmlermiş sadece kardeşlerim. Biz yaşlandık artık, nihayet otuzumuzu geçtik değil mi?.. Hollywood ne harikulade bir rüyaydı üçümüz için. Yazmadan edemeyeceğim, ayrıca buralarda nedense siyahları uğurlu saymıyorlar pek. Benim biricik kardeşlerim sakın sizi üzmüş olmayayım. Fakat bunu biliniz ki hiç istemem. Evet siz benim biricik kardeşlerimsiniz dünyada ve hatta ahrette bile. Çünkü ailem beni tamamiyle evlatlıktan reddetti. Ne yapalım kaderim bu, dönüşü olmayan bir hayatı seçtim. Keşke, keşke dönülebilse...

Daima sizin hasretinizle yaşamakta olan vefanızı asla unutmayan kalpten arkadaşınız Yurdanur."

Bu arada ortaya çıkarılıp okunan mektup, bizim eskiden Bakırköy'de oturduğumuz sonra Konyalıların aldığı eve yollandığından elden Hrisula'ya verilmiş. O da bizimkilere hemen ulaştırmış.

Hâlâ Mısır apartmanında çalıştığı son yıla kadar üçü de sık sık görüşmüşlerdi.

Sonra Hrisula da ailesiyle Yunanistan'a çıkıp gitmişti.

Ben ortaokul son sınıftayken küçük teyzem güz başında birgün musiki heyetinden birine âşık olduğunu anneme açıklarken, ben odaya giriyordum.

Beni duymamışlardı bile.

Yaylı tambur çalan, adı Vedat olan bu genç adam ilk kez Mesut Cemil Bey'in benzersiz bestesi nihavent saz semaisini geçerken dikkatini çekmişti. Olağanüstü bir duyarlıkla ustalıkla çalıyormuş yaylı tamburu. Açık alnına düşen koyu kumral saçlarıyla iri ela gözleriyle de büyülenmiş küçük teyzem.

Annemin o günkü bakışım yıllar sonra da hiç unutamadım, pek çok şeyi giderek hızla unuttuğum halde.

Gözlerinde sevecenlikle örtülen yoğun bir acıma vardı küçük teyzeme bakarken.

O ise bunun hiç ayrımında değildi.

Bu benzersiz rastlaşmanın, inanılmaz duygularla içinde nasıl büyüdüğünü, tüm varlığını nasıl hızla sardığını artık her şeyi bambaşka gördüğünü anlatmaya kaptırmıştı kendini.

Bu sevda öyküsünün ortaya çıktığı yıl, biz yine yatının yanındaki evdeki odalarımızdan taşınmaya girişmiştik. Çünkü orayı bir müteahhit almıştı, birkaç ay sonra da bir apartman yapacaktı.

Liseye başladığımda bu kez Tozkoparan'a yerleşmiştik.

Burası apartmana döndürülmüş eski bir kâgir yapıydı.

Yine iki odadaydık.

Ben yoksulluğun kokusunu artık iyice tanıyordum, ucuz sabun, kavrulmuş soğan, çoğunlukla ortak kullanıldığından temiz olmayan hela, çürümüş çöp, yosunsu bir rutubetten salgılanıyordu bu tiksindirici iğrenç koku.

Babamın kışın en kısa, en soğuk günlerinden birinde gittiği bir Karadeniz seferinden on beş gün sonraydı. Radyo bir kuru

yük gemisinin Romanya açıklarında fırtınaya yakalanıp battığı haberini verirken hava kararmıştı.

Ben ders çalışıyordum.

O an nedense bu geminin babamın gemisi olabileceğini düşünmüştüm.

Düşündüğüm gerçekleşmişti.

Bu olayla birlikte odamıza aylarca inen ağır yası, acı yüklü bağırtıları, kesilmeyen hıçkırıkları, arasız zayıflayan iki kız kardeşi, neler olup bittiğini anlamaya çalışan, sinirleri yatışabilsin diye artık haftada dört şişe Bromür tüketen on beş günde inanılmaz denli yaşlanıveren anneannemi sessizce izliyordum.

Onların tümünün o günlerde görüntüleriyle bana verdikleri göğsümü zorlayan, parçalayan acıyı bir daha duymayı kesinlikle hiç istemedim.

Babamın ölüsünün denizde kaybolduğu bizlere bildirilmişti.

Aranacaktı.

Onu bulamadılar.

Keşke bulsaydılar diye yıllarca diledim.

Yeniden yeniden evden eve taşınıyorduk.

Aynı çevrede ev değiştiriyorduk.

Çünkü oralarda bizim gibi insanlar oturuyordu, kiralar ucuzdu.

Bir sabah yatağındaki derin uykusundan anneannem bir daha hiç uyanamadı.

"Melekler gibi uçtu gitti" dedi komşularımız, "mübarek bir kadınmış, hiç günahı yokmuş."

Küçük teyzem "günah mı?" diye hayretle yanıtlamıştı, "günah mı?"

Küçük teyzem sevdiği adamla sonunda evlenmeye karar verdiklerini bir akşam Radyo'dan dönüşte anneme açıklamıştı.

Annem incelmiş yüzünü hızla yoklayan hüzünlü anlamı örtmek isterce salt başıyla bu kararı onaylayıp sonra kardeşini yanaklarından birkaç kez uzun uzun öpmüştü.

Küçük teyzem ikircikli bir susuşla bir süre ablasına bakıp;

— Biliyorum abla tam şöhret basamaklarında yükselirken bu isteğimiz sana doğru görünmeyebilir.

Annem yeniden yeniden öpmüştü gülümseyerek kız kardeşini, saçlarından hafifçe de okşamıştı.

— Fakat, demişti teyzem, öylesine seviyoruz ki ablacığım birbirimizi. Onunla gideceğiz. Almanya'da geçenlerde daha iyi şartlarda bir iş buldu. Para biriktirir biriktirmez de hemen döneceğiz. Bir ev alırız şöyle arkasında bahçesi ağacı olan. Hepimiz birlikte yerleşiriz oraya ablacığım. Sizleri bırakmanın zorluğunu Vedat da bilmiyor değil, daima bunu konuşuyoruz. Birkaç sene yetecek...

Annem kardeşine sıkıca sarılmıştı.

Her ikisinin başı birbirine öylesine yakındı ki, ne dediklerini duyamamıştım. Belki de hiçbir şey demeyip derin soluklar alıyorlardı.

— Sevgi her şeydir demişti annem, sonra onu kendisinden biraz uzaklaştırıp gözlerine doğrudan bakarak, sevgi her şeydir Nagehancığım. Yoksa bunu unuttuk mu? Birbiriniz için yaradılmışsınız ne âlâ, öyle de görünüyor. Sen beni, bizi hiç düşünme sakın. Kızıma baksana nasıl çalışkan nasıl akıllı. Babamdan kalan bir iki kuruşumuz da var. İdare ederiz biz. Elbette gidin. Hayatın en mühim şeyi fanilere biricik hediyesi sevgi değil miydi? Sevgi için düşünsene ne ömürler yaşandı...

Günlerdir konuşmadığı denli, beni şaşırtacak uzunlukta konuşmuştu annem.

O gece yemek hazırlığını odamızın bir köşesinde oluşturdukları mutfakta omuz omuza yapmışlardı.

İş arasında hiçbir şey söylemeden sık sık dönüp birbirlerine bakıyorlardı. Çıplak ampulün yetersiz ışığında durulmuş, neredeyse mutlu bir anlam vardı yüzlerinde.

Annemle ikimiz baş başa kaldıktan sonra, onun giderek artan sessizliğine, görünmemek isterce odalarda yumuşacık devinimlerle yürüyüp geçişlerine alışmıştım, ilgilenmiyordum.

Bu çok sayıda insanın barındığı odalardaki gürültülerse değişikliğe uğramıyordu.

Bezgin, vaktinden önce yaşlanmış anneler, kışın soğuktan korunmaları için birçok kumaş yığınının, eklenmiş yünlerin oluşturduğu şeylerle üst üste giydirilen hantal görünüşlü nezleli sıska çocuklar, evlerine döner dönmez bağırmaya başlayan

babalar, herkes uykuya çekildiğinde gecenin ağırlığını sıklıkla bozan öksürükler. Tan yeri ağarmadan başlayan iniş çıkışlar...

Bir bizden ses çıkmıyordu.

Bundan ötürü annemle komşuluk kurmaya kimse yanaşmıyordu. O ise bunun hiçbir zaman ayrımında değildi.

Ben bu eski evlerden, artık açıkça yaşadığımız yoksulluktan, bu yavan hayattan giderek daha çok nefret ediyordum.

Fakülteyi, ardından da avukatlık stajımı bitirdikten birkaç yıl sonra, ticari şirketlerle borçlar konusunda uzman bir hukukçu olmuştum.

1990'larda çalıştığım avukatlık bürosunda, hocaların hocası diye anılan ünlü büyüğümüz, artık bir hisse sahibi olabileceğimi açıklamıştı bana.

"Çok çalışkan, bilgili ve zekisin. Üstelik bir kadınsın, hem de harikulade güzel zarif bir kadın... Bizlerden biri olmayı, işe ortak olmayı şimdi hak ettin" demişti.

O gün gerçekten olağanüstü mutlu olmuştum.

Dönerken Divan'dan pasta almıştım eve.

Maçka'da asansörlü iki yüz metrekarelik, kaloriferli, çift banyolu, servis kapılı yeni bitmiş bir apartman dairesine taşındık o yıl.

Annem kendisine bir ucu denize bir ucu parka bakan geniş pencereli arka odalardan birini seçmişti.

Yıllar önce sattığımız Kadıköy'deki evimizden, onun balkonlu çatı arasından indirttiği, o yıldan beri yanından hiç ayırmadığı, kaplamaları sıyrılmış eski ceviz sandığını oraya da direterek taşıtmıştı.

Ardından günlerce odasına kapanmıştı.

Bir akşam hemen hemen her gün yaptığım gibi, onu yoklamak için odasına girdiğimde, ladin ağacından yapılma yepyeni, stil camlı dolabını, içine doldurulmuş o tuhaf şeyleri görmüştüm.

Yarısı paslanmaya yüz tutmuş küçük maden kutucuklar, camdan dökme ucuz vazolar, huni yapısını tümüyle örten mukavvası bakılacak göz açıklığından ayrılmış bir çiçek dürbünü,

renkleri atmış kırık yelpazeler, birkaç tane kalın porselenden resimli çatlamış tepsi, içinde kararmaya yüz tutmuş düğmelerin dolu olduğu kristal taklidi kapaklı bir şekerdanlık. Şekerdanlığın altın suyuna batma tutacağının yer yer kavlamış sapı, çok sayıda çerçevesiz sararmış fotoğrafın dolabın sırtına doğru üst üste sıralanışı, uçları delinmeye yüz tutmuş kahverengi kaba deriden bir çift erkek eldiveni.

Yatak takımının başucundaki ladin komodinin duvara dayalı noktasında da babamla annemin çok sıradan aşırı bezekli çerçevesi içindeki düğün fotoğrafı göze çarpıyordu. O çerçevenin tam önünde de ağaçlar arasında çekilmiş bir grup resmi duruyordu.

Ucuzluğu ilk bakışta belli olan bu şeylerin bana verdiği tedirginliği sezmiş gibi, yine o yıllanmış, değişmez, bezgin gülümseyişiyle;

— Burası benim odam değil mi Şemsigül Şehrazat? demişti annem. Hem kimse girip çıkmasın diye ricada da bulundum sana kızım... Temizlikçini bile istemem. Ben kendi işimi yaparım. Arkadaşlarını ise zaten tanımamaktayım, hem tanımam da icap etmez. Ben hatıralarımla çok bahtiyarım. Gel yaklaş, bak, gel burda kimler var. Bunları bugün ayırdım. Doyamıyorum bakmaya...

Gösterdiği grup fotoğrafına eğildiğimde yıllar yıllar öncesinin o bitmek bilmeyen ilk kışımdaki günlerinden birini zorlanarak anımsıyordum.

Annem parmağıyla resimdekileri birer birer tanıtıyor bana.

Öylesine canlanıvermiş ki tüm vücudunda kan basıncı artmış gibi.

Ayrıntılarla fotoğraftaki kişileri uzun uzun tanımlıyor, adlarını özenle sıralıyor.

Çoğunu tanımıyorum oysa.

Hepsinin gençlikle dolu yüzlerinin hiçbir gölgeyle kırılmamış düzgünlüğünü parmak uçlarıyla okşayarak konuşuyor.

Güzelim tınılı sesine yeniden kavuşmuş.

Önde oturan narin yapılı iri gözlü bir kız arkadaki delikanlıya döndürdüğü kaçamak bakışlarıyla yakalanmış makineye.

— İşte bak gördün mü? Bu Kerim Ali Dayın Şehrazatçığım. Bu da onun biricik aşkı sevdiği Berrin. Paha biçilmez yadigârlar

burdaki her şey bizim için. Öyle değil mi Şemsigül Şehrazat?.. İşte görüyorsun ikisini, nasıl da gençler... Onlar birbirleri için yaratılmışlardı. Birbirlerini de bulmuşlardı. Bu nasıl büyük bir talihtir bilemezsin kızım. Fakat bizim ölülerimiz ne yazık ki hep ayrı yerlerde gömülü. Müşkülatlara uğradık daima. Ekrem, baban, sevdiğim nasıl olsa birgün çıkıp gelecek ben bu mevzuu nihayet onunla halledeceğim. Senin, canım kızım gece yarılarına kadar çalışmaktan vaktin mi var. Sevdiklerimizi bir araya toplayacağız. Hele bir baban dönsün, ona buraya taşındığımızı unutmadın yazdın değil mi? Aramasın geldiğinde. Hem her seferden dönüşünde yaptığı gibi, elleri kolları dolu çıkacak ortaya biliyorum. Kim bilir neler neler getirecektir bize... Ne kadar da uzun sürdü bu defa yolculuğu. Mevsimler, mevsimler geçti...

Sol baş noktasındaki sararmanın yayılarak silinmeye dönüştürdüğü fotoğraftaki kişilerin toplandığı ağaçların arasında ak bir at poz vermişçe resmin odağında duruyor. "Kerim Ali Dayın" diye annemin parmak bastığı noktadaki delikanlının gülüşü hâlâ ışıltılı belirgin o sararmanın içinde bile...

Annem o günden sonra çok az çıktı odasından.

Alt perdede tuttuğu sesiyle içli şarkılarını söylemeye yeniden başladı.

Acısını azaltacak hiçbir oyalanmayı, başkalaşmayı yaşamak, kabul etmek istemiyordu.

Artık varlıklı olduğumuzu söylediğim birgün "Biz fakir miydik ki güzel kızım?" diye hüzünlü gözlerini yüzüme çevirmişti.

Onun tek avuntusu odaya taşıdığı geçmişiydi.

Bazı geceler odada birileri varmış gibi konuştuğunu, hatta arada utangaç kahkahalarla güldüğünü bazen de ağladığını duyar gibi oluyordum.

Annemin bana hiç benzemediğini ya da aslında benim ona hiç benzemediğimi övünçle, sıklıkla aklımdan geçiriyorum.

Ben avukat olur olmaz adımı değiştirdim. Kartvizitimdeki telefon ve faks numaralarımın, internet ve büro adreslerimin hemen üstünde seçkin, etkili bir ad oldu adım doğrusu sonunda.

Gül Debrecenli
Avukat

Babamın soyadı çevremde sık sık ilgi çekiyordu.

Bu gösterilen ilgide başarılı, güzel, çekici buldukları bir hukukçu kadına duydukları özel bir yakınlaşma isteği de var çoğunlukla. Kimi müvekkillerimiz soyadımın bilmedikleri bir yer mi olduğunu ya da anlamını irdeleyip eğer bir yerse "neresi" olduğunu soruyorlar.

Adımı değiştirmek için hukuki işlemlere başladığımda Debrecenli'nin anlamını da araştırmıştım.

Debrecen'in Doğu Avrupa'nın ovalarıyla ünlü devleti Macaristan'ın Transylvania bölgesinin yeşilliğinde yer alan bir nokta olduğunu, bir kent olduğunu öğrenmiştim.

Babam, sanırım açıklamaları annem ya da dedem yapmıştı bana anlatıldığına göre, Erzincan'daki bir büyük zelzelede tüm ailesini yitirmiş bir çocuktu. Böyle bir soyadını babasının yani baba yanımdan gelen hiç tanımadığım dedemin nasıl kimden, nerden almış olduğunu ara sıra düşünüyordum...

Anneme soramıyorum, hayır bu artık kesinlikle olanaksız.

Zamanla bu merakım da yatıştı, geçti gitti...

O garip yadsınacak insanlar, onlar benim en yakınlarım yüz yıllar öncesinde kalmışlar gibi.

Kendimi onlardan biri olarak düşünmek gittikçe daha da güçleşiyor.

Yaşadıkları yılların kentindeki sesler, ışıklar, şarkılar tümüyle çoktan yok olmuştu...

Birgün bir dava takibi amacıyla Ankara'ya uçmak için Sirkeci sahil şeridinden Yeşilköy'e giderken, sanki aniden birçok renk uçuşuvermişti önümde.

Sıcağın dalga dalga titrettiği yoldan yoğun bir akasya kokusu dağılıyor gibiydi...

Arabayı yavaşlatmıştım.

Bakırköy'ü geçiyor olduğumun ayrımına varmıştım birden.

Başım dönüyor, şakaklarım zonkluyordu.

Geçtiğim yer inanılmaz bir dönüşüme uğruyordu.

Sağa yanaşarak, alnımı direksiyona dayamıştım.

Dalga dalga karışık sesler çarpıyordu sanki arabamın camlarına.

Başımı nedense ürkerek yavaşça kaldırıp çevreme dikkatle bakmıştım.

Sesler kesilmişti.

O silinen seslerin denizle kesişip birden yükselen dik derin bir yarın üstünden dağıldığını duyumsuyordum.

Orası değişik sık ağaçlarla örtülü, çaprazlama atılmış ince elektrik kablolarıyla donatılmış renkli ampullerin günbatımı sona ermeden hemen yakıldığı yer miydi?..

Adını bulmaya çabalıyordum.

Bilgisayarıma: –Beynime ben hep öyle derim– birkaç harf kodlamam gerekiyordu, o sonra çalışır arananı getirirdi belleğime...

Sonunda belirmişti sırasıyla harfler.

Miltiyadi Aile Gazinosu'ydu denize yukardan bakan o yer.

Oysa çevremde uzayıp açılan görüntüde hiçbir iz yoktu oradan. Deniz sahille birleşik yatay bir çizgideydi...

O yer yoktu, o deniz yoktu. O esinti, o ağaçlar, o yazlar, o sevecen koruyucu bakışlar yoktu. O gülümsemeye hazır yüzler, o sesler, o dokunaklı şarkılar yoktu.

Düz yüzlü beton apartmanlar, et kokulu, anason kokulu restoranlar, ara ara ak renkli plastik oturmalıkların ak plastik masaları çevrelediği düzayak çay bahçeleri görülüyordu...

Sıklıkla geçtiğim bu yolun yıllar önce başkalaştırılmış doğal konumunu nedense ilk kez ayırt ettiğim o günün de bir özelliği yoktu.

Yalnız beklenmedik denli ışıltılı renkler, üst üste geçmiş konuşmalar sesler kokular üstüme yığılmıştı, korunaksızdım bu çağrışımlara karşı.

Sonra hiç ummadığım gibi ağlamaya başlamıştım.

Annemi anımsatıyor bu garip ağlayış bana.

Niçin ağladığımı anlamaya çalışıyor, yine de ağlıyorum.

Beni zayıflatan duyularımın, içimi dayanaksızlaştıran gözyaşlarımın nedenlerini kavrayamıyorum.

Bu yadırgadığım duruma öfkeleniyor, sonra bir boşluğa düşer gibi bırakıyorum kendimi, gözyaşlarım akıp duruyor.

İçimi sarsıp duran bu istem dışı, savrulan, kopuk çağrışımlardan kurtulamıyorum.

Hafifçe öne eğik duran, yeşil gözlü, yaşından çok önce yorgun bir bakış edinmiş genç bir kız trafiğin en yoğun olduğu kentin bu saatlerinde otomobillerin arasında beliriyor. Elindeki bavulsu çantasıyla yürüyor.

Birden dönüp yukarlarda bir noktaya el sallıyor.

Ben de onun baktığı yöne çeviriyorum gözlerimi.

Orada bir tepede duran, küçük bir kızı önlerine almış kloş etekleri hafifçe uçuşan iki çok genç güzel kadın o solgun kızın eliyle yolladığı vedalaşma devinimine, öpücükler yollayarak coşkuyla karşılık veriyorlar.

Ardından akordeonla çalınan bir şarkıya kara giyimli, zayıf, ışıksız bir kadın katılıyor.

İnsanlar kalabalık bir koronun sessiz bireyleri gibi toplanıyorlar kadının çevresinde.

Tümünün birbirini tanıdığı davranışlarından belli.

Bir ses ninni söylercesine "Yaz, güze dönüyor bu gece" diyor, yüreğimde bir şey çıtırdıyor.

Sözcükler devingenlikleriyle hızlanıyorlar, sesleri artmaya başlıyor.

Sözcüklerin gücüyle sersemleşiyorum.

Sarı saçları yaz güneşinde tarazlanmış çok sıska bacaklı küçük bir kızla, iri yarı yorgun oturuşlu bir adam tren istasyonlarının bakımsız bir bankında yan yanalar.

Ön dişleri değişen küçük kız yarı aralık ağzıyla bakınıyor çevresine.

Yaşlı adam sigarasını dudaklarına koyup "Haydi bakalım yaramaz" diyor, "yak şimdi".

Küçük kız yara kabukları bağlamış örselenmiş dizlerinin üstünde bankta yükseliyor dedesine doğru, sonra bir kurum kokusu...

O garip gün az kalsın Ankara uçağını kaçırıyordum.

İlk yazımla birkaç yıla bedel uzun kışımı bir süre daha bir karabasan gibi düşlerimde duyumsadım.

Hayır artık düş görmüyorum.

Bana dokunup geçen sersemletici bir koku, bulaşıcı bir hastalık bu anımsamalar şimdi...

Hiç hoşlanmıyorum bu tür anımsamalardan...

Tümünün verdiği o nefreti duyumsuyorum.

Ortada geçmişe ait bir iz bile yok ki.

Anneme gelince yıllardır o odasında zamanları geçmişin üstüne katlayarak yaşamayı sürdürüyor...

Küçük teyzemden gelen mektuplara haftalar, haftalar sonra yanıt veriyor.

Teyzemler Berlin'e yerleşeli yıllar oldu.

Üç çocukları var.

İki oğlan bir kız.

Her ikisi de müzik öğretmenliği yapıyorlarmış, karı-koca, öyle anlattılar.

Çocuklarına yine ailemize ait birçok adı sıralayarak takmışlar.

Üç yıl önce bir yaz çıkıp geldiler.

Annemin durumuna günlerce üzüldüler.

Onu çok mahzun gördüğünü söylemişti teyzem, "üstelik gelecek kaygısı da kalmadığına göre..." diye eklemişti. "Güldüğünde bile mahzun ablacığım ne yazık... Fakat iyi ki sen varsın benim güzel kızım."

Teyzem gerçek bir teyzeye dönüşmüştü görmeyeli...

Annemse akrabalarını özlemiş görünmüyordu.

Benim içinse onların konukluğu salt yorucu, daha doğrusu sıkıcı üç hafta olmuştu.

Başarılarımdan hayranlıkla söz açmaya davranmaları ise daha da bunaltıcıydı. Annem için "Acaba iyileşme olasılığı var mıdır?" diye sordular.

Çok seçkin doktorların ona uzun süre baktığını, sonuçta tıp biliminin yapabileceği bir şey kalmadığını açıkladıklarını belirtmiştim.

Üstelik doktorlar annem için ciddi çaba göstermişlerdi.

"Çok güzel, genç bir kadın iyileşebilseydi..." diye üzüntüyle söylemişlerdi sonucu.

Evet annem, babam yitip gittiğinden beri hiçbir değişime uğramamıştı. Aynı yaştaydı sanki, bir tek gözlerinin rengi uçmuştu.

Hayatı boyunca yaşananlara bakışındaki çocukça saflık inanılır gibi değil.

Her şeyin tümüyle silinip, unutulup gittiğini görmüyor.

Görse anlayabilir mi, bu kuşkulu işte...

Olanlara, yaşanan o tuhaf aşklara, tutkulu arkadaşlıklara, hatta bütün bu geçmişin gerçekliğine inanmak giderek güçleşiyor, olanaksızlaşıyor artık benim için...

Kasım 1997 – Mart 1999
İstanbul

TOPLU ROMANLAR

Kırk Yedi'liler

Gürültü istemiyorum. Düşüncelerim bile süzülür gibi gelişsin. Kulak zarlarımı delen elektriğin arasız akımını anca böyle yenerim. Geçti geçti, aylar oldu geçeli. Gürültüye dayanamıyorum. Duygularım da, kıvanma da, hüzün de ayrı renksizlikle gelsinler. Çocukluğumun şen çığlıklarını bile yeniden yankır diye anımsamıyorum. Yine de çıkı çıkıveriyorlar.

Erzurum'daydık.

Üç kardeş, üçer dörder yıllıktı aramızdaki yaş farkları. Anamız ilkokul öğretmeni, babamız aynı okulda başöğretmen. Hiç yaşlı değiller, hiç yoksul değiliz.

Aileden ölen yok.

Kafkas göçmeni babaanne, annemle babam evlenmeden ölmüş.

Dayılarımız varmış, onlar da ölmüş.

Babaannemin anlatması babama. Gümrü'den geçip anayurda girdiklerinde babadedem toprağı öpmüş.

"Niye kaçmışlar baba?" dedimdi.

"Dinlerini kurtarmak için," demişti alaya alan bir sesle.

Dayılar: Ceketleri sıkıca ilikli, tam gövdelerine göre. Sarıkamış'ta Enver Paşa'nın ordusunda kırılmışlar.

Babaannem üç tek taş pırlanta yüzüğünü bir tefeciye bozdurmuş. Gündüz saklanıp gece yol alırlarmış. Bazı geceler uzak tepelerden Ruslar'ın söylediği şarkılar gelirmiş. Balalayka sesi bile. Ağdalı, insanı ağlatan ve birden öfkelendiren şarkılarmış bunlar.

Babaanne genç daha, oğullarsa delikanlı. Halamız, babadedenin ilk karısından. Ve ilk kadının Çerkez oluşu halada alabildiğine belirgin. Dayılarda Enverî bıyıklar, taze yüzlerinde takma gibi duruyor. Fotoğraflardaki ağır kapaklı gözler, sararmış resmin kahverengisini çakmtılarıyla aşıveriyor. Delikanlı boyunları

dimdik. Fotoğrafın parlak köşesinde eski Türkçe yazının resimsi uyumu. Biri oturmuş, ötekinin eli kardeşinin omuzunda. İnce uzun, kadınca parmaklar. Sivri uçlu, parlak rugan ayakkabılar. Aile kurulduğunda yakın ölülerimiz bunlarmış.

Erzurum'da o çocukluk yıllarında her giydikleri soğuktan korunmak içindi. Kat kat yünlere bürünüp, tahta kızaklarda kayarak yokuşlar inildiği, çığlık çığlığa oyun dolu kışlar. Eski kervan yollarının ucu bucağı belirsiz yokoluşları.

Perdeyi araladı, sokak kararmaya başlamıştı.

Bakkalın cıvalı lambalarından çevreye yayılan ışıkların sınırları belirginleşiyordu. Dışarıya bakamamak ürküntüsü belirmeden toparladı sokakta gördüklerini.

Evlerine dönenler, apartmanların girişlerine toplanmış çocukların itişerek ayrı yere sığma çabaları. Duran bir taksiden inip kara pantolonunun içinde bile taşan kalça kıvrışlarıyla yürüyen kadın. Yola kaçan topunun ardından hızla fırlayan sarı saçlı bir oğlan. Özel arabasını frenleyip topu ezmeden durduran adamın kapıyı açarak birden inişi. Çocuğun yüzüne hızla inen tokat. Bir kadının sesini duyurma çabası:

— Elinize sağlık beyefendi, vurun vurun, ah bilseniz top uğruna...

Perdeyi kapadı. Odadaki loşluk bütünlendi.

Eşya olarak ilk bakışta iki üç şey öne çıkıyordu. Toplanmamış bir yatak, Kapalıçarşı'nın Nuruosmaniye girişinde satılan herhangi bir somyanın üstüne kümelenmişti. Yatağın yanbaşında üstü kâğıtlarla, sayfaları kapakları dönmüş kitaplarla dolu bir tahta masa. Yerde atılmış ters pabuç tekleri, bir çift naylon çorap duruyordu. Uzun süredir biriktirilmiş gazeteler yığını sağa doğru duvarın köşesinden dağılacakmışçasına eğilmiş çarpılmıştı. Tavandan sarkan elektrik kordonunun ucunda asılı rengi yitmiş kâğıt fenerin yanına topluiğne ile iliştirilmiş, sevimliliğini yanaklarının genişliğinden alan kartondan bir ayı resmi duruyordu. İki pencere arasındaki gerili ipte üst üste atılmış giyim eşyaları vardı. Tabandaki marleyler, eprimiş, orta dikişi genişlemiş bir kilimle örtülmüştü.

Omuzlarını kıstı, yirmi dört saatte de üçü gösteren saatin fosforu seçilmeye başlıyordu.

Yukardan radyoyu açtılar.

Yatağa yaklaştı, kâğıt yığınının içinden küçük el radyosunu çıkardı. Pili bitmişti. Sesler pürüzlenip uzuyordu. Yarın sabah kapıcı uğradığında pil aldırmalıydı.

"Şimdi geçeneği çıkıp çağıramam. Öteki dairelerin nasıl dikkatle beni izlediğini bilmez değilim. Sanki kokumu alıyorlar havada. Sabah ilk zil sesiyle hemen fırlarım. Seslere olan duyarlığım işkencelerden sonra en uç noktaya vardı. Oysa yatak odası nedense annemin salon saydığı dörde üç büyüklükteki oda, girişle odayı ayıran kapı, apartman geçeneğine açılan öteki kapı. Onları dış seslere karşı sıkıca örtmem yararsız. Uykularım sınırı belirsiz dalgınlıklar oldu. Bazı geceler koyulaşıyor ya vız geliyor. Yeter ki elektrikle sağlansın sesler. Tam bir çekimin içine giriyorum. Vücudumdaki onca yığılı elektriğin çekimi bu."

Kapıcı o sabah –pazarı pazartesiye bağlayan 03'te– edindiği araştıran bakışlarını geliştiriyor. O muydu haberi veren? Belki de. Görevlendirilmişlerdi ya. Ne bilsindi, nasıl bilsindi.

Altı çocuğu var. Karısı tığlarla durmadan çorap örer. Yazın dış kapının çıkışında durur, kışın içerde, girişte. Kadının çok açık mavi gözleri her şeye şaşan bir anlamla doludur. Apartman yöneticisi onu orda yakışıksız bir görünüş sayıp yasaklandıktan sonra artık dışarda durmuyordu. Şimdi de durmaz, yoksa yasağı unutmuş mudur? Kapıcı kat sahiplerinin verdiği şeylerle gittikçe gülünçleşerek giyiniyor.

Onları alıp götürdükleri sabah orada başına geçirmiş olduğu tüylü Bavyera şapkasıyla çelişen köylü bıyığıyla öylece duruyordu. Çekeleyip, iterek götürenler sabahın kimsesizliğinde onu görmezlikten gelmişlerdi. Oydu belki de söyleyen. Şimdi öteki kapıları çalmadan ilkten onunkine geliyor, bir bağışlanma dileği mi bu. Tedirginliğini anlayan açık bir davranışla bakıyor. Elimin uzanacağı denli aralıyorum kapıyı. İstediğim şeylerin yazıldığı

kâğıdı, parayı uzatıyorum. 'Sağol abla, peki, hemen iletiyorum istediklerini' diyor. Kapıcımız Ege köylüklerinden. Çoğunluğun karşıtı o. Orta Anadolulu değil.

Radyoda sayılar veriyorlar. Ortadoğu'daki durum. Akdeniz'deki Nato güçlerinin karşılıklı işbirliğiyle sağlayacakları etkinliğin önemi yeniden saptanıyor. İzmir'e Nato donanması uğrayacak. Sonra bir kamyon kazası. İnsan taşıyan kamyonlar. Ula kavşağında otuz beş tarım işçisi ölmüştür. Memet Ala, Nazime Ala, Kâzım Kurnaz ailecek yoklar.

Her şey bir süredir gerçekliğini yitirmişti.

İçinde, gövdesindeki olanları kendisinden öte kimsenin anlamamasını istediği saatlerdi. Gevşemelerinin derisindeki ter atıcı açıklıkları, saç diplerindeki başa çıkamadığı ince yağlanma, tırnaklarına yönelik hırslı bir yiyip tüketme isteği... Tepesinde aralıksız yakıp durdukları, gözbebeklerini kesen ak keskin ampullerin erimiş madensi kavuruculuğu dönüyordu. Kabuklaşan, dışardan seçilemeyen, ama onun kesinlikle bildiği yıpranışın yeniden kurulup pekiştiği o saat yine gelmişti. Bulunduğu yeri saran tek ses kanın atışıydı. Genişleye, küçüle çevreliyordu onu.

"Beni konuşturamazlar, kolay değil. Hem nedir soracakları? Kitaplarımızı saklamadık ki onlardan. Kendimizi mi yalanlayacaktık? Yirmi yaşına değin araştırıp savunmaya çalıştığımızı mı? Sevgiyi, inancı mı yalanlayacaktık? Beni konuşturamazlar."

— Burası hep değişmez bir ışıkla aydınlık. Değil alacakaranlığı, yirmi dört saatin sınırlarını bile çıkarmak zor. Siz de tutmuş cana kıymaktan söz ediyorsunuz.

— Öyle sanırsınız ya, yanılıyorsunuz küçük hanım. Tutuklular alacakaranlığı içerlerinde öyle bir geliştirirler ki, bunun için dış etkenler gerekmez.

— İntihar edeceğimi sanmanız asıl yanılma. Bu yaşta, özellikle inandığım her şeye ters düşen bir eylem olur bu.

— Sizin inandıklarınız ha! Sizin zavallılıklarınız... Sizin aldanmalarınız...

Selahattin kızı Emine Semra Kozlu. Nüveyre'den doğma. Doğum 1947. İstanbul. Beşiktaş.

Hücrede öylesine ince bir aydınlık matematiği yapmışlardı ki gölgesini bile salamıyordu kişi bulunduğu yere. Birkaç gün, birkaç gece ya da işte bir gün diye saptamaların elinden yakasını kurtaramıyordu insan. Oysa dışardan gelen hiçbir ipucu yoktu. Birkaç gün geçti demekse zamanı daha da soyutlamaktan öteye gidemezdi.

Belki de sayısız günler geçiyordu. Belki de tek bir gündü yaşanan. Sınırları korkunç genişlikte tutulmuş, hiçbir özel iz taşımayan tek büyük bir gün.

Gevşemiş, hırpalanmış bir gövde. Beyninin boşaltılıp aptallığa yakın bir uyuşukluğa dönmeye yüz tutan sarsaklığı. Odasına girip çıkanların gördüklerinden etkilenip canlı olduklarını belirten hiçbir şaşkınlık taşımamaları.

Sonra günlerden bir gün ya da bir gece gerçek bir insan sesi duymuştu, evet. Hem de türkü söyleyen bir ses. Çılgınca bir kıvanma almıştı içini. Yüreği artık hiçbir şeyle durulamaz sanmıştı. Ağlamaya başlamıştı. Gövdesini yeniden ediniyordu. Elektrik sonrasında ellerinde, kollarında, bağrında beliren ince mor pullanmaların hastalıklı dizileri kopup gidiyordu sanki. Ellerini de görmüştü. Onları yüzüne basıp mutlu denebilecek bir ağlama tutturmuştu. İnsan olmasını sağlayan her şeyine uzanıp zedeleyenler yok olmaya başlamışlardı. Ağlamamalıydı. Gözyaşı, ardından yumuşamayı getirirdi. Delirmeyle mutluluk arasında bir benzerlik buldu.

Tepkileri hanidir istediğince değildi elbet. Yalnız ağlamamayı kesinlikle becermişti. Bağırmaya başladı:

— Gidin... susun... gidin... Leylim nine, nineciğim benim Kars Kapısı şu yanda... susun... susun... susun...

Kapıda anahtar döndü.

Duvara dayandı.

Duvar soğuktu, sırtı terli.

Boynunda bir damla süzülüp aktı, yaka aralığından.

Elleri boşaldı. Gözlerini çarçabuk yokladı.

Gözyaşı mıydı o damlayan?

Değildi.

Terdi.

Rahatladı.

Dikenleşen toparlanmayı duydu içinde.

Türkü yoktu.

Adam ışıkta sarı sarı parlayan ceket düğmelerini yoklayarak:

— Bağırıp durma yine kaltak orospu, dedi. İstediğimiz kâğıdı imzalayana kadar buradasın imansız. Biz deli numarasını yutmayız.

Bu, kendini göstermekten sakınmayanlardandı. Gülümsedi adama. Ya da gülebildiğini sandı. Tutukluların gülmelerine çok öfkeleniyorlardı.

— Delirmiyorum, dedi.

Adam ilerledi. Gövdesini kollarını, bacaklarını toparladı; savunmaya geçti. Korku kanında hızla dolaşıp parladı, ezildi, yok oldu. Bu hep böyleydi. Kargaşanın sıralanması diyordu buna. En sonda bağırmak vardı. Gırtlağının elverdiğinden de öteye bağırma. Haykırma. Uluma. Bu evreler olağandı. Ağlamak ise asla.

— Neyse, dedi adam, birkaç tekme hak etmiştin ya sırası gelecek, nasıl olsa senin eğitimine devam edilecek.

Kapı örtülürken geçenekten gelebilecek ışık parçalarını görmeye çabaladı. Bulanık, sıvılaşmış bir yağmur öncesi grisinden öte bir şey göremedi. Buraya getirdiklerinde de sönük yanışlı bir ampulün böylesi loşlukları yenemediğini seçmişti. Zamanı yine çıkaramıyordu.

Türkü susmuştu. Kollarına girip onu yürütenlerden biriydi herhalde söyleyen. Yakınında değilmişlerce bir kola girmeydi onlarınki. "Bas. hadi. Bas ya," deyişlerindeki tekdüzelik, ne öfke, ne de ilgi taşıyan sesleri, sulara batan inanılmayacak şişlikteki

çirkinleşmiş ayaklarını tanımayışı, ayağının küçük parmağının düşmüş sallanan tırnağındaki kızıl delik. "Bas ya, bas hadi." Ayaklarını uzaktan izleyişi. İlk elektrik verdiklerinde küçük çocuklara özgü bir şaşkınlıkla bakınışı, yapılanlara inanmayışı. Sonra ürküntü. Birden kişiliğinin ikiye bölünüşü. Dıştan izleyici Emine'den çekinmesinin yenilişi. Uzaklardan bir ses. Anneannesinin sesi:

"Canım bu çocuğa Emine deyip durmayın. Bu eski zaman adları bizlere, eski tevellütlülere yaraşır artık. Semra ne güne duruyor da, göbek adını öne aldınız."

Emine Semra Kozlu. Selahattin kızı. Nüveyre'den doğma. Doğumu 1947. İstanbul. Beşiktaş. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji öğrencisi. Takıntısı yok. Beklememiş. Yıkıcı eylemlere karışmış. Amerikan filosunu protesto için yapılan mitinge katılmış. Boykot komitesinde görevlendirilmiş. Yasak kitap ve dergiler. "Yankee Go Home" adlı broşür. Almanya baskı. İngilizce. André Malraux – Umut. Maksim Gorki – Benim Üniversitelerim, Ana. Türkiye'de Komünizm Hareketleri – Darendelioğlu. Türk Komünist Hareketi Üzerine Bir Deneme – Haluk Faruk Erginsoy. V. İ. Lenin – İki Taktik, Parti Tarihi. Kemalist Devrim İdeolojisi – E. T. Eliçin. Demir Ökçe – Jack London. Şeyh Bedrettin – Varidât. Karl Marx– Türkiye Üzerine. Büyük Boy Afiş baskı fotoğraflar. Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi – Anadolu İhtilâli – Tabiatın Diyalektiği – Bağdat Demir Yolu Grevi – Orman Köylülerinin Sosyo Ekonomik Durumu, Falih Rıfkı Atay – Yeni Rusya. Türkiye'de Bir Amerikan Mandası Meselesi – Türkiye'nin İçtimai ve İktisadi Tarihi – İşçi Arkadaş, Dinle, broşür. Memleketimden İnsan Manzaraları – Nâzım Hikmet, Ölüm Emri – Agatha Christie. Türkiye'de Sol Hareketler – Aclan Sayılgan. Suç ve Ceza, Karamazof Kardeşler – Dostoyevski. Pugaçef İsyanı – Puşkin. Molloy – Samuel Beckett. Haziran Olayları, broşür. Karl Marx, F. Engels – Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi. Luigi Pirandello – Gölgedeki Adam. Duvara yazılmış kışkırtıcı bir şiir: "Fakat açlığın, karanlığın ve çığlıkların içinden:" "Güneşli elleriyle çalacak olan." "Gelecek günlere güvenimi

kaybetmedim hiçbir..." Türk Devrimi – Taner Timur. Kızılruh, Kızıl Dünya – Kenan Öztürk. Kürtler – Kırzıoğlu. Dünyanın Lanetlileri – Frantz Fanon. Marksizmin Temel Kitabı – Emil Burns. Safahat – Mehmet Akif. Hürriyet Yolu – Howard Fast. Toplumumuzda Doktrin Tartışmaları. Bay Puntila ile Uşağı Matti – Bertolt Brecht. Gergedan – Ionesco. Felsefenin Temel İlkeleri – Georges Politzer. Piramidin Tabanı – Hürrem Erman. Doğu Anadolu'nun Düzeni – İsmail Beşikçi. Yorgun Savaşçı – Kemal Tahir. Ekonomi El Kitabı – S. Aren. Türkiye'nin Düzeni – Doğan Avcıoğlu. Bu ve bunların benzeri birçok kitap için zabıt tutulmasını istemek ve direnmek için gülünç bir istekte bulunan sanıklara, bunların yıkıcı faaliyetlerin unsurları oldukları anlatılarak, son Türk devletinin, kökü dışarda birtakım cereyanları kesinlikle bitirme kararını verdiği iyice anlatılmıştır.

Dış kapıya çıktıklarında tanyerinde iki gümüş çizgi belirmişti.

Kapıcı aynı yerde onları görmüyormuş gibiydi.

Görevlilerden biri yarı yoldan dönüp apartmana girdiğinde araçlarının motoru çalışmaya başlamıştı.

Türküyü yine duydu.

Üstüne doğru abananları, eziyet edenleri sanki bir bir silkiyordu vücudundan türküyü dinledikçe.

Kulaklarını avuçlarıyla sıkı sıkı kapadı.

Duymak istemiyordu.

Gelebilirlerdi.

Ağlamaya alışmaması gerekiyordu.

Günlerdir bağırıyordu ya, ağlamak yoktu. Türkü duymamalıydı. Leylim ninenin çocuk Kiraz'ı elinden tutup çıkıp gelmesini engellemeliydi. Yine de duyuyordu sesi. Kollarına girip tuzlu soğuk sularda onu zorla yürütenlerden birinin olmalıydı o ses. Nasıl da unutuyordu türküyü söylerken olduğu yeri. Üstlerinin azarlayacağını ya da tokatlayabileceğini nasıl unutuyordu. Şimdi

köylü oturuşuyla duvar dibine çömmüş olmalıydı. Bu durumda Tomsonunu yanına dayaması zorunluydu. Buysa görev başında bağışlanmaz bir suçtu. Söylediğine içtenlikle kaptırmıştı kendini, sesinin yükselmesinden belliydi. Taş geçenekleri, ağaçsız bir iç avluya açılan pencereleri görmediği kesindi.

Süveterinin etek uçlarından yünleri ditti, iki topak yapıp kulaklarına tıkadı. Avuçlarını da olanca gücüyle bastırdı kulaklarına.

Türkü yoktu.

Ötelerden kentin lodosu baskın iç denizi geçip duran vapurların, gemilerin düdük sesleri geliyordu. Dışardakiler vaktinde kalkan vapurlarla gidip geliyorlardı. Öylesi seslerin çağrıştığı her şeye açıktı. O, günlerdir çabalayıp edindiği katılığı bölemezlerdi. Türküyse dayanıksızlaştırıyordu onu. Acı duyardı. Acı vardı elbet. Yumuşama yoktu. Duygular yoktu. Acı vardı.

"Bana bir şey söyletemezler. Hem neyi söyleyeceğim ki!"

Beyninin içinde türkünün sarı sarı yankılandığını duydu. Korkunç bir telaşa kapıldı. Hücrenin dört duvarı arasında dönenmeye başladı. Beş adıma beş adım, yine beş adım. Alabildiğine hızlı. Terli. Leylim nine, üstünde etekleri tirfillenmiş nemli asker kaputuyla, elinde kar kürediği küreğiyle duvarı yarıp çıkıyordu.

"Elektriğe gideceğim, beni buradan götürün," diye bağırmaya başladı.

— Yaz, diyordu adam. Kız değil, muayenede kız çıkmamıştır. Örf ve törelerimize bile saygıyı bilmeyen bunlar üstelik...

— Kız değilim insanım elbet. Bana dokunmayın. Dokunmayın diyorum.

Adamın dudağının üstünde İkinci Dünya Savaşından kalma bir bıyık vardı. Küçük parmağında sarı mühür taşlı altın yüzük. Kolunu çekip tartaklıyordu.

— Çocuk bile düşürmüştür bu şıllık, rahmi gevşek.

Eteklerini çarçabuk indiriyor.

Odada içinde devetabanı olan saksının ardında asılı büyük bir Türkiye haritası, fiziki.

— Yalan. Alçaklar, satılmışlar. Ellerinizi değdirmeyin.

— Alın bu orospuyu burdan, belli bizi beğenmedi.

Günlerdir, belki de aylardır hiçbirinin önünde ağlamadan durmuştu. Evet bağırmıştı. Hem de tanınmaz, inanılmaz seslerle bağırmıştı. Gırtlağından parçalar ayrışıyordu her çığlığında. Ses telleri çözülüp duyduğu acıyı dışlaştırabilecek bağırmalarını elverdiğince çoğaltabilmesi için değişip durmuştu. Sonunda sesi cinsiyetini yitirmişti.

Tartaklanıp, sövülüp, elektrikle dağlanıp bırakıldığı zamanların birinde kendisiyle konuşmaya başlamıştı.

Önce bir köşeye siniyordu.

Başını eğiyordu önüne.

"Emine," diyordu. "Korkma. Nasıl olsa bu bitecek. Kimseyi ele vermedin; verecek kim vardı ki. Geçecek hepsi. Sen güçlü kızsın. Olduğun yeri biliyorsun. O yere aklınla, yüreğinle geldin. Korkmaktan utanma. Vücudun korkuyor..."

Erzurum'da ateşlenip yattığı hastalık günlerinin yarı düşsel sayıklamalarını anımsatan konuşması belli bir yorgunluğun ucuna değin sürüyordu. O noktada küçüklüğünün dertsiz dönemlerini süsleyen Kiraz kız beliriyordu önünde.

Evlerine geldiğinde Kiraz sekiz on yaşlarındaydı. Kirpiklerinin kara sıkılığından yanaklarına koyu kadife yumuşağı gölgeler inerdi. Zayıf yüzünde çocukluğunu yitirmemiş ağız çizgisinin ona verdiği hüzne yatkın anlam göreni yadırgatıyordu.

— Ne bilip de söyler misin bana da. Yaptım ya hanım. Çiti-verdim çoraplarını kızların hanım.

Küçük gövdesinden umulmaz bir gücü vardı Kiraz'ın. Odunluktan iki kolunu tepeleme doldurup da çıktığında sıkıntı duyardı ona bakan. Şakir Zümre üç numara sobanın yanına varana dek sıska bacaklarından ötesini kapayan odunların ardından gelen sesi duymak şaşkınlık verirdi:

— Şimdicek koyveririm hanım. Öğlenin bulaşığını ediverdim mi yemeği kurmaya dururum.

Kiraz odunları sıralarken Emine, kardeşinin, ablasının, annesinin, kendinin korunaklı bir dünya içinde olduğunu düşünürdü.

Erzurum'da bu yerli evinin altı taştan kalın duvarlarla örülü, iyi ısıtılan oturma odalarının verdiği bu duyguyu taşkınca duymak, okuduğu ödevden başını kaldırıp odalarını yeniden gözden geçirmeye iterdi onu. Annesi, çoğunluk babaları dön-

mediğinden, onun masasına yayardı öğrencilerinin kâğıtlarını. Ondüleli koyu kestane rengi saçları kulak bitimindeydi annesinin. Dudaklarını belli belirsiz boyardı. Kolundaki, altından kayışa geçiş yerinde küçük iki elmas taşı olan saati hiç çıkarmazdı. Ortaya yakın kısalıktaki boyu, giydiklerinin değişmez renklerden oluşan tekdüzeliği, annesindeki arada bastıran öfke bulutlarını daha da keskinleştirirdi evdekilerin gözünde.

Bir gün, Kiraz'ın eve alındığının galiba üçüncü ayıydı, çocuklarının üçüne de çıkışıyordu. Nüveyre öğretmen küçük kardeşi Kubilay avukatın kızına ağıza alınmayacak, çirkin bir söz söylemişti. Öyle diyordu anneleri.

— Nasıl olur? Nasıl olur? Anadolu'nun bu dağında bizlerin çocukları da böyle yetişirse... Üstelik eğitim ordumuzun iki görevlisinin çocuğu. Bu evde sen hiç böyle konuşulduğunu duydun mu? Çocuğun annesi gelip beni buldu. "Oğlunuz kızıma bu sözleriyle ne demek istedi," diye sordu. "Anlayamadık. Çok üzüldük. Müsameredeki rondda beraber olmalarını acaba şimdi de uygun görüyor musunuz?" dedi kadın. Ben ahlak için canımı vereyim. Babanız da öyle. –Burada annesinin sesi değişmiş, boğazını temizlemişti.– İyi ki...

Emine rastgele:

— Ne demiş anne Kubilay, diye soruvermişti.

O sırada Kiraz içeriye girmiş, kızarmış ıslak ellerini eteğinin ucuna kuruluyordu. Üstelik annesi bu savrukluğu bağışlamazdı ya görmemişti anlaşılan.

Kubilay ivecenlikle söze başlamıştı.

— Seni karım yapayım mı? dedim. Babamın anneme yaptıklarını ben de sana yaparım, dedim.

Kubilay ilkokul öğrencisi olduğu o yıl bile hâlâ bebek çocuk yüzünü yitirmemişti. Evin tek oğlu olmasının büyüklerce alttan alta kesintisiz sürdürülen kayırma, hoşgörü dolu bir tutumla karşılandığını bilmek, çocukta her aklına geleni yapıveren bir şımarıklığı büyütüp geliştirmişti.

Kiraz gülüyordu.

Kirpikleri kısılıp koyuluyor, küçük yüzünde yanaklarının kuruluğunu bile yenen çukurcuklar oluşuyordu gülüşüyle. Giyiminin ince kumaşını dirsek kemikleri sivriltiyordu. Kiraz'ın

gülmesi büyümüş, seslenmiş, kahkahalara dönmüştü. Kahkahalarında serin, başıboş, yabansı tınılar vardı. Annesinin, babasının, oğlan kardeşinin böylesi kahkahaları duyulmamıştı evde. Emine de, ailesinden olmayana duyulan ayırımı, yabancılamayı o yıllar seçebilmişti.

Kiraz sanki büyüyordu gülerken. Genç güzel bir kız oluyor, Erzurum'un karlı kışlarını, karanlığın tez indiği sokaklarını çevreleyen dağlarında koşup duran masal cerenlerini andırıyordu. Yabanıl gülüşünün odayı kaplaması annesini olduğunca tutuvermişti. Kubilay o sıralar yedi yaşlarındaydı. Söylediklerini unutmuş, yüzünde gülmeye doğru giden yumuşamalarla Kiraz'a neşeyle tutkuyla bakıyordu.

Annesi bu gülme selinin sarıp sarmaladığı aykırı durumundan kurtulma isteğiyle dönüp kapıda duran Kiraz'a yaklaşmıştı. Odaların kapılarına kış gelince içerden çuhalar asarlardı. İlkten çuhayı kaldırıp sonra kapıyı açardı kişi. Öylesine bir kıştı ki ora kışları, sokak kapılarını, sofa kapılarını, ardından da oda kapılarını örtmek soğuktan korunmaya yetmezdi. Havanın sızan, kıyıcı, ince süzülüşü engellenemiyordu.

— Sus, demişti annesi Kiraz'a. Sus. Gülünecek ne var?

— Hanımım, demişti Kiraz. –Kiraz'ın yüzü kızarmış bütünüyle güzelleşmişti. Hatta kadınca bir çekicilik kazanmıştı.– Küçümen oğlana bak ki bıyığı yetip eli ekmeğe ermeden kocalık, erlik taslıyor.

Annesinin Kiraz'ın yanağına inen tokadı olan sesleri kırmış dağıtmış, sobanın mutluluk, dinginlik veren çıtırtılarını bile yok etmişti.

Kiraz yüzüne inen elin gücüyle sarsılınca ilkten küçük gövdesini dik tutmaya çabalayıp birden yere düşmüştü. Düşer düşmez de toparlanıp kalkmıştı.

— İş anam. Ne ettim ki?

Ardından da bilmedikleri bir ağlama tutturmuştu. Kahkahaları gibi ağlaması da yabansı, dikti. Arada hıçkırıklarını kesip;

— Vay başım, dertli başım, diyordu.

Odalarına birden karanlık dolmuştu sanki. Yanan sobanın saldığı sıcaklık dışarda dar ara sokaklarda bile ezilip yok olmayan fırtınanın sesiyle yitip gidiyor gibiydi.

Kubilay okul çantasından kalem kutusunu çıkarmış, kaleminin ucunu açmaya başlamıştı. Annesi biraz ötesindeki dertop duran küçücük gövdeye iğrenme sayılacak bir sertlikle bakıyordu. Kiraz'ın ağlaması ağıta dönmeye yüz tutmuştu. İç çekişlerini uzatıp birden koyuveriyor:

— Oy anam, dertli anam, diye türkülü bir sesle inliyordu.

— Kalk ayağa, demişti, annesi. Çabuk kalk!

Kiraz doğrulmuş, gözyaşlarıyla top top olmuş kirpiklerinin arasından bakmıştı:

— Nettim ki ben hanım can? Ölü evinde miyik ki gülüşüm yakışıksız kaçtı?

— Senin yaşındaki bir kız çocuğu böyle sözleri ne bilir, ne de güler. Ahlaksızlıktır bu.

— Ev bark olma mı kötülük? Bilemedim hanım can.

Yanağındaki tokadın yeri tenin esmerliğinde koyulup göv ermeye başlamıştı. Avuç içi kadar yanaktaki elin izi Kiraz'a öylesine bir itilmişlik vermişti ki, Emine'nin içinde o güne değin duymadığı bir burkulma, taşma olmuş, o da ağlamaya başlamıştı.

Annesi şaşarak:

— Ne var, niçin ağlıyorsun, diye üstlenmişti. Nihayet bazı şeyleri engellemezsek bu evde sizinle bu kız nasıl barınır? Bunlar gelişmeyip oldukları gibi kalıyorlar. Okutup eğitebilsek, insanların nasıl davranması gerektiğini öğrenebilirler. Hem girmesini çıkmasını da bilmiyor. Geçenlerde babanla konuşurken ne etsek uzağa yollayamadık. Eh çocuk da sayılmaz.

Emine'nin içindeki katılma öylesine somutlaşmıştı ki, ağlama nedeni artık Kiraz olmaktan çıkmıştı toparlanamıyordu.

— Sen daha çocuksun, bilmiyorsun. Elbette Kiraz'ı dövmek istemezdim. Nasıl öğreteceğiz onlara ahlaklı olmayı. Odaya beklenmedik bir anda girmesini nasıl engelleyeceğiz. Mutfak sıcak, orada da oturabilir. Ona minder falan yaptık. Hem yemeklerin buharı yeter orayı ısıtmaya.

Annesi konuşmasını ahlak, eğitim, köylüler sözleriyle sürdürürken Kiraz'ın pürüzlenmiş sesini duymuşlardı:

— Ben insansız edemem hanım can. Biz kalabalık idik. Beraber idik. Anam, babam, kardaşlarım. Bir başıma dururken içim daralıyor. Yanınıza varayım diyorum.

Kiraz kapıya dayanmış, asılı çuhanın renkleri arasında koyulup kalmıştı.

Emine omuzunu okşayan annesini itmişti.

On iki yaşındaydı. Orta bire gidiyordu.

Annesinin yanak derisinin gözenekleri yer yer belirgindi. Boynu sararmış kopup eklenen çizgilerle çevreleniyordu. Nikâh halkasının sardığı parmağındaki tombul çıkıntının gün günden artabileceğini ilk kez düşünmüştü Emine.

— Kiraz'ı almayaydık madem öyle anne.

Annesi çekinerek bakmıştı:

— Ben çalışan bir kadınım. Baban da öyle. Sizleri okutup yurda yararlı insanlar kılmaya çalışıyoruz. Ablanı, şimdiden üniversite havasına alışsın diye büyük şehire alışsın diye İstanbul'a yollayacağız. Sen, sonra Kubilay, hepinizin okuyup aydın birer insan olması için çabalıyoruz. Bu kadar işin içinde bana da kollayacak, yardım edecek biri gerek. Ninesi bunu yalvar yakar getirip koydu. Şimdi karnı tok, sırtı pek. İhtiyarın yalvarmasıyla falan... Bir ağır işi de yok. Ahlaklı olmayı öğrenmesine bilhassa çalışacağız.

Kapının önünde duran Kiraz'dan o zaman bir çığlık kopmuştu. Uzak dağların deli rüzgârlarından arta kalan bir sesti sanki bu. Dik, annmış, serin.

— Ninem kadın size verdi ya bu canı, ben hoşnutum ya, yalnız içim daralır. Tek olunca içim daralır. Biz kalabalık idik. Konuşup koklaşır idik.

Kiraz niçin yaptığı anlaşılmayan bir yalvarmayla öne doğru uzattığı çocuk ellerini açıyor, ötelerde uzaklarda kalmış da kara çaresizliklere düşmüş gibi görünüyordu. Kiraz'ın durduğu yerle kendi bulunduğu yerin aynı olmadığı kanısına kapılmıştı Emine.

— Küçük Kiraz anne, çok küçük daha.

— Onlar için bu yaş küçük değildir. Demin duymadın mı nasıl anlayıverdi söylenenleri. Ya o gülmesi, sanırsın ki...

Erzurum'un aşağılarda Anadolu kentlerinin demirciler, gümüşçüler, debbağlar, bakırcılar, baharatçılar çarşılarının dağınıklığından, bakımsızlığından öte loş bir yerleri anıvermişti annesi. Erkeklerin dolandığı, durucu olmayan uzun yol sürücülerinin dumanlı kebapçılarda bol soğanlı yemeklerini yiyip kalkınca, tedirgin bir iki bakınmadan sonra biraz kamburlaşarak yürüyüp

gittikleri evlerin sokaklarından örtünüp geçen o telaşlı kadınları düşünmüştü annesi. Öylesi kadınlardı ki onlar, tek gözlerini açıkta bırakan ehramlarından bile erkeklere dokunulmanın kolaylıklarını belli edebiliyorlardı. Gözlerinin güzelliğiyle ünlüydüler. Memeleri ise hâlâ bozulmamıştı. Çoğu da köylerinden inen bu kadınların yayık çalma yıllarında edindikleri gergin sırt kasları, yuvarlak kolları, uçları diri, dolgun, ayrık göğüsleri vardı. Bunları nereden, hangi yoldan geldiği belirsiz söylentilerle öğrenen memurların eşleri konuk günlerinde, hem çekinip sakınan, hem gülüşerek aşağılayan bir anlamla o düşkün kadınları konuşuyorlardı. Ne olursa olsun sonuçta tabanları yarık köylü kadınlarıydı onlar. Saçlarına ne sürüyorlarsa kokuları da dayanılmazca ağırdı. Kesinlikle hastalıklıydılar. Öyle ya, köylerinde namuslarıyla oturacaklarına böylesine utanmazca bir işe yatkınlaşıvermeleri neyle bağışlanabilirdi. Aralarından doğu sınırını geçip gidenler de oluyordu söylendiğine göre; şu Antep, Kilis çarşılarından öteye, kiloyla ipek satılan sinekli, çok sıcak yerlere.

— Ahlaksızlık önlenmelidir kızım, diyordu annesi. Hem de küçük yaşta.

Kiraz'sa kollarını yanına yapıştırmış hâlâ ağlıyordu. Karşısında ağlamasına katılan birisi varmışça zor duyulan sesiyle bir şeyler anlatıyordu.

Emine tanımadığı o duygu sarsıntısının gövdesine verdiği halsizlikle yine de annesinin kolundan tutmasına engel olarak Kiraz'a yaklaşmıştı. Sandıklarda yıllarca tutulan kumaşlara özgü o basık loşluk kokusu burnuna gelene dek yaklaşmıştı. Kiraz ürküntüyle bakıyordu ona. Zor duyulur konuşmasını kesmemişti. Türkçe değildi sanki söyledikleri. İnce, inişli çıkışlı bir soluk alma bile sayılabilirdi.

— Hadi gel Kiraz. Seninle mutfağa gidelim.

Kiraz'a o güne değin değmemiş elleriyle onun yanağını okşamıştı.

Annesinin vurduğu yer sıcacıktı.

Yanağın etsiz kuru gerginliği sevecenliğini arttırmıştı. Çuhayı açmışlar, örtüyle kapı arasındaki boşluğun karanlığında birbirlerine yaklaşmışlardı. Kiraz yan yana olununca daha da cılız, küçüktü.

— Sen iyisin Emine can. Hanım da iyi.

— Yok, bir daha vurmaz sana annem. Hem senin iyiliğin içindi.

Soğuk, sofada kaskatı asılı duruyordu. Toparlanmışlardı. Babasının okul çantası askılığın altındaydı. Mahfele gitmişti demek, geç dönecekti. Seçil ablası o subaya âşık olmasaydı, onu İstanbul'a göndermeyeceklerdi diye düşündü. Kiraz'ın dövüldüğü gece bunun da yalan bir yanı olduğunu anlayıvermişti. Baştan niye göz yumulmuştu bu sevdaya peki.

Annesinin konuk günlerinde defterdarın karısıyla, öteki öğretmen bayanlarla giriştiği, birbirlerini beklemeden sürdürdükleri karışık konuşmaları duyar gibiydi.

— Çünkü subay evliydi.

— Atandığı yere karısını getirmeden gelmişti.

— Ev falan bulup sonra getiririm onları diyormuş. –Erzurum'un kışına alışmak kolay değil.– Sizden iyi olmasın Sahavet Hanım da...

Defterdarın karısı mendiliyle yüzünü yelleyerek:

— Ne kadınlar var Nüveyra'nım görüyorsunuz, diyordu. Aslan gibi boylu poslu bir genç adam. Ben kışta kıyamette gidemem deyip dayat. İçkici bir adam üstelik. Her gece mahfelde, olur mu ya? Ya bir de aşağı, kötü kadınlara dadanırsa. Üstelik çeşitli pis hastalıklar... Yine de acaba kadının diretmesi doğru mu, belki de adam getirmeyip böyle bahane ediyor...

Seçil ablasının odaya kapanıp çıkmayışları...

Ahlak için yalan söylenmesi gerekir mi? Söylenince ahlaklı mı olunur? diye düşünmesi Kiraz'ın tokatlandığı güne denk miydi? Yoksa daha önce miydi? Seçil ablasının akşam, gün dönerken pencerelerde beliren gölgesi.

O günlerde yine bir dalgalanma olmuştu evlerinde.

Mahfelde yapılacak düğünde Seçil'le annesinin ne giyeceği konusundaki düştükleri karamsarlıktı bu. Memur ve subay karılarının bir çeşit gövde gösterisi olan bu toplantılarda özellikle Seçil ablası gibi (O yıllar on yedisinde miydi ablası...) genç bir kızın çok özenli olması gerekiyordu. Çünkü seyrek yaşanıyordu, böylesi toplu eğlence geceleri.

Sokaklardaki tepeleme kar bile anca öylesi gecelerde büyüklere sevinç, coşku konusu olabiliyordu. Çıngıraklı arabaların mavi

buzlu karanlıkta gidişlerini belki salt o geceler görüp duyabiliyorlardı. Birbirlerine nerde rastlasalar en azından soyadına dek bilebilen bu insanlar öylesi gecelerde daha dikkatli oluyorlardı. Gidilecek toplantıda giyilecek ayakkabılar sarılıp elde taşınıyordu. Çünkü Erzurum'da kar bazen metreyle yağardı. İnce kadın topuklarının yitip gideceği o kar bolluğu. Solukların buharlaşması, davetin girişinde bile sürüyordu. İçerde çalınan bir akordeon sesi çarpıntılı yepyeni şeyler yaşanacağı kanısını veriyordu gelen konuklara. Erkekler daha çalımlı olmayı deniyorlar, kadınlarsa bakmıyormuş gibi yaparak her olanı izleme tutkusu içinde, iğreti oturuşlarıyla kalakalıyorlardı. Üstelik Seçil ablası denildiğine göre gittikçe gözalıcı bir güzel oluyordu. Yakın ilçelerin bekâr kaymakamları koyu renk giyimleriyle alabildiğine seçkin üstten bir görünüş takınıyorlardı. Mektebi Mülkiye çıkışlıların yükselme alanları sınırsızdı. Valilikler, elçilikler, Seçil'in topluluğa sunuluşu elbette kusursuz olmalıydı. Bunlar, konuşulmasa bile, baba, anne ve yetişkin kızları arasında sessizce biliniyordu. Çok güzel bir genç kız okuyup da ne olacaktı. Konu ortaya tam böylesi bir açıklıkta konmuyordu ya, isteklerde varılan sonuç buydu. Emine onlarla gitmezdi. O, burnu kitapta, gösterişsiz bir çocuk kızdı.

Düğün gecesi babası, annesi, ablası evden çıkarlarken annesinin ince tutumluluğuyla edinilip bir gündelikçi terzinin acemiliğine elbirliğiyle karşı konularak dikilen boncuk mavisi taftasını giymişti Seçil. Ablası, gür, yarı yaldızlı kumral saçlarını geceden tellerle sarıp kıvırmış, sonra dalgalandırarak omuzlarına bırakmıştı. O yıllarda dudaklar koyu boyanıyordu. Annesi de ilk kez şöyle ağzını açıkça belirgin boyamıştı.

Ablası bu kadınsı süslenmesinden sonra yaşından daha küçük bir görüntü edinmişti. Genç kızı gören, ondaki bu aşırı tazeliğe dokundurulmuş yanak dudak boyalarını yadırgar, onu koruma isteğine kapılırdı. Bir bilinmeze doğru gidermişçe ürkek, utanç dolu bir anlamla yüklüydü ablasının yüzü.

Kapıdan çıkarken, "Allahaısmarladık," demeyi bile unutmuştu kardeşlerine. Emine, Palandökenler'in orda sanki soğuğun sıkıştırıp koyvermediği akşam üstünden kalma camsı bir ışık tortusu görmüştü. Neden sonra Seçil ablası geri dönmüş, karanlığın içinden "Allahaısmarladık çocuklar," diye seslenmişti.

— Hadi girin, soğukta durmayın, demişti anneleri de. Leylim nine al şunları içeri.

Annesi yapay kara kürkünün içinde aklaşan yüzüyle tanımadık biri gibiydi. Babaları ise; ona dikkat etmemişlerdi, demek değişen bir yanı yoktu.

Leylim kadın Kiraz'ın ninesiydi; büyükler gece gezmelerine çıktıklarında gelirdi. Kubilay, Emine, Kiraz yalnız kaldıklarında. Ablaları geceleri çoğunluk çıkmadığından Leylim ninenin gelmeleri enderdi. Sabahtan belirirdi kapılarının önünde. Bir süre dolanır, tokmağı vurup vurmama ikilemiyle boğuşurdu sanki. Oysa ona iki üç gün önceden haber salınırdı.

Kiraz üstüne başına ne bulursa sarınıp kendi köylüleri olan bir bakırcıya giderdi. Ardından toplaşıp bakarlardı Kiraz'ın. Bez ve yün yumağı içinde yuvarlanarak giden bu küçük insanın görünüşü gülmelerine neden olurdu. Bir köpek, hani şöyle boz, kulakları kertikli bir çoban köpeği çıkıverse Kiraz'ı ürkünç bulup yolunu hemen değiştirir diye düşünürlerdi. Kiraz yığınını sürüklerken insandan çok olmadık bir yaratık etkisi yapardı görüntüsüyle.

Annesi çocukların eskilerini onarıp uyduruyordu Kiraz'a. Bu onarmalarla sanki birtakım yırtık dökülmüş kumaşların birbirine eklenmesinden elde edilmiş gibi atkılar, hırkalar, etekler birleşip tıkız bir yığına dönüşüyordu. Kiraz'ın küçücük ayaklarındaki yamalı çorapların çoğu babalarınındı. Annesi Kiraz'daki bu giyim uyumsuzluğunu çocuğun aşırı cılızlığına, gövdesinin giydiğini yakıştırmayan çizgisizliğine yoruyordu.

— Kızın omuzları, sırtı yok gibi. Ciğerleri karnındadır falan diye düşünüyor insan. Öylesine dar ki kürek kemikleri, ne yapsam boş.

Kiraz, yatsıya doğru, gün dönümünde artan soğuktan ötürü hava tipilemişken dönerdi. Karın sessiz, dinlendirici ak maviliklerle indiği sokakta kapıyı çalıp üst kat pencerelerinin aydınlığına bakardı. Kapıyı kim açsa onu orda öylece yüzü yukarıya dönük bulurdu. Üstünde soğuk, arı kar havası içeriye girer, alt katın taş avlusunda soyunurdu. Odaya çıkınca yanaklarındaki soğuğun koyulan morumsu kızıllığı açılır, ortaya apak gülümseyiverirdi. Ninesine haber salmak için gittiği bakırcı Medet Ustadan niçin böyle geç döndüğünü annesi sorunca:

— Nineme söz ulaştıracak Medet emmim, derdi Kiraz. Medet emmimin işi taşkındı, bekledim. Anca beni gördü. "Yoğurt aşı ye Kiraz can," dedi. "He," dedim. Büyüğümdür, asi olunmaz.

Anneleri, bıkkın, "nineme haber saldıktı"dan ötesini dinlemezdi.

Kiraz, mutfak olarak değiştirilen odaya gidip gelerek masayı kurularken, Bakırcı Medet'in söylediklerini başı sonu belirsiz bir söz kalabalığı ile anlatır dururdu. Bir süre sonra da sesi sobanın çıtırtılarına, saatin tıklamalarına karışır, odanın duyulmaz seslerinden oluverirdi.

Bazı geceler Kiraz'ın konuşma tutkusu baskınlaşır, sesinin tınısı ayrı bir renge, yabancılığa bürünürdü. Annesi, babası, başlarını işlerinden ister istemez kaldırıp Kiraz'a ilk gördükleri, ne olduğunu anlayamadıkları bir nesneye bakarmış gibi bakarlar, çocuğun gevezeliğinden kurtulma gayretiyle çabucak:

— Haydi Kiraz kız, sen de artık uyu, derlerdi.

— Nasıl uyuyayım hanım can. Üç tencere var daha ovulacak.

— Ovarsın, ovarsın, yalnız artık bu girme çıkmayı kes.

— Nasıl keserim hanım can. Sabahın odunları tükenmiş.

— Yeter yeter, sabaha var ya tutuşturmaya.

— Sabah siz dinelmeden ediveririm sobayı.

Sonra yeniden çevresine gülüverirdi. Annesi, babası yeni konmuş çaylarını yudumlarken, babasının çayı kıtlama içtiğini görüveren annesi, bunun ortaokuldaki tarih öğretmeni İclâl hanımdan öykünme olduğuna inanıp surat asarak, sözlü dokundurmalarla hoşnutsuzluğunu belirtirdi. Babası ise kırılmaz sessizliğiyle, kıtlamayla çay içmeyi sürdürürdü.

Seçil, Emine, Kubilay kimi ödevlerinin, kimi bir çocuk dergisinin başında sobada yakılmış birkaç elma kabuğunun kavruk, tatlımsı kokusunun saldığı mutluluğun içinde gövdelerinin ağırlığını duymaz olurlardı. Kiraz'ı evin içindeki bir küçük cin sayarlardı o saatlerde. Masallardaki padişahın buyurduğu işleri yapamayan Keloğlan'ın karşısında beliren "Hiç korkma, git de ki padişaha, kırk gün sonra altından saray, altından köprü hazır," diyerek çelimsiz gövdesiyle çıkıveren masal cinlerine benzetirlerdi.

Amansız kışların yeri olan Erzurum'da masallara ayrılabilecek gerçek payı çoktu. Dağlarında, toynakları mıh yüzü görmemiş hayvanların koşuştuğu uzun kış geceleri, onların çocuk düşlerini sahici görülebilir kılabiliyordu. Kiraz'ın her işi sırtlanabileceğine, becerilerinin sınırsız olduğuna inanıyorlardı.

Anneleri de demiyor muydu "Onlar soğuğa, ağır işe alışıktır. Kiraz'ı almamızı söyleyen Albayın hanımı dediydi ya, ninesi o yaşında gelip kapılarda kar küreleyip para istiyor. Bunlar aslında Karslıymışlar. Nine çok yaşlanmış, hayvan falan güdemez olmuş. Zaten hayvanlarını da satmışlar mı, yoksa kıran mı girmiş ne, Kiraz'ı da katmışlar yanına, burdaki köylülerine gönderivermişler. 'Şehir içidir, ölümü kalımı kolaydır' deyip. Düşünün çocuklar düşünün o yaşta bir çocuk, doksanını bulmakta bir kadın. Kars'tan kış ağzında yola çıkıyorlar. Oraların iklimi biliyorsunuz daha da amansız. İnsanın değeri onlarca hayvanınkinden de az. Babanıza bir eğitmen arkadaşı anlatmış: Bir aile; karı koca, beş çocuk. İki inekleri, bir öküzleri var. Öküzlerden biri hastalanıyor, veteriner getirmeğe iniyorlar şehre. Çocuklardan biri de kızamık. Ne yapıyorlar dersiniz. Hiç tabii. Bekleşiyorlar çocuğun başında, 'Rabbim verdi rabbim alır' diye. Anlaşılmaz bir merhametsizlik. Bizlere düşen iş öylesine önemli, öylesine sorumluluk dolu ki. Bunun ninesi Leylim kadını gördünüz. Aile içinde barındırmanın imkânı yok. Ne desen tersini yapıyor. Üstünü başını falan yoluna koyalım dedik. Neyse ki eli uzun değil. Acayip bir dürüstlükleri var bu dağlıların, yaylalıların. Gerçekten acayip değil mi Selahattin'ciğim? Böyle yoksulluk, böyle... Sade canlarına cömert bunlar. Kolaycacık harcıyorlar. Sabun için, hani ordaki erkeklerle bir kalıp sabun, bir de tayına olur... İşte yani ahlaklı demek de güç ya, neyse.."

Babaları bulunduğu yerden başını sallardı. Doğduklarından bu yana gördükleri o baba gülümsemesiyle çocuklarına bakardı.

Yıllar sonra bunun gerçek bir gülümseyiş olmadığını anlamıştı Emine, bir gün Fakülteye uğrayıp harç yatırırken. Babası anasına, onlara epeydir gülmüyordu demek. Bazı şeyleri anlamaları, bilincine varmaları için ana babalar çocuklarına nasıl da zaman kaybettiriyorlardı.

— Ya çocuklar... Küçücük bir kız. Yaşlı, yarı meczup bir kadın Erzurum sokaklarında. İhtiyarın nereden edindiği belirsiz

kocaman bir kömürcü küreği ile gezişi. Sırtında o pis kaput. Kapılarda durup, "Leylim nine kömürünüzü, karınızı küresin balam, ne verirseniz gönlünüzden verin," diye bir de türkü söylüyor. Gülünç canım, gülünç. O yaşta bir kadın, üstelik türkü söylemesi...

— Onunkine pek türkü denmez Nüveyre, demişti babaları. Nedir çıkaramayacağım ya, türkü deyip de kesilip atılacak şey değil.

Babasının göründüğünden daha içine dönük olduğunu da sonraları anlamıştı Emine, hep daha sonra. Daha sonra...

Leylim nine, büyükler sokağın ucunda kaybolurken, onları içeri çekerdi. Sırtındaki asker kaputunu annesi babası gittikten sonra çıkarırdı. Büyükler varken mutfağın bir köşesine çekilir, torunun gidiş gelişlerini dingin, tutkulu izlerdi. Ne zaman evin çocuklarını beklemeye gelse, oturma odasına girdiği görülmemişti.

Kiraladıkları ev, Erzurum'un öteki yerli evleri gibi; altı taş, üstü bağdadi bir yapıydı.

Giriş katında büyük kapalı taş avlusuyla, tahta merdivenle çıkılan ikinci kattaki dört odasıyla, merdivenlerin gıcırdayan bel verişiyle, her mevsim yenilenen ak badanasıyla, içeri ilk girende bile yabancılık duygusu uyandırmayan bir evdi.

Yerli evlerinin girişte olan mutfaklarını memur aileleri yadırgamış, "Böylesi soğuk bir yerde ikide bir aşağı inip de, yemekti, suydu buydu uğraşılır mı?" diyerek beğenmezlenince, ev sahipleri de kiralayacakları evlerde değişiklik yapmıştı. Üst odalardan biri mutfağa sayılmış, mutfakların tabanı da böylece ahşap oluvermişti. Bu da oranın temizliğini güçleştiriyordu. Kiraz, küçük ellerinde yer silme çaputuyla ikide bir tahtaları ovuyordu. Mutfağın köşesindeki sekinin üstünde dürülü duran yatağını geceleri serip, gün doğarken topluyordu. Leylim nine kaldığında nine torun birlikte sığışıyorlardı küçük kızın yatağına. Gecenin ilerlemiş saatlerine değin Leylim ninenin mırıltıları sürüyordu. Kiraz'ın kıstırılmış ince çocuk gülüşleri arada Emine'nin kulağına dek varıyordu.

O anlarda Emine bilmediği bir özlemle sarsılırdı. Kim bilir orada, mutfağın köşesinde, aynı döşeğin içinde, nine, torun dertop uyuyup kalana dek kurdukları düşlerle nerelere uzanıyorlar acaba diye düşünüyordu.

Böyle gecelerin sabahı Kiraz daha çevik, daha şen dolanıyordu ortada. Kahvaltı masası toplanırken, ninesinin mutfakta geceden kalma çorbayı yiyip bitirdiğini bilen Kiraz onu uğurlamaya çıkarken:

— Ninem gidiyor. Karnını pekiştirdi. Devrisi günü uğrayım mı? diye danışıyor.

Annesi çuhayla örtülünce daha da ses geçirmez olan kapının ardından aşıp gelen ihtiyarın mırıltılarını garip bir titizlikle izliyor, sonra, "Ah, gecikiyorum! Ah, ilk derste dünya kadar işim var!" dediği günlerdeki ezici tutumuyla:

— Yok, diyordu, gelmesin; gidilecek yer falan kalmadı pek. Seçil'siz gidilecek yerler var ya, o zaman da ablaları bekler.

Anneleri birden kalkıp kapıya yanaşıyor. Gelen sesin daha açılmamasından tedirginleşip geri dönerek çoğunlukla radyonun önünde duran kara çantasından bir şeyler aranıp çıkarıyor, kimseler görmeden avucunda sıkarak kapıyı yüzü asık, kararlı açıyordu. Çuhanın inişiyle de görünmez oluyordu. Leylim nine türküsünü kesmeden yanıtlarını türküye katarak:

— Kızım can, eline, özüne sağlık hanım can. Dizine fer ola. Salarsın Kiraz'ı Leylim yoksuluna, yetişip erer. Geçende de keveni yapan bir kadına ulak olmaya vardım. Eh daha yoğurup koyacak gücümüz var. Kurban olsun balalarıma, canlarıma leylim, diye uzatıyordu söyleyişini.

Merdivenlerden indiği sırtındaki her zaman nemli haki kaputun yerleri süpüren hışırtılı sesinden anlaşılırdı. Ardından kapı hızla kapanır, kapının dibine bıraktığı küreğini alıp giderdi. Bu her zaman böyleydi. Kiraz ninesinin gideceği sabahlar olanları izlerken gördüklerinin, işittiklerinin her birini sanki içine çekiyordu.

Leylim nine gelip de onunla yalnız kaldıkları geceler, anlatılmaz bir coşku alırdı Emine'yi de, Kiraz gibi. Kardeşi Kubilay o yıllar daha her söylenene "evet, olur" denen yaştaydı. Onunla birlikte mutfağa geçiyorlardı.

Leylim nine, annesinin diretip durduğu üstünü başını değiştirme işinde tersini sessizce de olsa savunmuş, kazanmıştı da. Bu yüzden mutfakta kalmaya, odalarına girmemesi gerektiğine kendince karar vermişti. Böylece de aklınca hanımın öfkesini engelleyecekti.

"Öyle ya, şehirli kadın haklıydı," Leylim nineye göre, "Onun giy bürün, dedikleri çok yufkaydı," öyle diyordu.

— Yufkadır balalarım, ceyranlarım. Kemiğim, iliğim un ufak oluyor balalarım, ceyranlarım. Her gün kocamışlığımı sarıp sarmalamazsam can suyum akıp gider. Artık yürürken toy taylar gibi yorgalamak yok. Yalap yalap akan kan yok etimde. Öğretmen hanım bilemez. Eti sünmemiş, yüreği ölüme yanmamış ki. Bunca sarmalanmam uygunudur. Her bulduğum çaputu neyi dolarım. Eski gövdemi unuttum. Belli ki soyunursam artık tanıyıp bilemem kendimi. Ne zaman ki tam soyunursam teneşiredir bu, ölünce bedenimi görüp de ürkmem Tanrıma şükür. Bizi saldılar ya Kiraz kızla, bir yol. Doğrudur, doğru ettiler. O küçük, ben koca. Onun engin işe dolanması gerek, benimse ölümü gözlemem. Erzurum havadan yana daha yumuşak, daha diri. Kars'ın düzünü özüme danışana cayamam ki demekten başkadır kıran giresice. Hiçbir yana da uymaz güzelliği. Kars'tan yılgınlaşmak olmaz. Şehirlerin padişahıdır ya zordur, genç can ister. Güneşi balkıdığında diri duracak ciğer ister. Ne zaman yerim gönlüme düşse burnum sızlar, içim döner.

Leylim nine sözlerinin burasında iki yana salınmaya başlardı.

Ak koyun kuzusuna
Kan kaynar bazısına
Ne diyim de ağlayım
Alnımın yazısına

Anamın kızı idim
Sandıkta bezi idim
Kaldırdı attı beni
Sanki el kızı idim.

— Özüm çok durmuşum yalancı dünyada, diye sürdürdü anlatmasını. Ne gelin, ne oğul barındıramaz bu kocamışı. Balaya gelende kemiği yumuşak, eti gürlenmemiş. Evimizde tandır vardı. Ayaklarımızı örtünün altına verirdik. Özüm civandı. Saçı kat kat sırtını döverdi. Beli eğilip doğrulurdu. Sarıkamış boranı olduğunda daha oğullarım yetip ermemişti. Köyün inceden civanlarını saldı idik, kara battılar. Düşmana çıkaydılar gönül

karartmazdık. Karın, kurdun kahpeliğine can ödediler. Sonra bir Mustafa Kemal paşasıydı bir ulu paşa çıktı, bizde de bilindi. "Savaşa tutuştuk yeniden," dediler oğullarımdan üçü ile iki kaynıma. "Kâzım Paşadır ordunun başı" dediler, "varıp bulasınız." Onlar Nahcıvan'da şehitliğe erdiler. Erim daha önceki muharebede bir kolunu verdiydi. Tandır idi yaktık, çay idi bitirdik. Yeniden doğurdum, yeniden doğurdum. Torunlarımın yaşıtı çocuk ettim, gelinlerimle al tülbent takındım, utandım, yüz eğdim. Emzirme sütümüz suya çaldı. Otumuz buza kesti, hayvanımız engine düştü. Gazi Mustafa Kemal Paşasıdır daha asker ister gurbet bir yana dediler. Yeni yetişip de erenleri saldık, bekledik. Yüreğimizi, bağrımızı taş ettik. Kaç kış geçti balalarım. Kaç kez kara toprak kardan sıyrıldı saymaya aklım yetmedi.

Leylim nine durup Emine'ye, Kubilay'a, Kiraz'a bakardı. Onlar, içleri kıpırtılarla dolu, bekledikleri masalın başlayacağını bilirler, daha önceden öğrendikleri sözün sırasını kaçırmamaları gerektiğini de unutmazlardı.

— Çok kış geçti Leylim nine. Bir de dönüp baktın ki bir arpa boyu yol gitmişsin.

— Hah ömrümüz de buna benzer geçişlidir kurbanlarım, cerenlerim. Gel Kiraz'ım, senin etin bana hafiftir. Gel.

Kiraz, sekinin ucunda, gözleri raflara dizdiği sahan, tencere dizisinde, ağlamaklı bir dudak büküşüyle kayarak yaklaşırdı ninesinin yanına. Kara saçlarla yığılı küçük başını dayardı yaşlı kadının omzuna. Kirpiklerinin ağır ipek örtüsü kararak inerdi yanaklarına. Zor duyulur bir sesle sözsüz bir ezgiye başlardı. Bu ezgi bir süre soluk almaktan bile çekinen Emine'yle Kubilay'ı karanlığın basmasından beri bekledikleri giz dolu dalgalanmalarla gelen anın içine doğru çekerdi. İnlemeye dönen sesiyle Kiraz, ninesine sokulmasını artırır, birden gözlerini açıp acı dolu bir bakışla:

— Ninem benim, hanım ninem. Boranda tipide bana süt emziren ninem, derdi.

Emine koyulan bir duygu çarpmasıyla üşür, omuzlarını öne verip Kubilay'a kuşkuyla bakardı. "Süt emziren" sözünün Kubilay'ca annesine yinelenme düşüncesi ürküntüsünü korkuya çevirirdi.

Kiraz da susar, hiçbiri konuşmaz, kıpırtısız kalırdı.

Sonra çoğunluk fırtınalı olan gecenin içinden çıkıp gelmişçe başkalaşan Leylim nine, kaputunu açardı. İçinde beliren birçok renkli pamuklunun eklenmesiyle oluşmuş hırkasının önünü düzeltirdi. İşte o zaman dördü de sekinin ortasında başları birbirine değen bir yakınlıkta birleşiverirlerdi.

İhtiyar kadın çekinmeyle oturdukları yeri yeniden gözden geçirir, sanki birileri kapının dışındaki karanlığa sinmiş de, onun açıklayacağı çok önemli sözlere tanık olacakmış gibi derinleşen bakışlarıyla tarardı çevresini. Uzun sessizliklerden sonra belirmeye başlayan o bilinmez gece tıpırtılarını dikkatle dinlerdi.

Dinlemesinin yeterliliğini kestirince kuru parmaklarıyla gizemli bir iki devinme yapar, çocukların gözlerinin içine değişen, üstünlük, başkalık taşıyan bakışlarıyla bir süre bakardı.

Büyü böylece bütünlenmiş olur, bulundukları oda her şeyden kopar, zamanın kesinlikle dışına çıkardı.

Bir bilinmedik canlının onu dinleyemeyeceğine inanmışça bu garip töreni sona erdirip söze başlardı Leylim nine:

— İnsiz çulsuz olan, kurttan kuştan kalan. Oğlu yanından tanınmayan. Gelini kırandan acı bakan. Koyunu kuzusu meleşmeyen. Bineği yabı olan. Avlusunda düğün kazanı kurulmayan Leylim kadın anlat. Serendip derler bir yerde bir ejderha var imiş. Her acıktığında bir âdem yer imiş. Kimseler buna bir çare bilmez, bulmaz imiş. Ejderhadır, kulun birkaç olanından korkmaz imiş. Kimse de bu derde bir umar, bir yol bilmez imiş. Derken bu yiğittir çıkmış ki bakan gözler kamaşmış, âdem Karsu kal'asına gelmiş. Karlar erimede toprak ışıyıp göğermede imiş. Karsu kal'asından dört yana haber salıp her bir yana seslenip durmuş yiğit, "Nice canlar varsa birleşsin, danışsın, şenlik edesiniz," demiş. Canlar birleşmiş, ejderha kar eriyip kargın coşunca yuval yuval küpürdemiş, dağlar temelinden oynamış. Ejderhadır buyurmuş, "İlk yaz önüdür, iki âdem isterim." Yiğittir kılıçlar döktürmüş öbür yiğitlere ulaştırmış. Çalışmışlar sınamışlar kılıcı denemişler. Ustası nasıl kılıç dökmüşse kuş gagası bile taşır Bağdat ipeğini şırp diye kesip, demiri Kars peyniri gibi bölmüşler. Birbirlerinin sırtlarını sıvazlamışlar. Yekinmişler, saattir, gündür canlar demişler, bir türkü tutturmuşlar. "Tek candan çok cana

vardık ki, üstümüze güç yoktur," demişler. Türkümüzü duyup da çekinmeyen o bilisize Tanrı acıya. Ejderhayı kesmişler, Karsu kal'asında toy düğün etmişler. Kara tokludur asilikten caymış, ejderha da insan eti insan kanı isteyeceklere olmazlığa misaldir diyip masal olmuş. O günden bu yana olan Karsu kal'asının orada şavkıyan olmaz bir Zümrüdüanka kuşunun üstünde masal güzeli bir yiğit görünür ki "bilisizlik sona erdi, yılgınlığı alışıklık edinmeyesiniz canlar" diye bir türkü çağırır.

Bu türküyü her gece masalın içinden seçtikleri değişik sözlerle birlikte söylüyorlardı.

Leylim ninenin onlarda yatıya kalma sayısı altıyı yediyi geçmemişti ya anlattıkları, davranışları çocuklar için öylesine diri, o güne değin öğrenip yaşadıklarından öte bir renk, ışık kaynağıydı ki, ihtiyar kadının söylediklerini yaşlarına özgü düş kurma gücüyle süsleyip edinivermişlerdi.

Türkü söyleyişleri bittiğinde Leylim nine, Kiraz, Kubilay, Emine ısınmış, solukları birbirine geçmiş, coşkun aydınlık bir itiyle bir şey yapma isteğiyle dolarlardı.

— Hadi balalarım, cerenlerim yatasınız, derdi Leylim nine. Yatasınız da uyuyup büyüyesiniz.

— Leylim nine, derdi Emine, nasıl Erzurum'a vardınız Kars'tan çıkıp? Ne olur anlatsana.

Leylim nine birden dalgınlaşır, o dalgınlıktan güçlükle alırdı kendini.

— Nasıl diyim Emine Hanım. Nasıl diyim ceyranım. Kış ağzıydı. Taze gelinim konuşmaz olmuştu, oğlumsa gülüşmez, sövüşmez. Sorardım, gelin; "Terekeden indirecek hamur yok," derdi. Oğul "Gedeklerin kaburgası kaburgasına çarpar, koç katımına salacak kuzu anası yok," derdi. Kiraz kız eteğimin ucunda dinlerdi, anasının babasının demelerini. Öteki körpe canlarsa ölü gözü yanan ocak ağzında küflü hamur kemirirlerdi. Tam on dört başız. Ben kocamışım ya beter ağzım kocamamış. Yerim içerim. Açlığım yatışmaz. Başım eğerim, çare bulamam. Ölmem. Bir tutum edip, on gün pınar suyuyla doyayım dedim. Vay kurban vay... Canımın feri söndü söner de, göğüs tahtamın altı dinmez tıpırdar. Dağlara bakındım, hepsi kar. Yollara bakındım, kara toprak daha bitip kapanmaya. Ekeneğimiz olaydı ucundan

tutardım, biçeneğe kadar beklerdim. Hayvan yedmeye ayağın durmuş, hızı yok. Kalk Leylim dedim, çık Erzurum'un o yana var. Eskiden kapında yiyip de hatır tutmuşlara danış, şehirdir bir el uzatan olur. Eski kalabalığın kalmadı ya kadınım. Onur etmek neye yarar. Döl yatağın büzüldü. Erin canın vereli yıllar yılı aştı. Kiraz'dır ağıta durdu. "Beni de al ninem," diye. "Anam babam ağulanmazlar," on dört baştan iki baş eksilmeyle ne bilinir, ne aranır ki. Oğulumdur, gelinimdir gönülsüz "he" dediler. Basıp vurduk. Dağların başında kara bulutlar dolandı. Aşağılara tipiler diye kuşkulandık. Tepeleri kolayladık, düzleri bulduk. Kiraz çocuk üşüdüğünde bağrıma bastım. Acıktığında süt daman kurumuş mememi verdim. Bebelik takındı, uyudu gitti. Bense kaç oğul kaç kız büyüttüğümü yeniden bildim, tam da bilemedim. Ya ölenler çoktu, ya kalanlar. Sübyanken Tanrının çağrısına koşanlarsa hiç hesaba girmedi. Kaç candılar deyip ayamadım. Ayıplandım. Erzurum'a vardığımızda çarşısını pazarını bir belledik beğendik ki. Sonra köylümüz bakırcı Medet'e göründük. Medet'tir annenin okulunda iki oğlan okutur, biri sen kadar. Bizi Albayın hanımına saldı. O kadınsa annen hanıma. Kiraz'ı çekip aldı ya öğretmen hamm Yaradana şükür. Özümse daha çoğuna meyil vermemişimdir. Bunu da sormayın niçindir diye. Umut taze candadır.

Bu sıra Kiraz, sert döşeğini sekiye yayar, ayağına yatarken giydiği yün çoraplarını geçirip:

— Nine yatalım, uykum var, derdi.

Emine Kubilay'ın elinden tutup odadan çıkarken elektrik düğmesini çevirmeden onlara bakardı.

Yaşlı kadın büyük, kalın kaputunu ayak uçlarına sererdi. Neresinde sakladığı belirsiz, iplikten bir çift çorabını da torunu gibi ayağındakileri çıkardıktan sonra giyince:

— Söndüreyim mi ışığı Leylim nine? diye sorardı Emine.

— Söndür ya can balam, uyuyak...

Emine onbeşlik ampulün hüzünlü ışığını karartır, Kubilay'ın nedense tam o anda başlayan esnemelerine gülerek yatak odalarına giderlerdi.

Orda ablası, o, Kubilay birlikte uyurlardı.

Odanın eşya yükü ile sıkışık dolanmazlığında üç kardeş başucu ayakucu karmaşası ile yerleştirilmiş somyalarında hemen

hiç konuşmadan, ayrı düşüncelere dalıp uyuyakalırlardı. Anneleri, satın alınan, daha sonra da gereksizliği ya da beğenilmezliği yeni bir şeyin gelişiyle ortaya çıkan eşyaları atmaz, kimseye de vermezdi. Bu yüzden yatak odaları beklenmez şeylerle doluydu. 1940'larda alınmış, lambaları yanınca onartılacağına yenisinin daha hesaba uygun olduğu anlaşılan radyoları, postanede mühürletilmiş, sararan patiska torbasının içinde duruyordu. 1968'lerde bile bu radyo torbası her yana taşınanların içindeydi. Oysa bir müzik dolabı bile edinmişlerdi, o sıralar. Babasının okul döneminden kalma eskimiş eşofmanları, annesinin tüyü dökülmüş astragan kürk dökanı, lastik şırıngalar, eski Yedi Gün dergileri, pompalı bir gazocağı, Ülkü dergisi ciltleri, üç tekerlekli gidonu kırılmış, lastikleri soyulmuş çocuk bisikleti, muşambası yırtık bir bebek puseti, babası ile annesinin katıldığı taşra balolarından kalma kâğıt şapkalar, kâğıt düdükler, gözleri içine kaçmış, yanakları çökmüş bir taşbebek, şişesiz bir lamba altı, otuz kırk kadar taş gramofon plağı, bu plakların bazılarında şarkı adları eski Türkçe yazılıydı. Bir çift kurumuş rugan kadın ayakkabısı, üç dört tane telli dosya benzeri şeyler, bir çamaşır sepetine sığabilenler; sığmayanlarsa bozarmış eski çarşaflara sarılı olarak üst üste dururdu.

Sabahları okula gitmek için uyanan Emine, uykunun ona getirdiği çocuk diriliğini çevresinde, yatağının altında sürüp giden bu renksiz, sık sık bakılmadığından kendilerine özgü, ince bir toz kokusuna bürünen şeyleri görüp düşününce yitirirdi. Yaşlanıvermiş de annesinin sözlerinin tümünü anlayıverecekmiş kanısına kapılırdı.

Annesinin "Biz sorumlu kişileriz. Bu yurdun küçük beyinleri bizim verdiğimiz aydın insan, medeni insan olma idraki ile yetişiyor," deyişindeki kuru sıralamayı çözerim sanısı uyanırdı içinde. Bu sözleri öylesine sık söylerdi ki annesi, Emine'de artık içeriğini yitirmiş bir dua etkisi yapıyordu.

Odayı izler, düzgün solumalarından ablasının, Kubilay'ın uyanmadıklarını anlardı.

— Haydi, okul vakti! Haydi, birlikte çıkıyoruz! Babanız sabah gazetesini okudu bile, diye seslenecek annesini beklerdi.

Portatif masanın başında toplandıklarında önlerindeki yiyeceklerin çoğunu büyük bir isteksizlikle süzerlerdi. Çeşidi değiş-

mez sabah kahvaltılarına en büyük çekiciliği verebilecek olan has tereyağı kokusunu bile çoğunluk duymazlardı; bu tereyağları çevre köylerden gelen köylüler giyim eşyasıyla ya da tuz, şeker benzeri şeylerle değişirdi.

Kiraz, giden ninesinin ardından bir süre sakarlaşır, konuşmasındaki ağdalanan yöresinin deyiş özelliğiyle anlaşılmaz bir şeyler söyleyerek dolanır dururdu, birçok küçük belirsiz işin ardında. Bunlar öylesi işlerdi ki, evde yapılmasa da olur kanısını uyandırdıkları halde, bir iki gün el sürülmeyince anlatılmaz bir dağınıklığın ortaya çıkmasına yol açarlardı. Sobayı, çevresini silmek, minderleri kabartmak, yemek masasının altına dökülmüş yiyecek kırıntılarını süpürmek. Babasının kurşunkalemlerinden saçılmış kıymıkları toplamak, pencere içlerinin tozunu almak, Kubilay'ın attığı bir çorap tekini kirlilere taşımak, tüm bu işler Kiraz'ın çocuk dikkatine bırakılırdı.

Emine, Kubilay, Seçil kahvaltıları bitince üst üste giyinip sarındıktan sonra, koşarak indikleri aşağı katın taş avlusundaki soğuğa çarpıp kasılırlardı.

Seçil ablası genç kız olmanın değişmeleriyle ya aşırı neşeli, ya küskün, önünü görmez bir bakışla eşiği aşardı. Kapı artlarından kapandığında karlara vuran sabah güneşinin sarısını yitirmiş ak aydınlığı gözlerini kamaştırırdı.

O düğüne gitme gecesinin gerekli töresi yerine getirilmiş, Leylim nine mutfağa dönmüş, odanın köşesinde kocayıp da uçmadan kesilmiş bir kartal gibi tüneyerek çocukların yanına gelmesini beklemişti.

Sonra yine gizemli sözlerden kurulu masallarını söyleyip, ardından her biri yüreğe değen, insanı olmaz sanrılara düşüren türkülerini çağırıp bitirmişti.

— Haydi yatın canlarım, balalarım, demesini bekleyen Emine'yle Kubilay'a alışılmadık bir suskuyla bakıp durmuştu.

Kiraz uyumak için gerekli olan hazırlıklarına ara vermiş, beliren yeni durumun nedenini araştırırca ninesinin yanında iki kez dolanmıştı.

Leylim nine sonunda yorgun bir sesle konuşmaya başlamıştı:

— Siz istasyona taşınmışsınız balalarım. Cumhuriyet Alanı denilen yerde şehir işi çok katlı evler yapılmış ya, oraya. Hanıma

özüm danışıp Kiraz'ı alıkoy diyeceğim. Oranın yakışığı olmayı bilir diyeceğim. Özüme gelende yaşamam, ömür tüketmem daha nice sürer bilemem, Emine Hanım. Has kızım bilemem. Bunca küçük Kiraz'ı ortada komak olur mu ya? Ben gibi yıkık hanların, eski hamamların kuytularına sığınıp kalamaz. Benim iliğim dondu, kemik oldu. Genç kız olmaya, gelin kadın olmaya büyüyen tohumu sarıp savunmaktır yaşamanın gereği.

Emine şaşırıp ilgi ile ürküntü arası bir ikirciğe düşüvermişti.

— Bize söylemedi annem Leylim ninem. Niye çıkalım bu evden? Kaç yıldır buradayız.

— Size demedi ya Medet usta duymuş, bakırcıların orada dolanırken özümü çağırıp ayarı etti. Cumhuriyet Alanına geçerler ninem dedi. Sense bu sarınıp sürüme ile diyip üstümü gösterdi Medet. Ben üstümü neyi bir şey edemem, ölümüm yakındır. Düşe vardığımda ak tüylü koyunlar yayarım dağların koyaklarına. Burnuma kekikler, yarpuzlar çarpar. Dağ ortalarındaki göllerin cam sularında çimer aklanır da Tanrıya doğru veririm imanımı. Benim vaktim azdır cerenlerim. Daha üçüncü düşü görmedim. Bu düşte karlar açılıp da dağlar obrulduğunda ilk yeşilleri dereceğim. Alagöz dağını dolandığımda sürüye bir kara koçtur gelecek, onmam için. O benim can alıcımdır. Bu düşü görmedikçe ölür değilim. Sen sen ol Emine Hanım, bir canı bir cana ısmarladıklarında onu yed, ona sahiplen. Hele tazeyse, hele ömür çiçekleri senin gibi açmamışsa Emine Hanım.

Emine sarsıcı, korkutan bir güçsüzlük duygusuna kapılmıştı:

— Yok, yok. Kiraz bizim kardeşimizdir. Onca işimize de koşuyor. Giyinir de bizim gibi de öğrenir de konuşur da. Annem öğretmendir. Çocuklara her şeyi onlar öğretiyor ya...

Ağladığını merdivenleri çıkarken anlamıştı.

O gece nine torun elektriği kapattırmamışlardı.

Uzun süre alt kattan bildik mırıltıları yatağında dönüp duran Emine'ye dek gelmişti.

Emine alışık olmadığı kaygılı bir hüzün içindeydi o gece.

Bu, ona, çok ateşlenip üşüttüğü hastalık günlerinde, yatağında, oda kapısının açılmasını beklediği yalnız saatleri anımsatmıştı. Herkes evden çıkıp gittiğinde alnına konan temiz ak tülbent-

lerin ıslatıldığı bakır taslardaki sirkenin has kokusunu yeniden içine çekiyor gibiydi mırıltıları dinledikçe. Oysa hasta değildi.

Sokak kapısı açıldığında Kubilay çoktan sağına dönüp uyumuştu.

Mutfaktaki sesler kesilivermiş, elektrik çarçabuk söndürülmüştü.

Sevinmişti Emine.

Annesi boş yere geceyarılarına dek elektrik harcanmasına karşıydı.

Kiraz kızla ninesi Leylim kadının koyu karanlığa sinip, kimselerin duymayacağı denli kıstıkları sesleriyle Alagöz dağından gelecek karakoçu konuştuklarını düşünmüştü.

Annesi, babası, ablası, her gezme dönüşlerinde olduğu gibi, oturma odasında birbirlerine iyi geceler dileyip ayrılmışlardı.

Bir an alttan alta başlayan, sonra öfke ile bastırıldığı belli olan kısa, kesik konuşmalara girişmiştiler.

Seçil ablasının sesi kırık bir hıçkırık gibi yansıyor, arada inanılmayacak denli çocuklaşıyordu.

Bu, Emine'ye yapmacıklı bir inceltme gibi gelmişti.

Çünkü bir süredir ablası Albay Adnan Beyin kızı Gülen'le akşamları okul dönüşü buluşup yün örnekleri çıkarmak, tarih öğretmenlerinin verdiği ödevi çalışmak için odaya girdiklerinde kapıyı örter örtmez kadınca anlamlar taşan gülmelerle, sorularla dolup taşıyordu sesleri.

Adnan Beyin kızının hastalıklı bir duyarlığı açıklayan soğuk bakışlı, güzel sarı ela gözleriyle, yer yer kızarmış ince ak yüzüyle odadan çıkışını izlerdi.

Aşağıda merdivenlerin başında konuk kızın ayakkabılarını giyene dek, onu uğurlayan Seçil ablasıyla sürdürdükleri kapalı konuşmalara çekinmeyle karışık bir ilgi duyardı.

Albay Adnan Beyin, bedeni uzunca olan kızı Gülen daha da dimdikleşen duruşuyla artist resimleriyle dolu kitabını Emine'ye gösterince o da açardı. İki arkadaş böylece baş başa verip, mırıl mırıl konuşurlardı.

Ancak annelerinin dönüşünü belirten gürültüler işitilince konuk kızla ablası dersle ilgiliymiş gibi bir şeyleri bağıra bağıra okumaya başlarlardı.

Bu garip suç ortaklığı Emine'ye utançla öfke karışımı bir çekinme verirdi.

O gece ise ablası inanılmaz bir saflığın ilk suçlamaya uğramış titrek sesiyle konuşuyordu.

Emine'nin daha önce ablasında yapmacık sandığı ezik konuşmayı ayıplaması silinmiş, Seçil'e acımaya başlamıştı.

Babasının yaklaşan ayak seslerinden yatak odalarının kapısını örtmeden bağırmaya yakın bir öfkeyle konuştuğunu duydu:

— İşte, ana kız ne haliniz varsa görün. Halkevlerini düşmanca yok eden, biz halktan yanayız diye ezanı Arapça okutup, milletimizi gericilerin kucağına atan o topluluğun önünde dansetmek. Allah kahretsin, beni rezil etmeniz yetmiyormuş gibi aynı adamla iki kere dansa kalkmak, böyle bir densizliğe ne diyelim bilmem. Adam sarhoş, bulunduğu yeri de kolayca unutuyor. Sivil giyinse ne olacak, tanınmaz mı sanki. Bizim burda adımız, yerimiz var.

— Fakat baba, Albay Adnan Beyin kızı Gülen de kalktı dansa.

— Elbette, babası subay onun. Üstelik soğuk bir kız. Herkese tepeden bakıyor. Güzelliği soğukluğunun sayesinde donukluk oluveriyor. Şimdi... Sen öyle misin ya!.. –Burda gerekli bir söz arandığı belliydi babasının.– Serpilip gelişmen normal de sende bir şey var ki o rezalet, o utanmazlık... Herkese sıcaklığın geçiveriyor senin. Hele... Böyle... Erkeklere...

Birden annesinin dik, sinirli bağırmasını duymuştu Emine.

Annesi ötekilerinin sakındıkları, bir ölçüden sonra ses yükseltmeme çabalarını aşmış koyuvermişti kendini. Sesi tanınır gibi değildi:

— Selahattin rica ederim yani... Ne diyorsun sen... Bir kıza babasının asla söylememesi gereken şeyleri... İleri geri düşünmeden... Demokrat Partililerin sonunun geldiğini herkes biliyor. Ertegün üsteğmenle dans etmesini nasıl engellerdik. Daha da göze çarpardı. Memleketteki karışıklıkların bu işle ne ilgisi var? Yok Demokratlarmış. Asıl sen bir baba olarak...

Annesinin sesi giderek soğuklaşıyor, boşlukta söylenmişçe yankılanıyordu.

— Hey Allahım hey, demişti babası. Ne kafa, ne kafa!

— Ya sen, ya sen... O garip yumuşaklığın, kızlarını bile ürkütmekten çekinmen rahata düşkünlüğünden değil de nedir... Şimdi... Beni....

Babasının hızla kapıyı örtüp yatağa uzandığı seslerden anlaşılıyordu.

Gürültü dinmişti.

Belki de Emine'nin duyduğu ya da duyduğunu sandığı yakarı gibi bir soluk gelmişti mutfaktan. Bu esinti benzeri bir şeydi ne olduğu kestirilemeyen.

Sonra oturma odasındaki sac sobanın çıralarla tutuşturulduğunu, çıraların insanı ısıtıveren şekerli kokusu burnuna çarpınca olanları anlamıştı.

Emine yadırgamayla doğrulmuştu yatağından.

Geceyarısı soba yakılması alışılmadık bir kargaşaydı evlerinde.

Kubilay'ın somyasına çarpmamaya özen göstererek kapıya yanaşmıştı.

Sobanın çıtırtılarının örttüğü konuşma açılmış, duyulmaya başlamıştı.

Ablası çocuk hıçkırıklarıyla ağlıyordu.

Annesi sobaya odun sürüyordu.

Konuşma ortamı arayan bir iki kuru öksürük sesi duymuştu Emine.

Sonra annesi tanıdık sesiyle girişmişti:

— O soğuk kızı örnek verme ikide bir. Gülen kimseyi sevebilecek biri değil. Üsteğmenle aranızda mektup taşıması sana dostluğundan değil, kurnazlığından. Borçlu düşürmek istemesinden. Dürüst bir arkadaş düşkünlüğü değil bu. İlk başlarda sessizce ikinizi izledim.

— Ama anneciğim o da benle yaşıt, çalışkan bir kız üstelik. Kimle mektuplaşıyormuşum? Nerden...

— Sus, her şeyi biliyorum, babana açmayışından şımarma. Albayın hanımı dostça uyardı. Gülen iki mektubunuzu annesine vermiş.

Ablasının yara almış gibi boğukça inlemesi annesini bir an susturmuştu.

— Ne sanıyorsun, seni kıskanıyor. Güya annesine yakalanmış. Yalan. Senin göz alıcılığını, beğenilmeni kirletmek istiyor.

Sen de buna meydan veriyorsun. Nah, bak işte, okumaktan sıkılmazsan, eh yazmaktan sıkılmadığına göre... Yok, çek elini, bunlar bende duracak. Gerekirse tabur komutanına falan bile gidilecek mektuplarla.

— Anne, anneciğim bana ne yaparsanız yapın. Yalnız ne olur ona.. Ne kötü insanmış o Gülen. Bir de...

Birden iki insanın çarpışmasından ya da itişmesinden çıkan boğuk gürültüler konuşmaları kesmişti.

İtilip çöken bir vücudun ağırlığı iskemlelerden birinde kırılırca çatırtı yapmıştı.

— Otur diyorum sana, sonra babana da açarım durumu.

— Anneciğim ne olur, sandığınız gibi değil.

— Sus terbiyesiz, ne sanılabilirmiş.

Seçil ablasının ağlaması çaresizlenmiş, kimsiz kimsesizmiş gibi tekdüzeleşmişti.

Emine de kapının ardında ağlamaya başlamıştı.

Neden olduğunu çıkaramadığı bir umutsuzluk, acı bir değişme, kapının ardında oluşuyor, daha on iki yaşını süren çocuğu sarsıyordu.

Gözyaşlarını geceliğinin yenlerine silip, avuçlarıyla ağzına sıkıca bastırıyordu.

— Üstelik o adamla yan karanlık yerlerde, kalenin orda buluştuğunu gören var. Neyse ki bize dost biri haber verdi... Artık böyle bile şeyler olamaz. Benim çocuklarım çevreye örnek olması zorunlu kişilerdir.

— Anneciğim...

Emine ablasının ince omuzlarının sarsılmasını sanki yanındaymışçasına görüyordu. Seçil'in kesik, kopuk ağlayışı öylesine yalnızlaşmış ki.

— Sen daha kaç yaşındasın? Adam evli. Umut yok. Üstelik Erzurum'un çarşı pazarından ötesinde de geziyor. Hem taşınıyoruz bu köhne sokaktan. O yılan kılıklı, kara saçlı, sarı gözlü kızla da kes ilgini.

— Artık onu görmek istemem. Beni arkamdan vurmağa kalktı, vurdu da. Hain o, yalancı o... Bir de hatıra defterine en iyi arkadaşım diye yaznuştım. Geri isteyeceğim o defteri. O yazıyı sileceğim. O yazıyı sileceğim...

Kapının ardında dayanmadan duran Emine, kendini yabancı bir yerde sanıp kapının kolunu tutuvermişti.

Ablasını ardından vurmaya yeltenen o kıza ne yapabileceğini hemen bulmak istiyordu. Bulamamıştı oysa bir şey...

Emine'nin yaşama deneyi duygularını yönlendirecek denli uzun değildi o yıllar.

Abandığı kapı kolunun yerinden oynamasıyla çıkan gürültüyü duymuşlar mıydı?

Yok, ablasının yalvaran sesi kuşkusunu yatıştırmıştı:

— Anneciğim elimi bile tutmadı. Bana askeri okuldaki anılarını anlattı. Yurdunu çok seven bir subay. İçki içmesine gelince, o hiç mutlu değil. Karısı onu anlamıyormuş.

Emine annesinden gelecek yanıtın amansızlığını korku ile bekliyordu.

Evi kesin bir sessizlik almıştı.

Birden tüm duyduklarından yanılmış olabileceğine, düş olabileceğine inandıran bir sessizlikti bu. Emine'ye öyle gelmişti ki bu çıkarı duyulmayan anların nedenini Leylim nine de karanlıkta kaşlarının gölgesi altında yok olmuş gözleriyle aramaktadır.

Annesinin yavaş yavaş yükselen konuşmasının girişindeki başkalaşmaya ablasının cılız savunusu yeniden duyulmuştu:

— Beni sarsma anne ne olur. Bunları kimle konuşayım istiyordunuz? Üstelediniz, yoksa açamazdım size. Yok, yok gecelerdir uyuyamıyordum. İtmeyin anne. Sakın bana yine vurmayın. Artık büyüdüm.

Annesinin zor kısılan bir iki haykırışından sonra:

— İstersem vururum ya, sırası değil... Yine vururum. Beni dinleyeceksin, kararlar alacağız. Sabaha kadar dinleyeceksin, kararlarım yerine getirilecek.

— Camlara bakın anne, sabah oluyor. Vurmayın dedim, dayanamam belki.

— Ben düşüneyim sabahı, sen değil. Ben çalışıyorum, ben yoruluyorum, sen değil. Beni dinle. Ertegün üsteğmenle falan bundan sonra değil bir yerde görünmek, selamlaşmak bile yok. Düşün ki bu yüzden sınıfta döndün. Bu yıl lise son bitmeden anneannenin yanına, doğru İstanbul'a. Adam evli, iki de çocuk var başında üstelik. Karısı gelmem diyormuş, laf. Adam çapkın,

işine geliyor böylesi. Yakışıklı da, kör değilim. Öyleleri yalnız sana mı bakar sanırsın! Ah benim budala kızım. Yok efendim, askeri okuldaki günlerini falan, zorlukları falan anlatıyormuş sana. Aranızdaki yaş farkını gözünün önüne getirsene, rahat otuzunda var. O senin körpeliğine vurgun. Etinin düzgün ayva tüylerinden öteye, pürüz olmayan derisine değmek ister. Seni kirletmek ister. Unutma, kızsın. Evleneceğin adam sahiplenmeli sana. Üsteğmen Ertegün'müş, hıh. Sen hiç kendini biliyor musun? Sen annenin sabahın köründe taş koridorlarda titreyerek geçirdiği genç kızlığı biliyor musun? Pişman mıyım? Asla! Biz ülkücüydük. Sen, senin için alınacak kararlar, benim kafamdan, bilgimden geçecek. Ertegün üsteğmenmiş. Bir kız ne denli saf pak olursa, kocasının karşısında öylesine başı dik olur. Sen erkekleri falan ne sanıyorsun, ne biliyorsun. Daha on yedini sürerken kendini bir şey mi sandın?

Ablası, Emine'yi yerinde donduran, beklenmez bir aldırmazlıkla sözü almıştı.

Sanki bir set yıkılmıştı anneleriyle aralarında.

İlkten boğulup anlamsızlaşan sözcüklerden annelerinin onu engellediği ya da susturmaya çalıştığı belli oluyordu.

Seçil tüm etkilerden kurtulmuş gibi alabildiğine sürdürüyordu sözlerini:

— Ya ona olan sevgim? Ya onun bana söyledikleri? Seçil, dedi. Anadolu'yu gezerken öğrendim. Karımı seveydim, adım böylesine sarhoş zabite çıkmazdı. Oysa senle birlikte olsak çok şeyleri yenilerdik. Başlardık toparlanmaya. Bu söylediklerinin etimle, yaşımla ilgisi ne? Hepsi canavar mı erkeklerin? Öyleyse babamla siz nasıl evlendiniz? Üstelik görücülüğü, bura törelerini durmadan yeren de sizsiniz. Peki doğru olan ne? Çok güzelsem ne yapmam gerekecek? Hem alçak gönüllülükten dem vurup hem kibirli mi olacağız? Ertegün üsteğmen ciddiydi söylediklerinde. Ona inanıyorum. Herkes Albay Adnan'ın hain kızı değildir. O kız var ya o kız, ona acıyorum.

Ablası albayın kızından söz ederken ilk dikliğini, kararlılığını yitirip yeniden hıçkırıklarla ağlamaya başlamıştı. Annesi bu çözülmeyle toparlanmış:

— Sus, demişti, beni dinle! İki çocuğu karısının karnına koyarken, mutluluğu düşünmemiş mi? Yoo, öyle kolay değil iki

çocuk yapmak... Yok efendim. Kuracağı... Hı... Ne kurabilir? O da belli ya. Senin gençliğini, eşsiz güzelliğini çürütsün. Hayat falan senin sandığın gibi değildir. Hayatta insanların yaşlandıkça değişen, başkalaşan birçok isteği, düşüncesi olur. İki çocuğu yaparken demek karısı çirkin değilmiş. –Annesinin sesi yırtıklaşıyordu.– Beni ileri geri konuşturma. Sen çocuk nasıl yapılır bilir misin? Ne yakınlıkta yapılır? Sus, şimdi çıldıracağım, sus. Beni nasıl adileşmeye zorluyorsun. Ne kolay ama daha genci, daha güzeli bulmak. Ve sonra da kale kalıntılarının dibinde falan onu mıncıklamak.

— Asıl siz susun anne, hiç de böyle değildi. Yakışır mı böyleydi demek. Ertegün... Hele o sözünüz... Mıncıklamak... İğrenç olan bu. Üstelik Ertegün kibardır.

— Hayasız seni, bir de Ertegün'müş.

— Ben ondan başkasıyla olamam. Siz anlamıyorsunuz, kendimi öldürürüm.

Seçil ablası birden yakarır bir anlamla konuşmaya başlamıştı.

— Bırak erkekleri... demişti annesi duymayayım. Ben ki Türkiye'nin erkeğe eşit olmasını bilmiş bir cumhuriyet kadınıyım. Sizleri ne zorluklarla yetiştiriyoruz. Hep göz önündeyiz. Bulunduğumuz yerin her zaman adı anılan okumuşları olduk. Hiçbir halt edemezsin. Öldür kendini. Benim kızım nasıl olabilir? Sizi leyli meccani okutmak vardı ya, gel gör ki ana yüreği kıyamadım. Saygısız, saygısız. Öldürürmüş kendini, geber...

Annesi Seçil'in söylediklerini kendi yineleyince, bilincine varmış gibi boğulurcasına bağırmaya başlamıştı. Babası neden uyanmıyordu onca gürültüye, Emine şaşmıştı.

— Saçlarımı bırakın anne, saçlarımı bırakın.

Seçil ablasının açık kumral saçlarını düşünmüştü Emine.

Yatak odalarının oyuntusuna yerleştirdiği küçük aynada saçlarını düzgün ayırıp tarayışını düşünmüştü. Gür saçlarının ışığın içinde tel tel ayrışıp, sarı altınlaşmalarla uçuşmasını görür gibi olmuştu. Küçük aynayı kaldırıp çevirerek yüzünün her yanını ayrı ayrı gözden geçiren ablasının bazen aynada hiç de kendisine bakmadığı sanısına kapılırdı. Emine'nin izleyişini sezen ablası birden dönerek, ona yaklaşır, beklemediği bir anda sık sık sarılıp bağrına basardı.

— Yapma ablacık, derdi Emine. Kalkayım dersleri yetiştiremiyorum. Dört halifeyi yeniden gözden geçireceğim.

— Ne işe yarar, derdi Seçil. Ben unuttum bile o konuları.

Emine'yi kıvrılıp oturduğu yatağın köşesinden alırdı.

— Hadi gel oturma odasına, senle rond yapalım. Orası daha sıcak. Hem bizimkilerin toplantısı var yine...

Ablasının davranışlarında o saatlerde ipeksi, dinlendirici bir şey olurdu. Anneleriyle babalarının sık sık katıldığı okul aile birliği, öğretmenler, kardeş köy, eğitim okulu, yoksul çocuklara giyim, gıda, sabah on bir kahvaltısında okulda içilecek Amerikan süt tozları üleşmesi gibi benzeri toplantılardan ötürü, ev geç vakitlere kadar çocuklara kalırdı. Kubilay çoğunluk sıcak çatıların altında yapılan bu gibi görüşmelerde annesiyle birlikteydi. Ailenin ilkokula giden tek erkek çocuğuydu. Seçil lise sonda, Emine orta birde okuyorlardı. Bebeklik şişmanlığını hâlâ atamamış Kubilay, sekmeyen bir özenle annesi ve babasınca korunurdu. O karlı kışlı Erzurum'da yalnız yürüyemezdi ki küçük oğlancık.

Ablasıyla beraber odanın ılıklığına çıkarlar, sokağa açılan iki camdan taşan ak kar aydınlığının önünde el ele dönmeye başlarlardı.

Emine de bu beklenmedik dansa sevinçle ayak uydurur, ikisi de kahkahalarla gülerlerdi.

Böylesi günler, Kiraz ortalarda görünmezdi. Kuzinada tutuşturduğu kömürleri seyredip nedense bu ikili coşkuya katılmazdı. Rond'un sonunda kendilerini birer köşeye atıp, soluk soluğa "Ay ne eğlendik, değil mi?" diye sorarlardı karşılıklı. Her yanlarından ışıklar saçılıyormuşça birbirlerinden gözleri kamaşırdı.

Pencerelerin dışında birden başlayan tipinin uçucu çevrintilerle inişi, niçin, nerden kaynaklandığını çıkaramadıkları taşkınlıklarını yeniler, "Hadi kartopu oynayalım," deyip, çarçabuk giyindikten sonra kapı önünde bulurlardı kendilerini.

Karların camsı pırıltısı, gözü yaşartan aklığı, arasız yenilenen tazeliği içlerine sığışamayarak dönüp duran kıvranmayı, haykırmalara çevirirdi.

İki kız sokağı baştan sona dolduran sesleriyle, yerden aldıkları karları toplaştırmadan döke saça birbirlerinin üstüne atarlardı.

Ablasının kızaran yanakları, soğuktan akmaya başlayan burnunu çekip durması, Emine'nin demin ablasının neden kendisine sarılıp sıktığını anlayamamasını yok eder, birden yanına koşarak onu kucaklar, birlikte apak karlara yuvarlanırlardı.

Bir kış önceydi bunlar.

Ablasında o günlerden bu yana bazı değişmeler olmuş muydu, bilemiyordu. Son aylarda coşkun, istekli uzun konuşmalarını izleyiveren günlerce sususları vardı. Bazen de beklenmedik bir anda elleriyle yüzünü kapayarak yatak odalarına sığınıveriyordu. Bunları pek anlayıp önemsememişti Emine. Şimdi ise, ablasının büyümüş olabileceğini, annesinin onun saçlarına asılıp da isteklerini ancak yaptırabileceğine inanmasından anlamıştı. Annesi böylesine zorlayıp acı vermemeliydi ablasına. İçi kabarıyordu Emine'nin.

— Nasıl diretirsin bana, diyordu annesi. Bir halt edemezsin. Bu sanki kanın kızışması, işte o kadar. Sizlerin yaşındayken okulda muavin hanımlara sevimli görünmeğe çalışıp dururduk. Sınıf temizlik günleri aramızda paylaşılmıştı. Biz gencecik kızlar aşk, erkek düşünmeden sabahın köründe kalkıp toz alıp tebeşirleri dizer, sıraları nemli bezle silerdik. Sonra gidip koca okul bahçesine açılan macunları kopmuş, zangırdayan pencerelerde sesizce beklerdik. Neden mi diyeceksin? Nedeni falan şu: Bize büyüklerden Allahtan korkar gibi korkmayı belletmişlerdi. Dünya işsizlikten kırılıyordu. Bizse bükülmez bir Türklük onuruyla yetiştiriliyorduk. Her şey para değildi. Bizim görünüşümüz okumuş yazmış olduğumuza tanıklık ederdi. Çalışmamız desen eksiksiz. Hele büyüklerimizden kuşkulanmak ne ayıp. Bir müdiremiz vardı. Bursa Kız Muallim'i iftiharla bitirmişlerden, dinç bir kadın. Cumhuriyetin ilk öğretmenlerinden. Cumhuriyetin batılı aydın yetiştirme eğitimini öylesine soylu, gözleri yaşararak anlatmıştı ki, o gün avlunun soğuğunda ülkücülüğün, batılılaşmanın ne olduğunu bilip onun yüce ateşiyle yanmıştık. Erkekmiş, pöh... Sen ne sanıyorsun onları?

— Bunu açmayaydınız belki de kapanır giderdi. Konuştukça daha iyi anladım... Evet, olamam, hem...

— Hem neymiş, söyle bana, yoksa o mu oldu? Söyle söyle bana hemen.

Burda annesinin gecenin başından beri ilk kez korkuyla, çaresizliğe düşüveren bir sesle konuştuğunu anlamıştı Emine. Bu evdekilerce alışılmadık bir şeydi. Aile ilişkilerinde anneleri davranışlarının taruşılmazlığına inanmıştı. Yaptıklarının bütünündeki donmuş doğrulukta o gece inanılmaz bir gedik açılıyordu.

— Nedir bilmiyorum ki anne sorduğunuz. Saçlarımı çekmeyin ne olur. Çekmeyin koparıyorsunuz.

Artık ablası yenilmişti. Küçük bir kızın yumuşak dayanıksızlığına bürünüyordu yalvarışı.

Emine kapıyı nasıl açtığını, ne zaman annesiyle ablasının arasına girdiğini bilemiyordu.

Annesinin ona dönüp, küçük kızının orda olduğunun bilincine varana dekki görüntüsünü Emine yıllar sonra, işkence odasındaki biriyle eşleştirebilmişti.

İnsan olmanın özellikleri yok olmuştu annesinde. Çene kemiklerinin yanakları geren sivriliği hiçbir zaman görmediği bir ağız edindirmişti ona. Annesinin dudakları bitmişti. Bu yangın içinde sıralanmış dişler görünüyordu. Bu dişlerin arasında nasıl konuşup bağırıp sesini duyurabildiğini anlamak güçtü. Gözleri yeşil benekli, açık kahverengi gözleri yuvalarında olduğunca açılmış, kin doluydu. Öylesine bir korku almıştı ki Emine'yi...

O adamlardan da görebildiklerinin çoğu bu anlamla yüklüydü. Yapay birer insandılar. Hiçbir anayı, ılıklığı, acıyı, güveni taşımamış, organları metal bir sıvıyı pompalıyordu vücutlarına. Beyinlerindeki çizgilere, sevmeyi, şaşmayı bilmediklerinden, yeni yeşermiş dalgalı tarlaların yeşilinden hiç renk yansımamıştı. Anadolu bozkırlarında kesmiğin toprakları tepen insanları da tanımayışın getirdiği kolaylığı taşıyordu o beyinler. Kendileri yapay insanlardı ya, bu karşılarındakinin insanlığını daha kolay zedelemek yönünden varabilecekleri en başarılı uca getiriyordu onları. Çünkü elektriği bağladıklarında insan sevgisi taşıyan bu vücutları basıp gerip dağıttıklarını biliyor, acımasızlığın en çirkin

çürümüş sınırlarını aşıyorlardı. Beyinlere uzanamayan parmaklarıyla insan vücudunu ayrıştırıp aşağılamaya çalışıyorlardı. İnsan onurunun titizlikle taşındığı bölüme saldırıp, dişliyorlardı. Öyle ya, kentler, ekonomi, birlikte söylenen uzun yürüyüş türküleri, çağın yüceltti̇ği başa çıkılmaz özgürlük bilinci, ellerine geçmiş oluyordu böylece. Bu sentetik dokunuşlu kişiler rahimde dölüt olma süresindeki insan özelliklerini neyle değişmişlerse sonuna değin yitirmişlerdi.

Çişinin geldiğini kasıklarına doğru sıcak, zorlayan bir etkinin bastırmasıyla duymuştu Emine. Gülünçtü bu düpedüz. Helaya gitmenin yersizliği durumun ciddiyetini anlayıp direnmesine yetti. Annesinin eteğine sarılarak onu geri çekmeye çalışmıştı.

— Yoksa kız değil misin? diye bağırıyordu annesi Seçil'e, yoksa yattın mı o adamla? O zaman ne yaparız! Bu rezaleti nasıl temizleriz! Tam Ankara'ya naklimizi beklerken...

Annesini çekerken ellerinin, bacaklarının hiç istemediği halde boşaldığını, yenikliğe doğru hızla gittiğini anlamıştı.

Bu yengi annesine olmadık bir üstünlük kazandıracaktı.

Ablasının yandaşı olacaksa, bu ikinci gülünçlüğü de çarçabuk savmalıydı.

— Susun anne, diye bağırıvermişti.

Duymamış gibiydiler onu.

Ya da bağırtısı istediğince güçlü değildi.

Çözülme sonuttu artık.

Ablasının sesi kesilmişti, inliyordu.

Annesinin elinde kopmuş saçlar vardı.

Ablasının yüzünü kendine çevirmek için annesi yine de kalan gür saç tutamlarına yeniden alabildiğine asılıyordu.

— Söyle, kız değil misin?

Babalarının odaya girişini üçü de görmemişti.

Emine artık çiş etme gereksinimini duymuyordu.

Annesi peş peşe:

— Yoksa kız değil misin? Yoksa kız değil misin? diye yineliyordu.

Uykulu babası birkaç gevşek adım attıktan sonra:

— Nüveyre kızı bırak, demişti. Yanında kim var görmüyor musun?

Annesi dönüp Emine'yi gördüğünde şaşılası bir öfke sönmesiyle sobanın yanına çökmüştü.

Babası Emine'ye yaklaşıp saçlarını okşamaya başlamıştı.

— Yeter, uzun ettin, diyordu annesine babaları. Söylediklerini kulakların duymuyor. Tamam, yetti, kes.

— Allahım, Allahım, ben öleyim bari, diye çırpınmaya başlamıştı annesi.

Emine öfkeli başını babasının elinin altından çekmiş:

— Yoksa ablam kız değil mi? diye sormuştu. Peki bu ne demek?

Babası annesini sert sayılacak bir hızla çekip kaldırmış:

— Bu senin yaptığın saçmalık Nüveyre, demişti. Böyle bir çıkışla ne elde edeceksin? Hep göz korkutarak, bıktırıp da sindirdim sanarak ha?

— Ya, ondan yana ol! Adamın evliliğini söyledim diye değil mi ya. Hoşuna gitmez. İki çocuğu yaparken iyidirler karıları. Onların kirli, kokulu çoraplarını yıkarken iyidirler. Sonra kadın yaşlandı mı... Okumuşu da, köylüsü de...

Emine sorusunda direnmişti.

— Yoksa ablam kız değil mi baba?

Bu soruda direnmeyle kafa tutuşun tadını ilk kez almaya başlamıştı. Oysa ablası önceki yerinde çökekalmış, kötülenip hakkı yenmiş olmanın ezikliğini üstünden atamamıştı.

— Ne demek o, demişti babası. Oğlan değil ya, bak kız işte. Hem sen bu gürültünün içinde ne arıyorsun bakayım?

Babası kakarca yatak odalarına itmeye başlamıştı annelerini.

Anneleri itildikçe üstünden bir şeyler dökülüp azalıyormuş gibi bedeni küçülüyor, buna karşın yüzündeki amansız gerilme alabildiğine artıyordu.

— Çek elini, çek kolumdan. Sütyensiz memeler değil mi Selahattin?

Babasının annesine attığı tokadın sesini duydukları kesindi de, yine de dayak yiyenin anneleri olduğuna inanamamışlardı.

İzmir'de ilk çocuğunun doğumunda ne demişti klinikte babasına Seçil.

— Kilo aldınız babacığım.

Mavi uçucu kumaşların içinde bir top kıpırtılı, pembe canlıyı kaldırmıştı babalarına doğru:

— Oğlumun adını Selahattin Bora koyduk, bilin.

Görülmesi istenmeyen gözyaşlarını erkekler çoğunluk bir camın önüne yürüyerek örterlerdi.

Lüks bir doğum kliniğinin çevresi alüminyumla çerçevelenmiş, pahalı bir penceresiydi orası.

Emine ağlamamak için gözlerini alabildiğine açmıştı. Deney iyi sonuçlanmıştı, yaş gelmiyordu böyle yapınca. Annelerini iterek yatak odası kapısından sokmaya çalışan babalarına bakmak istememişti. Kirli bir şeyler dönüyordu çevresinde. Ablasıyla da göz göze gelmek istememişti. Açığa çıkan korkularını bastırdığını duydukça ne yapması gerektiğini düşünmeye çalışmıştı. Babaları yatak odasının kapısını örtüp geri dönünce gözlerini başka yöne çevirmişti Emine.

— Peşimde ne arıyorsun bakalım, haydi ortanca yatmaya.

Emine ilkten şaşalamıştı. Sonra duymamış olmayı seçmişti söylenenleri. Ablası dizlerine eğdiği başıyla kıpırtısızdı. Babası sobaya gidip kapağını iki kez açıp kapamıştı.

— Soba sönmüş, demişti.

O anda sabah ezanını ilk kez duymuşlardı.

Emine'yi geceden beri alan sarsıntı tümüyle durulmuştu. Ablası aynı yerde çömelmiş, babası ayakta, Emine, öylece ezanın bitişini, sokaklardan geçenlerin ilk seslerini birlikte dinlemişlerdi. Emine yatıştıkça ablasına acıması yoğunlaşmıştı.

Babası ablasını da okşamış, Seçil'in karışık saçlı başının yavaşça doğrulmasını, yüzünün belirmesini Emine tutkuyla izlemişti. Karlarla oynadıkları günlerdeki pıtraklanan sevgi içini yeniden ısıtıvermişti. Hastalıklı, karanlık, kuytu şeyler çekiliyor, günün yenilenmesiyle gecenin tortuları yitiyordu.

— Hadi bir iki saat yatın demişti babaları. Nerdeyse sabah olacak. Okulunuz var. Hem bu yıl artık Seçilimiz mezun olacak, artık bir abladır o...

Babasının yüzü akçıllaşan elektrik ışığının altında bir çizgi kesinliğiyle belirmişti. Bu yüzde ağır bir umutsuzluğun yükü vardı.

Seçil ablası ağlamaktan kızarmış gözleri, soluk yanaklarıyla babalarına bakıyordu. Dudaklarının kıyısında kurumaya yüz tutmuş bir kan topağı vardı. Emine'nin baktığı uzaklıktan bile kızıl pıhtının yükseltisi seçiliyordu.

— Peki babacığım yatalım, demişti Seçil ablası.

— Sen de Emine Hanım, demişti babası, ortanca sen de haydi bakalım.

Adıyla ne eğlenirlerdi Emine'nin. Sıradan sayılan bir adı olması ona sık sık takılma konusu olurdu ailede.

Seçil, Kubilay gibi adlardan sonra, Emine'nin yumuşacık, dikkati çekmez söylenişi arkadaşları arasında da, öğrenciliği boyunca da kimilerince tatlı bir takılma konusuydu. Adını en çok beğenen Haydar olmuştu.

— Seçil'le Kubilay'ın arasına seni nasıl da adınla ayırıp koymuşlar Emine can, Hanım can demişti.

Babaannesinin, tanımadığı bu Kafkas göçmeni kadının adı ona giderek yakışmıştı.

Babaannesinin garip bir kadın olduğunu kanıtlayan olaylar anlatılırdı. Rusya'dan kaçarlarken en gözde saydığı eşyasını, semaverini yanından ayırmamış, kendisine; onca yükte hafif, pahada ağır eşyaların içinden asıl taşınması gerekenin semaver olmadığı üstelenip anlatıldığı halde onu almakta diretmiş. İkide

bir yoklarmış. "Aman durun, neredesdir rica ederim bakayım," dermiş.

— Peki babacığım yatalım ya ben bir şey soracağım, demişti Emine.

Babası iki kızını da bıkkın, yumuşak bakışlarla süzmüş:

— Seçil ablan da, sen de uyuyun. Soru sormak da yok.

— Babacığım demişti ablası, odalarına girerken.

— Tamam çocuklar, tamam soru sormak yok, gün ışıyor, hadi uyuyalım; hepimizin şimdi uykuya, kendimize gelmeye ihtiyacı var...

1970 yılında, Ankara'da babasıyla birlikte yürüyorlardı.

Akşamın geceye kol verdiği bir saatti.

Gima'nın ordaki insanların itiş kakış gidiş gelişine bakıyor Emine.

— Nasıl kurşunlanıyor, tozlanıyor değil mi baba Ankara, ne dersiniz, diye soruyor. Kale'nin ordan hiç baktınız mı? Gecekonduların tepelere, boz topraklara yapışırmış gibi çoğalmalarını hiç gördün mü? (Birdenbire siz yok, sen var konuşurken.) Paris'in 1789'undan bir görüntü sanki. Anadolu'nun dört bir yanından akın etmişler. Anadolu delegeleri diyebiliriz bu kalabalığa. Doğudan, ortadan, güneyden, kuzeyden. Aceleci, tez canlı Lazlar bile var. Onca denizi bırakıp da nasıl ediyorlar bu bozkırda diye düşünürüm hep. Batı Anadolu'nun seymenleri de desem gülme. Hepsi kendi yörelerinin oyunlarını biliyor. Biz bir soruşturma için gelmiştik arkadaşlarla. Meraklarını öğrenecektik. Geçim koşulları yüzünden soluk alamadan didinip durmalarından ötürü bayram olduğunda ara bulup alanlara doluşarak hemen halaya, ya da horana, zeybeğe durmalarındaki alışkanlığı öğrenmeyi istiyorduk. Gerçi folklor bizim için feodal bir kalıntıydı ya... Çocuk sayısının çokluğu, kazanç durumları. Bunları araştırıyorduk. O insanlar, Ankara'nın dolaylarında, Ankara'dan değilmiş gibi

duran parçalar. Oysa kentin içlerine sabah bir dağılmaları var, görülecek bir insan gücü, siz gördünüz mü? (Birden yine size geçiş.)

— Soru yok artık Emine. Kişinin kendisine hep sorular sorarak yaşamasını kolay mı sandın? Hele bu yaşta.

— Ama babacığım yaşıyorsunuz.

— Yok çocuğum yok, öyle sizin gibi durmadan irdelemenin sonu gelir mi? Öyle olsaydı aileler, devletler...

— Babacığım sorularımı niçin böyle savuşturuyorsunuz?

— Hayır savuşturma değil bu. Hem sen ne yaşadın ki, ne kadar yaşadın ki böylesine sorguluyor, suçlayabiliyorsun herkesi.

— Her şey kişilerin tekil yaşama süresi içinde öğrenilseydi.

— Ben onu demek istemiyorum, kelimelerle oynama.

— Babacığım bu işler çok eskiden başladı. 1789'dan örnek veriyordum demin. Üstelik daha bile eski. Siz bir ara bana sosyal başkaldırıları anlatan yığınla kitap okuduğunuzu söylüyordunuz. Peki ne işe yaradı onlar?

— O yıllar Fransız edebiyatına çok düşkündüm. Onların büyük yazarları Paris komününe epey yer veriyorlardı. İlginçti anlattıkları. Elbette okuyacaktım.

— İşte ben de size bunlara benzer şeyler soruyorum.

— Soru sormak yok Emine, yürüyüşe çıktık ya.

Baba kız ışıklı bir oyuncakçı vitrininin önünde duruyorlar. Emine babasının koluna girip ağırlığını ona aktarıyor.

— Bu yıllar rahatsınız değil mi baba?

— Yine mi soru? Sen beni ancak otuzunu geçince anlarsın Emine Hanım.

— Niye?

— Bak işte bu sorunun cevabı var. Hayat seni çevreler, sarar, iş güç ilişkiler, belki de bir aşk.

Birlikte gülüyorlar, yıllardır unutulmuş bir yakınlık baba kız sevecenliği yerini alıyor hemen.

— Aşka abanmadıkça, sündürmedikçe; o duygu kişiye atılım, dirlik verir.

— Bakındı benim Erzurumlu Emine Hanımım neler de bilirmiş.

Yanağından öpüveriyor sarılıp babasını.

Geçenler ilgiyle bakıyor.

Bir oyuncakçı dükkânının önünde genç bir kız ve orta yaşlı bir erkek.

Evet orta yaşı geçeli çok oldu babası.

Ankara'nın seçkin bir terzisinin elinden çıkma paltosu çizgileri bulanıklaşmış gövdesini sıkıca çerçeveliyor babasının.

Kuşku verici olabilirler öpüşürken.

Brigitte Bardot günlerinden kalma, odasını oyuncaklarla dolduran çocukkadın simgesi çok yaygınlaştı.

Emine gülmeye kaptırıyor kendini.

— Aşk ha Emine Hanım, gülersin değil mi?

— Yok baba, dekorsuz aşklar bizimkiler.

Konuşmaları bittiğinde kendilerini Büyük Ankara Otelinin önünde bulmuşlardı.

Babaları yatak odasına girerken doğan günün ağdığı camlara bakıp:

— Tamam değil mi kızlar, demişti. Hepimiz yorgunuz. Anneniz de. Üstelik sizler çocuksunuz. Bu yorgunlukları daha pek anlayamazsınız.

Yataklarına girerlerken sabah horozlarını duymuşlardı. Oysa horozların daha önce ötmüş olmaları gerektiğini biliyordu Emine. Leylim nine söylemişti ona, "Ezandan çok önceleridir horozların dinelmesi balacan." Emine gün ışığı uçuk mavilerden sıyrılıp aklaşırken dalıp gitmişti uykuya.

Gözlerini açtığında annesinin yatağının başında durmuş, kırık, yorgun bir sesle konuştuğunu, çok ender rastladıkları için yadırgadığı, uçucu gülümseyişi içinde görüvermişti.

— Ben çıkıyorum Emine. Senin ilk dersin cimnastik, onun için uyandırmadım. Öğretmene mazaret kâğıdı götürürsün. Ablanla Kubilay çoktan gittiler. Seçil'in İstanbul'a nakli işiyle uğraşacağız bugün de. Ekmeklerini falan elimle kızarttım, soğutma. Hem bu sabah Kiraz da seninle yiyecek.

Bu dalgınlaşmış annenin saran, güven verici havası, hatta güzelliğe benzer yumuşaklığı, öğütten sıyrılmış okşayan konuşması, bebekliğinin emziren kadınını, yılların ardından çıkarıveren cömertliğini, gün atarken yitirdiğini sandığı çarpıntılı anne sevgisini hızla geri getirmişti.

Sarılıvermişti annesine, başını karnına dayamıştı. Yüreği sevinçle, sıcaklıkla geriliyordu.

— Anneciğim.

— Ne var Emine'cik, de bakıyım.

— Ablam gitmese. Bu yılı burda tamamlasa. Son yılı ya, ne kaldı bitmesine okulların.

— Altı ay var daha. İstanbul'da bitirir liseyi. Anneannen, Nemide teyzenin de yalnız olduğunu söylüyor. Nemide daha genç sayılır. Belediyedeki işinde de derecesi yükseldi. Biz de Seçil'e para yollayacağız tabii... Sonra İstanbul'dan alınmış bir lise diploması falan çok daha iyidir.

— Anneciğim o adamla hiç buluşmadı ki ablam.

— Nerden biliyorsun, söyle. Yoksa seni aracı yapacak kadar ar damarı mı çatladı bunların. Kalk kalk.

Annesi çekilivermişti. Emine dengesini yitirip beklemediği bir hızla somyanın kıyısına çarpmış, duvarı göğüslemişti. Ağlıyordu. Oysa canı acımamıştı. Sevgisizliğin beklemediği bir hızla dönüvermesi afallatmıştı onu.

— Söyle, yoksa mektupların...

— Ben bir şey bilmiyorum. Ablama yazık.

Annesi uzaktaydı. Yaka iğnesiyle oynuyor, süründüğü limon kolonyası belli beliriz yayılıyordu odaya. Kış hastalıklarının geçirildiği bir oda oluyordu yavaşça orası.

— Sen benden iyi mi bileceksin? Bu evde her şeye dikkat etmek bana kaldı. Babanıza gelince... Ablan çok güzel bir kız. Varlıklı, rahat bir evlilik yapabilir. Bu dağlarda, ya da Nemide teyzen gibi tozlu dosyalar arasında çürümez. Bütün çabam onun iyiliği içindir.

— Evlenecekse niçin okutuyorsunuz?

— Laf işte, tam çocuk aklı. Bir yüksek mühendis ya da uzman doktor ya da Dışişleri mensubu olan birinin karısı bazı şeyleri bilmek zorundadır. Nemide teyzenin okul arkadaşı Sara

Amerika'ya giden bir doktorla evlenirken tahsili de önemliydi. Yani Sara okumamış olsaydı, kocasının yanında sosyal faaliyetlere falan giremezdi. Sen doğmadan bir yıl kadar önce baharda Missuri gelmişti. Ben, Sara, Nemide teyzen Dolmabahçe'ye doğru yürüyüş yapmıştık. Sen Akaretler'deki evde doğdun. İstanbullusun. Nemide teyzen açıkgöz çıkmadı. Sara ondan boyca da kısadır üstelik. Nemide teyzeni eskiden göreydin, öyle güzeldi ki. Gözleri için söylenmedik övgü kaldı mı bilmem. Şimdi gitti göçtü açıkçası. Asabiyet çizgileriyle dolu, apak cildi. Çocuk da yapamadı elbet. Bir kadın ne olursa olsun evlenmelidir. Nemide'nin yanında Sara görünüşçe bayağı da sayılabilirdi. Missuri'yi gezerken, İstanbul günlerce gezmişti o kocaman gemiyi, güverte subayı Amerikalı Ava Gardner'e benzetmişti teyzeni. Güzellik kalıcı değil, değerini zamanında vermeli.

1969'da Emine "Sizce kalıcı olan nedir?" diye sormuştu annesine.

— Şerefli bir hayat. Ve çocuklara bırakılacak servet.

Sonra Emine'nin elindeki kitapları göstererek:

— Parayı nasıl küçümsersin, demişti. Seninkiler de aynı şeyi söylemiyorlar mı? Her şey ekonomiktir demiyorlar mı?

Emine gülüvermişti.

— İnsanı yabancılaştıran parayı söylemiyorlar. Size anlatmak güç, para kişiyi araçlaştırmamalı, araç olmalı demek istiyorlar anne.

Charles Dickens'in kadın kılığına girmiş tefecilerinden biri gibi görünmüştü gözüne annesi.

— Anneciğim, insanı çarpık eksik kılmamak, öz değerinden koparmamak, temel ilişkilerini bağımsız kılmak için parayı emeğin, fırsat eşitliğinin karşısına değil, içine sokmak için söylüyorlar.

Annesi bilgiç, orta yaşlı bir kadındı artık.

Daha çok Seçil ablasının annesiydi. Bundan onurlanıyordu. Etkinliği olan bazı çevrelerle bağıntılara girmişti. Baştan tanışılmasa da rastlantılarla, iki üç anlatımla ortaya çıkıveren aynı katın kolay dostluklarına açıktı. Türk-Amerikan Üniversiteler Birliğindeki toplantılara her katılışında ötekilerin benzeri yeni tanışlar ediniyor, evde bunların altını önemle çizerek anlatıyordu.

Annesi Ankara'yı benimsemişti. Düzenli, rahat ettirici bir konumu olan bu kentin Türkiye'nin genç cumhuriyetine çok uyduğu, yaraştığı kanısındaydı.

"Varoşlarına gelince, orda yaşayanların da işsiz olduğunu kimse iddia edemezdi. Yoksulluk mu, o her yerde vardı. Yavaş yavaş... yavaş yavaş... çözümlenecekti her bir şey."

Annesi sorduğu mektup konusunu, anlattığı geçmiş şeylerin büyüsüyle unutmuş görünüyordu.

Odada bir iki kez gidip gelmişti.

Kahverengi eteğinin önünü gerekmeden eliyle bastırıp karnının beliren çıkıntısını soluğunu çekerek içeri almıştı.

Perdeyi aralamıştı. Karların buzullu aydınlığı odaya üçgenleşip yayıldı. Emine ağzına doğru kayan ılık bir tatla irkildi. Burnundan ince bir sıvı iniyordu. Avucuyla batırdı. Kanın kızıllığını suskuyla karşıladı. O sıra annesinin ardı dönüktü. Ona sezdirmeden geceliğinin koluna sildi kanı. Annesinin içtepisiyle göstereceği ilgiyi istememişti. Kan izinin annesince görülme olanağı yoktu. Pazenleri, koca pamuklular Kiraz bakır leğeni önüne çekip yıkardı. Cılız kollarının koca leğenin içinde didişip durması, Kiraz oyun oynuyormuşça eğlendirirdi göreni. Yalnız bu eğlentiyi bozacak tek şey Kiraz'ın yüzündeki ciddi kaygı, çocuk alnında biriken ter tanecikleriydi.

Annesi deminki uzlaşmacılığını unutmuş, buyurmaya dönüşen sesiyle:

— İkinci derse yetiş, matematiktir, deyip çıkmıştı.

Emine okula gitme isteğinin sönüverdiğini, artık bu evin onların çocuksu coşkunluklarından uzaklaştığı, Erzurum'unsa aralıksız karlara bürülü kalacağı duygusuna kaptırmıştı kendini. Toprağa yakın sarısı olmayan Erzurum güneşinin altında kardelen çiçeklerinin yer yer açtığı küçük yeşil parçaların belirmeyeceğine karar vermişti. Kardelenler de çıkmayacaktı. Onların soğanlarını güçlükle kökleyemeyeceklerdi. Tahta kızaklarında kayarken buzlaşmış düzlüklerin kesme saydam yansımalarıyla içleri kamaşmayacaktı. Dün geceden bugüne değin Emine'nin sevdiklerini zedeleyen, körelten şey durmadan gelişiyor, boy atıyordu.

Terliklerini sürüyerek yemek yenen, oturulan, konuk ağırlanan odalarına girdi.

Gece, anne, baba, abla arasında yasak olanın gemlenemeyip çözülüverdiği aynı yerdeydi. Sobadaki kütükler Emine'ye ne zaman duysa kıvanç veren çıtırtılarıyla yanıyordu.

Yıllar sonra Beyazıt meydanında bir tayın korkulu, terli koşuşuyla, kaçışan dört dönen topluluklarını coplamaya çalışan polislerden birinin "Komünisti bulmuşam," demesiyle bu yanan odun seslerini inanılmaz bir gerçeklikle yeniden duyuverecek bu çağrışım hızını da zor çözecekti.

Pencerelerdeki buzlu demir parmaklıklara serçeler konmuştu. Aklaşan uzantılarla beliren, solgun güneşin altında şaşkın, kararsız ötüp duruyorlardı.

Kiraz, Emine'nin odaya girişine bakmamıştı. Babasının gazetelerinin başına eğilmiş, resimleri izliyordu. O sıra eve Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri alınıyordu. Kiraz'ınsa evi ne zaman boş bulsa yazılı, resimli olan her şeyi karıştırdığı kesindi.

Annesi çalıştığı "Beş ayda resimlerle İngilizce" kitabının durmadan yer değiştirdiğinden arasız yakınırdı.

— Canım kimin işine yarar ki Selahattin. Allahaşkına sen mi aldın? Çat pat okul Fransızcasıyla olmayacağı açık. Bir yoluna falan koyayım diyorum şu İngilizceyi. Gerekli bir dil tartışılmaz artık bu.

Sonra koyduğu yerde değilse de biraz yakınında buluyordu kitabı.

Gazetelere dalıp gitmiş Kiraz'ı korkutmak isteği Emine'nin karamsarlığını dağıtıvermiş.

— Kiraz, diye bağırmıştı. Hadi çay içelim.

Kiraz hızla fırlamış, yüzünü alan çekinme aydınlık gülüşüyle dağılıvermişti.

— Sen miydin Emine Hanım?

— Bendim ya Kiraz Hanım.

— On ikisindeki Emine Hanım.

— Evet Kiraz Hanım.

Kiraz'ın onun yaşına aykırı olan "hanım" sözündeki tuhaflığı, gülünçlüğü seçebilmiş olması kıvandırmıştı Emine'yi. Büyükler yoktu ya, yaşama çocukların arasında tökezlenmeden akabilirdi bir süre.

Çay onların tutkuyla sevdikleri bir içecekti. Leylim nine geçenlerde para yerine –verilen paranın ölçüsünü evde kimse bilmiyordu– "Bana bir tutam çay verirsen hanım can makbulümdür," demiş.

"Eh," diyordu annesi, "eh, parayla çay almayı düşünmeyip çayı elden istemek tam bunlara göre fikirler."

Leylim nineye verilen parayla çay alınıp alınamayacağını da soramıyorlardı. Bu kesin çekingenliğin, rahata düşkünlüğün belirtisi olduğunu sonradan öğrenmişti Emine. Kiraz, ninesinden o yokken söz açılınca, ilgilenmez, duymuyormuş gibi, yaptığı işi sürdürürdü. Söz çok uzayıp Leylim ninenin belki de bir meczup olduğu konusuna kaydırılırsa –bu "meczup" sözcüğünün ne olduğunu Kiraz elbette bilemezdi– o anda Kiraz alttan alta sürdüreceği türkülerinden birine çarçabuk girişirdi. Annesi uzak bakışıyla onu gözden geçirir:

— Mutfaktaki kalaydan yeni gelen tencereleri üç kere sabunladın mı, diye sorardı.

Kiraz yüzündeki uçucu acının izlerini gülümseyerek silme isteğiyle,

— Yapmışım hanım can, derdi.

Onu gene unuturlar, derken sobanın yanındaki, ev halkını alıştıra alıştıra yerleştirdiği küçük minderinde görürlerdi.

Kiraz'ın oturmalarının en uzunu yarım saati geçmezdi. Çünkü Erzurum'un yedi sekiz ay süren kışında sobalara yetiştirilecek odunların taşınması azımsanmayacak işlerdendi.

Annesi büyük odun tenekesine Kiraz geldikten sonra karşı çıkmıştı. "Göze güzel görünmüyordu doğrusu." Öyle demişti.

"Zaten bu çocuğu bir o iş için almadık mıydı. Küçüktür ya, odundu falandı taşır." Günler geçtikçe Kiraz, cılız vücudunun umulandan da çoğunu kaldırdığını kanıtlamak isterce, başka işleri de üstlenmişti. Bu çaba belki de annesinin buyruklarını azaltma gayretiyle giriştiği bir çabaydı.

Çayları ince belli Erzurum bardaklarına koyduklarında Emine uzanıp Kiraz'ı yanağından öpüvermişti. Kiraz'ın lokması yanağına toplanmış, birden doluveren gözlerinden inen yaşları yadırgatan bir dinginlikle,

— Cumhuriyet Alanına taşınırmışsınız kız Emine can?

— Yo... Annem söylemedi öyle bir şey. Hem ben seni onun için öpmediydim. Gitsek de ne olacak. Sen de gelirsin.

— Ninen akşamleyin dedi. Durmazlar bu köhnelikte. Oradaki memurların, benzerlerinin yanına varacaklar. Sen bari durabilsen yanlarında. Ben yakışmam o içiçe yerlere. Burda benim yakışığım olan şeyler de vardır. Avluları, taş girişi, tahta tabanları, demir çatılı pencereleri, çullu kapıları, merdiven binişlerinin ığıldayan tahtaları aykırımıza değildir. Memur evlerinde elektriklerin borusu bile duvarların içindeymiş. Hamamlığıysa bizim çimdiğimize hiç benzemez. Böyle dert danıştım, dert bölüştüm ninemle Emine can.

Bir Leylim nineli gecelerde, bir de böyle baş başa kaldıklarında Kiraz'ın olanı biteni seçmezliği yitiyordu.

— Sen ne diyorsun Kiraz'cım. Burdaki elektrik boruları dışardan döşeliyse ne olurmuş. Bu yaşlılar her şeyden kuşkulanıyor. Annem de öyle. Dün gece siz de duydunuz mu?

Kiraz yüzünü kaçırmış, çamdaki buz sarkıtlarına bakıyordu. Emine kalkıp Kiraz'ın saçlarını okşamaya başlamıştı. Kendisini kararlı, büyümüş buluyordu o sabah.

— Duyduk.

— Hepsini mi?

— Ya Emine can, hepsini.

— Hepsini mi?

— Ya Emine abla, hepsini.

Arada bir Kiraz "Emine abla," demelere başlayınca Emine toparlanır, saçlarını iki yana savurmaktan cayıverirdi.

— Inandınız mı?

— Neye inanacaktık ki?

— Yani ablamın şeyle... hani annem diyordu ya...

— Bir ere meyil vermesi mi?

— Yok öyle bir şey, annem kuşkulanmış. Ablam daha küçük on yedisini sürüyor.

Yeniden masada karşılıklı oturmuşlardı.

Büyüklerin düzenini yinelemek konuşmalarına uygun düşer kanısı vermişti Emine'ye.

Kaşıklarıyla bardakları çıngırdatarak çaylarını karıştırmışlardı. Güzel çınlamalar üzüntülerini yumuşatmıştı.

Kiraz toparlanmış, içini ılgın ılgın alan çaresizlenmeyi itermişçe, kaldırıp indirmişti kollarını.

— Sizin küçük olmaya vaktiniz çokmuş. Öyle der ninem bana. Bu şehir insanının halleri hiç bize benzemez. Yüzleri de, her bir şeyleri de ayrıdır. Hele okuyup kitap kapatanlar, kitap açanlar var ya daha ulu, daha yanına varılması olasızlardandır. Bana belletti bunları. Ömürlerini süsleyip bezerler, dedi. Çocuğa kalmaları dahi ay yıl hesabına göredir. Böylesi savunulup berkitilmiş canın paha biçilmez olması da özümce şaşılası değildir. Bilirim. Bizim canlarımızın suyu başka, onlarınki başkadır. Ya Kiraz can, ceyranım, sunam benim, sen de onlardan olasın, onlara yaraşasın diye çözünüp dövünmem bu yüzdendir. Şaştın ya, Seçil kız büyüktür yengemden engin değildir diye, daha işi vardır Seçil'in. İşleri bitende gönül kaydırmalı. Öğretmen hanım haklıdır. Biz akıl eriştiremeyiz. Bağrı kavrulsa da koyvermezler. Ağlama Kiraz, dedi...

— Sen niye ağladıydın gece peki?

— Ablan inlerdi, kanlı gözyaşı akıtırdı, onu isterim, derdi. Bizim oralarda Mecit'le Zelo vardı da birbirlerine varamadıklarından kırpmaz suya verdilerdi özlerini. Zelo'nun babası sürüyle koyun yayar bir kocamış herifti. Mecit'se erlikten kalma onbaşı ceketinin içine mintan çitemezdi giymeye. Bir gözleri varmış Mecit'in, gecenin karasında parlar. Bir boyu varmış, ulu ağaç gibi. Yiğitmiş ki benzersiz. Suya verdilerdi taze ömürlerini. Biz çimmeye karların yufka buzunu kırarken Zelo'nun boyun muskasını buluverdiydik. Babası sahiplenmediydi. "Kim ölmüştür bilmirem," demişti. Müstantik vardığında da aynısını demişti.

"Özümün kızı değildir. Daha arkada beş tane var." Mecit'in kimi kimsesi kökten yoktu. Leylim ninem ona okuduydu toprağına varıp. Gurbet paklardı Mecit'i, dediydi. Müstantik sorgularken biz kapıya biriktiydik. Candarmalar pusatlarıyla kakaladıydı.

Gülüvermişlerdi. Konuştukları konunun bilmedikleri acı ağırlığı dağılmıştı.

— Yok, ablam kendini suya atmaz.

— Ninem de öyle der. Ağlama cerenim ağlama sunam, onlar canlarını korumasını bilip bilip öğrenirler. Gönül kuşlarını iyi yüksek beslerler ki engine kıpırdamaya. Her bir törelerini kurup geliştirirler ki rahata, yufkaya düşeler. Görmez misin beş cana yirmi beş sahan yakıştırırlar. Bardağın çatalın sayısını çok sayı sayabilen bile çıkaramaz. Ya tencereler, ya çullar, çaputlar... ya erin evinde yere basıp da danışıp da duyurmayışı. Bunlar kişiyi rahvanlaştırır. Balkıması söner, yakıcı olmaz. Yorgalaması diner, yumuşak baş olur. Bizcileyin çürük karınlı değildirler. Enine en, boyuna boy denkleştirirler. Zelo yoksul nere, Seçilcan nere. Onlar bu dünyanın her bir halini öğreniyorlar. Bize gelende, biz dağların kurtların canlısıyız. Yazımız böylesi yazılmış. Hem öğretmen hanım niye kakardı ki ablanı?

— Bilmem.

— Yanlarındaymışsın. İşittim, dedin ya.

— İşittim ya, her söyleneni anlamadım. Çünkü annem öylesine kızmıştı ki, ayıp şeyler de söylemeye başladı.

— Ben anladım, demişti Kiraz. Gülüşü uçuşuvermişti.

— Yok canım, sen benden küçüksün, nerden anlayacaksın.

— Ne küçüğü. Bizim orda biraz daha erişmişi satıp kadın eylerler.

— Kadın mı?

— He.

— Kadın ne ki?

Kiraz masanın ucuna bakmıştı. Kirpiklerinin ağır koyuluğu yanaklarına kapanıyordu. Çay bardağının demli kızılına gözlerini çevirip soluklanmıştı.

Emine aralarındaki, gerilmeye başlayan duygunun keskinliğinden ürkmüştü. Kiraz büyüyor, abla sayılma rahatlığını alıyordu Emine'den.

Annesiyle babasında, bazı geceler açığa çıkan, o anlamsız saydığı bakışların açıklamasını Kiraz getirecekmiş gibi hem tutkuyla, hem itkiyle bekliyordu.

Annesi böyle gecelerde kızlarıyla da uyuşmaya yatkınlaşıyordu.

Babasının ilköğretim müfettişi olma tasarısını annesi başka zamanlarda susarak dinlediği halde öylesi gecelerde çoğunlukla konuyu o açıyordu.

— Kaç yıldır burdayız Selahattin, diyordu. Sanırım Emine ortayı bitirmeden Ankara'ya naklimiz gelecektir. O zaman bankadaki birikmiş birkaç kuruşla Akaretler'deki evin kirasını da denkleştirirsek senin okuma süreni kolaylıkla atlatırız. Sühendan ablan da bu masrafa ortak olur sanıyorum. Biliyorsun kocası Halk Partisinin önde gelenlerinden. Sarıkamış'ta Enver Paşa'nın safderunluğuna kurban giden kardeşlerinizin öcünü alıyormuş Sühendan ablan aklı sıra. Ne ilgisi var Cumhuriyet Halk Partisiyle Enver Paşa'nın.

— Ya... Sühendan, derdi babası. Onların Kafkasya'dan kaçmaları aslında bilinçli değildi. Annemin "İran halılarım gidecek," diye ağlamasını anlatırken Sühendan ablam alay eder. Bolşevik'lerden ilk söz edilmeye başlandığında onların bizler gibi insanlar olduğuna inanmaz, "Kara kazak kepeneği giymiş, iki metre boyunda adamlardır," dermiş. Bolşevikler geliyor dendiğinde birden ihtiyarlayıvermiş annem. Köşesinden kalkmaz olmuş. Kocasını karşılarken küpelerini takmayı unutmayan, süsüne düşkün kadının yerine sanki başkası gelmiş. Yine de küpeleri kulağındaymış. O kederli günlerinde bu takıları çıkarmayışını peygamberimiz hazretlerinin kadına en yaraşan süstür diye buyurduğundan, dinine koyu inancından yaptığını söylermiş. Babamıza çok tutkunmuş. Sühendan ablam, "Küçüktün Selahattin, ama yine de hatırlarsın," der. Babam votka içip Rus romansları söylermiş. Rusça'yı nerden öğrenmişse işte... Anayurda dönmemize yakın iki de mujık gömleği edinmiş. Bunları evde giyip anneme verdiği çarpıntıyla da ürküntüleriyle de eğlenirmiş. Acem komşularımız konuk geldiklerinde başlarında Horasan takkeleriyle bağdaş kurup otururken annemin, "Korkuyorum efendim, nedir böyle, siz de tersip etmeyiniz?" diye sürdürdü-

gü koyu İstanbul ağzını gülümseyerek dinlermiş. Babamın bir ara bir Gürcü kızına tutulduğunu sanıp yatak döşek serilmiş. Ölümüne yakın bile anlatırdı. "Selahattin'ciğim, güya kızın beli babanın iki elini kavuşturmasıyla toparladığı kadarmış. Ben de doğurmadan dokumadan öyleydim, ne var buna şaşacak." Oysa Sühendan ablam anneme hiç benzemez. Ne kadar ölçülüdür bilirsin. "Elle gelen düğün bayram," der hep. Annemse "Bir şeyimi vermem," derdi de bir daha demezdi. Sühendan ablam, dediğin gibi, pek de saf değildir.

— Düşündüm de doğru söylüyorsun Selahattin'ciğim. Onların partileri bile Şemsettin Günaltay zamanında imam hatip okullarına yeniden can verdiler de nasıl yaptılarsa, biz bile halk Partili olduğumuz halde bu okulları Demokratlar açtı sandık. Oysa İsmet Paşa'nın...

— Neyse, derdi babası, benimki bir tasarı, ilköğretim müfettişi olmak...

— Yok, yok, gör bak, bunu gerçekleştireceğiz.

Bu tür konuşmaların dağınıklığına alışıktı Emine. Anlamadığı kavramlarla geceler boyu tartışıkları olurdu annesiyle babasının. Konuşulanların çoğu da onun açısından kırık kopuk şeylerdi.

Bazı akşamları öbürlerinden ayıran konular değil de konuşulurken annesiyle babasının arasında çaktığını sandığı bir akımdı.

Kubilay tombul çocuk yanaklarının giderek kızarmasıyla uyuklamaya başlardı.

Seçil, ders kitaplarından sıyırdığı bakışlarıyla annesiyle babasını onların görmediği bir anda dikkatle süzerdi. Bu gözlerde annesine yönelik bir öfke varmış gibi gelirdi Emine'ye.

— Haydi, derdi, annesi. Geç oldu, herkes yatağa.

— Ben, derdi Seçil, çözümleri yapamadım daha.

— Baban sana yardım etsin.

Babası ablasının başına gelir, mırıl mırıl anlatmaya başlardı.

Annelerinin kesinlikle karşı çıktığı "Kendileri öğrenmelidirler. Senden benden bekleyerek sınıf geçmeleri yanlıştır. Hep yanlarında olmayacağız. Güven falan ya bu kadarı da fazla, razı değilim," demeleri o anlaşılmaz gecelerde söylenmemiş sayılır, annesiyle babası bitirilmesi gereken derslere yardımcı oluverirlerdi.

Emine yardım istemezdi.

Böylesine çarçabuk yalanlanan erdemlerin hiç olmazsa onun yönünden savunulması gerektiğine inanırdı.

— Hadi tamam, derdi annesi ellerini çırparak.

Kubilay'ı ilk doğum yapmış bir genç ananın bebeğini tutuşundaki özenle, ürkütüyle kucaklar, yatak odalarına yönelirdi.

— Kapıyı açsana Emine, derdi.

Emine kalkar, annesine sürünmemeye gayret göstererek kapıyı açardı. Dönüp yeniden ders çalışmaya oturunca annesi kaşlarını alnında alabildiğine kaldırır, öğrencilerini azarlamadan önceki küçültücü anlamla dolardı yüzü:

— Emine...

Sözler bitmeden Emine defterlerini toplamaya girişirdi.

Masada ablasının saçlarını kalemle çekeleyip babasının söylediklerini ilgisizlikle dinlediğini apaçık görürdü. İçten içe fokurdayan ağır bir sıvının kabarıp taştığını sanarak toparlanmasını bir çırpıda bitirirdi.

— İyi geceler, derdi.

Yatağına girmeden önce de odanın karanlığında dururdu.

Gecenin içinden kopan bir tren sesi ondaki koyu mavilerle, güneş sarılarıyla bezeli yere gitme isteğini yenilerdi.

Bu yerin adı İstanbul'du.

Çocuklara özgü düşlerinden çıkarıp gerçekleştirmişti orayı.

Çocukların bildiklerinin, gördüklerinin sınırlarını taze verimlilikleriyle zorlayan o dokuz on yaş düşlerinin ulaşılmaz gece trenleriydi bunlar.

Erzurum evlerinin damlarında, istasyonun sağındaki, gürültüsü dışarlara taşan lisede, ağırbaşlı solgun taşralı gençlerin okuduğu öğretmen okulunda, güzelim medreseler, türbeler, kervansaray kalıntısı duvarların yalnızlığında, büyüyen kentin kar aklığında, asker karavanlarının dökülen artıklarında, yeniden beliren buz dikitleriyle, buz sarkıntılarının tanışlığı, ışıltısı içinde kurulan bir İstanbul'du bu. Bir çocuğun yabancılığını, korkularını, güçlü düşlerini kendi kendine sürdüreceği; sözsüz konuşmalarını geliştireceği bir benzersiz kentti Erzurum. Üstelik gece trenleri vardı kara derin dağlara doğru arasız geçip giden...

Ablası içeri girdiğinde o uyumuş gibi yapardı.

— Bizimkilerin araları iyi ha.

Ablasının sesine tanımadığı bir renk vururdu o tedirgin gecelerde.

Demek ki Seçil de bir şeyler seziyordu ya, neydi sezdiği?

Emine yamılamazdı. Yatağın soğuğuna alıştıkça ayaklarını yavaşçacık uzatmaya başlardı.

Bir süre sonra annesiyle babasının odasından geldiğini sandığı mırıltıları hem duymak ister, hem de yorgam kulaklarına çekerdi.

Tutulamayıp salınan seslerde açıklayıcı şeyler hiç yoktu. Bildik sözlere çekilebilecek gibi de vurgulanamazlardı.

Emine koyverdiği vücudunu sıkıca toparlayıverirdi.

Yalnızlık, aldatılmışlık olduğunu sonraları tanımladığı; çevreyi, evreni yitirme duygusuna düşerdi.

— Hişşt... uyudun mu Emine diye soran ablasını yanıtlamamak için dayanır, çözülmezdi.

— Uyudun mu Emine hişşt... sana soruyorum...

Emine kollarını göğsüne bastırır, kirpiklerinin titreyişini durdurmaya çalışırdı. Suskusunu daha neyle abartabileceğini araştırırdı.

Sabah kahvaltı masasında kimseye bakmadan çabuk çabuk çayını yudumlardı.

— Buna da ne oluyor böyle, derdi annesi.

Babası çenesinden tutup kaldırırdı yüzünü:

— Emine'cik ne oluyor sana hasta mısın?

— Iıh.

Konuşursa ağlayacağını sanırdı. Bir doluluk dolanırdı bağrında.

— Kime benziyor bu kız Selahattin?

Annesi birden arkadaş oluverirdi kocasıyla. Şakacı, rahat, hoşgörülüydü davranışları.

— Anneannesine. Adı babaannesi ya da kendi anneannesi.

— A... yapma. Annem aksidir de bunun kadar değil.

— Eh bu daha çocuk. Yerinde aksilenmeyi büyüyünce öğrenir.

Kadınla erkeğin yıpranmış, düşmanlığa yönelmiş ilişkilerinin silah bırakımı sayılabilecek o günlerinde, tanıştıkları yılların kar-

şılıklı sunulan ilk kişiliklerinin canlanmasını yadırgıyla izlerdi, Emine. Yalanın, yapmacığın hangisi olduğunu araştırırdı.

Kubilay gülmeye başlardı.

Erkek kardeşinin ona aptalca gelen bu gülüşlerine dayanamadığı bir sabah ona masanın altından bir tekme savurmuştu. Kubilay ağlayarak Emine ablasının dizine vurduğunu söyleyince:

— Niye? Sen deli misin kızım? Durduğun yerde niye?

Annesi bildik dikliğindeydi.

Emine mutluluk sayılacak esintinin içini arıtmasıyla gevşemiş:

— Siz beni aptal mı sanıyorsunuz? demişti.

Annesiyle babası hızla bakmışlardı birbirlerine.

— N'olmuş da seni aptal sanalım?

— Hiç işte.

Söylenecek sözü bilememişti ya hedefe vurduğunu anlamıştı.

Arada utanmazca bir aldırmazlıkla patlayıveren gecelerden sonra, o sabah kafasındaki kadın erkek sorununu açıklayacak olan bu küçük köylü kızına olağanüstü bir beğeniyle bakıyordu.

Kimbilir kıyısından berisinden varıp da uzaklaştığı o çirkin şeyin (güzel olamazdı, öylesine sinsice gizlenip ayıplanıyordu ki) aydınlanmasına göğüs gerecek, ağlayıp ürküp geri çekilmeyecekti. Kiraz çayının son yudumunu içip,

— Bir ere yürekten meyillenip de kaçıverirsen kadın olursun, demişti.

— Nasıl?

— Seni ellediğinde sen de alav alav olup kalırsın.

Emine irkilmişti.

Geçen yıl okulun bahçesinde yaşıtı Kaya'nın gelip saçlarını çekmesinin çok ayıp olabileceği utancı hızla kayıvermişti aklından.

Kaya onların yakartop oynadığı anı gözlemiş. Emine fırladığında ardından yetişip "Kız kız sarı kız, ara sıra beni ara kız," deyip saçını tutmuştu. At kuyruğu yapılmış açık kumral saçlarını tutamıyla çeken oğlanı itmek, vurmak, tekmelemek gibi giderek zora, acıya yönelen işlemleri bir çırpıda yapıverme isteğiyle kıvranmıştı.

Çocuğa duyduğu öfkenin gücüyle ne yapacağını bilemiyor, saçlarının köklerine basan ateşin acısına dayanamıyordu.

Konuşarak karşı koymayı; hiç olmazsa Kaya'yı bu yolla aşağılamayı, küçültmeyi istemişti.

— Aptal sen de. Benim saçlarım sarı mı?

— Ne yapalım, ama tekerleme öyle.

— Örtmene söyliycem bak ilk derse girdiğimizde, hem nasıl.

— Söylersen söyle. Benim babam belediye başkanı olacak.

— Benimki de başöğretmen. Hem de olmuş.

— Herkes başöğretmen olur. Belediye başkanı olmak kolay mı?

Saçları hâlâ Kaya'nın elindeydi.

Çocuğun duru su yeşili gözlerindeki yabanıl pırıltıyı görünce yüreği soğuyuvermişti.

Kaya'ya bakmamak için saçının elverdiğince çevirdiği başını dik tutmaya çalışarak:

— Bak girince söylüycem...

Sapaktan birkaç öğretmenle birlikte annesinin geldiğini gören Emine korkmuştu.

Böyle görünmenin yakışıksız olabileceğini belki de annesine Kaya'ya karşı koyma isteğini yeterince anlatamayacağını kestirmişti.

— Bırak artık bak fena olacak.

— Annesine güvenip de kendisini korkusuz sanana bak.

Emine'nin saçları çocuğun avuçlarından kaymış, ardından da Kaya yarı şaşkın, yarı aldırmaz yürümeye başlamıştı.

— Pis Erzurumlu sen de, demişti Emine. Belediye başkanı oğlu olsan n'olacak, İstanbullu değilsin ki.

Kaya sarkık bir gülüşün yerleşiverdiği yüzüyle kalakalmıştı.

Emine kurtulduktan sonra yatışmış, hatta yorulmuş bir durgunlukla arkadaşlarının yanına dönmüştü.

Kaya'yla yaşıttılar. Boyları bile eş sayılırdı, belki bir baş daha uzundu Emine'den.

Kaya sonra bir çarpışmada vurulanlardandı.

Bektaş Elçin oğlu Erzurum 1947 doğumlu Sami Kaya Elçin. Zeria'dan doğma. Hacettepe Üniversitesi. Anarşik olaylara karışmış. Silahlı çatışmada vurulmuştur.

Gazetelerin o günlerdeki manşet haberlerindendiler.

Herkes ibretle okuyor, bu "şehir şakilerinin," üniversiteli olmasını anlamaya çalışıyordu. Fotoğraftaki yeşil gözlerine aydınlık veren kara bıyıklarını, alnındaki saçlarının gür tacını aralayıp neden sonra çocukluğunun Erzurumlu öğrencisini tanıyabilmişti. İkinci fotoğrafın altında "Anarşist genç vurulduktan sonra," diye yazıyordu. Yere boylu boyunca uzanmış, gürbüz, delikanlı bir vücudun üstüne serpilmiş kara lekeler görünüyordu. "Cebinde 20 lira bütün, 365 kuruş bozuk para, kimlik belgesi bulunan anarşist gencin Filistin gerilla kampında bir yıl silahlı eğitim gördüğü iddia edilmektedir." Lekeler çoğalarak yürek noktasında kalıyordu. Hepsi kurşun deliği. "AP'nin ileri gelenlerinden olan babası Bektaş Elçin'le konuşan muhabirimize dertli baba, 'Durum için söyleyeceğim yoktur. Gerçek bir Türk çocuğunun böylesine bir yanlışa düşmesi bir baba için zuldür. Başkaca söyleyeceğim yoktur,' demiştir. Oğlunun ölüsünü teslim alan babası Bektaş Elçin cesedin Erzurum'a aile kabristanına defnedileceğini söyleyerek, 'Ne de olsa kanımdandır, ardımdandır,' demiştir."

— Her erle olur mu ki Kiraz?

— Olur mu ya, hiç olmaz.

— Karı koca arasında meyillenme olmaz mı?

— Karı koca mı?

Kiraz kirpiklerini kaldırmış, Emine'ye yaklaştırmıştı başını. Saçlarından ocak söndürdükten sonra tüten isli koku geliyor-

du. Yarı yanmış kömürlerin saldığı soluk almayı engelleyen bir kokuydu bu. Emine niye ilk o sabah burnuna çarptığını bilmiyordu.

— Ben çıkaramadım dediğini, Emine. Özüme açık değil sorduğun. Bir gece ninem geldiğinde danışıp öğrenelim. Kadın olmanın bir erkeğe varmayla mı, yürekten çırpınarak meyillenmeyle mi, yoksa gebelenip ana olmayla mı olacağını bize öğretir.

Demek ki annesindeki gevşek, yaygın, denetleyemediği davranışlarının ortalara döküldüğü o gecelerdeki duygu dikkatsizliğinin ne olduğunu Kiraz da bilmiyordu.

Oysa annesi Kiraz'ı tokatladığında "Her şeyi bilir bunlar," demişti. Gebeliği, sevmeyi, erkeği biliyordu da, kadın olmayı, kadın edilmeyi pek bilmiyordu.

Okula geç kaldığını sokak kapısı çalınınca anlamıştı.

Pencereden baktıklarında evin çıkmasının altından uzanan başı, annesinin okulundaki hademelerden Kadir'i görüp gülmeye başlamışlardı Kiraz'la.

— Gülme Emine Hanım, diye seslenmişti Kadir. Öğretmen hanım annengile haber saldı, annen hanım kızmış, okula varmanı söyledi.

Merdivenlerden gürültüyle inerlerken Kiraz da aynı koşturuya kapılmıştı. Konuşmalarının karıştırıcı, abanan ağırlığından kurtulmuş çığlıklar atarak kapıya değin el ele varmışlardı. Emine o sabah ikinci kez Kiraz'ı yanaklarından öpmüştü içi sevecenlikle ısınarak,

— Sana bu gece en resimli kitabımı armağan edeceğim Kiraz, demişti. Neler, neler var içinde. Bana halam Ankara'dan yolladı. İngilizce ama sen zaten okuyamıyorsun.

— Öğretmen hanım he der mi ki?

— Ona söylemeyeceğim, o anlamaz.

Annesine birçok kez "Siz anlamazsınız anne," demişti yıllarca sonra.

— Siz salt anlar gibi görünmeyi denersiniz. Beceriniz bilin ki buna da yetmiyor artık. Annelikle edindiğiniz en önemli bağ olan kan bağınız bile çocuklarınızı yönetmeye yetmiyor. Çocuklarınızın sizi akıllarıyla beğenmeleri gerekirdi. O da çözüm değil. Çünkü sizin aklınız kurnazlıkla yer değiştirmiş. Anlamıyorsunuz, hiç olmazsa karşınızdakileri zorlamayın. Cumhuriyetin ilk kuşağı sayılabilecek sizler bu yaşta nasıl bu çocuk bilinciyle yetinebildiniz?

— Sus terbiyesiz. Sana verdiğimiz emekler.

— O emeklerin karşılığı modeli sizden alınma yeni yetişkinler olmalıydı değil mi?

— Ne yazık ki olmadı. Şeref sayılırdı sizler için. Bizler anneleriniz babalarınız İkinci Dünya Savaşının ekmek kartı, basma kartı damgalarıyla süslenmiş olan nüfus kâğıtlarımızı onurla taşıyoruz. Ya sizler hangi sıkıntıları yüklendiniz de böyle kafa tutar oldunuz?

— Bizler halkımızı evimizin, okulumuzun dışındakiler diye düşünemiyoruz. Dışardakilerin bizimle olan ilintilerini hiç unutmuyoruz. İnsan ilişkilerine çocuk bilinciyle değil de çağımıza uygun bir bilinçle bakmaya çalışıyoruz.

— Sus artık, kes. Aklına yazık senin. Bunca fedakârlık, bunca çaba. Her şeyin bir zamanı var. O oğlanlarla gezmen, süfli süfli paylaşma merakınız.

— Ben istediğimi yaparım. Aklımdan çok vücudum sizi ilgilendiriyor. Onu paylaşmam işinize gelmez. Elbette bir kişiyle.

Deyince annesinin hızla dönüşü, bildik saldırganlığını, Emine'nin birden kalkıverişinden sonra annesinin morarara yüzü, isteriyle sarsıla sarsıla ağlayışı, giderek yağlanan sırtının sıkılmış sutyen çizgileriyle belirlenişi, apartmanının yukarı katlarında "Sıcak su ılındı Dursun Efendi, motoru bas," diyen uykulu bir kadın sesi.

— Sizin onurlanacağınız bir damadınız var artık anne. Bırakın da bu kez ben onurlanacağım biriyle evleneyim.

— Ne yaparsan yap. Sen beni zaten hiç sevmedin.

Apartman çıkışına birikmiş güneşin açamadığı o küllü Ankara sabahı.

Taş avlunun loşluğunda çocuklar içtenlikle bakışmışlar, ilk suç ortaklığının, ya da ilk buyurana karşı olmanın tanımlanmaz büyüsünü tatmışlardı.

Kapıyı Emine'nin ardından hemen örtmemişti Kiraz.

Karların ince camsı çıtırtısına basarak yürürken Emine sık sık ardına bakmıştı.

Kiraz çocuk, koca tahta kapının aralığında küçük canlı bir nokta gibiydi. Salt gözleriydi ışıyan. Karası büyük, akları maviliğe dönük durulukta gözleri anlaşılmaz bir yumuşaklıkla Emine'ye takılmıştı.

Cumhuriyet Alanındaki apartmanlardan birine taşınmadan önce annesi üç gün izin almıştı okuldan.

Sandıktan çıkarılan dikilmemiş tül perdelerin uçlarını ekstraforla büzüp hazırlamıştı. Bu perdeler anneannesinin Erzurum'a "Kızına gidip bir kolaçan edeyim," dediği gelişlerinden birinde armağan ettikleriydi. Verirken de, "Buraya, bu eve değil, sakın ha Nüveyre," demişti. "Ziyan etme tülleri. Bu daracık pencerelere tül ne gerek." Sümerbank'tan alınan, terziye diktirilen sarı ketenlerin tabana değecek bölümleri floş püsküllerle çevrelenmişti. "Daha göz alıcı olur böylesi," diyordu anneleri. "Taşınılıyordu. Ona göreydi." Ortada pek gezmemek, yapılacak işleri engellememek lazımdı.

Taşınma öncesinin büyük çamaşırı için hademe Kadir'in karısı Nazik kadın çağrıldı. Nazik kadın kat kat eteklerini çemirleyip alttaki kapalı avluda işe girişti. Ocağı tutuşturmaya yardım etmesi, odunları, tahta parçalarını iletmesi için Kiraz yanına yardımcı kondu. Kiraz kadını beğenmezlikle süzmüştü başta. Nazik kadın oralı bile değildi.

— Hadi kız, demişti, hadisen ya gözünü sevdiğim kıştır, tez karanlık basar.

Aynı canlı dolanmayı kesmemişti.

Emine, Seçil, Kubilay okuldan döndüklerinde Nazik kadın ateşin yalımları, yüzünü alan kızıllığın görkemi içinde sanki sevecen bir masal anasıydı.

Emine'nin bildiğinden yana kimsiz kimsesiz bırakılmış bu koca alt kat taşlığını doldurmuştu.

Yıkanıp yeniden durulanacak çamaşırları yığdığı bakır leğenlerin, sepetlerin arasında işini sürdürmedeydi. Eteklerinin beline

doladığı her katından kumaşların ayrı ayrı renkleri gökkuşağının canlı alımlı ışımasından kurulmuşça göz alıyordu. Boynundan süzülen terlerin bedenine yapıştırdığı iç gömleği, güçlü kollarını, gürbüz göğüslerinin soluklandıkça inip çıkan canlılığını bakana çarpıcı bir güçle duyuruyordu.

Kiraz, Emineler oturduğundan beri süpürülüp bırakılmış zorunlu bir geçenek gibi kullanılmış taş avluda, sabah çocukların giderken sezdikleri isteksizliği yitirmişti.

Kalın, kulplu bakır maşrapalarla soğuk suları alıp kaynar suyun yeterince ılınmasını sağlıyordu.

Nazik kadınla, Kiraz kız bir düğün ya da şölen öncesinin karışık umutlu girişimindeymişçe işlerine vermişlerdi kendilerini.

Ocağın ak korlarla kızıl korların yığıştığı sıcak görüntüsü, alevlenince bükülüveren ince odunların altın aydınlığı evde yersiz bir boşluk sayılan yüksek tavanlı taş avluyu yuğup açığa çıkarmıştı. Tavanlardaki tahta çatmaların renkleri belirginleşiyor, ahşap geçmelerin aralarındaki zamanla koyulmuş, yer yer dökülmüş sıvaların içinden hayvan, bitki biçimleri görünüyordu. Bunlardan birini Emine hiç unutmamıştı. O kahverengi ak karışımı leke kitaplarda gördüğü saçları sulara değer incecik bir balık kıza benziyordu. Üstelik bu koyu sularda saydam nilüferler durmadan açılmadaydılar. Bu durmadan açılma ilkten inanılmaz gibiydi. Odun alevlerini harlamak için arada tahtayla dürteleyen Kiraz çekiliverince parlama patlıyordu. O zaman, yarı aydınlıkta beliren görüntüler genişleyip uzayıveriyor, üşengeç balık kızın eğildiği noktadan öteye dağılan gölge ışık ayrıntıları, nazlı nilüfer çiçeklerinin yapraklarını çizip bozuyordu.

Annesinin demlikten bardaklara şaşmaz bir ölçüyle boşalttığı çayları da o büyük çamaşır günü götürüp kendi vermek istemişti çalışanlara.

— Dökersin, demişti annesi. Alışık değilsin ortanca, daracık merdivenleri elinde bir şeyle inmeye.

— Dökmem. Yok. Bu yıl artık orta birdeyim anneciğim. Kocaman oldum.

Gülüşmüşlerdi karşılıklı.

Yaşamanın sevildiği bir andı.

Dışarlarda dondurucu Erzurum kışının kol gezdiği mutfakta ovulmuş bardakları eşsiz yakutlar gibi yalımlanan çayların ısıttığı, güçlü, içe işleyen anlardan biri ağıp geçivermişti ana kızın arasından.

Sonra üniversiteye, sosyolojiye yazıldığında da böyle bir anları olmuş muydu annesiyle? Galiba –kış ağzı–, bu söz Erzurum'dan kalmaydı annesine.

— Seni yerleştirdim ya canım Emine'ciğim kış ağzı yurt köşelerine düşmekten kurtarıp. Madem sosyoloji seçtin. Oysa tutturduğun puan falan çok yüksekti ya neyse.

Annesi bir yandan da Emine beceremezmişçe sıkıca ütülenmiş mendilleri mor atlas şaseye yerleştiriyordu.

— Dışarı salona da perde astık. Burayı kiraya vermekten caymamız senin içindir. Sen bir başına tertemiz tutarsın katımızı. Fazla eşyaları da yavaş yavaş Ankara'dan getiririz.

Ana kız dostça bakışmışlardı. Bir anımsama Erzurum'dan beri torbada duran radyoyu konuşmalarına yetivermişti.

— Anne sanırım siz Edison'dan bu yana en antika radyoya sahipsiniz.

Alınmamıştı annesi, çünkü o sıralarda Emine "İnsanları sevmeliyiz," diyordu. "Bazıları kesinlikle sevilmez, insan bile sayılamaz," dememişti daha.

Eğitim yılına giren İstanbul Üniversitesinin açılış törenini annesine anlattığında, ana kızın gözleri birlikte yaşarıyordu. Kubilay'ı da doktor yapacaktı annesi. Emine'yse istediğini almıştı. Toplum bilimi öğrenecekti. İnsanları temellendiren tepkileriyle, sayılarıyla, katlarıyla verecek fakülteydi o. Öyle diyordu kızı. Eh eski radyoyla birlikte alay edebilirlerdi. Üstelik artık annesi birinci mevki yataklı vagonda yolculuk ediyordu. Erzurum'un posta katarlarını anımsamaksa gittikçe güçtü.

— Çamaşırlarını kapıcının karısı yapacak, temizliğini de, ben konuştum. Kiracı falan değiliz, kat sahibiyiz. Dikkatli söz dinler oluyorlar o zaman.

Bunları söylerken bile içtenlikli görünüyordu annesi Emine'ye.

O yıllarda öğrenci şenliğinde Beckett'in Krapp'ın Son Bandı, bir de Brecht'ten Kuralla Kural Dışı oynanmıştı. Bunların ayrımı öfkeli, acımasız tartışılıyordu, öğrenciler arasında. Amansız suçlamalar uçuşuyordu havalarda. Ev yününden el örgüsü kazaklar giyen Anadolulu çocuklar kıyıda, söze karışmadan dinliyorlardı İstanbulluları. Sonra, yurtlarına döndüklerinde, puslu Aksaray kalabalığının verdiği tanıdıklıkla geldikleri yerleri yeniden düşünüyorlardı.

Merdivenlerden avluya inişte Emine'nin adımlarının bellediği ölçüler teklememişti.

Tepsiyi Nazik kadınla Kiraz'a uzatığında, ikisi de yüzleri parlayarak almışlardı, çaylarını.

Emine'nin de bardağı vardı.

Onlarla içecekti.

Öyle istemişti.

Çevre sodalı sabunlu, çivitli buharlarla doluydu.

Giderek sıcaklaşan taşlığın kat kat sıvanmış engebeli duvarlarından ince sular yaldızlanarak iniyordu. Nazik kadınla Kiraz kız annesinin tabağa koyup yolladığı peksimetleri çaylarına batırmamışlardı. Emine de onlara öykünerek peksimetini ıslatmadan yemeye başlamıştı. Öylesine sertti ki.

— Çayın içine tortu salmak olur mu? diyordu, Nazik kadın. Batırılmaz. Dişleriz, kırarız. Şükür daha dişlerimiz durur.

Nazik kadının yanaklarının rüzgâr, soğuk yemiş esmerliğinde ışıltılar oluşuyor. Kiraz'ın da katıldığı bu hoşnutluk arasız gülme isteği veriyordu Emine'ye.

Saatler sonra sokak kapısı vurulmuştu. Kiraz terli alnından ağır ağır elini geçirip:

— Kim ola ki? demişti büyüklenerek.

Nazik kadın toparlanmış, eteklerini aşağı alıp kulak ardlarına sıkıştırdığı örtüsünü çene altından bağlayıvermişti. Elleri önüne kavuşuk, açılan kapıdan yana dönük, yine de o yöne bakmayarak yerinden kalkmıştı.

Gelen Emine'nin babasıydı.

Sırtında Emine'nin anımsayabildiği yıllardan bu yana gördüğü kalın gri paltosuyla, boynundaki ak atkısıyla merdivenlere yönelmişti. Odunların vuran yalımlarında babası daha genç görünüyordu.

— Hayrola Nazik Hanım? Kolay gelsin. Ne bu faaliyet böyle?

Nazik kadın eğik başıyla, öne verdiği gövdesiyle utançla geri geri çekilip güç duyulan sesiyle:

— Sağlığındır en birincisi efendi ağabey. Nazik ne etsin ki iyi iş tutamazsa.

— Yok, yok, demişti babası. Kadındaki şaşılası değişmeyi görmezlenip. Eline sağlık işte. Yarın kocana söyle de beni görsün. Onu albaylara göndereceğim. Tilki kürkü arıyorlarmış da avlananları seninki bilirmiş.

— He ya başüstüne. Derim. Kış ortasıdır. Zamanıdır avın.

Babası merdivenlerden kaybolana dek Nazik kadın öylece beklemesini sürdürmüştü.

Çayını yudumlayan çocuklara geniş gülüşleriyle hiç yorulmamış etkisi yapan kadın, ortalıkta daha bir süre belirmemişti.

Kiraz evin erkeğinin geçip gitmesinden sonra etkilerin dağılmasını izleyip bittiğine karar verince:

— Nazik teyze, çarşafları kaynamaya atayım mı? demişti.

— He ya gülüm, demişti Nazik kadın. Atadur. Akşamladık ki nasıl... Haylanalım.

Renk renk etekler yine çözülmüş, kulakların ardına sıkıştırılan örtünün açığa çıkardığı kırmızı taşlı küpeler her çitileme deviniminde titreşerek oynuyordu.

Yüksek tavanlı buhar basmış avludaki unutkanlıkla şenlenen çalışma başlamıştı.

Nazik kadın yıkadığı parçaları silkiyordu. Çamaşırların aklığı kızıl aydınlıkta pembeleşiyor, inceleşiyor, pamuklu değilmişçe seçkin bir görünüm kazanıyordu.

"İkinci çaylarımızı da getireceğim," demişti Emine, sesi açıktı.

Nazik kadınla Kiraz gözlerine bakarak gülmüşlerdi.

Emine kendisinden sakınılmadığını, benimsendiğini anlamış, bu da onu hızlandırmıştı. Göğsünün içindeki şeyin birkaç kez fazladan baskınca vurduğunu duymuştu.

Bu vuruş bir de Haydar'la sinemaya gittikleri gün karanlıkta eğilip de "Yaman adam şu Visconti, Rocco'da insanı kaybetmeyen eytişimsel çizgiyi ne güzel çekmiş, hı?" dediğinde olmuştu ilk.

Haydar hiç bilmemişti bu duyguyu.

Perdeden yansıyan yarı aydınlıkta gür kara bıyıklarının taşıdığı gepgenç yüzünde filme duyduğu ilginin doruğa çıktığı apaçıktı.

"Düşünsene Haydar yıllar öncesinin filmi bu."

Arkadan "şişştt," diye uyarmışlardı Emine'yi.

Oysa sinemada konuşanlara en çok kendisi kızardı ya, Haydar'la olunca çenesi mi kapanmıyordu ne. Duyduğunu, düşündüğünü, sevincini, öfkesini hemen ona aktarsın istiyordu.

Demek ki daha o günlerde sevmeye başlamıştı Haydar'ı.

İkinci çayları almaya çıktığında annesi, babasının demli çay içtiğini, Emine'ninse demleri bol kullandığından geri kalanı babasına anca yetirdiğini söyleyip:

— Hâlâ öğrenemedin, baban koyu çay içer, demişti.

— Yeniden demlesek anne.

— Yeniden demlemeye vakit yok. Dur bakalım, bununla idare ederiz.

Çaylar açıkçaydı ya, odunların gürlenmiş alevi koyultuyordu bardakları. Emine de o gün ilk kez şekerini küçük parçalara

bölerek, bir parçayı dilinin üstüne koyarak kıtlama içmeyi denemişti. Başta ilk şeker kınğını yuttuysa da, ikinci yudumda çayıyla eriterek içmeyi becermişti.

Nazik kadın bardağını almaya gelen Emine'yi beklemediği bir anda sıcak sudan kabarmış, kalınlaşmış elleriyle kolundan tutmuş, bu ıslatılmış katı kâğıt etkisi taşıyan ellerin dokunuşuyla da Emine Nazik kadının boynuna sarılıvermişti. Doladığı kollarının içine soda, sabun, çivit, sıcak su ılıklığıyla birlikte burnuna bir de menekşe kokusu dolmuştu.

Bu kokular gelecek yıllarında onda mutlu bir ev düzeninin anısı olarak yer edecekti. Bu düzende de nedense kendi yakınları değil de hep bu Erzurum'un yerli evi, posta trenleri, karlı dağlar, inanılmaz bir yaşama gücünü taşıyan Nazik kadınla, Kiraz kıza benzeyen insanlar olacaktı.

— Vay balam vay, demişti Nazik kadın. Vay cana, kula yakınım. Senin yıldızın nasıl bir engin yıldız olmalı ki beni terimle sarıp teyze, büyük yerine almışsın. Nazik sana duacı olacak, çok fikirler, çok akıllar edinesin diye. İtten aç, yılandan çıplak olanlara hor bakıp kibir etmeyesin diye. Canımdan koptun Emine Hanım sen benim. Yaşın ne başın ne, on üçünde değilsin ki gelinlik edek. Öpeyim yıkadığım çamaşırlarını, de bana hangisidir, şu patis gömlek mi? El ayası kadarlığından belli ki odur.

Emine Nazik kadını yapabildiğince kollarında sıkıp yanağından öperek:

— Sen bize hep gel Nazik Hanım. Leylim nine de gelsin. Kiraz zaten bizde kalacak. Madem Cumhuriyet Alanına taşınacağız.

— Nazik senin kuş dillerine, zengin gönüllerine kurban. Şu kocamış Leylim ha... Karslıdır bunlar ya, bizden de sayılırlar. Ha Kars, ha Erzurum, ha Kemah. Şu kocamış Leylim ha... Erkekten kaçması gerekmez Leylim. Bak sana mani diyeyim ki ne zaman aklıma düşse enine durup uzununa ağlarım. "Kadrin bilmeyenler alır eline," "Onun için eğri biten menevşe." Sen can hanım kadri bilicilerdensin.

Emine'nin duyduğu sözler tutuşan, parlayan, ayrışıp dört yana saçılan aydınlık çakıntılarla içini sıkıştırmıştı. Göğüs kafesindeki duygu, sevgi selinin doluluğu, onca kıvanmasına karşın, ağlama öncesinin yadırgı burukluğuna dönüşüyordu. Oysa o

köylü kadınla o küçük kız arasına girmiş olmayla eksiksiz masal güzelliği ediniveren saatler içini eritip sonra pekiştiren bir titremeyle dağılıyordu vücuduna.

Kiraz çamaşırları bastırdığı büyük sopayı bırakmış, sırtını onlara dönmüştü.

Evin girişindeki kapalı taş avlu, arka bahçemsi yerin çıkışı iç içe geçmeli damsız avluya açılıyordu.

Dış avluların yanlarında hayvan barındıracak, yakacak ot konacak yerler yapılmıştı. Evde eskiden oturanlarca kullanılan bu yerler artık onarımsızlıktan yıkılmaya yüz tutmuştu. Ayakta kalabilenlerse kullanılmamaktan gelen pisliğin, toz birikiminin duvarlaşmasıyla kaplanmışlardı. Hayvanların barınağıyla yemliğin üstü örtüktü hâlâ. Öndeki yemliğin, demirle kafeslenmiş kapımsı açıklığa taşmış, yığının ilk bakışta ne olduğu çıkarılamazdı. Yağan karların açıktaki avluları dolduran ak yığınları, dik bir kesitle yükseldiğinden burayı bütünüyle örtmemişti. Pencere açıklığının mağaramsı koyuluğu görünüşü daha da bilinmezlikle dolduruyordu. Kararan dış avlulara yağan karların örtemediği bir araba dingilinin dayalı olduğu o demirli pencereden taşmış, yer yer patlamış ottan yataklar görünüyordu.

— Şuncağız yerde bile barınırdı ninem, demişti Kiraz. Ne in, ne cin var. Boş duruyor. Tarayıp küreyip sığınırdı oracığa, döşekleri de yufkalaştırırdı.

— Orası çok pis, demişti çabuk çabuk Emine. Hem o yataklara su geçmiştir. Yatak olduklarını da bugün bakıp anlayabildik değil mi? Böcek doludur kıvıl kıvıl içleri. Kiraz'cım hem ninen bir yerde kalıyordur, sokakta değil ya.

— Böyle soğuk kıranında böcek ne yaşamaz, demişti Nazik kadın. Kalıyordur bir yanlarda, dert etme Kiraz...

— Kim bilir, demişti Kiraz, kim bilir, Nazik teyzem. Ninem sorana demez ki...

— Yakutiye'nin orda gören varmış, camilerin orda gören varmış. Kurtlar bile kışın azgınından ay teker olunca da vuruyorlar aşağılara. Canavarın yırtıcısı kolayına pısmaz ya, onun da kanı sıcağım yitirdi mi açlığa yenilir. Karın bağrına düşen can, önce soğur sonra gevşer, altı aylık bebe benzeri uyur dinlenir. Bu ulu aklığın canyakıcı ölümü yoktur. Baştan titrerken yatışır kişi,

etiyle canı ayrılır. Düş bile görür sayarım ben. Başından geçmiş olanından dinledim. Donma, buyma öylesi bir bilisizliktir. Kişi elinin kolunun dinlendiğini, bağrının soğuyup derdinin azaldığını anlar, dediydi. Arada gözlerini açtığında göğü görürmüş. Top top ulu ağaçlı cavlan eden sular görürmüş. Sakınıp korkacak şey değil karda ecel'e can vermek.

— Bir yeri vardır Leylim ninenin yatacak elbette, diye sesini yükseltmişti Emine.

— Varsa bana demez de niçin Medet emmiye varırım haber iletmeye.

— Gece dışarda barınamaz can Kiraz, ceren Kiraz, demişti Nazik kadın. Konuşmasındaki karanlık silinmişti sesinden. Onca yılın can taşımışı ulu Leylim sığınacak bir yer bulmuştur.

— Vardır ya, demişti, Emine Nazik kadına dönerek. Ben de onu anlatıyorum Kiraz'a.

— Peki vardır da ben neden bilmem. Kimseler neden bilmez? Ninem benim, anam olduydu üstelik.

Başını çaresizlikle iki yana sallamıştı Nazik kadın.

Kiraz güceniklikle bükülen çocuk ağzında zorla tuttuğu sese benzeyen soluğunu bırakmıştı.

Emine niye olduğunu bilemediği bir kırgınlığın belirmesini duyarak dış avluların geceye kayan gömülüşüne dikmişti gözlerini.

Akşam yemeği için masa kurulduğunda Nazik kadının kocası hademe Kadir gelmişti. Kazanın altı söndürülmüştü, bu iş yapılırken:

— Sakın ha su dökmeyeceğiz zinhar yanan ocağa, sakın ha külliye külliye bastırıcağız, diye çırpınan Nazik kadını uzak, yabancı izlemişti Emine.

Akkorların pamuklaşarak eriyen uçları, geçen saatlerin birlikte yapılan işle dolan canlılığı, buharların yumuşattığı, ılıklığın kızıl yalımların canlandırdığı koca avlu, tavanın ahşap çatmalarında oynaşan gölgeler, inanılmaz uçucu güzellikleriyle dağılmaya başlamışlardı. Leğenlere, sepetlere düzgün katlanıp bastırılarak yerleştirilen çamaşırların paklığı Nazik kadının kara ehramına bürünürken kocasının ayakları dibine çömmesi, Kiraz'ın ağırlaşıp sönükleşen davranışları, seçilmez olan dış avlula-

ra kirpiklerini kırpmadan dirençle bakışı, Emine'ye orda gereksiz yere durduğu düşüncesini vermişti.

Merdivenlerden gelen ayak seslerini duyup döndüklerinde annesini görmüşlerdi. Elinde üstü bezle örtülü bir bakır sahan vardı.

— Yarın gel de beni gör Kadir Efendi, demişti annesi. Hem şunu, hem de şu parayı al bakayım.

Yine kimselere göstermeden verivermişti avcundakini. Alanlarsa, Kadir'le Nazik kadın, bakmamışlardı bile paraya. Kadir utana çekine ceket cebine elini götürürken:

— Ne zahmet öğretmen hanım, bir faydamız mı oldu ki, demişti.

— A, öyle deme. Eline sağlık Nazik bacım. Emine artık sen de yukarı. Burası soğumaya başlamış, üşüteceksin. Ya dersler... Bu kız da sizleri bir ayrı seviyor.

Bu sözleri söylerken yere bakan Kadir'i, Nazik kadını gözden geçirmişti annesi. Karşısındakilere eşitiymiş gibi davranmak istediğinde yine ağzından öteye taşmayan o gülüşüyle duruyordu. İyilikseverliğini en uç noktaya vardırmaya kararlı bir uçuculukla merdivenin son iki basamağını da inerek yanlarına gelmişti. Kadir'le Nazik kadının.

— Taşınacağımız gün gene geleceksin Nazik bacı. Unutma ha, bak şimdiden söylüyorum. Haftaya pazar günü çıkıyoruz. Defterdarın karısının, manifaturacı Şevket Efendilerin günlerini düşünün de öyle düzenle. Sorarlarsa niçin diye, öğretmen hanımlar Cumhuriyet Alanının oraya, yeni apartmana taşınacaklar dersin. Hem sana ayıracağım şeyler var. Kızların, Selahattin'in bazı, kazaktı, iç çamaşırıydı, etekti hepsi de taş gibi yepyeni. Kızlarına, oğullarına uyduruverirsin.

Merdivenlerin üst basamağındaki Emine, Nazik kadına, hademe Kadir'e, biraz ötelerdeki Kiraz'a büyük bir ayrılığın başlangıcındaymışlar gibi bakmıştı.

Aşağısı loştu artık.

Durduğu yerden alttakilerin yüzleri iyi seçilmiyordu.

Nazik kadın başını sıkıca örtmüştü. Burnundan öte açık kalan pek bir şey yoktu yüzünde.

Kadir'se tiftik başlığının kabarıklığı altında anlam taşımayan küçülmüş yüzüyle yere bakıyor, annesini saygıyla, hatta korkuyla dinliyordu.

Kiraz gittikçe karanlıklaşan köşede önü adamakıllı ıslanmış pazeniyle, terden yapışmış saç örgüleriyle şimdiye dek olmadığınca çelimsiz görünmüştü Emine'ye.

Yavaş yavaş geçen odun ateşleri, hademe Kadir'in çamaşır bitince köşeye yığdığı dallarla kırılmış tahta parçaları, bir köşeye ters yüz edilip dayanmış kazanın isli, kara altı, duvarların zindansı ıslak görünüşü, büyüyen ıssızlaşan girişin eski bırakılmışlığına dönüvermesi, tavandan sarkan upuzun elektrik kordonunun ucundaki ampulün ölgün sarısı Emine'nin gelecek yıllarındaki anılarında Anadolu'nun uzak köşelerindeki tren istasyonlarının değişmez ışığı olup kalacaktı. Posta trenlerinin durduğu kimsesiz istasyonlarının derin, kuytu aydınlığıydı o ampuller.

Küçük devinimlerle görünmez bir şeylerini, bir yanlarını arasız yerleştirip duran Nazik kadına:

— Tamam mı? demişti annesi. Ha bak unutuyordum. Şu kazanla sepetteki çamaşırları da yukarıya çıkarıver Nazik bacı.

— Kadir Efendi çıkarsın hanımım, demişti Nazik kadın. Şimdi efendi ağabey dinlenmededir. Belim de tartmaz diye işkillenirim. Eve varınca küçüğüme çiğneteceğim sırtımı.

Nazik kadının sesi yakınmasızdı.

— Yoo... Efendi ağabeyin daha oturma odasına geçmez.

— Ben bırakıvereyim öğretmen hamm, diyerek kunduralarını çıkarmaya başlamıştı Kadir.

Kara kunduraların içinden Emine'nin durduğu uzaklıktan bile göz alan al, yeşil işlemeli çoraplar çıkmıştı. Her yeşil motifin yanında karanlık bir morla al geçmişlerdi. Emine ağır kazanı kova taşırca kolaylıkla tartıp yanından geçiveren zayıf, kuru, uzun adamın çoraplarına bakakalmıştı. Her atması kuşla çiçek arası bir şeyleri andıran o işlemeler basamaklarda yaklaştıkça daha birçok yeşilden tarçın sarısına değin çoğalan renkler açıyordu çoraplarda.

— Aa... Sen hâlâ burda mısın? demişti annesi. Hem kuzum sana n'oluyor? Çekilsene. Durmasana orda. Tamam Kadir Efendi, sobanın yanına bırak kazanı.

Sepetleri de getiriver. Kapıyı iyi çekin, kolu üste alıp çekin. Yiv'e yerleşmiyor.

Kadir'le karısını uğurlamak gereksizdi. Kadir'in çamaşır sepetinin yanına koyduğu kalaya gitmemiş dövme bakırdan güzel, yeni kazan kocaman, yalımlı bir kızıl noktaydı orada.

Emine, aşağıda, taş avluda ters çevrilip bırakılan ocak karası kaynatma kazanının yalnızlığını düşünüvermişti. İçindeki sönme daha da artmış, durgunlaşmıştı.

Yemeye oturduklarında hepsi susuyorlardı.

Çoğunluk konuşma sayılmayacak tek tük sözcüklerin ilgisizce söylendiği bu yemek toplanmalarında artık öylesi konuşmalar bile yapılmıyordu.

Üsteğmen Ertegün tartışmasından beri birlikte oturulduğunda hiçbir soru ya da konu açılmıyordu.

Emine suskunluğun ortasına yönlendiremediği tedirginliği ile atılıvermişti:

— Nazik kadına kaç para verdin anne?

Annesiyle babası o güne değin hiç duymadıkları bir dille karşılaşmışçasma Emine'ye hayretle bakmışlar, ağızlarındaki lokmayı bile yutmayı beklemeden:

— Ne uygunsa onu verdik, demişlerdi.

Aynı sözcüklerle konuşmuş olduklarından ötürü de gülmeye başlamışlardı.

— Hem senin para kavramın gelişti mi ki? Daha bir başına alışverişe bile çıkmadın. Sana baban eskiden lira vermeye kalktığında, daha parlak ve yeni ise yirmi beş kuruş istiyordun. Hak ettiğini verdim.

Emine masanın çevresindeki ailesi olan insanların yüzüne teker teker bakarken, sıkıntısının titreyerek zayıfladığını seçmişti.

Ablası, başı önüne eğik, çatalına taktığı patates parçasına görülmedik bir şeymişçesine bakarak konuşulanlara ilgisiz olmaya çalışıyordu.

Kubilay doymamacasına yediği yemeklerden birini bulduğundan ötürü lokmaları peş peşe avurtlarına dolduruyordu.

Kıymalı patatesi severdi evin kişileri.

Emine, sesinin istediğince kesin çıkmamış olmasından duyduğu utançla masa muşambasını kıvırmaya başlamıştı.

— Uygun olan kaç para anneciğim? Merak ediyorum, demişti.

— Sen verdiğim parayı söylediğim zaman ne anlayacaksın? Hem muşambayı bükme, kırılıyor. (Annesi çok küçük çocuklara gösterilen yapma bir sevecenlikle konuşuyordu.) Önce paranın alım gücünü bilmek gerek. Bir de insanların ihtiyaçlarına göre para değerinin değiştiğini öğren. Nazik kadına verdiğimiz para tam onlara göredir. (Burda dönüp babasına göz kırpmıştı.) Bizim aylıklarımızı yani babanla benim aylığımı Nazik kadınla Kadir'e falan versek nerdeyse bir yıl geçinirler. Oysa biliyorsunuz ben bu yıl kışlık kazak için kendime yün alamadım, babansa hâlâ yıllanmış paltosunu giyiyor. Daha da giyecek ortanca. Onun için durmadan biriktirmeliyiz, tutumlu olmalıyız falan demem bundandır. Az mı fedakârlık ediyoruz sizler için...

Konuşmasının bundan ötesini başını kaldırmayan Seçil ablasını hedefleyen bir bakışla sürdürmüştü.

Demek babasının annesiyle aldığı aylık Nazik kadınla Kadir'in yıllık geçimlerini karşılayabilirdi.

Öyleyse onlara iş yaptırılınca ödenen para ne olabilirdi ki?

Yıllarca sonra emek-para ilişkilerine baktığında annesinin bu ilkel açıklamasının neyi içerdiğini anlamıştı büsbütün öfkelenmişti.

O günkü büyük çamaşırı annesi yıkamış gibi üç dört gün sözünü etmişti. Sepetteki Nazik kadının nerdeyse ütülenmiş denli gerip katladığı Emine'nin patiska iç gömleği annesince Nazik kadına verilecekler bölümüne ayrılmıştı.

Emine, üzülmüş, gömleğinin verilmesini istememişti.

Annesi hem ona söz yetiştirip hem vereceklerini en uç noktasına değin gözden geçirerek:

— Niye vermeyeyim, anneannenin saçma işleri bunlar, demişti. Artık patiska kombinezon mu kalmış, kendini yorduğuna değmez, benim jarselerimi, epriyen yerlerinden içeriye alıp sana da, ablana da yapıveriyorum. Eteklerine de paris puanı yapmış üstelik. O Akaret'in içinde anneannen yalnızlıktan iyice tuhaf oldu.

Burda başka sözler de söyleyecekken kendini tuttuğunu sezmişti Emine.

— N'olur anneciğim bu gömleğimi verme, bana kalsın, saklayacağım.

— Bak sen hem hepsini sevip acıyorsun, hem de bir gömleği vermeye kıyamıyorsun. İki kaynamada dağılır bu; sekiz dokuz yaşından beri giyiyorsun.

— Yok, vermemekten değil anneciğim. Çünkü o gömleği...

— Gelecek yıl göğüslerin daha belirginleşecek Emine Hanım.

Bu "Emine Hanım," sözcüğü sevecenlikle karışık eğlenme, nazlatma isteğiyle ara sıra babasınca da yinelenirdi. Ortanca çocuklarının o yaşında bile daha az korunmaya gerek duyuran açık duru davranışlarına "Ya Eminanım," deyip gülerlerdi evdekiler. "Ya Eminanım ne diyecek bakalım, bir de ona danışmalıyız, yoksa çıkamayız işin içinden." Bu hafifsenme Emine'yi sevinçle öfke arası bir duygu bölünüşüne iterdi.

Annesi, asmak için aldığı çamaşırları bırakıvermiş, Emine'yi kucaklamıştı. Gerili iplerin altında duruyorlardı. Temiz çamaşır kokusu sarıyordu onları. Emine'yi alan sıcaklığın nedenini annesi biliyormuşça onun kızaran yanaklarını okşamıştı.

— Değil mi ya bu gömleğe hiç sığmayacak artık ince bedenin, verelim gitsin.

Konunun beklenmedik bir yöne kayışı Emine'yi susturmuştu.

Nazik kadının öptüğü gömleğini vermek istemediğini söylese evlerinde bunun günlerce, belki de aylarca alayla konuşulacağını, kendisinde bile yeterince açıklık kazanmayan o bağlılığın önemsenmeyeceğini bildiğinden susmuştu.

Ön işlemelerinde küçük mine çiçeklerinin gül kurusuna dönmüş renklerini gördü. Gömleğin eteklerine kondurulmuş çiçek sepetlerindeki kordelaların parlak sarıları, puslu morları İstanbul renkleriydi. Emine sonraları bu renkleri Boğaz'daki leylak mavilerinin içinde hep görmüştü.

Annesinin ilk kez tutan cömertliği, eskimiş bir perdeye, babasının öğretmen okulundan kalma bir iki parça eşyasına, kendisinin, ablasının, Kubilay'ın küçülmüş, yıkanmaktan keçeleşmiş bazı giyimlerine değin uzanıyordu. Bu açılıp saçılmış bohçaların başında dolandıkları gün çocuklar inanılmaz bir şeye daha tanıklık etmişlerdi.

Anneleri şarkı söylemişti. Sözlerini hiç bilmedikleri, gelecek yıllarında bir yerlerde çalınan söylenen şarkıları duyduklarında "İşte bu şarkıydı annemizinki," deyip de anamadıkları bir şarkı olmuştu bu. Ve bu anılamaz şarkının yumuşaklıkla sardığı anneleri de çocuklarının kendisi için karar vermelerini zorlaştıracaktı uzun yıllar.

Annesinin eline aldığı iki etekliğin biri kloştu. Ötekisi ise kareli yünden, pililerle bezeliydi. Eteklere bakarken şarkıya başlamıştı. Uzak, ince, değişik bir sesle söylüyordu. Tanımadıkları bir tazelik vardı o seste. Genç kızla kadın arası bir uyumdaydı.

— Bunları da vermeliyim, artık içlerine giremem. Bu ipekliyi ilk mezuniyet çayına diktirmiştim, anneannenizin feracesiymiş. Şam ipeğidir derdi. Sandık basmıştır dura dura. Bu ekoseliyi ise ilk maaşımdan yapmıştım. Nasıl da kıymışım paraya. Belimi kalınlaştırmasın diyerek pililerin içlerini de kestirmiştim. Ah gençlik, insan neye aldırır ki. Yani hep çılgınlık, hep sağlık dolu. Babanızla tanışmamıştık daha. "Papatya gibisin," tangosu çok modaydı. Maden tokalı kemerler vardı. Anadolulu arkadaşlarımızın saçlarını okula başladıklarında zorla kestirmiştik. Ne de olsa İstanbullu'yduk bizler. Hem siz bayağı taşralı olup çıktınız. Erzurum falan ya İstanbul'a hiçbir yer benzemez. Ankara da iyi. Belki orda yine coşarım, hiç belli olmaz, hiç belli olmaz. Burda kimler var ki...

Birden konuşmalarının etkilerini denetlemek ister gibi asık bir yüzle dönerek çocuklarına bakmıştı.

Annesinin şişman olmadığını düşünmüştü Emine.

Peki nasıl giremiyordu şimdi o eteklere.

Demek eskiden daha inceydi.

Belki de gazetelere basılan çıplakça kadın vücutları gibiydi vücudu. Beli, göğüsleri ayrı kesintili, çarpıcı oranlardaydı.

Eteklere bakılan o gün Emine annesini dikkatli bir araştırmadan geçirmişti. Onun aslında belirmeyen çizgilerle bütünlenen vücudunun bir özelliği olmadığını da görmüştü.

Çayım kıtlama içen İclâl öğretmenin tam tersiydi annesi.

Ortaokulun koridorlarında arada karşılaştıklarında Emine'ye gülümserdi İclâl öğretmen.

Bu annesinin babasına kapalı dokundurmalarından ötürü gittikçe ilgisini çeken bir kişiydi.

Erzurum'a gönderilme nedeni İclâl öğretmenin çevredekilerce utanç verici bir kadın-erkek ilişkisine bağlanıyordu.

Annesinin konuk günlerinde o, büyüklerin çocukları inanılmaz denli önemsemediği saatlerinde bu konu çok kez uzun uzun konuşulurdu.

Konuklar birbirlerine öylesine dalarlardı ki. Kadınlar içlerinde ukanıp kalmış mutsuzluk tortularını akıtmak için karşılıklı haklı olduklarını onaylayarak gönenirlerdi.

Kadınlıklarının parlak günlerinin geçtiğini yüreklerinin başında sızıyla duyduklarından, herkes karşısındakine övgüler sıralar,

— Elbette, derlerdi, Nüveyre öğretmen sizin gibi bir ailenin kıskanıp da söz çıkaranı olacaktır. Mesela ne giyseniz yaraşır. Geçen günkü öğretmenler toplantısında programlarla ilgili uygulama teklifiniz nasıl beğenildi? Tarihçi İclâl öğretmene gelince ortaokulda olması neyi değiştiriyor?

Burda kızarmış yüzleriyle anlamlı anlamlı sustuktan sonra sözü kaldığı yerden bir başkası alırdı.

— Kadının giydiklerini düşünün. İskarpinlerinin topuğu çok yüksek değil mi sizce? Ya yürüyüşü? Sanırım kirpikleri de takmadır. Yo... boyamayla olmaz. Çocuklara da garip bir yakınlık gösteriyormuş. Güya disiplin sevgiden geçermiş. Neyse gelen müfettişler ona sevgi sorarsa ustaca anlatır. Kızın bile onun bir film yıldızına benzediğini söylüyor. Düşünün. Biz nasıl nezih bir havayla eğitip yolluyoruz ortaokula, liseye çocukları, sonra da... gençmiş, Gazi Terbiye çıkışlıymış. E... n'olacak, ne farkeder...

Emine konuşma kesilir diye içinin üzünçle kıyıldığını duyardı.

Güzel İclâl öğretmenin nesi varsa üstünden parça parça sökülüp alındığı bu konuşmaların sürmesini tutkuyla ister, göze çarpmamak için ona hiç aldırmayan bu kadınlar kalabalığının içinde yine de kıpırtısız yazı yazıyormuş gibi yapardı. Kalemi kâğıdın üstünde anlamsız çizgilerle gezinirdi.

Annesi sunduğu çayların yanında kuru pastalarından birkaç kez daha alınması için üstelerdi.

İclâl öğretmenin acımasızca eleştirilen deşilecek yanları çoğunluk üçüncü dördüncü çaydan sonraya kalıyordu.

— İclâl öğretmenin sizden iyi olmasın arkası varmış. Yoksa bakanlığın üst katlarına varan o olaydan sonra eğitim ordusunun içinde kalması asla düşünülemez. Çünkü evli bir öğretmenle otelde basılmışlar.

Annesi derin derin yazılarına dalmış görünen Emine'yi ivecen bir bakışla gözden geçirirdi. Sobada odunlar alabildiğine yanar, hemen kor olan ateşler sarı pirinç mangala çekilir, yeni odunlar sürülürdü sobaya.

İki yanındaki tutacakları incelikle uygulanmış sarı pirinçten mangalın güzelliği kızıl korlarla tepeleme doldurulduktan sonra kat kat artardı. Ayakları büyük kuş pençesi kesimli mangalı babası bir gün eve getirivermişti.

Hamalın sırtında taşıdığı küf yeşiline bulanmış yığını anneleri dehşetle karşılamıştı.

"Neydi o pislik? Hem de eve sokulacaktı."

Babası yumuşacık ama uzak bakmıştı annesine.

— Sen anlamazsın Nüveyre, demişti. Bu bir Anadolu ustasının eski bir eseri. Üstelik ben temizleyeceğim, siz bilmezsiniz. Senin o kübik merakın bunu kaldırmaz.

Babası uzun süre kâğıt oynama, politika konuşma işine ara vermiş, küflerin altından sabırla ovarak çıkardığı sarı bükümleri genişten dara inen uyumlu gövdeyi okşarcasına paklayıp tamamlamıştı.

Bu mangal konuk günlerinin orta vazosu gibiydi artık.

Annesi yine de beğenmiyordu ya, Saide öğretmen öylesine beğenmişti ki... Ankara Devlet Konservatuvarından mezun, dil bilen bu saygın kadın nedense yıllardır Erzurum'da öğretmenlik yapıyordu. Saide öğretmenin coşkun beğenisi annesinin tutumunu sarsmıştı. Konuk günleri dışında mangal yine örtülüp kıyıya konuyordu.

Kiraz mutfakta her çay bardağını yeniden yıkayıp parlatıp hazırlıyordu.

Konacak her çayın dibinde tek tortu olmamalıydı.

O sıralar Seçil ablası hâlâ albayın kızına sık sık ders çalışmaya gidiyordu.

Ertegün üsteğmen pencerenin altından gereksiz yere geçmeye başlamamıştı.

Askeri birliğin konakladığı yerin karşı semti olan mahallelerinden birkaç kez geçmişse bile nedeni kimsece düşünülmemişti.

Üsteğmen Ertegün'ün evli olduğunu bilen, etrafa yayan levazım üsteğmeni Adil Sayman da daha Erzurum'a atanmamıştı.

Kafasının üste doğru daralıp alnının birdenbire bitivermesinden ötürü levazım üsteğmeni Adil Sayman'ın harici şapkası boşluğa takılı gibi dururdu başında.

Oysa Ertegün üsteğmen, Emine'nin o yaşta bile anlayabileceği denli yakışıklıydı.

Erzurum'un toprağa daha yakın ak buzullu, sınırları dağınık güneşinin yaktığı yüzünde saydamlığı daha belirginleşen koyu mavi gözleri, uzun boyuna kırık dökük bir görünüş veren dahili elbiseleriyle gezerdi. Öbür subayların derli topluluğuna karşın onu hep böyle görürlerdi. Üsteğmen Ertegün iki yanında derin kıvrımlar taşıyan güzel ağzıyla bilinmez bir şeyler aranıyormuşçasına garip bir dalgınlıkla yürürdü.

Bu konuk günlerinde Kubilay babasıyla okulda kalmış olurdu.

Kubilay boş okul sıralarında ters oturup atçılık oynamayı pek severmiş.

Bu dar çevrede annesiyle ortaokulun tarih öğretmeni İclâl Hanım nasıl olup da tanışmamışlardı, anlamak güçtü.

Oysa pirinçten mangallarını çok övüp beğenen ortaokulun müzik öğretmeni Saide Hanım, İclâl öğretmeni kızı gibi benimsemişti denildiğine göre. İclâl öğretmenin akşamları okul dönüşü hiçbir yere uğramadan kiraladığı odasına döndüğü herkesçe bilinirdi. Yine de bunda bir ikircik aranıyor; karanlık, bilmiş dokundurmalarla okulla ev arasında gidip gelerek yaşanan o düz hayata inanmaz görünüyorlardı.

— Peki ya Ankara'ya ne demeli?

Sonra bardaklara daha güçlü çarpan ince gümüş Erzurum kaşıkları hızlanıyordu.

— Ne demeli?

— Güzel kadın mıydı?

— Yoo öyle görünüyordu.

— Kestane kumral saçları, eh yurdumuzda herkeste rastlanabilecek özelliksiz kahverengi gözleri, belki en çok uzun kirpikleri. Yürek biçimli kemikli yüzü.

Niçin onlardan uzak duruyordu?

Bir Saide öğretmenle arası iyiydi.

İclâl öğretmene sunmadıkları dostluğun onun yönünden geri tepildiğini de böylece saptayarak daha haklılaşıyorlardı.

— Yaşadığı utanç mı onu ürkekleştirmiştir... Yok vallahi sakın...

Nerdeyse emekliliği gelmiş olan Saide öğretmene şaşmaksa ellerinden gelmiyordu. Aralarındaki onca yaş farkıyla nasıl dostluk kurabilmişlerdi...

İclâl öğretmen otuzundaydı, belki de yirmi beş. Hiç evlenmemiş birisi için kart kız yaşıdır diye tanımlıyorlardı. Otuzdan birden yirmi beşe inivermeleri de ayrı bir tuhaflıktı. İclâl öğretmen konusunda tam ağız birliğindeydiler...

1970'lere doğru annesi Emine'ye bağırıyordu.

— Adam sosyolojiyi bitirmene karışmıyor. Karımın okumuş olmasını elbet isterim diyor. Amerika'ya büyük bir şirkete işletmeci olarak gidecek. Yakışıklı da. Üstelik emekli bir müsteşarın oğlu. Onur umur görmüş bir aileden, iki dil biliyor. Sen de bebek değilsin. Bu yaşa eskiden evde kalmış kız yaşı diye bakarlardı. Bir yıl da nişanlı dursunuz; bu da senin nefret ettiğin görücülük işini ortadan kaldırır. Seni alımlı bulmuş. O meşhur gürültülü toplantılarınızdan birinden çıkarken görmüş Maçka'da. Halanla da tanış oluyor Ankara'dan. Bağırma...Terbiyesiz, aa... Amerika matah mı diye bağırma. Senin o pek beğendiğin hanım da ben sosyalizmi Amerika'da öğrendim demiyor muymuş?

Şaşırmıştı Emine. Annesinden umulmayan bu bilgiyi o nerden öğrenmişti.

— Evet mi?.. Hadi... Hem niye sana soruyoruz. Selahattin de sen bilirsin Nüveyre, dedi.

Demek babası yenilgiyi iyice üstlenmişti. O günlerde bir ara odada yalnız kaldıklarında tüllerin ardından puslu Çankaya'ya doğru bakıp:

— Aç açık olmayınca mutsuzluğa alışılıyor kızım, demişti. Herkesi nasıl yaşıyor sanıyorsun yani. Ailelerin çoğunluğu... Yorgunluk var Emine çocuğum, yorgunluk.

Yok Ankara'da değildi babasının söylediği bu sözler. Ankara'da konuşmamışlardı. Bir fuar dönemi İzmir'de, Kordon'da akşamüstü bozaran, ağırlaşan bir İzmir denizine bakarak.

İclâl öğretmenle Saide öğretmen baş başa verip müzik yapıyorlarmış.

— Adeta bir Fransız klasiği okuyormuşuz gibi, diyordu annesi.

Zola, Balzac, Rousseau, hangisini okumuştu acaba annesi.

Gençliğinde umutlanmayı, ilgilenmeyi, düş kurmayı, irdelemeyi yitirmediği hangi yıllardı onlar.

— İkisi birlikte keman çalıyorlarmış. Ev sahipleri söyledi bana. Bu köylüler (annesi Erzurum'un yerlisine de köylü diyordu) dinleyip hoşlanmışlar, sonra bu İclâl türkü de söylemiş. Ev sahiplerinin demeleri öyle. Kadının her girdisini, çıktısını biliyorlar. Mangalını yakıp götürenler de onlar. (Annesi burda kırıtan bir kadın benzetmesi yapıyordu.) Parasını nereye yolluyorsa, bir mangal ateş yeter bana akşamdan akşama, diyormuş. Yukarı köylerden bir oğlanla bir kızı İstanbul'a, annesinin yanına yollamış. Yatılı koymuş onları. Güya üst baş masrafına yardımcı oluyormuş. Sakın kendi babasız doğurdukları olmasın.

Gülüveriyorlardı kadınlar, sonra içlerinden biri toparlanıp:

— Yok canım elbette şaka, diyordu.

Konuk kadınlar onurlarını zedeleyecek böylesi hafif konuşmalarını annesinin de katıldığı karşı çıkmalarıyla silkip atıveriyorlardı üstlerinden.

— İki yoksul çocuğu okutuyormuş da bunu niye titizlikle saklıyor?

— Bizler onların sırtından okuduk diyesiymiş.

— Daha neler... (Annesinin yüzü amansızlaşıyordu.) Deli mi ne bu kadın... Hepimiz almmızın teriyle geldik mevkilerimize. Ne akıllar böyle bunlar.

— Fırsat eşitliği yok, diyormuş.

— Yok canım... (Annesi titizleniyor, gözleri pırıl pırıl,) sınavlar açık herkese. Çalışan kazanır, girer de, okur da. Leyli meccani falan yok mu yani.

— Evet ya yalnız...

— Günah çıkarıyor bence. Aklınca sevap yapacak. Bir öğretmene en yaraşır sevap da iki yoksul çocuğu okutmak. Derslere falan herhalde yatağa girip bakıyordur bu soğuk memlekette. Ev sahiplerinin ilkokuldaki iki çocuğuna da matematik öğretiyormuş. Bunlarla iç içe yüz göz olup yerlilerin bize olan saygısını, çekingenliğini yok edecek.

— İnsana çok yakındır diyorlar.

— Yalnızlıktandır. Hep Saidanım, hep Saidanım olmaz. Kurdu kuşu bulsa sahiplenecektir.

— Bir de çamaşıra çağırdığı bizim Nazik'e öyle bir para vermiş ki, yeni âdetler bunlar.

— Moda Deniz Kulübünde mezuniyet çayı yapmış bunun babası kızı için. Uzun etekler giyilmiş çayda. Söylenenlere inanırsak iyi yetiştirilmiş, dansı, sporu seven bir kızmış, yelken yarışlarına bile katılıyormuş.

— İyi ailesi olsa öğretmen olur muydu? Sanki başka meslek mi yok kadınlarımıza? Devrimler her türlü hakkı tanıdı bizlere. Yeter ki biraz varlıklı, işbilir olmalı insan. Doktor, avukat falan olmak varken kalk öğretmen ol. Erzurum'a on ayını kışta geçirmeye gel. Suyu taşıma olan bir eve gir. O evin bir odasına sığın. Kevene yapanlara yardım et. Sonra da saçlarını öyle bir tara ki, bir tutamı bilhassa kulaklarının üstüne düşsün, onu da ikide bir sars titret, kirpiklerini oynatarak bak herkeslere. Çalıkuşu Feride bu ayol, sevsinler.

— Bir aşk kırgını. İsteğiyle olmasa da buraya sürmüşler.

— Yoo... güya Gazi Terbiye'ye girmesi gerçekten kendi istemesiymiş. Öğretmen olmayı seçmiş. Üstelik de Anadolu'da çalışmayı istiyormuş.

— İşit de inanma. Ee... niye Ankara'da kalmış?

— Demek ki çok yetenekli bulmuşlar.

Birlikte aulan kahkahaların dikliği Emine'yi ürkütüyordu.

Okulun koridorlarında karşılaştığı, kara önlüğünden göğüslerinin, kalçalarının kıvrımları, yuvarlakları belirgin, yine de duru bir anlam taşıyan yüzüyle bir arkadaşmış etkisi yapan o kadını düşünüyordu.

Bir gün müzik dersine katılıp, kalınca sesiyle onlarla birlikte okul şarkıları söyleyen bu genç, güzel kadına acıdı birden.

Onunla, yorgun, hiç göze çarpmayan babası arasında ilgi kuramaz, annesinin niye kuşkulandığını da kestiremezdi.

Üstelik babasının giyimleri de eskilikten solmuştu, özensizdi.

Gövdesinden öteye bir sarkıklık sürdüren ağır paltosu, ayakkabılarına yüklenip katlanan pantolonu, kravat bağlandıktan sonra da ne denli ütülü olsa yaka uçları kalkan frenkgömleğiyle İclâl öğretmenin dağınıklığı bile özen, güzellik taşıyan görüntüsünün yanına koyamazdı.

İclâl öğretmen söylentisinden sonra babasına karşı çok dikkatli olmuştu Emine.

Bazı geceler masanın başında çalışan babasının, uzun süre sonra yakınlarının varlığını unutup, tek kalmışçasına değişmeye uğradığını kaç kez yakalamıştı.

Tahta kepenkleri yatmadan önce örttürmezdi babası.

"Dışarıyı karanlık da olsa görebileceğimi bilmeliyim," derdi.

İşte öyle kopup gitme gecelerinden birinde kalkıp pencereye gitmiş, sessiz Erzurum gecesinde açık seçik bir şeyler görüyormuşça durmuştu orda. Bacakları pijamasının içinde gergindi. Sırtı üçgen bir inişle, o yaşta bile ince sayılabilecek bir daralmayla bitiyordu kalçalarında. Ensesinde uzamış tıraşından ötürü saçları sık kıvrımlarla dönüyordu.

Babasının bu arkadan görünüşünü Emine yabancılamıştı.

Görmediği birini seyrediyormuş sanısına düşmüştü.

İlk gençlik yıllarında okullar arası atletizm yarışmalarında birkaç önemli derece almış vücudun kesinliği daha dağılmamış olan görüntüsüydü çizilen. Bu sırttan duruşun yüzü annesiyle baş başa çekilmiş "Foto sabah" damgalı resimdeki aydınlık, umutlu yüzlü erkek olmalıydı. Fotoğraftaki ince gülüş, kesin inançlı bakış nelerle yorulup uçmuştu.

Bu ayakta duruşun uzunluğunu sezen annesi yaptığı işi bırakıp:

— Selahattin'ciğim, bir çay koyayım mı, diye sormuştu.

Babası yanıtlamamış, alnını cama dayamıştı. Sırtın bükülüvermesi, doğduğundan bu yana giderek ezberlediği, göründüğünden fazlasını düşünmeye zorlamayan babayı yeniden geri getirmişti.

Babalar erkek değildi çocuklarınca.

Hele umulmadık davranışlarla ürkütücü olabilecek kişiler değilseler.

Öyleleri yok muydu, vardı ya onlar da baba sayılmazdı ki.

— Hadi, çayını koyuyorum.

Gülücüklü sesiyle üstelemişti annesi. Oysa yüzü durgundu.

Babası dönüp yerine oturmuş, yüzü yine de pencereye çevrik:

— Koy canım, sana zahmet olacak.

Sesinde kuru, uzak bir anlam gizliydi ya, çayını alırken gülümsemişti annesine.

Sonradan aslında bunun gülümseme olmadığını bir gün fakültede harç yatırırken anlamıştı Emine.

Kurşun renginin ağır bastığı o kocaman taş galerinin bitmez sapaklarının birinde bekliyor saymıştı babasını. Öylesine yakınında duymamıştı babasını o güne değin.

Olanları anlamak için büyükler ne kadar vakit kaybettiriyorlardı çocuklarına.

İclâl öğretmeni anca babasının tanımadığı görüntüsüyle bir gece o çıkıveren adamla birleştirebilirdi...

İclâl öğretmenin basılışı nasılsa en küçük ayrıntısına değin biliniyordu.

Basıldıklarında örtüyü anca çekebilmişti İclâl öğretmen.

"Çırılçıplak."

"Göğüs bağır açık, hatta şeyi bile yok."

"Düşünün, bir otelde."

"Erkek de öyle."

"Karısı 'Davacı değilim,' diyor. 'Kocam evine bağlıdır. Peş peşe üç çocuğumuz oldu. Bunca yıllık ev bark. Biri neredeyse liseye gidecek. Davacı değilim. Çapkınlıkları için bile bana

ayırdığı saatleri kısmaz. Hem erkek o. Öbürü düşünsün. Ben de çalışıyorum, evet. Divan-ı Muhasebat'ta çalışıyorum.'"

— Kocası ne yapmış?

— Git, demiş. Sus. Hadi git. Yok beyim, demiş polisler... Düşünün polisler... düşünün polisler... düşünün polisler... düşünün polisler... düşünün polisler... Ne yüz karası bu, insan ölse daha iyi... Düşünün polisler...

Bu sözler konukların ağzında yineleniyordu.

— Çırılçıplak yani, kilot falan da mı yok?

— Evet.

— İşin sorumlulara yansımaması için gereken her çareye başvurulmuş. Adamsa susuyor. Karısına diyor ki, "Dönerim senle ya Iclâl Hanımın adını ağzına almayacaksın." Kadın dehşetli kızıyor. "Efendim," diyor polislere "ne talihsizim." Birden fırlıyor, yakalarına yapışıyor polislerin "Gençliğim çürüdü," diye bağırıyor. "Gençliğim çürüdü." Polisler... düşünün polisler... Otel personeliydi, garsondu, öteki müşterilerdi yüklenmişlerdir kapının önüne.

— Demek ki Iclâl Hanımın adını ağzına almayacaksın demiş.

— İşte öyle. Eve dönerim ya bana artık vız geliyor, diyor. Polisler kapının önünü engellerken adamın karısı bayılır gibi oluyor. "Bayılmaz," diyor adam. "Bendeki her aşağılık şey onun kışkırtmasıyla, boyun bükmesiyle gelişmiştir." Oturup bir sigara yakıyor. Sanki sokaktaymış, giyimliymiş gibi içmeye başlıyor adam. Sağlam yapılı biri diyorlar, kendi döneminin en atak delikanlılarındanmış öğretmen okulundayken. Durmadan karısına bakıyormuş. "Bir şey umurumda değil," diyor. "Yalnız ona yazık ettik. Tek korkum onu da kendimize benzetmektir." Iclâl'se sessiz sedasız duruyormuş.

— Kendini unutturmak istemiştir.

— Adam bayılan karısına doğru gidiyor, sarsalıyor. "Birlikte çıkıyoruz," diyor. "Yalnız unutma Iclâl'in adını ağzına almayacaksın." Kadın fırlıyor yerinden, "Demek benden daha kıymetli o ha? Yeter yeter," diye bağırmaya başlıyor. Karısını dövmeye girişiyor adam. Polisler ayırmaya çalışıyorlar. Garsondu, şuydu buydu, doluşuyorlar içeri. Polis, adama "Bir insanın ötekisini

dövmesi kanunen suçtur," diyor. İclâl öğretmen öyle durup durduğu yerdeymiş yine. Talihsiz karısı da yiğit, iyi bir kadın. "Kocamın bana ilk elinin kalkışıdır polis beyler, gene de davacı değilim," diyor.

Birden annesinin,

— Demek ki bayağı tutulmuş İclâl'e adam.

Deyişindeki özlemi sezerdi Emine. Oysa yüzünde açık vermeyen bir örtülme olurdu annesinin. Salt sesine yansıyan gizli isteği kaç kez sonraları da duymuştu.

Apartman katı alırlarken, Teşvikiye'den, kendilerinden söz açarken de bu sesle konuşuyordu. Babası da 1971'lere doğru annesinin sesine uyumla katılmış, işi daha da geliştirip bir ağızdan:

— Biz tuzlu yiyemiyoruz.

— Bizim kolesterolümüz.

— Bizim yirmi beş yılı aşkın şerefli meslek hayatımız.

— Bizim çocuklarımız.

— Bizim yaptıracağımız pırlantalı nişan halkalarımız –de meye başlamışlardı.–

Asıl utanç verici serüvenin, uzun uzun anlatımına doyulamayanın konuşmasına girişilirken konuk kadınlar oturdukları yerde ayak değiştiriyor, bir iki baş sallayışla, "işte şimdi," gibisine bir beklemeye çekiliyorlardı.

İclâl öğretmenin basılma olayı buralara gelebilecek denli en hurda "teferruatıyla,"nasıl biliniyordu?

— Üstelik inanmazsınız, basıldığı gün üstünde kara dantelli iç çamaşırları varmış. Jartiyer de takıyormuş iki gözüm. Kırmızı çiçekli hem de, âdeta utanmazlık. Paris'te köşe bekleyenler gibi.

O jartiyerler yerli değildir. Kuşkusuz bu rezillik adamın karısının ileri görüşlülüğüyle fazlaca zararlı olmamış. Kurcalanmamış. Polisler o jartiyerleri de görmüşler. İclâl öğretmenin de seçkin insanlarla akrabalığı, sıhriyeti olduğu kesin. Buraya falan dahi atanamazdı yoksa. Bekâr erkek mi yok diyeceksiniz. Durun daha, işin orasına gelmedik. Herkes yaptıklarını bilmiyor sanısın o. Annesi de hoş ha... Haydarpaşa'ya kızını uğurlamaya gelmiş.

Bu arada yenilenen çayları annesine kapıdan uzatan Kiraz, bu kadın kalabalığının daha da ısıttığı odayı gözleriyle hemen tarar, bir an önce dışarıya çıkmaya bakardı.

Emine de onu görmezlikten gelip, hırsla, istekle girişilmiş konuşmanın sonunu duyabilmek tutkusuyla büzülürdü oturduğu sandalyede.

Annesinin arada takılan gözlerinde kızını gördüğünü belirten bir ayırım olmazdı.

Emine rahatlayıverdi.

— Saide öğretmeni uyarmalı. O gerçekten ciddi bir kadındır. Üstelik bir anlamda mutaassıp bile sayılır. Bilmez misiniz, topuksuz pabuçtan başkasını gördük mü ayağında bunca yıldır? Yaşlıdır deyip geçemeyiz. Buraya geleli yedi sekiz yıl oldu anca. Kırk sularında var mıydı geldiğinde...

Konuklar birden kendi yaşlarıyla Saide öğretmeninkini düşüncelerinde karşılaştırıp şaşırıverirlerdi.

Konunun o bölümü çarçabuk geçiştirildi.

Bir sonraki toplantıya kadar Saide öğretmenle konuşması için görevlendirilen Lamia öğretmen geldiğinde, söyleyeceklerine girişmeden mendilini çıkarıp birkaç kez akmayan burnunu silmişti.

— Beni evinde kabul etti sizden iyi olmasın Saide öğretmen. Daha rahat ederiz, size yaptığım soğuk böreği sunmak isterim, dedi. Görseniz nasıl sade bir oda. Adeta bir keşiş odası boşluğu, tenhalığı. Yalnız notalar yığın halinde. Bir de kurmalı epey eski bir gramofonla plaklar, üç de küçük tunç büst vardı. Mozart'la Beethoven'i tanıdım da ötekini çıkaramadım. Evet, konuşalım Lamia Hanım, dedi Saide öğretmen. Bu genç insanı umarım arkadaşlarımız yalnız bırakmayacaklardır. Hem uzun uzun konuşalım. Ne iyi edip geldiniz. Onun bana anlattıklarını size önemle

anlatmak isterim. Bu genç öğretmen arkadaşımız Türkiye'mizin ilerdeki insanını taşıyor şahsında.

Konuklar çaylarına koymayı unuttukları şeker için şekerdanlığa uzanmışlar:

— Eee... Lamia öğretmen sizi dinliyoruz, demişlerdi.

— Ona, ilkten beni dinleseniz Saide öğretmen, rica etsem sizden, dedim. Sizden iyi olmasın, buyrun anlatın, dedi. Birlikte konuştuklarımızın hepsini eksiksiz anlattım.

— Gerçeği öğrenmiştir sonunda değil mi?

— Şimdi sizden iyi olmasın Saide öğretmenin bana söylediklerini tekrar tekrar anlatacağım. Dedi ki; siz bana demek ki içimize almamızı, sevmemizi istediğiniz bir insanın suçluluğunu ispata geldiniz. Dedikleriniz doğru bile olsa, Lamia Hanım, aslında suçlu yok ortada. Asıl suçlu olsa olsa adamla karısıdır diyorum. Onların bile bu yargıma hak kazandıklarına yürekten inanamıyorum. Yine de kadını alalım, kocasını seviyorsa nasıl böyle adileşebiliyor. Erkekse malum, sevmeyi kolay iş sanmış. Oysa değil. Katiyen değil. İclâl kızıma gelince düşünün kızım diyorum ona. Yürekten sevmiş adamı.

— Aa... Yani yürekten sevmek her şeyi bağışlatmaya yetecek bir sebep mi?

— Ben de ne diyeceğimi şaşırdım. Baştan aldım konuşmayı. Yılmadan, çok güvenilir bir kişiliği olmayabileceğini Saide öğretmene anlatmaya çalıştım.

— Ne dedi? Birazcık olsun bize hak verdi mi?

— Yok. Lamia Hamm dedi, İclâl kızım bana birçok geceler anlatmıştır. Sustuğunda ben zorla konuşturmuşumdur. Adeta benim de yaşadığım bir hayat hikâyesi olmuştur bu. Size de anlatayım da kadın olmak vecibesiyle yeniden düşünün. "Yüreğim yerinde değildi, Saide abla," demişti. "Uçuyordum. Öğrendiğim, öğretilen her şeyi onunla paylaşmak istiyordum. Cemiyetimizin bir genç kızda en değerli saydığını ona verdim. Asıl değerin bu olmadığına inanması için. Başım göğsüme dayayıp ağladı. Bir erkeğin ağlamasına ilk tanıklığımdı. 'Biz yarım adamlarız İclâl,' dedi. 'Serüveni sevgiyle, sıkıntıyla, acıyla karıştıran adamlarız.' Sonra işte Saide abla karısı polislerle çıkageldi. Nasıl utandım. Utancımı anlatacak söz yok. Eriyip yok olacağımı sandım. Üste-

lik bir de süslenmişim ki. O odada bakınıp duran polislerle benim süslerim daha da gülünçleşmişti. Başka bir şey değil. Her şey bir anda acıklı; bayağı, gülünç olmuştu. Evli olduğunu bilmiyordum. Bilseydim yine severdim, yine kendimi bırakırdım ona. Nasıl da uydurulmuş bizim yetiştirildiğimiz dünya. Yoksa biz mi yeterince hazırlanamadık devrimlerin getirdiğine. Ben mutlu sayılacak bir evde yetiştim. Mühürdar'daki ahşap evimizin orta katında bana ait kadife kanepeli, kanarya kuşlu bir odam vardı. Pancurlarını her başlayan güne açmadan önce birileriyle el ele verip Anadolulu insanlarımıza yardım edebileceğimiz duygusunun, düşüncesinin bayram arifesindeydim. Seçilecek meslek dalı konusunda bizim gruptaki gençler için öğretmenlik en gözdeydi. Nutukta ne diyordu Gazi: 'Ey Türk gençliği, muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur.' Öğretmenlikti amaç. Her şey öylesine ak bir kâğıt lekesizliği taşıyordu ki, biliyorsunuz Saide abla alaturka müzikten nefret etmekle ilerici sayılmanın eş anlam taşıdığı dönemden geçiyorduk. Oysa babam santur çalardı. Bu çalgıya ses olarak klavsen'in doğulusu dense yeridir. Severdim de dinlemeyi. Bach'a, Beethoven'e dönerken Itri'yi unutmuştuk. Çocukluğumun camilerinden birinde saraylı ninemle gittiğim bir teravi namazında uyuyakalnuştım. Kulağıma gelen Selâtün duasının anlatılmaz görkemiyle uyandım. Oysa her müziğin kendi öz gücünü burda, bu dağlarla çevrili Erzurum'da yine anlıyorum. Ankara'da konserler, tiyatrolar, resim sergileri; İstanbul'da turneye gelen en seçkin Fransız tiyatroculan, beş yıllık sanayi planları, demiryollarımızın uzandığı her yurt köşesinde yapılan gögüs kabartıcı törenler, 'Dağ başını duman almış' marşını söyleyen on binlerce ülkücü genç, Atatürk'ün güzel, onurlu sarışın başı. Ah Saide abla, vücudumun zorla zaptettiği bir inanç, güvenç taşkınlığıydı cumhuriyet benim için. Çatlayan, fışkıran, zorlayan ışık çağlayanları sarıyordu dört yanımızı. İnanıyorduk. İnanmanın yetmediğini artık anladım. Önemli olan bilmek. Ankara'da tanımıştım onu. Sağlam, güvenli, ne saklayım güzel bir erkekti. El yordamıyla değil, her şeyi konuşarak yaklaştık birbirimize. Bir gün bana, 'Anadolu zaferinin sonuçlarını savaşılan yerlerde de görmek gerekir Iclal' dedi. 'Bu yerli mallar kullanma haftaları, bu tutum haftaları, bu karamela

sloganları bir ilkokul müsameresi gibi geliyor bana,' dedi. Çılgınca öfkelenmiştim o zaman. Sonra Erzurum'a gelirken tren yolları boyunca gördüğüm upuzak sessiz insanlar, marşlarımızın ulaşmadığı dağlar, keçi yolları, enez otlar, sevgimin niye çıkmaza girdiğini gittikçe kafama dank ettirdi. Bizim temelimiz yok Saide abla. Burda Erzurum'da gördüklerimin, yaşadıklarımın esintisi bir santur sesindeki kuytu iyileştirici derinlikler gibi sardı içimi. Yurdum için yeterince çok şey bilmediğimi anladım. Bilseydim kendimi daha kunt yapma hazırlığım olurdu. Değişen setini yıkan o büyük gürleyiş nereye harcanmış, dağılmıştı. Bizi öğretmen yaparlarken neyi eksik ya da fazla anlattılar. Biz kendimizi niye bu kadar önemli, başarılı saydık?.." Bakın Lamia Hanım, İclâl öğretmenin bir dine her şeyiyle adanmış insanın tapınak yaptığı herhangi bir ağacı ağaç olarak yerinde görünce, "Bu muydu o?" demesine benzer bana anlattıkları. Siz de bunu anlayabilirsiniz sanırım. "Kadın olmanın artık mutluluk sayılabileceğini öğretmişlerdi bize, doğruydu da," derken ağlıyordu İclâl kızım. "Yeni kadınlardık biz Saide abla. Oysa karakolda karısı işaret parmağıyla beni gösterdi. 'Kadın odur, o suçlu,' dedi. Sevdiğimin karısı köleliğini açıkça öne sürüyordu. Canım adam, çılgına dönmüştü çıkıp giderlerken. 'Odur suçlu,' diyordu karısı hep durmadan, 'kadındır madem.' Nasıl bir ezilmişlik bu Saide abla? Nasıl bir yenilmişlik, nasıl bir kurnazlık?.. Köle, ezilmişliğiyle ezeni bağlıyordu kendine. Yarı aydınlatılmış bir yerde saatlerce bekledim. Her şey bir uğultuydu. Hiçbir şey duymuyordum. Silkinip de, ordakilere gidebilir miyim diye sorduğumuzda işiniz çoktan bitti dediler. Caddelerde sabaha kadar dolaştım. Hani derler ya ağlasa açılır diye. Yoo... Öyle katı, kuru, ben değilmişim gibi. Utanmamı, odanın kapısının açıldığında ateşten bir soluğun ciğerlerimi dağlayışını, sonra örtüyü her yanıma sarmak için gösterdiğim gülünç çabayı ve birden her şeyden cayıp garip bir uslulukla bir şey yapmadan duruşumu, soğuklukla düşündüm. Anadolu'nun bir yanlarına, en uçlardaki bir yanlarına gitmeyi kurdum. Okuldan diplomamı aldığımda da aynı düşüncedeydim. Ankara'da kalmamı istediklerinde yıllanmış alışkanlıklarıma sırt dönemedim demek. Eğitimimize, insanımıza orda da çok yararlı olacağıma inandırdılar. Üstelik ben de inanmaya hazırmı-

şım. İstanbul'dan sonra Ankara bana daha da kolay geldi. Ortalara toplanmış kolaylaştırılmış bir kentin gidiş gelişi, çevrede aynı kalın okumuş insanları, asri olmanın zorunlu hoşgörüşünün genç bir kıza verdiği çarpıcı yeni davranışlar, arı gibi kaynayan yurdun dört bir yanından gelmiş kentlilerden oluşan, bir insan selinin yeni Ankara'nın eski bölümlerini dikkatlerden silişi, inşaatlar, planlamalar, yatırımlar... yepyeni, denenmemiş olduğundan kimsenin kuşku duymadığı bir gidiş. Genç cumhuriyetin genç insanlarıydık. Türkiye'nin dört yanına yayıldığımızda götüreceğimiz her yeniliği uygulayacak gücümüz olduğundan kuşkumuz yoktu. Beyinlerimizin çalışmasını sanki karşılıklı duyuyorduk. Biz ulu önderin çocuklarıydık. Okullarımızda bizleri çalışkanlığa özendiren coşturucu sözler... Bir büyük bayramdı her şey bize. Ankara gibi kanımızca Türkiye'nin her yanı da bu bayramdan payını alıyordu. Dalıp gitmiştim. Kimsenin bir yalan dolan düşünüp bu arınmışlıkta sunabileceğine inanmıyordum. Dedim ya mutlu bir ailenin kızıydım Saide abla. Tökezlememiştim. Güzeldim. Sanırım yetenekliydim. O zina suçuyla yakalandığımız gün, n'olur beni susturmaya çalışmayın Saide abla, hangi kelimeler kullanılıyorsa onlarla anlatacağız kendimizi. Kelimelerden mi korkacağız yani. Bayram bitti. Hiç olmazsa benim için bitti. Ya siz? Siz bir acının olgunlaştığı insanlardan değil misiniz? İnanmıyorum. Kocanızın sürgünde öldüğünü duydum. Nerden? diye sormayın. Sinop kalebentliği ciğer mi koyardı adamda. Sürgün de üstüne gelince... Alanlarda okunacak şiirler yazarmış kocanız, İzmir İktisat Kongresinin hedeflerini açıklamış bir öğrenci birliği toplantısında. Böylesine şeyler olurken ben zina yaptım diyelim, n'olur yani? Musa, İsa ve Muhammed peygamberlerden bu yana yapılmış zinalardan birini de asıl suçlu kişi kadın olarak ben işledim. Mutlu ailelerden sanıyorum ki şımarıkça, gördüğünden ötesinin düşüncesine varamayan, irdelemeyen kişiler yetişiyor. Ben suçlandığımda başka türlü taşlandım. İyi de oldu. Bayramın bittiğini öğrettiler. Ne iyi... ne iyi... Tam yaşıma yaraşan düşüncelere yöneliyorum. Ulusal bayram söylevlerinin bakışından kurtuluyorum. Erzurum'dayım. Değil kadın erkek eşitliği, erkek erkeğe, insan insana eşit değil Saide abla. Sizin Beethoven, Bach sevmeniz gibi ben artık türküleri

çılgınca seviyorum. Coşkun yaradılışlıyım. Hep uçlarda gezen bir kişiliğim var. Susun çocuğum, demeyin. Tam öğrendiğimde bağıracağım. Bana arkamdan orospu dediklerini biliyorum. Önemli bir aile olduğundan sakınılıp resmen orospu denemeyen biriyim. Yok yok, korktuğum yok. Sizin yargınız en önemlisidir. Siz gerçek acıyı taşıyorsunuz. Otuz yaşındayken bir çocuk bilinciyle yaşamanın acılığını siz bilirsiniz ancak. İlk Erzurum yılımın şiddetli yalnızlığından kurtuldum. Tutamaklarım yok sanıyordum. Var tutamak elbet. İnsan insan içindir. İçimi sevgi çatlatıyor artık. Namus, dürüstlük, ülkücülük denilen şeylerin kalıplarını kırıp yeniden araştırıyorum. Annem beni geçirirken Haydarpaşa'dan güzelim mavi gözleri erimişti günlerdir ağlamaktan. Onu o benim kızımmış gibi kucakladım. Birden sevdiğimi gördüm. Kenarda bekliyordu. Saide abla nasıl oldum biliyor musunuz. Onu en çok sevdiğimi sandığımda o andaki kadar sevmemiştim. Onu sarıp binlerce defa öpmek, ardından da ölüp gitmek isteğimi neyle engelledim, hâlâ bilmem. Annem, 'Sen miydin oğlum?' dedi. Eğildi elini öptü annemin. O dik, alaycı adam yoktu ortada. Eziklikle, teslimiyetle bekliyordu. 'Evlenelim İclâl,' dedi. 'Annenizin de müsaadesini alıp.' Olur mu ya Saide abla. Siz söyleyin lütfen. Bir yalan, bir olmadık gürültü, bir yırtılma, boşalma yaşadık birlikte. Ona abanan, eteğine yapışmış olanlar vardı. 'Tanımıyoruz ki birbirimizi,' dedim. 'Ya da ben seni tanımıyorum. Ben denildiğine göre ekonomik gücü olan, özgür bir kadınım ya, gücümün sınırlarıysa bize öğretilen yerlere pek erişmemiş görünüyor. Sense mutsuzluğunu her şeyi inkâr etme haline getirmişsin. İkimizin eşitliğiyse çok tartışılır ya, artık çok da önemli değil. Beni kadın yapan sensin. Bundan utanç duymuyorum.' Annem, 'Yapma çocuğum, İclâl'ciğim, kızım,' demişti. 'Baban da ben de senin mutluluğunu isteriz.' Bir de dünya çok genişlemişti Saide abla, çok büyümüştü. Öylesine küçük görünüyordu ki acım bana, ben de öylesine yırtıcı... Veda etmeden gitti. Babam uğurlamaya gelmemişti. Bizi cumhuriyet kuşağı olarak böyle yetiştirmemeleri gerekirdi. Baskın gecesinden sonra tıkanıp kalmış olan ağlama duygum çözülüverdi, anneme sarılıp ağlamaya başladım. Tam bir yenilme miydi bu? Bilemem. Yıkılmamın tanıklığını kendim yapıyordum. Annem beni taşımaya

çalışıyordu. 'Böyle üzülecektin İclâl, gitmese miydin çocuğum?' demişti. 'Yok anneciğim,' demiştim. 'Uzak yolun töresidir ağlamak.' Tren kalktığında sanki yeni kişiliğimin kuruluşunu da izlemeye başladım. Elbette Erzurum'da da bana kadar uzanacaktı koruma dilekleri ailemin. Onları engellemeyi bilmek de bana düşecekti. Artık otuza yaklaşan yaşıma uygun bir büyük insan sorumluluğuyla her şeyi değerlendiriyorum. Siz ve öğrencilerim varsınız. Tek çekindiğim, o da çok sevdiğimden, ev sahibim olan kadının çocuklarının ve akrabalarının, öğrencilerimin bu baskın olayını yanlış değerlendirmeleridir. Bu beni çok tedirgin ediyor," diyerek yüzünü elleriyle örttü. Okşadım onu. Bakın Lamia öğretmen, unutmamanız gereken şu: Kimselere sezdirmeden yaptığımız çirkinlikleri, kötülükleri, hayvansı eğilimleri kendimiz biliyorsak ve unutmuyorsak namus meselesine bakışımızda da biraz daha olgun davranmalıyız. Bunu unutmayın lütfen. Bir gece de İclâl kızımla birlikte ev sahiplerine indik. Evin ilk kadınının üstüne kuma olmuş Antepli hanımı görseniz bizi nasıl karşıladı. Türküler söyledik, çeşitli yemişler yedik. İclâl kızım kemanını almaya çıktığında büyük hanım bana eğilerek, "İnsanoğlunun bilinmeyen ne marifetleri vardır ki başkalarınca ayan olmadığında kişim kişim kişiliyiverir ortaya," dedi. Elini tuttum bu derin düşünceli halk kadınının. Gülümsedik birbirimize. İclâl kızım indiğinde onu baş köşeye alıp gereken saygıyı esirgemediler. Büyük hanım gecenin bir saatinde İclâl kızımın boyunu posunu övdükten sonra "Bilmem ki öğretmen hanım kızım," dedi. "Layığıyla dönenip size, kıymetinize denk ev sahibi olabildik mi?" İclâl'i görecektiniz Lamia Hanım, sanki gövdesi ışıdı. İşte böyle... Ricam şudur ki, görüyorsunuz bütün bu söylediklerimi sanki ben o insanmışım gibi size anlattım. Görüyorsunuz. Bir genç ülkücü öğretmenin hikâyesini dinlediniz. Arkadaşlarınıza anlatırken istediğim şudur ki, aynı sözcüklerle siz sanki İclâl'mişsiniz gibi konuşun. Üstelik ev sahibi Antepli hanımın dediklerini de katmayı unutmayın. "Ne marifetleri ne günahları vardır ki insanoğlunun başkalarınca ayan olmadığında kişim kişim kişiliyiverir ortaya."

Lamia öğretmen susmuştu.

Odada konuşma başladığından bu yana gelişen değişmeler susan kadınla birlikte ağırlaşmıştı.

Emine'nin kemirdiği kalemin ucu parça parçaydı.

Annesiyle arkadaşları birbirinin yüzüne bakmaktan kaçınıyorlardı.

Kapı açılıp Kiraz yeniden çay isteniyor mu diye araştırınca annesi hızla kalkmış:

— Çaylarımız tazelenip demlendi, birer de sigara ha? demişti.

Dostluklarını korumak isterce yanıtlamıştı konuklar:

— Ah ne iyi olur. Benim Hanımeli'mden içecek var mı?

— İlahi Lamia öğretmen, siz de az hatip değilmişsiniz.

— Evet. Doğrusu üzücü. Sizden iyi olmasın severim ya, Saide öğretmen de epeyce garip bir kadınmış.

— Neyse canım, demişti annesi. Biz de selamımızı falan kimseden esirgemiyoruz. Öyle değil mi?

Gülüşmeler kırık kopuk da olsa başlamıştı.

Emine'nin kadın olmaktan utanması, kendini ince ince izlemesi Lamia Hanımın o uzun, doyumsuz konuşmasından sonraydı.

Yetişme yıllarında göğüsleri görünmesin diye eğip durup, canlı gür saçlarını –elektrik şoku verildikten beri dökülüyordu saçları– çözüp de gezememesi. Güzel küçük tırnakları kemirilmiş ellerini çokça göz önünde tutmamaya çalışması ikide bir tepmişti.

Nazik kadına verilmek için hazırlanan yığın bittiğinde gömlek de bunların içinde yerini almıştı.

Nazik kadınla kocası Emineler Cumhuriyet Alanındaki apartmanlarına taşınmadan üç gün önce uğrayıp başka yapılacak ne var? diye sormuşlardı.

Anneleri paketi onlara uyarmalarla vermişti. Söylenenleri dinlemişler.

— Ya hanımım, demişlerdi. Her dediğini yapıp verdiklerini yararlı kılarız. Sağolsun, ömrün çaylar, dereler eşi gür akışlı olsun.

Nazik kadının gelip önceden yeni katlarını temizlemesine, taşınırken denkleri çekmesine, öteki ağır parçaların yerleştirilmesi için de kocası Kadir'in uğramasına karar verilmişti.

Emine, onlar çıkarlarken yetişmiş, Nazik kadının yanına gider gitmez de:

— Bizim yeni eve de çok uğra Nazik teyze olur mu?.. Hem...

Patiska gömlek işini günlerce düşünüp de Nazik kadını ilk görüşünde söyleyeceği sözleri bulmuş, yine öylece kalakalmıştı onun yanında.

Annesi yukardan seslenip:

— Seni pek sevdi Nazik bacı bizim ortanca, demişti.

Nazik kadın ehramının uçlarından taşan ağır saç örgülerinde mavi yalımlarla gencelmişçe, yukarı doğru konuşmuş:

— Biz de söyleştik Kadir'le. Canı sıcak, kanı ılıktır bu güzelin, diye; insana yakındır. İçimizi pekleştirdi. Tanrı ilerde Emine Hanımı zora sokmasın.

Ardından sokak kapısı kapanmıştı. Gitmişlerdi.

— Biz taşınırken Kiraz da geliyor değil mi anneciğim, diye sormuştu Emine.

— Evet. Yalnız ninesine haber yollamalı.

— Niçin?

— Çünkü orası böyle değil. Mutfakta falan yatamaz. Modern bir kat. İşi de kolay.

— Peki?

— Şimdilik Kiraz oturma odasına sığınır.

— Ya sonra?

— Aa... Emine sen de çok sordun. Git bakalım ablan bir saattir yatak odasında ne yapıyor.

— O geldi mi, yatak odasında mı?

— Elbette. Sen de bu insanları görünce dünyayı unutuyorsun. Babanın bavuluna İstanbul'a götüreceklerini ayıracaktı.

— Ablam sahiden gidecek mi anne?

Annesindeki konuşmayı kısa kesme isteğinin birden dalgınlığa döndüğünü görmüştü.

Bir şeyleri düşünüyordu.

Düşünceleri ise onu mutlu etmiyordu ki, yüzünde ender görülen o yumuşama belirip sesinin buyuran anlamını yitiriyordu sık sık.

Emine'nin çenesinden tutup yüzünü, yüzüne çevirmişti:

— Gidecek çocuğum. Gitmesi gerekiyor.

— Şey... O subay için mi?

Sorusunun ne denli öfkelendirici olduğunu anımsayıp sakınarak kasılmıştı.

— Sen anlamazsın, Emine, daha küçüksün. Evet, birçok şeyden ötürü gidecek.

Annesi bezgindi bunları söylerken.

Eğilip Emine'yi yanaklarından öpmüştü.

O sıralar anne kokusu dediği dalgalanmanın burnuna çarptığını duymuş, annesini yeniden coşkunca sevivermişti.

Ablası odalarında eli çenesine dayalı, pencerenin önünde duruyordu.

Ötedeki açık bırakılmış deri bavulun içine kalın bir battaniye atılmıştı. Battaniye güzel renkli karelerle bezeliydi.

— Abla, annem bu bavula konacakları sana söylemiş, artık yerleştirsin, diyor.

— İyi.

— Sen İstanbul'a gidiyormuşsun da.

— İyi.

— Ben de yardım ederim istersen.

— Sen derslerini çalış. Zaten koyacak bir şeyim yok.

— Varmış. Annem söyledi.

— İyi.

— Bu battaniye nerden çıktı? Ne güzel renkleri var.

— Yeni aldılar bana. Anneannem üste başa titizmiş de.

— İstanbul böyle soğuk değilmiş diyorlar.

— Bundan palto diktireceğim. Eski paltom İstanbul'a uymazmış. Bu hem dayanıklıdır, hem de çok ısıtır dedi o.

— Ama İstanbul soğuk olmazmış ki abla.

— Hadi sen de İstanbullu... Hem İstanbul doğumlusun, hem hiç orayı bilmezsin. Hadi ben Zonguldak'ta doğdum. Kubilay Çorum'da. Sana ne oluyor ki?

— Ama annem biraz sonra gelirse...

— İyi.

— Hep iyi iyi demekle olur mu?

— Olur.

— Ama yine bağırışmalar başlarsa?

— Bağırırsa bağırsın.

Ablasının odaya girdiğinden beri görmediği yüzünün döndüğü andaki anlamı Emine'yi ürkütmüştü.

Bir genç kadındı sanki ona bakan.

Birini arımsatıyordu.

Buraların yaptığı düğünlerden eşraftan birininkine çağrılıydılar.

Pullu al duvağının altındaki gelinin daha çok bir taşbebek görünümü taşıyan çocuksuluğu Emine'yi etkilemişti.

Gelinin, çevresinde sürüp giden gürültünün, coşkunun dışında duymazca kıpırtısızlığı, kederli görüntüsü, koyu ala boyanmış yanaklarıyla çocukluğu zedeleniyor, bu yüzüne kadınca bir anlam veriyordu.

O yerli düğünün paradan sakınılmadan yapılmış, varlıklı töresel görkemine gelinin kopukluğu yine de sinmişti. Sunak önünde bekleyen kurbanın çaresizliğiyle yüklü gibiydi çocuk gelin. Düğünden Emine'ye ulanan neydi, anlayamamıştı.

Ablasının geçmişteki o düğünü çağrıştırıvermesi, gelinin eşi bir yüz edinmesindendi.

— Bağırırsa bağırsın. Beni İstanbul'a yollayacaklar. Okumayacağım kör olayım ki. Belki de kaçıp gideceğim. Sevdiğimi çok görüyorlar bana. Laf... beni sevmiyormuş.

Emine utancından ablasını susturmak isterce yaklaşmış, ellerini uzatmıştı.

Ablası inanılmaz şeyler söylüyordu.

Okumamaktan, annesinin deyişiyle evde ellerini kavuşturup kocasının boyunduruğuna girmekten öte varlık gösteremeyen kadınların yanında yerini almaktan; çocuk doğuran, durmadan doğuran o aptal evli kadınların biri olmaktan söz ediyordu.

Yüreği daralmıştı Emine'nin.

Ablasının söylediklerinin kapının dışına taşıp duyulacağını sanmış, korkudan incecik bir ter sarmıştı gövdesini:

— Sus ablacığım n'olur. Hem annemiz haklı.

— Yok canım... Hep de o mu haklı? Babama neler yaptığını bilmiyorsun. Bana gebe kalıp da babamla zorla nikâhlanmış anladın mı? Okumuş öğretmen bayana bakın. Nikâhsız gebe kalmış küçük hanım. Üstelik karnındaki de benmişim. İşte bu kadar.

— Seçil abla, annemize kızdığından uyduruyorsun. Nerden biliyorsun bunları bakalım?

— Sen öyle san kızım. Anneannem anlattı bana. Düşün kendi annesi. "Sakın sen annene benzeme kızım," dedi. "Anneniz hem

yapar, hem de olanları herkes onun anlattığı gibi bilsin ister. Olur mu ya? Olmaz. Ben ki annesiyim, ona tek bedduam, ey Nüveyre kulu, diyorum. Şu gökteki beni duysun başka şey dilemem. Kızların senin bana yaptıklarını ilerde sana yapsınlar."

— Ne yapmış annem anneanneme? Ara sıra para bile gönderiyor.

— Sen her şey parayla olur mu sanıyorsun? Annem anneannemizden utanıyormuş. Onun herkesle ahbap oluvermesinden utanıyormuş. Trenle bize gelirken anneannemle Erzurum'da inen kim varsa evimizdeki "olan biteni iğne ipliğine dek bilir," demez miydi annem bize. Ona karşı çıktığımızda da hep en sonra yetişmez miydik istasyona?

— N'olurmuş trendekiler bilirlerse? Gizli, kötü bir şey yok ki evimizde.

— Ay sana da hiçbir şey anlatılmıyor. Artık büyüsen.

— Büyüyoruz ya, durmuyoruz.

— Büyümüşsen işit bakalım: Ertegün üsteğmeni seviyorum.

Emine kulaklarının yandığını, midesine doğru bir ağrının yükseldiğini, gözlerinin dolmaya başladığını anlamıştı.

Gebe kalmak, evlenmek, nikâh, babasının geçenlerde tanıyamadığı sırttan duruşu, annesinin İclâl öğretmene duyduğu öfke, karalama isteği, Ertegün üsteğmenin karlara dalıp yok olan yakışıklı çizgileri, Kiraz, Leylim nine, Nazik kadın, Kadir, Saide öğretmen, Lamia öğretmen, ötekiler... kafasından hızla geçmeye başlamışlardı.

— Abla n'olur sus. Söylediklerin çok ayıp. Hem ben ağlayacağım şimdi.

— Hep bizler için ayıp. Anneme baksana, babamı nasıl evirip çeviriyor. Görmüyor musun, ahım şahım bir kadın mı yani? Bizim güzelliğimiz halamızdan, babaannemizden kalıt. Babamsa ne yakışıklı, ne marifetli adamdır. Şimdi de ilköğretim müfettişliği çıktı ortaya. Fedakârlık falan yapma laflarından geçilmiyor. Babam gibi akıllı bir adam nasıl bunları anlayamıyor şaşıyorum. Ayıpmış.

Emine yatağın üstüne çökmüş, sarsılarak ağlamaya başlamıştı.

İçinde her şeyin biriken, kıncı, yüreğe batan, sivri, kesici baskınlığıyla duyduğu acı durmadan artmıştı.

Ağlamasını sessizce sürdürmek zorunluğundan kanının basıncı şakaklarına vuruyordu.

Ter sırtından sulaşarak inip ince bir serinlikle sarıyordu çocuk bedenini.

— Ağlama, demişti ablası. Ne ağlıyorsun yani? Söylediklerimi hiç mi bilmiyorsun? Geçen yıl aybaşı olmadın mı?

— Olmadım hayır. –Emine ağlamasını kesmişti.– Oldum evet. Bir annem biliyordu. Çok korkmuştum. Annem söz vermişti, sen nerden biliyorsun?

— Kubilay hariç hepimiz biliyoruz. Sen iyice safsın. Annemiz tedbirlerini alıyordur kızım. Babamıza da söylemiştir. Çünkü sen genç kızlık yolunun başındasın. Annemin çizdiği planlar var. Seni üstelik çok akıllı buluyorlar, güzel de olacaksın. Oturmuşsun karşıma, annem söz verdiydi, diyorsun.

Emine aldatılma duygusunu ilk o gün tatmıştı.

Bir de ne zaman...

–Çok büyük inançlarla, sevgilerle bağlandıkları, toplumsal düşüncenin gözbebeği saydıkları kişilerin birbirlerine kıyıcı bir amansızlıkla düştüklerini duyup, üstelik de gördüklerinde.–

Çelimsiz gövdesi, dar sırtı binlerce iğnenin batışıyla dikilivermişti.

— Uyduruyorsun. Annem koca bir insan. Yalan söylemez. Kendinde de o şey olduğundan, bende de olacağını biliyorsun.

— Anlatalım istersen. Okulda olmuşsun, derse girmemişsin. Yüznumaraların aralığında hademe görmüş seni. "Kustum, anneme haber ver," demişsin. Annem de seni gelip almış, öğretmenler odasına götürmüş. Ecza dolabından pamuk almışsınız. Ötesini de ben kendiliğimden anlatayım. Yanaklarından öpmüştür, sonra okşayıcı iki tokat atmıştır. Gülerek, "Benim kızımın aklı başına gelsin," demiştir.

Emine sesini salıvermişti.

Ağlaması odayı dolduruyordu.

Ablası bakıyor, gözlerinde bir ışıltılı, sevecenlik.

Emine ilk taşkınlığından sıyrılınca:

— Doğru. Anlatmış. Bana, çekinme, kimse bilmeyecek demişti. Hem bize yalan söylemeyin deyip, hem kendileri yalan söylüyorlar. Babamın yüzüne nasıl bakacağım...

— Bunlar yararlı yalanlarmış. Yalan bile sayılmazlarmış. Bizim söylediklerimiz zararlı yalanlar, büyüklerin söyledikleri yararlı yalanlar... İşte böyle güzelim ortanca...

Emine'nin dikelmesi dinmiş, içini ıssız bir bırakılmışlık duygusu almıştı.

Ablası gelip yanına oturduğunda kirpikleri kurumuştu.

Konuşmamışlardı.

Sonra birbirlerine dayanmışlar, ablası kolunu onun boynuna dolamıştı.

Emine'nin hâlâ ıslak olan yanaklarını küçük ince mendiliyle kurulamıştı.

Bu yakınlık, sevecenlik ağlamasını depreştirir gibi olmuştu ya bunu belirsiz bir öfke kıvılcımının alışılmadık sıcaklığı, pürüzü kesivermişti.

Ablasının gencecik gövdesinden yükselen ak sabunun ılık kokusunu içine çekmiş, başını omzuna dayamıştı.

İkisi de büyüklerin yanıltıcı, baskıcı tutumlarına karşı birleşmişlerdi sanki.

— Ben seni üzmek istememiştim Emine. Bana da yalan söyledi. Babama anlattığım, o şeyi, bir gece yemekte babamın bakışından anladım. Nasıl anlatayım... Bir yaşıtına, paylaştığı bir sırrın ikinci kişisine bakarmış gibiydi, üstelik övünçlüydü gözleri. Sonra da hani bazı geceler ikisi bizleri kışkışlayıp yatak odalarına bir an önce girerler ya, annem de o haliyle bakmıştı babama. Hep düşündüm Emine'cik. Dayağı yediğim geceden beri kör olayım ki. Hep düşündüm. Ertegün üsteğmeni sevmem niye ayıp olsun...

— Ayıp değil, demişti Emine.

Emine kararlıydı.

İlerde sık sık abanacağı o korkusuzluğuyla Emine'yi yekindirecek haklılık duygusunun ilk izleri belirmeye başlamıştı.

— Ayıp değil... yine de beni İstanbul'a, anneanneme bunun için yolluyorlar, kendi istedikleri olsun diye.

— Gitme.

— Nasıl karşı koyarım?

— Sevdiğine anlat.

Emine söylediklerinden tad almıştı.

— "Nereye gidebiliriz ki?" dedi. "Anlatsak, bizi anlasalar, hem biliyor musun Seçil genciz, önümüzde bir ömür var, birlikte neler yapabiliriz," dedi.

— Anlamaz onlar. Kars'a gidin, orası uzaktır.

— Kars ha... Ceyran Emine? Kars buradan ne çeker ki.

— Bildiğiniz daha uzak bir yere gidin. İstanbul'a...

— Karısı boşanmıyormuş.

— Kocası seni seviyorsa boşansın, ayıp değil mi?

— Büyüklerin ayıpları hep başka türlü ayıplar.

Annelerinin kapıyı açtığını duyup susmuşlardı.

Perdesi yarı aralık pencereden karların sonsuzluk duygusu veren yumuşak inişlerine bakıyorlardı.

Unutulmaz aklıklar ülkesi olan Erzurum'un kışlarının güzelliğini belleklerine kazıyan bu eşsiz görüntünün verdiği duyguyu yaşıyorlardı ablasıyla.

Çocukluğun bilinçsiz acımasızlığını, acı çekmenin gerçeğini tanıyarak yavaş yavaş yitiriyorlardı.

— O, bakıyorum hazırlık falan durmuş. İki kardeş omuz omuza verip hasret mi gideriyorsunuz?

Yavaşça dönmüşlerdi.

Anneleri yakın köylerden birine kardeş okul seçilen okulların aylık toplantısına gidecekti.

Bu tür toplantıların onun öğretmenlik görevinde ayrı önemi vardı.

Günlük giyimlerini değiştirip yeni bir bluz giyer, yakasına menekşe kesimli üç elmasla bir de küçük yakut takılmış iğnesini takardı.

Bu iğne Kafkasya göçmeni babaanneden miras yüzgörümlüğü olarak gelmişti.

Tırnaklarını sıfır numaralı cilayla yeniden parlatır, göz kapaklarına mavi bir gölge kondururdu.

Bu mavi boya toplantının sonuna doğru gözkapaklarının ince çizgilerinde toplanır, kâğıtları okurken yüzünde bakımsız bir etki yapardı görene.

Emine, annesinin hem boyanıp, hem de boyanmıyormuş gibi görünme çabasını hiç anlamazdı. Abartılmadan yapılmış bir süsün çevrede yadırganmayacağını biliyordu da niçin yersiz

bir kaçamakla belirsizliğe sığınmaya çalışıyordu, anlamak güçtü. Annelerinin üstünde o gün ilk gördükleri bir tayyör vardı.

Çocuklarının parlayan ilgisini anlar anlamaz:

— Beğendiniz siz de değil mi? demişti. Hepimizin kılık kıyafetimize dikkat etmemiz zamanı geldi. Bir ara Ankara'ya gideceğim sanırım. Babanızın nakil işi falan. İlköğretim müfettişliği...

Dönüvermişti karşılarında. Annelerinin sunduğu beklenmez eşitlik Emine'yle Seçil'i etkilemişti. Annelerindeki bu rahatlık, özüne güven dün geceki tartışmada babalarından aldığını sandıkları ezikliğin yaşanmadığına inandıracak denli kabaydı, küstahça beliriyordu odanın ortasında.

— E, kızlar şaka tamam. Toplantı da bitti, işim de çok, Türkçe bilmeyen köy çocuklarının eğitimi üzerinde falan duracağım. Siz de böyle oturmaya devam etmezsiniz sanırım.

Anneleri yeni tayyörüne uygun bulduğu, dik duruşuyla yanlarına geldiğinden beri süren dostça davranışlarının bittiğini bildirircesine, Seçil'in sırtını sıvazlamıştı.

— Öyle oturup kaldıktı anne, demişti ablası. Kalkarız şimdi.

Seçil'in öfke, direnç dolu aldırmazlığı dağılmış, küçük genç kız yeniden dönüvermişti odaya.

— Hadi işbaşı yapın, anneanneye mektup yazıldı bile.

Annesi deri eldivenlerini parmaklarına dikkatle geçiriyordu.

— Emine, sen de Kiraz'a söyle hava kararmadan Medet'e gitsin. Leylim nine iki üç güne kadar uğrasın bakalım. Unutma, akşama hava tipiler, sonra sokaklarda kardan geçilmez.

Emine yanıtlamamıştı annesini.

Karlara bakmayı sürdürmüştü.

Akşam oluyordu.

Medet'in oralarda bakırcılara doğru bir süre sonra karduvarları oluşurdu, yağış kesilmezse. Onlar gidemezlerdi de Kiraz'la onun benzeri çocuklar nasıl da savrula yuvarlana giderlerdi, kümeleniveren kar yığınlarının arasında.

— E, duydun mu bakalım ortanca?

Annesinin sesi şendi. "Ortanca" sözcüğünün sevgi, nazlandırma anlamına gelen hafifliğini anlamaz görünmüştü Emine. Kızlarına gösterdiği ilgiyi yeterli bulan annesi kapıyı örterken,

ablasına bir iki şey daha söylemişti. Emine duymamıştı bile söylenenleri.

Kulaklarında ilkokul üçteyken annesinin anlattığı bir masalın sözleri yankılanıyordu.

"Padişahın en küçük kızı, erkek kıyafetine girip sihirli narı bulmuş, saraya ulaştırmış. Şehzade yer yemez iyileşmiş. Sultan kim var kim yok toplanıp kimdir bu yiğit diye sorup soruşturmuş..."

Masallardaki utkular bile ancak erkek giyimiyle donanıp elde ediliyordu. Başarılar salt onların mıydı? Emine annesinde ikide bir beliren eziciliğin, böylesi bir öykünme sonucu mu olduğunu düşünüp aramıştı. Kadınlığın sonradan edinilmiş, sinsi, hileli yanları parça parça belirip yakınmalarla bütünleniyordu. Onlara benzememek için bir delikanlı mı olması gerekecekti? Seçil ablasının arkadaşı, albayın kızı Gülen'in küçük kardeşi Güher'in, ablasının karşısına geçip "Oh oh, bak benim bedenim dümdüz," diyerek onu kızdırdığını büyükler gülerek söylüyorlardı. Gülen kardeşini bir gün hırsla dövmeye başlamıştı. O küçük kız, niçin göğüslerinin çıkmamış olması ile övünüyordu? O soğuk, arkadan vuran Gülen ise neden kendisini göğüslerinin irilenmesinden ötürü aşağılanmış duyuyordu, kadınlığa dönüşen vücut utanç verici miydi? Emine ellerini gözden geçirmişti. İncecik parmakları sedef sarısıydı. Küçüktüler. Sahip olmayı istediği gücün tersini kanıtlıyorlardı. Göğüslerinin uç veren filizlenmesi, dik durduğunda artık saklanmaz oluyordu. Belirsiz bir hüzün, yenilik yeşeriyordu içinde.

Bir süre daha oturdular. Emine'ye öyle gelmişti ki hiç kalkmadan, öylece, bilmedikleri bir şeyi bekleyeceklerdi.

— Senden bir şey isteyeceğim, demişti ablası.

— Nedir?

— Yapar mısın ama? Yapmazsan bile anneme söylemeyeceğine yemin et.

— Ben annem değilim. Bana söylenenleri, kimse duymasın, denenleri başkalarına yetiştirmem.

Emine'nin içindeki koyu boşluklar, gürültüler, yıkılmalar, "Ben onlardan değilim," der demez dinivermişti.

— Ertegün üsteğmene bir mektup götürebilir misin?

Emine söyleyecek söz bulamamıştı. Ablasına takılmış kalmıştı. Ezik, soluk bir anlamla doluydu ablasının yüzü. Kızmak istese de acıyıvermesi, korunaksız biriymiş gibi Seçil'i alıp kurtarma duygusu, onu kendi yaşıtı saymayışı, o heyecanlı güne mi denk düşüyordu, yoksa ünü gittikçe yaygınlaşan bir ticaret avukatıyla evlendiğinde mi küçüğü saymıştı Seçil'i?

Ablasını aklından çok zayıflığını, nazını erkeği okşamak için kullanan kadın olmaktan öte her şeye kapanıp seçimini yaptığında mı yeni yetme, küçük, zavallı bulmuştu?

Fuarda ünlü bir alaturkacıyı dinlerlerken Emine her şeyi arasız alaya alıp orda bulunmasından ötürü duyduğu tedirginliği dağıtıp kendini yüceltmeye çalışmıştı. O ünlü erkek şarkıcının girdiği türlü görüntülerin, her şeye açık isterik iticiliğini, yapışkanlığını söze dökmüştü. Eniştesi de şarkıya katılıyordu yer yer. Ablasıysa konuşmasını zorla yürütüyormuş, yoruluverecekmiş gibi sözcüklerini ezip yayarak ikisine karşı çıkmıştı:

— Emine'ciğim ama sesi, söyleyişindeki ustalık, nasıl inkâr edilir. Sonra bizim müziğimize yeni şeyler kazandırdı. Batıdaki kabare türü yerlerin, müzikhollerin canlılığı, rengi bizde onunla başladı. Bunu da azımsayamayız. Kaba saba sahneye dikilivermeler onun gelişiyle son buldu. İnsan da eğleniyor açıkçası.

Eniştesiyle gülüyorlardı.

Ablasının taşkın, kütürtülü göğüslerinin açığa çıkan pırıltılı, saydam dolgunluğuna bakarken "Yaşıt bile sayılmayız," diye düşünmüştü Emine.

"Seçil adamakıllı küçük olmayı seçti. Akıllı kızdı oysa. Demek ki yoruldu aklını kullanmaktan."

Eniştesinin sinirli kıpırtılarla çevreyi tarayan gözleri ablasına takıldığında karanlık bir kısılmayla koyulaşıyordu. Alabildiğine güzel, ışıltılı bir aylayla çevrilmiş karısının boynundaki, kulağındaki takılardan tenine yansıyan kesme ışıltıların kadının etinde açtığı pembeliği, kimsiz kimsesiz bir yerdeymişçesine, açık saçık kılan bakışlarla eziyordu.

Emine'nin alaycılığı kopuvermiş, toparlanmıştı.

Kösnünün tanımadığı, yaşamadığı kirliliğinden uzağa çekmeye çalışmıştı kendini.

Güzelliği dokunma duygusu veren ablasına yılbaşı, doğumgünü, evlilik dönümü gibi belirgin zamanlarda değerli taşlar, altınlar, antika parçalar sunan eniştesinin doymaz, amansız yanını ilk o gün yakalamıştı.

Büyük iş çevrelerinin aranılan, sayılan avukatı. Yabancı yıldızların, uluslararası işadamlarının, ayırıcı hiçbir özellik taşımayan varlıklı, solgun, yaşlı turistlerin, alımlılıkları ellenince dağılacakmış denli hesaplı, pahalı elde edilen kadınların, arada şaşırtıcı bir tek renklilikle beliren uzak suskun doğuluların, büyük sermaye çevrelerinin tanışlığından ötürü önem kazanmış, uzlaşmaya yatkın geveze aracıların uğradığı, kaldığı lüks otellerin, air condition'lı sessiz salonlarında iş toplantılarına, danışmanlığa gidiyordu. Garsonların bir eski zaman soylusu gibi kasılarak gezindiği, değişik dillerin yavaşçacık konuşulduğu, kalın halılarla kaplı lobby'lerde oturup hiç çarpıcı olmayan ama özenli, seçiliveren Hardy Amies şıklığıyla, purolar, sigarillolar içerek dinliyordu eniştesi müşterilerini. Bir özenli İngilizinki kadar uyumlu olan giyiminin daha da artırdığı davranış kesinliği içinde altın Dupont çakmağını karşısındakinin sigarasını yakmak için çıkarırken, öylesine çevik ve sakindi ki, bu ona kurnazlıktan da öte, saygınlık veriyordu.

Dış görünüşü, beğenilmeden geçilmeyecek davranışları, yumuşak ve yine de belirli bir ölçülülük taşıyan bu kurt bakışlı adamla hiç kaynaşamamıştı Emine.

Oysa gereken yerlere, partiye ve öğrenci birliğine vb., her para toplama ya da bazı kanun maddelerini sorma işinde eniştesi alabildiğine alçak gönüllüydü, arada sırada.

— 141-142 şimdilik çalışmıyor, ama genç arkadaşlarımız unutmamalı.

Diye şakalaşıyordu onunla.

— Neyse, bazı şeyleri bir cezacıya danışmalı, derim. Biz bu tür işlerin derininde değiliz, diyordu.

İlişkilerindeki unutmazlığı hem hayranlık verici, hem ürkütücüydü.

Yıllardır karikatürlere konu olan paralı, çıkarcı, işbilir adam çizgisinin kolay özelliğini kişiliğinde taşımayan biriydi. İnceliklerinde gürültüsüzlüğü koruyan, karşısındakini dinlerken saygılı bir dikkati olan bu adamın yapaylığını, acımasız bencilliğini nereden yakaladığını açıkça çıkaramıyordu Emine. Konuşabilecek her konuya hemen hemen açıktı. Bir gün Malraux'nun Umut kitabını bile güzel bir beğeniyle Emine'ye sergilemişti.

Emine İstanbul'a döndüğünde enişte sinin ayrıntılı anlatımının etkisindeydi. Haydar'a:

— Nasıl olur, diyordu, bayağı anlıyor adam.

Haydar sigarasının dudaklarına yapışan tütünlerini tükürüp:

— Türkiye değişiyor Emine can, diyordu, hem de nasıl. Kurtuluş savaşının acele ortaya çıkardıkları, sınırlı bilgileriyle eriyip gittiler. Artık işadamları, bunların vazgeçilmez danışmanları, sanayi kapitalizmine yönelmiş bir ülkenin dış, iç ilişkilerini yürütecek hukukçuları, elbette Malraux'dan da, Marx'dan da Keynes'den de söz açılabilecek. İşimiz küçümsenemez derken kastımız budur. Osmanlılarda, bu sınıfın geride kalmış adamlarının hâlâ andığımız incelikleri, beğenileri, kültür birikimleri, yaşama terbiyeleri vardı biliyorsun. Elbette enişten de öyle olacak, tam bir batı tipi entellektüel iş adamı. Her sınıf kendi güzelliğini de çirkinliğini de yaratır. Bizim çabamız aslolan güzelliği savunmak, emeğin getirdiği, getireceği güzellik için çalışmaktır. Hiç şaşma. Enişten gibi adamlar bizlerin daha iyi hazırlanıp, daha dikkatli olmamızı gerektiriyor. O şişmanlamalarsa, taşra politikacılarıyla, zamparalık imkânları paraya dayananlara kaldı.

Enişte si müzik dinlemek için bir ara Bayrouth Festivallerine gitmeye, o ahşap yeri görmeye, kendi deyişiyle "Soy müziği içmeye, doymaya," kalkmıştı. Chopin'den söz açıldığında:

— Chopin yemek müziğidir benim için, derdi.

Karısında, yaşamasında dikkatle koruduğu, kendi katının insanlarını yönetmedeki etkisini açıkça bildiği, çarpıcı olma özelliğinin damıtılmış bir örneğini bulmuştu sanki. Güzelliği dillere destan bir kadın, üstelik nazlı, her giydiği yaraşan, hizmetçisini, uşağını konuklarına işlerin nasıl yapıldığını duyurmadan yöne-

ten, çağrılarına herkesin katılmaya can attığı, belki de İzmir'in en güzel kadınıydı karısı. Seçil Sonar Hanımefendi...

— Nerde bekleyecekti Ertegün üsteğmen?

— Saat beşe doğru evin önünden geçer.

— Her gün mü?

— Aşağı yukarı.

— Niye her gün değil?

— Annemin toplantıları olunca. O evdeyken camdan bakamıyorum ki.

— Abla, şimdi kış. Saat beşte hava çoktan karanyor. Onu göremezsin ki.

Ablası yumuşacık, okşayan bir sesle, ötelerde birine duyurmak istermişçe, yine de anca duyulur gibi:

— Onu gölgesinden bilirim, demişti.

Emine şaşkındı:

— İyi ama o seni göremez ki, diyordu.

— Benim beklediğimi, gözlediğimi bilir, bu da yeter...

— Senden yaşlı ama.

— Hiç de değil. Niye yaşlı olsun. Daha anca otuzunda belki.

Otuz yaşın inanılmaz uzaklığı, ihtiyarlığı simgeleyen yıllar çokluğu ablasının söylediklerinin bilincinde olmadığı inancını vermişti Emine'ye.

— Yaşlı değil mi? Otuz yaşında ya, daha ne olacak...

— Otuzunda bile değil dedim ya. Küçük mezun olmuş, üstelik sınıf birincisiymiş.

— Sana bunları mı anlatıyor?

— Evet, karısı onun bana anlattıklarını hiç bilmezmiş. Okulun en başarılı sporcusuymuş. Atışlarda hep iyi derecelere girmiş. Şimdi elleri titriyormuş. "Artık silahları bıraktım," diyor. Bir de ne dedi biliyor musun?

Seçil'in sesindeki sevi, özen titreyişi Emine'yi de sarsmıştı.

Ablasına yaklaşmış iyice yüz yüze gelmişlerdi.

— Askerlik benim işim değil, dedi. Eskiden erleri döverken küfrü basardım. Şimdi değil küfretmek, öfkelenemiyorum bile. Karım da tutturmuş "Kurmay olacaksın," diye. Kim aldırır kurmaylığa. Boş çuvala döndüm. İçmem de bu yüzden, dedi.

— Kurmay olsa ne olurmuş?

— Paşa olurmuş, yani general.

— Olsa iyiydi.

— Bilmem, ben onu böyle de seviyorum.

Söyleyişteki inanmışlık, duruluk Emine'yi hayran etmişti ablasına.

O gün karşısında eşsiz bir Seçil görüyordu, güzel olduğu kadar da güçlüydü.

— Sev öyleyse, demişti Emine. İstanbul'a gitsen de mektuplaşırsınız.

— Mektuplaşmak yetmez ki.

Ablasının yüzüne basan kızıl dalgalanma, Kiraz'da bazen görüp yadırgadığı her şeyi bilen tutumu anımsatmıştı Emine'ye. "Küçümen oğlana bak ki, bıyığı yetip eli ekmeğe ermeden erlik kocalık taslıyor," dediğindeki yüzdü ablasındaki de.

Mektuplaşmanın yetmeyeceğini tatmış bedenin, kalın kara çoraplar içinde hâlâ çocuk inceliği taşıyan baldırların, duru dik boynun, sarı ayva tüylerinin parıltısıyla süslü ak ensenin, bebek pembesi küçük kulakların, dolu, dönük dudakların görünümlerini, sıkılarak, utançla, sezdirmeden gözden geçirivermişti.

Emine'nin arasız okuma tutkusuyla kurduğu masallar, serüvenler evreninde kadınlarla erkeklerin salt bakışıp, iyi, seçkin sözler söyleyerek, acıkmadan, helaya gitmeden, terlemeden, sümkürmeden uzak, kurulmuş kişiliklerini yok ediyordu ablası.

Emine'nin, düşsel kadınları, erkekleri bambaşkaydı. Kabarık etekleriyle kelebekler gibi kayarak yürüyen o kadınlarla, kılınçlarını onlara adayan yürekli, soylu şövalyeler, karınları ya da böğürleri ağrımadan, kılları ya da sivilceleri olmadan, üstün evrenlerinde yaşayıp duruyorlardı. Onları iyice arıtmıştı düşüncelerinde Emine, annesiyle babasının; düşüncesinde daha ileri gidebilirse, tanışlarının, akrabalarının, hatta öğretmenlerinin bu eşsiz yaratıklara benzemezliğini doğal karşılıyordu. Kitapların

anlattığı dokunulmaz yaşantıları olan bu insanların uzaklarda erişilmez bir yerlerde yaşadıklarına inanıyordu.

Oysa ablasının sert bir açıklıkla ortaya koyduğu "mektupla olmaz ki," deyişindeki etin, kanın tutkulu vuruşunu hiç hesaplamamış olduğundan Seçil'i tanıdıklarıyla okudukları arasında nereye koyacağını kestirememişti.

Kısa bir susmadan sonra ablası, tutamayıp açığa vurduğu doruktaki isteklenmesini unutturma gayretiyle:

— İstersen vazgeçelim, demişti. Giderken üşütürsün.

Yakarı dolu bakışlarıyla, sarılıp öpüvermişti Emine'yi yanaklarından.

— Hiç üşür müyüm, tipi dindi. Kızak kayıp eğlendiğime sayarız. Nerde bekler ki? Sen de gidebilirdin ya, annem yok.

— Yok, ben çıkamam. Gidersem oyalanıp kalırım. Üç sokak ötede yatırın yanındaki çıkmaz var ya... Oraya gir, bir bakkal var, ona uğrayacak. Çıkışında seni görür.

— Beni tanır, bilir mi?

— Seni kaç kere anlattıydım. Çok akıllı olduğunu, derslerini su gibi bildiğini de. Adını yadırgamıştı. Babaannemin adıdır demiştim. "Bir gün evlenirsek çocuğumuza Emine adını takalım," dediydi.

— Ama onun başka çocukları da varmış.

Ablası gerilmiş dudaklarına dolup taşan bir iki sözü söylemeden yutmuştu.

Sonra bir karara varmış gibi konuşmaya başlamıştı:

— Ne olacak ki, o çok yakışıklı. Mezuniyet çayında tanışmışlar karısıyla. Sonra, sana nasıl anlatayım, anlayamazsın ki... İnsanın içine kor gibi bir şey yapışıyor. Geceleri kör olayım ki Tanrıya yalvarıyorum yakarıyorum onu sevmeyeyim diye. Sonra da içimdekiler geçer diye de korkuyorum. Karmakarışık şeyler işte.

Seçil'in "kör olayım ki" yinelemesi Emine'ye bir çaresizlik duygusu verirdi.

— O karısını baştan sever miymiş?

— Yok, o şeyler hep sevmeyle olmazmış. Sevince görmesen de, değmesen de yine arıyorsun. Bir erkek çok genç olunca, işte...

Birden Seçil elleriyle yüzünü kapamıştı. Emine, ablasından yansıyan çaresizlikle irkilmişti:

— Anlatsana, üzülme, ne var, ben dinliyorum.

— Evlenmişler.

Ablası yüzünü açmıştı. Gözleri nemliydi. Yanaklarında parça parça kızartılar vardı.

— Tıpkı annemle babam gibi. "Seçil, elimin altındaki bir kadından ötesini pek önemsemedim," dedi. "Karım da karşı koymadı. Benim neyle rahat ettiğimi bilir. 'Geçici maceralar bir erkeğin hakkıdır,' der, 'yeter ki yuva bozulmasın.' Hani gazetelerde dergilerde, bir erkeği nasıl elde tutabilirsiniz diye yazılar çıkar ya... sana gülünç gelecek Seçil, sanki karım onlarla eğitmiştir kendisini. Öteki kadınlara gelince hazırdılar." Ne fena demiştim ben de, böyle konuşmanız. Hiç romantik değil. "Değil ya Seçil," demişti, "biz romantizmi ardımızda bıraktık. İşte bu hayattır. Sen daha kırılmadın, ufalanmadın. Nasıl olsa geçicidir romantizmin. Bir süre onun binbir uçucu zenginliğiyle oyalanırsın. Ne var ki sen beni başkalaştırdın, çocuk. Erzurum sürgünü olmam, Erzurum'u seçmiş olmakla yer değiştirdi. Tükenmez karlar kışlar ülkesinin kapanmış eski ipek yollarını aradım, geçende kaleye çıkıp. Ovaya, düzlüğe baktım. Trenin gelişini gözledim. Tren yolları o ipek yolunun çizgisine çekilmişti benim için."

Ablası Emine'yi unutmuştu.

Bir hastanın ateşli sayıklamaları gibi yanaklarında çukurlar açan dalgın gülümseyişleriyle, derin soluklarla anlatıyordu.

Emine sessiz, saygılı dinliyordu onu.

Çevrelerinde zamanın geçtiğini belirten bir şey yoktu sanki.

Dışarda koyulmaya başlayan günün karlara saldığı küllü aklık, pencerelere dayanıyordu.

Kar küreyicilerinin bağırışları yükseklerde eriyordu.

Kızakların çıngırak tınıları bir süre havada asılıyor, sonra karların çiğnenerek ezilen kütürdeyişlerine karışıyordu.

Kiraz'ın dışarda sobanın küllerini boşalttığını belirten maşa, kürek sesleri, odalarındaki saç mangalda korların tülleşerek erimesi, ablasının körpe yüreğinde boy atan sevginin sıcaklığına eş düşen görüntüler olmuştu.

Sevmenin coşturuculuğunu, gücünü tanımak, çocuk Emine'nin içindeki bilinmez tepkilerin, utancın, ayıplamaların, yataklarını bulup yerleşmelerini sağlamıştı. O Kiraz'ı da, Nazik kadını da insanlar çalıştığı, ocak yandığı gün açılıp çıkıveren kapalı avluyu da, Leylim ninenin sıcağı görünce tütmeye başlayan yıpranmış kaputunu da, bazı sabahlarında saçılıp toplanan renklerle dolu duygularının da böylesine coşturucu bir şey olduğunu anlayıvermişti.

Ablasının sevmekle bir suç işlemediğini ucundan ucundan çıkarmıştı.

Seçil tutkulu anlatımını sürdürüyordu:

— Sonra dansa kalktık. Bana "Kimin kızısınız," diye sormaz mı! Masaya gelip de bizle tanıştırıldığında, annemle babamla iyice konuştuydu. Emine ben hiç öyle doğrudan yüzüne bakamıyordum. Hani biliyorsun ya, bundan önce gittiğimiz düğün vardı ya, ordaydı işte. Hani canım saçlarımı salmama annem izin vermediydi. Çok değil geçen zaman. İlkten ona iyi davranmışlardı. Benimle dans etmesine göz yummuşlardı. Çünkü albay övmüştü Ertegün üsteğmeni. Peki şimdi ne değişti ki... Büyüklerin her şeyi neden didik didik dikkatten geçirdiklerini bilmiyorum. Hep bir şeylerin iyi gitmediğini söylüyorlar. Biz seninle karşılıklı gülüşüveririz ya, buna bile kızarlar. Deli misiniz, durup dururken ne gülüyorsunuz, diye... Oysa hiç de durup dururken gülmeyiz değil mi?

Emine gülüvermişti.

Ablasının dediği gibi taşıveren bir itiydi bu gülüş de.

— Gördün mü, böyle bunlar. Sevinmeye bile izin almak gerek. Dansta bana "kimsiniz" demişti. İnsan tutamıyor kendisini, gülüverdim. O aldırmadı, konuştu. "Yerlisini, sonradan gelmişini, bütün kadınları aşağı yukarı gördüm. Genç kızlarını da. Bir sizi mi görmedim, niye?" dedi. Kendimi tutamıyordum gülmekten. Yine de ona bakamıyordum tabii. "Demin tanıştırdılar ya, Selahattin başöğretmenle Nüveyre öğretmenin kızlarıyım," dedim. Toparlanmak için dudaklarımı ısırdım. "Gülmeyin Seçil Hanım," dedi. "Çok dalgınım; çok dikkatsizim. Sizin sandığınız kadar da üsteğmen değilim." Şimdi sen olsan bu söze dayanabilir misin? Tersi oldu, güleceğime durgunlaştım. Çevreme hiç

bakmıyordum. Bir ara iki kızın dans ederek bize yaklaştıklarını görür gibi oldum. Albayla şişman karısı da yanımızdan soluyarak geçtiler. "Öyle ya dalgınım Seçil Hanım, kusura bakmayın," dedi. "Babanız anneniz sevimli insanlar. Annenize benzemiyorsunuz. Belki bu yüzden aranızda ilinti kuramadım." Kalbim öyle çarptı inan Emine. Başkaları duyacak sandım. Çünkü ben duyuyordum. İnanmazsın ya, kalbimin gürültüsünü kör olayım ki dışardan duyuyordum. Evli olduğunu benden saklamadı, "Evliyim," dedi.

Burada Emine, İclâl öğretmenin sözlerini anımsamıştı. "Niçin evli olduğunu söylemedi. Toplumun değer saydığı her şeyimi seve seve verirdim."

Demek ki Ertegün üsteğmen yalancı değildi.

Ablasına rahatlıkla baktı.

O anlatmasına ara vermemişti:

— Karısı gelmek istemiyormuş. "Otursun oturduğu yerde," diyor üsteğmen de. "Benim işim karımdan zor. Buradakiler memur, subay aileleri, bekâr adam istemezler. Üstelik beni göz alıcı buluyorlar Seçil Hanım. Hiç hoşlarına gitmiyorum. Anlayın Seçil Hanım, aile dedikleri şeyin pamuk ipliğine bağlılığını. Eninde sonunda bu temeli sarsmak bir güzel adamla, bir güzel kadına kalıyor. Şimdilik izleyip bekliyorlar. Yakında albay, ya da yarbay çağırıp karımın, çocuklarımın burda hiç sıkılmayacaklarını erkekçe şakalarla anlatırlar. Sonra bekâr öğretmen hanımlar var. Kadınlıklarını yok etme çabalarını unutup rastlaştığımızda bir adım süresi kalakalıp bakıyorlar bana. Gizlenmiş, yakıcı bir tutku geçiyor gözlerinden. Yakışıklılığımın kolaylığını deniyorlar. Değil, değil... İki yıl önce bir emir erim vardı. Sırım gibi bir Kürt. Yarı Türkçesiyle 'Siz albay olaydınız komutanım' demişti, 'ne yaman olurdunuz.' Düşünün Seçil Hanım beni üstelik yüzbaşı sanıyordu. Ne demek istiyorum. Karışık sözler bunlar. Aldanmayın ben kaba saba bir adamım. Bizlerin incelik diye edindiklerimiz göstermeliktir. Kimse yokken burnumuzu karıştırıp, pislik topaklarız. Ayaklarımız kokuyorsa ona alışırız, hatta çoraplarımızın kirden katılaşmışlığına gülerek bakarız. Üst olmanın gereğidir diye gittikçe... İşte o emir erime de nasıl kabalık edip vurucu kırıcı göründüysem, albay olmamı istedi.

Bunları size niye anlatıyorum. Ürkmeyin, çenem düştü. Beş aydır kimseyle doğru dürüst konuşmadım, ondandır." Ellerim titriyordu Emine. O hep durmadan anlatıyordu. "Siz çocuk sayılırsınız daha," diyordu. "İçiniz filiz filizdir, çünkü çocuksunuz. Hem çok güzel bir çocuksunuz. Dinlendirici, düş dolu bir güzellik bu. Bu gördüğümüz kalabalık var ya, evlerinde oturup yüreklerini yalnız kanı temizlemeden öte işe yaramaz bir hale getirmişlerdir. Onlara bir şey anlatamam ki. Kendimi işe yaramaz saydığımı anlatamam ki anlamazlar. Şimdi gülünç bulacaksınız ya, ben bir ara şiir bile yazdım. Elimde kalem, saatler, hatta günler boyu, mısralar düşündüm. Her şey temelden bozuk. Bense otuzumu tuttum, yaşlanıyorum. Canım sıkılıyor, bu canım sözüne hep takılırım. Niye sıkılıyoruz demeyiz de, çoğunluk 'canım sıkılıyor' deriz. Çünkü özümüzü duyarız sıkılırken. Acı duyarken, severken, sevilirken. Eh işte laf laf... Bugün o kadar içmiş de değilim. Bir ara uzak liman şehirlerine merak salmıştım. Marsilya, Portsait, Cebelitarık, Hamburg gibi. Azgın bir kaçma isteğine kaptırdım sonra kendimi. Olmadı, tabii kolay mı? Kolayı içmekti, onu seçtim."

— Hepsini o gece mi anlattı?

— O gece de, daha sonraları da hep anlattı. Ses etmedim, dinledim, ezberledim. Ellerini hiç sevmezmiş. İşe yaramadılar diye. Hiçbir şey üretmediler, sadece hazırı kullandılar diye.

— O ne demek?

— Bilgisiz görünmemek için sormadım. İlerde öğreneceğim. Aptal bir kadın olmaya niyetli değilim çünkü.

Havanın kararmasını neden sonra seçebilmişlerdi.

Ablası doğrulmuştu.

Konuşma süresince, devinmeleri bilinçsizdi.

Kimin nasıl oturduğunu, ya da ayakta olup olmadığını görmüyorlardı bile.

Aralarında kurulan dayanışma içlerini ısıtıyor, kardeşlikten de öte, kopmaz bir bağın geliştiğini seziyorlardı.

Yıllar sonra Karşıyaka'da lambri duvarlı, kara, pembe damarlı İtalyan mermerinden şömineli bir apartman katında ablası berber dönüşü saçlarının "gereğinden çok kabartılmış" olduğundan söz ederken, ablasına her şeyin yakıştığını hatırlatan Emine'ye:

— O eskidendi, diyecekti Seçil. Erzurum'dayken üstüme ne geçirsem sokağa fırlardım. Sakınmasızdım. İlerde geceleri boynumu kremleyeceğimi, bunu da tam bir alışkanlıkla şaşmadan yapacağımı kim söylese anlayamazdım. Kadınlık kolay değil Emine. İnsan kendini amansızca izliyor. Tartıya çıktığımda değil kilo, aldığım grama kahroluyorum. Estetik ameliyat var ya, şimdi erkenmiş. Giyim de ayrı bir sanat oldu. Üstelik göstermelik değil inan ki yaptıklarım. Kocama destek olmanın bir yolu bu. Vogue dergisinden seçim yapabilecek bir ortamda yaşıyorum. Yok, gülme ne olur. Gözlerim biraz kızarırsa o gün giydiğim hiçbir şeyi yakıştıramıyorum kendime. Ben kocamın övünç duyduğu yaşama ayrıcalığının bir parçasıyım. Bundan da yüksünmüyorum. Her sıkıntımın bedelini acımasız ödetiyorum.

— Neyle?

— Sus şimdi de bırak konuşayım.

Emine alaylı gülüyor:

— Konuş güzel Seçil.

— Bir de şimdilerde senin gibiler var. Bir trençkot ya da bir kaban çekip, omuzdan askılı çantasıyla da donanarak, içine de kitapları sigaraydı.

— Birinci sigarası, diyor Emine.

— Saçları elleriyle taranıvermiş, güzelim genç göğüslerini süeterle bastıran sizler başkasınız kızım. Bir erkeğe yaklaşırkenki tutumunuzun yapmacıksızlığına şaşıyorum. Alışılmadık bir şey bu. Kuşku bile verdi bana. Böylesine dümdüz anlatımlı bir kadınlık Erzurum'dayken evet, yüz yıl geçmiş gibi geliyor bana.

— Yok canım abartma Seçil, o kadar çok olmadı. Hani Ertegün üsteğmen vardı.

Ablası balkona doğru yürüyor.

Limana giren büyük bir yolcu gemisinin giderek genişleyen güzel aklığına bakıyorlar.

— Ertegün üsteğmen çocukluktu, annem haklıydı. Arada sıkılmıyor değilim ya, düzenimizin olanakları, güzelliği, rahat-

lığı da inkâr edilemez. Annem haklı. Gerçi şimdi subaylar da farklılaştılar. Yaşamaları değişti. Altlarında arabalar. Enişten anlatıyor. Büyük girişimleri de varmış. Hani şu araba fabrikaları, ticari kuruluşlar. Ben böyle şeylerden sıkılıyorum. Bizim varlık anlayışımız bir kat, bir araba sahibi olmaktan öteye geçti epeydir. Görüyorsun iki daireyi birleştirdik. Dört yüz metrekare oldu burası. İsviçreli kız da çocuklarla ilgili. Kelimeyi bulamıyorum. Durumum içinden çıkılabilecek kadar rahat değil desem, ters olacak, bilmiyorum işte. Gülme gülme, sen de ya kızar kapışırsın, ya da gülersin. Annem haklı, evet bir de senin gibiler var. Sevmeyi önde gören, sevgiyi savunan.

— Hep değil Seçil'ciğim. İlişki sevgi diri oldukça sürdürülüyor. Güzel, doğru olan da bu.

— Ya sen sevmiyor musun?

— Elbette seviyorum.

— Desene ondan yürekten savunuyorsun.

— Sevginin ölmezliği doğrudur Seçil.

İki yıldır artık abla demiyordu ona.

— Sevgi deyince sizin aklınıza geliveren hep kadın erkek ilişkisidir. Seçil'ciğim oysa biz işi çok geniş alıyoruz. İnsanlık bilincine varmış, varma hakkını elde etmiş, emeği ile dünyayı her gün kuran bütün insanları kapsayan bir sevgi anlattığımız, önerdiğimiz. Sevmenin kadın erkek ilişkisinde de yücelticiliğini yadsımıyoruz. Asıl geçici olan etsel tutkudur. Sizse sanırım sevgi diye bunu tanımlıyorsunuz.

— Ya sen ortanca, sahiden sevmedin mi ki?

Görkemli ortamı yırtan bir içtenlik aydınlanıyor ablasının yüzünde.

Gemi limanı selamlıyor.

Üç kez bas sesiyle duyuruyor gelişini.

Martı sürüsü denizi sesleriyle bölüyor.

Gemiyi yine birlikte izliyorlar.

Ayağa kalkıyor Emine.

Pantolonunun ardından frenk gömleği dışarı taşıyor. Haydar bir yerlerden sesleniyor sanki. "Kız tezcanlı gömleğini topla," diye.

— Seviyorum, dedim ya Seçil.

— Sorduğum bu değil? Yattın mı?

Bir an karşılıklı duruyorlar.

Gemi demir atıyor.

— Sevince, kafayla yürekle sevince vücut niye sakınılsın?

Ablası yumuşacık yanaşıp Emine'nin omzuna başını dayıyor.

— Annem duymasın.

— Sormadı, söylemedim.

— Annem sormasın, sen de söyleme.

Başını kaldırıyor Seçil. Sarıya boyalı saçların maden parıltısı çakıyor odada. Emine'ye:

— Yüreğine iner kadının, diyor. Ankara'da yılın anası seçiyorlar biliyorsun. Anamız da derneğin seçicilerinden. Örnek bir kadın olmak zorunda.

— Öyle mi?

— Bilsen nasıl da beziğe, konkene merak sardı son yıllarda.

— Parayı nerden buluyor?

— Alayı bırak Emine.

İçeri giren hizmetçi çiçekçinin adamının kapıda bahşiş beklediğini söylemişti.

— Dur bir dakika. Bu gece kalsana bizde. Biliyorsun evlilik yıldönümümüz.

Ablası çantasından birkaç kâğıt para tutamlayıp hizmetçiye uzatıyor.

— Emine bu parayı ver çocuğa. Çiçekleri şimdilik arka balkona alıverin, serde dursunlar.

Hizmetçi kapıyı yeniden açtığında bulundukları yer çeşitli çiçeklerin bileşiminden oluşan yoğun düşsel bir kokuyla doluyor.

— Kalmayayım seçil.

— Eniştenden iyi bir para alabilirsin partin için.

— Senin verdiğin de fena değil. Üstelik konuklara beni Mine diye tanıtma zahmetinden de kurtarırım seni.

— Hadi gücenme.

— Küçüklüğümden beri adım alay konunuzdu. Şimdi ise onur konusu yaptınız.

— Yok yok, senin gibi modern görünüşlü bir kıza yakışmıyor bu ad.

— Yapmayın yahu... Modernin adla sanla ilgisi neymiş. Hem hizmetçinizin adı da Emine değil mi? Bu da hoşuna gitmiyordur.

— Emine'ciğim ne olur yine kabuklarını takınma. Kal işte. Çok mutlu olacağım, seni sevmez miyim sanıyorsun. Artık okumuyorum. Senin didiştiğin düzenin kaynaklarını bilmeye niyetim yok. Kardeşimsin, seni seviyorum. Arada avuçlarıma ter basıyor. Bir an kopuveriyorum olduğum yerden. Olup biteceği o kadar. Tüllerle bürülü bir yatak odasında, sessizliği çoğaltılmış bir özende uyumanın ılıklığını biliyorum şimdi. Seçtiğim dünyayı elimde tutmaktan yanayım. Söylediğimde alay ettin. Erzurum'dan bu yana yüz yıl geçti. Sizlere gelince, gençliğinizle neyi değiştirebileceğinizi sanıyorsunuz?

— Sanmak değil bu, bilmek. Sen beynini körelttin. Işığın donmuş bir güzellik olup kaldı yüzünde.

Ablası gözlerini kaçırıyor, sesi kırgın:

— İlle de gidiyorsun ha?

— Akşam otobüsüne yetişeyim.

— Ortanca, üşümüyor musun?

— İzmir İstanbul'un yanında ılık sayılır.

— Kabanın hazır bak, ordaki güllü paket senin.

Ablasının onun ölçülerine göre diktirdiği kabanı giyiyor.

İzmir sosyetesinin en güzel kadınlarından Seçil Sonar, onun ablası, bir ana sevecenliğinde armağan istemeyen, almayan kızkardeşine yılda iki büyük zorla armağan ediyor. Daha doğrusu bu bir armağanlar takımı oluyor. Çantası, eteği, süeteri, pantolonuyla tamamlanıyor bunlar. Bu kez de kabanın dikimine, kumaşın uyumuna, istese de kusur bulamıyor Emine.

— Sağ ol Seçil, diyor.

Gemi artık kıyıda.

Ablasının sarışınlığı bej kadife koltukların ortasında, elektrik parıltısı dikliğinde. Benzetildiğinden beri de Marilyn Monroe bir dudak boyayışıyla ağzının dolgunluğunu göz alan bir çekicilikle sunuyor. Saçlarını yeniden parmak uçlarıyla kabartıp indiriyor.

— Kal ortanca, diyor.

Emine'nin yanına yaklaşıp birden öpüveriyor yanağından. Saçlarından, güzel, pürüzsüz, apak boyundan dağılan bu etki-

leyici kokunun pahasını düşünüyor Emine. Hem böylesine ağır baskın, hem anca duyulabilir olması ilginç.

— Tonton Seçil, diyor Emine, çok güzelsin ya, ben kalamam burda. Sana uzunca küsemiyorum ama, bu, aranızda boğulacak gibi olmamı da engellemiyor.

Ablası son sözleri duymamışça konuşuyor:

— Hem anamız da yarından sonra geliyormuş İzmir'e Emine. İyice matrak olurdu.

— Artık o kısır çekişmelerin de ilginç yanı yok. Anamızı göresim gelmiyor.

— Nüveyre'den çekinecek bir şey kalmadı. Damat çok paralı. Meslek desen yüksek. Benim her dediğime evet diyor şimdi öğretmen annemiz.

— Hani iyiliğimiz için çabalıyordu ya anamız Seçil.

Seçil susuyor. Yüzü gölgeli.

Düşünüyor Emine.

Erzurum'un çevrintili, dinmez karlarını.

Tren seslerini.

Sabah güneşinde elmaslaşan buz sarkıtlarını, soğukta camlaşan ıssız gökyüzünü.

Neydi küçük genç kızın ona söylediği. Basit ama saplanıveren sözcük. Buluveriyor:

— İçinde seni yerinden oynatan, bir kor var mı Seçil?

Ablası hızla bir şey yapmak için davranıyor, hemen cayıyor. Elindeki tek taş iri pırlantanın yalımları kesme aynada mavileşip, dönüyor.

— O kor mu? Deli kız, çılgın kız, sus artık. Yara kanırtmaya bayılırsın sen. Yüz yıl geçti dedikse, demek ki biz de yüz yıl yaşlandık.

Sarılıveriyorlar birbirlerine.

Ilık, sevecen bir gömülüşe düşüyor Emine.

Karşı koyamadığı o bildik bağlılığa kayıveriyor. Bulunduklan yerin görkemi siliniyor.

— Senin işin zor Seçil. İnsanın eliyle, koluyla, ağzıyla, burnuyla bu denli uğraşıp sergilemesi zor.

— Ben değil masörüm, manikürcüm, berberim, terzim uğraşıyor. Hem başka ne yapacağım? Bizler güzelliğimizi dalgın,

mutsuz, hoppa ara sıra çılgınlıklar yapabilir sanısı veren bir alçakgönüllükle taşıyoruz. Çevremdeki kadınlar varlıklı, sözü geçer bir erkeğe sığınmanın, onun süsü, gurur duyduğu bir parçası olmanın kolay zor yaşanırlığını bilirler. Aramızda ölçüyü kaçırıp kliniklerde mutsuzluk tedavisi geçirenlerimiz var. Madem artık kadınsın, konuşabiliriz. Bazılarımız sevişirken doruğa varıp, boşalırlarsa yaşlanacaklarını bile sanıyorlar. Bazılarımız soğukluğun sınırlarını kırmak için küçük kaçamaklar yapıyorlar. Bazılarımız büyük paraların döndüğü çağrılarda karşı cinse duyduklarını bakışmalarla, değmelerle sınıyorlar. Yok yok, bunları bizlere acıman için söylemiyorum. Biliyorum değil acımak, varoluşumuzu kabul etmiyorsunuz.

— Ne yazık ki varsınız Seçil.

— Hayır, ben kendi durumumdan söz açmıyorum, dikkatli dinle beni. Hiç girmediğin bir çevreyi öğretmeye çalışıyorum sana. Her türlü pisliği, zayıflığı, hasedi dışa açmadan, garip bir dayanışmayla sürdürüyoruz. Benim kusurumun savunulması aslında onların kendi ayıplarının savunulmasıdır. Arada oyun dışına çıkıp intihar edenlerimiz bile olabilir. Yine de kimse yaşama biçimini değiştirmeyi düşünmez. Düşünemez. Sen bir insanın gak deyince et, guk deyince su ve daha neler nelerli, hiç aksamayan rahatlığı yaşayıp alışmasını anlayamazsın.

— Aferin Seçil, sandığım kadar da düşünmekten caymış değilsin.

Emine geri çekilip bakıyor, güzel kadına. İri hareli gözlerinin altındaki incecik ipek görünümlü çukurlarda mavi yorgunluk izini seçiyor. Bir çocuk teniymişçe dokunmaya kıyılmayacak derideki saydamlığın çekiciliğini zedeleyen tek şey, bu uçuk leylak maviliği.

— İçki içiyorsun değil mi Seçil?

— Çok değil Emine. Bilirsin bizim töremizde alkolik kadın pek yoktur. Sana plak çalayım mı? Sen barok seversin, bir Bach koyacağım.

— Koy ablacığım.

Seçil demeyi unutuverme didikleyip durdukları konuların çok yaklaştırdığı iki kişiden ablasının yaşama deneyinin yorgunluğunu, aksayışını, açık yüreklilikle sunmasıdır Emine'ye bu etkiyi yapan.

Seçil eğilip müzik dolabının cam kapağını açıyor. Belki de cam değil. Şimdilerde plastiği olağanüstü geliştirip, sarısını yok ederek, cam keskinliğini, duruluğunu kazandırdılar. Koyu, derin kahverengi seslere altın yaldızlı noktalar saçılıyor. Kral morları da var arada.

— Demek ki Ertegün üsteğmeni unutmayan bir sensin ha Emine?

— Kor filan kalmadı, dedin de...

— Yıllar geçti Emine, unutuyorsun. İki çocuk yaptım. Annem de babam da memnunlar. Ben fırtınalar yüklenecek gibi yetiştirilmedim, engellendim. Beni suçlama.

— Deli misin Seçil. Ben genç kızlığa geçerken sen bana öylesine güzel bir şey açıklamıştın ki, şimdi o direnmeye böylesine nasıl yabancılaşırsın? Anneme kafa tutmuştun. Sevdiğin adam için. Hatırlasana.

— Neyi?

— Anlatması uzun sürer.

— Yok anlat.

— Gecikiyorum.

— Peki ben anlatayım Emine. Battaniyeden yapılma paltomla liseye gittiğimde arkadaşlarımın alaya alışlarım ilk günlerde anlayamamıştım. Türkiye'de büyük şehirlerde daha da zorlu anlaşılıyor yoksulla varlıklının arasındaki fark.

— Erzurum'da soğukta korunmaya yeterdi, değil mi giydiklerimiz Seçil.

— Öyle. Sonra ilk yıl dayanamayıp uyku haplarını içtiğimde beni kurtardılar. Anneannem başını çatmıştı. Ev nane, limon kokuyordu. Anneannemin titizliğini bile ona unutturan, kedilere duyduğu sevgiyle şımaran Tekir'le Sarman da odadaydı. Doktor ihtiyar, sol kolu felçli bir hekimdi. Ne kadar zaman başımda beklemişti bilmiyorum. Gözlerimi açınca onu görmüştüm. "Yazık sana kızım," dedi. "Gençliğine, güzelliğine yazık. Neyin eksik ki!" Dışarda bozacılar geçiyordu. Koyu bir kış vardı. Yeniden dirilmek hesaplamadığım bir işti. Nasıl suçlu bulmuştum kendimi anlatamam. Utancımdan yorganı başımdan aşağı indiremiyordum. Koyu bir İstanbul kışı vardı o yıl. Anneanneciğim neden bilmem arasız dua ediyordu. Dedemin o

bilmem ne sınırı mıntıkaları komutanıyken çekilmiş fotoğrafına doğru sık sık okuyup üflüyordu. Yoksa bana mıydı üfleneleri dersin? Üç gün sonra çorba içmek için anca yatakta doğruldum. Anneannem, "Kızım, Seçil'im," dedi. "Yanlış şeyler yapıyorsun. Anneciğine bile yazmaktan kaçındım. Bıraktığın mektubu zar zor okuduğumda pek acıdım yavrum sana. Her gönül acısı böyle geçiştirilmez. Erzurum'da kalbine onca yakışıklı görünen adamı Teşvikiye'ye getirsen, bakalım sana yakışıklı görünür mü, beğenmezsin bile. Git, gez, açıl. Çok güzel bir kızsın sen." İşte böyle. Bu sözlerin doğruluğunu, ya da hayattaki geçerliğini sonradan sık sık düşündüm.

Hizmetçi salonun kapısında belirdiğinde ablası her yanı dolduran yaylı çalgıların sesiyle karışıp sönen konuşmasını sürdürüyordu.

Emine o karşılaşmalarında yaşadığı durumu ilk kez doğrulamaktan cayan Seçil'in Ertegün'ü ciddiyetle anlatmasını durgunlaşarak dinliyordu.

Ablasını yadsıyamayacağı bir temele oturtmak niyetiyle girişmişti konuşmaya. Seçil umduğundan da daha hazır çıkmıştı karşısına.

— Hanımefendi, pedikürcünüz geldi. İçeri alayım mı? diye sordu hizmetçi.

Ablası bakmadı. Gözlerinden taşan yaş damlacıklarını yanaklarına inmeden köpük uçuculuğundaki mendiliyle bastırdı. Sonra kayar gibi kalkıp, yaklaştı Emine'ye.

İncelen viyolonsellerin arasından bir çellonun kalınsı boğukluğu öne geçti. Yeniden öpüştüler. Yabancılık belirsin istedi Emine. Biraz daha kalsa ablasıyla korkunç bir bütünleşme olabilirdi.

Önceki gelişinde yenik düşürdüğü ablasının isterik savunmalarına verdiği dondurucu karşılıklar parladı söndü.

Bir önceki gelişinde mayıstı.

Anneler Günü için birtakım paketler hazırlıyordu Seçil.

Uçakla Ankara'ya postalanacaktı. Bu paketlerden birinin içinde değerli bir elmas yüzük vardı.

Emine'nin böylesi aşırı gösterişlere duyduğu tiksinti kavgacılığını coşturmuştu. Ablasının ak devekuşu tüyleriyle süslü

ağır ipek sabahlığı içinde şımarıkça tutturduğu koşturu daha da sıkıntı vermişti.

— Kocana arasız kıymetli taşlar aldırmanın nedenini hiç düşündün mü Seçil, demişti. Beğenmediklerin de sevgili annemize armağan oluyor. Ben senin adına düşündüm. Elinde mülkün olsun istiyorsun. Kocanla aranızda bundan öte dayanıklı duygu bağları yok.

Ablasının rahat, gevşek davranışları hızla toparlanmıştı:

— Terbiyesizlik de mi başkaldırı oluyor sizin aranızda yoksa?

— Ya Anneler Günü'nü Amerikalılar bulmasaydı ne olacaktı?

— E, her işi böyle alırsanız tabii söylenecek söz yok.

Yeniden bir çatışma olmamıştı ilk kez.

Beklenmedik özeleştirilere girmişti Seçil.

Konuşmadan kocaman paketi aldı, çıkışa yürürken deminki kavrayıcı, sıcak iklim kokuları yeniden sardı her yanını.

Hizmetçinin düzgün adımları, boydan boya serili Çin halılarının sesleri emen yumuşaklığı, kat çıkış kapısındaki apartman içi telefonun kadife kaplı almacı. Geniş geçeneğin iki yanına asılmış değerli basım iki Bruegel röprodüksiyonu. Düğün ve Yaz. Halkın Flaman resmine geçişine neden olan büyük yaratıcılardan birine duyduğu beğenme, ısınıveriyor Emine'de. Akıl ürünlerinin, becerinin ulaştığı sonsuzluğu, insanın utkusunu, özünü bir anda sımsıkı topluyor içinde.

"Parayla her şeyi satın alabiliyorlar. Bunları buraya asmalarının tek nedeni, çevresindeki kemik akı, uçucu yeşil renkleri seçkinleştirmelerinden. Köpek keratalar! Biz de gelip bunlardan para mara topluyoruz."

Yatışıveriyorlar. Haydar yaz resminin başak derenleri arasında sanki.

"Bir devrimci her yerde görevli olabilir, görünebilir, yeter ki işlevini yitirmesin," diyor.

Bütünleşemediği bu yerlerden hemen uzaklaşmak isteğiyle adımlarını sıklaştırıyor.

Kapıyı açarken hizmetçi ardından yetişiveriyor.

Kilide uzanmak isteğiyle. Oysa Emine açtı.

— Zahmet oldu size Emine Hanım.

Kızın yüzü suçlu.

— Sağ ol Emine, biz de açabiliriz kapıları, yorma kendini.

Kapı ağaç tutamaklı; pembe mermerli geniş sahanlığa açılıyor. Karşılarında postacı, elleri zarflarla dolu.

— Seçil Sonar Hanımefendi için. Telgrafların alındı kâğıtlarını imzalatmanız lâzım, mektupları da...

Merdiven dönüşleri kızıl koca bakır saksılarda boy atan koyu yeşil bitkilerle süsleniyor.

Genç kız eğilmiş, yatağın ucunu kaldırıp alttan çıkan kitabın arasına sakladığı mektubu bulmuştu. Kitap Ortaokullar İçin Batı Edebiyatından Seçmeler'di.

Zarfın kalınlığında içinde çok katlı bir mektubun olduğu belirginleşiyordu.

Emine zarfın ucuna iğneyle iliştirilmiş kopuk yaprağı görmüştü.

Öylesine taşkın, yersiz bir tutum gibi gelmişti ki bu Emine'ye.

— Niçin bunu buraya taktın abla? diye sormuştu.

— Ne olacak orda durursa?

Ablasının gözleri dolu doluydu. Suskun bakıyordu Emine'ye.

— Peki yaprak da kalsın, şimdi mi gidicem?

— Yok daha vakit var, ben sana söyliyecem.

— Peki.

Kiraz sobayı kurcalamayı sürdürüyordu.

Emine annesinin Kiraz'a söylemesini istediklerini unutmuştu bile.

Kiraz'sa sıkılmaya başlamıştı, yaptığı gürültülerden belliydi. Evin kızlarının her günkü süreyi aşan bu içerde oturuşları ondaki birkaç söz edebilme isteğini sonunda bastırmıştı. Sobaya atılan odunların gürültüsü yeniden geldiğinde camdan çekilen ablası:

— Tamam, giyin hadi. Geçiyor, demişti.

— Ben bir şey duymadım.

— Hadi, tamam...

Ablasının da hızlandırdığı bir çabuklukla sıkıca sarınıp, sokağa, alacakaranlığa çıktığında karın dindiğini görmüştü.

İkindi namazından dönen iki adamın ardından yürümeye başladı.

Sokak bir süre sonra karların mavimsi aklığıyla belirmişti.

Ertegün üsteğmeni ablasının söylediği yerde bulunca dikilip kalmıştı karşısında öylece.

Genç adam dışa taşmış yarı sönük birkaç ışık parçasının içinde, haki rengi üniformasının üstüne geçirdiği parkasıyla, karanlıkta kalan yüzüyle kıpırtısızdı. Emine, yüzünü görse, işinin daha kolaylaşacağını düşünmüştü o gün. Konuşacağı kişinin yüzünün görünmeyişi onu, çekingenleştiriyordu. Bir an dönüp kaçmayı kurmuştu. Diz boyu battığı karların yumuşak soğukluğunda düşe kalka eve sığınmayı istemişti.

Bir de işkencecilerin odasında gözleri bağlıyken bunun eşi bir tedirginliğe kaptırmıştı kendini. Uzun bir bulanıklıktı o. Karşısındaki ya da her yanındaki sayılarını çıkaramadığı arasız sövüp tartaklayan insanları Emine göremiyordu. Yüzleri, onu acıtan elleri öylesine görmeyi istemişti ki. Gözlerine biriken şaşkınlık ve tiksintinin iletken gücü işkencecilere vuracaktı kuşkusuz. Nasıl aşağılık bir tutumdu o. Demek ki hiç güçleri yoktu. Tanıksızlığın sonsuz kaçamağına muhtaçtılar. İşkenceci oluşlarını bile gizleyerek sertliklerini anca ayakta tutabiliyorlardı. Köpürüyorlardı. Küstahlar. Belki de yaşam boyunca peltemsi bir sıvının içinde çürüttükleri kirli, renksiz, kokuşmuş her türlü irinli salgıyı dillendirmenin boşalımıyla kendilerinden geçiyorlardı. Yüzlerini, ellerini, onları başkalarına insan gibi gösteren her şeylerini saklayarak.

Bakkaldan çıkan ehramına sarınmış bir kadınla çocuk onları görmeden geçmişlerdi.

Yağış dinmişti.

Isı eksinin altına doğru hızla iniyordu.

Soludukça, soğuğun boğazına çarpan sertliği gözlerini yaşartıyordu.

Gün batalı çok mu olmuştu?

Erzurum yaylasının bildik diri kışında, o saatlerde kimse kimseyi görmek için ayrıca çaba gösteremezdi. Çünkü beklenmedik anda başlayacak yeni tipi ile kar duvarları örülür, aşılmaz setler oluşuverirdi.

— Emine siz misiniz?

— E e evet.

Sevinivermişti Emine.

Duyduğu ses yumuşak, dostçaydı.

Elini uzatmıştı Ertegün üsteğmen.

Bir büyüğün elini sıkar gibi, aynı saygılı tutumla sıkmıştı elini.

Emine, soğuğun yitip gittiğini, paltosunun kalınlığını, atkısının ağzına dolduğunu duyuvermişti.

— Ablam size bir şey yolladı da.

— Teşekkür ederim Emine. Bu soğukta seni yorduk. Teşekkür ederim, teşekkür ederim. Bu mektup... teşekkür ederim.

Ertegün üsteğmen zarfı almak için eğildiğinde yüzü o soluk sarı aydınlığına vurmuştu.

Şapkası yoktu.

Buna çok şaşmıştı Emine.

Bir subayın ilk kez şapkasız olduğunu görüyordu.

Yoksa kolunun altında mıydı şapkası?

Tıraşı uzamış yüzünün yorgunluğu Emine'ye üzüntü vermişti.

Gözleri ölgün ışıkta bile belirgin ışıltılı, parlak yeşiliyle açığa çıkıyordu.

Zarfı verirken ucuna iliştirilmiş kuru yaprağın dağılıp döküldüğünü görmüşlerdi.

Ertegün üsteğmen gereksiz yere elini alnından geçirmiş:

— Yaprağın dağıldığını ablana lütfen söyleme olur mu, çok

— Peki söylemem. Cebimdeyken bozulmamıştı hiç.

— Neyse sen söyleme. Daha çok gençtir o. Bunun değerini ikimiz de onun gözüyle göremeyiz. Sen çocuksun, ben otuzumdayım. Oysa o, çok genç. Bu yüzden kuru yaprağı hepimiz ayrı değerlendiririz. Seçil de ilerde böyle bir sevdadan ya utanacaktır, ya da gülüp geçecektir.

— Peki söylemem.

Ertegün üsteğmen yarı karanlıkta sanki okuyabilirmiş gibi zarfı hemen açmıştı. Mektubu çıkarmış kâğıdın bükümlerini ayırıp her sayfayı gözden geçirmiş, sonra cebine sokmuştu. Onun gülümsemeye çalıştığını, aslında gülemediğini arada bir bakıp gören Emine üsteğmenin annesinin dediğinden, kendisinin sandığından çok genç olduğunu düşünmüştü.

Demin ablasına duyduğunun eşi bir yakınlık duymuştu Ertegün üsteğmene.

— Seninle şöyle yürüsek mi Emine çocuk?

— Olur, yüreyelim.

— Kızak kaymayı çok seviyormuşsun öyle mi?

— Ah, evet çok severim. Ablam da sever. Onunla sık sık kartopu da oynarız.

— Biliyorum, hani bir gün oyununuzun yarısında ablan içeri kaçmıştı da siz de karşı takıma yenilmiştiniz.

— Nerden biliyorsuz peki?

— Subaylar her şeyi bilirler.

— Bilmezler, demişti Emine, kararlı kapanık sesiyle. Subaylarla büyükler her şeyi bilseler aralarında kavga etmezlerdi.

Emine çevre evlerinin pencere oyuklarını, kapı eşiklerinin kaldırımla yol arasındaki çizgilerinin karlarla silinmesiyle kesiksiz aklıklara bürünmüş karanlık sokağı süzmüştü.

Uzaklardan bir köpek uluması geliyordu.

Ertegün üsteğmene duyduğu beğenme duygusu yitiyor, yerine annesinden yansıyan kuşkular çörekleniyordu.

Genç adamın yarı aydınlıkta bile kaybolmayan aşırı güzellikteki yüzü, hiçbir devinmesiyle bozulmayan yüzün olumlu anlamı, Emine'yi şimdi nedense sinirlendiriyordu.

— Peki haklısın, demişti Ertegün üsteğmen. Sen sahiden de akıllısın. Büyükler için düşüncelerin doğru.

— Elbette akıllıyım.

Emine durgunluğundan sıyrılıyordu.

— Ablana unutmadan bir iki şey söyleyebilir misin?

Emine söylenecek şeylerin hüzünlü olacağını sezerek öfkesini yitirmiş, yavaşçacık yanıtlamıştı:

— Söylerim, unutmam.

— Teşekkür ederim Emine. Benim onun için hep iyi şeyler düşündüğümü, düşüneceğimi söyle. Sakın sevmediği bir adama varmasın. Sevgisiz yapılan her şey insanları sonunda kötüleştiriyor. Bana bir daha asla yazmasın. Başarabilirsem burdan atanmamı isteyeceğim. Askerlik malum.

Konuşmasının bundan sonrasında Ertegün üsteğmenin sesi değişmiş, durulmuştu:

— O, burada kalsın; iyi kötü evidir. Seni de çok seviyor. Sonra Erzurum İstanbul'dan korunaklıdır, onun kadar güzel alımlı genç bir kız için. Oraya giderse, ablan öylesine güzeldir ki ne diyeyim küçük, başka türlü birilerini tanıyabilir. Bu da Seçil'deki onu, şu yaprakları kurutmaya iten içtenliği yok edebilir. Ablan üstelik iyidir de, Emine. Dayanıksızdır daha. Yerini bulamazsa sağlamlaşmayacak, katılaşacaktır incelikleri. Dur, dur hepsini sakin sakin anlatmalıyım. O belki unutabilir ya, sen beni dosdoğru bugünkü gibi anabilmelisin ilerde, çünkü giderek bozuluyorum, yok oluyorum. Gecikmedin ya, biraz yürüyebiliriz değil mi?

Emine içtenlikle, ilgiyle:

— Yürüyebiliriz, demişti.

Kanın dönerek yağmaya başladığını karanlıkta yüzüne vuran yumuşak, soğuk çarpışlardan anlamıştı Emine.

Önüne bakıyordu yürürken.

— Seçil'le geçenleri sana anlatmak isterim küçük. Biliyorum ki bundan sonra, bu konuyu kimselerle konuşamayacağım. Her şey sıkışıp donacak bende. Bildiğimce anlatayım sana. Sen de becerdiğince anla, anlat Seçil'e e mi? Susuyorsun çocuk, eh sus peki... İlerde çevrendeki tanıdığın bu garip büyüklerden kalacak izler belki senin için yararlı olur. Dediğim gibi Seçil için duygularım çok başkaydı.

Ertegün üsteğmenin ablasıyla ilişkilerini anlatırken geçmiş eki kullandığını çıkarıvermişti Emine.

Yöreleri tipinin savruntularıyla esiyordu.

Soğuk kıyıcılığını yitirmişti ama, Emine omuzlarını kısmış, yakasıyla atkısına biriken karları silkmekten de caymıştı. Anlatılacak şeyleri tek sözcüğünü kaçırmadan iyice bellemek istiyordu.

— Annenle babana kızmayın. Onlar da her anne baba gibidirler. Ben de ilerde oğlumla kızıma sanırım başka türlü davranamayacağım; çünkü Emine...

İkisi de durmuşlardı.

Ertegün üsteğmen karşısında daha koyu bir bölüntüydü bakınca.

Koyu mavi karanlıkta çizilen adama göstermeden ağlamaya başlamıştı.

Oysa önce ağlayacak gibi bir eziklik yoktu içinde.

Şimdiye değin ne zaman ağlamışsa ağlayacağını bilirdi o. İlkti böylesi.

— İnsanlar, sanırım yaşlandıkça ya da, bilemiyorum, dünyaya bakışlarında tekdüzeliğe alıştıkça yılların biriktirip kötü de olsa elden ele geçirdiği şeyleri değiştiremez mi oluyor ne. Şimdi artık okumuyorum da, hep içiyorum. İsteklerim sevinçlerim yok oldu. Sonra karlarda yürüyorum. Eskiden okumayı öyle severdim ki. Sabah kalk borusu çalmadan ilk aydınlıkta ders dışı kitapları istekle okurdum. Bir kıyı çocuğuyum ben. Okumaktan da vazgeçtim, öfkelendim insanlara. Sarhoşluğun bir uçtan öte uca atlayan hastalıklı oyalanmasıyla avunuyorum. Karlara çıkıyorum. Kıyılarda kar bir gün bile dayanmaz. Sıcağı, güneşi iyi tanırım ben. Bunlar insanı uzaklığa, karamsarlığa itmezler. Okumuyorum, içiyorum işte. Sövüyorum aşağılık canlılara. En adi şeylere batıp çıkmanın yollarını arıyorum. Bağışla çocuk, bunları sana açmamalıyım. Neyse, kararımız neydi anlayabileceklerini anlatmaktan çok kendimi sana anlatmam. Sonra bu anlattığım kendimi unutacağım, kararım bu. Bakalım becerebilecek miyim? Yirmi dört saatimi "Evet, hayır, günaydın, başüstüne," demenin dışında hiçbir şey söylemeden geçiriyorum. Kafamda her şey darmadağınık. Kendimi yok etmenin yollarını arıyorum. Ama artık cayabilirim. Sıradan, hoşgörülen, erkeğe yaraştırılan hangi bayağılık varsa onları yapıyorum. Kendimde bir zamanlar bü-

yüttüğüm umutları çürütecek her işe varım artık. İlk rütbem geldiğinde erlerimi nasıl seveceğimi, koruyacağımı, sabırlı olacağımı biliyordum. Daha doğrusu buna inanıyordum. Şimdi inanmıyorum.

Ertegün üsteğmen konuşmasını birden kesiverip kahkahalarla gülmeye başlamıştı.

Emine sırtını duvar gibi soğuk bir sertliğe dayamış, kalıvermişti. Ardındaki belki de bir saatte örülüveren karın yeni çıkıntılarından biriydi.

Ertegün üsteğmenin kahkahalarındaki yersizliği, karanlıkta yankılanışını dindirmek için ne yapacağını bilemiyordu Emine. Umutsuzluk duygusu çörekleniyordu içinde.

Gülme seli birden kesilmiş, sırtını okşayıvermişti Ertegün üsteğmen.

Sokak yine sessizdi.

— Üşüteceksin küçük, delilik ettim. Beni ciddiye alma. Sonra kıtaya çıktım, beğenmediğim, eleştirdiğim her şeyi yaptım. Öğretici değil, zorlayıcı oldum. Kabalığın, korkutuculuğun kısa zamanda aldığı kolay dış sonuçlara yatkınlaştım. Şimdi ise Seçil'i de kaybettim ya, daha da rezilleşebilirim. Sövebilirim, korkutabilirim. Gücümü kutsayabilirim. Onu bir sevdim ki, o bile bilemez, ben bile inanamam bu duygu zenginliğini nasıl yeşertip taşıyabilmiş olduğuma. Ablana söyle, liseyi burda bitirebilir. Üniversitesi bile var artık Erzurum'un. Oraya da gidebilir. Ona uzaklardan bakmayla yetinirim. Ben de gitmeye çalışacağım. Ya da karımı ve çocuklarımı getireceğim. Büyüklerinizin içi rahatlasın diye, sinemada, ordu evinde karımla gözükürüz. Dedikoduların ardı kesilir. Bunları ona söyle. Beni unutacaktır. Bir erkekteki serkeşliğin nedenlerini aramadan onu silivermek kadınlar için çok kolaydır. Çünkü onlar erkeğe dayanmaya bir alışıyorlar ki. Erkeklerin açıkça çekinmeden yaptıkları şeyleri anca aileyi yıkıcı olursa uyumsuz sayıyorlar. Burda kalsın. İstanbul'da sarsılır. Yazıktır ona. Sonra, ona de ki... Ne o, sen yine mi ağlıyorsun küçük?

Emine gözyaşlarını saklamaya çabalamıştı.

Çenesini tutan elin yakınlığı boşalmasına neden olmuştu.

Geceydi artık.

Oteleri seçemiyordu.

Ne yana yürümüşlerdi çıkaramıyordu.

Evin yolunu unutmuş gibiydi.

Bu ilk gördüğü yabancı genç adamdaki karanlık acıyı, vazgeçişi, iyi olması gerektiğini sandığı her şeyden kopuşu görüyor; bilincine varmasa da bir insanın içindeki her şeyle yok oluşuna tanıklık ettiğini seziyordu.

— Ağlama sakın küçük, seni üzmek istemedim. Sakın ha! Sen yepyeni bir insansın. Geleceğin açık. Bana aldırma, sarhoşun biriyim ben. Tutup küçük bir kıza üzüntü verip, düşüncesizlik edebilecek bir sarhoşum. Bir masal güzeline her şeyi, hatta kendi yetersizliklerini unutacak gibi tutulan biriyim. Bırakırlar mı hiç? Bırakmazlar Emine'cik. Sınırlar aptallarca çekilmiş. Ric'at ediyorum, o kadar.

Ertegün üsteğmenin sesi titriyordu.

Emine akan burnunu kolunun yenine silmişti. İlkokul üçten beri bu davranışından vazgeçmişti ya, yenini eski tutumuyla bastırıvermişti burnuna.

— İşte bu kadar çocuk, başka diyecek yok. Söyle bakalım büyüyünce ne olacaksın?

İçini çekmişti Emine:

— Doktor olup yoksulları para almadan iyi edeceğim.

Ayrılırlarken eve çok yaklaşmış olduklarını zor çıkarmışlardı ikisi de.

Ön odanın ışıkları yanmamıştı.

Ertegün üsteğmen Emine'nin yürümesine yardım etme isteğiyle kolundan tutmuş, küçük kızı kuvvetli bir çekişle her adımda atlatıyordu karların üstünden.

Soğuk havanın arı çarpışı, tipinin hızını yitirip lapa lapa yağmaya dönüşü, Emine'nin yürüme isteğini yenilemişti. Üzüntülerini belli etmemeye gayret eden yanındaki genç adama bir şeyler söylemeye kalkışırken kapının önüne vardıklarını görmüştü.

Komşu evin camlarından düşen sarımsı ışıklar, duvarın dibine çömmüş, gövdesi yarı yarıya karlarla örtülü bir çoban köpeğini aydınlatıyordu.

Emine ürkmüştü.

Onların evinde hiç ışık yoktu.

Demek ki Seçil ablası sokağı iyice görebilme isteğiyle elektrikleri yakmamıştı.

— Ablama söylediklerinizi anlatacağım. Sizin de öbür büyükler gibi zorluk çektiğinizi anlatacağım.

Ertegün üsteğmen ışık parçalarından birine girmişti. Başı iyice açıktı. Demek ki şapkası yanında yoktu. Karlar gür saçlarına düşüp bir süre erimeden kalıyordu. Açık çocuksu bakışlarında Emine'yi okşayan bir anlam vardı. İki adım atıp ışıktan çıkmasa Emine onun boynuna doğru uzanıp sarılacak, "Üzülmeyin ne olur," diyecekti. "Ablam neler söyledi bilseniz anneme. Sizi çok seviyor o."

Karanlıkta el sıkışmışlardı.

Ertegün üsteğmen Emine'nin elini kesin, güçlü bir tutup bırakmadan sonra yürüyüp giderken çoban köpeğini de kovalamıştı. Kısacık Erzurum akşamlarının ardından bastıran gecenin sessizliği, adım sesleriyle köpeğin bağırışım örtmüştü.

Biliyordu Emine, kar yağarken hışırdardı. Bu yıllarla seçilebilecek özgün bir hışırtıydı. Sessizliğin hışırtısı.

Kapıyı çalmadan ablası açmıştı.

Seçil'in kapının ardında uzun süredir dinelediği, kardeşini öpmek için eğildiğinde birleşen eş soğukluktaki yanaklarından belliydi.

Merdivenlerden çıkarken ablasının sırtından hırkasını düşürdüğünü ne Emine, ne o, görmemişlerdi bile.

— Ne dedi?

— Yukarı çıkalım anlatırım. Hem sen niye burda durdun, ya annem gelivereydi.

— Duyardım adımlarını, sallayarak taşıdığı çantasının sapındaki madenin vuruşunu da duyardım. Hem onlar üçü birlikte dönerler.

— Üşütürsen ya?

— Kiraz kapı sesini duymasın istedim.

— O senin aşağıya geçtiğini görmedi mi?

— Taşınacağımızdan beri çevresine bakmıyor ki.

Yukarı çıktıklarında Kiraz sobanın başındaydı.

Alevlere gözünü dikmiş, saçlarını arasız karıştırıp soba kapağının açıklığına umulmadık şeyler görüyormuşça bakıyordu.

Ablası elektriği açarken Emine soyunmuştu.

Kiraz dalgın süzmüştü ikisini de, sonra yine eski durumunu almıştı.

Camın önüne gidip birbirlerine yaklaşmışlardı.

Emine deminki karışık konuşmadan sandığından da çoğunu aklında tutabildiğini anlayıp şaşırmıştı.

Bazılarını da ablasına söylememek gerektiğini de çarçabuk düşünmüştü.

— İşte böyle ablacığım. O iyi bir adam. Senin artık mektup yazmamanı söyledi ya, bu da iyiliğin içinmiş.

Ablasının kasılıp kaldığını, boş gözlerle kendisine hızla dönüp baktığını görmüştü.

— İyiliğini istedim hep, dedi. Gitmesin, burda okusun, zaten son sınıfta. İstanbul şaşırtıp üzebilir onu, dedi. Annem kuşkusunu yitirsin diye karısını, çocuklarını getirtip onlarla sinemaya, orduevine gidecekmiş.

Ablası başını sokağa çevirmiş, burnunu cama dayamış, kıpırtısızdı.

Emine, ablasına yönelik bir öfkenin içini ısıttığını, nedenini çıkaramadan bağırmak isteğinin yekindiğini sezmişti.

— İşte bunları söyledi Ertegün üsteğmen. Burda bitirsin liseyi, bana yazmasın dedi. Uzaktan kendini göstermeden seni görmekle yetinecekmiş. İyi bir adam. Beni hem yolladın, hem de söylediklerimi duymuyor musun? Niye susuyorsun? Susmasana!

Oda kapısından sıyrılan keçenin yumuşak sesini duyup arkalarına döndüklerinde Kiraz'ın minderinden kalktığını, annesiyle babasının, Kubilay'ın o bildik serin havayı üstlerinde taşıyarak girdiklerini görmüşlerdi.

Kiraz bir onlara, bir annesiyle babasına bakıyordu. Bakışlarındaki dalgınlık dağılmış, bir oynaklık yer etmişti.

— Ne oluyor burda? demişti annesi. Ne bu sessizlik?

Kiraz gülümseyerek ona yürüyüp:

— Bulmaca buldurmaca oyunu oynadılar. Ablası Seçil Hanım, Emine canı yendi. O da ne öfkelendi hanım can göreydin.

Annesi söylenenleri duymamış gibi sivrilen bakışlarıyla kızlarını taramış, cama doğru yürümeye başlamıştı.

Emine annesinin yakasındaki iğnenin sarkığını görmüştü. Açılmıştı iğne:

— Anne iğneniz düşüyor.

Annesi çarçabuk denetlemişti iğneyi

Ablası aynı çözülmemiş donukluk içindeydi.

Kubilay çantasını masaya yaymıştı bile.

Babası elindeki kâğıt tomarını, dosyalarını bırakmaya yöneldiğinde:

— Nüveyre karışma, demişti. Kozlarını kendileri paylaşsınlar. Hep Emine kazanamaz ya.

Annesi yaklaşmışken dönüvermiş, babasına yönelmişti.

— Haklısın, bir oyun için böylesi düşmanlaşmak ayıp. Çocukları doğurup, büyütünek falan değil de sonradan biçimleyip yönlendirmek en zoru.

— Ya ya, demişti babası.

Annesi eşarbını çıkarıp önemli bir iş yapıyormuşcasına katlayana dek ne ablası, ne Emine, yerlerinden oynamamışlardı.

Emine annesine bakmamaya çalışıyordu.

Kiraz dışarı çıkmıştı.

Babası konuşmasını sürdürüyordu. Hem kâğıtlarını düzenliyor, hem rahat bir sesle anlatıyordu:

— Nüveyre, başkan seçilmen çok iyi oldu. Hiç olmazsa müfettişler geldiğinde açılan sorulara en gerekli karşılıkları sunarsın. Biliyorsun adamlar kesin, kısa özetlere meraklı. İlköğretim sorunları özetlenmeli diyorlarmış. Az laf, çok iş. En açık, en öz biçimde yollamalısın raporunu.

— Doğru haklısın ben de iyi oldu, diyorum.

Annesi başarısının heyecanını tazeleyen konuşmaya katılırken yeni tayyör ceketini çıkarıp, kocasına iyice yaklaşmıştı. Nerdeyse omuz omuzaydılar.

Kubilay ablalarına bakmıştı.

Yıllar sonra Emine'ye, "bu aptal bakışı ya, bu çocuk aptal değil," dedirtecek o anlam vardı gözlerinde.

Derinliği olmayan koyuluktaki gözlerdi onlar. Gördüğü şey ne olursa olsun, değişmeyen, ışıksız, devingen iki noktaydı gözleri Kubilay'ın.

İlerde kolejdeki kız arkadaşları Kubilay'ın gözlerini "dayanılmaz kavrayıcı" diye niteleyeceklerdi.

— Biliyor musunuz bugün okulda bana çikolata verdiler demişti ablalarına.

Emine, Seçil susuyorlardı. Anneleri ise, sesine parıltılar yansıyarak konuşuyordu hâlâ:

— Gerçi iş içinde iş ya, başkan olmasam da aynı koşturma sürecek. Hiç olmazsa çabamın karşılığında üsttekilerle ilk elden görüşme hakkına sahip olurum. Bizim açımızdan bu da küçümsenemez. Resul öğretmen, hani şu Köy Enstitüsü çıkışlı var ya, sabretmeyip söze atılıverdi toplantının ortasında. "Köylü çocuklarının eğitim işini başka açıdan almaya ne gerek var falan," diye. "Biz enstitüdeyken çapalama, ekme işinden uzak değildik ya, başka tür öğretimler bizim için nedense farklı hazırlanmıştı. Ülkücü bir öğretmen zaten Anadolu'ya uzak düşmez ki. Eğer inancı, bilgisi yerindeyse," diyor. Düşün Selahattin'ciğim, onlara verilmiş olanakları adam handiyse küçümseyecek. Güya biz yeterince yakın değilmişiz köylüye. Bir imam kadar yakınlık kurabilmeliymişiz onlarla. Ne ilgisi var. Benimle de tartışma ortamı aradı. "Yani köylü çocuklarına sen tahsil et, ama hep köyde mi kal, diyeceğim. Nüveyre öğretmen?" diye sordu. Bu tam bir sınıf ayırımı falan değil miymiş. "Sen hep köyde kal, biz sana bunu uygun gördük, daha fazlasını öğrenme mi? diyeceğiz. Yok, yanlıştır bu, dinleyen olmadı da, olmaz da," diyor. Kim böyle diyor Selahattin. Resul öğretmen geçen yıl Erzurum Üniversitesinin açılışında da ileri geri konuşmuş, törene bile katılmamıştı.

— Hı, hı, Resul öğretmenin bu ikinci sürgünü. Daha olmazsa bakanlık emrine alırlar. Dediklerindeki doğruluk payını aramak, bilmem bizim becerebileceğimiz bir iş mi? Biliyorum programları da eleştiriyor o. Kim umar ki Tunceli'den derlenen bir köy çocuğu birçok şeyi böylesi beğenmezlensin.

— Bizleri kıskanıyor, Selahattin.

Bu tür toplantıların sonundaki kendilerine yönelik olumlu noktalamalarla bitirdikleri konuşmalarından birine daha girişmişlerdi. Bunun verdiği kurtuluş olanağıyla Emine, ablasına eğilmiş:

— Hadi içeri gidelim, annem dalmışken, demişti.

Seçil susuyordu. Yatak odalarına yönelmişlerdi. Onları izleyen olmamıştı. Karanlıkta ablasına uzanıp, onun yüzünü aramıştı Emine.

— Kiraz anlamadı, dedin ya abla, biliyor bak. O olmasa annem iyice haşlardı bizi.

— Artık haşlayacağı bir şey kalmadı.

Seçil'in sesi sönüktü.

— Niye?

Ablasının terine karışarak dağılan limon kolonyasının karanlığı ılıklaştıran kokusunu içine çekmişti Emine.

— Her şey bitti. Karısını getirsin. Ben ona istiyorsan seninle kaçarım diye yazmıştım yolladığım mektupta.

— A, nasıl kaçarsın, köylü kızı mısın sen abla?

— Yo, değilim tabii, bitti. Keşke o yaprağı iliştirmeyeydim, ne anlar o!

Kuru yaprağa Ertegün üsteğmenin gösterdiği duyarlık içinde kabarıp yatışmıştı. Sonra kısa sürmüş ama etkili bir dostluğa verilmiş sözünü anımsayıp, susmuştu. Ertegün üsteğmenin ablasını çok sevmiş olduğunu da yaprak sözü geçince kesinlikle anlayıvermişti.

— Senin iyiliğin içinmiş bütün yapacakları.

Ablası fırlayıp yeniden çökmüştü yerine:

— Artık iyiliğim için kimse bir şey yapmasın. Çünkü ne yaparlarsa ağlamamla yakarmamla bitiyor sonu. Onların beni düşünmeleri beni hiç sevindirmedi. Büyükler bu iyilikleri neden kendileri için düşünmüyorlar. İğrenç hepsi bunların. Ertegün'ü öpmüş olmaktan işte şimdi utanıyorum.

Emine terlemişti.

Ablası susmaz daha ileri giderse fırlayacakmışça çarpan yüreğini göğüs kafesinin engelleyemeyeceğini sanmıştı;

— Sus sus, deme o şeyleri... İnanmıyorum ben... Bana deme.

— Peki kardeşim, demişti Seçil. Affet, sustum. Başka şeyler anlatacağım sana.

— N'olur, eskisi gibi olalım, öyle konuşalım.

— Eskisi gibi olamayız ama, ben sana kararlarımı anlatacağım. Korkma, Palandökenlerde kalmış, yol iz yitirmiş ceylanlar

gibi korkma. Leylim nine böyle diyor ya bize. Pismiş ya, konuşunca tertemiz oluyor o ihtiyar.

— Yok, o pis değil.

— Peki.

Yıllarca sonra çamurlanmış karları sıçratan taksilerden korunurken dolmuş durağı kuyruğunda anımsayacaktı Erzurum'daki yoksul yatak odalarını. Arkasındaki genç kıza dönüp dönüp bakmayı gereksindiğinde onu neden böyle yakını duyduğunu arayacaktı.

Grev işçilerindendi kız. Pırıltılı kara kaşlarının şakaklarında gerilen uzantısından ötesi, sönük kuru bir esmerlikti. Elindeki sefertasını bezle sarmıştı. İnce yağmurluğunun içinde üşümeyişi şaşılacak gibiydi. Kuyruktaki dizili kalabalıkta İstanbul'un rutubetli, yapışan soğuğunu bir o dik omuzlarla boynunu kısmadan yükleniyordu.

Ağız ağıza dolu bir minibüs geçerken yarı açık kapıyı tutan küçük bir çocuk:

— Gülsüm abla hey, diye bağırmıştı. İstersen yemeği ver. Yer yok ki seni alalım. Geçerken Faruk abim durdurur, atıveririz grevcilere yemeği.

Kızdaki her şey anlatılmaz bir canlanmaya dönüşmüş, minibüs durmamış, yavaşlamamıştı bile. Peki nasıl iletmişti elindekini, çıkarmak zordu. Tutuşturmuştu çocuğa sefertasını.

— Hadi Zaloğlu. Gülsüm ablan sana kurban. Kırkıncı gün, kolay mı bu.

Sözleri duymamıştı çocuk.

Minibüs çığırtkan yeşiliyle plastikten kırmızı güllerle bezeli camlarıyla karanlığa hızla karışmıştı. Konuşmasının ortada kalmasından tedirginleşip sönen genç kız, sırasını alırken:

— Greviniz başarılı olsun, demişti, Emine. Genç kız dostça bir yakınlıkla bakmıştı.

— Sağ olun, demişti kız. Biz iki bacı, bir ağabey ne olsa bir göz odada karanlık maranlık barınıyoruz. Onlar iyiden zor durumda. Kar, çamur, soğuk, bir de aç olmaz.

— Sen çalışmıyor musun?

— Olur mu öyle şey? Adını bağışlar mısın?

— Emine.

— Olası yok Emine bacı çalışmamanın. Grev gözcülüğünü yeni devrettim. Sıra bana dönene kadar, yiyecek işini yüklendim.

— Ne yanda oturuyorsun?

— Bayrampaşa'da.

— Çok uzak Gülsüm kardeş. Bayrampaşa nere, bura nere. Fabrikan da çok uzak.

— Kilis nere, İstanbul nere. Yakında iş bulduk da tutmadık mı ki?

Gelen arabaya doğru itişen sırada ilerlemeyi unutan Emine şaşkın ortada kalakalmıştı. Kırılıveren, kurulamayan neydi aralarında? Hangi sözü yanlıştı. Yalnız iki bacı, bir ağabeyin barındığı o karanlık oda, eskilerdeki kendi odalarımn eşi sayılabilirdi bir anlamda.

— İstanbul'a severek, sevinerek gideceğimi bu gece, ya da yarın anneme söyleyeceğim.

— İstanbul senin için zor olurmuş, öyle dedi. Onu bozar, katılaştırır, dedi.

— O ne anlar, neyi bilir! Erzurum'un dağlarında kalmak daha mı iyiymiş? Öyle olsa bütün memur aileleri burayı birbirlerine sürgün diye anlatmazlar. Ben de yaşamak istiyorum. Erzurum'u artık istemiyorum; üniversitesi bile olsa, İstanbul'a benzemez. Yaşamak burada dapdaracık.

— Abla biz yaşamıyor muyuz?

— Yaşamak bu değil. Hem şimdi o yok. Olsaydı onunla her yana giderdim. Bundan sonra da hiç kimseyle bir yana gitmek yok.

— Gitmek yok mu? Ne demek? Annemle babam gidiyorlar ya. Ağlıyor musun? Göremiyorum. Karanlık. Hem sevinçliyim, diyorsun.

— Küçüksün sen, bitti, anlamazsın. Ağlamıyorum, elektriği yakma sakın. Kimseyle bir yana gitmek yok dedim, anla işte. Dergilerden kestiğim bütün şiirleri de yakacağım. Çöpe atacağım. Bitti, küçüksün, anlamazsın.

— Bugün bana herkes hep sen küçüksün diyor. Ertegün üsteğmeni göreydin hiç de öyle konuşmazdın. Sen yaşamaya git bakalım. Hem sen çok güzelmişsin, bunu o söyledi.

— Güzelliğimin onunla ilgisi ne? Annemin eskilerinden, bozmalarından da giymeyeceğim artık. İstanbul'da yeni ekose etekler yapacağım. Sinemalara, çaylara gideceğim. Şeyin teyze kızının yolladığı tıbbiye çayında çektirdiği fotoğraftaki gibi kabarık etekli muare tuvalet diktireceğim. Topuklu pabuç, naylon çorap giyeceğim. Erzurum aklıma bile gelmeyecek. Davetlere gideceğim, yaşamaya, yaşamaya gideceğim.

Birden Emine'nin dizlerine dayayıvermişti başını ablası.

Kırık bir hıçkırık tutturmuştu.

— Peki, hepsini yap, demişti Emine, ablacığım. Yalnız n'olur ağlama.

— Hiç ağlamayı düşünmüyorum. Bir mayısların arkadaşlarımla adaya gideceğim. Danslara gideceğim. Bu yaşlar niye akıyor gözlerimden bilmiyorum ki. Aslında seviniyorum inan Emine.

Emine içine çöken sertliğin, acının kanırtan paralamasını engellemeye çalışıyordu.

Ablasının saçlarında parmaklarını gezdiriyor, gür saçların ipeksi kayganlığını okşarken kendisini çok değişmiş, ders aralarında okulunun bahçesinde gerekmeden bağırarak, bundan da hoşlanarak koşamayacak denli, büyümüş buluyordu.

Üç gün sonra Seçil annesine İstanbul'a gitmek istediğini söylemişti.

Annesi ses çıkarmadan kızına bakıp, başını sallamıştı.

Anneannesinden mektup gelir gelmez okul işleri de tamamlanmış olacak ve Seçil trene binip, gidecekti.

Yeni apartman katlarına taşınmadan ablasının yola çıkmasına karar verilmişti.

Bu, ayrıntıya hem annesi, hem ablası önem veriyorlardı. Seçil:

— Siz yeni kata, ben İstanbul'a ha anneciğim, diyordu.

Annesi evdekilerle görülmedik bir yumuşaklıkla konuşuyor, arada Seçil'e "Benim akıllı kızım, benim güzel perim," gibisinden sözler söylüyordu.

Kiraz, o aralarında unutulmuştu sanki.

Emine kısa aralıklarla yaşadığı olayların etkisinden kurtulmak için her derste parmağını kaldırıyor, arasız çalışıyordu.

Ne zaman gün kararmaya yüz tutsa uzaklarda, Palandökenlerin sonsuz karlarla bezeli yükseltilerine bakıp, sarsıcı bir mutsuzluğa kaptırıyordu kendini.

Ablasının, o böyle ürpertilerle sarsılırken, ne yaptığını anlamak istiyor, başını kaldırdığında Seçil'in bir dergiyi ya da bir boş dosya kâğıdının aklığını izlediğini görüyordu.

Seçil'in bakışı kıpırtısız oluyordu. Derginin çevirmediği yapraklarında tükenmez, başa çıkılmaz şeyler yazılıymış gibi dalıp dalıp gidiyordu ablası.

Kardeşinin bakışının etkisini sezen Seçil birden dönüp Emine'yle göz göze gelince cansız, uydurma bir gülüşle gülüveriyor, önündekileri hemen karıştırmaya girişiyordu.

Emine bakmakta yine direnirse bu kez Seçil dilini çıkarıp kulaklarına götürdüğü elleriyle gülünç olmaya çalışıyordu.

Emine, ablası böyle şeyler yapmaya başlayınca gözlerini kaçırıveriyordu.

Bir sabah Kiraz'a ninesini çağırmasını söylemişti annesi. Çünkü her iki kızı da uyarmalarına karşın Kiraz'a ninesini çağırmaya gitmesini söyleyemiyor, hep unutuyorlardı.

— Yeni kata taşınmadan yarın ya da en geç öbür gün ninen buraya uğrasın Kiraz, demişti annesi. Bir koşu git gel, Medet amcana ayrıca de ki, Kars'tan inen varsa, okula odun kırıcı alacağız, söylesin.

Kiraz o garip giyimine yeniden bürünmüş, kar yığınlarına gömüle çıka gitmişti.

Öğleyi doğru döndüğünde Medet'in ninesine haber ulaştıracağını söylemişti. Yalnız Medet'in demesi Leylim nine epeydir dükkâna uğramıyordu.

Bunları gece yemekte annesi babalarına anlatırken:

— Kadının kurnazlığına bak, demişti. Tam iş üstü ortadan kayboldu. Hiç olmazsa şu alttaki buzhaneden –anneleri kullanılmayan açık ve kapalı avluya böyle derdi– odunların yüklenmesine yardım ederdi. Kadir hangi birine yetişsin.

— Belki, demişti babaları, yine ordu evinin arkasına atılan taş kömür yanıklarının içinden mıcır topluyordur.

— Selahattin, ne yapar o mıcırları ki bir yeri de yok, yakıp da ısınsın.

— Sahi yok değil mi?

Babası herkese yöneltmişti sorusunu.

Kiraz sobanın yanında durup, dinlemez görünüyorken atılivermişti:

— Var, Kars'tadır, köydedir. Ninemin bir göz tandırlı odası var. Ulaşsak bir oralara.

Masadakiler bakamamışlardı Kiraz'a.

İki gün sonra bir gece kapıları çalınmıştı.

Babası uygunsuz saatte çalınan sokak kapısının evin erkeğince açılabileceğini belirten tutumuyla aşağıya inmiş, yanında Medet ustayla geri dönmüştü.

Medet usta oralıların çoğunluğu gibi, uzun boyluydu.

İçeri girince gözlerini yadırgamayla kırpıştırarak ayakta kalakalmıştı.

Sonunda bakışları durulmuştu.

Kollarını yanında kıpırtısız tutuyor, şakaklarından kısacık alınmış tepeye doğru gürleşiveren saçlarıyla, daha uzun görünen yüzüyle görene tavana değecekmiş sanısını veriyordu.

Mintanının üstüne giydiği ev yünü sarımsı yeleğiyle, potur mu, şalvar mı olduğu pek çıkarılamayan pantolonuyla, belini sıkıladığı al sargısıyla, uçlarına yeşil su geçirilmiş yün çoraplarıyla sanki gittikçe irileşip yabancılaşıyordu.

— Otur Medet usta, demişti babası. Bir çay da sen iç.

Medet usta çarçabuk kilimin üstüne bağdaş kurmuş iri kıyımlılığından beklenmeyecek denli yumuşacık bir eğimle elini göğsüne bastırarak:

— Sağ olsun bey, demişti. Yatsıda uğramam yakışık almadı ya, sizi bekletmek de uygun değildi.

— Yabancı değiliz Medet usta, rahat et demişti babası.

Oysa evin kişileri boş duran sedirin ya da sobanın ardındaki koltuğun Medet usta için oturabilecek bir yer olduğunu düşünmüyorlardı. Medet ustayı uzak gözlerle izliyorlar, adamsa, kilimin koyu renklerine karışmış oturuyordu.

— Öğretmen hanım (annesinden yana hiç bakmıyordu Medet usta konuşurken), Leylim nineden haber istemiş. Ben de peşine düştüydüm. Üç dört gündür öğleyin, akşamleyin Leylim ninenin olacağı biteceği her yana uğrayıp seslendim.

Kiraz mutfağa gidip çay koyması gerekirken Medet ustanın ağzından çıkacak sözlerle değişeceğini sezinlediği şeyleri duymak için olağanüstü bir dikkatle bakıyordu.

Kiraz'ın yüzündeki solukluk artıyor, dibinde durduğu sobanın ısısından etkilenmeyip daha belirginleşiyordu. Yanaklarındaki allaşmanın arasına solgunluklar basıyor, gözlerindeki kara açılıp odak noktalarının baskın koyuluğu seçiliyordu.

— Kiraz, Medet amcanın çayını koyuver.

Annesinin sesi yumuşaktı.

Çuha inip Kiraz çıkar çıkmaz:

— Anlatayım bey, demişti Medet usta.

— Ya demişti annesi, biz de meraklandık, ne oldu bu kadına.

Medet usta yine annesine bakmayarak:

— Diyeceğim öğretmen hanım, diyeceğim ya. Ben de sizden çoğa sayılır şey bilmiyorum.

— Ya, demişti annesi.

Oturduğu yerde sanki çevresi alabildiğine açıklıkmış gibi uzun uzun bakınmıştı.

Evin gecelerinin bilinen gevşekliği dağılmış, Emine sırtını alan serinliği duyuvermiş, yüreği çarpmaya başlamıştı.

— Ya, demişti babası da, anlat, sigara da yakar mıydın Medet usta?

Medet usta hızla kalkıvermiş, babasının yerinden doğrulmasını engelleme gayretiyle sigarayı almıştı. İçmeden önce bakıp sonra ateşleyip bir soluk çekerek kaygılı gözleriyle taramıştı çevresini.

— Kiraz'ın işi var dışardadır, demişti annesi.

— Leylim nine, haftası oldu, dükkânların kapanmasına yakın uğradı bana.

Soluğunu koyuvermişti Medet usta. Zorluğa, yorgunluğa boyun eğmiş gibi sallamıştı başını. Susmuştu ya, sözlerini sürdüreceğini belirten anlam duruyordu ağzında.

Emine, Leylim ninenin oda kapısının ardında, belki de alt avluda ya da yakınlarda bir yerde durduğunu düşlemeye çalışmıştı. Odadan bozma mutfaktaki sekiye serilmiş döşeğe, parlak renklerle bezeli hırkasıyla yaşlı, dalgın oturuşunu karşısında benzersiz bir açıklıkla görüvermişti.

— Evet Medet amca, uğradı dediydin.

— Sen Emine cansın herhal. Seni ziyade severdi. Gönlündeki yerin Kiraz'a eşti.

Emine ağlamaya başlamıştı.

Ölüm bilmediği engellenemez çekici uzaklığıyla beliriyordu yavaştan.

Gerçi Leylim ninenin anlattığı ölüm, hiç ürkünç değildi. Olsa olsa dirilerin ulaşamayacağı bir yalnızlar evreniydi. Buzdan geyiklerin, yeleleri donmuş atların, kızıl kahverengilerinin ısıtıcılığı örtülmüş yavru ceylanların koşuştuğu buzlu nehirlerin sularıydı. Soğuğu kanıyla, etiyle tatmayan ölülerin ancak buralarda dolanması ürkütücü değildi. Orda yıldırıcı olan tek şey sessizlikti, başkalarına görünememeydi. Hiç görünmemekse Emine için, anlayıp taşıyabileceği bir umutsuzluk değildi. Yaşlarını yeniyle kuruladı.

— Ya, demişti annesi, severdi ortancayı. Peki son geldiğinde ne oldu?

— Öğretmen hanım, düşlerinden anlattı. Karakoç'un üç gecedir düşüne uykusunu silip gidesiye girdiğinden, sürünün önünde kalın kalın meledeğinden, tuz yalatılıp suya yedilmemiş koç benzeri azılanıp geleni boynuzladığından söz etti.

— O da neymiş? demişti annesi, ilahi Medet, düşün de böylesine inanılanı tuhaf değil mi?

Annesi gülüyor, babası duymaz görünüp sigara tabakasındaki dizileri yeniden sıralıyordu.

— Öğretmen hanım, demişti Medet usta, yüzü sönmüş, sesi durgundu. Sorduğunuza görüp duyduğumuzu ayan edeyim

diye açıldım. Leylim nine vaktin öylesi gecinde hiç uğramazdı dükkâna. Öğleyin yoğurtlu aş molasında, ya da sabahın erinde görünür, hatır sorup el öptürür, dualar edip giderdi. Son gelişi başkaydı öğretmen hanım. Dilerseniz olanı olmuşu hepsiyle diyeyim. Ya da kısadan alıp sizleri yorup söze boğmayayım.

— Anlat Medet amca, anlat.

Annesi, babası, Seçil, anlıveren bakışlarıyla dönmüşlerdi Emine'den yana.

— Anlat ya Medet usta, demişti babası. O da can taşıyordu. Elimizden geldiğince nineyi biz de araştırırız. Sonra Kiraz başsız büyüksüz kalabilir. Ortancamız da daha çocuk sayılır. Üzülmesin. İnansın Leylim'i sevdiğimize. Aklına kötü şeyler gelmesin.

Emine babasının konuşmasındaki kederli yumuşaklığı sevecenlikle dinleyip içinde açılıveren sıcak bir umutla,

— Babacığım, demişti.

— Ya Emine bizi de kendin kadar buralı say, nineyi biz de severdik. Şimdi Medet amca anlatacak, bizler dinleyeceğiz.

— Dadaşlar işlerini tam edip çıkarlarken, ben Leylim nineden yana baktım. Dükkanlar örtülüp vakit ezana geçmişken uğraması nedendi. Leylim nine, bekler otururdu. Kalkası hiç yoktu. "Hayrola?" dedim. Küreğini yanına dayamıştı. "Hayır haber ki Medet can," dedi. "Hayır haber ki ne çok, bilesin. Üç gündür üç gecedir, can kuşum şölen gümbürdemesini, düğün dernek tellerini takınmış ki nasıl..." Bir söz edemedim Leylim nineye. Yüzü gözü şavkıyordu oturduğunca. Biz de Karslıyız. Nine ulumuzdur, ömür eskitmişimizdir. Kimseye etini taşıtmamıştır. Karşı söylemişliğim olamazdı. Oğlu da gelini de sayıp ardından yürürlerdi. Onları nineye buraya salarken bilmezden, yüklenmezden gelmeyle karalayamayız. Yoksulluğun töresidir. Yediği yaramaz yaşı olanı, doyması iliğini elini yararlı kılmayacak olanı biz tepmesek de , ulular töresi kendi teper. Tazeye yer açar. Hem de gönüllerine biricik kara düşmeden. Dükkanı örttüm, Leylim ninenin karşısına oturdum. "Ya ninem," dedim "buyur iki kaşık yoğurt aşı yiyelim." "Yok oğul," dedi "yok." "Ben şöyle hak alıp hak üleşmeye, helalleşmeye uğradım." "Hayrola ki," dedim işkillenip "ne vermişliğimiz olmuştur koca ninem sana." "Hey benim kara gözlerinin elifi sönmeyesi oğlum," deyip de uzattı sözlerini.

"Beni dinle Medet can, o karakoç Leylim'in ömür alıcısıdır. Ulu Tanrıyı gör ki, ben gibi yaşadığı ömürce, günah işlemiş bir kuluna aracıladığı son can alıcının pahasını nasıl yüksek tutar. Medet oğlum vakittir derim. Heves edip heves veresi gücüm boşalalı yıl ay geçmiş. Geçmişi düşleyip yetinmeninse yararı mı var. Enine durup uzununa ağlamaksa kocamış başıma yakışıksız. İt yatağında ekmek kırığı sürecek değilim. Daha dinelip de kışlar hasatlar görmeye, tokluların süte değmiş ağızlarını okşamaya gönlüm kalmadığını her gece yalvar yakar olduğum koca Tanrı bildi. 'Garip Leylim'in günü, lokması bitti, ömrü yetti,' deyip de kurban olduğum yüce divanından karın buzun kıyametine baktı. Ya Medet oğul yakınma yaraşmaz. Dağların aşılmazına çağırır oldu tanrım kulunu. Eh oğul, böyle ululanmaya göçmüş, kurumuş gönlüm nasıl da dirilip titredi." Öğretmen hanım, bunca yılın adamıyım gözümün yaşarması töreye de, erliğe de sığmaz bilirim. Bir hoş oldum. Leylim nine taşıp da bulanıyordu. Razı geliyordu ölüme. Tazeliğinin yaylalarına, ciğer dirilten sularına selam yolluyordu. Gurbetçiliğimi duyurdu. "Sus ninem," dedim, "anamdan bir boy ilerisin bana. Ölümü şimdilik geri tut. Çabuksanman neden ki? Ömür alıcı can taşıyanı unutur mu bellersin?" "Yok oğul vakittir görmüyor musun?" dedi. "Elden ayaktan kalmadan, yürekten akıldan olmadan vakittir. Zoruna zor dememiş ömür muhannete mi muhtaçlansın?" Bir yalımdır sardı beni de. "Ya ninem," dedim. "Kiraz can ne der? Düğününde takınacağı döşlüğün boncuğu senin elin değmeden uygunsuza düşer, bilmez misin?" Sustu, dizlerini tapışladı. "Kiraz can ha?" dedi. "Medet oğul karakoçtur gelir ya, geç kalmamak lazım, kar yolları keser bu vakitte. Bir zamandır benim yatacağım yer varabileceğim yerdi. Yok dediklerimi berilet. Yüreğini kuşkuya verme. Şimdi dilesem, hoşça bulur musun? Bir iki şey çalsan bana. Kocamış kulaklarımın içinde durakalan yıllanmış ezgilere baksam. Yanlış mı bellemişim diye." Yüzü ihtiyarlıktan çizik doluydu ya, gözleri yalıma vurmuş sandım. "Neyi çalayım ulu ninem?" dedim. Akordiyonumu çıkardım.

Medet ustanın yüzünden bir çocuğun bekleyen gülüşü geçmişti.

Babasının başı eğikti.

Seçil gazeteyi yüksek tutup kendini ardına almıştı.

Kubilay uykulu, ilgisizdi.

Annesi oturuşunu dikleştirmiş, parmaklarıyla eteğini arasız düzeltiyordu.

— Bey, demişti, Medet usta. Utançlıydı gülüşü şimdi. Biz Kars'tayken çalıp çağırmaya heves ederdik. Yıllar var ki el değmemişti çalgımıza. Akordiyonumuzun körükleri epridiğinden yalnızlığımızda çıkarıp dener olmuştuk. Leylim nine bekliyordu. Yüzünde iyi günlerinden kalma, o balkımayla bana güldü. Üstleri yarılmış yarıklarına çıkmaz karalar dolmuş koca elleriyle duaya dururca yüzünü sıvazlayıp "Ömrün sular, rüzgârlar benzeri ferah geçsin Medet oğul," dedi. "Neyi isterdin ninem can?" dedim. "Bu dağlarda gezer ceyranını dersin Medet," dedi. "Çalacağının bizlerce seçilmişliği, beğenilmişliği vardır." Epey bir çaldım. Birlikte çığırdık. Düğün mü yapıyorduk bir yiğitle bir tazeye? Leylim ninenin uzaklara düşmüş gençliğine miydi sesleyip çaldıklarımız çağırdıklarımız? Leylim nine soluğunu yetiremediği yerlerde dizlerini tapışlıyor, gülerek bakırlara, ocağa, yerin kirden kararmış kuytuluğuna bakıyordu. Fenerin isi artıyor, içerisi seçilmez oluyordu. Son türküye geçtiğimde "Bildim," dedi, "düğün toy ortası çalınandır. Kiraz erip yettiğinde, vay kuzum vay canım... işitip de bilecektir." Niçin çok söyler oldum size bilemem. Leylim nine sonunda "Yola çıkmalı, vakittir," deyip kalktı. "Nereye varıcan ninem can?" dedim. Der demez de ar ettim kendimden de. Bunca gün ay saat bana uğramışlığını, benim de barındığı yeri sormamışlığımı anıverdim. Kış karanlığıydı belli bana sorduran. Benim hatır olmam onun kimsesizliğinde yitiyordu. "Korkma hele Medet can özüm için," dedi. "Kurdun kuşun dahi sakınıp uğramadığı dağları düşünde gören Leylim iyidir, hoşnuttur. Hadi sağlıcakla kal oğul can. Gene uğranım." Küreğini aldı, kaputunun önünü iyiden sıkıladı. "İşini birken ikilettim," dedi. "Ortalığını yoluna koy. Bakarsın gün ışımış. Yaşayanın günü ışır oğul ne iyi. Medet can unutma arada bir çalgını çal, türkünü söyle oğul. Ölümden ecelden hiç korkma. Kendinden kork ki, bağışlanmaz ayıplar işleyip de yüreğinden saklamayasın." "Niye böyle konuşursun Leylim nine?" dedim. "Eh karanlığın gücündendir oğul," dedi. "İhtiyarlığın bilmişliğindendir. Bahara az kaldı unutmaya-

sın Medet," dedi. "Daha kışın kıyıcığındayız nine," dedim. "İyi ya önü bahardır. Karları bugün avuçladım. Diriliği ezildi. Buza kesen pınarların alttan akışını dinledim. Şırıltısı vurdu kulağıma. Kar kürerken toprağı açtım, toprak suyu çekmiş kerpiliyordu ne iyi. Nasıl da unutursun toprağı. Karın altındadır ya bizi bekler. Kurtların ulumaları aşağıya indi ya, köpekler zincirlerinden boşalıyor ya; gene de durmaz bahar gelir. Birden basar, şaşar tutulursun oğul." Kapıyı zor araladı. Kar yığılmıştı. Hava ılımandı. Gitti. İşlerimi bitirdim. Akordiyonumu rafa koydum. Körüğü sesleri yettiğince basmama engeldi ya, gene de iyi çalmıştım. Kıvrılıp uyudum. Sonra Kiraz'la haberiniz geldi. Leylim ninenin her girdiğine çıktığına baktım. Sorduklarım o geceden sonra Leylim kadını görmediklerini söylediler. Çok tanıyanı olmuş öğretmen hanım. Deli bile sananlar çıktı. Nasıl sanırlar bilemedim. Kendilerine benzetemediklerinden olacak. Askeri birliğin oraya da vardım. Kapısında kar kürediklerinden bir hanım ninenin ordan arada yemek aldığını söyledi. Leylim nineye orayı ilk söyleyen de o hanımmış. "Git," demiş, "askerlerin oraya. Artık yemekleri yoksullara bölüştürüyorlar." Leylim nine "Elimde işim var," demiş. "Biraz sayrıysam da geçecek. Kanım kavlayıp, dolanmıyor belli demiş." Bazan iş karşılığı çayla ekmek istiyormuş. On beş yirmi gündür uğramıyor, dediydi kadın. "Acından ölecek değil ya gitmiştir. Oraya. Bakıver."

Seçil birden gazeteyi yere atarak, hızla yatak odalarına girmişti.

Annesi eteğinin düzgünleştiğine karar vermiş gibi dikkatle gözden geçiriyordu.

Babası gövdesini geriye çekmiş tavana bakıyordu.

Kubilay'sa başını dirseğine dayayıp uyuyakalmıştı. Ağzının aralığındaki ince nemlilik tükürükleşiyordu.

Emine tutkuyla Medet ustanın konuşmasındaki sonucu arıyordu.

Medet usta böylesi uzun konuşmalara alışık olmadığını belirten bir iki yersiz davranışla sönmüş sigarasını atacak tabla aramış, sonra hızla toparlanıp ayağa kalkmıştı.

— Buyrun, demişti annesi, tablayı uzatarak. Oturun Medet usta. Henüz çayınız gelmedi. Nerde kaldı bu Kiraz kız?

Annesinin "siz"li oluveren konuşması, sesindeki pürüzler Kiraz'ı savunurmuşça gecikmesinden söz açması Emine'nin içindeki titreyişi koparmış, kamaştırıcı bir parıltının odayı sardığını sanmıştı.

O parıltıda Leylim nineyi, kurtlarla, karlarla başları görünmeyen ak koyunların sürüp giden yığınının önünde dik kıpırtılı boynuzlu bir karakoçun yanında görmüştü. Kaputu açılmış, hem çok yaşlı, hem nedense çok gençti Leylim nine.

— Anneciğim, diye fırlayıp annesinin dizlerine sarılmıştı Emine.

Ağlaması yüzünün sıcağına serpilen bir serinlik gibiydi. Gözyaşları şaşılası gürlükte taşıyordu gözlerinden.

Annesi sırtını, saçlarını okşamaya başlamıştı.

Bir şey söylemiyordu Emine'ye.

Medet usta ayakta mıydı?

Babası ne yapıyordu?

Seçil kaçtığı odalarında hangi duyguyla sarsılıyordu.

Emine düşünemiyordu.

Annesinin dizleri bir süre sonra Leylim ninenin dizleri oluyordu.

Onunla geçirilen saatlerin güzelliği, yumuşak bir dalga gibi gelip çarpıyor, sarıp, çekiliyordu.

Karsu Kal'asına varan masal yiğidi, tipiyi tülletirip uçuran boranın içinden atıyla çıkıyordu.

Leylim ninenin sevecenliğini yitirmemiş gül yüreğini savunmak için, ihtiyar kadının çevresini sinsi dolanmalarıyla daraltan kurtlara kılınç çekiyordu.

Atının kalın kalçaları her atılımında tütüyor, kızıl kızıl yalımlanıyordu.

— Olmaz, Leylim nine, diyordu Emine ağlarken. Oralarda kurt olmaz değil mi?

Annesi yavaşça başını kaldırıp:

— Sus Emine artık, demişti. Geç yerine otur. Kiraz odaya girdiğinde senin böyle ağladığını görürse ninesine bir şey olduğunu sanabilir.

Emine umutla bakmıştı:

— Leylim nineye bir şey olmadı değil mi anne?

— Elbette olmadı. Olsa hemen duyulurdu. Hadi sil gözlerini. Görmüyor musunuz Medet usta, kızlarım nasıl severlerdi onu. Biri dayanamayıp içeri kapandı. Bizim evde sevilirdi Leylim nine.

Bu sözler Emine'ye anlamadığı bir etki yapmıştı.

Annesinin kendisini yüceleştiren onurlu bir sesle sürdürdüğü konuşmasında sanki Leylim ninenin ölümünü kanıtlayan şeyler vardı.

Medet usta önüne bakıyordu. Yüzü hüzünlüydü.

Babası duruşunu değiştirmemiş, yeniden yaktığı sigarayı Medet ustaya sunmuştu.

— Gideyim bey.

— Durun demişti annesi. Çayınızı içmeden olmaz. Ben Kiraz'a bakıvereyim.

Annesi kapının çuhasını açtığında kalakalmıştı.

— Ne yapıyorsun orda Kiraz. Gizlenip içersini mi dinledin? Niçin burda kaldın?

Annesinin sırtından ötesini görememişlerdi.

Emine birden basan şaşkın, anlayamadığı bir suçluluk duygusu içindeydi.

Demek Kiraz hep ordaydı. Dinliyor ve bekliyordu.

Kiraz'ı önüne katıp yumuşak, okşarcasına bir tutumla itelemişti annesi.

Kiraz'ın gözleri donuktu. Yüzü kızarmıştı. Belirgin bir yöne çevirmediği bakışları sanki herkesi görüyormuşça oynaklık taşıyordu.

Emine, Kiraz'ın gözleriyle karşılaşmaktan kaçınıp, onun eteklerini, çelimsiz bacaklarını, yumruklaştırdığı ellerini izliyordu. Nasıl davranacağını kestiremiyor, koşup sarılmayla, hiçbir şey yapmama arasında hızla değişen bu düşünce karmaşasıyla hırçınlaşıyordu.

Medet usta Kiraz'a doğru eğilip bir adım atmıştı.

Kiraz hemen geri çekilmişti.

— Kiraz can, demişti Medet usta. Ninen iyidir ha, bilesin iyidir. Yüreğini daraltman doğrusu değildir.

Kiraz niçin yaptığı belirsiz, parmağını dudaklarına götürüp "sus" der gibi başını sallamıştı.

— İyidir Kiraz can. Ismarladı sana iyi olduğunu söylememi. Dedi ki...

Kiraz suskundu. Kirpikleri yarıya değin gölgelemişti gözlerini. Kiraz, annesinin çıkıp tepsiye dizdiği tüten çaylarla dönüşüne bakmamıştı bile.

— Çayı birlikte içeceğiz, demişti annesi Medet ustaya bakarak. Hep birlikte içeceğiz. Kiraz da çay sever değil mi? Seversin çayı.

Kiraz baş sallamasını yinelemişti.

Sonra birden odanın ortasına yürümüş, dizlerinin üstüne çöküp kalmıştı.

Medet usta yerine çekildiğinde çaylarını karıştırmaya başlamışlardı.

Emine odanın ortasında oturup kalan Kiraz'ın büyükleri tedirginleştiren görüntüsündeki hoyratlığı, direnmeyi anlar gibiydi.

— Hadi Kiraz, demişti annesi, hadi kızım iç çayını, ısınırsın.

— Duydun mu hanımcan kurtlar uluyor.

Konuştuğunu belirten bir iz yoktu yüzünde. "Kurtlar uluyor," diyenin o olduğundan kuşkuya düşmek işten değildi. Gecenin uzaklığından doğru gelen zor işitilir ulumayla fırtına arası sesleri odadakiler susarak araştırmışlardı. Camlara savrulan karlar duyduklarını kimi zaman çoğaltıp, kimi zaman kesiyordu.

— Dolaylara indi canavarlar, demişti Medet usta. Çığırmalar onlardandır. Kiraz has söyler.

Annesi çıkışan sıkıntılı tutumuyla:

— Yok Medet usta nerden çıkardınız kurt kuş lafını, köpeklerdir uluyan.

Medet usta çayını yudumlayıp bitirene değin konuşmamışlardı.

Kiraz dalıp gitmişti. Sobanın tepsisine bıraktığı çay bardağı odunların ışığında rengi canlanarak duruyordu. Bardağın ışıltılı allığı Leylim nineyle ilgili onmaz düşüncelere karşı bir dinginlik, güven çizgisiydi sanki odada.

— Başka buyuracağınız var mı öğretmen hanım?

Deyip de Medet usta ayağa kalktığında Kiraz oturduğu yerden kayarak öteye çekilmişti.

Medet usta araştıran, uman bir bakışla yüzünü görmeye çabalamıştı küçük kızın.

— Teşekkür ederiz, demişti annesi, Leylim nine elbet uğrayacak. Torunu falan var. Bilmez değil ya. Çocuğun annesini tanır mısın? Babası da varmış.

— Bahar erince buluruz, köylümdürler. Yollar kolay aşılamaz şimdi. Yukardandırlar. Kıştır, her kişi yemesini içmesini elverdiğinde edinip kapanmıştır. Ulaşılması gayet zordur. Bucağa bile yollar kapalıdır öğretmen hanım. Koyunlar kuzuladığında azardan çıkılır ortaya. Kemik çorbasını bulanlarla, kuru somuna gövde verenler beklerler dağlardan doğru ılımanlaşacak esintiyi.

— Bak Emine, boykot için bizlere pişirdiğin bu çorba var ya, küçüklüğümün çorbalarının tadını verdi bana. Yo, sakın yersiz övgü sayma bunu.

Haydar gülüyor.

Boykot gecelerinin birinde komitenin nöbete ayırdıklarına yemek yetiştirmeyi üstlenenlerden biri de Emine. Anneanneden öğrenilme bu düğün çorbasında et var, parçaları oldukça iri ya, yine de tadı fena sayılmaz.

— Aynı böyle mi sizinkilerin yaptığı?

— Etini saymayacaksın.

— Eh peki nesi benziyor sayın Bay Haydar?

— Bayan Emine şurası benziyor ki, çok az besin alabilen, hatta almayan, eksi otuzlardaki ora kışında sapsağlam bir göğe bakan insanlarız biz. Gülme, gülme bayan. O gök sapsağlamdı. Karlarla kaplı ıssız dağların üstünde dümdüz gerili dururdu. Buzullu uzantıda bir kara bulut süzülmeye görmesin, kapınır sineriz. Tipi geliyor demektir. İstanbul tipisi değildir ha, bilesin. Kar doruklarına yer değiştirip çığlar indirip yolları kesen, boranın başlayacağını belirten buluttur bu. Her şey yerinden oynayıp, o kıyım günleri sona erince yüksek gökyüzü yeniden belirir. Bahardır o. Havalar ısınınca kesimliğe çıkan hayvan başları iyice

yüzülür, kapı önlerine kakılan sopalara dikilir. Eh kentliler için artık tam bir ilkellik örneğidir yaşadığımız yer. Sizin deyiminizle yırtıcıdır, ürkünçtür, umutsuzdur.

— Haydar yine başlama sizin deyiminizle, diye konuşmaya.

— Emine can, gücenme ama öyle. Hayvan kafaları yaz boyu kurur, kakırdar. Yüzlerinde ne et varsa yapışır. Bozarır. Öteki kemikleri de kuruturuz. Et çok pahalıdır. Bizlerce yenmesi düşünülmez. Kemikse değil. Kurutulan kemikleri kışın ezerek toz edip aş yaparız. Tadına doyum olmaz. Dünyamızda kuşkusuz çok başka çok seçkin tadlar var. Açlığın getirdiği kolay beğeniyi yaşamadan, kemik tozuna aşı özlemek güç. İşte o bizim, ilkelliği zorunluluktan sürdüren yerimizin yöremizin insanları, değil kemiklerden, ottan dikenden bile yararlanılacağını hayatın sert kurallarıyla öğrenirler. Yenebilecek bir şey gözden kaçırılmaz, yeter ki öldürücü olmasın. Yakılabilecekler de öyle. Dayanılmaz kokular da saçsalar, ateşe dönüşebilirlerse yeter. Açlık vardır, soğuk bastı mı tam basar. Doğanın acımasızlığına dayanamayan yaşayamaz zaten. Oysa kadınlarımızın, erkeklerimizin boyu posu güzeldir görsen. Elleri, ayakları, gözleri iridir. Kayalara neyle basacaklar, neyle tutunacaklar. Yakışanı öylesi. Salgın, kıran geldi mi analar babalar pusar beklerler. Hayvanlarımız hasta düştüğünden anca koşuşturup dururuz. En çok buna yakınılır. Büyük çaresizlik duygularına bizleri hayvanların hastalanması salar. Oralarda hayvanlar başka türlü sevilir. Okşarız, yekindiririz. Boğaya ilk çektirilip ardından buzağılayan anaya gösterilen özene, sevgiye inanamazsın. Boş ahırın ya da barınağın içine toplaşılır yavrunun tüten son parçasının, gübrenin kanla çalıklaşan kokusunu içlerine çekerler. Döl yatağındaki ıslaklığı henüz kurumamış titreyen yavruya uzanan anasının gözlerindeki yumuşacık bakışın aynısını bizim ora kadınlarımızda görürsün. Kadınlarımız doğuran hayvanın ailenin dirliğindeki yerini bilir. Yine de boğazımıza zar zor yeter ürettiğimiz. İşte senin bu boykot çorban var ya... Kişinin çocukluğunu anışı garip. Yoksulluğunu bile yaşamanın yeni, ellenmemiş o sevinciyle görmezleşiyor. Yine de hep kahretmeyiz biz. Bir çığırıp eğlenecek durum olmaya görsün. İnanılmaz incelikler, güzellikler ortalığa dökülüverir. Çok isterim oraları görmeni. Yoksulluk halkımızın yaşama gücünü

emip tüketir, kökten kesip atar bellemeyeceksin. Ben direnip de işte buralara gelip ilkin bekâr odalarına, sonra Saraçhanebaşı öğrenci yurtlarına düştüğümde onlardan bir parçaydım. Yine de öyleyim ya. Değişen şeyler var elbet. İktisat okumayı seçerek, yurdumu, koşullarımı, tarihimizi araştırmaya kalktım. Halk içindir, diye sunulan şeylerin uygulama açısından, ekonomik birikim açısından neyini nasılını öğrenmeye niyetlendiğimde, anladım ki bize sunulanlarla işi çözememekteyim. Yaşanmışla yaşananın çelişkisi getirmiyordu bana öğretidir diye tekrarlananlar. Ben Anadolu insanının çocuklarından daha çok hayvanlarına acımasının ekonomik-sosyal açıdan yerini saptamak istiyordum. Bize okutulan kitaplarda değişik coğrafya bölgelerine dağıtılmış insanlarımızı bulamadım. Benim insanlarıma gereken şeyler öğretilmedi bizlere. Yetmişindeki bir öğretim üyesinin, kapitalist ülkelerde gülüp geçilecek kitaplarındaki acemiliğe şaştım. Bu fakültelerde para kazanacak bir delik bulunca, ceketini ilikleyip yerinde aldırmaz, yerinde alttan alacaklara yararlı bir yüksek eğitim yürürlükteydi. Siz arkadaşlarıma gelince iyi niyetiniz, canlılığınız, bir yerde işi toptancılığa götürüyordu. Sloganları hemen uygulama. Kime ve nasıl? Cevaplarını başkaları da arasındı değil mi?

— Bir çorbadan nelere vardık Haydar. Kardan kıştan, kurutulan hayvan başlarından nerelere vardık. Şimdi kentlilerin ya da kentleşme aşamasına girmiş olanların da toplumsal değişime çözüm getirecek, pratiğin birikimini sağlayacak düşünceden yoksun olduğunu söyleyeceksin.

— Doğru yanları yok mu?

— Yaşımız kaç Haydar?

— Dur bakalım gülme, şakayı bırak. Ben yazarlardan, okuma yazma oranı düşük yurdumun insanlarına yol göstericidir diye belletilenlerden söz ediyorum. Latin harflerine geçildiğinden bu yana cumhuriyetin yetiştirdiği kuşaktan örnekler alalım, bizde gerçek boyutlarıyla düşünce adamı yetişmediği kanısındayım. Subaşlarını tutanlarla onların ürettiği düşüncelerden bize kalabilenler ya da kalması uygun görülenler eksik, puslu olarak ortada. Türkiye'nin özgün yapısına, halkının taşıdığı kat kat etkilerin, törelerin, değişik deneylerin araştırılmasına bu kişiler yeterince eğildiler diyemeyiz. Böyle düşünmek kolaya sapmaktır. Kar-

şılaştıkları, ya da yaptıkları haksızlıkların ömür boyu hesabını vermeleri gerekirdi. Zorluğu üstlenemediler. Zülkadir'in yakasından tutup "Bu nerden çıktı?" dediği çocuğu yeniden düşün. İlk müsamere yıllarının öğrencileri değil mi bunlar? Bir zamanlar kâğıt paralarımızı bezeyen kurtlara yeniden özeniliş değil mi? Altaylardan kopup gelenler edebiyatının kaynakları olan, ağabeyleri, amcaları unutabilir miyiz? O kurt resimleri ki insanoğluna nasıl onur kaynağı olabilirler? Zülkadir soruyordu: "Yahu baba bunlar hangi yanın yetiştirmesi? Bizim köyde dağda yoktur ağam böylesi, hayvanın yırtıcısını örnek bellemek neyin nesidir? Tam tersidir bizim yörelerde bilmez değilsin Haydar. Kıyıcının doymazına, üstelik hayvanına insan için özenmek mi olurmuş?" Zülkadir serttir ya yiğittir. Kaslarıyla da, yüreğiyle de dövüşür. Haklıdır da. Kendi başınalığın koşullandırması bu. Güvenmek, güce ermekle başlar bizim çocukluğumuzda. O da kırk yedili, eski haykırışları duymamışlardan, yakılan meşaleleri, Türk ocaklarında atan damarları, yeninin eskinin deneyinden koparılarak ortaya çıkarılacağım savunan göbekbağsızları görmemiştir, tanımamıştır. Oysa biz geçmişi ilerki hesaplaşmanın atlama tahtası olarak araştırıyoruz. Zülkadir "Baba vaktim yok," der bana. "Hele şu öğrendiğimiz hukukun kimin yararına işlediğini bir iyice çözelim, sonra aklı allı bezenmiş kurt resimlerini bağrına germiş eski yaşlıların şimdiki şaşılası yetiştirmelerine bakarız. Sonra sen çok okursun Haydar, işin ne; okuduklarını bize de aktar," der. Emine, şimdi sözün şurasında durup bakınalım. Ekonomisi titizlikle belirlenmiş bir toplum nerelerden, hangi sınıf yararına geçirilmek istenir? Özellikle dünyanın arasız değiştiği yirminci yüzyılın sonlarına doğru özgürlükçü 61 Anayasası uygulamaya geçtiğinde dur bakalım... bizler on dört yaşındaydık.

— Evet ben de.

— Bilmiyorum annenler 27 Mayıs ihtilâlini nasıl karşıladılar?

— Sevinçle, coşkuyla, ellerini çırparak. Hatta o gece Kubilay'la bize bira bile içirdiler. Haziran'da İstanbul'a uğranacaktı. Liseye başlıyordum.

— Bizim yörede kimse olanı bilmiyordu. Kasabaya varıp da, o zaman ben de ortaokuldaydım, sırtımdaki mintanla hırka arası şeyi atıp, ceket alacaktım. Çalışarak on beş lira biriktirmiştim. Onun sevinciyle doluydum. Kardeşlerimle ağabeyim, anam aynı

ekmek, ot, besin kaygıları içindeydiler. Anam "Ceketin kara olsun," diyordu. "Az giyilmişini ara." Akşamüstü Kurban ağabeyim kahveden döndü. "Yeni bir bayram daha oluyor, Haydar," dedi "ne dersin?" "Neymiş ki ne bayramıymış ağam?" dedim. "Asker paşaları gelmiş yeniden Ankara'ya. Radyo öyle konuştu." İşte ben 27 Mayısı böyle öğrendim. Unutmamamız gereken şu; insanlar sınırları zorlamayı, değiştirmeyi bilirler. 27 Mayıs Anayasasının önemi eytişimsel açıdan yadsınamaz. Biz 47'lilerin köy kökenlilerine gelince, 61 Anayasasının verdiği olanakları canımız pahası anca şehre okumaya varıp da araştırabilenlerdeniz. Hesaba vurulmayacak denli acılıyız, sert adamlarız, öfkeliyiz, umutluyuz da. Geldiğimiz yörenin bırakılmışlığını kanımızla yaşamışlardan biriyiz. Olanaklarımızı yaratmak bize özgü bir paralayıcılıktan, ataklıktan bekleniyor. Ben bunu başarabilmiş olanların kaçta kaçıyım, düşünmek hesaba vurmak zor. Ben, emek-değer ilişkilerini bu kadar açıkça değil de en kabasından bileydim, sanırım on yaşında bile dağ bayır demeyip avaz avaz bağırırdım. İçimde bir damar çatlardı, dayanamazdım. Birileriyle yerli yersiz kapışırdım. İşte bizlere serttirler diyenler unutmasın. Yola böyle çıktık. Böyle gidiyoruz. Bizim kuşak, kent kesimlerindekileri de katıyorum şimdi bak... sırtındaki teri kurutup, güçlenecek arayı vermeye sabrı olmayan bir koşucuya benziyor. Yaşımızı alay için bile olsa anma. Bırak onu başkaları anacak. Üstelik ya bağışlamasız, ya da acıyarak. Oysa bize gereken ikisi de değil. Bize gereken erişkinler, eksiğimizi ve heyecanımızı kendi acelelerine yenilmeyip donmuş beyinlerine aracı etmeyecek olanlardır. Ömrümüzün baharı derler ya, boş ver Emine can... Bu nasıl bir bahar ki; bebelerin çocukluk bilmediği, taze gelinlerin, eceldir başa çıkılması yok deyip toprağı avuçladığı, er kişilerin ezilmekten kapaklığa dönüştüğü bunu başaramayanınsa katil hırsız olduğu bir baharın içindeyiz. Hastaları, sakat edilmişleri saymıyorum, genele varmak işimiz bizim. Bu nasıl bir bahar ki Emine, kurşundan eritilmiş, ayak değdirilmez, yırtıcı dikenli dalların her yanı kapladığı bir bahardır.

— Peki, Medet usta, demişti annesi. Bahara yollar açıldığında Kiraz'ın ailesine haber salarız.

Medet ustayı kimse uğurlamamıştı.

Kiraz söylenenleri duymamışça aynı dalgınlığındaydı.

Babası, Medet usta gider gitmez, masasının başına geçmiş çekmeceleri açıp kapatarak bir şeyler aramaya başlamıştı.

— Haydi artık, demişti annesi, yatalım geç oldu. Selahattin'ciğim yarın çok işimiz var. Kadir'le oğullan gelecekti, yakacaktı şuydu buydu. Evden taşınacak şeyler var.

O saatte neyi aradığı belirsiz babası birden çekmeceleri hızla örtüp,

— Ortanca, demişti Emine'ye, vakittir, uyunsun.

Kiraz'ın odadan çıkışını görmemişlerdi. Üstelik tam da ortada oturuyordu. Annesi, Kiraz gene çuhanın altına sinmiş gibi, yavaşçacık kapıya yönelmiş, örtüyü hızla aralayıp bakmıştı.

— Yatmış. Acaba anladı mı Selahattin?

— Bence anladı. Garip bir çocuk, bizimkilere benzemiyor.

— Ya, bizimkileri izlemek sanki kolay. Çünkü yetiştiren biziz. Bu kızsa kapalı kutu. Kurtlar uluyor demesi yok muydu?

Odalanna girdiğinde Seçil'in yorganına sanlmışlığına bakmıştı Emine.

Babası kucakladığı Kubilay'ı annesini anımsatan bir özenle yatınrken, Emine uykunun koyu yumuşak karanlığına geçivermişti.

Sabah uyandığında açık seçik sıralayamadığı yine de çarpıntısını içinde taşıdığı bir düş görmüştü o gece.

Bulut yeğniliğinde görüntüleriyle binlerce renk dolanıyordu çevresinde. Sıkışan çözülen gökkuşağı benzeri duvarlarla sonsuza açılan geçenekler vardı. Sonsuzluk düşüncesini her uzantının küçüldükçe yinelenen bitmez gidişi veriyordu. İnce sislerin dağıldığı sokaklardan yürüyordu Emine. Aradığının ne olduğunu bilmeden içi kesin bir arayışla doluyordu. Yanından bir çocuk kalabalığının onu görmeden koşarak, geçeneklerde yitip gittiğini izlemişti. Çok hızlıydılar. Solgun çocuk ağızlan kıpırtısızdı ya, yine de dağılan bir ezgiyi vücutlanyla birlikte taşıyorlardı. Yapayalnız kaldığını neden sonra anlayıp tüm gücüyle bağırmaya başlamıştı. Haykırarak bacaklanndaki eriyip biten hızı çoğaltmaya çabalıyordu. Bağırırken söze dönmesi gereken şeyleri

söylemediğini duymuştu. Haykırışı ulumayla yakarı arasında bir gitgeldi. Serinlik soğuğa dönüyor, yeğniliği yitip katılaşarı yerler koyuluyor, kara morların içine erimiş cıva salgısında acı yeşiller katışıyordu. "Leylim nine, Leylim nine!" diye seslenebildiğinde, kulaklarının kopup çoğalarak, kocaman duyargaçlar olduğunu karşısındaki, aynı zamanda yamndaki ve ardındaki olabilen, yumuşakken katılaşan çevreye takılıp kaldıklarını gördü. Yeniden "Leylim nine, niçin kurtlara verdin kendini?" diye bağırdığında üstüne basan kalınlığın ayrıştığını, uçuk mavi bir ilk yaz bulutunun yaklaştığını gördü. İyiliğin somutlaşması, bir onmaz hastalığın alt edilip yaşamanın yenilenmesi sayılacak dirime benzer bulut, bir kavrayışla kendisini sarıp kaldırınca baktı ve bunun gerçekten de iyilik olduğunu tanıdı. Alabildiğine açıklık bir yaylada sarı katır tırnaklarıyla sütleğen çiçeklerinin içine uzanmış gepgenç bir kadın vardı. Leylim nine olmadığı halde, bir bakıma o olan kadın gözlerinde Kiraz'ın uzun ipek kirpikleriyle, ağzında bitmeyen bir gülüşle bakmıştı ona. Gülüşünü yanıtlamaya çalışmıştı onun Emine. Birden her yanı okul avlusu olan açıklıkta buluvermişti kendini. Kuru bir fidanın dibine yanaşıp sinmeye çalışarak uyumak isterken ne yana dönse göremediği, yine de ardında olduğunu bildiği ılık etli bir canlıyı, belki de bir insanın varlığını seziyordu.

"Emine," diyordu ardındaki.

Sesti söz değildi ya duyduğu Emine anlıyordu.

"Sen çekil ben varım."

"Niçin ben çekileyim, niçin sen varsın?" diye soruyordu Emine.

Sorusunu yüz kere, bin kere, sayılamayacak kadar çok yakınmalarla, inat arası bir dirençle yineliyordu.

Sabah yeni başlayan günle geceki düşünden kalıp süren ürkütüyü atmamıştı.

Nice yıllar sonra Emine işkencedeyken sıçrayışla, o beklenmez çağrışımla, çocukluk düşünün eklentisi saydığı karabasanla sanrı arası şeyi görmüştü.

Başını yatırdıkları dizlerden (onu araca sokar sokmaz yatırıvermişlerdi) burnuna çarpan kumaşın kokusundan kendini alamamıştı.

Düştüğü sarsıntıyı, korkuyu, öfkeyi, acabaları yıkan bir tanıdıklık duygusu uyanmıştı içinde. Belleğinin sağlamlığı yardımcısıydı. Çeşitli yönlere sık sık dönen aracın gidişindeki düzensizlik ya da biner binmez gözlerini örtmüş olmalarından ötürü, yöreyi çözemeyişinin verdiği yabancılığı o koku alt etmişti.

Oysa gözleri kapatılmış bir insanın, görmeyle öğrendiklerine, gözleri kapatılınca en tanıdık yerden de geçirilse, duyduğu yabancılık inanılası gibi değildi.

Üstelik pahalı yaşanan semtlerin sessizliği Emine'nin durum, mekân saptamasını daha da güçleştiriyordu.

Kurtuluş'ta oturan arkadaşı Bilge Sümer belki götürülürken iz sürmede güçlük çekmemiş olmalıydı.

Pangaltı'ya inildikçe sıklaşan dükkânların susmaz kalabalığı, balıkçıların bıçkın çağrısı, yeşil salatalar, turplar, masalların balıkları yiğit kalkanlar...

Gülecek gibi olmuştu Emine. Bilge Sümer'i de gün ışımadan götürmüşlerdi, nerden duyacaktı o sesleri.

Nasıl tersti gülme tepisi... sıkıca bağlı gözleriyle bilmediği ama kestirdiği bir yolculuğa çıkarken gülmeye davranmak yakışıksızdı.

Kimsesizdi sokaklar.

Gün atmamıştı.

Kenti yaşar kılan hiçbir devinim yoktu.

Gündelik yaşantının kişide ayrıntıları siliveren dikkatsizlikleri diriliyordu içinde.

Araçları yönlendiren polisin babacan şişmanlığı, çiçek evlerinden salınan serinlik ne yönde kalmıştı.

Kulaklarıyla tanımadığı Istanbul kentini kendi haline bırakmalıydı.

Ara sıra yanlarından birkaç araç geçiyor, boşalmış caddelerin hıza açıklığında istediği yere alabildiğine giden araç sürücüsünü düşünüyordu.

Sonuçta nereye gittiklerini kanıtlayacak bir ipucu yoktu.

Haydar'ı da ayırmışlardı ondan.

Başta birlikte gideceklerini sanıyorlardı. Görevlilerden biri:

— Bunlar hem buralarda otururlar, hem de solculuk taslarlar. Ulan biz solcu olsak neyse, aldığımız paraya baksanıza, demişti.

Haydar sabahın yavaşça bölünen alacakaranlığında adama dosdoğru gülmüştü. Bu bir çeşit güçlenme denetimiydi belki de.

Haydar'a doğru yaklaşan Emine'nin kolundan çekmişti görevli.

Katı aradıklarından bu yana konuşmayan biriydi.

Çevresindekiler, araştırmanın bütününü ufacık devinmeleriyle yöneten bu adamı titizlikle izliyorlardı baştan beri.

Tekerleklerin küçücük engebeleri aşışı bile duyuşunda değerlendiriyordu Emine'nin.

Sonunda indirmişlerdi araçtan onu.

Sessizlik hâlâ koyu olduğuna göre vakit erkendi.

Birden uzaklardan bir fabrikanın düdüğü duyulmuştu.

Kısalmaya başlamış günlerin yedi-yedibuçuğu.

Adımlarını güvensiz, acemi atıyordu.

Yürüyüşündeki hantallık, ağırlık yanındakileri sıkmış olacak ki, kolundan kavrayıp sürümeye başlamışlardı.

Merdivenler alçak, sık, ufak adımlarla aşılır, çıkış inişi kolay cinstendi.

İlk kez vücudunun ağırlığını duymuştu. Ayakları, kolları, elleri sarkıyor, onları ayrıca taşıyordu. Sanki fazlaydılar Emine'ye.

Bu korku muydu yoksa?

Bilmediği bir duyguya karşı koymak için, alabildiğine dikilmişti.

Canlılığını, coşkunluğunu, gençliğini, çekip toparlayarak, bu aykırı durumu itmek ister gibiydi.

Kanın dolaşımı yavaşlıyor, buna karşı yüreği gittikçe hızlanıyordu.

Ona değenlerden oluşan iletişim neydi?

Kaçınmadan adını koymalıydı artık. Bilinçle koymalıydı. Korkuydu bu. Etine yapılacaklardan korkuyordu. Çünkü kanayabilen, kırılabilen, acıyı salan, yaşayandı o. Dayanmayla beyni arasındaki alışverişi biliyordu.

Görmediği yerin adamları oransız boyutlarla gelişiyorlardı çevresinde.

Apartmana girip onların kapılarını vurduklarında durum böyle değildi.

Kapıyı açarlarken gevşek, hatta ilgisizdi Emine.

Ardında Haydar duruyordu.

Aylar var ki bekliyorlardı.

Radyolarda, gazetelerde gençlerden arasız söz ediliyordu. Geçerli yayın organlarınca yurtseverliğin katilliğe, haydutluğa dönüştürülen bildirileri, yorumları bambaşkaydı.

Yağmurlu bir gün Haydar'a birlikte kalabileceklerini söylemişti.

Burası seçkin bir semtti.

Saklanmak değil daha zor bulunmak gerekti.

Yeni işkence kurallarını, savunusuzluğu, sindirmeleri duymuyor değillerdi. Koca kentte usançlı ya da ilgili, üzgün ya da acımasız, bir şeyler bekleniyordu.

Zili duyduklarında bunları, bu arkadan vuruşları epeydir yaşıyorlardı. Sinip de başkası olamazlardı ki. Kendileriydiler. Yılların yılların etkisiyle oluşmuştular. O suçlayanlar, kaba gücün uygulayıcıları bir gün geleceklerdi. Onlar da açacaklardı kapılarını.

Tetikte olan beyinleriydi, vücutları değil.

Mahallenin bekçisi öndeydi. Bıkkın ve ivecen.

— Burdalar buyrun, bey, dedi.

Sonra içeri girdiler.

Arasız açıyor, kapıyor, didikliyorlardı.

Hırslarında acımasız, bir bitiverme, somurma isteği yer etmişti.

Bu alıp götürülmeden çıkacak sonucu başlarda saçmalıkla tanımlarlarken Emine suskun ve şaşarak izlemeye başlamıştı.

Cemşit'in alındığını duyduklarında:

— Ne yaptı ki çocuk, diye sormuştu Emine Haydar'a. Saçmalık bütün bunlar!

— Korkarım saçmalık denecek ortamda değiliz.

— Neyle suçlamışlar Cemşit'i Haydar?

— Şu sabotajdır deyip çıktıkları iş var ya. Cemşit'i onlardan biri sayıyorlar.

— A deli misin, olur mu hiç, o sıralar Cemşit Tunceli'ye gitmemiş miydi? Bu tam bir sınır tanımamak. Cemşit sabotajcı ha? Daha neler.

— Evet, biz ona devrimin güldürücübaşısı demez miydik?

— Onu ciddiye almazdık demek değil bu. Ne kadar neşelidir, aldırmazdır. Haydar hani bize işkence komedisi dediği oyunu oynamıştı. Sonuna doğru bir kaptırmıştık ki kendimizi. Melek bağırmasaydı gülmekten ölecektik. "Susun yahu, deli misiniz?" diyordu Melek. "Sen yok musun sen Cemşit, ne malın gözüsün sen! Bizi işkenceye bile güldürecek hale getiriyorsun. Bu senin yaptığın rezilliktir doğrusu."

— Cemşit de "Yılmaktansa gülmeli Melek bacı, gülmeli ya ne olacak," demişti. Üç gün önce götürmüşler. Arkadaşlar anlattı. Cemşit gelen polislerden birine "Ben seni tanıyorum arkadaş," demiş. "Sen bizi vilayetin önünde karşılayanlardansın. Bildim ki hem nasıl. Biz 'Vali Ayaz, pek çok yobaz,' diye bağırdığımızda sen polislerin en yamanıydın bilesin." Polisler hoşlanıvermiş, kendini tutamayıp gülmüş Cemşit'e.

— Deme Haydar, içim sızladı, ah kardeşim benim.

Ali Kerimoğlu oğlu Dudu'dan doğma Hüseyin Cemşit Kerimoğlu. Doğumu 1947, Tunceli, Hozat. İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi. Burslu öğrenci. Her çeşit araç ve gereci ustaca kullanır. Yurttaki arkadaşlarının anlatışıyla, siyasi eylemlere katılması 68 öğrenci yürüyüşleriyle hız kazanmıştır. İşçilere gösteriler götüren seyirlik işçi tiyatrosunda yer almıştır. Oyunculukta işçileri etkileyen ayrı bir başarıya sahiptir. Dilindeki açılmamış yerellikten, görünüşündeki halktan olma benzerliğindeki baskınlıktan çok yararlanmaktadır. Tiyatro girişimindeki eylemleri salt oyunculuk hevesine indirgenemez. İşçilerle olan kişisel ilişkilerinde de yakın, inandırıcı ve etkindir. Burslu okuduğundan geçimini geçici işlerle rahatlatmaya uğraşır. Memleketi Tunceli'yle olan bağlantısı sıkça sürmektedir. Babası sorguya alındı-

ğında oğullarından Cemşit'le büyüğü Abusef'in para göndererek aileye yardımcı olduklarını söylemiştir. Abusef Almanya'da ağır beton kalıpçılığında işçidir. Sendikalı değildir. İlkokul ikiden ayrılmadır. Oğulları için daha diyeceği olmadığını söyleyen Ali Kerimoğlu giderken "Yaramaz bir şey yok ya efendi ağa? Biz köylüyüz aklımız ermez," demiştir. Cemşit Kerimoğlu'nun bu ek paraları nasıl kazandığı ilginçtir, sorulması gerekiyor.

Cemşit'in becerisi sonsuz elleri, bu ellerin makineye, açılıp çözülüp bağlanacak her şeye, otomobil motorlarından teyplere radyolara geçiveren şaşılası ustalığı.

— Bu Japonlar Amerikalılara toz attıracak çocuklar –derken Cemşit'in sarımsı esmer yanakları açık gülüşüyle dolar. Gözlerinin koyuluğunda ağıveren bakış yakın, ısıtıcıdır– Transistör çağına onlar el koydu gitti, bilesiniz arkadaşlar. Transistör var bir de çipler denip durulacak bir an. İnanın Ay'a gitme işinin daha da üstesinde bir mikro buluş bu.

— Yok be Cemşit, yapma ağam. Kapitalistleri övme bize babam, övme.

— Öyle, bu adamın gözünü makine bürümüş.

— İşte, bir revizyonist karşınızda.

— Oha!

— Hele durun bakayım cahiller, mollalar. –Cemşit alabildiğine gülmektedir.– Makine dedin mi oğlum ben ötesine geçerim işin. Tınmam. Geçenlerde bizim fakülteden bir oğlanın, hani şu Lozan'dan alınma lise kâğıtlılardan...

— Hangi kâğıtmış o, soyluluk kâğıdı mı?

— Durun yahu konuşalım. Bitersiniz oğlum bir anlatayım. Onun müzik dolabı bozulmuş. Profesyonel bir alıcı. Ah göreydiniz. Onarımlar başarılı olmamış. Dolap sönüp kalmış. İçi buyar insanın. Beni söylemiş arkadaşlar, hayır demedim. Çocuk ürkerek yanaştı. Belli ki makine gitti gider; canım bir de bu elin yabanı baksın diyor.

Melek atılıyor öteden, sarışın başı, çimen yeşili gözleriyle Cemşit'i yerecek bir şey bulmanın sevincinde:

— Gördün mü Cemşit Bey evlerini onların? Herifçioğulları çekme bahçe yaptırmışlar üst kata. Ne o efendim anaları boğazı kesintisiz görmeyi pek severmiş. Anaları da seramik pişirir bunların. Sonra sergi açar. Çağrılılar da ne çok bilirler ah. Vinci'den tutun da Henry Moore'daki boyut mekân ilişkisine değin çırpıştıracak lafları vardır. Giacometti bir orijinali olansa Ermitage'ı da görmenin, gezmenin Ortodoks ikonları için gerektiğini söyler. "O ikonlar ki," der, "eşsiz Rouault'nun sanatında etkisi açıktır. Ya Modigliani, hanfendi siz onun kadınları gibisiniz. Ah! Amadeo Modigliani. Bir günahkâr azizi o, zaten Amadeo adıyla da sanki bu belirleniyor." Foto muhabirleri sanatçı kadının güzelliği ile yaşı arasındaki çelişkiyi yeniden düşünürler. "Para," der biri, "para kardeşim!" Piposunu soluklar. Sonra gazeteler yazar. Sonra karı kasım kasım kasılır. Bu pek ince bir kasılmadır. O seramik fırınlarının en gelişmişi, kaça satın alınır bilseniz. Saçlarını Pakistan şallarıyla sarar. Ameliyatla yeni çektirdiği yüzünde plastik gerilmeleri zorlamadan eklediği gülüşüyle konuklarını hayran eder çamurlara bulanırken. Anadolu'nun kavruk yüzlerini işler, yoğurur sağlam killere. Bu uğurda uykusuz bile kalır. Ertesi gün öğle uykusuna yatacağını bilerek. Baktın mı sıcak yuvalarına Cemşit'ciğim. "Evim evim, tatlı evim," yazıyor muydu? Madem gitmeyi kabul etmişsin oraya, e hayranlığa da kaptırmışsındır kendini. O karı çıkıp karşılayıcılık yaptı mı, ağırladı mı? Anadolu mitolojisinden insanın bakmaya kıyamayacağı denli güzelliklere sahip o bereketli tanrılar toprağından bahsetti mi sana? Eski Yunan'ı, Frigya'yı, Heredot'u andı mı? Yaralanırsın kuşkusuz, sık sık gitmelisin. Demek bakmadın çevrene.

— Yo bakmadım, der Cemşit.

Melek ortalara atıldığında Cemşit ürküverir, daha da çocuklaşır yüzü. Dişlerinin akı örtülür.

— Nasıl bakmazmışsın, diye üsteler Melek. –Yanaklarının porselen düzlüğündeki pembeleşme genişler.– Oğların babasının Gümüşsuyu'ndaki yeni yaptıracağı iş hanının proje yarışması nasıl uğraştırdı sizin profları. Ve barok müzikçi yüksek mimarlarınızı, ki onların Anadolu'yu algılamaları güzelim doğal

kolonlarıyla Ürgüp'ün apaklığından kalma bir izlenimdir. İşleri biçimlerle. Onlar insanı değil de renkleri, yapılan insandan yalıtıp görebilirler anca. Sivil mimari diye geliştirdiklerinde ne Sinan'ın görkemli olgun yalınlığı, ne de halkın yaşamayla edindiği yıllanmış deney doğruluğu vardır.

Cemşit tutkunluğunu bütünüyle açığa vuran kadife yumuşaklığında bir bakışla takılır kalır Melek'in yüzüne. Az konuşan, bu yüzden de "düşünen adam" diye ad taktıkları Nedim söze atılır:

— Bırakalım da Cemşit konuşsun ha? Melek hem nerden biliyorsun, o eşsiz Babil bahçelerini. O eve gittin mi ki?

Melek'in aklığında parça parça kızıllar genişler, öfkesi gözlerinin yeşilini yosunlatır. Güzel elleriyle saçlarını çekiştirir. Dudaklarını yemeye başladığında.

Nedim kısık gülüşünü koyvermeden bakışlarıyla alır Melek'i. Ağır sesiyle dostça dönüp:

— Anlatsana Cemşit, makinenin nesi varmış?

Cemşit Melek'e takılmışlığını zorla toplayıp:

— Oda mı, salon mu ne, kapısız bölüntüsüz büyük açıklığın duvarını boydan boya kaplamıştı müzik aygıtı. Müzik bilgisayarı da diyebiliriz.

— Atma, senin makine anlatmalarını biliriz biz arkadaş.

Bu kez karışan Seyhan:

— Bir allayıp pullarsın ki deme gitsin. Makinelere can katıp konuşturmaktan öteye bile geçersin.

— Susun çocuklar konuşsun yahu.

Nedim yine gülmeyle azarlama arasındadır.

— Anlat.

— Susun ki anlatsın. Devrimin güldürücübaşısının alaya almadığı ikinci konuda (ki birinci konu Mao'dur) yeniden dinleyenler beri gelsin. Sıkılanların bilet parası geri veriliyor. Gönül almak için üste bir de coca cola veriyor müessese. Kapağından köşk, han, hamam, araba, rütbe çıkıyor.

Melek bozgunu atlatmıştır, Nedim'e şöyle bakıveriyor gözleri bağışlamasız. Dudağının derisi yarılmış; kan, küçük bir yakut gibi tortop.

— Oğlum onun muhuti ayrı. Gümüşsuyu'ndan. Gümüşsuyu değil de daha daha Ayazpaşa'dan bir Kürt.

— Arkadaşlar burjuvalara benzemeyin. Dinlemesini de öğrenin.

Cemşit makinenin her parçasını bildiği adlarıyla değil de, coşkunluğunu taşıyabilecek ayrı sözcüklerle bezeyip anlatırken bütün vücuduyla kıvranırdı. Dinleyenler konuyu hiç bilmeseler de mutluluk dolu o anlatıma kapılıp giderlerdi.

— Elledim ki arkadaş, iletim telleri genleşmiş. Şöyle aldım. Bana bakıyorlar. Düşünün. Makineyi, makinenin yüreğini tanımaya çalışıyorum. Onlar da beni. "Kimdir bu?" diyorlar. "Başarabilir mi acaba?" Geceyi bulmuşuz sonunda. "Hadi," dedim çocuğa "ilk plağı koymayı sana bırakıyorum. Bu akıllı yaratık açılışa hazır." Çocuk da nazik biliyorsunuz. "Sağ olsun Cemşit," dedi. "Bunca gelenler ustalar, amatörler böylesine küçücük ama çok önemli bir noktadaki bozukluğu nasıl çıkaramadılar?" "Onlar makineleri sevmiyorlar efendi," dedim. "Bense bayılıyorum, bitiyorum, işte o kadar. Dinle bak," dedim. "Tunceli'deyken on iki yaşlarımda sokakta bir akü bulmuştum. Eh keyfimi göreydin. Çıldırmışım sevincimden. Akü nedir ki, değil mi arkadaşım? Bildiğin, somurtkan, girdisi çıktısı örtük bir kitle. Ben onunla araç kavramlarını geliştikçe trenden başlayıp bir denizaltı, bir otomobil, bir uçak, bir uçaksavar oyuncağı yaşamıştım yıllar yılı. Anam bir gün 'Bu kokuyor hele oğul, at gitsin,' deyiverdi. Bir üzülmüştüm anlatamam. Oysa anamın kokuyor dediğinde makinelere, makine yağlarına özgü, maddenin güzelim kokusu yitip gitmişti bile. İşte ben makineyle böyle göbek bağı taşıyorum. İşe girişirken, onu geliştirip, kurup çalıştıran insanlaradır bu seslenişim." Çocuk bana bakakalmıştı, sonra "Sizde şöyle türkü mürkü varsa," demiştim. "Yoksa Mozart'ı da severim. Parlak mutlu yolunda gelir bana Mozart." "Ruhi Su da var," demişti, dinlemiştik.

— Paranı iyi ödedi mi bakalım?

Sesteki suçlayışı atlıyor Cemşit. Melek'in yargılayan yüzüne yönelmiş gülüşü. Gözlerinin kahverengisi açılıyor:

— Evet, hem de bir Mozart plağı armağan etti. Yalnız çalacak yer yok.

— Sonra?

— O günden beri müzik aygıtı bir arıza yapmadı sanıyorum. Aldığımı hak ettim.

— Sonra diye girişirken daha ne yaptın orda demek istemiştik.

— Kalktım, çocuk kalmamı, onlarla birlikte yemek yememi istemişti. Makine bitince yadırgadım orayı. "Seninle bir gün Turan Emeksiz Lokantasında yemek yiyebilir miyiz?" diye söz aldı benden. Ben de "Evet olur," dedim. Kabarmayın bakalım. Kötü bir insan değil. Tutkulu bir müziksever aslında.

— Peki niçin mühendis oluyormuş.

— Herkes bizcileyin işinin sevdalısı olmaz. Ben makine fakültesine girerken kocaman dişlileriyle, arasız hızıyla, çeliğinin şavkıyla, civatalarının yerli yerinde sıkıca duruşuyla beni bekleyen bir ders yeri düşlüyordum. "Ve durun hele arkadaş, bir tulum giyelim," deyip, koşuşturuyordum o dershanede. Sayısız gerecin yetmediğine karar verir vermez, kalemi alıyordum elime. Makinelere yeni aşama yolları arayacağım, binlerce formülün matematikteki sonsuz uyumu, beynime bayram ettiriyordu. Evrenin avuçlarımda olduğunu duyuyordum. Hâlâ da duyuyorum. Anadolu liselerinin yoksul, kullanılmayan fizik laboratuvarlarından edindiğim yetersizlik duygularım İstanbul'a varınca, efendi, daha amansızlaştı. Neyse yılgınlığımı yendim. "Cemşit oğlum," dedim kendi kendime. "Buralı arkadaşlar elektriği doğduğunda kullanmaya başlıyor. Sense makine cahilisin. Bil, öğren. Buraya gelebildin ya. Daha doğrusu dişini tırnağına takarak köylülükten okumuşluğa geçebildin ya. Milyonlarda bir olsan da bu yurdunda önemlidir." Sizlerden çok çalışmak zorundayım. Olanaklarınız geniş sizin. Biz her şeyi tek başına sırtlanamayız. Yo, yakınmıyorum. Sayılarımız o kadar çok ki. Biz ne olursa olsun makine demişsek...

— Peki sen Melek Hanım, niye iktisat okuyorsun? Eşsiz güzellikte resimler çizdiğin halde?

Nedim'in işaret parmağı havada.

— Resme inanmıyorum Nedim. Halkıma resim yoluyla varamam.

Nedim keskin bir devinimle Melek'e uzanıyor:

— Sen varsın ya sen. Nerdeyse aptal diyeceğim geliyor sana. Oysa değilsin biliyorum. Aldığın özel bir yarayı kanırtmaktan hoşlanıyorsun. Söylediklerinle halkımızın güzelliklerden,

zekâdan uzak olduğunu savunduğunu anlamıyor musun? Senin benzerin çok arkadaşlarımız var. Halk hep kabalıktan anlar demeye getireceksiniz nerdeyse işi. Bu bakışın, faşist bir düşünceyi içerdiğini bile seçemeyecek denli genç bir aydın çabukçuluğudur. Ve bizler gibi, salt 947'lerde doğmuş olanlarca söylenseydi neyse. Oysa epeyce eksikliğe sahiptir. Bilirsin Melek, bu sapmaları örtmek, devrimci göstermek, korkunç vakit kaybına neden oluyor.

Melek'in dayandığı yer boşalıyor. Gün avluya döndükçe başından altın tozları saçılıyor sanki. Beli ince, bacakları gergin, çocuksu, cinsiyetsiz. Bunu daha da belirginleştiren ince yünden çoraplar giyer. Eteklerine saçılmış mürekkep lekeleri ona üniversiteli değil de bir liseli görünümü katıyor. Melek sessiz. Birden Atakan atılıyor:

— Sen düşünen adam Nedim; diyor, Türkiye'nin, dünyanın epeydir sloganlarla idare edildiğini bilmiyor musun? Melek'e çıkışman yersiz. Senin de sanırım yerin felsefe olmalıydı. İktisatta ne işin var?

Nedim ağır ağır dönüyor Atakan'a. Arkadaşının kumral, aydınlık, uyumlu yüzüne değil de süveterine dikiyor gözlerini. Mohair yünün değme, dokunma isteği veren yumuşaklığı dik bir yakayla sakallarına değin uzanıyor Atakan'ın. Gür parlak sakalların çevrelediği yüzde, şaşılası uzunlukta kız kirpikleriyle çizilmiş sarı ela gözler var.

— Durun hele, diyor Nedim. Tartışma bir varlıklının oğluyla, onun arkadaşımıza ödediği paradan çıktı sanırım. Ve bu parayı alan da Cemşit. Demek istiyoruz ki, ben değil tabii... Cemşit oraya gitmeyecek ve o parayı almayacaktı. Unutmayın ki, bu düzende sizlerin idealize ettiğiniz biçimde kimse para kazanmaz arkadaş. Dikkat! Sizinki tam kent-soylu düşlemesi. Şaşılası yanı yok bence. Şimdi gelelim Atakan'ın beni felsefeye sokmasına. İktisatta felsefe olmadığını söylemek sanırım senin bulduğun yeni bir slogan kolaylığı olsa gerek Atakan'cığım. Sloganlar çok rahat ettiricidir arkadaşım. Fazlaca rahata düşmekse bilmem seçkin bir devrimciye yakışır nitelik midir?

Melek Haydar'ın yanına geçerken Cemşit'e yatışmış, açılmış bir yüzle, kabahatli bir çocuğun gülüşüyle bakıyor:

— Anadolu delegasyonundan bir arkadaşımız ne der bakalım bu konuşmalara?

Haydar kuru, kesin çizgili yüzündeki durgunluğu dağıtan ilgisiyle:

— Anadolu delegasyonundan bu arkadaşınızı henüz rahat konuşturamıyorsunuz ki, Cemşit makine deneyini anlattı size, peşinden de varlıklı bir ailenin oğlunun öğrenci lokantasındaki yemek çağrısını kabul ettiğini söyledi. Kişiselleştirdiniz işi. Çocuk iyidir, dedi. Vay babam Cemşit'i yok bellemeye giriştik. Yalan değildi çocuk için iyi demesi. Varlıklı ailelerin çocuklarıyla tek tek savaş vermeyi içermez bizim öğretimiz değil mi? Çocuk iyidir, biliyorsun, o çocuğun yaşama düzeyinden gelmiş birçok arkadaş var aramızda.

Haydar'ın sesi yükselmeye başladığında Emine çantasında bir şeyler aranır. Sonra çekinmeyi alt edip Haydar'dan yana bakar. Ya kara ya benzeri koyuluktaki giyimine karışmış saçların düzgünlüğünü, burnun gagalaşan ucundaki güzel görünebilen eğimi sindirir içine. Tüm sertliği aşıveren gözlerdeki dostlukla duruluk yatıştırır Emine'yi.

— Melek arkadaşımız, utanç saydığı kendi aile katını unuttturmak için olmadık saldırılara geçiyor bazı zamanlar. Oysa yiğitliğini, gözü pekliğini tanırız. Severiz, sayarız onu. Bilmemiz, biliyorsak unutmamamız gereken şey şu sanırım: Bir kattan gelenin beyin bilinci, düşünce zenginliği, devrime yapacağı katkı sağlam düzeydeyse niye küçümsensin. İnsanlık, sınıf bilinciyle toplumculuğa varmaz demeye gelecek neredeyse bu tartışmanın sonu. Kesin bir sapma bu. Örneklemeye geçsek unuttuklarımız hatırladıklarımızdan çok olacaktır. Size haklılığımı kabul ettirmek için, büyük adlar sıralamayacağım. Yoksa biliyorum şunun demesine görelere geçersek savunmam kolaycacık akıntısına oturacak. Böylesi bana marifet gözükmüyor. Hayır. Kişilerin dünyaya nasıl baktıkları, insanı nasıl kavradıkları önemli. Cemşit o çocuğa iyi diyebilir. Bundan korkmamız gülünç. İyi olmak biliyoruz ki çözüm değildir, hatta soyuttur bir yerde. Neye, kime, nasıl iyi olunacağını bilmek önemli. Kötülük hikâyesine gelince, onu da ninelerin masallarına bırakalım. O da temeline oturtulmadığı ölçüde soyut, kaderci bir görüşe açıktır. İnsan ilişkilerindeki

seçim açık yapılır. Sloganlar bence de gelişen, değişen düşünce için çok konfor sayılır. Hızla yenilenen bir dünyada sloganlaşmaya inanmak kısa zaman aralıklarında mümkündür diyelim. Uzun yıllara yaymaksa toplumcu öğretiye aykırıdır kanımca. Çünkü araştırmayı engeller. Yanlışa düşeni bir sis perdesiyle örter.

Melek uzaklaşıyor Haydar'dan. Güzel, özenli bluzunun pahasını kirli giyerek yok etmek çabası, kısa topuklu ayakkabılarının Avrupa malı olduğunu belirten derisindeki yumuşak kalınlık, tabanlarındaki seçilip yapılma kabalık gözden kaçar gibi değil. Başını ne anlama geldiği belirsiz bir çabuklukla art arda silkiyor. Mavimsi bir aklığa bürülü yuvarlak boynuna doluşuyor saçları, yüzü örtülüyor.

Selim Raci Ötüken kızı Sara'dan doğma Hacer Melek Ötüken. Doğumu 1948, İstanbul Kadıköy. İst. Üni. İkt. Fakültesi öğrencisi. Tüm öğrenci eylemlerine katılmıştır. Seçkin bir aileden gelme.

Babası Profesör Doktor Selim Raci Ötüken. İstiklâl Savaşımızın seçkin komutanlarından Selahattin Ömer Ötüken Paşanın oğludur. Yüksek tahsilini Almanya'da Berlin'de bitirip, İkinci Dünya Savaşı başlarken dönmüştür. Wagner operalarına özel düşkünlüğü vardır. Almanların Stalingrad yenilgisinde "Soviel Ordnung und Disziplin ist jetzt Aus" "Bitti ha onca disiplin, düzen," demişti. Şaşmaz dakikliği hocalığında da bilinir. "Bu Amerikanlaşma merakının bizim sosyal hayatımıza getirdiği başıbozukluk hemen önüne geçilmesi gereken bir yaradır. Kunduralarını masaya nasıl dayayabilir insanlar," demektedir. Demokrasinin bilimi engelleyici bir devlet yönetimi olduğu kanısındadır. "Eski muhteşem Yunan uygarlığının, eşsiz imparatorlukların, bilimin gelişmesinin, piramidin üst noktasında duranlarca hakikatleştirildiğinin bazı zamanlar unutulmasına şaşıyorum. Sokrat'ın neyi savunduğunu münevver geçinenler yeniden aramalıdırlar..." der. Friedrich Nietzsche'den düz yazıları şiir gibi okur. Mua-

yenehanesinde arasız bir Alman hemşire bulunur. Hemşirelerin ortak fizik özellikleri gölgesiz sarışınlıklarıyla otuz dokuz numaradan aşağı olmayan ayaklarına gösterdikleri aşırı bakımdır. Uluslararası tıp toplantılarına bir otorite olarak katılan doktor yabancı meslektaşlarının hiç Türk'e benzemediğini söyleyişlerini gülümseyerek dinler. Yurduna döndüğünde bu sözleri yakınlarına aktaran doktor, annesinin bir eski Çerkez güzeli olduğunu unutmuş gibidir. Almanlara "ja, man sagt immer des gleiche. Niemand haelt mich für Türken," dediğini Türkçeye çevirerek yineler. "Hiç belli olmuyor evet," yanıtı açık, güzel Almancasıyla da birkaç kez şarkıyımışçasına mırıldanır.

Özel uğraşlarından biri de yıllar önce satın aldığı "Blau Angel" adlı kotrasıyla Marmara'ya açılıp sualtı fotoğrafçılığını sürdürmektir. Değerli bir bilim adamı olan iç hastalıkları uzmanı Prof. Dr. Selim Raci Ötüken'le eşi Sara Ötüken hanımefendinin üç kızı ve bir oğulları vardır. Sara Ötüken hanımefendi alaylı Mukbil Paşanın kerimesi olup Notre Dame de Sion'u bitirdikten sonra, Paris Güzel Sanatlar Akademisine girip oradaki eğitimi de yetersiz bularak özel atölyelerden Andre Lhote'da çalışmalarını sürdürmüştür. Çevresinde yardımseverliği, açıkelliliğiyle tanınır. Birçok kuruluşun onur ya da asil üyeliğindedir.

Çocuklar seçkin bir ailenin özeniyle eğitilmektedir. Kızlardan büyüğü TC yasalarının üstün yetenekli çocuklara tanıdığı hakla piyano öğrenimi için Fransa'ya gönderilmiştir. Mm. Marguerite Long'un yetkin hocalığıyla başarıyla bitirdiği çalışmalarının sonucunda ailesinin ve yurdunun onur duyduğu bir virtüöz olarak konserler vermektedir. Prof. R. Ötüken büyük kızına mezuniyet armağanı olarak kuyruklu bir Bechstein piyano almıştır.

Ortanca kız İngiliz High School'unu bitirip özel mankenlik kurslarına katılmış, bir süre sonra ilerisi parlak genç bir dışişleri mensubu ile evlenip İngiltere'ye gitmiştir. Türk elçiliğinin resmi, yarı resmi çağrılarında anadili gibi konuştuğu İngilizcesi, Türk motiflerini şaşılası bir uyumla gerçekleştirip uyguladığı giyimleriyle yabancılara Türk kadınının artık çarşaf altında olmadığını göstermiş, İngiliz soylularınca yeni kuşak Türk kadınının batılı hemcinslerinden aşağı olmadığının bir örneği olarak kabul edilmiştir. Oğulları henüz İngiliz High School'unun hazırlık bölümüne devam ederken kızların en küçüğü Melek Ötüken

aynı okulu en başarılı öğrenci olarak bitirmiş, onur tablosuna geçmişti. Melek Ötüken ailesinin arasız isteklerini dikkate almayarak Avrupa'da okumayı reddetmiştir. Yüksek öğrenimini İst. Üniversitesinde tamamlayacağını kesinlikle söyleyince, annesinin karşı koymayı yersiz bularak kızını destekler tutuma girmesiyle de Melek Ötüken'in isteği gerçekleşmiştir. Annesinin Anadolu'nun değişik uygarlık dönemlerinden kalma kültürlerden örnekleyerek özümlediği başarılı desen vitray emay çalışmalarına ikinci yüksek öğrenim yılından sonra Melek alayla bakmıştır. Annesinin eserlerini sergilediği galerilere ilk çağrı günü bile adım atmayarak aile arasında ürküntü yaratmıştır. Annesi, zarif sevecenliğiyle "Enfant terrible" diye ad takmıştır kızına.

Bu güzel ve yetenekli kız, üniversite çevresinde genellikle Anadolu'nun değişik bölgelerinden gelmiş öğrenci gruplarıyla olan arkadaşlıklarını özellikle önemsemektedir. Öğrencilerin olayları ilk başlatma nedeni olan Üniversite Reformu isteklerini kapsayan her girişimde bulunmuştur. Sonraları bazı malum çevrelerce etki altına alınıp siyasi isteklere dönüştürülen eylemlerde inançlı bir militandır. İngiltere'deki enistesini ve ablasını görmeye gittiği sürelerde özellikle zararlı, yıkıcı yayınları, bazı yabancı devlet liderlerinin afiş boyu portrelerini getirerek arkadaşlarına dağıtmıştır. İngilizce'den yaptığı çevirilerle kısa sürede dış olayları arkadaşlarına aktarır. Çalışkanlığıyla tanınmıştır. Vietnam'la ilgili şeyleri öğrenciler arasında en iyi bilenlerdendir. Birçok aşırı sol eğilimli yabancı politik dergiye abonedir. Bunlardan "Afrika Asya Marksist Review Left-Economic And Political Weekly Journal of Contemporary Asia," adlıları en önemlileridir. Yakınları iyice izlenmektedir. Köklü ailesinin yurtlarına kesin bağlılıkları, su götürmez vatanseverlikleri bilinmese, kızlarının gözü kara atılganlığından onlara bile gölge düşebilir.

Emine'yi ardından kakmışlardı içeri.
Orayı içerisi diye düşünmüştü.
Aslında nereye itildiğini kestiremiyordu.

Belki de sokulduğu yer içersi denmeyecek denli büyük, genişti.

Kapıyı hemen örtmüşlerdi.

Gözlerini çözmüştü.

Odanın köşesindeki yatağımsı kümeye bakmıştı.

Önce sessizlik denebilecek kalın, karışık bir duymazlığa düşmüştü.

Gençleri, Anadolu'nun her yöresinden genç birilerini arıyorlardı.

Cemşit'in götürüldüğü gün sıranın kendilerine geldiğini konuşmuşlardı.

Nedendi bu yapılanlar.

Onlar için yazılanlar girişimlerini, yürek dolusu söylediklerini, alanlarda haykırdıklarını gizli çabalara dönüştüren suçlamalarla doluydu.

Gazetelerde onlar için öne sürülenler, bir gangster filmi üslubuyla dile getiriliyordu.

Böylesi bir yarım yamalaklığın tehlikeli sorumsuzluğuna şaşıyorlardı. Her şey karanlık gösteriliyordu kamuoyuna. Değişen bir dünya içinde yerlerini arayanların, ezilenlerin adına konuşmayı isteyenlerin devingenliği ürkütücüydü demek. Yaşını başını almış bu kişiler suçlamalardaki sorumsuzluğu böylesine aldırmazlıkla nasıl yüklenebilirlerdi.

Odayı tanıma çabası çabucak sona erdi.

Dışardan ilk sesler belirmeye başlamıştı.

Bir sokağa yakındı bırakıldığı yer demek.

Evet, çocuk sesleriydi işittikleri.

Kent uyanmıştı.

Bu sesleri iyi tanırdı; çocukluktan çıkalı kaç yıl geçmişti ki; düşte miydi yoksa?

Medet ustanın Leylim nineyi bulamadığını söylediği gece o gittikten sonra konuşmadan yatmaya yönelen ailesinin içinde en çabuk uyuyan kişiydi Emine.

Gördüğü o garip düş güzelliklerle karanlıkları birlikte getirmişti Emine'ye.

Yaşının bilmediği ürküntüleri taşımıştı ona; tutukluluğunun ilk sabahı duyduğu bu çocuk sesleri ılık bir okşayış gibi içini dinlendirmişti.

İşkence odasında işe girişmelerini beklediği saatleri kolaylaştıran o sesleri hep duymak istemişti.

Emine Leylim ninenin bulunmayışının, verdiği umutsuzluğun eklentisi olan o düşte miydi gene?

Bir okulun avlusunda olmak istiyordu. Ama ilkokulun ve üçüncü sınıf öğrencisi olduğu yılların bir okul avlusuydu içinde olmak istediği.

Şaşma, terleme, haykırış dolu bilgisizliğin sevincin at koşturduğu çocukluk günleri.

Düşüncesini o yöne kaydırmaya çalışmıştı.

Hazırdı, gelsinlerdi, kandan korkmazdı.

Onun kanıydı üstelik; tükenmezdi ya, tüketemezlerdi.

Yatağından doğrulduğunda Seçil hâlâ uyuyordu.

Kubilay yoktu.

Annesi nerdeydi peki?

Niye seslenmiyorlardı?

Odadan çıktığında annesi giyinmiş sokağa çıkar durumdaydı. Emine'ye gülümsedikten sonra:

— Kadir geldi çocuklarıyla, demişti. Senin yaşında bir de oğlu var. Odunları yüklüyorlar. Fehamet öğretmene rica ettim, ilk dersi o idare edecek. Ben başlarında durmazsam hiçbir şey yerleştirilmez yeni kata. Sen kahvaltını yap Emine. Kiraz da daha yemedi.

Kiraz, sobanın dibinde, işi yokmuşça aşağıda çalışanların giriş çıkışından, odunların atışlarından taşan; kalın, tok vuruşları duymuyormuş gibi oturuyordu. Yüzü daha da küçülmüş, renksizdi. Emine o zaman çevresinin gördüğü düşün renkleriyle bezendiğini sandı. Alt avluda bir şeyleri söküp yerle bir ederce uğraşıya girmiş kişilerin tanımadığı birileri olduğunu düşündü.

Oysa alttakiler, Kadir'le oğullarıydı, biliyordu. Evi sağıp can suyunu çekiyorlardı sanki. Çamaşır yıkama, masal söyleme, kartopu oynama, Kiraz'ın hızla yuval yuval karlarda gitmesi, saçakları buz sarkıtlarıyla dolu yerli evlerine sinerek yürüyen genç

bir adama duyulan özlem, İclâl öğretmeni söyleyen kadınların istekli araştırıcı duruşları, Kubilay'ın tombul yanakları, babasının tutulması güç ivecen gencelişleri, Nazik kadının kat kat eteklerinin göz kamaştıran renkleri, söndürülüp posalaştırılıyor, bir yanlara atılıyordu.

Leylim ninenin bir daha dönmeyeceği düşüncesini pekiştiriyordu aşağıdaki hazırlık da.

Sesine çökelen hüznü yırtıp atma isteğiyle:

— Hadi Kiraz, demişti, birlikte içelim çayı.

— Yok Emine Hanım, yiyesim yok.

— Olur mu ya, niçin yemezmişin?

— Dün gece kirpiğim kirpiğimi bulmadı. Kurtlar uludular.

Emine kaçındığı, korktuğu şeyi söyleyivermişti:

— Leylim nine birkaç güne varmaz döner. Yeni evi bulamaz diye tasa etme. Seçil ablam gidene kadar burdayız. Üç dört gün sonraya mı onun bileti. Malmüdürünün kaynanasına katacaklar Seçil ablamı. İstanbul'a birlikte gidecekler. Leylim nine bile gelir belki uğurlamaya.

— Gelmez Emine hanım, gelmez.

— A, öyle deme Kiraz can. Niçin gelmesin?

— Düşündeki karakoç, kurtça çekip alıverdi nineyi. Canavarca çekip alıverdi. Dona boraya çekip alıverdi.

Kiraz'ın gözleri değil, sesi yüzü ağlıyordu.

Emine yanaşıp onun zayıfçacık omzunu tutmuştu. Kirpikleri örtük çelimsizliğine, çirkinliğe dönecek durumlara gelmiş yüzün kansızlığına baktı. Çaresizlikle dertop oturan gövdenin küçüklüğüne baktı.

Aşağıda sesler yatışıp dinmişti.

Merdivenlerden çıkan adımları duymuşlardı.

Ardından annesinin konuşması ulaştı onların yanına:

— Emine sallanma, gecikeceksin. Fehamet öğretmene söyle, işlerim ikinci derse kadar bitmezse, dörtlere sınıf mümessilini yollasın.

Emine'nin yanıtını beklemeden hızla inip sokak kapısını gürültüyle kapamıştı.

Emine'nin içini ezen şey yenilenip kabarıyordu.

— Okula gecikmeyeyim. Hani bir gün konuşa eğleşe yemiştik ya, yine öyle yapalım Kiraz.

— Sen var git Emine can. Ben kalayım. Bulaşıktı, avluyu paklamaktı, onları edivereyim. O avlulardan birinde oturaydı ya ninem.

— Sus, sus.

Sesi titriyordu Emine'nin. Göğsündeki kabarma kasılmaya dönüşmüştü. Odanın sabahları karlarla daha da aklaşan süt aydınlığı lekeleniyordu gözlerinde. Dün gecenin düşü, hep baştan başlayarak yenileniyor gibiydi. Çaresizlikle direnme katışıyorlar, koşup varamadığı yerin, uykudaki yorgunluğunu uyanıkken de soluklarına geçmişçe duyuyordu.

— Alt avluları beğenmeyi bırak artık Kiraz. Oraya da kar yağıyordu. Her yanlarına kar yağıyor. Bir şey demedik ki biliyorsun. Annem bile kötü demedi Leylim nineye. Kaybolmadı o. İstersen senle gider ararız.

Düşünmeden söylediği sözler ağzından çıkar çıkmaz, Kiraz fırlamıştı yerinden.

— Sahi mi söylersin Emine can?

Küçük kızın yüreğindeki özgün, sağlam, kanırtılmaz sevgiyi, yıllarca sonra bir yüzde yeniden görecekti Emine. O, Haydar'ın yüzüydü. İlk Kiraz'da gördüğü...

— Oldu mu dersin Emine can diyordu. düşündüklerimiz, böylesi kolayca gerçekleşebilir mi? İşçimizi, köylümüzü bu denli kısa zamanda ardımızda bulabilecek miyiz? Unutmayalım, 65'lerde fakültede bir öğrenci kalkıp İsveç sosyalizmi isteriz deyince, bütün anfi çocuğun yürekliliğine şaşıp ürkmüş. Sahiden mi dersin? 16 Haziran'a sahip çıkanları engelleyenler, ateş açanlar, kurşun sıkanlar yeniden hukuki çizgiyi aşmazlar mı dersin?

— Sahiden Kiraz'cığım ararız Leylim nineyi.

— Öğretmen hanım kızmaz mı ki okula gitmezsen?

— Okula daha sonra uğrarım. Annemin zaten işi var.

Onlar Leylim nineyi aramaya karar verdikleri anda, Seçil odaya girivermişti.

Yüzünde yabancı bir uzaklık vardı.

Sanki bu odayı, bu evi, bir yıl yaşadığı olayı buralarda yaşamamış gibiydi bakışları davranışları.

Yürürken masanın kıyısına kalçasını çarpmıştı.

Almak için uzandığı çay bardağını düşürmüş, önce dizlerine sonra yerlere dökülen çaylara anlam veremiyormuş gibi bakmıştı.

Kaynak çayın yaktığı bacak onun değilmişçeydi.

Tüm bunlar olmamış gibi, masanın yanındaki iskemleye çökümüştü.

Yerdeki sırçalarına bakarken, yanan yerini değil de önceden kırılan bardağın çarptığı kalça kemiğini ovmaya başlamıştı.

— Bana da, deyip durmuştu, diyeceğini ararmışça... Kiraz'cığım... kendinize de çay koysana. Kar başladı. Siz de Leylim nineyi aramaya gitmeden önce iyice doyurun karnınızı. Soğuğa aç çıkılmaz demez mi büyüklerimiz.

— Gidebiliriz değil mi Seçil abla, gidebiliriz.

— Niye gitmeyecekmişsiniz Emine?

— Annem öfkelenir ya...

Emine'nin verdiği karar annesini andıkça soluyor, silikleşiyordu.

Annesinin aman vermez katılığı, olanca keskinliğiyle, çığlıklarıyla ortadaydı. Bu yüzden okula gitmenin daha iyi olacağını seziyor, bunu da artık açıklayamayacağından, alttan alta Seçil'in onları engellemesini istiyordu.

— Öfkelensin, ben yolcu edileceğim ya, şimdi tek dikkat ettiği bu. Seni biraz okşar geçer. Siz gecikirseniz korkuturum onu. Anne duydunuz mu kurtlar dün gece bizim buralara kadar indi derim. Bizi kendince sever bilirsin annem.

— İyi ama niye hep bizi korkutup sindiren şeyler yapar.

— Anne sevgisi dediği bu olsa gerek.

— Ben anne olursam böyle olmayacağım.

— Ben de öyle olmayacağım, diyor Seçil. Onun annesi de belki kendi gibiydi.

— Anneannem mi. Hiç bile değil.

İzmir'den annesinin telgrafını aldığında Emine şaşırmıştı.

Ona niye telgraf çeksinlerdi.

Son günlerde birkaç dergide, gazetede adı geçmişti.

Annesi buna alışamıyordu ya, artık telgraf çekip de çağırarak karşı koymalara girişmiyordu. Öğütlerini İstanbul'a gelip inanılmaz bir sabırla, kendine özgü, bıktırıcı sözlerle sıralıyordu Emine'ye.

Kızının ilgisizliğini yıkmaya çabalayıp gözyaşı gösterilerine girişiyordu.

"Değerli bir öğretmen, saygın bir kadın, Türk eğitiminin seçkin bir rüknü olan" sıradan bir Türk vatandaşı olmayan annesi, bu özelliklerini şaşmaz bir sabırla belirterek öğütlerinin değerini pekiştirmeye, yüceltmeye çalışıyordu.

Emine annesinin böyle üzünçlü bir durumu ciddiyetle yaşarken, onu gülünçleştiren nedenleri biliyordu.

Annesinin Emine'ye değerlidir diye sunduklarının, çocuklarından beri nelerle payandalandırılıp, ayakta tutulduklarının bilinci sızım sızım işlemekteydi içine.

— Baksana silah çekiyorlar, diyordu annesi, acındırıcı yenik sesiyle. Hiç olmazsa babanı düşün.

Emine büyüklerin, unutkanlık mı yoksa yaşamayı önemsemeyiş mi olduğunu çıkaramadığı davranış savruklularını yeniden düşünüyordu.

"Biz hiç yalan söyler miyiz," dedikten hemen sonra gerekli saydıkları bir yalanı aynı önemli anlatımla söyleyişlerindeki küstahlığa varan cesaretlerini ürkünç buluyordu.

— Geçende ilk öğrenciyi vurmalarından daha ne kadar gün geçti. –Annesi öğüt saatinin son sözlerine geliyordu.– Kim vurduya gidiliyor. Kurşunluyorlar ilerici saydıkları öğrencileri bilmiyor

musun? Çık bu işten. Fakülten bitiyor, sonuna geldin. Koskoca hükümetle uğraşmak size mi kaldı? Ne biçim Atatürk gençliği bu. Dövüşüyorlar, ölüyorlar, niçin peki, deli misiniz kızım? Başkalarının çocukları falan için biz böylesine üzülürken; kendi kızım koridorda elinde molotof kokteyli mi ne koşuşturup duruyor. Bırakın boykotu tembel öğrenciler yapsın. Ya vurulursan? Dostlarımız bile şimdilerde ayıplar oldular sizleri. Onlara da gerici falan diyemezsiniz ya. Hepsi laik insanlardır. Susma, susma diyorum.

— Evet.

— Ne demek evet?

— Dinliyorum sizi demek.

— Cevap isterim, karışma bu işlere diyorum. Neyin eksik? Eskisinden çok daha güvenlik içindeyiz. Olanaklarımız -annesinin olanak sözcüğü dikkatinden kaçmıyor Emine'nin- sizlerse... Neleri yıkıp, neleri koyabilecek güçte sanıyorsunuz kendinizi? Kurşunluyorlar görmüyor musun, cevap ver.

— Görüyorum.

— Ee, giriştiğiniz karşı koymalar akıllıca mı sence? Bir susma öğrendin ya da olaylara katılmıyormuşsun gibi beni, bizi gördüğünde şundan bundan falan söz açıyorsun. Hiçbir derdine bizi ortak almıyorsun.

Şaşıyor Emine, bu alışılmadık dostluk ve sevecenlik sözcüğü annesinden nasıl çıkıyor diye.

Araştırıyor.

Annesi gittikçe yaşlı, gittikçe süslü. Korselerinden ötürü yapay diklikteki sırtıyla, tıkışmış karnıyla gergin otururken daha da buyurucu görünüyor.

Son yıllarda Ankara'nın en ünlü Amerikan pazarlarının müşterisi. Ordan aldığı perukları takıyor. Naylondan yapılma peruk en ince ışık sızıntısını kaçırmıyor. Bir ışıldamadır gidiyor annesinin başında. Dudaklarının açık çilek pembesi, sedefli rujla daha belirlenmiş pörsüyüşü, yorgunluk, çökmüşlük veriyor annesine. Karlı Erzurum'un genç, dediği dedik ilkokul öğretmeninden kalanlar epeyce tanınmaz.

— Size garip gelen şu anne. İlle de kişi karşı çıkışının somut koşullarını kendi yaşamında taşısın istiyorsunuz. Sizce ben zor-

luk çekmedim. Bazı şeyler sormak isterim size. İclâl öğretmeni hatırlar mısınız? Kaç kış boyu, öteki arkadaşlarınızla, onu değişik açılardan anlattığınız, dostça olmasına çalışsanız da bağışlamasız bir kine dönüşüveren kibirli konuşmalarınızı düşünür müsünüz? Babamla, bizle olan ilişkilerinizdeki söz geçirme, hayır dedirtmeden evet dedirtebilme kaygısıyla yaptığınızı sonradan öğrendim bunu, içtenliği, uydurmalığı, bizlerin çocuklarınızın anlayabileceğimizi düşünmediniz mi? Hiç olmazsa birimiz sezebilirdik, büyüyecektik. Davramşlarınız sizin katınız insanların ilişkilerindeki hesaplı sevgiyi, yumuşak acımasızlığı, anlatmaya yetti bana. Gönül bolluğunuz kanınızı ilk elden taşıyanlara bile kısıtlamalarla sunuldu. Eviniz, kocanız, çocuklarınız öndeydi daima. Ben, ben, ben diyordunuz. Benim çocuğum, benim kocamdan öteye duyarlığınız dertlenmeniz yoktu. Ben, ben, ben, ben derken, kentleri kapıları belli semtleri örtüp uzaklaşırken hep böyle olacağını sanıyordunuz. "Ben" savunusunun çürüklüğünü görmeyecekler mi sanıyordunuz yetiştirdikleriniz? Nasıl böylesine kendinize olan düşkünlüğünüzde, güvençli kıldılar sizi. Her ailede, üç beş kuşakta bir, şaşılası kişiler yetişir. Kan ağacının yanından fışkırıveren, budanmayı kabul etmeyen, o fidanı tanıyamazsınız uzun süre. O sizi daha çabuk tanır. Seçil'i konu etmeyeceğim. Anne siz Kubilay'da istediğinizi süreceksiniz sanırım.

— Kubilay sana benzemiyor diye karalayamazsın. İyidir, sakindir oğlum. Takınısız okuyor. Üstelik İngilizceyi anadili gibi öğrenmekte. Eli ferah dönemimize yetişti Kubilay. Sen de öyle sayılırsın. Olmadık saçmalıklara düşmedi diye yurdunu sevmiyor sayılmaz. Sosyal münasebetleri falan iyi. Tanınmış ailelerin çocuklarıyla dostlukları var. Ankara'da bana, babana övünç veren kişilerin davetlerinde kardeşinden övgüyle söz açılıyor. Yükseköğrenimi için İngiltere'ye yahut Amerika'ya gönderme olanağını aramamızı söylüyorlar. Yaptığımız fedakârlıkların karşılığım nihayet oğlumuzdan görüyoruz.

— O fedakârlık dediğiniz ablamın kocasının ortamıdır.

— Ah Seçil'ciğim, yavrumu üniversiteyi bitirene dek tutamadık. –Annesi yeniden ağlama öncesi hazırlığı içinde.– Uçtu evlendi. Akıllıydı. Yüksek tahsil diploması falan olmalıydı onun da. Hem ne demek enişten?

Emine giderek başveren ezme, hırpalama duygusunun pörsüyüp gülmeye dönüştüğünü seziyor:

— Enişte bir yana anne, Kubilay'a gelelim. Onun pek beğendiğimiz zekâsına; irdelemeyen, ezberleyen bir zekâdır bu. Ne size, ne başkasına bağlılık duyar erkek kardeşimiz. Üstelik duygusuz. Sakinliği biraz da ondan. Ama kurnaz. Düşünmesini değil, koku almasını iyi biliyor. Yurdunu tanımaya gelince, Kubilay için yurt hep coğrafya ya da tarih dersi olarak kalacaktır. Not alınması gereken, tam numarayı sağlayacak dikkati, özeni isteyen okul konularından biridir yurdu. Meslek edindiğinde de, her şeyi kullanarak kendini sağlama alacak. Gücenmeyin anne, Kubilay sizin olmak istediğiniz insan olacak. Hatta sayenizde sonradan babamın bile olmak istediği diyebiliriz. Babadır, oğluyla hiç mi konuşmaz? Kişiliğini araştırmaz? Bu yeni türeyen genç adamı yıllarca sonra bir kurgu adam gibi görmekten ürkmeyecek mi? Oğlunuz çağdaş kan içicilerden biri olmaya kesin adaydır. Tabii bunu töresince yapacak. İnsan kılın onu. Sonra sizleri de ağlatacaktır, unutmayın. Babasına söyleyin, çok mu yaşlandı babam! Oysa Erzurum'da güzel Iclâl öğretmenin bile beğenebileceğini sanıyordunuz Selahattin Kozlu hocayı.

Annesi acıklı tutumundan birden toparlanıp çıkamamışça:

— Hangi Iclâl'miş bu?

Sesi diriliyor Emine'nin tokat gibi.

— Bilirsiniz anne Iclâl öğretmeni. Hani şu evli bir erkekle Ankara'da basılan.

Annesini boyalarının bile engelleyemediği bir solukluk kaplıyordu.

Ardından kanın basıncı alnında kıpkızıl. Bağırmaya yönelen iki yanak kası sönüveriyor.

Dudakların titremesi, gözlerde bir dağılma son yıllarda yaşlılıktan ötürü gelişen yakını görme bozukluğu saydam bir sarılıkla gerili sanki bakışlarında.

Emine'ye yaklaşıyor. Sesi pürüzlü. Onur kırgınlığı ağlamayla bağırma arası bir sese dönüşüyor annesinde:

— Nerden duydun bunları sen? Nerden? Kim anlattı sana utanmadan?

— Sizler, siz büyükler anlattınız ya anne. Ben köşede unutulmuş ders çalışırken, ortanca çocuğunuzu önemsemeyip, konuşurdunuz ya. Küçük bir insanı, gözünüzü hırs bürümüş, aşağılamayla beyninizden atmaya çalıştığınız yetişkin bir diğer insanı çekiştirme oburluğuyla unutuyordunuz. Bakışlarınız bana takıldığında dikenleşip titrerdi. Büyüklerimizin iç yoksulluğu dolu, çürük evrenlerine el yordamıyla da olsa, yaklaşım deneyine girdiğimi sezebileceğinizi umardım. Hiçbir gün korktuğum olmadı. Çocuklar sizin yoğuracağınız hamurunuzdu değil mi? Ne bilirlerdi ki değil mi? Anlamasam da dinlerdim sizleri. Sözleriniz yıllarca belleğime yer etti. Büyüdükçe her sözcük anlamını kazandı. İclâl öğretmenin, Saide öğretmenin güzel sakin, acılı insan yüzleri capcanlı kakıldı içime. Siz Kubilay'ı çıkarlarına açık, bencil yetiştirdiniz. Başkalarının yanlışlarında amansız yargılayıcı, kendi yanlışında geçiştirici, açıklamalar buluverecek bir kişiliktir verdiğiniz ona. Kubilay dedim ya, size yaşlanmanın verdiği aldırmazlığı bile bir gün parçalayıp sarsacaktır. Bu benim kırmama da hiç benzemeyecektir. İclâl öğretmene gelince...

— Sus!

Annesinin çenesi göğsüne düşmüş, başı kaslarından boşalmış gibi titremeye başlamıştı. Acıklı görünüşünü ipek bluzunun altındaki korsenin kıpırdamasız sardığı gövdesinin katılığı gülünçleştiriyor.

Emine öfkeden, bıkkınlığa geçivermiş.

Annesiyle epeydir günlük konuşmaların dışına kaymamaya dikkat ederken, engelleyemediği ataklarıyla tartışmaya girivermişti.

Annesiyle babasının sorularına "iyidir," "yok canım," "sahi mi," "olur," "geldiğimde getiririm," gibisine karşılıklar veriyordu artık.

Son yıllarda sözlerindeki uzaklığı silmek için de arasız gülümsüyordu.

Bazan üstelenince yıkılıveren dayanması aralarında öfkeden tiksintiye, acımasız yargılamalara varan bu tartışmalara yol açıyordu.

— Neyse, diyor annesine, neyse kapayalım.

— Öyle diyor annesi, cahilliğin cesareti hoş görülmelidir.

Sözcüklerinde sesiyle vurguladığı ağırbaşlılık, uzlaşmadan çok, kızından çekindiğini belirten anlamdaydı.

Barışçı tutumu daha yılgın göstermişti annesini Emine'ye. Artık gitmesi gerekiyor. Yeni öğütlerde bulunup yatışarak çıkma saati yakın.

— Peki anne.

— Sen kolay sanıyorsun kızım.

Yeniden konuşuyor annesi. Gitmekten caymıştı demek.

Emine'nin havada kalan "peki anne," deyişinin bunda etkisi var kuşkusuz.

Annesinin sesi epeydir içtiği Amerikan sigaralarının etkisiyle pürüzlü, basıktı.

— Aileyi, çocuklarını bir arada tutmaya çalıştığım yıllarda çektiğim acıları sizlerle paylaşamazdım ki. Küçüktünüz. Kolay sanıyorsun şimdi. İclâl öğretmeni örnek mi alaydım kendime? Beni o yarı bunak anneannen mi destekleyecekti. Yoksa düşler içinde yaşayan melankolik teyzen mi? Yoksa yakışıklılığıyla çevresini etkileyen, göstermelik yumuşak başlılığından ötürü, evini anında unutan baban mı? Babanı sana anlatmayı yersiz buluyorum. Belleğin, şaşmaz dikkatin tespitler yapmıştır. Bir erkekle kadının karı koca olduktan sonraki geçen yıllarında kadına düşen ezilme payının, ilerde tanıyanlarca "mütehakkim kadındı" dedikleri eşi ortaya çıkardığını unutma. Ya da tam tersi olup "Ne kadar iyi kadındır, başına vur lokmasını ağzından al;" dedikleri. Ben ilkini seçtim. Babanı sevdiğimde ikimiz de gençtik, başkaydık; yıllar geçince uygunu neyse o yapılıyor. Kural dışı kalmak ailemizde neyi kurtarırdı. Yok Emine, sandığın gibi değil, bugünkü varlığımızı eniştene değil bana borçlusunuz. Seçil'i bıraksaydık ne okuyacaktı, ne bir şey. Subay macerası onu yarı çılgına çevirmişti. Anneanneniz budaladır, "Ne olur efendim, kızın gönlü kimi severse dirlik olur," diye konuşan bir ihtiyar. Ihlamur kasrının geçirdiği dönemleri unutup unutup yeniden anlatan, Sultan Reşat'ın cuma divanında serptiği paraları hâlâ toplayan müzelik biri. Bense bir cumhuriyet öğretmeniyim. Babanıza âşıktım. Anneanneniz söylemiştir size, bilirim hiç dili durmaz. Âşıktım evet. Çünkü saklamak için neden kalmadı artık. Okulda yatakhanede geceler boyu hülyalara, hayallere dalardık.

Genç öğretmenlerin çoğunluğu gibiydik biz de. Ülkücüydük. Evlendik. Anadolu'ya gidip küçük bir ev, küçük bir mutlulukla yetinmek için çalışmaya başladık. Önemli olan insanlarımıza yararlı olmaktı. Çok değişik yerlere atandık. İlçeler, iller, hatta köyler. Baban da başlarda tutkuluydu. "Yapacak çok şey var Nüveyre," diyordu. Günlerce bizi yabancılayan bakışlarla dolu yorgun çocuk yüzlerini izliyorduk. Her çocuğu kendi yavrumuz sayıp iyilikler düşünüyorduk. Ne oldu sanıyorsun sonunda? Kuşkuyla bakmaya başladılar bize. Orta Anadolu'daki ilçelerden birinde anca altı ay kalabildik. Körüklü pantolon giyen alabros saçlı kaymakam babanı çağırtıp, "Kardeşim Selahattin Bey, bence program dışı teşebbüslerinizi kısın, Maarif vekâletinin uygundur dediğinden ötesine geçmek bilmem ki..." demişti. Pek bir şey de yapmıyorduk aslında. Geçim zorunda olup da okuyamayan, çalışan çocukların durumlarını falan araştırıp yardımcı olabilecek makamlara duyurmayı istiyorduk. Biz de durulup, cayıp öteki öğretmenlere katıldık. Çatışmalar bitti. Dostlar edindik. Anadolu insanıysa hiç de sizlerin sandığınız saflıkta değildir. Bizler ne desek inanmazlıkla dinliyorlardı. Dağ köylerinden çocuk toplamaya gittiğimizde, bunların çoğu da köy enstitülerine seçiliyordu. Kavruk, koca kemikli bir adam çıktı karşımıza. Ardında köyün olanca insanı. Kadınlarsa ortada yok. Üstelik kaçı göçü olmayan bir köymüş, ebe söylemişti. Gören de sanır ki istilacıyız da başka bir milletteniz. Kararmış yüzleriyle düşman düşman bakıyorlar bize. Anlattık. Her aileden hiç olmazsa bir çocuk istedik. Çocuklarının ilerde ne yapabileceklerini uzun uzun söyledik. Gülmeyen yüzlere durmadan gülümsedik. Burnumuzu ekşiten gübre, çocuk kakası, çukurlara birikmiş insan pisliği kokularını duymamışça gülümsedik. Aramızdaki farkı görmeliydin. Alttan alarak, nerdeyse okşayarak, rızalarını almaya çabalıyorduk. Oysa hükümet bizdik orda. Her istediğimizi yapabilirdik hiç karşı koyamazlardı. Evlilikleri resmi değildi. Çocuklar devlet kayıtlarına bile geçmemişti. Elimizi kolumuzu bağlayan da buydu. Saklıyorlardı bizden, ispat edemiyorduk. Onuncu kez çocukların okumuş, eli ekmek tutan adamlar olabileceklerini, devletin aylıklı memuru olabileceklerini anlattık. Koca kemikli, gözünün teki akmış, karşılayıcı adamın sekiz çocuğu varmış. Tın

etmeden dinledi bizleri. Sonra topraktan açılan deliğe doğru seslendi. "Birini sal Züre," diye. Yarı karanlıktan çipil, gözleri sıskalıktan pörtmüş, karnı şiş, donsuz bir çocuk çıktı. "Seni mi koyverdi anan Ebubekir?" dedi adam. "Demek ki kurt olmaya seni salacağız okumuşların içine." Böylesi bir nankörlüğü aklın alıyor mu? Hepimiz şaşırdık. Ebe hanım olanlara ilgisizdi. Dayanamadım. "Niçin kurt olacakmış çocuğun?" dedim. "Kurt olur, kurt olur hanım," dedi. "Okur eder, buraları soyunu bilip tanıyamaz artık. Kalan yedisi yeter. Öleni de olur ya, suyumuz çekilmedi, dölümüz sürer." İşte senin halkımız halkımız dediğin Anadolu köylün böyledir. Şimdi beni İclâl öğretmeni kıskanmakla suçluyorsun. Dişimle tırnağımla kurduğum, savunduğum şeyleri bir anda yıkabilecek ten güzelliğini falan hoş göreyim istiyorsun.

— Anne yanılmışsam söyleyin. Ben suçlamak değil, anlamak isterim. Üstelik bütün o öteki öğretmen arkadaşlarınızı da anlamaktır isteğim. Onu hep birlikte yok edici bir kesinlikle yargıladınız. İclâl öğretmenin suçunun karşı koyduğu şeylerden değil de, kendisinde olduğunu birlikte kanıtlamaya çalıştınız, öyle değil mi?

Annesi başını kaldırıyor.

Emine'den kaçırdığı gözleri duvarlara çakılı üç suntaya iliştirilmiş resimler dizisinde geziyor.

Bunlar Emine'nin çeşitli dergilerden gazetelerden kesip derlediği fotoğraflar, haber başlıklarıyla büyük boy afişler.

Birinde Vietnamlı bir savaş tutuklusunun ensesine silahını dayamış Amerikan eri var. Adam gülümseyerek objektife baktığından, herkese dönük bir gülüş oluyor bu. Asyalının diri, genç ensesindeki silahın itişiyle hafif öne eğik başında gözleri kapkara ışıyor. Dudaklarında sanki katılakalmış bir soluk. İri puntolarla dizili yazı okunuyor. "Hepsi de ölecek yaştaydılar. Lyndon B. Johnson," altta üç Uzakdoğulu çocuk yüzü. Bir pirinç tarlasının bölüntülü batağına bakıyor. Çizgilerinin bebeksi gerginliği, dudaklarındaki saf bükülüş çekik bakışlarını kısan ciddiyetle aykırı bir toplam oluyor.

İki uçak resminin kuyruk bölümlerine sonradan çizilmiş gamalı haçlar var. B-12'ler bunlar.

Ötedeki afişlerde uçakların üstüne asılmış büyük resimde, kolundaki gamalı haç kızıla boyalı, Şarlo bıyıklı Hitler, ağzı alabildiğine açık duruyor, açıklıktan uzanan resimli roman balonuna "Hav hav hav und hav hav hav" yazılmış.

Sonra Che Guevara görülüyor bir afişte. Başında küçük yıldızlı beresi, gömlek yakası açıklığını dolduran sakalı, bağışlayan dost gülüşüyle; altında "Patria o muerte" yazılı Vietnam'a gitmemekte direnen iki genç Amerikalının fotoğrafı yine resimli roman tekniğiyle konuşturulmuş, sarı uzun saçlısı, "They were too young to die," diyor. "What are we doing in Vietnam?" diyense Steinbeck'in kişilerini anımsatıyor. Sardalya Sokağı ya da Yukarı Mahalle'den biri gibi. Kaliforniya'nın sıcağını yemiş bir portakal toplayıcısı sanki. Zengin batıya çığlık çığlığa at süren serüvenci dedelerinden kalma hiçbir şey taşımıyor yüzünde. Güneydoğu Anadolu'nun poşusuna sarılmış suskun adamları, ak kâğıt üstüne basılmış dimdik kesin kara lekeler gibi. Güney sınırını geçip dönerkenki, toprağın basılacak sağlam yanını arayan dikkatleri, kaşlarının altında sipsivri. Adamların yalımsız esmerliğini, dibinde duran entarileri yamadan oluşan iki küçük oğlan çocuğunun anısız duru gülüşleri şenlendiriveriyor. Ho Chi Minh'in bir Orta Asya bilgesi sabrını taşıyan porselenimsi saydamlıkta uçucu gülüşü ayrı bir resimde. Şakaklarından yanak kemiklerine doğru giderek çekilen bir zayıflık bu.

Olmasaydı kışın soğuğu, kederi
Olmazdı baharın sıcağı, parlaklığı
Felaket de öylece sertleştirdi beni ve kafamı, çeliğe su verircesine

H.C.M. diye dizeler var. Tel tel dağılan seyrek ak sakalların düğmeleri vurulmuş yalın giyiminin üstündeki çizgi çizgi inişleri, ipek ve baharat yollarının en çok işlediği zamanlardaki zengin kervanların İngiliz saraylarına sunmak için seçtiği eşsiz bir estamp görünümünde. Ho Chi Minh'in yüzündeki görünüm dalgın, uzak, yine de etkili, aydınlık. Altıncı filonun İzmir'de protesto edildiğini bildiren gazete başlığının altında, "Bırakın da sevgili vatanıma son bir defa bakayım– Nguyen Van Troi." yazısını süsleyen bir çift göz var. "Bağımsız Türkiye" boydan boya uzayan kâğıtta okunuyor. Onu Haydar'la kocaman kocaman

yazmışlardı. Yazılarının yanında ünlü bir Fransız oyuncusunun fotoğrafı var. Bu Atakan'ın onlara armağanı. "Gerard Philipe Caligula'yı oynarken" diye belirtmiş Atakan altına.

Öylesine uzadı ki bahar, bütün kış sürdü/ P. Neruda'nın dizeleri bir diri dokunuş gibi okunur okunmaz.

Dikdörtgen bir gazete küpüründe kadın kürklerine bürünmüş yorgun, taras taras iki adam alabildiğine gülüyorlar. Resim altı yazısında, "dün gece yakalanan hırsızlar 'açlıktan çaldık vallahi ağbi, kadınlar canlarının kıymetini biliyorlar, of be kürk manto amma ısıtırmış,'" demişlerdir. Fotoğrafın alt yazısı: "Hırsızlar çalınma mallarla karakolda görünüyorlar."

Türkiye'nin siyasi haritasının ortasına bir işçi ve köylü fotoğrafı iliştirilmiş. Ayrı yerlerden kesilip alınmış iki adamın şaşılası ortak özelliği yüzlerinde okunuyor. Ağır çalışmanın, zor koşulların derin çizgileri, gözlerdeki bakış benzerliği, gülüşlerindeki rahatlık. Afrika, Asya haritaları camlara yakın kitaplığın arasına asılmış. Afrika'nınki fiziki. Boşluğu basıveren yeşiller gölgeli, diri boyanmış. Afrika haritasının yanına iğnelenmiş, ince uzun boylu, Avrupalı giyimli, kara genç adam şapkasını kaldırmış. Dişleri sentetik bir aklıkta, öylesine belirgin. Uçağın merdivenlerinden yurdu Kongo'ya yolladığı selamı alacak halkı hemen ordaymışça kıvançlı yüzü. Haritayla kara derili, Avrupa giyimli adamın bitimine Afrika'nın paha biçilmez doğa zenginliklerini sayıya vuran bir istatistik asılmış. Onun yanında başka bir kara derilinin resmi görünüyor, altında adamın görkemli adı; Amílcar Cabral.

Solup sörpmüş bir demet kokinanın yanında annesinin geçen yıl armağan ettiği kuru çiçek, diken hatta enginar, buğday başakları uygulamasından oluşan solgun, soylu renklerle yığılı demetin vazosu var.

Kitapların önünde duran bir fotoğrafta üçlü asker dizisi hemen göz alıyor. Gözlerinin açık rengi, palaskasının sıkılığında gövdesinin düzgünlüğü belirgin öndeki genç subayın, hemen ardında duran topluca adam da onunla aynı noktaya bakıyor. Üçüncüsü, başından kalpağını çıkarmış olansa ayaklı bir dürbünün dibine serilmiş haritayı izliyor. İyice bakılınca fotoğrafın ucundaki kara lekenin ayakları dolaklı bir nefer olduğu anlaşılabilirdi.

— Atatürk mü bu, demişti annesi, hiç görmemiştim bu fotoğrafını.

— Evet, İstiklâl Savaşının eşsiz güzellikteki fotoğraflarından biridir. Başkomutan Gazi Mustafa Kemal'in resmi. Görmemişsinizdir. Bilinenler çoğunluk S. Süreyya imzasıyla büyütülüp renklendirilmiş fotoğraflardır.

Çevresini iyice taradığına inanmış gibi, genişçe bir soluk alıp:

— Ne olacak böyle, demişti annesi. Her gelişimde resimlerin, yazıların sayısı artıyor. Garip bir dershaneye benziyor burası. Ne işinize yarayacak bunları durmadan görmek?

Emine sıkılıveriyor.

Açıklama yapmayı gereksiz buluyor.

Deminki suçlama yerme isteğini yitirip, alaylı:

— Evet, dershanemiz oldukça tuhaftır sizler için. Arada bir yerli malı haftası da yapıyoruz. "Damlaya damlaya göl olur," "Yerli giy, yerli kullan," gibi.

Annesi toparlanıyor:

— Sizlere öğretilenlerin hepsi yararlıdır, diyor. Sloganları beğenmemekle iş mi yaptığınızı sanıyorsunuz. Gerekli vatandaşlar nasıl yetiştirilecek başka türlü. Yararları açık. Bir öğretmenin görevi yurdunun çocuklarından ulusuna bağlı büyükler çıkarabilmektir. Namuslu, yiğit insanlar yetiştirmektir.

— Hangi namus anlayışıyla, kimlerden yana yarar birikimi yaparak?

Yine karşı karşıyalar; ana da, kız da dikkatli.

İclâl öğretmen Emine'den yana sanki.

Hâlâ karlı Erzurum'da zedelenmemiş altınsı kumrallığıyla, dağılmamış vücut çizgileriyle, okşayıcı kahverengilerine bürünmüş gidip geliyor. Külleri görülmeyecek denli kor çekilmiş güzel bir pirinç mangalın başında bulaşık yıkamaktan, odun taşımaktan, gerilmiş derisiyle bile, güvercin kanadı dokunuşlu ellerini ısıtıyor.

O mangal babasının "az bulunur bir işçiliktir," diye getirdiği pirinç mangalın eşidir.

— Anne, diyor, düşünmeniz gerek. Dershanelerimizi kendimiz hazırlamak zorunda kalıyorsak bu büyüklerimizin sandıkları

kadar başarılı olmadıklarını gösterir. Sizle Iclâl öğretmeni konuşuyorduk, yarıda kaldı.

— Iclâl öğretmen kendi bireysel suçlarını içtimai yanlışlara yükleyecek kadar kurnazsa, bizim onu tenkit etmemizi hem sen, hem o kabul edeceksiniz.

Nüveyre öğretmendir şimdi annesi.

Öztürkçe sözcüklerle giriştiği alıştırma temrinleri etkisini yitiriyor.

Erzurum'un ivecen, zekâsı kurnazlıkla yer değiştiren genç kadın giderek belirmekte.

— Sanmıyorum anne, "içtimai" dediğiniz şeyler insanların koyduğu yasalar değil mi? Bunların neden ve kimler çıkarına getirildiğini iyice düşünürsek Iclâl öğretmen işi sizlerin çabuğa gönüllü yargınızı çürütecek karışık bir olay olarak çıkar karşımıza. Arkadaşlar topluluğunuzun ona duyduğu öfke yıllardır beni düşündürmüştür. Ama nedenlerini şimdi biliyorum. Siz de biliyor musunuz diyeydi sorup durmam.

Annesi doğrulmuş, çantasını almıştı bile.

Emine'ye bırakacağı parayı verme anının olanca tadını duyabilmek için odada dolanıp sonra koltuğun tutamaklarında gezdiriyor parmaklarını.

Bunlar Erzurum'dan kalma eşyalardan.

Yolunmuş kadifelerine keten geçirilmiş. Pek oturan da yok. Arkadaşlarla toplanıldığında çoğunluk yere dağılırlar, tartışmaların, okumaların, umudun, cesaretin bayramlaştığı sıcak, diri gecelerdir onlar.

Annesi kapıcının karısından aldığı temizlik raporunu denetlercesine perdelerin uçlarına değin sürdürüyor araştırmasını.

Kızının sözlerindeki, başına o garip sarsıntıyı veren nedenleri hiçleyerek gerilip dikleşiyor:

— Hadi bakalım, bu ay param falan fazlaca tuttuk. Çünkü görüyorum ki bir çift iskarpine ihtiyacın var.

Başka bir durumda bu "iskarpin" sözcüğü Emine'yi güldürür.

Bu kez annesinin bilinçle bu sözcüğü seçtiğini seziyor. Annesi yaşından, yaşama deneyinden, parayı ödeyen olmaktan gelen buyuruculuğunu keskinleştirir.

Emine hiç bağışlayamayacağı bu aşağılamayı ona ara sıra unutturan zamanlarını düşünerek annesini izliyor.

— Ayakkabı istemem. Bunlarla yetiniyorum.

Annesi iki üç adım gerileyerek şöyle bakıyor Emine'ye.

— İyi iyi ama, bir çift daha olması ayağındakilerin dayanıklılığını arttırır. Giydiklerin gerçek domuz derisi. Adamların malları falan çok iyi biliyorsun.

— Ayakkabım iyidir.

— Çocuksun hâlâ kızım. Hem de inatçı bir çocuk. Sen de değişirsin biz gibi.

Annesinin duruma el koyuvermesi, küçüklüğünden beri Emine'nin kargaşaya düşüp davranışlarını kestiremediği anı bulur. Annesi bastırıp ezmenin kokusunu hiç kaçırmaz.

Emine bir şeyleri silkip atarca kararlı, sesini yükseltiyor.

— İclâl öğretmene hepinizin kızması, onu cesur, genç, güzel bulmanızdandı. Basıldığı adam da ona sevdalanmıştı. Üstelik evliydi. Adamın onu sevmediğini savunurken bile buna hiçbiriniz inanmıyordunuz.

Annesi hızla açtığı çantasından birkaç yüzlüğü çekip uzatıyor.

— Sen üstelik terbiyesiz olmakla yetinmeyip, her şeyi anlayacak kadar büyüdüğünü sanmaktasın. Daha serkeşleşirsen katı boşaltıp kiraya verecek, seni bir kız öğrenci yurduna ya da Ankara'ya alacağız, bilesin.

— İstediğinizi yapın. Yurtta da kalırım, benim için yoksunluk sayılmaz. Siz beni söylediklerimi duymazdan gelip başka şeylerle sindirmeye çalışıyorsunuz.

— Sus, diyor annesi, koltuğa dayanıp.

Yüzünü küllü bir solgunluk kaplıyor.

— Şurda iki yılın var. Sus. Ben hep sizleri şuraya buraya sürerek mi adam edeceğim? Bir daha da senin adını uygunsuz olayların içinde görmeyeyim. Ekmeğini kazanmaya başla. Ondan sonra başına buyruk say kendini. Hem bize muhtaçsın, hem de efeleniyorsun.

— Ne muhtaçlığı imiş. Size kendimizi ısmarlamadık. Hep ana değil, biraz da arkadaş olmayı bileydiniz ya. Alın paralarınızı, istemiyorum.

Paralar uçuşarak düşüyor yere.

Biri eteğine takılıp kalıyor.

Annesinin apak oluveren yüzü, gerilip kızarıyor. Alnın ortasında beliren damar garip.

İlk kez o gün görüyor Emine bunu.

Bağırıyor kadın.

Duvarlara çarpıp dönecek denli büyüyor sesi. Resimler, afişler, yazılar bu haykırışlardan olduğunca uzak dingin.

— Sus terbiyesiz! Nesin sen böyle, nerden çıktın? Kim sizi bu hale getirdi, kim?

— Siz, sizler! Ben, ben, ben, ben diyenler!

Annesinin eli kalkıyor, alnındaki damar zonklamakta. Peruk şaşılası madensel kask ışıldamasında.

— Sakın ha anne!..

Annesi atılımını zor tuttuğunu belirten bir gövde sarsıntısıyla indiriyor kolunu, sözcüğünü aranıyor.

— Değmez, diyor kapıyı çekip giderken.

Emine'nin eteğine takılı kâğıt para, ordan kayıyor yere.

Telgrafta "İlk uçakla gel. Seçil'le ben bekliyoruz," diye yazılıydı.

Gecenin ilerlemiş saatinde kapımn çalınması, aykırı gelmezdi Emine'ye. Çoğunluk öğrenci yurdunun kapıları kapanmış olduğundan Cemşit, Emine'ye kalmaya gelirdi. Bu küçük, kavruk, arasız devingenliğinde çevreye neşe saçan delikanlıya duyduğu akrabaca yakınlıkla Haydar bile alay ederdi.

— Sen bakma Emine bu Nozatlı'nın yaltaklanmalarına. Sakın ha! Seni acındırıyor. Bulmuş mis gibi kalacak yeri.

— Aman Haydar aldırmsın. İki koltuğu birleştirip üstünde uyuyor.

— O, ne oyuncudur o. Öyle ki kendini sürgit korunası gösterir.

— Ben olmasını istediğim erkek kardeşin özetini Cemşit'te buluyorum, derdi Emine.

— Öyle ya, derdi Cemşit de, özet olmam gerekir. Bir altmış boy ve elli beş kilo. Kubilay kardeşin mi, ben gibi mi olsun, derdin. Adımız bile ayrı yahu! Benzemezlik ordan başlıyor.

Telgrafı getiren postacıya para vermesi gerektiğini düşünüp, dolanıp durmuştu odada. Bozuk yoktu, sonunda bir şeyler bulup vermişti. Kalanla idare ederdi.

Ertesi sabah ilk uçağa darı darına yetişmiş, havaalanında enişteşini tanıyan görevlilerden birinin uzattığı bileti alıp, ötekinin gösterdiği kolaylıkla da yer bulabilmişti.

İşadamlarının çoğunluk günü birlik İstanbul, İzmir arası gidiş dönüşlerinin erken uçaklarıydı bunlar.

Apartmanda kesin bir sesizlik vardı, içeri girdiğinde.

İsviçreli mürebbiye, ablasının küçük oğlunu elinden tutmuş, salona gelmişti.

Kızın gümüşsü sarı saçları sağ yanağını tümüyle örtüyordu. Kalın bilekli uzun bacakları sarı tüylü; bu tüyler bacakları süslercesine çiseliyor. Saçlarını geriye doğru silkip açan İsviçreli'nin yüzü kemiksiz. Yüzde daha çok renklerin alımı baskın. Sarı kirpikli koyu mavi gözlerinin donuk bakışını üstünde yakalıyor Emine.

Yeğenini kucaklamakla geri durmak arasındaki seçimi yaptı.

Küçük oğlancık çok seyrek gördüğü, teyzesi olduğunu söyledikleri, sık adımlarından, çocuksu gülüşünden, boyasız ellerinden, yüzünden ötürü çevresindekilerden ayırıverdiği bu insana iki üç sarsak adımla yaklaşıyor.

— Sen uyumadın mı daha canikom, diyor Emine.

— O uyumak var biraz daha sonra. Çok iş anneanne. Yapıyor Cenk'i kucakta. Çünkü siz anne, tutmak, öpmek hem de hoplatmak Cenk'i ne zaman, uykular sabah nasıl denir şaşmak.

Çocuğun çikolatayla karışık sabun kokusu, boynuna, ensesine sürülmüş bebek pudrasının ince tozlanması, beklemediği bir yakınlık duygusunu örüveriyor Emine'ye.

İsviçreli'nin konuşmasındaki şımarıkça bulduğu kırık dökük lüğü kesmek isterce:

— Eh, nine olmak pek hoşuna gitmiş demek bizim valdenin.

Kapıyı açan yeni bir hizmetçi.

Mürebbiyenin dışında aşçı ve hizmetçi sık sık değişirdi. Bu sonuncuysa geniş kalçalarından, iki yana yalpalayan yürüyüşünden Emine'ye ilk bakışta eski bir tanıdık etkisi yapıyor.

— Küçük hanım, siz Seçil Hanımefendinin kardeşi misiniz, diye soramadım. Öylesine çabuk geçiverdiniz ki salona. Günaydın diyebildim mi, bilmiyorum.

— Evet kardeşiyim. Günaydın dediniz, telaşlanmayın, selamlaştık.

Cenk'in yumuşacık yanağını yanağına dayamıştı.

Çocuk kıkır kıkır gülüyor, Emine'nin omuzundan çıkarmayı düşünemediği çantasının askı tokasını çekeliyor.

— Annemle ablam neredeler?

Geçen gelişinde olmayan, bilmediği bir ağaçtan yapılma, kara marokenle kaplı garip bir heykel etkisi veren koltuğunun ardına çekiliyor hizmetçi.

İsviçreli mürebbiye yeğenini almaya yanaşmış, kızdan burnuna dolan kolonya, ter giderici karışımı kokunun ılıklığından tedirginleşip geriye alıyor başını Emine.

Mürebbiye eğilince açık giyiminin yakasından ayrık göğüslerini taşıyan, telli saydam sutyeni bezeyen küçük mine çiçeklerini görüvermişti. Göğüslerinin uçları sarışınlığına karşın koyu koyu.

— Neredeler onlar, beni telgrafla çağırdılar ya?

Mürebbiye soru kendine yöneltilmişçe atılıyor:

— Sizi arayacak beyefendi. Çünkü söylemek bana sabah, Birgitta beni arasın genç kız akrabam geldiğinde.

Türkçeyi isteyerek bozuk konuşuyormuş gibi gelen genç kadına dik, kesintisiz bakmaya başlıyor Emine.

Mürebbiyenin kayıcı, düz saçlarının bir bölümü yeniden yanağını örtmüş. Dudaklarının kıyıları uçucu sarı tüylerle bezeli. Hem bu denli ak sarışın, hem böylesine tüylü oluşu garip kızın. Cenk'i kavradığı kollarının dirsek bölümlerinde gergin parlaklıklar var. Kıza bakarken kanın devinimini biraz daha yaklaşsa görebilecekmiş sanısına kapılıyor. Bu incecik tenden ışıklar geçiverecekmişçe pırıltılar yığınıyla oluşuyor kızın görünüşü.

Emine kalkıp telefonun almacına el atınca enişteşinin numarasını ne denli gayretlense aklında tutamadığını düşünüyor.

Telefon defterinin mor kadife kapağını açıyor.

Sıralamalarda Seçil ablasının ince özenli yazısını görüyor.

Birkaç yaprak sonra, eniştesinin numaralarını buldu.

Dört telefon numarası, rakamlardan birinin sıfırlarının çevresi çiçek, taç yapraklarıyla donatılmış.

Bu Seçil'in çizgileri.

Bir sevginin dalgınlığı mı, yoksa uzayıp duran, ilgisiz bir konuşmanın rastgele çiziktirmeleri mi?

Sayıları çevirirken hizmetçi yanı başına bir fincan nescafe getirip koymuş.

Sekreterin isteyerek uzattığı puslandırılmış "alloo" sesini duyunca geldiğinden beri onu hırçınlaştırmaya başlayan kararsızlıklarını toplayıverdi.

— Ben Sonar Beyin baldızıyım. Görüşebilir miyim?

— Hoş geldiniz efendim, –ses toparlanmıştı. Sekreter gündelik sesiyle konuşuyor olmalı– içerde İstanbul'dan bu sabah gelmiş olan Habib ve Korel beyler var. İşleri önemliydi. Bir dakikanızı alsam.

— Benimkisi de önemli, meraktayım. Söyleyin lütfen.

— Bir dakika, derhal.

Sabah uçağının adamlarından kuşkusuz bu adlar.

Domuz derisi çantalı, kızıl kahve makosenli, katları yumuşacık bağlanmış has ipekli kravatlı önemli iki uçak yolcusu.

Habib ve Koreller. "İthalat ve İhracat" işlerini izleyen şirket avukatlarının bu iki ünlü tüccara yetmeyiş nedenleri eniştesinin özellikle İsviçre, Türkiye arasında sık sık yaptığı gezilerle açıklanabilirdi.

Yüksek satışlı gazetelerde ara sıra rastlanan iş ilanlarının dibindeki küçücük adlar olan bu adamları kısacık uçak yolculuğunda iyice izlemişti.

Peltek bir Fransızcayla konuşup İngilizce okuyorlar. Birinin parmağındaki seçkin beğenisinin tanıklığını belli eden yüzüğü düşündü.

Bir erkeğin takmasında yadırganmayacak ölçülerde kalmış pırlantanın küçüklüğüne karşın, kesiksiz parıltısı karatının yüksekliğini gösteriyordu.

Uçuş süresince hostesin sunduklarını istemeyip, bunu da, boş, takma gülüşlü o kızlara alçakgönüllü bakışlarıyla, kırmaktan kaçınan, okşayıcı denebilecek, parmak oynatışlarıyla belirtmişlerdi.

Bugün öğle yemeğini doğum adı Albert Sami Korel, doğum adı Hayım Erol Habib'le birlikte Efes Otelinde yiyecekti enişte.

Göbeklenmeye yüz tutmuş Sami Korel konuşurken terliyor. Yaz kış terlerdi adam.

İnce olan ötekisi ise karşısındakilere bakmadan dinleyecekti anlatılanları.

Oysa enişte konuşmaları önemli bir şey söylemiş olmadan da sürdürebilirdi.

Açık vermemek için, kaçışlarla dolu bu özellik, işbirliği yapılacak ortamlar için hayranlık vericiydi. Tanıklara kapalıydı enişte'nin ticaret avukatlığı. Arıca suç birliğinde boy atan obur bir güvenle açılırdı verimliliği.

— Enişteniz görüşecek efendim, dendiğini duyduğunda iki büyük tüccarı kendince enişte'siyle konuşturmaya girişiyordu Emine.

— Hoş geldin Emine.

Ses bildikti.

Kulağının tanıdıklığını bozan, sesteki anca sezilebilir gölgeydi.

— Merhaba, telgrafı aldım da. Sustu, ekledi:

— Siz nasılsınız, hoş bulduk.

— İyi sayılmam Emine.

— Niçin, hasta mısınız?

Seçil'i soramıyor, bundan ötürü de alabildiğine tedirginleşiyordu.

Enişte'sinin bu sözleri nasıl söyleyebildiğine şaşmıştı.

Yüzündeki donmuş anlamı, bir ölüden aktarılmış gülüşü, sağlığındaki düzeni, daha da önemlisi adamın yaşamasındaki her bölümü istediğince ekleyip ayırıvermesi. Ve bu kararlılığın süsleri olan kültür gösterileri. İlişkilerindeki ezbere özveriler, temelsiz erdemler.

Ne demekti o "iyi sayılmam."

Nasıl bir alçakgönüllülüktü bu. Üstün adam, büyük tefeci sokağa çıkıp yürüyemeyecek miydi ne?

— Peki Seçil...

Olumsuzluk sarıyordu fırdolayı içini.

Ablası nerdeydi?

— Keşke ben hasta olsaydım.

Yok, iş umduğundan da karışık.

Enişte savunudaydı.

Paçalarını sıyırıyor, çamurlanmadan yavaş yavaş karşıya geçmeye bakıyordu.

Üstelik o iki önemli müşterinin yanında bu insanlığını belirtici sözleri nasıl söylerdi.

Emine unutmuştu, almaca gülümsedi. Gelenleri eniştesinin ağırladığı odayı kesen uzantı, ikinci bir oda sayılabilir büyüklükteydi. İçki ve yedek giyim konan, nefti, içerlek dolapları düşündü. Kapatıldıkları tütün rengi deri kaplı duvarla bütünleşirdi. Dolapların iç bölümlerinin renklerini, yazıhanedeki öbür bej, kahve, tütün renklerini Seçil seçmişti. Söylediğine göre erkek renkleriydi bunlar.

Dolapların açılınca şaşırtıveren gizliliği Fransız Courvoisier, İskoç Chivas Regal şişeleriyle, kristal bardaklarıyla aydınlanıverirdi.

Kadifeden oyuntularda içkilerin dinlenmesini sağlayacak yataylıkta dururdu seçkin şarap şişeleri. Buzlar küçük buzdolabından, gümüş kaplara aktarılırdı. Buz içkilere gelenlerce az isteniyordu.

Bu adamların çoğunluğu midelerinden yakınan kişilerdi.

Dolaptan açılınca çıkıveren telefon da küçük bir süs eşyası gibiydi. İlk telefonlara benzetilmiş, incecik almaçlı, üstü mineli yeldeğirmeni deseniyle süslü goblen kaplamalıydı telefon.

İşte eniştesi şimdi, oraya girmişti. Bir gizli sevi ya da ilişki konuşması için saklandığı sanısını veren telefonunun başındaydı.

Musevi işadamlarıysa, dinlenme saydıkları bu ara vermede, bulundukları yazıhanenin bağırmayan, azar azar saran, varlıklı, pahalı düzenlenmesini içlerine hayranlıkla, saygıyla sindiriyorlardı. Birisi Polonya yahudisiydi adamlardan. Orda Albert Samuel denmişti ona doğduğunda. Sonra Türkiye'ye göçünce Sami adı önerildi. Göze çarpmayan bir ad diye. Ötekisi ise karısı yönünden akraba çıkıyordu Korellerle. Kaygılara yer yoktu. Albert Sami'nin milyonları dolarla sayılıyordu son yirmi beş yıldır.

— Olanlar nedir?

— Beklenmedik bir durum bu Emine.

Emine deminden beri adının eniştesince sık sık anılmasından ortada sandığından da garip şeyler döndüğüne inanmıştı.

— Nedir söyleyin lütfen, beni meraklandırıyorsunuz? Adamakıllı kötü şeyler düşünmeye başlayacağım.

— Neyse ki çabuk önledik. Bunu da Birgitta'ya borçluyuz.

Birgitta iri, tüylü, evcil bir hayvan gibi dolanıp dişi kokusunu yeniden salıyor sanki.

Emine çevresini tarıyor, kimse yok.

Herkes evin küçük hanımı sayılabilecek konuklarının konuşmasındaki gize gösterilmesi zorunlu özeni bildiklerinden salondan çekilmiş.

Geçeneklerin ötesinden doğru yavaşça bir zeybek türküsü çarptı kulağına, mutfakta radyo çalıyor olsalar gerekti.

Biliyor bu türküyü.

Sümer çok söylerdi.

Sözleri bir çıkarabilse, olmuyor.

Sümer'in kara saçları, İran kalemkârlarından alınma gözleri beliriyor. Küçük kalkık burnu çilli.

— Ben çirkinim Emine, diyor. İyi ki de öyle olmuşum. Hemen kocaya verirlerdi beni. Gel gör ki şimdi de çevremde tiptir, havası vardır gibi aşağılık laflar duyuyorum. Boş versene sen. Doktor olacağım, işte o kadar. Sonra ver elini Urfa, Mardin. Ora insanıyla yakın ilişkiye gireceğim. Ama "hadi," denirse bekleyemem. Gerekirse doktorluğu bile hiçlerim. Halkıma yararlı olmak için neler feda etmem ben. Cansa can...

Salih Zeki Onurkan kızı, Merzuka'dan doğma Bilge Sümer Onurkan. Doğumu 1948, Ankara Kayaş. Babası ordonat albay. Ailenin dört çocuğu var. Anne ev kadını. Küçük oğlan orta iki öğrencisi. İki erkek, iki kız. En büyükleri Banu topçu yüzbaşısı Muharrem Sadi Toruk'la evli. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde okuyan oğulları Kurthan Altay Onurkan'ın "öğrenci birliği seçimlerinde baskı yapan sol gruba silah çektiği söyleniyorsa da, tabancayı ilk çekenlerin solcular olduğu saptanmıştır. Soruşturmada devrimci grubun sözcüsü, bu silah cebimize itişmede konulmuştur, diye yanıltıcı beyanda bulunmuştur." Bilge Sümer Onurkan'ın ailece tasvip görmeyen tutumu, ağabeysi Kurthan Altay Onurkan'ın sert karşı koymalarıyla da engellenememiştir. Kızılay'daki protesto yürüyüşlerine bile İstanbul'dan gelip katılan genç kız, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde, başlatılan gösterilerde tam bir militan olarak belirmiştir. İst. Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde okuyarak, ailesinin olumlu ve eğitici etkilerinden sıyrılmayı seçmiştir. Başarılı bir tıp öğrencisi olduğu bilinen Bilge Sümer Onurkan'ın...

— Zeybek denince içim coşar Emine. Tavas zeybeğini bilenin oyunundan seyrettin mi? Bu ağır ağır devinerek, anlatılmaz davranış incelikleriyle süslenen zeybek oyununa değme baleyi değişmem. Görmelisin. Samanpazarı'nın orada dolananlardan arabacıydı, ağır işçiydi, çöpçüydü, işsiz koşturanıydı, halktan kişilerin bilinip de seçileni, oyuna durduklarında, peki bu bozarmış kişiler, zorluğun yılgınlığıyla uğraşısıyla kabalaşmış insanlar bu dans, uyum duygusunu nerelerinde saklarlar diye düşünüp kalakalırsın. Hani kapı pencere örtmeyi bile, yolunca yordamınca sessizce yapamayanların adım atışlarındaki yumuşacıklığı, kollarını kaldırışındaki plastik hesaplılığı yeniden yeniden düşünürsün.

Sümer'i döner dönmez görmek lazım.

Epeydir görüşmediler. Deli deli anlatmalarını dinlemek lazım. Ve sevgi dolu kara bademgözlerini...

Özlemişim onu...

Duygudaşız belki de ondan ara sıra içimde tüter...

— Ablama ne oldu enişte?

— Bir yanlışlık, son altı aydır beni dinlemeyip almaya başladığı mutluluk haplarını uyku haplarıyla karıştırmak mı desek...

Araya giden ablasıydı demek.

Bu açıkça belli.

Kaynana pek önemli değil ya, işin içinde kan söz konusu, alttan almanın gerekirliği bundan.

Acı ummadığınca fışkırıyor göğsünden.

— Mutluluk hapları niçin gerekti? Acaba siz de alıyor musunuz?

Emine hıncını saldığını anlayıveriyor konuşurken:

— Şaka etme. –Adam öfkeleniyor, sesi gergin– Belki şimdilerde alabilirim mutluluk haplarını.

Kahkahalarla gülmek istiyor Emine.

Yaşamayı sürdürüp kendini enişte benzeri arkalatmanın acıklılığını düşünüyor.

Seçil'e ne oluyor?

Bunca bolluk görkem; sonuç; mutluluk hapları.

— Şimdi nerdedir ablam?

— Beni anladığını umarım Emine, gerçi çok tanışmayız seninle ama. Doğum yaptığı klinikte.

Ses toparlanmış devre düşmüyor.

"Aferin makine adam," diyor Emine içinden. "Aferin çabuk toparlandı."

Dairenin çıkışına geldiğinde Birgitta'nın ardından onu izlediği duygusuna kapılmış durmuştu.

Bruegel'lerin yerinde iki tane yerli ressamın tablosu vardı.

Altmışlardan beri hız alan sanatta ulusallaşma, buralara değin

taşıp, enişteşinin kaçırmaz kulaklarına, gören gözlerine ulaşmıştı demek.

Kapıyı örterken hızla dönüvermiş, İsviçreli kızın sırtına vuran İzmir kışının boz aydınlığında, salt gözleri belirgin, Emine'yi görmediği sanısını veren bakışlarıyla göz göze gelmişti. İkisi de kıpırdamamışlardı. O da, Emine de bir boşluğa bakarmışça, değişmeyerek duruyorlardı.

Emine bu gereksiz duruşun nedenlerini bilmeden kapıyı alabildiğince alt katlara değin yansıyacak bir gürültüyle hızla kapamış, çıkmıştı.

Ablasının doğumlarını, kürtajlarını yaptırdığı lüks klinikteki görevli hemşirenin gösterdiği soğuk ilgi, enişteşinin adıyla çözülüp saygıya dönüşmüştü.

Oda ikinci kattaydı.

Yine de asansörü açmıştı hemşire.

Asansörün lekesiz temizliği Emine'ye filmlerde gördüğü morgları anımsatmıştı.

Anlayamadığı bir esintinin geçtiği bu madenden dikdörtgen koca kutuya sırtını değdirmemeye çabalarken ikinci kata ulaşmışlardı.

Geçenekte dudaklarından konuştukları belli olan üç doktor yine de duyulmayan sesleriyle yanlarından geçmişti.

Klinikte süren sessiz oyunun kişileri beklenmedik anlarda kavşaklardan, kapılardan çıkıveriyorlardı karşılarına.

Tabanı örten lastiğimsi kaplama, sesleri emiyordu.

Doktorların yüzleri alabildiğine ilgisizdi.

Emine içeri girdiğinde ablasının ilk doğumunu kutlamaya geldiği yılın, o bayramlı odasını bulamamıştı. Çiçek sepetleri, çiçekler yoktu. İlk çocuğunu doğurmuş küçük bir kadına armağan edilirken onu yeniden çocuklaştırmayı amaçlayan, yabancı malı büyük bebekler, tavşanlar, gülünç maymunlar ortalarda görünmüyordu. Seçil'in görkemli lohusalığından ufacık bir sızıntı kalmamıştı şimdi o odada.

Hemşire bir şeyler söyleyip çekilirken sırtı dönük olan annesini görüvermişti Emine.

Acı ummadığınca yüreğine yer ediyordu.

Annesi çok uzun sürmüş bir yorgunluğu belirtircesine ağır ağır dönmüştü.

Yine perukluydu.

Yüzünde uykusuzluğunu belirten çöküklükler yerleşmişti.

Sol yanağında boyadan oluşmuşça bir kızartı vardı.

Boynun gevşeyen derisinde yandan vuran günışığının küllü aklığı konuştukça yer değiştiriyordu.

Annesinin söylediklerini duymuyordu. Bir akvaryumdaydılar sanki.

Açıkça görmek, gördüğünün bilincine varmak ister gibi, gözlerini kırpıştırmıştı Emine.

Annesi konuşmasını birden kesmiş, örtülmüştü dudakları. Sonra gülümsemeye çalışmıştı. Dişlerinin aklığı annesinin yaşlanmasını kesinlikle belirten tek düzgün renkti yüzünde.

Annesi anca ellisini geçmiş olabilirdi. Peki neydi onu bu denli yaşlı gösteren?

Zamanın yıpratmasına dirense de karşı koyamamış Nüveyre öğretmenin yüzünün tümden değişmişliğine o güne değin yeterince dikkat etmediğini anladı Emine.

Annesine doğru birkaç adım atıp sonra kalakaldı olduğu yerde.

Alüminyum cam kasalarının kıyılarında buharlaşma oluyordu.

Yatağa bakmaktan kaçınmıştı.

Annesinin görüş alanından çıkmaya çabaladıkça, başaramadığını anlıyordu.

Oda dikdörtgendi.

Eşyalar görüşü kapamayacak yükseltilerdeydi.

Ablasının ilk doğumundaki gelişinde onu bakışlardan korumayı sağlayan sepetler, saksılar da yoktu.

Pembemsi fildişi duvar kâğıtları desensizdi.

Göremediği bir saatin basık tıkırtısı duyuluyordu.

Annesi kızının daha yaklaşmasını isterce yerinden yarı beline değin doğrulmuştu.

— Emine çocuğum, gördün mü başımıza gelenleri... Tanrı bağışladı ablanı bize.

Sesin yapışkan acıklılığı acının kanırttığı yüreğini buzlaştırmıştı.

Annesi silah bırakışımındaydı yine.

En başa çıkılmaz, en çekilmez acıklı görüntüsünü takınmıştı.

Konuşmaları gerekmese Emine'ye her şey daha kolay gelecekti.

Ne olursa olsun bu birden beliren katı duygusuzluğunun duruma aykırılığını da yadsıyamıyordu.

Çantasını yeniden yukarı çekti, omuzlarını kaldırdı, gayretlendi, annesine doğru eğildi.

Yakından, artık pörsümeye yüz tutmuş derinin gözeneklerine sinmiş kirlenmeyi seçti. Biraz daha eğildi, yüreği buruldu. Bağırıp çağırarak dışarı fırlamak, "Bana ne, bana ne yahu!" diyerek kaçmak istedi. İzmir'in bir tatlı su gölü gibi uzanan toprak rengi, çalkantılı kış denizine doğru koşmalıydı. Yırtıcılığını ezdi. Annesinin kaygan oynak yanaklarına değdirdi dudaklarını.

Annesinin onu çekivermesiyle kollarının arasında buldu kendini.

Ter, limon kolonyası, şarapta dinlendirilmiş tütün kokusuyla doldu her yanı.

Koyuverdi kendisini annesine.

Kadın ağlıyordu.

Şaşılası olan bu ağlamanın duyulmazlığıydı.

Gözyaşları annesinin yanaklarıyla kendi yanakları arasında birikiyor, eziliyordu.

Annesinin böylesine utanırca bir kapanışla ağladığını, kederle sarsıldığını ilk kez görüyordu. Kolların sıkışından kurtulmaya çalışırken.

— Yeter anne, dedi, siz de hasta olacaksınız. Sonra Seçil, Seçil ablam için her şey daha güçleşecek. Bizleri unutuyorsunuz. Bize de lazımsınız.

Böylesi durumların kalıplaşmış sözlerini nerden bulup çıkarmıştı, şaştı.

Belki de Seçil'i yolcu edip de, Erzurum'da yeni katlarına yerleştiklerine rastlıyordu bu tür sözleri öğrenmesi.

Yeni katta artarak önem kazanan, sürdürülen konuk günlerinde öğrenmiş olabilirdi.

— Ölenle ölünmez efendim. Sizden destek bekleyenleriniz var. Kocanız, çocuklarınız, anneniz hayatta olsaydı böylesine eleme düşmenize razı olmazdı.

Annesini toprağa yeni vermiş olan konuk, odanın uçlarında dalgın bakışlarını gezdirip, elinde tuttuğu dantelli mendili sanki güçlükle engellediği gözyaşları için ikide bir burnuna bastırıyordu.

Eğer ölen kocaysa, bu kez durum daha zorlaşırdı.

Yeni bir evliliği kesinlikle istemez görünmenin gerekliliğini bilen kadın, vücudunu gevşek tutar, düşük omuzlarını hıçkırır gibi oynatırdı. Öğütlerin yararsızlığını belirtmek isterce de, "Ah vakitsiz öldü ah," derdi.

— Her şeyden böylesine vazgeçmeyin, gençsiniz daha. Çocuklarınızın size ihtiyaçları var.

Dinleyen omuzlarını sarsmayı hızlandırır, derin derin inlerdi.

Kadınlar Altın damlası, Fujer, Chat Noir kokularına bürülü enselerinden, kulak ardlarından, dirsek içlerinden süzülen dalgalanmalarla, odayı esnetici baygın bir havayla doldururlardı. Vaktinden önce dolup yuvarlanmaya başlayan boyunlarındaki yapma incileri, altın kordonları arada elleyerek kararlı bir tutumla, "Hayır, ölenle ölünmüyor," demeyi sürdürürlerdi.

— Yavrum, Emine'm benim, hep adım sayıklıyor. Kimseyi görecek gözü yok. Bir sen, bir sen...

Çocuk sesleriyle ağlayan annesine bakmıştı.

Emine içinin bulandığını, annesindeki bu duygu taşmasının kafasında bir türlü gerçeklik kazanamayışındaki ön nedenleri andıkça öfkelendiğini sezmişti.

Bir şeyler söylemezse öfkesi ağlamaya dönecekti. Ya da annesince sözlerinin yanlış yorumlanmasına dayanamayıp açıklamalar getirmek için incitici olacağını biliyordu.

Seçil ablasından epeydir sıkılıyor, onu yanlışa iten şeylerin salt boyun eğiş değil, yozlaşma olduğunu da şimdi biliyordu.

Elini annesinin sırtına koyup derin bir soluk almıştı:

— Anne, ablam duyacak ağladığınızı. Üstelik ben hâlâ ne olduğunu bilmiyorum.

— Enişteni aramadın mı?

— Aradım meşguldü. Aramızda kısa, kopuk bir konuşma geçti.

— Önce apartmana mı uğradın?

— Evet.

— Cenk'i gördün mü? Bora pek aldırmıyor da, küçük arıyor annesini.

— Büyük kalkmamıştı gittiğimde.

— Ne dediler sana?

— Enişteme telefon etmemi söylediler.

— Kim?

— İşte o Birgitta ile yeni hizmetçi.

— Birgitta mı?

— Evet.

Annesi kalkıp karyolaya yanaşmıştı.

O zaman açılan bölümden başucu masasında Seçil'in Çin porseleninden lambasını, iki Fransız kolonyası şişesini, altın üstüne emay çiçekli hap kutusunu, Chanel çantayı, gümüş saplı saç tarağını, Chanel Beş'in kara kadife kaplı şişesini, uçuk renkli ipek mendilleri, dökme altından bir zenci başı anahtarlığın ucunda Seçil'in Mercedes 280/S'inin anahtarını görmüştü.

Bu, son evlilik yıldönümlerinde, enişte beyin armağanı olan bordo renkli arabaydı.

Annesinin anlatmalara doyamadığı, görünce soluğunun kesildiği araba.

Emine o yılki kutlamaya katılmamış, telgrafla ya da mektupla gönül almaya çalışmamıştı.

Yatağın üstüne atılmış ak tiftikten şalın tüylenmiş aydınlığına gözü takılmıştı.

Seçil'in dış gezilerde en şık otellerde bile kalsa, "evimden sevdiğim bir iki şey olsun," diye taşıdığı şal ve benzeri şeyleri düşündü. Demek buraya gelirken de bunları getirmişti birlikte.

Annesinin ağlayışı, telgraf, eniştesinin düzmece duyarlıklı telefon konuşması, Seçil'in gittği yerleri yadırgamasın diye birlikte taşıdığı ıvır zıvır.

"Bunlar da gittikçe hokkabazlaşıyorlar," diye düşündü Emine. "Üstelik acılar beni yine de kaplayacak."

Neydi dönenler?

Arabasının anahtarları başucunda duran Seçil nereye geldiğini bilmiyor muydu?

— Uyuyorken, demişti annesi, çıkıp konuşalım. Çünkü uyutuyorlar, böylesi iyiymiş. Yavrum Seçil'im onu nasıl, nasıl...

İnsanı daha da sessiz olmaya zorlayan oda kapısının tıkırtısız kapanışından ötürü merdiven dönüşüne değin konuşmadan yürümüşlerdi.

Birkaç sıcak iklim bitkisinin yükseldiği saksılarla, maden koltuklarının, sehpaların dizildiği bölüme vannca:

— Burda rahatça oturabiliriz, demişti annesi.

Karşılıklı yerleştiklerinde duvara asılmış Turner imzalı iki doğa röprodüksiyonuna bakmıştı Emine.

Annesi sigarasından çekip alırken, Emine'ye de dalgınlık mı, dostluk mu olduğu anlaşılmayan bir tutumla uzatmıştı paketi.

— Teşekkür ederim anne, artık hiç içmiyorum.

— İyi ediyorsun, alışmamalı.

Emine'nin uzunca bakmamaya çabaladığı yüz, bu kez önden gelen ışıkta karasarıydı. Göz pınarlarında birikmiş boya artıkları vardı. Bir ara dayanamayıp uyuyuverdiği belliydi. Bluzunun katlanmış yakası boynun çökmüş yanlarına birikiyordu.

— Anne, siz de çok bırakmışsınız kendinizi. Böyle yapmayın.

Sözlerinin tümünü konuşmanın düzeyini çizebilme umuduyla sıralamıştı. Olur ya belki ateşli bir hastalığın şaşkınlığıyla çağrılmıştı. İki saat burda kalması dönmesine yetebilirdi. O zaman kırıcı olmamak daha kolaylaşıyordu.

— Evet Emine, ikinci gündür bu, ablanın odasından ilk dışarı çıkışım. İnanır mısın?

Durup kızını dikkatle süzmüştü. Kederi artırmak için seçilmiş, yapay, bildik gülümseyişlerinden biri anında geçmişti yüzünden.

— Tuvalete bile gitmeye çekindim. Enişten nöbeti arada bir alıyor falan, ama biliyorsun onun da işi başından aşkın.

Emine bu alçakgönüllülüğü, özveriyi duymamak isteğiyle kasılmıştı:

— Doğru değil yaptığınız. Yüzünüzü yıkayabilirsiniz. Bu sizi ferahlatır. Biliyorsunuz hemşireler çağırınca gelir.

Annesinin yüzündeki sıvılaşmış karışmış boyaları, artan ışıkta görmese, konuşmanın daha kolay yürüyeceğini duyumsadı.

İnanılması zor ama Seçil intihara kalkmış. Dur dur, üzülme, tehlikeyi atlattı. Neden intihar etti dersen, anlatayım da bak, inanılır gibi değil. Emine, yavrum, sarardın, ah yüreği en yufkamız sensin. Tehlikeyi savuşturdu diyorum. Susayım mı? Hayır mı? Eh anlatayım şimdi. Babanla Kubilay bilmiyorlar: Birinin sınavları var. Babanın taşikardisi olduğundan heyecana gelemiyor.

— Yanlışlıkla almış olmasın ilaçları ablam. Enişten telefonda mutluluk hapları gibisine bir şeyler söyledi de.

Emine ellerini alabildiğine sıkıyor, tırnakları avuçlarına batıyor.

— Deli misin kızım, hiç yanlışlık olur mu? Dur biraz, kolonya serp ellerine. Ne kastın kendini. Al, al daha, boynuna da sür, alnına da. Bu şişeyi yanımda taşımasam bir yanlarda yığılıp kalacağım. Nasıl yanlışlık olur? Hem sen enişteye bakma, erkekler dayanıksızdır. Perişandı beni uçaktan alırken. İnanır mısın uraş olmamıştı. Seçil'i öyle çok seviyor ki. Böyle bir şeye bile kalkışmasına inanamıyor. Oysa yılbaşında Paris'e, oradan da Lozan'a falan gideceklerdi. Hem enişten yeni işlerine bakacaktı, hem yılbaşını orada karşılayacaklardı. Seçil'in hazırlıkları da bitmişti. Tik ağacından yapılma, yeni mobilyalarının bir kontr büfesi kalmış, onu da adam onlar gitmeden getirecekmiş. Mürebbiye çocuklarla kalacaktı adam ablana yorgunluk olmasın diye. Seçil'e Ocelot kürkle, Bulgari'den istediği o zümrüt kolyeyi alacaklardı.

Emine üşüdüğünü duyuvermişti.

Üşümesi baskınlaşıyordu.

Annesinin Seçil'in hastalığını anlatırken giriştiği ayrıntıların, para, görkem, gösteriş dolu tanımlamaları, kadının ağzından tutkuyla okşanarak çıkıyordu sanki. Annesi nerdeyse bir hasta evinde olduğunu, intihar etmeye girişmiş öz kızının varlığını unutacak; kontr büfe, Lozan, Ocelot, uluslararası ünlü kuyumcu Bulgari, Paris, tik ağacı, mürebbiye, zümrüt, pırlanta sözcüklerini ömür boyu çektiği özleme kanmak isteğiyle arasız döndürerek söyleyecekti.

Neydi bu olanlar?

Bu gözyaşları ve bitkin görünüşler ardındaki yüksek maddi düzeydeki yaşamaların uzun, cıvık, yaldızlı anlatımlarına asla doyamayan anası.

Radyatörleri metalsi plaklarla kaplı kaloriferden salınan sıcaklık Emine'ye hâlâ ulaşamıyordu.

Birgitta'nın sutyenindeki yapma çiçekler yer değiştiriyor, uçları koyu, çıplak göğüslerin arasından sarı tüylü, genç, gergin bir karına doğru kayıyorlardı yavaşça. Sonra ıtırlı sabunlarla ovularak yıkanmış bir vücudun, terler terlemez saldığı kokudan bunalıyordu. Değişik, etin kokusu denebilecek, ileri gidebilse, ya da deneyleriyle tanımış olsa, başka bir açılmanın fışkırışı sayılabilecek o kokuyu Emine kesinlikle duyar gibiydi.

Omuzlarını kısıp olanca ilgisini yabancıladığı annesinin yüzünde yoğunlaştırmaya çalışmıştı.

Annesi kızının dikkatini sezer sezmez dudakları hızlanmıştı.

Söyledikleri Emine'nin kulağına varmadan, algılanmadan yitiveriyorlardı.

Annesi konuşuyordu ya, sessiz bir konuşmaydı bu.

Yüzündeki değişmelerden kimi kez acındığını, kimi kez kabararak "Ocelot, elmas, büfe, Paris, Bulgari, tik ağacı, 24 ayar, elli kişilik yemek çağrısı, Mercedes 280/S, zümrüt, pırlanta, Hollanda örtüleri, İrlanda kaşmirleri, vizon kap, vb." dediği belli oluyordu.

Seçil mutlu değildi demek.

Çocukların bayılacağı parlaklıkta renklere banılmış mutluluk haplarına, kişiyi kadife uykuların koruyuculuğuna çekiveren uyutuculara karşın Seçil mutlanamıyordu. En öfkeli anında bile kaba saba aşırı davranışları olmadığı halde, karısını yanında paha biçilmez efsane hazineleri, eşsiz bir yaratık gibi taşıyıp gezdirdiği halde Marlyn Monroe Seçil Sonar Hanımefendi mutlu değildi.

Bu bir kıskançlık olayı mıydı?

Ablasının eşsiz güzelliği yanında İsviçreli Birgitta'nınki bir et panayırıydı. Kızın varlığından yayılan kavrayıcılığın ışınlar halinde, ortalıkta dönendiğini yadsıyamıyordu Emine. Birgitta ile dolu dolu kahkahalar atabileceğini hiç düşünmediği eniştesini bir araya getirmesi zordu gerçekten de.

Çocuklar yapılmıştı elbette.

O tür ailelerin yeni oyuncakları gibiydi çocuklar.

İlkten "ne cici şeyler bunlar" denilenler, sonradan didişilenlerdi.

Emine genç kızlığa geçişinde küçük Kiraz'dan öğrenmeye çalıştığı kadın erkek ilişkilerini yıllar sonra deneye vurmadan, bir iki erkek arkadaşıyla el ele tutuşmadan öteye gitmeyen yakınlaşmalardan değil de teoride öğrenmiş sayıyordu kendisini. Kentsoylu öğretisinde ailenin kutsallığı hayattan öylesine soyutlanıyordu ki, çocukların var oluşlarının nedenlerini sormaları, öğrenmeleri nerdeyse engelleniyordu.

Gerçekçi aktörenin insana gösterilmesini savunduğu saygı rahatlıkla atlanıveriyordu.

Onlar, büyükler neleri nasıl öğrenmişlerse, küçükler de o yollardan geçerek yetişsinlerdi.

Böylesi kolaya kaçmalarının nasıl bir namusluluk olduğu da kaçınılarak kesinlikle gündeme alınmıyordu.

Lahanadan çıktıkları, kapıya bırakıldıkları gibi yanıtlar alan çocuklar da, belli bir aşamadan sonra, soru sormuyorlardı.

Aileyi gerçeklerin değil, boşvermelerin dokunulmazlığına temellemedeki çıkarcılık ortadaydı. Uzun yıllar bu tür birlikte yaşamaları kaçamaksız, yalansız sürdürmenin güçlüğü ortadaydı. Yalanlarla savunulan bir dünyada yetişen kişilerin kurduğu evlilikler ne olursa olsun sürmeliydi. Aldatmalar, kırgınlıklar, usançlar sonuçta kutsal ailenin doğal, değişmez yasaları haline dönüşmüştü.

— Ya Emine'ciğim seni de üzdük. Sarsıldın gittin. Dalma artık. Enişteninki erkekçe bir yanılma. Seçil'in üstlerine gitmesi yanlış. Kadın kışkırtıyor değil mi? Her şeyleri ters bize bunların. Senin ablana gelmeyişin de bir yılı aşacak handiyse. Bilmiyorsun. Ablanın çay davetlerine epeydir Divan'dan uçakla getirtilen pasta benzeri şeylere, Birgitta Hanımın çiçek pazarından istettiği domuz etleri de eklendi. Domuz pirzolalarını falan nasıl yiyor görsen. Suçlu odur. Düşün. Bana sorarsan üstünde durmamalıyız derim bu işin. Kolay mı bunu söylemem? İçime sor sen bir de ah... Gecelerdir sabahladım başında Seçil'in. İlk gün, doktor kaç kere tansiyonunu ölçtü. Beşten, altıdan yukarı çıkmıyordu. Çıldırıyordum az daha. Birden Erzurum'daki hali geldi Seçil'ci-

gimin gözümün önüne. Onu biz misler gibi büyütmüştük. Bir ananın babanın verdiği emekleri bilsen. Tertemiz bir çocuktu yavrum benim. İşte o hali geldi gözlerime...

Emine düşünmüştü.

Yaş farkları az iki küçük kız, bir şeyler soruyorlardı.

Büyüklerin birbirlerine sinsi göz kırpışlarıyla, arsız gülüşlerle bakışmalarının bitmesini bekliyordu kızlar.

Kimse bir şey açıklamıyordu onlara...

Ve bir gün, anayla babanın evlenerek çok ayıp yakınlaşmalarda bulunduklarına inanıyorlardı.

Mademki insanca sözcüklerle aktarılamıyordu bu iş, aşağılık bir istekti demek.

— Hangi temiz hali anne?

— Çocukluğu elbette.

— İlk genç kızlık döneminde Ezurum'daydı ablam.

— Ya, yavrum öyle pek de her şeyi dert etmezdi, Seçil'ciğim. Kızardı, diretirdi, iki gün somurturdu. Sonra gamzeleri falan açıverirdi yüzünde.

Nüveyre öğretmen isteğinin dışında bir şey anmıyor. "Kız mısın söyle bana, bir şey mi oldu?" diye bağırışları belli ki belleğinden silinip gitmiş. Üstünden yıllar geçmişti.

— Ya...

Tren kalkarken dudakları aklaşmış, gözleri ender bulunur taşlar gibi çakmak çakmak olan ablasını düşündü.

O zamanlar daha mı güçlüydü Seçil.

— İntihar olayının çevreye duyurulmaması gerek. Gazeteler var, tanıdıklar var, muhitleri Avrupa dahil müthiş geniş. Enişte-nin işi malum, hatta inanır mısın bizim bile Ankara'da Seçil'in bu işini duyurmamamız gereken kişiler var bunu unutma. Doktoru da, kız kardeşini çağırınız, deyince telgrafı çektik. Seni çok meraklandırmayalım diye de Seçil'in de adını kattık, ne çok sever seni bilirsin.

— Bilirim.

— Enişte-nin üzüntüsünü, şaşkınlığım da küçümseme. Çünkü her günkü gibi bugün de uğrayacaktır.

— Enişte-mden bana ne anne? Önemli olan Seçil'in bu işe niye kalkıştığı, onun hayatı bu. Olmazsa kocasından ayrılır. Birgitta içinse bütün olaylar.

— Birgitta mı? Birgitta'yla mı dedim demin?

Yüzü değişiveriyor annesinin.

Emine'yi Seçil'le baş başa bırakmanın hırçın tehlikelerini, çıkmazlarını düşündüğü gözlerinin çevresinde dertop olan çizgilerden belli. Gülmeyi andırır bir kasılmayla ağzı doluyor.

— Birgitta'nın adını anmadınız, olayı anlattınız. Kızınız boşanamazsa dadıyı yollayıverirler memleketine.

— Daha neler Emine. Evlenmedin bilmezsin, ayrılmak o kadar kolay mı? Kocası âşık Seçil'e. Üstelik iki de çocuk. Ablan boşanmaya kalksa ölür vallahi billahi adam. Çevreye dinlenme kürü diyeceğimiz bu hastaneye yatıştan sonra mürebbiyenin yollanmasına tanışları ne der? Kıza bu yıl hemen yol veremezler. Enişten de düşüncemde hak verdi bana.

Demek ki bu yol verme işinin yaratacağı patlamayı enişte bey, kaynanasına danışır görünerek engelleyip ailenin kararı haline getirebilmiş.

— Düşün kızım, apartmandan çıkarlarken, altıncı kat üstelik, asansöre bindirememişler. Doktor gelir gelmez koluna serum takmış ablanın. Olay gecesi bir davetteymişler ablanlar. Sabahında sedyeyle evden çıkarırlarken birkaç dairenin kapısı birden açılıvermiş, görenler kat hizmetçileri, aşçılar falan ya, sahiplerinin papağanlarıdır onlar. Hele o bankacılar. Hele onlar, ah ne görgüsüzdürler. Bilmezsin sen bu çevreyi ah.

— Bilmesem de tahmin ederim anne. Eş kurallarla yaşadıklarına göre değer ölçüleri de eştir kuşkusuz.

— Neyse.

Yeniden sigara çıkarıyor annesi, bu kez Emine'ye uzatmıyor. Sigarasını uzun kara çakmağıyla yakıyor.

Konuşma bitti.

Bunu belirten bir iki yersiz sözcük geçiyor aralarında.

"İstanbul'a kar yağdı mı?" Emine başıyla evetliyor.

Annesi her duyuşunda öfkelendiği boykot işini sönük bir bakışla geçiştiriyor bu kez.

Ayağa kalkıyorlar...

— Sömestri Ankara'da geçirirsin artık. Baban çok özledi seni. Hava değişimi yaramadığından seyahatten falan çekiniyor.

Babasını düşünmeye çalıştı Emine. Bildik eski hiçbir ayrıntıyla bütünleyemediği babasının onu özlüyor olmasının boşalmışlığını, yitikliğini geçiriyor içinden.

— Belki bir ara uğrarım.

Hemşireyi anca yanlarına vardığında görebildiler.

— Sizi telefondan bekliyorlar hanımefendi.

Annesi gözlerindeki ışımayı örtmek istermişçe bezgin soluklandı.

— Geliyorum kızım, beklesinler geliyorum. İşte...

— Peki efendim.

Hemşire ardını döndüğünde Emine annesinin ne anlama geldiğini anlayamadığı baş sallayışıyla,

— Gece için ne yemek hazırlanacak diye soruyorlardır, demesini izliyor. Görüyorsun ben olmasam, eniştende gastrit başlangıcı var da, konsome falan yaptırmalı. Beuf strogonof da iyi olur. Sen ne isterdin?

Emine annesindeki değişimlere gülme ile öfke arasında ikircikli bakıyor:

— Ben Seçil'in yanına gireyim, özel bir isteğim yok, yemek seçmem.

Annesinin ardında yürürken, yaşlı kadının bedeni dikleşmiş görünüyordu. Kızı intihara kalkışmış, damadı üzgün, torunları şaşırmış bir insanın yürüyüşü değildi şimdi bu. Buyurmaya giden anasının her adımında omuzları daha da dikiliyordu.

Sessizce süzüldü odaya.

Odanın ılıklığında bir kış bahçesinin havası dalgalanıyordu.

Avrupa kolonyaları ablasının banyosuna döktüğü özel suyun kokularına karışıp, hastanın çok güzel bir insan olduğunu girene haber veriyor gibiydi.

Annesinin deminki yerine geçmişti Emine.

Uzaktan seçemediği birkaç yüzüğün gece lambasının dibinde sıralandığını gördü.

Bunlar kazılardan çıkarılmış antik şeylerdi.

Birinin altın olduğu yer yer açılmış sarı yaldızlanmadan belliydi.

Seçil'in şimdilerde bunlara merak sardığını, eniştesinin de büyük paralar ödeyerek karısına hemen armağan ettiğini söyleyip duruyordu annesi.

— Kızlarım kültürlüdür, diyordu. Çocukluklarından beri kabasaba şeyleri sevmemişlerdir. Seçil'ciğim, yavrum İngiliz filolojisinden ayrılmasaydı iyiydi ya, onunki gibi bir güzellik yalnız kolay bırakılmıyor.

Yeni dostlarına, kendince çok seçkin bulduğu bu sözlerle ailesini sunuyor, kimi zamanlarda da daha önce anlattıklarına, bilenlere de yineliyordu.

Yüzüklerin bükümlerine, yeşim taşını andıran oyuntulusuna bakarken, yatakta bir kıpırdama olmuştu.

— Emine geldi mi? demişti zor duyulur titreyen ses. Geldiyse çağırın.

— Burdayım, geldim.

Emine'nin içi buruklaşıyor, burnuna doğru bir sızıltı uzanıyordu.

Yine sessizleşmişti yatan.

Çevresine bakıp ne yapması gerektiğini düşünmüştü.

Kalkıp ablasını görmek için yorganı aralamış; belki de ölüm döşeğine yatmış bir çocuk yüzüyle burun buruna gelivermiş, şaşırmıştı.

Seçil'in yüzü boyasız, uzun süre kazınırcasına, soyulurcasına yıkanmış, silinmiş gibi tertemizdi. Bu temizliğin yanaklara verdiği altın tozları benzeri pırıltılar, yok olup yeniden beliriyordu sanki. Ak ipekten geceliğinin yaka açıklığından boynundaki mavi atar damarın gevşek zonklaması görülüyordu. Dipleri koyu kumral, uçları sarılaşan uzun sık düz kirpikleri kıpırtısızdı. Gözkapakları bir eski zaman ipeğinin sedefsi solgunluğuyla örtüktü. Saçlar, kirpikler olmasa bu yüzün bakana yaptığı etki en seçkin mermerlerden oyulmuş, olağanüstü bir yontu, sanki yastıklara bırakılmışçaydı. Saçların terli yapışıklığı, alnın neminden gelen yaldızlanma, dudakların sedefsi solukluğu Emine'deki uçağa bindiğinden beri artan yabancılığı silip puslandırmıştı.

Parmak uçlarını Seçil'in alnına değdirmişti.

Hoyratlıklar şimdi gerideydi.

Adını anan o yorgun ses bazı çökelmeleri aralamış, duygularında üste çıkan aymış şeyler belirmeye başlamıştı.

Geldiğinden beri gördüklerinden kendini yalıtmayı düşünmeyecek denli uzak sayıyordu. Özellikle annesinden ötürü

yabancılaşması gedik vermeyecek sağlamlıktayken, anılardan fışkıran Emine'yi uyaran gelişme neydi?

Yanında durduğu yıllardır uzaklaştığı ablasıydı.

Yataktaki ise, işi canına kıymalara kadar götürüp Emine'yi sarsalayan Erzurumlu küçük kızdı. Yaşamaktan kaçan, siniveren masal güzeliydi o.

Parmaklarının ucunu Seçil'in alnına dokundurduğunda, alnın soğukluğu acıyı yeniden ısıtıp berkitmişti yüreğinde.

Korunaksızdı yatan.

Seçtiği yaşama düzeyi, yegledikleri, sevgileri, ellerini çırpmaları, düşsel yumuşaklıklarla bezeli tüketim gücü, bu ölme isteğini nerden besliyordu?

Kaynağı nerden çağıldıyordu?

Bu hasta odasına nasıl varılmıştı?

Son görüşmelerinde öylesine keyifliydi ki Seçil, Emine'nin "sınıf açısından" diye giriştiği konuşmaları:

— Mine'cik sen hangi sınıftan sayıyorsun kendini? Unutma annemle babam öğretmendiler. Nüfusumuzun kaçta kaçının okuma yazma bildiğini düşünürsen, hele onların öğretmen oldukları cumhuriyetin ilk yıllarında, bizim epey yukarı sınıftan sayılmamız gerekir.

— Sevsinler, diyordu Emine, nerden okudun bu nüfus oranlamasını. Yaşama biçimine göre sınıflamayı?

— Yanlış mı yani?

— Değil ya, Seçil Sonar Hanımefendinin söylemesi garip kaçıyor.

O zaman Seçil'in yüzünde yarım bir gülüş titriyor, kirpiklerinin boyayla sertleştirilen uzunluğu o yana bu yana kaçıyordu:

— Sen beni iyiden unuttun. Buralarda doğmadım ya. Erzurum'u, battaniyeden paltomu, anneannemin kapuska yemeklerini... Yine de gerçek bir yoksulluk yaşamadık biz. Hele sen ve Kubilay. Babam kooperatif, okul kitapları işlerine eğildiğinden bu yana.

— Doğrusun ya, seni unutmuş değilim. Yine de yakışmıyor madam bu sözler size.

— Yok efendim, bizim konuk çağrılarımızda Türkiye ile ilgili sorunlar tartışılmaz mı sanıyorsun Mine'cik.

— Sus, dudağım uçuklayacak.

Konuşma boyunca "Mine" demede diretiyordu Seçil.

Annesi telefon buyurularını bitirip –en azından yirmi dakika sürmüştü isteklerini iletmesi– odaya girdiğinde, Emine irkilip kıpırdayınca:

— Kalkma yavrum otur, her şeyi söyledim, demişti, Bayram Efendi birazdan uğrayacak. Bugün gelen, gelecek çiçekleri eve götürüyor. Bir görsen Emine, çiçekten geçilmiyordu buralar. Doktor yasakladı, ben de gerekeni yapıyorum. Dostları falan hemen nasıl da duydular. İlk günün akşamında gelenleri koridorun boyuna sıraladık. Sanırsın bir yeni gelin odasıydı her yan. Eve yollatıyorum şimdi. Bazılarını hemşirelere bile dağıttım.

Annesinin konudan sesine vuran tat alış, Emine'nin kulaklarında asılı kalmıştı. Üzüntüsü kesindi annesinin ya, dertlenmesinin sahiciliğini çözüveren nedenleri düşünmeyi yeniden istemiyordu o durumda. Annesindeki yapaylığın gerçek kılığına bürünüvermesi için, bu orta yaşı aşmış kadın, hangi deneylerden, düşünce alışkanlıklarından, beğeni kolaylıklarından geçmişti.

Bunları sıkça düşünüyordu Emine. Çocukluğunda annesine ara sıra ürkerek baksa da, babasından sakınılıp o olmadığında çocuklarına tokat atan kadından yüzünü kollarıyla örtüp korusa da, annesi onun için o zamanlar sevgili bir insandı. Çünkü Emine dünyaya karşı merak, sevinç, umut dolu her çocuk gibiydi o yıllarda.

— Ya, ablan ölümlerden döndü çocuğum, Tanrı onu bize bağışladı. Artık düşünme.

— Susun!..

— Uyanmaz, merak etme, demişti annesi. Öğleyin doktor gelecek, o zaman uyandırıyorlar. Çorbasını, kompostosunu ben içiriyorum. Tansiyon düşüklüğüne likid gıdalar iyi geliyormuş. Ölümlerden döndü ablan. Tanrım güzelliğine, iyi yüreğine acıdı. Bu güzelliğe hiç kıyılır mı?

Emine boğazına doğru çıkan kanın basıncını ensesinde duymuştu.

Camdan dışarıyı izlemeye başladı.

Oturuşunu annesinin yönünden kaydırmaya çalışmıştı.

Hava değiştiricinin akıma geçişi bir sinek uçuşu gibi titremişti odada.

Bir yaz öğlesinde sandı kendini.

Boğaz'da, küçük bir ara vapurda, gölgeli kurşun rengi yeşil karışımı kıyıyı izlerken gördü kendini. Arkadaşlarından biri, bir mimarlık öğrencisi Seyhan, insan-doğa güzelliğinin yaşamadaki, sanattaki değerini anlatıyordu.

Abdülkadir Öztürkoğlu, Dillara'dan doğma, Necil Seyhan Öztürk. Doğumu 1947, Adana Seyhan. İst. Tek. Üni. Mimarlık Fakültesi. Babası yargıç, annesi eczacı. Anarşik olaylara katılmıştır. Sarıldığı evden kaçma girişimini engelleyen görevlilere karşı koyarak, teslim olma çağrılarını reddederek ateş açmıştı. 1969'da iki kez tutuklanıp salınan Necil Seyhan Öztürk, o zamanlar da üç komandoya silah çektiğinden delil yetersizliğinden ve komandoların ikisinde de silah bulunduğu anlaşıldığından, hakkında kovuşturma açılamamıştır. Öğrenci birliğinin en girişken üyelerinden biri olarak tanınır. Düzeni yıkıcı maksatlarla Anadolu'nun değişik bölgelerini gezer. Yazlarını bu bölge insanlarının içinde yaşayarak geçirmiş olması, üzerinde önemle durulması gereken noktalardandır. Başlarda F.K.F.'nin inançlı kişilerinden biri olup sonradan kurucularla aralarında çıkan düşünce karşıtlığından ötürü ayrılmıştır.

Seyhan, yeşil gözlerinde sevinç, son yıllara değin kestirmemekte direndiği saçlarıyla çevreli yüzü gülüş dolu, Boğaz yalılarını anlatıyor Haydar'a:

— Ben güzelliğe vurgunum, tutkunum diyor. Her sınıf kendi

güzelliğini yaratıyor kuşkusuz ya, asıl çabalarıyla, emekleriyle hayatı doğru kılanların yarattığı güzellikleri göreceksin, kardeş.

Haydar yaşından aşırı dingin ilgisiyle dinliyor Seyhan'ı.

— Bizim halkımız var ya kardeş, bilesin ki başkadır, diyordu Seyhan. Bizim sınıftakilere başını eğik tutup bakar. Edebince gözünü kaçırır. Suskundur hatta, anlamaz, karanlık görünür. "Sen hasını bilin efendi," diyenler var ya, senin olmadık söz boğuntusuna getirdiklerin yani. Hani kapitaldir, sömürüdür, ağadır, tefecidir, faizdir, yüzdeleridir, gibi köylünün ömrünce tanıyıp bilmediğini ona aktaracak yolu bulamayanı "iyidir, hele adamı dinleyelim" deyip beklemeye geçer. Bu sözlerin yaşamasındaki yerini arar. Bakar ki yabancıdır, bilinmezdir, ses etmez; sen çıkıp gittiğinde de ardından bi alaya, bir taşlamaya geçerler ki, böylesini sen, ben bile kıvıramayız. Hele bakalım yaptığımız, yazdığımız soyutun güzelliği nedir diyen düdüklere. Halktaki bu güldürü gücü nerden kaynaklınır? Ünlü halk ozanlarından örneklemeler yapmak gerekmez. Adana'dan bir küfür diyeyim size.

Melek elleriyle bastırdığı ağzından kahkahasını salmamakla, Seyhan'ı koruyup güvenmesini engellediğini belirten tutumuyla göz kırpar Emine'ye. Seyhan, Melek'i görüverir. İçine oturakalan küçültme isteğini Melek'e yöneltip nasıl çarpıcı kılabilir diye aranırken, parkasının açık önünü gerekmeden ilikleyip yeniden çözer.

— Dinle Haydar.

— Biz de dinliyoruz. Seyhan, niçin yalnız Haydar'ın adına anlatıyorsun?

— Siz mi? Pöh.

Seyhan'ın her an ataklığa hazır gövdesi kasılır; derlenir, kollarını yanlarına vurur.

Ötelerdeki vapurun geçen iki üç yolcusu, bu gençler topluluğunun canlılık dolu kalabalığına uzak bir ilgi ile bakarlar.

— Haydar dinle, der. –Seyhan aldırmasız olmasına özellikle çalıştığı yarım dönüşüyle yönelir Haydar'a.– Bu küfürün neyin, kimin yakıştırması olduğunu, şu gerçeküstücülüğü ve somutlamayı nasıl belirttiğini bilmeyiz ya, bizim oralarda hasmına adamın çürüğüne kızanlar "Allahının horozuna tüy dikeyim," derler. Efendi, nasıl dersin şimdi, bu halk gördüğünü yorumlamaktan

acizdir diye. Bilmem anlatabiliyor muyum? Onların özrü yok. Özür bizdendir, o kadar.

— Müthiş, der Melek, –kahkahalarını salmış, gözlerine zorladığı gülmesinden pıtraklanmaya başlayan yaşlar dolmuştur– müthiş anlatıyorsunuz beyim.

— Sözüm sana değil, sen yaman bir devrimcisin. Ve de kimseye ihtiyaç duymadan gerçekleştireceksin her şeyi. Gerektiğinde salon küfürlerini öğreniriz senden Melek'ciğim.

— Seyhan'ı zora düşürdük anlaşılan. Ben zengin kızıyım ya, sen de yargıç oğlusun.

— Kişisel kapışmalara girmeyelim, der Haydar. Coşmayalım. Hele ki açık hava belli dokundu size.

— Değil mi efendi, böylesine zekâ kıvraklığı olan halkın neyi anlayamayacağını sanabiliriz. Biz konuşmayı becerebilsek. Önemlidir, gereklidir diye onlara kendimizi, öğretimizi anlatabilsek, inandırabilsek. Evet, doğru bana uzun geliyor bazı şeyler. Özeleştirimi yapıyorum, yine de içimi tepen hızı durduramıyorum. Yergisini bile şaşılası boyutlarla verenlerin bilinçlenmesini belki beklemeye sabrım olmayacak.

Seyhan sözlerinin burasında göğsüne hızla vurur. Öne hafifçe eğilir.

— İşte efendi, halkımız sinsiliğe, yalana düşte de hayatın gerçek damarıdır. Sömürgen olmayan haklıdır. Duyulmazdan gelinen bu kaynağa, bu dayanma gücüne yeniden dikkatinizi isterim. Anadolu'ya gitmelisiniz, tanımalısınız, bozkır deyip de geçmemelisiniz. Diyelim bozkıra düştün, bozarmıştır her yöre, cavlamak yetmez, elvermez. Bozdur o kadar. Ora insanı nasıl beller, bulur yolunu deyip düşünürsün. İşaret yok ki. Derken çadırdı, obaydı, odaydı, damdı, bir yere girersin. Ağırlarlar hemen. Hey gözünü sevdiğimin insanı. Ne renk cümbüşüdür o. Renklerin hiçbiri ötekinin altında kalıp ezilmez. Çözgüsü kıl kilimler, ihram dokumaları, Bardız kilimleri, Gümüşhane tahta işleri, ee, bunca şeyi yozlaşmadan taşıyıp kuşaktan kuşağa aktaran insan kalabalığını donmuş, değişmez diye düşünmek olur budalalık mı? Yapıp yakıştırmanın en zor koşullardaki yenik düşmemişliğinden alınacak dersler var.

— Ne dersin Seyhan?

— Sözüm size değil cahiller. Siz sanatı nerdeyse toptan reddediyorsunuz.

— Eh, daha önemli şeyler olduğunu biliyoruz.

— Sanatın, hayatın özümlemesi, aktarılması olduğunu da biliyorsunuz kuşkusuz değil mi? Dikkat edin "hayatın" diyorum, o insanların yaşamaları içinde burkultup eskitildiğinde, insanca haklarının ellerinden alma alına yarı hayvansı içgüdülerle yetinip, gelişmemelerine çalışıldığını da biliyorsunuzdur umarım. O zaman onlardaki insan olma damarının türküyle, örgüyle, dokumayla, cevherini yok etmeye uğraşanlara karşı koyan sessiz savunusunu da unutmayın.

— Öfkelenip tartışma Seyhan. Popülist eğilimlerin var sanacağız nerdeyse. Girişimlerini, gözü pekliğini unutmasak.

— Bıçkın teorisyenlere sözüm yok. Bizim anlatmamız Haydar'adır. O okur. Yetinmez, araştırır. Araştırdığını anlatır. Sonra. Çabuk yanıt bulamaz. Yanıtları yeniden düşünür. Çoğunluk kolaya sapmaktan çekinir. Anlatmam Haydar'adır.

— Desenize çocuklar, entellektüeller birbirini buldu. Bize de Boğaz'ın güzelliklerini bir Yahya Kemal hissiyatıyla seyretmek düşüyor. Ne de olsa Seyhan yüksek mimardır.

— Mimar olacağım elbet. Eğer daha gerekli sayacağım girişimlere adamazsam kendimi. Sinan var ya Sinan, onun bir taşının benzerini geliştirip halkıma verebilirsem. Şimdiki yaşama koşulları içinde elbet. Mimarlık zanaatını seviyorum. Yalnız kimin adına yapacağım şimdiden düşündürüyor beni. Eğer halk yararına olmayacaksa hiç olmasın diyorum.

"Bakunin Seyhan," derlerdi aralarında ona.

Dehşetli sinirlenirdi Bakunin denince.

— Babanızdır sizin Bakunin oğlum. Efendi, ben anarşizmin bir küçük burjuva başkaldırması olduğunu bilirim. Türkiye'nin köylü nüfusunun yüksek olduğunu da bilirim. Bu nüfusun şu dönemlerde kentlerle Almanya arasında hızla bölündüğünü de bilirim. Bu bölünmenin sosyo-ekonomik nedenlerini de bilirim. Siz etiket rahatlığına fena alıştınız. İş ki dört yönü kafanıza denk gelsin. Hemen ben Bakunin olurum. Adam temel düşüncelerini L'État l'Anarchie'de belirtir ya. Belki de o kitabı ben yazdım demelere getireceksiniz işi.

Cemşit o sıra Seyhan'a sevgiyle bakar. Düşünceli düşünceli kafasını kaşırdı.

— Bilin ki anarşist olmaktansa nihilist olmayı seçerim. Önceden edinilmiş, topluma emdirilmiş ön yargıları, değerleri kökten silivermeyi seçerim. Aynı kapıya çıkar diye atılmayın hemen, durun durun...

Sırtında yedek subay ağabeysinden edindiği parkası, iri görünüşüyle arasız devinip sözlerine karşı koyacak olanı dövecekmişçesine çevresine bakardı.

Parkasının kocaman ceplerinde taşıdığı Fransızca kitaplarıyla, insanın yarattığı güzelliğin anlatımına giriştiğinde sözcüklerinin yıpranmamış ışıltısıyla, inancını iletişindeki gücüyle Seyhan, Emine'nin içini ısıtırdı.

Kendisinin en iyi dinleyicisinin kavramları boş kalıplar olmaktan çıkarıp değişken içeriklere açık kılan Haydar olduğunu söylerdi Seyhan. Bir gün Haydar'ın Kars'tan üstelik ilinden ilçesinden değil, köyünden olduğunu öğrenince bir zaman küsüp konuşmamıştı. O Beyazıt'a geldiğinde, Beyazıtlılar Taşkışla'ya uğradığında Haydar'ı hiç sormamış, aralarında iş gereği Haydar varsa, Taşkışla'nın bahara doğru çimenleri fışkıran, yeşili her yana sıvanan serin orta avlusundan hızla geçip görünmemeye değin vardırmıştı küskünlüğünü.

— Haydar ha, diyordu, onca sevip saydığım, aklına inandığım, kafası arasız aşamada olan bir adam, ben Anadolu'yu sergilemeye giriştiğimde dinlesin, sussun. Bir söz de kendinden katmasın böyleyken böyledir de deyip. Ben ona nutuk atıyor duydum kendimi. Nutukların ölmüş kokusu sardı burnumu. Yok efendi kırgınım. Evet işlerimiz iş, öğrenci birliği toplantılarına artık bazılarının yandaşı sayılmasak da katılmamız, kuşkusuz bireysel kırgınlığın çok ötesinde ya...

Bir gün Seyhan'ı savuşamayacağı bir ortamda kıstıran Haydar, onun sırtına vurup:

— Yararını bilemedik sendeki bu küsmenin ağam, demişti. Karslı olup, hele köyünden de olunca sana kulak tıkayıp biz daha iyisini biliriz, biz oralıyız, sus ol mu diyecektik?

Gülüyordu Haydar. O yüzünü kaplayıveren inanç denebilecek balkımayla alabildiğine gülüyordu.

— Karslıysam efendi –efendi sözcüğünü Seyhan'ın deyişine eş kılmak için sesini azdan kısıyordu– Karslıysam da senin oraları, Orta Anadolu'yu ya da köylüleri bir mimar sanatçı coşkusuyla taşıp seyretmeni dinlememe engel ne? Senin gördüklerin beni de ayar bir yerde. İşin ucunda yanlış bakmış desem de yararsız mıdır ki? Üstelik sen evrenle alışverişini seslerle, renklerle, ışıklarla da donatıyorsan... Sana köylüyüz biz efendi, sen hangi yolu kime çizersin ağam mı deseydik? Yok yahu, kitabımız hani bunu yazmazdı?

Seyhan gözlerine yansıyan memnuniyetini açığa salıvermemek için, her zamanki tutumuyla kitaplarla dolu ceplerinde uzun bir araştırmaya girişmişti.

— İstersen, demişti Haydar, bu küsmeleri keselim.

— Tamam, demişti Seyhan, bildim haksız olduğumu. Bu cahil takımına aldırmam ya sen başkasın. Bunlar Kapital'den bir sayfa okuyup yüz sayfa konuşurlar.

— Yapma, demişti Haydar, arkadaşları yerme, eleştir; buna varım bak.

— Onların akılları eleştiriden yana kapanıktır. Benden çok aceleleri var ya, sonuçta bana Bakuninci derler.

Seyhan'ın fotoğrafları gazetelerin sorumsuz manşetleriyle yayınlandığı gün, kaldırımlara serilmiş gövdesinin direngsiz, uyumlu yatışının bilincine varamadan bakıp kalmıştı Emine.

Neydi o fotoğraf altı yazıları?

Ne kolaydı?

Gepgenç bir insan ölüsünü hiçleyen, kişiliğinden aldırmasız bir şeyler alıp götüren sözcüklerle donatılmıştı.

"Anarşistlerle kanlı çatışma. Şehir şakilerinden... Çevreye dehşet saçan ateş altında..."

"Benim canım arkadaşlarım," diye düşünmüştü. "Onca güzelliği, haktanırlığı savunup biriktirmeye çalışan beyinleriniz bu kadar gençken nasıl durur..."

Seyhan'ın yaşama tepisini zor taşırmışçasına sarsıntılar geçiren vücudunu yeniden kurmaya çalışmıştı Emine. Böylesine kolayca düşünebiliyordu. Dirimi hemen yükleniyordu çünkü Seyhan. Ölümü belgeleyen o gazetedeki fotoğrafsa gerçekliğe ne etse kafasında dönüşemiyordu.

Seyhan'ın yattığı taşların çevresinde uzayıp giden sokağın insanları birikmişti. Günün yeni ışıyan tüllü aklığında, duydukları seslere nedir diyerek çıkar çıkmaz hepsi gördüklerini kavrama durumunda kalakalmışlardı. Günlerdir duyurular okunan radyolarında, gazetelerinin birinci sayfayı kolayca satışlı kılabilecek olay başlıklarında gördüklerinden, duyduklarından birileri miydi ölenler? Bakınıyorlardı. Yerdeki genç ölünün başı yana kaymış, açık gözleri ilerde bir noktayı araştırırca bakıyordu. Bir alt kat penceresinin perde kıyısına sığınmış bir kadının, dışarıyı görüşe anca erebilen çocuğunun başı, sarı saçları, kurşun rengi sabahın donukluğunda ışıyordu. Arnavut kaldırımlarının çukurlarındaki yanar döner su birikintileri, sokak kapılarının içerikliğine sığınmış meraklı, korkulu yüzler, görevlilerin tekdüze sıralanışı. O erken saatlerden beklenmeyecek denli düzgün giyinmiş, birkaç adamın onları görüp görmediklerini açığa vurmayan kıpırtısızlığı. Sokağın ötelere açık bağlantılarını kesmiş araçlar. İki çöp bidonu, kuyruğu kopuk bir kedi.

Seyhan yüzünde gülmeyle şaşma arası çizilekalmış anlamla elleri karnına basılı, ağır ağır düşüyordu kaldırımlara.

— Artık bir şeyler yapmalıyız, diyordu. Bu tekelci burjuvazinin ayak oyunlarına dayanamıyorum. Örgütlendik sayılmaz mı?

Haydar düşünceli:

— Kızma Seyhan, diyordu. Bilirim beni seversin. Bölünmeler başladığından beri kuşkuluydum, bizi birbirimize kırdıracaklar, diyordum. Ben de yan seçmedim mi, evet seçtim. Kendimce halka ulaşma yolu saydığımı. Köy çıkışlı işçilerimizi ve Almanya'dakileri düşünüyorum. Greve katılmıyorlardı başta. Dur bak dinle, grev kırıcı biliniyorlardı. Sonra sonra ilkten işçi olmayı öğrendiler. Katkıları, emekleri olmadığında da sermayenin dönüp büyümeyeceğini öğrendiler. Sonra greve katıldılar. Kendi bölge ağızlarıyla Türkçe konuşurlarken yılmadan Almanca bellemeye sıvandılar. Durulması gereken nokta budur diyorum. İşçi olma sorunu, köylüyü işçileştiren kapalı köy ekonomisinden sanayi toplumuna geçiş. Bizler iyi uzmanlar olsak, ortam elverse, işi daha önemli kavşaklarda ele alabilsek. Bunu azımsayabilir miyiz? İşçilerle göbek bağlarımızı iyice pekiştirsek. Onların gerçekleri bizim olsa. Bürokratlara inanç değil bu sakın ha! Soruları birlikte

soralım. Sakin ol, bırak elindekini. Bürokratlar devrimi yürütenler değildir, evet ya, temeli hazırlamak da önemli değil mi? Bu kıran kırana dalgalanmanın yararı kime? Yaygınlığımız ne kadar? Elbet eskisinden farklı. Bu fark yeterli mi? Gücümüz sandığımız oranda mı? Neye dayanıyor? İktisat ve siyasetin işlevini yaşımın ve düşüncemin elverdiğince didikliyorum. Osmanlı'nın kurulduğundaki dünyayı, toprak, devlet, doğu-batı ilişkilerini araştırıyorum. Kendi sınırlarımca elbet. Kolay söyleniveren bir söz çıkmasın ağzından lütfen. Sakın çıkmasın. Yok "siz" deme. Arkadaşlarımsınız, geride duracak değilim elbet. Sizle geliyorum işte. Cesaret ve yiğitlik kavramını da yeniden düşünmekteyim. Bazan hayır diyebilmek cesaret olmalı. Evet. Tamam, geliyorum.

— Haydi Haydar gidiyoruz. Unutan kim? Biz işçi değiliz. Aydınız. Ama yeni türeyen bir aydın. Niçin hazır olmasın halk böylesine bir sömürüye karşı çıkmak için?

— İşçilerin yeterince hazır olduğuna inansak, diyorum. Anlatamadım değil mi? Hep en kısa zamanlar içinde düşünmeye çalışıyoruz. İşçiler yeterince hazırdırlar diyelim. Biz de buna inanalım, bak dikkat et, bilsek demiyorum. Çünkü anlamları çok ayrı bu iki sözcüğün. İnanmak soyut, bilmek gerçek. Biz öğrenciler sınıf mıyız ki, temeli ekonomik güçlere dayalı bir örgüt müyüz ki? Daha uzun okuyup, daha çok düşünsek.

— Yok arkadaş, diyordu Seyhan, sana saygım kesindir, efendi, sorular sormanın zamanı çoktan geçti. Eksikleri kendimizde mi arayacağız, vakit kalmadı.

Seyhan'ın saçları, gömleğinin bükümleri, uzun bir koşuşun rüzgârıyla dolmuş sanki. Sağ elinin altından kara lekeler yayılıyor. Emine'nin gazeteyi eline ilk aldığında görüşünden dışarı kaymış yaşlı bir kadın, kollarını Seyhan'ın yıkılacağı yöne doğru uzatıyor. Kadının ardındaki, başından örtüsü kaymış, ayağında lastik çizmeler olan, dudaklarını ısıran genç kadın öteki uzananı geri çekiyor. Resmin renksizliğiyle kâğıdın donukluğunda kalakalan her şeyi aşan o vurucu devinim uzanıyor Emine'ye.

Seyhan'ın dışarı çıktığı güneş almaz ara sokakların, özensiz apartmanlarındaki, tek kalıptan dökülmüşe benzeyen camları kırık demir kapının kuytusundan doğrulan birini seçiyor.

İkinci tanıdık yüz bu.

Hukuktan Ahmet.

Peki o epeydir yoktu ortalıkta? Kaçtı diyorlardı.

— Niçin, kaçsın, demişti Emine, niçin?

— Silah taşıyormuş diyorlar.

— Silahları ilkten onlar kullandılar. Biz en boğuntuya getirildiğimizde molotof kokteyline başvurmuştuk. O zamanlar bunun için öğrencileri toptan yakalamıyorlardı. Alanlarda birden kurşunlamaya başladılar bizi. Ahmet silahlı olamaz. Öylesine ince, incitmekten sakınan biridir ki. O su yürümüş ağaçların ince dallarından düdükler yapmamış mıydı bize geçen yılki mayıs bayramında? Ahmet niçin, neden kaçsın?

— Bizim suçluluğumuzu gereksinenler var. İş böyle gelişiyor bak.

— Ahmet söz konusu şimdi, onu konuşalım. Çocuğu ölümcül bir suçla yargılayamazlar. Kamuoyu için inandırıcı kanıt bulamazlar. Daha neler! Üstelik hukuk fakültesinin en başarılı öğrencilerinden.

Roma hukuku dersinde, profesörünün "Siz büyük bir hatip olabilirsiniz," diye yarı alay yarı övgü kalabalıktan ayırt ettiği bir öğrenci. Saint Joseph'den çıkma. Fransızca'yı çok iyi bilen, Table de Honneur'e geçmeyişinin tek nedeni orta ikiden sonra, disiplin notunun arasız sekiz oluşu. Papazlardan birinin Jean Jaurès'i anlatırken çizdiği kişilikten heyecana kapılıp günlerce içini yatıştıramayarak, sabahlara değin uyumamış. Şair sayılabilir. Gözleri günışığında açık, kapalı yerlerde koyu mavi, kısaya yakın orta boylu, güzel bir yapısı var. Dişleri çok düzgün, Franz Fanon'dan söz açarken kendini tıpkı bir Cezayirli gibi duyan,

— Zekâ, araçların ereklere uyarlanmasını sağlayınca değer kazanır, der ikide bir. Bizi ereğimize yeterince yatkınlaştıran araçlar, eylem ve tutum demek istiyorum, kullanabiliyor muyuz? Çağımızdaki özgürlük ve hukuk anlayışına kökten getirilecek yenilikler ancak emekçi kitlenin yönetimindeki ağırlığıyla gerçekleşebilir.

Baba yanından Aydınlı bir ailenin oğlu.

Babası topraklarının bakımını amcalarına devretmiş.

Yılda birkaç kez gidip incir, üzüm, tütün piyasasının kontrolünü yapar.

İstanbul'a yerleşmişler.

Annesi Neriman hanım Kadıköylü.

Ahmet'in Jean Jaurès'den önce etkilendiği üçüncü kişidir. Kız sanat okulunda biçki dikiş öğretmeni.

Ahmet doğunca okuldan ayrılır.

Çocuğuna böylesine düşkünlüğü tanış çevresinde "tek çocuk oluşundandır" diye yorumlanmıştır.

— İstanbulluyum desem yalan olacak, derdi Ahmet. Annem söz dinlemeyi bana ilk kez iyilikmiş, incelikmiş gibi aktaran annem İstanbulludur. Beni hırçınlaştıran düşkünlüğüne, arasız nazlatmalarına karşın İstanbul kızı olan annemi gene de severim. Aydın'ı da pek biliyorum sayılmaz ya. Liseyi bitirene kadar babam her yıl bir kez beni Aydın'a götürüp ora insanlarını tanıttığından beri de tam İstanbulluyum diyemem. Ben bir Dokuz Eylül bayramı izlemiştim orda. Öff, gümüşlerim. Anlatılır gibi değil efelerin kasılmaları. Şöyle kollarını yukarı kaldırdıkça cepkenlerin işli yenlerinin sıyrılması. Yazın sıcağının eylüle kol atan tembelliği. Bağlarda üzümlerin, incirlerin ağırlaşması, özlerinin ballanışı. "Haydi efeler!" diye bir çınlama. Neyse şimdi epik anlatmayı bırakalım.

— Amma da epik ha. Sen epik ne bilmiyorsun oğlum Ahmet. Çünkü senin Fransızcan var. Ve epiklik Alman Brecht'in işidir.

— Sen bil Atakan'cığım e mi?

— Sus anlatsın yahu, içini kabartıyor adamın. Sen niye şiir yazmaktan caydın?

— Hele hele iyisini yazan var, der. En iyisini yazanlarsa Nâzım deyip üç kere durur oğlumuz. Ardında Lorca'ya vurur kendini. Sonra Aragon, Neruda.

— Gevezelikte eşin yok Atakan. Hep savaş mı konuşacağız?

— Barış için savaş.

— Bizim insanlarımız başka türlü, yoksulluklarını örtüp belirsizleştirmeye bir alışmışlar ki, kahveye gidiyorsun hemen çevreni alıyorlar. Ahmet Bey kardeşimiz İstanbul'dan gelmiş, bizdendir bugün, deyip. Oysa paraları yok; üstelik Ege varlık bölgesi ya, varlığın toplandığı eller sayılı. Ne der Haydar, varlıklıların verdiği parlak vergilerden çok sermayenin kimin elinde toplandığına bakacağız. Gümüşlerim, beni Aydınlı yazacaklar bir gün; Menderes'in çıktığı yerden bizim gibiler de çıkıyor.

— Çıkmaz diyen mi olmuş! Tarihi maddeciliğe aykırıdır böyle laflar.

— Gümüşlerim, sözgelimi yani dedik.

"Gümüşlerim" sözcüğünü sık kullanırdı Ahmet. Onda bu sözcük belki herkeslerden çok sevdiği bir insana öykünmesinin anısıydı.

Bahariye'deki bir eski konak yavrusu ahşap evi görüp çılgınca beğenerek satın aldıran annesi Neriman Hanım, sonraları bir de bahçıvan aramış. Karaorman göçmenlerinden Ramadan Efendiyi bulmuşlardı.

Adam eve kapılandığında, Ahmet dokuz on yaşlarındaymış. O iri yarı, şayak yeleğini belki gece uyurken bile çıkarmayan, karası ağarmış yeleğinin cebinde sanki ucunda saat asılıymış gibi, bir uçtan öte uca gümüş bir köstek takılı bu adamı anlata anlata bitiremezdi.

— Eğilmemişliğin öylesini tanımak gerek çocuklar, derdi.

Ramadan Efendi, bir süre sonra bahçıvanlıktan öte işleri de yüklenip kapıcılık, odun kırma, et sebze alışverişi, gerektiğinde güzel havalarda Ahmet'i alıp Kadıköy iskelesinde hava aldırmaya, vapurları göstermeye götürme gibi değişik görevler de üstlenip çalışkanlığıyla evin vazgeçilmez kişilerinden biri olma doğrultusuna hızla girmişti.

Tatil sabahları uyanır uyanmaz Ramadan Efendinin bahçeye çıkıp çıkmadığını görmek için cama koşardı Ahmet.

Ev çoğunluk sessiz olurdu.

Yandan çıkma mermer merdivenleri apak uzanırdı.

Basamakların bitimindeki dikdörtgen kesimli, camı çok ahşabı az küçük girişten geçilip evin şurup renkli, al camlı iç kapısıyla burun buruna gelinirdi.

Görene uykuların sınırsız inandırıcılığıyla dolu düşler kurma isteği veren gölgelerin, güneşle uyum içinde dağıldığı bu ev, annesi kestane kumral saçlı, lacivert gözlü, ufacık yapılı, yuvarlak omuzlu Neriman Hanım gibi etkileyip sarıvermişti çocuk Ahmet'i de.

— O ev herkesi şair yapardı, derdi Ahmet. Belki babamın anama duyduğu vazgeçemeyiş o evle pekişiyordu. Çünkü son yıllarda benim de sezebildiğim kadar annem babamdan vuran

koyu bir hüzün içindeydi. Annemin evde bunu açıklama yolu öyle kavga gürültü, ayrılma isteğiyle beliriyordu sanmayın. Tek oğlun doğumunu, bunun tek sorumlusunun kendi olduğunu kafasına iyiden yerleştirmişti. "Çocuk kadınındır," derdi sık sık. Babama tutkunluğu da yersiz, düşüncesiz bir seçme sonucundaydı.

Bir gün annesinin duygularını, sevgisini yaşıtı bir arkadaşına –onlara gelen giden de olmazdı ya pek– anlatmasını derin bir şaşkınlıkla dinlemişti Ahmet.

— Güzel adam sevmenin, uzun boydan hoşlanmanın cezasıdır bu bana, diyordu annesi, –utançlı bir kendini tutma vardı sesinde.– Adamın ne suçu var. İlk sözlendiğimizde, kadına, bara düşkünlüğünü eş dost haber vermişti. Ben işte İstanbul kızı, kendimde çok marifetler ummuştum. Sevdim de açıkça, her görüşümde yüreğimi, yerinde koskocaman bulurdum. Bastığım yer kayardı. Ona değmek, dokunmak sarılmak isteğiyle böyle bir duygunun bana verdiği utançla kızarır dururdum her görüşümde. Yaşım da pek küçük değildi ki Akile. Yirmi beşimi sürüyordum. Evet şimdi yapacak şey yok. Bir de kıskançlık tutturdu. Hoyratlığına karşı sarınım benim aşırı yumuşak başlı saydığı tutumuma inanmayıp, ardında hileler aramasından. Oysa inan Akile, hiçbir isteğim yok. Ahmet'ime huzurlu, güven içinde bir gelecek sağlamaktan başka. Bir ara beni boşamaya da kalktı. Gece yatak odasına kapanıp konuştuk. "Peki," dedim. Gün ışıyıncaya değin bana anlattı durdu. "Açıklamalar gerekmez uyu artık," dedim, "yarın İzmir'e gideceksin. Tütün piyasası açılıyor, işlerin var, yorulma." O zaman, şöyle boynumdan sıkıca tuttu. "Ah Neriman ah, niçin böylesin?" dedi. "Nasılım?" dedim. "Ben nereden bileyim, böylesin işte. Benim kolumu kanadımı kıran bir şeysin. Ayrılmayacağız, bu evi senin üstüne yapacağım. Gene de ben deli herifin biriyim. Ahmet'i de istediğin okullara yolla. Ben evin babasıyım, sen de benim karımsın." "Üzüleceksen, benden ayrılman, serbest olman isteniyorsa, boşanabiliriz," dedim. "Hem ev mev istemem, ben yine öğretmenliğe başlarım, ya da terziliğe." "Çok yordum seni kumral güzeli Neriman. İsteklerinden tez geçivermiş, genç bir dulun solgunluğuyla baş başa bıraktım seni." O gece ah nasıl söyleyim Akile'ciğim, ilk günle-

rimizdeki gibi olduk. Yandık, tutuştuk. Birlikte ağladık dersem, belki kocam için fazla konuşmuş olurum. İşte o gün bugündür bu ev, benim ömür tüketme yerimdir. Her yanına bakar, sever, özenirim. Sığınır, zor duyulur şarkılar mırıldanırım. Babasız çocuk yapmış bir genç kızın suçluluk duygusuyla kapanmışımdır sanki bu eve. Niye kapanıyorsun, diye çıkışma, dünyayı burda başlatıp bitirmeliyim. Yoksa kolay değil. hayır. Ahmet'im, ben, bir de ara sıra gelen kocam, alttaki konuşmaz yaşlı bahçıvan. O ayrılma işinden kesin cayıldığının ertesinde kocam hep sarhoş, öfkeli geldi İzmir'den İstanbul'a. Bir kadın onu bedbaht ediyordu. Ora barlarını düşündüm. Sokaklarda bazen gördüğüm o kadınları. Saçları sarıya boyanmış, dudakları ıslak, aralık. Büyük göğüslü, çok genç, yine de çabuk yıpranmanın ilk izlerini seslerinde taşıyan kadınları düşündüm. Kim bilir hangisiydi kocamı böyle zora sokan. İşte... Aşırı bir isteğim yok. Burda sessizlikler içindeyim, oğlum var. Yepyeni bir insan o.

Ahmet annesine verilecek yanıtı yüreği çılgınca çarparak beklemişti.

— Oğlun büyüyecek ama Neriman, diyordu sesi kalınca olan konuk. Bir gün gidecek. O zaman ne yapacaksın?

Annesi arkadaşına açtığı iç yarasını unutturuvermek isteğiyle konuşmasına beklemediği yerde konan bu noktaya, bu amansızlığa nasıl karşı koyacağını bilmeyen bir arayışla savunmaya geçmişti.

— Gidecek elbette. Ben de onu bekleyerek doğacak torunlarıma hazırlanacağım.

— Bu ev dünyaya kapamış seni iyi niyetli Neriman'cığım benim. Oğlunu hayatının tek amacı yapamazsın. Sonradan öylesine borçlandırırsın ki onu, seni sevemez hale düşer. Bıkar, usanır.

— Yok Akile, meseleyi böyle görme. Memnunum ben. Dertlenmek seni görünce aklıma düştü. İşte ne bileyim... Ne de olsa bizim ilk gençliğimizde birlikte çıktığımız ada gezmeleri, söylenmiş tangolar, bir bardak bira içilerek düşülmüş sarhoşluklar vardı. Düşünsene o yıllar galvaniz kaplı tahtaboşlarda bacaklarımızı açıp güneşe verirdik bakırlaşalım diye. Sen sonraları lacivert yün mayo da aldın. Ben çekindim. Arzularımı örtmeyi, vermeyi, beklemeyi bana benden önceki kadınlar öğretti. İlktir böylesi konuşmam. Seni söyleyelim, şimdiki kim, kimlesin?

— Kimseler yok şu sıra. Yaşlandım, otuzumu çoktan geçtim düşünsene. Sabahları uyandığımda boynumda, göz altlarımda derin izler oluyor. Bunların dağılması üç saati alıyor. Hazırlanıyorum, çıkıyorum, akşamüstü iş dönüşleri ya da okuldaki öğrenci velileriyle görüşmelerim biteceğine yakın yüzümdeki makyajla sağladığım renk düzeninin uçup gittiğini, solduğunu biliyorum.

— Seni müdire yapmaları iyi bir seçim oldu. Hak etmiştin. Bu başarını küçümseyemezsin. Yalnız kalmada diretmen yersiz. Sıkılmıyor musun?

— Evet ya, artık evlenmeye niyetim yok. Evli kadınların hali ortada, n'olur alınma. Yaşlandığımı nedense, başkalarının bana koca aramaya başlamalarından anladım. "Size göredir, çok uygun dedik biz de, dul ama dinç adam. Moda burnunda denize nazır bir katı var, yakında emekli olacak, biliyorsunuz onların maaşları bilmem kaçıncı baremden ödeniyor." Çöpçatanların sözlerini kesmek için annemi bahane ettim. "Annem vardır, onu bırakamam. Ana kız sakin, bağımsız yaşamaya alışmışız biz," dedim. Sert ama çok daha dikkatliyim davranışlarımda. Yeni bir kelime aramadan kolaya kaçarak erkekleştim diyebiliriz buna. Karşı konmalara hazırlanmayı gereksiz bulacak kadar güçlüyüm. Hayatın ellerimden kaydığını biliyorum. Öğretmen olarak öğrencilerimiz ilerinin marifetli ev hanımları olmaya aday genç kızlara bellettiğimiz şapka, çiçek, dikiş, işleme, yemek derslerinden nasıl yararlanacaklarını, yenilenen yaşama koşullarına denk kadınlar olmaları için hayata bakışı nasıl edineceklerini düşünüyorum. Onlara hiçbir şey öğrettiğimizi sanmıyorum ben. Biz de pek bir şey öğrenememiştik. İkimizin de durumu bunu ispatlamıyor mu? Uçlarda kalakalmadık mı? Bu da yaptığım işin önemini azaltıyor. Akşamları eve dönerken suyu çekilmiş posasını, yenilemeye çalışan insanım. Küçük şeylerle mutlanmaya alıştırıyorum kendimi. Yani sinip kolaylaştırıyorum yaşamımı. Banyoyu doldurup yıkanıp paklanıyorum. Annemin kurduğu yemek masasının başına geçtiğimde ara sıra bir kadeh rakıyı kristalden yüksek kadehçiklere boşaltırken annem ak saçlarının daha nurlu gösterdiği yüzüyle yarı ayıplar, yarı beğenir, gözlüyor beni. Radyoyu açıyorum, aman diyorum bir sultani-yegâh faslı çıksa... Şaşma Neriman, biliyorum bizler kaşlarımızı ipincecik alıp tangolar ve fokstrotlarla büyüdük ama

yine de... Sonra parmaklarımla tempo tutmaya başlıyorum. Şarkılar, türküler, bahriye miralayı babamdan kalma bir anı sanki. Sonra bir de türkü var. Yüksek ayvanlarda bülbüller öter, diye onu dinlerken kendimden ürküyorum bilesin. Babamın annemle otuz yaş varmış handiyse aralarında. "Solsan da sararsan da yine gonca dehensin"i mırıldandığımda, üstelik kulağım hiç yoktur, uyduruyorum. Annem "Akile kızım dinlendinse kahvemizi de içelim," diyor. Yazsa camları fora ediyorum; yaşamadığım, yaşanamayacak aşklar geçiyor sanki yaz gecelerinden. İşte çevremdeki okumuş, para kazanır sayılan, evli ama yine de mutsuz onca kadın şimdi varken evlenmeye kalkmak niçin?.. Senin kınlmanı istemem ya düşüncem bu. İş bir erkeği beğenmekse, bunu da ben aynen olduğum gibi başarmaya çalışıyorum. Ama yine de erkekler beni garip buluyorlar. Kadında kişiliğe alışmamışlar. Geçenlerde Ankara dönüşü yemekli vagonda karşımda oturan genç, çok yakışıklı adama baktım baktım, bunu bu halle değil de, nazlı bir beceriksizlikle elde edebilirim ya, nasıldı yapacaklarım onu da unutmuşum diye düşündüm. İşte benim gittikçe kendime dönük olarak yürüyen hayatım. Yine de iyi sayılır, öğrencilerin arasında seni unutanına rastlamadım. "Ah Neriman öğretmen gibisi olamaz," diyorlar. "Nasıldır bilseniz... Sanki bir kuş, sanki bir şefkat köşesi bir liman." Benim içinse, "Müdire hanım mı," diyorlarmış. "Kimsenin gözünün yaşına bakmaz. Hak da yemez ya, dürüstlüğün böylesi de sirkeye benziyor. Damak kamaşmadan tadına varılmıyor."

Akile öğretmenin dik yürüyüşüyle bahçeyi geçip hızla eve giren görüntüsü Ahmet'e bir gezi öncesinin ikircikli ivecenliğini verirdi.

Akile öğretmenin uzun aralıklı gelişlerle süren konukluklarında konuşulanları bir yanlara sinip dinlerdi.

Dolgun biçimli bacaklarını, yüksek geniş kalçalarını, sert telli kısa kesilmiş kara saçlarını, ince ağzındaki inançsız bükülüşüyle evde yepyeni bir insan olan bu kadını hem yadırgar, hem tutkuyla izlerdi.

Ne çiçeklere ne ağaçlara dikkat bile etmeyen Akile öğretmenin onun bir gün bile yanağını okşamamış olmasını düşünür, isteklenir dururdu.

O canlı kadının dikkat etmediği bahçenin kuytularında Ahmet'in kıymetlisi kurbağalar barınıyor, hokka gülleri yapraklarını döküyor, yazın en sıcak günlerinde bile evin verandasında denizden vuran içilesi serinlikler dolaşıyordu.

— Babamın kırıcılığını, annemin sessiz dalgınlıklarını, yüzündeki kitap aralarında kurutulan güller gibi solup duran gülüşlerini bence o ev emip geçiştiriyordu. Yalnız Akile öğretmen Ramadan amcadan sonra üstünde en çok dalıp gittiğim ikinci insanıdır çocukluğumun. Annemin karşıtı duygu tanımaz arkadaşına bağlılığı, saygısı şaşırtıcıydı. O gidince yatak odasına kapanır, neden sonra çıkar, evin içinde dolanmaya başlardı. Okşardı sanki evini, ya da yaralarının yeniden kabuk bağlaması için sürtünür gibiydi eve. Ahşaplarının kavlamış yağlıboyası, eskimiş ıssız sarnıç sessizliğiyle, annemin ilk görüşte o eve vurulması belki de bundandı. Satın alınır alınmaz onarımına başlanmıştı. Annemin eski genç kızlık gevezeliğine, dönenmesine kapıldığı günlerdi onlar. Çarçabuk inip çıkıyordu merdivenleri. Üstelik tutamaklara da tutunduğu yoktu. Her şey yatıştıktan sonra "Merdivenlerden kayacağım diye korkuyorum Ahmet," derdi bana. "Basamaklar ne de olsa mermer oğlum." Oymalı çatı çevresiyle içindeki yeni sahiplerinin bağırmasını, tartışmasını engellermişçe ev eski zerafetini yeniden kazanıvermişti. Ihlamur ağaçlarından süzülüp yeşillenen gün ışıkları doldururdu odalarımızı. Hele ıhlamurların açınca saldığı kokuların anlatılır yanı yoktur. İnsan doğayı tümden kucaklayamamanın hüznüyle coşkunluğunu gönlünde duyar. Ev poyraz yönünden yıllardır budanmamış sarmaşık güllüriyle kaplıydı. Bahariye'nin en kalabalık yerindeydi ya bu karmaşadan, kentin sarı tozundan bir eski çağ bilgesinin soylu suskunluğuyla uzak kalmıştı. Evimizi ne zaman düşünsem orası baharlarla, yazlarla dolu mevsimler içindedir çoğunluk.

Bu evde Ahmet her sabah bir serüven ve masal dünyasına uyanırca başlardı gününe.

Bahçeye inmek için dikdörtgen camlı aralıkta kısacık dinelirdi.

Kapıyı açarken gıcırdayan menteşeleri önceden yeterince kıpırtısız beklerse engelleyebileceğini sanırdı.

Sonra kapıyı çekiverir, hızla merdivenleri inerdi.

Merdivenlerin eve bitişik bölümünde çimenle yosun arası fışkırmış bodur yeşillikleri ezmeye çalışırdı.

Bu yoz yeşilliğin ne yapılsa yeniden fışkırışı ürkütürdü onu.

Ahmet o yuval yuval biten ıslak otların bir yanlarına yapışıp kalacağı duygusunu alt etmek için son basamakları birden atlardı.

Bahçeye ulaşınca parmaklarıyla saçlarını düzeltip çevresinde bahçıvanı arardı.

Ramadan Efendiyi donacak çiçek öbeklerinin ya da şimşirlerin dibinde, dalların yaprakların asalaklarını, bitki hastalıklarının belirtisi olan kamburlaşmaları izlerken görürdü.

Ahmet'i ilkten görmezlikten gelen Ramadan Efendi çocuğun bekleyişini kendince yeterli bulunca:

— Oğulcazım, gümüşüm, bakarım erken kalkmışın, çıkmışın bahçelere, vermişin bağrını yeni havalara.

Ahmet'i bastırıveren gülüşler başlardı bu sözlerle.

Gülmesini bekleyen, dipten kaynatıp iten mutluluk çocuk yüreğinde çatlardı.

— Kalktım Ramadan amca, sen de kalkmışsın ya işte.

— Elbette mori Ahmet. Görüyorsun gümüşüm koca ihtiyarı, kalkmışsın ya, diyorsun. Bravo derim sana. Dipdiri dikilirim bre çocuk, uyanmış bütün mahlukat ve de sular hamdolsun...

Bu yaşlı adam evlerinin altındaki bölümde barınırdı.

Eski ev sahiplerince yazlık bir kiler gibi kullanılmıştı orası.

Yeri malta taşıyla kaplı tek göz odaya sonra tahta taban çektirmişlerdi. Pencere de açtırmıştı annesi.

Pencerenin geniş tutulmasında da adamakıllı direnmiş babasının "Bahçıvan geceden geceye yatacak Neriman," demelerine annesi "yok yaşarken günışığı görmemek olmaz, usta dengine getirip açar, ev de bozulmaz," deyip isteğinden caymamıştı.

Dokuz yüz elli ikide, Deliorman'dan anayurda dönen göçmenlerdendi Ramadan Efendi.

Tanışı, arayanı soranı yoktu.

O oda kimin geleceği bilinmeden tam ona uygun kılınmış gibiydi.

Tek koca penceresinin tahta doğramaları hâlâ taptaze çıralıydı. Çıplak bir ampülün sallandığı yüksek tavanı, içerlek

lambalığı, yere çakma tahta sekisi, açılır kapanır masasıyla epey beklemişti onu.

Ve sonunda Ramadan Efendi oraya kapılanmış. O sepserin odaya da vücuduyla şaşılası denli denk düşmüştü.

Adamın kaba patiskadan yapılma uzun donunun bilek boğuntularındaki boyuna, rengi ötekini tutmaz düğmelerine bıkmadan bakardı Ahmet.

Onun ne mintanı, ne pantolonu, ne iç çamaşırları kirli görülmemişti.

Annesinin büyük çamaşır günleri Hacer Hanım gelir gelmez onca üstelemelerine karşı koyup çamaşırını kendi yıkar, söküğünü kendi dikerdi Ramadan Efendi.

Üst katın çıkmasından bir metre içerde kalan odasında Ramadan Efendi otururken, penceresine doğru alabildiğine boy atmış pisi pisi otlarını ayırıp, Ahmet başını uzatarak bazı sabahlar onu görmeye çabalardı. Kemikleri fırlak, yanak, el ve parmak eklentileri aşın belirgin, oturmuşken bile ayakta duran orta boylu bir insana eş düşecek uzunluktaki bu adamı, elinde dikiş iğnesiyle onardığı şeyin üstüne eğik görünce kalakalırdı.

Bir masal devini, bir cücenin iğnesiyle oynar eğlenir sanırdı. Ahmet sessizce kışların en koyusu gelmedikçe örtülmeyen o kapıdan süzülürdü içeri.

Ramadan Efendi işinin gerektirdiğinden de ciddi, hatta yaptığını görmüyormuş kanısını veren bir kıpırtısızlıkla bakmadan:

— Gelmişin ha gümüşüm Ahmet bulup beni. Ne yapar bakasın kocamış Ramadan'a. Parmakları olmuş diren kolay uymaz isteğine. Can tendeyken sökük giymek, kirli gezmek yakışmaz. Çekersin suyu tulumbadan, vermiş annen hanım sabun ve de kese, gerekmez su ısıtmak, soğuk su iyidir yıkanıp paklanmaya. Alırsın iğneyi ipliği, çatarsın kumaşı, bre diriyiz, gözümüz keskin.

Ahmet iri ellere, parmakların uyum arayan kıpırdayışlarına dalar, yumuşaklıklar dolu çocukluğun anınmış ilgisiyle Ramadan Efendiden ulanan güçlü bağlılık duygusunun içinde yenilenişiyle mutlanırdı.

Atılan iri dikişler pekiştirilir, ütüsüz apak mintanın sırtı ya da yenleri iyice gözden geçirilirdi.

Odasında kıyısı çiçekli bir ayna, bir sandık, iki tahta iskemle, duvara dayalı duran, kapı ardındaki tahta askılık, askılıktaki yaz kış sokağa çıktığında giydiği yıpranmış uzun meşin ceketinden öte görünürde hiçbir eşyası yoktu Ramadan Efendinin.

Ahmet bahçenin en güzel bölümüne açılan alt odanın penceresinin dibindeki, üstünden iki pirinç kolon geçen, tahta sandıkta gizemli şeyler olduğunu düşünürdü.

Lambalık oyuntusuna yerleştirilmiş fotoğrafta omzuna asılı bir filintayla duruyordu Ramadan Efendi.

Ardında gerili fotoğrafçı perdesinde doruğuna üç yuvarlak duman oturtulmuş dağ resmiyle, dağdan büyük çizilmiş yusyuvarlak göğüslü bir güvercin resmi vardı. Güvercinin ağzından bir kordela sarkıyor, üstünde de Ahmet'in hiç görmediği bir yazıyla harfler seçiliyordu. Bir de tarih vardı, rakamların başı gölgelenmiş, salt 43'lü bölüm kalmıştı. Resimdeki Ramadan Efendinin gençliğiydi kuşkusuz. Bu, nedense pek belli olmuyordu. Belki boy resmi olduğundan yüz ayrıntısızdı.

Ya da Ramadan Efendi sanki değişmemişti.

Fotoğraftakine ne zaman baksa odada dikiş dikenin aynısı gibi görünüyordu Ahmet'e.

Omuza asılı filintaysa adamın iri yapısıyla çelişiyor, vuruculuğunu yitiriyordu.

— Bu senin silahın mıydı Ramadan amca?

— Evet ya gümüşüm –diyordu Ramadan Efendi elindeki bir çift çorabın deliklerini aktarıp ararken–. Elbette benimki, sırtımda taşırım more. Silah ödünç olur muymuş?

— Niçin olmasın? Resim için takmışsındır belki.

Burda Ramadan Efendi gülmeden de gülmüş gibi oluveren yüzüyle süzerdi Ahmet'i.

— Resim için tüfek takıp çalımlanmak yoktur bizda more, o çocuk işidir kızancığım. Bayram yeri işidir gümüşüm. Yakışmaz eşek yaşındaki adama gümüşüm.

Böylece "eşek yaşındaki" benzetmesinin erişkin yaş olduğunu öğrenen Ahmet, genç bir erkeğin nasıl bu denli ağırbaşlı görünebildiğine şaşardı.

Yine de Ramadan Efendinin gençlik fotoğrafıyla şimdisindeki takışan şeyi çıkaramıyordu.

Yaşlı adama yeniden alıcı gözüyle bakıyor, şakaklarından, ensesinden sıkıca tıraşlı saçların tepede fışkıran koyuluğuna, serpilmeye başlamış ak telleri görmeye çabalıyordu.

— Savaş mı yapardınız tüfeğinle Ramadan amca?

— Elbette gümüşüm.

— Kimlerle?

— Alman gâvuruyla.

— Almanlarla mı diyorsun? N'olur anlatsana Ramadan amca.

— Çok gevezelik etmişiz gümüşüm. Almalı işleri elimize, yapalım ve de güllerimize bakım. Bitler etmesin bayram more, Deliormanlı şaşkın göçmen heleki uyumakta, diye. Hayda gümüşüm Ahmet, çıkalım bahçecağızımıza, lazım değil konuşup gün öldürmek.

Ahmet bağrında üzüntünün somutlaşıp katıldığını duyardı.

Az konuşan bir eski savaşçıya diretmenin olasızlığım bildiğini belirten omuz silkişiyle yetinirdi.

Birlikte odadan çıktıklarında tazelenmiş havanın sarışıyla, doğanın toprakla, otla, gökle, denizle katışmış ellenmez, benzersiz gücünü yüzünde duyardı.

Birden Ramadan Efendinin elini tutuverir, çekinerek yan yan bakardı yüzüne.

— Lazım sen de birkaç çiçeğin huyunu öğrenesin bre Ahmet, yararlı olur.

Ahmet'e çevrik olmazdı gözleri konuşurken.

— Bilirim istersin anlatayım gâvurları nasıl vurmuşum. Yok bir faydası gümüşüm, öldürmenin ne işe yarayacağını bilmiyorsan. İnsanların niye kurşunlandığını bilmeyen koca Ramadan anlatamaz sana. Birçok Almanları öldürmüşüm can almışım. Çünkü lazım değilken gelmişler oralara, girmişler camilerden içeri motosikletleriyle. Ya ve de savaşın sonunda ben niçin kalmışım kimsiz kimsesiz? Çözememişim bunu. Konuşmam gümüşüm, boş yere senin gibi sübyancıkla bunları. Niçin hep bir ceket giyerim, bir genç Alman muharipten kalmadır o bana. Unutma Ramadan, dedim. O niye öldü, sen niye vurdun. Deliorman'da hâlâ söylenir benim bilirim keskin nişancılığım. Savaş kalabalık yapılır gümüşüm. Bitince tek kalınmamalı. Peki ben niçin tek

kaldım?.. Boşboğazlıktır ediyoruz. Derim ki bir camiye girdiler diye adam vurmak olmaz. Başka şeyler de bilmeli. Niye geldiklerini, niye gittiklerini bilmeli. Unutmuşum konuşmayı ben bre çocuk, bre Ahmet. İşte anlatamam gör. Düşmanlarım dörtbaşı denkçe bilmeli adam olan.

Ramadan Efendi öbekleri bölen toprak yollara girerken ardındaki Ahmet'in elini tutmayı sürdürürdü.

— Konuşurken konuşurken öfkelenirim. Çünkü bir zaman öldürücülüğümü anlatırdım herkese şişinip... e... Deliorman'dan niçin olmuşum buralı? Bilmeden anlatma olmaz. Kan tutar içimi. Susmak iyi... susmak iyi... Çiçek bilip ağaç budamak iyi.

Önündeki, onun yaşındaki bir çocuk için, dev görüntüsü taşıyan adamın sırtına bakardı Ahmet.

Adımlarını ona yetiştirmeye uğraşırdı.

Karışık sözlerin kopuk çarpıcılığını dikkat kesilerek toparlamaya, eklemeye uğraşır, sonra nedense büyüklerin çocuklarda "sıkıldı işte" dedikleri oyalanmaya kapılır giderdi.

Ak badanalı odasında dikiş dikme uğraşısıyla tuhaflaşan görüntüsüyle bile gülünçleşmeyen Deliormanlı savaşçıdan alırdı azardan kendini.

Neden sonra pancurlardan biri açılır, annesinin uzatılmış yumuşak sesi duyulurdu.

Bahçenin buğusu dağılmaya başlardı o saatlerde.

— Ahmet hadi kahvaltı edilecek. Çiy kalkmamış, nasıl kaçtın gene dışarı. Ceketini giydin mi bari?

Sıkıntıyla olduğu yerde dolanan Ahmet.

— Evet anneciğim, derdi.

— Hayırlı sabahlar Ramadan Efendi.

Ramadan Efendi evdekilerce kısa zamanda sayılır, hatta çekinilir bir kişi olmuştu.

Annesi bahçıvan, kapıcı, odun kırıcı, çocuk gezdirici görevlerini saygın bir ağırbaşlılıkla yapan yaşlı göçmene iyi bir gün dilerken sesindeki saygılı değişmeyi duyuyor muydu?

Ahmet'in Saint Joseph'i bitirdiği yılın haziranında Ramadan Efendi ölmüştü.

Annesi o kış ağır bir zatürree geçirmişti.

Ahmet'in çocukluktan delikanlılığa geçiş döneminde de en yakın dostu olan Ramadan Efendi, annesinin başucundan hemen

hemen ayrılmamıştı. Son yıllarda daha da artan hüznünü, kocasının eve uğramayışlarını kızına unutturmak isteyen yaşlı bir ana sabrıyla dolanıp durmuştu hastanın odasında.

Sonra bahar patlak vermişti.

Annesi solgun, her yanı battaniye örtülüp sarılarak balkona çıkarılmış, zayıflıktan ufalmış yüzüyle; dalgın, bağışlayan gülümseyişiyle ağaçların pıtrak fışkırmış yeşil sürgünlerine gün batana değin bakıp durmuştu.

Ramadan Efendi o ilk yaz günlerinde bahçede çalışırken balkona bakmamaya dikkat ederek gülleri, hanımellerini yeni yetişen dalyaları derip odalara taşımıştı.

Mayıs güllerinin, hanımellerinin, dalyaların karışık bayıltıcı kokuları annesini ürpertmiş; sık sık içini çekmesine neden olmuştu.

Ev eski düzenine döndüğünde, babası gelip de annesini ayakta bulunca sanki hiç zedelenmemiş biriyle konuşuyorca yeni üzüm, incir piyasasının onu sevindirmeyen fiyatlarını yine öfkeyle anlatmaya girişmişti. Dört yana saçtığı giyimlerinin cebinde yeniden bir şeyler araştırırken annesine:

— Sen mi aldın cebimdeki adres defterini, diye de sormuştu.

Annesi her zamanki gibi heyecanlanarak elini yüreğinin üstüne bastırıp, o bilinen yanıtı vermişti:

— Ben almadım, odaya birlikte girdik biliyorsun, sen de gördün ya ben bir şeyleri ellemedim. Hem o kadar telaş etme. Ramadan Efendi yeniden odun çıkardı yukarı. Banyo ılımaz sen girene kadar.

Babası sorusundan caymış, annesinin sözlerini de dinlememişti. Bornozunu arayıp, sonra banyoya kapanmış, birbirini tutmaz şarkılarını söyleyerek yıkanmaya başlamıştı.

Ahmet'in babasıyla takışma yıllarıydı artık o yıllar.

Yeni kitaplar, yeni düşünceler, yeni insanlar ve genç kızların inanılmaz çekici güzelliklerle bürülü yüzleri dolduruyordu günlerini.

Evin çocukluğundan beri eksilmeyen, sığınabildiği dayanıklı tek kişisiyse Ramadan Efendiydi. Artık ihtiyarlığın yerleşmeye başladığı gözlerindeki perdelenmiş bakış Ahmet'e döndüğünde daha yumuşaktı yüzü.

— Bre Ahmet oldun bir civan adam gümüşüm, derdi. Olmalısın annecağızına daha mukayyet. Kadın kısmıdır çokça dalıp gider ya more balkonlarda.

— Annem mi? derdi Ahmet hemen, annem mi? O iyileşti Ramadan amca.

— İyileşti belki gümüşüm ya, içi kanıktır more fikaranın npkı...

Sonunu eklemezdi sözlerinin.

Ahmet o yıllarda günleri kendine yetiremediği, haftaların bir solukta geçiverdiği ama biri çıkıp da "nedir, nedendir," diye sorsa toparlayıp anlatamayacağı ilk gençliğinin sarsıntılarını yaşıyordu.

Tüm çocuklar gibi de artık annesiyle babasının varlıklarına alışmıştı.

Silkinmesi üniversiteye girdikten epey sonraya rastlayacaktı.

O zaman da Deliormanlı göçmen Ramadan ölmüş olacaktı.

O haziran günü epey geç uyanmıştı evin kişileri.

Babası evdeydi nasılsa... Annesi hastalandığında ve Akile öğretmenin Ankara'ya atanmasından sonra ediniverdiği ağır tembel davranışlarıyla kahvaltı masasını kurarken koşarak inivermişti Ahmet aşağıya. O gün buluşacağı kıza henüz kat kat dalgalanan yaz sıcaklarının kol gezmediği bahçeden menekşeler toplayıp vermek istiyordu.

Belki buluşmanın son anında o menekşeleri de önceki kayısı gülleri gibi bir duvar kıyısına atıverirdi ya, yine de atmama kararıyla toplamaya girişecekti.

Bilirdi her koparılacak çiçek Ramadan Efendiye sorulmalıydı. Bahçenin asıl sahibinin koyduğu yıllanmış kurallardan biriydi bu.

Ramadan efendinin odasına yöneldiğinde, iki kırlangıcın pencerenin çıkması üzerine kurduğu yuvayı görüvermişti.

Camlar yine ardına değin açıktı.

Sabahın öğleye kol attığı kuşluk saatinin yükselen, tozarmış ışıkları pencereden içerisinin görünmesini engelliyordu.

Ahmet üç kez seslenmişti.

Yatakta sesinin duyulduğunu belirten bir kıpırtı görülmüyordu.

O güne değin bilmediği, insanların anca yaşayınca kesin inanacağı yabanıl ürküntü, acıyla, çekinmeyle katışmış koyulup akan duygu bağrına yayılıvermişti.

Ramadan Efendiye bağırmakla yaklaşmamak arası kıl payı durakaldıktan sonra birden yatağa, Ramadan Efendinin göğsüne kapanmıştı.

Hiçbir yanı görmeden kapandığı bu vücuttan gelen ak sabun, taze ot, belli belirsiz gülyağı kokusunu soludukça yüreğinin ortasına çöreklenen acı yeşil çaresizlikten korkmuştu.

Artık delikanlı olduğunu düşünür düşünmez de o durumda Ramadan amcanın nasıl davransa "yakışanı budur" diyeceğini hemencecik bulup doğrulmuştu.

"O durum" dediğini henüz sözcükle tanımlamaktan kaçınıyordu.

— Ramadan amca, demişti.

Sesi zor duyuluyordu. Bir an susup kırlangıçların yuvasından bir şeyler düştüğünü gösteren çıtırtıları dinlemişti.

— Ramadan amca, demişti yeniden.

Pencereyi dört ucundan alıveren haziran güneşinin sapsarı ışık seline bakmış, odanın hiç değişmeyen düzeninin, o eşyasızlığın insanı etkileyen ağırbaşlılığını gözden geçirmişti.

Ellerine inen karıncalanmayı dağıtmak istemişti.

Ne oluyordu?

Altınsı tozlarını odaya salan haziranın ılıklığını, okşayan bir esintinin çimenleri anca eğebildiği o uyumu bozan neydi.

Çocukluğunun bu eşsiz dev yapılı dostu neden öyle yorgun kıpırtısızdı.

Sonra Ramadan Efendinin kösteğine parmaklarını sürüp kalkmıştı.

Yukarı hızla çıkıp annesini mutfakta çay demliğinin buğuları arasında görmeye çabalayarak durmuş, gözlerini yenine silip bir süre sesini bulmaya çalışarak beklemişti.

— Yaz geldi iyice oğlum, demişti annesi, Ahmet'e bakmadan. Canım oğlum, doktor Yakacık'a gitmemizi salık verdi. Baban da "Hemen hazırlanın, sizi yerleştireyim," diyor. Bu gece karara bağladık. Ramadan Efendiyi de alacağız. Birkaç ay dinlenir. O da ihtiyarladı. Onu ben senin deden ya da amcan sayıyorum.

E... artık eski ayağına çabukluğu kalmadı Ramadan Efendinin biliyor musun?

— Anneciğim, Ramadan Efendi öldü sanıyorum.

— Ne demek o öyle? Nerden çıkardın bunu?

Sözlerini dinginlikle sürdüren annesi, Ahmet'e bakmadan önce demliği indirip bezle örtmüş, sonra bıçağı alarak ince ince limon dilimlemeye girişmişken birden elindekileri atıverip mutfaktan fırlamış:

— Uyuma artık, Cemil artık uyuma kalk, Cemil'im kalk, Ramadan Efendi ölmüş. Allahım! Olmaz ki... diye bağırmaya başlamıştı.

Ahmet alnını mutfağın duvarına iki kez vurmuştu.

Ramadan Efendinin cenazesi tanışları olmadığından kalabalık değildi.

Osmanağa Camiinin avlusundan taşmamıştı cemaat. Ölü Karacaahmet'e gömülmüştü. Mezanna babası, annesinin direnmesine gerek kalmadan en iyi mermerden taş ısmarlamıştı.

Üstüne de özenli bir yazıyla Ramadan Efendinin sandığından çıkan nüfusundaki ana baba adını düzgünce kazdırıp "1319 doğumlu Şekip Ramadan Orman, Deliorman'ın eşrafından olup" diye alt alta özenle giden yazılar "ruhuna fatiha" diye bitmişti.

Bu "fatiha" ve "eşraf" sözcüğü çocukluğuna çekivermişti Ahmet'i. Annesinin anlatmalarından birini duyar gibi olmuştu. "Bu kumrular var ya oğlum, bak dinle, Üsküdar'a gidelim, Üsküdar'a gidelim," derler.

Hocanın mınltılı duası bu sözlerle örülüvermişti.

Ramadan Efendinin ölüm kâğıdını vermek için gelip bakan doktorun, ölünün başını kaldırışındaki savrukluğu açılan mintanın ortaya koyuverdiği boyundan enseye doğru kalakalmış morartıyı cenaze gömülürken yeniden olduğunca görmüştü sanki.

— Ölmemiş gibi baksanıza, diyordu annesi. Tertemiz bir ihtiyardı. Hiç hastalanmamıştı.

Doktor annesinin yakınma, yardım dileğiyle dolu sesini kesmek isterce:

— Kalpten gitmiş söyledim ya hanımefendi, demişti, dördüncü kez.

Ahmet günlerce onun odasında oturmuş, sandığından çıkan birkaç parça çamaşırına, bayramlarda giymesi için üç yıl önce alınan lacivert takım elbisesine, bu elbisenin Ramadan amcayı nasıl tedirgin ettiğini hatta boyunu bosunu ufalttığını bıkmadan düşünmüştü.

Annesi duvardaki silahlı resmi alıp aile albümlerine koymuştu.

Sandıktan bir de ak çevre çıkmıştı, dört yanı kızıl mavi cam boncuklarla fırdolayı bezeliydi. Bu kadın işi örtüye ana oğul bir zaman şaşkın bakakalmışlardı.

Sonunda sandıkta lavanta çiçeklerinin torbalandığı bir tülbentin arasında tüfek kurşunuyla pirinç dövmeden oluşan bir çakı bulunca çevreyi unutup onu ilgiyle izlemişlerdi. Çakının üstünde "Monastır Armé de a'orient 1915-16" yazılıydı. Kurşundan tutacağı olan bu çakının kimin olduğunu, neden böylesine özenle saklandığını düşünüp yine de bulamamışlardı.

— Babasındandır herhalde, demişti annesi sonunda. Babasındandır. Çünkü rahmetli Ramadan amcan o tarihlerde çocuk olmalıydı.

Evdeki sessizliği günlerce bozmaktan sakınır olmuşlardı.

Babası ölünün gömülmesinin üstünden dört gün geçince İzmir'e gitmiş, evindeki bu kimsesiz ölüye gerekeni fazlasıyla yaptığına inanıp bir daha da Ramadan Efendiyi anmamıştı.

İlkten bahçeyi başka bahçıvanlara bırakmaya gönlü elvermeyen annesi bir süre sonra haftada üç gün dışardan gelecek birine razı olmuştu.

Sonbahara doğru Ramadan Efendinin odasını annesi kendisine dikiş odası yapmış, onun pirinç atmalı sandığına onarılacak şeyleri koymuştu.

Ahmet bazan gündüz eve döndüğünde, artık küçük bir transistörlü radyonun çaldığı Ramadan efendinin odasında annesinin akları yer yer fışkırmaya başlayan gür kumral saçlı eğik başını görürdü.

Bir an olduğunca kalıp eski yazlardan, baharlardan yürüyüp çıkan iri yarı, koca kemikli göçmeni çökelen bir acıyla düşünürdü.

Annesinin giderek artan yalnızlığını sanki sevgili bir babanın andacı olan o yerde kolaylaştıran genç bir kız gibi eşsiz düşlerle

süslediğini, geçmişten kalma sevilmiş anları, saatleri, yenileyerek geçirdiğini bilir, bu yara almış ömürleri, eksik yaşantıları, artık eski duyarlığıyla değil de öfkeyle içinden geçirirdi.

Seyhan'ın ardından beliren Ahmet'in gövdesi giderek ağıyor, kapıya ulaşıp küllü aydınlığın en inceldiği yere varınca belirginleşiveriyordu. Sonra boynuna, ordan omzuna, yüreğinin olduğu yere doğru hızla saplanan delici vuruşlardan koyulmalar peş peşe patlıyordu. Resimde kara çıkmış, koyu mavi gözlerindeki keskin kin dimdikti. İlk anda yukarı çevrik başının birden bükülüp gövdeye kayıvermesinin anında Ahmet düşmekteyken, artık kaldırım kıyısına alnını vuran Seyhan'ın gözlerine ölümün ışıksız katılığı yerleşiyordu.

Hüseyin Cemil Kadiroğlu oğlu Ali Ahmet Kadiroğlu. Neriman'dan doğma. Doğum 1946 Aydın. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi. Anarşistlerin saklandığı yer ilgililere bir sayın muhbir vatandaşça bildirilmiştir. Sokak sabahın erken saatlerinde çevrilmiş; güvenlik güçlerinin isteklerine, uyarılarına karşı koyup ateşli silahlar kullanan anarşistlerden ikisi ölü, dördü muhtelif yerlerinden yaralı olarak ele geçirilmişlerdir. Semt sakinlerinin korku ve nefretle izledikleri şehir şakilerinin gizli örgüt mensubu...

— Hangi gizli örgüt? Nasıl, ne demek? Ahmet, Seyhan, ötekiler...

Resimdeki ilkten ellerini uzatmış yaşlı kadın bu kez arkasında duran gencin omzuna gömmüş başını.

Kedi ortalarda yok.

Çöp bidonlarından biri devrilmiş.

Üçüncü baskısını yapan gazetenin başlığına bakıp bakıp bağırıyordu Emine:

— Yalan... yalan... yalan... Ölülerin arkasından bile. Ne gizli örgütüymüş, kurşunluyorlardı. Bilmiyor musun? Oysa biz ilk büyük öğrenci çatışmasında bankları kırmıştık yalnız, bilmiyor musun? Ellerimizde sopalar vardı...

— Seçil hiç konuştu mu, diyordu annesi. Arada sayıklıyor da. Emine hişt çocuğum sana söylüyorum.

Emine'nin dönüşü sert, kesindi; altındaki demir ayaklı sandalye bile gıcırdamıştı.

Annesinin ilk anda bilinçsiz bir irkilişle toparlanan gövdesini tanımamıştı.

Orada olmasının nedenini de hemen çıkaramamıştı.

Emine odayı yeniden fırdolayı gözden geçirdi.

— Hı çocuğum, nasıl da dalıp gidivermişsin, düşünüyordun?

— Hiç... Hayır, konuşmadı Seçil.

— Ne zaman sayıklasa senin adını anıyor da.

— Ya... öyle mi?

Annesinin yorgunluğu yeniden toprak rengi bir çökmeye dönmüştü yüzünde. Kadın her şeyi üstlenen bir boyun eğişle iç çekti.

— Hâlâ güzel değil mi yavrucak? Ablacın uyanıp seni görünce nasıl da sevinecek kim bilir. Güzel kızım benim.

— İyi ya, o olmadık güzelliğinin sıkıntısıdır bu yersiz tutumları da.

— Canıyla oynadı çocuğum, canıyla. İnanmazsan doktora sor. Biraz daha gecikilse kurtaramazdık.

Annesi yeni bir koyverişle ağlamaya başlamıştı. Her yanı yere kapaklanacakmışçasına öne sarkıyor, omuzları, gövdesi üzüncünün dayanılmazlığını dışa vuran isterik sarsıntılarla deviniyordu.

Emine o güne değin duymadığı bir boğuntunun dört yanını sardığını, öfke öncesinin sıkıştırmalarının yüreğini yokladığını sezmişti.

Hıçkırıp sarsılan annesinin iskemleden kaymaya yüz tutmuş görünen vücuduna, çorapları geren dizlerinin çukurlaşmış yağ

birikintilerine, yüzüne dayadığı elindeki şişen damarlarına, mor opal yüzük taşının gülünç büyüklüğüne bakmaya başlamıştı.

Annesini kendine getirip dikenleştirecek sözleri söylemek için harcadığı çabayla terleyivermişti.

Boynundaki giderek belirginleşen zonklamaların geçmesi için bir şeyler söylemeliydi.

Şu karşısındaki, Emine'yi dôl yatağının etsi, kuytu, güvenli korunağında aylarca taşımış olan, memelerindeki sarımsı, ılık ana sütüyle en azından üç ay emziren kadını yabancılaşarak izliyordu.

Çocukları anadilini söker sökmez de "Dikkat edin, siz benim kızlarımsınız, üşütmeyin, sıkı sarıl Seçil, saçlarınızı çözüp dansözler gibi gezemezsiniz. Biz ülkücülüğümüzü çocuklarımıza aşılayabilsek ne mutlu," demeye başlayan yaşlı, şişmanlamaya yüz tutmuş kadının, yaşamasındaki yerini yeniden saptamak istiyordu.

İkide bir beliren nice nice düş kırıklıklarının, öfkelerin keskinleştiğini duyuyor, ana olmanın bir dôl yatağı bağından öteye taşan insanca ilişkileri de içermesi gerektiğini anlıyordu.

Çocukluğundan bu yana yaşamasında sürgün verip dal budak salan annesi Nüveyre öğretmenin duygusuzluklarını, oyunlarını, hilelerini, gülmelerini, uçucu sevecenliklerini o hastane odasında yeniden içinden geçirirken kendinden ürkmüştü.

Odanın ılıklığına serpiştirilmiş davranış yanlışlıklarını, ağlayan, yaşlı kadına duyduğu somut uzaklığı yatıştırıp susarak geçiştirmeliydi.

Bir süre sonra geçenekten yaklaşan yumuşak adım seslerini ayırt edince esinti gibi bir özgürlük duygusu çıkagelmişti.

Suskunun inceldiği, dayanışının yiteceği anda başkaları, bir anlamda kurtarıcıları geliyordu.

Kollarını isteksizce, yine de kararlı uzatmıştı annesine:

— Anneciğim... sesi anca çıkabiliyordu. Sanırım doktor geliyor, kendinizi toplasanız.

Annesi Emine'nin gelişinden bu yana ikinci kez yaklaştırmıştı yüzünü ona.

Kızının zor duyulan sesinde acısını paylaşan bir saygı arıyordu sanki.

— Haklısın çocuğum. Haklısın Emine, toparlanayım.

Emine sarsılmıştı.

Annesindeki edinilmiş her yapay, kıvançsız şey, özenle, yılların gücüyle Nüveyre öğretmenin kişiliğini oluşturmuştu. Kadın artık özünü emip yabancılaşmasını süsleyen binbir ıvır zıvırla avunuyordu. Bu arada her şeye karşın sürdürülen ailenin kutsal belgeleri olan çocuklarını da yeterince sevip koruyor, kanatlan sayılabilecek kollarıyla, bağrıyla gerinerek dolanıyordu çevrelerinde.

Kızlarını anlamaya çalışmış mıydı?

Nüveyre öğretmene bu açıkça sorulsa "evet" derdi.

Onları anlamaktan daha önemlisini yapmıştı: Yoksul, sıradan insanlar olmamaları için gereken güçlerle donatmıştı.

Dünyayı bilirdi Nüveyre öğretmen. Bir bakıma bilirdi, evet.

Bu "evet" Emine'yle annesini birbirine yabancı, belki de giderek düşman kılacak bir evetti.

Doktor, ardında iki hemşireyle, içeri girdiğinde girenlerle içerdekiler hemen karşıklı gülümseyivermişlerdi.

— Size İstanbul Üniversitesinde okuyan ortancamı takdim edeyim doktor bey, demişti annesi.

Doktorun sanki gümüşsü bir boyayla aklaştırılmış sanısı veren saçlarına bakıyordu Emine.

Bir yabancı film oyuncusunu andırıyordu adam ya, kimdi çıkaramamıştı.

Doktorun apak kar mavisi temizliği taşıyan önlüğü erkek losyonunun pipo tütününe karışmış kokusu, bir piyanistin ellerinde olabilecek uzun parmaklar... Adama baktıkça "yüreği yoktur bunun; bu şaşmaz devinimler yoksa böylesine düzgün nasıl ayarlanabilir," diye geçirmişti içinden

Doktor, ardında bekleyen yanakları şaşılası allıktaki hemşireden gereçlerini almıştı.

— Güzel hastamızın güzel kardeşi de iyi ki geldi. Çünkü Seçil Hanımefendinin asıl ilacı siz olacaksınız sanırım, diyor. Bu ne kardeş sevgisi böyle.

Yatağın açılan bölümünden ablasının ipeksi pamuk geceliğine tortop sarınmış yan yatan gövdesini olduğunca görüvermişti Emine. O uyumlu kalçalar, o uzun bacaklar, belin birden yuvarlanarak incelen çizgileri silinmişti sanki. Terden yapışan gecelik

yanlamasına yatan gövdenin yer yer çocuk pembesi cildini açığa çıkarıyordu.

Bu ipeksi incelikteki pamuklular Fransa'dan getirtilip elde özel dikiliyordu.

Makine dikişinin gecelik için sert olacağını düşünüyordu Seçil.

Ablasının ya has ipek ya has pamuklu olacaktı gecelikleri de, sabahlıkları da.

O doğal olmayan maddelerin kumaşa uygulanması, insan cildini havasız bırakan şey, evlendikten sonra Seçil'in hiçbir yanına değmemişti.

Oysa onlar bir zamanlar ailecek naylonu ne çok önemsemiş, beğenmişlerdi.

Gövdenin kıpırtısızlığı, enseye yapışmış saçların ıslaklığı, titiz bir dikkatle bakıldığında anca görülebilen soluk alma belirtilerinin sırttaki iniş çıkışı Emine'nin içinde örülen yabancılaşmayı hızla eritiyordu.

— Güzel hanımefendimiz bugün daha iyidir. Telaşa düşmeyeceğiz. Bunlar olağan şeyler. Çağımızın hızı bazen kişiyi dışarda bırakıyor. O zaman, efendim, ne yapılıyor? Uzun bir uyku isteniyor. Uzun, deliksiz. Ölüm isteği değil bu, inanın, hanımefendi. Çünkü ölüme gençlikte hiç inanılmaz, ürkütmez, sahici değildir. Gerçekten intihara kalkışmanın kolaylaştırıcı yanı da bu. Yoksa... Nabız çok iyi. Tansiyon... Biraz döndürelim hemşire güzel hastamızı. Güzin hemşire siz de şöylece tutun. Zaten kuş gibi. İki günde erimek... Evet ya, telaşlanmıyoruz. Üç günde kaybolanlar alınacaktır hanımefendim. Güzin hemşire kolu sıyıralım. Evet, daha sıkın, tamam.

Annesi yeniden ağlamaya yatkın bir anlamla doluveren yüzüyle, kıpır kıpır elleriyle, sanki çaresizliğini inandırıcı kılmaya çalışıyor.

Doktor güzel fildişi rengi yuvarlak kolun bükümündeki mavi-mor damarı bulup iğneyi soktuktan sonra annesine dönüp şaşılası bir sevecenliğe bürünen gülümseyişiyle:

— Annelerin sevenlerinin üzülmeyeceği bir döneme girdi hastamız diyor. Üstelik, bu güzelliği Tanrı kıyıp da vakitsiz almaz efendim, sakin olalım. Demin beyefendi de aradı. Kendisine nihayet rahat bir soluk alacağımız haberi ilettik. Sizi de sordular.

Damadınız sizin için de ayrıca telaştalar. Başarılı, sevilen bir kayınvalde olduğunuz belli.

Annesi diriliyor, gözlerinden aydınlık ağıyor, ağlamaya dönüşen yumuşayış gururla yer değiştiriyor. Damadıyla giriştiği değerli, koruyucu işbirliğinin önemini yeniden içinden geçiriyor annesi.

Demek ki Emine'nin sandığından da zor durumdaymış enişte.

Doktor iğneyi damardan çekerken Seçil'in gövdesini yalıyan titremeyi izliyor Emine.

Annesi hemşirelerin, bir ara girip çıkan iki genç doktorun kendisini yeterince görmeleri için dikiliyor oturduğu yerde.

— Tamam, diyor doktor. Güzel küçük Emine Hanımımızdan rica edeceğiz, öğle yemeğini ablasına lütfen o yedirecek. Yirmi dakikaya kadar kendine gelecek hastamız. Uyanınca yalnız sizi görsün. Zaten büyük hanımefendimizin yorgunluğu çok. Hanımefendiciğim sizin de bir tansiyonunuzu alsak, toparlansanız. Tehlike kalmadı.

— Ya doktor. Üstelik benimki hipertansiyondur.

— Evet buyurun efendim, çıkalım. Size yemeği getirecekler küçük Emine Hanım.

— Becerebilecek miyim? diyor Emine.

Dört kişi, doktor, hemşireler ve annesi, sanki çok uzak bir yerden görüp tanımaya uğraşır gibi bakıyorlar Emine'ye.

Emine kanın yükselen sıcaklığının yüzünü boyadığını, istenmezlenmesinin açıklandığını biliyor.

Anladılar mı karşısındakiler?..

Çevreyi yadırgamasının yönlendirilmez baskısını. Yok, anlamıyorlar. Ne doktor, ne hemşireler. Annesi ise böylesine bir aile çıkmazında ortanca kızının yakın geçmişi unutacağı kanısındadır.

— Üzülme canım, diyor annesi. Seçil zaten kuş gibi; iki lokmacık yiyor.

— Anne, bu ablamın –yine abla oluveriyor güzel Seçil– ilk şeyi değil ki. Hani İstanbul'a gönderdiğiniz yıl... Doktor biliyor mu?

Odada susku patlıyor.

Dışarda yağan yağmurun sesi öne geçiyor.

Sıcak bölgelerin iri damlalı, gür yağmuru bu.

Ne zaman başladığı kestirilemeyen birden biten ve selleri anında çoğaltan bu yağmuru duymak sıkıntısını bir özleme çeviriyor.

Karşısındakiler öylece kalakaldıkları gibi.

Doktorun takınma inceliklerinin altından beliren gölgeyi, sertleşmeyi sanki eliyle tutabilecek Emine.

Annesi ezik, şaşkın. Bakışlarında "N'olursun, ne demek, nerden çıktı, niçin?" diyen tortular birikiyor.

Hemşireler saygılı. "Söylenen ne, ne kadarını duymak hakkımızdır?" tutumuyla ikircikli, belli belirsiz sallanıyorlar.

— Daha önce ne olmuştu küçük Emine hanımımız, diyor doktor.

Doktorun yüzü kapanmış, zorlanır zorlanmaz çok inandığı etkililiğine bürünmüş.

Ya çocuğum, diyor annesi, İstanbul'a gittiğinde... Seçil'i anlatmak mı istiyorsun... Ben bir şey anlamadım da.

— Yok bir şey anne, diyor Emine. Hiç öyle, gereksiz birkaç söz.

— Ah yavrum benim. Doktor bey görüyorsunuz ya nasıl bağlıdırlar birbirlerine.

— Nedir, diyor doktor. –Sesi kesin ve bağışlamasız.– Sizin bildiğiniz, bizim bilmediğimiz nedir?

Emine adama aşağılayıcı şeyler söyleme isteğiyle kıvranıyor. Bu, karşı çıktığı, beğenmediği ortamlardaki depreşen tutumudur onun. "Yararsız bir şımarıklık," der Haydar buna. "yararsız ve kolay, Emine. Bu öfkeleriniz var ya, sizi şaşırtıyor, çabuk doyuruyor, dikkat etmelisiniz diyorum."

— Size söyleyeceğim şeyler, –Emine düşünüp en uygun sözcükleri bulma çabasında– anılardır. Onlardan bilimsel veriler çıkmaz ki. İki çocuğun anılarıdır diyelim. Ablam için sizlere açıklacağım hiçbir şey yok. Beni çok severdi diyecektim.

Annesi tuttuğu soluğu bırakıyor, hemşireler kapıyı açıyorlar, doktor ilk kez kuşkulu, sonra aldırmasız.

Kısacık bir an bu.

Hemen toparlanıyor adam.

Annesi yersiz, oturmayan bir gülüşle ağzını açıp kapatıyor. Söyleyeceğinden çarçabuk vazgeçiyor. Öyle ya ortanca susmayı seçmişken üstelememeli.

Anne iki kızının tanığı olmadığı, bilmeyi de gerekli saymadığı zamanlarda ona karşı birleşmiş olduklarını unutmayı yeğlemenin her zamanki kolaylığına sığınıyor.

— Sadece likid gıdalar alıyor ablanız, diyor doktor. İşiniz zor değil.

— Ya... diyor Emine.

Kapı örtüldüğünde yerinden kalkıyor.

Eski çağ yüzüklerinin kazılardan sonra silinmeyip özellikle korunmuş renklerinin düşlü değişimlerini izliyor.

Seçil'in yastığa gömüklüğündeki sessizliği kuşkuyla gözden geçiriyor.

Bu hiçbir algıyı taşımaz görünen duraganlık içindeki hasta, Emine'deki altüst olan bıkkınlık duygularının derlenip yataklarını bulmasına neden oluyor.

Hastanın yüzünün görebildiği bölümü uykunun derinliğinin verdiği çocukça korunaksızlığıyla yeniden etkiliyor Emine'yi.

Yağmura bakmak istiyor.

Camda su katları oluşuyor.

Dışarıyı seçmeye çalıştıkça suların saydam kalınlığıyla belirip dağılan görüntüler onu gerilere, Beyazıt Alanı'na çekiyor.

Oranın adını Hürriyet Alanı olarak değiştirmişlerdi ya onlar için yine de Beyazıt'tı. İstanbul'un günlerce sigim sigim yağan yağmurlarını anıyor. Haydar'ın ısıtmayan ama giyimli gösteren trençkotunun luşırtısını duyar gibi. Sevgisinin canlı, umut dolu gerginliği açılıyor içinde. Mutlu olmak için kişilerle paylaşılabilir bir dünyada, yalnızlıktan kurtarılmış bir dünyada olmak isteği alabildiğine sıcaklaşıp yuğup arıtıyor Emine'yi. Bulunduğu yeri yitiriyor.

— Emine'cik geldi mi? Ortanca geldi mi? Ona söyleyin kar dindi.

Emine kırık, kopuk sesi duyunca toparlanıveriyor.

Seçil'dir konuşan.

Ses şımarma isteği denetiminden çıktığı için açık, duru, inandırıcı; Seçil kendini koyuvermiş.

Acaba ölümü gerçekten istedi mi?

Akaretler'deki ilk deneyimden yıllarca sonra bu yeni girişim neyi engellemek ya da neyi yermek içindi?

Kocasının evdeki kızla çiftleşmesine karşı koymaksa bunun anlamı aşk mıydı?

Oysa Emine ablasının eniştesine tutkun olduğunu hiç sanmamıştı.

— Burdayım abla. Geldim bak, yanındayım.

Sözleri bittiğinde beklemediği bir kıvanmayla yüreği yarılıp sevecenlik taşıvermişti.

Okşama, koruma isteği öndeydi.

Kendisini eleştirmeye, bu denli çözülmesinin yersizliğini gözden geçirip toparlanmaya ara bulamadan Seçil gözlerini açmıştı. Gözleri belirgin rengini, yeşil beneklerini yitirip mine çiçeklerinin nazlı solgunluğuna bürünmüştü.

— Canım Emine, demişti Seçil. Seni düşündüm. Uyumayla yok olma arasındaki karanlığa yuvarlanırken seni düşündüm hep, inan n'olur.

— İnanıyorum Seçil.

Seçil yatağında doğrulmaya çalışırken Emine uzanıp sarıp desteklemişti onu.

Kolonya, ter, ten kokusunun hastalıkla karışan yoğunluğu, elledığı sırtın düzgünlüğü, tarttığı gövdenin şaşılası hafifliği, Emine aldırmazlığım yeniden edinmeye çalışırken, engelleyemediği o yumuşamayla gözleri yaşarıyordu.

— Ağlama n'olur Emine, değmez. Benim için değmez. Beni irkiltecek hiçbir şeyin yapılmasına dayanamıyorum baksana. Tabansızın biriyim ben, gör işte...

— Sus Seçil. Üzüldüm gerçekten. Genceciksin. Deli misin sen değer mi, bütün bunlar niçin?

Sırtına dayadığı yastıkla Seçil'i dengeye alıp uzaklaştırırken onun titreyen parmakları uzanıp beklenmez bir gayretle kolundan yakalayınca Emine kendini kurtaramamış, ablasıyla kucaklaşıvermişlerdi. Nice yıllardır uzak kalmış iki kardeşin unutulmuş bedensel yakınlığı, bu yakınlığın ezici gücüyle parçalanmaya başlayan uzaklıklar Emine'yi ivecen, çırpıntılı, neyi nasıl yapması gerektiğini bilmez bir duruma sokuvermişti.

— Canım Emine, –diyordu Seçil, bir ninni gibi ezgileştirdiği sözcüklerle– canım Emine, ortanca kardeşim benim. Sen haklısın, bize kulak asma. Biz, rahatımızı en ucundan bile tehlikeye sokanları korkutmak için karşı koymanın kolayını biliyoruz. En kolayı da uyku ilacından geçiyor. Hem sana bir şey söyleyeyim mi kör olayım ki kurtulmasaydım hiç acı çekmemiş olacaktım. İnsan gerçekten uyuyor. Yalnız bir ara Erzurum'da sandım kendimi. Bir serinlik geçiverdi burnumdan. Hani karlı gecelerde odamız gittikçe soğurdu ya hani, burnumuzu yorgandan çıkarınca soğuk havayla dolardık sanki.

— Kendini yorma abla.

— Yok, engelleme. Seninle konuşmalıyım. Bunu günlerdir, hatta aylardır istiyorum.

— Peki, işte ben burdayım.

— Annen nerde?

— Doktorla çıktılar.

— İyi, o gelmez değil mi daha?

Seçil'in sorusu çocuksu bir tınlamayla bitiyor.

— Gelse de söyleriz Seçil. Biraz baş başa kalacağız biz deriz. Hem o istedi bunu benden.

— Gerçekten üzülüyor desene.

Yemeğin getirildiğini tepsi yanlarına uzatıldığında anlamışlardı.

Emine cam kaplardaki özenle hazırlanmış yiyeceklere baktı. Kompostonun meyveleri biçimlendirilmişti, kaşıklar çatallar gümüştü. Tepsiyi örten dantelli örtüyü daha önce görmüş gibiydi. Evden getirilmişti bu örtü de.

Neler, ne gereksiz şeyler düşünebiliyorlar diye şaşmıştı.

Bu ölümü seçme olayının oyunsu yanları hızla belirmiş, yine de yüzünü saran gölgeyi Seçil'in görmesinden de sakınmıştı.

—Yemeğini ben yedireceğim.

— Seni yoracağım Emine. Ama bana çok iyi gelecek yakınlığın, ilgin.

Kaşığın uzatıldığı ağızdaki gül yaprağı bükülüşünü görmek Emine'yi beğeniyle acıma arasına itivermişti.

Ablası çocukça dirençsizliğiyle her yudumu alıp sonra boynunu bükerek bekliyordu. Yemek bitince:

— Hepsini yedim, şaşsınlar kalsınlar işte, demişti. Tepsiyi öteye koyalım, boyuna girip çıkmasınlar.

— Peki, Seçil.

— Enişten dörde doğru gelir. Söyle kaç saatimiz var?

— Saat birbuçuk oldu. Bugün belki de gecikir enişte. Ben konuştuğumda yanında İstanbul'dan gelen Museviler vardı.

— Yılbaşında İsviçre'ye gidilecek ya. Yok yine de gelecek göreceksiniz enişten. Bu kadar çok üzüleceğini bilmiyordum onun.

— Sana aşık değil mi kocan Seçil? Seni seçmesi bu yüzden olmadı mı? Biz varlıklı insanlar değildik ki. Üstelik sevdiğin, özendiğin her şeyi kocan senin önüne cömertçe sermedi mi? Demek ki seviyor.

— A... sahi sen de mi böyle düşünüyorsun?

— Ben sizin olaylarınıza, kurallarınıza uygun bir mantıkla bakmaya çalışıyorum. Ben böyle bir durumda ne yapardım, ne düşünürdüm. Anlatmaya davransam bu seni de, beni de yorar abla. Şu durumda gerekmeyen kırgınlıklar doğurur. Çok başka yerlerdeyim artık. Şımarıklık etmeyecek kadar, aklımın erdiği kadar kararlı olmaktan yanayım. Hani seni konuşacaktık. Senin eski dünyanı nasıl kurabileceksek onu hemen yeniden kurmaya bakalım. Çünkü bizim valide de benden böylesi bir destek bekliyor. Hem çocuklar da seni arıyorlar evde abla. Sana da bir abla, bir Seçil demekten şaşkına döndüm.

— Benimle her şeyi konuş n'olur hastayım diye korkma, sakınma.

— Yararı olmaz ki. Bunu gerçekten yapmak da istemiyorum. Geç kaldık. Seninle birlikte sürdüreceğin yolun kolayını aramak istiyorum. Beni konuşmayalım. Benim konuşacak şeylerim başka abla. Çok mu bildiğimden? Değil, değil. Gerçeğin son durumunu aramak der Haydar bana. Gerçeğin son durumu dondurulup da olduğunca kalmıyor ki işte. Konuyu açmaya kalksak o kadar genişler ki iş. Soyumuzun sopumuzun günahını vebalini didiklemeye değin vardırınız ucunu. –Emine gülüyordu.– Çok karmaşık bir durum çıkar, üstelik sana da bir yararı olmaz.

— Peki sen de genç bir kızsın. Beni anlamaktan çok bir erkek gibi olmaya heves ediyorsun desem?

— Eh... bak en iyi sözü ettin, "bir erkek gibi" lafının alaylı yükünü çocukluğumuzdan beri biliriz. Bir kadın gibi olmak, bir erkek gibi olmak... bunlar iki cinsin sınırlarına çekilmiş çok kurnazca düzemler Seçil. Cinsel sapkınlıkları kastetmiyorum. O çeşit yozlaşmalar, hastalıklar, klinik olaylar değil açıklamaya çalıştığım. Kadını sindirip kolay yönetilir kılmanın binlerce yasalarından çıkmadır, "erkek gibi kadın" sözü. Çok çok kadınsı olmak gibi ne idüğü belirsiz pohpohlayıcı bir etikete özendirmektir. Erkeği ise duyarlığındaki olabilir insanca inceliklerden çekindirip, ezici yönetici vasfını geliştirmek için de "kadın gibiliğin" aşağılayıcı umacısını dikmek yasasıdır karşısına. Bunlar kökleşmiş yaşama hileleridir. Kadınları ürkütmenin, çocukça kalmasına çalışılmış bilinçlerini sarsmanın, onları kendilerine çirkin, beğenilmez saydırmanın en ucuz yolunu taşır bu laf. "Erkek gibi kadın canım," deyip ezivermek, cinsiyetini yaralayıp yetersizleştirmek kurnazlığıdır bu. Yok Seçil. Özgür ve sorumlu insan bilincini edinmenin yollarını araştırmak zorundayız biz. Yüzyıllık yalanların, yalnızlıkların sahicilik gibi sunulduğu ilişkiler dizisinden gelip çıktık. Biz halkımızın yeteneksiz bir sürü olduğu kavramıyla okutulup zenginleştirilmeye çalışıldık. Nasıl bir ön hazırlık bu bilir misin? Aydın geçinenin kendine dev aynasında bakmasıdır. Bunları yıkarken, yahut yıkmak isterken başkalığımız da ürkütücü oluyor elbette. Ben de kadınım, üstelik gittikçe de bundan gocunmuyorum.

Seçil'in yanaklarındaki uçukluğun terleyip kızararak örtülmesi Emine'yi susturmuştu.

Konuşma isteğinin saatlerdir kıstırılıp kalma duygusuyla coşan hızı kesilivermişti.

Ablasına uzandı, alnına inen sarı perçemleri sıvazladı yukarı.

Ona değmek eski bildik yaşlılık olgunluk duygusunu geri getirdi Emine'ye, oturdu yerine.

— Konuş, dedi Seçil. Seni dinlemek, nasıl diyeyim, içimi kabartıyor. Acı duymuyor değilim ama değişik bir şey bu. Bana burdan çıkınca ilk gençliğime dönecekmişim sanısını veriyorsun. Akaretler'deki evin o tuhaf eski eşyalarla, saksı sehpalarıyla döşeli odasına bırakacaklarmış sanıyorum beni. Yeniden öğrenci oluvereceğimi sanıyorum. Oysa anneannemiz öleli onca yıl geçti.

Yine de zamanı karıştırıyorum. O taşlığı, merdivenleri kaplayan tüyü dökük halıları, kedileri, anneannemin kıyıp atamadığı boş çay kutularından yağ tenekelerine kadar ne idüğü belirsiz şeyleri biriktirdiği tıkışmış mutfağı, kileri, şekerleşmiş reçelleri bana verip "Ye canım sen gençsin," demelerini nasıl capcanlı duyuyorum bilsen. Burdan çıkıp Akaretler'deki eve gideceğime inanıyorum, orayı özledim. Sonra senden, Erzurum'dan mektup alacağımı, sonra da yastıklara başımı gömüp ağlayacağımı biliyorum. Anneannemin ölmesi kötü oldu. Onun şaşkınlığını, saksılarının altındaki tabaklara su doldururken titreyen yaşlı kuru mavi damarları, çubuk çubuk çizili bileklerini göreceğim diyorum. Çarpıntısını yatıştırmak için Lokman Cemal içerken ettiği uzun fısıltılı duaları duymak ne garipti. O sevgili ihtiyarcık bana hep kötülüklerden korunduğum, sakınıldığım duygusunu verirdi. Oysa annemizin bizleri koruması, nasıl söyleyeyim, ürkütücüydü değil mi?

— Bilmem.

Akaretler'deki evin önünde duran cenaze arabasını görür gibi oluyor Emine.

Tabutun başucundaki namaz örtüsü güzel bir Bursa ipeği. Dört yanı el ayası eni kadar iğne oyasıyla süslü.

Anneannesinin giriş kapısının önüne dizdiği terlikler çevreye saçılmıştı.

Kimse o gün ayakkabı çıkarmayı düşünmüyordu.

Evin güneş almaz, loş yanlarında ıssız, küflü boşluklar bu telaşlı giriş çıkışın arasızlığına karşın yine de değişmemişlerdi. Tekir, Sarman, Nazlı onca insandan ürküp önce merdiven altına sinip beklemişler, sonra tüyleri diken diken sokağa fırlayıp bir daha geri dönmemişlerdi.

Gazetelerdeki büyük ölüm ilanlarının dedelerinin adamakıllı önemli bir subay olduğunu belirtmeye çalışan uzun anlatımını yeniden anımsamaya çalışıyordu.

Annelerinin, teyzelerinin başsağlığı kabul ederkenki elde hazır o mendillerini, kırpışan gözlerini, uçları inmiş dudak çizgilerini görür gibiydi.

Ne güzel, düzgün ütülenmiş ak patiska mendillerdi onlar.

— Sen çok tanıyamadın anneannemizi. Başka türlü bir kadındı. İşte oraya gitmeyi istiyorum.

— Eh bir oyun bu Seçil. Belki sorumsuzluğu aramak oluyor. Burdaysa koca ve çocuklar, varlıklı da olsa bir yaşamayı düzenlemek.

— Sana anlatacağım o geceyi. Niçinini anlattıkça belki sen anlarsın. Bu işe iki kez giriştim ben, biliyorsun. Bir Ertegün içindi. Kör olayım ki içim parçalanıyordu onu görmedikçe. Sen anlayamazsın, öylesine âşık olduğunu sanmıyorum. Yüreğim ağzımdaydı. Duyarlığımdan kendim bile ürküyor, sakınıyordum. Ne sevgiydi ah o öyle, neydi... Seçil Erzurum'daki "Kör olayım ki" yinelemesine dönmüştü...

Emine dinen yağmurun duyulmaz sesini duymak isterce bakınıyor, Haydar'ın anca ellerinden tutabildiği Haydar'ın "o da bir durum gerektirmişse" geçen sıcaklığı damarlarına taşıyor, yüzünü arıyor, dostluk dolu, durgun, güvenli gözlerini arıyor.

— Bu trençkotu nerden buldun Haydar, diyor, amma aldatıcı bir şey. Körükler mörükler oysa tiril tiril, üşüyorsundur. İçim titriyor seni üşür düşündükçe.

— Ablam benim, diyor Haydar. Çok büyüttün işi. Ben Kars'ın soğuğuna alışmışım. Sizin İstanbul'unuzun en büyük soğuğu bana bahar havası. Ayaklarım sağlam, daha ötesini düşünmek gereksiz.

— Epeydir Birgitta'ya bakışını sevmiyordum onun.

Emine birden çantasını karıştırmaya girişiyor.

Seçil'i görmemeli.

Ertegün üsteğmenin hüzünlü ağzını, kar kümelerine batarken olduğundan daha geniş görünen yapısını anmaya çalışıyor. Şim-

dilerde hangi rütbelere yükseldiğini, içkisini ne denli artırdığını, duygularını ne yönde kabalaştırdığını, aldırmazlığın boşalttığı beyninin güzel alımlı erkek yüzünü nasıl anlamsızlaştırdığını düşünüyor.

— Olmuş bitmiş bir olay bu abla. Hem konuşup bir karara mı varacaksın? Anlatacakların seni yeniden üzecek. Oysa tansiyonun daha anca bugün yoluna girmiş.

— Kararlar almayacağım. Ben sana baştan açıkça korkağım, dedim. Kadınlığımın tadını varlıklı olursam çıkarabilir, yaşayabilirim sandım. Yanılma burda başladı. Kendimden sıkılıyorum bir yıl var ki. Çocuklarım güzel oyuncaklar gibi. Birgitta geldiğinde enişteye "Dişiliğinin kokusu var bu kızın," demiştim. Bunu söylerken de ürkmedim. Öf... düşünmeyi bile unutmuşum. Yalnız buğulu bir şeyler duyuyorum; sıkıntı ya da sevinç gibi. Buruntu sanki boynuma ulaşıyor, içimi sarsıyor. Mutsuzluk kuşku yok budur. Kör olayım ki kendimi bilmeden saatlerce aynanın önünde oturup kendime bakıyorum. Kendime gelince güzelliğimle gururlanıp seviniyorum. Son aylarda iyice değiştim. Seyrettiğim ben, başka yabancı biri oluyor sanki. Vücudumdan, yüreğimden özsuyum boşalıp beni ıssız, tek başıma koyveriyor. Aynadakine "ee... e..." diyorum. "Bugün ne var, kimleri hayran edeceksin?" Leylim nine ne derdi bize?

— Nerden çıkardın o adı abla, çok geriye gidiyorsun. Unutmalıydın oraları. Yorgunluk bütün bunlar. Dinlenince bitecek.

— Ne demişti Leylim nine? Derdi çeken, ağuyu içen bilir.

Emine üşüyor.

Bu kadarına hazır değil.

Bu olağanüstü kukla güzelin böylesine sahicileşmeye yönelmesi o çocukça yemine dönüvermesi "Kör olayım ki" davranışlarını güçleştirecek.

Saat kayışını çeviriyor.

— Evet Erzurum'da çok şey öğrenmiştik, diyor Emine. Şimdi son yıllarda daha da değer kazandı onlar. Gördüklerimiz yani. Erzurum. Leylim nine, Kiraz, onları anlamak.

— Onları anlamak o kadar kolay mı?

— Elbette değil Seçil. Bir karara, bir sonuca varmayacaksak geçmişi konuşmayalım derim.

Seçil yine ilk gençliğindeki zeki, pırıltılı kız olup çıkıyor. Dudakları yer yer kurumaya yüz tutmuş.

— Anlatmalıyım. Dinlemelisin. O gece davetten dönmüştük, adamakıllı eğlenmiştim, içkiliydim. Hemen sızdım. Neden sonra uyandım. Yanımda yoktu. Ne garip, onun Birgitta'nın yanında olduğunu hemen anladım. Kocamı kıskanmayı bilsen öylesine istiyordum ki. Hiçbir kıpırtı yoktu içimde. Başka erkekleri de düşündüm. Sanki adamlar kartondan yapılmışlardı. Ben de onların arasında etten, kandan arınmış, sessiz kurgulanmış bir taşbebek gibi geziyordum. Onları birlikte görürsem duygularım belki dirilir dedim. Ne de olsa kocamdır. Ayaklarımın ucuna basarak Birgitta'nın odasına yürüdüm. Hani hatırlar mısın senle bir ara Değirmenimden Mektuplar'ı okumuştuk? Ben, daha önce, sen daha sonra. Bizim evdeki birkaç kitaptan biriydi o. Nerden nereye deme. Her yanım didik didik, toparlayıp düzenleyemiyorum kafamı. Akıllı ortanca, ablanı hoş gör, seni günlerce günlerce bekledi.

Emine yüreğini sıkan acımayı görmezlikten gelemeyeceğini kesinlikle anlamıştı.

Ablası yaşamanın dışına ne zaman düştüğünü el yordamıyla da olsa araştırıyordu. "Değirmenimden Mektuplar" kitabının sararmış sayfaları arasındaki kurutulmuş yaprakları düşündü.

Birlikte ne çok sevmişlerdi o kitabı.

Şimdiyse düşünürken geriye pek az şey kaldığını anlıyordu okuduklarından. Belki bir hasat, ağaçlar ya da pınarlardı anılardan yansıyanlar. Onlar da bir eski zaman fotoğrafının silinmeye yüz tutmuş uçuk kalıntıları gibiydi. Tek çarpıcılık, fotoğraf kâğıdının güneş ışıklarını yitirmemesiydi.

— Evet hepimiz okumuşuzdur o kitabı. Bizim elektrogitarlı Kubilay bile.

Emine toparlanmasına yardımcı olur umuduyla hafif alaycılığına kaymıştı.

— Kubilay da telgraf çekmiş bana Emine.

— E... e... e...

— Annem işte, sınavlarını bırakıp gelmeye kalktı da Kubilay ben engel oldum dedi.

— Evet. Kubilay'ımızın binlerce rahatlığına öğretmen annemiz bilgileriyle kanat gerer.

— Bana bardağı uzatır mısın? İlk kez sayende suyun tadını alıyorum. "Değirmenimden Mektuplar"dan bir bölümü yaşıyordum sanki yatak odamda. Karanlığın içindeyim. Açacağın kapının ardından ilkyaz tarlaları, ovaları, kırları uzayacak; ben de küçük genç kız Seçil olacaktım. Kocam ve Birgitta ne etsem yok oluyorlardı. Deliriyor muyum diye düşündüm. İzmir'deyim. Yok, bir oyundu bu, biliyordum. Tüller, ipek çarşaflar, duvarları kaplayan giyim dolapları, Chanel Beş'lerden, ipek milyon düğümlü İsfahan halılardan kurulu yatak odamdaydım. O karanlığa kapımı açtığımda göreceğime inandığım katran karası bir deliğin ucundaki güneşle denizin sarı bir top gibi ışıdığı noktaya varayım diyordum. Karanlıkta kocaman karyolamda oturup üstelik gözlerimi de sıkıca yumdum. Daha kara, daha kara olsundu her yan. Işık birden çıngıl çıngıl patlayacaktı. Emine, kör olayım ki yaşamaktı tutmaya çalıştığım. Boğazımda hıçkırıklar birikiyordu. Sevincimden ağlayacaktım. Kocam mürebbiyenin yanındaydı, biliyordum. Emine anlatamıyorum ki, ama duyuyorum. Farkındayım, söylediklerim yetmiyor. Denizi duydum desem inan. Ağır ağır göğüs geçirip kabarıyor sonra iniyordu deniz. Hemen oralarda birini tutmak, sevmek, sarılmak istedim. Bilmediğim, görmediğim bir adamı. Ama kadın gibi değil kardeş gibi yahut daha farklı. Susturma beni, dinle. Tam deşilmişken sonuna gidelim. Alışılmadık bir saatte uyanmıştım, kurgum bitmişti, yenisini kurmaya kimse el atmadan kanlanan, canlanan gövdem bölünüp bölünüp saçılıp fırlıyordu dört yöne. Ne biçim şeyler değil mi? İşte öyle oluyordum. Sonra kalktım. İstediğim anımsılığı bulmak için yürüdüm. Oda kapımı yavaşça açtım. Bilirsin kapılarımız hiç ses yapmaz. Sonra yumuşacık geçtim arayı. O kapıyı da açtım kırmızı gece lambasının altında kocamla Birgitta çift sırtlı tek insan olma durumundaydılar. Birgitta'nın kalçalarının yaygın sarışınlığı kızıl ışıkta eriyor, dalgalanıyordu. Gülünç bir töreni izlerce kıpırtısız bekledim. Sanırım yüreğim de pek çarpmadı. Odamda düşünürken daha sahici saydığım şeyler, gördüklerime bakarken bana çok uydurma geldi. Sevişme buydu demek. Gülünçtü bence. Gülünç diyorsam inan gülünçtü. Kocam benimle nasılsa onla da tıpkı öyleydi. Aynı sesleri çıkarıyordu. Kalçalarının oynayışı hızlandıkça Brigitta'nın gözleri aralanıp göz akları

görünüyordu. Bu istekli uğraşıya benim de aynı erkekle defalarca katıldığım geceler geliverdi aklıma. Birgitta'yla karıştım, o oldum birden. Kendimi öylesine çirkin, zavallı buldum ki kurulu düzenin, çocukların, annemin, babamın, bu düzeni toplumda saygılı kılan her şeyin niye böyle de başka türlü olmadığını düşünmeye çalıştım. Yok, istediğim sonucu bulamadım. Çekilip odama gitmeye, bu erkekle kadını birbirlerinin tadını çıkarma sarhoşluğunda rahat bırakmaya karar verdiğimde, Birgitta, duruşunu başka bir hıza geçmek için değişirken gözlerini açtı. Beni orda gördü. Öyle garip bir bakışmaydı ki bizimki, şimdi bile ordaymışça tam tamına görüyorum gözlerimizi. Ardımızda televizyon alıcısının masası, Birgitta'nın yerlere saçılmış iç çamaşırları vardı. Bakışlarımız aramızdaki uzaklığı yok etmiş, burun buruna gibi yakınlaştırmıştı bizi. Erkek durumdan habersiz soluk soluğaydı hâlâ. Ben bir süre daha kıpırtısız bekleyip sonra kapıyı örttüm. Brigitta düş sanmış olamaz beni. Bakışındaki o tepkisiz şaşkınlık düş sanan birininki gibi değildi. Odama döndüm, yastığımı el yordamıyla düzelttim. Kat kat tüllerin, ipek brokar perdelerin kıyısından dışarıya baktım, ıssızlık bozulmamıştı daha. Bol yıldızlı bir geceydi. Epeydir uyku ilacı alıyordum, uyumama yetecek kadarını alıp yarınki işleri düşünerek dalıp gitmeyi denedim. Öylesine her zamanki gibiydim ki bu birden beni irkiltti. Korktum. Çok korktum kendimden Emine. Nasıl anlatayım bilemiyorum. Her yanım çözüldü, yorgun düştüm, yaşlanıverdim. Neydi bana olanlar? Kocamın başka bir kadınla çiftleşmesindeki gülünçlük, yaşamımızın da bütünüyle gülünçleşmesi gibi geldi bana. Sonra evlilikleri, annemden babamdan bu yana bildiklerimi düşünmeye çalıştım. Epeydir okumuyorum, biliyorsun. Moda olduğundan sözü edilmezse ayıp kaçacak kitaplara bakıyorum yalnız: Konuşmaya giriştiğimde anlatma gücüm duyduklarımı sınırlar oldu. O zaman duygularımdaki kolaylık kilitlenip anlatmada beni zora sokmuyordu. O gece sarsılanların içimdeki kargaşası, söz bulma gücümü zorladı benim. Hayvansı bir çırpınma, arama, karabasan içindeydim sanki. Üstümden kabuk kabuk kalkan katlar beni eski kendimle çırılçıplak başbaşa bırakmıştı. Buna hazır değildim ki. Akaretler'de unuttuğum için kanıyor, can evimden bir şeyler parça parça sökülüyordu. Kendimi öldürmeye kalktığımda artık

bitecek, oh diyordum. Acılara karşı acemilikle direnemezdim, anla beni. Oysa her şeyin değiştiğini bir anda görüp anlam veremeyişimden korkup yorulmuştum. Kendimi yok etmek, yorgunluktan kaçmak, artık gülünç bulduğum şeylerle dolu her günkü gibi bir sabahın başlamasına son vermek için ilaçları avuçlayıp aldım. Yatıp uyudum. Uyanmamak kör olayım ki sandığın kadar korkunç değil. Emine ölüm denilen buysa eğer... ne var ki yaşamak çok daha zor. Yine de sana kendimi istediğimce anlatamadım. Acı duymak değildi kaçma nedenim. Hiç duymayışın ürküntüsüydü elimi kolumu bağlayan. Nasıl söylesem...

— Biliyorum. İnan ki çok iyi anlattın. Biliyorum.

— Neyi anlattım Emine? O bölük pörçük konuşma neyi açıklayabildi sana? Öğreneyim nedir bütün bu yaptıklarım?

— Yaşama hızına ara verdin diyelim, doktor bey gibi. Seni sana anladığımca anlatamam. Hem yararı yok. Kocana gelince, ondan boşanmayı düşünmüyor musun?

Seçil başını çevirip pencereyi görmeye çalışmıştı.

Birden çıkıveren ikindi güneşinin puslu aydınlığı doluyordu içeri.

Emine Seçil'in ölümü seçmesinin ağır, kıyıcı anlamından sıyrılıp gevşiyor, ölüm sanki bir rastlantı niteliğine bürünüyordu.

Seçil'in yavaşça yatağın içine kaydığını görüp sıkıntılı, isteksiz doğruldu:

— Yardım edeyim Seçil yatacaksan. İyice yerleş, sırtın ağrımasın.

— Boşanma işini sordun. İsterdim uygun bir şey söylemek ya, cevabım yok. Kocamdan boşanmam için ona karşı öfke, kıskançlık gibi bir şeyler duymalıyım. Ufacık bir gücenme kırılma bile duymuyorum. Tam boşaltıldım. Yarın ya da öbür gün yüzlerce rahatlığın hazırladığı eve döneceğimden kuşkum yok. Çevreye yayılmasına da engel olmuşlardır olayın. Bu işimi daha kolaylaştırıyor. Doğru yapmışlar. Ben korkağım, işte o kadar. Ara sıra düşününce işte hiç iyi olmuyor. Yok benim yaşadığım çevrenin insanları salt kendilerini ve onlara benzeyenleri savunurlar. Ben de artık onlardanım. Kocamdan ayrılıp ne yapabilirim sanıyorsun. Duygusuzca bağlı olduğum bu adamı niye bırakayım. Ne iş yaparım, hangi havaya girebilirim. Bu

kez daha kesinlikle biliyorum. Yaşamayı, sokaklarda, alanlarda, insanların her türlüsünün görülebileceği yerlerde yaşamayı artık bilmiyorum. Battaniyeden bozma paltoları giyenler iki durumdan birini seçiyorlar sanırım. Geziye gideceğiz. İsviçre'nin tertemiz sokaklarında, uygar insanların arasında, eski bakımlı binaların soylu sessizliğinde yürüyüp mağazalarını gezeceğim. Oyalanacağım, dalgınlaşacağım, tembelleşeceğim. Mutluluk ne Emine? Söylesene bana.

— Anlatmaya çalışayım kendimce Seçil. Çünkü mutluluk soyut bir şey değil. Senin için çizilen yolda ara sıra tökezlemen olağan. Tam bulduğun yerin insanı oluyorsun gittikçe. Eski birikimlerin arada başatınca bunalıma dönüşüyor. Hiç düşünme. Dünyada birkaç milyonun elinde hâlâ ayrıcalıklar var. Sen mutluluğu sordun, ben de sana uygununu anlatamadım değil mi? Boş ver. Aramızda iletişim bundan çok kurulamıyor. Bundan sonra da hiç kurulamaz.

— Beni sevmiyorsun, oysa çaresiz anlarımda sen, Erzurum, karlar, Ertegün, kör olayım ki onun aşkı, yüreğimin canlılığı, onun beni ilk öpüşü, o öpüşün asla silinmeyen çocuk kafamdaki eşsiz izi, anneannem...

Kapının açıldığını işittiklerinde aralarındaki konuşma konudan kaymış kopuk kopuk sürüyordu.

Enişteydi gelen.

Törensel bir davranışa bürünmüştü.

Seçil kayıverip uzanmıştı yatağa, yüzünü kaçırmak isterce yan döndürmüştü.

Emine bu tutumun ne anlamı içerdiğini anlayamamıştı.

Odadan kesinlikle uzaklaşmak isteğiyle dolmuş, olayların dindiğini, kısa zamanda İstanbul'a dönmenin yollarını araması gerektiğini geçirmişti aklından. Gerçi boykot sürüyordu. Tartışmalarda, çatışmalarda tutucuların gücünün ağır bastığı hukuk fakültesiyle öteki fakülteler öğrencileri arasındaki ayrımın açıkça ortaya konmasından ötürü girişimler sertleşmişti. Bazı hukuklu öğrencilerin ilericilere katılma isteklerini engellemeye çalışarak bunu dayak atmaya dek götüren delikanlıları düşünmeye başlamıştı.

Burda işi yoktu Emine'nin.

Seçil'in her yıl Emine'den daha da uzaklaşması, dağılan varlığı anca bu son olayla yenilenmiş, pekişmiş, Emine'yi birden giriverdiği acılı etkilerle bağlamıştı.

Şimdiyse iki kardeşin son ve gerçek yakınlaşması olan o güne eniştesi ve bakışları gelip giriyorlardı.

Büyü geçmişti.

Eniştesi şaşmaz ölçülüğüyle Emine'nin elini her zamankinden uzunca tutarak sıkmıştı.

Eniştesinin dikdörtgen saydam bir kutuda taşıdığı orkidelerin bükümlerine, mordan cam mavisine uzanan soğuk renklerine, fışkırmış tüylü duyargaçlarına baktığında bir etobur yaratık görüyormuşça tiksinmişti.

Orkidelerin gösterişli kutusunu porselen gece lambasının yanına koymuştu eniştesi.

Değer değmez kırılabilir bir nesneye gösterilmesi gereken abartılmış özeniyle Seçil'e eğilmişti.

Karısının sık sık kırptığı gözlerini görmezlikten gelerek alnını öpmüştü.

Düzgün erkek ensesinin yumuşak ak gömlek yakasından taşan gürbüz ölçülü görünüşüne, yüzünün uyumlu dış çizgilerine karşın adamın yakışıklılığını eksiltenin ne olduğunu araştırmıştı Emine. Bu, matematiksel denebilecek soğuk ölçülüğün yaşamasızlığındandı kuşkusuz.

— Epeydir berabermişsiniz Seçil'le.

— Evet.

— Seni çok istiyordu Emine. Bak nasıl da açılmış, toparlanmış görür görmez. Teşekkür ederiz geldiğin için, çok teşekkür ederiz.

Eniştesi nelerin konuşulduğunu araştırıyordu bakışlarıyla.

Karısı baldızına hangi coşkularına yenik düşüp neler anlatmıştı bilmeye çabalıyordu.

Kişiliğini başkalarına sunarken istemeyeceği yakınlıkların kurulmasını kolayca engelleyen davranışlara sahip eniştesi saklılığına karısı aracılığıyla baldızının ne denli el attığına bakıyordu.

Emine sıkıntıyla ilgisizlik karışımı bir devinmeden sonra:

— Annemi bir bulayım, deyip kalkmıştı.

Annesi, ilk konuşmaya çıktıklarındaki yerdeydi. Yüzü toparlanmış, saçları dışa doğru kabartılmış, düzgün aralıklarla dağıtılmıştı.

Ortanca kızına o yeni edindiği, duruma uygun saydığı alçakgönüllükle kalkıp yönelmiş;

— Neler konuştunuz kim bilir, değil mi?.. demişti... Seni nasıl bekliyordu ah bilsen Seçil kızım...

— Hiç... biraz şurdan, biraz burdan, biraz eskilerden.

— Hangi eskilerden?

— Ne olabilir ki anne? Sizin de bildiklerinizden, çocukluğumuzdan. Şimdi enişte bey geldi, beraberler. Artık sanıyorum bizimki bir daha böyle bir şeye girişmez.

— Kocasını bağışlamış mı?

— Öfkeli değil ki kocasına. Sanırım pek bir şey görmüş de sayılmaz.

— Ben de aynı şeyi söyledim eniştene. İnanmak istemedi adam. Sonra da "Zaten ne görmüş olabilir?" dedi.

— Desene enişte iyice ipin ucunu kaçırmış başta. Bocalamış. Siz üzülmeyin. Şimdi adam adamakıllı desteğe almış kendini.

"Adam" sözcüğünü öyle bir anlama bulayıp söylüyor ki annesi kıpırdamaya başlıyor:

— Emine enişten seni sever de, sayar da biliyorsun. Onca işe burnunu soktun da hoşgörüyle karşılıyor o. "Gençtir," diyor, düşün bize karşı daima savunuyor seni. Ablansa her gelişinde seni koyacak yer bulamaz. Hele bir defasında arkadaşınla da gelmişsin ben görmedim, yani biraz değer falan bilsen diyorum.

— Hangi arkadaşımmış o? Size bile sözünü etmeyi unutmamışlar.

— Siz erkeklerle de arkadaşlık ediyorsunuz ya. Edilmez falan demiyorum. Sizinki daha ileri gidilip, kızlarıymış gibi pek içli dışlı olunuyor.

— Ya sizin yok muydu? O ülkücü dönemlerinizde... Erkek arkadaşlarınızı kızlardan ayırıyor muydunuz? Hani siz bizim örnek alacağımız cumhuriyetin ilk kuşaklarıydınız.

— Burası yeri mi çocuğum? Ah Emine ah, biz hep senin iyiliğini isteriz. O erkek arkadaşından falan kötü söz etmediler eniştenle ablan.

— A... bakın bu fena işte. Beğenmişlerse inanın üzülürüm. Arkadaşım pek üzülmez gerçi, bazı şeylerden kesinlikle uzaktadır. Yapacağıyla edeceğiyle doludur, Haydar.

Seçil ablası çaya kalmaları için diretip oturtmayı da başardıktan sonra, Haydar çevresine bakınmaya başlamıştı.

— Resimden hoşlanıyorsunuz, diyor Seçil'e. Ne iyi, Emine sanatları toptan reddedecek nerdeyse. Ben bu devrimcilik işinin bize kalıt burjuva sanatlarını sevip sevmemeyle olan ilgisini hiç anlamıyorum. Burjuvazi kendi çağında çok büyük bir devrimi başarmıştır.

Seçil yüzü kaygılı, kendini beğendirme isteğiyle yüklü, geldiklerinden beri alabildiğine yalınlaşan bir tutum içinde.

Emine'yle Haydar'ı karşılarken makyajlı değil miydi? Gerçi o usta işi boyanması hiç de bayağılık taşımazdı ya. Yine de dudaklarını, toz toz yalımlanan saydam gözkapaklarını ne ara temizlemişti?

Haydar bardağını maun masayı çevreleyen çeliğe çarpıyor koyarken.

Bulundukları yerin görkemli eşyalarını, görende şaşkınlık yaratan usta işi yapılmışlığını, her yanın hayranlık yaratsın diye düşünüp düzenlenmişliğini bağışlayan gözlerle izliyor Haydar.

Bu, Haydar'dır. Hoşgörüsünün önemsemezlikle hangi çizgide yer değiştirdiğini dışlaştırmayan Haydar.

"Emine onlar senin parçalarındır, didişip durma. Senin çocukluğunu belirleyen ögelerdir. Annenin sınıf değiştirmesiyle Seçil'inki apayrı uçlarda. Öfkelenip karıştırma ikisini. Seçil arasız dağılıp toparlanmada. Sanırım sonunda mutlu olmaktan çok oyalanmayla yetinecek. Annense bilinçli ve hırslı. Ayrımın dehşetini görüyor musun?" diyen de yine yanındaki Haydar'dır.

— Emine birçok şeyi reddediyorsa, diyor Seçil, onların yerine koyacağı değerleri aradığındandır. Devrim işi dediniz de Haydar...

Ablasına şaşıyor Emine.

Ortanca kardeşini nasıl akılcı bir savunmada.

Ellerini dizlerinde kilitliyor.

Seçil, Emine ve Haydar'ın biraz daha kalmaya "evet" dediklerinden beri onlara adamakıllı yaltaklanıyor.

Yere oturmuş. Pantolonunun yumuşak kıvrımları küçük ayaklarında birikiyor.

Sahici bir gülüş alıyor Seçil'in yüzünü.

O aynalarda talim ettiği yanak çukurlarını belirtmeden öteye varmayan gülüş değil bu.

Onunla konuşan genç erkeğe duyduğu güveni, beğenişi açıklayıveren dostça gevşekliğe kapıp koyveriyor kendini.

— Bu devrimcilik, inanın, diyor Haydar –sesi olgun, okşayıcı– burada konuşulur bir iş değildir. Size konuklandık, hatır alıp hatır verdik, kırılmayın sakın sözlerime, siz Emine canın çocukluğundan eşsiz bir anısınız bana da.

Seçil'in yüzü kararıveriyor. Gözleri kaçıyor ötelere. Emine tedirgin:

— Biz kalksaydık, diyor Haydar'a, geç oldu.

— Ben, diyor Seçil. Peki başka bir şey sorabilir miyim? Bir zamanlar adamakıllı iyi resim yapabiliyordum, üstelik öyle hemen sanacağınız gibi fotoğrafsı, parlak resimler değildi bunlar. Sert, arayan bir şeyler olurdu hepsinde. Bir daha da dönemedim resme. Üstelik anladığımı da söylerler. Niye sordum peki ben şimdi bunu?

Haydar ilk kez acıyışını örtemediği bir bakışla yöneliyor Seçil'e, sonra caymış gibi bir an duruyor, yeniden konuşuyor:

— Resmi anlatım aracı olmaktan çok belli ki oyalanmadır, diye seçemediniz. Demek gerçekten sevginiz, bağlılığınız varmış resme. Böylesi daha iyi, inanın ya bir de o tutkunuzu avuntudur deyip sürdürseydiniz, o iyice beter bir şey olurdu. Yok, Seçil çok iyi etmişsiniz bırakmakla.

— Hı... evet diyor Emine. Seçil'ciğim işlerimizi bu gece bitirmemiz gerek bizim. Seçimler için İzmirli birkaç arkadaşımızı görmeye geldik. Öğrenci birliği seçimleri var da. Sömestri burda evlerinde geçirir onlar.

Emine elini Seçil'in omzuna uzatıyor, dokunmadan indiriyor. Seçil onlara bakmıyor hiç.

— Güzel çaylar içtik, diyor Haydar. Bizim oralıların bile alkış tutacağı has çaylardı.

Kalktıklarında hizmet edenlerden hiçbirini ortada görmemişlerdi.

Seçil, demek, neler düşünmüştü kendini onlara beğendirebilmek için. Emine'nin yüreği burkulmuştu, öpüvermişti ablasını.

Seçil konuklarını uğurlamış, artlarından bakarken kapıya dayanmıştı. Gözlerinde epeydir Emine'nin görmediği bir durgunluk vardı.

O gün neydi Seçil'in özlediği?..

Emine bilememişti.

— O erkek arkadaşım hâlâ da arkadaşımdır anne. Başka bir şey soracak mıydınız?

— Yok Emine, sen sert bir insan oldun. Bizleri eskisi gibi sevmiyorsun. Eniştenle ablanı anlamaya falan çalış bari.

— Siz anne, nasıl söyliyeyim, her şeyi her zaman kendinizce düzenleyip kotarıp öyle görmeyi istiyorsunuz. Ablamla eniştemin bana ihtiyaçları yok. Benim buraya gelip gitmem yanlış aslında.

— Böyle konuşma Emine, kız ölümlerden döndü.

— Bunun nedeni ben değilim ki, şifası ben olayım. Üstelik ölümü seçmesini bile bilinçlendiremiyor. Seçil yaşı ilerledikçe çocuklaşıyor, budur işte kötü olan anne. Asıl buna dikkat etmelisiniz.

— Nedir canım bu bilmece sözler? Hadi hadi gel otur. Gene laflara kapılmayalım.

Bilisiz bir söz dinleyişle oturuyor Emine, Haydar'ın adının anıldığı ilk ve son konuşmaları bu oluyor annesiyle.

Karşılıklı yatışmış görünüyorlar.

Sonraları gazetelere adı Haydar'la birlikte düşünce ağlamayla boğuşma, bağrışma arası bir tartışma geçiyor annesiyle aralarında.

— Senin kız olmadığını, senin gibilerin bunlara toptan metreslik yaptığınızı falan yazıyor gazeteler.

Emine, kanının damar duvarlarını zorladığını, annesini ağzı köpürmüş bir düşmanı gibi gördüğünü o günden sonra bile belleğinden silip atamıyor. Değişimin, aralarındaki boy atan ezme tutkusunun temelden boşaldığı an o.

— Halt etmiş köpekler. Kız olup olmamak ha... Aşağılık insanlar. Biz sandıklardan, onların görüp de kuş beyinlerinin eremeyeceğinden çok daha ciddiyiz. İğrendiğimiz, değiştirmeyi amaçladığımız kokuşmuş bir ahlak anlayışına aynısını yaşayarak mı karşı koyacaktık! Pöh... güldürmeyin insanı şu çok bilmiş aracı kadın halinizle.

Annesinin gözleri evlerinden olabildiğince fırlıyor.

Alıp atmaya davrandığı şeyi göremiyor Emine.

Annesinin elindeki Emine'nin orta sondayken kazandığı sınıf birinciliği armağanlarından biri, sırtında cephane taşıyan Anadolu kadını heykelciği fırlatılan şey.

Emine'nin boynunun yanında duvara çarpıp sert bir ses çıkararak unufak paralanıyor, alçı kümeleniyor yere.

— Kendinize gelin, her şeyi kıramazsınız.

— Sus. Artık seni yoluna koymalıyım. Geç bile kaldım. Annenle konuştuğunu unutma.

— Ben de kızınızım. Siz de unutmayın.

— Sus diyorum. Susmalısın.

— Neye benziyorsunuz biliyor musunuz?

— Neye? Söyle de tokatlayayım.

— Tam çıkaramıyorum ama bir gün bulacağım.

Adamlar gelene değin dış sesleri dinlemişti.

Onu buraya ite kaka soktuklarına göre durum sandığından da ürkünçtü.

Gizli saklı olmayanlar, şimdi gizlilik, ihanet havasına büründürülüyordu.

Tüm bunlar için de gerekli sayılan biçimsellikler acımasız deneniyordu.

Kentin olaylara tanıklık edenleri gördüklerini unutuveriyorlardı.

Ürkütücü bir çabukluk ve asık yüzlülük içinde gençleri toplayanları gizlice gözleyenler kapılarını sıkıca örtüp "Demek bütün bunları yapmışlar ha cık cık cık..." deyip çekiliyorlardı.

Yaşadıkları çevrede, sabaha karşı alınmaları suçlanmalarını daha çok kolaylaştırıyordu.

Alanlarda bağırmalarına, yazdıklarına, inançlarına olanak tanıyanlar bugün onları da olayları da birden karşılarında görüvermişçe ağır karanlık bir ezicilikle davranıyorlardı.

Bu, korkutmaya başlıyordu Emine'yi.

Korkuyordu, çünkü bu, Haydar'ın saptadığı büyük oyunun sahnelenmeye başladığını gösteriyordu. Onlar da oyunda kullanılacaklardı. 47 doğumlular ya da 48'liler, bilemedin 49'lular, ya da Nedim gibi 46'lılar çoğunluğunun ortalaması sayılabilecek 47'lilerden oluşan o kalabalık iş başına geçme hazırlığındakilere lazımdı.

İnandıklarını mı toplumdan saklamışlardı?

Böylesi hiç olmamıştı.

Peki sorulacaklar neydi?

Niçindi bunca sindirme tören?

Dışardan kalın bir vapur düdüğü sesi duyuldu.

Bu büyük tonajlı gemilerden olmalıydı.

Emine titrediğini seçti.

Ağlayabilirdi de.

Durumunu kavradıkça yapılacakları kestiriyordu.

Başlayacaklardı.

Oysa Haydar, ötekiler, bütün arkadaşları ne demişlerdi. "kitaplarımızı görecekler, saklayacak değiliz elbette. Kendimizi mi yadsıyacağız, niçin? Kitaplar durağan, değişmezlik niteliğine geçmiş nesnelerdir. Onlardan niçin korkuyorlar? Niçin suç öğesi sayılabilir? Bu topluma soluk alma araları niye, hangi bilinçle serpiştirilmiş."

Aydınlanmanın ikide bir tökezletilmesi, çağdaş ilkelere gösterilen bağnazca karşı çıkış yine mi başlıyordu.

Doruğa çıkarılan kayanın geri düşüşü.

"Yok," diye geçirmişti Emine içinden, "yok kızım, her zaman başlama noktası evvelkinden çok öndedir.

'Yeni Vietnam'lar' diye bağırdığımızı alanlarda herkes duydu.

Aramızda elbette polisler de vardı.

Üniversitede sayısı pek az olan sevdikleri öğretim üyelerinin de hemen seçiverdiği öğrenci polisler her şeyi izliyorlardı.

Gizli saklı değildi ki hiçbir şey.

Biz kimsenin satılığa çıkmasını, sömürülmesini istemiyorduk. Bunlar yiğit ve açık duygulardı.

Bunlar için suçlanacağımızı düşünmeyecek denli aceleye mi gelmiştik?

Gerçek insanlık yasasından yanaydık olsa olsa."

Odaya girdiklerinde öndeki iki kişiden biri Emine'yi tutunuş öteki gözlerini bağlamıştı.

Artık sakınmayan arkadakiler de yürümüşlerdi.

Ayak seslerinin çoğalmasından belliydi.

En azından dört kişi daha katılmıştı ilk ikiye.

Başta konuşmayı incelikle sürdürmeye niyet ettiği anlaşılanlardan biri:

— Sorduklarımıza açık ve doğru cevaplar ver, dedi. Yoksa biz seni zaten konuştururuz. Unutma burda ne anayasa, ne bir başka yasa işlemez.

Sıralamalar başlamıştı.

Adları soruluyordu.

Adı geçenlerin bazılarını uzaktan tanıyordu, bazılarını ise hiç duymamıştı. Kimiyle Turan Emeksiz'de yemek yerken karşılaşmış, kimiyle bir yürüyüşte yan yana olmuş, birçoğunla da boykotlarda selamlaşmış, hatır gönül almışlardı karşılıklı. Bildiklerinin çoğunluğu Anadolu'nun dört bir yöresinden kopup gelmiş burslu okuyan delikanlılar, kızlardı. Bu adamlara hiçbir şey demeyecekti. Buraya getirilişi, sorular... önce, ortalığı darmadağın eden baskınlar, aşağılamalar... O coşku, inanç dolu arkadaşları adına yeniden korkuyordu. Onların adını evetlerse, salt evet adı Ahmet, Mehmet ya da şuydu, buydu demesiyle de hazırlanmış çok büyük bir alçaklığa katılacağını anlıyordu.

— Konuşmuyor görüyorsunuz orospu, ya hiçbiri kız değildir bunların s... kaltakları, –dedi sesi yayvan birisi. – Bunu iyice germek germek çatlatmak gerek.

Adam bu "germek" sözcüğüne abanıp tükrüklü yaylamalarla yineliyordu. Sesindeki yırtılma, saldırganlık ellense tutulurcaydı.

Yüreği kuş gibiydi Emine'nin. Elleri terli, sırtı katı.

"Haydar, biz yine buluşacağız," diye düşündü. "Elbette ilk fırsatta. Birlikte yürüyüp geçeceğimiz yıllar var. Bu kız değil sözü beni incitiyor Haydar. Bizim ilk gecemizin anımsılığını, çocukça acemiliğini, tepen coşkusunu, sular gibi taşan mutluluğunu kaç kişi yaşadı bu güzelim dünyada Haydar? Hep onları düşünüp direneceğim. Bizim duygudaşlığımızı kim yaşadı Haydar? Bunlar bana cinsellikle ilgili pis şeyler yapmaya girişecekler belli. Dayanacağım Haydar. Kara gözlü, ezik duruşlu, sesini yükseltmeyen Haydar. Ne yana çökertip berkittiler kim bilir seni de? Bir sen benim utanmamı anladın. Çekingenliğimi dostluğa, ordan da sevdaya çevirdin. Bu adamlar Haydar, sevmemişlerdir besbelli. İşte bundan ürküyorum. 'Sen benim helalimsin,' demiştin. Helal her yerde kutsaldır Haydar. Çünkü hak edilen demektir, değil mi? Yok bunlar beni gene de incitip berelemeyi becerecekler galiba. Savunmamı pekiştirmeliyim. Vücudumu ellemelerinden çok korkuyorum. Benim vücudum gururlu bir vücuttur bilirsin sen. Kendini hiç koyvermez. Sevgisizliğe, çıkara sunulmadı. Gözlerim örtük ya, bu beni daha güçsüzleştiriyor. Onları da alabildiğine güçlendirecek. Adamlar görülmeden suç işlemenin sonsuz alçalmasına, taşmasına sığınacaklar. Haydar bize vakit bırakmadılar. Güzellikler tükenmeyip sonraya da kalsın, diyorum. Elbette kalacak."

— Adamakıllı soyun. Bacaklarını ıslatın, elektrik daha sarssın kaltağı.

"Bacaklarımı ayırmamalılar, utanmamalıyım. Utanca yenik düşüp yalvarmamalıyım. Unutmayayım insan ancak insandan utanır."

— Elektrotları sıkılayın. Sağlam bu kaltak baksanıza.

"Sağlamım ya. Kıvanıyorum size vücutça bile sağlam görünmekten. Hiç iştahsız olmadım. Yediğimi yaktım. Öyle hastalan-

madım da. Üç ya da dört kez çocukluk hastalıklarına tutulmuş olabilirim. Nüveyre öğretmen bir bir sayar onları. Benim anabildiğim hastalık tektir. O da Kiraz'dan bana geçen kızamık. Erzurum'da yeni katımıza taşındığımızın haftasıydı. Hani Leylim nineyi aramaya gittiğimiz günlerden epey sonra. Eve bizi kucaklayarak taşıyıp getirenler yarı donmuş bulmuşlardı bir çeşme başında. Donmuş olamazdık bana kalırsa. Çevremizde olanları duyuyor, sanıyorum görüyorduk da."

Seçil, onlar evden çıkarken:

— Demek gidiyorsunuz çocuklar, demişti. Gecikmeyin, don bastırmasın.

— Peki, demişti Emine. Ablacım hemen döneriz.

Sokağa indiklerinde ak kış güneşi onları sarıp kamaştırmıştı.

Kiraz üstündeki başındaki kumaş yığınlarının arasından bir oyunun başlangıcındaymışça ışıldamış yüzüyle:

— Sahidir Emine can ha, ninemizi aramamız sahidir, inandım bilesin, demişti.

Emine tedirginliğini hiçleyip verdikleri kararı güçlendirme isteğiyle,

— Leylim nine benim de ninemdir, demişti. Hem gör bak onu biz bugün bulacağız Kiraz.

İkisi de karlara bata çıka, yanaklarında kış güneşinin buzlu vuruşu epeyce yürümüşlerdi.

Emine'ye okul çantası o güne değin öyle ağır gelmemişti.

Leylim nineyi hemen bulacaklarına Kiraz'ı inandırma gayreti sonucunda kendi de bu inanışa kapılmış, nineyi bulur bulmaz okula gitme isteğiyle de çantasını da yüklenmişti.

Yürümeleri boyunca umutlarına gölge düşer kaygısıyla Leylim ninenin adını hiç anmamışlardı.

Askeri birliğin konakladığı yönü bulduklarında öğleyi etmişlerdi.

Aranırken ilkten yolları şaşırmışlar, istasyonun oralara değin gitmişlerdi. Sonra dönüp dolanıp aynı yerlerden, aynı sokak başlarından bakınıp aranarak yürümüşlerdi. İçlerindeki kuşkuyu yatıştırmak için de arada topakladıkları karları duvarlara, evlerin kapılarına atmışlardı. Sonunda Emine çantasını bir elinden ötekine aktarıp konuşmuştu.

— Birine soralım istersen, Kiraz. Bu askerlerin yeri neresidir diye.

Kiraz ürküntüyle çevresini süzmüş, sanki soracakları kişi onları ters yüzü eve yollayabilirmiş gibi,

— Ya sorduğumuz bilmezse.

— Biz de yaşlı birine soralım.

Aynı sokaktan iki kez daha geçtikten sonra başını kalın bir sargıyla sarıp sarmalamış, sakalı buzlanmaya yüz tutmuş bir adama yanaşmışlardı.

— Amca, askerlerin oturduğu, bazılarının ordan yemek, ekmek aldıkları yer neresidir?

Adam kırışıklıklarla dolu gözkapaklarını çocukları daha iyi görmek ister gibi açarak:

— Balacanlar, demişti. Ne edecektiniz orayı? Yakınınız mı var orlara giden?

— Evet, deyivermişti Kiraz. Vardır evet.

Yaşlı adam iki çocuğun arasındaki ayrımı susarak izlemiş, gidecekleri yönü çocuklara duyduğu güvensizliği belirtecek denli ince ince anlatmıştı.

Onlar adamın yanından ayrıldıklarında yabancı artlarından aynı kuşkulu, araştırıcı gözlerle durup kalmıştı. Sapağı dönerlerken Emine, üstlerinde kalan bakıştan tedirgin, dönüp araştırmış,

— Yoktu adam orda kiraz, demişti.

— Emine can bizi yüreği tutmadı kocamışın. Yeri bulacağımıza inanç getirmedi. Yakınımız vardır dedik, kulak ardı etti, inanç getirmedi elin yabanı, ne denir.

El ele tutuşup yürümüşlerdi. Aradıkları yere vardıklarında çevrelerinde yapılar seyrelmiş, sonunda silme karlarla süren bir yere gelip durmuşlardı.

Bir insan dizisi kendi aralarında, kimi çözülüp kimi sıkışarak uzayıp gidiyordu.

Ellerinde değişik boylarda kaplar tutan bu insanlar ağır ağır ilerlerken, dalgın bir sessizlik içindeydiler.

Güneşin buzullu aydınlığında değişmez, solgun renklerle yığılı vücutlarını, zorunluymuşça ikide bir dikleştirmeye çabalıyorlardı.

Karların tepeciklerle sürdüğü önlerinde uzayan telle bölünmüş alandaki sağa sola seğirten erlerden dönüp de bekleyenlere bakan kimse yoktu.

Sanki onca insan, orada, kar öbeklerinin içinde dalgalanmıyor, arasıra taşıveren, beklemekten usanmış bir ses, kesme bir cam gibi pırıltılı, keskin havada yankılanmıyordu.

Kalabalığın düzensiz düzenliliği denebilecek devinim eşliğini değiştiren olay sonunda çıkıvermişti ortaya.

Sıradakilerde apaçık bir itişme başlayınca, Emine çekinmeyle "nedir" diye birkaç adım yaklaşmıştı erlerin oraya doğru.

Karşıdan iki erin kulplarından tuttuğu ağır karavana kazanı incecik tütüyordu.

Yaklaşınca kazanı yere bırakıvermişlerdi.

Kalabalıktaki dalgalanma sanki yumuşayıp yatışmıştı bir an. Sonra içlerinden birkaçı getirilen yiyeceğe biraz daha yakın olabilme isteğiyle ilerlemeyi denedi.

En öndekiler artlarındakileri, ileriye gidilemeyeceğini yeniden öğretmek isterce geriye itekliediler, verilecek yemek artıklarını bekleyip almayı hak edebilmek için konan sınırdan ileri taşılamazdı. Bekleyenlerin dizisiyle vereceklerin yaşama alanıysa belirlenip çizilmişti. Bunu aşmamak zorunluluğunu belli ki ordakiler kesin deneyimler sonucu iyice öğrenmişlerdi. Bu yüzden hiç aşılmıyordu tel sınır. Arada sabırsızlanıp kısacık unutmalara dalmış olanları, sırasını dikkatle koruyanlar birkaç dirsek kakmasıyla, boğuntulu bir iki küfürle yatıştırırlardı.

Erler, avuçlarını hohlayıp önce gülerek birbirlerine, sonra bekleyenlere bakmışlardı.

Solukların anında buharlaştığı soğukta bekleşenlerin yanında Emine de Kiraz da duraklamışlardı.

Kollar yemek konacak yere uzanabilme tutkusuyla gerilmiş, gözler koca kazana girip çıkan kepçenin peltemsi sular süzülen dalıp çıkışına takılmıştı.

Yemek bölüştürülürken kalabalıkta tek koca soluktan, konuşmasız bir uğultudan başka duyulur, ayırıcı şey kalmamıştı. O uğultuysa sanki dev kesimli bir bütünden oluşuyordu.

Emine, artan ürküntüsünü yenmek isterce, dağların yükseltisine bakmıştı.

Yemekleri verenler de suskundu.

İki taraf için de sanki bu işin bir an önce bitirilip sona erdirilmesi gerekliydi. Durum zamanla öylesine gelişmişti ki, davranışlar yemeği bekleyenlerle verenler arasında değişmeden yineliyor gibiydi.

Kabını dolduran hızla uzaklaşıyor, ellerine tutuşturulan somunları bir yanlarına koyuyorlardı; daha ilk adımlarını atarken de çoğu avuçlarıyla ya da teneke bir kaşıkla kendi payını yemeye başlıyordu.

Böylesi yabanıl bir yemek yiyişi izlemek Emine'yi irkiltmişti.

Ağızlar bir öğütme tutkusuyla hızla açılıp kapanıyor, ağzındakiler bir an önce aç mideye bir şeylerin inmesi için hemen yutuluveriyordu.

Karların aklığında boz ya da kurşun renginden oluşan bu paçavra yığınının yemek yeme çabası daha çok bir titreme, ölüm kalım arasındaki bir direnme çırpınışı, oburluğu içinde sürüyordu.

Yiyeceği biten birden durgunlaşıyor, yarı aç yarı tok geçiştireceği bugünün artık bir olanak tanımayacağını bile bile yine de öteki sırası gelip yemek alanları gözden geçiriyordu. Kendisine dönmeyecek olan kepçenin içindekileri sanki görebilirmiş gibi, kıpırtısız bakıyordu. Sonra o bekleyişi nedense yeterli bulmuşça, sarsak yürüyüşle, dönüp gidiyor, kar duvarlarının arasından yok oluyordu.

Kiraz, Emine'ye daha da yaklaşmış, ikisi de gördüklerinden derin bir şaşkınlığa, ezikliğe kapılmışlar; neyi, niçin soracaklarını sanki birden unutuvermişlerdi. O sarımsı suyla katışmış, içinde koyu, ezik parçaların dönendiği yemekten alanların arasından konuşacakları uygun birini araştırıyorlardı.

Çekinmelerini artıran, pay edilenin bir iki kepçe olmasına karşın bekleyenlerin elindeki kaplarının büyüklüğüydü. Sıradakilerin niçin böyle büyük kaplar edindiklerini anlayamamışlardı.

Tencereyle bile gelmiş vardı aralarında. Oysa uzatılan yemek payı aynıydı.

Onların çocuk yüreklerine yakın duyabilecekleri doğru yanıt verebilecek birini arıyorlar, bunun kimliğini de kestiremiyorlardı.

Neden sonra sıradakilerden birkaçının kadın olduğunu çıkarıp umutlanmışlardı.

Kadınlara sormak daha kolaydı onlar için.

Kadınlardan hangisine danışmalarının yerinde olacağını kestirmeye çalışırlarken ardında durdukları bir adam dönüp onlara uzun uzun bakmıştı; sonra kime, niye söylediği anlaşılmayan konuşmasına girişmişti. Söylenenlerden Emine bir şey anlamayınca,

— Adam ne dedi Kiraz, demişti.

— Bilmem Emine can. Konuştuğu eridi. Bilip benzetemedim.

Bekleyenler dizisinden, geldiklerinden beri görmedikleri küçük bir vücut sıyrılmış, öne fırlamış, karlarda kapaklanarak koşmaya başlamıştı.

Kadınlardan biri böylesi bir uygunsuzluğu ummuşça çocuğa atılıp yakası sayılabilecek uzun kumaş parçasından yakalayıp, çocuğu çekivermişti.

Çocuğun ulaşmaya çabaladığı karavananın dağıtılma noktasından geriye savrulup yüzükoyun karlara kapaklanması hiç ilgi uyandırmamıştı çevrede.

Çocuğun bacaklarında sarılı bez dolakların kirli, ıslak, paçavralaşmış inişlerini Emine ancak o zaman görmüştü.

Küçüğün kasıklarına ulanan çuval çaput arası bezler, kim bilir ne denli uzun süredir açılıp paklanmamıştı ki, bez çuval karışımı yığın çözülemezcesine bütünleşmişti.

Küçük beden karda bir süre debelenip, batıp çıktıktan sonra kadınlardan biri başkasının yerini alamayacağı arayı hesaplayarak attığı yanm adımla oğlanın kolundan tuttu.

Çocuğun oğlan olduğunu yere düşüp de kalkmaya çabalarken başından sıyrılan örtüden anlamışlardı. Kızıl saçları kertik kertik kesiliydi.

Kadın oğlanı kaldırırken ikisi de dengelerini yitirir gibi olmuşlardı, sonra çocuk ağzı burnu karlara bulanmış doğrulmuştu

yerden; düşerken kaybettiği aş kabını –eski bir yağ tenekesiydi bu– hemen aramıştı çevresinde.

Emine, Kiraz'ın kulağına eğilmiş.

— Hadi artık soralım, baksana neler oluyor, demişti.

— Kime sorsak ki?

Emine'nin okul çantasını yere bırakıp toparlanmışlardı.

Buna neden gerek duyduklarını bilmiyorlardı.

Ötekilerden, ordakilerden ayrı bir özellik taşımayan, aynı yoksulluğu aynı renklerle taşıyan adama yanaşarak kimin önce konuşacağını kestiremeden bakakalmışlardı.

— Amca buraya gelen bir ninemiz vardı, o gene uğradı mı?

Deyince ağız birliği ile konuşmuş olmalarından ötürü nerdeyse güleceklerdi.

Adamda devinim olmamış, önünde açılan tek kişilik boşluğa aynı kıpırtısızlığıyla ilerlemişti.

— Duymadı, demişti Emine, ne yapsak?

Kiraz, Emine'ye gözleri dolarak bakmış, öne çıkıp adamın yüzünü araştırmış, bu kuru, yaşı belirsiz yüzdeki, gözlerin yaşamasız donukluğunu Emine'ye de göstermek isteğiyle onu yanına çekmişti. İki çocuk, genç olduğu baktıkça anlaşılan adamı bir süre süzmüşler, sonra soran gözlerle birbirlerini aramışlardı.

Kiraz ağlıyordu.

Emine ağlamasını olağan bulmuştu.

O yerin yabansı karmaşasını silip yutan dinginlik, tanımadıkları o insanlar, Emine'yi de arasız sarsıyordu.

İlerde sıraya girmeye başlayan asker kalabalığı ile iki su kamyonunun gidiş gelişinin düzeni, derli toplu görüntüleri bulundukları yere öylesine aykırıydı ki.

Erler eş ayırımlarda sıralanınca bir subayın komut verişini duymuşlardı.

Ses yüksek, bağışlamasızdı.

Uygun adımla yürümeye başlayan bölüklerin düzgünlüğünü, ötelerdeki barakamsı yapılardan girip çıkan erlerin koşuşturmaları, bir şeyleri bir yanlara ulaştırıp hemen dönmeleri, arada yinelenen komutlar, barakaların bacalarından uzayan dumanların göğün aklığında tembel dalgalanışları, Emine'ye birden evlerine dönemeyecekleri sanısını vermişti. Aralarına

karıştıkları insanların üstlerindeki o giyim sayılmayacak çaput parçalarına bürünmüşlükleri, kadınlarla erkeklerin ortaklaşa görüntüleri, iki küçük kızın ürkekliğini bırakılmışlığa, korkuya çeviriyordu.

Emine soğuktan olduğuna karar verdiği göz yaşarmasını yeniyle bastırmıştı.

Yanında dineldikleri adama durmadan baktıkları halde, ilgi görmemelerinin yılgınlığını bir kez daha ezip yüklenerek, adamı kolundan çekelemiş,

— Buraya gelen ninemizi demişti, gördünüz mü?

Genç adam dönmüştü sonunda.

Emine o dudakların çatlak çatlak ayrılmışlığına, gözlerin uykulu bakışına, bıyıkların buzlanışına bakıp susakalmıştı. Adamın yüzünü onca yakından görmelerine karşın, adam dönünce o yüzdeki bütünüyle çakan değişim unutulmazdı.

Karşılarındaki adamda açlığın yeşil, sarı solgunluğu, yorgunluğun ölümcül gevşeyişi vardı.

Başını eğmişti Emine.

— Kimi sorarsın? demişti adam.

Kiraz ağlamasını daha da belirsizleştirmiş,

— Ninemizi, demişti. Şöyle beli az bükük, kocamış ya, elden ayaktan olmamış. Bu yanlara da gelirmiş dediler de.

— Ev ney yok ki burda kurban.

— Ev mi? –Kiraz Emine'ye anlayamadığı karışık bir bakışla bakmıştı.– Kars'ın köylülüğündendi. Oğlu vardı; babamdı. Gelini vardı; anamdı. Adına Leylim nine derler.

— Karslı ha? Karslıdır ha?

Kiraz susmuş, ağlaması yatışmıştı. Yalnız gözyaşları peş peşe kolaycacık iniyordu.

Adam, küçük kızın akan yaşlarının soğuktan mı, ağlamaktan mı olduğunu çıkarmak istiyormuşçasına eğilmişti onlara.

— Karslıdır, buralara da dönmemecesine gelmiştir nenen ha? Beli kurban.

— İşte öyledir demişti Kiraz işte.

— Sorak, bileni göreni kim ola? İki gün aşmıştır uğramadım özüm buraya.

Adam, sıranın sonlarındaydı.

Öğle yemeği paylaşması için artık yeni birinin gelmeyeceğini deneyleriyle biliyordu ki, çıkıp oradakilere sormaya başlamıştı.

Emine'yle Kiraz beklemişlerdi.

Adamın konuştukları şöyle bir dönüp Kiraz'la Emine'ye bakıyorlardı.

Her ayrı bakış ötekinin eşiydi.

Adam sonunda, kadının karlara yuvarladığı çocuğu yanına katıp gelmişti.

Çocuğun yerini kimsenin almayacağı da demek konuşulmuştu. Çünkü ayrılmasıyla açılan ara kapanmamıştı.

Çocuk yine de kendini yerine koşmaktan zor alıkoyuyormuş gibi, vücuduyla o yöne eğilip duruyordu.

— Bu bilirmiş kurban, demişti adam. Ninen buna iki öğün aşını vermiş. Buranın en kocamışıymış. Hatun da biliyor ya aşından verdiğini, karavana dibi az olur da kimileyin.

Adamın parmağıyla gösterdiği yerde çok genç, kadınlıkla çocukluk yaşı sınırında duran kadını görmüşlerdi.

Kadın onca sarınmanın, örselenmenin bozamadığı taze yüzündeki diri gülüşüyle onlara bakıyordu.

Geldiklerinden bu yana bekleşenlerin sessiz itişmelerindeki hiç bozulmayan uyum, erlerin talim alanındaki düzenli bir sessizlik sayılabilecek gürültüleri, uzaklığı, böylesi bir gülüşü hiç umdurmuyordu.

Emine de, Kiraz da birden hafifleyenin ne olduğunu bilemeden tasasız gülüvermişlerdi çocuk kadına.

— He ya, demişti kadın, he ya... Bu oğlancık bilir onu. Ben de bilirim. Ne ki hep gelmem bu yana, işim var.

Sıradakilerden yükselen anlaşılmaz bir homurtu, kadına ulaşır ulaşmaz, kararıp toparlanmıştı o güzel gülüş.

Çocuk, önlerinde, kaçamak bakışlarıyla bıraktığı boşluğu tarıyordu.

Adam çocuğa Emine'yle Kiraz'ın anlamadığı bir dille uzunca bir şeyler anlatmıştı.

Konuştuğu sürece genç adamın yüzü, eli, kolu kıpırtısızdı.

Çocuğun sabırsızlanmaları adam konuştukça bozulmaya başlamıştı.

Çocuk sonunda Kiraz'la Emine'yi daha tanımak isterce gözden geçirmişti. Soğuğun vurup kavurduğu yanaklarındaki açıl-

mış ince yanıklarda donakalmış kanın karaya çalan pütürlerini şöyle sıvazlamış, sonra ellerini büyüksenerek gözden geçirmişti.

Çocuk kuru, titrek sesiyle nedense Kiraz'a yöneltmişti konuşmasını:

— Dü se roje pirok nehatiye vira.

Emine oğlanın kurşun rengi yığını görüntüsüne, o tek tek çınlayan sözlerine şaşmıştı.

Nasıl dildi bu böyle şimdiye değin hiç duymadıkları?

Kiraz da, sanki söylenenler bir büyük utkunun bildirisiymiş gibi, gülmeye başlamıştı.

Gülüşünün yersizliğini küçük oğlanın yüzüne geriliveren kapanmadan bile anlamıyor olmalıydı.

Adam, oğlana artık işinin bittiğini belirtirce kollarını sallamış, küçük gene o sarsıntılı batış çıkışıyla uzaklaşmıştı.

Sırasını alırken iki kıza dönüp kısacık, tedirgin, soru dolu gözlerle bakmıştı.

Gözleri açık renkti. Karların aklığının daha da soldurduğu bir yeşil elaydı; saçlarının kızılı gibi de şaşırtıcıydı.

— Ne diyor ki, demişti Emine.

Kiraz, gülmesini kesip, dağlardan yana dönmüştü.

Emine'yi adam hâlâ yanıtlamıyordu. Adam birden iki kızı omuzlarından kavrayıp, ezik sesiyle,

— İhtiyar kadın üç dört gündür gelmiyormuş, dedi. Hatun da öyle söylüyor; çocuk gibi. Nine ne zaman gelse, bu çocuğu kayırırmış. O da hiç Türkçe bilmez.

Askerler eşit aralıklarla alanda durmuşlar, sonra birden yere yatmışlardı. Komut veren subayın sesi yeniden yankılanmıştı.

Emine'yle Kiraz birkaç adım atmışlar, sonra kalakalmışlardı.

Artık Leylim nineyi sorabilecekleri başka bir yer yoktu.

Leylim nine, belki de çocuğu dinlediğinden beri Kiraz'ın sık sık baktığı dağların bulutlarla örtülü tepelerindeydi.

Belki de o unutulmaz masal gecelerini süsleyen anlatılarının birindeki toylak atın eşkin yürüyüşüyle ırgalanarak, uzaklaşıp duruyordu. Ya da dağların oyuklarındaki bilinmez, erişilmez yerlerde bekleyen, o masal sürüsü Leylim nineyi almış, gidiyordu. Kara koyunla her yanı gergin boynuzları balkıyan kıpırtılı bir karakoç, Leylim ninenin yedişiyle uzaklaşıyorlardı. Leylim nine

üstünde etekleri ağırlaşmış eski kaputunu atıyor, içindeki renk renk yeleğini iyice sıkılayıp yürüyor, yürüyordu. Onun anlatmasıyla "kurtsa kurttu, koyunsa koyun." Onun ölümü, çocuklar için artık kesinlikle bir düş ölümü, bir masal ölümü olacaktı. Kara toprakların alamayacağı, eritemeyeceği bir ölüydü artık o.

Neden sonra yürüdüklerini seçtiklerinde talim yerinin sesleri duyulmuyordu.

Günün aydınlığı değişmemişti.

Son bir kez borazanın hüzünlü çalışı erdi kulaklarına.

Ilıman sayılacak öğlenin bittiğini anlamaları günün henüz değişmemiş pırıltısından değildi.

Göğe kümelenen, tipi öncesinin buzullu donukluğuydu zamanın geçtiğini ayırt ettiren.

Kiraz elele tutuşmaktan cayıp hızlı adımlarla aralarını açmıştı. O önde, Emine okul çantasını kucaklamış arkada, yürümüşlerdi.

Kar yeniden başladığında birbirini kesen ara sokaklarda onlar hâlâ konuşmasız yürümedeydiler.

Tipi savrularak sıkılaştığında Emine ayaklarının bastığı yeri kestiremiyor, sırtını yalayan soğuğun gövdesinden boğazına yükseldiğini duyuyordu. Ayaklarından bacaklarına doğru, gidişerek yerleşen tutukluğa karşın adımlarını eski uyumu içinde attığını sanıyordu. Kiraz'la arasındaki açıklığı kapatmaya da hiç yeltenmiyordu. Kiraz da, o da sanki birbirlerinden kaçıyorlardı. O acı karışık yerden yüklendikleri umutsuzluk bu uzak kalma isteğini ikisinde de biliyordu.

Akmayan bir çeşmenin başına vardıklarında devinmelerini tam yitirmemişlerdi.

Akşamüstlerinin kar duvarları, yeniden örülüyordu.

Çeşmeli bir sokağı dolandıklarında yerli evlerinin sıkıca vurulu kapıları, eşiklerin karla dolu çıkıntıları, uzaktan uzağa duyulan bir ezan sesi vardı.

İki çocuk neyi, nasıl edeceklerini bilmedikleri duygu oynaklığı içinde o eski zaman çeşmesinin orda kalmaya karar kılmışlardı.

Çeşmenin büyükçe olması gereken yalağı, basamak basamak olduğu kuşkusuz yükseltisi karlarla örtülüydü.

Açıkta olan yanlarıysa akmaz musluğuyla, mermer alınlığından yer yer kopup gitmiş koyuluklardı. Yosunlaşmış mermerde eski Türkçenin özenli çizgileri görülüyordu.

Çeşmenin yanına zorlukla tırmanırlarken her adımda gömüldükleri kıyıcı soğukluğu algılayamayışlarının korkusuzluğuyla vücutlarındaki ağırlaşmanın nedenini düşünmüyorlardı.

Bir süre yalağın çıkıntısı olması gereken, düzgün bir kar duvarına dayanmışlar, yine de birbirlerinden aralıklı durmuşlardı.

— Sular donmuş Emine can, demişti Kiraz.

Kiraz'ın aldırmazlık taşıyan sesini, ağzının oynamadığını sandıracak gerginlik silip zorluyordu.

— Aksaydı içerdik. Susadım; sen ya sen?

Emine, Kiraz'ı alabildiğine sevdiğini, Leylim nineninse gerçekten öldüğünü bu sözleri söyler söylemez anlamıştı.

Erzurum'da kimsiz kimsesiz birini arayabilecekleri yerlerin sonuncusunu da bitirmişlerdi bugün.

Ağlama tepisi göğsünü zorlamış, gözlerine ulaşmayan acı kıvrılmıştı içinde.

— İçerdik ya Emine can. İçemedik. Soğuk. Ben soğuğu nasıl da duymaz oldum.

— Ben de üşümüyorum.

— Bak Emine Hanım, çeşmenin donup duraklamış suyu akacak gibi yalımlamada. Bahar aylarını bekler belli ki.

Kiraz'ın direnen gövdesinin uyumlu eğilişini izleyen Emine, musluğa bakmak isteğiyle kıpırdamıştı. Beline doğru sıcaklık mı, kasılma mı olduğunu anlayamadığı bir başkalaşma tepiyordu.

— Yürüsek ya. Güneş örtüldü örtülecek. Kurtlar şimdi ne yanlarda ulurlar ki Emine can?

— Bilmem. Dağlardan inmeye başlarlar. Gün kavuşuyor ya.

Çevrintilerle dönüp duran, yumuşak ıpıl ıpıl aklığın tülleri arasından gökyüzünü görmeye davranmışlardı. O akçıl mavilik silinmişti.

Kar tomurlarının üşüten uğultulu vuruşları artıyordu.

Emine kendisine uzanan Kiraz'a bir şeyler söylemek isteğiyle dolmuş, aralarındaki açıklığın nedense zor aşılırlığını Kiraz'ın kara, uzun kirpiklerinin hızla titremesinden anlayıvermişti.

— Sen de koyup gidersen Emine can, öksüzün en umarsızı olur Kiraz. Ay ninem, vay yoksul ninem, Erzurum da Kars da bir oldu bize ninem.

Emine ellerini uzatır uzatmaz çantasının düşüvermesinden tüm olanlar boyunca onun koltuğunun altında kaldığını anlamıştı.

Neydi iliklerinden doğru eriyip duran?

Çantanın içindekiler olduğunca saçılmıştı ortaya: Seçil'den kalma çantanın kilidi en küçük bir değişle açılırdı.

Karların aklığına kalemler değişik renkleriyle çiçekler gibi dağılmışlardı.

— Ben gitmem bir yanlara, seni severim Kiraz. Yanma yakılma ninemize. Ben Erzurum'da bilesin durucuyum.

Çocukları bulanlar; evlerine götürüp teşekkürlerle, ağlamalarla karşılandıklarında Emine o saatlerde olanları geçenleri anabildiğini sanıyordu. Annesinin dirençle karşı koymalarına bile aldırmıyor, donmak üzere olmadıklarını inatla savunuyordu.

Evlerine getirildiklerinde Emine de, Kiraz da yarı donmuşluktan çıkmamışlardı, Kiraz'ın cılız yüzü apaktı. Kara, çisentili kirpikleri bu aklığın üstüne örtüktü.

Emine saç tutamlarındaki buzların çözülüp eridiğini, yanaklarına varan karıncalanmanın gövdesinden bacaklarına sardığını, her yanının dayanılmaz bir kaşınma isteğiyle ürperdiğini anca anlamıştı.

Bu kaşınma isteğini başka bir gövdede oluşuyormuşça izliyordu.

Kaşınmaya kalkıştığında da bunu başaramadığını gördü.

Çünkü parmakları boşalmıştı, sarsaktı.

— Biz donmadık, diyordu bıkmadan Emine. Çeşmeden su içip gelecektik. Su eğer çözülseydi...

Annesi susuyordu.

Demlenen çayları annesi ilkten çok ılık, sonra yavaş yavaş sıcaklaştırarak çocuklara içiriyordu.

Kiraz'ın başı Emine'nin babasının dizlerindeydi.

Babası üzgün gözleriyle, Emine'yle Kiraz arasında gidip gelen bakışlarıyla kıpırtısızdı. Duyduğu kuşku, salt gözlerine yüklenmişti babasının.

Annesi çayı yudumlatmaya çalıştığı Kiraz'a, anlamı çözülmesi güç kapanık bir yüzle eğiliyor, sonra:

— Hadi Selahattin, diyordu, şimdi de sen devam et içirmeye. Dördüncü bardağın da bitmesi gerek, daha gözlerini hiç açmadı, değil mi?

Babası gelen her soruyu başıyla evetliyordu.

Seçil'in çıplak ayaklarını ovaladığını Emine neden sonra kanı devinmeye başladığında seçebilmişti. Ablası sanki yaptığının dışında önemli bir şey yokmuşçasına hızla basıyor, sıkıştırıp bırakıyordu ayaklarını. Sonunda ablasının ellerinin belirgin ılıklığını etinde duyar duymaz.

— Ablacığım, ablacığım demişti. Biz donmadık. Su içmek istiyorduk, çeşme akmıyordu. Leylim nine artık yok. Orda bir çocuk var. Öyle yoksul ki herkes. Çocuk başka dille bize anlattı. Kimse kimseye yerini kaptırmıyor; görmediğimiz bir yemeği bekliyorlar. Askerler durmadan gelip gidiyor. Biz eve sahiden dönecektik, yolu biliyorduk.

Seçil söylenenleri duymaz gibiydi.

Emine'yi bırakıp Kiraz'a yöneldiğinde, annesi:

— Artık yorulmadın mı ovalamaktan Seçil, demişti. Emine ayıldı. Kiraz da azar azar ısınıyor. Beşinci bardağı daha sıcak yapacağım. Toparlansınlar iyice. Nerdeyse Emine'den daha da dayanıksızmış diyeceğim geliyor Kiraz'a.

Seçil'in annesine dönüveren o bakışını, bir de onu İstanbul'a uğurlarlarken tren penceresinde görmüştü.

Ellerini sallamaya başladıklarında Seçil'in annesine yönelen bakışındaki zor çözülür katılığı somut bir ağırlıkla duymuştu Emine.

Annesi uzaklaşan kızına gösterdiği aşırı sevecenliği köstekleyecek, kendine yöneltilen o yabansı, aykırı gözleri algıladığını, küçücük bir açık bile vermeden yok saymıştı.

Seçil öylece bir an durup ardından kararlı yanaşmıştı Kiraz'a.

Küçük kızın kalın, kaba çoraplarını çekmişti ayağından. Üst üste giyilmiş çorapları sıyırırken babası da o erkek çoraplarına bilinmedik şeylermişçe bakmıştı.

Kiraz'ın zayıfcacık ayakları umulandan daha esmer, daha düzgün çıkmışlardı ortaya.

Seçil avuçladığı ayakları bir süre izlemiş, sonra sevecenlikle ovalamaya girişmişti.

Başparmakların uzunluğu, ayrıklığı, tırnakların düzgünlüğü, bir yontucunun, göreni kesin etkileme isteğiyle düzenleyebileceği şaşılası bir güzellik veriyordu ayaklara.

Seçil, Kiraz'ın ayaklarından dizlerine sıvadığı etekle şalvar arası dolağı da açıktan sonra bacakların çarpıcı çelimsizliğini görmezlikten gelip, işini sürdürmüştü.

Ablası, Emine'ye yaptığının eşi devinimlerle, ovmalarla kanı harlandırmaya uğraşıyordu.

Eve getirildiklerinden bu yana hiç kıpırdamayan Kiraz'ı yapuğuyla anında ayağa kaldıracağı inancı içindeydi.

Şaşmaz düzeniyle uğraşısını sürdürüyordu Seçil.

Annesi Emine'ye araştırır gibi bakarken Kubilay'ın sesi duyulmuştu odada.

Oysa kimse istekli değildi o anlarda konuşmaya.

Onlar merdivenlerden çıkarılırken, Emine öyle sanıyordu ki; bağırmayla, ilenmeyle çığlık arası bazı gürültüler de olmuştu. Yoksa çeşmenin değirmi kar duvarına gövdeleriyle abandıklarında buzlanan, güneş eriyip gittiğinde mi belirmişti kararan bağırtılar?

Emine ne zaman o günkü olduğu durumu araştırsa, Leylim nineyi görür gibiydi o günlerde: yaylaklardan inen o dağlı sert insanların önünde yürüyordu hep. Ardından gelenler konuşmuyorlardı. Peki ya o sanrının sesleri neyle oluşuyordu ki duyabilmişti? Kalabalıklara özgü, hışırtılar, gülüşler, itişlerden oluşan yaşamayı kolaylayıveren seslerdi bunlar. Döllenmiş hayvanların yaylak inişi rahvanlaşan basışları, kokuları, gübre, tüy, deri salgı tümünü ezip geçen köklenmiş ot, ıslanmış serin orman kokusunu uğultusunu donarken nasıl duyup da içine çekebilmişti. Gördüğünü sandığı, ya da gördüğü bu inanılmaz canlılıktaki şeylere Kiraz'ın da katılmış olması dileğiyle ona uzanmaya çalışmıştı. Onu değirmiliğin sandığından da ulaşılmaz ucunda anca görebiliyordu. Kiraz türkü söylerken, çay içerken yapuğu gibi, dudaklarını yumuşacık kıpırdatıyor, ılık olduğu belli, duyulmaz

sevinçli sözler örüyordu. Emine'ye çevrik ceylan bakışları sevgiyle, inançla doluydu. Onlar donmak üzereyken besbelli Leylim nine, kısacık da olsa, çocukların yanına gelmiş, sevdiklerini sarıp sarmalamış olmalıydı.

— Ayakları kirli Kiraz'ın Seçil abla, görmüyor musun? demişti Kubilay.

Annesi, babası, vücudu ısınmaya başlayan Emine, küçük oğlanın o gün odanın daha da çok ısıtılmışlığında allaşan yanaklarıyla, koyu gür saçlarla çevrili aldırmaz yüzüyle, uzak duruşuna bakakalmışlardı.

Kubilay'ı nasıl da unutabildiklerine kuşkusuz birlikte şaşmışlardı.

— Sen ovdukça bak Seçil abla, kirler nasıl ipip çıktı.

Kubilay yıllar sonra da tiksinmeyle, titizlikle bu tür yakınlıkları aşağılamıştı. Onda ara sıra sevecenlik diye patlayan davranışlar, bazı ilişkilerin yararını düzenleyip, hesapladığında belirirdi. Babası ve özellikle annesi, oğullarında "kibarlık" diye niteledikleri bu duygu ölçülülüğünü hayranlıkla izleyip onurlanırlardı o yapaylıktan.

Seçil'in ovduğu ayakların üstünde kir birikintileri ayrışıyordu.

Seçil, durup, bir iç konuşma denebilecek kısa bir kendini tartmadan sonra, sanki Kubilay'ı duymamışça yeniden girişmişti işe.

Küçük ayakların topaklaşan kirleri, salgısız bir nesnenin üstündeki yıllanmış tozlar gibiydi. Emine bunu öyle düşünmüştü. Seçil'in Ertegün üsteğmenden kopma isteğinden bu yana değişen davranışları kolay çözümlenemediğinden, hep bir uzaklık duygusu uyandırıyordu Emine'de.

Annesi ortanca kızının saçlarını okşayıp, büyük kızına bakarak:

— Tamam artık Seçil, demişti. Kiraz bu gece sobanın yanında yatar. Sizin odaya da tepeleme ateşli mangal koyacağım. Baksana ellerin kirlendi, yıka artık.

Seçil aynı aldırmazlıkla birkaç kez daha ovalayıp, ancak kendisinin yeterli bulduğunu kanıtlayacak el sallayışıyla kalkıp dışarı çıkmıştı. Babası dizlerinde yatan çocuğun başını aynı hüzünlü gözlerle süzerken:

— Taşınmamız birkaç gün gecikecek bu durumda Nüveyre demişti.

— Evet, haklısın. Seçil'in biletini de aldırmıştım. Bunların böyle şeylere kalkışacaklarını ne bilirsin. Bence Kiraz'ın icatları bu işler.

— Sus Nüveyre, demişti babası.

Yavaşçacık parmaklarını Kiraz'ın yanağına götürmüştü.

Çocuğun kirpiklerinin titreyişini, aralanışını, ağlamaklı bir kararmanın bastığı yüzüyle izlemişti.

— Toparlanıyor, bakın. İyice öksüz kaldı çocuk.

— Niye? demişti annesi. Bahara köyüne haber salarız. Ailesi orda ya. Ne de olsa genç kızlık yılları bekliyor önünde. Ora töresince varır gider birine. Kiraz bizde kalsa zaten en çok üç dört yıl kalabilir.

— Daha çok küçük. Dur bakalım Nüveyre. Üstelik adamakıllı çelimsiz.

Annesi yanıtlamadan babasının dizlerinden, alabildiğine sakınan bir davranışla, Kiraz'ı alıp soba yanındaki mindere yatırmıştı.

Gösterdiği dikkatin, inceliğin yapmacıklığını hiç mi anlaşılmaz sanmıştı?

Aileden kişilerin alışkanlığı mıydı her yalanı görmezlenmek?

Yıllar sonra annesinin adlandırıp yerine koyacağı tutumlarından birinin tanıklığını yapan Emine, babasının silkinip toparlanışını da onca bildik kılacak nice nice şeyler yaşayacaktı daha.

Kiraz'ın kirli ayaklarını bir yanına değdirmemeye çalışan annesinin yüzünü anlatılmaz bir istekle görmek istemişti.

— Dur hele ortanca, demişti babası. Toparlan bakalım, dinlenmek gerek, kıpırdama.

— Öyle ya, babanı dinle bakalım. Kim dedi size kurt kışında alıp başınızı yollara vurun, diye? İyi ki öğretmenin haber yolladı Emine. İyi ki mahallenin insanları koşuşturdular. Tanrı seni bize bağışladı. Ancak şimdi kendime gelebildim. Bizi de mi hiç düşünmüyorsun. Selahattin, bakalım bu üşütmenin sonunu ucuza atlatacak mı? Yatmalısın iki üç gün kızım.

— Ben de geleceğim ablamı geçirmeye.

Seçil bunlar konuşulurken odaya girmişti.

Ondan değil de başkasından söz ediliyormuşça aldırmazlıkla elinde orta boy bakır leğeni Kiraz'ın yanına bırakmıştı.

Annesi birden hızla kalkmış,

— N'oluyor kuzum demişti, napacaksın sen?

— Hiiç! Bu yer silme leğeni biliyorsunuz. Kuzinada da ısınmış su vardı. Bununla Kiraz'ın ayaklarını yıkayacağım.

— Kızım sen deli misin! Yarın kendi kalkıp yıkar. Bunlar yıkanmaktan hoşlanmıyorlar, bilmiyor musun? Artık yeter Selahattin, artık yeter ben de can taşıyorum. Saatlerdir geçirdiğim heyecanlar yetmez mi? Kardeşin donmuştu bilmiyor musun? Ne bu uyurgezerlik sendeki!

— Hiç, çocuğun ayakları kirli, niye yıkamayayım?

— Aa, artık duramayacağım, sabrımı taşırıyorsun. Selahattin, kızına bak, kızına bak diyorum! Bir evlattan oluyorduk biz, sen de bir kardeşten. Şu yaptıklarına bak hele. Hizmetçi ruhlu musun ne? Selahattin, al şu leğeni diyorum.

Babası o sızdırmaz kapalılığını takınıp kalktığında Seçil birden çömmüştü.

Kiraz'a yaklaşmış, gülümseyerek bakıyordu. Arı, açık bir gülümseyişti bu. Birden babasının Kiraz'a öylesine niçin sıcak, dostça oluşunu çıkarmak zordu Seçil'in.

Küçük kızların yarı donmuş getirilmelerinden bu yana, Emine için olduğundan çok Kiraz'a üzülmüş görünüyordu Seçil.

Oysa önceleri onunla pek ilgilenmezdi.

Yok, salt üzüntü değildi ablasında dışlaşan.

Onda gelişen sevecenlik, candan sevdiği bir yakınını yitirip de umulmadık bir anda bulanın coşkun, dayanılmaz duygularıydı sanki. İçtenliğini olduğunca koyduğu yoğun gülüşüyle bunu sunuyordu Kiraz'a.

Kiraz'sa o güne değin aralarında anılası yakınlıklar kurulmamış olan Seçil'e şaşkınlıkla bakıyordu. Küçük kız daha da zayıflamış görünen yüzüyle kendisine gösterilen alışılmadık nazlatmadan duyduğu ürküntüyle başını eğmiş bekliyordu.

— Uyandın ha Kiraz, demişti Seçil. Bak sana ayaklarını yıkamak için su getirdim.

Kiraz söylenenleri anlamayıp anca gördüklerinin bilincine varır varmaz korku ile dertop oluvermişti. Kaygılı, ivecen,

— Seçil Hanım, can hanım, demişti Kiraz. –Bu ninesinden öykünme sözleri söylemek ona, yaşına aykırıydı ya tutkuyla yine de öyle konuşuyordu. –Ömrün pınar akışlı olsun. Ben yekinir yıkarım ayaklarını can sultan. Başımın dumanı açılır oldu. Gül ellerine yaraşmaz.

— Ben de yıkarım.

— Selahattin ne dedim sana? Söyle gitsin odasına, bu gülünçlüğü falan sürdürmeye hakkı yok.

— Seçil, hadi kızım sen de üzüldün, ne yaptığım bilmiyorsun. Bak cumaya yola çıkacaksın, dinlen. Kiraz iyidir, görmüyor musun? İyidir diyorum sana.

— Peki baba, meraklanmayın, ellerime yapışmaz yaptığım iş. Kiraz'ı sevdiğimi ona anlatmak istiyorum. Ben gidince beni severek hatırlasın istiyorum. Emine kadar seviyorum onu.

— Nedir bu acayip sevgi lafları Selahattin? Artık dayanamayacağım.

— Ninem ölmüş Seçil can, onu bulamadık...

İki kız birden çevreye örtülüverip yüz yüze konuşmaya girişmişlerdi.

— Biliyorum Kiraz, biliyorum. Üzülme, artık biz varız. Annem hep iyi insan olduğunu söyler, iyidir de, göreceksin. Seni de okula yazdıracaktır. Okumayı çok önemserler annemler.

— Selahattin yeter, yeter!

— Telaşlanma Nüveyre. Dünya yıkılmıyor ya. Hadi Seçil.

Seçil, aldırmayarak, Kiraz'ın ayaklarını leğene sokmuş, bir çiçeği ıslatırca, suları avuçlayıp dizkapaklarının altından doğru serpmeye başlamıştı.

Kiraz hiçbir şey duymazca Seçil'e yönelik yüzüyle, tüm varlığını ona sunduğunu açıklayan sevgi taşan bakışlarıyla gülümsüyordu.

Seçil, temizlik işinin sona erdiğini belirten bir el çırpışla doğrulurken Kiraz'ı da öpüvermişti.

Bu kez ağlıyordu Seçil. Gözlerinden inen damlalar, Emine'ye nedense çok iri gözükmüştü.

— Yeter dedim artık, nedir bu oyunlar Selahattin!

— Bitti işte anne. Siz öğretmenlerimizin sınıflarda bizlere öğrettiğiniz insan sevgisini gerekince nasıl göstereceğiz? Seveceğimiz insanı da mı siz ayırıp, bulup getireceksiniz bize yoksa?

Seçil'in yüzü aydınlanıyor, yanaklarının mermersi düzgünlüğünden pırıltılı damlalar iniyordu. Ağlaması bir muştunun duyulduğu andaki ağlamalardandı: Yatışmış, inançlı.

Annesi odada neye yorulması gerektiği bilinmez bir iki gidiş gelişten sonra babalarının başına dikilmişti.

Babası Seçil'in gözyaşlarını okşarca siliyordu.

Annesi, babasıyla kızının aralarına giriverip Seçil'i sırtından sertlikle sarmıştı. Tutumuna ters düşen uzlaşmaya yakın bir sesle de.

— Yorgunsun sen de, demişti. Kızlar bulununcaya kadar nasıl şaşkın şaşkın dönenip durdun evde. Hepimiz Kiraz için de üzüldük ya. Ayak falan...

— Tamam Nüveyre, bu geceyi de tatlıya bağlayalım.

Seçil sırtına basan kolun gücünden korunmaya yeltenmeden bakmıştı usançla annesine. Güzel, iri, ender görülen yeni açmış çiçeklere benzeyen gözlerini annesinin ötesinde bir yerlere kaydırarak:

— Hiçbir zaman sizlerin yaşınıza gelmek istemiyorum anne, demişti. Sonra hepimiz kardeşiz, insanız diyorsunuz. Hademe Kadir; efendi, babam; bey. Kaymakam; beyefendi, köylü kısmı, köylü kısmı. Biz İstanbulluyuz. Sonra "Ne mutlu Türk'üm diyene." Kiraz Türk değil mi? Bugünlerde hep söylenenleri yeniden düşünüyorum. İşte bunları buldum bula bula sonunda.

— Seçil, çocuğum, anneni kırıyorsun. Hem korkma hiç bizim yaşımıza gelemezsin sen. Sen bize yaklaştıkça biz daha ileri uzak yaşlarda olacağız.

— Şakanız ne güzel baba öyle.

— Selahattin bitsin bu konuşmalar. Emine, Kiraz dinlenecekler. Kubilay'cığım da üzgün.

Seçil silkiniveriyor.

Boyu daha uzamış gibi.

Emine'nin sevgili ablasıdır artık o.

Bıraksalar gidip omzuna başını gömebilir.

Annesi Seçil'i yeniden kavramaya davranıyor; kızının yüzünde ne görmüşse, yatak odası yönüne, adımlarını hızlandıran itişlerle yöneltiyor Seçil'i.

Emine şaşkın onların gidişine bakarken Kiraz'ın yerinden doğrulmaya çabaladığını, üstüne örtülmüşleri toparladığını, ilk ağızda da leğeni duvarın kenarına ittiğini görmüştü.

— Ne yapıyorsun Kiraz kız, demişti babası, bu gece burda yatacaksın.

— Yok efendi, Kiraz ölsün ki yok. Ben giderim yerime. Seki iyidir. Dolayıp çatarım örtüleri, üşümem, burası olmaz, burası olmaz. Olur demeyin efendi olmaz.

— Yok Kiraz, burda kalacaksın. Emine de sedirde yatacak. Ben söylerim annesine. Sizi ısıtmaya bu gece bir mangal ateşi yetmez.

Emine'yle Kiraz o gece biri sedirde, biri sobanın dibinde minderde uyumuşlardı.

Uyumadan önce Kiraz leğeni helaya gitme gereksinimi ile alıp çıkıvermişti dışarı.

Sonra da "İçim almaz can kurban," deyip, yine de dört beş çay daha içerek el ayak çekilene değin suskuyla oturakalmıştı yerine.

Emine koca kızıl bakır leğenlere boşaltılmış sıcak su buharlarının arasında tüm vücuduyla gülerek koşuşturan yüzlerce Kirazlar görüyordu o gece düşünde. Annesi kolalı giyimleriyle, apak mendiller savurarak onu dinlemeyen, koşuşturan bu çocuk kalabalığını yönetmek için didiniyordu. Düşündeki annesi olan o kadının ağzını her açışında, paçavralara bürülü, gözleri kor parlayışındaki sıska çocuk sürüsü kalakalıyordu olduğunca. Sonra kazanlardan arasız kaynar sular dökülüyordu, çocuklara. Derileri yanarak kat kat sıyrılıyordu çocukların. Katman katman kir tabakaları yıkanıp arınmakla tükenmiyor, peş peşe bitmezcesine çıkıyordu. Emine'nin annesi olan kadının birden yerlere yatıp tepindiğini gören çocuk kalabalığı, bu tuhaf duruma güleceklerine ağlamaya başlıyorlardı.

— Bizim kirli olduğumuz doğrudur Emine can, diyordu Haydar. Şu Türk köylüsü var ya, pistir, tembeldir diyen has bilmiş,

kolay bilmiş. Hele bir Doğuyu, Güneydoğuyu göresin. Ağzımızı ıslayacak su bulamazken, ısınmaya tezekti daldı, yetirip kıramazken, pis olunur elbette. Ya sabuna ne demeli, sabun var ya, hanım kız. Üstelik senin bildiklerinden değil, olmadık yağlardan dökme. Şöyle damar damar kavlayıveren. Suyu da, de Allah de hiç kurumayan. İşte bu sabunlar düğünlere armağan diye verilir. Yunmak, ya da çimmek için doluşulur akar suya ıslanıp ıslanıp çıkılır. Bebeler doğduğunda altlarına kuru toprak düzleyip serilir. Çünkü toprak çişi emer. Islanınca yerine yenisi tepilir. Sonra çocuk saçları çakıldaklı, dışkısını önüne gelen yere bırakan bir erinlik dönemine ayaklanır. Hastalığın en amansızına, en büyük olanakların hazırlandığı ortamda, çocuk büyürse büyür, ererse erer. Küçüklüğümü anlatıyorum sana, iyi belle. Bizim fotoğraflarımız okula, askere gidebilirsek çekilir. Sizler gibi şu yaşımdayken, bu yaşımdayken, annem ve babamla, ilk denize gittiğimizde, diye sergileyip anlatmamız yoktur. Bizler Türkiye'nin fotoğrafsızları hatta nüfus kâğıt-sızları sayılabiliriz. Elbet kafa kâğıtlarımız var. Neden sonra edinilir. Göz pınarlarımıza karnı, kanadı yeşil yeşil parlayan sinekler konar. Ne pis, ne tiksinç değil mi? Biz çağırdık da mı geldi sinekler? Yine de bu koşullar içinde sağ kalabilen çocuğun büyümesi sandığından çabuk olur. Analarımız desen otuzuna varmadan sağılıp giderler. Atatürk'ü dedeme sormuştum; lisedeydim o sıra, biliyorsun benim ortaokulda, lisede okumam inanılmaz bir şanstır ha. Kurban ağabeyimin diretmesiyledir. İlkokulumuz beş altı kilometre ötedeydi. Köyden iki çocuk giderdik. Öbürlerini saklamışlardı. Çok da üsteleyen çıkmamıştı. "Aman veriniz," diye; muhtar da arada köyün büyüklerinden yana olurdu. Öyle görünmesi gerektiğini hatırlayıp. Ne diyordum, lise birdeyken şöyle kasılarak Atatürk'ün kim olduğunu sormuştum dedeme. Babamızı pek bilmediğimizden. Ben 947 doğumluyum.

— Ben de.

— Biliyorum. Türkiye'de neler olmuş biz doğuncaya kadar. Neler neler geçmiş. Kurtuluş Savaşı ardından, Osmanlı'nın bitişi, Cumhuriyet, CHP'nin kuruluşu, 1924 Terakki Perver Fırkası, Kara Kemal'in girişimiyle açılıyor. Bu fırkanın şubesi ilk İstanbul'da kuruluyor. 1925 Takriri Sükûn Kanunu. 1926'da ulus-

lararası takvimi ve saati kabul ediyoruz. 1927: Havuz-Yavuz davası. 1928: Harf İnkılâbı. 1929: Millet Mektepleri kurulup ilk yerli mallar sergisi açılıyor. 1930 Ağustosunda Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruluyor. Kurucusu Fethi Okyar. Eylülde Ahali Cumhuriyet Fırkası kuruluyor. Kurucusu ilerde gerçek bir halk yazarı olacak olan Orhan Kemal'in babası Abdülkadir Kemâli Öğütçü. Eylülde Amele ve Çiftçi Fırkası kurulamıyor. Kasımda Serbest Fırka, kurulunca lağvediliyor. Aralıkta Ahali Cumhuriyet Fırkası lağvediliyor. Bu şematik haritayı süsleyecek binlerce rakam, insan adı var. En ulu adsa, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün adıydı bende, dedeme seviyle, onurla sorduğum. Dedem bana bakıp bakıp düşünmüş, "Bilirim Haydar, bilirim," demişti, o kadar. Halkımıza yönelik yapılacak olumlu her girişim için en uca gidene değin beklenmez elbet. Gel gör ki bazen uç olmaktan çıkıyor bizim halka erememişliğimiz. Halkın bilinçsizliği, aydınların başarısızlığının özrü oluyor. Aydınlar girişimlerinde amaçladıkları gerçek devrimi yerine oturtma çabasında yanlışa düştüler mi unutmayalım halktan çok sorumludurlar. Özgürlüğün kimler adına, hangi ekonomik ve siyasal gelişme adına istendiğini bilmek zorundadırlar. Buysa hiçbir yanlış, hiçbir özür kaldırmaz çalışmadır. Şöyle görünüp, böyle yaparız heveslerine kapılınmamalı. Kursaklarda kalır. Adam olana aydın kişiye de ömrünce yeter ayıptır. Önceki girişimler neyin adına, hangi çoğunluğun katılmasıyla yapılagelmişti? Atatürk'ün deyişiyle "halkın en tenha tabakaları için dahi" hangi sağlam temeller atılmadaydı? İşimiz güç Emine. Demem şu, cehaletin adına cesaret; çekinmenin, yılgınlığın adına da hiçbir arama, denetleme gibi etiketler koymayalım. O tarihi süreç içindeki, o bıçak sırtı çizgi var ya hiç saptırmaya gelmez Emine, ancak dengede ve doğruda sağlanabilir oluşum. Çelişkinin özünü saptamak: Gerçek devrimcilik de budur işte. Sen liseyi nerde okudun?

— Bir süre anneannemin yanında, bir süre Ankara'da.

Ben önce Kars'ta, sonra Erzurum'da okudum liseyi. Kurdan ağabeyim götürmüştü Erzurum'a beni.

— Olanaklar ben ortaokulu bitirdiğimde Ankara'ya atanmışlardı.

— Kurban ağabeyim Erzurum'da beni bakırcılara iletip, "Bir işin ucunu tutasın Haydar ha?" demişti. Ağabeyim dememe bakma, benden iki yaş büyüktür. Bizim oralarda büyük olmaya bu kadarı yeter de artar. Sonraları geldiğinde o yabancı elde bile nerelerde barındığımı hiç sormadı. Bizde işin töresidir bu. Bıyığı terlemeye duran çocuk kendini yönetmeyi bilir. Her gelişinde yanında çalıştıklarıma "Aksilik etmez ha, işini iyi tutar ha?" diye büyüklenerek sorardı. Ben de zora düşsem de ağabeyimden fazla umutlanmazdım. Sırt verip zorlanmamı azaltır diye. Kurban elinden geleni yapıyordu çünkü. Bizim insanımız arkalanıp tapışlanmaya alışkın değildir. Bu Anadoluluktur. Kıpırdanmaya başlama. Bilirim Erzurum'u da, Kars'ı da, çok seversin Emine. Üstelik Kars'ı görmediğin halde tutkunsundur sözü oraya getirmeye. Ruslar'dan kalma, kalın duvarlı taş evleri, sokakları kat kat sıkılayan duvardan aşağı kalmaz buzlarını görmemişsindir ya, neyse. Kars, düşündüğün gibi, çok güzeldir gerçekten. Bak sana anlatırken daha da beğeniverdim. Ortaokuldaki Kenan Bey öğretmenimiz ağabeyimi çekip "okusun daha Haydar çocuk," demişti. İlkokuldaki Ragıp öğretmenle ağız birliği etmişler gibi "Ne yapıp edin okutun," diyordu o da. Hayvanlarımız tükeniyordu. Topraksa kulak asılacak gibi değildi. Bana danıştıydı Kurban da. "Haydar okuyup kravatlanır mısın? Sende akıl çokmuş he can" diye. İçim daralıyordu. Özeniyordum açıkça büyük adam olmaya. Barınağımızın pisliğinden, anamın gittikçe görmez olan gözlerinden, yoksulluğumuzu anlatmalarından bıkmıştım besbelli. Askerliği kaçaklığından ötürü yedi yıl bitmemiş, ciğerini tükürüp genç yaşta ölmüş babamın "türemeyesice" diye anlatılmasından bıkmıştım. Asker kaçağı babamın köylü sigarasını alıp da içebilmek tutkusuyla donunu bile satar olmasını dinlemekten bıkmıştım. Oralardan kurtulmak, okumak istiyordum. Her iki öğretmenin, ilkokul ve ortaokuldaki o yürekli birer aydın olan eşsiz adamların "okumalıdır" demesiyle anca benim de okuyabilirliğim düşünülür olmuştu. Anama kararımızı açıkladığımızda, babamın asker kaçaklığını, veremliliğini, hayırsızlığını başka türlü telleyip pullayıp bu kez "büyük adamdı o" diye anlatmaya girişmişti. Sözlerini "Onu asılık yedi Haydar, okuyup ası oldu, baban bir kitap bulup söktü, ası oldu, sen ası olma, cerenim boynun

iplere gelir Haydar'ım," diyerek ağlamıştı. Oralardan dönmemecesine çıkmayı düşünüyordum. Kızkardeşlerimin dilsiz başeğikliğinden "Bitlere iyi gelir, hırt diye keser," diye bellenip evcek DDT'lenmelerinden nasıl usanıp da beğenmezliğimi, okumayı kesinkes kararladığımız o güne değin nedense bilememiştim. Bir düğünlerimizi kusurlu kılamıyordum düşüncemde. Gerisi zavallı, kavruk şeylerdi benim için. Sonra Kars'a indik Kurban'la. Aç, çıplak da kalsam okuyacaktım. Kurban'ınsa bana güveni sonsuzdu. O güven de beni büyütüyor, yıkılmaz kılıyordu kendini gözümde. Eh Kars da Kars'tı ha. Benden gövdece az kaba olan ağabeyim nerden edinmişse, bir sigaradır koydu ağzına, çevresine bakınmamaya çabalıyordu. Daha küçük olduğuma göre, o hakkı bana bırakmıştı. Ne de olsa Kurban'ın bıyıkları beliriyor, kararıyordu. Büyük yolları, çeşmeli evleri, memurları, subayları, manto giyen kadınları vardı orarın. Müdür üstümü başımı şöyle süzdü. "Kâğıtları tamam değil," dedi. Dört bir yana yeniden koşup tam ettik. Müdür bu kez de yeniden üstümü başımı süzdü. "Çocuğa birşeyler uydursanız," dedi. Bunu Kurban'a söylüyordu. Kurban'da da iyice ağabey olmak için bir çatınma, bir çatınma. "Böylesi pek talebe kıyafeti olmuyor. Elden düşme ya da tanıdık bildik birilerinden birşeyler edinip değiştirin üstünü bu çocuğun." Giyim kuşama dair ilk düşünmem, ilk şaşırmamdır bu benim. Evet, görmüştüm, çevremizden gelip geçenler korunaklı, eteği paçası belirli, elbiseler, şapkalar, örtüler içindeydiler. Her bir parmağı ayrı deri eldivenlileri bile vardı içlerinde. Bizim onlar gibi giyinebilirliğimizi hiç düşünmemiştim. Anca şöyle memur olduğumda olabilir demiştim. Ona da çok zaman vardı. Ağabeyim belediyede yazıcı ya da benzeri bir şey olursam aileye sağlayacağım olanaklardan ötürü, sevincinden daha o gün uçup duruyordu. Tapular, Osmanlı tapuları, cumhuriyet tapuları, otlaklar, meralar gibi laflar döneniyordu aramızda. Başvurdukları hükümet yapılarındaki masaların ardına köylülerinden birinin geçebilmesi, o parasız, arkasız, konuşmasız adamları diriltecekti. Sana ne desem, nasıl anlatsam o durumu, tam kesinlikle çizmiş olamam. Kendi aralarında epeyce yürekli olan bu adamlar, kentlerde, ilçelerde, devlet kapısında ürkekleşiyorlardı. Yıllanmış deneyimlerle öğrenilmişti artık, büyük kapılarda dayanacağı ol-

mayanların hiçbir derdi çözüme ulaşmıyordu. Devlet korkulu olmaktan çok, tanıdık bildik olmaktan çıkmıştı. Ankara'ya, o şaşılası bir hızla bayındırlaşan kente bağlıydı işin her ucu. Ankara'ysa dünyanın kim bilir ta neresine düşüyordu. Bak ilk dediğimi gene unuttum gitti. Tatillerde köye varırdım. Özlerdim oraları, daha şehir alışkanlığım köklenip gelişmemişti. Atatürk devrimlerini düşünüp çevremde konuşacak kişi arardım. Osmanlı'dan Cumhuriyete dek kalmış, savaştığı cepheleri unutmuş, o kaya gibi ihtiyara, dedeme, ikide bir sorular sormaktan kendimi alamazdım. Gazze'de imparatorluğu kurtarmaya çalışanların içinde o da varmış. Kars'tan inip de ora sıcağını yiyince barsakları çözülmüş mü sana. Bir yandan her durduğu yerde içini boşaltıp, bir yandan da "Şimdi ne yana gidip vuruşacağız?" diye soruşunu o günleri yaşayan kendi değilmiş gibi anlatırdı. "Dede," demiştim bir gün ona, "Sen Gazze'deyken padişah vardı ya, artık o yok, o bitti, cumhuriyet var, Atatürk var. Atatürk nerededir, Gazi Paşa nerededir şimdi?" Vücudunda kalmış şarapnel parçalarından bazıları leğen kemiğine yürümüş, yıllar sonra yarı yatalak olmuştu dedem. "Peygamber döşeğinde otururmuş Gazi Paşa, derler," demişti. "Öldü diye mi söylüyorsun böyle?" dedim. "Kimdir oğul, ölen kimdir?" deyip şaşmıştı. Bunları niçin anlattığımı bilirsin. Bu karışıklığın, bu habersizliğin, bilgisizliğin köklerini arama isteğim belki de o sözlerden tohumlanmıştı. Gazze'de herhangi bir Anadolu köylüsü olmaktan öteye geçememiş, yine de can pahası vatanını savunmuş, o koca ihtiyarla belki de anlam kazandı her şey derim bazen. Dedemi doyasıya öpmem de o yaza rastlar. Yıllar geçti, bizim oralarda akraba hısım yakınlığı ağırbaşlı bir iki sırt sıvazlamasıyla belirtilir. Dedemin yıllanmış kirlerinin deri yerine geçtiği, sarkmış boynuna sarılıp öpünce anlamadığım bir bağlılıkla vurulmuştum can evimden. Dedem davranışımı çok yanlış, yersiz karşıladı. Karılar gibi birden sarılıp öpmek neyin nesiydi, yüzümde araştırdı bunu. "Neyin var can oğlum?" dedi, "Neyin var? Yoksa baban benzeri esenle mi savrulacaksın? Baban gitti gider. 'Askerde kal oğul derdim, kaça kaça ömrün tükendi. Boynunun borcudur bu. Kurtulmak yok.' Başını sallar büyük sözünü dinlemezlenirdi. 'Karşı durulmaz oğul, ne zamanın işidir, kaderdir bu,' derdim. Susar, durmaz tütün içerdi

soyka. Umursamazlığının nasılını deşmezdi. Anamı kıstırır döverdi. Bir deli herif ki türemeyesice iki kere çökertip tepesini yumruklamışım. Sonra iflah olmadı. Ölüm haberini saldılar. Öyle savaşsız mavaşsız, yine de askerde öldü. Şimdi de balam onun oğlu sen boyun sarar, yüz öpersin. Hadi de, nedir seni yufkalaştıran? Babanın yüreğini mi aldın yoksa?" Sustum Emine, ne biliyordum ki, ne diyecektim? Kaç yüzyılın kurup diktiğini nasıl eğip, neyi anlatabilirdim. Hangi kavramları, acıları birlikte yaşamıştık ki dedemle? İşte o günden bu yana yurdumu her yönüyle, elverdiğince öğrenmeye sıvandım. Masa artlarına oturmaya heves etmekle bu işin üstesinden gelinir miydi, orasını henüz bilmiyordum; dedem liseyi bitirdiğim yıl öldü. Bana yazmadılar. Nasıl olsa öğrenecektim. Ölüm de doğum kadar olağandır orda. Dirençlidirler. Sanırım susarak yatıştırılmış hüzünler, acılar kişiye giderek daha derinden koyuyor. Dedemin boynuna belki de ömrünce benim gibi sarılan olmamıştı. Coşkular da, ilenmeler de oralarda bir çığlık gibi bırakılmış, yalnız, yalın yaşanır. Yoksa nasıl yürütürler Emine can, onca yoksulluğun kupkuru kıldığı yaban hayatı. Doğanların, en az yarısını çocuk mezarlarına analar nasıl gömerler? Pisliğin alışkanlığını ben bilirim. Saç belikleri arasında sirkelerin parlak çıtır çıtır durduğu, belki de dünyanın en güzel gözlü kızları için nasıl ölündüğünü de bilirim. Hem bitlenilip, hem sohbet edilen kadın toplantılarını bilirim. Kışların dondurucu soğuğundan kaçmanın yollarını, barınaklarının tepelerine bir küçük delik açmakla bulan o insanların türkülerini de bilirim: Dağlar, ceylanlar, sevdalar, hasretler üstünedir. Hayvanlar sayrılaşıp karınları şişip ölünce insanlarına basan yılgınlıkla direnme arası şaşkınlığı da bilirim. Yeni yetmelerin, delikanlı olmaya yönelenlerin ayıp olduğu kadar da gülünç hatta tiksinç bulabileceğin cinsel bilinçlenmelerini, boşalma deneyimlerini yaşamışlardanım. Sonra bir kadına hiç eksiksiz par par tutulabileceklerini de bilirim. Genç kızların güzelleşmekten caymadıklarını, bir tarafı bakırçalığı kaplardaki suya banıp saçlarını taradıklarını kız ablalarımdan bilirim. "Kız abla" ne demekmiş dersin? Bizlerde nazlatma, övme yerine geçer kız abla, kız gelin, kız kadın, kız ceren, demek. Üstlerinde, başlarında, barınaklarında sakınacakları olmayan insanlardır çoğu. Düğünlerde giyilen döş-

lükleri işlerken çalak, umutlu olduklarını görmüşümdür. Onların analarının, teyzelerinin eritilmiş, yok edilmiş güzelliklerini, dinçliklerini unutmuşça sürdürdükleri duyguları, isteklenmeleri dipdiridir. Yaşlıların kırıcı yaşama deneyimleri gençliği körletmeye yetmez. Sözle aktarılamayacaklar var. Ancak yaşamayla sahiciliklerine varılır. Mavzer kurşunuyla birbirlerini delik deşik etmelerinin, dalaşmalarının nedenlerini onlardan olanlar anlayıp da bağışlar ancak. Anlatmaya davransam öyle kökten sözler bulabilmeliyim ki Anadolu insanının ileriye dönük, ezilmez cevherine doğru tanıklık edebilmeliyim. Buna henüz gücüm yok. O yıllanmış ihanetlere, unutulmuşluğa, hor görülmeye, iç kıyımlara karşı; yine de çocuksu, doğru ve inançlı bir yanları vardır. Benim ilk erkekliğe uyandığım yıllarda, hayvanlara aşıp, kızları tanımanın yolundan geçmişliğim var. Kentlilere çirkin gelen bir şey bu. Kuşkusuz doğru da. Fakat genelevlerden, ordaki acılardan, bazı korkunç çarpıklıklardan daha arıtılmış buluyorum gene de o deneyimlerimi. Ya Emine. Ortaokulu bir ilçede okudum. Bakımsız, boz bir dünyaydı orası. Toprak sokaklarında, örtük pencerelerinde aydınlık bile tozlu, ışıltısızdı. Türkiye'nin uç köşeleriydi oralar. Yatırım planlarında hep önde olan, bayındır kentlerimizle aralarında iletişim kurulamazmış duygusu verir. Gülmeyen, uzak yerlere yetişecekmişçe koşturan insanlarından, hüzün alan yerlerdir. Sıcak ev ekmeğini bulamaca banıp doyurucu tadından gevşerdim. Lamba ışığında çalıştığım derslerden ne kıvanırdım bilsen. Beni yanlarına bıraktıkları uzak akrabamızın üç göz odalı, çürük, ot kokan evindeydim. Bana düşen işse evin suyunu çekmek; söylendiğinde, odun kırmak, toprak sıvamak, gerekince her eksiğe gediğe koşmaktı. Gaz çok pahalıydı. Lambayı yakıp çalışmayı hak etmek için bana söylenecek her şeye alabildiğine dikkat kesilirdim. Neyi istiyorlar, daha nasıl işe yararım? diye. Evde pek konuşulmazdı. Erkek, köyden de bildiğim erkekti. Suskun, bazan birdenbire bağıran, gitmesi gelmesi sorulamayan. Yemeye ilk o başlardı. Çocuklarsa, kimi okula giden, kimi babasının kahvesinde çalışan, bildiğim ben gibi çocuklardı. Anaları babaları görmeyince kavgaya tutuşuveren, yüzleri yara yerleri ile süslü, sıska, koca kulaklı, saçları tıraşlı olan çocuklardandı onlar da. Evin tek geçim kaynağı olan kahve, sönük görünüşlü, bir

kahve içerek saatler boyu yazın toz, kışın çamur içindeki kasaba alanını gözleyen müşterilerin içlerinden birinin "Ya Hak çok şükür," dediği yerlerdendi. Gecenin sonu gelirken kıvrılıp uyuyuvermeyi kurduğum ocak kıyılarından, uykularımda bile ezberlediğim derslerden, o yarı karanlık, ağır ağır devinen günlerden, bende arta kalanlar bugün bile yılgınlık değildir. Anamgil, Kurban ağabeyim, kaldığım yerde yükümü azaltmak için ter, ilik akıtılarak ürettiklerini bildiğim peynir torbalarını, koyun sütünden dövülmüş yağları, sert eskimez kıl çuvalları, armağan deyip üç yıl yolladılar. O yaşadığım günleri, büyük bir usluluk dönemi olarak taşıyorum anılarımda. Yaz tatillerinde konukladığım evin kişilerinden boynu bükük beklediğim oluru alır almaz köyüme varışımı topraktan fırlayan bir su patlamasına benzetirim. Dağlara, gökyüzüne kavuşmanın mutluluğuna şimdi nedir denk düşen bilir misin? Can Emine, kızarma, söyleyeceğim, peki. Ben doğduğum yeri, insanlarımı, belki de o zaman henüz açıklayamadığım acıya belenmiş bir sevgiyle sevmeye başlamıştım. İlçedeki ortaokulun öteki öğrencileri de benden değişik değildi. Memur ailelerinin çocukları da daha mı düzenli ya da bakımlıydılar? Evet, öyleydiler ya, yalnız onlar da pek atılgan sayılmazlardı. Ama yakaları temiz, çorapları yırtıksızdı. Öğretmenlerimiz derslere kurgulu bir anlatımla girişiyorlar, kasabaların sınırlı, atılımsızlık dolu yaşaması yüzlerindeki yağlı ağır çizgilerde beliriyordu. Öylesine ciddi öğretmenlerdi ki bu her davranışımızı korkulu, yanlış yapma kuşkusu içinde geliştirirdi. Şimdi düşünüyorum da, öğretmenlerimizin yüzündeki o ağır ciddiyet can sıkıntısıydı. Onların bize diktikleri gözlerindeki dalgınlığa dönen anlamla birden umulmadık bir anda parlayıvermeleri de bize gösterdikleri dikkatten değil, kendi hayatlarının hangi yönde harcandığı hesaplaşmasından geliyordu. Neydi bu Emine, neydi? İnsanımızdaki bu eksilen yaşama gücü neydi? Okuma yüzdesi en yüksek olan ara sınıflar nasıl böyle içe dönük yetiştiriliyordu? 1923'ten bu yana yaratılan 15 milyon genç böylesine nasıl çarçabuk yaşlanmıştı? Orta ikideydim; okuma yıllarımda bana en güç gelen sınıflardan biridir. Kenan öğretmen diye bir Türkçeci gelmeye başlamıştı bize. Müthiş bir şiir tutkunuydu. İlk kez o sevgili adamla başlamıştır şiire yönelmem. Öğretmenin canlı bir ileti-

şimle gerçekleşeceğini bilmem de onunladır. Yunus'u onla tanımıştık. Nâzım'ı da. Güzel, aydınlık bir adamdı. İstanbul ağzını ilk kez ondan hayretle dinlemiştim. "Yapıcam, edicem, yapıcaksınız, olacaksınız." İşte böyle konuşuyordu Kenan öğretmen. Derste birden duruverip arka sırada itişen arkadaşlarımıza bakıyor, "Kim sıkıldı, kim çıkmak istiyor?" diyordu. Biz arkada böylesine bir terbiyesizlik yapabilmiş olanları araştırıyorduk. Tıs kalmıyordu sınıfta. Her sözcüğü özenle toplayıp, pırıl pırıl akıtıyordu kulaklarımıza. Sonra bizlere gerçek bir sevgiyle bakıyordu. "Çocuklar," diyordu, "çocuklar şiir söylemeyi sevin. Anadolu'yu kendinizi üşenmeden tanımayı sürdürün. Çocuklar size neler söylemek isterdim ya henüz küçüksünüz. Yurdumuzun köklü tarihinde kavgalar vardır, savaşlar vardır. Bizim insanımız suskundur gerçi ya, konuşturmasını bilmek biz okumuşlara düşer. Şimdi kitaplarımızda 25. sayfayı açalım." Biliyorum ki o daha başka şeyler söylemeyi de istiyordu. Son yıl Kurban ağabeyimi çağırmıştı okula. "Bu Haydar çocuk devam etsin, okusun, okutulsun, ne yapıp edip." "Peki efendi," demişti Kurban ağabeyim başını eğip, "yolunu ararız." "Kurban Efendi," demişti öğretmen Kenan, "Haydar'ımız ahlaklı ve zekidir." Sonra parmağıyla bütün sınıfı işaretleyip "Hepsini severim ben bunların, yalnız sevmek yetmez, ne fayda? Ağabeyisin, okut onu. Elini öp ağabeyinin Haydar, o sana destek olacak." Birden ikimizi de sırtımızdan sarmıştı. Kenan öğretmenin yüzü karmakarışıktı. "O zaman onu daha da okutmak boynumuzun borcu oluyor." "Şehirlilerin gittikleri okullarda biraz sıkıntı çekecek ama," demişti Kenan öğretmen. "Bu öğretim metodu çoğunlukla tam şehir hayatının yararsız sözleri, kavramları, gündelik alışkanlıklarıyla doludur. Şaşar bu aslan öğrencilerim benim başta ya, önemli değil." "Niyesi bu, ha, öğretmen efendi?" ağabeyim ardından kızarmıştı. Okumuş, ak gömlekli biriyle ilk kez bu kadar yakınlıkla laf alıp veriyordu. Kasketini ezip yuvarlayıp dinelmişti yine. "Yaşa Kurban kardeşim sen, demişti öğretmen, yaşa e mi." "Adın nedir efendi?" demişti ağabeyim, "adım bağışla." "Adım Kenan'dır. İşte bu işlerin niyesi, niçini çok uzundur, şehirli kafasıyla döktürülen bu kitaplar, köylü çocuklarımız için bir zekâ ölçüsü olamaz. Haydar'ı lisede bekleyen güçlüklerden biri de şehirlerdir." Burda

ayakkabılarıma bakmıştı Kenan öğretmen. Onun bakışı lise müdürününkine hiç benzemiyordu. Üstten alttan yamalanmış, tabanı kabaralı, gürültüsünü kimsenin yadırgamadığı ayakkabılardı onlar. Kışlar şahının yerleşme yerinde insanın giydiği kabaralı da olur, demirli de, çaputlu da. Kenan öğretmen düşünceli düşünceli bağlamıştı konuşmasını. "Güçlükler pekâlâ aşılacak Kurban kardeş. Yolu bulunacak. Haydar öz be öz Anadoluludur. Tutuculuğu yaşatanların sulbundan gelenlere karşı koyup yürüyeceklerdendir o, Kurban Efendi. Bunu böyle bil."

Kirli olduğumu ilk kez o gün düşünmüştüm. Kenan öğretmen olup uzağımdan kendimi; gözleri kor yanışlı, 37 numara ayaklarında 43 numara ayakkabı taşıyan, başı örtüyle çatkılı, sıska çocuğu görmek istedim. Olmadı elbette. Köye varıp dama girerken "Has bir herif o Haydar," dedi, "Öğüdünü tutmak borcumuzdur." Ağabeyimi on yaş büyümüş buldum o gün. O da benim gibi kirliydi, üstü başı yırtıktı. Başındaki kasket ipliklenmişti. "Demin öp elini ağabeyinin," deyip eli öptürülen, daha çocukluktan kurtulmamış Kurban'a baktım. İçim yanılmışıtı. Benden anca iki üç yaş büyük olmasından ötürü evin sorumluluğunu sessizce yüklenen, ellerini gerip dizine dayanarak oturan, anamın taşıp yakınıp yerinmelerini "he ana, yeter ana, yaparız sus ol"larla karşılayan çocuğa saygıyla baktım. Büyüğüm olmayı bilmişti. Elimi iri, kaba avcuna vermiştim. "Haydar;" demişti, "o adam pistir, köylüdür demeyip, dost sayıp sarıyor kişiyi. Hoca hakkı uludur bil ha! Yüzümüzü kara etme bala can."

Seçil'in İstanbul'a gidiş sabahı Kiraz gene görünürlerde yoktu.

Büyüklerin çekindiği hastalanma olayı gerçekleşmemiş, Emine ve Kiraz donarken bulunup getirilmelerinin gecesi derin derin uyumuşlar, sabah kalktıklarında küçücük bir kırgınlık bile duymamışlardı vücutlarında.

Annesi yine de Emine'nin o gün okula gitmesine engel olmuş, kışın temelli bastırdığını, bir iki güne kalmaz okulların "hava muhalefetinden" ötürü tatile girebileceklerini söylemişti.

Kiraz gündelik işlerine dalıp gitmişti.

Leylim ninenin adıysa hiç anılmıyordu.

Emine ara sıra pencerelere doğru biriken küllü öğle sonu ışıklarını görünce aşağı avluda vurulan bir kapı mandalının sesiyle ürperiyor, o kocamış gövdenin yok olabileceğine bir türlü inanamıyor, düşüncelerimi sezen var mı diye odayı çarçabuk gözden geçiriyordu.

Seçil olduğu yerden kopup gitmiş oluyordu çoğunluk.

Bazı bir eteği, bazı bir bluzu ona armağan eden annesinin boynuna sarılıp ellerini sevinçle tutarak ilgisini belirtiyordu. Yine de o sır dolu örtülme bozulmuyordu yüzünde.

Annesinin gevşeyen adalelerinden ötürü "Kilo da almadım ama artık bu beni sıkıyor," diye sunduğu şeylerden Seçil'in hoşlanmış görünme çabasını anlayamıyordu Emine.

Birkaç gece önce Kiraz'ın ayaklarını sevip okşayarak ovan, hepsini şaşılası bir hayrete düşüren kızın aynı kız mı olduğunu Emine çocuk kafasıyla yorulana dek düşünüyordu.

Sonunda durumu kavrayıp tanımlayamamanın verdiği uçucu bir karamsarlıkla içini çekiyordu.

Emine'den gelen bu derin soluklanmaya ablasının kısacık bakışı Emine'yi utandırıyor, ellerini bitiştirdiği dizlerine eğiyordu başını.

Seçil'in gidiş sabahı Kiraz mutfakta ovulup parlatılması gereken tencerelerle tavaların çoğaldığını öne sürerek çıkmıştı odadan.

Taşınma öncesi yatak, perdeler, pirinç mangal, (onu babası sarmıştı) radyo, duvardaki resimler toparlanmıştı.

Emine'nin belleğinde yıllarca kalmıştı o resimler.

Annesinin babasının öğrencilik yıllarının grup fotoğraflarıydı bunlar.

Mezuniyet resimlerindeki birçok küçük yüz, küçük gövde gülümseyerek dönmüşlerdi çekiciye.

Öne eğik vücutlar artlarındaki avluların yüzyıllık çınar ağaçları, somaki mermer merdivenlerin yayvanlığında uzayan ders arası gürültüleri bile vardı.

Emine o fotoğraflara ne zaman baksa o geçmiş zamanı olduğunca duyuyordu sanki.

Zil sesleri, geçenekleri dolduruveren öğrencilerin taşkınlığı annesince acaba yeniden hiç anılmıyor muydu?

Evde elle taşınabilir daha birçok şey de toparlanmıştı.

Sonunda annesi Seçil'e sormuştu:

— Sen İstanbul'a götüreceklerini unutmadın, değil mi?

— Hayır anneciğim, her şeyim ne zamandır hazır.

— Gelecek misin Selahattin uğurlamaya Seçil'i? Bugün milli eğitim müdürüyle görüşecektin de.

— Kızımı burda da öperim ben. O İstanbul'a gitse de babasından ayrılmış sayılmaz.

Seçil babasına yaklaşmıştı.

Güzel yüzü renksizleşiyordu.

Kanın Seçil'in yüzünden çekilmesini boynun körpe çizgisizliğine yayılan iki parça kızartıdan izliyordu Emine.

Yüreği bilmediği o karartıcı bekleyişle daralıyordu.

Seçil giderken beklenmez, yıkıcı, paralayıcı bir olayın patlayıvereceğine inanmaya başlamıştı.

Ablası tuhaflaşıyor, alttan alışı, sanki zor engellediği atılımları koyuvermeyişi onu kanırtıp çökertiyordu.

Bu uyumlu dal gövdenin can alıcı bir yanlarından onmaz bir yara almasım izliyor gibiydi Emine. Gözle görülmese de ilerde Seçil'de dipten doruğa olacak değişmenin başlaması mıydı yoksa bu?

Ablası babasına uzanırken daha da soluyor, ellerini koyacak yer bulamıyordu.

Peki Emine'den başka gören yok muydu Seçil'deki bu çarpıcı değişimi?

Babası kızının yaldızlı, gür saçlarında okşarca gezdirmişti ellerini. Sonra alnına avcuyla dokunmuştu. Eli bir süre Seçil'in alnında kalmıştı.

— Kızım benim, demişti babası. Kızım, kendine iyi bak!

Babası Seçil'in gözlerini arıyor, kızının ötelere takılan bakışlarını Erzurum'un karlarından toparlamak isterce sevecenleşiyordu.

— Bize hemen mektup yaz, merakta bırakma.

Seçil babasına sarılıp yanaklarından öpmüş, sonra başını göğsüne dayamıştı.

Bu beklenmez sığınmayı neyle geçiştireceğini bilemeyen babası annesinin bir an önce yanlarına gelmesini istermişçesine yatak odasına yönelmişti.

Annesi eldivenlerini giymeyi alabildiğine uzatmıştı.

Babasının hafifsetmeye çalıştığı vedalaşma işi acılaşıyor, Selahattin Kozlu öğretmen büyük kızının omzuna dayalı başını yeniden yeniden okşamaya girişiyordu.

Seçil'in sırtındaki ürpermeyi Emine açık seçik görmüştü.

Babasından hızla ayrılan Seçil.

— Paltomu giyeyim de annemi bekletmeyeyim, demişti pürüzlenmiş sesiyle.

Babaları, giderken durup annesine konuşacakmış gibi bakmıştı.

Annesinin belli belirsiz bir baş sallayışıyla o önemli olabilecek konuşmayı kestiğine yıllar sonra bile inanıyordu Emine.

Yanılmış olamazdı.

Başkaldıran çocuğa karşı bu ortak tutum, karı kocanın duygu tanımaz antlaşmasıydı.

Annesi yumuşamaya yer olmadığını kocasına başıyla söylemişti.

Emine de uğurlamaya katılmada diretince annesi ilkten karşı koymuş, sonra "Paltomu giyip çıkayım," diyen Seçil'in içerde çok kaldığı düşüncesiyle onların odasına yönelirken:

— Hadi hazır ol bakalım, yürü sen de, demişti. Sıkıca sarın yalnız.

Emine de izlemişti annesini.

Seçil odada pencerenin önünde ağır ağır sıklaşan tipiye bakıyordu. Paltosunu bile giymemişti.

— Hadisene kızım trene çok vakit yok, teyzeyi de bekletmeyelim, ayıp olur.

Annesi, kendisinden beklenmeyen çekingen, arayan, yumuşak bir sesle konuşuyordu. Seçil, yüzünü onlardan sakınarak:

— Peki anneciğim, şimdi tamam.

Seçil önde, Emine'yle annesi arkada, avluda bekleyen hademe Kadir'in yanına inerlerken.

— Ben Kiraz'a veda etmeliyim anne, demişti Seçil.

— Demin konuştunuz ya, tencereleri falan ovuyor o.

— Olsun, veda edeyim bir daha görüşemeyiz belki de.

— Hadi canım, deliye bak. Kiraz bizde kalacak, sokağa falan atacak değiliz ya kızı.

Seçil yukarı fırlayıverince annesi, Emine bir iki basamak daha inip durmuşlardı.

Ev sessizdi.

Dışarda onları istasyona götürecek arabanın atları kişniyordu.

At sesleri Emine'yi sarsmıştı.

Yeni, değişik bir günün evlerinde, yaşayışlarında oluşan başkalaşmanın ürküntüsüydü belki de o sarsıntı.

Taş avlunun kuytuluğunu araştırırken, bu duygu daha da somutlaşıyordu.

Geçmiş günlerde Nazik kadın, Kiraz ve Emine'nin birlikte baktığı her yön, şimdi yeniden alev başlarıyla süslü ocağın yalımlarında capcanlı dönenip duruyorlardı.

Atların huysuz ayak tepişleri büyüyor, karları sürüyüp geçen kızakların çıngıraklarını bastırıyordu.

Sapaklarda buzlaşmamış tepecikleri nal vuruşlarıyla savuruveren sağrıları dolu, ipince, gergin bacaklı atlar duruverip eşinerek Nazik kadını, Kiraz'ı, Emine'yi, belki de Leylim nineyi bekliyorlardı.

Emine, Seçil gelene değin, avlunun bir köşesine kuruluveren çözülüp fırlayan geçmişin canlılığını, içine kakılışını tutkuyla izliyordu.

Düşle gerçek arasındaki gizemli kurgunun vuruşu gözlerine teptiğinde niye yaptığını bilmeden başını annesinin kalçalarına dayayıvermişti. Sığındığı ılıklığın duyarlığını keskinleştirmesinden ötürü artık yan gözle bile o loşluğu görmeye cesaret edemiyor, yine de burnuna bir çıra kokusu vuruyordu.

Annesi başını sıvazlayarak:

— Ne var ortanca, demişti, üşüdün mü?

— Seçil ablam nerde kaldı?

Hademe Kadir'i unutmuşlardı.

Adam oracıkta kuytuluğun ıssızlığına karışıp gitmiş, dimdik duruyordu.

— Daha çok vakit var öğretmen hanım, demişti Kadir. Tren az gecikecek.

Kadir'in orda olduğunu bildikleri halde dalgınlıklarını kesiveren canlılık belirtisi sesi duymak ana kızı rahatlatmış gibiydi.

— Hadi Seçiil, diye bağırmıştı yukarı annesi, hadi gecikeceğiz, ne bu böyle...

Seçil merdivenlerden inerken kollan, omuzları üstüne denk gelmeyen paltosuyla korunma isteği veren bir küçük kızdı yine.

Emine burnunu daha sık çekmeye başlamıştı.

Annesi araştırıcı bakışlarıyla Emine'yi süzerken Seçil'e:

— Niçin geciktin yavrum, demişti, ne bitmez vedalaşma bu böyle.

Seçil gülümseyerek susmuştu.

Emine'nin burun çekişlerini annesi birden görmüşçe:

— Bak, ortanca senin gidişine pek çok üzülüyor. Sanırım bu bizim ortancanın özelliği olacak, başkalarını dert edinmek.

— O başkası değil ki, demişti Emine, ablam o. Hem de küçük ablam.

Annesi, Kadir, Seçil, Emine sokağa çıktıklarında artlarından sessizce süzülüp onlara bakan cılız vücudu, kara gözleri görmemişlerdi.

Kapı örtülür örtülmez evde ağıtla konuşma arası bir ezgi başlamıştı. Sözleri karlı dağlara, öksüzlüğe, ayrılığa, ölüme dair olan bu ağıdı söyleyenlerden öte duyan yoktu.

Çıngırakların kesici tınılarından, karın kendine özgü sesleri emen dingin duvarlarının arasından geçiyorlardı.

Yola koyulurlarken ilk hız için atlar kırbaçlandığında pencerelere bakmıştı Emine.

Perdelerinin yerine bir iki uydurma gazete kâğıdı gerilmiş camların ardındaki bildik gölgeyi görür gibi olmuştu. Kiraz'dı o elbet.

Neden saklansındı peki.

Yüzlerine serpeleyen kar çiçeklerini suskuyla izleyip konuşmadan istasyona varmışlardı.

Tren perona yeni giriyordu daha.

Lokomotifin buharları soğuğa vurdukça top top ıslak bulutlar oluşuyordu.

Emine sabahtan beri içini tırmalayan o ağırlığın bağrından kalktığını sezmişti.

Seçil, annesi, hademe Kadir, Seçil'in birlikte yolculuk edeceği teyzenin yakınlarını araştırdıktan sonra, Seçil'in gezi yoldaşı olacak yaşlı kadını, kızıyla, damadını bulmuşlardı.

Girilecek vagonu belirler belirlemez büyüklerin konuşmaları başlamıştı.

— Tam yola çıkma zamanıydı doğrusu. Kışı bitti sanmak doğru mu? Asıl şimdi bastırıyor.

— Tabii, haklısınız. Doğunun karayolları bir yana bütün ulaşım kapanabilir.

— Ah İstanbul bir yerlere benzemez değil mi?

— Bu ortancanız mı? Maşallah pek çalışkanmış.

— Seçil kızımızın üstü başı kalın mı? Yolumuz kısa değil. Karşılayıcısı olacak mı?

— Elbette, teyzesi biliyor. Şeftir kendisi. Gerçi işi başından falan aşkın ya. Olmazsa anneannesinin yanına daire görevlilerinden birini katıp yollar. Onun çalışması da çekilir şey değil. Vazgeç kardeşim helak oldun diyorum. İhtiyaçtan değil inanın bu çalışması.

Anneleri Seçil'e yabancıların yanında sık sık takındığı dokunmaya kıymazlığını belirten el değişleriyle yaklaşıp uzaklaşıyordu.

Birlikte yürürlerken konuşma sürüyor. Vagona girmeleri gerektiğinde hızlanıyorlar.

Anneleri:

— Ayrıca birkaç kazak koydum, Seçil'ciğim, çocuğum, diyordu. Halis tiftiktir, halası göndermiş. İç fanilalarını giymelisin. Bilmem neden, (annesi bu kez bacakları çok kalın, yaşlı teyzeye yöneltiyor konuşmasını) genç kızlar iç fanilasından hoşlanmıyorlar.

Budur işte Seçil'in yol arkadaşı.

Duyduklarına aynı eşit tepkiyle karşılık veren bir ihtiyarcık.

"Yaa efendim, ha ha efendim, zamane elbette kızım..."

Genç kadınsa bu fanila giymeme açıklamasına türlü anlamlar katan gülüşüyle yanıt veriyor.

Teyzenin defterdar olan damadı kalın, koyu renkli paltosuna gömülmüş, bir elinde kaynanasının derileri sıyrık koca bavulu, öteki elinde ince bir kâğıda sarılı ne olduğu anlaşılmayan bir de

paket, ardında bekleyen, defterdarın her deviniminin tıpkısını yineleyen adam dairesindeki odacılardan biri olsa gerek.

Adamın elinde yemiş sepetlerini andırır sepetler var ve hiç konuşmuyor.

Onun varlığını unutuyorlar.

Defterdar arayı açıp önde yürümeye başlıyor.

Hademe de hızlanıyor.

Trenin duruşuyla birlikte Emine'nin yüzüne buharlar basıyor.

Büyükleri göremez oluyor.

Buharlardan sıyrılınca baharın başladığı bir çayırın ortasında bulacağını sanıyor kendini.

İlk gençlik yıllarının düş kurma yeri olan Erzurum'dan öteye de gelişecek olan bu etkilenmeler onda.

Buharlarla bürülü dört yanını elleriyle tarıyor.

Kalın atkılarının içinde zorlukla döndürdüğü başı coşkuyla aradığı taze çimenlerin bittiği çayırları seçme isteğiyle, umuduyla dolu.

Ne trenin gürültülerini duyuyor, ne vagonlara koşuşturanlardaki karmaşık itişmeyi görüyor.

Neden sonra annesinin:

— Emine nerde, Emine'yi görüyor musunuz? demesini duyuyor.

Annesinin sesine olan koşullandırılmasının keskinliğine ilk o gün mü şaşmıştı?

— Ben bakarım, diyor Seçil ablası. Ardımızdaydı, demin, bir yana gitmemiştir.

— Çok garip oldu iki gündür ortanca, diyor annesinin sesi. Şaşırdı Emine'cik. Biz birbirimize aşırı bağlı bir aileyizdir ya... E ben bu kadarını da bilmezdim doğrusu. İstanbul'a alışsın diyoruz Seçil'ciğim. Ne de olsa yüksek tahsil çağı geldi.

Seçil onu buluveriyor:

— Ne yapıyorsun orda Emine Hanım? Annen görmesin, hele defterdar, karısı, kaynanası, hademesi hiç görmesin. Buharların içinde Nüveyre öğretmenin ortancası dört dönüyordu derler.

Emine kıvançtan uçacak nerdeyse; Seçil'le her şey sanki birden yenilenmiş, bir ayrılığın başında değil de kavuşmadalar.

— Ablacığım neler gördüm bilsen.

Seçil parmağıyla büyüklerin toplaştığı yeri gösteriyor, onların çok yakınındalar.

— Emine gördüklerine ben inanırım, büyükler inanmazlar, onun için onlara anlatma e mi? Hadi gidelim.

Annesinin sesi devam ediyor:

— Ah efendim, bu zamanda çocuk okutmak gayet zor.

— Haklısınız hanımefendi.

Bu kez bir erkek sesi konuşuyor. Demek ki kalın paltolu kırk yaşlarındaki adam konuşmaya başladı.

— Gene de okutmanız çok yerinde. Türkiye değişiyor hanımefendi.

— Hı, diyor annesi.

Seçil'le lokomotifin saldığı buharların içinden karşılıklı gülüyorlar.

Ona bakan ablası, iri, dupduru, çiçek gözleriyle masalların inanılmaz eşsiz bir güzelini andırıyor.

Ablasının baskın güzelliği acı veriyor Emine'ye.

Seçil'in yüzünde dalgınlığın ak tülleri var. Dudaklarının solgunluğuna karşın yanakları kızartılı.

Sonra birbirlerinden uzaklaşıyorlar.

İstasyonun koyu, dingin, soğuk duvarları buharlardan sıyrılıp beliriyor.

Vagonun penceresinden uzatılan bavulları, paketleri, küçük denkleri andıran iki yükü, bir sepeti, hademe Kadir uzattıkça, paltolu adamın hademesi içeri alıyor.

Annesi, teyzeyle kızının anlattıklarını bir yandan dinler görünüyor, öte yandan arayan bakışlarıyla istasyonun gidiş gelişini, yolcuları, "Bekleme Salonu" yazılı yerde görünen, koca sobanın dibine birikmiş duranları, uğurlayıcıları, tek tek ayırıp görmeye çabalıyor.

Babası da gelmeyeceğine göre, annesinin tutkuyla aradığı kim?

— Hıh geldiniz mi? demişti kızlarını yanında görünce. Nerdeydi bu afacan bakalım?

— Deminden beri arkanızdaydık, lokomotife bakıyordu Emine.

Camdan uzatılan son paketi de alan adam defterdarın gözlerini arıyor, sonra saygıyla eğilerek çıkıyor dışarı.

Defterdar Seçil'i ilk kez görüyormuşça takıla kalmış ona, bakışlarını güzel ablasının yüzünden alamıyor.

O taze yüzdeki karışık, kapanık çekicilik miydi adamı olduğunca alıkoyan?

Yoksa o ilk görende inanılmazlık duygusu yaratan çarpıcı güzellik miydi?

Seçil ellerini kavuşturmuş duruyordu.

Kompartımana koyu bir sessizlik asılıyor.

Suskuyu adamın karısı dik bir sesle kesip:

— Tamam mı Cevat'cığım? Tamam mı annemin her şeyi, diyerek noktalamıştı.

— Evet.

Karısının uyarmasından sonra adamın gözleri yine istasyonda ilk buluştukları yerdeki gündelik bakışlarını ediniyor.

Seçil'i de defterdarın kayınvalidesiyle birlikte özenle, dikkatle yerleştirmişler, ikinci mevkinin öteki yolcularını araştıran annesinin kuşkusuna yaşlı kadın da katılırmışça:

— Öğretmen hanım kızım meraklanmayın demişti. Öteki yolcular da kadın. Biliyorsunuz biletler alınırken söylenirse hanımların yanına hanım veriyorlar.

— Ah evet haklısınız, unutmuştum, demişti annesi.

Trenin kalkışını belirten hareket işareti verilene değin yaşlı teyzenin, kızının alçak sesle söylediklerinden kaçan sözcükleri Emine bir bir yakalıyordu.

Kızının verdiği yanıtlardaki savunma, ayırt edilmeyecek gibi değildi.

"Artık o çok yaşlıdır anne..."

"Halamı sanırım bir subay emeklisi istiyormuş?.."

"Sen ona göre..."

"Paraya güvenebilir miyiz?"

"Pırlanta kolyeyle..."

"Unutmasınlar miras yalnız onlara kalmadı ki..."

"Davranışlarına dikkat etmeli, âlem uyumuyor..."

"Biz seni sevmez miyiz sanıyorsun anneciğim?"

Yaşlı kadınınsa sözleri daha ezik, çınlamasızdı.

"Çok gençsin kızım... Baban."

"Eda'nın da hakkını unutma."

"El adamı seni çocuk sahibi etse de... çocuk sizi akraba etse de... yine eldir, çünkü erkektir..."

"Mal canın yongasıdır..."

"Fındıkzade benim bildiğim pek kibar muhiti değildir..."

"Rahmetli babandan emekli aylığım olmasa..."

"Vekâletname..."

"Gençlik geçicidir... Gençlik geçicidir... Gençlik geçicidir..."

Vagondan çıkarlarken Emine'ye sımsıkı sarılıyor Seçil.

Emine başını ablasının kalın paltosunun sert dokusuna bastırıyor.

Burnunda kemiksi bir batış, yüreği deli deli atıyor.

— Bana mektup yaz ya ortanca. Sen okuma hastasısındır. Ben artık kör olayım ki zor okurum görecek onlar. Unutma ha, bana mektup yazmayı...

Bunları kulağına söylüyor Seçil.

Annesi incelikli davranışlarla dönenmeye çalışıyor daracık yerde.

Pencerenin dışında hademe Kadir'in hiçbir şey açıklamayan yüzü.

Kızıyla damadınca yeniden denetime alınan yaşlı kadın nedense artık konuşmayı istemeyen bir boşalışla gömülüyor oturduğu yere.

— İnin haydi çocuklar siz, diyor, işiniz gücünüz var beklemeyin. Hava da soğuk.

— Kompartımanınız ılık değil mi anneciğim? Cevat katar görevlisiyle de ayrıca konuştu. Birkaç kuruş sıkıştırdı eline. İstanbul'a kadar ilgisini üstünüzden eksik etmeyecek. Eda'cığıma, Rıza enişteme selam söyle. Halama de ki, iyiyse bu kişi hayır demesin, evlensin.

Damat eğilip kaynanasının elini öpüyor.

Emine'yle Seçil belirsiz küçük kıpırdanışlarla iyice sokulmaya çalışıyorlar birbirlerine.

— Hadi ortanca, diyor, hadi, annesi. Sesi dönük, örtülü.

Annesiyle trenden inerken onun da ağladığını görüveriyor Emine.

Elini sıkı sıkı tutup yüzünü annesinin koluna yaslıyor.

— Ağlama anne.

— Kolay mı? Ah siz çocuklar. Anneleri falan anlamıyorsunuz ah. Anlamak için büyümelisiniz. Canım ortancam benim.

Annesinin gözyaşları soğuğun kızartığı yanaklarından hızla iniyor.

— Üzülecektik, gitmeseydi Seçil. Bizim güzelimiz değil mi o?

Annesi şaşkın, nerde olduklarını unutmuşça ikircikli:

— Bu sözleri nerden buluyorsun sen bakayım akıllı ortanca, diyor. Pencerelerinin altına gidelim tren kalkana kadar.

Pencereye varmalarına dört adım yetiyor.

Annesi çarçabuk gözyaşlarını siliyor.

Defterdar, karısı, Emine, annesi, ötelerinde suskun Kadir.

Penceredeyse Seçil, yaşlı kadın.

Kimi konuşarak, kimi başka yönlere bakarak, karşılıklı bekleyişler.

Aynı öneriler yineleniyor.

Mektup yazmalıydılar gidenler, merakta bırakmamalıydılar artlarındakileri.

Gece çok sıcak olur kompartımanlar, terlememeliydiler.

"Köfteler acaba tuzlu mu anne?"

"Tansiyon hapını unutma."

"Gerçi İstanbul'un kışları ılımandır ya dünya kadar yol gideceksiniz."

"İyi yemelisin Seçil."

Yaşlı teyze ise perhizine dikkat etmeliydi.

Ayrıca en önemli konu sona bırakılıyordu.

"Mirasın hisselendirilmesindeki umumi vekâletnamede ahz ve kabz maddelerinin kullanılışına, hemen değiştirilmesine girişmelisin anneciğim, biz seni düşünüyoruz."

"Kızım benim artık bir ayağım çukurda."

Damadı birden sözü alıveriyor:

— Büyük Postanenin ordadır anneciğim Şefik Beyin yazıhanesi, önce ona danışın meseleyi. Gerçi küçük damadınıza sizin kadar bizim de güvenimiz vardır ya. Yine de bizim Şefik hukuk adamıdır. Az şey kalmadı size. Azımsamayın. İstanbul'da artık

toprak altın değerinde. Önce Şefik'in yazıhanesine gidin lütfen anneciğim. Benim verdiğim mektubu iletin.

Yaşlı kadın yorgun, usanmış bakışlarıyla damadını araştırıyor, kendini naza çeken bir tutumla, yine de ürkek:

— Bakalım çocuklar, diyor. Havalara bakalım. İstanbul'u siz unutmuşsunuz. Büyük Postane az yer mi? Nerdeyse sitti sevir fırtınaları başlar. Benim romatizmalarımın eli kulağında. Hele yazı bulalım.

Kızı, annesinin bakışlarında koyulaşan güçlenmeyi eksiltmek isterce, dik bir sesle:

— Eda da geçer sizinle İstanbul'a diyor. Üsküdar'dan birlikte inersiniz. Bilirsiniz, o epey açıkgözdür.

Damat, öfkeyi andırır bir baş silkişiyle:

— Eda açıkgözdür ya siz gene bir taksi alın kapıdan. Yalnız gitmeniz daha uygun. Şefik sonra arabasıyla sizi bırakıverir. Malum, hukuki sözler kapalıdır. Baldızımı telaşlandırabilir. Yaza kadar beklemeyelim annecğim.

"Açıkgözdür" sözünün aile arasındaki anlamı karı kocanın bağışlamasız seslerinde belirleniyor. Yaşlı kadının sıkça sığındığı Erzurum'daki büyük kızı ötekini, evli olduğu halde, evde kalmış kız hırçınlıkları, kıskançlıklarıyla yüklü sinirli küçük kızkardeşi yeniden kakıyor annesinin başına. O anneleri ki "perdeleri örtmeyin şöyle açık tutun, içim daralıyor," diyen, yalnızlığa dirençsiz, yaşlı bir kadındır artık. Üstelik fil hastalığı da gittikçe azıtmaktadır. Annesinin teslim olduğunu belirten gözlerinde erime, sulaşma başlayınca büyük kızı memnun, parmak uçlarıyla öpücükler yolluyor:

— Kendinize dikkat edin ne olur anneciğim, diyor. Cevat'ı da, beni de lütfen merakta bırakmayın. Bahara bekliyoruz. Zerrin sizsiz olamaz inanın vallahi. Ninem, ninem diye habire sayıklıyor.

Yaşlı kadın boynundaki ipek eşarbın ucunu göz pınarlarına bastırıyor.

Emine bu ailenin kendisine tanıdıklık duygusu veren konuşma ve davranışlarını arasız izliyor.

Seçil yarı açık camı örtmeye başlıyor.

Kalın paltolu defterdarın gözleri Seçil'de.

Camın üstündeki ayyıldız orta yere geldiğinde Emine demin içerdeyken okuduğu "Dışarıya sarkmak tehlikeli ve yasaktır," diye uyaran yazıları yeniden düşünüyor.

Annesinin Seçil'e gittikçe duyulmaz olan sesiyle, kıpır kıpır dudaklarıyla neyi iletmeye çalıştığını arayıp bulamıyor.

Cam örtük, duyulmaz ki.

Seçil cama dayadığı alnıyla bir su ışıltısı gibi.

Yanında ondan kısa olan yaşlı kadın iyice sönüyor.

Kadın damadıyla kızına uzun süre bakamıyor.

Kızı, tombul ellerini ağzının yanına götürüp boru gibi kapayarak içerde söylediklerinin tıpkısını bağırarak yineliyor.

Damatsa Seçil'e gözleriyle yeniden takılmış.

Adamın Seçil'in yüzünde odaklanan dikkati bir yandan da karısının sözlerine baş sallayışlarıyla katılmasına engel olmuyor.

Adamın yaşlı kaynanadan hiç çekinmediği besbelli.

Uzun, ince bir düdük sesi birden yayılıyor.

Emine'nin yumrukları göğsünde sıkılı.

Katarlar oynuyor.

Emine şapkası kızıl bir şeritle dolalı işaret sopasını sallayan demiryolu görevlisini görüyor.

Trenin katarları sarsılıyor. Sanki zorlukla çekeleniyor lokomotif.

Ardından çocukların duyunca etkilendiği o uzun, bir çığrışı andıran kalkış düdüğü keskin patlıyor. Rayların üstünde ilk tam dönüşlerini yapan tekerlerin uyumsuz gıcırtıları.

— Güle güle kızım, diyor annesi. Dediklerimi unutma, hemen yaz.

Seçil'in yüzü apak birden.

Başından al örtüyü çekiveriyor.

Saçları mermer solgunluğundaki yanaklarına doluşuyor.

Gözlerinin istasyonun kumlanmış ışıkları, renksizliği içinde nasıl o denli parlayabildiğini yıllar sonra da unutamıyor Emine.

Hızlanmaya başlayan katarın penceresine ince ellerini dayıyor Seçil.

Dudaklarının titreyişi apaçık belli.

Yaşlı kadın çekilmiş, yok ortalarda.

Sonra boynunu büküyor birden Seçil.

Salt alnı görünüyor.

Kısacık süren bu yüzünü kaçırışıyla birden saklanmadan vazgeçip istasyonu, baştan uca gözleriyle tarıyor.

O gözlerin odakları alabildiğine büyümüş geliyor Emine'ye. İri menekşeler gibi açılıyor bakışları. Bakışların takılıverdiği yöne dönüyor Emine.

Bir omuz görüyor ilkten.

Uzun boylu bir erkek omuzu bu.

Bu o diye düşünüyor Emine. Evet o...

Dayandığı yerden hızla kayıyor o haki renk, boşalıveriyor orası.

Emine döndüğünde ablasını göremiyor artık.

Son vagonlar geçiyor önlerinden.

Emine annesini arıyor.

Hademe Kadir ilk durduğu yerde. Sırtında onu olduğundan da yaşlı gösteren kara çuha üstlüğüyle bekliyor; giyiminin ilik yerleri genişlemiş artık.

Trenin ardındaki yok olan son iki marşandiz vagonuna bakıyor Emine.

O vagonların karanlık, kapanık görüntüsü, ayrılık duygusunu daha da çoğaltıyor Emine'de.

Annesi iyice uzaklaşmakta olan trene doğru birkaç hızlı adım atıp duruyor. Bakakalıyor trenin ardından.

Trenin karasından, dumanından sıyrılmış karlar, güneşin vuruşuyla canlanan aklıklarına bürünüyorlar.

İstasyondan çıktıklarında kar ifil ifil iniyor.

Annesi okula gidiyor.

Emine'yi hademe Kadir bırakıyor eve.

Kiraz ortalarda yok.

Emine de aramıyor, seslenmiyor.

Kimsiz kimsesiz bulduğu evin ona tek kolay sığınılası gelen yerine, yatak odalarına koşarak giriyor.

Ablasının boşaltılmış somyasına, denk edilmiş yatağına bakıyor. Paslanmaya yüz tutmuş açıktaki yaylalara alışmaya çalışıyor.

"Bıkmadan okuduğun tek cimriliğin olan kitaplarına daha geniş yer açılacak kör olayım ki ortanca, ben gidince. Uydurma tahta masayı da yatağın altından çekiverirsin, gel keyfim gel."

Son günlerde gülerken ağlar, ağlarken güler olan Seçil ha bu sözleri söyleyen?

Annesiyle babasının için için kaynayan kapalı dünyalarına tanıklık etmekten bu açılan yerle gerçekten kurtulabilir.

Emine. Sıradan şeyler düşünmeyi denerken birden odanın giderek çarpıcı bir yabancılaşmayla onu çevrelediğini görüyor.

Başındaki zonklama çoğalıyor, çaresizlik kaplıyor onu.

Birden bir ağlama tutturuyor.

Kendi dolu dolu haykırışlarını tanıyamıyor. Sesi yabanıl, gölgesiz.

Seçil için daha önceleri ara sıra düşündüğü kötüye yakın anılarını söküp paralama isteğiyle depreşiyor ağlaması, bağırıyor, bağırıyor.

— Ablam benim, kör olayım ki iyi ablam, küçük, güzel, iyi ablam.

Daha çok haykırabilmek için yüzünü yassıltan somyanın tellerinden doğrultuyor başını.

Odanın kimsesizliğine sesleniyor:

— Ablam ya!

— Elektriği yer yemez nasıl da tepti her yanın küçük hanım. Söyle! Bize karşı konmaz. Daha da yükseltiriz akımı, korkma gebermezsin. Gebertmek istemiyoruz ki sizleri. Burdan hepinizi bülbül edip çıkarıyoruz. Orta malı kan.

Emine bileklerinden etine giren, ordan iliklerini paralayan, çatlatan vuruşu alır almaz, bırakıyor olanca sesini.

Nasıl bir ses bu?

Neresinde saklıydı bunca yıl?

Bu yaban, ışık görmemiş çığlıklar.

Söküp paralamak isteğiyle çıldırıyor.

Bağlarını çözebilseydi gövdesi yüreği dinecek durulacak. Eti, kemiği, kam gevşeyip düşecek.

İşleyen, burkultan, direnci eriten şeylere karşı gücünü yenilemesi gerek.

Adamlar küfürler, aşağılamalar, insan beyninin çürümeye yüz tutmuş hücrelerinden salınan sümüksü sözcükleriyle, vahşetin yüzeyindeki iğrençliğini gövdeden içe işletmeye çalışıyorlar.

Böylesine aşağılama, yok etme isteği utanmazlıktan da öte bir sara nöbeti gibi nasıl taşınır insan vücudunda.

Bu hiçbir şeyle kıyaslanamaz paralayıcılık insan organizmasında hangi koşullarla tohumlanıp büyüyor.

Amaç öldürmekse bu yalın, hatta daha insanca gerçekleştirilebilir.

Böylesi nerden öğrenilip edinildi?

Bu düştür, düş olması gerekli.

Emine soruyor kendine, "Çok mu acıyor canın? Sakın ha. Bir şey söyleyeceğinden değil. Aman dilemen ayıptır. Neydi ki gizliniz, saklınız. Hiçbir şey."

Emine iç sesini yitirmeme çabasında, abanıyor ona.

Ayrışan, bağlanan hayvansı bir çekilmeye, yenilgiye uğrayan vücuduna duyurmaya çalışıyor iç sesini.

Anlatıyor kendine: "İnsanoğlu, diye girişme işe. İnsan olma aşamasını gerçekten tamamladı mı soyun? Yok. Sus, sakın ha gevşeme. Nasıl mı ürüyor bu pislik, budalalık, hainlik? Birden değil elbet. Bildiğin, öğrendiğin şeyler bunlar. Kuyrukları sıkıştı mı gelirler. Düşün hele, düşün. İkinci Dünya Savaşını düşün. Düş değildir Emine olanlar; evet mi? Evet. Yorgunsun Emine. Beyin, fosforunu yitirir gibi oluyor. Sakin düşün, bunlar seni şaşırtmasın, ortanca. Hadi başlayalım Vietnam, evet. Filistin, evet. İspanya iç savaşı, evet. Ya Cezayir, evet. Fransız paraşütçüleri, evet. Yunanistan, evet. Mustafa Suphi, evet, Babi Yar, evet. Sacco ile Vanzetti, evet. Lumumba, evet. Ne kadar çok. Daha yakınlarındakini düşün. Okuyup anlatılmadan öteye geçip, görüp tanımaya gel, Emine kız.

Ayakların mı alev aldı.

Henüz çok gençsin, bünyen onaracaktır zedelenmeleri.

Göğüslerindeki kasılma mı Emine?

Memelerim diyemezsin sen, bilirim.

Utangaç bir Anadolu kızı gibisin.

Hep dersin ya aslen Erzurumluyumdur bakmayın kafa kâğıdıma diye.

Evet, memelerini mi kurutuyorlar?

Evet, ilerde olabilecek çocuğunu emzirecek, besleyecek olan damarların mı çelik batışıyla gerilip kopmaya başladı?

Senin kadınlığın sakat edilse de başka çocukları özünden gelmişçe seversin.

Bu kadarcık kayıpla zulümden çıkarsanız, hiçbir şey sayılmaz.

Neyi soruyordum sana, daha yakınlardan biri Seyhan, Ahmet, Cemşit, Ümmühan, sizden öncesi var. 1969'da, sınırda bir haziran sabahı Savak'a götürülmek üzere teslim alınan biri.

"Arkadaşınız İranlı tıp öğrencilerinden Şirazlı Ali Perviz Kehnemuyi. Şiraz'dan yalnız büyük Şeyh Sadii Şirazi çıkmaz. Bizler de varız," diyen.

Ağır, arayan Türkçesiyle anlatan.

Kocaman, şaşılası gece karanlığındaki gözleriyle. (Çünkü başka kara benzemezdi o gözlerin karasına. Gece ne denli koyu olsa da yine derin ve yumuşaktır.) Dal boyu, ince vücuduna bile uzun gelen kollarının iki yanına salınışıyla ve yirmi iki yaşıyla doğulu Perviz'i. Bir gün "Lorca'dan bir şiir okuyacağım size kendi dilimde," dediğinde size başta bu biraz gülünç gelmişti. Oysa bir İspanyol da Lorca'nın Türkçe söylenmesini aynı tuhaflıkla karşılayabilirdi. Neyse, yanlış tutumunuzda sizi hemen uyaran Ahmet olmuştu. Gümüşüm Ahmet.

Yüreğini mi söküyorlar Emine.

Bırak işkencecileri, sen beni, içinin sesini dinle; bizim sakladığımız güzellikleri sormuyorlar ki. Sus. Size Lorca'dan Farsça okunan, çoğunuzun tutkuyla sevdiği İgnacio Sanches Mejias'a ağıtıydı. Ezilmiş doğu halklarının görkemli geçmişlerinden gelen eşsiz incelikteki dillerden biriyle okunuyordu bu kez.

"Akşamüstü saat beşte," diye yinelenen dizelerde Ali Perviz Kehnemuyi'nin sesini bir buğu sarardı. "Tok sesli adamlar görmek istiyorum ben burda," dizesine gelince ses yükselip hırçınlaşır, kara gözlerde yoğunlaşan inanç apaçık görünürdü.

Perviz'e şaşardınız. O sayfalar dolusu şiiri nasıl da eksiksiz, yanlışsız tutardı belleğinde diye.

Farsçanın gizemli etkisini yeniden alırdınız. "Niçin hep Lorca okursun?" derdiniz ona. Perviz sıkılgan gözlerini kaçırarak,

"çünkü," derdi, "o bir doğuludur." İnanınız ki Akdeniz'in en yahşi doğuluları İspanyollardır. Onların iç savaşı ilk büyük direnme destanlarındandır. Emperyalistlerin, çıkarları tehlikeye düşer düşmez nasıl sırt sırta verdiklerinin de alçakça sergilenmesidir. Sömürünün ezeli işbirliğiyle giriştiği katilliklerinden sahneler doludur. Tıpkı Vietnam gibidir. İnsanlık için can verenlerin tarihe geçmiş onurlu savaşlarındandır o. Doğuludurlar Lorca'nın yurttaşları da. Bu bize söyler ki, sıcak kanlı dövüşkendirler. En yiğitleri orda harcandı derler ya 1939'larda. Falanjistler hâlâ faşist selamlarıyla süslüyorlar eziciliklerini. Biliyoruz, bu biraz da korktuklarındandır. Evet, o zaman öyleydi, şimdi de öyle ya. Daha bilinmişler, geçmişten öğrenmişler, onların açtığı yolları büğürleriyle destekleyip, genişletecekler. "İspanya yaşasın ölüm," mü demişler? "Yaşasın ölüm," ha? Yuh olsun onlara. "Ah kalbim güldür benim, Şiraz'da, İsfahan'da, Tebriz'de açar. Oraları bir tapınağın eşiği sayıp yüz sürer Perviz," diyen bu delikanlıyı, mistik sayılabilecek o coşkun inancı unutabilir misiniz hiç?

Akşamüstünün saat beşi değildi kuşkusuz, gülün soldurulup koparılışı.

Gecenin gerileyip tanyerinin kızarmaya başladığı saatlerdeydi.

Dünyanın atmosferinin arıtıldığı o serin saatler olmalıydı.

Bir din adamının Şiraz'da bir arabesk caminin şerefesinde ilk akçıl bulutlar belirirken davudi sesiyle okuduğu o ezan uzanmış olabilirdi, mapushane avlusuna.

O ezanlar bile Perviz için yurdunun parçasıydı.

Tutuklu önce boynu boşalıp çat diye göğsüne düşerken gövdesiyle duvarın dibine çökerdi. Ardında ince bir kan çizgisi kurumaya başlardı. Sıcak iklimlerde kan kururken hemen camlaşır bilirsin. Kuşların göğe kanat çırpmazca uçtuğu en sessiz saatlerde olacaktı o iş. Silah sesleri öylesine hızlıdır ki birden patlar ve birkaç yankılanmadan sonra işittiğinden kuşkuya düşürür insanı. Kuşsa daha ötelere süzülüp görünmez olur. Genç ölü avluda bir zaman bırakılıp ağaran günü karşılarken sessizlik bütünlenmiştir. Muharremin onuncu günü bağırlarını, sırtlarını zincirlerle dövüp "Hassan, Hüsseyin," diye acı çekerek bilinçsizce dinsel bağışlanmayı arayan yurdunun yoksul insanları, fışkıran kendi kanlarından daha da coşarak tek bir ağız gibi

bağıracaklar. Ta uzaklarda insanların görmese de bildiği kurşun rengi ağaçsız mapushanelerin birinde, iğrenmenin bile bozmadığı sevgi dolu yumuşacık bir kara kadife bakış öyle kalakalmıştır. Yüksek taş duvarlardan yukarı, göğe çevrik. Tahran'ın güneyindeki o korkunç zavallılıktaki gecekondu mahallesinde, kokuşmuş su birikintilerinin, insan dışkılarının, yarı açlığın eriyip katılaşmasından oluşan bir yerde, bir çocuk doğacak. Doğarken bile bağırmayan bir çocuk. Alabildiğine sıska ama yüzünde gözleri capcanlı kara elmaslar gibi. Bir ılık, ağır kokulu inden dışarı bağıracaklar, "Oğlun oldu ya Abbas," diye. Baba yoksulların o belirsiz yorgunluk yaşında kalakalmış duymaz ve artık güneş bütünüyle çıkmış olacaktır.

"Onun için sus Emine. Çok acı duyuyorsun evet. Morarılmayı nasıl anlatacaksın bilmiyorsun değil mi? Öyle bir kıyıcılık ki bu, ah ölebilsem ah ölebilsem, diyorsun. Anca duyan anlar, diyorsun. Bak bu en gerçeği işin, mutluluk benzeri bir şeydir acı da. Ne anlatılsa eksik, az kalır. Sakın Emine. Perviz 22 yaşındaydı 1969'da. O da bir 47'li. Sınıra vardığında tüm insanlara ve güneşe allahaısmarladık demişti. Unutma, güneşi görmedi bir daha. Doğululların güneşi nasıl sevdiklerini sen de bilirsin. Görmeyene bu sevgi anlatılabilir mi? Yok anlatmaya yaklaşılır anca. Sana akıtılan acı da doğru. Acı acıdır, korku korku. Yenilmeme, yenilmemedir; her durumda da bunlar kurallarını birlikte getirirler. Sen başta buldun onu, ağlamayacaktın. Sakın ha, bak üstüne eğiliyorlar. Sokuldular, yakınındalar. Sizin kalabalıklara yöneltmeye çalıştığınız insan olma bilincinden yani haklılık duygusundan korkuyorlar. Biz yetkin miydik ki? Dur. Namusluyduk ama."

— Çıkarın üstündekileri.

Panzer tümenleri, gaz odaları, giyilmiş binlerce çocuk ayakkabısı, yakılmış oyuncaklar. Johann Sebastian Bach dinleyerek fırınlardan tüten eritilmiş insan dumanlarını seyredenler. Gestapo.

— Artık karşı koyabileceğin hiçbir şey yok orospu; çırçıplak karşımızdasın, hele hele amma da güzelmiş kaltak. Şimdilik gözlerimiz bayram etsin. Sonuna doğru pırtlar her yanı bunun da.

— Yo, ama buna hakkınız yok! Ne aşağılıksınız.

"Küçük Emine bu ses fazla ince, yorgun. Sözcükler düşüyor."

— Hâlâ konuşuyor orospu. Öbür işleme girişin.

"Emine hiçbir şey yapamazsın. Vücudunun çıplaklığını unut. Kime anlatsan seni bağışlar.

İşin özüne bak.

İşte onlar soydukça giyinip örtünüyorsun.

Unutma, aslı budur işin.

— Seni öldü desek, ırzına geçsek, sakat etsek, hesabını bizden kimse soramaz. Siz bu yurdu sahipsiz mi sandınız?

— Size öyle gelmiyor mu? Madem ben vatandaşım ve benim bedelimi size kimse ödetemez, öldürseniz de arkalayanım olmaz, üstelik beni savunanlara da aynı şeyi yaparsınız, bu sahipsizlik değil de nedir?

Emine'nin dili iyice ağırlaşıyor, ağzı bolarıyor.

Elektrik akımı yüreğinin görmediği kapakçıklarını inanılmaz bir hızla yırtıyor gibi.

Yine de son sözleri anlaşılır söylediğini odadaki hızlanan gidiş gelişten seziyor, kanamaya başladığından kuşkusu olmadığı bağrında iki ışık çakıveriyor.

O kıvanma mı ne?

— Çıkardık ıslattık. Nabzı bir hızlı, bir yavaş.

"Nabzını tutan mı var? hani nerde, hiç seçemiyor ki? İyi iyi, vücudu koptu kendisinden."

— Akımı yükselttik efendim.

Nasıl bir "efendim" bu böyle. Üste çok yüceltilene adanmış eğikliğin, sinmişliğin, çıkarı amansızdan yana olmakta bulmuşluğun sıyrık "efendim"i bu.

Emine göremeyişinin kendinden sakladığı çıplaklığını unuttu bile.

Kustuğunu göğsünden doğru inen ılık, pelteınsi boşalmadan anladı.

Bilinci o şaşmazlığıyla olanların tümünü karanlık bölüme geçiriyor.

Ama iç sesi silindi.

Baygındır artık.

Canlılık salt sinirlerde.

Yüreğin direnen, yüklenen atışlarında.

Beyin saptadıklarını bilince aktaramıyor şimdilik.

Ayılmayla acı arasında geçen süreyi bilme olanağı yok.

Odadakilerin sayılarının arttığını arasız gelişen önseziyle oranlıyor.

O yabanların, yırtıcıların önüne çıplak serilişinin ayılır ayılmaz iliğine işleyen utancını ne etse duyuyor.

Olabildiğince pusmaya çalışıyor.

İç sesi yorgun, kopmuş.

Bağlarını unutup bacaklarını kapamak, karnını içine alabildiğine çekip yok etmek istiyor.

Gerilmiş kollarından yarar bekleyemez ki.

Göğüslerinin de görülmüş olduğunu ayılır ayılmaz yeniden bilmek, öfkeye dönüşüveriyor.

Dağılması toplanmalı.

— Sizin bacınız, ananız, yavuklunuz yok mudur! Nedir bu yaptığınız? Pek övündüğünüz erkeklik bu mu sizce! Nelere, hangi uydurduklarınıza güvenip çullanıyorsunuz! Biz bağırırken siz de alanlardaydınız. Sizin adamlarınız da üniversite anfilerindeydi. Dersleri bizle birlikte dinliyorlardı. Sizin yurdumuzdur dediğiniz bu toprağın insanına, kadınına, kızına...

Ağzına inen yumrukla başı düşüveriyor.

Kanın ılıklığı dilinde.

Gözlerinin karanlık bağını aşmışça kanın rengi çiziliyor karanlığa.

Hıçkırmayla inleme arasında dolaşan bir ses dolanıyor bağrından.

Yenilenen elektriğin kavuruculuğuyla sarsılıyor.

Acının böylesi hiçbir sözcükle tanımlanamaz.

Bacaklarını bitiştirip en gizli yerini kapatabilse o zaman acı belki daha kolaylaşacak.

— Sizi vatan hainleri sizi, diyordu buyurucu ses. Biz yurt sevgisini sizden mi öğreneceğiz?

Birden kapı açılıyor, girenin kişiliğinin önemi, seslerin birden kesilivermesinden belli. Bulundukları yerin ısısını bölen o dış esintiyi özlemle içine çekiyor Emine.

— Konuştu mu?

Bu ses sakin, telaşsız, güvenli.

— Yok efendim, aynı şeyleri ezberlemiş gibi söylüyorlar. Bir şey bilmiyormuş.

— İyi ama biz biliyoruz.

— Arasız akım verdik, daha da dayanabilir.

— Niye kıpırdayıp duruyor bu.

— Utanıyor güya. Hiçbirinde utanma yoktur bunların. Burda utanç heykeli kesiliyor hepsi.

— Nabız yeniden alınsın. Belki biraz ara vermek işimize yarayabilir.

— Haklısınız.

Yeni gelenin sesi belli ki önceki başbuyrukçudan daha etkili. Çünkü ötekinde yılışma başlıyor.

Elektriği verdiklerinde Emine bağırmalara abanıyor yeniden.

Koca bir zonklama gibi tepen vücuduyla bağlar daha geriliyor.

Ayak bilekleri kıyılmada.

Devindikçe bel kemiğini eriten elektrik akımıyla her yanı paralanıyor.

Saçları takıldığı noktadan boynunu gerdikçe parça parça kopuyor.

Ona edilen küfürleri bir süre sonra duymaz oluyor.

İçindeki yanma damarlarını arta arta zorluyor.

Yüreğinin göğüs kafesinden fırlayıp çıkacağını, etten kemikten örülü o kapalılığın o itişe artık engel olamayacağını düşünüyor.

Koca bir yanılmadan oluşan bağırışıyla açılıyor gırtlağı.

Sesi bu değil.

Herhangi bir bilinir bilinmezden salınan alabildiğine bozuk nesnelerden varolacak bir çığlık.

Sesin böylesini bir insan gırtlağından elde etmek başarısını göstermiş olanlar susmuş.

Bileklerindeki elektrotların söküldüğünü Emine gövdesi yana kaykılınca anlamıştı.

Kendini bulmaya çabalıyordu.

Sağ kolu kıpırtısızdı.

Belki de yoktu.

"Nerde?" diye bakmak isteyince, gözlerindeki bağı anca düşünebildi.

Nasıl da alıştırmışlar onu karanlığa.

Açmayı denedi açamadı.

Karanlığı paralamak, öfke, ölmek, ağlamak isteği arasında parlak, şimşek sarısı bir ışık ağıverdi beyninde.

Bir ad söylemek istiyordu, adı bulamıyordu.

Söyleyeceği adın onu çocuk uykularının ellenmez, güvenli koyuluğuna iteceğine inanıyordu.

Yaralarını onduracak, bir genç kadın, bir bozulmamış inanç döneminin sığınağını arıyordu.

— Anneciğim, anneciğim.

Diye bağırdığını sandığında sesi fısıltı gibi çıkmıştı dudaklarından. Yine de çimenler benzeri esintili bir yumuşaklık dolandı her yanını.

Kaydı gitti, boş odada.

Çıplaklığı mor kızıl lekelerle, olmadık yerlerden baş veren şişmelerle acıklı bir görüntüye dönüyordu.

Baygın kalakalmıştı.

Göğüslerinin teki henüz morarıp kanlanmamıştı.

Hiç aşınlık taşımayan dupduru görüntüsüyle yıkılmaz bir nokta gibiydi, o hırpalanmış zorlanmış vücutta göğüs.

— Ne söylüyor, dedi adam, ne söylüyor?

Yüzüne yaklaşan insanların ağır kumaşsı kokularının bilinci yeniden aydınlanmaya başlamıştı.

Yaklaşandan sakınmak için başını çekmeye çalıştı.

Saçlarının takılmışlığını unuttuğundan başından bir tutam daha koptu.

Acıların arasındaki kesin yoğunluk ayrımı Emine'ye kumral saçlarının kopuşunu duyurmuyordu artık.

— Anlaşılmıyor birşeyler mırıldanıyor ya odaya girdiğimizden beri. Demin gülümsüyordu da.

— Yok yahu, kadının hali mi var gülmeye.

Yine aynı çekelemelerle Emine'yi bildik bağlara sokmuşlardı.

Her akım öncekinden daha katı tepiyordu.

Karnının altından korkunun sarı soğuk yükselişi başlıyor, çevresindeki sesler yeniden dağılıyor, işkence görenin çığlıkları her şeyi aşıyordu.

Gövdesi "bitti duymaz" sandığı yerde acıları varılmaz doruklara yükseltmek için kanla canla doluyordu sanki. Emine'nin beyni yitiyor, salt gövde oluyordu. Bacakları, kolları, elleri, başı ondan ayrışıp gidiyordu.

Gövde, acıların karanlık ateşten yeşilini kanın aracılığıyla beyne arasız salıyordu. Ağulu dayanılmazlığa her hücresi alabildiğine açılıyordu.

Emine, "nasıl dayanıyorum bu kadar acıya?" diye düşünmeye de, duymaya da benzemez, yumuşamış, eriyen bir salgının harf harf kafasından geçtiğini sezdi.

Göğüslerin utançtan uzak gerginliğinde, elektriğin aç bir hayvan gibi tırmak geçiren yorulmazlığında genç kız unutmayla tükenme arasında yeniden düşüp yitmişti.

İşkenceciler tutuklunun bayıldığını neden sonra seçebildiler.

Gözlerinden bağı çektiklerinde Emine'nin kumral kirpikleri top toptu. Uçları ıpıslaktı. Ağzı acıyla mı, alayla mı olduğu anlaşılmaz bir bükülüşle dönüktü. Dudak kıyılarında köpüklenmeler vardı. Saçlarından çekip başını kaldırdılar.

Gözkapaklarını açtılar.

Gözlerin akları belirdi. Koyu tabakalar arda kaymıştı.

Açık kumral saçlarla çevrili alında derin bir çizgi vardı. Boyun damarları kabartısını yitirip boşaldığından baş bırakılır bırakılmaz şaşılası bir yumuşaklıkla düşüverdi göğse. Bedenin çıplaklığını bozan morarmalar, şişler pıtrak pıtrak genişliyordu. Bacakların bitiştiği kalçanın, uygun eğilimlerle incelen belin çizgileri daha dağılmamıştı. Vücut dirimini yitirmişçe gevşekti. Kızıldan sarıya doğru genişleyen vurma yerleri omuz başlarında çok belirgindi. Saçlardan koparılmış bir tutamın ucunda kafa derisinin kansız, sıyrılmış parçası vardı.

Üstüne bir battaniye attılar vücudun.

— Köpek kanı, dedi ötekisi. Bunu da konuşturacağız ya vakit alacağa benzer. Şimdi altı kişi daha geldi. Daha da gelecek. Bayılmalarını engelleyebilsek.

— O zaman akımı az vermek gerek. Beyni acıya alıştırmamak içinse artırmak şart.

— Kalp atışları çok hafif.

— Dayanır.

— Uyanık tutarak acı çektirebilmeliyiz ki sonuç çabuk alınsın.

— Nasıl olsa konuşur efendim, daha yenidir, üstelik sağlam.

— Evet, evet ya. Ben çıkınca üreme organlarına bağlayın.

— Bazen çok kanama yapıyor kadınlarda.

— Ölmez, ölmüyorlar kolaylıkla. Üstelik bu epey dayanıklı gibime geliyor. Gürbüz bir kızmış, güzelmiş de.

— Daha etkili olanı deneyeceğiz ikinci sefer.

— Adı ne?

Kapı kapanmıştı.

Odanın ortasında kalın bir battaniyeyle örtülü yatan genç kızın omuzlarından kayan battaniye, omuz başlarını aşıp göğüslerin tümseğinde takılı kalmıştı.

Baş eğikti.

Saçlar yüzü örtüyordu.

Ayak parmakları kasılmıştı.

Beynin acıyı algılamayan örtülmüşlüğüne karşın sinirler ve kan acıyı ete, iliklere iletiyordu.

Uyku mu, bayginlık mı, yan ölüm mü olduğu belirsiz yok oluşta acının bastırdığı yerler yine de vardı. Seyirmeler beklenmedik atmalarla dolaşıyordu vücudu.

Emine gözlerini açtığında eskiden hiç bilmediği bir durumu, organlarını denetleyemeyişini izlemişti kendisinde.

Birşeyler görmüş olduğunu sanıyordu ya bu da yanılmaydı onca.

Ağzı kurumuştu.

Hiçbir yanı onun değildi.

İlkten olmaz bir güçlükle başarabildiği devinim bacaklarını bitiştirmek olmuştu.

Çıplaklığına bakmamıştı.

Odadakilerin kendisini ne kadar gördüklerini bilmek istememişti.

Bacaklarını gücünün elverdiğince bitiştirmeyi sürdürmüştü.

Kasıklarına yapışmış olan yanma, birden öne geçmişti. Kendisini yeniden hangi uygulamalardan geçireceklerini düşünmüştü.

Belliydi ki yapılanlar bu kadarla kalmayacaktı.

Neyi öğrenmek istiyorlardı... Boykotlar, kanlı pazar yürüyüşleri, açık oturumlar.

Bu açık oturumlarda yurtlarıyla, halklarıyla ilgili, çözüm bekler konulara sağlam yaklaşım yollarını titizlikle arıyorlardı. İç doyum sağlamaktan çok buralara bir bayram sevinci, karşılıklı güvenlik havası içinde giriyorlardı başlarda. Taşkınlıklar sonra başlamıştı gerçi, amaç tekti ya, amaca varma önerileri giderek çoğalıyordu. İçlerinde olaylara suskun bakışlarıyla katılan, çok az konuşan Anadolu öğrencileri sayıca baskındı. Sonraları yönetimlerde başa geçenler, çoğunluk onlar oldular.

Gözü pektiler.

Haydar da bunlardan biriydi. Kimseye dert anlatma zorunlulukları yoktu onların. Ailelerinden uzaktaydılar. Çoğunluğu geldikleri yerin parmakla sayılabilir azınlıktaki okumuşlarıydılar. Artlarından saygıyla anılıyorlardı.

Oysa kent kesimi öğrencilerinin titiz, meraklı büyükleri eve dönülür dönülmez yaylım ateşe geçiyorlardı.

"Gene mi fakülteyi kapadınız siz oğlum, nedir istediğiniz? A, bizim zamanımızda vallahi yoktu böyle şeyler. Vakit geçiyor vakit. Bu yılı da boykotla mı geçireceksiniz? Babana da söylüyorum ya daha sert tedbirler almalılar sizin için, "diyen ailelerdi bunlar.

Sonra anneler, sinirli, ürkek atılıyorlar "Ne o?" diyorlardı, "ne olmuş ceketinin yakasına, ne olmuş? A, yırtılmış vallahi. Oğlum sizin için bu kadar emek veriliyor. Okuyun diye yolladık; hayta gibi bunlar canım. Aaaa. İnönü de diyor ki, paşa aptal mı, koskoca kurt diplomat. Koskoca başvekil, koskoca reisicumhur, 'Çocuklarınıza sahip olun' diyor. Nasıl olalım canım. Babanla konuşacağım göreceksin."

Genç, inanmış, okudukça sosyal ve tarihsel haksızlıkları acıyla, öfkeyle ve yaşları gereği sabırsızlıkla her şeyi daha da çabuklaştırmanın yollarını arayanlar, bu sözlerle daha da bunalıyorlardı.

Eylemlerin yüreklilikle girişilip sürdürüldüğü bu toplantılar ve yürüyüşler açıkça yapılmıştı.

"Sağ sol yok, boykot var."

"Türkiye'de Türk subaylarının bile giremediği Amerikan üsleri."

"Çalışanların %90'ı gelirin %42'sini, kalan %10'u nasıl %58'ini alabiliyordu bakalım."

"Gündeliği 15 liraya iş bulamayanlara karşı günde 250 bin lira kazanmanın yolları hangi toplum düzeninden geçer."

"27 Mayıs demokratik özgürlükçü anayasasını savunup geçerli yasalar haline getirmek, halkımıza mal etmek görevimizdir."

"27 Mayıs anayasası bir açılımın ışığıdır."

"Daha çok Vietnamlar."

"Ekim 1969 Samsun-Ankara Mustafa Kemal yürüyüşü."

"Şubat 1969 emperyalizme karşı işçi yürüyüşü."

"Kanlı pazar."

"Mart 1970, Bağımsızlık için anıt."

Öğrencilerin üniversite içi davranışları da bu kişilerce kesinlikle biliniyor olmalıydı.

Neydi sordukları peki?

Onca paralayıcı, acımasız, bir insandışılık içinde.

"Sağ sol yok, boykot var." sloganından sonra 30 bin üniversitelinin boykotu başlattığını, yasaların onlara tanıdıkları hakları kullandıkları günleri mi soruyorlardı?

Aşağı yukarı bütün Türkiye'nin bildiği şeyler miydi yeniden öğrenmek istedikleri?

Hemen hemen bütün öğrenciler boykot çağrısına uymuştu.

Üniversitenin eğitim öğretim karmaşası ortadaydı.

On bin öğrencinin katıldığı gösteri başlamıştı bahçede.

Toplum polisi de gene yerini almış bekliyordu.

Sloganlar yineleniyordu.

"Amatör hocalara yer yok,"

"Tüccarlığa paydos,"

"Kitap soygunu."

Sonunda büyük kapıdan dışarıya çıkılmıştı.

Sokaklar boyunca şiirler, marşlar söyleniyordu.

Halktan da katılanlar vardı aralarında.

Apartmanların pencerelerinden görülen insan başlarını seçip anlayabilmek güçtü.

Kaldırımların kıyısında durakalan yaşlı kadınların birden ağlamaya başladığını görüyorlardı. Kimileriyse, onların geliş uğultusunu duyup onları görür görmez de, adımlarını hızlandırarak ilk ara sokağa sapıveriyorlardı. İşe üniversite reformu istekleriyle girişilmişti. O sıralarda Fransa'daki öğrenci gösterilerinin onların girişimlerinden önce başlamış olması tek üzüntüleriydi. Fransız öğrencilerinin taşkın başkaldırışlarının, Fransız milliyetçiliğinin çağdışılığını yerişlerindeki coşkunluklarının onlarca örnek alınmış sayılmasından hoşlanmıyorlardı.

— Asyalıyız biz, diyordu Haydar. Bu Fransa işinin üstünde çok durmayın. Doğuluyuz. Bu çok önemli ayrımı unutmayın.

Boykot komiteleri kurulurken yurdun dört bir yöresinden İstanbul'a gelmiş olan Anadolulu öğrenciler istekle öne çıkıyor; girişimleriyle, açıkladıkları düşünceleriyle dikkatleri çekip güvenle görevlendiriliyorlardı. Olaylarda kentlilerden daha keskin, kolay bir yalınlıkla davranıyorlardı onlar. Sakınmasız, fakat gürültüsüz yüzlerinde gençliklerini unutturuveren, acı çekmiş insanlara özgü bir anlam vardı. Üniversite geçeneklerinde rastlanan el ele tutuşmuş bazı kentli genç kızlarla delikanlıları da görmezlikten gelen çoğunluk onlardı. Bu tür duygu dışlaştırmalarını hoş görmüyor, yine de ağırbaşlılıkla söze dökmeden geçiştiriveriyorlardı.

Giyimlerindeki, taranmalarındaki edinilivermiş çekingenlik, göze çarpmayıp bir çeşit saygı yaratıyordu çevrelerinde. Onlar çoğunluk yüksek sesle gülmeyen, az konuşan insanlardı. Aslında çekingen taşra çocuklarıydılar. Bu insanlarla birden açılan inanç, sevgi, yüreklilik silinmez güzellikler getirmişti Emine'ye. Sonraki bölünmelerin nedenleri alabildiğine ayrıntıcılıklarda, egemen güçlerin öğrencilerin arasına saldıkları kişilerle de çoğaltığı kasıtlı zayıflatma taktiklerinde de olsa, yürekten bağlantıları vardı içlerinde.

Bu adamlar; arasız soran, toptan yok etmeyi tam hak etmiş olmak isteyen bu adamlar neyi bilmiyorlardı ki? Gazetelerde, caddelerde, alanlarda, dört bir yanda oluşup duran sosyo-ekonomik, siyasal itişmeyi ezebilmek için şimdi gençleri top-

layarak eğitim görmüş işkencecilerle Hipokrat yemini etmiş doktorlara bırakıyorlardı.

1969 Kasımında üniversite açıldığında büyük satışlı gazetelerin manşet haberlerini okumamışlar mıydı?

"Üniversite kanla açıldı," diyen 2 Kasım gazeteleriydi onlar.

Aralarındaki polis öğrencilerin gizli raporlarını, abartılmış oldukları kuşkusuz olan raporları okumamış olamazlardı. Yok, bu açıkça siyasal bir didişmeydi. Birileri ötekileri alt etme kararını almışlardı. Bu alt etme olayım meşrulaştırma yolunun geçtiği kuralın koşullarıydı oynanan, biliyordu Emine. Peki onların, devrimci kesiminin hiç mi yanlışı yoktu?

Emine, titremelerle sarsılan, büyük bir hıçkırık gibi atan gövdesini, kayan yorgun bacaklarını toparlamaya çalışıyordu.

Çok susuzdu.

Ağzı çekilip kasılıyor, susuzluk yutak borusunu, damağını topraksılaştırıyordu.

"Bizim yanlışlarımız," diye geçirdi aklından, "salt yanlışlar değildir bunlar. Bunlardan ilerde çıkarılacak doğrular asla asla küçümsenemez."

Yorgunluk eziciydi, basmıştı her yanını. Bu açık duru düşünme gayretinin peşinden duyarlığını kazanmaya yönelince yerdeki giyimlerini gördü.

Doğruldu.

Demek gözleri çözüktü.

Sağ kolu yine hastaydı.

Parmakları tuttuğunu kavrayamıyordu.

Soluyla yetinip örtünmeliydi.

Vücudunu olduğundan da çok yoğunluk kazanmışça tartamıyordu.

Emine sonunda giyinmeyi başardı.

Külotunun işkencecilerce bilinir olması yeniden kanırttı içini.

Dizlerinin üstünde sürünerek köşeye gitti.

Çömdü.

Başım kollarıyla sardı, ağlamaya başladı.

Gözyaşları gücünü yeniliyordu.

Böylesi karmaşık duyuş ve davranışlar edinmesi ürküttü Emine'yi.

O eskiden beri dengede olmaya önem verirdi. Dengede kalmanın değişmeye karşı olmayan, o sağlıklı dengenin soluk almaya benzer erincini düşündü.

"Üniversite kanla açıldı," diye yazıldığı günün öncesiydi.

Saat sekiz buçuktu Beyazıt'a vardığında.

Her yan gerginlik doluydu.

Göremediği bir kalabalığın saklı, sert, dikkatli, tetikte olmaya hazırlandığını sezmişti.

Beynin benzersiz algılamasıyla vücudu hazırlamasıydı bu.

Merkez binanın içine girip, ötekilere katıldığında Haydar'ı aramıştı.

Birkaç arkadaşının el sallayışlarını karşılarken Haydar'ı birden karşısında görüvermişti.

Yüzü şaşılası durgunluğunu almıştı yine.

Bu demekti ki, durum sanıldığından daha önemlidir. Ağır sonların başlangıcındadırlar.

— Geciktin Emine.

— Yoo, dokuz bile değil saat.

Melek sarı başıyla koyuluğun içinde açıvermişti:

— Nasılsın Emine?

— İyidir.

Haydar'ın yanıtı kısa, fazla söze yer yok.

— Komandolar Atatürk heykeleninin otuz kırk metre ötesindeler. Silahlı olduklarını sanıyoruz.

— Peki ya biz?

— Molotof kokteylinden başka bir şeyimiz yok. Olmasından da yana değilim.

— Bu tabanca işi adamakıllı karışık.

Zülkadir'dir bu konuşan, sırtından hemen hiç çıkarmadığı parkasıyla eğilmiş onlara doğru. Bıyıkların karası parlıyor.

Yanında Şerife var. Ufak yapılı bir kızdır Şerife. Saçları kısa kesilmiş. Zülkadir'in sözlüsü. Kolay gülen, otuz üç numara ayakkabı giyen, sınırsız cömertliğini zayıf, şaşılası küçüklükteki o vücudun neresinde taşıdığını düşündürten bir kız.

— Geciktin Emine, diyor Şerife. Biz yedi buçuktan beri burdayız. Senin için çok kaygılandık.

Gülüveriyor. İki iri ön dişi çocuksu açıkta.

Fakülteler bitince Zülkadir'le evlenecekler. Zaman bulurlarsa. Kız Anadoluhisarlı, delikanlı Siirt'in Pervari'sinden. Kız tıpta okuyor. Şerife'nin tıpta okuması arkadaşlar arasında alay konusudur. Doktor olursa hastaları o küçücük kadını ciddiye almayacaklardır onların kanısınca. Bilimine o ufak tefek yapıyı hiç yeterli bulmayacaklardır. Bundan ötürü Şerife'nin kendisini iriletmek, uzatmak için tıbbi çareler aramasını sık sık öğütlerler.

— Faşizm dediğiniz de böyle başlar çocuklar, der Şerife. İnsanları boyla posla, kafa biçimiyle ölçüp biçerek. Eh ölçekte tartılan beyin, fikir değil de başka şey olacaksa haklısınız, ben doktor olmamalıyım.

Zülkadir iktisat öğrencisidir. Geniş omuzları, bir doksan üç boyu, yüksek alnı, alımlı görünüşüyle, yerellikten sıyrılmamış diliyle, çevresine yerine göre çekinme, yerine göre coşkun sevgi duyguları veren biri.

— Bu tabancalanma işi adamakıllı karışık dedim baba sana, duymadın mı Haydar?

— Duydum elbet Zülkadir. E, biz de bekliyorduk böyle şeylerin olmasını. Her konuşmada karşımızdakilerin hilesini hurdasını hesaba almaya uğraşmıyor muyuz?

— Yok baba, bize cevabımızı başka türlü verecekler, bilesin. Gazetelere biz tabancalı geçeceğiz. Üstelik bence artık silahlanmak gerek. Faşizmdir bu baba dikkat gerek, birden boyatmaz, ağırdan ağırdan irilenir.

— Çok mu şaşın koca Zülkadir ağam benim. -Haydar'ın eli Zülkadir'in omzunda. -Böylesi bu savaşın kuralıdır. Düzen bizden yana değil. Kolayına gönüllenmedikti. Biz silah olarak molotof kokteyliyle yetineceğiz.

— İyi ya, kızları toplamayaydık bari.

Zülkadir kolunu Şerife'ye doğru uzatıp ulaşamıyor ona. Şerife söyleneni duymazlanıyor.

— İyi doğrusu, diyor Emine. Kardeşim Zülkadir şimdi de feministliğe mi başladın?

Zülkadir gülüveriyor. Gözleri kahverengi mi, ela mı bilinmez, bu esmer adamın. Güler gülmez yüzünde açan yumuşaklığın aykırılığına ilkmiş gibi yeniden şaşıyor Emine.

— Emine, diyor Zülkadir, verdin cevabımı baba. Dünya ahret kardeşimsin sen. Seni her şey beladan korusun. Ölme e mi kız sen hiç.

Sümmani Zasa oğlu, Zeynep'ten doğma Şirvan Zülkadir Zasa. 47 doğumlu Siirt Pervari. İst Üni. İk. Fak. Öğrencisi. Eylemci. Öğrenci birliği liderlerinden. Çatışmalardan birinde üstünde silah bulunmuştur.

— Demedim mi baba ben? Onların değil bizim üstümüzü arar bunlar, diye.

Ertesi yıldı, bu tartışma ve çekişme geçtiğinde Haydar'la aralarında.

Şerife'nin yüzünde o yıl azardan gölgeler yer etmeye başlıyor. Gülüşü yine eski kolaylığında ya, dişleri pek görünmüyor. Her toplu yürüyüşte Zülkadir baştaki en sürükleyici kişilerden. Öğrenci yurtlarının az uyunmuş tartışmalı gecelerinin sinirliliğini, ataklığını taşıyanlardan biri de o.

— Şu beş yüz bin bilemedin bir milyon uyuzdan mı korkuyorsunuz? Bizim halkımız yoz bir halk değildir. Bunların savunduğunun ardında halkımız yoktur, diye bağıran biri.

"Ölümü hiçliyor. Ölümü hiçleyenlerden korkulmaz mı?" diye düşünüyor sık sık Şerife.

Ertesi gün gazeteler "Üniversite kanla açıldı," diye yazacaklardı o günü.

Solcu grubun elinde sopalar vardı.

İlk atılan molotof kokteyli karşı topluluğu dağıtıyor. Ön yapının dış camları iniyor. Sırçaların loşlukta serin çınlamalarla çıkışa dağılışı. Emine geriliyor, sırtında öteki arkadaşlarının kalabalığı. Dışarda dövüş, kargaşa. Yan tutmayan öğrencilerin ille de açılışta bulunma gereksinmeleri, düzen alışkanlıkları bakışlarında donakalmış. Korkunun çipilliği sarıyor yüzlerini. Yan tutmayanlar

bahçenin ötelerinden gelen, anlam veremedikleri gürültüleri tanır tanımaz hızla koşuyorlar, hızla görünmez oluyorlar.

Ellerinde sopalar.

Emine Haydar'ın ardında. Bu bir sığınma mı? Yok yok yeri değil kuşkunun.

Daha da başkaları, Zülkadir ortalarda yok. Bir ara Cemşit'le Melek'i görür gibi oluyor. Melek'in başak sarışınlığı kurşun rengiyle sıvalı çevrede ışıltıyla kayıyor. "Cemşit ne zaman gelmiş Gümüşsuyu'ndan?" diye düşünüyor Emine. "Bunlar Melek'le birbirlerini adamakıllı seviyorlar." O sert başlayan sabahta nasıl böyle yumuşacık şeyler düşünebildiğine şaşıyor. "İnsanın durum saptamaları da ne garip yerlerde gelişiyor," diye düşünüyor. "Yeri mi şimdi bu sevdayı anlamanın?"

Dışarı çıktıklarında, heykelin ardında onları bekleyenler hızla üstlerine koşmaya başlıyorlar.

Yanda kümelenen, görmedikleri ayrı bir kalabalık binadan içeri girmek için saldırıyorlar.

İçerdekiler kapıyı kapıyorlar. Buna zorunlular.

Merkez binaya sokmamaları gerek bu niyetleri yüzde yüz karanlık olan kalabalığı.

Tam ortadalar.

Ellerinde sopalarla bakınıyorlar.

Emine savunmaya geçerlerken sayılarının çok az olduğunu anlıyor.

Fena kıstırıldılar.

Haydar'ın yüzü durumla ilgili hiçbir şey açıklamıyor.

Karşı grup çok sevinçli. Dört yandan sıkıştırmaları kolay elbet.

Emine, arkadaşları, üstlerine gelen taşlardan sakınmaya çalışırlarken ellerinden geldiğince de karşısındakileri püskürtmeye uğraşıyorlar.

Yangın kulesinin dibine doğru koşarak giderlerken, ana binanın damının üstünden:

— Vuruşun, dövüşün, –diye bir arkadaşları avaz avaz bağırıyor.– Kızlar etekleriyle dövüşüyorlar, toplanıp sinemezsiniz korkaklar.

Emine'nin içi birden dolup taşıyor. Şimdi açıktalar. Zülkadir'in arkadaşlarından Derviş'in alnı patlamış. Mendilini basıyor yaraya. Yara büyük. Tıkaç yeterli değil. Kan pompalanıyorca lık lık ediyor. Mendil koyu kızılda seçilmez oluyor.

— Derviş, yaran çok fena.

— Emine bacı ortadayız. İçerdekiler de çıkamaz. Dur hele bir şey bulup basalım şuraya yeniden. Zülkadir'i gördün mü?

— Yok, diyor Emine, ya sen?

— Sorar mıydım kardeş?

Damdaki arkadaşları hâlâ bağırıyor. Sesinin pürüzlenmesinden onun öfkesinden ağladığını anlıyorlar. Birden karşıdakiler yeniden taş fırlatmaya başlıyorlar. Taşlardan biri bu kez Cemşit'in şakağına vuruyor. Cemşit de yara alıyor. Binanın yanından doğru çıkan bir grup arkadaş onlara katılıyorlar. Kalabalıklaşmaları taş atanları sindiriyor. Çekilmeye başlıyorlar.

Bir saat süren bu itişme ve dövüşmenin etkisi Emine'de dipdiri; eğdirilmez bir öfke olup kalıyor.

Zülkadir'i bulduklarında Zülkadir birinin yakasına yapışmıştı. Bakışı korkunçtu. Delikanlı sararmış yüzünde gülmeyle konuşma arası bir çizgide kalmış ağzıyla Zülkadir'in ellerinden nasıl kurtulabileceğini kestiremeden duruyordu.

— Bu da Siirtliymiş, baba. Görün, duyun, işitin. Bize taş atıp yaralayanlardan. Deli çıkacağım baba. Soykaya ne anlatsam bön bön dinliyor. Kaçıyor da ha! Güç yakaladım. Dinine, kitabına... Demin "Kızıllar Moskova'ya, kızıllar Moskova'ya," diye ötüp duruyordu. "Kızılların köpekleri Moskova'ya." Puhu kuşu kılıklı soyka, ırkçı. Komadım kaçsın. Elime kaldı. Bencileyin kökten yoksul da kerata ha. Ne sorsam cevabını veriyor. Korktu bizden. Burslu öğrenci üstelik. Bak baba şu haddini bilmeze. Bizim kökümüzü bize öğretecek cahil; e... kökümüz Anadolu'dur bilmez misin ha... Nerden çıkarır bu deyyusu ekber aslımız, kökümüz, diye tutturmayı. Söyle hadi ulan, kimmiş kökü dışarda satılmış uşak.

Tutup sarstığı genç, kendini iyice koyuvermiş, eline düştüğü devin öfkesinin yatışmasını gülünç bir boyun eğişle bekliyordu.

— Bırak onun yakasını Zülkadir yiğidim, dedi Haydar. Komandoların da çoğunun biz gibi Anadolu çocukları olduğunu bilmezmiş gibi davranma. Zülkadir, bırak dedim kardaş.

— Kanıma dokunuyor baba. Siirt bu. Bizim gibilerin kefeni yırtmaya denktir okumaya varması. Üniversitelere gelebilmişliğimizin, yediğimizin, donduğumuzun zorluklarını düşündükçe feri kaçıyor insanın. Okumalarımızın bedeli nasıl ödenir bizlerce. Unutmayalım. Buna bak ağam, buna. Siirt başka yermiş, bu da insanın başkasıymış gibi bel bel duruyor karşımda. Üstelik bana "Essahtan Siirtli misin sen kardaş?" diye soru açıyor. "He," dedim de başını iki yana sallayıp yazıklandı. Utanmıyor da yezit. "Vay ki vay," dedi. "Baban, anan, bacın, hısımın halını bilip duysa arından ölür." Attım bir yumruk ben de. Kendinden kuşkusuzluğuna dayanamadım.

— Bırak onu, demişti Haydar. Uzattın ha. Yakası yırtılacak.

Haydar'ın sesi düşüyor, rengi kaçıyordu.

Zülkadir öğrenciyi bıraktığında çocuk ilkten hepsini ayrı ayrı gözden geçirmiş, kızların etek boylarına epeyce bakmış, sonra hızla yürüyüp uzaklaşmıştı.

Zülkadir bu olayın etkisini birkaç gün üzerinden atamamıştı. Öfkesini küfrederek dışlaştırmaya çalışıyordu. Haydar, yatıştırmak için, ona hemşerisinin tutumunun tarihi maddecilik yönünden açıklamalarına girişmiş. Zülkadir'in, bunları bilmişliğine karşın, böylesi alınmasının temelindeki bireyciliğine dikkati çekmişti. Bu konuyu yeniden en önemli şeymişçe açmaması için çocuğun Siirtli olmasına değil onu besleyen sosyal kaynaklara bakmalarının önemine basıp,

— Asıl sorun o değil mi aslan arkadaşım, diye üstelemişti Zülkadir'i.

— Evet, haklısın. Bu yıl başlamış bunlar üniversiteye. Birileri buluyor bunları. Onlarla düşüp kalkıyorlar. Bunların ezilmişliğini en kolay yoldan aslanlaşmaya çeviriyorlar. Başta Müslümanlık töresine sığmaz bunların özendiği iş. Bizim oraların insanına kurttu, çakaldı deyip kutsamaya kalksan, yüzüne şöyle bakıp lahavle çeker. Bilirsiniz anlatmıştım, benim babam dindarın koyusudur, ocaktandır. Duymadım böylesini dinimizde. Hadi onlar bir yana. Bunların kafalarına kim soktu, bu hayvanın en yarayışsızını özenilesi, ululanmış gösterenler kimlerdir. Siirtli olamazlar onlar. Anadoluluysa hiç! Yok baba böyle yakıştırmalar oralarda kök salamaz. Hayır. Ziya Gökalp bile sonları demiyor

mu "Ben o kadarını demek istememiştim," diye. Ha değil mi baba? Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkçülüğün birinciye geleni ve teorisyeni değil mi? Şimdi yeniden çiçeklenmek neyin hesabınadır? Tüh küfür edesim geliyor. Bana çok ayıp. Sustum peki Haydar, sen söyle.

Çevresine toplananlar birlikte gülüşüyorlar. Sonunda kahkahalara dönüyor gülmeler. Şerife ilkten katılmıyor gülmelere. Sonra azardan azardan o da başlıyor. Zülkadir duymazlanıyor. Haydar'ın yanıtını bekliyor.

— Evet arkadaş, sözlerine hayır, demişliğimiz yok. Yatış bakalım. Çok dövüşeceğiz, tehlikeli konulardan biridir bu da. O senin atılganlığın var ya, iyi de, sakıncalı da. Yerini bulduramazsak köpürüp dağılıyorsun. Aslan arkadaşım her dediğin başım üzre. Bunların gülmelerine gelince çok sevmelerindendir.

Kahkahalar basılıp diniyor. Dostluk artık elle tutulur yoğunlukta.

Zülkadir göğsüne vuruyor, geniş gürbüz göğsü ses veriyor vurdukça.

— Ben kararıyorum arada baba, diyor. İşte şuramda evreni taşıyorum. Ezilmiş halkların geleceğine adadığım canın dayanamazlığı şuramdadır, bilesin.

Haydar uzaklara dalan gözlerine basan acıyı dağıtmaya elverecek davranışı aramada. Zülkadir'in sırtına sarıyor kolunu. Haydar ondan bir baş kısa. Zülkadir iri iri dolulanmada yine.

Şerife'nin güzel gözlerinde küllü şeyler uçuşuveriyor. Şerife Zülkadir'in ardında yürürken Emine'yi, Melek'i hızla geçip onun yakınına geliyor. Sevdiğini korumak savunmak isterce, yanaşıp yüzüne bakıyor.

— Baba, diyor Zülkadir. Bize bölgecilik yapma diyorlar. Peki nedir durumumuz bakalım. Yöneticiler, bölgecilik yaptığında nasıl soracağız onlara ki, "İş midir bu?" diye. O zaman çatınıyorlar "Ne dedi, kim dedi, nasıl dedi, ne maksatla, getirin!" Bak sen ki, bu işlerin sonunda ortaya çıkan bazı tepkilere, kurda kuzuya özenmelere, o kişilerin sırtları tapışlanıp okşanmayla karşılık veriliyor. Bölgecilik yapmaya bizim ora insanıysa arasız zorlanmadadır. Etkilerin başka bir tepkisidir bu da. Türkiye vatandaşını sal, gelsin çıksın doğuya, Mardin'iydi, Urfa'sıydı, Siirt'iydi.

Adımını atanda "Vay anam vay buralar nereler?" diye şaşar. Ora yerlisi mi istiyor perişan, umarsız olmayı. Hayır, değil mi? Peki kardaş, peki baba. Suçlamak nerden çıkıyor o zaman. Sen yönetici olarak hizmetini götürme, yatırımını yapma, cahil bırak. Diyeceksin ki biz doğulular İstanbul'a vardığımızda bize ayrıcalık güden var mı? Görünürde yok diyelim. Parasızlık çıkmazı var ya. Baba buranın parasızlığı bile doğuya nispet daha yumuşak bir parasızlık. Kısadan keseyim, oralı olmayan arkadaşlar hepiniz bilin ki, doğuda işlenenler hiçbir vakit doğru işlenenler değildir.

Haydar hüzünle öfkenin karışımı bakışını bu koca yapılı arkadaşının parlayan kara bıyıklarına, ordan kartal kesimi göz yuvalarına diker.

— Arkadaşım, der, az mı konuştuktu bizim ora insanlarını senle. Bekâr odalarında, yurtlarda. Geceleri sabahlara bağladık. Toplu yaşama saygısını, töreleri, ileriye atılımı, devrimciliğin gerekçesini, ana fikrini yeniden konuşalım.

Üniversite açılıp, ardından hemen kapanınca, yürüyüşler yeniden hız almıştı. Hoyratlığın gemi azıya aldığı bir dalaşmadaydı o ölümün gerçekleşmesi.

Zülkadir yere düşünce olacaklara, onun vurulmuşluğuna hiçbiri inanmamıştı.

Gencecik erkek vücudun, hemen göz alan çarpıcı yapısıyla, dirim dolu sağlamlığıyla ölümü geri tepeceğini sanıyorlardı.

Silah sesi duyulunca öğrenci kalabalığı arasındaki dalgalanma iyiden sıkışmış, hangi yöne koşmaları gerektiğini bilmeye çalışan bir tek davranış oluvermişlerdi.

— Vuruldum kahpe analılar?..

Diyen sesin kimden olduğunu bilecek kadar yakınındaydılar. Yanıldıklarına baştan inanmaya hazır, aralarından kayan gövdeye değip sıyrılarak tutuk bakakalmışlardı.

Zülkadir'in parkasının hakisi ıslanıp kararıyor, ıslaklık anca bollaşıp taşınca kızıllaşıyordu. Kan sol böğründen vuruyordu dışa. Gözkapaklarında titreyen can direnip gözleri arada açılmaya dönüyordu. İki kez beliren göz odakları şaşılası bir kıvanmayla yüklüydü. Ölüme belli ki hazır değildi vücut.

Haydar önünü kapayanları yararken, anlaşılmaz birşeyler söylüyordu. Çarçabuk eğilip sımsıkı kavramıştı Zülkadir'i.

— Zülkadir ağam, diyordu, acelen ne ki? Babam, ağam benim, durasın ha? Şimdi ilkyardım arabası gelecek, haber saldık. Hele yalandır yatmaların yere. –Haydar'ın sesi kupkuru; yerellik, giderek baskın.– Zülkadir, baba, insana durmalısın denende durur. Durur baba, durur can, durur kurban ha?

Haydar'ın yanakları gergin, yüzü iki kolu damar gibi şişiyor.

Zülkadir'in başını dizine yatırmış, zorlukla seçilen bir titreme düzgün aralarla yaralının vücudundan Haydar'ın ellerine, ordan tüm gövdesine yayılıyordu. Zülkadir'in olanca kanı, canı, gücü atılım, fışkırma olup belenmişti her yanına. Ağzı keskinleşiyor, bakışlarına vuran yalım korkutucu. Dizindeki arkadaşının güzel erkek başına baktıkça onu neden, nasıl sakınacağını bilmeden alabildiğine kucaklıyor. Kendi canını sanki arkadaşına akıtmaya çalışıyor. Yaralı vücudu zorladığını, boğuntuya verdiğini düşünür düşünmez de tutup sarılışını gevşetiyor. Arkadaşına beceriksiz okşamalarla dokunup konuşuyor.

— Aç dedik gözlerini duysana, dur hele dedik sana. Aç ki görelim sen ölün mü Zülkadir can! Sen ölün mü! Neydi kavilleşmemiz!

Dizlerinden kaldırdığı başı bağrına gömüyordu bu kez. İki delikanlının yabansı, şaşılası bir görüntü oluveren sarılmışlığı çevredekileri kıpırtısız tutuyordu.

Sessizlik basmıştı, olaya tanıklık edenler yaşadıkları eş durumu unutup, gördüklerinden katman katman basan acıyı, dikelmeyi bir anlamda da korkusuzluğu çizen bu iki insanın birlikteliğine bakınıyorlardı.

Zülkadir akan kanı engellemek isterce birden umulmadık bir çabayla elini sol böğrüne bastırmaya çalışmıştı. El isteneni yerine getirememiş, kayıvermişti yanına. Kan taşları aşıp, toprağa ulanıyor, toprak hemen emiyordu kanı. Al kan bu kez kahverengileşiyordu. Zülkadir'in yanına düşen koca pençesi çözülüp iyice kıpırtısızlaşmıştı.

Haydar daralan insan kalabalığını, yaklaşan polisleri, bulundukları yeri yitirip, salt Zülkadir'le birlik, ıssızlığı sınırsız bir doğa parçasındaymışça kat kat yükselen sesiyle bağırmaya başlamıştı:

— Olmaz Zülkadir ağam, olmaz demişliğimiz var bu işe. Açacağın kardaş gözlerini, açacan can ha. Ötesi yoktur. Senin kanını akıtmışlığına tanık ettiğin bizler iflah mı oluruz? Fırlayacan baba derim ayaküstü sana. Duy ha beni, duy ben Haydar'ım duy...

Zülkadir'in gözleri, görenlere o sert çizgili, gölgesi baskın yüzde ince, uyumlu bir şaka etkisi yapan, bir kahverengi, bir sarı ela olan gözleri "Biz Kürtler sarı saçlı bile oluruz, yeşil mavi gözlü bile oluruz. Ne şaştın baba. Anadolu'nun geçmişi öyle derin uçlara varır ki. Gördüğüne hiç şaşmayacaksın bu bir," son kez açılıp bir daha örtülmediğinde:

— He ya benim babam, diye bağırıyordu Haydar. Demedim mi sana ben. Ölüm nere, sen nere.

Ve Haydar o kapanmayan devrik gözlere bakıp, gülmeyi şaşılası bir sahicilikle deniyordu.

Zülkadir'in kara gür saçlarının, koca yapısının sertliği içinde çocuksu gözleri gökyüzüne dönük kalmıştı.

Haydar toprağın emdiği kanın akışı tükenene değin bekleyip sesini nedense birden kesmişti. Ilıklığı yitmeyen ama kanı yiten vücudu arasız kucaklamaktansa caymamıştı.

Cenazeye gelen yaşlı annesi, başındaki kara örtüden taşan ak örtünün çevrelediği kuru ince yüzüyle, büyük sert elleriyle beklenmedik bir anda kapanıvermişti tabutuna oğlunun:

— Zülkadir yiğitim. Anan öle, diye bağırmıştı. Hani kanlını bulacaklardı. Söz dedileridi ya, hani Zülkadir'im, kanım, ömrüm. İstanbul'a siftah gelişimi böyle mi istediydin? Ölüm mü yolunu şaştı, ecel mi bilmezlendi? Neyin siftahını yaptırdın ha oğul cahal anana. Zülo baban dürüldü karardı, bilesin.

Köyünden haberi alıp gelen kadın baştan oğlunun ölmüşlüğüne inanmamıştı. "Ölmez," demişti, "kocamandır, yiğittir benim oğlum. Helâldir her bir yediği, giydiği, bildiği. Okuyup, sayılıp görülen biri olsun, dedik."

Oğlunu göstermişlerdi.

Kadının yaşlanması giderek artıyordu sanki.

Haydar yoldaşlık ediyordu. Zülkadir'in annesine. Öyle bakıp susakalmıştı oğlunun ölüsüne kadın. Gözleri kupkuruydu. Sonra kimi görse aynı sözleri söyler olmuştu. "Kanlısını bulun," diyordu. "Kanlısını bulun oğlumun. İstanbul acamısıyız. Biz nasıl bulak." Ona "Bulacağız söz veriyoruz," dediler arkadaşları.

Cenazenin kaldırılacağı gün ana oğulun uzun tabutunu kucaklamaya öylesine gayretleniyordu ki, ölüyü ilk gösterdikleri anda bile, kadının davranışları bu kadar dağınık, şaşılası değildi. Arkadaşlan anayı oğuldan nasıl çözüp alacaklarını bilemez olmuşlardı.

Sonra Şerife yürümüştü. Kadın kendini saranın küçük bir kız mı, yoksa bir yetişkin mi olduğunu ilkten bilememiş, sonra genç kızın aklarına kan yürümüş gözlerine, çatlayıp kabuklaşmış dudaklarına bakmıştı.

— Sen miydin gönül verdiği Zülkadir'in, demişti. Mektubuna adını koyup yollamıştı bize. "Şehirli deyip kulak ardı etmeyesin ana," diye yazmıştı. Devrisi gün telgrafta getirdiler köye. Korktum ki nasıl. Hırp diye karaya belendim. Tutmadım kâğıdı. Biz gibi ımı tımı bellisizlere telgraf mı gelirmiş. Kara haberdir bilesin, dedim herife. Dağ kesimli Zülo'yu vakit ermeden toprak edeceğiz belli. Senin de bağrın çıralanır bilirim. Sevdiği sensin he yavrı? Ne edeceksin iki kadın kara yazgımızda bu yiğidi toprağa ercene katmak varmış ikimize.

Şerife ağlamıyordu. Yaşlı kadına sığınmayla sarılma arası bir yakınlıkla dayanmıştı. Bu ayrı görünüşlü iki kadının, gençle yaşlısının karmaşması tabutun durduğu camiin avlusunu dolduranların üstlerine sarsan bir acı olarak iniyordu.

Fatma Şerife Aysu, Kadri Selâmi Aysu kızı, Behiye'den doğma. 1948 doğumlu İstanbul Anadoluhisarı. İst. Üni. Tıp Fak. Babası demiryolu müfettişliğinden emekli. Dedesinin Anadoluhisarı sırtlarındaki evinde mahalleye terzilik yapan annesi, babası ve

dedesiyle birlikte oturur. Eski evkaf memurlarından olan dedesi Kadri Vasıf Bey Mevlevidir.

Üç yıl önce dedesinin sol yanını inme alınca yarı sakat olmuş, bir yanının ve tek ayağının güvenilmezliğine baston desteğiyle karşı çıkıp sonunda yürümeyi başarmıştı.

Ora balıkçılarından Recep'in ona katılmasıyla kıyı kahvesine gidip akşam ezanına değin otur arak torunu Şerife'yi beklemiştir ihtiyar emekli. Yalnız geçen günlerinin tek sevecenliğidir artık Şerife.

Ev halkınca "aman hep uyuyakalıyorsunuz şurda burda, bari yatağınıza yatsanız, beyba. Tuzlu yemeyin demedi mi doktor? Beyba, bu anlattığınızı kaçıncı defa anlatıyorsunuz gene beyba," konuşmalarıyla çevrelenen bıkkınlık dolu günler. Şimdi o küçücük becerikli kızda anlamlanıyordu.

Bir gün Şerife tıp fakültesine girdiğini taşkın bir sevinçle evi birbirine katarak bildirince Kadri Vasıf Bey gözyaşlarını tutamayarak ağlamıştı. Ön yüzü azman bir asmayla örtülmüş evin kuytuluğuna sığınmış gibi duran ihtiyarı Şerife belki de ilk kez o gün ayırıp seçmişti. "Neyiniz var dedeciğim?" demişti. Oysa daha önceleri ötekiler gibi o da "beyba" derdi. "Neyiniz var? Lütfen ağlamayın, ben o kadar seviniyorum ki." Annesi kızının sarılmalarıyla kaymış yakasını düzeltirken yan gözle Kadri Vasıf Beye bakıp mutfağa yönelmişti.

Annesinin demelerine göre, ihtiyar donuna çiş kaçırıyor, çamaşırları azıyordu gittikçe.

Kadın koyu koyu yakınıyordu: "Nedir elinden çektiğim, eviyse evi. Benim de dikişten canım çıkıyor. Rahatça kiraya çıkarız. Ama ortaya attılar ihtiyarı der konu komşu. İnsan etraftan utanıyor."

Şerife dedesinin dizinin dibine oturmuş, başarının verdiği coşku yatışmış, o da nedenini bilmeden ihtiyarın ağlamasına katılmıştı.

İnsanların gürültüsüzce mutsuz olduğu bu evde, teldolaba konan yemeklerin bile ellenir kaygısıyla, göz tartısıyla denetlendiği cimrilik dolu bu aile ilişkilerini, büyüdüğünü, belki de ilk kez o gün seçmişti. Dede torun bir süre ağlamışlar, Şerife dedesine olan yakınlaşmasından ötürü belirsiz bir sidik kokusunu basturan gülyağı kokulu ihtiyar havayı bile sevmeyi o gün başarmıştı. Şerife'nin, annesinin özendirmesi olan doktor olma tutkusunun asıl amacı olan çok para kazanma yolundan sapması da belki o gündü.

— Pek sevindim yavrum pek, ilim ve feyz sahibi olacaksın gözüm. Ben de kendi sulbümden birinin bu eşsiz vatana hayırlı hizmet edeceğini düşünüp gözüm arkada gitmeyeceğim.

— Siz hayırlı işler yapmadınız mı dedeciğim?

— Bizim hayrımız cürmümüzü kaldırmadı. Meşrutiyetten bu yana İstanbul'da dönenip kaldı her sözümüz, her yaptığımız. İttihat ve Terakkici arkadaşlarımın çoğu sencileyin el ayak düşkünü oldular gözüm. Halife Abdülmecid'in son selamlık töreninde koca imparatorluğun çöküşünü burun direğim sızlayarak gördüm.

Dedesinin o günden sonra anlattıklarını evde cankulağı ile dinleyen biri vardı artık, bu da Şerife'ydi. İhtiyarın yıllanmış yalnızlığı bitmişti. Genç kızın sözlerini de, tutkulu bir hayranlıkla duyma çabası içindeydi ihtiyar.

Şerife'nin okuması, annesi ve babasınca sınıfta dönmeyip yıl kaybetmemesiyle koşullandırılmıştı. Aynı sınıfta iki yıl okuyamazdı. Bu da cimrilik dolu baskılarla somurtan, soluk kişiliklerden nefret eder kılmıştı Şerife'yi.

— En pis sınıf bunlar, diyordu Şerife. Yaşadıklarına bin tanık ister. Sinmiş, bir sömürgen otu gibi, hayata yapışmış, tıkınıyorlar. Tıkındıkları da bayılınacak bir şey olsa bari. Onu bile yıkma güçleri yok. Öf onların bilimsel açıklamasını bile yapmak istemiyorum.

Dedesi ölürken "Bir kudüm ve ney üfleyen olaydı," demişti.

Tarihi Cevdet okumaya emekli olunca başlayan bu ihtiyarın ölüp gidişi Şerife'yi evdekilerle daha az konuşur yapmıştı.

Annesinin, kızının seçkin bir evlilik yapabilmesi için giriştiği çabalar içinde Şerife, söz konusu kendi değilmişçe, alaylı bir hüzünle izlerdi onu.

Kadının kendi evliliğinde gerçekleştiremediği görkemi Şerife'nin geleceğinde bulma isteği, babasını hiç beğenmeyişi, yıllarla bir alışkanlık olmuştu aralarında. Aslında silik bir kişiliği olan babasının emekliliği de gelince, kahveye geliş gidişleri sıklaşmış, sonunda babasının işe gider gibi evden sabah çıkıp akşam dönmesiyle sonuçlanmıştı. Dedesinin ölümünden sonra da Şerife sanki birden girdiği yabancı bir evin eşiğinde kalakalmış, beklenmedik insanlar, olaylar, görüntüler çavlanına kapılmıştı.

Arasız genişleyen öğrenme tutkusunu doymak bilmezce sürdürüyordu.

Bülbüllerin Boğaz'da en duyulur olduğu sıcak yaz gecelerinde arada onları dinleyip dedesini, "Ya gözüm biz yanıldık," diyen o ihtiyarı, gülümseyişlerle anarak yeniden okumaya dönerdi. Öğrenme isteği bir çılgınlık olmuştu onda. Dedesiyle başlayan geç tanışmasıyla hız kazanıp patlayan duygu sellerini kaynaklandıracak yer arıyordu.

Sonraları kendisinin bile şaştığı bir sevgi ve hayranlıkla bağlanacağı Zülkadir'i tanıyınca bir çeşit öç duygusuyla (Annesinden alıncak öçtü bu; dedesinin, belki de babasının öcüydü.) onu annesiyle tanışmaya götürmüştü.

Hava durgundu.

Kumrular yine çatıların oluk üstlerine toplanmışlardı.

Ahşap evin ön yüzündeki asma, yaz sıcaklarının sararttığı yeşiliyle yapıyı silme kaplamıştı.

Yokuşun düzlükle kesiştiği çizgide soluk soluğa dinlendiklerinde, baharın kokusu denebilecek şeyi apaçık birlikte duymuşlardı.

Oysa yaz ortasıydı.

Eski ahşap evler, bahçeler, ağaçlar dizisinin bittiği açıklıkta tepeden bakınca erimiş, uçuk, ak bir deniz parçasıydı Boğaz.

Omzuna uzanıp ordan saçlarına erişen Zülkadir'in parmak uçlarını öpüvermişti Şerife:

— Evleniriz ha, demişti Zülkadir. Yapacaklarımız bitsin. Evlilik dedimse, ne demek istiyorum, biliyorsun. Bizim Nedim gibi burjuva işidir, girişilmez diye karşı koymayı gereksiz buluyorum. Çünkü, bilir misin Şerife, bu aşırı direnmede de evliliği olduğundan güçlü sayma var. Dur yahu, kıvıramadım. Baba ben bu konuşmaları nasıl becereceğim?

— Ben anlıyorum. Biz yaşamımızı gereken dürüstlükle, açıklıkla yürütecek kişileriz. Birbirimizi eksilterek değil, destekleyip gönüllendirerek yaşayacağız. Nedim'in demeleri başka demeler. Yapılan evlilikler, yapan insanların özelliğiyle değer taşıyor demek ister o.

— Yaşayasız sen e mi? Hah bunu demek istiyordum.

Odaya girdiklerinde annesi ikisinin de yüzüne bakmaktan kaçınarak yerli yersiz kalkıp oturmuştu.

Dışardan kumruların guruldayarak dem çekişleri duyuluyordu.

Duvardaki Napolyon'un Rusya seferine gidişini gösteren resmi yeniden görmüştü Şerife.

Çocukluğunda gözünü alamayarak baktığı çok da garip bulduğu bu resmin açıklamasını evde kimse yapmamıştı ona.

Sonunda annesi bir gün omuzlarını silkip, "Dedenin canım," demişti, "vaktiyle almış."

Dedesinin fotoğrafıysa gümüş çerçeveye konarak, hemen o resmin yanına asılmıştı.

Ölüleri sevmek daha kolay geliyordu insanların çoğuna. Bu yaşama tembelleri için canlılık ürkütücüydü.

Dedeciği ne demişti ölümünden bir ay önce.

"Yüzüm çok mu kırıştı Şerife, yavrum, nursuz pirsiz bir ihtiyar mı oldum gözüm? Aynada kendimi pek seçemiyorum artık."

"Yok dedeciğim hem kırışsa ne olacak?"

"Derdimi ayan edemedim belli gözüm. Ölümü yıkarlarken, ne de nuhusetsizmiş demesinler."

"Ah canım dedeciğim, siz karıncayı incitmemişsinizdir. Nur pir dediğiniz de anca sizde olur."

"İncitmek elzemmiş Şerife yavrum. Bu dünyada, gözüm efendim, dünyalı gibi ömür sürmek elzemmiş. Ahret ilahi bir ney sesidir. Onunla güzellenip hayatı unutmamayı ayağımız çukurdayken öğrendik."

Şerife camlara bakmıştı.

Geldiklerinden beri, yolunda gitmeyen bir şeyler örülüyordu aralarında.

Konuşma sahicileşmiyor, annesinin bir vakitler güzel olan gözleri tedirgin, ivecen değişik noktalarda geziyordu.

Çayları gümüş zarflı fincanlarda içmişlerdi. Bu zarflar konuk günlerine ayrılmış gösterinin parçalarındandı.

— Sizin buralar has güzel, demişti Zülkadir. Kişinin ciğeri arımyor. Her yanda yeşil. Ben yeşile vurgunumdur, Şerife de bilir ya.

Zülkadir tanıyıp bilmediği bu insanın kendisine yönelttiği sessiz beğenmesizliği anlamamıştı kuşkusuz.

Annesi kalkıp iki üç bisküvinin kaldığı tabağı dimdik uzatmıştı Zülkadir'e. Yüzü örtüktü. Bu örtüklüğün açıkladığı şeyse, anca Şerife'nin anlayacağı o eski hor görmeydi.

Kalktıklarında güneş denize inmiş, o ucuz görüntü ressamlarının çok sevdiği alev alev tutuşmuş bir kızıllıkta batıyordu.

— Annen garip, demişti Zülkadir. Suçluymuş gibi habire dolanıyor. Kulağı da tetikte. Yaptıklarını araştırmaya gelen birilerini bekliyormuş gibi. Üstelik söylenenleri de işitmiyor.

— Öyle işte, eski İstanbulludur onlar. Üstelik şimdi de İstanbul'un orta hallilerinden. Bak görüyorsun. Ailemi sana açıklamakta güçlük çekiyorum. Bulundukları toplum katının ayırıcı özelliği bu davranışlarıdır. Onları yarı hasta kılan şeye hırs mı desem, neyse uzun iş, değmez de. Bak güneşi birileri kırmızıya boyamış.

— Güneşi bırak şimdi. Lafı saptırma. Türkiye'yi anlamak kolay değil. Milyonlarca töre kalıtı. Yine de bu ne doyulmaz insan zenginliğidir baba.

Onlar düze vardıklarında güneş yok oluvermiş, akşam çarçabuk koyuluğunu salıvermişti ortaya.

Zülkadir'in cenazesini küçük Şerife sonuna değin izleyememişti. Yolun yarısında Emine'ye rastlamış,

— Ben kalsam, demişti.

— Niye?

— Çünkü bayılma dedikleri böyle başlıyor olsa gerek. Bana aşırı yakışıksız geliyor pat diye düşüvermek.

— Peki, seni Haydar bırakıversin.

— Yok, Nedim'i alırım.

Nedim'le Haydar tabutun ön kollarına geçmişlerdi onlar aranırlarken.

— Yok kimseyi almayayım, şuraya sığınırım.

Tozlu bir manifaturacı dükkânını gösteriyordu Şerife. Alnında terler tomurlanmaya başlamıştı.

— Hadi, demişti Emine, birlikte gidelim.

Eliyle göğsünden itmişti Emine'yi. Şerife'nin yüzü terle silme örtülüydü. Gözyaşları taşmaya başlamıştı. Emine arkadaşına üstelemenin yersizliğini belirten bir baş sallayışla ardını dönmüştü. Şerife kalabalığı sıyrıp yok oluvermişti ortadan.

Emine onu yeniden gördüğünde tanıyamamıştı. Şerife de Emine'yi çıkaramamıştı. Bambaşka bir yerde, karşılıklı sevgi ve inançları eskimemiş olarak bir araya getirilmişlerdi. Ama Emine'ye ilkten gösterilen Şerife değildi.

— Toplamış mı kendini?

Konuşmayı duyduğunda büzüldüğü köşede titremeyle kasılma arası bir dalgalanma vurup geçti her yanından.

Ellerinin şişliğini oynatınca anlayıvermişti.

Hiçbir yanı isteğine uyar değildi Emine'nin.

Odaya giren Emine'nin gözlerini bağlamak gereğini duymamıştı.

Ardından gelenlerin koyu giyimli, kıravatları özenle bağlanmış adamların yüzünü iyice görme gayretiyle toparladı olanca dikkatini.

Yüzlerindeki o bildik aşağılayıcı anlatım vardı adamların. Biri daha sayılanlardandı ki çevresindekiler davranışlarını ona göre düzenliyor gibiydiler.

Emine giyinmiş olduğunu, o yarı baygınlığa kayarken süveterini bile giymeyi başardığını neden sonra seçebilmişti.

Birden kalkarak dimdik ayakta durma isteğine kaptırdı

kendini. Her yanı, kasları, sinirleri sıvılaşmışçaydı; toparlanıp yerlerini alamıyorlardı. Olduğunca büzülüp kalmadan öte bir şey yapamadı.

Önemli kişi, kır düşmüş saçlarında elini gezdirdikten sonra,

— Artık konuşsanız iyi olur, dedi, susmanızın bir yararı yok. Elimizde kesin deliller var. Konuşmalısınız. Adı neydi bunun?

Adamın konuşurken takındığı iğneleyici inceliğin, çevreye saldığı ürküntüyü açıkça gördü Emine.

Bekleyenlerden biri, elini cebine atıp uçlu uzun bir sigara çıkaran adama çakmağı yetiştirdi.

— Ne istediklerini bilemiyorum adamlarınızın benden. 27 Mayıs Anayasasının koyduğu haklarla yasaların dışına çıkanlara karşı anayasayı savunmak için çabalıyoruz. Eğer bu suçsa biz bunu yaptık. Sizin deliller dediğiniz nelerdir bilmiyorum. Madem kesindirler ve elinizdedirler bir de bizden bir şey öğrenmenize gerek kalmıyor ki.

Emine bir paçavra yığını görünüşüyle büküldüğü köşeden olanca gücüyle duyurmaya çalıştığı sesinin dirençli pürüzsüzlüğünü işitip gönendi.

Sivil giyimli adamın yüzü, aşağılayan bir anlamla yüklüydü.

— Anayasayı sizin gibi üç beş bin üniversiteli koruyamaz. Sizin yaşınız başınız ne ki saçma sapan eylemlere giriyorsunuz. Bir güç değilsiniz ki.

— Dediğiniz gibi gerçekten güçsüz olabiliriz. Oysa radyolarınızda, demeçlerinizde her çıkan fırsatta bizleri yıkıcı, güçlü bir kalabalık diye göstermeniz çok ilginç. Böylesi hiçlenen bir gurup bunca zahmete, yalana dolana değiyor demek. Sanırım biz sizin epeydir kullanmak istediğiniz fırsatları yarattık.

Adam hiç değişmeyen bakışlarıyla onu süzerken ardındakilerden biri ilerleyip, vurmak için elini kaldırmıştı.

Emine vuracak kola bakıyordu.

— Yok vurma, dedi sigara içen sivil.

El havadan hızla indi.

— Bu hâlâ savunmada. Kişiliğini iyice bölmeli.

— Örnekler göstermeli

Örnek vermeyi öneren buyurucu adamın kulağına eğilip konuşmuştu.

Girişte sivile kapıyı ilk açansa, kıpırtısız, hatta ilgisizdi.

Dışardan bir uçak geçiyordu.

Maviliğe benzer bir şey aktı Emine'nin gözlerine doğru.

İçi kıyıldı.

Battaniyeyi gereksiz çekeledi.

Uçak sesi duyulmaz oldu.

Mavi bozardı.

Midesini yerinde duydu.

Çökelip duran ağulu salgılar çoğaldı.

Günlerden neydi?

Hatta aylardan neydi?

Saati düşünmeye çalıştı.

Saat artık çok küçük bir ayrıntıydı.

Gece mi, gündüz müydü?

Kış gelip geçmiş yaza mı girmişlerdi, yoksa bahar mı?

Vücudu arasız ateş, titreme nöbetleriyle yine sarsılıyordu. Dışındaki ısıyı da saklayamaz olmuştu duyarlığı.

Başbuyurucu sivil, ardındakilere:

— Sırayla getirin. Onun söylemediklerini söyleyip imzalayanları. Bayana gösterin, yararı olur.

Birkaçı birlikte çıktılar. "Getirin," diyen Emine'yi çekip iskemleye oturttu.

Duvara dayalı duransa Emine'nin yüzünden gözlerini çekmiyordu.

Yoksa gözleri bağlıyken sorular sorduklarında o adam, ötekiler, diğer odada mıydılar?

Boğazının daralışını, kulaklarını tırmalamaya başlayan uğultuları geriletmek istedi. Yutak noktası kuruyor, bağırma isteği utanç tiksinti, dayanıklığını yıpratıyordu. Başlayışa uyma durumuna getiriyorlardı yeniden onu. O soyma, acıyı artırma işlemlerini beklemeye dirençli, sabırlı olmalıydı. Aşması gereken üç set vardı: Ad vermemek, imzalamamak, ağlamamak.

Kapı aralandı.

Sonra birden sonuna değin açılıp hızla örtüldü.

Anahtar kilitte içerden döndürüldü.

Emine kısacık bir süre gözlerini yumdu. Açtığında işkenceye sokulduğundan bu yana her oluşumdaki ilk tepkiler, davranışlar

başlamıştı yine. Böylesi onu ürkütüyordu. Kendi vücudunda belirmemiş devinim yabancılığına alışmayı artık öğrenmeliydi.

"Üç şey asıldır," dedi kendine kısacık. "İmzalamamak, ad vermemek, ağlamamak. Kimin ya da kimlerin adı, ne bileyim. Neyse karar karardır."

Öndeki adam parçalanmış bol bir pantolon yığınına bürülü birini Emine'ye doğru itti.

Demek bu demin kapı açıldığında içeri sokulmuştu.

Girenin kan lekelerinden, kirden rengi belirsizleşmiş, kolları yırtık bir gömlek vardı üstünde. Ayaklarındaki tokyolardan taşan ayak tırnaklarının tümü morarmıştı. Genç olması gereken ellerinin damarları şaşılası belirginlikteydi. Alnına, şakaklarına yapışmış saçları ıslaktı. Yüzünün şişliği, dudaklarıyla burun biçiminin ayırt edilmesini güçleştiriyordu. Umarsız bir hastalığa tutulmuşça düz, bilisizlik dolu o yüzün sahibinin yaşını kestirmekse olanaksızdı. Gözkapakları sanki karşı konmaz bir uykunun ağırlığıyla yarı örtüktü.

Karşısında durakalmış bu uyurgezerin her etkiye kapalı görüntüsü kıyıya sinmiş Emine'ye kendisini unutturmuştu.

O anda odadakileri de silinip gitmiş sandı.

Önüne itilip bırakılanın öne arkaya dengesiz sarkışları, yeniden toparlanma çabaları, Emine'nin yüreğini söküyordu.

Ona gösterilen kişi bir süre sonra başını iki yana salladı.

Bu baş sallayış uyumla sık sık yinelenince, açılan boyundan morarmaya dönüşen lekelere bir saç tutamı düştü. Enseden kayan bu saçların uzunluğu, altın sarısı canlılığı, ayakta duran o yıkıklığı önemli bir bütünleşmeyle aydınlattı.

"O bir kız," diye düşündü Emine.

"Tanrım bu kadar da olmaz ki. Neyi başaracaklarını sanıyorlar bu faşistler."

Gösteri konusu olan kız yine aynı düzen içinde başını salladı.

— İşte, dedi iskemlede oturan. Görüyorsunuz, arkadaşınız Melek Ötüken'i. Siz de aynı gruptaymışsınız. Konuşun. Hem ben çıktığımda size daha da insafsız olabilirler. Sizin eğitiminize daha başka yollarla başlayacaklar diretirseniz. Bense gereksiz sayıyorum bunları, yeniksiniz. Direnemezsiniz. Bunu anlayın artık.

Emine yerinden beklenmedik bir hızla kalktı.

Duvara dayanmış bekleyen adam fırladı, onu omuzlarından basarak çökertip oturttu yine köşeye.

— Kıpırdama, dedi, sersemlik istemez.

— Melek mi, dedi Emine. Sesi giderek kendi sesi oluyordu. Deli misiniz siz? Ona bunu nasıl yaparsınız. Alçaklıktır bu. Yozlaşmanın böylesi... Melek duy beni, n'olur duy! Sakın ağlama!

Melek adını anan yeni sesi ayırdetmek çabasıyla bu kez kafasını daha hızlı salladı. Çimen yeşili gözleri yarı örtüktü. Açamıyordu onları. Gömleğin yalınkatlığından diri genç göğüslerinin ortasında dağlanmışça bir yanık izi seçiliyordu. Şiş yüzün, çarpılmış ağzın, nerden edindiği belirsiz pantolonunun içindeki vücudun, kulakların duyarlığı yoktu sanki.

Emine kendinden iyice sıyrılıp arkadaşının boşaltılmışlığına, umutsuz görüntüsüne acıyla bakıyordu.

— Bu, dedi adamlardan biri, sizin Cemşit adlı eylemci arkadaşınızın metresiymiş.

— Onlar birbirlerini dehşetli sever ve sayardı. Hem de sizlerin anlayamayacağınız kadar. Zaten bu kadar yeni, değişik şeyleri nasıl anlayabilirsiniz ki...

— Ben çıkıyorum, dedi sigara içen. Konuşturun... Rahmi, üreme organlarını deneyin. Konuşturun.

Anfiye giren Melek aydınlığı sanki birlikte taşırdı.

Ona dönen başların beğenerek bakan gözlerini düşündü. İnce tay bacaklarıyla çocuksu yürüyüşünü, kolunun altındaki kitaplarını arkadaşlarına dağıtışını, Cemşit'i şaşırtmak için öğrendiği bozlaklardan birini söylerken sesindeki beğenilme isteğiyle titreşen iniş çıkışları, türkünün sonuna doğru yatışan ivecenliğiyle dengelemeyi başardığı güzel sesini düşündü. Giyimlerindeki alçakgönüllü olma çabasını, kendinden boyca bir baş kısa Cemşit'e tutkunluğunu, sevgisini açıklayışını düşündü. Dalgın, yumuşak bir anlam geliverirdi Melek'in kavgacı yüzüne o zaman.

—Bana anam babammış, yurdummuş gibi geliyor Cemşit, derdi Melek. Bu yaşa kadar beni savurup sarsan ne varsa Cemşit'e yakıştırıyorum. O kavruk içli Anadolu türküleri gibi geliyor bana. Joan Baez'den sonra Cemşit'in söylediği bir türkü dinlemiştik hani bir gece Emine, hatırlarsın değil mi? Başta gülerek alaya alıyorduk. Sonra tak diye, ama işte nasıl söyleyeyim, kesilmişti her şey. Kesilmeyi anca öyle tak sesiyle anlatabilirim. O türküyle tanımadığım insanları da getirivermişti bana. Rahatım bir kez kaçtı Emine. Artık toparlanamam. Annemin "Ne yapalım yani Melek çocuğum, ne yapalım? Cemiyetteki bu haksızlıklar bizim yüzümüzden değil ya, "demelerine dayanamıyorum. Bilincim arasız keskinleşiyor. Her olayda haksızlığın hangi noktadan sırıttığını görüyorum. Korkarım dayanamayışım bir çığlık gibi yırtacak beni. Cemşit benim için çok şeydir. Bana arada "Paşa Hanım" der, o. "Sus, ne demek o?" derim. "Senin bildiğin paşalık değil bu Melek?" der. "Bizim topraklarda kadının ceberrutuna, yüreklisine paşa derler. Ağa hanım derler. Ben de seni içimde ağırlıyorum paşa derken." Cemşit'e duyduğum sevgi her şeyin, yaşamanın öze çevrilmişliğidir. Değişemem, tutkuluyum. Yüzlerce, binlerce yılın öfkesi, ezilmişliği, dönekliği, kan akıtmışlığı bana aktarıldı sanki. Haydar bana kızar bilirim. O yarım bakışı beni on beş yaşındaki bir kız gibi görüp korumaları ondan. Bilmiyor ki Haydar, beni bilemez ki. Bizden çok farklılar onlar. Onların hepsi doğduklarında beraat etmiş kişilerdir. Bizim yetiştirilmemizin, şımarıklıklarımızın ne pahasına korunduğunu öğrendikçe çıldıracak gibi oluyorum. Halklara yapılan sömürüyü öğrenmenin sonu hiç gelmiyor. Haydar "Senin bu her yere vurup kırman var ya," der, "küçük burjuva anarşizmine gider. İşçileri, köylüleri unutmamalıyız. Yapılmasını öngördüklerimizi onlara iletebilecek miyiz? Onlar adına mı, onlarla birlikte mi olunacak? İlkten bunu düşünmeliyiz." Bilemezsin Emine geceleri kalkıp oturuyorum. Çevremi dinliyorum. Sanki evreni, yurdumu dinliyorum. İnsanın gelişip türlü aşamalardan geçerek gerçek insan olacağı dönemin ilk habercilerinin çektiklerini düşünüyorum. Hayata ödünsüz bakmayı becerebilecek miyim? diye düşünüyorum. "Türküm, doğruyum, yasam"ları düşünüyorum. İlkokulların, ortaların, liselerin silik öğrencilerinin arasında sarı lülelerini

sarsarak, şımararak gezen zengin aile kızı Melek'i düşünüyorum. İstemeyi, istekli olmayı, öğrenemeden sahip oluverdiklerimi düşünüyorum. Artık tezcanlılık toplardamarım benim. Can evimde köklenip duruyor. Yoksul, sessiz çocukların sinsiliğe yatkın yumuşaklığını, korkutula korkutula sakat edilmiş beyinlerini bizim sınıflar kadar kimse tanıyamaz. Mal olan, mal edilen, mal olduğunu bilmeyen kadınları, onların alıcısı edilen eksiltilmiş erkekleri düşünüyorum. Peki ben ne yapabilirim? Bağışlayın ne olur beni. Tasnif edilmemiş aşırılıkların ne olduğunu bilmez değilim. En hafifi romantizmdir bana verilecek adın. Ama insanoğlu her bildiğini gereğince uygulayamıyor, hele bizim sınıftan gelenler. Güzellikleri bile yıkacak yollar arıyorum. Oysa güzellikler saptırılmadan değerlendirilse insanlığın gönendiricisidirler. Okuyup araştırıyorum, okumam bile kanımdan süzülüp edindiğim bir şey sanki. Sizleri ailemden çok yakın buluyorum kendime. Oysa görseniz, tanısanız kırıcı değil, koruyucu kişilerdir onlar. İnce, hoşgörülüdürler. Yalnız ne var ki bu erdemleri yıllar yılı edindirilmiş davranışlardır onlara. İçtenliklerinden değil, öyle olmaya talim etmişlerdir. Yaşamaları berkitilmez bir düzenle yürüyor. Ben artık onlardan değilim. Sizlerden olabildim mi, o da belli değil. Bu çarpıntılı, inişli çıkışlı, acılı acımasız yüzyılımızın insanıyım. Cemşit'i bir seviyorum ki... Bu kadın-erkek sevgisinden öte bir şey. Onu görünce içimi alan mutluluğu dik bir yamaçtan kendimi koyverip baştan sona yeşil çayırlarla kaplı bir alana düşmüşüm gibi duyuyorum. Bayraklarla, söylenmemiş marşlarla, her renk ve ırktan namuslu insanlarla dolu bir alan oluyor orası. Bu hızlı yürek, bu çıtkırıldım iyi aile kızı gövdesini ne kadar taşır bilemiyorum. Sen daha sakinsin. Ne kadar iyi ama. Ben, yok yok... Yapamıyorum. Saldırgan oluyorum. Oysa Cemşit, "Dur hele paşa hanım, güzel hanım," diyor. "Küfürler değil; düşünceler, araştırmalar önemlidir," diyor Cemşit. Beni nasıl yargılarsanız yargılayın, kendimi olduğumca sürüyorum ortaya. Sanki yüzyıllardır soyumun, sınıfımın işlediği suçları ödemek için seçilmiş bir kurbanım. Kurban olmak yanlışlır bilmez miyim Emine. Öğretisine inandıklarım harcanmanın değil direnip varmanın önemini açık seçik anlatıyorlar. Gel gör ki ben bir Dostoyevski ustalığının çizdiği suçlar ve pişmanlıklar, sevgiler

ve nefretler, bağışlanmalar ve parçalanmalar arasında gidip geliyorum. Dindar Alyoşa ile dinsiz Ivan dört dönüyor her yanımda. Okuduğum yabancı okulların burnu büyük hocaları lütuf sayılası gülümseyişlerini, ara sıra sunduklarında "Sizde anlaşılmaz bir büyü var, Melek," derlerdi. "Bir Rönesans kültürünün büyüsü." Pöh... o anlaşılmaz büyü, küçüklüğümden bu yana bana akıtılan yabancılaşmaları iten çılgınca karşı koymamdır. Ay, bize neler öğrettiler bilsen. Neydi o yararsız solgun incelikler. Kraliçe Elizabeth'in köpek merakı ve güzelim Shakespeare, kendini alabildiğine beğenmiş batılılar. Kimi zaman yargılanan, kimi zaman yargılayan oluyorum. Bana öğretilen şerefler, erişilecek başarılar başkalarının kanıyla canıyla edinilip küçük bir azınlığa adanmış şeylerdir. Baştan savma, dadımın masalları kadar içeriksiz, sayfalar dolusu ukalalıklar okudum. Dadım, ablamdan bana kalan küçük, apak bir ihtiyarcıktı. İlk yaz güneşiyle burnunun üstü hemen kavlardı. Dünya ile ahret arasında bir yerde duruyormuş kanısını verirdi o ihtiyar bana. Güzel anamızın, genç olmasa da hep güzel olabilen anamızın yerini evde sessizce doldurup kimseyi yormayan biriydi. İşte hep bu tuhaf yalancı yaşamlardan gelip aranıza katıldım. Öteki kardeşlerim beni yarı deli sayıyorlar. Çok akıldandır, der doktor babam. Hele onun hastaları yok mu... Uzun yaşama, dünya nimetlerinin ellerine geçmiş en iyi parçalarını sonuna dek somurma isteğiyle dolu zengin hastaları. İğreniyorum be hepsinden. Bu öfkeyle doğrudan sık sık uzağa düştüğümü söylersiniz. Ben de bilmez miyim Emine. Tasnif edilmemiş zekâ ve düşünce elbet kargaşalık doğurur. Biliyorum.

— Ne yaptınız ona, ne yaptınız?

— İnatçının biri kaltak. Rezilce küfrediyor. Üstelik de soylu bir aileden gelme. Dedesi hayatta değil iyi ki. Şanlı bir kumandan, yiğit, yurtsever bir asker. Eşek inadı var orospuda.

Melek'in gözkapakları açılıyor. Yeşilin kan basmışlığı, gözlerin yine de o seçkin güzelliğini tam da zedeleyememiş. Odak

noktaları donuk. Kirpikleri mi dökülmüş Melek'in anlayamıyor Emine.

Melek bir iki adım atıyor; dengesi tam yitik.

Kapıyı örtüp önünde dikelen ardında beliriyor arkadaşının, sırtından destekliyor onu.

Emine'yi araştırıyor Melek'in gözleri.

Yanaklarındaki tırnak bereleri iyice görünüyor.

Bakışların sıcaklığını duyuyor Emine.

Ağlama isteği amansız.

Yutağı iyice keçeleşiyor.

Ağlamamak gerek.

Sevgi, anılar, güzel sözler, andlar, dert yanmalar, bir türkü, verilmiş bir armağan, anfiden yayılan uğultu, kendini kollaması için tek tek yaşanmış geçmişten, yaşanır ana doluşuyorlar.

Ağlamayı yeniden erteliyor Emine.

Zaten kendisi de kendinden uzak.

Salt Melek var.

Genç bir kız olduğu zorlukla seçilen, toplardamarları, atardamarları dayanmasının ucunda durmaya çalışan, işkencecinin eksiltiği ezdiği gepgenç Melek.

Ellerini uzatıyor arkadaşına.

Bazı teori tartışmalarından ötürü konuşmaları seyreldikçe selamları daha içtenleşen dikbaşlı arkadaşına ulaşmak istiyor. Kasıkları katılaşmış. Bacaklarını düz edip Melek'le istediği yakınlığı sağlayamıyor.

— Emine, diyor Melek.

Dili öylesine ağır ki ne dediğini çıkarmak güç.

Emine dudakların deviniminden adının anıldığını anlıyor. Seviniyor düpedüz. Böylesi bir sevincin onurunu kaç insan taşıyabilir?

Melek'in konuşmasına ne oldu peki?..

— Canım Melek, neyin var, niçin bütün bunlar? Bu alçakça işler. Hadi benim kardeşim, beni bildin ya? Ben Emine'yim.

Melek yine bir şeyler mırıldanıyor. Söylemeye kalkıştıkları eriyip gidiyor şiş dudakların arasında.

— Bu kadarı olmaz, diyor Emine.

Battaniye kayıyor üstünden. Ayakları alabildiğine şişmede. Boynu sağa çekiliyor, yüzünü denetleyemiyor.

— Bizi kim verdi sizin elinize? Bu oynanan oyuna hangi yoldan giriştiğinizi biliyoruz. Size hiçbir söyleyeceğim yok. Hiç ha... hiç ha... hiç... duydunuz mu? Hadi başlayın marifetlerinize.

— Susun, diyor oturan adam. Sizin nutuklarınızı dinleyecek kalabalıklar yok burda.

Peki bu adam çıkmamış mıydı dışarı?

Yüksek sesle konuşabildiğini seçiyor birden Emine.

Öylesine Melek'e doğru yönelmiş ki her şeyiyle yüreğini dipdiri kılan sevecenlik Melek'e akıyor.

Melek gülüyor galiba.

Hırpalanmış yüzünden, yeri dağılmış çatlak dudaklarından ılık bir şey kayıp gidiyor. Dudakları susuzluğun baskınlığıyla yarılıyor yer yer.

— Hayır yapamazsınız, diye bağırıyor Emine. Bu kızı siz bilir misiniz? Bu kız neleri tepip girmiştir bu olaylara bilir misiniz? Hem siz nesiniz kuzum?

Yüzüne iniveren tokatla çökertiyorlar eski yerine Emine'yi.

Melek'ten gelen karşı koma, gırtlağından öteye taşmayan bir inilti olup duyuluyor.

— Açın da çıplak görsün arkadaşını.

Meleğin sallanan gövdesinden çekiveriyorlar gömleği.

Omuzlarından aşağısı lekeler lekelerle sürüp gidiyor. Bazı noktalarda bereler kızıllaşıyor. Geniş yaralanmaların toplandığı birkaç uçta kavruk, koparılmaya uğramışça pürüzlü, kurumuş deriler var. Göğsün ortasından mideye doğru inen izse daha başka renkte. Bunların neyle oluşturulacağını araştırıyor Emine. Kendi çıplaklığına bakmama kararından ötürü gördüklerini yepyeni bir ilgiyle izliyor.

— Pantolonunu da çıkarın.

O an iri, şaşılası bir nabız atması gibi ürpertiler sarıyor Melek'in dal boyunu.

Ellerini hemen kadınlık noktasına bastırıyor.

Sonra yine aynı duruşu ediniyor.

Dalgın, yarı uykulu.

Yeni bir tik başlıyor dudaklarının kıyısında; sık atmalı titreyişler bunlar.

Ve yine o başından beri süren baş sallayış.

Bacakların altına doğru baskınlaşan pullanmalar, derinin dalgalı, kirli görünümü.

— İşte, diyor. Bu hale getirecekler seni de. Ötekilerine seyrettirecekler. Söylememek kararı yetmez, biz söyletiriz. Sen gözlerini kırpmıyorsun, bu bile çok önemli değil. Nasıl olsa söyletiriz.

— Evet söyleseniz çok iyi olacak.

Sivil adam sigarasını bastırıyor ayağıyla.

Emine arkadaşına bakarak onun yaralarını azaltabilme isteğiyle doluyordu.

Odada, adamların arasından sunağa götürülecek bir kurban dirençsizliğiyle duran hırpalanmış taze vücudun ona karşı ürkütülme, yılgınlaştırılma yöntemi diye kullanıldığını bildikçe garip bir sertleşmeye kayıyordu Emine.

Acıma ve sevecenlik onu umduğundan da çok uyarıyor, yaraları onuyor sanki.

— Ben konuşsam ne olacak? Söyleyeceğim gerçekler sizin daha da suçlanmanızı sağlar anca.

İkinci tokadı yediğinde başı dönüp dizüstü kapaklanmıştı.

Toparlandığında Melek'i alıp çıkmışlardı odadan.

Yığılı kaldığı süreyi çıkaramıyor, yine de ölçme çabasından vazgeçemiyordu.

Sanrılara düştüğü anlar yine başlıyordu.

Belleğindeki izler ikide bir kopup olmadık noktalarda ekleniyordu.

Sonsuzluğunsa böylesi yoğun olabilmesi inanılmazdı. Serinliği çılgınca özlüyor. Yeniden bilincini yitiriyordu.

Sulaklar, yalaklara ağızlarını gömmüş hayvan sürüleri, toklular, ot hevenklerini sırtlamış birileri Emine'ye doğru geliyor.

Karların kümelendiği yükseltilere, sopa sallayan ihtiyara seslenmek istiyor. Sonra birden sıcak akıntılı denizlerin oluşturduğu sivri hedef kabuklarını tutuyordu avuçlarında. Kana bulanıyordu her yan.

Onu buraya nerden geçirip getirmişlerdi?

Anmaya, çizmeye çalışıyordu.

Geniş taş merdivenlerin basamakları, yıllar yılı basılmayla aşınmış o serin, hayır soğuk yeri biliyordu.

Getirdiklerinde mi, daha önceden mi, götürülürken mi, yoksa kendi mi gelmişti?

Karıştırıyordu tümünü.

Titriyordu.

Ateş başlayacaktı.

Melek berbat durumdaydı.

Kızın bilincine bir şey olmasın diye yorgun beyninde dilekler sıralamaya çabalıyordu.

Dudaklarını oynatma olasılığı yoktu. Hep kopuyordu eklemeye kalkıştıkları. Çapkın bir bakışın ardında alabildiğine mutlu bir gülüş duruyordu. Pıtırtılara şaklamalar iniyordu. Yapıyı çıkarması, tanıması gerek.

Battaniyeye sarınıp döl yatağı yatımına geçerse ateş bassa da vücudu daha az sarsılırdı.

Bu yapı, güzel bir deniz gezisinin uzak görüntülerinden biriydi belki de.

Geçenekleri sayısız camlara bakan uçta elinde şamdanıyla Florence Nightingale beliriyor. Kuru, kibirli İngiliz ağzında, ölçülü tutulmuş bir sevecenlik:

— Çok ölü ve yaralı var genç hanım. Ağır yaralılarsa sayılmazcasına artıyorlar.

Kadının sesindeki aşağısamanın yürüyüşüne bile yer ettiği görülüyor.

Florence Nightingale'in ardında bitiveren bir Amerikan çavuşu Osmanlı-Kırım savaşının ölü sayısını bildiriyor.

Ayağında sıkıca bağlı botları, palaskasına asılı el bombalarıyla üstüne Coca Cola reklamı çizilmiş bir hoparlörden bağırıyor. Saçları, sakalları kıtıklaşmış gömlekle gecelik arası giyimlerini sürüyen emekliler, ellerinde tuttukları kutulardan madalyalar çıkartıp etrafa gösteriyorlar. Takma naylon saçları su perilerinin saçları gibi sırtlarına yayılmış, çıplak memeleri durmaksızın dalgalanan, başlarında tavşan kulakları takılı çok genç kadınlar aynı ezgiyi söylüyorlar. Kızların çıplaklığını kara file çoraplardan başka örten şey yok. Amerikalı çavuş bu kez bir blue-jean'la yer değiştirmiş giyiminin içinde alabildiğine büyütüyor ölü sayılarını. Sonra ardına dönüp iki dev zenciyi buyruksal sözlerle çağırıyor. Zenciler Mississippi'ye insan tüccarlarınca satıldıkla-

rından bu yana bilinen köle şarkılarını savaş marşları benzeri bir toklukla söylüyorlar.

Arasız bir ses dönüyor üstlerinde, bir helikopter sesi.

Florence Nightingale eteklerini sürüyüp kaybolduğunda o panayırımsı gürültü de birbiriyle bağdaşıp bütünleniyor. Sonra taş geçeneğin bitiminde ezilip eriyiveriyor.

Emine yoğun sessizliğin elverdiği algılamayla bileyliyor dikkatini.

Gözleri bezentisiz taş boşluğu tarıyor.

Camlardan bir yağmur sonrasının aydınlığına benzeyen pırıltısız o hüzünlü ışık beliriyor.

Işık uzantısının ardından doğru gelenlerin sessizliği donduruyor Emine'yi.

Issızlığı daha çoğaltan birileri onlar.

Işık sınırını aşıp yaklaşmamışları tanıma çabasıyla vuruyor her yanı.

Tanıyor mu onları... tanıyor mu?..

Peş peşeyken yan yana diziliyorlardı birden.

Kalabalıktılar.

Geçeneğin genişliğine sığmayacak çokluktaydılar.

İvecenlikle deviniyorlardı. Yüzlerinde kestirip atmalara durmuş insanların dayanıklılığı okunuyordu.

İçinde oldukları yapının görkemli ama yavan büyüklüğünü ezmeye yeten güçte, gözlerindeki anlam.

Birden içlerinden biri öne doğru kayıyor o hüzünlü ışıkta.

Artık o akçıl aydınlığa girdiler birlikte.

Ne denli yürüseler o hüzünlü sessiz ışığın içindeler.

Saçları uçuşuyor, perçemleri kalkıyor alınlarından.

Esinti yok ki...

Birisinin fermuarı boynuna değin vurulu. Giyimindeki yırtıklar durmadan çoğalıyor.

Emine oraya buraya öyle çırpınıyor ki vurunmasının hiçbir etkisi olmuyor karşısındakilere.

Peki her şey nasıl böylesine sessiz olabilir.

Sessizliğin bu denlisinin gürültüye dönüştüğünü düşünüyor.

Göğsünde birkaç delik açılmış olandan kan kendi sesiyle gelirken kanı akan yukarı çeviriyor başını. Boynunda adem elması

belirgin. Soluğunun tükendiği, boğazındaki iki uzun iniş çıkıştan anlaşılıyor. Birkaç zorlu yutkunmadan sonra düşüş başlıyor. Yere hiç değmeyen gövde arasız düşme eğiminde.

Sıradakiler art arda yaralanıyorlar. Davranışları aksayıp bolanıyor. Yüzlerinde ak bir esmerlik başlıyor.

Silahlardan patlayan kurşunların sesi vücutları bulup girdikten sonra taş duvarlarda yankılanıyor. Yine de sessizliğin bütünlüğü tam. Bir çeşit müzik bu, insanın içinde büyüyen, dal budak salan. Tarrakalar kesintisiz ve düzenli.

"Bu bir şarkıdır," diye düşüncesinde ayrıca çiziyor Emine sesleri.

"İyice dinleyip atış sayılarını, yara sayılarını, ölenlerin gençliğini unutmamalıyım," diyor.

Ölenlere ulaşmaya çalıştıkça kıpırdayamıyor.

Her düşüp yine de yere varmayanın allara belenmişliğine bakıyor.

Yüzlerinin anlatımı söze gelir gibi değil.

"Bu durumlar için gereken bir şeyler yapmayı insanoğlu önceden öğrenmeli," diye geçiriyor yine sessizce içinden. "Buna sevecenlik bile yetmez ki. Daha başka somutlamalar bulunmalı. Bağışlanması gerekenlere acıyorum. Hayır onlar asla bağışlanmayacaklardır."

Birinin güldüğünü sanıyor Emine.

Gülmek midir, diye bakınıyor, yoksa bir sorunun sesli patlaması mı?..

Yerleşik, korkusuz, yerinde olan bir sorunun ağıza güçlü bir taşması mıdır?..

Belki de zamanı geri çevirmeyenin, kaçırılmış an'a ulaşma dileğidir o gülüş.

Yürüyenler daha çoklar şimdi. Düşenler ışığın ya içinde dalgalanıyorlar, ya yere onlar da hiç varmıyorlar.

İçlerinden biri tuttuğu kitabı rüzgârlayıp savuruyor.

Kitabın yapraklarından çiçekler saçılıyor, çevreye.

Bu çiçekler insanlarca bilinmiş, görülmüş, ad takılmış olanlardan değil.

Yine de çiçeklere özgü ne varsa onlardan oluşuyorlar.

Kokulular, özgürlüğü andıran her kokuyu taşıyorlar.

Su, yarpuz, çimen, ot, yeni doğmuş oğlak, tan atarkenki evren, karılmış toprak kokuyorlar.

Gepgenç ölülerin eskimeyen, çürümeyen vücutları, o yağmur sonrası ışıklarının hüznü içinde yürümeyi ya da ayakta kalmayı kolaylıkla başarıyorlar.

Bazıları hiç yara almamış.

Geçeneğin ağır kurşun rengi sıvanmışlığında kanlarının al gürlüğü bayram muştucusu sanki.

Sonra birden yine sessizlik.

Florence Nightingale şamdanıyla belirdiğinde delikanlıları, onların olağanüstü etkililikteki devinimlerini görmüyor hiç.

— Kırım'dan çok yaralı geldi genç hanım, diyor. Çok.

— Niçin dövüşüyorlardı?

— Şerefliydiler, kahramandılar ve askerdiler.

— Niçin dövüşüyorlardı siz de bilmiyorsunuz! Çok yazık! Onlar da bilmiyorlardı... kimlerin şerefine sahip çıktıklarını da bilmiyorlardı. Biraz çekilir misiniz yolumdan yaşlı hanım?

Emine ayakta aralıksız dalgalanan genç adamlara ulaşmaya çalışıyor.

Işığın sınırlarına dek değişmeden süren loş alandan bir bandonun sesi geliyor.

Birden, binlerce bilinen savaş marşından oluşan parçalar çalınıyor.

Kaba abartmalarla vurgulanan tiz bas seslerin çoğaltmaları Florence Nightingale'in gittiği yöne doğru sarkıyor. Kadın bir sirk güldürücüsünün renklerine bürünüyor birden. Etek uçlarında pirinçten küçük çanlar asılı.

Sapakta karnaval kalabalığını andırır bir insan yığınına karışıyor Florence Nightingale. Apoletleri altın yaldızlarla parlatılmış yaşlı subaylar, ipeklere bürülü kutulardan çıkardıkları teneke madalyaları durmadan yakalarına, göğüslerine iliştiriyorlar. Kalabalık itişerek onları selamlamaya çalışıyor. Oysa çoğunun eli, kolu, bacağı yok.

Sonra gene sessizlik.

Genç ölülerin içinden biri, en öndeki buğday renklisi, sesler yatışır yatışmaz boynundan akan kanı yeni görmüş gibi avuçlarıyla engellemeye çalıyor. Parmak aralarından kızıl sıvı taşıp yere damlarken Emine'yi görüveriyor.

— Beni tanıyorsunuz siz, diyor. Ocak ayındaki Ortadoğu Teknik Üniversitesi olaylarında çekilmiş bir fotoğrafta görmüştünüz beni. Anımsayabildiniz mi? Üstelik daha önceden de bilirsiniz. Ben hademe Kadir'in oğluyum. Siz Erzurum'da eski mahalleden taşınırken annem, babam, kardeşlerim bir de ben eşyalarınızı yüklemek için gelmiştik. Emine, sizi merdivenlerden inerken görüp çok, pek çok güzel bulmuştum. Saçlarınızı silkip duruyordunuz. Görene hemen yakınlık duygusu veren insanlardandınız. İkimiz de çocuktuk o zamanlar. Aynı yaştayız sanırım. Her şeyi yeniden bir kez daha toparlamak bugünlerde zor oluyor. Ölene kadar anlatmalıyım size yine de. Sizler gittiniz Erzurum'dan. Annem otuzunu geçer geçmez öldü. Babam mahalle bekçisidir şimdi. Kan dolaşımım çok düzensizleşti... Durun, asıl söylemem gerekene geçemedim. Anneniz öğretmenimdi, başta, sonra İclâl öğretmen oldu öğretmenim. Erzurumluyum, orda doğdum, 1947'de. Sevgili eşsiz İclâl öğretmene söyleyin ki boş yere ölmüş değilim. Gazetelerden okuduklarına inanmasın. Gazetelerin yalınkat tutumunu İclâl öğretmen bizden çok iyi bilir ya. Deyiniz ki Nazik kadının oğlu Hüseyin hiçbir şeyi unutmadı, unutmayacak da. Onun desteklemesiyle geldim üniversiteye. Boşa öldüğümü sanmamalı. Ankara'da bulunduğum sürece İclâl öğretmenin bir eski arkadaşı bey bana ağabeylik etti. "O beni unutmuştur Hüseyin," dedi. "Bense büyük bir sevgi ve saygıyla bağlıyımdır İclâl Hanıma. Büyük kadındır, büyük insandır senin öğretmenin." Üsteledim, "Anlatın," dedim. Şöyle bir başını salladı, başka hiçbir şey söylemedi. Ta... ilk gençlik yıllarında tanış olmuşlar, sonra da bilmem neden bir daha hiç görüşmemişler. Onu bulabilirseniz söyleyin Emine, sevgili İclâl öğretmen hâlâ Erzurum'dadır. Ora yerlisi de onu pek sevip sayar. Deyiniz ki hademe Kadir'in oğlu...

Sarışın yüzü ışığın altına, gölgenin baskın olduğu yere doğru kayıyordu Hüseyin'in. Kanın akışı artık gür değildi.

Mehmet Kadir Tepeoğlu, Nazik'den doğma Hüseyin Tepe. Doğumu 1947, Erzurum, Aşkale. Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğrencisi.

— Ne kadar çoklar, diye bağırıyor Emine. Ölümü hak edecekleri bir şey yapmamışlardı. Siz kendi yavrularınızı yiyen soysuz hayvanlara döndünüz. Siz yok musunuz siz...

— Toparlanmış diyor başında duran biri, iyidir.

Tutulan bileğinin boşluğa düşüşüyle ayıyor Emine.

Gözleri yine bağlanmış.

Bulunduğu yerin kesinleşivermesine gözlerinin bağlanması yardımcı oluyor yeniden.

Günlerdir ya da haftalardır bu bitmez sanısını veren acılı oyunun içinde. Çevresini algılarıyla tarayıp sanrıların, düşlerin evreninden sıyrılıyor.

Ağzına arada akıtılan sıvıyla susuzluğu bir ölçüde geçmiş.

Yarı dalgın, yarı uykulu durumu yatışıyor.

— Bağırması bitti. Bir ara kaçırıyor sandık. Yok, aklı başında, kalbi yerinde.

Bu "aklı" ve "kalbi" sözcükleri söyleyene ters, insanca bir anlam taşıyor. Adamın Emine'nin durumunu niye başka bir tanımlamayla belirtmediğine şaşıyor. Sonra onun söylediklerini bile değerlendirmeden uzak katılığını düşünüp rastgele atılıveren "aklı" ve "kalbi" sözcüklerini siliyor içinden.

— Bu kez tamamlansın, diyor.

O gözleri kapalıyken duyup ayıldığı ses.

Elektrotlar; memelerinin ucundan sonra diline bağlanıp akan elektrik. Çoğaltılan akım öylesine bir yangın salıyor ki dikelip diriliyor Emine. Yüreğinin, ciğerlerinin eridiğini, her yanının birden patlayacağını sanıyor. Soluk alıp alamadığım hiç bilmiyor. Sanki acıları doruğunda tutan salt beyindir. Kendinden kopan da yine beynidir.

Adamlar Emine'nin bacaklarını ayırıp üreme organına bir şey takıyorlar.

Söze döndürebileceği bir duygu değil içini alan karanlık. Çığlıkları, böğürmesi nerdeyse çıksın gelsin. İçine ateşlenen elektriğin acısı hep bir öncekinden daha etkin, paralayıcı, hain.

— Anneciğim, diye bağırıyor. İyi ki sesi var. –Yani sese benzer bir şey var. – Bırakın artık. Bırakın.

— İmzalayacak mısın kâğıdı orospu?

— Evet.

— Getirin imzalayacak.

— Hayır imzalamayacağım.

— Daha çoğaltın.

— Kalbi dayanır mı?

— Kontrol ediliyor.

Beyni sonunda sinirlerin acıları algılamadığı ölü noktaya yükseliyor.

Bu duyumazlık araları çok kısa. "İnsan bundan ötesini duyamaz," dediğinde yenilenen algılama gücüyle acının gürlük kazanan paralayıcılığıyla kıvranıp deşiliyor Emine.

Bir önceki ağulanma, uyarılma amansız olmaktan çıkıveriyor.

Kişiliğini savunmada açık vermemek için çığlıklarına yükleniyor yeniden.

Sesi ürkünç.

O ses iğrenç bile sayılabilir dışarıdan duyacak biri için.

Gırtlağı, boynu, kulakları, gözleri işlevlerinden öte arasız başkalaşmalara uğruyor.

Emine kendisine acımasızlıkla yüklenmede "Öl," diyor, iç sesi, "bu çok sakınılır bir son değil. Evet gençsin üstelik, ne güzelliklerle, ne arınmışlıklarla doldurulacak bir dünyada olduğunu biliyorsun. Sakın unutma, yalnız değilsin. Asıl önemlisi bu. Burda, bu odada, her şey bir yana küçüklüğünden beri katılmamak için direnip durduğun haksızlığın ve uydurukluğun savunulduğu bir yerde karşı koymanın zorlu olduğu bıçak sırtı uzantıdasın. Savunduğun değerleri gerçekten edinip edinmediğinin yargılanmasına soktular seni. Geber hadi. Çok acıklı olabilecek ölüm sözcüğünü kullanma kendin için. Seni sen kılan değerleri savunuyorsun. Onlardan sıyrılmayı yeğleyemezsin. Seni yargılayacak olanlar bunlar değildir. Bunun böyle olduğunu

çok iyi biliyorsun. Tepin, kana paralan, yalnız onların söyletmek istediklerini söyleme. Onlar sana çok, ama pek çok sade, o denli de güçlü bir şey söyletmek istiyorlar. Haklılık duygunu elinden almaya savaşıyorlar. Oysa bilirsin, insanı insan kılan en önemli ayrım adalet duygusudur. Evet, dersen bitişin başlar. O zaman ilerde yaşayacağını umduğun zamanı bile yitireceksin. İşte bağır alabildiğine, kanın akıyor, görünümün inanılmaz çirkinlikte, bozulmuşlukta, bir hurda yığını gibi. Yine de asıl şeyi alamadıkları sürece tam bir bütünsün. Bağır bakalım..."

Emine'yi sürüyorlar bir yana doğru.

Yürümüyor, yürüyemez ki.

Külçeleştirilmiş.

Dirim hiçbir yanda canlılığını sürdürmüyor.

Emine'nin sürüklenen vücudunda tek algılama yeri beyni.

Olağanüstü kıvrımlarında yaşananın her anını çiziyor. Beyin, yaşayan organizmanın bu en değerli tanığı, arasız toplayıp saklıyor olanları.

Bir açıklığa doğru sırtından arasız itekliyorlar onu.

Gözlerini açmaya çabalıyor.

Bacaklarının arasından ılık bir sıvının indiğini birden duyuyor. "Nedir, ne olabilir?" diye ürküntüyle düşünüyor.

Bakmak istiyor, boynu kaskatı.

Belkemiğinin direnci tükenmiş. Kambur, yıkık gövdesi dinelemiyor.

"Yoksa belkemiğim mi kırıldı?" diye düşünüyor.

"Olur ya, niçin olmasın? Benim can hesabımı mademki bu baylardan soracaklar yoktur, bunlar da işkencelerini yaparken bir ölçüde de olsa dikkat ederek niye yorulsunlar."

Sakin, durgun, hatta alaycılığa varan gevşek bir tutumla düşünmeye yöneliyor son işkencesini.

Artık vücudu için her şey olabilir.

Üstünde bir ışığın yandığını kirpiklerinin arasına sızan aydınlıktan anlıyor.

"Gece mi, gündüz mü?" diye düşündüğünü sezince "Yine başlama Emine Hanım," diyor, "yine başlama, sana ne gece ve gündüzden. Önemli olan işkenceden öteye bir işlemin önemi kalmadığı, ayrıntıların yok olduğu düz bir zamansızlıkta yenik

düşmemendir. Onlar güçlü şimdi. Sen acıdan burkutulmadan, sakat edilmeden sonra neyi kurtarabilirsen ona bak."

— Kanama başladı, diyor biri. Ne zaman bunların bilmem nesine soksak telleri kanama oluyor. Gözlerini çözün. Zaten bir süre açamaz. Açsa da neyi tam hatırlayabilir ki? Kanaması artacağa benziyor.

Bunların kimileri, işkence edilene görünmekten kaçınmıyor. Kimileriyse kesinlikle görünmemekten yana.

— Bir bez tutuşturun da sıkıştırıversin şeyine.

"Şeyine" sözcüğü bir ayıp sakınmasıyla söylenmiş değil, kabalık, horgörü dolu "şeyine" diyen ses.

Emine'nin yordamlamadan uzak parmaklarının arasına bir paçavrayı sokuyorlar.

Bilekleriyle hatta iki kolunun kavramasıyla itiştiriyor bezi bacak aralarına Emine.

Elektrik verilirkenkinden ayrı olan bir acı, gerçek, insanca, eriten bir acı yalıyor her yanını Emine'nin.

Ne garip; bu incelik, sevecenlik dolu acılar gözlere tepiyor.

Bunlar anca insanı ağlatabilir.

— Emine, diyor biri. Hiç tanımıyor o sesi. Emine gümüşüm, Emine sen misin?

Evet, konuşan Ahmet de, bu ses kimin peki... kim... yok... Ahmet'i anmak Emine'yi her zaman serinletir, güzelliştirir.

Sallanıyor bir iki kez, acaba yere mi yığıldı pek bir şey çıkaramıyor.

"Bu kez iyice başarılı olmuş pisler," diye düşünüyor.

Demek ki sıra onda.

Melek Emine'ye gösterilmişti.

Şimdi Emine birine yıldırma aracı olarak gösteriliyor.

Toparlanmaya zorunlu.

İstenen etkiyi sağlamamalı.

Gösterildiği kim?

Gözlerini şaşılası bir zorlukla açıyor.

Karşısında gördüğü kişiye şaşıyor, olamaz, diyor. Çünkü, Melek'i önüne ittiklerinde oturduğu o yerde yine kendi var, onu izleyen de kendisidir. Yani Emine'dir. İnsanın sevgiyle, onurla sakındığı vücut, duygu gizlerine girmeye, parçalamaya utan-

mazca çalışanların hiçliğini öteki Emine'ye saptamak isterce bir aldırmazlık devinimi yapmaya davranıyor.

Oysa isteğine kolu uymuyor.

Yüreğinin içinden köklenen karşı komayı ancak baş silkişiyle belirtiyor.

Sonra düşüncesinden o çok sevdiği dizeler peş peşe akıp gidiyor.

Topraktan ateşten ve denizden doğanların,

En mükemmeli doğacak bizden.

Topraktan ateşten...

Emine ayıyor.

Dizelerin etkisi inanılmaz uyarıcılıkta.

İfiltili bir cam rüzgârı dolanıyor yarını yöresini.

"Bunlar olacaktır," diyor. "Ezici kaba güç birden gelmez, biliyorduk. Bunlar gerçek insanlığa geçiş yolunun ayıklanması gereken kötü tohumlarıdır. Bizler bile, arınmış olmayı yeğleyen bizler bile ilerinin toplumcu, adaletçi insanının henüz kaba birer taslağıyız."

Emine'nin gösterildiği kızın yaşı çok küçük olamazdı.

Oysa görünüşüyle bir küçük kızı andırıyordu. Daha 49'lulardan 50'lilerden öteye pek geçmediler diye düşündü Emine. Arada 950, 51, 52'liler de var ama bu daha küçük görünüyor.

"Ölecek yaştaydılar," diye tanımlananlar on beşindeydiler ya...

Genç ölü mezarları nasıl da dayanılmazdır.

Kimdi beni gösterip korkutmak istedikleri.

Gözlerindeki parça parça uçuşan lekeler dağılınca daha açık seçik görebildi karşısındakini.

Şerife'ydi bu.

Suskun, acısını dışlaştırmadan oturuyor, Emine'nin salt yüzüne diktiği güzel kara gözlerini hiçbir yana kaydırmadan duruyordu. Kısacık saçları çekelendiğinden yer yer dikleşip kalmıştı. Yanağındaki birkaç sıyrık, burnundaki morartı Şerife'nin daha önce dövüldüğünün belirtisiydi.

Şerife Zülkadir'in ölümünden sonra dokunulmaz bir sertlik edinmişti.

Bir zamanların sessiz sakin, "ben" demeyen kızının yerini, her girişimde bireycilik sayılabilir bir tutumla atılganlık göste-

ren, toplantıların, yürüyüşlerin coşkun gözü pek konuşmacısı almıştı.

Ona da ilkten dayak atılmıştı belli.

Şimdilerde dayak atmak işini çok uzatmıyorlardı.

İşkencenin çeşitlerine, elektrik verme dönemine geçilmişti.

İnsan vücudunun bu korkunç horlanmaya, etkiye, akıma karşı duyduğu anlatılmaz acıya dayanıksızlığını deneyecek ortama geçilmişti.

Emine'nin düşünceleri görünüşündeki sonsuz acıklılığa ters düşen bir doğrultuda gelişiyordu Şerife'ye baktıkça.

— Bunu tanıyorsun değil mi? Zülkadir diye bir azılının metresi. Onunla da yetinmiyordu herhalde. Senin evine Cemşit diye bir arkadaşınız da girip çıkarmış ya, bunlar ikinizi de kullanmışlardır değil mi? Ortak mala geçiş hah... ha... hah... hah... ha... yani dışarıya şapka asma meselesi.

— Yanılıyorsunuz. Cemşit hepimizin arkadaşıdır. Nerden çıktı Cemşit şimdi. Bizim sevdiğimizdir onlar. Üstelik Zülkadir'i öldürenler de sizlersiniz.

— Onun orasını karıştırma. Bak ağzınla yakalandın. Sevgiliniz dedik, biz de başka türlüsünü söylemedik.

— Siz ne anlarsınız dostluktan, sevgiden? diyor Şerife, sesi sakin ama güçlü. Bir kadınla erkek dost olamazlar sizler için. Dostluğun, yürekten gelen arkadaşlığın yanından bile geçmemişsinizdir siz. Sizin için kadın nesnedir, canlı bile sayılmaz. Almayın pis ağızlarınıza Zülkadir'in adını.

— Sus... Etin ne budun ne kaltak, ötme be... İmzala kâğıdı bitsin şu iş. Yoksa sonunda olacağın budur.

Emine'yi olduğu yerde döndürmeye çalışıyor biri.

Etine değen elden tiksiniyor.

Çıplak demek ki.

İnanılmaz bir şey bu çeşit çıplaklık.

Bir kabukla örtülü sanki her yanı.

Melek de çıplaktı ya yine de eti ulaşılmaz bir acılar yığınıydı görüntüsüyle.

Elbette Şerife'ye dövülmüş, ezilmiş, rengi karışmış, şişmiş, dürtüleri doğruluğunu yitirmiş, çıplak insanı gösterecekler.

Bacaklarının arasından süzülen kanlara sıkıştırdığı bez parçasını görmek, düşünmek istemiyor Emine.

— Bunlar bizim kişiliğimizi bölmeye çalışıyorlar Emine. Düşünmek başa çıkılamayınca iş vücuda kalıyor. N'olur utanma, kendini koyverme. Bak ben seni eski günlerimizden hiç farklı görmüyorum inan.

— Tanışıyorsunuz ha. Bu hiç kimseyi tanımamakta diretiyor.

— Fakülteden arkadaşızdır. Üstelik bilirsiniz bizim tanıştığımızı. Alanlardaki toplantıların yürüyüşlerin içinde kim bilir kaç polis öğrenci vardı. Bir de birbirinizi tanıyor musunuz diye üstelemeniz yersiz. Oyunu kısa kesin, yeter, başka sözümüz yok.

Emine üşümeye başlıyor. Sırtı titriyor. Garip dürtüler olageliyor vücudunda; ne etse uyuma sokamıyor kendini.

— Hep kâğıt imzalatmak istiyorlar, diyor Emine. Görüyorsun işte. Ne zaman geldin?

— Epey oldu. Kardeşim benim.

— Susun ulan!

— Bana bak, diyor Emine. Ama çok önemseme. Sandığından az acıyor.

— Sus şeddeli orospu!

Şerife gülümsüyor.

Her şey ne kadar aydınlık.

Emine kasıklarına gelen tekmeyle sarsılıyor, çöküyor olduğunca.

Sonra karanlık geriliyor çepeçevre.

Kanın sesini tanıyor artık.

Bir kuraklığın ortasında ılık, tozlu, susatıcı bir su gibi fışkırıyor ağzına.

Haydar'ın sesi çıkıp ona ulaşıyor bir yanlardan:

"Tokluları çayıra yaydığımızda ben hep düşünürdüm Emine menevşem, doğa o kadar güzeldi de biz niye o kadar yoksulduk, diye. Küçüktüm. Bilirsin, çocuklar düşüncelerinde uzunca diretemezler. Kars Kalesinin yedi burcu gibi sevdim bezedim çocukluğumdaki, her geçen yılı. Artık umut değildir içimde taşıdığım, gerçektir. Binlerce yıldır savaşılıp yetişmesine uğraşılan gerçek insanın gelişmesi için bize aktarılmış küçük özler var. O zamanlar niçin yoksuluz derken ölçü, bizden iyi giyip iyi yiyen birkaç toprak sürü sahibiydi. Sonra kasabalara, kentlere geldim.

Gördüm ki ölçüler rakamlarla doğrulanıp anlaşılır. İktisatçı olmayı istemem bundandır. Toplumumuzun tarihiyle bugününü çatıştırıp ekonomik koşulları somutlamanın yollarını bulmalıyım dedim. Fakültemi öyle seçtim. Yanılgım şurdan başlıyordu. Oysa hâkim güçlerin tezgâhladığı kurallara denk düşmeyen neyi öğretebilirlerdi ki bizlere. Öğretmediler de. Bir iki saygıdeğer öğretim üyesini saymayalım. Birinin profesörlüğü hâlâ sallantıdadır. Bak sana bize öğretilenlerden örnek vereyim. Marjinal maliyet, marjinal hasılata eşit olunca firma dengeye gelir deniyordu. Eee ne demek bütün bunlar, bu marjinaller diyorduk. Niye anlatıyorlar? Bu kavramlarla Türkiye'yi, dünyayı ne zaman çözecektik? Biz temel iktisat ölçülerini tanımak ve bunları her durumda, sosyal ve politik her olayda anahtar olarak kullanmak olanağından uzak tutuluyorduk sanki. Özgeçmişimizle ve dünya tarihiyle ilişkimizde çözme aracı olacak öğretimimiz karmakarışıktı. Bir bürokrat değil de bir düşünür ve araştırır aydın olmak isteğimizle şaşkın kalakaldık bir süre. Kapitalist öğretiyi bile en karmaşık biçimiyle sunuyorlardı bizlere. Oysa kapitalizmin işlevi açık seçik öğretilseydi karşıtlarını buluvermemize olacak yararı küçümsenemezdi. Bize anlatılanlarsa tam bir montaj keşmekeşiydi. Türkiye sorunlarına baktığımızda alabildiğine soyut kalıyordu. Çelişik olan da buydu. Yoksa öğrenilmesi istenenler bizlere çelişkisizmiş gibi sunuluyordu. Bu montaj eğitimiyse iyice temelsiz okur yazarlar üretiyordu. Yarınımızın güvensizliğinde, bu güvensizliğin bazı güçlerce halka, işçiye karşı bilinçle kullanılmasına yeni yetişen okur yazarlar olarak nasıl engel olabilirdik? Buydu bizleri sarsan, karamsarlığa sürükleyen. Yurdumuzu öylesine seviyor, bu sevginin toplumcu somut bilinciyle öylesine donanıyorduk ki... öfkemiz, coşkunluğumuz doruğa yükseliyordu. Sömürünün açığa vurulmasını, halkın uyanmasını hızlandırma dileğimiz gemlenmez oluyordu. Oysa daha sonraları şu düşüncelerin önemine yeniden tanık olurken yeterince vaktimiz olduğundan kuşkuya düşmüyordum bile. Marks, çok özlü, temel geçerliliği tartışılmaz o sözleriyle beliriveriyordu içimde bazı zamanlar; 'insanlar tarihlerini bizzat kendileri yaparlar, fakat keyfi olarak, kendi seçtikleri şartlar içinde değil geçmişten miras aldıkları, veri şartlar içinde.' Yurtseverliğimizin bastırılmaz gücü ve gençliğimiz silip atıyordu

kafamızdan bunları, benzeri doğruları. Konferanslar, arasız konuşmalar, sonuna doğru kimsenin ötekisini dinlemediği bıçak gibi keskin tartışmalar... Öğrenmek... öğrenmek... öğrenmek... fakat buna karşın zamanın, yaşanmış ömrün kısalığı. İlk girişim, biliyorsunuz, üniversite reformu istekleriyle başladı. Sonra olan gücümüzle Türkiyeli insanlara, işçi köylü ve ara tabakalara duyurmak için bağırdık, koştuk, vurulduk. Ben bir ara söylemiştim, biliyor musun, peşimizdeydiler. Her köşede, her kuytuda, her esintili açıklıkta sinmiş bekliyorlardı. Yaşları doğumları aşağı yukarı 945'le başlayıp 47-49 arası değişen, hatta bazen 51'e, 52'ye varan yani ortalamasına 47'liler diyebileceğimiz kuşağı kıstırmaya çalışıyorlardı. Amaçladıkları oyunun parçalarından biriydik. Kurşunlanan vücutların yakarışsız düşüşleri artık kentin ortalarında güpegündüz izleniyordu. Örtük perdelerinin ardında duran insanlar çoğunlukla 'Bu çılgınlık!' diye niteledikleri hiç kuşkulanmadıkları kendilerinden, barışseverlik duygularından sıyrılmadan, soğuk ama ürkek izliyorlardı. 'Niçindi bütün bunlar, niçin?...' 'Çok mu kolay sanıyor gençler bu işi' diyorlardı. Belki sandığımızdan hatta o kendi ömürleri boyu sürecek bir barışı yeterli bulanların sandıklarından da zor olabilir yapılması gerekenler. Bizse şu yıllar yılı ağız suyu akıtan okuyup adam olma sloganını, bir baş eğimlik kolaylıkla edinilen ortalama mevkileri, bir emeklilik güvencesiyle sonuçlanan dört yönü denk düşünce tembeli hatta sorumsuzluk kaynağı dünya anlayışını teptik. Artık babalar ve oğullar arasındaki ayrım tartışmalardan bile umut beklenmeyecek gibi susmaya dönmüştü. Çocuklar evlerden gittiğinde büyükler öyle sessiz kalakalıyorlardı artlarında. Okur yazar ana babalar belki de çocuklar için daha engelleyici, karıştırıcı kişiler. Bizimkilerse köyden taşradan olanlar 'Er kişidir, okuyor da, önüne durmayalım,' derler. Biz yarı aydın olmanın tütsüsüne kendimizi tam kaptırmadan girişimlerimizin doğruluğunu kendimizce saptadık. Sonra gelecekte öteki devrimciler hakkımızdaki yargıyı vereceklerdir. Şundan hiç kuşkun olmasın Emine, menevşem, yurdumuzun koşullarına, insan potansiyeline uygun devrimci özümlemeyi doğrulukla saptayacak uygulamaya geçecek olanlar bizim düşen vücutlarımızdan, haykırışlarımızdan, eylemlerimizden zor da olsa söylemeliyiz, yanılgılarımızdan,

yararlar çıkaracaklardır. Bu unutulmasın. Bizim için konuşacak olanlar da anca onlardır. Evet ne olursa olsun, doğru ya da yanlış boşa gitmediğimizi bileceğiz. Tarihsel çizgi yerine çekilecektir. 1971'den sonra kaba güçle sağlanan o hesaplaşmaya bakıldığında –ki tek yönlü bir hesaplaşmadır bu– yargılamada zarar hanesi ve yarar hanesi dosdoğru saptanacaktır. Solda vuruşanlardan çoğu yılmamıştır. Ben de yılmadım. Hani o geceyi biliyorsun, birbirimizi daha bir tanıdığımız geceyi... Acemiliğin, duygu tazeliğinin, erkekle kadının saygıyla, unutulmaz bir sevgiyle, coşkuyla birleşmeyi başardığı o gecemizi biliyorsun..."

Koruma, çocuklaşma ve erginleşme duygularıyla karşılıklı sarsılıp yeniden başka türlü tanıştıkları geceleriydi.

İlk günün gecesi yemek masasında lokmaları zor yutuyorlardı.

Gazeteler hep ellerinde.

Haydar o yumuşak gülüşleriyle geziyor odayı boydan boya, sonra sanki birden Emine'yi görüveriyor.

Yanına gelip ona uzun uzun bakıyor.

Bir büyülenme oluşuyor aralarında.

Emine yerli yersiz kalkıp ikide bir mutfaktan bir şeyler getirip götürüyor.

— İşkenceye soktukları her kişiyi aşağılayabileceklerini sanıyorlar, diyor Haydar. Bize bu kadar kızdıklarına göre biz yanlış yolda olamayız. Biz devletin yıkılmasını istemiyoruz. Bu gazeteler yok mu, bu gazeteler?.. Bunların elli yıllık koleksiyonlarına baksan başımıza hiçbir bela gelmemiş sanırsın. Hep ehven-i şer peşindeler bu kâğıt parçaları.

Haydar gazetelerin birini alıp ötekini bırakarak vuruyor gazetelere.

Bazıları yırtılıyorlar.

Tan atarken konuşmaktan da susmaktan da yorgun düşüyorlar.

Birlikte olmalarının onuncu gününde ilk kez sevdiğince öpülüyor Emine.

Unutulur mu bu...

Pencerelere kırçıllaşmış aydınlık ağarken Haydar başını tutuyor onun, gülmesi tasasızlık ediniyor bir anda, sonraları yine o yıkık soru dolu gülme oluyor.

Haydar eğiliyor, ağzı gergin, dudakları kuru.

Günlerdir üç, en çok dört saat uyuyabildiler.

Haydar'ın esmerliği aklanıyor.

Emine o yakınlığın sarsıcılığına şaşıyor.

İkinci kez eğiliyor Haydar, onu ağzından yeniden öpüyor.

Emine yok oluyor gibi, vücudu dağılıyor sanki.

Anlatılmaz bir yükseliş bu ya da yoğunluğunu yitirmek. Nasıl, nasıl diyor kendine.

İlk öpüşmenin vurucu şaşkınlığı...

Üstelik de tam Emine'nin düşlediğince, istediğince bir öpüş bu.

— Senin için iyi, güzel, yiğit olmayı dilediğim bir gecedir bu, diyor Haydar.

Emine'nin kulaklarına bayram yerlerinin unutulmaz gürültüleri doluşuyor.

Bir atlıkarıncanın boyası dökük arabasında açık kumral küçük bir kız çocuğu iri iri bakınıyor.

Elektrikler yanıveriyor birden, oysa akasya ağaçlarında güneşin kızartısı bitmiş değil.

Sonra çıngıl çıngıl bir kahkaha, sakız kokusu katışmış bir dondurmanın serinliği...

Haydar'ın elleri saçlarından iniyor, gözleri çekingen, alabildiğine hüzünlü.

Emine çenesi eğik gülüveriyor.

— Haydar biliyor musun? diyor. Ben senin için çiçek kurutmazdım ya kurutsaydım ondan yıllar sonra utanmamanın yolunu bulurdum.

Haydar duygularının sürçmesinden kurtulmuş soruyor.

— Nerden çıktı bu çiçek kurutma?

— Hiç.. diyor Emine, omuz silkip.

— Eeee...

— Hiç...

— Bağışla beni ileri gittim.

Birbirlerine erinçle, sevgiyle bakıyorlar, hem de çok yakından.

— Şerife istersen, diyor Emine, imzalama.

— Peki ya sen... sana nasıl yardım edebilirim. İmzalamaya gelince...

— İmzalasan da yermem seni... Tekmenin, tokadın, falakanın ötesindeler artık. İnsandaki her şeyi zorluyorlar bunu bil. Yine de hayır denebilir.

—Sussana sen kaltak!

Sırtına yeniden inen tekmeyle sarsılıyor Emine. Kanı artık sızmayıp boşalıyor bacaklarından. Kan bacaklarını sıvana sıvana ala boyuyor.

— Pis faşistler! Katiller! Satılmışlar!

Bağıran şerife.

Emine dengesini yitirip yere kapaklandığı anda ellerini dizlerine bastırıp kalkma çabasında bu bağırtı çoğaldıkça. Bumuna vuran, yeni kesilmiş ot kokusunu andıran ekşimsi kokuyu duyuveriyor. Bu, akan kanın kokusudur.

— Götürün odaya, bunu da soyun. Bakın şimdi siz ar damarı kopmuş orospular, bakın! Biz sizin üstünüzden bir bir geçelim de görün. Ne sandınız, biz yedi sülalenizi haklarız? Ulan daha dünya kadar iş var başımızda.

Gözlerini açtığında yine o battaniyeye bürülü buldu kendini.

Yanına konmuş bir tas çorbanın üstünde donmuş yağlar yüzüyordu.

Ekmekse kupkuruydu.

"Çorbayı içmeliyim, ekmeği de ne edip edip yutmalıyım," diye düşündü.

Sonra giyimli olduğunu sezdi.

Bacaklarına yapışan pantolonu sıyırıp baktı.

Kanlar kurumuştu.

Eskimiş kanın rengi kahverengi ile paslı kara arasıydı.

Vücudunun kokusu dayanılmaz pis bir ağırlık kazanıyordu.

Ekmeği aldı, bir iki çiğnemede midesi kabardı.

Yutmaya çabaladığı lokmalarla birlikte ağzına doluveren ekşimsi bir sıvının itisiyle kusmaya başladı.

Midesinin tepkisi öylesine güçlüydü ki kusmuklar karşı duvara değin fışkırıyordu.

Kustuğu sarımsı suyun içinde kara, pelteleşmiş parçalar vardı.

Her yanı çekilip tükenivermişti sanki.

Onun, sağlığıyla acımasız oynayan genç düzenli organlarını, oburlukla zedeleyenleri öfkeyle düşündü.

Vücudunun taşınıp ürettiği pisliğe, bozulmuşluğa baktı.

— Hayvan bunlar, dedi, hayvan. Yok değil. Alışmışız hemen hayvan demeye. Hayvanlar elektrik şoku yapmıyorlar dövüşmeye girince. Zaten bizlerle dövüşmüyorlar. Bizi yok etmeye karar vermişler. Ne garip, olduğumuzdan da güçlü gösterme çabasındalar bizi. Böylesini uygun bulduklarındandır. Haklı görünebilmeleri için, bazı bilmediklerimize gözdağı vermek için onlarca gereği bu. Henüz bir sınıf olmayan biz üniversiteliler, ilerinin kadrolarını oluşturacaklar yeniden düzene sokuluyorlar. Dağlarda, kırlarda harcanan, kıtlıkta kırılan, susuzlukta kavrulan ya da yerli, yabancı tezgâhlarda sağlanlar adına konuşmaya çalışanlar... Belki bir sınıf değiliz ya, yurdumuzla göbek bağımızın sağlam olması çabasındayız. Bu da küçümsenemez... Tüh pisliğime bak. İnsan aklıyla arınıp yücelir. Çevresiyle paylaştığı mutluluğu hak eder ancak. Örtülen kapıların ardında savunulmuyor artık kişilik. Şu pisliğime bak... Bu kusmukları, kokuşmuş vücudumu, bu dış çirkinliği asıl pislikten, bokluktan uzak kalabilmeyi başarmak için önemsememeliyim. Şimdi ağlayacağım, nasıl olsa görecek kimse yok.

Emine ağlarken, inen gözyaşlarının ardından, ellerini, kollarını, battaniyenin altında kümelenen vücudunu izliyordu.

Birileri onu getirdiklerinde çıplaktı, şimdi ise giyimli.

Onu giydirmişlerdi.

Kendi giyimleri değildi üstündekiler, anca seçebiliyordu.

Ayaklarının yumuşaklaşan eğri büğrülüğünü, kanlarından damlamış kabuklaşmaları, kasıklarının içten içe burulup duran kopuşunu, sanki ağlamasıyla ondurmaya çalışıyordu.

Yeniden battaniyeye büründü.

Pisliğin, açlığın, kusmuğun tiksinç kokuları ortasında küçülüp büzülmeye çalıştı.

Organları isteğine yine karşı koyuyordu.

Kıpırdanamadı, toparlanamadı, çözülmüş kaldı Emine.

Omzuyla başını kıstı, büyük gayretle, niye yaptığını bilmeden, kollarını başından aşırmaya çalıştı.

Becerip beceremediğini denetlemek için bakındı, yarı karanlıkta kollarını başının çevresine dolanmış gördü.

Kıvandı, yeniden güvendi kendisine.

Elektrik ışığının sızdığı sarı, sivri açıklıklar bir ölçüde kapanmıştı.

Yeniden üşümeye başladı.

Titreyişi dişlerinin birbirine çarpmaya dönmesiyle sıtma benzeri bir nöbeti andırana değin böyle bekleyecekti.

Kaç kez aynı aşamaları geçmişti.

Sonra ateşin ardından gelecek sanrılar, düşler evreninde yok olmalarsa ondan sonraydı.

Şimdi üşümenin kıvandıran süresince ağlaya, titreye küçük bir kız usluluğuyla bekleyecekti.

Üşümesi giderek artıp, soğuklaşma ensesine vurduğunda günlerdir yer yer kopup duran saçlarının dikenleştiğini sezdi.

Donmasının doruğa vardığı an başlıyordu.

Böylesini Erzurum'da bile duymuş olamazdı.

O ak taze soğuk, meraklı küçük bir kızın tanıdığı masalsı oyun güzellikleri içindeydi o yıllar.

Okul tatildi.

İnsan soluduğunda ciğerine varan, tutan, donduran kışlardan biriydi.

Seçil gittikten sonra okullar kardan ötürü kapanmıştı bir süre.

Birçok sabah yatağının içinden çıkmayıp yok olma istekleriyle doluyordu Emine.

Seçil'i görmemeye, onun gitmişliğine alışamıyor, ablasından arda kalan somyanın boşluğuna, alabildiğine büyüyen açıklığa bakmaktan kaçınıyordu.

Bir sabah sırtında dolaşan uçucu bir dokunuşla döndüğünde Kiraz'ı görmüştü ardında.

Emine'ye eğiliyordu Kiraz. Kara uzun kirpikleri ıslak, topaklaşmış, ayrık ayrık duruyordu. Yüzünün solgunluğuna karşın küçük çocuk burnu kızarmıştı. Eline sarılmıştı hemen Emine Kiraz'ın.

— Ağlama Emine Hanım, demişti Kiraz. Dertlenip gönlünü yaralama. Ablan Seçil Hanım büyük yere gitti. Buralar ne ki... Sen de gidicisin, ağlama. Buralarda kalan donar, buyar kışın elinde.

— Donmaz Kiraz, ne diyorsun sen. Soba yanıyor. Hem burada lise de var biliyor musun? Şu gönül verme işi olmasaydı...

— Zordur. Ben de nineme yangınım. Cerenler gibi gözyaşı dökerim bilirsin. Ninem bize derdi ya ceyranlar ölümcül yara aldığında, tutkunluğunu yitirdiğinde ademoğlu benzeri ağlarlarmış. Gamlarını dile vuramadıklarındandır. Ninemiz derdi ya ceyranın yara almışı üç damla gözyaşını akıtanda dağların aşılmazından geçmiş ama ana rahmine düşmemiş üç yiğitin yüreğine kan otururmuş. Sonradan o yiğitler yalan dünyaya doğduklarında başkasının lokmasına el atanlara kılıç çekici olurlarmış. İçini kara etme Emine Hanım. Derdini dökücü ol. Kiraz'a anlat, o dinlesin.

Emine Kiraz'ın boynuna kollarını sıkıca dolamış sanki ayrıldığı kişilerin tümünü onda kucaklıyormuş gibi sarmıştı.

Kara tren raylarında hızlanan tekerleri, sırtında kaputuyla karın boranında belirsizleşen Leylim nineyi, Emine'nin açık seçik bilemediği büyüklerince anlatılanlardan çıkarıp gönlünce süslediği birtakım eski sevgili ölüleri Kiraz'da yüceltip yakınlaşıyormuş gibiydi.

Evin boşluğu Kubilay'ın annesiyle babasının yanından ayrılmama şımarıklığı, her koşulda kendine kolayı seçip alan çocuk

bencilliğini içinden geçiren Emine, Kiraz'a o güne değin olmadığınca sevecenlikle yaklaşıyordu.

Seçil'in uğurlandığının akşamı yemek masasının başında toplandıklarında Emine özellikle babasının gözlerini görmeye çalışmıştı. Kubilay'ın bir ara okulun bahçesine kaçarak onları şaşırtmasından önce gülerek, sonra kuşkuyla durmamacasına söz ediyordu annesi.

— Selahattin, Lamia öğretmen, cin gibi bu çocuk vallahi, dedi. Ne ara çıktı canım. Okul boş ya... Hademelerin de temizlik işlerini falan artırdık. İki üç gün şöyle dipten doruğa her yanı arıtsınlar istedik. Bu oğlun var ya senin... Fırlamış dışarı. Ateşin var mı uzat bakayım başını Kubilay'cığım? Alnında ateşi mi var ne Selahattin?

Kubilay'ın tombul sıkı yanaklarında dalgalanan gülücüklerini hastalık sözü silivermişti. Alnına değen babasının elini görme çabasıyla gözlerini yukarı kaldırırken akları çoğalan o bakışlardaki duygusuzluk Emine'yi irkiltmişti.

— Yok bir şeyi çocuğun, demişti babası. Meraklanma Nüveyre.

— Siz bugün soğukta mı oturdunuz? Baksana hiçbir yan iyi ısınmamış. Kiraz artık toparlansa falan diyorum. Havalar berbat, zemheri geri geldi sanki... Sobayı geçirmeden devamlı yakmak lazım. Bu kızın şaşkınlığı bitse iyi olacak.

— Ben hep yattım, demişti Emine. Kiraz'ın da keyfi yok anne.

— Elbette olmaz, demişti annesi, elbette olmaz. Artık düzenlenecek şeylerden biri de Kiraz'dır yeni evimizde.

Annesi bir yandan Kubilay'ın tabağına büyük bir parça et koyuyor, öte yandan da sözlerinin etkisini artırmak için başıyla sert devinimler yapıyordu.

Oğluna gözlerinde erimiş sevecenlikten çok yaltaklanma denebilecek bir anlamda bakıyordu.

O küçük oğlanın annesindeki bu değişmeleri, kendine yönelik bu özel davranışları, o yaşlarda bile sezdiği açıktı.

Yeniden yemeklerini yemeye giriştiklerinde Kubilay'ın Seçil için hiçbir şey sormayışına öfkelenivermişti Emine.

O sabah uğurladıkları ablasının sanki daha önceleri aralarında yaşadığını bilmez görünen bu kişilere yabancılayarak bakmış,

— Seçil ablam bugün İstanbul'a gitti Kubilay, demişti. Artık orada kalacak. Biz onu anca oraya gidersek görebileceğiz. Sen aramayacak mısın? Hani sana kâğıttan tuzluklar, uçaklar yapardı.

Emine'nin sesi titriyordu.

Güçlü olmak gerekliliğini o anda bilememişti.

Masadakiler bu titreyen sesle konuşan küçük kızı ciddiye almayacaklardı elbette.

Yıllarca sonra değineyenlerin yanında duygularını açığa vurmamanın gerektiğini, sık sık anacağı özgün bir aile toplantısında öğrenmeye başlamıştı.

Babası tedirginliğini açığa vuran bakışlarıyla dönmüştü Emine'ye.

Annesi salata tabağını gereksizce öteye itelemişti.

Kubilay boş gözleri, dudaklarına sıvaşmış salçanın kızıllığıyla öylece bakakalmış,

— Niçin gitti ablam? demişti. Şimdi oraya varmış mıdır?

— Hayır, demişti Emine. Birden ağlamaya başlamıştı. Ağladıkça ölkesi kendisine dönüyordu. Hayır, daha varmadı. İstanbul buradan çok uzak. Bize mektup yazacak. Orada yalnız...

— Orda yalnız değil, demişti annesi –Sesi sivri ve baskındı.– Anneannenin yamında. Nemide teyzen de var. Nemide de evlenecekmiş ya... yine de onları sarıp sarmalar. N'oluyorsun kızım sen? Görüyorsun Selahattin. Daha Kiraz'la alıp başlarını kaçmalarının utancı dağılmadan ortanca kızınız yine asilik ediyor. Beni bırak ya babanın telaşını bilmiyor musun? Ceket falan bile giymeden sokaklara fırladı sizi aramak için. Sen sen Emine, ne diyeyim, kime çektin anlamıyorum. Bir de tutmuşsun küçücük çocuğu üzmeye çalışıyorsun.

— Üzülse ne olacak anne. Hiçbir şey olmamış gibi nasıl durur Kubilay. Ablam ne çok sever onu. Ağlamak istemiyorum, ağlamama bakmayın.

— Sus, diyorum, yeter. Daha küçük Kubilay.

— Neresi küçük onun? Hademe Kadir'in oğulları var ya, biri Kubilay kadar. Peki onlar küçük değil mi? Yaşıtım olan gün boyu kar küredi bugün kapıda. Elleri karardı soğuktan. Kubilay kadarı babasına okulda yardım ediyor. Siz de tutmuş Kubilay küçüktür, ablası için bile üzülmesin, diyorsunuz.

Artık ağlatmadığını anladığında öylesine bir büyüklenme almıştı ki içini Emine'nin, babasının yerinden doğrulup yanağını okşadığını neden sonra görmüştü.

Bu tütün kokan elin bir şeyler iletmek isterce Emine'ye uzatışını, coşkusunu belli etmeme çabasıyla kıpırtısız izlemişti.

Annesi birbirlerine dalmış, baba kıza kısacık bakıp Kubilay'ın konu dışı kalmasından memnun olmuştu.

Kubilay'sa çocuksuluğunun aptallık duygusu salan aldırmazlığıyla yemeğini yemeyi sürdürmüştü.

— Haklısın Emine, demişti babası. Ablanı hepimiz özleyeceğiz. Onun doğumunu bugün okulda yeniden düşündüm. Yıllar yıllar geçti aradan. Unutmuş olmalıydım değil mi... Bir bir çıkıp geldi her şey. İlk çocuk, ilk baba oluş... İlkler nedense çok önemli oluyor. Özel yaşamı belirlemesinde ağırlıkları var ilklerin. Ve ablan Seçil, dünyadaki çocukların çoğunluğu gibi o da sabaha karşı doğdu. Yeni bir ad aradık. Yeni ad, az duyulur bir ad. Seçil dedik. Göbek adı anneannenin adı oldu. Hacer Seçil. Tabii ben de dünyada ilk baba olan adammışım gibi gururlandım. Günlerce eve her girişimde gidip kızıma baktım. Annen de bilir. Onunla yazışacağız. Yazları yine hep birlikte olacağız. Sen denizi görmedin sayılır, gör bak çok seveceksin. Kadir'in çocuklarıyla Kubilay'a gelince...

— Onlar başka diyerek babasının sözünü kesmişti annesi. –Söylenenlerin isteklerinin dışına kaymasını yersiz bulduğunu belirten sertliğiyle yürütüyordu konuşmasını.– Hademe Kadir'in oğluyla Kubilay'ı karşılaştırmak Emine'nin çocuksu yanılgısıdır. Ben hep söyledim Selahattin, bak bu ortanca bizi çok yoracak. Daha otoriter olmalıyız. Anlıyor musun söylediklerimi? Seçil'i yola koyduk, bundan pek umutlu değilim. Yo... haksızsın deme, yaşı ne, başı ne deme. Bak kızım şunu unutma, insanların arasında çok fark vardır. Kimi akıllı, kimi aptal, kimi güzel kimi çirkin olur. Kalkmışsın Kadir'in oğullarıyla Kubilay'ı kıyaslamaya. Küçük oğlan bir yana, seninle yaşıt olanı kerrat cetvelini ezberleyene kadar sınıf bölmelere geçti. Bunların çoğu akıllı olmuyor. Yoksa biz az mı çabalıyoruz?

— Neden anne, niçin?

— Canım işte doğuştan. Sonra bir de Kubilay'a bakalım. Oğlum akıllıdır benim. Seçil için üzüntün bitsin, o ilerde ayrıca teşekkür bile edecektir.

— Ziyaretçileriniz var, hazırlanın.

Aylar ya da haftalar geçmişti.

Bir süre sonra onu kapattıkları yerden almışlardı.

Yara yerleri solup şişler inene değin gereken günler tamamlanmıştı demek.

Onlarca belirlenmiş bu zamanın bitiminde Emine tanımadığı bir yorgunluğun, tükenişin sınırlarında kusmuş, terlemiş, sancılanmış ve yapayalnız beklemişti. Vücudundaki zayıflamayı elleriyle yoklamış, zamanla mekânı denetlemenin garip, ezici hüznünü tatmıştı.

Sonradan buraya ilk sokulduğunda üstünde olan giyimlerini yeniden geri vermişlerdi ona.

Saçlarını taramak istediğinde tutamların iniverişindeki kolaylığa ilgisiz bakmıştı. Koyu kumraldan sarıya vuran renkler yığının oluşturduğu telleri topaklamış, kısa bir an avucunda tutmuştu.

Ensesinde bir zamanlar sıkıca tokaladığı gür saçlarını unutmuştu artık.

Geçeneği yürürken atılıp sokulduğu, işkence edildiği yerleri kesin bilip çıkaramıyordu.

O anda belleğine kazılmış sesleri, sezgileriyle saptadığı boyutları biliyordu.

Bir hastalık sonrasının kansız, sakar tükenmişliği içinde yürüyordu.

Tutukluları görüşmecilerle ayıran noktaya gelene değin kalabalığın arasında onları, yakınlarını belirleyip ayırınca yüreğinde en küçük bir titreşim olmamıştı. Bu Emine'nin bile doğal bulamayacağı koyu aldırmazlık, acı verecek denli bir taşlaşmaydı.

Görüşme bölümüne yaklaştıkça tanımadıklarını izliyor, top-

luluktaki yabancı ama dost sayılabilir yüzlere coşkunlukla bakıyordu. Oysa annesi oradaydı; birlikte yaşanmış yılların çarpıtılmış, değişip çürütülmüş kavramlarıyla yüklenmiş oradaydı.

Güneşin uzaklarda bir yerde parladığı, camlarda kırılan diri ışıklardan belliydi.

Görevlilerin etkili olma kaygısıyla sert adım atışlarını, köşeli devinimlerini sürdürdüğünü bakmadan biliyordu Emine.

İlk görüşmeciye çıktığı gündü ve o oralarda değildi. Başkalarıyla beraberdi.

İşte annesi karşıda, yaşamasının ikinci büyük acısını yaratan ortanca kızını bekliyordu.

Büyük kızın kendini öldürmeye girişmesi, isteklere uygun bir sona bağlandıysa da ortanca kızın tutukevlerine düşmesi ailece hazır olmadıkları başa çıkılmaz bir kargaşa rezaletti.

Son aylarda kamuoyunu olumsuz yönde etkileyen niteliklerle değerlendiriliyordu bu olaylar.

Gazeteler, radyolar, kocasının uzun uzun dalıp gitmeleri...

Ve bir gece Selahattin Kozlu öğretmenin Emine'nin bir ilkokul resmini bulup; (iki koca ak kordelanın sıkıştırdığı yüzde incecik bir çocuk kız bakıyordu) elinde gezdirerek "Büyüdü de yavrum ha, kim derdi ki Nüveyre?" demesine karşı çıkacak uygun sözler bulamayışı.

Annesi duruma uygun, düzenli ivecenliğiyle sırtında devetüyü pardösüsüyle, angora boyun atkısıyla (demek mevsim değişmişti) nedense takmadığı peruğundan ötürü çöküк görünen avurtlarıyla yaklaşıyordu.

Emine ise günışığını bollukla görebildiği bu yerde içinde boy atan duyguları rahatlıkla sunabileceği yeni bir yüz arıyordu.

Tutukevi görevlilerinden en asık yüzlü olmayı başaranı giyiminden bakışlarına yansıdığını sandıran toprak rengi katılığıyla seslendi:

— Emine Semra Kozlu ziyaretçisi...

Bu bağırış koptuğunda artık ana kız karşı karşıyaydılar.

— Kızım, çocuğum benim, yavrum. Bak bak kim geldi benle? Bak, Kubilay da geldi. Baban var ya baban, ah kızım çok hastalandı.

Okul Çalışma Malzemeleri Kooperatifi kurucusu ve nerdeyse değişmez başkanı Nüveyre Hanımefendinin eski atlet kocası. Bir

zamanlar şiddetle âşık ve tutkun babası... Kime... Kumral lüleler ve gittikçe içe dönük bir taze kadına...

— Emine, ah... Bizi de mi hiç düşünmedin.

Emine geri çekilip gitme isteğiyle titriyor.

Hep onları, yalnız onları düşünmek...

Başka kimseyi değil.

En büyük, en önemli acıların salt onların acıları olduğuna inanmak.

Acındırarak ezme yollarının çeşidini bilmek bunlara özgü olsa gerek.

Oysa Emine'nin o taş aldırmazlığı da ne cins bir koşullanmışlıkla bilinmez, erimesinin başlangıcında.

Babası Ankara'da cebi iyi para gören biri artık.

Duygulanmaların sıcak, uyarıcı okşayışından kaçınmayacak denli de yaşamayı tümden yitirmeme yanlısı.

"Hele babam," diye geçiriyor içinden Emine, "hele babam, Selahattin Kozlu başöğretmen, okul kitapları yazarı ve seçicisi, ve... ve... ve... ve."

— Bak Kubilay sana allahaısmarladık falan demeye geldi.

Deminden beri görüp tanımadığı ince uzun boylu, sırtında güzel dikimli tüvit ceketi, pantolon paçaları bükümsüz delikanlı Kubilay'dı demek.

En çok bir, bir buçuk yıl geçmişti onunla görüşmeyeli.

Yetmiş bir martında başlayıp hâlâ süren kovalamacadan bu yana Kubilay nasıl erkekleşmişti öyle...

Annesi ardına dönmeden el yordamıyla araştırdığı oğlunu ceketinden yakalayıp bir karış kadar açıklığa çekip yaklaştırmıştı.

Kubilay'ın boyu bayağı uzundu, seksen ya da seksen üç olmalıydı.

Haydar'dan çıkarabiliyordu boyları.

Haydar bir seksendi çünkü.

— Yavrum bak, Emine ablan iyi. Bize söylemişlerdi görevliler. Hukukçu olan ne de nazikti. "İşittiklerinize bizim bile inanmamız güç hanımefendi," demişti ya, "tutukladıklarımızın sorguları yasalar gereğince yapılır." Ah bir sevindik bilsen, ah bir de bize sor ya! Aybaşında İstanbul'a geldim ki ev alt üst, kapıcı şaşkın. Karısını konuşturana aşkolsun.

Emine duymuyor. Kubilay'a takılı kalmış ilgisi.

Birini andırıyor o.

Emine'nin gençliğine, dinçliğine tanıklık edemediği babasını.

Çok yakışıklı. Alnındaki düzgün genişlik, ağzının Yunan yontularına özgü kabarık bükülüşü, gözlerindeki duruluk, sık uzun saçlarının koyu parıltısı, babasının geçmişinden çıkıp gelmiş olan bu delikanlıda beliriyor.

Emine aynı duygusuz dikkatle Kubilay'ı tümüyle izliyor, yine de delikanlıda babası olmayan yanlar çıkıyor ortaya.

Kubilay'ın yitip gitmiş çocuk yanlarındaki aldırmaz oburluk şimdi ağzıyla gözleri arasında bir yerlere yerleşmiş.

Boşunalık duygusu yine egemen oluyor Emine'de.

Kendi yüzünü görebilmeyi diliyor birden.

Çok uzun süredir olagelen değişimler sonucu bambaşka biridir artık o.

Öyle sanıyor ki annesiyle Kubilay daha dikkatli olabilseler, Emine'yi görür görmez, "Hayır bu o değildir," diyeceklerdir.

Oysa dondurulmuş yaşama alışkanlıkları içinden gelen kişiler için en kolayı vücudun, yüzün tanıdık oluşu...

Üstelik Emine aileden biridir.

Ve aile denen kuruluş yasaları, alışkanlığın sıkılığıyla sürdürülürken aşırı çabayı, dikkati gerektirmez. İçlerinden birinin yenilenen kişiliği için yorulmayı, araştırmayı bilmez.

Çocuklara değer hep küçüklükte, evreni tanıma ilişkilerinde, öğrenme acemiliğindeki yıllarında biçilir.

Aile büyükleri, çocukları sevecenlikle şımartırlarken onları gülünç, zayıf, korunası bularak salt kendi işlerini kolaylaştırdıklarını açıkça seçemezler bile.

— Konuşsana çocuğum. Emine, bizi görünce şaşırdın değil mi? Nedir bütün bunlar, bu kıyamet? Neler oluyor? Yo... hepsini okuyoruz. Sormam o değil. Anlatılanlar da, yazılanlar da korkunç, inanmanın imkânı yok. Siz ki eğitimli çocuklarsınız, binbir emek ve özenle yetiştirildiniz. Bizler, büyükleriniz, neye inanacağımızı şaşırdık. Şimdi beş gazete falan birden alıyoruz. Arananların sonu gelmiyor, üstelik çoğunluğu başarılı öğrenciler. Bu öfke ve yıkıcılık niçin? Yavrum, soruyorum sana?

— Hoş geldiniz anne. Sen de Kubilay. Adamakıllı büyümüşsün. Eee, yolculuk ne yana böyle?

— Niçin Emine, çocuğum? Durumumuzu kolay mı sanıyorsun?

— Öfkeyi mi soruyorsunuz? Onu size anlatamam. Bu bir yurtseverlik sorunudur. Biz yanlış ya da doğru işi böyle anladık, böyle ele aldık. Salt öfke değildir. Neyse neyse, hoş geldiniz. Ha deminden beri üstüne sıkıca bastığınız sizi düşünme, düşünmeme işine gelince... Siz başkalarını... Üzülmeyin, gerekeni yapacaklardır.

— Hoş bulduk Emine abla.

Kubilay konuşmanın üzücü, yıkıcı olabileceği anda yıllarla pekişmiş savunma içgüdüsüyle araya giriyor. Sesi yeterli kalınlığı bulmamış daha. İnişli çıkışlı, yine de bir erkek sesi.

Üstelik babasının sesinin rengini taşıyor şimdiden.

Babasıyla bir aralar marşlar söylediği günlerin anıları diriliyor Emine'nin içinde

Dağ başını duman almış

Ey gaziler yol göründü yine garip serime

Yok daha acı, daha buruk olan bir tanesi vardı ki her söylendiğinde Emine'yi durgunlaştırırdı:

Yemene gideni döner mi sandın

Bu türküyü bir türlü tam öğrenememişti Emine

Yalnız sonraları iki dize yer etti belleğinde:

Bakın çantasında acep nesi var

Bir çift kundurayla bir de fesi var.

Bu türküleri babası, daha Emine ilkokula gitmeden, kestiremediği bir yerde, ıhlamur ağaçlarının kandilleriyle bezendiği, tahta korkuluklu balkonlarında ak çamaşırların kurutulduğu, yan yüzleri çinko kaplı bir evde söylerdi. Bahar gelince çakal eriklerinin pıtrak gibi ak çiçeklerle donandığı bir yerde baba kız birlikte söylemiş olsalar gerekti.

Beyaz peynirlerin sıcak ekmek arasında ezilip yendiği akşamüstlerinde, ilk değişen dişlerinin pütürlerini diliyle yokladığı dönemden kalma bir baba anısı bu. İçini yine duygu gelgitleri alıyor Emine'nin. Oysa boz tutuk odasına dönünce uzun düşüncelere dalacağı saatlerde babası yine okul kitaplarının satışından

elde edilen rakamlara gülümseyen, yaşlı, canına düşkün, bildik emekli olacaktır.

— Anne, diyor Emine, biz Beşiktaş'ta başka nerede oturmuştuk?

— Aaa bu nereden çıktı yavrum, böyle bir şey mi sordular sana?

— Hayır, ben size soruyorum.

— Serencebey'de.

Birden su yeşili pırnallar gibi dipdiri ilk yaz kokularına beleniyor Emine.

İçinde alabildiğine bir sevinç.

Sonra gölgeli kül rengi görüşme yeri.

— Sen o zaman çok küçüktün Emine, hatırlayamazsın.

Annesinin sesi yumuşak, bağışlanma isteği taşıyan bir tınıda:

— Seçil nasıl üzgün anlatamam. Enişten elinden geleni ardına komadı. Bunlarınki de çok ihtiyatsızlık, diyor. Hiçbir şeyden haberdar etmedin ki bizi. Zaten enişten de bir şey yapabileceğini sanmıyor. Çok önemli mevkilerde falan olan kişilerin çocukları da tutuklanmış. Bir şey yapılamıyor. Bir işkence sözü geziyor ortada, inanmak zor. Anlatılanlar falan mübalağalı geliyor bize. Bu, bu devleti yıkma suçlamasıysa saçmanın saçması.

Annesi son sözlerini o denli alçak sesle söylüyor ki duymak güç.

Görevlilerden biri varlığını belirtince öksürüyor.

— Değil mi çocuğum, işkencelere inanmak zor.

Dört yanı karalarla örülüyor Emine'nin.

Kendini dizleri üstünde kusmuklarına, pisliklerine, dışkılarına batarak sürünürken izliyor. Elektriğin çelik yırtıcılığıyla göğüslerinden parçalar çekiyorlar. Kanlı paçavralar, ağır bunaltıcı insan dışkısı, çıplaklığını örtme gayretiyle iliğinin kemiğinin boşalışı, sonra sessizlik.

Duvarların ayrılışı, çökmüş yoksul bir ihtiyarın ona uzanışı, ceylan bakışlı kadife gözlü bir çocuk kızın birden katlaşıveren hüzünlü gülüşü. Kapı altında ırzına geçilen, utanmazlaştırılan bir başka kimsesiz kızın nedeni bellisiz ölümü. Ümmühan'dır bu. Kimin anlatması o Emine'ye. Ümmühan bir Anadolu kökenli besleme. Sonra bir vakitsiz kadın, sonra esrar taşıtılmış on dört

yaşında kırk yaş sesi edinerek gelişmemiş sıska kalçalarını erkeklere sallayan... Sonra bir mezar, kimseciklerin sahiplenmeyeceği on dört buçuk yaşındaki bir çocuk ölüsü.

— Işkence olsa bile size ne anne.

— N'olur sus Emine. Böylesine inanmak dayanılmaz bir şey.

Annesinin eli göğsünde sıkılı. Gözleri korkuyla dolu.

— Babam nasıl anne, Seçil nasıl, eniştem nasıl, torunlar nasıl?

— Iyiler iyiler ya hepsi üzgün, adeta hasta oldular. Sen gazeteleri okudun mu?

— Burada, dışarıyla kurulacak ilişkilere belli bir süre engel oluyorlar. Sanırım benim bu sürem yeni bitti. Siz bana siyasi gelişim ne yöndedir anlatabilseniz; toplamalar, yargılamalar nasıl gelişiyor bilmek isterdim.

— Nasıl söyleyeyim kızım. Biz çoğunluk seninle ilgili ipuçları verebilecek haberlere dikkat ettik. Karışıklık biraz yatışmış gibi. Adalete inanmakta yarar var. Daha çok gençleri topluyorlar. Senin yaşıtlarını, ayrıntılı anlatamam ki. Kafam karmakarışık, tansiyonum yirmi inanır mısın.

"Hah," diye düşünüyor Emine. "Gene odak noktası kendisidir Nüveyre öğretmenin."

— Semra abla zayıflamışsınız.

— Biraz sıkıntıdandır Kubilay. Yoksa önemli değil. Sen de gezi hazırlığından haberlere dikkat edememişsindir sanırım. Neyse öğrenirim birinden elbette.

— Evet abla. Bir ara gitmem bile suya düşüyordu.

— Ya... vah vah düzelmiştir umudederim.

— Semra'cığım, güzelim. Çok mu sıktılar seni yavrum. Eğer sana bir şey falan yaptılarsa buna dayanamayız. Nasıl bir aileden olduğunu bilmiyorlar demektir. Gerekeni yapacağız işte o kadar.

Emine yüreğinden taşan dertleşmeye yatkınlığını kökünden silip atıveriyor.

Annesinin ağlayışını yatıştırma yolunu arıyor.

Annesi her davranışının çevrenin gerektirdiği düzenli sertliği bozmayacak ölçüde olmasına dikkat ediyor.

— Ağlamayın anne. Zayıflamamı çok önemsemeyin. Bir şeyler yapabileceğinizi de sanmayın. Çaresi yok, beklenecek. Bu çok büyük bir oyun, ama biz oyuncak değiliz. Belli bir düzenin dışına çıkmayla insan sarsılıyor birazcık. Üzülmeyin geçer, geçiyor da.

Görevli artlarında dikilmiş konuşulanlara gösterdiği ilgiyi saklama çabasının yönünü değiştirmeyle örtmek istiyor.

Adamın yüzünün yandan görünüşünde bile gözleri kıpır kıpır.

— Sana bazı şeyler getirdik. –Annesi burnunu çekiyor, dudakları titrek.– Yiyecek de almıyorlarmış meğer, ne bileyim. İyi bakılıyorlar dediler. Öyle mi yavrum Semra?

"Bu Semralık yeniden niye çıktı?" diye düşünüyor Emine.

Annesi kendince daha incelik taşıdığı kanısında olduğu bu adla Emine'yi bir şeylerden koruyor olmalı.

— Evet gerçekten iyi bakılıyoruz, merak etmeyin.

— Seçil üç şömizye bluz, iki pantolon, şampuan, sabun falan yolladı. Ağlayıp duruyor ablan. Kocasıyla da dargınlık çıkardı hiç yoktan. Ona da rahatlık batıyor olmalı.

Kubilay, bulundukları durumun neyi gerektireceğini gelmeye kalktığından beri biliyormuşça gözlerini Emine'nin yüzünden çekmiyor.

Boynundaki kravatın kalın düğümünün yumuşaklığı, hafifliği uzaktan bile belli.. Mintanı mintan denmeyecek denli özenli kesimiyle uzun sağlam boynunu kavrıyor.

—Abla, diyor Kubilay, sizin için üzüntünün çok ötesinde şeylerle sarsıldık. Babam teselli kabul etmiyor. Bir resminizi bulmuş, gece gündüz karşısında.

— Niçin üzülüyor? diyor Emine. Biz her türlü hesaplaşmaya hazırdık. Asıl önemli olan şeyler başka. Girişimimizle bir çekirdeğin oluşumunu geciktirmişsek tek üzülünecek yan odur. O... amma laflar ettim sana...

Annesi çantasının kulpunu çekeliyor.

Açıyor sonra.

Pahalı bir pudranın uçucu kokusu taşıyor, ardından ucu dantel köpüklü bir mendil. Gene o ünlü ağlama mendilleri.

Gözyaşları deminkinden baskınmışça gözlerine bastırıyor mendilini annesi.

— Babam düşünseydin, diyor annesi. Hiç olmazsa babanı.

Annesi yine tekil konuşmalarından birinin başlangıcında.

— Anne, diyor Kubilay, tansiyonunuz çıkacak. Babama sizi hasta mı götüreceğim? Üstelik ablam da razı olmaz buna. Asıl konuşulması gerekenleri söylemediniz. Semra ablama tutulan avukatın adını, dışarıya onun için bırakılan parayı, avukatın yarın gelip gereken işlemler için ablamı arayacağını...

Annesi beğeniyle bakıyor oğluna.

Yararlılık ve akılcılık ilk ve son kez Kubilay'da hainlik ve çıkarcılık oluyor Emine'nin gözüyle. "Bu delikanlı öz diye bir şey taşıyor olamaz," deyip kesinlikle saptıyor.

— Ah!.. Bende akıl mı kaldı. Aylarca bu dile kolay. Ölüp ölüp dirildik. Senin canından kuşkuya düşmek bir yana neler neler kurup çıldıracak hallere geldik. Ah Emine, –neyse yine Emine'ye daldı– çektiklerimizi bir bilsen inanmazsın.

— Artık sakin olabilirsiniz anne. –Emine'nin sesi alaylı, uzak, bıkkın –Bakın görüyorsunuz ki burada, karşınızda, ayaktayım. Babama gelince elbette onu sık sık düşünmüşümdür. Çocuklar babalarını tanıyıp da bu tanımayı bitirirlerse, artık araştırılacak bir şey kalmazsa, daha da fazla düşünemiyorlar anne onları. Söyleyin beni bağışlasın. Siz de bağışlayın. İnsanoğlunun çekebileceği en büyük acıları yalnız sizlerin yüklenebileceğinizi düşünemeyecek bir kız yetiştirmiş olduğunuzdan bağışlayın.

Emine sesine vuran küçümseyişin anlaşılmasını istemiyor.

Çünkü artık her şey durulmuştur onun için.

Konuşma süresinin bir an önce bitmesini diliyor.

Karşısında bir susup bir ağlayan orta yaşlı kadınla, dimdik duran yakışıklı delikanlı onun bilmediği, birlikte yaşanmamış yılların, yerlerin, ortak hiçbir duyarlık taşımayan insanları gibi.

Onları ütülü apak örtüler serilmiş bir sabah kahvaltısı masasının başında düşünüyor.

Ekmekler elektrikli kızartıcıdan çıkarken yeni kaynamış bir sütün tüttüğü odada, bol katlı tüllerle yumuşatılmış aydınlığın içinde düşünüyor.

Yaşamanın güvenli, oburlukla tüketildiği bir yer orası.

Baba bir sigara yakmak için uzandığında anne yardıma kalkıyor. Kapitone pembe sabahlığın biraz açılıvermesiyle gevşemiş bağrı beliriyor. O erken saatlerde bile takılı inci gerdanlığıyla taşan göğüs arasını eliyle örtüp sakınma durumuna geçiyor.

— Sütçü unutuyor yine sandım bugün ya, neyse unutmamış.

Delikanlı nedense yaz kış giymeye özendiği blue-jean'iyle, sırtında pek çok fermuarın açıp örttüğü solukça ceketiyle, süveterinin üstünde adının ilk harfi işli giyimiyle, lokmalarını bitirmeden kalkıyor masadan.

Türkiye radyolarında son dinleyici istekleri programlarının en beğenilen parçasını ıslıkla çalarak apartmanın sahanlığına çıkıyor. Asansörün gelişini hızlandırabilirmiş gibi arasız bastığı düğmeyi asansör olduğu kata gelene değin bırakmıyor.

Odadaki anne ve baba sabahın gönüllerine uygun elle tutulur erincinden sanki damaklarına varan bir tad almışça peçetelere kuruladıkları ağızları oynatarak bakınıyorlar karşılıklı.

Kim bilir hangi dalaşma yıllarından sonra sivrilikler aşınıp yiterek sonunda kan koca uyumu diye adlandırılan duygu yatışması için yeniden gülümsüyorlar birbirlerine.

— Sana benziyor Selahattin Kubilay gittikçe. Ne yakışıklıydın ya ah, ah, diyor anne.

Şimdi erkeğin o elleri terleten geçmiş yakışıklılığından söz etmenin tehlikeleri epey arkalarda kalmıştır.

Kadın yapay cinsel bir isteklenme de kattığı sözlerine iyice abanıyor.

— Nüveyre, diyor adam. Sözü yürütmüyor nedense.

— Sen ah sen, nesindir sen...

Diriliği bitmiş her ilişkiyi sürdürmeyi beceri sayan karı koca, kahkahamsı gülücüklerine kendilerini birlikte bırakıyorlar.

Karşılıklı pörsütülmüşlükleri, duyarlıksız cinsellikleri içinde, müzikli kapı zili sesiyle anca kendilerine geliyorlar.

— Satı'dır bu, diyor kadın. Çamaşır var bugün. Makineyi kullanmayı nihayet öğretebildim.

Duvardaki bir genç kadınla bir erkeğin resmine kayıyor annenin gözleri.

Büyük kızının bilmem kaçıncı evlilik yılında çekilmiş resimde kızı pırıltılar, ipeksilikler içinde duruyor. Ve doğrudan annesine bakıyor soran gözlerle.

— Dediğim gibi anneciğim, artık üzülmeyin, diyor Emine. Avukat tutmanıza gelince, savunmamı kendim de yaparım ya.

— Bak bizi biraz düşünsen böyle konuşmazsın. İçimiz ancak rahatladı avukatlarla konuşunca.

— Ne biliyordunuz ki, ne konuştunuz? Durumum hakkında ne eksik, ne fazla konuşulmasını istemem.

— Emine, yeniden söylemesi zor. Herkes işitti, biliyor. Gazetede resimlerin o kara kuru oğlanla birlikte basıldı. Altına da "Anarşistin metresi olan kız anarşist" yazmışlar. İyi bir aile için bunun ne demek olduğunu falan sana anlatmak yersiz kaçar.

— Yok anne. Ben onun metresi değil çok yakınıydım. O Haydar'dır. Daha önce sizle bu konuyu konuşur gibi olmuştuk.

— Emine, yavrum...

Annesi koyuveriyor kendini.

Kubilay aynı kıpırtısızlıkta.

Bir ara Haydar adı anılırken dudakları oynar gibiydi.

Nüveyre öğretmen alabildiğine acıklı bir görüntü ediniyor. Omuzları düşüyor, sesi titriyor, yanaklarına bastırdığı mendilin kat kat ettiği gevşek adaleleri hatta kaşları bile titriyor.

— Öyle konuşma benimle, diyor annesi. Gazeteleri yalnız eş dost değil, benim, babanın öğrencileri, üstelik senin de arkadaşların okuyanlar. Sen dostluğa çok önem verirsin. Onlar ne derler düşünsene.

Susuyor Emine.

Annesinin sesindeki koyulma, yüzündeki çöküntü umduğundan daha da çok acı çektiğini kanıtlıyor.

Ama bu acı Nüveyre öğretmenin eskiden bu yana sürdürdüğü yapma erdemlerden kaynaklandığından değer kazanmıyor Emine'nin gözünde.

— Kızım ileri gidiyorsun yine. Bak hoş görüyorum seni. Peki evlen onunla. Belki de evlenmişsindir bile. Bir resmi nikâh olsa durum daha da kolaylaşır. Açık konuşalım, yattınız mı?

Annesinin duyduğu acı buyurmaya dönmekte.

— Geceleri az da olsa uyundu.

— Ne demek istediğimi pekâlâ anlıyorsun, cevap ver.

— Aa... bakın bu çok iyi. Resmi soruşturmadan sonra özel soruşturma. Ama İstanbul'dan hiçbir yana sürülemem şimdilik. Ola ki Seçil gibi beni ters bir yere, Erzurum'a yollamak gerekebilir sizce. Ne yazık ki Türkiye Cumhuriyeti yasalarının elindeyim şu anda. Üstelik küçük de değilim, benim için kendinizi daha fazla üzmeyin.

— Alayı bırak. Baban da önem veriyor o şeye. Evet baban da.

— Yaaa...

— Emine sabrım taşıyor. Demin söyledim ya herkes okudu, cümle âlemin haberi var. Kalkıp bir de ailemizi, onurumuzu savunacak noktaları kapayamazsın. Tutuklananların çoğu yaşıtların olabilir ya hepiniz gençliğimizi falan temsil ediyor değilsiniz.

— Doğru söylediniz. Toplananlardan söz açalım; tutuklananlar da, toplanacak olanlar da üç aşağı beş yukarı çoğunluk benim yaşıtımdırlar. Okuduklarını iyi anlıyorlardır, kuşkunuz olmasın. Hiç olmazsa ölçüyü siz olarak alırsak çok çok iyi anlıyorlardır. Haydar'dır o. Onunla birlikte yaşamak niyetindeyiz. Eğer yargıçlar, ne olursa olsun gözdağı gerekir bunlara, demeyip can alıcılığa kalkışmazlarsa. Daha çok anlatmam gereksiz, tansiyonunuz çıkar. Oysa siz kederden, acıdan sakınmayı bilen insansınızdır. Üstelemeyin anne. Sizin gerçeğe yaklaşmanız rahatınızın elverdiği ölçülerdedir hep. Yoksa hiç aptal değilsinizdir anne. Yüzünüze vuran değişik anlamlar bazı düşüncelerinizden oluştu hep. Ben sizin bile anımsayacağınız yıllardan beri sizi izlerim hep. Nüveyre öğretmen, öğrencilerinize okutup öğrettiğiniz her şey doğru muydu? Kuşkulandığınız her şeyden uzak kalmayı yeğlediniz olsa olsa. Zamanla yırtıcı bir kişiliğiniz oldu. Kendi kendinizden saklanmış olabilirsiniz bir aralar. Artık şimdi ne etseniz sanırım o yıllar öncenin bozulmamış kişiliğinden ufacık bir ipucu bulamazsınız. Sizin mutluluk anlayışınız insanı gevşeten, uzun uyunmuş, terli bir yaz uykusuna benziyor. Siz kana bakamam

dersiniz hep. Çünkü hemen kendi akacak kanınız gelir aklınıza. Hep kendiniz. Bu denli saklanarak, sakınarak artık hangi doğrular için konuşma hakkınız kaldı sanıyorsunuz. Burası yeri değil, biliyorum. Acı çeken bir anneye bir evladın bu türlü konuşması geçerli ahlak yasalarını temelden sarsar, biliyorum. Bitti anne, bitti. İşkenceler, öldürülmeler sizi ilgilendirmemeli, bana kadar uzanmış olsa bile. Sizin iyilikçilik sınırınız başkalarının çocukları için üzülme alanını kapsamıyor. Alışkanlıklarınızın gündelik koruyucu kılıfına iyice bürünün. Yeter. Tamam.

— Anlaşılan kendini burda da toparlayamamışsın. Bu söylediklerini babana tekrarlamayacağım. Böyle vahşileşmiş olabileceğine o da inanamaz.

— Anne yeter, diyor Kubilay. Tartışmanın yeri burası değil.

— Bırak Kubilay. Büyügümüzdür söylesin.

— Yok abla. Yersiz sözler bunlar. Anneciğim ikiniz de kırıyorsunuz birbirinizi.

Kubilay'da bu inceliğin doğuşuna şaşıyor Emine.

Kardeşini ilgiyle araştırıyor.

Birden onun sıkıntılı gözlerinde eski bir Erzurum gecesinin bakışını yakalıyor. Yemeğin hangi parçasının ya da hangi sıcak köşenin ona sunulacağını bekleyen tanıdık bakıştır o.

Gözetimdeki görevli hâlâ "vakit tamam" demiyor. Bir dese üçü de bunu istekle bekliyor kuşkusuz.

Karşı karşıya bekleşirken düşüncelerinin dışa yansıması güçlendiriyor Emine'yi. Yalnız bırakıldığı, pustuğu işkence gecelerinin aşırı duyarlılığı eziliyor.

— Az daha Kubilay'ın dışarıdan kazandığı burs falan tehlikeye düşüyordu. Bu olaylarda senin de adın duyulunca.

— Yok canım, diyor Emine. Artık ailelerin tek tip insan yetiştirmediğini bizim yöneticiler ve aile büyükleri bilmiyorlar mı? Türkiye'nin gayri resmi tarihini biraz okusalar öğrenirlerdi. Ne ilgisi var Kubilay'ın benim tutumumla, eylemimle.

— O tarihi biz de okuduk ve okuttuk unutma kızım, diyor annesi.

Birden öğretmenleşiyor, güvenli vurgulamalarla bağlıyor sözlerini. Gözleri kızarmış; dudakları solgun, boyasız.

— Ben ona demek istemedim anne, neyse. Kubilay'ın işi oldu demek istiyorum.

— Evet çevremize, dostlarımıza, eniştene borçluyuz bu bursu. Bir daha sefer Seçil de sana gelecek benimle.

— Yok hayır, diyor Emine. Gelmesin, anne, gereği yok. Kubilay da boş yere yorulmuş.

— Allahaısmarladığa geldi o sana. Semra ablamı görmeliyim, diye diretti.

Semra demeye ilk Kubilay başlamıştı son yıllarda Emine'ye.

— İyi yolculuklar Kubilay'cım. Ne yana, ne kadar kalacaksın?

— Önce Washington'a gidecek.

Yanıtı annesi veriyor çarçabuk.

— Başarılar dilerim. Türkiye'nin genç teknokratlara gerçekten ihtiyacı çok.

Karşısında Cemşit gülüyor sanki.

Makinelere bir canlı tadı katarak, okşayıp severek bakan üstün yetenekli Tuncelili delikanlı açılan yaraların hiçbirini kollarında, gövdesinde, ellerinde taşımazcasına ivecenlikle konuşuyor: "Arkadaş dinleyeceksin," diyor. "İnsanın yaratıp kotardığını insanca dinleyeceksin. Makinenin yüreğine baş koyacaksın. Nerede burulup katılıyor, nerde zorlanıyor, şıp diye bulacaksın."

Cemşit'in apak dost gülüşü uzaklaşıp soluyor.

— Haydi, diyor görevli. Görüşmeciler vakit tamam.

— Biz ta Ankara'dan geldik, diyor annesi. Biraz daha konuşamaz mıyız? Yavrum ağlama n'olur. Bu kız epeydir ağlamazdı. Haftaya geleceğiz görüşmeye. Ah Semra, ah evladım hepsini yoluna koyacağız. Bizi kapıdaki köylüler gibi bekletemezler. Sühendan halana gittim. Onlar paşacıdır biliyorsun. Bir bir anlattım. Hele bekleyin dedi şimdilik. Paşa artık parti başkanı değil ya. Yok yok, seni, bizim kızımızı, böyle tutamazlar. Ne demek yani. Enişten de İzmir'de o şeyle falan konuştu, söz aldı. Emine artık...

— Sizi bugün çok mu beklettiler anne?

— Hem de nasıl. Zaten heyecan bir yandan, sıkıntı bir yandan. Hukuk müşaviri doğrusu çok nazikti. Bizi o yatıştırdı. Dışarının durumunu görsen ana baba günü. Orta yaşlıcana bir kadın vardı, nerdeyse dipçikleyeceklerdi zavallıyı. Tutukevleri önünde falan beklermiş hep. Her görüşme gününü ezberlemiş

kadıncağız, sırayla gidiyor hepsine. Köylü möylü değil. İçeri almıyorlar tabii. Yakını yok ki. Öyle suskun duruyor. Yalnız birkaç delikanlıyla kız gidip elini öptüler. Sonra aralarında senin adın geçti, ben de hemen tanıttım kendimi. Birden sanldı kadın kırk yıllık tanışmışız gibi. "Ben Ahmet'in annesiyim," dedi. "Adım Neriman'dır efendim. Kızınız akıllı, dürüst bir kızdır. Gerçi siz benden iyi bilirsiniz ya. Yine de bazen insan öz çocukları için daha çok yanılabiliyor. Benim selamımı götürün lütfen kızınıza. Arkadaşlarıyla çıktıklarında bir şey gerekirse evim açıktır efendim. Bahariye'dedir. Kolaycacık bulurlar. Artık ev olarak kalan bir tek yer orası. Ahmet'in annesi dersiniz e mi?" dedi. Sonra "N'olur darılmayın efendim. Emine yalnız değil görüyorum. Sizin gibi iyi, sevgili bir ailesi var. Bizim Ahmet yok da. Artık onları çocuklarım sayıyorum. Anlarsınız efendim değil mi beni, Ahmet artık yok, gelmeyecek..." O kadını görevliler deli yerine koyuyorlar.

Emine bağrına saplanan acıyla bükülmemek için tellere tutunuyor.

Tanımadığı o kumral kadını, Ramadan'ı, hatta İzmir'e gidip uzun süre dönmeyen bıçkın babayı, vurucu yırtıcı bir sevgiyle duyuyor içinde.

Yatışması, hemen toparlanması gerek yoksa avaz avaz bağırabilir.

— İyi miydi kendisi?

Sesi çok bozuk çıkıyor.

— Sen nerden tanıyorsun? Niçin sarardın? Yoksa kötü bir şey mi oldu?

— Oğlu arkadaşımızdı. Annesini çok iyi tanırdı, çok da severdi. Sonra onu vurdular, öldürdüler. Üstelik silah yoktu üstünde. Yoktu hayır... Yoktu...

Annesi durgunlaşıyor, sonra Kubilay'ı gözden geçiriyor.

— Çıktığınızda oradaysa Neriman öğretmen selamlarımı söyleyin. Ellerinden saygıyla sevgiyle öptüğümü de.

— Peki söyleriz kızım.

Annesi Emine'de patlayan bu aşırı duygulu tutumu ürkerek, şaşkınca, yabancılayarak izliyor.

— Tamam dedik görüşmeciler, vakit tamam.

— Buradan Ankara'ya geleceksin çocuğum, değil mi?

Yok, Ankara'ya gitmeyecek Emine.

Sorular, ilgiler, yermeler yeniden çevresinde olsun istemiyor. Özellikle ailenin eski ölülerinin Emine'in bugününü görmemiş olmalarındaki şanslarının yeniden önemle anlatılmasını dinleyemez.

Anneannesinin takmayı unuttuğu dişlerden boşalan kansız mermer yanaklarından çenesini yukarı alan tülbent çevrili yüzü öylece patiska yastığın içine gömük.

Sokak kapısının çalınması o gün dinmiyor.

Titizliği herkesçe bilinen anneanneye son gösteri olarak salt onun yattığı odaya çorapların sessiz basışıyla giriyor konuklar.

Bu tür bir yürüyüş evde ölümün kesinlikle saptanmasıdır.

Emine elinde üstü –lise defteri– yazılı biyoloji defteriyle onu nereye bırakacağını kestiremeden odaya her girene biraz doğrulup, ardından büzülerek yer açıyor. Bir yanlara sıkışıyor.

Onu görenler "Yavrucak," diyorlar. "Nüveyre Hanım da Ankara'ya yerleşir yerleşmez bu kara haberle karşılaşacaktı demek. Telgraf çekileli epey oldu."

"Uçakla gelecek annesi kuşkusuz."

"Evet ayağının tozuyla. Anne ölümüne koşmak dayanılır şey değil."

"Hacer Hanımın yaşı kemale ermişti ya, ölümün yüzü hep soğuktur."

"Bu torunu değil mi?"

"Ortanca olan, evet."

"Avukatla evlenen var ya büyük torunu, bir ara Türkiye güzeli bile seçilecekmiş de şimdiki kocası engel olmuş."

"Hilton'da tanışmışlar, bir öğrenci çayında."

"Adam çayda değilmiş canım. Yukarıda iş konuşması yapıyormuş, kız geçmiş önünden, adamın nutku tutulmuş."

"Sonra inanması zor ya kız aylarca olmaz, diye diretmiş."

"Bir sevdiği varmış dedilerdi. Dedikodusu o zamanlar çıktıydı."

"Çok da güzel kardeş, ben kadınlığımla donakaldım görünce."

"Yalnız biraz dalgın gibi."

"Belki de kibirdendir."

"Tanıyanlar gönülsüzdür, diyorlar."

"Anneannesine son gelişinde, eski yatağımı kur diye tutturmuş. Rahmetli büyük hanım ağlaya güle anlattıydı."

"İzmirli adam çok varlıklıymış."

"Evet. Bu çöküş dişlerini takmayı unutmak değil," diye düşünmüştü Emine. "Öldü diye çıkarmışlardır."

Sabaha karşı anneannesi son nefesini kuşlar gibi vermişti.

Hiç kimse duymamıştı.

Büyük kızı dolanıp düzenliyor her bir şeyi.

Nedime teyzesinin yüzünde takılıp kalmış bir ağlama öncesinin küllü ağırlığı var saatlerdir.

Ekşimsi bir tadın dilden damağa yayılmadan dudaklarda büzülüp durakalışı da denebilir bu hüzünlü tutuma.

Soruveriyor Emine'ye teyzesi:

— Gece perhiz yapmalıydı değil mi Emine? Yemiştir. Ah anneciğim söz dinlemiyordu son zamanlarda. Lahana turşusuyla biber dolması yenir mi hiç...

Emine susuyor.

Erzurum'dan gelince evin her yanına sinmiş ihtiyarlığın dinginliğini bir giz saymıştı başlarda.

Genç kızlığının kanda duyulurca tepen devingenliğiyle yine de nasıl olağan karşılamıştı o küçük, sessiz ihtiyarı.

Üçüncü ayın sonunda anneannesinin "Yavaş ol canım, ardından gâvur atlısı kovalamıyor canım," deyişlerine gülüverirdi.

Çünkü o eski evde bel vermiş merdivenleri gıcırdatarak çıkan Emine'ydi.

Okuduklarına, çalışmasına karışan yoktu orda.

Anneannesiyle birlikteyken annesini, babasını, kardeşlerini özlemediğini neden sonra anlayıp utanmıştı kendisinden.

Oysa anneannesini bir günün akşamüstüne varana dek özleyiveriyordu.

İstanbul'u tanımak, denizi doymamacasına görmek sonralan alabildiğine seveceği bu kenti anneannesiyle özdeşleştirmekti belki de.

Anneannesinin anlattıklarını dinlerken yaşanan zamanı bir yerde durdurmuş olan bu ihtiyar kadının, annesine benzemezliğindeki güzel, uçucu, dayanıksız eskilikler miydi hoşuna giden. Anneannesinin dualarla geçiştirdiği küçük ev kazalarının sonunda "Allah korusun, verilmiş sadakalarımız varmış," demeleri miydi Emine'yi o eski loş yere bağlayan?

Bu başıboş, sevecenliğe susamış bir çocukluktan çıkıp geliyordu oraya Emine.

Bazı geceler öyle kendi kendine sorular sorarca konuşurdu anneannesi.

"Acaba Seçil ablan iyi yaptı mı, diyorum?"

Ardından kendini yanıtlıyordu:

"İyi yaptı, iyi yaptı, para kadına elzemdir. Gençliktir, güzelliktir para. İyidir, iyi yaptı. Ben parayı pulu anlamıyorsam çocuğum, dedenle pek bahtiyar olmuşluğumdandır canım, ondandır."

Yatağın kırışıksız düzgünlüğünde anneannesinin küçülmüşlüğünün, yok olmuşluğunun bilincine vardıkça sevgiyle ağlayıp durmuştu Emine. Akşamüstü annesinin gelişinden ötürü gürültülerin bir ölçüde artışı, konuşmaların çoğalması hüznünü daha artırmıştı.

Konuşmalar başlamıştı.

"Bir çift su kaçmış elmas küpe için mi?"

"Acıbadem'deki köşkte de hissesi vardı."

"Broşunu satmış. Bulgar'a gösterdik ya daha önceleri."

"Sonra biliyorsun zümrütü de çatlamıştı da gözü pek görmediğinden anlatamıyorduk."

"Ama kocamandır, ikimize rahatlıkla birer yüzük çıkar."

"Satılsın, bölüşülsün diyorum."

Erzurum'da bir trenin uğurlanması anının yenilenmesidir bu Emine'de.

Çevresindeki benzer yaşayışlardan, ortak davranışlar edinmiş bu insanların şaşmaz bir döngüyle aynılık çemberini oluşturmalarına şaşkınlıkla bakıyordu.

Ölünün yakınları, başta annesi, teyzesi kimi aşırı devinimlerle kimi zor tutulurmuşça salınan ünlemlerle ölüye bağlılıklarını abartarak dışlaştırıyorlar.

Oysa o küçücük, dağınık ihtiyar kadını daha yaşarken unutmuşlardı bile.

Bir görev duygusuyla sürdürüyorlardı akrabalıklarını, üstelik hiç saygı, anlayış içermeyen bir görev duygusuyla. Arada onu arıyor, bazı ufak şeyler vererek evlat olmanın gereğini geçiştiriyorlardı.

Anneannesini, kızlarının kullan diye verdiği şeyleri giymeye yeltendiğinde ne zaman görse Emine bu uymazlığı, yakışıksız kesimleri, aykırı süslülüğü o kocaman kadınların nasıl düşünmediklerine şaşardı.

Ne annesi, ne teyzesi anneannesine yeni bir şey armağan etmiyorlardı.

Sanki bundan sakınıyorlardı.

Ona verdikleri parayı da (bu pek sık olan bir cömertlik değildi üstelik) uzun süre unutmuyorlardı.

İki kardeş annelerinin cimriliğini belirten, yakınan bir tutumla ihtiyara nasıl para verdiklerini, annelerinin nedense bu paraları da biriktirmeye kalktığını üzünçle konuşuyorlardı.

Hem Nemide teyzesinin, hem annesinin bu konuşmaları sürdürürken seslerine vuran incelişin altında kabaran daha haklı, daha çok para harcar, daha çok iyi evlat olma hırsını sezmemek olanaksızdı.

Bu karşılıklı sözde dertleşmeler çoğunluk:

"Çok yaşlandı çook... hele babamın ölümünden sonra daha bir garipleşti. Gerçi ikisi de çocuklaşmışlardı ya bilmez misin, babam son yıllarında annemle gelinlikli bir resim çektirmeyi bile kurmaya başlamıştı."

"Evlendiklerinde savaş varmış. O zaman düğün falan yapmak yakışıksız kaçacağından şöyle aile arasında eş dost nikâhı olmuş onlarınki."

"Neden sonra ecelin eşiğinde iki ihtiyar damat gelin olup nerdeyse resim çektireceklerdi."

"Zor caydırmadık mı, allahaşkına düşünsene Nüveyre."

"Evet, evet."

"Niye biriktirir paraları bilmem."

"Üstelik biz vermesek de dul maaşı var."

"Neyse biz evlatlık görevimizi yapıyoruz ya."

Emine'nin bu konuşmalarda dikkatini çeken, iki kardeşin de verdikleri para hakkında belirli bir rakam söylemeyişleri, bu konuda da birbirlerinden karşılıklı açıklama istememeleriydi.

Tıpkı Erzurum'da Nazik kadına, Leylim nineye ve benzerlerine ödenenlerin açıkça saptanmaması gibiydi bu eli açıklığın pahası da.

Oysa anneannesi arada bir Emine'ye armağanlar almaya davranır, çoğunluk aldıkları da aşırı renklilikleriyle, tuhaf kesimleriyle Emine'nin beğenisine ters düşerdi. Emine yine de ara sıra bunlardan bazılarını palto ceket altına giyip anneannesinin gönlünü hoş etmeye uğraşırdı.

Bir süre sonra "Ben bilemiyorum çocuğum," derdi anneannesi. "Biz hep kibar renkleridir diye solgun, uçucu, sade şeyler giydik. Şimdi ne zaman Beşiktaş pazarına insem içim, gönlüm açılıveriyor. Ah gençlik ah neredesin? diyorum. Sana almaya kalkıyorum ya pek beceremiyorum besbelli."

Emine, anneannesini sarar, bu yumuşacık, kayan yanaklara öpücükler kondururken içinin ezildiğini duyardı.

Ölüm günü oradakiler için önemli olan, o kuytu, küf kokulu evin bir yanlarına para edebilir, neyin sıkışıp kaldığıydı.

Mirastan hak almayacak uzak tanışlar için bile ilgiye değer olan konu buydu.

Çünkü anlatılmasından doyulmaz bir tat alıyorlardı görünüşe bakılırsa.

Nemide teyzesinin annesine bakışları, annesinin arada bir Nemide teyzesini süzüşleri aslında anlam olarak eşti.

O bakışların ardında, yıllar yılı sürdürülmüş hesaplı, kısır tutumun ikisince de bilinip bilinmezden gelinmesi aile için uygun sayılır davranışlar dizisindendi.

Emine açısından bir insanlık aksayışı olarak sezilen bu ilişkilere büyüklerin çoğunluğu, yetişkinler; yatkınlıkla, eleştirisiz katılıyorlardı. Onlar da tıpkı böyle, yaşarken unutulan ölülere sahip olmuş, benzer yasaların ortaklığını zamanla gereğince duyup uygulamışlardı. Kapalı, sinsi davranışlar onlarca da bulundukları katın yaşama sağlamlığı, niteliği olarak edinilmişti.

Ne diyorlardı: "Ölüm hak, miras helâl."

Peki, orta yaşı tutmuş bu iki kadın, anneannesinin kızları, geçmişlerinden neyi savunup duygulanabilirlerdi? Hangi özünü yitirmemiş bir anne anısını günlerden bir gün karanlık bir anda ağan, güç veren bir görüntü yapabilirlerdi hayatlarında? Üstelik annelerinden bu denli uzak kalabilmişlerse, anne kılındıklarından bu yana arayıp bulmaları gereken ayrı bir tutamla niye kendi çocuklarına yaklaşamıyorlardı?

Gerçi Nemide teyzesinin çocuğu yoktu ya olsa da annesinin benzeri bir anne olacağından kuşku duymuyordu Emine. Kutsal ailenin hangi yaşamasız öğelere abandığını, davranışlarda kalan sevecenliğin yapay ölçülülüğünü, bu ölüm ve benzeri ayrılık günlerinde saklanmaz taşmalara uğradığını sezmişti Emine.

Kendini aile içinde ilk kez, ölü evinde açıkça yabancı duymuştu.

Orayı ona ısıtıp sevdirenin, artık yaşamayan anneannesi olduğunu acıyla, bıkkınlıkla düşünmüştü.

İyileşme dönemindeki bir hastanın ürkekliği içinde, çevresini sessiz izlemeyi sürdürmüştü. Daha eski kuşaktan olan o ihtiyarcık oradakilerden ayrı, özgün bir kişiliğe sahipti Emine'nin kanısınca.

Giderek artan durgunluğu oradakilere çok acı çektiği kanısını vermiş olacaktı ki Emine'ye yaklaşıp sırtını, saçını, yanağını, o durumların kalıplaşmış avutucu sözlerini söyleyerek okşamaya girişmişlerdi.

Uslulukla kabul etmişti o gün bu ilgileri.

Oradaki gibi olanları asla sevmemeye karar verdiği ilk gün de o ölüm günüydü belki de.

Anneannesinin içeride anında unutulmuş vücudunu, ölü evinde gösterilmesi gereken ayrıntılı davranışlarında yanlışa düşerlerse çevreye ayıp olur kaygısıyla dolananları, ileride tanıyabileceği onlara benzeyenleri de bir daha sevemezdi artık.

"Bu broştan iki yüzük olabilir..."

"Dul yetim maaşları..."

"Üç aylıklar..."

"Üst düzeyde tanışlar."

"Nüveyranımın damadı..."

"Zincirlikuyu Mezarlığında aile kabristanı almış, oysa büyük hanımın vasiyeti varmış Edirnekapı'ya kocasının yanına gömülmesi için. İki gündür bu tartışılıyor."

"Nüveyranımın kocası diretmiş, Edirnekapı'yı istemişse annen oraya gömülmeli, diye."

"Niye kendi gelmemiş? Bak öbür damat burada."

"Güya kalbinden hastaymış."

"Halılar eski."

"Eski halı şimdi daha çok para ediyor."

"Ne de olsa İstanbul hanımıydı rahmetli."

"Mahalleyi kedilere sarmıştı ya kimseye de zaran yoktu."

"Şu köşedeki dikilen var ya, hani şu açık kumral kız, ortanca torunuydu teyzenin. Pek severdi onu pek."

"Akıllı bir kızmış. Güzel de üstelik."

"Biraz pasaklı değil mi?"

"Ah bilmezsiniz, anne ölümü bir şeye benzemiyor. Nüveyranım eridi kadıncağız."

"Nemide Hanım da öyle. Kocası da pek hoş adam; epey geç evlenmiş diyorlar Nemide Hanım."

"Adamın ikinci karısıymış."

"İlkinden çocuğu var mıymış adamın?"

"Yokmuş."

"Aaa, bak işte bu çok iyi, sonra türlü işler çıkıyor insanın başına."

"Aman bu zamanda aklı olan çocuk yapmasın."

"Hangi camiden kaldıracaklarmış?"

"Tabii Şişli'den. Çok çelenk gelecektir."

"Eh bunların kökü geniş, halalarının durumu çok iyiymiş."

"Pek görüşmüyorlar galiba sanırım."

Bu konuşmaların tümü aynı acıklı yüzlerle sürmüştü.

Zor duyulur, saygılı, benzer ses kısılmalarıyla yürütülen konuşmalar bir süre sonra Emine'nin bile ilgisini çekmeyecek denli odada dönmüş, değişik insanlarca yinelenir olmuştu.

Bu kişileri sevmeyecekti Emine.

İçini üşüten, yalnızlık duygusunu alabildiğine bileyen bu insanları; korunaklı gibi duran, oysa içi kemirilmiş bu boş hayatları yaşayanları asla sevmeyecekti.

Düşünceleri henüz somut değildi ama dalga dalga üstüne abanan olumsuzluk çevrintilerle sarıyordu dört yanını.

Annesi iki gün sonra kırk mevlidinin kime okutulacağı, mevlit şekerlerinin nerede yaptırılacağı konusunda gereken kararları Nemide teyzesiyle birlikte almıştı.

Anneannesinin evindeki paraya döner her parçanın saptanması da Nemide teyzeyle kocasının katılmasıyla yapıldıktan sonra anca Emine'yle konuşmayı düşünebilmişti.

Kızını karşısına almış, ardından da onu bir öpücük sağanağına tutmuştu.

Emine'nin naklini Ankara'ya yaptırır yaptırmaz İstanbul'dan gidecekti o yanlarına, öyle demişti annesi. O zamana değin Nemide teyzesi ilgilenecekti onunla.

Sinirliliği, artık yadırganmayan günlük yaşamasında arasız yinelenen Nemide teyzesi ve ayakları kokan ama yine de üstüne adının başharfleri işlenmiş ipekten gömlekler giyen kocasının yanında kalacaktı.

Emine, onu iyi günlerin beklemediğini anlamıştı. Teyzesinin en küçük bir dalgınlığa göz yumulmayan, tozludur diye dış paspaslara bile ayak silinmeyen, yaprak düşer diye saksıda çiçek bakılmayan, mutfaktaki kabın kacağın değişmez yerlerde sıralandığı evinde geçirilecek günler bir konuk akraba kızı için bile kötü sözcüğüyle tanımlanamazdı. O günler, belirleyici iz taşımayan, aşırı sıcak rüzgârlı, tozlu, sıradan, yaz öğleleri gibi umut kırıcı, sıkıcı olabilirdi ancak olsa olsa.

Annesiyle Kubilay'ın omuzlarının arasından boşluğa bakarak "Buradan çıkar çıkmaz, eğer yakamı bırakırlarsa, Ankara'ya gitmemeliyim" diye düşündü. "Annemle babam da İstanbul'da olmamalılar bir süre. Onların sorunlarına, hatta bu durumunda olması gerektiği kanısıyla taşacak aşırı ilgilerine dayanamam hiç. Eskisinden çok başka bir değişim geçiriyorum. Her yaptığımızı,

bize her yapılanı soğukkanlılıkla, kendimden uzaklaştırarak düşünmeliyim. Bu da anca, eve dönebilirsem tek başıma kalmakla sağlanabilir.

Eğer bırakırlarsa.

Burada da epeydir tartaklamayı durdurdular.

Yeni birilerine mi vakitleri ayrılıyor?

Belki de işkenceye ara verip alışkanlığımı, diretmemi çökertmek istiyorlar. Bu da olabilir.

Bir de gazete okuyabilsem...

Neler olduğunu bilmeliyim dışarıda.

Anneme sormamın yararı yok.

Döner dolaşır ikimizi, üçümüzü konuşur oluruz sonunda. Buna da dayanmak güç."

— Tutukluluğum biterse bir süre yalnız kalayım diyorum anne. Babama da söyleyin, kendimi bir yoluna koyunca elbette yanınıza geleceğim.

— Aa... yorgunsun evladım, katiyen olmaz. Sana iyice bakıp dinlendirmeliyiz. Eski sakinliğine falan kavuşmalısın. Bu bir gençlik itisiydi, biz anlamaz mıyız sanıyorsun yavrum?

— Sizden çok rica ediyorum anne. Olayların, benim yorumumu lütfen yapmayın, bunu kesinlikle istemiyorum. Bakın epeydir sizden özel bir istekte, dilekte bulunmamıştım. Anne lütfen...

— Haydi vakit tamam.

— Ta Ankara'lardan geldik, diye yineliyor annesi. Sesi kırık. Aylardır görüşmedik kızımla.

"Aylar geçmiş ha?" diye düşünüyor Emine.

Görevli yaklaşıyor.

Boyu ortadan uzun, şakaklarının üstünden kesilmiş saçlarının görülebilenleri kırılmaya yüz tutmuş. Yüzü alabildiğine kapanık.

Oradakiler görevliye bakmca onunla aynı dilin insanları olduklarına inanmakta güçlük çekiyorlar.

— İçtüzüğe aykırıdır. Tamam. Çıkılacak.

Kubilay tavana bakıyor.

Sanki kurşun rengi yükseltide bir şeyler arıyor.

Annesi aradaki engeli unutup uzanıyor, Emine'ye ulaşamıyor. Deminki dikkati, toparlanması dağılıyor gibi.

— Sen çıkarken biz almaya geliriz seni. Uygunu böylesi. Avukatla haberleşeceğiz. Çok uzun sürmez burada kalman.

— Çıkma işini bırakın. Belli olmaz, daha uzunca kalabilirim.

— Seni buraya getirmelerinden beri aylar geçmiş. Bize neden sonra haber ulaştı. Ah Emine ah, ne diyeyim bilmem ki!.. Enişten gereken yerlerle görüşüyor.

— Değmez anne, vazgeçin. Neyi, nasıl yürütmek istiyorlarsa bırakın bildiklerince yapsınlar.

— Kendine acımıyorsun bize acı bari.

Annesi ivecenlikle en alışık olduğu yönteme asılıyor.

— Daha birçok anne baba, karı koca bu acıyı çekiyorlar. Yakınlarını arayıp bulamayan, bulduklarında tanımayanlar ya da öldüğünü öğrenenler var. Bakın, siz beni hem diri buldunuz, hem de tanıdınız. Eh bunu da azımsayamayız. Neyse aslında pek bir şey yok, telaşlanmayın.

Annesinin gözlerinde yıllardır görmediği gerçek acının ilk kez ığıl ığıl biriktiğini görüyor.

— Sen de çok değişmişsin yavrum, Emine'ciğim, çocuğum. Bize doğru gelirken pek çıkaramadık baştan seni. Adım adım yaklaştıkça anca anladık sen olduğunu.

Kubilay'a yaslanıyor annesi.

Ona acıyıveriyor Emine.

Tutamadığı bir dağılma içinde kadın. Başı oğlunun omzuna kaykılıyor. Kendi küçük, güvendiği evreninde oranın duvarları sarsalandıkça düştüğü şaşkınlık, acemilik şimdi elle tutulur gibi.

Annesi bir yandan gözyaşlarını kurulama çabasında, bir yandan Emine'ye büyüğünden yardım dileyen bir çocuğun bakışlarıyla bakıyor.

Emine işkence izlerinin kökten silinmediği kollarını, bacaklarını, sırtını ve öteki yerlerini bir bir geçiriyor içinden. İyi ki annesi onları göremeyecek. Yoksa bu sıvılaşan acıyış bir hastalıkmışça Emine'ye de bulaşıp sarabilir.

Yüzü demek ki ne etse çektirilen acının bozgununu taşıyor.

Ona bir ara işkencecilerden biri, kaçıncı kez verildiğini çıkaramadığı uzun bir elektrik akımından sonra, ayna tutup yüzünü göstermişti.

O küçük aynada dünyanın yıkımına tanık ettirilen bir çocuğun duru, acıyla darmadağın ettirilmiş, çirkinleştirilmiş ya yine de güzel olan yüzünü görmüştü.

O yansıyış kendisi midir diye düşünmemişti bile Emine.

Bir insandı.

El ayası büyüklüğünde sırlı camda gördüğü o yüzde çıkmaza itilmeye çalışılan, dirimin, yitmeyle yaşama arasındaki asılışını izlemişti.

İşkenceci "Bak kendine!" diyordu. "Bak, ne berbat bir kan oldun. Artık senin üstünden devrimci olanlar da, kimse de geçmez."

Emine annesine uzak bir bakışla bakmıştı.

Annesinin duyarlığı taşıyordu her yanından.

— Yavrum, kızım. Bunlar seni yalnız mı sanıyorlar? Baban iyi ki gelmedi.

— Anne siz beni tutuklu görmekten çok etkilendiniz. Üzülmeyin gerçekten. İyiyim. Kubilay toparlasana annemizi.

Emine, "Daha çok acınmamaları gerek, çünkü sonra ellerinden kurtulamam," diye düşünmüştü.

Gidiyorlar.

Artlarından bakıyor.

Annesinin bu yürüyüşü tanıdık. Seçil'i Erzurum'dan İstanbul'a yolcu ettikleri sabahın kesik,yorgun adımları bunlar.

— Kubilay başkadır, deyip kalkmıştı annesi yemekten. Kadir'in oğullarıyla kardeşini nasıl eş tutabilirsiniz zekâ bakımından.

Emine çatalını gezdirmişti tabağında.

Sessizlik basmıştı.

Babasının Emine'ye uzattığı eli ona değmeden havada kalmıştı.

— Selahattin, demişti annesi. Sabah erkenciyiz, vakitli yatsak diyorum.

Cumhuriyet Alanındaki yeni katlarındaydılar artık.

"Hava muhalefeti" nedeni kalkıp da okullar açıldıktan iki gün sonra taşınmışlardı apartmana.

Kiraz ortalarda yine az görünüyordu.

Taşınma, yerleşme günlerinde inanılmaz bir hamaratlıkla dolanıp annesinin bile yumuşayan bir anlamla dolu yüzüyle onu izlemesine neden olmuştu.

Sonunda çocukların somyaları da yük arabasının en üstüne, öteki yataklar denkler kaymasın, pekişsin diye bağlanınca eski evin kapısı çekilmişti.

Emine bilmediği bir tıkanmayla dolmuş, vurulacak bir tokattan sakınırca yüzünü koluyla kapayıp eve bakmamıştı.

Yüreğinde örülen parça parça anılardan sıyrılmak istiyordu.

Uyum taşımayan, istemi dışında çoğalan, alabildiğine ışıltılı, canlı görüntülerle bütünleşen anıların yükünü taşıyamıyordu yüreği. Karlı tepeler obruluyor, her oyuktan gözyaşlarıyla, gülücüklerle belenmiş bir Seçil çıkıyordu. Sonra birlikte geçirilmiş o dingin saatler, uyumlu yaşama anlarından biri Emine'yi kavrayıveriyordu. Üzüngle kıvanmanın simgelediği durumlar, başına sirkeli bez koyan bir anne, şarkılar, yenen yemekler, Seçil'le birlikte çözümü yapılmış bir matematik problemi... tümü eski sıradanlığından, dinginliğinden sıyrılıp yaşanan an'ı eskitiveriyorlardı.

Eski evin örtülüp anahtarı sahibine götürülecek kapısının ardından yaşamayı güzelleyen anılar Emine'ye çağıltıyla, bollukla akıyordu. Tahta kapının, alışılmışlıktan görülmeyen tokmağı olduğunca belirip tamamlanıyordu. İnsanlardan, eşyalardan boşaltılmış ev onların bırakışıyla arınıyor, geçmişin ayrımını güzelden yana yaparak Emine'nin içine kazılıyordu. Ürkütücü, gizemli bir tapınma duygusu, ağlamayla gülme arasındaki o benzersiz gitgelde tutuyordu Emine'yi.

Araba yola çıkarken çantasını karlara gömmeye kalkmıştı Emine birden.

Annesi kızını şöyle bir süzüp:

— Orta birdesin, demişti. Çocukluk falan yeter. Haydi atla bakalım. Anahtarı Kadir verecek. Nazik Hanım, sen de toparlandın mı?

Yeni katın dümdüz yalınlığı, odalarının gölgesizliği, pencerelerinin alana açılan bakışı, her katın sahanlığında betonun tekdüze uzanışı, demir merdiven tutamaklarının soğukluğu, adım seslerinin binaya dağılan tok yankısı yadırgatmış, üşütmüştü Emine'yi.

Annesi ilk günlerin yerleşme coşkunluğundaydı.

Emine'nin sakarlaştığını, derslerine özeninin eksildiğini, iki günde bir kalem, silgi hatta harita defterini yitirdiğini görmüyordu bile.

Babası üç ayrı oda, bir de gündelik oda dedikleri oturma yerinden (öteki üç ayrı odanın kapıları da oraya açılıyordu) ve aynı yerdeki aydınlık bir mutfaktan, içinde yıkanmak için kurnası da olan ve bir alafranga heladan oluşan bu katta saklanacak yer bulmuşçasına yemek yer yemez yatak odalarına giriyordu. Oraya koydurduğu masanın başına geçiyor, bir şey yapmadan öylece oturuyordu bir süre. Ya da hava gece çıkılacak gibi uygunsa lokale gidiyordu.

Annesinin, kocasının geceleri evden çıkışını her zaman bir an karşı koyacak gibi durup izlemesine bakıyordu Emine.

Annesi nedense babasının cayıp gitmeyeceğini mi bekliyordu? Sonra örneğini defterdarınkinden ya da albayınkinden aldığı bir işlemeyi hangi öğrencisine yaptıracağını kararlaştırıyor, köşe yastıklarıyla donattığı koltuklarla kanepelerini övünçle gözden geçiriyordu.

Kiraz gece ona bırakılan günlük odanın (bu hem konuk, hem oturma odası olarak kullanılma zorunluluğundan çok temiz kalmasına çalışılan odanın) ortasına, onlar yatmaya çekilince uygun sayılan bir saatte yatağını seriyordu.

Sabahleyin herkesten önce kalkıp taşındıklarının haftasında getirilen emaye sobayı yakmış oluyordu.

Yıl sonuna doğru derslerin ağırlaşmasından ötürü mutfakta bulaşık yıkayan ya da soğan ayıklayan Kiraz'la konuşmaya istediğince vakit ayıramayan Emine, derslerinden arada kalkıverip hızla mutfağa yöneliyor.

— Nasılsın Kiraz can? diye yumuşacık soruyordu.

Sonra gülmesine abanıyor, Kiraz'a haksız, hoyrat bir şeyler yapılıyormuş kanısına yine de kapılıyordu gülerken.

Kiraz betonun soğuğu daha da arttırdığı nemli mutfakta sanki iyiden küçülmüşçe, kaçamak gülüşüyle Emine'ye bakıp susuyordu.

Bir sabah uyandıklarında onun yatağını serili, sobayı yanmamış buldular.

Annesi sinirli bakışlarıyla önce yerdeki yatağa, sonra koltuk-kanepe yastıklarına, atlasların, satenlerin üzerine özenle işlenmiş renklere bakmıştı. İşlemeler ustacaydı. İlkokul öğrencilerinin yapabileceği şeyler olmadığı ilk bakışta belliydi. Bunların, bilenlerin elinden çıkmalığı görür görmez anlaşılıyordu. Öğrencilerin büyüklerince yapılıp, Nüveyre öğretmene sunulduğu çevrede söylenmeden de biliniyordu.

Kalan bir iki yastığı sonraki yıllarda gören bir Amerikalı kadın (annesinin dernek arkadaşlarındandı) tutkuyla bakakalmıştı işlemelere. "Beautiful, most beautiful" deyip durmuştu.

Koltuklarda renk renk açan yastıklar, perdelerin uyumlu kıvrımları, halının açıkta kalan düzgünlüğü, sobanın kıyısına sığınmış gibi duran yatak yığınını odada daha aykırılaştırıyordu.

— N'oluyor bu kıza, demişti annesi, n'oluyor? Saati de tepesine koyduk. Ben içeriden duydum zil sesini bu duymuyor. Oda da buz gibi.

Babası yataktan çıkar çıkmaz yaktığı sigarasının külünü dökme korkusuyla yeni alınma kristal benzetmesi kül tablasına uzanıp,

— Kimbilir Nüveyre, çocuk uykusudur? demişti. Kalkamamıştır.

Kiraz'm yatağına uzanıp yorganı aralayarak, yokolmuş başı aranan Emine.

— Kiraz, diye seslenmişti. Kiraz, kalksana sabah oldu.

Annesinin ardında durduğunu bilmek nedense Kiraz'ı rahatlıkla ellemesini engelliyordu.

Konuşan annesiydi.

Emine'yi itip birden yorganı açmış, üstünde gündelik giyimiyle yatakalmış çocuğun yüzünü çevirip bakmıştı. Yüzün tümü

parça parça kızartılarla doluydu. Kirpiklerinin karasına değin süren kızıllıkları gören annesi hızla geri çekilmişti.

— Git burdan, demişti Emine'ye. Haydi, çabuk çık odadan. Durma. Kubilay kalkarsa buraya bırakma. Yok yok, bizim odaya gir sen. Ne de olsa yatağa yaklaştın. Haydi diyorum sana.

Emine korkuyla gerileyip,

— Söyleyin anne nesi var Kiraz'ın?

— Çık diyorum sana, hâlâ duruyor. Bu kız beni deli edecek. Sorma.

— Kiraz'ın nesi olduğunu söyleyin anne. Yoksa çıkmam.

Annesinin inen tokadıyla yanağını alan sıcaklık boynunu sarmıştı.

O gün okulda geçimsiz, hırçın, dalgındı Emine.

Okuldan döndüğünde Kiraz yoktu ortada.

Kimseler de yoktu.

Babası birden yatak odasından çıkmış, Emine'yi dostça bir el sallayışla selamlayarak geçip annesinin ıvır zıvır doldurduğu odaya girmişti.

Emine kalakalmıştı.

Mutfağa geçişteki küçük aralığa kapısı açılan o odayı ve içinde olanları düşünmek istememişti.

Babası oraya niçin girmiş olabilirdi?

Annesi niye görünürde yoktu?

Olağanüstü bir durumdu bu.

Kuşkusuz Kiraz'la ilgiliydi.

Okuldaki sarsıntılı duygularla geçirdiği günden sonra Kiraz'a acıması da artık yorucu olmaya başlıyor gibiydi. Annesinin bıkmadan yinelediği "daha ne yapacağız işte" sözleri etkilerini gittikçe duyuruyor gibiydi.

Emine ödevlerini her günkünden aşırı bir titizlikle önüne sermişti. Kararan havanın, sıklaşan tipinin çok ötelerindeymişçesine camlardan bakmıştı. Eski evin sıcaklık, düş dolu lekelerle bezeli tahta tavanları, oraları yitirmişliğin özlemi içinden soluk bir okşayış gibi geçip gitmişti.

Okuduklarını pek anlamıyordu. Bunun sakıncası yoktu. Öğretmenlerince ondan istenen, ödevlerin aynını yineleyip, öğrendiğinden çok neyi ezberlediği, yazdığından çok yazısının

düzgünlüğüydü. Bu durumda aklına yüklenen bir şey olmuyor, ödevlerin aktaracağı bölümlerini dudaklarının ucuyla sessizce döndürüp duruyordu.

Alacakaranlık odada çalıştığı tarih parçasını, orta yükseklikteki sesiyle, anlam katmadığı vurgulayışsız okuyuşla kimbilir kaçıncı kez geçerken elektrik yakılmıştı.

Annesi uğurlanan bir konuğun ardından çoğunluk yaptığı gibi duvardaki oval kesimli aynada yüzünü gözden geçirivermişti.

Ardında beliren babası yemek saatinin geldiğini çizen,

— Eee... saati kaçladık hanımlar, sözlerini söylemişti.

— Şimdi biz ana kız giriyoruz mutfağa.

— Anne Kubilay nerede?

— Onu defterdarınkine bıraktık. Kızamığın dökümü geçinceye kadar bizde kalsın falan diye çok direttiler. O kadının da gösterdiği dostluk, bağlılık bambaşka bir şey. Ağzından bir Nüveyre bin Nüveyre gibi çıkıyormuş.

Annesi böbürleniyordu.

Oğlunu güvenceye almanın, kızına söz dinletmenin olasılığı, yaşam boyu bozulmazmışçasına ortada dolanıyordu.

Babası bir çocuğun daha konuk gitmesinden ötürü yenilenen bir gençlik duygusuna kapılmış gibiydi.

Emine bu her an değişen, yine de özündeki bozulmuşluğa yatkınlığını silip atamayan karı kocalar ilişkisini el yordamıyla tanımaya başlıyordu. Bu cansız ilişkiye oturdukları yeni apartman katının daha yaraşır bir konut niteliği taşıdığı açıktı.

Annesi, babası, Kubilay buraya ulaşmayı amaçlamış, varınca da tuttukları soluğu salarak "oh" çekmiş koşucular gibiydiler.

Emine o katta içini üşüten bir yalnızlığa düşmüştü.

İstanbul'a gittiğinden beri güzelliklerle bezeyip düşünmesi kolaylaşan Seçil'i anmaya abanıp dalmayı yeğler olmuştu.

— Ne zaman döner Kubilay?

Annesi yapmacıklı, soru dolu bakışlarıyla bakmıştı Emine'ye.

— Dedim ya, Kubilay doktorun salık verdiği sürece kalacak orada. Sen bakıyorum Kiraz'ı sormuyorsun.

— Evet ya şeker kızımız nihayet bizim Kiraz'ı onun kadar sevip savunacağımıza inanmış. Görüyor musun Nüveyre, Kubilay aslanı soruyor yalnız.

Babası yine yaltaklanma, uzlaşma gecelerinden birine başlıyor olmalıydı.

Emine olanca örtünmesiyle çekilerek susmuştu.

Bu kadınla adamın kızlarının hem en yakını, hem en uzağı olabilişlerindeki kaypak duygu atmalarını bilirdi.

Evet korkmuştu.

Annesiyle babasına karşı içini alan kaygı başka sözle açıklanamazdı.

Erinlik yaşındaki sarsıntılı insanın, taze özünü koruyamama korkusuydu bu.

— Bak Selahattinciğim ana kız biz sana iyi bir masa hazırlayalım da gör.

— Yok anne biz Kiraz kadar iyi kuramayız.

— Aaa, çılgınsın sen. Kiraz masa kurmayı köyünde ne zaman nereden öğrenmiş ki bizden iyi bilsin.

Emine titremişti.

Annesi Kiraz'ın hasta yattığı sürece ev işlerinin kolylığını kanıtlar bir tutuma girecekti belli ki. Böylece Kiraz ortalarda dolanır koştururken yardımcı olmaktan çok, annesinin iyilikseverliğinin canlı kanıtı sayılacaktı. Bu da Kiraz'a haksızlık edilmesini daha kolaylaştıracaktı evde.

Eski eşya artıklarıyla "Elbette bir şeye yarar, saklayalım," tutumuyla doldurulmuş küçük odada o yapayalnızdı. Yıllanmış, değişik yerlerdeki konup göçmelerden edinilmiş türlü kirler, küfler, nemler katışmasından oluşan o yadsınmaz eskilik kokusuyla silme kaplanmış odadaydı. Yüksek ateşle yatan küçük köylü kızını, sanki Emine'nin de birlikteliğiyle bir köşeye sıkıştırıyorlardı artık.

— Kiraz nasılmış anne?

— Kızarmık olmuş işte, iyileşene kadar da ortaya çıkmayacak. İlaç verdi doktor, üşütmeyecek. O iyileşinceye kadar biz idare ederiz. Hem canım üç kişiyiz, işimizden ne olacak ki.

Annesi üç kişi olmanın, iç içe kapanarak, kolaylıkla sürdürülecek aile ilişkilerinin tadını somut bir yaklaşımla duymuşça gülmüştü.

O geceki yemek çarçabuk yenmişti.

Annesiyle babası günlük konuşmalarına dalmışlar, Emine'ye arada ilişen bakışlarında alışkanlığın dikkatsizliğiyle kızlarının tedirgin oturuşunu ayırt etmemişlerdi bile.

Babasının saatin on ikiye yaklaştığını söylemesiyle kalkmışlardı.

Boynuna asılı havlusuyla helaya gidip dönüşte babası,

— Kiraz uyuyor, ilacını uyandırıp verdim. Altı saatte bir alacaktı ya..

— Altı saatte bir mi demişti doktor? Hı saati kuralım. Ateşine şimdi bakmak yersiz. İnmemiştir daha. Biliyor musun Selahattin, bu kız başkalarının falan yanında olsa atıverirlerdi sokağa vallahi. Şanslı, şanslı neyse. Hadi bakalım ortanca, odana.

Sokaklara atılıveren yoksulları, onları kolaylıkla atıverenleri, bu atılışların olağanlığını annesine bakmaktan sakınarak düşünmüştü Emine.

Sandık odası benzeri bir yere tıkılıp iyileşmesi için üstelik ilaç da alman, yoksul kimsesiz bir çocuğun durumunun şanslılığına verilmesini düşünmüştü. Bu şans denen şeyin de annesi Nüveyre öğretmenin iyilikseverliğinde simgelediği gece, koyu bir uykuya dalmıştı Emine.

Çalan saatin sesiyle uyanmıştı.

Sessizlik evde de Erzurum kentinde de elle tutulur yoğunluktaydı.

Yatağından doğrulup soğumuş odanın güçlü uyarmasıyla karanlığın içinden delgi gibi dönüp birden dinen saat zilini dinlemişti.

Annesinin ya da babasının Kiraz'a ilacını vermek için saati kurduklarını anımsamıştı.

Saat çalınca kalkmışlar mıydı?

Ya uykularını bölememişlerse diye ikirciklenmişti.

Kiraz'ın odasına gitmeyle gitmeme arasında tedirgin kalakalmıştı.

Annesi ya da babası Kiraz'ın yanındaysalar kolayca azar işitebilirdi. Çok dikkatli olabilirse Kiraz'a ilaç verip vermediklerini odaya yaklaşarak anlayabilirdi.

Süzülüp mutfak çıkışına geldiğinde sessizlik, kıpırtısızlık Emine'nin kalkışıyla bile bozulmaya uğramadan kalınlığını koruyordu.

Kiraz'ın yattığı odaya yanaşmıştı.

Kapıda ona çok uzun gelen bekleyişinden sonra, içerde uyanık birilerinin olduğunu açıklayıcı bir gürültünün gelmeyişinden yüreklenerek yavaşça kapı kolunu çevirmişti.

Odada yoğun bir ter, toz, o etkileyici, anlayamadığı koku vardı.

Sonraki yıllarda işkence odasında burnuna vuracak olan "yalnızlık, kıstırılmışlık" kokusu olarak tanımlayacağı, o çok etkileyici havayı bu ilk soluyuşuydu.

Demek annesi, babası uyanmamışlardı.

Emine odasına gerisin geri kaçmayla Kiraz'ın yattığı yere girme arasında bocalamıştı. Bu korku, yalnız çocuğa duyduğu ilgiyi dağıtamıyordu.

Arkadaşlıktan öte; içtenlikle, alışkanlıkla birlikte yaşamayı başardıklan bu kıza karşı, değişiyor gibiydi. O dolambaçlı sıçrayışlarla bastıran ergenlik yaşının güçlüğüyle, kararsızlıklarıyla doluyordu.

Bir yerlerde, gecenin güne dönmeyecekmiş kanısını veren doruğunda dikelen o ihtiyar kadının "Can değeri bil, ceyran kızım," diyen sözleri arada ışıyordu.

Emine, giderek ağırlık, ezicilik kazanacağını sanmadığı o geçmiş konuşmalann, araladığı bu kapıyla arasına yığıldığını anlıyordu.

Kiraz'a bundan sonraki günlerde yeterince yardımcı olamayacağını da seziyordu.

Hastanın soluk alışındaki ince hırıltılan duyabildiğinde onu uyandırıp ilacını vermeye kalkıştı.

Elektriğin düğmesini arayıp, çevirdi.

Odaya dolan yirmi beşlik ya da on beşlik ampullerin yetersiz, engin ışığında durakalmıştı.

Kiraz'ın üstüne yorgan diye denklere vurduklan yaygıların yığılmış olduğunu görmüştü.

Bu özensiz yığıntının altındaydı Kiraz.

Hiç görünmüyordu.

Başucundaki iskemlede yarım bardak suyla üç ilaç şişesi, bulaşık bezi olarak kullanılan çizgili bezlerden biri vardı. Bununla hastanın terlerinin alındığını hemen çıkarmıştı Emine. Evin öz

çocuklarına hiçbir şeyin çok görülmediği bu yerde, ağır ateşli bir hastalığın elinde tutsak olan öksüz küçük kızın terlerini silmeye ayrılan bezin temiz olsa da bu olması dokunmuştu Emine'ye.

Yatakta güçsüz yatıp duran o kadar taze bir insancıktı ki, ondan niçin böyle sakınıldığını, niçin pis sayıldığını anlamıyordu.

Üç ilaç şişesinden hangisinin ateş indirici olduğunu bilmiyordu.

Hasta inlemeyle yakınma arası bir göğüs geçirdikten sonra, dönmüştü yatağında.

Bu dönüşten üstteki ağır yığın çok az etkilenmişti. Emine hastayı ezebilirmişçe kıtıklaşan renkler, nesneler, çirkinlikler yığınına bakmıştı.

Ütü tahtasına dayalı duran eski perde raylanna, bacağı kınk üç iskemleye, nedense atılmaya kıyılamayan telleri kopuk bir elektrik ızgarasına, çirkin çiçek resimleriyle süslü kaba karton şeker kutulanna, Kubilay'ın tekerleri kopuk tahtadan trenine, yerlerine olanak bulunur bulunmaz yenileri alınan her yaşin tutumluluk diye saklanan eskilerine baktıkça iç körelten görüntülerinden kendine olan güvenini birden yitirmişti.

Yardım etme isteğini, gecenin ürkütücülüğüne karşı sıvandığı kararlılığı yavaşça yitiriyordu.

Yerine dönmeliydi.

Durmasının yaran yoktu.

Kiraz'a bilmediği ilaçlan veremezdi.

Annesiyle babasını asla uyandıramazdı.

Onu sıkıca uyarmış değiller miydi!

Değil hastanın odasına girmek, önünden sıkça geçmek, hatta kapı tokmağını bile tutmamanın gerektiğini ciddiyetle anlatmışlardı.

Bir şey yapamayışının şaşkınlığı ile dikilirken hiç olmazsa Kiraz'a iki üç söz söylemesinin onu iyileştirebileceği kanısına kapılmıştı.

İçinde giderek dikenleşen kaçış duygusunu da böylece eriteceğini düşünmüştü.

Yeni evde edinmeye başladığı onaylanmaya yatkınlaşmasına da bir kafa tutma olabilirdi bu.

Yatağa yanaşıp yığının arasından arkadaşının başını yoklayarak bulmuştu.

Küçük kız ateşler içindeydi.

Ter arasız taşıyor, yayılıp gövdesinin bu terin içinde batık olduğu sanısını veriyordu.

Çünkü ter sulaşmaya dönmüştü.

Öyle dokunulunca duyulan bir nemlenme değildi Kiraz'ınki.

Küçücük gövdesinin saldığı sular nerdeyse, ağır hastalığının onmaz salgısıyla boğuyordu Kiraz'ı.

Emine titreyerek,

— Kiraz can, demişti. Hişt, kalksana. Bak, çok hastasın sen. Bir şey söyle bana n'olur.

Kiraz'a duyuramıyordu.

Hasta önceki pürüzlü solumalarından birini derinden alıp koyvermişti gövdesini yine.

— Kiraz kalksana. Bak, ben geldim. Arkadaşın Emine geldi. Hişt n'olur duysana beni, daha çok seslenemem ki gürültü olur.

Dışarısı sessizdi.

Emine iskemledeki ilaçları iteleyerek kıyısına ilişmişti.

O yaşların duyarlığıyla gecenin masalsı gizini içiyor, solgun ışığın güçlükle aydınlatabildiği odada bilmeden tutturduğu yumuşacık bir devinimle sallanıyordu. Bir yandan da Kiraz'ın boynunu okşuyordu. Bu sıska boynun ateş ateş yanışına, atardamarların göz yaşartıcı zonklamalarına parmak uçlarıyla tanık oluyordu.

O ve Kiraz, şimdi bildikleri her şeyden bölünüp sökülmüş bu odada yapayalnızdılar. Emine'nin içini, ağdalanan olumsuzluğun kıyıcı egemenliği dolduruyordu.

O nesneler tıkışıklığının tepeleme sürdüğü, donattığı odada arkadaşının kolaylıkla ölebileceğine inanıyordu. Kuşkusuz bu ölüm çok korkunç, o oranda da sessiz bir şey olacaktı. Kiraz iz bırakmayan küçük kuşlar gibi ölecekti. Sessizliğin dokunulmazlığı saydam ama kırılmazca inecekti Kiraz'ın uzun ipek kirpiklerine. Herkeslere, küçük talihsiz Kiraz'ın mutsuz sonunu hangi sözcüklerle anlatacağını düşünüyordu.

Annesi ise bunları kurarken sanki ardındaydı. Sözü hemen o alıyordu. Bütün ailenin ellerinden geleni eksiksiz yaptığını, yükselmemesine dikkat ettiği sesiyle sergiliyordu. İyiliğini, cömertliğini, büyüklüğünü sözde dokunmasa da tutumuyla

belirtiyordu. Annesinin bu abartılmış acınmasına kendini kaptırıverip ağlayabileceğini de şaşkınlıkla düşünüyordu Emine. Anneler babalar her olayı hazır kalıplara boşaltıp ne de kolay çözümleyiveriyorlardı.

Odada ne kadar kaldığını bilmiyordu.

Dışarda, erkenci Erzurum kentinde uyanma belirtileri yoktu daha.

Emine bastıran uykuyla uyumama direnci arasında gidip gidip gelirken Kiraz yatakta doğruluvermişti.

Zayıf, güçsüz varlığından umulmayacak bir çabuklukla üstündekileri itmişti. Kiraz'ın gözleri açıktı. Yüzü öyle parlamış, canlanmıştı ki Emine onu hasta sanmakla bir an yanıldığını düşünmüştü.

Kiraz ıpıslaktı. Giyimi bağrına yapışmış, sıska gövdesinin olanca çelimsizliğini açığa çıkarmıştı. Yatakta öne arkaya düzenle salınıyordu. Salmışında, dinsel bir törenin kurallı gidiş gelişini andıran özenli uyumu vardı. Küçük kızın gözlerindeki neyi gördüğünü belirtmeyen bakış o bakışın kendince ulaştığı görüntünün gücü, güzelliği Emine'yi tutkuyla sarmalamıştı. Eski günleri anımsatan yumuşaklıkta, sevecenlikte davranışlarla, arkadaşını alıp çekip gitme istekleriyle donanıyordu.

O hasta olamazdı.

Belki de bu baskın ateş yaşadığı güçlüklere karşı kanıtlmaz bir savunma gibi almıştı küçük kızı. Çünkü apartman katında artık eski yerli evindeki evin yapısından güç alan, haklılık, iyilik kazanan hiçbir gerçek duygu yaşanamayacaktı. Kiraz, buna karşı, yüreğiyle bir başa çıkma yolu bulmuş olmalıydı.

Konuşmayan, bazı sesleri duayı andırır bir düzenle çıkaran Kiraz'a değerce yaklaşmıştı Emine.

Onun bakış alanına girmeye çabalamıştı.

Bunu başarabildiğinde ayağına takılan bir kitlenin yuvarlanmasından çıkan gürültüyle bu verişten kopmadan çevresini ivecenlikle taramıştı.

Yok, evde her şey odaya girdiğindeki gibiydi.

Tek değişme sabahın yaklaşmasıydı. Oysa dışarda çözülmemiş sıkı karanlıkta, sessizlik olduğuncaydı.

Üstelik solgun elektrik ışığı kırık serpintileriyle onları koruyor gibiydi.

Yok, görmüyordu onu.

Kendini ne denli ortalayıp karşısında dursa da Kiraz'ın bakışları Emine'yi aşıp Emine'nin paylaşamadığı o görünmeyene varıyordu.

Kiraz başka yerdeydi.

Küçük köylü kızı uzun yıllar bir daha bırakamayacağı düşler kurma huyunu pekiştiriyordu.

Annesinin ilerde yaka silkerek, kimi yerip, kimi bağırarak terbiye edemediğini söyleyeceği Kiraz oluyordu.

Mutfağın davlumbazının dibinde annesince cezalandırılıp tek ayak dikilip bekletileceği o günlere kayıyordu.

Duymazlık, aldırmazlık, konuşmazlıkla kuşanacağı direncini şimdiden örüyor olmalıydı.

Kiraz başka yerlerdeydi. Sanrılarla gerçek yaşamı karıştıracağı, bulaşık sularına, helalara dökeceği kezzaplara, diplerine yemek artıkları yapışmış ağır kokulu çöp tenekelerine, kirli çoraplara bakarken bile yaratacağı özenilesi masal görüntülerine dalmasının başlangıcındaydı belki de. Ara sıra baş gösterecek, kızamıktan kalan bir sakatlık diye nitelenecek coşkulu kendini yitirişlerinden ilkini o gece yaşıyordu Kiraz.

Emine gitmeden Kiraz'ın yatışmasını beklemiş, onu okşarca omuzlarından bastırıp yatırmış, üstünü sıkıca örtmüştü.

Çıkarken yuvarladığı gürültülü şeyi yatağın altına itmek için eğildiğinde mühürletilmiş eski radyo torbasını görmüştü. Annesinin gelecekteki olaylarda daha sert, daha nesneleşen bir görüntü edinmesine o geceden payı olan radyoya bakmıştı.

Neye yarayacağı anlaşılmaz -bilenler söylemişti, radyo onanlmazdı- eşyalardan biriyle çizilmeye başlıyordu yavaş yavaş Nüveyre öğretmen.

Kullanılamayacak, anılası güzelliklere, anlatılası inceliklere bürülü olmayan o radyoyu ilerde de öteki anlamsız eşyalar gibi umulmadık yerlerde görecekti Emine. Yıllar geçip bilgisi, düşüncesi geliştikçe gülünç doymazlıklarla eşya, mal edinme tutkusunu, o sınıfın arasız sahiplenme oburluğu olarak öğrenip, bilip noktalayacaktı.

Bir hafta sonra Emine de kızamık olmuştu.

Annesi, doktorun gerekli saydığı bakımı özeni, gıdayı dakika atlamadan uygulamıştı.

Sonuçta hafif geçmişti hastalığı. Kızartıları kısa zamanda dökmüş, iyilik başlangıcına doğru da, Kiraz'ın iş yapmak için yataktan kalkmış olduğunu görmüştü.

Oysa Emine günlerce yataktan çıkarılmamıştı.

Annesinin öğretmen arkadaşları ve öteki tanışlarınca ziyaretine gelinmiş, çocuklu olanlar odasına girmeseler de kapıdan başlarını uzatarak gönül alıcı sözler söylemişlerdi. Getirdikleri armağanları Emine'yi nazlatarak duyurmuşlar; küçük kızın iyi göründüğünü, ama kızamık hastalığının asıl sonraki bakımla kesin atlatılacağını da üst üste belirtmişlerdi.

Annesi bir sözcüğü ağzından düşürmemişti: "Ansefalit"ti bu. En korkunç "ihtilat"lardan biriydi. Neyse ki, "şükür, sağ salim atlatmıştı" kızı hastalığı.

Konukların ağırlanmasına da koşturan, ama verilecekleri sunması engellenen Kiraz sararmış, daha da kurumuş yüzünde çatık bir anlamla söylenenleri duymazcaydı, Emine'ye günlerce hiç bakmamıştı. Gerçi Emine'nin odasına Kiraz'ın girmesine engel konmuştu ya, hiç değilse kapıdan başını uzatabilirdi. Oysa o Emine'ye ne hatır sormuş, ne de gülmüştü.

Emine yatağında, o günlerde kendisinin olmasını çok istediği, hastalanınca da hemen alman çocuk dergisi cildine dalıp gitmişti.

Zaman geçtikçe yavaştan boy atan sağlığa yeniden dönüşün bencil, verimli sürgününün çevreyi hiçleten aldırmazlığı günlerini kolaylaştırmıştı.

Hastalığının bitimine doğru bir olay olmuştu.

İclâl öğretmen kıyılan baskı menekşe çiçekleriyle süslü bir defteri Lamia öğretmen aracılığıyla Emine'ye göndermişti.

Bu defterin onu bu denli sevindirmesini kendi bile anlayamamıştı.

Annesi başta mırın kırın edip sonra "Eh kızım çalışkan bir çocuktur," diyerek defteri almıştı. Bu açıklamayla neyi koruduğu ya da ittiği pek anlaşılmamıştı.

Armağan edilen menekşe çiçekli, lacivert, kalın maroken kaplı defterin güzelliği açıkça yadsınır gibi de değildi. Her konuşmasına "Sizden iyi olmasın," diye girişen Lamia öğretmense ilk kez İclâl öğretmenden "sizden iyi olmasın" diye söz açmamıştı. Annesinin dediklerini yanıtlamaktan da kaçınmıştı.

Hastalığın bittiğine büyükler güven getirince Emine okula başlayıp biriken, geciken ödevlerine hırsla girişmişti.

İclâl öğretmenin dersinde onun üstünde uzunca kalan bakışlarını sezer sezmez ona kaçamak bakışlarla yanıt vermişti. Bu genç, güzel kadının yüzündeki kırılmışlığın neyi taşıdığını tam anlamak isteğiyle sarsılmıştı.

O yıl sınıfını pekiyi ile geçmişti.

Okul dönüşlerinde Kiraz'ı ortalıkta göremiyordu.

Kiraz çoğunluk soğuk beton mutfakta, eritilmiş kirli mavi günışığında işlere dalmış gitmiş oluyordu.

Emine geçerken Kiraz'a bakmadan kopuk kopuk iki üç söz söylemeyle yetiniyordu.

Annesinin sonraları kızının Kiraz'a hiç yanaşmadığı halde kızamık oluverişini anlatmasını eski günlerdeki suskunluğuyla dinlemişti Emine.

Kubilay kızamık mikrobunun evde bittiğine karar verilip dönünce, defterların karısının taklidini yaparak annesiyle babasını günlerce güldürmüştü.

Bir gün asık yüzle durmakta direten Emine bile sonunda kardeşinin hallerine gülmeye başlamıştı. Kiraz'sa artık kolaylıkla izlenip ev halkınca üstünde tartışılmayacağına karar verilmiş bir kişilik edinmişti o sıralar. Ondaki en önemli değişiklik mutfağa girer girmez söylediği türkülerdi. Birini tutturması türkülerinin bitmemesine yetiyordu. Giderek koyulan yalnızlığını söylediği türküleriyle görmezleniyor olmalıydı.

Sonunda o sese hepsi alışmışlardı.

Tek düzeli ezgilerin duyulmazlaştırdığı sesi seçebilmek için günlük yaşayışın duraganlığında aksamalar olmalıydı. O yıllarsa evde bu çoğunluk olmuyordu.

Annesinin deyimiyle "Her şey beklentileri falan istediklerinden de kolay, çabuk gerçekleşecekti. Siyasi durum bunu gösteriyordu doğrusu."

Kiraz'ın çığırdığı türkülerse önemli değildi elbette. Yaptığı iş azalmadıkça türkülere karışmaksa gereksizdi.

Emine akşamın iyice ilerleyip geceye kol attığını saatin kadranının yeşilinden anladı.

Vakit sekiz buçuğa geliyor olmalıydı.

Bir şeyler yemeyi düşündü.

İki gün önceden kalma ekmeğin bayatlamış olacağını, kapıcıya aldırdığı yumurtaları buzdolabına koymayı unuttuğunu, belki de dolabın çalışmadığını düşündü.

Yok, galiba tutukluluğunun bitiş günü annesi fişi takmıştı.

Önceleri, ilk götürülüşlerinde de çekmemişlerdi ki fişten dolabı.

Yine de bu eşyaya koşullanmış dikkat, annesinin yıllardır para ödemelerine bağlı ilişkilerinin şaşmaz düzenindendi.

Apartmanın konuk saati başlardı dokuzla dokuz buçuk arası. Kat sahipleri sırası gelenlerce aranırlar, yeşil örtülerin serildiği masalarda kâğıt oyunları oynanırdı. Ötelerden gürültüleri, kahkahaları, apartmanın içine dağılır, yansırdı.

Bir ara, 12 Mart'ın hemen ardından daha kısıtlanmış, söndürülmüş bir yaşam biçimi dener olmuşlardı. Konuklar çoğunluk dışardandı.

Aynı yapıda oturanlar birbirlerini tanımaya girişmezler, bundan özellikle kaçınırlardı.

Çünkü şöyle ilgisiz bir bakışla sınırlandırılmış uzaklığın rahatlığını deneyerek öğrenmişlerdi. Bu taşınır ve taşınmaz mallar sahiplerinin, annesinin de kısaca dediği gibi, "Kimseyle uğraşacak halleri yoktu doğrusu. Öyle çok işleri vardı ki," hem de ne işler. Sorulması ayıp sayılan, anlatılması çağdaş bir kent soyluya yaraşmayan işler. Yine annesinin dediği gibi "Onlar ayak takımı falan değillerdi." Soru soracakların önce kendi önemlerini saptamaları gerekirdi. Çoktandır 12 Mart'ın acabaları, kuşkuları silinmiş, üstelik "bir avuç maceracının" terbiye edilme dönemine girişilmişti.

Bir de şu kurt İnönü'nün kırk yıllık partisinde nasıl yenilgiye uğratıldığını anlayabilseydiler...

Emine yatağa oturup kalmışlığını neden sonra anladı.

Yedi haberleri biteli epey olmuştu.

Ula kavşağında devrilen kamyondaki tarım işçilerini yeniden içinden geçirdi.

"Onlara, emekçilere zararımız dokunmuşsa, zor bağışlanır bu," diye düşündü. "Hem de çok zor bağışlanır. Bize romantik diyenler haklı olurlar. Her tartışmada bir yan haklı olsun diye uğraştık. Doğrular dondurulabilir miydi? Çünkü... Yoo, tam bulamıyorum ne demek istediğimi. Nasıl bir yorgunluk sendeki Emine. Düşüncelerin bağlarını yitiriyor. Orda, onca dayandın dayandın da burda niye çözüldün? Didişme gücün yittiyse, bu sarsaklığın sürecekse yandın. At kendini Emine camdan!"

Pencereye yürüdü.

Elektriklerin kesinleşmiş ışıkları sokağa bölük pörçük yayılıyordu.

Karşı pastaneden uzanan cıvalı lambaların aydınlığından iki kişi geçti.

Haydar'la saklandıkları sürede, dışarıyı izlediklerinde, her geçene nasıl kişilikler takındırdıklarını düşündü.

O başka bir dönemdi artık kuşkusuz.

Şimdi hızla gelişen bir özeleştiri içindeydi.

Ya Haydar tutukevinde bu saatte ne yapıyordu?

Okuma saati dedikleri sessiz saat mi başlamıştı?

Perdeyi kapadı.

Köşedeki gazete yığınının yıkıldı yıkılacak görünüşüne baktı.

Günlerdir, aylardır, belki de yıllardır... "Yıl oldu aylar bana," diye düşündü.

Gülümseyişe benzer bir ılıklık aktı içinden.

Tutukevinden çıktığından bu yana eğretilik duygusu yakasını bırakmıyordu.

Algılamaları, duyarlığı her şeyi ayrıştırıp olmaz benzetmelerle bağdaştırıyordu.

Sonuçta günleri çok uzun, eş anlamda, ayrıntısız, tek bir zaman niteliği kazanıyordu.

Tutuk odasında geçirdiği anları, saatleri, haftaları yitirişinin eşini sanki burda yeniden sürdürüyordu. İçe dönük davranışlarla yatıyor, kalkıyor, odasındaki göz erimi yerlere bile bakmamaya çalışıyordu. Ayrıntıları yitmiş görme alışkanlığıyla toplayıp düzenlemeyi gereksiz saydığı ortalığın karışıklığını gözden geçirdi.

Kimi zaman o torbalanmış radyoyu, kimi zaman pabuç teklerini ya da karton ayıyı, kitap yığınının içinde karışıp gitmiş

mektupları, naylon çorapların savruk, sıkıntı veren dağınıklığını, ayakkabıların burun buruna duruşundaki gülünçlüğü seçebiliyordu gözleri.

En duyarlı olduğu görüntü ise mektuplar yığınıydı.

Onları tutuklama kararını baştan alarak gelenler, onları didikleye didikleye ters yüz ederce dağıttıklarından beri ellemiyordu hiçbir yanı.

Adamlar, piyasada satışta olan kitaplara "yasaktır" demekten başka çıkar yol bulamayacak duruma düşmüşlerdi. Onlar için belli ki belge gerekmiyordu. Belki de her kitabı suç unsuru sayıyorlardı.

Mektuplara elini uzatmayı yasaklamış gibiydi kendine.

Dönüşünden bu yana geçmişini titizce yinelemesiyle düştüğü sürçmeleri durultmaya çabalıyordu.

Nerdeyse yirmi beşini süreceği şu günlerde küçük Emine'den, genç kız Emine'den, sevdalı Emine'den, onun yaşanmışlığından gelenler şurda saçları dökülen, derisi kat kat pullanan, gözlerini yumar yummaz, çoğunluk o kara üstüne yeşil yıldızların uçuştuğu tükenmiş, çirkinleştirilip horlanmış Emine'ye besin kaynağı oluyordu.

Yemek yemeyi büyük bir tembellikle, isteksizlikle nasıl savsaklayabileceğini araştıran Emine'ye özüne dönük eleştirisinden sağlamlıklar akıyordu.

Geçmişin mektuplarında aileden kimlerin ne yazdığını okumadan bilirdi.

Annesininkiler kül yutmaz olmasına aşırı önem verdiği o çatık sözcüklerle bezenirdi.

Emine eğer o günlerde gazetelere düşmemiş, salt kulaktan kulağa yayılarak, gerisi de resmi ağızlarca şöyle yalınkat geçiştirilmiş olaylara girmişse mektup asık yüzlü olmaktan çok öğretici olurdu.

Bir iki ay süregelmiş durgunluk dönemlerine rastlayan mektuplarsa anlatımı yumuşatılmış, sevecenlikle girilmiş mektuplardı. Annelik yetkisini güvenli bir tutumla sürdüren bu mektuplarda her zaman caymaz bir büyüklenme vardı. Nüveyre öğretmenin kişiliği küçük ayrımlar dışında arasız değişmeden sürüp giderdi. Sonra arada Seçil'inkiler de olurdu. Onlar posta

kartlarıydı. Sık sık çıktığı, kapanık Orta ve Uzak Avrupa gezilerinin, Ortaçağ şatolarının, bitişleri sivri damlı, soğuk yüzlü evlerle süslü Kuzey nehirlerinin ya da cadde kıyılarındaki yuvarlak masalı çekici cafelerin resimleriydi bunlar. Arılarında da Seçil'in yeni edindiği züppece bir söz dizimi sürerdi:

"Tatlı Minecik, bilsen... Burda gökyüzü Türk mavisi... Hep yağmur, hep sis... Yine de görülmeli buralar. Vincent Van Gogh'un şehrindeyiz, köprüyü görsen... Acı çekmiş kuşkusuz... Sana müjdeliyorum, orijinal bir Richard Parkes Bonington gördüm. Bir suluboya çalışması. Beni dehşetli sarstı. Gölyeşili lekeler, arkalardan sızan yağmur sonrasının ıslak güneşi, serin ışınları... Almak için iyi bir kopyasını arıyoruz... Resimler gerçek hayattan ve görüntülerinden daha çok ilgilendiriyor beni. Niye, niye? diye düşünüyorum... Kaldığımız otelden Mare Nostrum akıntısını görüyorum, elliyorum desem inan, mevsimidir... 'Geçen Yıl Marienbad'danın atmosferindeyim. Bir film değil o benim için, gördüğümde çıldırdım. Şüphesiz ben bir izlenimciyim. Tutulamayanı, duyulanı, anlatılamayanı her şeye karşı savunuyorum... Eski basım bir Baudelaire satın aldık. 'Les Fleurs du Mal,' 1875 basımı. Biliyorum, inanmayacaksın... Görsen çok kıskanacaksın ama..."

Her gördüğünün, seçtiğinin, beğendiğinin az bilinir, az görülür olması giderek tutku oluyordu Seçil'de.

Çoğunluk ipe sapa gelmez oynaklıkta anlatımlarla doldurulmuş olan kartlarda bazan o ülke insanlarının damıtılmış, seçkin, bireysel duyarlığını yansıtan dizelere benzer şeyler de geliyordu Emine'ye.

Bunlar kendisinin miydi, yoksa başkalarından mı aktarıyordu Seçil?

Kısa anlarda hep düşünürdü Emine. Babasıysa annesinin yetkesindeki sevgi ve bağlılıklarını, taşırmadan, annesinin mektuplarına birkaç satırla katılarak bildirirdi.

12 Mart yönetiminin kaba gücünü yürüten adamları neyi arayıp bulacaklarını sanmışlardı?

Saygı duyulası bir mektup elbette onların sakar, çarpık bakışlarına sunulmayacaktı.

Evet, orta sınıftan yukarıya geçmeyi başarmış ya, küçük bürokratlıktan sıyrılamamış o mektupları bulmuşlardı bula bula.

Okuduklarında –kuşkusuz okumuşlardı– belki birkaç tanesinden sonra, ötekilerine şöyle bir bakmayla yetinmiş olabilirlerdi, şaşmışlardı kesinlikle.

Çok ağır suçlamalarla tutukladıkları bu genç kızın büyüklerince korunmaya, akıl verilmeye gerek duyulan bir çocuklukta olduğunu görerek.

Oysa alıp götürdükleri insan, mektuplarda yazılanlar gibi, hiç de nezle olmamak için yün süveterlerini giymemeyi unutmaması, günde bir öğün et yemesi, anahtarı içerde bırakmaması sık sık hatırlatılacak kolaylıkta kişilerden değildi. Yemek yemeyi beceremeyecek denli küçük, erişkin sayılmayan bu kız mıydı? Devleti yıkacak olanlardan biri.

Bunlar aile içi ilişkilerin dışardan bakanlar kadar içindekiler yönünden de ne denli yalınkat olduğunu tanıtlayan mektuplar olacaktı hep. O adamlar bile, bu sudan sözlerle sürüp duran sayfaları yanlarına almayı, götürmeyi gereksiz saymışlardı. Oysa not defterlerini bile özenle toplamışlardı.

Bunca düşündükten sonra yambaşındaki masadan uzanıp, zarflar demetinin içinden bir iki tanesini seçti Emine.

İlk baktığı, annesinin sağa yatık, sivri, dar yazısını taşıyordu. Kâğıdın tarihi, lise bire gittiği yıldı.

Anneannesinin sahici olan her dalgınlığına, sevincine, delice ilgilerine, kedileri savunma tutkusuna dalıp gittiği, oyalandığı, İstanbul kentini içine çektiği yıldı.

Ne diyordu annesi o mektubunda.

Birden aydı Emine.

Okuduklarında kendisinden çok anneannesini düşündürmüştü ona bu mektup.

— Hıımmm demişti anneannesi. Bu Nüveyre var ya Allah Allah... Peki ne olacak? Nedir bu yani şimdi. Sardunyaları ayıklamalıyım. Sakızla, katmerli sarıyor. Annen Nüveyre var ya, ah bilmem ki...

Annesi noktası virgülü özenle yerleştirilmiş, satır aralarının eğri olmamasına dikkat ettiği mektubuna "Sevgili Emine," diye girişiyordu.

Bu başlık ya "Emine çocuğum," ya "Emine kızım"la duruma göre yer değiştirirdi.

"Gideli hepimiz seni bilmediğin kadar özledik, aradık. Babanla Kubilay ağızlarından adını düşürmüyorlar. Seçil de onsuz ne yapıyorsunuz? diye yazmış geçenlerde."

O satırları hızla geçti.

Anımsadığı, sarsıcı olması gereken bölümü bulmalıydı.

İkinci sayfada, birdenbire Nüveyre öğretmenin yargılayan, kendine güvenen sesi duyulmaya başlıyordu:

"Emine kızım, vereceğim haberden sakın üzülme, çünkü biz yanılmamızın acısını yeterince duyduk. Biliyorsun, biz Kiraz'ı kızımız, siz kardeşiniz gibi bağrımıza basmıştık, gel gör ki, o aynı hislerle dolu değilmiş bizlere karşı. Sen İstanbul'a gittikten sonra daha asi, söz dinlemez olmuştu. Üstelik ne versek azımsıyor gibiydi. Geçen aydan itibaren babacığınla, Kiraz'a birkaç kuruş ayırmamızın uygun olacağını da düşünmüştük." Bu "babacığın" sözcüğündeki sahip olma havasını dudaklarını büzerek bir an düşündü Emine.

"Üç gün önce, akşam eve dönüp bir bakalım ki ortada kimseler yok, girdik yattığı odaya."

Kızamık olayında Kiraz'ı sıkıştırdıkları o tıkış tıkış yer Emine gittikten sonra da Kiraz'ın çıkamadığı delik olmuştu.

Emine'nin odası verilmeliydi oysa ona, verilebilirdi de.

Gittikçe boşalan evde, Kiraz evin genç kızı gibi özendirilmeliydi. Bu ayrımı kaldırmak bu kadar güç müydü?

Kiraz'da bağışlanmayan neydi?

Liseye başlarken bunları düşünememişti.

Emine İstanbul'a gitmenin düşçülüğüne binbir olasılık kattığı heyecanla doluydu.

Orta sondayken Kiraz'dan kopmuş gibiydi.

Günlük yaşayışın öğüttüğü ilişkiler düzenindeydiler artık.

Kiraz kendisine ayrılmış, sınırları bakışlarla, parmak deyinimleriyle, bastırılmış öfkelerle çizilmiş o bölümde yaşıyordu. Elleri kabalaşıyor, saçlarını taramıyor, ıslatıp bastırarak kurur kurumaz püsür püsür olan saç örgüleriyle geziyordu. Evdekilerin yüzüne bakarak konuştuğu da azdı. Söylenenleri anladığını belirten hiçbir dış belirti taşımıyordu yüzünde. Bu da evdekilerin Kiraz'ı ezme, horlama duygusunu haklılaştırıyordu sanki. Gerçi her buyurulanı yerine getiriyordu ya, bu o direngeç kapalılığını evdekilere unutturmaya yetmiyordu.

Bir ara bir mevlide gitmesi gerekmişti annesinin.

Emine'yi nedense götürmemişti.

Kiraz'ı, tek iyi pazenini giydirip eline bir de ak örtü tutuşturarak,yanına katıp gitmişti.

Bu Emine'nin çok ilgisini çekmişti o sıra.

Kiraz'la hiçbir yana gitmeyi düşünmeyen annesi, mevlide niye onu götürdü diye.

Onlar giderlerken pencereden bakmış, annesinin birkaç adım ötesinde yürüyen incecik kızın boy attığını da o gün ayırt etmişti. Mevlid dönüşü Kiraz'ın yüzü tutkulu bir anlamla doluydu. Onu izleyen günler türküleri kesmiş gibiydi. İndirilmiş o yaban sesiyle "Çok alametler belirdi gelmeden," diye hiç işitmediği parçalar söylediğini duymuştu.

Mutfağın önünden bir geçişinde de Kiraz'ı bulunduğu yerden kopmuş dua ederken görmüştü.

Emine'nin geçişini sezer sezmez Kiraz küçük esmer avuçlarını sımsıkı kapayarak kesivermişti yakarışını.

Birden hızla genç kız görünümü elde etmeye başlayan Kiraz, Emine'ye bile o günlerde kısa, kesik yanıtlar verir olmuştu.Beton mutfağa yönelip, dua ile türkü arası, söylemelerine kapanıyordu.

Kiraz'daki Emine'ye yönelik engelleyemediği dargınlığı andırır gölgelenmelerin, sertleşmelerin çoğalmasından sonra Emine onun ardından gidip gönlünü almaktan vazgeçmişti. Kiraz'sa giderek bu gereği duyuracak bir yumuşaklık, eziklik sezdirmiyordu kendisinde.

Mektubu okumaya başladı.

"Eline verdiğimiz parayı çeyizini yaparız hevesiyle, çok tutmadıktı. Yiyor, içiyor, barınıyordu. Harçlık nesineydi. Yine de verdik. Ne de olsa o da bizim kızımızdı, öksüzdü de, iyi bir çeyiz yapıp baş göz etme dileğindeydik. İşte bu mevzunun vediği asap bozukluğundan konuyu anlatma sırasını yine karmakarışık ettim. Eve döndük ki kimseler yok. İnanmayacaksın ama Kiraz kaçtı yavrum. Ne nankörlük, düşün! Baban da çok sarsıldı. Geceyarısı çıkıp aramaya kalktı, zor engelledim. Hayır aramayacaktık, baban sağolsun beni kırmadı. Madem gitmiş varsın gitsin. Değil mi çocuğum? Ne yediğimizi, ne giydiğimizi ondan ayrı tutmadık. Sen de hatırlarsın, bilen gören herkes de hatırlar,

ayrı seçki yapmadığımı. İki gün önce büyük temizlik için Nazik kadını çağırdım. İnan o kadın daha değer bilir. Üstelik başına vur lokmasını ağzından al. Neydi son yıllardaki surat asmaları Kiraz'ın. Nazik kadın iş yaparken ben de dolapları düzenleyeyim dedim, bir de ne göreyim. Yazarken bile inanmakta güçlük çekiyorum. Mendil bohçamdaki dantelli ipek mendillerim yok. Seçil'in genç kızlığından kalma Avrupa peluşundan gece dökanı yok. Babaannenden miras canım kristal üstü sarı kakmalı düğmeler yok. Onları zamanında ancak paşa kanları alabilirmiş. Nadir şeylerdi. Hepsini cebellezi etmiş bizim Kiraz Hanım. Ve gitmiş. Dantel mendil ne de yaraşır ona! Şimdi bu işin peşine düştük nasıl olsa bulduracağız. İnsanın ağzına gidiyor. Kaç gündür uykudan, yemekten kesildim. Baban teselli etmese toparlanamayacaktım. Ninesi, o nurlu ihtiyar geliyor aklıma. İyi ki yaşayıp da torununun bu yüz karasını görmedi kadın. Ah onu da ne kadar severdim. Bambaşka bir kadındı o. Uzun süre hırsız diyemedim Kiraz'a. Ama işte görüyorsun.

İzini buldular.

O arka mahallelere gittiğini gören olmuş.

Utançtan ve hicaptan ötesini düşünmek istemiyorum."

Annesi peş peşe acındırıyordu kendini.

"Babanı bu sabah polisten çağırdılar. Bizle yüzleştirecekler Kiraz'ı, öyle sanıyorum. Hırsızlığını cezalandırmalıyım. Ancak böyle yola gelir. Kimi öğretmen arkadaşlar benim adam kullanmayı bilmediğimi söylüyorlar. Çok alttan almak doğru değilmiş. Haklılar, artık anladım. Anneannene söyle Nemide teyzen bana babanın işi için Milli Eğitim müdüründen..."

Emine mektubu ötekilerinin yanına bıraktı.

Tutuklanmasından bu yana Kiraz'ı sıçramalı, dipdiri duygularla geçirir olmuştu içinden.

Bu mektubu şimdiye değin alıp yeniden, yeniden okumamış olmasından derin bir acı duydu.

Tutukevinden çıkarken annesiyle babası almaya gelmişti onu.

Emine'ye bulduklan avukatı, elinden uçanla kaçan kurtulmayan biri diye anlatıyorlardı.

Adam eniştesinin tanışlarındandı.

Avukat duruşmalar boyunca tahliye isteğinde bulunmuştu.

Emine'yse sanki yaşamanın dışına itilmiş, hücresindeki en uçucu anlarını yeniden tartıyormuşça yabancıydı onlara. İçinde olduğu çevreye, yargılama ortamının düzenli eşyalarına, insanlarına, simgelerine sıkkınlıkla bakıyordu. Ağırdan alınan, önemsetilmeye uğraşılan konuşmalardaki suçlayıcı, aşağılayan sözcükleri, ona yönelik değilmişçe dinliyordu. Arada kopup titreşen dayanıklılığı, bu hain ciddiyet bu amansız olma ve görünme isteği karşısında pekişiveriyordu.

Soğuk olan yargılama salonunun pencerelerinde kırılan solgun mevsim ışıklarını elleme duygusuyla doluyordu.

Yan sıralarda birkaç gazetenin haber muhabiri tekdüze giden duruşmanın gevşekliğinden anca savcı ayağa kalkınca sıyrılıyorlardı.

Adamın, akılcı bir yere temelleyemediği köpürtülmüş kara çalmalarla, "Toplum adına ve yararına," deyip giriştiği sözlerle ilgileniyorlardı.

Yargılama salonundakilerin çoğunda bir davranış ayrımı olmuyordu. Yasadışı canavarlıklara tanıklık etmeye artık şaşmıyormuşça dinlemelerini sürdürüyorlardı.

Emine, avukatının hiçbir isteğine sık sık abandığı hukuki kanıtlamalarına katılmıyordu. Tutuklulara ayrılmış bölümde anıların çökmüş, durgun koyu yeşilini dalgalandırıyor, eskiyle çok eskiyi, yeniyle, çok yeniyi hiçbir görmezlikten gelmeye sığınmadan katman katman açıyordu. Bu değişken duygular, düşünceler çavlanında acıya kanıp da yanlışa düşmemeye dikkat ediyordu. "Evet," demeyle bilenen olguları, olayları binbir karşıtıyla vuruşturarak tek tek eliyordu.

Artık Emine için sağlık, esenlik, eylemlerinin hesaplaşmasından olabildiğince soğukkanlı sonuçların çıkarılmasıyla dengeye girerdi. İvecen yaşanmış genellemelerden yakasını kurtarmaya çalışıyordu. Çabuk erişilen ya da öyle sanılanların sağlamlığını sınıyordu.

Yargılama süresince o, asıl kendine yönelttiği iç yargılamasının insancıl önemiyle doluydu. Arada Emine'ye yöneltilen

soruları, yalın kararlılığıyla, bağışlanma isteği sayılabilecek hiçbir davranış aşırılığı taşımadan ödünsüz yanıtlıyordu.

Avukat, sonunda annesine, kızlarının her yargılanmada bir uyurgezer tutumu içinde olduğunu, belki hep öyle kalsa işinin kolaylaşacağını, oysa kızlarının aradaki çıkışlarıyla duruşmayı hiç de kolaya sürmediğini söylemişti.

Annesi "Neden kızım?" diye sorduğunda:

— Öyle işte, demişti Emine; ben sizden avukat istemedim ki siz, direttiniz. Avukatın savunması aslında sizleri savunması gibi bir şey. Sorarsanız buna ses çıkarmamakla az şey yapmıyorum doğrusu... Ben şimdi acıyla, paralanmayla yenilenmeyi yaşıyorum... Avukat beni böyle görüyorsa üstünde durmaya değmez.

Sözlerin "Şimdi acıyla, paralanmayla yenilenmeyi yaşıyorum," bölümünü söylememişti annesine.

Salt düşünmüş, anında da çıkarmıştı konuşmasından.

Çünkü Nüveyre öğretmenin kafası o denli zorlanamazdı.

Kızının ağır bir hastalığa tutulduğu kanısıyla dövünmeye başlardı.

Annesinin yaşama deneylerinden edindiği her duruma uygulayacağı kılıfları vardı. Şaşırtılırsa daha da çekilmezleşirdi.

Sonunda Emine'yi ve arkadaşlarını tutuklama nedenleri nasıl sağlam bir geçerlilik taşımıyorsa, Emine'yi bırakma nedeni de uydurma, yüzlerce hukuki yanlışlık çıkarabilir bir açıklamayla Kozlu ailesine iletilmişti.

Emine'yi almaya babasıyla annesi birlikte gelmişlerdi.

Selahattin Kozlu öğretmen yaklaşana değin, kızına uzun acılı bir bakışla bakmıştı.

İçinde bulundukları yapıyı, görevlilerin dik, kasıtlı davranışlarını, tutuklunun çıkış işleminin yapılışındaki sertliğe dönüşen o küçültücü havayı, giderek küllenen gözleriyle izlemişti. Kızının duyduğunu sandığı utançtan onu esirgeyebilirmişçe yumuşacık hüzünlü bir yüz anlatımı taşıyordu babası. Emine'nin gün boyu bulanık bir aydınlıkla dolu ezici görünüşlü o yapıda geçirdiği amansız zamanı anlamasına neden olurmuşça çevresine dikkatle bakmamaya çalışıyordu Selahattin Kozlu öğretmen. Emine'yse annesinin ivecenliğiyle etkisini yitiren ilk dışarı çıkışının sıradanlaşmasından ötürü kendini kolayca toparlayabilmişti.

Bir arabaya bindiklerinde babası apartmana varana değin, gözlerini Emine'nin üstünden almamış; yine de bakışlarının nedense kızının yüzüne rastlamasından sakınmıştı.

Kızının ellerine, işkencelerden sonra kavrayış güçü eskisine oranla yarıya inmiş koluna bakıyordu. Zayıflığına, solgunluğuna, gözlerindeki donukluğa karşın Emine'de, gecenin gündüze oranla gizleyen koruyuculuğunda ilk bakışta yadırganacak belirli şeyler yoktu.

Emine'yse ne zaman görse, tuhaf artılmış duygulanmalarla özleyiverdiğini anladığı babasının bu izleyici tutumundan ürkmüştü.

Beklediğinden daha duyarlıklıydı babası.

İlk gençliğinden uzanan, bölük pörçük olmasına karşın yaşamının yıpratılmamış dönemlerine özgü anımsamalarla kızına yaklaşıyor olmalıydı.

Nasıl davranıp, ne söylemesi gerektiğini billmez bir tutum acemiliği içine sokuyordu Emine'yi bunu bilmek.

Sorulanlara yersiz yanıtlar veriyordu.

Annesi her zamanki kolay başarı duygusuna kaptırmıştı gene kendini.

Emine'nin umulandan önce çıkarılmış olmasını çok önemli tanışlara bağlıyordu.

Değerli damadının bundaki gücünü kutluyor, dolaylı da olsa kendi etkisini yineliyordu. Babasıysa arasız "hı hı hı," diyordu.

Bir ara Emine Kubilay'ın adının geçmesinden soluklanarak neyin hangi konunun anıldığını duymamış olduğunu düşünmeden,

— Kubilay gideli ne kadar oldu anne, demişti.

— Dört beş hafta kadar Emine'ciğim. Sana hemen mektup yazmayı istiyordu ya enişten uygun bulmadı. Ordaki durumda yeni aşamalar, yeni ilgiler falan kuruluyordu da.

— Haklıdır, iyi etmiş.

— Hiç iyi etmedi, demişti babası. Sen onun kardeşisin, üstelik kızkardeşi. Küçük de olsa ailenin tek erkek çocuğudur o. Ben de bizim damadın bazı düşüncelerini oldum bittim pek beğenmem.

— Yok baba uygun olanı söylemiş eniştemiz. O bilir bu tür davranışların yararını. Adamın bu yanı kesinlikle yadsınamaz.

Sonra biz Kubilay'la pek birlikte büyüdük sayılmaz. Kardeşlik, akrabalık hatta yakın kan ilişkileri, yaşarken içten bir şeyler üleşilmezse çokça etkilemiyor bu bağlar insanları bence.

— Yo, öyle deme kızım, bu sorumluluktur.

— Sorumluluk mu?

— Değil mi?

Annesi kocasına çıkışmayı yersiz bulmuşça, duyduğu sözleri de beğenmezlenerek, ne yana geldiklerini anlamak için cama dönmüştü.

Emine "sorumluluk" sözcüğünden sonra konuşmayı kesmiş babası da aralarında kurulan engeli bilmişçe bir daha söze girişmemişti.

O onca zaman görüşmemiş oldukları halde tutukevinden alırlarken babasıyla sarılmadıklarını düşünmüştü.

Annesi onu sıkıca uzun süre kucakladığı halde, babası çekinerek saçlarını okşamakla, yırtıcı bir acının taştığı o bakışlarıyla yetinmişti. Gözlerdeki sivrilen, vuran o anlam da sayılmazsa, Emine'yle babası en doğal koşullarda karşılaşmamışça aşırılıktan uzak durumda kalabilmişlerdi.

Sevecen olmaktan çok, dertli bir gölgeyle basılan sesiyle sormuştu babası:

— İyi misin kızım, demişti, iyi misin canım, iyi misin Ortanca?

Bu çok yalın hatır soruştaki içten açılış beklemediği yoğunluktaydı Emine'nin.

Kapıcı her zamanki iş bilir, işe yarar çabukçuluğuyla onları karşılamış, ellerinde taşıdıkları pek bir şey olmamasına karşın, çırpınıp dönerek içeri alınacakları alıvermişti.

Emine'ye ne demesi uygun düşeceğini bilmediğini belirten acıklı boyun büküşüyle bakıp,

— Hoş geldin küçük hanım, hoş geldin. Göresimiz geldiydi, deyip dinelmişti.

Emine kaygısız, unutkan bir gülüş sunmuştu kapıcıya. Adamın anında kolaylıkla edindiği acıklılığını yersizleştirmek için.

En güç anlar odaya adım attıklarından sonra başlamıştı.

Dört yörede dağınık olduğuncaydı.

Annesi belli ki kızının götürülüş biçimini öğrenir öğrenmez, sandığından da çıkmazda çaresiz bulmuştu belli ki

kendini. Buraları da kapıcının karısına düzelttirmeyi akıl etmemiş olması, buna zaman ayırmamış olması başka türlü yorumlanamazdı.

Yoksa içerleri göstermemesi, dedikodudan sakınmanın baskın çekinişiyle mi olmuştu?

Bunun üstünde çok durmadı Emine.

Babasıyla, annesiyle geçirilecek saatleri kolaylamak isteğindeydi.

Duvarlardan sökülmüş afişlerin yırtıkları yapışık noktalardan sarkarak parça parça duruyordu.

Götürülmeden arta kalan kitaplar yerlere saçılmıştı.

Çamurları kurumuş kundura izleri önce banyo yönüne, ardından yatak odasına, sonra da mutfağa doğru karışık dikeyler, yataylar çiziyordu.

Emine'nin birkaç iç gömleği,nedense birinin özeniyle katlanıp koltuğun köşesine bırakılmıştı.

Bunları katlayan annesi olmalıydı.

Elleri titreyerek yapmıştı kuşkusuz. Bu işi yaparken de düşünmeye başlamıştı. Katın karmakarışık, beklenmez durumunu görünce, şaşıran kişinin yersiz ayrıntıcılığına sığınarak kızının giyimlerini dürmeye koyulmuş olacaktı. Koltuğun kıyısına ilişip önce kendine sonra gencecik kızına acımış, hatta korkmuş olabilirdi. Üstelik kapıcının karısına anahtarı vermeyişi salt dedikoduların kendine yöneliğini sevmeyişiyle açıklanamazdı. Anahtar bırakılmayacak zamanlara girildiğini de düşünmüş olmasındandı.

Ne de olsa Nüveyre öğretmen de bir devlet memuruydu. Buna benzer şeyleri yaşamış olmasa da yaşamışlardan şaşarak dinlediklerini ve okuduklarını anımsamış olmalıydı. Türkiye'de ilk değildi böyle şeylerin olagelişi.

Babası rahat görünmeye çalışarak eliyle bir boşunalık çizgisi çekmişti havada:

— Nasıl bu hale geldi bu işler hım, güzel ortanca? demişti.

Sorusunun konu belirtmeyen uzaklığına, ne demek istediğini açıklamayan alaycılığının yayıldığı yüzüne bakmıştı babasının.

Emine yanıtlamamış, gülümsemişti.

Sonra birlikte ortalığı düzeltmeye girişmişlerdi.

Odaya sinmiş olan ezici talan havasını yok edemediklerini sezince babası o gece "kızlarıyla dışarda şöyle bir yemek yemeyi" istediğini söylemişti.

Emine baştan beri onlarla tartışmamak kararındaydı.

Tek isteği Ankara'ya gitmesini uzun süre erteleyebilmekti.

Bunu kabul etmiş görünüyorlardı.

Annesi dışarda yemek yeme teklifini duymamış gibi kapakları ters dönmüş bir kitaba bakıyordu.

Sonra bu öneriyi o da başıyla evetlemişti.

Dışarda olmak annesinin açısından da daha kolaydı demek.

Lokantada yenen yemek güç olmuştu oysa; Emine günlük yaşamının gevşek kalabalığı içine girer girmez yargılama süresindeki kaybolmuşluğunu edinivermişti. Çevreyle ilintili konuşmaların çoğuna uysallık sanılabilecek ezik devinimlerle katılıyor, babasının baştan beri sürdürdüğü hafife alma isteğini gülümseyerek izliyordu. Kızı için uygun, yatıştırıcı saydığından giriştiği bu tutumu giderek aksatıp beraberliklerini gölgeleyen aşırı dikkâtler gösteriyordu Emine'ye.

Babasındaki bu duygu, anış incelikleri sonunda Emine'nin sevdiği yemekleri eksiksiz saymaya kadar gitmişti. Neleri anmıyordu ki babası... Küçük bir kızın büyüklerince alkış tutulan zekâ pırıltılarını, komşularla yapılan bir kır gezintisinde söylediği dört dizelik manzumeleri, Erzurum'un serin geçen yazlarında İstanbul'a yine gidemedikleri bir yazda Yakutiye Medresesinin önünde fotoğraf çektirmelerini, Emine'nin ellerini beline koyuşundaki çalımlı büyüklenmeyi o günmüşçe sergiliyordu. Fotoğraflar gelince de Emine'nin birden kedi yüzlü aslan yorumlarına bakıp ağlamaya başladığına varıncaya değin uzanan didiklemelerle konuşmasını çoğaltıyordu. Anılar, kızıyla bu olağanüstü karşılaşma gecesinde babasının sığınağı oluyor, ortanca çocuğunu kırılıp horlanmamış geçmiş zamanlarla sarıp sarmalıyordu sanki.

Annesi başka türlü bir arkalamayla katılıyordu kocasına.

Kocasındaki ilk tanışma yıllarının konuşmalarını anımsatan bu diriliği, değişmeyi emerce izliyor, bir bilinmez soğuğu engellermişçesine Emine'ye doğru kapaklanıyordu masada.

O gece ne yediklerini hiç bilmedi Emine.

Her yanı ince bir tül perdeyle çevrelenmiş gibiydi.

Babasının o susmak bilmez anılar sağanağının ardındaki acılı yüreğini görmeme çabası iyice yormuştu onu.

Babasının yatışması gerektiğini sararan yüzünden sezmişti. O kaygılı sevecenliğin sakat yüreği zorladığı apaçıktı.

— Selahattin, demişti annesi, ilacını almayı unuttun.

Annesi de aymıştı.

Geçmişin o yitmiş benzersiz, altın kakmalı, kadife gizemli kutusunun kapanması gerekiyordu.

Baba ilacını alırken kızına o bağışlanma isteğiyle dolu bakışlarını yöneltiyordu. Bardağın arkasında genişleyip bozulan göz çizgilerinde, odakların koyuluğunda kızına duyduğu sevgi de dağılıp toplanıyordu.

Yemeğin sonunda Emine babasına bakamaz olmuştu.

Onca yılın ardında kalan yaşama, düşünme değişimleriyle yüklü zamanların yabancılaştırdığı baba kız değildiler. Akılcı bir tanımlamayla çözümlenmeyecek sevgilerinin yenilenen dalgasıyla sarsalanıyorlardı. Bir zamanların ülkücü, aydın, genç delikanlısından artakalan dünyalığını doğrultmuş babaysa, yitirilmiş anıların bulunmaz değerdeki güzellikleri, tazelikleriyle onu sarmasma alıp götürmesine istekle bırakıyordu kendini.

Bu kendini koyverişte geçmişte bırakılmış kumral, genç, aşk kırgını bir kadının yalnızlığının da payı var gibiydi. Bir kurşun rengi okul geçeneğinde güzel kadın sırtı duvara dayalı duruyordu. Ta ötedeki orta yaşa gelmiş bir adamın ikindilere değin süren tutkun bekleyişini dokunmuşça duyan bir kadındı o. Ummaz, yorgun bakışlarıyla bu bekleyişe karşılık veren kumral kadının, babasının bu tepen coşkunluğunda yeri olmalıydı.

Selahattin Kozlu öğretmene yönelik düşüncelerinin yenilenir gibi oluşunu o gece ilk ve son kez yaşadı Emine.

Apartmanın girişine varıp ilk geçiş için birbirlerine yol açma girişiminden sonra, birlikte yürümeye kalkışınca gülmeye başlamışlardı.

Yalnız yanaklarda kalan, gözlere varmayan güçsüz gülüşlerdi bunlar.

"Evin erkeği önden geçmeli," şakasını yaparken merrner sahanlıkta durakalmışlardı.

O gece büyükler, yetke diye sürdükleri ağırdan ahşlannın, ilgilerinin çıkmazda olduğunu sezmişlerdi.

Çocukları, sormaktan kaçındıkları, durmadan yapıldığı söylenen o bedensel eziyetlerin sınavından geçmişti kuşkusuz. Çektiklerinden ötürü bile olsa, yine de ona hak verir görünmeyi üstlenemiyorlardı. Yersiz, tehlikeli buldukları bu girişimlerin yeniden sürmesine göz yumma anlamına gelir diye suçlamayı anıştırır bir tutum takınmayı daha uygun saymışlardı.

Oysa Emine büyüklerinin dostça davranışlarını önemseyip de altını çizer bir dikkat içinde değildi. O, annesine babasına acılarının ortaklığını bile çok görüyor olmalıydı. Çünkü susuyor anlatmıyordu. Yine de kızlarının görünüşünde eskiye oranla uzak ama hoşgörülü bir anlam vardı. Bu, hem anneyi, hem de babayı nice yılların edinilmiş uzlaşma sözlerinin, bakışlarının, iç çekişlerinin dışına düşürüyor, acemileştiriyordu. Çocuklarının karşısında çözümleyemedikleri bu durumu irdelemeyip o işlerin sona erdiğini düşünmeyi yeğleyiveriyorlardı.

— Üçüncü kat bile olsa merdiven çıkmamalısın Selahattin, asansörü beklemeliyiz.

— Yok Nüveyre daha neler. Buranın merdivenleri yorucu değil. Ankara'daki kuleye benzemiyor, orası mazallah karıcığım.

— Ya bak Emine, Ankara'ya gelmemekte direttin ya çok yazık, yeni dairemizi de görürdün.

— Nereye taşındınız anne? Küçükesat iyiydi, asansörü de vardı.

— Yeninin de daha şık bir asansörü var ortanca. Baban illa asansör olsun demiyor.

— Gel gör ki benim kızım, şimdilerde yakamı koyuvermeyen bir yeşillik düşkünlüğü başladı bende. Annen de biliyor ya, az yeşillikle yetinemez oldum; elimden gelse, ömrüm yetse ormanlar yetiştireceğim.

— Ya biz de Çankaya'ya çıktık Emine. Havası da daha temiz 180 metrekarelik bir daire. Çok ferah senin anlayacağın.

— İstanbul'a gelebilirdiniz anne. Babamın Ankara'daki işleriyse arada bir uçakla gidip izleyeceği durumda artık sanırım. Hem bu kat boşuna; bir benim için mi kalacak.

Biliyor ki alındığında ufacık bozulmaları bile titizlikle denetlenen Teşvikiye'deki bu daire, annesi için, semti dışında şimdi eski önemini yitirmiştir.

— Şimdi burası bize biraz küçük gelecek kızım.

— Niçin anne, Kubilay yok, Seçil yok. Beni de çok saymayın. Sesim soluğum size varmazdı. Üç kişi için küçük sayılmaz burası.

— Asansör indi.

Asansörün kapısı açılır açılmaz ağır bir parfüm kokusuyla yapma iki gülüşle burun buruna gelmişlerdi.

— İyi geceler hanfendi.

— İyi geceler beyfendi.

Bu saatte başlarını gösterişli devinimlerle eğip selamlaşanlara bakıyordu Emine.

Gece kulüplerinden birine gittiği kesin olan son katın ve diğer üç katın sahibi cıvata fabrikatörüyle karısını süzmüştü.

Annesi adlarını da bilirdi bu çiftin. Bu karşılıklı selam alışverişinin ardından Nüveyre öğretmenin kızına dönüp yıllanmış azarlayıcı bakışını yollaması bir olmuştu.

Asansörde fabrikatörün karısının saldığı parfüm kokularına bulanmışlardı.

Babası daracık yerde kızının sol ve sağ kollarına otomobildeki gibi gözlerini dikerek,

— İşkenceler doğru mu Emine, demişti.

— Doğru ya da yanlış baba, örnek diye size bana yapılmış olabilecekleri anlatsam, bunlarla yetinip daha öteye gitmediklerini sanabilirsiniz. Her işkenceye çekildiği söylenen için ne alçaklıklara girişilmiştir, diye araştırmaktan cayarız. İnandıklarımızı yeterli bulup, bu kadardı yaptıkları diyebiliriz. Ne bağışlanmaz bir yanlış olur bu da düşünsenize.

— Ne demek?

— Hiiiiiç.

Emine omuzlarını neşeli görünme çabasıyla silkmişti.

— Hadi, geldik bakalım.

— Anahtarım var anne.

— O yanında mıydı hep?

— Bilmiyordum. Kişisel eşyalarım uzun süre onlardaydı. Yani küçük el çantam demek istiyorum. Çıkarken verdiler ya, anahtarı baştan onlar mı aldılar, yoksa çantanın içinde miydi, bilemem. Burayı aramak istemişlerse anahtarı gereksinmezler.

Kapıları da kırar onlar. Güçleri her şeyi kapsıyormuş ya duyduğumuza göre.

Emine çok hafif eğlendirici kılmaya çalıştığı ses vurgulamalarıyla konuşuyordu. İstemese de abanan, ağırlaşan havayı dağıtmalıydı. Tekleyen boğuntunun yaygınlaşmasına dayanamayıp hırçınlaşmamalıydı.

Babası bu kez arkadaydı içeri girdiklerinde.

Dağıntı lokanta dönüşü daha sert çarpmıştı gözlerine.

Yırtık afişlerin arasındaki bir düzlükte serili duran Che Guevara'nın lekesiz gülüşü hemen göz alıyordu.

"Bürokratlar devrimi yozlaştırıyorlar, mevkiler ve yetkiler, düşünceyi kalıplaştıran..."

Emine içinden gelen bir sese yanıt veriyormuş gibi.

— İşte, dedi, yöneticilerimizin kültür ihtilali.

— Nerden çıkardın şimdi bu sözleri?

— Hiiç...

Annesi kızının asansörde başlattığı delgi gibi işleyen ezici konuşmayı kökten silmek istercesine hızla kapayıvermişti kapıyı. Kızı da bu tür konuşmaların açılmasını istemiyordu ki, her çakan, yırtan sözcüğün ardına sıradan uzlaşıcı sözcükler koyuveriyordu.

— Guevara için kuşkulu olmanıza lüzum yok, öldürdüler. Ayrıca hiçbir şey için kuşkulu olmanıza gerek yok.

— Çocuğum, demişti babası. Hiçbir şey için demek doğru mu? Biz çok şeyler için kuşkudaydık. Neyi anlayamayacağımıza karar vermişsin. Biz de o genç insanları sevip üzülmedik mi? Yok Emine, yanılıyorsun. Aileye karşı çıkmak çocukluktan gençliğe geçişin kaçınılmaz ilk aşamalarındandır. Sen hep kendin üzüldün sandın. Anneni, babanı katı kalpli, düşüncesiz diye tanımayı yeğledin. Bu yanlışından kurtulmak için öğretmen olduğumuzu hatırla hiç olmazsa. Gençlerle uzun yıllar sürmüş yakınlıklarımız oldu. Birçok şeyler öğrettik onlara.

— Öğrettiklerinizin doğruluğuna inanan öğretmenler miydiniz baba? Ya da doğru saydıklarınızın peşinde miydiniz? Onları araştırıyor muydunuz? Size üstlerinizden "öğretiniz" diye buyurulanların yararını tarttınız mı? Yaygın iyilikseverlik anlayışının kısır bir özduyumdan öteye varmadığını anlayabildiniz mi? Eği-

timdir diye sunduklarınızın boyutlarını ya da boyutsuzluklarını düşündünüz mü? Bırakın öğretmenliği, insan olarak bireylerin tekil iyilikleriyle genel düzelmeler olmayacağını hiç düşündünüz mü? Epeydir toplumdan soyutlanmış acımalara saygım yok benim. Çünkü duygusal boşalımların kolaylığı sadece kişiyi rahatlatır. Başkalarının çocuklarından sonra kendi çocuğunuza yakınmanın güçlü acısı sizde bir şeyleri değiştirdi mi baba? Ay, coştum yine. Nerelere attım kendimi! Bir Ankara akşamüstünde değiliz artık. Canım babam benim!

Emine iletemeyeceği sözler söylememek için aldığı kararı yine kendi bozacakmış gibi görünüyor, toparlanıyor.

— Emine bize otur, demeyecek misin?

Annesi kurtarıcısı o gece. Bilmiş yönetici tutumuyla zorlaşanı hemen ele alıp çözümlüyor.

Buna epeydir küflenmiş iç duyarlığının güçlü tepişinden yorgun düşmüş babayla, her ataklığından o gece hemen cayar olmuş kızı da boyun eğiveriyorlar.

Emine yüzündeki seğirmeyi, çevrelerinde dolanan annesine gülümseyiş olarak yöneltmiş.

Bu bir aradalığa yabancılaşıyor Emine.

Ailesidirler, unutmamalı.

Onlara, romansı sonuyla herkese düşsel bir kişilik gibi sınırsız bezeme, efsaneleştirme duyguları verecek çok sevdiği Guevara'dan söz açmamalı. Çünkü bir şey anlatmış olmaz. Durum böyleyse, niçin doğrulardan, araştırmalardan, gerçeğin peşinde olmalardan dem vurduğunu düşünüyor.

Bıkkınlık o gece yine dört koldan çörekleniyordu.

Tutukluyken de zamanı yordamlamada güçlüğe düştüğünde onu bu duygu yoklardı hep. En güç koşullarda karşı koyabilmişti de, annesi ve babasıyla ilk özgürlük günü sayılabilir o günün gecesinde o bildik duygunun çıkagelmesini engelleyemiyordu. Bunu da yadırgıyordu.

Yalınkatlaşmış ilişkiler bütününün, gecenin o saatinde asansördeki karşılaştığı kişilerle daha da açığa çıktığı belliydi. Annesinin bıkmaz çabasıyla ulaştıkları varlıklı yaşama katının acımasız kurallarıyla donatılmış ortamından ötürü, sıkıntı, ezginlik beynindeki setleri kolayca yıkmış olmalıydı. Değişim

hızla, katılaşıp ayrışmalarla, yeni sözcüklerle taşıp duruyordu Emine'nin düşüncelerine.

— Oturmaz mıydınız baba? Hoş görün, her defasında böyle şeyleri konuşmak istemiyorum. Sonra, görüyorsunuz işte gevezenin biriyim ben.

— Ne demek çocuğum düşünsene, istediğini söyleyebilirsin. Uzun zamandır ilk kez şöyle üçümüz bir araya geldik de konuşuyoruz.

— Haklısınız baba. İnanın üzgünüm. Kırıcı olmak istemiyorum. Bu yolu seçmiyorum söze girişirken. Oysa, başlar başlamaz anlattıklarım duruma uygun olmaktan çıkıyor... Sizleri işte... Kolay olabilecek şeyler söylemem. Sizlere "kötüsünüz" diyemem.

— Bize niçin kötü diyemezsin, ben açıklayayım. –Annesi konuşuyordu.– Bizler kimseye iyilikten öte bir şey yapmadık. Emine yavrum sen yorgunsun. Bu kriz üniversiteye girdiğin yıl başladı. Büyüdü, çoğunuzu aldı içine. Sen de uzak kalamazdın bundan. Arkadaşların ayıplardı. Biz az düşünmedik babanla. Gecelerce konuştuk. Seni anlıyoruz. Duygusal öfkelerin kökleri hep aile ilişkilerinde aranmamalı. Ne yazık ki genç yaşlarda bu böyle olur. Üstelik de biz iyi, medeni bir aileyiz. Sana karşı yanlış davrandık mı diye araştırdık.

Emine annesine ilk kez öfkesiz duru bir bakışla bakmıştı.

Demek yeni şeyler düşünmeye yönelip, onları yine de el altındaki yıllanmış kalıpta ezip kotararak sonuçlandırmayı becermişlerdi.

Babasına da bakmıştı.

Erzurum'dayken yemeklerinden bile kısılıp yeni evde özene bezene işletilmiş yastıklarla donatılan, eskidikçe onarılan, sonunda daha gösterişli, pahalı olanlar alınınca İstanbul'a bırakılan o ağır koltuklardan birinde oturuyordu babası.

Annesinin zamanla baktıkça sindirilip hiçbir beğenilecek eşya satın almadığını da ilk kez o gece düşünmüştü.

Annesi değer verileceğine inandığı sözlerinin etkilerini kızında arıyordu.

Emine'yse babasına takılıp kalmıştı.

Karşısındaki erkek artık iyice yaşlıydı. Yaşlıların çoğunluğu gibi boynu bitmişti. Seyrelmiş saçlardaki kıralma parlak bir

aklıktan çok cansız bir grilikteydi. Gözlerin altındaki torbalaşmalar, ağzın kıyılarından uçlarını aşağıya çeken derin gevşek iki adale bolarması, konuşmasa bile küçücük devinişlerle titreşiyordu. Emine yaşlanmanın silip erittiği tortulaşmış o bakışa, kızına yönelik araştırıcı, bağışlanmayı bekleyen o baba bakışına dayanamamıştı. Kollarım onun boynuna dolayacak gibi istekli, acılı duymuştu kendini.

Annesi önemli saydığı sözlerinin geciken yanıtından ötürü dikenleşen dikkatiyle bekliyordu. Kızıyla kocası arasındaki o bildik, katılamadığı eski yakınlığın hangi noktada kurulacağını araştırmıştı. Çünkü o zaman ortanca çocuğu Ankara'ya götürme olasılığı doğabilecekti. Zorlamak doğru değildi Emine'yi.

Uçakta bu konuyu kocasıyla konuşmuşlardı.

"Zorlamayalım, hayır deyip diretirse yeniden olmadık işlere kalkışabilir. Unutturalım. Yaralı sayılır şimdi o. Kendini istediği ortamda bulsun, sonra nasıl olsa yatışıp gelecektir yanımıza. Hatta evlenip durulacaktır. N'olacak sanıyorsun Selahattin'ciğim, bu da bir moda, göreceksin. Hiç mi genç olmadık..."

Emine babasına yönelik dolulanmasını gerisin geri yatağına sürüyor.

Bu kaynaşmanın getireceği duygusal bağların ne denli dayanıksız olduğunu eski deneyleriyle bilir o. Birden babayı öpüvermek, anneyi de kızı denetime alma işinin kolaylaştığına inandırabilir. Oysa artık her şey tam tersidir, tam tersi olacaktır. Emine ailecek aykırı, yersiz sayılan inancını, eylemlerini kızılsa da saygı duyulur etmiştir. Ayrı açılardan da olsa o deneyleri yaşatmıştır birlikte.

Artık bunu ezip geçirtemez.

Baba kız söze dökmedikleri güzel yaşanmış eski günlerine veda ederce karşılıklı gülümsemişlerdi.

— Eh ortanca, demişti babası. Burada yalnız kalmak istiyorsun ya kendine bakabilecek misin?

Annesi ender olan içtenlikli zamanlardaki eğilişiyle kızına bir baş daha yakın olma isteğini açıklar gibiydi;

— Ya, değil mi yavrum? Yarın Ankara'ya gelsen bizle, hem yeni dairemizi de beğeneceksin, bak gör. Nasıl söyleyeyim, bir de şu var. Buradakiler, kapıcısı, bakkalı falan, her şeye şahit ol-

dular. Ankara ise gazeteleri okudu. İstanbul'sa gördü diyorum. Aynı şey sayılmaz.

— İstanbul hiçbir şey görmedi anne. Hem düşünmediniz mi, bakın bazılarımızı salıyorlar. Kimilerimiz müebbet tutuklu ilan edildi, kimilerimiz asıldı. Kimilerimiz vuruldu. İdam isteğiyle yargılanmada olanlar da var. Dikkat edin, korku havası yaratma eğilimi daha ustaca işleniyor artık. Ankara, İstanbul, İzmir illerimiz çok şey görmüş sayılmazlar. Gazetelerden okunanlarsa... ne yazdılar ki neler okundu sanıyorsunuz?

— İşkenceler doğru öyleyse, Selahattin.

Annesi Emine sanki odada yokmuş gibi konuşuyor; gözleri dolu dolu üstelik.

— Elbette doğru, Nüveyre.

Babasının yaşlanması bu sözlerle an an izlenirce hız kazanmış oluyor. Bu kez yüzünde kara sarı bir gölge var. Sol kolunu koltuktan aşağı salıveriyor. Sakat yüreği kolu sanki tartamıyor. Boynun yokolmuşluğunda atardamarların sıkıştığını düşünüyor, Emine. Kan akımı tortulanıyor sanki. Üzünçle yüzünü eğiyor.

— Yok baba, diyor. Bu konuyu konuşmayalım lütfen. Lütfen, lütfen sizden rica ediyorum.

Uzanıp babasının boştaki sallanan koluna sarılıyor.

Annesi gözyaşlarının yıllardır ilk kez sezilmesini istemiyor.

O engellenmeyen gözyaşlarına bürülü annesinin yüzü. Derin oyulmuş, gösterişsiz, has acıların ağlamasıdır bu.

Emine böylesini düşünmemiş olmasının yanılgısından kurtulmaya çalışıyor.

— Niçin konuşmalarla üzüyoruz kendimizi? Bakın çıktım işte. Bunların olmasına... yok değil, baba artık üstüne gitmeyin olayların. Baştan araştırmadıklarınızı şimdi öğrenmeye yeltenmek niçin? Hem bir şey olmadı... Baba, babacığım...

Emine birden sözlerinin yersizliğini sezmiş gibi susmuştu. Babasının ağırlaşmış parmaklarıyla okşarca Emine'ye değişini, bir hastayı ondurup iyileştirme isteğini taşıyan bir özenle dokunmasını, annesinin azalmış saçlarını ilk kez acıyla izliyordu.

Bir süre sonra, annesi, babası, Emine birlikte ağlıyorlardı.

Yerdeki yırtık afişler, duvarların birinde Haydar'la yazdıkları yazının karalanmışlığı, (Ne saçma adamlardı onlar, sanki sokakta mıydı ki yazdıklarını karalamak için uğraşmışlardı!) kâğıt par-

çaları, kitaplar, ötede; koca toprak tabladaki gevremiş portakal kabuklarının ortasında bir devinim karmaşası oluşturuyorlardı. Odanın solgun aydınlığını sarsmayan bu yarı konuşurlukta dağılmıştı Emine.

O geceki kaynaşma, sanki kesin bir vedalaşmaydı üçü arasında.

"Zaman kısa" diye düşünüyordu Emine nedense.

Gelecekte ana, baba, kız bu üçlü iletişimi kuramayacaklardı bir daha.

Öfkeye dönmemeliydi.

Öfkenin özüne sığınmamalıydı.

Ondan çıkar ummamalıydı.

Evet, böyle anasıyla babasıyla ayrı birikimlerden de gelseler birlikte ağladıkları bir gece yaşamıştılar.

Bundan utanç duymaması gerekirdi.

Yaşadıkları an, doruktaydı, doluydu.

Neden sonra durulmuşlar, birbirlerinden uzaklaşarak çözümsüz ayrılışların, yorgun kaçamak gülümseyişi ile çevrelerine bakınmışlardı.

— Elverir Nüveyre demişti, elverir. Bitkindir kızımız, görmüyor musun? Biz de bitkiniz. Bazı şeyleri kaldıramayacak kadar eskidik, yaşlandık. Çok şeyden geçip gitmişiz. Alışkanlıklarımız kemikleşmiş. Ortancamız dinlensin şimdi. Her ailede üç beş kuşakta bir kan yenilenmeli derdi annem. "Yaşadığını her gün duyup anlamayana yanmalı Selah oğlum," derdi. O yıkımı sayarak göçtüğü yerlerin değerini son nefesinde anlamıştı. Ölüm yatağında birden kalkıp, babama sesleyerek "Beni de onun kadar sevdin, değil mi kocacığım?" demişti. Öteki kıskandığı kadın kimdi bilmiyordum. Belli ki babaannene son yıllarında acı çektirmiş o yabancı kadına annemin ölmekteyken düşmanlığı siliniyormuştu. Aynı erkeği seven iki kadından biri olarak, paylaşma duygusu yer etmişti içine. "Hep geçmişe yakınmak, dövünmek atiye, hazırlıksızlıktan olmalıdır Selah, yavrum," derdi. Belli ki öyle olmalı. Uçağa bindiğimizden beri annen de ben de başkalaştık. Bu, uzun sürmez bilirim, ortanca. Üç yetişkin evlat bir karı koca, kan bağının getirdiği derece derece yakınlıklar... Başkalaşma... Bilirim ben, yakında yatışırız

biz. Sen de... Ya seninki bize benzemeyecek belli. Kan yenilendi, biz anlamıyoruz. Baksana Nüveyre, karıcığım, kızımıza. Gençtir o, yaşlansa da başka yaşlanacak bunlar. Haydi biz iki ihtiyar artık kalkıp gidelim.

— Geç oldu baba, kalın bu gece, yer yaparım size. Toparlarım her yanı hemencecik.

Emine'nin sesi düşüyordu bunları söylerken.

Üçü de gerçek, uzun vedalaşmaların yaşamayı dirilttiği andaydı. Bu yüzden bilgece bir hoşgörü edinmişlerdi.

— Nemide'ye sözümüz var, annenle ona uğrayacağız. Sen teyzeni pek sevmezsin Emine biliyoruz. Bilsen annen, Nemide teyzenin seni görme isteğine nasıl zor karşı koydu. Yarın Ankara Ekspresiyle gideceğiz. Uçak göğsüme sıkışıklık verdi. Sana yine uğrarız. Düşünceni değiştirirsen katılırsın bize.

— Ya, baban doğru söylüyor. Gelmek falan istersen çocuğum...

Emine susmuştu.

Babasının deminki ılık anlamlardan boşalan yüzüne bakmıştı.

Onu ayrı bir ilgiyle süzüyordu şimdi.

Hücrede sanrılarla, ateşlerle yattığı ateşli günlerinde görünüp gücünü, direnmesini tazeleyenlerin içindeki sarışın genci çıkarıp babasının yanına dikiyordu. Ankara'da Kadir Efendinin, Nazik kadının, Hüseyin'in yardım eden babası olamaz mıydı? Babasının, sevgisini içinde sakladığından kuşku duymadığı eşsiz İclâl öğretmen, onun yardım etmeye çabaladığı öğrencilerinden biri olan Hüseyin'i desteklemiş olamaz mıydı? Bu varsayımı çılgınca evetlemek istiyordu.

Babasıyla annesinin artlarından kapıyı örttüğünde asansörün sesini yitirene değin olduğunca kalakalmıştı.

Babası incelikle parayı orta masasının dağınık ucuna iliştirmişti.

Ardından annesi verileni hemen sayısıyla belirterek,

— Biz haftaya uğrarız gene, aklımız sende kalacak Emine yavrum, demişti. Bu, şimdilik yeter sanırım, olmazsa, telgraflar falan...

— Elbette anne, yeter yeter. Bir isteğim var sizden, Ankara'da bazı kitaplarım kalmıştı. Bir ara babamın kitaplığının altındaki dolaba koymuştum onları, bir gelen olursa yollar mıydınız?

— Kitapların çoğunu yaktık Emine. Seninkilerin bazılarının bizde olduğunu bilmiyordum. Baban da söylememişti, yaktık korkudan. Üstelik hem öğrenci, hem de delikanlı falan olan bir evde kitap barındırmak bu günlerde zor. İnan ki ruhsatsız silahtan beter. Ankara'da kalorifer kazanlarında günlerce kitaplar yakıldı.

Emine içinden yükselen, ayıplamayı, acımayı dışlaştırmadan suskuyla bakmıştı:

— Başka isteğim olacağını sanmıyorum, teşekkür ederim.

Ayrılırlarken babasının onu göğsüne bastırmasındaki çoğaltılmış duygusallığı yadırgamıştı. Yarım saat önceki sarılışmalarının, yakınlaşmalarının etkilerinde erimemişçe sıyrılıvermişti kollarından.

Asansörün sesi dinip, sokağa çıkış kapısının ağır vuruluşu da kesilince, götürüldükleri gecenin yenileniverdiği sanısıyla şaşkınlığa düşmüştü. Kendini hafife almaya çabaladıkça dirliksizliği engelleyemiyordu.

Buraya yeniden alışması zor olacaktı.

Tutukladıkları, işkenceye soktukları, duygularını, gövdesini, beynini haince deneylere sürdükleri o dönemde giderek yıkılmaz bir katılık elde etmeyi başarmıştı. Haydar'la, sevdiği arkadaşlarıyla oturduğu, tartıştığı bu yerde artık yapayalnızdı. Üstelik arkadaşlarının çoğu tutukluyken ya öldürülmüş, ya amansız suçlamalarla yargılanırken onun salıverilmiş olması alışmadığı bir suçluluk duygusu veriyordu Emine'ye.

Bir başına kalacağı geceleri düşünmüştü.

Götürülmeden sonra başlayan inanılmaz aşağılanma, cinsel eksiklik, çarpıklık duygularıyla dolu kişilerin tutuklulara yöneltiği düşünülmesi bile tiksinç gelen saatleri başkalarına yenileyecek olanlardan uzaktaydı artık. Bunu, sarsılarak, iç yakarışlarıyla ordayken hep istemiş, düşünmüştü. Kurtulmak istiyordu. Ilık bir esintünin düzgün bir gölü karıştırmasındaki okşayıcılık gibi, dinlendirici, iyileştiriciydi bu isteği. Hücrenin kilitli kapısının hızla açılmasıyla sürüklenmeye başlayan vücudunun titreyişleri dayanılmazdı. Çıplaklaştırılmasının, elektriği akıtan tellerin, düzenli sert adımların, küfürlerin, erkeklik organlarını hastalıklı bir urun odak noktası gibi taşıyanların elinde değildi artık. El-

lenmemişlikleri açmaya, saldırmaya kalkanları göremeyeceği bu günleri tutkuyla beklemişti. Bırakıldığı ilk gecede, erinçsiz olduğunu anlıyordu. Anılar denmeyecek denli canlı kalmış olgularla dolu geçecekti bu yalnız başına bekleyiş günleri.

Şaşılası didikleyişlerle taradığı belleği, annesiyle babasına kapıyı örter örtmez Beyazıt Alanına varıvermişti.

Kovalanmalardan birinde yaralanıp düşenlerden bir gencin yüzü, güz aydınlığının solgun eksizliğiyle çiziliyordu. Tanıdığı da sayılmazdı karşısında beliren, Gaziantepli bir öğrenciydi. Doğu Anadolululara özgü açık gülüşü, hafif eğik duruşuyla karanlık düşünceler vermezdi görene. Ara sıra gürültülü, uyuşmasız öğrenci toplantılarından ayrılırlarken onun değişmez türküsünü söylediğini duyardı.

Niçin o türküde direttiğini merak ederdi Emine.

Yakışıksız kaçacağı düşüncesiyle gidip de soramazdı. Tutukluluğunun sona erdiği ilk gece türküyü de olduğunca anımsıyordu:

Muallimin boynunda bir top alaca
Camiye getirdiler kalın salaca
Bir bacım yok ki gide ilaca
Aslanı kediye boğduran felek.

Neydi bu?

Yüzyıllardır köklenmiş bu acılar.

Neydi bu içini ağulayan, büküm büküm inen, usulca çelikleşerek büyüyen bağışlamamak düşüncesi. Öyle şeyler görüp yaşamışlardı ki, eski Emine'yi getirmeye kalkışmak, olaylara o gözle bakmak gülünçtü düpedüz.

Ne demişti Haydar?

"Yapma Zülkadir, yapma, ölün mü sen Zülkadir, sen ölün mü?"

Haydar, Zülkadir'in akıtılmış kanına, taze canının can kafesinden uçup gidişine tanıklık etmişti.

Artık o eski Haydar olabilir miydi?

Yok, içe oturan salt kin değildi, yok.

Onlar ölüme dokunmuşlardı.

Onlar çıkarsız girişimlerinin üstlerine kapatılan çıkmazında direnip ayakta kalmışlardı. Kan ılık ılık dudaklarında tadını duyurmuştu. Eksiklik evet ya, alçaklık yoktu. Çürütülmüş evrenin küflerini gepgenç elleriyle kazımaya davranmışlardı.

Emine tutukevinden çıkma gecesi, sınırsız dalgınlıkların, yan uykuların eziciliğine direnmeden bırakmıştı kendini.

Salt türkülerini bildiği, aralarında yaşamadığı halkın sömürülmesini kitapların durağan sayfalarından tanımaya uğraşmıştı.

Artık onlar adına girdikleri çıkmazın nedenlerini öğrenmeye çalışmalıydı.

Karmakarışıklığın ortasındaydı.

Bundan sonra özellikle yatak odasında barınacaktı.

Kapıcıyı arasıra görerek, bazı isteklerini, en az gerekli saydıklarını aldırarak, Ankara'ya yazdığı mektupları bile postaya kapıcıyla göndererek günlerini dolduracaktı.

Annesiyle babasına para gerekmese de -para istemez görünmek onları kuşkulandırabilirdi- para istiyorum diye yazacaktı.

Gelmelerinin gereksizliğini, onlara çok büyük bir haberi olacağını yazdı bir gün.

Büyük bir muştu sayılabilecek bu haberi iletmeden İstanbul'a gelmemeliydiler.

"Anneciğim, babacığım, gelmemeniz size bu sürprizi yapma isteğimi hızlandıracak, neyse daha da çok merakta bırakmayayım sizleri. Tezimi yapacağım. Gerçi şimdi üniversitedeki öğrencilik haklarımızı yitirdik. Geriye dönmemiz engelleniyor. Bunu daha sonra düşünmeyi yeğliyorum. Kariyer yapmamı babam da, siz de isterdiniz. İşi bu açıdan alıyorum. Görüyorsunuz ne kadar iyi kararlar içindeyim. Kendimi bulmam için istediğim yalnızlık süresi, yararlı olmuş değil mi? Hoşgörünüzle bu süreyi yeniden uzatmak istiyorum. Nemide teyzemin de beni görmesi gereksiz. İnanın ki çok iyiyim. Sizlere rica ediyorum, benim Ankara'ya gelmemi bekleyin."

Yarı yalanlarla, hatta yaltaklanmalarla dolu o mektubu yazabilmek başta güç gelmişti Emine'ye.

"Kendimi bulmam için" satırları mektubun tek doğru bölümüydü.

Kişiliğini yeniden araştırması gerekiyordu.

Hem de hiç hile katmadan, kendi kendini yakalayıvererek.

Bu katta, bu varlıklı kişilerin yaşama bölgesinde, mevsim sebze ve meyvelerinin en seçmelerinin satıldığı bu semtte, kendini yeniden sınayacaktı.

Devinimsiz sayılacak bir bırakışla vücudunu unutacaktı.

Yalınkat esenliklere içini kapatarak geçireceği günlerine başlıyordu.

O yarı uykulu gevşekliğiyle deşeceği, irinini akıtacağı günlerin başlangıcındaydı.

Geçmişinde kendini nerde fazla beğendiğini, hangi girişimde doğrudur diye şımarıklıkla dondurduğu durumları yeniden araştıracaktı.

Haydar'la geçirdiği, genç kızlıktan genç kadınlığa geçtiği o eşsiz duruluktaki geceleri, zamanları çok yorulduğunda özenle, okşayarak, yavaşçacık çıkarıp dudaklarına değdirecekti.

Değerine eş sözcüklerle sevgilerini, anılarını işleyecekti yüreğine.

Mürsel Uzunoğlu, Hanımdan doğma. Kars, Kağızman, Denizli köyü nüfusuna kayıtlı. Doğumu 1947. İmam Haydar Uzun. İst. Üni. İkt. Fakültesi.

O, aydınlıktı, hoşnutluktu başta.

Birlikte oluşlarının ağırlaştığını aralarında beliren kaçışın ölçüsüz gelişmesinden sezmişlerdi.

Konuşmalarının kimi uzun, kimi kısa oluvermişti.

Geceler boyu arkadaşlarını, yurtlarını, siyasal gelişmeyi tartışırlarken birden sürçen değişmelerle göz erimi uzaklıktaki uçlara değin takılıp kalıvermeleri, yanlarını, yörelerini araştırmaya giriş-

meleri, gerekmeyen bir anda dergiydi kitaptı karıştırmaya başlamaları, o derin sıcaklığı tanımazlıktan gelme gayretindendi.

Bir apartman katının dört duvarı arasında kalışlarını ilk yadırgamaları utançla başlamıştı.

Emine'nin çocukluğundan ulanan yüzlerce anısı içinden bir güzel adam capcanlı akıyordu.

Emine'nin götürdüğü o mektubu genç adamın nasıl kırgın, yıkık karşıladığını daha iyi anlaması da sevgilerinin örüldüğü saatlere denk düşmüştü. Genç adamın son abandığı şey olan sevgisini ablasına sunması, babasının ilk seçimindeki etken adamın göz alan erkek güzelliği olsa da bunun bağışlanabilirliğini duymuştu. İkisinde de çevreyi hiçleme vardı. Gencecik bir masal güzeli kızın tutkuyla vermeye hazır olduğu her şeyi yaşatan ve sahicileştiren coşkunluğunu şimdi iyice seziyordu. Karın, boranın azgın olduğu kış ortası bir gecede "Ben mektup yazmayacağım," diyebilen genç adamın nasıl yıkıcı bir iç çatışmasıyla yalnız kalakaldığını biliyordu artık. Seçil'in yanıtlanmayan o son sevi mektubuyla ne denli koyu acılara sürüldüğünü de biliyordu.

Oysa Haydar'la aralarındaki sevginin bambaşka duyarlıklarla büyümesine tanıklık ediyordu.

Ezen, vuran, hırpalayan değil; sağlam, ılık hoşnutluğun cana işleyen başkalığını yaşıyorlardı onlar.

Yerini, dengini bulan sevgi bu olmalıydı.

İki genç yürekte yadırgamalar, sakınmalar yatışıyor, ilk utancı yıkacak dayanamazlığın taşmasını bekliyorlardı. Haydar konuları alıştıkları ortamda geliştiriyordu.

— Emine can, diyordu. Bütün ardakaşlarımız demeyeyim ya, çoğu bu kıyımdan sonra oturup özeleştiri yapacak. Bundan zerre kuşkumuz olamaz. Aklın, doğrunun sınanması biter mi? Yarı sömürge edilmişliğimizi bilgi ile, akılla denkleştirip sonuçları yeniden tartacağız. Çıkarları gereği yalan söyleyerek bu yalanları egemen güçlerin payandalamasıyla doğrulaştırmaya çalışanları daha iyi tanımalıyız. Tarih bağışlar mı sanırsın? Gönüllü kanışların aydınlar arasındaki geçerliliği, sanımca en tehlikeli olanıdır. Nasıl kullanıldıklarını bilmezlerse başa çıkılmaz olurlar. O aydın kibirliliği yok mu, odur onlara halkı unutturan. Tüh rezilliğe bak! Nasıl kolaycacık senteze varılmış hep.

Sonra gönül doyuran bakışlarını çeviriyordu Emine'ye. Ağır el devinimleriyle havada çok dallı bir ağaç çizer gibi.

— Biz öğrenciyiz, unutmuş değilim, diyordu. Şimdi Anadolu'da her ilden, her köyden adam topluyorlar baksana. Zarardayız. Hesapta yanlışlık yaptık. Yanlışı bulmalıyız. Öğrenciliğimiz eksiklik diye öne sürülüyor, o çok konuşuldu bunu bırak. Acele var belki, evet. Var kuşkusuz. Çabuğa gönüllenmenin pürüzleri apaçık ortada. Asıl önemli yanılgımız kendimizi, gücümüzü olduğundan fazla sanmamızdır. Her vurulanla vuruluyorum. Her işkenceye gerilenle haykırıyorum. Bu yüreği taşıyanlar, bu kafaya denk düşünceyi de geliştirip kotaracaklardır.

Biraz bolmuş gibi duran yenlerinin içinden Haydar'ın iri elleri birden dizlerine düşüyor, köylü oturuşu sayılabilir oturuşuna geçiyordu yeniden. Kara saçlarının gürlüğü zamanından önce çizgilenmiş geniş alnını gölgeliyordu. Peşpeşe içtiği sigaraların dumanlarını izlerken düşündüklerini görmüşçe ciddiyetle dalıp gidiyordu.

Sonra birden kalkıp odayı arşınlamaya başlıyordu.

Konuşmaya yeniden düşüncesinin ortasından aldığı sözleri sürdürmeyle girişiveriyordu.

Bu tür kopuk konuşmaları çoğunluk sabaha geçiş saatlerindeydi.

— Hepsini gördüm, bir tek suç için yirmi otuz kişi tutukladıklarını gördüm. Salt kendileri insan sanki, halktan hiç çekinmiyorlar. Bu, gaflettir. Bu işin kurallarını bilmiyorlar, ne iyi. İki yıldır çılgınca bir çabayla okuyorum. Beynimin alım, yorum gücü yetmeyince öfke boğuyor beni. Haydi oğlum diyorum, yeniden başla. Aslında korkaktır onlar. Biz bir can pahası, onu da verirken küçücük bir korkuya düşeriz diyelim... Hayır yalan istemiyorum. Korkarız ya bir kapının hiçbir canlılığı sızdırmayacak kapanışı gibidir bu. Lakin bu bir şeyi değiştiremez içimizde.

Birden durup tavana bakıyordu; gözlerindeki parlayış, uzun esmer boynundaki yara izi açığa çıkıyordu o zaman. Emine o ize baktığında Haydar'ın ordan kurşunlanarak öleceğini sanıyordu. Uzun uykusuzlukların, tetikte bekleyişlerin, onu böyle temelsiz varsayımlara sürüklediğini de biliyordu. Haydar'ın öfkesinin,

bu abartılmamış yine de genişleyen öfkenin, çelik bir yoğunluk kazandığını, elle tutulur bir gerilim yaratığını birlikte oldukları günlerde şaşkın, saygılı izlemişti.

Sonra bir arada olmuşlardı.

Karanlık odada acemiliklerin yatışmasını, her dokunuşun aydınlık, mutlu izlenimini öğrenmeyi konuşmadan sürdürmüşlerdi.

Birbirlerinin sırtlarında ellerini gezdirirlerken bu dokunuşların çarpıntılı atlamalarından şaşkınlaşıp bilinen sevginin ötesine taşan büyük bağlılıkların, beğenmelerin boylanıverişi, sıvamıştı yüreklerini.

Yeni bir kadınla yeni bir erkeğe eski deneycilerin ürettiği aşk öğretileri yeterli değildi.

Onlar arasız başka kuralların yaşadığı nazlatmaları yeni kuşaklara sevdadır diye aktarmışlardı.

Belki de aşk için üretilmiş o sözler ve tutumlar çok daha görkemliydiler ya sahiciye hiç benzemiyorlardı.

Emine ile Haydar'ın durumlarını, bağlılıklarını, sevilerini anlatacak sözler görkemden çok arılık, tutkudan çok duruluk, tükenmezlik içerenlerden seçilmeliydi.

Her öpüşmelerinde pınar yarıkları açan serinliklere değer gibiydiler.

İlk şaşırtıcı ağız ağıza değişten sonrası karşı konulmaz bedensel bütünleşmeye çekmişti onları.

Koca, yoğun bir istek, titreten bir haz, coşkulu bir sevecenlik, incelik, kardeşlik denemeyeceği için aydınlık bir hoşnutluk, eksiksiz mutluluk denemeyeceği için (çünkü kıstırılmış, acıya çekilmiş arkadaşları unutulamıyordu) koruma filizlenip gürleniyordu.

Kimi zaman yeni bir güne başlarken insanlara her şeyi yolunda gösteren, doğayla uyumlu olma dengesini veren barışıklığın somutlanmasıydı sevgileri.

Hangi karanlık durumda, koşulda olsalar da sağlam kişiliklerinin tanıklığını edecek bu benzersiz duyguyu birlikte geliştiriyorlardı.

Vücutlarını tanıyarak, elleyişleriyle arayarak, parıltılar sağanağında doyumsuz geceler geçirmişlerdi.

Acıyla, özlemle kakılmıştı içlerine bu geceler.

Birinde yemeklerini yarım yamalak yiyip günün haberlerini dinledikten sonra, gazetelerin yazamadıklarını onlara yazdırıp yorumlar yaparak öfkeleniyorlardı.

Gecenin ilerlemiş saatlerinde radyoda başlayan bir Kars türküsüyle birden konudan kopuvermişlerdi.

Su gibi akan parçayı iyice dinleme isteğiyle susmuşlardı.

Peş peşe gelen iki türküden sonra bir akordeonun sesiyle sarsılmıştı Emine.

— İçimde çocukluktan kalma öyle anılar var ki, Haydar. Geçmiş sansam da geriye baktığımda bendeki oyuntularını olduğunca duyuyorum. Sana bir gün Leylim nineyi, Kiraz'ı, ötekilerini iyice anlatmalıyım. Üstelik uzun süredir anımsamadımdı onları. Şimdi bu akordeon sesi var ya, yüklendi işte. Yurdumuzdaki insanların tükendirilişi, değerlerinin bilinmezliği çıldırtacak beni. Duygusallığa kalkışma deme, hem niçin korkacağım duyarlılıktan, niçin? Sen de tutkuyla dinliyorsun işte, görüyorum... Sonra unutulmasın ha, ben duygusal değil duyguluyumdur.

— Öğle, doğrusun. Hoş oldum açıkçası. Bunlarla bir ince dönenme tutturur bizim ora insanı. Pek kaç göç de yoktur. Duyarlılıktan korkmak niye dersen, güçlü olmayı katı olmayla karıştırmışız belli ki. Her şeyin kestirmesine hevesliyiz. Şu, bu nedendir deseler, birkaç ay önceki hazır cevaplılığımızla karşılık buluvereceğimi sanmıyorum. O zaman neyi çabuklaştırmayı amaçlamıştık, biliyorduk. Şimdi bu bekleyiş dönemindeyse o kadar dengi dengine açıklamalar bulamıyorum sorunlara. Eğitilmemiş, siyasal bilinçten yoksun halkın, kendisine aykırı egemen güçlerin yandaşı partilere oy atmasını aptallıkla, işe yaramazlıkla suçlayan ilk dönem cumhuriyet aydınlarından olmadığımız kesin. Lakin peki acelemiz, koşturumuz neydi? Şuydu şuydu dediklerim şimdi bana iyiden puslu geliyor. Büyük aşamaların zaman uzunluğuna içimiz el vermedi desem sanırım doğruya en yakını olacak. Şimdi dayanağım şu: Bizden sonra geleceklere

bırakacaklarımız sağlam olmalıdır, diyorum. Önemli bir şey bırakabilirsen elbette. Sözler, eylemler, yazılar, mahkeme kayıtları, savunmalar, acılar... Niye ağlamaklısın? Dur hele dur, bu çalınanı bilirim, üçerli dörderli oynanır.

Haydar kalkmıştı.

Emine onun oynama durumuna geçişini inanamayarak, yarım bakışlarla izlemişti.

Küçük çocukların büyüklerin alışılmadık durumlarına bakamayıp gözlerini ilkten aykırı yönlere kaçırışlarını andıran bir baş eğişten sonra Haydar'a dönmüştü.

Haydar kollarını güzel bir gerilişle kaldırıp ayak uçlarında yükselerek adımlarını türkünün vuruşlarına katıp yürümeye başlamıştı.

Onca zamanlık arkadaşlıklarında Haydar'ın bir türküye oynuyla katılacağını düşünmemiş olmasının nedenini araştırmıştı Emine. Bu belki de ondaki soğukkanlı ama itici olmayan, her olayda en son sözü söylerliğinin yoğunlaştırdığı ağırbaşlılığındandı.

Haydar birinci dönüşünü sürdürürken çok genç olduklarını, onun çok genç olduğunu, gençliğini ilk anda görmeyi gerileten şeyin de Haydar'daki kırık duruş olduğunu yüreği burkularak düşünmüştü. Anca çok genç bir erkeğin başarabileceği kolay, uyumlu eğimler içinde dalgalanan kollara, müziğin duygulu anlatımına katılan yumuşak iniş çıkışlara bakmıştı.

Yaşamayı böylesine duyurup bezeyen sesleri eliyle tutmuştu sanki.

Erinci kısacık da olsa tanımış olmak Emine'ye ileriye dönük sakınma, korku duyguları verivermişti o gece.

Ayağa kalkıp Haydar'ın önünde durmuş, bakmıştı.

— Sakın sana bir şey olmasın, e mi Haydar.

— Sana da, bana da çok şey olabilir, Emine. Yaşadığımıza özümüzü koymuşluğumuza bir şey olmaz, ya can.

Sonra yatağın kitap, dergi, gazete karmaşası içinde omuz omuza oturmuşlardı.

Haydar onu okşamış, erkek olarak acemiliğini, sakarlığını alt etmek gayretiyle geçmişindeki kadın erkek ilişkilerini bir alaya, bir acıya bulayarak konuşup gülmüştü.

— Emine bilesin, seni tanıdıkça sevdim, beğendim. Senin acıların da belli ki başka türlü olmuş. Bu kaçma kovalama bitip de sağ kalırsak bir arada yaşarız. Seni ezelden güzel bulurdum da bu kadar güzel bilmemiştim. Bir donatmışsın ki kendini. Hele saçların, hele hırçın konuşmaların. Tanrı bilir kız senin sesin de güzeldir. Hadi hadi güzel dendi mi bozulursun, bilirim. Seçil'e benzetildiğini sanırsın. Ne ilgisi var? Sen kendini insan olarak hazırlama yürekliliğini göstermiş bir kızsın. Kültürünü dar çevre hayranlıkları için edinmiş değilsin. Bir işe yarar kılmak için edinmişsin. Batıdan aktarma yapmacıklı tutum inceliklerinden, entellektüellerin özel düşkünlüklerinden yakam çabuk sıyırmışsın. Sana güzel, eşsiz denmez de ne denir, be kızım. Seçil'e gelince, onun benzerleri tümen tümen. Melek bize anlatmaz mıydı? Kolayca beğenilir zekâ oyunları da varmış onların. Kocaları da azımsanmaz bilgi, fikir donatımlarıyla karılarını tamamlarlarmış. Dar çevreli, kimseye hiçbir yararı olmayan aydınlardır onlar.

— Sen aydın değil misin?

— Eh, tam övelim seni dedik, sorduğun şeye bak!

— Eh ya değil misin? Aptalca da bulsan bu soruma karşılık isterim.

— Saydığım özellikleri bende buluyor musun?

— Hayır.

— Öyleyse nasıl aydın olabilirmişim?

— Hıh bayım! Yanılıyorsunuz... Aydın sizsiniz, o karılarla herifler değil.

— Yaygınlık onlarda. Sözlüğe bakalım. Aydını nasıl anlatıyor. Bilgisi ve görgüsü olan kimsedir– diyor sözlük. İşte resmi sözlükteki aydının tanımı bu. Tam o sınıfın belirgin özelliklerini saptıyor. Bilgili, görgülü, bundan ötürü şişinen. Ne değişmez bilgiler bunlarınki de, allayıp pullayıp satışına giriyorlar hemen. Çağımızın gerçek aydınıysa dünyayı değiştirmeyi amaçlayan kişidir.

— Aynı şeyi konuşuyoruz öyle değil mi?

— Evet, haklısın, Emine.

— Aydın olmaya adaysın sen, Haydar. Unutma sakın.

— Sahi mi, başarabilecek miyim? Bu halkın bütünleşebileceği gerçek aydınlar çoğunluk Anadolu'dan gelecek.

— Haydar, Seçil'de kaldıktı.

— Seçil'e gelince, dedim ya, onun yaşadığını çok kadın yaşıyor. Onca sakatlanınca da gedik açılmış yanlarından şizofrenik algılamalarla doluyorlar. Sen öyle misin? Sen iyisin be Emine! Beni hoş göreceksin ama. Bu kadar değerli bir insanla kadın olarak hiç yakınlık kurmadım. Bizlere kolayca bırakılan kadınlarsa, hor görmüyorum onları sakın, el sürülmesi güç, acınası insanlardı. Her çiftleşmeden bir kötülük etmiş olma duygusuyla ayrılıyorduk. Cinsel ilişkilerde çoğu erkeğin yaşadığı tek başınalığım senin yakınlaşmanla düzelecektir.

Sıkıca sarıyorlardı birbirlerini.

Haydar'ın kara saçları Emine'nin yanağını bürüyordu.

Yaşanan anın gücü ayların, yılların sığıştırıp saklamayacağı gürlükteki doyumu getiriyordu ikisine de.

Paha biçilmez bir iç doluluğun hazzın bağrında yaprak yaprak açtığını duyuyordu Emine.

Böylece eski öğrenilenlerden edinilmiş sakınmanın, ürkmenin, suçluluğun yabancılaştırıcı boyunduruğundan kurtuluyordu.

Nüveyre öğretmen sessiz bir film oyuncusu gibi kızına hızlı dönenmelerle koşuyor, alabildiğine açılan ağzından koyuluktan öte, derin bir sessizlik taşıyordu.

Sonra birbirlerine yeniden baktıklarında, karşılıklı anılarını anlatmaya girişiyorlardı.

Söyleyeceklerini özenle seçip beziyorlardı bile.

Haydar'ın öğrenci birliğindeki hızlıcılarla çatışmaları hoşlukla çiziliyor, Emine'nin Nüveyre öğretmeni bile daha sevimli kılabilecek birkaç ayrıntısı oluyordu.

İlk horozlar öterken (bunlar çoğunluk Beşiktaş'a bağlanan sırtlardaki gecekondu mahallelerinden yansıyan seslerdi) uykuyla dinlenme arasındaki çalkalanan gevşemeye dalıyorlardı.

Çünkü derin dinlendirici uykular uzun süredir onlar için değildi.

Götürüleceklerini biliyorlardı.

Düzenli bir günlük yaşayışın, o dinginliğin uygun saatlere bölünmüşlüğünü kullanamazlardı.

Kentin top atımı denebilir yakınlığına değin tanıyorlardı görevliler.

Suçlanmaları kamuoyunca yargıda tartışılmadan olgu niteliğine bürünsün diye egemen güçlerce her gösteri yapılıyordu.

Çember buraya da varacaktı ne de olsa.

Sabah aydınlığı baskınlaştığında Emine, Haydar'ın omzunda uyuyakalmış oluyor, ya da uyanık kalma direnmesinin koptuğu dalgınlığa bırakıyordu kendini.

Yoksa Emine de duymuştu kapı zilini o gece.

Başını kaldırmış, Haydar'ın elini tutmuştu.

— Geldiler değil mi? demişti.

— Evet.

— Onlar mıdır?

— Başkalarının olacağını sanmıyorum.

— Saat kaç?

— Sabahın üçü.

— Onlardır değil mi?

— Evet.

— Haydar.

— Efendim?

Haydar'ın odanın alacası içinde çizilen başını, karanlığa gömük gözlerini aramıştı Emine.

Düşünmüştü: "Söylenecek sözlerin hepsinin canı cehenneme. Ben sana yakıştırıp söyleyeceğim sözleri uygun bulamadım Haydar."

— Emine hazırsın değil mi?

Uzaklardan o büyük bordalı gemilerden birinin sesi gelmişti.

İstanbul limanına hep o saatlerde mi girerdi gemiler?

Sesleri de öylesine güzel ağır olurdu ki bilinmedik ülkelere gitme özlemi taşırlardı duyan kişiye.

Geldiklerinde saat üçtü...

Cipe iki saat sonra bindirilmişlerdi.

En küçük uçlara değin taramışlardı evi.

Her bulduklarını ilkten Haydar'la Emine'ye doğru uzatıp sonra gözden geçirmişlerdi.

Sert, katı devinimlerinden gönenip durdukları belliydi. Başka işlere koşulmazmışça kalıplanmış gibiydiler.

Aşağı indirildiklerinde o gümüşsü pembe aydınlık doğuda inceden çiziliyordu...

Emine o Haydar'la yaşanınca anca sevilir olmuş yere, sayrılıkla yorgunluk arasına, o bulanıklığa bırakmıştı kendi.

Ankara'dan gelen son mektupta annesi yine Seçil'e gideceğini yazıyordu.

Nemide teyzesinin kocası ağır hastaydı.

Doktorlar bir felç başlangıcından kuşkulanıyorlardı.

Annesi adamın ölmesiyle kalacak emekli maaşının dökümünü yapmış olsa gerekti.

Artık ailesi için bu tür tanımlamalar şimdi Emine'nin açısından önem taşımıyordu.

Karamsarlığının başka yerlerden ulanan köklerini deşmeye çalışıyordu.

Aile çevresinden ona akmış olanlar Emine'ce epeydir saptanmış, değerlendirilmeleri aşağı yukarı yapılmış şeylerdi.

Asıl dorukta bekleyenin, yeni döneme başlayacağı günlerin Haydar'sız, arkadaşsız sürdürüleceklerin ürküntüsü müydü bu?

Yoksa, büyük coşkunun susturulup kurşunlaşması mıydı?

Tutuklu olanlar için verilen her yargıyı, her duruşmayı, söylenenleri küçücük uçlardan yalan yanlış yansıtılabilen gazetelere dalıp giderek doldurduğu günlerindeydi.

Boşunalık duygusunun ikide bir gündeme geçtiği saatlerdi.

Haydar'ın gecenin ilerlemiş bir saatinde "Yo... gülme Emine bakalım," demeleri beliriyordu...

"Sevişmenin yücelmişine besbelli acemiyiz. Her şey bir yana, bu toprakların bir erkeği olmanın eksiklikleri benim de yakama bulaşmıştır. Yeni yakınlığın vücudumuza getireceği alışkanlığı bekliyor olmalıyım. Ama o bildiğimiz alışkanlık değil bu. Soluyarak alıp salan, gönenen bir alışkanlık. Sevişmenin yolundalığını elbet birlikte öğreneceğiz. Hem bak dönmezlenirsem ardımdan kara yasa batmak yok. Yaşamak efendice sürdürülecek. Kavlimiz budur, unutma. Yüze çalınacak utançların insanı değilsin sen. Sen cansın, sen yiğitsin, Emine Hanım. Bil ha... İçin sevgi doludur senin. Hem de sana

gösterilecek biraz yakınlık yeter bunu taşırmaya. Bir kişiye değil binlercesine yeter sevgin. Çatınma. Ben başkayım elbet. Biz daha katı olduk Emine. Gözümle, ellerimle kanların akışını gördüğüm, battığım saatlerde çocukluğumun unutulmuş yüzleri çıkıçıkıverdi. Asker cıgarası düşkünü babam, Mürsel, sayrılığını doğal kaderi sayar olmuş, gençliğini hiç göremediğim anam, Hanım. İki üç yaş büyüğümdür diye yük yük üstüne alıp, yeniyetmeliğinde ağırbaşlılığa sıvanmış Kurban, konuşmasız ablalarım, dedem; sardığımda gözleri yaşarır gibi olunca, hem bana, hem kendine hoşgörüsüzlükle bakan kocamış dedem, sonra arkadaşlarım. Anadolu'nun çekmiş insanlarının çocukları. O kanların içinde kök atıp haklılaştılar yeniden. Bil Emine, bu yepyeni bir durumdur. Değerlendirilmesi titizlikle yapılacak elbet. Bu toplu söylenmiş, söylenecek bir türkünün ilk dizelerinin hazırlığıdır. Bu can bu gövdede oldukça birlikte söylenecek o türkünün her dizesi için çaba gösterecek. Ölüm yaşamayı bilince anlam kazanıyor. Sana, seni ne çok sevdiğimi desem de istediğimce anlamıyorsundur. Seni dehşetli seviyorum. Niye sevdalara sakınmadan yer bırakmadık içimizde? Has güzellikleri yumuşatırız diye görmezlendik. Nasıl şeydir? Sorarım. Yaşamayı özüyle, insana yatkın doğruluğuyla tutmaya gönül vermiş bizim gibiler, sevmeyi arkaya ittik. Katı bir yanım var, onu koruyorum. Acımak yerinde harcanacağı günü bekliyor. O ezik duruşum, uzun sürmüş bir düşüncenin arasındaki yerde sabırla bekleyiştir. Bazan yüreğin en iyi gördüğü söylenir. Benim yüreğimle gördüğüm insanlarım bırakılmışlığın kör karanlığındalar. Beni böyle görmedin, değil mi? Haydar'ı az tanıyormuşum, diyorsundur şimdi. En sıradan olanla, en görkemlinin yaklaştığı noktayı arıyorum. Aldatmaca bu toplum biçiminde her yerde kol geziyor. Tek yakaladığım gerçek şu: Sömürü yok edilmedikçe ben gibiler bu sertliği hep taşıyacaklardır. Eğer bu düzeni ahlak düşkünlerinin, insan kanı içiçilerin evetlemesiyle değişecek sanıyorsak kötü yanılıyoruz. Geri bıraktırılmış ülkelerin en büyük özelliği kendi egemen güçlerince istilaya uğramışlığıdır. Yerli işbirlikçilerinin, vurucu güçlerinin elindedir halk yığınları... Ee... Bu türedilerden soysuz cömertliklerinde değil. Bizi delikanlıyken sevdalan-

maktan utanır eden bu ağır sorumluluğun ileriye dönük halkaları bozguna uğramayacaktır. Yurduma özgü çözümü geliştirip uygulamayı getirecekler, kuşaktan kuşağa yetişecek. Lakin niye gözlerin doluyor? Açlığı yaşamış olanla okumuş olan ayrıdır, bu kesin. Uzat bana kollarını. Bak handiyse gün atacak. Seni ne de çok seviyorum. Şimdi sana Romeo ve Juliet'ten bir parça söylesem kulaklarına inanamazsın, değil mi? Kenan öğretmen, o eşsiz adam, bize Shakespeare de okuturdu. Taa o sıralar, Romeo ve Juliet'e salt aşk işidir diye bakmayın çocuklar, derdi. Onların değişik yorumlara açık, koparıcı, bırakmaz bir sevdaları vardır. İlk karı koca oldukları geceyi birkaç kez, çevre etkilerini de açıklayarak, anlatmıştı bize. Düşün Emine, sevginin insan vücudunu yüceltir kılan onsuz olunmazlığını haftalarca şaşarak, doymadan düşünmüştüm. Belki de ilk kez 'küçük karıcığım benim' sözlerindeki taze, sakınan özendirişe yaklaşmıştım. Bedensel yakınlaşmadan sonra, iki cins için her şeyin başladığını sezmiştim. O pis burjuva öğretisinin kokuşmuşluğunu, iğrenç içeriksizliğini, sevginin yerine çeşninin özenilesiliğini salık veren sakatlığını belki o sıra anladım. 'Sabah oluyor bak. İlk tarla kuşları ötüyor,' diye yazıyordu. Shakespeare. Tam böyle miydi? Açık seçik bilmiyorum ama aşağı yukarı bu sözler vardı. Seni ürkütmedim değil mi? Bir Anadolu adamının sizce şaşılası, hatta tiksinç deneylerden geçip gelen erkekliğini başka üstelemelerle duyurmadım sana değil mi? Çok mu konuşuyorum? Ara sıra oluyor bu bende. Bir de Zülkadir'le böyle başlardık sohbete. Bitiremezdik, Emine, sabahı edip öğlene bağlandığımız saatler olurdu. Öldürdüler o koca delikanlıyı. Kahpe analılar. Biliyorum yaşasa neler yapabilirdi. Büyük enerjiydi o toprağa sağdıkları alçakların. İşte, Romeo ve Juliet'ten bile parçalar okumaya davrandım. Bir genç kızı sevme hakkını verdim kendime. Bu ayrı bir bütünleşme. Biz yalnız değiliz zaten. Bizim töremizde insanımızın hamurunda yalnızlık yoktur. Bak senin başını tutarken, saçlarını çözerken, gerçek yaşıma dönüyorum. Sabah oluyor, benim küçük karıcığım. Bu gece de gelmediler. Bize bu denli öfkelenmeleri başkalarına da duyurmak istedikleri bir gözdağıdır. Yalnız sandıkları kadar da hiçleyecekleri bir kalabalık değiliz. Bu

gece de gelmediler. Gün iyice ışıdığında çoğunluk gelmiyorlar. Karanlığa sığınıyorlar. Düşüncelerimizde düştüğümüz kolaylıklar oldu kuşkusuz. Oysa yaşamada kendimizi kolaya sürmedik. Bunu da kendi gözümde ve sende bağışlanmak için söylemiyorum. Eleştiriye yatkınlığını bilirim. Düşünmeye en çok vaktimiz şimdilerde oldu. Haydi uyu. Fabrika düdükleri çalmaya başladı, gelmezler."

Sonra, sabaha karşı, pazarı pazartesiye bağlayan gün, gelip Emine'yi, Haydar'ı almışlardı.

Emine'yi bırakmışlardı işte.

Emine, kasıklarında arada parlayan iltihaplı yanmayı, elektrik sonuçlarının bünyesine saldığı değişik sakatlanmaları, düşünmelere dalınca unutuyor.

Haydar'ın duruşması büyük bir grupla başlamıştı.

İdam suçuyla yargılanıyordu çoğunluğu.

Haydar da bunlardandı.

Ve her gecenin sabaha kol attığı saatlerde ayrılışlarının başlangıcı yineliyordu Emine'de.

— Geldiler değil mi? demişti Emine. Elini Haydar'a uzatmıştı.

— Evet.

— Onlar mıdır?

— Başkalarının olacağını sanmıyorum.

— Saat kaç?

— Sabahın üçü.

— Onlardır değil mi?

— Evet.

— Haydar.

— Efendim?

Haydar'ın odanın alacası içinde çizilen başıyla karanlığa gömük gözlerini aramıştı Emine.

İlk kez çekinmesini silip önce elleriyle onun yüzünü okşamış, ardından bakanı etkileyen, kuru, çökük, ezik anlatımlı yüzünü üst üste arasız öpmüştü Haydar'ın.

— Kardeşim benim, Haydar. Öf, kardeşim dememeliyim. İşte, bulamıyorum.

— De.

— Haydar, sözlerin hepsinin canı cehenneme. Ben sana söyleyeceğim sözü yakıştırıp da bulamadım.

— Emine hazır mısın?

— Evet.

— Çıkmazda sanma kendini. Ne yaparlarsa yapsınlar, onların haksız, halk düşmanı olduklarını unutma.

— Peki.

— Sana Romeo ve Juliet'ten parçalar okuduğumu da.

Mutfakta yıkanmamış birkaç kabın yerini niçin yaptığını bilmeden değiştirdi, takvimin koparılmamış sayfasına baktı.

Ayın ve günün eskiliği boşunalık duygusunu baskınlaştırdı.

Bir büyük tabağa ekmeklikten iki dilim ekmek koydu.

Yanına beyazpeynir kattı.

Bardakla sürahiyi de alıp çıktı.

Yatak odasına girdi.

Elindekileri masanın dağıntısını itekleyerek yerleştirdi.

Düşen dergilerden birine eğilip baktı.

Okumaya dalıverdi.

Okuduklarını anlamadığını, cümleyi anlar gibi olduktan bir süre sonra ardından gelenin üstelemesiyle anlam dağınıklığının egemenleştiğini görüyordu.

Dağ köylerindeki sütçülük ve hayvancılıkla ilgili bir broşürdü okuduğu.

Yemek için getirdiklerini yutmaya uğraştıkça her lokmanın büyüdüğü duygusunun yeniden belirdiğini sezdi.

Aldırmadı.

Ağzındakilerin irileştiği sanısını ezmek için çiğnemeyi sürdürdü. Hiç olmazsa salt çay içmenin ötesinde, besin değeri az da olsa, katı besinleri yutmasının gerektiğini bildiğinden öğütmeye çalışıyordu lokmaları.

Radyoyu yeniden aradı.

İnişli çıkışlı, pürüzlenip açılan seslerden müziğin Akdeniz'e özgü, hüzünlü bir parça olduğunu sonuna doğru anladı.

İncecik, yeniden gerilmeye başlayan gecenin sıkıntısını daha etkinleştireceğe benziyordu bu müzik.

Annesi ile babasının yalnız kalma isteğine bu denli uzun bir süre anlayış göstermelerinin sevgiyle bir gölge gibi içinde dağılışına tanık oldu,

Haydar'ı yeniden düşündü.

Ona mektup yazmama kararının doğruluğunu saptadı.

Biliyordu Haydar.

Emine hiçbir fikir, duygu kopmasını gizleyip barındıramazdı içinde. Aralarındaki bütünlükte gedik yoktu. Sınırlı yazmaların, hatır gönül sormaların uydurukluğunun tedirginliğini ikisi de yaşamak istemezlerdi. Gönlü karartan sahicilikten uzak ilişkilere açık değildirler onlar.

Radyoda bir konuşma başlamıştı.

Bu anlamadığı dil demin müziği çalman ülkenin diliydi.

Saate bakmadı.

Durmuştu zaten.

İki dilim ekmekten birinin anca yarısını yutmayı başardı.

Sol kolunun sağ kolundan daha kavrayıcı olduğunu bildiğinden tabağı yere koyarken onu destekledi kendisine.

Yatmak için erkendi.

Uyumak demiyordu yatağa girmeye.

Bir süre sonra, gerçek uyku uyumuşluğunun zamanlarını da unutacaktı kuşkusuz, ve uykuyu da...

Yatmak, gecenin belli saatlerinde yapılması gereken bir görev niteliğine bürünmüştü.

Olsa olsa geceyle gündüzü sınırlayan bir yaşama alışkanlığını yineliyordu. Geceleri tek ayrım düşüncelerindeki atlayışların ağırlaşmasıydı.

Çekildiği işkencelerin ayrıntılarını yitirmiş olan belleğine o ayrıntıların değerini saptamak ister gibi yükleniyordu.

Yaşama bölümlerinden sıyrılmış bir zaman bolluğuyla sabahın ilk akçıllaşmasına değin araştırıcı iç bakışını dikiyordu tam kendisine.

Kollarındaki, saçlarındaki, bağrındaki, kasıklarındaki fizyolojik değişmelerin nedenlerinin ardına düşerken arkadaşlarına yapılanları bilmeyişi yüzünden çektiklerinin acısı bir oranda önemsizleşiyordu.

Bir bardak su içti.

Su parçalanmaya çalışmış iç organlarını okşayarak geçiyordu sanki.

Her biten günün sonundaki bedensel denetimini yaptı.

Kollarının, parmaklarının zor bükülürlüğünü izledi.

Yeniden kaç tutam daha düşeceğini anlamak için saçlarını avuçladı.

Pullanmaların yerine bazı noktalarda kanın oturakaldığını görüyordu.

Belkemiğinden ayrışan dik, sancıyla burunlu arası çözülmenin kasıklarında katılıp durduğu o saatin yaklaştığını seçti.

Belli ki uzun süre bu ağrılardan kurtulamayacaktı.

Sonra bir uzmana gidecekti.

Daha değil.

Önce iç karmaşasını, sevgilerini, öfkelerini, anılarını, yanılmalarını kaçamaksız çözümlemeliydi.

Gönlü karartan saatler değildi bir bakıma, bu dağıntının içinde yaşadığı saatler.

Geçmişine yüklenip, düşüncelerinde ya da davranışlarında taşıdığı özenti sayılabilir şeylerin süzülmesiydi yapmak istediği.

Geçmişte bazı kolaylıkları çokça kullandığını, şımardığını, beğenilmek isteğiyle çarpıcı davranışlar edindiğini anlıyordu.

Cemşit ne demişti bir gün ansızın: "Bana öyle geliyor ki, bazı arkadaşlarımız devrimciliğe başkalarını da katmak çabası içinde değiller. Kendi katılmalarını, gösterdikleri yiğitlikleri görmezlenen her kişiye karşı yüksekten bakış olsun diye kullanmaktalar. Bu çok kötü. Unutmamalıyız hemen derim efendi, çok kötü."

Cemşit hâlâ tutukluydu.

Daha birçoğu tutukluydu.

Bazıları insan vücuduna yerine varmış tek kurşun yetmezce taranıp delik deşik edilmiş, gömülmüşlerdi bile kara toprağa.

Onlar konuşulmasa da düşünülmeden edilmeyenlerdi artık.

Sıcaklığın, tutkulu inancın ışıdığı tek bir yüzü oluşturuyorlardı sanki.

Gereğinden çok bilenlerle, yol göstericilerin gençlerden söz açıldığında bilgece susuşlarla durup "Orda yanıldılar," demeleri de o binlercenin tekilleştiği çoğul güzelliğe erişemiyordu. Çünkü onlar, bir zamanlar gençlerin yandaşı olmakla övünenler, soğuk, aşırı usta tutulmalarıyla üşütüyorlardı şimdi kişiyi. Bu çok bilmiş, beğenmez büyüklerden kimileri, gençleri iyice arkalayıp olayların içine sürmüşlüklerini bilmez görünüyorlardı. Gerçi şimdi "siyasi pratiğin yanlış kullanıldığını," "genç insanların yaşları gereği düştükleri aşırılıkları" kanıtlarıyla doğruluyorlardı. Bu sinsiliklerini yine de unutturup bağışlatmazdı. Tarih belgeleriyle saptayacaktı gelecekte onları. Oyunun üst katlarında durup, en az zarara uğrayanları adlarıyla, fotoğraflarıyla sergileyecekti. Emine böyle düşünüyordu. "Evet biz pek bir şey kotaramadık belki ya, onlar kendi dönemlerinin bilgiç, sorumsuz papağanları olmaktan öteye varamadılar. Yoksa, bir ara biz de o denli kaskatı, bağnaz sözler mi taşırıyorduk ağzımızdan? Sorumsuzluğun ciddiyet sayılması sanmam ki bizimle başlamış olsun... Hayır..."

Suyu aldı.

Doya doya içti.

Elektrik verilen vücuttaki susuzluk duygusu çok aralar geçse de yatışır gibi değildi.

Yeniden bardağını doldurduğunda Teşvikiye'deki katlarına annesiyle babasınca bırakıldığından beri aynaya bakmadığını düşündü.

Her yıkanışında bedensel bozulmalarını dıştan yansıtacak olan aynaya bakmamışlığını, bundan arasız kaçınmasını da anlamaya yanaşmıyordu.

Şu dergi, gazete karmaşasının birleştiği köşede duran, Erzurum'da Cumhuriyet Alanındaki son evlerinden getirilme, annesinin "tuvalet masam" dediği şeyin aynasının örtüklüğünü sıyırmaktan bile bilinçle kaçınmış olmalıydı.

Bacaklarında, bacak bileklerine karton ayının çevrelediği elektrik ışığının bal rengi yumuşaklığında baktı.

Üç dört kararmış iz belli uzun süre silinmeyip kalacaktı.

Onların başkalarınca görülmesini istemiyordu.

Pantolon giymekten caymayacaktı.

Örtünmesi için bir çözümdü bu.

Eski yaralanmalarını acınsın diye taşımıyordu vücudunda.

Onun çekişmeli sorgulanması başkalarınca dövünme konusu olamazdı, olmamalıydı.

Radyoyu yeniden karıştırırken zil sesine benzer tınlamalar duyar gibi oldu.

Emine'yi görmeye o saatte kimse gelmezdi.

Üç dört günde bir bıraktığı çöp kutusunu o koymadıkça da istemiyorlardı.

Mektupları yırtmaya başlamıştı dün sabahtan beri.

Kâğıt parçalarını henüz toparlayıp tenekeye yığmamıştı.

Kimi günler atacağı çöp tenekesini görür görmez önce neyi bıraktığını anımsamaya çalışıyordu. Dikkati olduğunca içine yoğunlaşmıştı.

Bedensel uyarılmalara kapalı, tanımadığı bir Emine'yi taşıyordu kendinde bugünlerde.

Ne kadar çok mektup birikmişti.

Kendi yazdıkları da vardı içinde.

Elindeki, anneannesine Erzurumdan yolladığı bir mektuptu.

Hep "Sevgili anneanneciğim," diye başlayan, içtenliksiz, ama gerektiğince terbiyeli, çocukça mektuplarından biriydi. Onu ayırdı.

'Sevgili' sözcüğünün boşaltılmışlığı epeydir kurumuş olan göz pınarlarını yaşartır gibi oldu.

O yıllar annesinin üstelemesiyle mektup yazıyordu ona.

Orta sondayken buna girişilmişti nedense.

Anneannesiyle gerçek tanışmalarının henüz yaşanmadığı dönemdi.

Yoksa neler neler yazabilirdi.

Beşiktaş'taki evde geçirilen günlerin erken saatlerinin umutlandırıcılığıyla yüklülüğünü daha yaşamamıştı Emine. Sonra, değerini öğrenip bildiği, sevdiği o ihtiyara ne yazık ki Ankara'dan da yazamamıştı.

Çünkü anneannesi ölmüştü.

Mektuba şöyle bir baktı: "Sevgili anneanneciğim, ellerinizden yüz kere öperim. Sizi çok seven ortanca torununuz Emine Semra Kozlu."

Kapının ikinci kez daha belirgin çalındığını duydu.

Yerinden kalktı.

Neden yaptığını bilmeden masanın üstünden eline gelen ilk kitabı alarak odadan çıktı.

Ara ışığını yakmadı.

Zil tam kapıyı açarken üçüncü kez çaldı.

Açtı.

Dışarıda; kendiyanar ışığa dönük bir erkek duruyordu karşısında.

Emine irkildi, onu tanımıyordu.

Yanlış kapıyı çaldığını düşünüp sormak isterken,

— Ben Haydar'ın ağabeysi Kurban'ım, dedi adam.

Emine tüm gücünün tükendiğini, alt üst olduğunu anladı, duygu vurmalarını kapamak isterce kitabı yüzüne kaldırdı.

Konuşamadı.

Sonra hemen indirdi.

Sesinin yutak borusunda kuruyup tıkandığını gördü.

Her davranışı onu kısıp bağlıyordu.

Yol göstermek için ellerini bile kullanmadığını seçti.

Anında oluşan bu karmaşalar yığınının bekleyen kişice de anlaşıldığını utançla seziyordu.

Anca kapının önünden çekilmeyi başardı.

İçeri girilecek yol da böylece açılabildi.

— Zamanın uygununu bulmamışım, belli, dedi adam.

— Yok, siz bana bakmayın. Konuğum olmaz da. Hem epeydir böyle bu. Sonra içeride bazı şeyleri sıralamaya başlamıştım da.

— Beni Haydar yolladı, Emine Hanım.

Emine adının yanına eklenen "hanım" sözcüğüyle derinden tepen anılardan biriyle canlanıvermişti.

Girişten sonraki salon denilen yerin elektriğini yaktığında konuğuna ilkten bakamadı.

O hastalıklı dinginliğin, anca kendisince duyulabilir keskin çığlıklarla hoyratça başkaldırışını duydu.

Kabalaşmaya yönelen iç savunmasının Emine'yi epeydir sindiği devinimsiz noktaya çektiğini ürkerek izliyordu.

Kasıklarına basan gece acılarını hiçlermişçe dikildi.

Karşısında duran, bekleyen genç adama kararlı baktı.

Yeni alınmışlığına karşın ucuzluğunu örtmeyen giyiminin içinde terbiyeli duruşuyla bekliyordu konuğu.

Kasketinin epeyce eski olduğu ilk elden görülüyordu.

Emine başıyla yol göstererek onu babasının ilk geldiği gün oturduğu koltuğa yöneltti.

Genç adam bavulunu göz erimi uzaklıktan denetleyip,

— Vakitsiz gelmişim belli, dedi.

— Yok, inanın ki değil. Ben okuyordum da, kusuruma bakmayın.

Kitabı hâlâ bırakmamış olduğunu anladı. Sosyoloji Tarihi'ydi. Ağırbaşlı bir görünüşü olan kitabın konuğunu etkilediğini, o tutum dağınıklığı içindeyken bile anlayıvermişti.

— İşte ders kitabıdır da okuyoruz. Not alınmayacak olsa da. Gerçi şimdi de üniversite bize boykot yaptı ya. Eh, aldıran kim? Hoş geldiniz.

Kurban gülmüş, Haydar oluvermişti birden.

Yüzündeki benzerlik ilkten belirgin değildi.

Güler gülmez ağıveren anındaki sarsıcı tanışıklık öndeydi şimdi.

Haydar'la Kurban arasındaki o benzerlik Emine'yi daha da toparlamıştı.

Odanın dağıntısından ilk kez tedirginlik duymuştu.

Uygun olmadığını bildiği halde, yerinden kalkıp bir şeyleri toparlayıp sıralamaya girişmişti.

Kurban'da, elleri dizlerinin arasından sarkık, Emine'yi yatıştırmak isterce, değişik yönlere bakmaya başladı.

— Burdan taşınır mısınız ki, Emine Hanım?

— Yoo, taşınmıyoruz. O sıralar karıştı burası. Aslında hiç huyum değilken böyle oturup kaldım. Oysa toparlanmalı değil mi? Hele bu yırtılmış kâğıtlar karışıklığı daha beter artırıyor. Yaptığım açıkça tembellik.

— Kimlerdir ki bunlar? Saçıp edip gidenler? Emine Hanım, biz bilir miyiz?

Emine, bozgundan kaçınamayışının, bozgunun bitişinin bu sözlerle başladığını anladı.

Kurban'dı karşısındaki.

Soruyordu.

Haydar'ın anlatmaları vardı demek ona.

Uygun açıklamalar getirebilmiş miydi acaba?

Bu yapılamadıysa şaşkınlığa abanmanın çıkar yol olmayacağını bilerek durdu.

Elindeki katladığı şeyi bir yana koydu.

Guevara'nın, Lumumba'nın, ötekilerin afişlerini çekti, dürmeye başladı bu kez.

Her dürdüğü resimle içinde kekremsi bir çekiliş, durulma oluyordu.

— Bu fotoğraflılar kimdir ki, bilir miyiz Emine Hanım?

— Belki bilmezsiniz ya, yiğit kişilerdir. Yurtları için düşünmüşlerdir, vuruşmuşlardır.

— Elbet öyle olacak, Emine Hanım. Başkası olur mu ki?

— Bana Emine Hanım demeseniz. Emine deyin sadece. Öylesi daha iyi. Konuk görmeyeli yabancılaşmışım. Üstelik ilk konuğum siz olunca, bu benim için çok önemli, başka bir şey.

Kurban ayağa kalkıp o anda eve girmişliğinin somutlandığını belirtircesine gülümseyerek sağ elini göğsüne bastırıp öne hafifçe eğilerek bir an durmuş, selamının ardından da yeniden oturmuştu.

Emine ağlayabileceğini, çünkü sert kabuklarının çözüldüğünü inanamayarak duymuş, gözyaşlarının yakışıksız kaçacağını bilerek yumuşayan şeyleri gülmeye çevirmişti. Az uyunmuş uykuların soldurduğu yüzünde gözlerinin birden çakan ışığı, parıltısı iyilik doluvermişti.

Saçları ensesinde topluydu yine.

Görünümünü acemi bir ivecenlikle düşündü. "Nasılsın Emine dışarıya karşı, nasıl duruyorsun?"

Yatarken bile çıkarmayı gereksiz bulduğu ütüsüz pantolonuyla, mintan kesimli bluzuyla, Kurban'ı karşılarken düştüğü çırpıntılı iç dağınıklığıyla konuğu için kolay yakınlık kurulabilir bir evsahibi olduğuna inandı.

— Haydar iyidir. Has selamları var. Amca oğlumuz da burda minibüs şoförü dururdu. Bıçaklanma işinden dama alınmış. Yengemiz haber iletti. Bildik, geldik. Görüşmeci olduk. Mapus-

haneleri aynı, yerleri aynı. Az zayıfçalar ikisi de. Eee, mapusluğun kolayı yok. Haydar'ın mahkemesi başlamış. Müstantik ağır ceza istermiş. Can varken umut kesilmez. Seni danıştı bana. O gelemez bilirim ya, lakin içi, gönlü burdadır, dedi.

— Teşekkür ederim size. Haydar'ı düşünmemek olur mu hiç? Yazamadım. İstediğimce yazdırmazlar ki. Yazsam eline vermezler ki. Uydurma üç lafı da çiziştirmeyi istemedim.

— Alınmışlığı yoktur. Biliyor seni. Mahpusluk kolay değil, evet ya, yufkalaşmamış kardeşimiz. Biz de keder ettik, lakin ne yapalım. Aramızda her aileden mapus damına girmişimiz vardır. Bizim ora insanlarının halleri bu. Keder etmeyesin sakın. Haydar'ın anlatması, seni de eziyete sürmüşler. Nasıl, niye kıyarlar?

— Beni bıraktılar. Annemler Ankara'da. Dinleniyorum şimdi. Dışarı çıktığım yok da pek bakamıyorum kendime. Ondandır bozuk görünmem. Haydar'ın ne isteği var? Siz belki yeniden gidersiniz, size katarım istediklerini.

— Ben üç sefer vardım, lakin anca birinde saldılar. Bir daha epey göremem. Yarın Almanya'ya gidiyorum işçi olaraktan.

Emine baktı Kurban'a.

Gençliğini zorunluluklarla ağırlaştırmış, vaktinden önce aile büyüğü edilmesinin gereklerini her davranışına sindirmiş genç adama baktı.

Üstündeki buruşuveren kötü dikimli giyimine, boynunu sıkan kentli işi frenkgömleğine, başındaki kasketten öte ona gülünç bir yabanlık veren bu giyim düzenine sevecenlikle daldı.

— Almanya'ya niçin gidiyorsunuz? Sizin işler orada eskisinden daha mı kötü?

— Kulak asma, Emine Ha... Emine can...

Emine, nice yılların ardından, acıtan güzellikleri yedekleyerek içine akıveren, yaşamaya inanmışlığın alçakgönüllü sabrını taşıyan insan adlarını geçirdi içinden. Onların has yanlarını, kurnazlık diye nitelenen sinmelerini, aşağılandıklarında yalana sığınışlarını utanarak düşünüyordu.

Kurban'ın güzel kara gözlerindeki yadırgayış silinmiş, artık Emine'ye rahatça bakabiliyor. Anlattıklarının çoğu Haydar'ın ağzından çıkıyor sanki.

Konuğunun kapıda beklerkenki yabancılığı eksiliyor.

O, yakınıdır Emine'nin şimdi.

Büyük kentlerdeki yaşayışın acemisi bu genç insandaki çevreye yadırgı duymama çabasına saygıyla bakıyor. Gideceğini söylediği Avrupa'nın endüstri alanında en önde gelen devletlerinden olan Alman sanayiinin dolarla eş geçerlilik kazanan markını geçiriyor gözünden. Bu, önce sömürülmüş, çaresizliğin alnında bırakılmış halkların Alman markına doğru akışını çiziyor düşüncesinde.

İşverenlerin getiriverdikleri kolaycı açıklamaları dinler gibi: "Biz yabancı işçi anlaşmalarını işçi yollayan devletin hükümetiyle yapıyoruz. Hiçbir sömürü söz konusu değildir. Federal Almanya Cumhuriyetinde çalışacak yabancı işçilerin Almanya'daki işçilik koşulları titizlikle belirlenmiştir." Bir bilgisayar duygusuzluğu, yanılmazlığıyla süren resmi ağzı dinliyormuşça Emine Kurban'a bakarken:

"Federal Almanya Cumhuriyetinde çalışmayı arzuluyorsunuz. Bundan sevinç duyuyor ve size önce ülkemizi kısaca tanıtıyoruz. Federal Almanya Cumhuriyeti 248.000 kilometrekare büyüklüğünde ve yaklaşık olarak 60 milyon insanın yaşadığı bir ülkedir. Halen aşağı yukarı yüzde 50'si Protestan'dır ve yaklaşık olarak yüzde 45 Katolik'tir. Federal Almanya Cumhuriyeti iyi kurulmuş bir ulaştırma ağına sahiptir ve ayrıca dünyanın en büyük sanayi ve ticaret gücüne sahip devletlerinden biridir. Türkiye Alman İrtibat Bürosu size bir iş buldu..."

O acımasız düzene, değil işveren ilişkilerini, konuşulan dilini bilmediği kesin bu genç adamın, ürkerek de olsa, "Tek çıkar yoldur," deyip katılmasını düşünüyor.

Bir ağabeydir o.

Haydar'ı kolundan tutup okutmalara yollayan, bunun gerekirliğini kendisine yolunca yordamınca anlatan, iyilikseverlikten öte, doğru olanı görmeyi bilen bir öğretmenin öğütlerini ezici yoksunlukları aşma çabası içinde bile tutmayı başarabilen bir ağabeydir.

Üç ya da iki yaş var aralarında Haydar'la.

Oysa şimdi karşısında konuşan kişiyi dinledikçe, önemi açıkça beliren büyük bir yaş ayrımı oluyor, o yıllar.

— Dört kıştır kesimciye veriyoruz hayvanları. Kamer sayrılandı döşüm, deyip duruyor. Anamızın gözlerinin akı karayı seçmezlenmesi baskınlaştı. Baştan Kamer ablamın kocası gitti Almanya'ya. Yoksul, üstelik turist pasaportuyla gitti. Çok zebillik çekti. Gene de buradan iyidir. Gönül verici yer değil ya, lakin parası ele geliyor. Neyse fazla yakınmayım. Çıkarını bulamadık. Kışın hayvanlara bakım kolaydır bizim orada. Gel gör ki yaz bastı mı iş büyür. Çoban ister, sağıcı ister. İşin olanı kaldı mı bana, enişte de gidince. Üstesinden gelmek zorumu, iliğimi kesti. Elle de tutulur bir şey alamaz olduk. Zilyetimizde sayılası mal parçamız yok. Çocukların gözleri pörttü. Anamsa yıllardır beni evlendirip barklamayı düşünür. "Kocadın ya, Kurban can," der. "Özüm göçmeden damatlığını bileydim." İyisi mi, alıp başımızı gâvur ellerine varalım, dedim, para edip dönelim. Hem bugünün gününde iyice farz oldu. Nafile ki Haydar içerde. Seri de varsın. Yeni gelinimiz oldun. Durmak yersiz.

Emine yüzünün allaşmasını silici hiçbir davranışta bulunmadı. Şaşırtıcı erinlik evresi utancının genç kızlığındaki gibi nasıl teptiğini düşünememişti bile. O okuyan, yürekli, çağdaş bir kızdı. Bu kadın erkek ilişkilerinin söze geçirilmişliği tanışı olmadığı biriyle karşılıklıyken zora sokmuştu ilk kez onu. Haydar'la olan bedensel bütünlenişinin üçüncü kişice saptanmasını kapanarak dinliyordu. Alt üst olmuştu. Bu genç adam onu benimsiyor, sözleriyle bağrına basıyor, kendini Emine'den sorumlu sayıyordu. Çelişkilerinin koyuluğundan gelen bölünmeler dağılıyor, üstüne başına ışıklar yağıyor gibiydi. Ağlamakla gülmek omuz omuzaydılar. Böylesine hiçbir zaman hazır değildi. Sevecenliğin gösterişli törenlerle sunulduğu ortamların insanıydı Emine. Sarsıntıları belki de bundan ötürüydü. Kurban'sa düzenli davranışlar bütünlüğü içindeydi. Emine'yi dinlendirici bir yalınlıkla çepeçevre sarıyordu. Bunu da hısmıymış gibi, kavrayıcı bir yakınlıkla iletiyor, sözcükleriyle de pekiştiriyordu.

— Sen de varsın. Gelinimizsin.

Tutukevindeki kardeşinden Emine'nin gelinleri olduğunu öğrenip eksiğini gediğini anlamaya gelmişti. Bunun üstüne basıyordu.

Ellerinin terlediğini, yüzündeki kızartının solduğunu anladı. Emine coşkunluğunu yatıştırma çabasından ötürü bir iki yutkundu, sesini toparladı.

— Biz evlenmedik Haydar'la, dedi. Evlenmek derken, nasıl söyleyeyim, nikâhımız yok.

— Nikâh mı... Ha şu hükümet nikâhı dediklerini söylüyorsun. Anam Hanım'ın nikâhı bizim taa askerliğimize erince mi neydi kıyıldı. Hükümet nikâhı tasa mı? Haydar'la sen kavilleşmişsiniz birbirinizle. Ötesine kim ne der ki? Haydar seni bana ısmarlarken demedi şu hükümet nikâhını. Bizdendir artık Emine, Kurban ağabey, dedi. Kara gözlü kardeşim benim. O ne işlediyse iyi işler. Danıştı bana. Dediğimi yap ha, Kurban ağam, dedi. Şu sıra Emine yalnızdır. Arkadaşlarımızın çoğu içerde. Kızda belki yeni dostlar arayacak, danışacak güç de bırakmadılar. Gör halini, dedi. İşçiliğim için de epey anlattı. Bunca yıl sonra demirli telli yerden erip elimi öpmeye davrandı, Emine can. Size olmuşlara özüm ne şaşarım. Bu olanları bir de sizler gelip diyeydiniz ya. Kafa yorup da öğrenmeye heves edenimiz çıkardı. Çünkü Haydar söyledi, has söyledi ya, mahpus damındayken değil anlatmaların kardeşim nafile ki daha önce keşke olaydı, dedim.

— Öğretmeliydik, doğru. Kim kime neyi öğretmeliydi, diye düşünmekteyim şimdi. Büyük açıklarımızdan biri de bu. Ben...

— Bana ağabey desen uygundur. Eğer gönlün ister, heves edersen.

Emine saygıyla baktı Kurban'a.

Genç adamın bu sözleri söylerken sıkıldığını, o büyüklük taşan tutumunun ilk kez boşaldığını gördü.

Kurban'ın karşısında oturmanın sandığı kadar kolay olmadığını da anlayıverdi.

Kurban ağırbaşlı olmayı, susmayı ödev gibi yıllarca üstlenen, Türk köylüsünün çektiği zorluğu dışlaştırmayan, örtük durağanlığıyla karşısındaydı.

O kıpırtısızlığı aralayan tek şeyin birdenbire ağan gepgenç gülüşleri olduğuna tanıklık ediyordu Emine.

Kurban kendisine ağabey denilmesini istemekle yanlış bir şey mi söylediğini araştırırca bakmıştı ona.

Evet, ağabey demeliydi kuşkusuz.

Geldiğinden bu yana sorduğu açık sorulara onca okumuş Emine yalın, kesin yanıtlar veremediğine göre, okumuşluğunun yararlarını yeniden düşünmeliydi. Karşısındakine anlaşılır özler sunamadıktan sonra...

— Kurban... ağabey, girişimimiz halk içindi. Devrim birikimini oluşturma çabamız en uca değin varamazdı kuşkusuz. Yine de Haydar'ın ağabeysi olan kişi bilmeliydi değiştirmeye kalktığımız düzeni. Bazı şeyleri ulaştırmakta yeterli olmadığımız açık. Bundan şimdi, Kurban ağabey, sizin karşınızda, içime işleyen bir üzüntü duyuyorum. Üstelik uca gitmekle ne demek istediğim anlaşıldı mı? Yoo... Yığınlar için geliştirilecek dili bulamamışız ki, nasıl iletişim kurabilelim. Daha açık anlatmaya gayretlensem belki beceririm. Almanya'ya gitmenizin, yurdumuzda barınamayışınızın nedenleri şu: Anadolu'nun ürettiği her şey küçük bir insan azınlığının elinde toplanıyor. Onlar sömürüyorlar sizleri. Aldıklarını salt kendileri için kullanıyorlar. Oysa işçi olmazsa fabrika olmaz.

— Üzülüp keder etmeyesin, Emine can. Biz de çok zaman var ki düşünüp danışmaktayız kendimizce. Hayvanlarımızın elden gittiğini görürken onların ruh olup uçmadıklarını da biliyoruz. Parası, toprağı, ekeneği, biçeneği, tohumu olana gider hayvanlar. Çayırlar, haroslar onlarındır. Gün dönümünden sonra kotana çıkmayla bizim karnımız doymaz ya, mal sahibine akar akar. Onlarsa en küçük kotandan büyüğüne varana bizlere muhtaçtırlar. Sonra iş biter, modgarnlık yapana, birlikte toprağı derinden kaldırmada en az dört boyun öküzün ardında çatal çatal tabanları, el ayaları yanlana kalansa, birkaç pişimlik aş olsa ne iyi deyip şükreder. İneklerimiz bir zaman sekiz kilo yağsız çeçil verirken adım atmaktan kesildiler. Başkasının hayvanını koşsak sahibi hayvanın yalayacağı tuzu bize yarar diye kısar. Haydar dört satır söylediyse, ben on kitap anladım. Başımızda kaderimizdir deyip silemediğimiz kara yazıyı tanımamışlık mı olurmuş? Eskiden de padişah sarayında aş pişiren değildik ya, şimdi iyiden iyiye tükendik, kurunduk. Kardeşimin başını koyduğu, canını satışa verdiği şey doğrudur belli. Sen Haydar'ın bebeliğini tanır değilsin. Özüm onu yanımda tutardım. Has severiz birbirimizi. Şimdi mahpuslardaysa, biz gibiler için girmişse bir gün elbette anlarız. Kızkardeşimiz

Hürü geçtiğimiz yıl öldü, toprak ettik. Anamız, "Duyurmayın Haydar'a," dedi. O da bir yılı aşkındır uğramaz. Anamız, "İnsanlar okudukça, bildikçe aşı olur," dedi. "Babanız da nafile bir kitap okuduydu, özünü yitirdiydi." Ben mapusta Hürü'nün öldüğünü demedim Haydar'a. Sen bizim canlarımızın sayısını bil. Kadınlarımıza katıldın. Elimiz dar ya, gönül verimimiz boldur. Gönül desen, neye yetip neye yetmediğini, okumuşsundur, sen bilirsin. İşte, hallerimiz bu. Para edip dönmenin yolu nerden geçerse oraya düşmek vacipti, Emine can. Almanyacı olmak vaciptir. Olduk. Üste sağlık kâğıdımızı da kazandık. Bizi Almanyacı işçi seçenler nereye sürdülerse pek beğendiler. Gövdemiz, elimiz, ciğerimiz, gözümüz pak çıktı. Okumamızsa tam.

Emine başı eğik, Kurban'ın, sözcüklerindeki acıyı siliveren güven dolu sesine dalmıştı.

Kurban'la Haydar'ın el ele tutuşmuş açıklık, serin bir ovada, genç dağların değişen renklerinin içinde, küçük iki nokta benzeri yürüyüşlerini görürceydi.

Erzurum, Kars illerinde kaldırım içlerinden, sessiz ara sokaklardan kentlilerin hiç dikkatini çekmeden yürüyen o gencecik iki köylüye belki de bir zamanlar rastlamıştı.

Ama çocuklar çabuk unuturlardı.

Almanya'ya gitmek için başvuran Türk işçilerinin geçirdiği sınavların içine sokuyordu bu iki köylü çocuğunu. Sosyoloji öğrencisi olarak araştırmasına konu ettiği yıl görmüştü Alman İrtibat Bürosunu. Ordaki olanlara karşı duyduğu tepkinin sertliğinden, bedensel ezintisinden kendi de ürküp donakalmıştı.

Yarım Türkçesiyle bekleme yerine "havalandırma düzeni bile" yaptıklarını anlatan görevlinin yabancı, bulanık yüzüne bakamayışı epey sürmüştü.

Sıralarını bekleyen işçilerin suskun, sabırlı kalabalığını, dışarıdaki kötecilerin buram buram tüten dumanlarını, çığırtkan çağrılarını o günün canlılığıyla geçiriyordu içinden.

"Türkler için Almanca, Türkler için Almanca," diye haykırıp duran adamın bir bayram yerini anımsatan kırmızı güleç yüzünü, merdivene sıralanmış erkek kalabalığının arasından yol bulup çıkmaya uğraşan mantolu, başı örtülü çok genç bir kızın kaçamak ürkek bakışlarını, geceler boyu unutmamıştı

Sonunda röntgen bakımına sokulan erkek işçilerin olduğu bölüme girmişlerdi.

Bir tek içdonuyla sırt sırta, tıkış tıkış bekleşen onca insanın sığıştığı yer, ezik çaresizlik duygularıyla karşılıyordu kişiyi. Terden, kokudan, soluk almanın güçleştiği o yeri gören için bir daha unutmak çok güçtü.

Tavanında kalorifer ısıtıcılarının kalın donanmış boruları özel bir bezeme gibi duruyordu.

Duvarların, kapıların ak boyaları en alt katta düzenlenmiş irtibat bürosuna üst yanlardan açılmış dar pencerelerden gelen yetersiz ışık, cıvalı lambaların gündüz de yakılmasıyla insan derisi hastalıklı bir görünüme bürünüyordu.

Tükenmeyecekmiş sanısını veren borular çokluğunun bükümlerinde, hava değişim aygıtlarının erişemediği buharlaşmalar oluyordu. Havalandırma matematiği bunca kalabalığa denk yapılmamıştı ki, soluma epey güçtü bu yarı çıplak erkeklerin bekleştiği yerde.

Sırası gelen işçileri tek tek denetimden geçiren gürbüz Alman hemşirelerle, saçları yandan ayrılıp yatırılmış zayıf, gözlüklü Alman doktoru, o doktorun düzenli dikkatini –geçen her işçiye ayırdığı bakış süresinin şaşmazlığını kaçırmamıştı Emine

Almanya'ya gidememe korkusunun her türlü köklü töreyi anında silip atan baskın gücünü soyunmuş erkek işçilerde somutlaşmışça görmüştü Emine.

Çoğunluğu tarım alanından gelen Anadolu köylüsünün yanmış, kararmış yüzlerine karşın güneş görmemiş vücutlarının solgun, uslu yığınını acıyla çizmişti içine.

Röntgene girecek olanların dizisinde adı çağrılanın öne yürürken kısacık bir an çıplaklığını düşünüp kollarını omuzlarına sararca bir davranışta bulunması hepsinde yenileniyordu.

Sonra, Alman hemşirelerinin, "Achtung! Halt! Brust!" derken seslerindeki ezici başkalaşım apaçıktı.

Türk hükümetiyle yapılmış işçi anlaşmasını Alman doktorun önlerine sürüşüne Emine de, arkadaşları da ilgi göstermemeyi yeğlemişlerdi.

Daha sonra da doktorun özellikle abartılmış şaşkınlığıyla Türk işçilerinin çoğunun Almanya'ya gidebilmek için neler yaptığını anlatışını duyuyor gibiydi şimdi de.

İşçiler sağlık denetimlerinden istenen sonuçları alabilmek için inanılmaz hilelere başvuruyorlardı.

Tansiyon yüksekliğine ya da düşüklüğüne karşı dışarıda sorumsuz satılan bazı ilaçları alıp yutmalarını hiç anlayamıyordu Alman doktor. Bu tür ilaçların insanların kalbini kolaylıkla durduracağını, bir kalp krizinin nasıl da böylesine küçümsenebildiğini, iyicil olmasına özendiği yüz devinimleriyle sergiliyordu.

Adamın büründüğü acımayı, tiksintiyle izliyordu Emine.

"Wie, wie, warum, warum?" deyişlerindeki şımarıkça başkalık, görülmeyecek gibi değildi. Adamın üstten alan bir tutumla "Nasıl olur bir hayat vermek iş için? Çünkü biz yapıyoruz, hep kendimiz muayeneleri. Kanda da, röntgende de yanılmayız hiç, alamayız da sizin hastanelerinizden rapor. Federal Almanya hükümetimiz bütün teşkilatıyla seçer işçisini. Hem yabancı işçimiz çok geliyor. Sizinkiler çiftçi, çok iyi olmaz bize. Çiftçide fayda yok. Çünkü Fedaral Almanya'da var ağır sanayi, teknokrasi için yatırım."

Doktora şöyle bir bakıp "Evet," demişti Emine. "Federal Almanya haklıdır. Size bir diyeceğimiz yok. Ölmek sorununa gelince, siz bilmezsiniz ölmeyi. Ama öldürmeyi bilmekte bir ara üstünüze yoktu."

Arkadaşlarının biri yanaşarak Emine'nin elini tutmuştu.

Doktor gülümseyerek yönelmişti Emine'ye. Türkçeyi anlamıyordu ya, genç kızın yüzündeki tortulanmayı anlayıvermişti. Belli ki şimdiye değin bu anlamı taşıyan çok yüzle karşılaşmıştı.

Konuşmaların çevirisini yapan arkadaşı "Bir Nazi doktoruyla konuşur gibisin, yapma, Emine," demişti.

"Ya," demişti Emine, "haklısın. Duygusal davranıyorum. Nazilerin ayıbı da çok yakın daha. Unutulur gibi değil. Bunlara baksana geçmiş canavarlıklarından çabuk sıyrılmışlar. Yapmış olanlar doğrudan bunlar değilse bile pek çabuk unutanlar bunlar."

Duvarcı ustalarına nasıl duvar ördüklerini kanıtlamaları için hazırlanmış odaya doğru yönelmişlerdi.

Kurban, Almanya'ya gitme hakkını kazanışının ne büyük bir şans olduğunu anlatırken onunla birlikte sınav işlemlerinin geçtiği her bölümü geziyordu Emine.

Yurdunun insanlarının ezik bekleyişlerine yeniden dokunuyor, içi titriyordu. Epeydir tıkanmış coşkularının, öfkelerinin taşmasını sessizleştirerek Kurban'ı dinliyordu.

— Sonunda okuma işine geldik, durduk. Ben ilkokul ikidenim. Sağlıktan tam numarayı alınca okumaya soktular. Onlardan üç Alman bekleşiyorlardı odada. Türkçeyi yanlış okursam bu herifler ne anlarlar, dedim. Nafile, herifçioğluları bizden bir kadın koymuşlar. Kadındaki çatınmayı sorma. Yeşil kitabı uzattı önüme. Üstü resimli. Sol yanında karlı, ulu, bir dağ var. İçi de çizgiden resimli. Ben o kitabı eniştemden öğrenmiştim. Bir baştan ötesini ezbere geçtimdi. Çünkü, Emine can, oluruna girmiş işi okumada yanılıp da zora sürmek yakışıksız olur. Haydar'ın da desteği az olmadı, okumuşluğumuza. Onun gönderdiğini okuyalım, biz de mektubunu yazalım diye elimizden bir zaman kalem düşmedi. Gör ki ilk sayfayı açıp zangadanak kaldım. İyice yabancıladım mı yeri. Çözül, dilin karışmasın a Kurban dedim, tüh nasıl şaşırdın baştan, dedim. Bizim Türk kadının yüzü sertlendi. "Artık okumayan işçiyi göndermiyorlar. Biliyorsunuz sanınm," dedi. Belli ki o Alman'dan el bize. Ha Kurban, dedim, şu eksik eteği utandır, unut sana dikilip bakanları, çöz dilini. Sana da diyeyim mi okuduğumu? Eğlen, gül de geç. Yaprağı döndürdüler. "Trende düzen: Sizin ve sizinle beraber yolculuk yapacak vatandaşlarınızın esenliğiniz bakımından, trenin temiz kalması büyük önem taşır. Bu nedenle her türlü tesisatı özellikle tuvaletleri ve el yıkama yerlerini kullanırken, bunlar kendi evinizdeymiş gibi davranın. Akıntı borularını kâğıt ve çöplerle tıkamayın. Çöpler için ayrıca kaplar hazırlanmıştır...

Emine arasız ellerine bakıyordu Kurban ezberlediği bölümü bitirdiğinde.

Başını Kurban'a çevirince, onun sesine yansımış olan gülüşe karşın yüzünde çökelmiş bir acının genişlediğini gördü.

— Niçin sıkkınsın can? Belli ki eğlenesin derken üzdüm seni.

— Hiç. Bana bakma, Kurban ağabey. Öyle. Sevindim Almanya'ya gitmeyi hak ettiğine. Sana uzun mektuplar yazacağım. Bu bana ortak dilimizi bulmamızı sağlayacak. Sonra o kadar iyi tanışacağız ki. Sen demin okurken bunları düşünüyordum.

— Şimdi de kardeşliğimiz iyidir, sağlamdır, gelin can.

— Yok, asıl gerekeni yapacağız, Kurban ağabey, gör bak.

Kurban, çenesini sıvazlayarak dikelmişti oturduğu yerde. Girişte duran bavulunu gözledi.

— Bir şey mi gerekti bavuldan? Getireyim mi buraya?

— Yok hani, ben peynirdi, yağdı getirmiştim Haydar'a, yanına koymadılar. Yarın da işçi uçaklarıyla gideceğim. Bıraksam ister miydin?

— Niçin istemeyeyim? Yemek yemiş miydin? Sormadım. Kim bilir buraları bulana kadar vakit de geçmiştir. Bir şeyler hazırlasam, otursak masaya. Ben de yemedim.

Emine bu küçük yalanı neden söylediğini düşünmeden, çıkarmadığı kasketiyle bir gevşeyip, bir dikilerek oturan Kurban'a ağır düşüncelerinden sıyırmaya çalıştığı yüzüyle bakıyordu.

— Eziyetli olmaz mı, Emine can? Sen şehir insanısın, şimdi dipten doruğa kalkışırsın yemek için.

— Yok, Kurban. (Bu kez Emine ağabey demeyi atlamıştı.) Elim çabuktur, bakma buraların dökümtüsüne. Inanmazsan bir seyret de gör.

Emine bunları söyler söylemez davranmış kollarının yitmiş hızını iç isteğiyle yoluna koyarca dağınıtıyı düzenli kümelerle odanın bir yanına toplayıvermişti.

Kurban eve ilk girişinden bu yana solgun, güçsüz görünüşlü bu kızın birden nasıl canlandığına şaşmış gibi baktı.

Emine mutfağa girip çıkıyordu. Yemek masası diye kullanılan, annesinin deyimiyle orta masasını açıvermişti hemen. Temiz, ama biraz buruşuk örtüyü sererken de Kurban'la konuşuyordu.

— Hemen şimdi olacak bak, Kurban ağabey. Kırk yılda bir Haydar'ın yakını gelsin de, ne kırk yılda biri, Haydar'ın ağabeyini bana ilk kez konuk geldiği gecede aç salayım. Ayıptır ne demek, Haydar bunu işitse inanmaz. Gör bak marifetlerimi.

Konuşmasına kendini iyiden kaptırmıştı.

Bir ara çevresine baktı, Kurban'ı göremedi. Nereye ne yana gidebilir diye odayı tararken, dış kapının zilini duydu, şaşırdı.

Yeni bir zil sesi, yeni bir kişi miydi gelen?

Kapıyı açtı.

Kurban kolunda iki dolu kesekâğıdıyla, yüzünde utangaç bir gülümsemeyle bekliyordu karşısında.

— Burayı baştan bakkala sordumdu. Bizim kesimimizde adamlar hemen tanış oluyoruz. Alacaklarımın onda olanlarını aldım, olmayanlarına da çırağını koşturdu. Eli boş gelmemin yakışıksızlığını anca ayıp da anladım. Hem, Emine can, ye de kanlan sen. Belli ki çok eziyete tutmuşlar seni. Kahrın altından kolay kalkılmaz. İnsanın ferini alır. Can kafesinde dururken bunca elden ayaktan geçmek olmaz. Salma böyle taze ömrünü.

Kesekâğıtlarından çıkan sucukları, turşuyu, elmaları, yumurtaları, buzları eritilmemekten kalınlaşmış dolaba yerleştirdi.

Ekmeğin sarılı olduğu kâğıttan çıkan bafra sigarası paketini Kurban'a uzattı.

Kurban mutfak kapısında dinelmiş, Emine'nin dolanmasına, saçlarına, orta parmağıyla işaret parmağının bir şey kavrarkenki zor bükülürlüğüne bakıyordu.

— Bir ara Kars'a var, Emine can, bahar gelirken. Anamı, kızkardeşlerimi gör danış. Buranın kahrı nafile daha mı baskın ne. Seni ziyade ezmiş. Kars'a, köye git bahar başı.

Emine'nin dudakları titredi.

Uzun süredir yaşamadığı başkasınca korunma, hoş görülme duygusuna dayanmaya çalıştı.

İçini eriten bu sevecenliği ağlamadan sindirmenin yollarını aradı.

Konuşursa çözüleceğini bildi.

Tek kalakaldığı o yerdeki irinli, ağır kokulu salgılara belenmiş yitik kızın böyle birine ne denli gereksinerek uzanmaya hazır olduğunu o an anlayıp hızla düşündü.

Duygu buzullarıyla örüp ittiği yumuşaklıklar, zorla ezilmiş taze yapraklar gibi silkinip doğruluyorlardı.

Aşağılama isteklerini kudurganlıkla ona boşaltanları, üstüne eğilenleri, yarı sayıklamalı ürkünç yalnız gecelerinde taşıdıklarını karşısındaki adam, güçlü, kaba, yine de sıcak insan elleriyle aralayıp siliyordu sanki. İçindeki, açılmamacasına vurulu sandığı kilitleri çözüyordu. Özündeki sağlamlığı iletiyordu Emine'ye.

Kurban'ın omuzuna başını dayayıp yapılanlar için taşıdığı öfkeyi, Haydar'a duyduğu benzersiz sevgiyi, özlemi anlatmaya davranabilirdi.

O duygudaşlığın düşünce birliğiyle donatılmış görkemini, hiçbir şeye benzemez yaşama gerçeğini bile tanımlamaya kalkışabilirdi Kurban.

Bu gece patlayan sevinçli duygu yenilenişiyle anımsamaları, olguları tam tamına söze vurup anlatabileceğini sanıyordu.

Söylemek istediklerini ileriye bırakmamalıydı.

Bu genç adamdan ulanan erinci yitirme duygusuyla titriyordu.

Gerçeğin ta kendisiydi sanki Kurban. Bu yüzden de dostluğu en iyi anlayacak kişiydi onca. Çünkü gerçeğe en yakın, en yaraşan sözcük dostluk olabilirdi.

Ama yine de sakınıp susmayı seçti.

Kurban, Emine'nin, sırtı dönük kamburca duruşunu bir süre daha izleyip odaya yöneldi.

Emine, iç karmaşasını salmamayı başarmıştı. Kurban'ın gidişindeki, beklediğini bulamayışı sezip ardından koştu.

— Şöyle rahat et Kurban ağabey. Bir sigara yak. Ben "Haydi, yemek hazır!" deyince yerinden kalk. Kim bilir ne kadar yorgunsun. Haydar'ı parmaklıklar ardında görmen yeter. Ben de maşallah bunu anca anladım. Halime gülmeli.

Kurban kasketini çıkarıp yanına bıraktı.

Şimdi yüzü tam yaşını bulmuştu.

Doğa insanının erken çizgileriyle donanan alnına, apaydınlık, ürküntüsüz yüzüne baktı Emine.

Kurban şimdi Haydar'dı.

Tek ayrımı, okumamış kişilerdeki o düz anlatımdı olsa olsa.

Emine bunca yıl ailesi arasında görmediği duru davranışlarla tanışıyordu. Güvenin kök atmasını, karşısındaki bu taşralı giyimli genç adama borçluydu.

— Çok eziyet ettiler ha size, Emine can. Sen danışmasan da nafile anladım. Kapıyı açtığındaki ölgün benzinden, dalıp gitmelerinden anladım. Gönlün kurumasın, derdi, sakın ha ki alışkanlık etmeyesin.

Emine Kurban'ın sigarasını yakıp muftağa döndü.

Masayı kurduğunda Kurban'la karşılıklı oturdular.

O ceketini çıkardı, iskemleye astı.

— Bismillah, dedi Kurban ilk lokmayı alırken.

Gülerek sevgili, eski bir akrabasıymış gibi baktı Emine, Kurban'a.

Yumurtaya buladığı lokmasını ağzına attı.

Yer etmiş yutamama alışkanlığının dudaklara tepkisini duydu.

Aldırmadı, dayandı.

Biraz sonra damağına aylardır ilk kez yediğinin tadı yayıldı.

Besin isteklenmesi başlıyordu.

İkinci lokmayı da attı.

Bulantı basılmıştı.

Midesinde hep beliren baygın kusma başlangıcı artık yoktu. Açlığını duyarak yutmayı sürdürdü.

Kurban onu kolaçan ederek,

— İyi, dedi. Tadı yerinde olmuş her bir şeyin. Ben de acıkmışım. Senin de için kurumuş ben gibi.

— Pek bir şey yapmadım ki. İşte...

— Yok, iyidir. Benim töre bilmezlenmemden oldu. Ev, mahalle aramaktan aşı ekmeği unuttuk.

Buruşuk mintanının içinde ceketli olduğu görünüşünden zayıf duruyordu Kurban.

Haydar nasıl ilk görüşte çarpıcı değil, ezik duruşluysa, Kurban'da da eş görünüm sürüyordu.

Yalnız arada dalıp gittiğinde güç olana girişmiş insanlardaki dışa vurulması ayıp sayılan iç konuşmanın gölgeleri seziliyordu.

Yemekte başka söz geçmedi aralarında.

Düzenli bir günü yaşamış, içtenlikle yakın kişilerin hoşnutlukla buluştukları anın doyurucu aşını yer gibiydiler.

Ardından kalkılıp radyo çalmak, eğer bir akşam yeşilliğinin yatıştırıcı serinliğine açılan bir balkon varsa, oraya çıkmak isteği veren yemeklerden biriydi bu sanki.

Emine sonunda elmaları da getirip masaya koydu.

— Peyniri iyidir bizim yerin, dedi Kurban. Yağı da iyidir. Eh, tadını bilirsin artık. Ben Almanya'ya varınca yılbaşını yapmaya oraya gel. Gâvur kısmısı çok bayguıymış yılbaşı bayramlarının. Sen de gör, konuğum ol. Hem siz öğrenciymişsiniz ya, biletiniz ucuza olurmuş. Haydar'ın demelerine göre, sizi artık okutmayacaklarmış. Başka yollarını bulmalı işin, diyor o. Ben de, herkes okusaydı işçi, çiftçi kim olacaktı, Haydar can, dedim.

Bu çocuksu açıklamaya güldü Emine.

— Öyle ya haklısın. Çok ilerde salt meslek edinmeye değil, dünyayı, kendini öğrenmeye gerektir diye okuyacak insanlar. İnsan olmayı becermek de en büyük meslek sayılacak. Kurban ağabeyimiz.

— Öğrenene ne mutlu. 1973 yılını bizle yap Emine can. Şu 1972 yılını kayın gelin birlikte bırakalım ardımızda.

— Ya Haydar, o çağrılın değil mi?

— Haydar'ın işi büyük belli. Çok söz açmadı özünden. Beni şimdilik hesapta tutmayın, dedi. Olana döğünmek yaraşmaz, Emine. Nafile ki böylesine alışmışız biz. Erkek kişinin başına türlü işler gelir. Yazgısı neyse...

Kurban'ın sözcükleri giderek kısılıyordu.

— Eh, Emine can, senin neler geçti başından. Söyle hele...

— Hiç.

Birden büyü bozulmuştu sanki.

— Saklılarını sormuyorum. Ne ettin, neyi sevdin? Anan baban seni nasıl nazlatıp pahalandırdılar kimbilir? Haydar'ı tanırlar mı? Tanımışlarsa nasıl da sevip beğenmişlerdir kardeşimi. Bizim canlar seni görseler, okşayıp da el sürmelere kıyamazlar bilesin. Köşeye oturtup gözünün içine bakıp, neyi eksik yakışıksız yaparsak yüzümüz yere dönük kalır, diye dertlenirler. Eh, anamsa, Emine can, inan ki gözlerinin az görmesine ömür boyu yanmadığınca yanar. Okumuş yazmış gelinini yanına katıp da şöyle fırdolayı gezip eşine, tanışına görünemeyecek diye. Hey kocamış nafile anam benim. Düğün, gelin denmesin. Ölmüşlüğü parlar, elinin ermezliği balkıyıverir. Sizinkiler de kent giderince bir düğün düşünüp arzularlar sanırsam.

— Bizimkiler mi? Bildiğin gibi, şehirlidir onlar. Hem de öğretmendirler. Babam da, annem de öğretmendir.

Kurban birden rahatlığını yitirdi.

Dikildi, doğruldu.

— Öğretmendirler ha? Ne kıymetlidirler bilir misin o canlar benim için? Bir Kenan öğretmen vardı. Şu Haydar'ı okumaya süren, beni de buna gönül verici kılandı. Bir danışırdı, bir insana, bir kula yakındı, bir adam ehliydi bilsen. Seninkiler de öğretmen ha! Haydar'ımız cümle insanların en hasına düşmüş şükür.

— Evet, Kurban ağabey, Haydar bana da Kenan öğretmeni anlatmıştı. Benim de onun gibi tanıdığım, hiç unutamadığım bir lclâl öğretmenim vardır. Neyse, bir çay daha koyuyorum. Biz oralılar çaya doymayız değil mi?

Kurban Emine'nin ailesiyle ilgili açılması güçleşen konunun sürmesini, nasıl bir önseziyle bilinmez, üstelemedi. Emine de yolunda gitmeyenin belirmesini engellemek isterce geri çekiliyordu.

— Son çay olsun bu, can. Geç oldu. Yatsıyı bulmuşuzdur.

— Burada kalabilirdin, Kurban ağabey. Yerim var. Kolay hemen hazırlanım. Rahat edersin, korkma.

— Yarın yolcuyuz. Arkadaşlar beklerler. İstanbul'un yabancılığını birlikte anca kolaylıyoruz.

— Nerede kalıyorsunuz?

— Edirnekapı'da.

— Kaç kişisiniz?

— Bizim ordan üç kişiyiz. Başka yerlerden de var. Kırkı geçiyoruz.

— Haydar'a yazmalısın, Kurban ağabey. Almanya'dan da. Çünkü...

— Yazmamak olur mu? İpin altındadır. Civan canı ipe vermekten çok bir ağabeye civarı canın alınmışlığını bilip de ardından ömür sürmek nafiledir, adamı çürütür.

Emine toparlanıp katılan yüreğinin acılanmasına yararı olurmuşça yumruğunu göğsüne dayadı.

— Erkek dedim ya, yanıldım. Bu işler belli size yaraşır olmuş. Emine can, olan biten açık, Haydar nafile içerden çıkamaz görünüyor. Sen de bilirmişsin ya, gönlünü karaya yasa, verme. Almanya'ya konukluğumuza gelirsen daha ferahlanıp, alışıp danışırsın olanları, biz de öğreniriz.

— Elbette öğrenirsin. İşini, ekmeğini; gözünü kırpmadan kazanacak korkusuzluğu taşıyorsun. Ne haddimize diyesim geliyor sana öğretici olmaya kalkmak.

— Yok biz okuyanı, bileni saygıyla dinleriz. Doğruya kapalımız hiç olmadı.

Masadan kalktıklarında odanın yarı toparlanmışlığını bir kez daha gözden geçirdiler.

Emine çay koyup döndüğünde Kurban talandan kalan birkaç kitabı karıştırıyordu. Bazı satırlara takılıyor, güçlük çektiği belli, uzun bir okuma süresinde sayfayı çevirmiyor, sonra soru dolu bir anlamla Emine'ye bakıp susuyordu.

Emine sorulacağı istekle, gereğince anlatabilir miyim kaygısıyla beklerken karşılıklı örülen sessizlikte öylece duruyorlardı.

Aydın fikir yükleriyle dolu birşeyler, soyut kavramları içeren bir soru bekleyerek o geceye değin taşımadığı bir sorumlulukla "Nasıl açıklayabilirim, iletebilirim?" ikircikliyle olanca dikkatini Kurban'a yöneltiyordu.

Beklediği soru gelmedi.

Çaylar bittiğinde odadan kopmuş gibi oldu Emine.

Sokakta ya da bir başka yerdeymişçe şaşkınlaştı.

Yaşama alışkanlıklarının, aynı kattan olmayan kişileri, yabancılaştırdığı konumlarda buluşmuş gibi baktı Kurban'a.

Çok uzun süren iç yaralarının böyle kısacık bir zaman parçasında –bir gecede– yoluna gireceğini sanmamasını uyarıyor gibiydi ona uzaklaşma duygusu.

Toparlandı.

Yeniden çökelemelere saplanmasını ilk kez iteledi.

Değişik şeyler konuşmaya girişti Kurban'la.

Kendinde beliren olumsuzluğu ezecekti, kararlıydı.

Düştüğü aydınca soyutlamaların kapalılığına gülerek bakıyor, kendini yeniden alaya alarak "Görüyorsun," diyordu, "sen de, Kurban ağabey, benim şu mızmızlığımı."

Oysa Kurban, Haydar'ın küçüklüğünden, asker kaçağı babalarının çılgın sigara tutkusundan, eski gürbüz kulunlanmış hayvanlarına değin açtığı konuşmasını taşkınlıkla sürdürüyordu.

Emine Haydar'ın gerçek bir yoksulluk içinde geçmiş çocukluğunu bu kez Kurban'ın sözcükleriyle daha sahicileşmiş, keskinleşmiş olarak yaşıyordu. Hastalandıkları zaman analarının ezdiği otlardan kardığı ilaçlarla iyileştirildiklerini, kötü beslenmeden ileri geldiği kesin olan çıbanlarla sıvanan Haydar'a yakılıp yaralarına sürülen taşları da öğreniyordu. Acıları çabuk unutan çocukların tepeler boyu koşuşturup davar yedişini dinlerken gülse de giderek durgunlaşıyordu.

Emine'yse küçük kızlara özgü atlamalarla anlatmaya giriştiği konuları kısa geçiyor, Kurban onu dinlerken olduğu yere alışan kişilerdeki el kol dayayış kolaylığını ediniyordu.

"Öyle ya, Emine can, sen de az değilmişsin. Dur, dur... O öğretmen hanım kimdir? Şu yoksul çocuklara analık eden..." diyerek sözün ortasına giriyordu.

Emine, birden Kurban'ın konuşmasının daha kolay olacağını sezip konuyu ona kaydırıyordu.

Kurban bu kez askerliğini piyade olarak yaptığını, bunun da doğrusu çok hoşuna gittiğini anlatıyordu. Tek yakınan anasıydı bu işte. Çünkü "damadının, iki üç katımlık hayvanlarını, oğlu askere gider gitmez zebil ettiğini," köyün olan insanına yaydığını söylüyordu Emine'ye. Anasındaki kötü huyların kocamışlıkla başladığını, bu yaşamaya kolay kara çalma yatkınlığının iç isteksizliğinden, yaşlanmadan geldiğini söylüyordu Kurban. "İyi gün görmedi yoksul anamız," diye belirtiyordu. "Köyün olan adamına danışıp Kamer'in kocasını rezil etti."

Saatler geçmişti.

— Yeniden çay içer miyiz? diye sormuştu Emine.

— Evet, dedi Kurban. Çayı da pek demli güzel yapmışsın.

İkinci kez çayları demleyip koyduğunda artık iyiden kaynaşmışlardı birbirlerine.

Başta zorluk çektiği "ağabey" demek, şimdi yıllanmış alışkanlıkların kolay sözcükleri gibi çıkıyordu.

— Eee, dedi sonunda Kurban. Sen erişkinliğini buluncaya neler geçti başından?

Hiç, demin de söyledim ya...

— Eh, Almanya'da konuşuruz, danışırız.

— Kalaydın sahi, Kurban ağabey, Haydar'ın duruşmaları bitmedi ya, o da bir gün Almanya'ya seni görmeye gelir, diyorum. Sanırım delikanlı insan ömrüne kıymaya doymuşlardır. Kalaydın, yabancı yer mi burası!

— Haydar yaşayacak. İçime öyle doğuyor. Kalmak isterdim ya, sözüm var. Çok yaşa sen, e mi? Burda helalleşiriz şimdi.

— Yok, burada olmaz. Ben yarın havaalanına geleceğim seni uğurlamaya.

Kurban bu kez deminki Haydar'la ilintili konuşmanın acısıyla karışık bakışını kıpırtısız tuttu Emine'de.

Emine, sarsaklaşıp eski devinimlerine kayıyor gibiydi. Kurban gelip kapıyı çalana değin kol gezen ezinçli bükülüşler, dirilemeyişler pusuda mıydılar ne?

— Dedim ya, Haydar'ımızı asarlar demeyelim, Kurban ağabey. Bugünlerde neyin, neden yapıldığı alabildiğine karışık. Üstelik bunlara hesap soran da yok.

— Bir kesim kurtulmazsa, namusuyla öldü kardeşimiz deyip, alnımız açık gezeriz.

— Öyle elbette. Namusuyla demek bile yetmez ya, daha gösterişsiz olanı bulmalı onlar için. Kahramanlığına heves etmedi bir gün bile Haydar. Kahraman olmaktan sakındı. Oldurulduysa, bu herkesin, hepimizin hesapsızlığındandır.

— Hay Haydar can ömrün gür olsun... hay! Gitmeli.

Kurban uzanırken Emine hızla alıp vermişti bolca ceketini. Kasketin yeniden başa geçişiyle Kurban'da köylülüğün, ağırbaşlılığın yenilenmesi bir oldu.

Kapıya vardıklarında Emine ağulanmaları alt eden yenilenme duygusunu iyice edindiğini anladı. Önceki karmaşık aşağısamaları, kargışlanmaları kökten alan götüren Kurban'a baktı.

Bu genç, bezentisiz adama duyduğu iyilik borcunu ona belki anca ilerde açıklayabilecekti.

Kurban bavulunu aldı, durdu.

— Ben varım ha, zorda, darda bilme kendini. Kaynın olurum. Unutmayasın, adresini ver. Benimki de belli olunca yollarım.

— Yo, ben geleceğim yarın, adresimi de getiririm. Uçağın kaçta kalkıyor kurban ağabey?

— Öğle sonu üçte derler ya, beklemesi ziyadeymiş. Yorulup etmeyesin. Burda da helalleşiriz. Hayda, Tanrıya emanet ol, Emine can.

— Yok geleceğim. Saat ikide olurum orada. Sizin de pasaporttu, gümrüktü işleriniz olacak. Ben de ilgilenirim. Az da olsa belki bir işe yararım.

Kurban bu kez kendi küçüğü saydığı kızın işbilirliğiyle, kentli alışkanlıklarıyla, okumuşluğuyla ortaya çıkışına duyduğu açık ilgiyi itemeden, beğeniyle izliyordu Emine'yi.

— Yorulmazsın ya, can gelin? Az ezik duruyordun ben geldiğimde. Şimdi aralandı o fersizliğin. Bizim gideceğimiz uçak sırfen

işçilerinmiş düzeni dirliği bellisizdir nafile, dediler. Eh, biz rezillik çekmeye alışığız ezelden. Sen öyle misin? Hem olma da...

— Daha neler, ne yorulmasıymış? O uçakları biliyorum. Sizin sırtınızdan geçinmeye bu dünyayı hâlâ doyuramadınız. Size rezillik çektirmek için onlar her türlü rezilliği yaparlar, bilirim ben o uçakları. Kalkar kalkmaz işçilerin uçağı alkışladığını da bilirim. Yarın Yeşilköy'deyim. Epeydir kapanmıştım eve, çıkayım bakayım artık dışarlara. Yeniden çıkışım da unutulmaz değerde bir günle başlasın. Sayende, Kurban ağabeyimi Almanya'ya ilk gidişinde uğurladığım yıldan önceydi ya da sonraydı diye ömrümün yaşanmış yaşanacak yıllarını böleyim. Bunu da çok görmezsin ya.

Emine kapıyı açarken gözlerini sakınmayı başarmıştı kurban'dan.

Kurban elini acemi uzattı Emine'ye.

Bu el sıkıştaki küçük ayrıntıları yerine getirmeye, uyarınca davranmaya çalıştı Emine.

Daha çok kolların sallanışıyla bu vedalaşma işlemi çocukça bir şaka gibiydi aralarında.

Kurban, hızla merdiven dönemecine varıp, ardına kısacık baktı.

O bakıştaki Haydar'ı, ciddiyeti, arayışı saygıyla, içine alıp kapıyı çekti Emine.

Neye yaradığını sık sık düşündüğü zinciri alışkanlıkla taktı kapının ardına.

Demin oturdukları odaya yürüdü.

Kapıya yaslanıp ıssızlığın odada yeniden yer edişine baktı.

Kurban'ın gelişiyle başkalaşan şeyler yumuşak kımıltılarla yaşamaya dönerek dağılıyordu çevresine.

Mutfağa sigara tablalarını götürdü.

Derin derin göğüs geçirdi.

"Kurban can, sen ölme e mi. Charter'lardaki ilk yolculuğunu bir çocuğun bayram ilgisiyle belleğine kazıyacak has ağabeyim benim."

Kalan çayın ılıklığını tatmak isterce bardağını yudumladı.

Bir çay daha içmeye karar verip mutfağa girdi, ocağı yaktı. Silinmemekten paslanmaya yüz tutmuş ızgarayı elledi, üstüne çaydanlığı koydu.

Takvimin sayfalarını kopardı.

İçinde bulunduğu ayı simgeleyen, sarılı turunculu solgun yapraklarla tepeleme duran orman resmi çıktı ortaya.

Takvimin yanına asılı duran kalemi alıp günleri belirten karelerden o ayın son gününü karaladı; çayını özenle koyup odaya yöneldi.

Kurban'ın demin oturduğu koltuğa geçti.

Sıcak çayın buğusunu, kokusunu çekti içine.

Düzelen, ışıyan dirimi ürkütmekten sakınırca ölçülüydü kendine karşı.

Birden kıvanmaktan kaçınıyor gibiydi.

Tutuk odasındaki kusmukların kokuşmuş, yapışkan sayrı eden anılarını, dışkısının yayılarak süründüğü bacaklarını düşündü.

Kanına işleyeceğini, ömrünce öyle ağır, dayanılmaz kokulara bürünüp irkiltici olacağını sandığı insan dışkısını olduğunca görür gibiydi. Her doğrulmasında o kusturucu, peltemsi yapışkanlığı yeniden avuçlarmışça duydu. Midesini yalayan dalgalanmanın tepmesini bekledi. İğrenme başverirken anında kısıldı, ezildi, yitti.

Bacaklarını uzattı. Çayını yudumladı.

— Yaşa sen, Kurban can, e mi? dedi. Çıktın geldin, eksiğimi gediğimi gördün. Yarın olsun hele. Sana yolluk yapmalıyım. O uçaklara yolluk da yaraşır elbet. İnsanın insana verebileceği dirlikli her şey yaraşır sizlere. Bir de koca kutu şeker yaptırayım. Uçak kalktığında arkadaşlarına sun. Ağız tadı olsun.

Sözleri bittiğinde aylar ayı ığıldayan irinlenmenin ağulayan kana karışması durmuştu sanki.

Aylardır egemen olan boşunalık duygusu dayanaklarını yitirmişti.

Kurban'a anlatmaya giriştiği konuların kopukluğunu o gidince daha açıklıkla gördü. Halktan kişilerle aralarında sandıklarınca ortak bir dil kurulamamıştı. Bunun kanıtlanmasını Kurban'la yaşamıştı. Bulunacaktı elbet bir iletişim, bir anlatım yolu. Gerçeğin özüne neler pahasına olursa olsun sahiplenecek insan bilinci arasız gelişmedeydi. Sağduyuyu, haklılığı deneyden geçirmenin onurlu uzun köprüsündeydiler.

Emine koltukta kendini izliyordu.

Pullanmaların tükendiğini, kanının gürlendiğini, acıların yolundan gerisin geri çevrildiğini şimdeden görüyormuşçaydı. Doğal devinimlerinin yoluna girdiğini, kolayca iniveren saçlarının dibinden yeni, taze sürgünlerin büyüdüğünü seziyordu.

Tüzeyi görünüşte uygulamış olmanın yettiği düzenlerdeki bayağılığı bu gece daha iyi anlıyordu. Yaşamın yalın kesinliğinde bazı şeyler acı da olsa aylar önceki anlamlarından sıyrılıp değişik görüntüler ediniyorlardı. Dinginlikle baş eğiyordu bunlara. Yargılamanın kolaylığa dönük tembelliğini görmemeye alıştırılmış toplumun her katını, soğukkanlılıkla yeniden düşünüyordu. Her kurumun çürümüşlüğünü geliştiren karmaşık ilişkileri bir çocuk bakışının ilgili kaçırmazlığıyla boyutluyordu. Bütün bunlardan sonra, onu saran olumsuzluk duygusunu yine de ezebiliyor, küçücük ışık kırıntıları akıyordu içinde. Mutluluk buydu işte.

Doğrulup bakındı.

İyi biten bu önemli gecenin sonunu neyle noktalayacağını araştırır gibiydi.

Kalktı, didiklenmiş çekmelerden birini açarak kâğıt tomarlarının arasından düzgünce kalabilmiş iki sayfayı seçti.

Demin Kurban'la yemek yedikleri masaya oturdu.

Gülümseyerek elektriğe baktı.

Yazmaya başladı. Orta parmağı kalemi yeterince kavramıyordu. Aldırmadı.

"Haydar,"

Kalemi dudaklarına götürüp ısırdı.

Aylardır yatıştırdığı sevecenliğin, özleyişin yalımını doya doya içiyordu Emine.

Yazdığı "Haydar" adını bir süre somutlamak isterce gözden geçirdi.

Parmak uçlarıyla değdi "Haydar" yazısına.

Yeniden girişti.

"Sana yazamadım. Açıklamak gereksiz. Tutukluluğum bitti. Öğrenmişsindir. Neden bitti? deyip sormazsın, biliyorum. Temelsiz, çürük suçlamaların başı boş salıvermelerine de alışacağız belli ki. Beklenmedik bir şey olmasaydı kolay yazamazdım sana."

Aldırmamayı yeğledi.

Yazmaktı isteği şimdi.

Haydar'a yazmak gereksinmesini veren bu gecenin sonunda durması olanaksızdı.

"Çünkü, tükendiğini sandığım sarsıntılara düştüm. Yok, o sersemliği yaşarken yalnızdım. Yıllarla kabuk bağlamış, silindiğini sandığım uyduruk duygululuklar gedik bulur bulmaz tepiverdiler. Sana yazamazdım. Kuşkulanırdın, buna ne oldu? diye. Geçeceğini biliyordum. Bu iki arada sallanış durumunu ezip öğütecek konumu ve zamanı elde edecektim elbet. Yalnız nerede, nasıl bilmiyordum. Biri çıktı geldi Haydar, o katıksızlığıyla yuğdu arıttı beni. 'Dur hele Emine Hanım, kimmiş o?' diye ince ince gülme. Biliyorsun kimin geldiğini. Belki de yollarken biliyordun ilaç olup beni, yolunda dengesinde eski Emine kılacağını. Kurban geldi, Haydar. Üstelik başta sakarlıkla, ona ağabey demeyi beceremezken, sonunda ağabey demeyi okşarca titizlenerek söyler oldum. Neler konuştuk neler... Seni çocuğummuş gibi duydum. Yoksulluğun pekiştirdiği o onurlu ama dağdağasız davranışlara sahip kişiliğini senden çok Kurban çizdi anlattı bana. Duyarlığımı kazanıp çerden çöpten duygululuğumu, o mideme değin egemen olan şeyi koparıp sildi.

Onunla birlikte yemek yedik. Unuttuğum şeyleri yaptırdı bana. Mutfağa girdim. O da o ara çıkmış. Bir de baktım ki elleri kolları dolu geldi. Mutfaktaki halimi, yemeklere özenmemi hele kuş olup da gelip göreydin. Görücülük havasına mı girmiştim ne... Açıkçası Kurban beni gelinleri olarak beğensin istiyordum anlaşılan. Aylardan sonra ilk kez ağzımda lokmalar büyümedi. Kusmuk yutarca yutmadım çiğnediklerimi. Kurban bir kesim sana benziyor. Bazen de hiç benzemiyor. Senin nasıl olup da kötülükten, bencillikten sıyrıldığını onu izledikçe apaçık gördüm. Ne geldi aklıma biliyor musun, hani kapalı kaldığımız, boydan boya konuşmayla geçirdiğimiz gecelerden birindeki anlattıklarından biri: 'Geri bıraktırılmış, insan, doğa, cevherleri sömürülmüş ülkeler aydınları Afrikalı, Cezayirli, Mısırlı, İranlı benzeri ülkeler aydınları batının kültür merkezlerinde sınıf bilinçlerini daha da pekiştirmişlerdir. Oranın elle tutulur somutluktaki zenginlikleri, insanlarının üstten bakışları, onların ezilmişlik bi-

linçlerini daha da keskinleştiriyor olsa gerekti. Bana böylesi pek gerekmeyecek sanırım. İstanbul'a vardığım yıl bu koca kent bir Londra, Paris, Berlin uzaklığı, yabancılığı taşıyordu benim için. Her şeyi İstanbul'un uçlarda toplanan görünümleriyle karşılaştırıp ölçtüm. Bırakılmışlığımızı korkunç duydum Emine Hanım. Aslan arkadaşım Zülkadir de derdi ya, İstanbul'a gelirken bizden pasaport isteseler yadırgamam baba, bilesin, diye. Arkadaşımızın en iyi en bereketli şeyler yağsın dilerim kara toprağına. Tam özetlemişti bizlerle benzerlerimizin durumunu.' İlk kez övünçle yazabilirim ki Haydar, ağabeyimiz Kurban Teşvikiye'deki evi yabancıladıysa da beni yabancılamadı. İşte bu kadarını bil yeter. O iki üç yaşlık ayrımın büyüklüğünü edinmiş. Birlikte kalınınca gerçekten de ağabeyleşiyor. Geçirdiğimiz saatler boyunca Kurban içten, yalındı. İşi karıştıran yine ben oldum. O anlatmaya giriştiği şeyleri iletmekte güçlük çekmiyordu. Aydın kültürünün soyut kavramıyla zengileşmiş bir evreni yoktu ya, bu, Kurban'da eksiklik yaratmıyordu. Bu tür gereksinmelerden uzak geçmiş yaşayışını en yalın çizgileriyle seriyordu. Doğa yasalarına uygun bir olgunlukla aktarıyordu söyleyeceklerini. Bense sözcüklerimin aşırı süslü, kapalı olduğunu sezdim. Demek o aşamayı daha geçememiştik bizler. Üstelik de Kurban can katından olanlar adınaydı girişimlerimiz. Yine de o beni dinlerken sabırlıydı. Anlattıklarımın kargaşasında saplanıp kalmaktan beni kurtaran Kurban'ın bu tutumu oldu. Ona sık sık yazamayacağım. Aramızda asıl bağın bundan sonra kurulacağına inanıyorum. Çünkü o tanım Türkiyesi'nden, gerçekten sanayileşmiş bir batı toplumunun işçiliğini yapmaya gidiyor. Bu, yeni nesnelerle, yeni adlarla karşılaştıracak Kurban'ı. Parayı daha bir başkalaşımda, tüketim toplumunun doymaz itişmesinde, korkunç gücü içinde, uygar sayılan bir ülkede yeniden tanıyacak. Anamalcı düzenin girdisini çıktısını kanıyla, beyniyle öğrenecek. Yepyeni sözcüklerle, kavramlarla örülü bir evrenin kapıları açılıyor ona. İşçiliğin ve sermayenin uç noktaya varmış yerleşik yasalarını yaşayarak sınayacak. İletişim işte bunlarla kurulacak aramızda. Ben onu, o beni tanıyabilecek ortama doğru kayacağız artık. O beni, ben onu bileyeceğiz. Sorduğu bir soruya verdiğim yetersiz yanıtı o zaman kapayabileceğim. 'Niye oldu bütün bunlar?' dedi bana.

Halkı bilinçlendirme çabamızın uçlara değin ulaşamazlığını, bunun doğal olduğunu anlattım. Başını salladı 'Ya Haydar?' dedi. 'Kardeşimiz olur, iki yıla yakın ki uğramadı, danışmadı bizim yanlara. Mektuplarında da tek kalem yoktu olmuştan bitmişten.' Yanıtlayamadım, sustum. 'Canını sıkma Emine gelin,' deyip gönülledi beni. Karşılıklı bekleştik öyle. Sonra coştuk, neler neler çözmedik birbirimizin ağzından geçmişle ilgili, Annen Hanım'la baban Mürsel, kızkardeşlerin odaya doluştular söyleşi sürdükçe. Yaralarım iyicil kabuklar bağladı, irin kaynaklarım kurudu, dirim Kurban'la geldi yeniden yanıma. Kuş olup da gelip göreydin ikimizi. Onu bizim ünlü Erzurum koltuğuna oturttum. Bilirsin sen de ya o yerinden oynamazı. Başta kasketini çıkardı. Çıkardığında sen oldun. Elbette sen değildin ya, öyle olandı. Bu görüntünün verdiği duygu söylenmeyecek, sese dönüşemeyecek sözcüklerle içimi donattı. Yerli yersiz güldük. Senin beni sıkça uyardığın 'hele sözünün ardını önüne bileydik hanım can, aldın gidiyorsun'lu konuşmalarıma giriştim. Her şey güzellendi. Annemleri bile Kurban'a kötü geçemedim. Babamla annemin öğretmen olduklarını söyleyince Kurban saygıyla doğruldu. Kenan öğretmenle İclâl öğretmen oluverdiler sanki bizimkiler. Oysa ne denli azdır İclâl ve Kenan öğretmen benzerlerinin sayıları, sen de bilirsin ya... Açıklamadım, gönlüm elvermedi. Onlar şimdi azdılar ya, ileride de az olacaklarını kanıtlamazdı bu. Söylemedim bir şey. Çünkü benim bu savaşa girişimin salt yetiştirme yanlışlığına bağlanacak köklerle yetinilecek yanları azaldı. Geçmişteki aile çatışmalarını önemsemeyecek yaşı da geçiyorum azar azar. Nüveyre öğretmenle Selahattin öğretmen ve benzeri işini bir yana koyarak onların da yanlışlarını besleyip çoğaltan asıl değer-emek ilişkililerini anlatmaya giriştim. Bundan ötürü ailem için pek bir şey demedim. O ki Kenan öğretmenin 'Okut bu çocuğu,' demesiyle buna sıvanmıştı. Ve o okuyanın Kurban'ca pek anlaşılmayan nedenlerden ötürü mahpusta oluşuna bile olgun bir tutumla anlayış gösteriyor, ne Kenan öğretmenden, ne de okumuşluktan kuşkulanıyordu. Bizimkileri sergilemeye girişmek yanlıştı açıkçası. Anamın küçük cömertliklerle, iyilikseverlik adı altında geçiştirdiği insanlık sorumluluğunun sıradanlığına dönemezdim. Ahlak satıcı bu kişilerin asıl insanca ahlakın kö-

küne inemeyişlerinde yatan çıkarcı yüzlerini sağlam kanıtlarla sergileyecek zamanımız daha ileride olacak. Kurban'a bizim kahraman olmaya davranmadığımızı anlattım. Yurtseverliğin kahramanlık değil, en doğal tutum olduğunu bana iki üç sözle aktardı, çok sevdim Kurban'ı. Almanya işçisi olan akrabamız, Alman İrtibat Bürosunun okuma sınavı için ezberlediği parçayı bana gururla utancın karıştığı tutumuyla okurken epeyce yaşlandım sanki. Yıllardır tıkanıp kalmış, basılmış, akrabaca yakınlık dedikleri o ılıman şeyin aramızda oluştuğunu gördüm. Gözlerim yaşardı. 'Hadi hadi,' deme. O okudukça, ezilmeler, acılamalar, haksızlıklardan kurulu baskıyı geriye iten geleceği gördüm. Kurban'ın bir ilkokul öğrencisi dikkatliliğiyle titizlendiği, ezberlediği okuma parçasında neler yoktu ki... Sömürgeci batının yerli baskı grupları aracılığıyla yüksekten atan sesi duyuluyordu. Ağabeyinin dışlaştırmadığı tedirginliğini tuttum bu gece. Biz onları yeterince tanımıyoruz. 'Sen bile,' dersem kızma e mi? Bana neyi gösterdi Kurban biliyor musun? Hayatın o gülümserken kahpece vurulup düşen, anında filizlenen verimli, tükenmez ana damarını gösterdi. Ağlarken gülenin korkunç gücünü, başa çıkılmazlığını yeniden hatırlattı. Okuduğu, 'trende yüznumaralar ve atılacak çöpler' bölümünü dinlerken giyimiyle, gözlerindeki pırıltıyla, kasketiyle çizdiği şey anca bir film kamerası aracılığıyla aktarılacak bütünlükteydi. Kurban ezik değildi, ezilendi. Bu önemli ayrımı getirdi bana. Tek gizilgücün onlar olduğunu söylemenin yetmeyeceğini, onların katılmasının gerekirliğini sezdi. Şarlo'nun güldürürken ağlatıveren insancıl yüzünü çizdi. Daha da önemlisi ardımda bıraktığım güvencesiz, yumuşak başlı, sinsi olmaktan öte, çıkarını ederini bulamamış tanışlarımın Erzurum'dan, Kars'tan ve büyük kentlerin ne yapıp da geçindiği belirsiz kişilerinden kurulmuş yüzler dizisinden bir sözcü olarak çıkmışçaydı karşıma. En önemlisi..."

Kapının yeniden çalındığını duydu Emine.

İlkten epey ilerlemiş saati düşündü.

Bir an kapıyı açamayacak denli soğuk, dik bir anımsayışın bastırışını gördü.

Zil bu kez yeniden arasız çaldı.

Emine kapıya varana değin çalan zilin dışarıdaki beklenmez direticisini çıkaramıyordu.

"Kurban mı acaba?" diye seviniverdi.

Yok olamazdı.

Kalamayacağını kesinlikle söylemişti.

Yoksa arkadaşlarına haber verip geri mi gelmişti?

Böyle bir şeyin anca kentlilerce yapılırlığını çarçabuk düşündü.

Yine de Kurban'ın dönmüş olabileceği varsayımıyla içi ılıklanmış, batıcı anımsamalardan kurtulmuş açtı kapıyı.

Postacı vardı karşısında.

Nedenini bilmeden iki adım geri kaçtı Emine.

— Telgraf. Semra Kozlu siz misiniz?

— Evet.

— İmzalayın lütfen.

Emine alamıyordu geceyarısı gelen bu telgrafı.

Zülkadir'in anası gibi ilk kez telgraftan korktuğunu düşündü.

Yaşlı kadının göçmüş gözlerinin ışıksız karasına oturmuş, berkitilmez acıyı yüz yüzeymiş gibi olduğunca görüverdi.

— Saatiniz kaç acaba?

— Neredeyse sabah olacak. İkibuçuk.

— Telgraf nereden?

— İzmir'den. Kardeşim, imzalasınız da ben de gitsem.

Postacının bıkkın uykusuz yüzündeki ilgisiz bekleyişi seçti.

Mektup yazdığı kalemi bırakmadığını anca anladı imzalarken.

Postacı uzattığı tükenmezini geri çekip bekledi.

Atılan imzanın ayrılan bölümden taşmasını azarlarca izliyordu.

Yukarı katlardan bir kapı açıldı, asansör çağrıldı.

Postacı seslere dalmış gibiydi.

— Tamam, dedi Emine. Teşekkür ederim.

Postacı gideceğine araştırır bir bakışla yeniden bekleme durumuna geçti.

Emine anladı.

Çantasından aldığı bir iki kâğıt parayı uzattı adama.

Yukarı katlardan gevşek konuşmalarla geceyarısı konukları uğurlanıyordu.

Kapıyı örttü, ardına dayandı.

Kâğıdı açmadı ilkten, gözlerini yumdu bekledi.

Telgrafı okumadan sıradan sözcüklerle tanımlamaya çalışıyordu nedense. Sonra alıştı.

"Yavrum, Seçil intihar etti. Kurtaramadık. Cena..."

Telgrafı bırakmadan, parmak uçlarına basarak yavaşçacık yürüdü.

Olağanüstü bir dikkatle hiçbir şeye dokunmamaya çaba gösteriyordu.

Sanki içeride, o dağıntının sürdüğü yatak odasında şişman yanaklı, kartondan sevimli ayıcığın ışıkları yumuşattığı yerde uyuyan sevgili biri varmışçaydı bütün davranışları.

Masanın başına geldi,

Haydar'a yazdığı mektuba baktı.

İlkin ne olduğunu çıkaramadı, duraksadı, sonra tanıdı yazısını.

Masaya kapaklanır gibi eğildi.

Elindeki kâğıdı sonuna değin okumama karanyla dürdü büktü, Haydar'ın mektubunun yanına koydu.

Buruşuk kâğıtla, ak düzgün özenle yazılmış kâğıda baktı.

Canlı bir şeyleri seyrediyormuşça değmek için elini uzattı, sonra dokunmaktan sakınarak geriledi.

Odayı taradı gözleriyle.

Baktıklarını görmüyordu.

Masaya takıldı yeniden gözleri.

Algılamaları zorlaştıran bulanıklığın, duyarlığı güçleştiren o yarı bilmezliğin bağrında tortop yoğunlaştığını bildi.

Yürüdü.

Kurban'ın oturduğu koltuğa sürdü elini, sonra çöktü oraya.

Yemekten önce topladığı resimlerin, afişlerin katlarını çekti, açarak bir bir baktı hepsine.

Aradığını bulamamışça sermeye başladı önüne.

Bildiklerini beyninin yeniden saptaması bir bilgisayarın katılığıyla oluşuyordu.

Kupkuru, renkten yoksun bir anacaddeden doğru sesler taşıyor gibiydi oturduğu yere.

Öğrendiği okul şarkılarından, marşlardan, anneannesinin sevdiği fasıl parçalarından, cumhuriyetin ilk dönem tangolarından oluşan bu sesleri canlılıkla duyuyordu.

Nefesli çalgılarıyla, her şeyi tırmalayıcı uyumsuz bir yorumla çalan bando giderek yaklaşıyordu. Tümü boz giyimli bando takımının başı elindeki yönetmen sopasına takılı kirli bir bayrağı hızla indirip kaldırıyordu.

Bandonun çevresindeki çocuklar kalabalığı toprak renginin bütünlüğünü hiç bozmadan, koşuşturuyorlardı.

Birden alanımsı bir yer açılıyordu önlerinde.

Ortada duran başsız insan heykelinin belirmesiyle, daha çok silah sesleri, jetlerin uçuşu, top patlayışlarıyla çoğalan bir gürültüye dönüşüyordu ilk duyduğu sesler.

Birden anneannesi ardında kedileriyle beliriyordu.

Yandan kurmalı gramofonunda Hafız Burhan'ın plağı dönmeye başlıyordu.

Ve anneannesi konuşmadığı halde sesi duyuluyordu:

"Hafız Burhan Bey Boğaz'dan geçerken gazele başladığında Kanlıca'da söylese Bebek'te duyulurmuş. Bizim gibilere artık yer yok Emine kızım, Nüveyre gibilere desem uygundur, yani annene bilmem... Sultan Reşat'ın son selamlık töreninde öyle gençtim ki bileklerimdeki damarlar, içine firuze kaçmış gümüş iplikler gibiydi. Emine, Beşiktaş'ın ıhlamur ağaçlarının olanını kesecekler gör bak. Yerine lenduha apartmanlar yapacaklar. Bu apartmanlar insanları hayattayken mezar karanlığına yaklaştırıyor. Bir evin içinde gün ışıkları oynaşmaz, kediler yalanmaz, oraya serçeler uğramazsa bilmem ya insan nasıl benimser evim diye. Şimdi sana Hamidiye marşını çalacağım. Bu İtalyan muzıkacıbaşı Lange Beyin maestroluğunda çalınmıştır.

Lange Beyin kızı bir ara İstanbullu tazelere gözyaşı döktürmüştü. Bunu yapan kişizade, kızı gebe bıraktığı halde almazlarınca da intihar etmişti matmazel. Onun için Lange Bey neyi çaldırsa bence dokunur insana. Dinle, ortanca, dinle... Bir de dedenin söylediği şarkıyı dinle. 'Okşadığım o elleri başka bir el tutmasın' Ah o güfteler, ah o besteler! Bambaşkaydı... Bu evlere, bu cihannümalara, bu sevdalara göreydi. Edepli, hicran dolu şarkılardı. Öldü, yetim kaldım. Ah yavrum, neler için heder etti

deden kendini bilsen... Resneli Niyazi Beyin kadim dostuydu. Onlar gözden düşünce, plakları da vardı onların, Niyaziler, Enverler, hamiyetli askerler, senin için bulayım sana o plakları... bula..."

Hamidiye marşı Dolmabahçe Sarayının kristal avizeleri gibi yalımlanıyor.

Sonra Atatürk beliriyor sarayın balkonunda.

Bekleşenlere sağlığıyla ilgili açıklamayı, o önemli konuşmayı yapıyor.

On Kasım, saat dokuzu beş geçe derin kuyulara özgü bir sessizlik abanıyor İstanbul'un üstüne.

Ebedi şefin, ulu önderin naaşım bekleyen öğrenciler, genç zabitler, izciler ve tabut.

On iki general; Milli Kurtuluş Savaşının eski zabitleri tabutu top arabasına taşıyorlar.

Arkada, Batı marşlarından başka yapıda, Kanlıca sırtlarındaki bir yokuşun, bir sarmaşığın, bir kumral hüznünü taşıyan Hamidiye marşı!

Sütlüce yönlerinde bükülmüş bir ahşap evin iç avlusundaki tulumbayı çeken sabık reji işçisi Remzi Efendi öteki kira odalarındakiler ortaya çıkmadan acı suyla yıkanıyor yine.

Sonra öksürük nöbeti başlıyor "Hökürdetme, lanet, hökürdetme," diyor.

İlk tütün grevcilerindendir Remzi Efendi. O zamanlar ciğerleri alanları dolduran bağırtıları taşıyacak denli gür soluklanmalarla şişerdi.

Ağır yeşil bir balgamı tükürüyor mendiline.

"Sür git değilmiş haykırmaların, Remzi Efendi," diyor kendine. "Hay Allah iyiliğini versin!"

"Regie des Tabacs De l'Empire Ottoman" yazılı tenekeden dikdörtgen tütün kutularını düşünüyor.

Haliç'in batacakmışça giden vapurları çok sessiz o sabah.

Remzi Efendinin öksürüğü yatıştığında güneş almayan odalarının kapısı açılıyor.

Karısı Nesliye Hanım yarı kötürüm sağ yanını, kapı kasasına dayayıp "Efendi," diyor, "hayırdır inşallah! Ne uyku bu sabah bizdeki... Sanki ölü toprağı serptiler üstümüze."

Remzi efendi, yarı aç yaşamış, kirayı en önce düşünmüş, kocasına çocuk doğurtmamışlığından öte olanları dert deyip ağırlaştırmamış karısına sevgiyle bakıyor.

"Nesliye, o kadar oldu mu saat? Tüh, Cibali'ye, kahveye gidecektim! Bizim Ramiz'i bulmaya... Hani şu eski rejiden, şu topalı canım."

Yukarı çıkıyor.

Kapı örtülünce tulumbanın görüntüsü biraz daha yitiyor.

Yan odadan gelen inlemelerden başka ses yok evde.

Şehrin öte kesiminden gelenlerse İstanbul'un Müslüman bölümüne pek ulaşamıyor.

Anneannesinin çenesine ak tülbenti bağlıyor Nüveyre öğretmen.

Çene boşalıveriyor yine.

"Öldür," diye bağırıyorlar...

Kendini toparlamaya girişti.

Omuzlarını silkti. Demin açtıklarını katlayıp dürdü.

Masaya yöneldi.

Telgrafı yeniden okumaya davrandı.

Bükülmüşlüğünü yarı yarıya sıyırdı.

Okunabilir yere baktı. "Seçil intihar..." bölümünü okudu.

İlerisine gitmedi.

İçindeki soyutlamaya kayan binbir depreşmenin yüreğinden beynine ulaşamayışından ürktü.

Elektriği söndürdü.

Kurban geldiğinden beri –gittikten sonra da– ışığı yanan yatak odasına geçti.

Telgrafı top top edip avucunda sıkıca tuttu.

Sonra yatağın üstüne bıraktı.

Banyoya girdi.

Musluğu açıp başını altına soktu.

Soğuk suyun ensesinden içeri sızan, sırtını ıslatan ürpertisini engellemedi.

Eğimini bozmadan bekledi.

Saçları, kulakları suyun altında kendinin değilmişçeydiler.

Lavaboda akan suyun horultularla çevrinip emilişine baktı.

Ardından ellerini, ayaklarını uzun uzun yıkadı.

Dişlerini ovdu.

Aylardır yapmadığı bir temizlik sıralamasına girdi. Yeterince paklandığı kanısına varınca yatak odasına geçti.

Giyim dolabının birbirine girmiş yığıntısından uzun kollu, yakası boyundan vurulu, ak sabun kokan bir gecelik çıkardı.

Yatağını açtı.

Yere düşen telgrafı hızla aldı, bakmadı.

Birden annesinin eski tuvalet masasının önündekileri aralayıp aylardan beri ilk kez kendini, Emine'yi aynada gördü.

Baktı.

Yanak kemikleri alabildiğine belirmiş o zayıf yüzü yabancıladı. Bir gözleri tanıdık gibiydi. Onda da yadırganacağı seçti. Ağır sorularla örülmüş acıların oturakaldığı gözbebekleri sarsıcı bir bekleyişle doluydu. Yüzü gerçekten çok değişmişti. Çekilerinin, acılarının, sevilerinin barınağı olan gözlerindeki anlamı da yeterince tanımlayamıyordu. Öğrenecekti nasıl olsa.

Yeni yüzüyle tanışma gücünü kutsar gibi saçlarından geçirdi elini.

— Ya Nüveyre öğretmen, dedi. Bak, gördün mü güzel kızlarını?

Bunu anca duyulur gibi söyler söylemez gözyaşları tepti.

İlkbahar yağmurları benzeri koygun bir hüzünle sıvanmış o boşalmanın ılık ılık her yanından indiğini seziyordu.

Yatağa girdi.

Geceler boyu uyumayı hiç düşünmeyip böylesine bir girişimde de bulunmadığından yastığını duvara dikey koydu.

Dayandı.

Teriyle ıslanan telgrafın yumuşayıp yapışan kâğıdını daha da sıktı avcunda.

Yarı otururluğunu bozup yatağına uzandı.

Örtüyü başına değin çekti, sonra azardan sızan ışığı engelleyemeyeceğini anlayarak kalktı, elektriği kapadı.

Yeniden örtündü.

Karanlığın giderek ağaran uçlarından doğru bir kar kokusu salındı burnuna.

İstanbul'a ilk karın genellikle sabaha karşı yağdığını düşündü.

Perdelerini açanların "A... kar yağmış," diyerek şaşmaları neredeyse bu büyük kentlerin kurallarından gibiydi.

Karın az da olsa İstanbul'u ıssızlaştırıcı erkenci aklığını düşündü.

Yüreğini deşecek, kanatacak acının belirmesini uslu uslu bekliyor gibiydi.

Acı yüreğe de, bilince de henüz varmamıştı.

Dün hangi saatlerde kendine kıymıştı o...

Günün iki alacakaranlığı sayılabilecek sabahta mı, yalnızlığı gizlice taşıyan, kişileri dipten doruğa sarsan akşamüstlerinde mi?..

Ölümün genç bir masal güzeli olan insanı sanki kıskançlıkla sarmalayışını, okşayışını duyar gibiydi.

Seçil kendine özgü bir gençlik gülüşünü ediniyordu şimdi. Yüzünde arılık duygusuyla çekiciliğin birlikte açılıverdiği gülümseyişle koşuyordu.

Kar kokularıyla dolup duran o kentte benzersiz düşlerle geçirdiği çocukluk günlerine dönüyordu.

Canından vazgeçmeyle edindiği erincini tanıtlar gibi ellerini çırpıyordu. Dinmez karlar, sıra dağlar kentine, bayram yeri kalabalıklarına koşuyor, yüzünün daha boya görmemiş tazeliğinde açan, her gördüğüne şaşmaya hazır çocukluğunu yeniden diriltiyordu.

Bir küçük kızın ayaklarını ovuyor, "Seveceğimiz insanı da siz mi ayırıp, bulup getireceksiniz bize yoksa?" diye duygulu ama dayanıksız sorular soruyordu.

Sonra gittiği gezilerden kartlar atıyor, "Bir izlenimciyim ben," diye yazıyordu. Kuzey Avrupa kentlerinden birinin çok yüksek tavanlı, görevlilerinin seçkin sözcüklerle konuştuğu, dönen kapıları kristal camlı, parmak batırma taslarının gümüş olduğu, suyuna gül yapraklarının katıldığı otellerde Seçil giderek resimsi bir görüntü oluyordu. Kimlerin uçucu beğenilerine kaynak edildiğini araştırdığı, bunu çok özendiği yıllardaki yapmacıklığı elinin tersiyle itiyordu. İtişinin gücü karşı koymalarını sonuçlandıramadığı zamanları boşluğa doğru uçuşturuyordu. Ardından gözetçi annesinin gülmez yüzü beliriyordu. Bu kez Seçil hemen yumuşayıp kocasıyla katıldığı çevreye yönelttiği ilişkileri tatlı bir şımarıklıktan öteye vardıramıyordu.

"Kör olayım ki, bir onu sevdim ortanca" diyordu.

Emine binlerce anının hızla değerlenen, eşsizleşen görüntüleriyle kuşatılmış, gözleri kapalı bekliyordu yatakta.

Yaşamanın yanlış tanımaz, sağlıklı soluğu değiyordu ona sanki. Yıllar öncesinin Seçil'le geçmiş bölümleri, sesiyle, rengiyle, saatiyle, günüyle sözleriyle kahkahalarıyla belirgin, özümlenmiş capcanlı dört yöresine doluşuyordu. Küçük kızlıklarının katıksız inançlı arayışları, yaşamayı oburca tanıma içgüdüleri bileniyor, Emine'yi şaşılası ak görkemiyle uyarıp kolay alışamayacağı bir geçmiş mutluluğa sürüklüyordu.

Geceler boyu tatmadığı düzenli uykuların başlangıcı olan o tanıdık çözülmenin, yumuşak okşayan yeğniliğin, derin bir dibin altından doğru yükseldiğini duyuyordu şimdi. Çok sıcak bir günün, dingin boşalmış saatlerinde gür bir kayın ormanının yeşil koyağına girmiş de aralardan ikide bir sızan ince, ılık esintileri yudum yudum soluyormuşça rahatlıyordu.

Avcunda teriyle ıslanmış kâğıdı yüzüne yanaştırdı.

El yordamıyla başucunda duran masaya bıraktı.

Okunmazca eriyip gitmiş kâğıt topağı, oradaki henüz yırtmadığı tek mektubun, Kiraz'ın kaçma, hırsızlıkla suçlanma olayını anlatan mektubun üstünde kaldı.

O kayın ormanının, öğlenin yoğun sıcaklığını omuzladığı loş, kımıltılı yeşilinde, binlerce yaprağın salıntısından oluşan sesleri, dinliyordu sanki.

Tedirgin, çaresizlik düşleriyle dolu dalgınlıkları getiren topraksı bulanıklık dağılıyordu.

Yerine çocuk uykularının duru dingin geçişi başlıyordu.

Bir iki devindi yatakta.

Bıraktığı telgraf kâğıdını yeniden arandı.

Tuttu okşadı onu.

Ağlamaya dönen sesiyle.

— Cenazene gelmeyeceğim Seçil, dedi. Yarın Kurban'a gideceğim. Yolcu etmeliyim onu. Seni meğer ne kadar çok severmişim. Haydar'ın mektubunu da bitireceğim ya hemen bugünlerde değil. Nüveyre öğretmeni, annemizi bu ara göremem. Kuşkusuz üzülüyordur, hem de çok üzülüyordur. Yerini bulmayan o üzüntüler, paralanmalar yok mu beni tiksindiriyor. Epey değiş-

tim ya bu olayda kendime pek güvenemem. Çünkü artık sen de geçtin onların suç dosyasına. Seçil, bak birlikte düşünelim. Ertegün üsteğmen çözüm değildi elbette. O da kim bilir hangi amansızlığın uygulayıcısı oldu çıktı. Bu bile seni annenizin istediği yöne sürmesine yeterli neden sayılmazdı. Sen yok musun, sen... Kurban seni görse şaşacak. Resmini göstermeliyim ona. Yakutiye Medresesinin önünde olan vardı ya, senin yüzüne o ışık kırıntıları nereden yansıyıp düşmüştü? Kör olayım ki bir güzel, bir iyiydin ki Seçil! Yalnız güçlü değildin. İnan buydu yolunu yordamını sana yitirten.

Bak senin genç kızlık yeminini ettim...

Beğenmezliğimin gemlediği sevgim boşandı.

Seni çok incittim

İncittiğim sen değildin.

Sen olanı hiç incitmedim değil mi? Seni nasıl da severmişim...

Koygun bir akışkanlık dalıyor yüreğimi.

Artık senden uzun süre konuşulmaz, acıya saygıdır diye.

Çerçeveden sessizce çıkarılacak, solmaya bırakılacak bir düğün resmini düşünüyorum.

Değişik olsun diye pembe gelinlik istemiştin.

Büyüklerimiz "ille beyaz" diye diretmişlerdi.

Sonra da ak tülden köpüklere bulamışlardı seni.

Çünkü beyazlık onlarca genç kızlığın, saflığın simgesiydi.

Her şeyi, her zaman olduğu gibi abartıyorlardı.

Sen evlendiğinin gecesi kirletilecek miydin de... "Ak ak lekesiz aklık son kez kızımızın üstünde olsun," diyorlardı.

Düğününde var mıydım?

Vardım.

Ne gösteriş, ne varsıllık ne bolluktu o.

Kocanın yarım gülümseyişli kan yakınları...

Sahi onları bir daha hiç görmedim mi?

Belki gördüm de anımsayamıyorum.

Sararıp gidecek o resimde ben de bir kıyıda duruyordum.

Ayakkabıların ak satendendi, incilerle bezenmiş gümüş tokalıydı.

Bir onları çok beğenmiştim. Çok masalsı gelmişti bana.

Seni "Güzel Seçil," diye çağırmaya düğününde başlamışlardı, bak unutmadım.

Sonra o sivri çatılı, çan sesleriyle dolu, gölgeli, yağmurları mevsimlerle süren yerlere balayına gitmiştin. Hayranlığını içine sığdıramıyordun. Seni, özünü tüketirlerken, "BAK BAK GÜLÜMSE ÇÜNKÜ MUTLUSUN," diyorlardı.

Artık kakmalı ceviz sandıklar yok.

Oralarda saklanıp arada bir yumuşacık anımsayışlarla bakılıp okşanacak şeyler de yok.

Belki de böylesi daha iyi.

Fotoğraflar yıllar geçtikçe hüzünlü, acı, biraz da gülünç olurlar.

Düğün günü elindeki buket yapma mıydı?

Sevgi büyük bir soyutlama mı, yoksa akılla beslenen bir gerçek mi?..

Yolunu bulamıyordun, demek ki buldun.

Cenazene kimler mi gelecek...

Babamız bile demeye dilim varmıyor. Gelecek ve kahrolacak. Sakat yüreği biraz daha zorlanacak. Belki de bu yaşadığı zamandan bir bölümü eksiltecek.

Sen onun ilk kızısın.

Nice yıllar önce seni ilk baba olan bir genç yakışıklı adamın, diri, umutlu kendine güveniyle sarmıştı.

Tüm bunları geçmişinden çıkarıp basacak gömecek yüreğine babamız.

Annemizse daha bir çökecek.

Peki sorarım bu parçalanmalar artık neye yarayabilir?

Senin gibi daha otuzuna varmadan didilip eksiltilmiş bir insan için başka yol yordam bulamıyorlar mıydı?

Bağışlayabileceğimi de sanmam, acıyacağım belki onlara.

Ben acımaktan bıktım artık canım Seçil, bilesin.

Üstündeki örtüyü indirdi.

Karanlığa baktı.

Karın o çok tanıdık aklığını, hatta kokusunu sezdi.

Gecenin koyuluğunu, perdelerin örtülmüşlüğünü aşıp engel tanımaz akçıllık odaya sızıyordu. İstanbul'da kar duvarları örülmezdi ya neyse...

Onlar Seçil'le karın hasını tanımışlardı.

Yeniden uyuma durumuna geçti.

Acı, ince yanılmalarla sevecenlik arası bir yumuşaklıkla yüreğinin başında dolandı. Kıyıldı içi.

Gecelerden sonra ilk kez sayrılardan, ürpertilerden, sayıklamalardan uzaklaşmasını tanıdı.

Yarın sabah dışarı çıkacaktı, kapanma belki de kaçma bitmişti.

Kurban onu bekliyordu.

Haydar'ın yargılanmasının sonucu ne mi olacaktı?

O uygun gördüğü gibi yaşamasını bilmişti, ölmesini de bilirdi.

Mektuba yeniden girişirse katacağı cümleyi düzgünce toparlamaya çalıştı; "Benim ablam, senin ağabeyin Haydar, biri eller eline gidecek gibi dirençli ve yürekli, ötekisi dayanıksız bir kış bahçesi çiçeği edildi."

Gazetelerde yarın sayfalarla ölüm ilanları çıkacaktı.

Seçil'in intihar olayı örtbas edilecekti kesinlikle.

"Değerli eşi... çalışmalarıyla Türk eğitim hayatına büyük hizmetleri olmuş öğretmen... sevgili kızları... ablaları... anneleri... biricik eşi amansız hastalıktan kurtulamayarak genç yaşında..."

Bu çağrıyı duyan önemli çevrelerin kişileri ve yakın kişileri ölünün cenazesine doluşacaktı.

Sıra sıra dizilecek, en asık yüzlerini takınacaklardı.

Arada bir kıpırdamaları, beş eğmeleri, gönderilen boy boy çelenklerin kimlerin adını ya da hangi kuruluşları belirttiğine bakmak içindi.

Kimler kimler olmayacaktı ki orada.

Cenaze kalabalığının önünde duranlardan, ağır davranışlarla bakınan, sivil iki kişiden biri andında bekleyen resmi giyimlilere buyuracaktı:

"Suçlunun gözlerini bağlayın. Dört ayak eğimine getirip yürütün. Kişiliği bölünsün."

"Soyun çabuk. Diretiyor mu? Davranın. Elektrotları sıkılayın. Voltajı yükseltin. Daha... daha... daha yükseltin. Beyni bölünsün."

"Bize karşı çıkmanın ne olduğunu öğretmeliyiz. Dışkılarına sürünsün varsın. Yaptıklarını bunların ağzına doldurmalı."

"Orospu çocukları. Kancıklar, itler!"

"Sürüyün köpeği."

"Sizi hep bir yerlere mi sürmeliyim ben. Büyükleriniz olarak yüzlerce yıl denenmiş sağlam mutluluk yollarını salık veririz."

"Seçil'den neyi sakındık. Eksiksiz bir hayat sundu kocası ona. Sıkıldığını hiç belli etmedi bizlere. Etseydi hemen çaresine falan bakardık."

"Seçil değil sıkılmak son günlerde gülümsemeyle bile yetinemez olmuştu. Dinmez kahkahalar içindeydi."

"Öyle güzeldi ki."

"N'olacak kara toprak neleri almıyor ki."

"Karımın intiharını saklamalıyız. Bu intiharı kocası olarak fevkalâde bir elemle karşılıyorum. Kendisini öldüren bir anne, üstelik bunu elle tutulur nedenlerden ötürü yapmadıysa bir ruh hastasıdır. Oğullarımızın ilerde kompleksli insanlar olmamaları için bu olayı saklamalıyız. Çünkü hayat devam ediyor. Ben artık yarım bir adam olarak da bundan sonra çocuklarımız için yaşamak zorundayım. Beni kimse suçlayamaz. Koca olarak karımı pek çok sevdim."

"Emine kızım, hep sorular sorarak yaşanmaz."

"On ikisindeki Emine Hanım."

"Benim küçük karıcığım, sabah oluyor. Tarla kuşlarının..."

"Kız mısın?.. Söyle, söyle diyorum. Yoksa o adamla..."

"Gümüşüm Ahmet olmuşsun koca bir delikanlı."

"İstanbul'a siftah gelişim ölüne miydi Zülo..."

"Beni sevmiyorsun ortanca. Oysa çaresiz anlarımda sen, Erzurum, karlar, Ertegün..."

"Aşağılara tipiler diye kuşkulandık. Tepeleri kolayladık düzleri bulduk. Kiraz çocuk üşüdüğünde bağrıma bastım, acıktığında süt damarı kurumuş mememi verdim."

"Evli bir adamla basılmış."

"Kara jartiyerler. Düşünün. Üstelik polis... üstelik polis... üstelik polis..."

"Sinop kalebentliği ciğer mi koyardı insanda Saide abla."

"Kahrolsun emperyalizm."

"Seçil beni düşünmesin. Olmazsa karımı getirtirim, sinemaya şuraya buraya giderim onunla."

"Görmeden olmuyor, kor düşüyor insanın içine."

"Konuşmadı efendim."

"Hay hay deneriz."

"Artık konuşsanız iyi olur."

Emine aylar sonra bu gece, o duygusuz yüzü bir yerlerden tanımaya, çözmeye yaklaşıyor gibi.

Bu odur...

İşte o...

Güzel ağzı ağır çizgilenmelerle aşağıya doğru çekilmeye yüz tutmuş, kırkını aşkın, gözlerinin yeşili hemen seçilen yakışıklı bir adam bu. Onun o saygılı dinleyenlerine buyuruyor.

"Ben çıkınca üreme organlarına bağlayın bu kez."

"Kanama artıyor. Bazen kadınlarda kanama engellenemiyor."

"Ölmez. Ölmüyorlar kolaylıkla. Üstelik bu epey dayanıklı gibime geliyor. Gürbüz bir kızmış. Güzelmiş de galiba."

"Öyleydi ya pek bir şey bırakmadık."

Gülüşüyorlar.

"Adı ne?"

"Semra Kozlu."

"Semra Kozlu... Semra Kozlu... Semra Kozlu... öyle mi, neyse."

Arasız içki içenlere özgü ince bir kızartının belirgin yeşilini bulandırdığı gözler sanki yıllar öncesinden anımsanması gereken olanaksız bir derin ayrıntı gibi. Karlı bir gecenin içinden bakıyor Emine'ye.

Yeniden köşedeki insan yığıntısına, işkenceye sürülecek olana bakışları yöneliyor.

Sonra düşünceli, ağır adımlarla çıkıyor dışarı, kapıyı kilitliyorlar.

Sancı anında başlıyor.

Bu korkudur.

Kimseye açıklanmayan, güçlü kişinin kendi başına savunusunu yaparak dışlaştırmayacağı ezici korkudur.

Yığıntının kıpırdayışına ilgi duyan yok odada.

Onlar yeni işlemlerine, yeşil gözlü, çekinilen kişinin buyruğuyla, tat alarak girişmedeler.

Gümrü'den anayurda göç ederlerken semaverini ikide bir yoklayan kocasına sevdalı, tutkun babaanne, uzak tepelerde balalaykayla çalınan ağır bir Rus romansını dinleyip gözyaşları döküyor.

İş görmemiş ince kuru ellerini alnından geçirip "Esirgeyen ve bağışlayan Rabbim... Hay Hak.." diyor.

Sarıkamış şehitleri, dayılar, annelerinin bu ağlayışından habersiz fotoğraflarında Enveriye bıyıkları, çakıntılı gözleriyle alabildiğine ciddi duruyorlar.

"Bu bir türküdür," diyor Haydar. "Unutmayalım can hanım, hep birlikte söylendiğinde bütünlenecek."

İstanbul'a yılın ilk karı yağıyor.

Uykuya geçiş sınırının aşıldığı an bilinmez.

Emine'nin geceden son izlenimi, tipinin sıklaşmasından ötürü limana giren bir geminin yolunu ararca sürdürdüğü kalın, yumuşak ses.

Bir de denizlerden öte bir yerde sarı yeleleri ipeksi, gergin sırtları çilli iki doru atın ardarda koşmasına benzer, içini yuğan o arı devinim.

Atlar yaklaşır gibi olduğunda gerçek uykunun iyicil kollarına kaydı gitti.

Mart 1973 - Temmuz 1974
Mecidiyeköy, İstanbul

Berlin'in Nar Çiçeği

Frau Elfriede Lemmer, komşuları konuk işçi Selman Korkmaz'la karısı Güldane Korkmaz'ın kapılarını çaldıktan sonra, dizlerini örtmek için kullandığı battaniyesini göğsüne bastırdı. Havada bir şey koklar gibi soluklandı.

Aynı aralığa açılan dört dairenin ortak kullandığı iki helanın kimi günler daha da ağırlaşan kokusunu ayrımsamaktan çok, öteki dairelerin Almanlarından birine rastlayıp, onun Türklere konuk gittiğini gördükleri andaki tutumlarına tanıklık etmemek için ardına bakmıyordu.

Her defasında duyduğu bu tedirginlik yoğunluğunu giderek yitirse bile battaniyesini kucaklayarak yatıştırmak ister gibiydi kendisini.

Hızlı adımlar kapıya varıp kapı açılınca Frau Lemmer canlandı.

Kalın kara kaşlarının altından gülüş dolu gözleriyle beliren yüze baktı.

Yaşından, çelimsizliğinden umulmayacak bir ivecenlikle içeri süzülüp, kapıyı çarçabuk örttü.

Bu kez de konukluğunu tanıksız atlatmıştı.

Birden her yanını çevreleyen artık o bildik tarçın, kekik, sıcak kahve, acılı lahana, taşmış süt, ilk kez bu odalarda ayrımsadığı kişniş kokusunu nerdeyse sevinçle belenen ılık bir duyguyla soludu.

— Guten Abend sevgili komşum Frau Elfriede. Benim adamım Selman'ın heute unsere Arbeitserlaubnis'i yoluna girdi.

Güldane sevecenlikle dolu yüzünü konuşurken Frau Elfriede'ye yaklaştırıyordu.

— Akşam yemeğinden sonra durumları anlatmaya Wedding'teki hısımlarımıza gitmemiz vacip oldu. Oturma ziyaretinde bulunacağız. Çok teşekkür ederiz. Ah biliyorum istemezsiniz hep

teşekkür edilsin. Fakat biz de mahcuplukla öylece kalakalıyoruz. Ya siz olmasaydınız. Bu da Allah'ın bir işi işte. Gott sei Dank.

Bu yarı Almanca yarı Türkçe konuşma sürerken yetmişlerinin ortasındaki Elfriede Lemmer'le otuzlarının başındaki Güldane Korkmaz daracık geçenekte birbirlerine omuz omuza değerek yürüyorlardı.

Sırayla açılan üç kapının birinden gelen seslerden, ailenin erkeğinin, iki oğlunun yemekten henüz kalkmadıklarını anladı yaşlı kadın.

Selman'ı ne zaman görse yüzünü ikiye bölen gür bıyıklarına, gözlerini yağmurdan, kardan hatta fırtınalardan koruyacak denli küçük bir çatı çıkıntısını andıran kaşlarına şaşardı. Bu yüzün bir gülüşle hemen aydınlanışına da hayranlıkla tanık olurdu hep.

— Dein Mann heute Aben sehr hübsch. Kamber ile Âdem'i fena azarlıyor. Gut gut... Oturma izni almak şimdi daha kolaydır. Meine kinderlich schlafen.

— Ah Frau Elfriede ah, o hepten bambaşka. Selman kız oldu diye hâlâ somurtsun. Sanki oğlanlar bizi vezir ettiler. Babasını yaşını aşmadan kendine razı etti bile. Bu kızda Alman aklı var diyorum Selman'a. Bizim aklımıza ne olmuş diye çıkışıyor bana. Erkek kısmı bilirsiniz ya... Uyumadı. Buyur geç. Akşam ekmeğini yedin mi? Hep böyle yapıyorsunuz. Dün gece Selman'la tembih ricasında bulunmadık mı? Gönül koyuyorsun Friede Hanım olmaz ki... Siz bizim buradaki büyüğümüzsünüz. Yemin billah sofraya geçilip helvamdan tadılacak. Masayı hazırlayalım da. Geçin ninesi içeri... Bekliyor bekliyor...

Yaşlı kadın, gülüşü gözlerine ulaşmış, romatizmasının eklemlerine verdiği tökezlemeleri azaltmaya çabalayarak, Güldane'nin ezgiyi andıran konuşmasına uyumlu davranışlarla yürüyordu.

Ona hep gösterilen bu ilginin somutlaşması gövdesini kucaklıyordu.

Ağzında giderek artan bir tat varmış da, onu iyice duymak istiyormuş gibi yutkunarak gözlerini geçeneğin sonundaki iki kanatlı kapıya yöneltti.

Teninde yaşlılığın ak maviliğini silen bir pırıltı oluştu.

Ailenin oturma, yatak, konuk odası olan yere girer girmez Frau Elfriede Lemmer artık yadırgamadığı o kökten başkalaşmaya yeniden uğramıştı.

Battaniyesini, usta işçiliğin hâlâ belirginlikle sürdüğü, yıllar öncesinden kalma ağır ahşap kapının koluna takılı her zamanki alışkanlığıyla.

Ayaklarının ucuna basarak köşedeki çocuk karyolasına sevinçle yöneldi.

Yüzyılın başlarında yapılmış bu Berlin evinin odalarına özgü yerleşik sobanın sıcaklığından ayrı bir hava oluşuyordu küçük tahta karyolanın üstünde. Başucu ve ayak dörtgenlerinde kucağında çocuk İsa ile Meryem resimleri vardı. Sıradan bir ressamın elinden çıkma, baskıyla çoğaltılmış bu resimlerden karyolanın başucuna geleninde çocuk İsa, olgun turuncu buğday demetlerinin içinde uzaklara açılan bir kapıdan akan altın sarısı güneşin odak noktasında yatıyordu. Bir eşeğin, iki keçinin bulunduğu ağılda Meryem, aşırı kızıllaşmış ince dudaklarıyla gülümsüyordu oğluna.

Göçmen işçi Selman atılan eskilerin özel toplama günlerinde binaların sokak kapısına bırakılanların arasından bulmuş olmalıydı bu karyolayı.

Frau Lemmer onlara ilk geldiği sıralarda dayanamayıp Meryem'le çocuk İsa öyküsünü anlatmış, hatta karı-kocanın Almancalarının yetersizliğinden kuşkulanarak Grundschule'ye giden Kamber'i çağırıp sözlerini çocuğa yineletmişti.

Kamber tekdüze sesiyle yaşlı kadının anlattıklarını annesine, babasına anadilinde yeniden aktarmıştı.

"Frau Güldane, Hıristiyandırlar. Biri azizemiz, öteki peygamberimiz."

Karı-koca aynı anda birbirlerine bakmışlar,

"Çok güzel. Öyle anladık biz de zaten," diye yanıtlamışlardı.

Selman Korkmaz daha da ileri giderek, söylenenleri iyice kavradıklarını belirtmek ister gibi konuşmuştu.

"Güzel hem de çok güzel. Belli ki bizim oralarda bulunmuş bu kadıncağızla bebesi. Ayandır. Burada ne böyle kara gözlü eşek var, ne böyle güneş. Eh o zaman da cihanda bir Hıristiyanlık varsa, başka neye inansınlardı? İnanmışlar ya... Ben insanın imansızından korkarım Feride Hanım. Sanırım pekâlâ bilirsiniz ki şu fânî âlemin neresinde olursa olsun, küçük bir çocukla yalnız bir kadın her zaman iyilik demektir."

Genç adam yadsıdığı bir adla anardı onu "Feride" diye.

Bu tür konular açıldığında Selman'la Güldane başlarını sallayarak dinlerler, yaşlı kadına arasız gülümserlerdi.

Ümmühan bebekse, karyolasındaki resimleri sevmiş olmalıydı ki, onlara uzun uzun dalıp bakar, neşeli sesler çıkarırdı.

Frau Elfriede Lemmer, aileyi ilk gördüğü günü düşündü.

Yorck Strasse'ye taşınalı beş altı yıl geçmiş olmalıydı.

Alt katlardaki göçmen işçiler giderek çoğalıyordu.

İki Rum, dört Türk aile, bir Yugoslav bekâr işçi, üç Kuzey Afrikalı, bir de İtalyan ustabaşı.

Onların katına yabancılar henüz çıkamamışlardı.

Onlar, Almanlar rastlaştıklarına 'Guten Tag, Guten Abend, Grüss Gott' demeyi hiç ihmal etmeyerek, aralarındaki bütünlüğü sanki sessizce savunuyorlardı.

Konuşmalarında birbirlerine yönelik özellik taşıyan hiçbir sözcük yoktu ama, herkes kapılar örtüldükten sonraki bu yerleşik ilgisizliği bir terbiye ilkesine bürünerek koruyordu.

Koca yapının salt o bölümündeki alışkıları uzak ilişkiler düzeniyle göneniyorlardı açıkçası.

Güneyden gelen yabancılarsa gerçekten gürültücü pis ve yabaniydiler.

Aynı gün içinde acımasızca kavga edip, ardından hemen gülüştüklerine tanık olmak Almanlar için bile sıradanlaşmıştı. Yaşadıkları hayattan bu denli hoşnut görünmeleri, konuşkanlıkları, gülmeye hazır oluşları o güç koşullarda daha da şaşırtıcıydı. Bu da onların geri kalmışlığının en açık kanıtıydı. Sabahın körün-

de yola çıkıp akşam dönüyorlar, hiç yorulmamışça itişmelerini sürdürüyorlardı. Hafta sonları gelince gruplar halinde alışverişe çıkıyorlardı.

Erkekleri bir zamanların çift atlı arabalarını alacak yükseklikte yapılmış görkemli anakapıların açıldığı iç avlularda oturmakla yetinmiyor –çünkü orada zaten çocukları günboyu vardı– dışarı çıkıp, kapının sürgülü kanadı önünde omuzları bitişik sıralanarak çömelip duruyorlardı.

Salt sırtlarını duvara yaslamış tümü bıyıklı, elleri tespihli aşırı ciddi yüzlü bu adamların saatlerce orada kalışları izleyene bıkkınlık verirdi. A harfinin çok geçtiği garip dillerini yüzlerinin anlamı değişmeden konuşurken arasız sigara içerlerdi.

Karılarıysa o gürültücü çocuk yığıntısından kendilerininkini arayarak seçip, sözlerini dinletemediklerinde de tokatlayarak, tartaklayarak içeri sokarlardı.

Uygun bir anı yakalayıp yeniden dışarıya fırlayan çocuğun anasının horlamalarından, dayağından gocunmadığı, deminki neşesiyle oyuna katılmasından anlaşılırdı.

Bu yeni yabancıların tükenmez canlılıkları, kazandıklarını harcayışlarındaki çocukça savrukluk, tam bir görgüsüzlük örneğiydi, evin ülkenin yerlilerine göre.

— Parayı tanımıyor bu güneyliler, demişti Hausmeister Maximilien Ranke gözlerini boşluğa dikerek. Bir Junker rahatlığıyla harcıyorlar. Gülünç küçük adamlar bunlar.

Ya korktuklarından ya da töreleri gereği, bu yabancılar, kapıcı Ranke'ye her rastladıklarında:

"Guten Tag Herr Ranke."

"Wie geht's..."

"Guten Abend Herr Ranke."

"Wie geht's Ihnen, Herr Ranke." diyerek selamlıyorlardı.

Herr Ranke'ye göre ise bu dikkat, bu terbiye, onların korkaklıklarından, çekingenliklerinden, cahilliklerinden ötürüydü.

Kadınlarıysa konuşmaz, Herr Ranke'ye hiç bakmazlardı.

Adamın yanından öylesine sessiz geçerlerdi ki, bu kimseyi görmek için özel çaba göstermeyen Alman, onların sessizliği karşısında tedirgin olur, kuru bir öksürük tutturur, köpeği Rex'in başını ivecenlikle sıvazlardı.

Hausmeister Maximilien Ranke, İkinci Dünya Savaşı'nda doğu cephesinde Stalingrad'da dövüşmüşlüğünü yoğunlukla belirtecek yeni bir davranış bulduğunda da,

"Hey Rex hey, iki kere iki dört, bu böyle," diye bağırırdı.

Köpek bu seslenişin etkisiyle sahibinin çevresinde sevinç iniltileri çıkararak dönmeye başlardı.

Herr Ranke mutluluğu andırır bir hoşnutlukla bu tutumunu günün belli saatlerinde yinelerdi. Şarapnel parçasının çıkarılamadığını söylediği bükülmeyen dizini daha sık yumruklar,

"Das ist sehr richtig," derdi boşluğa doğru.

Kapının önünde toplanan cumartesi göçmenlerini dik bir bakışla süzer, sonra karşısındaki odun-kömür deposunun sahibi arkadaşı Hans Gruber'e yönelirdi.

Kentin doğu yönüyle bağlantısı kalmayan Essbahn'ın artık geçmediği köhne köprüye ardını vermiş deponun önünde göğüs dolusu seslenirdi Maximilien Ranke:

— Du bist Hansi, Was macht Ihr Brüder.

Sokağı kesen anacaddeye dek duyanları baktıracak gürlükteki kalın sesini bir an dinler gibi durup beklerdi.

— Ich bin Hans Gruber jawohl mein Herr um zu Leben, diye karşılardı arkadaşını Hans Gruber. Hava estiriyorsun yine estir estir, büyük adam...

İki dost bu şakalaşmalarını bıkmadan yinelerlerdi.

Pisipisi otlarının yer yer fışkırdığı duvarın dibinde duran bir deniz motorunun içini atılmış teneke bira, boş Cola-Cola şişeleri doldururdu.

Herr Ranke'nin kurt köpeği her yanı koklayarak kolaçan ederdi.

Schultheiss bira kasalarını ters çevirip sokaktan telle bölünmüş beton açıklıkta otururlar, birlikte yeniden bir kasa birayı tüketirlerdi.

Bu sürede göçmen işçi erkeklerin davranışlarını bir komutan edasıyla süzerdi Herr Ranke.

Bükülmeyen bacağını cumartesileri, pazarları daha çok yumruklar, bu bacağın ona artık hiç acı vermediğini hatta yıllandıkça bir silaha dönüştüğünü dostu Hansi'ye bağırarak ikide bir hatırlatırdı.

Kahkahalarla gülerlerdi.

Böyle anlarda kapı önlerindeki güneyli erkekler konuşmalarını bir an kesip o yöne bakarlardı.

Göçmen işçisiz bölüme ilk çıkan yabancılara bir sabah sütünü almak için kalktığında rastlamıştı Frau Elfriede Lemmer.

Kaşlarıyla bıyıkları kara iki gölge gibi yüzüne dolanan adama bakakalmıştı.

Paltosunun altına şeker pembesi pijama pantolon arası bir şeyler giymiş, başörtüsünü kulaklarının ardından geçirip, çıkınlar, gazete kâğıdı tomarları, iple berkitilmiş bavullar, ortalarından urganlarla kanırtılıp toparlanmış denkler, karton kutular arasında küpelerinin devinmesinden oluşan çınlayışlarla uyumlu danssı bir koşturmayla uğraşan kadını ise, sonra seçebilmişti.

Kuru bacaklı, kara kafalı iki oğlan çocuğun köpeksi çevikliklerı bu karmaşaya baş döndüren bir hız kazandırıyordu.

Yeni taşınanların kadını, alnının terini örtüsüyle alırken birden ona dönerek tüm yüzüyle rahatça gülümsemişti.

Bayan Elfriede onca şeyi gördüğünü belli etmemeye özen göstererek bu gülüşü yanıtsız bırakmış, süt şişesini hızla alarak örtüvermişti kapısını.

Yüreği çarpıyordu.

Değişiklikler onu epeydir hasta ediyordu, hele böylesi.

İşte sonunda onların korunaklı katlarına da çıkmışlardı göçmenler.

Kimya fabrikasındaki Meister Hoffmann'la eşi Gerda Hoffmann, annesi batıda yaşayan, bir anneye sahip olduğunun düşünülmesi güç hale gelmiş geçkin kız bayan Hannelore Mahlke ve kendisi.

Hannelore Mahlke'ye "Fraulein" dediği bir gün öyle bir bakışıyla karşılaşmıştı ki, bağışlanamaz bir hata işlediğini anlayıvermişti.

Fraulein sözcüğünün uzun yıllardır küçük hizmetlerde bulunan hanımlara yöneltilmesinin uygun sayıldığını sonradan öğrenmişti.

Üstelik de onlara bile ancak o tür işlerin başında olduklarında söylenebiliyordu.

Yadırgamıştı bu değişikliği.

"Benim zamanımda" demişti, kendi kendine "evlenmemiş olanlara Fraulein denirdi. Doğrusu bu da bir genç kız için onurlandırıcı sayılır, böyle değerlendirilirdi aileler arasında. Hatta hatta çok iyi biliyorum her yerde de böyle düşünülürdü."

İşsiz olduğu söylenen komşuları o benzersiz Alman'ın ölüşüyle –demek ki yurttaşlarından uygun biri çıkmamıştı boşalan yere kiracı olarak– kuşkusuz yaban seslerle, arsız gürültülerle onların katı da tuzla buz olacaktı.

Bundan daha az şaşırtıcı durumlarda bile yüreği çarpardı Frau Elfriede Lemmer'in.

Dayanıksızlığı artardı.

Bu yabancı dört kişi nasıl oturacaklardı o daracık yerde?

Kendi bölümünün eşiydi tuttukları yer.

O birden çıkıp geliveren acıklı günde, orayı ister istemez girip görmüştü.

"J'attendrai. Le jour et la nuit."

"Biz Almanlar çok düşünürüz Sayın Frau Lemmer, çok düşünür fakat az yaşarız."

Yadırganacak cümleler kuran komşuları Herr Haabe ne kadar etkileyiciydi.

Yaşlı bir kadının bir erkeği yakışıklı bulması, derin bir yarın içinden üstten ağan Tanrısal bir güzelliği hem en ince ayrıntılarına dek görmeye hem de onu kanında, yüreğinde duymamaya benziyordu.

O güzelim adamın yerini bu yabanlar doldurup kalan tüm izleri silecek, boğacaktı.

Bu düşünceleri Frau Lemmer'i tıkıyor, yutağını kurutuyordu.

Yerleşiyorlardı işte.

Büyük bir oda, odadan bozma mutfak, kilerimsi aralık, dışarıdaki ortak helalar.

Bu helaları üstelik yabancıların çoğunun kullanmayarak, özellikle geceleri zorlandıklarında pencerelerden avluya çiş ettiklerini söylüyordu Herr Ranke.

Bu durumlarda kapıcı polise başvurup olayı saptatmış, gereken cezayı da ödetmişti onlara.

Belli ki doğruyu.

Hausmeister dedikoducu bir adam değildi. Biraz donuktu evet, yalnızlıktan mıydı, onu kimsenin aradığı da söylenemezdi. Frau Lemmer gibi rente'lerini bildiren mektuplar, firmaların ucuzluk duyuruları, benzeri şeyler geliyor olmalıydı ona da.

Bir de şu öğrencilerin ikide bir posta kutularına tıkıştırdıkları politik bildiriler...

Özel ucuzluklarını sık sık duyuran Kaufhausların renk renk kâğıtları.

— Sayın Berlinliler, kaçırmayınız. Bilka'da Macar şarapları bu hafta beş pfennig daha ucuza.

Bu şeyler zaten herkesin posta kutularından çıkardı.

Herr Ranke yaşlı kadının, hakkındaki düşüncelerini anlamış gibi, bazı günler sırtına dostça vurarak, Frau Lemmer'e birdenbire mektup, tebrik, telgraf gibi şeylerin zaman kaybı olduğunu açıklayıverirdi.

— İş içinse, bazı haberlerin gitmesi gerekiyorsa sayın efendim, elbette bir şey denemez. Ama bunun dışında yazışmalar, haberleşmeler, saçma duygusallıklardır, gereksizdir.

Noel başlarında bir gün Hausmeister Ranke, Frau Elfriede'nin ardında birden belirip konuşmaya başlamıştı:

— Mektuplar, sayın bayan, kaçıştır. Gereksiz gösteriştir. Farkındayım sık sık posta kutunuzu yokluyorsunuz. İnanınız hele sizin mektup beklemeniz yersiz. Hayır demeyiniz, öyle öyle... Bence kızınız, damadınız terbiyeli, saygılı insanlar. İşlerin yolunda gittiğini tahmin ediyorlardır sizin yakada. Siz yeni zamanımızı tanımıyorsunuz, gençleri bilmiyorsunuz sayın bayan. Çıkıp şöyle gezinin, Kurfürstendamm'a, Zoobanhhof'ta. Alman gençliği bitmiş bitmiş. Biz o yaştayken Ostdeutsche Beobachterzeitung'u okurduk. Erkekçe şeylerden, vatandan, düşmanlarımızdan söz ederdik. Bilenirdik. Ya şimdi? Oysa sizinkiler öyle mi, asla... Neyin önemli olduğunu biliyorlar... Sizi yerleştirdiler, güven içindesiniz... İki kere iki dört, bu böyle... Çalışıyorlar, çocuk yetiştiriyorlar. Törelerine, Tanrılarına bağlılar. Alman olmanın onurunu üstlenmişler. Unutmayınız bir ulus, ancak böyle insanlarla yükselir. Size Noellerde, yılbaşında, paskalyada yazıyorlar. Yılda en az bir kez geliyorlar. Danışıyorlar da üstelik, "Hangisini seçersiniz mutti?" diye "Ne zaman birlikte olmalıyız?" diye. Evet,

benimle de sohbetleri oluyor sizi aramalarında. Bu yıl gelmediler, fakat armağanınızı yolladılar. Yararlı bir neden engellemiştir onları. Şu sınır geçmeler filan ne kadar cansıkıcı. Onlar da yurtsever olarak her defasında bu bölünmüşlüğü yaşamaktan yorgun düşmüşlerdir. Siz savaş bittikten sonra Berlin'den hiç çıktınız mı? Bizim yandan... Berlin'imizden... Hayır mı? Bölünmüşlük berbat bir şey... İki kere iki dört, bu böyle... Sizin eski Berlin'iniz bu Berlin değil. Duvarı gördünüz mü, hayır mı? Ah siz anılarınıza bağlısınız. Tam bir Alman, romantik bir Alman. Değil mi sayın Frau? 22 Nisan 1938'de yabancılardan servet beyanı isteme yasası çıkması, en sağlıklı atılımıydı devletimizin. Şu kan içen Yahudiler, şu mason yabancılar... Çocuklarınız sizi ihmal etmiyor. Onlarla onur duyunuz. Cinsel yaklaşmanın eşit ırklar arası gerçekleşmesi kuralına bağlılıkları belli. Gittikçe neleri yitiriyoruz bir bilseniz. Bazı geceler öfkem beni boğuyor. Şimdi yeri değil bu konuşmaların... Ama onlardan, çocuklarınızdan kuşku duymanızı istemiyorum. Ne iyi, yolladıkları armağanları camınızın görünür bir yerine koymayı hiç ihmal etmiyorsunuz. Telefonla da aranıyorsunuz. Anlıyorum, anlıyorum. Biz o yıllar bu kadar dağılmış değildik. Dimdik, çelik gibi serttik, parlaktık. Amacımız vardı. Siz de o yılların görkemini biliyorsunuz, unutamazsınız. Kızınız iyi bir Alman'dır. Saygı duyulacak her şeyi yapıyor. Oğlunuza gelince, işte bu konudaki eleştirilerinizi haklı bulurum. Amerika'ya gitmek ilginç... Fakat dönmemesi, aramaması, yurdunu unutması... Bunu bağışlamak olmaz.

Frau Lemmer konuşma buraya kaydığında, konuyu kapatmak isteyen davranışlar gösteriyor, on beş yıldır oğlunun sesinin çıkmayış nedenlerini deşmekten kaçınıyordu.

Bu konunun söze geçirilmesini engelleyici saydığı baş sallayışlarla, Stalingrad gazisinin, geçmişlerini bir çırpıda yorumlamasına ket vurmak istiyordu.

— Jawohl, jawohl demişti o gün Haumeister Ranke'ye, mahcup bir telaş içinde de eklemişti:

— Evet ne denebilir, siz olan biteni çok iyi anlatıyorsunuz. Soracaklarım olduğunda, sizden başkasını aramam olanaksız. Ne kadar iyi hatırlıyorsunuz... Zavallı Sarah'ı unuttum. Haklısınız Herr Ranke. Ben fazla ihtiyarım. Bir konuyu başından sonu-

na toparlayamıyorum. Düşüncelerim bir yanlara uçuşuveriyor. Umulmadık fikirler pıtraklanıyor beynimin içinde. Kendimi pek akıllı saymam eskiden beri. Girdiğim her yerde, ellerim terler. Sizin belleğiniz de inanın hayranlık verici. İhtiyarlığın fazlası çok yorucu, şaşırtıcı oluyor. Doğru, eskiden her şey bambaşkaydı. Size katılıyorum, ne denebilir ki... Zaman... Yıllar...

— Çok da eski değil sayın hanımefendi. Şunun şurasında kırk yıl. Savaşanların çoğu da hayatta. Biz Almanlar kutsanmış gibiydik. Soluk orta tabaka kaderimiz değiştirilmişti. Toplumdaki yerimizi göstermişti bize önderimiz. Varsıl, burnu havada züppeleri hizaya sokacaktık. Yerimize düşünenler her gün, radyolardan ulaşıyorlardı bize. Kanlanıp, canlanıyorduk. Erkekler birer Tôton şövalyesi olduklarını öğreniyorlardı. Erkeklik güçlerinin tadına varıyorlardı. Kadınlar edilginliğin yumuşacık kucağına çekiliyorlardı. Siz sayın Frau mutlu bir kişisiniz, o yıllarda gençliğinizi yaşadığınız için... Benden çekinmeyin, soracaklarınızın yanıtlarını birlikte ararız... Kuşunuz sevgili hanımefendi, Sarah değil mi? O küçük dilber...

Herr Ranke, Frau Elfriede'yi büyük bir salondaymışlar gibi askerce sert bir toparlanmayla selamlayıp koluyla yol göstererek, sık sık yinelenen bu "Sarah bekliyor" açıklamasını alaya alan tutumuyla uğurlamıştı yaşlı kadını.

Frau Lemmer'in böyle günlerde merdivenleri soluk soluğa çıkıp kapısını çarçabuk örtüp bedeninin her yanı nabız gibi atarak, yerleri yapay halı kaplı geçeneği aşıp oturma odasına ulaştığında başı dönerdi.

Altın rengi bir yaldızla boyalı kafesin içindeki kanaryasına bağırır gibi seslenmişti o gün de:

— Geldim Sarah'cığım, buradayım, korkma hazinem.

Sonra köşedeki sallanan koltuğuna yerleşmiş, kafesin içindeki kuşun kıpırdanışlarını, peş peşe atlayışlarını, her zamanki alışkanlığıyla izlemiş, yatışmaya başlamıştı.

— Sarah, meine Schöne. Yoruldum çok bugün. Bir de hep Herr Ranke'ye yakalanmak, nutuklarını dinlemek bunaltıcı. Bu para çekmek, para yatırmak, alışveriş günleri korkunç. Tuhaf bir adam o, öyle laflar bulup çıkarıyor ki... "Orta sınıf hatta alt sınıf Almanların kutsanmnası." Ne anlama geliyor acaba bu? Şaşkın-

lıktan bayılacak gibi oluyorum. Sanki hep peşimde... Neyse neyse. Bu alışverişler korkunçlaşıyor. Oysa bize az şey gerekli. Fakat yine de alınıyor işte. Biliyor musun bugün bayağı kıs kıs güldüm. Berliner Bank'taki memur kadınların hepsi saçlarını kızıla boyamışlar... Görünce gülüverdim. Posur posur kabartılmış bir örnek kızıl saçlar. Müdüriyet mi böyle istiyor acaba, anlayamıyorum. Bence şimdi çok boyanıyor genç hanımlar. Biz o zamanlar böyle boyanmazdık. Karlstad'a senin için yeni vitaminler gelmiş. Hemen aldım bir tane. Ne paketler değil mi? Bir gösterişli, bir gösterişli. Noel ağacı süsleri gibi, böyle dışarısı, her tür bezekten geçilmiyor. Bankada iki yaşlı hanım, beklerken ellerindeki gazetelerden o günün ucuzluklarını belirliyorlardı. Tanrının günü böyle yaparlarmış. Uyanmayagörsünler sabah, haydi bakalım, nerede ne indirildi? Bana da önerdiler. Berlin'de, hatta Almanya'daki bütün emekliler son yıllarında böyle yapıyorlarmış: "Hem kârlı hem eğlenceli" dediler. "Siz de katılmaz mıydınız? Bugün bize önümüzde üç yön gözüküyor. Stieglitz – Check Point Charlie yöresi – Charlottenburg..." Hiçbir yanıt bulamadım. İnsan o yaşta nasıl böyle saçmayabilir. Böyle bir hayat, değil mi Sarah'cığım?.. Sabah evden çıkacaksın, avcılar gibi dört yöne bakınmaya başlayacaksın. Bakınmak, bakınmak. Bir gösteriş, bir açgözlülük. Caddelerde, dükkânlarda savrulacaksın. Başım ağrıyor, düşündükçe. Eve girişte de üstelik Herr Ranke'yi kollamak. Bu adam hiçbirimizi nasıl da kaçırmıyor. Siperde sanki, görünmüyor, fakat görüyor. Köpeği Rex'i biliyor musun sen? Bence tıpkı Herr Ranke... Gülme Sarah, benimle alay etme, nasıl da bir köpek insana benzermiş deme. İri kemikler, dikkat, hızlı adımlar, aynı. Bugün ben yokken dilberim hangi şarkılar söylendi bakalım? Yemeğimizi yiyelim, gecikmeyelim. Günler kısalıyor, güz başlangıcı. Seni mutfağa götürmeyeceğim. Mutfak artık nemlidir.

Yaşlı kadın kuşuyla yaptığı bu uzun konuşmaları ayrımsamazdı bile.

Bu epeydir edindiği bir alışkanlıktı.

Yanıtsız konuşmaların konuşma sayılmayacağını da öğrenmiş, sesini de duymaz olmuştu.

Oğlu Johennes de konuşkan sayılmazdı annesi gibi. Onu hangi nedenle ansa, onca ayrılıktan sonra bile, özlem duygusu bağrını yakıcı dalayışıyla sıyırıp geçerdi.

Almanya'nın silah bırakımından sonra oğlu Johennes, uzun bir işsizlik dönemi yaşamıştı.

Yüzü asıktı.

Evin içinde gölge gibi geziyordu o günlerde.

Mayıs güneşinin çevreyi ısıttığı bir öğleüstü beklenmedik bir saatte çıkıp gelerek, taşıdığı bir kasa birayı göreviymişçe aşırı bir ciddiyetle hızla içip tükettikten sonra, kendini yatağına atmış, orada saatlerce gözleri tavana dikili kıpırtısız yatmıştı.

Gudrun, elinde dolu pazar torbası eve döndüğünde, eşikte duralamış, çevreyi gözleriyle kolaçan edip, birkaç sözcük gevelemiş, dik dik annesine bakmıştı.

Frau Lemmer giderek gerginleşen havanın baskısıyla kötü bir haberin patlak vereceği beklentisindeydi.

Johannes birden doğrulup, annesiyle kız kardeşini uzun uzun süzmüştü.

— Ben Hamburg'a gidiyorum, demişti. Doklarda iş varmış, öyle söylüyorlar. Kararlıyım, bu konuda lütfen tartışmayalım.

Gudrun, omuzlarını silkmişti.

O yıllar annesiyle Gudrun daha yakın gibiydiler birbirine.

Oysa kızı evlenirken Frau Lemmer'e, "Acaba bir huzurevinde yaşamak ister mi?" sorusunu yönelttiğinde, yüzü, yıllar önceki, Johannes'in gidişini onlara açıkladığı günkü yüzüydü.

Frau Lemmer bu huzurevi önerisiyle korkudan donakalmıştı.

Dünyanın yaşadığı en büyük savaşı görmüştü.

Geceler boyu sığınaklara doluşup, çıkış düdüklerini bekleşirlerken, korkunun bedeni saran soğukluğuyla çevrede yükselen dua mırıltılarını bile duymazdı.

Şafakta dışarı çıktıklarında yürünecek bir sokak bile bulamazlardı çoğunluk.

Berlin'in bombalanmasında kaç kez, yangınların alazında derileri kavrulmuştu.

Yıkıntılardan kemik parçaları çıkarıp oynayan çocuklara tanıklık etmişti.

Bu çocukların arasında oğlu, kızı da vardı.

Yüksek basınçlı sıcakta eriyip paralanan gövdelerden arta kalan o insan kemiklerinin oyun aracı oluşunun hüznü bile bu denli yorucu gelmemişti ona.

Ateşe sürülmüş iki üç patatesin ortaklaşa yendiği gecelerin içgüdüsel mutluluğunun yakınlarında sayılabilecek bir zamana ait olduğunu bu soruyla ilk ayırmsamıştı.

"Bir huzurevinde daha rahat edebilirsin diye düşündük Mutti."

Friedrich Strasse'nin savaş öncesi görkemi, o hiçbir şeyi satın alamayacağı mağazaları izlemenin çocukça çarpıntılarıyla dolu gençliğini yaşarken kızı Gudrun'a gebeydi.

Kocası Hermann mağazaların önünde onun beğeniyle oyalanıp kaldığı anlarda,

"Bunlar bize göre değil sevgilim", derdi, "biliyorsun pahalı şeyler."

Frau Lemmer başını uslu uslu sallardı.

Başkalarının sahip olduğu güzel, gösterişli şeyleri kıskanmazdı o; sadece hayranlıkla bakmayı severdi.

O yıllar çok gençti.

Her mevsimi aynı umutla, aynı dinmez sevinçle karşılıyordu.

Saçlarının yeşil yalımlarla bezenen gür sarışınlığının yeleler gibi sırtım sardığı zamanlardı.

Kolay coşan gürbüz genç kızlığının ardından, kadınlığının ellenmişliği, okşanmışlığı sanki ak bacaklarında duyarlıkla toparlanmıştı.

Berlin'in o sert diri kışlarında, dolgun gergin baldırları kızarır, eteklerinin en küçük dalgalanmasıyla ışıyan teni gören erkekleri isteklendirirdi. Kalın çorapların üstüne geçirdiği galoşlarıyla karları çıtırdatarak yürümek, evinin dört bir yanını bir şarkının eşliğinde tertemiz yapmak, kaynamakta olan kahve kokusundan

salındığına inandığı bolluk duygusuyla yaşadığı o günler, geleceğin bilinmez güzellikleriyle doluydu Frau Lemmer için. Hep o güzellikleri beklerdi. Hemen gülmeye hazır oluşunun yarattığı barışçıllığa çevresindeki herkesi alıştırmıştı. Bu onun değişmez doğal ortamıydı sanki.

Değişebileceğini o da ne düşünüyor, ne de inanıyordu.

Kuzinanın başında kömürü kürelerken, tereyağını, kara ekmeği, ardından mayaladığı pasta hamurunu hamaratlıkla ocağa koyarken, yeşil elmaların rüzgârlanmış kokusunun henüz burnunda yitmediği yıllardı onlar. Gençliği, kadınlığı, sağlıklı iyimserliği, damarlarında ıpıldıyordu. İki çocuğu, kızı Gudrun, oğlu Johannes, kalın tahtadan elişi iskemlelerinin üstünde tepilmiş bir yaramazlığın ivecenliğiyle bu mutfakodada önlerine sürülecek sıcak sütleri, elmalı strudelleri iştahla beklerlerdi.

Yıllarla bir çeşit gizli eziklikle izlediği bir ucuna çekinerek ilişiverdiği bu koca kent sanki onun içindeki fışkıran sağalmayı sömürüp eritiyordu.

Almanya'nın değişik işlere kalkıştığı günlerdi.

Her yerde kimi zaman kulaktan kulağa, kimi zaman kavgacı anlamlarda taşan konuşmalar yapılıyordu.

Frau Lemmer böylesinin niye gerektiğini çözemiyordu. Denilenlere bakılırsa, Alman ulusunun düşmanları çoktu.

Alman halkı bilmeliydi. Zeytinyağlı cumartesileri, hamursuzlarıyla Yahudileri, dinsiz komünistleri, geveze sosyal demokratları...

"Aldatılmış Alman ulusu ilahi bir ışıkla aydınlanıyorsun!"

"İşsizlik bunalımından kurtulmanın yollarını Partimiz size gösteriyor!"

"Alman annesi..."

Anlamasa da bu gürültülü açıklamalardan hoşlanmıyordu.

O uyumlu bir kadın, inanmış bir Protestandı.

Çocukluğu, ilk gençliği, güçlü kışların, verimli bol toprakların, dalga dalga yayılan yüz yıllık ağaçlarla süren ormanların, kendilerine iyi davranan bir Junker soyunun koruyuculuğunda geçmişti.

Beş morgen kadar bir toprağın sahibi olmak oralarda asla küçümsenemezdi.

Belki de annesinin alçakgönüllü çehiziyle edinilmişti bu topraklar.

Besili birkaç ineğin ısıttığı ağılların, ılık tezek kokularının, pazar dualarının meleksi düşlerle donattığı çocukluğunun dinginliğini birgün yitirebileceğini hiç sanmamıştı.

Berlin'e geldiğinden bu yana, çevresindekilerin onun gerçek bir Germen güzeli olduğunu söylemelerine de giderek alışmıştı.

Bu övgülerden hoşlanmıştı bile.

Başkentlilerin ona yönelik bu saptamalarını dinlerken, abartılı değerlendirmelerini kavradığını belirten gülümseyişlerini de cömertçe sunmuştu çevresine.

Dikkat çeken görünümünden ötürü, alanlardaki bazı gösterilere katılması istendiğinde, kaçınmış, ürkmüştü.

Frau Elfriede güzelliğiyle neyin, hangi önemsemeyle denkleştirildiğini çözemiyor, yapılan açıklamalara da bir anlam veremiyordu.

Niçin en çok o Alman'dı.

Bu sorunun yanıtını da duymak istemiyordu. Annesi koyu kumral, ufak yapılı, elâ gözlüydü. Fakat bildiğine göre Alman'dı.

Sonunda bir gece kocasına yöneltiği kararlı sorusuna karşı, bu işlerle kafa yormamasını, katıksız bir Alman görünümünü yansıttığından ancak sevinç duyması gerektiğini söylemişti Hermann da...

Frau Lemmer, o günden sonra üstelemeyerek, sorulardan uzak kimliğine kolaylıkla dönüvermenin mutluluğuyla yetinmişti.

Berlin, ardından Almanya yürüyüşlerle, seslerle sarsılıyordu.

Borsig fabrikalarında işçi olan kocası,

— Doğru söylüyorlar, ötekiler bizi aldattı, demişti. Her şey çok açık. Vaat ettikleri belli. Geleceğimizi sanki şu anda görüyoruz.

Frau Lemmer, bu alışılmadık konuşmaların gündelik hayatın her anını sardığı günlerde, köyündeki geçmiş yıllarını daha derinden özler olmuştu.

Saçlarındaki pırıltılar da sanki o sıralar tozlanmaya dönüşmüştü.

Dünyanın tümünü algılayabilmek olağanüstü güçken, Almanlar bütün uluslardan ne istiyor olabilirlerdi?

Hele arasız anımsatılan iç düşmanlar, onu ürkek, her konuda söylenenleri hep olumsuz, acı bir sonla bitecek diye bekleyen bir insan yapmıştı.

Peş peşe kararlar açıklanıyordu.

Çevresinde her şey tartışılamaz kesin bir yargı doğrultusunda gelişiyordu.

Hermann bu kesinliği ikide bir şişinerek belirtiyordu:

— Açıkça görüyoruz ki, biz bu kutsal görev için seçilmiş kişileriz.

Herkes düşmanları mıydı?

Onlardan, Almanlardan ne istiyor olabilirlerdi?

Bu tür konuları ne zaman düşünmeye davransa, sakarlaşıyor, gözleri nemleniyordu.

Ağır ağır akan güz günlerini, köyünün titreyen akkavak ormanlarını öylesine istiyordu ki, bu bastırılmış özlemi onu sinirli yapıyordu.

Mutfaktaki yerlerini ezbere bildiği kapkacağı başka yanlarda arıyor, dolgun güçlü bileklerini kuzinada ikide bir yakıyordu. Parmaklarının, bileklerinin ateşle dağlanması ona, paskalya yumurtalarını boyayan annesinin yeşil-elâ gözlerine benek benek düşen ocak alevlerini çağrıştırıyordu.

Köyüne duyduğu özlemle ağlıyordu arada.

Her şey nasıl da karışıktı.

Kavramaya çalıştıkça da mutsuz oluyordu.

Geceleri uyurken, bildiği bütün duaları yerli yersiz sıralıyor, bu karmaşanın bir düş gibi yitip gitmesi için Tanrı'ya arasız yakarıyordu.

Savaşa girildiği, Berlin'de ömrünce görmediği görkemli bir bayram sevinciyle duyurulmuştu.

Frau Elfriede Lemmer bu yabansı sevince katılamamanın verdiği aptallık duygusuyla, caddeleri dolduran kalabalığın arasında sarsak, garip bir gülümseyişle yürümüştü.

Her zorluğa ulus olarak dünyadaki en seçkin yere geçebilmek için katlanmalıydılar.

Öyle diyorlardı. Uluslarının insan zenginliği, yüksek değeri artık anlaşılmalıydı.

Küçük durumların küçük sözcüklerini seven Frau Lemmer, bu konuşmaları başka bir dildenmiş gibi çözemiyordu.

Savaşla birlikte Frau Lemmer'deki değişmeler gözle izlenebilir olmuştu.

İri göğüsleri basılmış, gergin bacaklarını dal dal bezeyen pembelikler yerini yağlanmaya, donuk bir aklığa bırakmıştı.

Bir zamanlar kocasının ellemelerine, okşamalarına yönelik güdüsel istekleri köreliyordu.

O sevişme gecelerinden artan kimi pazarların kaçamak sabahlarına dek eklenen öpüşler, ılıklık taşıyan dokunmalar da azalmıştı.

Ne o ne kocası dikkat etmemişlerdi aralarındaki sönen, giderek büyüyen bu tükenmeye. İkisinin davranışları, bakışları yakınlaşıp karşılaştığında, artık, cinsiyetsizdi.

Sonunda bacakları arasındaki duyarlı nemli o gömük noktanın salt çiş boşaltmaya dönüşmesini doğallıkla karşılar olmuştu.

Kocasının abanmalarını uslu, ezberlenmiş devinmelerle yanıtlıyordu.

Ne mutlu ne mutsuzdu.

Eksiksiz bir tekdüzeliğe alışarak hızla bırakıyordu kendini.

Frau Elfriede Lemmer yaşlanmanın ne olduğunu ilk kez o sıralar düşünmüştü.

Otuzlarındaydı.

Bedenindeki cinsel isteklenme belleğinde derinleşmeden Hermann'ın askerlik çağrısı geldi.

Savaşmaya o kadar aydınlık bir yüzle gitmişti ki kocası, bu da savaşın korkulacak bir şey olmadığını düşündürmüştü Frau Lemmer'e.

Kızının yıllar sonra bir huzurevinde yaşamasının acaba annesi için daha mı uygun olacağı sorusu, yitmiş yüzlerce düşüncenin taşarak belirip karanlık çağrışımlarla kuşatmasına neden olmuştu yaşlı kadını.

Kızı Gudrun ne denli başkaydı.

Ne Frau Lemmer'in geçmişindeki bir orman köyünün serin yeşilini, ne uçuşan karların ak sisinde kayarak akan kuğu sürü-

lerinin derin göllerini, ne bağbozumu şenliklerinde omuz omuza salınan genç kızlarla erkeklerin birbirlerine verdiği uyarıcı ürpertiyi yaşamamıştı.

O bir kentliydi açıkçası.

Her şey olması gerektiği gibiydi.

Öyle diyordu Gudrun.

— Hesapladık Mutti, anlamalısın. Senin korunmanı, sağlıklı olmanı, güvenlik içinde olmanı istiyoruz. Seni seviyoruz. Kuşkun mu var bundan? Hesapladık, uygunu bu. Gelecek için sağlam –Bu sözcüğü çok severdi Gudrun– yatırımlarımız, plânlarımız var. Batıya gitmeliyiz. Berlin güzel, iyi. Bizce parayı daha çok kazanabileceğimiz yer önemli. Paranın olduğu yerler.

Frau Lemmer, paraya en az gereksindiği şu yıllarında onu daha sık düşünür olmuştu.

Bu göçmenleri de buralara sürüp getiren paraydı.

Onun gençliğindeyse bu o kadar ağır basmazdı hayatlarında.

Yanılmıyordu.

Her şeye para ödemezlerdi ki.

Kendileri üretirler, işlerlerdi.

Bazı şeyleri de aralarında değiştirirlerdi.

Evlenirlerken tek isteğinin Warnemünde'yi görmek olduğunu söylediğinde kocası Hermann Lemmer karnını tuta tuta gülmüştü.

Warnemünde'yi nereden biliyordu?

"–Resimlerini gördüm"– demişti, Elfriede Schultze. – "Anlattılar üstelik."

Nişanlısı hem kuzeyliydi, hem Pankov'luydu. Ona kolaylıkla köylü denemezdi.

"Demek istediğin bu hazinem."

Hermann gülmesini kesmeden genç kızı yeşilliğin üstüne doğru itmişti.

Sırtının ıslak otlara değmesi, Fraulein Schultze'yi titretip, ardından yanaklarına çıkan ateş çakıntılarına bürümüştü.

İlk kez bir erkeğin ağzından yutağına dek öpüşmeden uzanan tükürüksü ıslaklığın ona tiksinti vermediğini de anlamıştı.

Nemlenmeler garip bir biçimde gövdesinin pek çok yerinde de oluşmuştu.

"İlk öpüşmen miydi ilk nişanlın mıydı, nasıl unutulur güzel Friede."

Yabancı sayılmazdı Hermann Lemmer.

Nişandan sonra annesi ağırbaşlı olmaya özen gösterdiği uyarılarıyla, genç kıza delikanlıyla gövde gövdeye yakınlıklarında yasak noktaya dek gitmese de bazı şeylere izin verebileceğini sezinletmişti.

Yakında evleneceklerini herkes biliyordu.

Rahip kilise töreni için gün bile vermişti.

Fraulein Schultze cinselliği tanımaya başladığı günlerde yüzünde ikide bir ayan gülümseyişine eklenen yeni bir dalgınlık edinmişti. Kimi akşamlar pazar alanından geçerken her mevsim avlanacak bir şeyin peşinde dolanan yarı deli avcıya yakalanıveriyordu.

Genç kızı görünce o herkesçe ezberlenmiş aşk şarkısına başlıyordu Avcı Mathias Bühler.

Değirmen dönüyor ağlayarak
Duy ey günahkâr insan
Ardıç kuşunun ötüşü hüzünlü
Ak ağacın örttüğü öpüşlerinle
Sardığın genç kız safsa böyle
Yirmisine varmadan kadın ettinse
Bir anlık coşku muydu ey erkek
Örtme eteklerini onun bırak
Değirmen dönüyor ağlayarak
Çok bekleyecek, çok ilenecek
Ak ağacın örttüğü sarılmaları

Bekâretinin yitişiyle
Umutsuzluğa dönerek
Bir akşam gün batarken
Süt akı genç bedenini
Kara topraklara verecek

İstemediği halde çarşı alanından geçiyor olmasının şaşkınlığıyla koşmaya başlıyordu genç kız.

Eve vardığında bu köy delisine önlem alınmamasının büyüklerin hataları olduğunu, annesine neredeyse bağırarak söylüyordu.

Annesi avcı Mathias'ın taşkınlıklarını hoş görmeleri gerektiğini erdemli bir tutumla belirtiyor, sesi bir masalın alışılmış kalıplarını yineler gibi bir tınlamaya bürünüyor, yıllar önceki talihsiz delikanlı Mathias Bühler'in başına gelenleri tek sözcüğü değiştirmeden anlatmaya girişiyordu.

Amansızca tutulduğu genç kızın köyün ağasının kapatması olduğunu öğrenince delikanlının eski bir tüfek edinip, ağılların samanları taşmış yayını olmasa, küçük bir saray sayılabilecek beyin evinin çevresinde dolanmaya başladığını görmüşlerdi.

Tarlalardan birkaç kez ürün derlendikten sonra, bey yine bir Noel'de çalışanlarıyla geleneksel konuşmasını yaparken, köylülerin yanından geçip delikanlı Mathias Bühler'in sırtını sıvazlayarak, değerli, göz dolduran bir av tüfeğini herkesin duyabileceği bir sesle konuşup ona armağan etmişti.

"Sen bu köyün en ünlü avcısı ol Mathias Bühler, al bunu, elinden de hiç bırakma. Böylesi sana çok yakışacaktır."

Genç avcının onmaz bir aşkla tutulduğu kızsa, babası belirsiz çocuğunu düşürürken ölmüş, ailesinin utanç dolu sessizliği içinde de törensiz gömülmüştü.

O yıllardan beri de deli avcı gizemli bir önseziyle hangi genç kız bir delikanlıyla ilk kez öpüşmüşse, çarşı alanından geçerken önünü kesip o acıklı şarkısına başlıyordu.

Genç kızlar avcı Mathias'a rastlamamak için yeni yollar arıyorlar, patikalardan sel yataklarından koşarak dönüyorlardı evlerine.

"Güzel kız o yıllar delirmemişti belki de daha avcı, unuttun mu, nasıl unutulabilir."

Fraulein Schultze'nin annesi bunları anlattıktan sonra kızının saçlarını okşayarak, aşkın bazıları için neredeyse Tanrı'nın bir ilenmesi sayılabileceğini de eklemişti.

Hermann'ın öpüşleriyle soluk alamaz olup bunaldığı anlarda, genç kız onun elinden kaçmak istedikçe nişanlısı kahkahalar atıyordu.

"Warnemünde ha..."

Fraulein Schultze'nin şakakları doluyor, delikanlının elleri boynundan kayıp göğüs uçlarına vardığında kanının damarlarını yırtarak dışarı boşalacağını sanıyordu.

Birgün bedeninin uğradığı değişimden bu çılgınca isteklenmesinden ürkerek silkelenip fırlamış, bağırmıştı:

— Nedir Hermann, bunda gülecek ne var? Sen de istersin diye düşündüm, gidip görelim oraları. İnsanların daha başka olduğu neredeyse hiç iş yapmadan yaşadığı o yerleri. Öyle insanlar ben hiç görmedim. Onlar belki de şeye bile gitmiyorlardır.

— Nereye?

— İşte canım...

— Çişe filan mı? Büyük şeylerini de mi?

— İşte bana öyle geliyor. Belki gerçekten de öyledir. Yakıştıramıyorum.

— Ne diyorsun sen güzelim? Fakat Elfriede, hazinem, sen sahiden çocuksun. Peki, gideceğiz ve sana oradaki kibar helalarını da göstereceğim.

Hermann yarı saydam bir mavilikle sıvanmış camsı akşam aydınlığında dirseğinin üstünde doğrularak dikkatle bakmıştı ona.

Yakışıklı sayılmayacak yüzü, bakışlarındaki pırıltıyla öylesine çekici olmuştu ki, yıllar sonra Frau Lemmer kocasına alışmanın sonucu onu güzel bir erkek gibi algılamayı öğrenmesine karşın, Hermann'ın o akşamki tutkulu yüzünü belleğinde yeniden hiç canlandıramamıştı.

— Peki güzelim. Seni Warnemünde'ye götüreceğim, söz. Şaşılacak şey söylediklerin. İnsan soyunun dışkılama yapmayanları da var diyorsun, ha? Deli edersin sen adamı. Kanımı kaynatıyorsun biliyor musun? Sen gibi on kızı kucaklarım verseler. Ama hepsi sen ol. Haydi gel diyorum, yaklaş aşkım. Götüreceğim, söz. Böylece bu inanılmaz saf güzeli onlar da görsünler. Baronların, baroneslerin, hanımefendilerin, narin küçük beylerin soyluluk, Fransızlık oynadıkları yere gideceğiz. Şimdi... Haydi...

O günün akşamı Fraulein Schultze'nin boynundaki kızıl izleri annesi babası görmezlikten gelmişlerdi.

O unutamadığı yüz bir de yeniden savaşa giderken belirmiş miydi Hermann'da?

Evet ulusun ve dünyanın tarihine geçecek savaşa ilk toplu uğurlama gününde, kocasının yüzü nişanlılıklarındaki aynı esrikliği taşıyor gibiydi.

Dönüşündeyse sanki ilk gençlikleri, nişanlılık anıları onlardan inanılmaz ölçüde uzaklaşmıştı. Öylesine derinden bir değişmeye uğramışlardı ikisi de.

Hermann savaşın sonunda esir değişimi yoluyla gelmişti Berlin'e.

Zoobahnhof'ta trenden inip durmuş, Frau Lemmer'i kıpırtısız beklemişti.

Hermann inanılmaz yoksullukta tarazlanmış boz bir görüntüydü. Sağ kolu boştu kaputunun.

Frau Lemmer'in iki üç kez ayağı burkulmuştu kocasına yaklaşana dek.

Kocasının omzuna başını dayadığında burnuna ağır ıslanmış bir yapağı kokusu gelmişti.

"İşte geldik görüyorsun. Sonunda geldik."

Ancak duyulur gibi:

"Hoşgeldin sevgilim. Evde her şey hazır," demişti Frau Lemmer. "Yani kahven bile sıcak bekliyor. Sen de iyi görünüyorsun, inan ki öyle."

Kocası tek koluyla karısını kucaklamaya kalktığında genç kadın kendisinin bile nedenini anlayamadığı bir ağlama tutturmuştu.

Ağlarken içi gördüklerini algılamadığını sandıran bir boşlukla doluydu oysa.

Hermann Lemmer, çapaklı gözpınarlarını tek eliyle temizlemeye kalkıp, birden cayarak bir iki sallanmış, asker dolu trenin ağır ağır hareket etmesiyle dik bir duruşa geçmişti.

"Haydi hazinem sus ağlama lütfen. Görüyorsun yanındayım. Çok zararda sayılmayız. Asıl gerekli parçalar yerinde."

Söylediklerine şaka payı katmaya özen gösterip aynı cümleyi art arda sıralamıştı.

"Nasıl da bomboştu gözleri ayrılırken, bir şey yitmişti onda, kimseler yerine koyamaz, unutulur mu?"

Frau Lemmer savaş boyunca bir ekmek, pasta fırınında çalışmıştı.

Bir Berlinli olmayı onca yıl sonra da öğrenememişti.

Savaşla, Hitler'le ilgili övgüleri, karşıtlarına yöneltilen yergileri, aynı iyimser sözcüklerle yanıtlayıp dinlediğinden, fırında onun inançlı bir Nasyonal Sosyalist olduğuna karar verilmişti.

Fırının sahipleri Herr Detlef Fischer ile eşi Isolde Fischer, ona çoğunluk acıyarak bakarlardı.

Savaşan kocası ve iki erkek kardeşiyle gerçek bir vatanseverdi doğrusu bu Lemmer. Seslerini indirir, sevecen bir anlama bürüyerek bu konuya sık sık değinirlerdi.

Frau Lemmer, ağabeyi Mathias Schultze ile onun üç yaş küçüğü Michael Schultze'nin savaşa katılma haberlerini gecikerek eline varan bir mektupla öğrendiğinden beri, bu güçlü delikanlıların dur durak bilmez canlılıklarını, köyün böğürtlenli patikalarında itişerek yürüdükleri günleri anarak, bu özelliklerini hiçbir olumsuzlukla yitiremeyeceklerine olan güveninden ötürü, olabilecekleri kısa bir süre düşünmüştü.

Bu savaşa katılma haberi, yine de üstünde somut bir etki yapmamıştı.

Mektup, annesinin zor okunur yazısındaki ağlamaklı sözcüklerle doluydu.

Her gün kilisedeydi annesi.

Tüm azizlere, kutsal Meryem'e adak yapıyordu.

Annesi söylentilere göre baba tarafından Polonyalıydı.

Gümüş kaplama, küt kesimli kendinden bezek oygulu haçını, mor bir kadife bohçacıkta özenle saklardı.

Dinle ilgili mantıklı hiçbir karşı çıkmayı haklı göstermeyecek denli kiliseye ve Tanrı'ya bağlıydı kadın.

Duaya çökmekten dizleri nasır tutmuştu. Köyde nerdeyse ihtiyarlarla çocuklardan başka erkek kalmamıştı, bir de şu zavallı deli avcı.

Frau Elfriede annesini kilisenin yolunda bol kara çuha eteği, yün ceketi, el örgüsü atkısı, dua kitabıyla yürürken düşünmüştü.

Mathias Bühler'in derin kederiyle, onu azizlere elçi kılacak denli ezilmiş acılı görüntüsüyle, annesinin yanında yürüdüğünü, kadını avutan bir şeyler mırıldanıp durduğunu görür gibi olmuştu.

Bu mektup ona başka şey düşündürmemişti.

Babası hastaydı.

Bu mektubun son haberiydi; sona eklenmiş olması da hastalığı önemsizleştiriyordu doğrusu.

Frau Isolde Fischer'in savaşla ilgili ayrıntılı sorularına içerdiği anlama göre, "evet" ya da "hayır" sayılabilecek kısa ünlemlerle karşılık veriyordu.

Böylesi günlerde fırıncı kadın tepesinde topladığı üç tel kumral saçıyla, sıskalığına karşın ayak bileklerinin yüz kiloluk bir tombulluğu düşündürten kalınlığının umdurmadığı çevikliğiyle ortada sekip duruyordu.

Frau Lemmer'in konuşkan olmayışını, onulmaz acılarının nedenine bağlamıştı patronu.

Akşamüstleri pasta kesintilerinin parçacıklarını hızlı hızlı bir kâğıda doldurup sunuyordu ona. Frau Elfriede bu cömertliği hüzünlü bir gülümseyişle karşılayarak fırının akşam temizliğini eksilmeyen taşkın hamaratlığıyla yapıyordu.

"Ah Frau Elfriede," diyordu bayan Fischer.

"Siz varsınız ya siz, bizim için ulusal bir örneksiniz. Şu yele saçlarınız, sağlığınız, çalışkanlığınız, savaşan kahraman erkek akrabalarınız. Tanrı size ne nimetler sunmuş. Pazarları kilisede kahrediyorum, Tanrı bize niçin bir çocuk armağan etmedi diye. Birkaç erkek çocuk. Şimdi savaşa yollayarak asıl görevimizi yerine getirecektik. Günah mı işledim, bilmiyorum ki... Siz ama Tanrı'nın sevgili kulusunuz, açıktır. Aziz İsa, kutsal Meryem sizi hep koruyacak. Bu ulus tarihteki rolünü bilmeli diyor büyük adam. Hiç boş konuşmuyor. Bu konular bana heyecan veriyor biliyor musunuz, sevgili Frau Lemmer."

Yine gülümsüyordu Frau Elfriede. Duru mavi bir gülüştü onunki.

Çocuklarını –oğlu kızından iki yaş büyüktü– birbirine emanet ettiği o çalışma günlerinin akşamı dönüşlerinde onları oturdukları büyük yapının avlusunda oynar bulurdu.

Rutubetli derin loşluğun içinden geçilerek evin iç anakapısına varılırdı. Girişi bölen üç ayrı kapının önünde, oturup yün ören, ya da çocuk kalabalığını süt rengi eriyik bir görünüm almış gözleriyle izleyen yaşlı kadınları saygıyla selamlardı.

Geceyarılarına dek en az birkaç radyonun açık olduğu katlardan parke taşlı avluya Alman ordusunun başarılarını duyuran spikerin sesi yayılırdı.

Yaşlı kadınlar derin iç geçirişleriyle bir an gevşeyip, ardından değişmez duruşlarını alırlardı.

Frau Elfriede, pazar torbasındaki kesinti artığı pastaların kokusunu gürbüz gövdesinde eteklerinde dalgalandırarak, bu olgun kadınlar kalabalığından sıyrılır, koşarak onu kucaklayan çocuklarının başını okşardı. Ona kadar ulaşan değişik bildirilerden, adını hiç duymadığı uzak yerlerdeki erkek kardeşleriyle, kocası Hermann'ın bu duyurulan üstün başarılarının sevinciyle eğlendiklerini varsayarak, haberlerin üstünde de uzun uzadıya düşünmezdi.

Mevsimlerin bile çok değiştirmediği günlerin şaşırtmayan benzerliği içinde devinilen bu yapıda herkesin yaşadığının aynını yaşamak, büyükleri ilgisizliğe hatta bir çeşit cansızlığa alıştırmıştı. Çocuklarsa direterek babalarının nasıl kahramanlar olduklarını sorup öğrenmekten caymıyorlardı. Utku sözlerinden çok,

savaşın görüntülerine ilişkin araçları, olayları, sorguluyorlardı. Daha sonraları ise bu konuları savaşın olağanlıklarından sayan büyükler de konuşmalara katılmıştı.

Frau Elfriede'yle çocukları o yıllarda sık sık ev değiştirmişlerdi.

Taşınmalarında neredeyse hep aynı çevre içinde dolanıyorlardı.

Eşyaları azdı.

Yarısını ancak doldurabildikleri bir çekçek arabasıyla evden eve göçüyorlardı.

Çocuklar büyüdükçe aralarında bu arabayı itmek, onları sevindiren önemli bir oyun olmuştu.

Söylendiğine göre Alman ırkının özelliklerini, görünümünde bunca çarpıcılıkla taşıyan genç kadının, olanları karşı koymadan, soru sormadan, uslulukla kabul edişi, çevresinde giderek yadırganmaya başlanmış, inançsızlık, yalancılık diye yorumlanmaya girişilmişken, savaşın bittiği duyurusu gelmişti.

Bahardı.

Berlin bir taş yığınıydı.

Çocuklar, bu büyük yıkıntıyı da oyun gibi algılamışlardı.

Berlin'in çöküşü, o günlerde Adolf Hitler'in adını birdenbire olumsuzlukla anımsatıyordu bazılarına.

İntiharınaysa kimse inanmıyordu.

Führer'i övenlerse suskundular.

Toparlanma başlamıştı.

Okullar açılmıştı. Ernst Reuter'le Conrad Adenauer'in resimleri asılıyordu duvarlara.

Tempelhof Havaalanı'na inen değişik ulusların uçaklarıyla çocuklar yeni bir oyun yaratmışlardı. Aralarında hangisine hangi ulusun uçağının çıkacağını tutuyorlardı.

Berlin'in bir ucundan bakıldığında ovanın öte ucuna dek ulaşabilirdi insanın görüş alanı.

Bu da kişiye büyük bir yalnızlık, güvensizlik duygusu veriyordu.

Tüm bombardıman zamanlarında Frau Elfriede Lemmer ciğerlerinin yok olduğunu sanırdı.

Mutsuzluğa somut bir nesne olarak değebileceğini duyumsardı.

Son bombardımanda onca yıl sonra her şeyin bittiğini, gelecekten beklediklerinin ne olduğunu ilk kez düşünüp kalakalmıştı.

Anlamıştı, gelecek onun için salt yaşamaktı.

Mutluluksa, inişi çıkışı olmayan bir müzik cümlesini andırıyordu.

Bunu açıkça anladığında da gözlerinden yaşlar boşanmıştı.

Mahzende tam yanında oturan kadının ona uzun uzun baktığını görüp, ağlamış olmasından utanarak,

— Ne kadar kötüymüş savaş, demişti. Niçin başlatıldı ki, kim istedi? Tarlalar mahvoldu, ürünler bitti. Güzelim hayvanlar süt dolu memeleriyle kavruldu, bağlar yandı. Kocalarımız, oğullarımız, kardeşlerimiz, yok olup gittiler. Deli olmalı bu insanlar, deli.

Sığınaktan çıkarlarken konuştuğu kadın onu dirseğiyle itekleyerek neredeyse düşürüyordu.

Frau Elfriede savaşın Berlin teslim olmadan bir hafta önce ancak bilincine varmıştı.

Kocası Hermann'ın bir yanı boş kollu bir ceketle dönüşüyle, erkek kardeşlerinin birinin kayıp, ötekinin onaylanan ölüm haberiyle donakalmıştı.

Barış yıllarında eskiden en kaba baştansavma giyimler altında bile ayrımsanan diriliği, gözesi kuruyan bir nehir gibi azar azar çekilip yok oluyordu.

Dalgınlaşmıştı.

Çocukluğunun, ilk gençliğinin kayın ormanlarını, göllerini, uzun aylar karlı geçen kışların içinden süzülüp gelen akşam çanlarının vuruşunu, babasının sertleşmiş ellerini daha büyük gösteren piposunu, toprak kaplara sıkıca bastırılan alun sarısı tereyağlarını, açık havada çalışmanın annesinin göz kıyılarında oluşturduğu çiçek yaprakları gibi düzenli derin kırışıklıkları, Michael ve Mathias'ın her gece bir sayfa İncil okumalarını, babasının hep üstünde gördüğü meşin yeleğine sinmiş tütün kokusunu sıkça düşünür olmuştu.

Kimi geceler düşlerinde, tahta kolonlu tavanlarını, kalın bacaklı masalarını, annesinin Knebel tabağını önlerine sürüşünü, özel günlerin domuz parçasının doyuran tadını, ordaymışçasına görüyordu.

Doğasındaki bu iç değişmeyle, dışının da eşit bir başkalaşmaya geçişine kendisi başlarda tanıklık etmemişti.

O yine hep dikkati çekecek denli uysal, güleryüzlüydü.

Bunun, dışındaki dünyaya yönelttiği tuhaf bir savunma olduğunu ilk kez kızı Gudrun anlamış olmalıydı.

Bir koca bulduğunu ona müjdelediğinde Bayan Elfriede duldu, Johannes'le Gudrun'un babası olan tek kollu kocası Hermann'ı Yorck Strasse'nin ordaki eski Berlin mezarlığına yerleştireli ise yıllar geçmişti.

Borsig Fabrikalarında bu tek kollu savaş gazisine yeniden bir iş bulunmuştu. U-Bahn'la işçilerin fabrikanın içine dek girdikleri o yerde Hermann ne yaptığını onlara pek de açıklayamamıştı. İlk aylarda "kurt köpekliği" diye işini alaya alarak karışık bir şeyler anlatıyordu.

Oğulları babayı sessizce gözlüyordu.

Frau Elfriede bile bunu sezinlemişti.

Johannes doğrudan hiç bakmıyordu babasından yana.

Birgün, "Savaşta neler oldu baba," deyiverince Hermann Lemmer iskemleden kalkar gibi doğrulmuş, ardından olduğu yere yeniden çökûp bir an sessiz kalmıştı.

— "Neler mi?" demişti, bir cehennemdi. Tam anlat dersen neye benzetmek gerek düşünmeliyim... Sanki yüksek çelik fırınlarının içinde yuvarlanıyorduk saç saça baş başa... Ağzımız yüzümüz kan pıhtılarıyla, sıyrılmış kemik parçalarıyla, dağılmış beyinlerle, dolanmış bok dolu barsaklarla sıvanıyordu. Düşünüldüğünde bile bunlar insanın midesini bulandırır değil mi? Korkudan ölenler vardı. Onlara şanslıydılar demek gerekir. Kutsal kitaptaki cezalandırıcı cehennemden bir farkı yoktu bence. Yüksek fırınlar derken, bir şey daha eklemeliyim. Kardan, buzdan oluşan bir stepti bu fırınlar, soğuk yakıyordu... Her zafere ulaşma sözü bize sadece ölüm korkusundan kurtulma günü olarak görünmüştü. Yok ben korktum diyemeyeceğim. Kafamdaki her şey o kadar dağılmıştı ki Johannes...

Babasının somut olaylar anlatmayacağını bir süre sonra kestiren çocuk bir daha bu konuda bir şey sormadı.

Hermann da ilerki günlerde savaş hakkında tanışlarıyla konuşmaya girdiğinde oğluna yaptığı ilk açıklamasındaki sözleri, tanımları bir daha kullanmamıştı.

Sonra da şaka yapar gibi altı yedi ay içinde veremden ölüvermişti.

— Ciğerleri kalmamış bunun, demişti fabrikanın doktoru. Nasıl anlamamış kimse.

Frau Lemmer utançla başını önüne eğmişti.

Hermann'ın kolunu yitirişini, bir savaş kahramanının en büyük ödülü sayan çevredekiler, verem oluşuna daha çok acımış gibiydiler.

Kocasının gömüldüğü gece Frau Elfriede Lemmer karyolasının kıyısına ilişip, ellerini dizlerine bırakarak bir süre geceye bakmış, kafasında da karanlığın eşi bir görüntüsüzlük olduğunu ayrımsamıştı.

Kazılan mezarın çevreye saçılan toprağının, verimli tam kıvamında su çekmiş olduğunu düşünmeye başlamıştı.

Çamur değildi toprak, tane taneydi.

Papazın yatıştırıcı bir tınıyla sürdürdüğü konuşmasından anımsayabildiği kimi sözcüklerin odanın karanlığında parladığını görüvermişti.

"Küller küllere kavuşacak, toprak toprağa."

Ağlamaya başlamıştı.

Oğlunun çıkıp gidişinden sonra kızı da daha iyi yaşamak, daha çok şey edinebilmek için evlenerek Batı Almanya'ya göçüyordu.

Ne yapacaklardı ki daha çok şeyi?

Frau Lemmer'e onlarla birlikte gelip gelmeyeceğini sormamışlardı.

Onu yanlarında götürmüyorlardı.

Böyle bir şeyin olacağını yıllarca önceden beri sezinliyor, bekliyordu.

Kızı ve damadı tepesinde durup, ona yaşlılar evinde nasıl da rahat, güven içinde olabileceğini anlatırlarken, başını hafif hafif sallayarak camdan avluya bakıyordu.

Sonra yanıtlayıvermişti.

— Hayır burada kalacağım. Üstelik şimdi bazı semtlerde daireler daha ucuzmuş. Yabancılar, konuk işçiler diye birileri gelmiş uzak güneyden. Bu yüzden oralarda fiyatlar düşmüş. Almanlardan da oturanlar varmış. Böylesi en iyisidir. Ben Berlin'e gelin olarak gelmiştim. Burada kalmak istiyorum. Burada artık ölülerimiz de var.

Unutmayın, kızı nişanlandığında Neukölln'de oturuyorlardı birlikte.

Gudrun, bu güneyli yabancıların şimdi semtlerinde de görüldüklerini açıklamıştı.

Konu bu noktaya gelince damadı susuvermişti.

Ardından sözcükleri birbirlerinin ağzından alarak yeniden konuşmaya girişmişlerdi:

— Fakat şimdiki oturdukları katı tek başına tutması olanaksızdı.

— Çünkü doğrusu burası savaş sonrası yapılmış gerçek apartmanlardan birinin katıydı.

— Evet elli altmış Mark daha ucuza başka bir yer bulabilirlerdi.

— Tek başına olması doğru muydu?

— Batı Berlin'in yalnız yaşayan yaşlıları gerçi ünlüydü ama...

— O ne de olsa onların annesiydi. Anneleriydi.

— Gerçekten böyle mi istiyordu?

— Yoo, başaramayacağını sanmıyorlardı hayır.

— O çok becerikli bir kadındı. Gencecikken, iki çocukla birlikte bir dünya savaşı geçirmeyi bile başarmıştı.

— Fakat yalnızlık hoşuna gidecek miydi?

Frau Elfriede insan belleğinin kimi anlarda nasıl deli gibi hızla çalıştığını, o gün kökten ayrımsadı.

Bir de söylentilere göre ölüm anında böyle oluyormuş.

Kızının bebeklik, çocukluk görüntüleri gözünün önünden geçiyordu.

Yalnız bu değişen görüntüler, o an yanındaki konuşup duran kızıyla birleşmiyor, özdeşleşmiyordu.

Oğlu Amerika'ya gittiğinden bu yana kızıyla sürdürdükleri yaşamalarında karşılıklı davranışlarının, sözlerinin özenli hiçbir

çabadan, düşünce süzgecinden geçmemiş olduğunu da o gün anlayıvermişti.

Gudrun'un, ateşli bir çalışkanlıkla ilerlettiği İngilizcesini sınamak için kimi günler bağırarak yaptığı alıştırmalarını dinlemenin ötesinde, anadillerini aralarında sanki tüm anlamlarından boşalmış bir biçimde kullanmışlardı.

Yalnızlık sözcüğünün özüne varmak için belleği onu ilk anladığı geceyi, yalnızlığa ilk kez değdiği geceyi ayrıntılarıyla çıkarıp getirmişti.

Kocasının, Hermann'ın esir değişimiyle geldiği günün gecesi.

Bir gün önce tertemiz çarşafları gererek hazırladığı yatağı, bir kutu Persil'e kıyarak evin her yanını gıcır gıcır parlattığı o günün gecesini.

Onun için yıllar sonra bu yeniden beklenmedik erkekli bir ilk geceydi.

Kocasının bedeninin yaklaşmasıyla onun bir yanının eksikliğini, yataktan düşüyormuş, ya da kırık bir camdan giren ayazın bedenini sarması gibi dengesini yitirerek duymuştu.

Yüreği alabildiğine çarpıyordu.

Gözlerine dolan yaşların taşmaması için öylesine kasılmıştı ki, Hermann'ın

"Bana olan sadakatini gösteren en kesin işareti taşıyorsun sevgilim. Seni yeniden kadın yapmak için az çaba harcamayacağım. Belli belli... Ah Elfriede, hazinem, ölüm anıyla burun buruna gelindiğinde insan nasıl kadın istiyor bir bilsen. Böylesi daha kolay olacak, aşkım gel üstüme"

dediğini duymamıştı bile.

Frau Elfriede Lemmer acıdan bağırırken, Hermann tamdık bir gülüşü anımsatan rahatlığına yeniden kavuşuvermişti.

Ne geçmişteki ilk gecenin çekingenliğini, ne de yaşanmış savaş günlerinin bittiğinin o gecenin kanıtı olduğunu ayrımsamıyordu; kocasıyla yeniden sevişirken.

Gündelik hayat beklenmedik bir anda geri dönmüştü işte.

Bacaklarının arasının kanırtılışı, ciğerlerine dek ulaşıyordu. Soluması sıklaşıyor, kocasını itmekle itmemek arasında nasıl davranacağını kestiremiyordu.

O, yıllar boyu dik bir sesle dünyaya anlatılan amansız, görkemli bir efsane ordusunun savaşçısıydı; şimdi yataktaydı, üste-

lik kocasıydı. Omzundan boşalmış bir yanıyla tek bir kez anlatmaya giriştiği o korkunç şeylerden sonra sanki onlar hiç olmamış gibi o gece, açık utanmaz şakalar yaparak karısını kucaklıyor, erkeklik organının dikliğinin en güç anlarda bile zedelenmemiş olmasının utkusunu, hırpalayan, didikleyen, saldırıya dönüşen davranışlarla ortaya dökü yordu.

Üstelik arsız coşkusuyla yetinmeyerek karısının ona bağlılık, kösnüllük sözleri söyleyerek yeniden yeniden kışkırtmasını istiyor, yapışkan tükrüklerle sürdürdüğü öpüşlerinin usandırıcı olabileceğini düşünmüyordu bile.

Savaş bitiminin bu ürkütücü çiftleşmesi Frau Lemmer'e nedense en küçük bir benzerlik taşımadığı halde, nişanlılık döneminin ökseotu altındaki ilk öpüşmelerini anımsatmıştı.

Dudaklarından sanki somut bir ışık akıyordu yüreğine.

Bütün dileklerini içinden geçirerek ökseotlarına bakmıştı.

Kocasının üstelemelerinden kurtulmak isteğiyle:

— Seni bekledim işte Hermann görüyorsun, demişti. Kimseyi istemeden bilmeden bekledim.

Kocasının bira kokan soluğundan ağzını engellemek için de gür saçlarıyla yüzünü örtmüştü.

O gecenin ertesinde Frau Elfriede Lemmer'in gülüşü, yerleşik bir adale çekimine dönüşerek uykularında bile değişmeden yer etti yüzüne.

Uysallığı ise devinimlerinde genç kızlara özgü bir hafiflik kazandıracak denli belirginleşti.

Sonraki günlerde akşam ekmeği için masaya toplandıklarında Hermann Lemmer, karısını uzun uzun süzüyordu. Uyku saati yaklaştıkça gözlerini ondan ayırmadan, bakışlarındaki utandırıcı anlamı da önemsemeden, çocuklarına annelerini övüyordu.

— Anneniz Führer'in bile hayran kalacağı bir eş, bir anne oldu. Oysa şimdi sanırım böyle şeylere pek dikkat edilmiyor. O gerçek bir Berlinli kadın değil ama, buradakilerin hepsini cebinden çıkarır. Ey çocuklar sizler Fraulein Schultze'nin eskiden nasıl yürek çalan bir güzel olduğunu görmeliydiniz... Hele hele... Sadıktır, uysaldır söz dinler. Önceki isteyenini ailesi beğenmiyor diye kabul etmemiştir. Yalnız kocasına bağlı eşsiz bir kadın... Güzelim.

Güzelliğinin yittiğinin sık sık anımsatılması sayılacak bu övgüler içini kırıyordu.

Çünkü Frau Elfriede aynaya baktığı kısa anlarda, yıllardır onu hoşnut eden sağlıklı renk yansımasına öyle alışmıştı ki. Ayrıntılarda kütleşen şeyleri görmek, edindiği dikkatsizliği sonucu gözünden kaçıyordu. İçindeki o gür damarın cılızlaştığını bilincine yansıtmak istemiyordu sanki. Çünkü böylesi, kendisi gibi, çevresindekilerin de hoşnut olduğu tekdüzelikle beslenen dayanıklılığını yıkabilirdi.

Bu konudaki korkusu yine bir sevişme gecesi alabildiğine büyümüştü.

Hermann'ın tek kolu bacaklarının açılmaz kıskacı arasında kadınlığına doğru terleyerek devinirken, eli yarım omzun kemiğininüstünde etten olduğuna inanılmaz meşin sertliğindeki topağa değince titremişti.

Hermann'ın iri yapısı, sağlam dişleri, dik sırtı, o an yatak odasının alacasında dağılıp parçalanmıştı.

Frau Elfriede Lemmer bu kesin değişimin ardından bağrının acımayla sevecenlikle sıvandığını duyumsadı.

Kocasına ilk kez acıyordu.

Bu hiç tanımadığı eşitliği andırır yeni duyguyla şaşkındı. Epeydir tökezleyen dişiliğinin duyular dünyası böylece kökten son bulmuştu o gece.

Ondan sonra zamanı haftalar, mevsimler olarak, yılbaşlarını önemsediği halde yıllara dikkat etmeyerek algılamıştı.

Oğlu da Hamburg'a o karaya dönüşen bir lacivert olduğuna inandığı sonsuz denizlere gitmişti.

Frau Elfriede Lemmer salt uykulu gölleri, esintilerin hafifçe kırıştırdığı kanalları bilirdi. Deniz, yutan, anlaşılmaz yabanıl bir sınırsızlıktı onun için.

Johannes'in kocasını andıran kemerli burnu, küçüklüğünde bile belirgindi; uzun yeşil sarı kirpiklerine, pembe dayanıksız tenine karşın bu burun ona hep ağırbaşlılık verirdi.

Bir akşam iş dönüşünde oğlunun iç avluda öteki çocukların el ele oluşturdukları değirmi kuşatmanın ortasında, ağlamayla gülme arası bir yüzle kalakaldığını görmüştü.

Çocukların şarkıya dönüştürdükleri sözlerine Gudrun da bağırarak katılmıştı:

Blumenthal'in küçük kızıyla oynadı Johannes
Burnu eğrildi doğrulmaz
Ne yapsa ne etse şimdi
Belli ki işe yaramaz
Yahudilik geçti ona
Hop la la hop la la
Yahudilik geçti ona
Hop la la hop la la

Frau Lemmer günlerdir şurda burda rastladıklarını, çocukları izlerken ancak kafasında birleştirebilmişti, duvarlardaki afişlerin yazılarını. O yazıların çevreye anlatmak istediklerini, bu çocuk oyunuyla ancak kavrayabilmişti.

Ertesi sabah, onda alışılmadık bir neşesizlik gören Frau Isolde,

— Eh Frau Lemmer, demişti, sizde bugün bir şeyler var, evet var var...

Frau Lemmer, oğlu Johannes'in ve arkadaşlarının dünkü yaptıklarını düşündükten sonra bazı konular için konuşma isteğinin yok olmasını engellemek ister gibi, Frau Isolde'nin sesindeki alaycılığı duymazlıktan gelerek küçük Johannes'in başına gelenleri ve o garip aşağılayıcı şarkıcığı kadına anlatmaya koyulmuştu.

— Gerçekten çok küçük düşürücüydü doğrusu.

Bu sözcükleri duyar duymaz da, anlatmak istediği konuda ikircikli bir duruma düştüğünü hemen kavrayarak.

— Yani demek istiyorum ki efendim, diye eklemişti. Öz kardeşinin de, Gudrun'un da katıldığı bu garip şarkı, çocuklar arasında, eğri burun, şu bu filan inanılır gibi değil.

Frau Isolde duruşunu hiç bozmadan dinlemesini sürdürüyordu.

— Fakat çocuklar bu saçma şeyleri nereden uyduruyorlar, görüyorlar. Ben... Ben de afişlere bakıyorum, efendim hem de epeydir. Ne yapmak istiyorlar? Bir oyun... Kocamın burnu iridir. Size bu tür olayların nedenlerini sormayı çoktan istiyordum. Ama unutkanım biliyor musunuz? Fakat dün akşam olanlara bakarak size korktum diyebilirim... Çocuklarımız. Düşünebiliyor musunuz...

— Neydi soracağınız Frau Lemmer?

— Nasıl söylenebilir, Gnaedige Frau, bir insanı salt Yahudi diye böyle aşağılanmaya lâyık görmek olur mu? Olmaz, olmamıştır da. Şu bizim küçük Herr Blumenthal ve ailesi... Evet biliyorum cumartesi ateş tutmazlar, ne kadar da yumuşak başlıdırlar. Örneğin benim annem belki de yarı Katoliktir, ya da tam Katoliktir sanırım. Babam elbette Protestan. Bunun bize hiçbir zararı olmadı. Evet Yahudilik çok farklı bir din, lütfen... bilemiyorum. Bu doğululuların dinleri bizimkilere benzemiyor. Yani mutfakları, yemeleri içmeleri falan, huyları bambaşka. Hamursuzlar, domuz etinin haram sayılması, zeytinyağlı cumartesiler... Oruçları... bayramları... Biz de pazarları, ya da adak günleri yakıyoruz kilisede mum. Kime ne oluyor ki... İşte ne zaman Herr Blumenthal ve o hoş ailesini düşünsem... Bütün bu eziyetler yapılmamalı bu insanlara diyorum. Anlayamıyorum, kesinlikle olmamalı.

Frau Isolde, fırının yeni kaynatılan kakao buharıyla dolu sarıkahverengi loşluğu içinden dikkatle bakıyordu.

— Evet olmamalı. Fakat nedenleri var Frau Lemmer. Herkes biliyor ki Elias Goldberg İngilizlerle işbirliği yapmıştır ve o bir Yahudidir. Borsamızdaki düşüşler yönünde de Yahudilerin çıkarları için kararlar almıştır. Gelin görün ki biz bunları ancak yeni yeni öğreniyoruz. Siz hiç Moritz von Bethmann adını duydunuz mu? Bunlar yüzyıllardır parayı ellerinde tutuyor. Yeni yeni anlıyoruz. Ya Amschel von Rotschild'i... Düşünün, soyluluk unvanları bile var bu heriflerin. Hangi ulusun, hangi bayrağın soylusu bunlar? Anlamalıyız artık, hem de geç kalmadan. Kesilen bir milyar Mark'lık cezalarını ödemiyor aşağılık Goldberg familyası, sonra adice kaçıyorlar. Bayan Lemmer bunun tartışılacak yanı yok, her şey apaçık. Ötekilere gelince, şu küçük Yahudiciklere...

Şuraya buraya götürülüyorlarmış. Beri o kadar önemsendiklerini sanmam, üstelik değmez de, ne yapabilirler ki.

Frau Lemmer patronun donuklaşan yüzüne bakarak, konuşma isteğinin ürkütüyle yok olduğunu ayrımsamıştı.

Frau Isolde'nin başkentli, mal, iş sahibi, okumuş bir kadın olduğunu yeniden düşünerek, Elias Goldberg'in İngilizleri nasıl bulabildiğini, borsadaki etkinliğini, bütün bu girişimlerin Alman ulusunun çıkarlarına ters düşme durumunu anlamış gibi davranmasının yerinde olacağını kestirmişti.

Sonra fırının ürünlerini yakın semtlere dağıtan, davranışlarında daima çok nazik olmayı başarabilen Herr Blumenthal'i, gece karası gözlü, ince çekme burunlu karısını görür gibi olmuştu. Yoğun iş günlerinde kimi zaman babasına yardımcı olan kızıl saçlı ortanca kızını, onun şarap rengi atlastan yapılma, mine çiçekleriyle işli takkeciğinin altından taşan o kızıl saç yalımlarının çekiciliğini anmıştı. O güzelliğin alımı görene, ancak uzak iklimlerde yetişen ender bir çiçeği çağrıştırırdı.

— Lütfen Bay Blumenthal'le ailesi için de aynı şeyi düşünemeyiz değil mi? Onların Alman ulusunun kötülüğüne çalıştıklarına inanamayız. Hiçbir şeyi etkilemeyecek kadar yoksuldular. Üstelik bize karşı kibar, saygılı olmayı da elden bırakmıyorlardı değil mi?

Frau Isolde kasanın kolunu gereksiz yere çekip, çıkan seslere, birden başlayarak katılan çanların vuruşunu da dinleyerek, bir an susmuştu. Sonra fırının penceresinin önünden süren ıhlamur ağaçlarının gövdesine takılı kalmıştı bakışları.

— Evet bir bakıma değişikti durumları denebilir, elbette bir bakıma. Unutmamalı ki bir bakıma...

Herr Blumenthal'le ailesi sonraları görünmez olmuşlardı.

Üstelik alacakları da vardı dükkândan.

Dağıtım işini kan-koca Fischer'ler üstlenmişti.

Yine de bir yardımcının daha alınması söz konusu diyorlardı. Gerekliydi bu.

Şöyle söz dinleyecek, ağzı var dili yok biri.

Wupperthall'li bir köylü ailenin oğlu olan, zayıf mı zayıf, boyunun uzunluğundan ötürü hep kambur duran, zekâ yetersizliğinden vatan görevi yapamayacağı anlaşılmış, Alfred Decke,

birgün dükkânın ortasında belirivermiş, ve hemen işe başlamıştı. Berlin'e doğru yola çıkarken annesinin verdiği küçük İncil'den, boynundaki okunmuş birkaç torbacıktan, işlemeli bir örtüyle sıkıca kapatılmış sepetten, üstündeki giyimlerinden başka eşyası yoktu Alfred Decke'nin.

Barınacak yeri olmadığından da geceleri fırında kalıyor, müşterilerin beklemesi için yapılmış, dar, ahşap setin üstüne sanki kendisinin kaplayacağı yerin ancak o kadar olduğunu kanıtlar gibi, upuzun yatıyor, yarı açık ağzından çürük öndişleri görünerek hemen uyuyordu.

Gün doğarken dükkânı açmaya gelen Frau Lemmer'i fırlayarak askerce bir selamla karşılıyor, çapaklı gözlerinin daha da acınası yaptığı duruşuyla, genç kadını hüzünlendiriyordu.

Dükkânda ceviz bir çıkmalığın üstünde duran dikdörtgen, ses dağılım bölümü yuvarlak, açıldığında oval bir gözü andırır yeşil yerin yanıverdiği iki düğmeli radyonun yayınları müzik ya da sözle sürerken, Alfred Decke, 'der Führer spricht' duyurusuyla dimdik kesiliyor, delirmeyle korkma arasında gidip gelen yabansı tiklerle söylevi dinlemeye başlıyordu.

Frau Lemmer o anlarda delikanlıya yardımcı olabilmek için ne yapması gerektiğini bulmaya çabalarken, Fischer'lerin hiç oralı olmadıklarını görüyordu.

Führer'in konuşmalarını başlarıyla sık sık onaylıyordu patronları.

Frau Lemmer bu söylevlerin ardından gözleri büsbütün irileşmiş delikanlıyı öksüz bir bebek gibi algılıyor, hoşnut olması için ona kendince neşeli saydığı cümlecikler bulup sıralıyordu.

Radyo yayınlarından önce günün ilk mavisi dağılmadan, ısıttığı kahvenin çökelmiş telvesinin acılığını yok etmek için süt de katarak, Alfred Decke'ye de veriyordu.

Karşılıklı hiç konuşmadan içiyorlardı. Ardından birlikte fırının günlük düzeni içinde çalışmaya girişiyorlardı.

Çırak Alfred buyurulan her şeyi yapmış olarak, yeni bir görev için Frau Isolde'nin karşısına dikilip çocuk bakışlarıyla, emirleri nasıl da uysallıkla beklediğini gösteren yeni bir hazırola geçiyordu.

Noel'e yakın bir cumartesi, alıcıların en yoğun olduğu saatlerde, güzel bir genç kız, tafta giyiminin pembe eteklerini hı-

şırdatarak, kürk yakalı paltosunun yanaklarına vuran aklığıyla, dükkânın ortasında belirivermişti. Sunulan pasta, çörek, ekmek çeşitlerine sevinçle dokunarak, sessizce duran annesine, ellerini çırparak,

— İşte bunların hepsini sardıralım anneciğim, diyordu.

Bu gençlik dolu uçarı davranışlarla yürekten sarsılmıştı Frau Lemmer.

Herr Blumenthal'in masal takkeli, kızıl saçlı ortanca kızıyla yaşıt olmalıydı bu genç kız. Saydam tenine serpilmiş çilleri, ağzının dolgun kıvrımları, üst dudağı ile burun arasındaki darlığı altın tozları gibi bezeyen ayva tüyleri, bal rengi saçlarını yer yer tülleyen koyuluklar, genç Yahudi kızla arasında kesin benzerlikler çizdiriyordu Lemmer'e. İçi sevinçle kabarmıştı. Tezgâhın ardından çıkmış, genç kıza yaklaşıp, parmak uçlarıyla hafifçe saçlarına değerek konuşmuştu:

— Lütfen bayan Isolde, bizimkiler göç etmişlerdir değil mi? Onların da bir ülkesi olmalı. Köyümüzün papazı uzun uzun konuşurdu dünya için. Yeryüzümüz çok büyüktür, denizler, dağlar, bitkiler, hayvanlar vardır derdi. Çok çeşitli insanlar da. Toprak verimlidir, su cömerttir. Tanrı insana iyi ol, demiştir. Öldürmeyeceksin, seveceksin, demiştir. Kutsal kitaplar böyle buyuruyor. Bizler de inanıyoruz. Öyleyse... Lütfen değil mi efendim? Böylesi genç umutlu bir güzelliğe asla kıyılamaz.

Frau Isolde sanki kendisine olmayacak bir ortamda çok özel bir şey sorulmuş gibi, kibirli bir hayretle bakmıştı Frau Lemmer'e.

Genç kız, saçının okşanmasının ayrımına varmadan, beğendiği pastaların, keklerin önünde, sevinçli hırçın tepinmelerle bekliyordu.

Büyüklerin durakalmalarına dikkat bile etmemişti. Frau Lemmer ancak patronunun uzak bakışlarını ayrımsayınca susmuştu.

— Kimler diyorsunuz Frau Elfriede? Elbette insanlar birbirini sevmeli... Bunca zorluklar içinde bakınız Alfred'e nasıl kucağımızı açtık, koruyoruz. En önemlisi kendimize yetmeliyiz. Lütfen... küçük hanım başka neleri beğendi, sayın hanımefendi? Frau Lemmer lütfen ilgilenin! Oooo, buyurun, buyurun. Ne kadar hoş bir Noel. Evet, evet, yeni zaferlerimizle birlikte kutlanacak.

— Peki sayın Frau Isolde, ben bakarım Alfred. Tabii ben böyle konuşuyorum bazan. Kutu ister misiniz efendim? Şuradakilerden seçebilirsiniz, lütfen... Kadifeliler fiyonklu, gördüğünüz gibi. Bir de dore kaplı olanları gösterebilirim...

Damadının yıllar yıllar sonra "bizim yeni Yahudilerimiz" diye alaya aldıkları da, hep çalışmak zorunda olan insanlardan oluşan bir kalabalıktı. Kendi hallerindeki bu kişileri de bu denli önemsemek yersizdi kanısınca.

Her sabah yeniden günü kurtarmak çabası, insanları uysal yapıyordu; Frau Lemmer bilirdi.

Kızıyla kocası güz sonuna doğru yeni taşınılan yerin hazırlıklarını bitirmişlerdi.

Doğrusu kendilerinden ummadığı bir ilgi yoğunluğuyla, yaşlı kadının evini döşüyorlardı.

Kızı eski günlerinden kalma bazı eşyalara elkoymuştu.

Açıklamalarına bakılırsa da, doğrusu bu parçalar benzersiz ama ağırdılar.

Annesi artık bakımlarıyla başa çıkamayabilirdi.

Bazılarını satmalıydılar.

Oysa evin tüm işlerini her zaman Frau Lemmer yapardı.

Masif kapaklarına bezeklerin elle oygulandığı tozun yer edebileceği hiçbir noktada bir renk ayrımı görülemezdi, ne dolabında, ne ötekilerde. Eşyaların sıcak kahverengisiyle bütünlenen güzelliklerini, yıllarca bakımlı, tertemiz tutmuştu.

Yalnızlığında aynı çalışkanlığı neden göstermesindi?

Satıldıklarında da epey para etmişlerdi.

Güzel zamanların yaşandığı, üstünde Noel, yeniyıl yemeklerinin yendiği masayı bile satmışlı kızı.

— Tahtası gerçekten maundanmış Mutti, diyordu Gudrun.

Başka neden olacaktı ki diye düşünmüştü Frau Lemmer.

Damadı yüzünü daha da soluklaştıran gülüşüyle ellerini ovuşturarak,

— Şimdi yeni eşyaların alışverişine başlıyoruz, diye ekliyordu.

İşçi, küçük memur ve ara sınıflara uygun beğenide üretilenleri sergileyen kaufhausların birinden Frau Lemmer için gerekli saydıkları eşyalar alınmıştı. Bunların neredeyse tümü yapay malzemeden oluşuyordu.

Kızı ikide bir başını sallayarak,

— Daha sağlamdırlar, diyordu, sağlamdır. Bir daha zaten pek bir şey gerekmeyecek. Yani tabii istemezsen gerekmeyebilir. Hem de çok moda... Bundan sonra sen de gezdiğinde göreceksin ya Mutti. Özgür olacaksın. Kimseyi beklemeden, kimseyi düşünmeden, kimse için hazırlanmadan günlerini istediğin gibi geçireceksin. Senin ve babamın Berlin'ini kulaç kulaç dolaşabilirsin. Fakat Doğu Berlin'e geçmek yok. Otobüslerin ön yerleri ihtiyarların, savaş gazilerinin. Unutma lütfen. Mağazalarımıza, caddelerimize, pastanelerimize alıcı gözle bak. İnsan kesinlikle heyecanlanıyor. Sanki hiç savaş yapmadık gibi. Zaten unutmalı... Unutmalı...

Oda takımı, yemek takımı diye sıralanan tutamak yerleri, bacakları nikelden yapılma şeyleri taşımışlardı katına. Tüm renkleri karıştırarak, sonuçta şaşılacak bir çirkinliğe varılmış bu nesnelere, geçeneği, odaları, mutfağın tabanını örten ölgün maviye, donuk sarı turuncuya bakakalmış, yine de bir şey söylememişti Frau Lemmer.

Yatak odası için değiştirme, yenileme konuşmaları başladığında tıpkı, "Burada Berlin'de yalnız yaşayacağım" dediği günkü tutumuyla, onları satırmayacağını, gelin olduğu geceden bu yana taşıyıp durduğu karyolasında yatağında ölmek istediğini açıklamıştı.

Damadı Otto Steinbach'ın bakışını üstünden atmak ister gibi elleriyle boşluğa bir şeyler çizmişti.

— Nein nein.

Yatak odasını gönülsüz bir özenle yerleştirmişti kızı da.

Başuçları, kordelalarla birbirine bağlanmış iki arp desenli karyolasını, çevresi güzel kesintilerle süslü ayaklı aynasını koyup, ardından çok yorulmuş gibi Frau Lemmer'e dönerek, anneannesinden kalma bir bey hanımının armağanı Biedermayer dolabı neredeyse yaltaklanarak yeniden istemişti.

— Senin için gerekli değil Mutti, bir aile yadigârı bu değil mi, öyleyse sonunda yine bana dönmeyecek mi, daha neler, satmayacağız elbette.

Kızının bakışlarındaki açgözlü anlamdan sıkılan Frau Lemmer "peki" dediğinde, Gudrun'un sesinin davranışlarının çağrıştırıverdiği bir yıkıntılar dünyasıyla yüz yüze gelmişti.

Kızının odaya girer girmez o ayrılık gününü anlamlı kılacağına inandığı bir kutu permasanlı çikolatayla ardında dikilişi, birden ayan konuşkanlığı bu sevecenlik gösterilerinin ona verdiği olağanüstü uzaklık duygusuyla gözlerini kaçırmıştı, fakat durup durup annesini öpmesiyle, parlatılmış saf gümüş rengine bürülü hâlâ gür saçlarını okşamakta diretmesiyle yaşlı kadın kızını başından nasıl savacağını bilemiyordu.

O gün genç kadını, kocasını yakını sayması için hep önemsediği kan bağlarının yetersizliğini anlamış olmak Frau Lemmer'i umutsuzluğa düşürmüştü.

Hiçbir şeyi sonuna dek akıl yürüterek anlayabilecek bilgileri olmadığından alışmadığı yeni düşüncelerin hayatında beliriverme si onu çökertiyordu.

Gudrun'la neyi nasıl yaşamışlardı ki bu sonuca varmışlardı?

Okulda, işyerlerinde bu genç insanlara, kızına, artık şimdi kızının kocası olan bu adama öğretilenler, özendirilenler neydi? Yaşıtlarıyla dostlukları hangi alışkanlıklarla, seçimlerle oluşuyordu?

Yaşlı kadın kafasına üşüşen bunca sorunun hiçbir yanıtını bulamayacağını bilmenin karanlığını duyuyordu yüreğinde.

Boynunun gevşediğini, başının titrek bir sallanışla ileri geri gittiğini ayırmsıyor, denetleyemediği bu değişimiyle acıklı bir görüntü oluşturduğunu sezerek daha da sarsaklaşıyordu.

Sokaklarına dönüş noktasındaki köşede, akşamüstleri ortaya çıkan, üstünü başını yüzlerce kumaş parçasıyla sarmış, titrek başıyla mırıldanıp duran, kendisi gibi bedeni cerahatlerle kaplı cinsi anlaşılmayan köpeğiyle dinelen yaşlı dilenciye eş bir duruma düştüğünü varsaydıkça, kızının söz tufanının ortasında tüm varlığı ayrışarak dağılıyordu.

Üstelik son günlerde ağladığını ancak yanaklarının ıslanmasıyla anladığı o beklenmedik gözyaşlarının bastırıverdiğini şaşkın

bir utançla sezmişti. Bu önlenmez gözyaşı selinin yersizliği bedenini acıyla büküyordu.

Gözyaşlarını ayrılık acısı diye yorumlayan kızı, yapay ivecenliğiyla annesine daha sıkıca sarılmalara kalkıyor, damadı Otto uçuk mavisi akına karışmış o boşluk dolu bakışları değişime uğramadan abartılmış ilgisiyle açıklamalar yapıyordu:

— Nedir efendim, lütfen, yabancı bir yere gidilmiyor, kendi yurdumuzdan çıkmadığımız unutulmamalı, sevgili anneciğimiz niçin ağlıyor, ah lütfen, sizi en güvenli biçimde yerleştiriyoruz. İstediğiniz semt de bu değil mi? Ağlamayınız, isterseniz gitmeyiz, değil mi Gudrun değil mi sen de söyle söyle hadi...

O gün ilk kez yaşlı kadın, sözleri anlamlarından boşaltan yalancılığını sese vuran tmılarını da, daha önce başka bir örneğine rastlamadığı halde içi titreyerek dinlemişti.

Her sözcüğü çok kolay söylüyorlardı ikisi de...

"Korkak ikiyüzlü olmayı öğrenmeden göle doğru dümdüz yürümüştü, söylemediler mi?"

Gözyaşlarına duyduğu öfkeyle elleriyle yüzünü örtmeye çalışırken, Gudrun bir atakla yapay deriden günün moda kesimli çantasından kâğıt mendil buluveriyor, annesinin yanaklarına olağanüstü bir özenle bastırıyordu.

Kızının saçlarından dalgalanan sprey'le karışmış parfüm kokusu tıkıyordu soluğunu.

Gitsinler istiyordu, bunun bir an önce gerçekleşmesi için gizli iç dualarını sıralıyordu Frau Lemmer.

Salt dudaklarının kıpırdamasından oluşan bu içe yönelik konuşmaları, yakarmaları son yıllarda edinmişti yaşlı kadın.

Gudrun bir iki kez "Nedir, ne var?" diye sormuş, annesinin korkuyla geri geri giderek "Hiç hiç" diye yanıtlamasına da bakakalmıştı.

Sonraları da ilgilenmemişti.

Gudrun sevecenliğinin ayrımsanmasını isteyen gülünç bir ciddiyet içinde Frau Lemmer'e gövdesiyle yaslanmıştı. Saçlarındaki sert yapışkan koku, yanında hazırolda duran kocasının tıraş losyonuna karışarak çevresinde görünmez bir kalkan oluşturup onlardan yalıtıyordu yaşlı kadını.

Tam anlamıyla coşmuştu kızı, savaş yıllarına bile uzanmıştı gevezeliği.

— Ne güçlüklerdi onlar değil mi anneciğim?

"Evet, o da, Johannes de çok küçüktüler. Yine de unutulabilir miydi? Anneleri kahraman kadın, savaş yalnızı, güzel genç Elfriede Lemmer olmanın gülümseyen aydınlık yüzüyle çevrelerindeydi. Açlıktan kılpayı uzak bir beslenmeyle yetiniyorlardı. Soğuktan ne bulunursa giyilip kat kat ağırlıklarla korunmaya çalışıldığı bedenlerin acınası kıldığı görüntülerine karşın, kar oyunlarına dalmış çocukların unutkan acarlıklarına bakarken yaşaran mine mavisi gözleriyle, unutulmayacak bir anne olmayı başarmıştı doğrusu."

— Evet böyleydi sevgilim o yıllarda bu güzel Hanımefendi...

Gömük su saydamı boş gözleriyle dinelen kocasına onaylatmak isteğiyle, kızı konuşkanlığının hızını aralayarak annesinin omzunu sıkıyordu.

— O yıllar annem gibi biri var mıydı sanmam, savaşı, soğuğu sanki hayatın içine birden girmiş olan zorunlu karabasanlar olarak algılıyordu bana kalırsa. Önemsemeden. Ne şans değil mi sevgilim, hep sana söylemişimdir... annemin yaradılışı Tanrı'nın ona lütfudur. Biz yani ben daha başkayım, bilirsin gelecek hesabımı sıkı tutarım. Fakat annem sanki olaylara karşı durmanın gerçekdışı sayılacak bir tutumla başarılacağını doğuştan öğrenmiş gibi davrandı sürgit, ya şimdi, ya şimdi...

Yüzünü yüzüne çevirerek anlattıklarının desteklendiğini görmek isteyen karısına, kocası arasız başını sallıyordu.

Bu onaydan sonra Gudrun iştahla geçiyordu konusuna:

— Böyleydi, eksiksiz tam böyleydi. Annem bizi savaşla yüzleştirmedi hiç. Fakat Stalingrad yenilgisi duyurulduğunda bütün gece ağladı. Ben ara sıra yatağımda dönerken hıçkırıklarını düşümdeymiş gibi duydum. Değil mi anneciğim?

Frau Lemmer o gece çevresindeki dayanaklar yıkılmış gibi boşlukta sanmıştı kendini. Sayılarını aklında tutamayacağı onca insanın ölümü bağrını paralıyordu.

İkide bir Ruslar da çok ölü verdiler deniliyordu.

"O kadar kolay değil bizi püskürtmek."

Ayrılacakları günün beklenmedik konuları Frau Lemmer'i inmeli bir duruma getirmişti.

Onca ölüm için üzülmeyip de ne yapmalıydı?

Hepsi yaşamalıydılar, insanoğlu için gösterişsiz beklentilerle de bir ömür süslenebilir, mutlu olunurdu.

Ama tamamlanmamış bir hayat hangi savaşı haklılaştırırdı ki? Bu ölü sayıları yüreğinin her yanına dağılmışça, zonklayarak acıtıyordu bağrını.

Savaş ölülerinin göğe dönük kalmış yüzleriyle yattıklarını varsayıyordu Frau Lemmer.

Yanlarında hiçbir yakınları olmadığından son nefeslerini verirlerken ulu Tanrı'ya yönelik sonsuz bir bakışla dünyadan ayrıldıklarını düşünüp, öylesi insanoğluna daha yakışır diye, yeniden ağlayarak, hepsine dua ediyordu.

"Çeşitli insanlardır", diyordu kendi kendine; "Protestan, Katolik, Ortodoks... Benim bilemeyeceğim daha değişik dinden insanlar da olabilir aralarında. Ne kadar da gençtiler. Tanrım bu haksızlığa nasıl izin verirsin. Anneleri ne yapacak, ya nişanlıları, sevgilileri?.."

Karılarından çok nişanlılar, sevgililer düşüncesi etkiliyordu Frau Lemmer'i.

İlk dokunuşların, sıcaklıkların, öpüşlerin büyüsünü başkalarıyla evlenseler de o kadınların belleğinden kimse silemeyecekti.

Gudrun'un tepesinde dinelerek anlatıp durduğu o geçmiş geceleri andıkça, en küçük ayrıntıların bile yitip gitmediğini görüyordu.

Çocuklarının gerekmeden ikide bir üstlerini örtüyor, kızının battaniyeden taşan bir demet sarı lülesini okşuyordu.

Savaş bitip yeni Almanya ikiye ayrılarak yaratılırken, değil kızı, neredeyse hiç kimse savaşı konuşmaz olmuştu.

Çevresindekiler sanki her şey zaten eskiden beri bu düzen içindeymiş gibi davranıyor, başka konuları yeğliyorlardı.

Tümü neşeli genç bir dünyanın kesin gereği sayılan dışarlak bir yaşama biçimine dört elle sarılmışlardı. Her yanda, "Genç yeni" "yepyeni" savsözleri arasız yineleniyordu. Gözde bir konuydu bu, tüketilemiyordu.

Genç olmak.
Genç görünmek.
Genç duymak.
Genç yaşamak.
Yeni bir fikir.
Yepyeni bir fikir.
En yeni fikir.
En son model.

Firmamız daha dünyada kimsenin tasarlayamadığı bir yeniliği sunuyor.

Yaşayın, yaşamanın önemini unutmayın.

Hayat sizindir, yenilenin hayatınızı unutmayın.

Herkes kendi hayatını yaşamalı.

Sizin mutluluğunuz için sizi düşünerek.

Egal egal egal...

U-Bahn istasyonlarındaki porno dergilerine şaşıyordu.

Gülünçlüğe kayan, garip, el kol apışarası sergilemelerinin insan bedenindeki yeni görünümlerini arayıp bulan fotoğraflara bakmaktan gelen korkma duygusunu yok edememişti Frau Lemmer. Bu utanç veren açık saçıklığın nasıl da böylesi yaygın hale geldiği konusunda da bir şey sormaya kalkmamıştı kimseye de.

Hızla değişip, başkalaşan bu dünyada acemileşiyor, öbür insanların her şeyi olağan karşılamasından ötürü de, varlığının gereksizliğini duyumsayarak, evine odasına sığınıyordu.

Savaş, belki de yaşlı kadının yaşadığı salt onun tanıklık ettiği bir karabasandı.

Yıllardır o büyük yıkımı kendi başına sessizce anmak giderek doğallaşmıştı.

Hausmeister Maximilien Ranke'nin tükenmez şanlı anıları, değinilip geçilen "biz kazanabilirdik" cümlecikleri, Frau Lemmer'in yaşadığı özel savaşı anlatmıyordu kendisine.

Kızının bu beklenmedik geçmişi deşme yürekliliğinin boğucu nedenlerini çözememişti.

Damadının, avluyu dolduran çocukların çığırtkanlıkla taşan bağırtılarını dikkatle izlediğini ayırımsamıştı.

Genç adam boynunu uzatmış bir şeyleri koklar gibi aranıyordu.

Bu evi bulduklarında Otto Steinbach "bizim yeni Yahudilerimizden burada çokça var" diye açıklamıştı.

— Nerden çıktı bu benzetme, siz mi buldunuz acaba, demişti Frau Lemmer.

— Ah ne yazık ki benim buluşum değil. Epeydir bizde böyle söyleniyor.

— Bunlar Müslüman değil mi peki?

— Evet Müslümandırlar. Ama hepsi de Müslüman değil. Başka milletlerden de gelenler oldu.

— Hâlâ mı, onca şeyden sonra?

— Pek de onca şey değil mutti, diye eklemişti kızı. Almanyamız değişti. Zenginleşti. Bazı işler için yoksul güneyliler gerekti, geldiler. Yoksul olmasaydılar gelmezlerdi.

"Yoksulluğun bıçak sırtı yalınlığında, gölün aynasındaki yüzleriniz yan yana değil miydi düşün."

— Fakat o yıllarda Yahudilerin zenginliği kusurdu. Bunların da yoksulluğu mu kusur?

— Fakat anne... Bu sadece bir şaka. Şaka olsun diye hepsine Yahudi diyoruz.

— Nedir bu sözler, niçin söyleniyor? İnsanların ağaçlar, ökseotları, göller, Noeller, yanan bir ocak mutlu olmalarına yetmiyor mu? Hiç anlamıyorum. Bir pazar duasının şarkısını taşımalıyız

içimizde. Üstelik bunu ben söylemedim. Bir papazın vaazından dinledim. Belki siz haklısınız. Berlin'i, köyünü, ormanları, bağbozumlarını önemseyenler yok ortada. Hep iş hep iş. Başka şeye vakit yok sanki. Biz de çalışıyorduk. Zengin değildik. Tarlalarda, bağlarda, kiliselerde, evlerde kalabalıktık. Hepimizin bildiği ortak şarkılarımız vardı. Birlikte sevinçle söylerdik. Mevsimlerin güçlüklerini de, yoluna koyarak yaşardık. Akşam ekmekleri... Ah bütün bunlar sanki kimsenin anmadığı bir zamana bırakıldı gömüldü. Çünkü savaş öncesindeydi, orada kaldı. Savaş konuşulmadıkça bunlar da konuşulmayacak elbette.

Gudrun, annesinin bunca şeyi nasıl da şaşırmadan söyleyebilmiş olmasına hayranlıkla bir an bakarak, yaşlı kadının mavi yalımlarla süslü gür saçlarını yeniden okşamıştı.

— Anneciğim, senin gençliğinde de bu ülkede fabrikalar olduğunu unutuyorsun.

Frau Lemmer başındaki elin ikide bir verdiği tedirginliği yok etmek isteyerek,

— Gecikeceksiniz Gudrun, demişti.

Damadı, kol saatine, görülmesi, anlaşılması güç bir şeye bakar gibi uzun uzun bakmıştı.

Onu, Hausmeister Ranke'ye emanet ederek gitmişlerdi.

Otomobille geçiyorlardı Batı'ya.

Yeni arabalarını aldıklarında "dört kapılı" demişti kızı, "sıfır kilometrede, otomatik vitesli, mavi."

— Haydi bir Wannsee'ye gidelim, istemez misin?

— Yok, dilerim mutlu günlerinizde gezin hep kızım, halim yok bugün.

Volkswagen Passat'ın alındığı müjdesinin duyurulduğu günlerde bile, yaşlı kadın, yeşil, tozlanmış bir loşlukla sarılı, iki yanı kavaklarla süren orman yolunu düşünmüştü.

Orada silme ot dolu güçlü atların çektiği, yayımlı bir harman arabası ağır ağır gidiyordu. Otların tepesinde hayvanları yeden bir köy delikanlısının boz mintanını, tahta flütünü, sırtını süsleyen mor bir mendili kendi boynunda takılıymış gibi ılıklığına değin duyumsamıştı.

Kalın ağaç diplerinin rutubetli havası, kurbağaların gölden patlayan bağırışlarının kokusu gibiydi.

Ötelerden ara ara yankılanan avcı Mathias Bühler'in çiftesinin sesini, hemen yanındaymış gibi duymuştu.

Damadı Batı Almanya'ya geçmek olayının sıkıcılığını önemle belirtiyordu:

— Evet evet bu komünistlerin sınırlarını aşmak berbat bir şey. Neyse ki Batı'ya doğru olması işi biraz kolaylaştırıyor. Haydi Gudrun, hava kararmasın gecikmeyelim. Vedalaşmak yeter, Amerika'ya gitmiyoruz ya.

Bu yabancı adam aile adına sorumluluk gerektiren durumlarda bu benzetmeyi birçok kez yapmıştı.

Oğlunun, Johannes Lemmer'in "Hamburg doklarına gidiyorum" diye çıkıp, ardından Amerika'ya çekip gidişini anımsatarak annesinden asıl sorumlu oların bu yükü kolaylıkla sırtından atıvermiş oğlu olduğunun unutulmamasını istiyor gibiydi.

Frau Lemmer'in Hamburg kenti için edinebildiği tek görüntü, savaş başlamadan önce, Amerika'ya göçen bir arkadaşının kocası Hermann'a postaladığı fotoğraftı.

Kasketini yana düşürmüş bir genç adam Kaiser Wilhelm Haafen rıhtımı girişinde çektirdiği resminde, çalımlı aldırmaz bir serbestlikle duruşuna karşın, yüzü kederle örtülü olarak çıkmıştı. Kartın arkasını neredeyse açık saçıklığa yakın sözcüklerle doldurmuştu.

"Başka bir hayata gidiyorum sevgili arkadaşım Meister Hermann. Avrupa koktu, batıyor. Yeni dünyada eti çikolatadan, oksijen sarışını bir Betty bulacağım. Gençliğimizi harcamadan, eğer hâlâ kaldıysa.."

Yaşlı kadın sallanışlarını yeniden ayrımsıyor, değiştiremediği bu sıkıcı durumu sezinledikçe çaresizleşiyordu.

Çocuklarını okul dönüşü karşıladığı bir kış gününü anımsatıyordu Gudrun'un bu ayrılış anındaki nedeni kavranamaz sarılmaları.

Kızı, oğlu üstlerinde taze kar havasıyla, günbatımında dönerler, annelerini kucaklamak için de aralarında yarışırlardı.

Genç kadın ardındaki kuzinanın tüten sıcaklığından sıyrılır, kapı eşiğinde kollarıyla karşıladığı bu sevinci, taşkınlığı, öpücüklerle yatıştırmaya uğraşırken, çocuklarının serin yüzlerini bağrına bastırırdı.

Küçüklerin çığlıklarla güçlenen devingenliklerinin üstünden tepelerne karla yığılı sokağı aşan iki katananın çektiği kapalı arabayı görmek, Frau Lemmer'in günlük mutluluğunu dayanılmaz yapardı.

Atların ağır adımlarının uyumu, arabanın dingillerinin dönüşlerde çıkardığı gıcırtı, onun da çocuklarına kahkahalarla katılmasını sağlardı.

Kızı bir an ayrılıp bakmıştı annesine.

Günün modasına göre kesilmiş saçları, mine mavisi gözlerindeki pırıltısızlık içinde Gudrun'un, ağzının kocası Hermann Lemmer'in tıpkısı olduğunu da o gün seçmesini sağlamıştı yaşlı kadına.

"Ne garip, Gudrun'a güzel denemez," diye düşünmüştü.

Ama kızı en durgun anlarında bile önlenemez bir canlılığı sezdiriyordu bakana. Bu da ona çekicilik kazandırıyordu.

Ardından törensel el sıkmalara, yanakları yanaklara değdirmelere girişilmişti.

Çıkışa yönelmişlerdi.

— Sen kalkma anneciğim, demişti kızı. Yorgunsun, biz çekeriz kapıyı.

Kapı örtüldüğünde Frau Lemmer tutamak yerleri madenden, turuncu, yeşil, sarı, mor ekoseli koltuğunda oturakalmıştı.

Merdivenleri inen ayak seslerinin bitişini dinlemişti.

Gidenlerin avluya ulaşan gürültülerine Hausmeister Maximilien Ranke'nin gür sesi karışmıştı.

Kapıcı, uğurlamanın gerekli sözcüklerini sıralarken konuşmalar örtülüvermişti.

Belli ki kızı ve damadı yaşlı annelerini Hausmeister Ranke'nin dikkatine emanet ediyorlardı.

Bu emanet cümleleri çok acındırıcı, bağışlatıcı ve geleceksiz olmalıydı ki, aralarında başkalarının duymayacağı düzeyde sürdürülüyordu.

Ana çıkış kapısının tok kapanışını beklemişti.

Odanın yüksek penceresinden giren ışıkların küllenip kararmasına dek Frau Elfriede Lemmer, o alışık olduğu kıpırtısız oturuşuyla yoğun bir dikkatsizliğin onu sarmaladığını o gün sanki dokunurca görmüştü.

Yeni katına yerleştiği ilk günlerinden başlayarak, birkaç ay yapıdaki devinmeleri, gürültüleri, ara sessizlikleri öğrenmeye çalıştı.

Üçüncü ay sonunda Hausmeister Ranke'nin zilini çalmasıyla da kapısını ilk kez bir yabancıya açtı.

Sert görünümlü, kimsenin gözlerine bakmayan adamın uzattığı elektrik faturasını alırken kızardı.

Hausmeister Ranke, onun uzun zamandır ortada görünmediğini, sağlığının nasıl olduğunu, bir şey gerekiyorsa söyleyebileceğini, yanındaki dairede yaşayan adamın müzik tutkusundan tedirgin olup olmadığını, arada çıkıp gezmesinin sağlığı açısından küçümsenmez gerekliliğini önemseyerek sıralamıştı.

Bir de Berliner Abend gazetesi sunmuştu.

Epey konu vardı doğrusu gazetede.

Kendisi okumuştu.

Dünya haberleri, ucuzluklar, bir konuk işçinin bıçakladığı Alman genci, ve yerebatası teröristler...

— Sayın Frau lütfen, bizim baştakiler bu herifleri sindirmeyi, bastırmayı sanırım istemiyorlar. Yoksa bu rezil teröristleri toz edebilirler. Niçin önlemediklerini anlamıyorum. İki kere iki dört, bu böyle, bu Almanya'daki pek çok şeyi ben şimdi anlamıyorum. Neyse... Ucuzlukları kaçırmayınız. Havalar serinledi. E, ne de olsa sonbaharı bitiriyoruz. Güneşten önemli bir şeymiş gibi söz açmak modası şimdilerde şu yabancı tembel güneylilerle girdi aramıza, biz de alıştık... İklimimiz iyidir, bilirsiniz ya, iki kere iki dört, bu böyle. Çalışkanız, yüksek Protestan ahlâkına sahip olan herkes çalışır. Bir güneşle iş olaydı, bu tembel herifl erin ülkesine işçi olarak biz giderdik. Çıkınız, hava alırsınız. Karlstadt'da, Bilka'da indirimler başladı.

Herr Ranke askerce bir selam da vermişti.

Yaşlı kadın bundan hoşlanmıştı.

Kısa kapı önü konukluğundan sonra Frau Elfriede Lemmer, ertesi gün yatak odasına girip çevresine bakındı.

Örtük pencereden kırılarak dolan yarım ışığın, eşyaları sıvarken tülsü bir görüntüye büründüğünü de, taşındığından beri ilk kez gördü.

Kızken kış geceleri ocak başında işlediği çeşmeden su doldurun çoban kızı desenli goblenini çerçeveleyerek astığı duvara bakıp gülümsedi.

Yalnız yaşama döneminin ilk gezme amacıyla sokağa çıkma gününe uygun saydıklarını, kurutulmuş çiçek kokan ağır kapılı giyim dolabından seçti.

Yeni karşılaşacağı komşularına daha saygın görünebilmek kaygısıyla, onu olduğundan da yaşlı gösteren kürk yakalı paltosunu, mevsime uygun düşmese bile tepesinin çökük yanına muareden kesilme iki dal peygamber çiçeği iliştirilmiş kara hasır şapkasını giydi.

Şapkanın kordelası gerçek ipekti.

Canlı bir hayvanın sırtı gibi yumuşak kaygandı.

Avluya vardığında başı örtülü, güneyli yabancılardan olduğu belli genç bir kadına rastladı.

Kadın hızla toparlanıp, yol verdi ona.

Frau Elfriede yüzünü biçimleyerek yerleşmiş gülümseyiş çizgilerini daha belirginleştiren gerçek bir gülücük sundu bu yabancıya.

Yanıt alamadı.

Bu umursamazlığı yadırgadı.

Caddeye çıktı.

Çevresindeki her şey düzgün, temizdi.

Onurlandı.

Aralarına karışığı kalabalığın bir parçası olduğunu belirten tutumuyla bir süre yürüdü.

Birkaç yaşlıyla bakıştılar.

Hiçbir şey açıklamayan bu ölgün gözler, kendisinden beklemediği ağıveren neşesini yavaşça küllendirmişti.

Sonunda çevresi için canlanan ilgisinden sıyrılarak yürümeyi yeğlemişti.

Katından, o büyük yapıdan çıkarken ediniverdiği bir serüvencinin gözüpekliğini andıran çevikliği, yerini çoktandır alıştığı o dalgınlığa bırakıyordu.

İki yanından akan itişen kalabalığın, kızına ve damadına ne kadar benzediğini görmekten de hoşlanmamıştı.

Herkes önemli bir işin sürdürücüsü olmanın aldırmazlığını kuşanmış gibiydi.

Bu kordelası has ipek muareden iki dal mor peygamber çiçeği takılmış şapkasından taşmış şaşılası gürlükteki saçları eprimiş palto yakasını süsleyen; yaşlılığına karşın gözlerinin güzel mavisi

solmamış, çantasını çocukça bir özenle taşıyarak aralarından geçen kadını kimse ayrımsamıyordu bile...

Caddeler önünde uzuyordu.

Kaiser Wilhelm Kilisesi'nin yıkık yarının süslü bir anı eşya görünümü taşıyan çıkıntısı, Europa Center'ın çevresindeki kalabalık pastanelerin, dükkânların, sinemaların itiş kakışı, yabancı dilden adlar taşıyan giyim mağazaları toplamı, varsıl düzenli bir işleyişin göz çeken çarpıcı görüntüleriydi.

Frau Lemmer, yöresini izledikçe, üstüne üstüne gelen aykırı şeylerden ötürü, bir ara dinlenmek gereğini duymuştu.

Kudamm'ın kaldırım kıyısı boyunca tezgâhlar kurmuş, genç kızlarla genç erkeklerin olduğu yerde duraksamıştı. Satıştakilerin çeşidi insanı baktıkça yoruyordu.

Durduğu noktanın tam yukarısını anımsamıştı.

Nasıl inanılmaz bir yıkıntıydı o yıllarda.

"Bir zamanlar buraların bombalarla kökten silinip süpürülüp bir yangından çıktığını çevremdekilere söylesem, anlatsam, inandıramam ki kimseyi," diye düşünmüştü Frau Lemmer.

"Hayır inandıramam onları. En büyük din ululanının adını tanık göstersem bile, inandıramam. Hiçbir iz yok ki... Ya benim yaşadıklarım."

Savaş sandığından da daha eski bir tarihte mi olmuştu acaba? Yoğun kalabalıktan o anıları taşıyan bilen hiç kimse geçmiyor muydu?

Kurfürstendamm'la bağlantısı olan şimdiki Bundessalle bölgesinin o günlerde toprak, taş, demir yığınından oluştuğunu düşündü.

Yeni oluşan adalelerinin delikanlı gövdesini biçimleyen ağırlığıyla suyu ikiye biçerek açıyor. Ardından beliren halkalanmalar sandalı oynatıyor. Gölü unuttun mu?

Yıkıntılardan fırlayarak yükselen putrellerin ürkütücü iç içeliğinde, saçılmış eşya kalıntıları, görene arasız ağlama, bağırma isteği veriyordu.

Mekânları yok olmuş insanların kullanımından çıkmış bu nesnelerin yersizleşmeleriyle edindikleri etkinin gücüne ilk kez o bölgede tanık olmuştu Frau Lemmer.

Bir büyük girişin açıldığı görkemli yapıdan arta kalan kapıda, o geçmiş varsıllığın kanıtı, alınlığındaki incelikle oygulanmış işlemelerdi.

Yıkıntı kapıya dayanıp kalakalmış boy aynasına rastladığı o kesintisiz aydınlık gün, saklanacak bir kuytuluk arayışındaki korkuyu unutamamıştı.

Altın yaldızlı çerçevesi fırdolayı müzik gereçleri taşıyan tombul çocuk meleklerle bezeli kristal aynanın zedelenmemiş bütünlüğü bir büyü gibiydi. Üstündeki bahar gününün yansıyan duru ışıklı mavisi de o ortamda görene dehşet veriyordu.

Frau Lemmer ağır ağır yaklaşmış, oradaki su mavisi enginliğe varana dek dua etmişti.

Işıkla sıvanan aynanın dingin yüzeyine savaştan artan hiçbir şey düşmüyordu.

Deşilmiş, parçalanmış yangın yeri kentin ortasında baharın tutkusunu içine çekerek büyüten kutsal bir tapınak gibiydi ayna. Bir ayini anımsatan görüntünün her yanda tüten dumanları bile yansıtmayan yüzüne sonunda ulaşmıştı.

Aynanın görüntüyü çerçeveleyen dikdörtgenini birden bölerek kayıp giden kuş sürüsünü görmüştü.

Bu, savaşın gerçekten bittiğinin en kesin kanıtı olmalıydı.

Kırlangıçlar keskin çizgileriyle yok edilmiş, bitirilmiş bir kente yeniden dönüyorlardı.

Demek ki sığınacak yerleri vardı.

İnce kuyrukların eğimli akan düzeni bir köy türküsü gibi dağlamıştı yüreğini.

Ardından o Tanrısal çekimin içinde kendine, dağınık sarı saçlarına, taşbebek bakışlı gözlerine, ağzının gülümseyişiyle ağlama arasındaki titreyişine, yıpranmış giyiminin sardığı diri dolgun göğüslerine rastlamıştı.

Yabancısı olan bu genç güzel kadını görmek, incelemek, Frau Elfriede'nin yüreğini sıkıştırmıştı.

Birden bir sunak önündeymiş gibi yakarırca çöküp ağlamaya başlamıştı.

Yıkıntıları karıştırıp işe yarayanları torbalarına toplayanlar, çukurların içinden lekeler gibi belirerek, ağlayışın geldiği yöne bir an şöylece bakmışlar, yeniden yok olmuşlardı.

Frau Lemmer aynanın orda ne kadar durduğunu bilmeden ağlayışı, haykırışları kuru hıçkırıklara dönüşene dek öylece kalmıştı. Sonra ardında beliren ayak seslerine dönmüş, biri yaşlı, öteki genç kız görünümündeki iki kadının yaklaşmasıyla da doğrulmuştu.

Bakışmıştılar.

Genç kadın güzel bacaklarını örtemeyen küçülmüş bir etek, kalın bir erkek kazağı giyiyordu. Kestane rengi saçlarını yoksulluğuna çarpıcılık kazandıran lülelerle alnına toplamış, dudaklarını da koyukızıla boyamıştı.

Yaşlısı Frau Lemmer'e yaklaşmıştı.

— Siz buldunuz bu aynayı demek, iyi bir parça, doğrusu ne kadar şanslısınız. Götürmenize isterseniz yardım edebiliriz, karşılığında birkaç patates, ya da bir parça peksimet yeter. Ne dersiniz?

Bu soruyla yeniden ağlamaya başlayan Frau Lemmer, su boruları parçalanmış, toprağı çamura kesmiş yolda, toparlanıp tökezlenerek oradan kaçmıştı.

Bu ilk kent gezintisinin akşamında, çağrışımların yorgunluğuyla dönmüştü evine.

Gecikmesinden ötürü Herr Ranke'yi dış kapıda onu beklerken bulmuştu.

Yaşlı kadını kollarını açarak karşılayan kapıcı, kuşkularını belirtiyordu. Frau Lemmer'in gülümseyişlerini göz kırparak yanıtlıyordu.

— Öyle değil mi lütfen, eğlenmişsinizdir umarım. Saatlerin nasıl geçtiğini unutabildiniz dışarıda, çıkmalı, görmeli. Cafe Kranzler'de bir mola verdiniz mi? Bolluk içindeyiz. Her hafta yenilikler, buluşlar, zenginlikler. Bilgisayarla yönetilen elektronik reklamları gördünüz mü? Her yerde bir Fest günü. Zenginleştik, bu kesinlikle yadsınamaz...

Yaşlı kadın bu konuşma sağanağından nasıl sıyrılacağını kestiremeden, hasır şapkasını çıkarıp koltuğunun altına sıkıştırmıştı. Kapıcının övünç dolu abartılmış sözlerini yadırgıyordu.

Herr Ranke'nin mal, para varlığını da ilk ve son kez o gün düşünmüştü.

Böbürlenerek anlattığı durmadan artan ulusal varsıllıktan kapıcılarına ne pay düştüğünü anlayamayışının boğuntusuyla adamı başıyla arasız onaylıyordu.

Herr Ranke'nin onu kuzey bölümüne açılan avlunun dörtgenindeki üçüncü kapıya dek yanında yürüyerek uğurlamasını engelleyememişti.

Frau Lemmer bu görkemli tarih dersinden, geçmiş gelecek utkularından, onun da sevindiğini varsayan kapıcısının şişinmesini anlar gibi davranarak, uslu uslu yürüyordu.

— Biz boş yere savaşmadık sayın Frau. Evet. Bozguna uğramadığımızı bu günler gösteriyor. Dünya Alman ulusunun yüceliğine koşullar ne olursa olsun başeğmek zorunda. Evet, iki kere iki dört, bu böyle. Biliyorsunuz ya değil mi?

Frau Lemmer, baş sallamasını kesmemişti.

— İşte görsünler, ayaktayız, yıkılmadık. Dikkatli olmalıyız. Bu önemli, unutulmamalı. Öğrenciler ve teröristler için yeni yasalar çıkarılmalı. En canalıcı noktayı kaçırmamalıdır... Nasıl... Meslek yasağı yasası gibi örneğin...

Frau Elfriede Lemmer'de gezintisinin etkileri Herr Ranke'nin baskılı havasıyla daha da yoğunlaşıyordu. Odasına çıkma yollarını ararken, kapıcılarının, ölü kocası Hermann'dan daha genç olduğunu düşünüvermiş, kendisini tutamayarak,

— Lütfen Herr Ranke, söyler misiniz, değerli eşim Bay Hermann'dan çok daha gençsiniz. Savaşa nasıl katılabildiniz? O yıllar ancak çocuk olabilirdiniz, demişti.

— Ben mi, ben mi çocuktum? Yok sayın bayan, o sıra Alman gençliği inançla azimle doluydu. Şuradan buradan toplanmışlardan değil, Hitler Gençlik Kuruluşu'ndandım. Dikkatinize ayrıca teşekkür ederim. Sizinle anlaşacağız. Bizler birbirimizi tanımalıyız. Şimdiki gençlere bakın, güzellikten, temizlikten uzaktalar. Bugünkü gezinizde görmüşsünüzdür. Nelere özeniyorlar? Tembelliğe ya da dünya vatandaşı olmaya. Dünya vatandaşı ne

demektir? Bu ulusal açık vermemizin en acı yanı. Yasalar getirilmeli. Öğretilmeli...

Frau Lemmer dayanamayıp sorduğu sorunun uzun karşılığını uslulukla dinlemişti.

Herr Ranke'den bu içerikte açıklamaları sıklıkla dinleyeceğini o günlerde henüz bilmiyordu.

O ara açılan anakapıdan giren iki Kuzey Afrikalı'yı gözden geçiren kapıcılarının konuyu değiştireceğini sezerek adama yürek dolusu gülümsemişti.

Hausmeister Ranke,

— Bizim sendikaların kira, işçi politikaları da ne kadar doğru, tartışılmalı bunlar, diye birden bitirmişti konuşmasını.

Dikkatinin kaymasıyla çevresini küçümseyen duruşunu ediniveren kapıcı, ivedilikle selam vererek, yabancıların yönüne doğru uzaklaşmıştı.

Frau Elfriede Lemmer, baharatlı yağ kokularının, gürültülerin içinden bir an önce sıyrılmak isteğiyle olanca hızıyla odasına çıkıyordu.

Yabancıların dinledikleri o garip şarkıların sesleriyse, onda karmaşa, beklenmedik çarpıntılar yaratıyor, Hermann'la Warnenmünde'ye gittikleri yazı çağrıştırıyordu.

Bu iki benzemezliğin böylesi bir anımsatmaya neden oluşunu da anlayamıyordu.

Geçmişte yaşadığı o balayı armağanının uzayıp duran bu garip ezgilerle ne bağlantısı olabilirdi?

Anılarının itisine, yarı uykulu koyveriyordu kendini.

Apak otellerin ikiz merdivenlerinden inen dantellere bürülü şemsiyeli kadınları, dar pantolonlu kibirli erkekleri, denizin solgun uzak düzlüğüne mavna gemilerin sıra sıra dizildiği iç limanı görüyordu.

Pasta evlerindeki kaynatılan çikolatanın, vanilyanın, kiraz likörlerinin renginden süzülerek düşmüş gibi eriyen mavimor akşam aydınlığının, günbatımlarında yürüyüşe çıkanları izleyen

atlı arabaları, atların kadifeleri aştıklarını sandıran gürültüsüz nal vuruşlarının, piyano eşliğinde liedsler söyleyen bir tenor sesinin güzelliğinin genç geline yaptığı etki, bir sanrı, esrik bir kendinden geçmeydi.

Geceleri genç evliler yürüyüşe çıktıklarında, dans ve yemek salonlarını birbirlerine belli etmemeye özen göstererek gözlüyorlardı.

Yan yana eklemlenerek uzayan yeşilliklerin yoğun canlılığından pekişen sonsuz derin bir kış bahçesi gibiydi Warnemünde'nin otelleri.

Her yanı güllerle, fildişilerle, ortancalarla, limon ağaçlarıyla, kristallerle, altın armalı yemek takımlarıyla, mermerlerle, binbir oylumlu kameriyelerle bezeli güzel kokulu düşsel yapılardı bunlar.

Gerçeklikten kopuk, bilinmedik yerlerden çıkıvermiş gibiydi çevresindekiler.

Akşam ışıkları yamnca, ağır ipek perdelerin, püsküllerin, brokarlann, ibrişimlerin, devekuşu tüyü yelpazelerin, Acem halılarının, gümüş şamdanların taçlandırdığı salonların içinden geçenlerin, oturanlann uçuşan görünümlerini doymadan bıkmadan izliyorlardı.

Bir dolunay gecesi sahile yürümüşlerdi.

Sıcak kumlar hâlâ ılık ılık tütüyor, morlaşarak bölünüyor, sis katları oluşturuyordu.

Boş plajda şemsiyeler, hasır oturmalıklar, sıralanmış, oval girintili bambu kabinler, bırakılmış boş Fransız madensuyu şişeleri ay aydınlığının gümüşüyle değişerek yalımlanıyordu.

Kumlara yan yana uzanıp sessizce aya bakmışlardı.

Otellerin orada bir orkestra fokstrot çalıyordu.

Kahkahalar şarkıya dönerek bu sese karışıyor, kesik hırçın havlayışından süs köpeği olduğu belli köpeğine çok genç bir kadın sesi bağırıyordu:

"Buraya gel lütfen Kokiciğim, üşüyeceksin, sevgilim hava serinledi."

Frau Lemmer genç kocasının, üstüne doğru abanan gövdesinden, kendisini çekerek, bir an fokurtulara dönüşen gülüşüyle

— Buradakiler demişti, ne kadar güzeller. Bayıldım, ah evet

bayıldım. Bambaşka insanlar, kendimi gerçekten çirkin buluyorum. Hantalım, onların giydiklerini giymeye kalksam Tanrı bilir üstümde durup dururken yırtılır.

Ay aydınlığı güçlüydü.

Hermann'ın eğri iki ön dişini parlatıyordu.

Taze gelin, Warnemünde'yi ne zaman düşünse, yanaklarını kızartan o geceki sevişme arzusunu silemiyordu anısından.

Karnının, oyluklarının, meme uçlarının karıncalanarak ısındığını, her dokunuluşta damarlarının zonkladığını ayrımsadıkça, kadınlık organı tanımadığı etsel bir hazla titreyerek ezilip dağlanıyor gibiydi.

Ilık kumlardan, müzikten, gündüzleri deniz banyosu yaptıktan sonra plaj boyunca uzun bacakları, yüksek çıkıntılı kalçaları, güneşin yaldız yaldız vurduğu mermer akı tenleriyle, nazlı adımlar atan yarı çıplak kadınlardan çevresindeki masallara özgü varsıllığın incelmiş beğenisinden aldığı şaşkın sevincin onu böylesine utanmazlaştırdığına karar vermişti sonraları.

Hermann'ı o gecelerde üstüne yeniden, yeniden çekiyor, kadınlığının henüz kapanan kızlık yarasına aldırmadan, tüm gövdesiyle bacaklarının arasındaki o gizemli kuytuluğunun yarılıp doluşuyla sızının zevke dönüşünü çoğaltıyordu.

Doyumunun her yükseldiği noktada, varlığının uçuşunu, kabarıp doyumla pekişmesini kulak uçlarına titreyerek değin yaşıyordu.

Hermann bu anların birinde şaşkınlıkla ona baktığında, yumuk kirpiklerinin arasından bu bakışı seçip,

— Her şey ne kadar güzel değil mi? demişti.

Sonra ilk ve son kez olarak da yeni güveye aşkını tutkuyla açıklamıştı:

"Ich liebe dich."

Warnemünde'nin bu erişilmez görkemi, sonuçta Frau Lemmer'i varsıllığa daha da saygılı yapmıştı.

Yabancıların katlarından geçip kendi bölümlerine vardığında rahatlardı Frau Lemmer.

Kapısını örter, değişmez alışkanlığıyla kapanıp kapanmadığını denetler, odasına yollanırdı.

Yapma çiçeklerin doldurduğu vazonun yerini değiştirip televizyonunu açardı.

Kuşu Sarah'ın kafesine bir göz atıp, "Meine Schön" demeyi de unutmazdı.

Kızının nedense almakta direttiği odanın bir köşesine konulan, açıldığında yatak olan kanapeye yönelir, oturduğunda tek büyük camı tam karşısına alan yerine bırakırdı kendini.

Değerli olmayan bardakların, İngiliz taklidi yemek takımının, Bavyera işi dört bira çanağının durduğu camlı dolabın yanındaki pencerenin dibinde, avluyu izlemek için oturduğu ürkütücü renklerle kaplı koltuk dururdu.

Yapay tüllerin bollukla kullanıldığı perdelerini özenle çekerdi. Çünkü kızı Gudrun'un kesinlikle savunduğuna göre, "perdeler evlerin sosyal durumlarını açıklama yönünden tartışılmaz bir önem taşıyorlardı."

Yapının karşısına düşen batı yüzünün eş katında yaşlı bir Alman işçisiyle karısı yaşarlardı.

Onların bölümünün ışıksızlığını güneş bile bozamıyordu.

Mevsimler ne olursa olsun, oraya dolaylı inerdi gün ışıkları.

Frau Lemmer, bu karı kocanın akşam ekmeklerini yedikten sonra, televizyon izleyip, hafta sonları kavga edişlerine öylesine alışmıştı ki, eğer bir gün onları orada görmese, perdelerini ancak o zaman örtebileceğini düşünmüştü.

Yeni şeyler onun epeydir ilgisini çekmiyordu.

Kendi katlarına henüz ulaşamamış güneyli yabancılara rastlamamaya özen gösteriyordu.

Bir ikisinin alt katlarda onu gördükleri zaman, yanlış sesler çıkararak konuştukları Almancalarıyla selamlamaya davranmalarını da görmezlikte diretiyordu.

Bu konuda kuşkusuz Herr Ranke'nin haklı olduğu bir yan vardı.

Yabancıların geceleri çişlerini gizli gizli, pencereden avluya yaptıklarını söylemesinden bu yana, adama gösterdiği inançsızlık siliniyordu.

Pistiler yabancılar.

Konuşmaları bağırmaya denkti.

Şaşılacak kadar çocukları vardı.

Kadınları erkeklerden kaçıyordu.

Bir de tüm bu davranışlarının çevrelerinde nasıl değerlendirileceğini düşünmeden Almanlara yaranmaya, sevimli olmaya kalkıyorlardı.

— Evet, öğrenemeyeceklerine bile dikkat etmeden Almanca konuşmaya yelteniyorlar. Ekonomimiz büyüdü. Bunlara gereksindik, çağırdık, geldiler. Ama onlara yerlerini öğretmeliyiz. (Sonra parmak kaldırarak bir şeyin altını çizer gibi) yasalar çıkarmak, yasalar iki kere iki dört diyordu Maximilien Ranke.

Ardından gidip arkadaşı Hans'ın odun kömür deposunun uzaklığından, yönettiği bu beş katlı eski Berlin yapısını tüm açılarından kavrayarak gözetliyordu.

Frau Elfriede de dışarı çıktığı ender akşamların birinde, U-Bahn'm itişen Alman gençlerinin arasındaki bunaltıcı kısa yolculuğunu bitirmişti.

Elindeki naylon çarşı torbasıyla evine yönelirken, o gün ucuzlukları izleyerek aldıklarının onu üç Mark yetmiş beş pfenning kârlı duruma geçirdiğini de düşünüyor, bankada rastladığı indirimlerin sekmez avcıları bayanları anımsayıp kârlı girişimini yine de yabancılıyordu.

Yeni edindiği bu tutumluluğu neye yarayacaktı, bulmaya çalışıp duruyordu.

Sonunda bu dikkatli pazar ekonomisinin, değerli kuşu Sarah için önemli olabileceğine karar vererek rahatlamıştı.

Odasına girdiğinde kuşu Sarah'ı kafesinin dibinde titrerken görünce donakalmıştı.

Arasız "Mein Gott, mein Gott" demeye girişmişti.

Tüneğe çıkma vaktinin gelmesine karşın, dipte öylece duran sarı karıncığının tüyleri didik didik kabarmış minik varlığa acıyla bakıyordu.

Ne yapması gerektiğini çıkaramıyordu.

Akşamdı, veterinerler bu saatte yerlerinde olmazdı.

Herr Ranke'ye danışsa uzun açıklamalarını yeniden dinlemek zorunda kalacaktı.

Frau Lemmer yıllardır ölümü düşünmediği halde, yapılması gerekenler gecikirse, kuşunu yitirebileceğini yüreği dağlanarak anlamıştı.

Kafesi alıp kat sahanlığına çıkmıştı.

Komşusu Almanlardan birine rastlarsa akıl danışabileceğini umuyordu.

Ne de olsa Berlin kenti hakkında ondan daha çok biliyor olmalıydılar. Her gün dışarlardaydılar, işyerlerinde bulunuyorlardı. Sorulanlara uygun yanıtlar verebiliyorlardı.

Benzer şeyler kafasında dönerek kalakalmıştı kapısının önünde.

Yandaki dairenin bir temizlik firması çalışanı, Fraulein dendiğinde çok kızan Hannalore Mahlke'nin merdivenlerden çıktığını görüp toparlanırken kadının yanında asker giyimli bir zencinin oluşu sevincini yok etmişti. Aralarında İngilizce konuşuyorlardı.

Acısının mutsuzluğu içinde bile Frau Lemmer, televizyondaki Almancanın giderek bu seslere dönüştüğünü ayırmsamıştı.

Fraulein Hannalore Mahlke, berberden yeni çıkma saçları, yüzüne daha yaşlı bir anlam veren yeşillerle beleyerek çevrelediği gözleriyle, hoppalığa kayan çevik davranışlarla kapısını açarken, sıkıntıyla "Guten Abend" demişti. Uzun boylu genç adamsa dişlerinin olanca aklığıyla yaşlı kadına candan bir gülüş sunarak, "Good afternoon mam" diyerek içeri girmişti.

Frau Elfriede bir şeyler söylemeye davranıp, kafesi onlara doğru uzattığında, kat boşluklarında yeniden yalnız kalmıştı.

Merdiven dönüşlerine açılan üstü renkli cam vitraylarla bezeli yüksek pencerelere yüklenen günün alacasına acıyla bakmıştı.

Günlerden cuma olduğunu anımsayınca, bu kez umutsuzluğundan ötürü kapının eşiğine çökmüştü.

Öteki komşuları Meister Hoffmann'la eşi Gerda Hoffmann, erken dönmezler, hafta sonuna girişi durmadan içmek sayan bu çift, Kneipe'lerde alabildiğine sarhoş olurlardı.

Önündeki altın yaldızlı kafesle orada ne kadar kaldığını bilemeden otururken, ara ışığın yanmasıyla karanlık bastığını görmüştü.

Yeni komşuları Türk işçisi, karısı, artlarından çıkan iki sıska oğullarıyla sahanlığa ulaşmışlar, bir an duraksadıktan sonra yaşlı kadının yanına gelmişlerdi.

Frau Elfriede yabancıları nasıl uzaklaştıracağını bilemeyen davranışlarla içeri çekilmeye davranırken, genç adam yaşlı kadının omzunu tutarak, kendi dilinde bir şeyler söylüyordu:

— Neyin var madam? Neyin var ki böyle durup dururdun bir başına. De bana anacığım hele.

Türk kadın daha çekingen yaklaşmıştı.

Almancasını hızlı konuşmazsa iyi anlaşılır kanısıyla sözcükleri tek tek sıralayarak Frau Elfriede'ye eğilmişti:

— Haben Sie irgendwelche Beschwerden?

Frau Elfriede bu soruyla sarsılmıştı.

Kadının sesindeki dostça yakınlığın getirdiği çözülmeyle de ağlamaya başlamıştı. Ağlarken de arasız kuşunun kafesini okşuyordu.

— Mein Schatz ist krank.

Çocuklar olanları ilgisiz izlerken, genç adamla karısı bu kez yaşlı kadına cesaretle sokularak sırtını sıvazlamış, sonra çömelip bakışlarıyla yüzünü aramışlardı.

Ardından onu yavaşça sararak kaldırmışlar, aralarına alarak hep birlikte kendi kapılarına doğru yürüyüp içeri girmişlerdi.

Sarah'ın kafesi genç adamın elindeydi.

Büyük bir odada, renkli orman, hayvan resimleriyle dolu bir örtüyle kaplanmış yatakla sedir arası bir yerde oturur bulmuştu kendini Frau Lemmer.

— Lütfen, nerede, ben ne yaptım Sarah'ın kafesini?

Türk adam ona yaklaşarak, karısına söylediklerini çevirmesini ister gibi bakıp konuşmuştu:

— Madam, senin kanaryan üşütmüş, kanarya kuşun. Onu biz bir iyi ederiz ki, sen bile yeni aldın sanırsın. Fukara canını üzme Bak Kamber'le Âdem nasıl sevinmekteler. Sıftah bir Alman konuğumuz var diyedir sevinçleri. Bu Kamber var ya, dilinizi iyi söyler. Üzme canını dedik, yaslan şöyle arkana. Şanslı madamsın anacığım böyle bil. Vallah billah tam yerine düştün. Şu işe bakın ihvanlar, Allahını kim inkâra yeltenir. Hey koca Allahım sana inanmayan... Ne diyeyim... Kaçılın... Durun... Bak bak gözünle gör anacığım, karşısında ocaktan gelme Sivaslı kuşbaz Selman Korkmaz var. Bizim ellerin ovasında dağında birinciye gelen adamım. Sanırsın ki Süleyman Peygamber donu kuşanmışım.

Dillerinden, hallerinden anlardım hayvanatın. Şimdi acunda bir makine, fabrika homurtusudur gidiyor. Yalnızsın, açıktır anacığım... Sana ulaşmasak kapımızı çalacağın yoktur. Niçini belliyse de... Hoşgelin, hoşgeldin. Gelen canlara gönülde de gözde de hoş bakar, hoş söyleriz biz...

Genç kadının kocasının kolunu sıktığını görmüştü Frau Lemmer.

Erkek bu uyarıyla sesini yumuşatmış, konuşmasını eklemişti.

— Bu kadın var ya, canımızı ziyade yaktı bilesin. Sürdü geldi buralara. Bu yıl gelişimiz beşinci hasadını devretti. Eh artık yol yordam öğreniyoruz. Tasa etme madam, hay huy demeden kuşu iyi ettim ki ettim. Sıcak çorbaya da kaşık çalarsın, kederin mederin dağılır gider. Yook, bir başına yakışık almaz. Hiç anlamam, öyle değil mi kız Güldane? Yalnızlık Allah'a vergidir madam, o bile bizleri gözler korur. Dağı taşı temeller, suyu seli yordamıyla yollandırır, demek o da yalnız değildir... Dur canım tortop olma, sen de bizcileyin insansın...

Genç kadın şaşılası gürlükteki kirpiklerinin iç içe yumulmasına neden olan gülüşüyle kocasına katıldığını belirtiyordu.

İki erkek çocuk kapının eşiğinde analarına, babalarına, yaşlı kadına öylece soru dolu bir anlamla bakınıp duruyorlardı.

Güldane Korkmaz, kocasının söylediklerini çevirirken bazı sözcükleri bulamadığında, yerlerini aldıklarını varsaydığı el kol devinmeleriyle, ünlemlerle, Frau Elfriede'ye konukluk çağrısını, Sarah'ın sağlığına hemen dönebileceğini açıklarken, konuşmaların iç içe geçişi üstüne düşen taze pırıl pırıl bir çığlık yayılmıştı odaya.

Frau Lemmer genç kadının çeviklikle sesin geldiği yöne fırlayıp kollarında taşıdığı küçük bir kumaş yığınıyla dönüşünü izlemişti.

Genç kadın kaba halının örttüğü yere bağdaş kurarak oturmuş, yakasını açmış, ak bir tülbentle örttüğü dolgun memesini çıkararak yumuşak kumaş yığınının üstüne eğilmişti.

— İyi ki tez döndük Selman, acıkmış. Biz yok iken uyanaydı geçenki gibi uzun ağlayacaktı yavrucak. Ay canım, ay can kuşum benim...

O taze ses ara sıra küçük soluklanmalarla kesilen bir yutma düzenine dönüşmüştü.

Genç kadının yüzündeki güzelliğin vuruculuğu artıyordu. Parlak göz kapakları yanaklarının esmerliğinde ışıl ışıldı. Uzun kirpikleri, düzgün kara kaşları, yürek biçimli yüzü emzirdiğine dönüktü.

Konuşması yerini hoş bir ezgiye bırakmıştı.

Erkekle iki oğlu dışarı çıkmışlardı.

Çekilirlerken de genç adam kafesi okşar gibi göstererek, 'Zara' demekte direttiği kuşun sağaltılmasına güvenen bir biçimde elleriyle yavaşça sarmıştı kafesi.

Frau Lemmer onca yıllık yalnızlığında, bu ana-çocuk görüntüsüyle kulaklarını dolduran yumuşak nazlatıcı ezgiyle sarsılıp gedikler açıldığını tam sezemeden, oturuşunu rahatlatmıştı.

Yıllarla neredeyse koruyucu bir kalkan gibi belendiği o sessizliğin, hüznün, tekdüze günlerin kabuklandırdığı duyarlılığı çözülüyor, ıpıldıyordu.

Kat komşularıyla yakınlık taşımayan selamlaşmalar, kalıplaşmış konuşmalar, satış yerlerindeki bitmez müzik yayınlarının duyguları değişik yönlere savuran arsız gürültüsü, tezgâh artlarındaki çalışanların yaşlı kadına yönelttikleri eşgüdümlü özelliksiz davranışlar hep yorucuydu.

Yolların, ulaşım araçlarının sanki her şeyin sürgit hep öyle olduğunu, olacağım kanıtlayan kuntluğu, ölümlü sonu bile unutturan kurumuş yatağının içinden taşmadan akan bir alışkanlığa dönüştürmüştü hayatı.

Frau Lemmer, hesap pusulalarını, küçük ödemelerin faturalarını, geçmişe ait hiçbir şeyinin karışmamasına özen göstererek bir çekmecede toplarken kendini bu akışa gereğince uydurduğunu sanıyordu.

Savaşın yıkımını yaşamışlara yüzvermeyen yeni düzen, değişik yaklaşımlarla işleyişine aykırı düşenleri barındırmıyordu içinde. Didişkenliğe yer yoktu bu yerleştirilmiş uyumda. Belki de en iyisi bu olmalıydı.

Bazı günler Frau Lemmer, yeni davranışlarda bulunuyordu.

Sanki kendi varlığını ayrımsamak amacıyla yürekli kararlar alıyor, başka yönlere gitmek üzere U-Bahn'a biniyor, Wittenberg Platz'da inip, KDW'yi Wertheim'ı gezmeye çıkıyordu.

Bazan da yüreğini nedenini anlayamadığı bir çarpıntıyla dolduran ilkyazlarda –neyse ki böylesi günler enderleşmişti– uzun bir gezi saydığı Schloss Charlottenburg'a yollanıyordu.

Sarayın bahçesini şöyle bir dolanıp, artık ilgilenmediği silme aynalarla döşeli salonları görmek istemediğinden, sonunda saray ormanının derin gölgelerini aşan güneş çizgileriyle oyalanmak için bir banka oturuyor, çevresindeki uysallaştırılmış doğanın yeşilini kokluyordu.

Ardından bedensel ağırlığını yitirerek, onu uzun süredir yoğunlukla birden yoklayan bunamayı andıran o dalıp gitme anının içine düşüyordu.

Yarı uyuşukluğunun sonucu düşünme sürekliliği taşımayan bölük pörçük görüntülerden, anmalardan ulanan zaman kesitlerinin git-geli içinde, bitmesini istemediği yatıştırıcı duygusal tembelliğine sarmalanıyordu.

Bu kekeme zihin aydınlanmalarında gözlerinin dikildiği noktaya karışan ışık çalkantılarında tanıdık yüzler beliriyordu. Bu yüzlerin etkisiyle titriyor, eklemlerinin dirimini yitiren ellerini boşluğa uzatıyordu. Rutubetin kararan günle bedenini sarmasını ancak duyumsadığında toparlanıp, evinin olduğu yönden geçen numaralı otobüsün durağına yöneliyordu.

Frau Elfriede Lemmer sanrılı park oturmalarının yalnız günlerini kolaylaştırdığının açıkça bilincinde değildi.

Yıllar geçtikçe, nedense, varsıllığın, neşenin, bolluğun başıçektiği bu yerlerde, belleğine ayan salt savaş sahneleriydi.

Çok uzaktaki bir zamanın, hattâ korkunçluğundan ötürü gerçekliğine inanılmayan bir zamanın içinde olup bittiğini sanmaya başlamıştı savaşın.

Herr Maximilien Ranke doğru söylemiş olmalıydı. Yenilgi konuşulmazsa, tümüyle belleklerden silinebilirdi, iyi doğru olansa salt utkuları anmaktı.

Böylece yadsınan geçmişin yengisinden uzaklaşan anılardan oluşacak görüntülerin çizgilerini yitirmesiyle, onu bırakıp giden kızının da uzak ve sevgisiz bir görünüm edinmesi aylarla yerleşip kesinleşecekti.

Bu olasılık yine de ona acı veriyordu.

Yaşlı kadın tekbaşınalığının kimi sabahlarında, bir şeyleri bir yerlerde unutmuş, arasız onları bulması gerekiyormuş gibi telaş-

la uyanıveriyor, bulunduğu yeri hemen çıkaramıyor, ne yapabileceğini bilmeyişinin boğuntusunda sürükleniyordu.

Böylesi günlerinde yaşlılığın iliklerini azar azar boşaltarak ölümü büyüttüğünü aklından geçiriyordu.

Ellerindeki oluklaşarak çizilen damarların mor taşkınlığı bunun kesin tanığı olmalıydı.

Duymak istemediği geçmiş miydi?

Hayır, o geçmişi seviyordu.

Değişmeleri istemiyordu.

Berlin'in bir duvarla ikiye bölünmüşlüğünü, tanısın tanımasın birçok kişinin savaş dışı bir olay gibi değerlendirerek konuşması onun yönünden dirençle, inanmazlıkla karşı konulan bir olaydı.

Bu tür açıklamalardan hiç etkilenmiyordu.

Kentin ikiye ayrıldığının arasız söylenmesi onun açısından yeterli değildi. Duvar duvar... orda orda... görmediniz mi yoksa, sorularını durgun bakışlarıyla karşılamıştı hep.

Sonuçta Frau Lemmer bir alışveriş gününde sanki Tanrı'nın işaret ettiği o inanılmaz rastlantıyla, anlatılanlara somut olarak tanıklık edecekti.

Wertheim'ın koku standının önünde, eski patronu Frau Isolde'yle yüz yüze gelmişlerdi.

Frau Isolde, seyrek saçları tümden döküldüğü için olmalı, başına gösterişli bir kızıl peruk takmıştı. Tel tel ışıyan yapay kızıllığın altında yanaklarının göz alan boyası peruğuyla eş çarpıcılıktaydı.

Kendisini konuğu olması için çağırıyordu Frau Isolde.

O inanılmaz güzellikteki genç kadının şimdi karşısında duran sönük görüntüsünden tat almış gibi, gerdanına kızıllıklar bastıran bir heyecanla gelmesi için üsteliyordu.

Kocası öldüğünden beri haftada üç kez cafe Kranzler'e gidişini, kreması dağlar gibi yükselen pastalar, dondurmalar ısmarlayarak, kentin başdöndürücü canlı kalabalığını keyifle izleyerek, tanışlarıyla birlikte hoşça vakitler geçirdiklerini ayaküstü anlatıvermişti.

— Yaşıyoruz benim sevgili küçük Friede'cığım. Herkes kendi hayatını yaşamalı. Geçmişin zorluklarını silip attık. Kesinlikle

bekliyorum unutmayasın sakın Friede'ciğim. Nasıl da kendini terk etmişsin sen, yakışır mı hiç? Güzel havalarda Schloss Bellevue'ye kadar uzanıyoruz arkadaşlarla. Şimdi söz ver. Haydi haydi. Adresimi vereceğim. Çok kolay. Hemen U-Bahn'a yakın oturuyorum, dur bir dakika lütfen...

Eski patronunu ziyaret amacıyla yola çıkıp Rosseger Strasse'nin köşesine vardığında, birden bunca yenilikten ürkerek gitmekten caymayı bile düşünmüştü.

Gerçi eski patronu o kaderi anımsatan karşılaşma gününde, önceleri hiç tanıdık olmadığı, neredeyse arkadaşça hoppa bir neşeyle yakınlık göstermişti ona.

Adresin olduğu yere ulaştığında bu çağrı için kendini görgüsüz, acemi bulmuştu.

Eski bir filmi anımsıyordu. Filmin kareleri parçalanmış resimleri eklenemiyordu belleğinde.

Yürümesini sürdürmüştü.

Kafası öylesine karışmıştı ki, Frau Isolde'nin evini çıkaramıyordu.

Rosseger Strasse'ye kadar gelip köşede böyle birden unutkanlığa kapılmasının nedenini anlayamıyordu.

Eski patronunun evine, biraz daha çevrede dolaşıp, aklı, düşünceleri yatışınca gitmesinin doğru olacağına karar vermişti.

Şaşkın adımlarını sürdürmüştü.

Bu konuklukta sakin, derlitoplu olmalıydı.

Frau Isolde kızına yazabilirdi pekâlâ.

Annesinin garip davranışlar gösterdiğini, aklının gidip gidip geldiğini, bundan ötürü bir huzurevinde bakıma alınmasının güvenliği açısından en doğru yol olabileceğini bildirebilirdi.

O sözünü her zaman dinletmeyi bilen bir kadındı çünkü.

Koşar adımlarla yürümeye başlamıştı.

Eski patronunun değil kızım, kendisini bile yıllardır görmemiş olduğunu tartamıyordu.

Sonunda onu bu karmaşaya düşüren filmin adını, etkilendiği bölümü buldu.

Niebelungen'den Siegfried'in Ölümü'ydü.

Genç adamın orman perisine eş güzellikte sevgilisine seslenişi içinde yankılanıyordu Frau Lemmer'in.

Karaağaçların sıkışıklığından uzanan iki ışık yolu durgun bir gölün yüzeyini yalayarak eriyor Siegfrid'in güçlü gövdesi acıyla bükülüyordu.

Öyle gençtiniz ki bedenlerinizin isteği utancınızla gemlendi; sevişmeniz kutsanmanız olacaktı. Bilmiyordunuz.

Köyünün masalcısı Hildegard Haake'nin daha o yedi yaşını bulmamışken evlerine uğradığında anlatıverdiği masalları duyar gibiydi. Küçük Elfriede'ye "yaklaş" diye eliyle işaret ediyordu.

Onu geniş eteklerini ocağın önündeki yayımına dek çekiyor, "Küçüğüm," diyordu, "sonra domuzcuklarım öldü. Orman büyücüsü sabaha karşı uğradı yalaklarına, dinle şimdi."

Annesi, kızıyla yaşlı masalcıya sevgiyle gülümsüyor, sonra közlemek için altın sarısı pürüzsüz patatesleri, külleri kıvılcımlandırarak sürüyordu ocağa.

Küçük Elfriede mırıltıyla süren masalın içinde tavana doğru yükseldiğini duyumsuyor, narin çocuk gövdesinin sevinçle eridiğini, saydamlaştığını ayrımsarken uyuyup kalıyordu.

Ertesi sabah tan ağarırken uyandığında Oma Haake'nin gittiğini fakat yine geleceğini öğreniyordu annesinden; tam elleriyle gözlerine taşan yaşları bastırmaya girişirken.

— Gelecek küçüğüm, diyordu annesi, belki de Noel'i bizde geçirecek, ağlamak yok.

Geçmişin yaşına aykırı bu beklenmez ayrıntılarıyla dolan belleğinin canlılığıyla bedeni ürperiyordu yaşlı kadının.

Gözyaşlarını ayrımsamıştı.

Yanından geçenler neyse ki ona dikkat etmiyorlardı.

Yarı deli bakışlarıyla çevreyi tarayıp durduğunu görseydiler ilgisiz kalamazlardı kuşkusuz.

Bir süre sonra sırtında damlalara dönüşen terin serinliğiyle kendine gelip durmuş, yapıların seyreldiğini, çevresinin ıssızlaştığını görmüştü.

Neukölnner Schiffahrt kanalının ordaydı.

Kanal boyu yeşilliği, rüzgâr almayan durgunluğu ile dibinden sürüp yol aldığı Berlin duvarının belirginliğini pekiştirerek akıyordu.

Frau Lemmer ta karşısındaki duvara yeniden yeniden baktı.

Dikenli tellerle berkitilmiş bölüntüden gözlerini ayıramadı.

Gördüklerini kavrayamıyordu.

Çöktüğü yerin karşısını bir zamanlar çok iyi bilirdi o.

Bir ilkbahar akşamı, gencecik annesiyle dik duruşlu babasıyla birlikte üstünde yabanlık giysileri, ayağında üstten bağcıklı köse-le ayakkabıları, iki örgüsünün ucunda kordelaları, biraz kızarmış burnuyla tren beklerken görüyordu kendini.

Balkonları çiçek saksılarının abanışıyla kapanmış, üç katlı inci grisi boyalı yapıya, sivri çatı altlığında gotik yazıyla Tanrı'nın evi koruma dileği asılmış, olukların bitiştiği çatı çıkmasında galvanizden bir rüzgâr gülünün yavaş yavaş döndüğü ev yine orada olmalıydı. Önünde tek doru atlı bir gezi arabası bekliyordu. Yan açık bırakılmış orta kat balkon kapısından piyano eşliğinde söylenen şarkı oldukları yere ulaşıyordu.

"Nerde senin hüzünlü sesin, söndü mü yoksa artık nefesin."

İlkyaz yağmurunun tülleşmiş inceliği, arabanın örtük kara muşambasını ışıldatarak iniyordu.

Ses arada kesilip aynı notadan şarkıya yine başlıyordu.

Frau Lemmer'in yüreğinin atışları hızlanıyor, gözlerini sık sık kırpıyordu. Özlemle doluyordu tüm gövdesi.

Bu peş peşe akan çağrışımları engellemek isterce kafasını hızlı hızlı iki yana sallamıştı.

Söyledikleri duvar vardı.

Karşısında uzuyordu.

Arkasında uzaklarda çocukluğunun güzellikleri duruyor olmalıydı.

O geçmiş filmin oynadığı sinema da oralardaydı. Yanılmıyordu.

Konukluk için uygun saydığı davranış alıştırmalarını sarsan, dağıtan sarı Germen savaşçısının mermer akı masal yüzü yağmurun altında bir yerlerde oynamayı sürdürüyordu elbette.

Gençlikle dolu ilk tensel dokunuşların büyüsüyle sarsıldıkları günlerdi.

İlk o muydu sana değen, yarım bir ilk öpüş sınaması onunki miydi?

Kocasıyla birlikte denedikleri yaklaşmaları, bedenlerinin isteklenmesini artıracak yolları arayıp durmalarını, neredeyse bir tapınmayı andıran gizemli gecelerini arzuyla bekleten sinemaya gidişlerinden biriydi.

Gişedeki dudakları koyu vişne kızılına boyalı, kestane renkli saçları teninin saydamlığına ağan genç kadını unutamamıştı günlerce.

Sinemanın koltuklarından yayılıyormuş duygusunu veren rom ve mobilya cilası karışımı kokulu serin esintinin, kadını görene gişeden kaynaklandığını sandırıyordu.

O benzersiz gevşeklikteki haziran aylarının sürdüğü Köpenig yöresinin çağla yeşili evlerinin avlularından taşan boruçiçekleri, sarmaşıkların beledigi bahçe parmaklıkları, tümü demek ki ötede duvarın arkasında kalmıştı.

O gişedeki dilber de.

Frau Lemmer inanılmaz bir yorgunlukla kanal kıyısına çömeldi.

Böylesi kökten bir tükenmeyi epeydir yaşamamıştı.

Avuçlarını yosunsu toprağa bastırdı. Toprağın nemiyle kalakaldı.

"Birine gerçekten sevdalandım mı ben?" diye sordu kendisine.

"Filmlerdeki kadınlar, sensiz yaşayamam, ölürüm derler hep. Ya ben? Birine bunu dedim de unuttum mu ya da biri bana söyledi mi Tanrım niye böyle oldu diye. Yoksa gerçekten deli miyim?"

Gerisin geri Rossenger Strasse'ye dönerken iç konuşması sürmüş, bitkinliği geçmemişti, kendi kendine konuştuğunu bilmiyordu.

"İnsanlara çocuklukta vaat edip tanıttığın mutluluğu, o yaşanabilir denilen olağanüstü şeyi sonra niçin esirgiyorsun kullanından? Ne yanlışım oldu sana karşı, Tanrım? Kiliseye artık gitmeyişimi mi hoş görmüyorsun fakat gidemem. Evim seninle dolu zaten... Ben birine sevdalandım mı, o çocukluğumdaki beni umutlarla coşturan gizi, sevda beklentimi birinde buldum mu? Nedir bütün bu karışık düşünceler, lütfen Tanrım beni uslandır, böyle olmayayım, lütfen bilirsin yoldan çıkmaya alışık değilim. Hem ne kadar yaşlıyım görmüyor musun acı lütfen."

Frau Isolde'nin apartmanına girip değişik adlar yazılmış katlara bakıp, asansörüne bindiğinde gecikmesinin hoş karşılanmayacağını ancak düşünebilmişti.

Çağrı saatini kaçırmıştı.

Gün dönüyor, grileşiyordu.

Frau Isolde, o kızıl kafasıyla kapıyı kocaman bir gülüşle açmıştı.

Frau Lemmer'in kapı önündeki mahcup bekleyişine karşın bu beklenmedik neşe, o ezici günün en rahatlatıcı yanıydı.

İçeride başkaları da vardı.

Frau Lemmer'in öyle tek başına günü dolduracak bir konuk olamayacağını evsahibesi böylece ortaya koymuştu.

Frau Isolde, sosyal durumu, yüksek dereceden emekliliği, mal varlığı ile günün geçerli beğenilerine uymayı bilen bir yaşlı genç kadın oluvermişti.

Reklamlarda ara vermeden duyuru yapıyorlardı ya:

"bu yılın genç modası"

"daha genç olabilirsiniz"

"bize gelin daha genç olabilirsiniz"

Oradakileri saygıyla selamladıktan sonra Frau Lemmer arkası dolgun yastıklarla beslenmiş günün beğenilen alçak kanapelerinden birine ilişmişti.

Konuk kadınlar kalın camdan bir masanın çevresindeydiler.

Önlerindeki viski şişesi yarılanmış, sigara tablaları izmaritlerle dolmuştu.

Bir bölümü yenmiş çikolatalı büyük pastanın, kahve fincanlarının yanında buruşturulmuş atılmış kâğıt peçetelerin görünümünden, konuk gününün yarılandığı belli oluyordu.

Parlak renkli giyimleri, ağır rimelli kirpikleri, kahkaha atmaya hazır ağızlarıyla bu birbirlerini gülmeye kışkırtan yaşlı kadınları görmek, Frau Lemmer'i sessizliğe kolaylıkla çekiyordu.

Yaşlı kadınlar dörtlüsünün ortasında, genç bir kız gibi utançla dertop olmuştu.

Eski patronunun karısı Isolde Fischer, takma porselen dişlerinin, kızıl peruğunun, boyalarla örttüğü yüzünün zırhı içinde, ikide bir atak davranışlarıyla bir şeyler sunuyordu konuklarına.

Sonra eski işçisine nazlı bir dönüşle yönelmiş, tabağa aktardığı pastasını getirmişti.

— Ah Frau Lemmer, ne iyi ettiniz geldiniz. Ama biraz da sohbet edelim. Hiç anlatacağınız bir şey yokmuş gibi bizlerle konuşmuyorsunuz. Ne günlerdi onlar. Ama doğrusu hepimiz çok iyi sınav verdik. Bizim o Decke çocuğu hatırlarsınız sanırım. Hani şu Wupperthall'li köy delikanlısını; size içten içe nasıl da tutkundu. Dalar dalar giderdi yüzünüze bakışlarıyla... Aptal maptal derdik ama, bir küçük Kiosk sahibi şimdi. Satış kulübesinin olduğu nokta kentimizin en dağdağalı yerlerinden birinde. Tarif ederim size, uğrarsınız. Evlendi bile. Koskoca bir herif oldu. Dişlerini yaptırdı. Beni anası gibi sayar. Her önemli günde çıkıp gelir "velinimetim sayın bayan," diye konuşur. Gülünç bir küçük adam. Neyse, ah siz yok musunuz siz, bizi hiç aramadınız. Şu her yanı kapalı Berlin'imizde, pekâlâ bulabilirdiniz isteseydiniz. Yok yok sevgiden söylüyorum, lütfen alınmayın. Çok değiştiniz, pek çok, adeta ufaldınız. Magda, Renata, Karin, şekerim, bilseniz, ah bilseniz, Frau Lemmer'in gençliğini görecektiniz. Bir yıldızdı o. Ufa'dan bir yönetmen görseydi o sıralar muhakkak yıldız yapardı onu. İlahi güzellikte bir kadın. Bir Marlene, bir Sarah Leandr.

Şimdi ise... Aramızda olsa olsa beş-altı yaş fark vardır. Demin konuştuğumuz gibi hayat bir kadın için erkeksiz olmaz. O kütür kütür yaman güzellik. Siz kendinizden caymışsınız güzel Friede'ciğim ne hata... Kendiniz için yaşamayı öğrenmelisiniz, gerisi önemli değil ki...

Frau Lemmer, Frau Isolde'nin kendisinden büyük değil, küçük olduğunu vurgulamak istediğini ancak anlayabilmişti.

Oysa o küçüktü yaşça patronunun karısından.

Kadınlar eski konularına yeniden kolaylıkla dönmüşlerdi.

Şu köşede koltuğa ilişmiş yorgun, mavisi hâlâ solmamış mine rengi gözleri, saçlarının tükenmez bir gümüş aylayla çerçevelediği yüzünde çekingen bir anlamla oturan güzel yaşlı kadına arada göz atarak, birbirlerinin ağzından konuları alarak konuşmalarını canlılıkla yürütüyorlardı.

Yapay kumaştan bluzların örtemediği gevşemiş gerdanlarında arada beliren bir kızartı, gözlerindeki ışıltılar, erkekleri andıklarında çakıntılara dönüşüp yoğunlaşıyordu.

Uzun yıllar ayakta çalışmaktan oluşan bacak varislerinin görünümü, ellerindeki kıkırdaksılığı yitmiş eklem yumruları, bu kadınların coşkusuna acıklı bir iticilik katıyordu.

Frau Lemmer kendisini içine doğru arasız gömen bu konukluğun bitiminde gitmeye davranan ilk kadınla birlikte izin isteyerek, kalkma vaktinin geldiğini öne sürmüştü.

Eski işçisine yeniden dikkat kesiliveren Frau Isolde ise, en geç Paskalya'da uğrayacağına dair söz almadan Frau Lemmer'i dışarı bırakmayacağını yeminlerle yineliyordu.

Frau Isolde gelemiyordu, çünkü öylesine uğraşlar içindeydi ki, bir Türk işçisine bugünlerde dükkân açabilmesi için, adını verecekti. Genç bir adam...

— Canım çok da genç değil, kırkına yakın.

Açıklamayı, boynunda üç dizi incisi olan Frau Magda yapmıştı.

— Benim dükkân izni verdiğim Ahmet otuzundadır unutmayalım bayanlar.

Kadınlar aynı anda katılırcasına gülüyorlardı.

— Bu genç adam nedense başka yakınlıkların peşinde de görünüyor, diyordu Frau Isolde. Olacak şey değil elbette. Nasıl düşünebilir? Sonuçta iş iştir ucunda para varsa.

Asansöre birlikte bindiği Frau Renata'nın kürküne, dore pabuçlarına, iri taşlı küpelerine gözleri takılmıştı. Frau Lemmer'in.

Kadın sık sık yutkunuyordu.

Birden yarı kalmış bir anlatıyı ekler gibi konuşuvermişti.

— Kocam savaştan dönmedi. Çocuk yapacak zaman bulamadık. Sonra elbet kadın olarak birçok şey yaşadım. Ama içimdeki heyecan bitmişti. Bizler bu kentin yıkıntılarını, ellerimizle, tırnaklarımızla temizledik. Yirmi yaşında bile değildim, onu ne çok sevmiştim. Her gün hep uyusam ancak o geldiğinde uyansam da onsuz çekilmez olan saatleri yaşamasam derdim. Fakat aslında ölmeli insan, Bayan neydi lütfen özür dilerim, evet Lemmer değil mi? Kişi için en güzel en canlı en sevebildiği zaman yaşanır olmalı. Bunlar bitince ölmeli... Öyle olmuyor. Sürünüyorsunuz. Çiftleşiyorsunuz. Anısız sevişmelerle yetiniyorsunuz. Bir de soyunduğunuzda kendinizi çıplak görmek ah... Korkunç şeyler... insanoğlu yaşama arsızı. Kazanacağız deyip savaşa gittiler. Yalnız bıraktılar bizi. Yaşamalıyız, alıştık bir kere bu dünyanın kirliliğine. Siz de öyle yapın. Hâlâ güzelsiniz. Biz korselerle sutyenlerle toparlanıyoruz. Ben başka çare bulamadım. Yaşamalıyız. Çünkü ben de bir anlamda onunla öldüm. Mutluluk, sayın Bayan Lemmer ölüme karşıkoyabilen tek güç... O yoksa bir hiçsiniz aslında, unutmayın. Siz kendinize fazla sadık kalmışsınız...

Frau Lemmer bu sesin taşıdığı hüzünle karşısındakini tanıyamaz olmuştu.

Konuşurken kürkünün yakalarının ardına siniyordu kadın. "Yaşamak" sözcüğünü yoğun bir nefretle söylediğini biliyor muydu acaba?

Çıkışa vardıklarında,

— Guten Abend Frau, diyerek hızla yok olmuştu.

Eski patronuna bir daha uğramamıştı.

Yaşadığı ortamdaki görüntüleri, komşulukları, gidiş-gelişleri daraltmanın, azaltmanın, onu koruduğunu giderek öğreniyordu.

Yumuşatılmış, soldurulmuş bu hayat eğiminden ölüme gürültüsüzce kaymak ister gibiydi.

Bundan ötürü sanki hayatın güçlü soluğundan, anadamarından geriye çekiyordu kendini.

Can evindeki özü azar azar örselemek tüketmek daha az acı vericiydi.

Yalnızlığı en iyi yardımcısıydı bu konuda.

Yeni yerleştiği evdeki günlerinin ilk aylarında eski köklü bir alışkanlığı sürdürüyordu.

Erken uyanmaya özen gösteriyordu.

Yedi buçukta kahve, çörek ve sütle yaptığı kahvaltısını bitiriyor, neredeyse sevince dönüştürdüğü hamaratlığıyla mutfağını dipten doruğa temizlemeye girişiyordu. Birkaç kaplık bulaşığını arıtıyor, dönerek her yeri yeniden siliyordu.

Sarah'ın bakımına sıra gelince, ellerini iyice yıkayıp suyunu değiştiriyor, hemen her gün gagasının uzayıp uzamadığını denetliyordu. Yeşil salata yaprağının arıtılmaktan nerdeyse saydamlaşmış ufak bir parçasını kafese iliştiriyor, sarı bir ışık topundan oluşmuş sarısını veren o küçük uçucu gövdeciği, bağalaşmamış incecik pençeleri ûfler gibi okşuyordu.

Bu işler bitince öğleyle akşam saatleri arasını doldurmak için oturduğu koltuğuna sığınıyordu.

Arada içi geçer gibi olup, çenesi gevşemeye başladığında derin soluklanmalarla,

— Daha neler, bu saatte, durun bakalım saat kaç ki diye konuşuyordu kendi kendine.

Yeniden bedeni tutulana dek Sarah'ın ötüşlerini dinleyerek yan örtük gözleriyle öylece oturuyordu.

Arada dizlerine bıraktığı ellerine uzun uzun bakıp kendinden, çevresinden giderek kopuyordu.

Gün batınca, televizyonunun karşısına geçip orada gördüklerine yönelttiği duygu, eleştiri, beğenilerini kafesinde çıtırtılarla dolaşıp duran kuşuna aktarıyordu.

Saatin yeterince ilerlediğinin belirtgesi saydığı şeyi görmek için perdesini aralayarak, avluda artan sessizliği, azalan ışıklan kolaçan ediyordu.

Bir günü daha geceye bağlayabilmiş olmanın utkuyu andırır bir güven anını yaşayarak yatmaya gidiyordu.

Katının her köşesindeki ufak delikleri kapatma isteği, o Frau Isolde'ye gittiği konukluk gününde, Neukôllner Schiffahrt kanalda duvarla yüz yüze gelmesinin ertesinde başlamıştı.

Oturduğu eski yapının kunt ahşap pencereleriyle yetinmeyerek, kapı altlarındaki serçe parmak enindeki aralıkları, sentetik kapatıcılar satın alıp binbir didinmeyle örtmüştü.

Mutfağın ara avluya açılan tek camını da kâğıtladıktan sonra, kızının aldığı çiçekli naylon perdeleri kükürt sarısı kalın perdelerle değiştirmişti.

Giderek daha az yiyordu.

İlkten iştahsızlığından endişelenmişti.

Sonra bunu yaşına göre yararlı saymıştı.

O günlerde ortaya ilk kez çıkan parasını değişik şeylere harcayabilme isteğiyle, piyasaya sık sık sürülen ucuz ürünlerin içinden seçtiği çeşitli masa sehpa süslerini, plastik çiçekleri, renkli örtüleri alarak yaşadığı yeri kendince daha gözalıcı saydığı, oyalayıcı baktıran nesnelerle doldurmuştu. Bir süre sonra da bunlardan caymış, tümünü toparlayarak çöp ve eşya alınma günlerinin birinde kimsenin göremeyeceği geç bir saatte taşıyıp dış kapıya bırakmıştı.

Duvarla yüz yüze gelişinden beri, semti saymaya başladığı yerlerden öteleri görmeyi istemiyordu.

Odasının dışında olduğu anlarda birine rastlarsa, ne söyleneni ayırmsıyor, ne kendi söylediğinin anlamına varıyordu.

Kimseyi şaşırtmadığına göre de, tanımadıklarıyla arasında güdüsel olarak her şeyin düzgün gittiği belliydi.

Kızının uzun aralıklarla Herr Ranke'den onu telefonla arayıp hatırını sormasından tedirginleşiyordu.

Telefona ısınamamıştı hiç.

Gudrun, Herr Ranke'ye: "Batı Almanya'dan onun telefonundan yararlanarak ara sıra değerli annelerini arayabilir miydi acaba?"diye sorduğunda, kapıcı "egal" demişti.

— Bana bir para yükü getirmeyecektir ki bu isteğiniz Frau Steinbach. Çağırmaksa elbette severek. On altı ya da on yedi saatlerinde, uygundur, bu aramaları yapabilirsiniz. Artık bu denli küçük bir şeyin iznini istememelisiniz lütfen.

Frau Lemmer kapısı çalınıp da, o kemiklerinin iriliğine hep şaştığı kapıcıyı karşısında gördüğünde ilkten sevinç, ardından hüzün duyardı.

Önde kapıcı, aşağıya, aralarında dikkat gerektirmeyen bir şeyler konuşarak inerlerdi.

Kızının sorularının değişmezliğinden ötürü, giderek o da yanıtlarını zorlanmadan sıralarken çevresini gözlerdi.

Herr Ranke'nin yaşadığı bölümün uzantısındaki geçenekte duran telefonun başında adamın bırakılmış ağır postallarına dalıp giderdi.

Bunların yanına uzanmış, loşlukta bile seçilen sarı gözleriyle kurt köpeği Rex'in kuyruğunu ağır ağır dalgalandırarak sallayışını kollardı.

Gudrun, konuşmasını Noel, Paskalya ya da Anneler Günü için istekleri nedir sorusuyla bağlardı.

— Mutti söyle, şu aralar ucuzluk yapılıyor. Bir ceket olabilir. Şık bir şey... Hayır istemem, dışarıya çıkmıyorum deme. Nasıl, pazarları kiliseye de mi gitmiyorsun? Gidiyorsundur, gidiyorsundur. Alacağım, lütfen hayır deme.

— Nasıl isterseniz. Kiliseye mi?

Frau Lemmer savaştan sonra kiliseye gitmediğini, geceleri yatarken annesinin ona haçıyla birlikte verdiği gümüşten yapılma küçük bir Meryem'le çocuk İsa heykelciğinin önünde dua ettiğini bu soruyla ilk kez düşünüyordu.

— Ah evet dışarı çıkıyorum... Yeterince... Sarah var. Onu çok yalnız bırakamam... Nasıl isterseniz...

— Yok söylemelisin. Sarah mı evet... Şöyle baharlık cekete ne dersin?.. Fakat, lütfen... Anneciğim duyamıyorum... Orda mısın... Evet iyiyiz. Burda hava Berlin'den daha temiz. Bu da hak vermelisin ki çocuklar için önemli... Evet, ceket değil, bir gecelik olabilir... Peki mi?..

Gudrun armağan konusunu çözümleyip rahatlayınca, çocuklarına geçiyordu yine. Grundschule'ye başlayan oğlu Gunther'in haşarılıklarından, kızı Sabina'nın öksürüğünden, kocasıyla ev satın almak için başladıkları ekonomiden, Berlin'e göre Batı'da bazı şeylerin daha güç olduğundan söz ediyordu.

Frau Lemmer, kızını almaçta ünlemlerle yanıtlarken, köpeğin karnını taş geçeneğe yapıştırıp sürünerek kendisine yaklaşmasını görülmedik bir şeye bakar gibi devinimsizleşerek izliyordu.

Telefonu kapattığında kurt köpeği sürünmesini kesip doğruluyordu.

Herr Ranke'nin kapıda belirmesiyle canlanıp kısık sevinç havlamalarıyla efendisinin bacakları arasında dolanıyordu.

— İyiler mi?

— İyiler çok teşekkür ederim Herr Ranke, iyiler. Her şey yolunda, bildiğiniz gibi.

Yürüyor, avluya çıkıp gürültülü çocukların arasından sine sine sıyrılarak, genel kapıdan geçip kendi bölümlerinin anakapısına varıyordu.

Ağır bir çiş kokusunun savrulduğu girişi aşıp, merdivenleri tırmanarak katına ulaştığında derin bir soluk alıyordu.

Telefona inişleri, çoğunluk yan komşusu, savaşta bir bacağını yitirmiş olan Herr Christian Haabe'nin dışarılara taşan müzik saatlerine rastlıyordu.

Demek ki akşamüstleri müzik dinliyordu bu adam.

İçindeki çökelmeyi karmakarışık ediveren bu göksel seslerle sarılmamak isteğiyle, kapısını öylesine ivecenlikle açmaya kalkardı ki Frau Lemmer, kimi kez başaramaz, anahtarlarla uğraşarak orada öylece kalakalır, dudakları titremeye başlardı.

Kemanların, viyolaların, flütlerin inanılmaz güzellikte geçişleriyle dalgalanıp büyüyen müziğin etkisinden yaşlı gövdesini kaçırmak isteğine karşın bunu başaramamış olmak terletmeye başlardı onu.

Kapısının önünde çıkardığı gürültülerin bu müziğe aşırı düşkün adamın kulağına ulaşmasıyla Herr Christian Haabe sahanlıkta görünüverirdi. Dinlediği müziğin uyumu söyleyişine asılı olarak onu selamlardı.

— Ne o sevgili komşum, kilidiniz yine mi yaramazlık ediyor.

Frau Lemmer utançla önüne bakardı.

Herr Christian Haabe'nin ortadan ayrılmış gür, mavi ak saçları, ince burun delikleri, gülümseyişinin daha da güzelleştirdiği gevşememiş ağzı, çizgileri belirgin çenesi, nerdeyse çelimsiz sayılacak beden inceliğine karşın, davranışlarındaki örtülmüş güçlülük, koyu mavi gözlerinin hoşgörüyle dolu anlamı, göreni bu yaşlı adamın ölene değin yakışıklılığını yitirmeyeceğine inandırıyordu.

Frau Lemmer, ona ilk kez karlı bir Noel sonunda rastlamıştı.

Üstünde eskimişliğini aşan güzel dikimli gri tüvitten bir takım elbise, ayaklarında bükümleri çatlamış rugan ayakkabılar, boynunda uzun bordo bir atkı vardı.

Elleri ceplerinde ıslık çalarak avluyu geçiyordu. Yürüyüşündeki hafiflik bacağının aksayışını ilk bakışta ortaya koymuyordu.

Çöp bidonlarının taşlığı, eskimiş bir kokunun, haşlanmış lahana buharına karışarak ortalığı belediği, yüzü deşilmiş bu yapıya girecek biri olduğunu düşündüremezdi onun görünüşü.

Herr Christian Haabe 'soyluluk' sözcüğünün gelmiş geçmiş anlamlarını, hiçbir ortamın vurgunuyla yıpranmayacak kesinlikle taşıyordu üstünde.

Meister Ranke bile ona rastladığında toparlanıyor, kesin davranışları dağılıyor, ivecenlikle eğilip selamlıyordu.

Bu yakışıklı adam yanına yaklaştığında şarapla harmanlanmış pipo tütünü kokusuyla dolardı çevresi.

Anahtarları almasına Frau Lemmer karşı koymaz, yumuşakbaşlılıkla uzatırdı ona.

Herr Haabe kilidine eğildiğinde, takma bacağın maden eklentisinin bükülmesinden oluşan gıcırtıyı duymak, yaşlı kadını acıya boğardı.

Herr Christian Haabe birlikte yaşanmış güzel bir konukluğun bitimindeki uğurlayışı andıran dostça bakışlarıyla süzerdi Frau Lemmer'i. Sonra sırtını yarıaçık kapının geniş kasasına dayayarak konuşmaya başlardı.

Yaşlı kadın mutluluğa yakın bir hoşnutlukla dikkat kesilirdi anlatılacaklara.

— Buyurun sevgili hanımefendi. Buyurun kapınız açıktır. Siz komşum, her gördüğümde, inanın beni dinginleştiriyorsunuz. Sizde masallarımızın kötülük yapmayan sevecen ninelerinin yüzü var. Penceremi asmalarla yüklü orman cüceleri bezekli bir tahta balkona açıyorum sizinle inanın. Çocukluğun altın zamanlarını böylece yakalıyorum. Yalnız yaşamak kişiyi ya çok suskun, ya çok geveze yapıyor. Yalnızlık, evet yalnızlık. Kızınız, değerli damadınız iyiler mi? İyilerdir sanırım. Çağımızda iyi olma durumları değişti, kolaylaştı. Kolay kolay, öyle... Frau Lemmer bugünlerde çok şey, bir sürü ıvır zıvır edindiğinizde ancak çok

iyi olabiliyorsunuz. Yolları ne peki bunun? Ödün vermek, uyum göstermek. Beklenen sadece budur yurttaşlardan. Geçtiğimiz Paskalya, kızınız buradaydı, rastlamıştım. Şimdilerde ise sanırım sık gelmiyorlar. Yanılıyor muyum? Ekonomi yapılmalı. Ekonomi için dikkat gerek. Yersiz harcamalar kısılmalı. Her harcama ancak somut bir yarar karşılığı olabilir deniliyor. Geld ist Zeit. Zeit ist Geld. Evet evet, para zamandır, zaman paradır, ürkünç. Ben sizi sabahları erkenden uyandırıyor muyum yoksa? Müzik çalmıyorum ama, kuşunuzun adının Sarah olduğunu duydum. İşte anılarla yüklü bir ad. Hoş bir ad, sinemamızın Sarah Leandr'ından alınma değil mi?.. Halkımızın beğenisine uygun o dönem filmlerinin yıldızları. Konuşmalarınız harika kuşunuzla. Sizin genç kalmış pürüzsüz bir mezzosoprano sesiniz var. Niçin şaşırıyorsunuz? Kimse dikkat etmedi mi? Ne garip, şimdi bunun bir iltifat olduğunu düşünerek sıkılıyorsunuz sözlerimden. Değil, inanın gerçeği söylüyorum. Ara duvarlarımız sonradan ekleme şeyler. Varsıl olmayanların ne kadar yerle yetinebileceklerini yöneticilerimiz saptıyor, ona göre bölümler ayırıyorlar bize. Buyurun girin, diyorlar, şükredin açıkta değilsiniz. Açıkta değiliz ha... Kuşunuza ne güzel şeyler anlatıyordunuz. İşte bu baştansavma aradaki bölüntülerden ötürü, ben bu güzel sohbetlerinizin hırsızlığını yapıyorum. Çünkü yıllardır, sayın bayan, sadece seslere, müziğe inanıyorum. Islık çalıyorum, şarkılar mırıldanıyorum. Bir de duyduğunuz gibi plaklar, plaklar... Bizim şu hevesle kalkıştığımız yitip gidiveren şımarık yükseliş dönemimizin güzellik idealinin, şaşılacak romantizmini taşıyan şarkılar... Kulağınıza çarptı mı, çoğunu Fransızca söylerim. O akıldışı yıkıcılığın sahte romantizmini ancak Fransızca doğru kılıyor bence. /J'attendrai / Le jour et la nuit / J'attendrai / toujours / Comme l'oiseau qui s'enfuit / J'attendrai / Biliyor musunuz, ben Fransızca öğretmeniydim. Rimbaud, Baudelaire, Victor Hugo, Balzac ve benzeri büyükleri öğretiyordum öğrencilerime. Ne isyanlar, ne özlemler tartışıyorduk. Şimdi... Yeniden çok çalışıyoruz. Pek çok çalışıyoruz. Gerçek zenginliğin yolları sadece bu olarak görünüyor. Bizim Protestanlığımızın ulusumuzdaki yansıması daima çalışkanlığımız değil midir? Siz Sarah'a hiçbir şarkının Almancasını öğretmeyin. J'attendrai, bekliyorum, bekleyeceğim demektir

Fransızcada. Bu bekleyişi ilk yıllar bir sevgilinin beklenmesi diye anladım. Oysa biz Almanlar, biz Almanlar... Ah sevgili Frau Lemmer, gözlerinizde ne var sizin öyle? Keder... Bu olmadı işte. Yine hata yaptım ben. İçe dönük çılgınlıklarımla kimseyi tedirgin etmemeye yeminliydim. Kendi tarihini yaratan, onunla başaçıkmayı da bilmelidir. Yok saymak çözüm değil. Aklın saptığı yerlerde gerçeği yok saymak onu deliliğin yanına oturtur. Evet bu siviller kışlasında ben yadırganıyorum. Müzik aşkımdan yakınılıyor. O büyük dâhilerimizi polise şikâyet ediyorlar. Nedir bu gürültü diyorlar, biz çalışıyoruz. Bu çellolar, bu fagotlar, bağırtılar nedir? Oysa siz alçakgönüllülükle susuyorsunuz. Siz benim ruh akrabamsınız. Sesleri seviyorsunuz. Öyle olmasaydı, kuş değil köpek edinirdiniz. Yoo, köpeklere karşı değilim. Bizim yalnızlıkla emzirilen uygarlığımızın kafatutmayan dostlarıdır onlar. Ötücü kuş seçenlerin bence durumu özel elbette. Bir de işçiliğe çağırdığımız yabancıların. Onlar her iyi gitmeyen toplumsal olayın odağında tuttuğumuz yeni suçlular. Hiçbir şey için şikâyete kalkışamazlar bu yüzden. Ellerinden geldiğince göze çarpmadan yaşamayı amaçlıyorlar ama, bunu da pek başaramıyorlar. Çünkü onların duyular dünyası aşırı güçlü. Bu da sessiz olmalarını engelliyor.

Bu uzun kapı sohbetlerinin tek yanlılığının alışılmadık atlayışlarından şaşırarak, bir yandan da Christian Haabe'ye duyduğu artan hayranlığı içinde, kuşu Sarah'ı öteki yaratıklardan üstün sayan bu adamı, onayladığını belirten baş eğişlerle, gülücüklerle izliyordu, Frau Lemmer.

— Çalışma en büyük erdemdir deniyor. Biz Almanlar hep düşünüyorduk, hep düşünüyoruz. Ulaştığımız noktalarda kendimizi bulduk mu, kendimiz olduk mu, işte onu hele şimdi hiç bilmiyorum. Neyiz biz? İnsanlığa onur veren düşünürlerimizden, yaratıcılarımızdan yola çıkarak, ulusumuzu özde belirleyen fikre nasıl ulaşırız? Size ilk rastladığımda geçmiş yıllarımın halkım diye sevecenlikle düşündüğüm bir simgesini yeniden yakalamış oldum. Oysa, gücenmeyin lütfen, artık halkların çocuğa benzediğini düşünüyorum. Yahut da bizim halkımız öyleydi, çabuk inanıyorlardı, kolay baştan çıkıyorlardı. Çalışmak niçindi, kimin içindi? Düşünmedik, düşünmüyoruz. Bakın ne kadar çok anlatacaklarım varmış. Sizin sabrınızla benim gevezeliğim sık

sık karşılaşılacak bu yapıda. Kimi sabahlar Sarah'ın şakımasıyla uyanıyorum. Kuşunuz beni bir ilkbaharın içine götürüyor. Doğu Prusya'daki bir ilkbahar. Oysa benim ilk gençliğimin baharları, Grünewald'de Rostok'ta geçti. Soğuk denizleri ısıtan kısa yazlarda. Doğu Prusya'nın jandarma mavisi göğü bunu silmiş olmalı. O baharlardan burada kanaryanızın dışında hiç ses yok, hiç patlama yok. Şimdi göçmen kuşlar ağaçları damları kolaçan ediyorlar. Girintilerinde yuvalandıkları eski kovuklarını arıyorlar. Güdülerinin şaşmaz doğrultusunda kokladıkları kentimizin bütünüdür inanın. Havanın içindeki artan zehri yadırgıyorlar. Delice telaşlanıyorlar, çevrintili süzülüşleri hızlanıyor. Berlin'in havası şimdi kuşları öldürüyor, korkunç değil mi? Kaynayan bir sütün kokusu, kalın ak porselenin içindeki tereyağı, kara ekmek... Baharın insanlara getirdiği yaşama sevinci yaşlandı. Ne tuhaf, bu kentte, bu yıllarda yüreğini olduğu yerde tutacak denli çıplak duyuyor kişi. Ölümle yaşamak arasında ayrım kalmadı. İşte bu bize yapılan en büyük kötülük oldu. Zamanı elimizden aldılar. Yok korkmayın lütfen sayın Frau Lemmer, sarhoş değilim inanın. Beynimin dörtnala saçmalayarak çalışması beni sık sık yoruyor. Evet, biz Almanlar çok düşünürüz. Derler ki kişi kocadıkça geçmişini arar olurmuş. İnanmayın. Ben yirmilerimde geçmişimi özlemeye başlamıştım. Eğer kişi yirmilerinde ihtiyarlayabiliyorsa, bizler nasıl bir utkunun peşindeydik. Ah sizi alıkoydum. Sarah merak etmiş olmalı. Buyurun buyurun, ben örterim.

Takma bacağın gıcırtısıyla yenilenen selamın ardından kapı sessizce örtülüyordu.

— Bu Herr Haabe çok soylu Sarah'cığım, diyordu Frau Lemmer. Senin şarkılarını dinleyerek uyanınca ilkbaharı anımsıyormuş. Fakat Doğu Prusya dediği bir yerdeki bahar. Yoo, kendisi Alman. Çok yüksek, duymadığım şeyler söylüyor, ben çözemiyorum. Ne kadar nazik, bana gerçek bir hanımefendiymişim gibi davranıyor inan. Değişik biri. Bakıldığında onu andıranları, havasından estirenleri genç bir gelinken yalnız Warnemünde'de görmüştüm. Oh, yıllar yıllar var ki... Alışılagelmiş insanlardan değişik olmak kişi için nasıl bir şey dersin... Bir beyefendi o... Gel gör ki bizimle yaşıyor burada. Varlıklı değil ne yapsın. Gömlek yakaları eprimişti, gördüm.

Herr Christian Haabe'nin ölüsünü bulmalarına da, usanmadan çaldığı plaklarından biri neden olmuştu.

Akşam iş bitimi saatlerinde onun dairesinden taşan müziğin sesleri pesleşirdi.

Komşuların gürültüyü sık sık polise bildirmeleri, son zamanlardaki bu dikkatin nedeni olmalıydı.

O geceyse ses gün ağarırken bile kesilmemişti. Takılan plakta aynı müzik sözcüğü yineleniyordu.

Frau Lemmer'e söylediği şarkı, "J'attendrai."

Polisler gelip kapıyı kırmaya giriştiklerinde, kattakiler de yukarı yönelip değişik gürültülerle bu seslere katılıyorlardı.

Dışarıda olanları yumruklarını yüreğine bastırarak yatağının içinde izliyordu Frau Lemmer.

Bir süre sonra onun kapısı da çalınmıştı.

Kimya fabrikası ustabaşısıyla karısının ardında temizlik firması sekreteri geçkin kızla sevgilisi zenci çavuş duruyordu. Sekreter kızın sinirli bakışlarından, sık sık kaşlarını kaldırışından, yaşlı kadını denetleme önerisinin ondan geldiğini anlamıştı Frau Lemmer.

"Hazır polis gelmişken bakalım, bunca sesten nasıl uyanmaz, sağır değil ya bu kadın? O da ölmüş olmasın."

Bütün bunları firma sekreterinin rahatlıkla söylemiş olabileceğini düşünmüştü.

— Lütfen, bilmiyordum, uyuyordum, duymadım. Ne zaman, saat kaçta? Ne yazık çok kibar bir beydir. Ne oldu ki? Sık sık sohbet ederdik. Nesi var hasta mıydı?

Gelenler Frau Lemmer'i sözünün sonuna kadar dinlemeden bırakarak Christian Haabe'nin dairesine doluşmuştu.

O da arkalarına takılmıştı kalabalığın.

Herr Ranke, sanki yaşlı kadını paylayan bakışlarıyla süzmüştü.

Bu soylu adamın burda, kimseyle dostluk kurmaya girişmediğini, bu tutumunda da haklı olduğunu anımsatmak ister gibiydi.

Hausmeister Ranke, konuyu açıklarken başını olağanüstü bir ciddiyetle sallıyor, yüzünü bürüyen hüznün gerekliliğini kanıtlar gibi de zaten kalın olan sesini daha da kapayan bir donuklukla besliyordu.

— Evet, Herr Christian Haabe, Frau Lemmer'in yanılarak söylediği gibi, buradakilerle pek konuşmazdı. Sayın bayan bir iki selamlaşmayı sohbet yerine anlamış olmalı. Kimse tarafından da aranmazdı bildiğime göre. Böyle istediği için böyle yaşıyordu kuşkusuz. O yalnız yaşamanın güçlü kıldığı benzersiz erkeklerdendi. Bir beyefendiydi. Bilinmeyen şeyleri sizlere söylemenin tam zamanıdır sanıyorum. Rus cephesinde bacağını yitirmiş bir yüzbaşıydı... Düşünün, görkemli tarihimizin şanlı kahramanları şu saçma ortamın içinde nasıl da sessizce uçup gidiyorlar. (Kapıcı burada haç çıkarıyordu.) Bir kahramana gereken saygı töreni yapılacak mı acaba? Yoksa onu sıradan, yaşlı, emekli bir işibitik gibi mi gömmeye yelteneceğiz? Bütün bunlar utanç verici. İki kere iki dört, bu böyle...

Susar susmaz iyice kapanmış dudakları bir daha açılmamak kararıyla dümdüz bir çizgiye dönüşüveren Hausmeister Ranke, polislerin arasında öyle belirgin kesinlikte devinimlerde bulunmuştu ki, genç polislerden biri, ölünün odasına yöneldiklerinde önden geçmesi için saygılı bir tutumla Herr Ranke'ye yol vermişti.

Kapıcının 'danke sehr' deyişi ise, tam bir buyurganlık yansıtıyordu.

Yatak odasının kapısına yığılmış, göz alan güzellikteki ciltli kitapları görmek, komşuları tedirgin etmişti.

Gerçek bir okumuşla onca yıl aynı çatı altında yaşamanın sonraları anı olarak nasıl dile getirileceğini bilmeyenlere özgü bir sıkıntı akmıştı içlerinden.

— Dünyanın görmüş olduğu en büyük savaşın gazisiydi o, diye yeniden başlıyordu Herr Ranke. (Mezar başı konuşması yapan bir papaz tutumu edinmişti hemen.) Ne Almancaydı onunki düşünün, ne kadar etkileyici. Evet iki kere iki dört... Bu bina uzun tarihinde belki ilk kez böyle önemli birini barındırmıştır.

Frau Lemmer sonradan katıldığı bu olayda, bir tiyatroya girmiş gibi saygıyla, sessizlikle olanları izliyordu.

Herr Christian Haabe'nin altın çerçeveli kelebek gözlükleri, başucu komodininin üstünde Marx, Brecht, Shakespeare, İncil, Tevrat, Baudelaire ciltlerinin yanındaydı.

İçeri girenler seslerini kesip dikkatle bakmışlardı.

Kitapların kimi sayfaları gazete kesikleriyle belirlenmişti.

Komodinin Art Nouveau güzelliği, demir somyanın üstüne yığılı asker battaniyeleri, çevrenin yoksul görünümünü daha da solduruyordu.

Bir plakçaların yanında uzun süre giyilmenin getirdiği şaşılacak canlılıkta bir pırıltı kazanmış olan ceylan derisi terlikler, yaşlı adamın ayaklarının biçimli kalıbını edinmişti.

Yapay kumaşla döşenmiş sıradan bir iskemlenin üstüne atılı şal yakalı kaşmir ev ceketi ise, odadaki yalnızlığı yoğunlaştırıyor, baktıkça bu şaşırtıcı eşyalardan da sıyrılarak boşalıyordu oda.

Duvardaki dergi kesiği bir Beethoven portresi yanında gümüş çerçevesinin alt saçağına "Deutsche Rotes Kreutz Landesverband Dahlem" yazılı bir fotoğraf duruyordu. İpeksi giyiminin kumaşı çevreye yayılarak uçuşup kalmış, açık renk iri gözlü, kuğu boyunlu çok genç bir kadınla, tekerlekli koltuğunda oturan Herr Haabe görülüyordu resimde. Şimdi ölmüş olan adamın, güzel kadının elini tümüyle kavramış eli, gözlerindeki mutlu gülüş, yüzünün etkileyici yakışıklılığı, çevrede dolaşanları birdenbire sessizleştirmişti.

Frau Lemmer gözlerini fotoğraftan ayıramamıştı.

Genç kadının oval yaka açıklığını süsleyen yürek kesimli bir elmasta topaklaşmış iki ışık yumağı ilkyazların lekesiz aydınlığını çağrıştırıyordu yaşlı kadına.

Kitapları toparlarken aralarından bir mektup düşüren genç polis, sakarlığının yersizliğiyle zarfı yerden alarak mektubun yerini bulmaya çalışıp dururken, yaşlı olanı,

— Nedir o oku, demişti.

— Bir mektup. Daha doğrusu resmi bir kâğıt. "Prinz - Eugene - Kaserne – 16 Februar- 45 Gruss- Keine Zeit... - Aber Immer Weiter... - Heil Hitler - Hauptmann. Christian von Haabe." Fakat bu bir kayıp erin ailesi tarafından araştırılmasına verilen yanıt değil midir? Gönderilmemiş... Gönderilmemiş... Ne kadar beklediler kimbilir...

Herkes birbirine bakakalmıştı.

Ailenin oğullarının hayatta olup olmadığı sorusuna verilmemiş açıklamalardan çok, 'von' soyluluk ekinin gizemi sanki oradakilerin yüzlerini sarartmıştı neredeyse.

Dahlem fotoğrafındaki genç kadının sedef duruluğundaki yansıması, resmî mektup, kaşmir oda ceketi, ceylan derisi ılık görünümlü terlikler, üstün yorumların kaydını taşıyan ağır plaklar, şarap rengi ciltler, bomboş mutfağı dolduran içilmiş rom şişeleri, tümü birden oldukları yerin yoksul bozluğundan sıyrılıp varsıl zamanların altınsı rengine bürünmüşlerdi.

Herr Ranke topuklarını sertçe vurarak selama geçmişti.

Başka bir ortamda herkesi ancak güldürecek olan bu beklenmedik davranış, birbirlerini doğru dürüst tanımayan odadaki insanlarca yadırganmamıştı. Başardıkları kadarıyla, hepsi toparlanıp kapıcıya öykünen tutumlarıyla kaskatı kesilmişlerdi.

— Ben anlamıştım diye üstelemişti Herr Ranke, o bir Prusyalıydı. Zamanını dolduruyordu burada. Yakıştığı yeri yitirince kim olsa böyle yapardı.

Ağzımdan hiç düşmeyen, söylediklerini doğrulamanın en büyük kanıtı saydığı tekerlemeyi ilk kez konuşmasına ekleyememişti Hausmeister.

— Kimsesiz sanılmasın... İşte... Biz varız. Partimiz güçlenecektir. İnançsız komünist Almanlar bizi terk edebilirler. O zaman da kaçıp gitmişlerdi. Fakat biz buradayız, ayaktayız.

— Peki ya o fotoğraftaki genç kadın nesiydi? deyivermişti Frau Lemmer. 1945'e kadar yanındaymış değil mi?

Temizlik firması sekreteri dönüp aşağılayıcı bir anlamla bakmıştı yaşlı kadına.

Frau Lemmer olduğu yerde büzülüvermiş, yine de konuşmaktan alıkoyamamıştı kendini:

— Yazık, yollamadığı resmî haber mektubu kimeydi acaba sayın bay polis? Demin okumuştunuz. Hangi adresteki anaya gönderilecekti?

Herr Ranke öksürerek istediği sesi aramıştı:

— Almanya da bombalanmıştı bayan unuttunuz mu? Hem de arasız. Bizim zorlu savaşçılarımız düşmanlarımızı çileden çıkarıyordu. Panzerlerimiz, Stugalarımız... Bağımsız birliklerdenim ben... Her emir bir Tanrı buyruğuna eşti bizim için. Çıkarma yapmamızdan korktukları için İngilizler denizlerini yakıyordu. Yok o şanlı tarih daha yeterince anlaşılamadı. Alman olmanın ne anlama geldiğini yine de kimse unutturamaz bize. Neyle utan-

dırmaya kalkıyorlar ulusumuzu, kimi inandıracaklar... Gülerim bu akıllara. Biz canavar değildik. Savaştık sadece. Unuttunuz mu yoksa? Dresden, Batı'nın Floransa'sı Dresden yerle bir edildi. Postdamm, Berlin... Unutulmasın...

Bu azarlayıcı uyarıyla, çevresinden gözlerini kaçırıp Von Haabe'nin değirmi gözlük camlarına dikmişti gözlerini Frau Lemmer. Onların üstüne küçülüp bükülerek düşen odanın görüntüsünde Fransızca şarkının takılıp kaldığı gramofon belirginlikle öndeydi.

Yüreğinin acıyla dolduğunu, bu duyduğu acıda akrabalığa özgü duygulardaki geçmişin paylaşıldığı birini yitirmenin umutsuzluğunu ayırmsamıştı Frau Lemmer.

Polisler gündelik işlerinin olağan parçalarından saydıkları bu olayın beklenmedik ayrıntılarıyla tedirginleşip, bu aykırı etkilerden kurtulmak için o alışık oldukları davranışlarına geçerek, "tamam" anlamına gelen bir hızla yeniden girişmişlerdi işlerine.

Görevliler sonunda battaniye yığınının örttüğü ölüye doğru yürürlerken, yaşlı kadın kimsenin dikkat etmediği sessiz bir ağlamayla ayrılmıştı oradan.

Yapı, incelik, güzellik taşımayan seslerine bu ölünün ardından bütünlenerek kavuşmuştu.

Bir alt kattaki nikâhsız yaşayan öğrenci çiftin cuma gecesi partilerinin tekdüze gümleyen müzik ritmi, konuk işçilerin ığıldayan şarkıları, zenci çavuşla yaşadıkça daha da soğuk bir anlamla dolan kat komşusu geçkin kızın çaldığı İngilizce parçalar, Herr Ranke'nin kimi geceler özellikle yabancılar bölümünde artan seslerin pese alınmasını uyarıcı uzun cümlelerle köpeğini çağırışı, bir zamanlar anlamasa bile duyanı etkileyen güçlü derin çağıltılarla saran o müzikten hiçbir iz taşımıyordu.

Bu rutubetli kurşun renkli yapıya girerken, ıslıkla liedler çalan o güzel adamdan, "Ne isterik bir romantizmdi o sayın Frau. Her şeyle birlikte inanılmaz gibiydi" cümleciğinden başka bir şey kalmayacak mıydı Frau Lemmer'e?

Sonra işte oraya taşınmıştı Türk işçi ailesi.

Frau Lemmer'in hasta kuşu Sarah'a bakmıştı kocası.

Umutsuzluğunun ezginliğiyle, sunulan o acısı bol çorbayı da içmişti, Frau Lemmer.

Genç kadının çocuğa yönelişine değin, hep kalkıp gitmeye hazır bir tetiklikle oturmuştu.

Annenin bebeği emzirme anı geldiğinde kökten çözülüvermişti.

Genç kadın yadırgatıcı bir içtenlikle gülümsüyordu ona:

— Altı aylıktır daha fukara, ellerinizden öper. Siz Frau Lemmer'siniz biliyorum. Bu da bebem Ümmühan. Bizim kaderimizde de yabancı devlete çıkmak varmış. Bu sübyansa burada doğdu. Sizin gibi Berlinli. Fabrikadaydı, evlerdi, yollardı, trenlerdi bu onmaz kara rengin, boz rengin ortasına, nar çiçeği benzeri açtı. Büyüyüp sürüyor. Kırmızı kordelası saçı bitince takılacak. Nar, cennet meyvesidir. Herhalde bilirsiniz buralarda pek rastlamışlığımız olmadı ya. Belli ki havası toprağı o meyveye yarar değildir. Eskiden yazılmış kitapların anlattığı menkıbeler, insan masalları, Âdem donu giyip de söze geçen görünen elsiz, dilsiz hayvanat, her derdin devası nardır, diye söyler. Bizim oralarda tazecik sürdüğü zaman nar fidanları, kem göz ermesin diye, mavi boncuktur, çaputtur, iliştirirler üstlerine. Her şey canlıdır denmemiş mi Elfriede hanım? At, ot, su, dağ, toprak... Bir biz âdemoğlu böylesi güneşi havayı yaşar biliyorsak hainlik etmeyip hoş tutmalıyız yoksa günah işleriz. Hele büyüsün, ele gelsin kızımız, kara elmas gözlerine, kuzgun kanadı saçlarına kırmızıyı düşürdük mü, ne yaraşacak kimbilir? Bakın, gülmeyi de ne tez öğrendi. Hey kocaman Allahım, senden gönül mü geçirilir?

Yaşlı kadın iyice görmek için eğildiğinde, emzirmeyi kesen Güldane, bebeği örten kumaşları aralamış, küçük ılık yığını kaldırıp, Frau Lemmer'in kollarına bırakıvermişti.

Yaşlı kadın yürek çarpıntılarıyla tuttuğunun vuruveren etkisiyle öylesine şaşkındı ki, taşıdığına inanmazlıkla bakıyordu.

Yüzün tümü bir çift gözden oluşuyordu sanki.

Kirpiklerin kara uzun sıklığının çevrelediği göz aklarının süt mavisi duruluğunda odaklar kocamandı.

Kara çakıntıların arasız kesiştiği parlaklık, taze tenin saydam pembeliğini artırıyordu. Küçük ağızla burun arası süt emme

çabasıyla terlemiş; yanakları gülüşü anımsatan bir çekişle çukurlaşıyordu.

İpekle dokunmuş, aylalarla renklerin oynaştığı bir düş güzelliğindeydi bebek.

— Sehr hübsch, sehr Schönheit, Mein Gott, mein Gott. Kinderlich, meine Kinderlich...

Kucağındaki bebekle o günlerde yaşadığı hiçbir şeyle ölçemeyeceği anın içinde kendi gövdesinin de uçuculuk kazandığını duyumsuyordu yaşlı kadın. Yüksek sesle konuşmak ya da artık yitirdiği geçmişinin epeydir inanmadığı yıllarının güzellikleriyle onanmış bir Noel ağacının çevresinde, kardeşleri Michael'le Mathias'ın uyduruverdikleri şarkıcıklardan birini söyleyivermek isteğiyle can damarı doluyordu.

Doğmakta olan güneşi bekleyip üç kez adını ünlüyordu tarlalara doğru. On üçünü sürüyordu ilk karşılaştığınızda, anımsadın mı?

Bir çöp toplamadan edinildiği belli, yayımlı nefti berjere doğru yönelip oturmuştu yaşlı kadın.

Ne kollarındaki yumuşaklıktan yüreğine ağan sevinçle çevreye göstermek ister gibi, bebeği yukarı kaldırdığını, ne de yadırganacak bir tazelik taşıyıveren sesiyle bir şeyler anlattığını ayrımsamıyordu.

Yıllardır beş-altı yüz sözcüğe inmiş olan konuşma sınırıyla bağdaşmayan değişik sevgi, övgü sözcüklerini hiç takılmadan, aranmadan peş peşe sıralıyordu.

Konuşmasının başkası söylermiş gibi beklenmez diri etkili örülüşüne kolaylıkla bırakıyordu kendini.

Kollarını dizleriyle dengeleyerek, bebeği hafif hafif sallıyor, gür kirpiklerin çevrelediği gözlerin canlılığına, kamaştırıcılığına, tutkusunu yeterince yöneltebilmek isteğiyle, arasız gülümsüyordu.

— Çok güzeldir bebemiz. Sarah bir iyileşsin, gündüzleri yanına koyalım, şarkılar söylesin ona. Üzülmeyin, yaşlıyım ama çok dikkatliyimdir ben. Her işimi kendim eksiksiz yaparım. Tek başıma yaşıyorum çünkü. Lütfen inanın, onu hiç incitmem. Yok yok öyle bakmayın, gücüm kuvvetim yerindedir. Üstelik vaktiyle iki çocuk büyüttüm, biliyor musunuz? Hem bilseniz ne zorlu günlerdi onlar. Bağrıma basar, ninnilerle oyalardım kızımla oğlumu. Taylar gibi yaramaz, buzağılar gibi iştahlıydılar. Bakın ah işte nasıl bakıyor bana. Hem çok güzel, hem çok akıllı. Tanrı'nın örnek diye yarattığı insanlardan olacak bu. Beni görüyor, ötesini görüyor. Bazı şeyler unutulmaz derler ya sayın Frau, lütfen işte çocuk kokusu da öyle bir şey. Meleklerin bahar yağmurlarında ıslanan saçları böyle kokarmış. Benim tanımadığım büyükannem öyle söylermiş. Gülünç kaçıyor evet belki bunlar günümüzde şimdi, fakat bilmiyorum ki... Çocukları unuttuğumu sanıyordum, ne yanılma. Hayat unutulmazmış sayın Frau Gildane.

Genç kadın oda kapısının önünde ayaktaydı, onlara bakıyordu.

Adının yeni söylenişini dinliyordu.

Frau Lemmer için aralarındaki anlaşılmaz uzaklığın, o an nasıl oluştuğu düşünülür gibi değildi.

Onun bebekle oturduğu koltuğa göre, genç kadının durduğu nokta arasında ıssız bir boşluk çiziliyordu.

Genç kadın gülmeyi deniyordu, yalnız gözleri hüzünlüydü.

Yaşlı kadın, çok ötelerde gördüğü oda kapısının bölüntüsünde evin erkeğiyle oğullarının da belirdiğini ayırımsamıştı. Onlar da umulmadıkları bir şeyle karşılaşmış insanların ne yapacaklarını bilmezliği içindeydiler.

— Değil mi ne kadar güzel bir bebek? Tanrı korusun. Özür dilerim, lütfen çok heyecanlandım. Bu çocuk eve, sizlere sevinç, bolluk getirecek; köyümüzde biz böyle inanırız.

Genç kadına baktığında onun yüzünde oluşan değişmeyi kavrayamamıştı.

Birdenbire kuruluveren bu yeni uzamda kucağındaki bebekle ayrı bir yere, özgün bir zamana çekiliyor gibiydiler.

Genç kadınla aralarındaki sesleri içermeyen uzaklaşma durmadan artıyordu.

Yeniden bir şeyler söylemeye davranmıştı yaşlı kadın.

Genç kadının yanıtıysa, yumuşak bir boyun büküş, gülümseyiş olmuştu.

Frau Lemmer bu beklenmez mutluluğa gömülüyor, kollarında sardığı bebeğe arasız gülümseyerek "sevgili, sevgili" diyordu.

Aileyse yavaş adımlarla onlara yaklaşıp yan yana durmuş bakıyorlardı.

— Meine hübsch, meine Schatzen. Siz işe gittiğinizde ona ben de göz kulak olurum. Ve ninniler söylerim, evet ninniler... Unutmuşum belki fakat belleğimdedir. Çok şeyi unuttuğumu biliyorum nasıl olsa, bulacağım ninnileri... Masalcı Oma Haake'yi az mı dinledim çocukluğumda, inanınız bulacağım... Unuttum... Unutmak istedim... Artık anımsayacağım.

Ninni sözcüğünden sonra yaşlı kadın odadaki tüm görüntüleri yitirmişti. Nereden çıktığını kestiremediği bir müzik sesiyle dolmuştu kulakları. İkinci Dünya Savaşı'nın doğu cephesi yüzbaşısı Herr Christian von Haabe'nin gümüş parıltılı başı çiziliyordu gözlerinin önünde.

— Ah, işte, siz de bizim ninnileri bilemezsiniz Frau Lemmer. İnanmam, unutmuş olmalısınız kesinlikle. Zamanın yorgunluğuna, yalnızlığa sizin gibi yenik düşmüştür ninnilerimiz. Masallarımızı da yitirdik. İnsanoğlunu ölümsüz kılan tek şey sevgidir değil mi? Sevgiyi tanımamışsak onurlu olmayı da bilemeyiz. Sevginin olmadığı yerde onur diye tanıtılanlar cimrilik, bencillik, hatta kindir. Çocukluğunuzu düşünün. Toprakla yaşayan insanların içinde büyüdünüz. Bir Ostersontag'da sizin için saklanmış paskalya yumurtalarını bulmak, dört beş günde ekilip sürülen tarlaların çevresini atla dolaşan o yılın ekinini güçlendirmek, kötü ruhlardan korunmak törenlerini yerine getiren babalarınızı karşılamak, köydeki arkadaşlarınızla şarkı söyleyerek armağan edilecek yumurtalar, beklenmedik şeyler almak için ev ev dolaştığınız paskalyaları... Mutluluğu, sevgiyi yanlış simgelerde arıyoruz biz. Ne varsıl bir çocukluktur düşünün sizinki, doğanın karnında, atan yüreğinde yaşanmış. Kar kesiği serini su kuyularına eğilip yüzlerinize baktığınız, düşle gerçeğin, korkuyla merakın kol kola gezdiği çocukluğunuz. Ama siz unutamazsınız. Sıcak kuzinalarımızın, çok çocuklu köylü ailelerimizin, Junker-

lerin söylevlerini gürbüz sabırlarıyla dinleyerek, bağ bozumlarını muştulayan o yaşama sevincinin içinizde beklediğini bilmiyor musunuz o ninnilerle? Siz halkınız. Sizinle yücelecektik. Gülüşünüzle tüm kayın ormanlarını, sessiz gölleri, sevdalı lied'leri ilham eden değil miydiniz bize, sanatımıza. Şimdi şunu dinleyin, sizin için çalıyorum. Dibi karanlık yosun yeşilleriyle kaplı, yüzü akşam yelleriyle yalanıp titreyen kanalların dinginliğini ancak bu sesler taşıyor. Benzersiz bir yorum, benzersiz bir melankoli ve işte Schubert ve Güzel Değirmenci Kız (Die Schöne Müllerin). Şimdi Beethoven... Ağlayınız, bu sizin için gülmek olacak sevgili hanımefendi, ağlayınız. İçinizdeki durgun çökelme sarsılsın. Yalnızlığa başeğmeyin. O acılı bir ön ölümdür.

Frau Lemmer, bütün bunları yakışıklı adamın söylediğini kesinlikle varsayıyordu.

Söylemiş olmalıydı.

Çünkü ölümünden sonra köklü bir inançla Christian von Haabe'nin bir tek kendisiyle konuştuğunu biliyordu.

Ötekiler onun salt ıslıklarını duymuş olabilirlerdi.

Fakat nedense öldüğü anda dinlediği sıradan bir şarkıydı, "J'attendrai."

Ölümün ertesi günü kızının telefondaki sorularına onun olağan saydığı, kendisininse gücünü zorlayan yanıtları verirken, Herr Ranke'nin köpeğinin sarı gözlerinin loşluğun içinde alazlanışını içi burkularak izlemişti.

— Evet Gudrun... İyiyim dedim ya... Sesim mi? Üşütmüş olmalıyım. Önemli değil... Çocuklar nasıl? Lütfen hastalık kuşkunu büyütme. Sakın. Hayır, iyiyim... Duyulmuyor mu?.. Biraz üzüldüm. Yanımızdaki komşumuz Herr Christian von Haabe dün öldü. Biliyor musun saygın bir beyefendiydi. Konuşmalarımız da olmuştu... Niçin, nereden mi tanıyorum?.. Lütfen Gudrun, tanışlarım olamaz mı... Peki peki ben iyiyim. O sayın bayla epeydir görüşüyorduk. Evet, anladım. Evet evet... sinirli değilim, bunu nereden çıkarıyorsun?

Kızı, ölümü anılan kişinin değerini annesine verdiği önem ölçüsünde algıladığından, telefonda konuyu Berlin'e gelmelerinin ertelendiğine getirerek, çocuklarının okuldaki başarılarını anlatmaya geçmişti.

Torunlarının kendisi için ne anlama geldiğini bilemeyen yaşlı kadın, onlarla ilgili haberleri de etkilenmeden dinlerdi.

"Ellerini, gözlerini, saçlarını, devingenlik içinde tanımadım ki" diye açıklardı kendisine. "Salt fotoğrafları var. Fotoğraflar da kıpırtısızdır. Çocuk kokularını içime çekemedim. İyiymişler. İyi olmalarını elbette isterim ben."

Köylerinin çıkışında dağa öykünür yükseklikteki bir tepede tek başına duran bir kale vardı. Boz, ölü öylece dururdu orada.

Ergenlik yıllarının başlarında içini beklenmedik itişlerle sarsalayan duygularla başedemeyince, kaleyi düşünür, orada günlerce sürecek bir uykuya yatmayı isterdi.

Torunlarıyla bağıntılı iç boşluğu da ona can suyu tükenmiş sanısını veriyor, yeniden bir yerlere kapanıp yok olmayı istiyordu.

Frau Lemmer kızının sesinin uzayışı içinde sabırla durmuştu telefonun başında.

"Tanışıyorduk elbette sayın Herr Haabe'yle. O saygılı, sevecendi. Söylediklerini anlayacağıma gösterdiği güveni yadsıyabilir miyim?" diye dirençle geçirmişti aklından.

İlk kez beliren, kızının telefonlaşmalarını engellemek arzusuna dayanamayarak o gün almacı yerine asıp duvara takılı telefona uzun süre bakmıştı.

Gudrun'un eskiye oranla şimdi onu ayda iki kez aramakla yetiniyor olmasını da artık önemsemiyordu.

Hatta o ay acaba hatır sorma sayısını üçletti mi diye, ayrımsamadığı bile oluyordu.

Kendini Hausmeister'in yaşadığı bölümün kapısında bulmuştu birden.

Köpek Rex bu alışılmadık konuğu sahibine duyurmak amacıyla fırlayıp havlamaya başlamıştı.

Frau Lemmer üstünde kapıcının adı yazılı eski maun kapının açılmasıyla kamburlaştığını seçemeden öylece gülümseyerek bakakalmıştı odanın ışığı sırtında biriken adama.

— Ne oldu Sayın Lemmer? Sizi rahatsız eden bir şey mi var acaba? Niçin, lütfen anlatınız...

Yaşlı kadın, girişimin ürkütü veren sonucuyla yüz yüze gelmekten kaçınarak, kamburlaşmasını sürdürmüştü.

— İyi akşamlar dilerim Sayın Hausmeister.

— Eveeet. Peki size de iyi akşamlar. Yalnız nedir konu, hâlâ söylemediniz. Alttaki Kuzey Afrikalı serkeşler mi keyfinizi kaçırdı? Eğer öyleyse polise şikâyetinizi bildiririz, bu da üçüncü şikâyet olacağından başları iyice belaya girer. İki kere iki dört, bu böyle...

— Yok Sayın Bay Ranke, öyle bir şey yok. Alt katta yeni birileri var mı?

— Evet, fakat anlaşılan gürültüleri duymuyorsunuz. Neyse... Dinliyorum...

— Ben diyecektim ki...

— Hasta mısınız yoksa? Niçin bükülüyorsunuz öyle? Durun durun yardım edeyim.

Kolunu tutmaya eğilen kapıcıdan, ılık havaya karışan ağır bir içki kokusu gelmişti.

Adamın öne doğru gelişiyle yan yarıya açılan bölümden, odanın uçuk mavi badanası, Bavyera işi bir mutfak, uçları köşelere duvarı çevirerek süren bank kesimli oturmalıklar, yemek masasında duran içkiler, birkaç tabak yarım yenmiş lahana salatası, iki bira bardağının yanındaki iki küçük Schnapps bardağı, boşalmış şişeler görünmüştü.

Yerler muşamba kaplıydı.

Duvarda asılı yaldızlı çerçevelerdeki yağlıboya tablolara bakakalmıştı Frau Lemmer.

Resimdeki bacak bacak üstüne atmış, sağ elindeki sapı gösterişli bastonu, kolunu dayadığı sehpanın üstüne bıraktığı deri eldivenleri, kara melon şapkası, bordo kadife ceketi, yüksek yakalıkları, buyurgan bakışlarıyla on dörtlerinde görünen yeniyetme çocuktan gözlerini alamamıştı.

Alttaki yazıyı okumaya uğraşırken, yine aynı varsıl sınıftan olduğu belli ikinci tablonun krinolinli ipek etekleriyle, kulaklarındaki değerli küpeleriyle, ayakta yan yana olan doğrudan karşıya bakan kızların, ellerindeki çiçeklerle bezeli çantaları, hasır şapkalarıyla dimdik duruşlarına takılmıştı gözleri...

Tablolann adları altlarına pirinçten dökme gotik harflerle yazılmıştı.

"Junger Herr Dresden, 1853", "Maedchen mit Hütten, 1850, Potsdamm."

Akıcı okuyamayan Frau Lemmer, sabırla bu yazıları çözmeye çalışmıştı.

Kapıcı, yaşlı kadının dirseğini bırakıp sormuştu.

— Sayın Bayan Lemmer, ne oluyor daldınız yeniden... Neyiniz var sizin?

Ceketsiz olunca iriliğinden epey şey yitirmiş görünen adama utançla başını kaldıran yaşlı kadın soruvermişti:

— Sanırım bunlar çocuklarınız değildi? Yoksa öyle miydi? Fakat olamaz, elbette. Lütfen Bay Ranke, saçmaladığım için hoşgörün. O eşsiz beyefendiden boşalan yere, şimdi kim gelecek acaba?

— Önce ilk sorunuzun yanıtını vereyim. Bu tablolar içinde oturduğumuz konağın eski sahiplerinden kalmadır. Buraya geldiğimde de vardı. Varislerinden biri hayattaysa, çıkıp gelip alabilirmiş. Elbet resimdekilerin bekleyişinin de süresi var. Elli yıl dolunca bitiyor varisleriyle buluşmaları. Demek ki bitmiş. Sizi üzen ikinci duruma gelince, ben hiç evlenmedim sayın bayan. Delikanlılığımı kışlalarda bıraktım. Bekârlığa da alıştım. Çocuklar nasıldır, siz bilirsiniz, insanı yumuşatırlar. Anlıyorum kuşkunuzu. Siz bizim şanlı geçmişimizin taruklarındansınız. Hep söylerim. Görkemli Reich'ın 6.15'te başlayan radyo yayınlarını bizler dinliyorduk değil mi bu ülkede? İlk kez birlikte yaşamayı öğreniyorduk, saflığa dönüşü, güzelliği. O çalışma, yükselme isteğini ulusumuza kim verebilmişti daha önceleri. Biz eski soluk kalabalıklar, yaratıcıları ilan edilmiştik ülkenin. Geride tutulanlar, ezilenler biz değildik artık. Bunlar unutulabilir mi? Gösteriyorlardı, işte Almanlar... Bir aradaydık. Alanlar bizim sesimizle doluyordu. Filmleri biz görüntülüyorduk. Aynı yüksek amaçla bütünleşmiştik ulus oluyorduk. Yine olacağız. Kimse engelleyemeyecek. İki kere iki dört, bu böyle.

Herr Ranke'nin sesi yükselmişti.

Frau Lemmer, neredeyse yere çömelmişken, odadan doğru bir kadın konuşmuştu:

— Maximilien seni bekliyorum. Kimdir gelen, garip şeyler anlatıyorsunuz. Grup arkadaşlarından biri mi yoksa? Niçin içeri almıyorsun?

— Demek istedim ki yalnızca, ben iyiyim Sayın Hausmeister. Böyle tuhaf durduğuma bakmayın, o sevgili komşumuzun yerine

kim gelebilir... Başka fikirlerle, yani. Özür dilerim lütfen, özür dilerim. İşte görüyorsunuz doğruldum, gidiyorum. İhtiyarlığa alışmak zor, egemen olamıyorsunuz gövdenize. Sayın bayanı bekletmemelisiniz lütfen. Guten Abend.

Dar geçenekten soluk soluğa büyük avluya atmıştı kendini.

Çarpıntısının yoğunluğundan yüreğinin sesini duyuyordu.

Gökyüzüne bakmıştı.

Koyulan mavinin üstünde incecik bir yarım ay kesiği çiziliyordu.

Olağanüstü sakindi çevre.

Diriltici bir ayaz vardı.

"Bana ne oluyor Tanrım böyle" diye sormuştu yaşlı kadın.

"Tam kendime alışmışken. Sorusuz, sorgusuz yaşarken. Yatışmışken. Konuşma isteği bile duymazken. Kızım yine telefon etse n'olacak ki. İşte sözler sözler... Nelere kalkışıyorum. Korkuyorum Tanrım, lütfen."

Ana giriş kapısının açılmasıyla taşan konuşmalar gecenin dinginliğini bozmuştu.

"Elfriede Schultze, kızım," diye düşünmüştü, "birgün sen de öleceksin. Elindeki tırpanıyla ölüm, kara göz oyuklarıyla boş iskeletini senden de sakınmayacak. Ölüm uçsuz bucaksızdır Elfriede Schultze. Kimse onu anlatamaz. Bu kadar umutsuzluk gerekir mi? Öleceksin, yalnız, kederli, mutsuz, tıpkı o güzel adam gibi. Ya kuşun ne yapacak? Ah Sarah dilberim, bir bilsen."

Sarkacı ağır bir saat çalmaya başladığında, sesin yönünü aranmıştı.

Geceler boyu uyumakta güçlük çekeceğini biliyordu bundan sonra.

Herr Christian von Haabe'nin, üzerindeki uyarıcı etkilerinin derinliğini baştan kestirememişti.

Esrikliği andıran bir hıçkırık arada yokluyordu onu.

Bu sarsılmaları kendinden bile saklamak gereğiyle başka sesler çıkarmayı deniyordu. 'Friedeciğim' diye düşünüyordu. 'Annen, kardeşlerin, baban, kocan öldüler. Gülünç oluyorsun, belki bunuyorsun. Bunamak böyle olmalı sanırım. Kimi kez ruhu yitmiş, taş benzeri kalakalmak, kiminde de üstüne çöken eklentisiz birçok duygunun, anının baskınıyla beynine egemen olamamak.'

Yeni oluşan, o ürkütücü o umulmadık garip isteğiyle burun buruna geliyordu.

Kara turp, toprağın elenen kokulu dokusundan elleriyle avuçladığı kara turpları düşünmesiyle başlayan ağzındaki salgılanmayı yutkunarak kesemeyince tükürüyordu.

Çıkıp Kaufhausların birinden kara turp alırsa, bu girişimin kötü bir büyü gibi onu hasta edeceğine de inanıvermişti.

Uğradığı değişimin yok olması için uykudan önce yatağının önünde diz çöküp genç kızlığındaki bedensel başkalaşmanın şaşırtıcı baskınlarından duyduğu utançla –çünkü bacak arasının duyarlığı o yıllar adım atışlarıyla bile diriliyordu– eski yabanlığının onmazlığını andıran bu yeni durumdan kurtulmak için arasız dua ediyordu:

"Tanrım, günahım nedir? Beni sarıp koruyordun. Aklımı ağırlaştırıyordun. Can suyumu çekip körelterek kaderime razı olmamı sağlıyordun. Ya şimdi? İki üç kez gördüğüm bir bayın ölümüyle dalgınlığımı yıktın. Sonumu kolaylaştırma yetisini alıverdin benden. Toprak döşeğime uzanma günümden kaçmak istiyorum. Hâlâ mutluluk bekliyorum, ne ayıp. Üzülmek, sevinmek, bana göre olmaktan çıkalı nicedir. Böyle duyguları, düşünceleri nasıl alt edeyim, her şeye kadir olan tanrım. Söndür artık hayat ışığımı bitsin. Mutluluğu çok bekledim. Vakit yok biliyorum... Yaşlandım... Ömrüm tamamlanıyor..."

Ardından başı boşalıp görüntüleri yitirene değin, İncil'deki tüm kutsal kişilerin anıldığı dualarına başlıyordu.

O benzersiz adama rastladığı güne ilenmeli miydi?

Nasıldı ilk konuşmaları?

Bu sorusuna her defasında yeni bir yanıt buluyordu.

Ağır kokulu sahanlıklara açılan pencerelerin kül rengi aydınlığını görmemeye dikkat ederek katına çıkarken, sokaklarındaki yeni yapılan oyun bahçesinden alacakaranlığın, ayazın bile kesemediği çocuk çığlıkları duydukça ürperiyordu.

Herr Christian von Haabe'nin bacağının takma olduğunu ayırmsadığı o günün içine doğru sık sık yürür gibiydi.

Yaşlı adam kolunun altındaki yumuşak bir şeylerin sarmalandığı paketi yere bırakırken, aslında ilk kez o garip gıcırtıyı duymuş, sesi nedir diye aranmıştı Frau Lemmer. Bakışının anlaşılmaması için de gözlerini kaçırmıştı.

Herr Haabe dönerek, o şaşılası gülümseyişini doğrudan sunmuştu yaşlı kadına.

— Dalgınsınız sayın bayan. Sizi hoşnut edecek sözleri bulamıyorlar mı insanlarımız? Oysa ne kadar da çok konuşuyorlar bizimkiler. Telefondan geliyor olmalısınız. Çevrenize kapadığınız gözlerinize tanış olmak için az uğraşmadım, sayın hanımefendi. Telefonlar, telgraflar, televizyonlar, uydu antenler, kıtalararası haberleşmeler... Günümüz Almanyası çok bilmenin önemini kavramış herhalde... Ama kimse derin şeylerden hoşlanmıyor. Ne Schiller, ne Kleist bu durumdan hoşnut değiller, biliyorum. Siz de aldırmayın. İnanın değmez. Kimse sözcükleri değerli bulmuyor. Çünkü dile inanılmıyor.

Frau Elfriede Lemmer, komşusunun adını andığı bayları tanımadığından onların bunca görkemli haberleşme araçlarından acaba niçin hoşnut olmadıklarını bir an düşünüp, fakat yakışıksız davranmış olma kaygısıyla sormaktan kaçınmıştı.

Adamın davranışlarındaki seçkinlik, rastladığı her kişiyi öylesine etkiliyordu ki, herhalde Bay Haabe'ye kimse ulu orta soru soramazdı.

— Saygılarımı sunarım sehr geehrte Frau Lemmer. Mevsim değişiyor, kışa giriyoruz. Solgun güneşimiz iyice doğuya çekildi. Bir gereksinmeniz olursa lütfen beni arayınız, lütfen...

Evet asıl andığı sözler buydu Frau Lemmer'in ilk görüşmelerinden.

"Mevsim değişiyor, kışa giriyoruz. Solgun güneşimiz iyice doğuya çekildi."

"Arafta çalıyor tahta flütünü, ilk öpücüğün ölmez bestesini yapıyor, ellerini değdiriyor üzüm hevenklerine, bir salkımı sana uzatıyor, tadı aranızdaydı unutabilir misin?"

Ölen adamın bir zamanlar oturduğu yerde, onun yaşadığı günlerin, yılların, şimdi böylesine boyutlanması neye bağlıydı?

Çünkü o yıllar, Frau Lemmer'in tanıklığı dışında yaşanmıştı.

Bu odada, hayatın tüm nedenlerinin kaynağı gibi ona bırakılan, kucağındaki bu bebekle birlikteyken, çağrışımların düzensizliğini yok ederek, mantık birliği içinde kurgulanan görüntülerle, bir müziğin yükseldiğini, violalarla kornoların, kanatlı çocuk meleklerin arplarının bir Noel şarkısını çaldığını duyuyordu sanki.

Köyünün alçakgönüllü kilise korosunun söyleyişlerinden oluşan insan sesleri de, arkada beliriyordu. O sesler birden yatışıyor, yerine Christian von Haabe'nin sıklıkla dinlediği senfonilerden biri geçiyordu. Çalgıların olağandışı yankılanmaları, odada salt onunla küçük kızın çevresini dolduruyordu.

Frau Lemmer, içinden yükselen müziğin etkisiyle bebeğe yeniden eğilip baktığında, yüreğinde apak lekesiz bir dinginliğin boy attığını duyumsamıştı.

Onu süzen ailenin kişileri sessizce bekliyor olmalıydılar karşısında.

Bakışlarını onlardan kaçırıyordu.

"Tanrım beni unutmadığını gösterdin. Şükrederim sana", diye düşünmüştü. "Bu odaya bence en uygun insanları getirdin, onların evi ettin."

— Gerçekten çok güzel bir çocuğunuz var, demişti yaşlı kadın, yine başını kaldırmadan. Elbette oğullarınız da yakışıklı. Bebek altı aylık demek ki... E, kalpleri çalacaktır. Unuttum mu, yok size de söylemiştim değil mi, benim de çocuklarım vardı. Varlar, hâlâ da varlar. O kadar büyüdüler ki... Nasıl da öyle büyüdüler. Bambaşka oldular. Bambaşka...

Kan, koca, çocuklar, açıklamaları içtenlikle gülerek karşılıyor, yaklaşıyorlardı Elfriede Lemmer'e.

— Büyüdüler hele ha Madam, varsınlar büyüsünler. Ömürlü olsunlar. Bu dünyanın ezasını cefasını baştacı edip, gülmesini, konuşmasını unutmasınlar sakın. Gönül haşlığını, bilek gücünü kötüye vermesinler. İşte bunları dilerim insanoğulları için. Şu dünyaya, iyi duralım, iyi bakalım.

Yaşlı kadın, Selman Korkmaz'ın anlamadığı konuşmasıyla cesaretlenmiş, yüzlerine bakabilmişti onların.

Tümü gülüşleriyle yöneliktiler ona.

— Sizi rahatsız ettim, gitsem, çok kaldım burada.

— Nedir bu ikide bir gitsem gitsem demeler anacığım? Kuş kadar cürmün var, sığdıracak saray bulamazsın. Şu gelimli gidimli sonu ölümlü dünyada, dilinizi ayan edemem ki, sözü alayım uzun, geniş. Şu kadın zaten kızıp durur konuşursam. Bilmedik mi sanırsın, tek başına durakaldığıru garip köşende. İçimiz elvermezdi ya, yordamını bulup, el öpüp hatır alsak fikrimize, çare hasıl edemedik. Şu Ümmühan sübyanın tıpkı sencileyin bir ninesi vardır. Ta kaç günışığı, kaç ay şavkında anca gidilip de varılan memleketimizde. Yanında ağamızdır yengemizdir dururlar. Bayramda elini öperler, seyranda hadi ninem kalk gidelim derler. Yine de gözünün yaşını ille de öteki yavrularım diye dindirmez. Yoksulluk iyi yol gösterici değil, hey Madam hey. Yoksulluk dil kesici, bel bükücüdür. Buraların adamıysa bize uzak uzak bakıp çemkinir. Onlarla sohbetimiz yoktur. Onların da iki üç takır tukur konuşmamızdan öteye bize ne sabırları, ne meraklan görülmez. Dur hele bak işte ne denmiş, bir verimlik endazede canın, vebali gel gör Kafdağı boyundadır. İnsansız dünya m'olur? Zara kuş senle bizim aramıza köprüyü çekmiştir. İşte istenen kanıt o olmuştur. Niçin gidicisin? Sevinç getirdin bize. Otur hele daha bir çay ne içeceğiz.

Bu yanında arasız konuşan genç adamın yüzündeki sevecenlikten şaşkın, ötekilere dönerek yardım diler gibi sormuştu Frau Lemmer.

— Nedir, ne anlatmaktadır sayın eşiniz acaba?

— Sizin yalnız olduğunuzu bildiğimizi, yabancı sayıldığımızdan gelip de hatır gönül alamadığımızı söylüyor. Ah Frau Lemmer, Selman kuşbaz böyledir. Alışacaksınız. Masalı kurar, sözü yayar. Anadilinin ötesine kapamışur kendini. Hiç de niyeti yok bellemeye. Günaşırı terslenirim öğren artık öğren şu dili diye. Niçin be kadın der, bunların dilini öğrensen de dinlemeye merak mı ederler seni sanırsın, be cahil kadın. Kolayını buldu. Görüyorsunuz bebem sizi sevdi. Sevdi. Sus hele Selman, dur bir soluk alsın kadın. Coştun, yağmur benzeri boşaltmaktasın, dağı tepeyi yıkar, gidersin.

Gülmüştü yaşlı kadın.

Güldane Korkmaz, oğulları Âdem'le Kamber'e bakıp bir şeyler buyurunca, onlar da mutfağa doğru yok olmuşlardı.

Yaşlı kadın odanın eklenip kotarılnuş eşyalarının üstüne serilmiş ak işlemeli örtülerin temizliğine, yarı yatak, yarı sedir bölümde duvar boyunca sırtını dayamak için konmuş heybelerin bezeklerinin güzelliğine, odaya kattığı canlılığa dalmıştı.

Evin erkeği de çocukların arkasından giderken, dönüp Frau Lemmer'i önce elini alnına götürüp, sonra göğsüne bastırıp selamlayarak aydınlık dolu gülümseyişini yeniden yollamıştı.

— Biz de zengin değildik sayın Gildane, diye konuşmaya başlamıştı Frau Lemmer. Hep çalıştık. Annemin babası, sanırım Polonya'dayken, lokomotif sürücüsüymüş. Pomeranyalı bir yeğenimiz varmış. Bir morgenlik topraklarında yerelmasıyla patates yetiştirip yıl boyunca bunlarla beslenirlermiş. Zenginlik şans işi bence. Doğarken zengin bir aileden doğmalı. Bizim için en büyük servet sağlıklı olmaktır. Dedelerimiz daha iyi şeyler yaşamışlardır diyorum. Çünkü sanıyorum ki savaş görmemişler. Savaş genç bayan, hiçbir örnekle anlatılamaz kötülükte bir yazgıdır. Ben güzel saydığım neyi anılarımdan bulup çıkarsam, hepsi bana o kadar uzak düşüyor ki... Bunlar olmuş muydu, yoksa sabukluyor muyum diye kuşkulanmaktan, geçmişime bile sahip çıkamıyorum. Savaş, ömrümün mutlulukla yaşadığıma inandıklarımı kökünden söktü dağıttı. Bombardımanların bittiğini belirten sirenlerden sonra, sokaklarımızı evlerimizi aramaya bile zamanla alışmıştık. İnsanlar o yıllarda ya budalalaşıyor, ya deliriyorlardı. En büyük düş, yanar bir ocağın karşısında oturmak, alevlere bakabilmekti. Sayın bayan, inanın, savaşın canavarlığına kötülükte denk bir akraba bulmak olanaksızdır. Ben... sizi yadırgadım. Fakat buraya taşınmanıza karşı değilim... lütfen, sanmayın... İnanın ki sizleri sevdim.

Frau Lemmer, son sözcüklerin taşıdığı yalan anlaşıldı mı diye Güldane Korkmaz'a baktığında, onun yumuşak dost gözleriyle karşılaşmıştı.

Yükselen utanç duygusuyla, kucağındaki benzersiz küçük yükten dalgalanan süt, çocuk teni karışımı havayla gözleri dolmuştu.

— Size teşekkür ederim. Eşiniz bay, bana her istediğini dilinizde anlatabilir. Dilinizin güzel bir söyleyişi var ki, ben neredeyse anlayarak dinleyebileceğime inanıyorum. Yıllardır böylesine sıcak bir konuşma duymadım. Üstelik en değerli şeyinizi, dünyanın en büyük hazinesini verdiniz kucağıma. Sizleri sevdim.

Frau Lemmer bu kez son sözcüklerinin doğru olduğunun bilincine varmıştı.

Odanın kapısında iki oğlan, büyük birer tabakla, babaları bir tepsiyle görünmüşlerdi.

Yumuşak adımlarla yürüyorlardı.

Frau Lemmer yeniden depreşen düşüncesiyle, istemeden girdiği bu yerden kendini koparamayışının, sıcak, yumuşak değmelerin sarmalanmasıyla oluştuğunu da ayırımsanıştı.

Onu onaran bir arındırmanın içine hoşnutlukla kayıyordu.

Genç kadın eğilerek Frau Elfriede'nin apak saçlarına değdirmişti parmaklarını.

— Bebeğin senin yaşıtı bir ninesi var demiştik ya memlekette, adını kulağına o okudu. Ümmühan'dır, dedi. Bayan Lemmer, torun-çocuk var mıdır?

Frau Elfriede durgunlaşmıştı.

Bu soru onu sanki havadar bir yerden geriye götürmüş, o boşluğa, eşyaların, perdelerinin yatağının yapay örtülerle kaplı odasının toz kokusunu durmadan çoğalttığı yerine çekivermişti.

Küçük bebeği özenle annesine uzatarak,

— Var, demişti, iki tane. Oğlum Amerika'ya gitti. Amerika çok uzakmış. Evlenip çocuk sahibi oldu mu bilmiyorum. Çok uzakmış. Bilenler söyledi, öyle olmalı. Mektup yazsaydı, fakat neye yarardı. Ben Johannes'i hep sevdim. Düşünüyorum da beni hiç aldatmadı. Kızım aldattı mı bilmem, ama öyle denemez. Biz köydeyken, güz sisleri camlara yığıldığında, anneme dönüp bakardım. Orman yok oldu anne, derdim. Çocukluk unutulmuyor.

Genç adam yaşlı kadındaki başkalaşmayı izliyordu. Sonra bu değişmeyi engellemek amacıyla,

— Sen de gideydin ya anacığım, demişti, niçin buradasın? Onların eksiğine gediğine akıl düşürecek, onuru umuru yaşamışsın. Öğüdüne danışırlardı.

Yaşlı kadın, başını dikerek karşısına düşen büyük cama bakmıştı.

— Ben Berlin'i severim. Kocam Berlinliydi. Kızım evlenip ayrıldı. Bir firmanın personel şefiydi. Sigortacı bir adamla evlendi, Batıya gittiler. Çocuklar doğdu, torunlar. Resimlerinde görüyorum ki büyüyorlar. Ben köyde doğdum. Orada hangi çocuk vaftiz edilse bütün köy bilirdi. Tohum yataklarını ellerimizle açmayı, yürür yürümez öğrenirdik. Kızım çağırdı. Gitmedim. Hem inanınız lütfen, kimseye gereksinmem yok. Alıştığım yerlerden bir Berlin kaldı elimde. Yine bilenler söyledi, doğduğum köy öbür taraftaymış.

Genç kadın, çocuğunu alırken, yüzünü saklamıştı Frau Lemmer'den.

— Çekil hele, diye çıkışmıştı kocasına. Densiz. Ne laf yarıştırıyorsun. Görmedin mi kadıncağızı. Alıp başını gitti. Garibim, anamı getirdi gözümün önüne. O da kimleri Ümmühan diye kucaklamakta. Gelemez, göremez buraları. Allah bilir ya yabancı devletin habire çıkardığı yasakla masakla biz de ne hallere geleceğiz. Neyse içimi yatıştırayım, yoksa anlayacak kadın. Hem dilini sökmeye heves etmedin buranın, hem de hokkabaz gibi gözünle kaşınla her bir şeyi anlatırsın. Sende okunmuşluk var Selman, sen adamı çarparsın. Ben bebemi yatırayım, siz çayları ikrama geçin. Iyi akıl şu böreği ısıtıp çıkarmak. Haydi Âdem, haydi Kamber... Elin ihtiyarını üzdün bilesin Selman. Yeni kapımızdan girdi. Ah sen yok musun...

— Dilimizi bilmez demedin mi? Ne yaptım kız? İçimi harlandırma.

Çocuklar ortaya çektikleri dört ayaklı altlığa bakır siniyi yerleştirmişlerdi.

Çay bardaklarını taşıdıkları, üstünde "Sold at drugstore delicious Coca-Cola. The Most Refreshing drink in the World" yazıları olan tepsiyi de oraya koymuşlardı. Çaydanlığı almaya dönerlerken itiştiklerini duyan anneleri,

— Yine gâvurluğunuz tutmasın diye bağırmış, sonra kızararak yaşlı kadına bakmıştı.

— Ben de neler söylüyorum görüyorsun Selman, demişti.

Frau Lemmer'i koyu bir dalgınlık içinde görmüşlerdi.

— Senin kuş bu gece bizde konuklar. Sabah da öte öte gelip, seni uykundan alır bilesin anacığım, demişti Selman Korkmaz. Fikrine kuşku salmayasın Feride hanım. Sabah ola hayrola. Gecenin zifiri gözümüzü dinlendirir, zihnimizi biler. Sen duanı et.

Verdiği sözü pekiştirmek isterce sesini biraz yükselterek eklemişti:

— Morgens morgens alles gut meine Mutti.

Frau Elfriede Lemmer gülmeye başlamıştı.

Sesi kahkahaya dönüşmüş, gülüşünü yadırgadığından yüzü kızarmıştı. Günlerdir değiştirmediği yün jorjetten ona artık bol gelen giysisinin cebinden ak patiska bir mendil çıkararak burnuna bastırmıştı. Yüzü ilk geçlik çağlarının kızıllığına belenmişti. Gözlerinin mine mavisi belirgin çıkmıştı ortaya. Genç kadın sevecenlikle bakarak, yaşlı kadına, kocasının söylediklerini Almanca yinelemişti:

— Gördünüz, demişti, bizim Selman kuşbazla başa çıkılmaz. Almancayı bile söktü. Hausmeister Ranke'nin köpeği bizcileyin yabancı devletten gelenlere hırlar, çemkirir durur da, Selman'ı görünce, öyle kısıp bakar köşeden. Neden dersen, sen söze geç de ben de çevirip anlatayım Frau Lemmer'e.

— Kolay mı, demişti Selman, kollarını iki yanında açıp kabarmış bir kuş duruşuna geçtikten sonra, tanıyor eşkâlimi köpek. Pabuç bırakmaz görünse de siniyor. Vaktim yok bekleyin görün hele, ben ona kuyruk bile sallatırım da, kapı bekçimiz kökten dellenir.

Frau Elfriede Lemmer çayla birlikte böreklerini yerken, Selman yırtıcı hayvanlarla olan serüvenlerini anlatmaya başlamıştı. Bunlar masalcı Oma Haake'ninkilere benziyordu.

"Acaba masalcılarla çocuklar, dünyayı aynı akılla mı gezer," diye düşünmüştü yaşlı kadın.

Güldane'ye gönül düşürdüğünde, kırk gün kırk gece, dağ tepe söz alıp vermişlerdi:

— Geyiğin bir gözleri vardı Feride hanım, her biri Kafdağı elması. Sesi pınardan akan arı su. "Ey ademoğlu tanıdım bildim seni" diye karşıladı beni. "Kederin kervan yükü, belini büker, sevdan Bağdat Basra çölleri benzeri bağrını yakar senin. Tez ol, yarın git. Üç nar ağaçlı üç çeşmelere var. Yedi gün yedi gece tür-

kü çağır. Ama ne sazın ne sözün hata etmesin. Görünecek delillere inanç duy. Yedinci günün bitiminde yarin orada olacak," dedi mi dedi. Kaç sabah oldu, saymadım, bilmedim. Narin sazımın telini, ayağını öğrendim. Tezeneği bahar yeli hafifliğinde tutup vururken, atlamadım sürçmedim. Tan yeri her attığında yüreğimi can kafesinde uyanık buldu. Güneş ucunu dağların arkasına bıraktığında, sesler benimle ar eder, söz dinlemez deyip yüzümü çeşmeye verdim, yekindim. Yalağına baş koydum. Nar ağaçları serinlik yaptı, dertli başımı dinlendirdi. Kanlı gözyaşlarım aktı. Birden karşımda ak sakallı bir pîrifani belirip, "Âdemoğlu bıkıp dellenme, sazını elden bırakma" dedi. "Yarın yedinci gündür. Mermer basamaklı köprüye var. Yüzünü akan suya çevir. Sevdiğinin tasviri orada çizili. Onu istemeden önce sen ki kuşun kurdun, otun ağacın canı var sayansın, git hepsi için üç rekât namaz kıl, üç Kulhüvallahü oku, üç yol ağzında üç yoksul cana eş say selam ver, gönül al, karın doyur, sözünle and iç, düğüne derneğe başla."

Güldane, yüzüne vuran sevginin uçarı neşesiyle daha güzelleşiyor, kocasının anlattıklarının tümünü yaşlı kadına, Almancada yinelerken yetinemediği bölümlerde, "haydi Âdem, haydi Kamber, bulun, çırpın hele bakayım şu lafı, yakıştığı yola gitsin de. İki dedirtmeyin bana ha," diye üsteliyordu.

Çocukların büyüğü Kamber, anlatılanları uzak bir dikkatle dinliyor, çeviriye aynı duraganlık içinde yardım ediyordu. Küçük Âdem'se masalın büyüsüne kaptırmıştı kendini.

— Şu Selman'ı iyi belleseniz, tanısanız Sayın Friede hanım, ah bambaşkadır. Burda şavkı soldu. Burası hepimizi iliğimize varana yordu. Masalcının, yakıştırmacının en can alanıdır Selman Korkmaz. Şu anlattıklarına ben bile başlarda inandıydım. Yok saz çalmayı bir haftada sökmüş, türküsünü bir saatte dizmiş. Yok mermer basamaklı köprüden yüzünü eğmiş, benim simam çizilmiş. Işte laflar laflar... Burada işten çıkarız bir zaman yürürüz yan yana. Im tım yok ikimize de. Kendimizi unutup gitmişiz gün çekilene değin. Yalnız el, yalnız kol olmuşuz. "Biz bu gurbete dilimizi, gönlümüzü de mi kurutmaya geldik kız Güldane," der birden. Itiştirir. "Hele bir söz et bakalım, güzel dilin konuşsun. Meister'iniz kimleri haşladı bugün, bilelim, şaşalım." Öfkedir

tezden alır beni ya, sonra laf lafa el verir, konuşur gideriz. İyi saz çalar iyi türkü söyler, doğru. Önüne gelenle, ardına düşenle değil ama. Türkünün töresi anlamayana susmaktır, der Selman.

Eski Berlin yapısında seslerin tümüyle yatıştığını, kuşunu Korkmaz ailesinin yanında bırakıp çıkarken anlamıştı.

Dar geçenekteki çay demi buharına, Güldane'nin bir ara getirip ellerine serptiği gülsuyu kokusu karışmıştı.

— Çok severim bunu, demişti genç kadın. Bura güllerinin esintisini pek alamıyorum da.

Yasak bir töreni saklılığında sessizce vedalaşmışlardı.

İki daire arasındaki geçilecek yakınlığın o gece edindiği uzaklık inanılmazdı yaşlı kadın için.

Kapısını açıp içeri girdiğinde üşümüştü.

Elektrik düğmesini çevirince dolan ışığın ortaya serdikleriyle ilk kez yüz yüze geliyormuş sanısına kapılmıştı.

Geçmişteki bir geceye benzer eşlikte bir duyguyla sarsılan bedeni o umutsuzluğu eksiksiz tanımıştı.

Kocasını gömdükleri günün bitiminde tanışların yatıştırma çabaları dinip kesildiğinde, kendisiyle tam böyle yüz yüze kalıvermişti.

Bu değişik ürküntünün insanlara karışıp yok olma isteği vermesi, onmazlık duygusunu artırıyordu.

Bundan sonra gündelik duyarsızlıklarla geçen o zamanların gelecekte yinelenmeyeceğine olan inancının bozgununu nasıl yok sayacağını bilemiyordu.

Bütün unutulmuş duyguların belirmelerine neden sayabileceği, isteminin dışında yaşadığı rastlantısal konukluğunun, onu başkalaştıracağını anlıyordu.

Serin bir akıntı gezmişti odada.

Hemen söndürmüştü elektriği.

Kuşu Sarah'ın orada gecelemesine evet demesinin olmazlığının bilincine yavaş yavaş varmıştı.

Yapacak bir şey yoktu, bekleyecekti.

Sabaha ulaştığında gidip isterdi, el ayasına sığan o sıcak varlığı.

Peki bu insanlar böylesine bir sorumluluğu nasıl da yüreklerne kuşku düşmeden üstleniveriyorlardı.

Hem de bu hizmetlerini bir yük gibi edinmemişlerdi. Bu yabancı yaşlı kadını avutmak, dostları kılabilmek amacıyla bıkmadan içtenlikle ona özen göstermişlerdi.

Karanlık geçenekte duvarı eliyle yoklayarak adım adım yürürken son yaptıklarını yeniden düşünmeye başlamıştı:

"Seni bir ihtiyar yurduna koymaları belki en yerinde karar olacaktı. Kimin eline geçsen orada kalıyorsun. Durum açıkça gösteriyor bunu. Hiç tanımadığın, üstelik bize benzemeyen, aşağılanan bu yabancı insanlarla yiyip içip saatler boyu oturuyorsun. Küçük kızlarını bağrına basmakla yetinmeyip, kendi çocuğunu kucaklarca esrikleşip duruyorsun. Bunlar doğal değil yaşlı kadın. Senin tek başına yaşamaya, akıllı uslu insanlar gibi davranmaya, kendini öyle anlamaya hakkın olmadığı görünüyor. Kim oluyor bu köylücükler? Nerden tanıyorsun onları ki kuşunu veriyorsun? Akıllı, bilgili de olsalar, böyle bir tehlikeyi niçin üstlensinler? Buralardaki, onları yargılamaya hazır tezcanlı insanların sayısını mı unutuyorlar? Ki onlar okumuş, bilgili, önemli insanlar diye bilinmekteler. Yalnızlıkları mı seni içlendiriyor? Değiller ki... Üç çocuk, karı-koca. Üstelik sevişiyorlar, çocuk yapmayı sürdürüyorlar. Gurbette oldukları için mi? Ama dönüp gidecekleri yer onların. Ya senin gideceğin yer? Başıboş esintili ormanlar, göller, düşler, tarlalar, oralara dönebilir misin? Nerdeee? Sen kendine bak, alte Frau, saçmalıyorsun. Uzun yıllardır öğretilmeye çalışılan gerçeği nasıl gözardı edebilirsin. Bir istekleri yoksa niçin yakınlık duysunlar? Verene vereceksin ki, ilişkilerde denklik sağlansın. Bir ihtiyarlar yurdu uygundu sana. Orada sendelemeleriyle, ağır adımlarla dolaşan, kalp çarpıntılarını damlalar içerek geçiştiren, perdelenen gözlerinden ötürü yarım yamalak görüşlerinin sonucu da somurtuşun, ya da anlamsız bir sırıtmanın yerleştiği buruşuk yüzleriyle daima özür dilemeye hazır o kalabalık içinde yerini almalıydın, ikinci çocukluklarını yaşayan! Değerlendirme böyle yapılıyordu, çok kez duymuştun. İşi bitmiş kalıntıların arasında yerin. İkinci çocukluk mu, ne yanılgı bu. Dürüst bir benzetme değil, kurnazlık yapıyorlar. Sayın Frau Lemmer, siz ihtiyarları aldatıyorlar. Hayatın tüm işlevlerini ellerinizden almak, size vasiler atayabilmek için, hoşgörülü sayılacak bu tanımlamayı getiriyorlar. Aldanma ihtiyar. Çocukluk,

ilgi, dirilik, doymazlık, serüven demektir. O gençliğin vasiliği ise tüm bu yeniliğin capcanlı döndüğü uyumsuz yapıyı denetim altına alabilmek için uydurulmuştur. Toplumun eğip büküp, kendisiyle uzlaştıracağı taze beyni, bedeni, işlek kan damarlarını, lekesiz ciğerleri yutmaya hazırlanmasıdır. Yedi rengin uçuştuğu her çizgiyi gören gözleri, bir çiçeğin büyümesini bile duyabilecek kulakları, yani o gizemli çocukluğu gemler toplumlar. Oysa sen öyle misin? Gereksinilmeyen bir eski yıpranmış bir parçasın. Uzun yaşaman, sıkıcı olman için tek neden. Üstelik yoksulsun... Sabah git kuşunu al, aptallığı bırak. İşin bitik. Kimsenin seni düşündüğü yok. Açıkça hainlik etmiyorlarsa uygarlıklarına ters düştüğündendir. Yatış, umut etme, eskisi gibi uysal ol, söz dinle."

Yaşlı kadın bu peş peşe yuvarlanarak gelen sözcüklerin ışıltılı aydınlığı içinde dizlerinin boşaldığını ayrımsamış, yere çökmüştü.

Yüreğini dağlayan öfke seliyle başa çıkamayınca da ağlamaya başlamıştı.

Göğsünün taşımayı hâlâ başardığı yüksek bir sesle ağlıyordu.

Sığınağından çıkmayarak bunca yıl yakınmasız yaşama yolunun hayatın dışında kalmak olduğunu kesinlikle anlamıştı.

O insan güzeli yaşlı adamın gösterdiği ilgiyi yitirmesiyle de bedeninin duyduğu acı onu diriltmişti.

Yeni tanışlara kapısını kapaması gerektiğini bilmeli, bir daha bunu kesinlikle unutmamalıydı.

Neden sonra elektriği yakmadan yatak odasına yönelip, bırakıvermişti kendini karyolasına.

Perde aralığından gecenin kurşun rengine doğru açılan süzülüşünü seçmişti.

Sabah oluyordu.

"Aydınlık belirginleştiğinde kalkıp Sarah'ı istemeye gideceğim" diye düşünmüştü.

"Bir iki saat yeter. Bekleyeyim, uyuyacak değilim. Hermann'la gerdeğe girmeden bu karyolayı, yatağı ne heveslerle süslemiştim. Ona çılgınca tutulmayı, filmlerdeki, masallardaki gibi sevdalanmayı istemiştim. Şimdi her şey o kadar uzak ki. Sanki ne o genç kız, ne sen Hermann Lemmer, benim yaşadıklarımda yoktunuz.

Çocuklarım, ya çocuklarım? Onları bana sorma Bay Hermann Lemmer. Hayır, asıl gücüme giden, belki de salt analık değerimin önemsenmemesidir. Emzirmiştim. Meme başlarımın dikilip katılaşmasıyla, küçük ağızcıklarının içine ezdikleri uç veren pembe etçikten, sağdıkları sütümü salmıştım. Sarı altın kirpikçikleri toz toz titrerdi memelerimi çekiştirirken, can damarımdan çekerek ağdalı besinlerini yutarlardı. Kanımdan damıtılan o Tanrı vergisi olağanüstü kutsal süt, onların ak gül rengi, mis kokulu küçük bedenlerine geçerdi. Üstlerine bükülmüş gülümseyerek beklerken, sevinç sırtımı okşardı parmaklarıyla. Terleyen ensemde avcunu gezdirir, 'Genç hanım, mutlusun değil mi?' diye fısıldardı kulağıma. Ben çocuklarımı çok sevdim Bay Hermann Lemmer. Korudum, besledim, karışmadım, asık yüz göstermedim. Ayrımıma varmaları için, geçimsiz, kötü bir anne mi olaydım? Nasıl yapabilirim ki? Söyle hem sen beni ayrı bir kişi olarak hiç düşündün mü? Birgün kadınlığıma doymak için açgözlülükle, kösnül bir kendine dönüklükle kendini içime sokmadan, başımı okşayıp sohbet ettin mi benimle? Potsdamm'a gidelim, gül zamanı çok güzel olurmuş, n'olur Hermann'cığım diye rica ettiğimde, amaan Friede'cik demiştin, sen de hep bir şeyler duyarsın şurdan burdan. Nelere dikkat ettiğini anlamak çok güç. Warnemünde bitti, şimdi Potsdamm mı çıktı, ne saçma hevesler, diye gülüp geçmiştin. Ben bağırmayı sevmezdim, sayın kocam, bağırmalı mıydım? Çocuklarıma güneyli ninelerinin ninnisini söyledim –ki annem bana söylerdi–

Anneciğin ağacı sallıyor yavrum
Ağaçtan bir rüya düşüyor yavrum
Babacığın akkavak ormanında yavrum
Baltasını vermedim yavrum
Babacığın ağacı sallıyor yavrum
Ağaçtan bir rüya düşüyor yavrum

Hayat ne peki Hermann? Genç bir çocuk-kızken öğrendiklerim eğer doğruysa kadın kişi, erinin yanına gider, onun olur. Alman kadınının iyi Hıristiyanlık görevi budur. Uysallık, kadının mutluluğunun kaynağıdır. Söz dinledim ben, biliyorsun pekâlâ. Fakat Hermann Lemmer, mutluluk neredeydi? Uysallığımda değildi artık biliyorum. Susacağım şimdi susacağım. Nedir bu fikirler, nedir? Mutluluk, anlatıldığı, özendirildiği gibi şaşırtıcı bir şey değilmiş. Bunu kesinlikle biliyorum. Mutluluk yokmuş Hermann Lemmer."

Yaşadığı günün çarpıcı uyarılarının yoğunluğu içinde başını yastığa koymuş, perde aralığından sızan ışığın koyuluğu yararak artışı çoğalırken, bir eli yüreğinin üstünde sessiz akan gözyaşlarının yatıştırıcı etkisiyle kalakalmıştı.

Uyumayacağına duyduğu güven, sabah avluyu dolduracak ilk sesleri beklerken bulanıp yitmişti.

"Boynu boynunu basturıyordu. Yoksul mintanı ezilmiş yaban menekşesi, ağzı tarçın kokuyordu unutulur mu?"

Dış kapının arasız çalınan zil sesi ona ulaştığında, kesintisiz bir sağırlıkla katılaşmış gövdesini toparlayamamıştı.

Ara ara durup çalan zilin kulaklarındaki ileri geri yansımalarıyla gözlerini zorlukla açmış, çevresini anlamaya davranmıştı.

Günışığı derin bir üçgen çizerek giyim dolabının aynasında çok renkli kırılıyordu.

Karyoladan doğrulduğunda "Uyumuşum" diye düşünmüştü, "nasıl oldu bu, uyuduğumu sanmıyorum. Fakat şimdi kimdir dışardakiler?"

Kapıya yönelmeden geceyi anımsamaya çalışmıştı.

Oturma odasına geçtiğinde kafes askılığının boş olduğunu görünce telaşlanmıştı.

— Ah Sarah nerede?.. Niçin?.. Hadi bakalım Frau Elfriede, dün neler yaptığını unutmuş olamazsın. Hani kuşunu gidip erkenden yabancılardan alacaktın? Üzülüyorum... Yürü bakalım şimdi, ihtiyar budala...

Kapıya varıp soluklandıktan sonra, saçlarını eliyle düzenlemeye çalışmıştı.

Hausmeister gelmiş olmalıydı.

Son günlerde yeniden en beklenmedik saatlerde Bildzeitung, Berliner Abend ya da Morgenpost bırakmaya kalkıyordu.

Yukarı katta oturan ulusunun son kişilerini denetleyerek, binanın onun açısından en gözde kiracılarını bir biçimde selamlıyordu sanki.

Bu istem dışı karşılaşma anını savamamanın sıkıntısıyla kapıyı açmıştı.

Konuk işçi erkekle karısı, verecekleri muştunun ivecenliği gözlerine vurmuş gibi kıpırtılarla karşısındaydılar.

Onları tümüyle unutmuştu Frau Lemmer.

Bu durumun ayrımına varmak da büsbütün sarsaklaştırmıştı onu.

Genç kadın, elörgüsü yeşilli morlu bir atkı almıştı sırtına. Büyük bir pazar çantası taşıyordu.

Selman Korkmaz, yaşlı kadının görünümünü kaplayan bozgunun anlamını kuşuna kavuşma sabırsızlığıdır diye yorumlamış olacak ki, geçmiş gecenin dostluk dolu sesiyle, gülerek yeniden kendi diliyle anlatıyordu.

— Bak hele anacığım, şu deryada katre cana bak. Dirilip yekinmiştir. Kuşun hasıymış Zara can. Nazardan ırak. Gönlün aydın Feride hanım, gözün aydın. İşte sesiyle soluğuyla evinin düğünü, sohbeti burdadır. Ben söylememiş miyim ki...

Genç kadının, kocasının omzunu tuttuğunu görmüştü Frau Lemmer.

Güldane Korkmaz, anlatısı gemlenmez sanısı veren adamın yüzüne durgunlaşan bakışlarını çevirmişti, konuşmayı birden ağzından almıştı onun.

— Guten Tag Frau Elfriede. Kuşunuz iyileşti. Selman içiniz rahat etsin fikriyle diretip uyandırdı sizi. Sarah bu sabah öttüğünde, duyasınız diye duvara bile dayadı kafesini. Bu adam böy-

ledir. Ne cefa görse dilbazlığı sönmez. Yalnız tembihlemesi şu ki, bugün örtüsünü pek açmayacakmışsınız. Suyu yemi tamdır. Akşam dönüşün bakacak. Lütfen aralayın şöyle, bakın Sarah'a.

Kafes örtülüydü. Kıyısı fırdolayı oyayla bezeli çivit mavi üstüne kızıl gül baskılı yazmanın gizlediği kuşun tüneklere çıtır çıtır eden atlayışları duyuluyordu.

Frau Lemmer kafesi ne ara eline aldığını kestiremezken, aynı donukluğuyla karı kocaya bakmıştı.

Onlarsa bir iki noktayı yeniden anlatmalarını gerekli saydıklarından pese inen bir sesle konuşuyorlardı.

Tam o sırada kimya fabrikasındaki ustabaşı Herr Hofmann, çantası, mavi işçi tulumu, kaba dikimli ceketi, davranışlarındaki sertliği ortaya seren köşeli devingenliğiyle dışarı çıkmış, kapısını hızla çekip onlardan yana hiç bakmamıştı. Sahanlık kimsesizliğini, boşluğunu koruyormuşçasına piposunu yan cebinden çıkarıp ağzına koyarak inmişti merdivenlerden.

Üçü de adamın ardından bakakalmışlardı.

Güldane Korkmaz pazar çantasını tartarak boşluğa doğru konuşmuştu:

— Neyse, biz de gecikmeyelim. Bir şey lüzum ederse, Âdem evde, bugün bebeğe o bakar, deyin istediğinizi alsın. Yani siz Ümmühan'la hasbıhal olursunuz. Ziyade sevdinizdi... Dün gece... Neyse arzu ederseniz...

— Bayan Gildane, bugün banka günümdür emekli aylığım için... Küçük kızı evet beğendim çok. Teşekkür ediyorum size; lütfen, hele sayın eşinize çok teşekkür.

— Biz teşekkür ederiz aslında. Dertlerimizi unuttuk sizinle dün gece. Selman oldum bittim hayvanları sever. E, ne denmiş, insan insanın çaresidir. Danke schön Frau Lemmer.

— Feride hanım kuşunuz Zara...

Genç kadın kocasını kolundan çekerek merdivenlere yöneltirken,

— Feride Hanım deyip durma kadına. Kaçtır söylerim adı böyle değil. Geç kaldık adam, sus artık, demişti.

Karı-koca yok olana değin kıpırtısız durmuştu olduğu yerde yaşlı kadın.

Kuşu canlı atlamalarıyla örtülü kafesi titretiyordu.

Birden temizlik firması sekreteri Hannelore Mahlke'yle zenci çavuşun dışarı çıkıp, onu elindeki Alman malı olmadığı belli bir şeyle kaplanmış kafesle görmeleri olasılığım aklından geçirmişti.

Kapısını örtmüştü.

Sırtını duvara dayamış, yorgunluğunun boyutunu bacaklarının titremesinden anlamıştı.

Sarah'ı yerine asmış, gidip koltuğuna oturmuştu.

Karı-kocayı görünce içindeki uç veren canlanmayı kesinlikle söndürmesi gerektiğini artık biliyordu.

Yeni bir güne, alışkanlıklarının duyarsızığı içinde girişmek, yapılması zorunlu sayılan öğrenilmişleri, yaşamanın belirtgeleri olanları aksatmadan uygulamak için bu gerekliydi.

Kanın damarlardan nerdeyse akmadığı bir alt devinim dizgesi içindeki eski var olma biçimini yeniden düzenlemeliydi.

O gün orada kaç saat oturduğunu bilememişti.

Akşamın ilk sesleri binayı bastığında, koltuğundan kalkmış, Sarah'ı unuttuğunu ayrımsamıştı.

Kafesin örtüsünü canlı geçirgen bir şeye dokunur gibi ürkerek sıyırmış, sarı tüy topağının sıçramalarını gözleri yaşararak izlemişti.

Su kapçığının içine soktuğu gagasına dalıp gitmişti kuşun. Gülünce yüzüne ışıklar yağan o genç adamı, güzellik, sağlık dolu karısını, kutsal kitapların anlattığı dokunulmaz meleklerin benzersizliğini elmas çakıntılı gözlerinde toplamış bebeciği, tam yanlarındaymış gibi görmüştü.

Derin derin iç geçirmişti yaşlı kadın.

Bu anmalardan ne yüreğini, ne aklını engelleyemiyordu.

Mutfak yönüne doğrulmuştu.

İştahı yoktu ama bir şeyler yemeli, eski günlerinin aynılığını yinelemeye gecikmeden başlamalıydı.

Kapısı çalınmıştı.

Geçeneğin başında durakalmıştı.

Birkaç kez daha basmışlardı zile.

Kim olduklarını biliyordu dışardakilerin Frau Lemmer.

Kendini zorlayarak çekilip gitmelerini kıpırtısız beklemişti.

O sıra Sarah bahar başlarındaki coşkulanmasını andırır bir ötüş tutturmuştu.

Üç uzun iki kısa.

Ötüş aralarını ustalıkla yönetiyor, uzun boşluklara da üçlü sık atlayışlarla dokuduğu çapkın sesçikler düşürüyordu.

Yaşlı kadın bekleyenlerin kendilerini duyurmaya bir kez daha girişip, sonra kuşun ötüşlerinin onlara dek uzandığını anlatan konuşmalar yaparak uzaklaştıklarını duymuştu.

Sesler kesilmişti.

Mutfağın koyulan kurşun rengi alacasında, dolabından soğuk sosisle yoğurt kabını çıkarıp, tabağa bir dilim çavdar ekmeği de ekleyerek dönmüştü yerine.

Kuşu konserini kesmişti.

Güzel örtüyü yeniden kafese yaymıştı.

— Canım Sarah, mein Schatz. Lütfen affet bu ihtiyarı. Kendimi bu kadar yalnız hiç duymamıştım inan. Sanırım çevreme şu günlerde yıllar öncesindeki Wupperthall'in zavallı delikanlısı Decke gibi bakıyorum. Onu gözlerindeki telaştan ötürü yarı akıllı saymıştım ilk gördüğümde. Bırakılıp, itilmiş biri olduğunu şimdi ancak anlayabiliyorum. Eli tırpanlı çevremde gölgesini gezdirip dururken, nedir peki korkum? Vasiyet edeceğim, öldüğümde seni bu Türk aileye versinler. Söz Sarah'cığım, inan lütfen. Köpek sevmezlere çıkmış ya adları, o ayrı bir durum. Seni sevdiler fakat, ikimiz de biliyoruz. Yalnız onları yeniden görmeyeceğiz. Aramızda geçenleri, konuşmaları yaşamaya gücüm elvermez. Yerimize iyice tutunalım, tek kurtuluşumuz budur, inan. Düşünmeler, fikirler, anılar, beni sersemletiyor. Artık hiçbir şey değişmez ki... Soğukla sıcağı, açlıkla yorgunluğu ayırt edebilmekten ötesi bize gerekmez. Seninle kafeslerimizde olmalıyız eskisi gibi. Bunu neye benzeteceğimi bilemiyorum. Mutluluk değil, ama mutsuzluk da değil. İkisi de sarsıcı şeyler bunların. Aynı olmak, aynı olmak Sarah'cığım, aynı olmak. İşte biz bunu başarmalıyız.

Televizyonu açıp sesini kısıktan sonra aygıtın ışık uzantılarının azalıp artarak odayı yaladığı soğuk aydınlığıyla yetinip yemeğini yemeye koyulmuştu.

Görüntüde nedense siyah beyaz bir film vardı.

Bir domuz üretme çiftliği olduğunu sandıran balçıklarla belenmiş koyuluğun üstünde beliriveren pırpırlı kanatlı iki uçak, karınları toprağa sürünürce pike yapıp, yeniden yükseliyordu.

Ellerinde silahlarıyla görünen sırttan çekilmiş saçları traşlı, enseleri geniş oluklu iki genç Nazi eri çamura bata çıka koşuyorlar, ortada beliriveren domuzlar kaçışıyordu. Sonra erlerden biri yüzünü kameraya çevirip şaşılacak denli arsız bir gülüşle sırtlarına Yahudi yıldızı çizilmiş domuzlara ateş ediyordu. Arkası dönük olan koşmayı kesmeden film karesinin dışına çıkıyordu. Ölü domuzlardan birini yerden alan öteki genç, silahını çaprazlama omzuna geçirip korkutucu gülüşüyle hayvanı havaya kaldırırken, film ortasına doğru kararıyor, "Die Ende" yazısı büyüyerek kaplıyordu ekranı.

Görüntüde kırmızılarla sarılarla süslü bir diş macunu reklamı başlamıştı.

Yaşlı kadın karşısındaki oynaşan imgeleri hiç anlamadan, ağzında topaklaşan yemeği yutmaya çalışmıştı o gece.

Yayın bitmişti.

Televizyonu kapatma uyarısı da silindikten sonra, kayan ışıklı noktalara epey bir süre daha görmeden bakmıştı.

Yerinden doğrulduğunda bina bildik gece sessizliğindeydi.

Televizyonu kapatmıştı.

Tegel Havaalanı'na inen uçaklardan birinin gürültüsü çatıya doğru yaklaşıp bastırarak uzaklaşmıştı.

Yeniden oturmuş, yatağına gitmekten çekinmişti.

O garip kendinden geçmeye düşerek sabah uyandığında kendini, olduğu yeri tanıyamama durumunda bulacağı kaygısını atamıyordu içinden.

Neden sonra ağır ağır ellerinin yardımıyla koltuğunda toparlanırken, ikinci bir uçak sesiyle dolmuştu oda.

Sırtıyla boyun kasları sertleşmiş acıyordu.

"Ne çok uçak iner bu kente" diye söylenmişti. "İnsanlar ne kadar kalabalık, uçaklar ne kadar çok. Hiç sevmem uçakları. Korkunçturlar. Böyle bir dünyada beni kim ayrımsayabilir? Kendimi bu kadar önemsemek de nereden çıktı? Ben hiç uçağa binmedim. Uçmak nasıl şeydir bilmiyorum. Gülünç olma."

Yatak odasına alacakaranlığı bozmadan girdiğinde, başucu lambasını "ne olursa olsun" diyen bir tutumla yakmıştı.

Yatağı açılmadığı halde dün geceki o yarı sayrı uykunun izlerini taşıyordu.

Giyim dolabının çekmesinden temiz kalın bir kışlık gecelik çıkarmıştı.

Hava soğuk sayılmazdı fakat, ara ara titremeyle seğiren bedeninin ısınmasını istiyordu.

Giyinip yatağa başını koyar koymaz, yorganıyla sıkıca örtünüp dizlerini çenesine değin toparlayarak, uykuyu beklemeye koyulmuştu.

Öylesine bir yoksulluk ancak tek kişiye özgüdür. Göle yansımış gülüşler silinir. İlk aşk dayanıksızdır. Gençlik, çılgınlığın sütannesidir. Ağlama... Bekle... Büyüyeceksin... Sabırlı ol...

Düşünde babasının yakın dostu, köylerinin dülgeri, kiliseye, insanlara inanmadığını ikide bir açıklayan, saçları tıraşlı, Willibald Krause usta ona bir bebek evi yapıyordu.

Sonra kulağına ancak onun duyacağı gibi eğilip, "Bunun içine giren küçük kıza en güzel şeyler görünür yavrum, kapılarını ört, sığın. Saç örgülerin pencereye sıkıştı, çek onları. Menteşeleri altındandır evinin, kapı mandalları yeşil zümrütten. Güzel uykular evi burası. İlkyazlarda, ökseotları, kardelenler sönüp gittiğinde, yılanyataklan, küpeçiçekleri, akleylaklar dolayacak pencere diplerini. Ulu kayınlardan inen, mor donlu orman cüceleri hizmetini görecek. Gir saklan. Bak karyolanın üzerindeki pembe mantar sana gölgelik edecektir" diyordu.

Küçük kız taze yonga kokusuyla belenmiş, ancak üç karış yüksekliği olan dik kurşun çatılı evin içine süzülüyor, atlastan yatağına yatıp, bir pınar gözesi duruluğundaki sesiyle kendisine ninni söylemeye başlıyordu.

Yabancılara ilk konukluğundan sonraki geçen bir hafta içinde Frau Lemmer iki kez dışarıya çıkmıştı.

İlkinde ekmek, süt, kibrit, bir de nedense kiraz likörü almak için.

Oysa sıradan kaba görünümlü büfe dediği dolabında hem kiraz likörü, hem yumurta likörü vardı.

İkinci çıkışındaysa en iyisinden dört kilo kokulu yeşil elmayla ve bazı paketlerle bakışlarını hiçbir yana kaydırmadan, bellediği yola dikmiş olarak dönmüştü.

O günlerde en büyük şansı, Hausmeister Ranke ile köpeği Rex'e rastlamamasıydı.

Alt katlarında oturduğunu o garip akşam öğrendiği Afrikalılar evden çıkarılmış olmalıydı ki, önüne boş karton koliler yığılmış kapıları yarı aralıktı.

Çekindiği önemli olay da gerçekleşmemişti.

Konuk Türk işçi ailesi ona bir daha uğramamışlardı.

Kiraz likörü şişesini iyice parlatıp ötekilerin yanına koyarken,

— Bil bakalım Sarah'cığım, demişti, dilberim, bugün neler aldım. Harika yeşil elmalar. Krema için taze süt. Evet yanlış duymadın, hazır şeyler değil. Kendim yapacağım. Tıpkı senin bilmediğin gençliğimdeki gibi. Jöle için şekerimiz var. O alınmadı. Soruyorum peki, bütün bunları biz niye aldık?

Kuş, yaşlı kadının konuşmasıyla teleklerini kabartarak silkinmiş, suyundan gagasıyla hızlı hızlı alarak temizlenmeye girişmişti.

— Yıkanıyorsun yine ah titiz afacan. Anladın niçin bu alışverişler. Doktoruna bir ziyaret yapmalıyım. Doktorum kimmiş diye çevrene bakamazsın. Unuttuğuna inanmam. Böyle bir nankörlük, güzelliğine, soyluluğuna yakışmaz Sarah'cığım. Biliyorum hırçınlık seninki. Hep düşündüm Sarah, günler geceler sürdü düşünmem. Gördün hastalandım sanki. Ne ayıptı bu tutumum. Seni özenle bakıp iyileştirdiler. Beni yakın tanışları saydılar. Acımı söndürmek için güldürdüler. Bizim yaptıklarımızı hemen unutarak, yaşadıkları zorluğu düşünmekten cayarak, iyilikle davrandılar. Ben neden kaçınırım Sarah'cığım? Ta nerelerden gelmişler. Biliyor musun dünya çok büyük dilberim. En yakınları uzaklarda. Anıyorlar onları, seviyorlar çünkü. Bugün yine alıp başımı bir yürümedir tutturdum. Kendimi nerede bulayım? Za-

fer Anıtımız kadının altında. O tepede altın kanatlarıyla elindeki yassı haçlı asâyla, bizleri yukarıdan süzüp duruyordu. Yöremi bilemedim, kaybolmuştum. Kaç otobüs değiştirdim, tanıdığım ilk istasyonu görene kadar. Kendi ülkemde ben bu kadar ürkerken, ya onlar ne yapsınlar? Sarah'cığım inanmazsın gecelerce açık kafayla düşünebildim, başardım bunu fikirlerim savrulmadan. Dolaştım, seni uyandırmamak için gürültü etmedim. Görmedim diyorsan, hadi hadi. Bu akşamüstü sevgili doktoruna, ailesine, güzel eşine, elmalı pastamızla teşekküre gideceğim. Senin selamlarını götüreceğim, onlardan haberler getireceğim. Hayır, bir daha gitmem, fakat bu kez zorunlu.

Aylardır yakmadığı fırına pastayı sürdüğünde, hafiften şarkı söylediğini, kuşunun ona katılmasıyla ayrımsamıştı.

Wertheim'in anagiriş kapısında duran laternacı kadının çaldığı o ezgiyi, "Das ist die Berliner Luft"u mırıldanıyordu.

Evin içi kızaran şekerle yumuşayan elmanın sıcak kokusuyla dolmuştu.

Kremayı derin kalın porselen kapta çırparken, özenle bir şey yapmanın sevincini ne kadar uzun zamandır yitirmiş olduğunu kavradı.

Başını kaldırıverse, sokağı kesen bir kapı açıklığının içinden ağır nal vuruşlarıyla geçen toynaklan püskül püskül tüylerle örtülü besili sağlam atların çektiği çiftlik arabalarını, bir kaz sürüsünün çığırtkan dağılışını, uzaklarda odun kesen planyaların uyumlu gürültüsünü görüp duyacağını sanıyordu.

Bu çağrışımlar seli, acıyla karışan bir heyecan yaratıyordu onda.

Yüreğinde dinmiş, belleğinde solup yitmiş, küçük sevinçler, bu amaçlı çalışkanlıkla eski yerlerine geçiyorlardı.

Pasta hazır olduğunda, yıllardır kullanmadığı annesinden kalma soğanlı büyük orta tabağını çıkarmıştı dolaptan.

Porselenin gözeneksiz aklığında soğanların koyu mavi çizimleri, tabağı daha da seçkinleştiriyordu.

Pastayı koymadan, tabağı güzelce yıkayıp yeniden parlatmıştı. Kaydırarak gömük altlığın ortasına yerleştirdiği Apfelstrude'nin üstüne ayrıca hazırladığı elmaları da jöleleyerek sıralamıştı.

Bir Noel ya da Paskalya sunusu denebilirdi nerdeyse buna.

Kremayı ayrı bir kaba boşaltmıştı. Sütün taze köpükleri iştah açıcı bir görünümdeydi.

Mutfakta işi bitince, kuşunun kafesine de bir yeşil elma dilimi sıkıştırmıştı.

Dolabında epeydir ellemediği şarap rengi, beli kadife kemerli, şal yakalı giysisini çıkarmıştı.

Üstüne aşın bol gelmesinden hoşnut olmamıştı ya, daha özenli görünebileceği başka seçenek yaratamayacağını bildiğinden, o giysiyle yetinmişti.

Saçlarını epeydir göstermediği bir özenli dikkatle taramış, hatta sonunda yakasına fildişi bir rokoko yan kesit kadın resmi oturtulmuş iğnesini de takmıştı.

Boynuna, kollarına limon kolonyası serpip, her şeyi tepsiye koyduktan sonra, bir şey unutmuş olmak kuşkusuyla odasını gözden geçirmişti.

Koltuğunun dayanmalığındaki dizlerine örttüğü battaniyesini de niçin aldığını düşünmeden toparlanırken,

— Gidiyorum Sarah'cığım, demişti. Beni bekle, çabuk dönerim. Bu teşekkürü yapmak gerekiyordu hazinem. Seni bana kavuşturanları selamlayacağım.

Kapısını çekip sahanlıkta kalınca tedirginleşmiş, kendi bölümüne hiç bakmamıştı.

Ortak helalardan bir çiş sesi geliyordu.

Alt katlardan yukarı bir ıslık sesi yaklaşıyordu.

Gelen Hannelore Mahlke'nin zenci Amerikalısı olabilirdi.

Kendi yönüne doğru geri geri adımlar atmıştı.

Islık bu kez ustalıkla bir marşa başlamıştı.

Frau Elfriede bu parçayı anımsıyordu.

Televizyon programları bitiminde çalmıyordu galiba.

Hemen odasına kaçmak istemişti.

Üstelik böylesi özel donanımşlığıyla yakalandığında, komşusu Almanların bakışlarının ne olacağını düşünmek bile terletmişti onu.

Korkmaz'ların ziline basarken bulmuştu yine de kendini.

Koşuşan adımlardan sonra kapı açıldığında, oğlanlardan birinin taşkın canlılığıyla dikildiğini görmüştü.

Çocuk içeri doğru Berlin ağzı Almancasıyla çıngıl çıngıl bağırarak,

— Hey yaşasın, yaşasın, Oma geldi, nine geldi, diye duyuruyordu. Hadisenize, Kamber, ana, baba, bakın işte.

Frau Elfriede kapıyı açanın Âdem olduğunu da öğrenmişti böylece.

— Hoşgeldin nineceğim. Merak ettik biz seni. Anne gör bak, neler getirmiş, benim en çok sevdiğim elmalı pastayı. Size anlatıyordum ya...

— Sus geveze sen de. Geri çekilip buyur etsene Feride hanımı. Ne çene var bu çocukta, kime benzemiş? Güldane kız, koş hele, bak Feride anamız gelmiş. Hoşgeldin. Başımız gözümüz üzre yerin vardır. Nerdesin ki can bunca gündür, saattir? Halin nicedir, keyfin has mıdır?

Güldane Korkmaz, kocasının, oğlunun ardında göründüğünde, Frau Lemmer'i bir ağlama isteği yoklamıştı.

— Ne kadar hoşnut ettiniz Frau Lemmer. Kuşkudaydık ya, rahatsızlık vermek istemedik. Sevgili komşumuz bizi bilmiştir, görmüştür. Canı darda, gözü yolda olma sıkıntısı çektiğinde, yakınındayız. Başvurur, sual eder... Öyle mi Selman... Ne hoş ki işte gelmişsiniz.

— Evet, nasıl? Yakışığı olur mu ayan etmenin. Gelir de, oturur da. İstediği sözünü söyler, istemediğini bağrına gömer. Çocuklarımızın omasıdır. Öğrendim ha, bilesiniz. Oma demek nine demeye gelmektedir.

Kamber daha arkada, tepkisiz izlemişti olanları.

Yaşlı kadını sararak, dolayarak iç odaya almışlardı.

O insanı uzak, bilinmedik yerlerde sandıran kokuların arasından, dokunmalarla, gülüşmelerle geçmek Frau Lemmer'i yeniden ürpertmişti.

Güldane Korkmaz bu kez ötekilere göre yaşlı kadına karşı daha ölçülü görünüyordu. Gülüşü, sınırları çizilmiş, coşkuyu umdurmayan bir sakinliği koruyordu.

— Görünüz Frau Lemmer, sizi nasıl da beklediler... Sormadık, çekindik. Çünkü yabancıyız. Bunu unutmaya da gelmiyor. Selman'a bakma sen. Sizi bizim yöreler töresi, taruş yaren yapıp geçirdi kafasına. O öyledir, hoşlanmasın bir kez, sözün cömertliğin endazesini tutamaz.

Frau Lemmer genç kadının kolunu çekinerek okşamıştı.

— Özür dilerim sayın Frau Gildane. Günler geçiverdi. Sizin yabancılığınızı düşünmüş değilim, lütfen. İşte aranızdayım. Genç beyler nasıl da sevindiler. Demek ki bundan sonra hüner gösterip yemekler, tatlılar sunabileceğim. Teşekkürde geciktim. Yormayım da, işiniz varsa?..

— İş mi dediniz Madam, demişti Selman Korkmaz. Bu sözü her dilde bilirim ben. Bütün gün çalış, akşamı bulunca da devresi günün gücünü toplamak için ye, uyu... Bana iş demeyin anacığım. Ne ettiğimiz var ki ondan başka? İyi ki çıkıp geldin. Güldane kadın, kapını çalıp hal hatır sormamı engeller. Burayı, bu insanları bilmezsin sen be adam, otur oturduğun yerde diye çemkirir. Her şeyi daha iyi bilir. Bu yabancı devleti daha iyi bilir. Kamber, Âdem, fırlayın, minderi kabartın koyun Omanızın oturmalığına.

— Görüyorsunuz Frau Lemmer, Selman bu, susmaz.

Güldane Korkmaz, sevgiyle bakmıştı kocasına.

Frau Elfriede Lemmer, içini alan duyguların ilk rastlaşmalarının sonundaki neşenin eşi olduğunu duyumsuyordu.

Pastayı Türk usulü ince belli bardaklara konmuş karanfilli koyu çayla birlikte yemişlerdi.

Kamber elmalı pastanın en güzelini yediklerini söyleyip, Almanca sık sık teşekkür ediyordu.

Bebek, onun kucağına verilmişti.

Odadaki sıcaklığın, gürültünün, kimi kez Selman'ın oğullarına yönelttiği şakaların, Güldane'nin çözülen saç bağından boşalan gür kara saçlarının ışıltısının başdöndürücü etkisiyle, kucağındaki Ümmühan'la oturan yaşlı kadın, arasız gülümseyerek kendisine bir şeyler anlatmaya da yetişen Selman'ı dinliyordu. Genç adam, yetersiz Almancasında bazı sözcükleri güçlendirmek isteği durulduğunda, ikide bir, "Ende gut, alles gut" "Alles Kaese" gibi gülünç ekler buluyor, bir de tuhaf olduğuna çok inandığı "Donnerstag, ruhe Tag" kalıbını yineleyip duruyordu.

Bebeğin ana sütüyle karışık tarçınlı kokusu, kirpiklerinin ipeksi gürlüğü, ara ara Frau Elfriede'ye tam yüzüne bakarak gülüşü, bir sevinç kaynağı gibi, yaşlı kadının duygularını doruğa çıkarıyordu. Oğlanların yerlerinde dalgalanarak kıpırdayışlarını,

babalarının gözüne çarpacaklarını anladıklarında toparlanmalarını, bir süre sonra da sedire kıvrılıp uyuyakalışlarını Frau Lemmer sevgiyle izlemişti.

Babaları onları sırayla kucaklayıp yarısı mutfak yatak odasına götürmüştü.

Ümmühan yüzü incecik bir terle kaplanmış uyuyordu.

Genç kadın, hem bebeği, hem yaşlı kadını kendisinin bile ayrımsamadığı, derin hüzünlü bir anlama bürünen yüzüyle uzun süre izlemişti.

— Siz yatırın Ümmühan'ı Frau Lemmer, demişti örtülü bir sesle de açıklayarak. Kol değiştirip uyandırmayalım.

Frau Lemmer, küçük bebeği yatırırken yanaklarından belli belirsiz öpmüştü.

— Çocukları uyuttuk. Sizi de aç bırakmadık ya sevgili ninemiz, demişti Selman Korkmaz. Laf lafa yol verdi, geceledik. Önümüzdeki pazarlardan birinde toplanalım. Güldane, çorbalarını, turşularını, tandırını, aşını hazır etsin. Açar mıyız şarabı da... Nicedir ki sazımıza da el atmadık. Vallahi derim yol verelim şu gönül açacak çareye Güldane.

— Siz şarap içer misiniz sayın bay Korkmaz?

— İçilmeyecek mi yoksa sevgili anacığım. Sohbette bade dili kıvama getirirse dost meclisine pek yakışır.

— Berlin'in Nar Çiçeği'ni yeni uyuttuk, demişti Frau Lemmer.

"Nar" sözcüğünü Türkçe söylemeye çabalamıştı.

Bu bilmediği meyve ağacını anarken yaşlı kadın bir masal dünyasına yaklaşır gibiydi.

— Bak Güldane can, ezberine de geçti Feride Hanım narı. Ben bu Güldane'yi çok kıskanırım Feride Hanım. Çünkü onun yöresi baskın yeşildir. Suyu ağacı ganidir. Bizimse toprağımız bozumuz çok. Narları o koparır koyar kollarımıza.

— Eh yeter Selman, giderayak tutma Frau Lemmer'i.

— Bekliyoruz. Ayıp mı söylemek, bundan sonra odasının ikinci kapısı burasıdır.

— Selman gürültü etme artık.

Frau Lemmer, o bildik eski korkunun ıpıldadığını sezerken, anahtarı kilitte hızla döndürmüş, Korkmaz'lara son kez selam yollayarak hemen içeri girmişti.

Sarah'ın kafesine yaklaşıp tüneğinde top olmuş uyuyan altın gövdeciğine bakmıştı.

— Ah Sarah'cığım, nasıl olabilir anlayamıyorum. Onlara gittiğimde zamanın geçişini duymuyorum. Yine geceyi bulmuşum, görüyorsun. Anlayamıyorum dilberim. Uyu, uyu hazinem...

Yatağına yatar yatmaz derin bir uykuya dalmıştı.

Ertesi gün uyandığında saatin ilerlediğini, Sarah'ın güneşin yükselişini izleyen ötüşlerindeki sıklıktan çıkarmıştı.

Mutfakta kahvaltısını hazırlarken tembelleştiğini, isteksizleştiğini, bunca zamandır oturduğu bu katın şimdi ona uzak, soğuk, hatta çirkin geldiğini gözlemişti.

Çevresine bakmadan, kuşunun kafesini temizlemiş, salatalığını tellerine yerleştirmiş, sonunda koltuğuna oturduğunda,

— Böyle yapamayacağım ben Sarah'cığım demişti, insanlarla olmak istiyorum demek ki. Uygun bir şey mi bu? Ne ayıp. Hasta ya da bunak olduğumu düşündüm. Değil değil. Onlarla birlikteyken, kendimi nasıl iyi bulduğumu bilsen. Gülüyorum, şakalaşıyorum, küçük delikanlılarla, o güzel kadınla, yüzü ışık saçan kocasıyla. Sonra kutsal bebekle. Bana ancak masallarda olacak gözleriyle bakıp duran. Lütfen inan. Görülmedikçe, dokunulmadıkça dünyadaki varlığına inanılmayacak o bebeği kollarımda tutuyorum. Üstelik dün gece ben yatırdım karyolasına. Annesi izin verdi. Yanacıklarına dudaklarımı değdirdim. Canı tükenmiş, kırışık, soluk dudaklarımı. Uyuyordu. Yazın en sıcak saatlerinde ormanda yaban menekşeleri, süsenler, çalı gülleri sıcakla eriyip kokularını havaya salarlar ya, öyle kokuyordu yatağının üstü. Çok yalnızız sevgili kuşum. Ne yapacağım ben Sarah'cığım?

Frau Lemmer o gün bir boğuntunun azar azar bedenini sardığını sezince, dışarı çıkmaya karar vermişti.

Hem de uzaklara gidecekti.

Hani şu eski patronu Isolde Fischer'e yaptığı ilk ve tek konukluk gününde, evsahibesinin önemli bir yaşama anı diye kibirlenerek anlatıp durduğu Schloss Bellevue'ye kadar bile uzatırdı gezintisini.

"Sorar, eder, bulurum" diye düşünüyordu.

Gün geceye dönerken eve girer, televizyonunu açıp sıçrayan görüntülere dalar, dalardı.

Eskiden de öyle yapmıyor muydu?

Ne oynarsa oynasın, aynı dikkat gevşekliği, algılama kütlüğü içinde, günün o utku saydığı uykuya geçme anını belki yeniden yakalardı.

Giyinip sokağa çıktığında çekindiği kapıcılarına, ya da başkalarına rastlayıp rastlamadığını ayrımsamadan yola koyulmuştu.

Gitmeyi tasarladığı yeri, Schloss Bellevue'yü sorabileceği kişileri gözüne kestiremediğinden, yolunu yine bildiği Charlottenburg Sarayı'na çevirmişti.

Sarayın aynalı salonunu gezerken, tüm boy aynalarına yansıyan görüntüsündeki yadırgayacağı başkalaşmayla yüz yüze gelmemeye özen gösterse de, bunu istediği ölçüde başaramamıştı.

Gür saçları, zayıflıktan küçülmüş yüzünü daha belirginleştiriyordu. Yanaklarındaki derin çizgiler, gevşemiş cildindeki külrengine dönüşerek akan gölgeler, gözlerindeki kırılgan anlam, koluna astığı eski çantasını taşımasındaki özenti, çevresindekilerin ona önem vermemesini kolaylaştırıyordu.

Frau Lemmer kalabalıkların içine neredeyse solup gidiveren bir gölge gibi düşüyordu.

Tüm varlığı her yerde, sanki arasız bir geri çekilme edimiden oluşmuştu. Saydamlaşıp görünmezleşiyordu.

Yalnızlık yaşlı kadında giderek en somut biçimini almıştı.

Sarayı öğretmenleriyle giderek gezen ortaokul düzeyi yaşlardaki öğrenciler, sarsak adımlarıyla aynaları benzersiz tablolarmış gibi, derinlemesine bakışlarla izleyen yaşlı kadının ardından, önünden geçerlerken, içlerinden saman sarısı püskül saçlı, delici yeşil gözlü, yüzü haylazlıkla dolup taşan birisi, Frau Lemmer'e bilerek yaptığını sandıran sakarlığıyla çarpmıştı. Dengesini yitiren kadına bakmadan,

— Sizin Berlininizde de bu ıskartaları amma biriktiriyorlar Hanyo, diye bağırmıştı.

Genç öğretmen bayan, söylenenleri duyup, önlerden bir an geriye döndüğünde, yüzünde sıkıntılı bir anlam dolaşmıştı.

Yeniyetmeliğin dizginlenmez pırıltısını her yanlarından saçan çocuklar, bağrışlarla, sabırsız koşuşturmalarla yok olmuşlardı.

Sokak lambaları yanana değin gezmişti yaşlı kadın.

Charlottenburg Sarayı'ndan ayrıldığında saatlerin o denli ilerlemiş olduğunu sanmıyordu.

Saraydan çıkarken güneş yüksekti.

Demek o arada Kurfürstendamm'a gelip bir kahveye girmişti.

İlk kez yalnız başına oturmak cesaretini gösterdiği o kahvenin adıyla bile ilgilenmediğini, yeraltı ulaşımında düşünmüştü.

Sokaklarının, köşesine eklemlenen oyun salonu Kneipe karışımı o bölümden geçerken, bilardo oynayanların bağrışmalarını, istekaların vuruşlarına karışan kadın erkek kahkahalarını duymuştu.

"Çok eğleniyor olmalılar" diye düşünmüştü. "Sen bu insanları tanıyor musun sayın Bayan Lemmer? Sanırım bu kentte şimdi kimseyi tanımıyorsun. Kimse de seni. Köyünse çok ötede kaldı, inanabilirsin. Herkes her şeyi biliyor, bir sen bilmiyorsun. Öğrenci ne dedi sarayda? Bu ıskartaları niçin biriktiriyorsunuz? Iskarta... Bu sözcüğün ne demeye geldiğini biliyor musun? Borsig işçisi, değerli kocanız Meister Hermann Lemmer sık sık bu sözcüğü kullanırdı. Siz de anımsayacaksınız."

Katına ulaştığında, kapısına Herr Ranke'nin, Bild Zeitung gazetesini sıkıştırdığını görmüştü.

Sessizce selamlaşmışlardı.

Yoksa Gudrun mu aradı, diye aklından geçirip, bunu da Sarah'ın kafesinin yanına gittiğinde unutuvermişti.

Çok yorgundu, dizleri titriyordu.

Kuş ilk uykuya geçişin hafifliği içinde duymuştu yaşlı kadının gelişini. Tüneğinde gerinmiş, alt perdeden bir ötüşü denemişti.

— Uyu uyu sevgili Sarah'cığım lütfen. Dizkapaklarım ağrıyor. Hani önceki kış ne kadar uzamıştı? İki ay sana yiyecek alamamıştım, karda kalıp kemiklerimi kırarım korkusuyla. Oysa şimdi kemiklerim katılıp duruyor, bükülmeyi istemiyorlar. Ne kıştı o Sarah'cığım? Baharın habercileri kırlangıçlar geldiğinde gözlerime inanamamıştım. İnsan yaşlanınca baharları yazları kıymetli bir armağan gibi kucaklıyor. Fazladan sunulan nimetler bunlar bizlere. Düşüncelere kaptırdım kendimi. Kafamın içinde sayfalar açılıyor sanki. Köydeki kiliseye birgün kimse yokken, kapısını aralayıp girmiştim. Orga hayrandım çünkü. Ona bakarken, baharı o bulunduğum loşluğun içinden apaçık görüvermiştim.

Gövdeleri ayrı üç tane kayın ağacının yaprakları birbirine dolanmıştı. Işıltılarla tomurlanıyorlardı. Bir selvinin koyuluğunu yaran ışıklar, değirmenin kanatlarından akan sular gibi zıplayarak pırıldıyorlardı. O gün ilk yazın, insanlara doğanın Tanrı'nın lutfu olduğunu anlayıp mihraba çöktüm. Daha küçüktüm biliyor musun? Yakarmalarıma yetecek sayıda dua da bilmiyordum. İnan Sarah'cığım hiçbir şeyin beni bu dünyadan, yakınlarımdan çekip alabileceğine inanmamıştım. Hayatın gürbüzlüğü dışarıda toprağın altından yukarı doğru kabararak yükseliyordu. Ölüme beni kimse o an inandıramazdı. Şimdi inanıyorum. Seninle konuştuğumun da epeydir ayrımındayım. Eskiden de sohbet eder miydik? Sarah'cığım? Söylesene bana lütfen. Anladım. Haydi rahatını bozma kıymetlim. Uyu, yaşlı ninen de uyusun.

Kuşun üstüne dolaba katlayıp koyduğu Korkmaz Ailesi'nin örtüsünü çıkarıp sermişti.

— Ne güzel değil mi canım? Sana kanatlarının hafifliğinde bir cibinlik. Bu da onlardan armağan.

Frau Lemmer yeniden koltuğuna çekilip soluklanıp ardından yemek yemeye kalkarım diye karar vermişti.

Karşısındaki karı-kocanın elektrikleri yandığında, perdelerini çekmediğinden, onun bölümüne uzanan yarı ışık parçasından odasını ürkütücü bulmuştu.

Hafta arası olduğundan avlunun ara katlarının sesleri erken sayılacak bir saatte dinmeye başlamıştı.

Katına eşit yükseklikteki işçi Alman karı-kocanın ışıkları söndürüldüğünde saatin ancak on olabileceğini iyi bilirdi Frau Lemmer.

Sabah gün ağarırken uyanacaklarından, oradakiler gecelerini gönüllerince uzatamazlardı.

Çünkü, onunla kocası da, tıpkı karşı komşusu işçi ailesi benzeri yaşamışlardı.

Frau Lemmer dışarıda geçirdiği yıkıcı saatlerinin evde hâlâ sürmesine karşın, yüreğini aydınlatacak, o günü geçmişindeki bir şeylerle değiş-tokuş edip yatışmasını sağlayacak, güzel anlar bulmayı çaresizlikle istiyordu.

Gece başlamıştı.

Sarah uyumuştu.

Tüm bedeni ayrışıyor, midesi katılaşıyordu.

Bir şey yememiş olduğunu, o girdiği kahvedeki asık yüzlü genç garson kızın, "nerden çıktı bu da," der gibi karşılamasıyla ne içtiğini de unutuvermiş, anımsamaya çalışmıştı.

Olsa olsa sütlü kahvedir diye karar vermişti sonunda.

"Geçmişindekileri de unuttun yaşlı kadın. Hep dönüp dönüp, ağaca, ota, suya gidiyor aklın, ya da hayvanlara... Peki biri yok muydu anınca mutlulukla sarsılacağın?"

Yoktu, düşünüyor bulamıyordu.

Bu umutsuz yanıtla daha da çözülmüştü.

Anımsadığı, köyün ağasının otlağa alınmış damızlık, bir bacağı akarlı doru aygırıydı.

Çoban köpeklerinin canlı koşuşturmalarının arasında biri, evet biri, yaklaşıyordu.

Kendi elleriyle tahtadan oyduğu söylenen kalın bedenli flütüyle çobandı o.

Çobanın adı neyi?

Yüzünü çıkaramıyordu.

Çoban uzun boyu, geniş omuzları, bahardır diye giydiği kaba pamukludan gömleğin açıkta bıraktığı güçlü ensesi, gür kumral saçlarıyla, otlağın sonsuz sandıran, yeşil dalgalı denizinde, sevinç dolu bir şeyler çalarak uzaklaşıyordu.

— Kimdi o Matmazel Schultze? Epi topu sayıları iki yüz üç yüz kişiyi geçmeyen köyünün insanlarını da unutmuşsun. Haydi yatağına, zavallı ihtiyar bayan.

Zorlukla pazen geceliğini giyip, yorganını üstüne çektiğinde, sırtından aşağı ter boşanmıştı.

— Tanrım, eğer...

Duasını tamamlayamadan başındaki kararma yoğun bir ağırlıkla inivermişti üstüne.

Uykuya benzemeyen bu gömülüşle gövdesini yitirmişti.

Günün yarı alacasında uyanmıştı.

Beline saplanan ağrı, devindikçe artıyor, kulakları uğulduyordu. Kolları istemi dışında kalmış gibiydiler.

Yatağından inmeye davrandığında geceliği yapışmıştı üstüne.

Terden sırılsıklamdı.

Şakakları sıklıkla zonkluyordu.

Üstündekileri çıkarmalıydı.

Sağlam bir kadındı o.

Bu beklemediği adale boşalmalarıyla seğiren bedenini anlayamıyordu.

Yalnızlığında bile şaşırtıcı, kuşku veren bir hastalığı olmamıştı. Küçük nezleler, arada yoklayan romatizma başlangıçları. Güze girerken başını istediği hızda geriye çeviremeyişler. Boyun kıkırdaklarının oynaklığını yitirişi, parmaklarındaki eklemlerin fırlaklaşması, baktıklarını görebilmiş olduğuna inanmasını engelleyen dikkat zayıflıkları, tüm bunlar, onun yaşındaki biri için önemli belirtiler, hatta hastalık denebilecek şeyler değildi.

Gudrun, Berlin'den ayrılmadan firma doktorunun muayene yerine götürmüştü direterek onu.

"Doktor Med. Bernhard Schiffelthotz."

Diploma:...

— Önemli bir uzman Mutti... Anneciğimizi iyi bir gözden geçirelim bakalım. Sen doktordan hoşlanmazsın bilirim. Otlar motlar kaynatır içersin. Fakat yetmiyor, lütfen.

Doktor da kızı gibi konuşmuştu, onu dışlayarak.

Gudrun'la doktorun aralarında gizli bir anlaşma var bile sanılabilirdi ya, fakat adamın inanılmaz değişmezlikteki yüzünün balmumu kalıbı gibi kıpırtısızlığı, sözlerinin kesintisizliği, değil Gudrun'un, kimsenin bu adama bir öneride bulunamayacağını ilk görüşte kanıtlıyordu.

— Evet şimdi ciğerler... Derin derin soluyalım. Hmmm. Sigara içilmediği belli. Bacaklarımızı üst üste atalım. Hmmm nasılsa bu kadar tepki olacaktır. Normal bulgular efendim, lütfen tezcanlılık istenmiyor. Sabırlı olunacak. Çok iyi çok iyi, Bayan Schultze'yi gördük işte. Hmmm. Kulaklar mı? Uzmanlığım dışıdır. Deneyelim... Yeterince uyuyoruz. Fazlasını da istemek olmaz. İçki düşkünlüğü görülmüyor. Günümüzün yaşlı bayan modasına uyulmuyor anlaşılan. Hmmm. Efendim arada biraz kiraz likörü, biraz yumurta likörü, geleneksel tadlarımız, içkiden sayılmaz. Seksenlerde baylarımızla bayanlarımız artık ciddi içkiler içiyorlar. Çarpıntılar mı var, kimi günler? Hmmm.

— Ne diyorsun anne, hiç sözünü etmemiştin.

— Yok Gudrun, ara ara oluyordu. Doktora gelmişken bir şey söylemek gerekmez miydi?

— E, bu yaşta değil mi efendim? Sayın genç bayan annenize çarpıntıları için elbette bir rahatlatıcı damla yazabiliriz. Ferahlar. Hmmm.

O zaman daha buralara taşınmamışlardı.

Gudrun evlilik tasarılarını açıklamamıştı.

Kızının sinsice nasıl da hayatını annesinden uzak tutmayı başardığını, ancak o an anlamıştı Frau Lemmer.

"Bunca ana-kız beraberliğinden sonra" diye düşünmüştü. "Demek ki aslında benimle hiçbir şeyi paylaşmadı o."

"O ışıkla sıvanan ince toy bedenini umursamazlıkla sundu ilk aşkına. Bir kurban gibi. Gölde de bulamadılar."

Dolabında temiz gecelik aranırken her yanı titriyordu.

"Her şeyini gizledi benden kızım. Karnımda taşıdım onu. Kanımla büyütüp durdum. Sevmekten caymadım. Belki şimdi bile seviyorum."

Terlemişti.

Sırtındaki ağrı boynuna ulaşıp davranışlarını kösteklemeye başlamıştı.

Giyecek bir şeyler bulmuş, ıslanmışları değiştirip kurularını giymişti.

Kuşunu uyandırmamak kaygısıyla yavaşçacık mutfağa doğru, kamburlaşmış, sendeleyerek, adımlarını şaşırarak, yürürken, gündelik yaşama odasının karşısına düşen katların birinde oturanların ışıkları yanmıştı.

Frau Lemmer onların işe gitmek için hazırlandıklarını, saatin çok erken olduğunu düşünürken, adamın ceketini çıkardığını, kadının da mutfak bölümüne paketleriyle geçtiğini görmüştü.

Olanları çözümleyemeden Sarah'ın kafesine yaklaşmıştı.

Üstü örtülü kuşu hâlâ uyumayı sürdürüyordu.

Yaşlı kadın birden koltuğuna yığılmıştı.

Ellerini gözlerine kapatmış öylece kalakalmıştı.

Kendi bölümlerindeki ara sahanlıkta kimya fabrikası ustabaşısıyla karısının da bildik iş dönüşü gürültüleriyle merdivenleri çıkışlarını duymuştu.

"Ah Tanrım, sabah değil, evet gece, diye düşünmüştü. Dün de akşam oluyordu, bugün de. Sabah sanmakla yanılıyorsun. Görmüyor musun bayan Schultze, akşamdır, herkes işten dönüyor."

Yaşlı kadın tortop olmuştu koltuğunda.

Bilinci bugulanıyor, dayanağına astığı battaniyesini el yordamıyla aranıp duruyor, her şey ağırlık merkezini yitirmiş, çevresinde dönüyordu. Gözlerini daha da sıkı kapatıyordu.

Karanlık bütünlüğüyle çöktüğünde ağır ağır çevresine bakmaya davranmıştı.

— Sarah aç kaldı Frau Lemmer, diye boşluğa konuşmuştu. Uyuşukluğun onu perişan edecek. Belki de susuzdur. Hastalanıyor muyum, yoksa deliriyor muyum? Besbelli bedenim beni terk ediyor. Aklımın dayanağı elden gidince, kafam da bulanmaya başladı. Kesinlikle böyle. Sen hep susardın, söz dinlerdin bayan Schultze. Şimdi nedir bu sinirlerinin çözülmesi? Bak çenen gevşiyor, toparla ağzını. Bir şey umut etmiyordun ki, düş kırıklığına uğrayasın. Bu heyecanlar nereden çıktı hayatında? Zavallı ihtiyar kadıncık.

Olağanüstü bir çabayla doğrulup yatak odasına gitmiş, yorganını yastığını alarak, o hiç kullanmadığı kanapeye sermişti bunları.

Titremeleri artıyordu.

Sarah'ın üstündeki incecik örtüyü açmıştı.

Uzanıp başını yastığa koyduğunda, kafasından belli belirsiz uçuşarak geçen "gücüm elverse Sarah'ı kalkıp onlara verebilsem" fikriyle kıpırdanmaya çalışmıştı.

Aynı kalın kara perde yeniden inmişti üstüne.

Frau Elfriede Lemmer, sabah, kuşunun ötüşleriyle bile toparlanamamıştı.

Ateşi yükselmişti.

Yarı uyanıklığının devinimsizliğinden kurtulmak için Sarah'ı düşünmüştü.

Mutfağa kadar gidip kuşuna su, yeşillik, elma vermeliydi.

Bunu başarabilmek için duvarlara tutunarak, buzdolabına ulaşması, ölçüye vuramaycağı bir zaman almıştı.

Kafesi soluk soluğa temizlerken, çok titizlenmeden, yiyecekleri de düzenleyip, yeniden bitkin yatmıştı.

Teri üstünde kuruyordu.

Değişecek bir geceliği var mıydı çıkaramıyordu.

Varsa bile yeni bir yürüme girişimini deneyemeyecek denli bitkin, sayrılı uykusunun içinde yitivermişti.

Kuşunu yemleyip yemlemediğini hemen unutarak, boşalmışlığa geçiveren bakışlarıyla damağındaki öd yeşili tadla bükülmüş yatarken, bir gürültünün ara ara dalgalanarak yükseldiğini duymuştu.

Gözlerini zorlukla açıp kapı zilinin kesintisiz çaldığını, kuşu Sarah'ın da akşamüstlerine aykırı bir coşkuyla öttüğünü ayrımsamıştı.

Akşamüstü olduğunu nerden kestirdiğini kendine sorarak doğrulup sırtına çektiği battaniyesiyle ağır ağır kapıya yönelmişti.

Zili çalanlar ellerini çekmiyor olmalıydılar, ses sürüyordu.

"Bu Hausmeister Ranke"dir diye düşünmüştü yaşlı kadın. "Ona böyle görünmek istemiyorum. Görmek de istemiyorum bu adamı. Ne yapabilirim, çaresizim. Niçin yokluyor ikide bir beni, hoşlanmıyorum ki. Hoşlanmıyorum... Söyleyemiyorum... Ne yazık... Açmasam... Kendi yerimdeyim... Niçin karışıyor bana... Gudrun'u çağırır kapıyı açmazsam. Onlar da gelip beni alırlar, bir yere koyarlar. Orası buradan iyi olamaz. Belki dün de çaldı bu adam bu kapıyı. Şimdi açmazsam eğer... Kapıyı kırar. Böyle durumlarda hep bunu yapıyorlar. Biliyorum. Acaba nasıl görünüyorsun Bayan Lemmer. Korkuncum. Fakat..."

Frau Lemmer gözlerini kaçıracak nokta arıyordu sahanlıkta.

— İyiyim sayın Hausmeister. Birkaç gündür nezleyim. Evet, birkaç gün. Bakmayın şimdi çok iyiyim.

— Sevgili Bayan Lemmer biziz, Guten abend. Seni ne çok merak ettik, Selman'la. Bu akşam uğramaya karar verdik. İnan içimiz daraldı.

— Ah anacığım ne olmuş sana? Garibim, yürü kız Güldane alıp götürelim bizden tarafa. İyiden sayrılanmışsın be Feride hanım. Can gözün sönmüş billah, hele gir kollarına, götürelim.

Frau Lemmer, Türk adamla karısını görünce, onların varlığını, bellek yok oluşlarıyla geçirdiği zaman içinde unutuverdiğini, fakat şimdi ona sarıldıklan anda sel gibi taşan bir duyguyla henüz yanlarından ayrıldığı içtenlikle geçirilmiş o gecenin olanca sıcaklığıyla anımsayıvermişti.

Açıkça görülüyordu. Kuşku, sevgi dolu bakışlarıyla karşısındaydılar.

— Ben şimdi gelmeyeyim. Sarah'a nasıl baktım, pek bilmiyorum. Siz girseniz lütfen. İşte Sarah'ı duyuyorsunuz. Sanıyorum ki ona bugün yem verdim. Günlerden ne? E, hangi gündeyiz?

Selman Korkmaz'la Güldane Korkmaz'ın, yüzlerindeki gülüşü anında silip, acımayla dolu durakalışlarını, yaşlı kadın, onca bitkinliğine karşın ayırt etmişti.

Eliyle genç kadının kolunu tutmaya davranmıştı.

— Sizi korkuttum. Lütfen özür dilerim. Böyle göründüğüme bakmayın iyiyim. Saçlarımı toparlarsam eğer... Saçlarım beni çok değiştirir eskiden beri. Üstümdekiler de nasıl buruşuk. Biliyorsunuz ütülenmemiş bir giysi görünüşü kötü etkiler.

Selman Korkmaz yaşlı kadını dirseğinden toplayarak, yavaş bir sesle,

— Düşeceksin anacığım, bana dayan bakayım, demişti. Vah can vah.

— Girelim Selman içeri. Haydi. Gelenler var. Haydi.

Karı-koca ortak kucakladıkları yaşlı kadınla geçenekte özenle dikkatle küçük adımlarla yürümüşlerdi.

Sarah ötüşlerini sürdürüyordu.

Frau Lemmer'i dağınık kanapeye yavaşça yerleştirmişlerdi.

— Otur hele ninecik, otur dinlen. Güldane gördün mü benim sözüme gelmekle iyi ettik. Tek başına, ağzına su verecek yakını olmadan. Akıl ermez bu işlere.

— Lafı dolandırma Selman. Tut hele, sırtını yastıkla yükseltelim. İyi değil kadının durumu. Hep buralarda böyle oluyor. İçeri giriliyor ki...

Frau Lemmer'i çok soğuk varmış gibi sıkıca örtüp rahat ettirdiklerine inandıktan sonra, ikisi de geri çekilip, oturacak yer aramışlardı.

Güldane Korkmaz bir ara nedense kalkıp battaniyenin bir yanını yaşlı kadının ensesinden arkaya gerip çekelemişti.

Odada kuşun ötüşünden başka ses yoktu.

Selman Korkmaz durgunlaşmış, pencereden dışarı kaçırmıştı bakışlarını.

Güldane Korkmaz bir şey unutmuş gibi, dizlerinin üstünde kavuşturduğu ellerini, dalgın inceliyordu.

Karı-koca çevreyi tanımak için bakınmaya başladıklarında odanın belli bir düzen içinde tutulmasının sakladığı bakımsızlık, ince tozlanmalar açığa çıkıyordu.

Kirlenmenin renklerini koyulttuğu perdeler, kaplaması kabuklanmış büfe dolabının camına iliştirilmiş renkli sıradan fotoğrafların parlak düzeyindeki çocuk kafaları, yaşlı kadının kızıyla damadı olduğunu düşündüren bir kadınla erkeğin, sınırları resmin kısıtlı dikdörtgenine sığabilmiş bahçemsi yeşillikte, bir çim kesme makinesinin dibinde yan yana çektirdikleri boy fotoğrafları, havayı değilecek gibi bir yalnızlıkla dolduruyordu.

Yaşlı kadın bir şeyler söyleme isteğini gösteren dudak kıpırtılarıyla yüzünü onlara çevirmiş, ardından boynuna gömük başıyla, ak tül rengi teni yoklayan seğirtilerle yeniden sessizleşmişti.

— Kötü bu Selman. Hasta, yalnız. Biz onun da buranın da yabancısıyız. İyileştirmeye çabalasak, daha kötülerse, bizi suçlu tutar bunlar. Burada töre şudur: Kim döken yaralı bulsan sokakta, gidip hemen polisi çağıracaksın. Ellemek zinhar yasaktır. Diyelim yaptın, sorumluluğunu sana yazarlar.

— Ne diyorsun sen kadın? Yaralı bilmem ne. İhtiyarcık şuracığa tıkmış kendini ölüyor. Uykusu uykuya, dili söze denk değil. Bekleyelim ha, öyle mi? Polise gidelim...

— Doğru, beklemekle olmaz. Ben ona şimdi gidip yedi ot kaynatayım, sen otur. Kapıyı iki kez tıklattım mı aç. Öteki Al-

manlar görmeden yapalım bu işi. Ne deyip, ne koyacakları belli olmaz o yabanların. Kadıncağızı da bizim yüzümüzden ezerler.

O geceyi bilinç yitikliğiyle geçirmişti yaşlı kadın.

Başına sirkeli bezler koyup sırtını tülbentleyip terini sık sık almışlardı.

Ertesi sabah işe gitmeden önce, limonata, beyaz peynir, ekmek bırakmışlardı başucuna.

Frau Lemmer onların girip çıkmalarını, içirdikleri sıcak çorbayı ayrımsamamıştı.

Ne istense yapıyor, sanki içe tepen bir sara nöbetinin, organlarını paralayan, tüm gövdesini dağıtan burgacında sürükleniyordu.

Neden sonra açamadığı gözlerinde yükselen bir doğu güneşinin ışık çağıltısında, kanatlarında bahar dalları taşıyan kuşu Sarah'ın çizilmesiyle, kafasının gölgelerden sıyrıldığını duyumsamıştı.

Kolları bacakları yok gibiydi.

Zayıf göğsü soluklandıkça batıyordu.

Boğazı kurumuştu, susamıştı.

— Çok susadım, demişti. Bir su olsa... Yaz mı geldi? Güneşin sıcağı üstümdeydi.

— Yok sevgili bayan Lemmer. Biraz iyileştiniz de... Yaz elbette gelecek. Ardımızda değil, önümüzdedir. Selman su getirsene.

Frau Lemmer bu yanıtı yadırgamamış, genç adamın uzattığı bardağı alıp suyu doyarak içmişti.

— İyileşti bak, Güldane, görüyor musun?

— Sen haklıymışsın. Peygamber olacak adamsın. Bizim Friede anamız da sağlamdır, ilk hastalanmayla elbette pes edecek değildi.

Yaşlı kadın zamanı kavramaya çalışmıştı.

Işıklar alacalanıyordu. Bu onu yeniden sindirmişti. Yine o aynı karabasan saatinin içinde miydi yoksa?..

— Akşam oldu Feride hanım. Korkmayasın, bildiğin akşamdır. Şimdi güzel bir naneli un çorbası içeceksin. Üstüne de yoğurt, kuru üzüm hoşafı. Güldane kız, hanım kız, haydi sen bir çocukları gözle.

Frau Lemmer kan-kocaya gülerek bakmıştı. Yüreği çarpıyor, ağlamayla gülme arasında karşıt duygular gitgeller yokluyordu içini.

— Hep tek gün değildir, aynı gün değildir diyorsunuz sevgili Bay Korkmaz. Uyanıyorum uyanıyorum, akşamüstlerini görüyorum. Hiç hoş olmuyor.

— Doğru söylüyor Selman sevgili Frau Lemmer. Üç gün önceydi sizi ziyaret ettik. İyileştiniz işte. Sarah kuş da keyifli. Bilseniz Selman ona ne yeni ötüşler talim ettirdi.

— Akşamları da mı yanımdayınız?

— Ne olacak be anacım. Elbette yanında olup, ateşindi neyindi bilecektik. İnsansak, erebildiğimize, üşengeçlikle sıvanıp görmeyecek miyiz? Oldu bitti. Bu Zara kuş var ya, kuşun cinlisi. Çengileşti ki gör hele. Ona çalı serçesi ağızları öğrettim. Ezberimdedir bir iki name. Hele Zara'yı bir öykündürelim.

Selman Korkmaz kuşun kafesine yürüyüp, haşarı bir anlamla dolan yüzüyle durdu. Islığa geçtiğinde Frau Lemmer bitkinliğini alt eden bir şaşkınlıkla toparlanıverdi.

Çalı serçesi seslerini eksiksiz çıkaran genç adama bakakalmıştı.

Sarah tüneğinde dinelmiş, boynunu gererek kısa bir süre sesleri dinleyip ardından, aynı düzende ötmeye başlamıştı.

Üçü birden kahkahalarla gülüyorlardı.

Güldane Korkmaz kocasını göstererek,

— İşte bu adam böyledir, sevgili Bayan Lemmer, demişti. Ne dert olsa gönlü farımaz.

Sonra mutlulukla genç adama bakmıştı.

Ardından bu akşam onlara gelmesi için diretmişti Selman Korkmaz.

Frau Lemmer bu çağrıya hemen evet diyemeyeceğini, evinde toparlaması gerektiği şeylerin olduğunu, gösterdikleri, hak etmediği olağanüstü ilginin utancını da geçiştirmek istediğini, sonra görüşeceklerini anlatırken, Selman Korkmaz yaşlı kadının sırtından kaymış battaniyeyi yeniden örtüyordu.

— Bizden kaçacaksın yine anacığım. Öyle görünüyor. Eh sen bilirsin.

— Bay Korkmaz, mahçubum çok. Lütfen biliniz ki ben yıllardır...

— Üsteleme, demişti karısı. Çetin günler geçirdi kadın. İçi yufkadır şimdi. Sen olsaydın iki yabancının merhametine

kalıveren. Anlasana... Gönlünü durultmak ister. Ateşi inip de aydığında ağladı, gözyaşlarını bilmedi. Mutfağına girdik. Yediği içtiği kuş yemi misali. Yoksulluğundan desek değil, fakat ömründen caymış, gününe küsmüş. Varma üstüne. Yalnızlığı kurt inine döndürmüş burasını. Yüreğim dağlandı kaç akşamdır. İsteği olsun, yolu yöntemi o tuttursun, yaşlılığına saygı edip bırakalım.

— Neler konuşuyor sayın Güldane? Ah dilinizi bir anlasam, siz de bir diyebilseniz.

— Konuşmak asıl işidir bizim hanımın Madam Feride. Beni öne iter ya dinmez gevezedir diye, asıl lafın güngörmemişi ondadır. Gece bir ara uğrarız. Ümmühan da böbürlenir, koltuk kabartır, Feride nine en çok beni sevmiştir diye.

— Nar Ümmühan öyle mi?

— Kim olacak ki, bayan Elfriede. Görüyorum ki adını duyar duymaz anlıyorsunuz.

Frau Lemmer yüzünün kül çalığı aklığını basan bir pembeleşmeyle vaktiyle denediği çocuk büyütme bilgilerini anlatmaya girişmişti genç kadına.

Elma püresinin çocuk ishaline çok iyi geldiğini, karnı ağrıdığında üşütme sonucu olabilir deyip, has yünden yakaların patiska üstünden beş dakika aralarla göbeğe konup kaldırılarak ağrının geçirilebileceğini söylerken, genç kadının gözlerine doğrudan bakıyordu.

Beynindeki buğu dağılıyor, akrabalarının sevecenlikleriyle çevrelenmiş, bakılmış, özen görmüş, sanki bir kış hastalığından kalkmış, yeni günlere, yeni işlere girişecek birinin tazeliğiyle diriliyordu.

— Bir de geldiğimizde sizi rahatsız etmemek için kapının anahtarını birlikte alalım diyoruz.

— Öyle mi?

Aralarında birden boşluk yaratan bir sessizlik olmuştu.

— İsterseniz almayalım bayan Lemmer. Fakat birkaç gündür böyle yaptık, size de soramadık. Selman uygundur dedi. Sizi uyandırsak, üşütürdük. Dalgındınız.

Selman Korkmaz deminki sessizliğin neyi anlattığına dikkat etmeden gülerek duruyordu.

Yaşlı kadın onlara kısacık baktıktan sonra kuşunun uyuma hazırlığı olan tüneğe iniş çıkışlarının sıklaşmasını gözlemişti bir süre.

— Biz gidelim Frau Lemmer. Anahtarı almayalım. İsteğiniz olursa, odanın duvarını vurun, duyarız. Size sorardık ya soramadık, dalgındınız. Şimdi yoğurt getireceğim, bol bol yemelisiniz, ben mayalıyorum, size de öğretirim.

Bu kez Güldane Korkmaz yine yüzünü kaçırıyordu yaşlı kadından.

Kocasının koluna dokununca genç adamın gülüşü solmuştu.

Çıkışa yürümüşlerdi.

Yaşlı kadın arkalarından,

— Sevgili çocuklarım, diye seslenmişti, niçin almadınız? Şaşkınlık dolu davranışlarıma değer vermeyin benim. Aldırmayın bana. İhtiyarım görüyorsunuz. Gülünç bir ihtiyar kadınım ben. Özür dilerim, lütfen. Anahtarım sizde kalsın. Doğru söylemiş değerli eşiniz. Benim iyileşmem için gösterdiğiniz özveriden sonra, şu anahtar lafı... Yoğurt yapmayı öğrenmek isterim. Öğretirsiniz değil mi, kızım?

Karı-koca oldukları yerden dönüp bakmışlardı.

Yaşlı kadının birkaç gün içinde daha da küçülüp silinmiş omuzlarını, çökük boynunun kamburlaştırdığı sırtını, buna karşın güzel mineçiçeği moruna kaçan mavi gözlerini, gür ak saçlarının taçladığı yorgun sönük yüzünü görmüşlerdi.

Orada kuşunun kafesinin asıldığı yüksekliğin altında, kapalı televizyonu, çevreyi ince ince temizlediklerinden tozları yeni alınmış özentisiz büfesi, renkleri uyumsuz kanapeleri, tabanı örten yapay halısı, yattığı yerin dibine bırakılmış topuksuz eprimiş mavi kadife terlikleriyle çevrilmiş görüntünün içinden, hüzünlü yarım bir gülümseyişle doğrulmuştu.

— Evet, yakışıksız düşüncelerim oldu bir an. Yalan değil. Bu Almanları siz benden iyi bilirsiniz. Şimdi şu konuştuklarımı nasıl açıklayacağımı bilemiyorum. Bu Almanları bilirsiniz lafı ne demek? Sayın Bayan Gildane, ömrümce çekinerek yaşadım ben hep, susarak, sakınarak. Beni sarsan olayları gördüm, ama uzun uzun merak etmedim. Bundan ötürü neyi anlatmaya girişsem, doğru dürüst toparlayamam. Eskiden bir Yahudi aile

vardı, Blumenthal'ler. Çocuklarından birinde genç kızlığın filizlenmesini ilgiyle izlemiştim. Sonra yok olup gittiler. Patronuma sormuştum, ne oldular acaba diye? Açıklamadıydı sanırım. Çok şey unutuluyor bayan Gildane. Genç kızlığın ilk belirtileriyle donanan o güzelim kızı da unuttum. Ama anıldığı zaman da, bazı şeyler o günkü kadar acı veriyor. Kimsenin ötekilere vakit ayırdığını söyleyemeyiz bu günlerde. Ne yazık öyle... Fakat sizler.. Bilemiyorum, ne yapacağımı. Bizler buna hiç alışık değiliz. Nasıl söylemeliyim?..

— Ben biliyorum sevgili bayan. Çevrenizden ürkmeyin siz. Biz de etrafa görünmemeye çalıştık size gelip giderken. Anahtarınızı almadan önce az kaldı kavga edecektik kocamla. Başımıza gelebilecekleri anlattım, dinlemedi Selman, aldırmadı. Bura töresini bilmez o, dilinizi de bilmediğinden. O hâlâ kendi köyünde, kendi dağında, kendi elinde gezer. Yüreği bütündür. Ben daha fazla biliyorum, görüyorsunuz... Anlıyorum...

— Gülegüle sevgili Gildane. Yoğurdunu bekliyorum. Teşekkürler size.

— Nedir yahu bunca vıdır vıdır? Şu kof kapıcıyla, sabah demez akşam demez karısını döven ustabaşından, yanlış yere ayak üşürmüş tavuk misali gerinen Arap herifle evli cenabetten mi ürkersiniz? Yalnız Arap hoştur ha. Her rastlaşmamızda ak dişleriyle şavklandırır selamını. Selamlaşırız şaşmadan hergeleyle. İnan eğlenir benle herif bir yol ya, aldırma ben de eğlenirim. Koluma cimciği basar, dilek dilerim. Bizde Arap görmek uğurdur kız. Bilmeze gelme.

— Sus Selman Allahaşkına. Anahtarı almayı unutma. Sus artık, hepten yordun beni.

Çıkarlarken geçişin ucunda görüntünün daralışıyla, eşyaların daha az yer aldığı kesitten dönüp yaşlı kadına selam vermişlerdi.

Frau Lemmer orada kıpırtısız onlara bakıyordu.

Birden elini kaldırıp belirlenmesi güç bir noktayı çizmişti havada.

Gösterdiği pencere mi yoksa mutfağa geçiş yönü müydü, kestirememişlerdi karı-koca.

— Belki de gece oluyor demeye getiriyor, ha Güldane?

— Elini başının üstünde de gezdirdi. Ne bileyim...

Çıkışta bir kez daha geriye baktıklarında gölgeler yığınından başka bir şey seçememişlerdi.

"Onları sevdim Sarah'cığım" diye kuşuyla konuşmaya başlamıştı yaşlı kadın.

"Açıkça biliyorum. Yaramaz uyudun mu yoksa? Son günlerdeki hallerimi görüp, acılar çekmişsindir. Kuşça korkuların olmuştur. Canım Sarah düş değildi olanlar, gördün. Bu insanların sayesinde hastalıktan yakayı sıyırmış olduğumu biliyorum. Genç bayın söylediklerini anlamıyorum, aynı dili konuşmuyoruz. Fakat bazan anladığımı sanmaktayım. Anadilini henüz konuşmayan bir çocuğun büyüklerine duygularını belli etmesine benziyor bu. İşte yine gece... Biraz sonra gelirler, beni yoklarlar. Ne derlerse yapacağım. Ah Sarah'cığım inanılır şeyler değil, son günlerde yaşadıklarımız. Bize kalan sevinmek, Tanrı'ya binlerce kez teşekkür etmektir."

Akşam yiyeceklerini bakır tepsiyle yanına bıraktığında Güldane Korkmaz, yaşlı kadın ona dokunmak, okşamak istemişti.

Bu davranışlara yabancıydı o.

Yenilerde büyüyen, açılan bu itilerini yadırgıyordu.

Yakınlar arasındaki sevinçler, özlemler, yıllar var ki sarılmalar, öpüşmelerle onlarda dışlaştırılmazdı. Oysa Türk aileyle olan tanışmasıyla, sözcüklerin yetersizliğini ayrımsıyordu epeydir. Bunları güçlendirmeyi istedikçe, devinmeler, dokunmalar boy atıyordu yüreğinde.

— İyi uykular Frau Lemmer. Unutmayın yemek üstüne Aspirin yutacaksınız. Bizde bilseniz Asprin her derde devadır. Köyümüzde her hastaya bir Aspirin Bayer yutturdun mu, ağrılar hırp diye kesilir diye inanılır. Şimdi sıra sizde. Siz de öyle yapacaksınız. Bir şey istersen duvarı vur...

— Peki yutacağım. Vururum merak etmeyin lütfen...

Uyumaya odasına girip başucu lambasını yaktığında, karyolasının gergin düzenli çarşaflarını, loşluğun örtemediği yapılmış temizliği duyuran arı havayı görmüş, koklamıştı. Katlı konmuş pazen geceliğine bakmıştı.

Boynu titriyordu.

Üstünü değiştirirken ağlıyordu.

Gözyaşları taze bir ilkyaz göğünün iç açan etkisiyle dinlendiriyordu içini.

Yatağına girdiğinde, bir uçağın yaklaşan gürültüsü sarmıştı geceyi.

— Tanrım beni bağışla demişti. Beklemediğim bir mutluluk bu. Korkmakta haklıyım. Fakat şükretmeliyim.

Uykuya geçerken, bir Paskalya sabahı yumurta boyayan annesine oğlu Johannes'in yaklaşarak, bakışlarını ondan hiç ayırmadan, başını dizlerine dayadığı günü anımsamıştı.

— Ne var Johannes'cık. Şaştın mı yaptığım işe?

— Anneciğim beni bırakma sakın e mi? Paskalya olacak mı yeniden?

— Evet, Johannes'cik her yıl olacaktır. Benim çocukluğumdan beri böyledir.

— Ben de büyüyecek miyim?

— Evet Johannes'cik. Bak beş yaşını geçiyorsun.

— Hayır anne büyümeyeyim. Her Paskalya'da yeniden küçük olayım. Sen yumurtaları hazırlarken sana bakayım, e mi?

— Peki Johannes'cik.

— Yemin et anneciğim, lütfen.

— Yemin ederim Johannes'cik.

"Yoksulluğun göksel güvensizliğinden yakınmazdı hiç. Salt üstündekilerin sahibiydi. Samanlıkların yayımında düşlere dalardı."

O günlerde yaşlı kadının iyileşebilmesi için dinlenmesini kesinleştiren, alışverişlerini Korkmaz Ailesi'nin yapacağı kararını ona açıklamışlardı. Karı-koca...

Derisi sıyrılmış, kaba para çantasını karıştırırken alt dudağını ısırıp kısık ünlemler içinde gereken parayı ayırıp yaşlı kadın,

— İşte bulduk iki onluğu, demişti.

Kocasının eskiden ev harcamalarını denetlerken Berlin argosuyla karıştırdığı konuşmalarından anımsadığı sözcükleri söyleyen yaşlı kadın, küçük kahkahalar atarak kâğıt paraları havada sallarken, karı-koca onu hoşnutlukla izliyorlardı.

— Yirmi Mark gerekmiyor ki Bayan Lemmer. Yemeğiniz yapıldı.

— Niçin Feride Hanım? Yoksa bizim aşların tadı yavan mı?

"Warum denn" yinelemesini belleyen Bay Korkmaz, yüzünü ekşitiyor, ardından o da gülmeye başlıyordu.

— Çünkü bana yün almanızı rica edeceğim Güldane Hanım. Bonbon pembesi, lütfen katıksız has bir yün elbette. Batı'daki torunlara atkı yapmalıyım.

Frau Lemmer bir süre sonra eski yürüme dengesini kazanmıştı.

Yemek isteği uyanıyordu.

Evinde dört yana dolaşıyor, sakladığı bir paketi sabırla istekle aranıyordu.

Sonunda bulmuştu. Giyim dolabının diplerine kalmış, pelur kâğıtlara sarılı, ceket kesme kalıplarıydı aradığı.

Johannes ve Hermann'a, o yoksul yıllarda, pek çok şey dikmişti.

Katlanmış kâğıtları tek tek ayırmış, aralarından bir örgü dergisi çıkarıp yerinde duramazlığını bastırarak, koltuğuna yerleşmişti.

Derginin sararmış yapraklarındaki el çizimi kadın resimlerine dalıp gitmişti.

Pek çok Fransızca sözcükle takdim edilen, belleri oturtulmuş, bol kıvrımlarla inen etekleriyle akşamüstü, gece roblarını gösteren çizgi kadınların giydiklerinden birini bile hiçbir zaman giymeyi düşünmemiş olduğunu aklından geçirmişti.

O böyle ipeklere, ince yüksek topuklu pabuçlara, bir ara savaş bitiminde kısa süre heveslenmişti. Yıkılmış, hayatın, inancın kökten terk edip gittiği bir ölüm kentinde, belki kadınlığını, güzelliğini kendine ve başkalarına kanıtlamak için süslenmek istemişti.

Dergiyi karıştırırken, azar azar uç veren bu beklenmedik hüznü ezmiş. "Bakalım elörgü modellerinden en güzeli, en göz alanı hangisidir Sarah'cığım" demişti. "Olanlar oldu, yaşananlar yaşandı, engelleyemedik. Çünkü Sarah'cığım, anımsadıklarım alıp başını gidiyorlar, özlediğim, yüreğimi coşturacak diye andığım şeyleri gözümün önüne getirmeyegöreyim, arkasından neler çıkıp geliyor? Nasıl buluyorsun pembeyi? Gerçekten Fransız bonbonu pembesi. Genç Türk bayan çok zekidir. Fazla harcamayayım diye Bilka'dan gidip almış. Katıksız bir yün. Bayan Lemmer yünü elledigimde anlarım ben dediydi. Doğru konuşmuş. İşte bulduk. En güzeli bu. Bak yukarı yukarı lâle ucu bitişmeleri öreceğiz. Aralardan küçük topçuklar geçirilecek. Yakayı dantel menekşe motifiyle bitireceğim. Kol ağızlarını koyu pembe ibrişim kordelalarla büzeceğiz. Şimdi kimselere göstermeden yürütelim çalışkanlığımızı."

Frau Lemmer bir hafta arası Korkmaz'lar hatır sormaya uğradıklarında iyileşmesinin ilk konukluğunu onlara yapmak istediğini söylemişti.

O akşam ütü yapmış, saçlarını, gövdesini, bacaklarını, ayrı ayrı olsa da küçük küveti mutfağa taşıyarak yıkamıştı. Sabunun kokusu üstünde kalsın diye bileklerini iyice köpürtüp, durulamadan öylece havluyla bastırarak kurulamıştı. Kulaklarına, kızı Gudrun'dan kalma, onun günün modasına uygun saymadığı, toparlayıp plastik turuncu kâseye doldurduğu takılarının arasından yapay inci küpeleri bulmuş, takmıştı.

"İleri mi gittim acaba" diye düşünüp aynaya döndüğünde, ona beğeniyle gülümseyen bir yüzü bakar görmüştü. İnci küpeler saçlarıyla uyumluydu.

"İyidir, yakışıksız değil. Bir çift çıtçıt küçüklüğündeki inciler bunlar, aykırı durmadı."

Eskiden bu yana toparladığı gösterişli paket kâğıtlarından birine özenle sardığı, daha çok şeker kutusunu andıran armağanını da alarak,

— Sarah'cığım benim için dua et lütfen, demişti. O abuk sabuk saçmalıklarım geri gelmesin. Yaşıma başıma uygun kalabileyim. Elimdeki ona gidiyor biliyorsun. Nasıl yakışacaktır kimbilir? Yeter ki ben güzel yapmış olayım.

Frau Lemmer hastalanıp iyileştiği, ona aylarca sürmüş gibi gelen günlerden sonra kendini o soğuk ağır kokulu sahanlıkta bulunca, tüm cesaretinin yeniden kırıldığını anlamıştı.

Evinde kapalı kaldığı sürede Korkmaz'ların gösterdiği ilgi, sevgi, konuşmalar, yıllardır unuttuğu bir ev işine, yün örmeye hevesle, dikkatle eğilmesi, yaşlı kadına kapısını açtığında buraya çıkacağını kökten unutturmuştu.

Sahanlıktan ilk iniş basamakları çizgisinde, karşı duvar yükseltisinde başlayan dönemeç camlarından birine abanan kirli akşamın bulanık ışık yığıntısının, gürültülerin, kat arası bağrışlarının ortasında durakalmıştı. Elindeki, biraz yukarıda tuttuğu paketi okşayarak,

"Kapıyı çal Friede" demişti, "oyalanma, haydi Bayan hemen."

Güldane Korkmaz, onu şimdiye değin rastlamadığı çiçekleri iri yayımlı, morlu, yeşilli, mavili bir giyimle karşılamıştı. Saçlarını iki kalın örgüyle yandan sarkıtmış, kulaklarına kızıl taşlı, sallantılı iri gümüş küpeler takmıştı. Üstünden gülsuyu kokusu geliyordu.

— Ah caanım, geldi Selman koş. Anamız geldi, gör hele, nasıl aymış eli yüzü, maşallah maşallah.

— Vay Feride Hanım, vay ki vay. Gönül kararmalarını attık mı attık, belli. Gözümüz şavkına kavuşmuş. İşte, bilirim derim. Bu pazarımızı iyi edecek geceyi yapacağım bugün. Ya peki bunlar ne zahmet?

— Bu sizin değil Bay Korkmaz. Bu benim bebeğin, narçiçeğinin.

— A, oldu mu, nereden icabetti ki? Zahmetler zamanı değildir. Selman hele fırına bak sen. Yakmayalım... Buyrun...

Güldane'yle Frau Lemmer gülüşlerle kesilen konuşmalarıyla, doğru Ümmühan'ın karyolasına yürümüşlerdi.

Küçük kız üstünde ak bir fanila, ak bir don, bileğinin duru boğumundaki sıralanmış mavi boncuklarıyla arasız kıpırdıyor, kahkahacıklar atıyordu.

— Ne de seviniyor bugün bayan Gildane. Ah Hazinem... Bence görmeyeli büyümüş bebecik, güzelcik, dilbercik.

— Bizim Selman'a bakarsan güya onu her sabah bir arpa boyu küçük bırakıyormuş her akşam dönüşü bir arpa boyu büyümüş buluyormuş.

— E, fakat doğru nasıl büyüyecek? Hoş şeyler söylüyor Bay Selman.

— Bilmez gibi konuşmayın sevgili bayan Lemmer. Selman lafı dolaştırır. Ben de sizin gibi açıklayınca... "Gül ayında iki arpa boyu büyüyecek kadın" dedi. "Senin aklın böyle hep yaya mı kalacak."

— Gül ayı mayıstadır. Demek o zaman iki arpa boyu...

— Evet. Öyleymiş.

Frau Lemmer elindeki paketi yavaşça karyolaya bırakırken, genç kadın,

— Nedir nedir meraktan açın da kurtulayım, bebenin ya, fakat onun eli ermez, açamaz ki demişti.

İvecenlikle paketi açmaya başlamıştı. Tümünü çözdüğünde de çığlık atmıştı.

— Ah sevgili anneciğimiz, nedir bu böyle, ne kadar güzel. Sanırsın ki el değmemiş. Becerileriniz tükenmez sizin. Pastalar, sonra bunlar... Selman, Selman, gel... Gel dedim, koş gel...

— Bu oğlanlar da nerede kaldılar... Geliyorum... Şunu...

— Gel dedim adam, hâlâ oradasın.

Selman Korkmaz odaya girip bir an duralamış,

— N'oluyor Dane Hanım demişti, orada neler yapıyorsunuz? Ben de göreyim, göreyim.

— Yok canım, yüreğini üzme. Yaramaz bir şey değil. Bak gör, bak da inanma insan işi olduğuna.

Genç kadın parmak uçlarıyla kırılgan bir şeyi tutar gibi havaya kaldırmış gösteriyordu, Frau Lemmer'in ördüğü küçük bebek hırkasını. Pembe ışık aylalarıyla çevrilen yakasından, kollarından ince ipek kordelalar inen, uçucu topçuklarıyla bezeli, örgü atımlarının ustalıkla eklemlendiği lâle çiçeği benzeri kesintilerle obrulan şaşırtıcı güzellikteki bu küçük şeye karı-koca hayranlıkla bakıyorlardı.

Genç kadın birden eğilip Frau Lemmer'i yanaklarından öpüvermişti.

— Sizinkine de yakışır vallahi ama, yoruldunuz, kıyamam doğrusu. Yamansınız siz, bunu böylece bilin.

— Beğendiniz ha, bayan Gildane?.. Ne kadar sevindirdiniz beni. Ellerim, parmaklarım işlekliğini yitirmiş... Asıl bundan sonrakileri göreceksiniz.

— Ne bir de bundan sonrası mı var, anacığım? Ne konuşmaktasın sen Feride hanım? Bu mahcupluğu taşımaya güç mü yetecek? Olmaz, yorulmak yasak.

— Elbette var Bay Selman. Âdem var, Kamber var... Sizler de varsınız... Herkese bir şey örmeliyim. İş yapmak yormuyor insanı. Asıl bir şey yapmazsanız, durum kötü... Siz çok gençsiniz daha bilmezsiniz...

— Ah canım Feride hanımcığım... Bizde de şans tammış.

— Selman hâlâ gelmediler mi oğlanlar? Nerede kaldılar?

— Kreuzberg'e uzanmışlardır yine. Şehmuz için hısımımız dedik ya, yetti. İkide bir onun dükkânındalar.

— Ellerine sağlık Frau Lemmer. Şimdi geçin bakalım şöyle köşenize... Aaa ne bu benim aldığım yün değil mi? Hani hani başkalarına deyip, beni yanıltmalara kalkmak... Siz yok musunuz siz...

Genç kadına sevecenlikle bakıyordu. Yaşlı kadının gözlerindeki durma artan ışıltılar yüzünü sağaltıyor, saçlarının kırlığıyla gölgelenen yanaklarının aklığına renk geliyor, son yıllarında derinleşen çizgileri siliniyor, bu da eski günlerin güzelinden çok şeyi geri getiriyordu Frau Lemmer'e...

— Ne de iyi oldunuz bayan Elfriede, biliyor musunuz? Hayırlı bir hastalanmaydı o diyeceğim, neredeyse. Çok çok iyisiniz. Ne güzel bir kadınsınız siz. Ne güzel kadınsınız.

Frau Lemmer bu övgülerin verdiği utancını saklamak ister gibi, Ümmühan bebeğin başucunda duruyordu öylece.

— Şimdi şuncağızı bir toparlayalım ninesi. Oda serinliyor. Siz de her zamanki yerinize geçin, yorulmayın lütfen. Bu dur durak bilmezi de kucağınıza vereyim. Biz de yemeği hazırlayalım.

"Her zamanki yeriniz" sözlerinin genç kadının ağzından çıkarkenki dostça bastırılışını sezmişti yaşlı kadın. Mutluluk gövesinden yükselerek yaşlı yüreğine değin ulaşmıştı.

— Ben de yardım edeyim bayan Korkmaz.

— Olur mu canım? Dinlenin, bebenizle birlikte olun. Size iyice alışsın. Bundan sonra günleriniz birlikte geçecek. Ama tabii elbette... Siz böyle olsun isterseniz. Ben giydiririm.

— Nasıl isterim bilseniz. Beni o iyi etti. Bu, göklerdedir diye öğrendiğimiz çocuk meleklerin toprağa inmişidir inanın. Sağaltıı diriltti beni bu bebek. Bir teşekkür yeter mi hiç genç hanım?

Genç kadın, Frau Lemmer'i sırtından sararak koltuğa götürmüştü.

— Bu lafları artık bırakacağız lütfen. Hele şöyle rahat edin.

Sonra yeniden bebeğin yatağına eğilmiş, onunla ilgilenmeye başlamıştı.

Kendi dilinde çocuğuna nazlayan şeyler söylüyordu.

Yaşlı kadın, bu sesin sevecenlikle belenişini, o yaşadıkları anın benzersizliğini duyumsuyordu. Bir ara gözlerini yumup, belki de onların geldikleri uzak yurtlarının ninnisi olabilecek bu ezgiye bırakmıştı kendini.

— İşte bakın ninesi, şu cihan güzeline. Pembeleriyle oldu mu bir peri padişahının Kafdağı'nda oturur kızı, değil mi? Selman Selman çabuk gel.

— Yahu kadın, hem börekti neydi yanmasın, sen fırını yoluna koy diyorsun, Selman Selman feryadından da kulaklarım inliyor. Nedir, neden gelmekteyim?

Genç adamın odaya girişiyle, Frau Lemmer yumduğu gözlerini açmıştı.

Ümmühan bebek, yaşlı kadının ördüğü hırkacıkla bir çiçeğin gür taç yaprakları arasından kabaran özü gibi duruyordu karşılarında.

— Maşallah demişti genç adam, maşallah. Maşallah de sen de Güldane Hanım. Bu kızda aklımı alan, akla yol açan, fikri fikir tutan şeyler var. Gözlerine bak gözlerine, sanki konuşuyor. Bakışı ermiş bakışı. Güzelliği Mecnun'un Leylası. Madam da ne örüp kotarmış. Kızımızı bezer. Sanki insan eli değil, peri misal biri, kırk gün kırk gecede göz nuruyla dokumuş. Hayırdır hey ihvanlar, hayırdır bu güzel güne.

Genç kadın bir yarı gülüşle bebeği koymuştu yaşlı kadının kucağına.

— Teşekkür ediyor ninesi. Bayramlara sana el öpmeliğe gelince giyecek. Haydi Selman biz mutfağa geçelim, çünkü kadın ağlayacak biliyorum. Sevindiğini görmüyor musun? Sevinmeye belli ki alışıklık edinmemiş. Bir zaman sonra durulur içi.

Yemek hazırlıkları bitince Ümmühan'ı yatırıp masanın başına geçtiklerinde, Selman Korkmaz, "hele oğullarımız dönene kadar az oyalanalım" deyip kalkmıştı.

Genç kadın, Frau Lemmer'e eğilip,

— Bilmelerim doğruysa Selman bize saz çalacaktır, demişti. Yörelerimizin türküsünden söyleyecektir. Sizi çok sevdi Frau Lemmer. Yabancıya gelmeyi hep o istemezlendi. Ben razı ettim. Biz zaten yoksulluğun kıranına uğradık, çocuklarımızı da uğratmayalım dedik. "Kadın aklıyla çıktık yollara, kırk gün kırk gecedir kervansarayımıza varamadık" der Selman da.

Selman Korkmaz, elinde tutmalığı sedef kakmadan, armut kesimli, karnı yere çevrik bir sazla onlara bakmadan girmişti odaya.

— Anacığım çözdük bağını işte. Töremizde bir sazı, bir de silahı kılıfından çektin mi, sesini duyurmadan olmaz.

Geçip sedire oturmuş, dizlerini aralayarak sazını göğsüne yakın bir düzlemde kucaklamıştı. Ellerini, büyük ağır görünümlerinden umdurmayacak yumuşak devinimlerle bükülüyor, parmakları sert işler gördüğünü ortaya koyan bozulmaları o anda yitirmişçe gidip gelerek tellerde sesleri açılıyordu.

Türküye geçmeden ilk kez iki kadına bakmış, bundan önceki gülmelerini andırmayan silinmeye yönelik uçucu bir gülüşle ezgiye geçmişti.

Gitme turnam gitme yollar ıraktır
Şu halime şu gönlüme bak benim
Bu yabancı eller bana duraktır
O yar vurdu sineme de of benim
Geldik gurbet ele geri dönülmez
Kim öldüğüm kim kaldığım bilinmez
Anam bacım ağalarım sorulmaz.

Frau Lemmer, Selman Korkmaz'ın türkü söyleme sesinin yumuşak dolgun kalınlığına uyan bir değişmenin yüzüne yerleştiğini görmüştü. Genç adam müziğini sergilemeden önceki o selamlayan tanınmadığı gülüşüyle eşlenen bu anlamla, onlardan ayrılıp başka bir yerlere gitmiş gibiydi. Karşılarındaydı. Aynı odadaydılar, yine de görüntüsü sesi uzaklardan ulaşıyor gibiydi.

Güldane Korkmaz kocasını dinlerken dalmıştı. Bir ara elini yaşlı kadının koluna dayayıp,

— Güzel söylüyor değil mi, Frau Lemmer demişti. Sesi de güçlüdür. Sazını da yakışığınca dillendirir.

— Müziği sanki yalnız biz biliyormuşuz gibi düşünmüşüz. Siz yabancılar için bu fikirleri nereden edindik? Ben tahtadan yapılmış müzik araçlarını daha çok beğeniyorum. Sanki sesler bir yanlarında sinmiş bekliyorlar. Genç kızken de böyle düşünürdüm. Kilisenin ceviz rengi cilalı orgunun gövdesine hayrandım. Büyük bir org değildi fakat tam bize göreydi.

— Ne hoş Frau Lemmer.

Selman Korkmaz sazını alıp, çevresinde kimse yokmuş gibi, yavaşça dışarı çıkarken,

— Size asıl ben teşekkür edeceğim, demişti genç kadın. Selman bugüne ne sazını ne sesini aramıza düşürdü gurbete çıktığımızdan beri. İşte görüyorsunuz, ilk kez...

Dış kapı çalınmıştı.

Genç kadın fırlamıştı yerinden.

— Âdem'le Kamber'dir inşallah. Yüreğim beklerken daralmıştı. Yemeğe de birlikte başlarız. Bu çocuklar geciktiler mi ödlek oluyorum. Şükür ki geldiler. Onlardır onlardır.

Geçenekte yok olmuştu genç kadın.

Frau Lemmer, Ümmühan'ın karyolasına yaklaşmış, babasının sesiyle, sazla tedirgin olmayan bebek, üstündeki pembe hırkayla uykuya dalmıştı.

Yaşlı kadın bebeği izleyerek oyalanırken, dışarıdan gelen bağırtılarla irkilmişti.

— Yemin billah kızmayacağım yavrum anlat. Âdem sen anlat ne oldu?

— Ben görmedim Mutti. Ich verstehe nicht.

— Türkçe konuş, niçin Almanca söylüyorsun? Baban huylanıyor, Türkçe anlat.

— Ben görmedim anne.

— Âdem bilmiyor ana, zorlama. Haben sie verstanden?

— Anlıyorum elbette ben. Fakat kanıma dokunuyor. Ne zaman başınız derde girse Almancalara başlıyorsunuz. Âdem nasıl görmemiş, o da seninleydi. Yoksa ayrıldınız mı?

Genç kadının bağırmaktan sesi çatlamıştı.

— Sie haben recht Mutter. Benimleydi görmedi, bilmiyor. Âdem genüge... Bilmiyor... Yine Bescheinigung sordular... Bizi gözüne kestiren kimlik sormaya meraklı. Bıktım bu rezilliklerden bilin, bıktım. Sizin bir şey gördüğünüz yok. Ancak geld, geld, ekonomi. Bak çevrene mutti kör müsün? Bilmiyor işte. Meine Bruder nach warten... Nase maine Nase?

— Sus çocuk Türkçe konuş. Âdem başına ne oldu abinin?

— Anacığım burnu kanıyor baksana. Baba baba niçin vuruyorsun, bana vurma.

Âdem'in sesi, yalvaran hıçkırıklarla bölünmeye başlamıştı.

Babasına yakarması genç adamın orada olduğunu kanıtlıyordu.

Yalnız Selman Korkmaz'ın sesi hiç duyulmuyordu.

— Hızlı anlatmaktan Türkçe konuşamıyorum. Ich heisse Kamber, verstehst du? Ich weiss es nicht... Ich deine schon mutti...

— Vurma sakın Selman, sakın ha gözünü seveyim. Ne olduğunu öğrenelim. Bak eline kan bulaştı. Selman yapma dedim, el kaldırma çocuğa. Allahaşkına... Nerden çıkardın bu el kaldırma alışkanlığını... Kamber oğlum, oğlum...

— Baba ben anlatacağım. Dövmeyin abimi, ben anlatacağım.

— Beni vurmak yok. Scheise Deutchen, scheise Türken... Ben sevmiyor ne Almanları ne Türkleri... Hepsi bok, büyükler de bok, çocuklar da bok, Türkler de bok, Almanlar da bok.

Yaşlı kadın kapının önünden büyüyerek ona ulaşan çığlıkları, ağlamaları elleri titreyerek dinliyordu. Küçük kızın uyanacağı kuşkusu, kötü olayların süreceğini belli eden sözcüklerin olumsuz ağırlığı, ara ara hıçkırıkların silinmesiyle ayrımsanan Almanca sözcükleri umutsuzlukla seçiyordu.

Evin erkek çocuklarından da, Güldane'den de hep aynı cümlenin yinelendiğinin ayrımına varınca, bacakları ağırlığını taşıyamaz olmuş, karyolanın başına çöküp kalmıştı.

Genç kadın artık bağırıyordu kocasına.

— Vurma Selman. Sağır mı oldun, duymuyor musun?

— Anacığım, Kamber abim bayıldı, ağam bayıldı. Abim ayıl, uyan, ölme sakın.

Birden sesler kesilmişti.

Yaşlı kadın olduğu yerden kalkmaya çabalarken kavrayamadığı bu beklenmez kavganın sarsıntısıyla şaşkındı.

Odanın kapısında Selman Korkmaz kucakladığı oğluyla birden belirmişti.

İncecik bedeniyle olanlara çoğunluk sessiz uzakta durup bakan Kamber'in uzun gür saçlarıyla yarı örtülü yüzünün açıktaki bölümü kanla sıvanmıştı.

Frau Elfriede Lemmer kısa bir çığlık atmıştı.

Selman Korkmaz odayı, yaşlı kadını, ilk kez görüyormuşça yabancı bakışlarla çepeçevre taramıştı.

Çocuğun gözleri kapalı, dudakları yarı aralıktı. Başı, bedeniyle hiç ilintisi kalmamış gibi babasının her adımıyla şaşılacak bir yumuşaklıkta sallanıyordu. Düzenli ince bir kan sıyırarak çenesinden nari boynuna akıp, ak gömleğinin altında yitip gidiyordu.

Yaşlı kadın, kendilerine yaklaşılmasına izin vermeyen bir acıyla kararmış yüzlerini ayırdetmeden babayla anneye kollarını uzatmıştı.

— Çok kötü bayan Gildane. Bir kaza mı oldu genç beye? Söyleyin, çare bulalım. Durmakla iyilik getiremeyiz, konuşun lütfen.

— Ah Frau Lemmer, sizi unuttuk kusura bakmayın. Babası vurmamalıydı. Nasıl yaptı anlamıyorum, düşmanı gibi çocuğunu yaraladı. Ciğerlerim paralanıyor acıdan. Ne istedin çocuktan? Bayan Friede durun üzülmeyin. Başı mı, alnı mı yaralı, belli değil.

— Babamın vurmasıyla değil anne, Kneipe'de vurdular.

— Hangi Kneipe'de? Ne işiniz vardı? O it yataklarında dolanmayın demedim mi size? İyice başıbozuk oldunuz. Bu adamı da dayakçı yapacaksınız buralarda.

Âdem'in rengi uçmuştu yüzünün. Birden bir yontucunun elinden tüm çizgileri öne geçirilmek için kazınmışça, burnu yanak kemikleri, göz yerlerinin iriliği, göz odaklarının kara pı-

nltısı belirginleşmişti. Bakışlarını büyüklerden kaçırıyor, ara ara gevşeyen avuçlarını yumruklaştırıp sıkıyordu. Uğradıkları bozgunun başa çıkılmazlığının dalgalandırdığı çelimsiz bedeniyle hıçkırıyordu.

— Sus demişti, Selman Korkmaz, sus oğlum Âdem. Ne kadermiş benimki, sus... Sizleri bey edelim, ele güne yüz edelim niyetlerimiz gör ki nerelere dayandı? Vay oğullarım benim vay ki vay...

Adamın sesi yine yumuşak, kederliydi.

Yaralı oğlu kollarının arasında ayakta aynı yerde duruyordu.

Yaşlı kadın gördüklerinin bilincine ancak varmış gibi, mutfağa hızla yönelmişti.

Genç adamın yanından geçerken onun engellediği soluğunun tüm gövdesini sarstığını duymuştu.

Selman Korkmaz ağır bir düzenle iki yanına sallanıyordu.

Ocakta su ısıtırken yaşlı kadın,

— Tanrım nedir bütün bu olanlar, diye boşluğa konuşmuştu. Bu güzelim aile... Ne yapılabilir ki?.. Onları nasıl korumalıyım?

Çaydanlık taşmış, ocak sönmüştü.

Birden yanında beliren Güldane Korkmaz,

— Frau Lemmer, ne yapsak? Kan dinmiyor. Kim vurdu, nasıl el verdi vicdanı? Küçücük çocuklar bunlar. Kamber on üçünden yeni gün aldı.

Genç kadın konuşurken ağlıyordu.

— Dünyada kötüler öyle çok ki sevgili Gildane, biliyorsunuz. İnanın genç beye hiçbir şey olmayacaktır. Durumuna bakalım. Ben gidip Hausmeister'le bile konuşurum, gerekiyorsa. Uykudaysa da kalksın, işi ne.

Frau Lemmer, kaynattığı suyu bir kâseye koyup genç kadından temiz, yumuşak birkaç bez isterken, Hausmeister Ranke'ye bu konuda baskı yapma kararını da içinde pekiştiriyordu.

Odaya döndüklerinde Selman Korkmaz kucakladığı çocuğuyla aynı noktada yine öylece ayaktaydı.

Âdem, sessiz, anlaşılmaz şeyler söylemeyi sürdürüyordu.

İki kadın genç adamı sırtından okşayan dokunuşlarla yederek sedire götürüp oturtmuşlardı.

Oğluna sarılmayı sürdürüyordu baba.

Frau Lemmer, bezi ıslatıp kanlı bölümleri temizlemeye giriştiğinde, içini alan katılmayı engellemeyi bilmişti.

Genç kadın, istenmesini beklemeden kirlenen suyu, bezleri değiştiriyordu, gözleri kızarmış, örgüleri açılmış, gür kaygan saçları omuzlarını kaplamıştı.

Genç adamın dudaklarının titrediği, bıyıklarının oynayışından belli oluyordu. Yüzünün ışığı silinmiş, geniş gösterişli bedeni sönmüştü.

Kamber'in saçlarının dipleri temizlendiğinde yaranın şakağa yakın bir noktada olduğunu anlamışlardı. Bir iki yanda oluşmuş şişikler morarmalara dönüşüyordu. Selman'dan çocuğu alıp sedire yatırmayı denemeye davrandıklarında Güldane, Frau Lemmer'e umutsuz bir baş eğişiyle bunun olanaksızlığını açıklamıştı.

Üçü de konuşmuyorlardı.

Âdem ağlamayla anlatma arası belirsiz mırıltısını kesmemişti, arada omuzlarını silkiyordu.

Sonunda babanın kucağında tutmakta direttiği oğlunun gömleğini onun kolları arasında değiştirmek zorunda kalmışlardı.

Genç kadın, kocasının onları dışlayan bakışıyla göz göze gelince, temiz gömleği güçlükle Kamber'in üstüne geçirmeye başlamıştı.

Yaşlı kadın yapılanlara aynı duyarlılıkla katılıyordu.

Kanlanmış gömleği tümüyle sıyırdıklarında, yeni yetme çocuklara özgü göğüs kafesi kemiklerinin merhamet uyandıran inceliği ortaya serilmişti. Bu hiçbir zorbalığın denenmeyeceği denli dayanıksız narinlik, yaşlı kadını acıya itiyordu.

— Tanrım onu koru lütfen. O çocuk henüz... Nasıl dövmeye kalkışabilirler?

Yaşlı kadın sessizliği bozmanın utancıyla çevresine çaresizlikle bakmıştı.

Genç kadın birden başını onun omzuna dayayıp,

— Evet sevgili anacığım, demişti; Tanrı korusun çocukları. Görüyorsunuz ne kadar zayıftır. Gel gör ki çevresine hep kafa tutuyor. Herkesle arası bozuk. Gölgesiyle bile kavgalı. Niçin, niçin? Ne bahtsızlık düşünün, yoksulluk yumuşak başlılık ister. Kamber'ime öğretemedik. Yavrum benim. İlk gözağrım.

— Onu üç sanat okulu öğrencisi dövdü, diye birden konuşmuştu Âdem. Heute Sonntag. Devrisi gün vorgestren bizi sokakta görüp arkamızdan scheisen Türken, Türken raus, diye bağırmışlardı. Bleiben Sie stehen, diye alay etmişlerdi. Biz sizi bulacağız lütfen baylar, burada bekleyiniz. Bok Türkler, amma rüzgâr estiriyorsunuz. Çekin arabanızı Almanya'dan. Gidin pis kokulu memleketinize. Bize küfür yağdırırken itişiyorlar, katıla katıla gülüyorlardı. Ağabeyim, "bak Âdem keyif ediyor hergeleler" dedi, "bizi köpekten aşağı görüyorlar. Sen karışmayacaksın, yoksa inerim suratına." Giderlerken abim taş attı arkalarından. Almanca sövdü. Onlar elleriyle kollarıyla ayıp şeyler yaptılar uzaktan. "Öldüreceğim hepsini" dedi abim. "Bir uçağım olduğunda dünyayı bombalayacağım." Bilmiyorduk bugün sokağın köşesindeki bilardo salonunda karşılaşacağımızı. Bizim sokağın çocukları oyun makinesinin başında bahse tutuşuyorlardı. Bowling deviriyorlardı. Biraz paramız vardı. Şehmuz amcaya gitmiştik, harçlık vermişti. Abim istedi içeri girelim. Ne yapacaklar ki orada, büyükler de var. Hırlaşmamıza göz yummazlar. "Canım çok çekiyor hedefe vurma makinesinde oynamayı. Haydi giriyoruz. Korkma Âdem, bak ben korkmuyorum. Ne bizim Türkiye'de, ne bizim bu Almanya'da hayat yaşayamazsın korkmayla!" dedi. O uçak vurma, ben otomobil yarışı makinesinde sıraya girdik. Sıramız gelip tam oynayacakken bunlar çıkıverdiler. Elebaşıları "Bleiben Sie stehen, verstehen du, Kerl?" diye abimin saçını çekti. O da "bok Almanlar, beklemeyeceğim. Sizi niye bekleyeyim pislik herifler, niçin emrinizde olacakmışım pezevenkler," diye karşı koydu. Sonra durmadan çok Almanca söyledi, hiç susmadı. Kamber ağabeyim iyi Almanca konuşuyor, biliyorsunuz. Bir ara yok oldular, sonra ellerinde bowling sopalarıyla dönüp, abimin sırtına sırtına, sonra da başına vurdular. Salonun sahibi baştan karışmadı, baktı. Kamber'in yüzü kanayınca kavga çıkaranları geriye, arkadaki helalara çekip bizi kapı dışarı etti. Çok korktum baba. Canımız çektiydi, heveslenmiştik makinelerde iki üç el oynamaya. Çocuğuz, özeniyoruz baba. Kamber kafası kızınca Türklere de Almanlara da sövüyor. Şehmuz amcaya bugün "ben filmlerdeki gibi başka gezegene gideceğim" dedi. "Oradan dünyayı havaya uçuracağım."

Frau Lemmer, anlatılanları ilgisizlikle dinleyen Selman Korkmaz'a baktığında genç adamda çizilen somut şeyi görmüştü.

Bombardıman günlerinin birinde sirenlerin düşman uçaklarının gittiğini duyuran düdüklerinin bitiminde, alışkanlık edindikleri sığınaklarından çıktıklarında tan yeri ağarıyordu. Güneş artık görmeyi bekledikleri yönde değildi, sanki başka bir uçta, taş, toprak, demir yığıntıları tepelerinden yükseliyordu.

Kaputunun bir kolu içindekiyle birlikte boşalmış çocuk yaşta bir askerden kanın oluk oluk, geniş bir damar ağzından akar gibi boşaldığını gördüğünde donup kalmıştı Frau Lemmer. Gudrun'la Johannes'in yüzlerini etekleriyle örtmüş, bu şaşırtıcı yarım insandan kaçmaya uğraşırken, çocuk askerin bakışıyla yakalanmıştı. Gözlerinden kopamıyor, genç kadın da durmadan bakıyordu ona. Gövdesinden ayrıymış gibi duran esrik yüzü, ondan başka hiçbir canlının bilmediği ötelerde bir yere ulaşma isteğinin son atılımıyla doluyordu.

Frau Lemmer'e birden, "Ne kadar güzelsiniz hanımefendi" demişti. "İğrenmeseniz kanlarımdan sizinle sevişmeyi isterdim, on sekiz yaşındayım... Oraya çekip gitmeden. Geciktik, çok geciktik."

Çocuklarının düşüp kalkmalarına aldırmadan onları çekeleyerek koşmaya başlamıştı.

Yeterince uzaklaştığı kanısına vardığında ardına bakınca, gri mor bir bulutun örttüğü güneş noktasında kimseyi görememişti.

Selman Korkmaz'ın karşısındaki yüzü gibiydi, o genç savaşçının yüzü.

Genç adam eğilip Kamber'in alnına değdirmişti dudaklarını. Derin bir uykudan silkinir gibi başını sallamış, sonunda konuşmuştu:

— Ateşini alalım, Güldane can. Yeminimi bozdum. Gücü yetmezde gücümü sınamaya kalktım. Döşeğini hazır et. Beni baba eden ilk oğlumu yatırayım. Yastığını kabart ki yaralarını duyurmasın. Bildin mi Kamber'i doğurduğunda ne sen ne ben yirmimizi bulmamıştık. Üçüncü ve son cemre düşmüştü. Kaç seher kaç yatsı bakınıp kalmıştık oğlumuza. Kamberimiz uyusun dinlensin. Bedeni saldı işte kendini uslulukla. İyileşecektir.

Ah Güldane kadın biz gibi olmasın, muhannetlik çekmesin fikriyle çıkıldı bu yola. Yol dikenlendi, yol çakıllandı, yol düzden yokuşa saptı.

Genç kadın acılı gözleriyle kocasını onaylarca bakmıştı.

Genç adam, Frau Lemmer'e dönüp,

— Hoşgör Feride hanım, öfkemize yenilip, senin Ümmühan'a bergüzarlık gününü soldurduk. Geçti şimdi. Üzülmeyin. Sabır elzemdir. Soluğu rahatladı çocuğun. Geyik misali, çevik bedeni yumuşadı. Uykudadır, uykunun masalına gider. Delikanlılığa yöneldi yaşı. Güçtür, gönlü karışıktır ziyadesiyle. Aldırmazlığa sıvanmam oğluma mı yıkılacaktı? Arlanası Selman, adam adamsa yakışığı bu yaptığın değildir.

Gülümseyip elini avuçlarına almıştı genç adamın Frau Lemmer.

— Çok üzüldünüz sevgili oğlum. Ah çocuklar çocuklar... Ben özür dilerim... Belki bu burada akşam fazla duydum ve fazla gördüm, bağışlayın.

— Nerden çıktı bu laflar sevgili Frau Lemmer. Bakıyorum öfke yeniği kocamla söz alıp vermektesiniz. Her şeyimizi görün, saklımız nedir ki? Yoksul dürüstse, saklısı kara günüdür ancak. Siz yabancımız artık değilsiniz.

İlkin Kamber'i, ardından Âdem'i yatırmışlardı.

Âdem yatmaya giderken, alışkanlığıymış gibi ikide bir göğüs geçiriyordu.

Geceye yaklaşırlarken Selman Korkmaz, sedire oturmuş, karanlık camın hemen önündeki ulu kara ağacın hışırtılarını dinliyormuş gibi dalıp gitmişti.

Güldane Korkmaz kurulu masadan hepsi bir iki lokma aldıktan sonra kalanları toplamıştı.

Çayı demlediğini kocayla konuğuna duyururken, yüzü dingindi.

Yaşlı kadınla genç adam aynı anda neredeyse eş hüzünlü gülüşleriyle bakmışlardı genç kadına.

Çay demlenene kadar yine sessizce ama bir arada olmaktan tedirginlik duymadıklarını belirten bir rahatlıkla oturmuşlardı.

Genç kadın çayları koymaya çıkınca,

— Zor iş sevgili anacığım, demişti Selman Korkmaz. El kavuşturmak, hor görülmek. Madem çocuklarımız oldu veballeri boynumuzadır dedik, çıktık geldik. Bahtları ömürlerini berelemesin, bizim gibi iki üç yıl okumuşlukla bu ayrılı gayrılı dünyanın acılarını sırtlarına yıktırmasınlar, karşı koysunlar istedik. Yanlış eyledik görünüyor. Bayan Feride anladığım şudur ki, biz demek nerede olsak yarımız ağlar yarımız güler. Tam gülmenin kışlağı yaylağı nere ola ki? Bir bilenini bulsak da göç etsek?

Frau Lemmer, genç adamı anlamasa da anlıyormuş gibi hafif bir baş sallayışıyla dinlerken, Ümmühan'ın yatağında döndüğünü duymuştu.

Hemen kalkıp bebeğe eğilmiş, küçük yüzü çevreleyen kara ipek gibi kaygan saç lülerini, sedef parlağı örtük gözkapaklarını, dalga dalga dağılan gülücüklerle gamzelenen yanaklarını tutkuyla izlemişti.

Ardından genç adama dönmüş, akrabaca bakmışlardı birbirlerine.

— Nar çiçeği, uykusunda düş görüyor meine Sohn. Üzülmeyin, güzel şeyler de olacaktır. Önünüzde yıllar, yıllar var.

— Sevgili anacığım, buralardan gitmeli. Sen de bizimle gel. Yine yoksulluk olacak ama, ağaçlı, sulu, dağlı, tepeli yoksulluğun hali daha mı çekilir bilmem, sınamalı. Sen de gel. Topraklara otur, çimenlere yürü, tarlaları dolaş ağaç altında gölgelen.

İyilik dostluk dolu şeylerden konuştuklarını bilmenin inancıyla, pekiştiriyor gibiydiler sözlerini.

Yaşlı kadın, güzel şeyler olacak derken, yukarılardaki görmedikleri gökyüzünün aydınlık bir anına çizdiğine inandığı biçimler çiziyordu boşluğa.

Genç adam, onu izleyip başıyla onaylıyordu.

Güldane Korkmaz çayları önce Bayan Lemmer'e, sonra kocasına sunarken genç adamı alnından öpüvermişti.

— Uyuyor mu? Rahat mı?

— Uyuyor ikisi de. Üzülme, köyde olsalar da itişeceklerdi.

Genç adam karısını dinlemiyordu. Sınırsız bir gücün artan baskısından kurtulmak isterce silkinmişti.

— Otur Güldane. Otur hele, şu ikide bir ziyade önemlidir aman, diye söze aldığın oturma izni, yabancılar polisinden uza-

tıldı uzatıldı... Otururlar bu yabancılarımız biraz daha bizimle buyruğu çıktı mı, kaçaklıktan ele uğursuza yüzsuyu dökmekten halas olacağız. O zaman yazın izinlemeye kesin çıkılacak. Sen sen ol unutma. Çocuklar memlekete ninelerinin, ağamın yanına bırakılacak, üstelik Ümmühan'ı bile görmedi analarımız. Biz burada unufak olmadan can sahiplerimizin elini öpüp hakkını alacağız. Aklımızı yele vermeyelim. Otur dinelme nazlım. İnce ince anlat. Şu iyi yürekli kadına da... İçten ana demişizdir ona. O da bizimle çıkıp gelsin, güneşti neydi görsün, çevrinsin köyün, kasabanın insanları dolayında. Yanından yöresinden ahbaplar edinsin. Kararım karardır, ay vay yoktur. Para insan içindir öyle mi? İnsan yoksa para ne içindir? Feride Hanım'ı da katalım yanımıza, dönüşün bizle olur, yük de olmaz, bilsin, inansın. İnandır onu... Odasında ölümünü beklemesin...

— Peki Selman, hayır mı dendi ki?

— Söyle Feride Hanım'a onu ziyade kederlendirdik. Oğlum diye beni anmalara giriştiydi. Bunu hırk diye söyleyecek kadın değil belli ki. Yüreğinin inancından bize oğlum demiştir. Döner, çekinmesin döner buraya. İnsanoğlu bir yerde doğup dilini çözüp, suyunu tatmasın! Kundağa düşmek yetmiyor. İnsan yüzü bilip gün gece yaşamak şarttır. Son günlüğüne hoşluk olsun, uzun geniş anlat, rızasını al.

Güldane Korkmaz üçüncü çayları koyduğunda kocasının sözlerini konuklarına anlatmaya başlamıştı.

"İzin işleri yasallaştığında."

Çünkü açıkça söylemek gerekirse Selman Korkmaz kaçaktı bir süredir, bundan ötürü de az parayla yetinip nerde iş bulursa çalışmaktaydı. Yaz geldiğinde köylerine büyüklerini görmeye gideceklerdi. İki yakın arkadaşları Siemens'te çalışıyorlardı. Landersarbeitsam 1. Berlin 65'teki tanıdıkları bir Alman memurdan bu oturma izni konusunda bilgi, yardım alabileceklerdi. O zaman Selman'ın işsizlik sorunu çözümlenecek, durumu pekişebilecekti. Evet, Alman memura inanabilirlerdi. Bir iki armağan verilecekti. Gerekliydi bu da. Federal Almanya'ya ilk gelenlerdendi arkadaşları.

"Düşünün hele," diye söylediklerinin altını çiziyordu Güldane Korkmaz. "Onlar, burdaki aramızdaki Türklerden."

Bazılarının iş bulma vaatleriyle pek çok yurttaşlarını dolandırdıklarını görmüşlerdi. Güldane Korkmaz, oğullarının belki de memlekette bırakılacağını sandığını söylerken, "Biz de öteki Türkler gibi memlekete, çocuklarımıza para yollamakla yetineceğiz sanıyorum," diyordu.

Kamber'in öfkeyle söylediklerini kocası uzun uzun düşünüp anlamış olmalıydı ki bu kararları almıştı. Genç kadının yorumu buydu. Frau Lemmer'i de götürmeyi çok istiyorlardı. Çünkü bebek Ümmühan'ı, oradaki ikinci ninesi ilk kez görecekti.

Yaşlı kadının içini bir yas duygusu kaplıyordu genç kadını dinlerken.

Yaşadığı gecenin umulmaz değişkenlikleri bir yana Korkmaz Ailesi'nin birgün buradan gideceklerini düşünmemek amacıyla anlatılanları zorlama bir ilgiyle dinliyor, bazı uygun sözcükleri dikkat dağınıklığı anlaşılmasın diye yanıt olarak sıralıyordu. Öylesine uzaklaşmıştı ki olduğu yerden, tek bir cümle dışında hiçbir şeyi ayırt etmiyordu.

Demek ki yaz geldiğinde gideceklerdi.

Doğaldı, kendi ülkeleriydi orası.

— Geleceksiniz değil mi Frau Lemmer? Sonra birlikte güle eğlene döneriz. Ümmühan da baksın ana toprağına. Âdem'le Kamber'i orda bırakmak doğru mu bilmiyorum? Kamber böyle öfkelenmeyi ne ara öğrendi? Yüksek okumaya hevesliydi. Alman müdür, "Ancak bir meslek okulunu başarır, ötesine bilgileri yetmez," dedi. "Peki, gayretle çalışsa, isteklidir, sayın bay müdür," deyip ricacı oldum. "Zordur" diye kesti attı. "Sizin çocuklarınız buralara uyamıyor bayan," dedi. "Dilleri yeterli sayılmaz. Oğlunuz adına meslek okulu en yerinde seçimdir." Görüyorsunuz kapılar tez örtülüyor yüzümüze. Biz yüksek okusaydık hallerimiz kolaya dönerdi düşüncesindeyim. Dünyanın cahili kaldık. Siz öyle misiniz? Hiç değil.

— Ben mi, sevgili Gildane? Pek eğitimli sayılmam. Eşim Hermann Lemmer de meslek okulu bitirmişlerdendi. Fakat savaş öyle bir kesip vurarak değiştirdi ki hayatımızı, kocam zaten kısa bir ömür yaşamış sayılır. Ben çoğunluk küçük hizmet işlerindeydim. Bu tür işler nasıldır, sanırım bilirsiniz. Kişiyi yükseklere doğru baktırmaz.

— Doğru. Ben de Wertheim'ın bulaşık bölümü işçisiyim. Şimdi bu işler konuk işçiler tarafından yapılıyor.

— Benim çalıştığım eski yerler o kadar gösterişli değildi. Yeni satış merkezleri baş döndürüyor zenginlikleriyle.

— Bulaşığın gösterişinden ne olacak Frau Lemmer?

— Doğru haklısınız. Çocukları memlekette bırakmak da olacak şey değil, bu onların eğitim sorunlarını çözer mi? Sayın Bay Korkmaz'a bunu kabul ettirmelisiniz.

— İşte onun için bizimle gelin. Hep birlikte konuşur, düşünürüz. Doğru bir karar vermesinde kocamın yardımcısı olursunuz. Gittikçe daralıyoruz biz Frau Lemmer, görünüş öyle.

— E biliyorsunuz burda kızım, torunlarım var, ne derler... Lütfen... Gelmek isterim, fakat...

— Frau Lemmer onlar size çok seyrek geliyorlar, yanınızda değiller.

— Doğru, fakat işte biliyorsunuz.

Yaşlı kadın konuşmaları dikkatle izleyen genç adamın yüzünde içe işleyen dostça anlamın yeniden toplandığını görmüştü.

O da bu çağrının giderek kafasında gerçekten yapılabilir olduğu düşüncesini yerleştirirken yüreğinin de hafiflediğini duymuştu. Alttan alta sevinci andıran bir canlılık yürüyordu gövdesine. Duygularını örtmek çabasıyla neşeli görünmeyi deneyerek,

— O zamana kadar belki fikir de değiştirebilirsiniz, demişti. Aylar var önümüzde sevgili bayan Korkmaz.

— Siz değiştirmeyin de. Üstelik artık biz burda bırakmayız sizi. Ziyade özleriz, aklımız geride kalır. Selman soruyor, yanıtı nedir diye.

— Eh "Evet" diyebiliriz Bay Korkmaz'a, engeller...

— Evet. Frau Lemmer gelecek. İş bizim izni alabilmekte.

— Oğlanlarımıza köksüzlük acı verecek zannımca Feride hanım. İnsan sevmeyip, adamın yabanı olacaklarsa, okusalar, ceplerine para koysalar neye yarar. Horlanmak, yurtsuzluk kişiyi zebun eder. Bu derdin devasını da ne kurtta ne kuşta bulamazlar. Derim ki biz yanlış işledik.

— Selman, çocuk onlar, çabuk unuturlar.

— Güldane can, isterim ki inanayım.

— Üzülmeyin oğlum. Olanlar zor biliyorum. İyi çocuklardır genç beyler. Bu gezi onlara da iyi gelecektir, oyalayacaktır.

Korkmaz Ailesi'nin çağrısı, bu çağrının Frau Lemmer için gerçek olamayacak denli uzak bir ülkeye, güneydeki belki de en uzak ülkeye olması onun bu konuyu rahatça konuşmasına yetmişti. Kafasındaki karmaşa yatışmış, uç veren sevinci çekilmiş, halsiz bedeni uykuyu andıran bir unutkanlıkla çevrelenmişti.

Üçü de akşam olanları aralarında kopuk kopuk söze geçirmenin getirdiği ortak dertleşmeyle birbirlerine daha da yakınlaşmışlar, sabaha doğru gelen işçi uçaklarının gürültüsünü göz göze gelerek ayırt etmişlerdi.

Genç kadınla birlikte Kamber'le Âdem'in uyuduğu yarı mutfak yarı yatak odasına girdiklerinde çocukların derin, düzenli soluklarını duymuşlardı.

Yorganlarının örtemediği yalnız gür kara saçlarıydı.

Frau Lemmer, ocağın yetersiz ışığında yorganı aralayıp Kamber'in yüzüne bakmıştı. Morlukların yerleşmesine karşın gözkapaklarının duru parlak kıpırtısızlığını gördüğünde genç kadının elini sevinçle kavramış,

— Uyuyor kızım, demişti. Bir çocuğun unutkan uykusuyla uyuyor. Hepimiz öyle değil miydik meine tochter! Annelerimiz, babalarımız bizlere göre tedirgin, çok yaşlıydı. Dünya bizim için doyulmazdı. Gençtik. Üstelik bayan Gildane siz de çok gençsiniz. Köyümüzün bir dülgeri vardı. Ona Bozguncu Willy derlerdi. Williband Krause ise: "Biz batırıyoruz dünyayı, sonra gidip gidip papaza düzeltmesi için yalvarıyoruz, akılsızlık, budalalık bu," derdi gülümseyerek...

— Frau Lemmer, ne iyisin sen. Bizle geleceksin, söz ver.

— Geleceğim kızım, söz.

Sabaha karşı kendi bölümüne yatmaya giderken pembe hırkalı düş meleği Ümmühan'ı yeniden okşamıştı.

Selman Korkmaz onu saygıyla uğurlamaya davranmıştı.

Anahtarını yaşlı kadına verirken Güldane Korkmaz,

— Artık iyileştiniz, demişti. Bizi yoklamadan bırakmayın. İznin varsa biz de uygununda ararız Bayan Lemmer, ne yapacaksınız geli geliverin çıkıp. Gündüzleri de canınız çektiğinde Ümmühan'ı görebilirsiniz. İzin icap etmez.

— Benden siz de izin almayın Bayan Gildane, onca yakınlıktan sonra.

— Kamber'i berelediler. İzleri tez silinsin dilerim ki. Aklındaki gönlündeki hıncın izi. Babası da ilk kez el kaldırdı. Korkuyorum.

— Çocuktur unutur Frau Korkmaz, artık düşünmeyin.

— İyi geceler Bayan Lemmer.

Frau Lemmer kapısını açıp elektriğini yakana kadar öylece beklemişti genç kadın.

Birkaç adımlık aralıkta alacalanan, gevşeyen gecenin koyuluğunda duru, ak yüzü, çözük saçlarıyla Frau Lemmer gepgenç bir kız gibi eğilerek selamlıyordu onu.

— Spat... yok değil, früh... Erken. Neden geç olsun, sabah oluyor. Sabah daha kolay geliyor bana.

— Öyledir Gildane. Uyuyun, biraz dinlenin, hepimizin dinlenmesi gerek.

Yaşlı kadın ilk kez bir büyük gibi kararlı konuşuyordu.

Odasına girdiğinde bacakları titriyor, ona beklenmez bir koruyucuymuş gibi algılanmasını davranışlarıyla belli eden Korkmaz Ailesi'ne duyduğu minnetle sarsılıyordu her yanı.

"Kimbilir," demişti yatarken, "belki de artık hep giderim onlara, yakınlarım sayılırlar. Evet, öyle."

Fakat gitmeyi düşlemeye kalktığında çıkacak engellerin boyutlarıyla didişemeyeceğini anlayıp bu düşünceden cayarak uyuyakalmıştı.

Frau Lemmer onu şaşırtan Kamber'in dövülmesi olayını, babanın oğula gösterdiği sertliği değerlendirdikçe kuşkuları yeniden belirmişti.

Selman Korkmaz'ın kişiliğinin hangi yönünde bu tür bir ezicilik saklı olabilir diye düşünmüştü. Yeni uç veren dostluk duygusu örselenmeye başlarken, genç adamın yaralı çocuğunu taşırken tüm görünümünden yansıyan çaresizliği, tam o andaki çarpıcılığıyla duyumsayıp içindeki gölgelenmeyi istekle silmişti.

Yıllardır olmadığı gibi kendinde kararlı, belirgin davranışlar geliştiriyordu Frau Lemmer.

Yabancı bir ülkede insanlara karşı acılaşmadan yaşamaya didinen bu aileden artık cayamayacağım biliyordu. Hoşgörüsüzlüğün kolaylığını demek ki yaşlı kadına da tanıtmışlardı. Bu dayak olayıyla bunu açıkça anlamıştı.

Genç baba çaresizlikle savrulup gidiyordu.

İki gün arasız bunları düşünerek onlara hemen uğramamasından ötürü utanç duymuştu.

Kokmaz'lardan da soran yoktu yaşlı kadını.

Kuşu Sarah'ın gelmekte olan baharın müştulayıcısı olma görevini yerine getirdiğini belirten oynak şakımalarıyla avunarak ne yapacağını bilmeden rastgele dolaşmıştı evde.

Dolaplarını karıştırmış, ne amaçla ayırdığını unuttuğu yünler bulmuştu. Aklı Korkmaz'lardaydı. Kamber'e, Âdem'e bunlarla bir şeyler örebilirdi. Yelekçikler filan...

Üçüncü günün akşamüstüne doğru Hausmeister Ranke kızının telefonunu bildirmeye yukarıya çıktığında Korkmaz'lar sanarak sevinmiş, ardından kapıcıyı karşısında görünce kendini bile şaşırtan aldırmazlığıyla, "Teşekkür sayın bay Ranke, teşekkür, yoruldunuz," diyerek birlikte basamaklara yönelmişti.

Merdivenlerden inerlerken adamın ayrımında olmadığını, telefonla konuşurken anlayabilmişti.

Köpeğini nedense bağlamıştı kapıcı.

— Geçen gün Kuzey Afrikalılardan biri canını acıtmış olmalı. Rex de kapıvermiş elini. Herif okşamak istediğini söyleyip durdu. Ne ben ne veteriner inanmadık. Kimbilir ne hainlikler kuruyordu. Biliyorsunuz sevgili bayan, Rex'imiz şıp diye anlar. Ayrıca bizimkileri uyarmaya gerek yok ama yine de söylüyorum. Yabancılar o maymun kafalarında Almanları soymaktan başka hiçbir fikir taşımıyorlar. İki kere iki dört, bu böyle.

Yaşlı kadın, uslu, tepkisiz, adamın nutkunu dinleyip,

— Doğrudur Bay Ranke, doğrudur, siz söyledikten sonra, demekle yetinmişti.

Kapıcı, yaşlı kadına alaycı inanmaz gözlerle bakmıştı.

Kızıyla değişmez konuları aynı sözcüklerle konuşup, karı-kocanın ertelenen gelişlerinin özrü saydıkları bir armağan gönderdiklerini, alındı kâğıdının bugünlerde eline ulaşacağını, paketi eve yollamayışlarının nedeninin anneciklerinin biraz yol yürümesi için olduğunu öğrenmişti. Adalelerin çalıştırılması sağlık açısından önem taşıyordu. Burada kızı gülünç bir biçimde evlilik soyadını anarak,

— Biz Steinbach Ailesi pazarları koşuyoruz biliyor musun mutti, sen de yürümelisin, diye açıklamıştı. Otto'yu görsen ünlü Alman bira göbeğinden bir gram kalmadı. Ormana arabayla gidip sonra koşmaya başlıyoruz. Tertemiz hava, çalışma haftasının toksinlerini alıp gidiyor. Berlin solunmayacak kadar kirliymiş bu yıl, öyle mi?..

— Pakette ne var Gudrun?

— Göreceksin, sürpriz.

— Teşekkür, yorulmuşsunuz.

Frau Lemmer o gün telefonu rahatça kapatıp, bir an damadının adını epeydir unuttuğunu ayırt etmişti. Kızı "Otto" dediğinde kim ola ki bu diye şaşmıştı. Oydu canım.

"Otto W. Steinbach. Sigortacı. Yangın, kaza, hayat, taşınabilir, taşınamaz..."

Kartvizitinin yüzü tümüyle yazılı bir adam. Aradaki "W" ne anlama geliyordu ki?

Yukarı çıkmış, doğrudan Korkmaz Ailesi'nin kapısını çalmıştı.

O günden sonraki günler Frau Lemmer için saatlerin sayılmadığı, uykuya istekle gidilen, pek çok duygunun arındığı, düşüncelerin dirildiği, beklentilerin, küçük sevinçlerin şaşkınlıkların yaşandığı günlerdi.

Kaufhauslarda alışverişlerini uçarılığı andıran bir neşeyle yapıyor, yeni ürünleri, çocuklara yönelik ucuzlatılmış malları gözden geçiriyordu.

Ümmühan, Kamber, Âdem sanki karşısında beliriyor, onların huylarını, ilgilerini giderek tanımanın verdiği yakınlığın tadını çıkararak seçimler yapıyordu.

Parasının elvermediklerini daha sonra alabileceğine yönelik kararlar verip, durgun içe dönük Kamber'in yürekten güleceği neyi bulabilirim diye uzun uzun düşüncelere dalıyordu. İri kara gözleri dünyaya şaşarak bakıyormuş sanısını uyandıran, babasının gülüşünü katıksız bir katılımla almış Âdem'i; masalların nar çiçeği, ay güzeli Ümmühan'ı –bu sıfatı bebeğe bulduğundan beri

kendini daha genç saymıştı Frau Lemmer– onun mavi yakamozlu kara saçlarını, ipek kirpiklerini, şeftali çiçeği rengi yanaklarını gamzeleyen, yaşını bulmamış bir çocuğun kaynağı bilinmez gülüşlerini, yumuk ellerini uzatışını görüyordu.

Bir zamanların güzel kuğu boynunu da içeri alan, onu kamburlaştıran sırtındaki yaşlılık yuvarlağı bile düzelmeye başlıyordu.

Büyük satış merkezlerinin artık bir oyun oynama tadıyla inip çıktığı elektrikli merdivenlerinde o günün keyifle yaptığı iç tartışmasını ayırt etmeden yüksek sesle sürdürüyordu.

Arkasında ya da önündeki basamakta çıkanlar, bu kendi kendine konuşan yaşlı bayanı şöyle bir gözden geçirip ondan birkaç adım uzaklaşmakla yetiniyorlardı.

Berlin'de konuşarak yalnız gezen yaşlı sayısı kanıksanacak denli çoktu.

Şimdilerde bu alışkanlığa gençlerde de rastlanıyordu.

Ötekilere de bunları zararsız deliler olarak yorumlamaktan başka yapılacak şey kalmıyordu.

Kimi günler sesli düşünmelerine el kol devinimleri de katıyordu Frau Lemmer.

Geniş davranışlardan oluşmuyordu bunlar. Açıkça görülebilmesi için yaşlı kadının yakınında bulunmak gerekirdi. Soluk bir gülümseyişin birden taşkın gülmelere aktığı anlarda sözcüklerini bastırarak konuşuyordu Frau Lemmer.

"Yok öyle yapmayacağım. Fotoğrafları hepsine göstereceğim. Patronumun kocası Herr Fischer'in o emsalsiz kocaman tiril tiril temiz pasta ekmek fırınının kapısında çektiği, apak önlüğümle sevinerek göründüğüm o resmi. O gün nasıl da çalışmıştım. Güzel bir güz başlangıcıydı. Berlin eşsiz turuncu yapraklarıyla bezenmişti. Hep şarkı söylemek istiyordum. Sıradan köy işi parçalar bildiğim halde zor tutuyordum kendimi susmak için. Ne kadar iyiydiler bana karşı. Ben razı etmiştim kuşkusuz nazik olmaya Bay ve Bayan Fischer'i. Soluksuz çalışırdım, gece yatağımda beynim bomboş, adalelerim tükenmiş olurdu yorgunluktan. Yanımda Bayan Isolde Fischer de çıkmıştı. Ufak tefek silik bir kadıncağızdır o fotoğrafta. Haydi haydi. Fotoğraflar yanıltıyor. Kasıp kavurmuşum ortalığı. Gerçekten güzeldim demek ben!

Ee eee... Herr Otto W. Steinbach, sigorta uzmanı! Eşiniz, çocuklarınızın annesi Frau Gudrun Steinbach! Vaftizi Marie Gudrun Lemmer! Kızım o, güzelliğimden sanırım bir tenime mirasçı olabildi."

Yaşlı kadın düşüncelerinin böylesi noktalarında için için eğleniyordu.

Kızıyla alay etme fikrine kimse bilmese bile şimdiye değin hiç yaklaşmamış olduğunu ayrımsadığına parmaklarını muzipçe oynatıyordu.

"Gildane şaşacaktır benim gençliğime. Bilsin beni beğensin istiyorum."

Birgün ne demişti sevgili saygıdeğer Herr Von Haabe: "Träume im Spiegel, aynadaki yansımalarız biz kıymetli hanımefendi, kayıp giden düşleriz. Bunu anlasak kıyımlar azalırdı..."

"Ben de gençtim. Doğru bu, inanıyorum. Ayıp mı bilmiyorum, gözalıcı zamanlarımı da bilsin istiyorum Korkmaz'lar. Vay kocamış kadın vay, kendini beğendirmelere kalkmak ha... Neyin nesi bu ilk kez ve bunca yıl sonra?"

Utancın belirmesiyle omuzlarını silkiyordu Frau Lemmer.

Evindeki günler değişiyordu

Fırınını haftada en az iki gün yakıyordu.

Borsig fabrikalarının çalışkan işçisi bay Hermann Lemmer'i güçlü kılabilmek için yaptığı et yahnisinden, annesinden öğrendiği Rus tarzı borç çorbasından, ya da patates salatalarından, lahanalardan oluşan yemekler tamamlanınca akşam ekmeğinde hep birlikte toplanacakları Korkmaz Ailesi'nin masasına götürüyordu.

Kapı önündeki sıkıcı etkilenmeler yaşlı kadını yine yoklamayı sürdürse de, Güldane ile içeri girer girmez karabasanından sıyrılıyor, o alçakgönüllü yalın vahaya ulaşıyordu.

Kimi günler Kamber yaşlı kadını anlam yokluğu sayılabilecek boş bakışlı güzel iri gözleriyle uzun uzun süzüyordu.

Önüne ne konursa konsun suskunlukla yiyen bu çocuğa karşın, Âdem yemeklere hep sindirilmiş bir yaramazlıkla oturup sözü alıveriyordu. "Guten appetit," ilk lokmasını yutar yutmaz da "Ne zaman elmalı pasta yiyeceğiz? Ne zaman, ne zaman?" diye elleriyle kollarıyla sorusunu güçlendiriyordu. "Dur hele" diyordu

Güldane Korkmaz, "terbiyesizlenme, daha geçen pazar yendi. Bayan Lemmer yoruluyor. Hep hep elmalı pasta." Yaşlı kadın Âdem'in sırtını sıvazlayıp "yapacağım elbette, bu pazar hemen," diyordu. Âdem şımarıyor, büyükleri hoşnut etmek amacıyla sözü başka yere kaydırıyordu: "Baba" diyordu, "Şehmuz amcanın oğlu Kadem ağabey söylüyor: Landesjugendrig 1. Berlin 30'da gençler için çok şey programlanıyormuş. Girmeliymişiz biz de." Selman Korkmaz karısına bakıyor, ardından o da Kamber'e soruyordu.

"Eyalet gençlik merkezleri gibi bir şey" diyordu. Kamber, ilgisizliğini bozmadan ne bakışlarını ne başını onlardan yana çevirmeden.

Konuşmalar Almanya'daki yabancı işçilere, yakınlarına yardım edici konumdaki kuruluşlara değindiğinde Selman Korkmaz yüzüne oturan durgun anlamı pekiştiren bir sesle: "Hele ne güzel olmuş Feride Ana, eline koluna sağlık, haydi gelsin kahveler," diyerek böylesi konuları örtbas ediveriyordu.

Kamber'in bakışlarında o anlarda bir değişme oluyor mu diye kaç kez yaşı kadın kollamıştı.

Hiçbir anlam geçmiyordu çocuğun gözlerinden. Yalnız bazı geceler daha uzun kalıyordu bakışları babasının yüzünde.

Yemeklerin bitiminde kahve içiyorlar, sonra yaşanan andan duyulan hoşnutlukla neyin konuşulduğunun önemsenmediği saatler başlıyordu.

Bu tür bazı gecelerde, toplanmalara Sarah da katılıyordu kafesiyle.

Yaşlı kadının ilk kez ayırt edip şaştığı şey de kuşun geç saatlere değin ötüşlerini sürdürmesi oluyordu.

Bebeğin sekizinci ayından gün aldığı o sıralarda pırıltılı taze sesiyle sözcükler denediğini sandıran çığlıklarına kuş da katılıyordu.

Birlikte dönüp karyolaya bakıyorlardı. Hemen aynı anda da benzeri cümlecikler gidip geliyordu aralarında.

— Bu kız yaman, dilini tez çözecek hanımlar.

— Selman, kız çocuklar çabuk konuşur bilmez misin?

— Yok her kız bebek için durum aynı değildir bayan Gildane. Bizimki bambaşka.

Ardından Kamber sessizce kalkıyor, hiç değiştirmediği, geceden çekilme cümlesini vurgulamasız sıralıyordu.

— Gute nacht mutti, vater, meine oma... Schnel Âdem es ist Zehn ur.

Aile arasında en küçük bir ayrıntıda bile anıştırılmayan o dayak gecesinden bir şeyleri Kamber tutumuyla gözleriyle arasız pekiştiriyordu, yapılanları unutmadığını kanıtlayan uzakta kalışını koruyarak.

— Gute nacht meine Sohn, gute nacht.

Frau Lemmer'in Kamber'in Almanca iyi geceler dilemesini hevesle karşılayan konuşmasından sonra Güldane çocuğu Türkçe yanıtlıyordu.

— Sana da iyi geceler Kamber. Bak Âdem, saat on olmuş diyor ağabeyin, haydi yatağa.

Babaları iki oğluna da bakmadan konuşuyordu.

— Hayırlı geceler, haydi bakalım uyuyun.

Çocuklar yattıktan sonra bir süre Ümmühan'ın sesiyle oyalanır gibi susuyorlardı.

Birden tümünün ayırt ettiği içlerine düşen gölgeyi dağıtmak isterce ertesi günün düzenlenmesini açıklamaya başlıyorlardı.

Frau Lemmer bebeğin karyola ucundaki askılıklı yerinden kuşunu alarak kendi bölümüne çekilirken, genç kadının onu kapıya değin her konukluk dönüşü uğurlamasına, sırtım okşamasına, hoşnutlukla karşı koymadan, yeniden yeniden teşekkür ederek ayrılıyordu.

Yaşlı kadın bu gecelerin sonunda yatağına dinmiş bir yürekle, yeni gelecek sabahta yapılacak işler çizelgesinin ayrıntılarıyla yatıyordu.

Güldane Korkmaz'a fotoğraflarını tasarladığı gibi gösterdiğinde, genç adam da öteki yanından bakmak isteğiyle uzanıyor, Âdem narin esmer işaret parmağıyla arasız her şeyi soruyordu:

— Ya bu duvar neresidir bayan Elfrie?

— Niçin sordun genç bay?

— Ben biliyorum orayı, gördüm.

— Elbette biliyorsun. Aferin çocuğum, bravo sana. O duvar bizim semtin mezarlığını keser caddeden. Eski bir Berlin mezarlığıdır orası. Kocam Bay Hermann Lemmer orda uyuyor.

— Kocanız neden öldü sevgili nineceğim?

— Herkes gibi hastalandı, ömrü elvermedi.

Konuyu kapatıyor, savaş sözcüğünü o ortamda anmaya gönlü elvermiyordu Frau Lemmer'in.

Kara kalemle çizilmiş görünümdeki fotoğraflara sıra geldiğinde, yaşlı kadın da aynı bilmezliğin içine düşüyordu.

Hotozlu, gözleri çok belirgin, ağızları dolgun kara noktalar gibi duran, belleri iki elle toparlanabilecek inceliktekı, boyunlarına haçlı kolyeler takmış kadınlara, yüksek yakalı kara takım giysileriyle bir ellerinde şapkaları, ayaklarında parlatılmış kaba fotinleri, aynı yöne bakarak duran sakallı erkeklere dalıp, bütün bu insanların hangi yakınları olabileceğini araştıran yaşlı kadının unutkanlığını, "bilmediğiniz akrabalarınız olabilir bayan Lemmer" diye bölüyordu genç kadın.

— Değil mi Selman?

— Elbette olabilir.

— Annem yanından yakınlarımız olabilirler. Onlar eskiden Polonya'dan göç etmişler. Ben ve ağabeylerim kendilerini hiç tanımadıktı.

— Öyledir sevgili Feride hanım. Bu göçler ne hısım ne yakın bırakır insanoğlunda. Fakat şu biraz yan duran gür sakallı, yaman bir adama benzer. Bir kesim bakışı hepsinin üstü gibi. Ya şu önde duran hanım, demin gösterdiniz ya, sizi ziyade andırır. Şöyle can alıcı bakarsak gözler sizinkine eş. Aynıya çalıyor. Halanız desek yakışacak.

"Halam mı?" diye düşünüp gözlerdeki benzeyişle ilgileniyordu Frau Lemmer. Öyle olduğu kanısına varınca da içini yoklayan boşluk duygusunu yakışıksız sayarak yenmek amacıyla,

— Eh bu sakallıya da dayım diyebiliriz. Onun burnundan da bende bir şeyler var. İyi söylediniz gerçekten çalımlı bir adam, diyordu.

Bu fotoğraf bakma gecelerinin birinde birlikte bir resim çektirmeye karar veriyorlardı.

Selman Korkmaz,

— Bizim oraya gidince çektirmeliyiz, diyordu.

Sarah ötüşlerini sıklaştırınca koyulttukları konuşmalar sonucu unutuverdikleri kuşu ve küçük kızı ayrımsayıp coşkuyla karyolaya, kafesten yana dönüyorlardı.

Frau Lemmer,

— Hani nerde ak keten örtüsü benim bebek çiçeğimin? Meine roteblumen meine schön ich komme!

Sandığa kendi yerleştirdiği çarşafı ivecenlikle alıp yere özenle seriyor, ardından emeklemesi için küçük kızı onun ortasına bırakıyordu.

— Bu onu güçlendirecektir Gildane, biliyorum.

Bebek yüzüstü yatarken küçük sarsıntılarla doğrulmayı deneyerek, kollarının yardımıyla bunu başarıyor, gülmeye başlıyordu.

O anlarda Frau Lemmer'in yüzündeki mutluluk, göreni yadırgatacak boyutlara ulaşıyor, yanaklarının artan kızıllığı ona alabildiğine canlanmış bir görünüm veriyordu.

Yaşlı kadın küçük alkışlarla desteklediği bu ilk doğruluş çabalarının, baba, anne, ağabeylerce yeterince kavranmadığı kanısına varıp anında onları uyarıyordu.

— Bakınız, bakınız lütfen. Müthiş bir şey. Güzelim, evet, yapabileceksin. Bu gülüşler kime? Bana bir tane. Anneye bir tane. Babaya, ağabeylere yok mu? Bugün süt almaya kimleri yolladı ninen, kimleri? Üstelik söylediğim dükkâna kadar gittiler, rüzgâr gibi döndüler ağabeyler. Nankörlük edemeyiz, onlara da sunulacak gülücükler. Şimdi dilberimizi, hazinemizi alkışlıyoruz.

Genç karı-koca sevinçle izliyorlardı küçük kızlarını.

Çarşafın dışına kayarak yere değmemesi için bebeği dikkatle koruyordu yaşlı kadın, okşayışlarla onu ak örtüye kaydırıyordu.

Frau Lemmer yıllar boyu çökelip kalmış iç tortularının akıp gittiğini, iğdiş edilmiş yaşama istemlerinin boy attığını o günlerde ayırımsamıştı.

Kendi kendini yüreklendirmesinin kapılarını ona açan Korkmaz Ailesi'ne beklenmez anlarda "çok şey yapacağız bu yaz. Bebeğimizi parklara götürecek bir arabacık gerek, sonra göl kenarına, havalandırmaya da çıkarmalıyız" diye konuşarak, değişik fikirler atıyordu ortaya.

Yeniden ilgi beklediğini sandıran, seslere başını alabildiğine dikip bakan küçük kızı sevindirmek amacıyla alkışlarını yeniliyorlardı.

Kuş da şenliğe Selman Korkmaz'ın öğretmesiyle genişlettiği değişik ötüşleriyle ara ara katılıyordu.

Böyle gecelerde Kamber uzaktan da izlese olanlardan etkileniyor, o boş kıpırtısız yüzünü mutluluğu andırır bir yumuşaklık yokluyordu.

Selman Korkmaz gecenin ilerleyen saatlerinde yorgunluktan sedirin köşesinde uykuya dalarken "yatsana" uyarısına, "uyumuyorum biraz gözlerimi kapatayım şöyle" diyordu. Kadınların ona ninni gibi gelen konuşmalarından tedirginlik duymadığını belirterek sırtını sedirin bezekli dayanmalığına verip gözlerini yumuyordu.

Daha gürültüsüz konuşmak kaygısı sonucu, konular da değişiyordu sanki.

Yumuşak, alttan bir sesle söylenen şeyler biraz hüzün biraz özlem taşırca belirliyordu konuları.

Güldane köylerindeki hasat düğünlerini, annesini –annesi de gençti, babası da genç sayılırdı– babasını, ağabeylerini anıyordu. Haydar Avusturalya'ya işçiliğe gitmişti. Onu artık yakını kimsenin görebileceğine inanmadıklarından uğurlarken ve daha sonraları da "civanımızın bahtı iyi olsun" dileklerini kesintisiz birduaya çevirmişlerdi.

— Büyük ağam Haydar gibi alımlı kişi görmemişsinizdir derim Frau Lemmer. Akılsa onda. Erkek güzeli demek neyse onda. Köylük yerde üç sınıflık ilkokulu bitirdi, askerde yazıcılığı da onbaşılığı da aldı. Yedek subayı, ona, "hey aklım sevdiğimin Ömer oğlu Haydar, ya sen bir de okuyaydın!" dermiş. Yazmalarını göreydiniz Bayan Lemmer, harfler bir dizi uygununa sıralı. Ne yanlamasına devriliyor, ne yukarı aşağı çapaklanıyor. Almanya'ya işçi çıkmaya çok çalıştı. Sabrı yetmedi. Avusturalya dediklerine gitti. Yedi deniz ötesiymiş. Kafdağı uzağıdır derler. Öyle mi?

Yaşlı kadın bu konuda da bilgisizliğini içtenlikle açıkladığında Güldane onu kendine daha yakın buluyordu.

— Siz gibi zengin yabancı bir devletin yaş yaşamışları bizimkinin gittiği gurbeti görmeyip, bilmeyip akıl düşüremiyorsa açıktır ki, Haydar ağabeyimi bir daha dünya gözüyle görmek nasip değil... Küçük kardeşim Mecit durur anamgillerin başında. Selman'ınkiler sizden iyi olmasınlar, göreceksiniz ya hastırlar, verimkârdırlar.

— Buna sevinin Gildane, kalabalık, zorlukları daha kolay çözer.

Buraya isteklenmesiyle geldiklerini yeniden anan genç kadın, suçlulukla uyuklayan kocasına bakıyordu.

— Ben dayattım Frau Lemmer. Ahla vahla çürümeyelim Selman'ım, diye akıllar verdim. Amcası insana kapalı bir sofudur, yüz astı. Dış devlete çıkmaya bize helallik vermedi. Selman'dır öfkelendi. Gönülsüzken "peki gidelim Güldane" deyiverdi. Sabahın ıssızlığında bindik otobüse, uzun uzun yol gittik. Pişman oluverdimdi, yüreğimin başı dağlanırdı. Yoksulluktan kurtulmak ne de çetinmiş. Kocam, çocuklarım yanımda değillermiş saydıracak hallerdeyim. İstanbul'a vardık, Kocamustafapaşa diye anılır bir semtte hısmımız olur bir çerçinin yanına indik. Aylarca didindik bayan Friede, kendimizi kısrağa çekilecek aygır misali ele beğendirmeye çalıştık. İstanbul'dan korktum, gönlüm bulandı, yanımı yöremi görmeyeyim, daha da pısmayayım aklıyla bakınmadım hiç. İstanbul'un denizini serilmiş önünde durur bulan Selman vuruldu say bağrından. Öyle beğendi, öyle şaştı. "Bak Güldane deniz gibisi yok" diye hayran kaldı. "Kazanırız, birkaç yılda biraz toprak alırız, iki göz oda yaparız, oğullarımıza istikbal veririz" fikriyle çıktık yola. Aylar, geceler var ki Selman çok düşünür az uyur. İkide bir "neyse ne" der. "Denizi bilmeden de ölürdük yahu, insan olan için amma ayıp. Dünyadan habersiz kullarız Güldane." Biz duçarız bu dünyada. Siz denizi bilirdiniz değil mi?

Yaşlı kadın birden oğlu Johannes'i anımsayarak durgunlaşmıştı.

— Ben de deniz görmedim sayılır sevgili Gildane. Yeni gelinken resim gibi seyretmiştim uzaktan denizi. Hiç yaklaşmamıştım. Ama oğlum Johannes, yirmi yıl var ki, hatta yirmi yılı geçecek... Büyük, denizler ötesi bir yerdedir. Joannes beni daha çok sever, bana öyle geliyor. Gebeyken karnımda dönerdi. Bir gece başını tuttuğumu anımsıyorum. O küçük canlı avucumun altında yavaşça kaydı. Ne kutsal bir duyguydu size anlatamam. Hayatın içindeki köklü yerimi o an kesinlikle görmüştüm.

— Demek oğlunuz da gurbette.

— Gidiyorlar kızım. Para zamanımızda herkesi her yana savuruyor.

Sonra iki kadın susup uzaklarda bir şey dinler gibi odayı gözden geçirmişlerdi.

Genç adam düzgün soluklarla uyumasını arada atan kol adalelerinin gömleğini beklenmedik noktalarda titretmesi dışında sürdürüyordu.

Genç kadın ivecenlikle doğruluyordu.

— Bir şey içelim mi? Ne dersin?

Onun bu epeydir bir "siz" bir "sen" diye yürüttüğü konuşmalarını ikisi de hoşlanıp bir oyun gibi algılayarak anlatılanlar özellikle acılara kaydığında "siz"le "sen"i hemen deniyorlardı.

— Ne içelim mi Gildane? Çocukları uyandırabiliriz mutfağa girersek.

— Uçaklardan biri odaları içinden geçse ikisi de uyanmazlar. Bugün öğleden sonra avluda oynamaktan başka bir şey yapmamışlardır. Derslerine çalışmıyorlar. Hele Kamber hiç çalışmıyor.

— Başaracak. Kamber başaracaktır.

— Fakat söz dinlemez oldu. Her şeyle dalaşmaya hazır bekliyor. Bayan Lemmer biliyorsunuz.

— Zor, biliyorum, buralar çok zor. Hatta belki de dünya çok zor.

Karşılıklı çaylarını içerken, kaşıkların bardaklara vuruşu Selman Korkmaz'ı uyandırıyor, genç adam gülerek soruyordu:

— Ne o, beni atlatıp demli çayların keyfi yapılıyor ha?

— Nasıl da duydun?

— Unuttun, kokuyla uyanırım ben.

Çayları bitince iyi uyku dilekleriyle o geceyi de kapatıyorlardı.

Konuk işçi ailesiyle aralarındaki yakınlığın giderek pekiştiği o günlerde yaşlı kadının eskiden kendi bölümünde ağır akan sayılı saatleri yaşarken geliştirdiği sanrılar, takılmalar için ipuçları bulduğu eşyalarıyla olan ilişkisi de anlamış, artık onları kullanıldıkları amaç içinde algılamaktan öteye gitmez olmuştu.

Öteki Almanlarla kat aralarında rastlaştığında onlarla arasında bir uzaklık oluşturuyor, yalın kesin bir selamlaşmadan öteye gitmiyordu. Yüzünün kapalılığı bu insanların yıllar sonra ilk kez yaşlı kadına ilgi göstermelerine neden oluyordu.

Birgün akşamüstü iki naylon torbayla yukarı çıkarken kimya fabrikası ustabaşılarından bay Erich Hoffmann, ardından çıkan karısı, burnu içkiciliğinin giderek yoğunlaşmasıyla kızaran bayan Gerda Hofmann'ın, karanlık bakışlarını hiçe sayarak merhabalaşmıştı.

— Guten abend Frau Lemmer, sizi çok iyi gördüm. Aramıza taşındığınızdan bu yana şu günlerde yıllar sizin için birden geri basmışa benziyor, değil mi canım hı? Hey sana söylüyorum konuş Gerd, duymuyor musun?

Bayan Hoffmann homurdanarak eşini dinliyordu. Çünkü o ancak cuma sarhoşluğuyla ustabaşını tersler, tepesini attırıp dayak yeme saatlerini başlatırdı.

— Bence şu Türklerin yediği koyun etlerinden iyileşti gibi bayan Lemmer, Erich. Ee... kızınız biliyor mu yeni dostlarınızı? Haber vermeli de yalnız olmadığınızı, sevinsin... Sevinir... Sevinir... Kuşkulanmayın.

— Yahu Gerd nerden çıkarıyorsun, Türklermiş, koyun etleriymiş? Kat komşumuz böyle ahbaplıklar peşinde değildir diye Bay Hoffmann sözü yeniden almıştı. Dostluk gereksiniyorsa bizler ne güne duruyoruz onca zamandır. Bekleriz Frau Lemmer, bir cuma birlikte köşedeki Kneipe'ye uzanalım. Yaşıtınız çok bayan orda eğleniyor, kafayı buluyorlar. Haftaya başlayalım bu işe, gecikmeyelim.

Yaşlı kadın yıllar sonra yapılan çağrının taşıdığı alaylı anlamdan tedirginleşmiş, yakasını epeydir bırakmış ürkmelerinin depreştiğini ayırt etmişti.

Ardına dönüp, konuşmasına gelecek yanıttan kaçmak isteğiyle hızla dairesine çekilirken karı-kocanın aralarında gülüştüklerini duymuştu.

Gerda Hoffmann'ın köylü ağzıyla geveleyip duyurmaya çalıştığı sözlerini, kapısını hemen örterek engellemişti.

Ondan sonraki günlerde, karı-koca yaşlı kadına rastladıklarında, ilgilenmez görünüp, alttan alta yarım bakışlarla süzüyorlardı onu.

Hannalore Mahlke ise, onu tümden yok sayan davranışlarını daha da keskinleştirmişti. Yüz yüze gelseler de, bir boşluğa yürüyormuş gibi bakınmayı başarıyordu. Zenci Amerikalı çavuşsa bu yapının dıştan bir izleyicisi olmanın tadını çıkarırca,

— Good afternoon, mum, diyerek kocaman gülüşüyle yaşlı kadını selamlamayı sürdürüyordu.

Gündüzleri, haftada üç-dört gün Korkmaz'lara geçiyordu Bayan Lemmer.

Âdem'le Kamber'in yatış saatleri değişik olduğundan, onlardan biri evde olsa da, kuşunun kafesini, yeni başladığı örgü modelini kaufhaus ucuzluklarından özenerek aldığı elişi torbasına koyup alarak çıkıyordu. Ümmühan'ı oyalıyor, besliyor, bebeğin gereksindiği temizliğini yapıyor, kendisini saygıyla dinleyen çocuklara Almanca bir şeyler anlatıyordu. Kimi sorularını açıklayamadığı durumlarda, yürekten bir sevginin yansıdığı yüzüyle,

— Okumalısınız sevgili genç beyler, diyordu. Geçen gün Ka.De.We.'de orta katı silme kitapla döşemişlerdi görmeliydiniz. Saatlerce bakındım dersem inanın. Kutsal Kitap'ı öyle gösterişli basmışlar ki, dokunmaya kıyamadım. Kapağı ceylan derisi, ya da Çin ipeğindendi. Yazılar da belli ki altın suyuna batırılmıştı. Aziz Georg'un canavarı yenişini temsil eden resme dalıp gittim. Atın yeleleri, kuyruğu canlı gibi kıpırdıyordu, inanın. Canavarın soluganlığı ile karnı inip çıkıyordu. Ne kadar isterdim babamın öyle bir kitabı olmasını. Babanızı, annenizi sevin çocuklar, onlar sizin için hep iyi şeyler istiyorlar.

Kamber, baştan ilgi duyduğu konularda babası ile annesi anılınca yüzü kararıyor, bulunduğu yerden bedeniyle daha öteye kayıyordu.

Âdem ise aynı duru ilgiyle "Sizin babanız var mıydı nineciğim?" sorusunu ortaya atıyordu.

— Vardı elbette, yavrum. Ben de sizin yaşınızda oldum. İnanmıyorsunuz, biliyorum. Haydi, çekinmeden gülebilirsiniz. Kamber, ayağa kalk lütfen, yaklaş. Arkanı dön. Bu boy iyi. Ceketin altından çıkmasın mı? Evet, doğru, bahara bitecek. Fakat havalar burada kolay ısınmıyor. Kuzeydeyiz. İlkten bunu bitireceğiz. Sıra sonra sizde... Kim bize kahve suyu koyacak? Elbette siz de içeceksiniz. Fındıklı çöreğimizi de pişirdik. Her şeyi büyük tepsiye koyunuz.

Çocuklar yaşlı kadınla evde yalnız oldukları o saatlerde rahat, şakacıydılar.

Ümmühan'ı oyunlarına katmak için, Frau Lemmer'in ördüğü yünden bir sap koparıp, ucuna renkli kâğıtlardan kıvırıp yaptıkları bir şeytan uçurtmasını bağlayarak, karyolanın üstünde çeşitli yönlere sallıyorlardı.

"Senin için doğdum bir kuşluk vakti. Annemin ılıklığı yiten gencecik vücudunu taşıdılar arka bahçeye. Yaban yoncaları sardı üstünü. Gömülürken bile kimse ilenmemiş genç ölüye diyorlar."

Küçük kız, zaman zaman girişiği konuşma çabalarına sevinç çığlıklarıyla yeniden başlıyordu. Ağabeyleri de, gönüllendiriyorlardı onu bu isteğinde.

— Haydi bebek Ümmühan, cici Ümmühan, tut bak, yaklaştırıyoruz. Büyü de, ayakları da, sana ne uçurtmalar yapacağız. Kuyruğu renkli, metrelerce uzun, başı kanalın bu yanında, ucu Doğu Berlin'de. Hey Âdem, bak, güldü bana, dehşet bir kız bu, gözlerinde elektrikler yanıyor. Uzaylı gibi, antenleri var.

İki erkek çocuğun bebek kız kardeşleriyle oynarken yoğunlaşan sevinçleri, sonlara doğru odayı çocuk parklarına özgü çığlıklarla doldurunca, Sarah'ın konseri de onlardan aşağı kalmayan bir doruğa yükseliyordu.

Frau Elfriede Lemmer, örgüsünün ilmeklerini, artık rahatlayan parmaklarının alışkanlığıyla atarken, çocuk topluluğunu, kuşunu, karyolanın parmaklıkları arasında devinen küçük ayacıklarıyla bebeği uzun uzun izliyor, kaygısızlığın, güvenin boy attığı bir anın içinde olmanın ona verdiği bütünlük duygusunu yaşıyordu.

"Her şey ne güzel Frau Schultze,"

diye düşünüyordu, kısık bir gülüşle.

"Bu çocukları, bu insanları tanıyacağımı kim önceden söylese asla inanmazdım. Varsın dışardaki benim Almanlar beni aşağılasın-

lar, buraya gelip gidiyorum diye. Tek bir kişi anlardı bu durumu, bana hak verirdi, o benzersiz beyefendi Herr Christian von Haabe. O yaşasaydı, gülümseyerek en doğru yorumu yapardı, biliyorum. Öldü. Burda oturuyordu, bu odada, kitapları, müzik çalıcısı tam benim nar çiçeğimin yatağının durduğu yerdeydi. İşte orda."

Yüreğinde derinden acı vurulmalar başlıyordu yaşlı kadının.

Çocukların kuşun sesiyle karışarak cıvıltılar yumağına dönüşen gürültülerindeki kaygısızlıkla hemen yatışıyor, karyolanın dibinde uzanan sedirin dayandığı çizgiden yukarı bakıyordu.

O ölüm gününde ilk kez gördüğü duvarda asılı fotoğraftaki genç güzel kadınla, delikanlılığın gölgesiz ışığını yüzünde taşıyan Herr Haabe'yi eksiksiz düşünebiliyordu.

Odanın eski durumunu çizen her şey renkleriyle boşlukta beliriyordu.

Üç dört parça eşyanın tenhalığını bozamadığı oda, soylu bir yalnızlığın dinginliğiyle çiziliyordu.

Güçlü bir içkinin bir yaz öğlesini anımsatan baharatlı kokusunun çevreye sinmişliği, adamın hayatındaki bilinmezliği yoğunlaştırırken, yaşlı kadının parçalanmış silik şeylerden oluşturup tasarlayabildiklerini ekleyerek boşlukları doldurmaya isteklendiriyordu.

"Onu tanıyabildim mi ben?" diye düşünüyordu.

"Bir kraldı sanki. Peki, hem Korkmaz Ailesi'yle bu denli kaynaşıp hem de Herr von Haabe'yi nasıl yürekten sevdim? Çok değişik bir kişilikti. Her şeyi anladığını açıklayan bakışları vardı."

Uzun zamandan sonra artık bir yakını gibi andığı seçkin, yaşlı adamı niteleyecek sözcüğü bulmanın onuruyla, düşüncesini, "Evet, o da severdi Korkmaz'ları," kararıyla pekiştiriyordu.

Oda, soluk kahve renklerinden kararmaya yüz tutmuş paslı altın yalımı ışıklardan sıyrılıp, şimdiki durumuna dönüşürken, çocuklar da çığlıklarıyla baskınlaşarak öne geçiyorlardı.

— Oma, bak neler yapıyor Berlin'in Nar Çiçeği. Bu ad yakıştı değil mi Ümmühan'a, siz ne dersiniz, Frau Lemmer?

— Güneydeki bir ağacın baharı olduğuna göre, çok uygundur.

— Kahve suyu ısındı. Sarah'a da biraz elma keseceğiz, izin verir misiniz? Çok öttü, bizimle oynamaktan yoruldu.

— Peki.

Çocuklar mutfağa yönelince kalkıyor, terledi mi diye küçük kızı yüzüstü koluna yatırıp bir eliyle de sırtını yokluyordu.

Bu dayanaksız varlığa değmenin içini kaplayan sevgi yükünden korkar gibiydi.

Çocukları nasıl sevdiğini yeniden düşünüyordu.

Bir geçmiş pazar gününe çekiyordu bu aşırı duygu yoğunlaşması yaşlı kadını.

Savaşın başlangıç yıllarında sanki önemli şeylerin yaşanmadığını kanıtlamak isterce tembel, algılama gevşekliği içine süzülen pazarlardan biriydi.

Johannes'le Gudrun'u alarak onlara önce ziyafet sayılabilecek bir Mittagsgedecke sunmaya karar vermişti.

Çocuklarının hep aynı şeyleri yeme zorunluluğu genç kadında zaman zaman suçluluk yaratıyordu.

Bu beklenmedik öğle yemeği, iki koca dilimin arasına bol salça ve yağla konmuş wurst, birer bardak hafif alkollü elma şarabı, üstüne sardırıp yanlarına aldıkları tatlı çöreklerdi.

Sosisleri iştahla yutan çocuklar, eve dönmemek, geziyi uzatmak için diretince bir yürüyüş tutturmuşlardı.

Kentin merkezinden öteye doğru uzuyordu yolları.

Havada sıcaklıktan gevşeyip uçuşan çiçek tozları savruluyordu.

İki yanı düzenli ağaçlar dizisiyle ayrılmış geniş kaldırımların uykulu sessizliği içinden yürüyorlardı.

Gösterişli kapılardan içeri bakımlı bahçelerinden girilen, yeşilliklerin nefti nemli gölgelerine çekilmiş villaları beğeniyle izleyip aralarında konuşmadan ağırlaştırmışlardı adımlarını.

Çevrenin alışmadıkları varsıl görkemi, çocukları kendiliğinden yatıştırmış, sorularını annelerine ancak duyulacak bir sesle yöneltmeye başlamışlardı.

İkinci katındaki geniş mermer balkonu konsol çıkışlı, altı kanattan oluşan ak panjurları sonuna değin katlanarak açılmış villada, ötekilerdeki kimsesizliği bozan bir kalabalığın kaynaştığını görünce durup bakmaya başlamışlardı.

İçersi çocuklarla doluydu.

Yaşları dört beşle, on on bir arasında değişiyordu çocukların.

Yalnız yaşlarındaki görünür ayrıma karşın kafaları sanki boyları eşitmişçesine aynı düzlemde bir öne bir arkaya gidip gelerek yok oluyordu.

Sesleri artıp eksilen bir uğuldayış gibiydi.

Görüntülerin aralıksız yer değiştirmesi başdöndürücü bir hızdaydı.

Hiçbirinin yüzü görende yer etmeden yerini bir başkası alıyordu.

Bulundukları noktadan izlediklerine genç kadın şaşkınlıkla bakakalmıştı.

Bir anaokuluna benzetilecek düzende değildi olanlar.

Gereken bir süre bir şey için bekletilmek amacıyla oraya sığındırılmış, bırakılmış olmalıydı çocuklar. Akıllarının ermediği bir bilinmezin sakatlayan tedirginliğiyle büyük yayımlı balkonun açıklığında kaynaşıp duruyorlar, bir dakikayı bile kapsamayacak bir süre içinde dışarda kalamayıp içeri akıyorlardı. Kimileri ağlamaya yatkın bir sesle konuşuyorlar, kimileri ürkütülmüş bir anlamın yer ettiği bakışlarıyla çevreyi tanımaya çalışıyorlardı.

Birden aralarında ak sarı mısır püsküllü sarısı saçlı bir kız çocuğu belirip, "annemi istiyorum" dediğini sandıracak sözleri bir ezgi düzeninde yineleyerek iki kez görünmüştü.

Frau Lemmer, ak mermerden, dikdörtgen kesimlerle yükseltisini çevreleyen geometrik çizimlerle süren duvarı tamamlayan demir parmaklıkların ordan, bu çocuk kalabalığını, nedenini çözemeden hüzünlenerek izlemişti.

Ertesi gün patronu, Isolde Fischer'e, çocuklarıyla Rosenegg'e yaptıkları gezide rastladıkları bu durumun ne olabileceğini sormuştu. Bayan Fischer,

— Çocuklar mı? demişti, bir sürü çocuk yani?.. Okul değildi diyorsunuz... Hımm... Bilemem Bayan Lemmer, belki de...

Yaşlı kadın, şimdi Kamber, Âdem, Ümmühan'ın mutluluk dolu oyunlarından etkilenerek, Rosenegg'e dek uzanan geçmişteki bir pazar gezintisinin çocuk yüzlerini acıyla anımsamıştı. Konuşma-

ların Almanca olmadığını da yıllar sonra savaş günlerinde annesine seslenen ak sarı saçlı küçük kızın yakaran söyleyişiyle çözmüş olduğuna karar veriyordu.

Çocuklara dürüst davranamayan bir dünyanın büyüklerinden olmanın acısını ancak şimdi açıkça duyuyordu. Sonraları yazılan, söylenen o korkunç şeyler gerçekten çocuklara yapıldıysa, diye düşünürken, daha derine inmekten kaçınıyor, el yordamıyla da olsa, böyleydi diye anlatılanları sözcüklere aktarmak istemiyordu.

Ardından Ümmühan'ı kucaklıyor, fanilasını değiştirirken küçük kollarını, yeterince belirmemiş süt akı omuz başlarını, değmekten kaçınan bir hafiflikle okşuyordu.

Âdem'le Kamber ısıtılmış suyu, kahveye ekledikleri sütü getirdiklerinde,

— Eee, güzelimizin sütünü içmiyoruz umarım, diyordu. Onun yağ oranı ayrı biliyorsunuz. Karıştırmadık, değil mi Kamber?

— Yok, bayan Lemmer, Ümmühan'ın olan her şeyi siz dün dolabın ayrı bir katına koymadınız mı? Bana da Türkçe yazdırdınız, ellenmeyecektir, diye?

— Unuttum Kamber, yaşlılık işte.

Sonra tatlı çörekleri sıcak kahveye batırıp, damaklarında eritip tuta tuta yemeye başlıyorlardı. Frau Lemmer'in çöreklerini de, pastaları gibi beğeniyorlardı çocuklar.

Yıllar öncesinden çekilip saklanmış, aile albümlerini süsleyen, her bakıldığında mutlu anların özlemle anılan fotoğraflarındaki gibi görüntülerle yüklü günler geçiriyordu Frau Lemmer.

Yaşlı kadın ara ara tüm bu pürüzsüz saatlerin güçlü duyumu içinden,

— Çocuklar, sevgili çocuklar, diye konuşuyordu onlarla. Sizi hiçbir şey engellemesin. Bolluk, mutluluk içinde yaşayın. Tanrım, lütfen beni duy, onları koru, bağışla.

Yaşlı kadının söylediklerinin, oyunlarının içinde ayrımına vardıklarında birden sevinçle, ilgiyle dikiliyorlardı karşısına.

— Evet, Frau Lemmer, bir isteğiniz mi var?

Bekledikleri uyarıyı alınca da yaklaşıyorlar, yaşlı kadın hışırdayacak sanısını veren kuruluktaki elleriyle onların yanaklarını hafifçe okşayarak,

— Bir isteğim yok, genç beyler, teşekkür ederim, diyordu.

Oda yine sevinçli devinimler, haşarılığın gemlenmez coşkusu, kuşun, çocukların şakımalarıyla doluyordu.

Kocasının yasal izinlerinin çıkar yollarını bulduklarını, kısa bir süre sonunda da işlemlerin sonuçlanacağını Güldane Korkmaz'ın söylediği o akşam yaşlı kadın konuyu yeterince kavramamıştı.

Yemek masası düzenlenirken, günün ayrıntılı dökümünü yaparken, şakalaşacak sözleri bulmakta karı-koca birbirleriyle sanki yarışıyorlardı.

Âdem bu canlılığın dışında olmaktan hoşlanmayarak,

— Anne bugün ben, Ümmühan, Kamber ağabeyim oynuyorduk, o konuştu, inanın, konuştu. Sarah da burdaydı, o da duydu. Şarkı söyledik, masallar anlattık, Ümmühan da bizimkilere benzetmeye kalkıp, diller serdi, duymalıydınız.

— Kamber, sahi mi, sen bir şey söylemiyorsun oğlum, ne yaptı kız kardeşiniz?

— Âdem diyorsa baba, eksik bir şey yok, konuşmaya başladı.

Kamber babasına bakmamıştı.

Frau Lemmer, uzlaşmaz tutumunun koyularak Kamber'i sardığını görmenin tedirginliği ile gerginliği dağıtmak için,

— Size, şarkılarınıza konuştu Kamber, dayanamadı demek ki, bebeğimiz. Sarah'nın gevezeliği de baş şişirdi demiştir. Sevgili Gildane, bu kış son aylarda nerdeyse uykusunda da ötecek. Ben bugün çıktım, bir iki şey aldım. Yazı getirmiş yine büyük mağazalarımız. Ucuzlukları başlatmışlar. Kocaman duyuruları caddeleri kesiyor. Königliche Moden. Damen une Herren. Ben böyle sözleri ne zaman duysam, ilk başta çözemiyorum, ne anlamadır?.. Sonra, kralca bir giyime özendirmelere kalktıklarını görüyorum. Gülünç şeyler. Her şeyi nerdeyse dörtte bir fiyata indirmişler. Bu memlekette ne satın alsa insan hep aldatılmış sayacak kendini. Evet bizlere her şeyin yasalara uygun işlediği öğretildi. Ben bunu inandırıcı bulmuyorum. Otuz Mark'a aldığım bir şey birden beş Mark'a iniyor. Yasalara uygundur belki, evet, ama yasalar çok karışık demek ki. Benim bunları anlamama da vaktim, bilgim olmadığı da açıktır.

— İyi ki söylediniz, sevgili Lemmer. Uzun cumarteside çıkalım Selman'cım... Artık izinleme hazırlıklarına girişmeliyiz. Hacer'le ağası Hüseyin, kocası İsrafil, çağırdılar mı gelin diye, haberler hayırdır. Yok, çatınma, vallahi içimi daraltma, olacak bu iş. Annemgillere, sizinkilere alınacakları, listeleyelim. Değerli Frau Lemmer, siz de keşke bize katılabilseniz, hediyeler alacağımız gün. Berlin'in girdisini çıktısını onca yılda öğrenemedik. Şöyle göğsümüzü gere gere, uzun bir urlaubreise yapacağız.

— Almanlar gibi, desene anne. Urlaubreise... Size bir de araba gerekir.

Birden, umutla beklediği haberin yerinde duramazlığıyla konuşan Güldane Korkmaz, Kamber'e toparlanıp dikleşerek çevirmişti gözlerini.

— Söylediklerini duymadım sanma. Uzun etme. Yemeği çarçabuk yiyip, Weeding'e gideceğiz hep beraber. Çünkü sizin için de fikirlerini alacağız. Bizden çok bilgilidirler. Almancaları iyi. Türk tercüman kullanmadan, yabancı devlet kapısındaki her işlerini çözerler. Senin okul işlerini, aklımızın ermediklerini, bu gece söyleşelim isterim.

Genç adam karısıyla oğlunun Almanca süren konuşmalarını dinlerken, masadaki un helvasından herkesin önüne eşit ölçülerle koymaya başlamıştı..

Frau Lemmer, Kamber'in yüzündeki gölgelenmenin artışından, annesine yanıt vermeye girişir gibi olup caydığını görmüştü.

— Haydi Feride hanım, gözünü seveyim haydi anacığım, helvayı geçende sevmiştin, yeterlere kalkma. İştahına bugünlerde körük vereceğiz. Çünkü yemeğe olmazlanırsan bizimkiler memlekete gittiğimizde ziyade gücenirler.

Genç adam elini sırtına koyup yaşlı kadını biraz sararak kendine çekmiş, sanki daha iyi anlatabilmek için tek tek sözcükleri sıralıyordu:

— Kalk gel bize, anacığım, şu oluru bu oluru ko bir yana, e mi... Dünyanın hali olurla olmazı eşgötürmekle düzelmez. Olura daha çok geçit ver.

Güldane Korkmaz, iç durulmasından silkinmek isterce,

— Geleceksin, sevgili Lemmer, geleceksin elbette. Bu sübyan ne eder, Alman ninesi de yanında olmalı, bunu söylüyor Selman.

— Sizin sorun, oturma izni işi çözüldü mü bayan Gildane? O zaman Türkiye'ye gidebileceksiniz.

— Elbette. Bu gece döndüğümüzde neredeyse gidiş tarihimizi bile seçeriz birlikte.

— Memlekete varınca kızım için bir fidan dikeceğim. Doğumuna denk düşüremedik ya, neyse, gecikmeli de olsa dikeceğim.

Büyükler yemeğin sonuna doğru günün olanca yorgunluğunu silen sevinçlerini içlerine sindirmiş gibi bir an sessiz kalmışlardı.

Anneleri Âdem'le Kamber'i bayramlıklarını giymeleri için uyarınca,

— Benimkinin kolları kısaldı, anne, diye düz bir açıklamayla yanıt vermişti Kamber.

Kadın sevgi dolu bakışlarıyla oğlunun gözlerini arayarak,

— Kamber'ciğim, oğlum, bu gece uslu ol, dikbaşlılık etme, beni üzme, sana yeni takımlar alacak annen. Biz kendimiz için bir şey beklemiyoruz ki... Haydi Âdem'le elinizi yüzünüzü yıkayın, saçlarınızı tarayın, biz de toparlanalım. Haydi lütfen yavrum.

Frau Elfriede Lemmer de aylardır onlarla birlikte tadını sevmeye başladığı Türk kahvesini bitirince, genç kadın üstlerini değiştirmek için kocasıyla arka odaya geçtiklerinde, ayağa kalkmış, pencereye doğru birkaç adım atmıştı.

O akşam birden oda çok büyük gözüktü Frau Lemmer'e.

Karyolasında, Sarah'ın atlayışlarındaki gevrek seslere eş çıtırtılar taşan bebeğe yaklaşınca küçük kız hemen güldü yaşlı kadına.

Hayatındaki her şeyin yeniden anlam kazandığı bu önemi başlatanın, bu tüysü uçuculuktaki gülücük olduğunu anladı yaşlı kadın.

Çevresindeki dönüşen, oluşan her şey, Ümmühan bebekle değerleniyor, eşanlamlı oluyordu.

Bir süre mutluluğun durulmuş, saydam aydınlığı içinde duydu kendini.

Bunun onda acı çekmeyle koşut bir duyarlık yarattığını sezerek yeniden baktı bebeğe.

Dışarıdan Zoobahnhof'a giden bir trenin gürültüsü duyuluyordu.

Pencereye iyice yaklaştı.

Batı yönünde kalan pembe mor bir ışık şeridinin gecenin koyuluğunda yenip bitişini, silinene değin izledi.

Bu oda, bu kent çok büyüktü yaşlı kadın için.

Bu ayrılma önceleri bu denli somut varamadığını anladı.

Tek başına konuştu:

— Gidiyorlar demek ki... Gidecekler elbette. Kendi ülkeleri, kendi toprakları, kendi insanları. Fakat anlıyorum ki, inanmamışım gideceklerine.

— Sevgili anneciğimiz, işte bak, ne giyim ne süs bizde... Öyle seviniyorum ki. Son günlerde hiç inancım kalmamıştı oturma izni alacağımıza.

Yaşlı kadın konuşmaya döndüğünde, karı-koca ve oğullarını o büyük oda kapısının dikdörtgen çerçevesi içinde güleç bir yüzle dururlarken gördü.

Güldane Korkmaz, kırmızısı bol pazen giyimi, saçlarını topladığı mavi ipek eşarbıyla, Selman Korkmaz, o akşama değin yaşlı kadının görmediği lacivert üstüne ak çizgili, altı düğmeyle çapraz kapanan pantolon takımı, yakasız ak mintanıyla, çocuklar iliklendiğinde etek ve yaka bölümleri gerilen küçülmüş ceketleriyle sabun kokularını uzaktan duyuran temizlikleriyle ordaydılar.

— Şıksınız hepiniz. Bu güzel haberi almaya da ancak böyle gidilir, değil mi sevgili Güldane. Merak etmeyin lütfen, biz üçümüz siz gelene kadar ne güzel saatler geçiririz. Tedirgin olmayın, rahat edin. Weeding için bir aktarma yapacaksınız sanırım.

— İstersenız Selman mutfaktan televizyonu getirsin buraya. Bakıp eğlenirdiniz.

— Lütfen, sakın istemiyorum, teşekkür ederim. Bebecik, Sarah, ben üç gevezeyiz, konuşup dururuz biliyorsunuz, zaman geçiverir...

— Sobayı doldurduk. Buralara da bahar tez gelmiyor. Şimdi bizde kayısılar çiçeğe durmuştur.

— Değil mi, bahar uzak bir yerden yola çıkıyor. O zaman bekleyeceğiz.

— Evet, ninemin dediği doğru, değil mi Kamber abi... Güneş doğudan doğar, burası batıdır. Öyleyse, güneşin uyku evi burası, uyanıklık evi bizim orası.

Genç kadın, Âdem'in başını okşayarak,

— Neler de bilirmiş bu delikanlı, dedi. Geç kalmayız Frau Lemmer. Haberleri alalım, hazırlıklar başlıyor. Altıncı bilemedin yedinci ayda yoldayız, unutmayın. Size büyük bir bavul gerekli. İlk alışverişte satın almalıyız.

Genç kadın birden olduğu yerden koşarca gelip yaşlı kadına sarılıp iki yanağından öpüverdi. Selman, Âdem, hatta Kamber sırayla,

— Ne oluyor ki, Weeding Batı Almanya'da değil anne... Mutti... deyince,

— Oldu, haydi, çıkıyoruz, yanıtıyla döndü onların yanına genç kadın.

Oda kapısını dolduran canlı görüntüleri silindi.

Dış kapı kapandı.

Frau Lemmer deminki anlık kucaklaşmanın genç kadından yansıyan sıcaklığını, gülsuyuna karışmış tarçın kokusunu, epeydir olmadığı kadar derinden duyumsadı. Onu saran diri kolları, yüreğin atışım, güzel gözlerdeki, arada beliren "ya izin işi olmazsa" düşüncesinin kuşkulu gölgesini, genç adamın oğullarının arasındaki geniş, sağlam duruşunu, yakasız mintanının yüzündeki güçlü çizgileri ortaya serişini, Âdem'in uzun düz kirpiklerinin süslediği açık bakışlı gözlerini, Kamber'in o dayak gününde aldığı yaranın şakağındaki kızıllığı hâlâ sönmemiş ince çizgisini görmeyi sürdürdü.

Sarah ötmeye başladığında, sesiyle ona katılmaya çalışan bebeğin karyolasına eğilip, sırtına boynuna yavaşçacık dokundurup terleyip terlemediğini anlamaya çalıştı.

Mutfağa gidip bebeğin uyumadan içeceği mama biberonlarının kaynatıldığı metal kabı çıkarıp tezgâha bıraktı.

Âdem'le Kamber'e mutfağın tek bir duvarı baştan sona ayrıldığından, günün moda şarkıcı resimlerini, araba modellerini yapıştırmışlardı yataklarının üstüne.

Bir de bilmediği bir ülke haritası orda büyük bir yer kaplıyordu.

Haritayı gördüğünde, çocuklara neresi olduğunu sormaktan kaçınmıştı.

Gerçi yazılar Almancaydı ya, adları anılan kentleri hiç bilmiyordu.

Televizyon üstüne koydukları, nerden bulunduğu belirsiz, Federal Almanya'nın ünlü iki futbolcusunun kabartma fotoğrafları da alabiliğine sevimsizdi.

Başları bitişik iki küçük yatağa baktı.

Mamayı sütle iyice karıştırıp, küçük bir topağın bile kalmamasına özen gösterdiğinden, bu işe olanca dikkatiyle verdi kendini.

Alttan alta uç veren bir tepkinin yalın bir dehşet duygusuna dönüştüğünü seziyor, ama engelleyemiyordu.

Yılgınlığı bir başka amansız durumla karşılaştırarak örtüştürmesi gerektiğini düşünürken, artık bunu yapmakta son kerte acemileştiğini anlayıvermişti.

Çok önceleri, kendine başarılı kaçışlar bulurdu.

Güçlü etkilenmelerden, yaşlılığın köreltici düzlüğüne yavaşçacık çekilirdi.

İlk kez duyguların, ayırt edişlerin başlangıcını açan olayı ararken, Herr Christian von Haabe ile rastlaşması çıkıyordu hep karşısına.

Adamın anlattıklarıyla, girdiği duyarsızlık döngüsü kırılmıştı.

— Değerli Bayan Lemmer, bizim benzersiz bestecimiz Ludwig van Beethoven çalgı müziğini en yüksek noktaya çıkarmıştır. Ben size birgün, onun piyano parçalarını dinleteceğim. Beğeneceksiniz.

Böylesi konuşmalarıyla hem şaşırtıcı, hem unutulmaz kılmıştı kendini.

Mamanın kıvamını anlamak amacıyla bir kaşıkla porselen tabağa akıtırken, içindeki oluşmasını sürdüren korkunun tekdüzeleşen kesinliğiyle irkilmişti.

Bu düzlüğün kader sözcüğünü anlatabilecek soğukluğunu duydu tüm bedeninde.

Durup, eksik bir şey var mı diye yaptıklarını gözden geçirdi.

Bu gecenin mama işlerini önceleri de yerine getirirken, hiçbir şeyi ayrıca kollamaz, düzenli, rahat davranışlarla mama, su, sil-

mek, gecelik giydirmek, uyku söyleşisi sıralamasıyla Ümmühan'ı keyifle uykuya hazırlardı.

Biberonu doldurup, ak tülbenti de alarak, koşar adımlarla çıktı mutfaktan.

Küçük kızı kucağına alıp, mamayı içirmeden önce derin bir soluk aldı.

Mama örtüsü diye ayırdıkları, küçük köpeklerle, tenis oynayan çocuklar resmedilmiş uçuk pembe basmayı, karyolanın altındaki dar çekmeden çıkardı.

Gerekli şeyleri yerleştirmek amacıyla, hafif dengesiz sehpayı koltuğun yanına çekti.

Yeniden mutfağa gitti.

Çocukların yataklarının bittiği duvar üçgenine çakılmış raftaki radyodan bellediği bir istasyonu açtı.

Bunu kaç yıl önce çok eskiden, yalnızlığına yeni başlarken kendi kendine öğrenmişti.

Geç saatlere kadar, söze dayanmayan bir müzik yayını yapardı o istasyon.

Bir orkestra her tür müziği sanki tüm çağıldayışlarından, derin eslerinden, dinlendirici gezişlerinden arındırıp üstelik tüm bestecilerin biçimlerini de üst üste bindirir, aynı bezdirici anlama indirgeyip çalardı.

Bıraktığı yerden başlayan müziğin bir ölçü daha azalarak odaya ulaşması, yaşlı kadını yatıştırır gibi oldu.

Şarkı mırıldanmaya girişip caydı.

"Sarah'ı da örtmeliyim, uyumalı o da," diye uyardı kendini.

Kuşun yazmasını örttü.

Küçük kızı aldı, koltuğuna oturup, dizlerine mama bezini serdi, bebeğin başını içme eğimine en doğru noktaya getirene değin, yastığıyla yavaşçacık yükseltti.

Parmak uçlarını saç lülelerinde gezdirdi.

— Açız değil mi meleğim, ah bu küçük peri kimleri şaşırtmayacak bu dünyada. Ması onu doyurur. Bu kuşa ne demeli, seni kıskanıyor olmasın? Dün gece aklıma geldi bu. Bak indi tüneğinden. Bir meleği bir kuş bile kıskanır, ayıplanmaz. Böyle bir torunum olacağını asla düşünemezdim. Alnını silelim. Yavaş, yavaş, hepsi senin. Bu ay sonu vitaminlerini biraz daha artırma-

lı, büyüyorsun. Gildane anneciğin çok akıllıdır, küçüğüm. İyi, doğru olan her şeyi öğrenmek isterim diyor bana. Dur bakalım, görüyor musun, yine bir uçak. Ben uçakları hiç sevmem. Uçağa da hiç binmedim. Sen yakında bineceksin. Herkes gibi trene, tramvaya, otobüse filan bindim. Fakat buralarda herkesin kolaylıkla binemeyeceği bir şeye de ben bindim, atlı arabalara. Hele atların başlarını kısarak çalımla tırıs gitmeleri... Sıkılmadan bir saat onlara bakabilirim. Senin köyünde de vardır atlar. Gittiğinde görmelisin, dokunmalısın. Karınları sanki hep titrer. Doydun mu meleğim? Biraz dibinde kalmış. Bu gece ölçüde ben yanılmış olabilirim.

Yaşlı kadın, bebeği yatırıp, geceleri giydirdikleri uzun kollu, alttan iliklenip bütünlenen pazeni giydirmeden önce, temizliğini yaparken, göbek noktacığına gülerek baktı, eğildi öptü.

Mutfağa her şeyi taşıyıp, içme suyunu özel bardağı ile getirdiğinde küçük kız uyumuştu.

— Çok eğleniyor. Çevresindekileri görüyor, anlıyor, oynuyor. Sağlıklı bir yavrucak. Tanrı korusun onu. Eğlence yorgunu değerli bebeğim, uyu.

Radyo, dinleyicisinin ancak istediğinde duyabileceği kulak alıştırıcı müziğini sürdürüyordu.

Kuş, iniş çıkışlarını kesmişti.

Yaşlı kadın örgüsünü torbasından çıkardı.

Elişlerini, evine çekilirken artık kendi bölümüne taşımıyordu.

"Nerdeyse," diye düşündü, "bir yatmadan yatmaya gidiyorum evime. Geçtiğimiz gün kapıcı Ranke geldiğinde beni bulamamış. Gudrun'a telefonda, evde olmadığımı söylemiş. O da, 'Bu kadar geç bir saatte de mi?' diye sormuş. Bu adam bunları gözüme baka baka, tek tek anlatmaktan keyif alıyor. Geç saatte dedikleri de akşam, altı buçuk yedi. Arada gündüzleri evde kalıp bu telefon beklemelere kalkmasam, Korkmaz Ailesi'nde yaşıyorum sayılır. Beni gereksiniyorlar. Görüyorum. Gudrun ayda bir de olsa, niçin arar beni? Sevgiden mi? Fakat sevdiklerimizi özleriz. Çok şey yapmak isteriz birlikte... Hani evleneceğini dolambaçlı yollarla nedense saklayıp beni doktora götürdüğünde, ne bakışlarında, ne sesinde, ne de yeraltı ulaşımında yan yana otururken ana-kız olarak birbirimize değişimizden bir sevecenlik akmıyordu. Yürek

çarpıntılarım var dediğimde, 'Ah mutti, bunu daha önce söylemeliydin,' derken sıkıntılı görünmüştü."

Kızının hoşnutsuzluğu, hastalık olasılığının acı vermesinden değildi. Her şeyi kendi bildiğince düzenlemişken, "Bir engel istemiyorum, kesinlikle, lütfen doktor," der gibiydi.

Annesine yönelik aldırmazlığının bir an önce ilkelere uygun bir sevgi görünümüne geçmesiyle rahatlayacaktı.

"Benden tam anlamıyla kurtulmak istiyordu," diye düşündü yaşlı kadın.

Savaş gazisi bir babadan bağlanan aylık, hizmet işçisi olarak aldığı emeklilik, yeter de artar bile annesine, diye düşünmüştü Gudrun.

Şimdi açıkça biliyordu yaşlı kadın. İçinde hiçbir esin taşımayan ana-kız ilişkilerinin özellikle kızı yönünden sevgiyle uzaktan yakından bir ilintisi yoktu.

Çok eskilerde yaşadıkları, andığında çocukları diye yüreği dirildiği, sarılıp yanaklarını öperken ateşini kendiliğinden ölçtüğü o küçük kız bilmediği bir yerlere gitmişti.

Tıpkı kendisi gibi.

Şimdi, ılık bir uyku havasının dalgalandığı bu odada, bir oğlan çocuğuna yün ceket örerken, kızıyla iletişim kuramayışlarının nedenlerini çözemeyeceğini anlıyordu.

Gudrun'un sevgisizliğinin kökenlerini ayrıştırmak, onun kendisini sevmiş olduğunu bir yerlerden bulup çıkarmak için ne zorlu bir umutla direndiğini de biliyordu. Telefonla aramasına, şimdilerde duyduğu ilgisizlik, eski tedirginliğiyle yer değiştiriyordu.

Bu tür yorucu düşünceler epeydir kafasından silinip gitmiş olan Frau Lemmer, bu gece mutfakta üste çıkıveren duygu tortularının acı bir salgı gibi damarlarına yayıldığını, nerdeyse bir nesne diyebileceği o boğuntunun yutağına ulaşıp solumasını tıkayacağını sandı.

Koltuğundan kalktı.

Küçük kızın karyolasına eğildi.

Bebeğin uyuyuşundaki dinginlik, şaşırttı yaşlı kadını.

Yürek biçimli dudaklarını ara ara yoklayıp yanaklarında gamzeler açtıran gizemli gülücük esintilerine baktı.

Yatırmadan yastığına serdiği pamuk tülbentin kaymaması için uçlarını sıkıladı.

Bir hafta önce bitirdiği bal peteği örneği ak siresatenle kapladığı Ankara yününden yorgancığı indirdi koltuk altlarına.

Yapının damını yalayarak peş peşe iki uçak geçti.

Radyonun sesi söndü.

Sonra yaşlı kadının bile "Bu odur" diyebildiği ünlü bir parçaya geçti orkestra.

Orman, genç kızlar, delikanlılar hora tepiyordu. Ham tahta masalarda bardaklar hasadı kutlamak için doldurulmuştu. Yavaşça geldi, elini tuttu, unutulabilir mi?

Örgüsünü dizlerine serdi.

Âdem'in üstünden ölçerek kestiği kâğıt kalıba ölçtü.

Kollarıyla sırtı örgüde bütün çıkarıyordu.

Önünü ayrı başlayacaktı.

Dirseklere deri takmaya kararlıydı.

Böylece mağazadan alınmış havası verecekti bu cekete. Âdem'le Kamber, mağazalardan satın alınan şeyleri önemsiyorlardı.

Ayrı deriden düğmeler de bastırabilirdi.

Yaptığı işle uğraşırken, ürküntüsü hafifledi.

Önceden Kamber'e yüksek yakalı bir kazak örüp armağan etmişti.

Başta hiç giymemişti çocuk onu.

Hurşit Amcalarına gittikleri gün annesinin zoruyla giyip konuklukta ne gibi övgüler aldıysa, bu kez de üstünden uzun süre çıkarmamıştı.

Bir çamaşır günü annesinin üstelemesiyle ancak değiştirmeye razı olmuştu.

— Bu bize dil açmaz oğlan, "Bunu bana Alman ninem ördü" diyerek şişiniyormuş. Sizi çok seviyorlar. Hele şu avuç doldurmaz kıza bakın. Geçen akşam ben mamasını vermeye kalktım ağız göz diliyle sizi tutturmalarını göreydiniz. İçmez de içmez.

Yaşlı kadın, kuşun tünekten inerek su içtiğini, kafesin titreyişinden anladı.

Selman Korkmaz kafesin asılması için oraya, toplama tahtalardan bir askılık yapmış, üstüne bir de gözboncuğu iliştirmişti.

Sarah'ın keyfi, ötüşündeki coşku, şimdiye değin olmadığı gibiydi.

Oğulları kuşa nasıl davranacaklarını babalarının öğütleriyle öğrenip bunun dışına hiç çıkmamışlardı.

Bazı günler bırakıyordu gözü arkada kalmadan Sarah'ı çocuklarla.

Kamber'le Âdem'in söz dinleyişlerindeki uysallık, hüzün veriyordu ara sıra yaşlı kadına.

Masanın yanına gitti.

Hangi gereksinmeyle masaya geldiğini o anda unuttu.

Yerine dönerken, su içmek için kalktığını hatırladı, suyunu içti.

Dışarda kat sahanlığında birileri bağırmaya yakın bir yükseklikte konuşuyorlardı.

Sesler üst üste biniyordu.

Yaşlı kadın evde bulunmayışıyla bu gürültülerin bağlantısı olabilir diye, ayak uçlarına basarak, geçeneğin sonuna vardı.

Sesler açılmıştı.

Meister Hoffman'la karısı kapıcıyla ağız dalaşına benzer vurgulamalarla giriş katındaki kiracı öğrencilerin kişiyi Almanlığından utandıracak şeyler yapuklarını, doymazlıkla anlatıyorlardı. Dün iki tanesini kriminal polis aramıştı. Bugün kapıcının içeri girmesi istemesi üzerine öğrenci kızlardan birinin "Çıplağım herif, görmüyor musun?" diye haykırarak ona hakaret ettiğini, bir hafta önce kapısına da "Hausmeister Maximilien Adolf Hitler Ranke" yazanların da o piçler olduğunun böylece açığa çıktığını söylüyordu Herr Ranke.

Hausmeister köpüren sesini salıvermişti:

— Ben Adolf... Düşünün... Aşağılanmak için bu adı kapıma yazmalarının yeteceğine inanmış çürüyen bir genç kuşakla baş başayız... Oysa şeref duyarım... İki kere iki dört, büyük şeref duyarım.

Karı-koca adamı pohpohluyorlardı.

Fakat genç öğrenci bayan bütün bu sahneleri oynarken, tanıklık edecek gerçek bir yurttaşın çevrelerinde bulunmaması yüzünden Bay Ranke'nin asla caymadığı düzen ilkelerine uygun yöntemleriyle, bu olayı yasalar önüne çıkarabilmesi için yardım istediği anlaşılıyordu. Bir ara, kendi adının geçtiğini duydu, ikirciklendi.

— Ha, şu Lemmer... yaşlı kadın...

Kendisine Bayan ekinin sonunda hep adıyla konuşmuş bu kişilerin, yokluğundaki anışlarının küçümseyen anlamıyla acı duydu.

Sesler indiğinden, öteki anlatılanların örtük bir kapının ardından duyulması güçtü.

Nasıl davranmalıydı?

Kapıcı kapısını çalarsa ne yapmalıydı?

Kestiremedi.

Akşamın geceye kol verdiği bu saatte yaşlı kadının dışarda olması yadırganacaktı.

"Beni arasız denetliyor bu adam," diye düşündü.

"Kapımı açmak zorundayım sanki. Niçin böyle fakat? Bin kez sordum kendime. Niçin, niçin, niçin? Uslu uslu açtım hep. Kolay değil çünkü. Yaşlı bir Alman kadın yalnız yaşıyorsa, yok, yoksul sayılan herhangi bir Alman yalnız yaşıyorsa, kapısını en çok beş on gün kapalı tutabilir. Bir hafta sonu kırarlar, ya da belki bir hafta başı. Bundan ötürü, kapıyı açıp gelene görünmeli, onun onayını almalı, evet, henüz daha hayattaymış anlamında, sonra da kuytuluğuna sinmeli."

Konuşmalar kesildi.

Kapıcının hızla indiğini duydu.

İçeri döndü.

Küçük kız uyanmış, neşeli çığlıklarına başlamıştı.

Yanına gitti.

Yaşlı kadına kara bir ışıltı yumağı gibi devingen gözleriyle, uzun kirpiklerinin gölgeleri içinden bakıyordu.

— Suyunu içmedin yaramaz, dedi. Görüyorsun ki düzenli bir bebeksin. Şimdi getiriyorum kraliçem. Hazinem...

Suyu içerken, çocuğun yutuşla gülme arasında oynayan ağzından, akan damlaları özel küçük elbeziyle sildi yanaklarından.

Bebeğin uykusu dağılmıştı.

Son günlerde, uyanıkken yaşlı kadını yanında bulmak alışkanlığı edindiğini, onu göremezse hırçınlaştığını bildiğinden, yapacağı işleri için koltuğunu karyolanın yanına taşıdı.

Elini uzattı.

Bebek iki eliyle serçe parmağını kavradı yaşlı kadının.

— Masal perisi, güçlüymüşsün de üstelik. Fakat uykunu bölmemeliyiz, hazinem. Sana ninni söylemeliyim. Uykuya çağıran ezgilerin en unutulmazını. Bir çocuk için, onun masallara düşlere inanması için ninni gereklidir.

Örgüsünü dizlerine bıraktı.

"Bu gece sırtı bitiririm," diye düşündü.

Küçük kız yastığına serili tülbenti ıslatmıştı, mamasını içerken.

Yeni bir tane getirdi.

Bebeğin güzelim başını avcunda tutarken, bildik duygu yokladı.

Bu güzel varlığın yakınında olmak, derinden sarsardı hep onu.

— Sevgili çiçeğim, ninen seni rahat ettirecek. Ninni söyleyeceğim. Sen iki dilden iki ninnisi olan bir bebeksin. İki de ülken var. Belki oralarda da büyümeyeceksin. Dünya güzeli bir genç kız olduğunda, bu göksel güzelliğinin kaynağı nerdendir, yabancılar bilmeyecekler. Bak baban, memlekete gidince senin için bir fidan dikecekmiş. Yapraklandığında sen yaşını çoktan geçmiş olacaksın. O da göz kamaştırıcı çiçeklerle bezenecek. Ağaçlar, çayırlar insanları uysallaştırır. Geçimsiz dülger Willibald Amca da öyle derdi. Ben onu çok yaşlı bulurdum. Yandan örgülü saçlarım, kırmızıdan bir atkım, konçlarından çekip giydiğim galoşlarım vardı. Peksimetimi cebime koyup babamla şöyle cumartesi dolaşmasına çıkardık. O gün tüm kapı önleri, avlular, bahçeler

yıkanır, arıtılırdı. Perdeler yarı açık olduğundan, geçtiğimiz evlerin içini görmek için ikide bir sıçrardım. Babam beni unutmuş gibi davranırdı. Ben onun bir önüne, bir arkasına geçerek şarkılar söyler, sıçrar, sekerdim. Çevremdeki yaşlıların içinde afacanlıklarımı gemlemezdim, oysa şimdi ben, onların hepsinden bin kat yaşlıyım.

Bebek, parmağını tutmayı sürdürüyordu. Söylenenleri anlıyormuş gibi kıpırtılarla dinliyor, sesi sesli harfleri çıkardığım sandıran ünlemlerle inip çıkıyordu.

Frau Lemmer ninniyi söylemeye girişirken göğsü birden hıçkırıkla sarsıldı.

Ağlama isteği belirmeden üst üste hıçkırdı.

İki eliyle, ipeksi parmaklarıyla onun ancak bir serçe parmağını tutabilen bebeğe döndü.

— Yok canım, ağlamayacağım. Mutlu olmaya da alışabiliyor insan. Bekliyorum.

Ninninin ilk dizesini sözsüz ezgisiyle denedi:

Ardından gözlerinde biriken iki damlayı önemsemeden başladı ninniye:

Anneciğin ağacı sallıyor yavrum
Ağaçtan bir rüya düşüyor yavrum
Babacığın akkavak ormanında yavrum
Baltacığını vermedim yavrum
Babacığın ağacı sallıyor yavrum
Ağaçtan bir rüya düşüyor yavrum
Anneciğin göle varıyor yavrum
Kuğucuk gölde yüzüyor yavrum
Kanatlarından bir rüya düşüyor yavrum

Ninnisini bitirdiğinde bebek uyumuş, parmağını hâlâ bırakmamıştı.

— Sen de beni seviyorsun hazinem, diye konuştu kendi kendine. Ya ben seni nasıl seviyorum? Belki tam bilmiyorum. Bir aya kadar gideceksiniz. Peki, ben yalnız ne yapacağım? Gözlerimin ışığı yok olacak, ayaklarım tökezleyecek. Bana da gel diyor büyüklerin, çiçeğim. Baban, Âdem, hatta o içli Kamber çocuk bile gelmemi istiyor. Nasıl gelirim, bebecik? Benimkilere nasıl açıklayabilirim? Kızım neler yapmaz ki... Oğlum Johannes yanımda olsaydı anlatsaydım, o beni anlardı. Yıllardır görmedim. Amerika'ya gitti, yüreği kabuk bağlamış biri değildi Johannes, hayır değildi. Analar yanılmaz, bilir.

Yaşlı kadın, bu gitme olanağının aileye getirdiği canlılığı düşündü.

Küçük kızın elleri gevşeyip parmağını bırakınca, Ümmühan'ın gereksinmesi olur diye koltuğunun yerini değiştirmedi.

Kaldığı yerden örgüsüne başlamak için şişlerini aldı.

Burada kalmaktan öte çıkar bir yol bulamıyordu.

Gezinin gerçekleşmesine onları yaklaştıran çalışma, oturma izinlerinin nerdeyse alındığına inandıracak güvenilir haberlerle döndüklerinde, Korkmaz'ları dinledikten sonra bile bu gerçek bilincine ancak şimdi kaç saat sonra geçiyordu.

Ne demişti bu akşam Gildane Korkmaz: "Uzun hafta sonunda birlikte alışverişe çıkalım. Siz bize yol gösterin." O da çok bilgili sayılmazdı bu konuda, fakat önceden hazırlanabilirdi. Hausmeister Ranke'nin bıraktığı eski gazetelerden özellikle yeni satış merkezlerini öğrenebilirdi. Bu yetmezse başka Berlin gazeteleri bile alabilirdi.

Hiç bilmediğinden, anlatılanları da çok kavrayamadığından gözünün önüne getiremediği güneşi, suyu bol olan o ülkedeki edineceği yeni tanışlara armağanlar alma isteği duyuyordu, bu onun da hakkıydı.

"Hayır, hayır! Daha ileriye gitmeyin lütfen. Bakın yine, sizin için her yapılana bir karşılık vermeye kalkıyorsunuz, Bayan Lemmer," diye karşı koyacaktı Gildane Korkmaz.

Sevinmek için bu tür şeyleri yapmak istiyordu.

Yoksa yediğinin içtiğinin eşit karşılıklarını ödemeyi düşünmemek gerektiğini son günlerde öğretmişlerdi ona.

Sonunda, haber vermeden bu geziye çıkmanın en kolay çözüm olacağına karar verdi.

Belki bir not bırakırdı kapıcıya ya da yola çıkmalarından birgün önce bu konuda kısa, öz bir mektup yazabilirdi kızına, karşı koymaları geciktirmek için.

Zaten uzun mektuplar yazmış, karşılıklar almış biri değildi o.

Fırında çalıştığında da biten malzemeyi bildiren kısa notlar bırakırlardı Frau Lemmer'e.

Kızına yazmayı tasarladığı cümlelerin onu yumuşatacağını, "Gidebilirsin anneciğim. Niçin olmasın?" dedirteceğini sanmakla yanılıyordu. Frau Gudrun Steinbach, yaşlı kadının delirdiğine kolaylıkla karar verip kesin önlemler alacaktı.

İlk girişimi de Hausmeister'i bu olağandışı saçma tasarıdan haberdar edip dikkatini çekmek olacaktı.

Ne yapmalıydı?

Fikirler aranıyordu.

Habersiz gitmek, dönüşte Türk ailesinin başına da sorunlar açabilirdi.

"Gidiyorum. Dışarıya bir yolculuk. Kimlerle mi? Türk ailesiyle."

"Korkmazlar, Sarah'ı iyi ettiler. Kuşçuk az kalsın ölüyordu. Sonra dost olduk."

"Küçük kızlarını görseniz... Şaşılası güzellikte bir varlık. Genç anneyle baba ona bakmama izin verdiler. Güveniyorlar bana. İnanın böyle."

"Son yıllarımda ilk kez karşıma çıkan, beklenmedik bir gezi olanağı."

"Bu insanlar ülkemizde çalışıyorlar, tanıyor sayılırız."

"Çok iyiler, sevecenler. İnanın lütfen."

"Uçağı, öteki harcamalarımı kuşkusuz ben karşılayacağım. Borçlanmak söz konusu değil Gudrun. Param yetecek. Katkınız gerekmiyor."

İri yuvarlak harflerle ona yazılan emir kipiyle dolu pusulaları uzatırdı, "Size bu Bayan Lemmer," diye saygılı gülüşüyle Decke delikanlı.

Saklayacağı yazılı özel şeyleri olmayan çok güzel bir kadındı o.

Kocasına, o karanlık yıllarda savaş içinde yazdığı mektupların sayısı on kadar var mıydı bilemiyordu. Hep benzer bir girişle başlardı mektuplar:

"Sevgili Kocam Hermann, seni ben de, çocuklar da inan çok özledik. Bizler burada iyiyiz. Oğlumuzla güzel kızımız içlenmesinler diye savaşın çapraşık bir şey olmadığını anlattım onlara. Çünkü burada "başkent"te. –Bu sözcüğü öğrenir öğrenmez de akıllı birine benzeyiverdiğini düşünmüştü. Sonraları her yazdığına Berlin yerine "başkent" sözcüğünü oturtmuştu– herkes, bu konuyu açıklarken tasarlanmış bütün noktalara korkusuz savaşçılarımızın adım adım ilerleyeceğini söylüyor. Üstelik bunlar okumuş kişiler, patronum Bayan Fischer'in tanışları. İçlerinden bir tanesi ilahiyat bilimcisiymiş. Düşünebiliyor musun? Var hesap et... Senin aileciğine getirirsek sözü, patronlarım beni neredeyse koruyorlar diyebilirim. Sık sık ev değiştirmemiz seni merakta bırakmasın. Bugünlerde Kreuzberg, Neueköln, Weeding taraflarında hatta birkaç başka semtte böyle şeyler çok oluyor. Kimse de yakınmıyor. Yük olarak annemden kalma birkaç parça şey var biliyorsun, yatak odasıydı, dolaptı filan. Onları da iyi yürekli sayın bayan Fischer şimdilik, dükkânın arkasındaki depoya bırakabileceğimizi söyledi. Peki, dedim. Bizim açımızdan önemli bir kolaylık. Taşınmak deyince kimbilir sen neleri düşünüyorsundur. Burada havalar iyi." Hava durumlarını belirten sıfatlar bazı mektuplarda önlerine çok konularak pekiştiriliyordu. "Aklın bizde olmamalı değerli kocam. Kahramanlıklarınızla onurlanıyoruz. Dünya ise bize çekinerek bakıyor." –Bu kalıp değerlendirmeyi de patronu Bayan Fischer özellikle dikte ettirmişti–. "Haberleri olmalı büyük adamlarımızın bizlerden. İnanmış destekçileri olduğumuzdan kuşku duymamalılar..."

Yazdıklarının içerikleri aşağı yukarı buydu.

Kendini yönetebilen, yaşını başını almış eli ayağı tutan bir insan olarak bu uzak yolculuğa çıkabilirdi. En çok yirmi gün sürecek bir gezi için kızından izin alamama kuşkusunun verdiği öfkeyi duydu.

Hem yalnız yaşıyordu, hem de birilerinden izin alması gerekiyordu.

Türk aileye bu yolculuğu yapmayı kendisinin de istediğini açıkça bildirmeliydi.

Onlar sanki bilmiyorlar mıydı?

Bütün Alman kentlerinde, geziniz, şuraya gidiniz buraya gidiniz duyurularından geçilmiyordu.

Batı Alman yurttaşları gezi firmalarının en iyi müşterileri olmalıydılar.

Böylece yazacaktı.

Üstelik bu insanları da, (mektubun en can alacak noktası bu bölümü olmalıydı,) sevilir, güvenilir bulduğunu belirtecekti.

Kızının ilk telefonunda, bu bilgileri sayın kapıcılarının ona iletmesini rica eden mektubuna "saygılarımla" sözcüğünü ekleyebilirdi. Yaşlı kadın "saygılar" sözcüğünün yakışıksız kaçacağını düşündü. Bay Ranke'nin belki de daha küçüğü olduğunu, kapıcılığın da sosyal konumda önemli bir yer sayılamayacağını gözönüne alarak "selamlarla" sözcüğünü bitiş için yeterli saydı.

Gidecekti.

Çıkacak tatsızlıkları göğüsleyerek gidecekti.

Yarın bir bavul almalıydı.

Hemen almasa da, öyle ya beğenmeyebilirdi, kişisel şeylerini sabah gözden geçirmeliydi, yeni edineceği bavulun büyüklüğünü ölçebilmek için.

"Çok şeyim yok" diye düşündü. "Giyimlerim de neredeyse on beş yirmi yıl önceden kalma. Bazı şeyler almalıyım. Omuzları tam bana göre, yakası ak dantelli koyu renk bir giysi ne güzel olur. Sonra ayakkabılar... Belki bir de çanta. Hafif bir mevsim pardösüsü. Çocuklar benden utanmamalı. Alman ninelerini oralara tanıtmaya götürüyorlar. Gideceğim. İstiyorum."

Radyonun başka dalgalarla karışarak parazitlenen istasyonunu duydu.

Kalktı mutfağa yöneldi.

Sesi kapattı.

Çevresine bakmadan döndü.

Karyolanın yanındaki koltuğuna yerleşti.

Küçük kızın derin uykuda olduğunu her zaman kanıtlayan yatışına geçtiğini gülerek izledi. Yüzü aslında yanlamasınaydı. Kollarını iki yöne dümdüz açmıştı.

Yorganını kol altlarından yukarıya doğru düzeltti.

Korkmaz'larla gitme kararını vermiş olması, demin içini teperek yol arayan o amansız çöküş duygusunu silmişti.

"Neredeyse gelirler," diye düşündü.

Saate bakmayı istemedi.

Yapıdaki sessizlik bütünlenmişti.

Bir uçak geçti.

"Uçağa bile bineceğim," diye düşündü. "Ben sevmezdim uçakları. Fakat şimdi aynı şey değil. İnanılır gibi mi bu? Savaş bitti Frau Lemmer. Ve bunlar o düşman uçaklar değil."

Göğsüne kaburgalarının altından iten bir sıcaklık bastı.

Tedirgin olmadı.

Ona anlatılan Güney güneşini anımsattı bu.

Silme bir ışık yumağının gün boyu gölgesiz kalan, batışını en çekici renklerle donatarak çekilen o güneşi.

Engin aydınlığından geçerken kuş sürülerinin düşe dönüştüğü güneşi.

Uçağın sesi uzaklaşmıştı.

— Her beş dakikada geçiyorlar geceleri bunlar sanırsam, dedi Frau Lemmer kendi kendine.

Bacaklarından başlayarak, tüm bedenini yoklayan sıcaklık, bağrındaki tek bir noktada sertçe yoğunlaşıp; ardından omuzlarına dağıldı.

Gövdesinin yeğnileştiğini ayırt etti.

Ağırlaşan gözkapaklarını direnerek açtı.

Başını kaldırdı.

Tavanla duvarların kesiştiği odanın geniş dikdörtgeninde fırdolayı dönerek bezeyen alçı kabartmaların defne dalı çıkıntılarına baktı.

Yapının kuntluğunu düşündü.

Dar, uzun, içerlek pencerelerin pervazlarına da oluklarla derinlik kazandırılmıştı. Marangoz işçiliğinin ustalığını, yılların bakımsızlığı bile hâlâ yıpratamamıştı.

Geçmişte varsılların yaşadığı bu semtin eski oturanları, odayı kendilerine hangi yaşama zamanı için ayırıyorlardı acaba.

Taşındıkları ilk günlerde ana giriş avlusuna sağ yönden bakan düz yüzlü, sütlükahveye boyalı iç kapı boyutlarını aşan yüksek-

likteki kapıların ardında arabalığın, ahırın olduğunu söylemişti kapıcı.

Bombalanmalardan etkilenmemişti o bölüm.

Açıldığında da paslanmış kurşunlar, kapağı kopmuş çelik demir karışımı bir kasa, İngiliz tipi körük derileri yırtılmış, dingilleri boşta, kristal camlı gösterişli lambaları sağlam iki binek arabası, üst üste yığılmış pirinçli demir karyolalar, küf bağlamış yedi sekiz semer, sahiplerinin harfleri üstlerine dağlanmış domuz derisinden gezi bavulları, dantelleri eprimiş, fırlak telli şemsiyeler, bir şapka kutusundan taşmış gazete kupürleri, devrilmiş bir şarap rafının altındaki kırılmış ince boyunlu içki şişeleri... Tüm bunları birbirine tüllenerek eklemleyen kalın örümcek ağları vardı.

"Eskiden hastane gibi mi kullanılmış acaba?" sorusunu atıyordu Hausmeister ortaya.

Birinci savaşta da Almanya vardı.

Zamanın büyük zenginleri pek çok yerde konaklarını açıyorlardı askerlere.

Kapıcı, onu hep heyecanlandıran, savaşkanlık öykülerinden birini kurma, çağrıştırma olanağını taşıyan bu mekân için, uzun uzun düşündüğünü belli eden tekerlemesini dinleyenlere önemseterek ağır ağır ilerliyordu:

"İki kere iki dört. Bu böyle sayın hanımefendiler."

Burada ve bilmediği pek çok yerde insanlar doğmuşlar, yaşamışlar, ölmüşlerdi.

Herr Haabe ise gümüş saçlı, soylu, onurlu başını şimdi yine sallıyordu. Yüzünü ara ara sıyırıp geçen bir hüzünle konuşuyordu.

"Biz insanlar salt aynalardaki yansımalarız, değerli hanımefendi. Träume im Spiegel."

Doğruydu.

Ailemden bile ne çok insan ölüp geçmiştir hayatta, diye düşündü. Ben ne kadar azını tanıyorum.

Babacığım hep gösterişli bir cenaze töreninden yanaydı.

Ocağın başında toplanılıp, Kutsal Kitap'tan bölümler okunduğunda bizleri ayrı ayrı değerlendirircesine süzer, "Doğmak ölmeye hazırlıktır. Âdemoğullarının torunları," diye deri ceketini çe-

kiştirip söze girerdi. "Kişi doğum anını yükseltemeyebilir fakat ölümünü düzenleyebilmeli." Annesi, o yumuşak bakışlı elâ gözleri, küçük narin bedeniyle başını kaldırmadan yanıtlardı: "Ben alçakgönüllülükten yanayım. Ahlâklı, düzgün yaşamak; sessiz, yalın bir törenle gömülmek isterim. Hıristiyanlık çalım atmak değildir, biliyorsun."

Susarlardı.

Oysa değil cenaze töreni yapmak, ölüleri bile yitmişti.

Savaş bitti bitecek diye yaşanılan o günlerde peş peşe toprağın anadamarına gömülen bombalarla tanınamayacak duruma gelen kentlerden başka köyler de dümdüz edilmişti.

Çiftçilerin ilkyaza hazırladıkları ekili topraklarına belki onlar da birlikte karışıp yok olmuşlardı.

Kardeşleri Michael ile Mathias'ın ölümlerini, kayıplarını ona yazıp bildiren annelerinin, kendisi ve kocası için böyle bir sona inanmadığım çok iyi biliyordu artık Frau Lemmer. O denli yalın bir hayat biçimleri vardı ki, kadıncağız birilerinin onları düşman sırasına koyup önemseyerek kökten yok etmeye kalkacaklarını düşünde bile göremezdi.

Annesinin geldiği soykolunun sofuluğu, onda, hoşgörü, sevecenlik, ara ara da kötü haberler bekleyen bir güvensizlik olarak boy vermişti.

Baba yönünden ise durum daha da az karışık değildi. Pomeranyalılar da kimlerdi? Ya da Silezyalı dokumacı hısımlar?..

Her yanın don yaptığı bir kış sabahında arasız vurulan kapılarını açtığında, karşısındaki ak saçlarını omuzlarıyla birlikte kalın elörgüsü şalıyla örtmüş güleç yaşlı kadına bakakalmıştı. Koluna geçirdiği sağlam örgülü, derin karınlı sepeti, nefti şayaktan kalın geniş eteğinin bileklerine varan uzunluğu, kunduralarının kabaralı olduğunu açıklayan sesi; annesinin eşi elâ gözlerindeki iyilik dolu anlam, kaba keçeden kara ceketinin kemerine asılı iri taneli tespihiyle, onu göğsüne sıkı sıkı bastıran nineyi unutmak olanaksızdı. Parmakları kâfuru kokuyordu, soluğu vanilya.

"Nerede o, nerede o melek anneciğin?"

Sesi, temiz havanın serinliğini de getirmişti eve.

Annesi onları kucak kucağa gördüğünde, sevinç gözyaşları dökmüştü.

"Tante Marianna, gördüklerime inanamıyorum. İşte Friede'ciği kucaklıyorsun... Ta oralardan buraya... Biricik tante Marianna, ne mutluluk bu... Dualarım hangi azizin bana kapılarını açtığı güne rastladı. Girin. Dışarısı soğuk."

"Elbette soğuk olacak kızım. Kış ortasındayız. Yaradan her şeyi uykuya çekti ki toprağın karnındaki tohum tutsun. Bu da sessizlik ister. Kadınla erkek gibidir toprak, bilmez değilsin."

Sonra günlerce yüz yüze vererek konuşmuşlardı annesiyle.

Karlar erirken geldiği gibi gitmişti tante Marianna.

Frau Lemmer, tüm bu kişilerin öteki yakınları da olacağını ve bu insanların binlerce kez acılarla umutlarla eklemlenerek, hayatı sürdürmelerindeki büyük gizi çözememişti.

Koltuğunda doğrulup küçük kıza bir kez daha baktı.

Yüzü bir sedef oymanın saydam güzelliğindeki pembelerle dalgalanarak uyuyordu.

— Sen ona iyi bir kader çiz Tanrım, diye dua etti. Annesinin, babasının, bizim çektiklerimizi yaşamamalı. Bu güzel varlığa adaletli ol. Fakat hayatın haklar dağılımında bir adaletsizlik yok mu? Kadından ve erkekten doğan insanoğlunun yazgısını bu kadar acılı ve değişik yazman bana doğru görünmüyor.

Kolları gevşedi.

Sıcaklığın yerini ince bir ter aldı.

Adalelerinin erirce yittiğini duyumsadı.

Bir uyku öncesi rahatlamasına mı giriyordu, şaştı.

Saat ancak dokuz buçuk olabilirdi.

O bu saatte uyumazdı.

Kalın tahta şişleri doğrulttu.

İlmikleri bir baştan ötekine saydı.

"Güzel, katıksız bir yün," diye aklından geçirdi. "Âdem çocuğu ısıtacak.

Bitmesi yaza düşüyor. Fakat gelecek güzde, kışta elini attığında hazır olur.

Sırttaki ilmek sayısı ne kadar az. Gövdesi dar, küçük. Delikanlılıkta gelişir.

Çocuklar çabuk büyürler, göz açıp kapayıncaya kadar.

Çocukluğu yaşamak, belki de doğamız için en doğru neden."

Yaşlı kadın yeniden tavanın bezeklerine baktı.

Şakakları birkaç kez üst üste zonkladı.

Koltuğun sırtına olduğunca dayandı.

İki düz sayıp bir ters alırken uzaktan uzağa panayır çığırtkanlarına özgü bir duyuru ulaştı kulağına.

Dağ doruklarından inen bir kalabalığın sağlıklı soluyuşunu duyar gibi oldu.

Bir orman loşluğunun güneşi süzerek emen, çayır kokulu esintisi savruldu odada.

Çevresi yeniden sessizleşti.

Derin bir soluk aldı.

Elektrik düğmesini odaklayan tavan göbeğine bakmaya başladı.

Yapının yoksullaşma sürecini gösteren üst üste vurulmuş badanaların kabalığı altında silinmeye yüz tutan çanakları tombul lale kabartmalarını seçti.

Bir zamanlar görkemli saray avizeleri benzeri şeyleri taşımış çıkışında şimdi sarkan kara kablonun ucundaki ampule baktı.

Göğsüne sivri bir şeyler batarak dönüşüyor gibiydi.

Üşüdü, elini oraya bastı.

Gidip damlasını alsa iyi olur mu, düşüncesi geçti kafasından.

Olağanüstü rahatlamıştı bu gece.

Ara ara yoklayan bu yabancısı olduğu belirtileri önemsemedi.

— Son günlerdeki iştahındandır Bayan Schultze. Korkuluğa dönmüşken toplamaya başladın. Göğüslerin belirdi kocanuş kız. Yemeklerin ucunu kaçırmamalısın ya, olsun. Korkmaz'ların ailesiyle buluştuğunda ikramlara naz gösterilmeyecek, diye keyifle konuştu.

Yününü yeniden örmeye başladı.

Bir ara oda kapısının alınlığını süzdü.

Orda da lale bezeklerin eski varlığının zor anlaşılır izlerine rastladı.

— Her şeyin üstünden ne çok zaman geçmiş. Zaman Friede Schultze, diye fısıldadı. Ürkütücü, dehşet verici bir şey. Sus, çocuğu uyandıracaksın.

Dönüp bebeğe baktı.

Örgüsüne ara verip küçük kızın yanağını belli belirsiz okşadı.

Parmaklarının değip değmediğini anlamamıştı o ipeksi yüzeye.

"Daha iyi Elfriede Schultze," diye düşündü, "dokunmamak daha iyi. Bebeğimiz naziktir. Benzersiz çiçekler gibi. Rüzgâr bile incitip örseleyebilir. Oma Haake'nin masallarındaki prensesler, periler de öyle değil miydi? Onlara da dokunulmazdı. Tenleri anında, duyarlıkla değme izleri taşımaya başlardı."

Karnında bir ağrı döndü. Göbeğinde buruldu kaldı.

Önemsemedi.

Üç ilmik daha attı, şimdi tersten örecekti.

Böylece seçtiği örneğin uygulanmasını eksiksiz sağlamış olacaktı.

Sıkı örmeliydi. Elişinin gevşeği zamanla çuvallaşırdı.

Astarlayacaktı da ceketi.

Özenilesi bir şey yapmak istiyordu.

Şişlerin ucuyla çaprazlayarak aldığı dörder ilmeği üst üste bindirirken parmaklarının narinliğini beğendi.

Eklemleri pürüzsüzdü, teni gergin ve nemli.

Onca işe karşın hâlâ böyle kalmalarına çok şaştı.

"Onun yoksulluğu tek kişi içindir. Göle yansımış yeminler silinir. İlk aşk dayanaksızdır. Gençlik hayatın sütannesidir. Ağlama... Bekle, büyüyeceksin."

— Çabuk öğreniyorsun Friede'ciğim. Becerikli olacaksın. Bu da gerekli. Miras zengini olmayanlar, zenginliklerini bileklerinde, sabırlarında taşımalılar. Unutma e mi?

Genç kadının ocağın alevinden yanakları kızarmıştı.

Tam ocak önü örtücüsünün oraya bıraktığı ağır demir ütüyü kaldırıp işaret parmağını tükürükledi, altına sürdü, ısısını anladı.

— Ütü mü yapacaksın anneciğim?

— Evet Friede'cik, şarap bayramını unuttun mu? Nerdeyse başlar. Düzenli, temiz olmalıyız. Özellikle baban. O ailenin reisidir...

Ocağın üstündeki rafa ortalama konmuş Kutsal Kitap'a, yanındaki pipoya baktı. Her ikisi de toprak yoğunluğuna ulaşan boz bir toz tabakasıyla örtülmüştü. Oysa her şey, her zaman tertemizdi evlerinde.

— Michael'le Mathias'ın kadife ceketleri yetişti mi anneciğim?

— Neredeyse... Kol, yaka uçlarına kara harçtan geçsem diyorum. Nefti kadifeye yakışır.

— Anneciğim seni nasıl sevdiğimi bir bilsen...

Genç kadın birden kavrayamadığı bir uzaklığa çekilmiş, oradan bakıyordu kızına.

Gülerek el sallıyordu.

Adım attığını belirten bir devinim görünmeyen duruşuyla, arasız geriye kayıyordu. Seslendiği ise ağzının açılıp kapanışından belliydi.

— Ne diyorsun anneciğim, duyamıyorum. Daha yüksek sesle söyle.

— Elfriede, sevgili çocuğum, Noel çöreklerinin nasıl yapıldığını sakın unutma! Ökseotlarından çelenkçikler hazırlamayı, kereviz ve turp tohumlarını nemden korumayı, kutsal bakire heykelciğini, bir de benim gümüş kaplama haçımı... Ninniyi de unutma. O, ninenden kalmadır sana. Nasıl yoksulduk bilsen. Bazan ot toplar yerdik. Hava hep ayaza keserdi. Toprak don tutardı. Isınabilmek için beş kardeş bir yorganın altında otururduk bütün gün. En küçük kardeşimizi ninen emzirirdi. O, daha emekliyordu. Birgün hepimizi sırayla çağırıp, sütünü emmemizi istedi ninen. Gözyaşları göğüslerini yıkıyordu. Onun için dua etmelisin. Adı... adı... şimdi söyleyeceğim... adı...

Genç kız üstünü silkeleyerek kalktı.

Babası her zamanki yerinde beliriverdi.

Dinlenme anlarındaki yatışmışlığıyla piposunu nefesliyordu derin derin.

Tozlar hiç dağılmıyordu pipodan.

— Baba ben çıkıyorum. Bir isteğin var mı?

Babası dönüp, kızını beğeniyle süzdü. Konuştu.

— Bir şey gerekmiyor, Friede'cik. Delikanlılara yüz verme yalnız. Onların çapkınlıktan başka şeye aklı ermez. Ben de öyleydim bir zamanlar. Anneni, yağmurlu bir günde, kilise çıkışı görmüştüm. Teni ışık saçıyordu. Gözleri çiçekler gibi açılmıştı. Neyi görse unutmamak istercesine... O bakışlarıyla insanı etkiliyordu. Değerli taşları andıran bir genç kızdı. Yeşillerden, bal renklerinden oluşmuş. Bütün varlığı dokunulur bir saydamlıktaydı. Evlendik. Birbirimizi hoşnut ettik. Yeni serilmiş temiz çarşaflarımızı geceleri terimiz ıslattığında bana bakmaktan hep kaçınırdı. Mutlu bir koca, sözü dinlenen bir babaydım. Uyumlu bir Hıristiyan oldum. Fakat güzel bir gömme töreni yaptıramadım kendime, kızım. Üstelik iş işten geçti. Görüyorsun.

Ağıllarının bel veren kapılarını, sonraları küçük bir mandıraya çevirdikleri kümes kapısını, bahçenin ortasında durup, babası kendisini uğurlayacak mı diye baktığında kapıların yarıdan kesme ağaçlardan yapılma tahtalarla üstlerinden çaprazlama çakılarak kapatıldığını gördü.

Asıl şaşırtıcı olan, annesinin onurlandığı uçları el dantelleriyle bezeli perdeli pencereleri de aynı tahtalarla örtülmüştü.

Bakımlı çimenlerin arasından bıraktıkları patika yolun kıyılarını kalın geniş çayır mantarları bürümüştü.

Bahçe kapısından çıkınca iki doru katananın çektiği saman arabasına dolmuş köylüleri selamladı sevinçle.

Arabacının yanında deli avcı Mathias Bühler vardı.

Avcının önemli günlere özgü bir giyimle dikkat çeken kılığındaki uyuma, davranışlarındaki dengeye şaştı.

Tüm genç kızları korkutan ünlü şarkısını yine söylüyordu, ama bu kez sesini usta bir şarkıcının dikkatiyle kullandığından uç notalara zorlanmadan yükselebiliyor, pese geçtiğinde de ezgi sevecen, gizemli bir anlama bürünüyordu.

Arabadaki genç kızlar, delikanlıları kışkırtacak kahkahalar atıyorlardı.

Aynı anda onu hepsi birden görüp bağırdılar:

— Elfriede Schultze gelmiş başkentten. Hoş geldin güzeller güzeli... Haydi yürü şarap bayramına.

Arabada yer olduğu halde onu beklememişlerdi.

Başkente ne zaman gittiğini çıkaramadı.

Annesini bulup sormalıydı.

Nereye, ne zaman gitmişti acaba?

Dönüp baktı.

Bahçe kapılarına da aynı kesimdeki tahtalar yine çaprazlama çakılmıştı. Çivilerin kara, iri başlarını seçti.

Evlerini, yandan ulaşarak saran yabangülü sarmaşığı solmuş, pörsümüştü.

Dülger Willibald Krause'nin dükkânını geçerken adamın durmadan artan bir yonga yığınının ardında, yittiğini seçti, bağırdı:

— Willi Amcacığım, beni duyuyor musun? Annem size uğradı mı? Yani buradan geçti mi?

— Sen kimsin çocuk? Sesinden çıkaramıyorum.

— Willi Amcacığım, siz beni severdiniz. Küçüklüğümde bebek evi bile yapmıştınız bana. Komünyonumda da hiç uğramadığınız kiliseye bile gelmiştiniz. Köy bu halinize masallar düzmüştü.

— Adını söyle çocuk. Ben sanıyorum ömrümde hiç bebek evi yapmadım.

— Adım Friede. Köyümüzün papazından sonra en iyi İncil yorumunu yapan adamın, Bay Schultze'nin kızıyım. Üstelik de o sizin dostunuzdu. Haklı olabilirsiniz. Bebek evini ilk kez başkentte görmüştüm. Daha anne olmamıştım. Siz bana daha önceden, sonradan gördüğümün aynısını yaptınız. Unutmuş olamazsınız.

— Karşı çıkmayacağım anlattığına. Tuhaf bir dünyadayız çocuğum. İnsanların çoğu budala ve kötüdür; zayıf, ikiyüzlüdür. Arada bir bebek evi yapacak denli incelikli olabiliyorlar. Doğru. Babanı severdim. Sofuydu, kimseyle inançlarını tartışmazdı. Bana sorarsan onun kutsal kitap merakı, oradaki öykülerle kafa bulmasındandı. Aziz Sebastian'ı İsa'ya yeğlerdi o. Öyle bir adam işte. Schultze'nin kızı, şimdi kaç yaşındasın söyle bakayım?

— Tam on beşimdeyim...

— Unutulmaz güzellikte bir yaştır Friede'cik. Annen kiliseye gitmektedir. Bombalar yolları, arsaları, tarlaları, ağılları, mandıraları birbirine benzetti. Fakat gel gör ki annen, ne yaptı etti kilisenin yolunu buldu. Ona gittim, "inananların en inananı, pek değerli Bayan Schultze," dedim. "Bu yaptığınız saçmalıktır. Bak-

sanıza çevrenize? Köyün gelmiş geçmiş tüm kişilerinin doğum, evlenme, kutsanma, ölüm kayıtları yandı. Çan kulesinin yerinde yeller esiyor. Yani artık burası kilise değil." Beni sessiz dinledi, ama gitmekten hiç caymadı. Tahtadan çorap örme yumurtasını, erkeklerinizin delik çoraplarını torbasına doldurup her yanı dımdızlak kalmış toprak yığınının tepesindeki yarım mihraba yerleşerek, elişlerini arasız orda sürdürüyormuş. Bugünlerde annenin şarkı bile mırıldandığına yemin edenler varmış.

— Şarap bayramına gelemeyecek öyleyse, Willi Amcacığım.

— O, iyi bir kadındı kızım. Sen gecikmeden git.

Yol boyunca çevreye aralıklı serpiştirilmiş, büyük bahçeli evlerde yaşandığını belirten bir kanıt olmamasına sevindi.

Anlaşılan, köyün bütün insanları bayramdaydı.

Toplanma alanına yaklaştığını müzik sesinden anladı.

Polkaya yaraşır bir coşkuyla çalıyordu orkestra.

Önemli günlerin ormanın başlangıcındaki toplanma yerinde, kalabalığın sesi neşeyle çınlıyordu.

Aralarına katılmadan, utancını yenmek, taşan sevincini durultmak için, ekseninde yavaştan hızlıya dönmeye başladı.

Etekleri geniş dalgalanmalarla açılıyor açılıyordu.

Kumaşın gökkuşağı yansımalarından alamadı kendini.

Üstündekiler, pahasını biçemeyeceği bir ipekten yapılmaydı.

Annesi de ona, demek bu hasat için bu olağanüstü giyimi dikmişti.

Babası, saçlarını beğendiği biçimde taramasına karşı çıkmamıştı.

Saçları omuzlarından aşağı, altın tozu yansımalar saçarak savrulup toplanıyordu.

Bedenini saran giyiminin düğmeleri incidendi. Kollarının omuzbaşı kabarıklığı serçe parmağı enliliğinde dore kordelalarla atkılanarak sıkılmıştı. Bacaklarının sık dokulu ak tenini belirginleştiren ayakkabıları da giysisinin eşiydi.

"Kimseden çekinmeme gerek yok," diye düşündü genç kız. "İşte bir bey kızının giyebileceği şeylerle bezeliyim. Alımlıyım. Güzelliğimden utanmamam gerekir. Utanılacak bir şey olsaydı, masallardaki prensesler ve melekler güzel olmazlardı."

Herkes ortadaydı.

Polkanın yanaklarını kızarttığı genç kızlar, gizlemeye çalıştıkları ergenliklerine ters bir kösnüllüğün, ilk dışlanması sayılabilecek gülüşleriyle eş değiştiriyorlardı.

Delikanlılar zıplayarak genç kızları bellerinden ustaca sarıp bırakırlarken, isteklerinin sabırsız bilenen gücünü, uyumlu tutuşlarıyla örtüyorlardı.

Orkestranın yeri diye yapılmış ağaç yükselti, yukarıdan sarkıtılmış olgun üzüm hevenkleriyle bezenmişti.

Orada, tam orada bir nefesli için aykırı kaçtığı söylenen enlilikteki çalgısını çalan delikanlıyı gördü.

Kemancının bir ayak önünde, uzun boylu, eğimlerini, üflediği müziğine uydurduğu bedeni, iri elleri, düzgün parmaklarıyla, gözleri yarı aralık duruyordu.

Çalgısını okşar gibi tutuyordu.

Dizleri eprimiş kadife pantolonunun üzerine parlattığı çizmelerini çekmişti.

Güçlü baldırları, dar kalçaları, ergenlik yıllarına özgü kabalığa yatkınlığını yitirmiş, akışkan bir uyum kazanmıştı. Köyün, hep üstünde görmeye alıştığı kalın, pamuklu gömleği, ustalıkla gizlenmiş bir iki yamaya karşın, delikanlıya yakışıyordu.

"Yüzünü görmeliyim iyice," diye düşündü genç kız.

"Ah, yıllar var ki anımsamak isterim, çıkaramam. Tanıyorum onu. Fakat yüzünü gözümün önüne getiremiyorum, yıllardır çırpınıyorum böyle. Onu, ne zaman ansam yüreğim göğsümü yırtacak gibi çarpar. Arkası dönüktür hep, yürür, çoban köpekleriyle. Yok olur bakımlı sürüsü, yamaçlara yayılır. Bense yaban eriği baharına karışan o keskin gübre kokusunu duyarım."

Genç kız, anımsadı.

Yanakları kıpkırmızı kesildi.

Bir adım geriye çekildi.

"Onu nasıl unutabildim?

İşte, ah sensin, bir taneciğim.

Kollarında uyumayı hayatımın en büyük dileği saydığım.

Adaklarımı adına adadığım, kimsesizim.

Evet sen."

Yanakları apak oldu bu kez.

"Henrik, Henrik... Beni duyuyor musun?

Henrik Henrik... Beni duyuyor musun?

Geçtiğimiz mayıs seninle göl kıyısında karşılaşmıştık ya...

Ben tarladan dönüyordum.

Eteklerim topraklanmıştı.

Saçlarıma ağaç kabukları takılmıştı."

Genç kız nemli toprağa oturmuştu.

Delikanlı, hemen hemen tam yanındaydı.

Sonra, birden ayağa kalkıp bir bahçeyi bölen, odunlardan çatılmış yarısı yıkık çite dayandı.

İkisi de suskun, göle bakıyorlardı.

Sık yapraklı yıllanmış ağaçların koyuluğu, ara ara suyun yüzünü yalıyordu.

Gölün karşı kıyısındaki, gevşek görünümlü, tahtadan küçük bir iskeleye bağlı yayvan bir kayık, ipinin uzantısında belli belirsiz ileri geri sallanıyordu.

Delikanlı eğilip ince bir dal kopardı.

Cebinden çakısını çıkarıp özenle taze yüzeyini yonttu dalın.

Kıymıklardan bazıları genç kızın eteğine sıçradı.

Çakısını katlayıp cebine koydu.

Dalla çizmelerine vurmaya başladı.

Sonra göle küçük bir eğimle uzanılan toprak çıkıntıya yürüdü, arandı.

Bahar güneşiyle dolgunlaşmış, suyu özümlemiş yeşilliklerden bir demet yolup arkasına doğru attı.

Çimenler kızın saçlarına döküldü.

Genç kız kızardı, konuştu:

— Niçin başıma bir şeyler atıyorsun Henrik? Otursana. Buraya gelme fikri senindi. Günlerdir orman yolunda durup beni bekledin, biliyorum...

Delikanlı boğuk bir şeyler geveledi ağzında.

Dalla çizmelerini yeniden dövmeye başladı.

Kendini atarca, birden oturdu genç kızın yanına.

Omuzları bu kez, kesinlikle değiyordu birbirine.

Genç kız göğüslerinin, sırtının, belinin, boynunun sıcak dalgalarıyla yoklandığını sezdi.

Başını öylesine eğdi ki, dizlerinden geçirerek kavuşturduğu kollarının dirseğinden ötesini ancak görebiliyordu.

Delikanlı, pisipisi otlarını avuçlayıp kopardı.

Aralarından birini ağzına aldı.

Dişlerinin arasında çevirmeye başladı.

Otun buğday başağı kesimli ucu, yanağını okşuyordu genç kızın. Başını dikerek konuştu:

— Eh, artık gitmeliyiz, bence.

Delikanlı hızla elini onun boynuna koydu.

Parmakları arasız titriyordu.

— Böyle bir şey yapmamalısın. Günaha girebiliriz.

— Niçin?.. Fakat biricik Friede, kim günah diyebilir? Ben inanmıyorum.

Genç kız sözlerindeki karşı koyuşu unutmuşça oturuşunu değiştirmedi.

Delikanlı elini aynı hızla çekti.

Yeniden sustular.

Günün uzayan gölgeleri bulundukları yerin kuytuluğunu çoğaltıyordu.

Karşı kıyıdan ilkten bir uykukuşunun, ardından bir saksağanın ötüşü onlara ulaştı.

Genç kız sesini yadırgayarak konuştu:

— Gitmeliyim. Akşam oluyor. Annem şaşabilir şuncacık yolu böylesine nasıl uzatabildiğime.

— Biraz daha kalsan, lütfen, sana dokunmayacağım. İnanabilirsin.

Genç kız döndü, tam yüzünün yanındaki o ince bir hüznün indiği yüze baktı.

Delikanlının sarı tüylerle koyulan üst dudak kıvrımlarını, biçimli çukur çenesini, yaban kestanesi rengi saçlarının at yelelerini andıran diriliğini, içine sarı ışık düşen kahverengi gözlerini, ince kartal kesimli burnunu tutkuyla izledi.

Sonra birden kaçırdı bakışlarını.

Delikanlı bu kez belli belirsiz tuttu boynunu.

"Henrik'in ellerindeki sıcaklık, senin teninin yanışını, yaz güneşinde kalmış som bir mermerin ılıklığına indirgemişti. Delikanlı, akkor kesilmişti. Unutulur mu hiç?"

Delikanlının eli boynundan ensesine geçti.

Terin serinlettiği yabankekiği kokan gür saçları diplerinden acemice okşadı.

Genç kız, bedeninin böylesine güçlü bir duyarlıkla donanmışlığının şaşkınlığı içinde inledi.

Delikanlı onu, okşamalarla kendisine çevirdi.

"Anımsadın, değil mi? Gençliğinin doruğundayken, isteğin, aşkın ömründeki en uygun tek karşılaşması ne umulmaz bir anda gerçekleşmişti. Sahip olduğun incenin incesi sinir birimleri bile yaşamanın sonsuzluğuyla tanışmıştı. Unutmuş olamazsın."

Başlarının üstünde bir yabanarısı dolanarak uçtu.

Delikanlının dudakları ağzını ararken, gözlerini sıkı sıkı yumdu.

Ağızları birbirini tam bulamadığından dudaklarının sağ ucuna kayan öpücüğün verdiği esriklikle bedeni ağırlığını yitirdi.

Daha önceden hiçbir örneğini tanımadığından neye benzeteceğini bilemediği bir tatla dolarak bedeninin ayrıştığını duydu.

Duyularının gemlenemezliğinde gözlerini açtı.

Delikanlının terleyen güzel burnunu, saçlarının düzgün, geniş alnına düşüşünü, gözkapaklarının uçuk mavi ince damarlarla örgülenmesini gördü.

Yeniden yumdu gözlerini.

Eliyle Henrik'in elini arandı.

Bedenlerini birbirlerine yaklaştırmaktan korkuyor gibiydiler.

Ağızlarında söze benzeyen bir şeyler geveliyorlardı.

Utançtan çok, ilk öpücüğün taşıdığı gizin, bir kutsanma töreninin görkemini andıran dokunulmazlığını duyumsuyorlardı.

Genç kız duyularının yüreğini sarsan isteklenmesiyle delikanlının gömleğini aralayıp, göğsünü okşadı.

Sonra yükselip alnını öptü.

Henrik, şaşılası uzunlukta bir süreyi kapsayan bu ilk öpüşün mutluluğunu içine kazımak amacıyla gözlerini hiç açmıyordu.

Konuştu:

— Şimdi ölsek. Daha uzun yaşamak anlamsız. Mutluluğun doruğunda ölmek, yaşanmış acıları bağışlatır insana. Ölsek, göle, ormana, yamaçlara, toprağa karışsak birlikte.

"Yüreğini yüreğine yasladı, istemin güçlü yükselişiyle çarpıyordu bağrı, duydun."

Genç kız ona şaşarak baktı.

Bedeninin her noktasında atan arzusu yatışıncaya dek gözlerini yummayı sürdüren delikanlıyı izledi.

Ağlamakla şarkı söylemek isteği karışıyordu içinde.

Konuştu:

— Henrik, biz çok genciz. Kimbilir, önümüzde yaşanacak neler var? Ama ant içmeliyiz. Birbirimizden başkasının olmayacağız.

Delikanlı bir düşten uyanmış gibi bakındı çevresine.

— Henrik, söylediklerimi duymuyor musun.

— Duyuyorum. Biliyorum ki olacak şey değil. Bir öksüz çobanın ant içmesinin önemi nedir ki?

Birden fırladı.

Gölün yumuşak inişinde görünmez oldu.

Elinde küçük bir çançiçeği buketiyle döndü.

Kızın önünde dizüstü oturdu.

Çiçekleri, onun kulaklarının ardına iliştirdi.

— Flütümü her çalışım, sana bir şeyler iletmek içindi. Artık hiçbir dileğim kalmadı. Bundan sonra yoksulluk, kimsesizlik beni kederlendirmeyecektir. Delikanlı oluşumun en mutlu anı-

m yaşadım. Sevdiğimi öpebildim. Sen orman perisisin, ben de öksüz prens. Seni öylesine seviyorum ki, ölseydik inan ki daha çok yaşardık.

Orman yolunda el ele yürüdüler.

Beyin mandıralarının yayımını kesen sapakta birbirlerinden ayrıldılar.

Buluşmak için sözleştiler.

Orkestra polkadan valse geçmişti.

Genç kız, ipekten bol eteğiyle en güzel valsi kendinin yapacağını biliyordu.

Önünde eğilip dans izni isteyen asker giyimli genci geri çevirmedi.

Genç adam onu kollarına aldığında, nemde kalmış bir çuhanın barutla karışmış ağır yanık kokusunu duydu.

Genç adamın tanış yüzüne kolaylıkla gülümsedi.

Genç adam derinden gelen pürüzlü sesiyle konuştu:

— Bizi iyi hakladılar küçük kız kardeşim. Gittikten iki ay sonra Michael'le bölüğümüzü ayırdılar. Utkularımızı sizlere ileten haberler gittikçe düzmece oluyordu. Sonra o karının siperlere dek ulaştırılan şarkısı Lili Marlene. Şıllığın biriyle, siperde yarı bele kadar çamura batıp, otuzbir çekmekten öte neye yarardı ki bu saçmalık. İlk birkaç düşman herifin beyinlerini on ikiden patlatıp dışarı akıtınca, "Kim başardı bunu?" diye arandım. Savaş, küçükhanım, tam, kesin bir kokuşma ve çürümedir. Bir kafatasının kırılırken nasıl ses çıkardığını bilir misiniz? Güç duyulur bir çatırtı, beynin kenardan sızması, beyinde kan yoktur. Ben, başlattığımız bu büyük dünya savaşımızda kusmukçu kahraman tank eri Mathias Schultze diye ün saldım. Her pisliği yapıp geberttiklerimin ardından kusuyordum. Nazik midem beni sindirip öğütemiyordu. Beynim beni terk etmişti. Bu yüzden, salt omuriliğimin buyruklarına başüstüne, diyordum. Savaşta bu, en kolayıydı. İnsan kalarak, insan öldürülemez, küçük hanım. Bedenin, tüm organlarını derilerden, kemiklerden, kaslardan ayrışırken gördüm. Kanın kokusunun, tüm evrelerinde nasıl olduğunu bilirim. Siperlerden fırlayan bir taze ölünün gülüşünü, akan bir gözü... Bundan ötürü bir savaş bilgesiyim ben. Böğrümde bir şarapnel patladı. Gülünç bir rastlantıydı bu. Karlı, sarp

bir yamaçtan aşağıya doğru yuvarlanıyordum... Tan atmamıştı. Kalk borusunun ti sesini duydum. Kavak ormanının buzları kırılıyordu bedenimin altında. Ben, hep yuvarlanıyordum. Öyle bir susuyor ki insan, o kar denizinde... Bilemezsin. Hep bir yaz düşünüyorsun. Bir pınarın suyu doğrudan ağzına akıyor. Sonra annemizi, elindeki yassı haçını, dolgun kalçalarının sönmediği yılları... Kiliseye, abartmadan herkes kadar gittiği yılları... Erkekliğin aşağılık bir şey olduğunu söylersem, sen yine de erkeklerden soğuma sakın. Erkek olmak, aynı zamanda olağanüstü bir karmaşadır. İki parçalı olmaktır. Ahlâk vaaz edenle, kösnüllüğün yollarını kendine hak saymış bir gözüdönük yan yanadır. Serüvenci ve korkak kol koladır. Tanıman gerek. Sen, bizim ailemizin kadınlarına özgü özelliği en yoğun taşıyansın. Katıksız bir kadınsın. Verimli, yumuşak, umutlu... Yalnız kocasıyla yetinecek bir bakire. Irza geçmek, insan bedeninin kendisini kusmasıdır. Ben, günahkârım kız kardeşim. O yabankekiği kokulu çocuk kız, ne yana dönsem beni görüyordu. Saçlarından yakalayıp sürüklerken, "Beni öldür. Beni öldür, şeytan," diye haykırıyordu. İyice tokatladım. Güldüm. "Ben ölüyle yatmam. Onu sapıklar yapar," dedim. Sonra, daha kadınlaşmamış bacaklarını açtım. Bir tutam serpiştirilmiş seyrek kumral tüyün arasına, yırtarak girdim. Kanı yeni kesilmiş çayır kokuyordu. Sonra, kalktı uzaklaştı biraz, avuç kadar yüzüyle duvarın dibinde sessiz oturdu. Sonra kustum, karnıma, erkeklik organıma kustum. Midemden dışkılarım da çıkıyordu. İçinde kıvıl kıvıl kurtçuklar kaynıyordu. "Beni iyi ki öldürmedin zavallı. Çünkü, sen ölüsün," dedi, kendi dilinde. Kurşuna dizme duvarının dibine çökmüştü. Çok kan kurumuştu orada. Bu robunla, kentli matmazel gibisin, Friede'ciğim. Çoban Henrik biliyor musun meczup Bühler'in sevdiği kızın piçidir. Bir piç. Niçin çalgıcıların arasında değil? Bir delilik yapmasın. Barut yanığı ellerimi cılk yara yaptı. Hep yuvarlandım. Son tekerlenişimde gözlerim yukarı dönük kaldı. Vurulanların yüzde sekseni böyle sırtüstü kalırlar toprakta. Ulu ağaçlardan sıyrılarak yükselen gökyüzüne baktım. Noel'de ellerimizde mumlarla kapıları çalıp para topladığımız zamanlardaki şarkımızı söyledim. Bizi hakladılar, Friede'cik. Hem de nasıl...

Şaştı genç kız.

Bu duyulmamış sertlikteki öykünün kutsal şarap bayramı gününe hiç yakışmadığını, bundan ötürü de kendisinin kahraman tank eri Mathias Schultze olduğunu söyleyen bu gencin, maskaralık yapmak amacıyla bugüne katılmış olacağına karar verdi.

Orkestradakiler hiç yorgunluk göstermeden canlı parçaları birbirine ustaca ekliyorlardı.

Annesine, Hermann'm öldüğünü söylemesi gerektiğini birden düşündü.

Böylece ailesinin baştan beri karşı çıktığı öksüz çobana duyduğu aşkını da uslu bir kız olarak onaylatabilirdi.

Koşmaya başladı.

Toprağın buğusu, gün ısındıkça yükseliyor, gölün üstüne tabaka tabaka dalgalanıyordu.

Şarap şenliğinin coşkusuna katılmış, dalaşan köpeklerden birkaçı takıldı peşine.

Köpeklerin güçlü soluklarını eteklerinde duymak neşesini kamçıladı.

İki üç yıldır nadasa bırakılan tepenin yanından dönüp, buğday tarlasına girdi.

Olgun başaklan yararak geçti.

Diri olgun buğdayların dizlerine çarpışı doygunluk duygusunu pekiştirdi.

Tarlanın bitiminde görülen, çatısı kuru otlarla düzgünleştirilmiş, önünde evin genişliği boyunca yalın güzellikte tahtadan bir sundurmanın uzandığı yapıyı gördü.

Dört basamakla girilen kapısının yanındaki masada, büyük bir toprak çanağı dolduran üzümler vardı.

Annesi, oradaydı.

Koyu renk değişmez giyimini, ak pikeden, sivri uçlu bir yakayla yenilemişti. Yanlardan ördüğü bal rengi saçlarını simit kıvrımı yaparak kulaklarının üzerinde toplamıştı. Başında, uçlarını bağlamadığı, kara dantel bir örtü vardı.

Makinenin kolunu hızla çevirip, bir pantolonun yanını boydan boya dikiyordu.

— Anne, anne... Hermann savaşta öldü. Koşarak sana haber vermeye geldim.

— Yanlış haber olmasın sakın, kızım? Dönmezse daha iyi.

— İşte ben de öyle söylüyorum anneciğim. Dönemez. Öldü.

— Friede'cik. Damadım Bay Hermann Lemmer ki kendisi Borsig fabrikalarının çalışkan bir işçisidir, dönecek savaştan. Beni kandıramazsın. Oğullarımız dönmeyecek. Hermann da dönmese belki daha iyiydi. Çünkü yavrum, savaştan kimse zaten sağlam dönemez ki...

— Ben Henrik'ten söz edecektim.

— Ah, Friede... Çocukçuğum... Ne kadar gençsin hâlâ. Öksüz, babası belirsiz yoksul çoban Henrik, köyü terk edeli yıllar yıllar var. Hiç haber alınamadı kendisinden. Dinle, ardıç kuşu ötüyor. Sen görmedin. Gölün kuğularını bir hafta önce ölmüş bulduk. Kanatları açık, suda ağır ağır kayıyorlardı. Meğer onlar ne kadar büyük kuşlarmış... Çevremizdeki her şey ölüyor. Bilmiyorum niçin. Mutluluk bizi terk etti.

Birden yere yatıyor genç kız.

Çevresindeki buğday denizinin yerini yaban eğreltileri alıyor.

Babası sesleniyor:

"Çocuklar, akşam yemeği hazır. Gecikmeyin."

"Ne olursa olsun, ben Henrik'i çok sevdim. Yüreğimi aldı gitti. Belki o yüzden yaşadıklarıma asilik edemedim. Unutabilir miyim?"

Genç kız kalkıyor.

Babasının çağrısını geciktirmek olmaz.

Evlerine doğru soluk soluğa koşmaya başlıyor.

Şarap bayramının yapıldığı alanda kimseler yok.

Sarı, enli bir saç kordelası yerde bir o yana bir bu yana uçuyor.

Çalgıcılar için oluşturulmuş yükseltide ellerinde iri üzüm salkımları tutarak, yan yana duran iki çocuk, kara saçları, iri güzel gözleri, üstlerindeki daralmış ceketleriyle gülümseyerek ona bakıyorlar.

Biri, "Ne kadar güzel bir genç kız," diyor.

Öteki, "Evet. Onu tanıyoruz biz," yanıtını veriyor.

Frau Lemmer, sevinçle kucaklıyor onları.

— Siz de gelin haydi. Babam çağırıyor. Onlara bir aya kalmadan güneşin uyandığı yere doğru birlikte geziye çıkacağımızı anlatalım. Sizi seveceklerdir. Karnımızı doyururuz. Annem çok iyi yemek yapar. Bu gece paça var sanıyorum. Yemekten sonra da ağabeyim Mathias Schultze, Kutsal Kitap'tan masallar okur. Bu gece onun sırası. Çok eğleniriz.

— Peki.

Birlikte yürüyorlar.

Genç kız duyduğu mutluluğun yoğunluğundan yorgun düşüyor.

— İşte geldik, burası.

Çocuklarla yapının anakapısından giriyorlar.

Geniş avluyu geçiyorlar.

Merdivenleri çıkarlarken yanlarından geçen bazı Almanlar onları görmüyor.

Üstünden salt ağır bir içki kokusu yayılan kadın bakıyor.

Yanındaki adamı dürtüyor.

— Söylesene, küçük kız hem komünyon giyimiyle, hem de yanında bu çocuklarla nasıl gezebilir?

— Bize ne be kadın. Başlama gene...

Genç kız, kabarık ak volanlarını keyifle savuruyor, kadınla adamın ardından. Elbisesi bu kez apak...

Çocuklar kahkahalarla gülüyorlar.

Sönük ışıklı, hela kokan merdivenlerin bitiminde bir kuş ötüşü duyuyorlar.

— Bu ötüşü, siz gittikten sonra babam öğretti ona. Çobanaldatan kuşu. Ağızları böyleymiş. Memlekete gideceğiz ya birlikte. Size bir kuş armağan edecekmiş orada.

Daha büyük olan durgun yüzlü çocuk yapıyor bu açıklamayı:

— Ne kadar etkileyici... Babanızın bana bir kuş armağan etmeyi istemesi ne incelik. Bu en mutlu kutsanma günümde hep iyi şeyler işitiyorum.

Kapı açılıyor kendiliğinden.

— Kilitli değilmiş demek. Geliyor musunuz?

— Şimdi gelmeyelim. Çünkü okul işlerimizi çözümleyecek yolu hâlâ bulamadılar. İsrafil Amca'yla, karısıyla konuşmalar sürüyor. Bir iki saate kalmaz geliriz.

— Peki, iyi geceler. Yaklaşın sizi öpeyim.

Ak organzeden kabarık eteklerini hışırdatarak eğiliyor.

Başındaki gelin çiçekleriyle bezeli tacını, düşmesin diye de bir eliyle tutuyor.

Çocukların arkasından bakıyor, onlar kaybolana dek.

İçeri girip kapıyı örtüyor.

Geçeneğin kokusunu soluyor.

— Ne güzel kokar bu ev. Hiç bıkmadım. Burada yaşayanların sıcaklığına da en iyi tanıktır bu koku...

Odaya ulaşıyor.

Karyolaya koşuyor hemen.

Yatan bebeğe bakıyor.

— Ne mutluyum, biliyor musun meleğim? Bak inanılmaz güzellikteki gözlerini aç, beni gör. Komünyonumdan geliyorum. Kilisede herkes öteki kızları seçmedi bile. Benim güzelliğimden etkilenip, alkışlara boğdular. Orgun yükseltisinin altındaki yarım çukurda sevgilim Henrik duruyordu. Onu da geziye götürmeliyiz. Sizinle tanıştıracağım. Nişanlımdır. O, kilise korosunda söylüyor. "Müziğe olan yeteneği hayranlık vericidir," demiş papaz, anneme. "Fakat öylesine yoksul ki sayın bayan," diye eklemiş. Yani sevdalım için yapılacak bir şey yokmuş. Bugün, birbirimize ilk görüşte vurulduk Henrik'le. Ondan başkasını alamam hayatıma. Sevgi yolunu şaşırmaz. Sen uyandığında ben gezimiz için hazır olacağım. Kimse beni, artık engelleyemez. Biliyordum, inanmıştım. Sevgi yolunu şaşırmaz. Henrik, ayrılırken konuştu, dedi ki: "Dilberciğim, sevgi için diretmek gerek. Çünkü o hiçbir çirkinliği barındırmaz içinde." Önümüzdeki hasatta köye nişanımızı açıklayacağız.

Karyoladan uzaklaşıyor.

Sırtını duvara dayıyor.

Mutlulukla dolu geçen bir günün yumuşak okşayan yorgunluğunu duyuyor.

Eteklerini özenle düzeltiyor.

Birden bebeğin yanındaki koltukta oturan yaşlı kadını görüyor.

Ardında sevimli bir askılığa takılı, üstü iç açan renklerle bezeli bir örtüyle kapalı kafese bakıyor.

Açıkça belli:

Burası bir çocuğu ürkütmeyecek bir ev.

— Ben de rahat ediyorum burada, bebek de. Demin anakapıdan girip geçtiğimiz avluda kabaralarını vura vura gezen adama bu dünya güzeli bebek hiç rastlamaz dilerim ki... O büyüdüğünde, belki buralarda artık onlara benzeyen insanlar kalmaz.

Yaşlı kadının ördüğüne yaklaşıp ilgiyle eğiliyor.

Düzgün ilmeklerin çoğaltttığı işteki ustalığı beğeniyor.

Yaşlı kadının koltuğa tümüyle bırakılmış bedenine bakıyor.

Başı yukarı çevrik, bakışları tavanın ortasına doğru.

Gözlerinin mavi mor renginde hiçbir solma yok, onca yaşına karşın.

İyice yaklaşıyor.

Yaşlı kadının ağzı, hoşnutluğunu açıklayan bir iç konuşmanın tadını sürüyor.

Gür kirpiklerinin diplerindeki aklanmaları seçiliyor o yakınlıktan.

Çok yaşamış olmalı diye düşünüyor.

Kimbilir neler neler görmüştür.

Fakat...

Kimseye kötülük edecek birine benzemiyor.

"Çünkü sevgi yolunu şaşırmaz. Unutmadım... Henrik, bu gerçeği bana yeniden gösterdiler. Çok mutluyum çok, biricik nişanlım..."

Yaşlı kadının bakışları ağır ağır kaydı.

Tüm bedeni baştan aşağıya dek uzun güçlü bir soluğun boşalmasıyla titreşip sarsıldı.

Başı sol omzuna büküldü.

Gür, ak saçlarından bir tutam sağ yanını kapladı yüzünün.

Yüzün sol bölümünde aydınlık, pürüzsüz bir anlatımı çizdi, dudaklarına geniş, mutlu bir gülüş yerleşti, dondu.

Boyna geçirilmiş yünün işaret parmağında toplanmış bölümü, sağ elin koltuğun yanından ağır ağır sarkmasıyla bolardı, çözüldü.

Parlak kırmızı yumak, kadının dizlerinden düştü, yuvarlandı.

Odanın yarısını aşıp yerli sobanın dibinde kaldı.

Yapının çatısını yalayarak bir uçak yaklaştı.

Motorların yoğun gürültüsü, bir süre sarstı çevreyi.

Sesler eksile eksile uzaklaştı.

Kuş tüneğinden indi su içmeye başladı.

Tavanın ortasından sarkan çıplak ampul, odayı, dinginliğini çoğaltarak aydınlatıyordu.

Kasım 1986 - Şubat 1988
Şişli

FÜRUZAN

◆

Toplu Öyküler

~

Toplu Romanlar

YKY